

ՅՈՒՅԱԿ

ՀԱՅԷՐԵՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ

ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԻ ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ

ՎԱՆՔԻ

ՀԱՏՈՐ Ա

ԿԱԶՄԵՑ

ՍՍԲԱՏ ՏԷՐ-ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

ՄԱՅՐ ՅՈՒՅԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՄԵԳՐԵՑ

HAUPT-KATALOG
DER
ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

CALOUSTE GULBENKIAN FOUNDATION ARMENIAN LIBRARY

ՆԻՅՈՒՆ ԱՍՏԵԼՈՅՐ ԳՈԼԻՄՍ ԿԻՆԴԱՇԻԱՆ ՀԻՄՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

KATALOG
DER
ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN
IN DER
BIBLIOTHEK DES KLOSTERS IN NEU-DJOULFA

BAND I.

BEARBEITET VON
SMBAT TER-AVETISSIAN

WIEN 1970

MECHITHARISTEN-BUCHDRUCKEREI
PRINTED IN AUSTRIA

CALOUSTE GULBENKIAN FOUNDATION ARMENIAN LIBRARY

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵԼԱԶԱՐ ԳՈՒՈՒՄՏ ԿԻՒՂԵԼԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒՄԵԱՆ

ՅՈՒՑԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՊԵՂՐԵՅ

ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՑԻ ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ ՎԱՆՔԻ

ՀԱՅՈՐ Ա.

ԿԱԶՄԵՑ

ՍՄՐԱՑ ՑԷՐ-ԱՌԵՑԻՍԵԱՆ

ՀԻՆՆԵԱ 1970

Մ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Ց Պ Ա Ր Ա Ն

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

1902 թ. աշնանը Թիֆլիսում հրատարակուող «Էլումայ» ամսագրին իր ընթերցողներին ծանուցում էր, որ «Ս. Պետերբուրգի համալսարանի ուսանող Սմբատ սարկաւազին համալսարանի վարչութիւնը անցնալ ուժեղ ազդերի էր Պարսկաստան գտնական հետազոտութիւններ կատարելու համար: Շնորհալի սարկաւազը վերադարձաւ անցնալ Նոյեմբեր ամսին... կազմելով մտերւաւսն ցուցակ Պարսկաստանի մեր մշակաւոր վանքերի (իւմա՛, յատկապէս, Նոր Զուգայի Ամենափրկիչ վանքի - Լ. Խ.) ձեռագրերի: Յետեմք որ այդ միութիւնը մօտիկ ապագայում հրատարակուած կը տեսնենք եւ հատարակութեամբ տեղականութիւն դարձած» («Էլումայ», 1902, թիւ 6, էջ 301):

Շուրջ եօթ տասնամեակ անցաւ, մինչեւ հնարաւորութիւն ստեղծուեց իրականացնելու այդ բազմամէր Գալուստ կիւլպէնկեան հիմնարկութեամբ հովանաւորութեամբ լոյս ընծայելով Նոր Զուգայի հայերէն ձեռագրերի ցուցակը, որպէս արժեքաւոր մի հասարակ հիմնարկութեամբ ջանքերով կեանքի կոչուած ու հայագիտութեամբ զարգացմանը մեծապէս նպաստող հայկական մատենադարի:

Ցուցակի հետիմակ Սմբատ վարդանի Տէր-Անտիոնեանը ծնունդ է 1875 թուականին Հայաստանի Նոյեմբերեանի շրջանի Նոյեմբեր (նախկին Բարանայ) գիւղում, քանադայի ընտանիքում: 1894-98 թուականներին սովորել է Էյմիածնի Գեորգեան մեմարանում, ձեռնադրուել սարկաւազ, ապա մեկնել Պետերբուրգ՝ համալսարանի արեւելեան լեզուների ֆակուլտետում ուսանելու: 1904 թուականին, աւարտելով համալսարանը, վերադարձել է հայրենիք. մէկ տարի դասախօսել է Էյմիածնի Գեորգեան մեմարանում, ապա հրաժարուել հոգեւոր կոչումից, հաստատուել Թիֆլիսում եւ մինչեւ 1937 թուականը պաշտօնավարել տեղի ուսումնական, թանգարանային ու գիտական հաստատութիւններում: Նոյն է Կովկասեան թանգարանի գլխաւոր աւանդապահ, Կովկասեան հնագիտական ինստիտուտի փոխտնօրէն, ապա Սովետական Միութեան Գիտութիւնների Ակադեմիայի Կովկասեան բաժանմունքի գիտնական ֆարտուղար, եւ այլն:

1937 թուականին տեղափոխուել է Երևան եւ մինչեւ կեանքի վերջը պաշտօնավարել ՍՍՀՄ Գիտութիւնների ակադեմիայի հայկական բաժանմունքի պատմութեան ու հնագիտութեան ինստիտուտում՝ որպէս հնագիտութեան բաժնի վարիչ եւ Երևանի պետական համալսարանում՝ որպէս հնագիտութեան առարկայի պրոֆեսոր: Վախճանուել է 1943 թուականի Փետրվարի 26-ին:

1902 թուականի Յունիս-Սեպտեմբեր ամիսներին, լինելով դեռեւս համալսարանի առաջին կուրսի ուսանող, գործուղուել է Սպանիա՝ Նոր Զուգայի հայերէն ձեռագրերը նկարագրելու յանձնարարութեամբ: 1904 թուականին մասնակցել է Անիի պեղումներին, որ տարիներ շարունակ կատարուում էին ակադ. Ն. Մառի ինուտ գլխաւորութեամբ: Նոյն տարում առաւելան Հնագորգիտական յանձնաժողովի կազմից գործուղուել է Ասորդաստան, որ նկարագրել է Դարաշամբիի Ս. Ստեփանոս Նախավկայի վանքի 124 ձեռագրերը:

Առաջին աշխարհամարտի զոհված տարիներին (1915—17 թթ.) ռուսական զինուորականների ակադեմիայի կազմից գործուղուել է Կովկասեան ռազմամեկադեմիային ու մշակութային յուշարձանների հաշուառման ու պահպանութեան գործով: Եղել է վաճառ, Բաղէշում, Մուշում, Կարմուս, Բաւնում, Երզնկայում եւ այլ վայրերում: Մեծ ու շնորհակալ աշխատում է կատարել գաղթի հետեւում լուծած վայրերից, յատկապէս վաճառ ու ճրատ շրջակայից, շուրջ 1500 հայերէն եին ձեռագիր գրքեր եւ հմագիտական իրեր կարտից փրկելով էջմիածին տեղափոխելու ուղղութեամբ:

1920—40-ական թուականներին (մինչեւ իր մահը) հմագիտական հետազոտութիւններ եւ պեղումներ է կատարել Հին Ջալալի տարակալադատական ու գերեզմանոցում, Լեռնային Ղարաբաղում եւ Հայաստանի տարբեր վայրերում: Ուրարտական ամրոց Կարմիր բլուրի եւ պատմական Հայաստանի եին մայրաքաղաք Դուինի կազմակերպուած պեղումների առաջին քայլերը կատարուել են Ս. Տէր-Աւտիսեանի եակողութեամբ:

Մամրաբնուած լիմելով գիտա-վարչական, դատաստական ու հմագիտական-դաշտային աշխատանքներով, Ս. Տէր-Աւտիսեանը ժամանակ ու հմարտութիւն չի ունեցել հրատարակութեան պատրաստելու իր աշխատանքի գիտական աղբիւրներէ շատերը: Կարեւոր են ռուսական զինուորական պարբերականներում լայն տեսած ճրատ մի քանի փոքրածաւալ յօդուածները¹ եւ առանձին գրքով 1937 թ. հրատարակուած «Ջալալ քաղաք» ուսումնասիրութիւնը, որի մէջ գետեղուած են Հին Ջալալի ճշմարտութեան խաչքարերից շատերի արձանագրութիւնների վերծանութիւնները:

Ս. Տէր-Աւտիսեանի անսկի աշխատութիւններից յատուկ արժէք են ներկայացնում Խոր Ջալալի ու Դարաշամի Ս. Ստիւնանո Նախավայի վանքի ձեռագրերի ցուցակները, որոնք յայտնի են բանասիրութեան ճրանցից քաղուած մի քանի յիշատակարաններով, որ լայն են տեսել հեղինակի վերայիշեալ «Ջալալ քաղաք» ուսումնասիրութեան մէջ, Հ. Ն. Ալիմեանի մի շարք յօդուածներում եւ տաղերի գրադի կազմած «Ժն դարի հայերէն ձեռագրերի յիշատակարաններ» ժողովածայի 3 հատորներում: Այդ ցուցակներից եզրուել է նաեւ Հ. Ամատեանը իր «Հայկական մատնագիտութիւն» աշխատութեան մէջ:

Խոր Ջալալի ձեռագրաց ցուցակը Ս. Տէր-Աւտիսեանը, ինչպէս ասացիմք կազմել է 1902 թուականի Յունիս-Սեպտեմբեր ամիսներին, այսինքն ընդամենը 4 ամսուայ ընթացքում, երբ Պետերբուրգի համալսարանի առաջին տարուայ ուսանող էր: Հայ եին մատնագրութեան պատմութեան ամբարար իմացութիւնը, ձեռագրագիտական աշխատանքի փորձառութեան պակասը, շտապազակամութիւնը եւ այլ համգամեմներ իրենց բացատրական աղբիւրութիւնն էին քողել ձեռագրերի նկարագրութիւնների վրայ: Հեղինակն իմէր ժամանակ ու հմարտութիւն չի ունեցել հրատարակութեան պատրաստելու իր աշխատանքի արդիւնքը, ուստի մեզ հասած վիճակում ցուցակի տարբեր մասերում նկատելի էին մի շարք քերութիւններ, որոնցից յիշատակելի են հետեւեալները.

¹ Ուշագրաւ են յատկապէս Խոր յօդուածները վանական վարդապետ Տօմարյանի պատկանած աւետարանի (յայտարարել է Վանի Ս. Վարդան եկեղեցում), Հաղբաթի ու Սանահին ձորերի շրայրերի ու Խրանց մէջ գտնուած ձեռագիր դրքերի, Մշայ Առաքելաց վանքի 1134 թ. փայտեայ փորագրի դռան, Կարս ճաղագում կառարուած պեղումների ու յայտնարուած Խոր արձանագրութեան եւ այլ Հաղբերի ժառին:

1. Բացակայում էր ձեռագրերի արտաքին յատկամիջնորհի եւ բովանդակութեամբ մկաբագրութեամբ միասնութիւնը, միեւնոյն բնագիւրը յամօխ տարբեր անուններով էր մերկայացուած, մոյմ հարցիմ տարբեր պատասխաններ տրուած:

2. Յիշատակարաններէ ըմբերցման եւ վերծանման, գրչութեան տեղի ու ժամանակի, երբեմն էլ գրչի անուան որոշման ժամանակ քայլ էին տրուած անհշտութիւններ:

3. Հայ մատենագրութեան պատմութեանը յայտնի շատ բնագրեր յիշատակուած էին լակ իրենց խորագրերով, առանց հեղինակի անուան:

4. Որոշ ձեռագրերի բովանդակութիւնը բացայայտուած էր ըստ ցանկերի, որոմբ յառաջ քերի լինելով, չէին համապատասխանում ձեռագրում տակաջ միւթերին:

5. Որոշ տաղարանների ու գիտական ժողովածուների մէջ տակաջ միւթերը չէին քուարկուած մէկ առ մէկ:

6. Յապատումներն ու փակագրերը քողմուած էին մոյմութեամբ, ծածկագրերը չէին վերծանուած, չափածոյ յիշատակարանները յամօխ չէին տաղատուած եւ այլն:

Այդ եւ մյւմ քերութիւններէց խուսափելու մտահոգութեամբ ամբարձնչոտ համարուեց, մախմակմն սրբագրութիւն կատարելով, մեքենագրել ցուցակը եւ ուղարկել 'Նոր Զուլայ' բուն ձեռագրերի հետ յաղդասելու եւ քերութիւնները վերացնելու համար: Գ. Կիւպէնկեան Հիմնադրութեան յամձնարարութեամբ 1965 թ. 'Նոյեմբեր - 1967 թ. մաքս ժամանակահիւրցում պղ աշխատմբ բարխիթթորէն կատարեց մար-ջուլայեցի բամասէր պր. Լ. Միմասեանը:

Շատ պակասներ վերացուեցին Լ. Միմասեանի ջանքերով: Մեքենագրեցուցակը այդ սրբագրութեան օրինակը, որ մախմակ էր Միմասեանի մեծաբանակ լրացումներով' հնարաւոր չէր այլեւս տպարան ուղարկել հրատարակութեան համար, մամասեանը որ մրտ մէջ, ձեռագրերի հետեւագրութեամբ, պահպանուել էին բոլոր յապատումներն ու համառոտագրութիւնները: Ուստի պահանջ առաջաւ ցուցակը մորից մեքենագրելու: Մաշտոցի անուան Մատենադարանի գիտական աշխատակներ Օ. Նգամեանը, Ա. Մաքետեանը եւ Ա. Զէլքումեանը յամձնարարութիւն ստացան, օգտագործելով ման 'Նոր Զուլայի' ձեռագրերի Մեքետ Տէր-Մովսիսեանի կազմած համառոտ ցուցակը, խմբագրակմն մոր աշխատանք կատարել եւ ըստ հնարաւորի վերացնել վերայիշեալ քերութիւնները, բացել բոլոր համառոտագրութիւնները, վերադասաւորել ձեռագրերի արտաքին մկաբագրութեան հարցակարգը (ձեռագրի գրչութեան վայրի եւ գրութեան տարբերի մասին տուեալները բարձրացնելով վեր ու տալով ամօխպաէա ձեռագրի խորագրից յետոյ), եւ այլն: Կատարուած խմբագրակմն աշխատանքից յետոյ միայն ցուցակը կրկին մեքենագրուեց, մորից խմամուլ սրբագրուեց եւ յամձնարարուեց տպագրութեան:

Անտարակոյս, վեր քուարկուած խմբագրակմն աշխատանքներից յետոյ էլ, ցուցակը գործ չէ որոշ քերութիւններից ու պակասներից, որոմբ, սակայն, գրեթէ ամխուսափելի են ձեռագրագիտական ծաւալում աշխատանքներից եւ մզգրտուելու ու լրացուելու են յետագայում, երբ աւելի հմուտ բամասէրներ հնարաւորութիւն կ'ունենան մասնագիտական բնարկման ենթարկել ցուցակում մկաբագրութեան ձեռագրերը' ըստ իրենց մեղ մասնագիտութեան:

1902 թուականիմ, երբ Ս. Տէր-Աւստիոսեանը կազմում էր 'Նոր Զուլայի' Ամեմաքիկիչ վամբի ձեռագրերի ցուցակը, վամբում կար առնուագն 583 ձեռա-

գիր: Բաց ինչ-ինչ պատճառներով դրանցից միայն 539-ի մկարագրութիւններն են պահպանուել Ս. Տէր-Աւետիսեանի դիւանում: Պակասազ 44 ձեռագրերը չե՞ն մկարագրուել, քէ մկարագրութիւնները կարել են յետագայում՝ հմարաւոր չէ պարզել: Բացի վերոյիշեալ 539 ձեռագրերից ցուցակի մէջ առկայ են եւս 48 ձեռագրերի մկարագրութիւններ, որոնք պատկանել են փերիայ եւ Զարմախալ գաւառների հայկական գիւղերի եկեղեցիներին եւ Նոր-Ջուղայեցի մասնաւոր անձանց:

Ցուցակում ձեռագրերի մկարագրութիւնները դասաւորուած են ոչ քէ իրենց քանգրամային համարակալութեան կամ ժամանակագրական կարգով, այլ ըստ բովանդակութեան: Այդ մասին որոշակի ցուցում չկայ հեղինակի կողմից, սակայն ուշադիր դիտումով պարզուում է, որ ձեռագրերն այստեղ խմբուած են ստորեւ նշուող բաժինների տակ (մի քանի վրիպումները հաշուի չենմք առնում):

1. Մասունք Հին Կտակարանի (ձեռագրեր քիւ 1-18),
2. Աւետարան (քիւ 19-207),
3. Հաշոց (քիւ 208-216),
4. Հառնուիք (քիւ 217-229),
5. Յայտաւորք (քիւ 230-263),
6. Ժամագիրք, Տօնացոյց (քիւ 264-284),
7. Շարակնոց (քիւ 285-294),
8. Գանձարան (քիւ 295-307),
9. Խորհրդատետր (քիւ 308-319),
10. Մաշտոց (քիւ 320-352),
11. Մեկնութիւնք Սուրբ Գրոց (քիւ 353-386),
12. Հայրագրութիւնք (քիւ 387-410),
13. Ժառվածոյք (քիւ 411-587):

Այս վերջին բաժինը խիստ խոյտաբաղտ է իր պարունակած ձեռագրերով: Տարբեր բնոյթի ժառվածուները, ռեկեմիները, պատմագրական երկերը, բժշկարանները եւ վերոյիշեալ բաժիններից դուրս մնացած բոլոր միւս ձեռագրերը տեղադրուած են այստեղ:

Այսօր Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքի քանգրամում պահուում է 700 ձեռագիր, Ս. Տէր-Աւետիսեանի Ցուցակում մկարագրուածից 161 միւտարով աւելի: Լ. Միմասեանը մկարագրել է այդ 161 ձեռագրերը եւ պատրաստել հրատարակութեան՝ որպէս Նոր Ջուղայի ձեռագրաց ցուցակի երկրորդ տրակ: Իր այդ ցուցակին մա կցել է ամփոփ մի ուսումնասիրութիւն Ամենափրկիչ վանքի ձեռագրական հաւաքածոյի գոյացման պատմութեան. ձեռագիր ու տպագիր աղբիւրներից նիւթք է հաւաքել ու պարզել, քէ ձվեր ու երբ են գրադուել այդ ձեռագրերի ցանկագրում ու ցուցակագրում աշխատանքներով եւ ինչ աղբաւրքների միջով են անցել հայ մշակոյթի այդ յաշարանները:

Լ. Միմասեանը կազմել է մաւել շատ տխտմի համեմատական տախտակներ, որոնցում, գուգանաարար, տրուում են Ամենափրկիչ վանքի ձեռագրերի հերթական համարների դիմաց՝ տայն ցուցակում նրանց ստացած համարները, եւ հակադարձը, այսինքն՝ ցուցակի համարների դիմաց վանքի քանգրամին հերթական համարները: Այդ համեմատական տախտակները, Օ. Նգանեանի մասնակի նգրտումներով, տրուում են ստորեւ, որպէս օժանդակ նիւթ ցուցակից օգտակուել:

Լ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Վաքիչ երեւանի Մեթոդ-Մաշտոց Մասնագորանի

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ

(Ամբասիրելի 15, գգ. 17)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԺԱ (1682)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 570: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 26.5 X 20.3: ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՒՒՆԻՆ, 19.2 X 7.9: ՏՈՂՔ՝ 49: ՆԻԻԹ՝ յգկած հաստ քաղբ: ԳԻՐ՝ բաղբքբ, բաւական գեղեցիկ ու հաւատար գրած: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔԸ կատարուած է ի ծամբով, ճաշակով եւ ոսկեգոծ է: ՊԱՏԿԵՆՐ՝ 10ք, ստեղծագործութեան պատկերներ՝ բազմազան, ոսկեգոծ, ճակատին գրած՝ ճիշդարձութեամբ ճեւած լի եղև հրկեր եւ բամիւ ճեւած երկնիք հաստատեցան եւ...: 453ք. Մտաբերտ աւետարանչի ցկարը՝ բազմազան, ոսկեգոծ: 468ք. Մտրկու աւետարանչի ցկարը՝ բազմազան, ոսկեգոծ: 481ք. Ղուկաս աւետարանչի ցկարը՝ ոսկեգոծ: 498ք. Յովհաննէս աւետարանչի ցկարը՝ ոսկեգոծ: ԵՈՐԱՆ՝ 12ա. ոսկեգոծ, մէջը Աստուած բազմած, ճեւքեւում Ս. Հոգի, Յիսուս եւ առաք. եղանք: 447ք, 448ա, երկուսի մէջ էլ աւետարանչի պատկեր՝ միազան՝ կարմիր: 448ք, 448ա, 448ք, 450ա—ք, 451ա—ք, 452ա, 455ա՝ բազմազան, ոսկեգոծ: 470ա՝ բազմազան, ոսկեգոծ: 483ա՝ բազմազան, ոսկեգոծ: 500ա՝ բազմազան, ոսկեգոծ եւ տարբեր գծագրութեամբ: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ կարմիր քաւածով՝ 8ք, 34ք, 53ա, 56ք, 82ք, 98ա, 110ա, 120ք, 138ա, 150ա, 163ք, 176ա, 190ա, 203ք, 210ա, 214ա, 223ք, 229ա, 234ա, 240ա, 245ա, 260ա, 271ք, 277ք, 287ք, 290ա, 292ք, 295ք, 299ա, 302ա, 305ք, 308ք, 311ք, 315ք, 320ք, 330ա, 332ք, 339ք եւ այլն, համարեա ամեն գրիկ սկզբում: ԼՈՒՍԱՆՈՐԱՐԴ՝ համարեա ամեն քերթի վրայ կարմիր քաւածով լուսամցիի տարազ երկտարբեամբ կամ կարճ ծաղիկներ: ՍԿԱՐԱՆՏԱՐ՝ շի սկզբամէ արար Աստուած գեր... գրուած գեղեցիկ, մեծ, քայման, ոսկեգոծ, զանգարու տառերով: Մնացած տեղը գրած է ածուած կապուկարմիր քաւած: 455 Մտաբերտ սկիզբը՝ ոսկեգոծ: 470ա Մտրկու սկիզբը՝ ոսկեգոծ:

483ա Ղուկասի սկիզբը՝ ոսկեգոծ: 500ա Յովհաննէս սկիզբը՝ ոսկեգոծ մեծ տառեր: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնագրերը, զլխագրերը եւ լուսամցեղծերը կարմիր եւ երբեմն կապուտ քաւածով: ԿԱՋԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ, ճեւքած ոսկեգոծ մետաքսով: Կազմի վրայ գրուած է՝ ճիշտապէս է Աստուածաշունչու եղեւտերքին եւ ճնայացն Մամուկին, Ոսկե ու կեանակցին իւրայ Սահարտին, ի վայելումն եղբորն Ստեփաննոս վարդապետին: Կազմի Ա երեսի վրայ 4 անկիւններում կան խաչելութեան 4 պատկերներ, կազմերին գրուած՝ ճիշտու Քրիստոսը: Ունի երկու երեսին էլ, եղբերին եւ կեանքանակն մտաւ, սեղմած ճեւք: Ընտիր կազմուած եւ վերաւախելի կաշու վրայ գրուած, ճաւարտեցու Աստուածաշունչու ի քաւին ՌՃԺՔ (1683): ԳՐԻՋ՝ Տեր Մարկոս, Տեր Յովսէփ, Յովհաննէս եւ Յակոբ: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԱՆՆ՝ Նաք-Ջուղա: ՃԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԱՆՆ՝ ՌՃԺԱ (1682): ՍՏԱՅՈՂ՝ քաղբ եղեւտերք ու Ստամ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—8ա, 9ք—ի 2—րդ սիւնակ, 10ա, 123ք—ի 2—րդ սիւնակ, 138ա—ի 1—ին սիւնակի մեծ մասը, 176ք—ի 2—րդ սիւնակ, 188ք—189ք, 260ա—ք, 287ա—ի 2—րդ սիւնակ, 289ք—ի 2—րդ սիւնակ, 347ք, 340ա, 383ք, 447ա, 454ա—ք, 478ք—ի 2—րդ սիւնակ, 480ա—ի 2—րդ սիւնակ, 490ք, 481ա, 482ա—ք, 498ա, 499ա—ք, 577ա—578ք:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ.— Դատարկ շեշեակուած է իբրեւում կան պիպիւրները, որ մի սիւնակը կամ մի ժողով գրուած են, 295ք կեղտոտած է: Գրքը լատ ժողովը եւ խնամով է պահուած: Գրքերի վերնագրերում եւ մի ճակի տեղ ուղղորդ տառերի համար տեղ է թողած, բայց չեն գրել: Թերթ 11—ը, որ բարակ թուղթ է եղել նկարի պահպանութեան համար, չկայ այժմ. նայնպիսի թերթեր են նաեւ միւս նկարների պահպանակները:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 6բ. Գրիգորի եռամեծի, Որ այսպէս չարահիւսեալ է զՀին եւ զՆոր Կտակարանս :

բ. 7ա—8բ. (Հ)ամեմատութիւն Վանահան վարդապետին :

գ. 8բ—9բ. Յառաջաբան Մենդոցոյ :

դ. 12ա—32ա. Արարածոց գիրքը :

ե. 32ա—51բ. Գիրք Ելից : Նախադրութիւն եւ ցանկ Ելից՝ 32ա—34ա :

զ. 51բ—64ա. Գիրք Հեռացուց : Նախադրութիւն եւ ցանկ Հեռացուց՝ 51բ—52բ :

է. 64ա—81բ. Գիրք Թուոց : Նախադրութիւն եւ ցանկ Թուոց՝ 64ա—65ա :

ը. 81բ—97բ. Երկրորդ Օրինաց : Նախադրութիւն եւ ցանկ՝ 81բ—82բ :

թ. 97բ—109ա. Յետո Նաւայ : Նախադրութիւն եւ ցանկ՝ 97բ—98ա :

ժ. 109ա—120ա. Գիրք Դատաւորաց : Նախադրութիւն եւ ցանկ գլխոց՝ 109ա—109բ :

ժա. 120ա—122բ. Գիրք Յոռութայ : Նախադրութիւն՝ 120ա—120բ :

ժբ. 122բ—137ա. Ա. Թազաւորութեանց : Նախադրութիւն՝ 122բ—123բ :

ժգ. 137ա—149ա. Բ. Թազաւորութեանց : Գլուխք՝ 137ա—138ա :

ժդ. 149ա—162ա. Գ. Թազաւորութեանց : Գլուխք՝ 149ա—149բ :

ժե. 162բ—174բ. Դ. Թազաւորութեանց : Նախադրութիւն եւ գլուխք Դ. Թազաւորութեանց՝ 162ա—163ա :

ժզ. 174բ—187բ. Ա. Մնացորդաց : Յառաջաբան՝ 174բ—175բ :

ժէ. 187բ—203ա. Բ. Մնացորդաց : Գլուխք Բ. Մնացորդաց՝ 187ա—188ա :

ժը. 203ա—210ա. Ա. Եզր : Գլուխք եւ ցանկ Ա. Գրոցն Եզրի՝ 203ա—203բ :

ժթ. 210ա—213բ. Գիրք Բ. Եզրայ : Հանգամանք գլխոցս Եզրայ Բ՝ 210ա :

ի. 214ա—223ա. Գիրք Գ. Եզրայ (Նախադրութիւն չունի) :

իա. 223ա—228բ. Բանքն Նեեմայ որդւոյ Աբդակայ : Նախադրութիւնք Գրոցն Նեեմայ՝ 223ա—223բ : Գլուխք եւ ցանկ Նեեմայ՝ 223բ :

իբ. 228բ—233բ. Գիրք Եսթերայ : Նախադրութիւն Եսթերայ՝ 228բ—229ա :

իգ. 233բ—240ա. Գիրք Յուդիթայ : Նախադրութիւն Յուդիթայ՝ 233ա :

իդ. 240ա—244ա. Գիրք Տովթիթայ : Նախադրութիւն Տովթիթայ՝ 240ա :

իե. 244ա—259ա. Գիրք Ա. Մակաբայեցւոց : Նախադրութիւնք Առաջին Մակաբայեցւոց՝ 244ա—245ա : Գլուխք Առաջին Մակաբայեցւոց՝ 244ա—245ա :

իզ. 259ա—271բ. Գիրք Բ. Մակաբայեցւոց : Նախադրութիւն Երկրորդ Մակաբայեցւոցն՝ 259ա—259բ : Գլուխք եւ ցանկ Երկրորդ Մակաբայեցւոցն՝ 259բ—260ա :

իէ. 271բ—276բ. Գլուխք Գ. Մակաբայեցւոց : Նախադրութիւն եւ գլուխք Երրորդ Մակաբայեցւոցն՝ 271բ :

իը. 276բ—287ա. Գիրք Յովթայ : Նախադրութիւն Յովթայ՝ 276բ—277բ :

իթ. 277բ—288բ. Երանելոյն Եպիփանու եպիսկոպոսի Կիպրացւոյ Յաղագս Երոց Սաղմոսարանին : Սկիզբն՝ Քառմենայն ինչ զոր ասաց Հայրն մեր Աթանաս, զոր լուեալ էր նորա ի Հոգեկիր ծերուն . . . :

լ. 288բ—289բ. Եպիփանու Կիպրացւոյ Յաղագս սաղմոսաց Դաւթի : Սկիզբն՝ Վերջ առեալ առէ Սամուէլ զսրտակ իւղոյն եւ զՊարիթ Թազաւոր . . . :

լա. 290ա—339ա. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի : Սաղմոս ի Դաւիթ՝ 290ա—314բ :

լբ. 314բ—325ա. Առակք Սողոմոնի : Նախադրութիւն Առակցն՝ 314բ—315բ :

լգ. 325ա—329բ. Բանք ժողովողին : Նախադրութիւն ժողովողին՝ 325ա—326ա :

լդ. 329բ—331բ. Երգ Երգոց : Նախադրութիւն Երգոց Երգոյն՝ 329բ—330ա :

լե. 331բ—339ա. Իմաստութիւն Սողոմոնի : Նախադրութիւն Իմաստութեանն Սողոմոնի՝ 331բ—332ա :

լզ. 332ա—339ա. Գլուխք Իմաստութեանն Սողոմոնի : Տեսնոն Ներսիսի Յիշատակարան Առակացն Սողոմոնի, զոր իւրով ձեռամբն դրեաց զարթուցանել զԹմրեալս մեղօք : Սկիզբն՝ Վաստուածեղէն Հոգւովն ի սմա, խաղաղութեան անուն արքայ . . . :

լէ. 339բ—347բ. Իմաստութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիբաբայ (Նախադրութիւն չունի) :

լը. 348ա—370բ. Գիրք Եսայայ : Յառաջաբանք մարգարէին Եսայայ՝ 348ա—349ա :

լթ. 370բ—374ա. Մարգարէութիւն Ուսեայ, Յառաջաբան երկոստասան մարգարէիցն՝ 370բ: Գլուխք Ուսեայ մարգարէին՝ 370բ—371ա:

խ. 374ա—376ա. Մարգարէութիւն Ամովսայ (Նախադրութիւն չունի): Գլուխք Ամովսայ մարգարէին՝ 374ա:

խա. 376ա—378ա. Մարգարէութիւն Միքիայ (Նախադրութիւն չունի): Գլուխք Միքիայ մարգարէին՝ 376ա:

խբ. 378ա—379ա. Մարգարէութիւն Յովելիայ: Նախադրութիւն Յովել մարգարէին եւ գլուխք՝ 378ա:

խգ. 379ա—379բ. Մարգարէութիւն Աբդիու: Նախադրութիւն Աբդիու եւ գլուխք՝ 379ա:

խդ. 379բ—380ա. Մարգարէութիւն Յովնանու: Նախադրութիւն Յովնան մարգարէի եւ ցանկ՝ 379բ:

խե. 380ա—381ա. Մարգարէութիւն Նաուոմայ: Նախադրութիւն Նաուոմ մարգարէի՝ 380ա:

խզ. 381ա—381բ. Մարգարէութիւն Ամբակուսայ: Նախադրութիւն Ամբակուս մարգարէի եւ ցանկ՝ 381ա:

խէ. 381բ—382ա. Մարգարէութիւն Սոփոնիայ: Նախադրութիւն Սոփոնիայ մարգարէի եւ ցանկ գլխոց՝ 381բ—382ա:

խը. 382բ—383ա. Մարգարէութիւն Անգեայ: Յառաջաբան Անգէի մարգարէի՝ 382բ:

խթ. 383ա—387ա. Մարգարէութիւն Ջաքարեայ (Նախադրութիւն չունի): Ծանկ գլխոց՝ 383ա:

ծ. 387ա—388ա. Մարգարէութիւն Մաղաքիայ: Նախադրութիւն եւ ցանկ գլխոց Մաղաքիայ մարգարէի՝ 387ա:

ծա. 388ա—416բ. Գիրք երեմիայ մարգարէի: Յառաջաբան երեմիայ մարգարէի՝ 388ա—389բ: Ծանկ գլխոց՝ 388բ—389բ:

ծբ. 416բ—425ա. Մարգարէութիւն Դանիէլի: Նախադրութիւն Դանիէլի մարգարէի եւ գլուխք՝ 416բ—417ա:

ծգ. 425ա—446բ. Տեսիլ եղեկիէլի մարգարէի: Նախադրութիւն եւ գլուխք գրոց՝ 425ա—426ա:

ծդ. 452բ—467բ. Աւետարան Մատթէոսի: Նախադրութիւն Մատթէոսի Աւետարանին՝ 452բ—453ա:

ծե. 467բ—479ա. Աւետարան Մարկոսի: Նախադրութիւն Մարկոսի Աւետարանին եւ գլուխք՝ 467ա—468ա:

ծզ. 479ա—497բ. Աւետարան Լուկասու: Նախադրութիւն Լուկասու Աւետարանին եւ գլուխք՝ 479ա—480ա:

ծէ. 497բ—510ա. Աւետարան Յովհաննու: Նախադրութիւն Յովհաննու Աւետարանին եւ գլուխք՝ 497բ:

ծը. 511ա—525բ. Գործք Առաքելոց: Յառաջաբան Գործք Գործոց Առաքելոց եւ ցանկ գլխոց՝ 511ա—512բ:

ծթ. 525բ—527բ. Թուղթ Յակոբայ առաքելոյն: Յառաջաբան Յովնանիոց թղթոցն կաթողիկէսաց՝ 525բ—526ա:

կ. 527բ—529ա. Թուղթ Պետրոսի Առաքիլին (Նախադրութիւն չունի): Գլուխք Առաքիլ թղթոյն Պետրոսի՝ 527բ:

կա. 529բ—530ա. Թուղթ Պետրոսի Երկրորդ (Նախադրութիւն չունի): Գլուխք Երկրորդ թղթոյն Պետրոսի՝ 529ա—529բ:

կբ. 530բ—531բ. Թուղթ Յովնանու Առաքիլին (Նախադրութիւն չունի): Գլուխք Առաքիլ թղթոյն Յովնանու՝ 531բ:

կգ. 531բ—532ա. Թուղթ Յովնանու Երկրորդ (Նախադրութիւն չունի): Գլուխք՝ 531բ:

կդ. 532ա. Թուղթ Յովնանու Երրորդ: Գլուխք՝ 532ա:

կե. 532ա—532ա. Թուղթ Յովնայի երրորդ Յակոբայի:

կզ. 532ա—534ա. Յառաջաբանութիւն Պողոսի առաքելոյն:

կէ. 534ա. Վկայութիւն Պողոսի առաքելոյն:

կը. 534ա—537ա. Բովանդակութիւն ընթերցուածոց:

կթ. 537բ—542բ. (Թուղթ) Առ Հռովմայեցիս (Նախադրութիւն չունի): Գլուխք՝ 537ա:

չ. 542բ—548ա. Առ Կորնթացիս Թուղթ Առաջին: Նախադրութիւն չունի: Գլուխք՝ 542բ:

չա. 548ա—551բ. Առ Կորնթացիս Թուղթ Երկրորդ (Նախադրութիւն չունի): Գլուխք՝ 548ա:

չբ. 551բ—553բ. Առ Գաղատացիս

Թուղթ Առաքելոյ (Նախադրութիւն չունի) : Գլուխք՝ 551բ :

Հգ. 553բ—555ա. Թուղթ Առ Եփեսացիս (Նախադրութիւն չունի) : Գլուխք՝ 553բ :

Հը. 555ա—556բ. Թուղթ Առ Փիլիպպեցիս (Նախադրութիւն չունի) : Գլուխք՝ 555ա :

Հե. 556բ—558ա. Առ Կողոսացիս (Նախադրութիւն չունի) : Գլուխք՝ 556բ :

Հզ. 558ա—559ա. Թուղթ Առ Թեսաղոնիկեցիս Առաջին : Գլուխք՝ 558ա :

Հէ. 559ա—560ա. Առ Թեսաղոնիկեցիս Թուղթ Երկրորդ : Գլուխք՝ 559ա :

Հը. 560ա—564ա. Թուղթ Առ Եբբայեցիս : Նախադրութիւն եւ գլուխք՝ 560ա—560բ :

Հթ. 564ա—566ա. Առ Տիմոթէոս Թուղթ Առաջին : Գլուխք՝ 564ա—564բ :

ձ. 566ա—567ա. Առ Տիմոթէոս Թուղթ Երկրորդ : Գլուխք՝ 566ա :

ձբ. 567ա—568ա. Առ Տիտոս Թուղթ : Գլուխք՝ 567ա :

ձբ. 568ա—568բ. Առ Փիլիմոնիս եւ... Գլուխք՝ 568ա :

ձգ. 568բ—575ա. Յայտնութիւն Սրբոյն Յունանու Աստուածաբանի : Գլուխք՝ 568բ :

ձդ. 575բ—576ա. Հանդիսատ Սրբոյն Յովհաննու Աւետարանի :

ԵԻՇԱՆԱԿԱՆՐԱՌ

576բ. (Փ)առջ, պատիւ եւ ղոհութիւն, եղակի աւերութեան, եւ միեղէն աստուածութեան եւ միասնական Սուրբ Երրորդութեան ձօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, յամենայն յարարածոց. յամենայն յաւիտեանս, ամէն : Զի որք եռափափազ սիրով եւ մշտտեղէն յուսով եւ մեծաշնորհս հաւատով : աստուածայնոյ շնորհացն եւ գերակայ բարեացն իմանալի փառացն եւ անպատում ուրախութեանցն. յաւիտապաշտ կենացն եւ անճառ խորանացն. ուղղակի եւ իմանալի յանճառ խորան յառին, եւ խոհեմ եւ գերամբարձ մտօք յԱստուածպետականին բարձրութիւնս եւ ի գեղեցկութիւնսն, նրաւհայեցութեամբ նկատեն եւ զանտի բարիս պայծառ տեսութեամբ. եւ խոր իմացմամբ ճշդութիւն ճանաչեն զամենայն երեւելիքս եւ զգիւրաւատնելիքս յետս ընդդէմ ընկնայն միայն գերակայ եւ աստուածայնոյ եւ շնայնարկանեացն ցանկան բազում եւ յորովակի ըզմամբ ըստ ասելոյն Տեառն երթեալ զամենայն գոր ինչ ունէ վաճառէ եւ

զնէ զանպական զգանձն եւ զլուսափայլ եւ զգեղեցկատեսիլ մարգարտն եւ զպատուական եւ զարփաժառուր եւ զբարձրագոյն ազարակն. ըստ մին օրինակի եւ յօղինակի մամենայն ոք ցանկան արքայութեանն ստանալով գիրքս աստուածայնս : (Ը)ստ որում այսմ խրատն ունկեղիք եւ ցանկացողք եղեն հարազատ քորք եղիսարեթն եւ Սանան իրբեւ երկիր պարարտ ըստ տէրունական առակին արդիւնաւորեալ անցուցին. զոբնմն աստուածայնոյ բանին յոյժ փափազմամբ զմիմեանս յորդորելով ստացան զԱստուածաշունչ գիրքս յիշատակ անձանց իրեանց. ըստ այնմ թէ երանի որ ունիցի զաւակ ի Սինն, ի ղառն եւ վերջացեալ պաղ ժամանակս : (Ե)ւ թուարեքութեան Հա(յ)կազեան սեռիս. Ռձ—երրորդի եւ մի տասաներրորդի (1661), ի աւաճ ամսոյն օգոստոսս սկիզբն արարեալ զԱստուածաշունչ բուրաստանին. մինչեւ յապրիլի աւարտ հասուցեալ ձեռամբ նոստարաց չորից Տէր Մարկոսին, Տէր Յովսէփին, Յովսէփին եւ Յակոբին : (Ո)րոյ պատճառաւ արժանի վարկանեմ եւ աղաչեմք զԵրթեցողսդ յիշել միշտ զվերջոյ՝ ծրեալ զստացողքս, որք ստացան զսա ի հաւալ եւ արդար վաստակոյ իւրեանց եւ ոչ այլ ուստեքէ զմիւր յարգանդէ ձնեալ քորք զեղիսարեղն եւ զՍանան : (Ի) խնդրոյ հարազատ եղբորն իւրեանց ըՄտեփաննոս վարդապետին, զոր Տէր Աստուած վայելել տացէ միշտ յաւիտեանս, ամէն :

(Դ)արձեալ ստացան զսա յիշատակ անձանց իւրեանց եւ ծնողացն ճօրն Մանուկին եւ մօրն Ոսկէ եւ պապուն Ծեխումին եւ պապոյ ճօրն Նուրէ եւ Հանկանն Մէրիկին եւ մեծ Հանկանն Սանամ տատրիկին : (Ե)ւ եղբարցն Պետրոսին եւ Պողոսին, Փանոսին, որ ի տիս մանկութեան Հանգաւ ի Գրիստոս, Ստեփաննոս վարդապետին եւ Յունասիւին, եւ որդեք եղբարցն Սաֆարին եւ Ալէքսանին, Սիմոնին եւ Հայրապետին, Սամուէլին եւ Ծեխումին, Ոսկանին եւ Դաւթին, եւ քեցրն՝ Ուղուրէ եւ Աննայէ եւ Հօր քեռն Մէրաւտիկին եւ ղստերց նորին՝ Երինէ, Անանէ եւ Նդիսարեթին : Նաեւ կանանց եղբարցն իւրեանց, Թազուէ եւ Հարիպախթունին, Վառվառն եւ Նդիսարին, եւ ղըստերց եղբարցն Թամարին եւ Նւերգին : Եւ միւս պապուն, որ ի կողմանէ մօրն՝ խօշայ Վէլուն եւ Հանկանն Սղմէրին եւ քեռուն Սարհատին : (Դ)արձեալ յիշեցէ գեղիսարեթն եւ զկենականիցն իւր զՍահարան : Դարձեալ յիշեցէ զՍանան եւ զկենականիցն իւր զՄատուրն եւ զԱւետիկն եւ զորդինս վաղաժեռ զԱլէքսանն եւ զՅունանն եւ այլ մերձաւորացն եւ աղգականացն ամենեցուն եղիցի յիշատակս անյինը՝ մինչեւ օր երթելոյ

Փրկչին, ամէն: (Տարբեր գրչով) Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոսի զբարեմիտ եւ խոհեմ նշխարներն, որ ստացաւ զՍուրբ Աստուածաշունչս ի Հալալ ձեռաց վաստակոց իւրոյ յիշատակ իւրն եւ կենակցին Սահարտին: Եւ սկեսորօրին Պետրոսին եւ սկեսերն Անայէ, եւ տաններացն Մուրասէ, Համասէ եւ ամենայն արեան մերձաւորաց: Յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք: (Բուն գրիչ) (Ե) արդ ով սպասաւորք կենաց բանին եւ պաշտօնեայք վերնոյն Սիովնի մանկունք եւ զարդարիչք սուրբ եկեղեցւոյ, յորեւս անկեալ Հայցեմք ի սիրելեացդ, դի յորում ժամու դէպ եւ կամ ընթերցումն պատահիցի ձեզ բարեկամացդ որ է ի մէջ անիմանալի է, այլ ի շնորհացն որ ի վերաւս իմանալի լեալ բուրաստանս որ եւ կոչի Հին եւ նոր պատուիրանադրութիւն աստուածպետականէն առ ի օգուտ մեզ ստորնայնոցս եւ պատճառ վերնոյն երանութեան տնչոյց Համամբ աննիւթական եւ մշտնջենաւոր բարութիւնս անկարծիք օգուտ ինչ ձեր գտեալ: (Ի) սկսյն յիշամբ մասնակցես արասիլիք զմասնական ընթերց (577ա) բիցդ, անիմաստս յիմաստոցդ, ամենասուրբս ի սրբոցդ, անօգուտս ի յօցնականացդ ապիրատ եւ Հէք, զՍտեփան եւեթ անուամբ կոչեցեալ վարդապետս, յորում եղէ յետ մահուան տիեզերաւոր եւ քարոյիչ եկեղեցւոյ եւ կարգաւորիչ Հասարակաց մանկանց Սիովնի մեծի վարդապետին վարդապետաց Խաչատրոյ կեսարու եւ առաջնորդին մեծին Ջուղայու, սորա փոխելս եղեւ ի Հանդերձեալ կեսան, ի Թուրքերութիւնս Ռշ եւ Ե ամին (1646) եւ յաջորդեալ յետ սորա սիրելի եւ աւագադոյն եւ միշտ Հոյ եւ կամակարար արչակերտն Դաւիթ, որ եւ ամենեւին յար եւ նման վարդապետին իւրոյ սկսեալ ժողովել զմանկունս առ ի աշակերտել եւ ուսուցանել զվարս աստուածային կրթութեամբն, զոր կրթեալ եւ կատարեալացն ծրարեալ ունէր ի ամին իւրում գամենայն վարս առաքինութեան. զոր եւ տեսեալ մեր Թշուառացեայն ցանկացեալ վարուցս մեծի եւ գերահռչակ եւ հեղահոգի քարաջան եւ անմանձիր միշտ ուսուցանողի տեսանս մեծի եւ արեգախիկապոսի գեղապաշխա Զուղայու եւ առաջնորդ ուխտին մեծի սուրբ աթոռոյն Ամենափրկչի վանացս եւ դամբարանի Սրբոյն Խաչատրի օրէնստոյց վարդապետի, յորում եղեալ կայ ի ներքոյ սրբոյ սեղանոյ: Եկեալ ի կրօնս այս, որում էի Ի-ամեայ: Ի Թուականս Ռշ եւ 2 (1647) եւ յունիսն ամսոյն մէկ ի մենարանի աստ սիրելին ամենեցուն, զհարսեղ քալ Հոիտոր եւ ճշմարտութեան վարդապետն, որ եւ վաղձանեալ ի տիս երիտասարդութեան ի Ռձ եւ Ի (1658) Թուին: Նա եւ զհանգուցեալ եղբայրսն, որք ի աստուտս

դէր Սարգիսն եւ դէր Մովսէսն եւ ղեմաւորն ինչն աղանձեք զմիաբանք սուրբ ուխտիս, որք են ի ներքոյ Համանի Հասարակաց Հօրս մերոյ Դաւիթ վարդապետն, Յակոբ Հանճարեղապոյն խոհեմ եւ մշտաբարոզ վարդապետն, որ եւ բազում աշխատանս կրեաց ի վերայ Աստուածաշունչ գրքիս, զոր Տէր Աստուած անփորձ պահեցէ: Ի ներկայս եւ ի Հանդերձեալն վարձս ըստ աշխատանաց տացէ, ամէն: Նաեւ դէր Յոհաննէսն եւ դէր Բարսեղն, դէր Միշայիւն եւ դէր Յակոբն, դէր Ստեփաննոսն եւ դէր Յովսէփն, դէր Սիմէոնն եւ դէր Յովհաննէսն եւ զսարկաւազունս, զՈհանն եւ զՊետրոսն, Դաղարն եւ զԱպարն եւ զայլ զսպասաւոր սուրբ ուխտիս, որք են Թուով ութուտասան, զոր եւ յերեսս անկեալ աղանձեք զձեզ ով մանկունք Սուրբ Սիովնի միշտ ինչն զվերնորդեալս եւ մաքրափայլ յաղօթս մեր եւ ղուք յիշողդ ինչեալ ի Քրիստոսի Փրկչին մերմէ, ամէն:

(Պ) աստճառ վերստին նորոգման Ամենափրկչի վանացս վասն զի միշտ վարանեալ կայեաք միաբանք սուրբ ուխտիս սակս ոչ բաւականութեան վանացս եւ անյարմար եւ անդարդ շինուածոյ սորին, զոր ի վաղուց հետէ վարդապետիս իմոյ եղեալ էր ի մտի զխորհուրդ զայս, այլ ոչ պտանիւր գիպող եւ անշոյթ ժամանակ: (2) ի միշտ ի վրդովման եւ ի նեղութեան ներքոյ կայեաք, երբեմն ի Ֆրանկաց պատրչաց, երբեմն զկաթողաց ոմանց վարդապետաց եւ ժողովրդոց, երբեմն ի տարակուսութենէ եւ յուսատուութենէ, եթէ կար դու աւարտման կամ կատարումն ձոր տաճութեան ձեւոյս, զի մի լիցիմէ նոր ըստ տրուականին, եթէ այլոս այս սկսաւ չինել եւ ոչ կարաց: (Ա) յլ ըստ Հողոյն Հօրս իմոյ գամենայն զնեղականս, յինքնէ ի բաց եղեալ յուսով ապաւինութեամբ դիմեաց առ յոյսն բնաւից ունեւորման յեղուկ իմացականին զայն բան որ ասէ խնամօղն բոլորից ի ձեռն մարգարէին, եթէ ձեզ միայն իցէ բնակել ի տունս զմեքանայս եւ տուն իմ աւերեալ կայ: (2) այս բան ապաւինելով սկսեալ փութցանել զշինուածս Հին եւ նորոյ ձեռն արկանի ի Ռձ եւ Ի (1655) Թուին: Ի Թուականութեան Փոքր Դասապառն եւ Հայրապետութեան Տեառն Յակոբայ, եւ իշխանաշուք պարոնաց պարոնին խոշոյ Սաֆրազին, եւ օգնականութեամբ Զուղայու ժողովրդոցս եւ շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն աւարտ եւ կատարումն Հասուցաք գեղորոշ յօրինուածովք. որպէս եւ տեսնէք Հաղիթէ կար եղեւ մինչեւ ՌձԺ եւ Գ (1664) Թին: Ով դուք բնակողք եւ վայելողք դառն քահանայից եւ կրօնաւորաց, ի ժամ սուրբ խորհուրդ պատարագի յինչն միշտ աղանձեք զաշխատողք եւ կամակից սորին,

ամէն: Այլ եւ յիշել աղայեմ եւ զմեզ ապիրատ եւ փծուն ծրողք՝ զՏէր Մարկոսն, զՏէր Յովսէփն, զՅովհաննէսն, զԲարդուսայսն եւ զՅակոբս, թէպէտ ոչ էաք այս սուրբ արուեստիս արժան, այլ սակայն օգնականութեամբ Հոգոյն Սրբոյ աւարտեցաւ. եւ դուք ով մանկունք Սրբոյն Սիոնի, յորժամ ընթեռնուք թողութիւն շնորհեցէք, քանզի կար մեր այս էր, եւ զմեզ եւ զվերոյ գրեալսն միով Հայր մեղայիւ յիշել եւ դուք յիշողք յիշեալ յիշիք ի Քրիստոսէ եւ լուսն զնոյն բարբառ. եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք... ամէն:

9բ. Ձեռս փոխի եւ իւր զառնայ,
Գիրք յիշատակ առ ձեզ մնայ,
Ով ոք որ հոռնդիպի սորայ,
Ոքերիմ լուս, զաւել բառնայ,
Ի Տեառնէ մա գորանայ,
Աւելն:

Ով Հայրք ու եղբարք ու մանկունք Սրբոյն Սիոնի, յորժամ ընթեռնուք կամ օրհնեցէք, կամ Հարեւանցի տեսանէք, յիշել աղայեմ ի Տէր զիս զնուստ Յակոբ գրիչս եւ զվարպետն իմ զԱստուածատուր քահանայն, որ Հանդուցեալ է առ Քրիստոս Աստուած, ողորմի ասացէք, ամէն:

9ճա. Ով Հայրք ու եղբարք ու մանկունք սրբոյն Սիոնի, յորժամ ընթեռնուք զՍուրբ Աստուածաշունչ գիրք՝ յիշեցէք ի Քրիստոս զստացող սորա զՍտեփանոս վարդապետն եւ զհարազատ քոյրքն իւր զՍանաճն ու զԵղիսարեթն, որ ետուն գրել զսա յիշատակ հոգւոյ իւրեանց. ով ոք յիշէ, յիշեալ յիցի ի Քրիստոսէ: Մանաւանդ եւ զիս յանարժան Յակոբ գրիչս. զի թիւն էր Հայոց ՌձԺԱ (1662):

(Այլմ միտքն ունեն մանւ 34ա, 97ա եւ 526ա յիշատակարանները):

559ա. Ով սրբանեալ մանկունք Սիոնի, յիշել աղայեմ զստացող սորա զհամշիրա քորքն, որ ստացան զսա յիշատակ հոգւոյ իւրեանց եւ ետուն ի վայելումն Հարազատ եղբօրն իւրեանց սրբանեալ Ստեփանոս վարդապետն. որ եւ Աստուած վայելել տացէ, անխորժ ու անասան կենք պահեցէ մինչեւ ի խորին ծերութեան, ամէն: Այլ եւ յիշել աղայեմ զմեզ՝ զՀայրն զՄանուկն, եւ

զմայրն զՍիոնին. եւ միւս եղբարքն. զՊետրոսն եւ զՊողոսն եւ զԹէոփան. եւ միւս քերքն զՍիւղուլուն եւ զԱննային. յիշողք եւ յիշեցեալք վարձատրեսցիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ի միւսանդամ գալտեանն. որ է օրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

Ձի էր թուականն Հայոց ՌձԺԱ (1662), յօգոստոսի Ժ. աւարտումն եղեւ յունուար ամսոյ:

(Այլմ միտքն ունեն մանւ 65ա, 82բ, 98ա, 120բ, 123բ, 203բ, 229ա, 277բ, 301բ, 339բ, 349ա, 371ա, 380ա, 387ա, 446բ, 467բ, 512բ, 575ա, 559ա Յիշատակարանները):

163ա. Ի թվարեութեանն Հայկազեան սեռի Ռ եւ Ճ-երորդի եւ մետասաներորդի (1662), ի յամսեանն օգոստոսայ, ժառամք քառից նոտարաց ձեռնարկում եղեւ Աստուածաշունչ գիրք ի Հայալ արդեանց Հաւաքատ եւ Համշիրաք քերքն Եղիսարեթին եւ Սանաճին յիշատակ անձանց իւրեանց. եւ ի վայելումն Ստեփանոս վարդապետին, որոց երես անկեալ աղայեմ զհանդիպող եւ զընթեռնողք յիշել զվերոյ գրեալսն եւ զճնօղսն իւրեանց զՄանուկն եւ զՍիւկին եւ զեղբարսն իւրեանց զՊետրոսն եւ զՊողոսն եւ զՍտեփանոս վարդապետն, զԹէոփան. յիշողք յիշեալք վարձատրեսցիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ի միւսանդամ գալտեանն որ է օրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

(Այլմ բովանդակութիւնն ունեն մանւ 287ա, 233բ, 378ա, 387ա, 446բ, 556բ եւ 564բ Յիշատակարանները):

175բ. Յիշեալ գծող զբիւր Յովսէփ էրէցլս. Որոց երես անկեալ աղայեմ զհանդիպող եւ զընթեռնողք յիշել զվերոյ գրեալսն եւ զճնօղսն իւրեանց զՄանուկն ու զՍիւկին եւ զեղբարսն իւրեանց զՊետրոսն եւ զՊողոսն եւ զՍտեփանոս վարդապետն. զԹէոփան եւ զԷդրսն իւրեանց զՍիւղուն եւ զԱննային. յիշողք յիշեցեալք վարձատրեսցիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ ի միւսանդամ գալտեանն. որ է օրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

138ա. Տէր Աստուած ողորմեա ստացողի Աստուածաշունչ տառիս... (Նի շարունակումն այլիւն):

(6ա—9բ, 10ա, 213բ, 455ա, 470ա, 577ա եւ մի բանի այլ տեղ ունի վմբի 1654 եւ 1756 թուականների կցիմները):

2

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

(Ամենամիակիչ 16, զգ. 17)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ժէ Դադ

ԹԻՐԹԻՒՆ 981: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՒՆ 31 X 19: ՍԻՆԵԱԿ ԵՆ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒ ՄԻԱ- ՍԻՆԵԱԿ, 24 X 12.5: ՏՈՂԳ՝ 40: ՆԻՒԹ՝ ԿԱՍԱՐԱԿ ԴԵՂ- ՅԱՆՈՒՆ ԲՈՒՂՔ: ԳԻՐ՝ ՅՈՒՐԱԳԻՐ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 11ա, 904ա, 828ա, 844ա, 868ա, 885բ, 908ա: Պատկերները գտնուում են Էջի վերին մասում, ակտաքանիցներին և բովանդակությունում համապատասխան՝ գումար, այ փայլում, բայց հույսը հերքում: ՄԱԿԱՂԱԹԵՍՈՒՆ ՊԱՂԱՂԱԿ՝ սկզբին երկու կամայ մագաղաթ քերք առանց գրելու: ԿԱՂՄ՝ կաշեպատ տախտակ՝ անդ- մած գորգածներով, մեծ քիւ 15 Աստուածային, կազմի Ա երևի շարքը երկաթագրով գրած՝ ճե- շտակ Է Աստուածային Ղաբանիլիէնց հմու- րեցի Զարեանիմ Է հեռ Ստեփաննա վարդապետիմ Է քանիմ ՌժժԻ (1888) ամիմ: ՄԵՆՈՒՆՆԵՂ՝ ՅԻՍՈՒ ՔԻՍՏԱՆ: Կազմի փակագիր (ճանկի) վրա գրած՝ ՎԱՐՈՒՆՆԱՆ Աստուածային Է քանիմ ՌժժԻ, Կազմի մերքը գումար ինք կտա: Ունի վերնա- փակի կազմ կաշուի, առանց քանիմ գրություն: ԳՐԻՑ՝ ՆԵՂԻԿԻԼ (346բ, 394բ): ԺԱՄԱՂԱԿ ԳՐՁՈՒ- ԹԵՍՆ՝ քերքիս ժէ դարու սկիզբ, 1642 քանից առաջ: ՏԵՂԸ՝ ԿԱՍԱՐԱՐ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ: ԴԱՏԱԿ՝ 1-8, 9-ի 3/4-ը, 568բ-ի կտր, 799բ, 800, 802ա-ի կտր, 802բ, 803, 978բ-ի 3/4-ը, 979, 980բ-ի 3/4-ը, 981:

ՄԱՍԻՒԱԿՈՒԹԻՒՆ.— ԴՐՅԱՐԿԱՆ ՍԵՂԸ և ժամ- նակը յայտնի չեն, որովհետև ղախուր յիշատա- կաբանը պակաս է: Մի ճանի ՍԵՂ ՈՒՆԻ ՎԵՂԻՆ ԸՆ- ԹԵՐԳՈՂՆԵՐԻ և ԿԱՍԱՐԱԿՆԵՐԻ ՄԵՆՈՒՆՆԵՐԸ. ԵՐԵՆԻՂ՝ 3ա, 4ա, 6ա, 568բ: ՍԿԵՂԸ ԿԱՍԱՐԱՐ Է ՄԵՆՈՒՆՆԵՐԸ ԳՐՁԻ ԲՈՒՆԵՐԵՎԻՆԵՐԻ ԳՆԱԿԸ, ԵՐԵՆԻՂԸ ՊԱԿԱՆ Է ՃԻՆԵԱՆ ԼԻ:

ԲՈՒՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 8ա—9ա. Յանգ Առաջին դրոց. Լին Կտակարանացն Աստուածային ժամանակ: բ. 9բ—44ա. Առաջին դիրք Մովսիսի, Արարածոց: գ. 44բ—78ա. Երկրորդ թուղ(խ)թ Մովսիսի, ՅԵՂԻՑ: դ. 78ա—100բ. Երրորդ թուղ(խ)թ Մովսիսի, ՂԱՆԱԿԱՆԸ: ե. 100բ—132բ. Զորրորդ թուղ(խ)թ Մովսիսի, ԹԵՐԸ:

դ. 132բ—158բ. Լինգերորդ թուղ(խ)թ Մովսիսի, Երկրորդ Օրէնք: է. 158բ—179ա. ՅԵՆԱՆ: ը. 179ա—197բ. Դաւաւորք: թ. 197բ—201ա. Գիրք Հոռութ: ռ. 201բ—227ա. Առաջին Բազաւորու- թեանց: տ. 227ա—249ա. Երկրորդ Բազաւոր- րութեանց: լ. 249ա—274բ. Երրորդ Բազաւորու- թեանց: զ. 274բ—298ա. Զորրորդ Բազաւորու- թեանց: զ. 298ա—320ա. Առաջին Մնացորդաց: խ. 320ա—346բ. Երկրորդ Մնացոր- դաց: զ. 346բ—360ա. Թուղ(խ)թ եզրի Առա- ջին: ծ. 360ա—387ա. Թուղ(խ)թ եզրի Երկ- րորդ: լ. 387բ—385ա. Թուղ(խ)թ եզրի Եր- րորդ: թ. 385ա—394բ. Բանգ Նէնճայ: ի. 394բ—403ա. Եսթեր: խ. 403ա—414բ. Յուդիթ: ի. 414բ—421բ. Տովբիթ: ի. 421բ—450բ. Մակաբայեցւոց Առա- ջին: ի. 450բ—472ա. Մակաբայեցւոց Երկ- րորդ: ի. 472ա—482ա. Մակաբայեցւոց Եր- րորդ: ի. 482ա—504բ. Գիրք Մնացորդաց: Կտակ՝ Ռուբենի, Շեմաւոնի, ՂԱՆԱԿ, ՅՈՒ- ՂԱԿ, Բաւաւոր, Զարդոնի, Դաւայ, Նեփ- թաղիճայ, Դաթայ, Ասերայ, Յովսէփայ, Բենեթիճի:

իէ. 504բ—523բ. Յոբ.
 իբ. 523բ—568ա. Սաղմոսն Դաւթի,
 իթ. 569ա—587ա. Առաքել Սողոմոնի,
 լ. 587ա—595ա. Ժողովող,
 լա. 595ա—598բ. Երգ Երգոց,
 լբ. 598ա—610ա. Իմաստութիւն,
 լգ. 610ա—623ա. Գիրք Սիրաքայ,
 լդ. 623ա — 661բ. Մարգարէութիւն
 եռայեայ,
 լե. 661բ—667բ. Մարգարէութիւն Ուլ-
 աեայ,
 լզ. 667բ — 672ա. Մարգարէութիւն
 Ամովսեայ,
 լէ. 672ա—675բ. Մարգարէութիւն Մի-
 քիայ,
 լը. 675բ—677բ. Մարգարէութիւն Յո-
 վէլայ,
 լթ. 677բ—678ա. Մարգարէութիւն Աբ-
 դիու,
 խ. 678ա—679բ. Մարգարէութիւն Յու-
 նանու,
 խա. 679բ—681ա. Մարգարէութիւն Նա-
 ւումայ,
 խբ. 681ա—682բ. Մարգարէութիւն Ամ-
 բակումայ,
 խգ. 682բ—684ա. Մարգարէութիւն Սո-
 փոնիայ,
 խդ. 684ա—685ա. Մարգարէութիւն Ան-
 դեայ,
 խե. 685ա—691բ. Մարգարէութիւն Զա-
 քարիայ,
 խզ. 691բ—693բ. Մարգարէութիւն Մա-
 ղաբիայ,
 խէ. 693բ—744բ. Գիրք Երեմիայ մար-
 գարէի,
 խը. 744բ—760բ. (Մարգարէութիւն)
 Դանիէլ(ի),
 խթ. 760բ—799ա. (Մարգարէութիւն)
 Եղեկիէլ(ի),
 Թանկ Նոր Կտակարանացն Աստուածա-
 շունչ մատենիս,
 ծ. 801ա—826բ. Աւետարան ըստ Մատ-
 թէոսի, (Նախադրութիւնք եւ գլուխք),
 ծա. 826ա—842ա. Աւետարան ըստ Մար-
 կոսի, (Նախադրութիւնք եւ գլուխք),
 ծբ. 842ա—866բ. Աւետարան ըստ Ղու-
 կասու, (Նախադրութիւնք եւ գլուխք),

ծգ. 866բ—885ա. Աւետարան ըստ Յո-
 չանու, (Նախադրութիւնք եւ գլուխք),
 ծդ. 885բ—967ա. Դործք Առաքելոցն,
 ծե. 867ա—916ա. Թուղ(խ)թ Պողոսի
 առ Հռովմայեցիս Ա.,
 ծզ. 916ա—925ա. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Կորնթացիս Ա.,
 ծէ. 925ա—931ա. Թուղ(խ)թ Պողոսի
 առ Կորնթացիս Բ.,
 ծը. 931ա—934ա. Թուղ(խ)թ Պողոսի
 առ Գաղատացիս,
 ծթ. 934ա—937ա. Թուղ(խ)թ Պողոսի
 առ Եփեսացիս,
 կ. 937ա—939ա. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Փիլիպպեցիս,
 կա. 939ա—941բ. Թուղ(խ)թ Պողոսի
 առ Կրողոսացիս,
 կբ. 941բ—943բ. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Թեսաղոնիկեցիս Ա.,
 կգ. 943բ—944բ. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Թեսաղոնիկեցիս Բ.,
 կդ. 944բ—952ա. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Եբրայեցիս,
 կե. 952ա—954բ. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Տիմոթէոս Ա.,
 կզ. 954բ—956բ. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Տիմոթէոս Բ.,
 կէ. 956բ—957բ. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Տիտոս,
 կը. 957բ—958ա. Թուղ(խ)թ Պողոսի առ
 Փիլիմոն,
 կթ. 958ա—960ա. Թուղ(խ)թ Կաթողի-
 կէ Երանեւոյն Յակոբայ առաքելոյն,
 չ. 960ա—962բ. Թուղ(խ)թ Կաթողիկէ
 Պետրոսի Ա.,
 չա. 962բ. Թուղ(խ)թ Կաթողիկէ Պետ-
 ռոսի Բ.,
 չբ. 963բ. Թուղ(խ)թ Կաթողիկէ Յով-
 չաննու Ա.,
 չգ. 966ա. Թուղ(խ)թ Կաթողիկէ Յով-
 չաննու Բ.,
 չդ. 966ա—966բ. Թուղ(խ)թ Կաթողիկէ
 Յովչաննու Գ.,
 չե. 966ա—967ա. Թուղ(խ)թ Կաթողիկէ
 Յուդայի առաքելոյ,
 չզ. 967ա—978բ. Յայտնութիւն Սրբոյն
 Յոհաննու Աստուածաբանի:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՐԶԻ

- 101ա. Զորացի իշխանի արձան:
 158բ. Զեյնալիյի գրող տառի մախթա
 իշխանի մեղ ի արքիս:
 298ա. Մեծ դիտարկում արքայան
 Եւ Բաշապետի արքիսիան,
 Որ գործնական ետ մեղ ի քան,
 Բերնատա պանէ գեմմն անտառն,
 Հանգիւր իւրով միարան,
 Այժմ եւ յաւտ եւ յապագայն.
 Նաեւ գործիչ արէ արժան,
 Բարի կարօք ի Տէր իշխան:
 Ամէն, ամէն:
 346բ. Զգրիչ տառի տեղումնական,
 Զգեկիւի ռմն անդիտան,
 Մաքրեմ արժան արէ՛ իշխան,
 Հարբ եւ եղարք իմ պատմական:
 394բ. Զգեկիւի գրիչ տառիս,
 Մաքրեմ իշխան ձեզ ի արքիս:
 595ա. Զգեկիւի պէս պէս արձան,
 Մաքրեմ իշխան արիւն մո(օք):

(Ձեռագրի վերջին տառագրի եւ մտքով
 տառագրի մտքով 6 տեղ իշխանականն է
 գրել, որոնց մշտնապէս եւս եւս տառերն
 են):

98ա.— Գառն ամենատեղեր երբորդու-
 թեան Հաւր եւ Որդի եւ Հոգւոյն: Արդ եւ
 եւ ծառայատ, առայ եւ գեղեցի գլխատուած-
 լուծն գիրքս ի Հալալ եւ ի յարգար վա-
 տակոց իմոց, եւ նորոգել ամի զայս իշխ-
 տակ ինձ եւ Հոգւոյ իմոյ, եւ ծնադարաց իմոց,
 Հաւր իմոյ Նուրուն եւ մաւր իմոյ Թան-
 թաքին, եւ որդոցն իմ Աղարիային, Պետրո-
 սին եւ Սարգիսին, եւ զստեղաց իմոց Մա-
 տահ խանին, Մուղամին, Անային, Սո-
 դոմէին, Զեքեթին: Եւ եղարցն իմոց Շե-
 մին, Փիրհամգին, Պարաքին, եւ Աղապէկին
 եւ իմ ամենայն արեան մերձաւոր(ա)ցն:

Ով որ կարգայ կամ յարկնակէ, լի բե-
 րան Աստուած ողորմի՛ ասէ խոջայ Ծառ-
 տին, եւ ամենայն վերայ գրեկոցս ի ամայ:
 Նորոգեցո եւ կաղմեցո գիրքս ձեռամբ սու-
 տանուն Գառնար իրեցու Ղաւանդոյ, ի
 Թվին ՌՂԱ (1642), ի Հայրապետութեանն
 Տեառն Փրկիպոսի կաթողիկոսի, ի Թուա-
 գրութեանն Շահապասին, որ զկնի Շահա-
 ֆուն, ժի տարոյ մանուկ Թաղաւորութեանց,
 որ այժմ ասեն Փոքր Շահապազ, Գ ամսոյ
 Թաղաւոր էր, յորժամ գիրքս կա(ղ)մեցինք.
 տարին կուսն էր, ամիսն սեպտեմբեր:—
 Դարձեալ իշխեցէ գրարէհոգի խոջայ Ծառ-
 րատն, որ ըսգում փափազանաւ առա-
 ղգիրքս եւ նորոգել եւ զայս, իշխանակ վասն
 Հոգւոյ իւրոյ. Աստուած իւր տան արքա-
 (յ)ութիւն պարգեւէ, որ է օրհնեալ յօ-
 տեանս յօտենից, ամէն: Հայր մեր որ յե-
 րկին:

827բ. Արդ եւ Ծառայատ գեղեցի գլխ-
 տուածալուն գիրքս ի Հալալ եւ ի յարգար
 վատակոց իմոց եւ նորոգել ետու իշխանակ
 ինձ եւ իմ Հոգւոյն: Դարձեալ իշխեցէ
 զճնորդն իմ, Հօրն իմոյ Նուրուն եւ մօրն իմոյ
 Թանթաքին եւ որդոցն իմոց Աղարիային,
 Պետրոսին, Սարգիսին, եւ զստեղացն իմոց.
 Մալապի խանին, Մուղամին, Անային, Սո-
 դոմէին, Զեքեթին: Եւ եղարցն իմոց Շե-
 փունին, Փիրհամգին, Պարաքին, Աղապէ-
 կին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն,
 ամէն: Դարձեալ արգանձ գեղեցի, ով ոք որ
 կարգայ գլխատուածալուն գիրքս կամ օրի-
 նակէ, լի բերանով ողորմի՛ ասէ խոջայ Ծառ-
 րատին եւ ամենայն վերայ գրեալ մերձաւո-
 րացն իւրոց, եւ Աստուած իւրեանց Հոգին
 լուսաւորէ, ամէն: Նորոգեցաւ եւ կաղմե-
 ցաւ գիրքս այս ձեռամբ ստանունն երեցու
 Թվին ՌՂԱ (1642): Ի Հայրապետութեանն
 Տէր Փրկիպոս կաթողիկոսի, ի Թաղաւո-
 րութեանն Շահապասին, որ զկնի Շահա-
 ֆուն ժի տարոյ մանուկ Թաղաւորաց, որ
 այժմ ասեն Փոքր Շահապազ. Գ ամսոյ Թա-
 ղաւոր էր, յորժամ գիրքս կաղմեցինք, տա-
 րին կուսն էր, ամիսն սեպտեմբեր: Դարձեալ
 իշխեցէ գրարեմ խոջայ Ծառատն, որ
 ըսգում փափազանաւ ստացաւ զտուր գիրքս
 եւ նորոգել ետ իշխանակ վասն Հոգւոյ իւրոյ.
 եւ արդ իշխեմ, իշխեալ լիցին ի Բրիտանոսէ
 Աստուծոյ մերոյ. օր օրհնեալ յօւրտեանս,
 ամէն: Հայր մեր որ երկինս:

885ա. Դարձեալ իշխեցէ ի Բրիտանոս
 դիմալ Ծառատն, որ ըստացաւ զտուր գլխ-
 տուածալունս, ի Հալալ վատակոց իւրոց
 եւ կողակիցն իւր Մէրտատիկն եւ գննաւս
 իմ Նորի, Թանթաքն եւ որդեքս իմ Աղա-
 րիային, Պետրոսն, զստեղաց Մալապա-
 ֆունն, Մուղամն, Անայն, Սոդոմէն. եւ որք
 իշխէ, ի Բրիտանոսէ իշխեալ լիւիւ:

(Ստիմ միտմն ունեն ստացաւ Ձեռնարկի
 799ա, 802ա, 843բ 907բ (Յիշատակարան-
 մեր):

3բ. Թվին Ռճիճ-ունն (1678) Բ անգամ
 կարգացի զպատուարան, Հայ(ր) մերայիւ,
 Աստուած ողորմի՛ ասացի, եւ մեղաւոր ըն-
 թեբեցողս աղատեայ Բրիտանոս Աստուած,
 ամէն:

(Ձեռագրի մի քանի քերթի վրայ կամ
 վտմի 1654 եւ 1756 քուտակնի կնիքներ):

6բ. Թվին Ռճիճ (1680) Թիւրայ ամսին
 է, պատկեր օրն Հինգաւթի եւ Աստուած
 տայ իմ մեղաց թողութիւն, ամէն:
 Աստուածալունս իշխանակ է Սուրբ
 Ամենափրկիչն ի ձեռն Դաւիթ վարդապե-
 տին, Թվին Ռճիճ (1653): (Մի այլ երկտառ
 տառաց ամուսն եւ վերայ մի կնիք, ձեռար
 նշանով):

3

ԱՍՏՈՒԱՇԱՇՈՒՆՉ

(Ամենամիակիչ 17, գգ. 17)

Ժէ Դար

ԹԵՐԹԹ՝ 308: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 25 X.21, ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՇ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՒԱՅ, 21-8 X 7-8: ՏՈՒԴ՝ 45: ՆԻՒԹ՝ փայլում է հաստ քուղի: ԳԻՐ՝ մամբ եւ գեղեցիկ բոլորագիր: ՊԱՏ-ԿԻՐ՝ 4ա խաբամի մէջ երկու կոշմէ երկու մանկամեց պատկեր հասարակ քամաքով: ԽՈՐԱՆ՝ 4ա: ԿԱՂՄ՝ բուլի կաշեպատ, բոլորակիմ մաշուած եւ քաղաք-ւած: ԳՐԻԳ՝ Ա մատուլ փրփմալ (104ա) եւ Բ մա-տուլ եղեկիւ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլպտ: ԺԱՄԱ-ՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ժէ դարու: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1-3, ամէն գրէի սկզբին 10-13 տալ եւ 308: ՎԵՐԵԻճ քերի:

ԵՄՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Գրուած է բաւական մաքուր եւ սեւ թանաքով, կէտից յետոյ թանաքը ներծծուած. ծալած ժամանակ բաց տեղերը կեղտոտուել են, կարծի կողմը եւ լատ տեղ Ա սինակը ճիւղուածը ծակել են, Գրէի յիշատակարանները բոլորովին նման են թիւ 16 Ատուածաշնչին, Սորա գրէին է փրփմալ, Ինչպէս երեսու է թիւ 16 Ատուածաշնչի գրող գրէէ եղեկիէլը իր յիշատակարանների ձեւը վերցրել է սորանից եւ մինչեւ անգամ այն ձեռագրուած (տես երկուսի յիշատակարանները) 197ր փրփմալ անունը վարպետութեամբ ջնջել է եւ իւր անունը (եղեկիէլ) գրել վրան, Ամենայաւոր եղեկիէլը կարող է այն ձեռագրի երկրորդ գրէլը լինել, թէեւ ու գրած է կանոնաւոր բարբառով, այն ինչ եղեկիէլը իր Ատուածաշնչիւր գրել է նորագործով, Յիշատակարանը պակաս է: Համարեա բոլոր գրգերուած պակաս են սկսուածների այն մասերը, որոնք պիտի գրուէին մեն տառերով կամ կարծիք թանաքով: Որոշ զիշատակարան եւ սկզբնաղոյր եւ բոլոր լուսանցա-գծերը՝ կարծիք թանաքով:

ԲՈՎԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ձեռագիրս բովանդակում է Հետեւեալ գրքերը՝ Նախադրութեամբ եւ ցանկով՝ Արարածոց, Կտակ երկոտասան Նահապե-

տացն, Գիրք Յովսէփայ Սրբոյն Եփրեմի ի Յօսէփ եօթ վահան դի Աստուած Արարամու եւ Աստուած Սահակայ... Ելից, Հետեւեալ, Թուոց, Երկրորդ Օրինաց, Յետուայ, Դա-տաւորաց, Հռութ, Թագաւորութեանց Ա, Բ, Գ եւ Դ, Առաջին Մնացորդաց, Երկրորդ Մնացորդաց, Եղբ Ա, Բ եւ Գ, Նէեմի, Ես-թեր, Յուդիթ, Տովբիթ, Մակարայեցոց Ա, Բ եւ Գ, Գիրք Մնացորդաց (որ է Կտակ Ռուբենի եւ այլոց եղբարցն նորա...), Յոր եւ Սաղմոսից 2 թերթ:

ԵՆՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

104ա. Ով Հայրը եւ եղբարք իմ, մի լի բերան յիշեալիք սուտանուն փրփմալ ծրօղս, զի կայրն մեր այս է:

171ր. (Մ)Եժ դիտապետմ արքազամ եւ Բօլապետմ արքիապետմ, Որ գործնակ ետ մեզ ի քամ, Գրիստոս պառի զինքն անստամ, Համարք իւրովքն միարամ, Այժմ եւ յաւէտ եւ յապաղայմ: Նաեւ գործիչս արեւ արծաթ, Բարի կամօք ի Տէր Յիշմամ: Ամէն:

197ր. Գրիչ տառիս տեղումեակամ, Ձեզեկիլի (անունը ջնջած, վրան գրած եղեկիէլ) ուն ամպիտամ, Մաղթեմ արծաթ արեւ յիշմամ, Հարք եւ եղբարք իմ պատուական: 225ա. Ձեզեկիլի գրիչ տառիս, Մաղթեմ յիշիլ ի բարիս:

Մի քանի տեղ՝ վանքի 1654 թուականի կնիքը:

7

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ

(Ամեմաբրկիչ 256, գգ. 23)

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՌԿԷ, ՌԿԹ (1618, 1620)

ԹԵՐԹՔ՝ 335: ՄԵԾՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 21 X 15,3: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ 5ա—141բ՝ միտիւմ, 15 X 11, իսկ 142ա—327բ՝ երկուս, 16 X 5: ՏՈՂՔ՝ 5ա—141բ՝ 24-ական, 142ա—327բ՝ 31-ական: ՆԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ մատաղք: ԺԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ 8ա, քառաբի գծերով: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ 8ա: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, վերնագրերն են մի քանի մեծատառեր՝ կարմիր: ՍԿՋԱՆԱՍՈՒ՝ մատաղք: ԿԱԶՄ՝ տալիստակ, կաշեպատ սեղմած մեկերով: ՅԵՐԵՐ ԺԱԿԱՆ ԶԱՐԴ՝ ԳՐԻՉ՝ 5ա—141բ՝ ԼԵԿՍԻ ՍԻՄԵՈՑԱՅԻՐ, իսկ 142ա—327բ՝ ՄԻՔԱԿԷ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Կ. ՊՈԼԻՍ, 5ա—141բ, 142ա—327բ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ 5ա—141բ՝ ՌԿԷ (1618), իսկ 142ա—327բ՝ ՌԿԹ (1620), ԱՅԱՆՈՂ՝ ՏԵՐ ՅԱԿՈՐ: ԴԱՄԱՐԿ՝ 1բ—4, 7բ, 328—333:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՆ. — Ձեռագիրը լաւ է պահւած: 1ա էայ մի գրութիւն Նիւնէի լիւթեան մասին եւ երկու բառ վրացերէն:

Գրեքը համարներ եւ գլուխներ են բաժանուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 5ա—7ա. Նախադրութիւն եւ գլուխք Առաւելաց Սողոմոնի:

բ. 8ա—38բ. Առաւ Սողոմոնի որդւոյ Դաւթի, Թադաւորին Իսրայէլի:

գ. 38բ—52ա. Նախադրութիւն եւ գլուխք Ժողովողին:

դ. 52ա—59ա. Նախադրութիւն եւ գլուխք Երզնայ երգոցն:

ե. 59ա—79ա. Նախադրութիւն եւ գլուխք Իմաստութեանց Սողոմոնի:

զ. 79բ—80բ. Նախադրութիւն երկոստասան մարգարէիցն:

է. 80բ—90ա. Գլուխք եւ Նախադրութիւն Յովսէպ մարգարէի:

ը. 90ա—104ա. Գլուխք Ամովսեայ, եւ Մարգարէութիւն Ամովսեայ:

թ. 104ա—107բ. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Յովելայ:

ժ. 107բ—108բ. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Աբդու:

ժա. 108բ—111ա. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Յունանու:

ժբ. 111ա—113բ. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Նաւումայ:

ժգ. 113բ—115բ. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Ամբակումայ:

ժդ. 115բ—118ա. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Սոփոնիայ:

ժե. 118ա—120ա. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Սնգեայ:

ժզ. 120ա—131ա. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Չաբարիայ:

ժէ. 131բ—134բ. Գլուխք եւ Մարգարէութիւն Մաղաքայ:

ժը. 135ա—197ա. Գրիգորի եպիսկոպոսի Նիւսացւոյ Խաւսք Նորին Ժողովողին, մեկնութիւն առաջիկայ բանիցս, բան առաջին, Բանք Ժողովողին, որդւոյ Դաւթի Թադաւորի Իսրայէլի էմամնուէլ:

ժթ. 197ա—200բ. Գրիգորի եպիսկոպոսի Նիւսացւոյ Թուրք, Յաղազս Երզնայ երգոց:

ի. 200բ—327ա. Խրատք Գրիգորի եպիսկոպոսի Նիւսացւոյ առաջին յճրգ յերգոց:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

134ա—134բ. Փառք... Արդ, ես տկարս արհեստ գրչութեանն եւ յետեանս յամենայնի, Հիւանդ դրով կրկին մարդովս ըստ Պողոսի, ապաւինեալ ի զօրութիւն Հոգւոյ Սրբոյ, որ զօրացունէին է տկարաց, սկսայ շնորհօք Քրիստոսի զգիրս ցանկալի եւ բազմաց պիտանի, իբր զօրութեանն ծաղկօք լի, անուշահամ եւ բերկրալի, որ կոչի Առաւ Սողոմոնի. այս Հինգ գիրքն եւ երկոստասան մարգարէն ողորմութեամբն Աստուծոյ յանդ ելեալ կատարեցի ի վայելումն եւ յիշատակ անշինջ բարեմիտ, Հեղահոգի, քաղցր եւ հանդարտ կուսակոսն Տէր Եւսկովմ արի եւ քաջ կրանաւորին, որ մեծաւ փափագանօք եւ յօժար արտիւ ետ գրել զսալի Հալալ արդեանցն, եւ յարգար վաստա-

կոցն, դոր Տէր Աստուած բարով վայելել տացէ եւ ընդ երկայն աւուրս, ամէն:

Բայց դրեցաւ գիրք թվին Ռկէ (1618), յունիս, ժԹ աւուր ամառնամարի, ի դուռն Սուրբ Նիկողայոս Սքանչելազործի, որ կայ յԱթոննու դուռն, ի քաղաքն Կոստանդնուպոլիս, ձեռամբ Թերապարտ զրէի Լէնցի Սիւնէոս դարի:

Արդ, աղայեմ զհանդիպողս անմեղադիր լինել գրեալ յանյարմարութեան եւ սղաւանաց, զի յօրինակին տէրն զնալու էր, վասն այն ի տիլէ եւ ի գիշերի անձանձիր նստելով նստեցի զսա բազում փութով եւ շտապով. այս է զայս ժԹ տետրս ի ժ օրն. աղայեմ անմեղադիր լինիլ Համարձակութեան եւ արտի մտօք յիշման արժանիս Համարիլ զստացող սորին վերոյ ասացեալ աստուածաճոյ եւ սրբապէր Տէր Յակոբ յարեղայն եւ զծնողսն եւ զամենայն արեան մերձաւորս եւ զիս զանարժան զծողս, եւ որք զմեզ յիշեն, յիշեալք լիցին օրն անբեկին, ի Գրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրանեալ յախտեանս, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղիցի...

327բ. Արդ, գրեացաւ իրաւտու բամիս ի ննդուքեամ ժամեմաքս, Որ ի քաղէ քաղաք շրջագայի եւ ի բամաղ քրտմեղէի, հնիքս ի գլուխս ոչ ունէի, եւ ետ ի փայտուտմ որ առնէի, եւ Բ շարաք ար մի անիլի, Միմչե գիրքս որ կատարեցի, ի զանէմ ի դուրս ոչ կոխցի,

8

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԱՍՏՈՒԱՆԱՇՆՁԻ

(Ամենափրկիչ 86, գգ. 1)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ

ՌԷՁ (1627)

ԹերթԹԹ՝ 352: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԹ՝ 28.0 X 20: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍՍԻ՝ ԵՐԿԵԱՅ, 19.8 X 8: ՅՈՂԳ՝ 31: ՆԻԻԹ՝ ՔՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ՊՈՐՏՈՂԵՐ: ԹՆԱՍԹ՝ ՆԵ, ՎԵՐՏՈՂԵՐ - ՆՅԵՐՏՈՂԵՐ: ԶՈՐԴՆԱՍՏՈՂ՝ ԳՈՒՄԱՐ ՊԵՐԿԵՐ, ԿԻՍՆԱՐՈՐՆ՝ ԵՄ: ԶԱԿԱՍԱՍՏՈՂ՝ 94, 104, 107, 108, 110, 112, 118, 119, 123, 127, 138, 160, 183, 206, 231, 255, 278, 306: ԼՈՒ-

ԵՒ ԱՅՍ ԱՄԱՐԱՄԺՈՒ ՈՐ ԲԱՇԵԿԻ, ՄԻՔԷ ԳԷՄ ԳԱՄԱՄԱՄԱՆԻ, ԱՎԻ ՄԻ ԲԱՄԻՈՐ ՈՐ ԱՅՂ ԿԱԵԻ, ԱՅՍ ԱՄԱՐԱՆՈՒ ԿԱՄԱՐԵԿԻ, ԵՒ ԻՄ ԵՂԱՐԱՐ ԻՍ ՍԻՐԵԽԷ Ի ՏԵՐ. ՈՐ ՅԱՐՇԱՐԱՐԱՐ ՄԻ ԺԱՄՈՐԱՐԱՐ, ՈՐ ԶԱՐՇԱՐԱՐԱՐ, ԻՄԱՐԱՐ, ԱՄԱՐԱՐԱՐ ԵՒ ԵՂԱՐԱՐ, ԶԵՄԱՐԱՐ ԱՄԱՐԱՐԱՐ ՄԻՔԱՅԷԼ, ԹԻՎՑ ՌԷՁ (1620) յԱՄԵՐԻ Գ ՕՐՑ:

70բ. ԿԱՄԱՐԱՐԱՐ Դ ԳԻՐԵՆ ՍՈՂՈՒՆԻ Ի ՎԱՐԱ ԳՐԻՍՏՈՒՐԻ ԱՍՏՈՒՆՈՅ, ՈՐ ՈՂՈՐԺԻ ՍՏԱՐՈՂԻ ԴՐՈՅՈՒ ԲԱՐՇԷՐԱՒ ԵՒ ՍՐԲԱՐԱՐ ՏԵՐ ՅԱԿՈՐ ԿՐՈՆԱՐԱՐԻՆ ԵՒ ՏԵՐ ԱՍՏՈՒԱԾ ԲԱՐՈՎ ՎԱՅԵԼԵԼ ՍԱԳԷ ԵՒ ԼԻ ԱՄԱՐԱՐ, ԲԱՄԷՆ:

333ա. ԵՍ ԸՆԿՐԱՍ ԸՆԹԵՆՈՒԼ ԵՐԿՈՒՄԱՍՆ ԺԱՐԳԱՐԵԼԵԿ ԳԻՐԵՆ, ԹՎԻՆ ՀԱՅՈԿ ՌԷՁ (1680), ի ՆՈՂԵՐԵԿԻ ԲԷԼԵՆ, Ի ԶԱՂԱՐ ԳԻՐԻՍ, ՓԵՐՍՈՐԱՐԱՐ: ԱՅՍ ՕՐԵՆ ԿԱՐԴԱՅԱԿ ՕՐԵՐԱՆ Է: ՕՐ ԱՌԱՅԻՆ Է ԱՅՍ Ա:

333բ. Ի ԹՎԻՆ ՀԱՅՈԿ ԽԱԳԱՐԻ, ՀԱՐԻՒՐ ԲԱՄԻՆ (1671) ՎԱԼԻ, Ի ԱՄԱՆԱՄՈՒ ԶԵԿՆԱՐԱՐԻ, ԱՄԱՐԱՐ ՍՏԱՆԱՅԻՐԵԽԻ, ՆՂԱՄ ՄԻ ԵՂԱՐԱՐԱՐ, ԳՈՒՄՈՒ ՄԱՐԱՐԱՐ ԵՒ ԱՄԱՅԵԿ, ՄԻՎ ՊՈՐԱ ՍՈՐ ԿՈՒ ՍՈՒՐ, ԵՒ ԱՅՂ ԵՂԱՐԱՐ ՈՒ ՆՂԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ԺՁ ՕՐԵՆ ԿԱՐԴԱՐԻ ԳՐՈՎԷՆ ԺԱՐԳԱՐԵՆ, ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԻՆ Ի ՀԵՄ:

ԵԱՆՈՔՈՒԹԻՒՆ.— Գիրքը վառ չէ պահուած: 2
և 3 քերթերի մէջ մի քերթ կտրուած է: Եստեղէն
և 128-ի և 127-ի մէջ: 350-ը պահուած է տեղեց:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3բ—10ա. Նախադրութիւն և Գիրք
Առակաց Սողոմոնի:

բ. 10բ—20բ. Առակք Սողոմոնի, Բան
երկրորդ:

գ. 20բ—26ա. Գիրք Առակաց Սողոմոնի:
դ. 26ա—32ա. Բանք Ժողովողին Որդ-
ւոյ Դաւթի:

ե. 32ա—36ա. Երգ երգոց Սողոմոնի
(և Նախադրութիւն):

զ. 36ա—48ա. Նախադրութիւն և
Իմաստութեան գիրք Սողոմոնի:

է. 48ա—48բ. Տեառն Ներսէսի Յիշա-
տակարան Առակաց Սողոմոնի:

ը. 48բ—49ա. Անդադարձութիւն տա-
ռիս յիշատակ է:

թ. 49ա—70բ. Իմաստութեան Յետուայ
որդւոյ Սիրաքայ:

ժ. 70բ—92ա. Գիրք Յորայ (և Նախադ-
րութիւն, Ոսեւ Յուլիանայ եպիսկոպոսի
Աղիկառնացւոյ ասացեալը):

ժա. 92բ—99բ. Նախադրութիւն և Գիրք
երկոտասան մարգարէիցն:

ժբ. 99բ—104ա. Գիրք և Մարգարէու-
թիւն Ամովայ:

ժգ. 104ա—107բ. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Միքիայ մարգարէին:

ժդ. 107բ—109բ. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Յովելիայ մարգարէին:

ժե. 109բ—110բ. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Արգիւն մարգարէին:

ժզ. 110բ—111բ. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Յովնանու մարգարէին:

ժէ. 111բ—113ա. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Նաւումայ մարգարէին:

ժը. 113ա—115ա. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Ամբակումայ մարգարէին:

ժթ. 115ա—116բ. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Սոփոնիայ մարգարէին:

ի. 116բ—117բ. Գլուխք և Մարգարէու-
թիւն Անգեայ մարգարէին:

իա. 117բ—123բ. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Զաքարիայ մարգարէին:

իբ. 123բ—125բ. Գլուխք և Մարգա-
րէութիւն Մարգարէայ մարգարէին:

իգ. 125բ—126բ. Մահ երկոտասան մար-
գարէից:

իդ. 127ա—348ա. Աշխարհալուր և
տիեզերալոյս Վարդապետին Վարդանա(յ).
պարզ և լուսաւոր խորին խորհրդով և
ղժժուարագիւտ լուծամբ. բանիս մեկնու-
թեան արարեալ Սաղմոնիս. շարժեալ է Հոգ-
ւոյն Սրբոյ, և արհիականէն Յաղատայ, և
աշակերտաց իւրոց յոյժ աշխատեալ մտաւոր
բանիւ, զոր ցուցանէ առաջիկայ ամբարեալ,
առաջիկայ վարժ մանկանց Սիոնի. և ի
խնդրոյ ուսումնասիրաց...

իե. 348ա—349բ.

Ի Առաջի վարդապետէ տաացեալ.
եղիմաթի այս բուրաստում,
Երգս ի Հոգոյն աստուածաբանի,
Որով Դաւիթ էր իմքեղում,
Գրիչ Հոգոյն իմաստութեան...

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

349բ. Փառք եռակի, յեռակի, եռայիւ-
սակի, անբաժանելի այժմ և անդրաւ յախ-
տեանս յաւիտեանից, ամէն. որ ետ կարողու-
թիւն մեղաւորման տկար անձամբ (բ) և առտ
զբիւշ Յակոբ երէցս Ներողութեամբն Աստու-
ծոյ և աշողմամբ Սուրբ Հոգւոյն. ճարգերցի
զայս անկողոպտելի գանձս աստուածային՝
շահաւէտ Հոգոց և դաստիարակ մանկանց
Սիոն(ի). զոր Թարգմանեալ է Հոգիներնկալ
Հայրն Հասարակաց, սրբասնեալ բարոնի
վարդապետն Վարդան: Արդ, եւս Թափուրս
ի բարեաց և վարբեր յանդաստանս պղերգ
Հոգի, տառապեալ անձամբ Յակոբ երէցս
զբեցի սուրբ մեկնիչս Դաւթայ ի Թվին Հայոց
ՌՀԶ (1827) ի քաղաքն Ասպլան, ի զօղն
Ջուղայ, ի դուռն Սուրբ Մարգարի զօրավա-
րին, ի Թաղաւորութեան Շահապարին, ի
առաջնորդութեան պարոն Նազարին: Որք
Հանդիպէք մօա կարգալով կամ օրինակե-
լով, և մի բերան ողորմի ասացէք ինձ և
իմ ծնողանց և Աստուած զձեզ յիշէ իւր
միւսամբամբ զալտեանն, ամէն:

92ա—92բ. Փառք անբաւ Հօրքին և երէց
միակին. Հօր անսկզբան և առաջին պատ-
ճառին, Եւ Որդւոյ Համազոյին նմին և սկե-
ւոյն ի ժամանակաւ անժամանակին, և մար-
մին ի մէջն առողին, Եւ Սուրբ Հոգւոյն,
ղէտս ձեռակերտողին և ի գլուխն մեր Քրիս-
տոս ինչիւն անօրինապէս, և Նովար և ի
նմանէ ի մեզ յանդամքս նորին, որով լրա-

նայ աւուրը եկեղեցի Աստուծոյ. եւ օր բոս
դէ շնորհայալարդի, Եւ քարգծիտ Բաղարա-
սարս Քուզայեցի եւ խնամօք անեղին, առաջ-
նորդութեամբ ապակիադին, ի բազում իր-
բազում անդամ տարաբերեալ, եւ ժամու եւ-
տարածածու վիշտովմար ի բազմաջ եռա-
լան ծովուս միջի անեղայն եւ ներկայիս եւ
ապունայն ընդ յորով սխալմար զբաւաւալ,
ի վազ ժամանակն եւ այլը մեծաւ, փախալ-
մար ըղձայ զատու հաւաքաւ զբնակա-
զԱռաքա Սողոմոնի հանդերձ Սիրաքայ
խրատուր, եւ սիմաստ Նաիրորդն եմայ-
րանութիւն, Նայեւ զճգնաւոր նահատակին
Յորայ՝ զպատեաւ եւ զլուսաւոր պատմու-
թիւնն եւ ոչ լինէր լրումն կատարման իբրի,
սինչեւ կամեցաւ, որ զանչեղման ի բարին
գիտել շրջապոս եւ զերկիւղածանց զվամ
առնել, ինչն յալողեաց եւ լլրացոյց, որոյ
եւ (օր) յայբանութեամբ գոհուութիւն միշտ
յախտանաւ, ամէն:

Ի Քվակահերս Լայոց ՌէՆԻ (1625), ետու
զրել զայս ի սփոփանս իմ յաստիս եւ յետ
եկեցի ի յիշատակ բարի: Արդ, արշայեմ զժա-
նանդադատ ամին, յիշեցէ ի արտի ամուգ ըզ-
մեզ վարժիւիւ եւ ծնօրոջ՝ զիս Բաղտասաբս
եւ չարյի ի իսլայի Նազարն եւ մայրն ի
Դշխունն եւ իզայրն իմ պարուն Սաֆարն եւ
ճօրեղայրն իմ իսլայ Նշնազարն եւ պապն
իմ Բաղտասաբն եւ ճանկն իմ Մէշքանն,
Դարձեալ յիշեցէ՞ զբարէմիտ Բաղտասաբն
եւ կողակիցն իւր Մարիամանն եւ որդին իւր
Մաթիոնն եւ զուստրն իւր Աննայի եւ շայրն
իւր Մաափիւնն: Աղչանք զի եւ ինձմ տար-
լիկ մայս ի Լոյս, ի Հ(Բ) զի եւ յամենայն
ապականիչ պատճառէ զգուշաթիւի, եւ ան-
նախանձ կամօք զվերջգրեալսն յիշեցէ՞
առաջի զնման անձա՞ զառիկն Աստուծոյ՝
բարձուդիս զմեղս աշխարհի, զի եւ մեզ ի
ձնն ձեր եւ ձերով միջնորդական աղօթիցդ
ձեռնաուսութեամբ թողուցանէ մեղաց չնոր-
հացէ զի ի չարչի զերժուցէ եւ պապի փա-
ռաց ողորմած կամօք տացէ: Եւ վասն զմեզ
ողորմութեամբ փրկելոյն երկնաւոյսցն
Հոռուց, եւ ի մարմնաւոր սրբոցն փառս
ստացի, որ աւրինի այժմ եւ յայապայսն
աւուր, զոր երեկոյ ոչ փոխանակէ: Եւ Տէր
Աստուած զյիշողացդ Հոգի ըստ յիշեցելոցս
ողորմութեան արժանի արացայ: Եւ որ լի
սրտիւ, Համայունչ ոգւով, բոլոր բերանով
վարէն ասնն ամէն, այլ, եղիցի Յիշգիւ
Աղաչեմ զմեղաւոր ձրագրող զբիւ Բակար
էրեցս թողուցիւն մեղաց յԱստուծոյ Հայցել
եւ յախալանացս ներել, զի եւ ձեզ ներեցցէ
Տէր Աստուածն մեր եւ նմայ փառք յաւի-
տեանն, ամէն:

276թ. Նուապատ եւ անպիտան եւ սեւեքեա ,

Ճեղքը ի լի եւ թարմատար, հոգնայմեղ եւ տխմար եւ պղերդ գոյի Յակոբ երիզւի.

Քամի գոտիսն ի յետ մեղաց,
Ու շահ չամիրս անցաւորաց,
Ընկզմ(ե)ալ եւ մէջ ի մեղաց,
Գորշեր ու ցեղեկ մտտիր ի լաց,
Միթէ լուս Տէրն ողորմած,
Ամսեռ չառնէ զգործս ձեռաց:
Հուսադ առնէ զիւր սիրելեաց,
Մեղքիւր չլիշէ, թողմու ի բաց:
Ով ետնզգայազ յայսմ տառի,
Մէկ բերամ ինձ ողորմի ասի,
Եւ Աստուած ուրքն ողորմի,
Արծամ լիծի տնայմ Բրիտնոսի:
Եւ քորհասոցի քառաջ յախտեանն, ամէն:

230բ եւ 254բ. Եւ գրու անարժան Քաւորս

ጥያቄው ስለሚሆን ለፍትሕ ምክር ቤቱ ማቅረብ ነው።

263ա. Ո՛հ, ո՛հ, օրինակի դաբտէն սիր-
տըն եղեւ քան դժբաբա:

271ա. Ավա՛խ, ավա՛խ, ավա՛խ, օրի-
նակի դարտէն. էս մին էջումս Գ տեղ սխալ
էր. գրեցի պոծայ, հետո իմացայ:

272ա. Վա՛հ, օրինակի ղարտէն ծերա-
զայ:

312բ. Ձեզ մեղայ, անմեղայդիր կացէ՛ք.
նինջս եկաւ, խելքս չէր ի գլուխս, ո՛հ, ո՛հ,
ո՛հ. էյ չեմ հասնիլ:

350ա. (նօսր գրով) Յիշեցէ՛ց զԳրիս-
տոն, զբարեմխի Բաղդասարն, որ ետոր
գլխի զԵվթիմիէ՛ն Սաղմոմբա՛ն՝ յիշատակ իւր եւ
իւր ծնաւորացն եւ իւր ազգականացն, յար-
ձեալ յիշեցէ՛ց զհաղտասարն եւ զգայրն իւր
զիցոյժ մահաւոր Նազարն եւ զմայրն իւր
զԴիլիսունն եւ զԵիսարն իւր Սաֆարն եւ
զհաւորացի Յոբարն իւր Աղամարն եւ
զգուրն իւր Համաթիւնն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէջ զՀայրեղայր Բաղ-
տասարին, զԺաշդաթի Եղիազարն եւ Կողա-
կիցն իւր Մալկինազն եւ որդիքն իւր Նազա-
րէթն եւ Դուստրն իւր Մէրիթանն, առէն:

Դարձեալ յիշեցէք զմահդասի Մարութէն եւ որդին իւր Հանգուցեալ ի Գրիստոս զՍկանն եւ որդի Սկանին Յարութիւն :

Դարձեալ յիշեցէք զմահդասի Առաքելն
եւ որդին իւր Ոհանն:

Դարձեալ յիշեցէք զՍաֆարն եւ կենսակիցն իւր Խանզատէն եւ որդին ըստեպիանոսն եւ Կատարին, ամէն :

Դարձնալ յիշցէջ Բաղդասարն եւ կե-
նակիցն իւր զՄարեանն եւ որդին իւր Մա-
թոնն եւ զԼուստրն Անայի: Ա՛խ, վա՛խ, Բաղ-
դասար, ասացի թէ ինչ գիրք կայր որ ողի-
բորդի չկարողացաւ հասանել: Թվին ՌՀԸ
(1629):

9

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԱՍՏՈՒԱՆԱՇՆՁԻ

(Ամենամիակիչ 97, գգ. 19)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ժէ Դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 361: ՄԵՍՈՒԹԻՆԻ ԹԵՐԹԻՔ՝ 19 X 12, ՄԻՆԷԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆԻ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻՔ՝ միասին, 13 X 7-5: ՏՈՂԻՔ՝ 27: ՆԻՆԻՔ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ բալարագիր: ՍԿԱՐԱՆՍԱՌ՝ կարմիր քամաճով բալարագիր: ԿԱՂՄ՝ ամուր տախտակ, կաշեպատ, մերսից գունաւոր քաթան: Կազմի երկու երեսին էլ սեղմած գեղեցիկ զարդեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագիրները գլխատառերն ու լուսանկարները՝ կարմիր: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ մշտնջենից երեսում է, որ Նոր-Ջուզպում է գրուել: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 6, 7ք-ի կէտը, 120, 121ա-ի կէտը, 307ա-ի կէտը, 318ա-ի կէտը, 356ա-ի կէտից—375ր, 380: զատարկ քերթերից մի մասը եւ այլ մասեր քաց եմ քաղնուած ճակատագրագիրքի եւ կիսախորաններքի ետմար, որոնք յեմ ճկարուել: Յայնպէս եւ գլխատառեր եւ սկզբնատաղեր:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆԻՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած: Սկզբում՝ 1ա—4բ եւ վերջում՝ 358 եւ 361 թերթերը գրուած են նորագործի եւ կազմում են Սիմեոն վարդապետ Ջուզպեցու կազմած ճերմակնութեան մի մասը, իսկ ձեռագրի մնացած մասը գրուած է բուրազգործի, որից 6ա—18բ-ի տառերը մանր են, 19—1ք-ի գրիչը փել մեծագրիչ է տառերի չափը: Յիշատակարան յուշի՝ 358-ը իւր տեղում չէ: Ձեռագրի վերջը պակաս է: Տեղից պոկուած է 4-ը:

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆԻՆ

ա. 6ա—38բ. Գիրք Առական եւ յառաջաբան:

բ. 38բ—54բ. Ժողովող եւ յառաջաբան:

գ. 54բ—62բ. Երգ երգոց եւ յառաջաբան:

դ. 62բ—87բ. Իմաստութիւն Սողոմոնի եւ յառաջաբան:

ե. 87բ—116ա. Գիրք Սիրաբայ որ կոչեցաւ Յեսու:

զ. 116ա—198ա. Գիրք Եսայեայ մարգարէի եւ յառաջաբան:

է. 198բ—230ա. Գլուխք եւ նախադրութիւն Դանիէլի մարգարէին:

ը. 230ա—250բ. Գլուխք եւ ցանկ Հոռվ-մայեցւոց թղթոյն Պողոսի:

թ. 250բ—270ա. Թուղթ առ Կորնթացիս եւ ցանկը գլխոց:

ժ. 270ա—284ա. Գլուխք երկրորդ թղթոյն Կորնթացւոց:

ժա. 284բ—292բ. Թուղթ Պողոսի առաքելոյն առ Գաղատացիս:

ժբ. 292բ—301ա. Գլուխք եփեսացւոց թղթոյն:

ժգ. 301ա—306բ. Գլուխք Փիլիպպեցւոց թղթոյն:

ժդ. 306բ—312բ. Գլուխք Կողոսացւոց թղթոյն:

ժե. 312բ—317բ. Թուղթ Պողոսի առ Թեսաղոնիկեցիս եւ ցանկ գլխոց:

ժզ. 317բ—321ա. Գլուխք Թեսաղոնիկեցւոց երկուց թղթոց եւ ցանկ:

ժէ. 321ա—340ա. Գլուխք Եբրայեցւոց թղթոյն, նախադրութեամբ եւ ցանկով:

ժը. 340ա—346բ. Գիրք Տիմոթեայ առաջին թղթոյն եւ ցանկ:

ժթ. 346բ—351բ. Գլուխք երկրորդ թղթոյն Տիմոթեայ եւ ցանկ:

ի. 351բ—358ա. Թուղթ Պողոսի առ Տիտոս եւ ցանկ գլխոց:

Ձեռագրի վրայ մի քանի տեղ կամ վանքի 1654 քուսկանի կապուտ եւ 1756 քուսկանի սեւ կնիքները:

9

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱՆԱՇՆԶԻ

(Ամենափրկիչ 97, գգ. 19)

ՆՈՐ-ԱՌՒՂԱ

ժէ Դար

ԹԵՐԹՔ՝ 361: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 19 X 12, ՄԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13 X 7-5: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ բոլորագիր: ՍԿՋԱՆԱՏԱՌ՝ կարմիր քամաճով բոլորագրեր: ԿԱՋՄ՝ ամուր տախտակ, կաշեպատ, հերթից գումառք քաթամ: կազմի երկու երեսին էլ սեղանած գեղեցիկ զարդեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագիրները գլխատառերն ու յուսմացածները՝ կարմիր: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ճշմաներից երևում է, որ Նոր-Ձու-չպուս է գրուել: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ քար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 5, 7բ-ի կեսը, 120, 121ա-ի կեսը, 307ա-ի կեսը, 318ա-ի կեսը, 356ա-ի կեսից — 375բ, 380: Կատարի քերթերից մի մասը եւ այլ մասեր քաց հմ քաղառած ճակատագրագրի եւ կիսախորանների համար, որոնք չեն ձևափոխվել: Ողջույն եւ գլխատառեր եւ սկզբնառարներ:

ԵԱՆՈՒԹԻՆՈՒԹԻՆ:— Ձեռագիրը լու է պահպանվել: Սկզբում՝ 1ա—4բ եւ վերջում՝ 358 եւ 361 թերթերը գրուած են նորագործի կազմում են Սիմեոն վարդապետ Ջուլպիցցու կազմած ճեղքակնութեան մի մասը, իսկ ձեռագրի մնացած մասը գրուած է բուրգաբան, որից 6ա—18բ-ի տառերը մանր են, 10ա-ից դրժիւ թէլ մեծագրել է տառերի չափը: Յիշատակարան չունի: 358-ը իւր տեղում չէ: Ձեռագրի վերջը պակաս է: Տեղից պահուած է 4-ը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 6ա—38բ. Գիրք Առակաց եւ յառաջաբան:

բ. 38բ—54բ. Ժողովող եւ յառաջաբան:

գ. 54բ—62բ. Երգ երգաց եւ յառաջաբան:

դ. 62բ—87բ. Իմաստութիւն Սողոմոնի եւ յառաջաբան:

ե. 87բ—116ա. Գիրք Սիրաքայ որ կոչեցաւ Յեսու:

զ. 116ա—198ա. Գիրք Եսայեայ մարգարէի եւ յառաջաբան:

է. 198բ—230ա. Գլուխք եւ նախադրուած թիւն Դանիէլի մարգարէին:

ը. 230ա—250բ. Գլուխք եւ ցանկ Հոռով-մայեցւոց թղթոյն Պողոսի:

թ. 250բ—270ա. Թուղթք առ Կորնթացիս եւ ցանկէ գլխոց:

ժ. 270ա—284ա. Գլուխք երկրորդ թղթոյն Կորնթացւոց:

ժա. 284բ—292բ. Թուղթ Պողոսի առաքելոյն առ Գաղատացիս:

ժբ. 292բ—301ա. Գլուխք եփեսացւոց թղթոյն:

ժգ. 301ա—306բ. Գլուխք Փիլիպպեցւոց թղթոյն:

ժդ. 306բ—312բ. Գլուխք Կողոսացւոց թղթոյն:

ժե. 312բ—317բ. Թուղթ Պողոսի առ Թեսաղոնիկեցիս եւ ցանկ գլխոց:

ժզ. 317բ—321ա. Գլուխք Թեսաղոնիկեցւոց երկուց թղթոյն եւ ցանկ:

ժէ. 321ա—340ա. Գլուխք Եբրայեցւոց թղթոյն, նախադրութեամբ եւ ցանկով:

ժը. 340ա—346բ. Գիրք Տիմոթեայ առաջին թղթոյն եւ ցանկ:

ժթ. 346բ—351բ. Գլուխք երկրորդ թղթոյն Տիմոթեայ եւ ցանկ:

ի. 351բ—358ա. Թուղթ Պողոսի առ Տիտոս եւ ցանկ գլխոց:

Ձեռագրի վրայ մի քանի տեղ կան վան-քի 1654 քուսակամի կապտայ եւ 1756 քուսակամի սեւ կնիքներ:

10

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱՄԱՇՆԶԻ

(Ամենափրկիչ 71, գգ. 19)

ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱ

Ռ.Լ. (1641)

ԹԵՐԹՔ՝ 331: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 18 X 12,5: ՍԻՆԱՆԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԼԻՍԱ, 13 X 4: ՑՈՂՔ՝ 27: ՆԻՒԹ՝ ԽԱՂՔ: ԳԻՐ՝ ՎԱՅՐ ԵՐԱՐԱՐՈՒ: ԶԱՐԿԱՐԱՆՔ՝ ԳՈՒՄԱՐ ՅԵՐԼԵՐՈՒ: ՊԵՏԿԵՐ՝ 331ա, ոչ գրչի ԽԱՄԱՐՈՒ, ՆԵՒ, ՆԱՄՈՂԱՆ, ԽԱՐԱՅԻ ՅԼԱՐ: ԹԱՆԱՔ՝ ՆԵՒ, ՆԵՐԱՄԱՆՈՒՅԵՐ, ԽԱՄԱՐԱՅԵՐԻՆ ԵՒ ԳԼԽԱՄԱՆԵՐԻՆ ԿԱՐԱՐ ԽԱՄԱՐՈՒ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 8ա, 7բ, 160բ, 223բ: ՎԱՐԱՆՔ՝ 34ա, 51ա, 87բ, 102բ, 112ա, 114բ, 120ա, 125բ, 129ա, 133ա, 136ա, 138ա, 150բ, 155ա, 157ա, 165ա, 168ա, 172ա, 176, 177բ, 185ա, 275բ: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐՈՒ՝ ԽԱՄԱՆ ԽՈՒՈՒ ՆՈՒՅԵՐԱՆՅԱՆ ԴԵՐՈՒ, ԳՈՒՄԱՐ: ՍԿԵՐԱՆՅԱՆ՝ ԿԱՐԱՐ ԽԱՄԱՐՈՒ ԽԱՅՈՒՅԵՐԵՐ: ԿԱՐԱՐ՝ ՆԱՄԱՆԱԿ ԿԱՅԵՐԱՆ: ՅԵՐՈՒՅ ԿԱՄԱՐԱՆ ԿԱՐԱՐ, ԶԵՐԱՄԱՐ, ԵՐԼԻՍ ԵՐԵՍԻՆ ԵՒ ՆԵՐԱՆՅԱՆ ԴԵՐՈՒ: ԳՐԻՉ՝ ԱՄԱՆՅԱՆ ԵՐԼԻՍ: ՏԵՐ-ՋԱՆԱՐ: ՎԱՐԱՆՅԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Ռ.Լ. (1641), ԴԱՐԱՐ՝ 1ա-4բ, 5ա-ի 2-րդ սԻՆԱՆԿԻՅ-ԵՐ, 179ա-ի 2-րդ սԻՆԱՆԿԻՅ 3/4-ից-179բ, 219բ-ի 2-րդ սԻՆԱՆԿԻՅ-220բ, 275ա, 322բ-ի 1-ին սԻՆԱՆԿԻՅ 2/3-ից-330բ, 331բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ.— ԶԵՆՈՐԻՑ ԼԱՆ Է ԿԱՆԱՆԱՆ. ԴԱՐ 1-ին սԻՆԱՆԿԻՅ ԿԱՅ ՆՈՐԱՐԱՐՈՒ ԶԵՆԱՆ ԴԻ ՆԱՄԱՐԱՆ ԵՐԼԻՍԱՆՅԱՆ՝ ԵՐԼԻՍ ԴԵՐՈՒ:

ԲՈՒՅԱՆՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 6ա-33բ. ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ ԱՆԱԿԱՅԵՆ ԵՒ ԳԻՐԵ:

բ. 34ա-43ա. ԲԱՆԵ ԺՈՂՈՂՈՂԻ...

գ. 43ա-51ա. ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ ԵՐԼԻՍ ԵՐԼԻՍ ԵՒ ԳԻՐԵ:

դ. 51ա-70ա. ԻՄԱՄԱՆՅԱՆ ՍՈՂՈՒՄՈՒՆ:

ե. 71բ-87ա. ՊՈՂՈՒ ԹՈՂՈՒ ԵՒ ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ:

զ. 87ա-102ա. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ԿԱՐԱՆՅԱՆ:

է. 102բ-112ա. ԹՈՂՈՒ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ԿԱՐԱՆՅԱՆ:

ը. 112ա-120ա. ԹՈՂՈՒ ԿԱՐԱՆՅԱՆ ԵՒ ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ:

թ. 120ա-125ա. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ԿԱՐԱՆՅԱՆ:

ժ. 125ա-129ա. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ՓԻՆԿԱՅԵՐ:

ժա. 129ա-132բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ԿԱՐԱՆՅԱՆ:

ժբ. 132բ-136ա. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ԹԱՄԱՐԱՆՅԱՆ:

ժգ. 135բ-137բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ԹԱՄԱՐԱՆՅԱՆ:

ժդ. 137բ-150ա. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ԿԱՐԱՆՅԱՆ:

ժե. 150ա-154բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ՏԻՆԱՐՅԱՆ:

ժզ. 154բ-156բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ՏԻՆԱՐՅԱՆ:

ժէ. 156բ-158բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ՏԻՆԱՐՅԱՆ:

ժը. 158բ-160ա. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ՓԻՆԿԱՅԵՐ:

ժթ. 160ա-164ա. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՅԱՆԿԱՅԵՐ:

ի. 164ա-168բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ:

իա. 168բ-171բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՊՈՂՈՒ ԵՒ ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ:

իբ. 171բ-175բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՅԱՆԿԱՅԵՐ:

իգ. 175բ-176բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՅԱՆԿԱՅԵՐ:

իդ. 176բ-177ա. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՅԱՆԿԱՅԵՐ:

իե. 177ա-178բ. ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ՅԱՆԿԱՅԵՐ:

իզ. 178բ-179ա. ԱՂԵՐԱ ԵՒ ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ:

իէ. 180ա-219բ. ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ, ԵՒ ՅԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐԵ ԴՈՂՈՂՈՂՈՂ:

իը. 221ա-274բ. ՅԱՆԿԱՅԵՐ, ԵՒ ԳԻՐԵ ՅԱՆԿԱՅԵՐ:

իթ. 275բ-296ա. ԳԻՐԵ ԻՄԱՄԱՆՅԱՆ ԵՒ ՆԱՄԱՐԱՆՅԱՆ:

Լ. 296ա—319բ. Խրատը իմաստասիրաց
ի վերայ զանազան իրաց:

Լա. 319բ—321ա. Խրատ Նուրով Թազա-
տրի ասացեալ...:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

321բ.

Փառք եւ պատիւ Լօրն ամենին,
Անեղ, ամերբ իսկականին,
Եւ միտինն ճշտաւ Բանին,
Անճառ ծննդեանն հայրենին,
Եւ Սուրբ Հօգայն միշտ փառակցին,
Անհնաւատ տարգետնատունին,
Միւս(յ) բնութեանն աստուածային,
Մի տէրութեանն եւ միշտ էին,
Գերակատար երկի ամսին,
Կատարողի արարածին,
Յանցեալն, յայտնու, յապագային,
Եւ յանսպառ յաւիտեանին,
Ամէն:

Ի Թուիս Հայոց Հազար Ղ (1641) գրե-
ցաւ Աստուածայուն լուսնս ի քաղաքն Շօշ
որ է Լսպահան, ընդ Հովանեան Սուրբ Յա-
կոբայ, ձեռամբ անարհեստ եւ փունն եւ
բազմամեղ դպրի Անտոնի Ի Հայրապետու-
թեանն Տեառն Տէր Փիլիպպոսի, եւ ի Թա-
գաւորութեանն Պարսից Շահ Ալէքոյն: Առաջ-
նորդութեան գիւղաքաղաքիս Խաչատուր
վարդապետի Գեաղարացոյ(յ) իմաստնոյ եւ
Հանճարեղ փիլիսոփայի, իշխանութեանն
խօշայ Սարգիսի իմաստնոյ եւ բարեպաշ-
տի:

Արդ, յերեսս անկեալ աղաչեմ զամե-
նեանն, որք օգտիք ի սմանէ կարդալով
կամ օրինակելով եւ որք հանդիպիք սմա յի-
շխմիք զԱնտոն գծողս, որ գծադրեցի զսա
յիշատակ ինձ եւ ծնողացն իմոց Ղարապին,
Քանուխին եւ քվերցն իմոց Սէլանին, Բուր-
յարին, Հոսիսիմէ (մէկ տոյս սեւ քանափով
զնջուած): Եւ կողակցին իմոյ Եղիսաբեթին,
եւ որ գծեց յիշէ յիշեալ լիցի եւ ինքն ի Գրիս-
տոսէ Աստուծոյ մերոյ:

Դարձեալ կրկին անգամ աղաչեմ զամե-
նեանն, որք հանդիպիք սմա,

Յարմալ յիշման գլխունն արծաթի
Համարեցեմ սիրով սրբոյ,
Ձի քաղաքիս ինձ պարգեւի
Յառատաձիր Տեառնէմ ձրոյ:
Նաեւ ծնողին իմ Ղարապին,
Որ ի ծագովն է պծմ երկնին:
Այլ եւ փկերն իմ Սէլանին,
Եւ որ մեջէ տա Քրիստոսի:
Այլ եւ մօրս իմ խնամումի,
Նաեւ եղբորս Հայրապետի,

Մաղթեմ յիշմամբ ազօթելի,
Յարտաւանդելն ժամանակի:
Որք կենդանիք յաստիս լուսոյ,
Եւ որք մնջեն առ Աստուծոյ:
Ջոմեցի հայցել միշտ պանելոյ՝
հաղաքական կենօք բարոյ:
Ջոմեցի խնդրել ժամանակել
Անճառ կենացն հանդերձելոյ:
Եւ որք բարի մասն ինձ ցուցին
Կամ ամարգիս պատիւ եղին:
Հատա՛ մոցս զպարսոս վարձին,
Իբր արծաթայ քէ արարին:
Նա աչ միայն որք սիրեցին,
Այլ ոգորմեա եւ ատոցին:
Եւ քշմամբ իմոյ ամսին՝
Թողցես զյամցանս առ իս պարսին,
Հանուրց ծնելոց յաւագանին:
Որք այժմ ի քեզ հաւատացին:
Ոչ ծամօթից եւ ծամօթին
Ոգորմեսցես յայնմ տեսին:
Եւ ինձ շնորհեա Տէր ընդ մօրս
Յօթեւանաց Հօր քն վերին:
Թէպէտ եւ ոչ տա տառքինսն,
Այլ հուսկ յետոյ վերցնայն յետին.
Նաեւ համուրց տաննայն
Մերակայիցս եւ որք հեռի:
Ոյք հաւատան իմ Յիսուսի,
Տէր համօրէն ոգորմեսցի:
Եւ մտա փառք յեկեղեցի,
Ընդ Հօր Հօգովն ճշմարտի,
Յաւելտ յայտնու եւ միշտ էի
Եւ յաւիտեան յաւիտեանի:
Ամէն:

Աստուած մարդասէր, որ զմաքսաւորն
արդարացուցեր, քաւեա զիս զմեղաւորս:
Որ քղանցիւ Հանդերձի քո զմերձեցեալն ի
քեզ բժշկեցի, քաւեա զիս զմեղաւորս: Որ
բանիւ Հրամանի քո զանդամալուծն առող-
ջացուցեր, քաւեա...:

178բ. Եւ զիս զեղկելի Անտոն դպրի
գծողս յիշեայ, եւ զհայրն իմ մահաւորս
Ղարապին եւ գծնողն իմ. եւ դուք լիջիք ի
Քրիստոսէ, ամէն:

(Գրեթէ վերայիշեալ միտքն ունեն մտեւ
43բ, 70ա, 102ա, 125ա, 136ա, 169բ, 178բ,
219բ, 274բ Յիշատակարանները):

139ա. Ով ընթերցողք, աղաչեմ զձեզ,
եւ զանարժան գծողս մէկ Հայր մեղայիւ ար-
ժան առնէք, եւ ոգորմանն Աստուած զձեզ
իւր արքայութեանն արժան առնէ, ամէն,
ամէն, Թովն ՌՂ (1641) գրեցաւ:

71բ, 164բ. Թովն ՌՂ (1641): Տէր մեր
Յիսուս Քրիստոս տուր Համբարութիւն Հա-
սանել յաւարտ:

134բ. Ով սուրբ դասք լոյս երամից,
աղաչեմ զձեզ անմեղադիր լերուք, օրինակի

մէջն չկայր, յետոյ այլ օրինակի մէջ տեսաք
այսպէս զրեցեց. տեսոր աւարտելոյ այլ
թուղթ ին անկաւ ի մէջն. թէ արձակեալ
զրեւ. մեք այսն երես անմեղելոյ լերտու, զի
կարն մեր այս է, վասն սիրոյն Գրիգորոսի
միայլ Տէր ողորմեայն արժան ատնէք զիս
զմեղապարտ քմեղոն եւ զուք լինելս լինիք ի
Գրիգորոսէն ի միւսեանմ զայստեանն իւրոյ

որ է օրհնեալ յաւիտեանս: Հայր մեր...
«Անդռն» (փոխադրով):

5ա (շղագրով)։ Մեղայ զեզ Տէր, ողորմեա թո սուրբ արեամբ զնեալ արեղայ Տէր Գրիգորիա, որ եմ որդի Հանգուցեալ սառաֆ Շահնազարի։ Դրիթի սուր, Թանաջա՛ մուր, մուօ՛ր, կուր։ **Թիֆլ** Ա. ձ. Կ. Բ. (1778), ղամմար մին գրեթէ վերջը։

11

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԶԻ

(ԱՄԵՐԱՎԻԲԼԻՅԷ 70, գգ. 18)

ՎԱՆԱՏԻԿ

ቶደ—ቶኒ ጉዟኒኦ

ԹԵՐԹԹՔ՝ 250: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ 18,7 X 13,4: ՍԻՆԱՆԱ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆԻ ԳՐԿՈՍԿ ՄԱՍԻՒՒՄ՝ ԿՄԱՐԵԹ, 18 X 8: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԹԹ՝ ԲԱՐԱՐ՝ ԳԻՒՐ՝ ՏՈՄԱՐԳԵՐԻ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ ՂՈՍԵՖԱՐ ԲՈՅՈՒՄԵՆՈՎ: ԹՆՆԻՔ՝ սեւ, գլխատառիք ու սկզբնառադիկ՝ կարմիր: ՀԱՆԱԼԱՐԱՐՈՂ՝ 233թ կե 241թ: ԼԻՆԱՆՈՒՄ՝ ԶԱՐԴ՝ 87 հատ գունավոր քանդակով, պարզ եւ հաշվով: ՍԱԳՐԱՆՈՒՄ՝ կարմիր քանձակով, հաւաքակարգ, լայնքը կիսանոս հասնէ: ԿԱՍՄ՝ տառնակով կոշիկապատ, երկու երեսին էլ սեղմած ձեւեր, Ա երեսին կանգնաձիկ՝ փակելու համար: ԳՐԻԳ՝ ՄՈՐԱՐԳԵՐ ԶԱՄԵՐԵԹ ԶԱՐԱԳԵՐԵՐ: ԵՆԴԻ ԳՐԳՈՒԹԻՆԱՒ՝ ՎԱՅՈՒՄԻՆԻ ԲԱՐԱՐԻ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԳՈՒԹԻՆԱՒ՝ երեւի ժՁ-ձէկ զարաւ: ՍՏԱՆԲՈՂ՝ եռյառասու: Դաւաթար՝ 1ւ, 233ա-ի 8/4-ը, 250ա-ի 3/4-ից-250թ:

ՆԱՆՈՒՄՆԵՐԻՆ... Զեռագրեր բառական վան-
դալե է. բառական թուով ԲՅՔԵՐ են պահան ԲԻ
սպերե են. ԲԻ՝ ձեռնակեր, անպէս որ շատ շրջեր
պերե, վերջե պահան է. 2, 3, 12, 47, 58, 59,
168, 201, 202, 208, 247, 248 և 248 ԲԵՐԵՐԵՐ կա-
ցը զոկուէ են. 82, 85, 94, 98, 100, 101 և 201
ԲԵՐԵՐԵՐ վրայէ պերհասառերը կտրած հանած են:
250-ս կայ շատաւորով 7 առա անհետաճրգական
ստորՅԵՒՆ, որք Ը առք Պատկաստած է:

ԲՈՎՆԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—48բ. Նախադրութիւն եւ Առա-
կաց գիրք (սեկցրթ քերի) :

բ. 48բ—57բ. Նախադրութիւն եւ Գիրք
Երգոց երգոյն:

դ. 57բ—84բ. Նախադրութիւն եւ Գիրք
Իմաստութեանն Սողոմոնի:

դ. 84բ—87բ. Թուղթ Յակոբայ (ցանկ եւ
գրութեմք),

Է. 97թ—98թ. Գլուխը Երրորդ թղթոյն
Յովհաննու:

դ. 98բ—99բ. Գլուխ(ք) թուղթ Յուդայի
եղբոր Յակոբայ:

է. 99բ—105ա. Յուդայի թղթիս կաթու-
ղիկէի տունք:

Ը. 105^ա—128^ա. (Թուղթ առ) Հոռմա-
յեղիս:

թ. 128ա—172ա. Թուղթ առ Կորնիթացիս:

ժ. 172ա—181բ. Թուղթ Առաջիկ (ն) առ
Գաղատադիս :

ժա. 181բ—190բ. թույլ Սևաղի(ն) առ
Եփեսացիս :

ժ. 190թ—196թ. Թուլթ առ Փիլիպե-
ցիս:

ՏՀ. 198թ—202թ. Թուխթ առ Կողոսա-
ցիւ :

Տղ. 202թ—208ա. Թուրք Առաջին առ
Թեաւադունկեցիս :

ժ. 208ա—209բ. Թուխ երկրորդ առ
Թեսադոնիկեցիս :

Ճշ. 209բ—232ա. Թուրք առ Եփրայե-
ցիս:

45. 232ա—241ա. Գլուխ եւ թուրք
Առաջին առ Տիմոթէոս:

ժը. 241ա—246ա. Գլուխ եւ Թուխթ
Երկրորդ առ Տիմոթէոս:

ժթ. 246ա—248ա. Առաջին Թուխթ առ
Տիմոս:

ԾԻՆԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

249ա. Մարգարէ ծրողիս ողորմեայ:

Գրեցաւ գիրքս ի Վան(ա)տիկ քաղաքի,
ձեռամբ փծուն եւ եթանուամբ Մարգարէի.
Որդի գոլով Զաքարայի Զուղայեցի եւ զա-
ւառաւ յԵր(եւ)անցի: Թողութիւն շնորհեցէք
սղալանացն սորայ. զի բազում նեղութիւն
եւ վիշտ ուն... (վերջանում է 249ա-ում եւ
յաջորդ 249բ-ը դառարկ է):

99բ. Եւ զիս զեղկելի Մարգար գրչիս
յիշեալ: Մանաւանդ զստացող սորին ինչա-
տուրն եւ զհայրն իւր մահաբաժնի Յակոբն, եւ

զուր յիշեալ յիշիք յարեայութեանն Աստու-
ծոյ. ամէն: Արհնեալ է Աստուած:

190բ. Զձեզ աղայեմ ով Գրիստոսի
արեամբ զնեալ քահանայք եւ սարգաւ(ա-
գ)ունք. ով ոք Հանգիպիք սմայ ընդեքցման,
եւ կամ օրինակի նայ սղալանացն թողու-
թիւն շնորհեցէք Մարգարայ փծուն գրչա-
կիս, որ խիստ պանդուխտ(տ) յերկրի գրեցի:

190ա եւ 232ա. Այս գիրքս Վանատիկ
գրեցաւ ձեռամբ փծուն Մարգարէի: Ոհ, ոհ
եղկելիս:

(172բ, 190ա եւ 193բ կամ գրչի յիշա-
տակարանները: 172բ-ի վրայ 6 տող ուսա-
նաւորով է գրած, միւսները մի տող ար-
ժակ):

250ա. Ընդօրինակեցան գիրք այս ես
մեղաւոր Արքայաժամբ ծառայ Յիսուսի Գրիս-
տոսի:

(Ներքեւում 5 տող գրած եւ ջնջած, կէ-
սը քանախոտուած):

12

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ

(Ամեմափրկիչ 183, գգ. 21)

ՇԼ (1081)

ԹԵՐԹՔ՝ 312: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 24,5 X
18: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-
ՍԻԱՑ, 19 X 5,2: ՏՈՂՔ՝ 21, 23: ՆԻՒԹ՝ Խուզք,
ԳԻՐ՝ բալարագիր խաչք: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ պարզ եւ
հաշակով: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆՔ՝ 7ա, 128: ՃԱՍԱՍԱԳՐԱՐ՝
158բ, 188ա, 247ա, 253բ, 259բ, 284բ, 294ա, 300բ,
305ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԳՐԱՐ՝ բաւական քաղով: ԹԱՆԱՔ՝
սեւ, վերնագիրները, սկզբնատողներն ու քրք գլխա-
տառները՝ կարմիր: ՍԿԱՐԱՆՑԱՎՈՐ՝ բալարագիր, կար-
միր քաղաքով: ԿԱՐՄ՝ տախտակ կտնայտա, սեղանած
ձեւերով. մերսից գումաւոր կտաւ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ առջայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԻՒՆ՝ ՇԼ
(1081): ՍՏԱՑՈՂ՝ Պետրոս Բանաճայ եւ Աղաթիւս դպիր
(209ա): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—4ա, 112բ, 128բ, 308բ—312բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը նորոգել է Աղա-
թիւս (որի կնիքը մի քանի տեղ կայ), աւելացնելով
սկզբից 4բ—8բ էջերը բալարագրով եւ 113—128՝ նոս-
րագրով: Հին յիշատակարանը, ուր թուակառք յի-
շուած է եղել լիպոյ, միայն նորոգող Աղաթիւսն Հե-
տեւեան է առում այդ մասին. զի գրչոս ԲՎԻՆ, որ
գրեւ էր ՇԼ (1081) ամին, զի եղեկաւ եւ տրորեալ
էր. տեսաւ եւ գրեցաւ առա եւ կազմեցի Աղաթիւս
ի ԲՎԻՆ ՌՅԻԴ (1876), (284ա):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4բ—112ա. Յառաջաբանութիւն եւ
զԼՈՒԽՔ ՆՍԱՅԵԱ(յ) մարգարէին:

բ. 113ա—158ա. Յառաջաբան Պօղոսի
առաքելոյ Նախակարգեալ ի գլուխն գրոցս:

գ. 158ա—187ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պօ-
ղոսի առ Կորնթացիս Առաջին:

դ. 187ա—207բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պօ-
ղոսի առ Կորնթացիս Երկրորդ:

ե. 207բ—220ա. Թուղթ Պօղոսի առ
Գաղատացիս:

զ. 220ա—230բ. Թուղթ Պօղոսի առ Եփե-
սացիս:

է. 230բ—238ա. Թուղթ Պօղոսի առ Փի-
լիպպեցիս:

բ. 238ա—243ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պօ-
ղոսի առ Կղոսացիս:

թ. 243բ—246բ. Թուղթ Պօղոսի առ Փի-
լիպպեցիս:

ժ. 246ր—253ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Թեսաղոնիկեցիս Ա:

ժա. 253ա—257ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Թեսաղոնիկեցիս Բ:

ժբ. 257ա—283բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ յերայեցիս:

ժդ. 283բ—293բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Տիմոթէոս Ա:

ժդ. 293բ—300բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Տիմոթէոս Բ:

ժե. 300բ—304բ. Թուղթ Պողոսի առ Տիտոս:

ժզ. 304բ—306բ. Թուղթ Պողոսի առ Փիլիմոն:

ժէ. 306ա. Թելադրութիւն:

ԾԻՇԱՏԱԿԱՐԱՐԻ

128ա. Աստուած Բանդ անըմբռնելի եւ անչարչարելի, որ վասն մեր մարմնով զչարջարանս յանձն առեր, ազնեա ինձ մեղացեալ ծառայիս ըս եւ տուր կարողութիւն տկարութեանքս իմոյ Հասանել ի վերջին զինն սուրբ զորոցս առաքելոյն Պաւլոսի:

128ա. Յիշեցէ ի Քրիստոս զբարանեալ քաւանայք զառածեալս մեղօք սուտ անուն Աղարիայ դպիրս, որ ստացայ զգիրքս, ի թվին ՌձԻԴ (1675), յիշատակ եւ իմ ծնողացն Մկրտիչ քաւանային եւ մօրն իմոյ Եղտիխասին եւ եղբարցն իմ Կարապետ վարդապետին, Տէր Յոհաննիս, Գրիգորին եւ Զվերն իմոյ Գուլումին, եւ ամենայն արեան մերձաւորացն իմոյ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զբարտուղար Նուսատ Աղարիայս եւ զկողակիցն իմ զԹազուհին եւ զմիս կողակիցն իմ զՅուլապիսան եւ զորդին իմ զԳրուխորանն, եւ Հանգուցեալ որդիքն եւ զՀատերքն իմ զԹասալին, զՀայրապետն եւ զԵկեղանովրայն եւ Հատերքն իմ եւ զՏիխանն, Մարիամն, Թալլուխանն եւ զԿատարինէն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէր:

209ա. Ով աստուածաբնալ Հարք եւ սրբասնեալ մանկունք մաւր մերում սրբոյ կաթուղիկեալ (յ) առաքելական եկեղեցւոյ, որք զուարճանայք սովաւ, զեղկելիս մեղաւք յիշման արժանի վարկելիկ եւ զգոնող տառիս

ալալեմ եւ զՊետրոս քաւանայն, որ ստացաւ դաս ի յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոյ: Բարեխոսութեամբ Սուրբ Աստուածածնին եւ բաղմազուք Որդոյն իւրում ողորմեացի ամենամեղ գծող (ի)ս:

238ա. Աղալեմ զամենեանն, որք ընթեռնոյք յիշեալիք զեղկելիս մեղաւք:

309ա. Ընդաւրինակեցաւ յազնիւ ի ս(տ)ոյ՛ աւրինակէ. եթէ սղալեմք ինչ իցէ յիմում տգիտութենէ է: Աղալեմ զանմեղադրութիւնն պահանջելով անարհեստութեանս, դի չէի Հմուտ բանիս:

[Ներքեմում յիշուած են այլ զքիչմերի մի Բամի սխալ (օրինակ՝ «թվ. ՌձՃ») քուակամեր]:

112ա. Արդ աղալեմ Հանդիպողացդ եւ կարդացողացդ յիշեալիք զստացող բրթիս, զփոճն նուստ Աղարիայս եւ զծնողսն իմ զՏէր Մկրտիչն եւ զմայրն իմ Եղտիխասն եւ զեղբարցն իմ զԿարապետ վարդապետն եւ զՏէր Յոհանն, զԳրիգորն եւ զԶոյրն իմ Գուլումն յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի: Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս Աղարիայս եւ զկողակիցն իմ Յուլապիսան եւ զորդին իմ զՊրոյխորոնն եւ զՀուստրն իմ Իզտիխան, որ Հանգեաւ առ Քրիստոս ի թվին ՌձԼԸ (1689) օգոստոսի ժԳ:

125բ (նոտր գրով). Ո՛հ, ո՛հ ինձ զմեղաւոր բրթիցոյս. ով Հանդիպողք (յ) յիշեալիք ի Տէր, ամէն:

128բ (նոտր գրով). Գարշ զեղկելիս արժանի առնեմ Տէր Աստուած յաջայգ այդասում (յաջայգ այգաառ՝Ա) անպատում օթեւանին, անմահաբար բաժակին, ի վերին երուսաղէմին արժանի առնեմ Գալանուն Մասուրն:

2ա. Աստուծով թիւն եւ Բձ եւ նոյեմբերի ժ օրն երեքշաբաթ իմ քեռու Հարս Թալլուխանն զնայ Մադրասն:

Աստուծով թիւն եւ Բձ եւ Դ ապրիլի Ե իմ քեռու ծուռ Աստուածատուրն զնայ:

Աստուծով թիւն եւ Բձ եւ Դ մահիսի Դ իմ եղբօր աղջիկն Բ երեխովն զնայ Եղդ:

Աստուծով թիւն եւ Բձ եւ Ե յուլիսի ԺԸ օրք Հնդկարաթ իմ Բ քեռաթոռք Մէրշանն եւ Կատանն Ա երեխովն զնայն Պասալայ:

Ստեփաննոս վարդապետ որ բրթի:

Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Սիմոնի գիրքէննայ:

13

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ

(Անհամփրկիչ 184, գգ. 21)

ԺԲ Դար

Թերթի 381: Մեծոթիտի Թերթի 24 × 16,2: Միևնակ եի Մեծոթիտի Գրուստ ՄԱՍԻ՝ երկսիւմ, 16,6 × 4,8: ՏՈՂԻ՝ 18: Նիիթ՝ քուլք: Գիր՝ յաշար բալարգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆԻ՝ հատարակ, հաշակաւոր: ԿիՍԱԽՈՐԱՆ՝ 162ա, 215ա, 118ա, 252 (շարացում), 277ա, 303ա, 322բ: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, գլխատաւերը, վերնագրերը եւ Ագարիացի գրածՈւրի չորս լուսացածները՝ կարմիր քամաւով: ՃԱԿԱՏԱՐԱՐԻ՝ 313ա, 365ա, 374ա: ԱՌԻՍԱՆՈՐԱՐԻ՝ 152ա, 215ա, 118ա, 252ա, 277, 303ա, 322բ, 320բ, 374ա, ՍԿԶԱՐԱՆՈՐ՝ բալարգիր, կարմիր քամաւով: ԿԱԶԱՐ՝ տախտակ կաշեպատ, սեղանած ձևերով: Ուրսից կարմիր կտավ ծնկած: Ա կազի վրայ սեղանած մեծ խաչ: ԳՐԻՑ՝ Աւետիս: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԱՆ՝ ամշարտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԱՆ՝ մատուարապէս ԺԲ քաղ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Սիւրեան, Սիւան: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1-4, 388-391.

ԵԱՆՈՐԹԻԹԻՆ.— Զեռագրեր վառնգումն է հեղեւ, վերջից եւ սկզբից պակաս: Նորագել է Ագարիան ՌժԲ (1853) Թուրք, լրացնելով, նորից գրելով պակաս տեղերը: այսպէս նոր գրածն են 65-28, 62, 150, 289—290բ Թերթերը: Գրել է բոլոր գրով: Հին գրողի (Աւետիսի) մեծ յիշատակարանն այժմ պակասում է: 177թ-ում կան անհետաքրքրական յիշատակարաններ (ձեռնգրատուրքին մի ընտանիքի) նորագրով գրած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 5ա—151բ. Դուրիւք դրոց նայայայ մարդաբէին:

բ. 152ա—177ա. Յառաջարան եւ Վկա-յարանութիւն Պողոսի առաքելոյ:

գ. 178ա—214բ. Թուղթ Պողոսի առ Հռովմայեցիս:

դ. 215ա—251բ. Թուղթ Պողոսի առ Կորնթացիս Ա:

ե. 252ա—276բ. Թուղթ Պողոսի առ Կորնթացիս Բ:

զ. 277ա—289ա. Թուղթ Պողոսի առ Գաղատացիս:

է. 289ա—302բ. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Եփեսացիս:

ը. 302բ—312բ. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Փիլիպպեցիս:

թ. 313ա—321բ. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Կողոսացիս:

ժ. 321բ—330ա. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Թեսաղոնիկեցիս Ա:

ժա. 330ա—336բ. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Թեսաղոնիկեցիս Բ:

ժբ. 337ա—364բ. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Եբրայեցիս:

ժդ. 365ա—374ա. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Տիմոթէոս Ա:

ժդ. 374ա—380բ. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Տիմոթէոս Բ:

ժե. 380բ—384բ. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Տիտոս:

ժզ. 384բ—387բ. Դուրիւք եւ Թուղթ առ Փիլիպպեցիս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

151բ. Փռք Սուրբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն: Ստացող սուրբ մատենիս Սիմոն, զՍիոն զսուրբ մարգարէական բանիցս աղաչեմ յիշել ի Տէր, որք ընթեռնոյք եւ կամ ընդաւրինակէք:

276բ. Զարեհամբաւեալ քահանայքն զՍիմէոն եւ զՍիոն զերաթիշաք եւ զկուսակ-րանք զստացաւ Սուրբ Գրոցս յիշեցէք ի Տէր Յիսուս եւ զգրիչ զԱւետիս սարկաւազ: (Վերոյիշելով միտքն ումեն՝ մտնի 214բ, 252ա եւ 322ա Յիշատակարանները):

302բ (մտնի 384բ). Զմեղաւք դատապարտեալ զԱւետիս գրիչ, աղաչեմ յիշել ի Տէր Յիսուս, որք ընթեռնոյք կամ ընդաւրինակէք:

386բ. Գրեցի եւ կարգեցի ըստ կարգի ստիգիրոն գգիրս Պաղոսի առաքելոյ յաւրինեալ դերաւաւան ընթերց(ո)ւածովք եղբարց մերոց յորոց ամենեցունց անմեղադրութիւն յանդիմութեանս դայցեմ, զի աղաւթիւք (սրամից յետոյ գրուել է գիրքը մոլոր-գող Ագարիայի գրչով) որ մասն մեր լինիցին զիջաներն ձեր ըստ իս ընդունիցեմ: Ընդօրինակեցան գիրքս այս ընդ կեսարացոց օրի-

նակաց, որ կան յարկեղս զրոց Սրբոյն Պան-
փիւղիս իւրովը ձեռք զրեայ:

387բ. Նորողեցաւ Պօղոս գիրքը ձեռամբ
ախմար եւ անպիտան Աւարիայի դպրի, ի

Թուականութեան ՌՃԲ (1653) ամին, Գրի-
տոսի փառք յաւիտեանս: Ամէն:

(Ձեռագրի վրոց մի քանի տեղ կամ վամ-
ֆի 1654 եւ 1756 քուականների կնիքները):

14

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱՇԱՇՆԶԻ

(Ամենափրկիչ 181, գգ. 2)

ԺԳ—ԺԴ Դարեր

ԹԵՐԹՔ՝ 336: ՄԵՏՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 24,4 X 16:
ՍԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԷԱ,
10,3 X 5,4: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԽԹ՝ ԲՈՂՔ: ԹԱՆԱՔ՝
սեւ, վերագիրներն ու որք գլխատառեր՝ կարմիր,
ԳԻՐ՝ բարձրգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ ամօշման: ՊԱՏԿԱՆՔ՝
197ա-ի յուսանցքում: ՃԱԿԱՏԱՐԱՐԴ՝ 274, 287: ԼՈՒ-
ԱՆԱՏԱՐԱՐԴ՝ մի քանի հաս շատ պարզ: ԱԿՅԱՆԱ-
ՏԱՐ՝ բարձրգիր, կարմիր քամաքով: ԳՐԻՉ՝ վար-
դան երեց: ԿԱՅԱՐ՝ տախտակ, կաշեպատ, սեղման
ձեւերով, ներքից մետաքսէ կտորով ծեփած: ՏԵՂԻ
ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամօշման: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝
ԺԳ—ԺԴ արքեր (1384-ից շատ առաջ. տե՛ս Բ յիշա-
տակարանը):

ԵԱՆՈՒԹԻՆ՝ — Ձեռագիրը զետեւն է.
ՎԵՐԵ ԹԵՐԵ Է, ԻՈՎ ԿԵՐԵՆ ԷՆ 321—335 ԲԵՐԹԵՐԸ
նոր աւելացուած եւ բոլորգրով գրուած են, լրացնե-
լու համար: 52, 187 եւ 335 ԲԵՐԹԵՐԸ պատուած
տեղեր ունեն: Հին յիշատակարանը գտնուած է 319բ—
320բ էջերի վրայ: Մնացել է միայն յիշատակարանի
ներսեւութիւնը, իսկ կարեւոր մասն ընկել է: այժմ
չկայ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 1ա—88բ. Մարգարէութիւն Եսայիայ
(սկիզբը քերի):

բ. 89ա—95ա (Պօղոսի կեանքը):

գ. 95բ—98ա. Վկայութիւն Պօղոսի
առաքելոյ:

դ. 98ա—101ա. Բովանդակութիւն աս-
տուածեղէն վկայութեանց:

ե. 101ա—107ա. Ի Հոովմայեցեաց Թղթի
վկայութիւնը (եւ յայտը Թղթոց):

զ. 107ա—124բ. Թուղթ Հոովմացոյ
(սկիզբն քերի):

է. 124բ—147ա. Թուղթ Կորնթացոյ Ա:

ը. 147ա—162ա. Թուղթ Կորնթացոյ Բ:

թ. 162ա—162բ. Թուղթ Կորնթացոյ Գ:

ժ. 162բ—163ա. Թուղթ Կորնթացոյ առ
Պօղոս:

ժա. 163ա—165ա. Պատասխանի Պօղոսի
առ Կորնթացիս:

ժբ. 165բ—173ա. Թուղթ Պօղոսի առ
Դաղատացիս:

ժգ. 173ա—180բ. Գլուխք եւ Թուղթք
առ Եփեսացիս:

ժդ. 180բ—185բ. Գլուխք եւ Թուղթք առ
Փիլիպպեցիս:

ժե. 185ա—191ա. Գլուխք եւ Թուղթք
առ Կորնթացիս:

ժզ. 191ա—197ա. Գլուխք եւ Թուղթք
առ Թեսաղոնիկեցիս Ա:

ժէ. 197ա—199բ. Գլուխք եւ Թուղթք առ
Թեսաղոնիկեցիս Բ:

ժը. 199բ—210բ. Գլուխք եւ Թուղթք առ
Եբրայեցիս:

ժթ. 219բ—226ա. Գլուխք առ Տիմոթէոս
Ա:

ի. 226ա—231ա. Գլուխք եւ Թուղթք առ
Տիմոթէոս Բ:

իա. 231ա—234ա. Գլուխք եւ Թուղթք
առ Տիմոս:

իբ. 234ա—235բ. Գլուխք եւ Թուղթք
առ Փիլեմոնի:

իգ. 235բ—235բ. Նաւարկութիւն Պօղո-
սի առաքելոյ:

իդ. 236ա—274ա. Առաւել Սողոմոնի
(սկիզբն քերի):

իե. 274ա—288բ. Բանք Ժողովողի որ-
դոյ Դաւթի:

իզ. 287ա—393բ. Երգ երգոց, որ է Սո-
ղովմոնի, Հարսն:

իէ. 294ա—320բ. Երկ երկուցն, որ է Սո—
ղովմանի, իմաստութիւն Սողովմանի:

ԻԸ. 321ա—324բ. Թուղթք կաթուղի—
կեսայց Յակովբա(յ) առաքելոյն:

ԻԹ. 324բ—328բ. Թուղթ Պետրոսի Առա—
քին:

Լ. 328բ—330բ. Թուխթ Պետրոսի Երկ—
րորդ:

Լա. 330բ—334ա. Թուխթ Յովաննու Ա—
ռաջին:

ԼԲ. 334ա—335ա. Թուղթ Յովաննու
Երկրորդ:

ԼԴ. 335ա—336ա. Թուխթ Յուզայի եղ—
բաւր Յակովբայ:

ԼԶ. 336ա—336բ. Միանշամայն Թուղթ
կաթուղիկէից. Աղբրս Եւթայի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

173ա. Պաւղոս առաքելոյն ծառայ եմ ես
Վարդան երէց. իմ ձեռագրովս Աստուած
վկայ:

196բ. Փառք ամէնասուրբ Երրորդու—

թէան Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբո(յ),
այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս, ամէն: Ես Պօ—
ղոս կրօնաւորս, որ միայն զանունս ունիմ
եւ ոչ գործք, ցանկացող եղէ այսմ Հոգիա—
բութիւն եւ Աստուածաշունչ տառիս մարգա—
րէական եւ առաքելական եւ Թաղաւորա—
կան՝ յեռեալ ի միասին, զոր եւ իմ տեսեալ
զայսպիսի ծաղկաւէտ բուրաստանս եւ յոյժ
ըղձալի սիրով ցանկացող եղէ սմա, եւ ստա—
ց(այ) զսա ի հալալ ընչից իմոց՝ յիշատակ
ինձ եւ ծնողաց իմոց. Հօրն իմո(յ) էլ տարին
եւ մօրն իմո(յ) Հորիսիմէ եւ ամենայն
արեան մերձաւորաց իմոց, եւ ամենայն
երախտաւորաց մերոց: Արդ, աղաչեմք զձեզ,
ով դասք լուսեմք մից, որք Հանտիպիք այսմ
տառիս կարգալով կամ օրինակելով, յիշե—
ցէք եւ զձեզ ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յա—
ղաւթս ձեր, եւ դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիս—
տոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է օրհնեալ յաւի—
տեանս, ամէն: Թվին ՊԼԳ. (1384):

235բ. (Գրուած է կալմիր քամաճով եւ
ջնջուած, բայց կարդացուում է հետեւեալը.
«ՁՊաւղոս կրանաւոր վերջին ստացող զբոյս
յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յի—
շէ»):

15

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ

(Ամեմափրկիչ 182, գգ. 12)

ՇՕՇ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՃԻԱ (1672)

ԹԵՐԹՔ՝ 250: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 18,0 × 12,5:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւմ,
12,0 × 3,0: ՏՈՂՔ՝ 25: ՆԻԹ՝ քաւք: ԳԻՐ՝ քա—
լորգիք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ. վերմագրերը, գլխատառերն
ու յորս լուսամբացները՝ կարմիր: ՍԿՔՆԱՏԱՌ՝
բոլորգիք, կարմիր քամաճով: ԿԱՋՄ՝ տախտակ կա—
շիպատ, սեղմած ձեւերով: Ձերսից ծաղկաւոր թա—
քամ: ԳՐԻՑ՝ վաճառական Պետրոս: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒ—
քեմա՝ Շօշ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԻՒՆ՝ ՌՃԻԱ (1672):
ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 247, 249, 250:

ԵՄԼՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր լաւ է պահպա—
նուած. 1ա կայ շղարկով անհետաքրքրական գրու—
թիւն. նշանակէ եւ 250 (նորագրով) կայ մի առժաբա—
կան աղբւսակ՝ տարեգրեր Թուականներով:

ԲՈՎԱԼԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—78բ. Նախադրութիւն, Գլուխք,
Մարգարէութիւն եւ Մահ Եսայայի մարգա—
րէի:

բ. 78բ—96ա. Թուղթ Պօղոսի առ Հռովմայեցիս:

դ. 96բ—114ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պօ—
ղոսի առ Կորնթացիս Ա:

դ. 114ա—126ա. Գլուխք եւ Թուղթ Երկ—
րորդ առ Կորնթացիս:

ե. 126ա—132ա. Գլուխք եւ Թուղթ առ
Գաղատացիս:

դ. 132ա—137բ. Գլուխք եւ Թուղթ առ
Եփեսացիս:

է. 137բ—141բ. Գլուխք եւ Թուղթ առ
Փիլիպպեցիս:

ը. 141բ—144բ. Գլուխք եւ Թուղթ առ
Կողոսացիս:

թ. 144բ—148բ. Գլուխք եւ Թուղթ առ
Թեսաղոնիկեցիս) Ա:

ժ. 148բ—150բ. Գլուխք եւ թուղթ առ
թեւադոնիկ(եղիս) Բ:

ժամ. 150ր—165ա. Գլուխք եւ թուղթ առ
երբայեցիս :

ժ. 165ա—170ա. Գլուխք եւ թուղթ առ
Տիմոթեայ Ա:

අග. 170a—173p. ඉලිසා් හි පිටිනුප් යන
 ආරාමයෙහි පි :

47. 173p—175p. Գլուխը եւ Խուղթ առ
Տիւնն :

ժ. 175բ—178բ. Գլուխը եւ թուղթ առ
փխիճոյնն:

ժող. 178թ—183ա. Թուղթ Յակոբու։

45. 183w—187w. 9/nL/μ₂ bL 10/nLηβ

Գեորգուհի Ա:

$\lambda_p: 187m-190\mu$. Q_{pnl}/u_p 在 θ_{nl}/θ

Հարութ Բ :

ԺԹ. 190թ.—195թ. Գլուխք եւ Թուղթ
Յոհաննուս Ա:

1955—1975. Գլուխը եւ Խուլիք Յո-
ւաննու Բ:

197թ.—198թ. Գլուխք եւ թուղթ
Յուդայի:

199m—246m. Գործը առաքելոց:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

246ա. Փառք... Զոր այժմ մեկ դիպի,
դառ ժամանակի, ի Ծոշ թաղադի, Լսպահան-
կոյի, պարսիկ անուանի: Ի թվաբառու-
թեանն Հայոց Ռեժիկ (1672) գրեցաւ գիրքս
Պօղոսի ձեռամբ(ք) վկառական Պետրոսի
յիշատակ ինձ եւ ծնոցայի իմոց: Երեւոյն
գտայրն իմ, մահդէսի Դաւիթն, զմայր իմ
Ռաթոյի, զեղբայր իմ Գրիգորն, զերջ իմ
Դիշխուն, դառեալ իմ Մամարոն. այլեւ յիշա-
տակ պայծառ որդոյն իմոյ Առաքելն, Ռա-
շիմիւն, Աւետիգն: Որ եւ յիշէ՝ յիշեալ լիցի
ինք ի Գրիգորոսէ: Մարգեճալ յիշեցնէ մեղ-
սապարտ Պետրոս եւ զվոզակից իմ Մէրտա-
սիկէն, շար սերջեալ պատանեակ Մանուէլն,
ամէն: Հայր...

(Գրութեան մերժումը եղել է 10 տողով
այլ յիշատակարան, որ ջնջուել ու լուացուել
է ցրով) :

16

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ

(ԱՄԷՆԱՓՐԿԻ, 180, գգ. 21)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

[illegible]

ՌԶԱ (1632), ՌՃԺԸ (1669)

տախտակ կաշեպատ, սեղանե ձևերով. մեքենից կար-
միր աստառով ծեփած: Ա կողի շուրջը գրառած է-
«Յիշատակ է Ազարիէ եւ Կն կազանիցն իւրպի Յաւայան
կաթնին եւ արքայն Գրախորանին, Իմօժի (1668), ԳԻՏՆ.
120—239՝ Յակոբ դպիր, 242ա—301ա եւ 302ա
307ա՝ Ազարիէ: Տեղի ԳԻՐՈՒԹԱՆԻ՝ 2ա—241բ եւ
352ա—357ա ամկանայան գրառն Կն Խոթ—Ջաղաղաւմ,
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳԻՐՈՒԹԱՆԻ՝ 120—139-ը՝ ԴԱՅ (1632),
242ա—301ա եւ 302ա—357ա՝ Իմօժի (1668): ՍՄԱ-
ՅՈՂ՝ Ազարիա: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1, 5ա—ի 2-րդ սիմեանի կն-
սից, 241բ-ի 2-րդ սիմեանը, 357բ, 358ա:

ԵՐԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— 357-ամ կան անհետաքրքիր
քրքրական դրուժիկներ: Վերակը լաւ է միայն 2-ի
ներքեւից մի մասը պահուել է:

Զեռագիրը բաղկացած է հինգ մասից, II, Բ և Գ մասերը՝ 2ա—70բ, 71ա—119բ և 240ա—241բ, 120ա—239բ բոլորգրով են, անջառ գրքեր են նդեղ:

ինչպէս պրահները, Թուղթն ու զբին են ցոյց տալիս. այս մասի Դ բաժինը՝ 120—289 զբին է Յակոբ զպիրը 1832 Թուականին. միւսներէ զբինները առայայտ են. Դ եւ Ե մասերը՝ 242—301 եւ 302—356, զբուած են նորագործ. Դ մասը աւելի վաղ է զբուել եւ աւելի մասը ու կանոնաւոր դէր է, իսկ Ե մասը զբին է Աղաբիւն (մեր կարծիքով՝ ոչ Շիրքի անաթոնացի զբին տուող Աղաբիւն), առկառիւթ ՌժժԸ (1868) Թուականից (այսինքն կազմելուց) առաջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—69բ. Յառաջաբան, Գլուխք եւ Մարգարէութիւն յնայեայ մարգարէի:
բ. 69բ—70ա. Մահ նսայեայ մարգարէի:
դ. 70ա—70բ. Վասն իւղոյն որ օծանէին մարգարէին յառաջ:
դ. 70բ—70բ. Յաղազս Հին օրինաց խննդին որ ծխանէին:
դ. 71ա—119բ. Գործք առաքելոց:
դ. 120ա—138ա. Թուղթ Պողոսի առ Հռովմայեցիս:

է. 138ա—155բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Կորնթացիս Ա:

ը. 156բ—167ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Կորնթացիս Բ:

թ. 167ա—172բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Գաղատացիս:

ժ. 172բ—178ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Եփեսացիս:

ժա. 178ա—182ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Փիլիպպեցիս:

ժբ. 182ա—185բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Կողոսացիս:

ժդ. 185բ—189բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Թեսաղոնիկեցիս Ա:

ժդ. 189բ—191բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Թեսաղոնիկեցիս Բ:

ժե. 191բ—205ա. Գլուխք եւ Թուղթ (Պողոսի) առ Եբրայեցիս:

ժզ. 205ա—210ա. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Տիմոթեայ Ա:

ժէ. 210ա—213բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Տիմոթեայ Բ:

ժը. 213բ—215բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Տիտոս:

ժթ. 215բ—216բ. Գլուխք եւ Թուղթ Պողոսի առ Փիլիմոն:

ի. 216բ—217ա. Թելադրութիւն եւ նախակարգութիւն:

իա. 217ա—218ա. Յառաջաբան կաթուղիկէից Է գլխոյն:

իբ. 218ա—222ա. Թուղթ Յակովբու:

իգ. 222ա—227բ. Գլուխք Ա Թղթոյն Պետրոսի:

իդ. 227բ—231ա. Գլուխք Բ Թղթոյն Պետրոսի:

իե. 231ա—236բ. Գլուխք Ա Թղթոյն Յոհաննու:

իզ. 236բ—237բ. Գլուխք Բ Թղթոյն Յոհաննու:

իէ. 237բ—238բ. Գլուխք Գ Թղթոյն Յոհաննու:

իը. 238բ—241բ. Գլուխք եւ Թուղթ Յուսայի:

իթ. 242ա—256բ. Գիր յաղապս վեցաւորեայ դործոց Արարչութեան, Առաջին աւարտ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

227բ. Զգծողս զեղկելի Յակոբ դպիրս յիշեայ եւ դու յիշեալ լիցիս ի Գրիստոսէ: Թիլին ՌՁԱ (1632):

241ա—241բ. Փառք Համազոյ եւ անբաժանելի Սուրբ Երրորդութեանն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ յաւիտեան յաւիտենից, ամէն:

Արդ, ստացաւ զՍուրբ Գիրքս. դարէմիս եւ զխոհմ զՅոսիայիս, ի Թուականութեանն ՌժժԸ (1669) ամին, յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն, զհօրն Թասայէ, եւ զմօրն Պատրիարքիս եւ եղբօրն Յովաննէսին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց:

Դարձեալ յիշեցէ ի Գրիստոսս զԱղարիս, որ ետու զբն զԳործք Առաքելոցն եւ նորոգեցի եւ կազմեցի յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողացն, զՄկրտիչ Զահարային, եւ մօրն իմոյ Եղիսի(ա)սին եւ եղբարցն իմոյ, Կաթապետ վարդապետին. եւ Յոհան Զահարային, եւ Գրիգորին եւ քվերն իմոյ Գլուխքին:

Կրկին անգամ յիշեցէ ի Գրիստոսս, (դուզ) անգամ քարտուղար Աղարին այս. եւ զկենսակիցն իմ զՅուսայիսն, որ ստացաւ զՍուրբ Գիրքս եւ զորդին իմ զՊրոխորանն. եւ զՅուստին իմ Եղիսիսն, եւ զհանգուցեալ որդիին իմ զԹասային եւ զՀայրապետն եւ զԵրկանդարցն եւ ամենայն արեան զմերձաւորսն իմ, ամէն. Հայր...

356բ. Զօրուս եւ մեղաւոր Աղարիսայ յիշեցէ:

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԶԻ

(Ամենափոքի՝ 99, գգ. 10)

ፊዳ ገዛ

ԹԻՐԹԻՔ՝ 203: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 18 X 19, ՈՒՆԱՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԱ ՄԱՐԻ՝ ԵՐԵՎԱՆԻ, 13 X 4,5, ԻՆԵ 108–109՝ միասնաժ, 13,3 X 9: ՑՈՂԻՔ՝ 21, 30–31 և 33: ԿԻՐԻՔ՝ ԲԱԳԻՔ՝ ԳԻՒՐ՝ ԲՈՒՐՈՒՐԵՐԸ: ԿԵՆԱՆՈՐԱՆ՝ 4տ: ՍԿԲԻՆԱՇԱՒ՝ ԵՐԵՎԱՆԻՔԻ ԿՄԵՐՔԻ ԲԱՇՏԱՄԱՐԻ: ԹԱՆԻՐԱՔ՝ առև ևռևիճակի մեծագույն զանգվածի, սկզբնականորեն եւ որոշ գլխատառքի՝ կարմիր: ՄԱԶԱՂԱԹԵԱՆ ԳԱՀԱՅԱՆԱՎ՝ 2, 3, 201 և 202, վառքերեն, խառնուրդի մամր տառերով: ԿԱՐԱՐ՝ տաթևաձև կաշեպատ, հնաման, սեղանաձև ձևերով: Անթախ սպեյտակ կառույցով ծիլոճ: ԳԻՒԴ՝ առնամուկ: ՑԻԿԻՔ՝ ԳՐԵՆՈՒԹԵԱՆ՝ աճյալ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԵՆՈՒԹԵԱՆ՝ ԿՄԵՐՈՒՐԱՅԱԿԱԿ ԺԳ ԿԻՐՔ: ԴԱՆՏԻՐԱՆ՝ 1, 71բ–2–բգ, սիմուլյուր, 190ս–2–բգ, սիմուլյուր կերպ, 200թ, 203:

ԾԱԼՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր վառանում է.
կաթից պղնձի են 52, 53, 54, 70, 71, 84, 101,
108, 109, 114, 125, 132, 157 եւ 164 **թթթթթ**, 140,
80 եւ 165 **թթթթթ** պատանում են. 57—69 (Յով-
հաննւն Յադան-Բինը) եւ 108թ—198թ զբաւում են
մարդ ըրարգրելով աւելի խելու, 70 եւ 200 **թթթթթթթ**
հորազով են վերջիկ ասացող Աւանդ Նորից դռնի,
ապիկացրել է, դրանով լրացնելով ձեռագրի **թթթթ**,
Գրչի իշխատակարան շուշին: 1 **թթթթ** վրայ հան դրա-
սածրքը:

Ձեռագրում, կարծում ենք, պահպանվել տեղա-
փոխումած են, և պահվել ոչաւում է 71-ից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—38ա. Գործք առաքելոց :

բ. 38ա—42բ. թուղթ Յակովբու (ցանկով միասին) :

դ. 42բ—46բ. Թուղթ Պետրոսի Առաջին
(ցամկնյա միասին) :

դ. 47ա—49բ. Թուղթ Պետրոսի երկ-
րորդ (գանկով միասին) :

Է. 49բ—54ա. Թուղթ Յոհաննու Առաջին (գանկով միառիմ) :

Ղ. 54ա—55ա. Թուղթ Յոհաննու երկ-
րորդ (ցանկով միասին):

է. 55ա—55բ. Թուղթ Յոհաննու Երբորդ
(գամկով միասին) :

ը. 56բ—57ա. Թուղթ Յուդայի, եղբայր
Յակոբայ (ցանկով միասին),

Թ. 67ա—71ա. Յայտնութիւն Արքային
Յռհաննու աւետարանին:

ժ. 71ա—94ա. Թուղթ առ Հոռոմայե-
ղիս :

ժա. 94ա—114բ. Քուլթ Առաջին ան
կորնթացիս :

Ժբ. 114բ—129ա. Գլուխք եւ թուղթ
Ներկրորդ կոթնթաղոց :

ժգ. 129ա—136բ. Գլուխք եւ թռչվթ առ
Գաղատապոս :

ժող. 136բ—144ա. Գլուխք եւ թուղթ ան
նկատագրիս:

ժե. 144ա—149ա. Գլուխք եւ թուղթ առ
Փիլիպպեցիս :

ժգ. 149ա—154ա. Գլուխք եւ թուղթ առ
Կողոստահիս :

ԺԷ. 154ա—158բ. Գլուխք եւ թույլք առ
թեւադրանիկեցիս Ա:

ժը. 158բ—161ա. Գլուխք եւ թուղթ ան
թեւադոնիկեցիս խ:

ժթ. 161ա—177ա. Գլուխք Թղթոյն եր-
բայեղւոյ :

Է. 177ա—182բ. Գլուխը թղթոյն առ
Տեղեկութեամբ Լ.

Իր. 182բ—186ա. Գլուխը թղթոյն առ
ՏԼԻՄԻՆՈՅ:

186—188. Գլուխք թղթոյն առ

Իդ. 188բ—190ա. Գլուխք թղթոյն առ

Ժողովուրդը:

ԿԵ. 196թ.—200ա. Աստուածայայտնու-

Թեանն ժամկարգութիւն ըստ Սրբոյ Լուսաւորչին հրահանգից եւ կարգաց, գոր ըն-

Կալեալ Սրբոյ Սահակայ եւ հասուցին առ մեզ
Նախ(ն)իքն մեր :

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

200ա. Զվերջին ստացող դրոցս ղԱւանն եւ կենակիցն իւր Կանգուցեալ առ Քրիստոս Հայոցն, եւ որդիքն իւր Սրաբիոնն, Ղուկազն եւ դուստրն իւր Դարիպն եւ ամենայն արեան մերձաւորաց կենդանեաց եւ Կանգուցելոց, ամէն: Զվերստին նորոգող Սուրբ Գրոյս զանարժան եւ ցաւալից Հոգով եւ

մարմնով աւախ քահանայս. յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք: Աստուած ձեզ ողորմեցի իւր միւսանկամ դալըստեանն, ամէն:

200բ. Ես Մուգէլս ծառայ Աստուծոյ ամ է է ըստ:

(Ձեռագրի վրայ կամ մի քանի հատ վաճառ 1654 եւ 1756 թուականի կնիքները):

18

ՄԱՍՈՒՆՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՁԻ

(Ամսափրկիչ 101, գգ. 19)

ԳԱՒԱՅՈՑ ՎԱՆՔ

ԶԵԹ (1310)

ԹԵՐԹՔ՝ 232: ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 24 X 18,7: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտօւմ, 17,2 X 11: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քույր: ԳԻՐ՝ քույր: ԳԻՐ Խաչոբ: ԶԱՐԿԱՐԱՆՔ՝ կարմիր քանաճով, հասարակ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆՔ՝ 28ա: ՃԱԿԱՑԱԶԱՐՔ՝ 59ա. 92բ, 118բ, 128ա, 141ա, 150ա, 158ա, 168ա, 172ա, 199ա, 216բ, 220բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ 28ա, 59ա, 82ա, 118բ, 129ա, 141ա, 150ա, 158ա, 172ա, 199ա, 208ա, 216բ, 220բ: ՍԿԱՐԵԱՏԱՐ՝ կարմիր երկաթագործ, իսկ սկզբի տառը՝ մեծ կնիքամակերով: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ: ՄԱԿԱՎԱԹԵՆՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1 եւ 232, միջին երկաթագործ գրած: ԿԱԶԱՐ՝ տախտակ կաշեպատ, սեղմած ձեւերով. հերթից կտրով ծնկաձ: ԳՐԻԶ՝ Թուրք(այ), ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ Գալաղղի վաճառ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ ԶԵԹ (1310), ՍՏԱՑՈՂ՝ Ստեփան կրօնաւոր: ԴԱՏԱՐ՝ 2ա—7բ, 224ա—231բ:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՆ:— Զեռադիւր փոքր ինչ զատուել է ԹԻ՝ խոնաւութիւնից եւ ԹԻ՝ մաղուելուց. միայն լրիւ է: 8ա—25բ զբուած է միջակ ձեռնութեամբ բարձրագոյն եւ պարունակում է իր մէջ 8—13 ճեռաւորաւ Պաւղոսի առաքելոյն նախակարգեալ ի գլուխ գրոց, 13—18 ճեռաւորաւ Քիւրճի ընթերցուածոց եւ որոց ի նոսա գլուխը եւ վկայութիւնը ըստ իւրաքանչիւր թղթոցն առաքելոյ եւ որչափ ի նոցանէ տուել իցենք:

ԲՈՎԱՆԵՐԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 8ա—19ա. Յառաջաբանն Պաւղոսի առաքելոյ նախակարգեալ ի գլուխ գրոց:

բ. 19ա—25բ. Յանկ թղթին Հոռմայեցոց, Կորնթացոց, Գաղատացոց, Յեփեսացոց, Կողոսացոց, Թեսաղոնիկեցոց, Յերբւյեցոց, Տիմոթէոս, Տիտոս, Փիլիմոն:

գ. 26ա—57բ. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Հոռմայեցիս:

դ. 57բ—91բ. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Կորնթացիս Ա:

ե. 91բ—115ա. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Կորնթացիս Բ:

զ. 115բ—128ա. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Գաղատացիս:

է. 128բ—140ա. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Եփեսացիս:

ը. 140ա—149ա. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Փիլիպպեցիս:

թ. 149ա—157բ. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Կողոսացիս:

ժ. 157բ—165ա. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Թեսաղոնիկեցիս Ա:

ժա. 165ա—170ա. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Թեսաղոնիկեցիս Բ:

ժբ. 170ա—198ա. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Եբրայեցիս:

ժգ. 198բ—208բ. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Տիմոթէոս Ա:

ժդ. 208բ—215բ. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Տիմոթէոս Բ:

ժե. 216ա—220ա. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Տիտոս:

ժզ. 220բ—222բ. Յանկ եւ Թուղթ Պողոսի առ Փիլիմոն:

ԹԻՄԱՏԱԿԱՆՈՒՄ

223ա. Փառք Ամենասուրբ երրորդութեանն, ամէն: Գրեցաւ սուրբ եւ քրիստոսածիր տառս աստուածայնոց փողոյն եւ տիեզերաց վարդապետին Պաւղոսի, որ է բերան Աստուծոյ անուանի. նոյն եւ բանք սորին բխեալ իրբեւ ի բերանոյ Աստուծոյ, յորդախաղաց վտակաւ ռոգանէ զծարաւեայ ոգին մարդկան եւ սնուցանէ դաստիարակաւ Հոգւոյն իրբեւ զպարտէզ լրայից տնկեալ ի տուն Տեառն եւ ի դաւիթս Աստուծոյ ծաղկեալ. ի Թվին Հայոց ԶԾԹ (1310) կատարեցաւ. յամենան Արաց ի Ժէ յաւուր Հինգշաբաթի: ի պայծառութիւն սրբոյ եկեղեցւոյ եւ ի վայելումն մանկանց նորին: ՍաՀակ կրանաւորին յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոց եւ եղբարց իւրոց եւ ազգականաց իւրոց, որ ստացաւ սայ զփողն տարսոնացի, զքնարն Սուրբ Հոգւոյն, զուսուցիչն եւ զվարդապետն զմաննոցն Քրիստոսի ըստ բարձրագոյ մարգարէին Հրամանի, եթէ երանի որ ունիցի դաւակ ի Սիոն եւ ընդանի յերուսաղէմ. զի սա է իրականութիւնն այն: Զի ունի սա ամբարեալ զգանձս պատուական (293բ) զանազանալուստ յանառիկ ամբողջ իւր: Արդ, աղայեմ զամենեանս զընթերցողդ, որք աւակիք ի սմանէ կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեցէ՛ զՍահակ կրանաւոր եւ զիրան մանկայն ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, որ ստացաւ զսայ յարդար վաստակոց իւրոց եւ յաշխատանաց. եւ զԹորոս զկառելուր իւր, որ աւգնական եղեւ զնոց քրոյս, ամէն: Աստուած Թողու զիրեանց զյանցանսն զկամէն եւ զակամէն զոր մեղուցեալ են ի կենցաղս: Ամէն:

Ընդ նմին եւ զմեղապարտ զբողոս զԹուս (այ) եւ զծնողսն իմ, զՀայրն իմ զԳորգէնէն եւ զմայրն իմ զՄեծացտիկին եւ զեղբարայրն իմ զՍիմոն եւ զքեռոյ որդին իմ զԳրիգոր եւ զՀաւր եղբայրն իմ Զիշան անուն եւ

զայլ ազգատոճման, ամէն: Թողէ՛ բարեբարն Աստուած յիւր միւսանգամ զայլուստն զյանցանս նոցա եւ պարգեւեացէ իւրեանց զՀանգիստն եւ զկեանսն յաւիտեանակնս, ամէն:

215բ. Ստացող սորա Սահակ կրանաւոր եւ եղբայր իւր Յակոբ եւ ծնողք իւրեանց եւ այլ երայստաւորն, որ աւգ(ն)ական եղեւ: Յիշեալ լիցին ի Տէր Աստուած, ամէն: (Վերայիշեալ միտքն ունեն մանե հետեւեալմերը. 58բ, 91ա, 140բ, 149ա, 198ա, 208բ, 220ա):

25բ. ի Թվին Հայոց ԶԾԹ (1310) քրեցաւ առաքելական սուրբ տառս ձեռամբ իմ Թումա, ի յանապատին որ Գաւղայոյ վանք կոչի, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Խայր եւ Սուրբ Աստուածածնին եւ այլ սրբոցս՝ Սրբոյն Սարգսի եւ Սրբոյն Յակոբ(յ) եւ այլ սրբոց, որ կան Հաւաքեալ ի յայսմ տեղով: Արդ, ետ գրել զտառս աստուածապատման Սահակ կրանաւոր ի յարդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոց եւ եղբար իւրում Յակոբայ եւ ընկերոջ իւրում Սարգսի. ով ոք աւակտի սմանէ զորս յիշատակեցաւ ի գիրս, յիշեցէ՛ ի Քրիստոս ի Տէր մեր, որ է աւհնեալ յաւիտեանս: Ընդ նմին եւ զմերսն զծնողս, որ փոխեալ են ի Քրիստոս եւ զորս կան ի Յիսուս ի յայժմու ժամանակիս, ամէն:

115ա. Թորոս, որ զգինս ետ զգրոցս, յիշեալ լիցին ի Տէր, ամէն: Աստուած Թողու զիր յանցանս, ամէն:

(Սյոյմ միտքն ունի մանե 157բ-ի Յիշատակարանը):

128ա. Սահակ ստացող զբողոս եւ ընկեր իւր Սարգիս յիշեալ լիցին ի Տէր, ամէն:

140բ. (Յիշումն են Պօղոս, Թաթէոս երէց, Ոհանէս սարկաւազ, Անդրէաս եւ մի քանի այլ անուններ առանց թուականի: Գրուած է անվարժ, խոշոր մոտրագրով):

19

ԱՒԵՏԱԿԱՆ

(Ամենափրկիչ 53, գգ. 18)

ՆԶԵ (1036)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 287: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 33 X 22: ՍԻՆԱԿԱ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԼԵՄ, 24 X 6.8: ՏՈՂԳ՝ 22: ՆԻԹ՝ մոզազաք: ԳԻՐ՝ ՄԵՐԱՊԵՏԻԱՄ ԵՐԿԵՐԱՎԵՐ: ԿԱՋՄ՝ տախտակ կաշե-

պատ Ա. Երեսի վրայ սեղմուած մեծ խաչ եւ մի քանի տրեպաշէ մեխ. մերսից տպիտակ կտաւ պատմած. երեսնի մ գաղթիք է ունեցիլ, որմէ պնդուիլ են: ԳՐԻՁ՝ Թորոս կրօնաւար: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ:

ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՆՁԵ (1036) : ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 287բ :

ՇԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած, եթէ չհաշուենք դիմաժ 7-րդ Թերթից խալածեւ նկարը դանակով հանած մասը, Թերթերի ծայրերը, մանուսնը ներքեւի մասը կարճած եւ կոշտացած են : 2ա նախադրութիւն է զԱժոնի Աղէքսանդրացոյ սկուռածով : 3ա—8ր աւետարանացոյ ապիստակներն են աղիւսակած եւ խորաներով : 7ր—8ր առնցցոյ աւետարանները, ընթերցուածները որոշող Մատթէոսի Աւետարանը բռնուած է 8ա—87ր, Մարկոսիին՝ 88ա—138ա, Լուկասինին՝ 138—221ր եւ Թովնանիէսինին՝ 222ա—287ա : Աւետարանները նախադրութիւններ չունեն, իսկ Մարկոսն եւ Յովնանիէսը չունեն իրենց վերջում եղող սովորական յանձնաձեռքը : Ձեռագիրն վաղեմի դրաժանքը Թուական ունեցողներէ մէջ մանահինն է համարուած :

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

287ա (միջին երկաթագրով) . Ի Թուականութեան Հայտոյ ՆՁԵ (1036), դրեցաւ Սուրբ Աւետարանն մատամբ Թորոսի Նուաստ եւ տրուող կրանաւորի : Արդ, աղայեմ գրեւ-թերցողով եւ գլուղով դիւ զբաղմամեղս եւ զծնողսն իմ յի(շ)եղջի(ք) Ի Տէր Աստուած եւ Աստուած ձեզ ողորմեացի :

138ա. ԶԹորոս զաւղնամեղս յիշեջիք ի Տէր Աստուած :

221ր. ԶԹորոս զղրողս յիշեջիք ի Տէր Երեսու :

2ա. Փառք... Արդ, ստացող եղեւ յայսմ Սուրբ Աւետարանին, որ ստացաւ զսա ի հալալ ընչից եւ քրտնաջայ վաստակոց, սուրբ եւ փառաւոր ի կարէս կրանաւորաց, քաջ եւ յարի, անխախտ եւ Փլիսորա հրմուտ Հին եւ Նոր Կտակարանաց ծերացեալ ախաւք նմանեալ մեծին ծերունի Տէր Մկրտիչ, որ ստացաւ զսա յիշատակ իւր եւ ծնաւոյց եւ հոգոյ որդոյն իւր սրբասէր եւ կուսակրան լի ամենայն առաքինութեամբ : Տէր Սարգիս եւ վարպետաց իւրոց եւ երախտաւորաց Տէր Քաջատրին եւ ըսուեն իւր ապաշխարող Վայրապետիկինն եւ եղբարն իւրոյ Գաւազանին եւ որդոյ իւրոյ Գալստիսն եւ Հաւետիքին, ընդ նմին եւ զիս յիշման յարժանի արասցէ որ սակաւ աշխատեցայ եւ նորոգեալ եղեւ ի ձեռաց մերոց յիշատակ մեզ եւ երախտաւորաց մերոց վարպետաց եւ ծնաւոյց մերոց յիշողաց եւ յիշեցելոց :

(Թերթի միջին մասը սպիտակ է քոչմուած կոշտ լինելու պատճառով, ուր յետոյ կնիւնի է վաճառի 1654 քուակամի կնիւնով) :

20

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ղարդուն գիւղի եկեղեցում)

ՇԺԸ (1069)

ԹԵՐԹՔ՝ 288 : ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 14.3 X 10.8 : ՄԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն, 9.8 X 3.3 : ՏՈՂՔ՝ 21 : ՆԻԻԹ՝ մագաղաթ : ԳԻՐ՝ Մեքաղեմա մամբ երկաթագիր : ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ 1ր, խաչմարի մի ձկար կապշտ ֆոնով եւ աստղալից, որի քաջ կապշտի վրայ սպիտակ գոյնով ցրուած է. շԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ Սուրբ Աւետարանն : Աստուած վաղելի տացէ ի կամս իւր, ամեն, ԿԻՍԱՒԱՐԱՆ՝ 8ա, 86ա, 136ր, 223ր, գայմզգայն եւ ոսկեգոծ : ՍԿՐԻՆԱՏԱՌ՝ յորս Աւետարաններն սկզբատուանքը ծաղկագիր եւ ոսկեգոծ, գայմզգայն : ԿԱՐՄ՝ կաշնածակ տախտակ, տմբողջապէս արծաթապատ, արծաթաճանձով : Ակազմի վրայ խաչուած Թիւորուս եւ Երվա կամայք, տնկիւններու երեշտակներ, Բ. կազմի վրայ պարզ խաչ Թիւորի պատկերով : արծաթեայ ճարմամաչի վրայ ցրուած են զԵ. Մ. Խ. Բ. աստեղքը : ՏԵՆԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ անպատ : ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝

ՇԺԸ (1069) : ԴԱՏԱՐԿ՝ 137ա-ի 2-րդ սիւնակ, 137բ, 138ա :

ՇԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ.— 2, 3, 4, 5, 6 եւ 7 մարդու լուսն զորդարուած են խորաններով ու ծաղկազարդ եւ Թռչնազարդ լուսնեցազարդերով ներկայացնում են մանր աղիւսակներ, 5-րդ Թերթի երկու երեսներում գրուած է : 17-րդ Թերթը կենց պատաստուած է : Մագաղաթը մաշուր է եւ լաւ ընտիր, դերը պարզ : Աւետարանը անցեալում պատկանել է Ղարդուն գիւղի Մարկոսեան գերդաստանին, եկեղեցի է դրուել 1901 թուականին : Ա կազմի ներսի կողմում փակցուած Թղթի վրայ գրուած է. ճեմնդմանց դերդաստանի Մարկոսի, Անտոնի եւ Թարութիւնի Միջոխանեան նախերեսա Ս. Աւետարան Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն (այժմ եկեղեցին կոչուած է Ս. Նշուհ) Ղարդուն գիւղի : Յարեն վարդապետ, 1901 թ., 17 սեպտ. Ղարդուն :

Աւետարանն ունի աւելորդ 4 թերթ, որոնցից մէկը դատարկ է, մէկը վրայ կայ վրացերէն գրութեան, որի թարգմանութիւնն իմ խնդրանքով (Լ. Մ.) կատարել են Երևանի Մարտոնեան Մատենադարանի գիտախառնողները. ՔՔ(բխասա). Ես ամենայնի առաջատան Երեմիայի որդի Գաւթա Նուրիցի Սուրբ Աւետարանն Սահակալէն (չդիւղի) [Յովհաննէս] Մկրտիչ կնկնդեցուն, իմ եւ իմ կննակից Հնդիկէի Հոգու փրկութեան Համար, ի յիշատակ իմ Հօր՝ Ենթապետի եւ իմ մօր՝ Խորեղունի Մկաթարվիի (Պաղոց ամօր) 24-ին, շրոնիկոնի 440 (440 + 780 = 1220 թ. փրկչական) :

Միւս երկու թերթեր (287—288թ) պարունակում են Գովգի ի վերայ եկեղեցւոյ եւ Աւետարանի, հետեւեալ սկզբնատուեով :

Քով սատուածայի (Յ) Աւետարան փառաւոր, Լուսաւորիչ կնճաց կտակ եւ քրիմաւոր, Կամիո լիմով զիս մաքրաբանք սպասաւոր, Միշտ կատարեալ ամենազմի եւ հոգեւոր :

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԻ

284թ. ի ԾԺԸ (1069) թուարեութեանն Հայոց, եւ Անանիա Սարգսդի՝ Նուաստ ի կրօնաւորս եւ տրուպ եւ կրօնքի զիտնաւորս, ցանկացաւ ինչ Սրբոյ Աւետարանիս եւ մեծաւ փափագանաւք եւ սրտալնս յաւժարութեամբ իմով, զոր ունէի Հոգւոն իմում ի բազում ամաց զցանկութիւն սորին եւ զմեծ անճուկ սէրն, որ ի Հայր եւ յորդի եւ ի Հոգին Սուրբ, ըստ իմում կարի քրիստոսաւոր գորով, հսու զրկ զՍուրբ Աւետարանս Յովհաննէսի գրչի եւ ստացայ զսա յի-

մոյ յարգար եւ իրաւացի արդեանց, զոր ի վեր Համարիմ քան զամենայն աշխարհն եւ զփառս եւ զմեծութիւն սորա եւ Հանապաղ ուրախանամ եւ փարթա(մա)նամ անթափելի ճոխութեամբ եւ սորին աստուածային եւ անհամեմատ լիութենէս, մանաւանդ վասն սիրելութեան սորին եւ անաղալութեան քանի եւ Հրամանի եւ տնահատի եւ ամենայն արուեստի, որ էր վկայեալ աւերինակն յամենայն գիտնականաց Հայոց :

285ա. Զոր ասէին յաւանդութենէ գրեալ ձեռամբ Սրբոյն Մասիրովայս վարդապետի եւ թարգմանչի եւ իմ այսմ ամենայնի Հասու եղեալ եւ տեղեկացեալ վասն լաւութեան սորա, զոր ոչ արժէ աշխարհ զփոքրիկս զայս, որ է մեծ եւ պատուական ի սորի իմում եւ ամենայն գիտնականաց, ո(բ)ք ճանաչեն զղաւթութիւն սորա եւ զամ մի ողջոյն աշխատասէր վաստակաւք իմով անձամբ եւ ծախիւք շատ ջանացեալ, մինչ ի կատարումս գրութեան սորա, զոր ստացայ ի պաշտառութիւն սրբոյ կնկնդեցւոյ եւ յուրանութիւն ընթերցաւորաց յիշատակ ինձ եւ ծնաւորաց իմոց եւ եղբարց կնկնդանեաց եւ ննկնդեցւոյ :

Արդ, աղայեմք զամենեւեան, որք ընթեռնութեւ եւ լուսաւորիք, զիս Անանիա յիշելոյ արժանի Համարիք. ընդ նմին եւ ես աղայեմ անպիտան գրչիս յիշել զիս եւ զծնաւորս իմ եւ Աստուած ամենեցուն ողորմեցնի, ամէն :

285բ. Ես Անանէ, որ տամ առնել Ե (Յ) աւր ժամ Յոհաննէսի Հարն Յակոբայ :

21

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափրկիչ 54, գդ. 8)

ՈՒՅ (1176)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 330: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 31 X 23,2, ՍԻՒՆԱՆ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԸ ՄԱՍԻՒՒՒՆ ԵՐԿԻՐԱՅ, 24 X 7,5: ՏՈՂԻՔ՝ 17: ՆԻԻՒՄ՝ մագաղաթ: ԳԻՐ՝ ՄԵՍՐՈՅԱՆ ԵՐԿԻՐԱՅԳԻՐ: ԼՈՒՍԱՆԱՆԱՆԱՆՈՒՄ՝ քաւակամ քաւով մամբ, ինձ ծնի, քաղաքաւոր, աւկիգօծ, բայց զգմբը խառնացած: ՍԿՔՐԱՍԱՍՈՒՒՆ ԵՐԿԻՐԱՅԳԻՐ ՄԵՐ: ՄԱԳԱՂԱՅԻՍՏ ՔԱՂԱՍԱՆԱՆՈՒՄ՝ 5 եւ 335, ՄԵՍՐՈՅԱՆ ԵՐԿԻՐԱՅԳՐՈՎ ԱՎԵՏԱՐԱՆԻՑ: ԿԱՐՄ՝ ըմտիք, տախտակ, կաշեպատ, սեղմած ձեւերով: Ձերտի կաշիքաւ՝ սեղմ եւ կարմիր գծերով մետաքս կտոր, իսկ Ա կողի վեր փոքր գիրքով խաչնիւթիւմը: Կող-

մի Ա կողի շուրջը գրուած. Քիշտակ է պարան Ոսկանիմ եւ ձեռագրի Փրիմալիմ, Հոփիսիմէ ՌձԼՁ (1087), ԳՐԻՁ՝ Յակոբոս վարդապետ: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒՆԻՐԻՐԻՐ՝ ամբար: ԺԱՄԱՆԱՆՈՒՄ՝ ԳՐՁՈՒՆԻՐԻՐԻՐ՝ ՈՒՅ (1176): ՍՏԱՅՈՂ՝ Աստուածատուր, Քրիստոսատուր, Խաչատուր: ԴԱՍԱՐԻՔ՝ 1ա—4բ, 6բ, 106բ, 336ա—336բ, ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ. Աւետարանն այժմ վատ է պահուած. Ս. Փրկչան վանքի ձեռագրերի մէջ երկրորդ Հնագիր Աւետարանն է Համալուս: Զեռագիրն վտանգուած է եղել եւ յետոյ նորոգուել է. նորագործները պակասը լրացնելու Համար կորած մագա-

դաժնայ թերթերի անդ թուղթ են կոչերի եւ բուրբ-
բերով պակասը լըացել, այնպէս որ այժմ 6, 7, 83,
143, 166—177, 210—217, 229, 244, 249, 253,
261, 267, 270 310 եւ 323 թերթերը նորոգողի տա-
լացրածն են բուրբերով դրած Բղթի վայր. թուղթ են
նաեւ 1—4, 327—330 թերթերը. նորոգիչներէ յիշա-
տակարանները վկայում են այս մասին. 103-ում
ստացողի շին մեն ու իւրաք երկաթ-թղթի յիշատակ-
բանի վրայ նորոգողը գրել է Մարգարէ սկզբի կորած
մասը. Աւետարանիչները ոչ Նախադրութիւն ունեն
եւ ոչ ցանկ. Մարկոսն ու Յովաննէսը չունեն իրենց
վերջում եղող սովորական յաւելումներ. 7—103-ը
Մատթէոսի Աւետարանն է. 103-ը—165-ը՝ Մարգարէնը,
167—248-ը՝ Դուկաթիւնը, 249-ը—325-ը՝ Յովաննէսիւնը.
95 եւ 160 թերթերը կարգաւոր են:

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆԻՐ

165-ը (միջին երկաթապղտով). Քրիստոս
Աստուած բարեխոսութեամբ սուրբ եւ կեն-
սարար Աւետարանի չոր քարոզութեամբ ընդ
ամենայն չորերէ եղ... տիեզերա ողորմեա
ստացողի սորա քրիստոսագարի եւ պատուա-
կան քաշանայից Քրիստոսատարին եւ Աս-
տուածատարին եւ ինչպատարին եւ ամենաւեր-
նեալ ծնողաց իւրեանց եւ ամենայն ազգա-
յնոցն մեծի եւ փոքու ի չոր փառաւոր եւ միւս-
անգամ զայստեանիւ եւ ջնջեա գգիւր պար-
տուց յանցանաց նոցա եւ լեզ փառք յամե-
նայն երկրածին Հոգեղինացս, այժմ եւ յա-
ւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Տէր Յիսուս Քրիստոս ողորմեա աշխա-
տողի սորա եւ պատուական զբի Յակովբոս
վարդապետի եւ ծնողաց իւրոց, ամէն:
Եղիա յիշեսցի ի Տէր:

257-ը (միջին երկաթապղտով). Զստացող
Սուրբ Աւետարանին զԱստուածատուր եւ
զՔրիստոսատուրն եւ զինչպատուրն եւ ըզ-
ծնաւորն իւրեանց յիշեցէ ի Քրիստոս Յի-
սուս, ամէն:

334-ը (միջին երկաթապղտով). Փառք
սուրբ եւ սրբարար, միշտ կենդանի եւ կեն-
դանարար, միշտ բարի եւ բարեբար Երրոր-
դութեանն մի աստուածութեանն Հաւոր եւ
Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ
յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի Թուիս
Ուե (1776). որք լուսաւորիք ի Սուրբ Աւե-
տարանէս զմեղաւոր աշխատողս յիշեցէ ի
Քրիստոս Յիսուս Տէր մեր, որ է աւրհնեալ
յաւիտեանս, ամէն:

258-ը. Փառք ամենայնուրբ Երրորդու-
թիւն Հաւոր եւ Որդւոյ եւ Սուրբ Հոգւով, այժմ
եւ միշտ եւ աւիտեանս յաւիտենից. Արդ եւ
ես խոտադարթ առի Սուրբ Աւետարանս յի-
շատակ իմն եւ ծնողաց իմոց, որդի իմ խոգ-
նայապաղչին, եղբրք Ամանս Եզգանէս որդի

Աղայբէկի, Աւագին, Սմաւոնին, որդիք Դա-
սուսին, Աւանիսին, Մաթոսին, քուեր Թար-
վանդին, մեն Հարսն Փիւրին, դուստեր Գու-
լին, Պապան, Մարին, Փաշան, Սմաւոնայ,
Քերոսի խոշը, խոշաղին եւ իւր որդի Աւա-
նիսին, Գոգեալայն, Սւարուսին, որդի
Աթան, Աւագին, Մարգիսին, Քերաթին, մայր
Մանին, աղիկ Շահումին, Դասուսին, մայր
Պատմին, եղբայր Պապան, Պարաթին, Վա-
լաթին, Մուրադին, Սուղոյմունեն, եղբրք
Սմաւոն, Նաւայպանոն, Դազարին, Վարդու-
մին, Ամիրին, խոշայ Պորոսին, Սէլխանին,
Ջաքէոսին, Ուսդանին, Աւագին, Մարգի-
սին, Շարայիսն, Հուսումին թէկն. ով
կարդեալ յիշատակարանս, մէկ բերան Աս-
տուած ողորմի ասէ, ամէն: Տէր Մարգարէս
յիշեցէ եւ Աստուած զմեզ յիշէ. Թիւն ՌԾԹ
(1610):

325-ը (բոլորգրով). Զկարապետ արեղա,
կազմող Աւետարանիս, յաղաթս յիշեցէ եւ
Աստուած զմեզ յիշէ, ամէն:

Յակոբ քաշանայ, որ զԱւետարանս կազ-
մել երեւտ, յիշեցէ ի Քրիստոս:

244-ը (բոլորգրով). ԶՈւնանէս ծորող յա-
ղաթս յիշեալ եւ Աստուած զմեզ յիշէ,
ամէն:

166-ը. Արդ, յերես անկեալ աղայմ
կարդեցող եւ տեսանողացող, յիշեսցէ ի
Քրիստոս զպարոն Ոսկանն, որ ստացաւ ի
Սուրբ Աւետարանս եւ ետ նորոգել եւ կազ-
մել ի Թիւն ՌՃԼԶ (1687), յիշատակ իւրն
եւ իւր ծնողացն, զԳորն Փիւրմային եւ զԳորն
Հոփփոսին, եւ զմիւս խորթ մօրն Սայնճէ եւ
զպապին իւրոյ Սաֆարին եւ Հանկանն Աննա-
յի. յիշեցէ եւ Աստուած ողորմեա: Դար-
ձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զպարոն Ոսկանն՝
ստացող սորին եւ զկողակիցն իւր Իփրիթէն
եւ զորդին իւր զԵսաբողբոյ զպարոն Սա-
ֆարն, Աստուած յերկար օրօք պահեցէ եւ
զգաստերն իւր Մէլիքդատէն եւ Աննային եւ
զՀոփփոսին եւ ամենայն արեան մերձա-
ւորն յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի (աս)ա-
ցէ: Ամէն:

6-ը. Արդ, ստացաւ Սուրբ Աւետարանս
աստուածածին եւ բարեմիտ եւ երկեղած
զպարոն Ոսկանն՝ յիշատակ իւրն եւ իւր ծնո-
ղացն Փիւրմային եւ մօրն իւրոյ Հոփփոսին եւ
միւս յետոյ մօրն՝ Սայնճէ, յիշեցէ եւ Աս-
տուած ողորմի ասացէ: Դարձեալ յիշեցէ
զպարոն Ոսկան, որ նորոգել ետուր եւ կազ-
մել ետուր զՍուրբ Աւետարանս ի Թիւն
ՌՃԼԶ—ունն (1687), յիշեցէ զինքն եւ զիւր
պապն զՍաֆարն եւ զՀանիկն Աննային, յիշե-
ցէ եւ Աստուած ողորմի աս(ա)ցէ:

Կրկին անգամ յիշեցէ զպարոն Ոսկանն
եւ զկողակիցն իւր Իփրիթէն եւ զորդին իւր
զպարոն Սաֆարն, Աստուած ընդ երկայն

աւուրս պահանջէ եւ զդատերէն իւր Մէլիք-
դատէն, Աննայի եւ զՀովհաննիսիսիս եւ ամե-
նայն արեան մերձաւորսն իւր յիշեցէ, Աս-
տուած ողորմի...

103ա. Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոս
որտեմէ Յովաննիսիս եւ Յոհաննիսիս ի Քրիս-
տոս Հանգուցեալ են եւ Յակոբ քահանայ, որ

ի Քրիստոս է Հանգուցեալ եւ որդոյն նորա
Յովաննիս քահանայ եւ իւր որդին Յովաննիս
եւ Սիրաննիս եւ Վարդաննիս, Վարդաննիս եւ
Մկրտիչ ի բարէխաւսութիւն առ Քրիստոս :
(Հնոնեալ մէկ տալը գրչի կողմից է եւ
գրուած է միջին անկախագրով) : Տէր Աս-
տուած իմ Յիսուս Քրիստոս, ողորմեա մե-
ղաւոր աշխատողիս Յակոբոսի, ամէն :

22

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափրկիչ 56, գգ. 18)

ՄԱՇԿԵԻՐ

ՈԼՁ (1187)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 312: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 24, 0 X
17: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻՒ՝ ԵՐԿ-
ՍԻՍ, 18 X 4, 2: ՏՈՂԻՔ՝ 21: ՆԻՒԹ՝ դեղմաւում
քաղաք: ԳԻՐ՝ միջին երկաթագիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝
յուսիս: ԵՆՈՐԱՆ՝ 3ա—5բ, 6բ: ԿԻՍՏԱՆՈՐԱՆ՝ 7ա,
ԱԿՏՐԱՆՍՈՐ՝ Խաթաթի, սեւ եւ գումաւոր քանո-
ւոյ: ԿՈՂՄ՝ տախտակ կաշեպատ, մերօրից ծաղկաւոր
էաթաճ, Ա քրնսիմ խաչ սեղմած, վերջին քրնսիմ պլ
մեկն: ԳՐԻՉ՝ վարդաճ կրօնաւոր: ՏԵՐԻՔ ԳՐՁՈՒ-
ԹԵՐԱՆ՝ Մաշկեւորի վաճ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՐԱՆ՝
ՈԼՁ (1187): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—2բ, 6ա—Ի կէտը, 87ա—Ի
Բ սիւմակի 3/4-ը, 87բ—Ի Ա սիւմակի կէտից միջեւ
Բ-ի վերքը, 142ա, 142բ—Ի Բ սիւմակը, 235ա—Ի Բ
սիւմակը, 235բ—Ի Բ սիւմակը, 308բ, 311ա—312բ:

ԵՆԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը շատ լաւ է
պահուած: Նախագործիչները յետոյ են աւելացրել
բոլորգործի, նոյնպէս եւ Հաճախարարանները: 7ա—87
Մաթէոն է, 88ա—142 Մարկոսը ճարտարեալ Յի-
սուս յաւիտեանով, 143—235 Դուքասը եւ 236—
307 Յովհաննիսի լնացող կիսը պատմութեամբ:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

307բ—308ա. Փառք անկգրեալանիւն
Հաւր եւ Որդւոյ նորա միածնի եւ Ամենա-
սուրբ Հոգւոյն ելալի ի նորին էութենէ: 2
Վարդան տառապեալ բրէլ յիշեցէ ի Տէր,
ընդ նմին եւ զբժնաւորսն իմ եւ զամենայն Հա-
մազգիսն իմ, զի եւ նոցա ողորմեացի Քրիս-
տոս Աստուած, ամէն:

Եւ արդ զրեցաւ գիրքս Սուրբ Աւետա-
րանս ձեռամբ Վարդանեա կրօնաւորի՝ մե-
ղապարտ եւ փցուն գրչի, ի վանքս Մաշկե-
ւորիս, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածած-

նիս եւ Սուրբ Կարապետիս, ի սահման Սի-
սուսի քաղաքիս, ի դիտապետութեան Տեառն
Գրիգորի, որ Տղայն կոչիւր եւ ի վերայկա-
ցութեանն իշխանութեան պատրոն Լեւոնի,
ի թուականիս Հայոց ՈԼՁ (1187):

Եւ արդ, աղաչեմ զամենեանս, որք լու-
սաւորիք ի սմանէ, յիշեցէ զՀայր Դաւիթ
եւ զԹորոս քեռորդի նորա եւ զՊաւղոս, որ
զաւրինակն ետ եւ զամենայն եղբայրութիւնս,
զի ամենեցուն ողորմեացի Աստուած: Ուր-
պէս զի աղաթիւք ձեր եւ ամենայն սրբոց
Հանդացելոց Տեառն ի սկզբանէ, զոցուր
միաբան արժանաւորք կենացն յաւիտենից ի
Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, ընդ որում
Հաւր եւ ամենասուրբ Հոգւոյն վայել է
փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ, այժմ եւ
միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

309ա—310ա (քաղաքով գրած աղիտակ
թղթի վրայ). 2 վերջին ստացող փրկաւէտ,
Հոգէբուն եւ քրիստոսաւորն Սուրբ Աւե-
տարանիս, զոր Աստուծոյ պարգեւաշնորհ,
որ եւ գրեալ է սայ ի ժամանակս քրիստոսա-
պաւկ սուրբ Թադաւորաց եւ խաչի զարա-
ցեալ իշխանացն եւ սրբասնեալ Հայրապե-
տացն եւ վարդապետացն եւ սրբասնեալ քա-
հանայիցն, Հետէ մինչեւ ցայժմս, իբրեւ
Հայրենի եւ սեփական ունելով ինքեանց
զսայ ի պարծանս Հաւատացելոց եւ ի պա-
ռնութիւն սուրբ եկեղեցւոյ: Սայ է ուրա-
խութիւն Հոգեւոր եւ դնձարան անկողապ-
տելի: Որք ստանան զսայ պայծառանան, զի
լոյս է. զաղճատն փարթամացուցանէ եւ
զմեծաւորն բարութեամբ խու. զծարաւ-
եալսն արուցանէ եւ ինքն անըպառնի
մնայ: Աւրհնեալ է այն, որ ետ զսայ եւ գո-

ԹԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

295բ. Գրեցաւ տիեզերակեցոյց փրկական Սուրբ Աւետարանս, յամի թուականութեան Հայոց ՈՒԳ (1195), ի Հայրապետութեան տեառն Գրեգորիոսի տանն թորգոմայ դիտապետին եւ յեպիսկոպոսութեան Կիլիկեցոյց նահանգին Ներսիսի, եւ յիշխանութեան մեծանուն Սեբաստասի Հեթմոյ, որ տիրէ անմատչելի ամրոցին Լամբրաւնի. որոյ Հարադատ եղբայր սոցա մեծանուն իշխան Ապիրատ, որոյ փափազ ըզձիցն յաստուածայինն եւ ի Հուր սիրոյն միշտ եւ Հանապազ բորբոքէր աւր ըստ արէ՛ ամմամբ, խորհուրդ բարի ի միտ իւր արկեալ ետ զբել զլուսեանդ՝ սուրբ մատենանս աստուածային, ի վայելումն կենաց իւրոց եւ յետ վախճանի յիշատակի իւր եւ ծնաւդաց իւրոց: Արդ, աղաչեմ զկենարար մարմնոյ եւ արեան տեսնոն նուիրող քահանայապետող եւ զքահանայսդ եւ զնորին փառաց պաշտանեսայ սարկաւազող, ի կարն ձեր ի խորհրդական մամուն բարեգործութեամբ մարմնոյ եւ մաքրութեամբ Հոգւոյ առաջի Աստուծոյ, յորում Հրեշտակ լինի՞ց առ ունկնդիր Ժողովուրդան, որ ի սմա աւետեանցն բարձրաձայն ընթերցմամբ, զբանիցս Աստուծոյ զարդարող սիրով եւ Հաւատովք որակութեամբ իւրեղոցս, զբարի իշխանացն իշխան Ապիրատ, անմոռաց պահեցէ՛ք ի կարգ յիշատակացն, որ ի սուրբ պատարագն, զի զոր սովաւ աւետարանեալ երկնային աւետեանցն խոստումն չնորհեցէ՛ք Քրիստոս եւ ուր ինքն է անդ եւ զսա, որ է Հաւատարմ պաշտանեսայ իւր ընկալցի, տեսանել գիտաւն իւր եւ փառաւորիլ ընդ նմա ի մասն վիճակի Համապատեւ սրբոցն յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Եւ ես գրիչս Կոստանդի աղաչեմ զտեսարդ իմ եւ զեղբարսդ, որք վայելէ՛ք ի սմա, զնուաստութեանս իմոյ սպասաւորութիւն աստուածային մատենիս աստուածապարզ եւ արհեստիս յիշատակի արժանի արարէ՛ք, զի զտից ողորմութիւն ի Քրիստոսէ: Եւ որք յիշէ՞ք եւ զուգ յիշեալ լինի՛ք յողորմութիւնն Աստուծոյ:

Գիրք յիշատակի նշեցելոց (կարմիր քաւառով),

Յամեսան մայիս ԺԷ Հանգեաւ ի Քրիստոս մեծանուն Սեբաստասն Աւշին Հայր Սեւաստասի Հեթմոյ, Տեսնոն Ներսէսի, Ապիրատի Շահինշահի եւ Գրիգորի, եւ թուրք սոցին Մարեմ Թադուհէ (գրուած լուսամբնում իւ տնոյը ճշուած), Թադեբերի, Շուշան Թադուհէ եւ Տայիթայի:

Յամեսան ապրիլի իԶ Հանգեաւ ի Քրիստոս մայր սոցին Մարիամ կրանաւոր ամենայն առաքինութեամբ զարգարեալ:

Յամեսան յունիս Ի վախճանեցաւ ի

Քրիստոս Մարեմ Թադուհէ եւ ի մայիս Ե Շուշան Թադուհէ ջորք սոցա:

Յամեսան ապրիլի ԺԸ փոխեցաւ ի Քրիստոս եղբայր սոցա Գրիգոր: Որոց ողորմեացի Քրիստոս:

295բ. Եւ Հաստափրակացս, որ գնեցի զայս Աւետարանս եւ տիլի Լեվոն էրեցուն, եւ իւր որդոյն Յովակիմ զպրին յիշատակ իմ Հոգւոյս. այլ մարդ տալու չունի ի Հետ Լեվոն քահանային, եւ ի ի Յովակիմ զպրին. այլ տէր իշխեցող զոքայ են Խարինջուկին Մադտեօնի, ու իւր Բ որդին Յակոբն եւ Յոհանէսն վկայ են:

296ա. Տէր Աստուած ի Իսրայէլի, լեր պահապան եւ Հաւակնի Կոստընդի ջո ծառայի եւ կողայկցի իմ Սպլի եւ որդոց իմ ամենայնի, որոց յուսաւ ի քեզ յանձնի եւ փառք քեզ տէր ամենայնի: Լեվոն էր(էց)ս յիշեցէ՛ք ի Տէր եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

296բ. Ի Թիւն ԸձԿԳ (1414) ի մայիս ամսուն ԺԳ Աստուած փողեցաւ մեր աղբայր Լեւոն, Թորոս:

Զվերճին ստացող Սուրբ Աւետարան զՎարդէիսթուն, զՍարգիսն, Ալէքսան եւ զերկուսին Յովհաննէսն յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ իւր... ամէն:

297ա. Եւ զձեռնադն Անանիայ:

297ա. Զվերճի կազմող Սուրբ Աւետարանի անարժան Միսիթար Եպիսկոպոս եւ Տէր Աստուծաւոր զվարդ(այ)պետն յիշեցէ՛ք ի յաղաւաք ձեր եւ Աստուած զձեզ յիշէ ի միւս զայստեան, ամէն:

Եւ զիրկին կազմող առաւել Սուրբ Աւետարանիս եւ զՏէր Յովակիմ աւագ էրեցն եւ զկողակիցն իւր (տնոյը քաղնուած) եւ զորդին իւր Վասիլն, եւ յամենայն մերձաւորաց որ առ Աստուած կան Հանգուցեալ եւ Աստուած Հանգուցանէ՛ք զիւր յերկնից յարջալութեան, որ ամէ. Եկալք աւրանեալէ էք Հաւր իմոյ ժանոսնդեցէ՛ք զանիսպառ ուրախութեան, ամէն: Թվական ԶԼԹ (1550):

297բ. Զվերճի(ն) ստացաւ Սուրբ Աւետարանիս զՏէր Սուքիան արեղան որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս ի Հալալ արեղանց իւրոց յիշատակ իւր եւ ծնաւդաց իւրոց Հաւրն Միսիթանին եւ մաւրն Ոսկւոյն եւ եղբաւրն Կիրակոսին, յիշեցէ՛ք եւ ի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք եւ Աստուած ձեզ ողորմեցի իւր միւսանգամ զայստեան, ամէն, Եղիցի, Էղիցի, ամէն:

85բ. (լուսամբնում) Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի քաղաքն Արղլում թուականութեան Հայոց ՌԾԶ (1607):

86ա. (լուսամբնում, սկիզբը կտրուած). ... եւ որդոցն Մատուրին, Բաղդասարին, Բաղումին, ամէն... Հայր մեր որ յերկինս

... Ով ընթերցողը Սուրբ Առնապատման, ի շնորհիվ ի մաքրափայլ յաղաթան ձեր զխօսյալ Միրզափայլին, որ գնեաց զսոյ ի Կարնոյ քաղաք, որ է Ադրուս եւ անտի երբոր ի

(Նորազգյւն ժամանակի յիշատակարաններ կան անվարժ ձեռքով գրած) :

25

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին եւ Բեքզեհեւ 546 (1)]

ՄԿԵՒՌԱ-ՏԱՐՄՈՆ

ՈԿԴ—ՈԿԵ (1215—1216)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 319: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 24, 8 X
18, 0, ՄԻՆԱԼԱ ԻՆ ԳԻՐՈՒԹԻՒՆ ԳԻՐՈՒՄ ՄԱՍԻՒ՝ ԷԿ-
ԿԵՒ, 24, 1 X Ը: ՏՂԳՔ՝ 19: ՆԻԹԻՔ՝ ընդդէմ մաշա-
զաթ: ԹԱՆԱԻՔ՝ մուգ շաքամակի: ԳԻՐ՝ Մեարդոյան
միջին խմբաբաժին: ԽՈՐԴԳԻՐՔ՝ Լարմի: ՍԿԱՆԻՔ՝
ՏԱՌ՝ ոսկեգիւր զարդազգեթ: ՊԱՆԻՐ՝ 13բ, 97բ,
151բ, 241բ: ԿԻՄԱՌՈՐԱՆ՝ 14ա, 98ա, 162ա, 242բ,
112բ՝ 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10բ, 11բ,
20բ: ԼՈՒՄԱՆՈՒՄԱՆՔ՝ փաթեթի բառաչակներ: ՍԿԶԳ-
ՆԱՏԱՌ՝ Մեարդոյան երկաթազէր, ոսկեզգիթ: ՄԱ-
ԿԱՆԱՐԱՆԸ ՊԱՆԱՐԱՆՔ՝ չուծի: ԿԱՏԱ՝ կաշեպան
մատխակ, ճերմից սպիտակ կաւու. ունի ինքնաձ-
գիւղձ: Գրեգոր Սկեւազի է Գրեգոր սարկաւառ: ՏԵԼԻ
ԳԻՐՈՒԹԻՒՆ՝ Սկեւառ-Տարան: ԺԱՄԱՆԻՔ՝
ԳԻՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՈՒԿ՝ՈՒՆ (1215—1216), ՄԱՏԱՌ՝
Ստեփաննա Բահամայ: ԳԱՏԱՐՔ՝ 1—2, 4բ, 5բ, 8բ, 9ա,
10բ, 11ա, 12ա, 13ա, 238բ—241ա, 242ա, 317բ,
318բ, 319:

ԵՄԼՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած, Ունի տասը խորաններ. առաջին երեւոյր կէտարյու-
նակ, խաչաձև, միւսները ամբողջական ձևով։ բո-
լորն էլ ոսկեկապի խառնուած կապտուռն են զո-
րչալայն գոյններով. առաջին երեւոյնով քնտրուած են
Քրիստոս Եւսեբի Գաղղիկանոսի՝ միւսներով աւետա-
րաւոցայ տառադիւնի, Թր—Մ երեւոյրդական զրչի-
րոյրացով յիշատակարաններ՝ կամաւ եղծուած են
սանթրեֆոնի զարձակ։ 129ս կտրուած է եւ կրկին
տպիչ տառերով գրուած։ Պակասում է Վերջ կտրիչ
շանգիւղը։ Եկանքները ամբողջ ուղեղով են։ Մարդկային
վերջում՝ 150թ—151ս կայ Վարդուցեայ Յիսուան յա-
ւելումը։ 230թ— եւ 240-ը յետոյ են աւելացուել։
230ս թուրքերով է եւ յետոյ է աւելցանուել։

քահանայական շնորհիւ Ստեփաննոս մերա-
կարդացեալ անուն սպասաւոր բանի բանին
Աստուծոյ, եւ բացայայտող խորհրդաց նո-
րա : Սա որպէս հօր բարբոթեալ ի սիրոյ ան-
տի որ ի սուրբան խնդրեաց կցորդել նոցին
սպակոցն եւ մեծաւ աշխատութեամբ ջա-
նաց ստանալ զվեցնաբեր Մուրր Անտաբարան :
Զոր եւ հայեցեալ Աստուծալ ի յաւտարութիւն
ոգւոյ նորա որ ի բարին ոչ անտես արար
կատարութիւն մտաց սորա : Այլ փութակալ
հատարեաց թէպէտ եւ նուազ զայդ սորա ի
մարմնական փարթամութեանց սակայն ջա-
նիւ վնացեալ կատարեաց զսա ըստ իւրում
կարողութեան այսպէս :

Արդ, եղեւ զկիպոն գրչուՅեան սորա ի թուարեւութեան Հայկազնեան աղբիւր Ոկի (1215) Հայրապետութեան Տեառն Յոհաննէսի սի որդւոյ Կոստաննայ եւ ի թաղաւորութեան մեծապատակ արքային Հայոց Մեծայ լեւոնի որդւոյ Ստեփանէի որդւոյ Լեւոնի որդւոյ Կոստաննայ Գառնիկոնեան եւ ճշմարիտ եւ Հաւատարմիմ ծառայից Աստուծոյ եւ յուղղափառ դասեռողաց զհամառոյ Սուրբ Երրորդութիւնն՝ ձեռամբ Գրիգորի մեծահոգւայ գրչի ի սուրբ ուխտին Սկիւնայ կոչեցեալ, զոր եւ Հասեալ ի վերջ սորա ոչ կարաց կատարել զի Հասարակաց բնութիւնս իւրին պահանջեաց, մեռաւ ի բարութ ծերութիւն զոր եւ Տէր Յիսուս Հանգիտացէ դնա ընդ սուրբս իւր։ Իսկ սա մնացեալ թերակատար ի տարակազմեան ընկէջ գառալ ապացեալ ստացաւորս սորա, իսկ իմ տեսեալ զպայպիսի տարակազմեան կամեցալ լծուլ յայդկաւան եւ առեալ թէպէտ եւ ոչ կատարելալ յարհետար սակայն ապաւինեալ յԱստուծոյ եւ յաղաթմ ձեռն եղեալ կատարելութեամբ... (մէկ տող զնշառած)։ Եւ բարեխաւտութիւն հոգւոյ ստացողի սորա։ Եղեւ կատարումն սորա ի թուին Ոկն (1216) ի Քաղաքիս Տարսնո, ընդ Հովանեան Սուրբ Նահապկային Ստեփանոսի։

ՑԻՆԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

239ա. ԶԳՐԻԳՈՐ ԳԾՈՂԱ յԻՂԵԱՅ :

311ա—316բ. Փառք... Արդ, զայսքան
կենսացուցիչ եւ բազում բարեաւք առյցեալ
եւ նորոգ ամուր յուսալիր կաթողին ոգիով
եւ խանդակաթ սիրով բան լուեալ եւ ու-
սեա, երանելիս այս պատուեալ, աւժութեամբ

(ՄԷլ տող զնշուած) ... սիրոյ պտուղ զսա վարկցի եւ ոչ յանդգնութեան կամ յըն-
չից յաւելուածոյ. վասնզի գիտող եւ իրա-
ւարար այսմ բանիցս Աստուած է: Եւ ստա-
ցաւ զսա Հոգւոյ իւրոյ եւ ծնաւողաց իւրոյ յի-
շատակ: Եւ դուք յիշատակի արժանի արա-
րէք զստացաւոյս սորա զՍտեփանոս վարդա-
պետ եւ զՀայր սորա զպատուական քահա-
նայն Յովաննէս որդի Յովսեփայ քահանայի:
Ջստա զամենեանս յիշել ի Քրիստոս աղա-
չեմ եւ զեղբարք սորա ըստ ժամնոյ եւ զոր-
դիս սոցա եւ զամենայն ժերմաւորք սորա
առ Հասարակ աղաչեմ յիշել ի Տէր, Ժտեմ
դարձեալ եւ ես մեղապարտ գրիչս Գրիգոր
սարկաւագ յիշել զամենայն վերայկարդա-
ցեալ անունսն, որ ի սմա եւ զիս զմեղա-
պարտ գրիչս Գրիգոր սարկաւագ եւ զծնաւո-
րն իմ եւ զամենայն ժերմաւորս իմ աղաչեմ
յիշել ի Տէր եւ Աստուած որ առատն է...
(Երկու տող զնշուած):

315բ. Այս իմ գիր է Ստեփաննոսի
անարժան քահանայի եւ անպիտան ծառայի
Քրիստոսի եւ իմ եղբարն Յովաննէս քա-
հանայի որդոյ մեծ Կարապետ քահանայի, որ
ստացայ զՍուրբ ՂԱԽՈՒՄԱՐԱՆՈՍ զայս յիմ ար-
դար արդեանց ըստ վերագրելոյդ ի յիշա-
տակ ինձ եւ ծնողաց իմոց եւ ետու զսա սրտի
յաւժարութեամբ եւ աւրհնութեամբ իմով
եղբոր որդոյ Յովսէփայ քահանայի զոր Աս-
տուած վայելել տացէ իւր եւ որդւոց իւրոց,
արդ չունի ով Հրաման յԱստուծոյ եւ ինչն
Հակոտակ կալ այս գրոյդ, ոչ յիմոց եւ ոչ
յաւուարաց եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս,
ամէն:

316ա. Ձվերջին ստացող Սուրբ Աւետա-
րանիս զերանուհի կրանաւորն Հռիփսիմի
ըզդոյր Թագաւորին Հայոց Հեթմայ յիշեալք
ի սոսկալի ժամու մեղսաքաւիչ սրբոյ պա-
տարագին, ով դասք սրբազանից, որ ստա-
ցաւ զսա ի վայելումն անձին իւրոյ եւ յետ

ելից աստեացս յիշատակ Հոգւոյ իւրոյ եւ բա-
րեպաշտ ծնողաց իւրոց եւ ամենայն զարմից:
Եւ որ առատն է ի միրս բարեացապարտն
Յիսուս տացէ վարձս բարեաց ձեզ յիշողացս
եւ մեզ յիշեցեացս եւ նմա փառք ընդ Հայր
եւ Սուրբ Հոգւոյ յաւիտեանս յաւիտեանից,
ամէն:

Ձեղկելի կազմաւոր սորա աղաչեմ յիշել
ի Տէր:

318ա. Յիշեցէ զվերջին ստացող Սուրբ
Աւետարանիս զՄիխիթարն եւ զՀոգեւոր Հայրն
իւր իվէտփաշէն եւ զմայրն իւր Տատիկն:

Դարձեալ յիշեցէ զՄիխիթարն եւ զՀա-
րազատ ծնողքն իւր զԴարձանն եւ ըզՊա-
թունն եւ զհողակիցն իւր Մարամն ըզ-
դուստրն իւր Նիսիսարեթն եւ զմիւս դուստրն
որ Հանգուցեալ է առ Քրիստոս Անային: Յի-
շեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ եւ Աս-
տուած ըզյիշողդ եւ զյիշեցեալսն արժանի
արասցէ ողորմութեան իւրոյ որ է աւրհնեալ
յաւիտեանս, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:
Թուին ՌՂ (1641):

316բ. Ձվերջին ստացաւոր Սուրբ եւ Հրա-
շափառ Աւետարանիս զԿարապետ ծերունի
քահանայ յիշեցէ ի Քրիստոս, որ երես
զՍուրբ Աւետարանս իւր Թողին ի կենդա-
նութեանն իւրում, զի կացցէ յիշատակ...
(վի քանի տող զնշուած):

317ա. Ձմեղապարտ Մկրտիչ նկարագիր
եւ արքեպիսկոպոս ամենայն Միջպղետաց
եւ երեսփոխան կաթողիկոսի ամենայն Հայաս-
տանեայց, որ զվերջի յիշատակարանս գրե-
ցի, աղաչեմ յիշել ի Տէր Քրիստոս:

Ձվերջին կազմողս Սուրբ եւ Հրաշա-
փառ Աւետարանիս զՄարտիրոս արեղայն,
որ միոյ ողորմի արժան ատնէք զանարկանս
եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցին: Կազմեցաւ
Սուրբ Աւետարանս ի Թվականիս Հայոց
ԹՃԻ (1471):

26

ԱԿԵՏԱՐԱՆ

(Աւետարանի 55, գգ. 18)

ՍԿԵՒԻՒՄ

ՈՒԿԷ (1218)

ԹԻՐԹԹ. 305: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԹ. 31,7 ×
23,3: ՍԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ.
21 × 7,5. Երկնիւմ: ՏՈՂԹ. 19: ՆԻԹԹ. մագաղաթ
մաշուր: ԳԻՐ՝ միջիւ երկաթագիր, գեղեցիկ, կամու-

մաւոր: ՋՐԴՄԱՐԱՐԹԹ. հարուստ ռուբրիկան: ՊԱՏ-
ԿԻՐ՝ աւետարանի մերի պատկերները ռուբրիկ է,
պղծմ կտրած են: ԿԻՄԱՆՈՐԱՆ՝ բարձր խորանարդ
կտրած, ձեռագրից համաձ, պղծմ չկան: ԼՈՒՍԱՆԱՐԱՆ-

ԶԱՐԴ՝ համարեա ամէմ քերթի վրայ ունեցել է մտաշակութիւն, ոսկեգոծած, որոնց մեծ մասը կտրել եսանել են օտար շնորհով, երբեմն կտրելով մասն մի քանի քերթ: Սկզբնականին՝ ծաղկազոյնը եւ երկաթազոյնը ոսկեգոծած: ԿԱՅՄ՝ տախտակ կաշեպատ. երկու կողմն էլ ունի օսկեգոծ խաչաձիւղ: ԳՐԻԶ՝ մեծամուն Գրիգոր գրիչ եւ Գրիգոր արկալագ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամաղտան Սիւնապ: ԺԱՄԱՐԱՆԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՈՒԼ (1218), ՍՏԱՅՈՂ՝ Սարգիս քանդակ: ԴԱՅԱՐԿ՝ 4ա, 145ա, 233ա, 305:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ:— Ջեռազերս շատ ընծիր դործ է գրութեան եւ ծաղկելու տեսակետից. բաւական մաքուր է պահպան, ԷԲԷ՝ չաշտանից, որ յիշատակութեան անշեմեմն էլ լինելու յափ եղանակն են 285ր, 298ա էջերը. դժուար են կարգադրուած եւ 297ր, 298ա էջերը:

Մի անշտայ ձեռք բարբարոսաբար դաժնով կտրել դուրս է հանել ձեռագործ պատկերներ, կիսախորաններ եւ լուսանցողադեր. այսպէս կարծած հանած են 4-ր, 88-ր եւ 145-ր պատկերները: 5ա, 90ա, 146ա եւ 233-ր կիսախորանները եւ 5ա, 35ր, 63ա, 75ա, 90ա, 101ր, 108ր, 108ա, 118ա, 117ա, 120ր, 123ա, 133ա, 146ա, 164ա, 155ա, 159ա, 161ա, 165ր, 188ր, 174ր, 177ր, 179ա, 181ր, 182ր, 188ա, 187ա, 188ր, 191ր, 194ա, 195ր, 200ր, 207ա, 208ա, 213ր, 214ա, 215ր, 217ա, 223ր, 233ր, 237ա, 238ա, 240ր, 241ր, 243ա, 248ր, 249ր, 254ա, 258ա, 257ր, 262ր, 263ր, 266ր, 273ր, 293ա, Աւետարանների սկզբին կան Նախադրութիւններ եւ Գրչութիւն (ցանկը) յորդորով գրուած: 2ա—68ր Մատթեոսն է, 87ա—143ր՝ Մարկոսը, 144ա—230ր՝ Լուկասը եւ 231ա—301ա՝ Յովհաննէսը Երբ ինքն շնացելով յաւելուածով, Ջեռազերի ունի ընդարձակ յիշատակարան, որից յառով ենք բերուած ընթերցելի մասերը:

ԵԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

301ր. Յիշատակարան գրոցա՝: Խուփին բնութեանս կրկին պայտեթամբ էացեալս, այսպէս տար որ ի չունել բաղձանս ի զգալի եւ յիմանալի եւ որ մի անգամ ի բարւոյ եղելուած մասին արտակայլ ի կականաշուգ շուսպտութեան կենցաղոյս իր ի հիացման մշտնջենաութիւն ներդրաւորներինցոյ ազդունը գարութեանց անխիստ նորդապէս վերադառնի. նկատելով զէպպէս եւ զանգուշական բարի զնմանեանս մեղայայն որք գերակատար արփուքն պայծառացեալ անդուտ որոտային դրանն կենաց զկենսաբեր քարոզութիւն Սուրբ Աւետարանին:

Արդ, ամենայն իմաստութեան պատճառք յաստուածային երկիւղն վարքմտացն զոլ իմանամբ բարձունը որպէս եւ զպատ-

ուեալս աւուրթեամբ քահանայական շնորհիւ Սարգիս վերաձայնեալ ի ծնաւդաց որոց խորհուրդ բարի յինքեան բերեալ մտաբերեաց սկիզբն առնել ամենայն առաքինութեամբ զինքն կարգաւորել հանդերձ որդւոյն իւրով Դաւթի քահանայի եւ Վարդանաւ սարկաւաչի եւ միւս եւս զեռարդոյ պատմանեալն Յովհաննիսիւ, սովիճք, որպէս ձիթեմի պտղայից վարսաւորեալ ի տուն Տեառն ար ըստ արէ խորհէր պաշտապէս յաւելու ի սպաս սրբութեան տաճարին Տեառն, խորհեցաւ զկին այդ առաքինութեան մասանցն ձեռն արկանել ստանալ զկենսունակ Սուրբ Աւետարանս, ոչ ի ծանրութիւն նիւթիցն նայելով, այլ ի յառատամբի պարգեւն Հաստեցան փոխարինին եւ աղաչեաց թախանձանալ զմեծանուն գրիչն Գրիգոր յանձն առնուլ զրկ զսա ըստ տենչմանս սրտին իւրոյ, իսկ նա թէպէտ եւ յոյժ ծերեղեղալ էր եւ վաստեալ ի տեսանելոյ, սակայն հարկեալ յանձն առ սկիզբն արար գրութեան սորոս եւ հասեալ ի վերջ գործոյս գրին եւ այդ ոչինչ կարացեալ առնել վասն զի աւրհասն ճեպեալ փոխեցաւ յաշխարհէ եւ ապա իմ տեսեալ զթիւրութիւնս սորա Գրիգոր սարկաւազ ձեռն արկեալ լցի զթերին ծաղկաւ հանդերձ համ(ա)բարառաւըն, ոչ ի տկարութիւն անկարութեանն նայելով, այդ ապաւինեալ յԱստուած եւ յաղաթ սրբոյ Հաւր իմոյ ստացողի Սուրբ Գրոյս եւ ըստ իմում կարի շանացեալ լցի զպպէսն որպէս եւ Աստուած պատմեացն եւ զբերեալ սա գրիւ ի մեծանուն անապատն Սկեւոյ, որ մերձ յամուր դղեակ Համբուր կոչեցեալ ընդ Հովանեաւ. օտար եկեղեցւոյ որոյ անուն Սուրբ Փրկիչ իլլիչի եւ մաւրն նորին Աստուածածին եւ գերահռչակ կենսունակ Սուրբ Նշանին, ի Հայրապետութեան աստուածապատիւ տեսան Յովհաննիսի եւ ի Թաղաւորութեանս աստուածապատն արքային Լեւոնի, յորում էր Թուական Հայոց Ուի (1218), ի դառն եւ ի նեղ ժամանակի, յորում ասի ազգը զբիստոնէից, որ ի Սպանիա որ եւ Ալմանը եւ Ունկոզ եւ այլ բազում ազգը զբիստոնեայք ձայն տուեալ միմեանց տղովեցան անհամար հազարք եւ ամենեցուն զիսայն տէրունական ի միջի եղեալ երգմամբ Հաստատեցին ի սիրտս իւրեանց մեռանել յաղազ Գրիստոսի եւ սրբոյ գերեզմանի նորա. եւ որպէս օգոսն յոյնպէս ի նորն կատարեցան, թէպէտ եւ ոչ ամենայնք, սակայն բազումք եւ մեծ մասն ի նոցանէ. քանզի դէժ եղեալ եկին Հասին միաբանութեամբ ի քաղաքն Ալալիա եւ անար եղեալ կուռէին ընդ Հոյս անաւորեանց. իսկ վասն բազմութեան յանգնաց մերոց անգործ եղեալ մերայինքն բազումք ցան եւ ցիր ցրուեցան եւ եկեալ Հասին մի-

1 Ծոռ անդ տ եւ մ զտնադանի դժուար է, քորս անդեր Թաղաք չեցել է եւ Թուսն են միայն գրիչ անգամ տուտանեղեր, ընթերցումը խիստ դժուար է:

չեւ ի մեզ յերկրէս Կիւղիկեցոց եւ քաղաք մոլորեալ ի ճանապարհի մատնեցան ի բանէս եւ ի սուր սուսերի եւ այս վասն ռազմութեան յանգանաց մերոց դործեցաւ. իսկ թագաւորն Ունկուաց եկեալ եւսա ի քաղաք Կիւղիկեցոց ի Տարսոն առ թագաւորս մեր եւ երդամբ սիրոյ եւ խնամութեան ուխտ հաստատեալ ի միկի իւրեանց՝ նա դառաջի եղեալ ճանապարհն ուղեւորեալ յաշխարհ իւր. զայս փոքր ի շատէ ծանուցի եւ վասն որոյ սկիզբն արարի յիշատակի գրոյս, ի նոյն դարձեալ վերստին, զամենայն դասս սրբազանից աղայեմ, որք ընթերնուէր զսա եւ կամ աւրինակ առեալ ուզտիք (ի) ամանէ, զստացաւ սորա զՄարգիս աստուածապատիւ քահանայ եւս առաւել զեղբայր սորա զՅովհաննէս քահանայ զգնացեալսն առ Քրիստոս աղայեմ մասին արժանի արարէք. եւ զլստ մարմնոյ ծնաւզ սորա գիւտիթ քահանայ եւ զվարդան եղբայր նորին եւ զմայրն Հատարի զհանգուցեալսն առ Քրիստոս, յիշատակի արժանի արարէք. այդ եւ զբարեպաշտուհի մայր որդւոց ստացաւդի Սուրբ Գրոյս իշխանաւոր անուռ աղայեմ եւ զսա յիշել ի Տէր, իսկ եւ զեղբայր ստացաւդիս Ստեփանոս քահանայ եւ գնացեալսն առ Քրիստոս աղայեմ յիշել ի Տէր եւ առ Հասարակ զամենեւեան զկենդանութիսն եւ զհանգուցեալսն յիշել աղայեթիւք ի Տէր ամենայն ազգատուհմիւք իւրեանց:

Աղայեմ եւ ես մեղապարտ գրիչս եւ յետին աշխատողս Գրիգոր յիշել ողորմութեամբ զմեղուցեալ Հոգի իմ, զծնաւոյսն իմ ըստ մարմնոյ եւ զամենայն ազգատուհմս եւ որ ճշմարիտ սիրով եւ Հեղութեամբ զիմս նուաստութիւն արժանի արարեալ խրատուն երկրորդութեան արհեստիս զսկզբնադրող Սուրբ Աւետարանիս զյառաջստացեալ գերաւոչակ գրիչն Գրիգոր տրամախոհ եւ անհամեմատ յարուեստս յիշատակի արժանի արարէք եւ դուք յիշեալ լիթիք յողորմութիւնն Աստուծոյ, որ է աւերչեալ յաւիտեանս, ամէն:

295ա (բոլորգրով). Դարձեալ յիշեցէք զիսճայ Սինանն եւ զկողակիցն իւր Ոսնիսարի եւ զորդիքն իւր զպարոն Աղազարն, Սուրբանդիկն եւ զՄատուրն, եւ զգուստեց Պրոտիկտատիկն, Փառանձիքն եւ զԹոռոնքն իւր. Մարիամն, պղտիկ Սինանն եւ որ յիշեց Յուլիպիանն, յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. Թվին ՌձԴ-ունն (1655):

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս զիսճայ Սինանն եւ զայրին իւր, խոջ Սուրբանունն, եւ զմայրն իւր Ոսնիսարաւորն եւ զեղբարքն իւր Քրիքիէկն, Քամալն, Զալալն եւ թուրն Ոսնիսարեան, Շահապտէն եւ զկողակիցն իւր Ոսնի-

փարի, եւ զորդիքն իւր Վասիլն, Յովանէսն եւ զգուստեց Պրոտիկտատիկն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեցի իւր միւսանգամ զալստեանն, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս: Թուական ՌՄԸ (1609):

304ա (նստորգրով). Ի թվականն ԶՁԹ (1530) ես Մաղաքիա վարդապետ Դերջանեցի գնացի ի յՍտնպաւն եւ զՍուրբ Աւետարանս եւ յիշատակ ետուն ի Դերջան ի դուռն Սուրբ Դաւթա եւ Սուրբ Լուսաւորչիկն, եւ է յիշատակ Տէր Յովանիսին եւ Տէր Աւաքին եւ կողակիցն Լալիսթունիսն եւ իւրեանց որդոցն Սուրբատչին եւ դառեալսն Մինասիսթունիսն եւ Աղութիսթունիսն եւ այլ ամենայն կենդանեացն եւ մեռելոցն եւ ով ոք որ Հանդիպէք Սուրբ Աւետարանիս կարգալով կամ տեսանելով, Աստուած ողորմի ասացէք վերաբերելոյս եւ չունի ոք ի իշխանութիւն Հանելոյ ի դրանէ Սուրբ Դաւթա եւ ես նուաստ Մաղաքիա վարդապետ Դերջանեցի, ի գեղքէ Փողպի, որդի Մկրտիչ քահանայի, աշակերտեցի երջանիկ րաբունայպետին Գրիգորի Մշեցոյ, որ էր նման Տաթեւացոյն եւ իր ամենայն շնորհաւք, որ եւ յինեաց զՍուրբ Կարապետի պարիսպն եւ զեկեղ(ե)ց(ե)նաց միկի սալիսպան եւ զժամատանցն եւ զկէս խցերուն եւ զանտախտունն եւ զՍուրբ Յովհաննէս քարեմ ժամատունն եւ այլ բազում շէնք անդ, եւ ապա զԿապոսու Հարաւին ժամատունն եւ Դ խուց եւ գնաց ի յերուսաղէմ եւ յինեաց զԷրեւտակապետաց պարիսպն եւ եկեալ ի Հայապ փոխեցաւ առ Քրիստոս, եւ ես ամենալին կցորդ եղէ ըստ կարողութեան եւ ի (20) ամ աշակերտեցի նմայ եւ ԶՁ (1521) թիւին դաւազան առի. նախ զմեծ Լուսաւորչիկն աղբիւրն բերի քար եւ կրով եւ զՀարաւային ժամատունն շինեցի սրբաբեր եւ նաղաշով, եւ մէկ Հարաւա ի բերդիկն գլուխն եւ ապա զԴորոբու Սուրբ Թորոսու երկու եկեղեցիքն եւ զԿոթերու Սուրբ Սուրբոյն սարակապան եւ ապա զՍուրբ Կարապետի ժամատունն եւ երեք խուց փողոնքն եւ ապա զԱւագ վանաց Հարաւային ժամատունն սրբաբեր եւ վերի սեղանատեղն եւ Ա յարտախ եւ երկու խուց եւ քարեմ ամբարն եւ երկու եգի եւ ապա զՍուրբ Դաւթա պարիսպն եւ զՍուրբ Կարապետ եւ զժամատունն եւ զբոլոր շէնքն եւ զշաղպան եւ երկու սայլ եւ զամենայն սպասք վանացն լուցէ եւ բոնակիր եւ երկու կարճունիք ի Ռառունն եւ զԴեւնկայ եկեղ(ե)ցին եւ զժամատունն, եւ մէկ խուց եւ Հարտախ ի վերայ ի Կապոսին եւ մէկ սպիք, Փլթառնի ըլոր տնիւրոջն եւ Հնձանիքն յիշատակ ի Սուրբ Դաւիթ եւ ապա գնացի ի յՍտանպաւլ առ մեծ աշխարհակարն, Սուլթան Սուլէյմանն, զի

կամիսա Աւագ վանացն եպիսկոպոսութեան մայն ժԲԻ (12000) էր եւ յոյժ նեղացան վանքն եւ երկիրը, եւ այլ ոչ կարէին տալ վասն այն Հարկեաց ի բաղմաց եւ դնաց ի Սուրբան Սուլէյմանն ի Թվին ՋՀԹ (1530) եւ իՋԻ (6000) ինուցի դմայն եւ դարեղա(յ)ից խարանն եւ զհապանն բարձաք ի բաց, եւ եկեղեցեաց նորոգման հրաման առաք եւ եկաք դարձնայ ի յԱւագ վանք եւ աշակերտք էին ինձ ի ժամուս Տէր Կարապետն եւ Տէր Մեսրոպն եւ Տէր Եղիան եւ առ(ա)լին Տէր Սարգիսն լի ամենայն շնորհաւք եւ Տէր Թադէոսն եւ այժմ գաղղմ(ո)սն ասեմք դաս, եւ ապազան Տեսան եմք ի յանձին, եւ Թէպէտ Հպարտացա եւ գրեցի զբանս, սակայն դուք ներումն արարէք ամենայն սղալնաց իմոց, զի յոյժ մեղաւք խոցեալ եմ ի հոգին եւ ի մարմին եւ առաւել ի խորհուրդս եւ վայ է ինձ Հաղար բերան, բայց դուք ողորմութիւն արարէք եւ յիշեցէք ի մարդասիրութիւն Աստուծոյ, զի Թերեսա ներումն արասցէ ամենայն յանձնաց իմոց եւ դուք յիշեալ լինիք ի նմանէ եւ ինքն արհնեալ լինի այժմ եւ յաւիտեանս :

1բ (նորագրով) . Ի Թվականին ՋՀԹ (1530) ես Մաղաքիս վարդապետս Դերվանեցի յորժամ զնացի աղուրութեան Աստուծոյ ի Ստանպաւլայ խոճա Գրիստոսատուն շատ աւելութիւն արար ի դրունս մեծամեծաց եւ զկամախոյ զեպիսկոպոսութեան մայն ի ժԲԻ-էն (12000) ի ՋԻ (6000) ինոյց . յիշեցէ դինքն եւ զիւր տղայքն ի բարին եւ աւերհնեցէ յամենայն ժամ եւ ողորմես տուք ծնողաց նորին : Այլ եւ յիշեցէ զխոճա Մուլէքին եւ աւերհնեցէ զինքն եւ զիւր տղայքն, զՀապային եւ զՅակոբն եւ Սարգիսն, զի կրկին Աբրահամ երեւեցաւ, զի ձԾ (150) աււր, աւուրն երկու ժամ Հաղար բարեաւք զմեզ կերակրեաց, բաղում մարդով, եւ մի անգամ ի տունն մեծարեաց եւ բաղում ծախս արար եւ արծաթի իսկիհ մի եւ մէկ շուր-

շառ նուէրք ետուր եւ մի անգամ արտաքիս շաղաքին մեծարեաց բաղում պատաստութեամբ, զի այնպիսի սիրելութիւն եւ աստուածասիրութիւն այլ ոչ ոք արար եւ կամ առնէ, Թէ առ մեզ եւ Թէ առ այլ ոք : Զոր Տէր Աստուած տացի նմա դանանց բարութիւն եւ զերկնից արեայութիւն եւ բաշխէ զիւր տղաներն մինչեւ ի խորին ծերութիւն, ամէն :

1ա (նորագրով) . Յաջողութեամբն Աստուծոյ եւ Հոստապէս Գանայեցեացի զնեցի զՍուրբ Աւետարանս ի Կարմիր Գտակին ձեռացն եւ ուղարկեցի յիւր տեղն ի Դերվան, ի Մաղաքիս վարդապետն վանքն, յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց, Հաւերն իմոյ Մխիթարին եւ մաւրն իմոյ Մալքան խաթնանին, եղբաւրն իմոյ Սիմէոնին, եւ Միրճանին եւ ողորցն իմ եւ զաւակացն ամենայնի եւ կողակցին իմոյ Աղիզփաշային եւ Հանգուցեալ կողակցին իմոյ Վարդիթերին եւ Շահումին, որ Հաւատար եղեւ եւ զԱւետարանս զնեցաք եւ յիշատակ դրաք եւ կողակցին իւր Աղիզփաշային : Աղաչեմ զամենեւեան զդասս քահանայեցո ողորմի ասել լի բերանով եւ առատ ստիւն եւ Աստուած, որ առատն է ի տուրս բարեաց մեզ եւ մեզ ողորմեսցի ի միւսանգամ զայստեանն իւրոյ, ամէն :

Ես Շահումս զնեցի զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց եւ կողակցին իմոյ Աղիզին զօսակին իմոյ Առաքել արքային եւ նորայայտող ողորմի իմոյ Մկրտչին եւ իւր զօսակին Զաքարեա մանկան, ամէն : Աստուած արհնէ զԱրարիչին հոգին եւ զիւր կողակցին Շնոֆորին, եւ իւր զստերն Մուրվաթին եւ իւր կողակցին Յովակիթին, ետուն Սուրբ Գէորգայ կարպետ մի յիշ(ա)-տակ, Աստուած ողորմի իւրեանց հոգոյն, ամէն :

ՈԿԵ—ՈԿԵ—1216—1218 : Մ. եպս . (Մնորոյ Տէր—Մովսիսեան) :

27

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Միւսա 414, (7) 6]

ՅԻՍՎԱՆՑ

ՈԿԵ (1216)

ԹԵՐԹԳ՝ 276 : ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 27 X 10 : ՄԻԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՄԻԱ, 20 X 7 : ՏՈՂԳ՝ 18 : ՆԻԹ՝ հասարակ քաղաք դնգ-նագունեմ : ԳԻՐ՝ բալթգըր : ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա, 83ա,

134ա, 216ա : ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆԳ՝ բաւական քաղաք, ՍԿԱՐԵԱՍՏԱՆ՝ կարմիր գարգազեր : ՄԱԳԱՎԱՄԵՆԱՑ ՊԱՂԱՎԱՆԿ՝ չուճի : ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, սկզբնատոգըն ու մեծատոգըն՝ կարմիր : ԿԱՍՄ՝ կաշիպատ, փայտից

խփամբով: Գրիճ՝ Յովնանէս: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
Յիսայիմ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՈԿԵ (1216),
ՍՏԱՑՈՂ՝ Վարդան Բախման:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— 134ա, Դուռնի Աւետարա-
նի պարտմ, կայ յաւերթն Հեռեւեալ նախադրու-
թիւնը կարծաւաւ աստորով: «EYATTEALION
KATA AOTKA»:

Անկիւնները յուր կերէ է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

274ա. Փառք... Ի թուականութեան
Հայոց ՈԿԵ (1216), Ի թագաւորութեանն բա-
րէպալտ աստուածասէր եւ քրիստոսա-
պատ թագաւորին Հայոց Լէոնի Մեծի
եւ յղթողի եւ Ի Հայրապետութեան
Հայոց Տեառն Յովհաննիսի աւարտեցաւ
տէրունական աւետեաց կտակս ձեռամբ
ամենամեղ Հոգւոյ Յովհաննիսի ի սուրբ եւ
Ի Հոշակաւոր եւ յաստուածաբնակ ուխտս,
որ յորջորջի Յիսայիմ, ընդ Հովանեաւ սրբոյ
մարտ մերոյ Սիովնի եւ կենսակիցի սուրբ
նշանի, Ի ձեռն որոյ բազում եւ պէսպէս ըս-
քանչեւիք կատարին, մերձ Ի մեծ մայրա-
քաղաք Անտիոք, յամի յորում մեծ արհիե-
պիսկոպոսն եւ աշխարհալոյս վարդապետն
Անտիոքու Յուսէփ փոխեցաւ Ի Քրիստոս,
որոյ յիշատակն աւգոստութեամբ կատարեցին,
եւ զկնի նորա յաջորդեաց դաթոռն Վարդան
սրբազան եպիսկոպոս: Արդ, աղաչեմ դամէ-
(ն)սեան որք աւելիք Ի ամանէ ընդարեւ-
նակելով եւ կամ ընթերցմամբ վայելելով
յիշեալիք առաջի զենչոյն վասն մեր ամենա-
մաքուր գառին Քրիստոսի դաթմար եւ զան-
պիտան եւ դամենամեղ Հոգիս Յովհաննէս,

եւ զպատճառս զալոյ մեր յաշխարհս որք ըստ
մարմնոյ եւ ըստ հոգւոյ: Յիշել Հայցեմ Ի
Տէր զՀոպեւոր եղբայր իմ զՎարդան սրբա-
սէր քահանայ, որ աւստիակ եղեւ եւ ծա-
ռայեաց զմեզ Ի վերջութեանս եւ յիշողացս եւ
յիշելոցս ողորմեացի Քրիստոս, որ է աւր-
նեալ յաւիտեանս, ամէն, ամէն:

(Վերջին թերթը՝ 275-ը փակցուած է
կազմին եւ կտրուել է երկրորդ սիւնակի
գրութեամ կէտք, կարդացուում է «ղթորոս»
անուամբ):

82բ. Արդ, աղաչեմ դամենեան, որք
աւելիք Ի ամանէ կարդալով կամ յարինակ
զենելով, յիշեցէք Ի մաքրափայլ յաղաւթս
մեր զՎարդան քահանայն, որ ստացաւ ըրդ-
Սուրբ Աւետարանս Ի Հալայ եւ արդար
վաստակոյ իւրոց, յիշատակ իւր եւ ծնո-
ղացն Հօրն Տէր Քրիստոսատուրին, եւ մօրն
Նոյիսարեթին: Դարձեալ յիշման արժանի
արարէք զՎարդան էրեցն եւ կողակիցն
զՀանձնէրվարդն եւ իւր որդիքն Յակոբնան
եւ կողակիցն զԴուլաղէն, Մարգարէն, Զա-
ղարէն եւ զստեբացն Մարիանին, Թանկը-
ղին, Թաւլանին, Գողանին եւ Բաւալաղղին,
Դովլաթին, Մարգարաթուհին: Այլ եւ յիշ-
ման արժանի արարէք զՎարդան քահանայն
եւ կողակիցն զՀանձնէրվարդն եւ իւր որդին
Յակոբնան եւ կողակիցն զԴուլաղէն եւ միւս
որդին Մարգարէն եւ Զաղարէն եւ այլ ծնո-
ղացն իմոց, Հօրն Քրիստոսատուր քահանա-
յին եւ մօրն Նոյիսարեթին եւ եղբաւրն Տէր
Ըմբատակիսին եւ կողակիցն Գուլիաղին եւ
որդոյն Յուսէփն եւ կողակիցն Անթառամին
եւ միւս որդին Աստուածատուրին եւ պապին
Գրիգորին, Ռաշիկին:

28

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին եւ Բեթղեհիւմ 547, (2)]

ԱՐՔԱԱՂԱՎԻՆ

ՈԿԹ (1220)

ԹԵՐԹՔ՝ 270: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 17,2 X
12,6: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝
միասին, 12,6 X 8: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻՒԹ՝ մագաղաթ:
ԳԻՐ՝ բայրցքի: ԹԱՆԱԿ՝ մաք շագանակի: ԽՈՐԱՎ-
ԳԻՐ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 4բ (խաչ): ԿԻՄԱՆՈՐԱՆ՝
5ա, 200բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ չորս հատ տետրամ-
մբի սիլվանքաւ: ՍԱԳՆԱՏԱՆ՝ երկաթագքի կար-
միր: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՏԱՆ՝ երկու քերթ սիլվ-

քաւ եւ մէկ վերջում, հին երկաթագքերով: ԿԱԶՄ՝
կաշեպատ տախտակ, ճիւղիկ կապտո մետաքս: ԳՐԻճ՝
Սուբիտո Բախման եւ Վարդան: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
Արքակաղիթ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՈԿԹ (1220),
ՍՏԱՑՈՂ՝ իգմատիոս Բախման: ԴԱՏԱՐ՝ 3, 4ա,
42բ, 76բ, 268բ, 269:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— 268բ-ում սկիզբն աւրեւութեան խաղողի, զոր

արքեպիսկոպոս Սերգեյան Կաթողիկոսին Հայոց Տեառն Ներսէսին, որ կառարքի յաւար առնէի Աստուածածնային, եւ կամ Սրբոյ Ստեփաննոսի, ըստ իւրաքանչիւր տեղոյ բնութեան յնշման Բնական եւ կամ ցոյցութեան եւ Հաստատուած պաշտօնին: Եւս երգացնող զԱստուած տա՛ի քաղաքս:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

200ա. Տէր Աստուած ողորմեաց իդնատիոսի քահանայի ստացողի սորա: Ընդ նմին եւ մեղապարտ գրչիս, ամենն:

261բ. Փառք Սուրբ Երրորդութեանն եւ Հաւր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից:

Ի Թուականիս Հայոց Ուրբ (1220) եղեւ աւարտումն աստուածախաւս մասնինս աւետարանութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, զորս տնաւրէնութեամբն իւրով կատարեաց վասն փրկութեանս աղքի մարդկան: Որում ցանկացող եղեալ եղբայր ոմն Սուրբիս սրբաւոր քահանայ, ստանալ զսա յաղագս անձին իւրոյ, ձեռնարկեաց գրել եւ ոչ ժամանեաց, զի չոգաւ առ Տէրն իւր եւ յետ այնր այլ ոմն աստուածածնայ քահանայ ստացեալ զսա եւ աւարտել զսա վասն յիշատակի իւրոյ եւ ծնաւորաց իւրոց: Եւ Հանդիպեալ իմոյ անարժանութեանս Վարդանայ գրչի վերջացելոյ յամենայն բարեաց, կատարեցաւ զսա ի վասն սուրբ եւ Հոգեկաւոր ուխտին Արքեպիսկոպոս, ընդ Հովանեաւ սրբոց զօրավարաց եւ սրբոյ Նշանիս Կոստանդեայ:

Յայսմ ամի ի մուտ տարոյս Հանգեաւ Թաւառն Լեւոն, ողորմեացի նմա Տէր Քրիստոս: Արդ, որք աւակիք ի սմանէ արժանի արասջիք յիշատակի զԱստուած ի սմա զՍուրբիսն եւ զիմաստիոս, որ ստացաւ զսա յարգար ընչից իւրոց. ընդ նմին եւ զմեղապարտ գրչիս եւ Քրիստոս պարզեաւորուն բարեաց, ողորմեացի ձեզ յիշողացդ եւ ձեզ յիշեցեացս եւ նմա փառք այժմ եւ յանըսպառ յաւիտենիս:

||: |.: |||: |.: |.: |||: |.: |||: |.:
|||: |.: |.: |.: |.: |.: |||: |.: |.: |.:
|||: |.: |.: |||: |.: |.: |||: |.: |||: |.:
ԲԱ, ՌՏ, ԳԲ, Ա, ԺԻ, ՌՍ, Ա, ՌՏ, ԲԲ,
Ա, ՄՄ, Ա, ԲԱ, ՄՎ, ՆՅ, ԺԺ:

267բ. Քրիստոս Աստուած քո սուրբ ծնաւորիս բարեխաւսութեամբ ողորմեա Իդնատիոսի սրբաւոր քահանայի ստացողի սորա, ընդ նմին եւ մեղապարտ գրչիս, ամենն:

268ա. (Նախ 76բ, 200ա) Նաեւ գլխին ստացող սորին զամենամեղո Յուսեփ յիշեալիք ի Քրիստոս եւ զծնողոս մեր աղայնմ, եւ որք արժանի առնէք զմեզ յիշատակել, յիշեալ լիջիք յողորմութիւնն Աստուծոյ:

1 Սխալագիր ծածկադրով գրուած է. «Գրատիոսի Ե Աւետարանաց»:

2 Գուժարագիր ծածկադրով գրուած է «Գրեալ Վարդանայ գրչի»:

29

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին Իւ Բեքզեհեմ 554, (9)]

ԱՄԲԱՍԻՈՅ ԱՆԱՊԱՏ

ՈՂԹ (1230)

ԹԵՐԹՔ՝ 259: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 24, 2 X 10, 4: ՄԻԻՆԱԿ ԵՒ ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ ԻԵՐԵՒԱ, 19 X 5, ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԹՔ՝ քաղաքից ղեկավարում քաղաք: ԳԻՐ՝ քաղաքից, ղեկավարի քաղաքով: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կաթմիր ծաղկազեր: ՊԱՏԵՐ՝ 2բ, 77բ, 125բ, 202բ: ԿԻՍՆԵՐԱՐԱՆ՝ 3ա: ԶԱՆԱՏԱՐԱՐՔ՝ չուրի: ԼՈՒՍԱՆ՝ 8ԱՐԱՐՔ՝ 4 Խոտ տաւարածնեքի սկիզբներում: ՍԵՐԱՆԱՏԱՐՔ՝ կաթմիր երկաթազեր: ՄԱՐԱՐԱՐԱՐԱՐՔ՝ ՊԱՆԱՐԱՐՔ՝ սկզբից մի քերք: միայն երկաթազեր: ԿԱՐՄ՝ կաշնաւ տալիս, պահուելով, ունի կապիչներ: ԳՐԻՑ՝ Ներսէս: ՏԵՐԻ ԳՐՈՒԹԻՆՆԱՆ՝ Ամառից ամառաց: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԻՆՆԱՆ՝ ՈՂԹ (1230): ՍՏԱՐՈՂ՝ առաջին խոշուկ քաղաքից, վերջին՝ խոշուկ

Պերոս: ԽՐՈՒԹԻՐՔ՝ կաթմիր: ՊԱՐԱՐՔ՝ 2ա, 125ա, 258բ, 259ա:

ՄԱՆՈՒԹԻՐՔ՝ Եւ ձեռագիրը վատ է պահուած: Պահուած է Երբ կնքն շնորհելով:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

76բ. Տէր Յիսուս ողորմեա զծաւորի սորա Ներսիսի եւ ծնաւորաց իւրոց եւ ամենայն զարմից իւրոց որք են Հանդուցեալ առ Քրիստոս, ընդ նոսին որ ամէն ասէ Հաստատով:

255ա. Փառք... Շնորհիւն ամենակալին Աստուծոյ սկսայ եւ ողորմութեամբ Յիսուսի Քրիստոսի կատարեցի զՍուրբ Աւետարանս

յամի Ռ-երորդի Հ-երորդի Թ-երորդի (1230) թուարկութեանն Հայագնեան տուձարին, ի բռնակալութեան իմայեական ազգին, ի չար եւ ի դառն ժամանակի, զի ըստ նախասաց տեսութեան մարգարէից եւ տէրունական տատուածապատուած Հաւմանին լցաւ եւ աւարտեցաւ աւուրք ժամանակաց եւ մերձեցաւ եւ եհատ աւուրք պղծոյն անապատի, ըստ Պաւղոսի ձայնին եւ թէ մինչեւ բարձցի, որ այժմոյ ունի, ապա յայտնեցի որդին կորստեան եւ թէ ի բազմախալոյ անաւրէնութեան ցամաքեցի սէր բազմաց եւ եթէ եղիցի նեղութիւն մեծ որպիսի ոչ ել ի սկզբանէ աշխարհի, եւ արդ տեսանեմ նեղութիւն եւ անձկութիւն անբաւ տաղնապ եւ արհաւիրք անհանդուրժիւք, քանդումն եւ քայքայումն քաղաքաց եւ աւանից, աշխարհացն գաւառից զրկանք եւ յափշտակութիւն տկարաց եւ աւտարաց, կործանումն տանց եւ շինուածոց եւ եկեղեցեաց, զի ի յաճախելոյ եւ բազմախալոյ անաւրէնութեանց մերոյ անկեալք ի ծառայութիւն աւտար եւ բարբարոս ազգաց, որք զաւրեն Հոյ անյազաբար ճարակեն հոյարմին եւ ի վերայ այլր ամենայնի ոչ զարհուրանաւ եւ ոչ զողումն, ոչ փոյթ եւ ոչ երկիւղ, ոչ պնդութիւն Հաւատոյ եւ ոչ յաւատութիւն գործոց բարեաց։ Այլ Հաւատք պահանջեալ եւ ամբարշտութիւն զօրացեալ, արդարութիւն Հալածեալ եւ անաւրէնութիւն արժատացեալ, սէր եղծեալ եւ անգթութիւնն ծաղկեալ, Աստուծոյ փաճառեալ եւ ազահութիւն թաղաւորեալ, անուն եւ ձեւ լոկ քրիստոնէութեան եւ կարգք եւ վարք եւ ոչ բնաւ ումեք։ Արդ, այսպիսի չարաշուկ եւ բաղձալորով ծանր աղետաբեր դարանակալ ի աւուրս, եւ ունայեցեալս ի գործառնութեանէ կանուխ ժամանելոյն յոյժ խաւարածառնոց եւ պարապնդեալս մեղօք ներսէս անպիտան գրիչ եւ սուտանուն քահանայ գրեցի զպերունակ եւ զատուածատուր կտակ ըզ՝ Սուրբ Աւետարանի ի ստոյգ եւ յնտիր աւելնակէ եւ ի բազմաց վկայեալ ի յիշատակ իմացի քահանայի եւ ծնաւդաց եւ դաւակաց իւրոց, ընդ նմին եւ պարոն Վարդին եւ ծնաւդացն եւ դաւակաց նոցին, ի պայծառութիւն եկեղեցւոյ եւ ի վարժումն մանկանց նոր առաջաստի։

Արդ, որք ընթեռնուք եւ աւտիւք եւ կամ Կրիստեան ընդաւրեմակէք եւ որք լսելով լուսաւորեք, թողութիւն մեղաց Հայեցեցէ ի Քրիստոսով իմացով քահանայի եւ Հայր զուգակցի իւրոյ որոյ անունն Վարդ կոչի։ Եւ զրեցաւ սա յանապատիս Ամասիոյ, ընդ Հոպնեաւ Սուրբ Կարապետին։ Տէր Յիսուս որդրմեա Մանէլի վարդապետի, որ բազում սիրով ընկալաւ եւ Հանդույց զմեզ, զոր Տէր Յիսուս Հատուցէ նմա յետ դալստեան, որ

աւգնական եւ առիթ եղեւ զրոցս։ Տէր Աստուած որդրմեացի Սարգիս քահանայի եւ Հարազատ որդւոց իւրոց Կարապետի քահանայի եւ եղբար իմոյ ըստ Հոգւոյ, որ զաւրինակս շնորհեցին։

Արդ, որք ընթեռնուք եւ լուսաւորեք, խոշորութեան անմեղադիր լերուք եւ Քրիստոս, որ առատն է որդրմութեանց, ձեզ եւ մեզ որդրմեացի եւ Սուրբ Երրորդութեանն փառք յաւիտեանս. ընդ նմին որդրմեացի Տէր Աստուած ծնաւդաց իմոց Սիմէօնի եւ մաւր իմոյ Թամար տիկնայ, ամէն։

Որ յայս Սուրբ Աւետարանին գինքն աւգնական լինի, Տէր Աստուած իւր ազնական լինի եւ մեղաց նորա թողութիւն շնորհեցէ, եթէ այր եւ եթէ կին, եթէ ծեր եւ եթէ տղայ։

202ա. Քրիստոս Աստուած, Քո սուրբ աւետարանացս բարեխաւութեանց որդրմեա ստացողի Սուրբ Աւետար(ան)իս իմա չատըրին եւ ծնաւդաց իւրոց եւ եղբարց եւ ամենայն ազգական իւրոց, ամեն։

257ա. Եւ կրանաւոր Ումեկս գնցի վերայդունակ Սուրբ Աւետարանս ի յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց Սարգսբին եւ մաւր իմոյ եւ եղբարց իմոց եւ ազգականաց իմոց եւ որոց մասն եւ բաժնի կարի ի գին սուրբ Աւետարանին։ Որք ընթեռնուք... (Եւ այլ մաղքա՛մբն) եւ զմեղաւոր եւ սուտանուն քահանայ ըզ՝Արտուրոս էրեցս եւ ըզձեռնոց իմ յիշեցէ ի Քրիստոս եւ մեղաց թողութիւն եւ Հայեցեցէ։

258ա. Փառք Ամենասուրբ Երրորդութեան Հայր եւ Որդոյ եւ Սուրբ Հոգւոյն, ամէն։

Զվերջին բտացող Սուրբ Աւետարանին յիշեցէ ի Քրիստոս զխաւչայ Պետրոսն եւ զՀայրն իւր Կիրակոսն, եւ զմայրն Մէրիկն, եւ զկողակիցն Փայրիխանն եւ Հանգուցեալ առ Քրիստոս զեղբարքն Դաւիթն, Յովանէսն եւ զբերերքն իւր Շայիխանն, Դիւխունն, պապն Սուրատգուրն, իմանիկն Մէրիկն, խաւրդարս որդի Բարդամն եւ Հանգուցեալ առ Քրիստոս զորդիքն Պօղոսն, Մարտիրոսն, եւ զղուստըն Դիւխունն, Մէրիկն։

Յիշեցէ ի բարին զպարոն Պետրոսն. Աստուած արհնէ յիշողն, ամէն։ Թվական ՄԻՄԷ (1608)։ Կապժողս սուտանուն Սիմէօն էրեցս յիշեալ եւ Աստուած յուղքն արհնէ, ամէն։

259բ. Զվերջին բտացող Սուրբ Աւետարանին յիշեցէ ի Քրիստոս զպարոն Նեքեմասն եւ զծնաւդոն Հայրն իւր Յովսէփն եւ զմայրն իւր իմա իմուն եւ զկենակիցն իւր զՆեքեմասն լիւսն եւ զորդիքն Յովսէփն եւ կենակիցն Գուլքանն եւ զհանգուցեալն ի Քրիստոս զՄարթոսն... (Եւ մի քանի այլ անուններ առանց քուտկամի)։

30

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփանոս, 483, (14) 13]

ՀՈՒՄ

ԶԺԱ (1262)

ԹԻՐԹՔ՝ 198: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹՐԹԻ՝ 16,7 X 10,9: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ միասեւ, 18 X 7,6: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԹ՝ քնտիր կռկած մագաղաք: ԳԻՐ՝ բոլորգիյ մամբ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ միայն աւետարաններէ սկիզբնեւում, հաւա-գարգա-գրեր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 2p, 48p, 88p, 144p: ԿԻՍՆՈՐԱՆ՝ 3ա, 49ա, 84ա, 145ա: ԹԱՆԱՔ՝ մուգ շագանակի: ՍԿԱՐԱՆԱՏՈՒ՝ երկաթագիր կարմիր: ԿԱՐՍ՝ կաշե-պատ տախտակ, ներքից ծաղկաւոր կտաւ, արծաթեայ բեւեռներով պատած, իւրաքանչիւր կազմի վրայ երեք արծաթեայ խաչ, սկզբի երկուսը կազմի եւ կարմիր ակով, ունի արծաթ կապիչներ: ԳՐԻՁ՝ Թորոս վար-դապետ Արեւելցի: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Հռոմ: ԺԱ-ՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԶԺԱ (1262), ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 48ա: ՎԻՆԱԿ՝ քաւարաբ: 1, 2, 184 եւ 185 քաղթայ եմ եւ յետոյ աւելացուած:

ԵԱՅԹՈՒԹԻՒՆ.— Վերջ կնիչ շնացելու դըր-ւած է Յովհաննու Աւետարանից աւելատ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

47բ. Հստացաւ Սուրբ Աւետարանիս եւ գծող Թորոս Արեւելցի ի Գրիտակ, յիշեալիք ի Տէր Քրիստոս:

82ա. Յիսուս յոյս ըն(յ)ոց արարածոցս ողորմեա Թորոսի ստացողի եւ ծրողի եւ ծնողաց իւրոց եւ եղբարց եւ ընդ փառք յա-մենայն (ժ)ա(մ):

83ա. ԶԹորոս սպասաւոր բանի եւ զծնող-սրն իւր եւ զեղբարսն չանդերձ ամենայն երախտաւորաւն իւրեանց յիշեալիք ի Քրիս-տոս եւ Աստուած զմեզ յիշէ յիւր արքայու-թեանս:

143բ. Ողորմեա Թորոսի վարդապետի եւ իւր ծնողացն Մանուկէի եւ Տաւուսի եւ եղբարցն Ռորինի եւ Յակոբայ եւ Յոհանիսի եւ ընտն Աղբրին:

190ա. Փառք ամենասուրբ Եր(բ)որդու-թեան... (192բ) Ես նուաստ եւ անարժան ծառայ Աստուծոյ Թորոս, պիտակարար սպա-սաւոր բանի յԱրեւելից դաւառաւ եւ քաղա-ջաւ ի Գանձակայ, սենեալ եւ վարժեալ ի մեծ մենաստանն Գետիկ, տարբերեալ այսր անդր, Հաօր սահասասան ճանապարհաւ, կասկա-ծակոծ մահահուպ Հիւժեալ Հիւանդամաշ մայմնով, մանաւանդ թէ եւ Հողուով եւս ի մեծս Հոռովմ, ուր են ի դամբանի ամուլն

Հաւատոյ Պետրոս եւ Պաղոս. զի թերեւս ի ձեռն նոցին բարեխաւսութեան ապրեացուք ի յահագնասարսափ եւ ի սարսռաշատ աւուրն եւ ազատեացուք ի զարմնելի ամաւթոյն բա-րեխաւսութեամբ նոցա, եւ զի յոյժ Հեռի էաք յազգէ եւ յեղբարց մարմնաղէտ արեան մերձաւորաց, որով վախճանեալն յիշատա-կին: Ստացալ զայս զբիւնըս զոյգն ինչ նըշ-խար յիշատակի դժադրեալ իմով իսկ ձե-ռաւք խոշոր գծիւ ի յաղթատ նիւթի, ի ԶԺԱ (1262) թուին եղեւ սկիզբն եւ աւարտ մին, ի տիեզերաց Հոչակեալ յականաւորս Հոռովմ, առ դրան յիմին Հաւատոյ Պետրոսի առաքե-լոյն, յորք աւետարանչացն գրեալ աւետա-րանքն եւ չորեքտասան թուիտն Պաղոսի, Գործ առաքելոցն եւ եւթն թուիթ կաթու-ղիկեայցն, ի մի տուի, վասն որոյ աղաչեմ զպատահաւաղ եւ դժառանգողսդ զսա խնա-մով պահել եւ օրտի մտաւք յիշել ի մաքուր ձեր յաղաթաղ զԹորոս վարդապետ եւ ըղ-ծնողսն իմ զՄանուկի եւ զՏաւուսն եւ զեղ-բարսն զՌորին եւ զՅակովբ եւ զՅոհաննէս եւ զըջոյն իմ զԱղբին եւ զանուցողսն եւ զա-մենայն երախտաւորսն մեր եւ զայլ աղգա-կանս եւ զը(ն)տանիս, եւ որք զմեզ յիշեն աղաւթիւք, յիշեալ լիցին ի Քրիստոսէ յա-հնդ աւուրն ի կարեաց ժամուն:

193բ. Յիշեալիք ի Քրիստոս եւ զհոգե-ւոր եղբարս իմ, որ ի միասին պանդխտա-նայք ի Հոռոմ զՄակար սրբաւնունդ քահա-նայ, որ բազում խոնարհութեամբ Հանգոյց զմեզ յուով աւուրս, Հանգուցէ զնա Քրիս-տոս ի տան Հոր իւրոյ ընդ սուրբս իւր: Յի-շեցէք եւ զայլ եղբարս զՎարդան եւ զՄտե-փանոս եւ զՅակոբ եւ զՅակովբոս եւ զԱռա-քեալն, որ էլիք զկենցաղս աւանդեալ զհո-գին ի դեկտեմբերի Թ ի Ը (?) որում ողոր-մեա ի Քրիստոս... (Թորոս վարդապետի եւ ալլ անուններ, որոնք քանաքի եւ մագաղա-թի զյոյնիքի միախառնուելու պատճառով խիստ դժուար են ըմբերցում): Յիշեալիք եւ զՎասիլ Կոզեռն, որ սպուրն եփէր եւ դամենայն Համաքանի եղբարքս զճանայս եւ զկարան (196ա - միջոցում երկու քաղթայ քերթ է աւելացուած) աւուրս, որ կան ի տա-նէն Հայոց ի Հոռոմ:

Յիշեալիք եւ զմիւս Թորոս վարդապետ մականունն Ուալդոնիկ, եւ որք զմեզ յիշեն

41ա—67ա. Աւետարան բոտ Մարկոսի, նախադրութեամբ եւ զնարուցեալ Յիսուս:

67բ—111բ. Աւետարան ըստ Ղուկասու, նախադրութեամբ:

112ա—145բ. Աւետարան ըստ Յովհաննու, նախադրութեամբ:

146բ—239բ. Զորեքտասան Խուլթբ Պօղոսի:

240ա—277բ. Գործք առաքելոց:

278ա—296. Խուլթբ Յակոբայ, Պետրոսի, Յովհաննու Ա, Բ, Գ, Յուդայի եւ Աղեսի եւթադի:

298ա—358. Մարգարէութիւն Եսայեայ:

359—421. Մարգարէութիւն Եզեկիէի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

145բ. Փառք... Արդ, աղաչեմ զձեզ, ով արժանաւոր եւ աստուածամեծ զասք քահանայութեան, յիշել առաջի Քրիստոսի զիմ անորժանութիւնս սրտի մտաւ եւ զայնոսիկ, որ քաջայերիչ եւ յորդորիչ եղին մեզ ի սոյն գէր, զհոգեւոր եղբայր մեր գլխաւիք եւ զՊաւղոս, որ զիտրան զլիտոցս նկարեաց կարմրաբեղով: Նաեւ զճնաւալ մեր եւ զսնուցաւղան եւ զեղբարան մեր զհոգեւորս եւ ըզմարմնաւորս: Եւ որքան կամաւորաբար բարեխաւէջ վասն մեր, նոյնիսկ եւ ձեզ պարդեւեցէ Աստուած զարքայութիւնն իւր ընդ սուրբս ամենայն: Ի ձեռն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որում փառք յաւիտեանս, ամէն: Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս յԱկանց անապատին, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Փրկչին եւ Սրբոյ Աստուածածնին, եւ այլ բաղմահաւաք սրբոցս: Ի Հայրապետութեան Տեառն Կոստանդեան եւ ի Թագաւորութեանն Հեթմոյ: Ի Թուականիս Հայոց ՋԺՁ (1267), յայս նշանաւոր եւ ի վշտալից ամիս, յորում ելին անաւրէն զաւրջն իսմայէլացոց եւ մոխն յաշխարհս Կիւլիկեցոց, իսկ ելեալ զաւրաց մերոց ընդդէմ նոցա, ոչ կարացեալ ընդդէմ կալ, վասն սակաւութեանն ի պարտութիւն մատնեցան, եւ զերկուս որդին Թագաւորին զմինն սրախտիս արարին եւ զմիւսն զգրի վաւերցին ի յգիպտոս, եւ մտնալ նոցա այնուհետեւ բազում (146բ) զաւառս եւ քաղաքս եւ գետաւս եւ վանորայս եւ եկեղեցիս Հրճիգ արարին եւ անթիւ զքրիստոնեայս արդլ եւ Հրդ մատնեցին եւ երկու բերս եւ վեճ Հաւար զերիս տարան յաշխարհ իւրեանց, իսկ զանասնոց եւ ընչից որ կարացէ պատմել: Զորս յամխիթար օռւզ կանց յեկեղեցիք քրիստոնէից եւ որքամբ զողոսս Երեմեա մարգարէի, որ ի վերայ Սիովնի: Եւ այս ամե-

նայն եղեւ վասն բազում մեղաց մերոց: Զոր Տէր այց արասցէ աղաւթիւք ամենայն որոց եւ նմա փառք յաւիտեան, ամէն:

Ողորմեացի Քրիստոս Աստուած այնոցիկ, որ զաւրեանկա գրեալ են եւ այնոցիկ, որ ընդհեցեն, նաեւ ամենայն Հաւատացելոց:

239ա. Փառք Սուրբ Երրորդութեան յաւիտեանս յաւիտեանց, որ ետ զօրութիւնս ստահակ եւ անարժան ծառայիս Բարսղի սուսանունն քահանայի գրեւ զդիրս Պաւղոսի առաքելոյ, զոր Հոգին Սուրբ եղ ի բերան նորա ի խրատ եւ ի շարժումն մանկանց եկեղեցւոյ:

Արդ, աղաչեմ զձեզ, ով զասք լուսեւրամից, արժանի արարէջ գեղեցիկ լցեալս արժանի յիշա (239բ) տակի ի մաքրափայլ յաղաթաւ ձեք եւ աղալանաց եւ խղորութեան դրոյս անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այդչափ էր: Գրեցաւ ի Թուիս ի ՋԺՁ (1267) յանապատին Ականց կոչեցեալ, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Փրկչին եւ Սուրբ Աստուածածնին եւ այլ բաղմահաւաք սուրբ նշանացս եւ նշխարաց, ի զաւանդիս Յախուտ:

Յայս նշանաւոր ամիս, յորում աւարեցաւ աշխարհս Կիւլիկեցոց յանաւրէն զաւրացն իսմայէլացոց, եւ ի բազում սուգ եւ տրտմութեան են ազգ քրիստոնէիցս, զոր Տէր այց արասցէ ողորմութեամբ իւրով, ամէն:

Ողորմեացի Քրիստոս Աստուած Հոգեւոր եղբար մերոյ Դաւթի, որ աւժանդակ եւ քաջալերիչ եղեւ մեզ:

Ողորմութեամբն իւրով Քրիստոս եւ աղաթիւք ընթերցողաց եւ լողացող, ողորմեացի ամենայն Հաւատացելոց ի Քրիստոս եւ մերոց ննջեցելոց Հարց եւ եղբարց Հոգեւորաց եւ մարմնաւորաց, եւ սնուցողաց եւ ուսուցչաց. եւ որ երախտաւորք են մեզ, ողորմութեամբ Թէ Հոգեկանաւք Թէ մարմնականաւք: Ամենցունն առհասարակ ողորմեացի, եւ որ զԱստուած ողորմին ասէ եւ նմա ողորմեացի Քրիստոս Աստուած, որ է աւրանեալ յաւիտեանս, ամէն: Եւ որ զաւրեանկա գրեալ են եւ որք ետուն եւ նոցա ողորմեացի Տէր Յիսուս յանել զայրստ(Ի)ան:

67ա (Յսեւ 41ա). Փառք Սուրբ Երրորդութեանն, որ ետ զաւրութիւնն Հասանել յերկրորդ գլուխ Սուրբ Աւետարանին:

Աղաչեմ զձեզ եւ խնդրեմ ի ձէնք ողորմութիւն: Ով ընթերցողք, որք ընթեռնոյք եւ լուսաւորեք ի սմանէ, յիշեցէք սրտի մտոք գեղեցիկեցալ եւ զտառապեալս յամենայն գործոց բարեաց զօրութեանն կրանաւորս Բարսղ ի մաքրափայլ աղաթաւ ձեք, մանաւանդ

յայտ վայր: Զի եւ դուք յիշեալ լինիք յողորմութեան Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յաիտեան, ամէն:

Տէր Թեոս Գրիստոս Աստուած իմ, ողորմեա Հոգեւոր եղբար իմոյ Տրդատ Զահանայ(ի) յաշեղ ատեան զուս դատաստանի:

155ա (տակի լուսամբում)։ Յուրա է, ձեռս կաղուել է, գէշ կու գրուի, Թողութիւն արա աղաչեմ:

161ա. Անհեթեթ կու գրուի, ցուրտ է, ձեռս կաղուել է, Թողութիւն արա աղաչեմ:

1բ. Շափաթ օրն է Մովսէսիմայ Զահանային: Ես մեղաւոր Անդրեաս զաս առի այս առաքելական Ա զիբըս Թվինն Ռձի եւ է (1678), օրն էր Հինգշաբաթ:

3ա (մանւ 423բ)․ Ես վանքի տոյս Ըստեփանոս ճաղոցս զուս պճեցի, ամէն. Թիվն Ռձի է (1708):

32

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Անմամփրկիչ 89, գգ․ 17)

ԿԻԼԻԿԻԱ

ՁԻՋ (1277)

ԹԻՐԹԳ՝ 336: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹԻ՝ 16,5 X 12,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՐԷՄ, 11,8 X 3,6: ՏՈՂԳ՝ 17: ՆԻԹ՝ ԲՈՒՂԻ: ԳԻՐ՝ ԲՈՒՂԻԳԵՐ ԳԵՂԵՑԻ, ՎԵՐԱԿ ՎԵՐԱՅԵՐԱՄ, ԿԱՄԱՄԱՐ ԳՐԵԾ: ԶԱՐԴԻՐԱՆԳ՝ ԿԱՄԱՐԱԿ, ՍՐՃԱԳՅԱՑ ԲԱՄԱՐՈՎ: ԶԱԿԱՍԱԶԱՐԳ՝ 103բ, 156ա, 267ա: ԼՈՒՍԱՆԱԶԱՐԳ՝ ԳԱՄԱՄԱՐՈՒՄ՝ 103բ, 166ա, 191բ, 216բ, 267ա, 272ա, 288ա, 302բ, 328ա: ՍԿՐԱՍԱՆ՝ ԽՈՍԱՐԱԿ, ՕԵԼ ԲԱՄԱՐՈՎ: ԿԱԶՄ՝ ԽՈՍԱՐԱԿ ԿԱՅԵՐԱՄ, ԵՐԿԱՆ ԵՐԵՑԻՄ ԷՂ ՆԵՂՎԱԼՈՒ ՎԵՐԱԳՈՎ ՃԵՆԱԿԵՐԱՄԵ ԽԱՅ, ԿԱՎԵՐԵՐ ՎՐԱՅ ԵՂԱԾ ՎԵՐԱԳԵՂ ԽԱՅԵՐ ԳԱԿԱՆԻ ԵՄ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՁԻՋ (1277): ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՎԱՄԱՅԱՐԱՐ ԿԻԼԻԿԻԱ: ՍՏԱՑՈՂ՝ ԷՔԵՂ ԵՒ ՅՈՂԻ ԴԱՍԱՐԿ՝ 162բ-ի Բ օրնակը, 335բ եւ 336:

ՄԱՆՈՒԹԻՆԻՆ՝ ԱՆԿԱՐԱՆԵՂ ՎՈՐԵ ԻՆԻ ՖԵՄԱՆԵՂ Է ՃԵՆԱԿԵՐԵՂ ԵՒ ԽՈՒՆԱԿԵՐԵՂ, ԺԱՄԱՆԱԿ ԲՈՎՃԱՆԵՒ ԱՆԿԱՐԱՆԵՐ: ՆՈՒՄԱՐԱՆԻՆԵՐ ԵՒ ՐՈՎԱՆԱԿԱՐԱՆԵՐ ԳԱԿԵՐ ԶԿԱՆ. ՄԱՐԿՈՒՐ ՎԵՐԷՂ ԿՈՎՈՐԱՆԵՂՈՒՄ ԹԵՍԻՍ...: ՄԱՐԹԵՈՒՐ ԱՆԿԱՐԱՆԵՐ ԲՈՒՄՈՒՄ Է 1ա—103ա, ՄԱՐԿՈՒՐ՝ 103բ—152բ, ԴԱՎՈՐ՝ 163ա—256բ եւ ԲՈՎՃԱՆԵՐ՝ 257ա—334բ, 153—155 ԹԵՐԵՐԸ, որ պատկանում են Դուկոսի Անկարայի օկրէին, իրենց տեղը չեն, այլ զբաղում են մի քանի առաջ՝ խառն կերպով:

ԹԵՏԱՍԱԿԱՐԱՆԳ

334բ. Թուականութիւնն Հայոց ՁԻՋ (1277) կատարեցաւ Սուրբ Անտարանն ի յուռուարի ամսոյ ԻԸ, ի Թաղաւորութեանն

Հայոց Լեւոնի որդի Հեթում Թաղաւորի, որ եւ Աստուած զարացուցանէ զԹաղաւորն մեր Լեւոն եւ զաստուածատուր որդի իւր Հեթում:

135ա-ի վրայ կամ գրչի եւ մի այլ յիշատակարան, որ խոմաւորեալն հետեւում-բով զմեզեւ եւ կտրուել են):

256բ. Զաստուածասէր եւ զբարեպաշտ եւ զամէնաւորհեալն ի կանայս ըղձիպայն եւ զաստուածատուր որդի իւր Գրիգոր, եւ զեղբայր իւր Սարգիս, որ ստացաւ զՍուրբ Անտարանս յարդար վաստակոց, ի յիշատակ անուան իւրոյ եւ ի Հանդուցեալ ծառային Աստուծոյ Գրիգորի, որոյ Տէր Աստուած իւր աւուր ծընաւդին բարեխաւսութեամբ Թողչէ զմեզս Նորա զկամայն եւ զակամայն, ընդ նմին եւ զձիպային զԱնտարանիս զրաւդին Հոգեւոր մայր, որ ստացաւ զոս ի վայելումն Միխայիլ Զահանայ(ի):

(Վերոյիշեալ բովանդակութիւնն ունի, միայն քիչ համաձայն, 152բ յիշատակարանը):

103ա. Աւրհեալ Տէր Աստուած իմ, որ ետուր Ժուժկայութիւն անարժան ծառայիս Աստուծոյ կատարել զաստուածախաւս գլուխ Սուրբ Անտարանիս Մատթէի: Զստացաւ Սուրբ Անտարանիս զձիպայն եւ որդի իւր Գրիգոր եւ զեղբայր իւր Սարգիս աղաչեմ յիշել ի Տէր եւ որ յիշէ յիշեալ լինիք ի Տէր մեր:

33

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[U. S. Statutes 416, (9) 8]

ԿԻՊՐՈՍ

218 (1280)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 338: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՎԹԻՔ՝ 20 X 19, ՄԻՆԻՄԱԼ ԻՆ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՄՈՒ ՄԱՍԻՆ՝ ԵՐԿՅԱԺԹ, 18,3 X 8,3: ՏՈՂԻՔ՝ 19: ՆԻՒԹ՝ ՎճԱԳԱԳՔ: ԹՈՒՆԻՔ՝ ՎՈՋ ԶԱՊԱՅԱՆԻՔ: ՍԳՋԲԻՆՍՈՂԲԻՔ՝ ԿՆԱՐՄԻՐ ԵՆ ԿՈՎԱԿԱՆ: ԳԻՆԱՆՏՈՒԻՐԸ՝ ԿՆԱՐՄԻՐ: ԳԻՐ՝ ԶԱՆԳՐԻՐ, ԶԻՐԱՐԱՐԱՐԱՐՔ՝ ԳՐՈՐ ԵՆ ԿՆԱՐՄԻՐ ԶԱՆԳԱԳՐԻՐ, ՆԱԿԱՆԿ ԶԻՐԴՅԱՆԳՈՒՆՈՒՆՆԻ ԵՆ: ԿԻՍԱՆՈՒՐԻՆ՝ 101, 81ա, 149բ, 252բ: ԼՈՒՍԱՆՆԱՐԱՐՔ՝ ԿՆԱՐՄԻՐ ԵՆ ԳՐՈՐ ԳՂԱՆՆԱՐԱՐՔ: ՍԳՋԲԻՆՏՈՒՆ՝ ԵՐԿՆԱԳՐԵՐ ԵՆ ԳՂԱԳԱԳՐԻՐ, ԿԱՆԱՐՄԱՆ՝ ԿՈՆԴՅԱԿԱ ՆԱԿԱՆԿԱՆ, ԿԱՆԱՆԿԱՆ՝ խմբաժողով: ԳՐԻՏ՝ ՁԵՍԵՐԻ ԵՐԵՐ: ՏՆՈՒՒ ԳԻՏՈՒԹԻՄԱՆ՝ ԿԻՅԱՐՈՒ, Ի ԶԱՆԱՆ ԼՍՐԵԱՆԿ ԼՍՏԱՆՈՒՆԵՐՁԻՐ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳԻՐ՝ ԳՐԻՏԻԹՄԱՆ՝ ԶԻԹ (1280): ՍՏՏՈՒՐՔ՝ ԼՈՌՈՒՄԻՄԶԱՆԻ: ԳԻՆԱՍԻՔ՝ 251բ, 252ա, 337բ, 338:

ԴԱՆՈՐՈՒԹՅՈՒՆ.— Կռի երկու սենյակի միջև
ուղղահայեղ ճեղքույն է մեռածների թղթի կա-
րույն է: ԵՍԻՐ՝ ճերմակ գլուխովն է առջին: ԶԵՂԻ՝ ոգոր-
մա մեղ զորի Դավթի խոռոչի միջև: ԵՄԵՐ՝ ճեղքի առ
ՅԻՍԱԿԱՆ: ԵՆՆՈՒՄ՝ ԵՍԻՐ՝ ԵՄԵՐ՝ ԵՄԵՐ՝ ԵՄԵՐ՝ ԵՄԵՐ՝
ԵՄԵՐ՝ խոռոչի միջև: ԶԷ՝ եկն Յուզմանին՝ ճանապարհ-
ույն արդարանալով... խոռոչ, ԵՄԵՐ՝ առջ ճեղքույն է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ.Բ

335 ω . $\phi_{\omega\pi\rho}\dots$

Եւ մեղաւոր Հոգս Գետէն Նուստտ երե-
ցուի այս տուի(?) Եկեղեցւոյ սպասաւորս
ցանկացա Սուրբ Աւետարանին եւ կատարե-
ցա Աստուած զգրպիաքն իմ եւ դրեցի, զի
էի եւ կարի յոյժ տկարացեալ յաշաց եւ տագ-
նալ մեծ ի մահմետականաց, զի եկին զաւ-
րաւք եւ ճանին զեղե ի բերդէն պարտիաւ
եւ տվին ի մահմեդականնքն եւ զինչ Մտա-
գետն կտրէ առին եւ դերգրէն աւերցցին,
զի վասն մեղաց մերոյ այս ամենայն զործե-
ցաւ եւ եկաք ի Կիպրոս կրղզին ի դուռն Սըր-
բուհույ Աստուածամանին եւ աւարտեցան Սուրբ
Աւետարանն ըստ կարի մերուն, զի ոչ էաք
ծառայեալ վարպետ եւ արուեստի այլ չնոր-
հաց Աստուծոյ աւարտեցաւ սաւ Աղայեմ նե-
րի տղայանցս եւ խոշոր ծառաւանցս, զի
յոյժ ցաւաւս եւ տառապանաւք դրեցի եւ
աղայեմ ներել եւ թողութիւն խնդրել յաճ-
ցանաց իմոց եւ ծնալաաց իմոց եւ որդւոց
իմոց եւ մաւր իւրոյ Մտանին եւ դատեր իւ-
րոյ Ալիշին եւ որդւոց իւրոց եւ թողութիւն
խնդրել ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ եւ ինչ
մեզ թողցէ եւ որ գամենն ապէ, նմա Տէր

ողորմեացի: Գրեցաւ ի թվին ՉԻԹ (1280), ի դասն Ժամանակին, զի ազգն Հայոց վա-
րին ոմն սյսպէս, ոմն այնպէս, դոր Տը Յի Յի-
սուս Բրիտանոս առաջնորդեացէն եւ ուղղեացէն
ղընացս մեր ի ճանապարհս ուղեղս, զի բա-
րեւորէն Լևոնտեան եւ ողորմած եւ նմա փառք
յաւիտեան:

Զբաճն Ամստոճոյ գտնակալիք,
Պարտ է յիշել գաւաճնն ի միտք,
Թէ Մի գատիւք, որ չգատիցիւ:
Պոմանա սնկչ եւ արեանիքք,
Տէրամակամ է սպառնակիւք:
Եւ իմ գիտելով զայս սպառնակիւք,
Կամաւ Արեւելս զիս իմն չարիք:
Գրեալ է. Մի գատիւք գի իմ գատիցիւք:

Վայ տու՛ք ինձ եւ ողորմեցէ՛ք եւ Աստուծո՛ւ ձեզ: Ընդ նմին եւ զիս զբարամեղո՛ւ շնորհոթնաթո՛ւնս, որ ստացայ զսպ վասն Սուրբ Աստուծածանին, ի յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց: Ով Վայրք եւ եղբայրք, երբ զՍուրբ Աստուարանս ընթեռնոյք, նա գմեղաւոր ձոց յիշեցէք:

336բ. Ով բռնաբերած դասը քահանայից
 եւ մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, յորժամ
 կանգնէի ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յաղթե-
 ձեր, յիշեցէ՛ք եւ Աստուծո՛ւ զորով յառցէ՛ք
 Մէլիքեանց Յակոբին եւ Հօրն Աւետին, մօրն
 Մարգարէին, կողակցուն Բուրսունդին, որ-
 ղոցն եղիպարան, Մկրտչին, Աբամին, Մէլի-
 քէսէթին, զստերն Ալթունին, Ռոմարին,
 Ռաթունին, որ փոխեցան առ Բրիտանոս, էջ-
 դր որդոյն Յարութեան, կողակցուն Թան-
 դօին եւ Թապաղաւոյն, որդոյն Չաբարին,
 զստերն Նդիսին, Սուսամբարին, Դարձեալ
 Թաղալուկին, զստերն Մայրամին, Շամա-
 մին, Աւետին: Դարձեալ Յակոբին, Հօրն
 Աւետին, մօրն Մարգարտին, Հօրեղբայրն
 Մկրտչին, կողակցուն Խանդանին, մեծ պա-
 պուն Ամիրզասան, մեծ մաժուն Ջանադին,
 Դարձեալ Յակոբին, բուերն Մայրամին, յի-
 շեցէ՛ք եւ Աստուծո՛ւ զորով յառցէ՛ք, Աս-
 տուծո՛ւ մեզ զորմանայի, ամէն:

Արդ, ես Յակոբս ստացայ զՍուրբ Աւետարանս ի խալալ վաստակոց իմոց եւ թողի անջինջ յիշատակ հոգւոյ իմոյ: Որք հան-

դիպէ՛ք կարգալով կամ օրինակելով, ասացէ՛ք Աստուած ողորմի, Աստուած ձեզ ողորմեացէ՛ իւր միւսանգամ դայստեան, ամէն, ի թվին Հայոց ՌձԿԻ (1713) ամին, 337ր (ամվարժ ձեռագրով)։ Դարձեալ յիշեցէ՛ք Աւետարանն Երանին յ(ի)շայտակ է

Հակոբին, Թաղայլուն, որթուն Զաքին, Յակոբին յ(ի)շատակ է Վոսայ Սուրբ Գէորգայ գորավայրին։ ով որ ծախէ կամ գրաւէ, անեմին Կայենէն առնէ։ ես Հարոնի որայ Հակոբս ավի Վոսայ Սուրբ Գէորգայ դուռն յ(ի)շատակ է։ ես գնացի Քալաթ։

34

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափոքիչ 35, գգ. 17)

ԹԱՆԱՏԻ ՎԱՆԻՔ

219 (1284)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 262: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 34 X 24. ՍԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՄԻԱ, 26 X 7,6: ՑՈՂՔ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ հաստ, դեղմաւում քուպ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր, միջին երկարագրի մեծութեամբ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ զուսուս քամաքմարով պարզ, միայն իմբմարդն է ձայնակով: ՊԵՏԻՐ՝ 9ր, Մատքեստ անկտարամիջը եւ ծագկող Յովանէ վարդապետը, անճայակ. 78ր, Մարկոս, 128ր, Դուկան եւ 204ր, Յովանէ եւ Պրոխորոն: ԵՈՐԱՆ՝ 1ր, 2ա, 2բ, 3բ, 4բ, 5բ, 6բ, 7բ, 8բ: ԿԻՆԱՆՈՐԱՆ՝ 10ա, 78ա, 127ա, 206ա: ԼՈՒՍԱՆՈՐԱՆ՝ 10ա, 16բ, 18ա, 17բ, 18բ, 21ա, 22ա, 25ա, 26բ, 27, 28ա, 28բ, 31բ, 33ա, 34բ, 45բ, 47բ, 54բ, 56ա, 57ա, 77ա, 79ա, 80բ, 81ա, 84բ, 88բ, 105ա, 109ա, 127ա, 133բ, 160բ, 171ա, 187ա, 200բ, 205ա, 216ա: ՍԿԱՐԻՆՈՐԱՆ՝ շատ մեծ եւ զովզովայն քամաքմարով զարդագիր: ԹԱՆԱՐ՝ տն: ԿԱՍՐ՝ կաշկատ տախտակ, հարք նրեռով ու մերսից շերտաւոր քաքմա: ԳՐԻՉ՝ Յովանէ: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒՅԻԹԵԱՆ՝ Թամատի վամբ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒՅԻԹԵԱՆ՝ 219 (1284): ՍՏԱՆՈՂ՝ վարդապետ վարդապետ: ԳԱՍՏԱՐ՝ 1ա, 3ա, 4ա-ի կտր, 6ա, 8ա, 7ա, 8ա, 128ա-ի Ա սիւնայի կտր, 204ա-ի Բ սիւնայի:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՆ. — 71ք-ում գրէք 8 տողի վրայ կարմիր դեմք է քաշել տեալ գրելու պատճառով: Երբեմն լուսանցներում նշանակած է, թէ ո՞ր կերպով պէտք է կարգւի: Ձեռագիրը բուսական լուս է պահուած. թէ՛ գրութիւնը եւ թէ՛ նկարները զեղեցիկ օրինակ կարող են ծառայել այն շրջանի արուեստի: Գրուած է պարզ, կանգնուած, համալսելի խոլոր միջին երկարագրի նման բոլորգրով, իրեն յառուի առանձնապատկութեամբ: 4ա, 5ա, 8ա, 7ա կան իբր ժամանակի նորագործ գրութեան մի քանի տողեր, Աւետարանից եւ այլ բովանդակութեամբ (անհետաքրքրական): Մատքեստ աւետարանիչ է հետ նկարել է եւ իրեն՝ գրեթէ դրիչ եւ ծագկող Յովանէ վարդապետ եւ տուրի խաչը առերեւոյ գրել զՎոսկող Յովանէ: 1—9-ը բռնում են աւետարանների համարարանները եւ զԵւսերի Կարգեանքի—ով սկսուող Թուրք: 10ա—78ա՝ Մատքեստ, 78ա—128՝ Մար-

կոս, 127ա—204ա՝ Դուկա եւ 206ա—259բ՝ Յովանէ:

ԵՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

261ա. Փառք... Արդ, այսպիսի հրաշակերտ տէրունական հրամանաց փափաքող եղէ ես անպէտս ի բնաւիցս եւ անարժանս ի յոգեանց Վարդան վարդապետ, անուամբ եւ ձեռով միայն եւ ոչ արդեամբք եւ ճշմարտութեամբ վասն զի խաւար այսոյ զկենցաղս պատրէ զիս հանապաղ սնեալ եւ վարժեալ ի սուրբ ուխտին, որ կոչի Արամէս, առ ռոս աստուածադարձ րարունոյ Հայրապետի, նորոգէ՛ եկեղեցոյ եւ սիրող սրբութեան եւ յետ այնորիկ եկեալ բնակեցայ ի մենաստանին որ կոչի Գնդէվան, ընդ հովանեաւ սուրբ Նախավայրիս եւ աստուածամուխ նշանիս որ յորժոյր Սուրբ Սարգիս եւ զգարել ետու զսա ի թուարբերութեան Հայոց որ էր 219 (1284), ի Հայրապետութեան Հայոց Տեառն Յակոբայ եւ յարհիպոկոպոսութեան այսմ նահանկի Տէր Սարգիս գիտանականի, եւ արդիւնականի, յիշխանութեան բարէպաշտ Գապաքին եւ ի տիրութեան այսմ (261բ) մենաստանիս պատուին Դաւթի եւ ամուս(ն)ոյն իւրոյ Թամսերին, ձեռամբ սրբաւնեալ եւ պատուական Յովանէսի ի սուրբ ուխտին, որ կոչի Թանատի վանս, որ մեծաւ աշխատութեամբ գրեաց զսայ եւ նկարեաց ըստ իւրում կարողութեան:

Արդ, ըստացա զսայ ինձ եւ ծնողաց իմոց եւ եղբայրց իմոց զանձ անկողողպտեի յերկիրս զաւրաւիդն եւ բարեխաւս յաներկ աւուրն, մանաւանդ յիշատակ մաւրն իմոյ Մամայխաթունին, զի բանն Հաւար ջնջեցէ զձեռագիր յանցանաց նորա եւ աղաչեմ զամենեւեան որք ընթեռնոյք կամ արբիսակ առնոյք, յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զիս զեղկելիս եւ

զհայրն իմ Ասլան եւ զմայրն իմ զոր վերա-
դոյն յիշեցաք եւ զհարապատ եղբարքն իմ
զՄխիթար եւ զՈվանէս եւ զամուսինսն եւ
զդաւակսն իւրեանց եւ զՈհան եղբայրն իմ,
որ փոխեցաւ ի Քրիստոս եւ զհարեղբայրն իմ
զՊտիկ եւ զԵսէին իմ զԳրիգոր եւ զԳեղոյ տա-
ռնս (262ա) զՅովանէս եւ առաւել աղաչեմ
յիշեցէք առաջի Քրիստոսի զպատուականս ի
կարգ քահանայից զմաքրամիտ հոգեւոր հայր
եւ եւ խնամածու զԱռաքեալս, որ է զարդ
եկեղեցոյ եւ ի բարի արմատոց խ(շ)առաւիղ
բխեալ: Ընդ նմին յիշեցէք ի Քրիստոս զհո-
գեւոր հայրս մեր զՍահակ փակակալ սուրբ
եկեղեցոյս եւ զՊետրոս անդրանիկ որդի
սուրբ վկայիցս եւ զՄխիթար ծերունի քա-
հանայ եւ զՀամազասպն նորոնծայ եւ զՍար-
գիս ճգնաւոր, զՄխիթար սարկաւազ, որ
զբարտեց կոկեաց, եւս առաւել զհոգեւոր
եղբայրն իմ զՅուսիկ րարունի, որ յայսմ
ամի փոխեցաւ ի Քրիստոս եւ զառաջագոյն
յիշեցեալ պարոնայքն եւ զն(ն)ջեցեալսն
իւրեանց եւ ինքն Տէրն րորդից յիշողացդ
եւ յիշեցելոցս առ հասարակ ողորմեսցի եւ
նմա փառք յաւիտեանս, ամէն:

(Մամբ տառերով յետոյ անվացումծ)
Թիւնցի աղաւթիւք մասամբ Տուրքանուն
կազմող:

(Ապա գալիս է դարձեալ ձեռագրի գրչի
յիշատակարանը) .

$$\text{Բ}=\text{Ճ}=\text{Հ}=\text{Գ}=\text{Կ}$$

$$=\text{Վ}=\text{Մ}=\text{Է}=\text{Զ}=\text{Լ}=\text{Ց}=\text{}$$

$$=\text{Կ}=\text{Ս}=\text{Մ}=\text{Շ}=\text{Ո}=\text{Է}=\text{}$$

Թէ դպիր ես՝ կարդայ, Թէ չէ՝ լռեայ:
262բ. Թիւնցէք ի Քրիստոս զպատուա-
կան եւ զսրբայսնեալ քահանայքն զՍահակ եւ
զԴաւիթ, որ զարինակս շնորհեցին:

204ա. Ով սուրբ եղբարք, զստացող
Սուրբ Աւետարանիս զՎարդան վարդապետս
հեզ եւ խոնջի յիշեցէք ի Քրիստոս: Ընդ
նմին եւ զմեղուցեալ գծողս զՅովանէս,
աղաչեմ:

Սա (միջին մեծութեամբ բոլորգրով,
նոյն քանազանով ու գրչով գրուած են հե-
տեւեալ երկու յիշատակարանները) .

ա. 286կորն եւ զՆազարն, զԱռաջն զայ-
նոսիկ, որ ի Սուրբ Աւետարանս մասն եւ
բաժին ունի եւ զՏէր Աւետիսն, որ լաւ պա-
հէ զՍուրբ Աւետարանս, Քրիստոս Աս-
տուած, որ առաւ եւ ի տուրս բարեաց,
տուր ննջեցելոցն սոցա զքո քաղցր արքա-
յութիւնդ, եւ զդրախտին վայելչութիւնն,
զերտանաց պայծառութիւն եւ զպսակաց ու-
րախութիւն, ամէն: Եւ կենդանեացն սոցա
մեծի եւ փոքու կեանք եւ առողջութիւն եւ
կանացն եւ անասնոցն սոցա անխալ ծնըն-
դադրութիւնն, բնիցն եւ վաստակոցն սո-
ցա քալ պտղաբերութիւնն, ամէն:

բ. 24վերջին ստացող Սուրբ Աւետարա-
նիս, զՇահվէիսն յիշեցէք ի Քրիստոս եւ
զծնաւղան իւր զԱռաքելն եւ զԼևիտանս եւ
զկողակիցն իւր զՀռոփսիմէն եւ զորդիքն
իւր զԵսիէն, եւ զԱռաքելն եւ զԳալուստեւ եւ
զդուստրն իւր զԱնթանիս եւ զմնացեալ որ-
դին իւր զէվասն, եւ զհանդուցեալ եղբայրն
իւր զԱղամիրն եւ զդուստրն սորա զՄարիա-
նէն եւ զմնացեալ որդին զԱռաքելն եւ միւս
եղբայրն զՓրիւրն, եւ զկողակիցն զՀռոփս
եւ զորդին Զաքարէն եւ զդուստր զՅուսին: Եւ
միւս եղբայրն զՅոնդամիրն եւ զԱգէն, եւ
զկողակիցն զՄամէրն եւ զբւերն սոցա, րդ-
Փաշէն եւ զՋանաթն, զՅիշաքն եւ զհաւա-
լուն, զԱւրէն, զձեռնաւորն զՏաղարն եւ
զեղբայրն զՈւլիաղէն, զԼամբարն:

262բ (նստր գրով) Թվին ՌՀԲ (1623)

Տէր Գրիգորն թասիմ արար սուրբ նշանն
միաբանիցն շՁ (106) մեծ փոքր սուրբ նշան,
է պատւանդով սուրբ նշան, Ժ գրնջով
սուրբ նշան, Բ ոսկէ սուրբ նշան, Ա-ին զըն-
ջին ոսկէ: Ա արծաթ, ԼԴ սուրբ նշան դրքի
վերայ, բարձր Ե սուրբ նշան էլ մին Դ ար-
ծաթէ մեխ:

(Սրա ներքեւում մի քանի տող այլ
գրուածքներ են եղել, որ ջնջուել են):

35

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփանոս եկեղեցի 477, (8) 7]

ՏԱԹԻՒ

2ԽԹ (1300)

ԹԻՐԹԻՐ՝ 318: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 26,8 X
18,8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒ՝
ԵԿԵՍԻԱ, 17 X 4,8: ՏՈՂԻՐ՝ 19: ՆԻԹԻՐ՝ ԸՄԹԻՐ մո-

գաղաք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ բազմագու-
նի, ռսկով խառնած, քաշումներ, ծաղկաքեր, շատ
գեղեցիկ: ԽՈՐՈՒՆ՝ 3բ-12ա մէջ ընդ մէջ: ԿԻՍԱԽՈՒ-

ՐԱՆ՝ 10, 100ա, 158ա, 249ա: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ, վրաձ 482ումով խաչ ե կարդեր, Ա կազմի մերթք զնդմ քարաձ ե... (Մի տաղ ամբեր-եմի): ԼՈՒՍԱՆԸԱՅԱՐԴ՝ առկնկար եւ քազմագումի գնդե-ցիկ ծաղիկմբ: ՍԿՋԱՆԱՅԱՐ՝ առկնկոծ երկաթաքանք, ԳՐԻՉ՝ Արալէ իռվաձ Սիւնաց եղիկապոս: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵՆ՝ Տաբեւ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՆ՝ Զեթ (1300): ՍՏԱՅՈՂ՝ Յովաձեւ եղիկապոս: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 4ր, 5ա, 6ր, 7ա, 8ր, 9ա, 10ր, 11ա, 12ր, 13ր, 318ր:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ՝— Զեռազբը շատ լաւ է պահ-ւած. ունի ցանկեր եւ նախադրութիւններ: Ունի 10 խորաններ ուղիկապ սկիզբը գրուած: Ամբողջ գրքի սկզբնաւորները մաքուր ուղիկ գրուած են, նոյնպէս լուսանցադրոգները եւ լորս աւետարաններէ լորս նկարներն ու լորս խորանները, բայց ի զանի ման-րանկարներէ, Զեռազբը յարգի է այն տեսակէտից, որ այն գրիկ է անմամբ սիւնաց Յովհաննէս Օրբե-շեան եպիսկոպոսը:

(Զորս աւետարանիներէ նկարներն այժմ չկան):

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

315ր. Փառք Աստուծոյ Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, որ արժանի արար զիս անպիտանս նուազտ Արալէլ իովանէ Հասա-նէլ յայս, որ տեսաւ աչք իմովք զաւարտ Սուրբ Աւետարանիս:

Ջոր արիւնակ աշխարհք եւ զաւառք ծա-ռայք եւ իշխեցեալք ի պարտականն ծառա-յութեանց եւ ի սահմանեալ չարկիցն սակէ վերջացեալք գլոյով եւ պակասեալ ի Հատու-ցումն ապստամբ եւ տարտամ բարուք եւ կամ չբաւորութիւն անմիջն Հատութեամբ ի սրտմտութիւն չարժիցին զտիարսն եւ վասն այնորիկ Հանունն կրիցեն ի բնակութիւն եւ յախտակութիւն ընդից անտես ի նախախնա-մութենէ եւ անպատիւ ի փառաց գլոյով եւ զայս կրկին տեսութեամբ, ցասմամբ եւ պա-տուհասին անպիտանութեամբ խտտալք եւ կամ ուղղութեան եւ զգաստութիւն խրատու սիրեցեալք իրբեւ զորդիս: Որում եւ վասն այսորիկ մեծագոյն եւ պատուական կարաւ-տանան ընծայից ի գոյից եւ ի տանց իրեանց ջանալով գտացումն եւ յայսմանէ զչբարու-թեամբ վերջացեալ զաւառաց ի զաւառո եւ յաշխարհաց յաշխարհ, ընդ ծով եւ ընդ ցա-մաք ընթացութեամբ չարկաւոր են գտանել, Նան եւ ծնունդս ձեռնարկեն եւս դիտաւո-րութեան զկամս տիրաց չափին եւ զհաշ-տութիւն բարձացեալ կամաց իշխողացն. եւ զայս ոչ թարց միջնորդաց Հաւատարմաց եւ պատուականաց Համարձակին ինքեամբ վճա-րել զիրն, վասն որոյ զմեծարեալսն ի տի-րանց առնուն ի կիր պատկառելի երեսաւք նոցա եւ երախտագործութեամբ յեղաշրջե-լով զտրտմութիւն տիրանց եւ պատուակա-նութեամբ ընծայիցն յառաջինն ելանիցեն

ի փառս եւ ի պատիւ: Այսպէս եւ ամենայն մարդիկք Հետաւալք կամաց ստեղծողին ապերախտ գտան առ բարեբարն եւ զրկեցան յանմահական ժառանգութենէ սովայլով տառապանաւք եւ յետին աղբատութեամբ ընդ խուռս ունելով զկեանս. սովով չարու-թեամբ ծիրարկ ծնկեցան, ոչ ունելով դու-ծըս բարեաց ստանալ այնու զհաշտութիւն կամաց Արարչին: Վասն որոյ վայելչապէս եւ արդարեւ պատշաճաբոյն կարաւառացն պա-լըստեան քանին եւ սպասեցին փրկութեան նորա, լինել զին Հաշտութեան Հաւր եւ ըն-ծայ պատկառելի, սրբութեամբ մարմնոյ եւ արդարութեամբ Հոգւոյ երեւեալ, աղաչե-լով զչայս վասն մարմնակցաց իւրոց, յոր դժբանջալ զաղաչանս որդւոյ եւ ի չարչա-րանս մարմնոյ նորա, շնորհաց ամենեցուն զյանցանս, զմիջնորմ ցանկոյն քակելով, արար խաղաղութիւն յերկին եւ յերկրի արեամբ նորա եւ եւան յերկինս նստոյց տնաւորութեամբ մարմնոյն ընդ ալէ ին-քեան առհաստեղայ եւ կարապետ լինելով յուսեցելոց իւրոց զիր ամենայն իշխանու-թեանց եւ պետութեանց Հանել ի պատիւ եւ ի փառս: Յորոց եւ եւ մի ոմն ի տրուպ ծա-ռայից Տեառն Արալէլ իովանէ Սիւնաց եպիսկոպոս, ծնողաց բարեպաշտաց ծնունդ Հաւր Լիպարտի եւ մաւր Նանայի որ եւ եւ ամենայն իրօք Հետող եղէ Տեառն իմոյ կա-մաց եւ աներկելոյ եւ յանդուգն մտաւք ձեռ-ներեց եղէ ի բարձրագոյն եւ զեր քան ըզկար ի պատիւ Հոգեւոր վերատեսութեան Աս-տուծոյ ժողովրդեան: Կոյտիցն զօրութեանն անհաւատ եղեալ, եւ անկարութեան զաւ-րութեան իմոյ ապագայ փառաց սնտոնաց մեծարանք եւ Հեշտութեան ցանկութեամբ: Ջեղ շնորհացն որ յիս աստին չարեակք ծա-խելով, յիմար կուտութեամբ թմբալ, զտա-ղանդ Տեառն թապուցեալ տարտամութեամբ նախանձոտ Հոգւով եւ չար մտաւք ընդ եր-կար Համարելով զգալուտ Տեառն, Հարկա-նելով զծառապակիցս, ընդ արբեցող ու-տելով եւ ըմբելով, ըստ կրպակաւորացն չարաց ջուր ընդ գինի խառնելով, բժիշկ մեղանչեալսն պտեալ իմ եւ ողջացողիչ չա-րեաց, որ եւ զտիչ չարեաց եղէ, եւ յայսմիկ տառապանաց միջի եւ ի չարութեանց պա-շարմանց յուսահատեալ ի փրկութենէ ոչ կամէր մխիթարել անձն իմ, վասն որոյ յի-ւնցի զԱստուած եւ ուրախ եղէ Հոգի առեալ ոչ մարդ կարէ փրկել զիս, եւ ոչ գոյ փրկ-կանք անձին իմոյ, բայց միայն մարմնով չարչարեն Գրիստոսի եւ միջնորդութիւնն ծնողի Բանին եւ գումարք խմբից առաքելա-

կան դեղին, և հանգստեան յարկս աստուածնիկալ ոսկերաց նոցա, որոց անուամբ նոցանէլ պատկեալ, ի մախթան կցորդութեան ունեցով զերջանիկ դասս մի եղէն երայրութիւն հոշակեալ ի տանն և հոյակապ սուրբ ուխտիս Տաթևելոյ, զի ակն առեալ ի յարչառան Միածնի և ի բարեխաւսութեան առթողացն աշխարհի և բժշկեացէ կենարար կրիւք դամեայն կիրս հողւոյ և մարմնոյ իմոյ չարութեան, և ողջացուցէ ղյսոցուած վերաց մեղաց: Ահա այսու հաւատով, յուսով և սիրով գտի և հնարեցաւ զընծայոց զայս խորհրդական, սակաւ և դոյզն ընչից ծախիւք ստացեալ իրաւամբ ի մամնայէ աերեսութեամբ, միջնորդութեամբ լերինս Աստուծոյ հաճելոյ, արդ Քաւարանիս և մամնայն ժառանգաւորաց սորա: Աղայնմ վպատահարոց ընթերցմամբ և արինակ առնելով, ունախանձ մտօք և առատ սրբութիւ ըստ դուիկալ տնտեսին թողով զպարտիս ընդ ձերն Տեառն թողոյն, աղայիցէ դարդասէր և քաղցր կամօ Աստուծոյ առաջակաց ձեզ ունեցով գտունս տէրունի, հաճել ի բանաւոր պատարագս և ներունն շնորհել ինձ: Ոչ խոտել զընծայս իմ, որպէս ի հնունն դիւղին, որոց սպառնայր տեսանողքն՝ արկանել զապաւուս ողջակիցացն զերեսաւք մատուցողացն, և զպարարակաց գեներուն ընդ շանց և խողից արեանց հեղոյ ընդունել: Այլ և վասն մեր հուշոյ և մարմնոյ դասաբարակաց և յաստուածայինս վարժողաց և ըստ քամրնոյ չարց մեր և հաւուց: Մեծին Սմբատայ Արպիլեան և հարապատաց նորին: Տարայիճին և որդւոյ նորին Նիկիւմին: Իմանէ և որդւոյ նորին Իրիկալեան: Պարկելտ և պարէպաշտօն զուգակցաց նոցին փոխելոցն ի Քրիստոս մարց մեր Թամթային և Նանային: Եւ և մեծ քահանայապետին և երեւելի առաքելական առնն մետրապօլտին Սիւնեաց հօրեղբօրն մեր Տեառն Ստեփանոսի տալ սոցա ժառանգութիւն ընդ մանկայս սուրբս և պարակցութիւն ուրախութիւն, ի ժողովս երջանեաց չայրապետացն և արդարոցն հանգուցելոց ի դերիկ հանգստեան նախապետին Աթաբաճու: Իսկ զեռեսն ի մարմնի գրով ծնաւորաց իմ հողւոյ աստուածաէր մեծ իշխանուհոյն սուրբ կրանաւորին մարաքեռն իմ Թաճերին և ամենալոհեալ և զեղեցիկ արիորդին թօրն իմոյ վախարհին: Եւ հարապատացն իմոց արեւելայաց կողմնակալաց, լազոյ և Բոյրթէլին, Սմպատս և Բուղտային, Զէյարին և այլ հարապատացն ընտանեաց մեր և ազգակցաց յերկարի բարութեամբ և հողւոյ և մարմնոյ ի վերայ երկրի, իրաւամբ և արդարութեամբ պայծառացեալք հառաքակեցնն զկեանս իւ-

րեանց աշխարհալ և լի աւուրք և զկնի փոխման երկրաւոր տաժանման կենցաղոյս, անթառած պտակաց, և անանց հանգստեան արժանի լինել ընդ մամնայն սուրբ Քրիստոսի: Յիսուսի Տերամբ մերով, որ է աւրհնեալ պաւտեանս, ի վերայ այսր ամենայնի պատուէր տաճ ձեզ զկնի եկելոցդ մեծաւ զգուշութեամբ պահել զՍուրբ Աւետարանս և չհանել զսա ի սուրբ եկեղեցոյս Տաթևելոյ, նախանձու չարութեամբ կամ դողութեան ազաւութեամբ և զինչ և իցէ հնարիւք և թէ ոք յանդէս յորմէ պատուիրեցի և ոչ զգուշանայցէ, այլ զհակառակն խորհիցի և առնիցէ, անբաժ լինիլն այնոցիկ ի փրկութեանէն Քրիստոսի, մինչև զղջացին: Թիւմ ԶԽԹ (1300) էր. ևս նուաստ Արպէլ Իովանէ իմով ձեռամբս զրեցի զիշխատակարանս:

Զծովացեալն իմաստիւք Աստուածաշունչ տառիւք ճշնով և նորով և արտաքին իմաստիցն տեղեկութեամբ՝ զինն վարժապետ, զհոշակաւորն յամենայն ազգս Հայկազնեաց զմեծ պետն Եսայի, զարժանին ամենայն բարեաց յիշատակի յիշեցէք բարեյիշատակս ի Տէր, ով պատահողք:

317Բ. Զմեղուցեալ Յակովբ Պօղոս էրէցրս Զուղեցի կազմողս յիշեցէ ի Քրիստոս, Աստուած զձեզ յիշէ յաւուր զաւատաւանին: Աստուածատուրն յիշեցէ, որ բոլորիք ետ, մահտեսի Խաչերեսս յիշեցէ ի Քրիստոս, մահտեսի Ենայի յիշեցէ ի Քրիստոս, Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն, Աստուած ողորմի լաւ պահողին, Ստեփաննոս եպիսկոպոս յիշեցէ ի Քրիստոս: Հայր...

318ա. Զվերջին ստացոյ Սուրբ Աւետարանի դարբն, և հաւատարմի տանուտէրն զՄեիք Ընաշօն և զձեռնոցն, զհայրն Սահակն և զմայրն Խնախփաշէն: Եւ զեղբարքն Վարուդէն, Միւսիւն, Դաւիթն, Ալիփոն: Եւ զդոյրն իւր զԹաթարն, Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս հանդիպողք Սուրբ Աւետարանին, զուստա Ընաշօն և զորդիքն իւր Շէրճոն և Շամշօն և դստերքն իւր զՀամբն, զԿանաժն, զՆէրգիլն և զեղբաւոր որդիքն իւր Աստուծոյ, զԱղբիշն, զՇաքաֆն, զՄաղսուրն, զՊոլաթն: Աստուած ողորմի ասացէ նոցա և Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն: Դարձեալ յիշեցէ ի մաքրափայլ յալօթս մեր զմեիք Ընաշօն և զկողակիցն իւր զՇամամն և զորդիքն իւր զՇէրթօն, զկողակիցն իւր զՊոնաղէն և զորդիքն իւր Դարաշէն և զԳմառուխն և զկողակիցն Խանաղէն: Որք հանդիպիք Աստուած ողորմի ասացէ և Աստուած ձեզ ողորմեսցի: Թովանէ ՌԼԷ (1588):

99ա. Ստացաւդի Սուրբ Աւետարանիս արհիական եպիսկոպոսի Տեառն Յովանիիս

արեւելեան պառտաւան ֆրանսէի, Ողոր-
մեայ Քրիստոս Աստուած ի թուստ սոսկալի
ստեղծիւն։ Ամէն։

158ա (կարմիր քամաֆոլ կիսախորանի
մէջ)։ Տէր Օրպէլ Բովանէ ստացող Սուրբ
Աւետարանիս։

1բ. Ազգիս Հայոց քրուականին,
Կրկին քառակ Ներկեարիւրին,
Սաւաւաւաւուն եւ ութն ամիս,
Էտ զգամս տատաւածային,
Աւետարան խորհրդով լիմ,
Դուսիս չորրորդ, գոր կարգեցին
Սուրբ առաքելայի անդ Բանին,
Ըստ Սուրբ Հոգւոյն քաղցի քրաւամինն։
Նայի Մատթէոս երգ հոգելին,
Աղա Մարկոս պաւտար քէսին,
Յետոյ Լուկասն ճարութիւն,
Հուսկ Յովաննէս եւաղանդ հոգին։
Քառակերպեան սուրբ տառնին,
Սոքա եւնգելոյն ամեննին,
Մարդ եւ առեւած, ցուլ եւ արծուին,
Հանգիստ կամաց Տեսնո յարաքինն։
Մարդն քառակ Մատթէոսին,
Աւիւծն արի սիւպ Մարկոսին,
Լուկաս երկուդ մամ եգին,
Յովանն ուղեցիկ յանկ արծւին։
Դարձեալ չորրորդ գետն Յեւմին,
Որ ի զրախտէն անհատ քալիւն,
Փիտոն, Գիւնոն ընդ Տիգրիսին
Եւ Եփրատէն սաստկապինն։
Գիւնոն մամ Մատթէոսին,
Ջիւնոն քաղատ Սուրբ Մարկոսին,
Իկլաթ Փոքալքարոն Լուկասին
Եւ Եփրատէն Յովաննէսին։
Այլ եւ չորրորդ կողմ աշխարհի(ն),
Ընդ չորս տարոյ եղանակին,
Քառիցն միւթոցն սր աշխարհի(ն),
Ի դէպ սոցա օրինակին։
Դարձեալ չորրորդ վարձ մարմնային,
Արիւթիւն ընդ խոնքին,
Արդարութիւն ընդ ռոգախոնքին,
Սոցա պատկան ամեննին։
Իսկ քառանկիւնն թիւ սուրբ խաչին.
Յար եւ մամ ամեննին,
Քանգի խաչեալ Աստուածորդին,
Ամեննիւն լի կացեալ ի սինն։
Դարձեալ խորհուրդ կայ առտ խորին,
Ջոր ցուցանէ մեծն Սեբրին,
Համարարաւ զայց խորանին,
Գեղեցկապէտ կարգեալ ի սինն։
Յաւաջ խորանն տատաւածային,
Նդանակաց ամատաչելին,
Երանգ եւ գլոյն ծիրամին,
Ամենակալ քաղաւորին։
Եւ բոլոր փոխ ամալխոնքին,
Ամենագաւթ մեծ արքային,
Եւ երեսնին երեւոյ ամօհնն,

Մի տէրութեանն տատաւածային։
Երկրորդ խորանն եւ երրորդին,
Համակամաչ ամեննին,
Ջերմաւալաց կեանքն ամաւարին,
Ջոր ցուցանէ ամալխոնքին։
Դուսիս եւ տրտուն սիրաւարդին,
Ոսկեփետուր զայնգունին,
Ջանապաւան բնութիւն մոցին
Եւ ճանաչումն առաւօտին։
Իսկ գունդն երկու ռոտին,
Ջի տրտունութիւն ունին կրկին,
Մինն է մարդկան մեղաւորին,
Եւ մինն ի ստոր ամկեալ դասին։
Այլ եւ ծնաւուն ի սեղանին,
Իմատարութեան սուրբ ճաշակին,
Որպէս ընտրեալն տատաւածային,
Սեղանայն Տեսնո միշտ ճաշակին։
Դարձեալ սոցա քաղաւանքին,
Ջորարդացեալ փառն մոցին,
Եւ ուր կրկնեալ եմ ի ստորին
Եւ զվերջին լուսաւորին։
Չորրորդ խորանն դշախտին եղանին,
Ջորս սիւնէն սիւպ չորս տարերին։
Սեւա զայն մաշկեալ նայնի մարդին,
Եւ կամ խորհուրդն ծածկեալ խորին։
Հինգ խորանն է տաղան Նային,
Եւ վեցերորդն Արքաւանին,
Կարմիրն արեւն կեանքարին,
Ջոր պատարագ մոցումն ցուցին։
Մինչեւ ցայս վայր խաչն էր ծածուկ,
Մէջ խորանացն ամեննին,
Աստ յայտնեալ Արքաւանին,
Ի Սաքեկալ գեմման խաչին։
Այլ եւ ի սմա ծառք ճիւղնին,
Նախապետոցն յերկար ամին,
Եւ գլուսաւոր վարս մոցին,
Աստ առակեալ նշանակին։
Նայնալ երրորդ զայն շաշանին,
Սպիտակ գալարգ միտն մոցին,
Ջեւանքութիւն վարուց դեղին
Եւ կարմրութիւն քաջ եւ արին։
Եւսն է խորանն Մովսէսին,
Ջոր սուրբք սրբաց առաւայնին,
Ութն խորանն արտաքին,
Միշտ քառութիւն երեք զագին։
Կարմիրն մուգ ըստ արքանին,
Կապոյտն եւ սեւան լիւան քերին,
Այլ եւ արիւնն ամառնային,
Սիւր մաքրութիւն մարմնայ մոցին։
Իսկ աղանքին յեւթ խորանին,
Տիպ իմաստնոցն իսքաւին,
Մովսէս, Յեսու եւ ծերին եին,
Բիսիլիէլն Դեղաքին։
Եւ չորս կառաւ յուր խորանին,
Պոռնիկ կոմանց օրինակին,
Որ է Թաւար ընդ Ռախարին,
Հրաւր եւ մայր Սաղամունին,

ի սմա սեղանն եղջերային,
Տիպ Մովսեսի Անարանին:
Սաճա խեղճիչ չար քջամաղմ
Եւ գարուքիւն Իսրայիլին:
Խնքն խորան Սազմունին,
Տաճար փառաց եիմ աշխիւն,
Նուազ կապալուն ընդ սնու գունին,
Պայծառացեալ երկուն կարմրին:
Բանգի գայուստ կեանարարին,
Մերձեալ առ դուրս տեսմին,
Վասն այնորիկ զայն կտարմին,
Յանախապէս զրոշմին,
Հաւան աճաղաղ ի սմա գրին,
Որ տեսանազ Եւամակին,
Որք կանխազոյն մեզ պատմեցին
Ջծագումն լուսոյ առաւօտին:
Մին աճաղաղ որ է յետին,
Նկատող մտաւ տաս խորանին-
Սա Յովհաննէս մեծ աւարդին
Եւ ձեռնադրող Աստուած Բանին:
Իսկ տաս խորանն զեղեցեալին,
Համաճատակ մոր Սիւնին,
Պայծառ կարմիրն աւնեւելին,
Խաչն ի վերայ սուրբ սեղանին:
Ի սմա ձկնորս, Խաւքն առանձին,
Առաքելոցն քաղաքսին
Եւ մզտումն միջամուխին,
Բարոզք խորացն աստուածային,
Շեշտեալ ի մի պարանոցին,
Ջեին եւ Նօք Կտակարանին,
Կարմիր քերան եւ ոսկ մեցին,
Ջմարդեղութիւն պատմեմ Բանին:
Դարձեալ քաղում Խաւքն առանձին,
Ջոր ցուցանէ աստ ի չարին,
Ոմանք կտցով գլխոյն ճորին,
Տիպ յետս չոգեալ աշակերտին,
Ոմանք ի վայր գտան ճորին,
Որք գերկրաւոր եւթ խորին,
Ոմանք գլուխն ի վեր պարզին,
Ջի գերկրաւորս արեանարեին:
Այլ եւ ոմանք երկու կողմին,
Ջուրք սեղանն քարձեալ յուսին,
Նշան Հրէից ենթանոսին,
Կամ Կուսմիշայ Դուլիամոսին,
Որք զուծ մոր պատուիրանին,
Ի յուս քարձեալ յետ Գերստաւին,
Ջարչարանաւ իւրեանց մարմինն,
Միշտ ընդ մմին քաղաքին:
Այլ եւ փոքրիկ ձկնի Խաւքն,
Շուրջ զծառով տասն խորանին,
Տիպ երեշտակացն որք անարմին,
Անտարեք մարդկանց ազգին:
Իսկ սնու ազգանն գերեւն ի յետ,
Նշանակէ գազգն Եսաւին,
Որ ոչ կալան հաղորդութիւն,
Ընդ Յակովբայ Իսրայելին:
Կամ զԲաղում աստ տեսողին,

Որ էր որդի Նայբեռլին,
Թեւէտ աւրինէր փոխան մզովին,
Ոչինչ ազտէր Իսրայելին:
Ոմին եւ տասն խորան խորին,
Խորեւորք վերին մեծ Սիւնին,
Որ գարդարեալ փառաւ կրկին,
Նախ իցանէ յերկիր սարին:
Բասն եւ չորք սիւնք խորանին,
Տիպ իրիցանց Կ աշակերտին,
Խարիսի ժազով սիւնք իշխանին,
Խեանակն սուրբ Բանաւային:
Դարձեալ յերկինս տիպ խորսիւն,
Երեսնաւաճն որք վաստակին:
Սիւնն վաքսուն խեղճակն հարիւր,
Գրեթեպարկ մաղայ նմանին:
Որպէս յերկրի եկեղեցին,
Իմաստութեամբն եւ սուրբ սրտին,
Առաւելուն եւ մուգին,
Նայնալ յերկինս զանագանին:
Իսկ եւ փոքրն խորանին,
Վերաւստ ի վայր մէջն խառնին,
Նշան վերին եւ ըստորին,
Եկեղեց(ւ)ոյ որք միասցին:
Այս միկնութիւնս տասն խորանին,
Համաճայնից սուրբ քաղաքին.
Ջորքորդ գլխոց համակարգին,
Ըստ Եսեքեա մեծ պատմագրին,
Որ ոգորսէ Տէրն աւնին:

(Երկրորդական գրիչ).

Հոգայ տարին ըստացողին,
Պարոնաց պարոն Ջալայ բէկիւ
Եւ ընդանեացն իւրոց բնաին:
Եւ Խուր իւրոյ պայազատին,
Խաւք(ւ) յաճար քարեքաւստին,
Մօրն իւրայ Սուլթանաշային,
Լուսով լցուի իւրեանց հոգին:
Այլ եւ երաքսն իւր մագլիի,
Նախ սրբաւոր Մէլիֆալին,
Որ ի Խաւսկս երեւ տասին,
Փոխի առ Տէրն իւր ցանկային:
Ապա երկրորդ երաքս տարին,
Խօջայ Ֆառնգուլն գովելին.
Նայեւ երրորդ երաքս տարին
Խաւքայ Սուլթանն քաղաքին,
Եւ Ջալայ բէկն ստացող տարին,
Կրտսերագոյն Բան գնոսին,
Բայց հանձնարով ի եւ անթերին,
Առատաւորս յոյժ գովելին:
Այլ եւ պապուն իւրեանց մեծին,
Իշխանաշուք ապա Խալիկին,
Իւրեանց հանիկն երգեստին,
Խոնարեաւորս Մարիաւին:
Եւ Խարեղաքայ Ջալայ բէկին,
Պարոն Նադար մեծ խաւային,
Այլ եւ պարոն Սիւնն բէկին,
Որ վախճանի սղայ Խաւսկին,

Այլ եւ որդիք Մէլիքադին՝
Պարոն Մուսէլիմ ընդ հաչիկին,
Սիմամ, Բազումմ, Սոյթափաշին,
Մնամ ամփարձ հազրից չարին:
Նայմ եւ որդիք Ֆոսանգուլին,
Բաքայն ընդ Մէլիքնազին,
Մուսէս Մուզամմ ընդ Մարիամին,
Յերկար ամօք ոչ սասանին:
Այլ եւ որդիք Սուլթանուսին,
Սաֆար Վալաթմ ընդ Լէուսին,
Լիսվ աւարքք աստէն ամին,
Միմն զոր գորդիս որդոց տեսին:
Զոր եւ տացէ Տէր Ջալալին,
Բարի որդիք Ը զստերին,
Որդիս ազնիւ եւ դուստր ճարին,
Որ Ոգուսի վերայն ամանին,
Իսկ Տէր Աստուածն ամենայնի,
Պահէ զստա քիւնից չարին,
Եւ յետ աստեաց ամենայնի,
Աքայութեամբ որդիք լինին:

13ա. Երեւոյնք է Քրիստոս զստացող
Սուրբ Աւետարանիս, եւ ռադարթաբիթի

բուրաստանիս, հեղահոգի եւ բարեմիտ խո-
ջայ Ջալալեզկին, որ ստացայ իմ հալալ վառ-
տակոց յընչիցս իմոց, յիշատակ ետու ինձ
եւ իմ ծնողացն եւ իմ դարձիցն եւ զաւա-
կացն, եւ ով որ իշխեսցէ ծախիլ կամ յիշա-
տակարան կտրել, մասն Յուդայի առցէ եւ
խաչահանուացն ընկերակից լինիցի, ամէն:
Դարձեալ յիշեցէ զՋալալեզկին եւ կողակից
իւր Թիլիկն, ամէն: Դարձեալ յիշեցէ Ջա-
լալեզկին եւ միւս կողակիցն Լարիխանն եւ
զորդին Շահուրաստն եւ զստերացն Ուզու-
հի, Սուփիանէն: Դարձեալ յիշեցէ Ջալալ-
եզկին եւ զփեսայն Յակոբյանն եւ կողակիցն
Ուզուհի եւ որդոյն սորայ Ջանիբէկն, Սա-
ֆարադէն եւ Շահուրաստն: Եւ զստերացն
Թայլուխանին, Խաթուրյանն եւ Սարալու
խանուսին, Շահփարէ եւ Սոլթափաշէ,
ամէն: Երեւոյնք խոջայ Ջալալն եւ ծառային
իւրոյ Խադում Յակոբն, ամէն: Հայր մեր,
Դարձեալ յիշեցէ Յակոբյանն եւ զմեկու-
րակիցն Թամարն, եւ նորաբոլորը որդիք
իւր Աւետն, ամէն:

36

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափրկիչ 26, գգ. 17)

ՂԱՅՍԱՐԻԱ ՔԱՂԱՔ

ԶԵՐ (1803)

ԹԵՐԹՔ՝ 319: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 26 X 17,5:
ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւմ,
10 X 6,7: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ դեղձուտում հաստ
քուղք: ԳԻՐ՝ բարձրիկ խոշոր: ՊԱՏԵՐ՝ բազմա-
գունի եւ ոչ շատ ճուրք: ԳՐ՝ Աւետարան, 5ա՝ Եմանդ,
6ր՝ Գալուստն ի տաճար, 7ա՝ Մկրտութիւն, 8ր՝
Պայծառակերպութիւն, 9ա՝ Ղազարոս յարութիւն,
9ր՝ Մտազարդար, 10ա՝ Վերնառում, 10ր՝ Խաչելի
Աստուած, 11ա՝ Թաղայն Աստուած, 11ր՝ Եւրոսմ
զժոխոց, 12ա՝ Յարեա Աստուած, 13ր՝ Համբարձաւ
Աստուած արիմութեամբ, 14ա՝ Հոգւոյն Սրբոյ գա-
լուսում, 14ր՝ Խաչմ Բրիտանի յարեւելից գայէ,
15ա՝ Դաստատումի օրն Գրիստոս Աստուած է: 99ա-ի
լուսամբնաւ՝ իւղարեք կին, 22ր՝ Եւստարմին
Մատթէոս, 102ր՝ Մարկոս, 153ա-ի լուսամբնաւ՝
Յովսէփ Արիմարացին կտաւ ձեռքին, 168ր՝ Ղա-
կաւ, 242ր-ի լուսամբնաւ՝ Յովսէփ Արիմարացին,
248ր՝ Յովսէփն Եւստարմին: ԵՐՈՒՆ՝ 16ր, 17,
19, 20, 21ա, 23ա, 103ա, 157ա, 240ա, սովորական
կարմիր, կազույս քամաճով: ԼՈՒՍԱՆՈՒՄԱՐՔ՝ քացի
սովորական ծաղկամկարներէք, սանի քաշումներ եւ

պլլ մկարներ: ՍՄԱՐՔԱՆՑԱՒ՝ քաշմակերպեր, երբեմն
եւ հրեշտակներ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերն ու գըլ-
խատանքը՝ կարմիր քամաճով: ՄԱՂԱՂԱՅԻՍԱՆ ՊԱՆ-
ՊԱՆԱՐ՝ սկիզբը եւ վերջը միջին երկաթազորով վարժ
սրբոցից մեկական քնքք: ԿԱՐՄ՝ տախտակ կաշե-
պատ, գորգածեւերով: Ա երեսին խոյն սեղմած ձեւե-
րով: Երեսին աւանդի է խոյնը. որոճք յետոյ պղնձակ
եւ, սեղեքը յալումի եւ. մերսից ծաղկէ մկարներով
զուճաւոր քաշած: ԳՐԻՉ՝ կոտամեղի վարդապետ:
ՑԵՂԻ ԳՐԱՆԻԹԵՆԱՆ՝ Ղազարոս քաղաք: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԱՆԻԹԵՆԱՆ՝ ԶԵՐ (1808). ՍԱՆՈՂ՝ վերջին տա-
ցոյ կիրակոս, Դաւոս: ԴԱՆԱՐԿ՝ 2-4ա, 5ա, 6ա, 7ա,
7ա, 8ա, 12բ-13, 15բ-16, 21բ-22ա, 15ա, 16ա, 17ա,
247բ-248ա, 314ա-ի եւ 315բ-ի մի մասը, 816ա-817,
318ա-ի մեծ մասը եւ 318բ:

ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Տափ լուսամբներում ունի
համապատասխան սեղեքի համաբարձր: 14բ-ի
սեղեքը գրաւած է Եկարդի յիշատակաւոր կարմիր
թանաքով. զՍՐԻՍ՝ Եկարդի է Տէր յիշեցէ եւ
Աստուած զԵԼ յիշէ: 16բ-17ա՝ Եւստարմին
ի Բրիտանի կարմիր է Տէր Ողբոյն: 17բ-21ա՝ Եւստարմին

բանները համարաբարձերի աղիւսակը սինակներէ մէջ, Մատթէոսի Աւետարանը՝ 23—100ր., առաջնայնա-
խաղարկութեան, Մարկոսը նախադրութեամբ հանդերձ՝
100ր.—155ր., Լուկասը նախադրութեամբ՝ 157ա—
247ա, Յովհաննէսը նախադրութեամբ՝ 247ա—318ա:
Մարկոսի վերջում (154ա)՝ ճծարուցեալ Յիսուսին,
Ջեռագրի որով ծանօտը փոքր ինչ փաստուած են խո-
նաւութիւնից:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

314ա. Փառք... Եւ արդ, դրեցաւ Սուրբ
Աւետարանն ձեռամբ անարհեստ Կոստանդին
վարդապետի ի թաղաք Ղայսարայի ի Թվին
ՁԾԲ (1303): Որք աւագիք ի սմանէ, յիշե-
ցէք ի Քրիստոս զանարժանս, ամէն:

314բ. Զփրջին ստացաւս սորա զկի-
րակոս, որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանն հա-
լալ վաստակոց իւրոց, յիշատակ իւրն եւ իւր
ծնողացն, հաւր Սաղադին եւ մաւր Հանու-
մին եւ կողակցին Աղայրէկոյն եւ զստերն
Նեղիսին եւ Մուսթին եւ քեր Բէկիլանին,
եղբարն Յովանիսին, Կիրակոսի որդոյն Աւ-
դիին, որ առ Աստուած փոխեցաւ, աներոջ
Բաշարաթին, իւր եղբար Ռայատրին եւ
Իւրեանց մօր Ղարիպ խաթունին, զստերն
Եթարին: Դարձեալ կրկին անգամ աղայեմ
զձեզ ով լուսեւրամ դասք քահանայից եւ ժո-
ղովորդի: յորժամ հանդիպիք սմա կարդա-
լով կամ աւրինակելով, Աստուած ողորմի
ասացէք ժամհար Կիրակոսին եւ իւր կո-
ղակցոյն Աղարէկոյն եւ իւր ծնաւոցն, հաւ-
րըն Սաղադին եւ մաւրն Հանումին, հաւրեղ-
բարն մահապի Մուրադին, իւր կողակցոյն
Անայհաթունին եւ որդոյն Գրիգորին, Ուհա-
թին: Կիրակոսի քեռոյն մահապի Ստեփա-
նոսին եւ իւր կողակցոյն Շահսուլթանին եւ
իւրեանց որդոյց Ռոջա(յ) Մուրադին, խո-
ջայ Բաղդասարին: Եւ առաւել զքահանայքն:

315ա. Քրիստոս Աստուած ողորմեա
վերջին ստացողի Սուրբ Աւետարանին, աս-
տուածատէր եւ բարեմիտ Դաուտին եւ իւր
ծնողացն, հօրն Հէրապետին եւ մօրն Բէկոյն,
եղբարցն Փրիմալին, որ փոխեցաւ ինչ առ
Աստուած, եւ միւս եղբարցն Փրիբէկին,
Աղարէկին, քուերն Թարաքին, իմ կողակ-
ցոյն Աղուսաբերին, որդոյն Մալիքանին,

զստերցն Մէրջանին, Մարիանին, եղբօր որ-
դոցն Ռայատր Միստարին, Պարաքին,
Բաղդասարին, իմ Թոռին Ղարիպանին,
Աստուած լուսեւրացի զիւրեանց հոգին,
ամէն: Դարձեալ կրկին անգամ աղայեմ ըզ-
ձեզ ով լուսեւրամ դասք քահանայից, յոր-
ժամ հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինա-
կելով, Աստուած ողորմի ասացէք աստուա-
ծատէր եւ բարեմիտ Դաուտին, որ ըստացաւ
զայս աստուածախօս Սուրբ Աւետարանս հա-
լալ ընչից եւ արդար վաստակոց իւրոց. յի-
շատակ հոգոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց, ամէն:
Արդ, դրեցաւ Սուրբ Աւետարանն ձեռամբ
անարհեստ զրչի Կոստանդին վարդապետի ի
թաղաք Ղայսարիւս, ի Թվին ՁԾԲ (1303):
Որք աւագիք ի սմանէ յիշեցէք ի Քրիստոս
զանարժանս, ամէն:

315բ. Դարձեալ յիշեալիք ի մաքրափայլ
յաղօթն ձեր զՓրիբէկն եւ զկողակցն իւր
Նիտումըն եւ զորդին իւր զՊարաքն եւ ըզ-
Հայրապետն եւ զզոսերքն իւր զՌանտա-
տիկն, զՍափուրն, զԲեկիտատիկն եւ զԹա-
գուհին: Եւ որ յիշէ յիշեալ լիցի ի միւսան-
գամ զալըստեանն Քրիստոսի Աստուծոյն մե-
րոյ: Ամէն:

318ա. ՁՏԵր Աստուածատուրն, զՏԵր
Բարսեղն որ միջնորդ եղեն սուրբ Աւետա-
րանին, Աստուած ողորմի ասացէք նոցին,
Աստուած մեզ եւ ձեզ ողորմեսցի յիւր միւս-
անգամ զալըստեան, ամէն: Ձնորդող Սուրբ
Աւետարանիս սուտանուն Մարտիրոս յիշե-
ցէք ի Քրիստոս:

22բ. Յերես անկեալ աղայեմ զքեզ
Սուրբ Հոգիդ Աստուած, զի կարողացունցես
զմեզուցեալ ծառայս քո հասանել ինձ ի յա-
ւարտ Սուրբ Աւետարանիս, ամէն: Բարե-
խօսութեամբ Սուրբ Աստուածածին եւ ամե-
նայն սրբոցն քոց, ամէն:

16ա (մեծի Ռուբարով). Եւ ՏԵր Կարապ-
պետս զրեցի դիրս, ծառայ Աստուծոյ, ամէն:
Այսաւր անճառ լուսող ծագում,
ի փրկութիւն մեք կատարումըն,
Ոռնարհի ի վե(ր)նատունն...

4ա. (Վանքի 1654 քուականի կապոյտ
կնիքի եւ ՁԾԲ—1303, Մ. եպոս. Մեքրոյ
ՏԵր—Մովսիսեանը նման նշումներ ունի վան-
քի բոլոր ձեռագրերի վրայ):

37

ԱՌԵՏԱՐԱՆ

(Ղառզուն գիւղի Ս. Նշան եկեղեցի)

ԱՄՊԻՍԵԿԱՅ ՎԱՆԻ

20Գ (1304)

ԹՅՐԹՔ՝ 275: ՄԵՆԹՈՒԹԻՆ ԹՅՐԹՔ՝ 24.3 X 17: ՍԻԻԼԱԿ ԵՒ ՄԵՆԹՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ՝ ԵՐԱՅ, 17 X 6.2: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԻԹ՝ ԹԱՂՔ՝ ԳԻՐ՝ ԲԱՅԵՐԳԻՐ: ԽՈՐԱՆ՝ տասը խորամ՝ 1ա-5բ եւ չորս կիտախորամ՝ 7ա, 83ա, 181ա եւ 208ա երեւոյթում, ԼՈՒՍԱՆԱԿԱՐԴ՝ Կ՝ քանի բուստաղարք: ԹԱՆԱԿ՝ աւել, վերջագրերն ու գլխատառերը՝ կարմիր: ՍԵՂՔ՝ ՆԱՏԱՒ չորս աւտաբանների սկզբնատառերը քաջազգիր: ԿԱՔԱՎ՝ կայեղատ տախտակ, վրան ճշշումով խաչ, ճիւղից ճախշում կտաւ: ԳԻՐՔ՝ Յովսէփ Բանաւայ: 8ԵՂԻ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ՝ Աստիճակ վաճճ (Արճէշ), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ՝ 9ԾԳ (1304): ՍՏԱՅՈՂ՝ 1 Սարկաւազ Բանաւայ, 2 խոյս Թաւաւայ, 3 Խաւաւայ, 4 Մկրտիչ աքեղայ: ԿԱՏԱՐՔ՝ 275բ:

ԵԱՆԹՈՒԹԻՆ... Ձեռագիր Թաղքէ ժողով է, գիրք՝ պարզ: Առաջին էինք թեքերը կրում են խորանարդ աղիւսակներ՝ զարդարւած սիրամարդներով, ազգադէրով, կաթաններով եւ ծառերով:

ՅԵՐԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

272բ. Փառք մանասուրը Երրորդութեան Հաւր եւ Որդոյ եւ Սուրբ Հոգւոյն, այսմ եւ միշտ եւ յաիտեանս, ամէն:

Ջիղճա բաղճանաց բանականութիւնս կամեւով ի նա յանկել յորմէ Հաստեցան յուրէից (273ա) գոյացեալ պատէր Աստուծոյ: Եւ զայս ի ձեռն յուրեւ առաքինութեանց, ու ի նպատակ եղեալ զՅիսուս զվերինն խորհելով, ուր նա նստի ընդ աջմէ Աստուծոյ, որում փափազող եղեալ ի ձեռն... (273բ)... Թանկացող եղեալ արքազանքաւանայի Սարկաւազ անուն առճայեալ Հաւրեղայր ինձ ըստ մարմնոյ, ետ զառ ինձ նկարել ի դէմս Նիւթոյս լուծականի անպիտան եւ նուաստի Յովսէփայ պիտակ անուամբ քահանայի, ի յեղատակ Հոգւոյ իւրոյ եւ ծնաւորաց իւրոց եւ իմոցն յետ աստեացս գեաւոյ ի Բրիստոս կատարեալ առուամբ յարութեամբ փրկչին Յիսուսի: Յառաջնորդութեան տեղոյն եւ վերականգնի Հոգւոց

մերոց աստուածազան եւ գերամաքուր Ստեփանոս վարժապետի:

Արդ, Հայցեմք ի դմայ(ւ)ելոցդ յայսմ անուշաւամ եւ աստուածաղործ բաժակէս, որք Հանդիպէք մին ի (274ա) պէտս ինչ աւառութեան Հոգեկանաց եւ մարմնականաց, յիշել առ ի Բրիստոս ղնախալերական ի սմա յաղաւթս եւ ի մշտական պապատանս զՍարկաւազ քահանայ ստացող սորա եւ ըզմեղոյն եւ ղի եղբայր սորա ղԹումա քահանայ, եւ ղԱստուածատուր միակեց, որ երկտասարդական Հասակա փոխեցան ի Բրիստոս եւ ղզմոց Յովսէփ ըստ իմում տկարութեան, որով եւ ղուք եղիջիք գրեալ ի գիր կենդանի վերին ղպրութեանն անեղծ պայմանաւ: Փառք եւ ղզահարանութիւն Համապատիւ եւ միասնական Սուրբ Երրորդութեանն, այսմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Այլ զի ջանացի ի սա ըստ իմում կարի ոչինչ պակասեցուցեալ որքան էր իմ յաւառութիւն կամաց անթերի լրութեամբ: Սակայն զրմամբ կատարեալս լցուցէ Հոգին Սուրբ Աստուծոյ ի ձեռն փառակցին իւրոյ Որդոյն Միածնի ի փառս Հաւր եղեանաւորի աւրհնելոյն յաւիտեանս: Եւ զվարդապետն մեր ղԱստուածատուր քահանայ, եւ ղեղբայր նորին զՀանգուցեալն ի Բրիստոս ղՍարկաւազ, նոյն ինքն մարդասէրն Աստուած Հանգուցէ ղՀոգի սորա յիւր յաջակողման դասն: Եւ առէ. Եկայք աւրհնեալք Հաւր իմոյ Ժառանգեցէք ղկեանսն:

208ա. Սուրբ Աւետարանիս ստացաւ ղեղէ եւ Սարկաւազ կրաւնաւոր եւ ետու զսա ղծագրել եղբար որդոյն իմոյ Յովսէփոս, վասն անմեղաց յեղատակի եւ փրկութիւն Հոգւոյ իմոյ եւ ծնաւորաց եւ եղբայր իմոց: Աղայեմ ղձեզ ղընթերցաւոր, յիշել յաղաւթս մեր եւ Աստուած ղձեզ, ամէն:

272բ. Յառաջինքն գնացին եւ մեք գնամք եւ ղուք ղայք, սակայն ցաւակցութեամբ յիշեալիք ղմեղ:

208ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանի ղՄկրտիչ աքեղա եւ ղմեղոյն իւր եւ ղեղբայրսն յիշեցէք բարի կամաւ եւ մեղաց թողութիւն խնդրեցէք յԱստուծոյ աղաչեմ:

դի որով չափով չափէք, չափեսցի յիշողացտ յիշեցելոցս ողորմութիւն Աստուծոյ:

274բ. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանին խօյա Թաւաքան, որ բստացայ Հոգոյ իմոյ յիշատակ Հայեալ Հնչից իմոց եւ արդար վաստակոց իմոց, եւ ծննդացն իմոց Հայրն իմ Սատաթիարն եւ մայրն իմ Խոնդ-փաշէն եւ եղբարն իմ Մանուէլ կրօնաւորն, եւ կողակիցն իմ Սալթապիաշէն եւ որդիքն իմ Սարգիսն, Ղազարն եւ կողակիցն իւր Գաւգեայաղէն եւ դուռարն իւր Խուլթու-խաթունն եւ քերացն իմոց Աղայխաթունն, Խանջանն եւ որդին իւր Ամիրն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն, Թաւաքային խորհուրդն յէնց էր (եղևտ տող զմզուած): Թվին ՌԳ (1654):

275ա. Փառք անբաժանելի միասնական Սուրբ Երրորդութեան եւ մի աստուածու-թեան Հայր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ...

Զվերջին ստացող Աստուածայշունէ Սուրբ Աւետարանին, Խաւաթին եւ ծնողն իւր Հանգուցեալ ի Քրիստոս, Ուրախաբանն եւ զՀայրն իւր Նուրիջանին եւ կողակցին Սաւթանխաթունին եւ որդոյն Սաւթանշին եւ Հանգուցեալ եղբարն Սաւթան, Վային, Մալապովին եւ եղբարորդին Շահվալին եւ

ամենայն արեան մերձաւորաց, կարդացողաց եւ լսողաց առ Հասարակ ամենեցուն, ամէն: Աստուած զիւրեանց մեղքն թողայ, արքայութեան արժան առնէ, ամէն:

129բ. Աղաշեմ զեզդ ով սուրբդ ի քահանայս, յիշայ եւ դիտ ի քո յաղաթադ յորժամ կարգաս, քանդի խիստ վշտեցեալ էի ի րազում դարչ մեղաց. միթէ Աստուած ողորմութիւն առնէ յանցանաց մերոց եւ աշխատողացս Սարկաւապի եւ ինձ սուտ զբշիս Յովսէփայ եւ ձեզ ամենեցուն, Ամէն, Ա՛հ դարչելիս:

82բ. Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոս, յորժամ դաս ի միւսանգամ դալստեան քո դասակարգեցես զպարօն Ամիրզան ի դաս առաջելոց եւ դիւր կողայիցն զՏրչատխաթուն եւ զԳեոռայրու զաւակս իւրեանց զԱւաքան եւ զԿովմէիքն, որ ազատեցին ըզՍուրբ Աւետարանս ի Հայալ վաստակոց իւրեանց, յիշատակ իւր արեամբ մերձաւորաց, իւրեանց կենդանեաց եւ մեռելոց (եղբւ տող զմզուած):

Ամէն, եղիցի, եղիցի: Հրոտից ի մնկն օրն կիրակի տուի Պետրոս քահանայի յիշատակ ինձ, վկայութենով պարօն Շաքարպէկին, եւ պարօն Քրմանշային եւ պարօն Շտրչային: Այլ մարդոյ դաւէ չի լինում, չի լինի:

38

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Երեսանայ Ս. Սարգիս Եկեղեցի 389 (1)]

ՉՄԻ (1305)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 353: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 23.2 X 16.7: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԻՑ, 18 X 4.2: ՆԻՒՐ՝ քամբակեաց քույր, ԳԻՐ՝ քայրգէր: ԼՈՒՄԱՆՑԱԶԱՐԴԻՐ՝ որոյ քուռով, սքմազով քանաճով: ԽՈՐԱՆ՝ 2ա, 104ա, 168ա, 272բ, ՄԱՆՐԱՆԱԿՐ՝ 1բ, 1բ յաշ: ՄԱԳԱՂԱԹԱՅ ԳԱԶԱՆԱԿ՝ ունեցել է, բայց կտրուած է: ԿԱԶՄ՝ կաշեպ, ճղշուսով գործեր, մաշուած: ԹԱՆԱԿ՝ ԵՒ, վեր-նագրերն ալ գլխատուներ՝ կարմիր: ԳՐԻՉ՝ եղբայրիկ արեգաց: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԻՒՆ՝ ամպտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԻՒՆ՝ ՉՄԻ (1305): ՍՏԱՅՈՂ՝ առաջին՝ Միխրաբ քանաճայ եւ վերջին՝ Սիւլեան երեց: ԴԱՏԱԿ՝ 272ա, 352բ: ՄԱԿԱՂ՝ Ստեփանոս քանաճայ:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՎԵՐՋԻՆ ստացող Միժէն երէցը եղբէն է Եղի զբնութեանը եւ իւր անձը

զբն: Ձեռագիրն անխամ է պահուած: 1-ի, 108-ի եւ 104-ի լուսանցքները կտրուած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

271բ. Ջնուաստոս յամենայնի եւ դանպիտան զբողոս Եղայրելի յիշեցէք աղաչեմ:

350. Փառք... Աստաւաւր յանկ եղեալ աւարտեցաւ աւետարար սուրբ կտակս ի գեղաքաղաքս որ կոչի (ջնջուած եւ վրամ գրուած «Միժէն երէց յիշեցէք»), ընդ Հո-վանեալ գերաւոյակ սուրբ տաճարիս, որ է անուանակիր Փրկչին: Ձեռամբ նուաստ արեղայի Եղայրելի կոչեցեալ, ի Թվին ՉՄԻ

(1305), ի հայրապետութեան Հայոց Տեան Պրիւորիսի եւ ի թաղաւորութեան Հեթմոսարեպալա աթա(յ)ի, ի փառ կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ ի հրճումն մանկանց նոր Սիոնի: Զի սա է դաւակ ի Սիոն եւ ընտանեակ ի վերին Նրուաղէմ, բանաւոր բարեխաւս անձնական զրախտ պտղաւից, իմանալի քաղաք շահաւէտ: Մարդարտական ստացուած, ուռկան կենացն որսականաց, դարուն ծաղկաւէտ, վարժարան տղիտութեան, լշտազին ուղւոց միւլթարութիւն. սա յիշատակ արդարոց եւ ստացողը սորա ի համբաւէ շարէ մի երկիցեն: Արդ, աղայեմ դամենեան, որք ընթեռնուք եւ լուսաւորիք ի հոգեւոր փարթամութենէ սորա, դնուստս զորոյ յիշեմք ի մաքրափայլ յաղաթմ ձեր եւ զձեռն իմ եւ զեղբայրն իմ զՍտեփանոս քանաւայ, որ ի ծաղիկս աշխատեցաւ: Եւ զպարեկեալ ջորիկն իմ զՏիւրքիկն, որ արդուս զթով սպասաւորեաց մեղ եւ զհոգեւոր եղբայրն իմ զՍտեփանոս, որ շատ սէր եցոյց մեղ: Որում լիցի ամենեցուն մեղ հասանել յիշողացդ եւ յիշեցելոցս ողորմութեան եւ թողորմեան մեղաց ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ(ւ), որում փառք յաւիտեանս, ամէն:

351ր. Ու եղբարք, յիշեցէք ի սուրբ աղաթմ ձեր, զստացող Սուրբ Աւետարանիս զՍիմէոն երէց Բերդակեցի եւ զկենակիցն իւր զՍիմէոն եւ զդասերեք իւր զեղիսաբեթ եւ զՄատարջան եւ զհանգուցեմ որդիքն իւր Եսայի եւ Աստուածատուր եւ զհայրն իւր զՈհանէս, եւ զմայրն իւր զՌուբենատան եւ զեղբայրն իւր զՊայն եւ զորդիքն իւր ըզՌդիւյայ եւ զԴաւալաթշա եւ զամենայն արեան մերձաւորք իւր եւ զվարպետն իւր զՅակոբ կրանաւոր, եւ զՄարտն, որ եւ տեսեալ ըզՍուրբ Աւետարանս, քաջահաւատ էրէց Սիմէոն յոյժ փափակմամբ եւ սիրով էառ ի յարդար մատակոց իւր, յիշատակ հոգոյ իւրոյ եւ յետ աստեացս եւանելոյ, բարեխաւս առ Աստուած. ով որ ուղիղ սրտիւ Աստուած ողորմի ասէ եւ Աստուած նորա ողորմի, ամէն:

352ա. Ենորհիւ ողորմութեան Քրիստոսի... (մէջ քառ կտրուած) Միւլթար անուկ պատուական եւ աստուածասէր զարդարեալ ամենայն առաքինութեամբ, ստացաւ զկենաց կտակս զայս ի հայր աղբանց յիշատակ հոգոյ իւրոյ եւ ի վարժման որոց իւրոց: Արդ, որք լուսաւորիք յայտ աստուածախաւս Սուրբ Աւետարանիս, յիշեմք ի մաքրափայլ յաղաթմ ձեր զՄիւլթար քահանայ(յ) եւ զզուգակիցն իւր զՍիմէոն եւ զանդրանիկ որդիքն իւր զՍտեփանոս եւ զքահանայ(յ) սրտին: Իւր զԹալգիկն եւ զԳրիգորն եւ զՎահան եւ զամենայն ազգայ(յ)ինս իւր, զկենդանիս եւ զմեռեալս: Յիշեմք եւ

զԹաեւրն, որ ձեռնտու եղեն ի ծախս եւ ըզՄիւլթարիկն եւ զՍիմիոնիկն եւ զԱւագորիկն եւ զՎասակ եւ զԱստուայ եւ զՄամտիկն, զՓոքրտիկն, զԹամարն: Եւ Քրիստոս Աստուած պարգեւատուն...

1ա. (Յիշատակարամը եղծուած է) Յիշեցէ եւ թողութիւն խնդրեցէ կենակիցն պարոն Զաքարէի բարեպալտ եւ քրիստոսասէր աղախնոյն Թամախաթունիս եւ կենակցին Սարկաւադին... (զմոլած) անին, որք սիրող են եկեղեց(ւ)ոյ եւ յիշողք յիշեալ լիցիք առաջի Քրիստոսի (վերջիմ մասից թերթը կտրուած է):

272ր. (Յովհաննու Աւետարանի կիսախորամի մէջ) Քրիստոս Աստուած յորժամ դաս փառաւ Հաւր, յիշեալ զմեղուցեալ աղախինքն զո զՄիսխաթունն, որ անկեալ կայ պաղատանուք առ ոտս աւետարանիս քո Յուաննիս եւ թող զանցանս սորա:

853ա. Փառք դանայսուրբ Երրորդութեան Հաւր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ, ամէն: Ամի Ռիֆ (1573) ի թաղաւորութեան Ծաւ Թահմադին, ի հայրապետութեան Տէր Ովանէս արհիպիսկոպոսին, կազմեցաւ Աւետարանս կրկին, ձեռնար սուտանուն Անանիայ խարոդայիս, Արդ, աղայեմք զձեղ ով դաս քահայնայք, որք հանդիպեցք սմայ կարգալով կամ աւրինակելով, յիշեցէ զՏէր Աւետիս կրանաւորն, որ ետ նորոգէլ ըզՍուրբ Աւետարանս ի հաւալ ընչից իւրոց, յիշատակ իւր եւ ծնաւոյց իւրոց Հաւրն իւրոյ Բէզիթին եւ մայրն Սիմայրին եւ մաւրքուրն Հեղինարին: Նորոգեցաւ ի դրուսն Սուրբ Թումայի առաքելոյն եւ ի Սուրբ Աստուածածինս, եւ ամի ի սուրբ եկեղեցին Բերդակայ: Ով որ կարդայ, Աստուած ողորմի ասէ Տէր Աւետիս արեղային եւ Հաւրն Բեզիթին եւ մաւրն Սիմայր: Աստուած մեզ ողորմեցէ, ամէն: Դարձեալ յիշեցէ զԵրդակայ աղախութեան զՈհանէս, զՎարդան, զԲաշխիկ, զՄանուկ, զՅաղուբն, զՆազարն եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն: Հայր մեր որ...

353բ. Առաջի Աստուծոյ եւ առաջի մարդկան եւ խուճայ Ովանէս Զուղեցի, Միզրիիկն, Միզրայրուլ ալդին, Վարդանայ արտուն, Տէր Ներսեսի Գետաուն առի տուլի Բերդակայ, գուտ եւ տաճարն վանն: Միկրտինն ծառայ: Քանի որ կենդանի եմ ուտեմ, լուսն տամ: Եւ այլ ու այլ չկայ, ինչ մարդ որ այլ ու այլ անէ, մասն Յուդայի առցէ, պատմի Կայէնի առնէ: Թիմ Ռիֆ (1583): Անդուն վկայ, Մարտիրոս վկայ, Զուղեցի Միբաք վկայ (եւ այլ ինքզ վկաներ):

39

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափրկիչ 38, գգ. 18)

ՀՌՈՄ

ԷՃԾԹ (1310)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 327: ՄԵՆԹԻԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 23, 6 X 18: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆԹԻԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-սիւմ, 17 X 5, 7: ՏՈՂԳ՝ 18: ՆԻԻԹ՝ մագաղաթ, մա-
ֆաթ, մուրք: ԳԻՐ՝ բալարգիւր: ՋԱՐԳԱՐԱՆԳ՝ հա-
րուստ, գլղմզգլղմ թամազով եւ ուկեգծ: ՊԱՏԿԵՐ՝
7ա՝ Մատթեոս, 101ա՝ Մարկոս, 180ա՝ Ղուկաս,
253ա՝ Յովհաննէս. Յկարուած եմ էջերի թախտա-
գաղ: Կիտախարամների մէջ: ԿԻՄԱՆՈՐԱՆ՝ 7ա, 101ա,
180ա, 253ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐԳ՝ 7ա, 101ա, 180ա,
253ա (վերը երեքտակմբ, ամբողջ էջը բռնող պատ-
ւանդանով), ՍԿՁԻՆԱՏԱՒ՝ հասարակ կարմիր թա-
մազով: ԹԱՆԱՒ՝ սեւ, գլխատառներն ու սկզբնատո-
գրերը՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ տախտակ կաշեպատ, որի կա-
շին մաշտակ է, իսկ ծարմամզներն ընկնի եմ: ԳՐԻԶ՝
Տիմուրք: ՏԵՆՂԻ ԳՐՁՈՒԹԻՍԱՆ՝ Հռոմ: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐՁՈՒԹԻՍԱՆ՝ ԷՃԾԹ (1310), ԳԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 6բ,
159բ-ի մէջ եւ կէս սիւմալ, 252բ-ի, Բ սիւմալ, 325-ի
Բ սիւմալ, 326ա-ի կէտից-327բ: Վերջին քերթը,
իմպլեւ եւ մէկ այլ քերթ սկզբից չէյեղակաւած՝
փակցուած եմ տախտակին:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. — 1բ-2ա Եւսեբիոս Կարպի-
նոսի ուղղուած թուղթը, կտր ձեւագծերի մէջ, 2բ-
3ա արխանկեր աւետարանների համարաբանները
գրելու համար, որ միայն գծազրուած են եւ մի-եւ-
րու սկզբնատուցները գրուած: 7ա-100՝ Մատթէոսի
Աւետարանը, 101-159բ՝ Մարկոս, 180-252՝ Ղուկաս
եւ 253-324՝ Յովհաննէս: Մարկոսի վերջում հայ
գեարդեցաւ Յիսուս, իսկ Յովհաննէս վերջը՝ Վերջ
կնոջ շնացելոյ: Աւետարանները նախադրութիւններ
ունեն: Ձեռագիրը լաւ է պահուած, Բ սիւմալ մի քանի
սեղ տառերը աղտոտել են: Աւետարանը պատկա-
նելի է եղել Լեհաստանի Հայոց բռնի կաթոլիկացեող
Նիկիայ եպիսկոպոս Թորոսովին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՐ

324բ. Փառք համադրլ եւ միասնական
Սուրբ Ներսիսեանի յախտեանս յաւի-
տենից, ամէն:

Յամի էՃ-երորդի Մ-երորդի իններորդի
(1310) թուին Հայկազեանս առաջարկ աւար-
տադրեմալ եղեւ աստուածախաւս եւ կեն-
սատու Սուրբ Աւետարանս Քրիստոսի Աս-
տուծայն մերոյ, զոր ընկալիս յաստուածա-
լուր վարդապետութենէ երկնաւոր Հովուա-
պետին, սրբոց աւետարանյացն Մատթէոսի,
Մարկոսի, Ղուկասու եւ Սրբոյն Յովհաննէս
աստուածաբանի, յառաջացեալք յանապա-
կան եւ յանաճաբար գետոցն չորից յորդա-

խաղաց մտակաց յարուինս եւ ի զովացունս
ծարաւի անձանց եւ յաւրինեալ զսա թաղ
արքայական եւ եղեալ ի գլուխ մարս մերոյ
եկեղեցւոյ, ի պարծանս Հանուրց Հաւատա-
ցելոց քրիստոնէից եւ ի փառս փառաց թա-
գաւորին: Ջոր իմ մեղապարտ եւ սուտա-
նուն քահանայի Տիմաւթի, ցանկացաւք եղէ
այսմ (325ա) աստուածախաւս մատենի եւ
ստացա(յ) զսա ինձ զանձ անկողոյստելի եւ
փրկանս մեղուցեալ Հոգ(ւ)ոյ իմոյ, ընդ
նմին եւ ծնաւդաց իմոց, եւ տամ զսա ի տու-
նըն Հայոց Փերուճ քաղաքին, յիշատակ ան-
ջինջ ինձ եւ իմոցն ամենայն: Ըստ այսմ թէ
երանի, որ ունիցի զաւակ ի Սիոնի եւ ըն-
դանեակք իցեն ի յերուսաղէմ: Արդ, ես ի
թափուրս ի դործոց բարեաց եւ յցնալս ա-
մենայն յանցանաւք, գերեսս ի մայրն ի նոյնալ
աղերսահայց մաղթանաւք խնդրեմ յամենե-
ցունց, զի ո՛ր ոչ եւ իցէ, որ Հանդիպեսցի
մաւ տեսութեամբ կամ ընթերցմամբ, ստոի
մտաւք եւ կարէկցաբար իբրեւ եղբաւր սի-
րելոյ աղաւթից յիշման արժան արասլիք եւ
թողութիւն խնդրեսլիք առաջի մեղասա-
ւիչ պատարագին:

Բայց արդ, գրեցաւ սա ձեռամբ յոգնա-
մեղ եւ սուտունն եւ փցուն եւ յետին գրչի
Տիմաւթի, ի լաւ եւ յընտիր աւրինակէ, ի
Հռահիւաւոր մայրաքաղաքս Հռոմ ի Հանգըս-
տարանս Հայոց, առ դրան Սուրբ Առաքելոցն
Պետրոսի եւ Պաւղոսի եւ Սրբոյն Աս-
տուածածնիս, եւ որ մերն է Լուսաւորիչ եւ
այլ սրբոցս:

Դարձեալ աղայեմ (325բ) զամենեանս
վասն սիրոյն Քրիստոսի, որք Հանդիպիք
այսմ սուրբ կտակին, մեղաց թողութիւն
Հայցեցէք ի պարգեւողէն Հասարակաց, վե-
րոյ գրելոցս ի սմա: Եւ վասն խոշորութեան
կամ սղալանաց, որ ի սմա՝ չլինել մեղա-
գիր, քանզի կար մեր այս էր եւ որ առասն
է յամենայնի պարգեւիչն տիեզերաց Քրիս-
տոս մեզ եւ ձեզ ողորմեսցի, որ է աւրհնեալ
յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

252ա. Ով ընթերցողք Սուրբ Աւետարա-
նիս, զմեղուցող գծող սորա, յիշեսլիք ի
սուրբ աղաւթս ձեր, եւ որ ասէ Աստուած
ողորմի, գտցէ ողորմութիւն ի Քրիստոսէ
Աստուծոյ մերոյ:

252թ. Եւ Նուաստ Նիկոլ պարոն Եղորդի որդի մականտամբ Թորոսովիչ, ողորմութեամբն Աստուծոյ արգելիկոպոս եւ վարդապետ Լովա եւ յաթոռակալ ամենայն Լէւոյ աշխարհի եւ Պողոսանց երկրի, Թվին Հայոց ՌՀԼ (1629) սեպտեմբերի ամսոյ ի Բ (22) օրն երեքշաբթի:

Ով ընթերցող Սուրբ Աւետարանիս, ըզմեղուցեալ զծող յիշեցիք ի սուրբ աղաւթս ձեր եւ որ ասէ Աստուած ողորմի, գտցէ ողորմութիւն ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ, ամէն:

159թ. (ձեռագրի տառերով) Զատարաւոյ սուրբ յիշեցիք ի Տէր:

326ա. (Անձ բոլորգրով):

Քրիստոս Աստուած եւ զատաւոր,
Փրկիչ անծնալ եւ փառաւոր,
Յիսուս անուս պատշաճպար,
Խնդիր եղար Հայր փառաւոր,
Թէ որ փրկիչ երախտալոր,
Յետ զայոց զատաւոր,
Մեր ճնշեցեալս յիշաւոր,
Գալոց եւ դամ ի այն տար,
Լուռ լիմիս Աստուածայմար:

Աստուածաշունչ Աւետարանս եւ երկնահանգ բուրաստանս, որ եւ սայ անկեալ

էր գերութիւն, նայ պարոն Ամիր Կաֆացի գնեց զինքն իւր արդար ընչաւ ու պատարագեց յաւտար կամաւ ի վայելումն Նահատակատար Աստուածայմիս, իր յիշատակ է եւ իւր ծննաւորացն եւ իր պսակաւոր կողակցուն Դուխտարմիքին, յաւիտենից յիշատակ իւրեանց ծնաւորացն: Սուրբ Զահանայք, յորմամբ ընդերսուք ձեր մաքրապալ աղաւթքըստ յիշեցէք պարոն Ամիրին ծննաւքն ըզհայրն Յրանկալ եւ մաւրն անունն Խթայմեւիքն յիշեցէք եւ դուք յիշեալ լինիք առաջի ատենի, Գրեցաւ աստուածայմունչ Աւետարանս Թվին ՊՂԱ (1442), Թ. է. (Բ). Դ. Մ. Թ. 1 որ գրեց:

4ա. (Յետգրով) Թիմի Ժորք Աձնթ (1765) ներհան Ժեռաւն (17) գրեցի Սուրբ Աւետարանիս վերայ անարժան սարկաւազ Ոհանէս Տէր Թադէոսեան Սուրբ Յակոբայ ծառայ է:

(Սկզբի չեղաւած քերթի վրայ ճկարւած է ճնտախարաւած սիրտ, որի վերելում գրաւած է. S. K. I.):

1 Թ. է. (Բ). Դ. Մ. Թ. Ժորքեանցի եւ Եղորդի կարգաւորած է Աւետարանս (անհ. Լ. Խաչիկեան, ծն գրէր Յիշատակաւորներ, մասն Ա էջ 548):

40

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ս. Գեորգ 517 (5)]

24Բ (1313)

ԹՆԲԹՔ՝ 435: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՆԲԹՔ՝ 14 X 9,5. ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՆՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 9,9 X 6: ՏՈՂԳ՝ 18: ՆԻԻԹ՝ հասարակ բուլղ, ԳԻՐ՝ բոլորքեր: ՋՈՐԴՈՒԳԻՐԳ՝ կարմիր զայնով, հասարակ տեսակի: ՊՆԿԵՆԻՐ՝ (միայն կարմիր քառաւոր) 6թ, 11թ, 19թ, 32թ: ԿԻՍՆԱՐԱՆ՝ 120ա, 194ա: ՃԱԿԱՑԱՐԱՆ՝ 323ա: ԿՈՐԱԳԻՐԳ՝ կարմիր տառերով: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ՝ երկու հատ կիսախորանմանի մետ բաց կարմիր զայնով: ՍԿՐԵՆԱՐԱՆ՝ կարմիր երկաթաքեր: ՄԱԳՆԱՐԱՆ՝ ՊՆԱՐԱՆ՝ իւրաքանչիւր կապի երկուսեան քերթ, վրացերէն խոցուրի: ԿԱՐԱ՝ կաշեղաւ տախտակ, ձերսից ծաղկաւոր չիք, պաճուճալ եւ արծաթապատ խաչով: ԳԻՆԳ՝ Ներսէս կապի: ՏԵՂԻ ԳՐԳՆԻԹԵՆՆ՝ ՍԿՐԵՆ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԳՆԻԹԵՆՆ՝ 24Բ (1313): ԴԱՐԱՆ՝ 1ա, 5ա, 11թ, 119ա, 430թ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը միւլէ է պահուած: Սկզբից պահուած է մի քանի թերթի: Առաջին կողմի կողմի վրայ մի արձանիկայ խաչ եւ լուսնի արծաթով շրջապատուած, երկուսը կապի: 60 հատ մանր արծաթայ բեւեռներ: Վերջում սին զէրգ վասն կնիքն շնորհելոյ: Սկզբի երկու պաշտանակ թերթերէ էլակաւորած լին, հաշուեցիք ընդհանուր թերթերէ վրայ: Ուրի տեսարաններէ ցանկեր:

ԵՒՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

429ա. փառք.

429թ. Շնորհիւ Տեառն սկսաւ (յ) եւ ողորմութեամբ նորին աւարտեցաւ լուսայեղծ սուրբ եւ տեղալի Աւետարանս Տեառն մե-

րոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Գրիստոսի, Ձեռամբ յոքնամեղ գրչի ներսէս կ'այցոյ մեղաւորի, ի վայելուան անձին իմոյ եւ ի յիշատակ հարց եւ եղբարց իմոց զնացելոցն ի Գրիստոս: Արդ, դրեցաւ սա ի յանապատս որ կոչի Ակ-ներ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Նշանին եւ Սուրբ Յակովբայ եւ այլ աստուածահաւաք սուրբ նշխարաց, ի Թաղաւորութեանն Աշխի բա-րեպալտի եւ ի Հայրապետութեան Տեառն կոստանդնայ կիսարց(ոյ), ի Թուրք Զնի (1313), Աղայեմ զամենեան, որ աւկտիք ի սմանէ յիւնցէք ի Տէր զգրող եւ զկազմող սորա եւ զննջեցեալս մեր, եւ որ յիշողն է բարեաց մեղ եւ ձեղ ողորմեսցի, ամէն:

430ա. Ընդ նմին եւ Մուրադին եւ ծնո-րաց (մէկ քառ զնշուած) Ումէկին եւ մաւրն Արմանին եւ եղբորն Մահուտին եւ որդւոյն Աղուպաշին, ծառուղչիախին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ որ յիշէ եւ Աս-տուած ողորմի ամէ, Աստուած իւրն ողորմի:

430բ. Կազմեցի ես Սառահնեցրա զԱւե-

տարանս ի Թիւն Հայոց Ձե (1456), ի փառս Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

431ա. Սուրբ Աւետարանս զերի էր ան-կեալ ի ձեռն այլազգաց Թարմէզ, եւ ես Տէր Ղազարս եւ եղբայրն իմ Բլէն եւ զհայրն մեր Իսաղն եւ զմայր մեր Խամուշն, Հանդիպե-ցանք զնեցինք յիշատակ մեր եւ որդոցն մե-րոց Ազարիային, Ջաբարիային, Անանիային, Իսաղին, Ալէքսանին, Իսրայէլին, Սարգե-սին, Գիւարկիլին, Մինասին եւ զհոգեւոր եղ-բայրն (Ստեփանոս): Ով եղբայրք, յիւնցէք եւ լի բերանով եւ ուղիղ սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմես-ցի իւր միւսանգամ դաւտեանն, ամէն, Հայր մեր որ...:

Դարձեալ, ով եղբայր, այն ժամանակ կազմեցաւ Սուրբ Աւետարանս, որ Սալա-մաստայ քաղաքի ժողովուրդն Անարայ բե-րին ի յիւրեանց տեղն:

(117բ-ի, 119ա-ի եւ 193ա-ի վրայ եղել եմ ամվարժ ձեռագրով յիշատակարաններ, որ զնշուել եմ):

41

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամեմափրկիչ 41, գգ. 18)

ՂԱԶԱՐՈՒՒ ՎԱՆՔ (ՏԱՐՕՆ)

24Գ (1314)

ԹԵՐԹՔ՝ 368: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 23, 5 X 16: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-ԵՒԱ, 17 X 5: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻՒԹ՝ զնշուածն հաստ քուզք: ԳԻՒ՝ քուրցիք: ԶԱՌԳՐԱՆՔ՝ կարմիր եւ կապոյտ քամաքներով, միայն գեղեցիկ քաղաքու-քեամք ձեւեր ու կնիգամակերպեր, մամուռն յո-քամեցրը: ԽՈՐԱՆ՝ 5ա—10ա (10 հատ), ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 12ա, 116ա, 179ա, 285ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ համա-բեա տաճկ երեսի վրայ ծաղկաւոր ձեւով եւ աւետա-րանների սկզբների՝ կնիգամակերպերի բարդու-քեամք: ՍԱԶԱՆԱՑԱՐ՝ կարմիր քամաքով քայմա-կերպեր: ՄԱԳՈՂԱԾԵԱՆ ՊԱՆԱՐԱՆ՝ 1 քերթ միայն սկզբում, վկայաբանութիւն, միջին երկարագրով, ԿԱԶՐ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից ծաղկաւոր քա-քամ: Երեսն երեսիւ էլ անգամ կարդիր: Վրամ ունե-ցել է յայեր, արանք պակուել են: ԳԻՒԶ՝ Առաջի քանից: ՏԵՐԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Ղազարս վանք (Տա-րոն), ԺԱՄՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ 24Գ (1314), ՍՏԱ-ՅՈՂ՝ Թումայ քանից: ԴԱՏԱՐ՝ 2ա—5ա, 10բ—11բ, 178ա-ի Բ սիւմակից—178բ, 283բ-ի Բ սիւմակից—284բ, 368—368բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ — 5ա—10ա պարունակում է Եւսեբի Թուրթը եւ աւետարանների Համարաբանե-րի աղիւսակները: 12—115բ՝ Մասթէոս, Նախադու-թեամք, 116ա—178ա՝ Մարկոս, Նախադութեամք, վերջում ունի «Յարուցեալ Յիսուս»: 179ա—283բ՝ Ղուկաս, Նախադութեամք, 285ա—368ա՝ Յովհան-նէս, որի վերջում՝ «Իրէ Կնոյն Նացիւոյ» 385բ Յով-հաննէս Նախադութեանը, որի տակ գրիչը մանր տա-ռերով գրել է Հեռուեալը: Այս յառաժ պիտի որ գրուէր թան զյիշատակն եւ լկայ յաւերնակն: 179ա խորանի մէջ կայ մի պատկեր՝ շուրջը ծաղկազերծով դրած: «ԶԹումայն (Կրեւի ստացողը) յիւնցէք»: 11, 22, 72, 73, 180, 181, 178, 357, 359 Թերթերը կա-թմից պոկուել են: Ձեռագրի վիճակը միջակ է:

ԵՒՆԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

363բ. Փառք...

364բ. Ի Թուրք Հայոց ԶԵԳ (1314) գրե-ցաւ Սուրբ Աւետարանս այս ի գաւառին Տա-

հեցարուգ սիրով առ իմ նուազությունսն և և մի ըստ արժանոյն բամբասէջ զհամարձակութիւնս իմ, զի ոչ յանձին զաւրուժիւն վաստակեցեալ գրեցի, այլ ի փափաջ սիրոյ թրեւս պատճառ լիցի փրկութեան հոգւոյ իմոյ և զերծումն յանշնջ հոյոն, նաեւ ծնողաց իմոց և ամենայն զարմից յիշմամբ Տէր ողորմեսայիւ պատահողի սմա սուրբ եղբարց, և զբեցաւ սա ի թուականութեանն Հայոց ՁՀԼ (1329), ի Հայրապետութեան Տեառն Յակովբայ և ի Թաղաւորութեանն Հայոց Լեւոնի որդւոյ Աւշին: Արդ, որք պատահիք սուրբ տառիս յիշեցիք զեղկելի գրողիկ զկարապետ և զծնողսն իմ և զհաւրեղայրն իմ զվարդան քահանա և զմաւրեղայրն իմ զՀայրապետ զուսուցիչն իմ և զանգուցեալ եղբարն իւր զՍուքիաս, զԿապետ և զՍարգիս, աղաչեմ յիշել ի Տէր զպրեմաբ նահատակեալ քահանայ զվարդան, որ զաւրեմալն էր գրեալ, յիշեմք ի Տէր և զԹորոս քահանայ, որ յուղեղն և ի հետեյն աշխատեցաւ:

Եւ ես դարձեալ յերեսս անկեալ աղաչեմ յիշել զժանտառան գրողս սորա և ըզկազմաւ զկարապետ և զհանգուցեալ ծրնալսն իմ եւ որ առատն զյանձնիսն ձեռ յիշողացդ և ձեռ յիշեկեացս ողորմեսցի յիւր միւսանգամ զայստեանն և իմա փառք յաւիտեանս, ամէն:

Յիշեմք ի Տէր և զՍարգիս քահանայ և զծնաւորս իւր, որ զգիրքս ծաղկազարդեաց և Աստուծոյ մերոյ փառք յաւիտեանս յամէն ամէն, Ռ—ւ Խ (1591), ամէն:

348. Փառք...

Աստանաւոր աստուածազարդ և զերայհաւ զեղապանոյճ եւ ծաղկաւէտ Աւետարանս, յիշատակ է պարոն Գորգին և ծնողաց իւրոց հաւրն, քեռի Յովանիսին և մաւրն Մամաթաթուսին և երբաւրն Մուշեղին և կենակցին իւրոյ Խոյանգային և որդոցն պարոն Սարգսին և Դաւթին և Յեւատային և Յովհաննիսին և դստերացն որք ի Քրիստոս ննջեցեալ են Կույսիին և Մուսնաթին և Դուռնային և ամենայն արեան մերձաւորացն: Արդ, ստացաւ զոս արդար վաստակոյ իւրոց և շնորհաց Սիմէոն քահանային յիշատակ իւր և ծնողաց իւրոց: Յիշեմք ի սուրբ աղաթս ձեռ զպարոն Գորգն և ծնողսն իւր և զկենակցին իւր:

(Գրեթէ նոյն յիշատակաբանը տարբեր գրչով գրուած է նոսր 347ր—348ա-ի վրայ):

349բ. Զվերջին ստացող աստուածա(յ)ին բուրաստանի զպարոն Խաչիկն և զկենակցն իւր զՅիւսիան և աստուածապարգեւ զթեաւարոյս զզաւակն իւր զԹորոս աղաչեմ մաղթել (մաղթանմոք) ... և յիշողք յիշեալ լիլի ի Քրիստոսէ, ամէն:

Tor-Avetislian, Katalog

(4ա-ում և 350ա-ում կամ Ստեփանոս Փիլիպպոսեանի և Աստուածատուր Գիմոս Առաքելեանի 1855 և 1837 բուսականների յիշատակագրութիւնները):

1բ. Զվերջին ստացող հոգեբուի Սուրբ Աւետարանիս զպարոն Ոսկանն, որ ի տիս մանկութեան փոխեցաւ առ Տէր և զծնողսն իւր զՍուլայ Գրիգորն և զՍողոմոն և զեղբարքն իւր զՍուքիասն, զՄէլիքն և զհանգուցեալ եղբարքն Մէլիքն, Սարգատն, Յոհանն, Մանուկն, Փանոսն և զգլխեք իւր Տատուն և հանգուցեալ Դշխոյն Խանդուկն յիշեցէ և Աստուած ողորմի ասացէ: Դարձեալ յիշեցէ զհորեղբարքն Ոսկանին զՍուլայ Բաղդուն, զՀայրապետն, հանգուցեալ Աւետիկն, Տէր Աստուած ողորմեսցի իւրեանցն: Դարձեալ յիշեցէ զՍուլայ Մայիկանն և զկողակիցն իւր զՀովսիսիմէն և զծնողսն իւր զՄէլիքն և զՍառնն և զորդիքն իւր զՍուլայ Գրիգորն, զՍուլայ Բաղդուն, զՀայրապետն, զհանգուցեալ Աւետիկն, Տէր Աստուած ողորմեսցէ իւրեանց, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ զՍուլայ Բաղդուն և զկողակիցն իւր զՓէրիխանն և զորդիքն իւր զԿարոն Դաւութն և հանգուցեալ որդիքն, Լուստաւան, Փանոսն, հանգուցեալ զուստրն Սափուրի, Սամարգուրի, Մէլիքն, իւր կուղակիցն Խանիպան, զուստրն Լուսիսիանէն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ զՍուլայ Մայիկանն և զմիւս կենակիցն իւր զԹէփաշին և զգրատերքն իւր զՏուստուն, Դաւաթաթուրն, Սոլթանն և զըոյրն Սոլթանն, յիշեցէ և Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ զՍուքիասն և զկողակիցն իւր Թէլուսն և զորդիքն Մատուրն, Աղամայն, Փանոսն, հանգուցեալ զուստրն Սափուրի, Սամարգուրի, Մէլիքն, իւր կուղակիցն Խանիպան, զուստրն Լուսիսիանէն, ամէն:

4բ. Դարձեալ յիշեցէ զստացող Սուրբ Աւետարանիս զպարոն Ոսկանն և կենակիցն իւր Մարիանէն և զորդիքն իւր հանգուցեալ Յակովբան, Խաչիկն, Քրիստոս Աստուած ողորմեսցի ըստ մեծի ողորմութեան իւրոյ, ամէն: Թվին ՌՁԹ (1640) յուլիս ԺՁ գրեցաւ յիշատակաբանս:

5ա. Նուիրէ զՍուրբ Աւետարանս տիկին Անաթաթուն Հայրապետեան առ ժուրք եկեղեցին Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ ի Զուր 1872 ամի:

14ա. Յիշեցէ զՍուլայ Գրիգորն և զկենակիցն իւր զԽաթուն Սողոմոն և զորդիքն իւր զՍուքիասն, զՄէլիքն և զՈսկանն, և զզատերքն իւր հանգուցեալ Դշխոյն, Խանդուկն և զկենակիցն իւր զՍուքիասն, ամէն:

43

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափքիչ 47, գգ. 4)

ՋԱՒԻՆԱ ԱՆՈՊԱՏ

ՉԼԹ (1330)

ԹՅՐԹԳ՝ 288: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՅՐԹԻ՝ 23 X 16: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԻՄ, 18 X 5: ՆԻԻԹ՝ մտադարձ 1—282, իսկ 283—288 քաղք: ԳԻՐ՝ բայրգքք: ԹԱՆԱԳ՝ ան: ՋԱՐԳՄԱՐՆԻ՝ Խառնատ պատկերազարդ, անկզմ: ՊԱՅԿՈՐ՝ 1ք, 2ա, 3ք, 4ա, 5ք, 6ա, 7ք, 8ա, 9ք, 10ա, 11ք, 12ա քնքքքք վրա Սևտուսից մինչև: Հոգեգալուստը տնօրինակով պատկերներ՝ անկզմ: 23ք Մառաթեա, 92ք Մարկոս, 138ք Ղալկա և 219ք Յովնանես և Պառլարմ: ԽՈՐԱՆ՝ 13ք և 14ա պատկերներով, 15ք, 16ա, 17ք, 18ա, 19ք, 20ա, 21ք, 22ա: ԿԻՍԽԱՐՈՐՆ՝ 24ա, 88ա, 138ա և 220ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԳ՝ անկզմ ծաղիկներ և քաղամներ: 60ք, 67ա, 160ա, 276ք էշ-բաւ պատկերներ Յիսուսի երաշգործալիմներին: ՍԿԱՐԱՆԱՐ՝ անկզմ, Խառնատ: ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշիպատ, Ա երեք իսկ անգամ, երկրորդը այլ ձև-եր, մերսին կամայ զանազակ: ԳՐԻՉ՝ կիրակոս վարդապետ Սեմկային: ՏՆԼԻ ԳՐՁՈՒԹԵՄ՝ Ջալամա մաղապա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՄ՝ ՉԼԹ (1330), ՍՅԱՆՈՐ՝ Վեցն որ է վրթառն: ԵՄԱԿՈՐ՝ կիրակոս Թաւրիցի: ԳԱՅՐԻ՝ 1, 2ք, 3ա, 4ք, 5ա, 6ք, 7ա, 8ք, 9ա, 10ք, 11ա, 12ք, 13ա, 14ք, 15ա, 16ք, 17ա, 18ք, 19ա, 20ք, 21ա, 22ք, 23ա, 61ք-ի Բ սիւ-Յակի կեղծ-28ա, 219-ի Ա սիւմակի 3/4-ից-Բ սիւ-Յակի վերջը, 287ա-ի Ա սիւմակի 1/2-ից, 288ա Ա սիւ-Յակի 3/4-ից-288ք:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ:— Ջեռափրը ևս է պահուած: Գաղկեղները բառական զեղծիք են, 12ա-ում Հոգե-գալուստն պատկերի սակը գրուած է: Ըն շնորհա-բայի տեղին զստացող Աւետարանին յիշեցէ և զԵր-բակոս Կերորդ աղանձ: 24ա—61ք Մառաթեոս է, 98ա—138ա՝ Մարկոսը, 139ա—219՝ Ղալկա և 220ա—276ք՝ Յովնանէսը: Աւետարանները շախ-աբսթրակցներ և ցանկեր յունիկ: Սկզբում կան հա-մարբարանքներ: 24ա և 276ք-ի Ք սիւմակի մէջան-զում կայ ինչ-որ ան, լրնթեցրուող կնք: 282ք-ում կայ լատգիր անհետաքրքրական մի գրութիւն: Ջե-ռափրը բառական սիրտն է և հետագործակոն իր-բն զգալականի պարզութիւն:

279ք. Փառք...

281ա. Մարդ, այսպիսի պատուական և անդին մարդարդի բաղմանակ իբրեւ զի-մաստուն վաճառականն մեծագագած իշխանս Վեցնի մականունն կոչեցեալ Վրթանէս, որ արհամարհաց զնոտի փափկութիւն կեն-ցալայն, խարաղեցզգեստ եղեալ կրանաւա-րեցաւ և լինեաց եկեղեցիք մեծապայծառ հանդերձ եղբարն իւրով Գիշար իշխանաւ

յանուն Սուրբ Աստուածածնին. և զշինեալ եկեղեցին Դեղձանաւանաց աւելցին և զմա-մաստունն զեղ(եց)կապէս յարինեցին և մո-ղովեալ բազում կրանաւորս և զցաղ և զցերեկ արտասուաթոր պաղատանաւ հայցէ յԱստուծոյ զԹողութիւն յանցանաց և զխա-ղաղութիւն ամենայն աշխարհի:

Արդ, ընդ այլ բարեացն զոր արար և առնէ, բազում տենչանաւ և եռանդնա-լարժ բաղձանաւ ևս զքել և զաւետարան կտակս ի վայելումն անձին իւրոյ և եղբարն իւրոց Ազատային և Գիշարին յաղթող և քաջ իշխանացն բարեկրթաց:

Արդ, զբեցաւ սա ի Թուականութեան Հայկական տոմարին ՉԼԹ (1330), ի հայ-րապետութեան Տեառն Յակոբայ և ի Թա-զաւորութեան Հայոց Լեւոնի և Վրաց Գէ-որգայ և ի զանութեան Գաւալիտի յա-նապատին Ջղաւա, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի և աստուածակիր սուրբ Նշանաց: Չեռամբ ամենամեղ և անարժան ծառայի Աստուծոյ Կերակուրի պիտակ անուն վարդապետի Սեմկայեալայն Նշեհի:

Արդ, աղաչեմ զամենեանեան զպատա-հողալ այսմ սովորի, զվերոյ ասացեալս Վե-գնն ճշնաւոր և զեղբայրն իւր զպարոն Գի-շար յիշեցէ ի Քրիստոս, որ յոյժ փափաք մամբ զքել ետուն զԱւետարանս և ծաղկել օսկով և կազմեցին օսկէտուսի արծաթա-պատ և ակամբք (282ա) և ընդլուզեալ մարդարտով զարդարեցին. յիշեցէ և զԷ-րազդըն ժանուկն պէտառն զորդի Բիշարին և զԱւետային և զՎարդային որդի Նորա և զԵյր պարոնաց զԽորիշահ և զԳլուխ Նո-րա զպարոն Չեռարն ամենայն զաւակաւք. և զմիւս յայն զՎախագ ամենայն ընտանեաւք և զմայր պարոնաց զԴաւիթ և զԹաւր-թանի զուգակից Գիշարին: Այլ և զճնաւորն Վեցնեա զպարոն Վարդան և զՄանան յիշել աղաչեմ զփոխալն առ Քրիստոս և զհա-նիկն զՎախագ զնուցանալ պարոնաց և զյոյժ երախտաւոր զմայր Վարդան և զհա-նիկ անցալ որ ամենայն բարեպաշտութեամբ զարդարեալ էր:

Աղաչեմ խորոտութեան զրոյս և սխա-լանաց Թողութիւն շնորհել և զփալն ուղ-ղել սիրով, զի մեք չնայ հմուտ կատարեալ

քերթողական արհեստի գրչութեան: Այլ յոյժ սիրով բռնադատեալ եղէ յաստուածածնէր առնէս Վեդենան: Եւ վերստին աղաչեմ յիշել զվերոյգրեանսն եւ զմեզ ծնողաւք եւ վարդապետաւք եւ եղբարքք եւ զնաննեաւք, որպէսզի մեզ յիշեցանալք եւ յիշողդք արժանի եղիցուէ ողորմութեանն Քրիստոսի եւ արքայութեանն Նորա, եւ նմայ փառք յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Յիշել աղաչեմ զյոյժ Հաւատարմի պաշտանեա միայնակեցիս զՅովաննէս եւ զգաւակս Նորա եւ զմիւս սպասաւորն զեղբայր Աբգիղն եւ զԾնորդք եղբայր Նորա, եւ զՄուշ Խնտեանս, որ բազում բարութիւնս արարին մեզ նման աստուածածնէր պարոնի իւրեանց: յիշել աղաչեմ մեզ զաշակերտն իմ զՄկրտիչ զսպասաւորն իմ եւ զՀնտող մագաղաթիս եւ զծնողսն իւր, եւ Աստուած ըզմեզ յիշէ, ամէն: Յիշել աղաչեմ եւ զԳէորգ կրանաւոր որ ազնեաց յուղղելն, եւ Նշդեւակից մեզ էր եւ ցաւակից յամենայնի. եւ Աստուած զյիշողսք յիշէ եւ որ զամէնն ասէ, ամէն:

1բ. (Նկարի ճիւղի մասում, կարմիր փօռի մէջ սպիտակով գրուած է) **Ձեկարող սորայ գիրակոս յիշել ի Տէր:**

14ա. (Խորամի ճիւղի մասում) **Ձստացող աւետարանական վարդապետութեանս Փրկչին մերոյ եւ Աստուծոյ յիշել Տէր աղաչեմ եւ զսամաղար Բօսաննէս սպասաւոր բանի:**

21բ. **Ձեկարից Մարտի Աւետարանիս գիրակոս Թաւրիզեցի յիշել ի Տէր Յիսուս Քրիստոս աղաչեմ, եւ Աստուած զմեզ յիշէ, ամէն:**

138ա. **Ձվեգն ճգնաւոր ստացաւ աւետարան կտակիս եւ գիրակոս փցուն գրիչ յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Քրիստոս զմեզ յիշէ, ամէն:**

(Սյամ բովանդակութիւնը ունի եւ 91բ-ի յիշատակարանը):

283ա. (Գրուած բալորգրով եւ թղթի վրայ) (Ձ) **վերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զպանծալի եւ զգովելի աստուածածնէր իշխանն պարոնաց պարոն զՄելիք Ծանազարն, որ էր սայ տէր եւ իշխան երկրիս Գեղամայ, որ ստացաւ եւ զնեաց զՍուրբ զԱւետ(ա)րանս ի հայալ արդեանց իւրոց ի թվականիս Հայոց ՌՄԵ (1606), ի դառն եւ ի վշտաշատ ժամանակի, որ գրով ոչ կարեմք բաւել եւ կամ ծանուցանել զեղեալ չարիսն եւ աւերումն բոլոր աշխարհի ամենայն ազգաց: Եւս առաւել տառապակալ ազգիս մեր Հայոց, որ էր պարծառն այս. զի ի թվականիս ՌԼԲ (1583) ամին եւս Ծարհատ փաշայն ի Ըստանպուլու, հրամանաւ սուլթան Սուլթանին իջաւ ի քաղաքն Երեւան եւ փա-**

խոյց տէր երկրին ըզՄահաժատ խանն Պարսից Թազաւորութեանն խոտաբանդա շահին, որ շինեցին բնուր բերդ. եւ ի ամ ամի շինեցին բազում ամուր բերդս ի Տիխին, ի Գաւրի, եւ ի Թամաշիս, ի Թաւրիզ եւ ի Գանջայ, ի Շամախի եւ այլ տեղիս բազումս, որ էր Թուրք ին բերդ, արեցին բոլոր աշխարհիս ի կարսայ մինչեւ ի դուռն Ալանաց, ի Ախալցըխոյ մինչեւ ի Թաւրիզ, ի ամ: Ապա ի թվականին Ռ եւ ՄԲ (1603) ամին ելաւ Ապազ շահն, որդի խոտաբանդա շահին, վրէժխնդիր զիւր հայրենական աշխարհին: Յաւուրս աշնանային անկարծակի իջաւ ի Թաւրիզ եւ զաւուրս Ժն կոտորեաց ազգս Աւարին եւ էառ զբերդն, անտի իջաւ ի Նախաւան, զայն եւս էառ, աւր մի: Եւ ապա եկեալ ի վերայ Երեւանս բերդին է ամայս պատերազմեցաւ ընդ նոսա. եւ ապա կոտորեաց զամենեւին եւ էառ զբերդն: Յետ այնորիկ զնաց մինչեւ ի սահմանս կարսայ բերդին, ելին զաւրեք Պարսից (1284) աւերեցին բազում երկիրս, եւ զբերցին բազում քրիստոնեայ յաւելի քան զերկու. բերսը Եայնեմ եւս: Ջղալի որդին Ըստընպուլու անհուն եւ անհամար հեծեալք ի վերայ Շահապղին: Յորժամ բազմութիւն նոցա ետես, հընարս իմացաւ եւ արար հրաման աւերելոյ աշխարհիս Հայոց, ելաւ Ամիրգուշայ իրանն, բազում զաւրաւք եւ եհան զամենեւին ի տանէ եւ ի հայրենեաց իւրեանց, հայք եւ տահիլք, Երիւսակավանայ մինչեւ զաւառս Գողթան, վայ մեզ թէ այնմ աւուր նեղութիւնն ով կարէ պատմել, թէ որպէս անողորմարար տանէին զազգս Հայոց, ոչ թողէին որ բարցէ զծերացեալ ծնաւոյն կամ առցեն մայրք ըզմանկունս իւրեանց անչափ շատապով վարէին, որ ոչ հայր դորդիս գտանէր եւ ոչ եղբայր զեղբարս, ոչ առն զկին իւր եւ ոչ մայր զդուստր իւր, բազում ծերք եւ տկարք կոխան եղեալ մեռանէին, եւ լինէին գէշ զազանցան: Յորժամ հասան ի մեծ գետն Երասխա, եկեալ իսպաղար թէ հաւաք հասին զաւրքն Աւարին, որ ոչ զոյ հնար զերծանելոյ: Յայնժամ ահ մեծ անկաւ, ամենեքին թափեցան ի ջուրս եւ անցին ի միասին թագաւորս եւ զօրքն իւր եւ ուսմեկն եւ ոչ ոք փախեց ինամոզն Աստուծոյ: Աւերեցին զիւլաքաղաքն Ջուղայ, որ էր զեղեցկալէն եւ հիանալի քաղաք եւ այնմհետէ ոչ ոք դուռ հանգիստ յաշխարհի:

Յորժամ հեռացաւ շահն երկրին Հայոց, արձակեցան անողորմ ազգն Աւամանին ի վերայ մնացելոցն: Երկրին Գեղամայ որ ոչ կարացին տանել, ազգն Պարսից որ անխնայար եւ անկարելի հարկս պահանջէին, աւուրս մմբարսնոյ, որ ոչ կարացին ժուծել, հհաս իսպաղարս Ամիրգուշա իրանին, որ էր ի

ամուսնը Երնջակայ եւ նա առաջեաց ի զօրաց իւրոց զոմն Ռաաթակ տնուն, ի վերայ Մալապպալանի որդւոյն, որ աիւրէր երկրիս Գեղամայ եւ եկեթ ի կոտորեաց զամենեանն ի գիւղն (285ա) Կոթ իւր եւ այսմ պատճառի յոխս եկրին ի վերայ երկրիս ազգն Ամաթին: Յորժամ եղեւ գարուն, այս ըստէ՛մու եւ իմաստուն իշխանս պարոն Մէլիք Շահնապարս, իմացաւ զոխս որպից, Օմար ազգին հրաման արար երկրիս, թէ եկայք մտցուք յամուրս, զի մի լիցուք կոխան այլազգաց. եւ ինքն գնաց ի Մար եւ ի Տպէլ եւ որք զհետ նորա գնացին, զերծան ի քոյր եւ ի զերու-թենէ այլազգայ: Եւ յետ սակաւ աւուրց եկին զօրքն Գանձալու ի վերայ Գեղամայ երկրիս, զոմանս կոտորեցին եւ զոմանս գե-րեցուցին զ անգամ: Թողին մեծ սուգ եւ կակիծ մեզ ամենեցուն. ազգ ի յոցանէ եկին ի Լուոյ եւ մնացեալքն սոցանէ նոցա զերեցին եւ կոտորեցին: Յորժամ եհաս աւուրս աշնան, դարձեալ եկն Զրզալի որդին, բազում զօրք եհաս ի Մալապպալայ ի գետն Տրղմու: Անդ խառնեցան զիրեար զօրք եւ հեծեալքն Շահնապարսին, եւ Զրզալի որդին եւ կոտորեցին զմիմեանս եւ ապա խնամաւքն Աստուծոյ յաղթեաց Ապազ շահն անհուն զօրացն նոցա եւ փախտապահան արար: Եւ ինքն դարձաւ աւուրս մահապանոյ եւ եկեալ նստաւ ի վերայ բերդին Գանձալայ ի մահա. ապա էտաւ եւ կոտորեաց տունն Սայնժամ ի բերդս որ անդ կայր ամենեցեան թողին զամուրս իւրեանց եւ եկեալ անկեան յոսս Ապազ շահի Յորժամ ետես զաղալանս նոցա աղատեաց զնոսա եւ ասաց. Ի՞նչ կամիք գնալ առ Ռոնդաբարն ձեր, գնացէք անկառաւ, եւ ով ոք առ յիս մնաք, ասմ մեծ պարգեւս եւ իխխանութիւնս: Եւ դարձեալ եկն ի երկիրն Գեղամայ, իշաւ ի Մաղրայ գեղիս. եւ գնաց ի տունն պարոն Մէլիք Շահնապարսին. Ապազ շահն նստաւ գիշեր մի իւր մեծամեծ նախարարաւքն եւ արար խրատութիւն մեծ հետ պարոն Մէլիք Շահնապարի որդոցն Մալիքի բէկին եւ (286ա) Քամալ բէկին եւ եղբարցն ամենեցուն, քահնայիւք եւ ազգակիսաւք հետն կերան եւ արբին. եւ շնորհեաց պարգեւս եւ խրատ տանն ամենեցուն մեծի եւ փոքու փառաւորեալն Աստուծոյ եւ մարդկան. կըրկին փառաւորեաց. Աստուած հաստատուն պահէ ի վերայ աշխարհի եւ յետ աստեացս ելանելոյ երկնից արքայութիւնն շնորհէ ամենեցուն, ամէն: Ապա զեռ չէ եղեալ խաղաղութիւն աշխարհի, ազգ մարդկան տառապանք ունէին ի շարժմանէ հեծելաց, դալոցն Աստուած գիտէ: Ով ընթերցողք զըսոյս եւ տեսողք Սուրբ Աւետարանիս, որ ընթեո-

նուգ եւ լուգ յիշեցէ ի սուրբ աղօթս ձեր իշխանաց իշխանս պարոն Մէլիք Շահնապարս. այսմ ամի աւուրս Վարդապետին, փոխեցաւ առ Քրիստոս: Եւ ծնողն իւր, Հայրն պարոն Մէլիք բէկն, եւ մայրն պարոն Խաթունաղէն, ըստ իւր եւ աստուածատէր, ամուսինն իւր զպարոն Ֆախրաբէկն, եւ ինքնատիպ որդիքն իւր զպարոն Տէր Մաղաքիայ արհիւ-պիակոպոսն, պարոն Յիսախանն, զինւորեալ որդոյն Քամալ բէկին, եւ միւս իշխան եւ զինաւոր որդոյն պարոն Նալիք բէկին, պարոն Պապապանին, պարոն Ամիրանին: Եւ դուռեացն իւրոց Խաթունաղէն, Խանիա-րին, Զիրքիլանին, Խանգատին, եւ պարոն Մէլիք Շահնապարի թոռանցն, պարոն Աստուածապովին, Մանուշարին, Ղարաբաւ-զին, պարոն Մէլիք Շահնապարի հանրազեալ որդոցն պարոն Տէր Յոհանէս արհիւպիակոպոսին, Տէր Տէրունին, պարոն Հախնազարին, Դահիրյանին, Նիսիդանին, Խալի սարկաւազին, եւ հանգուցեալ դուռեացն Շիրինյանին, Մահիպարուն եւ ամենայն յարեան մերձաւորացն յիշեցէ եւ լիակա-տար քրտի Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած մեզ ողորմեացի իւր միւսանգամ գալտեանն, ամէն:

286ա. Սուրբ Աւետարանս նորոգեաց ձեռամբ ոգնամեղ եւ փծուն անբոխս Դաւիթ առուտանուն եպիսկոպոսի, ի Թուազրուքեան Շահ Ապազին, եւ ի (287ա) կաթողիկոսութեան Սուրբ Էմիլիանոս Տէր Մէլիքիլանին: Դարձեալ յիշեցէ զբարեւասպետն մեր զՏէր Սահակ վարդապետն, որ էր խրատող եւ սիրեցեալ մեզ ամենեցուն, եւ ասուել պարոն Մէլիք Շահնապարին, Յիշեցէ զվերոյ զերեսուն ամենայն. ամէն, եղիցի, եղիցի:

287բ. Զվերջին օտացող Սուրբ Աւետարանիս Ամիր բէկն որ ստացաւ հալեալ արդեամբ իւրոյ(յ), յիշեցէ զմաքարափայլ աղաւթս ձեր զպանծեալ եւ զգովելի աստուածաբէր իւր արքայի հեղալոգի հաւատարմի զԱմիրբէկն, որ ստացաւ զԱւետարանս յիշատակ հոգի իւր ընթանացն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ Ամիրբէկն եւ կողա-կիցն իւր Փարազն եւ զորդին իւր Միրզաբէկն, Անանն եւ դուստրն իւր Մարիամն, Խոսրովիթիւսանն: Դարձեալ յիշեցէ զԱմիրբէկն եւ զՀայրն իւր Ապաբէն եւ զմայրն իւր Բալոյ, եւ զեղբարքն իւր Անանն, Զաւ-դարն, Ատիրբէկն եւ զըւորն իւր Մէրջանն, Մարիամն եւ զպապն իւր Նորաբարսն եւ հանիկն ինափալէն եւ հորեղբարն իւր Գրիգորն եւ զիւր որդէն Մարգարէն, Զաբարէն, Բարանն, Սարատն եւ դուստր Խանյանն, ամէն: Թվին ՌՉ2 (1827). Դարձեալ յիշեցէ զՄիրզաբէկն եւ կողակիցն իւր Խոսրովիթիւսանն. ամէն: Հայր մեր որ յերկինս...

44

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփաննոս 481 (12) 11]

[ԱՆԿՇԷՆ

ՉԼԹ (1330)]

Թերթի 288: ՄեծՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 30,2 X 22,4: ՍԻՆԴԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն, 22 X 6,7: ՏՈՂ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ հասարակ բարակեղ քաղաք: ԳԻՐ՝ բարեգիր: ԶՐԴԱԳՐԵՐ՝ կարմիր եւ մուշ կապտոյ քաջնագիր ծաղկազիր սիւսքն աւետարանների սկիզբներում: ՊԱՏԵՐ՝ Յա— 10ա, 11բ, 89բ, 139բ, 223բ: ԽՈՐԱՆ՝ 3բ—7ա: ԿԻՍԱ— ԽՈՐԱՆ՝ 12ա, 90ա, 140ա, 224ա: ԼՈՒՍԱՆՍԱՐԱՆԳ՝ կարմիր գորշագոյն ծաղկեղն: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ: ՍԿԶԲ— ՆԱՏԱՐ՝ սեւ երկաթազրք, առաջ կարմիր: ՄԱԳԱ— ՂԱԹԵՆՆԵ ՊԱՆԱՆԱՆ՝ յումի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերթից դաժան կտուր, պեռուհալ, աւելի խփմէ: ԳՐԻԶ՝ հայաստուր կրամետուր: ԾՈՂԿՈՂ՝ կերպիւն: ՏԵՂԻ ԳՐԱՅՈՒԹԻՒՆ՝ Լամկչեմ գեղ: ԺԱ— ՄԱՆԱԿ ԳՐԱՅՈՒԹԻՒՆ՝ ՉԼԹ (1330), ԳՐԱՆԳ՝ 1, 2ա, 7բ, 89ա: ԿԻՃԱԿ՝ լուս:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեւազերն ունի Նախադուր— ԲԵՆԵՐ, աւետարանացոյ առիւտները դժգոյն խո— րաններում: Գա—ում Նկարում են Կոտանդերին եւ իր աւագ տիկնոջ Նկարները աղօթելու, ժողոպ— րէն գրուած:

Սրբուհի Աստուածածին,
Բարեխաւանց քո Միածնին
Եւ Յովնան: Կարապետին,
Յորովայնէ մեծ ծննդին,
Ապաշտուէ՛ Սուրբ Միքայիլին:
Յիսուս Որդի Լուսոյ միածնին,
Զապարանս բնկալ վտան մոցին,
Զկտտամ(դ)ին եւ զիւր կեանկցին:
Արարութեամբ մի դառնացես,
Այլ գործութեամբ քո փաւեցես:

Կոտանդէ, աղաչե՛ք զեզ Փրկիչ, ողորմես ինձ
բազմապէս: Աւագ տիկնոյ ողորմես ինձ, աղաչե՛ք:

Գր—ած որոնց որդի Ումեհեր Նկարը ձեւ— արուած: ՇՈՂԱՆԵՆ Ծաղկեղ կաւակո սոցա: ՅԻ— չեցէ ի Քրիստոս եւ Առուած գեղջ յիշէ, առէն, եւ գանի սորա ՏՏԵՐ Ստեփանոս զպատուական քառանայ եւ զեղբայր սորա զԱւարակ յիշէ՛՛՛ք ի Քրիստոս եւ Առուած մեզ յիշէ, առէն: (10ա) ՇԵՆ զեղբուր որդի սորա զՈւմեհէ, եւ զարարեան եւ զպատուական Տաւաական, զԳեոտ սորայ յիշէ՛՛՛ք ի Քրիստոս, առէն: զԿենակիցն Յովնանի զԱԻՖայ յիշեցէ ի Քրիստոս, առէն, զգաւակ սոցայ զՍուրեն եւ զԻր գաւակ զանդաւորեալ աղէն զԱւարտ յիշեցէ ի Քրիստոս, առէն: Այսուից եւս կան 2 կամայի Նկարներ, մէկն զԵԼԱՄ մի կաթնակեր երեխայ՝ ժողո գրուած

զըռեր Յովնէ—հ, միւրը ԹԼ է մանուս եւ զըռ— ցուս զիմացինի հետ:

ԵՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

284ա. Փառք... Ըստ նմին աւրինակի սրբասէր եւ իմաստուն ճոխ տանուտէրս այս Կոտանդ եւ Հաւատարիմ կենակիցն իւր Աւագ տիկինն միշտ Հանապաղ բորբոքէին ի սէր սուրբ եւ տիեզերաբարոզ քառապատակ Սուրբ Աւետարանին, եւ ըստ բնաւոր բա— րուց բարույն ախորժական մտաւք եւ մե— ծաւ տենչմամբ ի խալալ արդեանց ստացան դաւ անջնջելի արժան եւ անմահ զաւակ... եւ ամէնաւրհնեալ բարի զաւակաց սոցին որ— դոյն Յովհաննիս եւ դատեհն իրանդ խա— թուին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց իւ— րեանց:

Եւ արդ, ես յոգնամեղս եւ փոքունս ի գրչաց անախտան իմաշատուր սուտ կրաւնա— ւոր տեսեալ զփափաք եւ զսէր սոցա, յանձն առեալ ըստ իմում կարի, յանդ Հանեալ կա— տարեցի զինդիր սոցա շնորհաւք եւ ողոր— մութիւն Աստուծոյ դրեցաւ սա ի Թաւակա— նիս Հայոց ՉԼԹ (1330) ամի, ի գեւղս, որ կոչի Լանկչէն, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Յո— վանիսի, ի Հայրապետութիւն Տեառն Զա— քարիայի եւ ի յաշխար(Հ)ակալութեան Բու— սախի, ի դառն եւ ի մշտաբեր ժամանակի, որ Հարկ կու տանք վասն Յիսուսի, որ երբ նստի Տէրն յատենի, նա զհարկատուքս պաւ— կի:

Արդ, աղաչեմ զամենեւեան սիրողն Աս— տուծոյ, որք Հանդիպիք սմա տեսութեամբ կամ ընթեռնելով յիշեցէք ի Քրիստոս զպա— րոն Կոտանդ եւ զՀոգեւոր մայր մեր զԱ— ւագ եւ զըրեքական իւրեանց զՈւմեհէն եւ զՍուրեն եւ սրտի մտաւք...

Դարձեալ յիշեցէք աղաչեմ յիշեալուք Քրիստոս զպարոն Հաղարպետ, զմեզ հոգե— ւոր մայր զկենակից նորին Հանդերձ ծաղ— կեալ զաւակաւքն իւրեանց, որ մեզ զպա— (սա)ւորեցին ի գրել Աւետարանին, զմեզ կերակրեցին, զմեզ ծառայեցին, զմեզ լուս— ցին եւ թափեցին յայս յաւարտութիւնս:

Դարձեալ աղաչեմ յիշել զիս մեղապարտ գրիչս եւ զիմ ծնողոսն եւ զեղբարսն եւ զա—

մենայն ազգատոհմն զկենդանին եւ զհանգուցեալս ի Բրիտանոս, եւ որք ի նիւթ Թրիթիս աշխատեցան, եւ ինքն որ Տէրն է...

287բ. Յիւնեցէ ի Բրիտանոս զարբաղան կրանաւոր զՄիմէդիս զմիջորդ Աւետարանիս եւ զծնողսն իւր, ամէն, (Այտնեղ է գտնուում միւրք կնոջն շնացելոյ) :

(Եր եւ Դաի Անրեմի կապոյտ փռնով զծի մէջ գրուած է)։ Ձիւրական ծաղկողս յիւնեցէ ի Բրիտանոս եւ Աստուած զձեզ յիւնէ, ամէն։

88բ, 139ա, 223ա. Ով բարի ընթերցողք եւ լողք, յիւնեցէ ի Բրիտանոս զտապող Սուրբ Աւետարանիս զՎոստանդ եւ զԱւագ տիկինն եւ զբարի զաւակսն իւրեանց զԹովանէս եւ զԱնիֆա, զԽունդիսթեանն եւ զմեղապարտ զԵրի խաչատուր, զի եւ Թողութիւն մեղաց լիցի սոցա եւ ձեզ, եւ մեղ, եւ մեր ծնողացն եւ Բրիտանոսի փառք յաւիտանս։

89ա. ՁՍտեփանոս քահանայ եւ զեղբայրն իւր զԱւտարակն եւ զնոցին կենակիցքն։

287բ. Զփրա Կարապետո Սալիքեցի, Որ զԱւետարանս ցոյց գնցի, Յիշատակ իմա արարի, Յիշումն արարէ՛ք արժամի, եւ զմեղքն իմ գրարի, Որ Մամբուսն եւ Տեմիկ կոչի։

288ա. Յանուն Աստուծոյ եւ պարոն Բէկտողմիւն Հ(ա)նդերձ իմ եղբորացոյս եւ Տէր Յոր Եպիսկոպոս ծախեցի Սուրբ Աւետարանն Փրա Կարապետին Յի (820) զահեկան, Աստուած շնորհաւոր առնէ։ Եւ Տէր Յովհաննէս էպիսկոպոս վկայ եմ։ Եւ Փրա Փրանկէն վկայ եմ եւ ծախող։ Եւ Փրա Օրբէլս վկայ եմ։ Եւ Փրա Յոսէփ վարդապետս վկայ եմ։ Եւ Փրա Մաթիոսս վկայ եմ։ Եւ Փրա Յովանէս Կաֆանցիս վկայ եմ։

Փառք զեզ անսահման... Որք աստուածային սիրոյն փափազեալ Հետեւին միշտ յարազուարճ ընդիրանաւք խորհինս Տեառն ի տուէ ի գիշերի, ըստ նմին աւերակի տրախէր եւ իմաստուն ճոխ խօսյալ Առաքելս այս եւ Հաւատարիմ կենակիցն իւր Մարտիրոսն եւ տիեզերաբարոզ քառավտակ Սուրբ Աւետարանիս եւ ըստ բնաւոր բարուց բարւոյն, ախորժակն մտաւք եւ մեծաւ տենչմամբ ի խալալ արդեանց տապան զսա առնելիք արձան եւ անմահ զաւակ ի միւրթարութիւն Հոգւոյ իւրեանց եւ ի յոյս փրկութեան յաւոր յապագ(այ)ին, ամէն։ Այլ ստացան զսպ յիշատակ իւր եւ իւր որդոցն Մարգարին, Աղաթիբէ, Խաչապալէ Զաքարիին, Աղաթէկէ, Մուսէսին, Աղաթիրին, Գա-

մային եւ զուստրն զշրոյնն զաւակ սիրոյ եւ ընտանեակ յերեսաղէմ, ի մայրն ամենեւոյն վերին Սիոն եւ յիշատակ բարի յայսմ յաշխարհիս իւրեանց եւ զնախնաց եւ ամենաւրէնեալ բարի զաւակաց, սոցին որդւոցն եւ զստեղացն, ամէն, եւ Թոն Միրզարէկին։ (288բ) Դարձեալ կրկին անգամ աղանձմ յիւն առ Բրիտանոս զպարոն Առաքելն եւ զմեր Հոգեւոր (մայրն) Սուրբանն Հանդերձ ծաղկեալ զաւակաւք իւրեանց։ Որք Հանդիպիք ամայ տեսութեամբ կամ ընթերցելով, յիւնեցէ ի Բրիտանոս զպարոն Առաքելն եւ զիւր որդիքն, որ ետ զսա ընծայ ի վերին Կաթան, ի զուսն Սուրբ Աստուածածնին, Ամենափրկին եւ Սուրբ Հրեշտակապետին, յիշատակ իւր եւ իւր ծնողացն, ամէն։

11ա. Ձյետին ստացողս սուրբ սքանչելազորք Աւետարանիս զբարի որ անարժան քահանայս ստացող Սուրբ Իրոցս յիւնեցէ ի Բրիտանոս եւ զծնողն իմ եւ զամենայն բաւերարան իմ, ով բարի ընթերցողք, նաեւ յիշողքն օրհնեալ լիցին ի սուրբ դրոցոյն, ամէն։ Նաեւ զերախաւաւորսն ի ժամ ծերութեան իմոյ, որ զամենայն պէտք լնուին ջերմեռանդ սիրով Զուրուշա փառէն, նաեւ զամուսին իւր զԱւետարան իրկեցիք ի բաւերարան Բրիտանոս եւ յիշողք ընդ նմին։

Յանուն Աստուծոյ, Յամի Տեառն Անիմի (1442) եւ Փրա Պետրոս Սալիքեցի որդի Թաւաքալին Հետ Խորոյն որդւ Միւրթարին շինեցինք զաղացն ի Թալալիին Հոգունն, տեղն Խորշին էր եւ առուի տեղս վանիցս. մեք զամենայն պիտոյն այսինքն զաբար, զգիցն, զնաւն եւ զայլ ժամենայն փայտերն, որ ի պէտք է շինութեան, զամենայն մեք պատրաստեցինք եւ շինեցինք, Ի վանիցս, Ա Խորշին։ Ետեալի շինութեան յետեւ գինչ պակասութիւն չլինի, նա Բ ըստակին կանկնի եւ մեք Դ ըստակին։ Ով որ աւելի խաւած եւ կամ բան յաւելցնէ, յաւելուցու Աստուած զամենայն Հարուածս զոր ի սմա գրեալ է եւ թէ պակասեցուցեն, պակասեցին ի դրոյն կենաց, ամէն։

11բ. (Նկարի Անրեմի լուսամցում) ի Թվին Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիտանոսի ԱՅՄԵ (1555), տանուտէրն առեւծն, ծնաւ որդի ուստայ Պուտաղին, յունվար ամսին, անուն Գուլամիւր, Բաւ է։ (Վերջիմ երեք բառի վրայ գիծ է փաշուած)։

Դարձեալ, է մայրն սորայ Գուլում եւ որդւոյ անուն Փիրիբէկ, Ի ժամանակս Եւան Թաւաղին սպ ծնաւ, Աստուած պահէ, ամէն։ Համարուս ենք այս ժամանակս Թրա Մանուէլ, Տրա Յովանէս, Տրա Թումայ, Ախիթալան եւ զբոլ սորայ, Տրա զԳրիգոր

նաշկաշէնցի, ապա մեք ամենեքեանքս յուսարով... (Երեմ Երես թառ կարուած եւ ամվարժ ձեռագրով գրուած)։

288թ. Յանուն Աստուծոյ. Եւ Արիղուիս մէկ խաչալիպայտ ծախեցի Տէր Մաւէլ, Տէր Թումայ, Տէր Տէրունական, առ առաջեւ Ամբրին, որդի Պապիկիկին, առաջեւ, որդի Միրզամին, Շեղումին, Առաքելի որդի Ու-

միտբաղշին, Ասլանին, Հէրարին, որդի Թադրիվէրտի, զայս խաչս ծախեցի ԸՌ (8000) զահեկան հալալ գին յիս հասաւ, ոչ ով այլ եւ այլ լանի, առաքեալ եւ Աստուծոյ, եւ Սուրբ Գէորգայ, տիկ զայս խաչս, Թէ որ առջ այլ եւ այլ բան, անիծեալ լինի, բաւ է եամէն, Ֆրա ջա(?) Գրիգոր վարդապետ գրողս, անարժան։

45

ԱԻՅՏԱՐԱՆ

[Ս. Սարգիս 402 (14)]

ՊՂԻՁԱԿԱՆՔ

ՉՁԲ (1333)

ԹԵՐԹՔ՝ 250: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 23,8 × 16,2: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ Երեւոթ, 18,2 × 5: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ բամբակեայ բուլք, ամիսմալ պահուած: ԳԻՐ՝ բոլորգիր, միջակից յոյժ: ՊԱՏԿԵՐ ԱԻՅՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 6թ, 75թ, 119թ, 193թ: ԿԻՍԱՆԱՐԱՆ՝ 6ա, 76ա, 120ա, 194ա, ՍԿՋԲՆԱՏԱՌ՝ ծաղկազարդ: ՄԱԳԱՂԱԹԵՆԱՅ ՊԱՄԱՊԱՆ՝ մի-մի քերթ սկզբից եւ վերջից: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մի երեւմ տըծաքապատ եւ արծաթեայ շղթամերով՝ ծածկուած ուղուտով, ներքից ծաղկաւոր չիթ: ԳԻԻՉ, ԵՄԱԿՈՂ, ԿԱՋՄՈՂ՝ Խաչատուր տաքիւսագ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Պաճառեմէ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՉՁԲ (1333), ԴԱՏԱՐԱՆ՝ 119ա: ԹԱՆԱՔ՝ անւ, սկզբնառաջիւն ու գլխագրերը՝ կարմիր: ՍԿՋԲՆԱՏԱՌ՝ գորգազարդ: ԼՈՒՍԱՅԱՐԱՆ՝ ԳԻՐ՝ բաւական քաւով:

ԵՄԱՅՈՒԹԻՒՆ: 2ա-5ա աւետարանացոյց ասիո-հնի բարանեով, դեռ չգրած:

ԾԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

74թ. Զանպիտան եւ զանարժան, զպղերգըն եւ զփցուն զբիւն զնաչատուր սուտանունն սարկաւարկս եւ զծնաւզսն իմ զպարոն վարդանն եւ զմայրն իմ զԵմեմեր տիկինն եւ զուսուցիչին իմ գլխարապետ քահանայն, որ բազում աշխատանաք ուսուցին զիս, արդ աղաչեմ զամենեանս, ով հարք եւ եղբարք եւ մանկունք առաքատի, որք կարդայք կամ արբիւնակէք, Թողութիւն խնդրեցէք վասն սիրոյն Քրիստոսի, շատ եւ բազում ծովացեալ մեղաց իմոց եւ ծնողաց իմոց եւ խոշորութիւն եւ ողբալանաք սորա մի մեղադրէք, իմ երեսս ձեզ ի հոգն, զի մեր շնորհքս այսու չափ էր։

(Նոյն յիշատակարանը մասն 118թ-ում եւ 192թ-ում, վրացերէմ երկու տող գրուածքեամբ)։

248թ. Փառք ամենաւարճեալ մարդասիրին Աստուծոյ, որ արժանի արար զիս զանարժանս հասանել ի վերջին գծիս. Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի Թուականութեանս Հայոց ՉՁԲ (1333), ի յամսեանն Հոռի ԺԻ, ի գաւառիս որ կոչի Աճանա, ի քարիանաս որ է Պղնծաւանք, ընդ հովանեաւ Աստուածածնիս եւ Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչիս։

Գրեցաւ եւ ծաղկեցաւ, կազմեցաւ ձեռամբ յոգնամեղ եւ անարժան փցուն եւ մաքսաւոր լոկ անուն խաչատուր տուտանունն սարկաւարդի Եղեկացո ի վայելումն սրբազան քահանային։

Արդ, աղաչեմ զամենեանս ընթերցողք Սուրբ Աւետարանիս, մանչունք Սիոնի, արժանի արարէք յիշման ի սուրբ յաղաթս ձեր զանպիտան զնաչատուր զանարժան ըղտարկաւարդ եւ ըզծողան իմ զհայր իմ զպարոն վարդանն եւ զմայրն իմ զԵմեմեր տիկինն եւ զվարդապետն իմ զխաչապետ քահանայն։ Ով զմեղ յեղէ ինչեւ յիշեալ լիցի յողորմութիւն Աստուծոյ, ամէն։

Արդ, գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի Թագաւորութեան Հայոց Լեւոնի եւ ի Հայրապետութեան Տեառն Յակոբա եւ ի իշխանութեան պարոն Բութիլին եւ ի զանութեան ազգին նետողաց Պուսախիս եւ ի յարհի եպիսկոպոսութեան մերոյ Տէր Սարգսի, արդ, աղաչեմ զամենեանս իմ երեսս ձեզ ի հոգն, ով կարդաք կամ արբիւնակէք, Թողու-

Զվերջին ստացող սուրբ Աւետարանին ըզրարեսէր Տէր Սիմոն, եւ զծնողոն, Հասանջանն, Եղիսարեթն, եւ կորակիցն Մարանն եւ զորդիսն Գալուստն եւ զՀայրապետն, Հասանջանն եւ զԴեառետերն Սառէն, Շամամն, Թումամն, Շուշանն, Վառվառն եւ զբոլսսն նարն։

308ա. Ժառք... (307ա) Ուստի եւ ահա եւ զսորայս անճառ փրկադործութեան խորհուրդ, ոմն ի կարգաւորաց կոչեցեալ Սահակ անուռ մահադատի, զոր ի վաղուց հետէ ցանկայր, այսմ աստուածախառն սուրբ Աւետարանին եւ էա գրել զայս յիշատակ հոգւոյ իւրոյ, եւ ծնաւորաց իւրոց։ Եւ արդ, ես յետինս ի քահանայն եւ անարժանս ի մանկունս եկեղեցւոյ Հրաման առեալ ի պատուիրանադիր առաքելական բանէն որ առէ, Յոր կոչումն կոչեցար ի նմին կացջիւր։ Եւ արդ, իմ ոչ բերելով զայսպիսի վստահութիւն այլ ունայն, յամենայն բարեկամութեան, որ առաքելնացն է Համարձակութիւն։ Այլ ի բարեխաւտութիւն մաղթելով զամենայն սուրբս եւ ի մարդասիրութիւնն Աստուծոյ յուսադրեալ, զկործանեալ եւ զլլծեալ անմն իմ եղեւիլ, ով զիւրակործան մարմին երկրածին, որովք ձայնակուութեամբ աւաղեցից կամ զիարդ ի գիր յառեցից զմարմնական տածմանց, եթէ զհոգեկան խաղանաց զկամայից եթէ զակամայից, զոր ոչ բաւէ նամակս վերայբերել եւ ի գիր շարառանել, այլ զխոտիին զրգադտն երեսակս նմա առաջի արկեալ խեղից զանմն իմ մաղթանաւ։ Որ կարողն է կեցուցանել եւ վերստին Հրաշագործել յիս ազոթիւք ամենայն սրբոց։ Այլ եւ գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ձեռամբ Առաքելի անխմած եւ անմար գրչի եւ իմ անընդունակ գոլով յարուեստ գրչութեան եւ բազում մեղաց ցնորիւք պաշարեալ ըստ այնմ որ առէ. Վիշտոյ յազգէ վիշտոյ ի սուռ եղբարց եւ թէ յոտից մինչեւ ցգուրիս չիք առողջութիւն. այլ ըստ կարի մերում զոր պարգեւեաց մեզ մարդասէր հոգին. բազում աշխատասիրեալ իմ ի սմայ գրեցի անարժան ձեռաւք իմաւ յընտիր եւ ի սուրբ օրինակէ կենաւք տառապանաւք եւ րազմադէմ ալէկոծ ծփանաւք։

Ի մեծ Թուխ ի յեղանակ շրջապարթեան արեգական ըստ որ իջիւք երկնաշուճանապարհան յերկնից յերկիր Հայելով ըստ արարչութեանցն յափեալ, յեղանեղոյն Աղաժայ ի դրախտէն ՋԻ եւ ՋԺ եւ ի ամ։ Ըստ Եւթանառնիցն, որում մեզ վարիմք եւ է ի մարդեղութենէն Բառն Աստուծոյ անժամանակ էին եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի ամս ՌՅԼԷ (1387), իսկ ըստ Թուր Խոսրովային Յարեթեանս տումարի ԶԶԵ (1338) եւ էր ի մեծ շրջանին ՋԼԹ ի կաթողիկոսութեան Հայկազանց սեռի Տեառն Զաքարիայի Աղթամարոյ։ Եւ ի Թաղաւորութեան նստեալ ի դահն Աղուբէկ փաթշախին։ Զոր Տէր Աստուած պահեցէ անառառնելի, զաթոռ Հայրապետական եւ զԹաղաւորական։ Եւ գրեցաւ Աւետարանս այս ի գաւառիս Մուկաց ի զեմաղս որ Ղաշտ կոչի, ընդ հովանեաւ Սրբոյն Յակոբայ եւ Անշողոց Սուրբ Աստուածածնին։

Արդ, որք հաշակէք յաստուածային բուրաստանէս եւ յամենալի սեղանոյս, յիշեսջիք աղաւթիւք զստացաւդ Սուրբ Աւետարանին, զմահադաս Սահակն եւ զծնաւորն իւր, զՀայրն զԹոհանէս եւ զմայրն զԲաղատ, եւ զհաւերեղար զՍարգիսն եւ զորդին Ստեփանոսն, եւ ջոկպապն զՄկրտիչն եւ զԲլղան եւ զամենայն մերձաւորն սորայ, եւ ինձ անպիտան Առաքել գտողի եւ իմ ծնողացն, հաւրն Կարապետին եւ մաւրն Թադուխին եւ Յովանէս քահանային եւ ամենայն հաւատացեալ բրիտաննից, եւ մինչեւ ձեզ Աստուած ողորմի ասացողացդ ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած յանեղ աւուր դատաւտանին, ամէն։ Եւ խորհրութեան եւ ողբանաց բրիտանմեղադիր լերուք, զի կարն մեր այս էր, ապա երեւոտ շատ լինէր ի վերայ ինձ։

Եբ. (Առաքելայնի մկարի մերժեալ մկարուած եմ 6 ամսն եւ գրուած կոչեւրին)՝ Սահակ կրեւոր եւ Հայր Յոհան եւ մայր խնդրին ի Սուրբ Աստուածածնէն մեղաց Թողութիւն, նկարողս անարժան Առաքել քահանայ եւ որդիք իմ Վարդան եւ Ստեփանոս եւ Սարգիս։

47

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Զարսուք-աղի Ս. Կառտրիճէի վամբ 461, (6)]

ԱՐՏԱԶ

ՉԼԹ (1330)

ԹԵՐԹ-Գ՝ 300: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 23,2 X 18: ՄԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-
սիւն, 17,4 X 4,9: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻԻԹ՝ քամրակեայ
քուլք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՋԱՐԴԱԳԻՐ՝ կարմիր ծաղ-
կազարի եւ քաջմզար: ՊԱՏԿԵՐ՝ 85բ, 140բ: ԿԻՍԱ-
ԽՈՐԱՆ՝ 3ա: ՃԱԿԱՏԱՐԱՐ՝ 86ա, 141ա, 233բ: ԵՈՐ-
ԴԱԳԻՐ՝ կարմիր: ՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐ՝ դեղձաւուն եւ
կարմիր գլանքի: ՍԿԱՐԱՆՍԱՐ՝ երկաթազար: ՄԱ-
ԳԱՐԱՍԵԱՅ ՊԱՆՊԱՆՆ՝ մի-մի քերք սկզբի եւ
վերջի միջին երկաթազարով ու բոլորգլով: ԿԱՋԱ՝
կաշեայ պսակաւով, ուսի խաչեր եւ խփմաճ: ԳՐԻՑ՝
Ռոտակէ: ՏՆԻՂ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Արագ: ԵՄԿԱՈՂ՝
Յովսէփ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՉԼԹ (1330),
ՍՏԱՏՈՂ՝ Մարգարէ քահանայ: ԴԱՍԱՐ՝ 2, 5:

ԵՄԱՐԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք միջին է պաշ-
տոն: Առաջին կողմի խաչերի վրայ գրուած է ՎՍՈՒՐ
խաչ յիշատակ Կարապետին եւ կողակից Հովսէփին
եւ զատեալ Մարթային, Սամուէլին, Թիմէ ԹՂԲ
(1643) Հովսէփին: ՎՍՈՒՐ խաչ յիշատակ է Պե-
տրոսին, Պարոն Դարեգին, սուրբ խաչ յիշատակ է
ՄԱՐԹԻՆԻՆ Թիմէ ԹՂԲ (1643), Ա սուրբ խաչ յիշ-
ատակ է Շուշանին Եղարեանի Թիմէ ԹՂԲ (1644),
սուրբ խաչ յիշատակ է Ուէկէօպոյն Թիմէ ԹՂԲ
(1648): Խաչերի վրայ կան 8 հատ ծառեր, 2-ը կար-
միր, 2-ը կանաչ, 2-ը դեղին, 1-ն սպիտակ, 1-ը կա-
պտոյ: Բ կապի վրայ եւս կայ մէկ խաչ 1 կարմիր
սկզի, վրայ գրուած. Ձեռն սուրբ յիշատակ է Ա-
նայէ Մարգարէին, Շահաթա, Թիմէ ԹՄԻ (1655):
Մոտեցնուր՝ 3ա—85բ, Մարգարէ՝ 86ա—140ա,
Դուկաթ՝ 141ա—233ա, Յովհաննէս՝ 233բ—294բ:
Աւետարանները նախադրութիւններ չունեն:

ԹԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

294բ. Փառք... Եւ արդ, ես նուազ
ողի Մարգարէ եւ ամուսին Սանդուխտ, ի
խնդիր լեալ այսո՞ւ աւետարար Հրամանի
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի... (295ա)
Եւ արդ, գրեցաւ սա ի Թուականութեանս
Հայկազեան տունարի ՉԼԹ (1330) յաժ-
սեան յուլիս, ի դաւառս որ կոչի Արագ: Ընդ
Հովանեաւ սուրբ առաքելոյն Թադէոսի
եւ աստուածամուկ սուրբ զեղարգեանս, ի
Թադաւորութեան Հայոց Վեռնի եւ ի Հայ-
րապետութեան Տեառն Յակոբայ:

Յառաջորդութեան այսո՞ւ նահանգի
Տեառն Ջաղարիայի եւ Տէր Տիրացուի Հեղի
եւ սրբախիբի, զոր Տէր Յիսուս անասան

պահեցէ զոսոս ամենայն Համացեղիք եւ
Հնազանդելովք իւրեանց, ամէն:

Այլ ես Մարգարէ քահանայ ստացայ
դաստուածաբարաւ եւ զաւետարներ Սուրբ
Աւետարանս ի Հայալ արդեանց մերոց յիշա-
տակ ինձ եւ ծնողաց իմոց Ազատաւորն եւ
Հաւերդարուն իմոյ Հաղարին եւ մաւր իմոյ
Ղուսարկանն եւ Հարազատ եղբարց իմոց
Շաղարպէկին եւ պարոն Սարգսին եւ ամե-
նայն զաւակաց մերոց: Այլ եւ պարծանաց
Հաւերդարու որդեացն իմոց Ամիրհասանին
եւ Ամիրհաւորն եւ նախնեացն եւ աստուածա-
տուր զաւակաց նոցա, ամէն:

Եւ արդ, ես մեղապարտ գրիչ Ռոտակէս
յերկիր անկեալ աղաչեմ զդաս լուսեղամ
սուրբ քահանայից եւ սարկաւազաց, զի որք
Հանդիպիք յայսո՞ւ տէրուսական Հրամանին
կարդալով կամ լսելով կամ աւրինակելով,
յիշեալիք զվերոյգրեալս ի ամա զպատուական
եւ զորբասէր քահանայ զՄարգարէ եւ զկե-
նակիցն իւր զՍանդուխտ եւ զԾնողն նոցա
զԱզատաւորն եւ զՂուսարկանն եւ զեղբարս նո-
րա զՇաղարպէկն եւ զպարոն Սարգսին, եւս
առաւել յիշեալիք զՀաւերդարայ նորա, զՀա-
ղարն եւ զորդի նորայ զԱմիրհասանն եւ զԱ-
միրհաւորն եւ ամենայն զաւակս նոցա: Զի տա-
ցէ Տէր աղաւթիւք ձերովք յերկար ամաւք
զՆազաղութիւն կենդանեացն եւ ննջեցելոցն
զՀանգիստն եւ զողորմութիւն, ամէն:

Եիշեալիք եւ զնուաստ քահանայ զՄար-
գարէ եւ զԾնողնուր Հայրն իմ զպատուական
քահանայն զԵղիսպէ եւ զամուսինն իւր զՄի-
տինն եւ զամենայն զաւակս նոցա: Եիշեա-
լիք ի մաղարափայլ յաղաւթս ձեր զպարոն
Էլիսանն եւ զգաւակս նորա. յիշեալիք ի Տէր
զպատուական եւ զերեւելի տանուտէրքն
զԷլիսանն եւ զՄէլիքաւս եւ զայլ մեծ ու
փոքր տանուտէրք:

Զպատուելիք եւ զսրբասէր քահանայքն
զԿարապետ եւ զՅովաննէս զՎատենց եւ զԲ-
Սամուէլ՝ յաղաւթս յիշեցէք:

Ընդ նոսին յիշեցէք ի Քրիստոս զՅով-
հաննէս քահանայն եւ զՅակոբոս, որ զաւ-
րինակն ետուն... (քարեմաղքութեամ մի
քմնի խոսի):

Եիշեալիք ի սուրբ աղաւթս ձեր զպար-

տապանս Տեառն իմում բիւր քանքարոյ ըլ-
ծուխէփ ծաղկող Սուրբ Աւետարանին։

297ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետա-
րանին զովանէս արեղայ որ ստացաւ զսայ ի
հալալ յընչից իւրոց եւ գնեաց զսա յիշա-
տակ իւր եւ ծնողաց իւրոց հաւերն կարա-
պետին եւ մաւրն իւր նարտանիթունին
փոխեցելոյն առ Գրիստոս, զոր Տէր Աստուած
ննջե(ց)լոցն արքայութիւնն պարգեւեացէ
եւ կնեդանեացն վայելել տացէ, յայսմ եւ ի
հանգեբմեալն, ամէն։

Արդ, յերեսս անկեալ աղաչեմ զդասս
լուսեբամ սուրբ քահանայից, զի որք հան-
դիպիք այսմ տէրունական հրամանին կար-
գալով կամ լսելով, յիշեալիք զվերայդեալս
ի սմայ զպատուական եւ զսրբասէր արեղայն
կեանքանէս, զոր տացէ Տէր Աստուած յեր-
կար ամառք վայելել կնեդանեացն եւ ննջե-
ցելոցն ողորմութիւն եւ հանգիստ պարգե-
ւեացէ, ամէն։

297բ. Զվերջին կազմողս սուտանուն
դիւմէս յիշեալիք ի մաքրափայլ յաղաթե
մեր, ով ընթերցող Սուրբ Աւետարանին, եւ
որք յիշէք յիշեալ լիջիք ի Գրիստոսէ Աստու-
ծոյ մերոյ, ամէն։

297բ. Զվերջին ըստացող Սուրբ Աւետա-
րանին գրաբեմիտ կրին ըզՄարգարիտ տըն-
տեան, յիշեցէք ի Գրիստոս որ ըստացաւ

զսայ ի հալալ յընչից իւրոց եւ գնեաց զսա
յիշատակ իւր եւ բարի ծնաւդաց իւրոց,
հաւերն Ստեփաննոսին եւ մաւրն Աստուծոյ-
մէլէքին եւ եղբարն Ջանիբեկին եւ որդեան
Յովանիսին եւ Յոհաննիսին եւ Աստուածատ-
րուն, հանդուցելոցն ի Գրիստոս եւ զծաղ-
կեալ դուստրն իւր զԽանուխթուն, զոր
Աստուած պահեսցէ զնայ խաղաղութեամբ
եւ զաւակսն իւր, ամէն։ Արդ, յերեսս ան-
կեալ աղաչեմ զդասս քահանայից, որք հան-
դիպիք սմայ կըրկին յիշեցէք ի սուրբ յա-
ղաթս մեր եւ Աստուած ողորմի ասացէք
Մարգարիտս եւ ծնաւդացն իւրոց կնեդա-
նեացն եւ հանգեցելոցն, ամէն։ Եւ զըրեւր
որդին իւր զՏէր Ներսէս արեղայն եւ զմար
քըրբնորդին զՏէր Սարգիսն եւ զՏէր Դանիէլ
սուտանուն Հերպետս, որ եղէ պատճառ
փրկութեան սորայ, յիշեցէք ի Գրիստոս եւ
Աստուած յիշողացդ ողորմի, ամէն։ Եւ
Մարգարիտս գնեցի զՍուրբ Աւետարանս եւ
տընի ի դուրս Սուրբ Լուսաւորչին, ի վանքս
Պուղոցն յիշատակ ինձ եւ ծնաւդաց իմոց,
զի մի ոք յանդընի հանել զսայ ի դրանէ
Սուրբ Լուսաւորչիս կամ յազգականաց կամ
ի բարեկամաց կամ յաւատարաց։

298բ-ի վրայ կայ անվարձ ձեռագրով եւ
գլյմը մետմէ քանձաձով գրուքիւմ, որ երգի
քառեր ումի։

48

ԱԻՆԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափրկիչ 37, գգ. 3)

ՀԵՐՄՈՆԻ ՄԵՆԱՍՏԱՆ

ՉԳԷ (1348)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 293։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 27 X 21։
ՄԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ երկուսն,
19 X 7։ ՏՈՂԳ՝ 20։ ՆԻԻԲ՝ զեղմուսմ հաստ քուզք։
ԳԻՐ՝ բուլցքեր միւսկից խոշոր։ ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝
գլմզգլմ քանձաձով, մաշկով, միայն խոնա-
ւութիւնից վտանգուած։ ՊԱՏԿԵՐ՝ 224բ, Յովաննիս
աւետարանիչ, պսկուած եւ վերի մասը վնասուած։
123ա Յովսէփ Արիմաթացիմ խնկի տփով եւ շորի կա-
պքը ձեռքին։ ԿԻՄԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա, 75ա, 128ա, 225ա։
ԼՈՒՍԱՆՈՐԱՐԻՔ՝ բաւական քառով կապուտ եւ կար-
միր քանձով, ճեւե եղբնումբ։ ՍԿԱՐԱՆՈՐԱՆ՝
գլմզգլմ քանձաձով կնեղանկերպիւր եւ քաջա-
նկերպիւր, շատ մեծ տառեր՝ հեշտակներ զիմա-
նայրմնքով։ ԹՂԹԷ ՊԱՇՊԱՆԿ՝ միքիմ երկաթագրով,
միայն վերջիմ քերքը, երեւի քառագրէից հոնում։
ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Ա երեսիմ խալամիք, իսկ
վերջիմ երեսիմ այլ ձեւեր, մարմանգնմըն ու վրայիմ

գարդիք պսկուած։ ԳՐԻԶ՝ Սիւնն։ ՏԵՐԻՔ՝ ԳՐԶՈՒ-
ԹԵՆՆ՝ Հնքմոնի մեծատառն։ ԵՄԱՂՈՂ՝ Գրիգոր։
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆ՝ ՉԳԷ (1348)։ ԹԱՆԹԻՔ՝ տեւ,
գլխատառեր ու վերնագրեր կարմիր։ ՍԱՆՈՐԱՆ՝
Այնթաօղ եւ աճաւսիմ իւր Բոլտիկ։ ԴԱՏԱՐԿ՝
3բ, 74բ-ի կէտը, 289բ-ի Բ սիւմակը, 224ա։

ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ամբողջ ձեռագիրը խոնա-
ւութիւնից փլուցել է, մանաւանդ վերի մասերը բո-
ւրոյթի զբոքուել են։ Աւելի վտանգուած է Յովան-
նի Աւետարանը։ 1—73ա բոնում է Մասթիսի Աւե-
տարանը, որի նախադրութիւնը եւ բովանդակութեան
ցանկը սկզբից ընկել է, իսկ միւսներինը կայ։ 73բ—
124ա՝ Մարգարէ, 124բ—223բ՝ Ղուկաս եւ 225ա—289բ՝
Յովաննիս։ Լուսանցանքի մի քանի պատկերները
կարեւորապէս պատճառով փլուցել են։ 224բ-ում Յով-
աննիս պատկերի տակը գրուած է ծածղուղի տեսիւր։

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

289ա. (Սկզբի երեք տողը եղծուած) ...
 Ի վերուստ ասդեան առ պնտոսիկ որդ ուղղա-
 կի բարեպաշտութեամբ առ ի յաստուածա-
 յիննն եւ ի ճշմարիտ պատգամսն անծակի
 սիրով ներքոնակեց եղին: Նայ դի եւ ան-
 յազ յինքնանս ձգեն զկաթն բանին ի կրկնա-
 կի ստեանց հարսին եկեղեցւոյ զդաստիարա-
 կիչ եւ զխրախարարն բխումն եւ ի նմանէ
 դարգացեալք Հոգեւոր Հասակաւ, ճեմ առեալ
 ի Հովտն տրամութեանց յուխտեալն խոր-
 Հուրդս:

Որպէս եւ Հանճար եղեւ երկիւղապարդ
 մեծայայտ երանոհիս այն Բախտիկ, որ յաս-
 տուածապաշտութեամբ շնորհացն ստացեալ
 ունէր անհամեմատ ճոխութեամբ բախտի
 Այնխաւովայ եւ զՀոգւոյն փարթամութիւնն:
 Սակս որոյ ստիպեալ ի սիրոյ սքանչելեաց եւ
 հոգեկեցոյց Հրամանաց բանին Աստուծոյ մե-
 ծաւ հաւատով եւ լիակատար աներկբա յու-
 սով ընդ այլ սխրակի պայծառ եւ ռոկիանկար
 Աստուածաշունչ գիրս ստանալ կամեցան
 երկիւղածքն Քրիստոսի Այնխաւովայ եւ զա-
 րէպաշտ ամուսինն իւր Բախտիկն. զայս
 աստուածային կրտակ ի վայելումն անձին եւ
 ի յիշատակ բարի անուանցն առ Աստուած եւ
 ծնողացն իւրեանց եւ զաւակաց Սիրեալայ,
 եւ Մարիանէի եւ ամենայն յարեան մերձա-
 ւորացն կենդանեաց եւ Հանգուցելոց:

Արդ, եղեւ սկիզբն եւ կատարումն սորին ի
 նահանգիս Սիւնեաց ի դաւառս որ կոչի Ձոր
 Վայոյ, ի մենաստան Հերձոնի վանս անուա-
 նելոյ, ընդ Հովանեաւ Սրբոյն Գրիգորի,
 ի Թուականութեանն Հայկազեանս տոհմի
 եաւթն Հարութ Նսուն եւ եաւթներորդի
 (1348), ձեռամբ Սիոնի, ի դառն եւ ամբարի
 ժամանակի խաղձ եւ խռովարար բռնակա-
 լացն ջնջելոցն ի դպրութենէ անուանցն,
 ի տէրութեան եւ յիշխանութեան որ ի կայս
 եւ ի կոյս նահանգաց Սիւնեաց Աստուծով
 զօրացեալ մեծ իշխանաց իշխանին Բէշքէ-
 նայի եւ հարազատ եղբօրն Նորին Իվանէի
 որդոց բարեպաշտութեամբ փրկեցելոյն առ
 Քրիստոս յոյսն ամենեցոյն պարոն Իրիթէ-
 լին:

Արդ, որք Հանգիպիչ ի վայելումն աս-
 տուածային Սուրբ Աւետարանիս յիշեցէ
 դարձանին յիշատակի եւ օրհնութեանց զԱյ-
 նախօրէն եւ զամուսինն իւր զԲախտիկն եւ
 զաւակս ճոցայ զՄիքանն եւ զՄարիանէ եւ
 զԾնողս ճոցայ եւ զամենայն արեան մերձա-
 ւորսն: Չսացաող Սուրբ Աւետարանիս եւ
 զուշ յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ
 մերոյ, օրհնելոյն յաւիտեանս, ամէն:

Արդ, եւ ծառայ Տնտան տղային,
 Բախտիկ անուամ կոտ եւ տոմջիւմ,

Ձօրն կու յիշեմ եւ գանգզին,
 Յարում գործեալ մեղի մեր յայտմին.
 Յայնժամ վստի իտր գեհեմին,
 Բագում զգիւ մարդկան պրիմ,
 Գայ քագաւորն այն Միածին,
 Նստի յարքո զաստատմին,
 Արեւալմամբն ուրախ յիմին,
 Ձայնալուսմամբն պաշտմանին,
 Հինշտակի ի յայն յանէմ...

Արկեալ քագաւորք: ...

Յայնժամ յօտն մարդկան տանմին,
 Ազգի եւ ազինմ անյայտ յինին,

Չօտն գառակ եւ իւր որդին,
 Դստերք ծնողաց չքաբէխսին:

Յայն անտնէն էւ ճնց փրկիւմ,
 Կում ով ինձ տա վկայութիւն:

ՁԱստուածածնին եւ յայն ունիւմ,
 Եւ քաբէխսաւ առ իւր Որդին,

Որ գիւ փրկէ յայնմ ժամին,
 ՁԱստուածածնին եւ յայն ունիւմ,

Բաց յիշելով պատմն տարսիւմ,
 Եւ եւ ի յայն անէն հայիւմ,

Ձմտաւ անի քէ ինչ յինիւմ,
 Կում որ ծիտով եւս պրծանիւմ,

...նսն անցաւորք: ...

...մարգարեանի,
 Լազ իղայ եւ հրամանին,

Յարում գրեպարն վկային,
 Թէ գանձեցէ ձեզ գանձ անգին,

Որ ցեց չաւտ, զոգի հաւատին:
 Այժմ գտեալ եւ գանձ անգին,

Յօժարութեամբ եւ սովի գին:
 Ով ընթերցողք բանիս Փրկչին,

Կում փառաբերի օրհնակին:
 Յիշեցիք զիս որ եւ փրկիւմ,

Միքէ (յ)անցանք իմ քաւին:
 Զգիրք տուի եւ Տէր Մանուէլին,

Այն կուտալոսն քանակային,
 Որ գիւ յիշէ ի յայնմ ժամին,

Յորժամ զխորհուրդն ասէ Փրկչին,
 Կանգնի զիմաց տուրք սեղանին,

Մեղսաբաւիչ պատարագին:
 ՁԱյնախօցին որ կեանք էր իմ,

Թափ եւ պարծանք գլխոյս էր իմ,
 Նայ եւ զԾնողս որ մեր էին,

Եւ զմերձաւորսն որք մերկ էին:
 Նստաւոր Գրիգորս որ գրեցի,

Զձաղիկս եւ գիրքս կազմեցի,
 Եւ Հայկազեան քուակմին

Յուք հարիւրիկ կատարեցի,
 Որ դառն եւ ի մեզ ժամանակի,

Որ հայածին քաղաւմ յերկրի,
 Ունամ մնացին ի մեզ քփի,

Սովով անցան շատ մին զքի,
 Հայրք ուրացան գիւրեմնց որդի,

(Կ)ում իմ կամք չէր որ եւ ծաղկի,

Եւ կամ կամաւ եւ կազմէի:
Եւ վատատեւ յաչիչս էի,
Բայց հարկ արիւն, ու ամաչէի:
Եւ աղաչեմ գոհ գտի բամի,
Չպատմաւէ վասն սխալի,
Յիշմամ արմէ՛ գիւ արծամի,
Սուրբ ազօթից վասն Յիսուսի:
Արդ, եւ Մամուէլ որ յամմն առի
Եւ յորս ամիս փայտա՛ կտցի,
Ջրամս Յիսուսի գրել տվի,
Միմչեւ տեսայ ծաղկով ի լի,
Ի յիշատակ Այնախօջի
Եւ կեանակցիմ իւր Բախտիկի,
Յիշեցի՛... յայտմ տառի,
(Եւ) ծնողսն Տեառն առաջի:

124ա. Զմեծայոյս եւ դարբնալատոհն

դամենայն օրհնութեանց եւ յիշման բարեաց
զԲախտիկն Հանդերձ պարծանաց զյիսոյն եւ
զաւակօք յիշեալիք ի Գրիստոս: Եւ զկու-
սակօսն քահանայ՝ զՄանուէլ, որ բազում
աշխատանօք ետ գրել, յիշեալիք ի Գրիստոս
աղաչեմ...

73ա. Զստացող Սուրբ Աւետարանիս
դարձանին ամենայն արհնութեանց զԵրա-
նոհն Բախտիկ, զտէրամբ պատշահեալ առն
իւր Այնախաւայ, նայ եւ զմանկագոյն զա-
ւակն իւրեանց զՄիլանն եւ զՄարիանէ
յիշման արժանի արասլիք առաջի մեղսաքա-
ւիչ սուրբ պատարագաց:

224բ. Զծաղկող Սուրբ Աւետարանիս
զփոյն Գրիգորս յիշեալ ով սուրբ Հայր ա...:

49

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

(Ամենամիակիչ 48, գգ. 18)

ԲՈՒՆԵՐԻՔ ԱՆԱՊԱՏ

ՊԺԳ (1364)

ԹԵՐԹՔ՝ 234: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 24, 3 X
17: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ Երկ-
սիւն, 18, 2 X 6: ՏՈՂՔ՝ 22 եւ 23: ՆԻԹՔ՝ զնշմա-
ւում հաստ քուզք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝
հասարակ, կարմիր քամառով: ՊԱՏԿՆՈՒ՝ Եւ—ք ամէն
երեսի վրայ երկու կտրք յարով պտակներն: ԽՈՐԱՆ՝
4ք պտակներով: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ Եւ, 71ա, 115ա, 182ա:
ԼՈՒՍԱՆՍԱՐԱՆ՝ հասարակ ձեւեր եւ քայմագործք
բազմաթիւ էջերի վրայ: ՍԿԶՐԱՆՍՈՒ՝ կարմիր երկա-
քառ քամառով: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ Եւ, 71ա, 115ա, 182ա:
ԼՈՒՍԱՆՍԱՐԱՆ՝ հասարակ ձեւեր եւ քայմագործք
բազմաթիւ էջերի վրայ: ՍԿԶՐԱՆՍՈՒ՝ կարմիր երկա-
քառ քամառով: ԹԱՆԱՐ՝ Եւ, որոշ վերագրերը կարմիր
քամառով: ԿԱՐՄ՝ տանտակ կտրեպտու, մերսից սղի-
տակ հաքամ: Ա երեսի վրայ յայն անգամ եւ պղնձե
երկու գամ, Բ երեսիմ՝ գամագամ ձեւեր: ԳՐԻՉ՝ Մար-
գարէ արեղայ (Բ գլխի): ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵՆ՝ Բաքմ-
չիք ամապտու (Խորմիւն): ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵՆ՝
ՊԺԳ (1364), ՍՏՈՒՆ՝ Կարապետ, Արքեպիսկոս
Կիրակոս կրօնաւորներ: ԴԱՆԱՐԱՆ՝ 1ա—4ա, 70բ—Ի Ա
սիւնակի կէտի Բ սիւնակի վերջը, 181ա—Ի սիւնակի
կէտից 181բ, 233—Ի կէտից 234բ. վերջիմ քերքի մեր-
քիւն մասից կտրուած:

ՄԱՆՈՒԹԻՆ՝ 231-ի եւ 232-ի միջեւ երկու
թերթ (յիշատակարանի զմեջը) կտրած. մնացած մաս-
ը լուսն է պահուած: 4բ—ի ամսի լուսանցքում կայ
պարսկերէն լեզուով մի կնիք, որի վրայ կարդացուած
են ՎՄուսա, Ջաֆար, Հոսոն, Ալի: Եւ այլ անուն-
ներ. 4բ— պարսկալուսն է Եւսեբի Բաղթը, Երգ
թերթի լուսանցքը կտրուածու պատճառով պտակե-

ները վնասուել են: Եւ—70բ Մատթէոսն է, 71ա—
114բ՝ Մարկոսը, որի վերջը կայ Վարդանայ Յի-
սուս, 115ա—181ա՝ Ղուկասը եւ 182ա—231ա՝ Յով-
հաննէսը, 4կց՝ Վերջ կնիք լնացելու: Նախադրու-
թիւններ եւ ցանկեր չկան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

231ա. ԳՈՒՆԹԻՆ Աստուծոյ...

Ի յամս Հայկազեան Թուարերութեան
տունարին (231բ) յորում էր թիւ համար
Թուարանին Թորդոմեան տունին ՊԺԳ
(1364), աւարտադրածով եղև Սուրբ եւ
կենսատու Աւետարան...

232բ. Զոր իմ անարժանի եւ անպիտան
ծառայ ի ծառայիցդ Տեառն, տեսի զաւրի-
նակս զովելի եւ անաղայ վկայեալ ի բազմաց
եւ ցանկացող եղէ որպէս) պատուական
մարգարտի եւ գրեցի զսա իմ անիմաստ եւ
տկար մտաւքս ի գաւառիս Խորձիւն, յանա-
պատիս որ կոչի Բուքնիք, ընդ Հովանեաւ
սրբոյ Աստուածանին: Արդ, աղաչեմ զա-
մենեսեան, որք Հանդիպիք Սուրբ Աւետա-
րանիս, զմեղապարտ գրիչս եւ զծնողսն իմ
եւ զգործարան ամենայն արեան զարմիւք յի-
շեցիք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր: Եւ եւ
զսրբաւք եւ Հեղահոգի կրանաւորսն զհա-

Ընդ նմին յիշեցէ՛ք զեղբայրն իմ զԱռաքել եւ զկենականն իւր զԳրոց խաթունն եւ զփոխեցեալ եղբայրն իմ ի Բրիտանոս զՄկրտիչն եւ զԳրիգորն, զոր Տէր Աստուած Հաստուցէ իւրեանց վարձս բարին, ամէն:

Ընդ նմին յիշեալիք զՄելքիսէթ սարկաւազն որ դարինակն շնորհեց եւ աւգնական եղեւ եւ մեղ ի կոկել թղթին եւ զծնողսն իւր, զոր Տէր Աստուած Հաստուցէ իւրեանց վարձս բարի:

Արդ, աղաչեմ զամենէսեան յիսնել մեղադրի խոշորութեան եւ սխալանաց սորա, զի այլ չէի գրեալ Աւետարան. եւ վասն այնորիկ զրէցի զսա զի արինակն աղէկ էր եւ ընդիր, նա եւ տաժահեցա ու գրեցի վասն անձին իմոյ եւ զսակակաց իմոց, զոր Տէր Աստուած վայեմել տացէ բազում ժամանակաւ, ամէն:

286ա. Ընդ նմին յիշեալիք եւ զՄարտիրոս քահանայն որ փափաքանաւ ստացաւ զսա ի վայելումն անձին իւրոյ եւ յիշատակ ծնողաց իւրոց: Յիշեալիք զԹանկտիկինն որ աւգնական եղեւ յիսուն սպ(իտ)ակ ի կոստող(ը)ին, զոր Տէր Աստուած Հաստուցէ իւր վարձս բարի, ամէն:

Յիշեալիք եւ զհայր Անտոնն, որ աւգնական եղեւ Մ սպ(իտ)ակ ի կոստող(ը)ին, զոր Տէր Աստուած Հաստուցէ իւր վարձս բարի, ամէն: Յիշեալիք եւ զՄիխիթարն, որ աւգնական եղեւ Մ սպ(իտ)ակ ի կոնկինն, զոր Տէր Աստուած Հաստուցէ իւր վարձս բարի ի գալստեան իւրում, ամէն:

(Կարմիր քամառով) ԶԹաղէսոս սուտանուն կրօնաւոր յիշեալիք ի սուրբ աղաւթս ձեռք, ով սուրբ ընթերցողք, զի շատ աշխատեցա եւ ուղղեցի զսա ի ճշմարիտ եւ յուղիղ աւրինակէ ամենայն արուեստաւոր ի

դուրս կանխենն եւ զվատ գրագիրն յեկեղեցին:

87բ, 139ա, 141բ. Զմեղապարտ եւ զանարժան գրիչս զԲարսեղ քահանայ զպարտականս իւր բանջարոյ, յիշեցէ՛ք ի Տէր, միով Տէր ողորմեալ եւ դուք յիշեալ լինիք առաջի զէնոյն Յիսուսի:

229ա. Աղաչեմ յիշել ի Տէր զկենակիցն իմ զՄարթախաթուն, որ բազում աշխատութեամբ սպասաւորեցա զմեղ ի գրել Սրբոյ Աւետարանին, զոր Տէր Աստուած Հաստուցէ իւր վարձս բարին, ամէն:

230բ. Փառք ամենայնուրբ Երբորդուքեան Հայր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ, յաւիտեան, ամէն:

Արդ, աղաչեմ զգնեղ յիշել ի Տէր ըստացողս Սուրբ Աւետարանի Թուտար խաթունս, որ ստացաւ ըզՍուրբ Աւետարանս ի Հալալ արդենանց իւր, որպէս յիշատակ իւր եւ ծնաւղաց իւրոց ճշատաւորին, մաւր սորա Հոնքսիմէ եւ կենակիցին իւրոյ Յոհաննիս... [Իմ քանի տող զնշումն է, ապա կտրղացումն է մտքից իր անմալը, որ Աւետարանը տալիս է շի դուռն Սուրբ Թորոս, ի թվի(ն) Հայոց 24 (1454)]:

286բ. Ես Մանուկս որդի Գալճիին, որ խնդրի թէ ի Սուրբ Աւետար(ան)ի եւ Աստուած զխնդրուածս կատարե(ա)ց եւ ես յիմ Հալալ արդ(ե)անցս զենցի զՍուրբ Աւետարանս կոստողոցս, եւ իմ սրտիս յոյժարուծեմունքն տվի ներսէս քահանայս յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց, որք ընթեռնուք զՍուրբ Աւետարանս, յիշեցէ՛ք զՄանուկս եւ զեղբայրն իմ զՀայրապետս եւ զգուրն իմ զՄարեմտիկինն, եւ զփոխեցեալն ի Բրիտանոս զՄարգարէն յիշեցէ՛ք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեռք, եւ Աստուած... եւ այլն:

51

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Աւանդաբերիչ 24, գգ. 17)

ԵՒՍՏԱԹԻԻ ՎԱՆՔ

ՊԵՋ (1407)

ԹԵՐԹԻ՝ 272: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 23 X 18: ՄԻՒՆԱՆ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԻՍԻԱՑ, 16,4 X 5,5: ՏՈՂԳ՝ 19: ՆԻԻԹ՝ ղեղմատում հաստ քուպք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր յառար: ԿԻՄԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա վճատում, 78ա, 121ա, 203ա (մատուցել հասարակ օրմառայն կտրով ծանկած), աւետարանները սկզբ-

քում, ետաքակ եւ կարմիր քամառով: ԼՈՒՍԱՆՍԱՌԱՐԻ՝ շատ յառաջ եւ սովորական ծաղկազարդք, քամառով գծուած: ՍԿՐԻՆԱՍԱՐԻ՝ կապտոյտ եւ կարմիր քամառով կեղծանկարայ եւ քաջանկարայ: ՄԱՌԱՍԱՌԱՆՍԱՐ՝ ՊԱՂԱՍԱՐ՝ միքն երկաթազարդ 272, ինչ-որ միկնոպակմ գրուածք: ԿՍԻՄ՝ տալստակ

կաշեպատ, տեղամո ձեւերով, Ա երեսն Խաչաձիշ ձեւ: Ներքից մետաքսէ կտորով ծեփած: ԳՐԻՁ՝ Մատթէոս պիտակ ամուս վարքապետ, Գրիգոր վարդապետ, Աղիա վարդապետ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆՆ՝ Խոսափէի վամբ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆՆ՝ ՊԵՔ՝ (1407), ՄԱՍՈՆՈՂ՝ Մըմարաք շահն: ԴԱՍԱՐԿ՝ 72-ի Ա սիւմակի կէտից-72թ, 120, 202թ-ի Բ սիւմակից, 268թ-ը Ա սիւմակի կէտից, 268թ-ի Բ սիւմակի կէտից եւ 270:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռազէրը մնառուած է իս-նուութիւնից եւ ճիւղանիւթից: 1—Ա որդիքը փշ-ջեղի են: Ներքեւի բաշտը անկիւնները համարեա բոլորը ԲՅԲՈՎ կարկասած են: Պարուակուս է 4 աւետարանները առանց նախադրութիւնների եւ բա-վանակութեան ցանկի: 1—72՝ Մատթէոս, 73—110թ՝ Մարգարէ, 120—203՝ Դուկառ, 204—268թ՝ Յովհաննէս:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

266թ. Փառք... Արդ, գրեցաւ աստուա-ծաշունչ Սուրբ Աւետարանն ի լաւ եւ ընտիր աւրինակէ: Ի գերաշուշակ սուրբ մենառ-տանն ի վանս Աւատաթէի սուրբ առաքե-լոցս, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնիս եւ Սուրբ Լուսաւորչիս՝ եւ այլ բազմազու-մար աստ ժողովելոց սրբոց: Ի յառաջնոր-դութեան եւ տեղակալութեան սուրբ աթո-ռոյս Գրիգորի քալ Հեռետորի, արթինս բա-րունապետի եւ անյաղթ փլիխափի, արի ախոյանի ընդդէմ չարափառ եւ ճրիստոսա-մարտիցն դառուց: Ա յորդորիչ եւ հաստա-տիչ եւ յաւրինիչ ուղղադաւանիցն խմբից: Զոր Տէր Աստուած պահեսցէ զսա ընդ եր-կայն աւուրս մաքուր սրբութեամբ եւ ուղիղ վարդապետութեամբ մինչ ի խորին ծերու-թիւն եւ յետ աստեացս՝ ընդ սրբոց վարդա-պետացն դասակցեսցէ, ամէն: Առաւմբ նուաստ եւ անարհեստ գրչի, Մատթէոս պիտակ անուն վարդապետի եւ Գրիգոր վար-դապետի եւ Նիդա վարդապետի՝ Նւ ըստ իշխանութեան տեղոյս ի բարի զարմից մնա-ցելոց, ի վաղորմուց իշխանացն պարոն Սմայտ ամենաւահեալ զաւակից զօրօք եւ ամենայն հնազանդելօք: (267թ) Եւ ոմն ցան-կացեալ խնդրեաց զաստուածադիծ տառս յիշելով զբան մարգարէին, Բէ Շրանի որ ոմն զաւակ ի Սիրն եւ ընտանեակ յերուսա-ղէմ: Յերշտակ անջինջ իւր Մըմարաքա-հին եւ ծնողաց իւրոց եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ իրախատուր Հոգեւոր շօրն Գրմանաւահին եւ ձօրն (չգրուած): Զոր յու-սամբ յամենախնամ զօրութիւն Աստուծոյ, որ լի ուլ որ խնդրեսցէ զանդիւ նորա որ ցանկացաւ, այսմ անկողոպտելի դանձիս եւ ետ գրել ի թվականութեան Հայոց ութնա-րիւրերորդի յիսներորդի եւ վեցեակ թուի (1407): Ի դառն եւ ի նեղ ամամականիս,

որում ազգն նետողաց անջինջ կորաւ, եւ փոխանորդ նորին իշխեաց աթոռոյս Ատրպա-յականի Թորգոմածին Միսր (քառի քամաքը վերջուած գրչի կազմից), Հարստաւսով անուամբ, որ եւ մարտեաւ երկու անգամ եւ յաղթահարեաց զոմն ի թոռանց յար զազա-նին՝ Թամուրին չարաբարու անեղատեսիլ եւ չարամուրտ անուամբ Աթ(ուր)աք: Եւ այն եւս ի վերին ինճանցն ամենակարողին Աստուծոյ, որ պապտեաց զայնաբարս ի յայն անիրաւ խնդրողացն որ եւ զամենայն ազգ եւ զամենայն լեզու ի ներքոյ նոցա Հնազանդ եւ զերի կային, որում ազաւանց զմեզ Փրկիչն Յիսուս Բրիստոս, որում փառք յաւիտեանս, ամէն:

Արդ, յերես անկեալ աղայեմ զամե-նեսեան զհանդիպողսդ, տեսութեամբ եւ զղձալի ընթերցողսդ եւ զգաղափարողսդ աստուածային կտակիս այս, յիշել ետափա-փաղ եւ ջերմեանդ սիրով եւ օրով մտաւք ի մաքրափայլ յարթն ձեր: Զվերոյ ասացեալ ստացողս սորա՝ զՄըմարաքաւանս եւ զա-մենայն երախտաւորն իւր զհոգեւոր եւ զմարմնաւոր, այլ եւ զամենայն աշխատողք Սուրբ Աւետարանիս՝ որ շատ եւ (ժուաւ-ր)աւ ի գրե(լ տե ինձ) եւ ի կազմել, յիշեա-լիք միով Տէր ողորմեայի եւ Բրիստոս Յիսուս, եւ ի յիշողացդ եւ կարդացողացդ եւ լսողացս եւ աշխատողացդ առհասարակ ողորմեացի Բրիստոս յոյնս ամենեցուն, եւ որ զամէնն ասէ, ամէն, եղիցի:

269ա (մամր մտորգքերով մոր աւելա-ցաւած քերքի վրայ) . Արդ, եւ զվերջին բա-տացաւ Սուրբ Աւետարանիս զխաւջայ Սար-Հատս պնեցի Հայեալ ընչից իմոց եւ արդար վատականց, ետու ընծայ ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին յիշատակ Հոգոյ իմոյ եւ ծնողացն իմոց, Հաւրն իմոյ Փրկարչիւն եւ ձօրն իմոյ Խաթուաղին, եւ կողակցին իմոյ Հանգուցելոյն Շատամթուրութիւն եւ միւս կողակցին Շուշանին եւ որդոյն իմոյ Յէրայպետին, Յակոբշանին, Աւետիկն, Խանիպարն, Առաթին: Եւ պապին իմոյ Զա-նպէկին եւ կողակցին իւրոյ Առաթին, յետ զօրին Յերզօրն իմոյ մահադախ Տաւիկիլին եւ կո-ղակցին իւրոյ Անաթարմանին: Եւ միւս հաւ-րեղօրն իմոյ վարդապարկն, յետ զօրին Սլաթարաշին: Եւ եղբարն իմոց մահ-դասի Աստուածապովին եւ կողակցին իւրոյ մահադախ Մարիամին եւ դառեան իւրոյ Խանպէկէ: Եւ միւս եղբարն իմոյ մահադախ Մարտիրոսն եւ կողակցին իւրոյ Զանգիւ-ղին եւ որդոցն իւրոց Միլզայաշին: Պաւ-ղոսին եւ Պետրոսին: Եւ դառեան իւրոյ Ու-կիատաիկին, Մէրտաիկին: Եւ միւս եղ-բարն իմոյ մահադախ Խէրաշին, եւ կո-ղակցին իւրոյ Արափանին եւ որդոցն իւրո

նազարին, Սաֆարին: Եւ դստերն իւրոյ
ճաթիկին, ամէն:

269բ. Եւ քուերացն իմոց խանութին,
խանփարէ, փարանդէ, խանտատիկին, Գուր-
պէկէ, ամէն:

Յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք
եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի իւր միւսան-
դամ դալրտեանն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք զՍարգստոս որ առի
զՍուրբ Աւետարանս Հայեալ արդ(ե)անց
իմոց եւ արդար վաստակոց, եւ ետու ընծայ
Սուրբ Աստուածածնին եւ Սուրբ Հրեշտա-

կապետին եւ Սուրբ Յովհաննէս Մկրտչիս,
ամէն:

Յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք
եւ ձեզ յիշողացդ եւ զձեզ յիշեցեւոցդ,
ամէն: Հայր մեր որ...

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս եւ
Աստուած ողորմի ասացէք մեն Վապին իմոյ
Նուպրին եւ կողակցին իւրոյ Դաւալարդէին,
եւ որդոյն իւրոյ Նասիպին, ամէն:

Յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք
եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի իւր միւսան-
դամ դալրտեանն, ամէն:

52

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

[Երեսման Ս. Սարգիս Էկեղեցի 391 (3)]

ԽԼՊԱՇԻ ՎԱՆՔ (ԿԵՂԻ)

ՊՂԱ (1442)

ԹԻՐԹՔ՝ 290: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹՔ՝ 23 X 10,
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԼԵԻՄ,
18 X 5,2: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻԹՔ՝ բամբակեղ յղուած
քուլք: ԳԻՐ՝ բուրգիք: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐԳ՝ բաւական
քուլք: ՊԱՏԿԵՐ՝ 5բ, 91բ, 145բ, 230բ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝
6ա, 92ա, 146ա, 231ա: ԿԱՅՄ՝ կաշեղ, վրամ 88շու-
մով երեք շաբթ շրջագործք, մէջը խաշեղ ՅԵՍԱՆ
եւ Աստուածածին չորս տեղ: ԹԱՆՔ՝ առ, գլխա-
տաւերմ աւ սկզբնաւորք՝ կարմիր: ՍԿԱՐՆԱՏԱՐ
գորգագրեով: ԳՐԻՉ՝ Ոճափրատ: ՏՆՂԻ ԳՐԱՌԻ-
ԹԻՆ՝ խաշոյն վամք, ետքման Կեղի: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԱՌԹԻՆ՝ ՊՂԱ (1442): ՍՏԱՏՈՂ՝ պարմ ՄԵ-
լիքիկ: ԴԱՏԱՐՔ՝ 1-4, 5ա, 90, 91ա, 144, 145ա,
229բ, 230ա, 295բ—299բ: ՎԵՐԱՎ՝ բաւաբար:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

291բ. փառք...

292ա. Արդ, գրեցաւ Ս. Աւետարանս
յերկիրն խորձին, որ կոչի Կեղի, ի վանս,
որ կոչի Նուպրի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Կա-
րապետին եւ այլ սրբոցն, որ առաւ կան: Ձե-
ռամբ յոգնամեղ եւ անարժան սուտանուն
կրանաւորի Ուտփրիտոսի: Արդ, աղաչեմ
զամենեանս յիշեմք եւ զառաջնորդ վա-
նացոյ ՎԵՐԱՅԻՔ՝ Հայրապետ եւ զՊետրոս
խալքապետն (ընդգծուածը իւրեք տալիս-
ցաւ), եւ զպատուելի քահանայք, որ առաւ
կան, զՅՈՒՆԱՆԷԱ քահանայ եւ զԳԻՐԱԿՈՍ քա-
հանայ եւ զՎարդան քահանայ եւ Ստեփանոս
քահանայ, եւ զԱստուածատուր քահանայ եւ

զՄԵՐԷԻՍԷՐ ճգնաւորն եւ զԵԻՆԵԼԻ սարկա-
ւաքն, որ սպասաւորէ վանացոյ եւ մեղ: Նա
զհոգեմէր խաթունն զՈղուլմելիքն եւ զԾնող-
սն իւր զՀայրն իւր զՇահամիրն եւ զմաւրն
իւր զԳիրախաթունն եւ զեղբարն իւր ՎՓախ
եւ զառն իւր զպարոն Շատիպէկն եւ զԱս-
տուածատուր դաւակն իւրեանց զպարոն
Սարթախն եւ զԽոնճա վարուչխան եւ զկու-
լմիրն եւ զհաւերդայր սոցայ զԱմիրպէկն,
զոր ետուն գրել Սուրբ Աւետարանս եւ եղին
յիշատակ ի դուրս Սուրբ Աստուածածին եւ
Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային եւ աս-
տուածորնկալ սուրբ Նշանին: Բարեխաւսու-
թեամբ սոցա եւ Սուրբ Աւետարանիս ողոր-
մի ծնողաց սոցա կենդանեաց եւ հանգուցե-
լոց, ամէն: Արդ, աղաչեմ զամենեանս,
յորժամ կարդայք յիշատակարանս Ա մէկ Գ
ողորմիս Հրամայեցէ Ողուլմելիքին եւ
Ծ(ն)ողաց իւրոց եւ Գ Շատիպէկին եւ ամե-
նայ զարմից իւրոց, ամէն, ամէն:

Ով եղբայրք, մի ձանձրանայք երկարա-
բանիս, զի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս Հրա-
մայէ յԱւետարանին, թէ ի տան Հօր իմոյ
աւթեանց բաղում եւ մի մարդարէն ձայ-
նէ թէ Երանի պնդեցի որ ունիցի զաւակ ի
Սիոն եւ ընդանեակ նորա յերուսաղէմ:

Դարձեալ աղաչեմ զամենեանս, որք
հանդիպէք Սուրբ Աւետարանիս կարդալով
կամ աւրինակելով, յիշեմք զեղկելի
գրչակա զՈւտփրիտոս եւ զԾնողսն իմ եւ զհո-

գետը հայրն իմ Յոհաննէս քահանայ, եւ որ ի վերայ մեր երախտիք ունի, եւ թղթին կողմն եւ զմարմատին տուողն, ամէն:

Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի թուականս 972 (1442): Խոշորութեան եւ սխալանայ մի մեղադրէ՞ աղայն՝ զձեզ, զի այս էր կար մեր. եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

293ա. ԶՁՂ (1537) Թվականին Հանդիպեցաւ Հեղատնոգի Համեստ եւ զհարկեւոր տանուտարակին Գուհարչատն, որ ի տին տղայութեանն այրի մնաց եւ էառ սուգ անմիտիթար յառնէն իւրմէ: Փոքր տանուտէր Կարապետն որ վեց ամ տանուտըրութիւն արար գեղջի Վաղարշապատու եւ ի՞նչ ամաց լեալ փոխեցաւ առ Քրիստոս ի դառն հեծեծանք եթող մաւրն Խաւարովիթխտին, ամուսնոյն Գուհարչատին եւ քվերացն Աւղյանփաշին, Նարինթաթունի եւ Մարգարիտին, որ յետ Բ ամաց եղբաւր իւրոյ եւ այս փոխեցաւ առ Քրիստոս, եւ հայրն սոցա Մ ամաւ յառաջ մեռաւ, ոչ է տեսեալ զարտմութիւն որդւոյ:

293բ. Կ Դաւիթ Ժամարարս օրհնվեցայ Թվին (Ի)ձԼԸ-ումն (1754, ԽԷ՝ ԻձԼ-1689). աղայն՝ Սուրբ Աւետարանս բարեխօս լինի առ Աստուծոյ զիս անսօթ մշակ անէ, եւ մայրն յայսմ ամի փոխեցաւ. սեւ օրտով եւ անմիտիթար ողով Հանդիպեցաւ տանուտարակին Գուհարչատն Սուրբ Աւետարանի եւ ստացաւ զսայ հալալ արդար տանջ իւրոց վասն արեւշատութեան որդոց իւրոց յեմիւրէկին, Մէլիքէկին, Ջանաղին եւ Ուլուրէկին, որ եւ անտրանիկն սոցանէ ի ամաց է, յորժամ որբացան ի հաւրէ եւ մնաց անտէրուջ, ոչ զոք ունեւով, բայց միայն զՔրիստոս, որ այց առնէ սոցայ եւ հասուցէ մինչեւ ի խորին ծերութիւն, եւ յիշատակ Հոգոյ իւրոյ, առն իւրոյ փոքր տանուտէր Կարապետին, կէստոին Ջանիւրէկին, կեսրոջն Խաւարովաթխտին, տայերուն... Ղանփաշին, Նարինթաթունի եւ Մարգարիտին եւ ծնաւդացն Ղուգանջանին եւ Անարաթաթունին եւ ընծայեաց զսայ ի դուռն Սուրբ Էջմիածնին Գրիգորայնն կաթուղիկին

եւ մի ոք իշխեսցէ Հանել զսայ ի դրանէ սուրբ աթոռոյս եւ յազգէ կամ ընդանեաց եւ ով ոք յանգձի Հանել ջանայ զՍուրբ Աւետարանս ի դրանէ Սուրբ Էջմիածնի ելցէ եւ ինքն ի դրոյն կենաց եւ մասնակից լինի Յուդայի եւ խաչահանողաց եւ վարձն զնոցին առցէ եւ զնոյվն Հերձուածողացն, ամէն...

294բ. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս յիշեցէ ի Քրիստոս զպարոն Մեխիքէկն, կողակցին Սալվարին, պարոն Խաթունին, որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս եւ ետ վերըտին նորոգել ըզսա, յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ ծնաւդաց իւրոց եւ ամենայն ազգականացն, հաւրն Նային եւ մաւրն Խաթունն ջանին եւ որդոյն Հունդիքէկին, Աւետիսին, պարոն Վասակին, Աղիքէկին, միւս Վասակին, որ փոխեցեալ են առ Քրիստոս, եւ քերցն Փրանդին եւ որդւոյն Նային եւ դատարացն աղայ Սուլթանին եւ Խանքէկուն եւ հարսերդն Եղսարերդին, Դովաթխանութին եւ յուշեցոյն եւ հարեղբաւր Սիմամոնին, եւ կնոջն Սառայթաթունին, որդոյն Աւետիսին, Նարինքէկին, դստերն Խանաղին, պապին Աւետիսին, եւս առաւել զպարոն Մեխիքէկն, կողակց պարոն Խաթունին եւ զամենայն արեան մերձաւորս իւր զկենդանիսն եւ զհանգուցեալսն, Աստուած ողորմի ասացէ՞ նոցա, եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

Դարձեալ կրկին յաղայն՝ աղայն՝ յիշեցէ ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զպարոն Մեխիքէկն... (Մի քանի տալ կրկին մնայ անունները):

Արդ, կազմեցաւ սա ձեռամբ իմով մեղսամածի ի Թվին Հայոց Ռեհ (1595), ի մայրաքաղաքն յԵրեւան, ի դուռն սուրբ եկեղեց(ւ)ոյս, որ Երկուերեսնն ասնն, կամեցողութեամբ Տէր Միքայէլին եւ Տէր Յովանէսին եւ Վահթան մահապին, որ շատ աշխատեցաւ հետ մեզ. փոխարէն Աստուած Հատուցանէ նոցայ Հոգոյն եւ իւրեանց ծնաւդացն, այլ եւ Աստուածն ամենայնի զԵրեւանայ զհաւանայն եւ զժողովուրդն առ հասարակ աւերէ՞ որ ոչ անցանէ, ամէն: Հայր...

54

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին և Ս. Բեքդեհեմ 559 (14)]

ԳԻՆԵԱՅԱՆՑ ԳԻՒՂ (ՄՈՎԱԿ)

ՊԼԶ (1447)

ԹԻՆԹ-Գ՝ 298: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՆԹ՝ 28:7 X 18: ՍԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ 19 X 8: ՏՈՂ-Գ՝ 21: ՆԻԹ՝ բամբակեայ քուլաք: ԳԻՐ՝ բուրբեք: ՋԱՐԴԱՐԱՆ-Գ՝ յուձի: ՊԱՏԿԵՐ՝ տերուձա-կամ՝ 1ա—10 (մէշ բնդ մէշ), աւետարանիչներ՝ 19բ, 94բ, 148բ, 229բ: ԵՐԱՆ՝ 11բ—18ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 20ա, 95ա, 149ա, 230ա: ԵՐԱՆԳԻՐ-Գ՝ կարմիր: ՄԱՆ-ՐԱՆԿԱՐ-Գ՝ 92ա, 226ա, 287բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ-Գ՝ գորշագոյն գաբդեր: ՍԿՋԱՆԱՏԱՐ՝ կարմիր երկաթագոյն, ետեժագոյն ու գաբդագոյն: ՄԱԳԱՂԱԹ ԵՍԵՑ ՊԱՀՊԱՆԱՎ՝ յուձի: ԿԱՐՄ՝ կաշեղատ տախտակ, մերօրից գծաւոր կտոր, պաճուճայ, ռոմի խիճմէ: ԳՐԻՉ՝ վարդամ արեղայ: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒԹՆԱՆ՝ Գիճկամց գիւղ (Մովսէս Երկիր), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹՆԱՆ՝ ՊԼԶ (1447), ՍՏԱՅՈՂ՝ մանկասի Սարգիս: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 2բ, 3բ, 4բ, 5բ, 6ա, 7բ, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, 16բ, 18, 19ա, 94ա, 298:

ԵՄԱՅԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիր վատ է պահուած, ԹԻՆԹԻՐ ԺԵՑ մասը կազմից անշարունակ է: Ունի ժաւրաբեղեւուն խորաններ ուձապահանջոյ առի-տակներով, 11բ—18ա: Գերի ընկած եւ շատ լար-լարուած Աւետարան է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ-Գ

17ա. Փառք... Արդ, նորոգեցաւ Սուրբ Աւետարանն ի Թվականին Հայոց ՌԷԳ (1584), գերի էր ի ձեռն այլազգայ եւ ես Զուգայեցի խոշայ Գրութմ առի, վերադին նորոգել ետու վասն Հոգւոյ իմոյ, յիշատակ ինձ եւ ծնողայ իմոյ, Հօրն իմոյ Սողոմոնին եւ ծօրն Թուրվանդին եւ կողակիցն Թանգ-խաթունն, եւ որդին իմ Սարգիսն, եւ Մարգարէն, եւ դուստրն Մարիանէն, Դատամ-Սիրիթուխն, Սիրիթուխն, Օղլան Գէրբան, Մարիանոս եւ Հարսնէրն իմ խանութն, Մա-մսկին, յիշեցէ յաղօթն ձեր, ով սուրբ ընթերցողք:

17բ. Դարձեալ յիշեցէ զսոցա Գրութմն եւ զկողակիցն Մուլքիփաշէն եւ որդին իւր Վարդանէն, որ Հանգուցեալ եւ առ Բրիս-տոս, ի Թագաւորութեան շահի Խուզարան-դային, ի Հայրապետութեանն Էլմիսանայ Տէր Գրիգոր կաթողիկոսին, ի տանու(է)-րութեան Զուգայոյ Մայա Պետրոսին. խիստ դառն ժամանակ էր Զուգայ փախել էր յԱ-կուլիս եւ ես խօջա Գրութմն առի Սուրբ Աւե-տարանն եւ ետու ի Սուրբ Աստուածածին

վախն, Ով սուրբ ընթերցողք, ով ոչ կար-դայք կամ օրինակէք, յիշեցէ յաղօթն ձեր զսոցա Գրութմն եւ զկողակիցն Թանգխա-թունն եւ զիս զՈհան սուտանուն էրէցն Դարգամաքեցի որ զՍուրբ Աւետարանն կազ-մեցի, յիշեցէ ի յաղաւթն ձեր:

148ա. (նորագրով) Թվին ՌԱՄԾԶ (1707) մայիսի ԺԸ, մէրուք եկաւ ուժով արեւին շուք արար, Աստուած խէրն կատա-րի ի բարին:

148ա. Դարձեալ յիշեցէ Սուրբ Աս-տուածածնայ միաբանք Քահանայք պատուա-կանք ձերունի աւագերէց Տէր Պետրոսն եւ միւս դասպետն ուր որդին Հեղ եւ խոնարհ Տէր Մկրտիչն եւ զՏէր Յակօբն եւ զՏէր Նիկողոսն, Տէր Ղազարն, Տէր Յովայնէս եւ զՏէր Հայրապետն եւ զՏէր Աստուածատուրն եւ զզայ Տէր Մայթէնոս ժամարար, սրբա-յիտ Տէր Յովսէփն յամայր Քահանայս Ժ եւ Բ սարկաւաքունք Սէթին եւ զՄատուրն, Դրվեցաւ Թիվն ՌՃԿԻ-ունն (1713) Շամս ամսին ԺԶ-ունն օրն կիրակի ցրնծումբ. Թա-րեղէս ուրիշ օրէն Հեռ լայ եկեղեցիորուն մայլին (Հարկը) բղխէց, Սուրբ Աւետարանն իւրն օգնէ, այմէն:

293բ. Փառք...

295ա. Ուստի եւ տեսեալ զսորայս ան-ճառ փրկագործութեան խորհուրդ, ոմն ի լուսածնեալ զարմից Սրբոյն Սիովին Սուր-գիս մահաբանք բարեպաշտ եւ աստուածասէր ցանկացող եղև կենսաբեր Սուրբ Աւետա-րանին եւ ետ գրել զսա ետափափազ սիրով, զի ի վաղուց Հնաճ ցանկայր այսմ լուսալա-կան եւ աստուածախաւս մատենին եւ յիշա-տակ Հոգւոյ իւրոյ եւ ծնաղազ Աղիգին եւ Թաղորին... Այլ եւ արդ գրեցաւ Սուրբ Աւետարանն աստուածախաւս ձեռամբ ան-արժան եւ տիմար գրչի Վարդանի եւ եմ անընդել գորով յարուստ գրութեանն եւ բազում մեղաց ցնորիւք պաշարեալ, այլ ըստ կարի մերում զոր պարզեւեց մեզ մարդա-սէր Հոգւոյն, բազում աշխատասիրեալ իմ ի սմա. գրեցաւ անարժան ձեռաւք իմովք յընտիր եւ ի ստոյգ արինակէ, կենաւ տա-ռապանաւք եւ բազում պանդխտութեամբ եւ ազգի ազգի տրամութեամբ, զոր վասն ծո-վացեալ մեղաց իմոց ժամանին ինձ փոր-ձութեւք յամ յամէ եւ ոչ տային ինձ Հանգ-

չեւ, եւ է ի մեծ թուականն հայոց ՊԼԶ (1447), ի հայրապետութեան հայկազեան տոհմի Տեառն Զաքարիայի, ընդ հովանեաւ սուրբ տաճարիս Գէորգեան եւ ամենայաղթ Սուրբ Նշանիս, ի յիշատակ հոգւոյ Սարգիս մաղդաւոյ եւ եղբարն Փիլիպպոսի եւ ծնաւդացն թաղաորին եւ Աղեղին եւ որդւոյ իւրոյ Աւետիս սարկաւազին տարածած փոխեցելոյն առ Քրիստոս եւ սուք ետ ծնաւդացն իւրոց եւ եղբարս որդւոյն Մկրտչի եւ ջուներն Դովթաթ խաթունի, Գանգի ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս պատուական եւ Հաւատարիմ ծառայս Աստուծոյ Սարգիս մաղդաւսին եւ ետ գրել ի յիշատակ իւրն եւ ծնաւդացն իւրոց եւ ամենայն արեան մերձաւորացն:

Դարձեալ աղայեմ զձեզ յիշեցէք ի մաքրափայլ եւ յերկնաբացիկ յաղաւթն ձեր զբարեւոյ սուրբ հոգին զՅովաննէս եպիսկոպոսն եւ Զաքարիայ վարդապետն, որք են առաջնորդք եւ հովիւ. երկնականցէտ սուրբ ուխտին վարադայ, ընդ նոսին եւ զին զփժուռն գրիչս զՎարդան անաբժան արեւդայն, յիշեցէք ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յաղաւթն ձեր, եւ զծնաւդսն իմ զՍամուէլ քահանայն եւ զմայրն իմ զՄինայ եւ զայլ ամենայն արեան մերձաւորան եւ զերանտաւորսն ամէն եւ զիմ սիրելի եղբայրն զԵակօր քահանայն: Այլ եւ զբնցաւ Աւետարանս ի յերկիրս Մոկաշի զԵսաւոյ Գինեկանց ընդ հովանեւ Սուրբ Նշանիս եւ Սուրբ Գէորգայ:

(Կայ նաեւ մի բամիկ տաղ երկրորդական յիշատակարամ, որ զմշուել է դիտաւորեալ): 297ա. Եւ արդ, ես ամենամեղ ծառայ

ծառայիցդ Յիսուսի Քրիստոսի Սարգիս մահադասի, վկայութեամբն Աստուծոյ եւ Տէր Յովաննէս եպիսկոպոսին եւ Զաքարիայ վարդապետին, Թուամ քահանային եւ Խորհրդին, ետու զՍուրբ Աւետարանս իմ զբարեւորդւոյն Կարապետ քահանային որդւոյ Յովաննէս երեցուն եւ որ Հանապաղ կարդայ եւ Աստուած ողորմի ասէ, Եւ մի ոք իշխեսցէ ընդ նմա աղաղակ եւ կամ դաւի առնել, Եւ թէ ոք յանդիմնի եւ դաւի առնէ, նա զմասն զՅուդային առնէ եւ զայլ խաչահանուացն, ամէն: Այլ Տէր Աստուած վայելել տացէ զսա Կարապետ քահանային, ամէն: Այլ եւ յիշեցէք յաղաւթն ձեր եւ զծնողն Կարապետ քահանային զՅովաննէս քահանայ եւ զԱղիդ խաթուն եւ զմեծ պապն զՍտեփանոս քահանայ եւ զՈւսկին: ՉՄովսէս քահանայ եւ զորդեակն իւր զՄեղիսէթ քահանայ: Եւ ուղիղ մտաւք եւ բոլոր սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Քրիստոս Աստուած, որ առաւան է ի տուրս բարեաց, ձեզ յիշողացդ եւ ձեզ յիշեցելոցս առ Հասարակ ողորմեացի, ամէն:

297բ. (այլ գրիչ) Յիշեցէք ի բարին զմաքրափայլ յաղաւթն ձեր զմահադասի Տէր Զաքարէն, զհայրն իւր Նուրմալի եւ զմայրն Խանումն, դուստր եւ որդին իւր որ բազում աշխատեցաւ ի Զուղայի միջնէ ի Հսպահան. յիշեցէք եւ ողորմի ասացէք, Աստուած զձեզ յիշէ արեւ դատաստանի:

8բ. (Սարգիս մեանոնու մկարը, մօտը գրչի կարմիր քառաբով գրուած «Սարգիս Մուղդաւսին յիշեցէք ի բարին Քրիստոսն»):

55

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱՅԻ Ս. ՍՆԻՓՈՆԱՆ ԵԿԵՂԵՏԻ (7)]

ԱՂԹԱՄԱՐ

ՋԱ (1452)

ԹԵՐԹԳ՝ 287: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 27,2 X 18: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵԿԵՍԻԱ, 19 X 4,7: ՏՈՐԳ՝ 23: ՆԻԹ՝ բամբակեղ բուլք: ԹԱՆԱԳ՝ տւ: ԳԻՐ՝ բալբաքի: ՊԱՏԿԵՐ՝ 1բ.—8ա, 13բ, 89բ, 140բ, 140բ: ԽՈՐԱՆ՝ 8բ.—13ա, ԿԻՍԱՆԽՈՐԱՆ՝ 14ա, 90ա, 141ա, 224ա: ՄԿԱՐԱՆԱՍԱՐ՝ կարմիր երկաթադրեր, սմաթ՝ գարգադրեր: ԼՈՒՍԱՆԱՆԱՆԱՐԿ՝ քաղաքիւ ծաղիկներ: ՄԱԳԱՂԱԹԵՆԱՍ ՊԱՆԱՆԱՆ՝ մի-մի քրքրեալ տաշիգ եւ վերից, երկաթադրով, Աւետարանից: ՎԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ,

ներսից զծառք մետաքս կտոր, պամուհալ, Ա կողքի վրայ մի միշակ եւ 3 փոքրիկ արծաթեղ խաչեր կան, իւրաքանչիւրի վրայ մի անգ, կայ արծաթեղ 2 կոճակ: ԳՐԻՁ՝ Սննդաման տրեղաց: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵՆՆ՝ Ազքաւոր: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՆՆ՝ ՋԱ (1452), ՍՏԱՆՈՐ՝ Մկրտիչ տառուտեր: ԿԱՐՄՈՂ՝ Պարսաւ տրեղաց: ԴԱՆԱՐԿ՝ 1ա, 140ա, 223ա, 284բ, 286, 287:

ԵՆԱՆՈՒԹԻՆ.— Տեառեքը միջնէ է պահուած. ունի ուսումնական պատկերներ անհաշիվ խորաններ է՛նէ, Ժողովրդի կողմից այս Աւետարանը

կոչուում է զՅԵՐԷԼ Աւետարան: Վերջում առանձին կայ ժերք կնաշն շնացեալոյ: Սկզբի եւ վերի քերթերը մազադարձ են եւ չեն հաւուսած ընդհանուր քերթերի վրայ:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

281ա. Փառք... Ուստի տեսեալ զտորա անճառ փրկագործութեան խորհուրդ, բարեմիտ տանուտէրն Մկրտիչ եւ ետ զձագրել զՍուրբ Աւետարանս ի հալալ եւ յարգար վաստակոց յիշատակ հոգոյ իւրոյ եւ ծնաւդաց իւրոց Յովնանիսն եւ Աննայիսն եւ կենակցին Թաժարին եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց կենդանեացն եւ հանգուցեցոցն առ Քրիստոս եւ ետ զաս ընծայ եւ նուէր ի դուռն սուրբ եկեղեցւոյ յիշատակ անհրճիլի եւ կտակ անդառնալի, որպէսզի հրճուեցին սովաւ մանկունջ սուրբ եկեղեցւոյ եւ ի թերանով եւ ուղիղ ստիւն Աստուած ողորմի ասնն Մկրտչին եւ ծնաւդաց նորին եւ ամենայն ազգականացն ամենեցուն: Եւ արդ, եւ յետինս յարգարոց եւ առաջինս ի մեղաւոր(աց), անարժան յարժանաւորաց եւ անկարգս ի կարգաւորաց, անարհեստս ի գրչաց Ստեփաննոս անուամբ եւեթ արեւդայ, տեսի սէր եւ զփախազ օտար գոր ունէր առ հոգեւորսն եւ իմով իսկ տկարութեամբս յանձ առի եւ ամենակարող ակարութեամբն Աստուծոյ կատարեցի զսա մեղաւորս մասամբս իմով յատուածարեակ կղզիս Աղթարս, ընդ հովանեաւ ամենայաղթ Սուրբ Խաչիս եւ Սուրբ Նշանիս, ի հայրապետութեան Տեառն Զաքարիայի, ի Թուականիս չայոց ՋԱ (1452), զոր եւ իմ անընդունակ դուրով յարուեստ գրչութեանն եւ բազում մեղացն ցնորիւքն պաշարեալ, այլ ըստ կար իմում որ որ պարզեւեաց ինձ մարդասէր Հոգին, բազում աշխատութեամբ զձագրեցի զսա ի ստղծ եւ յնդդիր աւրինակէ կենաւ: տաղապանաւ: ի դառն եւ ի վշտաբեր ժամանակիս, յորում կամք ի ծառայութեանն անաւրինաց: Արդ, որք ճաշակէք յատուածային բուրստանէս եւ յամենայն սեղանոյն տեսութեամբ եւ կամ ընթերցմամբ, յիշեալիք յերկնազնաց յաղաւթն ձեր զստացող Սուրբ Աւետարանիս զՄկրտիչն եւ զԵնոան իւր զՅովհաննէս եւ զԱննայ եւ զկենակիցն զԴանէլ եւ զՎարդան, զՄովսէս, զԱստմ եւ զԷրեբէս, զհաւրեղայրն զԳոհաննէս եւ զկիլն իւր զԴուհար, զաներն իւր զՄովսէս եւ զՊաշան զՄինայ եւ զԵղյրժն զըթազուհ եւ զՋաւահր, զՄարաթ եւ զՄամոն, զԿիսայն զԱհար եւ զԵնաւղն իւր զՍտեփաննոս եւ զՄառնան եւ զաւակն իւր զՄեարոյս եւ զԹուրուանդէն, զԴիւս փեսէն զԿիրակոս եւ զազգի ամենայն... (եւս ստացալի եւ իւրաքիմարի ամուսնելոյ):

283բ. Դարձեալ Աստուած ողորմի առա-

ջէք Տէր Առաքելին եւ կողակցին Խալուայ խաթունին եւ որդւոյն Տէր Գրիգորին, Վարդանին եւ կողակցին Գոգային եւ որդոցն Գուլարգրիին եւ Մեարոյին, Մեղեդին եւ կենակցին Անդալատին եւ Շուքրանին եւ որդոցն Դարձանին, Աստիին, Տէր Գրիգորի ջուրոցն Դիլդարին եւ Լարիպիսաթունին եւ Ստեփաննոսին... Կրկին Աստուած ողորմի առացէք Տէր Գրիգոր կրօնաւորին եւ հոգեւոր որդոցն իւր Տէր Յովնանէս կրօնաւորին եւ Աստուած ձեզ ողորմի...

284ա. Դարձեալ պատմեմ օքանչելիս եղեալ ի սմանէ յազգմանէ սատանայի, եւ Զայալաղատին ի Միդղանդայ եւ եկն ի յաշխարհս Հայոց եւ առ յաւար բազում զերիս, զերեցաւ եւ Սուրբ Աւետարանս եւ գնեցեալ զաւրացն պարսից Հասին ի սահմանս Վանայ, ի զԷրէն որ կոչի Պարզոմ, եւ Հրամանաւ Աստուծոյ որպէս զարծուի Թուոցեալ անկաւ ի գետն մինչեւ գնացեալ զաւրացն Պարսից երեւցաւ ի տեսլանիս քահանայի միոյ որ էր ի գեղջէն Գինդրանայ, որ եկեալ Հասին յալին գետոյն Հրամանաւ Աստուծոյ, ինչն իւրովի էլ ի ջուր(ց)ն եւ անկաւ ի գիրկն քահանային եւ տարան Վանգուցին յեկեղեցին. փառք Աստուծոյ, ամէն:

285ա. Այս զերահաշ Սուրբ Աւետարանիս որ յայժմ վերածայեալ կոչի զԳաճիկաց զժականուն Սուրբ Աւետարանիս որ կոչի սքանչելիս արարեալ է, զոր մարդկան ակամբ տեսեալ յառաջնոյս եւ յետնոյս ի Հանդեալն ի ջուրն եւ ելանելն անարատ ի ջրոյն, զհիւսնդս թռչիւր, զզեւս Հանէր, զցաւս փառաւի եւ իսկից յսեղ տայ եւ Համբոց խառել. վայ է ան մարդոյն այնմիկ, որ սուտ կամ իրաւ երդնոյ ի Սուրբ Աւետարանս, զի պատժին արեւելոց է, մի վստահանեալ մերձեալ ի Սուրբ Աւետարանիս, այլ մաքրութեամբ եւ խորտովանութեամբ, սաղմոսիւս եւ արհեստութեամբ, ով մարդիկ, ահիւ եւ ողորմութեամբ, տրովք եւ մատաղովք եկայք ի տեսութեան Սուրբ Աւետարանի, զի կատարեցին խնդրուածք ձեր, զի բազում սքանչելիս արարեալ է վահան Հաստին, ամէն:

Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս զՄուրատանին, Վէլիխանին ծնաւդէն Մարգարէն զԽանութան պապն Պետրոսն, Խաչիկն, Մէրէրիկն, Հաւրեղայրն Փանոսն, Զաքարէն, Ոհրէքն, Աղաւն, Խաւրաքուրն Եղիսաբէթն, Զօղափայէն, Փափաշն, եղբայրն Վէլիխանն, Յովսէփն, քայր Մէրատանիկն եւ կողակցին Թուրքիկն, որդի Միսիթարն, դուստրն Մարիամն, եղբորորդին Պետրոսն, Նազարէթն, Գաղոսն, Միդղախանն եւ եղբոր կանանցն Ամպիարի, Անդրան Գեբակն, քերին Դիտարն եւ Թոռն Գրիգորն եւ գեղաւորս մանուկն մուղղասի Մատուրն, լի բե-

բանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք նմա որ յետուն յիշատակ ի դուռն Սուրբ Ստեփաննոսն (ն)խալկային եւ ոգ իշխեցէ՛ց յետացուցանէ՛ց սա ի դրանէ՛ տուրք եկեղեցիս որ մականուն Պարտիկն վերածայնէ եկեղեցիս, մի ոգ անդգնէ հեռացուցանէ ի դրանէ՛ տուրք եկեղեցիս, յանէ՛քն Յուդային եւ զխաչահանողացն առցէ, ամէն:

Արդ, երես անկեալ աղայեմ զձեզ, ով Հանդիպէ՛ք Սուրբ Աւետարանիս, ընթերցողք կամ օրէնադրող լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք, կազմող Սուրբ Աւետարանիս Պարսամ արեղայս վերադրելոց ի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք, ամէն:

Եւ զժամատան քահանայք սրբասունդ

քահանայոն զՏէր Մարտիրոս, զՏէր յԱւետիս, զՏէր Սահակն, զՏէր Ալէքսանն, զՏէր Քաջատուրն, զՏէր Մուշայէն, զՏէր Մատթէոսն, զՏէր Գրիգորն, զՏէր Հայրապետն, լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք, ամէն:

Գրեցաւ ԲՎԻՆ Ռէթ (1630):

Դարձեալ յիշեցէ՛ք զՅաւջամն, կողակիցն Մէրխաթունն, որդի Ասկանդարն, Աստուածայտուրն, Մարտիրոսն, Դարձեալ յիշեցէ՛ք զԳրիգորն եւ զՅաւջամն, Մուրատիսն եւ զորդիքն իւր Ասկանդարն, Աստուածայտուրն եւ զստերքն իւր Յանփարն, Մարիամն, Մատուրն, Դիշխունն, խարս Մամարն, լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք, ամէն:

56

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ղաբազելի Ս. Նիկողայոս եկեղեցի 446 (2)]

ԲՆԴԻՍՈՐ ՎԱՆՔ (ՌԵՏՈՒՆԻՔ)

ՋԵ (1456)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 366: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 23,7 X 16,5: ՍԻՆԱՍԻՔ՝ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻՔ՝ 17,8 X 5: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբնատողքն աւ գլխատառքը՝ կարմիր: ՏՈՂԻՔ՝ 19: ՆԻՒԹ՝ հասարակ քուլք: ԳԻՐ՝ բոլորքը: ԿԻՍԵՈՐԱՆ՝ 20ա, 120ա, 182ա, 288ա: ՊԱՏԿԻՐ տերմանմ՝ 1բ, 2ա, 8բ, 4ա, 4բ, 6բ, 8բ, 7ա, 8բ, ամետարմնիքն՝ 19բ, 119բ, 181բ, 285բ: ԽՈՐԱՆ՝ 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 14ա, 15բ, 16ա, 17բ, 18ա: ԿԱԶՄ՝ կաշեղատ տախտակ, վրան մետաղեղ խաչ: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԹԵՆՆ՝ ԲԵՐՅԱՏՈՐ (Ռշտամի): ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԹԵՆՆ՝ ՋԵ (1456): ԳՐԻՁ՝ Մարգարէ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Ջիւլ: ԵՐԱԿՈՂ՝ Միքեա: ԴԱՅՈՐԿ՝ 1ա, 2բ, 3ա, 5ա, 6ա, 7բ, 8ա, 9ա, 10բ, 11ա, 12բ, 13ա, 14բ, 15ա, 16ա, 17ա, 18բ, 19ա, 180բ—181ա, 285ա, 366:

ԵՆՆՈՒԹԻՒՆ:— ՊԱՏԿԻՐ Աւետարանից յետոյ՝ Երգ կնիք շաբաթ:

ԵՆՆՈՒԹԻՒՆ

119ա. Զատացող Սուրբ Աւետարանիս յիշեցէ՛ք ի Գրիգորն, զՄահապատի Աւետիսն եւ զԵնողէն իւր զՅուդայ Բարաքն, Ուրուխաթուն եւ կողակիցն իւր իմէնփաշէն, եւ որդիքն պարոն Բարաքն: Ընէփիլիպն եւ դրստերքն Քալաֆն, Ուղուրլու, Սոփիէն, Ուկիտաթիկն, Աննէն, Հանգուցեալ ի Գրիգորն, որդիքն՝ Հակոբն, Աղալմաշն,

դուստրն Մարիամն Հանգուցեալ ի Գրիգորն, եղբարքն, Մարգարէն, Յակոբն Հանգուցեալ ի Գրիգորն, քերքն Ուստիանէն, Ոսկիտաթիկն, Փարիխանն, Հոփիփիէն, եղբոր դուստրն Ուրուխաթուն:

284բ. Յայմու ժամանակիս էին միւրան եղբարք սուրբ ուխտիս զՏէր Ոսկանն, այր բարեբարոյ եւ յոյժ անյիւշար, Հեզահոգի, զՏէր Յարութիւն այր ամօթդած եւ փոյթ ի օաղոսնրգութիւնս, զՏէր Յակոբն, այր խոնարհամիտ եւ յոյժ հնազանդ ամենեցուն: Նաեւ ես անտրան սոցին եւ ամենայն կենդանեաց ոտից կոխան, յղնամեղ Աւետիսս, որ յայմ ամի ձեռնադրեցայ քահանայ Ռէզն (1716) փետրվար Ժ եւ եմ յոյժ Հպարտ, ինքահաւան, սնապանծ եւ փառասէր, Տէրն Գրիգորն սանձէ՛ց զայսքան չարիքս, ամէն:

Դարձեալ եկին սուրբ եկեղեցիս Տէր Պետրոսն, Տէր Յովանն, Տէր Գառգարն, Տէր Գրիգորն, Տէր Յովաքիմն, Տէր Առաքելս եւ Տէր Կարապետն մինչ ի թիւն ԱՅՂԲ (1807) Նուխայ մին:

361բ. Փառք...

362բ. Ուստի եւ տեսեալ զսորայս անճառ փրկազործութեան խորհուրդ ոմն պատուական տանուէր Ջիւսլ եւ կինն իւր

ի վաղուց հետէ ցանկացան այսմ աստուածախաւս Սուրբ Աւետարանիս յորդեռանդ սիրով եւ ետուն զրել զսա յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց հաւրն Միեմսին, եւ մաւրն թամամին, եւ եղբարն Ազիզը(է) — կին եւ ջորոջն իմաթունմէլէքին եւ որդւոցն կարապետին եւ Հայրապետին եւ դոտերն Հայրմիսաթունին եւ Գուլփաշային եւ եղբար որդւոյն Մկրտչին եւ կնոջն իւրոյ Մուշախաթունին եւ Եաջարի հաւրն Նէճամարին եւ մաւրն Ենահուրին: Արդ, որք հանդիպիք Սուրբ Աւետարանիս կարգալով կամ աւրինակելով, յիշեցէք ի Քրիստոս Չիալն եւ զկինն իւր զԵաջարխաթուն, զստացողք Սուրբ Աւետարանիս, որ ստացան զսա ի հալալ արդեանց իւրեանց յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնաւոցն իւրեանց եւ եղբարցն եւ զաւակացն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն իւրեանց, ամէն: (Եւ մի շարք ամուսնոր):

364ա. Արդ, աւարտեցաւ Սուրբ Աւետարան ի թվին Հայոց Զ եւ Ե (1456) ի յերկիրս Ընդշուոնեաց, ի վանքս որ Բերդաճոր կոչի, բնդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնիս, ձեռամբ բազմամեղ զբշիս Մարգարէի,

աղաչեմ յիշել ի Տէր: Աստուած զանհամամաս ի գունդս մեղաւորաց զՄարգարէ զբշաւորս եւ զծնողսն իմ զԵնահանէսն եւ զՍիսկին եւ զեղբարսն իմ զԵնահանէսն եւ զՄիսիթարն եւ զստացածն իւր եւ զամենայն արեան մերձաւորցն իմ եւ ասացէթ Քէ Քրիստոս Աստուած զամենայն հաւատացեալ ջրիստոնեայք եւ զեղկելիս զՄարգարէ գրաւորս եւ զամենայն արեան մերձաւորցն իմ ջո աստուածային քաղցր տեսող (արման) ի արա Քրիստոս Աստուած, ամէն, եղիցի եղիցի:

364բ—365բ. (Կամ երկրորդական յիշատակարաններ, որոնցից յիշեմք Հեռաշայ Մուրաթոն, գրուած ԶԶԵ (1536) քուակաւնիս):

8բ. (Նկարի մերկուում) ՉԻՆԱՍ ՍՈՒԿ անուն Նկարող յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ:

3ա. Ներ թուոյ ՌձԿՆ (1715) ամսեան յունվարի մուսուն վասն անօրէնութեան մերոյ մահ տարածում եւ սով սատուիկ տիրեաց երկիրս Պարսկաստան: Բ', ց', գ', ը', լ', վ', յիշեալ (ՀԱՄԱԿԵՆ) յիշեալ:

57

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամենակրիկ 28, գգ. 17)

ՓԱՍԱՎԱՆԻՔ (ՄՈՒԿՔ)

ԶԵ (1456)

ԹԵՐԹՔ՝ 361: ՄԵՆՈՒԹԻԹԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 26,7 X 18: ՍԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻԹԻՆ ԳՐՈՒՄՈ ՄՍՈՒ՝ ԵՐԿԱՒԱ, 18 X 12: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻԹՔ՝ ԽԱԼՔ: ԳԻՐ՝ ԽՈՐԳԵՐ ԽՈՐԳ: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ հասարակ կարմիր քամաճով: ՊՍԿԿԻՐ՝ 1բ Անտու, 6բ Մտաքէտս, 106բ Մարկոս, 169բ Ղուկաս, 289բ Յովաննէս, սովորական, բազմազան: ԽՈՐԱՆ՝ 2—8ա (8 հատ), ԿԻՍՍԻՆՈՒՆ՝ հատարակ, կարմիր, կաղայտ զոմբով՝ 7ա, 107ա, 170ա, 270ա: ԼՈՒՍՆԵՍԱՐԱՐՔ՝ շատ յամալ: ՍԿԱՐԱՍԱՆՈ՝ հատարակ, կարմիր քամաճով քաջաւորակ եւ երբեմն հեղեղակար: ԹԱՆԱՔ՝ սև, գլխատառքն ու վերնագրերը՝ կարմիր: ԿԱՐՄ՝ կտնդատ տախտակ, տնդամ յայնչամնով եւ ձեւաքով, ամենիւնք մաշուած եւ մի կողմին կէտից կտրուած, մերսից ծաղկաւոր քաքամ: ԳՐԻՑ՝ իւրաքել: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ փառքովմէք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ ԶԵ (1456), ՍՏԱՆՈՂ՝ Աստուածատուր: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 106ա, 168բ—169ա, 268—Բ սիւնալի կէտից—269ա:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՆ.— Զեռագրեր փոքր ինչ վնասուած է, 1—6 եւ ուրիշ մի քանի տեղ Թերթերը կողմից զուգուել են: 150, 339, 340 Թերթերի մի մասը դատարան է: 2ա—8ա՝ Նուրի Թալթի է եւ համարաւոր յիշանկերի մէջ: Աւետարանները Նախադրութեան յանձն: Մարկոսի վերջում՝ 167ա, կայ Հեռաշայ (Բեռնո), իսկ Յովաննէս վերջում՝ 348բ—349ա, Հեղեղ կնոյն շնորհւոյ: Մամբանի Աւետարանը բռնուած է 7ա—106ա, Մարկոսինը՝ 107ա—168, Ղուկասինը՝ 170ա—268 եւ Յովաննէսինը՝ 270—349:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

350բ. ... Ուստի տեսեալ եւ զտրայտ անճառ փրկագործութեան խորհուրդ, ոմն պատուական հարեւոր տանուէր Աստուածատուր եւ կինն իւր Նիդարէթ, զրկեալ

յաշխարհէն եւ ոչ ունէին զաւակ արու, որ միիթարէին յայսմ աշխարհիս եւ կային Հանապաղ տրտուին: Եւ ապա ետուն զայս աստուածային բարբառս, որ Աւետարան կոչի, յիշատակ իւրեանց եւ ծնաւդացն եւ միիթարուէին սրտի իւրեանց: Ով կարգացողք եւ լսողք, յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած զԱստուածաւորուն եւ զկողակիցն իւր զեղիսարեղն եւ զգաւորքն զՍալլուկն եւ զՓաշէն (351ա) եւ որդոցն Մտեփաննոսին եւ Յոհաննային, Թումային եւ Մուրադին եւ Հազարբէկին: Եւ Հօրն Յակոբոսին եւ մօրն Դովաթին, եւ եղբարցն Բարսղին եւ Մարտիրոսին, եւ որդոցն Պէտրոսին, Աւետիսին, Բուսկէն եւ Մկրտչին, Դարձեալ յիշման արժանի առնէք եղիսարէթին եւ մօրն Շնոհորին եւ Հօրն Թաւրաշին եւ որդոցն Յովհաննիսին եւ Մաւսիսին եւ Թումային, ամէն:

Արդ, գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի յերկիրս Մոկաց, ի յանապատիս, որ քառայ վանք կոչի, ձեռամբ մեղապարտի եւ բազմապէս ոգի Իսրայէլ գրչի, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին որ աստ կայ Հաւաքեալ, ի Թուականիս ԶԵ (1456): Արդ, յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած ըստացող Սուրբ Աւետարանիս, զԱստուածատուր աշխաւք ծաղկեալ ծերունին եւ զեղիսարեթ կողակից նորին եւ զիւրեանց նշնեցեալքն զմորն եւ զՀինն եւ յիշողք արժանի լինէք Քրիստոսի տեսնն. յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած

զՀոլթուշայ ձոնն, որ Աւետարանիս թուղթն պակասեց) եւ մնացի շիւար. նա ետ դա. . . է մի (մի տառ զՅՈՒՄԱՆ) եւ զին ոչ էառ:

351բ. Ով մանկունք եկեղեց(ւ)ոյ, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զեղեկեի Իսրայէլ մեղապարտ գրիչ. եւ զծնաւդէն իմ զՍմիշխան եւ զՇօֆուորն եւ զեղբարքն իմ զՍահակն եւ զՅուսանն եւ զայլ ամենայն երախտարքն մեր եւ զՄարգարայ եւ զՎարդան վարպետն իմ, որ զգիրս ուսուցին եւ զօրինակի տուողն Ջաքարայ յիշեցէք ի Քրիստոս, եւ զեղբարք զուստրն իւր զԹադուհ(ի), որ ըզթուղթս կոկե(ա)ց եւ զկանայք եղբարց իմոյ, զՀաթունչէն եւ զՓաշէն եւ զաւակաց մերոց զՄիսիթարն եւ զկարապետն, զՄարգարիտն եւ զԳոյլստանն եւ ով որ զմեզ յիշէ Աստուած զայնքն յիշէ, ամէն, ամէն:

349ա. Ծնորհի Տեառն սկսայ եւ ողորմութեամբ նորին կատարեցի, զմեղուցեալ Իսրայէլ գրիչս յիշեցէք ի Տէր եւ Աստուած զիշողք յիշէ:

351բ. (ամվարժ Թուրքոյ) Պարոն Պաշեքան եւ զորդիքն իւր Ջաքարէն, Աստուածատուրն, Սաւլթայվալին, Մաթոսն, Թոն Ջաքարէն, Նազարիսիւղն, Մամոսկի, Ջատէն, Դիշլունն, Մարդիկն եւ ով զմեզ յիշէ, Աստուած զնայ յիշէ, ամէն, Հայր մեր որ յերկնս...

58

ԱԿԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Լուսաւորիչ եւ Ս. Գեարգ 529, (17)]

ԱՐԾԿԷ

ՋԹ (1460)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 318: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 27 × 18: ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ ԿԵԿՍԻՄ, 19,6 × 5,6: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ Խաւարակ քաղաք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ: ՊԱՆՊԱՆՆ՝ վերջում մէջ ծակտուած քերք, ԿԵԿՍԱՐԱՐԱՎ՝ ԳԻՐ՝ բաղնիք: ՊԱՆԿԵՐ՝ տէրութեամբ: 1բ, 2ա, 3բ, 4, 5ա, աւետարանի մերի՝ 13բ, 109բ, 103բ, 248բ: ԽՈՐԱՆ՝ 8բ, 7, 8, 9, 10, 11ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 14ա, 110ա, 164ա, 249ա: ԽՈՐԱՆ՝ ԳԻՐ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՏԱՐԱՎ՝ աւել բաւական քաղաք, ձաւ: մի քանի պատկեր: ՍԿՐԱՆՏԱՆՈ՝ կարմիր ԿԵԿՍԱՐԱՐԱՎ: ԿԱՐՍ՝ չաւի (մթալմ Բ կաղմը) կաշեպատ տախտակ, ձերթց մետաքս կտոր: ԳՐԻՉ՝ Դամբիլ քաղաք: ՏԵՐԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Արծկէ: ԹԱ-

ՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԹ (1460), ՍՏԱՅՈՂ՝ Սարգիս քաղաք: ԿԱՐԱՐՈՂ՝ Յակար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 2բ, 3ա, 5բ, 6ա, 11բ, 13ա, 109ա, 163ա, 248ա, 318բ:

ՄԱՆՔՈՒԹԻՆ՝— Զաւարեք վատ է պահուած: Ունի աւետարանացոյ առիւտակներ եւ նախադրութիւններ: Վատ խնամքի պատճառով ձեռագիրը շատ քայքայուած է: Նկարները կիսամուկ են եւ սկզբի թղթերից մի քանիսը փչացած եւ մաշուած են:

ԵՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

312ա. Քառք ...

313ա. Որոյ ցանկացող եղեալ բարեմիտ եւ ողջախոհ քահանէն Սարգիս եւ ստացաւ

զսա ի վայելումն անձին իւրոյ, վասն որոյ եռափափազ ըղձիւ ստացաւ զգանձս առաւածային, յիշատակ իւրն եւ բարի ծնաւդաց իւրոց, Յովանիսին եւ Մարիանին եւ մեծ ժօրն Թամարին, որ բազում աշխատութեամբ սնոյց զնոսա եւ զւերն Դոնդիշին: Եւ արդ, զբեցաւ սա ի քաղաքս Արծկէ, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին եւ Սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային, ձեռամբ յոգնածեղ եւ անխմստ զրչի Դանիէլ պիտակ անուն քահանայի, որ վեց գրիւ անունս կոչի դան առջին եւ լուն վերջին, յամի Զ եւ Թ (1460), Թւական(ի), ի պատրիարքութեան Վաղարշ(պ)ատու Տեառն Զաքարիայի եւ ի Հայրապետութեան մերոյն նաւանդոս Տէր Մինաս արհիեպիսկոպոսի, զոր Տէր Աստուած պահէ անփորձ: Եւ ի զանութեան Զրհանչի որդոյ Ղարաուսուֆի, որում ամի ցանկացող եղեալ այսմ անառիկ մեծութեանս սրբանեալ քահանէն Սարգիս եւ ստացաւ զսա ի վայելումն անձին իւրոյ եւ յիշատակ ծնողաց իւրոյ Յովանիսին եւ Մարիանին եւ մեծ ժօրն Թամարին եւ զւերն ապաշխարող Դոնդիշին եւ զաւակացն Մանուկին եւ Դանիելին:

Խօսք եւ պատուէր Աւետարանիս առ այնոսիկ, որ ժողանդեն զսայ ապայս ժամանակաց վասն զգուշութեան:

Թանեղական բանէն եւ յանձնատոյց լուսոյն կազմեալ են ճանապարհք իմ (զղցական այս գրեւածքը շարունակուում է մինչեւ 315ա «Գատտախան ժողանդաւորն» վերնագրով եւ «Վայ ինձ Թէ ձրի կամ ընդ վայր ի Թերահաւատ» սկսածով մինչեւ նոյն էջի վերջը, որ արարուում է հետեւեալ բառերով. «Եւ զմեղապարտ Դանիէլ զժողս յիշեցէ ի Քրիստոս եւ զորդի իմ զՄովսէս զպիր»):

315բ. Եւ Զանում տուի Տոսիկի պաղն,

արեւելքն... (Եւ այլ մամ չորս կալուածագրեր նոյն էջի վրայ, գրեւած շատ ամփարժ ձեռագրով):

316ա. (Նոյն ձեռագրով) Եւ սուտանուն եպիսկոպոս Թումա, Թագաւորութիւն Պուտայականդային, պարունութիւն ի Միդալի Սոլթանին, տանուէրութիւն Միրանչայ քեւիային, քահանայութիւն Տէր Ապրայան մին, մուն Ապրայանին:

317ա. Փառք ամէնայն սուրբ Երրորդութեան... Ամէն, Արդ, եւ մահդասի Սաւրթանդուս քեցի Սուրբ Աւետարանս եւ նորոգել տւի Սուրբ զԱւետարանս յիշատակ ինձ եւ կողակցին իմոյ Սաւթանին, եւ Հայրազատ որդոցն իւրոց խաւջայ Վալէ որ խոցեցաւ ի ձեռս այլազգաց, եւ պարուն Ստեփաննոսին եւ Խօջա Պականին եւ զստեւացն իւրոց Մէրումին, Գոհայրին, Պանասլթանին, եւ Հարսերին իւրոյ Էմինփալէ, Մայրիանէ, Պանթէկէ եւ Թոռնէրին իւրոյ Սաւթվալէ, Մարտիրոսին, Սաւուրէ, Աղայփալէ, Մէմէրին, Ղաղամխութլուէ, Շուշանին, Մայրիամին, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս եւ զՀայրն իւր զՍաւուրն եւ զմայր իւր:

Դարձեալ յիշեցէ զՊաւլայ Ոսկանն եւ կողակցն իւր Պանթէկի, Աստուած բարի որդի պարգեւէ իւր, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ զպարոն Փանոսն եւ կողակցն իւր Մարիանին, եւ զորդին իւր Մարտիրոսն, Սաւուրն, ամէն:

317բ. Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զԽօջայ Վալի եւ կողակցն իւր Էմինփալէն եւ զորդին իւր Սաւթան Վալի եւ դուստրն իւր Աղայփալէն, Մէմէրն, Ղաղամխութլու, Շուշանն, Մարիամն, ամէն:

Կազմողս սուտանուն Յակոբ էրէցս յիշեցէ ի Քրիստոս, Աստուած զձեզ յիշէ իւր արքայութեանն, ամէն: Թվական Ռիթ (1580):

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ԴԱՄԵՆԱՓՐԵԿԻՉ 380 (1)

456

ᐃᔭᐅ (1463)

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Արդ, այսպիսի աստուածներն էլ երկնա-
պարզն էլ դանձրն էլ լուսավալյլ ու ժառու-
յարգարարն ցանկացող երեխա երբեք չէ
պատուական քանանայն Աստուածատու
կրթիվազեալ սմա որպէս եղբերուն որ...
Արդ, զայս պատուական ահն շափիւղա-
յառնի իւր պաշար երկնաձոր ճանապարհն
որ տանի առ ճանդերգալ, կենանն էլ ստա-

Եւ արդ, եւ Աստուածաբանութեան քանակը
ծառայ ծառայիցդ Աստուծոյ, մաղթմի՜ն
մէնջ Լաւրէ եւ երբայք բազում եւ անթիւ մե-
զաց իմոց թողութիւն ինդրեցէ՛ք ի Գրիգ-
որոսէ Աստուծոյ մերոյ, եւ ինքն որ առաջա-
ն է ի տուր բարեւոյ, տալէ՛ք մզ եւ մզ եւ
զժողի սրբա զանթառամ պատկա՛ն եւ զանթա-

ճան ուրախութիւնն եւ զերծուցէ ի հրա-
բորբոք բարկութենէն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի սուրբ եւ ի մաքրա-
փայլ յաղաւթս ձեր զըհամշիրաք եղբայրն
մեր, զբարեմիտ եւ զհեղահոգի կրթաւնա-
ւորն զԱստուծոյ, որ կամակիրք եղեւ անդին
մարդարտիս եւ լի բերանով Աստուած ողոր-
մի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեցի
յիւր միտանգամ դալուտան, ամէն, եղիցի,
եղիցի:

290ա. Դարձեալ աղաչեմ յիշեցէք ի
Քրիստոս զԱստուածայտուր քահանայն եւ
զՅովսէֆն եւ զորդին իւր զՄուսէս եւ զՍիմ-
ոն եւ զգլուտոր իւր զՄուլտան եւ զԱստուծոյ
եւ զեղբայրքն իւր զՄուղդսին եւ զեղբայրքն
իւր զԹաւբէյն եւ զորդին իւր զԱստուծոյ էջեցն
եւ զեղբայրքն զհնամածու Աւետարանինս յի-
շեցէք ի Քրիստոս, ամէն: Եւ դարձեալ աղա-
չեմ յիշեցէք ի Քրիստոս զայնոսիկ, որք զինչս
իւրեանց տուին ի գին Սուրբ Աւետարանինս
հարկաւորատիկ եւ հազարայապատիկ տացէ
Տէր վարձս վատարակոց իւրեանց, ամէն: Այլ
եւ զծողին Աստուած ողորմի ասացէք եւ
Աստուած ձեզ ողորմեցի, ամէն:

290բ. Արդ, ես մեղուցեալ ծառայս
Աստուծոյ Հէրապետ, անորդի հայր եւ
զբաւղայտար տարայկուսեալ եւ յամենայն
կողմանց ոչինչ ունեւոր յոյս տրտմեալ եւ
տարակուսեալ անձինս զմտաւ անեւոր զան-
ցաւոր եւ զկորստական աշխարհս, ետու զիմ
արդ յիշատակ ննջեցելոց իմոց եւ իմ ան-
մխիթար հոգոյս ընծայ եւ նուէր ի դուրս
սուրբ վարդապետին կամաւք Գոգի տանու-
տէրոյս: Մեծի եւ փոքու եւ մի ոք իշխեսցէ
հակառակել եւ ընդդէմ դառնալ, որ կացցէ
անջինջ յիշատակ ի դուռս սուրբ վարդապե-
տին: Կանցողքն աւրհնեալ եղիցին յԱստու-
ծոյ եւ հափստակողքն մեր մեղաց պարտա-
կան լիցին, զի եղի(ցի) յիշատակ հոգոյ իմոյ
Հայրապետին եւ կողակցին իմոյ Պատմաւչին,
եւ ծնաւորաց իմոց խորհուրդի եւ Պատմաւչու-
նին եւ զաւակաց իմոց Կարապետ սարկաւա-
զին, Վարդանիւնի, Գարբրիէլին եւ խորհու-
րդին, զստերն իմոյ Շնորհաւորին եւ փեսային
իմոյ Մուրադին եւ զաւակաց իւրոց Մինա-
սին, Միրզին: Որք հանդէպէք յիշեցէք ի
Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, ամէն:

60

ԱՒՆՏԱՐԱՆ

[Ս. Սանփոմնոս Էկեղեցի 473 (8)]

ԵղիվԱՐԻ

ՋԺԵ (1466)

ԹԻՐՓՔ՝ 261: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՓՔ՝ 20 X 15:
ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ Երկսեմ,
15,2 X 4,7: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ Բամբակեղ քուղք:
ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կորսմիւր եւ կապցաւ
բաց զայնրով քաջմագր: ՊԱՅԿԻՐ՝ տաւարածիսնե-
րի՝ 10բ, 79բ, 124բ, 187բ: ԿԻՍԱԵՈՐԱՆ՝ 11ա, 80ա,
125ա, 168ա: ԼՈՒՍԱՆԱՐԱՆՔ՝ կորսմիւր եւ կապցաւ
եռասարակ զայնրով: ՍԿԱՐԼԱՏԱՐ՝ կորսմիւր երկա-
թագին: ԿԱՋԱ՝ կաշեպատ տախտակ, վրաձ ճշուժով
զարգին, ձերսից յաճած ծաղկաւոր կտու: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԺԵ (1466), ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝
Եղիվարդ: ԳԻԻՉ՝ Մտաքեւտ արեւոյ: ԵՄԼԻՈՂ՝
Աղաքեւ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—8, 10ա, 79ա, 123բ, 124ա,
255բ, 261բ: ՎԻՃԱԿ՝ լու:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

123ա. Քրիստոս Աստուած մեր... Յոր-
ժամ գաս Հայրական փառաւք եւ առնես յա-

րութիւն Հողացեալ մարմնոց, յիշեալ զոտա-
ցող Սուրբ Աւետարանին զՄարթէոս զԵրիշ-
հանգերձ ծնողք եւ ամենայն արեան մեր-
ձաւորաւք: Արժանի արա տեսանէ... (Եւ
մի քանի մտմալ բառեր):

253ա. Փառք...

253բ. Արդ, եղեւ աւարտ եւ զկիզբն
զբուրթեան սորա ի զեղաքաղաքն Եղիվարդ,
ի կաթողիկոսութեան Տեառն Գրիգորի, ի
Թվականին Հայոց ՋԺԵ (1466), ի դանու-
թեան ձհանային: Արդ, ցանկացող եղեալ
յայս հոգեարուիս Սուրբ Աւետարանին ոմն
քրիստոսասէր քահանա Մարթէոս անուն,
բազում ցանկիւր եւ աշխատութեամբ ծախեալ
զամենայն ինչս իւր եւ զնեալ զՍուրբ Աւե-
տարանս յիշատակ հոգոյ իւրոյ եւ ամուսնոյ
իւրոյ Սերովդիային եւ ծնաւորաց իւրոց հարն
Սարգսի եւ մաւրն խոնձն եւ եղբաւրն Յո-

վաննիսի եւ զաւակաց իւրոց եւ հաւրեղբորն Հաղարպէկին եւ յարեանառու մերձաւորաց կենդանեաց եւ ննջեցելոց։ Արդ, որք աւագ տիգի ի սմանէ կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեցէք ի մաքրափայլ ազաւթս ձեր զվերդերեալալոց եւ լիասիրտ Աստուած ողորմի ասացէք։ Դարձեալ երես անկեալ աղայեմ զլուսեւրամ դասը սուրբ քահանայից, զի ընդ նմին յիշեցէք ի սուրբ եւ ի վերաթոխչ յաւօթս ձեր զնկարող սորա զանաթա՛ն Ազաւրիայս, որ անւամբս կրանաւոր ձեւանամ եւ գործովս մեկուսացեալ կամ, քանզի եղեւ նկա(րա)կերտութիւն որ ի յերկիրս Գանձակայ, ի յաթոռս Գառնակերի, ի դուռն Մաղկոցի Սուրբ Աստուածածնիս եւ յայլ սրբութեանցս, ի կաթողիկոսութիւն Տեառն Տեառն Յովհաննիսի եւ տեղոյս աթոռակալութեան Տէր Մերոնի արքեպիսկոպոսի, զոր Տէր Աստուած ընդ երկայն (աւուրս) արացցէ անասուն ի պարծանս մեր, ամէն եւ եղիցի, եղիցի։

Ընդ նմին յիշեցէք ի Բրիստոս զաւակերսն մեր զՄելքիսէթ կուսակրան արեւդայն եւ զՍիմոն մահապառն եւ զտնտես Կիրակոսն, որ բազում սպասաւորութիւն արար եւ զմիաբանք սուրբ եկեղեցոյս եւ զծնաւոյս մեր, զՎայրն իմ Բարեւոյ քահանայն եւ զՎայրն իմ զՊոնտօսն, որք ի Բրիստոս փոխեցան։

Այլ եւ աղայեմ զամենեանն, զի բազում աշխատութիւնս... եւ մեք անձ... եւ

նայ բազում նեղութիւն կրեաց ի գարն եւ ի գնալն, զի տեղս նորաչէն էր եւ մեք անարկ եւ նորատուս, զի առաջին ծաղիկն այս է, անմեղադիր կացէք մեզ եւ սխալութեան ծաղիկիս, զի կար մեր այս էր... (Խալլ մի քանի նշանաւ քանակ)։

Աւարտեցաւ ծաղիկ սորա ԶԺԶ (1487) Թվականին եւ տանուտէրն էր հուն այսմ ամի կորեաւ... Այլ պարոնն Գանձակայ եւ յայսմ ամի թագաւորն վրաց Կաւկի ձեռնակալ եղեւ ի Դուրդաւոր ջալոյն եւ թագաւորացաւ Բաքրատն, զոր Տէր Աստուած զաւրացուցէ զնայ զաւրաւ իւրով եւ զյաղթութիւն ի վերայ Թշնամեաց արացցէ եւ ինքն թագաւորեցէ։ եղիցի անուն Տեառն ամարհեալ. որ բարին է Տէրն զայն առաջնորդէ. օրհնեալ է Աստուած ամենայն ժամ։

255ա. Եւ Մաթէոս երէցս զնեցի զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ ինձ եւ վայելունք զաւակաց իմոց, հարազատ որդւոյ իմոյ Աւրատակիսին, Աղարիային, Բարեւոյ դպրին, Սիմէոնին եւ զստեբացն զԴնափալին, զփոխեցեալն առ Բրիստոս զՄարգարիտն, իննձն եւ զհարսն իմ զԿուրքանն, Տէր Աստուած վայելիլ տացէ, ամէն եւ եղիցի։

255ա (Նորագոյն ժամանակների). Եւ Սիմաւոն երէցս զնեցի Աւետարանս հալալ ինչից իմոց, (յ)իշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց եւ որդոյն իմոյ Սէվիկին եւ Մարգարին եւ կողակցին իմոյ Մովսէսաղին, ամէն։ Էլ աղբար դաւի չկայ, զնեւ եւ հալալ ինչից իմոց, էլ մարդոյ դաւի չկայ։

61

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Միմա 415 (8) 7]

Ճ.Գ. Դրա

ԹԻՐԹԻՐ՝ 265: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 26 X 19: ՍԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻՒՒՒՆ ԵՐԿՍԻՄ, 19 X 7: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ ԽԱՏԱՐԱԿ ԽԱՅԳ: ԳԻՐ՝ ԽՈՐԳԵՐ: ԼՈՒՍԱՆԱՐԱՐՈՒՄ՝ մի քանի ԽԱՏ, ԿԱՐԳ: ՊԱՏԿԻՐ՝ 2ա, 3բ, 4ա, 8բ, 10ա, 10բ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 11ա, 84ա, 130ա, 208ա: ՍԿԱՐԱՆԱՐԱՐՈՒՄ՝ ԵՐԿԱՐԿԵՐ ԵՒ ՎԱՐՉԱՐԵՐ: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՆԱՐԱՆ՝ սկզբից եւ վերջից մէկական քերք եւն երկաթագրով, առաջին քերքի գրքերը չկան: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ: ԳԻՐԶ՝ ՅԱՎԱՆԵ: ՏՆՂԻ ԳՐԱՌԻԹԻՒՆ՝ առ-

յալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԻՒՆ՝ Ճ.Գ. ԿԱՐ: ՍԱՏՈՂ՝ ԽԱՏԱՐԱՐ ԲԱՅԱՐԱՅ: ԴԱՍԱՐԻ՝ 1, 2բ, 3ա, 207բ:

ԵՄԼԵԹՈՒԹԻՒՆ:— 2ա-ի նկարի կողքին գրուած է՝ ՄԱՆԵՆԷՆ ԵՒ ՀԱՆԵՆ. նկարը շատ անհոնոր է, ինչպէս եւ ձեռագրի բոլոր նկարները: 4բ—8ա խաւանաւոր աւետարանացոյց առիւթներ են: 207ա-ում գրուած է՝ ՄԱՍԹԵՈՍ մեծ տունը ՅՄԴ, զԼՈՒԹ ԿԶ, ԻՍԿ ԳԵՐ տունը ՈՂԶ: ԻՍԿ ՄԱՐԿԱՐԻՆ մեծ տունը ՄԼԳ, զԼՈՒԹ ԵՒ ԳԵՐ տունը ՈՂԶ: ԻՍԿ ԴՈՒՍԱՆ մեծ տունը ՅՄԴ, զԼՈՒԹ ԶԲ, ԳԵՐ տունը ՈՒԸ, ԻՍԿ ՅՈՒՆԱՆ:

մեծ առնէ ՄԼԳ, գլուխը ՄԶ, փոքր առն է ՌԸՃ. միակամուս մեծ առնէ ՌՃԳԳ, իսկ փոքր առնէ ՓԳ, ի փառս մարդացելոյն՝ Զեռագիրը վերանորոգուել է 1472 թուականին Մանուէլ զրիկ ձեռքով, որը եւ գրել է 244—248ա թերթերը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

83ա. Ես Վարդանէսս գնեցի զԱւետարանն հալեալ արդեանց իմոց յիշատակ ինձ եւ ծնողացն իմոց Գալլուտին եւ մայրն իմոյ Մամայիսթունին եւ եղբայրն իմ Գրիգորն եւ Դաւիթն, Կիրակոսն եւ որդւոյն իմոյ Տերունին եւ եղբարս որդւոյ իմոյ Զանջանին եւ ըմտեփանոսին, Աւետարանն եւ ամենայն արեան մերձաւորաց, կենդանեաց եւ ննկեցելոց առհասարակ ի Բրիտանոս: Գրեցաւ մայրս ամսոյ ի յի, եւ Բրիտանոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

83բ. (Վերելի մտաքց 9 տող զճշումն է) Այլ ես Մօսէս արեղա(յ) տեսայ զԱւետարանն Բրիտանոսի անկեալ ի ձեռս այլազգեաց, բաղումք տեսանէին եւ ոչ կամէին գնել, ի ժամանակի յոյժ նեղութեան, այլ վասն սիրոյ Աւետարանիս ոչ հայեցայ ի նեղութեան աւուրն եւ հալալ արդեանց իմոց, գնեցի զԱւետարանս զոր այլազգիք գերեալ էին, յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց եւ յիշողքն զմեզ յիշեալ լիցին ի դպրութիւն կենաց, ամէն:

129ա. Զյետինս ի դրչաց եւ դառալիսն ի մեղաւորաց զՅովհաննէս յիշեցէք աղաչեմ:

207ա. Զանարթան գծողս զՅովհաննէս եւ

զպատուելի քահանայ ստացող սորա զնաչատուր յիշեցէք աղաչեմ:

207ա. Զվերջին ստացողս Սուրբ Աւետարանիս, որ ստացայ զսոյ ի հալալ ընչից իմոց, ես Աթանէս որդի Միղգին, շախնցի զիմ հալալ Աւետարանն Հանիսին աննղաւան (?) տաւի ոչ իմոց ոչ աւտարաց ուլ որ դօր լինի հետ Աթանիսին: Ես Աւանս վկայ եմ: Ես Ոհաննէս նորոգել տուի յիշատակ ինձ եւ ծնաւդաց իմոց, զհայրն իմ Ահտիւրայրն եւ զմայրն իմ Աղիզմէլիքն եւ եղբայրքն իմ զմեծ եւ փոքու առ հասարակ: Արժանի արայ զմեզ յերկնային լուսոյն, ամէն:

264ա. Փառք անբաժանելի եւ միասնական Սուրբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, Զստացող սորա զԱտեփաննոս քահանայ որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրն եւ ծնողաց իւրոց հաւր իւր Սաֆարիքն եւ մաւր իւրոյ Թաժարին, որ ետ զգինս Սուրբ Աւետարանիս ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ հոգոյ իւրոյ եւ վայելուցն որդոյ իւրոյ Ստեփաննոս քահանայի զոր Տէր Աստուած վայելել տացէ, ամէն: Ընտ սոցին եւ զնորոգաւոր սորա եւ զկազմող զՄանւէլ անարժան գրիչս յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր եւ զվերազերեալս ի մայ եւ Աստուած ողորմի ստացէք լի բերանով եւ ուղիղ սրտիւ, ամէն: Թվականիս ԶԻԱ (1472):

264. Ընդ սոցին եւ զնորարոյս որդիքն սորա զՄանուկէն, զԱնտոնն, զՈւսումադաւոն, զՄաղազիէն, զոր Տէր Աստուած վայելել տացէ, ամէն:

62

ԱՒՆՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփաննոս 476 (6)]

ԿՏՈՒՑ ԱՆԱՊԱՏ

ԶԻԱ (1472)

ԹՅՐԹՔ՝ 379: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՅՐԹՔ՝ 17,6 X 13: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱՒԷ, 11,8 X 3,7: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻԻԹ՝ բաժնակեց Քուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԿԻՐ՝ մեծ քուլով գումամար ծաղիկներ: ԶԱՐԿԱՐԱՆՔ՝ դեղմուսն, կապտաւուն Քուլմարքեր: ՊԱՏԿԵՐ՝ տերաձուկամ, 3բ—10ա, 11ա, 11բ, 12ա, աստարամիջերի՝

19բ, 118բ, 185բ, 283բ: ԽՈՐԱՆ՝ 13բ—18ա: ԿԻՍԱՆ՝ 20ա, 118բ, 188ա, 284ա: ԹԱՆԱՔ՝ սև, ՍԿԱԲՆԱՏԱՆ՝ կարմիր երկաթագրեր: ՄԱՎԱԿԱՆԱՅ ՊԱՆՈՒՄԱՆ՝ երկու բերք առաջից եւ մէկ վերջից: ԿԱՏՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից գծաւոր մետաքս կտոր, պսակաւ: ԳՐԻՉ՝ Յովաննէս: ՏՆԻԿ ԳՐՈՒՆ՝ ԹՅԱՆ՝ կտուց տմապատ: ԵՄԿԱՐԿ՝ կարապետ: ԺԱՆ՝

ՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԶԻՒ (1472): ՄՏԱՅՈՂ՝ Կարապետ կրթական կազմակերպիչ: ԳՆԱՐԿ՝ 3ա, 10բ, 12բ, 13ա, 18բ, 377, 378բ: ՎԻՃԱԿ՝ քառասոր, քերթերից մեծմեջ բոլոր տեսակի և անկրկնակերպ մտաբան, մասնավոր՝ ուղղի մասը: Ունի ցածի և ճախարհաբաններ և շրջի կնոթի շնորհիվ:

ԵՐԵՎԱՆԱԿԱՐԱՆԻ

372բ. Փառք...

373ա. Արդ, այս աստուածն էլ և երկնապարզի և զանձին և լուսավարի մարդարտիս ցանկացաւ ի ներքին և արտաքին և արարեալ կրօնաւորն Կարապետ սարկաւազ (Գրգռեալ) և փափաքեալ մամ, որպէս մի եղբորուն... (և այլ մամն խոսքեր):

373բ. Արդ, զայս պատուական անկաշափուրդ առեալ իւր պաշար երկնածիք ճանապարհին, որ տանի առ ճանդերմար կեանս, ստացաւ ի վայելումն անձին և յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնաւորաց իւրոց: Արդ, եւ խաղաղեալ ստացաւ զսա յիշատակ ինձ և ծնողացն իմոց Ստեփաննոսին և խաղաղաբարձին և եղբորն Իսահակին և կենակցին իմոյ և Ծարմէլիքին և հորեղբորն միոյ Յուսէպին և կենակցին իւրոյ Խոսէպին և որդոցն Բարսեղին և կենակցին Խաթիւրին և զաւակին Յովնանին:

Արդ, որք աւելիք յայս աստուածաշունչ Աւետարանէս կարդալով կամ արիւնակելով, լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք վերաբերելոցդ, զոր գրեցէ՛ք Տէր Աստուած զանուանէ՛ր զոցա (խաղաղեալ) և զՄկրտչին և զնախնեաց նոցա ի զարթութիւն կենացն, ընդ նոսին և զմեղաւոր գրիւն Յուսէպին և ուղիղ մտաւ ողորմութիւն չայցեցէ՛ք ի Բրիտանոս մեզ և մերայոցն առհասարակ, զի բազում ողորմէ՛ք Տէր և զթաժ յարարածն իւր, Թեբեա ողորմութիւնն զոցն ի Բրիտանոս վերոյ գրեալ նշնեցեալս աղաւթիւք և ինքնուրածովք ձեր սուրբ ընթերցողացդ և ճշմարիտ գաղափարացդ և աստուածասէր տեսողացդ:

Դարձեալ կրկին և երես ի գետին դնելով աղայեմ զարթութիւն ձեր, ով եղբարք, զի յորժամ կարդայք զիշխատակարանս մի բերան Բրիտանոս Որդի Աստուծոյ և Հայր մեր երկինք ասացէ՛ք յանուն ն՛ն) ջնջելոցս, որ աստ գրեալ կան և զվաքձս աշխատանաց ձեր Բրիտանոս միայն բերապատիկ հասուցէ՛ք:

Դարձեալ աղայեմ զձեզ, ով ընթերցողք, յիշեցէ՛ք յաղաւթս ձեր զվարպետն իմ Գրիգորն և զխաչատուրն կրօնաւորն, զի շատ չարութիւն արեր է մեզ և եւ Աստուած փոխարէն տայցէ՛ք յիւր արքայութիւն: Եւ արդ, գրեցաւ զսա ի Թվականին Հայոց ՋԻԱ

(1472), ի սուրբ ուխտս որ կողի Կտուց, ընդ հովանեաւ Սուրբ Պաշխիս և Աստուածածնիս և Սուրբ Կարապետիս և Սուրբ Ստեփաննոսիս և Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչիս և Սուրբ Հռիփսիմեանց, ձեռամբ մեղսաներկ Յուսէպին, ի խնդոյ Մկրտչին և խաղաղեալ (վերջին երկու անունները գրուի են ջնջեալս քառերի տեղ), զոր Տէր Աստուած բարով վայելի տացէ՛ք և ընթերցաւոր կենալք պահեցէ՛ք և յետ աստեացս երկնից արքայութիւն արժանաւորեցէ՛ք և ինքն աւրհնեալ եղիցի, ամէն:

Դարձեալ յերես անկեալ աղայեմ զձեզ, ով լուսերամ դասք ճահանայից և կրօնաւորաց, որք ճանդիպիք մա կարդալով կամ աւրինակելով և կամ խաղաղեալ տեսանելով, յիշեցէ՛ք յաղթ ձեր զխաղաղեալ, որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ հոգոց իւրոյ և ծնողացն իւրոց և ամենայն ազգականացն, հօրն Լուսեփաննոսին և մօրն Խաղաղեալ և կենակցին Ծարմէլիքին և հորեղբորն Յուսէպին և ծննդոցն Ներսէսին և Աղբղին և կողակցին Խոսէպին և զաւակացն Բարսեղին և կնոջն Խաթիւրին և զաւակին Յովնանին և Զորս Մկրտչին, որ երիտասարդ հասակաւ փոխեցաւ յաշխարհէս առ Բրիտանոս և սուք անմխիթար եթող հօրն և մօրն և եղբարն և կենակցին Մարգարիտին և մօր քեան Նուսրաթին և ամենայն արեան մերձաւորացն և ազգականացն, լի սրտի և բոլոր հաւատով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք և մեղաց թողութիւն խնդրեցէ՛ք խաղաղեալ և Մկրտչին և ինքն Բրիտանոս Աստուած, որ առաւն է ի սուրբ բարեացն, մեզ յիշողացդ և ձեզ յիշեցելոցս առհասարակ ողորմեցի՛ք ի յիւր միտանալամ զալուստն, յորժամ զայ ի դատաստան և քաղցր աշօք անկ արկէ ի ծառային իւր, մանաւանդ ի խաղաղեալ և ի Մկրտչին և ասէ՛ք. Եկայք աւրհնեալք Հօր իմոյ, Ժառանգեցէ՛ք զերկնից արքայութիւն և Բրիտանոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

376բ. (Դարձեալ մյմ իւր ազգակիցներին անունները կրկնուած),

379ա. Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան Հայր և Որդոյ և Հոգոյ Սրբոյ, Արդ, եւ Ուսնէս արեղէ ստացալ Սուրբ Աւետարանս յիշատակ հոգոյ իմոյ և ծնաւորաց իմոց հաւան իմոյ Ամիրտաշին և մաւրն իմոյ Արգուն և եղբարց իմոց Ռովմաթիանին, Աշխատչին, Իշխանին, Ուստիպաշին, Նորիպաշին և քեան իմոյ Գուրամին և եղբար ողորդ իմոց Միքայէն, Ահիպ սարկաւազին և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց կենդանեացն և ճանդուցելոցն, յիշեցէ՛ք և Աստուած ողորմի ասացէ՛ք, ընդ նմին

և. զիս անարժան Աղաբիա էրէցս յիշէ և. Աստուած զձեզ յիշէ ի միւսանգամ գալուստն իւրում, ամէն:

12բ. (Ակարի Արքիեպի լուսամցաւմ գրուած է) Ով դասք լույս երամից, յորժամ ընթեռնուք զՍուրբ Աւետարանս, յիշեցէք

զկարապետ նկարողս դառածեալ ոգին, և. Աստուած ողորմի ասացէք, և. Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

19բ. (Նկարի Արքիեպի կապոյտ գծի մէջ ուղիղակի գրուած է). Զկարապետ նկարողս յիշեցէք ի Բրիստոս և. Աստուած զձեզ:

63

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Միմա 413 (5)]

Տիվրիկ

ՋիԳ (1474)

ԹԵՐԹՔ՝ 288: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 30 X 20, 4: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՅԻԱ, 21, 3 X 8: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քաղաքից առաջիկայի քաղաք: ԹԱՆԱՔ՝ սև, սկզբնառաջնում ու գլխատառերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՊԻՐՔ՝ կարմրաւում: ՊԱՏԿԵՐ՝ աւետարանի մերձիկ: 14բ, 93, 145բ, 226բ: ԽՈՐԱՆ՝ 4բ—13ա: ԿԻՍՏԵՐՈՐԱՆ՝ 15ա, 94ա, 146ա, 227ա: ԼՈՒՍԱՆՈՒՄԱՐԱՆ՝ բառակցման քաղաք: ՍԱԶԱՆԱՐԱՆ՝ գործարարներ: ՊԱՆԱՐԱՆ՝ և. կուսակցական քաղաք: սկզբից և. վերջից, երկու-քաղաքի մեծն էին բոլորգիր: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, պատճառով, խթանալով, մաշուած: ԳՐԻՑ՝ ձաւարներ երէց: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵՆՆ՝ ՏԵՂԵՂԻ, ի դուռն Ս. Սարգիս: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՆՆ՝ ՋԻԳ (1474), ԴԱՏԱՐԱՆ՝ 4ա, 7բ, 8ա, 9բ—10ա, 11բ—12ա, 13բ—14ա, 92բ, 93ա, 143ա, 284բ:

ԹԵՏԱՆԿԱՐԱՆՔ

203բ. Փառք ... (Ե)ղեւ գրաւ գրչու-թանա աւետարան մատենին ի քաղաքի Տիվրիկի, ի դուռն Սուրբ Սարգիս, ի թուականին Հայոց ՋիԳ (1474) ամի, ձեռնադրանքն առաջին Ջաւադար երիցուն, ի խղիւղ բարեպաշտ և ճշգրիտ Մերուն (մէկ տող չի գրուի) որ ստացաւ զայս ի յիշատակ իւր և ծնաւորաց իւրոց, և ամենայն արեան մերձաւորացն, զոր Տէր Աստուած ընդունելի առնէ), ամէն: Բարեմիտ և աստուածասէր կնոջն Բաղդատ խաթունին և իւր եղբոր որդւոյն Զաքարին, Գոյնին և Ամիլ իգիւն և և այլ իւր ամենայն արեան մերձաւորացն: Ի թվականին Հայոց ՋիԳ (1474) ամի, ի դուռն Սուրբ Առաքելոցն: Ով սուրբ քահանայք, ով ոք որ Հանդիպի սմայ կարգաւորվ և կամ արեւնակելով, Աստուած ողորմի ասացէք Բաղդատ խաթունին, և ով ոք զայս Սուրբ Աւետարանս հեռացնէ կամ ի յայլ տեղ

տանէ ի դրանէ Սուրբ Առաքելոցն, զպարգեւն Յուդայի առնէ և զանէնքն կայէնի առնէ ինքն և իւր մասնակիցքն, որ զայն կամենան և իւր ննջեցեալքն ամէն, և այլ ով ոք ոչ ունի իշխանութիւն Աւետարանիս, զի զՍուրբ Աւետարանս ի ձեռն Տէր Մկրտչին է և նորա է տրուած է:

3ա. Զմերթին ժամանակին և ի Հայկազան թուականին ՌԵՆԷ (1608), որ ելաւ Պարսից թագաւորն, որ անուամբ Շահապազ կոչի և եկն երկիրն Հայաստանեայց ի մայրաքաղաքն Թաւրիզ, Նախէջիւմն, և էրէվան և արար շատ աւերութիւն ի Հայաստան աշխարհիս, և զերեսաց թաղում խիզան և զբանք ի յեկեղեցայց զերացուցին, և անկաւ Սուրբ Աւետարանս, Առաքելոք և ձաւոց և այլ գրանք ի ձեռն այլազգաց: Զնոստանս սիրով և լոգալի փափաքամբ ինդրոց եղաւ, և գտաւ Սուրբ Աւետարանս բարեմիտ և հեզահոգի կնին Սիրամարգս ի Հալալ ընչից և արդար վաստակոց իւրոց և և ազատեաց զՍուրբ Աւետարանս, Առաքելոք և ձաւոց ի ձեռն այլազգաց և եղեւ կրկին յիշատակ հոգոյ իւրոց և ծնաւորացն, Հաւրն Շահուպաթին, և մաւրն Մարիամին և Սիրամարգին, կողակցին Յովսէփին և զստեին Աղայսուլթանին, և որդւոյն Ամիր Սարգիսն, և իւր արեան մերձաւորացն, ամէն: Աղայս զձեզ, ով Հանդիպողք Սուրբ Աւետարանիս կարգաւորվ կամ օրինակելով, յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք Սիրամարգին և իւր ծնաւորացն և Աստուած զձեզ յիշէ իւր սուրբ արքայութիւնն, ամէն:

3բ. (Նոտրդիր) ի թվականին Հայոց ՌԶԼ (1649) ամին Շահապաթն զնայց յեր-

կերն Ղանդայհար, ի Հայրապետութեան Տէր Փիլիպոս կաթողիկոսին, ի Թաղաւորութեան Պարսից Շահապաս Սանին (Երկրորդ): Սուրբ Աւետարանս յիշատակ է Տէր Սարգիսին եւ կողակիցն Եղաարին եւ դուստր Կուհարին եւ որդոյն Ամիրխանին եւ Ամիրխանի որդին եւ կողակիցն Հոռուսին, Սար-

գիսին, զերս գրեցաւ ի ճարպան Հապահան, ի դաւղն, որ կոմի Հոռութուման, ի յերկեր(ը)ն Լինջան, բաւ է:

Մամբռաթիւմ.— Եր-ի եւ Գա-ի վրայ կամ մի քանի երկրորդական յիշատակարաններ, որոնք գաւազանի ծննդեամբ թուականներ են:

64

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Միքայ 409 (1)]

ԱՂԹԱՄԱՐ

ՋԻԿ (1475)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 334: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 26 X 17: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԱՆ ՄԱՍԻ՝ Երկուսն, 18, 6 X 5: ՏՈՂԻՔ՝ 21, 13, 19: ԹԱՆԻՔ՝ ան, սկզբնատեղն ու գլխատեղն՝ կարմիր: ՆԻՒԹ՝ հասարակ քաղաք: ԳԻՐ՝ բազմաբնակ: ՋԱՐԳԱՐԱՆԻՔ՝ կարմիր ծաղկազարդ: ՊԱՏԿԱՆ՝ 8ք, 97ք, 164ք, 283ք: ԽՈՐԱՆ՝ 3ք—8ա, աւետարանագրայ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 8ա, 88ա, 156ա, 264ա: ՈՒՆԱՆՈՐԱՆ՝ մեծ քաղաք կապուտ եւ կարմիր ծաղկեմեր: ՍԱԶԱՆՈՐԱՆ՝ կարմիր երկաթազարդ: ՄԱԳԱՂԱԹԱՆՈՐ ՊԱՆՈՐԱՆ՝ երկուսն սկզբն եւ վերին, չգրաւած: ԿԱՐԱՄ՝ կաշեպատ տաշտակ, վրան ճշգրտակ իայ եւ գործեր, ճերմաւ ճաշան: ԳՐԻՑ՝ Ներսէս արքեպիսկոպոս: ԳՐԻՑ՝ ԳՐԻՑՈՒՆ ԹԵՆԱՆ՝ Աղքատար: ԹԱՄԱՆԱԿ ԳՐԻՑՈՒՆՆԵՐ՝ ՋԻԿ (1475): ԳԱՏԱՐԻՔ՝ 1, 2, 3ա, 97ա, 333, 334: ՍՏԱՆՈՐԱՆ՝ Յովանէս եւ Մկրտիչ քահանայ:

ԵՄԱՐԹՈՒԹԻՒՆ.— Աւետարանի վերնու, մի պոկուած փոքրագիր թղթի վրայ կայ հետեւում յիշատակարան. զփող... Եւ Սարգիս էրէց 2 էրէց որդի ունէի, Ա քաղաք եւ Ա էրէց: Եւ զԱւետարանն իոց(ա) չուսի, Փաղաղին եւ աւել, Աստուծոյ վկայութենէն եւ Տէր Պապ երեց կապանին եւ Վարդապետին վկայութենէն եւ Վարդան արեւելս զիշատակարան գրեցի... Աստուած ողորմի ասացէք Տէր Սարգիսն եւ կողակիցն Փաղաղին եւ իւր կողակիցն Լալուեթուսին եւ որդւոցն (Հայ)բապիսին եւ Կարգեալն եւ Նահ(ա)գեալն քահանային եւ Մկրտիչն եւ Աստուածաբանն, եւ եղբ(ը)բորդուցն Սարգիսն եւ իշխանին եւ Ոսկեառնին:

ԵՒՄԱՆԱԿԱՐԱՆՔ

154ա. Ով սրբաւոր եւ պատուական ընթերցաւոր եւ ունիւղիթք, աղաչեմ զձեզ սիրովն Աստուծոյ յիշել (մի քանի տող փառաբանմամբ) մեղաւմած անմիտ Ներսէս անարժան գրծողի մեղուցեալ եպիսկոպոսի: Եւ

եղբորն իմոյ Տեառն Ստեփաննոս Հայոց կաթողիկոսի եւ վերայդիտողի, եւ ծնողացն մեր Կուսկիւրէկի եւ Իմնայի եւ ամենայն ազգայնոցն, ամէն: Եւ ստացողի Սուրբ Աւետարանիս Յովանիսին եւ իւր ծնողացն Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմի, ամէն:

327ա. Աւերնութիւն... Աստուծոյ հաւր, Աստուծոյ Որդոյ, Աստուծոյ Հոգւոյ Սրբոյ, որոյ շնորհաւ աւարտեցաւ եռահաշիւ եւ հոգեզարդ Աւետարանս... Որոյ ցանդացող եղեալ Հաւատարիմ եւ բարեպաշտ, սրբաւոր քահանայ Մկրտիչ եւ ստացաւ (328ա) զանաբիկ մեծութիւնս եւ զգանձս անկողնայտեւի յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ ծնողացն նորին հաւրն Թաղէոսի եւ մաւրն Աստուծոյն եւ եղբարցն Ղարիպիւն եւ Յովանիսին, կենակցին իւրոյ Շահմէլիքին, եւ միւս եղբորն Ղապարին եւ քերն Հայիմին եւ որդոցն Ռաշատուն եւ Միքիլմանին եւ Ղուդիլմանին, այլ եւ զԽաիթն եւ զՏուրքուն մայրն իմ զՄարգարիտն եւ զՏուրքուն Հայրն իմ զԳրիգոր եւ զաներն իմ զՇաքար եւ զՊապիւն զԽաղատա եւ զՂուստուն Շահմէլիք, զԲէկիւշէն եւ զՈրդին Հազարէկ եւ զԵփեմն Յուհանն եւ զԿենակիցն իւր զԹամար եւ զՂուստուն զՄարտա եւ զՈրդին զՄարտա եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորացն իւրոց, կենդանեացն եւ Հանդուցելոցն՝ առհասարակ ողորմի Քրիստոս Աստուած եւ ասցէ զիւր ողորմութիւնն եւ զերկնից արքայութիւնն, ամէն:

Եւ արդ, եւ ունայնս եւ Թափունս յամենայն հոգեւոր բարեմասնութեանց եւ Հարեալս եւ մաշեալս վերջին աղքատութիւն, Ներսէս արհեսպիսկոպոս, տեսի զԽաիթ եւ

վրա սեղանի թաղի եւ մեծ քանակ մեկերի տեղերը։
Վեբլին երեսի վրայ այլ ձեւեր։ ԳՐԻՉ՝ Զաքարյայ
տեղից։ ՏԵՆԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԱՅԿԻՑեաց վանք։
ՅԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԶԻՋ (1477)։ ՅԱՅՈՒՆՆԵՐ
Սիւսման։ ԿԱՄԱՐՆԵՐ՝ Յանգի։ ԿԱՅԱՐՆԵՐ՝ 2-—4-րդ (2-րդ
կտրամած, մեծւմ է Զառարյայ տեղը), 5-րդ, 7-րդ, 8-րդ,
9-րդ—10-րդ, 11-րդ—12-րդ, 13-րդ—15-րդ, 98-րդ, 144-րդ, 227-րդ—
228-րդ, 296-րդ-ի Բ սիւսմանի 3/4-ից—297-րդ։

ԵՄԵՐՈՒԹԻՈՒՆՆԵՐ.— 2-րդ ԹԵՐԹԻ մեծ մասը
կարտաւն է։ Տեւազերի առեկ լուսանցքի տեղերից
հինգերեքը հրեւի են, բայց ընդհանրապէս լուս. տե-
ղանա է նաեւ։ 4-րդ—13-րդ պարսեանկաւ է եւսերի
Բաւլթը եւ Համարարարանների տեղակայումքը։ 18-—
92-րդ Մառթէանն է, 94-—143-րդ Մարկոսը, որի վեր-
ջում կայ Վերաբացեալ Յիւսման, 143-—227-րդ Ղու-
կասը է։ 228—293-րդ Յովհաննէսը։ Աւետարանները
նախադրութիւն եւ քանի լուսնն։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

293-րդ (Ա)։ Եւսեւթիւն...

294-րդ Որոյ ցանկացող եղեալ Սուրբ
Աւետարանիս, երջանիկ եւ աստուածասէր
Ամինոգիւն եւ կենսակիցն իւր Հրոհիսիմէն
եւ ծնողացն նոցին (Երկու տող դասարկ)
մարմնոյ սկսած իսկ հոգւոյն տեսութեամբ,
լսած լուսերամ դասուցն պայծառացեալ,
ստացաւ զաստուածարան Սուրբ Աւետարանն
յարգելի պատակոց իւրոց, յիշատակ բարի
հրօգոյ իւրոյ եւ ամենայն արեան մերձաւո-
րաց։

(Բ) անդի որք մեծութեան ընչից ըղձա-
նան, ոչինչ աշխատութիւն զմտաւ անեալ,
յայլմէ յայլ անցանեն զաւառս Հոռոգնաց
ուղեւորութեամբ, որպէսզի եւ ըզյաւն անե-
ցուցնել մարթացին, այլ եւ ընդ Համա-
տարած ծովուն (295-րդ) ծիսնաց նաւա-
րեալ, որք բարկացալով այնաւն լիւնացեալ
կոխակծան հաշտանան անց նորապտոյտ
խորոցն փթացեալ կուտիցն մէտ առ մէտ
արեացն Աստուած պակուցաւ տեսողացն
արկանելով, իսկ արիացեալն ըստ որ իշիցն
ի խորս խաւարիային ծորոցն Համարձակին,
ի քարաթիւս դժուարամտ տեղացն ի
խնդիր ականցն զանապիւից, լուս Համա-
րելով զմահ անմայն, քան թէ ունայն ձե-
ռաւք զվատացն ժառանգել անուն։ Սե այլ
ըստ քրիական արեւստին Հալոցաւ Հնոցացն
զոսկոյն գգիւս արեւտաւորեալ յառաջ բե-
րին անաւթ պատական։ Ըստ նրմին արեւ-
նակի երջանիկ եւ պատական քրիստոնէն
Ամինոգիւն ի խնդիր եղեալ անգին մարգա-
րիտ եւ աստաւա զգանձ, անկողոյստելի,

եւ դուք սրբասնեալ Հարք եւ եղբարք ման-
կունք սուրբ եկեղեցւոյ, որք Հանդիպիք
Սուրբ Աւետարանիս, ի բերանով եւ ուղիղ
սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք Ամինոգիւն
եւ կնոյ Հրոհիսիմէն եւ ծնաւորացն։

295-րդ Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի Թո-
մականութեան Հայոց ԶԻՋ (1477), ձեռամբ
մեղաւոր եւ զանաբան գրչի Զաքարյայ արե-
ղաի, ի վանս որ կոչի յԱնկիւնեաց, ընդ
Հովանեան Սուրբ Լուսաւորչիս եւ Սուրբ
Վարդի Հօր սուրբ գերեզ(մ)անիս եւ աստ
Հօռեալ ամենայն սրբոց։

227-րդ Յիսուս Գրիստոս Հաւր միածին
եւ կերպարամ Հաւր տանդին,
Ոգարմութեամբ էդ երկնայեան,
Արեւմտ զգծով տարին։

295-րդ (Բ)։ Եւսեւթիւն ստացող
Սուրբ Աւետարանիս բարեմիտ եւ աստուա-
ծասէր Հիւրենկալ բարի եւ Հաւատարմ
Սիւսման, որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանն
եւ վերածին նորոգել եւ ի Հալալ ընչիցն
իւրոյ յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն, հաւեր
իւրոյ Զանդալանին եւ մաւրն Նարեկիւն եւ
կողակիցն Օղաւնին եւ ամենայն յարեան
մերձաւորացն։

Գրածեալ յիշեցէ Մուրատիւսէն եւ
կողակիցն Պանտիւն եւ Հոգւոյ որդին Սիւս-
ման եւ կողակիցն Աւլանն, եւ ամենայն
յարեան մերձաւորացն, ամէն։

Գրածեալ յիշեցէ զՍարգիս քահանայն,
որ բազում ջանաւք կամակից եղեւ ի նորո-
գելն եւ եկեղեցոյ ընծայել, Աստուած վա-
րձահատուց (296-րդ) առնէ։ Նորոգեցաւ Սուրբ
Աւետարանս ի Թվին Հայոց ՌԵԳ (1604), ի
գեղաքաղաքն Ջուղայ, ընդ Հովանեալ Սուրբ
Աստուածածնին եւ Սուրբ Ամենափրկչին,
Սե Սիւսման ստացալ զՍուրբ Աւետարանն
եւ ետու ընծայ Սուրբ Աստուածածնին եւ
Սուրբ Ամենափրկչին եւ մի ոք ի իշխեցէ Հա-
նի ի դրանէ Սուրբ Աստուածածնին եւ Սուրբ
Ամենափրկչին որ կոչի Փոսկաթան։ Արդ,
աղայն զամենեանն, որք Հանդիպիք սմայ
կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեցէ զմե-
ղաւոր եւ անարեան Յոհան կազմողս եւ
Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ
ողորմի յաւուրն դատաստանի, ամէն։

1 Գրեւորմ եւք իստը Հին Ջուղայի մօտին է։
Քանի որ 1604 թուականին գեղեւս Նոր-Ջուղան չէր
հիմնուել։ — Լ. Մ.

ԱՒԻՏԱԲԱՆ

[Ս. ՄԻՋԱԿԱՆ 419 (12) 11]

ՀԻՐԱՄՈՆԻ ԱՆԱՊԱՏ

216 (1476)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 303: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 18 X 14:
ՄԻՆԱՆՔ՝ ԵՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԸ ՄԱՍԻ՝ ԻԵՐԵՄԻԱ,
14,2 X 5,7: ՅՈՂԻՔ՝ 17: ՆԻԹԻՔ՝ ԽԱՏԱՏԱՅԻ ԲԱՅԻՔ:
ԹԱՆԱՎԻՔ՝ ռեւ, սկզբնատաղերն աւ գլխատառերը կար-
մքք, ԳԻՒՒՔ՝ բաղադրք: ՊԼՏԱՆԻՔ՝ Անտարթիկայի
ՏԻՐ, 106թ, 172թ, 279թ: ԿԻՍՏԱՆԻՐԻՔ՝ 4ա, 107ա,
178ա, 280ա: ԱՌԻՍՆԱՆՔԱՐԴԻՔ՝ բառական քառյակ,
գլխավոր գլանիքով: ՄԿԵՐԱՆՔ՝ զարդ երկաթադրքեր
և զարդաքարք: ՄԱԿԱՆԻՐԱԾԱՆՔ ՊԼԱՊԼԱՆԻՔ՝ սկզբում
և վերջում երկուսական թերթ, չգրառած: ԿԱՂԻՔ՝
կոնքետա տառերով, մշտնադառ, ունի խմբակներ:
ԳՆԻՔ՝ Երեմիա տաղիկ և ՏԻՐ Թակար զարդաքարք:
ՏԵՂԻՔ ԳՐԳՈՒԹԱՆՆ՝ Հրամանի վաճաճ: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԳՈՒԹԱՆՆ՝ ՏԻՒ (1476): ՄԱՅՏՈՂ՝ Ապրիլի: ԴԻ-
ՍՈՐԻՔ՝ 1, 2, 3ա, 172ա, 362, 363:

ԾԱՆՕԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Ձևագիրս համաձ է, պատ-
կերհերս խնամաւորիմից զմաստով:

ՅԻՇԱՆՏԱԿԱՐԱՆՔ

359p. Физик...

360ա. Շնորհիւ ամենակալին Աստուծոյ եւ ողորմութեամբ նորին եւ զործակցութեամբ Սուրբ Հոգւոյն յանշեցեալ աւարտեցաւ Աւետարանս ի յանապատիս Հերմոնի վանքոց, թիւ հովանեաւ Սուրբ Լուսաւորչին եւ Սուրբ Յակոբի եւ այլ ամենայն սրբոց եղիցի: Այլ եւ ստացող Սուրբ Աւետարանի Յակոբ վարդապետս, յետին ի զանաւարեաց, որ անուանք եմ եւ զործող հեղի, ստացա(յ) զսա յիշատակ հոգոյ իմոյ եւ ծնողաց իմոց Մանգալին եւ մաւր իմոյ Խարաբժիւնին եւ Մելիքին եւ Նիգարին եւ հոգեւոր հօրն Աստուածատուր տնտեսին եւ շնորհեցի յաւակերան իմոյ Մկրտիչ զանաւային եւ Յովնանին յիշատակ հօր Մանգալին եւ մաւրս:

Թանգառալիկն ի վայելա անձին, Այլ եւ յիշեցէ՛ք զգուրք նորա զՆիգիւհիւնէն, զԴիւլառա, զՄարտի, զԵղիշէն, զԹուսաշէն, զԿեհիկենն եւ զԹանայայ արեան մերձաւորք, Որք ազգաւիք ի մայ կարողալով կամ աւրիտակելով, յիշեցէ՛ք զվերսգրեցան ի մաքրաբարոյն եւ զԵրեսոսած յիշէ իւր միտաւած զայուառն։ Արդ, գրեցաւ սայ ձեռամբ Երեմիայի սոսկ անուանաբ արեղայի, որ եւ յետեանաւ ամենայնի թիւնն Ջին (1478)։

361ա. Դարձեալ յնշեցէ ի Քրիստոս
զվերջին ստացաւ Սուրբ Աւետարանն զե-
ռե Աղաբէկի եւ կողակից իւր Նաղմիտու-
լու, Քիշդանէն եւ որդիք իւր Սուրա-
աղէն, Սուբիանն, Սիմոնն, Ոսկանն եւ
զուստր իւր Թանկիկին, Մարիանն, Նա-
բինը, յնշեցէ եւ Աստուած ի Քրիստոսն եւ
կ' ըբրատով եւ ուղիղ քրտով Աստուած ողոր-
մի ասացէ ստացողի Սուրբ Աւետարանն,
զեռօջա Աղայբեկի եւ իւր ձեռքոյն եւ զիւր այ-
րան ձեքծողան իւր եւ երբայրքն իւր առա-
սարակ, ամէն Հայր մեր յերկ...

361բ. Զփերջին տաղացող Սուրբ Աւետա-
րանին զԱռնամատառուր եւ զՅակոբ կրօնա-
ւորն, որ յայսմ ամի մերկացան երկու եղ-
բարքն եւ հոնն աղակաւագ եւ հաուն նորոգել
զԱւետարանս յիշատակ իւրեանց եւ ծնօղաց
իւրեանց Հօրն Ռէխիտին եւ մօրն Տուռու-
մին, որ հանդուրժանքն ան առ Բրիտանոն:

Դարձնալ աղայեմբ յորժամ հանդիպիք
յայմ վարդապիթիթ բուրառտանիս մէկ Հայր
մեղայի արժան առնէք մեզ եւ զմօտքս մեր
եւ դուք յիշեալ լինիլ, Նորոգեցաւ Սուրբ
Աստուարանի թիվին Հայոց ՌՂ եւ Ը (1649),
ի վանն Ամենապիտիսն:

ԶԿԱԳՄՈՂ ՍՈՐՈՒ ՄԵԼՔՈՆԱ, Ռ՛Ն, Ռ՛Ն:

իշայրն իւր զԴաւիթին եւ զմայրն իւր զՄարիամն, զորդին իւր զՄէլքեղամն եւ զդուստրն իւր զՊանիփարփարն եւ զթոռն իւր զԹամանն, որ մանուկ տիօք փոխեցաւ առ Բրիտտոս, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք։

Արդ, ես Յովաննէս վերստին նորոգել տուի զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ ինձ եւ ծնաւդաց իմոց Միդդին եւ եղբարցն իմոց Տէր Աւաքելին, Աղաբարէ, Դայուտին եւ Կոդակցին իմոյ զԱրամղուծութեւ եւ որդոց նորա Մակարին եւ Մարուֆին. թվին Ռիֆ (1613), ամէն։

241ր. Արդ, փրկագործ Սուրբ Աւետարանի շնորհիւն ի գրաւէ վերստին ազատեցաւ զՍուրբ Աւետարանս գոյիւք եւ արդեամբք Մկրտումին եւ Յուտիանին ի Դիւլաքանց կոչեցելոց, որք են ի յերկրէն Փէշրի եւ ի զեղջէն Մնկրտոյ, որոց Սուրբ Աւետարանս վարժաւատոյց լիցի աստ եւ ի շանդերծելումն. եւ դուք, ով խոհեմածիտ եւ պաճառածիտ ընթերցօք Սուրբ Աւետարանս, յիշել աղայեմ ի մաքրափայլ յաղօթմ ձեր զմեծաւաստ ջուշակ Մկրտումն եւ զեղբայրն իւր զԲրիգորն եւ զկողակիցն իւր ի Բրիտտոս շանդուցեալ Որբուղուն եւ զմիւս կողակիցն իւր Սառայն եւ զդուստրն իւր Մարիամ խանութ եւ զթոռունքն թարմանաակ զԱստուածատուրն եւ զԴաւուտն եւ զԿարապետն եւ զՍտեփանոսն եւ զՎառվառն, սոցին յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի։

Դարձեալ յիշեցէք ի սուրբ յաղօթմ ձեր զնոյն մեծաւաստ Մկրտումն եւ Հօրեղբօր որդին զնորարողորդն Բարաղամ եւ զքորն իւր Նայիտունն եւ որդիքն իւր Նիկողայոսն, զՊողոսն եւ զՊետրոսն եւ զԿատանն, որոց յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի։

Դարձեալ յիշեցէք յերկնաւու յաղօթմ ձեր զարեւակալտ եւ խոհեմածն Մկրտումն եւ զիւր փեսայք Ուուդավէրդին եւ զՅովսէփն եւ դուք յիշողք միով Հայր մերիւ յիշեալ լիլիք առաջի անմահ զառին Աստուծոյ։

Դարձեալ յիշեցէք զմեծաւորի Մկրտումն եւ ի Բրիտտոս շանդուցեալ պապն իւր Բաղրամն եւ Հայրն իւր Աւետն եւ զեղբայրն իւր Կարապետն եւ զմամն իւր Զարդարն եւ զԹանունն եւ զմայրն իւր Ոջրիկն եւ Հօրաքեռն զՎարթէրն եւ զՄարիամն եւ զԿարապետի

կողակից Դուրուղուն եւ զմօրաքեռն Զանաղանն, զՀովիփիմէն եւ զդուստրն իւր Եղիսարեթ յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած զմեզ ողորմեսցի։

Այլ եւ յիշեցէք ի սուրբ յաղօթմ ձեր զՍառայի քոր Մարգարիտն եւ զորդին Բարսեղն, Եփրեմն եւ զՄարինոսն եւ զայլ Համայն արեանառու մերձաւորսն իւր։

Դարձեալ յիշեցէք զԱստուածաւէր Մկրտումն Հանդերձ իւրային ազգականովքն զկենդանիսն իւր, զՀանդուցեալսն, զՀինսն եւ զնորսն եւ դուք որք յիշեալ միով Հայր մերիւ ինքն ամենազօրն Աստուած զմեզ եւ ձեզ յիշեցէք ի միւսանգամ զայստեան իւրոյ եւ լսելի արասցէ զերանաւէտ քարբան, որ ասէ. Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, եւ յայնմ զահոյքն արժանի արասցէ, զոր ակն ոչ ետես եւ ունին ոչ լուաւ եւ այլն, ըստ որում միայն սուրբ առաքեալն Պօղոս, եւ յետ ամենայնի յիշեցէք զպատճառ լինելոյ ազատութիւն Սուրբ Աւետարանին զՄիջայէլ ծայրագոյն եւ բանի վատնող վարդապետս, զոր շատ ջանիք եւ երկամբք գուն զործեցի առ ի ազատել զսուրբ Աւետարանս, ուստի եւ վերջապէս պատուիրեմ զսրբելի Հարազատացդ իմոց, զի այսուհետեւ այլ մի ոչ ի յիշեցէ, յարապատճառ լինելով վերստին ծախեցէ կամ զքրտեցէ եւ զսակաւ յիշատակաց արձանս աստի եղծանիցէ, առնողք եւ զրաւողքն եւ յիշատակագիրս ջննդէք։ Եւ ով ոչ Հանդիւնեցի զՅորմանոց իմոց եւ զայնոսիկ արասցէ, ջնջեալ լիցի անոն նորա ի դպրութենէն կենաց եւ նշոված լիցի ինն դասուց Հրեշտակաց եւ յերկոտասան առաքելոցն եւ ԳԶԺԻ (318) Հայրապետաց բերանովքն եւ այլ ամենայն սրբոցն Աստուծոյ աստ եւ ի Հանդերձելումն, եւ որք պահեսցն զպատուէրս իմ օրհնեալ լիցին ի յԱստուծոյ եւ յամենայն սրբոց նորա աստ եւ ի Հանդերձելումն եւ զանապական պարզեւս ընկալցին ի Բրիտտոսն Աստուծոյ մերոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս, ամէն. Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ...

9ա. Թուի Մանուկ Աւետարան, զրիչ Տէր Յովհաննէս քահանայ, ի Թուականին Հայոց ՋԻԼ (1478), ի Թուականին Բրիտտոսի 1479: Վահան քահանայ Առանեան, Ժխատէր Ս. Մինաս եկեղեցւոյ, Նոր-Ջուղա, 21 մարտ, 1941 թ.։

դիտելի. եւ հանց աղուժիւն է ի Հոռոմաց ատեն, (237բ) որ բազումք մին զմին կերան եւ շատք ռովամահ եղեն ի Աւատաւ մինչ ի յԱրքրսմ, ի Գրգաց տուն, ի վան եւ մինչ ի Գանջայ եւ ի Թուրէզ: Եւ այս ամենայն եկն ի վերայ մեր վառն անթիւ մեղաց մերոց: Բայց խնդրեմք ի յԱստուծոյ, որ Թէ յայս կեանք զրկեցաք ի մեր տանցն եւ ի հայրենեացն, այլ ի յառուր դատաստանն Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս իւր սուրբ լուսեղէն առաքաւորն արտացէ արժանի դամենայն քրիստոնեայ հաստացեալան, մանաւանդ սասցող Սուրբ Աւետարանիս զՊարոն Մալիւան եւ զՀայրն իւր ըղձիկքն եւ զմայրն իւր զՍառէն, եւ զկողակիցն իւր Թլէփաշէն, եւ զորդիքն Հայրապետն, Սաֆարն, Աւետիսն, եւ զուսարն Սառէն, (238ա) Ղաղամխուժլուն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զհաջայ Գրիգորն եւ զկողակիցն իւր Սղմէրն, եւ զորդն Սուրբասն եւ ըղղուսարն ըղձիկոյն, ամէն:

Դարձեալ կրկին անգամ աղայեմ զձեզ դամենեան զի լի օրտիւ եւ բոլոր հաւատով ասացէ Աստուած ողորմի պարոն Մալիւանն, եւ ծնողացն հօրն Մելիքին եւ մօրն Սառին եւ կողակցին հանգուցելոյն առ ի Քրիստոս Հոռոմաբնիկն, եւ որդոյն խոյլայ Գրիգորին, եւ Բազումին եւ միւս կողակցին Թլէփաշին, եւ որդիքն Հայրապետին, Սաֆարին, Աւետիսին եւ զուսարն Սառին եւ Ղաղամխուժլուի, այլ եւ կրկին անգամ աղայեմ յիշել ի Քրիստոս զհաջայ Գրիգորն եւ իւր կողակիցն Սղմէրն եւ զորդն Սուրբասն եւ զղուսարն ըղձիկոյն եւ դամենայն ազգականն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի

ասացէք, Աստուած (238բ) որ առատն է ի տուրս բարեաց, ձեզ եւ մեզ ողորմեացի ի միւսանդամ դայտեանն իւրոյ, ամէն:

Երեցէք զհազմող Սուրբ Աւետարանիս զմեղաւք լի մեռեալ խաչատուր եւ անարժան քահանայս Յիգանեցի, եւ զաշակերտն մեր զՄարութ զպիրն, յիշեցէք ի Տէր եւ Աստուած ողորմի ասացէք մեզ եւ ծնողաց մերոց եւ Աստուած ձեզ ողորմեացի, ամէն: Հայր մեր...:

238բ. Այլ եւ կրկին անգամ յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք Փանոսին, Թվին ՌձԴ (1655):

Դառցեալ յիշեցէք Թլէն... (զնջուած մէկ քառ) եւ Աստուած ողորմի... (զնջուած):

Դառցեալ յիշեցէք Մկրտիճր եւ եղբուր էլէքսանիս եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ի Թվին ՌձԺԱ (1662), որ փոխեալ առ Քրիստոս:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարիանն եւ զեղբայրն Աղայանն, զոր Տէր Աստուած զիւրեանցն անփորձ պահի:

Թվին ՌձԵ (1656) Մէլիւանն եւաւ մօրէ, ամէն: Թվին ՌԶ (1631) Մարամի մօրէ եւաւ, ՌԶ (1631) Մարտան:

239ա. Ի Թվին ՌձԺԷ (1668) օգոստոսի ԻԹ ես ապաշխարող Մարիամս ինչ օր ունեմ չունեմ առաջի Սուրբ Աւետարանիս ծախեցի... (մէկ քառ զնջուած) ինձ յետէն եւ որ այլ եւ այլ առ ի Սուրբ Աւետարանովս Թ դաս հրեշտակօք, ԹձԺԸ (318) Հայրապետով, երկոտասան առաքելովք նշոված լինի մինչ ի դալուստն Քրիստոսի Աստուծոյն մերոյ, դարձեալ յիշեցէք (պլիւս չի շարունակուած):

70

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ 526 (14)]

ՁԼ (1481)

ԹԻՐԹԳ՝ 332: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 21,1 X 16: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄՍՍԻ՝ Երկաւ, 14,8 X 4,6: ՏՈՂԳ՝ 20: ՆԻԹ՝ հաւաքակ բազք: ԳԻՐ՝ բալբաքն: ԹԱՆԱՊ՝ ան: ԶԱՐԴԱՐԱՆԳ՝ կարմիր: ՊԵՏԿԵՐ՝ 102բ, 160բ, 262բ: ԽՈՐԱՆ՝ 2—13 մէջ ընչ մէջ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 14ա, 103ա, 161ա, 263ա, ԽՈՐԱԳԻՐԳ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐԳ՝ մեծ բաւակ բալանան եւ ծաղիկներ: ՍԿՏՐԱՆՑԱՐԱՐ՝ կարմիր:

ՄԱԳԱՂԱԹԱՅ ՊԱՂԱՂԱԿ՝ ոչգրում երկքերք չգրուած: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ճերմից քառանկ: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ամպշտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՁԼ (1481): ՍՏԱՅՈՂ՝ Դաւաղ: ԳԻԻԶ՝ Յովնան: ԴԱՏՐԱԿ՝ 1—4ա, 6բ, 8ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 101—102, 158բ, 159, 160ա, 266բ, 261բ, 262ա:

ԵԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ— Ձեռագիրը միւլէ է գահ

ուած, զբուսեցը Համալսարի եւ դեղեցիկ է: Մէ քանի թերթ տեղից դուրսուած է: Միայն Մատթէոսի եւ Յովհաննու աւետարաններն ունեն ցանկեր: առաջինները կ'են է, Զատեցաւ չկայ: միւսներինը չեն զբուսել: Վերջինն ունի նաեւ նախադրութիւն զբուսած տարբեր դրէի կողմէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

831ա. Փառք... Ըստ այսմ աւրինակի փափաքող եղեն աստուածային Սուրբ Աւետարանին աստուածածնէն Յովաննէս եւ ամուսին իւր Դաւաւտիսթունն եւ ստացան զսայ ի Հալալ յ(ը)նից եւ ի յարդար վաստակող յիշատակ հոգոց իւրեանց եւ ծնաւդացն Հաւարն եւ մարն եւ զաւակացն Մկրտչին եւ այլ ամենայն արեանառու մերձաւորաց, ամէն:

Արդ, եւ Դաւաւտս ստացայ զԱւետարանն Հալալ յարդեանց իմոց եւ տվի Զաղաւանից յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց, ի դուռն հրաշափառ կաթուղիկէս Գէորգայ եւ գետաղարձ Սուրբ Նշանիս եւ լուսատու սուրբ Սարգսիս եւ այլ բազմահաւատ սրբոցս, որ աստ կան Հաւաքեալ:

Ի թվականիս Հայոց ԶԼ (1481), ի Հայրապետութեան Տէր Տէր Յուսէնէս կաթուղիկոսի ի յաթոռ Սուրբ Էջմիածնի Վաղարշապատու:

Դարձեալ յիշեցէք զամենեանն, որք

Հանդիպիք ամա տեսութեամբ կամ կարդալով կամ աւրինակելով, բոլորով սրտիւ յիշեցէք զվերլոյզեալս եւ Աստուած ձեզ յիշէ ի միասնգամ զալստեան իւրում, ամէն:

Այլ եւ, Դաւաւտս, որ ստացայ Սուրբ Աւետարանս զայս յիշատակ ինձ եւ ծնաւդացս իմ Հաւարն Սարգսիս եւ մարն Դիլլատին եւ զաւակացն Վարձաժինն եւ դստերն Թուրտարին եւ Թամբսկանն եւ այրին իմոյ, յետոյ Մկրտչին եւ զաւակի նորին եւ դստերն Բեկիխաթունին եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորաց, այլ եւ եղբարցն իմ Ամիրզուլին, Վարձիզուլին եւ զաւակաց նորին Սարգսին եւ Աթանաս զպրին եւ քեռոյն իմ Սամուէլ մահապարհ բարեհոգի եւ Հաւատարիմ քրիստոնէին, ամէն:

Այլ եւ, Դաւաւտս, Հաւատարիմ կինս, զարձեալ յետոյ տվի Աւետարանս զայս Զաղաւանից եւ Գէորգայ, ի դուռն Սրբոյ Դաւթի քոյն Հաւատարին, հոգոց մեր ննիցեցելոց մերոց, որ կարգան եւ յիշեն զմեր ննիցեալսն եւ Աստուած զձեզ յիշէ, կարդացաւդ եւ զլսողք ի յիւր սուրբ արքայութեան, ամէն: Եւ միով բերանով Աստուած ողորմի ասացէք յիշատակարանի գրողի Յովաննէս անուամբ միայն արեւայի եւ ոչ ունիմ դորոն բարի, եւ ով ոք ասէ ողորմի, նայ Աստուած իւրն ողորմի, ի յաւուրն ասեմի, աւրհնեալ է Աստուած յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

71

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփաննոս 479, (10) 9]

ԿՏՈՒՑ ԱՆԱՊԱՏ

ՋԼԱ (1482)

ԹԵՐԹՔ՝ 290: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 26,8 X 17,8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՌԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՒՄ, 19 X 6,2: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆՈՒԹ՝ քուլք: ԹՄՆԱԿ՝ աւ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԱՏԿԱՆ՝ 3ք—11ք, 19ք, 83ք, 143ք, 223ք: ԽՈՐԱՆ՝ 13ք—18ա: ԿԻՍԱՆ՝ 20ա, 94ա, 144ա, 224ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ մեծ քուլով կարմիր կամոյաւում ծաղիկներ, ճաւ: մի քանի մանրամկտրներ: ՍԿՏԱՆՑԱՆՈՒ՝ կարմիր երկաթաքեր: ՄԱԳԱՐԱԹԵԱՑ ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ երկու քերք ճաշոց գրէից առաջից եւ երկուց վերջից՝ Մեծաթեամբ երկաթաքեր: ԿԱՏԱՄ՝ կաշիպատ տափտակ, մերթից գումաւոր մետաքս կտոր, պսմունքաւ: ունի խիւմի: եւ կաղիկներ: ԳՐԻՑ՝ Խաչատուր տքեղաց: ԿԱՌՈՂ՝ Միմաս: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԹԵԱՆ՝ Կառուց:

ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԹԵԱՆ՝ ՋԼԱ (1482): ՍՏԱՌՈՂ՝ խոշտ իդիլիք, վերջիմ ստացող՝ աղաշխարհ Կառուց: ԴԱՏԱՐԿ՝ 3ա, 12, 13ա, 16ք, 19ա, 90ա, 92ա, 223:

ԵԱՆՈՐԹԻՒՆ՝ Զեռադեր միւռ է Կառուած: Երբ կոշի շաղկապ զբուս է տնջաւ: Ունի նախադրութեան եւ ցանկեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

141ա. Զնայատուր գծող Սուրբ Աւետարանիս եւ զաղաղեալսն իմ զԱւետիաննո յիշեցէք ի Գրիստոս:

222ք. Փառք ամենայսուրբ Երբորդութեան Հօր եւ Որդոյ եւ Սուրբ Հոգւոյն: Եւ

կանայք առաջխարող ըստացայ աստուածաշունչ եւ Սուրբ Աւետարանն ի հալալ ընչից իմոց յիշատակ հոգւոյ իմոյ եւ յիշատակ ծնողաց իմոց, հարն իմ Յեաբիկ եւ մաւրն իմ Յուստիանա եւ եղբարն իմ Պեարոս արհիգիսկոպոս եւ Պաւղոս արեղայիս եւ Լարաանին եւ Շահվէլին եւ Յունանին, Աղարին, Մաթէոսին եւ ամենայն յարեան մերձաւորաց, կենդանաց եւ ննջեցելոցն, յիշեցէք մաքրափայլ աղաւթս ձեր եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն։

286ա. Զմեղուցեալ տառապողս եւ ղանհամեմատս ի գոնդս մեղաւորաց զՊաւստուր զձաւոյ աղաչեմ յիշել ի Տէր եւ զՍահփաննոս արեղայն, որ զԹուր(տ)ս կուկեաց աղաչեմ յիշել ի տէր եւ Աստուած ողորմի ասել եւ Աստուած ձեզ եւ մեզ ողորմի, ամէն։

286բ.—287ա. Փառք... Որ տրամադրեաց զմեղաւոր մատուցն տասանց անարժան եւ տկար ողոյ խաչատուր նւատ եւ սուտ կրօնաւորի գրեալ եւ կարդեալ ճառա... Արդ, կատարեցաւ աստուածախաւս եւ տիեզերաքարոյ Աւետարանս ի խնդրոյ (աստուածա)սէր եւ (հեզա)հոգւոյ խոյն իդիշին, որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս ի հալալ եւ յարգար վաստակոց իւրոց, ի վայելումն մանկանց եկեղեցւոյ եւ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ բարի ծնաւդացն։

Դարձեալ յիշեցէք ի սուրբ յաղօթն ձեր, զՊաթուկանն եւ զծնաւոյն իւր զՊաւլայ Բաբշայիչն եւ զԱղիգիսաթունն եւ զաւակոն իւր, զԿարապետն, զՅուդէրընն, եւ զՄաղսունն, որ տարժամ մահուամբ փոխեցան ի Քրիստոս։

287բ. Արդ, ես իսկ դէմ յանդիման աղաչեմ... որով մտաւք եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք խաթունիւնն եւ նորին ծնողացն իմաւջայ Բաբշայիչին եւ Աղիգիսաթունին փոխեցելոցն ի Քրիստոս, որոյ յանունն Աւետարանս գրեցաւ, զոր Տէր Աստուած դասեցէ զհոգիս սոցա ի խորանս լուսեղէնս, ի դասս հրեշտակաց, ի կայանս

արդարոց, նաեւ ղծնաւոյն իմ զՅովանէս եւ զԱռդմէնիէք եւ զամենայն արեան մերձաւորս իմ, եւ զՍահփաննոս հարազատ հոգւոյ իմոյ սրբապէր արեղայն, զոր Տէր Աստուած հանգուցէ եւ յանուանէ կոչեցցէ, թէ Նկայք աւրհնեալք... (Աի քամի տոզ օրինութիւնն)։

288ա. Արդ, ես պեղծ եւ լի չարեաւք ծառ անբաժի բարի պտղոց սուտ արեղայն խաչատուր, խոցեալս ի սատանայէ, Գրեցի զՍուրբ Աւետարանս ի ներքոյն յանապատիս, ի յաստուածարեան կղզիս, որ կոչի Կսուց, ընդ հովանեաւ սուրբ եւ սքանչելագործ, եւ դիւհաւած Սուրբ Կարապետիս եւ Սուրբ Աստուածածնին եւ Գրիգորիս եւ այլ սրբութեանցս որ աստ կան հաւաքեալ ի կղզիս։

Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի Թվականին Հայոցս ԶԼԱ (1482)։ Աղաչեմ ամօթալի դիմաւք եւ արտասուալի աչաւք զսուրբ անձինսդ, զի խոշորութեան գրիս, եւ սխալանացս անմեղադիր լինիք, եւ մի բերան Աստուած ողորմի ասացէք վերոյգրելոցս ի ամէն։

Արդ երես անգեալ աղաչեմ զձեզ, հարք եւ եղբարք, յիշեցէք ի սուրբ յաղաւթս ձեր զՊաթուկանն եւ զՋորին իւր զՄարմէլէնն, եւ զՀաւերեղայրն իւր զԿարապետն եւ ղնորին զաւակոն զՊօլա Գրիգորն, զՄիրիկանն եւ զԲէկիկանն եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն։

Յր. (Նիքարի Յերբեւում) ԶՄինաս նկարաւոյ յիշեցէք ի Քրիստոս եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք։

11բ. (Խաչի երկու կողմերում նկարուած եմ երկու պատկերներ եւ վերնմերում գրուած) Մաւթանն է, Ղափան ասացող Սուրբ Աւետարանիս։

288բ. Զվերջին ստացողս զՈհանէսն եւ զծնաւոյն իւր զԵրեմէս եւ մաւրն իւր Սարաթմէլիէք (եւ այլ անուններ տառնց քուսկամի)։

սկիզբներին, հասարակ ճեղի, կարմիր գլանով: ԼՈՒՍԱՆԱՅԱՐԿ՝ 5ա, 58ա, 76ա, 109բ, 122ա, 200ա: ՍԱԳՐԱՅԱՍ՝ կարմիր թամառով, հասարակ, սմառ գարգաղներով: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՆՊԱՆԱՅ 4 թերթ, երկուսը սկզբին, երկուսը վերջից: Թերթերը բավանդակով են հայ կարդիկների պատարագի տարողութիւնից մաս: գրուած են միշտ մեծութեամբ բոլոր-գրով, մագաղաթի վրայ, խոռո երոպակամ ձայնա-միջերով, ձայնագրուած պտտարագի երգեր: ՎԱՍՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Ա երեքին սեղմած խաչանիշը եւ այլ ճեղք, նայուելու են վերջին կազմի վրայ: Կրկին երեքներով էլ ունեցիւ ի տեսողեղ գաղղիք, որոնք պոկուել են, մնում են մի ճեղքի գամեր եւ ծակտո-մներ: Գոյնուած են մեռ. ծաւմանգները: Ներքից պատած եւ ծակկաւոր քաքանով: ԳԻՅ՝ Մամուլ: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ Կուէր գրկ: ԺԱՄԱՆԱՅ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ԱՂԻ (1488), ՍՏԱՆԳՐԿ՝ Սեպեց, Աստիք, խաչաղ Միշտ: ԳԱՏԱՐԿ՝ 3ա, 3բ-ի կեպեց-4ա, 75ա-ի Բ սիւնակը, 198ա, 280ա— (ետեք տակցուած),

ՄԱՆՈԹՐՈՒԹԻՒՆ:— Զեռագրիւր անվտանգ է պահուած: Աւետարանները Նախադրութիւն չունեն: 5—75 բռնուած է Մատթէոսի Աւետարանը, 76ա—121ա՝ Մարկոսի (առանց ճեռուցեալ Յիսուսի), 122ա—198բ, Դեպարիւր եւ 200—258ա՝ Յովհաննու:

3բ-ում 7 աղ իտորգրով Նախադրուած են պաշտաման աւետարանների գլխաւորները:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

258ա. Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան որ սկիզբն է եւ կատարած ամենայնի եւ յամենայնի աւերհեալ է յաւիտեանս, ամէն: Որ ետ կարողութիւն ըզմալկէր եւ փցուն զբլի Մանէլի հասանել յաւարտ սո-րին: Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ձեռամբ յոգնածեղ եւ տկար զբլի Մանէլի ի դեաւղս Կուէրի, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Գրիգորի եւ Սուրբ Նշանիս. ի թվականիս Հայոց Զ եւ ԼԷ (1488), ի Հայրապետութեան Տէր Սարգիս կաթողիկոսի եւ ի ղանութեան յնաղուպ բէկին:

Ով եղբարք, որ Հողս եմ եւ փոշի ոտից ձերոց, յերես անկեալ աղաչեմ զձեզ, որ հանդիպէր յայս Սուրբ Աւետարանի կարգալով կամ տեսանելով կամ աւերհեալով, յիշեմք ի սուրբ յայաւթս ձեր զիս զանպիտան զճողս զՄանէլ եւ զճնաւզան իմ զԿայրն իմ զՊետրոս քահանայ եւ զմայրն իմ զԱլմա-շատ եւ զամենայն արեան մերձաւորս իմ զգիրեցեալս առ Քրիստոս, եւ զկենդանիս, եւ զկենդակիցն իմ եւ զորդիսն իմ եւ սղալա-նայ եւ իտորութեան զբիս անմեղադիր լե-րուք, զի կար մեր այս էր եւ աշաց լոյսս պահպանէր էր եւ Հողս ու պատրանք աշ-խարհիս ըզմացեալ (259ա) լ էր, վասն որոյ եւ ինքն որ առաւն է ի սուրբ բարեաց, ձեզ

յիշողացդ եւ մեզ յուսացելոյս ողորմեսցի իւր միւսանգամ զալրստեանն, ամէն, եղի-ցի, եղիցի:

259ա. Զստացող Սուրբ Աւետարանիս ղՄահակ Հաւատարիմ ծառայ, որ փափաքա-նաւք ցանկացաւ Սուրբ Աւետարանիս վասն բանին տէրութեան հրամանացն որ ասէ, Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն եւ ընդանի Երուսաղէմ, ըստացաւ զսա ի Հալալ ընչից իւրոց յիշատակ իւրն եւ ծնաւոց իւրոց, Հօրն իւր Ծահրիարին եւ մարն իւր Նապա-կին եւ եղբարցն իւրոց Արարւածին եւ Յո-վանիսին եւ քերացն իւր Աղիգին եւ Մարիամ կոյսակրան ապաշխարողին, Մէհրիշատին, Դամաթին, Սիրիթուստին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց, ամէն: Յիշեցէ զվերագրեալս ի սմայ, ով սուրբ ընթեր-ցողք, եւ Աստուած ողորմի ասացէք ի սրբ-տիւ, որ եւ մեզ ողորմեսցի զթածն Քրիստոս իւր միւսանգամ զալրստեանն, ամէն եւ եղիցի եղիցի:

(Վերայիշեալ Սահակ ստացողը յիշտաւ-կարամներ ունի 75ա-ում, 121ա-ում եւ 198բ-ում, գրուած Մամուլի կազմից):

259բ. Զվերլի ստացող Սուրբ Աւետարա-նիս Խաւայ Մէրապն եւ խաւայ Առաքելն, որ առաջ Սուրբ Աւետարանս յիշատակ ինձ եւ Հաւքն իմոյ Սուրբանին, եւ մարն Սա-ւրթանին եւ կողակցին իմոյ Մարանին եւ ըզտիկին եւ որդէնք Մարտիրոսին եւ Զաւ-րապին:

Յիշեցէ զվերագրեալս ի սմայ, ով սուրբ ընթերցողք, եւ Աստուած ողորմի ասացէք ի սրտիւ, որ եւ մեզ ողորմեսցի զթացն Քրիստոս իւր միւսանգամ զալրս-տեանն, ամէն եւ եղիցի եղիցի:

Այլեւ երկոյ աթոռ ոսկի տեսնէ եւ Ի. Ժ. Ծ. Ե. Ե. Թ. Բ. Ժ. Խ. Ժ. փ. Ե. Ն. (Հմարեղ վարդապետ) եկի Զուղայ թվին ՌԵ (1601):

198բ. Զվերլին ստացող Սուրբ Աւետա-րանիս յիշեցէ զԱւետիքն եւ զկողակցն իւր ղՄարիամն եւ զորդիսն իւրեանց ղՄարգարէն եւ ըզՀայրապետն եւ զկողակիցն նոցին զեղի-սարեթն եւ ըզՋաֆարն եւ ըզԹոռն Հակոբ-յանն որ ԽԶ ամաց տիւղ առ Քրիստոս փո-խեցաւ եւ ի մարմնի թոռունսն իւր զԵրե-մէսն եւ զԱւետն, զԽոնդաղէն եւ զԱւլիսանն: Յիշեցէ եւ Աստուած ողորմին ասացէք Հանդերձ արեանատուօքն, ամէն:

Գրեցաւ ի թուինն ՌԺԷ (1658) ամին զիշատակարանս ի բարին:

171ա. ԶՏէր Կոստանդն յիշեցէ ի բարի, զի մեզ մէկ բլիշ մեզրը զրկեց, Աստուած իւրէնն քաղցր:

75

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ԲՄ. Ստեփաննու Եկեղեցի 475 (5)

ՏՂՆԱ ԳԻՒՂ

245 (1488)

ԹԻՐԹՔ՝ 238: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹՔ՝ 21,2 X 15,8: ՄԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻԱՆ, 16,5 X 4,8: ՏՂԲՔ՝ 23: ՆԻԹԻ՝ քաղաքացիական պաշտպանության համակարգի մասնակցության իրավունք: ՆԻՍԱՆՈՒՐ՝ 5ա, 78ա, 118ա, 187ա: ԹԱՆՆԱՔ՝ սեւ, գլխաւորապէս՝ կարմիր: ՍԶԳՐԱՆՍՈՒՐ՝ կարմիր երեքաթաղանթա՝ ՄԱՐԱՆԱԽԱՆԻՔԻ ՊԵՆՏԱՆՆԱՔ՝ յարկաւ կրտսեր թերթը առաջինը եւ մի կրտսեր թերթ վերջինը: ՆԱՄՆԱՔ՝ կանչաւար տախտակ, մերթիք կապաղաւ տնտեսաւ: Լ կապման իրենի խաչք, շրջապագրք եւ Բ էրի շրջապագրք գլուխաւ եւ զեղանակ, Բ էրի վերեւում կամոյզ զայնի վրայ սակեղաւոր գրաւոս եւ ինչի յիշատակաւ, որին մի մասը ջրառելի է՝ կապաղաւորում եւ միսն զճիւղաւոր... զկաւառի յիշիւ, իսկ մերթիքսում՝ զմարտաւոր ՓԻՆԿԱՆ կապաղաւ, ԳՐԻՑ՝ Ստիկոմոնէս արեւալայ: ՄԱՍՈՂ՝ Արել Բաղնաձը: ՆԱՄՈՂ՝ Փինկաւոս արեւալայ: ՏՂԻՒՐ ԳՐՈՒՄԹԻՒՆՆԻ՝ Յոսիս զԻւլ՝ ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԳՐՅՈՒԹԻՒՆՆԻ՝ ԶԻՒ (1488), ԳՆՏՈՐԱՔ՝ 24, 75ա, 186ա:

ԾԱՆՈթՈՒԹԻՒՆ.— Զեւադերը ժել-է է պահ-
ուած: Վերջին ժէկ Թերթը յետոյ է տակաւնահալ եւ
դրուել ժերջին սաւաղոյի յիստակաւորման:

ՅԻՇՈՒՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

234p. Физмат...

235թ. Արդ, այսքան երանաւոյն ցնծութեան եւ զանգրաւական ուրախութեան ցնակացող եղեալ ստուտածային պատուիրաւնիս: Եւ զրեցաւ ձեռամբ յոչնամեղ եւ փշուռ զրին Ստեփաննոսի սուտառնուն արեղայի, որ միայն գնէն ունիմ ոչ զկարս, այս անպատուած զանձնս, նշայն աւարտ սորակատարեցաւ եւ թվին ՋԼԷ (1488), յաշխարհակալութիւն Յաղութ բէկին, որդոյ Հասանին, եւ յարարաւորութեան Տեան Սարգսի եւ մերոյ վերաբխողութեան արհի եւ ձեծ(ա)նուջ եպիսկոպոս Տէր Ազարէի, եւ ծննալ գեղեւ, ի դուռն Սուրբ Յովաննիս եւ ի Սուրբ Սարգսիս, զոր Տէր Աստուած անշարժ եւ անխախտ պահեցէ յայսմ հետէ մինչեւ յաւիտեանս:

Արդ, ցանկացող աուրք եւ աստուածա-
խաւս դասնաւարտի զիջելէ զաւանան, որ ե-
րազում աշխատութեանը ետ գրել յիշատակ
հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոյ եւ զՄկրտիչ
քահանայ, դմայրն, զբոբիկ եւ զկողոպէցն
զիտորէիլք եւ զհոնիսն եւ զԱհրիկ եւ զոր-
դիսն իւր զիտայի քահանայն եւ զորդին իւր
զԱբրահամ քահանայն եւ զԱհաւոր քահա-
նայն եւ զԾրաքան եւ զԳնթաւոր զՄկրտիչ

սարկաւազն եւ զՅօրն եւ զԿոստանդիանոս
եւ զԿաթողիկոս Զաւառասարակ, աճէն ։ Եւ զՀա-
րեղայր Բորբէին զՊաւղոս Զաւասայն եւ Եղ-
այայր զԴորգիկ ձեռնադր զեղոյս եւ զայլ
տառնաւորն զՍողաբայն եւ զԼամբարն եւ
զայլ առհասարակ ժողովուրդեանն, մեծի եւ
փոքու, արանց եւ կանանց, ծերից եւ տղա-
յոց, որք կան ի ապաստարուիթիւն սուրբ
կիկեղեցոյս Մկրտչայ, ի զեղն որ կոր ի Յոգե-
վան, ի զաւան Պողոթն, եւ որ եւ աճենե-
քին աւգնական եղեն ի զնելն յիշատակ իւ-
րեանց եւ ննջեցիւրն, զոր Աստուած բազում
փարձս տայ, ամէն ։

Եւ ով ոգ որ յանդգնի ի վկայեալս անա-
յայս գողտչակալով, ծախելով, դարս զհեղձով
կամ այլ ինչ վնաս բերել, մասն ու բաժին
զՅուդայի եւ պատիժն Կայեներն առցէ, Ով
սուրբ ինքնբերող եւ լոյս... (Եղծաւած է)
Կամ աւրինակելով գտորբ աստուծոյմայնս
Կտակարանս, իշեմջիբ ի Քրիստոսոս զսուտ
գրիչս զՍտեփաննոս եւ զԵնակալոս իւր զէնչա-
ւեւ եւ զՍուլքանայաթիւ եւ զճնանցից իւր եւ զա-
մենայն արեան մերձաւորսն, ամէն։ Եւ զձեզ
յիշխող յինչ իւր միասնեղամ գալրտեսներն,
ամէն։

237ա. Զվերթին ստացող Սուրբ Աւետա-
րանին, զարեմիտ եւ աստուածասէր խաւ-
ան Պետրոսին, որ ետ վերանին նորոգել եւ
կազմել յիշատակ իւր եւ կողակցին Մէրէկին
եւ որդոցն իւրոց զՄարգարէին, Փանոսին,
Զաքարիայ, Խէրիմէրին, Ադատին եւ զԹոռն
իւր Սուրբատան, զԿէլիխան եւ զզօտերն
իւր Զաւարափալէն, Փափալն, Նիդիսաբեղն եւ
ամանայն արեան մերձաւորն կենդանեաց եւ
չանդանդեցոցն ի Քրիստոս, ամէն։

Դարձիակ աղայեմէ զձեզ, ով մանկունք
սուրբ եկեղեցւոյ, որք հանդիպիք սմա կար-
գալով կամ արեւիսակիւով, յիշեցէ՛ք ի Քրի-
ստոս զՅաւանք Գետորակ եւ զկողակիցն իւր-
նաւորուն, որ արգտեաց ի գերութենէ
զՍուրբ Աւետարանս ի ձեռաց յանաքինաց
եւ ետ կրկին նորոգել եւ կազմել, յիշատակել
հոգոյ իւրոյ եւ ամենայն արեան մերձաւորակ
յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի
սասացէ՛ նմա, եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի
իւր միւսանգամ դարստեան, ամէն:

Նորոգեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի Թվականիս Հայոց ՌԽԲ (1593), սակաւ գծողս եւ կազմողս Փիլիպոս արեղէս եւ զՅովանէսն **յԻԼԵՂԷ** ի Գրիստոս եւ Աստուած յԻՂՂԷ յԻՂԷ յԻԼՐՈՒՄ զայստեան, ամէն:

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Զարսու, Բաղի Ս. Յովհաննէս 500 (8)]

ԲՈՒՆԱՇԵՆ ԳԻՒՂ (ՄՈԿՍ)

248 (1490)

[illegible]

ԾԱՆՈթՈՒԹՅՈՒՆ.— 14-ի նկարի ներքևում գրված է: Վերադարձ Սուրբ Ավետարանին Աբրահամ արքայա իս գնդակի իւր զորքի Անան և ժայռի իւր Գուռի եւ եղբայր Գուրբ բանակայն իյնէ՛նք ի Քրիստոս, Աստուծան բարի ժայռինն տանք իմաց: 13րդ— 18-րդ ունի անտարանայաց տարօրակներ իմա-զոր-զորն խորաներում, 13-ի նկարի մէջ գրուած է: Եղի խորաններն ստապար Սուրբ Ավետարանին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

141բ. Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս
զճէր Ստեփաննոսն եւ ծնողս իր Վարդան
եւ զԳեորգիս եւ զԺմէ պապն Փանոս եւ խա-
չինքն Շուշան եւ զեղարթն իւր Մարտան,
Փանոսն, Կիրակոսն եւ իղյաթն եւ շուկեքն
իւր Սառն, Մարթն, Մարիամն եւ զամե-
նայք արեան մերձեկանս... (եւ մի շարք
ազգայնոցն յիշեցաւ) :

142ա. Եւ դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս
դՏԵր Ստեփաննոսն, որ վարդաշ տամանակ է
Սուրբ Աւետարանս յայլ ուրիշ տեղ գրաւեալ
կայր, սա վերաօին ստիպէ, յիշտակ
կրկին եղեւ, յիշեցէ եւ Աստուծոն ողորմի
սասցէն, եւ Աստուծոն ձեզ եւ ձեզ ողորմի
յիւր միասնաբար գայտանեան, ամէն:

284_p. $\Phi_{\omega n_p} \dots$

286ա. Արդ, կատարեցաւ աստուածա-
խաւս եւ տիեզերայեարոց Մուրք Աւետա-

բանն ձեռամբ անաբժան, անիմատո գրչի Մանգալի, ի խնդրոյ Դաւաթիքի եւ ճակժուհի Մելիքեան, զոր ի վաղուռն չեմէ զանկանայր երանաւաւտ այս Սուրբ Աւետարանին, որ խնդրի եւ տեսնուի եւ Աստուածն ետ խնդրեալութանս։ Եւ ետ գրել զայս իշխանայն թարի Հոգոյ իւրոյ, Եւ ետու ի դուռն Սուրբ Ստեփաննոսի, Ոստան Քաղաքին, ի վայելուին մանկանց եկեղեցւոյ։

Դարձեալ լինեցէջ դազաբի բանասոյճէ
Տէր Մէլիքիսիւի աւազ երէջ, Տէր Կարապետ
Տէր Թադէոս, Տէր Առաքել ժողաւորի, Տէր
Մեհրապ, Տէր Աւետիս, Տէր Դրիգոր, Տէր
Բարսեղ, Տէր Թովադէ, Տէր Մկրտիչ, Տէր
Աստու, Տէր Յովաննէս, Տէր Ստեփանոս,
Տէր Ներսէս, Տէր Ղազար, Տէր Աստուածա-
տուր, արքայաւոյց Յովաննէս, զոր Տէր Աս-
տուած թաքով վայելիւ ապ, ամէն:

Եւ արդ, ես ունայնա ի բարեաց դործոց
Առաջն, ճաւանայ, ըստ տկարութեանս,
գրեցի զՍուրբ Աւետարանս ի յերկիրս Մոզ-
կացոյ, ի գեաւդ, որ կոչի Ռոնաւնդ, ընդ հո-
վանեաւ Սուրբ Աստուածածնի եւ Սուրբ Կա-
րապետին, եւ Սուրբ Դէորդայ զօրայարին:
Ի թուականութեան Հայոց ՋԼԻՔ (1490), ի
հայրապետութեան Աղթամարայ Տէր Զա-
քարին, ի Թաղաւորութիւն Հայոց Բրիւ-
տոսէ համառ թափաւոր, որ տեսէ ի երկնք
եւ երկրի, անկը եւ ամառ ընութեան, ի
դանութեանն այլապսեօց Աղուբէկին եւ
Միաբէկին, զոր Տէր Աստուած արասցէ (եւս
սի շաղթ ամռնմնր):

286թ. Եւ արդ, եւ Դաւլաթս հտու զբերի Սուրբ Աւետարանս յիշատակ հռոդ ոգիս, զիս աւ եղիցի ինձ զաւակ յայտ աշխարհի, վասն առակի ողորմի... Եւ դարձան աղայն՝ ձեզ զամենեանեաց յիշեցէ ի Քրիստոսն եւ զյիս յազմանեաց, անարեանս, սուտանուն գրիչիւ Առաքել Քաւանայ եւ ծնոցն իմ Միխիթըր Քաւանայ, որ փոխեալաւ Քրիստոսն եւ գմայր իմ Շարանայ եւ զեղբարեցն իմ զՅովանէնն Քաւանայ եւ Մովսէս Քաւանայ եւ զՄկրտիմ, ամէն: Եւ զկողակից իմ Մոջան եւ զաւակն զվարդան եւ Սեբեփաղոսն եւ Աստուած ողորմի յայն արեան մեծազանգոսն եւ Աստուած ողորմի յաւացէ լի բերանով եւ ուղիղ արտիւն Յիշեցէ ի Քրիստոսն զուսուր Քաւանայս եւ զկողակից իւր զվղար, որ կամանից եղեւ

րոյ որդոյ Աղուպրեկո, գրեցաւ ի գեղաքա-
ղաքիս Համասրեց, ընդ Հովանեաւ Սուրբ
Կաթողիկէիս եւ այլ սրբութեանցս, որ աստ
կան Հանդուցեալ, ամէն:

Արդ, աղայեմ զամենեւեան, որք Հան-
դիպիք սմա, յիշեցիք ի մաքրափայլ յա-
ղաւթս ձեր զբաղմաշխատող Սուրբ Աւե-
տարանիս՝ յիս զՅոհանէաս եւ զՀովհան
զՀայրն իմ զՅովանէս եւ զԿողակիցն իւր
զՍուրբանաղթն եւ որդիքն իւր եւ զԳառնիքն
իւր եւ զՀովհանն զՀաւատաւոր քոյրն իմ
զԽաւարմզէն, որ շատ աշխատանք կրեց ի
գրել Սուրբ Աւետարանիս: Աստուած զիւրն
Հատուցէ զվարձս, ամէն:

Արդ, ցանկացող եղեալ Սուրբ Աւետա-
րանիս եւ ետ գրել Ղաւսումն ի հալալ ար-
դեանց իւրոց, յիշատակ իւրն եւ ծնողաց
իւրոց Աղղութին, Սիթխաթունին եւ զԳ-
րարցն Յոհանիսին, Գրիգորին, Հայրապե-
տին, Սաթրէկէին:

186ա. Ես, Տէր Ըստէփանոսի որդի Տէր
Աստուածայտուրս վկայ եմ, որ Սուրբ Աւե-
տարանս ուստայ Օվանէսից Առաքելի որդի

Ղազարն առաւ Հոժարութեամբ ամենայնի,
բանդի սորա առքն Բ Թուման ոյ: Ես Թա-
մազի որդի Տէր Աստուածաւորուրս վկայ, Ես
Օթարի որդի Գրիգոր վկայ, Ես Մայիլի որ-
դ(ի) Ոսկանս վկայ եմ, Ես Տէր Աստուածա-
տուրս վկայ եմ, Ես Մատուրի որդի Խաչ-
դուլիս վկայ եմ:

186բ. Փառք... Ի վերջի ստացողն որ
այս Սուրբ առայ ի հալալ Հնինչիցն (ընչիցն):
Ես Առաքելի որդի Ղազարն եւ Պողոսն, իւր
ծնոցն Առաքելն, իւր կողակիցն Հոռոմսմէն
եւ իւրեանց որդիք Ղազարն եւ Պողոսն:

Դարձեալ յիշեցէք զՂազարն, իւր որ-
դիքն Ենկիւրէկն, Արութին, Դուս(տ)ր որդի
Ուստիան, Վարդայալան, կողակիցն Հո-
ռոմսմսմէն:

Դարձեալ յիշեցէք զՊողոսն եւ իւր որ-
դիքն Կոստանդ, Մարտիրոսն, Դուս(տ)ր
Սալվալ եւ կողակիցն Մարանն: Ով քահա-
նայք եւ աստիչաւք, որ Հանդիպիք կար-
դալով կամ օրինակելով, մի բերան յիշեցէք
եւ Դուք յիշայ լինիք, ամէն: Աւարտեցաւ
Թովն Հայոց ՌՄՃԽԹ (1800) ապրիլի Դին:

78

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Երեսմանի Ս. Մարգրիտ եկեղեցի 403, (15)]

ԱՂԹԱՄԱՐ

ՋնԳ (1494)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 337: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 28,7 ×
18: ՄԻԿԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ Երկ-
սիւն, 18,2 × 4,2: ՏՈՂԻՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ բաւարկեալ
քուլք: ԳԻՐ՝ բաւարկեր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՄԱՐԻՒՆ՝ մեծ
քուլով: ՊԱՏԿԵՐ՝ 2բ—10ա, 18բ, 107բ, 186բ, 281բ:
ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 9ա, 108ա, 167ա, 282ա: ԽՈՐԱՆ՝ 10բ—
15ա, ԽԱՄԲԱՐԱՐԱՅՈՒՄ: ՄԱՆՐԱՆԿՈՒՄ՝ յուսանցմե-
քուլ, 103ա, 161ա, 265ա, 326բ: ՍԿԱՐԱՆՑԱՆ՝ գոր-
դագրեր եւ քուլագրեր: ՄԱԳԱՂԱՅԵՍ ԳԱՀՊԱՆԱԿ՝
չուծի: ԿԱՌՄ՝ կաշեպատ տալտալ, վրան սեղանած
զարդեր, մերսից գծաւոր կտոր: ԳՐԻՉ՝ Թովմայ քա-
նաւայ: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԱՆ՝ Աղբամար կղզի: ԺԱՄԱՆ-
ԱԿ ԳՐԱՌԻԹԱՆ՝ ՋնԳ (1494): ՍՏՏՈՂ ԱՌԱՅԻՆ՝
Հերապետ: ՎԵՐՋԻՆ՝ Զաւուշ Գրիգոր: ԴԱՏԱՐԻՔ՝ 1,
2ա, 15բ, 107ա, 202ա, 336բ, 337:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Աւետարաններն ունեն նա-
խադրութիւն: 334ա-ից սկսած, երկրորդական մի
գրի կողմից, յիշատակարանը գրեթէ նոյնութեամբ
աւարտեցաւ է աղիտակ թղթի վրայ, որ անշատ է
կաշիքի: Աւետարանի առաջին առաջողի անունից
սկսեալ փոխուած է, որ բերում ենք վերջում:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

332ա. Փառք...

332բ. Որ զաստուածախաւսն վարդա-
պետութիւն զորոյմեալ զսակաւս ի բաղմացն
սուտանուին քահանայ Թումայ, որ զձեւ ու-
նիմ քահանայի, եւ ի գործոց Թափուր եւ
ունայն, տեսի զսէր եւ զփափաք սորա, զոր
ունէր առ Հովհանն, եւ իմով իսկ տկարու-
թեամբս յանձն առի եւ ամենակարող դու-
րութեամբն Աստուծոյ կատարեցի զսա մեկ-
սամած մատեամբս իմով յաստուածաբնակ
կղզիս Աղթամար, ընդ Հովանեաւ ամենա-
յաղթ Սուրբ Խաչիս եւ Սուրբ Նշանիս, ի
հայրապետութեան Տեառն Չաքարիայի, ի
Թուականին Հայոց Ջ եւ ի ՅԳ (1494), զոր
եւ իմ անընդունակ գլով յարուեստ գրու-
թեան եւ բաղում մեղացն ցնորիւք պաշա-
րեալ, այլ ըստ կարի իմում, զոր պարգեւեաց
ինձ մարդասէր Հոգին, բաղում աշխատա-
նաւք զժազրեցի զսա, ի ստոյգ եւ յընտիր

օրինակէ, կենօք տառապանօք, ի դռան եւ ի վշտաբեր ժամանակիս, յորում կամք ընդդէմ չհարկի անսէրմանաց՝ Արդ, որք ճաշակեալ յատուածային բուրաստանէս եւ յամենայի սեղանոյս, որք պատահիք զմա տեսութեանս եւ կամ ընթերցմանս, **յիշեալէ** յերկնազնաց յաղաթս ձեր դատող, յիշեալ ստացող Սուրբ Անտարախնի դատաւանդաւոր տանուտէր եւ զԱմենաազն եւ զԺնաւոյն իւր զձերապետ եւ զՍուրբանմելիք եւ զորդիք զիլլաբիք եւ զկապազանչէն եւ զՍուրբան եւ այլ ոչ ունէին ժառանգ ըստ գորմնոյ, ստացան զսխառակ իւրեանց եւ զաւարացն։ Այլ եւ զկենակիցն զԱմէնազուն զնաթունկաչէն, եւ զԺնաւոյն իւր զհաղաբաշէն եւ զՍուրբան իսան՝ թուն եւ զպպպկէն, դիւարչործեցն Աւետարն եւ զկենակիցն զնաթունչն եւ զեղբայրն զՍուսեհն եւ զորդի զԱւուֆն, եւ զքեփեփ, զկարքապտն եւ զէղզընթաշէն եւ զՉոգեւոր որդին մեր Աստուածատուրն եւ զկենակիցն զպաշտօնկաթուր եւ զվարդան կրտսնաւորն զպաշակալ Սուրբ Նայիբն եւ զաղզոյ ամենայն յիշեցէք ի Գրքատոս եւ ի բերանող Աստուած

ողորմի ասացէք եւ Աստուած յիշողացդ եւ
յիշեցելոցս ի սմա առհասարակ ողորմեսցի:
Ընդ նոսին... (մնացեալը պակասում է):

335ա. Ստացող Մուրբ Անտարարնիս
ղաստուանաէր Զաւուէ Գրիգորն եւ ծնողն
Երբ Ամիրբէկն, Խարբէկն եւ կողակիցն
Գուլաշէն, եւ որդին Ամիրբէկն, եւ զուտորն
Սօթանիանունն եւ Հանդուցեալ Եղիա-
բեթ, Ֆաթալաշէն, եւ զերայարն իւր յուս-
տայ Խուճլուրէկն, եւ կողակիցն Սայրանն
եւ Հանդուցեալ կողակիցն Արիւղբանն եւ որ-
դին Ագիբէկն, եւ զուտորն Զաղարաթունն,
եւ ըլհանդուցեալ եղբայրն իւր Ուլուրէկն,
եւ ջորին Սօթանիանունն, Աստուած ողոր-
մի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Ձառուշ
Գրիգորն եւ ըզպապն իւր Ալլիքէկն եւ կոշա-
կիցն Ղազարիաթուն... (Եւ այլ մի շարք
անուններ) :

336ա. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Ամենափրկիչի քաճանային, զՏէր Սարգիսն, զՏէր Սահակն, զՏէր Բարսեղէն, զՏէր Խաչատուրն, զՏէր Մկրտիչն :

79

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. ԼՈՒՍԱՆՈՐԻԶ ԵՆ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՄԵՐ 524, (12)]

ԵՂՐԴՈՒՏՈՅ ՎԱՆՔ (ՏԱՐՕՆ)

2h2 (1497)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 230: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ 26, 3 X
17, 5: ՍԻՒՆԻՆԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՐԻՔ ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԱՍԻՒՔ
ԵՐԿԻՍԻՒՆ, 10, 6 X 5: ՏՈՂԻՔ՝ 25: ՆԻԹԻՔ՝ ԽԱՆԱԿԱՐՔ
ԽԱՂՉՔ՝ ԳԻՐԻՔ՝ ՁՈՐԻՔԻՆ ԵՍՈՒ ԲՈՂԱԲԱԳԻՐՔ: ՋՈՐԻՔՈՐԻՔՆԻՔ՝
ԳՈՐՉ ԿԱՐԱՊԵՏՈՒՄԸ ԲՈՂԱԳԱՐՈՐՔ: ՊԼԵՏԻՆԻՔ՝ ԿԱՆԱԿԱՐՔ
ՈՒՅԻՔԻՐԻ 9բ, 77բ, 78բ, 188բ: ԿՈՐԼՈՐԻՔ՝ 3բ—6ա:
ԿՈՒՍՏԱՆԻՔԻՔ՝ 10ա, 78բ, 120ա, 188ա: ՄԱՐԿԵՆԻՔ՝ 4ա:
ԿՈՒՍՏԱՆԻՔԻՔԻՔ՝ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐԶԱՆԿԱՐՔ՝
ԼՈՒՍԻՏԱՆԻՔԻՔ՝ ԳՈՐՉ ԿԱՆԱԳՆԱԿԱՆ ԺՈՅՈՒՆՈՐՈՐՔ ԵՒ
ԲՈՂԱԳԱՐՈՐՔ: ՍԿՐԻՊՏԱՆԻՔ՝ ԿԱՐԱՊՐԻՔ ԿԵՂԵՐԱԳՈՐՈՐՔԻՔ
4ԿՁԱՄ՝ ԿԱՅԵՂԱԿԱՆ ՆՈՒՍԽԱՆԱԿ, ԶԻՄՆԻՔ՝ ԿԱՐԱՊՐԻՔ ՎԵՒ
ՆՈՒՍԻՔ, ԿԱՆՈՒՄԱՆԱԿ: ՆԱԽԻՔ՝ ԵՐԿԻՐՈՐՔ՝ ԳՐԻՏԻՔ՝ ՍԱՆԺԱՔ—
ՄՈՒՏ: ՏՈՂԻՔ՝ ԳՐԻՐՈՒԹՅԱՆԻՔ՝ ՆԵՐԿԱՅԱՐԱՊ ԿԱՋԻՔ (ՏՈՐՈՒՔ):
ՎԱՄԱՆԻՔ՝ ԳՐԻՐՈՒԹՅԱՆԻՔ՝ ՋԵՋ (1407): ԿՈՐԱՅԻՐԻՔ՝
ԿԱՐԱՊՐԻՔ՝ ՍՅՈՏՈՐԻՔ՝ ՍԱՆՈՒՄԱՆԱԿՆԵՐ ԲԱՐԵԼԻՔԻՔ: ԳԼ—
ՏՈՂԻՔ՝ 1—2, 3ա, 8բ, 9բ, 119ա, 188ա, 239:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռարդիրք լաւ է պահուած։
31—Տալ դաստաբղ խորաններ եւ, Ունի համալսարան նա-
խադրութիւններ, բարդի Մատթէոսի Աւետարանից։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

237ա. Փառք... ԾնորՀին Տեառն Ամե-
նակալի եւ նորին աւգնականութեամբ աւար-
տեցաւ եռահարչ եւ Հոգիաղարդ Աւետարա-
նըս, զոր ք շաղկապեալ երանեալ աւետա-
րանյացն...

237ր. Գրեցաւ աստուածախօս եւ աւե-
տարեւր Սուրբ Աւետարանս ի Թուխ Հայոց
ՋՋԶ (1497), ձեռամբ անբժան եւ ծեղօղ-
թաւալ զրէի Ստեփաննոսի, ի պաւսան Տա-
րանայոյ, յորհնահանգէս սուրբ ուխտիս եւ
ի հրէշտակացոյց ձեռնասանիս նշրդոս կո-
նցեցաւ, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածած-
նի եւ Յովնանեաւ Մկրտչի եւ Սուրբ Ստե-
փաննոսի նախավկայի եւ Սուրբ Գրիգոր
մեր Լուսաւորչի եւ արհմարդ սուրբ
չի իւղոյս եւ արծաւարք Սուրբ Նշանի ներ-
կէս, արեամբն Քրիստոսի, ի Հայրապետու-

թիւն Տէր Սարգիս կաթողիկոսի եւ յառաջ-
նորդութիւն սուրբ յոխիմ Տէր Պետրոս
կաթողիկոսի եւ նորակենդան Տէր Յովանէս
կաթողիկոսին եւ այլ միաբանիցս մեծի եւ
փոքու առհասարակ:

Ով դասք լուսեալ քահանայից եւ կայ-
նառք աստեղայայալ սուրբ Հանգիսից, որ
կայք ի դրունս սուրբ եկեղեցւոյ, աղայեմք
զամենեան, յիշեցէ ի մեղաքաւիչ յա-
ղաթս մեր, զընտրեալ եւ զարժանաւոր
դպատական եւ զկուսակրան արեղայն զՏէր
Աստուածատուրն, որ զենաց զԱւետարանս
յիշատակ իւր Հաւեղբարն Տէր Թորոս երե-
ցուն եւ իւր կողակցին Դիլլատին եւ իւր
փեսային Կարապետին եւ Սալլու... (վերջը
թերի, քերթ է պալատու):

238ա. Բարույ մանայն ոք ցանկայ. զի
ի բարի բնութենէ իւրմէ Հրաշակերտեաց...
Հայապիւր երջանիկ եւ բարութիւնս զմտաւ
ածելով, յաւտար սրտիւ, փափազամբ, Հա-
ւատարիմ եւ քրիստոսասէր տալովթաւորն
Ջուղայեցի պարոն ինչատուրն ստացաւ զա-
ռայահան եւ զքառափտակ զկենսատու:
Սուրբ Աւետարանս յիշատակ Հանգուցեալ
եղբարն իւր Աստուածատուրին, յիշելով
զասացեալն ի մարգարէէն թէ նրանի այնո-

ցիկ, որ ունիցի զաւակ ի Սիոնի եւ ընտա-
նեակ յերուսաղէմ: Եւ ետ դառ վերադառն
նորդել եւ կազմել եւ արծաթապատ դար-
դարել, եւ ետ ընծայ եւ նուէր ի Սուրբ
Գէորգայ եկեղեցւոյն որ ի Ջուղայ, զի միւտ
ընթերցմամբ... (238բ) եւ նորդեալ կազ-
մեցաւ Սուրբ Աւետարանս ձեռամբ դառա-
ծեալ անձին Յովանէս գրչի ի Թուականու-
թեանս Հայկազեան տոհմիս ՌԵՐ (1603)
ամին, ի մայրաքաղաքս Համիթ, ի դուռն
Սուրբ Սարգսի դարապետին, որոյ ընդ Հա-
վանեան պարփակիմք: Արդ, աղայեմ
զհանգիսիդ Սուրբ Աւետարանիս, զի յի-
շեմքիք աղօթիւք ի Քրիստոս զստացող սո-
րին, զպարոն ինչատուրն եւ զորդին իւր
զՊանիսին եւ զհանգուցեալ եղբարն իւր
զԱստուածատուրն եւ զենաղան իւր զհայրն
զԱմիւր պարոն եւ մայրն զՓարիխան եւ
զըյորն իւր զԵուշանն եւ զամենայն արեան
մերձաւորսն իւր, զկենդանիս եւ զհանգու-
ցեալս... (Իս մի քանի տող մնամ քառեր):

77ա. Զազմամեղ եւ զանաբան զբիշս
զՍտեփանոս յիշեցէ ի Քրիստոս:

236բ. Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոս,
քո Սուրբ Աւետարանի բարխաւսութեամբն
ողորմեա ստացողի Սուրբ Աւետարանի:

80

ԱՆԵՏԱՐԱՆ

(Շուրիշկան գիւղի եկեղեցւում)

ԱՍՊԻՍԻՆԱԿ ԳԻՒՂ (ԳԱԶԲԵՐՈՒՆԵՐԲ)

ՁԻԷ (1498)

ԹԵՐԹԲ՝ 327: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 18, 2 X
12, 5: ՍԻՆԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝
ԵՐԿԵՐԷ, 13—14 X 4: ՏՈՂԲ՝ 20—21: ՆԻԹԲ՝
ՔԱՂԵ: ԳԻՐ՝ ընդգրքի: ՊԱՏԿԵՐ՝ 6թ, 94թ եւ 247թ
ԵՐԵՄԵՐԱՆՄ ՄՈՒՐԵՆ, ՄԱՐԿԵՆ եւ ՅՈՎԻԱՆՆԵՍ
աւետարանիչները: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ իւրաքանչիւր Աւե-
տարանի սկզբում: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, սկզբնաւորներ եւ
զլիւսգրեքը՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐՆ՝ շատ բաւա-
զարդեք եւ զմիեքագորդեք, իսկ 28ա—31թ, 150ա,
155ա, 173թ, 278թ, 313թ սքզաղտակներն եւ 150ա
մէկ հովուի պատկեր: ՍԱԶԱՆԱՏԱՐ՝ չորս Աւետա-
րանների սկզբնաւորներից 1-ը իրիշտակագիր, միւս-
ները՝ կենդանագիր: ՄԱԳՈՂԱԹԵՆՑ ՊԱՆԱՆԱԿ՝
սկզբում 2 քերթ երկաթագիր (Աւետարանից
կտրուած), ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, վրան սեւ
խաչ, տրծարեալ տկամալուս երկնակազմով, բա-

ցուող, Անթի կազմից սպիտակ քուղբ: ԳԻՐԶ՝ Բար-
սեղ քանդակ: ՏՆԴԻ ԳՐՈՒԹԵՆՆ՝ Աստիսիմակ գիւղ
(Քաղքերումի գաւառ), ԹԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵՆՆ՝
ՁԻԷ (1498): ՍԱՏՏՈՂ՝ Թուրքումազ: ԳԱՏԱԿ՝ 1ա—
6ա, 83թ, 94ա:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՆ՝— Ձեռագրի չորս պար է,
Թուղթ՝ զեղեղայն, շատ կեղտոտ եւ սեւացած:
Վերջին Թերթը բովանդակում է գահազոյ անձանց
յիշատակութենք: Յիշատակութեք Թերթերը, ըստ
Երեւթի, ձեռագրեք կազմելու ժամանակ խոսնուել
եւ սոխ եւ դառաւորուել: Մ. Տէր-Մովսիսեանը չէ
նկատել այդ: Ս. Տէր-Անտիսեանը ընդգրկեալն է
յիշատակութեք մի փոքր Հատուած: Լ. Խայկեանը
գծմ դարի Հայերէն ձեռագրերի յիշատակութենք-ի
Գ ժառի 255—258-րդ էջերում այն դառաւորել է բա-
վանդակութեան ընձեռած յարդակաւորութեամբ: Հա-

մեծանելով եւ որով որբաբերութիւնն կտաւելով, յիշատակարանք դնած ենք ի. Խաչիկեանի ուղղած ձեռով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

320ա. Փառք անսկիւրան եւ սկիզբն ամենայնի...

321ա. Արդ, յանկ եկեալ աւարտեցաւ աստուածախօս եւ աւետարար Սուրբ Աւետարանն ի թուականին ՋՈՒ (1498) ամին, ի դաւառս Գալթրեորձի, ի գիւղոյ Ապախիսակ, ընդ Հովանեաւ Ստեփանոսի եւ Սուրբ Ներսիսի:

Ճէ արդ, յայտ մամի, յորում թվականն էր ՋՈՒ (1498) եւ տանուտէր տարւոյ կոյսն, ի ձրժոնային ռառնաստոյց ժամանակի, որ էր աւր Սահմի փետրար ամսոյ, եղեւ փորձութիւն նեղութիւն Հայոց ազգիս. զի արեանարու եւ դաղանայրարոյ զօրքն իսմայելեան եւ Հնծեալքն Պարսկաստանայ շրջեցան ի Հայաստան աշխարհն, նախ ի դաւառն (321բ) Վասպուրական ի Վան եւ յիստան անթիւ թագմութիւնք Հնծեյոց որ էր ԺՌ (10 000), ընդ իւրեանս ունելով զնորոնծայ փաշտահն ղկուռանդ եւ կացին անդ ԺՆ աւր ուտելով եւ առնելով, ծնծեյով եւ խլելով զկեցեցին դտառապեալ ազգս Հայոց: Եւ ապա անտի խեղ եկին ի դաւառս Գալթրեորձոյ անՀամար ազգն Թաթարաց եւ եկեալ նստան եւ ձմեռեացան քաղաքոյն եւ երկրոյն: Եւ ի սաստիկ ջրտասառոյց եղանակին զմարդ եւ դանաւուն ի տանէն Հանէին եւ ինքեանք մտանէին ի ներքս դրաստօքն իւրեանց եւ ղկերակուրած զոր ամբարեալ էին մարդոց եւ անասնոց զամենեանս ըմբռնեցին եւ առին եւ նովաւ ոչ բաւացան, սկսան չարչարել զքրիստոնեայն վասն խոտի եւ յարդի, դարոյ եւ ղինոյ եւ վասն կերակրոց եւ ըմպելոց: Այլ եւ բազում Հարկ ձգեցին ի վերայ քրիստոնէից, որ եւ ի ղլիսին ԲՌ (2000) դաճեցան եւ բազում տանջանաւ չարչարէին զքրիստոնեայն (323ա) կախէին եւ ծնծէին եւ բանտ արկեալ պահէին յերկար, մինչեւ տային ղհարկին: Եւ անմեղ քրիստոնեայն կախալ եւ կապեալ էին, զի ոչ կարէին վասն ահի եւ երկիւղի անօրինաց, եւ ոչ կարէին փախիլ վասն սաստկութեան ձմեռանն, զի ձիւնամեծ էր եւ ձիւնն սաստկաստոյց առեալ էր զդուռն: Եւ քրիստոնեայն աւարեկ եղեալ, ոչ ղիտէին, թէ ղինչ արասցեն, Եւ այս ամենայն նեղութիւն մարկան եղեւ, իսկ զանասնոց խնձն եւ զօղակալիկ լինին ո՞ր կարէ պատմել, քան զի որո՞ժմ Հատա խոտն եւ յարդն եւ դարին եւ ղեռեւ ձիւնն առեալ ունէր զդրունս եւ անասունքն յոյժ նուազէին եւ դարման ոչ դտանէին, վասն որոյ ամենեքին ղոչելով, աղաղակելով, ըայելով, կուլով, դոռալով

սովամահ մեռանէին: Եւ ողորմելի քրիստոնեայք ղիւրեանց խիղճն թողեալ զնոսա ողորմէին, լային եւ աւաղէին զգիտալեալ լընիլ անասնոցն (323բ) եւ անՀատա զօրսն Թաթարաց այնչափ կացին եւ նստան մինչեւ Հատա խոտն եւ յարդն եւ դարին: Եւ ապա յարուցեալ դարձան եւ գնացին ի տոյգիս իւրեանց, ուստի եկեալն էին: Ձի ի Սուրբ Սարգսն մինչեւ ի Մառադարդարն այսպիսի նեղութիւնս եկաց քաղաք եւ երկիր, վանք եւ անապատ, իսկ նոքա որ դնացին ի Թալթիզ եւ խոտնեցան ընդ իրայ սուլտանին: Եւ դարձեալ անդրէն բար... դար յուղարկեցին... այնկոծեալ երկիրս Արձնիւյ եւ ողորմելի քրիստոնեայք եւ ահարեկ եղեալ էին եւ յուսահատեալ, վասն որոյ ամենեքեան եւ զանապախան եղեն տամբ եւ ըզգաւաւօք ի յօտար երկիր եւ կացեալ մնացն մինչեւ ի ժամանակս Համբարձմանն եւ Պենդակոստէին, որ է Մերական պահան: Եկեալ բերին զՄուրատխանն, զորդին Աղուպ փառչահին ի Շամախոյ ի դուրս եւ ելին ի դաւառն Սիւնեաց, որ է Արմֆայ: Ձայն լու(աւ իրայ Սուլտանն) [322ա] եւ եկեալ թաղում Հնծեյօք եւ ճակատեցան ընդմէջ իրերաց առ ափն Երասխայ եւ ոչ կարէին պատերազմիլ վասն յորդառատութեան գետոյն, մինչեւ փոքր մի նստաւ ջուրն: Եւ ապա պատերազմեալ արարին բազում կոտորուն: Եւ առ իրայ Սուլտանն զՄուրատխանն եւ տարեալ ընկէջ ի բերդն զՄակուայ եւ արար կալոյական ի ղդեակս նորս: Իսկ Հասում պարոնն, որդին ՋՀարխանին, որ էր ի Հա... (քերթի ծայրը կտրուած), իբրեւ լուսա դառաջանայն իրայ Սուլտանին եւ յարուցալ թաղում Հնծեյօք եւ եկն պատերազմիլ ընդ նմա: Եւ եկեալ պատահեցան միմեանց ի ստորտ լերինն Սուկաւ, որ է Գօսատաղ: Եւ կացին ղէպ իրերաց ԺՆ աւր: Իբրեւ ղիտաց Հասում զգօրութիւն իրայ Սուլտանին, եղեւ փախտական զօրօքն եւ իրայ Սուլտանն զՀետ գնացեալ ոչ եՀաս նոցա, վասն որոյ դարկուութիւնս սրտին յանմեղ քրիստոնեան Հանս, (323բ) Ետ ասպատակաւ քանդել եւ աւերել, Հարել եւ Թալանել ղգաւառն Բասենոյ եւ ղԱւրեկոյ, որ է առ իբրամբն եւ մայրին Լիբանանու եւ շրջեցան Հնծեյալարքն ի յերկիրն ամենայն եւ առին զամենայն առ դար, մինչեւ ի Կարենոյ քաղաքն, որ է Թէոդուպաւլիս եւ ասի Առզրուով:

Եւ ապա անտի դարձաւ իրայ Սուլտանն եւ եկն ի յԱղուպլուտն, առնելով ընդ իւր ղնորոնեայ ղԱղուանդ զորդի: Եւ եկեալ նըստաւ յԱրձնչ աւուրս եւ տեսեալ ղկարմուշ գետոյ նորա աւեր եւ խորակեալ, վասն որոյ Հրաման տու շինել ղկարմուշ գետոյն, իսկ նեղիմոս աղլն մահմանական մատնե-

ցին զղերքովանսն քրիստոնէից, որ էին տապանք մեռելոցն, ի վաղուց ժամանակաց, եւ նոցա քարինսն, ասաց քակել եւ շինել զկարմունքն, եւ աստուածուորաց ազգն (ան)օրինաց տեսան քակել շիրինն չարք մերոց եւ ... (այստեղից քերթ է պալատում) : (324տ) ամենայն անասնի կսկիծս տեսեալ եւ դառն եւ տրտում կենօք եւ լալոտ աշաւք անցուց զտակաւ ժամանակն եւ ապա յետ ի ամաց խեղճ եւ ողորմելի մայրն Թուրանդէն լալոտ աշօք եւ անմխիթար սգով եւս սեւացեալ սրտիւ փոխեցաւ ի Հանգիստ եւ եղաւ առ սիրուն որդոյն Պուտախին եւ Ամիր Սարգսին, վասն որոյ ամենեքեան ուղիղ սրտիւ եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք Հասարթմաճան եւ չողապատկեր Պուտախին եւ Հօրն... (կտրուած) :

Այլ եւ զմնացեալ յիշատակս նոցա զպարոն Ջաջուռն եւ զծնողս իւր զգէս Յովանէսն եւ զԽթունմելիքն, որ յայսմ ամի երկուքն փոխեցան ի Քրիստոս ի միում ամռան եւ վասն որոյ Աստուած ողորմի ասացէք. այլ եւ Թուրանդի դստերն Գուլիմսրուն, որ եւ նա ի սոյն ամի նոր Հարսն փոխեցաւ ի Քրիստոս : Վասն որոյ Աստուած ողորմի եւ մնացեալ ղստարացն Թուրանդին, Բէկխաթունին եւ Պարթիաթունին, Գուլիմսրին, որ Գամանան պատկած Հասարթմաճան եղեւ :

Եւ զկենդանի յիշատակս նոցա զպարոն Միքայէլն եւ զծնողն իւր պարոն Մկրտիչն եւ զԳիւ(ւ)լիմսրին, այլ եւ զՀայրն զՄուրամն եւ զՄիքայէլն եւ զամուսինն իւր զԼուսինը, որ զենց առ Աստուած Գ ղաւակով : Եւ զմիւս կենակիցն իւր զԹադսիխաթուն եւ զնորարարորդ ղաւակս նորա զՇախգադէն, եւ զՇաղաւաթն, զնոր տանուտէրն զպարոն Ջաջուռն, որ տղայահասակ ի ամաց ի տոնուտութիւն Հասարթմաճան եւ է ձեռնաւոր զեղիս...

324բ. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զվերորդեալս ի սմա փոխեցեալն ի Քրիստոս խղճամաճ Ամիր Սարգսին եւ զՀասարթմաճան նորամանուկն զՊուտախն եւ զխոցսրտ եւ զաղխարով մայրն Թուրանդէն, որ լալոտ աշօք ի Հոյն իլաւ եւ զնորաւ Հարսն...

326ա. ... առ իս եւ սերելիս ամենեցուն, եւ զբարի ամուսին նորա զԽթունմելիքն եւ զնորարարորդ ղաւակս նորա զԽոյնաբարն եւ զԿարապետն եւ զՅոյր նոցա զՋաւանդէն : Այլ եւ զՀարապատ եղբայրն իւր զՊարոն Մարգէլն, եւ զկենակիցն իւր զԽանուսն եւ զԿաւալս նորա զԽանգադէն, եւ զերախտաւոր քոյրն իւրեանց զՄուլայն եւ զզաւակս նոցա եւ զամենայն արեան մերձաւորսն, զկենդանին եւ զՀանգուցեալսն ի Քրիստոս, ամէն :

Դարձեալ ... ձեզ յիշել ի բարին Քրիստոս զպարոն Ջաջու(ւ)ն եւ զՄիքայէլն եւ զՄարշէն եւ զԻւրեանց մեծ պապերն՝ զՅովանային ... (մի քանի տող բաց է թողնուած) եւ զամենայն արեան մերձաւորքն, զկենդանիքն եւ զՀանգուցեալքն ի Քրիստոս, լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած, որ առատն է ի տուրս բարեան, ձեզ եւ մեզ ողորմեցի, ամէն :

Փծուն զրիչս Բարսեղ սուտանուն քահանայ, որ անուամբ միայն եմ քահանայ եւ զործով ունայն եւ Թափուր, զիմ անարժան երեսս ձեզ ի գետին զնելով, միոյ Աստուած ողորմոյ արժանի առեւ զիս զեղկելի զրիչս եւ զՀայրն իմ զՄկրտիչն եւ զմայրն իմ զՄէլիքն եւ զամուսինն իմ զՄուրաթն եւ զզաւակս զՎարդանէսն եւ զՅովանէսն եւ զԼուսինը իմ զՏէր Ագաբիան եւ զԿարապետ քահանայն եւ զձեռն ... երախտեք ունի ի վերայ իմ : Աստուած միայն նոցա վարձս Հասարթմաճան միւսանպատ ղալուստն, ամէն :

81

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Սեփականութիւն Ստրուպիեցի Յորդանան Մատթէոսեանի)

ՋՄ (1501)

ԹԻՐԹՊ՝ 316: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՊ՝ 14,8 X 10,8: ՍԻՆԵՍԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻՒԵՐԿԵՒԵՆ, 0,9 X 3: ՏՈՂՊ՝ 21: ՆՈՒԹ՝ ԲՈՂՊ: ԳԻՐ՝ ԲՈՂՊ: ԿՈՐԱՆ՝ 71ա, 241ա: ԼՈՒՍՆԵՍԱՐԱՐՊ՝

Կամ քաւակամի եւ շատ անոթ եմ: ՍԿՐԻՆԱՍԱՐ՝ ծագեցրին: ՄԱԳԱՆԱՐԱՆ ՊԱՆԱՆԱՐԱՐ՝ մի քերթ վերջից: ԿԱՐՄ՝ կոշիկատ տալիսակ, անգամս ձեռնով, Յերսիկ տպիսակ քաթան: ԳՐԻՉ՝ Ագաբիայ արեւ

դայ: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամսյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԵ (1501): ՍՏԱՅՈՂ՝ Գրիգոր: ԴԱ-
ՏԱՐԱԿ՝ ՅՈՐ, 137ա, 240բ:

ԵԱՆՉՈՐԻԹԻՒՆ:— Ճեղքադրեմ ժիլեկ է պահ-
ուած: Ունի նախադրութիւններ. Մասթէոսի Աւետա-
րանը դրւում է 1—60, Մարկոսեի՝ 71—137, Լու-
կասի՝ 138—239, Յովհաննէսի՝ 241—313: Սկզբի
կազմը պահուած է: Յովհաննէս Աւետարանի վերջում
գտնւում է շեքը կնիքն շնորհւոյ, իսկ Մասթէոսի
Աւետարանի վերջում՝ ճեղքադրեմ Յիսուսը:

ՅԻՇԱՏԱՆԱՐԱՆՔ

312ա. Ի Թուականութեան Հայոց ՋԵ
(1501), ի պարունութեան Վրաց Միւրյա
Ճապաւիւր, ի Հայրապետութեան Հայոց Տէր
Սարգսի զրեցաւ Աւետարանն ձեռամբ ող-
նամեղ եւ փցուն դրչի Աղարիայ արեղայի, ի
ինգրոյ Հոգեայի Գրիգորի, զոր գնեաց
դաստառածաշունչ Աւետարան յիշատակ իւր
եւ ծնողաց իւրոց, Հաւրն Վարձիգուլին եւ
մաւրն Քէրթաթուլին եւ Գրիգորին եւ իւր
կենակցին Շուենիերին եւ որդոցն Մուրադ-
բախլին, Վարձիլին, Շահմուրադին, Եղգան-
բախլին, իւրադիին եւ որդոց նոցին Մու-
րադին, Մախլին, Նարին, Դաւիթին եւ այլ
ամենայն արեան մերձաւորաց, արաւ սա յի-
շատակ, զոր Տէր Աստուած վայելել տայ եր-
կար ժամանակաւ եւ ետ աստեայց ելանել
ընդ օրրոց դասակից եւ պսակակից արաս-
ցէ, ամէն: Եւ դիս, զեկեկել լծողս Աղարիայ
արեղայս եւ զծնաւդսն իմ զՄելքիսէթ քա-
հանայն եւ զմայրն իմ զՄարթաթաթուն եւ
զեղբայրն իմ զՄինաս երէցն, ուլ սուրբ ըն-
թերցողք, յիշեցէք ի Քաթարիայ աղաւթս
ձեր եւ Աստուած դժեղ յիշէ իւր միւսանդամ
պալատեանն, ամէն:

311ա. Փառք ... Ով սուրբ ընդերցող,
յվերջին պատգուոյ յիշատակ հոգոյ իմոյ
Վարձիգուլին եւ կենակցին իմոյ Քէրթաթու-
լին եւ որդոցն իմոյ Գրիգուլին եւ իւր կե-
նակցին Շուենիերին եւ որդոյն իմոյ Մու-
րադբախլին եւ Վարձիլին եւ Շահմուրադին
եւ Եղգանբախլին եւ իւրոց յիշեցէ իւր միւսանդամ
պալատեանն, ամէն:

Արդ, աղաչեմ սրբասէր դասս քահանայք
եւ սպասաւորսդ Տեառն բանի, որք աւգտիք
ի սմանէ Մուրթ Աւետարանս կարգալով կամ
աւրինակելով կամ տեսնելով յիշեցիք
յաստուածաճանոյ յաղաւթս ձեր եւ Աստուած
զձեզ յիշէ իւր միւսանդամ պալատն, ամէն:

313ա. Արդ, զսակաւ զձեզ եւ կազմող
Մուրթ Աւետարանիս Յովանէս սուտանուն

արեղա արարէք յիշման արժանի Հանդերձ
ծնողաւք մերովք եւ ամենայն աղղկանօք եւ
դուք յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսն Աստուծոյ
մերոյ, ամէն:

Ի Թուականութեան Հայոց ՋԶԱ (1522)
եւ ի Հայրապետութեան Տէր Սարգսի եւ
խանութեան Շահ Իսմայէլի եւ եպիսկոպո-
սութեան կաղղվանայ Տէր Համադասպայ, եւ
Նուրադիգա գնեցի զՍուրբ Աւետարանս յի-
շատակ ինձ եւ ծնաւդացն իմ, Հաւր իմ Մէր-
վանին եւ մաւրն Ալիթաթուլին:

Ամենք սպաւաւ յամկարծակի
եւ զՇահերիսմն եւ զիւր օրդի,
Հաւրիգաւրն Ուրադի,
Աւագ եղբորն Որտուկասի,
Էր մայ մեռած էէ կենդանի,
Բ եղբայր այլ կենդանի,
Միայրսմ ի մի տեղի,
Ամուսն միոյն Սարգսի տաի,
Եւ Շահագիգ մին այլ կոչի,
Հաւրներ Գ սցաւ յիմի...
Էր այրի ազ(ն)բալի,
Ի տղաւթեամ ժամանակի,
Այլ եւ մախմիքն,
Որ եւ փոխեալ կենացս աստի,
Ջնիկոզս տռնէ մեծի,
Ձիւր կենակիցն, զգուստր եւ գորդի,
Ձոր իմ զունակ ի Բարսիսի,
Եւ գոր յեղեւ ուսնամիւրի,
Ձմերձաւորս արեամ տռնի,
Թէ մեռած պմմ, քէ կենդանի,
Ամենեցուն մեղքն զնի,
Յաջակողմայն դասն...

(Վերջէ չկայ):

137ա. Զանարժանս Աղարիայ արեղայս՝
զրողս աղաչեմ յիշել ի Տէր: Ջնի (1498)
թվին, արն կիրակի փոխեցաւ պարոն Ղոր-
դրան ի Աստուած, որ եւ Աստուած ընդ
սբոց դասակից եւ պսակակից արասցէ,
ամէն:

70ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետա-
րանիս, զպատուական եւ նազելի զքահանայն
դՏէր Մարտիրոսն, որ ետ վերստին նորոգել
եւ կազմել յիշատակ հոգոյ իւրոյ եւ ծնա-
ղացն, Հաւրն Տէր Յակոբին եւ մօրն Իփարին
եւ իւր կենակցուն Յեղդուլին եւ զստերն
Մաղթիալին եւ ամենայն արեան մերձաւո-
րացն, զկենդանիքն եւ զհանդուցեալսն յիշե-
ցէք ի Քրիստոսն եւ Աստուած ողորմիս ասա-
ցէք, եւ Աստուած ձեզ ողորմեացի, ամէն:
Թուականին ՌԿԶ (1617):

քերք մագաղաք, հիմ երկաթաղեքով, Անտարա-
Յից: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, զսճուճիտ, աճի
խփամբներ, Օճքոցի ծաղկաւոր չիք: ԳՐԻՉ՝ Յովան-
Օէս: ՏՅՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նախավկայի ախտ: ԺԱ-
ՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԵՔ (1507): ՍՏԱՅՈՂ՝ Տէր
Ազարեա: ԵՄՂԿԱՂ ԵՒ ԿԱՋՄՈՂ՝ Տէր Յանաճաճ
փիլիսոփայ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 2ա, 73բ, 122, 200բ, 250բ:
ՎԻՃԱԿ՝ լաւ: ԹԱՆԱԿ՝ աւր, սկզբնաւորներն ու մե-
ծատառերը՝ կարմիր:

ԵՄԱՅՈՒԹԻԹԻԻՆ.— Աւետարանները չունեն աւե-
տարանացոյ տախտակներ եւ նախադրութիւններ:

ԾԻՇԱՏԱԿԱՆՈՒՆԻ

257ա. Փառք... ի յարեւելեան թաղըխ-
տիս թաղաւորութեան Շահ Իսմայէլին, բա-
րեպաշտ եւ խնամարկու ազգիս քրիստո-
նէից, այլ ղոճրն եւ դգութն ունի առ ազգիս
քրիստոնէից, զոր Տէր Աստուած երկ(ար)
ամառք ժամանակ տացէ, ամէն, ամէն: Ի
հայրապետութեան ժերուս սուրբ ուխտին
նախափկային Տէր Անդոնին, զոր Տէր շնոր-
հեսցէ ուղիղ վերակացութեամբ սրբոյ եկե-
ղեցու, ամէն:

Արդ, ստացողի սորա Տէր Աղարիս
հւնա(ղբեա)ց եւ խաղաղազրեաց եւ ընտ-
րեալ ազգէ նման նախնոյն Արքահատու,
հաւրն Պարոնին եւ ժաւրն էղիլմէլիբի, եւ
եղբայրքն իմ Արթուրէն, եւ Ինկլարն եւ
Ումիտլին եւ Բուսթէլին, եւ քվերացն Մա-

սումին, Սաւլթանին եւ Դաւաթին, եւ
ամէնաւարենեալ եղբարորդիքն իմ ղՄարտի-
րոսն եւ ղԿուսքեան: Ջմիւս եղբարորդիքն
ղիւսաւորն եւ Փիլիպոսն, ղՀայրապետ
սարկաւակն, Նիզահդարն, ղԴուսնաղարն,
եւ ղՀանգուցեալ եղբարորդիքն իմ Բաբաքն,
ղԵՂբաւտն, Դուլլաւտն, որ երկուսսարդու-
թեան փոխեցան ի Քրիստոս, ղասակից եւ
պսակակից լինի սուրբ հարցն, եւ ղճեղ լա-
ւազին աշաւ թողին յաշխարհիս, եւ եղ-
բաւր դստերքն (մէկ տղա չի գրուած) ղիւս-
թուլէն, եւ զորդին Ուլուբարէն: Ես Տէր
Աղարիէս շնորհեցաք մին մախմուտ չու(ր)-
ջառ, Ա սկի, Ա Աւետարանն քնծա տոյի Ամե-
նափրկչին եւ Տիրաւար Սուրբ Աստուա-
ծածնին եւ Սուրբ Գէորգայ ղաւարաւորին,
յիշատակ ինձ եւ ծնաղաց իմոց եւ հաւրեղ-
բոր իմ ղՆաղրէն եւ ղորդին իւր Ողբէն եւ
ղբերքն իւր Շաղութլուն եւ ղորդիքն իւր
Նուրիսալէն եւ միւս քուրն իւր ղԻշալուստան
Դուլաղէն...

288բ. Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի
Թվականիս ՋԵՁ (1507). բարեխաւս Տէր
Աղարիէն, ծաղկողի սորա եւ կասողի Տէր
Յուհաննէս փիլիսոփայի Աստուած ընդ եր-
կայն աւուրս արացցէ, ամէն:

Ծանօթութիւն.— 2բ, 268բ, 259ա—
Թերթիբի վրայ կան անկարծ ձեռագրով մի
քանի անկարեւոր յիշատակարաններ եւ
զծանկարներ:

84

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Սեփականութիւն Արքեպիսկոպի Մկրտում Մատթէոսեանի)

ԱՐԳԵՂԱՆ ՎԱՆԻ

ՋԶԸ (1539)

ԹԻՐԹ՝ 374: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹ՝ 18 X
13, 6: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝
երկուսն, 11, 8 X 4: ՏՈՂԹ՝ 17: ՆԻԹ՝ քաղաք:
ԳԻՐ՝ քաղաքի: ՋԱՐԴԱՐԱՆԻ՝ գլխաւոր: ՊԱՏԿԻՐ՝
2ա, 9բ, 110բ, 177բ, 286բ: ԵՈՐԱՆ՝ 2ա, 3բ, 4ա—
5ա, 6բ, 8ա, 10ա, 111ա, 178ա, 287ա: ՄԱՎՂԱԹԵԱՆ
ՊԱՃՊԱՆԱԿ՝ 1 եւ 374, դատարկ: ԳՐԻՉ՝ Գրեգոր կրօ-
նաւոր: ՏՅՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ի վաճա Արգելեան: ԺԱ-
ՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ (Ջ)ՋԸ (1539), ԵՄՂԱՂՈՂ՝
Միմաս կրօնաւոր: ՍՏԱՅՈՂ՝ Աստուածատուր կրօնա-
ւոր: ԴԱՏԱՐԿ՝ 2ա—3ա, 5բ—6ա, 8բ—9ա, 108բ—
110ա, 178բ—179:

ԵՄԱՅՈՒԹԻԹԻՆ.— Ձեռագիր լաւ է պահուած:
Պարտական է 4 աւետարաններ առանց նախադրու-

թիւների: 2ա—8ա աւետարանացոյ տախտակներ
են, սրանց ուղղիք մի Թերթ պակաս է: 10ա—108ա
Մատթէոսն է, 111ա—178ա՝ Մարկոսը, Վերում՝ ճե-
րուցեալ Թիւուք, 178ա—285բ՝ Դուկասը եւ 287ա—
380ա՝ Յովհաննէսը:

Յիշատակարանի թուականի առաջին տարր
ընդունած է: Լուսաւորել Ալբ Բարձուել է ՋԶԸ
թուականին:

ԾԻՇԱՏԱԿԱՆՈՒՆԻ

369ա. Փառք...

371ա. Ուստի եւ տեսալ յսորայս ան-
ճառ փրկաւորութեան խորհուրդ, սրբա-

սէր եւ բարեմիտ, հեղահոյի եւ առաքինի կրօնաւորն Աստուածատուր եւ եռափափաղ յղծմամբ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրն եւ ծնողացն իւրոց Պետրոսի եւ Պաթմաճէլիքի, եւ հօրեղբարն իւրոյ Յովաննիսն եւ կենակցին իւրոյ Էլիբէլէքի եւ որդոց նոցա Տէր Գրիգոր եպիսկոպոսի եւ Թադոսի եւ Մէլիքազի եւ զստեբացն Շաքարխաթունի եւ Նարինին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն իւրոց կենդանեացն եւ հանգուցելոցն: Եւ արդ, ես յետինս ի բանականաց եւ առաջինս ի յարասիրաց եւ ամիմաստս ի զրշաց Գրիգոր, եւ որպէս Գրիգորն արթուն լսի եւ այսպէս եւ ես արթնացեալ եմ ի գանազան չարիս եւ նիրհեալ ի դէմ ամենայն բարեաց: Գանդի իմ հրաման առեալ ի պատկերանդէ ի առաքելոցն րանէ, որ ասէ՝ Յոր կոչումն կոչեցար ի նմին կացէլի: Եւ արդ, իմ ոչ բերելով յանձին, այլ ունայնացեալ յամենայն բարեաց դործոց, եւ Թափուր մնացեալ, այլ յուսամ ի մարդասիրութիւնն Աստուծոյ, յի առատ է եւ սպասեմ վարձու յետին մշակին: Արդ, զրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի Թուակահիս Հայոց [Ջ]ԶԼ (1539), ձեռնամբ Գրիգորի սուտանուն կրօնաւորի, անիմաստ եւ անմար զրէի, զի եմ անընդունակ դոյով յարուեստ զրէութեանս, այլ եւ բազում մեղաց ջնորիւք պաշարեալ եւ շրջապատեալ, այլ ըստ կարի մերում, զոր պարգեւեաց մեղ չնորհարաշխ հոգին, բազում աշխատութեամբ զրեցաք, անարժան յամենայն եւ ամենայն շարեօք շաղախեալ ձեռաւք, ի վանս, որ կոչի Արգեւան, ընդ հովանեան մօրս լուսոյ Սուրբ Աստուածածնին եւ Սուրբ Կարապետի եւ Սուրբ Թարութեան եւ քանչեւադործ Սուրբ Նշանի, որ Կարմիր ակն կոչի եւ Տէր Յուսկան որդւլս սուրբ զերեմիամ, ի հայրապետութեան Լուսաւորչի, քանզի յայսմ ամի վերացեալ եղև Սուրբ Ալն ի Սրայ եւ ոչ կայր կաթողիկոս: Ի յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս տիեզերալոյս եւ աստուածաբան վարդապետին Մկրտչի, որ յայսմ ամի փոխեցաւ առ անծկալին իւր Քրիստոս, որոյ յիշատակն աւրհնութեամբ եղիցի: Եւ ի հայրապետութեան սրբասէր եւ բարեմիտ կրօնաւորին Յովաննիսն եւ հեղահոյի եւ խաչնդուս փիլիսոփայի Թակոբի, հոգեւոր հօրս մերոյ, եւ այլ միեւզէն եկարացս, զոր

Տէր Աստուած հանդուցանէ զսոսա յարքայութեանն իւրում, զհայրն միարսունքն հանդերձ եւ իւրեանց ծնողաւքն, ամէն: Եւ արդ, որք ճաշակէ յաստուածային բուրաստանն եւ յամենայն սեղանոյս, եւ որք պատահիք սմա տեսութեամբ եւ կամ ընթերցմամբ, յիշեցէ յաղթս ձեր զԱստուածատուր կրօնաւորն եւ զծնողն իւր եւ զաղղայինսն ամենայն զվերոյ գրեալսն ի սմա: Մանաւնդ յիշել եւ Աստուած որդմի ասել եւ մեղաց թողութիւն խնդրել առաջի զենլոյ դատինն, ի ժամ սոսկալի եւ մեղաքաւիչ սուրբ պատարապին: Դարձեալ յերես անկեալ աղաչեմ յիշել ի բարին Քրիստոս գերիցս երկանի եւ գերանաշնորհ վարդապետ Մկրտչի, զհոգեւոր ծնողն իմ եւ զուսուցիչն, որ բազում աշխատութեամբ ուսոյց էնձ զիւր, զոր Տէր Աստուած ընդ միոյն հաղարապատիկ պարգեւեացէ նմա զվարձս փոխարինին ի կենան յախտեական, ամէն: Ընդ նոսին յիշել ի Քրիստոս աղաչեմ զբարի կրանաւորն զՄինաս, որ երկեւրին եւ երանդ երանդ դուռով զարդարեաց զԱւետարանս, զոր Տէր Աստուած զարդարեացէ զհոյի նորա եւ ծնողացն իւրոց: Այլ եւ աղաչեմ յիշել ի Քրիստոս զանպիտան դժողս եւ զեղբայրն իմ զԱթաբէկն եւ զԱյիլբէկանն եւ զհօրեղբայրն իմ զԱմիրբէկն եւ զամենայն արեան մերձաւորսն իմ: Եւ որ յիշէ եւ ինքն յիշեալ լիցի ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յախտեան: Ընդ նոսին աղաչեմ յիշել ի բարին վասն զերիցս երկանի, եւ գերանաշնորհ վարդապետն Մկրտիչ, զառաջնորդ լման սուրբ ուխտին եւ զեղբայրն իւր զՍտեփան զաջ փիլիսոփայն եւ զրծնաւորն իւրեանց եւ որ յիշէ եւ ինքն յիշեալ լիցի ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերոյ, ամէն:

373ր. Դարձեալ երես անկեալ աղաչեմ յիշել մեղայապ(ւ)ոս, սուտանուն քահանայիս, ասէք Ա բերան Աստուած սորայ գրողին մեղաց թողութիւն տոյ, զայս ձեղ աս՝ մեղաց Աստուծոյ: Վսյ էնձ հազար բերան, որ զայս զրեցի, որ շատ մեղաւորիս պաք լնի: Աստուած ձեղ ... լսի, որ ես շատ խեղճայ վասն այն, որ սուտ զրպատեցի, համայ իմ ձեռն է իմ զրպարտողին փառակն առաջի Աստուծոյ, որ եմ նորայ զատաստանաւ է, որ զիս խելաբար: Գրեցաւ Թին փոքր...

85

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին և Ս. Բեքդեհեմ 564 (19)]

ԷՐԵՐ

ՌԹ (1560)

ԹԵՐԹՐ՝ 270: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՐ՝ 32 X 21: ՍԻԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՆՑ, 24 X 7: ՏՈՂԹ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քամրակեղ քաղաք: ԽԱՆԱԿ՝ սև: ԳԻՐ՝ բարձր: ՋԱՐԴԱԳԻՐ՝ կարմրազգյծ քաղաքներ: ՊԱՏԿԵՐ՝ անտարմոյններ 9թ, 77թ, 124թ, 205թ: ԿՈՐԱՆ՝ 4թ—8ա: ԿԻՍԿՈՐԱՆ՝ 10ա, 78ա, 125ա, 206ա: ԿՈՐԱԳԻՐ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ կարմիր զարդեր և մամբռակար պատկերներ: ԱԿՋԱՆԱՏԱՐ՝ կարմիր երկաթազրեր: ՄԱԳԱՐԱԾԱՑ ՊԱՏԱՆԱԿ՝ չափ: ԿԱՐՄ՝ կոշիկատ տախտակ, պաշտոնայ, բեռնատար, ռաբի խփաճ և կաղիյներ, ճերսից գծառք կառ: ԳՐԻՋ՝ Սոսկաժու գրիչ: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ էրեր: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ Հաջո ՌԹ (1560), Փրկչակամ ՌԶԿՐ (1562): մամրամկար—մարգամկարներ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Աղի: ԳԱՏԱՐ՝ 1—2ա, 3ա, 208թ—270:

ՄԱՆՈՒԹԻՆ՝— Ձեռագրեր լու է պահուած: Ունի Թուրք և երբեք, աւետարանաց տախտակներ, նախադրութիւններ և ցանկեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

2թ. Կամաւ ամենակալին Յիսուսի Բրիտտոն և Յովանէս՝ Աստուածատուրի որդի, իմ կամաւ, իմ սրտի յաւժարութեամբ, լըրջմտով, լի բերանով, ուրախ սրտի տոյի զիմ սեղանայ տեղն Կեռ Քարատակն, ի դուռն Սուրբ Աստուածածինն յիշատակ իմ Հոգոյս փրկութեան, իմ հաւ Մատուրին, իմ մար Մէլիքանին, առանց դաւ, ու որ դաւ անէ կամ դառնայ, նոյնպէս եղիցի ամենայն սրբոյ: Եւ Աստուածատուրս Խաչատուրի որդի վկայ: Եւ Նուրուսն Սաւալանի որդի վկայ: Եւ Մուրատս Առաքելի որդի վկայ: Եւ Մարգարէս Մելիքէ որդի վկայ: Եւ Մարտիրոս Ուլուքէի որդի վկայ: Եւ Նուրվալիս Ասլիի որդի վկայ:

76թ. 2այ կալաւ զայս փրկութեան իմոյ Արդ, աղաչեմ զամենեւեան, որք հաճողիցի յայսմ խորանիս, որ է հաւատ մեր, կարգալով կամ աւերակելով, դատադող սորայ և զՍտեփաննոս անարժան զրիչ, անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այս էր:

204թ. Արդ, գրեցաւ սայ ի ձեռամբ անարժեատ զրիչ Ստեփաննոս անարժանիս, ի դուռն Մարատս, ընդ Հովանեաւ Աստուածածին տաճարիս, ի խնդրոյ Աղիք ապաշխարողին, վասն յիշատակի իւրեանց: Ով հանդիպէք, ողորմեայ սասցէք: Ի Թվականիս ՌԹ (1560):

123ա. Եւ զՍտեփաննոս դանարժան իւրեայ ի Տէր:

266թ. Ով զիր որ յաւիտան կաս, ով ձեռն որ վաղվադակի Հոգ դառնաս:

267ա. Փառք ...

267թ. Արդ, գրեցաւ լուրնկալ Սուրբ Աւետարանս ի դուռն Հոյակապ և Գրիգորաշէն սուրբ աթոռոյս Մարատայ, և ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածին տաճարիս և այլ սրբոցն որ աստ կան հաւաքեալ, ի ձեռամբ անարժեատ զրիչ Ստեփաննոս եպիսկոպոսի, ի յերկիրս Քոչիղու, ի գեաւդաղաքոյ էրեր, ի կաթողիկոսութեան Աղուանից Տեառն Գրիգորիսի և եպիսկոպոսութեան Տէր Ներսէսի, և Թագաւորութեան Շահադամանին, ի ամին ժամանակի Խոնդաքի տղան եկաւ ի Շահաստան ժմի (12 000) մարդով, իսպառ կոտորեցին զնոս ոչ թէ պատկերազմով, այլ դարսակալութեամբ երեւեալ վասն այն պատճառին: Եւ իշխանաւոր տեղոյս Մալիք Պապին, ի Թվաբերութեան Աղամայ ի հետ 824 (16760), Քրիստոսէն ի հետ ՌԶԿՐ (1562), ի Թվիս Հայոց ՌԹ (1560), ի յեղին Տաճկաց Ջիվ (921), ի յարձակելոյն սատանայէ ՇԼԱ (531), ի Թամուրէն ի հետ ՃՄԳ (153): Անմեղադիր լերուք տկարութեանս մերում, զի կար մեր այս էր, և զՍտեփաննոս յիւնցէք:

Եւ, Աղիք ապաշխարողս, զրեւ տուի զԱւետարանս զայս յիշատակ ինձ և ճնաւաջ իմոց և յազգականաց, հարն իմոյ Փառչանին և մաւրն իմոյ էթարին և Ուտիկին և եղբարցն իմ Սուլթանին և Հիւնդիւլային և Մաթնոսին և Դաւղմէին, Բաշխիլին և Մարտարին և Նիկահատարին և ջուրեցն իմ Սարուարին և Փարվարին և Սմին և Թաւրիդին և Խաթունին և հարսն իմոյ Դիգին, և իւրեանց որդոցն և զսոսերացն իւրեանց և հաւրեղաւուն իմ Դարամանին և Միրին և Ուկայկին և հաւրեղաւոր որդոցն Յոհաննիս և Աղային և Թաթոսին և Մերուսին և մաւրն իւրեանց Գէնդուլին և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց և յազգականաց և ձառնութեանին, մեծի և փոքու առհասարակ և անյիշատակ նշխեցելոցն, որ մահապկոտոր եղեն սըպ, որ աստ գրեցաւ զամենեւեան և անյիշատակ եղեալ, զի դատ յիշատակ Թողեալ իւրեանց վասն յուսոյն Քրիստոսի և յարութեան նորա: Ով

կարդայ ղԱւետարանս զայս, կամ աւրինա-
կելով կամ տեսանելով, որ Հանդիպէ ամայ
Լիպսերան ողորմեայ ասացէք եւ մեղաց թո-
ղութիւն խնդրեցէք եւ աչք ամենացուն ի
ձեզ Հային: Ոչ ոք իշխէ յազգականաց իմոց
ծախել զսայ եւ ոչ աւտարաց կտրել զյիշա-
տականս մեր: ով կտրէ, Գնջեալ լինին ի
դրոյն կենաց, եւ որ պահէ եւ կարդայ զսայ,
դրեալ լինի ի դիրն կենաց: Ի բերանով Աս-
տուած ողորմեայ ասացէք եւ Աստուած զձեզ
յիշէ դիւր ողորմութիւնն, ամէն: Եւ զաշ-
խատաւորս, որ զՄելիքեան միայնակեցին
եւ զՀոռոմ տնտես սպասաւոր սորայ յիշեցէք
ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:
Ի թվին Հայոց ՌԹ (1560): Իմացիր, ով եղ-
լայր, ինչ մարդ որ խարապադիս դէր գրէ
աւտուայ սալքարն մարմարէ վեր թուխտ
իոկիւր լաւ է, ապա ջրով տաշէ եւ զիս յի-
շայ ի Տէր:

268թ. Եւ Ազիդ ապաշխարողս իմ կամայ
եւ իմ սերով ինձ յիշատակ վեր կալի Ամիր-
պէկին, այս Աւետարանս առիկ նորա, ով որ
տալի անի, իմ պատասխանն նայ տայ Աս-
տուած մուտ:

260ա. (բաղրգրով) Թիշատակ է Սուրբ

Աւետարանս Լուսիկի որդի Կիրակոսին եւ
որդոցն նորա Թասալէ, Խէրուսին, Հայրա-
պետին, Մարտիրոսին, Մովսէսին, Մարու-
թէ, որ են Հանդուցեալ առ Քրիստոս: Եւ
որդոցն Մարութէ, Սիմէոնին, որ Հանդեաւ
առ Քրիստոս եւ Ապովին եւ զստեղացն Անա-
փայէ, Չանազանին, Նդիսարէթին եւ Հաւրն
իւր Սիմոն, կողակիցն Սապթիսանին յիշե-
ցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Տէր
մեր Յիսուս Քրիստոս Աստուածն ամենայնի
մեզ եւ ձեզ ողորմեայ ի միւս անգամ զա-
լատեանին, ամէն: Հայր մեր որ (նայել նո-
տըրգրով 3թ-ում):

268թ. (նոտըրգրով) Տփի Մէտանակայ
էրէցն Ապովս, յիշեցէք մինէկ եւ աշխարհս
մնացալ: Գրվից թվին Ռձ (1651): Աւետա-
րանիս երեսին մերս արծաթէ կայ ձի (160),
մին էրեսն ձի (169): Ապովին ողորմի
առէք, Աստուած զձեզ ողորմայ, ամէն (նայել
205ա-ում):

269ա. Դարձեալ յիշեցէք Ապովն եւ
զհայրն իւր Մարութին, եւ զճնաւդսն իւր
Սղմէն, եւ Աստուած ողորմի ասացէք...
Գրվից թվին ՌՂ (1641): Նայն Ապովի ձեռ-
քով գրուած մի յիշատակարանն եւս ՌձձԱ
(1662) քուակեմին:

86

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Խոյզեան գիւղում, Տէր Արշամի մօտ.
այժմ պատկանում է նայն գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցուն)

Ս. ՍԱՐԳՍԻ ԵՒ Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍԻ ՈՒՅՏ

ՌձԵ (1666)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 288: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 23,3 X
17,6: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻՒ
ԵՐԿԵՒՄ, 17 X 5: ՏՈՂԻՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քուլք: ԳԻՐ՝
բաղրգրի: ՊԱՏԿԵՐ՝ 8թ, 88թ, 139թ, 224թ (չորս աւե-
տարանիցքը): ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 8ա, 88ա, 140ա, 225ա:
ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, վերձագրերն ու գլխատառերից մամբէ՝
կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՔԱՐԻ՝ բաւական քաւով բաւա-
ղարդիք: ՍԿՔԱՆԱՏԱՐ՝ բոլոր աւետարաններէ սկիզբը
կենդանագրից խառն ձկնատառերով եւ ճճճատառե-
րով: ՄԱԳԱՎԱՅԵԱՑ ՊԱՇՊԱՆԱՎ՝ 2 քերք սկզբում
եւ 2 վերջում, Աւետարանից: ԿԱՋՄ՝ կարմիր քաւի-
շով պատած ստաւաքաւք, Ա կարմիր մէրտեղում
արծաթեայ խաչ, որի վրայ գրուած է՝ Քուէր տիկին
վարքեր Տէր Արշամի եւ ամաց քաղաքաւ կանանց
առ Ս. Աստուածածին եկեղեցի ի իօզգան, 1914ս.
ամիկնեցում եւս կան արծաթեայ գորդիք: ԳՐԻՉ՝
Պաւլոս աքեղայ: ՏՆԼԻ ԳՐՁՈՒԹԻՆ՝ Ս. Սարգսի

Եւ Ս. Մարտիրոսի ուխտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԻՆ՝
ՌձԵ (1668): ՍԱՏՏՈՂ՝ Մղջի Ոստուածատուք:
ՎԻՃԱԿ՝ լաւ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—2թ, 87ա—2թ սիւ-
նակը, 87թ, 88ա:

ԵՆՆՈՒԹԻՐԻՆ.— Զեռադի գիրք պարզ է,
թուղթ՝ զեղնադոյն, պատկերները՝ լաւ անճաշակ
եւ աղեղ, 3թ-ից մինչեւ 8ա-ի վերջ կան Հրահանգ
եւ աղիւսակներ, զարդարուած խորաններով, սիւ-
նակներով եւ լուսանցքներ աղեղ կենդանադարձերով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

288ա. Փառք եռանձնեայ եղակի Համա-
կերտողին անշարժ... որ ներդրութեամբն
եւ քաղցր եւ բարեբար մարդասիրութեամբն
անարժան անձամբ եւ մեղաւք մաճեալ մա-
տեամբ պրեցի յետինս ի բանից եւ ի բանից

և ի սպասարաց Պալոս կոչեցեալ, անմեղադիր լինել սղարանացն և աղաչեմ, զի փոյթի չը ժամ սղարակութեանն, թվին Ռոմեն (1566)։ Արդ, բարին բնութեանն բարեւէրն և բարեբարն Աստուած ի բարեկամաց իւրոց շարժեցո ի բարին և դանձնարինն հնաբաւոր և պարմանալի արուեստին իւրով հրաշագործեաց, յորոց մի և բազմացն տարտամ յամենայնի և վարակեալքո մեղաւք տառապեալս ողի մըղտեաի Աստուածատուրիս (?) և կողակցին (մէկ բառ զմշտած և վրամ գրուած) Դովլաթն (?) ցանկացաւ եղեալ եղեմարութիս, քաղցրաճաշակ և քառահոս աղբիւս և յոջնալան թախանձանաւք ետու զրել զսպ արձան անջնջական, ի քառութիւն մեղաց իմոց և յիշատակ հոգոյ իմոյ և ծնաւոց իմոց։

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զմղոսի Տէր Աստուածատուրիս ? (զմշտած և վրամ գրուած Յաղորթն) և զորդին ... Կիրակոսն և զիւր թոռն Աստուածատուրն և այնոցիկ որք ... (որոշ մասերը զմշտած և վրամ գրուած) ... Կեցեան սմին և պատճառք սկզբան, ի վայելունքն դեռայրուսն զաւակն և զիւր կողակիցն զՀամայ և զՈվանէսն։

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զմեղտեւսին, որ զրել երեւ զՅետարանս ի յիւ հաւալ ընդիցն, իւր յիշատակ և իւր ծնաւոցն ... (զմշտած և վրամ գրուած Մուրատիմ և Խանդուտիմ)։

Արդ, գրեցաւ սա ձեռամբ յոյնամեղ և փծուսն և անպիտան գրչի Պաղոսի ճուտանուն արեղայի. վայ ինձ, անուանս իմ արեղա, ոչ արեղա, այլ խաբեքա, զանունս իմ ու զդրծս ոչ, ի ստոյգ և յընդիր աւերանակէ, ի սուրբ ուխտս Մարդոսի և որդոյ Մարտիրոսի, Սուրբ Յովսեփայ և Սուրբ Թորոսի, Սուրբ Կարապետա և Սուրբ Ստեփանոս և Սուրբ Աստուածածնա, որ է Գմեղունաւ հեռու ի սուրբ ուխտին, ի թագաւորութեանն Սուլթան Սուլումանին, ինքն մեռաւ և իւր որդին Սուլթան Սեյիմն թագաւորեաց ի թախտն ի Ստանբուլ, որ կոչի Կոստանտնուպոլիս։ Եւ ի Հայրապետու-

թեանն Տէր Խաչատուրոյ և միւս Խաչատուրի, որ է ի յերուսաղէմ քաղաքի։

Աղաչեմ զամենեւեան, որք հանդիպէք մաւ և աւետիք ի սմանէ ուսմամբ կամ զազափառ առնելով, յիշեցիք աղաւթիւք ի Քրիստոս զվերու յիշատակեալ ստացաւ սուրա զմեղտեաի Տէր Անտոնն (թէ՛ Աստուածատուր) ... (զմշտած) Դարձեալ (զմշտած) զամենայն մեղաւորսն (մնում է քերի)։

1ա. 1899 թիւն Նոյեմբեր 21 դրեց Արաշաճ Աւագի, ի տօնի Ընծայման Սուրբ Աստուածածնին ի տաճարն, որ և Տէր որդոմեացի իւրում սղորմութեամբ, բարեխօսութեամբ Սուրբ Աստուածածնի, ամէն։

2ա. ի թիւն 1903-ին մարտի 15-ին, կրկին կազմեցաւ Սուրբ Աւետարանն ձեռամբ որժանապատիւ Արշաճ քահանայի, Տէր Մկրտիչ Հայրապետն ի Խոյսեան վերին Դալայի, զրեցի ապիկար և անարժան ծառայ Դայուստ Ե. Մինասեանց։

3ա. 1903 թ. Սուրբ Աւետարանս ներեց Փերիա դաւառի վերին Խոյսեան դիւղի Սուրբ Աստուածածնոյ եկեղեցուն արժանապատիւ Տէր Արշաճ Մկրտչեանն, ի յանջից յիշատակ իւր նախածնողացն, եղբարց և որդւոցն, այն է մեն պապին Հայրապետին և կնոյն Շիրինգուլին և նրանց որդւոցն Տէր Մկրտչին, Շահվերդուսն, Հախվերդուսն, Խուզաղին, Այաղին, Տէր Մկրտչի որդւոցն՝ Խաչատուրին, Տէր Արշաճին, Գառապարին, Տէր Արշաճի որդւոցն Յակոբին և Մկրտչին, Գառապարի որդւոցն Դայուստին, Գրիգորին և Աւագին, Շահվերդու որդոց Արթուրին, Պետրոսին, Արթուրի որդոց Աբէլին, Բաղրամին, Պետրոսի որդի Թադէոսին, Հախվերդու որդի Ղուկասին և թոռն Եղիւսն, Խուզաղի որդի Հայրապետին, Այաղի որդի Մարգար, Արաշաճ և Ղեւոնդին և բոլորին յետադայ սերունդին, մի Հայր մերով յիշեցէք և դուք յիշեալ լինէք ի Քրիստոս Տէրն մեր, ամէն, Նաեւ յետինս ի դաւանողաց Արաքն քահանայ որդի Հայրապետի Աստուածածնին։

յիշատակ ինձ եւ ծնաւդաց իմոց, հաւրն իմ Ուհանին եւ մայրն իմ Ղիզաբերին եւ եղբայրն իմ Ղասումին, որ հան(դ)ուց(եալ) ի Գրիստոս (մի քառ ջնջուած), Մայրհային եւ այլ ջուերք իմ իմանդէն ու Գուլաղէն, Սան(դ)ուխտին եւ այլ եղբայր որդին իմ Ակոբին, եւ այլ որդին իմ Սիմաւոնին, դուրստը իմ Հառուսիմին, հարսնեղէն իմ Հուրեխանին, Ղասապետին, փառք յաւիտեանս:

Ես Գուլում ապաշխարողս ստացայ զՍուրբ Աւետարանիս զձ (100) դուկատ տոլի դառն եւ դժար ժամանակիս, յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողացն, ով զի յիշէ, Աստուած ողորմիս ամէն:

(Այս տողերը գրուած են կարմիր քանափով):

Գրեցաւ ձեռամբ անարժան մեղապարտ Արարած արեղի՝ կայդալայ կամ աւրինա-կելով ինձ մէջ տուգանք տալ, մեր կարս այս եղաւ:

262ա. Արդ, ես զվերջին ստացաւ Սուրբ Աւետարանիս, զխաւջայ Ղարայմէ-

յիքս, որ ըստացայ զՍուրբ Աւետարանս, յիշատակ ինձ եւ ծնաւդացն իմոց եւ հայրն իմ Աղիքանն եւ մայրն իմ Գարաւն եւ եղբայրքն իմ Բարայանն, Ավդուրն, եւ եղբար որդիքն իմ Միրզալանն, Մարտիրոսն, Նուրիքանն, Ազասն, Սաֆարն, յիշեցէք եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

Գարձեալ յիշեցէք զխաւջայ Ղարամէլիքն եւ կողակիցն իւր Հոսիփոսիմէն, եւ որդիքն իւր Յովանէան, Գուրբիկն եւ դստերքն իւր Եուշանն, Եղտրիխասն, Սալվինադն, յիշեցէք եւ Աստուած զձեզ յիշէ իւր միուս անդամ դարստեանն, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս: Թովկան ՌՄԲ (1593):

70ա. Փուծուն դրիչի սուտանուն Արքայ-համ արեղայիս եւ Ղուշի միակիցիս Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

200բ. (Յովիմանու աւետարանի զտու-կերի տակը սև քանափով գրուած) ի Պետրոս արեղայ ծաղկեցաւ Աւետարանս, յիշեցէք ի Տէր:

89

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

{Ս. Լուսաւորիչ եւ Ս. Գեորգ 521 (9)}

ԺԳ-ԺԴ դար

ԹԻՐԹԻՔ՝ 269: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 22.7 × 15.3: ՍԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԼԻՄ, 16.3 × 5: ՏՈՒՔ՝ 23: ՆԻԹ՝ քամբանայ Կաստ քաղք: ԳԻՐ՝ բաղբեր: ՋՐԳԱՐԱՆՔ՝ գորշ կապտաւուն քաշմագրեր: ՊԱՏԻՐ՝ աւետարանիչներ: 83բ, 120ա, 200բ: ԵՐԼԱՆ՝ 3բ, 4ա, 5բ, 6բ, 7բ, 8ա, 9ա, 10ա, 11բ, 12ա: ԿԻՍՏԱՆՈՒՐ՝ 13ա, 84ա, 130ա, 21ա: ԵՐԼԱՆԻՐ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆԱՋԱՐԻ՝ գորշագլմ ծաղկներ եւ քաշմագրեր: ՍԱԳՐԱՆՏԱՐ՝ կարմիր երկաթագրեր: ՄԱԳԱՐԱԹԵՍ ԳԱՊԱՆԱԿ՝ երկուակմ քերք սկզբից եւ վերջից, միջին երկաթագրեր Աւետարանից: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ: ԳՐԻՉ՝ ամյայտ: ՏԵՂԻ ԳՐՅՈՒԹԵՍՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ԳՐՅՈՒԹԵՍՆ՝ ԺԳ-ԺԴ դար: ԴԱՍԱԿ՝ 3ա, 12բ, 120ա, 287բ:

ԵՆԺՈՒԹԻՆ.— Զեռագիրը վատ է պահուած. խռնակաթիւնն ու լուրջ ազգել են ԲԵՐԲԵՐԻ վրայ եւ փափկացրել, կտրուած ժառերը յետոյ նորագուէլ են: 285 եւ 286 ԲԵՐԲԵՐԻ, ինչպէս նաեւ որոշ կղզուած ու կարկուտած ժառերը դրուել են Մաղաքիս դրիժ ձեռքով: Գլխաւոր յիշատակարանը պահպանւած է: Ունի աւետարանացոյ տախտակներ, խորաններով եւ նախադուրթիւններով: Պահուած է ԵՐԵ ԿՆՈՐ շնոցէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

83ա. Զմեղուցեալ եւ զանարհեստ դրիչս զՄաղաքիս մղտեսիս, զնուաստ հորիս, զանուամբ միայն քանայս եւ գործովս ոչ իւրեք եւ զկողակիցն զՄարիամն եւ զորդին իմ զՏէր Աստուածատուրն եւ զտարածած վախճանեալ տիկինն իւր զՊանդատն, որ յայսմ ամի փոխեցաւ առ Գրիստոս տղայ հասակաւ, ապրիլի ժԱ, ԲՈՒՅ ՌԻՉ (1577), աղայեմք մեղաց Թողութիւն խնդրել ի Գրիստոսէ եւ որքան հաւատով մեզ խնդրէք, զոյնն մեզ շնորհեսցէ Գրիստոս Աստուած մեր, ամէն:

128բ. Տէր Յիսուս Գրիստոս, ի չո սոսկալի յաւեղ աւուր ատենին, ուր բանքն ուղարկեալ եւ դործք Թաղաւորին, քաղցրութեամբ նայեալ եւ ողորմեալ մեղապարտ դրիչի Մաղաքիի անարժան քանայի եւ կողակիցին իմոյ (ստուգիւ լ. Միմանեմի օրինակից, մեր օրինակում 2 տառ կտրված է): Եմէն եւ որդոյն իմոյ Տէր Աստուածաբարն... (մէկ քառ ջնջուած) վաղճանեալ... Կին Հարախն իմոյ իմանդաւրն եւ կրեւ որդոյն

իմյ Արիմէլէք արդաւարէն և առհասարակ
կենդանաց և ժողովոյ և աղատեսոյ յաւի-
տենական տանջանացն, ամէն, Թիւն ՌիՋ
(1577):

226ա. Արդ, յիշատակ է զայս Սուրբ
Աւետարանս ի դուռն խոր Վերապին, որ ևս
Երեսանցի ժամանար Առաքելս ևս ետու յիշա-
տակ ինձ և իմ ծնողացն, այսինքն Հօրս
Գրիգորին և ժօրս Խանութին և իմ կողմա-
կից Հուրիթանին և ետու ի ձեռն սրբալիւրս
Մատթէոս արեղային, որ տայնի ի Սուրբ
Խոր Վերապն, ՌՃԼԲ (1683) ապրիլի մէկ:

266բ. Արդ, յիշատակ է Սուրբ Աւետա-
րանս Դեռու վանքին, որ է անուան Սուրբ...
(տեղը բաց է թողնուած) և ևս միարան վա-
նացս սրբազան Յակոբ կրօնաւորն և Լստե-
փանս կրօնաւորն, որ եղև պատշառ և
ևստն կալմել Սուրբ Աւետարանն ՌՃԼԵ

(1686) Թիւն, ձեռամբ Մովսէսին և ՌՀա-
նէսին կաղմեցու:

267ա. Յիշատակ է Սուրբ Աւետարանս
Տեռու վանիցն միարանջ Տէր Յակոբն, Հան-
դուցեալ Տէր Ստեփաննոսն, Տէր Գարբիէլ,
Տէր Յովհանն, որք ետուն յիշատակ Սէղանա-
պատու Սուրբ Ովաննէս եկեղեցուն. ով սք
իշխէ Սուրբ Աւետարանս Սուրբ Յովաննէս
եկեղեցոյն Հանելոյ կամ ծախելոյ, նոյնիւս
եղիցի, մասն Յուդայի առցէ, ամէն. ՌՃՄԸ
Թիւն (1709) նոյեմբերի ամիսն Դ, ի դրան
Սուրբ Ստեփաննոս վանիցն ետուք ի ձեռն
Տէր Ղաղար քահանային, որ տանի Սուրբ
Յովաննէս եկեղեցոյն յիշատակ:

(266բ-ում, որի կէտ թերթը յետոյ է
աւելացուել. կայ Մաղաթիա գրչի մի յիշա-
տակարում, որը ջնջուել է ու չի կարդա-
ւում):

90

ԱՌԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափրկիչ 31, գգ. 1)

ՍԵՐԱՍՏԻԱ

ՌԻԸ (1879)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 274: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 26,7 X
18: ՍԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝
ԵՐԿՍԻԱ, 17,6 X 5,6: ՏՈՂԳ՝ 20, 21, 22 և 23:
ՆԻՒԹ՝ ԽԱՍՏ ԴԵՂԱՆԱԼԱՆ ԲՈՂՔ՝ ԳԻՐ՝ ԲՈՂԲԳԻՐ:
ՋԱՂԳՐԱՆԻՔ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՄՖՅՈՒ: ՊԼՏԿԵՐ՝ ՅՈՒՆ-
ԲԱԿԱՆ, ԲԱՄՊԱՆՈՒ, ՑԱ ՄԱՍՊԵՆԱ, ՑԲ ՄԱՐԿՈՍ,
139բ ՂԱԿԱՍ, 216բ ՅԱՎԵՄԵԼԱ: ԵՐԻՆ՝ 2բ—7ա
(10 ԽԱՍ, ԳԾԱՆԾ ԲԱՅԵ ԶԳՐԱԾ): ԿԻՍՏԵՈՐԱՆ՝
ԿԱՊՊՈՅ ԵՒ ՍՐԵԱԳՈՒՄ ԲԱՄԲՈՒ, 9ա, 90ա, 140ա,
217ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԳՐԳ՝ ԲԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆՈՒ ՅՈՒՐԱԿԱՆ
ԺԱԳԿԱՆԿԱՐՆԵՐ: ՍԿՂԻՆԱՍԻՐ՝ ԲԱՆՈՒՆ: ԹԱՆԱՔ՝
ՅԵ, ՄԵՆԺԱՆԱՆԵՐ՝ ԿԱՐՄԻՐ: ՄԱԳԱՂԱՍԵՆՑ ՊԼՔ-
ՊԼԱԿ՝ ԿԱՐՄԻ Ա ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ՄԵՆ ԵՐԿԱՊԵՐՈՒ
ԱՆԿԱՐԱՆԻՐ, Ի ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ, ԱՅՈՒՂԵՒ ՄԵՐԱՅԵՄ
ԵՐԿԱՊԵՐՈՒ, ԵՒՅԻ ՄԱՐԻ ԱՆԵՐՈՒ ՔԱՆԱԿԱՆ ԵՐԿԱՊԵՐՈՒ
ԱՆԱԿԱՆ, ԿԱՂՄ՝ ԿԱՅԻՊԱՆ ԱՊՈՒՍՏՈՒՍ՝ ՆԵՂԱՆԱԾ
ԽԱՅԻ ԵՒ ԱՅԻ ԺԵԼԵՐՈՒ, ՎՐԱՅԻ ՄԵՆԱԳԵՐՈՒ ԳԱՐԳԻՐ
ՎԵԼԻՆԵԼ: ՑԶ: ԳՐԻՋ՝ ԹԱՅԵՆԱ ԵՐԵՐ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒ-
ԹԵՆ՝ ՍԵՐԱՍՏԻԱ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՆ՝ ՌԻԸ
(1379), ԳԱՍԱՐԿ՝ 2ա, 7բ, 8ա, 8Զ—Ի Բ ՍԻՆԱԿԻ
ԿԵՐԵՐ 88բ, 89ա, 130ա, 216ա—Ի Բ ՍԻՆԱԿԵ, 271բ—
273բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լու է պահուած:
Մարկոսի վերջում կայ ճշարտեցեալ Յիսուս և այլն:
Մատթէոսը բռնուած է 9ա—88ա, Մարկոսը՝ 90ա—
188բ, Ղուկասը՝ 140—216ա և Յովհաննէսը՝ 217ա—
266բ: Աւետարանները նախադրութիւն չունեն:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

270ա. Փառք...

271ա. Արդ, զրեցու սա ի Թվականու-
թեան Հայոց ՌԻԸ (1579), ի քաղաքն ի
Անարատիա, ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին
և Սուրբ Լուսաւորչին և մերձ առ Քառա-
սուն մանկունն և այլ սրբոցն, որ ասո
կան: Գրեցաւ ձեռամբ մեղապարտ և անար-
ժան Վրչի Թաւէտս իրիցո:

271ա. (Ամլաքժ բոլորգրով) Աստանուր
Սուրբ Աւետարանն յիշատակ եղաւ ի դուռն
Սուրբ Լուսաւորչին... (Շարունակութեամբ
մէջ յիշուում են Աւագ, Ղաթիս, Տէր վար-
դան, Կարապետ, Պալէշուրմ, Ընաեան,
Մառուկ և մի քանի այլ անուններ: Թուական
չունի):

91

ԱՌԵՏԱՐԱՆ

(Հաղամ գիւղի եկեղեցում)

ՏԱՆՁՈՒՏ ԳԻՒՂ (ՍՊԵՐ ԳԱՆԱՌ)

ՌԼԳ (1584)

ԹՈՐԹ՝ 260: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹՈՐԹ՝ 27 X 18 X 6,5: ՄԻՆԱԿ ՄԻ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկրիւ, 18,5 X 5: ՏՈՂՔ՝ 21—22: ՆԻԹԻ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ քուրգիր: ՊԱՏԿՈՒ՝ չորս աւետարաններէ պատկերները 10ր, 87ր, 133ր, 206ր: ՎԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 11ա, 88ա, 134ա, 207ա: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերջագրերն ու գլխատուները՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ՝ շատ բուսազարդեր, իսկ 49ր-ում եւ 107ա-ում Յիսուսի պատկերը: ՍԿՁԱՆԱՐԱՆ՝ Մատթեոսի Աւետարանի սկիզբը՝ Երեշտակագիր, միւսներին՝ կենդանագիր: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՆԱՐԱՆ՝ ուղղանկյուն դասարկ եւ երկու Աւետարանի քերթեր (գլխագիր), վերջում՝ երկու դասարկ, երկու Աւետարանի քերթեր (գլխագիր), ՎԱՋԱՂ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսի կապալտ կտու: Գրիչ՝ Աստուածատուս երէց: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻՐԵՆ՝ Տաճարի գիւղ (Սոփրա գաւառ), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻՐԵՆ՝ ՌԼԳ (1584) ԴԱՏԱՐ՝ 1ա, 5ր, 6ա եւ 261ա—բ՝ լրիւ, իսկ 86ր, 133ա եւ 206՝ կիսով չափ: ՊԱՏՈՒԹԻՆՈՒ՝ Սիմակ:

ՄԱՆՈՒԹԻՆ.— Զեռագրի գիրը պարզ է, թուղթը մաքուր, բայց կոպիտ ու հաստ. պահուած է խոնքով, եւր վեճակում: Ունի մանրանկարներ՝ 1ր Աւետում, 2ա Մեռելը, 2ր Քառասորեայ գալուստ, 3ա Մկրտութիւն, 3ր Այլակերպութիւն, 4ա Յարութիւն Ղազարու, 4ր Սուրբ յերուսաղէմ, 5ա Ոսնալուայ, 6ր Խաչութիւն, 7ա Խորանակումը գոթոց, 7ր Թաղում, 8ա Յարութիւն, 8ր Համբարձում, 9ա Հոգեգալուստ, 9ր Վերջին դատաւանդ, 10ա Հրեշտակ ու սատանայի մեղք ու վարձք կռիւր:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

259ա. Աւրենայ անուանը Աստուծոյ, որ ինձ խելը ու միտք չնորոցեց եւ մահկանացուս իմ ողջ պահեց, որ զայս Սուրբ գիրքս աւարտեց: Զեմ արժանի ես այս գրիս, Տէր իմ, ես քեզ ինչ ջուղապ տամ, թող իմ անչափ մեղքերը, ամէն, քեզ անմահի փառք յաւիտեանս:

259ա. Փառք... Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս Քրիստոսի՝ ձեռամբ անարժան եւ մեղապարտ Աստուածատուր իրիցուս, ի դաւառ Սպերու, ի գիւղս Տանձուտիս, ի դուռն Սուրբ Գէորգա եւ այլ սրբոցն, որ աստ կան հաւաքեալ: Ի թվականին (259ր) ՌԼԳ (1584), ի ժամանակին Տանկապ Սուրբան Մուրատին, ի հա(յ)րապետութեան զաւարտի Տէր Ստեփանոս եպիսկոպոսին եւ

Տէր Պետրոս եպիսկոպոսին, ի յայտ ամի, որ զնաց Պարսաւտ փաշան ի յերեւան եւ գրեթէ իննեաց եւ այլ բերթուս: Խիստ դառն եւ դիժար ժամանակ է, որ ի հարկ տալոյ ոչ ազատեալ վասն ծովացեալ մեղաց մերոց, եւ Աստուած կարողն ազատեցէ չորստոնեայս ի ձեռաց անաւրինացս, ամէն: Որ ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի զոյս Սուրբ Աւետարանիս:

Եւ ինձ մեղապարտիս դրչիս եւ իմ ծնաւդացն եւ իմ վարպետին Պաշտուր քահանային, Մահտեսուն, որ բազում աշխատանք եւ երախտիք ունի ընդ իս եւ Աւետարանիս Թուխտն երբեք ի Շամայ, Աստուած զնա ընդ արդարան դասեցէ, ամէն: Ով եղբայրք, յորժամ կարդայք կամ աւրինակէք, ինչեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր, ամէն: Խոշորութեան եւ սղայնացս անմեղադիր լինուք, զի կար մեր այսչափ էր:

Արդ, ես Սիմակ զնեցի զՍուրբ Աւետարանս (260ա) յիշատակ ինձ եւ հարսին իմոյ Հերիքին եւ կողակցին իմոյ Քարամին եւ որդոցն իմոց Յովանիսին եւ Բակէ եւ Տաւապակէ եւ Շահպակէ եւ դստերն իմոյ Շամաթէ եւ հարսներուն իմոյ Մանուկանին, փոքրիկին Գուլպահարին եւ թոռներուն իմոյ Ասիկին, Միքայէլին, Նորհատին, Թուրանչին եւ ամենայն արեանառու մերձօրացն, ամէն. եւ եղի ի դաւառս Սպերու, ի գիւղս Մագկա Գրկակ, ի դուռն Աստուածածնին եւ այլ սրբոցս, որք աստ հաւաքեալ, ամէն: Արդ, (մ)ի ոք իշխեսցէ Հանել ի դրանէս Սուրբ Աստուածածնէս ծախելով կամ գրաւելով կամ գողտնալ(լով) ոչ իմոց եւ ոչ յաւաւարացս. եթէ ոք յանդէնի, զմասն Յուդայի առցէ եւ զպատիժն Կայնի կրեսցէ, խնամողէն, պահողէն աւրչինն յԱստուծոյ եւ ամենայն սրբոցն, ամէն:

Հայր մեր որ... Վարդէժոցն:

260բ.

Աստուածունակ բամ ցամկալի, վարժալ մուսց եւ բազմալի, կրթալ գրաւքին, մասն գեղգի, Համալ ի լոյսն ամբարտերի: Որ ոք ըզմարտ սմա փափագի, իմաստութեամբ պայծառացի, Արքեպ զմարտն եօթնարփնի,

Որ յաւիտեան ոչ պակասի.
Դուք քանանայք Սուրբ Սիոնի,
Պայծառաւիտիք եւ հրաշալի,
Որք ընթեռնուի գրան խրատի,
Ներգործեցէ՛ք դուք ի մարմնի,
Զվերջի ըստացաւդ այսքմ գրի,
Աւետարան Տեառն Յիսուսի.
Ուստի եւ դասք լուսեմարմի,
Յիշման առնել զիս արծմանի,
ԶՄարութայն հեզանգի,
Եղիւ պատմաւ այսմ գրի,
Առցէ միմն ըստ հազարի:
Նաեւ գծեմազն հոգելի,
Զափարիայ անունն բարի,
Եւ զհարեղարայրն քարեօք ի լի,
Եփրեմ անուն ռաջախոհի,
Եւ Ազարիա տիպ ցամկալի,
Զաւաք հղարայրն սիրալի,
Եւ համգուցեալ իզարայրն երկրի,
Մարգար անուն ժրագլխի,

Որ է գնացեալ յաշխարհ հեռի:
Նաեւ գմայրն հոգելի,
Մէրտաւտիկ անունն բարի,
Եւ որդայն Անանիայի,
Դեռաբուսկն...

(Թերթ է պակասում):

260ր. (Լուսանցքում, ճոտրգորով)
Պետրոսի եւ մայր իւր հալափ կոչի,
Մանուկ ռոտքնն Բարսեղի,
Սուրբ բերեմով ձեր պանծալի,
Աւեր քէ Աստուած ձեզ ողորմի:
Ի քվակամի չայոց մեծի
Ռէ եւ ժ (1631) ամի:
Եւ որք յիշէ՛ք գմեզ արծմանի,
Յիշեալ լիջի՛ք Տեառն առաջի,
Եւ մմա փառք յաւեմայնի,
Յանցեալն, մերկայ եւ յապառնի:
Հայր մեր որ...:

92

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

(Դօլվաքարադ գիւղ¹)

ԾԱՌԱՍ ԳԻՒԴ (ԲԱՍՆՆՈՒ ԵՐԿԻՐ)

ՌԼԳ (1584)

ԹԵՐԹՔ՝ 243: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 21,2 X 16,6: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՒՆ, 14: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻՒԹ՝ ԹԱՎՔ: ԳԻՐ՝ ԲԱՅՐԳԵՐ: ՊԱՏԿԵՐ՝ չորս աւետարանիչներ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ չորս խորամագրաց: ԼՈՒՍԱՆՆԱԶԱՐԻ՝ բազմաքիւ: ՍԿՅԱՆՏԱՆՈՒ՝ թոյմագրեր, իրիտակագրեր եւ կենդանագրեր: ՄԱԿԱՆԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱ՝ մէկական քերթ սկզբում եւ վերջում: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ խաչամիջ գորդանկարով: ԳՐԻՉ՝ Դաւիթ Եղիսկոյան: ՏԵՐԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Մառն գիւղ (Բառնու երկիր), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԼԳ (1584), ՍԱՏՈՂ ՎԵՐԶԻՆ՝ խոյադ Թեղան, ՌԿԷ (1618) քվական: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ք, 2ք, 3ք, 4ա, 5ք, 6ա, 7ք, 8ք, 9ա, 76ա, 118ա եւ 158-ի Բ սիւնակը: ՊԱՏՈՒԻՐԱՏՈՒ՝ Սարաբէլ:

ԾԱՌՅՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադէրը պահուած է ան-

¹ Սոյն ձեռագիրն այժմ գտնուում է Ս. էջմիածնում 35 չափարի ներքայ, Նկարագրութիւնը լոյս է տեսել էջմիածնի թանգարանում (1960 թ. Նոյեմբեր—դեկտեմբեր, էջ 87), որից լրացրել ենք յիշատակարանի պակաս ժառանգը: Յիշատակարանի մի ժառանգ է տեսել «Հասկո—ուս, Անթիլիա», 1961 թ. յուլիս, էջ 190):

խամ, Թերթերից շտաբը տեղահան են եղած, եզրերը կտրուած: Կազմերի վրայ կան կոտորելի ծաւոտներ, բայց ոչ մի զարդ չկայ: Կազմերի միջին երեսները ծածկուած են Հին մետաքսով (կարծիք դանաւուղ) բայց կտրուած: Առաջին 8 Թերթերը պարունակում են Աւետարանի զխաւոր նիւթերի ցանկը, բոլոր էջերը խորանագրողներով եւ լուսանցազարդերով են: Դրեր բաւական պարզ եւ մաքուր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

76ր. Յիշեցէ՛ք զԲուդանի եւ կողակիցն Անայիսաթունն եւ որդիքն Պետրոսն, յԱւետիսն, դուստրն Դովլաթն, Սալչուկն, որ յիշատակօք առ Աստուած փոխեցաւ, մնաց նորայ յիշատակն, զԻւր փեսայ Մկրտիչն եւ կողակիցն Դուլիկն եւ դուստրն Զարդարն:

Դարձեալ յիշեցէ՛ք զՄիրիճանն, Մուրատիան, Միքիլն եւ մայրն Նորա Խալան, յիշեցէ՛ք եւ յիշակատար սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք, Աստուած ձեր յիշողացաւ եւ մեզ յիշեցելոցս Աստուած ողորմեցիւ, ամէն:

Յիշեցէ՛ք Միրիճանն եւ իւր կողակիցն

Նուրմէիքն, որդիքն Վարդպարոնն, Կարապետն, Զատիկն, Յիւնցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Աստուած ողորմի Բուդախի Հոգոյն, որ Ա ետուր ժի Փլորու տեղ Աւետարանիս կէս գինն եւ Սարուբէկին եւ եղբայրն իւր Կիրակոսն, վայելուն ետուն ժի Փլորի, որդոյն իւր Տէր Կարապետ քահանային, խաղաղութեամբ վայել տացէ Աստուած եւ իւրեանց վարձն ըստին պարգեւեացէ, ամէն:

241. Փառք... Որ ետ կարողութիւն տկարութեան եւ անարուեստութեան հասանել ի վերջ քաղցրաճաշակ եւ քառայլոս աղբերս աստուածախաւս Սուրբ Աւետարանս, Զեռամբ յողանմեղ եւ անխմատ, սուտանուն Դաւիթ եպիսկոպոսի, ի դառն եւ ի չար ժամանակի, որ Հանգիստ ոչ կայր աշխարհի, որ զրով ոչ կարեմք պատմել: Գրեցաւ երկրիս Բասենու, ի գիւղն, (որ) կոչի Մատս, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Ոսյի վանեացս, ի կաթողիկոսութիւն Տէր Գրիգորին, Եպիսկոպոսութիւն սուրբ ուխտիս Տէր Ղազարին, Թազուորութիւն Սուրբ Մուրատին, ի Թուականիս Հայոց ՌԼԳ (1584), որ յայսմ տարոյս զնաց Ճարհատ փաշայն ԳՃՌ (300 000) Հնծիլայլաւաւք ի վերայ Երեւան քաղաքին, փախոյց զտէրն, որ նստեալ էր անդ՝ Մահմետխանն, եւ շինեաց անդ նորայ Հինս բերդ մեծ եւ զարմանալի, որ ըսգում եկեղեցիք, խաչ եւ տապանք քակեցին, եւ քարն ի բերդն տարան, քրիստոնէից ազգս ամէն թալանուցաւ, որ առաջ քան Հասանել փաշային ի քաղաքն Երեւան, Թալալ ազդն արձակեաց ի վերայ քրիստոնէից ազգիս, որպէս գայլք ի վերայ ոչխարաց, զշեցին տարան մինչեւ Գանձայ ի Հետ իւրեանցն եւ անդ թալանեցին, բազումս սպանին եւ լալումս զերեցին: Եւ ես անարժ(ան) դժողս անդ թալանած, փախստական եկի եւ գրեցի Սուրբ Աւետարանս յիշատակ Սարուբէկին եւ ծնաւդացն Հաւրն Ստեփանին եւ մաւրն Անային, եւ եղբարցն Կիրակոսին, Աւրղուբէկին, Տաւնայրէկին եւ Սարուբէկի կողակցին Սիրայիսթունին, որդոցն Աստուածատուին, Տէր Կարապետին, Մկրտչին, զստեղացն Ոսթունին, Մարգարտին, Կիրակոսի կողակցին Եղիսաբեթին, որդոյն Աղիգրէկին, զստեղն Ալամիկին, Վարդէլազին, Աւրուբէկի որդոյն Միւրեթին, եւ ամենայն

արեան մերձաւորացն, կենդանեաց եւ ննջեցելոց, ամէն: Ով լուսեւրամ դասք քահանայից, որ Հանդիպիք Սուրբ Աւետարանիս, յիւնցէք եւ լիսկատար սրտիւ Աստուած ողորմի ասէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեացի իւր միսանդամ զալրստեանն, ամէն: Դարձեալ յիւնցէք Աստուածատուրի կողակցն Նանէն եւ որդոյն Ալօբանբէկին, զստեղն Ուղիտային, ամէն:

Գրեցաւ ի ընդիւր աւրինակ: Աղաչեմ դձեղ, ով Հանդիպողք, յիւնցէք մեղաւոր Դաւիթ դժոյս եւ զծնաւդսն իմ եւ Աստուած ձեզ յիշէ: Դարձեալ յիւնցէք զԲաղայ տատն եւ զիւր որդիքն Վարդէորն, Աստուածատուրն եւ Հանգուցեալ Տէր Սարգիսն, որ լազուս աշխատանք արար կերակրելով եւ սպասաւորելով, զիւր վարձն Աստուած բարին պարգեւէ, ամէն: Դարձեալ յիւնցէք զիմ աշակերտ Գրիգոր սարկաւազն եւ Աստուած ձեզն յիշէ իւր երկնից արքայութեանն, ամէն:

Յա. Յիշատակ է աս Սուրբ Աւետարանս Դովթաթարթաւ:

242. Դարձեալ յիւնցէք ուստա Բաղրամս, եւ Մատուրն, ոսպն Ռէշայտուրն, Յարութիւն, Իսայիսան, նորայ ծնողն՝ Դադիկն եւ ուր կողակցն՝ Մարինայ Շալուկն եւ ուր ծնողն՝ Դաւան, ուր տղայկից Սապիխան, եւ ուր ողորմի ասէք, ամէն: Գրեցաւ Թունի փոքր ՃՄԶ (1771), Նաղար Ժումս:

243. Դարձեալ յիւնցէք ի Քրիստոսն զվերջին ստացաւ Սուրբ Աւետարանիս՝ զԹալալ Թեղանն, եւ զՀայրն իւր Թալայ Աստուածատուրն, եւ զմայրն իւր Մէրանն, եւ զՀօրեղբայրն իւր Հանգուցեալ ի Քրիստոսս սարունք Ամայն, Թալալ Սուրբանունն, Նաղարն եւ կողակցն իւր Ոսթափարի եւ զորդին իւր պարոն Յովանէս, որ մանուկ տիւօք Հանգաւ եւ ի Քրիստոսն, յիւնցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, Աստուած ձեզ եւ մեղ ողորմեացի իւր միսանդամ զալրստեանն, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս... Թուականին ՌԿԻ (1618):

244. Յիշատակ է Սուրբ Աւետարանքն երկնայթիւնի եւ քաղալդունաց երկից երանեալ սրբազան եւ սրբայնուէր աստուածաբան Եգեկիլէ վարդապետիս: Յիշատակ է ի Թիլէ ՌԻՃԼ (1781), մարտի ժի: Տվի Եովանուայ եկեղեցին:

93

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ՄԱՄԵՆԱԿԻՐԿԻՉ 478, գգ. (7) 81

ԿԵՂԻ (ԽՈՐԶՈՒԿ)

ቡረዓ (1584)

ԹԻՐԹԻ՝ 168: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻ՝ 28 X 10:
ՍԻՆԿԱՅ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՄԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՅԻՄԵՆ,
22 X 7.4: ՏՈՂԻ՝ 28: ԿԻՐԹԻ՝ քաճախեայ բազը:
ԶՄԻ՝ բարձրգիծ: ԹԱՆԱԼԻ՝ օւն և մոգ շաքամակի:
ՄԱՐԿԱՐԱՄԻ՝ կարճեր, ամենայն քչիմազեր: ՊՈՏ-
ԿԵՐ՝ ԱՆԵՏԱՐԱՄԻՅԵՆԻՐԻ՝ 2բ, 49բ, 80բ, 137բ,
ՍԻՆԿԱՐԻՄԻ՝ 3օ, 50ա, 81ա, 138ա (բարձր էլ ամե-
նաշալ): ԼՈՒՍԻՆԱՍԱՐԱՄԻ՝ բաւական բառով, կար-
միր և կապպոտ ամենաշալ ծաղիկներ: ՍԿՋԱՐԱՏԱՐԻ՝
կարճեր երկնաքաղաք: ՊՈՒՆԱՐԱՄԻ՝ մեկական ջրեք-
բազը սկզբից և վերջից, գրաւած վրացիերէն տառե-
րով: ԿԵՆԱՐ՝ կաշտեպտ տախտակ, ՍԵՐՅՈՑ զախտակ
կտես, զաճուճեալ: ԱՋԻԻ Խժմոճ և կապիչներ:
ԳԻՐԻՑ՝ Սաւառ: ՏՆԻՒՂ ԳՐԻՄԻԹԵԱՆ՝ Խորճակ քր
Է Կերի: ԺՄԱՄԱՐԱՅ ԳՐԻՄԻԹԵԱՆ՝ ՈՂԿ (1684),
ԴԱՍԱՐԻ՝ 2մ, 78բ, 132ա:

ՄԱՆՈՐԱԹԻՒՆ. Ջնադարը զատ է պահուած: Աւետարանի թի՛ գրչւթիւն եւ թի՛ զհղադրական բաժինը շատ խազ է: Ենացող կնի՞ աւետարանը պահուում է: Ունի ռամատուտ նախադարձութիւններ: 17, 58 եւ 107 հրիթիւնի են ռամարաւախանաւ. գտւածութիւնի բնդհանութիւն թիւնից զմայ, հայտ: 198:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

181_p—182_p. $\phi_{mn,p} \dots$

Ըստ այժմ եւ ես նկարեցի
 Ներտոգազկան քանկս ի Բայաւի,
 Եւ գաւառիքին բանայսիրի,
 Եւ քարեմխոյ ընթերցողի:
 Յարմար յիշման զիս արժանի,
 Անտուածատուր մեղաւ ի լի,
 Անք ապուրիւք արժանի,
 Առ ոտս անկեալ ձեր ողբալի,
 Աի դուք մակե՛ք Բայ իս արի,
 Սալմոս տողո ի գիշերի,
 Աի քողալութիւն իմն պարգեւի
 Յատաւայծիր Տեառնէն ձրի,
 Նայ ի ծնողացն ի քարի,
 Որ ի ժողովս եմ միտ յերկրի,
 Մոխթեմք գՏԷրն ամենաղմի,
 Յարաւսունելայ ժամանակի-
 Այլ ի եղբարցն իմ ըստ կարգի.
 Նախ վնեաղոյն Տեառն ըստ մեծի,
 Այսա ստացող այսմ տանի,
 Որ Աւետարան յորդարէի:
 Յիմէն սակաւ քանս այս լիցի,
 Պատեառ քարի յիշատակի,
 Միշտ յիշատակ սա եղիցի,
 Այժմ ի յաւուրն ապագայի:
 Թողուլ զյանցանս որ ի մարմնի,
 Կարգել ի դասս երեսնակի,

Նաեւ համարցաւ ամենայնի,
Մեծազնայից եւ որք հեռի,
Որք հօտաւ(ն) Տառն Յիսուսի,
Տէր համարեւ ռադարմացի,
Եւ նմա փառք յեկեղեցի,
Ընդ Հարւ Հագոյն ընդ ձմաւարտի,
Յետեւ այժմայեւ եւ միշտ էի,
Եւ յաւիտեանս յաւիտեանի:
Արդ, եղև զտա գրչի,
Որ Ամաւարան վարդ փքըքի,
Ի ֆառաֆա իօրծնուկի,
Որ Կնչի անուն էրչի,
Ընդ հովանեաւ Սուրբ Սարգսի,
Եւ որքայ նառա Մարտիրոսի:

Աղաչեմ զձեզ, ով դառե քահանայից, յիշեցե՛ք ի Քրիստոս զանաբա՛նս դրի՛ն ի զՍարգիսեան ի զԱստուածա՛տուր սարկաւա՛նքն եւ զմահճա՛սի Տէր Սաղաքե՛ան եւ զմայրն իմ զՍարիա՛մն եւ զեղբայրն իմ զԱբե՛միէլէ սա-
րկաւա՛նքն եւ զկողայկի՛նքն իմ զԻմանդաա՛նս եւ զաւա՛ք որդի՛ն իմ զՍարգիսն, որ Հանկօ ի Բարեւո՛ւմ զձեզ սաւաւ լայա՛դին, զոր Տէր Աստուած զհօգի նոցին:

Արդ, եղև աւարտ Սուրբ Աւետարանին
 ի թխականից Հայոց ՌԻՀ (1684): Աղայեմ
 զմեզ անմեղադիր լիբուել սխալացաց սորա
 զի կար մեր այս էր: Դարձեալ աղայեմ
 զմեզ, ի շնչեցէ ի Քրիստոս զհոգեւոր եղ-
 րայցն ի զՏէր Կիրակոսն եւ զեղբայրն իւր
 զկաթապետն եւ զսուրպարոնն եւ զմայրն
 յաթեանց զՄուրափթն եւ զհողակիցն իւրեանց
 իւրեթեանցիալան եւ զփուհարն եւ զմարն, որ
 Հողէքբարձու եղեւ ի զբէր Սուրբ Աւետարա-
 նին, զոր Տէր Աստուած անշինջ յիշատակ
 արասցէ եւ զրէ ի դպրութիւն կենաց:
 Հայր...

182ր. Դարձեալ յիշեցէ՛ղ Մալապոզն եւ
զկողակիցն իւր Դշտունն եւ Ղորգին իւր
կաւճիկն, իսասաթան եւ զ(Հ)արն իմ Մա-
րուքէն եւ զմարն իմ Բէկիջանն. Թվական
ԹԿԵ (1616) :

Դարձեալ աղաչեմ զձեզ յիշեց (էջ) Աղա-
մաթն եւ զգոռատրն իւր Լէւիիաանն եւ որ-
դիւն Նովաիւն (վերջին երկու բառերը եւ մի
այլ բառ ցմբուած) . Յիմն ՌշԴ (1645) :

Դարձեալ Ազայմաթն, կողակիցն իւր
Իրիջան, Ուղիղէն, Նանաջան:

183թ. Ես Մխիթարս առայ Սուրբ Աւետարանս, առայ Ազրումու Տէր Մերսոբից իմ հայաւ վաստակոց ոմից :

94

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափոքիկ 59, գգ. 18)

ՌԼԴ (1585)

ԹԵՐԹՔ՝ 235: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 31 X 21: ՍԻԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԱՄ, 25, 2 X 7, 5: ՏՈՂՔ՝ 21—24: ՆԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ բաղրաբեր, շատ խոշոր, տղեղ, ամենամաշիկ և ամբարձ: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ ամենաշակու տղեղ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 73բ, 117ա, 188ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԿԱՐԴ՝ մի քանի հատ իմը—քաղ տղեղ մեկը: ԹՂԹԵՍՑ ՊԱԿՊԱՆԱԿ՝ սկզբում Յալսմաուրբից 1 և 2 քերթերը, բաղրաբեր գրուած: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Յերսից կարմիր մետաքս կտորով ծեփած, երկու կողմի տախտակներն էլ կտորուած: ԳՐԻՉ՝ Յովնանի եպիսկոպոս: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՍՆ՝ ամյալ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՍՆ՝ ՌԼԴ (1585): ԱՏԱՅՈՂ՝ Յովնանի եպիսկոպոս: ԳԱՏԱՐԿ՝ 3, 72բ, 73ա, 187բ—Բ սիւնակը:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— 101-բ կաթից պոկուած է: ՅԻՆԱՄԱՐԱՆԵ ևս պոկուած է կաթից: ՁԵՆԱԿԵՐԸ վատ չէ պահուած: 4ա—72ա՝ Մատթեոս, 73բ—118բ՝ Մարկոս, 117—187բ՝ Ղուկաս, 188—234ա՝ Յովնան: Եւ Նախադրութիւններ և ցանկեր չկան:

ԹԵՏԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

234ա. Փառք...

234բ. Հստ այսմ աւրիանիկ փափաքեալ եղև աստուածայինսն Սուրբ Աւետարանին պատուական Հայրապետն Յոհանէս եպիսկոպոս և ստացաւ դրել իւր յիշատակ իւրն և ծնաւոյց իւրոց Ղարիպպին, Բեկիթաթունին, իւր քուրդ Մարտիկին, Սուքանին, իմ: Դարձեալ յիշեցէ՛ղ զհեղաշոգի, աղքատաւէր և իմաստուն իմ եղբարն Սիւրիպիդին, Սարգիս, իւր քուր Գուլիշակը: Դարձեալ յիշեցէ՛ղ իմ եղբայր որդին Յոհանէս եպիսկոպոս, որ աշակերտեցաւ վարդապետ եղաւ, իւր եղբարն Սարգիսին, Ապուլ Վարդին, իւր մարն Արծուանին, Նիքաիին և Թուռուն, Ղարիպպիին, Յոհանդիգին, դեռայրուս Աստուածայտուրին և մարն Մարկին, Դարձեալ յիշեցէ՛ղ զհեղաշոգի Միւրիման, Մամիկ, Աղյանալիպաշէն, Մովսէս:

Դարձեալ յիշեցէ՛ղ զՍիւրիկ, Բաշայտուր, Թուխան, Բարինտուր, Գուրուն, Թուրվանդէն, Շաղարէն, Ոռցիկ, Յակոբ, սարկայվաք Մաթոս, Պապուկ, դեռայրուս Առաքել, իւր մարն Նուրիթաթուն: Դարձեալ յիշեցէ՛ղ հեղաշոգի աղատըստէր և իմաստուն իմ վարդապետ Տէր Յովանէս եպիսկոպոս: Յիշեցէ՛ղ Յոհանէս սուտանուն, ձեռամբ սուտանուն Յոհանէս եպիսկոպոս, միայն զանունս իմ և դործով թարուր ամենայն բարեաց, որ վեցեկի դիմոքս մեղուցեալ եմ և ի իմ ամենայն չարաւքս, աղանձեղ զձեզ զհանդիպողդ յիշման արժանի արարէ՛ղ և Աստուած զձեզ յիշէ իւր միւսանգամ պալատեան, ամէն: Թուվալանութեան Հայոց ՌԼԴ (1585), Ուռուն եկաւ Կարու Երբվան շինից. շատ աշխարհ աւերեց, զրեցուց, ջարդեց, դժար ժամանակ հասաք, փաղաք դեռացաք Բասնէ և տարի կեցաք, Ոթմանցին երեկ, մեր աշխարհ առաւ ու շինեց... (վերջը չկայ):

(Ներքեւում երկու տող անվարձ նստրգրով գրուած է). Աստուած աւրհնէ Սինան, Շարան Ը (8) շահի պարտը (տւ)ից, Աստուած աւրհնէ Սինանի որդի Շարան Դ (4) Փլորի:

72ա. Ձեզաւք տառապեալս Յոհանէս եպիսկոպոս յիշեցէ՛ղ ի մարգափայ աղաւթէ՛ ձեր և Աստուած ձեզ յիշէ ի միւսանգամ դալատեան Գրիստոսի:

4ա. Նկարեցաւ Սուրբ առաքելադորձ Աւետարանս ձեռամբ Յոհանէս եպիսկոպոսի Հոռոմոսի վանաց: Նեղ, դժար ժամանակ փախաք դնացաք Բասնէ: Կարս շինեցին ի թլին (Ռ)ԼԱ (1582):

187բ.

Ի դառնութիւն ժամանակին,
Ձկայ պատիւ գրոց կարդացողին.
Սեբմ ցամաքիւ էր աշխարհին,
Ձկար հետեւող գրոց բանին:

95

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին 566, (21)]

ԽԱՆՄԱՅ ՔԻԹՈՅ ԳԻՒՂ (ՂԱՐԱՎԱ ԵՐԿԻՐ)

ՌԼԵ (1586)

ԹԻՐԹՔ՝ 308: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹՔ՝ 21 X 15,8: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՐ, 16 X 5: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԹ՝ ԽԱՄԱՅԱԿ ՔԱՅՐ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ քաղաքի: ՋԱՐԳԱՎ-ԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԵՐ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 9ր, 94ր, 146ր, 236ր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 10ա, 95ա, 148ա, 237ա: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ ռուբր: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐԳ՝ գլուխգնդ ծաղիկներ: ՍԿՋԱՐԱՅԱՆ՝ կարմիր: ՄԱԳԱՎԱԹԵԱՅ ՊԱՆԱԿ՝ սկզբից եւ վերջից մէկտեղմա քերթ, ԵՐԿԱՅԱՐԱՎ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ՝ վրան 8 հատ տղամեղ քեւեռ, ՅԵՐՍԵՐ կարմիր մետաղ: ԳՐԻՉ՝ Ազարիա: ՏԵՂԻ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ՝ ԽԱՄԱՅ ՔԻՅՈՅ ԳԻՒՂ (Ղարաւա ԵՐԿԻՐ): ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԼԵ (1586), ՍԱՅՈՐՂ՝ ՏԵՂ ԱՎԱԿ: ԴԱՅԱՐԿ՝ 2—8ա, 94ա, 148ա, 308ա, 307, 308: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ:

ՅԻՇԱՅԱԿԱՐԱՆՔ

304ա. Փառք... որոյ ցանկացող եղեալ բարեմիտ եւ ողբախոհ Տէր Աւագի եւ կողակիցն Սաւադուրի եւ ստացաւ զայս ի վայելաւն անձին իւրոյ: Փասն որոյ ետափափագ ըղձին իւրոյ ստացաւ զգանձն աստուածային յիշատակ իւրն եւ բարի ծնողաց իւրոց Յոսիանային, եւ մաւրն եւ յԱւրամայկին եւ որդոցն Թանկին եւ ամենայն յարեան մերձաւորն յիշեցէ ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ, Մատուրին:

Արդ, դրեցաւ ի յերկիրս Ղարաւայ, ի գեաւղս Խանայ Քիթոյ, ի Թաւառորութեան Իսայեի մերձին եւ Հայրապետու-

թեան Տէր Թուայ եպիսկոպոսին, ընդ Հոսիանեաւ սուրբ եկեղեցոյս, որ է անունն Աստուածածին, ի քահանայութեան Տէր Մաթէոսին, Տէր Սարգսին եւ Տէր Գրիգորին, ի տանուտէրութեան Ջաւարայ քեւի:

Արդ, աղաչեմ զձեզ, ով սուրբ քահանայ, որ Տանդիպի ի սմ կարգալով կամ աւրինակելով, յիշեցէ ի մաքրափայլ յաղթս ձեր զստացաւ սորա Տէր Աւագն եւ մեզ մեղաօր Ազարիայ գրիչս, Հոր իմոյ Բէկլարին եւ մայրն իմ Հագարգուլ եւ ամենայն արեան մերձօրն իմ յիշեցէ ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն: Յիշեցէ Խանդուլին, որ բազում կերակրեաց մեզ:

306բ. Վերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս զԽօյա Փիլիէրոի, որ ստացաւ զայս ի Հայալ վաստակոց իւրոց, յիշատակ բարի Հոպոյ իւրոյ եւ ծնողացն խօյալ Ամիրխանին, Թարխունին եւ եղբարցն Բաբաքին, Խաչատուրին եւ քուրդն իւրտին, Աւրամին, Փիլիպին եւ կողակցն Աւրամին եւ զօակ իմոց Հանգուցեալ ի Քրիստոս Աստուածատուրին, Թարխունին եւ զաստուածապարզեւ մնացեալ զակաց իմոց Պետրոսն, Մարիամին, Զիլակին, Սոլթանփաչին եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց կենդանեաց եւ Հանգուցեոց, ամէն: Եւ եղբորդին Մկրտչին, Յովանէսն, Ամիրխանն, ամէն: Թուականութեանս մերում ՌԼԵ (1586):

96

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփանոս Եկեղեցի 471 (1)]

ԳՈՄԱՅ ՎԱՆՔ (ԲԱՂԵՇ)

ՌԼՁ (1587)

ԹԻՐԹՔ՝ 322: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹՔ՝ 18,8 X 14: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՐ, 12,5 X 3,9: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԹ՝ քաղաքի: ՔԱՅՐ: ԳԻՐ՝ քաղաքի: ՋԱՐԳԱՎԱՆՔ՝ կարմիր, դեղին եւ կաշեպատ գլուխ ծաղիկներ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, մետաղաքն ու լուսամբն զգծից կարմիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ տրւումնակմ 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ,

14ա, 15բ, 16ա, 17բ, 18ա, տետրաքնինք 30բ, 107բ, 161բ, 248բ: ԽՈՐԱՆ՝ 19բ, 20ա, 21բ, 22ա, 23բ, 24ա, 25բ, 26ա, 27բ, 28ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 31ա, 108ա, 162ա, 249ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐԳ՝ կամայ, կարմիր, կաշեպատ եւ դեղին ծաղիկներ: ՍԿՋԱՐԱՅԱՆ՝ կարմիր ԵՐԿԱՅԱՐԱՎ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ներքից մետաղաձմամ կարմիր կտոր, տրւումնակ,

եւ ի նեղ ժամանակի, որ դրով ոչ կարեմ պատմել զյարն ի ձեռն այլազգաց: Յիշեցէք դիտ անարժան Դաւիթ դժոյս եւ զծնուդսն իմ, չայրն իմ Քէշիկն եւ ժայրն իմ Հանգուցեալ Փեանդէն եւ միւսն մայրն Քաթունն, որ դրոյս զբերն Հանսպաղ մեղ սպասաւորէր եւ կերակրէր, եւ եղբար իմ Յովաննէսն եւ Հանգուցեալ եղբարքն իմ Մկրտիչ սարկաւադն, Սարգիս սարկաւադն, եւ քուերքն իմ, ամենայն արեան մերձաւորքն յիշեցէք եւ լիակատար սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք: Խոշորութեան եւ սխալմանց դրոյս անմեղադիր լըրուք, որ ես թալնած է, աւտարութիւն եւ միտքս մոլոր, օր աւուր մեղ կերակուր ինքն միայն Աստուած պատրաստէր, որ տուողն է ողորմութեան, ապաւն տնանկաց եւ պարզեւիչ բարեայց Հոգեւոր եւ մարմնաւոր: Աղաչեմ զհանդիպողդք, որ զիս ուտանուն Դաւիթ դժոյս յիման արժան առնէք, պարզեւատուն Աստուած, որ նայ ինքն պարզեւէ ձեզ յիշողացդ եւ մեղ յիշեցողոյս յերկնից արքայութեան եւ նմայ փառք յաւիտեանս ամէն:

Ջվերջին ստացողս Սուրբ Աւետարանիս, որ ստացաւ զսայ ի Հայալ ընչիչ իւրոց յիշատակ Հոգոյ աստուածասէր զպարուն Սիմէօն եպիսկոպոսին եւ ծնողացն Մէլքոնին, Մարինին եւ եղբարքն Գասպարին, Կիրակոսին, Կարապետին, Ըստեփանոսին, Դաւարին, մեծ պապին Ստեփանոսին, կողակցին Շնուհորին, մաւրէ պապին Յարապիին, կողակցին Յաննային, որդոցն Տէր Միխիթար կրնա-

ւաւորին, Մկրտչին. աղաչեմ զձեզ, ով դասք ջահանայից, կարդալով կամ տեսանելով կամ յաւրինակելով կարդացէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն: Ես Դաւիթ եպիսկոպոս ծախեցի Սուրբ Աւետարանս, Ա Մատոց եւ Սաղմոսարան մաքաղատ դավանեցի Տէր Յովանէս երիցին, զնացի թվին ՌԼԹ (1690), Հարսնեբուն Դովաթին, իւր զստեբացն Քանիկին, Հոբիսիմին, Գուհարին, Ղեւաբոյս զուակացն Միխիթարին, Մկրտչին, Ֆէրիխանին, Գուլստանին, կարդացէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Արդ, էր երեսս անկեալ աղաչեմ զձեզ, ով չայրք եւ եղբայրք, որք Հանդիպէք ի սմայ կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեալիք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս զմահափ Սարգիսն եւ զչայր իւր Միրզաշանն եւ զմայրն իւր Ուստիանէն եւ զեղբայրն իւր Վէլիշանն եւ զկենակիցն իւր Աղլյան եւ զուստրն Ոսկիատարին եւ զորդիքն Վելիշանին, Սիմանն, Բարդաւն, օսարկաւազ Մկրտչին, ամէն: Ի թվին ՌԾԷ (1608), որ անկեալ էր Սուրբ Աւետարանս գերութեան ի ձեռն այլազգաց, տարան ի քաղաքն Համիթ. այս բարեմէտ այրս մահափ Ամիր Սարգիսն, առեց զսայ յիշատակ իւրն եւ ծնողացն, ամէն:

Ես մահափ Ամիր Սարգիսն տվի ըզՍուրբ Աւետարանս յիշատակ ի զուսն Սուրբ Էջմիածնայ, ի ձեռն Դաւիթ կաթողիկոսն, ամէն:

98

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Միքնտ 418, (11) 10]

ԵԱՌՍ ԳԻԻԿ

ՌԼԹ (1690)

ԹԵՐԹՔ՝ 243: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 23,2 X 17,5: ՄԻԿԵԼԱ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԼԵԻՄ, 16 X 7: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԹՔ՝ բարակեղ հատարակ թուղք: ԹԱՆԱՔ՝ ԵՒ, ԵԼԵՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ՆԱՄԵՆԱՆԵՐԸ՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՁԱՐՈՒՐՆԱՔ՝ կարմիր եւ մամուշակազգող գլանքեղ մեծաշաղկապ: ՊԱՏԵՐՆԱՔ՝ ՍԿԵՐՆԱՔՆԱՐՔ՝ 3ր, 74ր, 115ր, 117ր, 183ր: ՆԿԱՐ ԼՈՒՍԱՆԹՈՒՄ՝ 117ր, 179ր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 75ա, 116ա, 184ա: ԼՈՒՍԱՆԹՈՒՄ՝ ԳԱՐՔ՝ բարակեղ թուղք: ՍԿԵՐՆԱՔ՝ զարդեղ երկաթեղ թուղք: ՄԱՐՈՒՐՆԱՔՆԱՐՔ՝ ՊԱՏԵՐՆԱՔ՝ մեղակապ թուղք: ՍԿԵՐՆԱՔ՝ ինքն ինքնաշաղկապ: ԿԱՐՔ՝ կաշեղաւ տալտակ, զառնուեղ, երկա-

կերսի վրայ բառակապ կտորքերից կազմուած պղծի յաշ ունի եւ ճնշուածով զարդեր: ԳՐԻՑ՝ Առաքել զղեր: ՏԵՐԻՑ ԳՐԵՆՈՒԹԵՆՆԱ՝ Մոս գեաւ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԵՆՈՒԹԵՆՆԱ՝ ՌԼԹ (1690), ԴԱՏԱՐԱՔ՝ 2ա, 3ա, 183ա: ՎԻՃԱՔ՝ բաւարար:

ԵԱՌՈՒԹԻՒՆԻՒՆ.— Կարուած է 2ա-ի վէճիք, օրի վրայ եղեւ է փոքր եւ հարազատ յիշատակեալս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

115ա. Արդ, աղաչեմ զձեզ, ով Հանդիպողք Սուրբ Աւետարանիս, կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեցէք զանարժան Առ(ա)-

քն ղյոյրս եւ ծնաւոյն իմ վարդապետն եւ Մարտիանն եւ մէկ բերան ողորմի ասացէք եւ Աստուած զձեզ ողորմեսցէ իւր միւսանդամ դաստեանն, ամէն: Հայր մեր...

182բ. Արդ, յիշեցէ զհիւսն Մարտիրոսն եւ Աստուած ողորմի ասացէք ուղիղ արտիւ, որ Զ տարի ամէն մեղ զիբքի կողք տաշեր, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասէք:

239ա. Փառք...

239բ. Արդ, զրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ձեռեամբ տկար, անիմաստ, սուտանուն եւ անարեւոտ Առաքել ղյոյրս, որ միայն անուամբս եմ եւ բարի դործս ոչ ունիմ: Գրեցաւ սա ի Թվականիս Հայոց ՌԼԻ (1590), երկրիս Բասենոյ, ի զեաւից որ կոչի Մառս, ի Թալաւորութիւնն սուլթան Մուրատին, ի կաթողիկոսութիւնն Սուրբ էջմիածնայ Տէր Դաւթին, ի զաւն եւ ի նեղ ժամանակի զրեցաւ Սուրբ Աւետարանս, որ զրով ոչ կարեմք պատմել. ոչ ջրիտունէիցն դադարք կայր, եւ ոչ Թալաւորաց բարբոսութիւն, տեղացէ ի տեղ փոխեցայք եւ ի պանդոտութեան դրեցի եւ ոչ ի տեղ ունէի եւ ոչ դաս դարանք:

Արդ, երես անկեալ աղաչեմ զձեզ, ով դասք լուսերամ ջահանայից եւ որք ճանդիպէք ի սոյա կարգալով կամ տեսանելով, յիշեցէ զվարպետն իմ զՏէր Դաւիթ ահրեպիսկոպոսն, որ ի նմանէ առաջ զշնորհս, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրն եւ մաւրն Խաթունին եւ Աստուած զձեզ ողորմեսցէ իւր միւսանդամ զալքստեանն, ամէն: Արդ, յիշեցէ զԱռաքել զծողոս եւ զծնաւոյն իմ Հայրն վարդապետն եւ մայրն Մարիանն եւ եղբարքն եւ Հանգուցեալ եղբայր եւ քոյրն Խաչատուրն եւ Աղիզիպալէն յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած զձեզ ողորմեսցի արքայութեան, ամէն:

Ով ճանդիպող Սուրբ Աւետարանիս, կարգալով եւ կամ տեսանելով, յիշեցէ զՀերապետն եւ կողակից Անդրապատիւն եւ դուստրն Հռոմասիմէն եւ Աստուած ողորմի ասէք եւ Աստուած ձեզ ողորմի իւր արքայութեան, ամէն:

2ա. Սուրբ Աւետարանս յիշատակ է Տէր Յովաննէսին եւ որդուն Զաքարին եւ միուս որդուն Առաքելին, որ առ Աստուած փոխեցաւ իԸ (28) տայք: Ովանէս էրէցն եւ թոռին Գրիգորին (Անբռնի մտաից քնքքը կտրուած է):

2բ. Այս յԱւետարանս գրել ետ վարդան եպիսկոպոս, առաւ Շահապիղն կինն Սրջանխաթուն, որդին նորայ Պողոսն, Կիրակոսն յերետ վարդան եպիսկոպոս (մնացեալ մտաից քնքքը կտրուած է):

240բ. (2) զերջին ստացողս քորայ վարդան եպիսկոպոս, որ ըստացա ի Սուրբ Աւե-

տարանս ի Հալապնց իմոց, ի յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողացն, Հայրն իմ Մուրատն եւ մայրն Ուստիանն, Հոգեւոր եղբարն իմ Շահապիղն եւ իւր կողակիցն Խաթունճան եւ որդին Պողոսն, Գիրակոսն իշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ ի միւսանդամ զալքստան, ամէն: Տվաք զայս ի Սուրբ Աւետարանս ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին, ով Հանել ճանայ, Թէ եպիսկոպոս եւ Թէ՛ վարդապետ, Թէ՛ աշխարհական, ով Հանել ճանայ անիծեալ եղիցի մինչ ի դալուստ Քրիստոսի:

241ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս զՏէր Յովաննէսն, որ ստացաւ սոյ յիշատակ բարի Հոգոյ իւրոյն եւ ծնողաց իւրոյ Հօրն Զաքարին եւ մօրն Խաթունին եւ եղբարցն Ստեփանոսին, Դաւիթին, Առաքելին եւ Կարապետին եւ շէնցն Խաչապիղն եւ ալ քուերացն ամենեցուն, եւ Հօրեղբարցն Սիւսանին եւ ալ ամենայն արեան մերձաւորացն, կենդանեաց եւ նշնեցելոց յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ եւ մեղ ողորմեսցի յիւր միւսանդամ զալքստան, ամէն:

Դարձեալ կրկին անկամ յիշեցէք ի Քրիստոս ստացող Սուրբ Աւետարանիս զՏէր Յովաննէսն (ան) եւ կողակիցն իւր Բէկխօւթան եւ զորդիքն իւրեանց զՏէր Զաքարն արեպայն, եւ զփոխեալ որդին առ Աստուած Առաքելն եւ կողակիցն Աղայաօթան եւ զորդին իւրեանց պարոն Գրիգորն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի յիւր միւսանդամ զալքստան, ամէն: Հայր մեր որ յերկ...

241բ. Անիծած լինի ով որ այս ի դուռն Սուրբ Յովայծին Հանայ անիծայծ լինի:

242ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Մարգարէն, որ ստացաւ ի յարդար փաստակոց իւրոց յիշատակ բարի իւր եւ ծնողաց իւրոց Հօրն Քարմաղին եւ մօրն Արեւխաթունին եւ Հօրեղբարցն Տէր Աւետիսն, Մհերին եւ մեծ պապուն Ամիրջանին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց յիշեցէք եւ...

Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Մարգարէն եւ կողակիցն իւր Սուլթան եւ զորդիքն իւրեանց զպարոն Միղդասիսն եւ զդասեղն իւրեանց Յուրիփաչէն, Մարիամն եւ Հանգուցեալ Արեւխաթուն եւ զՇահաբէկն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի: Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն Մարգարէն եւ զեղբայրն իւր Մուրատիսն եւ կողակիցն Բարխօթան եւ զորդիքն իւրեանց Մաքարն, Նազարն եւ դուստր Խոռոմսիմէն եւ միւս Հանգուցեալ եղբայրն Կիրակոսն, յիշեցէք եւ Աստուած զձեզ:

Դարձեալ յիշեցէք զպարոն Մարգարէն եւ զքուերքն իւր Սալուկն եւ կողակիցն

Յոհանէան եւ զորդիքն իւրեանց Շահնա-
ղարն, Մկրտիչն, Աստուածատուրն եւ զՍրա-
պիոնն եւ զուստր Յանդուտն եւ միուս քոյրն
Գոյալն եւ կողակիցն Դարախան եւ որդիքն
Արքաւամ, Գրիգորն, զուստր Մարտուպն եւ

հանդուցեալ քուերքն Սուլթանշաղդէկն եւ
ղնանպարէն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի
ասացէ՛ք։

Ի Թուին Ռէնի (1628) ստացաւ դայ(ս)
Սուրբ Աւետարանս, ամէն։ Հայր մե...

99

ԱՒՏԱՐԱՆ

(Սանգիարաւմ գիւղի եկեղեցւում)

ԺԱ—ԺԲ դայր

ԹԵՐԻԺԻՒ՝ 313։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԻԺԻՒ՝ 29 X 23,
ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆՄ ՄԱՍԻ՝ երկսիւմ,
24 X 7,3։ ՏՈՂԻՒ՝ 21 եւ 17։ ՆԻԻԹ՝ Խատ քուզք։
ԹԱՆԱԲ՝ շաղմակի, որոշ մեծատառեր՝ կարմիր։
ԳԻՐ՝ Մեարդեան երկաթագիր։ ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 72ա,
233ա։ ՍԿՋՐՆԱՏԱՐ՝ Մարկոսի. Դուկասու եւ Յով-
նամու աւետարանների սկիզբը ծաղկագիր։ ԿԱՋՄ՝
Ա երեսը ամբողջացել արծաթապատ եւ անվանվում
(5 ալ, չորսը՝ կարմիր. միջիմը՝ կամայ եւ կլար,
ամբարացած մի օղակի վրայ։ Ունի չորս փոքր խաչ,
երկուսը ռոկեայ, մեկը ռոկեյքան եւ մեկն արծաթ),
Բ կազմի վրայ ունի մեկ խաչ երկու ծառիկով շղթա-
յով, կաշեծածի տախտակ, մերսից ճաշիշում դայամ-
ֆար։ ԳՐԻՑ՝ Պետրոս եւ Գրիգոր։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒ-
ԹԵՆԱՐ՝ ԺԱ—ԺԲ դայր։ ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—, 2ա—,
141ա—, 312ա— եւ 313ա—։ ՏԵՐԻ ԳՐՁՈՒԹԵՆԱՆ՝
անկայ։

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրի սկիզբը կորած է.
սկսում է զենաւ Յիսուս, որ անուանիցան Բրի-
տոս քառերով։ Գիրք պարզ է, Թուզթը՝ մաքուր։

1—36 նոր եւ աւելացել եւ զբուռն բուրբուրով,
իսկ 14ա—ից՝ Մեարդեան երկաթագիր։

71ր—Ի Բ սինակի վերում զբաւած է. զՋԻԱԻԹ
քանակ յիշելիք է Բրիտոս քառերի մեկաց
դասանը յԱրարէն ամենեցեւ։

Աւետարանների գրուիւնն սկսում են 72ա,
120ա եւ 233ա երեսներում։

141-ր կորած է եւ տեղը դրում տարբեր թղթից
դասարկ թերթ։

151-ի մէջտեղից մի կտոր կորում է։

Մարգարի վերջում կայ զՅարուցեալ Յիսուս,
իսկ Յովհաննու վերջում՝ Շիրք կոռն շնացելով։

ՅՈՒՅԱՆԱԿԱՐԱՆԻ

232ա. Որ կարդայք եւ կամ ընդարինա-
կէք զՍուրբ Աւետարանս յիշեմիք է Տէր
Բրիտոս զգծողս սորա զՊետրոս մեղուցեալ
եւ զծնաւզս իմ եւ ըլլամարէն եղբարոն
բոս հուլայ եւ բոս մարմնով։

Եւ զհոգեւոր եղբայրն մեր զմրատակէս
քանակայ եւ դամուսինն իւր (232ա) առ
Բրիտոս փոխեցեալ եւ Աստուած յիշողացդ
եւ յիշեցելոյն առ հասարակ ողորմեացի յիւ-
րում սոսկալի եւ յանաշտո դատաստանին եւ
նմա փառք յաւիտեանս, ամէն։

ԶՏոնիկ յաղաթս Զեր յիշեցէք զՄկայ-
տընցին (?) եւ Զօրավար քանակայ, որ յի-
շատակ ըզպա ունի ըզՍուրբ Աւետարանս.
որք յիշեմք եւ մեք զՏոնիկ եւ զիւր տղաքն,
եւ զիւր ննջեցեալն, ամէն, եւ զՍոնփանոս
ոսպիսն Մկայտնցի (?), ամէն, որ բարեւ
պարգեւեացէ աստ եւ հանդերձելումն։

311ա. Փառք ամենասուրբ Երրորդու-
թեան, այժմ եւ յաւիտեանս...

311բ. Ըստ յողնաշնն շնորհացն Աստու-
ծոյ, որ տուեալ են մեզ Բրիտոս քաղմաշա-
ւիդ են եւ ընթացք բարեղործութեանց եւ
տառաքինութեանց, որք կեցուցանեն զողին
մարդկան։ Ըստ որում որք ի քաղաքս ար-
քունական մտանը հանդերձեալ իցեն, յոր
կողմ եւ կամիցի զմիում պողոտայիցն բուռն
հարեալ, ի նոյն ձգիցէ աւթեփան։ Եւ արդ,
եթէ այնպէս իցէ որպէս եւ են իսկ, այսպ
չպարտին դանդաղել առ այս, որ կամիցին
հպիլ վասն հոգեւոր շահից առաքինու-
թեանց։ Յղրամբ ըղձացեալ ի սիրահա-
րուստ վսեմ Թարփաղպեանց երկնային ար-
հեստիցն հետեւեալ, եւ նրաւստս Պետրոս
զրիչ եւ ընդ նմին Գրիգոր մեղապարտ եւ
յողնամեղ եւ վերջին ի դրջաց գրեցաք
զՍուրբ Աւետարանս ի պարբառութիւն սուրբ
եկեղեցւոյ եւ ի Հերբումն եւ ի յաւաճումն
լեղեղովն դարացն եւ ի թշկուութիւն ամենայն
ախտածէտաց եւ ի բարեխաւսութիւն ստա-
ցաւդացն Սուրբ Աւետարանին հաւը վր...
(մնացեալը պակասում է)։

83բ. 1840 թվին ձեռնագրեցայ եւ ըն-
թեռնելով վերահասու եղէ զայս Սուրբ Աւե-
տարանին եւ Թուղ(թ) ք որին համայն տե-

յաց ի տեղ է կազմեալ, բայց գլուխը ի հարկաւոր է ուրան, Սաւնդիրա)բ(ա)ն, Տէր կարապետ Օհանեան:

171թ-ի եւ 72ա-ի լուսամբներում կամ ցնդում գրութիւնների հետքեր, որոնք այսպէս ու լրիւ չեն կարգացուած: Բայց մէկ անունները եւ ուրիշ ռաւե թուական, այսպէս՝

100

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Լուսաւորիչ 514 (2)]

ԽԻՋԱՆ

ՌԽ (1591)

ԹԵՐԹԻ՝ 303: ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 22,3 X 16: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-ՍԻՆ, 10 X 5: ՏՈՂԻ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ մագաղաթ: ԹԱ-ՆԱՐ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ քոյողքեր: ՋԱՐԳԱԳԻՐ՝ կաղալում ռոկեզոծ եւ կարմիր, քոյազգրեւ եւ զարդագրեր: ՊԱՏԿԱՆ՝ 9թ. 90թ. 145թ. 235թ: ԽՈՐԱՆ՝ 1թ-Յա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 10ա, ՈՒա. 148ա, 238ա, ռոկեզոծ, գե-դեցիկ: ԽՈՐԱԳԻՐ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐ՝ կաղալ, զարդ եւ դեղնաւուն զգծերից ծաղիկներ: ԼԿՅԱՆԱՅԱՆ՝ կարմիր երկաթագրեր: ԿԱՋՄ՝ կաշե-պատ տախտակ, մերսից դեղին եւ կարմիր գծերով մետաղեայ, զարդաւուն: Ա կաշի վրայ կա մետաղեայ դեղին մի խաչ, ուրիշ խաչմէ, հմաւոր: ԳՐԻՉ՝ ՓՈՔՐ Սարգիս Հեղամցի: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ երկգամ: ԺԱ-ՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՌԽ (1591), ՍՏԱՅՈՂ՝ ՓՈՒ-լատ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 0թ, 9ա, 88թ, 303թ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՆ.— Ջեռագիրք: Եւ պահուած. սկզբում կէս է վերջում մէկ հատ կապուած թերթ սեւի կցուած: 303-ը յետոյ է աւելացուած եւ գրուած: Կազմի վրայ գրուած է. ՅԵՂԱՄԱՐ Է ՄԱՐԻ ԱԵՏԱՐԱՆ ԽՈՐԱՆ ԿՈՒՄ ՎԱՅԷ Ե. ԻՐ ԿՈՂԱԿԻՆ ՈՒԿԻՏԱՐԱՐԻԿԻՆ Ե. ՈՐՈՅԻՆ ԿԱՐՈՆ ՍԱՐԴԱՐԻՆ, ԴԱՆԵՐԱՅԻՆ ՓԱՅՈՒՆ Ե. ԽԱՂԱՓԻՆ, ՈՐ ՆՈՐՈԳԵԿԻՆ ԹԻՎԻ ՌԵՄԵՐ (1703) ամբիւ: Ուրիշ ռոկեզոծ խորաններ, որոնց մէջ կան աւետարանացոյ առիւտներ:

ՅԵՏԱՆԱԿԱՐԱՐ

299ա. Փառք...

300թ. Ուստի եւ տեսեալ զտորայն անճառ փրկագործութեան խորհուրդ, բարի եւ հաւատարիմ տանուաւորն Հաճի Փաւլատն, որ հռապիսիք սիրով, յոճարակամօք եւ սերտ հաւատով ցանկացող եղեալ այսմ ծաղկաւաճ եւ վարդափթիթ կենսաւորն Մուրր Աւետարանին, եւ ստացաւ զսա ի յարգար վաստակոյ իւրոյ: Յիշեալ զբան մարդարէին որ ասէ. Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն, որ է եկեղեցի սուրբ: Վասն այն յուսոյն ետ գրել

«Ի Բաղնաթեան Հայոց ԶԸ (1259), ի յամանս փերովարու Ի...»:

129ա. Ես Բոյորանցի Տէր Ներսէս ԼԿԻ ի դուռն Սուրբ Յովանէսի ի թվին ՌՃԺԷ (1668):

(Նշել էջի վերջում կամ այլ ընդունած անուններ):

ԿՈՒՆԵՆԵԱՆ ԱՅԵՏԱՐԱՆ ԿԱՍՈՒՍ ՍՐԱԽԷ Ե. ԿԱՐԴԱՐԱՆԵՆ ԵՃԵԾԻՍ ԸՆԺԻՔ, ի պայծառութիւն սուրբ եկեղեցւոյ եւ ի վայելուածն յանկանց Սիոնի: Այլ եւ յիշատակ բարի հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց հօրն Հաճի Պաղին, մաւրն Հասանային եւ կողակցին Հաճի Խաթունիսիսին, եւ եղբարցն Սարգսին, Յովանիսին եւ Հաճի Սիւնանին եւ հոգեւոր որդոյն Հաճի Սիւնանին եւ հաւրեղարացն Եմբին, Քամալին, Եղորային, Արոյին եւ հօրեղբար որդոցն Հաճի Աւադին, Հաճի Լուսանին, Յոճայ Այոսին, Իւրայէին եւ Ղազարին եւ ամենայն ազգացն, յիշեցէ Եւ Աստուած ողորմի ասացէ Եւ Աստուած ձեզ ողորմի:

Արդ, որք ճաշակէք յամենաւատ սեղանոյն եւ վայելէք յաստուածային բուրաստանէն եւ հանդիպիք Սուրբ Աւետարանիս կարգալով կամ աւերինակելով եւ կամ տեսնելով, յիշեցիք ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յապօթս ձեր, առաջի անարին զենմանն ի Ժամ սոսկալի սուրբ պատարային եւ ի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ եւ բոր չաւատով մեղաց թողութիւն չայցեցէ յինկորեցի աստուածաւոր Հաճի Փաւլատն եւ զկողակցին իւր զՀաճի Խաթունիսիսին եւ զորդին զՀաճի Սիւնանին եւ զմայրն զԼիւսիսին եւ զամենայն մերձաւորսն, յիշեցէ Եւ Աստուած ողորմի ասացէ Եւ Աստուած ձեզ ողորմեցի յիւր միւս անդ...

Եւ արդ, ես յետինս ի կարգաւորաց եւ անպիտանս եւ անարժանս ի մանկունս սուրբ եկեղեցւոյ, բաղամեղս եւ անիմաստս ի վերս գրչութեան եւ յանցաւորս ամենայն պատուիրանացն Աստուծոյ, Փոքր Սարգիս Հիդանցի, սուտանուն քահանայ որ անուամբ միայն եմ եւ ոչ գործով:

Շնորհիւ Տեառն սկսայ եւ ողորմու-

թեամբ նորին կատարեցի զՍուրբ Աւետարանս ի մեծ Թուակնին Հայոց ի Ռ եւ Խ (1591), ի փոքրագրաջաք որ կոչի Խիզան, ընդ հովանեաւ սուրբ Է (7) խորանացս, Սուրբ Յարութեանն եւ Սուրբ Աստուածածնին, Սուրբ Յովհաննէս Մկրտչին եւ Սուրբ Ստեփանոս Նախավկային եւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին եւ Սուրբ Սարգսի Զաւրավարին եւ որդոյ նորայ Մարտիրոսին, ի Հայրապետութեան Սուրբ Էջմիածնայ Տէր Առաքելի եւ Սուրբ Աթոռոյն Կիլիկեցոյ Տէր Աղարայ կաթողիկոսի եւ մերոյս կաթողիկոսութեան Տէր Գրիգորիոսի եւ ի Թաղաւորութեանն Տաճկացն Սուլթան Սուրառ Խոնդաբարին եւ ի մերոյս պարնոսութեան Միքայասանին, ի դառն եւ ի նեղ ժամանակիս, յորում նեղիմք ի սոյլ եւ ի (ան)աւրինաց, զոր Տէր Աստուած պահեսցէ զտառապեալ ազգս Հայոց յամենայն Հնարից եւ փորձանագջ չարին, ամէն:

Արդ, աղայիմ զամենեան զմանկունսդ սուրբ եկեղեցոյ, զի որ Հանդիպէ՛ք տեսութեամբ Սուրբ Աւետարանիս, զաւելորդն բառնայք եւ զպակասութիւնն լնուք եւ խոչորութեանն եւ սխալանացն անմեղադիր լինել, զի կար մեր այս էր: Վասն որոյ երես ի դետին դնելով աղայիմ զձեզ, լի սրտի եւ բոլոր Հաւատով անարժանիս Հիզանցի մեղաւոր Սարգսիս Աստուած ողորմի ասացէ՛ք եւ մեղաց թողութիւն Հայցեցէ՛ք իմ եւ ծնողաց իմոց Տէր Սարգիս քաջ եւ արի վարպետին եւ Խանութիին փոխեցնելոցն առ Քրիստոս եւ եղբարցն իմ, Տէր Մարտիրոս վարդապետին, որ յայսմ ամի եկաւ ի սուրբ քաղաքէն Նորաաղծմայ. եւ Յովսափանի եւ իմ բարցն Հռիփսիմին, եւ Նփորոսիին եւ Ոսկէհատին եւ իմ եղբոր կողակցին, Աղաքէ-

կուն եւ որդոցն եւ դստերաց նոցին Տէր Գրիգորիս քարտողարին եւ Իգնատիոսին, Աննային եւ Նիխարեթին եւ զաւակացն իմոյ Յովհաննէս սարկաւադին եւ նորարողոջ Կարապետին, որ յայսմ ամի պարպեանաց Աստուած եւ Հռիփսիմին եւ մեծ պապուն իմոյ Կարապետ քահանային եւ Բնարին եւ միւս Հոգեւոր պապուն իմոյ Վարդան քահանային եւ Մանուչակին, այլ եւ որ ի վերայ անարան զծողին աշխատանք եւ երախտիդ ունեն թէ Հոգեւոր եւ թէ մարմնաւոր, յիշեցէ՛ք եւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի յիւր միւսանգամ դալուստն, ամէն:

303ա. Զվերջի ստացող Սուրբ Գրոցս յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զիսոյս Վալի եւ զԾնողն իւր զԱռաքելն եւ զԽալաֆն եւ զորդիսն իւր զՍարհատն եւ զԱստուածատուրն եւ զկողակիցն Մովսէրն եւ զդատերսն իւր զՈսկի, զԵնուանն եւ զՄարիամն, Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զԽօյս Սահրատն եւ զկողակիցն իւր զԴուլփարի եւ զորդիսն իւր Յոհանն եւ զԱստուածատուրն, զիսոյս Վալի եւ զՍուրբ Երազն եւ զդատերսն իւր զ(Ս)ովսէրն եւ զՍովսէրն, զԵնթերն եւ զԵղիսարեթն եւ Նդատիսն:

Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զԵնուանն եւ զորդիսն իւր Աբգարն եւ զԳրիգորն, Կրկին յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զՏանդուցեալ խօյս Վալի եւ զԵղեցեակտեսն եւ վայելաւասակ մանուկն պարոն Սահրատն եւ զորքն իւր Թաղուհին եւ զԽալաֆն, որ ետուն նորոգել եւ կալով Սուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրեանց եւ իւրեանց ծնողացն, Տէր Յիսուս ընդ երկայն աւուրս պահեսցէ յամենայն չարէ. Թիւ ՌժԾԲ (1703), ապրիլ Իէ եւ Ադամ Զ, ձեռամբ Տէր Մկրտչի: Վերջ:

101

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Սանգիբարամ գիւղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցում)

ԲԱՂԷՇ

ՌԵԱ (1592)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 271: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 17,2 X 13,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՐԷՄ, 13,4 X 4,2: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻՒԹ՝ ԲՈՂՔ: ԳԻՒ՝ ԲՈՂՔՈՒՐ: ՊԱՆԿԵՐ՝ տըրնալամ՝ 2բ, 3ա, 4ա, 4բ, 5ա, 5բ, 6ա, 6բ, 7ա, աւտարամիքն՝ 13բ, 86բ, 132բ եւ 210բ: ԽՈՐԱՆ՝ 7ա, 8աբ, 9աբ, 10աբ, 12ա: ԿԻՄԱՆՈՐԱՆ՝ 14ա, 87ա, 133ա եւ 211ա (Աւտարամիքի սկզբներում): ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբում առաջին աւ գլխագիրը կարմիր: ՈՒՍԱՆՈՒՄԱՐԻՔ՝

շատ բաւագրգիւր, իսկ 17բ-ում Յովհաննէս Մկրտչի պատկերը, 138ա-ում հովտի պատկեր, 205ա-ում Յովսէփ Արեւաբացի, Յոյն մասն 130ա-ում, իսկ 84ա-ում իւղաքեր կիւմ: ՍԿՋՐՆԱՍԻ՝ Մտաբեռնի Աւետարանի սկզբում երեքտալագիւր, միւսներ՝ կեանքամագիւր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Ա երեսին տկամտալու խաչ, արծաթադարձ անկրկնեւ: Բ կազմի վրայ փռք արծաթեայ խաչ եւ երկու հատ եռաճիւղ շղթա՝ մերսիք՝ հին մալիշում կաւ: ԳԻՐԶ՝ Սարգիս

հասնայ: Տեղի ԳԲՁՈՒԹԱՆՆ՝ Բաղէշ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳԲՁՈՒԹԱՆՆ՝ Ռեւ (1592) ՍԱՑՈՂ՝ Վարդառ Խոյսկոպտ Բաղէշցի: Վերջին տաղանգ՝ Խուլապաշէ: ԴԱՍԱՐԿ՝ 1ա, 12բ, 13ա, 131ա-ի Բ սիւնակը, 206բ, 271բ: ԵԱՂՎՈՂ՝ Մարտիրոս: ՎիճԱԿ՝ լաւ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրի 23 Թերթն ամբողջապէս սրբէ թղթից է եւ տարբեր ձեռագրով:

Ձեռագրի զէրը պարզ է, Թուրք գեղեղայն, Թերթերից ոմանք ցնցակէր. այժմ պահուած է Խաժըսով:

ԵՒՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

267բ. Փառք անըսկողքեական...

268բ. Արդ, գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի չաղաքս Բաղէշ, ընդ չովանաւ Սուրբ Կիրակոսին եւ Կարմարկ Սուրբ Նշանին, որ Թաղեալ էր արեամբն Քրիստոսին: Եւ ես, անարժան սուտանուն ջահանայս Սարգիս, ի յանգ եւ ի յաւարտ հասի զՍուրբ Աւետարանս ի Հայրապետութեան Տեառն Տէր Դաւիթ Կաթողիկոսին Սուրբ էջմիածնին եւ ի Թվականութեանս մերոյ ՌՈՒԱ (1592), ի Թաղաւորութեան անիծեալ Մուրատ փաթլահին, որ յամէն դիմաց նեղէր զքրիստոնեայս ի Հայրկապահանջութիւն, զոր Տէր Աստուած հաստուսցէ իւրն ըստ գործոց իւրոց եւ մանաւոր գրքիստոնեայս ազատեցէ ի ձեռաց նոցա: Արդ, վերջացեալ ժամանակիս եւ ի յետին դարոյս ոմն աստուածաւոր եւ երկիւղած Վարդան արհեստիկոսոսն Բաղդոյ աթուոյն եւ ցանկացող եղեալ յայմ անտոյիկ մեծութեանս եւ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ Հոգոյ իւրոյ: Արդ, որք Հանդիպէր Սուրբ Աւետարանին, ի բերանով եւ բոլոր սրտիւ Աստուած ողորմ յառցէ Վարդան եպիսկոպոսին եւ ծնողաց նորին, Հօրն Յովանիսին, Ժօրն Թուրվանդին, եղբօրն Ուլիթին, Մարուշին եւ կողակցաց նոցին Ոռնձին եւ Ումարին եւ որդոց նոցին Կարապետին եւ Յովանիսին եւ դստերացն Մուսթին եւ Գօղապողին եւ ջըրեցն եպիսկոպոսին Գուլնազարին, Դուրդանին, Սուլթանին, Սառին... Հօրեղբօրն Զանխոյին եւ կողակցին նորին Ոռնդաբին եւ ջոլ Հօրն Մխիթարարին եւ ջոլ Ժօր Աղթանին:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զՎարդան եպիսկոպոսն, որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս եւ ետ ի դուռն Սուրբ Թումայ առաքելոյն, ի փրկութիւն Հոգոյ իւրոյ, զի կացցէ անջնջ յիշատակ եւ եթէ ոք զողանայ կամ զբաւէ կամ ծախէ՝ պատժի եւ պատուհասի յԱստուծոյ, ամէն: Կրկին յիշեցէ ի Քրիստոս Աստուած զՎարդան եպիսկոպոսն, որ բազում նեղութիւնս կրեաց ի սուտ երեքեաց եւ Հատ ամօք ի դարկպութիւն եկաց եւ տառապանս կրեաց եւ ստացաւ Աւետարանս յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ նախնեացն Հօրն

Յովանիսին, Ժօրն Թուրվանդին, եղբօրն Ուլիթարին (270ա) եւ Մարուշին եւ կողակցին նոցին Ոռնձին եւ Ումարին եւ զաւակաց նոցին Կարապետին, Յովանիսին, Մըրաթին եւ Գօղապին եւ ջըրեցն Գուլնազարին, Դուրդանին, Սուլթանին, Սառին, Հօրեղբօրն Զանխոյին եւ կողակցին նորին Ոռնդաբին եւ ջոլ Հօրն Մխիթարին եւ ջոլ Ժօրն Սուլթանին, Թաղապողին եւ Յովանիսին, ամէն: 131ա. ՉՍարգիս մեղաւոր գրիւս յիշեցէ առ Քրիստոս:

267ա. Գրեցաւ սա ձեռամբ սուտանուն Սարգիս ջահանայիս, ի Թվին Ռեւ (1592), անմեղադիր լերուք խոշորութեան գրիս, զի կար մեր այս է:

Ետուն Սուրբ Կիրակոսին: Գրեցաւ ի չաղաքս Բաղէշ, Աստուած ողորմ յառցէ:

13բ. (Մատթէաւս պատկերի Յերեմուս): Ձեղկելի Մարտիրոս ծաղկոյս յիշեցէ ի Քրիստոս:

1բ. Սուրբ Աւետարանս յիշատակ է Սահկին, ծնողացն Մատուրին, Վառվառն: Դարձեալ յիշեցէ Սահկն, ծնողն Մատուրն, Վառվառն, պապն Մկրտիչն, կողակցն Գուլուսն, դուռն Սանկիրարան, Սուրբ Օհանէս յեկեղեցոյն, Թիկին ՌՄԼԵ (1786)-ին տված Սուրբ Ամենափրկչին:

2ա. Դարձեալ ծանիք, ով ապապայից Հանդէպօղջ Սուրբ Աւետարանին, նախ սրբալոյսգործք ջահանայք, խոյնիմաստ սարգաւազունք, աստուածահաճոյ եւ բարեմիտ ժողովուրդ, որ ես պաշտեալ եւ անյետնամեաց Սահկա, որ եմ ծառայ Սուրբ Աւետարանին, իմս կենդանութեամբն տվի յիշատակ Սանկիրարան Սուրբ Օհանէս եկեղեցոյն, վկայութեամբ Տէր Եսայի ջահանիսնս մերոյ Հանդերձելոյ աշխարհս ապապայից ժամանակաւ. ով ոք կամեցի սայ զնի կամ գրաւել կամ վաճառել կամ տրել, այսմ աշխարհս պատժժ պատուհաս կրեացէ եւ Հանդերձելունմ մասն Յու(ղ)այի առցէ. այսքանս բազում գիտողաց եւ երկիւղածոց եղեաւ, Թիւն ՌՄՄ (1801):

12բ. Ի 1920 Թւին ձեռնադրեցայ ձեռամբ սրբալոյս արքեպիսկոպոս Սահկ Այվատեանի Կոստանդնուպոլսեցոյ, տրուալ Տէր Վահրամ ջահանայ, Յովսէփ, Յովհաննէս Տէր Կարապետեանս Նոր-Ձուղար սուրբ վանս Ամենափրկչեան, որ ոք յիշէ զիս ինքեանք յիշեալ լիցին առաջի անմահ դասին Աստուծոյ, ամէն:

Գրեցի 1944 թ. 20 մայիսի Սանկիրարան, այժմ գործակալ Վերին Փէրիոյ Վահրամ ջահանայ Յ. Յ. Տէր Կարապետեան:

86բ. Դարձեալ յիշեցէ Քրիստոսի Սահկն եւ ծնողն Մատուրն եւ մայր նորին Վառվառն, որ ԼԳ մաղայ արծաթ որ է տվի Սուրբ Աւետարանն զարդերցին:

Արդ, որ հանդիպել Սուրբ Աւետարանի, ի բերանով եւ բոլոր սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէ Մհակին եւ ծնողացն նորին Մատուրին եւ ժօրն վառվառն։ Դարձեալ յիշեցէ Հօրնդերս Մարտիրոսին, թիւն ՌԻՄ-ին (1801) յունվարին։

(Նոյնաման յիշատակարաններ կան մա-
ն 86ա-ում եւ 210ա-ում)։

131բ. Դարձեալ յիշեցէ պարոն Յակոբն եւ զկողակիցն իւր Փարադն եւ զմայր Մէր-
տատիկն, յիշեցէ եւ զուրբ յիշեալ լիջիք Քրիստոսի միւսանգամ զալլատեանն, ամէն։

Թիւն ՌԻՂԱ (1842) նոյեմբեր ամսին մին
դարձանալ ի լանջ եղեւ, որ Սուլէման ան-
վանի սպարապետն եկն ի երկիրս մեր
Փէրիայ եւ նորա ցարանցն մին ծնաւ։

132ա. ի թվականին Հայոց ՌԻՂԳ (1844)
եւ օգոստոսի ամսեանն ի նոր եկեղեցին չի-
նեցինք ի ժամանակի թաղաւորութեանն
Պարսկաստանու Մահմադաւի, որ էր թոռն
Իսրայիլանի եւ քաղաքագետի Ասպահանու։

Էր պար մի Մամուշտր ամուսնի,
որ էր ի մարդկամէ եղեալ ներքինի։
Տէր կարապետս՝ ամառքամ,
Գործով պէ չար, դառն եւ դաժան,
Եւ յետեւիւմ ամբաւ չարեաց,
Միշտ հեռամամ ամէն քարեաց։
Ով հանդիպողք պայմիկ տեղայոյ,
Դուք յիշեցէ մեղուցեղայոյ,
Յիշեալ լիբիք փողայ հնչմամբ,
Երամուտու ծայրի գայմամբ։ Ամէն։

1 Երկուսաց բունստեղծ Տէր կարապետ Օհա-
նեսէր։ — Է. Մ.

270ա. Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս
դիմանալէն եւ զորդին իւր զներսէս որ ի ժ
մախալ ոսկի ետուր Սուրբ Աւետարանին, որ
դարձարեցին։ յիշեցէ ի Քրիստոս դիմանա-
լէն, ամէն։

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զՂազար
եւ զորդին իւր եւ ողորմի ասացէ նմայ եւ
Աստուած զձեղ ողորմեացի, ամէն։

270բ. Զվերջի ստացող Սուրբ Աւետա-
րանիս Քուդարաշին, որ ըստացաւ ի հալալ
եւ արդար վաստակոց իւրոց յիշատակ հոգոյ
իւրոյ եւ ծնաւոց իւրոց եւ կողակիցին իւրոյ
Ասլմէլիքին եւ որդոյն Աւետիկին։

Դարձեալ յիշեցէ զՄարհարոն եւ կո-
ղակիցն Մարիանն, եւ որդին Եղարն,
դուստրն Նարինն։ Դարձեալ յիշեցէ ի
Քրիստոս Աւետիկն եւ կողակիցն իւր Սըղ-
մէրն, Մէրտատիկին, դուստր եւ որդիքն
Հէրապետն, Նազարն, Մատայիկն, զԱկն,
Յակոբն, Մարթայն, Թիւմանդէն, Մա-
րիանն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասա-
ցէ եւ Աստուած ձեղ ողորմեացի իւր միւս-
անգամ զայստեանն, ամէն։

Եւ զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարա-
նիս Սահակն ոչ ոմէր որդի կամ դուստր,
քանզի կոյս էր ներքինի զով(ով)։ սայ եւս
յիշատակ Սուրբ Օհանէս եկեղեցի, ի զիւղն
Սանկերարան։

271ա. Եւ անործան սուտանուն տիրա-
ցու Պօղոս, որ է յերկրէն Մըշու մերձ ի Բա-
ղէշու, տեսայ եւ ուրախացայ դուստոյ տէր է
զայստեանն մերոց, քահանայքն եկեղեցոյս
խոնար եւ հեղ ծերունի Տէր Յովն եւ
երիտասարդ Հողերարո Տէր Դուրիթ, թիւ
Հայոց ՌԻՂԳ-ին (1825)։

102

ԱՌԵՏԱՐԱՆ

[Երեւանի Ս. Սարգիս եկեղեցի 394 (6)]

ԵՐԵՒԱՆ

ՌԵԲ (1893)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 242։ ՄԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 30 X 21։
ՍՈՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՒԱՆ,
20.3 X 0.4։ ՏՈՂԻՔ՝ 20։ ՆԻԹԻՔ՝ քամակեայ քուղք։
ԳԻՐ՝ քայքայք։ ՊԱՏԿԵՐ ԱՌԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 2բ.,
63բ., 106բ., 182բ։ ՆԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա., 64ա., 106ա.,
183ա։ ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴ՝ քառակամ քուղվ։ ՍԳՔՆԱ-
ՏԱՆ՝ հաւքաքեր։ ԵՐԱԿՈՂ՝ ՄԵՐՆԵՐ օտքուտազ
եւ Գրիգոր Երեց։ ՄԱԿԱՂԱԹԵՆԱՅ ՊԱՂԱՅԱՆ՝ չուծի։
ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ, գորգեր ճնշումով, ճեր-

սից կաղցլ տկուտ։ ԳՐԻՉ ՆԻ ՍՏԱՏՈՂ՝ Գրիգոր Երեց։
ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՆ՝ Երեւան։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒ-
ԹԵՆ՝ ՌԵԲ (1893), ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, սկզբատաղերմ
ու գլխաքերք։ կարմիր։ ԴԱՏԱԿ՝ 1, 2ա., 106ա։
վիճակ՝ լուս։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

63ա. Մամուտ չունէի, անմեղայդի լե-
րուէ։

104թ. Զմեղուցեալ զրոգս սուտանուն Գրիգոր էրէջ եւ դատարան յիշեցէք:

240ա. ի Թուահանութեան Հայոց Ռեթի (1593) զրեցո տառն աստուածային եւ տեւեկբաբարող Սուրբ Աւետարանն, ձեռամբ անխմատ եւ անարհեստ զրէի Գրիգոր երկրացու. ով եղբարբ, անեղապէր լերուբ, զրապիր էէի:

240բ. Աւրհնութիւն, զոհութիւն...

241ա. Որոյ ցանկացող եղեալ Սուրբ Աւետարանիս սրբան(ե)ալ քահանայն Գրիգոր, ստացաւ զայս բազում փափաքաւ, յիշատակ լարի Հոգոյ իւրոյ եւ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրոց, հայրն Դաւիթին եւ մայր Եանային եւ կին Տանամելիքին եւ քուր Մարգարային եւ դաւակաց նորահ(ա)ս Կիրայիկոսին...

241բ. Յիշատակ է (Աւետարան արձաթայգործ Սարգսին եւ արեան մերձաւորաց հարն Տէր Ստեփանոս, մայրն Թանկաղիզն, եղբարն Տէր Գրիգորն, Կահոսին, Տէր Ներսէսին, Նորատունկին, Սաթոսին, զաւակաց նոցին Սիմաւոսին, Վարդանին, Մանեղալին, Հագրէվարդին, Անանիկին, Թախիկին, Խանուկեանին, հարսներն Խանքէկին, Բահրային, Եանուկանին, Ուլուրն, հարեղարան իմ Խաւարն, կին Զուլային, որդին Յովանէսին, Եղիաբեղին, Գուրդասին, Տէր Մարտիրոսին, մարն նորա Ենովքին, որ-

զին Մարտիրոսն, քուկերն իմ Բահրաղիդին, Եղիաթաթուրին, Դովլաթին: Բազում փափաքաւ Սարգիս յիշատակ եղբր. ով ոք կարդաք Աստուած ողորմի ասացէք Սարգիսին եւ իւր ծնաւոյացն եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի յաւիտեան, ամէն:

Արդ, յիշեցէք զՄէրհէր սարկաւաք, զԳրիգոր էրէցս... (Ձաղկկերով) Սուրբ Աւետարանն ծաղկեցիք, զայմեցինք Բասննու եկիք: Արդ, յիշեցէք զիմ բուր Բուրաստան, պատիւ էրաւ:

242ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս զխօջայ Զուղեցի Փանոսն եւ զորդին իւր զԴուդուրին եւ միւս որդիքն եւ զըղբատեան եւ զընդանին եւ զկողակիցն եւ զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք նոցա, որ ետուր զՍուրբ Աւետարանս ի դուռն Սուրբ էլմիսծան, ի ձեռն Դաւիթ կաթողիկոսին, ի քաղաք Եաւշ, որ է Ասպայան, ի Թաղաւորութեան Եահ Յապանին, ի Թվականիս Հայոց ի ՌԵԹ (1606): Մի ոք իշխեսցէ Հեռացուցանել զսա ի դրանէ Սուրբ էլմիսծան ոչ ի մերոց եւ ոչ յաւտարաց, ոչ ի մերոց եւ ոչ յաղապանաց, եւ թէ ոք յախտնի, զտնէցքն զԿայանի սոցէ, զպատիւն Յուդաի եւ զխաչաւանոցայն, ամէն:

[242բ-ի վրայ մի քանի այլ անուանք եւ գրուած Ռեթ (1399) քուակամիմ]:

103

ԱՆԵՏԱՐԱՆ

(Արեւնափրկիչ 382, գգ. 7)

ԽԱԼԻԵԱՋ ԳԻՒՂ (ԲԱՍՍԵՆ)

Ռեթ (1595)

ԹԻՐԹԻՐ՝ 275: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 19,8 X 14,4: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԾ ՄԱՍԻՒՒՒՆ ԵՐԿՐԻՄ, 14,7 X 4: ՏՈՂԻՐ՝ 23: ՆԻՒԹ՝ քուգր: ԳԻՐ՝ բալբգիր: ՊԱՏԿԻՐ՝ ԱՆԵՏԱՐԱՆԻՑՆԵՐԻ՝ 4թ, 8թ, 12թ, 20թ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 5ա, 81ա, 129ա, 208ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱՐԻ՝ 5ա, 70ա եւ այլ էջերում բաւական թուով կամ: ՍԿԱՐՆԱՋԱՐԻ՝ թոյնագրեր: ՄԱԳԱՂԱՐԱՆՆԱՋ ՊԱՆՊԱՆԱՋ՝ երկու քերթ սկզբից եւ մէկ քերթ վերջից, հիմ երկաթագրերով: ԿԱՋԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ, ճեքից ծաղկաւոր քաթառով պատած: Երկու երեսմ ամբողջովիմ արծաթապատ եւ եւ ռեթի բեռնմեր: Ա երեսիմ կալ Գրիգորոսի խաչելութիւնը: Վերեւի մասում ռեթի երկու ակ եւ երկու շաքայ (կազմի վրայի գրութեմ տեւս ծանօթութեամ մէջ): ԹԱՆԱՋ՝ ռեւ, սկզբնատառերն ռեւ մեծատառերը՝ կարմիր: ԳԻՐԻ՝ կայտաուր: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒՆ՝ ԹԵՄԱՆ՝ խալիկազ գիւլ (Բասնի), ԺԱՄԱՆԱՋ ԳՐՁՈՒՆ՝

ԹԵՄԱՆ՝ Ռեթ (1595), ՍԱՆՅՈՂԻՐ՝ Միքայէլ եւ Առաքել: ԴԱՋԱՐԻ՝ 3թ, 80ա, 127թ, 128ա, 206թ, 207ա, 270թ—271թ. կրկնուած եւ 13-ը, 172-ը եւ 258-ը:

ԵՆԱՆՑՈՒԹԻՒՆ. — Զեռագրեր յատ լու է պահուած: Նախագործիքներ յունի: Մաթիւսի Աւետարանը զգրուած է 5ա—71թ, Մարկոսիին՝ 81ա—127ա, Լուկասիին՝ 129ա—206ա, Յովանէսիին՝ 208ա—204: Ա կազմի վրայ զգրուած է. ՅԵՐԻՅԵՋ Ի Քրիստոս զձուգանցի Աղամն եւ զԵնդոն զԱմբիդէն, Սուրբանն, կաղապիւն Խաթիկին, որդիքն Մարգարէն, Բազան, Պետրոսն եւ զՅոնն զԱմբիդէլին եւ զԿարայր Նազարն, Փերանն եւ զԽաչատուրն եւ զտուրք Գուրգուսն, Անային եւ զՈսկին եւ զհարսն Կաղիկէն եւ զՄարիամն: Թուական Հայոց ԵԿԵՂ (1610), ամէն: Բ կազմի վրայ՝ ՅԵՐԻՅԵՋ Ի Քրիստոս ԳԻՒԼԱՆՆ, զԵնդոն Մաթիւսն, զԿարգաթաւն, զԿաղիկէն Դովլաթն, զորդիքն Կիրակոսն, Գրիգորոսն—

տուրն, իսկունմն: Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոսոյ, խոսանքներէց զունաւոր թիւիւր են անցկացում՝ ընթերցումները հետ զտնելու համար:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

264ր. Փառք... Տարտամ յամենայնի եւ վարակեալ մեղաւոր, տառապեալ ոգի սուտանուն ինչպատուր դժողո յիշեցէք եւ զձնողո իմ: Արդ, յիշեցէք զհեղաշնորհ Միւրանշահն, որ ցան(կա)ցաւ ինչ եղեւ եղեմարուխ քաղցրաճաշակ եւ քառահոս աղբիւրս եւ յոգնածան թախանձանաւք երեստ զբել զոս արձան աննշխակն ի քառութիւն մեղաց իւրոց եւ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ձնաւաջ իւրոց հարն իւրոյ Սաւթանին եւ մաւրն իւրոյ Շամամին եւ եղբարց իւրոց Իսպանշին եւ յամենայն յարեան մերձաւորացն իւրոց կենդանեաց եւ ննջեցեոց, ամէն:

Արդ, յիշեցէք զհեղահոգի Միւրանշահն, որ փափազանաւք երեստ զբել զաստուածաշունչ Սուրբ Աւետարանս յիշատակ իւրն եւ իւր ամուսնուն Գուհարին եւ զաւակացն Իսպահանշահին եւ իւր կողակիցն Գուհարալղին եւ միւս որդոյն Շրվանին, կողակիցն Գուհարին եւ իւրոց զաւակացն իւրոց Հէրապետին, Պետրոսին եւ Պաւլոսին, Կարապետին, Մարտիրոսին, Կիրակոսին եւ քուրոցն ձուհարին եւ Մուլքեմանին, ամէն: Ով ոք աւագորդ ամա կարգալով կամ աւրինակելով, լիարեր եւ լի սրտի խնդրեցէք մեղաց մեղոց թողութիւն եւ ձնաւաջ մեղոց արքայութիւն: Տէրն յամենայնի թողցէ զիշու(ղա)ց (յ)անցանս եւ երկնուց արքայութիւն պարգեւեցէ ձեզ: Արդ, յիշեցէք զարարեմիտ եւ աստուածաճէր Առաքելն որ բազում փափազանօք ցանկացաւ ինչ եւ եւ ի Սուրբ Աւետարան եւ երեստ զբել յիշատակ իւրն եւ ձնաւաջ եւ իւր կողակիցն Գորգուլին, եւ իւր որդոցն Սահակին, Մուլքանին, Խուցաղեղին եւ իւր զստերացն Վարդաթաթունին, Գարեանին, Մարգարին, Յովանէսին եւ իւր զբերն Իննարին, Դովլաթին, Հոսիսիմին, Մարտիրոսին, Գրիգորին, Կիրակոսին, Մարտիրոսին, Դովլաթին եւ յամենայն արեան մերձաւորացն յԱռաքելին, կենդանեաց եւ ննջեցեոց, ամէն:

Արդ, գրեցաւ Աւետարանս երկիրն Բասնու, ի զիւրն որ կուի ինչիւնաղի, քի զուտն Սուրբ Կարմորին, ի կաթողիկոսութիւն Տէր Դավթին, ի Հայրապետութիւն սուրբ ուխտի վանաց Տէր Գրիգոր եպիսկոպոսին, ի Թաղաւորութիւն սուլթան Ամաղին, ի թուաւորութիւն Հայոց Ռեշի (1595): Ով ոք կարգաւք Սուրբ Աւետարանս, լի սրտի ողորմի ասացէք Առաքելին եւ իւր ամուսնոյն, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս եւ...

266ր. Զիւրբին ասացող Սուրբ Աւետարանիս զուսթա Աստուածատուրն յիշեցէք եւ

Աստուած ողորմի ասացէք իւր ծնողացն հաւրն Կիրակոսին եւ մաւրն Զարգարին, մեծ պապն Գրիգորն, կողակիցն Խէրիք, Աստուածատուրի Հարեղարքն Մարտիրոս, կողակից Վարդաթաթուն, որդիքն Առաքել, Յովանէս, Յուհաննիս զուստրն Մարգարիտ, Հարեղարք եւ հորեւրք Շահաուլթան, Մարտիրոս, միւս կողակից Մարթն, որդիքն ինչպատուրն եւ Մկրտիչն եւ զամենայն արեան մերձաւորսն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք զԱստուածատուրն եւ կողակիցն զՇաղղաղին, որ Հանպուցեալ է առ Քրիստոս, եւ միւս կողակիցն զԽաթուն-մէլին եւ զԳեղարդոյս զուստրն զՄարիաղն եւ զԱստուածատուրի եղբարն զՓրիշիւնն, զՄիւրանն, Ամիրանն, Մկրտիչին, Կիրակոսին, զստերքն Դավլաթն, Շարքաթն, Շարխաթունն եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորաց, մեծի եւ փոքու առ Հասարակ, ամէն:

Գրեցաւ սակաւ յիշատակս ի Մ. Մի (2) թվին, յերկրոր Զաքարոյ մեղապարտ Վանեցոյ, ի յերկիրս Պարսից, ի յուլէն Գանդաւնոյ, ի Թաղաւորութեանս Պարսից Շահ Արաքին, որ զամենայն ազգս Հայոց առ եւ զերի արարեալ եւ բերեալ ի Պարսկաստանս եւ եմք ի յայժմ ի տառապանս եւ զապաղայն Աստուծոյ է գիտել, եւ նմա փառք յաւիտեանս, ամէն: Հայր մեր որ...

127ա. Վարդաթաթուն իմ յիշեցէք զՏէր Դաւթ արհապիսկոպոսն եւ զհանգուցեալ պապն իմ ինչպատուր եպիսկոպոսն եւ զհանգուցեալ մայրն իմ Աղիդն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք իւրեանցն եւ Աստուած ձեզ ողորմի իւր ահեղ առեմնին, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս...

267ր. Դարձեալ յիշեցէք Ամամփարի եւ, որդին իւր Մուլքն եւ զստերքն իւր Մուրասէն, Շուլանն, որ տվին Ա. դամազլի շիշակ յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք: Գրվեցավ թիւին Ռեւ (1659), Աստուածածին կիրակի օր, ամէն: Հա(յ)ր մեր որ...

Յիշեցէք Յակոբն, կողակիցն Շանի-գարն, Հանգուցեալ զուստր Վարդաթաթուն, Դուարն, Յերիքն, Մարգարիտն, Աստուած ողորմի: Յիշեցէք Ովանէսն, կողակիցն Մաղիկն, Հանգուցեալ որդին Բարդաղմոսն, Գրպապան, Վաւլաթն, Յուսուսիմանն, Նաշխանն, Մարանն, Մանիշակն, Աստուած Սամարգուլին ինային, Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք Միտիմն, կողակիցն Գուլիստանն, Հանգուցեալ որդին Բաղդասարն, Մուլքանն, Գասպարն, Աստուած, կողակիցն Թանիկին... (եւ այլ անուններ):

268ա. Եւ Զիւր Տէր Ըստեփանոսի թոռն

Տէր Առաքելի որդի Տէր Յակոբս, եկի դեղս, Սուրբ Աւետարանս Համբուրցի եւ գնացի Աղէքսանդր վարդապետին հետ, եկի Թվինն ՌձնՁ (1697) օգոստոսի Իէ, փոքր Թուինն 2Բ Նաղար ժ, օրն ուրբաթ, վերջ դրոյս: Դիրս ով որ աւերի Աստուած դիմին քարկանայ եւ Սուրբ ... (8 տող դիտարկելով շնչուած է):

Տէր Մարկոսի որդի Զուղայեցի Տէր Աւետ Ժառայ Սուրբ Աւետարանին: Ով ոք որ էս Աւետարանս սիրի, աւերի ոչ, կարգայ, էս մեկաւորին յիշի, որ դիրս մնայ, ձեռս

դնայ, մարմինս փութ, ի հոգ դառնայ: Գրվեցաւ Թիւլին Ռձնէ (1698) — ում, մարտի ԺԱ — ում, 2Բ Ներհան ԻԴ:

4. Սուրբ Աւետարանս աւի Սուրբ Ամենափրկչին յիշատակ Յովանէսս ինձ եւ իմ կենդանեացն յիշատակացն Աստուած ողորմի ասէք. Թիւլին Ռձնէ — ում (1752): Օվ ոք սուրբ վանիցս հանէ երեք ձժԸ (318) սուրբ Հայրապետացն բերանովն կապէւած լիցի: Մարտի ԺԱ — ում, Դաւթի, Պետրոս, վարդապետացն ձեռացն զրեցաւ կողն որ չինեցաւ, ամէն:

104

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

(Ամսաթիւն 670, գգ. 9)

ՄՈՒԿ

ՌԾԴ (1605)

Թերթ՝ 307: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 21.2 X 15.6: ՍԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՒԱՆ, 14.3 X 4.2: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ բառակցող քուլք: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ: ԱՌԻԱՆՑՊԱԳԵՆԸՐԸ՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հարաւս ռսկեգծած: ՊԱՏԿԵՐ՝ տնօրինակած՝ 2թ—17տ, ԱԻՆՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐ՝ 27թ, 108թ, 156թ, 240թ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 28ա, 108տ, 156ա, 241ա: ԽՈՐԱՆ՝ 18—23ա: ԱՌԻԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ քաւակովի քուլք կամ: ՍԿԱՐԵԱՏԱՐ՝ ծաղկազրք եւ քաղցրազրք: ԶԱՍՐ՝ կաշեպատ տախտակ, սեղանած ձեւերով, ճեքսից ծաղկաւոր քաղցրազրք պատած: ԳԻՐԶ՝ Յոնեմէտ քանդակ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ի գաւառ Մոկաց: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԾԴ (1605): ԵՄԼԿՈՐ՝ հայատուր քանդակ: Ստացող՝ խօսող Ազգամ: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1. 3թ, 4տ, 5թ, 6տ, 7թ, 8տ, 9թ, 10տ, 11թ 12տ, 13թ, 14տ, 15թ, 16տ, 17թ, 18տ, 23թ, 24տ, 25, 27տ, 108ա, 158ա, 240ա:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ — Զեռագիր քաղցր ի պահուած: Ռձնի աւետարանացոյ տախտակներ: Մարկոսի Աւետարանի վերջում գտնուած է Պետրոսեան Յիսուս, եւ Յովհաննէսի Աւետարանի վերջում՝ Վերջ հեղի յնշակոյց: Մատթէոսը գրաւուած է 28—107, Մարկոսը՝ 108—157, Լուկոսը՝ 158—239, Յովհաննէսը՝ 241—303: 1-ը յետոյ է աւելացուել:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

304ա. Փառք...

305ա. Աւետի եւ տեսնել զսորայս անհառ փրկագործութեան խորհուրդ, ոմն ի լուսածնեալ զարմից Սրբոյ Միովին, աստուածածնէ բն եւ Հաւատարմի խօնայ Ազալան, զոր ի վարդուց Հնոսէ ցանկայր այսմ աստուածաբանս մարդարտալար եւ լուսափրկի Սուրբ Աւետարանին եւ ետ գրել յի-

շատակ բարի Հոգոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց, ի միտ առեալ դրանքն Եսայայ, որ ասէ. Երանի որ ունիցի զաւակ ի Միտն եւ ընդանեալ յերուսաղէմ Վասն այն յուսոյն ետ գրել զՍուրբ Աւետարանս եւ զարդարել ետ ոսկւով եւ լալարարտով եւ այլ երանից երանք ծաղկով, յիշատակ բարի իւրն եւ ծնողացն, Հօրն Խոնդամբին եւ Ժօրն Մոնաւարին եւ կողակցին Երանուհին եւ զստերն Հնդինային եւ եղբօրն Ռոհիլանին եւ զուրբն Դարիպիաթունին, Խանուխաթունին եւ Շահաուլթանին եւ մեծ պապին Եղորուն եւ մեծ մամին Զհանին, այլ եւ Ժօր Հօրն Աւագին եւ նորին կողակցին (ամուսն տեղը քաջ է քաղցուն) եւ թեոյն Տատուրին եւ Աղալանին եւ Հօրեղբօրն մահաւոր Աւետիքին, Բէկիլանին եւ Յովանէսին եւ ամենայն աղպականացն նոցին ասացէք Աստուած ողորմի կենդանեացն եւ Հանդուցելոցն եւ Աստուած ձեզ եւ մեզ ողորմեացի, ամէն:

Եւ արդ, գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի դաւառս Մոկաց, ձեռուք Յովանէս քահանայի եւ ծաղկեցաւ ի քաղաքս Հիլան, ձեռամբ Խայատուր տղէտ քահանայի: Ենորհին Տեառն սկսաւ եւ ողորմութեամբ նորին կատարեցաւ զՍուրբ Գիրքս, ի Թուականացն Հայոց ՌԾԴ (1605) ամին, ի Հայրապետութեան իմմիսնին Տեառն Տէր Գրիգորիսի Ուրֆայեցոյ եւ մերոյ Արթամաւրայ Տեառն Տէր Գրիգորիսի, ի Թաղաւորութեան այլազեւաց Սուլտան Յոնդալարին եւ ի մերոյս պարոնութեան Միքհասանին, ի դառն եւ ի նեղ ժամանակին, յորում նեղիմք ի Հարկապահանջութենէ ան-

րինացն եւ է սղութիւն մեծ, զի խոշորագործ
խորն ալեւրն եղեւ ի Ժ շահի, չամբն ի
ԺԲ, եղն ի ՅԸ շահի եւ բրինձն Լ շահի,
ըստայն ի շահի, չափ ցորենի ԺԸ շահի եւ
կորեկ ի ԺԳ շահի: Վայ մեղ որ ի Սեւաստու
կերկր շատք զտղայք կերան եւ ի մեր երկիրս
եւ ի ծովուս բոլորն Ժ օր խոտով եւ բանջա-
րով անցուցանէին եւ բազումք սովամահ
եղին: Եւ սաստկացեալ է պատուհանն ի վե-
ւայ երկրիս մեր, զի երեկ Կարմիր զլուխն
եւ էառ զԹաւրէզ, զՋուղայ, զԵսաֆունեան եւ
զԷրէւան եւ նստաւ յԷրէւան տարի մի, մին-
չեւ եկեալ ի Ստամբուլայ ոմն սարգար Ջղալ
տնուն անթիւ դարօք եւ արար փախ(ս)տա-
կան զաղղն Պարսից, եւ դռող արդն Պարսից
արարած մեծ մրնաս, զի զամենայն ազգս Հա-
յոց որ էին յԵրեւան, ի Ջուղայ, մինչ ի
Թաւրէզ, զմանեանի գերեցոյց դարս եւ զկա-
նայս, զծերս եւ զտղայս եւ այն չափ քան-
դեաց եւ աւերեաց, որ զլուսն եւ զկատուն այլ
սատակեաց եւ զմարդն առաքեաց ի խոտաւո-
տան ախարէն իւրեանց եւ եղին այն ամե-
նայն քրիստոնեայքն ցիր եւ ցան մինչ ի Քա-
նայ եւ յԱսպահան եւ այս ամենայն եկն ի
վերայ մեր վասն մեղաց մերոց: Բայց պո-
հանմաք զԱստուծոյ, որ հաւատով ի վիճակն
Քրիստոսի եմք, եւ ինքն Կարմիր զլուխն
նստաւ ի Թաւրէզ եւ աղղն թուրքաց դարձան
բազում նեղութեամբ որ վան եւ ձմերեաց
անդ: Եւ ի սոյն դարեան դարձեալ երեկ
Կարմիր զլուխն ի վերայ վանայ եւ մինչ նա
պաշարեաց զՎան, եկեալ Ջղայն գաղտ եւ
զվերանուէին եւ զըստարն իւր զՀեղինայն եւ
փախտեամբ դնաց յԱրդուս եւ ջուրք Միր-
սապֆն եւ ամենայն ամիրայքն փախտա-
կան եղին ի Ջղիրայն եւ Կարմիր զլուխն
դարձաւ ի Սալմաստ, բայց առաջիկայն
Աստուծոյ է գիտելի:

Արդ, որք ճաշակէք յամենառատ սեղա-
նոյս եւ վայելէք յաստուածային բուրաստա-
նէս, աղաչեմ զձեզ յիշել ի Քրիստոս զՏէր
Յոհանէս դրագիրն եւ ասացէք Աստուած
ողորմի իւրն եւ իւր Հօրն Տէր Յովանէսին
եւ եղորոն Տէր Գրիգորին եւ ինձ անարժան
ձաջատուր ծաղկողին եւ իմ ծնողացն մա-
ղան Մուրատին եւ Հովսիսին եւ իմ եղ-
բարցն Պարսամին, Արիմէլէքին եւ Թուսին
եւ իմ ջուրն Ալիփաշին եւ զաւակացն
իմոց Միքայէլին, Մուրատին, Հովսիսին
եւ Սառային եւ կենակցին իմոյ Ջանադին եւ
ուսուցչին իմոյ Տէր Մարտիրոս մեծ փրկի-
տիկային եւ եղորոն Տէր Սարգիս վարդապե-
տին եւ որդոցն Տէր Գրիգորին վարդապե-
տին, Եովանիսին եւ Իբնատիոսին եւ զպապն
իմ զՏէր Սարգիս մեծ վարդապետ եւ զամենայն
մերձաւորսն մեր յիշեցէք եւ Աստուած ողոր-
մի ասացէք եւ Աստուած ողորմի ձեզ եւ ձեր
ննջեցեոցն, ամէն:

Դարձեալ կրկին անգամ աղաչեմ զձեզ
կողկողալին պաղտառանօք, զի յիշեալիք ի
սուրբ եւ ի մաքրութայ յաղթաւ ձեր զստա-
ցող լուսալարք Սուրբ Աւետարանիս զպարոն
խոջայ Աղաջանն եւ զծնողսն իւր զԽոջա-
միրն եւ զՄուշեալարն եւ զկողակիցն իւր
զեղբարն զԻսահայանն եւ ջուրեան զՎարդա-
խաթունն, զՍտամբուլաթունն եւ զԵսաֆու-
թանն եւ զմեծ պապն լղեաղլուն, եւ զմեծ
մամն զՋահանն եւ զմօր Հայրն զԱւագն եւ զե-
ռին զՏառուրն եւ զԱղաջանն եւ զԳօրեղ-
բարքն զմահղասի Աւետիքն, զԲէգլիմանն եւ
զՅովանէսն եւ զամենայն պաղակասն զկեն-
դանիսն եւ զհանդուցեալսն յիշեցէք եւ լի
բերանով Աստուած ողորմի ասացէք եւ
Աստուած որ առատն է տուրս բարեաց, ձեզ
յիշողաք եւ մեղ յիշեցեոցս ողորմեացի
միւս անգամ դալուստն, ամէն:

26ա—26բ. Եւ Շաղաւաթս, որդի խոջայ
խղաթին, ի վան քաղաքէ, էի ի Ծօ ջա-
ւաք, որ է Սպահան, եւ զնացաք մատաղով
ի Ջաղ վարդապետի սուրբ գերեզմանն
յուխտ եւ տաքաք զայս Սուրբ Աւետարանս
ի Հետ Ա ջահանայիւ, եւ յորժամ յետ Ուս-
ղաքակն աղօթիցն ի ջուռն եղաք, տեսի ես
տեսիլ անել եւ զարմանալի ի մէջ դիւերին,
եւ տեսի Գ սքաղգեստ քահանայք եւ ի ձեռս
իւրեանց զայս Սուրբ Աւետարանս առ ի
կարդալ եւ ես հարցաւ. Ո՞ւմ է դիրքդ այդ
եւ ասեն. Այս Սուրբ Աւետարանս խաչիկ
էրիցուն է Հիղանցուն, եւ տեսի զի բոց ելա-
նէր յԱւետարանէն որպէս զլոյս եւ ես ասեմ
ընդ ընկերսն իմ, Տեսէք, ով եղբարք, զի
վառեալ է Սուրբ Աւետարանն, եւ նոքա
ասեն ցիւս. Ո՞չ թէ լո՛յս է, այլ շատաւիղ
արեղականն, զոսկին եւ զծաղիկն այնպէս
ցուցանէ, եւ տեսի Ա ծեր քահանայ այլ, որ
ասէր զմեզ. Ո՞վ տխմարք, ոչ իմանաք
զսքանչիւնն Աստուծոյ, լոյսդ այդ ոչ թէ
յարեղական է, այլ ի Սուրբ Աւետարանէս,
եւ ես դարձեալ եւ պատմեցի եւ նոքա հիա-
ցեալ փառս ետուն Աստուծոյ, որ եւ յետոյ
նախկ (բաժին) եղաւ այս Սուրբ Աւետա-
րանս խոջայ Աղաջանին, զոր էառ յիշատակ
բարի իւրն եւ իւր ծնողացն ի Հալալ վա-
տակոց իւրոց, ի Թվին Հայոց ՌՄԵ (1606),
ի սեպտեմբերի ամսոյ ի իւլ, զոր եւ Հայքն
ի մէջ, զի յիշէ ի բարին զխոջայ Աղաջան
եւ զիւր Հոգեւոր եղբարքն, զխոջայ Շա-
ղաւաթն, զխոջայ Բլբուլն:

304բ. (ամլարծ մտորգրով) Դարձեալ
յիշեցէք զԴաւթի որդի Գրիգորն եւ զկողա-
կիցն իւր Ջիրթիքն եւ դուստրն իւր Միրի-
ման, որդին իւր Ալայիլօղլուն, Մկրտումն եւ
դուստրն Դիրթիքին, Նուշումն եւ դուստրն
իւր Մէլէյն եւ ամենայն արեան մերձաւո-
րացն, կարդացողաց եւ լսողայց, որք զո-
ղորմիքդ ասէք, ամէն:

Գրեցաւ թվին ՌՃԻԴ (1675) :

2ա. Արտագրուած մի քերթիկ փակցուած է սոյն էջի վրայ՝ ձեռագիրը Ս. Ամենափրկչեան վանքին մուկրողի կողմից, որ ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը. «Յիշատակ է դուռն Ս. Ամենափրկչեան վանաց Նոր-Ջուլայի: Ընծայեմ Ս. Աւետարանս

հանդերձ իւր արկղիւ Ս. Ամենափրկչեան վանաց, որ ի Նոր-Ջուլայ, ի յիշատակ ձեռագց իմոց, պապիս՝ Բարի Ստեփանոսի եւ կողակցի իւրոյ Շահաստուրի, հօր իմոյ Գրիգորի եւ ծօր իմոյ Կատարինէի եւ ամենայն մերայնոց, որք արդ հանդուցեալ են ի Քրիստոս: Ի Նոր-Ջուլայ, ի 1-ն յունվարի 1902: Արսէն Գ. Ստեփանն:

105

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Սարգիս 396, (8)]

ԵՕԵ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌԾՁ (1607)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 233: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 26 X 18: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւմ, 17,2 X 5,2: ՏՈՂԳ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ Բամբակեայ քուլաք, միջակ տանում: ԹԱՆԱԳ՝ սն: ԳԻԴ՝ բոլորգիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 1ք, 2ա, 3ք, 4ա, 5ք, 6ա, 7ք, 8ա, 9ք, 10ա, 11ք, 12ա, 13ք, 14ա, 15ք, 16ա, 27ք, 80ք, 130ք, 188ք: ԽՈՐԱՆ՝ 17ք, 18ա, 10ք, 20ա, 21ք, 22ա, 23ք, 24ա, 25ք, 26ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 28ա, 91ա, 131ա, 198ա: ՍԿՏՐԱՆԱՍԻ՝ ոսկեղջյւմ քոչմաղցրեր: ԿԱՋԱՄ՝ կաշեպատ տախտակ. ձերսից դաճած չիթ, քաշապատ, մի երեսն ոսկեղջյւմ արծաթապատ, զարդարուած 27 քաթկաղցն քարեղջյւմ. ունի արծաթեայ կապիկներ: ԳՐԻԶ՝ Յակոբ Երեց Ջուլայցի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Եօջ Բազազ որ է Ասղահան: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԾՁ (1607): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 2ք, 4ք, 5ա, 6ք, 7ա, 8ք, 9ա, 10ք, 11ա, 12ք, 13ա, 14ք, 15ա, 16ք, 17ա, 18ք, 19ա, 20ք, 21ա, 22ք, 23ա, 24ք, 25ա, 26ք, 27ա, 89ք, 90ա, 120ք, 130ա, 190ք, 197ա, 252, 253:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ոսկեկար խորաններով աւետարանացոյ տախտակներ: Ներքեւում առանձին առանձին ծանօթութիւններ կան, որոնք ներկայացնում են խորանների նշանակութիւնները: Լուսանցքներում կան սեղան եւ դռնազգի զանազան ծաղկեկարներ եւ լուսանցազգիներ:

ԾԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

247ա.

Գերի Յակար դու եղկելի,
Անդիտմանկ մեղաւք ի լի,
Գնա քանց գտիր քարի,
Որ չըմկզմիս մեղաձովի:
Ով ըմբիքոց քաջ եւ արի,
Վարժեալք բիրոց, քանակամի,
Յերբ որ մայիս դու հրմանի,
Լի քերամով տաս ողորմի:

247ա. Փառք...

247ա—251բ. Ի թվականիս Հայկազեան

տումարիս ՌԾՁ (1607): Աւարտ եղեւ ի դառն եւ ի մրուր տրամակիր ժամանակիս եւ եմք տարակուս եւ սրտաբեկ, թէ զինչ լինիցի վերջն: Եղեւ սաստկանալ եւ հիւսցուն Հայոց, որք եւ աղմուկ թշուառացեալ տխուր աղղիս Հայոց, մանաւանդ Ջուլայու աւերումն եւ քակտումն եւ այրումն մթակալ ժառախողապատ եւ ճարճաւումն այրմանէն, աւաղ եւ եղուկ թէ որպիսիս դառն եւ լայն կակնալից ի մէջ մարց եւ որդէ յուշ մայրի որդէկորուստ, սրտաբողբ եւ աղիողորմ եւ մինչդեռ այս տառապանաց այրմանէ զահից եւ եկեղեցեաց որոտմունք եւ ճայթմունք ի քակտեին ոմն փախուստ դատ ի վեր ի սարն եւ ի ձորն կոչիլով զերեսս որդի սասելով, ոմն եղուկ վայ սասելով թէ զինչ լինի, ոմն զերի անկեալ ի ձեռս այլազգաց, զոմն սպանէին, զողայն առնէին եւ եղեւ տաղաւաղ եւ աղմուկ յոյժ, եւ ի հոտոյն այրմանէն աւուր մի ճանապարհ զայրահոտ զմարդն ի քինն արդեւէր եւ ըմբռնէր շունչն: Դեռ եւս այս նեղութեանս ի թանձրամած միտոյն արեգական ոչ երեւէր: Աւաղ եւ եղուկ մեր Հայոց աղղիս, այս եղեւ վասն մեր սաստիկ մեղացն: Ենն թաղաւորն Պարսից Շահ Արաս անուն սյապիսի անողորմարար աւեր էած եւ արար աղմուկ յոյժ, եւ հրաման սաստիկ եղեւ թաղաւորին, որ բռնութեամբ աւերէր, առեալ Հայոց ազգս մանաւանդ Ջուլայոյ թիպան լալով կամակոր աշաւք խցնակ եւ տարակուս դիմաւք, ոմն բորիկ եւ եղուկ սասելով, ոմն տղայն ի զերկն աւաղ սասելով, ողորմ լաղում է, ճանձրանալոյն մեք ոչ զբեցաւք, առաւ զմեզ երբ մինչ ի Շաւշ ջաղաքն, որ կոչի Ասպահան եւ եղաւ նոր ջաղաք եւ նոր շինուածք եւ կոչեցաւ Նոր Ջուլայ: Ի յայսմ ժամանակիս եղեւ աւարտ Սուրբ Աւետարանս ձեռնար անարժան ան-

արհեստ դրժի Յակոբ երիցու Ջուլայեցոյ, որ միայն զանունն ունիւմ եւ զգործս ոչ:

Արդ եւ նմանեցուցիչ պայծառագոյն աստուածաբաշ Հոգիազարդ պատուականաբոյն զանձ աստուածային եւ այն լուսոյ բարբառ Սուրբ Անտարանս, որ եւ նմանութեամբ նախամարգարէից Դաւթի ըստ վկայութիւնն Հոգւոյն ի Տեառնէ ասացեալ: Թէ՛ Որ ունիցի զաւակ Սիոնի եւ ընտանեակք յերուսաղէմ, որով նմանութեամբ եւ աւրինակաւ բարի եւ Հաւատարիմ Հեղահոգի Հանդուցեալ Աստուծոյ բարեմիտ եւ Հմտացեալ բանին աստուածական պրոք պատուական ծառայ Գրիստոսի յարգատե եղբայրք զպարոն Աստուածապոլին, զեղբայր նորին զպարոն Դազարն, եւ զհայրն իւրանց զպարոն Մարութէկն եւ զծնօրն Աղիզպաղէն եւ զկողակիցն իւր Գուհարչաւոն եւ զմիւս կենակցին Շահումն, եւ զորդին իւր Մանուկն եւ զկողակիցն Բաճին (վերջիմ երկու բառք յետոյ է աւելացունել)¹ եւ զընուստրն իւր Խաթունն եւ զհանգուցեալ միւս զուստրն Լապիխանն, ամէն: Դարձեալ յիշման արժանի անէք վերոյ յիշեալ զեղբայր զԴազարն եւ զկողակիցն իւր Շահինարն եւ զորդին իւր Տերիճանն եւ ըղբւրքն Եղսալամն եւ զհանգուցեալ իմէն, Սարգիսն, Տէրիճանն, Մանուկն եւ զհանգուցեալ փաշախաթունն եւ զԽաթունն եւ Հաւեղբայրքն իւրանց զԽօթա Բուլուքն եւ զկողակիցն իւր Գուլքանն եւ զորդին իւր զհանգուցեալն Մաթէոսն, Ուլուխանն եւ զգուհարչան Լոբիփանէն եւ զԽանաղէն եւ զեղբայր Հաւեղբայր ԳԳրիստոստուորն եւ զկողակիցն Խանաղէն եւ զորդին իւր ԳՊաւլոսն եւ զզուստրն իւր Բէկիխաթունն եւ զմիւս եղբայրն պարոն Աղաբունն եւ զկողակիցն Խանուժաղէն եւ զորդին Աղտիբէկն եւ զընուստրն Մարիանն, Աւլլանն եւ զԴոսիանէն եւ միւս եղբայրն, Հօրեղբարք Աղաւնն եւ զկողակիցն Գաւհարչաւոն, ամէն: Եւ զպապն մեծ պարոն Մանանէն եւ Հանիկն Մաթիփաղէն եւ զյետի տիկինն Հանմէրվարդն: Եւ զարձեալ յիշեալիք զմեծ պապին հայրն Աղտիբարէն եւ զկողակիցն Բէկիխաթունն եւ զորդին զՄանանէն եւ զեղբայրն պարոն Աղիզբէկն եւ կողակիցն Նաէֆաւրթանն եւ զմիւս կողակիցն Դլլարխանն եւ զորդիքն Ոհանբարէն, Մարգարէն, Սարգիսն եւ զըստերն Հոռոմսիմէն, Դաւաթիաթունն, խանտաւոն, եւ զմիւս եղբայրն Մանանին, զպարոն Միրիթումանն եւ զկողակիցն Դաւաթիաթունն եւ զընուստրն Խանուժաղէն եւ զմիւս եղբայրն Մալիխանն եւ զկողակիցն Մարգարիտն եւ զորդին Ջաֆա-

րէն եւ զմիւս եղբայրն Մանանին, զԱկորջանն եւ զԿենակիցն Բէկիխաթունն եւ զորդին Փիրզատն եւ զընուստրն Մարիանն, Սառախաթինն եւ Բէկզատէն, ամէն, եւ Մարիանի որդի Մկրտիչն, զԳրիգորն եւ զստերն Գուլաղէն, Հանմէրվարդն, Եղսալամն եւ զԵւբրէն Մանանին, Յեղիսարեթն եւ զորդին զԱստուածապոլին եւ թոյրն Սաւթանն, Գուհարն եւ զորդին պարոն Բարէն, ամէն: Կրկին յիշեալիք Սարութէկն եւ զկողակիցն Աղիզպաղէն, եւ զհայրն Ջաֆարէն եւ զմայրն փաշախաթունն եւ երկուորեակ մօրն պարոն Խաթունն եւ զեղբայրն Թանդրիգուլին եւ կողակիցն Բէկի Սաւթանն, փէրիինն, եւ զորդին Շահուդն, Ջաֆարէն եւ զընուստրն Գարամն եւ թոյրն Գաւալաղէն եւ որդին Թումանն եւ զՄէլիքն, եւ ամենայն արեան մերձօրոսն զԿենակիցն եւ զհանգուցեալսն, զոր Տէր Աստուած վայելել տացէ արքայութիւն յաւիտեանից, իւր անճառ ցնծութիւն եւ անպատում ուրախութիւնն, այժմ եւ անգոր յաւիտեանս, ամէն:

Ով պատուական ընթերցողք եւ սիրելիք Աստուծոյ, յորժամ Հանգիսիք սմա տեսնութեամբ անդին մարգարտիս, կրկին անգամ յիշեալիք ստացող գանձարանիս զպարոն Աստուածապոլին եւ զեղբայրն զԴազարն եւ ծնաւոյն ընդ նմին, որ ստացաւ դստ... (Եւ նման մի քանի գովասանական խօսքեր):

Ի Թվականին Հայոց ՌԾՁ (1607) ամի եղեւ աւարտ ի Եջ թաղաքս որ է Ասպահան: Ի յայսմ ժամանակի եղեւ վրդովումն Հայոց աղգիս եւ աղմուկ մեծ, ի ածօրէն Բասինոյ մինչ ի գալ Յարեան, սյրեղան եւ աւերելով, եւ անտի մինչեւ ի Ջուղա, եւ անտի մինչ ի Թարուղ եղեւ յոյժ աւերումն աշխարհին, Այս եղեւ մասն մեղաց մերոց: Առաւ Շահ Աբաս Թազուր անուն Բասինոյ մինչ ի Դաւիթբէ, ժողովելով բոլորովին երեւ Ասպահան, ի յայսմ նեղ ժամանակի ոմն Աստուածապոլ եւ Դադար Հարապաղ եղբարք, ստացօ Աստուածաշունչս, այսինքն աւետարանի, զեռն սյուրեցեալ տարակուս հաւաք թէ զինչ լինիցի վերջն: Դեռ չէին արկեալ Հինն կեկոցեաց, եւ բնակութիւն յինուածոց, յայնժամ տարակուս երկմտեալ կային թէ թողո՞ւ սատ եւ թէ զարձուցանէ Հայրենականն ընակութիւնն: Այժմ եւ այդ կեբարիւ Հայէին: Եւ կայր ընդ իւրեանսն զհաճանայքս եւ զպիսիականութիւն, ունելով ընդ իւրեանս զխաչս եւ ուղղափառ հաւատս: Եւ հառ զմարգարիտս եւ եղ յիշատակ ընդ իւրեանս զհաճանայս եւ զհարգաւորս, նայեալ զաւագէրցին քալ եւ հմտալի վարժող արտաքին զորոց եւ ճշնագրաց փառաւոր զՏէր Միքայէն, զՏէր Յովանէսն, զՏէր Եղիէն, զՏէր Թաթէոսն, եւ միաբան մի եղեւ եղբարցն, յիշատակ ընդ իւրեանսն եւ վայելել

¹ Նոյն ձեռագրով ձեռքնի լուսանցումով գրուած է Երբեք Հայոց ՌՀ (1621):

ի փառս ամենասուրբ երրորդութեանն, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս...

14բ. հաշի ներքեւում երկու կողմերին պատկերծեր կամ, որոնց մօտ գրուած է. «Ստացող սորա Աստուածապօլին խնդրէ թողութիւն ի մեղացն եւ «Ստացողս Ղազար խնդրէ թողութիւն մեղաց, որ է եղբայր նորին: Տէր Աստուած, տուր սոցա թողութիւն յանցանացն:

24ա. խորամի վերին ճակատազարդի մէջ կապոյտ փռնի վրայ սպիտակով գրուած է. «Քրիստոս Աստուած յիշեալ զստացող սորա»:

250-ի լուսանցքում մտորգրով. «Եւ Տէր Փրկիչսրս թիվն ՌՃԼԻ (1685) արեամ ժո՛ւմ ծառայ Սուրբ Ամենափրկչին եւ սպասաւոր նորին հրամանով, եկի ի ծառայութիւն Սրբոյն Յակոբայ: Տէր Աստուած անայժօթով պահես եւ քոյին սուրբ տեսուն եւ որհնեալ ձայնիդ արժանի անես, ամէն: Ով ոք որ նախանձի, ավիրէ, ընդ ժողովն ԳժԺԼ (318) Հայրապետաց նըրժաւքն նդովեալ եղիցի, ամէն, եղիցի:

251ա. (Բոյարգրով) Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Հախումն եւ կողակիցն Մէրանոյն եւ որդիքն Նաղորին, Յակոբն եւ զհանդուցեալ որդիքն Գրիգորն, Թայիթէկն, Հէրապետն եւ զղուստրն Աճապխանն, յիշեցէք եւ...

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՆաղորին եւ կողակիցն Նաղորխանն եւ զորդիքն Յարութիւնն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Աճապխանն եւ կողակիցն Ամիրն եւ զղուստրն իւր զՍիսիկէն յիշեցէք եւ...

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՆաղորին եւ զպապն իւր Յակոբյանն, եւ կողակիցն Շահինարն, եւ միւս պապն Տէր Անդրիանն եւ զկողակիցն Սալամն եւ զորդին Վարդանէն եւ սորա կողակիցն Օղյանն եւ որդիքն Սարգիսն, Գասպարն յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՀախումն եւ զմիւս կողակիցն զՍանդուխտն յիշեցէք:

Եւ Շահինարս տուի վախճ զՍուրբ Աւետարանս ի դուռն Սուրբ (Առա)քելոյն (Յակոբայ) (Առաքելոյն եւ Յակոբայ ? զնշուած են), ի ձեռն Տէր Սարգիսն, Տէր Գրիգորին, եւ Տէր Անդրիասին. մի ոք յանդէին... (Եւ այլ մնամ յօսեմք):

251ա. (Մտորգրով) Դարձեալ յիշեցէք զՅակոբն եւ զկողակից թուրքաշէն:

Դարձեալ յիշեցէք պարոն Յակոբն եւ միւս կողակիցն Նանայանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

251բ. (Նաւորգրով) Վերստին նորոգեցաւ Սուրբ Աւետարանս, ձեռամբ Գրիգորի բանի սպասաւորի, թիվն ՌՃԼ (1681) ի քաղաքն Ասպահան:

106

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Միմա 412, (4)]

ԱՍՊԱՀԱՆ

ՌԵԶ (1607)

ԹԵՐԹՔ՝ 352: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 27.5 X 21: ՄԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԿԻՄ, 18.6 X 6.7: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԹՔ՝ բամբակեայ քուլք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբնառոյնը, գլխատաւքն ու կրկնալուսանցածները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԱՅԿԻՐ ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ՝ 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 14ա, 15բ, 16ա, 17բ, 18ա, տետրաքանոնների՝ 20բ, 117բ, 175բ, 271բ: ԽՈՐԱՆ՝ 19բ, 20ա, 21բ, 22ա, 23բ, 24ա, 25բ, 26ա, 27բ, 28ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 30ա, 118ա, 178ա, 272ա: ԼՈՒՍԱՆՆԱՋԱՐԴ՝ սովորական, բաւական քաւով: ՍԱԶԲԱՆՏԱՐ՝ կարմիր եւ կաթնայն երկաթագիրք: ՄԱԳԱՂԱԹԵՆԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկուսկամ քերք սկզբին եւ վերջին, մետաքսեան երկաթագիր Աւետարանի քերքեր, հին: ՎԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ունի կապիչներ, խաչ եւ այլ զարդեր, մերսին ծաղկաւոր չիք կտոր: ԳԻԶ՝ Սարգիս արեգայ: ՍԱՍՈՐՂ՝ Ստեփանոս Ժանանդ:

ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ասպառն: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԵԶ (1607), ԳԱՏԱՐԿ՝ 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, 12բ, 13ա, 14բ, 15ա, 16բ, 17ա, 18բ, 19ա, 20բ, 21ա, 22բ, 23ա, 24բ, 25ա, 26բ, 27ա, 28բ, 29ա, 116բ, 117ա, 271ա, 347բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

344բ. Փառք...

346ա. Ուստի եւ տեսեալ զսորայս անձառ փրկագործութեան խորհուրդ, ոմն պատուական եւ հոգեւոր քահանայն Տէր Ստե(ն)փաննոս ըստացաւ զա յիշատակ բարի ի խալով եւ յարգար վաստակոց իւրոց, յիշելով զքանն մարգարէին, որ ասէ զերանին: Եւ ապա հուռն զրեւ զայս աստուածային բարբառս որ Աւետարան կոչի, յիշա-

տակ իւրեանց եւ ծնաււոյնց եւ մխիթարու-
թիւն արտից իւրեանց: Ով կարգաւորող եւ
լսողը, յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած զբա-
րեմիս եւ զհեղաճողի քանաւայն յղՏէր
Ստեփաննոս եւ զծնողն իւր զՏէր Ոսկանն
եւ զԴիոնիսն, եւ զգողակիցն իւր Մուրատ-
տութան եւ զհանգուցեալ եղբայրն զՏէր
Ստեփաննոս եւ զամենայն արեան մերձա-
ւորս յիշեսցիք եւ Աստուած ողորմի ասա-
ցէք:

347ա. Ըստ յայտ յաւրինակի փափա-
կաւդ եղեւ աստուածասէր եւ բարեպաշտ
քահանայն Տէր Ստեփաննոս, յիշատակ բարի
իւր եւ եղբարց իւրոց, նախ Սրապիոնի եւ
կողակցին իւր Թիդիխանին, եւ որդւոյն
Մինասին եւ դստերն Շահէփուռն եւ միւս
եղբարն Յովհաննէսին եւ կողակցին Սուլթա-
նին եւ դստերն Մարիամին եւ միւս եղբարցն
Մարիասին, Մելեոնին եւ ճորեղբորն Սինա-
բարիմին եւ կողակցին Զարմանադանին եւ
որդւոյն Արիստակէսին եւ ամենայն արեան
մերձաւորացն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի
ասացէք, եւ Աստուած զմեզ յիշէ յիւր միւս-
անդամ զալլատեան, ամէն: Հայր մեր:

348ա. Թվականին Հայոց ՌԺԴ (1605),
ի ժամանակին Շահ Աբաս արքայն Պարսից,
հեկալ պաշարեաց զըթարվէզ, զՆախշուանն,
զերեւանն եւ բաղամ երկիրս աւերեաց եւ
բաղում Հայոց ազգս զերի արարին: Այժմ
սասացուք թէ զինչ եղեւ առ ամենայն ազգս
Հայոց. եղեւ հրաման յարքայէն զի երթիցեն
կերեցեն դտունն Հայոց, զըլմաս, զԵրեւ-
կունիք, զԱրձնէ, զԱրճէ, զԲերկերի եւ
զՀնուս եւ զնացեալ զերեցին եւ զբազումս
սրախոյխող արարեալ եւ զերեցին անձինք
ԳձՌ (300 000) ամենեքեան քրիստոնեա(յ)
յԱրամեան ազգէ Սուրբ Լուսաւորչին եւ
յայտ տեսեալ խաւարեալ աշաց մերոց եւ
յսր խոցատի եւ զալլարի եւ խարշատի աղիքն
մեր:

Եկեղեցիք բազում քակած,
Բազում խաչեր է խորտակած,
Գիրք Աւետարան գերի տրած,
Կանայք եւ տղայք գերի վարած,
Յուտար քրիկիր նիւ վտարած,
Գիշեր ու ցերեկ կամ վարանած,
Է սպ ամէն ի մեղաց,
Որ բարկացար Հայոց ազգաց:

Զպատեարդմ թաղաւորաց զսով ի քա-
ղում սովայմահ փոխեցան ի Քրիստոս:
Յերեւանս մինչ ի Թարվէզ սուրդուն արար
եւ զմարդն տամբ եւ տեղաւք առաքեաց ի
Ռուսաստան աշխարհն իւրեանց եւ եղեն այն
ամենայն քրիստոնեայքն ցիր եւ ցան մինչ ի
Քաշան եւ յԱսպահան եւ մեք եկայք ընա-

կեցայք ի յԱսպան քաղաք որ կոչի Շաւշ, ի
դառն եւ ի նեղութեան ժամանակի զըրեցաւ,
որ հանդիստ ոչ կայր յաշխարհի, որ զորով
ոչ կարեմք պատմել, բայց առաջիկայն
Աստուծոյ է զիտելի:

Եւ արդ, զըրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի
յերկիր Պարսից, ի քաղաքն յԱսպահան, որ
կոչի Շաւշ, ձեռամբ դանարժան սուտանուն
Սարգիս արեղայիս, զանունս իմ ունիմ եւ
զործս ոչ, չարչարացեալ մարմնով, չարդա-
րացեալ հոգով, շնորհիւ Տեառն սկսաք եւ
ողորմութեամբ նորին կատարեցաք, ի մեծ
թուականին Հայոց ՌԺԶ (1607), ի հայրա-
պետութեան էմիթանեայ Տեառն Տէր Մէլ-
քեսէթին եւ Տէր Դուսէթին, ի թաղաւորու-
թեան այլազգաց Պարսից Շահ Ակասին:
Արդ, որք ճաշակէք յամէնառատ սեղանոյս
եւ վայելէք յաստուածային բուրաստանէս,
աղաչմ զմեզ յիշել ի Տէր Աստուած եւ բոլոր
սրտիւ խնդրել մեղաց թողութիւն: Եւ արդ,
ես ունայն ի բարեաց, եւ անկարգս ի կար-
պաւորաց եւ թափուրս ամենայն բարութեանց
Սարգիս լոկ անուն արեղայս, յանժամ ողբամ
զիցիկին անձն իմ արտասուալից հառաչա-
նաւք եւ աղաչմ զամենեանեղ եղբայրակա-
նս իւր ի բերանոյ արժան առնէք զանայի-
տան: Արդ, դարութեամբն Աստուծոյ եւ
ողորմութեամբն նորին սկսայ ի Սուրբ Աւե-
տարան, զըրեցի, աւարտեցի: Յիշեցէք զմա-
րափայլ յաղաթս մեր զուսուցիցն մեր Յով-
սէփ կրասնաւորն եւ Աստուած ողորմի
ասացէք եւ Աստուած մեզ ողորմեցի, ամէն:

Ձեռքս գնա, տեղն երեւալ,
Մարմինս փոռալ փռի դառնալ,
Յիշատակս առ մեզ մնալ, ամէն:
Տեսի քերամ մի յեշեալ,
Այլ դիւր ընթերցով գիտեմա,
Թեպէտ խոշոր է գիրս տրալ,
Յերթ ընթեմունդ ազտի տալ,
Յիշել ի Տէր գգմալ տրալ:
Եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս,

ամէն:

Աստուած աւրհնէ մեր հոգեւոր եղբայրքն
զՏէր Մկրտիչն, զՏէր Մարտիրոսն, զՏէր
Մարգարէն, թառալի սարկաւազն, Արիա-
տակէս սարկաւազն, որ Աւետարան հրամայէ,
թէ աւտար էի եւ ժողովեցէք զիս, Քրիստոս
Աստուած աւրհնէ զբահնայքն եւ զիւրեանց
կենդանիքն զմեծ եւ զփոքրն եւ ննջեցելոց
արքայութիւնն պարկեւեցէ, ամէն: Աս-
տուած աւրհնէ զՓրկուել սարկաւազն, որ
զթուղթս կուկեց եւ իւր ննջեցելոց արքայու-
թիւն պարպեալ, ամէն:

Աստուած աւրհնէ զսաւրա Սինայեարիմ,
որ զաւղէն չնորհեաց մեկ եւ եղեւ բարի
պատմութեւ Սուրբ Աւետարանաւ արտաբիբ?

և. կինն էր անուն Զարմանազան, աստուածասէր և. աղաւթաբար և. աղքատասէր և. ողորմած, որպէս նմանէր Հօրիսիմայ, դարիսյ յիշէր յամենայն ժամ և. կերակրէր անուշայեւ, Գրիստոս Աստուած ողորմած պահէ անփորձ և. անասան, արհնէ դորդին Արիստակէս և. զկողակիցն Նազարեան և. զընդանիքն Հասաար, Աստուած արհնէ

նշանդիկ մամէն, որ կերակրէր զմեզ պահէ ընկան:

Աստուած արհնէ զՄաշտիեցոցն մեն և. փոքր, որ յամենայն ժամ դանարժան կերակրէին, Աստուած յերկնից յարբայու-թիւնն զարդեւ իւրեանց նշնցեղոցն, մամէն, և. յիշատակ խաղաղական պահէ Տէր Աստուած:

107

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

[Ս. Գլխգոր Լուսաւորիչ 528, (16)]

ՀԻՋԱՆ

ՌԿ (1611)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 322: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 18.3 X 12.0: ՄԻՆԻԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ երկսիւմ, 12.5 X 3.7: ՏՈՂՊ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քաղք: ԳԻՐ՝ քայքայ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, լուսացա-գծեք՝ կարմիր: ԽՈՐԱԳԻՐ՝ կարմիր: ՋԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԱՆՐ ԱԻՆՏԱՐԱՆԻՑՆԵՐԻ՝ 23ր, 106ր, 150ր, 247ր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ ոսկեգոծ՝ 24ա, 107ա, 100ա, 248ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ 138ր, 242ա և. մի քանի պլլ տեղեքում: ԼՈՒՍԱՆՈՒՄԱՐՊ՝ կարմիր և. գորշ մեծ քուով: ՍԿԱՐԱՆՏԱՐ՝ կարմիր և. գորշ: ՄԱԳԱՂԱԹԱՅՈՒՄ ՊԱՏԱՐԱՆՔ՝ սկզբից և. վերջից ունի երկու-ական քերք: Վրացերէն խուցարի գրով: ԿԱՅՄ՝ պսկուած, մնում է տակի շարք: ԳՐԻՑ՝ Գրիգոր, ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Հիգան: ՓԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԿ (1611), ՍՏԱՅՈՂ՝ խաչայ Մարտիրոս: ԴԱՏԱՐԿ՝ 3ա, 4ա, 5ր, 6ա, 7ր, 8ա, 9ր, 10ա, 11ր, 12ա, 13ա, 14ր, 15ա, 16ր, 17ա, 22ր, 23ա, 105ր, 100ա, 150ա, 246ր, 247ա, 248ր, 240ա, 257ր, 258ա, 317ր, 318ա, 319, 320:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Սկզբում գտնուած են տէրու-նական նկարներ: Չնայիր շատ քայքայուած է և. ջրից քան խնամաւորիմից վնասուած, իսկ պատկեր-ները կոծուած, թերթերի մի քանիսը ծաղրուած և. ցնչակեր: Մի քանի թերթեր երկփեղդուել են՝ միջո-ցում տեղեկւով դատարկ էլիք: Վերջում գտնուած է Գրիգէր Կնոն լուսեղոյն, 17ր—22ա ունի խորաներ և. Համաժառանգան ցանկեր:

ԹԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

311ա. Փառք և. պատիւ: 1...

¹ Փառքից սկսելու (311ա—313ա) գրուած է 33 տնից բաղկացած փառաբանական մի ոտանաւոր՝ ճեղղաբանական, պակասաբան Մարտիրոսի բանք ծրեցան...: Իսկ վերջին երեք տան մէջ յիշուած է Գեորգ՝ ձևյւ և. զործողս մեղապան, գանձիս Գրի-գորս սխալարան, մէջա յիշեցէ...:

313ա. Ուստի տեսեալ զսորսյս անճառ իրկապարծութեան խորհուրդ, բարի և. Հա-ւատարիմ քրիստոնեան խաչայ Մարտիրոսն յաղուց Հեռէ ցանկայր աստուածախօս Սուրբ Աւետարանիս և. ետ գրել զսայ յիշա-տակ բարի Հոյոյ իւրոյ և. ծնաւպաց խորոց, ի միտ եռեալ պրանն Նսայեայ, որ ասէ. Նրանի որ ունիցի պաւակ ի Միոն և. ընդա- (ն)եակ յերուսաղէմ, որ է կեկեղեցի սուրբ: Վասն այն յուսոյն ետ պրել զՍուրբ Աւետա-րանս և. զարդարել ետ ոսկով, լիշատակ իւրն և. ծնողացն, Հօրն խօջամին և. մարն Փարիխանին և. եղորն իշխելին և. միուս եղաւր Պետրոսին և. Թառային և. քուերն Աղամաթին և. կողակցին Նոյնիկին և. որպոյն Բաղուսին և. զստերն Փարիխանին և. միւս որպոյն Զուխտ Մուրատին և. Ասլիխանին, վասն որոյ յիշեցէ և. Աստուած ողորմի ասացէ նոցա և. Աստուած ձեզ ողորմեսցի, մամէն:

Արդ, որք ճաշակէ յամենաուտ սեղա-նոյս և. յայնչէ քաստուածոյին բուրաստա-նէս, յիշեսցի ի մաքրափայլ յաղթան ձեր առաջի անարիւն զենմանն ի ժամ ստակլի սուրբ պատարապի և. լի սրտին և. բուրբ Հա-ւատով Աստուած ողորմի ասացէ և. ստացոյի լուսաղարդ Սուրբ Աւետարանիս խօյայ Մար-տիրոսին և. ծնողացն խօջամին և. Փարիխա-նին և. կողակցին Նոյնիկին և. որպոյն և. զստերացն և. մամենայն աղակախացն, կեն-դանեացն և. Հանդուցելոցն, մամէն:

Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէ ի Գրիստոս պարուն Մարտիրոսն և. դիւր նախնիքն ամենայն, յիշեցէ և. Աստուած ողորմի ասացէ նմա և. Աստուած ձեզ ողորմեսցի, մամէն:

բազում ջանքն էւ մեծաւ աշխատութեամբ, ի թշննայոց միմեկի (1615), ի քաղաքն Գաւթահան, ի դուռն Սրբոյ Թէոդորոսի Զինաւորին: Եւ արդ, ցանկացող կ'ապ ես անարժանաւ յամենայն բարեաց անխմաստ եւ անպիտան, յոռին եւ անմար մեկուք լցեալ զԴավիթն եւ զԳրիգորն, որ անուամբ եմ միայն եւ դործովս ոչ: Եւ ետու զսա ի հալալ արդեանց իմոց ինձ եւ իմ ծնաւոցս, կենդանեաց եւ հանդուցելոց անջինջ յիշատակ եւ սլաշար երկնայնու ճանապարհին: Արդ, աղանձ դամենեանն, որք աւելիք ի մամնէ, թողութիւն մեկաց խնդրեցէ յԱստուծոյ ստացողի սորա եւ ոչ յամենայն զարմից նոցին կենդանեաց եւ ննջելոց, նաեւ անհանճար եւ ամենասղալ եւ պանդուխտ զրոգի զրի զբլի, որ եմ միշտ եղկին ի պանդխտութիւն:

Աղաչեմ զձեզ թողութիւն մեկաց հայցել ստացողի սորա եւ մերոցն ամենեցուն, որպէս զի ձեռք սղորմութիւն զտցուք յաւուրն զատաստանի: Եւ որ առատն է ի սորա բարեաց Գրիգորս Աստուած յիշխացս եւ յիշողացդ ողորմեացի աստ եւ ի միւսանկամ զայստեանն, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս...

228ա. ԶԳրիգոր զբլին յիշեցէ ի Բրիտանա Յիսուս ի Տէրն մեր:

109

ԱՆԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին 565 (20)]

ԲԱԹԱԿ ԳԻՒՂ

ՌԿԻ (1615)

ԹԵՐԹԲ՝ 285: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 20,2 X 18: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԲԸ, 17 X 5: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԹ՝ Խառաքակ, գնդմատմ հաստ թուրք: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, որպէս լուսամբագծեր՝ քաղը էջերը խորամանկով: ԳԻՐ՝ քաղըգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐԳ՝ կարմիր: ԱՅԿԵՐ ՏԵՐՈՒՆԿԱՆ՝ 4ա—31ա, աւետարանիմերի՝ 37բ, 98բ, 139բ, 221բ: ԽՈՐԱՆ՝ 31բ—36ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԱՆ՝ քաղը էջերի վերնամբում եւ քաղը լուսամբգծերում: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴ՝ գեղեցիկ Ուրմեր: ԿԻՍԱՆԱՐԱՆ՝ 38ա, 99ա, 140ա, 222ա: ԱԿՁԲՆԱՏԱՐ՝ կարմիր եւ գորշ: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ԱՅԱՆԱՆ՝ սկզբում եւ վերջում մեկական թեքք, եղծում ձեռն երկաթագիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Ուրմից դաճած չիք: ԳՐԻԳ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ 8ա—վաճախ սարկազ Ազգեցի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Գաթակ գեղաձ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԿԻ (1615), ՄՍԱՅՈՂ՝ վարդապետ: ԵՄԿԱՂ՝ Զաքարիա

282բ. Դարձեալ յիշեցէ Պողոսն եւ զԿոզակիցն իւր Փէրիխանն եւ որդիքն իւր Դաւիթն, Գրիգորն եւ զդուստրն Զանէղանն:

Դարձեալ յիշեցէ Դավիթն եւ զԿոզակիցն իւր Անային եւ որդին իւր Յարութիւնն յիշեցէ: Դարձեալ յիշեցէ զԳրիգորն եւ զԿոզակիցն իւր Սուփիանէն եւ որդիքն Սահակն, խաչատուրն:

Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէ զԴավիթն եւ զԿոզակիցն իւր զԳրիգորն, որ հալալ վաստակոց իւրեան(ց) գնեցին զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ հոգոյ իւրեանց որդոցն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն: Եւ ետ ի դուռն Սուրբ Աստուածածնի. յիշեցէ եւ Աստուած զ...

Դարձեալ յիշեցէ զՍուրբ Աստուածածնի միաբան քահանայն զՏէր Ըստեփանոսն, զՏէր Աւետիսն, զՏէր Յովսէփն, զՏէր Ստեփաննոսն եւ զմիւս Տէր Աւետի, զՏէր Առաքելն յիշեցէ եւ Աստուած Ըղձիկ յիշէ իւր միւս անգամ...

Դարձեալ յիշեցէ զարքայաւոր Սուրբ Աւետարանիս զԿոզեր Տէր Աւետիսն (Երկու տող զնշուած), յիշեցէ եւ Աստուած զձեզ յիշէ իւր միւսանկամ զայստեանն:

Հայր մեր որ յերկինս: Գրվեցաւ յիշատակարանս թվին ՌՃԺԷ-ին (1668), ամէն:

վարդապետ: ԴԱՄԱՐԿ՝ 2ա—1ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 24բ, 25ա, 36բ, 37ա, 97բ, 98ա, 220բ, 221ա, 284ա:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆԻՒՆ.— ԶԽաղիքի միմեկ է պահուած: Եկարեւրի զոյները թափուած են, խառնացած եւ խառնութիւնից գնաւուած, որոշ թւերը տեղափոխուած: Գրքի սկիզբի՝ 4ա—31, տէրուական եւ աստուածաշնչական պատկերներ, Բայր նկարներ իւրեւում կան 3—4 տողանոց բացարձակութիւններ: Գրքի խաղի ներքեւում նկարուած յաջորդ նկարի ձառ զբուժէ չ. Վատարդի Աւետարանի:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԲ

281ա. (Նստոյգրով) Գրեցաւ ՌԿԻ (1618) թվին ձեռամբ Յովսէփն սարկաւադին. անմեղադիր լեռուք, ու ընթերցողը զայս Աւետարան:

տարան, վանեցի Տէր Զաքարյայ վարպետ տան, այն էր սկիզբն արարեալ, թյութերն աւելն ծաղկել էր, տնտեսականներն նկարեաց, ապա ուղորմած հողին վախճանեցաւ:

Եւ Յովանէս տարկաւագս Ազադեցի,
Որ մտաւ աշակերտ էի,
Ապա որ մնաց սցմայիսի,
Յետոյ եւ առի գրեցի,
Պակասըն ի ամէն լցի,
Մատթեոսայ Մարկոս ի լիի,
Թեր ու թուփն այլ եւ քաշեցի,
Ապա ամէն կատարեցի,
Որ քամամ արի կայեցի,
Յիշատակ տու ձեզ քաղեցի,
Ով որ համագիտի ընթերցի,
Մի քերամ ոգորմի տաի,
Տէրն փոխարէն հատուցե...

281ր. Փառք...

282ա. Ար(դ), գրեցաւ Սուրբ Աւետարան հրաշայի եւ սքանչելայործ եւ հրաշափառ, նկարեցաւ եւ կաղմեցաւ Ռկի (1818) թվին, ի յախարհս Պարսից, ի երկիրս Գանդամանայ, որ է ի հոլմն Ասպահանայ, ի զեւաղս Բաթաբ, ի զուս Սուրբ Աստուածածնին, ի կաթողիկոսութիւն էջմիածնայ Դաւթի, ձեռնամբ անպիտան, ունայն եւ անարժան Յովանէս սարկաւադի Ազադեցոյ: Երեւցէ յուսուցող արուեստին Տէր Զաքարյայ վանեցի վարպետն եւ իմ ծնաւորն Հայրն իմ Սարուխանն, եւ մայրն իմ խանութագէն եւ ջեռին Ծարիջանն եւ տնախն խաթունջանն:

282բ. Դարձեալ յերեւցէ զստացող Սուրբ Աւետարանիս զվարդանէն եւ զհայր իւր Առաքելն եւ մայրն իւր Ուստիանէն եւ կողակից իւր Հանդուցեալ խանութագէն եւ միւս կողակիցն Շահանուշ եւ կրտսեւոր որդին իւր Տէր Արիստակէս արեղայն եւ միւս որդին Հանդուցեալ առ Գրիստոս Գրիգորն եւ միւս որդին Հայրապետն, Յովանէսն, վարդեմանն եւ զուսոր իւր Գարիանէն, որ ոտացան Սուրբ Աւետարանն ի հալալ վաստակց իւրոց: Յերեւցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ եւ Աստուած ձեզ ողորմի ի միւս նորամ զայլատեանն: Ի թվին ՌձԱ (1822), Դարձեալ յերեւցէ վարդանէն եւ երարք իւր Հանդուցեալ առ Գրիստոս Յովանէս, Կիրակոս, Մարտիրոս, Սարիբէկն, Ամիր եւ քիւրն Մարեամն, խորայ, յերեւցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ: Հայր մեր որ...

283ր. Դարձեալ յերեւցէ Հայրապետն եւ որդիքն Եփրէին, Բարսեղն եւ զուսոր Ուստիանէն, Նիկայիթի, Մարիանն: Դարձեալ յերեւցէ Յովանէսն, եւ որդիքն Սարգիսն, Գրիգորն եւ զուսորն Մաքիդն, խանութագէն:

վանն, Սալլիխանն յերեւցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

283ա. Դարձեալ յերեւցէ ի Գրիստոս ամենայն արեան մերձաւորսն, կենդանիս եւ զհանդուցեալս ի Գրիստոս: որք յերեւցէ, յերեւալ յիջից առաջի զառին Աստուծոյ, ամէն: (Մի քանի անուններ այլ անվարժ գրիչով):

284բ. Եւ Տէր Լստեփանոսի թոռն, Տէր Առաքելի որդի Տէր Յակոբոս, եկի ի զեւաղս Բաթաբ, թուինն ՌձԱ-նուսն (1691), փոքր թիւն շՁ Նաղար է, օրն Բաթաբ, վերայ Թարեղումն, տանուէր Սարգիսն առ Աստուած փոխեալ, Աստուած հողոյն ողորմի, ամէն: Տէր Միքայէլ Հաթաճայի-բէնց, մին տեղ էինք զեւոս, բարաթ տարէն, փախած էինք, վայ մեզ եւ մեր յար անօրինութեան որ Հսպահանայ Բաթաբն էինք փախած:

Ի թուոյն միւս լջին եւ Միքայէլ էրեցս Հարաճէնքեց եւ Տէր Յակոբն խօլնեց եկինք ի զեւոս, որ-հալածեալ էաք ի ձեռաց այլադպեց անօրինաց, վասն պարտուց սրբոյ եկեղեցեաց, վայ մեզ Ռ (1000) բերան, որ ահա կատարեցաւ բան մարդարէին, թէ Ամիրտալպաւս զկենցուցից զնոսոս, որոյ շէք այլ ինչ պատեաւ, բայց մեղէ մեր:

98բ. Նկարի մերքեւի լուսամքնով, Ոստրգիր Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանն Ռկի (1615) թվին, ձեռնամբ Զաքարին:

139ա. (Նոստրգիր) Յերեւցէ զՅովանէս սարկաւագոս, որ գրեցի ի զուսն Մատթեոս եւ Մարկոս:

96բ. Այս Սուրբ Աւետարանս յիշատակ է Տէր Զաքարին եւ իւր ծնաւորացն, Հաւոր Տէր Յովանէսի եւ մաւրն Ուլուխաթունին, Տէր Զաքարի եղբայրն Եախչիբէկն, ջուրն Նուբարն, եւ Տէր Զաքարի ջեռին զեւարիջանն, Հայրն Փախիջանն, մայրն խանութագէն, Եարիջանի կողակիցն Թուրուսանդէն, որդին Խալաթն, Մուրաւոսն, Եարիջանի զուսորն Նիկարն, որդին Շալիկն:

Դարձեալ յերեւցէ զՂուլին եւ զկողակիցն իւր զՍատրիճանն, եւ լուսաբար Մար-գարիտն, յերեւցէ զԳարապետն, զՀայրապետն եւ Աւետիքն, եւ յիւստանտն:

Դարձեալ յերեւցէ զտնտես խաթունջանն, որ ռալոմ մայրութիւն արար մեզ եւ ամենեքեան որ յերեւցաւ եւ որք մնացին յերեւցէ ի երկնայգիսց ալօղոս մեր ողորմի առեւլով, ողորմեալ ձեզ առաջող Գրիստոս Թալաւորն ի զալրստանն իւր: Հայր մեր որ (յ)երկինս...

97ա. Ով ընթերցողք, զայս Աւետարանս փախմ է տուած, ով որ դին ու ծախ առնէ, պարտաւոր լիցի աւուրն զատաստանի:

110

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

(հայցեան գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցում)

ՇՈՇ (ԱՍՊԱՀԱՆ)

ՌԻԸ (1619)

ԹԵՂԻ-ԲՈՒՅՈՒՆ ԲԵՐԹԻՆ՝ 24 X 18: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՄ, 19 X 0: ՏՈՂԻ՝ 22: ՆԻԹ՝ ԽԱՂԵ: ԳԻՐ՝ ԲՈՒՐԳԻՐ: ՊԱՏԿԻՐ ՏԵՂԻՆԱԿԱՆ՝ 1ք—11ա, աւետարանիւնքի՝ 17ք, ԿԻՐ, 134ք, 208ք: ԵՐՈՒՐԱՐ՝ 11ք—18ք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 18ա, ԿԵԱ, 135ա, 208ա: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, գլխատառքի ու վերնագիր-սկզբնատողերը՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ 7առ բաւազարդեր, իսկ 130ք եւ 204ա երեսներում Յովսէփ Արեւմաքացու պատկերը, 131-ում՝ Մարիամ Մագարադիմացու, 205ա-ում՝ դարձեալ Յովսէփ Արեւմաքացու: ՍԿԱՐԻՆՍԱՐ՝ Մատթեոսի Աւետարանի սկիզբը երեւտակագիր, միւս-ՈՅԵՐ՝ կեցողմագիր: ԿԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ, երկու երեսից արծաթազարդ, ՈՅԵՐԻՑ կապղտ մա-հուգ: Բ կազմի արծաթի վրայ գրած է. ՔԱՐԵՐ ԱՍՏՈՒԹԱԴԻՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՍՐԵՂԵՑԱՆՈՒ Ի ՂԱՅԿԵՑԻՆ (հայցեանի մի քաղի անունը), ԽԱՐԻՄ 1905, 2 յու-լիսի, ԳՐԻՑ՝ Հայրապետ երէց. ՄԵՐՈՒՐ ԳՅԻՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԻՆՆ՝ ՇԱՆՀ (Ապառնա), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԻՆՆ՝ ՌԻԸ (1810), ԴԱՍԱՐԻ՝ 1ա, 10ք, 11ա, 88ա, 208ա եւ 282: ԵՐԱՂԱՅԻ՝ ՄԵՐՈՒՐ ԳՅԻՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ: ՎԻՃԱԿ՝ լուս:

ԵՐՈՒԹԱԴԻՆՆ՝— Զեռարքի Թուրք կղզուտ է, տեղ տեղ էլ սեւաքան, գիրք՝ միջակ:

Մարկոսի Աւետարանի վերջում ունի՝ զՅարու-ցեալ Յիսուս, իսկ Յովսէփն Աւետարանի վեր-ջում՝ Վերջ հոգեւ լաւցեղոյն:

ՅԵՆԱՍԱԿԱՆԱՐ

260ա. Փառք...

Որ ետ կարողութիւն տկար մարմնոյս Հառանել ի վերջ տառիս այս մարդարտաշար եւ վարդապիթի րուբաստանիս, որ է սա ընդիր աւրինակէ:

Որ եւ զրեցաւ սո յերկիրն Պարսից, ի քաղաք Շաւշ, որ կոչի Ապարհան, ձեռամբ անարժան եւ սուտանուն Հայրապետ երի-ցուս եւ Մերոուր դարիս, որ զանուամբս միայն ունիմք եւ ոչ զգործս, զի եւ ես Մես-րոպս զմահն զուրխն անարժանութեամբ մի-այն գրեցի, կարողութեամբն Աստուծոյ աւարտեցաք ի Թուականիս մեր ՌԻԸ (1619) ամի, ի դառն եւ ի նեղ ժամանակի, ի Թուա-

դրութեան Շահ Ապարիս եւ ի Հայրապետու-թեան Տեառն Տէր Դաւիթ եւ Տէր Մելիքիւթ կաթողիկոսին ամենայն Հայոց:

Եւ ես Մերոուր դարի խիղանցիս ծաղ-կեցի, զարդարեցի եւ աւարտեցի զՍուրբ Աւետարանս, զոր տեսեալ Հաւատարմի, Հեղահոյի եւ Բարեմիտ եւ աստուածակը քահանայն Տէր Ստեփաննոս, սերտ յուսով, ետափայլեց Հաւատով եւ յօժար սրտիւ ետուր զրեւ զՍուրբ տէրունեան Աւետարանս Հայալ, յարգար եւ ընդիր վաստակոց, յիւս-տակ բարի Հոգոյ իւրոյ եւ ծընաւդաց իւրոց Հաւան Վարդանիս եւ մաւրն Բնքունիս եւ մեծ պապուն Ստեփաննոսին եւ կողակցին Շաւշանին եւ որդոցն Նախապետին եւ Ղա-զարին եւ որդոյն Սահակին եւ Սիրունին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, յիւնեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ կրկին անգամ յիւնեցէք ի Բրիստոս զՏէր Ստեփաննոսն եւ զԿողակցին իւր Նարին եւ զորդիքն իւրեանց Պաղոս եւ զԿոստանցեայն ի Բրիստոս Պետրոսն եւ զՅով-հաննէս եւ զգտտերքն իւրեանց Բ(ե)կին եւ զԽանունն եւ զամենայն արեան մերձաւորս յիւնեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Կրկին անգամ յիւնեցէք ի Բրիստոս զՊողոսն եւ զԿողակցին իւր Էթարն եւ զոր-դիքն իւրեանց Յոհաննէս եւ զՊետրոսն եւ զգտտերքն իւրեանց Մարդարիտն եւ զՄար-թէն, Մուրվաթն, Աւրապապէն, Նարինն, Խանունն:

9ք. Զքեզ ազալեմ ով Միածին,
Յարժամ գաս դու յաւտեան

դառաստանին,
Ամոնս չառնս գծալկոյ սորին,
ԶՄերապ դպիրս ինքանցին,
Արժամ առնս փառաց քին,
Որպէս գաւազան ի մէջ դրախտին,
Սա առաւել եւ որ ասէ գողարմին
Սե մի յիշեցէ գեղամց (?) ամենեւին:

10ա. Ով Տիրաւայր կայս Աստուածածին,
Դու յեր բարեխոս առ Միածին Որդին,
Յարժամ զայցէ փառաւ վերին,
Ամոնս չառն ի յաւիտեանին,
Զստացոյս սորա զՏէր Ստեփանոս եւ
գիրք որդին:

¹ Հայրապետ երէցը զրեւ է Մաթէոսի, Մար-կոսի եւ Դուկասու աւետարանները, իսկ Մերոուր դարի Եկեղեցին՝ Յովհաննու Աւետարանը:

11ա. Սուրբ Ծաղիկ Աւետարանին արժանապատ կապմն շինեցաւ ձեռագոր սարուն Յարութիւն Մ. Պ. Բարանաց Զուղայեցի, թիւն 1905, 2 յուլիսին: Ոք կամի ընթեռնաւ, ապարան ծառայիս յիշի եւ ինքն յիշալ լինի առաջի Աստուծոյ: Ի Պօղոսն, Սուրբ Աստուածածին եկեղեցոյն:

16բ. Վերջի ստացող (ջնջուած եւ անթից գրուած) Իսաղուլու որդի Ղուկասն, եւ մայր իմ Յոսով եւ յօրջուրս Եղիսէ եւ քուրն իմ Մարամին, կենակիցն իմ Նուրարին, եւ որդիք Անդրասին եւ միւսս որդի ինչատուրին, եւ դուստրն Խանուսին եւ միւսս յօրջուրին Շուշանին, Մանիոն եւ արեան մերձայորաց, կարդացողաց եւ լսողաց առ Հասարակ ողորմի առողաց, ամէն: Թիւն Պօղոսն (ուր քնակուի եմ—Լ. Մ.) ՌՖՃԾԳ—ին (1804) յունվարի ԻԱ—ունն:

17ա. Յերեսս ի հող մածեալ աղաչեմ օյ ընդերձող Սուրբ ծաղկաթիթի մատան Աւետարանին, յիշել աղօթս մեր մախթեմ ըզլիւրստին նորողող Սուրբ Աւետարանին ըզհէք եւ ըզանպիտան, մեղսամած, վաթար, շնչին Ստեփանոս¹ ժամարան եւ զհայրն իմ ծերունի Տէր Աղէքսանդրն եւ զմայրն իմ Հանգուցեալ ի Քրիստոս Վառվառն եւ ըզպապն իմ Տէր Բաղդասար եւ ըզնորին հայրն Տէր Դաւիթն եւ ըզնորին հայրն Տէր Թադէոսն եւ ես Տէր Ստեփանոսը, քանդի չէի տեղակ կազմարարութեան արուեստի, քանդի յոյժ փափաքէր սիրտ իմ արուեստիս սոյս, զի ոչ գոյր վարպետ եմ, որ յոյս առնէի ի նմանէ, այլ յուսացայ ի մարդասիրութիւն Աստուծոյ, որոնելով ի վաղուց գրեան կարգերն, նոքայ եղեն վարպետ եւ ես ձեռս առի ի գործըս եւ ամենայն որպիսութիւն սորոյս եւ իմօյի ըսկիդն արի թէ մամուլն, թէ կապմն, թէ տրպերն, ժտեմ ի ձենջ անմեղադիր լինել արեւստիս:

Դարձեալ յիշեցէք ըզՏէր Ստեփանոսը եւ ըզկող(ա)կիցն Վառվառն եւ ի Քրիստոս

¹ Հազարթերեկի պատմագիր Ստեփանոս երէցն է—Լ. Մ.:

յօրացեալ որդիքն իմ ըզԱստուածատուն եւ ըզՄարդկրտուն եւ ըզդրստեղքն իմ Յեղիսարեթն եւ ըզԹուրիսին եւ ըզԹամամն եւ ըզՄարդն եւ ըզՇոռոսիմն եւ ըզՈւստիանն յիշեցէք եւ զուց յիշեալ լիցիք: Ի Թիւն ՌՄԻԹ—ունն (1780), ի ամսեանըս մարտի Ժումն կազմեին եղեւ ի Տէր Ստեփանոս Նախարար:

260բ. Թաւակտիս Հառց ՌԶԳ (1634) Տէր Հաստեփանոս մեռաւ (մնացեալը չնջուած),

Ծաղիկ Աւետարան:

261ա. Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք զՏէր Յովանէսն եւ կողակիցն իւր Նիկարն, մեծ որդին իւր Ալվադրէկն, Ասայտուն, Նալայարդն, Ալադն եւ դուստրն իւր Զուլայն, Խաղուն, Ոսկին, Սառնն:

Դարձեալ յիշեցէք Ասայտուն եւ կողայիցն իւր Ալվին փոխալլիս (փոխեալ ի Քրիստոս ?) եւ ելութ (?) Սասոյ, Ալվին, Ոսկին:

Դարձեալ յիշեցէք Ավագն, կողայիցն իւր Վարդայաթուն եւ զորդին իւր Սարգիսն, Մնացուկ(ա)ն: Թիւն ՌՃԶ (1687) տղայ ելաւ Վիրապի երեք շարաթն, դուստրն իւր Եղարին, Նիկարին, ամեն:

261բ. Թիւն Քրիստոսի փոքր ձիւ (1743), եւ Սանդիրարանա Պողոսի որդի Աստուածայտուր ժամարարս գրեցի, օյ որ կարդայ, բերան մի Հայր մեղսայ ասէ:

Ես 2իք Տէր Ստեփանոսի Թոնն Տէր Առաքելի որդի Տէր Յակոբս, եկի Եսհայուլ լաղ թիւն ՌՃԽ (1692), փոքր թիւն Հէ Ղամարի է օրն Աստուածածին կիրակի էր²,

Ես Եսհայուլայ Տէր Ստեփանոսի որդի մեղաւոր Տէր Օվանէսս յեկայ Սուրբ Ախպէական ուխտ արի, յեկայ Սուրբ Ծաղիկ Աւետարան Համբուրեցիմ: Թիւն ՌՃԶԹ—ունն (1740) յուլիսի Ժն:

² Նոյն գրէից նշանման մի յիշատակագրութիւն ունի նաեւ Ս. Էջմիածնի թիւ 200) ձեռագիր Աւետարանում, իս (ամս շէրժեանքն) ամսագիր, 1964 թ. զեկաւ, էջ 50):

111

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփանոս 480 (11) 10]

ԱՍՊԱՀԱՆ

ՌԶԳ (1624)

ԹԵՐԹՔ՝ 241: ՄՆԵՆԻԹԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 26 X 18, 7: ՍԻՆԱԿԱ ԵՍ ՄԵՆԻԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՐՑ, 17, 5 X 5: ՏՈՂՔ՝ 28: ՆԻԻԹ՝ ԽԱՍԱՔԱԿ ԲՈՂԱՐ:

ԳԻԹ՝ ԲՈՂԱՐԳԻՆ: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ մի քանի ԽԱՍԱՐԱՆԻՆԻՆ: ՋՈՐԿԱԳԻՐ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԱՐ՝ 3բ, 71բ, 113բ, 184բ: ԿԻՍՏԱՆԿԱՐ՝ 4ա, 72ա, 114ա,

185ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴ՝ մեծ թուով, կարմիր, կապույտ, կամաչ և գորշ: ԹԱՆԱԲ՝ սև: ՍԿՋՐՆԱՏԱՌ՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշնպատ տախտակ, Օնթոթց դաճած կտաւ: Կազմը հմացած: ԳՐԻՁ՝ Մեքսքո խիզամցի: ԱՏԱՅՈՂ՝ Գիճոս: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ապախամ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԷԶ (1624), ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 3ա, 185բ, 184, 185ա, 241բ: ՎԻՃԱՎ՝ բաւարար:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆԲ

240ա. Փառք... Արդ, զրեցու սայ ի յերկիրս այս որ կոչի, Ասպահան, ձեռամբ Մեքսքո զպրի իկանցոյ եւ աշակերտացն իմ Տէր Գասպարին եւ Աթամին, ի թուականութեանս մերում ՌԷԶ (1624), ի Հայրապետութեան Տեառն Տէր Դաւիթ կաթողիկոսի, ի Թապալուրութեան Շահ Ապասին, աւարտ եղեւ այս Սուրբ Աւետարանս, ամէն:

Ուստի տեսեալ զայս փրկական Սուրբ տէրունանս Աւետարանս Հեղաշողի, բարեմիտ, երկազած եւ աստուածաւէր Գիշոսն եւ որդին իւր Աստուածատուրն, յիշելով

զբանն մարդարէին, որ ասէր եթէ՝ երանի այնոցիկ, որ ունիցի զուսակ ի Սիոն եւ անդրանիկ յերուսաղէմ, վասն այն յուսոյն ետուն զրեւ եւ զարդարել ի Հալալ եւ ի յարդար վաստակոց իւրեանց, բարի յիշատակ հողոց իւրեանց, եւ իւր ծնողացն հօրն ետղարին եւ ծօրն Շաքարին եւ իւր կողակցին Դուլարին եւ միւս կողակցին Արդուքանին եւ որդոցն Աստուածատուրին, Դօր վաթիցուն եւ Ջաքարին եւ քննութիւն Մինին, Թուխիկ եւ զՄարիամն յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԳիշոսն եւ զեղարքն իւր Մարդարէն եւ կողակցն Արդահանն եւ զմիւս եղբարն Ջաքարէն եւ կողակցն Սարգոյն եւ զորդին Մարդարէն եւ զդուստրն Եղիս... (մնացեալը պակասում է):

[241-ի վրայ Միքայէլ երեցի անվարձ ձեռագրով գրում են մի շարք ամուսնիք ՌԷԿԱ (1713) քաւակամի սեպտեմբերի 25-ին]:

112

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Միմա 411, (3)]

ժէ դար

ԹԵՐԹԳ՝ 273: ՄԵՆԹՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 18,4 X 13,7: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆԹՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ երկսեւ, 15,2 X 8: ՏՈՂԳ՝ 21: ԹԱՆԱԲ՝ սև, սկզբնատոգրն ու զլիքատոգրը՝ կարմիր: ՆԻԻԹ՝ բաւարկեալ քուղք: ԳԻՐ՝ բաւորգիր: ՊԱՏԿԵՐ ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ՝ 7բ, տետրաթանթիքներ՝ 8ա, 83բ, 130բ, 205բ: ԽՈՐԱՆ՝ 3ա-6բ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 9ա, 84ա, 131ա, 206ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴ՝ բաւական քառով կարմիր ծաղիկներ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՐ՝ կարմիր երկաթագիր: ՄԱԿԱՂԱԹԵԱՅՈՒՄ ՊԱՇԱՆԱԿ՝ կէտ քերք սկզբից մեքսքոյեան երկաթագրով: ԿԱՋՄ՝ կաշնպատ տախտակ, պաճուհեայ, խփամփով, մաշուած: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ դար: ՍՏԱՅՈՂ՝ կարապետ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 7ա, 8բ, 272բ-273:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Աւետարանի զգրն ու պատկերները ահդ տեղ եղծուած են: Թացութեան հնթակուելուց թուղթն այնպէս է խուսացած, որ թառաքի ժուրը վրայից պոկ է գալիս: Խոնարհութիւն իբրեւ կպած որոշ թերթիք միմեանցից պոկելիս զրեք եղծուել են: Ձեռագրի գլխու որ յիշատակարանի վերջը եւ զլիքաւոր մասը չկան:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆԲ

2ա. (Երկու տող եղծուած) պատուիրանս... զվերին (Երկու քառ եղծուած) Քրիստոս նստի ընդ ալմէ Աստուծոյ, եւ վասն բազում պատճառի արդումք փ(ափա)-յին ջերմեռանդ սիրով եւ բղձա(կան) ցանկութեամբ, արգիւնս եւ զործս կա(տա)րել, նախ վասն յաւիտենական եւ անմահ կենացն զանցաւոր արհամարհեն, եւ զայն ստանան կենսս, որ անացական է: Երկրորդ, զի Հրամայէ Տէրն՝ Դանձեցէք ձեզ զանձ յերկինս, ուր ոչ ցեց եւ ոչ ուտիչ ապականեն, եւ ոչ զողջ ական Հատանեն եւ զողանան: Երրորդ, ասէ մարդարէն՝ Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն եւ ընտանի յերուսաղէմ: Զորրորդ, վասն քաւութեան եւ թողութեան մեղաց մեքոց, որպէս ասէ մարգարէն՝ Ձմեղս քո ողորմութեամբ քաւեսցես եւ զանաւրէնութիւնս տրաւ տանեալաց: Ըստ այսմ աւերինակի, փափաղ եղեւ աստուածաւէր եւ Հաւատարիմ այրն կարապետն, եւ ստացաւ

ղՄուրը Աւետարանն ի հալալ յընչից եւ ի բարեկործ վաստակոց իւրոյ յիշատակ իւր եւ ծնաւդան իւրոց Յովաննիսին եւ Ասլիմէ-լիքին եւ կնոջն Շնոֆորին եւ այլոցն ամե-նեցուն, որ եւ Տէր Աստուած զարթայութիւն պարզեւէ նոցա, քանզի կարապետն եւ ամուսինն իւր Շնոֆորն զաւակ ոչ ունէին, եղին զՄուրը Աւետարանն զաւակ ի Սիրոն, եւ որք կարողայք կամ արինակէք, յիշեցէք զկարապետն եւ ծնաւդան իւր զՅովաննիսն եւ զԱսլիմէլիքին: Եւ ինքն, որ առաւն է ի տուրս բարեաց, ձեղ յիշողացդ եւ մեղ յիշա-տակելոցս առ հասարակ ողորմեսցի այժմ եւ միշտ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

205ր. Յիշեցէք զՅովաննիսն քահանայ, որ աւուրք բաղում աշխատեցի ի վերայ Մուրը Աւետարանիս, եղժած գրեցն նորո-յեցին, վասն թողութիւն մեղաց իմոց եւ իմ ծնողացն ամենայնի, եւ ազգատոճմի եւ ամենայն ողորքի ասողացն եւ երկոտասան ամենայն սղոք բրիտտոնէից, ամէն: Թվին Թ՛ձի (1628):

265ա. Փառք քեզ հ(ամալոյական)ին ան... կախմին... ոյդ քո... ճառ իմանն... ենի միոյ ընտելեան աստուածային միւթ-թարութիւնդ եւ... կատարեալ... անձին... տարած... փառք, պատիւ եւ զաւարթութիւն եւ բարձրացոյն երանութիւն յա... յա... կան սպա...¹ եւ ամենայն զարմից իւրոց: Ով սուրբ եղբարք աստուածամէրք եւ ապա-յայիք մանկունք, սրբ կարողայք կամ զաղա-փարոք կամ տարապալս իմիք աւակիք ի սմանէ, արդ, յերես անգեալ աղաչեմ զձեզ չնչին պարզեալք, այսինքն միով բանիւ մեղաց թողութիւն ինդիցեցէ յողորմածին Աստուծոյ ստացողի սորա կենդանեաց եւ հանկուցելոց եւ ինձ մեղապարտ դժողի եղէկանչէն տնդոյս ստացողիս եւ ապա ծնո-յաց մերոց եւ հարց եւ եղբարք եւ ամենայն արեան (մնացեալը պակասում է):

266ա. Փառք...

... քրած եւ ողորմած,
Քրիստոմէից Տէր եւ Աստուած,
Զողորմութեամ քո գոռում քաց,
Լուր ստապեալ քրիստոմէաց.
Յամէն զիմաց եւք մեք մեղաց
Դի ամէն ուզաց կոխում եղած,
Եկեղեցիք բազում քալած,
Բազում խաչեր ի խորտակած,
Գիրքն Աւետարան գերի տարած,
Կամայք եւ տղայք գերի վարած,

Յաւտար յերկիր եւք վտարած.
Զտիւ եւ գգիշեր կամք վարամած,
Է սա ամէն ի մեր մեղաց,
Որ բարկացար Հայոց ազգաց:

Ի Թվականին Հայոց ՌԾԴ (1605), ի ժամանակիս սրում Շահպաս արքայն Պալա-սից եկեալ պաշարեաց զՔաթիկէ եւ կոտորեաց զղղարս Տաճկաց, քանզի զնացեալ էին Ալի փաշէն ամենայն դաւաժարքն Դավ-րիժոյ, Նեղոյականայ եւ Երեւանայ ի վերայ Ղադի պէկիրն ի Սաղմաստ եւ ի դառնայն նոցա զամենեւեան զնա սրախողոտղ արա-րեալ եւ բաղումք ի քրիստոնէից անդ կոտո-րեցաւ եւ առեալ զքաղաքս Թաւրիդը եւ անցեալ զնացեալ յերեւան եւ պաշարեաց զնա ամիսս Թ եւ ի հարկի կացուցեալ է զքաղաք: Բայց չէ փոքր յերկարել մեղ զպատմութիւն մարտի պատերազմիս այսու-րիկ, այլ եկեացուք ի Թաւրէզ եւ ասացուք փոքր ի շատ գնեցութիւն եւ զշարժարան քրիստոնէից ազգիս, քանզի եւ հրաման ի յարքայէն, եթէ ով ոք յաւարեացի քնակել աստի՜ կացցէ, եւ ով ոք ոչ յաւարեացի քնակել աստի՜ երթիցէ զճանապարհն իւր-եանց իւրաքանչիւր ի տեղիս իւրեանց: Յայնժամ ռազմա՛ք ի Հայոց եւ ի Տաճկաց յուլի անկեալ զնացին ի ճանապարհն իւր-եանց զաւուրս Բ, իսկ անաւրէն պարտնայն շուրջ աղբին զամենեւին զնոսա կոտորեցին զայր եւ զկանայս եւ զտղայս գերի արարին եւ զայն տեսեալ ինձը եւ ողորմելի քրիստո-նեայքս յահէ եւ երկիւղի կայեաք, ի տուէ եւ ի դիւերի լայեաք Հայրք եւ մայրք, եւ մայրք ի վերայ որդոց եւ զաւակաց իւրեանց միշտ եւ հանապաղ վտարանկեալ կայեաք, թէ զինչ լինելոց եմք: Յայնժամ ողորմած եւ մեղաւաճն Աստուած, որ ոչ կամի զմահ մեղաւորին, այլ զդառնալն նորա, արկեալ դուք ի սիրտ արքային, տուեալ հրաման Հայոց՝ թէ Հայք աղաւտ են, բայց երթալոյ յուրեք հրաման չկայ, կացցին ի աստի միւ-չեւ եւ զարունն եւ յորժմս ի մարտի ամիս մտանիցեն, ամենեքեան ելեալ զնացին ի Շաւշ քաղաք, որ կուլի Ասպահան: Յայն-ժամ տառապեալ աղլս Հայոց զայն լուեալ ուրախացաք յուրախութիւն մեծ եւ փառս տուեալ Աստուծոյ, արհնեցաք զԱրարին մեր: Եւ յորժմ եղիւ զարուն, եւ հրաման արքայէն, զի զաղլս Հայոց ի թիւ առցեն զայրս եւ զկանայս, մանաւանդ զտղայս եւ զաղկուհւս մինչեւ ի զստղեայ մանկունս, եւ անձնեաց զմեղ ի վէդիրն իւր ի Մաղսուլ-րէկն եւ նա յանձնեաց զմեղ ի նախարարն իւր ի Կանճիրէկն: Յայնժամ բերեալ ուղտոյս արքունից եւ քարձին զամենեւեանս տամբք եւ տեղայն եւ բերին զմեղ ի քաղաքն Ասպա-

¹ Յիշատակարանի այս մասը, որ պարունակում է անուկներ, վրան թուղթ փակցնելու եւ յետոյ պղկնելու, կամ խոնաւութիւնից իրար կապէ թերթերն անջատելու հետեւանքով տատերը եղծուել են եւ թերթը փակցել է, կարգացուած է որդի Սոն (Փամ):

հան, թայց աղյոյ Գարսից ոչ սիրեն զազգս մեր, այսպէս եմք, իսկ զապաղայն Աստուած դիտէ :

Աժմ ասասցուի թէ զինչ եղեւ առ այլ. ամենեւեակ ազգս Հայոց եղեւ Հրաման յարաքայէն, զի երթիցեն գերեացեն զտունս Հայոց զկառս, զՇիրակունիս, զԱրծիկ, զԱրճէշ, զԻրերկր եւ զՔննուս, եւ զանցեալ գերեցին եւ զբաղումս սրայխողխող արարեալ անձինք ՅՃԹ (300 000) ամենեքեան, քրիստոնէա յԱրամեան ազգէ Սուրբ Լուսաւորչին, եւ զայս տեսեալ խաւարեալ աշաց մերոց, ի խոր խոցի, զայլարի եւ խարշատի աղիք մեր. այս ամենայն եկն ի վերայ մեր վասն ծովացեալ մեղաց մերոց, թայց ճար չունիմք, քանզի Գրիստոս փառք Աստուծոյ Հաղարարեալն : Եւ զամենայն եկեղեցիս Հայոց աւարարարին եւ զխաչն եւ զԱւետարանս եւ զաջն սրբոց առաքելոցն եւ զըզագաթս եւ զաջ աթոռին Սուրբ Լուսաւորչին զըրիզորի գերի արարին : Ընդ այս ամենայն պատուհասիս, որ եկն ի վերայ մեր եւ զայս Սուրբ եւ զհրաշալի Աւետարանս, որ կոչի Մեր Աւետարան, զոր մեք ոչ զիտէաք, այլ ինքն

զաւրութեամբ եւ Հրաշագործութեամբն իւրով յայտնեաց զանուն իւր քրիստոնէիցն եւ զբաղումս բժշկեաց ի Հիւանդութեանց եւ բաղում Հրաշագործութեամբ յայտնապէս դեւս Հալածեաց, զոր տես(եալ) զՍուրբ եւ զՀրաշագործ Աւետարանս, Հեղայոզի եւ Հաւատարիմ սրբաբն քահանայն Տէր Աստուածատուրն ի ձեռն անաւրիսացն, զի զի կողն արծաթապատ էր, որով կտրեալ էր, զոր Տէր Աստուածն զուրն նոցա ի սիրտս իւրեանց դարձուցանէ, ամէն :

271թ. Դարձեալ յիշեցէք զվերջին ստացողս Սուրբ Աւետարանին ոմն պատուական եւ Հոգեւոր Մահմէդէդ, որ ետուր Հալալ վաստակոց եւ էառ Սուրբ Աւետարան յիշատակ իւր, զկողոյն յեւ կողակցուն իւր Գալուստին եւ որդոյն Ջաքարին եւ զստերն Մարգարան եւ ծնաւաքն իւր Շահվէլին, Աղաջանին, եւ զեղբայրն Յովանէսն, Հայրապետն, Նիկեղոսն, քվեցն իւր Ասլին, Սուլթանին : Եւ երբօրորդին իւր Տէր Յովանէսն, Թասային, Գրիգորին, Անանին, Իյխանին, կարգադրլ կամ աւրինակելով Աստուած ողորմի ասէք : Թվական ՌԿԻ (1615) :

113

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ձարառւ Ս. Յովհաննէս 498, (6)]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՁԱ (1632)

ԹԵՐԹՔ՝ 334: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 42 X 65 = 10,7 X 13,4: ՍԻՆՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւմ, 14,4 X 4,4: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻՒԹ՝ Խառարակ քուլք: ԳԻՒ՝ քարագիր: ՋԱՐԳԱԳԻՐՔ՝ կարմիր քոյմագրեր եւ քարագրեր: ՊԱՏԿԵՐ ԱՒԵ՝ ՏԱՐԱՆԻՑՆԵՐԻ՝ 3թ, 89թ, 160թ, 252թ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 4ա, 90ա, 151ա, 253ա: ՈՒՍԱՆԱԶԱՐԴ՝ կարմիր եւ կապղտ ծաղիկեր: ՍԿՐԱՆԱՍԱՌ՝ կարմիր երկաթագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, վրամ ճշշումով զարդեր: ԳՐԻՑ՝ Ոսկամ քանապ: ՏԵՂԻ ԳՐՃՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՃՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՁԱ (1632): ՍՏԱՅՈՂ՝ Ուռուտապէս: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 3ա, 89ա, 150ա, 251թ, 252ա, 331թ, 332—334:

ԵԱՆՕԹԻԹԻՒՆ.— Զեռագրէր լաւ է պահուած: 330ա—331ա Վոր գրիլ գործ է :

ԾԵՆԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

327ա. (Ա)ւրհնութիւն, զոհութիւն, բարեբանութիւն...

328ա. Որոյ(յ) ցանկացող եղեալ զՍուրբ Աւետարանիս, պատուական այր Ուռուտապէսն ի Հալալ արդեանց, բարի յիշատակ

իւրն եւ ծնաւազաց իւրոց եւ կողակցին Ուսթունին եւ որդոցն իմոց Աղարարին եւ կենայկեցին Թրիմանդին եւ զստերաց իմոց Եղիսա— (328թ) բերթին, Մարիամին, Դիւբարին, եւ Հանդուցեալ որդոցն Առաքելին, Ռաշատուրին, Հոռմսիմին, Գայրիսին եւ ծնաւազացն իմոց Վարթիկին, Թանկաղիդին, Յովանիսին, Դիւբարին, իւր որդոցն Թարդուուն, պարուն Վարդին :

Եւ ես անպիտանս յամենայնի եւ մեղուցեալ զրիս Ոսկան սուտանուն քահանայ, տեսի դեռափափաղ զսէր եւ զլաւ Ուռուտապէսին, զոր ունէր Հետ Սուրբ Աւետարանիս, ձեռնարկեալ գրեցի զՍուրբ Աւետարանս ի քաղաք Շաւ իւր Ե Սպանան, ընդ Հովանեաւ ամենամաքուր Սուրբ Աստուածածնիս եւ պատերազմի Սուրբ Նշանիս, ի քաղաքն Լապահան, է մէջ Ջուղայիս, ի կաթողիկոսութիւն Տէր Մովսիսի, ի Հայրապետութիւն Հայոցս Հոգեհանգ եւ առաքելաշնորհ Հայրապետիս մերո Տէր Ռաշատուրին, ի յաշխարհակալութիւն Շահ Սաֆոյն, Թվականիս

մերոյ ԲՁԱ (1632) ամի: Արդ, որք հանդիպիք Սուրբ Աւետարանի տեսութիւն կամ ընթերցելով կամ աւրինակելով, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթա. ձեր եւ լի բերանով ասացէք Աստուած ողորմի:

Եւ դարձեալ յիշեցէք զգծող սուտանուն Ոսկանս, որ է ունայն քահանայ եւ զուսուցիչն իմ Հատեփաննոս քահանայն եւ զճնաղան իմ Վարդապարտն, թիւնքիսն եւ զուսուցս իմոց Հասամ, Հուսիսն, Բաշին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն իմոց, եւ լի սրտիւ ասացէք Աստուած ողորմի եւ Աստուած զձեզ յիշէ ի գալստեան իւրում: Եւ դարձեալ յիշեցէք զԴրիդորն, զորդն իւր Ենգիւսարն եւ զժողն իմ Ռոնարհն:

330—331. Յիշատակարան Սրբոյ Աւետարանիս, Մատթէոս, Մարկոս, Հուկաս եւ Յովհաննէս Հորեսին... Ուստի եւ իմ ջերմեաննդդէն սիրով վառեցեալ՝ եւ ի սէր սորին բորբոքեցեալ յետնորդս ամենայնի Յովսէփ, արուեստիւ քնարադոծոս, ստացայ հալալ արդեամբք եւ ծախիւք իմովք դաստուածակիր Սուրբ Աւետարանս այս եւ արծաթա-

պատեալ զսա ետու ընդ հովանեաւ Սրբուհւոյ Աստուածածնի անուամբ կառուցեալ նորաչէն եկեղեցւոյն Յովհաննու Մկրտչին, ի յիշատակ ինձ եւ իմայնոցն ընդորից:

Ուստի մաղթեմ հանդիպողացդ յայսմ աստուածակերտ երախանիս միով Հայր մերիւ յիշեալիք զիս զՅովսէփ ծառայս Գրիստոսի եւ զհանդուցեալ Հայրն իմ Մուրատն եւ մայրն իմ զՀռիփսիմէն եւ զՀայրենիկ պապն իմ Վարդանն, եւ իւր կողակից Օղերն եւ զմայրենիկ պապն իմ զԴաւիթն եւ իւր կողակից Մարիամն: Այլ եւ ըստաշխատ Հայրապետն իմ Գրիգորն եւ իւր հանդուցեալ ծնողք Միղգուհն եւ Մինասաթունն մաղթեմ յիշան արժանի առնել:

Հուկաս յետոյ յիշեալիք զլեռարուսիկ որդեակն իմ զԿարապետն եւ զԿատերձ իմ Կատարինայ եւ Վարդինին, զի վայելեացն զկեանս բարեան եւ խաղաղութեամբ, եւ զուր յիշողք մեղ, յիշեալ լիւիք ի Գրիստոսէ յուսոյն մերոյ, ամէն:

Գրեցաւ ի Ջուղայ, Թիւրք Փրկիին 1784 սեպտեմբերի 10-ամն աւարտ:

114

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ամենափրկիչ 44, գգ. 18)

ԵՇՇ (ՍՊԱՀԱՆ)

ԲՁԲ (1633)

ԹԻՐԹԻՐ՝ 274: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 10 × 14.5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻՒՆ՝ երկսիւմ, 18 × 4.1: ՏՈՂԻՐ՝ 20: ՆԻԹԻՐ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ բալարգիր: ՋԱՂԳԱՐԱՆԻՐ՝ ասկեզոծ: ՊԱՏԿԻՐ՝ 81ք՝ Մարկոս, 181ք՝ Հուկաս, 209ք՝ Յովհաննէս: ԵՈՐԱՆ՝ 1ք—2ա պատկերներով, 3ք—4ա չորսոծ: ԿԻՍԱԵՈՐԱՆ՝ 5ա, 82ա, 182ա, 210ա, ասկեզոծ, բազմագլխ: ՀՈՒՍԱՆՔԱՍՐԴ՝ կարմիր քառագոյ, հասարակ զարդանկարներ գրեթէ ամեն քերթի վրայ, մանւ մարդաձեւեր եւ կաթողիկէ: ՍԿԱՐԱՆ՝ ասկեզոծ քաղապետիկ: ԹԱՆԱՐ՝ սև, գլխագրերը, վերագրերը եւ յուսացեցեցեր կտրվեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Ա քերսիճ զքաշմառած խաչ, իսկ Բ քերսիճ՝ պլ սևից. զարդարածը տղաուած: Ներսից, Ա կողմն անագրեր Մաշտոցից կարծած մի քերթ. վերջից՝ տախտակը բաց: ԳԻՐԻՑ՝ Մեծադ զպիր եկեղեցի եւ Աստուածատուք տարկաւագ: ԵՈՂԿՈՂ՝ վստեմաբար Մեծադ եկեղեցի: ՏԵՂԻ ԳՐԱՆԻԹԵՍԱՆ՝ Եօշ (Սպառն), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՆԻԹԵՍԱՆ՝ ԲՁԲ (1633), ՍՏՆ՝ 80Ղ՝ Մեյիճ զաֆար: ԴԱՅԱՐԿ՝ 1ա, 2ք, 3ա, 4ք, 81ա, 129ա-ի Ա սիւմեկից—181ա, 208ք-ի Ա սիւմեկի կէսից—209ա:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրի վերակը՝ բաւարար, 14, 18, 53, 54, 63, 220, 221 եւ 274 ԹԵՐԹԵՐԵ կաղթից զպրկիչն: Եւ Յիշատակարանի վերջը չկայ: Աւետարանների Համարարանների տեղը բաց է Թուգած, բայց չէ գրուած: Եւ—78ք Մատթէոսի Աւետարանն է առանց նախադրութեան եւ ցանկի, 78—120ա Մարկոսի Աւետարանը՝ նախադրութեամբ, ցանկով եւ վերջում ճեմարեցալ Յիւսուս, 128—208 Հուկոսի Աւետարանը՝ առանց նախադրութեան եւ ցանկի, 210—273ք Յովհաննու Աւետարանը՝ առանց նախադրութեան եւ ցանկի:

ՅԵՇԱՏԱՅԱՐԱՆԻ

274ա. Փառք...

Արդ, շնորհիւ Տեառն սկսաք եւ ողորմութեամբն նորին կատարեցաք զՍուրբ Աւետարանս Մեծադ զպիր Ռիզանցի եւ Աստուածատուր սարկաւաթ, ի լաւ եւ յընդիր յարկնակէ, ի թուականութեան Հայոց ԲՁԲ (1633) ամի, ի թագաւորութեան այլասեռիցն Եւս Սափուն եւ ի Հայրապետութեան

մերում ինչպատուր վարդապետին, ի դառն
և. ի նկզ ժամանակին:

Դրեցաւ զսա ի յերկիրն Պարսից, ի քա-
ղաքն Ասպահան, որ կոչի Շուշ, յիզր պա-
րապին Նորաշէն, ընդ Հովանեաւ Սուրբ
Աստուածածնին, ի խնդրոյ բարեմիտ և
աստուածասէր, Հեղ և Հնազանդ, ողորմած
և Հուրասէր, դերաց ազատող պարն Մէ-
լիք Զաքարէն և եղբայրն իւր Ախիշանն,
(274թ) զոր ի վաղուց Հետէ ցանկացեալ էին
այսմ լուսալիսյ վարդապետի Սուրբ Աւե-
տարանիս, յիշելով զրանն մարդաբէրն թէ՛
երանի է այնոցիկ, որ ունիցի զաւակ ի Սիոն
և. ընդանիկք ի յերուսաղէմ: Վասն այն
յոյսոյն ետուն զրել և. զարդարել ոսկով և.

լալուարդով և երանք երանք դեղերաւք, ի
վայելումն մանկանց Սիոնի և եղին յիշա-
տակ իւրեանց և. ծնաւոցայ իւրեանց Հաւրն
Ողբաթին և. մաւրն Շահզադին և. ամենայն
արեան մերձաւորաց:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄէլիք
Զաքարէն և. զկողակիցն իմանաղէն,
զուստրն Գաւալաղէն և. միուս կողակիցն
Նուրարն և. որդիքն իւրեանց Դիլաքն, Գու-
շիբէկն, Արդութարէկն և. զուստր Գուլ-
վարդն, կողակիցն Գուլումն և. զամենայն
արեան մերձաւոր:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱխի-
շանն և. զկողակիցն... (վերջը չկայ):

115

«ԲԺԺԵԿ» ԱԻՆՏԱՐԱՆ

[Ս. Ներսէս Էկեղեցի (2) 9]

[ԹՈՐԸՍԱՆ ԳԻՒԴ] (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՁԳ (1634)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 280: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 38 X
52,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՒ
ԵՐԿԿԻՍ, 10,5 X 13,5: ՆԻԻԹ՝ ԽՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ԲՈՂՔ-
ԳԻՐ: ՋԱՐԿԱՐԱՆՔ՝ ԽՈՂՔ ԵՒ ԳՐՈՂՔ ԺԱԿԼԱ-
ՂԵՐ: ՊԱՅԿԵՐ՝ 78թ, 126թ, 215թ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա,
7ՈՒ, 130ա, 216ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ՝ ԳՐԶ ԵՒ ԽՈՂՔ
ՂԱԿՆԵՐԻՑ ԺԱԿԿՆԵՐԻՑ: ՍԿԱՐԱՆՑԱՆ՝ ԵՐԿԱՊՔԻՐ:
ՄԱԿԱՐԱՆՑԱՆ ՊԱՀՊԱՆՆԱՎ՝ ՎԵՐԵՅ 2 ԽԵՐՔ: ԿԱՋԱՎ՝
ԿԱՂԵՅ, արծաթ քնեռնեռով պատուած: ԳԻՐԻՉ՝ ԳԱՍ-
ԱՐ ԵՐԵՑ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՆՈՐ: ՏԵՐԻՑ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝
ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ ԹՈՂԵՐԱՆ ԳԻՐ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒ-
ԹԵԱՆ՝ ՌՁԳ (1634): ՍԱՆՈՐ՝ ԱՎԵՐ: ԴԱՐԱՆ՝
78ա, 216ա, 276թ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք վառ է պահուած:
Ջախ կողքը ծածկուած է արծաթի կտր թեւաներով,
մէջեղուած մի փոքրիկ խաչ, որի վրայ գրուած է՝
ՎՍԻՐԵ ԽՈՂՔ յիշատակ է Անան, Մարթէ, Թմին
ՌձԼԲ (1683): Սկզբից ընկած է աւետարանացոյց
աւետարան: Երեւում են ջրից վնասուած լինելու
նշանները: Այլ կողքի վրայ կայ մի փոքրիկ խաչ Հինգ
չառ ապին բարերով: 1860 թուականին Ս. Ներսէս
Էկեղեցի զմբեթը նորոգելիս, զմբեթի դասարկ
մասում գտել են այս Աւետարանը:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

277ա. Կամաւ Հօր և. ողորմութեամբ
Նորին Միաձնի և. շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն

Համարտի, ի յանդ ելեալ աւարտեցաւ Սուրբ
Աւետարանս ձեռամբ յոգնամեղ և. փծուն
զրչի Գասպար Երեցի և. իմոյս աշակերտի
Աստուածատրի:

... Որք աստուածային սիրոյն փափա-
ղեալ Հետեւեն միշտ և. Հանապաղ յարա-
յուարճ բերկրանօք խորհին յարէն Տեառն,
ըստ նմին աւրինակի և. ոմն բարեսէր և.
Հեղահողի Ամիր անուն բորբոքէր ի սիրտ և.
Հողիս ղէմ գանձին աստուածային, ասա-
ցան զսուրբ Աւետարանս ի Հալալ արդեանց
իւրոց, յիշատակ բարի Հոգւոյ իւրոյ և. ծնաւ-
ոցն իւրոց Հաւրն Յովանիսին և. մաւրն
Քրիմիլին և. եղբաւր Կիրակոսին ...

Աւարտեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի թուա-
կանին Հայոց ՌՁԳ (1634) ամին, ի թալա-
ւորութեան Պարսից Շահ Սէֆուին և. ի Հայ-
րապետութեան Տեառն Մովսէսի Հայոց
կաթողիկոսին և. առաջնորդութեան երկ-
րիս ինչպատուր քաջ բարունակեալին ...

Դրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ձեռամբ
անարժան Գասպար իրեցու և. իմոյս աշա-
կերտի Աստուածատրի ...

զկողակիցն Պաղտատարն եւ զորդին իւր յԱաֆարխանն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս զՊօնայ Գրիգորն եւ զղուստրն իւր Ուղիտէն եւ զկողակիցն պարոն Սարֆուզն եւ զորդիքն Վարդախայիկն եւ զԹաժուրդէն եւ զստերն Սամիկն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս զՊօնայ Գրիգորն եւ զղուստրն իւր զՋաժանն եւ զկողակիցն Յովանէան եւ զորդիքն զՇահնապարն, զԵրիմիէն եւ զՊաշտաուրն, յիշեցէք եւ...:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս զՊօնայ Գրիգորն եւ ըսերքն իւր Գաւհարսոյթանն եւ իւր զաւակն եւ զճղիարեթն եւ զիւր զաւակն, եւ զպապն իւր Ասապոյն եւ կողակիցն իւր Թաղակուշն եւ զղուստրն Պաշտաւրն, Պաշտաւրն, Գօհարն եւ որդին Ջաքարէն եւ միւս պապն Աղենց Յակոբն եւ զկողակիցն Պանսաւթանն եւ որդին Անդրէասն յիշեցէք եւ...:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս զՊօնայ Գրիգորն եւ զպարոն Աւլայայէկն եւ Կարբեցի պարոն Միրզայանն, որ բաղուժ աշխատանք ունի ի վերայ մեր, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, զի եւ ձեզ եւ մեզ ողորմեցիք ի միւսանգամ գալստեանն իւրոյ, ամէն:

Ով Հայր եւ եղբայրք, յորժամ Հանդիպիք Սուրբ Աւետարանիս, տեսութեամբ յիշեցէք ի յերկնաբացիկ աղօթս ձեր զծաղկոյ եւ զկազմող սորա զՊուղայեցի զՏէր Ստեփաննոս Մուրադի որդի եւ զիւր շնորհս եւ զկողակիցն, եւ զիւր զստերն եւ զիւր եղբարքն եւ զըւերքն եւ զամենայն արեան

մերձաւորաց, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Յիշեցէք եւ զիս զանաբաժն Գաապար երէց գրչիկս եւ զիմ ծնողսն եւ զիմ ազգայինքն, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

265ր. Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս զՊօնայ Գրիգորն եւ զղուստրն իւր Աւլիտէն եւ զՀոգեւորդին իւր Իսուֆն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս պարոն Մարգարէն եւ միւս կողակիցն Թարվէզն եւ զՀոգեւոր զուստրն իւրեանց զԳուլիշն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս Ամենափրկիչ քահանայքն, զՏէր Սարգիսն, զՏէր Սահակն, զՏէր Բարսեղն, զՏէր Պաշտաւրն, զՏէր Մկրտիչն, զՏէր Սիմոնն, Տէր Պաշտաւրն, զՏէր Աստուածատուրն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս Ամենափրկիչ քահանայքն, զՏէր Սարգիսն, զՏէր Սահակն, զՏէր Բարսեղն, զՏէր Պաշտաւրն, զՏէր Մկրտիչն, զՏէր Սիմոնն, զՏէր Պաշտաւրն, զՏէր Աստուածատուրն, զՏէր Գաապարն, զՏէր Յովանէան եւ ըզՏէր Յովհաննէսն, զՏէր Գրիգորն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

266ա. Ով դասք լուսեղէնք, յիշեցէք զմեղապարտ գրիչս եւ զանաբաժն Գաապար երէցս յիշեցէք:

266ա. Դարձեալ ընթերցող սորին ի միտ անցէ երկրորդ գրիչ եւ զծագրող Տէր Ստեփաննոս Տէր Յարութիւն Տէր Գրիգորեանն, զոր ի Թուակնութեան մերոյ 1843 եւ յամսանն ապրիլ 3, աստ պատահեալ ձեռնագրեցի:

117

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Կատարիմեան վամբ 462 (7)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ]

ՌՁԳ (1634)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 311: ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 20,3 X 15: ՍԻՆՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻՑ, 14,2 X 4,2: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ բաւալկեաց քուզք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՋԱՐԴԱԳԻՐԳ՝ կարմիր, կանաչ, կապուտ եւ ռալկեղմ քաջագրեր: ՊԱՏԿԻՐ ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ՝ 5ր, 6ա, 7ր, 8ր, 9ա, 10ր, 11ա, 12ր, 13ա, 14ր, 15ա, 16ր, 17ա, 18ր, 19ա, ԵՄԵԼԱՐԱՆԻՅ՝ 22ր, 23ր, 24ր, 25ր: ԿԻՍՏԱՆԻՐԱՆ՝ 33ա, 106ա, 159ա, 250ա: ՄԱՆՐԱՆԱԿԱՐ՝ ԵՐԵՎԱՆԻ ՎՈՅՆԱՐԱՆԻ

ԿԱՅ: ԼՈՒՍԱՆԱԿԱՆԻ՝ մեծ քառակ զարմիր, կապուտ եւ ռալկեղմ ձկնագրեր: ՍԿԱՐԱՆԱԿԱՆ՝ ռալկեղ կապուտ երկաթագրեր: ՄԱԿԱՆԱԿԱՆ՝ ՊԱՏԿԱՆԱԿԱՆ՝ լուսնի կապուտ տալտակ, ԵՐԵՎԱՆԻ քառակ: ԱՅԵՐԵՎԱՆԻ կողմը արծաթապատ: միջիմ մասում, շրջանակի մէջ՝ ՅԵՄԵԼԻ ԽԱՅԵԼԻՔԻՆԵՐ մագաղաթի վրայ: ԳԻՐԻ՝ ՄԵՐԱՅԱՅԱՅԻ ԵՐԵՎԱՆԻՆԻ ՏԵՐ ԳՐԱՆԻՐԱՆ՝ ԵՄԵԼԱՆԻՆԻ կարմիր եւ ռալկեղմ: ՏԵՐԻ՝ ԳՐԱՆԻՐԱՆ՝ ԵՄԵԼԱՆԻՆԻ կապուտ ԵՄԵԼԱՆԻՆԻ ԳՐԱՆԻՐԱՆ՝ ՌՁԳ

(1634)։ ՍՏԱՅՈՂ՝ Շահփաթի։ ԾԱԿՆՈՂ՝ Մեքաթպ խիզաճի և քաջիմ Մարտիրոս։ ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—4, 309—311. Յան քաջ պատկերները և խորանների ետևը։ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լուս է պահպանել։ Աւետարանների սենյան աւետարանացոյց տախտակներ՝ ոսկեայ, կապույտ և կարմիր զոյներով։ 20թ—21ա, միայն զիմացի զոյ էլբերում, իւրաքանչիւր նկարի մաս կոյ վերջում աւելացած մէկ և երբեմն կէս դատարկ թուղթ՝ նկարների պահպանութեան համար։ 29թ—102թ՝ Մատթէոսի Աւետարանը, նախադրութեամբ և ցանկով, 108թ—154թ՝ Մարկոսի Աւետարանը, նախադրութեամբ և ցանկով 154թ—246թ՝ Դուկասու Աւետարանը՝ նախադրութեամբ և ցանկով, 247թ—307թ՝ Յովհաննու Աւետարանը՝ նախադրութեամբ և ցանկով։ Մարկոսի Աւետարանի վերջում կոյ ճառարկեալ Յիսուս, Յովհաննու Աւետարանի վերջում՝ Շիրէք կոչը շահփաթի։

ԹԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

307թ. Փառք... Եւ արդ, դրաւ եղեւ ի թաւանիսն Հայոց ՌՁԳ (1634) ամի, ձեռամբ անարժան դպրի, ի փառս Քրիստոսի։

Եւ արդ, տեսեալ ոմն բարեմիտ և աստուածասէր և հեղաճոյի և հնազանդ և ամենաւ և հարկաւոր, զոր փափաք ունէր այս լուսարարը Սուրբ Աւետարանին՝ Շահփաթի, ստացաւ ի հալալ յընչից իւրոց և

ետ յիշատակ բարի՝ իւր և կողակցին իւրոյ Մանուկին և որ փոխեցեալ է առ Քրիստոս և ղեռարուտիկ որդին Յակոբյան և հանպեաւ ի Քրիստոս, յիշեցէ և Աստուած ողորմի ասացէք...

Արդ, ևս առաւել յիշեցէ զիս զանարժան Մեսրոպ դպիր ինչպանցիս և զմարմնաւոր ծնողսն իմ Տէր Մարտիրոսն և զՊանդօսն և զԳրայրսն իմ Տէր Թադէոսն, Պարսաւն և քուրբն իմ Անայն և Դեղձուն և զորդին իմ Մարտիրոսն, որ բաւում աշխատանք ի ծաղկել և զարդարել, յիշեցէ և Աստուած ողորմի ասացէք։

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զիս, անարժան և զճողեւոր վարպետս իմ, նախ զՏէր Սարգիսն, որ մականուն Մաղման կոչի և զվարպետաց վարպետս զՏէր Մարտիրոս քաջ ինչպանցին և զորդին իւր Գրիգորիս և զամենայն աշխատաւոր, որ երախտիք ունին ի յարուստս յայս, յիշեցէ և Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն։ Հայր մեր...

28թ—29ա. Ով եղբարք, անմեղադիր լերուք, զի զլատեցայ, յինուին (յետին) միջին զրուեցաւ. և միջին յետին, վայ մեղաւորիս, անմեղադիր լերուք, ով հարք և եղբարք, թողութիւն արարէք։

103ա. Ով եղբարք, յիշեցէ ի Քրիստոս զտառապետս և զանկանց զՄարտիրոս զիս սորա և Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն։

118

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ղարազէի Ս. Նիկողայոս 447, 3)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՁԳ (1635)

ԹԵՐԹՔ՝ 293։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 17 × 11,5։ ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ երկսիւմ, 12,3 × 3։ ՏՈՂԳ՝ 21։ ՆԻԹՔ՝ հատարակ թուղթ։ ԳԻՒ՝ բոլորգիր։ ՋԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ քրոշ զլատաւոր, զարդագրերով և թոյնագրերով։ ՊԱՏԿՆՈՂ՝ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 11թ, 88թ, 188թ, 224թ։ ԵՐՈՒՆ՝ 1թ, 2ա, 3թ, 4ա, 5թ, 6ա, 7թ, 8ա, 9թ, 10ա։ ԿԻՍՏԱՆՈՐԱՆ՝ 12ա, 47ա, 130ա, 220ա։ ԼՈՒՍԱՆՅԱՆՈՐԳ՝ մեծ թուղթ։ ԿԱՐՄ՝ կաշեպ, արծաթէ քնեռանքով պատուած, միջ արծաթէ կապիչներ խիճանքի վրայ, իսանց ինքնակաւ մի պատկեր վերեւում, մի խաչ մասնակաւ։ ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, գլխագրերն ու լատնագրերը՝ կարմիր։ ԳՐԻՉ՝ Յովակէս։ ՏԵՐԻ՝ ԳՐԻՍԻԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝

ՌՁԳ (1635)։ ՍՏԱՅՈՂ՝ Պարոն վարդապետ։ ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 2թ, 3ա, 4թ, 5ա, 6թ, 7ա, 10թ, 280—283։ ՎԵՆԱԿ՝ լաւ։

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Առաջին կողմին Քրիստոսի վրայ նկարում է Քրիստոսի թաղման պատկերը, որի վերեւը արծաթեայ մի փաթիկ խաչ կրում է իր վրայ Ս. Հռիփսիմէ կոյսի նշաւորը։ Կողմերի վրայ ունի 78 արծաթի բռնեւ, իսկ երեսնամեկիսի վրայ մի խաչ և կանաչի երկու միասնակալ արձանիկներ, կազմը երեսուպատուանքի է մեռաճոցայ կարմիր եռադկաւոր կտորով։ 1—10 ունի աւետարանացոյց տախտակներ՝ ոսկեկտր խորաններով, որոնցից 9թ-ի և 10թ-ի վերեւի ալ անկենդանու կան մեկեկան կապիկի նկարներ, Պատկերները, խորաններն ու կիսախորանները ոսկեզօծ են, 287—292 թերթերը նուրբ

կոկոսե մաղաղաթ ևն, որոնցից 287—288-ը աւելի նուրբ ևն գրուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

8ր. (Նստրգրով) Ով պտտովական Հարբ և և երարբ, որբ Հանդիպիք Սուրբ Աւետարանին, յիշեցէք մեղսայպարտ չնաշխարհիկ Առաքելս, իբր թէ քահանայ, որ եմ անուամբ և և ոչ գործով, կորեցէ օրն, որում ծնայ յամի Տեառն Ռէճիկ (1767) և զիշերն, որում ասացին, թէ ահայ արու: Յորմամ ի քսան ամս լցաւ, ոչ էր եղեալ Հանդուրթիւն, ամուսնայի, ոչ օր տեսի և ոչ աշխարհ(ւ), վասն այն, զի առաջի ամին եկն ի վերայ իմ տոժ, զի Հայրն իմ Ուանէսն Հանդեաւ աշխարհէս և մնացի ողորմելի վասն պարտուց և վասն զրայմայպահանջութեան և երրորդ ամին օծայ քահանայ ձեռամբն Յակով վարդապետին, որ ոչ էր եղեալ Հանդուրթիւն, վասն այն, զի առաջի ամին եկն ի վերայ իմ արկուծիւն և պատիժ, ըստ վիպութեան ամենայն զրոյց, զործովս իմով առի զհատուցումն, եղէ այբի և խեղճ, զի քսան երկու ամս չէր լցեալ, եղէ այբի յամի Տեառն Ռէճիկ (1770): Վայ ինձ, ոչ էի տեսեալ աշխարհ և ոչ ունէի յիշատակ վասն կսկծահայց սրտի իմոյ, դամենայն տունս Հանդերձ ընչիւքն վատնեցի՝ և մնացի անմխիթար, վայ ինձ կամեցայ ասել թէ, զի ոչ իմեկեաց զգրունս յարգանդի մօր իմոյ, զի թերեւս մերժէր դցաւ աչաց իմոց, իսկ ընդէ՞ր յորովայնի ոչ վաղջանեցայ, այլ ելի յարգանդէ և ոչ վաղվաղակն անդրէն կորեայ, ընդէ՞ր զիպեցաւ ինձ ծնունդ և ընդէ՞ր զիեցի ես ըստինս, զի այժմ Հանդարտեալ զաղարէի և ննջեալ Հանկէի: Յանկացայ Հոգեւոր յիշատակ, զիեցի Սուրբ յԱւետարանս, կոստիւն տուի նոր մասօքն Հոխիսիմէ կուսին և մին խաչ ոսկէջրած մասօքն Մարուքէ եպիսկոպոսին և մին արծաթէ խաչ մասօքն Սուրբ Նիկողայոս Հայրապետին, որ տղայ ժամանակուն չիեւ լուի: յիշատակ էլ դրած էր, իրաւի ելայ անյիշատակ, որ բոլոր խաչերի և կոստողի քանչ այ իմ մաղալ արծաթաւ օք օր ծախի կամ դրաւի կամ եկեղեցուցն խանի, բերանօքն սուրբ աւետարանչացն և սուրբ երկուստան առաքելոցն անիծեալ յիցի և նման ինձ անյիշատակ դատաստանին ինձ պարտական լինի, ամէն: Հարով աչօք

աղայնմ ձեց, եղարբ, յիշեցէք Հայրն իմ Ուանէսն, կենդանի մայրն իմ Վարդենին, որ մականունն Թանթան ասեն և և ոչ բար յիշեալ լիջիք առաջի Քրիստոսի, ամէն:

11ա. Ով ընթերցող Սուրբ Աւետարանին, յորմամ յանդիպիք Սուրբ Աւետարանին, յիշեցէք դանարժան չնաշխարհիկ չնչին Տէր Առաքել մեղսայպարտական քահանայիս, որ անուամբս եմ և ոչ գործով, որ Սուրբ Գիրքս զիեցի և կոստողեցի: Եվ ոք որ կարգայ մին բերան յիշի, յիշեալ լիցի առաջի Քրիստոսի: Թիվն 176 շամս Առաքիլ (1791) զրեցի:

138ա. Սուտանուն Յովհաննէս յիշեցէք, որ անուամբս եմ, այլ գործովս ոչ:

287ա. (Փ)առք Ամենասուրբ Երրորդութեանն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն: Որ ետ կարողութիւն տկար եմ մեղօք տատանեալ մեղոսմած զբիշ Յովանիսի Հասանել ի յաւարտ Սուրբ Աւետարանին և խնդրոյ և բարեմիտ Հեղահողի քրիստոսայտի և ուղղադաւան պարոն Վարդանի, որ դատացաւ զսա Հալալ և արգար վատակոց անլինջ յիշատակ իւրն և ծնողացն իւր և ամենայն մերձաւորացն Հնոց և նորոց: Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի քաղաք Շօշ, որ կուի Ասպահան և ի դաւղս Ջուղայ և ի Հայրապետութեան ժամանակաց Տէր Փիլիպոս Հայոց կաթողիկոսի և մերում Հայրապետ և առաջնորդ քալրարուն և իմաստուն Պաշտուր վարդապետի: Սոցին ժամանակն զրեցաւ ի թուականին Հայոց ՌՁԴ (1635) ամի: Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ձեռամբ անպիտան և անարժան Յովանիսի, Թարաւր ամենայն բարեաց, որ անուամբս եմ և գործովս ոչ: Ձեեղ աղայնմ Հարբ և և եղարբ, որբ Հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով, ասացէ՛ք Աստուած ողորմի և Քրիստոս ձեր մեղքն թողցէ իւր միւսանգամ դալստեանն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք զպարոն Վարդան և զծնօղսն իւր Հայրն Ամիրբէկն և մայրն Պանթէկն և որդիք սոցա Վարդանն, Յակոբյանն և Գորբն և դստերսն Սամարբուկն և Աննային, յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէ՛ք: (Նրկու էշ եւս Վարդանի մերձաւորնրի անուանեալ, զրանց վերջում այլ գրչով է գրուած):

168

ուր վարպետն իմ, նախ Տէր Սարգիսն, որ մակնուն Մալման կոչի եւ զմիւս վարպետաց վարպետն, զՏէր Մարտիրոսն եւ զորդին իւր զՏէր Գրիգորիսն եւ զամենայն աշխատաւորս, որ ի յարեւստս յայս աշխատանք ունին, յիշեցէք, Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ եւ ձեզ ողորմեացի իւր միւսանդամ զաշխատանն, ամէն:

270ր. Դարձեալ յերես անկեալ աղաչեմ յիշեալիք զԽճայ Սէմանն եւ զկողակիցն իւր Աղայտն եւ զստեղք իւր Ոսնդատէն եւ զԹաղուհին, որ վերջապէս նորոգեաց զՍուրբ ՂԱԿԱՆԱՐԱՆԱՆ:

Եւ զարձեալ յիշեալիք ի Գրիստոս Սուրբանդէն եւ կողակիցն իւր զԹաղուհին եւ

զուստրն իւր Աղայտիսն, որ Հանգուցեալ է առ Գրիստոս եւ զորդին իւր զՍարգիսն, Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեցէ, եւ որ յիշէ յիշեալ լինի ի Գրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրեւեալ յաւիտեանս, ամէն: Հայր մեր որ... Թուին ՌՃԴ-ումն (1055) նորոգեցաւ կաթմա:

(Նոտարգրով) Ես, լուսայհոյի Յիսականի որդի ապաշխարող խոստմիմիս զրեցի լուսարարի գրեցի, օվ կարդայ մի բերան յիշի, ինքն զյիշեալ լինի ի Գրիստոս, փառք բարեբարին:

Դարձեալ յիշեցէ ի բարին զՈջայ Սէմանն եւ զմիայն կողակիցն իւր (Ս)ինափաչէն, ամէն: Թվին ՌՃԷ (1028):

120

ԱԲԵՏԱՐԱՆ

[Զարսու քաղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցի 495 (3)]

ՍՏԱՄՊՈՒԼ

ՌՁԵ (1636)

ԹԵՐԹՔՔՔ 200: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՔՔՔ 14,5 X 10,5: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՍԻՍ, 9,5 X 2,7: 8ՈՂՔՔՔ 23: ՆԻՒԹՔՔՔ սզկտակ ճուրք մագաղաթ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔՔՔ կտրմիր, կաղապար: ՊԱՏԿԵՐ ԱԲԵՏԱՐԱՆԻՑՆԵՐԻ՝ 15ր, 80ր, 135ր, 211ր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 16ա, 87ա, 138ա, 212ա: ԼՈՒՍԱՆՈՐԱՆ՝ կտրմիր, կաղապար եւ զորդ զղմերով ծաղիկներ: ՍԿՋԻՆԱՏԱՐ՝ կտրմիր երկաթագիր: ԹԱՄԱՐ՝ սեւ, սկզբնատղերն ու զյալգրեքը՝ կտրմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեայ, պատմեցաւ, յաճի կապիչներ, մաշուած: ԳՐԻՑ՝ Աստուծոյ յերեց: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ Ստամպուլ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՌՁԵ (1636): ՍՏԱՆՈՂ՝ Մանտեպի վաքաճ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2ա, 3ր, 4ա, 5ր, 6ա, 7ր, 8ա, 9ր, 10ա, 11ր, 12ա, 14ր, 15ա, 211ա, 208:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՆ.— 2ր—11ա մէջ ընդ մէջ աւետարանաց առիտակներ են՝ կտրմիր եւ կաղապար զղմերով խորանթերով: Ունի նախադրութիւն եւ ցանկ՝ Հիսանախ զղուհութեամբ մարդոց գրուած: Նկարներն ու մանրանկարներն իրոք նուրբ են, իսկ կիսախորաններն ու պատկերները՝ ոսկեզօծ եւ ճաշակաւոր: Զնագրի վիճակը լու է, միայն միջից երեք պարկ՝ 185—168 սանդակն են եղել, ինչպէս նաեւ մէկ-երկու այլ քերթեր եւս, եւ անկիւնները կետտուռել ու զեղնել:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

207ր. Փառք...

268ա. Արդ, զրեցաւ սա ի Թուարբուրութեան Հայոց ՌՁԵ (1636), ի քաղաքն Հստամպուլ, ի դուռն Սուրբ Նիկողայոսի, ի զպրատան ումնին մեղապարտի, ձեռամբ աշակերտիս, ծառայ Սուրբ Աւետարանիս անուամբս Աստուծոյ ի ներքին: արդ, աղաչեմ զամենեանն, որ Հանգիպիք սմա, յիշեցէք աղաթս ձեր զծնաւոյս իմ եւ զերախտաւոր վարպետ իմ, որ բաղում երախտիս եւ աշխատանք ունի ի վերայ իմ: Եւ այլ յիշեցէք զստացող սորա զմահտեսի վաթանն, որ բաղում Հետէ ցանկայր փափագմամբ ետ գրել եւ զնել յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց, որ եւ զստացաւ զսա յիշատակ իւր եւ իւր ծնաւոյցն եւ եղ ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին եւ Սուրբ Ունանիս:

268ր (Տարբիւր ձեռագրով) Դարձեալ յիշեցէք զմահտեսի վաթանն եւ զծնողիս իւր մահտեսի Առաքելն եւ Դանուհին եւ քուերքն իւր Զատէն եւ Գնտամանն:

Դարձեալ յիշեցէք զմահտեսի վաթանն եւ կողակիցն իւր Դուրնաբաթն եւ Սէլէն եւ ծաղկեալ որդիքն իւր Յէրապետն եւ իսպղուհին եւ փթթեալ զստերն իւր խաթունն, Թամինէն, յիշեալ լինի ի Գրիստոսէ Աստուծոյ: Գրեցաւ փառք Թիմէն Կէ (1682) Հաճայ իմ:

121

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփաննոս 485, (16) 15]

ԱՆԴՐՈՒՄՆԵՐՈՒՊՈՒՄ

ԹՁԷ (1638)

ԹՆՐԹՔ՝ 230: ՄԵՆԹՈՒԹԻՒՆ ԹՆՐԹՔ՝ 11 X 8,2: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆԹՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՈՒՄ, 7.5 X 2.4: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ ՄԱԳԱԳԱՊ: ԹԱՆԱԿ՝ ան: ԳԻՐ՝ ԲԱՅԱՐԳԻՐ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ ռակեպ, կարմիր, դեղին եւ կապուտ գլխերով: ՊԱՅԱՐՔ՝ 81ր, 108ր, 187ր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 62ա, 109ա, 188ա: ԼՈՒՄԱՆՑԱՐՔ՝ մեծ քուռով ռակեպ, կարմիր եւ կապուտ գեղեցիկ ծաղիկներ: ՄԱՐԶԱՆԱՍԻ՝ կարմիր նրկաքաղցրեր: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մեքսից կարմիր կտոր, երկու կողմերն էլ վերջին մասից կտրուած եւ կտրուած: ԳՐԻՑ՝ Սարգիս երէց: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՍՏՈՒԹԱՅԱՆԻ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒՄ՝ ԻՆԱՆ՝ ԴՁԷ (1638): ՄՏԱՅՈՂ՝ Բաւար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 60ր, 61ա, 107ր, 108ա, 108, 187ա, 240ր, 250:

ՄԱՍԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեւորքի սկզբից մէկ ւրիւ պրակ՝ 12 թերթ պահուած է: Զուռն զեբ կեռն շնացելով: Թերթ 1-ը, որ պատարկ է, հասնում չէ բեղմնաւոր թուի վրայ: Սկզբի պրակը պահուած է կողմից:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

247բ. Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ: Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս թղին Հայոց ԹՁԷ (1638) ամին աւուստոս Ս. Անդրիանուպոլսի, ի դուռն Ս. Թորոս յեկեղեցիս, ձեռամբ Սարգիս երիցոյ, որ անուամբ երէց կոչիմ եւ դործով ոչ, Եղրայրք, վասն ծովացեալ մեղաց իմոց մահ անկաւ Ատրանա քաղաքս, ոյնպիսի սաստկացաւ մահն ոչ զբն կարէաք ոչ պատմել, աղէտն, լացն եւ աղաղակն կամ օրն որչափ կու մեռանէր թիւ եւ համար ոչ կարէաք աներ: Ոչ թէ Հայոց կամ Յունաց, ոյլ ամենայն աղաք հաւասար, եւ եթէ երկուդն հիւանդանայր մարդն, մինչեւ ցառուստն ոչ հասանէր: Տնիւս տեղիս լինէր մին-

չեւ Գ—Դ (3—4) աւր երկարէր եւ ապա մեռանէր: Երես անկեալ աղաչեմ դձեղ, Հայրք եւ եղրայրք, թողութիւն արարէք մեղացս, որ լի եմ ամենայն մեղաւք եւ ասացէք Աստուած ողորմի եւ դուք յիշեալ լիջիք առաջի անմահ դատին Աստուծոյ: Եղրայրք, երես անկեալ աղաչեմ դձեղ, սղայանաց կամ պակասութեան զբիւս անմեղայի լերուք, աւրէ աւր զբնով հաւասար յեղաւ դիրս այս, թողութիւն շնորհեցէք մեղաւորիս եւ ծնողացս Բարաստանին եւ Ուռումպէկուն: Վասն Աստուծոյ, եղրայրք, ասացէք Հայր մեր որ երկէս, սուրբ եղիցի անուն քո...

248ա. Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, յիշեցէք զլերդիկ Մկրտիճն եւ կողակիցն իւր Ոսկի եւ որդիքն իւր Յովաննիսին եւ կողակցին Սուրբայիսթունին, Թումանին, Մուշղին, Մալին, Բնդ Նմին եւ աղաչեմ յիշել զստացող Սուրբ Աւետարանիս զբարեմիտ այրն զԲուլուք, Աղապարն եւ զկողակիցն Շուշանն եւ զորդին Քաչատուրն եւ զգտերքն իւր Մարիանն, Վառվառն, Եղինարն, Բղվիսանին:

Դարձեալ աղաչեմ յիշել ի Տէր զստացող Սուրբ Աւետարանիս զպարոն Բուլուքն եւ զեղրարն իմ զմահդասի Զաքարէն եւ միուս զեղրարն զՅակոբն եւ իւր որդին Յովաննէսն, զՄաթոսն, զԵնարոսն, Նուռնէն, զՎլի: Որք յանդիպիւք ի սմայ կարդալով կամ աւրինալիւով, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս մեր յառահաւարակ որ ի Գրիստոս են Հանգուցեալ, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն: Հար մեր...

249ա. Դարձեալ աղաչեմ յիշել Յովաննէս, Մուշղն, Բարդիլին, Բարդիսին, ամէն: Սանդուխտն, Անայի յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

122

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփանոս Եկեղեցի 472, (2)]

ԳԻՒԼԻՍ

ՌՂԻ (1645)

ԹԵՐԹԻՐ՝ 221: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 205 X 15: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-
սԻՆ, 12 X 4,5: ՏՈՂԻՐ՝ 19: ՆԻԻԹ՝ բամբակեայ
բուրդ: ԳԻՐ՝ բայրեղեղ: ՋԱՐԳԱՐԱՆԻՐ՝ կարմիր:
ԳԱՏԿԵՐ ԱԻՆՏԱՐԱՆԻՆԵՐԻ՝ 94բ. 150բ. 244բ:
ԿՈՐԱՆ՝ 4բ. 5—10: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 15ա, 85ա, 151ա,
245ա: ԼՈՒՍԱՆՁԱՐԳ՝ ունի բազմաթիվ: ԹԱՆԱՐ՝
սեւ, գլխատառքով ու լուսամբացածերը՝ կարմիր:
ԱԿՋՐԵԱՏԱՐ՝ կարմիր երկաթազիր: ԹՂԹԵԱՅ ՊԱՆ-
ՊԱՆԱԿ՝ երկու թերթ առաջից եւ վերջից՝ միջին
երկաթազրով: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից
կապալտ կտաւ, պանծեալ: ԱՌԻ խփամբ: ԳՐԻՁ՝
ՄԵՅԻՓԱՅ ԵՐԵՑ: ՏԵՐԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԳԻՐԻ: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՂԻ (1645): ՍԱՏՈՐ՝ Մարիամ:
ԳՍԱՐԿ՝ 3, 10բ. 11ա, 14բ. 94ա, 318բ. 318:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ջեռադրի Հանդամանք՝ լաւ
է պահուած: Ունի աւետարանացոյ տախտակներ,
հնչուք եւ նախադրութիւններ եւ ցանկեր, 4ա՝
ՔԹՈՂԹ Ամուսնից Աղեքսանդրացոյ տա Եւսեբիոս
կարգաբանութիւն:

ԾԵՆՏԱԿԱՐԱՆԻՐ

314ա. Փառք...

314բ. Արդ, այսմ աստուածային պատ-
մութեան ցանկացող եղեալ աստուածաւոր
եւ բարեհոգի դուստրն իմ Մարիամն, որ
ստացաւ զսայ իւր Հոգւոցն յիշատակ եւ
ինքն ի սոյն ամի եւս դեռ չէր աւարտեալ
փոխեցաւ ի Գրիստոս, ի Թուին Հայոց ՌՂԻ
(1645): Եւ յիս իւր փոխելոյն, Աստուծոյ
կարողութեամբ սակաւ ինչ մամանակի խա-
լիսեցաւ եւ ուխտեցաւ որ տաննէք ի Արայու
(Ուխտապէս եղի է Վարաշուք, յետայ ջրմ-
բուել եմ Մ, ա եւ Տաւերը եւ դարձուել
Վարայու) եկեղեցին, ի դուռն Ս. Յակոբին,
անջինջ յիշատակ:

315ա. Փառք...

317ա. Բայց գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս
այս եւ դարդարեցաւ ծաղկաւք եւ զլիսա-
դրաւք եւ բարեւոյն կապովք ձեռամբ Միջոն
իրիցու, ի զեղաբարոյսն ի Գիլի, ի դուռն
Սուրբ Յովանէս եկեղեցւոյն, ի Թուականիս
Հայոց ՌՂԻ (1645), ի Հայրապետութեան
Տեառն Սիմէօնի եւ ի Թաղաւորութեան
Տաճկաց Սուրբան Իսղախիմի եւ ի մեղ Թա-
ղաւորելոյ Գրիստոսի Աստուծոյն մերոյ, որ
է աւրչեալ յաւիտեանս, ամէն:

Արդ, Հրամանաւ մերով դրեցաւ աւրչ-

նութիւնն այնոցիկ, որք խնամք տարցեն
Սուրբ Աւետարանիս եւ այլ սպասուց եկե-
ղեցւոյս եւ որք յափշտակեն կամ զողանան
կամ խորեն կամ գրաւ զնեն կամ այլ ինչ
իրաւք մնաս բերեն կամ Հանեն եկեղեցւոյն,
նա Հանցէ դնոսա Գրիստոս յարեայութենէ
իւրմէ, զանէծեն Կայէնի առջէ, զպատիժն
Յուդայի, զբորոտութիւն Գէդիի, զսատա-
կիւն Արիսի, զխայտառակիւն ի մեծ առնի,
եւ ինքն Թողութեան արժան ոչ լինի, լաւ
պահուց եւ խնամ տանողն աւրչնի ի յԱ-
ստուծոյ եւ յամենայն սրբոց եւ ի մէնջ, ամէն
եւ եղիցի:

5ա. Աղայնմ յիշել զստացող Սուրբ Աւե-
տարանիս զՀանդուցեալն ի Գրիստոս զՄա-
րիամն, եւ դուք յիշեալ լինիք ի Գրիստոս
Աստուծոյ մերոյ, ամէն: Հայր...

244բ. (Յովհաննէս աւետարանչի Աղարի
մերքեռում)

Իսկ Յոհաննէս արժանմամբ,
Թոնաւ մտաւ ամենասական,
Առ ի պատմել բանիւ մարդկան,
Ջանմառն էիցս հանրական:
Աստուածաբան Սուրբ Յովհաննէս,
Ջիս Միջմոն երեց մեղօք պէս պէս,
հմըքնաւ մարիոյ յախտից տղմէ,
Քում Տեառն որ էմն ի Էմբարվէ:

(Նայմանմ գրութիւններ կամ ման
94բ-ի եւ 150բ-ի Աղարների մերքեռում երկու-
սկան տունով, պատշաճեցուած Մարիոս եւ
Ղուկաս աւետարանիչներին):

318ա. Առ դրան Սուրբ Ստեփաննոսի
եկեղեցւոյն Սուրբ Աւետարանս յիշատակ
Գալազոյնց Յակոբին եւ իւր կողակցացն
Ասլիսանն եւ Ջիֆէ եւ որդոցն Յովանիսին,
Մաթոսին, Պետրոսին եւ սոցա կողակցացն
Մաղալէ Տառնութիւն, Ջիֆիթէ եւ սոցա որ-
դոցն Ղուկասին, Յակոբաննին, Պողոսին եւ
ամենայն արեան մերձաւորացն ամենցուն:

Դարձեալ ով ոք որ այս Աւետարանիս
խայիւնութիւն ամէն կամ զողանան կամ
գրաւեն Գձ եւ ԺԸ (318) Հայրապետացն
նղովեալ լինին եւ մասն Յուդայի առջէ եւ
պատիժն խաչանողացն կրեցէ, ամէն: Ի
Թվականիս Հայոց ՌձԱ (1682) եւ յամ-
սեանն Հոսմայեցուց եւ տեկտմբերի Ա-
ունն:

124

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

(Զարմախի գաւառի Լրվաւանի գիւղի բնակիչ Կարապետ Առաքելեանի սեփականութիւն)

ՌՂԷ (1648)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 230: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 17,6 X 12,3: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻԱ, 10,0 X 3: ՏՈՂԳ՝ 27: ՆԻԹ՝ բամբակեայ բուլօք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԱՏԿԱՆ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻԶՆԵՐԻ՝ 6թ, 66թ, 107թ, 170թ: ԽՈՐԱՆ՝ 7ա, 80ա, 108ա, 171ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՆԳ՝ բաւական թուով կամ: ՍԿԱՐՆԱՍՏԱՆ՝ կարմիր, կամայ թռչնագրեր եւ ծաղկագրեր: ՄԱԳԱՐԱԹԵԱՅ ՊԱՂԱՆԱՆ՝ մի քերթ սկզբից եւ մի քերթ վերջից: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, հասարակ սեղմած ձեւերով, մերսից քաթամ: ԳՐԻԶ՝ Գալուստ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՂԷ (1648): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—8, 189թ, 170ա, 230ա—239թ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— ԳԻՐԶ Ժառ է պահուած, ԹԵՐԹԻՔ միակամայն ժողովուած են: ԱԽԱՐԱՆՆԵՐ ՈՒՆՆ ՆԱԽԱԳՐԱՅԻՆՆԵՐ, 7ա—86թ Մաթէոսի Աւետարանն է, 68ա—107ա՝ Մարկոսի, 108ա—169ա՝ Լուկասի, եւ 171ա—235թ՝ Յովհաննէսի Մարկոսի Աւետարանի վերջում գտնուած է Վարդգիսի ՅԻՍԱՆ: ՎԵՐՋՈՒԹ ԹԵՐԹԻՔ են պահուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

67ա. Ով եղբայր ընթերցող, աղաչեմ զձեզ վասն սիրոյն Քրիստոսի Աստուած ողորմի ասէջ սուտանուն կրօնաւոր Գալուստի, դի յոյժ կարօտ եմ ողորմութեան Աստուծոյ: Թերեւս ողորմեցի բարեխօսութեամբ իւր ծնողին անառակ ծառայիս, ամէն:

(Նայն միտքն ունեւ 106թ-ի եւ 169ա-ի յիշատակարանները):

170ա. Յիշատակ է Տէր Առայելի կողակիցն Նաշիուն, որդին Օվանէս, Ասայտուրն, Թվին Ռիճիկ-ին (1818):

236ա. Յիշատակ է արաւան յԱվետարան եւ Տէր Առայելի կողակիցն Նաշիուն եւ որդին Ասայտուրն, Օվանէս, Աղէքսանդրն, գուսարէն Յերիշատն, Գարան, մեղաւորէս գրիճն Օվանէս: Թվին Ռիճիկ յունվարի Ի-ին:

125

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

(Զարմու քաղի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցի 504 (12))

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ]

ՌՂԹ (1650)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 281: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 48 X 80 = 24 X 17: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻԱ, 14 X 4: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԹ՝ Խաւարակ քուլք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԱՏԿԱՆ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻԶՆԵՐԻ՝ 11թ, 88թ, 139թ, 217թ: ԽՈՐԱՆ՝ 1—11: ԿԻՍԱՆՆՈՐԱՆ՝ 12ա, 90ա, 140ա, 218ա: ԽՈՐԱՆԳՐԻՔ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՆԳ՝ կարմիր եւ սեկեզով ծաղկեմեր: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ: ՍԿԱՐՆԱՍՏԱՆ՝ կարմիր երկաթագիր: ԽԱՂԱՂՈՂ՝ վստաւածատուր դպիր: ՎԱՅՐ՝ վստաւածաթ Նոր-Ջուղա: ՄԱՍԿԱՐԱԹԵԱՅ ՊԱՂԱՆԱՆԵՐ՝ չուփ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ. մերսից կարմիր մետաքս, ունի խիւմք, պառնակեայ: ԺԱՄԱՆԱԿ

ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՂԹ (1650). ԳՐԻԶ՝ Աղամալ: ՍՏԱՆՈՐՂ՝ խօշալ Աղամալ վաճառակամ: ԿԱՋՄՈՂ՝ Տէր Գրիգոր: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 2թ, 3ա, 4թ, 5ա, 6թ, 7ա, 8թ, 9ա, 10թ, 11ա, 89ա, 217ա, 277թ—281:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը շատ խնամքով է պահուած, —11 ունի աւետարանացոյց տախտակներ՝ կապտայ, զեղնաւուն եւ կանաչ գոյներով նկարուած զեղեցիկ խորաններով: Ամբողջ Աւետարանը գրուած է երկսերուն ոսկեզօծ զեղեցիկ լրջանակներով մէջ, շատ զեղեցիկ տառերով: Ունի ցանկեր եւ նախադրութիւններ: Անշատուած է Վերջի կեղծ շնացելոյ:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

274թ. Զնկարող լուսաղարդ Սուրբ Աւետարանի զԱստուածատուր քաջ դպիրն յիշեալք ի սուրբ յաղօթս:

275ա. Փառք...

276ա. Ուստի եւ տեսեալ զսորայս անձաւ փրկագործութեան խորհուրդ, ոմն ի լուսածնեալ զարմից սրբորոյն Սիովնի, զբարեալ եւ զհանճարեղ վաճառական խոճա Աղամայն, որ եւ ցանկացող եղեւ կենսաբեր Սուրբ Աւետարանիս եւ ետ զբեւ զսա եռափափապ սիրով, զի ի վարուց հետէ ցանկայր այսմ լուսալրական եւ աստուածաբան մատենիս եւ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողացն Առաքելն եւ Ծմէնփայային, որ փոխեցեալ են ի անանց կենսան եւ տեւոյն Քրիստոսի արժանի լինին հանդերձ իւրայովն, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

Դարձեալ աղաչեմ յիշել ի Տէր զխոճա Աղամայն եւ զհամեստ ամուսինն իւր զԱլիսաթուն եւ ըզորդիքն իւր զպարոն Դաւիթն եւ զհաւասարդն, զոր Տէր Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեսցէ եւ զհանդուցեալ առ Քրիստոս զուսարն իւր Ոսկինն յիշեցէ եւ ի բարանով եւ բոլոր սրտիւ Աստուած ողորմեալ առացէ եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի

եւ արժանի երանական ձայնին, որ է աւրհնեալ:

277ա. Դարձեալ յիշեցէ զպարոն Աղամայն եւ զեղբայրն իւր խոճա Վալին եւ զՍիւմլուն եւ զհանդուցեալն ի Քրիստոս Պարաքիսան եւ Սաֆարն յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ, որ է աւրհնեալ:

Դարձեալ յիշեցէ զպարոն եւ զվայելաշահասակ Դաւիթն եւ զամօթխած ժրապլուխ վաճառարն զնախտուն, կենքն ամենեցուն Քրիստոս հատուցէ ժինն ի խորին ծերութիւն եւ տացէ զհոգունս արտից իւրեանց, ամէն:

Դարձեալ աղաչեմ յիշել զՏէր Գրիգոր ընտրեալ ճաշանայն, որ զՍուրբ Աւետարանս կաղմեաց, ժիով ողորմեայիւ կից ընդ նոսին յիշեալք եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

Եւ արդ, ետ յետինս եւ անարուեստս ի վրջաց ի ի ի ի ի ի ի (Աղամայն) ունայնս ի բարեգործաց, ժի բերան ողորմեայիւ յիշեալք, զոր վասն ծոպացեալ մեղաց ի՞նչ ժամանէ ինձ փորձութիւն: Յիշողն ի Քրիստոս լիցի յիշեալ, որ է աւրհնեալ:

Ո՛ր եւ Թ (1850) Թլլին աւարտ էառ:

126

ԱԻՏՏԱՐԱՆ

(Ամենափրկիչ 42, զգ. 18)

ԵՕԵ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՁ (1851)

ԹԻՐԹՔ՝ 277: Մեծութիւն քերթի՝ 20,3 X 15,5: Սիւնակ ԵՐ Մեծութիւն ԳՐՈՐԱՇ ՄԱՍԻ՝ երկօւն, 18 X 5: ՏՈՂՔ՝ 22: Նիւթ՝ քուղ: ԳԻՐ՝ քոյսքեր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ խիտ ետարակ, կարմիր քամեալ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, զլիսգրեք, սկզբնատաքն ու լուսամեղացները՝ կարմիր: ՊԱՏԿԻՐ՝ ակտարամիչ-մերթը՝ 1թ, 5թ, 10թ եւ 19թ: ԿԵՍԵԿՈՐԱՆ՝ 60ա, 108ա եւ 105ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐՔ՝ քուղեմ քուղ, կարմիր քամեալ օղորեալմ ձեւեր: ՍԿՐԱՆԱՐԱՆ՝ կարմիր քամեալ քաշմածեւ: ԿԱՐՄ՝ կաշեպտտ տախտակ, մերթից շերտաւոր քաշմ: Ա երեսն խաչ սեղմելու միջոցով, վերջին երեսն զամագմ ձեւեր, վրայի խաչերն ու զարդարամերթ ցոլեալ: ԳՐԻՉ՝ կուտեղնով վարդաքաւմ: ՏՅԼԻ ԳՐՈՐԱՆՑԱՆ՝ Եօ2 (Սպեանք), ԹԱՐԱՆԱԿ ԳՐՈՐԱՆՑԱՆ՝ ՌՁ (1851), ԴԱՏԱՐԱՐ՝ 1ա, 15ա-ի Ք սիւնակը, 194ա-ի Ա սիւնակի կեօք, 208թ-277թ:

ՄԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ.— Զնոգգորը լաւ է պահուած,

լայն կաղմից պոկուած մի քանի քերթերց: Գերն անվարձ է: 2ա-50թ՝ Մտաթէոսի Աւետարանն է նախադրութեամբ, 60ա-107ա՝ Մարգարէ Աւետարանն է նախադրութեամբ եւ ճեղքուեալ Յիշողն-ով, 108ա-194ա՝ Դուստու Աւետարանը նախադրութեամբ եւ 195ա-207՝ Եսայիան Աւետարանը:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

266ա. Փառք...

267թ. Արդ, յերես անկեալ աղաչեմ տառապեալ աղախինս ձեռ, ով հոգեւոր Հարք եւ եղբարք իմ, մանկունք սուրբ յիշեցեցոյ,

Որք համդիպիք աստուածաշունչ

Սուրբ Աւետարանիս,

Որ բարգոյ չորս կողմ աշխարհս,

Որ պայծառացուցէ զմարդկան հոգիս,

Ով ով հեռուի Աւետարանիս
 Եւ յսող լինի քարոզի բանիս,
 Մաղկաւք վարդարեալ եւ

բերատամիս,
 Հոգեւոր բանիս զվարճարանիս,
 Գովեստի անհառ աստուածայքանիս,
 Կատարեալ ձեռամբ աղախմկանիս,

268ա. Ամուսնաւ կոչեցեալ Վարդեր(ա-
 նու) անուանիս,

Գրեցաւ Ռ եւ ձ (1651) ի քվակամիս,
 Ի Շաւշ քաղաքի եւ Ըսպայեանիս:
 Դարձեալ ազաչեմ ի հեզայկանիս,
 Խոշորութեամբ գրայ եւ սխալութեամբ
 քանիս,
 Ամենգալղիք լինել կարիս եւ ցամիս,
 Դեռ երբ եմ ըսկեալ ի մատար քանիս,
 Որ չեմ կատարեալ վարպետութեանիս,
 Ամեա եւ խակ եմ արուեստարանիս,
 Կարիս իմ այս էր կատարել բանիս:

Արդ, գրեցաւ աստուածայունչ Սուրբ
 Աւետարանս ձեռամբ կուսուկրան աղախ-
 նուս Վարդաթուռնիս յիշայտակ ծնողաց
 իմոց եւ յամենայն յարեան մերձաւորաց
 իմոց, հաւր, հաւրս Պետրոս քահանայի եւ
 մաւրն իմոյ Աղայմաթին եւ ջլիւրն իմոյ
 Հոգեւորմէին իմ ամյաւոր փոխաւ չին առ
 Քրիստոս մարն իմ եւ ջլուրն իմ եւ եւ մա-
 ցեալ որք ի մաւրն եւ հայր իմ էղեալ որք ի
 հաւրն, եւ մայր հաւր իմոյ բաղում աշխա-
 տութեամբ (268ր) եւ տառապանաւք սնուց
 զիս, որ ոչ եմ կարող հատուցանելոյ սնու-
 ցանոցին իմոյ որ ըսկեման Աւետարանիս
 փոխեցաւ. առ Քրիստոս, որ էր հեղուհուկի

եւ ետափափաք սիրով եւ ցանկութեամբ ջա-
 նայր տեսանել ի կատարման Աւետարանիս
 եւ ոչ կարաց, այլ փոխեցաւ ի յանառա-
 կեանն, փոխարէն երախտեաց եւ աշխատա-
 նացն, որ ունէր ի վերայ իմ, վարձն ի Քրիս-
 տոսէ առցէ եւ արժանի լինի լսել զերանձուս
 ձայնին, որ ասէ թէ՛ Եկայք աւրհնեալք
 Հաւր իմոյ, ժառանկեցէք զանրապառ եւ
 զանտրտում ուրախութեանս, եւ իւր յիշա-
 տակն խաղաղական կենալ պահեցէ մին-
 չեւ ի խորին ձերութեան յայժմ եւ անդաւ
 յախտեանս, ամէն:

Արդ, յերես անկեալ աղաչեմ զձեզ եւ
 ծանուցանեմ, յորժամ կատարեցաւ աստուա-
 ծայունչ Աւետարանս ձեռամբ իմով ի դուռն
 սքանչելոյդ որք Սուրբ Նշանի, ի հայրապե-
 (269ա) տութեան Տեառն Փրիլպոս կաթողի-
 կոսի եւ վարդապետութեան Սիմէոնի եւ
 յառաջնորդութեան Ամենափրկչին եւ Թաղա-
 տութեան մեծ Շահ Արաղի Թոռն փոքրիկ
 Շահայրապին, որ ժ ամ էր ի Թագաւորելն
 սորայ ի վերայ Պարսից եւ տառապան ջրիս-
 տունէիցս եւ յառաջնորդութեան մարմնաւոր
 րանի, զիտեայ Յակոբն զՍուրբ յԱմենափրկ-
 րիչ անուն յեկեղեցոյ միայրանք զՏէր Մի-
 քէլն, զՏէր Պետրոսն, զՏէր Սահակն, զՏէր
 Սարգիսն, զերեմիոսան մահադասի Գրիգորն
 յիշեցէք եւ Աստուած ող...

Ով Հոգեւոր հայրք իմ եւ եղբայրք, աղա-
 չեմ զձեզ, յիշեցէք ի մաքրափայլ եւ արժա-
 նաւոր յաղաւթս ձեր, զհայրն իմ մարմնաւոր
 եւ յուսուցիչն իմ զՀոգեւոր զՊետրոս քահա-
 նայն եւ զհայրն իւր զԳրիգորն եւ զկողակիցն
 իւր զԱնդադանն, եւ զորդիսն իւր:

(Վրամ ունի վամբի 1654 եւ 1756 քուա-
 կամնիրի կայտոյս եւ սեւ կնիքները):

127

ԱՆԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեք-զեհեմ 550 (5)]

ԺԵ Դար

ԹԵՐԹՔ՝ 301: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 28 X
 17.5: ԱՆԵՏԱՐԱՆ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝
 երկսիւն, 18 X 5.5: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻՒԹ՝ ետաքակ
 քուղք: ԳԻՐ՝ բաղորդեր: ԶԱՐԴԱՅԻՐՔ՝ կարմիր:
 ՊԱՏԿԵՐ ԱՆԵՏԱՐԱՆԻԶՆԵՐԻ՝ 16ր. 87ր, 149ր, 227ր:
 եՌՐԱՆ՝ 3ր, 4ա, 5ր, 6ա, 7ր, 8ա, 9ր, 10ա, 11ր,
 12ա: ԿԻՍԽԵՌՐԱՆ՝ 17ա, 88ա, 150ա, 228ա: ԵՌՐԱ-
 ԳԻՐՔ՝ կարմիր եւ գորշ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐՔ՝ կարմիր
 եւ գորշ ծաղիկներ ու քաջամներ: ՍԿԶԻՆՏԱՐՈՒ՝
 կարմիր: ՄԱԳԱՐԱՐԵՒԵՐ ՊԱՆՊԱՆԱՐՔ՝ ունի երկքեր-

քերից. սկզբի երկու քերքը մեծ երկաթագրով
 Աւետարան, վերջի երկուքը՝ աւետարանացոյ յո-
 րամներ: ԿԱԼՄ՝ կաշեպատ տախտակ. ներսից ծաղ-
 կաւոր կտաւ: ԳԻՐԶ՝ ամլայտ: ՏԵՐԻՒ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝
 ամլայտ: ԺԱՄԱՐԱՆ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԵ դար: ՎԵՐԵԻՍ
 ՍԱՍՈՂ՝ Միքայակի: ԴԱՏԱՐՔ՝ 3ա, 4ր, 5ա, 6ր,
 7ա, 8ր, 9ա, 10ա, 11ա, 12ր, 13ա, 16ա, 87ա, 148ա,
 226ր, 227ա:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ.— Զեռագիրք լաւ և պահուած:
 Աւետարաններն ունեն նախադրութիւն եւ ցանկ:

291-ամ դռնամ է զՆոգիստ եւ մահ Յովհաննու: 293-298 աւելացուել եւ զբուռն են յետոյ, ինչպէս նաեւ 298-ը, որ յիշատակարան է երբեքողական զբռն: Բուն զբռն յիշատակարանի վերջին մասը պատու է: Թերթերից երեքը աւելան են հաշիւ:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

95թ. Արդ, յիշեցէք ի Քրիստոս զտաացող Սուրբ Աւետարանիս, զբարեմիտ եւ զՀեղաճողի աստուածաւոր քրիստոնեան Միողավալին, անջինջ յիշատակ եղեցի իւրն եւ կողակցին Մարգարէթին, Տէրոնին, Մայեանէ, Վարթիկին, Հաւր Վալաթին, Առաքելին, Աւետիքին, Պատրոսին, Աստուածատրին, Ղարիպանին, Յակոբյանին, Սարախին, Թադուհէ եւ Դուռնալավարին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց, ամէն:

(Նայմը 146թ-ում):

296թ—297թ. Փառք... Արդ, եւ Նուաստս եւ անարժան Յովանէս երիցու եւ ծնաւդաց Զաւրվար իրիցուն, որ ոկիզքն բարի նա Հանգեաւ ի Քրիստոս: Եւ զմտաւ անի զայս ամենայն եւ յիշեցի (մնացեալը պակասում է):

298ա—298թ. Արթ եւ ես երես անկեալ աղաչեմ զՄիողավալիս առ Հայրտ եւ եղբայրքս իմ, որ դնեցի զՍուրբ Աւետարանս զհալալ վաստակոց իմոց: Կարդալով կամ օրինակելով յիշեցէք զիս եւ զծնողս իմ Հայրս Տիրատուն եւ զմայրն իմ Ամամիաչէն եւ Հանգուցեալ եղբայր Մալին, Մալին կողակիցն Պանկարվարն, ղուստուն Շուշանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասէք:

Ի թվականիս Հայոց ՌՃԱ (1052) շամս ամսին ժԱ զրվեցաւ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄիողավալին եւ զկողակիցն Մարգարիտն եւ զորդիքն Աւետիքն, Պատրոսն եւ Աստուածատուն եւ ղստերքն Սարախն, Թադուհին,

յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ձեզ եւ մեզ ողորմեացի:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄիողավալին եւ զորդին Աստուածատուն եւ Աստուածատուրի կողակիցն՝ Դանայլաֆարն եւ միւս կողակիցն Յօղինարն, Թադուհին եւ որդին ի Նորայրողըջ Ակորջանն եւ Հանգուցեալ ղուստուն Բ. Մարամ տատիկն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄիողավալին եւ զեղբայրքն Մալին եւ Հանգուցեալ որդիքն Ղարիպլանն, Ակորջանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, յիշէք եւ ղուք յիշեալ լինիլ ի Քրիստոսէ ի միւսանգամ դաւրաւանն, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս, ամէն: Թիվն ՌՃԴ (1055): Հայր մեր որ յերկինս:

Յիշատակ եւ ես Սալա Տէր Առաքելս գրեցի. յիշողս Աստուածէ առցէ վարցն:

149թ. (Ղուկաս աւետարանի մկարի մեքէնում զրուած է) Մաղէ խալամ չկար, զրուով չէր լինի:

225ա. Փառք ամենասուրբ... Արդ, աղաչեմ զձեզ եղբայրք, արտի մտաւ զվերջին ստացաւդ այսմ կտակիս, որ էր սա ի ձեռն Դամայեղացոց, վասն Հոգւոյս փրկութեան իմոյ եւ յամենայն արեան մերձաւորացն, Աւետիքին, եւ իմ կողակցին, Հաւրն իմոյ Միողավալին, եւ մաւրն իմոյ Մարգարիտին, եղբայրս Պատրոսին, եւ Աստուածատուրին, եւ զըրեցս Սապախին եւ Թադուհին, դնեցի թվին ՌՃԱ (1632) եւ ետու յիշատակ:

Եւ որ զմեջ յիշէ Հայր մեղայիւ, ինքն յիշեալ լիցի առաջի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ամէն: Հայր մեր:

3ա. Մարգար ծառայ Սուրբ Աւետարանիս, ամէն, որ է ղուս Սուրբ Բեթիւղմանի, որ ճշմարտապէս թվին ՌՃԹ (1696) շարաթ ի օրն Հինգշաբթի (գրուած կարմիր քանաֆալ):

128

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

[Դարեւթ քաղի Ս. Միքայի 421 (14) 13]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԴ (1654)

ԹԵՐԹՔ՝ 208: Մեծնիթիւն ԹԵՐԹՔ՝ 11 X 8,7: ՍԻՆԱՍԱ ԵՒ ՄԵՆՆԻԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միտիւմ, 7,0 X 6,0: ՅՈՂՔ՝ 10: ՆԻԹՔ՝ եռաբարկ քաղք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբնատեղեք, գլխաքեքն աւ լուսամբաքեքն: Կարմիր: ԳԻՐ՝ բալբաքեք: ԶԱՐԴԱՆՔ՝

ՐԱՆՔ՝ կապտաւում, կարմիր քաջագրեք: ՊԱՅԿԻՐ՝ 33թ, 58ա, 65ա, 100թ, 147թ, 155ա, 160թ, 165թ: ԿԻՍԱՆՐԱՆ՝ 6ա, 110ա: ԼՈՒՍԱՆԱՍԱՐԴ՝ կարմիր, կապուտ եւ գորշ գոյնից քաղիկեք: ՍԿԱՐԻՆՏԱՔ՝ երկաթաքեք եւ եռաքեք: ԿԱՋՄ՝ կաշեպտ

տակտակ, կամայ յաւշով պատած. մի երեսի վրայ արծաթեայ խաչ՝ զՍուրբ խաչ յիշատակ է Մուհեշիմ եւ կողակցիմ Բաղախմովն, Տեղի ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԳՐԻԶ՝ անշալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ ՌՃԳ (1654), ՍՏԱՑՈՂ՝ Պարոմ Ապռվ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—4, 195ա, 202բ, 203: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—108ա. Աւետարան Ստաթէսի:
բ. 110ա—189բ. Աւետարան Եզդան:

Յուս:

դ. 190ա—195ա. Աղօթք Սրբոյն Ներսիս տապեալ է: Հաստոտվ խոստովանիմ:
զ. 195բ—200բ. Բանք ամսարականք:

ԳԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

201ա. Փառք... Արդ, զրեցաւ Սուրբ Աւետարանն ի խնդրոյ հաւատարմի ի Տէր պարոն Ապովին, որ է որդի մահադասի Մարութէ, ազգէ Զուգայեցի, որ կոչի Լուսիկնց, ի վայելումն անձին իւրոյ: Եւ ի Թուականութեան Հայոց ՌՃԳ (1654) եւ ի կաթուղիկոսութեան Տեառն Տէր Փիլիպպոսի եւ արհի եպիսկոպոսութեան մերոյ Տէր Դաւթին եւ ի Թալաւորութեան Պարոնի փոքր Շահ Ապարին եւ ի իշխանութեան Զուգայ քա-

ղաք զեղջիս խօջոյ Սարգիստային, ի քաղաքն Շեշ (201բ) որ կոչի Ըսպահան: Աւայ Զատիկին աւարտեցաւ սայ զրեին եւ ծաղկեին եւ կազմն շնորհօք Սուրբ Հոգոյն:

Դարձեալ յիշատակ է Սուրբ Աւետարանն ստացողի սորին հաւատարմի ի Տէր պարոն Ապովն եւ կողակցին իւր Մաղիբին եւ ի ծնողացն իւրոյ մահադասի Մարութէ Սղմէրին եւ եղբորն Հանգուցեալ ի Քրիստոս Սիմոնին եւ քվերցն Ամափարէ Զանկանին, եղիսարեբթին եւ միւս եղբայրցն Գրիգորին, Թասալուին եւ քվերացն Խանփաշին, Սոյթափաշին: Դարձեալ յիշատակ է Ապովին պապ Թասալին եւ կողակցն սորա Խանփաշին եւ Հօրն Կիրակոսին, կողակցին սորա Թրինջին եւ Հօրն Լուսիկին եւ կողակցին սորա Թառղումաշին:

202ա. Թիւն փոքր 195 (1811) շամս Ժեւումն սուրբ եկեղեցւոյ Հայաթումն չոք Հայոտ չիւնար տնկեցի. Աստուած ուրախ վաճարում սայ, Զանարժան Տէր Միքայէլ Տէր Յոհաննեսին, ով ոք ընդենու մի բերան յիշի, յիշեալ լինի առաջի անմայ գառին Աստուծոյ:

1842, ի 12 մայիսի ամսոյ, ձեռամբ Կարապետ արքեպիսկոպոսի ձեռնադրեցայ ի Սուրբ Միքայայ եկեղեցւոյ: Տէր Մարտիրոս Տէր Եզդանիման:

129

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս՝ Աստուածածին եւ Ս՝ Բեքդեհեմ 551 (6)]

ՆՈՐ-ՋՈՒԿԱՅԻ

ՌՃՆ (1656)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 313: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 17,8 X 13,9: ՍԻՆԱԿ ԻԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկուսն. 11.2 X 3,0: ՏՈՂԻՔ՝ 21: ՆԻԹԻՔ՝ կսկած հասարակ քուրք: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, լուսամբագծերը՝ կարմիր, սեւ եւ դեղին գլմերով: ԳԻՐ՝ բոլորքեր: ԶԱՐԿԱԳԻՐԹ՝ կարմիր, կապտա քաջնագրեր: ԽՈՐԱՎԻՐԹԻՔ՝ կարմիր: ՊՏԱԿԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԶՆԵՐԻ՝ 15բ, 102բ, 157բ, 243բ: ԽՈՐԱՎՆ՝ 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՎՆ՝ 16ա, 103ա, 158ա, 244ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ 98բ, 152ա, 237ա, 302բ: ԼՈՒՍԱՆԵՍԱՐԿ՝ կարմիր, կապտա վարդեր: ՍԱԶՐԱՆՏԱՌ՝ կարմիր եւ կապտա երկաթագրեր, ուսմէ քաջնագրեր եւ զարդագրեր: ՄԱԳԱՆԱԿԻՍՏ ՊԱՆԱՎՆԱԿ՝ առաջին կողմը երկու քրքր մեծ երկաթագրով, Աւետարանից: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսին ծաղկաւոր քաշմով, իւրեւր արծաթեայ խաչ, ամ-

կիւմներում եւ արծաթեայ զարդեր: ԳՐԻԶ՝ Բարսեղ քահանայ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ ՌՃՆ (1656): ՍՏԱՐՈՂ՝ անշալտ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, 12բ, 13, 14, 15ա, 300բ, 157ա, 243ա, 310, 313:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆԻՒՆ.— Զեռուկեր լաւ է պահուած: 3—12 ունի աւետարանացոյ տախտակներ՝ խորաններէ մէջ: 3ա-ի վրայ 5 զոյնի թանաքով գրուած են պատաճ գլուխները եւ նոյն զոյնի թելեր են անցկացուած ԹԻՐԹԻՔի վրայ՝ ցանկացած Աւետարան տեղը նշելու եւ հէշտ գտնելու համար:

ԳԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

308. Փառք... Եւ արդ, եւ ի բանակահաց եւ առաջինն ի շարասիրեաց եւ անի-

Ոգնեալ, Հոգի Սուրբ ի յաւարտ սուրբ զրոցս եւ տուր ինձ կարպոյթիւն ի յաւարտումն սորին, ամէն:

128ա. Զանաբժան զրէւս Բարսեղ երեցս յիշեցէ եւ դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ:

(Նոյմը մնաւ 80ա-ի վերջին մասում եւ 206բ-ում):

270բ. Փառք...

271ա. Արդ, զրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի թվադնէս Հայոց ԹՅԶ (1657) ամին, Մեհեկի ԻՊ եւ ապրիլէ ի թ, ձեռամբ սուտանուն Բարսեղ քահանայի, անիմատ եւ տիմար զրչի, զի իմ անընդունակ... ի գիւղաքաղաքիս Զուղայու, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Յովանիսի, ի Հայրապետութեան Տեառն մերոյ Յակոբի երից(ս) երանեալ Հայրապետի եւ ի վերադասութեան նահանգիս ընդհանուր Պարսկաստանի, Հեղահոգի արեւելիս կողոսի եւ շնորհարարչի Տեառն Դաւթի, որ է րնիկ քաղաքիս մերոյ Զուղայու, եւ ի թուադրութեան Պարսից Շահ Աբասուն:

Եւ արդ, որք ճշաշէք աստուծային բուրաստանէս... յիշեալք յազօթս ձեր Բարսեղ քահանայի եւ զծնողքն իմ զՍարուկն եւ զՍաթուռն եւ սնուցիչն իմ Բօզ-յիկն եւ եղբարքն իմ զԱփկարն եւ զԼաղարն եւ քերքն իմ ըզմիտասուծիպչէն եւ յիշխանն եւ կողակիցն իմ զԴիւլիսունն, որ է Հանգուցեալ առ Քրիստոս եւ լի բերանով յիշեցէ եւ դուք յիշեալ լիջիք ի միասնեղամ դասեանն նորա, ամէն:

Արդ, յիշեցէ ի Քրիստոս զզծողս սորին Բարսեղ քահանայի եւ զհոգեւոր Հայրն իմ զՏէր Յակոբն եւ եղբայրն իմ զՏէր Պարսն եւ զՏէր Կիրակոսն, որ լաղում աշխատեցայ

եւ ուսուցի զղրադրութիւն եւ Աստուած անփորձ պահեսցէ զնոսա ի չարէ, ամէն: Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ Հաղար քերան...

272ա. Արդ, զրեցաւ եւ աւարտեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի դուռն Սուրբ Բեթղէմ Հէմ եւ ըստացաւ զսա Յովասափն ի Հալալ ընջից իւրոց եւ հոտոր զսա յիշատակ իւր եւ իւր ծնողացն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զՅովասափն եւ իմ ծնողքն զինաբաշ (որմնադիր) Դալուցն եւ զկողակիցն իւր Եղիստերթն եւ Հայրն իմ զՅովասափն եւ նորին կողակիցն իւր Աղիկն եւ որդին իւր Հանգուցեալ Սաթուրդիւն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զՏէրունն եւ նորին կողակիցն, ամէն: Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զԴալուցն եւ զնորին որդին Ելադն եւ կողակիցն իւր Մարիամն եւ որդին իւր Աղադալուցն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զԴալուցն եւ որդին իւր Առաքելն եւ կողակիցն իւր Թիւլմադն եւ նորին որդին Իսրայէլն եւ զուստրն իւր Նանին, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զԴալուցն եւ կողակիցն իւր Թիւլիկն եւ զուստրն իւր Դիւլիսունն: Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զԴալուցն եւ իւր կողակիցն Աղաքերն եւ իւր զուստր Դիւլիսունն, Ուստիսունն, Մարիամն, Սուտաթիմն, Աղիկն, Վարդէն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զստացող սորա զՅովասափն եւ իմ կողակիցն իմ Վասիան, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

Զզծող սորին Բարսեղ քահանայն յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

131

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Զարսու քաղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցի 493 (1)]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԹԻՃԹ (1660)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 295: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 10,3 X 7,4: ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՐԸ, 6,7 X 2: ՏՈՂԻՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ ՈՒՐՐ ՄՈՂԱՔ: ԳԻՐ՝ ԳԵՂԵՐԻԿ ԵՒ ԸՄՈՒՐ ԲՈՂԱՔԻՐ: ԶԱՐԿԱՐԱՆԻՔ՝ ՆՍԿԵԳԸ, ԳՈՒՄԱՐ: ՊԱՏԿԻՐ՝ ՍԵՐՈՒՄԱԿԱՄ՝ 3բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 10ա, 11բ, 12ա, աւետարանիչ-ՈՒՐԻ՝ 30բ, 103բ, 153բ, 231բ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 32ա, 105ա, 155ա, 233ա: ՄԱՐԿԱՆԱՐ՝ ութ մեծ քուռ

շատ ՈՒՐՐ մարմնակարմիր բոլոր լուսամբներու մ կապոյտ, կամայ եւ ռսկեգոյմ: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻ՝ մեծ քուռ թաղազգոյմ, ռսկեգոյմ եւ ՈՒՐՐ: ՍԿԱՐԱՆՑԱՐ՝ կապոյտ եւ ռսկեայ երկաթաքերի: ՄԱԳԱՂԱԾԱՅ ՊԱՆՊԱՆԱ՝ ամբողջ մագաղաթէ: ԿԼԱՍ՝ կաշեայ. պատմանայ. ութ խփամբ, ձերսից մամուշակազգ ինացած մետաղ: ԳՐԻՉ՝ Յակոբ քահանայ: ՏՈՂԻՔ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ ի գեղով Զուղայ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒՆ

ԲԵԱՆ՝ ԴժԺ (1600)։ ՍՏԱՑՈՂ՝ Գոտարիկ։ ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—30, 5ր. 6ա, 7ր. 8ա, 10բ, 11ա, 12բ, 13ա, 15բ, 16ա, 18բ, 19ա, 21բ, 22ա, 24բ, 25ա, 27բ, 30ա, 103ա, 230բ, 231ա, 291բ—295 (սե'ս ծանոթութիւնը)։

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ— 13բ—27բ ունի աւետարանացոյ առեւտրական, մէջ-բոլոր թերթիկներով, ոսկե-նկար խորաններով։ Ունի նախադրութիւններ և ցանկեր։ Ձեռագրի ձեւեր բնաւոր և նաւոր մազադոթ է, որ կարելի է հաղուադիւս համարել։ Նկարներն և խորաններն միջոցներով, սրբայն պատկերակ, դրուել են զեղնաւուն թղթեր, որոնք ևս համարակալուել են միւս մազադոթեայ թերթերն չեաւայդ թերթերն են՝ 4, 0, 14, 17, 20, 23, 28, 31, 104, 154, 232։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

280ա. Աւրհնութիւն...

290ա. Արդ, զրեցաւ սաղարթափթիթ բուրաստանս եւ անպին մարդարիտս որ կոչի Աւետարան, ի թուականութեան Հայոց ՌՃ Ե Թ (1680) ի քաղաքն Սպահան, ի դեօղն որ կոչի Զուղայ, ընդ Հոյանեաւ Սուրբ Աստուածածնի, ի Հայրապետութեան Հայոց Տեառն Յակոբին եւ առաջնորդութեան Զուղայդ Դաւիթ վարդապետին, ձեռամբ անարհեստ ծուլի դործոյս եւ անախարհութեան, մեղաւորս ստատանուն Յակոբ քահանայիս, ի խնդրոյ ոմն ի լուսածնեալ զարմից սրբոցն Սիոնիքի զարքեւէր, զհանճարեղ ծառա Գոտարիկին, որ բաղումնեոյց ցանկայր փափաղամար, ետ դրել յիշատակ Հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողացն իւրոյ։ Եւ յիշատակ ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին, որ է մերձ ի վանս կուսանացն, ի վայելումն Տէր Յովանիսին, զար

Տէր Աստուած խաղաղութեամբ վայելի տացէ, ամէն։

Դարձեալ յիշեցէ Գոտարիկն և զծնողսն իւր Իվանին և Զուլին և զեղբայրն իւր զՀայրապետն և քուերքն իւր Ասիխան և զհանդուցեալ քուերքն Մարիամն։

Դարձեալ յիշեցէ Գոտարիկն և կողակիցն իւր զՄարիամն և զծաղկեալ որդիքն իւր զԳորդին և զԵօնանէն, Կոստանդն և Կիթթեալ զստերքն իւր զԻթէն, Պեղիդէն, Ուլումալէն և զհանդուցեալ որդին իւր զՅուհանն, յիշեալ ի իջիւք ի Քրիստոսէ, ամէն։

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զպարսն Հայրապետն և կողակիցն Անային և ամենայն արեան մերձաւորքն, կենդանիսն և զհանդուցեալսն յիշեցէ և Աստուած ողորմի տառցէ։

Դարձեալ յիշեցէ զքահանայք սուրբ ուխտիս զՏէր Խաչատուրն, զՏէր Անանիէն, զՏէր Լստեփաննոսն, զՏէր Աւետիսն, զՏէր Պօղոսն և զՏէր Յովանէն։

Դարձեալ յիշեցէ զանարժան Յակոբ քահանայս և զծնողս իմ զՄարտիրոսն և զԵփրեմեանիկն և զհոգեւոր մայրն իմ զՍանդուկոս կրօնաւորն և ամենայն արեան մերձաւորքն իմ, և որք հանդիպիք սմա կարդալով կամ օրինակելով, սղալանայ եւ կամ թէ խոչորութեան պրոյս եւ ամենայն պակասութեան անմեղադիր լերուք, զի կար մերայս էր։ Յիշեցէ զվարպետն իմ Մարգարէն և զԴնողսն...

Եթէ որ իշխեսցէ հանել զՍուրբ Աւետարանս, ծախսել և կամ թէ դրաւ զնել, թէ եպիսկոպոս, թէ քահանայ, թէ տանուաւոր, թէ Հայրապետ, թէ մերոց, թէ օտարաց, պատիմն Յուդայի առցէ։

132

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Զարսու քաղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցի 503 (11)]

ՋՈՒՂԱ(ՀԻՆ)

ՌԺԱ (1562)

ԹԵՐԹՔ՝ 288։ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 72 X 53 = 27 X 18,2։ ՄԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ երկրորդ, 10 X 5,3։ ԹԱՆԱԿ՝ օն, վերնագրեմ ալ զլստառաքը՝ կարմիր։ ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐԿ՝ մեծ քուով ծաղիկներ, պտակներն և ցլ մեծեր։ ՏՈՂԳ՝ 21։ ՆԻԻԹ՝ բամբակեայ քաղթ։ ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ ՊԱՏԿԵՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 11բ, 90բ, 141բ, 222ա։ ԵՐՈՂԱՆ՝ 8բ—11ա։ ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 12ա, 91ա, 142ա, 223ա։ ՍԿԱՐԱՍԱՐԱՆ՝ ծաղկաքեր, քաղեքեր

և մարգաքեր։ ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱԼԱՆԱՎ՝ առաջից և վերոյից երկուական քերք եին երկարագրեքով։ ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Յերսցց սպիտակ մետաքով պատած, պատեմայ։ ԳԻՐԶ՝ Յակոբ երեց։ ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Զուլ (ԵԻՑ), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԺԱ (1562)։ ՍՏԱՐԱՆ՝ Յակոբ երեց։ ԴԱՏԱՐԿ՝ 5—6ա, 141ա, 222ա, 280բ։ ՎԻՃԱԿ՝ լուս, միւսն մի քանի քերք տեղանաւան։

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ— 6բ—11ա ունի աւետարան

բանտայն տախտակներ, դորշ, ղեկնաւուն եւ կանաչ գոյներով. սենի նախադասութիւններ եւ ցանկեր:

ՅՈՒՑԱԿԱՐԱՆՔ

4ր. Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս դժուարաւորողիքն մեր խօջայ Դարձանն, Զաբարիէն. Աստուած զձեզ յիշէ:

220ր. Զմեղուցեալ Յակոբ երէց զրօղս եւ զրոտացաղս Սուրբ Աւետարանիս եւ զծնողսն իմ զՄալազն, զԹանէն յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

283ա—286ա. Յիշատակարան Սուրբ Աւետարանիս. ի ծալման... (284ա) Արդ, յոյս պատուական ախ չափիւղեայ, ուր կայ չանդուցեալ Աստուածն Իսրայէլի եւ ըզկտօք ելչեկիւիւր, որ պարալիւրէ զյուան արտադրակալ, Առեան Յակոբ էրէցս եւ ըզծնաւոց իմ Մալազն, Թանէն եւ եղբարք իմ Յովանէնսն, Միքիլէն, Մարգարէն (եւ մի քանի փառաբանական խօսքեր):

Արդ, յանդ. եկեալ կատարեցաւ Սուրբ Աւետարանս եւ բերանս Քրիստոսի եւ քարոյս Յիսուսի Տեսուն մերոյ, ի քաղաքս Զուղեայ, ընթ չովանեաւ Սուրբ Աստուածածնոյս եւ Սուրբ Սարգիս զօրաւայրոյս, ձեռամբ Յակոբ սուտանուն երէցու, ընդ Հովանաւ սրբոյս կատարեցի զՍուրբ Աւետարանս, մեղաւամձ մատամբ յարինեցի, միթէ քաւի մերոյ ի մարմնի, ի թլական Հակապան տոմարիս ՌժԱ (1562) Թլիւ, ի Հայրապետութեան Տեսուն Բ. կաթողիկոսի Միքայէլի եւ Բարսեղի եւ մերոյ աթոռակալ սուրբ ուխտիւր, Ս. Ստեփաննոս Նախավայլի, Աթանայս վարդապետի եւ փոթաշահութիւն Դայլիէժոյ Թաղթին Շահ Թաւադին կարմիր դտակի:

Արդ, անկեալ աղաչեմ զմանկունսց սուրբ եկեղեցոյ, յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս յաղաւթս ձեր դատացող Սուրբ Աւետարանիս Յակոբ էրէցն եւ զծնաւոցսն իւր Մալազն, Թանէն եւ զեղբարք իւր Յովանէնսն, Միքիլէն, Մարգարէն, եւ թուրն իւր Դուլունն եւ կենակիցն իւր Փերուդն եւ զորդին իւր Մա-

րիամն, Սանամփալէն եւ զեղբայր կողակից իւրեանց Զատէն, Թանկիսաթունն, Աղոյնն եւ որդիք նոցա Մկրտիչն, Մալազատն, Խաչատուրն, Շահաւտն, Թիւրվանդին եւ զմեծ պապն իւր խօջայ Զաբարէն եւ կողակիցն իւր Դուլունն եւ զորդին իւր Առաքելն, մահտեսի Խաչերեան, Մովսղն, Սոթրապալի, Միւրաւալի եւ միոյս պապն իւր Միւրունն եւ կողակից Սանամփալէն եւ զայլ ամենայն արեան եւ մերձօրոսն իւր կենդանիս եւ ըզճանգուցեալսն եւ լի բերանով եւ ուղիւ սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք նոցա եւ Աստուած ձեզ ողորմեցի, ամէն:

Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէ՛ք (Աղյմ ամուսններ կրկնիւց յետոյ շարունակում է) եւ ետու ի դուռն Սուրբ Աստուածածնոյս եւ Սուրբ Սարգիս զօրաւայրայրիս եւ մի ոք իշխեսցէ Հնոսցուցան դաւ ի դրանէ Սուրբ Աստուածածնոյս եւ Սուրբ Սարգիս զօրաւորէս, յողանալով, ծախելով կամ զրոտելով, ոչ ի յիւրոց եւ ոչ ի յաւտարացն, եւ եթէ ոք յանդիմնի եւ առցէ նայ պատիւր Աստուծոյ եւ Աստուածածնոյն, ի Սուրբ Սարգիս զօրաւորէն, ամէն:

Արդ, երես անկեալ աղաչեմ զձեզ, յիշման արժանի արարէ՛ք եւ զիս զմեղսպարտս եւ ամենայն ոտիւ Հողս Յակոբ սուտանուն էրէցս մեղապարտ զրչի եւ զծնողսն իմ եւ զՄալազն, Թանէն եւ վարպետաց իմոց մահդեսի Տէր Ըստեփաննոսին, Տէր Մարտիրին եւ իցիայ նախկողոսին, որ զիրս լօ ուսայ ի նմանէ, Աստուած ողորմի իւրեանց Հողչին:

Այլ եւ յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զՍուրբ Աստուածածնոյս եւ Սուրբ Սարգիս զօրաւորարիս միաբանն զՏէր Մարգարէն, Տէր Միւրաթարն, Տէր Պողոսն, Տէր Մաթէոսն, Տէր Ներսէսն եւ ինձ Յակոբ մեղապարտիս Դարձեալ Աղյմ ամուսններ մէկ սիւնակով եւ ապա) Զնոս զնայ ի Հող դառնայ զիրս յիշատակ ձեզ մնայ, դանաթան Յակոբս յիշեալ: Ախ վայ ինձ: Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զմեծ սլապն մեր Շամուսնն եւ կենակիցն իւր եւ Աստուած զձեզ յիշէ:

133

ԱԿԵՏԱՐԱՆ

(Նամակնիս գիւղի եկեղեցում)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԹՃԺՁ (1667)

ԹԵՐԱՔ. 204: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԱՔ. 14.5 X 10: ՄԻԿԵԱԿ ԵՆ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻԻ ԵՐԿԻՍԻՈ. 10 X 8: ՏՈՂԱՔ. 23: ՆԵԻԹ՝ մագաղաք:

ԹԱՆԱՔ՝ սեւ. մեծատառերն ու վերնագրերը կարմիր, լուսանցքները բազմադոյն քանագով: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԼՏԿԻՐ՝ Մարիսո, Ղուկաս եւ Յովնան:

810 անտաքամիջերի 88թ. 145թ. և 239թ. ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1. 89, 146 և 240 քեթքերի Ս երեսներում: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐԻ՝ բազմաթիվ բուսազարգեր, իսկ 142ա և 288թ. երեսներում Յիսուսի պատկերը: ՍԿՁԱՆԱՍԱՆ՝ բազմաթիվ կենդանազիր և քաջազիր զգլմզգլմ տռռեր: ԿԱՋՄ՝ կազպտ քաշիչով պատած ստուարաբուլք, և կազմի մկնչեղանում արծաթեայ խաչ, կազմի ամկնչեղանում քարձախանդակ հրեշտակներ: ԳՐԻՉ՝ Ստեփանոս երեց: ՑՅՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուզա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԺՁ (1697): ՍՏԱՅՈՂ՝ Հեթիֆ: ԳԱՏԱՐԿ՝ 7թ-ի, 11ա և 11թ-ի կեանքը, 88ա, 144թ, 145ա և 288ա:

ԵԱՆՈՔՈՒԹԻՒՆ.— Մզկրթ թիվը 11-րդ թերթը դրուած է Թզթի վրայ: Մազաթը ժադուր է և ողիւմէ, դերը՝ լաւ պարը:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

294ա. Փառք քեղ անսահման...

296ա. Արդ, սկիզբն եղեւ Մուրը Անետարանիս ի յերկիրն Պարսից, ի քաղաքն Շօշ, որ է Ասպահան, ի դուռն Սուրբ Մարգարին, ի թրաբէրութեանն Հայկազան տոճիս ՌՃԺՁ (1687) ամի, ի Հայրապետութեանն Տեառն Յակոբայ Սուրբ Աթոռոյն էլժիաճնայ և ի արեւսյիսկոպոսութեանն Նոր Զուղայեցոյ Տէր Դաւթի Զուղայոյ և ի թուազրութեանն Պարսից Փոքր Շահաֆուն, ձեռամբն անարժան սուտանուն Ստեփանոս իրիցի, որ անուրոյր եմ քահանայ և զործով ոչ, ի խնդրոյ քարեմիտ և հեղափոխի, հաւատարիմ և իմաստուն կնոջն Հէրիբին, յիշատակ հոգոյ իւրոյ և իւր ծնողացն առ հասարակ սաս եւ ի Հանդերձելունն վարձս արդիւնաւոր առցէ ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, ամէն: Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս Հէրիբին

և կողակիցն Ադիրէկն, Հայրն իւր Սարխուն, արբէրն իւր Դիւանն, չուրն (208թ) Եթարն, Հանդուցեալ Շուսկախասիկն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս Հէրիբին, զՏէր Յուսէփն և զորդին Սարգիսն, Մարգարիտը, Հէրիբին, Շաղուլն, որդին Յուսէփն, կողակիցն Խաթունը, որդին իւր Արդուլն, Արալն, Սէթն, Մարգիսն, Հանդուցեալն որդին Յակոբն, կողակիցն Հէրիբին, Շահաճան, Վառվառն, Արուհաեաթն:

Կրկին անգամ յիշեցէ Հէրիբին, Անտիկն, կողակիցն Շաղուլն, որդին իւր Շահաճարն, Արկարն և իւր դուստրն Մարգարիտն: Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս Հէրիբին, զորդին իւր զՏէր Դաւիթն և կողակիցն Դահաճանն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս Հէրիբին և կողակիցն Սարգիսն և իւր դուստր Սիմակն, Վաթին և Հանդուցեալ դուստրն Շահաճանը, Նանանն, Թեիկն, Լաբիկն, Լէլիկն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս Հէրիբին և իւր կողակիցն Սարգիսն և ամենայն արեան մերձաւորն, յիշեցէ և Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս...

144ա. Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս Տէր Մարգարէն և կողակիցն իւր Եաթարն և զորդիքն Անետունն, Յարութիւնն և զստերքըն Անթառանն, Մարանն:

Գրեցաւ Թիւն ՌՃԺՁ (1697) օգոստոսի ի (20), փոքր թվին 2Բ Նաղար Ը օրն շորեջարթի Տէր Յակոբ Խաղալը (?):

(Կամ մանր մի ժամի պլ երկարակամ յիշատակարաններ):

134

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ (ԹՈՒԼԹԻՔ)

(Ս. Ամենափրկիչ 117, գգ. 19)

[ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱՅ]

ՌՃԺԲ (1683)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 283: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 18,4 × 12,8: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԼՄ ՄԱՍԻ՝ մրասիւ, 18 × 7,0: ՏՈՂԻՔ՝ 27: ՆԻԹՔ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ օսվորեկամ, կարմիր կապոյտ քաջափով: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 30ա: ՃԱԿԱՍՆԱՐԱՐԻ՝ 52թ, 73թ, 88ա, 96թ, 102ա, 108ա, 114ա, 119ա, 142ա, 149ա, 157ա, 193թ, 228ա, 252ա, 273թ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐԻ՝ 131 ևստ սովորեկամ ձեւերով և քաջազարդ: ՍԿՁԱՆԱՍԱՆ՝ ծաղկազրեր, կենդանա-

կերպեր: ԹԱՆԱՐ՝ ան. վերնագրերը, սկզբնաղագրեր, գլխատառերն ու լուսանցագրերը՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, և կազմի շուրջը գրուած՝ «Ենիշատակ է Պաշտ ցիրքս Տէր Ստեփաննոսիմ ի վայելումն ամօժն իւրոյ, քվին ՌՃԺԲ (1683): և կազմի վրայ խաչելութիւնը սեղան, Բ-ի վրայ Աստուածածինը: Ներսից կամայ կտորով ձեւած և ծաղկակտորների վէջ գրուած Մովսէս և Յակոբ արքեպիսկոպոսի մեջ, ՌՃԺԲ (1680) բուսականի: ԳՐԻՉ՝ Յովնանէս

առկաւագ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹ ԵՄՆ՝ ՎՈՏԱՆՈՐԱՎԵՆ
ՈՒՅԺԻ (1663) քուակամիմ (տե՛ս կազմի թուակմը):
ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹ ԵՄՆ՝ ճեաղաքից ու զարդերից դատե-
լով՝ Նօր-Զուգա: ՍՏԱՅՈՂ՝ Ստեփանոս կրօնատըր:
ԴԱՏԱԴԿ՝ 1ա—3բ, 28ա—28բ, 107բ, 113բ, 118բ—ի
կէսը, 122բ—123բ, 150բ—ի 3/4-ը. 250ա—ի կէսից-
251բ, 273բ—ի 1/4-ից—281բ:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻԻՆ.— Զեռադիբը վաս չէ պահ-
ուած, բէկե կազմը ժի բիշ ժառանկ է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 4ա—11ա. Յառաջաբան Պաշտօնի
առաքելոյ նախակարգեալ ի դուռն զրոյ:

բ. 11ա—51ա. Յառաջաբանիս տունը 3:
Վկայութիւնը Պօղոս առաքելոյ:

դ. 51բ—72ա. Դուռնը Առաջնոյ թղթոյն
Կորնթացոց եւ Առ Կորնթացիս Առաջին
Թուղթ առաքելոյ:

դ. 72բ—87բ. Դուռնը Երկրորդ թղթոյն
Կորնթացոց եւ Պաշտօն առաքեալ Յիսուսի
Քրիստոսի կամօքն Աստուծոյ եւ Տիմոթէոս
եղբայր եկեղեցւոյդ Աստուծոյ:

ե. 87բ—94ա. Դուռնը Գաղատացոց թղթ-
ոյն եւ Թուղթ Պօղոսի առ Գաղատացիս:

դ. 94բ—101ա. Դուռնը Եփեսացոց թղթ-
ոյն եւ Թուղթ Պօղոսի առ Եփեսացիս:

է. 101բ—107ա. Դուռն ֓իլիպեցոց
թղթոյն եւ Թուղթ Պօղոսի առ ֓իլիպեցիս:

ը. 107ա—112բ. Դուռն Կոլոսացոց թղթ-
ոյն եւ Թուղթ Պօղոսի առ Կոլոսացիս:

թ. 113ա—118ա. Դուռնը Թեսաղոնիկե-
ցոց Առաջնոյ թղթոյն եւ Թուղթ Պօղոսի առ
Թեսաղոնիկեցիս:

ժ. 118բ—122ա. Դուռնը Թեսաղոնիկե-
ցոց Երկրորդ թղթոյն եւ Թուղթ Պօղոսի առ
Թեսաղոնիկեցիս երկրորդ:

ժա. 122ա—141ա. Դուռնը Եբրայեցոց
թղթոյն եւ Թուղթ Պօղոսի առ Եբրայեցիս:

ժբ. 141բ—148ա. Դուռնը Տիմոթէայ
Առաջին թղթոյն եւ Թուղթ Պօղոսի առ Տի-
մոթէոս:

ժդ. 148բ—153ա. Դուռնը Երկրորդ թղթ-
ոյն Տիմոթէայ եւ Թուղթ Պօղոսի առ Տի-
մոթէոս երկրորդ:

ժդ. 153բ—156բ. Դուռնը Թղթոյն առ
Տիտոս եւ Թուղթ Պօղոսի առ Տիտոս:

ժե. 156բ—160ա. Դուռնը Թղթոյն որ առ
֓իլիմոն եւ Թուղթ Պօղոսի առ ֓իլիմոն:

ժդ. 160ա—225ա. Յառաջաբան եւ
դուռնը Գործոց առաքելոց:

ժէ. 225ա—232ա. Յակոբու Թուղթ ըն-
թերձ:

ժը. 232ա—237բ. Դուռնը եւ Թուղթ
Պետրոսի առաջին:

ժթ. 237բ—241ա. Դուռնը եւ Թուղթ
Պետրոսի երկրորդ:

ի. 241ա—246բ. Դուռնը Առաջնոյ թղթ-
ոյն Յովհաննու եւ Թուղթ:

իա. 246բ—247բ. Դուռնը Երկրորդ թղթ-
ոյն Յովհաննու եւ Թուղթ:

իբ. 247բ—250ա. Դուռնը Երրորդ թղթ-
ոյն Յովհաննու եւ Թուղթ:

իդ. 252ա—272բ. Յայտնութիւն Սրբոյ
Յովհաննու Աստուածաբանի:

իդ. 292բ. Հանգիստ Սրբոյն Յովհաննու
Առաքելոյ եւ Աւետարանչի:

ԾԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

158բ.

Պօղոս գիրքս է գովելի,
է գեղեցիկ եւ պիտանի,
Մինչ ի գալուստն Քրիստոսի,
է սահմանած ամփոխելի:
Թէ տիրամաք սիրով սրտի,
Յիշման առնէ՛ գիս արժանի,
Եւ գծագրող այսքան բանի,
Հգծովեանէս ամուսն կոչի,
Եւ արեւստիւ գրագիր առի,
Հնքերճութեամբ առկաւագ բառի,
Ես առկաւագութեամբ չեմ արժանի.
Աղտոյ գործովքս եմ խտելի,
Արագ եւ քաջ գագիր բանի.
Եւ տէր սորա Տէր Ստեփանոս առի,
Որ մակեմուն կրօնատըր գոչի.
Ով գմբէ յիշէ յիշեալ լիշի,
Յարժայութեամբ արժանաւոցի, ամէն:

167բ—168ա. (Գրիշը, առանց ամուսն եւ
քուակամ յիշելու, քեղադրում է, որ այս
ձեռագիրը գրուել է քաղցմանիցմերի օրի-
նակով եւ չլինի որ մէկը աւելացնի կամ պա-
կասցնի):

ՎԻԵՏՆԱՄ

[Ս. Ամենափրկիչ 377 (315), գգ. 34]

‘ՆՈՐ’-ՋՈՒՂԱ

ቡጌታ (1668)

ԻՍԻԹԻՔ՝ 202: ՄՍԽՈՒԹԻՒՆ ԹԵԻՐԹԻ՝ 25 X 19,8:
 11,2x14 սև ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԻ ՄԱՍԻ՝ երկպսե-
 ժան, 2 Թ: 8ՈՂԻ՝ 23: ՆՆԻԹ՝ բուլք: ԳԻԲԻ՝ բուլք-
 գիր: ԶԱՐԻԱՐԱՆԻՔ՝ կարմիր եւ կապույտ զգոնքով:
 ՊԼԱՏԿԻՐ՝ յուսամզ ֆեկսով 67ք. 60ս, 101ք, 158ք:
 ԽՈՐԱՆՈՒՄ՝ 3ք. 6ս. 5ք. 6ս. 8ս. 9ք. 10ս, 11ք, 12ք:
 ԿԻՈՒՄԱՆԻՒՄ՝ 14ս, 6րս, 105ս, 163ս: ԼԻՍԱՆՆԵՍ-
 ԶԱՐԻՔ՝ բայկալմ բուլք: ՍԿԶԻՆԱՏՍԻՔ՝ բայկալմ-
 պեր: ԿԱՅԻ՝ կաշվառու տախտակ սեղանձ ձեւերով:
 ՔԵՐՍԻՅ արծաթյալ մետաղե կտոր: ԳԻՐԶ՝ 8ովեան-
 ձև: ԹԱՆԱԲ՝ սև, վերքագրերք, գլխատառերձ ու
 յայտ յուսամզեղծերձ կարմիր: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԻՐՈՒՄ՝
 2նուգ (նոր): ԺԱՐԱՆԱՆ ԳՐՈՒԹԻՐՈՒՄ՝ Իձեձ
 (760Կ): ԱՏՏՈՂԻ՝ Հերապետ: ԴԱՍԱՐԻ՝ 1, 2, 3ս, 4ք.
 Թր. 7ս, 8ք, 9ք, 10ք, 11ք, 12ք, 13ս-ի կեղք. 162ք.
 201, 202:

ԵՄԼՅՈՒՌՈՒԹԻՒՆ.— 3ու—12ս Եւսերի թողթի և
աւետարանաց տարածակեր: 13ս—60ս Մատթէոսի
աւետարանն է, 61ս—103ս Մարկոսի Աւետարանը,
եւորոցմակ Յիւսւս և Վերք Մարիի չնայեցալ յաւ-
ելլուածով: 9սրս աւետարաններն ունեն ցանկ ու-
նաւորութիւն: 2ևտողթի 162է մտցուցի է, սակազն
ուիի փյաջած տեղեր: 148—162 լուսանցքի դիտուած
կարծով, ինչպաքան է. 7, 14, 40, 50—60, 60—73,
111) Թերթերի երկու լուսանցքի մէջտեղից փյաջած
կամ ձակուած է: 117-ի լուսանցքի մի մասը պտու-
նայ է: 22-ը և 172-ը կարգից պահուած են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1990ա. Կառարեցաւ չորս պլուխ Աւետարանի տարբերակն որ է Մատթէի, Մարկոսի, Լուկայի եւ ըստ Յովհաննեսի։ Ձեռնործն աւիթատն եւ անարժան մեղսամած եւ պղծը պլիթ թերութիւթ եւ կառամարտ սուտանուն Յովհաննիս, ի խնդրոյ բարեմիտ եւ աստուածաբան, չնարհալի եւ ջրխոտապաւան, որորժամ եւ երկայնմարտ, անյիշատար եւ հեղահոյի, ուղեհոտեան եւ չնորհարիւն Հրապարեան, որ միւս անուն Հարպիւտ վերապոյշի ըստ արուեստին իւրոյ առաւել եւ պոյժառապործութեան եւ անփոյթ հմտութեան։

Աւրչեակ է Աստուած, որ ետ կարողութիւն ինձ թըրալարօր զծողիս, զրեւ խոյժ եւ կեցապարծեմ մատաւաթ տառապանաշէշ է ետիւրարան եւ Քրիստոսի բերան Սուրբ Անտարեսն եւ թանանել յաւարտ, ոչ վառն բաղամշտնապէս ճանանս արիւն ահա սակաւն չափորտն է, որպէս առ է ամենադաշն Աստուած:

տառած եւ փրկիչն աւխարհի սիրով խաչ-
ցեալն Գրիստոս, եթէ ոչ եւս այլ շատ խաւ-
սեցայ ընդ ձեզ, այլ զայս խաւսել ընդ ձեզ
դի ընդ յի զիսպաղարթիւն ունեցիչք եւ դար-
ձեալ միւս եւս բան, **թէ** լուծ իմ քաղցր եւ
բեռն իմ փոքրուիք, այլ վասն այնորիկ, զի
ձեք իսկ անաթանա զլուով, շնորհիւ եւ աւլ-
նութեամբ շորին արժանաւոր եղաք զրեւ եւ
աւրինակն Սուրբ Աւետարանի եւ հասանիլ
յաւարտ: Արդ, առաջն զձեզ, որք հանդի-
սիւք Սուրբ Աւետարանիս ընթերցելով կամ
սորինակելով, զի զաւելորդն քաւէք եւ զթե-
րին լցուցանէք եւ միով Տէր տղորմայրս յիս
եւ զձեռորն իմ յիշել արժանիս համարէք եւ
խորշութեան զլոյս ներդր լինէք, ինքն
ներդր Գրիստոսի ձեզ ներդաւ եւ րալուծ
յանացանաք ձերոց թողութիւն շնորհեցէ,
որ է աւրենալ յախտեան, ամէն Գրեցու
ի Թուին Ռժժժ (1668):

200ա. | Փ | աղ ք... Արդ, որդյ շարժօքն
Բրիտանոսի աւարտեցան ի եռաշարք եւ Հո-
ւիդիպարդ Սուրբ Անտարանն, ի քաղաքն
Ապարանն, ի Կեօզն Ջուղայ, ի գունն Սուրբ
Ստէփանոսի Նախայկիկայն, ի թալաւորու-
թիւնն Շայ Սուրժմանն, ի Թուականին Չոյսն
Ռեմփէ (1668) ամի, ի Նայարպետու թիւնն
Տեառն Յակոբայ էջմիածնի կաթողիկոսի եւ
մերդ Ջուղայդ առաջնորդ օրբարան Դաւթի
արքեպիսկոպոս որ է ընկն Ջուղայկցի:

Յիշեցէ՛ք ի յետինս, տրուաւ ամենայնի
 և անաթառն, թափառեցին և ունայն բա-
 րեաց սուտանուն Մամին, որ անուամբ
 ժայնի և՛ և՛ զործով ոչ- զգարն առեղիւյ
 և՛ զրարիս խափանելով, տկարացեալ Հայրով
 և անկարացեալ ժարմնով, քանի իմ ուն-
 որին ձեղաց իմոց անթուելի թարգլիս ան-
 թիւ թաղութեան իրրեւ զաւաղ ծօլու, զը-
 ռտամբ և՛ Հայրմբ անխառառոտ ողորմու-
 թեանն Աստուծայ, որ ոչ առնէլ զմեկ անտես,
 այլ յերտօրն կանդենացէլ զձեզ և՛ ձեր աղօ-
 թեան զմեզ թաղուս ողորմութեամբ ի իրով :
 Դարձեալ յիշեցէ՛ք ստացող Սուրբ Անտառ-
 անիս թաքնիտ և ողջախոս Մամին, որ
 բաղուս սիրով ի յալալ Հնչիցն յիշատակ իւր
 և՛ ձեռագան յիշեցէ՛ք, Աստուած ողորմի
 ստացէ՛ք, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէք Մամէն, զհայրն իւր, խօջայ Սաֆրադն եւ զմայրն իւր Ուղիղէն եւ զհորաւրն իւր խոջայ Վաթանն որ հանդուցեալ

են առ Բրիտանո, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն: Դարձեալ յիշեցէք Մամէն եւ զկողակիցն իւր խօշայ Խաչիկն եւ զորդին իւր խօշայ Աղայծատուրն եւ կողակիցն իւր Ոսկունն, որ Հանգուցեայն առ Քրիստոս, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն: Դարձեալ յիշեցէք Մամէն եւ զորդիքն իւր զխօշայ Սաֆարն եւ Ուղուտէն, որ ի տղայութեամբ փոխեայն առ Քրիստոս ի յուսըն կենաց, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք: Դարձեալ յիշեցէք Մամէն եւ զղծտերքն իւր Մամար տառիկն եւ զԹաղուին եւ որ Աստուած ընդ երկան առւերս պահեսցէ ատոս եւ ի Հանգերձեայն

յերկնից արքայութեան արժանի արասցէ, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո:

199ր. Սուրբ Անտարանս յիշատակ է Հանգուցեալ Թարութիւնի Գալոր Նահապետեան, որ ազգականք նորին նուիրեցին զրազարանի սրբոյ վանուցս Ամենափրկչի, ձեռամբ Սուրբ Մինաս եկեղեցւոյ ծխական քահանայի տեսան Մկրտչի Պետրոսեան, ի նոր Զուղայ, 20 սեպտ-1895 յամի Տեսուն: 2ա. Թարութիւն Գալոր Նահապետեան, զրեցաւ օրն չարաթի, ու զարդայ մին բերան յիշի, յիշիսյլ լիին անմայ դառին Աստուծոյ: Թիւն 1873-ին փետրվարի 17:

137

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեթղեհէմ 556 (11)]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

(ԹՃԺԸ (1669))

ԹՐԻԹՔ՝ 233: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹՐԻԹ՝ 22,8 X 18: ՍԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՄԻԱ, 16.4 X 5,5: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ քաղաքայն քաղաք: ԳԻՐ՝ քաղաք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, չորս լուսամբացածքը՝ կարմիր: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՊԱՏԻՐԱՆՆԻՑԻՆ՝ 13բ, 78բ, 123բ, 190բ: ԽՈՐԱՆ՝ 1—10: ԿԻՍՆԱՆՈՐԱՆ՝ 14ա, 70ա, 124ա, 197ա: ԺԱՆԱՑԱՐԱՆ՝ չափ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ՝ մեծ քաղաք, կաղայտ ծաղիկներ: ՍԿԱՐԱՆՑԱՆ՝ կարմիր երկաթազրք: ԳՐԻՉ՝ Բարսեղ կրօնաւոր: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԻՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՆԱՆԱ ԳՐՁՈՒԹԻՆ՝ ԹՃԺԸ (1669): ՍՏԱՆՈՂ՝ Երեմիա: ԴԱՆԱՆ՝ 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 78ա, 190ա, 253ա: ԿԱՐԱ՝ կաշեպատ տախտակ, վրաժ Յուդայական գործեր, Երեմիայի խաչաքանդակը եւ կամայ, Երեմիայի գաղաթիկը:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— Զեռագրէր լաւ է պահուած: Ունի զՀամայնութեան զինոց, աւստրալիացի աստուծոյն կողմէ եւ կարմիր խորաններ: Պահուած է ժողով կնիք լիցեցելոյ: Ունի նաեւ գրութիւններ եւ քանկեր:

ԵՐԵՄԻԱՆԱԿԱՆՔ

251ա. Փառք...

Արդ, յանկ ելեալ կատարեցաւ Սուրբ Անտարանս եւ բերանն Քրիստոսի Տեսուն Աստուծոյ մերոյ ի քաղաքն Եջ, որ կոչի Իսպահան, ընդ Հովանեաւ սուրբ ուխտին Ամենափրկչի, որ է Զուղայու վանք, ձեռամբ սուտարանն եւեթ կրօնաւոր Բարսեղի, մեղսամած մատամ(ք) աւարտեցի, միթէ քաւի մեղս ի մարմնի զԹութեամբն Քրիստոսի, ի Խուարբութեան Հայկազեան սեռի ԹՃԺԸ

(1669) ամի օգոստոսի երկակի, ի Հայրապետութեան Տեսուն Հայոց Գալոր կաթողիկոսի եւ սուրբ ուխտի Ամենափրկչի վանքի առաջնորդ Դաւիթ արքեպիսկոպոսի եւ ի վաթիւրյան Շահ Սէլիմ:

Արդ, աղայեմք, ու զասք կարգաւորաց եւ մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, որք Հանգիպէ ի յերկնաշու սուրբ յաղօթս ձեր զտառապեալ Բարսեղ եւեթ կրօնաւորս եւ ծնողքն իմ եւ զեղբարքն իմ եւ զորքն ի Քրիստոս, ամէն:

51ր. (Տարբեր գրչութեամբ) Արդ, ստացաւ զՍուրբ Անտարանս Մահապետ Երաւին եւ եղ զյիշատակ իւր Հոլույն յաւիտեանական եւ որք Հանգիպէ ի սմա կարգաւոր բերան մի ողորմեալ ասացէք, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Երաւին եւ զորդին իւր զԱնտարանիկն, զԿիրակոսն, որ ըստացան զՍուրբ Անտարանս ի Հայալ վաստակոց իւրեանց... Թիւն ԹՃԺԸ (1872) ամին մարտի ամսոյն երեսուն, օրն չարաթ, Զուրբ Անտարանս զընեցին եւ ետուն իւրեանց Հոլույն յիշատակ Երաւին եւ զորդին իւր Կիրակոսն, ամէն:

(Տարբեր գրչութեամբ) Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Սուրբ Անտարանս, Կիրակոսն եւ զԹիւս կողակիցն Մարանն եւ ուր զուտոր Հոլույն, Եթարն, Սուրբաղն եւ կողակիցն Բէկիւն, Միկիլոսունն, Նազիկն, եւ միւս Նազիկն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած զՍուրբ Անտարանս Անտարանն եւ ուր կողակիցն Նէսէրն եւ որդին

Թէլուսն եւ դուստր Գուլարհանն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած ըզՍուրբ զեկեւտարանս, երայլովն եւ ուր որդին Վարթիլան եւ ուր որդին Փիլիթան, Կիրայ-կոսն եւ ինձ զբէն սարկաւայ Թովանէս, յիշեալ ի Տէր եւ դուք յիշեալ լիլիք ի Տէր հայր մերոյ:

Դսա. Զարգոյ ի չարին եւ զծոյլս ի բարին Բարսեղ եւեթ կրօնաւորս յիշանլիք ի Քրիստոս, բերան մի ողորմիս ասացէք եւ

ձեզ ողորմեացի Քրիստոս յոյսն ամենեցուն, ամէն: Հայր...

121ա. ԶԲարսեղ եւեթ կրօնաւորս բերան մի ողորմիս ասացէք տառապելոյս (Նոյմը 195ա-ում):

(1ա-ում, 252բ-ում եւ 253բ-ում կամ երկարդարեալ եւ անհատական յիշատակարաններ, որոնց գրիչները յիշում են իրենց անտարաձոր կարգալու մասին. քուսկանն է 1824):

138

ԱԿԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Սարգիս Եկեղեցի 397 (9)]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԺԸ (1669)

ԹԻՐԹԻՐ՝ 230: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 20 X 14,4: ՍԻԿԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻԱՅ, 14,2 X 4,1: ՏՈՂԻՐ՝ 23: ՆԻԹ՝ քամբակեայ քուղք: ԳԻՐ՝ բոլորդիր: ՊԱՏԿԵՐ ԱԿԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 1բ, 64բ, 108բ, 181բ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 2ա, 65ա, 109ա, 182ա: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ եւ քաշապատ տախտակ: Ա ԵՐԵՄԻԱ արծարեայ խաչ 5 ակներով, կեմտրոմիճը՝ մեծ եւ սպիտակ, միւսները՝ կարմիր, ներսից ծաղկաւոր կտոր, ունի արծարեայ կաշիյններ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբնատողերը, գլխատառերն ու չորս լուսամբացները՝ կարմիր: ԳՐԻՉ՝ Տէրոմ ասրկաւագ: ՏԵՂԻ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ՝ Նար-Ջուլա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԺԸ (1669), ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԻ՝ մեծ քուղ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 108ա, 181ա: ՎԻՃԱԿ՝ լու. 1-ը եւ 2-ը յետոյ են տեղացուած. կտրուած համուած է 181ա-ի նկարներէց մէկի դէմքը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

238բ. ԵԻՇԵԿԷ ՏԵՐ Մարտիրոսն, որ բաղում աշխատութիւնք ունի ի վերայ իմ. շնորհքն որ պարպեւէ ամենեցուն բաղմապատիկ պարպեւս ըստ իւրաքանչիւր աւտոյի եւ յօժար կամաց հաւատով խնդրողաց նոյն իբն Աստուածն բոլորից, որ առատն է ի տուրս եւ բարերար ամենեցուն որ եւ զիս արժանի արար իւրում ողորմութեան: Արդ, եղեւ զրաւ զբնութեան այսմ աստուածային Սուրբ Աւետարանիս ի Թուականութեան հայկազեան տումարի ՌՃԺԸ (1669), ձեռամբ ստատունն եւ ամենայն մեղօք լի եւ զազարալի աղտեղի եւ ախմի Սարկաւայ Տէրոսին, ընդ հովանեաւ մօրս լուսոյ Ս. Աստուածածնի, ի դուռն Զուղայոյ: Ո՛վ ոք հանդիպէք սմա տեաններով, յիշեցէք զանարժան գրչօղս: Ո՛վ ոք յիշէ, յիշեալ լիցի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

139

ԱԿԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Կատարինեանց վամբ 457, (2)]

ԱՍՊԱՀԱՆ

ՌՃԺԹ (1670)

ԹԻՐԹԻՐ՝ 365: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 12,6 X 9,5: ՍԻԿԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻԱՅ, 8,3 X 2,5: ՏՈՂԻՐ՝ 20: ՆԻԹ՝ քամբակեայ քուղք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, լուսամբացները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորդիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐԻՐ՝ կարմիր-կապույտ քուղ:

Ուղղորդ: ՊԱՏԿԵՐ ԱԿԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 27բ, 115բ, 173բ, 206բ: ԽՈՐԱՆ՝ 15բ, 20ա, մէջքնդմէշ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 28ա, 116ա, 174ա, 207ա: ԽՈՐԱՊԻՐԻՐ՝ կարմիր երկաթագրիք: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԻ՝ քուսկան քուղով, դեղմաւում-կամաւաւում, ամենաբակ: ՍԿԸՋՐ-

ԴԱՏԱՆՈՒ՝ կարմիր երկաթագրին եւ ծագկագրին: ՄԱ-
ԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱԼԱՆՈՒՆԱՒԷ՝ երկուսն էլ քեթ ակզից
եւ վերինց, չգրուած: ԿԱՂԱՄ՝ կաշեպարծառապատ,
երեք ակզի եւ Յիսուսի խաչելութեամբ. ունի խկանք,
Օնյոսից կարմիր եւ Յիսուսի գծաւոր մետաքսով պա-
տած: ԳՐԻՑ՝ Էրեպպետ դպիր: ՏՆԴԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
կապահած: ՄԱՆՐԱՆԿԱՄ՝ ունի քիչ քառով: ԺԱՄԱՆ-
ԱՅԱ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌժժԹ (1670), ՍՅԱՏՈՂ՝ Ընտի-
սաձեռ եւ սարկաւագուսի կղզ Թագուսի: ԴԱՏԱՆԿ՝
յա—15ա, 16բ, 17ա, 18բ, 10ա, 20բ, 21ա, 22բ, 23ա,
24բ, 25ա, 26, 27ա, 112բ, 172, 173ա, 337—338,
342—345:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զնոդգրէր լաւ է պահուած:
Ունի սուտարունացոյց տախտակներ դատարկ խորան-
ներով. ունի նախադրութիւններ, վերջում՝ Եփրէ
կնոյն շնացելոյն, Կողբերի վրայ ունեցել է 8 ակներ,
որոնցից 3-ը միայն մնացել են: Սրբու կողբերի վրայ
կայ Քրիստոսի խաչելութեան արձանիկը՝ արծաթա-
մոյլ, սակեմբոսած: Մարկոսի Աւետարանի վերջում
դասուած է Յարուցեալ Յիսուս: Միայն Մարկոսի
Աւետարանն ունի ցանկ եւ նախադրութիւն:

ՅԻՇԱՏԱՆԱԿԱՆՔ

335ա. Փառք...

335բ. Յիշեցէր ապաշխարող սուտանուն
Ընտիսանէն եւ քուր իմ սարկաւաքուէի
կոյս Թաղուէի, յիշեցէր զմեղաւորք եւ
Աստուած ողորմի տաացէր, որ Հալալ Հընչից
եւ արդար վատտակոյ իմոց զնեցինք յիշա-
տակ մերոց, ամէն:

Յիշատակ է Սուրբ Աւետարանն մեղա-
ւոր սուտանուն եւ մեղաւաճ եւ չիւրբալ
եւ մոլորեալ վասն իմ շարաշար մեղացն եւ
յործոցն. երեսն ի դետին զնելով աղաչեմք,
ոյլ Հայրք եւ եղբարք, յիշեցէր զմեղաւոր
Ընտիսանէն: Ոյլ որ իմ մեղաց թողութիւն
սոյն, Աստուած իւր մեղքն Աստուած իւրն
միայն Հայարապատիկ եւ իրւրապատիկ
վարձաւ բարեաց պարգեւեաց:

Դարձեալ յիշեցէր Ուռուխսանէն եւ
Հայրն իմ Աւետիաշէն, եւ մայրն իմ Դու-
լարէն եւ եղբարքն իմ Տէր Մարկոսն, եւ
փոքր կրտսերն Կոստանդն եւ Շանդուցեալ առ
Քրիստոս կրտսերքն իմ Մատուրն, միւսն
կրտսերն իմ Մարկոս, միւս Կոստանդն եւ
քուրքն իմ Աղիսարեթն, Մարիամն, Սու-
ղուսն, Նանուին, Մարիամն յիշեցէր եւ
Աստուած ողորմի տաացէր, ամէն:

336բ. Դարձեալ յիշեցէր զքոյրն իմ Ղա-
յամտակն, Ասիխանն, Եպրակսն: Դար-
ձեալ յիշեցէր Հայր իմ Դօկայն եւ մայր իմ
Հատամզութիւն եւ եղբայրն իմ Զաքարէն
եւ քոյրն իմ Դիւխունն, Աղաբէթն յիշեցէր
եւ Աստուած ողորմի առացէր, ամէն: Դար-
ձեալ յիշեցէր ապաշխարող Ուռուխսանէն:
Դարձեալ յիշեցէր սրբասունդ կոյս Թալի-
սէն:

339ա. Արդ, եւ ես անարժան եւ մեղաւոր
չգպիր Հէրապետս յերեսն ի դետին զնելով
աղաչեմք զձեզ, Հայրք եւ եղբայրք, ոյլ ման-
կունք սուրբ եկեղեցոյ, յորժմ յանդիպէր
ստեուսեան սուրբ զրոյս կարդալով կամ
օրինակելով, յիշեալիք ի մաքրափայլ յա-
ղօթս ձեր զիս անարժ եւ սուտ անուամբս եւ
ոչ պորձովս իրաւ եւ ըստոյզ մեղօք դատա-
ծեալ եւ չիւրբալ չէրապետ զրիշտ...:

Աղօթիւն Աստուծոյ աւարտեցաք Սուրբ
Աւետարանս ի յերկիրս Ասպահան, ի դուռն
Սուրբ Աստուածածնին եւ Սուրբ Կատարի-
նային, ի Թվականիս մերոյ ՌժժԹ (1670)
ամին, ի Հայրապետութեան Տեառն Յակո-
բայ, ի առաքնորդութեան մերոյ քաղ եւ եր-
ջանիկ բարունայեանին Տէր Դաւթին եւ ի
Թաղաւորութեան ալլաղլաց Ծա՛հ Սէլման,
որ եւ զամենայն Հաւատացեալս քրիստո-
նայն աղատեցէ Տէր մեր Յիսուս Քրի-
ստոս ի սպալկաց չարէ եւ ի սատանայական
յորոպոյթէ, Մանաանդ զստացոյցս սորոս
բարեմկտ եւ աստուածաւէր եւ ողորմած
դապաշխարող Ուռուխսանէն եւ Հոգեւոր
քոյրն իմ սարկաւաք կոյս Թաղուէն, Հայր
մեր որ... Դարձեալ յիշեցէր (չի շարու-
նակել):

340ա. Դուստր զստեր զուստր զնացն
է ճանապարհս բերան, նստած լացին ողա-
ցին աղաղակեցին եւ արէն արտասրնքեցին,
խիթաբեռն էլ դեզ չեն դիտեր, մեր Տէրն
արեկ ծի աշակերտով ՀՐ վայրկապետով եւ
ասէ. Տէր կուգաս, չէր կողբաս, չէր կարէն
կարտաւընքս ո՛րաս լացացուցեր կամ որ-
րաւէրու սիրտ աս վեր ամէն կամ մշակ Հա-
խաս կորեւ եւ ասէ ցՏէր. Ո՛ր որրամ լացա-
ցուցեր, ոչ որրամվէրու սիրտ ամ վէր ամեն,
ոչ մշակի Հախ ամ կորեւ. խիթաբ րոնէլ
դեզ չեն դիտել. եւ ասէ Տէրն մեր Յիսուս
Քրիստոս. Գնա վեռ է բեւեռի դանակն,
կտրէ լեղինն եւ աղի ոլորտուն ձախի սիրկ
կամատուր օր դատար խիթէն:

341ա. Յիշատակ է Սուրբ Աւետարանս
մեղաւոր ապաշխարող Թաղուէ կոյս Ընտի-
սանէն իր Հալալ Հընչից եւ արդար վատտակոյ
զնեցինք յիշատակ մեր Հոռաշէն: Դարձեալ
յիշեցէր կոյս Ընտիսանէն եւ իմ Հայրա-
ւախաշէն եւ իմ մայր Գուլիարին եւ եղ-
բայրքն Մատուրն, Տէր Մարկոսն, Կոս-
տանդն, միւս Մարկոսն, միւս Կոստանդն եւ
իմ քոյրն Աղաբեթն, Հատամ տառիկն,
Մարիամն, Սուղուսն, Ասիխանն, Եպրակսն,
Նախուսն, Մարիամն, Թաղուէն եւ իմ Հօրէ
պապ Մալին եւ իմ Հանիկ Ասիխանն եւ իմ
ժօրէ պապ Աղուին եւ իմ Հանիկ Սանդուխտն
եւ իմ Հարս Թաղուէ:

341բ. Դարձեալ յիշեցէր ապաշխարող

Թաքաւիչի և իմ հայր Դոկասն և իմ մայր Դատամդոթյուն և իմ Լորայր Զաքարէն և իմ յորդ Դիշխունն, Աղաբաթն, Աղա-

զարն և իմ պապ Աստուկն և իմ հանիք Աղաբաթն յիշեցէք և Աստուած ողորմի առայցէ, ամէն:

140

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 25, գգ. 17)

ՍՈՒՐԱԹ-ԲԱՆԴԱՐ

ՌՃԹ (1660)

ԹԵՐԹԻ՝ 204: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 23.3 X 17: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-ՍԻՍ, 18.5 X 5.5: ՏՈՂԻ՝ 25: ՆԻԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ քուրքի: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 57ա, 95ա, 158ա, միայն կարմիր քամաժով գծագրուած: ՍԿՋՆԱՏԱՆ՝ կարմիր քամաժով քոչմակերպի: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնագրերը, գլխագրերն ու յուսանցածները՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշնպատ տախտակ, մերսի կողմից կարմիր գլխի ծաղկաւոր չիք: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Սուրբ-Բամ-դար: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԹ (1660), ԳՐԻՉ՝ Դաւիթ Բախանայ: ԴԱՏԱՐԻ՝ 56բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռայրի սկզբից և վերջից թերթեր և պահաւում: Աւետարանների սկզբներից մկ-էրկու թերթ պահաւում են, թերես նաեւ աւետարանիչների նկարները: Ա պրտեկից պահաւում է 8 թերթ և Մատթէոսի Աւետարանն սկսում է ՇԵԽԱՆՐԻՆԵ ԼԵՐ ԺԱՊԻՆ Դաշիկացոց Եւսեւ ԼԵՐԿԱՆ ԼԵՐԱՐԱՆ: Զեռայրը բովանդակում է չորս աւետարաններ: Մատթէոս՝ 1ա—34, Մարկոս՝ 35բ—94ա, Դուկաս՝ 95ա—157ա, Յովհաննէս՝ 157ա—204ա, նախադրութեամբ և ցանկով: Վերջում ունի (203բ—204) «Գրքի կնիքի նաշակոյց»:

ՅԻՇԱՏԱԳԱՐԱՆՔ

204ա. Փառք...

Ուստի և տեսեալ զսորայս, անճառ

փրկայործութեան խորհուրդ ոմն ի լուսոյ ծնեալ զարմից Սրբոյ Սիոնի:

Եւ արդ, զրեցաւ Սուրբ Աւետարանն ի յերկիրն Հնդկաց, որ կոչի Սուրբ Բանդար, ի մէծ թվականն Հայոց ՌՃԹ (1660) յունիս ԺԹ, ի կաթողիկոսութեան Հայկազան սեռի Տեսան Եակոբայ:

Յետ Զանաժման եւ անպիտան Դաւիթ յուհանայն յիշեցէք և Աստուած ողորմի առայցէ:

20ա. Արդ, յիշատակ է Սուրբ Աւետարանն Մատուրին եւ Հօրն իմ Առաքելին և ժօրն իմ Մուրասէ, Եփրաւն իմ Եարութիւն եւ Հանգուցեալ որդին իմ Առաքելին, որ եւ Տէր Աստուած ողորմի ամենեցուն և իմ բնկեր Եովանեանն:

43ա. Դառցեալ յիշեցէք զստացող Սուրբ Աւետարանիս զՄատուրն եւ կողակիցն Բէկուսն եւ նորայրորդոյ զուստըն իմ Ոսկէ-ժադիքն եւ դուք յիշողք յիշալ լինիք ի Քրիստոսէ եւ եւ Եակոբյանի որդի ՌՀանս զրեցի, թիւն ՌՃԻԷ (1716) Թիւրայ Գուսն, Մալգորդալ¹:

¹ Իրանի Փէրիա զատուում (Ապստանի շրջան) մի աւերածեց զիւր կայ Խղզախին ժողով, որ կուշում էր Մարգիթաղ կամ Պատի զիւր: Լ. Մ.:

141

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

(Սամգիթաբան գիւղի Եկեղեցում)

ԳՕՁԵՐՆ ԳԻԻՂ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՃԺԹ (1670)

ԹԵՐԹԻ՝ 273: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 17.5 X 12.5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻՍ, 11 X 3.5: ՏՈՂԻ՝ 21—23: ՆԻԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ քուրքի: ՊԱՏԿԵՐ՝ աւետարանիչների՝ 3բ,

82բ, 130բ և 210բ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 83ա, 131ա, 211ա: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնագրերը, գլխատառերն ու յուսանցածները՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱՏԱՐԱՆ՝ շատ բուսագործի, մուրր եւ ճաշակով Յկարուած: ՍԿՋՈՐ-

ՆԱՅԱՌ՝ ԼՐԱՌՔԷՆՈՍ ԱՆՏԱՐԱՐԱՅԻ ՆԿԵՐԸ ԵՐԶՆԱԿԱՊԻՐ, միւսերիմը՝ ՅՈՒՐԱԿԱԿ: ԿԱՅԱՌ՝ արծաթագորգ եւ ակապագորգ կաշնպատ տախտակ (գամագորգ): Ը կազմի երեւոյմ մի խաչ 9 ակմերով, երկուսը հասնած, միւսները մէջակերպը դեղնագոյն. երեւոյմ կարմիր, երեւոյմ կամայ: ԳՐԻՏ՝ Անտոն երեւոյմ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԲՅԵՆԵՐԱ ԳԻՂ (Սպասեմ), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԶԻԹ (1670), ԴԱՅԱՌԿ՝ 1ա—բ, 2ա—բ, 3ա, 81ա, 81բ, 82ա, 180ա: ՎԻՃԱԿ՝ բաւառաք, որոշ քերքեր տեղից պահուած:

ՆԱՅՈՒՐԱԿԱԿ՝ 58բ եւ 58ա սեւեռմամբ բաց են թռչում: Մարդուք Անտարանը վերջում ունի ճորտացեալ ՅԵՆԱԿ: ՅՈՒՐԱԿԱԿ Անտարանը՝ մարդ կոխի լանդշայ: Տեղագործ ԲՅԱՐՔ Ժառանգ է, ժամանակը 170—էջ մինչեւ 224բ. դերը՝ լաւ պարէ եւ ժառանգ: 70բ-ի լուսանկարէ կայ Մարիամ Անտոնու ծածկի պատկերը, 127ա—ու՝ Յովնէփ Արեւմտացու, 287ա—ու՝ Նիկողոսիոսի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

129ա. Արդ, զրեցաւ սուրբ Անտարանս ի յերկիրս Գարսից, ի քաղաքն Ծօշ որ է Սպայան, ի դեօն որ է Բօշերն, ընդ Հոփանեաւ Սուրբ Էջիփանէի Տեառն Տէր Յաւորի եւ սուրբ ուխտիս մերոյ եւ տաղնորդութեան Տէր Դաւիթ արհեստակցութի, աւարտեցաւ ի Թուական Հայոց ՌՃԺ եւ Խ, (1670), ի ձեռամբ անարժան սուտանուն Անտոն երէցիս, զանունն ունիմ զգործն ոչ, չարարեալ մարմնով, չարդարացեալ Հոգով: Թողութիւն արարէք տառապելոյս, յիշեալ իշխէ ի Քրիստոսէ:

Դարձեալ յիշեցէ զՏէր Անտոնն, զՎայրն իմ Սիմոնն եւ զմայրն իմ Սալվարն, որ առ Քրիստոս փոխեցան, յիշեցէ եւ Աստուած սղորմի ասացէ: Եւ դարձեալ յիշեցէ զմեղապարտ Անտոն երէց եւ զկողակիցն իմ Իրիսիմէն, որ Հանպուցեալ է առ Աստուած, յիշեցէ եւ ողորմի: Կրկին անգամ յիշեցէ զհուրն իմ Խանզաւէն, որ առ Աստուած փոխեցաւ, զեղբայրքս իմ Յարութիւն, Տէրապետն Արդ, եղբայր եւ Վայր իմ, յորժամ Հանդիպէի ի Սուրբ Անտարանս, մեղապարտ սյր էրէցս յիշեցէ, յիշողն յիշեալ լիցի տառաջի Քրիստոսի:

Եւ ես տառապեալս յերեսս յերկիր դնեմ, աղաչեմ զմեզ, ով սիրելի Քրիստոս, անմեղայդի լերուք: Թէ ի սղայանայ որբս րազում օրինակ զրեցաւ, յետոյ յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողաց, ի ձեռն Տէր Մեսրոպին, Աստուած յերկար ամօք պահէ, ընթերցողք սուրբ եւ մեղապարտս յիշէ զողորմ իմ Եւպրոսն, դուտոր իմ Սալվարին:

81ա. 1840 օգոստոս Եւսի եւ ի ձեռամբն իմայտուր արքեպիսկոպոսի ձեռնադրեաց քահանայ Տէր Կարապետ Օհանեան ի Սանդիրաբան:

Եւ մեղալից ցրիչ զալով, Բագում յանցանք ժողովելով, Եւ յաւետ ընդ իս պանելով, Եւ անմամբ համայն ցաւելով, Ազալմ Տէր բարեբարեմ, Եւ մարդասէր երկնաւորիմ, Ողորմեացէ զիս ի բարիմ, Տէր Կարապետ մեղաւորիմ:

(Մատիտով) Ենոյմ ք. Աւարան. ձեռնադրեցաւ սուրբ վրան Ամենափրկչեան Սահակ արքայան արքեպիսկոպոսի ձեռնադր, փետրվար 14, 1920, եւ որ կարգայ եւ զմեղաւորս յիշէ, յիշեալ լիցի առաջի Քրիստոսի: 81բ. (Մատիտով) Ստեփանոս քահանայ Ա. Ստեփանոսեան, ձեռնադրեցի Ներսէս արքեպիսկոպոսից սուրբ վանում 1938 Նոյեմբեր 1, Սանդիրաբան:

82ա. ի 1920 Թւին ձեռնադրեցայ (տե՛ս Իւ 100 ձեռագրի 12բ-ի յիշատակագրութիւնը. նայանմամ յիշատակարան կայ հետեւ 209բ-ում):

209բ. ի 1938 Թւին Սուրբ Հոսեայ եւ Սուրբ Ստեփանոսի տօնի օրն, Նաստոս Տէր Ստեփանոս Անտոն Ստեփաննոսեան ձեռնադրեցաւ ձեռնադր արքայան Ներսէս արքեպիսկոպոսի Միկէլ-Թանգեան, Նոր Զուղա, վրան Սուրբ Ամենայն. փրկչեան. որ ոչ յիշէ զիս, ինքն յիշեալ լիցի առաջի անմահ պատիւ Աստուծոյ, ամէն: Սանդիրաբան:

210ա. Թւին Փրկչի 1850 փետրվար 27 եւ սուրբ եկեղեցոյս մեր կայր Անտարան մի, որ կոչի Սուրբ Յովնէն Անտարան եւ զրեալ մամանակիս, առին եւ լրջեցուցին ամենայն զիւղարէնքն եւ բազում տեղիս քաղում Հրաշործութիւնն եղեւ ի նմանէ. ուն դուտոր մի Սկեանդարցու, որ էր երկու ձեռն նորա կապեալ ի լանջացն եւ էր Թուրք եւ ի կրօնս Մահմետի եւ տարեալ էին զիս ի քաղում բժշկիս եւ չէր ողջացեալ եւ իւրեանց իմա՞ղապէն եւ ի նոցանէ Հնար ոչ էր լեալ բժշկի: Մինչեւ լուեալ էր նոցա Թէ արժանաւորն ինչիւր զեալիւր Նանադիգանայ (Հայոց Անտարանը զալիս է Նամադիգան—Նամադիգանը պարսկերէնով մի գիւղ է Սինեմեդաքում, մերքիմ Փեքիայում—Լ.Մ.) եւ չորացեալ ձեռք դուտորն եկեալ ի Նանադիգան եւ Հաստով աղայեալ զՍուրբ Անտարանն եւ զրեալ ի նմանէ տողջութիւն չորացեալն, եւ բազում մահմետականք տեսին զՀրաշքն եւ եկին երկրպագութիւն Սուրբ Անտարանին եւ ընձայս մատուցին նմա:

Տէր Կարապետս զրեցի:

273ա. Դարձեալ յիշեցէ Յիսուս եւ իւր օրդին Կիրայիտն յիշեցէ (գրուած ՅԵ մի քանի պլլ ամուսնեք անկարծ ձեռագրով ՌՃԻ (1751) քուակմիմ):

143

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Սարգիս Էկեզեցի 401 (13)]

ԵՕԵ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՇԻ (1671)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 222: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒԹԻՔ՝ 22,8 X 17: ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻՒ՝ ԵՐԿՍԻԱ. 15,4 X 4,4: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քամապեայ քուզք, յվաւած, խմամբով պահուած: ԳԻՐ՝ բոլոր-գիր: ՊԱՏԿԵՐ ԱԻԵՏԱՐԱՆԶՆԵՐԻ՝ 7ք, 70ք, 113ք, 170ք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 8ա, 71ա, 112ա, 178ք: ԼՈՒՍԱՆՈՒԱՐԻ՝ մեծ քուզով: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, վերմագրեքը, սկզբնատողքը ու գլխատողքը՝ կարմիր: ՍԱՋՅԱՆՈՒ՝ կարմիր քուզագրեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեայ պաճու-ծեայ, խթամբով: ԳՐԻՋ՝ Սիւմած: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԵՕ2: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՇԻ (1671): ՍՏԱՅՈՂ՝ Պարոն Մկրտիչ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1-7ա, 68ք-70ա, 110, 111ա, 175, 176ա, 228ք-232ք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

224ա. Փառք...

224ք. Արդ, չնորժջ Տեառն սկսաջ եւ ողորմութեամբ նորին կատարեցաջ զՍուրբ Աւետարանս ի լաւ եւ ընտիր օրինակէ, ի մայրաքաղաք ԵՕ2, այսինքն է Առաջան, ի Թվականին Հայոց ՌՇԻ (1671) ամին: Եւ ի Հայրապետութեանն սուհմին Հայկային Տեառն Յակոբի խարաղնապաջ կաթողիկոսի եւ ի Թապաւորութեանն Շահ Սուլթանին եւ ի հով(ու)ապետութեանն Հատին Տէր Դաւթի արհայեւողոսի եւ քաղ ըստունապետի, հեղահոգի աստուածաբան վարդապետի, ձեռամբ մեղապարտ սուտանուն Սիւմոնի:

Դարձեալ աղայեմ զամենեւեան, որջ հանդիպիջ Սուրբ Աւետարանիս կարգալով կամ օրինակելով, յիշեալիջ զեղկելի գրչակա Սիւմոնս եւ զծնողքն իմ զհոգեդր Հայրն իմ զՏէր Մկրտիչն եւ որ ի վերայ իմ երիտիջ ունի:

Արդ, ի խնդրոյ բարեմիտ եւ երկիւղած Աստուծոյ առն պարոն Մկրտչի, որ ըստացաւ Սուրբ Աւետարանս ի հալոյ վաստակոց իւրոց յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն, պարոն Բարին եւ Մարգարտին, յիշեցէ եւ Աստուած...

Դարձեալ յիշեցէ եւ պարոն Մկրտիչն եւ զհայրն պարոն Բարին եւ զմայրն Մարգարտին եւ սորա որդիքն խոնուան, Ամիր-խանն, Եղնապարն, Էմանէան, պարոն Մկրտիչն եւ զուստրն Նալուխանն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի...

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս պարոն Բարին եւ իւր ծնողքն խոնուան, Ալեքսանդրն, զուստրն խանապէն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի...

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս պարոն Մկրտիչն եւ սորա կողակիցն եւ Ուլուրիկն եւ որդին Յակոբեանն եւ զուստրն Վարլաոն եւ հանուցեալ որդիքն Աւետն, պարոն Բաբեան, Ստեփանն եւ զուստրն Իէպատան, յիշեցէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս պարոն Մկրտիչն եւ որդին Յակովքանն եւ սորա կողակիցն խանուան եւ որդին Աղամխանն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս պարոն Մկրտիչն եւ եղբայրն պարոն խոնուան եւ սորա կողակիցն Աղախն եւ որդիքն Յովանէան, Մարկոսն, Ֆրանկիսիւրին եւ զբոսերքն Շահաբարին, խանաբարին, Թամամն, Մաբեան, յիշեցէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս պարոն խոնուան եւ որդին Յովանէանն եւ սորա կողակիցն Իփիսիմէն եւ որդիքն Մարտիքն, Վաթանն, յիշեցէ:

Դարձեալ յիշեցէ պարոն խոնուան եւ միւս որդին Մարկոսն եւ սորա կողակիցն խանաբարին եւ որդին Աստուածատուրն, յիշեցէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս պարոն խոնուան եւ միւս որդին Ֆրանկիւրն եւ սորա կողակիցն Հուհրաբն, յիշեցէ: Կրկին անգամ յիշեցէ ի Բրիտտոս պարոն Բարկէն եւ որդին Ամիրխանն եւ սորա կողակիցն Սոյխանապաշն եւ հանգուցեալ որդին Էլեքսանն, յիշեցէ ի Բրիտտոս պարոն Մկրտիչն եւ սորա կողակիցն Ուլուրիկն եւ սորա ծնողքն Էմանէան, Աղաաօթանն յիշեցէ:

Եւ դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս Յովանէանն եւ սորա կողակիցն Աղաաօթանն եւ սորա որդիքն Մանուկն, Մնացականն, եւ զստերքն Հոսոմսիմէն, Ուլուրիկն, Յաննա-յին, յիշեցէ եւ Աստուած...

Կրկին անգամ յիշեցէ ի Բրիտտոս Անդրեանն եւ կողակիցն, Եղաբեթն եւ որդիքն Վաթարան, Մկրտիչն, զուստրն Գուլաւաշն, յիշեցէ եւ Աստուած...

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս Յակոբն եւ Աստուած ողորմի...

Կրկին անգամ յիշեցէ ի Բրիտտոս յԱմե-նայնիւրկին քանապէս, զՏէր Սարգիսն, զՏէր Սահակն, զՏէր Բարսեղն, զՏէր խաչատուրն, զՏէր Մկրտիչն եւ զՏէր Սիմէոնն, զՏէր խաչատուրն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիտտոս...

144

ԱՌԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփանոս Եկեղեցի 484 (15) 14]

[ՆՈՐ-ՋՈՒԴԱՅԻ]

ՌՂԱ (1642)

ԹԻՐԹՔ՝ 208: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՈՒՆՆԵՐԻՆ՝ 12 X 9,2: ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՈՒՄ, 8,2 X 2,5: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ մազազաք: ԳԻՐ՝ բոլորգրեր: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կարմիր և կապույտ գալան-բով քաջագրեր: ՊԱՏԿԱՐ ԱՌԵՏԱՐԱՆԻՑՆԵՐԻՆ՝ 18բ, 91բ, 212բ: ԽՈՐԱՆ՝ 5ա, 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, 12բ, 13ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 10ա, 92ա, 138ա, 213ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ կարմիր, կապույտ ժաղկեղեր և մի քանի պտուկներ: ՍԿԱՐԱՆԱՆ՝ կարմիր երկաթա-գիր: ԹԱՆԱՔ՝ սև, լուսամզագծերով ու գլխատառերը՝ կարմիր: ՄԱԳԱՂԱԿԵԱՑ ՊԱՆՈՒՆԱԿ՝ չուր: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ ստուարաքուղբ: ԳԻԻՉ՝ ամյայտ: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ վառապատր Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՌՂԱ (1642), ԴԱՏԱՐ՝ 1—3, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 14, 17, 18ա, 91ա: ՎԻՃԱԿ՝ լուս:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ՝ Առանձին լուս. և ԵՐԿՈՒՄ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ Սկզբի երեք և վերջի մեկ թերթեր թղթա-յալ:

ԵՐԵՐԱՆԱԿԱՐԱՆՔ

90բ. Երեցեք ի Բրիտանոս գտադող Սուրբ Առաքանիս զպարոն Ուաննէսն, որ ստացաւ երկիրս Հնդկաց, ի թիվն Հայոց ՌձԻ և ԺԻ (1665) ամին, ի Հայրապետութեան Հայոց Տեառն Յակոբոս Զուղայեցոյ սրբապան կաթողիկոսի և առաջնորդութեան Առաքանաւ նահանգի և արհիպիսկոպոսի և քաջ Հոռոտրի Տեառն Դաթի Զուղայեցոյ և ի Թաղաւորութեան Պարսից Փոքր Շահ Ապասին և Հնդկաց Ուղանդ չահին և ետ ի վայելաւմն մանկանց եկեղեցւոյ: Ու մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, յիշեցէք զՈւաննէսն և զամենայն տրեան մերձա-

ւորսն իւր, և որք յիշէք, յիշեալ լիլիք ի Բրիտանոսէ, ամէն:

267բ. Փառք եղակի...

Շնորհին Աստուծոյ ամենակալի և ունականութեամբ, աւարտեցաւ եռահաշ և Հողիապարդ Առաքանս, զոր էր...

268ա. (տարբեր գրչութեամբ) ... Բարեխոսութեամբն Աստուած ողորմեցի յայսմ զըշիս և ծաղկողիս, ու որ և զանդիպիք, յիշեալիք և զուր յիշեալ լիլիք ի Բրիտանոսէ, ամէն: Աւարտեցաւ Սուրբ Առաքանս ի թիւն Փրկչին ՌձձՀԻ (1672) ի թիւն Հայոց ՌՂԱ (1642) Նոյեմբերի ԺԳ. ամէն:

Եւ զարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղթած ձեր զարեմիտ և աստուածասէր և երկիրաւոր յամենայնի, զհանգուցեալ պարոն Յովհաննէսն և կողակիցն իւր զԵղիսաբերթն և զուստրն իւր Թանկաթունն, և թողն իւր, որ Հանգուցեալ է ի Բրիտանոս Վարթանէսն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք զհոգեւոր պարոն Ռուստակէսն և զկողակիցն իւր Թանկաթունն և Հանգուցեալ (268բ) զարդին իւր զարեմիտ Վարթանէսն և զուստրն իւր Մալուրն և զնորարդոր ծաղկալի թողն իւր զԵղիսաբերթն և զՄարութն, ամէն: Վերջ:

1 ՌձձՀԻ (1672) Թաւանք յաւել է, որովհետեւ ՌձԺԻ (1665) Թաւանքն (90բ) զրուել է երկրորդ ստորագրի իւրաքանչեւ: Ճիշդ ՌՂԱ Թաւանքն է: Վերջին յիշատակարանի երկրորդ մասը զրել է տարբեր զրել և յաւելուել է Թաւանքի մէջ, և-ի տեղ զրել է Հ- լ Մ:

145

ԱՌԵՏԱՐԱՆ

[Դարձեմի Ս. Միմաս Եկեղեցի 420 (13) 12]

ՆՈՐ-ՋՈՒԴԱՅԻ

ՌձԻԲ (1673)

ԹԻՐԹՔ՝ 208: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՈՒՆՆԵՐԻՆ՝ 22,7 X 17,4: ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՈՒՄ, 13,2 X 5,7: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ հասարակ բուղբ: ԹԱՆԱՔ՝ սև, կապուտադր, գլխատառերով

ու չորս լուսամզագծեր՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգրեր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր, կապույտ քաջագրեր: ՊԱՏԿԱՐ՝ առաքանութեանի՝ 10բ, 88բ, 133բ, 207բ: ԽՈՐԱՆ՝ 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 18բ:

14ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 20ա, 87ա, 134ա, 208ա: ԼՈՒՍԱՆՍԱՐԴ՝ բաւական քառով կարմիր, կապուտ եւ դեղին գոյներով: ՍԱԳՐԱՆՍԱՐ՝ կարմիր երկաթագործ եւ եսեմագործ: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ չափ: ԿԱՋԻՄ՝ կաշեպատ տախտակ պատճառեալ, ափի խփամբ, մերսից կարմիր գոյնով կտաւ: ԳՐԻՉ՝ Ռաբոնգ կրօնաւոր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌձԻՐ (1673): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—5ա, 6ր, 7ա, 8ր, 9ա, 10ր—11, 12ր, 13ա, 14ր—16, 19ա, 207ա, 263ր—268ր:

ԵՒՆՈԹՈՒԹԻՒՆ. — 5ա—14ա աւետարանացոյց տախտակներ են: Զորս տաւարաններն էլ ունեն նախադրութեան եւ ցանկեր: Մտաթէսի սկզբի գլուխները ձիթոտուած են: Սկզբի շորս պարկերը պահուած են կապից:

ԹԵԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

262բ. Փառք...

Արդ, կատարեցաւ եւ յանկ լեկալ Սուրբ Աւետարանն ի Շօշ քաղաք, որ կոչի իսպանան, ի դուռն Զուրապու վանից Սուրբ Ամենակիցի, ձեռամբ սուտանուն Եւեթ կրօնաւոր Բարսեղի, ի խնդրոյ Հատապետից, ամէն:

146

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Դարագելի Ս. Նիկողայոս եկեղեցի 452 (8)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԹԵՐԹՔ՝ 204: ՄՆԵՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 18, 8 X 18, 3: ՍԻՆԵԱԿ ԻՆ ՄՆԵՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԼԱՅ ՄԱՍԻ՝ երկսիւմ, 13, 5 X 4: 8ՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քաղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱԿԻՐՔ՝ կարմիր, կաթոյ քաշումներ: ՊԱՏԿԵՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՑՆԵՐԻ՝ 7ր, 77ր, 128ր, 204ր: ԿՈՐԱՆ՝ 1ր, 2ա, 3ր, 4ա, 6ր, 6ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 8ա, 79ա, 129ա, 205ա: ԼՈՒՍԱՆՍԱՐ՝ ԶԱՐԴ՝ բաւական քառով, կարմիր, կապուտ գոյներով: ԼՈՒՍԱՆՍԱՐՊԱՆՏԿԵՐԻ՝ 74ր, 123ա, 127ա: ՍԱԳՐԱՆՍԱՐ՝ երկաթագործ: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ չափ: ԿԱՋԻՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Ս երեք կտորուած, ունի կապիւններ, առաջիմ կապիւնը սորոսած կազի ետեւ միասեմ: ԹԱՆԱԿ՝ են, վերնագրերը, գլխատառերն ու լուսամբագծերը՝ կարմիր: ԳՐԻՉ՝ 8ԵՐ ՀԵՐՈՒՄ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ վստաքար Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌձԻՐ (1679): ՍՅԱՆՈՂ՝ կոյս Զորափաշայ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 2ր, 3ա, 4ր, 5ա, 6ր, 7ա, 77, 78, 128ա, 129, 208ր, 204ա, 206, 263, 264:

ԵՒՆՈԹՈՒԹԻՒՆ. — 1-ից ձիւնե Ե-ը ունի աւետարանացոյց տախտակներ՝ խորաններ ձիւ գրուած, որոնք սակեզնուած են: Ունի նախադրութեան եւ կան յետեւ ժամանակներու գրուած երկու տեղաձիւ յիշատակարաններ: Ձեռագիրը ստաթիւն մասի

Արդ, գրեցաւ սուրբ եւ տառաւորապարկ եւ զերարան եւ տառաւորաւոր: Սուրբ Աւետարանն ի Շօշ քաղաք իսպանան, ի դեղն Զուրապ, եւ Հուրապետութեան Տեառն Յաւոր կաթուղիկոսի եւ սուրբ ուխտիս Զուրապու Դաւիթ արշիւնկախարարի եւ թագաւորութեան Պարտից Շահ Սյլեմանին, թուականի Հայոց ՌձԻՐ (1673), ամէն:

Արդ, սուրբ դասք եւ բաժնի քանանայից ... բերան մի սորոսիս տառերէ բարսեղ կրօնաւորին եւ իմ ծնողացն եւ իմ եղբայրացն...

[Վերջին երկու տողի միւսին յիշատակարաններ կան մահ 17ա եւ 130ր]:

263ա. Թիւարտիկ է Սուրբ Աւետարանն Զլարեանին եւ իւր որդի Դաւիթին եւ իւր կողակից Թապուշ եւ իւր որդիք Յակոբին եւ Նապարին եւ իւր կողակից Սարուշ, Թամարին եւ իւր մայր Սամարին եւ զլուսերն Նաղարատին, յիւնցից եւ Աստուած սորոսիկ ասացէք, ամէն:

Սրբոյ Աւետարանիս ծառայ Գարեթի Տէր Միքայէլ Տէր Յովհաննէս Տէր Գէորգեանս զբեցի, թիւն 1823:

ՌձԻՐ (1679)

լուսանքներ կողմից վատուած է մէկ քառորդ մասով, այդուամբը յաջորդաբար նուազած է տիեզեւ 150-ը:

ԵՒՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ

262ա. ՎՓՍառք Համալոյ տնկղին Յիսուսի, որ եւ կարողութիւն նուազ եւ փոռն զըլիս Հատանիւ տարաւ Սուրբ Աւետարանիս, ի թիվակտիս Հայոց ՌձԻՐ (1679), ի յերկիրս Պարտից, ի Հուրապետութեան Տեառն Յաւոր կարպ եւ մեր առաջնորդութեան Տէր Դաւիթ քաշ իսպանապետի, ի թագաւորութիւն այլաղաջ Շահ Սյլեմանին: Արդ, աղաշեմ դամեհեան, որք յանդիպիք սմա, յիւնաշիք ի մաքրութիւն յաղթիս մեր զրարեմիտ եւ տառաւորաւոր գրաւացոյ սորոյ կոյս Զորափաշին, որ յանկացոյ Լեզն Սուրբ Աւետարանիս, զրեյ եւ իւրն յիշատակ եւ իւր ծնողացն Յովհաննէս, Թապուշին, Մկրտչին, Խոստմիւնի եւ իւրեանիկն Շահդաւիտ:

125ր. Արշնաթիւն որ կարող, զպուր թիւն որ լաշ, փոռք Փիլիպի եւ յիշատակ Տէր Հլարապետ զըլիս, ամէն:

147

ԱԻՅՏԱՐԱՆ

[Ս. Կատարիմեան վաճ. 456 (11)]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԹՃԼՐ (1683)

ԹՆՐԹՐ՝ 246: ՄՆԾՈՒԹԻՒՆ ԹՆՐԹԻ՝ 14,7 X 10,9: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄՆԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԼԿԻՈ, 9,0 X 3,1: ՏՈՂԹ՝ 24: ՆԻԻԹ՝ ըմտիր մազադաբ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐԹ՝ հառարակ ծաղկադրեր: ՊԼՏԿԵՐ՝ 21բ, 82բ, 120բ: ԽՈՐԱՆ՝ 10բ—10ա (մէջ ըմջ մէջ): ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 22ա, 83ա, 121ա, 184ա: ԽՈՐԱՊԻՐԹ՝ կարմիր: ԼՈՒՈՐԱՅԱՋԱՐԳ՝ կարմիր եւ կապայտ հասարակ ծաղկեմեր: ԹՆՆԱԹ՝ սեւ: ՍԿԶՐՆԱՏԱՌ՝ կարմրագոյն երկարագիր: ՄԱՎԱԼԹԻՍ ԳԼԱՋՊԱՆԿ՝ չափ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, արծաթապատ. մերսից զծառք մետաքս, ունի խփամբ եւ կապիկներ: ԳՐԻԶ՝ ՏԵՐ Սարգիս: ԺԱՐԴԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ ԹՃԼՐ (1683): ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ: ՍՏԱՅՈՂ՝ պարոմ Պետրոս: ԿԱՏԱՐԿ՝ 1—10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 14ա, 15բ, 16ա, 17բ, 18ա, 19բ, 21ա, 82ա, 120ա, 187, 236բ—246բ:

ԵԱՆԾՈՒԹԻՒՆ — Զեռագիրը լաւ է պահուած, 10-ից մինչեւ 19 աստարանազոյց տախտակներ են, 24-ից շերտ կնոթն շաղկապ: Շատ խոնամքով եւ զեղեցիկ է դրած: Երկու կողքերի վրայ ունի 4-ական հասարակ սկզբներ եւ Յիսուսի խաչելութիւնը խաչի վրայ. 1—20 եւ 247—248 թուղթ է: Աւետարանները չունեն ցանկեր եւ նախադրութիւններ:

Մասթիսի Աւետարանը դրած է 22ա—81բ, Մարկոսիեր՝ 83ա—119բ, Դուկասուեր՝ 121ա—180բ, Յովհաննուեր՝ 188ա—238ա:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՐ

9ա. Օղնեա ինձ մարդասէր Սուրբ Հոգի եւ Հոսս ի թիկունս եւ Հան զիս յաւարտ: Ողորմեա ինձ Գրիգոր:

237ա. Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ԹՃԼՐ (1683) թուին:

237բ. Փառք... ի Թուականին մերոյ ԹՃԽԼ (1698), յամենան յարիս մին: Յաշ-

խարչիս Պարսից արքայանիստ քաղաքիս Շոշ կոչեցելոյ, որ սլոժ Աստուհան տարածայնի, ի զեղաքապոսիս Զուգայու, ընդ Հայանեա Սրբուհոյն Կատարինէ, ի Թաղատարութիւն Թուրպաց Շահաթիան Յուսէնի եւ ի դիտապետութեան Հայոց Հանուրց սեփեց Տեառն Ստեփաննոսի, որ յայտ ամբ Հանպեա առ Գրիգորս, եւ ի զերպանսութեան նաշանդիս Պարսկաստանի տրչիկապոսոսի Տեառն Աղէքոանդրի:

Արդ, ստացաւ Սուրբ Աւետարանս բաւական եւ Հեղահոյի պարոն Պետրոսն ի Հալալ յրանից իւրաց եւ ան յիշատակ եւ վաղձ ի վանս Սրբուհոյն Կատարինէ իւրն եւ ծնողացն Կիրակոսին եւ Շաղամանին եւ դէպքն իւր Նապոտիանն եւ զկապակիցն իւր Սոթթամփոտն եւ զորդին իւր Կիրաքոսն յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Գրիգորոս զՍոթթամփոտն եւ զՀայրն իւր Գրիգորն եւ զմայրն իւր Սախուռն եւ զեղբայրն իւր Յարութիւնն եւ զկողակից Նորսրն իւր Տրքիթէն եւ զորդին իւրեանց Աղափիթին, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Ով որ լրբի և կամ յանդերձ Սուրբ Աւետարանս Հանել ի վանացն Սրբուհոյն Կատարինէ, Հարեալ Հարածեալ լիցին յերեսացն Աստուծոյ, մասն եւ բաժին ընդ Յուդայի եւ ընդ Կայնի եւ ընդ խաչահանուացն առցեն. տառցեն Հրեշտակք եւ մարդիկք եւ Լիցիլ, Լիցիլ, ամէն:

Հայր մեր որ յերկնս:

Եւ փոքր ինչ աշխատող սորոյ զՏէր Սարգիսն յիշեցէ ի Գրիգորս եւ Աստուած մեկ եւ ձեպ ողորմեայի, ամէն:

148

ԱՌԵՏԱՐԱՆ

(Ազնաւու գիւղի եկեղեցւում)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԼԵ (1686)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 270: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 21,8 X 14,8: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ երկսեմ, 14 X 4,3: 8ՈՂԻՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԼՏԵՆՈՐ ԱՌԵՏԱՐԱՆԻՆԵՐԻ՝ 3թ, 83թ, 136թ եւ 216թ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 84ա, 136ա, 217ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐ՝ բաւականաչափ բաւազարգեթ: ՍԿՋԱՆԱՐԱՆ՝ Մտաքէտի Աւետարանի սկզբը երեք-տակագիր, միւսներին՝ կենցաղագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսիք զուամեք, Ա կողմը մաշած է արծաթեպատ ամկիմներով, մէջտեղի խաչով եւ շուրջը աստղերով: ԳՐԻՑ՝ Աղարիտ: ՏՆՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՌՃԼԵ (1686), ՍՏԱՌՈՂ՝ Շամգար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 83ա, 136ա եւ 216ա:

ԵԱՆՈՒԹԻՔԻՆ.— Զեաւորի Թուղթը մաքուր է, դերձ գործ:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

215ա. Զմեղաւոր Ազարիայ գծող յիշեցէք ի Քրիստոս: Թվին ՌՃԼԵ (1686) գրեցի:

273թ. Փառք... որոյ ամենաուստ ընդհին կատարեցաւ: Սուրբ Աւետարանս ի թուականս մերոյ ՌՃԼԵ (1686) յաշարհի Պարսիք արքայահիտ քաղաքի ըստ գրոց Շոշ կոչեցելոյ, որ այժմ Ասպան արտաձայնի, ի կեդղաքաղաքի Զուղայուն, ընդ Հովանի, Սուրբ Բեթղէհէմի, ի դիտապետութեան Հայոց Հանուրց սեռից Տեառն Եղիազարու եւ ձեռամբ յոյնամեղ զնաքեա արամազծացս ծրօշ, որ ի վերջնումս զապիկար սուտանուն Աղարիայի անուամբ եւեթ եւ արեամբ սին եւ դրահան: Մարթիմ յիշատակել ի միտս բարիս, ով սուրբ վերածնողէ Հարէ եւ եղբարէ իմ, ամենաղաղի լերուց խոշոր դրոյս, զի կարն մեր այս եւ ոչ աւելի գիտեմ: Եթէ սղալ ինչ դոցի ի մա, բառնայք, վասն մերոյն Քրիստոսի եւ յիշեալիք զմեղաւոր Աղարիայ եւ ամենայն ընդանեօք իմ եւ դուք ընդ(կ)ալիք մասն ի բարի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, ամէն:

Եւ արդ, աղաչեմ Հանդիպողացդ եւ կարգացողացդ, յիշեալիք ի սուրբ յաղօթս

1 Սոյն ձեռագիրը 1946 թուականի Հայրենապարտեան օրերին փախաբերուել է Հայաստան, այժմ գտնուել է Ս. Էջմիածնում, ԹԵՒ 28-ի ներքոյ: Զուգար արուած է Էջմիածնից ամառադրամ (1960 թ. նոյ.— դեկտ., 32 82), որից եւ լրացուել ենք պակասերը:— Լ. Մ.:

ձեր զատուցող Սուրբ Աւետարանին զրարեմիտ եւ աստուածասէր եւ երկիւղած յԱստուծոյ զՇանաղարն, որ ստացաւ ի Հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն զՀօրն Յովանիսին եւ զմօրն իւրոյ՝ Խանէ եւ կողակցին իւրոյ Անայէ եւ որդոցն Միխիթարին եւ Հանդուցեալ Յովանիսին եւ զմիւս Յովանիսին եւ զստերացն Մանամին, Մաւրիամին եւ Թուխմամին եւ Հանդուցեալ Հեղինարին:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՇանաղարն եւ զեղբարէն իւր Ապովն, Գրիգորին, Աւետիսն եւ զդոյրն Փէրիխան:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Ապովն եւ զկողակիցն Եղսւնն եւ զորդիքն Գալուստն, Յովհաննէսն, Հանդուցեալ Վարդանէսն, Եղիկն եւ զղաւերքն Խանին, Թաղապուսն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԳրիգորն եւ զկողակիցն Հանդուցեալ Անային եւ զմիւս կողակիցն Յուսիթիսանն եւ Հանդուցեալ որդին Աւարունն եւ զղուստրն Մարգարիտն:

Դարձեալ յիշեցէք զԱւետիսն եւ ըղկողակիցն Մարգարիտն: Դարձեալ յիշեցէք Աղայու տանուէր Յովաննէսն եւ զծննդոյն իւր Աւետիսն, զՖէկիթիսանն եւ զեղբարն Աստուածատուրն եւ զդոյրն Հեղինարն, Խանսօթիսանն, Մարգարիտն:

Գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի Թաղապուսի Թեան Շահ Սիւմին եւ ի քաղաքաբարութեան:

Դարձեալ յիշեցէք զսրբաղան քահանայքն զՏէր Պօղոսն եւ զՏէր Ստեփաննոսն, եւ զՏէր Յովաննէսն, որք եղեն պատճառ Սուրբ Աւետարանիս: Աստուած ընդ ի՜ն (24) սուրբ քահանայիցն, որք կան սուրբ աթոռսովն, չուրջ Քրիստոսի դասեցէ, ամէն:

273ա. Այս Աւետարանս Տէր Անդրէասի որդոցն ըստացալ իմ Հալալ վաստակիցն, զարձեալ կրկին ընծայեցի Աննաուլայ եկեղեցւոյն: Աղաջան Յովանիսանն Ով ոք Հանդիպիք, կարդալով, իմ յիշէք, եւ զուր յիշեալ լինիցի ի Քրիստոս:

275ա. Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Զաքարէն եւ զկողակից Մարամ տառիկն, եւ ըղհանդուցեալ զորդին իւր Յովաննէսն, եւ ըղհանդուցեալ զեղբարն իմ Փանոսն եւ զղորդին իւր Յարութիւնն եւ եղբարն իմ Պարսամըն, եւ ըղկողակիցն իւր Մարամըն եւ զորդիսըն

իւր Գաւառիկներն: Եղեւ թվին ՌձՀԴ-ումն (1725), առայ Սուրբ Աւետարաննս: (Որեք տող ամբօթեանքնի):

275ա. Դարձեալ յիշեցէք զվերջին յիշատակն Սուրբ Աւետարանիս զԱւետարանաւորն եւ զկողակիցն ուր Երեսանն եւ որդիքն իւր ինջիւն եւ զուստ(ր)ն Մարա(ր)տիկն եւ զեղբարքն Սիմոնն եւ զԹուրոսն, կողակից Շուշանն, եւ զստեր(ք)ն Թեղիկն եւ Մարի-նոսն: Գրեցաւ թիւին փոքր ՌձԼԷ (1688) ի մերայնումն, փերջ:

275բ. Կորնեմ(յ) Տէր Անդր(է)աս լալային. թվին ՌՄՂԶ (1847) Հոկտեմբերի 6, Եւ նաշիկի որդի Մէլիքեղբոր գրեցի, ով ոք Հանդիպի զայս մին քանի դարամէ կարգայ Արեւ ողորմի յիշեցէք յիշեալ լիցի Աստուծոյ սցհեղ տանին, գրեցի: Զնոս զնայ զործո մնայ: Սա զրվեցաւ թվին փոքր ՌձՅԵԲ (?)... Եւսմ: Վերջ:

276ա. Առա Աւետարան Տէր Գրիգորին, Տէր Գրիգորի որդին Մարկոսն, կողակից Թամանն, Աւետի կողակից Դիշխոյն, որդին Խոստայրաշին, Սանանն, որ... Մաթանի կողակից Դուռարարն, Յակոբն, միյոյս յաղէրն Գալուստան, կողակիցն Եղայրեթն, Արութիւն, միյոյս աղբէրն Յովանէսն, կողակիցն Լուսարան, որդին Յուսէրն, Մու-

րատն, Սահկն, դու(ստե)րսն Անային, Թամանն եւ միյոյս աղբէրն Գրիգորն, կողակիցն Մարամն, որդին Յարբաւանն:

Յիշատակ է այս է Աւետարանն Յովանիսի որդին Յուսէփ, եղբար նորայ Մուրատին եւ միուս եղբար Սահկին եւ Յուսէփին, կողակիցն Սալրինայն, որդին նորայ Վարթանն եւ Ղազարն, Իսային եւ միուս եղբարն Աղբաւանն եւ Մարգարն, Առայքիւն, մեծաց եւ փոքորք, ամէն: Եւսմեղայոր անարժան տնունիւ Մէլիքես գրեցի:

Աղանաւայ զապովհեցն յետ գրեցաւ Տէր Արաքելոս թիւն ՌՄՆ¹ (ՌՄՂ = 1841):

Յա. (Կան գումագում ամձանց յիշատակագրութիւնք):

¹ Վերայիշեալ «1600» (ՌՄ—աս եւս սխալ է) Թուսկանը Էնդէ չէ, քանի որ Աղանաւայը (Աղանանի շրջանի Փէրիս զուստի զիւղիբից) Հիմնուել է շուրջ 1700-ական Թուսկաններին, Աղա Մահմադ Խանի Դեպարտմէնի շրջանը քար ու քանդ անելուց յետոյ, իսկ Աղանաւայն կառուածաւորներ մինչեւ Կոնի Էնդէ 1840-ական Թուսկաններին:

Անդամ ՌՄ, Թուսկանն Էս, Էթէ ՌՄ-ն Հաւուսնք, Կր լինի 1751, իսկ Էթէ Ն-ն 2 (80) կամ 2 (100) Հաւուսնք, Կր լինի 1831 կամ 1841, որ աւելի շատ Հաւանական է: Այդ թիւն ստուգման կարիք ունի.— Լ. Մ.

149

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի 516 (4)]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌձԽԵ (1696)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 320: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ ԹԵՐԹԻՔ՝ 20,4 X 14,4: ՍԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ ԳՐՈՒՍՏ ՄԱՍԻՔ՝ 13,5 X 3,8: ՏՈՒՔ՝ 20: ՆԻԹՔ՝ փայլուն քուպք: ԳԻՐ՝ բոլորքիւր: ԶԱՐԴԻՍԻՐՈՒՐ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 3բ, 4ա, 5բ, 6բ, 7ա, 8բ, 9բ, 10բ, 11ա, 12բ, 13ա, 22բ, 98բ, 153բ, 252բ: ԽՈՐԱՆ՝ 14բ, 15բ, 16ա, 17բ, 18ա, 19բ, 20ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 23ա, 98ա, 154ա, 253ա: ՄԱՆՆԱՆԿԱՐ՝ ունի բազմաթիւ մարգանկաքմեր: ԼՈՒՍԱՆՆԱՆԿԱՐ՝ կարմիր, կամայ եւ գորշ մարգանկաքմեր ու մաղիկներ: ՍԿԱՐԴՆԱՆՈՒՐ՝ կարմիր: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ճեղքից մաղկաւոր չիք. բեւեռապատ. Ա իզդի վրայ կայ մի արծաթեայ խաչ կարմիր ակոյ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌձԽԵ (1898), ԳՐԻԶ՝ ԱՅԻՐ Սարգիս եւ Մարտիրոս Բաբանայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղայ: ՍԱՆՈՐՂ՝ Խօշք շաշիկ: ԴԱՍԱՐԿ՝ 1—3ա, 4բ, 5ա, 6ա, 7բ, 8ա, 9ա, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 14ա, 16բ, 17ա, 18բ, 19ա, 20բ,

21ա—բ, 22ա, 90բ, 97, 98ա, 152բ, 153ա, 250բ, 251, 252ա, 327:

ՆԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— Զնաղիբը լաւ է պահուած, թղթերը զգեցնի մարգանկաքմերով զարդարուած եւ բոլոր նկարները ոսկեզօծ են, իսկ լուս լուսանցալիցները զարդարուած են ոսկեզօծ, կարմիր, կապուտ եւ սև զեւերով, որոշ էջերում մի քանի տող նոյն լուսանցալիցով եղբուսած, բայց է թողնուել: 23ա—24բ-ում նկարուած են նաւապետներ 18 նկարներ: Ունի ոսկեզօծ Հաւաղիբ ու զարդարիւր: Զնաղիբը մի քանի տեղ փոփոխուած է:

ՅԻՇԱՍՏԱԿԱՐԱՆՔ

326ա. (Տարբեր ձեւագրով) Փառք... Շնորհալին Աստուծոյ ամենապաշտեալ եւ նորին օգնականութեան, աւարտեցաւ եռահարալ եւ Հոյիպարայ Աւետարանն, զոր էր շաղ-

կասեալ երանեալ Աւետարանչացն ըստ յայ-
մերանդ պոռոցի ի մի ոստանց անկելով հան-
ճար աւարտեցաւ Սուրբ Աւետարանս Թլիկն
Հայոց ՌՃՈՅ (1696) յամանն մարտի Ժ.
Արդ, որք կամիք զՍուրբ Աւետարանս
կարդալով կամ օրինակելով յիշեցէք զխո-
նայ Հախիկն, որ ըստացաւ զՍուրբ Աւետա-
րանս Հայալ վաստակոյց եւ աշխատանաց եւ
իւր ծնողացն եւ ընդ նոցին: Դարձեալ յիշե-
ցէք Հախիկն եւ ծնողացն Ղաղարին եւ Մա-
րիամին եւ կենակցոյն Զանադանին եւ Մա-
րեամին եւ որդւոցն Բանդուրին, Տէր Յակո-
բին, Միրիմանին, Բուենիոթին եւ զոտերցն

Գուրնարաթին, Շարրաթին, Գուլայհարին,
Թամամին, Հոռումին, Մուրասին եւ արեան
մերձաւորացն, յիշեցէք եւ Աստուած ողոր-
մի ասացէք: Գրեցաւ ի զուռն Սուրբ Աւե-
տիքի, ի Հայրապետութեան Տեառն Նահա-
պետի, ի յառաջնորդութեան Զուլայոյս Տէր
Ստեփաննոս արքեպիսկոպոսի, թաղաւորու-
թեան Պարսից Շահ Սուլթան Յուսէյնին, որ
է տարձնեալ յաւիտեանս, ամէն:

ՅՈՎ. Զևուսթ ումեմն Ամիր Սարկսի
փժոն զպրի զրեցաւ:

223ր. Զմեղաւոր եւ զանարման Մար-
տիրոս քահանայ յիշեցէք:

150

ԱՒԵՏԱՐԱՆ ԺԱՇՈՒ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի 520 (8)]

ՆՈՐԱՇԵՆ (ԱՍՊԱՀԱՆ)

ՌՃԾԸ—ՌՃԾԹ (1709—1710)

ԹԻՐԹՔ՝ 308: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹ՝ 16.3 X
10.0: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝
ԵՐԵԼԻՄ, 31.5 X 3: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ ԽՍԵՐԱՍ
ԲՈՂՐ: ԳԻՐ՝ ԲՈՂՐԵԼԻ: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ ԿԱՐՄԻՐ:
ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա: ԽՈՐԱԿԻՐՔ՝ ԿԱՐՄԻՐ: ԼՈՒՍԱՆՅԱ-
ԶԱՄԻ՝ ԿԱՐՄԻՐ եւ ԿԱՊԵՍ ԺԱՅԱԳՐԵՐ: ԿԱՋՄ՝ Կա-
շայտո տախտակ. ՅԵՐԱՅ ԿԱՊԵՍ ԲՈՂՐ: Ա ԿՈՂԻ
ՎԻՍԱՐԵՍԵՍ ԿՈՐԻ ՍԱՅ: ԳՐԻԶ՝ ՅԱԿՐԵ ԵՐԵԼ:
ՍՏԱՅՈՂ՝ ԽՈՂԱՎԱՅ: ՏՍՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՆՈՐԱՅԵՍ
ԳԻԶ (ՍԱՊԱՀԱՆ), ԺԱՍԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԾԹ
(1710): ԳԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 305ր—308ր: ՎԻՃԱԿ՝ միջակ
զանաւած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

303ր. (Փ) առք...

Արդ, զրեցաւ Սուրբ Աւետարանս, այ-
սինքն որ ի սուրբ պատարապն ի սեղանն
կարդայ, անտարակոյց Հասարակոյ մինչ ի
տարեկիցն անթերի եւ անպակաս ժողովեալ
ի ճաշուէն, եւ մեղաւոր եւ անպիտան Յա-
կար երէցս, վասն զիւրին եւ Հելուսթեան
ընթերցողացս:

Արդ, զրեցաւ Սուրբ Աւետարանս յօժար
կամօք յանձն առն եւ կատարեցի, մեծաւ
ուշիտամբեամբ Հասուցի զսոյ ի յոնուա-
նիս զեղօս Նորաշին, որ կոչի ի եղբ Ծօշ
խողաքս, որ է Ասպահան, ընդ Հովմանեալ
Սուրբ Հոյի եկեղեցոյ, ի Հայրապետութեան
ապկիս մերոյ Տեառն Աղէքսանդրին եւ առաջ-

նորդութեան քաջ բարունակաւորն մերոյ
Մովսիսի եպիսկոպոսի եւ ի թաղաւորու-
թեան Շահ Սոլթան Յուսէյնին եւ ի իշխանու-
թեան մերոյ խօջայ Զաքարէ, ի թուականիս
մերոյ Հոյոց ՌՃԾԸ (1709) ամին, ի դառն
եւ ի վշտալից յամանակս, ընդ Քրիստոս
Աստուած մէր որ եւ տարձնեալ, ամէն:

Արդ, ցանկացող եղեալ Սուրբ Աւետա-
րանիս բարեմիտ եւ Հեղահոյի պարոն Ու-
նայմային եւ Կողակիցն Մարիամին եւ զրեց
ի թուականիս Հոյոց ՌՃԾԹ (1710) եւ յամ-
նականն նոյնմբերի ԺԱ. յիշատակ իւր եւ ծնո-
ւաջ:

Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք ի
Քրիստոս պարոն Ունայմայն եւ զկողակիցն
իւր Մարիամ ըկկումն եւ զորդիքն խօջայ
Նաչիկին, խօջայ Սաֆարին, Յովմանիսին եւ
զոտերն Ոսկումին, Տէր Յիսուս Քրիստոս
ընդ երկայն աւուրս պահեցէ Հանդերձ
Հարր եւ մարր իւրով յերկար ամօք եւ յարի
կենդանութեամբ յայժմ աշխարհի եւ յետ
աստի կենացս յերկնից արքայութեանն ար-
ժանի արասցէ, Հանդերձ Ննջե(ցե)լովքն
իւրեանց յաւիտեանս, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք պարոն Ունայմայն եւ
զմնօղքն իւր խօջայ Աղաճատուրն, Ոսկումն
եւ այլ ամենայն մերձաւորն, կենդանեաց եւ
Հանգուցեցող ողորմեացի, ամէն: Արդ, փա-
փաղօղ եղեւ Սուրբ Աւետարանիս բարեմիտ
եւ Հեղահոյի Ունայմայն, որ բարոյմ փա-
փաղանով եւ ըղձալի ոբրով եւ զրեց Սուրբ

Աւետարանս յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն, եղբորդ եւ քուրաց եւ որդւոցն ամենայնի, յիշեցէք ի Քրիստոս:

Դարձեալ յիշեցէք պորոն Խօջումայն, որ ետ Սուրբ Աւետարանս յիշատակ ի զուռն Սուրբ Լուսաւորչի եկեղեցուն, ի ձեռն Տէր Յովնանիսն, Տէր Ռսկանին, Տէր Դափուիթին, որ կարգան ամենայն աւուր ի սուրբ պատարագին: Սուրբ պատարագն եղիցի ի վերայ

Խօջումային եւ որդոցն Խաչիկին, Աղածատուրին, Սաֆարին, Յովնանիսին եւ զոսկումսին պահապան, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք Սուրբ Աւետարանիս զբող ի տրուր մեղաւոր Յակոբ երէցս եւ իմ ծնողացն Տէր Ստեփաննոսն եւ Մարիամն եւ իմ կենակից Հանդուցեալ Նիկար տատիկն, որ զրվեցաւ թիւն ՌՃԾԹ (1710) Համիրայ Ա:

151

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ներսէս եկեղեցի 438 (3) 2]

ՇՈՇ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՃԺԹ (1670)

ԹԵՆԹԻՐ՝ 238: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՆԹԻՐ՝ 48 X 56: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԸ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԿ: ՏՈՂԻՐ՝ 22: ՆԻԹԻՐ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐ-ԳԱՐԱՆԻՐ՝ գումաւոր բոլորգիրք: ՊԱՏԿԱՆՈՐԱՆՈՐԱՆԻՔՆԵՐԻ՝ 13թ, 75թ, 119թ, 187թ: ԿԵԱՆՈՐԱՆ՝ 14ա, 76ա, 120ա, 188ա: ԼՈՒՍԱՆՏԱՅԱՐԻՐ՝ կարմիր եւ դեղին, մեծ քանակութեամբ: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆՈՐ՝ երկաթադիր եւ զարդադիրք: ԿԱՂՍ՝ կաշեպ, վրան ճճշու-մով զարդիր, մաշուած եւ ցածի մօտ պատուած: ԽՈՐԱՆ՝ 1թ, 2ա, 3թ, 4ա, 5թ, 6ա, 7թ, 8ա, 9թ, 10ա: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, սկզբատողերք, զիշատակքով ու լուսամասցածերք՝ կարմիր: ԳՐԻՁ՝ Ռաբնոյ կրօնաւոր: ՏԻՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՇՈՇ (Սպասամ): ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԺԹ (1670): ՍԱՆՈՂ՝ տանուտէր Անդրեաս: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1ա, 2թ, 3ա, 4թ, 5ա, 6թ, 7ա, 8թ, 9ա, 10թ, 11թ, 181թ, 187ա, 238թ:

ԵԱՆՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— Զևուրդի վիճակի բաւարար է, վերջի մի քանի որակ լաւ չէ պահպանուի: 1—10—ուս տէր աւետարանացոյ տախտակներ:

ՅԻՇԱՏԱՆԱՐԱՆՐ

75ա. Ետպուր ծննդան մերոց ամեցաւ մարդկան առն միշտաւ յատուարյութեան մարդոյ աղաջատուց մերոց մեղաց մերոց բաղապաւ անդ յայտնէ տանէ զմեզ մեղաց առեմ զարդ ի թէ որ յատնէ ճշմարիտ եւ կան յատուարյոյ առաջի մերոց ակնէ եւ աստուորիկան ձեռք մատնեալ յիմադաշու որդոց, որոց կանկնեաւ մեր մեղացն եւ լցեցաւ զտանէ մարդկան պատուեցաւ յառաջապաւն տանիք մեկ եռեցաւ մեր բաղում կնացաւ առ լեզ կարող է, ասաց թէ որ դաս մոտ առաջադուս ի վերայ մեղաշնչոյ բազա-ցաւ, իսկ էս բացէն զուռն եղաւցաւ կոչէի որտի իմոյ բառացի Քրիստոս տանայէթուն

որդն է, ասաց թէ որ մեծ մեծապանար տե-դուաց մարդ է:

119ա. Ես այսնացաւ մեծաւ տոնէն յու-լալոյն ինչեաւ սկսաւ մէկնայոց, Քրիստոսն Աստուած մերոց պաշտունէթեան յետնոց եւ մարկոնայ զապաքնն ոչ էրիցու մերոց եղա-ւուցաւ ինքնէն ծառուղական մեղացաւ ու-րէն յատուարյոց մերոց առաջի կիրս կուրա-յա նայեցաւ սրկցաւ զատուարացաւ ուրա-ցաւ եկու Անու, ամէն, յատուարյացաւ ուրէն մերոց ախուսթեան մեղաց մերոց:

185թ. Ես, մաղաւոր Բարսեղ եւեթ կրօ-նաւոր ծրոյ որդին, աղաչեմ յիշել ի մաքրա-փայլ աղօթն ձեւ եւ դուք յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսէ, ամէն:

237ա. Փառք ամենասուրբ Երրորդու-թեանն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն սրբոյ, այժմ եւ անդաւ յաւիտեան, ամէն:

Արդ, զրեցաւ եւ աւարտեցաւ բերան եւ քարոյ Քրիստոսի Աստուծոյ ի զապաքն ՇՈՇ, որ ասի Իսպահան, ի դուռն Ամենափրկչիս, ի Թուականս մեր Հայկազան սեռի ՌՃԺԹ (1670) ամի, ի Հայրապետութեան Տեանն Յակոբ Խաթարիկոսի եւ մերոյ Զուղայու վանից Դաւիթ արքեպիսկոպոսի եւ Պարսից Թապաւորութեան Փոքր Շահ Սէլէմին, ձե-ռամբ սուտանուն եւեթ կրօնաւոր Բարսե-ղի...

Արդ, լուսացաւ զՍուրբ Աւետարանս տանուտէր Անդրէասն ի Հայալ վաստակոց իւրոց եւ ետ զսա յիշատակ իւր չողոյն, ի դուռն Ամենափրկչի եկեղեցոյ: Դարձեալ յիշեցէք զՔրիստոս տանուտէր Անդրէասն եւ զԵմեօն Ամիրն, Գուրայն եւ եղբարքն Ալի-խանն, Ենկերէկն, Լալէն եւ քորքն Յուրի-

խանն, Եթարն, Գուրանն, Թումայդանն, Գոռնաղն, Փէրիխանն եւ որդիքն իւր Ամիրն, Գրիգորն, Կիրակոսն, Եկիրէկն եւ զուստրն իւր Եղսիկն եւ միւս զուստրն Հանպուցեալ Գուրանն եւ որդիքն իւր Ամիրն եւ կողակիցն իւր Մարանն եւ որդիքն Վարդանն եւ զուստրն իւր Շահյանն, Արուսայեաթն:

Դարձեալ յիշեցէք գտանուաւոր Անդրէանն եւ զորդին իւր Գրիգորն, եւ զկողակիցն իւր Տիփարն եւ որդին իւր Մնացականն եւ զզուստրն զՍանդուխտն եւ որդին իւր Կիրակոսն եւ կողակիցն Հոռոմն եւ զորդին իւր Ղումարն եւ զուստրն Մուրառն:

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Անդրէանն եւ որդին Ենկիրէկն եւ կողակիցն իւր Եղնաբն եւ զուստրն Ուղիդէն: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս գտանուաւոր Անդրէանն եւ զկողակիցն իւր Խանիաշէն, որ է Հանպուցեալ սոս Բրիստոս եւ երկուրդ կողակիցն իւր Թարգումանն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԼայնն եւ կողակիցն իւր Նիկարն: Յիշեցէք զարձեալ ի Քրիստոս գտանուաւոր Անդրէանն եւ որդիքն իւր Հանպուցեալ Պետրոսն, Մարտիրոսն, Ամիրսէկն յիշեցէք ի Քրիստոս, ամէն (դարձեալ մոյնամամմ մի քանի անուանոր):

152

ԱՒԵՏԱՐԱՆ ՃԱՇՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 80, 99. 18)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԿԱ (1717)

ԹԵՐԹՔ՝ 271: ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 21.2 X 14.4: ՍԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՍԻՍ, 16.5 X 5: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ ԹՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ԹՈՂՔԻՐ ԳԵՂԵՑԻ, ԽՈՂՔ: ՋԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ ՍՈՂՔՐԱԿԱՆ, միայն ծաղկաւոր. կարմրագոյն: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ ՔԱ: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՆՔ՝ բաւական քաղաք, սովորական ձեւով, կարմրագոյն: ԱԿՔԱՆՍԱՐ՝ կարմիր քաղաքով հեռագրեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, յուսմեղացիք, գլխաւորներն ու սկզբնատեղերը կարմիր քաղաքով: ԿԱՐՄ՝ կայանաւոր տախտակ. մերսից դատարկ տախտակ է. կարմիր երկու երեսներն էլ կալ խաչեալ Յիսուսը, երկու կամեղ և ալ գեղեցիկ գորգեր: ՅՅԵԱՆՈՎ: ԳՐԻՋ ԵՒ ԵՂԿՈՂ՝ Աւստիւս քաղաք: ՏԵՂԻ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԿԱ (1717), ՍԱՅՈՂ՝ Մովսէս եղիսկեղոս: ԴԱՏԱՐ՝ 1ա-5ա, 207բ-271բ:

ԵՂԵՇՈՒԹԻՆ՝ 14-16, 68, 64, 185 եւ 268-271 ԹԵՐԹԵՐ՝ կապից պղնձեւ և, Զեռադիբ բաւական լաւ է պահուած:

ԹԵՄԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

265ա. փառք...

Որոյ ամէնաւատ ողորմութեամբն եւ Հորհուրդ ամենազօրին Աստուծոյ Տեսնոյ մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, յանգ ելեալ կատարեցաւ պատարապի կարգաւոր Սուրբ Աւետարանս ի քաղաքս Շոշ, որ կոչի Իսպահան, ի դեղաքաղաքս Նոր-Ջուղայ, ի դուռն Սուրբ Ամենափրկչի վանաքս: Ի կաթողիկոսութեան սուրբ Աթոռոյն էրթիւմն Տեսնոյ Աստուծաւորոյ, որ էր տեղեւ. Համատուն:

Յի, առաջնորդութեան սուրբ ուխտս Մովսէսի Ջուղայեցոյ եւ ամենապայծառ սուրբ ուխտս պատրաստ միարան եղարք Դաւիթ վարդապետ որ եւ եպիսկոպոս, Սիմէոն վարդապետ որ եւ եպիսկոպոս, Եսայի վարդապետ որ եւ եպիսկոպոս, Աստուածատուր վարդապետ որ եւ եպիսկոպոս, այլ եւ Բարսեղ վարդապետ, Դաւիթ վարդապետ, Պետրոս վարդապետ եւ Մկրտիչ վարդապետ, այլ եւ արեղայք է, Տէր Եսայի, Տէր Սիմէոն, Տէր Յովհաննէս, Տէր Եսայի, Տէր Դուկաս, Տէր Ստեփաննոս, եւ Տէր Բարսեղ, այլ եւ աւալ սարկաւապոնք Ե, Դուկաս, Ահարոն, Պարսաճ եւ Բ Յովհաննէս, այլ եւ կիսասարկաւապոնք Ը, Նանե զործակալք եւ սպասարք սուրբ աթոռոյն, որք են Թուրք ժԳ, որ եղեւ ԽԲ միարան սուրբ ուխտս, որ եւ Աստուած Հաստատուն պահեցէ մինչ ի կատարած աշխարհիս, ամէն:

Այլ եւ յայսմ ամի եւ յամսանն Հոկտեմբերի Ի՛ն Շահ Սուլթան Յուսէն Քաղաւորն ելաւ ի քաղաքս եւ զնայ ի պատերազմ ընդ զէմ Աղուանից, որք վերաթ քաղաքն առեալ էին եւ տիրեալ, որ է մերձ Մաշատ քաղաքին, Նանե մեծ պատերազմ է ի մէջ ջրիստոնէից Թաղաւորացն, Տոանկաց ընդ Օսմանցոց Թաղաւորին, եւ մեծաւ երկիւղի տագնապին Օսմանցիքն ի յաւէ ջրիստոնէից Թաղաւորացն, որք միարանութեամբ յարուցեալ են ի վերոյ նորա: Աղաչեմ ըզհանդիպողս, զիմեքցոցս եւ օրինակոցս Սուրբ

Աւետարանի սուրբ յիշել զմեղսամոծ Մովսէսն սուտանուն եւ կերպարանեալ արեղացոյ պատասցող սորին, որ ձեռնովս նմանեալ նմ արեկայի, վարդապետի եւ Լայրակողմսի, յայց զործովս ոտար նմ եւ կարի Հեռի, վասն որոյ տի գրեալստանս յիշէ, ինքն յիշեալ լիցի առաջի Աստուծոյ, ամէն:

Որք զմտաց աչս անաղատ եւ վճիտ ածին երկնանկար դիտամբ ատ անճառելի լոյսն Հատան եւ իմանայեացն տեսարան նոցին ոչինչ եղեւ փոյթ յնախն, որ ինչ աշխարհէն ոչ տողումն ստորեայնոցս եւ ոչ քամահանաց տամանունս, քանզի մեքեցեալ ի նոցանէ մրկութիւն աստուծութեանցն եւ աշխարհութիւն ծփանացս: Իսկ ես ամենաթշուառ Հէքս յոցի մեղիւք զամբոխեայս եւ ի սպառ խաւարեայս, կամակոր մոռք եւ անորժակ կամօք բուռն Հարի սիրոյ կենցաղոյս միշտ դատ ի վայր Հայելով ընդ Հոսանուտ եւ եղծնելի ոտորնականացս կորստական շանդոյս, մոլապատիր եւ Հանապազախալ տեսութեան, ուստի զփուշ վարուցս զիղցի անառակ ընթացիւք ի միտս վայրենիս, իսկ թէ զորս Հիւսեցից շարս սղալանացս եթէ մուրհակ ամթիւս դիցանք, որ ոչ յանկ ելեալ տարանելի որքան զամենայն յաւէտ միւրեցեայ: Վասն որոյ զլուխ եղեալ յոժար Համբոյնցից զգարչապար սրբադան եւ երջանկատար Հարցդ, սրբաւոր եղբարցդ եւ որբանուէր պապատորացդ, երկրպալուքնամբ Հանդերձ նաեւ աղերս արկանեմ ընթերցողացդ, զի յորժամ քաղցրացցին չըթմուք ձեր, սոյաւ յիշեալիք ի սրբատառոյց եւ յերկնաթիւջ յաղօթս ձեր զպաշտօնեայս ախրաղում գլուխ եւ զյոռինս ի կարգաւորաց յամառեայս աւետարանական լուսին, յոյնապատեայս շարեօք զապիկար անարժանս ի քահանայից եւ եւս անարդս յամենայնի զԱւետիս յոյնամեղ անարդին քահանայս եւ զանարհատ զրիչ, զոր ի վշտալիք ժամանակիս մեծաւ աշխատութեամբ եւ բազում ջանիւք զրեցի եւ ծաղկեցի դաստուածապատում տառս աստուածեանս զպատարադի կարգալուց Աւետարանս, Հրամանաւ տառն իմոյ սրբադան եւ երջանիկ Մովսէսի պայծառամիտ: Հանճարեղ եւ քաղցրաբան վարդապետի եւ արհիպապտի եպիսկոպոսի, քանզի միշտ ի ժամ սուրբ պատարադին սարկաւաղունքն վարանեալ կու չրկէին վասն զպատշաճի Աւետարանին, վասն որոյ երջանիկ սուրբ մեր տեսեալ զայս ետ ի զրով ի ճաշոցէն ժողովել եւ պրկ ըստ իւրաքանչիւր կարդին, զի մի այլ այսր եւ անդ չըլիցեն, այլ առանց աշխատանաց բոլոր տարին ի վերջ տօնին Կողբն, ընթերցցեն ի փառս Քրիստոսի, ի պայծառութիւն սուրբ ուխտիս եւ ի վայելումն սրբազան Հարց եւ եղբարց: Վասն որոյ եւ գուք լիով սրտիս եւ յոժար

կամօք յիշեցէք ի Տէր զբաղմաշխատ եւ երանաշնորհ Տէրս մեր զՏէր Մովսէս քաջ բաւականեմ, որ ոչ միայն աշխատեաց ի վերայ սրբա, այլ եւ զծախս սորին յիշնից իւրոց լիով Հոգաց եւ ստացաւ զաս յիշատակ Հոգոց իւրոց եւ իւրոցն ամենայնի: Ձոր եւ մշտապաշտ մաղթանօք Հայցեմք, զի ընդ երկայն աւուրքք եւ անփորձ կենօք կացցէ եւ մոռացէ մինչեւ ի ծայրն կենաց եւ կէտ կուժանն իւրոյ, ի փառս Քրիստոսի եւ ի խրախմանս սրտից մերոց, որ է արհնեալ յաւիտեանս, ամէն: Ի Թուին ՌՃԿԶ (1717):

Յր. Բան առ ընթերցողս:

Գիրտաշիր, կղզայր, զի Սուրբ Աւետարանս ոչ է ի կարգի զբաւ, որպէս եւ այլ Սուրբ Աւետարանն, այլ այս ճաշուին աւետարաններն ի կարգաւ զբաւ, որ ի ժամ սուրբ պատարադին ի բնմին սարկաւաղունքն կարդայցեն առանց աշխատանաց. բոլոր տարին ի վերայ տօնին զիտ եւ կարդալ զպատարադի Աւետարանն, զորով ճաշու զբեմին է գրած եւ ոչ թէ նոր պատմութիւն, քանզի պատմայն ոչ Համեմատի ըստ զրովի ճաշու զբեմին: Եթէ Համեմութիւք Տեսնոն չնորհ: Գրեցաւ ի Թուին ՌՃԿ եւ Զ (1717) զբռնած է կարմիր քամախալ:

Յր. Ձառաջնորդ Սուրբ Ամենափրկչիս, զբաղմաշխատ եւ երանաշնորհ քաջ բարուս պետեմ զՏէր Մովսէսն յիշեցէք զպատասցող տառիս աստուածեանս:

264ր. (Մանր նոտրգող)

Ես եմ կրտակ բրիտանական, Կեցցեցանող արդուց մարդկան: Եթէ առեալ գինս պատուիրան, Գործեն զգործըս փրկութեան: Յորժամ կարդայք եւ գաւրեմալ, եւ կամ լուեալ գծայն իմ ցնծայք, Զիմ սրբաբաղդն մի մտաւմայք, ԶԱստուածատուրն, ով քահանայք, Որ է ծառայ իմ մեղապարտ, Եւթ անուամբ ինձ արքանեալ: Ե իւր քաղաքն Ֆահրապարտ, Այծմ գետեղեալ ի Շոյ քաղաք: Եւ դուք յիշողք լիչիք յիշեալ, Յայն մտնեմին ի հրապարակ: Օրբեմէ գլայրն անմամանակ, ԶՈրդի եւ գնդին իւր անմամակ:

Եղեւ սրբաբաղդն սորա ի Թուականութեան Հայոց ՌՃԿ (1717) ամիս եւ ի մուտն նոյնեցի ամսոյս: Եւ Քրիստոս մարդաւորին փառք յաւիտեանս, ամէն:

Ճեւ. (Շաղմալագով քամախալ, Եւտրդով) Գրեցան եւ ծաղկեցաւ ձեռամբ անարժան Աւետիս այրի երկոյս ի վշտալիք ժամանակիս, ի Թուին ՌՃԿ (1717), յամանն Հսկեմբերի:

153

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Երեւանի Ս. Սարգիս եկեղեցի 303 (7)]

ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱ

ԹԾՁ (1607)

Ի ԵՐԵՎԱՆ՝ 257: ՄԵՆԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹԵՆԹԻՒՆ՝ 13 X Պ.Տ.: ՍԻԽԱՆԱ ԵՒ ՄԵՆԵՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԵԱՑ. 8.3 X 2.6: ՏՈՒՂԹ՝ 10: ՆԻՒՌ՝ ԲԱՄԲԱԿԵԱՅ ԲՈՒՂԹ: ԻԱՆԱՆՔ՝ ՍԵՒ. ՍԵՂԵՍԱՆՈՂԵՐԵ, ԳԼԽԱՆԱԵՐԹ ՈՒ ՀՅՈՐԱ լուսամբաղծերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ ԲՈՒՂԵՐԵԻ ՄԻՋԱԿ տեսակի: ՊԱՏԿԱՆՐ ԵՒՆԱՐԱՊԱՆԻՅԵՐԻ՝ 32թ. 9թ. 18թ: ԿԻՍԼԱՆՈՐԱՆ՝ 33ա. 95ա. 187ա: ՄԱՆՐԱՆԱԿԱՐ՝ 27թ. 87ա. 248թ: ՍԿԱՐԱՆԱՏԱՐ՝ կարմիր ծաղկեայ քաջնա-դեղեր: ԼՈՒՍԱՆՈՐԱՆԱԿԱՐ՝ մեծ քուլով, ճաշակաւոր: ԿԱՍՏ՝ կաշեպատ տախտակ, ծածկուած եռասարակ, կարմիր կտորի մի շապկով: ԳՐԻՉ՝ առջւղտ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՆՈՒՂԱՆԱՅ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԹԾՁ (1607): ՍՏԱՅՈՂ՝ Ղապար եւ Աստուածատրով: ԴԱՏԱՐԱԿ՝ 1, 2, 3. 31թ. 32ա. 90ա. 91թ. 92թ. 94ա. 184թ. 185. 186ա. 255թ:

ԵՐԼԱՍԹՈՒԹԻՒՆ: — ԶԵՆԱՊԵՐԵՆ ՈՒՆԻ ԳՅՈՒՆԵՐ ԵՒ ԶԱՐԽԱՊԵՐԵՆ ԹԻՆԵՆԵՐ:

ԹԻՇԱՏԱՆԱԿԱՐԱՆՔ

254թ. Փառք: Արդ, ետեւ Փիլոսոֆի ի ժամանակին այսմիկ Սուրբ Աւետարանն անկեալ էր ի ձեռու Արուսեայից զերի, եւ ետու զինս սորոս տալտեցի, ետու յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողացն ի դուռն Սուրբ Ամենափրկիչն և Սուրբ Ստեփանոսի յեկեղեցուն, էր թրփականութեան Հայոց ՌԺՀՐ (1723) ամին, թալաւորութեանն Մահմուտ շահին, հոյ(ու)նապետութեան Հայոց Տեառն Աստուածատուրի և յառաջնորդութեանն զեօղաքապետին Ջուղայու եւ յերեւանայ Մոլդաւս տուտածարան վարդապետին, ամէն:

Արդ, եւ Փիլոսոֆ աղաւնձ դձեց, մանկունք Սրանի, յիշեցէք ծնողքն իմ Սոլթան Ղուլին և Մարիամին եւ եղբայրքն իմ յիմին և Աղաբէկին, յիշեցէք եւ Աստուած սուրբն առաջէք:

Դարձեալ յիշեցէք Փիլոսոֆն եւ հանդուցեալ կողակիցն Մարեմ խառնմն եւ Ոսկե տատիկն, սորոս որդիքն Քաջատուրն եւ Բարսեպն, յիշեցէք եւ Աստուած սղորմի առաջէք:

Կրկին անդամ յիշեցէք Փիլոսոֆն, յերրորդ կողակիցն Սապրիխանն եւ դուստրն Զիրիբէլն յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Փիլոսոֆն և իւր եւ քոյրքն Ոսկին և Քոթաւանն յիշեցէք:

(Գրչի յիշատակարանը, որ այժմ չկայ) Իւր անճառ ցնծութիւն եւ տնայադատմ ուրախութիւնն այժմ եւ անդրաւ յախտեանս, ամէն: Ով պատուական ընթերցողք եւ սիրելիք Աստուծոյ, յարժամ հանդիպէք սմա տեսութեամբ անդին մարգարիտս կրկին անդամ յիշեանքիք ստացող զանձարանին զպարոն Աստուածատրոյն և զեղբայրն զՂազարն և զծնողոյն ընդ նմին, որ ստացաւ զսա անդին մարգարիտս ի հաւր վաստակաց եւ ընէից իւրոց: Ետափափայ եւ ըլծալի սրտիւք հառ աստուածախառն մարգարիտս եւ եղ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողացն եւ որդոցն իւրոց, զոր Տէր Աստուած վայելել տացէ ի յաստ և ի հանդերձեալն եւ հանդերձ ծնողք իւրոյք, ամէն: Դարձեալ, ով ծառայ Քրիստոսի եւ իմաստուն քոյք, յորժամ տեսանելով տեսիք զտեսանելիս, զվարդափրկիթի թուրաւորանս սակապատ ծաղկաւտ եւ անուշաշոտ զրախոս, որ է փառաւոր տեսողաց ցնծութիւն և ուրախութիւն, ընթերցալի դիմօք, ի ընթանալով Աստուած ողորմի առաջէք եւ ձեզ լսողացող ողորմեցի միասնեմ զպարտեանս, ամէն: Եւ զիս եղկելի, զստածեալ փոքունս այլ ի հետ յիշայք ի թփականին Հայոց ՌԺՁ (1607) ամի եղեւ ասարտ ի Եջ քաղաքս, որ է Ապաշան, ի յայսմ ժամանակի եղեւ վրդովում Հայոց ողլիս եւ ալմուկ մեծ ի անթղն Բասենոյ մինչ ի զալ յԱրեւանս ոյրելով եւ աներելով եւ անտի մինչեւ ի Ջուղայ եւ անտի միւր Թարուէկ: Եղեւ յոյժ աւերումն աշխարհի այս եղեւ վասն մեղաց մեքոց, առաւ Եան Արտս թաղաւոր անուն Բասենոյ մինչ ի Դալթէժ, ժողովելով բոլորովին երեւ Ապաշան: Ի յոյսմ նեղ ժամանակին ոմն Աստուածատրով եւ Ղազար Հարապառ եղբայրք ստացող Աստուածաշունչս, այսինքն աւետարքի զեռեսս պլուցեալ տարակուս հայեաք, թէ զինչ լինիցի զերթն, զեռ չկին արկեալ հիմն եկեղեցաց եւ բնակութիւն յինուածոց, յայնժամ տարակուս երկմտեալ Հայքն, թէ թողու աստ եւ թէ զարձուցանէ Հայրենական բնակութիւնն, այժմ եւ այդ կերպիւ հայէին: Եւ կայր ընդ իւրեանս զբաւանայքս եւ զեպիս կողոտանս ունելով ընդ իւրեանս յիշայր և ուղղափառ հաւատս և էւ հառ զմարգարիտս եւ եղ յիշատակ ընդ իւրեանս զբաւանայս եւ

զկարգուտրս, նաև. դառազ ևրէցն քաջ
ճմտելի վարժող արտաքին դրոջ և ձցնազ-
դազ փառասուր զՏէր Միքայէլն, զՏէր Յո-
վանէան, զՏէր Եղիշն, զՏէր Թաթէլոսն և
միտարն մի ևզնն ևզրաքցն յիշատակ ընդ
իրենանն և զայնէլ ի փառս ամենասուրբ
Երեսրդութեանն, ամէն: Հայր մեր...

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Հախումն
և կողակիցն մեր Անունն և որդիքն Նաղտիւ,
Յակոբն և զհանդուցեալ որդիքն Դրեդորն,
Թայիշ րէկն, Հէրապոսն և զզուտորն
Անապոսան յիշեցէք և...

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՆաղտիւ
և կողակիցն Նաղտիւսանն և զորդիքն Յա-
րութիւնն...

Դարձեալ յիշեցէք զՅակոբ և զկողակից
Թարսիսանցն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Անապո-
սանն և կողակից Ամիրն և զզուտորն իւր
զՄիսիլէն, յիշեցէք և զդարձեալ յիշուցուք
ի Քրիստոս զՆաղտիւն և զպապն իւր Յակոբ-
ջանն և կողակիցն Շաշինարն, և միւս

պապն Տէր Անդրէասն և զկողակիցն Սա-
րամն և զորդին Վարդանէան և սորա կողա-
կիցն Օղլունն և որդիքն Սարգիսն, Դառ-
պարն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՀա-
խումն և զմիւս կողակիցն զՍանդուխտ: Յի-
շեցէք...

Ես Շաշինարս տուի վախճ զՍուրբ Աե-
տարանն ի զուտն Սուրբ Առաքելոյն, ի ձեռն
Տէր Սարգիսն, Տէր Գրիգորին և Տէր Անդ-
րէասին: Ես Տէր Փիլիպպոս, Թիմո ՌձՂԴ
(1745) արեամ ժԻ ծառայ Սուրբ Ամենա-
փրկչի և սպասաւոր, նորին հրամանաւ
ևկի ի ծառայութիւն Սրբոյն Յակոբայ, Տէր
Ատուտած անայմօթող պահես և քոյին սուրբ
տեսան և օրհնեալ ձայնից արժանի անես,
ամէն: Ոյ սք որ նախանձի, ալիւրէ, ընդ
ժողովն ԳձԺԼ (1318) հայրապետան նյո-
վանքն նշոյիւնալ եղիցի, ամէն, եղիցի:

Վերստին նորոգեցաւ Սուրբ Աեւտարանն
ձեռամբ Գրիգորի րանի սպասաւորի, Թիմո
ՌձԼ (1681), ի քաղաքն Ապստան:

154

ԱԿԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Սաեփանոս եկեղեցի 482, (13) 12]

[ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱ]

ԺԷ Դար

ԽԽԽԽԻՓ՝ 245: ՄԵՆԴՈՒԹԻԼԻՆ ԽԽԽԽԻՓ՝ 17.4 X
14.2: ՍԻԼԵԱԿ ԻՆԻ ՄԵՆԴՈՒԹԻԼԻՆ ԳՐՈՒԱՆԻՄ ՄԱՍԻ՝
Երկսիւծ, 12.3 X 4.5: ՏՈՂԻՓ՝ 22: ՆԻԹԻ՝ Խաւարակ
բոյզը: ԳԻՐ՝ բոյսպիւր: ԶԱՐԳԱԳԻՐԻՓ՝ կարմիր և
կապույտ բոյսազրկի և զարդազրկ: ՊԱՏԿԱՆ՝ ԱԿԵ-
ՏԱՐԱՆԻԳՆԵՐԻ՝ 3ր, 73ր, 121ր, 103ր: ԿԻՍԱԽԱՐԱՆ՝
4ա, 74ա, 122ա, 104ա: ԼՈՒՍԱՆԵՑԱՐԱՐԻՓ՝ կարմիր,
կապույտ և դեղին ձաղիկիծ: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ: ՍԿԶԱՆ-
ՏԱՐԱՆ՝ կարմիր և գորշ: ՊԱՏԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԵՑՆԵՐՈՒՄ՝
11թ, 18թ: ՄԼԳԱՂԱԹԵԱՆՑ ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝ յաւի:
ԿԱՐՄ՝ կարնպատ տախտակ, մերսիք բուլք, մաշտած
և մի ամկիւծը պարտած: ԳՐԻՑ՝ Բարսեղ կրօնաւոր:
ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ վստահաբար Նոր-Ջուղա: ԺԱ-
ՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԷ դար: ԳԱՏԱՐԻ՝ 73ա, 120ր,
121ա: ՎԻՃԱԿ՝ քաւարաբ, սկզբի վերի աջ ամկիւծից
մի փոքր մաս յուսամց ԸՆԵՐը պարտած: Բաւձ յիշատա-

կարամը պակասուծ է: Աեկացուած ԽԽ և յրացուած
247, 248 և 245: Ուժի ցամկ և Յախաղորդի ՈՅԵր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

71ա. Բարսեղ ԼԵԼԹ կրօնաւոր ծրող
սուրբ տառիս յիշեալ ի Տէր, ամէն:

117ա. Զառածեալս մեղօք Բարսեղ ԼԵԼԹ
կրօնաւորս յիշեալիք ի Տէր, ի սուրբ յաղօթի
մեր, ամէն:

245ր. Մեղսպիւրի: սուտ անուամբ Ու-
կան ժամարարս յիշեալիք և զծնողքն իմ, որ
դժերեմս յցի և նորոպեցի զԱեւտարանս
Սուրբ, Թիմո ՌձԶԶ (1737) յունիսի Ա, ի
զուտն Շաւալենց, որ է Սուրբ Ոհաննիսի ԼԵԼ-
դեղեղն, ամէն:

155

ԱԻՆՏԻՄԱՆ

[Իտալիե՛ քաղի Ս. Միլանա եկեղեցի 422 (14)]

Թ—Ժ Իտալիա

ԹԻՐԹԻՔ՝ 213: ՄԵՆՈՒԹԻՆԻ ԹԻՐԹԻՔ՝ 70 X 84 — 39 X 34: ՍԻՆԱԿԱ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆԻ ԳՐՈՒՄԱ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն, 20 X 9: 8ՈՂՔ՝ 28, 25, 28: ՆԻՒԹ՝ հաստ եւ կոշտ մագաղաք: ԳԻՐ՝ Մեօրապեմ երկաթագիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ չափի միայն Յովնանման Աւետարանի Յոբողան մասը: ՊԱՅԿԵՐ՝ 183թ (Յովնանման ավետարանի) եւ Պրոֆեսորն Յոբողանի ձեռնով): ԽՈՐԱՆ՝ 164ա (Յովնանման Աւետարանի սկիզբը՝ Յոբողանի ձեռնով): ԼՈՒՍԱՆՏԻՄԱՆԴ՝ կարմիր, կապույտ եւ սպիւղով: ՍԿՅԱՆԱՏԱՆ՝ քաջնագրեր: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ունի խմբամենք մաշուած, ճերմից կարմիր մետաքս կտոր: 8ԵՒՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Թ—Ժ դարեր: ԴԱՅԱՐԿ՝ 185ա:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՆԻ.— 1ա-ից մինչեւ Որ մէկին երկաթագրով դրոսե անոթային է Աւետարանների Համար: Աւետարանական ցանկ է՝ տոների Համայնի դասակարգում: 7ա-ից սկսած է Վերք Ենդեան Յիսուսի Գրիտառն էւ այլն, նայն էլի միայն Վասիլ Ենա զԵՆՈՒԹԻՆԻ-ից մինչեւ ՎԵՆՈՒՄԱ զրան է մի նորագոյն դրէն աղիչ բուրգրով. երեւի բնագիրը երկուսն է եղել, զրա Համար է եղել այս զրաւոր: Խոթիւնը: 32ա-ի ալ կարէ լուսնայնը զերէն ուղղութեամբ պատուած վերջան է: 87-ի ստորին լուսնայնը եւ նոյնպէս չկայ, կարուած է: Մասիւնի Աւետարանի վերջում, 81ա-ում նկարած են մի շղջ զոսկան խաչեր, շատ անհաւան զոյնքով եւ կապարմար: Խաչերի վերեւում եւ կողքերին դրուած է ՎԱՄԱՐԱՆ ԲԱՅԵ Եւ Խաչերի մէջնեղով, վերեւից ներքեւ: ՎՄԱՐԻՆԻ, Մարկոսի վերջում նոյնպէս մի խաչ, որի ալ կողմում վերեւից մար դրուած է ՎԱՄԱՐԱՆ ԲԱՅԵ Մարկոսի, արտից յետոյ յաւորում է ՎԵՆԱՅ յետ Աղէքսանդրացոյ աւրիանակին բերեալ ի յետ ասելոյն ԵՐԷ Երկնէն: Արդ յարուցեալ աստուածուն միաւարարուան: Նա մի խաչ:

124թ-ում, կաղթին դրուած ՎԱՄԱՐԱՆ ԲԱՅԵ ԶԱՄԱՐ:

170ա—207թ դրուած է բուրգրով, պակասը լրացրելու Համար: Այս մասը Համարեալ կրկնագիր է, որովհետեւ նորագոյն բուրգրով դրել է շին կոծուած մագաղաթի վրայ, որի երկաթագիր Հեռքեր երեւում են բուրգրի տակից: Այս մասի մագաղաթը աւելի նոր է եւ միանգամայն տարբեր միւս մասի մագաղաթից, եւ Հասանարար պատկանել է մի այլ մեծագոյն:

7ա—81ա Մոթիւնի Աւետարանն է լրին, 81թ—124թ Մարկոսի է զարեալ լրին, 125ա—182թ Զաւան է, որի վերջին թերթերը դրուած են բուրգ-

րով, 1-ի 184ա—213թ Յովնան է, որի վերջին մի թանի թերթերն են երկաթագիր, ձեւացած մասը չին մագաղաթի վրայ նորագոյն դրել է բուրգրով: Յովնան: Աւետարանի երկաթագիր թերթ է եւ վերջնում է ՎԱՄԱՐԱՆԻ մանեքեան եւ աւելի, Մի զրա, այլ զնորարար, եւ էր Բարարացի այն տաղով: Յայնմ առ Պրոֆ...: Միւս աւետարաններէն էլ թէեւ սկիզբն ու վերջը կայ, բայց պատուած է, որ մէկից թերթեր են ընկած լինում:

Ըստ արտաքին նշանների, մեծագոյնը Նոր-Ջու-դայում եղաների մէջ ամենահինն է. չին յիշատակարանը չկայ: Դրուիւնն ձեւը երկուսն է բաժանում: Երբեք մի ցանի էլ չստ մեծ անոթով է դրուած, այդ Հեռում է սոցորական տեղ երկաթագիր, որը նախկինների Հեռ Համեմատած մտք է երեւում:

Յովնան: Աւետարանի նորագոյնը բուրգրով լրացրել է ամրոցի մինչեւ 207ա, այնպէս որ ձեւացած վերջին թերթերն չին երկաթագիր ձեւացրողներն են:

Աւետարանիս բուրգրով դրուած մասը, որ սկսում է 178ա՝ ՁԵՂԻՆ կամ զորդիս վասն արարչութեան Աստուծոյ խոսքերից, յետին մասնակից գրերն է: Այս մասն ունի զուեւոր թղթագրերով զարգացրել եւ լուսնայնագրեր. աղիւսից կոծուած է: Երկուսից էլ դժուարեթիւ է եւ դարձած: Մարկոսի երկաթագրով դրուած մասերի ոչ զրուիւնն է մասնակից, ոչ վայրը եւ ոչ զրուի յայտնի լին: Ձեւագրի սկիզբից մինչեւ 175թ դրուած է Մարկոսի երկաթագրով, 176ա-ից մինչեւ 207թ՝ մեծատառ բուրգրով:

Մարկոսի Աւետարանի վերջում գտնուող յաւելումն ունի որոշ տարբերութիւն, որի Համար եւ բերում են ստորին:

124ա-ր. (վերնագիրը) Նա այս ըստ Աղէքսանդրացոյ աւրիանակին բերեալ է Հետ ասելոյն՝ ՆԵՐԷ Երկնէն:

Արդ, յարուցեալ աստուածուն միաւարարուն երեւեալ նախ Մարիամայ Մաղդալենայոյ, որմէ Էնան զԵՐԹ ԴԵՆ, եւ նա զեւեցեալ պատմեալս այնքով, որ ԵՐԷ ընդ նմայն ինն, մինչդեռ այդպիսի եւ լայն: Դեռ նոցա լուեալ ԵՐԷ կենդանի է եւ ասես ի նման, ոչ Հաստապին: Յետ այսորիկ երկուց ամեց ի նոցանէն երեւեցան այլակերպ մեւով, մինչդեռ երթային դիւղ ուրեմ եւ նոցա երթեալ պատմեցին այլոցն, սակայն եւ նոցա ոչ Հաստապին: Նա յետ այսորիկ մինչդեռ բազմեալ էին մաստատա չափերան, երեւեալ նոցա եւ նախատեալ գտնՀաստապին նոցա եւ զմտտա-ստուութիւն նոցա: Վասն զի յարութեանն Տեոսն եւ

տեղեկանք իւրեանց ոչ Հաստատեցին: Եւ այսպէս առկա տեղեկանքս: Գնացելք այսուհետեւ ընդ ամենայն աշխարհս բարոյեցեալ զԱւետարանն ամենայն արարածոց, եւ որ Հաստատեցին եւ միտեցեալ՝ կեցել, իսկ որ ոչն Հաստատեցէ, զստատարանեցի եւ նշան Հաստատելոցն եղիցին այս, զի անուամբ իմով զգրեալսն բռնեցան եւ նոր լիցուց խառնեցին եւ ձեռաւոր իւրեանց զստորթիւնս կայացնէ եւ կիկ մահաւ դիպաւ արքեան ոչ մեղեցեան նոցա եւ ի վերայ հրահեղաց զգնաւ իւրեանց դիցնէ եւ բռնեցան զնոսա: Արդ, Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս յետ խառնելոյն ընդ նոսա զայս, վերացաւ ի յերկինս նոսա: Ընդ այժմ Աստուծոյ, իսկ նոցա զնոցաւ բարոյեցին ընդ ամենայն երկիր, զործակից ինեկսով Տէառն եւ ազնական: Եւ բանն Տէառն Հաստատին ի ձեռն նշանեցն զոր եւ տեսնէին:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

182ա. (նոտրգրով, անվարձ) Երկատակ) է Սուրբ Աւետարանս Տէր Գրիգորին եւ ուր կողակցին Համանդուլի եւ որդոյն Ներսէսին, Մարտիրոսին, այս աւետարանըն Աստուածասէր ոմն եկեալ ի յերկիրն Այնթապն վասն շրջեցուցանելու եւ վասն բռնկութեան ամենայն ցաւ եւ յեկայ Հասալ ի դողն, որ կոչի Ղոտարտ եւ տեսայ, թէ Աւետարանն ոչ զոյր այս գեղիս, եւ Բաղէշեցի Իսայիանս ամի Տէր Գրիգորին, որ կարդայ զիս յիշէ եւ յիշատակէ: Գրվեցաւ ի թիւն ՌՃԶ-ում (1657):

207ա. (նոտրգրով յիշատակարանը, գրուած ոչ նոտրգրուած մասի գրչով) Վերստին յիշեցէ գնորդող Սուրբ Աւետարանին զՏէր Ղալար քաղ եւ պանծալի քանային եւ եղբոր փոխեցելոյն տո Քրիստոս Տէր Յո-

վաննիսին եւ Սիմէոնին եւ հօր իւրեանց Ներսէսին եւ մօրն Սանդուհին եւ զստորին Ալատ Մեխիքին եւ եղբոր Տատուրին եւ զըստերին Զուլալին, յիշեցէ առ Քրիստոս եւ Աստուած ողորմ թասցէ յիշողաց եւ յիշեցելոցն, ամէն:

Գրկին անգամ յիշեցէ ի Քրիստոս զՏէր Ղալար քանային եւ զկողակցս իւր Զարդարն եւ զնորապիթիւր զաւակաց Գրիգորին եւ Յովաննիսին եւ զստերն փոխեցելոյ առ Քրիստոս Եղիսարեթին եւ Նաղաշին: Որ ետ նորոգել զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց եւ ամենայն արեան մերձաւորաց սորա, ամէն: Որ զգտեց ի յանձնինաց ի Թարեղզու թալանէն եւ էր գրեալ այս ի Սորասան, ի խորանն Տեառն, ձեռամբ սուրբ եւ ընտիր արանց ըստ տեսլանն Եղեկիւի, Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոս աղատեցէ զՏէր Ղալար յանաւրեանց, ի անխաւ պահանջողաց, ի սատանայական որդայթից եւ յետ սատեաց ամենայնի, ընդ քանչորս քանայիցս զատուն զասակից եւ պսակակից արասցէ Հանդերձ ծնողիւք իւրովք, ամէն:

Նորոգեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի թվականիս Հայոց ՌՄԴ (1595), Սաշատուր քանային ձեռամբ, եւ զՅովհաննէս մեղսապարտս եպիսկոպոսս յիշեցէ ի Քրիստոս, որ յիշատակարանս գրեցի, Աստուած մեղ եւ ձեզ ողորմեցի, ամէն: Հայր մեր որ յե...

208ա. Երեցեցէ ի Քրիստոս զՂալարեղևան եւ զկողակցս զՍանդալայ, որ եղ մի եւ շուրջատ մի ետուր, իւր հոգւոյն Աստուած ողորմի:

156

ԱՆՍԻՍՅԱՆ

(Ս. ԱՄԵՆՈՒՓԻԼԻՅ 36, գգ. 6)

ՈՁԵ (1236)

ԹՆՐԹԻՔ՝ 400: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹՆՐԹԻՔ՝ 33.5 X 24: ՍԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՍՄ ՄԱՍԻ՝ Երկաւմ, 24 X 0,7: ՏՈՂԹ՝ 17: ՆԻԻԹ՝ մագաղաթ յօտու ձերմակ, մաշուր: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ Մեքսիկեան երկաթագիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ Խառնուտ ցատկերագրագրով, Երեւան եւ Երեւան: ՊԱՏԿԱՆ՝ տեքստիլ: 1ք, 2ա, 3ք, 4ա, 4ք, 5ա, 6ք, 7ա, 8ք, 9ա, 10ք, 11ա, 12ք, 13ա, Կապարապիթիք՝ 20ք, 124ք, 201ք, 316ք: ԵՐԵՎԱՆ՝ 16ք—20ա: ԿՍՏԱՆՈՒԼԱՆ՝ 21ա, 125ա,

202ա, 317ա: ՈՒՆԱՆՈՒԹԱՐԱՐԻ՝ բաւական քաւով գրուած ծաղիկներ եւ պլ մուր: ՍԶԱՐԱՆՈՒՆ՝ երկաթագիր, ռմամբ կարմիր: ԿԱՋԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, Ձերմից կամայ զամաւուրով ձեւած: Ա կողի վրայ ձեռնամկ ձկնաբուս մեծ յալ, կամ մեքերի տեղեր: ԳՐԻՑ՝ Իգմատիո: ՏԵՂԻ՝ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ անպատ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՁԵ (1236): ՍՏԱՅՈՂ՝ Կարպետ եւ ծաւալած, ապա Բոնաւոր եւ Տգալ տիկն: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1ա, 2ք, 3ա,

Շտիֆտանց և զորդան իւր դքսի և զանուանի պատրանաց պատան Գրիգոր և զորդան իւր զմարտա և զկրօնական և զկրօնական խան, որոց յիշատակն աւրանութեամբ եպիսկոպոսի Բրիտանոս:

Եւ այլ, զրեցաւ այլ ի զան և ի նեղ ժամանակին, յորում ամի առաւ մայրաքաղաքն Անի, արեւդարձն կորուստն տնթիւ Հոյոց: Ո՛ր բերան կամ լեզու կարէ պատմել զանդորմիկն որորմնն ի յանարկն թախտիւն, ի թախտ ՈՂԵ (1236):

Ահա. ի ծայման Բանին Աստուծոյ և լնուլ զառածս մարդարկիցն և լուսաւորել զազգիս ամենայն ըստ այնմ, թէ լցաւ երկիր զխառնութեամբ Տեառն: Քանի որ աստուծային սուրբն երկրաւորութիւն ասացին իմանալ զերկնայինն, ըստ որում և որք ի տունն թողաւորաց արքունական խորոցն հաւատաւորս զիտակէ և քննիչք յառաջակայ իրացն, սպոյղս և եւ որ մերձ յիմանալին և յԱստուծոյ անմիջական անգալ զնդակացեալք նորախոյ իսկապէս զիտակէ ըստ աւաքելոյն՝ թէ ամենայն երեւոյթիք նորա ի սկզբանէ արարածովք իմացեալ տեսին, քանի որ ալ ոտոց որ և համեմեցին զանհամար զանազան իւրսն և զիստս Հոյոց վարատեցին իտանական ՈՂԵ (1238):

Արդ, ևս Բռնաւորս, մեկուցեալ ծառայ Աստուծոյ և ամուսին իմ Տղայտիկին աղախին Բրիտանոսի, ոչ ունելով մարմնաւոր դասակ, ցանկացող էղաք Հոյեւոր պաւսիկ, ըստ անելոյն, թէ՛ Երանի որ ունիւր զաւակ ի Սիւսն ևս ընտանի երեստաղէմ, ևս այլ թէ՛ Պատուիրակն Տեառն լցաւ նա և լցաւ տան աչաց իմաց, ևս ոյլ թէ՛ ձրալ ևս բանք քս և լցաւ տան չափաց իմաց:

Արդ, մեծ յուսով և հաւատով ստացայ զաստուծախառն մատանս այսոյ պոյծառնիթով ևս զեղեցիկն զրով և ընտիր բանիք, ցանկալի ամենայն տեսողաց, ի յորդար փառապանց իմաց ևս աւանդեցի զսա ի հրեշտակարանս ուխտն ըմկաւնս, որ Տիկոր յամբ կոչի, ի Սուրբ Սարգիս և ի Սուրբ Գրիգոր և ի Սուրբ Գեղար, ի ձեռն Պաղոս վարդապետին, որ է ամենայն բարեաց պատճառ ևս աստուծապատիւ Տէր Արասայ Արխեպիսկոպոս և հար Սարգիս հեղի ևս ամէնաւորաց ևս այլ սուրբ իմարան եղբարց, որոց պորմեսցի Բրիտանոս Աստուծոյ, ամէն:

Ով սուրբ մանկեանք ուխտի եկեղեցւոյ Աստուծոյ, ապեա թախանձանաց առաջի արկանեմ ամենեկուն ևս Հայցեմք զորովուրպիս պաշտարանս, յորում ընթերցուք զաստուծախառն պաշտպանալոյ յիշեցիք ի սուրբ յաղաթս ձեր զիս զԲռնաւորս և զԵրանիկ իմ զՏղայտիկին և զԺնաւորս մեր եւ զԵղբարսն ևս զամենայն աղայայինս, ասելով

Թողութիւն տաւ Բրիտանոս ամենայն յանդուանաց նոցա, ամէն: Իսկ զաստուծախառն բարկութիւնն, որ եկն ի վերա ամենայն աշխարհաց Հայոց և Վրաց և Տաճկաց ի մարդազգէմ զպահանջ զՏախարկն, պատմեսցուք զդատնութիւն և զշարաւրանս զմանապիս. քանզի ոչ բաւեն միտք ևս լեզու զարիննէլութիւն ևս զկոտորումն ամենեկուն, զի ուսեալք են ի հարկն իւրեանց աստուծայն, զի նոյն մարդապան է ի սկզբանէ պարկեղծք, զիշակեմք, արեւնարուք. ամենայն մեղաք կատարեալք էին, ոչ ծանեան զԲարիւն և ոչ զմասն ամէնէն զարս աշեղ զաստուծոյն. ով են նոցա զուրուրիւն-դեւ և աստանէք: Իսկ մարդասէրն Աստուծոյ թող ետ վրան մեղաց մերց ատեն զամենայն կամս իւրեանց. անթիւ էր ասեւրումն քողարքաց ևս զաստուծոյ մինչև ի մեր սահմանս, որ էր թուականն ՈՂԵ (1236): Այլ ևս Բռնաւորս մեծ հաւատով և յուսով ինքրեմք սիրաւորս ի սուրբ և ի պատուական եկարացտ, յորժամ Անտարանս ի կարգալոյ զմարդ Հոյոցն Դարձանեան, Երանի որում թողութիւն տուցէք ևս զպատարալին պատեհն զուր հոյացէք:

Ամբ. Արդ, Տէր Արասայ Արխեպիսկոպոս ևս վարդապետս Պաղոս և հայր Գրիգոր ևս այլ իմարանքս հաստատեցաք յեկեղեցւոյ զբանս, որ զԵղիական երկու չարախ սուր իմի պատարալն անխառն յամենայն ամի Բռնաւորին ատենն, ով ևս ինի չայր կատարիչք զրոյս աւրանեալ եղիցին և իսպախելիք զաստապարտեցին Աստուծոյ, զի Բրիտանոս Սուրբ Անտարանս այս պոյծառն է քան զարեւակին և յիշատակ անջնջիկ պարտն Բռնաւորին, ամէն:

Ահա. ես մեկուցեալ ծառայս Աստուծոյ Կարապետս որդի Տիկորայ, ի Շահաստան զեկեկս Գառնը, վերադին ստացող էղաք Սրբոյ Անտարանիս ի հալալ արեղեմց մերց, ևս ևս կենսիկն իմ Լուսկանս ևս ընծալեցաք ի ուրբ մենտասանն ի Հայոց թառ ի մեր նորալէկ եկեղեցին, ի Սուրբ Կարապետն մեր արդի յամարութեամբ, ի զայնչաթիւն ևս ի պոյծառութիւն արդի սահմարն ևս ի յիշատակութիւն մեզ ևս զաւակաց մերոց ևս ծնունդացն մերոց հանդուցելոցն տա Բրիտանոս:

Արդ, մի ոք իշխեսցէ հանել զԱնտարանս այս ի որոյ տաճարէ ի Սուրբ Կարապետէ: Եւ ի մի պատմի՝ կրեցէ զիտաշահանուան ևս զԵմեղայի անիծելոյն ևս մեր յանցանալն պատարանն լիցի ոտաղի սոսկալի ևս աշեղ աւրին Բրիտանոս:

Արդ, զրեցաւ զիս ի թուականութեանս Հայոց ՁԷ (1321), ի չորրորդ ամիսն յառանց, ի յառաջորդութիւն արդի ուխտիս

Հայոց Թառոյ Տէր Յովսէփի եւ Տէր Սարգիսի մերոյ նաճանդիս վերադիտողի, ի բարունակաւորեան Հայոց (մէկ բառ եղծուած է) անյաղթ դիտանկանի (մէկ բառ զնշուած) սիրի, զոր եւ գերել ցաւա ի հաճացեալսն ի մէկ տող դիտմամբ եղծուած է) :

Արդ, որք ընթեռնոյք յՍուրբ Աւետարանս, ով դասք լուսեբամից, մեղաց թողութիւն խղրեցէք մեզ եւ ծնաւդաց մերոց եւ Աստուած դժեղ յիշեցէ յիւր միաւանդամ պաշտեանն եւ թողութիւն մեղաց խղրեցէ յԱստուածածինն յիւր Միածնէն, մեզ եւ մեզ ի միասին, յորժամ ցայցէ փառաւք Հաւար եւ Հրեշտակաւք սրբովք :

ՎՈՅՈՒՄ՝ Զվերջի ստացողի աստուածապարզ եւ Հոգեբաշխ Սուրբ Աւետարանիս պարն Փռանդուն որ եւ վերստին նորոգել ցայց ի թվին ՌՀ (1621), յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց Հաւարն իւրոյ սոսա-

տամիս եւ Հեղայնոյի դարունայ պարոն խօջոյ Սաֆարին եւ մօրն Սուլթանիալէ եւ եղբարց իւրց սիրեցեալ եւ պատուեալ յաշտապաւորաց, պարոն Մէլիքաղէն, պարոն Սուլթանումն, պարոն Ջալալն :

Դարձեալ յիշեցէք զխօջայ Փռանդուն եւ զկողակիցն իւր զՆաթիկն եւ զորդիքն իւր Բարէն եւ զըզտեւրքն իւր Շամսդամարն եւ զորդիքն Մէլիքաղին, Միքայէն, Նաշիկն, Սինանն, Մէլիքնիւղն եւ զորդի Սուլթանումն, Սաֆարն, Գրիստոս Աստուած ողորմեացի սոցայ բառ մեծի ողորմութեան իւրում եւ սր յիշէ յիշեալ լինցի առաջի ահաւ(որ) բեմերին Գրիստոսի եւ նմայ փառք յաւիտեանս, ամէն : Հայր մեր...

1ա. (Շղագիր) Թիւ Սուրբ Աւետարանիս է ՈՁԵ : 685 : որ մինչ ցայսօր լինի 615 տարեկան, դրեցաւ այսօր ի Ջուղա, 1851, ի 5 նոյնմբերի :

157

ԱՆԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ստեփանոս եկեղեցի 474 (4)]

Ժ—ԺԱ Դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 255 : ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 52 X 64 = 24,7 X 18,6 : ՍԻՆԴԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ երկսիւմ : 8ՈՂՔ՝ 22 : ՆՈՒԹ՝ մագաղաթ, քոշ մասերը՝ 2—12, 85—01, 143, 144, 170—255՝ բազր : ԳԻՐ՝ Մեծաքեան երկարագիր, մօրագում մօտը՝ բալթգիր : ԽՈՐԱՆ՝ 68բ, 108բ : ԼՈՒՍԱՆՍԵԱՐԱՐԻ՝ մաթ, կամոյց զգմերից ծագիկնք : ՍԿԱՐԱՆՍՈՒ՝ երկարագիր : ՄԱԳԱՂԱԹԵՍՈՒՆ ՊԱՆԱՐԱՆԻ՝ մէկ քերթ առաջից : ՎԱՐՄ՝ կաշոյց պաճուհեալ, ունի խփամբ : ԳՐԻՑ՝ վերամօրագում մօտի՝ Յակոբ բռնանայ : ՑԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵՍՆԱՆ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ Բերկբէ գիւղ : ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՍՆԱՆ՝ մօտաւարպէ Ժ—ԺԱ դար, վերամօրագում մօտի՝ Զիւն (1618), վերին ՍՏՏՈՐՈՂ՝ Մկրտիչ : ԴԱՍԱՐԿ՝ 255 :

ՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ— Զեռագիրք վերամօրագում է 1518 թուականի Բերկբէ գիւղում : Վերամօրագոյ Յակոբ բռնանայ պակասող Թեթերը (2—12, 85—01, 143, 144, 170—255) լրացել է Թղթով եւ գրել բալթգրով : Մագաղաթը Թանձր է եւ կարծր : Շատ Թանկալէն ձեռագիր է, սակայն ափսոս որ բնագրի յիշատակարանը պակասում է : Ա իւրեք վրայ կան 1 մեծ եւ 2 փոքրիկ խաչեր, մեծի մօրագոյ առամագրի վրայ գրում է ուսուցիչն, իսկ փոքր խաչերէն մէկի

վրայ հայերէն՝ Հեռեւեալք : ՁԵՐԱՍԻ Զոյայ Օովանէն, Թվին ՌՀԿԱ (1712) : Դիւթ անկիւններում կան լատիններէն տառեր : 2ա—68ա Մաթեմոսն է : 68ա—108ա՝ Մարկոսը, 110ա—180՝ Ղուկասը եւ 180ա—252ա՝ Յովաննէսը, կից՝ շէրք կնիքն շնորհելով :

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

252ա. Փառք...

252բ. Մարաքէն եւ իմաստուն ոմն Մկրտիչ Հեռեւեալ մեծաւ յուսով ի խղիւր Սուրբ եւ Հրապարակ Աւետարանին, ետ զծագրել մեծաւ փափաքամբ բարեխաւս առ Աստուած, որպէսզի Հրեռնեցին օովաւ մանկունք տուր եկեղեցւոյ եւ ի վայելումն մանկանց առաւարատի եւ յիշատակի Հոգւոյ իւրոյ եւ ծնաւդացն Հաւարն Յովանիսին եւ մաւրն Մրգրտին եւ եղբարն Տնկոյն եւ Հաւրեղարւն Կարապետին եւ Մխիթարին եւ որդւոյն Գուլաղին եւ այլոցն, ամէն :

Դարձեալ աղաչեմ զամենեւեան, սիրովն Աստուծոյ զ(ը)նթերցողսք եւ յողջը Սուրբ Աւետարանին, յիշեցէք ի Քրիստոս զբարեպաշտն յղՄկրտչին եւ զաւական իւր, որ զե-

տախեղձ փոխեց(աւ) առ ի Գրիստոս եւ եթոյ ծնողացն սուրբ տնմխիթար, զոր Տէր Աստուած զկեոտարոյս զտախի նորա պահէ մինչ ի խորին ծերութիւն, ամէն:

Եւ ես յայնմանց եւ փոռնա ի դրչաց Յակոբ մեղապարտ սոստանաւ քահանայն տեսի եւ զփափոյ զոր ունէին առ Հոպեւորսն եւ իմ մեղսածմած ձեռաւք յանձն տուի եւ կարողութիւն Աստուծոյ կատարեցի: Աղայչեմք զձեզ, ոյ մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, յիշեցէք ի Գրիստոս զդժող Սուրբ Աւետարանիս զԵակոբ մեղուցեալ ծառայս Աստուծոյ եւ որբոց նորա ուղիղ մատչե Աստուած որբոմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեցի, ամէն:

Եւ դաւակի իմոյ Դուկաս սարկաւաղին եւ կսպկցին իմոյ Դուհարաղղին, որ ի տաբաժամ Հասակաւ փոխեցաւ ի Գրիստոս: Եւ ծնողացն իմոյ եւ Հարաղատ եղբարցն իմ Հէրապետին, Սուրատին, Բարսեղին, Առաքելին, Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեցի: Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, յիշեցէք ի Գրիստոս զՄկրտիչն եւ զրամենայն արեան մերձաւորսն, զի արժանացան Գրիստոսի Աստուծոյ մեկոց եւ Հանդիչի ի զոյն Արքանամու, ամէն:

Եւս առաւել զկարսպետ կրօնաւորն եւ զՄեղսեմէթ քահանայն եւ զԴովթաթէն, որ կամակից եղեն նորոգանի Սուրբ եւ Հրաշափառ Աւետարանիս, լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք նոցա, ամէն:

Գրեցաւ առ ի զեօղս Բերկրի, ընդ Հոփանեա Սուրբ Աստուածածնին, թիւն ԶԿԻ (1518): ԶԱնձրեւ բրտոսն յիշեցէք ի Տէր եւ Աստուած զձեզ յիշէ:

158

ԱԿԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքդեհեմ 561 (16)]

ԺԱ Դար

ԹԻՐԹԻՐ՝ 213: ՄԵՆՈՒԹԻՐ՝ ԹԻՐԹԻՐ՝ 32.2 X 24: ՍԻՆԱԿԱՆ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՐԻՆ ԳՐՈՒՆԵՄ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւն, 26 X 8: ՏՈՂՐ՝ 24: ՆԻԻԹ՝ քամբակեայ ևստա բուրբ: ԳԻՐ՝ բոյորդիմ մտեցուած երկաթագիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐ՝ կարմիր երկաթագրեր: ՊԱՏԵՆԻՐ՝ 69: ԽՈՐԱՆ՝ 1ա—59: ԿԻՍԽԱՆԻՐԱՆ՝ 7ա: ՄԱՆԻՐԱՆԿԱՐ՝ ութ թռչնոցի եւ մարդկանց: ԼՈՒՍԱՆՔԱՐԱՐԻ՝ յիշողեւ, ամենաշակ ծաղիկներ: ՍԿԶՐԵՍԱՆՈ՝ երկաթագրեր, ուսման գաղաղկներ: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՆՊԱՆ՝ չուծի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերթից

1099: Ի ԹՎԻՆ ԵՃԻՒԱ (1072) մեծ եւ սրտնչելի Հրաշք եղաւ ի Սուրբ Աւետարանէս, զի իշխան մի կայր Հայոց Կոստանդին անուն, ունէր որդի մի զԻւաշար եւ յաղոմանէ շարին խեղճեցին զեւքն զողոպն եւ այս Սուրբ Աւետարանին անուն յամէն տեղ եկեալ էր Թէ Փշոյ Աւետարան. եւ իշխան այն Կոստանդին Հաստով թարծեալ զորդին մեռեալ եւ Ը որ ճանապարհ տարեալ ի Սուրբ Աւետարանիս աղիւ եւ միտան սուրբ ուխտին Ստաթեու մատուցին զպատարայն սուրբ եւ յաւարտել պատարագին Հանին զՍուրբ Աւետարանս ի վերայ մեռեալ պատանայն եւ շնորհօք Սուրբ Աւետարանիս կենդոնացաւ պատանին եւ իշխանն այն բաղում զիւրս եւ ապարակս եւ ընծայս թիւարար. Աւետարանս վասն այն անուան Աւետարան Հոյի Փշոյ է:

Միւս ոյլ զաքանչելի եղեւ, զի ազգն Բրդայս այրեցին զվանքն եւ Աւետարանս Բամիս ի մէջ Հոյնն եկաց անապական, իսկ զրալի որմն կամեցաւ զԱւետարանիս մաղաղաթն լուանալ եւ նոր դրել զԵճան զլուին քանդեց եղիր թոյլք. յայնժամ Հիւանդացաւ զրազիր, լեղուն ի բերան վրդեցաւ եւ ձեռքն թուրացաւ եւ յետոյ մեռաւ: Փառք Սուրբ Աւետարանիս Գրիստոսի:

254ա—254բ. ԶՄկրտիչ եւ կենայկից իւր Եսէճխաթիւն, Տճնիկ կենայկեց Խախաթիւն, Վարան կենայկից իւր Խանդուտ, սարկաւազ Աւալպտուր, Մուրատ եւ կողայկից իւր Խամայ, Վարս, Միլիսմ, Կուրուչփաշէն, Ջանալիլ, կողայկից իւր Նղաշ Խայիճէն (եւ այլ մի շարք անուններն առանց թուականի):

դամած կտաւ. պատմեալ. յսխմեով եւ կապիշնեով: ԳԻՐԶ՝ անյայտ: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ: ԻԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մոտաւորապէս ԺԱ դար: ԽՈՐԱՆԳԻՐԻՐ, կարմիր: ՍԱՏՈՂ՝ Սարգիս քահանայ: ԴԱՏԱՆԻՐ՝ 6ա, 89բ:

¹ Մեքսիկոյ Լոպիսկոպոսթ Թուականը գրել է ՌԵԴ (1205), իսկ մէջք ինչոյն փնտնեցինք, գրի յիշատակարան եւ Թուական չգտանք: Հասանաբար այն՝ 213ա յիշատակարանի (սեւ) մասուած Թուականի սարբեր վերածանաւ արդիւնք է: — Լ. Մ.

ԵՆԱՌՔՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը վառ է պահուած։ Անշուր խորանհրուժ գեղեցւած են աւետարանա-
ցայց տախտակներն։ Դրանք 23 խոր։ Պահուած է
միջք կնիքն շնորհելով։ Պահուած է նաև բուն
խեղատակաբանը։

ԵՈՒԹԱԿԱՐԱՆՔ

1ա. (Երեստ ամվարժ Ժնապարզ) Ես
Տ(է)բու(ն)ականս զրեցի զԱւետարանս ի
Հայալ ընչից իմոց յաղագս Հոգւոյ իմոյ եւ
յիշատակ ծնողաց իմոց Հաւրն իմոյ Շահա-
շահի եւ մաւրն իմոյ Մարթի, եւ հոգեւոր
եղբարն իմոյ Ամիրբայիկն եւ ամուսնոյ
նորա Արեւետիկնոյ եւ այլ արեան մերձա-
ւորաց նորայ. ով սուրբ քահանայ, ով կար-
դէք զՍուրբ Աւետարանս կամ արքանկայք,
յիշեցէք յաղաթս եւ Աստուած դձեղ եւ դձեղ
յիշէ իւր արքայութիւն։

162բ. (Բայրազար) Փառք ամենասուրբ
Երրորդութեան Հաւր եւ Որդոյ եւ Սուրբ
Հոյսոյն. յայժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս,
ամէն։

Արդ եւ ես, Սարգիս լէն քահանայս, առի
զՍուրբ Աւետարանս ի Հայալ ընչից իմոց
յիշատակ ինձ եւ ծնաւդաց իմոց, Հաւր իմոյ
Ներսէսին եւ մաւրն իմոյ Քոնստնտին եւ եղբարցն
իմոց Դաւթին եւ Քահմանին եւ Լապար-
թուին եւ ջուրեղացն իմոց Աղաթաթին, Շա-
հախմիին, Դատամին եւ եղբայր որդոցն
իմոց Հայկաղին եւ Ստեփանոսին, Դաւրկին,
Թարխունին եւ Բարդղիմ եւ զստեքն իմոյ
Դիւլատին եւ ամենայն արեան մերձաւո-

րացն, զոր եւ Աստուած վայելի տացէ մին-
չեւ խորին ծերութիւն, ամէն։ Ի Թվին Հո-
յոց Ջիի (1478)։

Այլ ես զվերջին կազմող Սուրբ Աւետա-
րանիս զԱղարիայ սուտանուն քահանայ,
յիշեցիք ի մաքրափայլ աղաթս ձեր եւ Աս-
տուած դձեղ յիշէ, ամէն։

213բ. Ես Մարգարէս առի զՕհտարանս
իմ խալալ ապրանքին, տվի ի դուռն Սուրբ
Աստուածածնին։ Յիշատակ իմ Հօրն Աթայ-
ջանին եւ մաւրն իմոյ Աննայիսան եւ կո-
ղակցին Սայլէրիխանին, Թուշխարէ եւ զոր-
դին Քաշայտուրին եւ զստեքացն խորոժ-
սիմէ, Լարիխանին, Փէրիխանին, Թառին։

212բ. Ես, Տէր Սարգիս եպիսկոպոս
Թաթեւեցի, Սուրբ Աւետարանս (մէկ քառ
ամրնքեռնի) որդոյն Տէր Մարտիրոսայ,
իւր կողակցին (մէկ քառ ամրնքեռնի) իւր
Հայալ ապրանաց երեստ գգինն ՋՄ (150)
տանկայ, էառ զԱւետարանս։ Ես, Սարգիս
եպիսկոպոս, իմ կամաւ րաւաբարութեամբ
ծախեցի զԱւետարանս Տէր Մարտիրոսայ,
ով որ այլ տալի անի, այլ անխժաւք եւ կա-
պանաց... (Եւ այլ ունամ քառոր), Ի Թվին
ՋՆ (1491)։

213ա. Ես, Տէրունականս, ստացայ եւ
դրել տվի զԱւետարանս ի Հայալ ընչից իմոց,
յաղագս փրկութեան Հոգոյ մերոց (Եւ այլ
ամուսնուն, արձնց տառերը մաշուած են եւ
դժուարընթեռնի։ Վերջում ունի քաւակամ
նյոյսէ տաշուած, որ վերծանում է զի
Թվին ՋՄ (2 ?) է (1508 կամ 1538)։

104բ. Ողորմի ծրողի, ամէն։

159

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Լուսաւորիչ եւ Ս. Գեղորդ 531 (19)]

ԺԱ—ԺԲ Դար

ԹԵՐԹՔՔ 407։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔՔ 83 X 23.5։
ՍԻՆԿԱՍ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՄ ՄՈՍԿՒ ԵՐԿԵՐԻՄ,
24.5 X 6.4։ ՏՈՂՔՔ 18։ ՆԻՒԹՔՔ քամբակեց զգնա-
ւում եստա քաւը։ ԹԱՆԱԳՔՔ սեւ։ ԳԻՐՔՔ քաւորգիք,
խորդար միջին երկաթագրի մամն։ ԿԻՍԱՆԱՐԱՆ, 3ա,
104ա, 173ա, 312ա։ ՊԵՏԿԵՐՔՔ 103բ։ ԵՐԿԱԳԻՐՔՔ
կարմիր։ ԼՈՒՍԱՆԱԳԱՐԱՆՔՔ կամալ, կարմիր, զգալի
եւ կապուտ գարգաթկաթնք եւ այլ ձեւք։ ՍԵՐԱՆԱ-
ՏԱՆՔՔ սեւ երկաթագրիք։ ՄԱԳԱՆԱԳԱՆՔՔ ՊԵՏԱՆԱՆՔՔ
մէկտալմ յերբ սկզբից եւ վերջից, իւր երկաթագրք-

րով։ Ա կողմին ձաւընտիրից, իսկ Բ կողմին (երկ-
րորդից քաղկացած) Ե գարի Հսոց պատմութեամ
մասին, Պերագի քոթ։ ԿԱՏԱՐՔՔ կաշեպատ տախտակ։
ԳԻՐԻՋՔՔ Սարգիս ԳԻՐԱԹԵՐԱՆՔՔ մօտաւորապէս ԺԱ-
ԺԲ գարու։ ՍՏԱՆՈՂՔՔ առաջին։ Եւ իսկ ԳԻՐԱԹԵՐԱՆՔՔ
երկրորդ՝ խոցող Ամբ։ ԳԱՏԱՐԱՆՔՔ 2ա, 406բ։

ԵՆԱՌՔՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը միշտ է պահ-
ուած։ Ինչպէս յայտնուած է յիշատակաբանութեամբ, որա
տաւալին յիշատակաբանի կէտ չկայ, որի պատճառով

էլ զբնութեան վայրը եւ թուականը մնում են անփոփոխ՝ 2014 եւ 4077 յետոյ են աւելացուցիլ:

ԳԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

311ր. Փառք ամենատուրը երբեք զուրկ չէր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյ Սրբոյ, յաւիտեանս ամէն:

Արդ, ի թուականութեան Հայկական տարեկան ՊԿԱ (1412) եղև շինութիւն եւ նորոգութիւն հռչակաւր քաղաքին Կարնուց, ի ձեռն արդարադատ տարոն Փիւ Հիւսիսին: Ջուր եւ յառաջնուն աւերման քաղաքին ի սուրհասի կայր Սուրբ Աւետարանն ի ստորոտ Կլայիս, ի մէջ քարանձաւաց վիճաւորիս, որ եւ իշխանութեանս յայս ոմն ի յայտնեցի եղիտ զսա հնացեալ եւ այլայլեալ եւ եկն երեք զսա, ծախեալ ի վերայ քրիստոսայէր եւ երկրիւս, կրկին հարազատ եղարացն Յովանէսին եւ Ալթունին, զոր եւ սաղայ ըստ աստուածաւոր բարեաց իւրեանց Լուռն զդին եւ ազատեցին ի դերութենէ: Եւ զարձակ Լուռն ծախք եւ ետուն կազմել զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ նախնեաց իւրեանց Մկրտչին եւ մօրն իւրեանց Մարթային: Այս Սուրբ Աւետարանս զնեցի եւ Գալուստ իմ զարնէն 1 զանտուրալէ, յիշատակ Գալստին եւ հօրն իմոյ Կիրակոսին եւ մօրն իմոյ Մարթային եւ զաւակաց իմոց Ջատիկին, Շաղպութին, Շախալարին, Սիմաւոնին եւ որդւոցն Յովանիսին եւ Մկրտչին եւ Ամիրայիկին, Կարապետին, Գրիգորին, Մարտիրոսին, Կիրակոսին, Ամիրզատին, Նորատունկին, Աղարիկին, Ներսէսին եւ իւր մօրն Շիրինտունին եւ հօրեղբորս Փառվանին, Փարդանտին եւ (մէկ անուն զնոյս) եւ Կիրակոսին, որդոցն Անդրիասին եւ Թորոսին, Վարդեանին եւ Աղարին, որդոցն Մարդսին եւ Նարատունկին եւ Ներսէսին եւ Կողակցին Խանտորոն եւ Նիրոյսայիսին եւ Եթարին եւ Տատուրին, Սիմաւոնին, Ղալարին, Կերակէտուրին եւ Աղատմէլիքին եւ մեր զստերացն Ջօհրիկին եւ Հատիկին, Մանուշակին, Շահրիտանին եւ

Լուստիկին, Հէրիքին, Շամալին եւ իւր որդին Պուլախին եւ իւր զուրոյն Թաճուին: Գրեցաւ յիշատակարանս թուականութեանս Հայոց ՋԾԵ (1506), դրի յիշատակ Ատաքել Երիցուն եւ իւր ազգականացն, ով որ կարգացէ մի ողորմի ասացէք յիշատակ զնորդին եւ Աստուած զձեզ յիշէ ի միւսանյամ զայստեան, ամէն: Հայր մեր:

403. ի ծագման բանին...

404ա. Արդ, որովհետեւ զայս ամենայն իմացեալ եղև Խաչիկ քահանայ եւ ծնողքն իւր Շահ Կատական իւրեանի եւ աստուածաւոր եւ ամուսինն իւր Սիրամարդ, մեծ հաւատով եւ յուսով... ետուն զրել... (մագրաւնիք)...

405ր. Ջնաչիկ քահանայ եւ զհոգեւոր հայրն իւր Շահն եւ զպատուական մայրն զՍիրամարդ... եւ զՍարգիս անարհեստ զրիչ քահանա սուտանուն... եւ զհոգեւոր եղբայրս իմ զՍարգիս քահանայ անուանակից իմ եւ զծնողսն իւր, որ ըստում աշխատ... (մագրաւնիք պալատում է):

406ա. Ջվերջին ստացաւ Սուրբ Աւետարանս խաչայ Ամիրն եւ հայրն իւր Էդգարն եւ մայրն իւր Սլիմն եւ կողակիցն իւր Բաղամն եւ որդիքն իւր Վէլիշանն եւ հանգուցեալ ի Բրիտանոս Էդգարն եւ զուստն իւր Բէկունն եւ թոռն իւր Բարամն, Նաւումն, Աղաղարն յիշեցէք ի բարի Վէլիշանն եւ կողակիցն իւր Գուրիարին, ամէն:

3ա. (Կիսախորանի մէջ, կարմիր քանաւով) Յաշխարհ եկեալ լուսոյն, լոյս աշխարհի, աննուալ ի նմանէ մեզ ծագեալ, ճառագայթ իմ աստից, եւ գեռ մշտահոս Սուրբ Աւետարանս Սաթէոսի, որում ցանկացող եղեալ Խաչիկ քահանա:

311ա. Ջստացող Սուրբ Աւետարանս եւ զյորիս անմոռաց յիշման արժանի արարէք աղաչեմ:

406բ. Եւ Ջիւ Տէր Ստեփանոսի Թոռն Տէր Ատաքելի որդի Տէր Յակոբ զրեցի զիրս թիւն ՌձԺԸ (1669) յովարի եւ փոքր թիւն ՂԳ Արամ ԻԱ օրն թաթախ Ջորահնաց հինդարաթն:

160

ԱԿՆՏԱՐԱՆ

[Ս. Ամեմափրկիչ 381 (2)]

ԺԱ Կար

ԲՆԻՐԹ՝ 305: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԲՆԻՐԹ՝ 20 X 20: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻԱՑ, 23 X 0,5: ՏՈՂԹ՝ 10: ՆԻՒԹ՝ քուղթ: ԳԻՐ՝ քուղթ-գիր, խոշոր, շատ մամ փեղճ երկաթագրիմ: ՃԱԿԱՆ՝ ՏԱՐԱՐԻ՝ 9ա, 94ա, 147ա, 237ա: ԲԱՆԱԹ՝ շագամակազմ, որոշ սկզբնատուր կտրվի: ԽՈՐԱՆ՝ 3ա, 3բ, 4ա, 4բ, 5ա, 5բ, 6ա, 6բ, 7ա, 7բ, 8ա, 8բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ՝ բառական կտ: ՍԱՐԱՆԱՑԱՆ՝ առատամիջերի սկզբում կենդանակերպ, մնացածը մեծ երկարագիր: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, սեղմած խոշորով եւ գունագործում, Ա կողմ գամապատ, Յերսից կամայ եւ շերտաւոր զանաւազ: ԳՐԻՉ՝ Ազարիա: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԻՆ՝ ամպտ: ՓԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԻՆ՝ երեւի ժԱ ցար: ԳԱՏԱՐ՝ 1, 2, 303բ—305բ:

ՆԱՅՈՒԹԻՆ.— Զեաղերը լաւ չէ պահուած, խոնաւութիւնք վնասուած: Սկզբի թւերն էլ խոնաւ են: 3ա տակադրանքայ տախտակ է՝ խորանով: 3բ-ի խորանի մէջ բաւորաբով գրուած է՝ «Արդ, այս է ի ներքոյ կարեւոր կանոնաց...»: Սա ներքեւում, նոյն դրէ կողմից, որ թանգով աւ զբով տարրեր է Աւետարանի եւ միւս խորաններէ զբերից, գրուած է. «Եւ ոչ... զԱղբորայ յիշեցէի Տէր Յիսուս, ի գալուածն զմեզ յիշէ, ամէն: 4ա եւսերի թուիցն է: 5ա—8բ աւետարանացոյ տախտակներն են խորաններէ ապի, աղիտակման: 9ա—83բ՝ Մատթիւ, 94ա—146բ՝ Մարկոս, 147ա—230բ՝ Լուկաս, 237ա—301բ՝ Յովհաննէս: Աւետարանները շուեն նախադրութիւն եւ ցանկ: 301-ը բաւորաբով տակադրել է նորոգողը: Մնացած թերթերը գրուած են նախկին գրի ձեւով: Հին յիշատակաւոր ընկած է Այտակոտով բերուածը գրել է նորոգողը բաւորաբով: Որոշ գլուխները հին գանելա մազով թերթերն կարուած են մետաքս գունաւոր թերթի:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆԻ

301բ. (Բաւորաբով) Դարձեալ յիշեցէի ի մաքրափայլ յաղթման ձեռն զպարոն Աւետիքն եւ զհայրն իւր զԹեոդան, զմայրն իւր զՄէրիկն եւ զհենակիցն իւր զԴաւիթը, զԵրայրն իւր զՆիկողոսն եւ զորդիսն իւր զՄիլեոնմն եւ զԿարաբէյն եւ Աստուած ողորմի առաջէք:

Դարձեալ յիշեցէի զԱւետիքն, որ զայս Սուրբ Աւետարանն ի գրուի կայր, վեց հազարի սա ջերմեանդ սիրով աղատեաց: Եթէ ոչ հանդիպի սմա կարգալով կամ աւերինակե-

լով, Աստուած ողորմի առաջէք զսարանց հին եւ նոր նեղեցելոյ հողոյն, ամէն: Հայր:

Դարձեալ յիշեցէի զԱւետիքն եւ զԿարաբէյն:

Փառք ամենայսուրբ երրորդութեանն, Հօր եւ (Որդոյն եւ) Հոգոյն Սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս:

Արդ, եւ Յակովբ էրէց Զուղայեցի, կաղմեցի զՍուրբ Աւետարանն ի շահանատ քաղաքն Ասպանն, ընդ հովանեան Սուրբ Ամենափրկչին, արքեպիսկոպոսոսթին Տէր Մեսրոբին: Ապա զայսմ աշխատեցայ ի վերայ սորայ եւ ջանք ջանիք նորոգեցի զայս եւ անկեալ կար ի վաղուց մաման(ակ)աց եւ էր թվին սորայ էժ (700) ամ աւելի եւ ոչ պակաս եւ երծած էր թուղթն, չձեռնեցաք ի մէջն, որ է զօրաւոր եւ սքանչելոց զործ եւ տեսաք եւ յեցաք զսորա հրաշքն եւ սքանչելիքն: ացին թէ ճանապարհ որ դի բէռնվառվերա տէր զնացէլ թէ անցուցէ անհատ եղեր, րա—գեր թէ Աւետարանն քրտնած (է) ի մէջն: Ապա ստաք, կաղմեցաք զսա ի խնդրոյ Տէր Յուսիկին, ի վայելք անմին իւրոյ եւ յիշատակ իւրն եւ ծնողացն, ի թվին Հայոց ՌէԱ (1622) ի յաւմ ամի Եւս Ապանն զնաց ի Դանդայեարն եւ վերջը Աստուած դիտէ:

Երեւոյթի ի մաքրափայլ յաղթման ձեռն զիս եւ զծնողսն իմ եւ ի բերանով Աստուած ողորմի առաջէք եւ յիշողք պարտան լինիք տեսուն Գրիստոսի եւ փառք առնուք ի յԱստուծոյ ի սատ եւ ի հանդերձելումն, ամէն: Հայր մեր:

302բ. Արդ, եւ Ստեփաննոս էրէցս Զուղայեցի տվի զայս Սուրբ Աւետարանն Տէր Յուսիկ քահանայն, ոչ թէ վասն զնոյ կամ զբաւոյ, այլ յիշատակ հոգոյ իմոյ Ստեփաննոսին եւ ծնողացն Տէր Մարտիրոսին, Թանակին եւ որ ի վերայ Սուրբ Աւետարանին երախտիք ունին, զի Սուրբ Աւետարանն այս թուեալ ի յանապատն Զուղայու, ի պահեստի, յետ թՃ ամի յայտնեաց մեղ թէ զի արդ կայ ապաւանով լինիս եւ մեք զտեղին ծանուցաք զտեղին նշանաւ վաճառականաց եւ բերեալ եղեւ Ասպանն եւ յանձնեցաք ի Յուսիկ քահանայն, զի որք կարգան եւ յիշատակն զմեզ եւ յիշողք պարտան լինին երանական մայրին, որ ամէ. Եկայք աւեր-

Նեալիք Հօր խմյո ժոտանդեցէք պատրաստեալ
ձեղ դարձայութիւն, ամէն: Հայր մեր որ:

ՀԱՅԿԱՆ ԴԱՐՔԻՆԱԼ ԴԻԿԵԳԷ ԴՊԱՐՈՐՆ ԱԼԻՄԻՆԻԿԱՆ, ԿՂԱՅՐՆ ԻՐ ԴՅՆԵԳԱՆՆ, ԿՂԱՅՐՆ ԻՐ ԿՂԷՐԻՆԻԿԱՆ, ԿԼԵԿԿՐԱՅՐՆ ԳԵՆԻԿՈԼՈԳԻԿԱՆ ԵՎ ԴՊՐՈԼՈԳԻԿԱՆ ԿԼԻՆԻԿԱՆ ԵՎ ԳԴԱՐՔԱՅԻՆ ԵՆ ՀԱՅԿՈՒՇԵՆԱԿ ԿՈՍՏԱՆԲՈՒԼԻ ԿՍՄԱՐԻՆԻ ԵՆ ԱՍՏՈՒԱԾ ՊՊՐՈԹԻՄՈՍԱԿԷ ԻՐԵՆԱՅԷ ՀՐԻՆ ԵՆ ՆՈՐ ՆՆԴԵՆԵՆԱԿ

Դարձեալ յիշեցէ՛մ զՏէր Յուսէփի որդի
Տէր Սարգիսն եւ զորդիքն իւր զԿաշիկն եւ
Հանդուցեալ որդիքն զՊետրոսն, Սիմոն եւ
զՊողոսն եւ կողակիցն Տէրսունն եւ զստերն
կանիկն եւ Գողաշն եւ որք յիշէ՛ց զնոսայ յի-
շեալ յիցիք ի Քրիստոսէ :

Դարձեալ յիշեցէք Առիկին եւ իւր կողմէից Փորսանն եւ յԱնային եւ մեր խորս Գուլրստանն, Մանուկէն եւ որք յիշէք զնայ յիշեալ յիցիք ի Քրիստոսէ:

161

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 57, գգ. 18)

ቅዱ—ቅዱ ኅወደ

ԹԻՐԹՐՔԻ 301: ՄՆԵՆԻԹԻՆ ԹԻՐԹՐՔԻ 30.4 X 21.3: ՍԻՆԻՆԻՆ ԵՆ ՄԵՆԻԹԻՐԻՆԻ ԳՐՈՒՆԵՄ ՄԱՍԻՔԻ ՄԻՍԻՆԻՆ, 24 X 16.2: ՏՈՂԻՔԻ 21: ՆԻԹԻՔԻ 94, 83, 151, 152 (Ռ ԵՐԵՄԻԱ թուրք փակցուած), 238, 239 (Ռ ԵՐԵՄԻԱ թուրք փակցուած) մազադաթ, մնացածը փափակ հաստ թուրք: ԳԻՐԻ՝ թուրքերի խաչեր: ԹԱՆԻՄԻՔԻ փուկ, մանաւանդեմ ու պղզեմանդեղը սոսկերի: ԶԱՄԻՂԻՄԵՆՔԻ՝ ռուկզոծ, ապստիկաբազոր, չափազանց հարուստ: ՊԼԱՏԻՆՔԻ՝ Ծ4 հատից աւելի. բացի աւետարանախօսիքի բազմապիւծ եւ ռուկզոծ պատկերներից, միւսը չի բերուի մ.ս, մանաւաղ Մարտեոսի Աւետարանով 15 X 4.5 մեծութեամբ. երբեմն եւ մեծ պատկերներ կան Յիսուսի ինքնապատճառութիւններից: ԽՈՐԴԱՐՔԻ՝ 2թ. 3թ. 4թ. 5թ. 6թ. 7թ. 8թ. 9թ. 10թ, 11թ, 12թ, 13թ: ԿԻՒՍԻՄԻՔԻ՝ 15թ, 95թ, 152թ եւ 239թ: ԿԱՆԱՍՏԱՆ՝ ԶԱՐԴԻ՝ 25թ (աւետարան), 47թ, 48թ, 54թ, 53թ, 56թ, 58թ, 70թ, 71թ, 73թ, 74թ, 77թ, 83թ, 240թ: ԼԻՈՒՍԻՄ՝ 89թ, 90թ՝ ռուկզոծ եւ զուճաւոր զգրաւածիկեր: ԿԱՅՐԻ՝ լյաշպատ տախտակ հարթ երեսով, մերսից ծաղկաւոր թաթմա: ԳՐԻՃԻ՝ Գրիգոր: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՂԻԹԵԱՆ՝ ԺԻժԺԳ դար: ՏԵԼԻՔԻ ԳՐՈՂԻԹԵԱՆ՝ անլայտ: ԱՍՏԱՆ՝ ՈՂԴ՝ Կոստանդինոսի տէր Նոպիտարան՝ 7թ, 8թ, 9թ, 10թ, 11թ, 12թ, 13թ, 14թ, 80թ, 97թ, 98թ, 99թ, 130, 151թ, 235թ, 301:

[illegible]

պիտ Երևանէ և, ձեռագիրք Նշանաւոր իշխանական տան ստիպանաթիւն և հզէ (սեւ) 3րդ եւ 13ա-ի խառնակարաններ: Աւետարաններ սկզբում 2ր, 12ա (նստիկ թուղթը), 4ր, 5ր, 6ր, 7ա, 8ա, 9ա, 10ա, 11ա աւետարաններ Նշանաւոր բառերի աղեւտանի բն: 15ա—08 Մատթան 4, 98ս—148ր՝ Մարգար զմարտեղ Յիսուս յաւեթ: անդ, 152ա—287ա՝ Ղուկասը եւ 289ա—300ր՝ Յովնաններ, Աւետարանի չունեն խախտութիւն եւ ցանկ: Իւրարաններ Աւետարանի սկզբում և զայ աւետարանի պատկերը: Ինչպիսի երևում է, կայանի տեղը թողուն, որ յետոյ պատկեր Նկարեն, Ձեռագիրք ալիք ընկնողներին և, Գլխաւոր յիշատակարանը պատկաւ և յերկին:

ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

96ա. (Բնութագրով) Ես պարոն Սմայատու
առի զկեանսաբեր Աւետարանս իշատակ ինձի
և և ծնաւդաց իմոց զհայրն իմ Ստեփանոսս,
զսպայն իմ Սմայատ, զմեծ պայն ինանիկ:

Արդ, աղաչեմ դամենեակահ կամ կար-
դալով կամ աբխնակելով յիշենք զիշա-
տակեալս ի լի եւ առաւ սրտէ ի Քրիստոս եւ
դիւստուած դէպ յիշէն ի Թմին Ջի (1471) :

(Ներքեւում անվարժ հոտրգրով գրուած է) ԿԼԽԱՅԵՐԻ ԿՈՒ ՄԱՍ ՊՈՏՈՂՆՈՒԹԻԱՆ ՄԱՀԱՅՄԱՌՈՒ ՌՈՒԿԱՅԻՆ :

(Նշյն միտքն ունեն մաեւ 149ր-ի եւ 237ր-ի յիշատակարանները) :

236ա. Թիվն ՌՃԾԶ (1707) փետրվարի Ժ փառքը թիվն ՂԱ Ովգան Իէ, օրն երկու-
շարթի պրեցի. Տէր Յակոբ:

լՀետեւեալ երկու յիշատակարանները (3բ եւ 13ա) մեծ հետաքրքրութիւն են զարթեցնում իբրեւ մայկիմ տաացոյի (կարելի է եւ գրչի տե՛ս 13ա) յիշատակարաններ: Սրանք երկուսն էլ գրուած են խաբաների մէջ. մեծ երկաթագրի մեռն ամբողջովին ոսկեգօծ տառերով: Իւրաքանչիւր յիշատակարանը բաղկացած է 8 տաղից):

ա. 3բ.

Աստուածայծիմ մայր Քրիստոսն,
Որ բարեխաւս եւ աշխարհի,
Բարեխաւսեաց առ քո Որդի,
Վասն անառակ մեղաւորի,

Որ հաստընդին անուն կոչի.
Որ էմ ես տէր մեծ դպելի,
Կապիտաւայ անուն կոչի.
Ձմեռս բոցցէ, զոր մեղացի:

բ. 13ա.

Եւ չտայ փորձել սատաւայի,
Տայ կենի՞ որդեցն որ այժմ ունի՞
Հեքում, Լեւոմ, Հալկում եւ Գրիգորի:
Ջակիտարանս որ գրեցի,
Ի վայելիլ դայ իմ՞ յիմի,
Եւ իմ որդեցն, զոր դրեցի.
Դայ է ծախաւք եւ երաշարի.
Որ սայ քմաւ իսկի չիմի:

162

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

(Ս. Ամենափրկիչ 34, գգ. 17)

ԺԳ Դար

ԹԻՐԹՔ՝ 304: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 25.4 X 17.0: ՍԻՆԱԿԱ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ երկսիւծ, 10 X 6.1: ՏՈՂՔ՝ միմչեւ 129՝ 44-ակամ տող. 130-ից միմչեւ վերջը՝ 34 եւ 35 տող: ՆՆԻԹ՝ բուրբ, միմչեւ 120 բարակ, յետոյ հաստ եւ դեղնաւուն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր, միմչեւ 120 ամբո եւ սիրում, 130-ից միմչեւ վերջը միջակ մեծութեամբ: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ եարուստ ոսկեգօծուած: ՊԱՏԿԱՆՐ՝ անտարա- միջմերիմը, մարգարեմերիմը եւ Յորիմը 2ա, 8ա (էջի ճակատիմ), 19ա, 30բ, 48բ, 73բ, 180բ, 190բ, 228բ, 231ա, 292բ, 338բ, 357բ: ԶԱՎԱՏԱՐԱՆՔ՝ 19բ, 31ա, 47ա, 74բ, 107ա, 122ա, 131ա, 149ա, 181ա, 231բ, 233ա, 339ա, 358, 389բ: ԼՈՒՍՆԵՐԱՎԱՆՔ՝ շատ մանր սովորական ճկարներ: ՍԱՀԲՆԱՍԻ՝ ոսկեգօծ: ԹԱՆԱԿ՝ տեւ, ցլխատառերի մեծ մասը եւ վերնագրերն ու սկզբնատողները կարմիր քամաճով: ՄԱՎԱՐԱՆԹԱՍՈ ՊԱՆԱՎԱՆՔ՝ միջիմ երկաթագրով, Անտարամից. սկզբում եւ վերջում մէկական Խեք: ԿԱՐԱՍ՝ կոշեղատ տախակի, երկու երես- Սերիմ էլ սեղմելով դուրս քե- րած խաչեր եւ այլ ձեւեր. մերսի կռգմերում զանազան ձեւերով մետաքս կտոր: Ա երեսի խաչի 4 ամկիւններում գրուած է

ԵՅ	ՈՉ
ՂԱ	Ա՝

ԳՐԻԶ՝ Նոր կտակարանի գրչիմ է Յովնանմէտ քահա- նայ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ ԺԳ Զար: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ անայտ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Յակոբքոս: ԴԱՏԱՆՔ՝ 2ա, 30ա, 129ա-ի Ռ սինակի կէտից միմչեւ

130ա, 148բ-ի Ռ սինակը. 170բ-ի Ռ սինակի կէտը, 228ա, 251ա, 292ա, 338բ-ի Ա սինակի կէտից միմչեւ Ռ սինակի կէտը, 337ա:

ԵՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ջեռագիրը բաւական վատն- գուած է խոնաւութիւնից, Թեքմէր պակաս են եւ ունենց կազմից պոկուած, նաեւ պատուած, ինչպէս, որինակ, 227-ի եւ 230-ի միջեւ պակասուած են. 170-ը Սաղմոսի մէջ յետոյ է աւելցուած: Աւելի վատն- գուած է Հին Կտակարանի մասը: Պատուած են, որինակ, 50, 81—86, 122—132, 147, 178—180, 188—215, 228—387: Ջեռագիրը կարելի է բաժանել երկու մասի՝ Նոր Կտակարան (1—129) եւ Հին Կտակարան (130-ից մինչեւ վերջը): Ներկուսի յիշատակարաններն էլ պակաս են: Սրանց տառը զատ զատ զգրքը են եղել, ինչպէս երեւում է տետրերի ճամբարներից: Ամբողջ Նոր Կտակարանի գրչիւն է Յովնանմէտը, իսկ Հին Կտակարանի գրչիւր յայտնի չէ: Նոր Կտակարանը աւելի զեղեցիկ է գրուած: Յամենայն դէպս սա բա- ւական հետաքրքրական ձեռագիր է: Ջեռագիրը վեր- չից պակաս է: Մտերուսի Անտարանի վերջը կայ գե- րուցեալ Յիսուս յառաւուսուն: 2բ-ի, 30բ-ի, 180բ-ի, 231ա-ի, 292բ-ի եւ 297բ-ի պատկերները լբիւն էլնով են, իսկ միւսները չափող էջի վրայ, անկիւններում: Նկարներից մի երկուսի երեսին փակցուած է մետաքս կտոր:

ԲՈՎԱՆԱԿԱՌԻԹԻՒՆ

3—129ա. Ամբողջ Նոր Կտակարանը, զայնիմէ չորս Անտարանները, Յայտնու-

քիւն Յովհաննու, Հանգիստ Յովհաննու, Գործք Լաւաքիոց եւ Առաքելայնքի բոլոր քղբերը: Բոլոր գրքերն ունեն Յայտարարութիւններ եւ բովանդակութեան ցանկեր:

131—1393. Հին կտակարան, որ պարունակում է Յարայ գիրքը, Սաղմոսները, Առակները, Ժողովուրդը, Ներգ երգերը, Սոդոմոնի իմաստութիւնը, մեծ եւ փոքր բոլոր Մարգարէները, Նախադրութիւնն եւ գլուխք Առակացն, Նախադրութիւնն եւ գլուխք Ժողովուրդին, Յառաջարան Ներգայ երգերն, Յառաջարան Սիրեցէ՛ք գարդարութիւն, Գլուխք իմաստութեան Սոդոմոնի եւ (համեմատութիւն) Վառական վարդապետին (Ներկին՝ եկեղեցի, Արեգակն՝ Գրիտոս):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

3ա. (Մեղնեան պատկերի տակ, կարմիր քառաձող) *Չեպար միայնակեց չանդերձ ձիւղալանն եւ ամենայն տոհմիւք յիշել աղաչեմ ապաթս մար:*

3բ. *Կատարեցաւ ցանկ տառեկական*

մատենիս ի փառս Քրիստոսի ձեռամբ յովհաննէր գրէի Յովհաննէս քանանայի, յաւրիսեալ եւ կաղմեալ Նիթաղի:

129ա. *Չեպար յիշել աղաչեմ եւ դիւրսն ամենայն:*

(Կարմիր քառաձող) *Յիշեցէք ի Քրիստոս զիմոնայ խաթունին եւ դիւր որդիքն ամենայն եւ զայլ աղականքն մեր յիշել Տէր եւ Աստուած յիշողացող եւ յիշեցեցողս որդրմեացի աւուրն դատաստանին, ամէն: Հայր մեր սր յերկինս:*

(Նոյն քերթի մերժեալ գրուած են հետեւեալ տառերը) *ն, ո, ս, ր, յ, ը, վ (ՎՅՈՎԱՆԷՍ):*

130բ. *Չտաղցող սուրբ տառիս զմիայնակեացն Յակովբոս, զխաչակաւն եւ զբազմաշարչարն եւ զանբարչարն, զղերարչանցեալն եւ զմարմնականաւքս ի մարմնի զարմիւք, ծնողաւք եւ բնաւին աղականաւք, յիշեմոր յիշելով յիշեցիւք ի Տէր Քրիստոս, միշտ եւ յաւէտ, զհերսէս եւ զթամթայն եւ զկրթաւամ եղբայր, նաեւ զիս՝ իմովն եւ զուրք ձերովն, ամէն, եղիցի:*

(Մի քանի քերթերի վրայ կան վանքի 1654 եւ 1756 թվականների կնիքները):

163

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Աւետարանիչ 49, գգ. 18)

ԺԲ Դար

ԹԵՐԹՐ՝ 181: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՐ՝ 16,4 X 12,3: ՍԻԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն, 12,3 X 3.0: ՏՈՂԳ՝ 14—141՝ 25—ակամ, 142—170՝ 26, 27 եւ 28—ակամ: ՆԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր, 14—141 երկ գրչի գրած, զեղմաւում քղբի վրայ, 142—170՝ սղիտակ քղբի վրայ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 14ա, իսկ միւս աւետարաններին սկզբներում՝ մակտաղարդեր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ՝ 83ա, 81ա, 136ա եւ այլ տեղեր: ՍԿՔՐԱՆՑԱՆ՝ փամբ գարդաղեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, դժգոնելով զարմաց քաղ սրմազայն: զլատառններն ու վերնագրերը կարմիր քանաձող: ՄԱԳՂԱԹԵՆԱՑ պահպանակ՝ 1—2, միջին երկաթագրով, երեւի ազդք: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, լաւ կազմած, մերսին չիթ՝ Ա երեսին անգամ խաչ. վերջը ձեւեր, վրան եզրի եմ գարդեր, որոմէ պոկուել են: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ 14—141 երեւի ԺԲ դարի գրած, մշացածը մերագոյն ժամանակի: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ: ԴԱՏԱՐ՝

3ա, 7ա, 12բ, 13բ, 138ա-ի Ա սիւնակի կտր, 100ա-ի Բ սիւնակը, 180ա-ի Բ սիւնակը եւ 181:

ՄԱՆՈՒԹԻՆԻՆ.— Նորոգելուց յետոյ ձեռագրի վիճակը լաւացել է. 3բ-Յր աւետարանների ցանկեր եւ Նախադրութիւններ են: 7բ—12 եւսերի թուղթը եւ Համարաբարանների աղիւսակները, 14ա—82բ Մատթէան է, 83ա—40ր՝ Մարկոսը Վերադարձ Յիսուս յաւելումով, 81ա—136ա՝ Լուկասը եւ 136ա—180ա՝ Յովհաննէսը, Վերջը կեղծ յանգւելոյց յաւելումով: 8բ-ի զլիթի կայ մի զեղէցիկ կնիք՝ ԵՔ(րիտոսի) Մ(ատոյ) ԳՆՈՐԳ ՎԱՐԴԱՊԵՏ: Դիւտար յիշատակաբանը չկայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

62բ. (Բարակ նորոգրով վերջից 8 տող զիտմամբ ջնջուած):

ՅԻՆԱՄԱՆ Է Սուրբ Աւետարան Դայալ

էլավորն եւ զծնողաց նորին Տիրատուրին, Փիանդէ եւ զդիպակիցն իւր Հռիփսիմէ եւ որդոցն իւրոյ Պտուժին եւ Թումիկին եւ դստերն իւրոյ Փաթանին, Լեյէ, Սողովմէ եւ ամենայն մերձաւորաց եւ ազգականաց նորին, յիւնցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, փոխարէն նորին Աստուած մեղ ողորմեսցի ի միւսանգամ դալրստեան իւրոյ, ամէն: Հայր մեր, Թլին ՌձԱ (1652), Սուրբ Յակոբին պաւնոց զրեցաւ:

Սոյն բովանդակութիւնն ունի 170ր-ի հոթսուցեան յիշատակարանը, որի վերջին

մասը ղրտմամբ ջնկել են՝ Խանաբոյ կեղտոտելով: Թերթը պոկուած է տեղից:

13ա. (Բոլորգլուով) Գրիգոր Հրեցոյ է նոր կտակարանքս: Աստուած ողորմի իւրեանս պարզեւորին չուլուն, ամէն:

3ա. (Շղագրով) Մտոսոյ Գկորդ. Տէր Յովսէփեան, Թին 1828, Ղամար 17:

213

ԺԶ, Մ. Լպս. (16-րդ դար, Մեսրոպ Եպիսկոպոս):

(Մի քանի տեղ կալ վամֆի 1654 քուսկամի կլոր կապլոյս կմիք):

164

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 100, գգ. 19)

ՀՈՐԳՈՄ ԳԻԻԼ

ժԳ Դար

Թերթ՝ 130: Մեծնիթիւն Թերթի՝ 24 X 10: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկուսն. 17 X 5: ՏՈՂԻ՝ 10: Նիիթ՝ րուզբ: Գոր՝ բուրգեր խոշոր: ՍԿՔՆԱՏԱՍԻ՝ կարմիր քամաճով երկաթագրի ճեւով: ԹԱՆԱՔ՝ օն, գլխազրեղ (ոչ քաղբ) եւ սկզբնատող-վերնագրերը՝ կարմիր: ԿԱՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ճերտից շերտաւոր զուճաւոր մետաքս-ճմաճ կտոր: ԳՐԻԶ՝ Թումայ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ամենայն հաւանականութեամբ ժԳ դար: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Հորցոմ գիւղ: ՍՏԱՑՈՂ՝ Ստեփանոս միպմակեաց: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1. 2ր, 138. 139:

ՄԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը վտանգուած է. սկիզբն ու վերջն չկան: 80 եւ 121 կապից պոկուել են, 1-ի, 2-ի եւ 138-ի վրայ կան նորագոյն ժամանակի գրութիւններ: Զեռագրի քով անդակուաքիւմն է՝ Յաւ-Մի Գործք Առաքելոց, 80ա—80ա Յառաջորած Ե. Թանկուց թղթոց կաթուղիկից՝ զի փոքունս փոքուրք ինչ յանդգնելոց չէ առանց կտակածանաց սկսուածքով, 90ա—135ր կաթուղիկայց եւթը թղթէր: Ամրոյզ ճեռագիրը բաժանուած է ընթերցուածներէ՝ իրեն ճաշոց դիրք եւ ամէն ընթերցուած ունի իր սկզբի Սաղմոսը: Գործք Առաքելոցի սկիզբը լկայսկուած է Ա զլիւն 8 չաճարից: Պակաս է նաեւ գլխաւոր յիշատակարանի սկիզբը, որը գրուած է բնագրից աւերել, միայն մենուխամբ բուրգերով:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

30ր. Տէր Յիսուս սրբի Աստուծոյ, ի քո միւսանգամ դալստանել ողորմեան Ստեփան-

1 Մեսրոպ Եպիսկոպոսը գրել է՝ ձեռն. դարաւ:

նոս միակեցի ստացուի սուրբ տառիս, որ ետ զրել զսա յիշատակ Հոգոյ իւրոյ, ի դուռն Սուրբ Ստեփաննոս Նախավկայոս: Տէր Աստուած ողորմեսցի կարողացողացն եւ լսուլացն, ամէն, եւ ինձ մեղուցեւորցս զծագրողի սորայ, Տէր Յիսուս, ողորմես, ամէն, ամէն:

(Նայմ միտքն ունեն 88ր-ի եւ 110-ի յիշատակարանները):

137ա. (Սկիզբը ընկած)... բաժին ընդ Յուդայի մատնին եւ ընդ իսաւանուացն առցէ, այլ կացցէ հաստատ ի սուրբ յեկեղեցուցն, յիշատակ Հոգոյ մերոց, Իսայց եւ տկարս եւ անարժան մեղուցեւոր ծառայս Աստուծոյ Թումայ, ողորմանաւք աղաչեմ զձեզ:

Ով մանկունք նոր Սիովնի, Ընտրեալք ի դաս Բեռնամայի, Յիշելու արարե՛ք ամա արժանի, Յարժանաւոր յաղաքս ձեր ամառուանալի,

Եւ Աստուած զձեզ ընդունի Յարձայութեանն իւր հալոյնի, Ուր աղակողմեանքն են ի կարգի, Ամեն, ամեն:

Տէր Յիսուս ողորմեսցի կարողացողացն եւ լսուլացն եւ այնոցի, որ զմեղ յիշեցեն յաղաւթան: Տէր Աստուած ողորմեսցի Ստեփաննոս միակեցի, ստացուի սորայ եւ աշխատողի սորայ, ամէն, ամէն:

Տէր Եփրատ, ողորմեա ի քո միասնեամբ
դարտեանդ ընտրեալ քահանայի Յովանիսի
և Հարկիւոր մար ժերո Սնայի եւ զՀոգի
նոցա զստեա յարգարութեան քում Հայրենի,
ամէն, ամէն, զի բազում խնամա եւ պէտո
մեղ արարին եւ զորդիս իւրեանց ընկալան:
Տէր Աստուած ողորմեայի կարգացողոցն եւ
յարաչացն, ամէն, ամէն: Գրեցաւ ապ ի դեղս
Հարգմ, ընդ Հովանեա Սուրբ Աստուա-
ծածնի:

137ր. Ով դառք լուսկիւնայ, մանկունք
սուրբ եկեղեցի, սիրեցք բռնից դրոց եւ
սպասուորք նորին Սիւնի, յարժամ Հանդի-
սիք յայտ ատուիցս Գարծոց Աստեղւոյ եւ

աւգորք ի սմոնէ կամ կարգալով կամ աւ-
րինակելով, յիշեսջիք ի մաքրափայլ աղաթս
մեր դոցա Հայդարն եւ զկենակիցն զՍառա
խաթունն եւ զորդիքն իւր զՓաւստաշահն եւ
զԽոթիլուշահն եւ զԵրեմի որդին զՎարդան-
շահն սարկաւաղ որ յայտ ամի Հանգեաւ ի
Քրիստոս ադա Հասակաւ եւ խոր խոցեաց
զմնողան իւր դմայն Թողթանի եւ զփորքը
եղբայրն Յաղուշահ եւ դամենայն արեան
մերձաւորան իւր, եւ որ առատն է ի տուրս
բարեաց, միոյն Հազար փոխարէն տացէ
ստատ կամաց իւրոց եւ յիշողացու եւ յիշե-
լոցս առ Հասարակ ողորմեացի Քրիստոս
Աստուած ի Հանդերձեալն դատաստանին եւ
նմա փառք յախոեանն, ամէն:

165

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս՝ Ամենափրկիչ 32, գգ՝ 17)

ԺԳ—ԺԴ Դար

ԻՆՐԻՒՐ՝ 201: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԻՆՐԻՒՐ՝ 31 X 21:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն,
23 X 10: ՏՈՂՔ՝ 17: ՆԻՒԻՐ՝ դեղմաւում հաստ քուղք:
ԳԻՐ՝ քոյրքցիւր շատ խոշոր: ԶԱՐԱՐԱՆՔ՝ խիստ
պարզ եւ ամենայն: ՊԱՏԿԻՐ՝ 1ք աւետում, 2ա մո-
գեթի երկրպագութիւնը, 3ք մկրտութիւնը, 3ա ըմբա-
յումն ի տաճարն, 3բ Ծառագործար, 4ա Ղազարու յա-
րութիւնը, 4բ յարութիւնից յետոյ կամեց երեւալը:
5ա Մատթէոս աւետարանիչը կիսախորանի մէջ, 87ա
Մարկոս աւետարանիչը կիսախորանի մէջ, 138ա Ղու-
կա, 224ա Յովհաննէս: ԽՈՐԱՆ՝ 5ա, 87ա, 138ա,
228ա: ԼՈՒՍԱՆԺԱԶԱՐԴ՝ բաւական քուղով, միայն
պարզ, անպառնջ եւ հասարակ գլխերով: ՍԿԶՐԱՆ-
ՏԱՐ՝ կարմիր քամաճով հասարակ գլխատառեր: ԹԱՆ-
ՆԱՐ՝ սիւ: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Ա եւ Բ երես-
ների վրայ խալ եւ այլ սեղմած ձեւեր, ճեքից կար-
միր կտոր: ԳՐԻՉ՝ Սարկաւազ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԳ—ԺԴ դար:
ՄԱԳՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏԿԱՆԱԿ՝ սկզբում ունեցիլ է խո-
շոր եւ ինձ երկաթագրով, որ պատուանի եւ զգա-
ցուել է: ԴԱՏԱՐԱՆ՝ 1ա, 88բ-ի Բ սիւնակից մի մաս,
137բ-ի Բ սիւնակի 3/4-ը, 223ա-ի Ա սիւնակի, 280բ-ի
Բ սիւնակը, 201:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Մասնիկնայ Աւետարանը
բնութիւն է 5ա—88բ, Մարկոսի Աւետարանը՝ 87ա—
137բ, Ղուկասու Աւետարանը՝ 138ա—223ա, Թովանե-
ան Աւետարանը՝ 224ա—280բ: Աւետարանները չսու-
նեն նախադասութիւններ եւ զլիարկարդութեան ցան-
կեր:

կեր: 137բ-ում եւ զլիարկ յիշատակարանում մի ոմն
զմոյցի եւ թուղթը կողող կրեւարի անունները ջնջել
է, գրչի անուան փոխարէն զրել ճիւղիկոր, իսկ Հայ-
րապետի փոխարէն՝ Աստուածատու: Այս կեղծի-
քից աղաւ է մնացել 88բ-ի Լեւիտոզեան յիշատակա-
րանը. թէ՛ Լ. այստեղ էլ կեղծարար Աստուածատուը
հախկին կրեւարի անունից մի երկու տառ ջնջել է:
Դիտար յիշատակարանում զրել թեւան վայրը եւ ժա-
մանակը չկան: Կազմելու ժամանակ լուսանցադարձի
մի մասը կտրուել է:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

86ր. ԶՍարկաւազ զմոյս յիշեցէ եւ
զՀայրապետ (Հ—ճ, Ե—ճ եւ Դ-ի ցածի մատը
յնքում են, յայց կարգացուում է) Հայրա-
պետը կրաւանոր, որ բազում աշխատեց ի
կոկեղ Թղթիս:

137ր.

Ով մանկունք Նոր Սիոնի
Եւ մտամոռք առաքաւսի,
Ով համդիայի այստ գրի,
ՋԳրիգոր զմոռ գրի,

(Տակից կարգացուում է Հայրապետը)
Եւ զԱստուածատուը կրաւանոր
(Տակից կարգացուում է Հայրապետը)
Յիշեցէ ի Քրիստոս եւ յաղաւթս մեր:

223ա. Ով որ հանդիպի Սուրբ Աւետարանիս կարգալով կամ աւրինակելով, ասասցէ արտի մտաւք Տէր Աստուած թող զգրողի սորա զմեզս թողցի եւ իւրն, ամէն:

290ա. Փառք... Որ արժանացոյց զանարժան տկար (290բ) ոչիս ժամանել ի վերջ Սուրբ Աւետարանիս, զոր աւրինակ մեծ խնդութիւն է նաւալարին յորժամ ի նաւաւանգիստն ժամանէ: Նոյնպէս եւ ամենայն յործաւորաց եւ արուեստականաց:

Արդ, աղաչանք մեր այս են առ սուրբ քահանայքդ, յորժամ ընթեռնուք կամ աւրինակէք, մեղաց թողութիւն խնդրեցէք ի նորոգէն, համարէն աշխատելոց ի սմա: Եւս առաւել հանդուցելոց մերոց ի Գրիստոս ուղեւորացն, ամէն:

Երկնայիք եւ Կանայիտան զրիշ (զՍարկա-

ւադ եւ զՀայրապետ) կրանաւոր կարի փութով արիցոյց զմեզ, զորոյ զՀայրութիւն նորա ի վերա մեր Տէր Աստուած պահեցէ մինչեւ ի խորին ծերութիւնն, ամէն:

223բ. (Անվարժ անգրգոյ) Կատարեցաւ Սուրբ Աւետարանս յիշատակ Աւետիս երիցուն եւ դաւակի ուրոց Ստեփանոս, Թաթոսի եւ Կարայպետին եւ ծնողաց ուրոց Լուսեր երեցու եւ կենայից ուրոյ, ամէն:

(Նոյն միտքն մաքի մաքի 137բ-ի յիշատակարանը):

1ա-ի վրայ փակցուած մի փոքր թերթիկ վրայ գրուած է. «Եւս Թաթոս Աւետիս երիցորդիս պարտ եմ Աստուածատուրն Ստեփանոսի որդուն Նոյ (4000) դեկան (Մի-երկու այլ ամուսններ եւ վկայութիւն գրողի, մի մաքը պատուած), Թիւ 22Բ (1333):

166

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքգեհեմ 552 (7)]

ԺԳ—ԺԴ Դար

ԹԵՐԹՔ՝ 321: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 22 X 18: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԻՄ, 17.4 X 3: ՏՈՂՔ՝ 18: ՆԻՒԹ՝ ԽՈՍՏ ԲԱՄԲԱԿԵՆՅԱՐԱՐՔ: ԳԻՐ՝ ԲՈՒՅՈՒՅԻՐ: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ ԳՈՐԶ, ԳԺԳՅԹ ԺԱԳԼԱԳՐԵՐ: ՊԼՏԿԵՐ՝ ԽՈՅԻ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3Ծ, 3ԾԾ, 133ա, 248ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐՔ՝ ԳՈՐԶ, ԳԺԳՅԹ ԳՈՐԶԻ: ՍԿԻՐԱՆՍԱՐ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԿԱՐԱԳՐԵՐ: ՄԱԳԱՂԱԹԵՍ ԳԱԶԱՆԱԿ՝ սկզբից եւ վերջից ԵՐԿԱՐԱԿԱՆ ԲԵՐՔ, մեծ ԵՐԿԱՐԱԳԻՐ ԱՆՍՏՈՐԱԿ: ԿԱԶՄ՝ ԿԾՆԵՅԱՍՏ ԼՈՒՍԱԿ, Ա ԿԵՂՄԻ ՁԵՐՈՅԻ ԿԵՆՈՒՄ ԿՍՏՐ. Բ-ի ՁԵՐՈՅԻ՝ մաղաղաքի ԲԵՐՔ, ԿԵՆՈՒՄ, ՄԱՅԻ ԽՓԱՄԵ ԵՒ ԿԵՂՄԻՐ: ԳԻՐԶ՝ ամալստ: ԶԵՂԻ ԳՐՈՒՄՍ ԹԵՍՆ՝ ամալստ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒՄՍ ԵՐԵՒԻ ԺԳ—ԺԴ ԴԱՐ: ՍՅԱՆՈՂ՝ ամալստ: ԵՈՐԱԳԻՐՔ՝ ԿԾՐՄԻՐ: ԴԱՏԱՐՔ՝ 152բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՆԻՆ.— ԶԵՆՈՒԿԻՐԸ ՎՈՒՄ ԵՎ ԿԱՆՈՒՄ, 3—18 կիտով մկնկրից կերուել են: Բնաբի յիշատակարանը յկայ: Զփաղանց զործածուած է եւ խոնարհիւնից պատուած: 316 եւ 317 յետոյ են աւելացուել, Խոնարք չեղծուել է եւ Խեթիկը սեւացել են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

316բ. (Բաղարգրով)... Եւ արդ, իմ տեսեալ զՍուրբ Աւետարանս եղծեալ եւ հնացեալ եւ փթեալ զի կայր ի անկեալ, որ տեսողացն ոչինչ համարէին: զի անկեալ էր ի պիտոյից: Եւ խղճմտեալ խնդրեցի եւ Յովանէս իւրէն յԱփրայանմէն, որ թէ նորոգէ քեզ ինի յաւիտեանս յաւիտեանց, որ իկայ հրամանք յայլ մարդոյ, թէ իմոց եւ թէ աւատարաց, որ հանեցին ի ձեռանէ Յովանէս քահանայիցն եւ յաղպայտոճացն Գրիգոր արեղայի ձեռանքն Աստուծոյ վկայութեամբն ճշմարիտ արտիւ, որ ոչ այլ եւ այլ ինկեոց է: Քանզի երդումն եւ դաշինք դրաց Յովանէս էրէցն եւ Արքայանմ, զի մեզ նորա յիշատակ իցի Սուրբ Աւետարանս Գրիգորի, վասն զի նորոգեցաք վերստին զվերջին նորոգելն: Յիշատակ իցի Յովանէս քահանայի եւ իւր ծնողացն, հաւրն Գուլայսանին եւ մաւրն Դարիպաթունին, եղբարն Նաւասարդին եւ որդոցն Գրիգորին եւ Կոստանդին եւ Յոհաննիսն եւ կողակցին Շաճ մէլքին, Արքայամին եւ իւր ծնողացն եւ իւր որդոցն Յովանիսին:

167

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 52, գգ. 18)

ժԳ Դար

ԹԻՐԹԻՐ՝ 260: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 17,2 X 13: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱՅԻՑ, 12,5 X 4: ՏՈՂԻՐ՝ 24: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 78թ. քերթը պատռուած է, մնում է միայն Մարկոս աւետարանի պատկերի մի մասը: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 126ա, կարմիր եւ կապուտ քանաճով: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ բաւական քանով տալորական հասարակ զարդեր, կարմիր քանաճով: ՍԳՋՐԱՍՏԱՆ՝ կարմիր քանաճով: ԹԱՆԱՎ՝ սեւ, զլխատառքեր՝ կարմիր: ՐԱԳԱՂԱԶԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 260, միջիմ երկարագործով Աւետարանից: ԿԱԶՄ՝ հմացած տախտակ, կաշեպատ, Յերսից կամաշ զամառուգ, Ա երեսիմ սեղմած խաչ, վերջը այլ ձեւեր, Յերսիի մասը պատռուած: ԳՐԻԶ ՆԻ ՏՆԿՆԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Խառնաքար ժԳ րար:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Աւետարանների իւրաքանչիւրի սկզբից եւ վերջից համարեա 1—2 թերթ պահաս է բացի Ղուկասու Աւետարանից, որի սկիզբը լրիւ է: Զեռագիրը բաւական վառագույն է, սկզբից թւերներ են պակաս, 9, 10 եւ 78 կազմից պոկուել են: 125-ից չեղած թւերներ են պակաս: 187ա—188ր նոր են նորագուած՝ բոլորգործով: 200թ—206 եւ 265—269 պատատուած են: 207ա—211ր, նոր ձեռագրով են, 220ր պոկուած է կազմից, 221-ի ԿԼԵՐ չկայ: 207—208-ի միջև, կան պակաս թւերներ, 238, 240—242ր, 244, 250ա—251ր այլ բոլորգործով են գրուած: 78ր-ի վրայ մնացել է Մարկոս աւետարանի պատկերի մի մասը: 1—77 Մատթէոսն է, 78ա—125ր՝ Մարկոսը, 126ա—207ր՝ Ղուկասը եւ 208ա—267ր՝ Թովանեցիքը՝ Բուն յիշատակարանի վերջը թւեր է: ՔՓԱՆՔ՝ իգ՝ 206ա—207ր պատկանում է գրչի յիշատակարանին,

իսկ 208ա-ից սկսում է նորոգել տուող գրքի յիշատակարանը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

268ա. Վասն որոյ ի նմանէ շարժեալ ի բարեստ աստուածասէր եւ հաւատարիմ պարոն մղտեսի ինչպախնն եւ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս եւ ետ վերստին նորոգել եւ կապել յիշատակ հողւոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց, հօրն Փրկապախնն եւ մօրն Ուսթուն աղին եւ եղբարցն Մարտիրոսին եւ Սահարաթին եւ հանդուցեալ եղբորն մղտեսի Աստուածապովին եւ որդացն նապարին եւ Սաֆարին եւ եղբոր որդւոցն Իմիրդապախնն եւ Պօղոսին եւ Պետրոսին, Հեքապախնն եւ Աւետիկինն եւ կողակցին իւրոյ (անուանեալ տեղը բաց քաղնուած) եւ ամենայն արեան մերձաւորաց նորին, ով հանդիպողզոյ, ասացէք զԱստուած ողորմին: Արդ, նորոգեալ կազմեցաւ Սուրբ Աւետարանս ՌԵԷ (1608) թուին, ի Համբիթ քաղաքին, ի դուռն Սուրբ Սարգիսին, ձեռամբ Ծովանէս մեղապարտին, խնդրեմ սանկ զԱստուած ողորմին:

268բ. (Նոտրգործով) Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիտանոս ըղճէր Միքայէլն եւ ուր ծնօրն Հոռոմախնն, որ է հանդուցեալ ի Բրիտանոս թլին ՃՈՒՅԶ (1637) Հոգ(տ)եմերի ամսի Ա եւ Հայրն Դիւանն եւ որդիքն Անդրիասն եւ զուրստն Տատուիմն եւ կողակցին Մէրջանն եւ Նաննն, Աւետն եւ յեղբարք Առաքել եւ Բաղ(դ)այսարն, որ է հա(ն)դուցեալ ի Բրիտանոս:

168

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 58, գգ. 18)

ժԳ Դար

ԹԻՐԹԻՐ՝ 210: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 25 X 16: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱՅԻՑ, 19 X 5: ՏՈՂԻՐ՝ 20: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՆԱՆԱՎ՝ Խառնաքար, ամենայնով: ՊԱՏԿԵՐ՝ աւե-

տարանիչներին՝ 2թ, 58թ, 95թ, 161թ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա, 39ա, 98ա, 162ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ տալորական, պարզ ձեւով, 97թ մի երեշտակ: ՍԳՋՐԱՍՏԱՆ՝ կարմիր քանաճով կենդանալիքապեր: ԹԱՆԱՎ՝ սեւ:

գլխատառերն ու վերնագրերը՝ կարմիր: ՄԱԳԱՂԱ-
ԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ 1-ը միջով երկաթաքարով: ԿԱՋՄ՝
կաշեպատ տախտակ, մերսինց մետաքսե զուգուր
կտրք, Ա երեսին ճնշումով խաչաճաճ, եղած զարդերը
պոկուելի հմ. Բ երեսին պլ. ձևեր, ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
անլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մետաքսապե
ժ. Գ. դար: ՍՏԱՑՈՂ՝ Սարգիս եպիսկոպոս: ԳՐԻՉ՝
քերեսս դպիր Յովնանով: ԳԱՏԱՐԿ՝ 2ա, 58ա-ի,
161ա-ի, 14 բ-ի, 210-ի Բ սիւնակները:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— 210ա մի-երկու առն նոր
ժամանակի մի գրիչ լրացրել է Յովնանու Անա-
րանի վերջը, Գլխաւոր յիշատակարանը վերջից ընկել
է, 110-ը և 117-ը կապից պոկուել են: Ձեռագիրը
մտա լէ մտացել, 3ա—5Դ Մաթթան է, 58ա—85ա՝
Մարգարե, 90ա—161ա՝ Դուկաթ և 162—210՝ Յով-
նանէն: Անաւարաններից ոչ մէկը նախագրութեւն
և ցանկ չունի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

58ա. (Մանր բալարգրով) Ձեռլսանների
անձն և գլխաւոր սեւացեալ ողով զտառա-
յեալ Սարգիս անուամբ եպիսկոպոսս և լոր-

ծով Թախուր ի յամենայն բարեկարգութենէ,
Հանդերձ ծնողաւք և աղականաւք աղա-
ւնձ յիշել ի Տէր և Աստուած յիշողի յիշել,
ամէն: Ընդ նմին զԵՈՎԱՆԷՍ զպիր ալաշնձ
յիշել ի Տէր Հանդերձ ծնողաւք և աղա-
կանաւք):

(95ա, 161ա յիշատակարանները ճոյճ
միտքն ունեն):

161ա. Ջատաղոյ Սուրբ Աւետարանի
Տէր Սարգիս յաղաթա յիշեցէ Հանդերձ
ծնողաւք և աղականաւք, ամէն: Ընդ նմին
զԵՈՎԱՆԷՍ զպիր յաղաթա յիշեցէ Հանդերձ
ծնողաւք և աղականաւք:

210բ. Սուրբ Աւետարանս յիշատակ է
մաշտոյս Յովսէփին և կողակիցն իւր Գաւ-
ղալաղէ և դուստր իւր, Հայրապետն, Խա-
չայտունն և որդին իւր Մովսէսն, Ամիրն,
Սատուրն, Խէխէրն, Թումանըն, Սուլթա-
նուհն: Եւ Յովսէփս Աւետարանս Թարգմա-
նոյ, յիշատակ ինձ և իմ ծնողացն և աղ-
(չ)ականաց: Հայր մեր որ յերկինս:

169

ԱԻՆՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 40, գգ. 18)

Ժ. Դար

ԽԻՆԹՐ՝ 275: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 23 X 16:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ երկուսն,
17 X 4.2: ՏՈՂՐ՝ 21: ՆԻԹՐ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ երկա-
թա-բալարգիր, խաչաք. ալֆի ընկնող առանձնաշե-
կութիւններով: ՍԿՐԻՆԱՍԻ՝ երկար և կապերով:
ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, գլխատառերից ուսմէ փոստգիր և
զուգուր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ: Ա երեսին
սեղմելու միջոցով ձեւակերպուած խաչ, Բ երեսին
պլ. ձևեր, Յերսին քաթմ ձեւերով, վրայի զարդա-
րանքները պոկուուած: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ անլայտ:
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մետաքսապե ժ. Գ. դար:
ԳՐԻՉ՝ սղապրիկ: ՍՏԱՑՈՂ՝ Գայլ Աճաճ: ՅԱՂԵՈՂ՝
Արաքսի և Գրիստապետ: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1, 10բ-ի Բ
սիւնակի կէտը, 270-ի Բ սիւնակի կէտից մինչեւ 271ա-ի
Ա սիւնակը, 274ա—275բ:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Թղթերի մէծ մասն անկիւն-

¹ Համեմատել Մատթիոյ առնաւ Մատեւոսա-
րանի Թի. 274(5) ձեռագրի Հեա, որը գրուած է Եղբայ-
րիկ գրի ձեռքով 1280 թուականին կտրի չբռնի
Քարապետակի գրչոյ:

ները կարկտած են, մէծ յիշատակարանը պակաս է,
10, 270 և 271-ի Բ սիւնակից, 272 և 173 թերթերը
պակաս են եղել, որ մի վերջին գրիչ բուրգրով գրել
լրացրել է: Այս-ի Ա սիւնակի մեծութիւն գրիչը 3 առդ
կարմիր թանաքով դիմամբ ընկել է սխալուելու
պատճառով, Տեղի յուսացածներու մ, որին 30ա,
95ա, 105ա, 168ա, 167ա և այլուր կան գրիչ, ստա-
ցոյի մի առդուհոց առանց առնաւ յիշատակա-
թեան նախագատութիւններ խորհուածքի մեծով: Աւետարա-
նի ձեռագրութիւններ և ցանկ չունեն: 1—75բ
Մաթթան է, 76ա—125բ՝ Մարգարե, 126ա—211բ՝
Հաւաքը և 212ա—273ա՝ Յովնանէն: Վերջին ստա-
ցոյի յիշատակարանը նորագոյն ժամանակի գործ է և
անվարձ բուրգրով գրուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

75բ. (Նախ 195թ) Գրիստոս Աստուած,
բարեխաւսութեամբ սուրբ աւետարան(ան) չիդ-
քո Մաթթայի ողորմեա ստացաւդի սորա-
ն: Թող զյանցանս Գայլ Անձապին և զամուս-
նայ նորա զմիրեմէլ և և զԹայ ի մեղաւք

մեռեալ նշարայրերի և ի ծնողն իմ և յեղբարսն և ի քորսն իմ: Եւ տուր զքաւ Երկնից բարիւղ սպանելի, որք յիւնս զմեզ ի բարի: Եւ ողորմես ինչեկեղոցն, որք յանձնեցան մեզ: Եւ քեզ փառք ընդ Հաւր և Սուրբ Հոգւոյդ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

273բ.—274. (Աւերջին ժամանակի մի ամբարձ գրչի անվայրձ բոլորգրով գրուած) Զվերջին յառաջող սուրբ կենսայրեր Աւետարանիս զվերջնան տառաւորեցանոց այրն, որ և Աստուած վայելել տացէ և աւաղ որդին իւր Գրիգորն, Յովհաննէսն, Նուրիճանն և Տաւաթն: Ով Հանդիպիք Սուրբ Աւետարանիս, յիշեցէջ դատաւոյ Ամիրճան, որ բազում փափաքանաւք էաւ ի Սուրբ Աւետարանս ի Հայալ Հնչից իւրաց: Ով Հանդիպիք ի ըրանոյ Աստուած ողորմի ասէ և Աստուած ձեզ ողորմի ի միւսանկառ զայլոստան, ամէն: Թվակցանի Հայոց ՌՆ (1591):

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զվերջին սառաջող Սուրբ Աւետարանիս Տէր Պաղտասարին, իր ամուսնուն, կողայկցին Թուրվանդին, իր ծնողացն Աղուպլի, իր մօրն Մոզային, յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Դարձեալ կրկին անկամ յիշեցէք ի Քրիստոս զՏէր Պաղտասարսն և զուր որդիքն Քասարարին, Մեքենին և զղուրստ իւր Մարդարտան, զՈռոմուսիմէն, Յեղիսայրերդ յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք, Աստուած ձեզ ողորմի:

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Պաղտասարն և զանդուցեալ կղարեն իւր Մուրատին, խառտուրին, իւր քուրսնին Թադուհին, Մարդայինին, ինչեկեղոց իր ասղէն առ Աստուած փոխէր թէ մարդ թէ կին, թէ ծեր թէ տղայ, Աստուած թողէ զիւրեանց մեղք, յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք, Աստուած ձեզ ողորմի:

Դարձեալ յիշեցէք զիւր աներն զՅաչատուրն, զԵրանչն Մամայիւթուն, զիւր ինչեկեղոց, յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք ի ըրանոյ, Աստուած ձեզ ողորմի, ամէն:

Եւ փծուն ծաղկողս Արրաճամ և Քրիստոսատուր յիշէ աղայմ: (Գրուած է մերքեի յուսանցում դեղին գայմով եւ խիստ դժուարքեղանի: Նայնի մերքեղում կարմիր քամաճով գրուած է): Աճառաւ, Տճառաւ (դժուարքեղանի) ծաղկող վա ճեղք:

126ա. (Զարդագրի մերքեղում կարմիր քամաճով, արի մի մասը կարկատամը յոնով է). . . . 3. Սիր. . . Յակոբ. . . երեցեր:

274ա.— (Անվարձ հարգով գրուած) Դարձեալ իշեցէք զՔնքունն, զիւր ծնողն զՏղային, զՄովսէսն, Աստուած ողորմի ասացէք, որ յկաշս իրանց իշտակ զբին, Աստուած զՄելիք Սարգիս արշնէ, տարին Ա խոր ձէթ ի տամ:

273բ. իշեցէք զխոհա Յոսաբն, զիւր Հէրն զԳրիգոր:

105բ. Յիշես զտառապեալ զծողս, ով սուրբ ընթերցող:

170

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին և Ս. Բեթղեմեմ 563 (18)]

ժ. Գ. Գար

Թիւթ. 250: Մեծնութիւն Թիւթ. 31 X 23: Ունեւն և Մեծնութիւն Գրիգոր ՄԱՍԻ. երկսիւմ. 22 X 0.5: ՏՈՂ. 21: Նիւթ. հասարակ քաղք: Թւ. ՆԱԲ. սն: Գիր. բոլորգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐԻ. յումի: ՊԱՏԿԻՐ. 190բ: ԿԻՍԱՆԻՐԱՆ. 73ա, 191ա: ԿՈՐԱՆ. Կարմիր: ԱՌԻՍԱՆԻՐԱՆԻ. մեծ քաղք ծաղկմեր, քաղմեր: ԱճԱՐԱՆԱՆ. ամամբ կարմիր, երկարագիր: ՄԱՐԱՆԱՆԻՐԱՆ. ՊԱՆԱՆԱՆ. չումի: ԿԱՐՄ. կաշկաւ տալտակ, մերսից կաղկտ մեռաք: ԳՐԻՑ. ամայտ: ՏԵՂԻ ԳՐԻՑՈՒԹԵԱՆ. ամայտ: ԺԱՄԱՆԱ ԳՐԻՑՈՒԹԵԱՆ. մեռաքաղք ժ. Գ.

զար: ՍՏԱՆՈՂ. Թումա Գումայ: ԿԱՆԱՐԿ. 190ա (մայմ. մի փոքր յիշատակարան), 250բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՐԻՆ. Զեռայրք մի քանի լ գումաւ, սկզբից մի քանի թէթ զաւաւ, ինչպէս և միջից:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆԻ

168բ. Այսաւ (բ) յառապաւտ կերպք մի և մեղու, և իշէ մի փափկացաք, բայց չեղել լուս:

190ա. (Բոլորգլխ) Արդ, աղաչեմ զհան-
դիպողդ Սուրբ Աւետարանիս զՏէր Վար-
դան եպիսկոպոսն եւ զԾովանէս արեղայն,
որ վերստին առին Սուրբ Աւետարանս, զի
րնական Թումայ քահանայքն էր եւ յաւեր-
մանէ Ժամանակիս անկաւ յայլ ոք եւ Յովա-
նէս արեղայն Թումայ քահանայի Թոռն է, եւ
ի զայլ անկան եւ զարդին շուտեց Յովանէս
արեղայն Սայեղի վկայութեամբ եւ Թայիս-
չի վկայութեամբն եւ մաւռնայ Շաքարի վկա-
յութեամբն:

248ա. Զստացող Սուրբ Աւետարանիս
յիշումա շնորհալիւր քահանա եւ զծնաւորն
իւր որ ստացաւ զսա ի հալսլ արդեանց իւ-
րոց յիշատակի իւր անջինջ ի յԱրարող
տառնումէկ խորանն, զոր ոչ ոք ի իշեացէ
ծախել կամ հնուացնել ի սուրբ ուխտէս եւ
ոյլ քչ յանդիմնացի զմանս Յուդային առցէ,
եւ զայլ խաչանուանացն, ամէն:

Նաեւ զԱռաքել սաււկարն յիշեցէք ի
Քրիստոս, որ աւղնական եղեւ ի զինս Սուրբ
Աւետարանիս, առ ի յիշատակ իւրն եւ ծնո-
ւացն իւրոց եւ ամուսնոյն իւրոյ Ասուղայի
եւ զաւակացն Սահմաղին միակեցին եւ իւր
քորոն Քաթունմէլիքին, որք հանդիպէ ան-
յայտալ զԱստուած ողորմին ասացէք եւ ի
տարին ի հետ զյիշատակարանս կարդացէք
Յայտնութենի ձրապալուցի առաւօտուն եւ
աւագ Զատիկին:

Գնեցաւ Սուրբ Աւետարանն ի ՊԺԱ
(1362) Թուին եւ ընծայեցաւ Արարաց ԺԱ
խորանին, յիշատակ Թումայ քահանային եւ
սաււկար Առաքելին, Աստուած ողորմի նո-
ցա հոգւոյն եւ ծնողաց նոցին, ամէն եւ
եղիցի:

Զկարասիտ կայմադս յիշեցէք ի Քրիս-
տոս, որ բաղում աշխատութեամբ աւալայե-
ցի զՍուրբ Աւետարանս եւ վերստին նորո-
ցեցի, քանզի խիստ էր կըտրտաւել էր
Թուսթն եւ դուք յիշողդ յիշեալ լիցիւք ի
Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, ամէն:

248բ. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետա-
րանիս զըռէս Լարայն, որ աղատեաց զսա
յանորինաց, աղատարարն Աստուած աղատէ
զինքն իւր ծնողովքն, որովքն եւ դստերովքն
եւ ամենայն աղիպկանովքն իւրովքն ի մեղաց,
ի փորձանաց եւ յանորինաց: Ըւ յետ աս-
տացս յիշատակ բարի առնէ հոգւոյ իւրեանց
եւ ծնողաց իւրոց, հօրն Մկրտչին եւ մօրն
Քաթունին, Մեյիքին եւ Եղեղն Բարօքն եւ
Աղմուրին, քրեւրն Ռոնդուն եւ կողակցին
Շահնիզարին եւ միւս կնոջն Մարգարտին եւ

Եղբօրն Հայրասպետին եւ որդոցն Աղմուրին,
Շահնիզարին, Հայրասպետին եւ դստերն
Գուրպետին եւ Գլուռնին, Հարսին Բակիկա-
նին եւ տղին Մկրտչին եւ ամենայն արեան
մերձաւորացն, կենդանեացն եւ շանչուցե-
լոցն, եւ զուր յորժամ հանդիպիք Սուրբ
Աւետարանիս, լի բերանով, ուղիղ սրտիւ եւ
բոլոր հաւատով Աստուած ողորմի ասացէք
նոցա եւ Աստուած, որ առատն է ի տուրս
բարեաց . . . :

248բ. Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ
յաղաւթս ձեր զէռէս Լարայն եւ զիւր որդին
Յայրասպետն եւ կողակցն իւր Շուշանն եւ
զեռարոյս որդին իւր Բաղայիլն, Գիւար-
կէրն եւ զդուստրն իւր Դաննայն, Նարեկիզն
որ հանդուցեալ է, եւ եղբայրն իւր Շահնա-
միրն եւ զորդին իւր Ռոնդամիրն, Գուրպետին
եւ միւս եղբայրն Եւաղմուրն եւ կողակցի
Մարաթն եւ որդին Շաղաւաթն, Մարտի-
րոն, Դօթիքն, զուստր Վարդաթունըն,
Մկրտիծն, Եթարն, որդին Լարայն, հանչու-
ցեալ Լարայն, Եւաղմուրն, Յակոբն եւ կո-
ղակցի Եթարն, Բէկիծանն, հանդուցեալ Քա-
թունայն, որդին Քաթիկն, զուստր Թարին,
անջինջ յիշատակ հոգոց իւրոց եւ ամենայն
աղիպկանացն, ամէն: Աստուած ողորմի
ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեցի,
ամէն:

249բ. Զոր տեսեալ զայս աստուածալն
յանձն վայելչութեան երկց ընդրեալ եւ
յատուական քահանայն Տէր Յովանէսն եւ
Տէր Առաքելն եւ բոլորեցեան ի սէրն Աս-
տուծոյ եւ ետուն վերստին նորոգել եւ կաղ-
մել յիշատակ հոգւոյ իւրոյ ըռէս Լարին,
կնոջն Մարգարտին, Շահնիզարին, դստերն
Գուրպետն, Գլուռնին, քուրն Ռոնդուն,
եղբարն Բարօքն, Յովանէսիսին որդոյն Հայ-
րասպետին, կնոջն Մարաթին, որդոյն Բա-
ղայիլին, դստերն Շահնիզարին, Վարդաթ-
ունին, եղբարն Շահնիզարին, կնոջն Շահ-
նիզարին, որդոյն Ռոնդամիրին, դստերն
Շահնիզարին, Գուրպետին, միւս եղբարն
Աղմուրին, կնոջն Բակիկանին, որդոյն
Մկրտչին, Յակոբին, Մարգարին, Գուրպետին,
Լարայն, դստերն Շահնիզարին, քրեւրն
Մարգարտին, Աստուածատուրին եւ ամե-
նայն արեան մերձաւորաց կենդանեաց եւ
ննջեցելոց . . . Ընդ նմին եւ զամենամեղ կաղ-
մողս եւ նորոգող Սուրբ Աւետարանիս սո-
ւանուն Ստեփանոս, որ բաղում աշխատե-
ցայ, զասակից արացէ աղօթիւք ձերովք եւ
ամենայն արդոցն, ամէն:

171

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Երեւանի Ս. Սարգիս եկեղեցի 399 (11)]

ԺԴ—ԺԵ Դար

Խնդիրք՝ 212: Մեծնոթիւն Թնդիրք՝ 27,6 X 19: Սիւնակ եւ Մեծնոթիւն Գրոմն ՄԱՍԻ՝ երկ-
սիւն, 20,5 X 6: Տնդիրք՝ 22: Նիւթ՝ բամբակեայ
բաւդք: Գիւր՝ բաւորգիք: ՊԱՏԿԵՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻԶ-
ՆԵՐԻ՝ 2թ, 55թ, 91թ, 156թ: Կիսակնդր՝ 3ա, 56ա,
92ա, 150ա: ՍԿԶՐՆԱՏԱՆՈ՝ Խոշտագիք կարմիր: ԼՈՒ-
ՍԱՆՑԱՏԱՐԳԵՐ՝ մեծ քուռով: ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԼՈՒ-
ՍԱՆՑՔՆԵՐՈՒՄ՝ 53թ, 60ա, 64ա, 155թ, 186թ, 188ա:
ԹԱՆԱԿ՝ սնու, սկզբնատոգերմ աւ գլխագրերը կարմիր:
ԿԱՋՄ՝ կաշեայ պանուխայ, խփանքով եւ մի երեւոյ
քեւեռապատ, մերթոյ դաճած կտուս դաճաւոր ծագիկ-
մերթով: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ժղ—ժե դար: ԳԻՐԶ՝ Ովաճա: ՍԱՆ-
ՑՈՂ՝ Յարութիւն: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2ա, 212թ:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— 2ա—34թ, ինչպէս նաեւ մի
քանի այլ թերթեր մասքիւն եւ ուղեւոր, իսկ մնա-
ցածները՝ ղեղնադուստ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

55ա, 91ա. եւ ղՈՐԱՆՆԵԱ մեղապարտ
գրիչս յիշեայ ի Տէր միով ողորմիւ, աղա-
յեմ:

211թ. Արհնութիւն, ղՈՐԱՆՆԵԱ... եւ
արդ, Եղեւ ստացումն աստուածապատում
Աւետարանիս ի Թուին ՌՃՀԹ (1730), ի ղեւ-
ղաքաղաքիս նորս Երեւանու, որ ի Ասպա-
հան քաղաքի, ի ղուտն Ամենափրկիչ կոչե-
ցեալ սրբոյ եկեղեցւոյ, վասն որոյ Հայցեմք ի
ձէնք, սրբազան քահանայից եւ ի սմայ Հան-
դիպողաց, յիշեալք ղստացող տառիս Յա-
րութիւն եւ ծնողքն Մանուկն եւ (մէկ տող
քաջ է քղձուած):

Դարձեալ յիշեցէ Մանուկն եւ Հայրն
իւր Կիրակոսն, կողակիցն Մարիամն եւ որ-
դիքն Թաթոսն եւ Յարութիւնն եւ ղստերքն
կոստաբերթն եւ Վարդիսաթիւնն:

Կրկին անգամ յիշեցէ Յարութիւնն,
կողայրն Կարապետն եւ կողակիցն Հռոմախ-
մէն, որդիքն ՈՐԱՆՆԵԱ եւ Ղուկասն, Հան-
դուցեալ Իսահակն եւ ղստերքն Ովաճաքն եւ
Ուսուփանէն եւ Հանդուցեալ յԱնային:

Դարձեալ յիշեցէ Յարութիւնն եւ ուր
քիւրք Գուրգաթն եւ Բէկղաղն եւ սորա
կենակիցն Դասպարն եւ որդի Ասատուրն:

Դարձեալ յիշեցէ Յարութիւնն, կողա-
կից Ղաղամն եւ որդիքն Աղաբարն, Հանդու-
ցեալ Վասիլն, Մարտիրոսն, Իսահակն, իս-
շտուրն, ղուստր Մարիամ խանուսն:

Դարձեալ յիշեցէ Յարութիւնն, միւս
կողակիցն իմանսն, որդիքն Մանուկն, Ըս-
կանդարն, ղստերք իմանքդին, իմանիւրն:

Յիշեցէ իմանքդին եւ կենակից Նիկո-
ղոսն, որդիքն Թորոսն եւ Հանդուցեալ Մար-
դիան, ղուստրն Բէկուսն. յիշեցէ իմանիւր-
ն կենակից ՈՐԱՆՆԵԱ, որդիքն Մոսկովն,
Սարգիսի ղուստր Մարիամն:

Դարձեալ յիշեցէ Յարութիւնն որդի
Սկանդարն, ուր կողակից Մարիամ խա-
նուսն, Վասիլ ղուստր Ղաղամն, որդին իս-
շիկն, ղուստր Վարդիսաթիւնն:

Դարձեալ յիշեցէ Յարութիւնն, ուր
քուր Լէլին, կողակիցն Մարգարէն, որդիքն
Սարգիսն, Թումանջանն, յԱռաքելն, ղըս-
տերքն Թանկիսաթիւնն, իմանիւրն եւ ղուր
յիշեալ լիջիք ի միւսանգամ ղալստեանն
Դրիստոսի եւ լսիցէ ղերանաւէտ րարբառն,
որ ասէ. Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, Ժառան-
գեցէ ղպարտաւորեալ ղառադաստն ղուսոյ,
որ է աւրհնալ անդրաւ յաւիտենիւ, ամէն:
Հայր մեր:

թուն և. զՅայտննէս և. զՄարտիրոսն զժողո-
ւոր Հայրն մեր և. զպաշտատուորն մեր զԱր-
դարն և. զՄարտիրոս քահանայ, որ զկողին
վարդերն յինեաց և. զԱստիճակունն և. զ
բղթաշինթայն, քանզի շատ ծառայութիւն
արար մեզ, աղաչեմք զձեզ, մի ձանձրանայք,
ստատելիք թէ Աստուած ողորմի սոցա և. Աս-
տուածն ամենեկուն ձեզ յիշողացող ողորմեա-
ցի, ամէն:

203ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետա-
րանիս Մարկոսն և. զՀայրն իմ զՄիքէթն և. զ
մայրն իմ Գրոցն և. իսպաղիցն իմ Թարվէզն
և. զեղբայր իմ Առաքելն և. աւագ որդին իմ
Իսրայէլն և. միտւս որդին իմ Եսային և.
Հայրանէրն իմ Մարիանէն, Մէրիսթուն և.
զդուստրն իմ Մէլիթիսթուն և. զԹոռունք
իմ Աստուածատուրն, Թարվէզն և. միւս
թուն իմ Հանգուցեալ ի Գրիստոս Սալիշան:

Գարձեալ յինեցէք ի Գրիստոս զբուերքն
իմ զԻկոն, Սանամն և. զԼուր որդին, ամէն:
Եւ ինձ մեղսյալարտ գրչիս, կարգացողաց
և. լսողաց ողորմեացի Գրիստոս Աստուած ի
յաւուրն աւնդին, ամէն: Հայր մեր որ յեր-
կինոս և:

137ա. Զբաղմամեզս զՅովանէս քահա-
նա (վերջին երկու բառք բերուած, զճշուած
են, քայց կարդացուում են) զԳծադիր Սուրբ
Աւետարանիս յինչովք ի Գրիստոս և. Աս-
տուած զձեզ յինչեց յիրում զալլատեանն,
ամէն:

2ա. (Գրուած խորամուտը պատկերի
վերի անկիւններում) Զանպիտան և. զսուա-
սունն ծաղկոյս զՅովանէս յինչեցէք ի մաք-
րափայլ և. ի պատմիաւոր աղաւթ մեր,
որք Հանգիպիք այսմ Սուրբ Աւետարանիս և.
զձնույն իմ զՀայրն իմ զՄկրտիչ քահանայ

և. զմայրն իմ և. զամենեւեան, որ երախ-
տուար են մեր և. զմեծ մամն իմ զԵլիսա-
թուն, որ յայժ աշխատեալ էր վասն մեր և.
երախտուար և. յուսով զբեցի այսր, որ
յիշատակէք և. սրտի մտաւք ասէք Աստուած
ողորմի, այլ և. ստացողի սորայ Սարգիս
միտկեցի, որ յայժ փափալմամբ ետ ծաղկել
զՍուրբ Աւետարանս: Կրկին անգամ աղաչեմ
յիշել ի Գրիստոս և. Աստուած զձեզ յինչ:

Յր. Սարգիս միայնակեցն (Յերեմուս
Ոկարը), Սարգիս քահանայն է Աւետարանի
տէրս աղաչէ զԱստուած վասն իւր և. վասն
իւր տղայոցն պահէ անասան յամենայն
չարէ և. դիս, ամէն (Ներբեմուս Սարգիս քա-
հանայի Ոկարը, կողքին երեք տղաներ խա-
չեր ձեռքներին: Նկարի վերեւում գրուած է.
«Սիմոն է»):

135բ. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետա-
րանիս զՍարգիս քահանայ յինչեցէք ի Գրիս-
տոս, աղաչեմ:

256բ. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետա-
րանիս զՍարգիս քահանայն և. զՍարգիս
միայնակեցն զԵրկրոյ Աստուածածնի լաւ-
տարին, որ ստացաւ զսա ի Հալալ արդանց
իւրոց, և. ետ զայն ծաղկել և. կապել ի յիշա-
տակ Հոգոյ իւրոյ և. ծնաւալաց իւրոց... Այլ
և. դիս զանարժան և. զմեղոտնկար ծաղկոյ
զՅովանէս, որ ծրմբեցի զսայ, յինչեցէք ի
սուրբ աղաւթս մեր, զի սակաւ առի զին. և.
զձնույն իմ և. զյիշողեղ Աստուած յինչ
նայեալս, ամենազոր յերսք ծաղկիս, զի
Հինն էր Աւետարանս:

Արդ, յերևոս անդեալ աղաչեմ... (Եւս
երկու կէս սինակ ամուսններ եւ մէքքերում
Աւետարանից):

173

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Աւետարանիչ 21, գգ. 17)

ԺԴ—ԺԵ Դար

ԹԻՐԹՔ՝ 243: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹՔ՝ 20.5 X
18.3: ՍԻՆԱԿ ԻՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝
երկուս, 20 X 6: ՏՈՂԳՔ՝ 21: ՆԻԹՔ՝ չեղիմ խառ
քուրք: ԳԻԹ՝ բոլորգիւր խոշոր, 220—243 տարբեր,
Ոսեւ գրիչը: Գծումները ճշուեալ: ՊԼՆԿԻՐ՝ 4թ
Մտորես ուսեարամիչ, 70թ Մարկոս աւետարանիչ,
123թ Դուկա աւետարանիչ, 180թ Յովանէս աւետա-

րանիչ, քաղաքագումի եւ ոչ շատ Ոսկր: ԽՈՐՈՐ՝ 5ա,
7ա, 124ա, 107ա, քաղաքագումի: ԼՈՒՍԱՆՈՒՄԱՐԳ՝
գրքիւ մամն երեսկ վրայ, հասարակ, կապչոտ եւ
սրճաղղմ: ՍԿՋԻՆԱՏԱՐՔ՝ կապչոտ եւ կարմիր թամա-
բով կեմդամակեղբեր: ԹԱՆԼՔ՝ սեւ, գլխատառերն
ու վերձագրերը կարմիր եւ երբեմն կապչոտ թամա-
բով: ԿԱԼՄ՝ իսլաւալաւ տախտակ, սեղան խաչով եւ

այլ ճեշերով: Յերսից դեղնագոյն ծաղկաւոր փաթեմ: Յեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆՆ՝ հաւամակամարար ԺԴ—ԺԵ դար: ՍՅԱՑՈՂ՝ վերջի՝ 8 էր Աւաքել: ԴԱՑԱՐԱՎ՝ 1, 8 ք—ի կէտից միմ— շեւ. 4ա, 78ա—ի մի մասը, 125ա—ի 8/4—ը եւ 243:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Աւետարանն անգլեանացի քա— ցի յիշատակաբանի մի բանի եղծուած տողերէց: Սկզբում հինգել է երկաթագործ մաղաղաթեայ պահպանակ: որ այժմ չկայ: Իւրացանչիւր Աւետարան հինի նախագրութիւն եւ զլիսացանակ: Մարկոսի Աւ— տարանի վերջը կայ ճատրոցեալ Յիսուան: Մատթէոսի Աւետարանի իւր նախագրութեամբ տեսած է 2—78ա, Մարկոսիին՝ 78ա—122ա, Լուկասին՝ 122ա—104բ, Յովհաննէսին՝ 195ա—242ա:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

242ա. Փառք...

242բ. Եւ ստացող Սուրբ Աւետարանիս, Տէր Առաքելն, որ ըստացաւ զայս ի Հալալ վատասկոց իւրոյ յիշատակ իւր եւ ծնաւ—

ղացն, Հաւրն Միքանչիւն եւ մարն եւ եղ— րարցն Միքիլիւն եւ Ստեփանոսի փոխեցեալ են առ Քրիստոս եւ կենդանեացն Աղաղարիւն, Պետրոսին, Սաւլթանին եւ քուվրացն եւ որդոցն Անտրիանին, Մաթէոսին եւ թոռիւն թումիւն: Եւ այլ ամենայն աղղատո՛ւն իւր կենդանեաց եւ մեռելոց, ամէն:

Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, յիւնցէք զՏէր Առաքեան, որ մեծաւ փափաղանաւք էտո զԱւետարանս ի փրկութիւն հոգոյն իւրոյ: Կու հրամայէ մարդարէն, թէ Երանի, որ ու— նիցի զաւակ ի Սիոն, կամ ընտանի Երուսա— ղէմ: Արդ, սալ էաւ զԱւետարանս, որ աւե— տաւոր ձայնիւ բանին զարթուցանէ զհոգիւն ի սէրն Աստուծոյ եւ երկիւղիւն: Ոյ սուրբ ընթերցողք, որք հանդիպէք այս Աստուա— ծայունը Աւետարանիս, կար(դ)ալով, կամ աւրինակելով, յիւնցէք զվերագրեալս եւ ուղիղ սրտիւք Աստուած ողորմի ասէք. Քրիստոս, որ առաւ է ի տուր բարեաց, ձեզ ողորմի, ամէն:

174

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքդեհիւմ 858 (13)]

ԺԴ Դար

ԹԵՐԹԻ՝ 200: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 28 X 15.3:

ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկսւն, 10.7 X 5.7: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆՈՒԹ՝ բամբակեայ քուղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐԻՔ՝ կարմիր ծաղկագիր: ԽՈՐԱԳԻՐԻՔ՝ կարմիր: ԽՈՐԱՆ՝ 3ա—9ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 14ա, 95ա, 149ա, 144ա, 239ա: ԶԱԿԱՑԱՐԱՐ՝ 11ա, 92ա, 140ա, 237ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ մեծ բառով, կարմիր ծաղկեմբ: ՍԿԱՐԱՑԱՆՈ՝ կարմիր երկաթա— գրեթ: ՄԱԿԱՂԱԹԵՈՑ ՊԱՇՊԱՆԱՎ՝ երկու քերթ սկզբից եւ մի քերթ վերջից, եիմ երկաթազրքեով: ԿԱՐՄ՝ կաշեպ պատճառեալ, ունի խփամբ, Յերսից զծաւոր սնտոքս: ԳՐԻՁ՝ Թաւա Սիւնցի: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆՆ՝ մօտափոքադէս ԺԴ դար: ՍՅԱՑՈՂ՝ փաթայեմ: ԴԱ— ՑԱՐԱՎ՝ 3ա—, 94բ, 138բ, 143բ, 238բ, 238, 208 (մագաղաթի երկաթագիր գրուածքը զնշուել է):

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զետագիրը վառ չէ պահ— ուած: Ունի աւետարանացոյց առիթանիւն տեսչեք խորանիւրում: Անշատ է գրուած ճիւղք կնիւն ընացե— լոյն: Վերջում գրուած յիշատակաբանի կարեւոր մասը պահուած է: Ունի նախագրութիւններ եւ ցան— կեր:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

139ա. Զանաբման զրէի թումոյ Սիւնցի աղաչեմ յիւն ի բարին, զի ի բաղումս ստույգ աւրինակաց աւրոնեալ զբեցաք եւ զոր սխա— լեցաք տղէտն եւ տխմար զոյլով ի մէնջ պա— տահեալ եւ ոչ յաւրինակէն, վասն որոյ աղերսան զթերին շուռ եւ զաւելիսն կշուռ եւ Քրիստոսի վառք յաւիտեան:

295ա. Փառք անՀաս վեհի, անկարաւտ Հպարի... (Եւ մամն օրինմանքն. վերջիմ գլխաւոր մասը պահպանու է):

10ա. Փառք...

Արդ, եւ փառալիցան ցանկացող եղէ այսմ աստուածախաւս եւ աստուածաբան Սուրբ Աւետարանիս ցանկացեալ փափաղմամբ, հո— գեւոր սիրով, ջերմեանով սրտիւ եւ ուղիղ հաւատով: Գնեցի զՍուրբ Աւետարանս ի Հալալ յարցանց իմոց եւ եղի ի դրունս եկե— ղեցեաց, լսելով թէ Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն եւ ընդանեակ յԵրուսաղէմ: Զբազ մարմնոյ եւ զմարտ հոգոյ, յիշատակ իւր

և ծնաւորաց իմոց, հաւերն իմոյ Գառազանին և մարն իմոյ Այրային և հաւերեղբարն իմոյ Զատիկին և Կենակցին իւրոյ Խանդխաթունն և Կառախոց իւրոյ Արրաւաճանին, փոխեցելոցն առ Քրիստոս և ղեռնկցար և զձուրն իւրեանց զԿառախոցուն, զԽանին և զԽաւիթի և զԿեռարայս քուրն իւրեանց զԿառախոցուն և զհաւերսն զԵրազանին և զԽաւիթի և զԿառախոցուն, և առաւել զՓարաջանն և զաղ-պայկիցս իւր և զԽանդխաթուն իւրովքն

ամենայն, զԿենդանիսն և զհնջեցեալսն առ հասարակ զամենեւեան և ասել ըզրորով որաւի, և թէ Քրիստոս լոյս փառոց և ծա-լումն անպարագրելի ի Քրիստոս հարոր-րոք և յամբայխաղաց զաւրտեանդ, ոգորմեա Փարաջանին և ծնողաց, աղակաւնաց իւրոց և Խանդխաթունին և ծնողաց իւրոց և ամենայն արեան մերձաւորաց նոցա, յիշեցէք և թողութիւն խնդրեցէք յանցանաց նոցա և նմա փառք յաւիտեանս, ամէն:

175

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին և Ս. Բեքդեհեմ 567 (22)]

ժ ի Դար

ԹԵՐԹՐ՝ 301: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՐ՝ 25 X 17,6: ՍԻՆԱԿԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԽԻ, 38 X 5,6: ՏՈՂՐ՝ 20: ՆԻԽԹ՝ ԲԱՄԲԱԿՆԱՅ ԲԱԳՐ: ԹՆԱԿ՝ ՍԵ և և շաղամակն: ԳԻՐ՝ ԲԱՅԵՐԳԻՐ: ԶԱՐ՝ ԴԱԳԻՐՐ՝ զՈՐԶ, Կաղաց ծաղկացրեր: ՊԱՏԿԻՐ ԱԽԵՏԱՐԱՆԻԶՆԵՐԻ՝ 1թ. 84թ. 142թ. 235թ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 2ա, 85ա, 143ա, 230ա: ԽՈՐԱԳԻՐՐ՝ ԿԱՐԱՐԻ: ԼՈՒՍԱՆԱԶԱՐԻ՝ մեծ քառով զՈՐԶ, զմզղմ զարդեր: ԱԿԳՐԱՏԱՐ՝ ԿԱՐԱՐԻ ԵՐԿԱՐԳԵՐ, ռամգ հա- ֆացրեր և զարդացրեր: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՆԱԿԱՆ՝ յուճի: ԿԱՐԱՐ՝ Կաղացատ տախտակ, մերսից զա- տարկ: ԳՐԻԶ՝ Յոսեփ: ՏԵՐԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ամ- յայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ժ ի ար: ՍԱՅՈՐ՝ Հայրապետ Բանանայ: ԴԱՏԱՐ՝ 1ա:

ՄԱՆՈՒԹԻՆ.— ԶԵՆԱԳԵՐ ԺԻՂԱԿ և զԿԱՍԱՆ: 2—ԹՐ ԵՆԱՅ և ՆԱԿԱՅՈՒՆԵՐ, ԵՐԵ ԿԵՐՆ ԶԵՆԱԿԱՆՅ ԶԵՐԴԱՆ անջատ և զԵՐԱՆԻ: ՊԱՍԱՆԻ և զԵՐԱՆԻ յԵՐԱՆԱԿԱՆԵՐ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

140ա. Զանաբհետ և զանարժան զըր- չակս զՅՈՒՄԱՆԷԱ յԻՆԷԱ Քրիստոս Աստուած ըստ սուրբ Աւետարանչիս բարեխաւսութեամբ և զծնողոն իմ ըստ մարմնոյ, զՄկրտիչ քա- ճանայ և զբնաւան, որ վերարեբն համար արեան մերձաւորութեան: Այլ և զպատուա- կան քահանայն զՀայրապետ անուն, որ հռափափաղ սիրով ստացաւ զՍուրբ Աւե- տարանս, ի վայելումն անձին իւրոյ և ի յիշատակ հոգւոյ իւրոյ և ծնողացն: Որք հան- զիպիք ամա, ըզրորով որաւի. Աստուած ոգորմի ստապիք զբերցա սմա, և Աս- տուած զմեզ յիշէ:

(Գրեթէ մոլոր ման 82ա-ում):

234ա. Զանարժան զամենամեղ զվատ- Թարագործ զաշաղոց զՅՈՒՄԱՆԷԱ զԵՐԻ յԻՆԷ- ցէք ի Քրիստոս:

176

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 23, գգ. 17)

ԺԽ—ԺԶ Դար

ԹԵՐԹ-Բ՝ 230: ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 21 X 18: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՍ, 18 X 5,1: ՏՈՂ-Բ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ ղեղճուում հաստ քաղբ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր խոշոր: ՊԱՏԿԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 2բ, 63բ, 102բ, 177բ, սովորական, բազմագում: ԿԻՍՄԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա, 64ա, 103ա, 178ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՍԱՐԴ՝ ծաղիկներ համարնա ամեն էջում: ՍԿԶՐԱՅԱՍԱՐԴ՝ կապույտ եւ կարմիր քամառով: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, գլխատառերն ու վերնագրերը՝ կարմիր: ԿԼԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մէջտեղը խաչելութեամբ պատկերը, ճիշդը գումարը յիշկտաւ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մատարապէս ԺԽ—ԺԶ դար: ՍՏԱՌՈՂ-Բ ՎԵՐՁԻՆ՝ ՏԵՐ Մեարզ Երէջ, Վարդիկեցի Մահակ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—2ա, 63ա, 177ա, 234, 235բ—ի ՍԻՆԱԿԻ ԿԵՍԻՑ ԺԺԵԻ Բ ՍԻՆԱԿԻ ՎԵՐԵՐ, 136բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՆ:— Բուն յիշատակաբար չկայ: Զեռագիր բովանդակում է չորս Աւետարաններ տառեց նախագրութեանի եւ զիւրացանի: Մատ— քան՝ 3—63ա, Մարգոս՝ 64ա—102ա, Ղուկաս՝ 103ա—178բ, Յովհաննէս՝ 178ա—233ա:

ՅԵՆԱՅԱՍԱՐԱՆՔ

233ա. (խոշոր բոլորգրով) Փառք Ամենասուրբ Երարդութեան Հայր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյ Սրբոյ, ամէն:

Եւ Մեարդը հրէցս զնեցի զԱւետարանս յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց, Հաւրն իմոյ զՀանչին եւ մաւրն իմոյ Միայնաթուհին եւ Լորարցն իմոց Ղատուէին, Բուսայդին եւ բլիբլին իմ Մատուէին, Նիկարիպին եւ որդոցն իմոց Սէրբին, զՀանչին, Յովսէփին:

Դարձեալ յիշեցէ զԱմուսն հրէցս, որ յիշատակարանն զիրիւ երես: Դարձեալ յիշեցէ զԱռաքեալն: Դարձեալ յիշեցէ զՀատանն:

233ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանին Վէրդիկեց Սահակն եւ զկողակիցն իւր Թանկաղիզն, եւ որդին իւր Առաքելն եւ կրտսեր որդին Վերդիկն եւ որդիքն իւրեանց Անանիւ, Վարթանն, Նէրսէսն:

Դարձեալ յիշեցէ զհարեղայրոյն իմ, որ փոխեցեալն առ Բրիտանո Յովհաննէսն, Յախնապարն, Ղուկիւսն եւ որդիքն իւրեանց Յովհաննէսն, Զաքարէն, Յախնապարն:

Դարձեալ յիշեցէ զկողակիցն իւրեանց

Խանճապէն, Մարգարէն, Ծաւկատէն, Թ Մարթիմոն, Կիրակոսն եւ մայրն իւր Ոսկի—մէրն:

Դարձեալ երեսս անկեալ աղաչեմ դամենեան, որք աւղտիք ի սմանէ կարդալով կամ աւրինակելով կամ դադալարս առնելով, յիշեցէ զՎէրդիկն, Առաքելն, որ ստացան զայս Հայալ վատասկոց իւրեանց, յիշեցէ եւ ուղիղ սրտիւ եւ Հաստատուն Հատառով Աստուած ողորմի ստացէ եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի իւր բաղցր դատաստանին, ամէն:

Ժվականին ՌՁԷ (1638) ամին: Հայր մէր:

235բ. Արդ, երես անկեալ աղաչեմ սրբազան քահանայիցդ, որ ընթեմանս գլուխը Աւետարանս, յիշեալիք ի սուրբ յաղթած մեր գրարեմիտ եւ զխոհեմ եւ Աստուածասէր Տէրոնն, որ նորոյեաց զՍուրբ Աւետարանս եւ ետ կազմել յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն, զՀօրն իւրոյ Վերդիկին եւ զմօրն իւրոյ Մարթիմոն եւ կողակիցն իւրոյ Թաղուլին եւ որդոցն Մարգարտին:

236ա. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս պարուն Միլղղաշն եւ պարուն Գալուստ տեսան այս աստուածային սուրբ կտակս, ցանկացան առնուլ զՍուրբ Աւետարանս Հաւալ արդանց վատասկոց մերոց, յիշատակ ինձ եւ ծնողաց մերոց Հայրն իմ պարուն Կարապետն եւ մայրն իմ Ղատուս Թուրքուն եւ Եղորդէն իմ պարուն Գալուստն, Յոհաննէս, Ներսէս եւ ամուսին իմ... (ամուսն տեղը քաջ քաղնուած) եւ որդիքն իմ Նարին—բէկն, Ատրիէկն եւ Թոռնէրն Ամիրէկն:

Դարձեալ յիշեցէ զպարուն Գալուստ եւ ամուսին Մարիամ եւ ամենայն սրեան մեր—ձաւարացն, ամէն:

Դարձեալ երեսս անկեալ աղաչեմ զամենեան, որք աւղտիք ի սմանէ տեսանելով կամ աւրինակելով կամ դադալարս առնելով, յիշեցէ պարուն Միլղղաշն եւ պարուն Գալուստն, ուղիղ սրտիւ, Հաստատուն Հատառով եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ստէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի իւր բաղցր դատաստանին, ամէն:

(3ա—ում եւ 235բ—ում կայ վանքի 1654 թուականին կմբեր):

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 43, գգ. 18)

ቶፔ—ቶፂ 'ቱዝ።

ԹԻՐԹԹԻՐ 3322: ՄԵՆՈՒԹԻԿԻՆ ԹԻՐԹԻՐ 16, 8 X
12, 4; ՍԻՆՆԻԿԱ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԿԻՆ ԳՐԻՍԻՐ ԾԱՄԱՆ
ԿԵՆՍԻՆԻՆ, 13 X 4: ՏՈՂԻՐ՝ 21: ՆԻԹԻՐ՝ քաղաք: ԳՐԻՐ՝
բոլորգրեր: ԶԱՐԳԱՍԱՐՔԻ՝ հասարակ, կորմեր եւ կշ-
ւայք բաժանով: ԶՆՏԻՐ ԵՒ ՍԵՐԱՍԱՆԶՈՐԵՐԻ՝ 105բ,
104բ եւ 262բ, բազմապնով, մաշակասեր: ԽՈՐԱՄԻ՝
3բ—4ա պատկերներով: 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա,
11բ, 12ա: ԿԻՍԱՒԱՌԻՐ՝ 13ա, 106ա, 105ա, 263ա:
ԼԻՈՍԱՆՆԵՐԱՍԱՐՔԻ՝ կորմք բաժանով բաւական քաղա-
սովորյալով, պարզ ձեւով: ՍԶՐԱՆՍԱՄԻ՝ քաջանկեր-
պեր: ԹԱՄԱՐԻ՝ երկ, գլխատարեր, օղբերանողներ եւ
լուսանցադձիթը՝ կարմիր բաժանով: ԿԱՄԱՐ՝ կաշե-
պատ տախտակ սեգման ձեւերով: ԳՐԻՐ՝ 2 կարպաս:
ՏՆԼԻ՝ ԳՐԻՐԻ՝ ԹԻՐԻ՝ առկայ: ԺԱՄԱՆԻՍԱ ԳՐԶՈՐԻ՝
ԹԻՐԻ՝՝ հարանվանաբար թեւեւ չգար: ԴԱՏՈՒՐ՝
1ա—3ա, 4բ—5ա, 6բ—7ա, 8բ—9ա, 10բ—11ա, 12բ,
163բ—ի ք սիւնակի կեպից միջին: 104ա, 262ա—ի ք
սիւնակի կեպից, 261ա—262բ:

ՄԱՆՈՔՈՒԹԻՒՆ.— Չեապիրբ շատ լու է պահուած: Գարուններէն է շորս աւաւորները հեռեկան կողքով: 3—4մ' թուրք տները, 5ր—12մ' շատարբարս, 13ս—103մ' Մառթկնոր առանց ճախարդի, 165ս—105ս—103ր' Մարզոր ճախարդի, 165ս—105ր' Դուխար ճախարդի, 165ս է ՎՅարուշակ Գիւնոյ յաւելումով, 203ր—327ր' Յովհաննէր ճախարդի, 165ս է Վերբ կնիշ շնացած յաւելումով: 287ր' ե 288ր' միջև կողմին կպած թի թիւքինիք մըց 5 առողջ աղջակ: Ե Գովհաննէս Աւաւորին ճիւղնոյ տարած մի գրչական խոյս: 24, 25, 31, 38, 51, 00—04, 07, 71, 85, 102, 103, 107, 288, 322 է ոչ յարձանքի թիւքինի լուսանցիկներս: Կան պարզաբնի մալուր ձեռագրող գրչու թիւքներ' Թարգմանութիւն նոյն մասերից: Չեապիրբ կնիք շատարկայնութեան են նաեւ պարզաբնի թուստի ձեռագրի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

327ր. Սուտանուհի Հայրապետ գրիչ
Վիշնայ Ի Տէր:

328.

Փառք եւ պատիւ այժմ յաիտեան,
Համազայ Երրարդութեանն,
Երեք անձնեայ սուրբ տէրութեան,
Լիհասնակամ աստուածութեանն,

Որ ստեղծ յերկինս հրաշական,
Զդասս անմարմնեզն իւր փառաբան,

**ԱՈՒՅԻՒՆ ԵՆ ՄՐՉՏԱԿԱՆ,
ԱՆՔԻՆԱՐԱՄԻՑ ԳՏԷՐ յԱՆԻՏԵԱՆ:**

Իսկ ի վերինն մեծ խորան,
Աթու կարգեաց չորեքուսեան,
Քոց կորովի մարդոյ նըման,
Կերպ առիւծու խորթստաճայն:

Եւ ցրածեւ արդիւնական,
Եւ արծի վեր սլացական,
Ութիւք թեւաւ վեր ամբարձման,
Եւ ութ աչաւ գեղեցկադան:

Նշանակե՛ զմարդն յանդիման,
ԶՄաթէոսն Աւետարան,
Մարկոսն առիւծ եւ ձեմական,
Արի եւ Բարսեղ եւ Լարճաբան:

Ղուկաս եզին ասացական,
Մեզմով զընալ երկարաբան,
Իսկ Յովհաննէս արծուամման,
Թողեալ մոտոք ամհապան:

Իսկ ի ստորինս այս միութեան,
Արարածոց գոլ ամենայն,
Զորեք անկիւն աշխարհ որ կան,
Ծագէ ի ծագ ընդհանրական:

Արեւելեան 'ւ արեւմտեան,
Հիւսիս, հարաւ յարմարական,
Որք ընդհանուր ֆարոգեցաւ
Աւետարանը սրբազան:

Այլ եւ գետնոցն զանազան,
Որք ի դրախտէն յառաջ խաղան,
Փխան, Գեհնոն ընդ Տիգրիսն այն,
Եւ Եփրատէսն հրաշական:

Որ նշան է եւ գուշական,
Զառ ի չորիցն համանման.
Փխոն ասէ զՄաթէոս,
Դեհոն զՄարկոսն առիծանման:

(Եւ) ի գրիս գլուկաս եզնամամ
Եւ նիբատէս գառիւծն Յոհան,
Որ ի բարձանց որոտալսլ,
Հնչեաց զբարբառոն վերնակալն:

Այլ եւ խաչինն սոսկական,
Յարեւիկից փա(յ)եալ ծագման,
Ընդ Դ ամկիւմն տարածական,
Լուսաւորեալ խօտը մարդկան:

Այսքան երաշխիք գերադրական,
Բարգաւառի Աւետարան,
Բերավքէից է սա ճրման,
ԶՏէրքն փառաց բարձեալ յինքեան:

Այլ եւ ճրման է տապանին,
Զոր Նոյ կազմեաց չորեքկուսեան,
Որք ի ջրաջրն սուգական,
Ի մերքս մըտեալքն փրկեցեան:

Այլ եւ դարուն Աբրահամեան,
Որ չորս ասի ի յԱդամեան,
Որ կերակրիւր Տէրն ընդ ծառայն,
Տայր գաւտիսն ծըննդեան:

Եւ տապանակն յամփոտ փայտեան,
Ի ժամանակըն Մովսիսեան,
Որ ի Տեառնէ առ երաման,
Թուկոյ սըրբոյ հաստատել զայն:

Եւ եղ ամղէն զմանայնայն,
Զբարաւան ծակի եւ զգաւազան
Նշանակել զԱւետարան,
Զքանն եւ զմարմինն տէրունեան:

Այս աղագաս յարգական,
Պատմաբանի Աւետարան,
Որ ընձեռէ շրմարե մարդկան,
Ապաքինիչ ցաւոց ար կան:

Դիւաց կարկիչ սաղաեանեան,
Վանիչ չարին ըստորմական,
Գաղտնի մետից է պահապան
Եւ տըկարաց է աւգմական:

Զերես անկեալ իզդաճական,
Պաշտամանաւ մաղթադական,
Զքեզ աղաչեմ սուրբ դարբարան,
Տուն եւ տեղի արքայական:

Մեզ հասանել ի մեղութեան,
Ի ժամանակըն փորձութեան,
Պահել անփորձ եւ անստան,
Ի յարկածիցն դիւանան:

Ի էէն հայեմք Աւետարան,
Որ աւետեաց եւ մեզ աման,

Ճաշակ բարի եւ փրկական,
Մարմին Է արիւն անուական:

Յաղատամիտ, պակասաբան
Հայրապետէ բանքս ծրեցան,
Ի գովեստ քեզ համայական,
Առ Միածին Աստուածըդ բան:

Ի մեզ գըթաս Տէր վերնական,
Եւ հաշտեցիս ռդրմական,
Փրկել ի հրոյն անշիջական,
Այժմ եւ յաւերտ միշտ յաւիտեան:

330ա. (Ամվարժ եւ տգեղ բոլորգլով,
սկիզբը քերի) Դարձեալ յիշեցէք ըստացո-
ղիս զսուրբ Աւետարանիս, որ ստացաւ եւ
ետուր իւր Հալալ վաստակէն աւրճեալ Հոգի
Վարդունն եւ իւր ծնողն եւ զկողակիցն իւր
Արաւհանն եւ զորդին Անվանն եւ զետեքն
ճանունն եւ Հանգուցեալ Յեղոսունն ու Մա-
րանն:

Դարձեալ յիշեցէք զՔրիստոստունն եւ
իւր կողակիցն Հոսունն եւ իւր որդի Բաղունն
եւ զստեքն:

Դարձեալ յիշեցէք Վարդունն եւ իւր
որդի Սառինն եւ Օդերն, Անվանն եւ իւր
կողակիցն Գեհունն եւ իւրեանց Հարապատ
որդոց եւ զստեքանց իւրեանց Անթառնն եւ
Շաղերն, Սապրիսն, ամէն: Ավէրաթին,
Մարգարն եւ զարձալ յիշեցէք Բաղունն եւ
իւր կողակիցն Սանահն եւ իւրեանց (330բ)
զորդի Սարգիսն, Գիրունն, Հայրապետն,
Զայտիկն եւ Հանգուցեալ որդին Մինասն եւ
զԱրուսթիւնն եւ այլ Հանգուցեալսն զստե-
քանց զաներն Վառլատն, զԱրմինադանն եւ ի
փաշրիկ Սէվոթիսան:

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Առաքելն, որ
ունի ըստացած, եւ մեղաւորսն եւ անարժան
Անդրէաս Էրէցս զերեցի մայրիս ամսու Թ-
ունն, Ագաժ ամսու ԺԹ-ունն, Հայոց ամսոյ
Արեգի ԺԶ, Թվին ՌձմԵն (1706):

330բ. (Նոտորգլով եւ տգեղ ճեղագրով)
Դարձեալ յիշէք Տէր Առաքելն, որդին Արու-
սթեան, մայրն իւր Գունգան, Հայր իւր Պո-
ղոսն:

Դարձեալ յիշեցէք Կարայպետն, որդին
իւր Ավագն զս... (զմզուած) Յերեմեայ,
Ուստան, զԱյսին, Սամար, կողակիցն իս-
նունն:

Դարձեալ յիշեցէք Ստոպ կին, որդին
իւր Աստուածայտունն, զուստը Մաշուֆն,
Հանայգուն, Մարան:

178

ԱԼԵՏԱՐԱՆ

[Երևանի Ս. Սարգիս Եկեղեցի 393 (5)]

Ժե—ժգ Դար

ԻՆԻՔՐՈՒՄ՝ 172: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՒՄ՝ 22 X 17,5: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆՍ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւմ, 15 X 4,0: ՆԻԻԹ՝ քամակեայ քուղք: ԳԻՌ՝ բոլոր-
գիւր: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ բաւական քուղվ: ՊԱՏԿԵՐ
ԱԼԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 2բ, 55բ, 80բ, 147բ: ԹԱՆԱԳ՝
սև, վերնագրերն ու գլխատառերը՝ կարմիր: ԿԻՍԱ-
ԽՈՐԱՆ՝ 3ա, 50ա, 90ա, 148ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ լու-
սաւոր՝ 52բ, 87բ, 144ա, 188ա: ՍԿՋՐՆԱՏԱԹ՝
ձաղկապ: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ: Վրան ճշու-
մով խաչ եւ զարդեր: ՏԵՐԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ամշայտ:
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ժե—ժգ շար: ԳՐԻՉ՝
եփրեմ: ՍՏԱՅՈՂ ԱՌԱՋԻՆ՝ յօգայ Միքայելի, վեր-
ջի՝ Արիստակէս: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2ա, 55ա, 147ա, 181,
192:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

146բ. Կատարեցաւ Աւետարանն ըստ
Հաւատարմի ի փաստ Գրիստոսի Աստուծոյ,
ձեռամբ Եփրեմի յիմարի եւ մեղաներկ
մարմնի:

189բ. Փառք...

Արդ, այսմ տոտուածեղէն եւ երկնա-
պարզ եւ զանձին եւ լուսաւորայլ մարգարտիս
ցանկացող եղեալ որբասէր եւ բարեմիտ պա-
րոն Միքայ խօջառ բէկն փափաղեալ սմա որ-
պէս մի եղջերուն բաղձաւ ալբերց ջրոյ:

Պատեալ չափին կենաց եւ ապաւինեալ
ի Մարզն ճշմարիտ եւ ի Գառն Աստուծոյ,
զոր պատմէ աւետարարաւորն Մաթէոս: Արդ,
զայս պատուական ափն շափելոյս առեալ
իւր պաշար երկնամիջ ճանապարհին, որ
տանին առ Հանդերձեալ կենան: Պարոն Միք-
այելեկն ստացաւ զՍուրբ Աւետարանն յիշա-
տակ Հոլոյ իւրոյ եւ կողակցին Փարսաթա-
նին, եւ որդոցն իւր Առաքելին, Քամալին,

Պաշտարարն, Անդրեանոսին եւ զստեբացն
ի Քարաթին, սոքա ամենեքեան Հանդուցեալ
էն առ Քրիստոս:

Արդ, որք օլտիք այս տոտուածաշունչ
Աւետարանէս կարգաւոր կամ օրինակելով եւ
կամ յարեւանցի դադափար առնելով, յիշե-
ցէք եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասա-
ցէք Միքայելեկին եւ իւրոցն ամենայն արեան
առու մերձաւորացն եւ զվերոյդրեալ ննջե-
ցելոցդ, զոր Տէր Աստուած զրեւոյց զանուանք
սոցա ի զպրութիւն կենացն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրախոյլ յա-
յօթս ձեր զոյարուն տոտուածասէր Միքայ-
ելէն եւ զորդին իւր Մարգարն եւ միւս
յուստարն Մարիամն, զոր Տէր Աստուած
յՄարգարն եւ Մարիամն անփորձ եւ անսա-
սան պահեցէ մինչեւ ի խորին ծերութիւն,
բարի քաղաքաւարութեամբ, ամէն:

Եւ ինքն Քրիստոս Աստուած, որ առաւ
է ի տուրս բարեաց եւ ողորմած երկիւղա-
ծաց, ողորմեցնի Հասարակ ձեզ յիշողացդ եւ
մեզ յիշեցեղոցս ի միւսանգամ պալտեանն,
յորժամ պայ ի դատաստան եւ քաղցր աջօք
Հայէ ի ծառայն իւր պարոն Միքայելէն եւ
Փարսաթանն եւ ամենայն ընդանիքն իւ-
րեանց...

190բ. Արդ, ըստացաւ Սուրբ Աւետա-
րանն զբարեմիտ հեղաշուի բարեւէր երկու-
դած եւ Արստակէսն եւ Պաթմոն եւ Արայեւր-
դին, Արստակէսն եւ ուրոցն յարեան մեր-
ցալորացն, ի վերոյդրեալ ննջեցելոցդ, զոր
Տէր Աստուած զրեւոյց անուանք սոցի ի
զպրութիւն կենաց, ամէն: ԹՎԻՆ ՌԺԿԳ
(1714)–ուճն:

(1ա–ի վրայ կամ մի քանի անգամ
գրչափորձերով):

179

ՄԱՍՈՒՆԻՔ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ (ԹՈՒՆԴՐՔ)

(Ս. ԱՆԵՏԱՓԻՐԿԻՆ 116, գգ. 19)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԻՃԺԵ (1666)

ԹԵՐԹՔ՝ 172: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 20 X 13,4: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԿԱՆ. 13.0 X 4.7: ՏՈՂՔ՝ 28: ՆԻԹՔ՝ ԽՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ԿԱՌԱՄԱՐ ԲՈՂՔՆԵՐ: ՍԿՋԲԱՏԱՐ՝ ԲՈՂՔՆԵՐՈՎ, ԿԱՐՄԻՐ ԽՈՄԱՐՈՎ: ԿԱՏԱՐ՝ ԿԱՅԿԱՍՏ ՍԵՄԵՆՈՎ, ՍԵՄԵՆՈՎ, ՈՅՐԱՅԻ ԾԱՂԿԱՐՔ ԿՈՒՐՈՎ ԾԵՖՈՎ: ԹԱՆԱՐ՝ ՍԵՒ, ՎԵՐԱՊԵՐՔ, ՍԿՋԲԱՏԱՐՔ, ԳԼՍԱՍՏԱՆԲԱՆ ՈՒ ԵՐԱՍՏԱՆՔՆԵՐ՝ ԿԱՐՄԻՐ, ԳԵՆԱՐՔՆԵՐ՝ ՊՈՒՆՈՎ: ԳՐԻՑ՝ ԹՈՒՄՈՎ: ՄՏԱՏՈՂ՝ ՅԱԿԱՐ ՎԱՐՈՒՄԱՅ: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ԿԱՌԱՄԱՐ ՆԱՐ-ՋՈՒՂԱ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԺԵ (1680): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1. 16Բ-Ի Բ ՍԵՄԵՆՈՎԻՆ 18ա-Ի ԿԵՐ, 114ա—115ա-Ի ԿԵՐ. 170ա—172Բ:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— ԾԱՌ ԳՐԵՐԻ—ԿԵՐԻ ԺԱՄՈՒՄ. ՈՐԵ ՎԵՐԱՊԵՐԻ ԺԱՄՈՒՄ ԿԱՅԿԱՍՏ, ԶԵՐԱՍՏ. ԵՐԵՒԻ ԲՈՂԿԻ ԵՒ ԾԱՂԿԱՐՔ ԶԱՐՔ, ԶԵՐԱՊԵՐՔ ԺԱՄ ԶԵՒՄԱՅ:

ԲՈՒՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—7ա. ՅԱՌԱՎԱՐԱՆ ՊՈՒՆԻ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ ՆԱԿԱԿԱՐՔՆԵՐ Ի ԿՈՒՐԱՅ ԿՐՈՒՄ:

բ. 7ա—7բ. ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒՆԻ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ:

գ. 7բ—8բ. ԲՈՒՆԱԿԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՈՐՈՒՄ Ի ՆՈՒՄ ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԻՆԵՐ ԵՒ ԿԱՐՔԱՆԻՆԻՐ ԲՈՂՔՆԵՐ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ ԵՒ ՈՐՈՒՄ Ի ԿԱՐՔԱՆԻՆԻՐ Ի ՆՈՒՄ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ ԻՆԵՐ:

դ. 8բ—10բ. ԲՈՒՆԱԿԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ Ի ԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՆՈՒՄ:

ե. 10բ—15բ. ՅԱՌԱՎԱՐՔՆԵՐ:

զ. 15բ—18ա. ԿՈՒՐԱՅ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՊՈՒՆԻ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

է. 31ա—49բ. ԿՈՒՐԱՅ ԱՌԱՋՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ը. 49բ—60ա. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

թ. 60ա—65բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժ. 65բ—70բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժա. 70բ—71բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժբ. 71բ—78ա. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժգ. 78ա—81բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժդ. 81բ—83բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժե. 83բ—96բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժզ. 96բ—101բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժէ. 101բ—105ա. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժը. 105ա—107ա. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ժթ. 107ա—108բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ի. 108բ—150բ. ՅԱՌԱՎԱՐԱՆ ԿՐՈՒՄ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ ԵՒ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ ԵՒ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ ԵՒ ԿԱՌԱՐՔՆԵՐ:

իա. 151ա—155բ. ՅԱՌԱՎԱՐԱՆ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

իբ. 155բ—160ա. ԿՈՒՐԱՅ ԱՌԱՋՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

իգ. 160ա—163ա. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

իդ. 163ա—167ա. ԿՈՒՐԱՅ ԱՌԱՋՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

իե. 167ա—167բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

իզ. 167բ—168բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

իէ. 168բ—169բ. ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒՄ:

ԳՈՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

84թ. Ուլ սրբառէր Հայրէ եւ Եղբարք, որք այսմ աստուածաբուն սուրբ տառիս չանդիպիք կարգալով կամ օրինակելով, յիշատիք ի մաքրափայլ աղօթն ձեր ղանաբան եւ ղանախտան սուտոնուն Թումայ երիցոյ, որ եւ զրեցաք յիշատակ Հոգոյ իմոյ եւ զձեռքն իմ զՏէր Բնակարն եւ ղՄարիամն յիշեցէ Քրիստոս եւ:

113թ. Գրեցաւ զիրքոս այս մեծաջան քննութեամբ ի Հնոց Թարգմանչաց օրինակէ եւ է ըստ նոցա ճշմարիտ քննական Թարգմանութեան եւ գտանի ի զմա զիր աւելի եւ պակաս անուն եւ տեղիս ըստ լատին վալիկաթիւն եւ ստուգութեան, մի ոք Համարձակեցի մտահանութեամբ, զիր յաւելով կամ պակասել, զի եւ մեք ոչ մտահանութեամբ, այլ ըստ նոցա աստուածաճիր պարպեացն զգրեալս նոցա ստուղին. զձեռքեցաք զայս եղաք առ ի Հաստատութիւն անկրկ եւ անյիշելի կարճեաց:

132ա. Ստացոյց սուրբ տառիս անարժան Թումայ իրիցու աղաչեմ միայ ոգորմնայիս. արժանիս առնէք եւ զուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Յիսուսէ, որ է աւրճեալ:

78թ. Ստացոյին եւ զորդին ողորմի Քրիստոս Աստուած:

116թ. Կատարեցաւ ցանկ աստեղեկական մատենիս ի փառս Քրիստոսի, ի ինչոյն... (չվիթցացում):

101թ. Ուլ ընդերձոյք եւ սրբառէք լաւիրուն եւ շնորհայեց Հոգւոյն Սրբոյ, Հայրք եւ Եղբարք, արդ, Երես ի պետին անպեալ տղաչեմ, որք Հոգիայիք յայսմ աստուածաբուն վտակացս, կարգալով կամ օրինակելով, յիշեցէք ըստուտանուն Թումա երէցն միայ ոգորմնայի եւ զձեղ Քրիստոս յիշէ ի միտանդամ...:

150թ. Խնամօք եւ ոգորմնութեամբ Աս-

տուծոյ եւ շնորհօք Տեառն մերոյ Յիսուս Քրիստոսի:

Ես մեղաւոր եւ ամբաժան եւ եղիկի քան զամենայն, Առգով, մտօքս եմ ամպիտան, Անկեալ չարօք խիստ զանգաւն. Անուամովս եմ ի լուծ կարգի. Գործովս չար եմ չալկան.

Բայնիսս ունիմք սուրբ առաքնալս ամենայն,

Որ անեղ մեծի իրապարակին
Զմեղ արժան առնեն յիշման.
Սուտամուն երէց Թուման:

Գրեցաք սուրբ աստուածաբուն եւ զղանձս սուրբ աստեղեկոցն ձեռամբ մերով եւ տուտք զսուրբ տառս ի ձեռն երիցս երանեալ սուրբ եւ աստեղեկանոր արճիական եւ Հեղահոյի, պարգամիս եւ քաղցրարարառ, լուն շնորհաց Սուրբ Հոգոյ, արի եւ քաջ ընդդէմ չար թշնամոյն, զՅակոբ վարդապետն, որ վայելէ եւ Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեցէ անասան կենօք, ամէն:

Որք Հանդիպիք սմա, կարգալով կամ օրինակելով, ողալանացն եւ ամենայն պակասութեան անմեղադիր լեռուք: Դարձեալ յիշեցէք զԹումա երէցս, եւ զձեռքն իմ զՏէր Յակոբն, որ Հանդուցեալ է առ Քրիստոս, եւ զմայրն իմ զՄարիամն, եւ զԵղբարսն իմ որ Հանդուցեալ են առ Քրիստոս, զՈսկանն եւ զՅովհաննէսն, զՄանուէլն, զՎարդանն եւ զԵղայրն իմ զԱրղունիանն, եւ զորդին իմ որ նորաշան ամօք Հանդեաւ զՊապաստարն Յիսուսի, աղաչեմ զձեղ սուրբ վայելոյք, յիշել զԻննակիցն իմ զՄարամն եւ զղուստրն իմ զԼարիպիանն, եւ որդիքն իմ զՅակոբն, զՄահանն: Յիշեցէք միայ ոգորմնայի եւ Աստուած զձեղ յիշէ ի մի...:

Գրեցաւ ի Թուիս Հայոց ՌՃԺԵ (1666):

180

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 104, գգ. 19)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ժե Դար

ԹԵՐԹՔՐ՝ 94: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՐ՝ 15 X 11: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻԱ, 11 X 2.0: ՏՈՂՔ՝ 29: ՆԻԻԹ՝ սպիտակ փաշլուռ քուլք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր մամբ, կամոնաւոր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր քամաճով լուսանցազարդէր: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, գլխատառերը, վերնագրերը, ակզրմատոռ-դերմ ու լուսանցազոծերը՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ քաւակամ քուլով: ՍԿՋԱՆԱՏԱՐ՝ կարմիր ծաղկանկար-ծեր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵԻ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Խաւամբար ժե դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 23—26, 40ա—52բ. 83, 84, 85ա:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրի գրելը էր գործը չի վերջացրել. մեզ հասանելը զանազան տաւորակներ են, որ Հէնց կիսատ մեւով կտրել են իբրար հետ, ճա-կատագրադղերը չնկարտած, իսկ վերնագրերն ու ակզրմատուրը դեռ չէն գրուած: Մատթէոսի ակզրից մի քանի սող է պահուս, իսկ վերջից՝ մի քանի գլուխ՝ 1—24: Մարգարէ՝ 27ա—48ա, վերջից պահուս: Ղուկասը՝ 53ա—82ա, Նոյնյակ վերջից պահուս, իսկ Յովհաննէսը՝ 87բ—94բ, միայն մի տեւորակ: Թէա-տակարան եւ որեւէ ուրիշ ծանօթութիւն չունի:

181

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 312, գգ. 24)

ԵՕԵ, (ՍՊԱՀԱՆ)

ժե ԴԱՐ (1631 ?)

ԹԵՐԹՔՐ՝ 279: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՐ՝ 10.4 X 7.6: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻԱ, 7.6 X 2: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քուլք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ սպիկզոծ եւ շատ Խարուստ: ՊԱՏԿԵՆՐ՝ ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ՝ 3բ. 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՋՆԵՐԻ՝ 22բ, 82բ, 123բ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 23ա, 83ա, 124ա, 210ա: ԽՈՐԱՆՆԵՐ՝ 12բ, 13ա, 14բ, 15ա, 16բ, 17ա, 18բ, 19ա, 20բ, 21ա: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, գլխատառերը, գարդազրերն ու սկզբնատողերը՝ սպիկզոծ եւ կապշտ քամաճով: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ քաւակամիմ կամ եւ սպիկզոծ եմ: ՍԿՋԱՆԱՏԱՐ՝ ԵՐԿԱՊԱԳԻՐ, սպիկզոծած: ԿԱԶՄ՝ կա-շեպատ տաշտակ սեղմած ձեւերով, մերսից ծաղկա-ւոր Բաթնա: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՕ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ժե դար (ԴՁ 1631 ?), ԾԱՂԿՈՂ՝ Ստե-փանոս Բախամպ: ՍԱՅՈՂ՝ Աւետիք: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—2. 3ա, 4բ. 5ա. 6բ. 7բ. 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 13բ, 14ա, 15բ, 16ա, 17բ. 18ա, 19բ, 20ա, 21բ, 22ա, 82ա, 275, 277—270:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրի լու է պահուած. ունի աւետարանացոյց տախտակներ: Մատթէոս՝ 23ա—81բ, Մարգարէ՝ 83ա—120ա, Ղուկաս՝ 12ա—

207բ, Յովհաննէս՝ 210ա—274բ: Յովհաննէս: Աւետա-րանի վերջում զանուած է ձերք կնոյն շնացելոյ, իսկ Մարգարէ վերջում՝ ճեարուցեալ Յիսուս: Նախա-դրութիւններ չունի: 1—118 մի մեռքի մեռագրի է, իսկ 117—273՝ սարիչ մեռքի: Միջից պահուած է մի թերթ: 206, 208, 211 թերթերը պտուռուած են: Թէ-յատակարանի թուղթը պահուած է:

ԵՐԵՆԱՏԱԿԱՐԱՆՐ

274բ. Փառք տնրակիւր, անեյ աներբ իսկականին... (վերջը Բերի, Բերբ է ըն-կած):

276ա. Երեցէջ դէր Ղազարն, որ ետ պայս Աստուածաւանդ: Սուրբ Աւետարանս յոյժ պանդան եւ վայելուչ սպիկազարդ ծաղ-կոց լցեալ, եւ արեղերաւոր եւ մեծափափազ խոստմամբ խոստացաւ զրեյ ետ յիշատակ իւրն եւ ծնօրացն իւրոց, որ ետ վաղմ Սուրբ Յովհաննէսին: յիւցէջ եւ Աստուած ողոր-մի տացէջ:

Դարձեալ յիւցէջ դէր Ղազարն եւ

դժնոցն իւր Ասկանդորն, Սալուսն եւ զպարս իւր Մարդարէն եւ զըհնիկն իւր Աշուրն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Ղազարն եւ զորդիսն իւր Աեռութն, Մարդարէն, Յովանէսն եւ զյատեհսն իւր Յուդիտայն, Նիքիտարեթն, Մամարն, Վառվառն, Շահադադայն, Մասպուռն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք հօրեղբայրն իւր Սէփինջն, Մինալարն, Շահնազարն, Վարդանէսն, Խաթիւղէն, Դավաթխանն, Թափաշէն, Զօրափաշէն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Ղազարն եւ զխոստան իւր Յոհաննան, Ասկանդորն, Խօջանն, Յակոբշանն, Նանիկն, Սալուսն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Ղազարն եւ զեղբարսն իւր Ազալալի, Խօջանն եւ զբոլորն իւր Խանսան, Մարիամն եւ զհարսն իւր Մանգուխան, Վառվառն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս զՏէր Ղազարն եւ զկողակիցն իւր Ոսկի, որ ետ (մէկ քառ ամբոյրեռնի) զայս Աստուածաշունչ

Սուրբ Աեռարանն յամար սիրով վայժ Սուրբ Յովանէս յեկեղեցւոյն, ի վայելումն քրիստոսադասն քահանայից, իւրոց յիշատակ եւ ծնողացն իւրոց. յիշեցէք Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ զհոգեւոր որդին զԿիրակոս Հրէցն յիշեցէք ի Գրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք սոցա եւ սկսեցէք Ա Հայր մեղայ եւ Աստուած զմեզ յիշէ:

17ա. (Խորանի մերձեւի կապայտ զծի վրայ գրուած սպիտակ գոյնով) Զմեզ աղաչեմ արտասուալի, զլորելոյս տուք ողորմի. Թվին Ռ. (միտը լաւ չի երեւում. քայց շատ հաւանաբար պիտի լինի ՌՁ = 1631):

13ա. Ով բնթերցող, յիշեալ զմեղապարտ զծող որդի:

20բ. Նկարեցաւ Շօշ քաղաք, ի ձեռամբ Ստեփան քահանայի: (Գրուած խորանի մերձեւի կապայտ փօնով զծի մէջ, սպիտակ գոյնով):

274բ. (Ներքեւի լուսամբում, կապայտ յաւանքով) Զմեղապարտ ծաղկողս Ստեփանոս յիշեալքի:

277ա. Նուրիկ Մատենադարան Ս. Ամենափրկչեան վանիս, ի յիշատակ Հանգուցեալ հօրն իւրոյ Յովսէփ Սարգսի, (Անդրէաս Յովսէփ, 1902 (8 յուլիս ողոստոս):

182

ԱԿԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 45, զգ. 18)

[ՆՈՐ-ՋՈՒԿԱ]

ժէ Դար

ԹԻՐԹԻՔ՝ 167: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 16 X 11: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՄ, 10,4 X 3,5: ՏՈՂՊ՝ 21: ՆԻԹ՝ մագաղաք: ԳԻՐ՝ բոլորքի: ԶԱՐԴԱՐԱՆԻՐ՝ հասարակ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 132: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ բաւական քաղով, երբեմն կեղծադիւր, քոչոռներ եւ մարդու պատկերներ: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆԻ՝ ծաղկագիր, քոչոռներով: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ. զլիստառերը, սկզբնատղերն ու լուսամբագծերը՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մշաւած, մերսից սեւ փայլում: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԻՍ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ դար:

ՄԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ. — ԶԼԱԿԵՐԵ ԹԵՐԻ Է. — մօրոգ-

ՋՈՒԿԱՆ կազմանն եղած եւ խոսն ի խոսն զառաւրած, ոչ մի յիշատակարան չունի: 1, 2, 148, 166 եւ 167-ի լուսանցքները կտրուած են, 72-ը՝ մկնակեր, Գրուան ձեւից երեւում է, որ Նոր-Ջուղայի զարդարի լինի:

36բ. (Ամբարձ նորաբրդով զրուած է հեռակայ յիշատակարանը) Եւ Տէր Մարտիրոս տվի Սարգսյուն յիշատակարանը, ի յիշատակ արքայի Ա պաշտում, Սիմոն քան Ա պաշտում, Նուրմամ Ա պաշտ, Բատրիկ Ա պաշտ, Լիլի Ա պաշտում, Գալուստ տղեմ Ա պաշտ, Թամկ-մէր Ա պաշտում, Լաբիպաւան Ա պաշտում, Թաւմա Ա պաշտում:

183

ԱՌԵՏԱՐԱՆ

[Ա. Գրիգոր Լուսաւորիչ 513 (1)]

ժԵ Դար

ԹԻՐԹ-Բ՝ 300: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 21 X 16, 6: ՄԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւմ, 14, 7 X 5: ՏՈՂԹ՝ 22: ՆԻԹ՝ Խաւարակ քաղաք, ԹԱՆԱԲ՝ աւ: ԳԻՐ՝ բաղադիր: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ ունի մի քանի Խաւ: ՊԱՏԿԵՐ ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ՝ 3ր, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. աւետարանիչներ՝ 17ր, 95ր, 146ր, 233ր: ԽՈՐԱՆ՝ 11ր, 12, 13, 14, 15, 16ա: ԿԻՍԱՆ՝ ԽՈՐԱՆ՝ 18ա, 96ա, 147ա, 234ա: ԽՈՐԱԳԻՐԹ՝ Կարմիր: ԶԱՐԳԱԳԻՐԹ՝ Խաւարակներ եւ զարդարներ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱԳ՝ ունի քաւակաւիմ: ՍԿՏՐԱՆԱՐ՝ Խարմիր երկաթարներ: ԿԱՐՄ՝ կաշեպառ տախտակ, Յերսից ծագաւոր մտաւա կտոր. առայցիմ երեսի վրայ ունի մի պղծեայ խաչ 5 բեւեռներով եւ երկու շղթայ: ԳՐԻԶ՝ 290—302ր՝ Միքայա: ՏՆԼԻ ԳՐՈՒՆ՝ ԹԵՐԱՆ՝ ամպաւ: ՎԵՐՅԻՄ յիշատակարանը գրուած եւ ձորոցում է ի Սղղայ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԵ ԴԱՐ: ՍՏԱՅՈՂ ՎԵՐՅԻՆ՝ Մարտիրոս Եղիսիսպոս: ԴԱՆԱՐԿ՝ 1—3ա, 11ա, 16ր, 17ա, 146ա, 233ա, 303ա—306ր:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք միջակ է պահուած: 290—302ր զրուէ է ԲԿԷ (1618) Թաւն: Ունի Նախագործիւն եւ ցանկեր Մարգարէ, Դուհատու եւ Յովհաննու Աւետարաններէ շատ: Ունի նաեւ աւետարանաց տախտակներ: ՎԵՐՅԻՆ ԹԻՆ է ԲԿԷ (1618), բայց սկզբին աւայտ է:

ԹԻՆԱՏԱԿԱՐԱՆԿ

17ր. 2Մինաս անարժան նկարաւոր յիշեցէք ի Գրիգոր եւ մի բերանս ուղարժի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմի, ամէն: Անմեղադիր (ս)խալանաց:

17ր եւ 18ա. (Ներքեւի լուսանցքում) «Տէր Եփրեմնայ ոյչ (?) թղական ՈՂ (1641):

95ա. Երաւտակ է Սուրբ Աւետարանս Մարտիրոս Եղիսիպոսին եւ եղբորն Մուշեղին եւ իւր որդի Սարգիսին եւ իւր կողակցոյն Հոռոմին:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիգորս զՍարգիսն եւ զԿողակցն զՀոռոմն եւ զորդիքն իւր զՏէր Վարդանն եւ զԳրիգորն, Փանոսն եւ զղոստերն իւր զԽոնթարն:

Կրկին անգամ յիշեցէք զՏէր Վարդանն եւ զԿողակցն իւր զՍտանն եւ որդիքն իւր

Ճարձառն եւ զԽալատուրն եւ իսայիան եւ զղուստրն Անթառանն եւ զԵթարն եւ զՓարին եւ զԳրիգորի զուտոր Մարիամն եւ զԿողակցն Գրիգորի Թամանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ի Թուին ՌձԻԴ (1675) ամին զընցաւ յիշատակարանս:

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Վարդանն եւ զԿարպանն իւր զՏէր Աւետիսն, յիշեցէք ի Գրիգորս, ամէն:

301ա. Փառք...

301ր. Երթանիկ ամն եւ աստուածոյին մրիւքն բարդուածեալս պատուականն եւ աստուածաւոր Տէր Մարտիրոս կրօնաւորն եւ ցանկացաւ աստուածային եւ փարթաւ զանձն եւ լուսափայլ մարդարտիս եւ ասացաւ զսա ի յարդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ բարի հոգաց իւրոց եւ ծնողաց իւրոց Հաւոր իւրոց Հայրապետին եւ մարն իւրոց Մուշեղին եւ եղբորն իւրոց զԿարպետն եւ զընդին իւր զԹանկաթաւնն եւ զՎարդաւորն իւր զՍտանն եւ զարդին իւր զՄարիթանն եւ ոյլ ողականացն մեծի եւ փոքրի, ամէն:

Երթանիկ եւ զարդարեալիկ զԿարպետն իմ զԿարապետ քանանայն:

Կրկին յիշեցէք աղաչեմ զլուսեւրած դասք քանանայն յարժամ բնթեոնոյք կամ ուրիշնակէք, յիշման արժանի արէք եւ Երաւտաս յուսն արարածոց, մեկ յիշեցիւցս եւ ձեկ յիշողացդ առ Հոռոմարս ողորմեսցի, ոյժմ եւ յաւերտանո, ամէն, Եղիցի Եղիցի:

Աստուած ողորմի Մարթէոս արեւիկն, որ յեղացաւ զԱւետարանս ի յեղարակոյ վանիկն Երեւ ի Սուրբ Ստեփանոս վանքս բնայն:

302ա. Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիգորս զԿրկին լուսանց Սուրբ Աւետարանի զպատուականն Մարտիրոս արձեպիսիպոս, որ ապառնաց ի զերութենէ եւ ետ վերադին կազմել եւ նորոգել բարի յիշատակ հոգոյ իւրոց եւ ծնողաց իւրոց հօրն Դարձանին եւ մօրն Սուլթանին եւ եղբարն Մուսեղին եւ կողակցին Ջանային եւ որդոց իւրեանց Էփաղին, Դարձանին, Սարգիսն եւ Վարդաւորն, որ ի Երուսթիւն է եւ զստերն իւրեանց Սալիւարն եւ զՇաւոնանն եւ զՀոգեւոր որդին

գլխնեցի Արիթանն եւ դամենայն արեան մէր-
ձաւորս: Եւս առաւել ի վրայն եւ կողակիցն
իւր Մաւնիայն եւ զդաստարն Ապուհայեաթն
եւ զմէլիք Արարաւանն, որ բազում զերիք
աղաւանց:

Նորոյեցաւ եւ կազմեցաւ ձեռամբ Մաւ-
րովոյ զպրիս, ի թուականութեան Ռիկ

(1618) ամի: Յիշեցէք եւ Աստուած զձեզ
յիշէլ, ամէն:

301ր. Դարձեալ աղաւնձ զձեզ, յիշեցէք
յազոթս ձեր զՄիխիթար առաջնուն քահա-
նայս, որ զյիշատակարանս ու զձամարա-
բառս Սուրբ Աւետարանիս զրեց ի Խզգայ (ի
Սղոյայ?):

184

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Լուսաւորիչ 522 (10))

ԵՈՇ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՃԺԳ (1665)

ԹԻՐԹԻ՝ 313: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 8,7 X
Ո.Ո: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝
Երկսիւթ, 5,2 X 1,8: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ մազաղար:
ԹԱՆԱԼԳ՝ սեւ, յուսամցազոյքն՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ քո-
լորդիք: ՅԱՐԳԱՐԱՆԳ՝ ռսկեզոծ ծաղկազոյք: ՊԱՏ-
ԿԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻԶՆԵՐԻ՝ 17թ, 98թ, 156թ, 244թ:
ԵՈՐԱՆ՝ 2թ—11ա, մէջ բոյ մէջ: ԿԻՍԱԵՈՐԱՆ՝ 18ա,
97ա, 157ա, 245ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ լուսամբքներում
սեղ ռսկեզոծ ժամրամկարմեր: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԳ՝
նոթ մեծ քուով ռսկեզոծ ծաղկեմկարմեր: ՍԿՅՐՆԱ-
ՏԱԹ՝ ռսկեզոծ երկաթազոյք: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախ-
տակ, հմացած եւ կաշիք պակասւած, պոռնուհեալ:
ԳՐԻՃ՝ Յարուրիւթ: ՏԵՂԻ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ Ծօշ (Սպա-
համ), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԺԳ (1665), ԵՈ-
ՐԱԳԻՐԳ՝ կարմիր: ՍՏԱՅՈՂ՝ Հպրապետ: ԳԱՏԱՐԿ՝
1—1ա, 4թ, 5ա, 6թ, 7ա, 8թ, 9ա, 10թ, 11ա, 12թ,
13ա, 16թ, 17ա, 96ա, 156ա, 244ա, 311ա—313թ:

ՆԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռաղբը զտու է պահուած,
ամբողջութեամբ ջրից պնասուած: Ունի աւետարա-
նացոյց ապիստակներ ռսկեզոծ խորանքի մէջ: Աւե-
տարանք մեծ ժառամբ եղծուած է ջրերի մէջ ընկնե-

լուց, թղթերը դաւարուած, կարծրացած են. վեր-
ջում ունի յիշատակարան, ապայն անթիվներէ:
Ունի նախադրութիւններ եւ ցանկեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԳ

305թ. Արդ, զրեցաւ Սուրբ Աւետարանս
ի թուականիս Հայոց որ է ՌՃԺԳ (1665)
ամի, ի յերկրս Ծօշ, որ Աստուածն ասի, ի
Թաղաւորութեան փոքրիկ Ծահ Ապասի, ի
Հայրապետութեան Սուրբ Աթոռոյն էջմիածնի
Տէր Յակոբ կաթողիկոսի եւ յառաջորդու-
թեան Դաւիթ Լալիսկոյոսի, ձեռամբ Յա-
րութիւն զրչի: Աղաչեմ զամենեւեան, որք
Հանդիպէք ի սա, յիշեցէք զստացոյ սորա
զրարեմիտ, զհեղաշողի եւ աստուածասէր
Հայրապետիս եւ ինձ (տառերը մաշուած
լինելով) չեմ կարդացում):

Տա. (Յերբեմի լուսամբում) Գրեցաւ...
[Աւետարանս եւ ծաղկեցաւ?] ձեռամբ յոգ-
նամեղ Յակոբ զրչի: ով ոք յիշէ յիշեալ լիցի
ի Բրիտոսոսէ. ամէն:

185

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ս. Գեորգ 530 (18)]

ԺԵՆ ԴԱՐ

ԹԵՐԹՔ՝ 220: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 21, 6 X 10: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻՈ, 15 X 4, 5: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ բաւարակեց թուգք: ԳԻՐ՝ բալորգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ կարմիր եւ կապոյտ գոյներով: ՊԱՏԿԱՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԶՆԵՐԻ՝ 1բ, 137բ, 206: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 81ա, 137ա, 206ա, ռսկեզօծ: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ կարմիր, կապոյտ գոյներով մեծ թուով ծաղիկներ: ՍԿՏՐԱՏԱՌ՝ կարմիր երկաթագիրք: ԽՈՐԱՆ՝ 2բ—6բ: ԿԱԶՄ՝ յուձի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամպոյտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ծեղ գար: ԳՐԻԶ՝ Աւագուէր: ԴԱՏԱՐԱՆ՝ 1ա, 2ա, 8բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիր թուգքը անորակ է եւ վատ է պահուած: Բազմաթիւ քերթեր պատահաւորաւ են եւ քուր տեսած: Վերջից 1 է քերթ ունի:

Դատուած է եւ մկնակերութեան հետեւանքով ամէն մէկէնց մի կտոր է մնում: Սկզբից եւս քերթեր են պահպանում: 2բ—4բ աւետարանացոյց տախտակներն են: Մարկոսի, Ղուկասու եւ Յովհաննու Աւետարաններէ առաջին քերթերի կիսախորանները կտրուել են եւ փոխարինուել ոսկեկտր խորաններով: Մնում են առաջինի եւ վերջինի երկու նախկին որինակներն եւս: Զորս Աւետարաններն էլ ունեն նախադուրբիւններ եւ ցանկեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

206ա. Զանաւորման եւ զանալիտան ծրող սորս զԱւագուէր խնդրող բանի աղաչեմ յիշել ի սուրբ յաղաթիւն ձեր: Եւ Աստուած դժեպ յիշէ յիւր սղորմութեան, ամէն:

186

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ս. Գեորգ 518 (6)]

ԺԵՆ—ԺԶ ԴԱՐ

ԹԵՐԹՔ՝ 302: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 18 X 13, 5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻՈ, 12, 7 X 4: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԻԹ՝ հասարակ թուգք: ԳԻՐ՝ բալորգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ կարմիր, մուգ գոյնով: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 83ա, 136ա, 233ա: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ բաւական թուով բաց կարմիր գոյնով վարդեր եւ քաշումներ: ՍԿՏՐԱՆՍԱՌ՝ կարմիր եւ կապոյտ երկաթագիրք: ՄԱԶԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՇՊԱՆԱԿ՝ միպոյս սկզբում կէտ քերք: ԿԱԶՄ՝ մի կողմէ եղծ փայտեայ, երեսն ու մերսը դեղին գոյնով մետաքս կտոր, հնացած, Ա կողմէ պաղպուտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ծեղ—ԺԶ գար: ԴԱՏԱՐԱՆ՝ 1ա, 2, 3, 135, 282, 302: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամպոյտ: ԳՐԻԶ՝ ամպոյտ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիր վատ է պահուած: Թիշառակարանի քերթերը պահպանում են. երկու տեղ երազոյն ժամանակներ յիշատակարաններ կան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1բ. Փառք ամենասուրբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ, ամէն: Եւ Դաւիթս եւ կենակիցս իմ Խոնէս տոյինք մեր Հոգոյս Համար Սուրբ Տիրամայր Աստուածածնիս մեր իղէն առջի էնդէն դասն դէհն իղին, որ ամէն Համարմաման Հանդէս աւրհնեն եւ մեր Հոգոյս ժամ ի անեն, դան իղում նստան ամէն տարի ու մեզ ողորմի ասեն սոնխափան: Ով որ այստա խափանող եւ Հակառակող բան ընի ԳժժԸ (318) Հայրապետացն անիծած է եւ Յուդոյի մասնակից եւ ահեղ դատաստանին մեր մեղաց Համար Հաւրցրնվի: Կատարողքն աւրին յամենայն սըրբոց եւ ի մէնջ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն: Եղեցի եղեցի (վերջիմ մատուս կէս

քերք փակցուած է իրար, ուստի հմարաւոր չեղաւ լրիւ կարգալ, իսկ պոկելով էլ չյաջողուեց, փչափոււմ էր) :

301ա. (Սկզբից քերի) . . . իւր Գրեզորն եւ որդւոյ որդին Վարդան :

Դարձեալ յիշեցէք Զաքարա երէցն եւ զկողակիցն Նաւիաւթանն եւ իրէց որդին իմ Տէր ինչաւորսն եւ զկողակիցն իւր Եղիստրէթն եւ զուստրն Սափուրն եւ զմիւս որդին իմ Մատուրն եւ որդին իւր Կարապետն եւ զմիւս որդին իմ Ոսկանն եւ Նորարուս

սիրական որդին իմ Ազաման եւ զղուստրն իմ Մարանն եւ որդին իւր Դաւաթն եւ զմիւս զուստրն իմ Զուստմիմէն :

301բ. Ես Ստեփաննոսս եւ իմ կողակիցս Գոհարս տիկնք Սուրբ Տիրամայր Աստուածածնիս Գոհ (3 000) ստակ եւ զբաղեցինք սպիտակ Սիւսմոնին, որ ամէն տարի մեր հոգու համար աղաղ անեն պաշտաւանով եւ պատարադաւով անխափան Ով որ խափանէ ահեղ դատաստանին մեր մեղացն համար չուզապ տայ :

187

ԱԻ ԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Գրեզոր (ուսումնիչ եւ Ս. Գեորգ 523 (11))]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՑԻ]

ԺԷ Դար

ԹՆՐԹՔ՝ 311: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՆՐԹՔ՝ 11,4 X 9,2: ՍԻՆԴԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻԱ, 8,3 X 2,4: ՏՈՂԻՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քամքակեայ քուղբ: ԳԻՒ՝ գեղեցիկ բարբաղի: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, լուսնացածները կարմիր, սեւ եւ դեղին: ԶԱՐԴԱՐԱՆԻՔ՝ քոչմագրեր: ՊԱՏԿԵՐ ԱԻ ԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 13բ, 87բ, 153բ, 244բ: ԽՈՐԱՆ՝ 3—11 մէջ ընդ մէջ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 14ա, 98ա, 164ա, 245ա: ԽՈՐԱԳԻՐԻՔ՝ կաթմիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐԻ՝ մեծ քուղով գորշ, կապուտ գոյնով ծաղիկներ եւ քաշումներ: ՍԿԱՐԱՆԱՆ՝ երկարագրեր: ԿԱՐԱՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ծերսից գծաւոր մետաքս, խփամբով, կողերի վրայ կամ 2 խաչեր ակնորով, ամկիւնաքածաքով եւ քաղաքիւ արծաթեայ քեւեռներով: ԳԻՒՉ՝ Բարսեղ կրօնաւոր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ վստահաբար Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԷ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա, 310բ, 311:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր միմեկ է պահուած: Առաջին կողքի խաչի վրայ գրուած է. «Սուրբ Խաչ յիշատակ է Կապուրի, թվին ՌձԺԸ» (1800): Բայց խաչի վրայ գրուած է. «Սուրբ Խաչ յիշատակ է Բաղիկի՛ն, Վերի՛ց մի քանի թերթ եւ զբնի յիշատակարանը պակասուած է: Ունի նախագրութիւն—

նէր, իսկ վերջին երեք աւետարաններ՝ նաեւ ցանկեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

310ա. Յիշատակ է Սուրբ Աւետարանս Մէլքիդէին, կողակիցն Թանկէին, որդի Սիւսմոն, Յակոբն, Տէր Մուսէսն, Առապին, Դաւան, Արէն, Յուսէփն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, որ Տէր Աստուածն ձեզ եւ ձեր նշնկցելոցն ողորմի, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք Տէր Աստուածատուրն եւ յարն Խէչուն, մարն Եթարն, Երարն Յարութիւն, կողակիցն Զերթէն, մեծ որդին Յուսմանսն, Թաթէոսն, Բարդէմոսն, Յովանէսն, Ալիսարիկն, զուստրն Եթարն եւ Փէրիխանն, որ է յանկուցեալ էն թիւն ՌԱՃՂԴ (1745) զեկտեմբերի ԺԵ:

152բ. Զարանգ կրօնաւոր ծրուղ սորին յիշեալ է Տէր:

243բ. Զատուպեալ Բարսեղ Եւթի կրօնաւորս եւ իմ ծնողքն յիշեսցէք ի Տէր եւ զուգ յիշեալ լիլիթ ի Քրիստոսէ, բերան մի ողորմիս տուք, ամէն:

188

ԱՆԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Միմաս 410 (2)]

[ԴՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԺԵ Դար

ԹԵՐԹ-Բ՝ 285: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 23 X 15,4: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՍԱ, 16,3 X 6,4: ՏՈՂԻ՝ 22: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, սկզբնատաղերը, գլխատառերն ու չորս լուսամբը—գծերը՝ կարմիր: ՆԻԻԹ՝ բամբակեայ քուլօք: ԳԻՐ՝ բոլորգիթ, մաշուր տեսակից: ԶԱՌԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր, կապուտ քոչմագրեր: ՊԱՏԿԵՐ՝ ԱՆԵՏԱՐԱՆԻԶ—ՆԵՐԻ՝ ԹԲ, ԾԲ, 137Բ, 222Բ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 7ա, 82ա, 135ա, 223ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻ՝ գունատը ծաղիկներ բառակամ քուլով: ՍԿԶՐՆԱՏԱՆ՝ երկաթագիր: ՄԱՂԱՂԱԹԵՒՆՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուծի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից ծաղկաւոր չիթ, Բ կողմի վրայ մի պղծակա խաչ, որի վրայ գրուած է. «Յիշատակ է սուրբ խաչ Մուգումիմ քմիմ Ռե (1601)», կնճոր—մոււ կարմիր ակ: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ վոտաեաքար Նոր-Ջուլօք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԵ դար: ՈՏԱՑՈՂ ԵՐԿՐՈՐԴ՝ կարապետ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—3, 6ա, 28—285: ԳՐԻԶ՝ ամլայտ: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԲ

282ա—բ. Փառք... ստացող Սրբայ Աւետարանիս (աճուրնների տեղը երեք տող բաց է թողնուած): Արդ, երեսն անկեալ սուրբ եկեղեցւոյ լաւանայ եւ սպասատուք յիշեցէք ի սուրբ աղօթք ձեր եւ ամբի նուէրք եւ յիշատակ անբնիկի սուրբ եկեղեցիս Աստուծոյ, որ լաւ պաշտեւ եւ սպասարաղ մատուցի յիշատակ լիցի ստացողի Սուրբ Աւետարանիս աստուածատէր եւ երկիրւած (իմզ

տող չի գրուել), որ ստացա զՍուրբ Աւետարանս ի հայտլ աշխատանաց եւ ի մաստակոյ իւրոց, զոր եւ Տէր Աստուածն Յիսուս Գրիստոս զիւր միւս անդամ զաշխտանն վարձս իւր արքայութեան մասն եւ լամին հանցէ ստացողի սորա (չորս տող բաց է թողնուած), որ ետ վաղմ սուրբ եկեղեցւոյն յիշատակ իւրն եւ ծնողացն:

283ա. Դարձեալ վիճի ստացող Սուրբ Աւետարանիս ի հալտլ զոյից իւրոց յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն, արդ, յիշեցէք Կարապետն եւ հայրն իւր Տէր Մկրտիչ եւ մայրն իւր Մայիանն: Արդ, յիշեցէք Կարապետն եւ իւր Եղբարքն Ոհանն, յարոն բէկն Գրիգորն, Քրիստոսատուրն, Տէր Մկրտիչ, Յակոբն եւ Աստուած ողորմի ասացէք Կարապետ եւ Լուսինն, Դարձեալն, արդ յիշէք Կարապետ եւ Կողակից իւր Մայրանն եւ որդիքն իւր Բարսեղն, Տէր Ազարիէն, Բաղդասարն, Ղէոնդը, Բարսեղն եւ որդիքն իւր Գասպարն: Դարձեալ յիշեցէք Վարախաթուն եւ Կող(ալ)իցն իւր Եղբարքն եւ զուստր իւր Ետթուն, Եղբոր որդիքն Ջանիւրէկն, Ասիրէկն, Բարսեղն եւ հանգուցեալ որդին Մէլքումն:

Դարձեալ յիշեցէք Կարապետն եւ իւր Աստուած ննկեցեալն արքայութիւն եւ կնդանդն արեւատութիւն եւ վաեւրումն Տէր Այիսին, որ է օրհնեալ յաւիտեանս, ամէն: Թիւ Իձձի (1698):

189

ԱՆԵՏԱՐԱՆ

[Երեւանի Ս. Սարգիս Եկեղեցի 392 (4)]

ԺԵ Դար

ԹԵՐԹ-Բ՝ 411: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 9,4 X 6,4: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ միտիւմ, 6,2 X 4: ՏՈՂԻ՝ 15: ՆԻԻԹ՝ բամբակեայ քուլօք: ԳԻՐ՝ մտորգիթ: ՊԱՏԿԵՐ՝ ԱՆԵՏԱՐԱՆԻԶՆԵՐԻ՝ ԾԲ, 122Բ, 197Բ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 6ա, 128ա, 198ա, 322ա:

ՍԿԶՐՆԱՏԱՆ՝ հաւագրեր: ՄԱՂԱՂԱԹԵՒՆՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուծի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, վրամ ճնշումով գաղթեր, մերսից գծաւոր կտոր, մաշուած: ԳՐԻԶ՝ Ոսկամ զպիթ: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերմագրերը, գլխատառերն ու լուսամբագծերը՝ կարմիր: ՏՆՂԻ՝

ԳՐԱՆՈՒԹԵԱՆ՝ ամբայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՆՈՒԹԵԱՆ՝
 ԺԷ ղաք: ՍՏԱՅՈՂ՝ ամբայտ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—5ա,
 122ա, 410—411:

ՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Առաջին մի բանի Քղթկը
 պատահաւած էն, իսկ մի բանին էլ կողմից
 պահուած:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

50ա. Զանապետան եւ զանարժան գրիւս
 սորա ղոմկան ղպիւս յիւնցէ: ամէն:

408ա. Դարձեալ յիւնցէ զվարդանէսն
 եւ կողակիցն իւր Աղիպիւսն եւ զծնողն
 Գրիգորն, Միսիսթան եւ զհրաբէրն Զաքա-
 րէն, Դուստրն, Ունանն, Հէրապետն, Միւր-
 ղախանն, Յարութիւնն, Աւետն եւ զԷւրան

Զերիզէն, խանդաւան, Խաբաքէն յիւնցէ
 եւ Աստուած ողորմի:

Միւս անգամ յիւնցէ ի Քրիստոս զվար-
 ղանէսն եւ զպապն իւր խառատ Էվազն եւ
 զսորայ կողակիցն Մարիանն եւ որդիքն
 Գրիգորն, Ունանն, Մարտիրոսն, Մանուկն,
 Թումանն, Առաքելն եւ զդուստրն Օղլանփա-
 շէն յիւնցէ:

Կրկին յիւնցէ ի Քրիստոս զվարդանէսն
 եւ զկողակիցն Աղիզն եւ միւս կողակիցն
 Աղիզփաշէն եւ որդին Մնացական եւ ըզ-
 ղուստրն Մասուժփաշէն:

Եւս առաւել յիւնցէ ի Քրիստոս զվար-
 ղանէսն եւ զեղբայրն, դուստրն եւ զսորայ
 կողակից Դուլիւսն եւ միւս եղբայրն Ունա-
 նէսն եւ երրորդ եղբայրն Հէրապետն եւ
 կըրսեր եղբայրն Միւրախանն յիւնցէ:

190

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Լաբաղէի Ս. Նիկողայոս եկեղեցի 448 (4)]

ԺԶ—ԺԷ Դաք

ԹԵՐԹՔ՝ 323: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 16,2 X
 12: ՄԻԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկ-
 սիւմ, 13 X 3,5: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԹ՝ հասարակ քաղաք:
 ԳԻՐ՝ բոլորգիւ: ԶԱՐԴԱԿԻՐՔ՝ ուսմէ քաջագործ եւ
 զարդաքեր: ՆԿԱՐ՝ 97բ, 246բ (քրոմէ միայն գծա-
 գրուած թիւ), ՆԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա, 98ա, 180ա, 247ա,
 ՄԱԳԱՐԱԹԵԱՆ ՊԱՆԱՐԱՆ՝ չուծի: ԿԱՋՐ՝ կաշեպատ
 տախտակ, ճերմից չիւր. ուծի կաղնիձեր: ԳՐԻԶ՝ Աս-
 տուածատուր արեգալ կաթնեցի: ԹԱՆԱՔ՝ ուծ,
 սկզբնատաղերն ու գլխաղբերը՝ կարմիր: ԺԱՄԱՆԱԿ
 ԳՐԱՆՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԶ—ԺԷ ղաքու: ՍՏԱՅՈՂ՝ ՏԵՐ ԹՈ-
 վածէ: ՏԵՂԻ ԳՐԱՆՈՒԹԵԱՆ՝ ամբայտ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 3բ,
 7բ, 97ա, 158, 159, 161ա, 245բ, 246ա, 323: Երբեմն
 կէտ էլով չի գրուած: ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար, որոշ քեր-
 քեր կարկառուած, երբեմն նա ճոր աւելացած:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

96բ. Զանապետան գրիւս ղԱստուածա-
 տուր Կաթնապետին, զարագս ի չարին եւ ըզ-
 ղոյս ի բարին, զմեղաւք լցեալս, զանարժան
 դերին, որ Հանապաղ չար խորհրդով եւ ան-
 սուրբ ձեռաւք չաւափեցի զՍուրբ Աւետա-
 րանն, աղաչեմ յիւնչով սուրբ Ընթերցողը
 միով Տէր ողորմեայեւ, զի եւ դուք յիւնք ի
 Քրիստոսէ Աստուծոյ մեղոյ, ամէն:

245ա. Զծոյլս ի բարին եւ զարագս ի չա-

րին, զանարհետ ի դրին եւ զզծող մի ղլիխս
 մի մեղադրիք, զի առաջ գրեալ:

322բ. Եիւնցէ ի Քրիստոս ստացող
 Սուրբ Աւետարանին Տէր Յովանէսն եւ ըզ-
 չայրն իւր Յովանէսն եւ զմայրն իւր Ուս-
 փաշէն եւ կողակիցն իւր Ոսկիտառիկն:

Դարձեալ յիւնցէ Շասուլթանն եւ
 դուստրն իւր Մասպունն, Լուխտ Սոգոմէն,
 Ուսուխտանէն, Սաբրանն եւ զորդին լկտրո-
 ուած է):

Դարձեալ յիւնցէ Նղդարն, Մասիստան,
 Զատուխն, Ունանն եւ զդուստրն իւրեանց Մի-
 նալփաշէն, Սաւլափաշէն եւ զկողակիցն իւ-
 րեանց, ամէն:

Դարձեալ յիւնցէ Աւաքտէրն եւ կողա-
 կիցն իւր Ղատաղաթին եւ որդիքն իւր
 Բարսեղն, Դաւութն եւ դուստրն իւր Պո-
 ռաթէն, Ուղիղէն. յիւնցէ եւ որ Աստուած
 զձեզ յիւնք: ԹՎԻՆ ՌՋՂԱ (սխալ է գրուած
 Կիւրէ է ինքն կամ ՌՂԱ կամ ՋՂԱ, այսինքն
 1642 կամ 1542):

157բ. Ով սուրբ Աւետարանիչ Մարկոս,
 բարեխաւսեա առ Միածին Որդին, զի Թո-
 դութիւն շնորհեացէ բազում եւ զաղիւր դառն
 մեղաց անարհետ զբլիս Աստուածատուր
 սոսկ անամբ արեղային եւ ծնողաց իմոց,
 ամէն:

191

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ղաքազէի Ս. Նիկողայոս 449 (5)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ժէ Դար

ԹՆԲԹՔ՝ 322: ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԹՆԲԹ՝ 13 X 9,3: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԼԱՑ, 8.4 X 2.8: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ բամբակեղ քուզք: ԳԻՐ՝ բալորգիք: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԳԻՆ՝ մեծ քուզ: ՊԱՏԿԵՐ՝ չուճի: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 7ա, 103ա, 159ա: ԳԼԵՍԳՐԻՐ՝ հաւճացիք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, լուսամեղացոյց: ԵՍԻՆՆԱՆ՝ չուճի: ԿԱՐՄ՝ կոշտեղտ տախտակ, ուճի խփամբ, վրամ հազարած մետաք կտոր, արծաթեց կապիւնք, վրամ խաչ եւ ամկիւմաղարդիք: ԳՐԻԶ՝ ԳԵՐԶ ԵՐԷՑ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ հաւամեղար ԵՐԶ-ՋՈՂԱ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ ԶԱՐ: ՄՏԱՑՈՂ՝ Պետրոս երէց: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1բ, 2բ, 3ա, 4ա, 5ա, 6բ, 6ա—բ, 102, 158բ, 250բ, 321բ, 328: ՎԻՃԱԿ՝ բաւարք, սկզբում մէկ քերք սղիտակ, չհաշուած:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՆ.— Ունի 29 արծաթեղ բեւեռներ: 1ա—4 ունի 4 հատ զատորկ խորան, իւր 7ա—բ եւ 103ա—բ կիսախորանները ոսկեղծ են:

8ԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

317ա. Ատուած, ողորմեա մեղաւորին: 320ա. Զմեղաւոր եւ սեւերես Գէորգ էրէցս երես անկեալ աղաչեմ, ով Հայրք եւ հորաբք եւ մանկունք եկեղեցոյ, որ Հանդիւյիք Աւետարանս կարդալով կամ օրինակե-

լով, յիշեալիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զՀայրն իմ եւ ծնողն:

321ա. Ով սրբանուէրք Հայրք եւ եղբարք, որք Հանդիւյիք զայս սուրբ Աւետարանին, յիշեցէք զմաքրափայլ աղօթս ձեր զմեղաւոր եւ անարժան Պետրոս էրէցին, որ Սուրբ Աւետարանն Պատրիարքս զընեցի եւ Սուրբ Նիկողայոսի մասն եւ աչն շինել տիլ ետու Ղարապէշի Սուրբ Աստուածածնի անուամբ շինեալ եկեղեցուն, ինձ եւ իմ ծնողացն յիշատակ, զՀայրն իմ Յովակիմ, մայրն իմ Յովայի եւ կողակիցն իմ Հանգուցեալ Մէրխաթուն եւ կենդանի քերքս Գուշարաթ եւ Շախնարաթն եւ Հանգուցեալն Շախա եւ մօրէ Հանիկո իմ Յանայի, որ բազում աշխատան ունի ի վերայ իմ, մի բերան մեղաց թողութիւն խնդրէք, թողցէ Տէր Աստուած յանցանս ձեր: Թվին ՌիճիՒ (1772), Թին փոքր ձմէր—ուսն վերջ:

320բ. Ես մեղաւոր Յովանիսի որդի Արաւամս զընցի յիշելիք ի Սուրբ Գրգիս, ով որ Հանդիւյիք սմա կարդալով, մին բերան յիշի կամ մեղա ասի մեղաւորս, յինք եւ ուր ծնողն յիշեալ լինեն ատենին Գրիտոսի: Եղեւ Թին փոքր ԱճիՒ (1763), Գրիվեցաւ Պատրիարք:

192

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ատուածածին եւ Ս. Բեք զհեւմ 655 (10)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ժէ Դար

ԹՆԲԹՔ՝ 312: ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԹՆԲԹ՝ 17,8 X 12,8: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԼԱՑ, 12,5 X 3,7: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ հաւամեղար բամբակեղ քուզք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, լուսամեղացոյց: Կարմիր: ԳԻՐ՝ բալորգիք: ԶԱՐԳՎԳԻՐԹ՝ չուճի, ՊԱՏԿԵՐ՝ չուճի: ԺԱՄԱՆԱԿԱՐԿ՝ չուճի: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԳԻՆ՝ ՍԿԱՐԵՆԱՐԿ՝ կարմիր երկաթաղարդ: ՄԱԳՈՂԱԹԵԱՆՑ ՊԱՏԱՆԱԿ՝ չուճի: ԿԱՐՄ՝ կոշտեղտ տախտակ, մերմի կարմիր կտու, Ս կազմէ մի-

արծաթեղ խաչ: ԳՐԻԶ՝ Պաղոս երէց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ հաւամեղար ԵՐԶ-ՋՈՂԱ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ ԶԱՐ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—7, 106բ, 161—163, 244, 281—310:

¹ Մեկուրդ կայիկոյոսը ձեռագրի գրութեան թուականը կաթմի վրայ գրել է Թճի (1871), խաչի վրայի թուականը սխալ բնթերցելու պատճառով: Լ. Մ.

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիրը լաւ է պահուած։ Այն Աւետարանը, ինչպէս Էրեւանի է, կիսաւարտ է մնացել։ Նկարների, խորանների, սկզբնառների տեղերը դատարկ է թողած, նոյնպէս եւ Յովհաննու Աւետարանի վերջին մասը յունի, յունի նաեւ յիշատակարան, միայն խաչի վրայ դրուած է հետեւեալը։ «Յիշատակ է Ոսկենիւն եւ ծնողաց Տէրութիւն, Հոգի-սբիւն կողակցի, Վրբէ... Դաֆ... Թվին Ռձեթ (1700) (նայը սկզբում ամկիւններ է ունեցել, որոնք կտրուել են, դրա նմանը էլ գրուածը լինի չի կտր-դացուում)։

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

104ա. Ուր ընդերձողը, յիշեալիք դմուռ-բեալ Պօղոս էրէցս, Աստուած դձեպ յիշէ։

145. Վայ է ինձ։

148ա. Զմեղաւոր Պօղոս էրէցս յիշեալ եւ Աստուած դեպ յիշէ։

150յ. Գրեթէ յիշէ, Աստուած քեզ յիշէ։

301ա. (Նոտրգրով) Թիւն փոքր ՂԲ-ուհն (1707) Օւղան Զ-ուհն օրն երեքսյ-րաթ մեր խէր առ Աստուած փոխեցաւ, Սուրբ Աւետարանը նրայ առջոյութեան արժան առի, ամէն. եւ առ Գրիգորիոս լարի-խօս լինի վասն մեր մեղաց խմար։

309ա. (Ընտանեկան մի քանի յիշատա-կարան երիտանիւնի ծննդեան մասին՝ Փոքր Թիւ ՂԱ, ՂԳ եւ ՂԵ-ին (1706, 1708, 1710)։

193

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Աստուածածին 553 (8)]

ԺԶ Դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 260։ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 262, X 18։ ՍԻՆԱՍԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻՔ՝ ԵՐԿ-սիւմ, 18,5 X 5։ ՏՈՂՔ՝ 22։ ՆԻԻԹ՝ հասարակ քաղք։ ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, չորս լուսանցքները՝ կտրմիր։ ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կտրմիր։ ՊԱՏԿԵՐ ԱՒԵՏԱ-ՐԱՆԻՉՆԵՐԻՔ՝ 10բ, 82բ, 128բ, 203բ։ ԽՈՐԱՆ՝ 4բ—9ա։ ԿԻՍԽԱՐԱՆ՝ 11ա, 83ա, 128ա, 204ա։ ՃԱԿԱ-ՏԱՐԱՐՈՂ՝ չունի։ ԼՈՒՍԱՆՅԱՆԱՐԴ՝ մեծ քառակտր-միր ծաղիկներ։ ՍԿԱՐԱՏԱՆՈՂ՝ կտրմիր, գլխատե-րից ուսումք գարգաքեր, քաջագրեր եւ այլ ձեւեր։ ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆՈՂ՝ ՊԱՆԱՆԱՎ՝ 2-ակամ քերք սկզբում եւ վերջում, Աւետարանից։ ԿԱՍՄ՝ կաշեպատ տա-րակ, մերսից գծաւոր կտաւ։ ԳՐԻՉ՝ ամպտո։ ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամպտո։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ԺԶ դար։ ՍՏԱՅՈՂ՝ մանդաթի ճովանակա-ն։ ԴԱՏԱՆԿ՝ 3, 4ա, 6բ, 10ա, 82ա, 128ա, 203ա, 257, 258։

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիրը լաւ է պահուած։ 254բ՝ տիք կնոյն շնացիոյ։

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

255ա. Փառք...

256ա. Ուստի եւ տեսեալ զսորայս անճառ փրկադործութեան խորհուրդ, աստուածա-սէր եւ հեղահողի եւ բարեպաշտ (256բ) կրօ-

նաւորին մահողոսի Յովանէսին, եւ ծնող, որ ետափափաղ սիրով, յաւտար կամօք եւ սերտ հաւատով ցանկացող եղեալ այսմ ծաղկաւտ եւ վարդափթիթ կենսարուիս Սուրբ Աւետարանիս եւ ստացաւ դառ ի յար-դար վաստակոց իւրոց, յիշելով դրան մար-դարէին, որ ասէ. Երանի, որ ունի պատկ ի Սիոն, որ է եկեղեցի սուրբ։ Վասն այն յուսոյն ետ գրիլ զտէրունեան Սուրբ Աւետա-րանս առատ սրտիւք եւ զարդարել ետ ոսկով եւ լաջվարդով եւ այլ երանկ երանդ գունով, ի պայծառութիւն սուրբ եկեղեցւոյ եւ ի վա-յելլութիւն մանկանց Սիոնի։

Այլ եւ յիշատակ բարի հողոյ իւրոյ եւ ծնողացն, հօրն Թուսին եւ մօրն Թուրուան-դին եւ եղբարցն Ամբրդադին, Ղարիպին, ինչաւորին, Աստուածատրին, Սարգսին եւ քերեն Ասիփաչին եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորացն, կենդանեաց եւ հանկուցե-լոցն, ամէն։

Արդ, որք ճաշկէք յամենառատ սեղա-նոյս եւ վայելէք յաստուածային բուրաստա-նէս եւ հանդիպիք Սուրբ Աւետարանիս կար-դալով կամ օրինակելով եւ... (մնացեալը պակասում է յաջորդ քերքը կտրուած լինե-լու պատճառով)։

194

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Զարսու քաղի Ս. Զովհաննէս 496 (4)]

ԺԶ—ԺԷ Դար

ԹԻՐԹՔ՝ 270: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 40 X 52 = 19 X 13,4: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՒԱ, 14 X 4,2: ՏՈՂՔ՝ 23: ԹԱՆԱՔ՝ ան-, գլխատանքն ու լուսանցածերը՝ կարմիր: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քուլք: ԳԻՐ՝ բալարգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 2—7՝ 10 գեղեցիկ տերուսեկամ ճկարմերով զարդարուած: ԽՈՐԱՆ՝ 7բ, 8ա, 8բ, 9ա, 9բ, 10ա, 10բ, 11ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 14ա, 84ա, 181ա, 208ա: ՊԱՏԿԵՐ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ 83բ, 130բ: ԼՈՒՍԱՆ—ՑԱԶԱՐԴ՝ կարմիր ծաղիկներ: ՍԿԱՐԱՏԱՆ՝ կարմիր: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԿ՝ չուճի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպ:

ԳՐԻԶ՝ ամլայտ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԶ—ԺԷ դար: ՍՏԱՑՈՂ՝ ամլայտ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 6, 11բ, 12ա, 80, 81, 83ա, 206, 207, 270:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը միջակ է պահուած: Ետ թերթերի լուսանցածերը կարկաստ են եւ լուսանցազարդերի մի մասը կարուած է նորոգութեան պատճառով: Թերթերից ոմանք նոր են անլուցուել, բայց մնացել են չդրուած: Յիշատակարան չունի:

195

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

[Զարսու քաղի Ս. Զովհաննէս 501 (9)]

ԺԷ Դար

[ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ]

ԹԻՐԹՔ՝ 281: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 33 X 42 = 13,7 X 8,8: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՒԱ, 9 X 2,6: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ մազազար: ԳԻՐ՝ բալարգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԵՐ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻԶՆԵՐԻ՝ 3բ, 85բ, 134բ, 215բ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 4ա, 86ա, 135ա, 216ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ 80ա, 130ա, 210ա, 271: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ մեծ քուսով կարմիր, կապուտ ծաղիկներ: ՍԿԱՐԱՏԱՆ՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, վրան ձնշուսով զարդեր, մշուսած, ճերսից շիջմակամաշ մետաղա

կտար: ԳՐԻԶ՝ ամլայտ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ վտտահարաք նար-ձուլա: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԷ դար: ՍՏԱՑՈՂ՝ չուճի: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 3ա, 84, 85ա, 215ա, 276բ—281բ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը մաքուր, թեւեւ չուր տեսած: Մեծ թուով լուսանցազարդերի եւ նկարների մի մասի զոյները փլուցած կամ խուճացած: Մի քանի պրակներ տեղահան են եղել: Ունի նախադրութիւններ եւ ցանկեր: Զուճի յիշատակարան:

196

ԱԻ ԵՏԱՐԱՆ

[Զարսու թաղի Ս. Յովհաննէս 494 (2)]

၂၆၀၀-၂၆၀၀၀

ቀኒ ጉዞ

ԹԵՐԹ-Բ՝ 268: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆԻ ԹԵՐԹԻՆ՝ 20 X 38
 = 12,7 X 0,6: ՍԻՆԱՆԻ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆԻ ԳՐԱՌԱՆ
 ՄԱՍԻ՝ երկուսն էլ, 8,6 X 2,5: ՏՈՂԻՎ՝ 23: ՆԻԹԻ՝ հու-
 սարակ կռայք: ԹԱՆԱՒԻ՝ սեւ, գլխատառեքն ըւ չորս
 յունամասցծեմքը՝ կարմիր: ԳԻՐԻ՝ բոյրագիր: ՋԱՐԻՐԻ՝
 ԳԻՐԻՎ՝ կարմիր, կազայտ քայմագիր: ՊԼՆԻՍԻՍ՝ ԱՆԻ-
 ՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐԻ՝ 3բ, 7էք, 110բ, 130բ: ԿԻՍԵՈՒՈՂ՝ 4
 զ, 75ս, 120ա, 120բ: ԿԻՍԵՒԱՏԱՐԻ՝ չունի: ԼՈՒ-
 ՍԱՆԱՆԱՐԱՐԻ՝ մեծ թուով, կարմիր-կազայտ ծառիկ-
 նք: ՍԿՋԻՆԱՏԱՐԻ՝ գլխագիր կարմիր: ՄԱԳԱՂԱՔԵՆԱՐ
 ՎԻՂԱՆԻՍԻ՝ չունի: ԿԻՍՄԻ՝ կաշեպատ տախտակ,
 վրան ձեռնարկ գարդիք, մաշտուն: ԳԻՐԵ՝ ամլոյց:
 ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԻՔԵՆԻ՝ հաւամաքաք նօթ-Ջուզղա: ԺԱ-
 ՄԱՆԻՍ ԳՐՈՒԹԻՔԵՆԻ՝ ծէ դաք: ՄՍՏՈՒՂԻ՝ չունի:
 ԳՈՏՏՐԻՎ՝ 1, 2, 3ա, 74ա, 119, 195բ, 268բ, 268բ, 268բ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք միջակ է պահ-
ուած: Թերթերից միայն մի քանիսը աղանձ են
կրած: Պահպանւմ է գլխաւոր յիշատակարանը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

264ա. Թիշատակ է Սուրբ Աւետարանն
 Ծաղաւորին եւ կողակից Սողոմոն եւ որդւոյն
 Աղայանին եւ Նազարեի եւ դառնորէ Անայէ:
 Ի թլին ՌձՈՒԲ (1693) եւ ապրիէլի Ա, ընդ
 զգոհանեալ Սուրբ Աստուածածնին, որ է
 Ժամն եղեալ Սուրբ Յովնանհարիս (Սոյն յիշ-
 շատկարաւոր գրութի է Զուգայում: Սուրբ
 Աստուածածնիւր պատկեր կոչւում է Ս. Յով-
 նանէն, որին եւ այտակոչին է ձեռագիրը):

197

ՄԻԻՏՄԸ:

[Սեփականությունը Նոր-Զուղայի Փոքր Մէյդանն թաղի բնակիչ Տէր-Մաշտոցեանի 623 (1)]

ԼՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՆ

ԺԷ ԴԱՐ

ԹԻՐՔԻ՝ 263: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՔԻ՝ 16,3 X
12,7: ՄԻՆԱԿԱ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆԻՆ ԳՐՈՒՄԻ ՄԱՍԻ՝
ԽԷԿԻՆԻՑ 12 X 3,7: ՏՈՂԻ՝ 21: ՆԻՒԻ՝ ԲԱՅՐԻ՝ ԳՐՈՒՄԻՆ
ԲՈՂՈՂՔԻՐ: ՋՐԴԿԱՆԱԿ՝ յօկեզոմոմ: ԹԱՆԱԿ՝ յօկ,
լուսամբանոցիք՝ կարմիր: ՊԱՅԻՆԻ՝ 74թ, ԽՐԴԱՆ՝
75թ, 131թ, 218թ: լՈՒՄԱՆԻՆՋՐԱՒԻ՝ ԲԱՆԱԿԱՆԻՆ
ԲՈՂԻ՝ ՍԿՋՐԻՆԱՍԻ՝ ԲՅԱՆՊՔԻՐԻ Ն ԺԱՂԱՊՔԻՐԻ,
ՆՈՂԵՂՈՒ՝ ՎԻՃԱՄԱՆՈՂՔԻ՝ կաղզու Ն ԵՆՈՂԵՂԻ: ՆԱՂԻ՝
կաշնպատ տախտիկ, յեղձմո ձեկարի, Ճեբաթից գտա-
ւոր միտոստիլ պատմո: ԳԻՐԻ՝ Գոլթի: ԺԱՐԱՆԻՆԻ՝
ԳՐՋՈՒԹԻՒՆ՝ ԺԷ ԴՅԱՐ: ՄՏԱՆՈՂ՝ մանուսի նաթիմ:
ՏՈՂԻ ԳՐՋՈՒԹԻՒՆ՝ թալալ, ԲԷԽԵՆ ՆԵՐ-ՋՈՂԱՎ:
ՆԱՂՐԱՆԻ՝ 1—2ա, 74ա, 261թ—263 (կարտաւոն):

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ. Ձեռագիրը շատ լաւ է պահ-
ուած: Ունի յաթարգրութիւններ: 128-ը դժբախտա-
կէսից կորուած է: Մաքրութիւն Աւետարանը բանոյժ
է՝ 3—71, Մարկոսեանք՝ 72—128, Դուկասեանք՝ 129—
211, Մովսէսեանք՝ 212—259: Ունի ճիւղեր կեօնի շա-
կոյնը եւ ճարտարակցի թիւանքը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

259ա. Կամաւ Հօր եւ նորին Միաձնի եւ
չնորՀօք Սուրբ Հոգւոյն ճշմարտի:

Ի յանգ ելեալ աւարտեցաւ Սուրբ Աւետարանն ձեռնամար Երզնանդի եւ փնոյն գրչի Յակոբ անորժանի, ի լաւ եւ ընտր օրեւակէ, Եթէ ոչ ասիցէ օրպէս գիտասցուն զսորին եւ զլաւն։ Յայտ է, զի տրեխեալաբլբ եւ իրկին լուսաւորչի սուրբ վարդապետին Գրիգորի Ստաթէի, որ եւ իւրովի ձեռամբ գրեալ Աւետարանին, ջանկարաց ջաճանց ոմն Ստեփաննոս ծաղկաբայր ի խրեղոյղ ումեմն ժամաւայր Նարեկ անուն, Յորժամ աւարտեցաւ առեալ ծաղկեալ ոսկով եւ լաւ վարդով Արդ, աղչէմ զանդգիւղ սորին կարգաւով կամ աւրինակելով, յելեօյիք ի մեղքօսիս, յաշտան ձեր զստացող սորին ժամաւաւո յաւաճտեի Նարեկն, որ Կախաւ

դանօք ստացաւ զսա յիշատակ իւր եւ ծնօդացն իւրոց չօրն Շարանին եւ մօրն Մարիամին, եւ եղբարցն Ասլամազին, Սարգսին, Աստուածատրին, Ղարազօղին եւ քւերցն Աղիդխաթունին եւ Նաթունին:

Դարձեալ յիշեցէջ զնարինն եւ Հօրեղարն Պապօնի եւ զՅարութիւնն, Ուռուտամն եւ զորդին Պապօնին, Մամուլօն եւ զՍտեփանն, Մուրատխանն:

Դարձեալ յիշեցէջ զնարինն եւ զորդի Յարութիւնին Աստուածատուրն եւ զԳուստրն Նանրէկին:

Դարձեալ յիշեցէջ զնարինն եւ զպապն Մահլամն եւ զՆանին, Դօվաթխաթունն:

Դարձեալ յիշեցէջ զնարինն եւ զորդի իւրն Դակօնն եւ զԿողակիցն իւր Սիմէն եւ զՄայրն իւր Ուղուրեկն եւ զորդին իւր Առիւծն, որ յայտ ամի փոխեցաւ ի Քրիստոս, եւ զիս անմխիթար լալոտ աօջ եթող, եւ զմնացեալ որդիքն Աստուածապօպն, Աւլօն:

Դարձեալ յիշեցէջ զնարինն եւ զԴոհարապիդն, Նանլարն, Սալվարխաթուն, Աղամաթն:

Դարձեալ յիշեցէջ զիս անարժան Նարինս. իի տարի է, որ ծառայութիւն կու տնէի ի դուռն Սուրբ Յակոբայ, որ է եկեղեցի Ռուդարաշին. եւ ստացայ զսա ի հալալ ընկիցն իմոց եւ ետու զսա ի դուռն Սուրբ Յակոբայ, որ էր քահանայք սորա Տէր Մարտիրոսն, Տէր Անդրէասն, Տէր Զաքարէն, Աստուած զիւրեանքն անգործ պահեցէջ:

Եւ է զվկայութեամբ տանուտէր Այվաղին, խօշայ Թուրոսին, խօշայ Սարգսին, Աւէտին, Բաղդասարին եւ այլ առ հասարակ ժողովրդեան մեծի եւ փոքու: Վկայութեամբ եւ Նարինս իմ կաման ստացայ Սուրբ Աւե-

տարան, ետու վաղմ ի դուռն Սուրբ Յակոբին եւ յետ անցման իմոյ, մի ոք իշխեսցէ թամախնով կամ գողանալով, Էթէ ոք յանդգնի գողանալ կամ վաճառէ, նա նորոյն Սուրբ Աւետարանէս առցէ: Եթէ Աստուած մեր մեղացն բարկանայ զերի ընկնի նա աղատողն Քրիստոս աւրհնեացէ:

Դարձեալ յիշեցէջ զիս Նարինս եւ սիրական որդին իմ Առիւծն, որ նոր թաղաւոր աչքն աշխարհիս փոխեցաւ ի սիրոյն Քրիստոսի. ի սրտիս Աստուած ողորմի ասացէջ, Աստուած ձեզ եւ մեզ ողորմեցիք ի միւս անդամ դալտեանն, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս ես:

261ա. Դարձեալ յիշեցէջ ի Քրիստոս զԴադօնն եւ զԿողակիցն իւր Սիմէն եւ միւս կողակիցն Աղիդն յիշեցէջ:

Դարձեալ յիշեցէջ ի Քրիստոս զԴադօնն եւ զորդիքն Այաղն, Աստուածապօպն եւ հանդուցեալ որդիքն Առիւծն, Սիմոն, յիշեցէջ եւ Աստուած ողորմի ասացէջ:

Դարձեալ յիշեցէջ ի Քրիստոս զԱյաղն եւ զԿողակիցն Վարթախաթունն եւ որդիքն իւր Միլդապէկն եւ Պետրոսն յիշեցէջ:

Դարձեալ յիշեցէջ ի Քրիստոս զՄիլդապէկն եւ զԿողակիցն:

Դարձեալ յիշեցէջ ի Քրիստոս զԱյաղն, որ վերտաին ետ նորոգել զՍուրբ Աւետարանն յիշատակ իւրն եւ վերորդեցելոցն, ի թվականութեանն Հայոց ՌձԼ (1681), ի մարտի ամսոյն, ձեռամբ Գրիգորի սպասաւոր բանի, ի թաղաւորութեանն Պարսից Շահ Սուլէմանին եւ ի Հայրապետութեանն Հայոց Տեառն Յակոբայ հանդուցելոյ:

Ճա. Նուէր առ Սուրբ Ամենաիրկեանն վանք մատենադարան ի պարոն Զանի Տէր Մկրտիչ Պետրոսեանէ. Նոր-Ջուղա, յ2 յունվարի 1926-ի:

198

ԱՅԻՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 30, գգ. 1)

ժէ Դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 244: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 29, 8 X 22: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՔ՝ ԵՐԿՈՒՅԸ, 24 X 7, 4: ՏՈՂԳ՝ 22: ՆԻՒԹ՝ ՔՈՂԵՔ: ԳԻՐ՝ ԶՈՒՐԵՔԻՐ 2աւ խօշար, համարեա միջիմ երկաթագրի մեծութեամբ: ԿԻՍԱԿՈՒՐԱՆ՝ 1ա, 87ա, 114ա, 187ա, խիստ հասարակ, սեւ եւ կարմիր բոճախով: ՍԶՐԱՆՍԱՆ՝ սեւ քաճախով, պարզ ձևով, ռմամբ գորշա-

գրեքով: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ. Ա եւ Բ երեսներն վրայ խաչ եւ այլ գորգեր ե ունեցել, սքր զգակելուց յետոյ կազմի վրայ մնացել է խաչի հետեք եւ բազմաթիւ զամերի տեղերը. ճերմի երկու կողմերում գտնուար կտու ե փակցուած: ԳՐԻՉ ԵՒ ՏՈՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆՆ՝ ամպստ: ՎԵՐՋԻՆ ՍՏԱՌՈՂ՝ կաշաւտուր, Յակոբ եւ շատ ուրիշները: ԴԱՏԱՐԻՔ՝ 88ա-ի Ա

սիւնակի կտօնք-Ր սիւնակի կտօն, 118թ-ի Ա սիւնակի կտօնք: 113ա-ի Ր սիւնակի կտօնք-113թ, 180ա-ի Ա սիւնակի կտօնք մինչև 186թ. 244թ-ի Ա սիւնակի կտօնք:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադրի թերթերի անկէն-ները բաղադրվին մաշուել են, ունի կտրվաւում տեղեր: Թուղթը բամբակեղ է, թերթերի վերին մասերը չուրվանակի մաշուելու պատճառով բոլորովին փափկել ու հաստացել են: Յովհաննու Աւետարանի վերջում մի կէս սինակ պակաս է եղել, որ յետոյ մի ուրիշը աւելացրել է նաւորդրով: 243—244 յետոյ աւելացուած թերթերի վրայ անհոսնի եւ անվարժ չլուգրով գրուած է վերջին ստացող Խաչատուրի իշխանապետի, որը կարգաւորւ համար մեն համբերու-թիւն է պէտք, միայն շարել է իր ազգականների անունները: 244թ-ում կայ մի ուրիշ ստացողի՝ Տէր Կերակոսի 9 սողանոց չլուգրի անվարժ գրած իշխանապետի իր ընտանիքի անդամների անուններով: 110ա—113թ՝ 24 X 20 մմնութեամբ նոր աւելացուած թերթերի վրայ, նոյն խիստ անվարժ ձեռքով գրուած է ՁԱԳԹՅ Հրիսեղաց, ուր կան Հատուածներ Աւետարանից: 1ա—66ա բանում է Մատթէոսի Աւետարանը, 67ա—100ր՝ Մարկոսը, 114ա—185ր՝ Դևէկառը եւ 187ա—243ա՝ Յովհաննէսը: Գլխաւոր յիշատակա-րանը պակաս է:

ՅԵՐԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

Զեռադրիս գրիքը աւետարանների վերջում՝ 66ա, 109ր եւ 186ա ունի Հետեւեալ լրամիջակութեամբ յիշատակարան.

66ա. Քրիստոս Աստուած, քո սուրբ ընտրեալ առաքելոյ եւ (եւ) աւետարանչի Սրբոյն Մատթէոսի բարեխաւսութեամբ ողորմեայ ստացողի եւ ծրողի եւ աշխատող-դոց սորա եւ ննջեցելոց յոցի եւ թող զմեզս, զկամայն եւ զակամա եւ քո սուրբ արքայու-թեանդ արժանի արա եւ զեզ փառք յաւի-

տեանս, ամէն, ընդ Հաւր եւ Հոգոյ Սրբոյ, այժմ:

66բ. Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետա-րանիս:

Արդ, ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս զԽաչատուրն ի Հալալ վաստակոց իւրոց եւ ետ յիշատակ ի դուռն սուրբ եկեղեցւոյ, որ կոչի Սուրբ Նիկողայոս:

Արդ, յիշեցէ ի Քրիստոս զԽաչատուրն եւ զծնողսն իւր զԴաւիթան եւ զեղարն եւ զեղարքն իմ զԵակոբ, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմիս ասացէ:

Դարձեալ կրկին անդամ յիշեցէ ի Քրիստոս զԽաչատուրն եւ զկողակիցն իւր Հոռոմն եւ զորդին իւր զՏէր Սարգիսն եւ զղուստրն Վարդենին եւ զԵղարն եւ զխան-րէկին եւ զԹոռուքն իմ՝ Յովանէսն եւ զԵակոբն, Շահգամանն, Մարթէն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմիս ասացէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զԵակովբն եւ զծնողն իմ Յովանէսն, Մարիամն եւ զեղարքն իւր, Միխիտոն եւ զՊետրոսն եւ զկողակիցն իմ Մանիակն եւ զորդիսն Էսպաղն, Թատոսն, Մարթոն եւ զՄինասն եւ զղուստրն իմ զՄուսն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմիս ասացէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զԵակովբն եւ զորդիսն իւր Գառրիկն, Մարթոն եւ զղուստրն իւր Վարվառն, Վարթոսկին, Խան-սուլթանն, յիշեցէ ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմիս ասացէ, ամէն:

67ա. (Խորամի մէջ կարդում եմք) Զվերջին ստացող Սուրբ Աւետարանիս, որ ստացաւ ի թվին Հայոց Հաղար Հարիւր տասն եւ մէկ ամին (1662) եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

244ա. (Խիստ անվարժ եւ խառն ձեռագրով կայ մի յիշատակարան, մէկ սիւնակով, ափզանքների Սպանալը գրութիւն մտնի),

199

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 22, գգ. 17)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԺԸ Դար

Թերթի՝ 61: Մենոնթիոն Թերթի՝ 18 X 12: ԱՒԵՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՆԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻԱՅ, 11 X 4: ՏՈՂԻ՝ 16: ՆԻԹԻ՝ քուգր: ԹԱՆԱՐ՝ աւր, գլխատաւերն ու յուսանցադները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ մուսգրի: ԿԱԶ՝ կաշի, մէկ քերթ մերսից փակ-

ցուած: ՎԱՅՐ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԹԵԱՆ՝ ԺԸ դար:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Սկզբից թերթ է. Յովհաննու Աւետարանն ձևում է Ե...-ի ընկալան, իսկ որք ընկալան դառն:

ԹԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

[1ա-ի եւ 1բ-ի լուսանցքներում եւ բազմաթիւ տեղերում գլուխների վերջում կայ մտորգրով գրչի կողմից գրուած «Յիշատակ է մահուում Յովանիսին» (կամ առանց «մահ-րում» բառի)։ Վերջին յիշատակարանի սկիզբը չկայ, մնացած մասն սկսում է 61ա-ից եւ տնում մինչեւ 61բ-ի Ա սիւնակի վերջը։ 61բ-ի վրայ կամ յետոյ գրուած ուրիշ ոչ հետաքրքրական բառեր եւ Աւետարանից արտագրուած մախադատութիւններ]։

61ա. (Սկիզբը չկայ) ... արար եկաւ ընկալան զաթն մալում էլաւ աշխատաւոր փողադատ։ Ողորմած Հոգի խօշոյ Սարգատն մայեայար ետ ուղարկեց Հրեդատան առաջին սաֆարն շահ երեք անաշխատանք զաքաթ խորի խմար։ Ուտացուց ողորմած Հոգի աղա Սարգատն իւր բարի զարմ պարոն Զաքարէն, պարոն Մարգարէն, Յովանիսին Հետ սէր

արարին մայէն իմեյացուցին, էնտուր յետնէ Բ սաֆար արար Հնդստան, Աստուծով զալին շահ արար, մտքով, խելքով, խոնարով, սրընջումն (ի վերջոյ) ալալն խաւաւ պարոն Զաքարէն, պարոն Մարգարէն, մահուում Յովանիսին զարմ չու-նէր, զաւակ չուէր, որ ինչ գտուէլ էր խիպանին մէջ, ուր աղքատ զաքատ խա-րէն կերան։ (61բ) Ափսոսացին Յովա-նիսին աշխատանքին, խէր ու մէջն աղ-քատ, ախպէն աղքատ, զաքաթիւր, Յո-վանիսին աշխատանքն տվին վարիս դուզն աղքատ զաքաթիւրերին, Գրիստոսի դա-տաստանումն Հոգով աշխատաւորին պար-տական նենն, Հանդստումն զարամ քայէլ Յովանիսին, յիշատակ քարին վրայ գրէլ (սղստեղ ընդհատուում է գրութիւնը)։

61բ. Այս Աւետարանին թխտէն ՀԳ (73) թուղտ այ, ամէն։

200

ԱՆԻՏԱՐԱՆ

[Ս. Ամենափրկիչ 348 (8)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԺԷ Դար

ԹԵՐԹՔ՝ 317։ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 12,0 X 9, ՄԻՆԻԱԿ ԱԻ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԱԸ, 8,5 X 2,5։ ՏՈՂՔ՝ 25։ ՆԻԹՔ՝ Յուրք մագաղաթ, ԹԱՆԱՔ՝ սեւ։ ԳԻՐ՝ բալթրգիւր։ ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ ռակե-գոծ եւ կարմիր, բայց ոչ պղծամ հարուստ։ ՍԿՋԱՐԱ-ՏԱՌ՝ կարմիր եւ կապոյտ երկաթագրեր։ ՊԱՏԿԵՐ ԱՆԻՏԱՐԱՆԻՋՆԵՐԻ՝ 17բ, 95բ, 154բ, 253բ։ ԿԻՍԱ-ԽՈՐԱՆ՝ 18ա, 98ա, 155ա, 254ա։ ԽՈՐԱՆ՝ 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, 11բ, 12ա։ ՈՒՍԱՆՅԱ-ԶԱՐԳ՝ բաւակամիմ քուով կամ։ ՍԿՋԱՐԱՏԱՌ՝ ծաղ-կագրեր եւ քաջագրեր։ ՈՒՍԱՆՅԱՆԵՐԻՄ ՄԱՆ-ՐԱՆԿԱՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ՝ բաւակամ քուով։ ԿԱՋՄ՝ կա-շեպտա տախտակ, արծաթապտա. ուճի Ա եւ Բ կողմ-րին 8 հաստ կամոյ ալմեր, մի-մի թիւրեղապակեպ յայ, չորս անկիւններով արծաթի ձուրք քնիկներին

մէջ սերովբեներ. ալմերի մէջը գրուած է. «Տէր Աս-տաւած Յիսուս Քրիստոս», իսկ խաչերի մէջ՝ «Յիշա-տակ է սուրբ խաչ Տէր Մկրտչի որդի արեղայ Տէր Յոնանիսին, քիվմ ՌԲՃԴ (1765) փետրվարի Ի (20)»։ ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ, քերես Նոր-Ջուղտ։ ԺԱՄԱՐԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԷ դար։ ԳՐԻՋ՝ ամլայտ։ ՎԻՃԱԿ՝ լաւ։ ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—3ա, 4բ, 5ա, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, 12բ, 17ա, 95ա, 164ա, 253ա, 315բ—317։

ՆԱՆՕՐԹԻԹԻՒՆ.— 1, 2, 316 և, 317 թուղթ ևն, Աւետարաններն ունեն նախադրութիւն եւ ցանկ, Գլխաւոր եւ երկրորդական ոչ մի յիշատակարան չու-նի։ Գրչի միակ յիշատակարանը 262ա-ումն է. «Աւերեսութիւն որ կարդայ, գովութիւն որ լսէ, փառք առուղին եւ յիշատակ զրէն, ամէն»։

201

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Ներսէս եկեղեցի 437 (1)]

ԺԵ Դար

ԹԵՐԹՔ՝ 240: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 41 X 50: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԷ-սիւն, ՆԻՒԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ բարձր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր եւ գորշ քաջագրեր: ՊԱՏԿԵՐ ՑԷՐՈՒՆԱԿԱՆ՝ 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, աւետարան-ձիւնքի՝ 8բ, 88բ, 140բ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 9ա, 80ա, 141ա, 223ա: ԹԱՆԱԿ՝ աււ, վերնագրերն ու գլխատառերը՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ շատ եմ եւ ճշտա-կաւոր: ՍԿՋՐԱՆՑԱՌ՝ երկաթագիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱՊԱՏ-ԿԵՐՆԵՐ՝ 83բ, 84բ, 137բ, 138բ, 274ա: ԿԱԶՄ՝ կա-

շեպատ տախտակ, պաճաճեալ, աւել կապիւնք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻԱՆ՝ աճյալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒ-ԹԵԱՆ՝ ժէ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 130բ, 140ա, 151բ, 221, 222, 280: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ: ՎԵՐԳԻՃ յիշատակարանը պակասում է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

140ա. Սամուէլ Գրիստոսի ծառայ ԵՐ (5000) ԻՋՐԴԱԼԻ, ԹՎԻՆՆ ՌԵՀԷՆՈՒՄ (1726):

202

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

[Ս. Կատարիճեանց վամբ 458 (3)]

ՀԻՋԱՆ

ԺԵ—ԺԶ Դար

ԹԵՐԹՔ՝ 310: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 20,0 X 15,4: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԷԿԵՐ, 14,8 X 4,3: ՏՈՂՔ՝ 23: ԹԱՆԱԿ՝ աււ, վեր-նագրերը, գլխատառերն ու լուսանցածները՝ կարմիր: ՆԻՒԹ՝ քարակեղ քուղք: ԳԻՐ՝ բարձր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր, կապտաւուն ծաղկազրքեր, պատ-կերներն ու խորան-կիտախորանները՝ ոսկեգոծ: ՊԱՏ-ԿԵՐ ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ՝ 1բ, 2ա, 3բ, 4ա, 5բ, 6ա, 7բ, 8ա, 9բ, 10ա, աւետարանիւնքի՝ 21բ, 103բ, 157բ, 243բ: ԽՈՐԱՆ՝ 11բ, 12ա, 13բ, 14ա, 15բ, 16ա, 17բ, 18ա, 19բ, 20ա: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 22ա, 104ա, 150ա, 244ա: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ դեզ-նաւուն, կապտաւուն, ամենայն ծաղկեմք եւ պատկեր-ներ: ՍԿՋՐԱՆՑԱՌ՝ կարմիր երկաթագրեր: ՄԱԳԱՐԱ-ԹԵԱՆ ՊԱՂՊԱՆԱԿ՝ չուծ: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախ-տակ, ներսից ծաղկաւոր բարձունք պատած: Ա քրե-սիմ խաչ եւ ամկիւններ, Բ քրեւոր արծաթեղ մեխեր: ԳՐԻՉ՝ ամպտ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Հիւան թաղաք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԵ—ԺԶ դար: ՍԱՅՈՐ՝ Զաւարեա, վերջին՝ խօյը Յակոբ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 20բ, 21ա, 103ա, 157ա, 310 (Ա քրեւոր փակցաւուն է տպ-գիր մի ձկնոր),

ԵՆԱՅԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը վաւ է պահ-

ուած: 230—250 յետոյ եւ դրուել ու լրացուել: 4բ, 5ա, Կապուղի, Ս. Գրոց վրայ խորհրդանշաններ. Կոյնդէս 6բ, 7ա, 8բ, 9ա, 10բ, 11ա, 13ա, 14բ, 15ա, 10բ, 17ա աւետարանագոյց տախտակներ եւ չգրուած եւ խորաններէ ճակատակ կողմերէ էջեր վրայ ու դրել խորհրդով դրուած, երբեմն երկու թերթ իւրա-փակցուած: Բաւ յիշատակարանից պոկուած եւ կա-րեւոր մասերը: Ա կողմէ արծաթեղ խաչ վրայ գրուած է. «Յիշատակ է կոստոյ Մանուկ Եղեազա-րի, որդէր Նազարէթի, թիվն ՌՂԸ (1648): Ա կող-մէ վրայ կան 12 փոքր կանխ ակներ եւ շոր դատարի տեղեր, խաչ վրայ 7 բնականեր:

22ա—102բ Մաթէոսի Աւետարանն է, 10է—156բ՝ Մարկոսի, 158ա—241բ՝ Լուկասի, 242ա—300բ՝ յաննէ եւ Աւետարան Յովհաննէ: Պաճառն է Վերջին խաչը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

308բ. Փառք...

(Թերթի ներքեւում փակցուած մի թղթի կտորի վրայ ոսկեգրով գրուած է. «Տեառն Արէքսանդր»):

309ա... միւս եղբայր,
 Իմ բնեցն ամենեցուն
 Աւեֆ զոգորմին հաւատար,
 Եւ որ յիշէ բոլոր սրտով,
 Իւրն ոգորմի Աստուածն արդար:
 Ամենեղադիր յերաւ սխալամաց,
 Որ չի ընկեր բաներս յիրար:
 Թուղթս խոշոր, քամաքս շէկ,
 Տոգերս ըսկի չընկնիր ի շար,
 Շնորհիւ Տեառն սկիզբն էրի,
 Ոգորմութեամբ մորին երէ կատար,
 Սուրբ տէրամեան Աւետարանս,
 Որ հաւատայ առնէ արդար:
 Ի թուին Հայոց առեր հազար,
 ԼԹ հաւատար (1590),
 Ի քաղաքս, որ Հիգան կռչի,
 Ընդ հովանեաւ է տաճար,
 Ի հայրապետութեան Տեառն

Գրիգորիսի.

Սուրբ հայի ապի եւ Աղքատար,
 Ամենեղադիր յերաւ, եղբար,
 Պարմի անուն չէր է շար:

Արդ, որք ճաշակէ՞ք յամենալի սեղանսս
 եւ յաստուածային բուրաստանէս, լիակա-
 տար սրտիւ եւ ուղիղ հաւատով Աստուած
 ողորմի ասացէ՞ք ստացաւդ Սուրբ Աւետա-
 րանիս Ջաջարին եւ իւր ծնողացն Ողջաթին
 եւ Ինսարին եւ կնոջն Զմբութին եւ եղբարցն
 Շաղաւաթին եւ Շաղաւաթին, զընկերսն
 Գուհարին եւ էթարին, եւ որ զԱստուած
 ողորմին ասէ, Աստուած իւրն ողորմեսցի,
 ամէն: Եւ ինձ անարժան եւ փրծուն դրչի եւ
 իմ հօրն Մարտիրոսին եւ իմ ծօրն Վարթ-
 իսթունին եւ իմ կողակցոյն եւ իմ եղբարցն,
 եւ որ ողորմին ասէ, Աստուած զիւրն ողոր-
 մեսցի յիւր յիսանկամ զարտեանն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ՞ք ի Գրիստոս զԱնլիք
 Դարման եւ Աստուած ողորմի ասացէ՞ք նմա,
 ամէն: Աստուած ողորմի ասացէ՞ք Միրջանին
 եւ իւր կողակցին եւ իւրեանց ծնաւդաց,
 ամէն: (Այս մտաւ յիշուած գրիչը գրել է
 239—250 եւ քուղթն ու քամաքը տարբեր
 են բուն ձեռագրիցն):

309բ. Զվերջին ստացող սորայ, զխոջայ
 Յակոբն, որ ստացաւ զսա ի հալալ արդեանց
 իւրոց, յիշատակ չուղայ իւրոյ եւ ծնողացն
 իւրոց, հօրն Միրջին եւ ծօրն Գուլմէրին
 եւ եղբօրն Հայրապետին:

Դարձեալ յիշեցէ՞ք ի Գրիստոս զխոջայ
 Սիմամոն եւ զկողակիցն իւր Եղիսէն եւ զոր-
 դիքն իւր զՏեառնասուրն եւ զհաղուսն եւ
 զեղբարքն զՅուհան:

Դարձեալ յիշեցէ՞ք ի Գրիստոս զԱղապա-
 պէն եւ զկին իւր (անուան տեղը բաց է քող-
 մուած) եւ զմայր իւր Այափաշէն եւ զղուստրն
 իւր Սինափաշէն եւ զՍանամ եւ Աստուած
 ողորմի ասացէ՞ք: Գնեցաւ Սուրբ Աւետարանս
 ի քաղաքս Բաղէշ, ձեռամբ Սարգիս երիցուն
 ի Տէր Կարապետ արեղայէ, ի Թվականիս
 ՌԾԸ (1609), զոր Տէր Աստուած բարեաւ
 վայելիւ տայ Յակոբին եւ իւրոցն, ամէն:

310բ. (Նոտրգրով) Յիշատակ է զայս
 Սուրբ Աւետարանս Հաղար Ռաշատուրին, որ
 ետու կամաւ Սուրբ Կատարինէ անապատիս,
 ի թուիս 1839, յամսեանն յունվարի 6-ին,
 ով ոք ընթեռաւ պարտական է զիս մեղա-
 պարտաւ յիշէ, որ եւ ինքն յիշեալ լինի առա-
 ջի անձա՞հ Գառին Աստուծոյ:

Մանօքութիւն... Պատկերմանքի եւ խո-
 լանքի յաջորդ էջերում գրուած մոտոր-
 գրերի վերջում մի քանի տեղ գրուած է ՌԱ
 (1552) բառկանը:

203

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Սանգիբարան գիւղում, Տէր Վանքումի մօտ գակից Վահան Աղապետանին)

այժմ պատկանում է սքա ազ

ԹԵՐԹԻՔ՝ 301 (բացի չորս քերթ մագաղաքեայ
 պանագամկերից), ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 21,5 X
 15,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝
 երկուսն. 14,2 X 4,5: ՏՈՂԱՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քուղթ:
 ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ աւետարանիչներ՝ 40բ,
 114բ, 165բ, 240բ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 41ա, 115ա, 166ա,

241ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ՝ շատ բուսագործք, իսկ
 167բ, 170բ երեսներում մի երեսակի եւ մի հավաքի
 պատկեր: ԹԱՆԱՔ՝ ձեւ, վերնագրերն ու մեծատա-
 րերը՝ կարմիր: ՍԱԶԱՆԱՏԱՐ՝ մատթեոսի Աւետա-
 րանի սկիզբը երեսակցի, միւսներին կենդանա-
 գիր: ՄԱԳԱԼԱՐԱՆԵՒՆ ՊԱՆԱՆԱԿ՝ երկու քերթ սկզբ-

բում, երկու վերում (Էդարձ և Եսթեյնսթեյն), երկ
երկարագրով, որոնք կեցից ծալուել են կարուել են
ձեռագրում: ԿԱԶԻՄ՝ կաշեպատ տախտակ, վրան
ճեղաժով գարշեր, մերսից կարմիր կտաւ. կազմի Ա
երեսի վրայ գրուած է. «Յիշատակ է Աւարք Աւետա-
րանի Տէր Մելիքսեթիմ եւ ծնողացմ Մարգարէ Խէր-
խարուհի, ի թվին ՌձԼԹ (1690), Մէլեղեղ մկա-
րուած է Յիսուսի խաչելութիւնը՝ շուրջը ճառագայթ-
մերով: Երկրորդ երեսի վրան կամ գամագամ Յաշիւր:
ԳՐԻՃ ԵՒ ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամուսն: ԴԱՏԱՐԿ՝
1ա, 2բ, 3ա, 4բ, 5ա, 6բ, 7ա, 8ա—բ, 9բ, 10բ, 11ա,
12բ, 13ա, 14բ, 15ա, 16բ, 17ա, 18բ, 19ա, 20բ, 21բ,
22ա, 23բ, 24ա, 25բ, 26ա, 27բ, 28ա, 29բ, 30ա, 31բ,
32ա, 33բ, 34ա, 35բ, 40ա, 114ա—ի 2-րդ սիւնակ,
165ա, 240ա, 268ա—բ, 289ա—բ, 300ա—բ:

Բացի աւետարանից մերի պատկերներից, կամ
Ոսեւ Կեսեւիսայինը:

ա. 1բ Ազամի եւ Եւայի ստեղծագործութիւնը:
բ. 2ա Աշամի եւ Եւայի խաբուելը օճից:
դ. 3բ Հրեշտակների պայծառութիւնը Արքանամիւն
եւ Ստապիմ:

դ. 4ա Արքանամիւն գտնում է Խանակիմ:
ե. 5բ Մարիամի անտուգը:
զ. 6ա. Յիսուսի ծնունդը:
է. 7բ Յիսուսի քառասունօրեայ տաճար ընծայումը:
ը. 9ա Կամայի հարսանիքը:
բ. 10ա Յիսուսի պղակերպութիւնը:
ժ. 11բ Յիսուսի մկրտութիւնը:
ժա. 12ա. Ղազարու Յարութիւնը:
ժբ. 13բ Յիսուսի մօտեցը Երուսաղէմ:
ժզ. 14ա Ոսմայուսը:
ժդ. 15բ վերածնունդը (վերջին ընթերցը),
ժե. 16ա Յիսուսի բռնուելը Հրեաներից (Յի-
սուսի մատնութիւնը):

ժդ. 17բ Յիսուս Պիղատոսի տառնումը:
ժէ. 18ա Յիսուսի խաչելութիւնը:
ժը. 19բ Յիսուսի քաղումը:
ժթ. 20ա Յիսուսի յաբուութիւնը:
ի. 21ա Իւզաքեր կամայք Յիսուսի գերեզմանի
մօտ:

իա. 22բ Յիսուսի համարածումը:
իբ. 23ա Հոգեգալութեան:
իգ. 24բ Հրեշտակների շրջապատուած խաչ:
իդ. 25ա Յիսուս Քրիստոսի տառնումը Եւայի վրայ

մատած եւ հրեշտակ մ օտտամամ մեղք ու վարձք են
կշռում:

իե. 26բ—35ա երանանք եւ աղիւսակներ, գար-
դարուած կիտախարաններով, սիւնագարդերով եւ քե-
քեւ լուսամտագարդերով: Թուզքը տեղ տեղ դիզմա-
գլմ, տեղ տեղ սպիտակ:

իզ. 40ա—ի մէլեղեղ գրուած է. «Ջըրմուս ձեռաց
մերցոյ աղիկ աղայ եւ գեղգիտ մեր լիմստմեղայ Կա-
սանել յաւարտումն երգայս»:

ԾԻՇԱՏԱՆԱԲԱՆՔ

160ա. Արդ, յերես անկեւել աղանիւծ
Հանդիպողացդ եւ կարկացողացդ, որք ըն-
թեւոյցդ զՍուրբ Աւետարանս, յիւնսիք ի
սուրբ յաղօթս ձեր զՍանկիւրարանոյ զՏէր
Մեղեքեթիմ, որ վերստին նորոգել եւ կաղ-
մել հաւոր ըզՍուրբ Աւետարանս, բաղում
խալան եւ աշխատանս կրեաց. յիշատակ լիցի
իւրն եւ իւր ծրնողացն, զՀօրն Մարգարին
բարի եւ աստուածապաշտ եւ ժօրն ինչիւս-
թունին եւ հղարացն Մկրտչին եւ Սարգսին:
Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Մեղեքեթիմ եւ
ըզՀօրեղբայրն Յովանէսն եւ Միքայէլն:

Կրկին անգամ յիշեցէք զՏէր Մեղեքեթիմ
եւ զկողակիցն իւր Եթարն եւ զորդիքն Ներ-
սէսն, Դասպարն, ինչաւորն, Մարգարն եւ
զՅակոբն... Եւ զգտեղբն ըզՍամարթուին
եւ ըզՔաղուհին եւ ամենայն արեան մերձա-
ւորսն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք
ի Քրիստոս եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի,
ամէն:

160բ. ի թուին ՌձԼԹ (1690)—ունն նո-
րողեցաւ Սուրբ Աւետարանս ձեռամբ դառա-
ծեալ մեղօք Աղարիայի:

160բ—ի 2 սիւնակը եւ 161ա—ի 2 սիւնակը
կրում են զանազան անձանց յիշատակարան-
ներ:

1ա. ԵՍ, ԴԳ, ԼՈ, ԷՃ, ՃՏ, ԸՄ, ԵՁ,
ԷՃ, ՁՍ, ԻԾ, ԽՁ, ԺԻ, ԼՔ, ԵՁ:

297ա—բ. Փառք անսկզբանականին, անե-
ղին եւ անմահին Աստուծոյ...

(Վերջը քերի, պակասում է բուն յիշա-
տակարանը):

204

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Զիգեամ գիւղի եկեղեցում)

ԹԽԹԹՔ՝ 277: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 24 X 16,5: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԶԻՍԷ, 10 X 5: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԹ՝ ԲԱԼՔ: ԳԻՐ՝ ԲԱՐՔԻՐ: ԿԻԱՍՈՐԱՆ՝ 8ա, 87ա, 136ա, 216ա: ԹԱՆՔ՝ աեւ, վերջագրերն աւ գլխատառերը՝ կարմիր, ռումբ ռոկեզ, լուսանցածները՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ մի ժամի ճեղգադրերն եւ բուսազարդեր: ՍԿՔԱՆԱՍՏԱՆ՝ Մատթեոսի Աւետարանի սկիզբը երբշտակագիր, միամերթիք՝ կեանքագիր: ԿԱՐՄ՝ կաշկաւա տախտակ, Ա երեսմի մի փաթ արծաթեայ յաշ շղարայով, մերթիք մաշտում կտաւ: ԳՐԻԳ՝ Մխիթար: ՏԵՂԷ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Զաւարաց տաճար: ԴԱՏԱՐ՝ 1ա—բ, 6բ, 277ա—բ:

ՄԱՍԻԹԻՆԻՆ.— Զեռագրի գիրքը պարզ է, Բուգր՝ գեղեցիկ: 2բ, 3ա—բ, 4ա—բ, 5ա—բ, 6ա—բ են հրահանգ եւ աղիւսակներ, զարգարւած խորաններով, սենյակադրով եւ լուսանցադրով: Այս երեսները խորանների վերի նկարները հորւած են եւ տեղը կոպուած դառնալու ապագր պատկերներ: 93ա—բ լուսանցաւ կայ Յովսէփ Արեւմտեայ պատկերը, 138ա—բ Գարբէլ հրշտակաւ պատկերը, 240ա—բ ի ծէ կոյր պատկերը, 270—բ Յովսէփ Արեւմտեայ պատկերը՝ աղիւսակ պատմութիւն, 272—բ մկներ պատկեր: Կարուած է նաեւ 87ա—բ խորանը եւ տեղը կոպուած մի ապագր պատկեր:

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

276ա. Արդ, տեսալ եւ իմացեալ զսորս անհառելի աւետիքն եւ դահապին սպառնալիքն եւ դամենեցուն փրկագործութեան խորհուրդ, ամէնաւրհնալն եւ հոգեացեալն ի դործս ամենայն առաքելութեան, իմաստուն եւ հոգեւոր, բարեմիտ եւ աստուածասէր տանուտան Ջաքարայն եւ ետ զրել զՍուրբ Աւետարան յիշատակ հոգոյ իւրոյ, եւ իւր ծնողացն Ողաթին եւ ինախալին եւ եղբարցն Շաղաւաթին եւ Շաղաւաթին եւ կնոջն Թաթաթին եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

Արդ, որք հանդիպիք եւ վայելէ յաստուածային բուրառտանէ եւ յամենայի սեղանոյ, լի բերանով եւ բոլոր սրտի Աստուած ողորմի ասացէ ըսէս Ջաքարին եւ իւր ծնողացն Ողաթին եւ կենակցին Զաւարութին եւ եղբարն Որգուլին եւ քրերցն (276բ) Գոհարին եւ Էթարին, եւ այլոցն ամենեցուն:

Վասն զի փափաքաւ ըստացաւ զՍուրբ Աւետարան Քրիստոսի եւ ետ ի դուռն Սուրբ Գէորգեայ դահաւարին, ի վայելուն Տէր Մարգիս Հէրպետին եւ Տէր Մարտիրոս կրօնաւորին:

Եւ որ յանդիպին եւ որոշէ ի դրանէ Սուրբ Գէորգեայ դահաւարէս, զպատիժն զԵղիսայի առջէ եւ ի Քրիստոսէ հեռի է:

Եւ արդ, ես, յետինս ի գրչաց եւ անարեստ յարեստաւորաց, Թափուրս ի բարեաց եւ (մէկ տող չնշած), Մեղաւորս յամենայն, Անկարգս ի կարգաւորաց, ներգնեալ փոշի, հաղ ի անպիտան եւ ձեր ամենեցուն կոխան, Որ ոչ եմ ի կարգ կարգաւորաց, Այլ եւ գրկեալ եմ ի փառաց, Վասն անառակ եւ չար մեղաց, Անարժան եւ աղիկար եւ սուտ ամուսնի կոշի Մխիթար, Անպիտան ծաւ եւ խմար, Անուամբ բարի եւ գործով չար, Տերեւս ամենայն եւ պաշտօնով գծեղ, Ազալեմ սրտովս յուծար, Զիս զգործոյ արծաւ ամենք եւ զիմ ծնողքն եւստար, Իմ կողակցոյն Զանազանին, Որ փոխեցաւ աստի առ Հայր, Իմ եղբար Տէր Գրիգորին Սիրում ասի... (Թերթ է պակասում):

2ա. Այս Աւետարան յիշատակ է Միր-դախանի որդի Գրիգորին եւ կողակց Նորս վարթէնիկն եւ որդիք Յակոբն, Եղիշարն, անարժան Տէր Աղդէն եւ ձեր հալս արդեամբն զնեցինք ԹԻՒ (12 000) դին 1870—ին, որ էր տարին սովամահ, զնեցինք Տէր Դաւթի որդի Յովհաննէսին եւ ձեր վասն յիշատակի մերում յերինք ի սուրբ եկեղեցին Արնաւույ, ո ոք կարդայ այս Սուրբ Աւետարան, յիշի այս անունքն եւ սուրբ սեղանոյն եւ պատարագին եւ ինչն յիշեալ լինի առաջի ատենին Քրիստոսի. եւ դարձեալ ո ոք ի սուրբ եկեղեցին դուրս տանի վասն ծախելոյ, նզոված լինի առաջի դատաստանին Քրիստոսի, ամէն:

ի թիւն 1884, ի 1 ղեկտ.:

Յր. Չայս Սուրբ Աւետարանս առի Հա-
ղարջիբու Տէր Ստեփանոսից Դ ռուբի, ես
Տէր Ստեփանոս:

277ա. (Ամվայրժ ձեռագրով) Այս Աւե-
տարանս ես Բարխուդարի որդի տիրացու
Մարտիրոս իմ անուամբ խնտ ի մին ժա-
մագրից խնայք եմ տեսել եմ:

205

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Հաղամ գիւղի եկեղեցում)

ԺԷ Դար

ԹԻՐԹՔ՝ 330: ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹԻ՝ 10 X 13:
ՍԻԿԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկուսն,
13 X 4: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԹՔ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ բալբգիբ:
ՊԱՏԿԵՐ՝ աւետարանից 8ր, 104ր, 163ր, 248ր,
քառակամ ձուրք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 10ա, 105ա, 184ա եւ
250ա: ԼՈՒՍԱՆՈՒՄԱՆՈՐԴ՝ մի քանի բաւագորգներ:
ՍԿՁՐՆԱՏԱՆ՝ չորս Աւետարանների սկզբնատառերը
ճճճճգորգ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, վրան կար-
միր քաւիշ: Ա կազմի վրայ Յիսուսի խաչելութիւնը
արծաթեայ, վերը լուսին եւ աստղեր, մի ծագիկով
եւ երեք խաւարակ ակով: Յերսից կարմիր կտաւ:
ԱՏԱՅՈՂ՝ Գառնիկ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ ԺԷ
դար: ԴԱՅՈՐԱԿ՝ 1ա—2ր, 3ա, 4ր, 5ա, 6ր, 9ա, 104ա,
183ա եւ 255ա: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ:

ԵԱՆՈՒԹԻՐԻՆ.— 1ր, 2ա, 3ր, 4ա, 5ր, 6ա
զարդարւած են միմայն խորանդարդերով, ռեւա-
զարդերով եւ լուսանցարդերով: ՎԵՐԼԻՆ ԵՐԵՔ ԹԵՐ-
ՔԵՐԵ՝ 328, 320 եւ 330 ուրիշ գրքի (բարազգրքի)
թերթեր են: ՎԵՐԼԻՆ ԲԵՐԹԵ զրուած է Նաւարդով,
ՁԼապրի գրքի պարզ է, Թուղթ կեղտոտ, գիրքը
զգրգուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

327ա. Փառք...

Արդ, ըստացաւ զՍուրբ Աւետարանս
դարձեմաւ եւ դիտեմ զԳառնիկն ի Հալալ
դաստակոց իւրոց յիշատակ իւրն եւ իւր
մնողացն, զչօրն Մամօկանն եւ մօրն Վարթ-
խաթունին եւ կողակցին իւրոյ Հռիփսիմին
եւ որդոցն իւրոյ ըզարգացան Տէր Յովաննին,
Աբրահամին եւ զստերացն Սառէ, Մարիա-
մին, Հէրիէին, Նեղիսարթին, Շուլանին,
Աննային:

Դարձեալ յիշեցէ զՄամիկոն եւ զկողա-
կինց Վարթխաթունն եւ զորդիքն Գառնիկն,
Վասիլն, Պապիլն, Ուրախիլանն եւ զզստերքն
Մարիամն, Մուշկին, Թուրմանդայն:

Դարձեալ յիշեցէ զՄամիկոն եւ ըզծը-

նողան Փիրղուլին եւ զեղբարսն Փիլիպպոսն,
Բէրոն:

Կրկին անգամ յիշեցէ զՏէր Յովանն եւ
զկողակցին իւր Սանուան եւ զզստերքն Մա-
րիանն եւ զՄարթէն, Հռիփսիմէն:

104ա.

Ես եմ կտակ բրիտանեակամ,
Կեցուցանող որդոց մարդկան,
Եթէ առեալ զիմ ըստալվիրամ,
Գործէ՛ք զգործս փոխաւքեան:
Յորժամ կարգայք եւ զվարցանայք,
Կամ լվնայլ ձան իմ ցնծայք,
Ձիմ ցողացողն մի մտամայք,
Դուկսա տրուր, ով քանանայք:
Դրվեցաւ ի գեղն Սոմալայ,

Թիւմ ԹԻՃԺԻ (1765) նշաններն են, Ես
Դուկսա վարդապետ դրեցի, ով ոք կարգայ,
մի բերան յիշէ, յիշեալ լինի առաջի Գրիս-
տոսի:

182բ. Աստուծով Թիւմ փոքր ԱճԺԻ
(1730), Նաղար ԺԻ, օրն կիրակի,

Ես հեշամ մեղաւոր գամարժամ

կորեայն,
Որ իմն վայ է, խիստ եմ մոլորած,
Միտքս քաշած, խիստ տարած,
Բոլոր յանցանքս քան գնում վառած,
Ձիքն աղաչեմ, ով Մար կնմաց,
Ձիս ազատայ ի դժոխաց:

Որ կոչի արժան այս եկեղեցի օծնելուն
տեսի անողորմ, անգէղջ կորեայն Սիմոնի
որդի Փանոս դրեցի, ով ոք որ յանդիպի
զրուս կարդալն վասն ի Գրիստոսի սէրն մին
ոխշունն ասի վարցն Գրիստոսի է առնու,
ձեռս փոխ, գիրս ձեզ յիշատակ մնայ, եկե-
ղեցուն Աստուայ Սուրբ Ստէփանոս, Սուրբ
Նիկողայոս, Կարապետ... եւ այլն:

Եղև Թվական փոքր ճԺԻ Նաղար ԺԻ-

ունն եկինք յԱղան սուրբ եկեղեցին օրհնել Աստուած Հաստատ... .

Եւ Տէր Յովանիսի որդի զանարժան մեղաւոր անպիտան ծառայ Դանէս գրեցի :

254թ. Եւ մեղաւոր անարժան Պետրոս ժամարարս, ծառայ եմ Սուրբ Ավետարանիս, որ միայն անւամբս եմ քահանայ, ոչ թէ դործովս, ով սրբայնունը, ի որժամ ընթեռնուէ լիայրեան ողորմի ասացէք, Քրիստոս ձեզ ողորմի յաւուրն ահեղին: Եղեւ Թվին փոքրն ԱճՂԵ (1811) Աղամ ամսի Ա:

Որ եմ ամաց քան ի եօթնի, Աստուած ինձ ողորմի Յաւուրն մեծի երայցարակի, Բարեխոսութեամբն ամենայն ժամ

վասն քրիստոմէի, ամէն: Գովելին չէ արժանի պարտաւանց, Եւ պարտաւելին չէ արժանի

գովասանաց, Ըստ գրեցելումն Անյաղթիմ: Արդ, եւ տրուպս ամենից անձանց,

Մեղքս բարձեալ ունիմ զուծն եղանց. Յիմարեալ քան զամենայն մար(դ)կան ազանց:

Թիւն ՌԻՃԼ (1781) անց, Սեպտեմբերի ամսոյ ժՁ անցած, եկի ի գեօղս յԱղան կոչեցած, վասն պտղի ժողովելոյ:

Յայսմ ամի եւ անցած Աստուածատուր իրր սեւաւոր. ընդ իս կային ունիմ Մարտիրոս սարկաւազ եւ Յովսէփ դպիր, որք Հանդիպիլք եւ ընթեռնուէ մեղացս իմ թողութիւն խնդրէք վասն Աստուծոյ, զի ինքն Քրիստոս ձեզ տացէ թողութիւն, այժմ անդրաւ յաւիտենիս, ամէն:

Ձեռս զնայ, զիրս մնայ, մարմինս փտի եւ Հող դառնայ:

331ա. իմ անարժան գրիչս Հազարընբքի Պետրոս Սահակեանս, կրկին նորոգեցի այս Սուրբ Ավետարանս Հորով աշխատամար եւ բազում ջանիւ, 1912 թվականին Հայոց փետ. մի-ին:

206

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

(Խօյգեանմ գիւղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցում)

ԺԵ—ԺԶ Դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 297: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 17,8 X 13,5: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՔ՝ ԵՐԼԵԻՄ, 13 X 4,5: ՏՈՂԻՔ՝ 20—21: ՆԻՒԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ բոյորցիր: ՊԱՏԿԵՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՑՆԵՐԻՔ՝ 1թ, 86թ, 130թ եւ 220թ: ԵՐԼԱՆ՝ 2ա, 87ա, 140ա, 227ա: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, սկզբատողքն ու գլխատողքը՝ ՆԱՐ՝ ՄԻՐ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻՔ՝ շատ, բուստգորգք: ՍԿԶՋՐՆԱՏԱԿ՝ Մատթեոսի Աւետարանի սկզբում երեւոտականք, միւսները՝ քուղգիր: ՄԱՐԿԱՆԱՏԵՍՑ՝ ՊԱՆՈՒՆԱԿ՝ մէկ քերթ սկզբում, երկաթագրով: ՆԱՏՄ՝ ամբողջապէս արծաթապատ, Ա Երեմիճ՝ խաչաւորքիւք, Բ Երեմիճ՝ յարութիւք (բարձրաբանքիւք), մերձը՝ ստուարաքուղք: ԳՐԻՑ՝ Մեյֆիսեղ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ ԺԵ—ԺԶ Գրք: ՏԵՐԻ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ ամպստ: ԴԱՏԱՐԱՆ՝ 2թ, 3ա, 225թ—Բ ԵՒՄԱՐԱՆ, 226ա, 296ա—ք: ՎԻՃԱԿ՝ լուս:

ԵՄԵՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրի գիրք պարզ է, Բուլղար՝ ղեկագրի: Պատկերները տղեկ են եւ փայլուն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

292թ. Եւ վերջանի որդի զանարժան Պետրոսն էս Աստուածայունն առի Բաղէշ քաղաքունն, Աստուած ողորմի ասացէք: Թվական ՌԵՄԵ (1606) ար գրեցի:

294ա. Արդ, գրեցաւ Սուրբ Աւետարանս ի լաւ եւ չ(ը)նտրի աւրինակէ, ձեռամբ Մեյքիսեղի, որ միայն զան... (չի շարունակւում):

294թ. Եւ ի վերջին բուստգորգն Նախիկ եւ կողակիցն իւր Սաւրթայիաթունն եւ զորդիքն իմ Թաքուրն, Ոսկանն եւ Հանգուցեալ ի Քրիստոս Թեղանն եւ զսպերքն իմ Պանրէկն, Պանգաղէն, Մէրտատիկն եւ ըլլծնաւոյն իմ Նուարն, Գաւաղաղէն եւ պապն իմ Թաքուրէն եւ կողակիցն իւր Շայնարաթն, յիշատակ սոցին աւրհնեալ եղէցի, ամէն: Թվին ՌԵՄԵ (1608):

295ա. ԹՎԻՆ ՌՁԷ (1638) :

297ա. Աւետարանս զայս կոստղելուց
յետոյ եկեղեցի զրւեց 1952 թիւ. յունիս
29-ին, կիրակի օր, եկեղեցական Թափօրով
ևւ հաւատացեալ ժողովրդի հոծ թաղմու-
թեամբ : 27 յուլիս 1952 թ., հոյդան, Լ. Գ.
Միմասեան :

2ա.

Աւետարանս զայս Սրբոյն Յովհաննու,
Պատկանի գեղղոյն Վերին եղղաճու,
Ձեկեղեցին կոչեալ Սուրբն

Յովհաննու,

Որ է ի գաւառն Սպահամի Փերիու,
Կոստղելուն եղիւ Տեառն յաւրի

Հազար իմն հարիւր յիսուն երկսի,
Արդեամբ, Ժախիւք Ժողովրդի,
Ջանիւ աշխեամբ զայս ծրոյի :
Ձեռամբ պարան Յարութիւնի,
Ոսկերիչ անւամբն, որ է յայտնի,
Կոմ գրեակացն Նոր-Ջաղայի,
Կնդրեմք Տէրէն կեանք շնորհի :
Ի վայելումն մերագնէի,
Հաւատացեալ զերմեռանդի,
Ջուխտս առնողսն առողջացի,
Ջողորմութեամբն Տէրն Արարչի :

25 յունիսի, 1952 թ.,

Խ. Կ. Միմասեան

Լ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

207

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրիչ 113, գգ. 19)

ԿՈՂԱՐՑ ՎԱՆՔ

ՁԼԸ (1289)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 242 : ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 25 X 17 :
ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին,
17,7 X 10 : ՏՈՂԻՔ՝ 19 : ՆԻՒԹ՝ քաղք : ԳԻՐ՝ քաղք-
գիր : ՋԱՐԳԱՐԱՆՐ՝ խիստ հասարակ : ԿՍԱԿՈՐԱՆ՝
2ա : ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԻ՝ 2ա, 202ա : ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱՐԻ՝
3ա : Լուսնային քաղք կամ կարմիր եւ կամայ գոյնով
շրջանակածներ, որոնց մէջ գրուած են գլխաւորա-
մեքը : ՍԿՏԱՐԱՏԱՐ՝ կարմիր քաւառով, քաղքագրով :
ՄԱԳԱՐԱՐԱՆՑ ԳԱԼՂԱՆՎԱ՝ 1 եւ 242 քերթերը՝
փշացած, երկարագրով : ԹԱՆՆԱՐ՝ մուգ շագանակա-
գոյն : ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, տեղւած ձեւով,
մերսից գոմարտ դաճած ճարմն, Ա կողմ վրայ եր-
կու մետաղէ խաչ է առնցիկ, պիմ պոկուած : ԳՐԻՑ՝
ձակեղն : ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ կողքայ վաճէ : ԺԱՄԱՆ-
ԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՁԼԸ (1289) : ՍՍԱՆՈՂ՝ վարդա-
մանուկ : ԴԱՏԱՐ՝ 240ր, 241 :

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը բնականապէս
լու է պահուած. մի փոքր ճղուած է 80-ը եւ 232—
234-ի ներքեւ լուսնայնոճ նիւնները մի տեղ ծա-
կել են : 3ա-ի ճակատագրողի մի անկիւնը պորկել,
սպաւ ամբողջութեամբ հանուել է չեղրով :

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

236ա. (Երկար ներածութիւն) :

237ա. Որում եւ եւ կր(տ)սերս յորդիս
եկեղեցոյ Վարդան քահանա, փափագող եղէ
այսր շահաւէտութեան եւ հոգեկիր գանձուցս

զորոց Գործոց Առաքելոց եւ Ընթանական
Թղթոց Կաթողիկէից, յինքեան ունելով ըզ-
յուլին մեր Գրիստոս, զպրակս աւետարե-
ր Սուրբ Աւետարանիս, ցուցանելով մասնաւո-
րաբար զմարգարէութիւն ստոյղ ուղեաց,
որ միահաղոյն կոչի Յիսուսը, եւ աւանդելի
զսպ ընծայ եւ նուեք Սուրբ Գրիգորիս Հա-
յաստանեաց Լուսաւորչիս եւ աստուածա-
շնորհ նշխարացս Սրբոց Սուրբիստեանց, ըստ
կարի մերում, զի կացցէ յիշատակս մեր
անհեռանալի ի տաճարէս աստուածաբանի,
զի ընթեռնելով եւ լուսաւորելով յաստուածա-
տուր պատգամացս, արժանի եղեցուք միա-
սին փրկութեան, յանձին առնելով եւ յե-
րեսս անկեալ աղայիլով զաստուածառաջ
սուրբ դատաքեայսն եւ զհամանման որդիս
իւրեանց զսուրբ Գրիգոր եւ զսուրբ նահա-
տակս աստուածունակ, զի թիւրեւ ազաւ-
թիւք ձեր եւ ամենայն Սրբոց, որ հաւաքեալ
կան. ի զիրս յթացի բնութեամբ խորին
Աստուած ի ստացող զրոյս, ի Վարդան քա-
հանայ եւ ի հայրն իմ Զարհամշահ եւ ի մայրն
Մարկանց եւ ի զորն իմ Շաշթի եւ յեղբայրն
իմ Դաւիթ, յայնմ ի տիեզերական եւ ահեղ
հրապարակին, ուր բանք սպառին եւ դորձն
թաղաւորեն, զի նմայ միայնոյ իմաստնոյն
Աստուծոյ վայել է փառք, ի խանութիւն եւ
պատիւ, յախտեանս, յախտենից :

Այլ եւ եւ, յետինս ի զըջաց եւ առաջինս ի մեղաւորաց, մեղապարտ ծառայ Ջակ-բոն, գրեցի զհոգոյ լուսատու պատուիրանս ի թվին 91Ը (1289), ի սուրբ մենաստանս Գրիգորի, աստուածազուծ ծնողի եւ Հայաստանեաց Լուսաւորչի, ի նահանգս Սուրբ Մարոյ, որ կոչի Կողբա վանք, յորում տեղւոյ կան ծածկեալ աստուածային զանձքս եւ նշխարք Սուրբ Սուգիասեանց գլխաւորաց, զոր էր բերեալ սուրբ Հայրն Հաստոյ մեծն Գրիգորիոս, կրկին տեսեամբ յետ դառնալոյն ի Հոռմա աստուածահարչ նշանիւք երեւեալ սմա եւ բերեալ սորա ի տեղիս յայս ամփոփէ ի խորանս լուսոյ, ի կողմ արեւմտից, մերձ ի դուռնս, զոր յաւուրս մեր յայտնեաց Աստուած սքանչելի Հրաշիւք, ի ձեռն արհիականիս մերոյ եւ մեծ դիտապետիս, Տէր Տիրացուի, որոյ յիշատակն աւրհնութեամբ եղիցի առաջի Քրիստոսի, զոր տեսեալ սորա զայս սոսկալի սրբութիւնս եւ իբրեւ զհուր վառեալ ի սէրս աստուածայինս, Գանձագին արարեալ ազատեաց զբազմամեայ ծառայեալս յայլազգեաց եւ զհնացեալ եւ զամայայեալս Հայրենիք եւ զվիճակ, որ յառաջ լեալ էր։ Սա եւս առաւել կրկին նորոգեալ եւ արձանացոյց բազում եւ երեւելի ընծայիւք, որոյ վարձահատոյց լիցի Քրիստոս, իւր սիրեցեալ սրբովքս եւ զվերազրեալ ըստացող սուրբ մատենիս զՎարդան քահանայ եւ զամենայն ազգայինս իւր եւ զաշակերտ իւր զԱստուածատուր քահանայ, մասին փրկութեան արժանի արասցէ։ Նւս առաւել զարդինական ծերունիս զՎարդապետս եւ զՅովնէս, որ միեթաւութեան եւ Հանդատեան պատճառ եղին մեզ, Հանդուսցէ Քրիստոս յիւր լուսեղէն յարկն եւ զայլ սպասաւորք սուրբ տաճարին եւ զմիեղէն եղբայրութիւնս, որ զեղբերեալ պաղատանաւք կան արձանացեալ ի դուրս սուրբ քաւարանին, ակն ունելով ողորմութեան Աստուծոյ, արժանի արասցէ Քրիստոս ողորմութիւնս դտանել յաւուրս յետնում, ամէն։

Զսնցող վարդապետս մեր զՎարդան եւ զսիրելի եղբայրն մեր Իււնդ, որ յայսմ ամի փոխեցան ի Քրիստոս։ Յիշեցէք ի նուիրական յաղաւթս նաեւ զՄաթթեոս վարդապետ Կիւրիկէցի, որ ամսանդակ եղեւ իմոյ անյարմար արհեստիս։ Գրեցէ Քրիստոս զսա ի գիրն կենդանի, ամէն։

Աղաչեմք վասն սիրոյն Քրիստոսի ընթեռնուլ զյիշատակարանս ի տանի Հողոյն Գալստեան եւ ասել երանի ում թողութիւն եղեւ եւ Քրիստոս Որդի եւ Աստուած զմեզ յիշէ յիւր քարութիւնսն եւ յանարտում ուրախութիւնսն, ամէն։ (Ներքեւում աւելագումար մէջ տող)՝ Ջեղկելի կազմողս աղաչեմ յիշել եւ զծնողսն իմ։

136ր. Սուրբ Գրիգորիսէ գիրքս Կողբա վանիցս, մի ոք իշխեսցէ Հեռացուցանել ի սուրբ Ուխտս։ Եթէ ոք յանդգնի եւ Հանէ, ինքն լցէ յաւիտենից կենացն եւ որք Հաստատուն պահեն ի սմայ, աւրհնին յԱստուծոյ։ Յիշեցէք առաջի Քրիստոսի զմեղապարտ գրիւն Ջակեղէս եւ Աստուած զմեզ յիշէ յիւր ողորմն, ամէն։

159ա. Ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած իսլաւաւոր քահանային, որ կոկեաց դնիւթ գրոյս եւ Հանդոյց զանարդութիւնս մեր։ Հանդուսցէ Քրիստոս զննկեցեալսն սորա ի լուսեղէն յարկն եւ տացէ սմա Հողի երկեւդի, ամէն։

2ա. (Կարմիր քամաւով) Սուրբ Գրիգորիսի գիրքս Կողբա վանիցս աւանդուել ի Վարդան փակակալէ։ Մի ոք իշխեսցէ Հեռացուցանել եւ Հանել ի սուրբ քաւարանէս եւ թէ ոք յանդգնի եւ Հանէ, ինքն լցէ ի կենաց յուսոյն եւ որք Հաստատուն պահեն աւրհնին յԱստուծոյ եւ յամենայն սրբոց։ Այլ եւ Հրաման ունի եկեղեցականս յԱստուածաշուքն մատենէս, որ խնամով պահէ եւ չտայ ի տղայի ձեռն։

240ա. (Բոլորգրով) Արդ, յիշեցէք ի Քրիստոս զմերթին ստացող սորայ խաւջայ Աղաժիրէ եւ զՀայրն իւր Առաքելն եւ զմայրն Սաւլթանն եւ զեղբայրն իսլաւալի, Ջաքարէն, Մովսէսն, Աղաժիրին, զբուրն իւրեանց Դշխունն եւ զՀանդուցեալ ի Քրիստոս զեղբայրն իւր Մարգարէն, Աղափրին, Աղաբէկին, Գամային եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, կենդանեաց եւ Հանդուցեւոցն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ եւ մեզ ողորմեսցի, ամէն։

Կազմեցաւ ի քաղաքն Լսպահան, ձեռամբ սուտանուն Հող եւ մոխիր Սիմէոն իրիցին, թվական ԽԾԸ (1609) նորոգեցաւ գիրքս։

208

80278

[Ս. Աստուածածին և Ս. Բեթղեհէմ 569 (24)]

ԺԳ ԴԽՐ

ԽԵՐԹԹԻՔ 304: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ 29 X 20,7:
 ԱՆԻՆԵՐԻ ԿԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՆԱՅ ՄԱՒԱՆ ԵՐԿԵԼԻՄ,
 22,2 X 0: ՏՈՂԻՔ 23: ԿԻՒԹԻՔ հասարակ թուրք: ԹԱՆԼԱԹՔ՝ մուգ շագամակագլմ: ԳԻՐ՝ բուրգբեր: ԶԱՐԻ-
 ԴԱԳԻՐԻՔ՝ կապալու, կարմիր գլոմբեր: ՊԱՏՏԻՆԻՔ՝
 չափ: հոՐԼԱՐ՝ 2ք (վերի մասը կարուած), 81ք: ԿԻ-
 ՍԱԽՈՐԱՐ՝ 3ա, 82ա, 216ա: ԽՈՐԱԳԻՐԻՔ՝ կարմիր:
 ԼՈՒՍԱՆԵՐԱՐ՝ մին թուղզ և շատ գեղեցիկ կա-
 պալու, կամայ, դեղին: ԱԶԳԱՐԼԱՐ՝ Երկաթադեր:
 ՄԱԳՆԵՍԻԱԹԵՍԵ ՊԱԶՊԱՆԱՎ՝ չափ: ԿԱՍՄ՝ կաշեպատ
 մասնաթուղ, մերսեց կամայ-չափին մտնում: ԳՐԻՏ՝
 անյալու: ՏԵՂԻՔ ԳՐԻՆՈՒԹԻՒՆ՝ անյալու: ԺԱՐԱՆԻՔ՝
 ԳՐԻՆՈՒԹԻՒՆ՝ մտնաւորապէս ԺԳ դարու: ԱՏՈՅՈՂ՝
 մասնադեր կաշեպատ: ՄԱՐԱՐԱՆԱԿ՝ լուսամբի մերսա՝
 շատ ունի: ԿԱՅԻՆԻՔ՝ 81ա:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրքը միջակ է պահ-
պան, գեղիկ պահան: Յիշատակաբանի թուղթը
չկայ:

ՑԻՇԱՏԱԿԱՆՐԱՆՔ

1ա. Եւ Ստեփանոս անարժան քահանայս, զիմ գիրքս, որ է Ճայող ու Քահանա-

յաթաղ, որ իմ վարդապետն ինձ պարզե-
ւեալ, իմո սրտի յօժարութեամբ ծախեցի
Տոնիկին ու Տէր Ներսէսին (մէկ բառ
զնջումք), ոչ ում դաւէ ու... աշայ շլինի.
Թյին ՊԼԴ (1385) :

Տէր Աստուած Յիսուս Իրիստոս, զուսուրբ չարաշահանայտ յարէխաւութեամբ... (Եւ այլ մի քանի մանկ խօսքեր), յիշեալ զՏէր Աստուծայտուր Իրիցդ Հոգին եւ զՄարթնոս դիւանթի եւ զԻւր ծնողայն ի զում յարգայտութեանո, ամէն. Թիզ 29 (1301), յամսեանն Արեւի,

2բ. (հորանի շրջանակի մէջ) Աղարիսյ
անաթան քահանայս յիշեցէք ի սուրբ եւ
արժանաւոր յաղթս ձեր, եւ Աստուած դժեզ
յիշէ (յուսանցում) իւր սուրբ արքայու-
թեան, ամէն :

3ա. Այլ եւ յիշեցէք ի բարի զմահդասի
հաշերեսն ստացաւդ սուրբ Կրօցս :

80ր. ՁԹակոբ Երէց Նախչընցի յիշէ,
աղայեմ: Թուիս ՁԾԹ (1310):

209

8072

[Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ 538 (26)]

ቡክሮ (1600)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 694: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ 39,7 X
26: ՄԻՆԱԿ ԻՆ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՒԻ՝ ԻՅԼ-
ԻՅԼ, 26 X 7,5: ՏՈՂԻՔ՝ 31: ՆԻԻԹ՝ ԿԱՏԱՐԱԿ
ԲՈՂՔ՝ ԹԱՆԿԻ՝ ԵՆ: ԳԻՐ՝ ԲՈՂՔՈՒՄ: ՄԱՆԻՆԱԿԱՄԱՐ՝
ՆԱԻ՝ ՄԱՅԻՆ, ԳՆԳՆԵԼԻ, ՆԱԵԳՈՑ ԻՆ ԳԱՄԱՃԵԳ ՎՄԱՆ-
ԵՄԱՅԱՐԱՆԻՐ: ՊԼՆԿԵՐԻ՝ 514: ԿՆՍԱՆՈՐԻՆ՝ 240, 240,
404, 515, 590: ՃԱՆԱՆԱՐԱՐ՝ 1, 60, 163, 219,
219, 241: լՈՒՄԱՆՈՒՄԱՐ՝ ՆԱԻ՝ ԲԱՐՔԱՅԱՐԻՔԻ
ԺԱՅԵԼԵԼ ՆԱԻՔԵԼԱՐ յԱՄԱՃԵԳԱՐԵՐ: ՍԿԶԻՆԱՆԱՐ՝
ԿԱՅԵԼՔԱՅԵԼ, ԿԱՐԱՐԻ, ԿԱՅԱՅ՝ ԻՆ ԴՅԵԼԵԼ:
ԿՆՏՐ՝ ԿԱՅԵԼՔԱՄ ՍՈՒՄԱՆԻ, ՃՆԵՐԵԼ ԿԱՅԱՅՈՒՄ ՄԻՆՈՒՄԷ

կտոր եւ խնամք: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր եւ ռոկեայ: ԺԱՄԼԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԽԹ (1600), ՍՏԱՑՈՂ՝ զարմ ռսկամ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 2բ, 388բ-ի կեսը, 449, 514, 619: ԳՐԻԶ՝ ամլայտ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլաղտ:

ԵԱՆՈՅԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր Ժիլակ է պահ-
ուած: Յիշատակարանի վերջին թույլը ընկել է:
Նկարների, խորանարդի եւ լուսանկարգրեր շատ
կտրեցիք եւ եւ զատազատ տեսակ, որոնցից զայնքից
նկարուած: 3-ի 2/3-ը լիպ, կէտախորանը կտրուել է:
կտրուել են նաեւ մի շարք թերթերի լուսանկար-
ները:

ԹԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

511ա. Յիշեցէք ի Քրիստոս զխօշայ փաշնոսն եւ զնորատունկ որդիքն իւր զԱստուածաւորսն եւ զԵփակործանն, ամէն:

511բ. Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զխօշայ փանոսն եւ զկողակիցն զՇահաբեկէն եւ զորդիքն իւր զԱստուածաւորսն եւ զԵսա-կորջան եւ զՍուլթանգուլն եւ զգործաբն զԽաթունջան եւ զՍօլթանփաշէն եւ զԹիլէփաշէն եւ զամենայն ազգականսն իւրեանց, յիշեցէք եւ Աստուած որդիքն ասացէք, ամէն:

693բ. Փառք...

694բ. Ձոր տեսեալ զայսպիսի զանձաւաստուածային եւ պսոթաւ լուսով սրբասէր եւ ընտրեալ, Հեղահողի պարոն Ոսկանն եւ ցանկացեալ այսմ աստուածային եւ փարթամ դանձուցս եւ ջերմեռանդ սիրով եւ փափաղանաւք եղեալ ի խնդիր պատուական մարդարտիս եւ ամենալի սուրբ սեղանոյս, յիշելով զքան մարդարէին, եթէ՛ Նրանի որ ունիցի դաւակ ի Սիոն եւ ընդանի յերուսաղէմ: Եւ ասացաւ զսա յորդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ բարեպաշտ ծնողաց իւրոց Հաւրն Սուլթանգուլին եւ մաւրն Սուլթանխաթունին եւ նորարդըղդ որդոցն պարոն Մէլքունին, Յովանիսին, Բաղդասարին եւ ամուսնոյն իւրոյ Ուանդէկուն եւ զստերն Սուլթանխաթունին եւ եղբարն Բարեմիտ եւ լի ամենայն բարեգործութեամբ. մահ-դասի խօշայ Ստեփաննոսին եւ նորաբոյս որդոցն նորա, պարոն Աստուածայտուրին եւ պարոն Յակորին եւ Հանդուցեալ որդոցն սորա Մարտիրոսին, Սաւուրն եւ այլ միւս Հանդուցեալ եղբարն պարոն Որմալփէլէ եւ սորա որդի պարոնաց պարոն, որ փոխեցեալ է առ Քրիստոս Սուլթանփաշէն եւ կողակցին Ամափաշէն եւ դատերացն սորա Մէմէրին, Շուշանին եւ լեւրցն Գուհարին, Հանդուցելոցն Մէրուսին, Ուանտութանին եւ լեւորորդոցն պարոն Յակորին եւ սարկաւաք Հայրապետին եւ այլ ամենայն ազգայինք սորա, կենդանիք եւ ննջեցեալք յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր, մանկունք եկեղեցւոյ եւ մկրտեալք սուրբ աւագանին, զհաւատարիմ ծառայ Աստուծոյ պարոն Ոսկանն եւ զդեռաւորս որդիքն իւր եւ զդուստրն եւ զամենայն արեան մերձաւորսն իւր զկենդանին աստ յիշման արժան առնէք եւ զննջեցեալսն ի Հող տապանին եւ զհանգրձեալն, ամէն:

62ա. Այս եաւթն շաբէ զերս Մոկացի Մաղման վարպետին է գրած:

216ա. Քրիստոս Աստուած, թո կամաւոր չարչարանացդ բարեխաւսութեամբ եւ անարատ ծնաւդի թո, փրկեալ ի յաւիտենա-

կան տանջանացն եւ ի սատանայի բռնութենէն զստացաւդ սուրբ տառիս, զպարոն խաւա Ոսկանն եւ զորդիքն իւր պարոն Մէլքունն, պարոն Յովաննէսն, պարոն Բաղդասարն Հանդուցեալն ի Քրիստոս, պարոն Գասպարն եւ զեղբայրն իւր պարոն խոջա Ստեփաննոսն եւ զկողակիցն իւր Շայրէկին ամենայն բերանով մեղաց թողութիւն շնորհեցէք, յայս սոսկալի օրս, ամէն (Նոյնի եւաւատօտը կայ Ռաեւ 685թ-ում):

230բ. Ով եղբայր քահանայ, վերայ բեմին խիստ պինդ կարգայ, որ ժողովուրդն յաշխարհամատրանն լսեն, որ զքեզ ասեն ափաբոյն:

239ա. Քրիստոս Որդի Աստուծոյ, որ յարեալ ի մեռելոց... (եւ մի շաբթ մաղթանքով ճաղաւաճեալ ի Սուրբ Սաւուր տառիս զխաւա պարոն Ոսկանն եւ զեղբայրն իւր մահդասի Ստեփաննոսն, եւ զհանդուցեալ զեղբայրն իւր զպարոն Ուանդէկուն, եւ զհանդուցեալ ծնաւդն իւր խաւա Սաւուր Ստեփանոյն եւ զմայրն իւր Սաւլթանն, եւ նորարոյս փրթթեալ որդիքն իւր՝ զպարոն Մէլքունն, պարոն Յովաննէսն, պարոն Բաղդասարն եւ Հանդուցեալն ի Քրիստոս պարոն Գասպարն եւ զեղբարս որդիքն իւր Մէլքէ պարոն Սուլթանփաշին, որ բազմամոլոս ժողովրդով կաշտամահ արին զնա, ի յիւր հաւատոց նմանիցէն Բարի Հաւատով կատարեցաւ ի Քրիստոս: Եւ մատուր որդիքն՝ պարոն Ստեփաննոսին, զպարոն Մարտիրոսն, զպարոն Սաւուրն եւ զկողակիցն իւր Ուանդէկն եւ զդուստրն իւր Սաւլթանխաթունն եւ զլեւորքն իւր, որ փոխեցեալ են առ Քրիստոս՝ Մէրունն, Ուանաւթանն, Գուհարն եւ զամենայն ննջեցեալն իւր... Եւ ամենայն քահանայիք եւ ժողովրդովք, Հայցեցէք ի Տեառնէ զթողութիւն մեղաց պարոն Ոսկանին, որ անչափ փափաքանաւք եւ կատարեալ սիրով, ի նեղ եւ ի դառն ժամանակին դրնի ետուր իւր հաւալ ընչինք. յիշեցէք, Աստուած զմեզ յիշէ աւուր զաւստեանն, ամէն: Թվական ՌՌՅԻ (1600):

Ով քահանայք, Աստուած զմեզ աւրհնէ, լաւ պահեցէք դիրքս ի մոմէ, ի կրակէ եւ ջրէ, եւ ամենայն իրէ, որ դրողն, լաւ պահողն միապէս առնեն վարձքն յԱստուածէ, ամէն: Հայր:

519ա. Չվատթար զբռնակս յիշել ի Տէր (Աղմըր Ռաեւ 515ա-ում):

659բ. Այս սեւաւ կատուի պոչն աւերեց, անմեղադիր լեւորք. կատուն ի դողս էր, մուկն տեսաւ, Թաւթափեց զինքն, պոչն աւերեց զգիրն:

210

ՀԱՇՈՑ

[Ս. Կատարիմեանց վամբ 465 (11) 10]

ᐅᐅ (1401)

ԲՆԹԲ-Պ՝ 002բ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԲՆԹԻ՝ 32 x 22:
ՄԵՆԱԿԱ ՍԵ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻ՝ երկպառակ,
25 x 0: ՏՈՂԻՊ՝ 20: ԲՆԱԿԱ՝ օտ, վերագրեցված,
այլատառաբեր՝ կարմիր: ՆՆԻԹ՝ բառաբանային բուռը:
ԳՐԻ՝ բարդերը: ՋԱՐԴԱՅԻՐԻՊ՝ կապույտ ե կարմիր
բոլորագրեր ե վարդապետը: ՊԱՏԿՆԻ՝ 1ա, 2բ, 4ա,
162բ, 166բ, 167ա, 215ա, 232ա, 264բ, 332բ, 355ա,
356բ, 421ա, 460ա: ԿՆԱԽԱՌՈՒՐ՝ 3ա, 265ա, 358ա:
ՀԱՍԱԶՆԱՍԱՐ՝ 163ա, 492բ: ՆՈՐԱՅԻՐԻՊ՝ կարմիր:
ՍԿԶՐՆԱՍԱՐ՝ կապույտ ե կարմիր խառնգրեք, գար-
դաբեր ե երկաթաքեր: ՄԱՆԱԿԱՊՈՆԱՍՈՂ՝ ՊԱՏՊԵՆԱՐ՝
երկուսկամ թիքը սկզբի ե վերջի: ԼՈՒՍԱՅԻՐՈՒՄ՝
ՍՆԻՊ՝ մեծ թուով ծածկիցներ, պատկերներ ե այլ
օճախ: ԿԱՋԱՊ՝ կաշույն, պամենեակ, ունի խլամբէ:
Լ կողի վրայ գրուած է. «ՅԵՐԶԱՏԱԿ Ե ՍՈՒՆ ԿՅԻՐԵՆ
ԱՍԻՍԻՍԻՍԻՍԻՍ, ԳՐԻՊ՝ հայտնային: ՊԱՏՈՒՐԱՅԻՐՈՒՄ՝
Ամիրքունույ: ԹԱՄԱՐԱԿԱ ԳՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵ՝ ԳԾ (1401),
ՏՆԻՒ ԿՈՅՄԱԹԻՒՆՆԵ՝ անայտ: ՎԵՐԻՍԻՒՆ ՍՏԱՅՈՒՐՈՂ՝
պարան հօշոյ Ապարի: ԴԱՍԱՐԻՊ՝ 4 թիք սկզբի, 3
թիքը վերջից ե 598բ (սկզբի քերքերը խառնաբա-
նուած չեն: խառնաբանիք ճիշդերի վրայ, եղաւ 602):
**ՄԱՆԱԿԱՅԻՐԻՍԻՒՆՆԵ՝ քերտուրքը մէկու ե զոս-
նուած: Ետա ԲԼԵԹԵՐԻ անկիւնները մեծ լափով ծառ-
գուած ե: Վերջին Էկզորդական յեշտապարտաներից
չորսը 594բ-ում գրուած է. ԱԼԽԱՐ ԳՐԻՒՆԻ ՀԻՆ ԲՈՂԻՆ
ԳԾ (1401) էքթ. յորս սկսուած է դիտարկ յեշտապար-
տանի առաջին մասը որ է՛, որի մէջ պատմական ոչ
մէ. Ե. անմական թիւն լինիւով, աւելորդ Համարուեց
արարարներ: Վերջը Թերք է:**

ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

165 μ —166 m .

Յայսմ հրաշափառ մեծ տօնիս,
Քեզ երանի որ հանդիպիս,
Վարդափթիթ բուրաստանիս,
Բաց զառագաստ մտաց սրտիդ:

(Սոյն ոտանավորը շուրջ 16 տող է, որի մի մասը կտրուած է. վերջանում է այսպէս) .

Զցրութեամբ ի մի ժողովելով:
Եւ յարկս լուսոյ հաւաքելով:

Որք լի սրտով ծոնը դնելով, զստացող տառիս աստ յիշելով՝ Զխոհեմ, զգօնն եւ զհանճարեղ եւ զմաստունն, մտօք արթնունք զԱմիրմուլէն մահգասար չարազատօքն ամենայնի, զաս արար իւր օժնդհակ, եյլ ի սրէն իշելով յերկինս՝ Արք, եւ զծնողսն իւր զհո-

գլեւոր յարեաց արժանաւորքն, զհայրն զկ-
միրչաքն եւ զմայրն Դիշաքն, եւ զկենսիկցն
նր զՄարտիրէ, ծաղկեալ պաւսօքն իրեանս
զնորահասակ եւ զղեցեցկատալ, կորովա-
միտն զժողովարայն զԱստուածատուր եւ
զկմբաւճեան եւ զԿարապետն եւ զԱկտըր-
բարանն եւ զհամայն արեան մեքճաւորն եւ
զԿիբակոս բարէփա (մէկ բառ կտրուած),
որոց առաւառ (մէկ բառ կտրուած) բարե-
բարն Աստուած զանճառ բարին եւ զճշտըն-
կնաւոր ուրախութիւնն եւ զանեղբրական
բարին, աստ զսլոմուս, եւ ի չանղեքճե-
լոյնս զպապայոս:

Ով բարձմտաւ քնթէրցողք եւ լողդ, լի-
ւեցէջ յերկնաբերիչ յարթս ձեր զատուա-
ծառէր եւ զբրիտառազդաւան տանուտէրն
զմազդասի մերմուռչն յւր ամենայն արեւան
մերձաւորօքն եւ ծաղկեալ զաւաիօքն, եւ
բոլորով սրտի. ժեղաթ Թղուծիւն Հայցեցէք
Ի Քրիստոսն, եւ ձեզ տայք բարեբարն Աս-
տուած մասն բարեբար, ամէն:

Եւ զեղկելիս հողով զնաչատուր զրիչս
եւ զծնողսն իմ յիշման արժանի առնէք, աղա-
չեմ :

(Նայն յիշատակարանը տարբեր սկզբումաժֆով մի ֆանի յաւելեալ անուններով արձանագրուած է նաեւ 207թ-ում) :

231բ. Զատացոյ սուրբ կոսկիս զգարուն
կմիրմուլք զմահապի յիշենջիւի թ Բրիտանոն
եւ զսուտանուն (մէկ քառ կտրուած) զՅն-
վանէս, լի կարսուտ եմ (երկու տող կտրե-
րուած) :

339բ. Զատաղոյ լուսազարդ գրոյս, զատուածաւնէր եւ զպատուական տանու-տէրն զմահդասի Ամիրումը եւ զծնողսն իւր եւ զհարաբարտ որդիսն իւր եւ զամենայն արեան մերձադասի իւր յիշեցէ ի Քրիստոսն եւ զուր յիշեալ լիջիւ ի Քրիստոսն, ամէն:

468բ. Ով մայր լուսոյ Աստուածածին...
 զի թողութիւն շնորհեսցէ ստացողի պրոցս
 մուղղասի Ամիրսուլթի և և իւր ծնողացն, և
 ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն: Եւ
 ինձ մեղապարտ դրէիս Սաչաւորոյ և և իմոցն,
 ամէն:

162ա. Յիշեայ Քրիստոս Աստուած ի քո
յաճեղ դատաստանին (մէկ քառ, որ թուում
է եղիլ է «Մկրտիչ եպսկ.», զմջում եւ վրամ

գրուած է) զգարապետն եւ զՅովաննէնսն, որ ստացաւ զսա ի Հալայ արդեանց իւրոց եւ ծնողացն վասն այն յիշեալ Քրիստոս Աստուծոյ զՄկրտիչ եպիսկոպոսն եւ զԻւրքն ամենայն (յիշատակարանի մնացեալ մասը փառաբանման է եւ մի երկու տեղ կրկին եղած ամուսն վերելիքի մնամ զմշուսի եւ տեղը գրուել է զԵրուսաղիմ եւ Յովաննէնս ամուսնորքը. զմշուսն եւ վերը գրուած ամուսնորքը կամ մահւ 166ա-ուսն) :

214բ. Տէր Յիսուս Քրիստոս, որ խոնարհեցար ի ծուռկս աշակերտացն եւ լուսցեր դոտս նոցա, լուսայ եւ մաքրեալ յամենայն մեղաց զՄկրտիչ եպիսկոպոսն եւ ըզմնաւոյն իւր եւ զեղբարքն իւր եւ զամենայն արեան մերձաւորքն իւր եւ զՄարթա մահապիւն, ամէն :

264ա. Ի յայտմանէ սատանայի եւ ի ծովացեալ մեղաց մարդկան, շարժեալ ազգն Հագարացոց ի վերայ աշխարհիս, եւս առաւել ի վերայ Ռոստայի երկրիս, զի այս տանն տարի կայ որ քան զծով ի յալէկոծման է եւ Հանգիստ ոչ գտանէ, զի եկեղեցիքն խափանած եւ պատարապի տեղիքն քակած, եւս սուրբ քահանայքն Հալածական փախուցած, զի քան զԵրուսաղէմ, որ մատնեցաւ ի ձեռն այլազգացն, որ գերի տարան զամենայն սրբութիւնքն ի Բաբելոն : Նոյնպէս եւ այս զեղեցկայարմար եւ երկնամասն կղզիս Աղթամար եղեւ, զի եկն աստուածուորացն եւ անիծեալ յամենայնի եւ արքա Հատ չարիք, զի զաստուածաշունչ զրէանքն եւ զաստուածախաւս աւետարանի եւ զքրիստոսունակ խաչերն եւ զայլ սրբութիւնքն, անարժան եւ անսուրբ ձեռնալն չաւաղիկն, զայն որ սուրբ քահանայքն սրբութեամբ մերձենային, զայն լկտի կանայքն, եւ անսուրբ տղայքն խաղալիք առնէին : Եւ զայն տեսեալ աստուածապաշտ եւ Հաւատարիմ եւ զեղեցիկ տանուտէն Պաւղոս, եւ սրբասէր քահանայքն Թաղէոս, վառեցան ի սէրն աստուածային եւ քնեցին սուրբ գիրքն ի ձ (100) Թանկայ եւ ետուռն ի դուռս եկեղեցւոյ Սուրբ Ստեփաննոսի Նախավկայիս յիշատակ իւրեանցն : Զի ով որ ի յայս եկեղեցւոյ դուռս քահանայ են, գլխատակ կարգայ եւ զգիրքս լաւ պահէ : Այլ յիշեցէ ի Քրիստոս դուրբ քահանայն զԹա... (մնացեալ մասը կտրուած) եւ զորդին իւր զներսէս, եւ զհօր Ելյոն զ... (մնացեալ մասի քերթը ամկիւնից կտրուած է եւ սպիտակ քերթով մորթուած, ամկիւնի մասում կարգացուում են զգլխոսիս, զՄխիթարն ամուսնորքը) :

263բ. Ով քահանայ Թաղէոս եւ Պաւղոս, թէ լինի որ սորա տէր երեսի, եւ զգեր Թանկայքն տայ, նա զիւրեանց գիրքս տուք, որ տանին, դուք զնոցա յիշատակն մի խափա-

նէք, եւ ոչ նոքա զգերն, ով որ խափանէ անիծեալ) եղիցի ի Քրիստոսէ, ամէն :

592բ. (Նաորգրով) Քաշատուր վարդապետին աթոռակալութենոյն եւ նորա վկա յութեամբն եւ Դշտունս իմ կամաւ եւ յօժարութեամբ իմ ճաշու գրեք ծախեցի, Տէր Մարտիրոսն Կանանց յանապատին Համար առէց, զինք ժեմի (15000) դեան, Թվական 201է (1638) մարտի ԻԸ, Զատիկն առաջին շարաթին շորեքշարաթ աւրն, էլ ոչ ով այլ եւ այլ շանէ, ոչ դուստր, ոչ որդի եւ ոչ այլ ինչ ազգական : Եւ Սուրբան քէկս վկա. եւ Գրիգորս վկայ. եւ Տէր Քաշատուր վկայ. եւ Տէր Անանիս վկայ. եւ Մատթէոս սարկաւազս վկայ. եւ Պետրոս էրէց գիրս գրեցի վկայ. եւ մահգասի Յակոբս վկայ, Աստուած վկայ քաւ է :

593ա. (Բաւորգրով) Փ)առք անբաժանելի եւ միասնական Սուրբ Երրորդութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Սուրբ Հոգւոյն, այժմ եւ անդրաւ յաւիտեանս յաւիտեանից, ամէն : Յիշեցէք ի Քրիստոս եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք վերջին ստացողի սուրբ գրոյս պարոն խոջայ Աղամիրին, որ ըստացաւ զսուրբ գիրքս ի Հալայ վաստակոցն իւրոց, յիշատակ քալի եւ ծնաւոյցն եւ մամենայն արեանառու մերձաւորացն : Նախ եւ առաջին Աստուած ողորմի ասացէք Աւետիսին եւ որդւոյն Փիւրոսին եւ կողակցին Թաթար խաթունին եւ որդոցն խոջա Միգրին եւ խոջա Ախիշանին եւ խոջա Նուրիշանին եւ խոջա Ուստաֆին եւ եղբարցն իւրոց Ընօհիշանին եւ Պարսամուն, Աւետիսին եւ որդւոյն Սարուխանին եւ Աղամիրին, որ յառաջ փոխեցաւ առ Քրիստոս, Աստուած զիւրեանց Հոգին լուսաւորէ : Եւ զստացաւոյս սուրբ գրոցս, զհոգէսէր եւ զքարեմիտ, Քրիստոսաստէր եւ զՀաւատարիմ զկենդանի պարոն խոջա Աղամիրն եւ զեղբարքն իւր զՂարիշանն, զԱմիրխանն, զրիօհիշանն եւ զՓիւրունն եւ զԱւետիսն եւ զԵրուսաղոյս եւ նորաբորդորմ ծաղկեալ որդիքն իւրեանց զՄարխանս եւ զԴահնաղարն :

Ով դաստ լուսեմարմից, յորժամ տեսանէք զսուրբ գիրքս, լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք ստացաւողի սուրբ գրոցս պարոն խոջա Աղամիրին, որ ըստացաւ ըզսուրբ գիրքս ի Հալայ վաստակոցն իւրոց եւ եղ յիշատակ ի դուռն Սուրբ Մարգարէն ի քաղաք Մայրիքէ, ի կաթողիկոսութեան Տեսուն Մեղեհեթի եւ ի Թաւաղորութեան Պարսից Շահ Ապաղին, ի Թվականի չայոց ԻԿԻ (1613), ամէն : Հայր մեր որ յերկինսդ ես, սուրբ եղիցի :

594ա. Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զվերջին ըստացաւող սուրբ գրոցս զխոջայ Աղամիրն եւ զիւր Հայրն խոջայ Նուրիշանն եւ

յիւր հանդուցեալ Լորայրքն եւ զիւրեանց ընտանիքն զմեծ եւ զփոքր առհասարակ զամենեւեան, որ յոտացան զսուրբ զիրքս յիւրանց հալալ վաստակոցն եւ ետուն ի զուռն Սուրբ Սարգիսին, ի քաղաքն Դայէվրէժ. եթէ ոչ ի քահանայից կամ վարդապետաց կամ յակրակոյրսոց կամ ժողովրդաց յանդիմնի սուրբ զիրքս կամ ձախի կամ զրաւէ, հետապոյցանէ Սուրբ Սարգիսի դրանէն, զանէճք զԿաննին առնէ եւ դիտահանաւորացն Քրիստոսի եւ յոյսատան Յուդայի ճաշակէ, յաւձէն մինչեւ ի Նեոն անիծած կենայ, ամէն, եղիցի:

596ա. Արդ, աղաչեմ հանդիպողացդ եւ կարդացողացդ, յորժամ ընթեռնուէ, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթն ձեր զըրծաւոր զկոյս Սառայն, որ վերստին նորոգել եւ կազմել

ետուր զճաշու պիրքս յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն, եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ ընտանեացն, յիշեցէք ի Քրիստոս զՆատրին, Վալին, եւ Մալինն, զնաջարն եւ զԱմի(ր) Սարգիսն, Տէր Մարկոսն, զՏէր Յովանէսն, Դչիսուն, զԴոզայն, Յովանէսն, իմանաքի, Գուրգիսարի, Կուսի խաթունն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Կրկին անկամ յիշեցէք զկոյս կրօնաւոր Սառայն, զծնողսն իւր զՎայրն Մալին եւ զՄայրն Գուդան եւ զքոյրն իւր Անթառնն եւ ամենայն արեան մերձաւորսն իւր, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Նորոգեցաւ եւ կալմեցաւ ի Թվին ՌձԼԻ (1683) ամին եւ իւր հին գրողն գրէլ էր ի Թուին ՊՄ-ուսն (1401) էր գրած, Քրիստոսի փառք, ամէն:

211

ՀԱՇՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 163, գգ. 20)

ՈՒՐԾ ԳԻՒՂ

ՋԶ (1457)

ԹԵՐԹԻ՝ 558: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 31,8 X 21: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԷՍԻՍ, 25 X 7: ՏՈՂԻ՝ 85: ՆԻԹ՝ ԽՈՂԵ՝ ԳԻՐ՝ ԲՈՂԵՐԻ: ՋԱՐԴԱՐԱՆԻ՝ Ձաշակաւոր, հոտարակ կարմիր ճերկով: ՊԱՏԿԻՍ ԱՐՈՂՋ ԵՋՈՎ՝ 8թ, 162թ, 356թ, Պաւ ԼՈՒՍԱՆՅԱՆԲՈՒՐԻ՝ 37թ, 38ա, 38թ, 41թ, 42ա, 42թ, 43ա, 62թ, 56թ, 57ա, 64թ, 65ա, 68թ, 67ա, 100թ, 101ա, 120ա, 142ա, 180թ, 197ա, 205թ, 206ա, 252ա, 312ա (կէս սիւնակով), 370թ, 372թ, 374ա, 370թ, 387թ, 301ա, 414ա, 424թ, 420թ, 440ա, 478ա, 406թ, 505թ, 533ա, 536թ, 539թ, 540թ, 547ա: ԿԻՍԱՆԻՐԱՆ՝ 4ա, 163ա, 356ա: ՀԱՎԱՏԱՐԱՆԻ՝ 58ա, 120ա, 168ա, 347ա, 440ա, 465թ: ԼՈՒՍԱՆՅԱՆԱՐԻ՝ համարեալ ամէմ էջի վրայ զարգանկորմեր, կենդանակրպիւր, ծաղկամկարմեր եւ բազմապիսի ձեւեր: ՍԿԱՐՆԱՆԱՆ՝ ծաղկազարդ, կենդանուորներ: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ. սեղմած ձեւերով, ներքից բարձրով ձեւած: ԳՐԻՉ՝ հալաւաւոր: ԹԱՆԱՐ՝ տեւ, վերնագրերը, սկզբնաղագիւր եւ մեծատառերը՝ կարմիր: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Արարտեամ գաւառ, ի գիւղի Ուրծ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԶ (1457): ՍԱՍՈՂ՝ ԵՂԵ՝ ԴԱՏԱՐԻ՝ 1ա—3ա, 161թ—ի Բ ԲԵՒՄԱՆԻ, 182ա—ի կէտը, 356ա, 565, 567թ—568թ: ԵԱՂ՝ ԿՈՂ՝ Գրիգոր արեւելայ:

ԵԱՆՈՒԹԻՐԻՆ:— Զեռագիրը լաւ չէ պահուած: Որոշ ԲԵՐԲԵՐ կարկատած են: Զեռագրի որոշ ԲԵՐԲԵՐ գնառուէն են նաեւ խոնաւութիւնէ: 355թ—ուժ,

Հոգեպաշտանն պատկերի տակը նկարուած է զրքիս ստացող Շէխը եւ իւր կինը, ու վերեւից գրուած զԵՂԻՆ է եւ ամուսինն իւր Եաշարի: 373ա—ուժ՝ ՔԱՄԱՂ, աւաղ զառտապիւր ոգիս:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

553թ—554թ. Փառք...

Ի խնդիր եղէ մինչեւ ցնծայր հուլիս ամենայն շինմամբ քնով եւ արթնով: Վասն զի ոչ ունելով յիշատակ ըստ մարմնոյ, եւ մահադասի Շեխս եւ ամուսին իմ Եաշար, ըստացաք զաս ի յարդար վաստակոց մերոց յիշատակ իմ, ծնողաց մերոց Աղուին, Մարիանին, Ամիր Սարգիսին, Բաղատիսն եւ ի Քրիստոս հանդուցեալ զաւակացն մերոց Մեխիզատիսն, Եահդատիսն եւ քեռն իմոյ Նիկարին, եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորաց մերոց:

Արդ, աղաչեմ զամենեւեան, որք հանդիպէք ամա կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեցէք ի սուրբ յաղաթն ձեր զըստացող աստուածաշունչ բուրաստանիս, զոր վերինք ցանկան եւ ստորինք ցնծան, կեղեցիկ դոյն եւ զմանկունքս Հրճուէ, մարդարէնք գուարճացին եւ առաքեալք խրախաւացին, հայրա-

պետքն զսովին եւ ուղղափառքն Հաստատին, մարտիրոսքն պատին եւ ճշմարտքն բերկրեացին:

Ով Հրաշագործող ամենայնի Տէր Քրիստոս, դժայ ի Հոյի տաացողի կրօցս Շեխին եւ կենակցոյն իւր Շաքարին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց նոցին, ամէն:

Արդ, աղաչան մատուցանեմք ի սրբանշաւ լսելիս ձեր, ով սուրբ ընթերցողք, յիշման արժանի առնէք զարհիւսկոյնսն զՏէր Զաքարէն եւ զնստյի կրանաւորն Հնդակողի եւ ամենայն շնորհաւք զարդարեալ, զոր Տէր Աստուած պահեսցէ ընդ երկայն աւուրս:

Արդ, ես անպիտան եւ անիմաստ գրիչս Քաջատուր, ողորմութեամբ Տեառն սկսա եւ նախահամութեամբ նորին կատարեցի զշարմարաբուն եւ զանառիկ մեծութիւնս, յայսպեառութիւն սրբոյ եկեղեցւոյ: Քանզի ունի սա զորոյր մասունս տանից տէրունականաց, զոր սուրբ Հարցն Հաստատեցին զընթերցումն զոր Յակովբոս եղբայրն Տեառն՝ եւ կիրեղ երուսաղեմ Հայրապետն Հաստատեցին: Եւ դիւթեան նուազն զործովք Հանդերձ եւ կաթուղիկէից թղթովքն եւ Յովհաննէան Աւետարանեալն, եւ զտանաւորմակս սրբոց առաքելոց եւ մարգարէից եւ մարտիրոսաց, Հայրապետաց, կուսանաց, ճյուղարաց, որ ունին ընդ ինքեանս միաւորեալ զմեծ մարդարեութիւնն Շնայեալ, եւ զփոյն տարսնեցի եւ զԱւետարանն ի բուն, բաղդէ Հարչարանաւք եւ տաճարմամբ միաւորեալ յաղաղս պայծառութեան սրբոյ եկեղեցւոյ եւ Հնչուութեան ընթերցողաց:

Հոյոյն Սրբոյ Թեալգորութեամբն կատարեցաւ ծաղկաւէտ բուրաստանս ի զաւառս Արարատեան, ի Հոյակ եւ ի նշանաւոր գեղոյ, որ կոչի Ուրծ, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածանին, եւ Սուրբ Ստեփաննոս Նախալկային, ի Թվականին Հայոց ԶԶ (1457), ի Հայրապետութեան Տեառն Գրիգորի, եւ արհիւսկոյնսն զտարսնեցի Տէր Ռատակէսի եւ յաշխարհակալութեան մեծ եւ յաղթող ախտանի: Քիւսանդիկ, ի զառն եւ ի նուր ժամանակին վիշտս վտանդի եւ աղէտս տարաւորաւնաց, զոր կրեմք յանօրինաց, եւ յանիրաւ: Սպաննողաց, եւ թիւակատիկ Հաստուցէ Տէր զշարին նոցա ի ծոցս նոցա:

Դարձեալ յերես տնդեալ եւ արտասուելից զիմաւք եւ Հառաչմամբ(ք) արտիւ առտոս անպիշ Համբուրեմ զդարչապարն ձեր, ես անարժան զծաղրողս Քաջատուր, յիշել ի սուրբ յաղաւթս ձեր զձնողսն իմ, զՀայրն իմ զՎարդան եւ զմայրն իմ զԱղուծ եւ զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն իմ Այլն սղալահաց եւ խոշորութեան զրոյս տնձնակալի լինել, զի կարն մեր սյւ Հայի էր:

Կրկին աղաչեմ յիշել ի Տէր զերախտաւոր եւ զուսուցիչն իմ զԳրիգոր բարունին, եւ զԹոհաննէս Հնդակողի կրանաւորն: Նաեւ զՆոգեւոր մայրն իմ զՓաշէն եւ զերաղաղին Հանդերձ ծնաւաւք իւրեանց, յիշեալք ի սուրբ յաղթս ձեր, զի յոյժ աշխատութեամբ ծառայեցին մեզ: Այլ եւ զեղայրն իմ բստ Հոյոյ զԱլեքսանտոս կուսակրան արեղայն, որ զԹուղան կոկեաց, յիշեցի ի Տէր Հանդերձ ծնողաւք իւրովք, ամէն:

Ընդ որս եւ ես երես անկեալ աղաչեմ զամեկունս սուրբ եկեղեցոյ յիշել ի Տէր զիս զմեղաւած եւ զրազմամեղ եւ զանարժան եւ զանարձեղ նկարող սորին զԳրիգոր սուտանուն արեղէս, որ անուամբ միայն եւ ոչ գործով եւ զծնաւոյն եւ զամենայն արեան մերձաւորսն իմ զկենդանի եւ զհնչուցեալսն, որ ծաղկեցաւ սա ի սուրբ անապատս Մալրկերս՝ եւ զամենայն աշխատաւոր սորին յիշեցէ ի Քրիստոս, եւ Աստուած զմեղ յիշէ իւր արքայութեանն, ամէն:

ՏՐ. Տէր Աստուած ողորմեցի ստացաւդի սուրբ զրոցոյ մահապի Շեխին եւ ամուսնոյն իւր Շաքարին եւ ծնողաց նոցին: Եւ մեղապարտ ծրողի եւ նմա իրող յաւտեանս, ամէն:

(31բ եւ 116բ յիշատակարաններ վերոյ յիշեալ միտմ ունեն):

553ա. Որ եւ զանարժան զրիս զՊալատուր արքանի արարեւ Հասանէլ ի վերջին զիժա տարին եւ ի կատար Հոյեկից բուրաստանին, ամէն:

(243ա, 301ա, 432ա, 443բ, 522բ, 528 յիշատակարաններ վերոյ յիշեալ միտմ ունեն):

182ա. (Կարմիր քանաքով) Ես, Առաքել եպիսկոպոսս, որդի Բարաճանին եւ Թոռն պարոն (անմոլը զնջուած է) կաղմել տիփ տարէպիկս եւ յայտարար (զնջուած մէկ քառ) Յովհաննէան երիցին յաշակերտ Յոհանէս, յիշատակ ինձ եւ ծնաւաւք իմոց (զնջուած) մերոց, ամէն: Միարան մերոց մահապի Տէր Յովէպիկն, Տէր Վարդանին, Տէր Յովանիսին, Տէր Քաջատուրին, Տէր Սարգիսին, Տէր Մեհրոբին, Տէր Յոհաննէսին, Տէր Մարտիրոսին եւ այլ միաբանացս մեր, որ բաղում աշխատանք ունին ի յուստ Սուրբ Նորայանից, ի զուրն Սուրբ Լստեփաննոսի եւ յայլ ամենայն սրբոցս, որ աստ կան Հաւաքեալս, ի Թվականին Հայոց Ռոմի (1563):

237ա. Ճաշոյն կարգաւ, եւ զԱլեքսանտոս արեղայն յաղաւթս յիշեալ, որ զԹուղթս կոկեաց:

1 Սոյն յիշատակարաններէց ամենք լատ ճիշտօք փնտեցի սրբէպիսկոպոսին, չգտայ: Լ. Մ.:

80708

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԱՍԻՆ

2h6 (1496)

ԹԵՐԹԹԻ՝ 331: ՄՆԵՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 35.6 X
24,4: ՄՈՒՆԱԿ ՆԻ ՄՆԵՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՎՄ ՄՍԱՄԻ
կիկսիւմ, 27 X 85: ՏՈՂԳ՝ 33: ՆԻԹԻ՝ հառաքան
քառաք: ԹՈՒՆԻՔ՝ սեւ, վերնազգքեր, սկզբնառաքան
ու գլխառքեր՝ կարսիք: ԳԻՐ՝ բարբրի: ԱՐԴԳ՝
ՐԱՆԻՔ՝ կապուտ ու գրգռ գլխառք ծալկառքեր: ԽՈ՛՛՛
ՄՍԻ՝ 121ա, 224ա: ՄԵՐԵՐԻՆԱՎՈ՛՛՛ լառաճեմբարու,
սեճ քառվ: ԼՈՒՄՍԱՅԱՐԱՐ՝ կապուտ ու կամառ
գլխառքի քառաքի զարդի: ՆԱՐԻ՝ կաշեպատ տախ-
իսկ, պսնռնակ, հնազա: ԳԻՐԻճ ԵՆ ՍԵՂԱՂ՝
Ստեփանոս Խաչիկոյան: ԺԱՄՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆՆ՝
ՀԵՆ (1406): ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆՆ՝ ամայա: ՍՏԱՅՈՂ՝
Մեքարթր Բահանով: ԺԱԿԱՅԱՐԱՐ՝ 20ա, 109բ, 130ա,
317բ, 217ա:

ԵԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ.— Սկզբից եւ վերջից Թափաւած է լաւ թղթի, ինչպէս նաեւ միջնակից. լաւ ան-
խնամ է թողնուած, մի կողմը պահուած է որոշումիւ,
որոշ ԲԼԵԲԼ տեղերից պահուած, իսկ ոմանց լաւ-
անցքներն ու կողերը կտրուած:

ՅԻՇԱՆՏԱԿԱՆՈՒՄ

120ա. Զատացող սուրբ զորոցս, դբարեմիտ եւ զերբանիկ, զպատուական ծերունիքաւանայն զՄեսրոպ եւ զորդին իւր զՄեխեմբ քաւանայն յիւնցեջ եւ զիս մեղուցեալ անարձնատ զրիշւ ի սուրբ յաղաւթս ձեր եւ Աստուծո՛վ զձեզ յիշէ:

120Դ. Զվերյին ստացող սուրբ դրոցս, յիսոյա Սարաան եւ զծնողսն իւր պարոն Սօ-
լազալին եւ Սողոմոնէն եւ զկողակիցն իւր Զուրաբին եւ զորդիքն իւրեանց զմհանն եւ

դիվանագիտական հարաբերությունները հիմնականում
հիմնված են զբաղմունքների և զբաղմունքների
և ամենայն դեպի մերձավոր փոխհարաբերություններ
և ամենայն դեպի մերձավոր փոխհարաբերություններ
(2016) :

223բ. Զվերկի ստացող սորայ գկարտան
 և գեծորան իւր Ուշլապին եւ զԿապաՖն եւ
 և կողալիքն իւր Գուգիարին եւ զդրդիքն իւ-
 րեանց Յաւանն, Աստուծայտարան եւ ըզ-
 դրատեք իւրեանց Սողովմէ, Սովիքն, Եղի-
 ւարեթն, Եսթերն եւ դամեանայ արեան մեր-
 ժաւորս իրեցեք եւ Աստուծո զորդիք սա-
 ցէ, ամէն (Յոյն.՝ 20ւ, 303ւ եւ 317բ) :

120_μ .

Իսկ Ոկարեայ եղև սմին
Ձեռամբ փրծում յարեհետ գրչին
Ստեփանոս եպիսկոպոսին,
Որ ցառառան յԱյրարադին,
Ի խնդրել Տէր Մեծորդին
Եւ իր որդոյ Մեջհանքին,
Հայրապետութեան Տէր Սարգսին,
Նստեալ յաթռ Լուսաւորչին,
Ջի (իմն հարիւր համ) Քվին,
Եկից զքի զ հռաւանգին:
Եւ Ընթստում մեծ պարանին,
Նստեալ ի թախանի ի Հուլային,
Եւ ժողովագեալ զաշխարհս հորին,
Միմէջ ի ծովն Հնդկասկային:
Բաց ծաղկեցաւ զիրս ի Քվին
Ջին (1496) տարն:
Արեւմեայ Է Ստուառծ, ամէն:

Ապրիլն եւ Տէր Աստուած զինքն երկայն աւուրս արացէ: Հայր մեր որ յերկինս:

Եւ յիշեցէ ստացողակից սուրբ զրոյս հաւատարիմ ի Տէր պարոն Սիմոնն եւ յծնողսն Հանդուցեալ ի Քրիստոս Փանոսն, Աղիլին, եւ Եղրայրն Հանդուցեալ առ Տէր Աստուած Մարտիրոսն եւ քրերքն Ըսպիլն, Հոսիսիմէն:

Եւ դարձեալ յիշեցէ պարոն Սիմոնն եւ Կոզակիցն իւր Թուղիտէն եւ զորդիքն Փանոսն եւ Մարութէն եւ ամենայն արեան մերձաւորաց իւրեանց, մասն եւ բաժին շնորհեցէ Տէր Աստուած, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

Եւ յիշեցէ զստացողակից սուրբ զրոյս, հաւատարիմ ի Տէր պարոն խօջայ Գրիգորն եւ ծնողքն իւր մահդասի Գէրաքն, Մաղիքն, ողորմի սասցէք:

Դարձեալ յիշեցէ պարոն խօճայ Գրիգորն եւ զեղրաբքն իւր պարոն Զաքարէն, Լմբրու մղէն, Տէր Աստուած իւրեանց կեանս յերկնարեաց շնորհեցէ եւ զհանգուցեալ առ Քրիստոս Աստուած Ընուստամն, Մարդարէն եւ ողորմի սասցէք:

Դարձեալ յիշեցէ պարոն Գրիգորն եւ զկողակիցն իւր Սափուրն եւ զորդիքն իւրեանց րողորդ Պաղտատարն Տէր Աստուած շատ կենօք պահեցէ: Եւ զհանգուցեալ մանկունս եւ դասերս Փիրաթամն, Մասփուրն եւ Սապրիխանն, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս:

Դարձեալ յիշեցէ պարոն Գրիգորի եղբայր որդի Մկրտումն, Աստուած յերկարակեաց պահեցէ եւ բարի յիշատակ ծնողաց իւրոց, ամէն, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս: Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ:

550ա. (Այս էջում եւս կայ յիշատակարան, ուր յիշում են Սուրբ Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցու միաբանների անունները՝ «Տէր Սարգիս, զՏէր Միխթար, զՏէր Թումէն, զՏէր Ոսկանն, զՏէր Ղազար, զՏէր Աստուածատուրն, զՏէր Անանիայն, զՏէր Յովանէսն եւ զՏէր Ստեփաննոսն: Վերջում յիշում են նաեւ Սուրբ Աստուածածածին եկեղեցու քահանաները եւ «ՂԽԵՐՈՎ ՂԱԿԻՐ ԻՆՊՈՅՆԻՆ, որ ծաղկին եւ կաղմին աշխատեցաւ»):

214

ՃԱՇՈՑ

[Դարժեթի Ս. Միմաս եկեղեցի 430 (23) 22] ԹՕՐԱՍԱԿԱՆ ԳԻՒԴ ԵՒ ՄԱՐՈՒՆԱՆ ԳԻՒԴ

(ԱՍՊԱՀԱՆ)

ՌՃԸ (1859)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 603: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 37 X 24,7: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻՔ՝ երկսիւմ, 27 X 7: ՏՈՂՔ՝ 33: ՆԻԻԹ՝ լաւ կռնուած քուղք: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, սկզբնատղերը, գլխատանքն ու յուսամիցածները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիւր, շատ մահուր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ ոսկեղէն եւ մանուշակազգի քաշմազներ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 2ր, 207ր, 388ր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա, 56ա, 160ա, 208ա, 389ա, 443ա, 488ա, 507ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆՔ՝ ոսկեգօծ ծաղկեմեր եւ կամայ ու կարմիր գլխերով գեղեցիկ կապքեր եւ մանրամկաբ պատկերներ: ՍԿԶԻՆԱՏԱՌ՝ տեղ տեղ ոսկեգիւր երկաքաղի, տեղ տեղ էլ կարմիր եւ մանուշակազգի երկաքաղիներ ու հաւաքներ: ՄԱԳԱՂԱԾԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ յուճի: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տաշտակ, պտնուճեալ: ՈՒՅԻ ԽՓՄԻՔ՝ եւ կապիւնք: ԳՐԻԶ՝ Թեղք: ՏԵՂԻՔ՝ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Թօթապնմ գիւղ, Մաքումամ գիւղ (Ապագեամ), ՍԱՏՈՂ՝ Պարոն Ջէյմի: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԸ (1869): ԵՄԱԿՈՂ՝ Աստուածատուր քահանայ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 207ա, 600ա—603, 6ա:

սկզբում երկու քերք, չհաշուած: ՎԻՃԱՎ՝ շատ մահուր:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեւազերն սկսում է «Կանոն Աւետեաց Աստուածանիշից, յաւիտերին լուսանշուում գրուած է: Աւրհնաւ Հոգի Սուրբ Աստուած ճշմարիտ, որ կարող լինիքիմ հասանելու աւարտ զորոյս: Բազմաթիւ Թերթերն ենքքեւի անկեաներին ունի ճատորդ խփուած կնիքի տեղեր, որոնք լրել լին կարողացուում:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ 1

597ա. Փառք...

Աստուանոր սկզբնաւորեալ աստուածային եւ հոգեկիր զանձս եկեղեցոյ, ընթերցումնքս

² Բազմաթիւ տեղերում, զուրեմբի վերաւորութիւններում, ինչպէս եւ գլխաւոր յիշատակարանում, յիշուած են ստացողի ու ազգակիցների անունները:

բովանդակ տարւոյն, որ ունի շարդրեալ յինքան զամենայն տօնս տէրունականաց, նաեւ զյիշատակս սրբոց զառաջնոցն, զնախահարցն սրբոց եւ զմարգարէիցն Հոգեկրից, զառաջնոցն սրբազանից, զՀայրապետացն ուղղափառաց, մարտիրոսացն քաջամարտից, եւ զթաղաւորացն բարեպաշտից, զվարդապետաց Հոգիացելոց եւ միանձնից ի ճշնաւորաց, զգործաւարացն քաջաց եւ զսուրբ կանանցն պարկեշտից, այլ եւ կայ ի մաղ դրեալ ընթերցմունք սուրբ ճառասնորդացն պահոց, սահմանեալն ի սուրբ առաքելոյն Յակոբայ յեղբօրէն Տեառն ըստ մարմնոյ եւ ի բալ Խաչոյեանն կիրդի Հայրապետէն երուսաղէմի, այլ եւ Գործք առաքելոցն հանդերձ եւթն թղթովն կաթողիկեաց եւ չորս զլուխ աւետարանաւն եւ Դաւթեան սաղմոսարանացն, չորս ընթերցումն ի քառասնորդաց աւուրն ի սուրբ յարուժիւն Քրիստոսի եւ զրոմանդակ չորեքասան թուղթան Պողոսի եւ զաստուածաբան մարդարէիէն Նայեայ, զոր միշտ յօրինեալ կայ միով նշանաւ։ Ակեալ աւուր ծննդեան Քրիստոսի անմոյրս դիցացիք բոլոր տարւոյն, մինչեւ կայ Հասանէ ի նոյն օր ծննդեան Փրկչին, զի Հեշուսթեամբ եւ ի դիւրեաւ տօնեն ուղղափառ մանկունք եկեղեցւոյ եւ տմենայն Հաստացեալք։

598ա. (Եւ) որ տեսեալ զայսպիսի դանձն աստուածային եւ պայծառ լուսով Հաստաբոյժ ծառայն Աստուծոյ պարոն Ջէյնին, որ ջերմաւոր սրտիւ ցանկացող եղեւ սուրբ տառիս, ի խնդիր ելեալ յայսմ Համբարեալ դանձիս եւ լուսափայլ անդին մարդարտիս, անուշահոտ ժանուշակիս եւ վարդափթիթ րուբատանիս, եւ ետ դժգործի զսա ի Հայալ եւ արդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ Հոլոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց եւ ամենայն արեան մերձաւորաց, կենդանեաց եւ մեռելոց, որ ամենայն ընդ երկայն աւուրս արասցէ, ամէն։

Արք. եղեւ զրաւ Հոգիարուիս մատենիս ի Թվականիս Հայոց Ռժ եւ Ը ամի (1659), ի յերկիրս Պարսից, ի մայրաքաղաքս Ապահան եւ յետկոյս Նոր Զուղայոյ, ի պօզնի որ կոչի Մարունան։ Իայց եղեւ սկիզբն դրոցս ի պօզնի որ կոչի Թօրասկան, յետկոյս Նարնդալային, ընդ Հովանեաւ Սրբոյն Գրդիդի Լուսաւորչին, եւ եղեւ վերջ իւրոցս ի պօզնի Մարունան, ընդ Հովանեաւ Ամենափրկչին, ի Թաղաւորութեան Պարսիկ փոքրիկ Ծահ Ապասին եւ ի Հայրապետութեան մերոյ Հայկազեան ազգիս Տեառն Յակոբայ խարաղազդեաց կաթողիկոսի։ Եւ ի արքեպիսկոպոսութեանն Նոր Երեւանու Տեառն

Սահակայ եւ Տեառն Դաւթի առաջնորդ Նոր Զուղայու, զոր Տէր Աստուած Հաստատուն պահեացէ զսոսա ընդ այլ Հարբքն եւ եղբար(ք)ն եւ յետ աստեացս ընդ սուրբ Հայրապետն դասեացէ, ամէն։

Եւ արք. եւ անառնան արժանաւորաց, մեղաւորս անմեղաց, անպտուղս ի բարեաց, պարտաւորս ազատաց, անարհեստս արուեստաւորաց եւ յետին ի դրչաց, տառապեալ Յակոբս, քանդի ոչ էի կարող եւ արժանս այսմ սուրբ արուեստի կատարման սուրբ դրոյս, սակայն առաւ շնորհէն Քրիստոսի կատարեցաւ։ Թողութիւն շնորհեցէ անկարողութեանս։ Աղաչեմ զհանդիպողսդ սուրբ դրոյս, Հարբ իմ եւ եղբարք, Համբուրեմ զդարչապարս ոտից ձերոց, յիշեցէք ի մաքրափայլ եւ ի դերապայծառ յաղօթս ձեր զգեղեցիկ, զհարկեւոր, խոնարհ եւ Հնազանդ, բարետեսիլ եւ իմաստուն երիտասարդն, զպարոն Ջէյնին, քանդի լուեալ էր սա յաստուածաշունչ դրոց մարդարեականաց, Թէ՛ Երանի որ ունիցի դաւակ ի Սիոն եւ ընտանեակ յերուսաղէմ, որ ջերմեանդ սիրով եւ աներկմտօք եւ զուարթ սրտիւ ետ կատարել զսուրբ տառս բարի յիշատակ։ Ջի էին պատուաւոր արքս այսոքիկ պարոն Ջէյնին եւ մեծ եղբայրն պարոն Հոմդն, ազգաւ ուղղափառ Յակոբիք, որ կոչի Յեաղուպի, զի էին արք պատկականեք եւ Թարգման եւ քալարմաչի Ընկիլիք Ֆոռսկեաց առաջի Թաղաւորին Պարսից փոքր Ծահ Ապասին, որ Աստուած ընդ երկայն աւուրս արասցէ, ամէն։

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՍուրբ Գրիգոր յերկեղեցւոյ քահանայն զՏէր Սարգիսն, որ բարի պատճառ եղեւ զսուրբ տառիս, որ Տէր Աստուած անփորձ եւ անսասան պահէ... Եւ առաւել յիշեցէք երեսփոխան եւ խնամատար եկեղեցւոյս Սուրբ Գրիգորի զպարոն Աւետիկն, որ Աստուած ընդ երկան աւուրս պահեացէ։ Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս այսմ արհեստի, որ շնորհք Տեառն կեամք յայսմ ժամանակի, նախ զՏէր Աստուածատունն, երկրորդ զՅովհաննէսն, երրորդ զՄարկոսն, չորրորդ զՅարութիւնն, հինգերորդ զՅովսէփն, վեցերորդ տառապեալ Յակոբս... յիշեցէք զվարդետն իմ զարհեստ դրուութեանս զԱստուածատուր քահանայն, որ Հանգուցեալ է առ Քրիստոս Աստուած եւ զմարմնաւոր ծնօղսն իմ զվիպղն եւ զՄարգարիտոն։

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱստուածատուր Նորըմծայ քահանայն, որ զսուրբ մատեանս ծաղկեաց եւ պայծառացոյց։ Աստուած առաւել շնորհաց արժանս առնէ։

215

ՀԱՇՈՑ

[Ս. Ստեփաննա Եկեղեցի 491 (22) 21]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԹԿԲ (1613)

ԹԵՐԹԻՐ՝ 702: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 40,5 X 28,5: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻՍ, 26,2 X 8: ՏՈՂԻՐ՝ 31: ՆԻՒԹ՝ հասարակ բուրդ: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ բուրգեր: ՋԱՐԳԱՆ-ԳԻՐԻՔ՝ կարմիր եւաւագրեր եւ գորգաւորներ: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ բազմաբիւ, ծաղկաւոր, կայ ծառ եւ մարդա-Ոկար: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 4ա, 243ա, 455ա, 521ա, 573ա, 507ա: ԶԱՆԱՏԱՐԱՐԻ՝ 2ա, 70բ, 184ա, 220ա, 244ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐԻ՝ մեծ բուռով կարմիր ծաղիկներ: ՍԿՐԻՆԱՏԱՐ՝ կապուտ եւ կարմիր երկաթաւորներ: ԽՈՐԱԿԻՐԻՔ՝ կարմիր բամբակով: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ՕՆԵՐԻՅ զծաւոր մետաքս կտոր, ուճի փա-կիչ եւ կապիչներ օգնելու գամեր յորտալան հասել: ԳԻՐԶ՝ Սարգիս: ՍՏԱՑՈՂ՝ Պարոն Մարգարէ: ԵԱՂ-ԿՈՂ՝ հաւաքաբար Տէր Յակոբ: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԹԿԲ (1613), ԿԱՏԱՐԻՔ՝ 241բ, 242, 453, 454, 520բ, 505բ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեւադիրք միջակ է պահ-
պան: Մի բանի թերթեր կապիչ պահպան եւ պա-
տուարներ են, կապիչ եւ հնամաշ է, 1-ինը կէտից
պահպան է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

701բ. Փառք...

702բ. Զոր տեսնալ զպայպիսի դանձա-
ստուածային եւ պայծառ լուսով սրբաւոր եւ
ընտելալ հեղահոյի պարոն Մարգարէն եւ
ցանկացեալ յայսմ աստուածային փարթամ
դանձուցս, ընթեմանդ սրտիս եւ փափաղա-
նօք ելեալ ի խնդիր պատուական մարդար-
տիս եւ մենայի սուրբ սեղանոցս, յիշելով
դրան մարդարէի, եթէ՝ Երանի որ ունիցի
դաւակ ի Սիոն եւ ընդանի Երուսաղէմ, եւ
ստացաւ զսա յարդար եւ հալալ վաստակոց
իրոց, յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ բարեպաշտ
ծնաւորաց իւրոց, հաւրն Մարիասին եւ մաւրն
Բանաձիին եւ նորարդորով փթթեալ որդոյն
իւրոյ պարոն Յովանիսին եւ եղբաւրն իւրոյ
հանդուցելոյն առ Քրիստոս պարոն Զաքա-
րիս եւ կողակցին իւրոյ Քաթարին, Կրկին
տնայամ յիշեցէ ի Քրիստոս զպարոն խօջա
Մարգարէն եւ գիողակցին իւր հանդուցեալն
առ Քրիստոս Մէրեաթուն եւ զմիւս կողա-
կցին իւր ժաղդուխ Թարվէջ տրկինն, եւ
զղտերքն իւր թղեմիաւն, իմաստանն, Բա-
նամն եւ զհանդուցեալ զստերքն իւր Բերսա-

րէն, Շաւանն, ղըդոյն իւր Շանտիկին եւ
զհանդուցեալն առ Քրիստոս ղթլեմիաւն:

Դարձեալ յիշեցէ զհարեղայսն իւր
զՍտեփաննոսն, Հայրապետն, Աստուածա-
տուրն, Եղիայն եւ զհարեղայսն որդիքն իւր
զՄէհրապետն, Սերոբն, Մարտարն, Մարգա-
րէն, Զաքարէն եւ ղըդոյն իւրեանց Հուր-
մաթն: Այլ եւ յիշեցէ ի Քրիստոս զպապն
իւր Եսարի եւ ղիսանիկն Նորիսթունն, զհա-
րաղայսն իւր Ղազարն:

Դարձեալ յիշեցէ զմարաղայոյն իւր
Դուրսալթանն եւ ղըդոյն իւր զՄիխիթարն եւ
զԴողակցին իւր Մէրտատիկն: Եւ այլ ամե-
նայն զպպայսն սորա կենդանիք եւ ննջեցեալքն
յիշեցէ ի մաքրա... (շարունակութիւնը
պակասում է):

50բ. (Լուսանցում) Աղայեմ զմեղ, Եղ-
րայր, յիշեալիք յաղաթս ձեր զանաթան
զծողս եւ մեղաց թողութիւն խնդրեցէ մե-
զապարտիս: Աղայեմ, աղայեմ սիրով:

152ա. (Լուսանցում) Մեծի երեւոյ-
թաթի ձաւուն կարգայ եւ զմեղաւոր Սար-
գիս զծողս յիշեալ:

232ա. (Լուսանցում) Ով ընթերցուող
զրոցս եւ լսողդ սմին, յիշեցէ զպարոն
մահապաի խօջա Յոսկանն, որ զպպայիսի
պատուական եւ ղովելի հարուստ արինակս
շնորհեաց անխնայ լի առատ սրտիւ: Յիշեցէ
եւ Աստուած ողորմի ասացէ իւրն եւ իւր
ննջեցելոցն, ամեն, Հայր մեր որ:

240ա. Քրիստոս սրդի Աստուծոյ, որ
յարեար ի մեռելոց եւ յարութիւն պարուե-
ցեր ապի ի մարդկան: Յարայ, շուրի փա-
ռաւն եւ յորդակտուր զարդարեալ զՊոյի
համաւրէն հաւատացեալ ըրիստոնէից ննջե-
ցելոց հոյիքն, մանաւանդ այս ննջեցելոցս
որ կան ի Շաւլ զաղաքիս թէ զարդապետաց,
եթէ եպիսկոպոսաց, թէ զաշանայից... (Եւ
այլ մաղթամքի խօսքիւ բարբառ) եւ զասեղե-
լի հանդիստն յաւիտենական, զհօղի զսա-
ցաւ սուրբ տառիս, իմաստ պարոն Մար-
գարէն եւ զհանդուցեալ ծնաւոր իւր, զՄար-
խան եւ ղմայրն իւր Բանունն, եւ ղըդոյսն
իւր Զաքարէն, ղըդոյն իւր հանդուցեալն առ
Քրիստոս ղթլեմիաւն, եւ ղմիւս ղըդոյն իւր
Շանտիկինն, եւ զհարեղայսն իւր ղՍտե-
փանոսն, Հայրապետն, Աստուածատուրն,
Եղիայն եւ ղպապն իւր Եսարի եւ ղիսանիկն

իւր նորխաթունն եւ զհարաքայրն իւր Ղա-
տամն, եւ զհարեղբարս որդիքն իւր Մեհ-
րապն, Սէրորն, Մարգարէն, Զաքարէն, եւ
զկողակիցն իւր Հանգուցեայն առ Քրիստոս
յՄէջրխաթունն եւ զմիւս կողակիցն իւր
Թարգիզն եւ զնորարողորդ դեռարդս փրթ-
թեալ որդին իւր՝ զպարոն Յովանէսն, եւ
ղզատեռ (240թ) քըն իւր Թրեմփաշէն, Խան-
փաշէն, Բանամն, Թուրվանդէն եւ զհանգու-
ցեալ զստերքն իւր Բերսարէն, Շուշանն։

Այլ եւ Զերմեռանդ սիրով եւ զթով յիշե-
ցէ՛ք ամենայն շնորհօք լցեայն նման Բերսե-
լիէի՝ ճարտարապետի՝ փատկերանկար եւ
ծաղկարար դուռգզուն զեղով՝ ոսկով եւ
լանվարդով զարդարիչ դրոց եւ տանց նա-
ղալի եւ քաղ ճարտուար Տէր Յակոբին, որ
յայտն ամի փոխեցաւ առ Քրիստոս, յանանց
կեանսն, յիշեցէ՛ք եւ Աստուած ողորմի
սասցէ՛ք։ (Ապա մի քանի փառաբանական
խօսքերից յետոյ շարունակուի է) Եւ ամե-
նայն քահանայիւք, եւ ժողովրդովք, Հայցե-
ցէ՛ք ի Տէր զԹողովթին ժեղաց պարոն Մար-
գարին, որ անշափ փափաքանաւք եւ կատա-
րեալ սիրով ի նեղ եւ ի նուրբ, դառն եւ դժար
ժամանակիս քրիշ ետուր իւր հալալ ընչիցն,
յիշեցէ՛ք եւ Աստուած ողորմի սասցէ՛ք, եւ
Աստուած ձեզ յիշէ յաւուր զախտեանն,
ամէն։ Թովն Ռհհ (1613)։

Եւ զիս զծոզս, զմեղաւք զառածեալ,
յործովք նրսեմացեալ, նուստս Հոդ եւ մո-

խիր, սոսկ անուն Սարգիսս, ժոխրամած դի-
մաւք երես անկեալ աղաչեմ զքեզ, յիշեցիք
զիս եւ զծնողսն իմ Հանդերձ ամենայն արեան
մերձաւորաւք իմովք եւ դուք յիշեալ լիջիք ի
Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, ամէն։ Հայր
մեր։

Ով քահանայք եւ սպասաւորք սուրբ
եկեղեցւոյ, Աստուած զձեզ աւրհնէ, լաւ պա-
հեցէ՛ք զկիրքս ի մոմէ, ի կրակէ, ի ջրէ եւ
ամենայն իրէ, որ գրողն, լաւ պահողն միա-
պէս առնուն վարձքն ի Քրիստոսէ Աստուծոյ,
ամէն։

525ա-ում եւս կայ ստացողի եւ գրչի
ամուսնների յիշատակագրութիւնը, իսկ 1ա-
բ, 242թ եւ 701թ էջերում՝ մի քանի տարբեր
գրիչների ամուսնների յիշատակարանները,
արձնցից առաջ իմք բերում երկու կարեւոր-
ները։

242թ. Թովն Ռժժէ (1668) Թիրայ ամ-
սին է-ումն, որ է օրն Սուրբ Գէորգա բարի-
կենդան կիրակի, փոքր Շահ Սէֆի թագաւոր
դրին։

701թ. Յիշեցէ՛ք եւ աւագէրէցն զՏէր
Առաքելն, զՏէր Սարգիսն, զՏէր Յովանէսն,
զՏէր Աբրահամն, զՏէր... (ամուսնը ջրմ-
ջուտն), զՏէր... (ամուսնը ջրջուտն), զՏէր
Յակոբն, զՏէր Կիրակոսն... (մի քանի տող
ամուսններ ջրջուտն) յիշեցէ՛ք եւ Սարգիս
ժամայհարն, ամէն։

216

ՀԱՇՈՑ

(Ս. Անեմափրկիչ 162, գգ. 20)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՄԺԳ—ՌՄԽԸ (1764—1799)

ԹԻՐԹՔ՝ 351։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 21,3 X
16,7։ ՍԻՆԱԿԱ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՆԱԾ ՄԱՍԻ՝
միասին, 14,2 X 10-1։ ՏՈՂՔ՝ 22։ ՆԻԹ՝ քուղք։
ԳԻՐ՝ բուրգքի։ ՋԱՊԱՐԱՆՔ՝ սն. քամաճով։ ՃԱ-
ԿԱՅԱՋԱՐՔ՝ Յր, 139թ, 289թ։ ԹԱՆԱՔ՝ սնւ, մառ-
յուսամցաճեքը։ ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐՔ՝ բաւական քուռով։
ԿԱՅԱՆՏԱՐՔ՝ բուրգքի, իսկ վերնագրերի՝ Յուր-
գրով։ ԿԱՅՄ՝ կաշնպատ տախտակ, սեղմած ձեւերով,
եղեղի կողի մէջտեղէ ի խաչկութիւնը փոքր դի-
մով։ Ներքեց՝ զամառս քաբամ։ ԳՐԻՑ՝ Պետրոս
հասնաց։ ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղայ։ ԺԱՄԱ-
ՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Հայոց ՌՄԺԳ—ՌՄԽԸ (1764—
1799), ԴԱՏԱՐՔ՝ սկզբից 2 թերք, Յր, 350, 351։

ԵՆԱՅՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— Գերբը լաւ է պահուած,
սկզբում կայ ցանկը, որ սկսում է Աւետուհի եւ

տեւում միջեւ ճառասերայ դաշուտը։ Գրքի վեր-
նագիրը, Հեղինակի նախադրութիւնը եւ յիշատակա-
րանը ինկաւտար տեղեկութիւն են տալիս ձեռագրի
մասին։

7ա. (Գրքի խորագիրը) Գրքի նորարոյս, որ կոչի
Մանաւոր ձայն, ի Հայրապետութեան Վեհափառին
Հայոց Հաւաք եւ Սրբազան Կաթողիկոսին Սրբոյն
էջմաննի Տեառն Սիմէոնի եւ ի զերեւարութեան
Գէորգայ տեղապարտ Շուշայ մայրաքաղաքին Հապա-
հանայ Զուղայու։ Եւ ի զձագրութեան Պետրոս ճո-
հանային։ Շարագրեալ ի Միջայէլ վարդապետէ, ի
փառս մօրս մերոյ սուրբ եկեղեցւոյ, ի Թուի Փրկչին
1764 յուսկարի Ա եւ ի Հայոց Թուին ՌՄԺԳ։

Գրքը (Հեղինակի ճախարհութիւնը) ի Մի-

բայէլ վարդապետէ առ սերէյի և տնտեսէր եղբորդ իմ ի Գրիտոս:

Աստուածահաւատական բաշխէրութեամբ հոգեհարսացն առաջիւր հրաշագործական խրատեանս սրբութեան աստուածակերթ ուրախութեանցն անուշ պատարագ որհնութեան և ժառանգ սրանէ որբութեան և պաշտել երգող հոգեհարս բոտ հրեշտակացն որհնութեանց (Մաղժու ՃԼԴ. 1) ի զաւերթս Տեառն եւ ի յարկս Աստուծոյ խրախոյս տայ անկեղբացն քորովող մեղ Գրիտոսագրեանցն նոր ժողովրդացս: Ուստի եւ իմս յոթաբաշխ ի հարկէ խղճմանացս բոտ հրամանաւ սրբազան մեծաւորացս աստ եւ անդ յերկէ յերկիր յըջողայնլով սակս բերանց զտոնադոյն ամանակն եւ վասն ծովացեալ մեղաց իմոց Հայաստանաց կաթողիկէ մայր սուրբ Եկեղեցիք, զայսպեալ, անդ առ անդ յեղաշրջեալ, ոչ գոյր կառաւելոյ ձաւոց իկէ յերկունական, Եթէ ի տանի սրբոց, սուրբ պատարագ Հանդիպէր ասանց ձաւոցի անցնցանէին: սակս այսր պատեալի, բոտ ակոր եւ աղբաւտ անմտութեանս իմում ևսացմամբ ի սիրոյ սրտիս, յուսալով Ամենատուր Երբարդութիւնն եւ անբարբառ կենսատու սուրբ խաչի շնորհին եւ Սրբուհոյ ամենաւարդին եւ Սուրբ Աստուածածնի բարեխաւսութեամբն եւ աղայանալ ամենաբարեցն երկնաւորաց եւ երկրաւորացն, բոլորայ իւր զայնսով, որք զարմանալի քննութեամբ պիտութեամբ էջեցս լուսաւորեցան եւ սուրբեցին զմեզ պէս ոչն շնորհածեալ վարդապետութեամբ: Այլ յուսալով եւ ի նոյն շնորհս (Մարկոս Ժ. 20), որ խոստացեալ է ինկն ընդ մեզ եւ խաչել վասն մեր եւ յաղծիս ձերբս սերկելութեանց (Եփես. Ե. 10) կազմել զնորարուս զորհնութիւնս եւ հոգեղնս ի պատիւ փրկագործի անդրեանութեան Տեառն հրեայն Յիսուսի Քրիստոսի (Եսայի Զ. 3), նաեւ որ հրեայնացն որհնեղութեամբ եւ մարդաբնական պատուով առաքելական փառք եւ Աւետարան, զի զհզեղնութեամբ աստուածաբան բարձրութեամբ եւ մարբարոսական զուսանութեամբ, կուսակալս որբութեամբ եւ հոգեղնական վարուք ի մէջ մօր մերոյ Սրբոյն Ամենափրկչի եւ կաթողիկէ եկեղեցիս անհունի շնորհօք պատեհեալ: Արդ, Եթէ գտցի ինչ հաւոյցի կամաց տեսողաց, այն Տեառն են (Յակոբ Ա. 17) տուրք, որ ի նման են ամենայն եւ ամենայն որ ի նմա: Իսկ Եթէ անշարժ եւ անզուտ ինչ՝ զայն իմում աստուածական վարկանցլով, ողջ լինիլէք ուրողդ յայտ սակաւ աշխատանացս, ներուժն շնորհեցէ եւ ներողն յամենայնի Աստուածն պատեալն ներում շնորհեցէ զմեր ամենայն աղայանացն, ամէն, եղիցի:

Միայն ի պիտակիս, որ ի մայրաքաղաքն յԱլանաց եւ Նոտարութեամբ Պետրոս թահապետ:

ՅԻՄՆԱԿԱՆԱՐԱՆԻՔ

348ա. Փառք...

Արդ, եղեւ ի նորարոյս եւ կարճաւոտ տէրու(ն)ական եւ ամենայն սրբոց ձաւոցիս այսորիկ վայելչապեղեցիկ հողաբարձութեամբ նվաստագունեղ Միգայէլ մեղայամած

անարժան անուամբ վարդապետիս: Եւ ի շրջադայնն իմ րալուծ քաղաքս եւ գիւղս, Եթէ ի ծովու եւ Եթէ ի գամաքի, մտածելով, պատշաճ եւ յարմար թվեցաւ յայս իմ, վասն որոյ ըսկալ րաղում փափականօք, ուր ի զծագրունն սրբոյ ձաւոցիս յամի Տեառն 1764 յունվարի մին, ապա նախ վասն հոգաշխարհին եւ զրաղմանց միջի տարակուսեալ կայի: Երկրորդն քաղում տեղիս ոչ գտի ծանրալուն ձաւոց, զի աւարտ հաստեցանէի, երրորդն յամենայն տեղիս ընտիր դժագործ հաղիւ դուանէի, վասն որոյ երկարեցաւ այսպէս ժամանակ, քանզի ի տղէ եւ ի գիշերի մտադրութեամբ գոյն գործեալ, ի վճար հասուցի յամի Տեառն 1799 յունիսի 17 եւ Հայոց թվին 1248-ին, եւ ի չարապետութեան Տեառն Հանգարտայաղաց ծովու Տեառն Դուկասու մաքրայինեղող կաթողիկոսի Սրբոյ Աթոռոյն էլմիածնի: Եւ յաշխարհիս Պարսից արքայանիստ քաղաքիս քստ գրոց Շոշ կոչեցելոյ, որ այժմս Ըսպահան արտաձայնի, ի գեղօքաղաքիս Ջուղայու, ընդ Հոփանեալ ի Սրբոյ Ամենափրկչի հանրատնէի վանի, անտերունչ ժամանակի, քստ նախայգուշակ հոգեպատում մարգարէին Դանիէլի, որ ասէ. Ոչ զոյ ի ժամանակիս յայսմիկ իշխան, մարդարէ եւ առաջնորդ եւ այլն քստ կարգին: Այսոր կանչ ոչխար առանց հոգուի եւ անտերունչ ի մէջ մեծի նեղութեան: Ինչն ամենափրկչի Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ողորմեցի քստ մեծի ողորմութեան իւրում, քստ մարմնով եւ Հանդերձեալն հոգով ողորմեցի: ամէն:

Նայ եւս երես անկեալ աղայեմ եւ խնդրեմ յիշատակել ի միտս բարին ձեր եւ մաքրափայլ հաղթս, ու սուրբք ամենամաքուրք վերնանողք սրբաղան հարք եւ մաքրակենցաղ եղբարք եւ լուսեւրմք որդիք վերն յիշեալ Միգայէլ մեղոսմած սուտ անուամբ վարդապետիս, զմեղաւորք ծնողն իմ Եթէ հոգեւր եւ Եթէ մարմնաւորք եւ ամենայն ընտանեօքս եւ դուք յիշեալ լիջիւր առաջի անմահ Դառին Քրիստոսի եւ ի մեծի տեսեղարածողով ատենին, ամէն:

Ու պատվական հարք եւ եղբարք, բաղում սիրով եւ աշխատանօք աւարտ հասուցի, որ նախ եւ վայելեցիցի մինչ մահս եւ յետ մահուան իմոյ ու որք որ առցէ եւ ստանացէ, սուրախութեամբ վայելեցցէ, միայն աղայանօք եւ աղբրանօք երես անկեալ աղայեմ, ու աստուածաճար եւ երկիւղածք Աստուծոյ, պահելով պահեցէ ի խնամս ձեր ի մոռոյ, ի ձիթոյ եւ ի հրոյ եւ ի ջրոյ եւ դուք ընկալչիք զողորմութիւն ի բարեբար Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Գրիտոսէ աստ մարմնով մինչ ի խորին ծերութիւն ձերում եւ ի հանդերձեալն հոգով հատուցէ, ամէն: Վերջ:

որդոյն Շահապլին եւ միւս փեսային Աւագ-
տիրին եւ ամենեւոյն Աստուած ողորմի
տուացէք եւ Աստուած ձեզ Հայաբապայտիկ
ողորմեսցի, ամէն ու Ռ 10001 ամէն:

Եւ արդ, ես յետին ի կարգաւորաց եւ
անարան ի մանկուսն եկեղեցոյ, թախառ-
նիկս եւ ունայնս ի զործոց բարեաց Խաչա-
տուր սուտանուն քահանայս, որ անուամբ
միայն եւ ի զործոյս ոչ, այլ Հեռացեալ եւ
ի բարի զործոց, շնորհիւ Տեառն սկսաք եւ
սպորմութեամբ նորին կատարեցաք զուրբ
դիրս եւ. զսատուածախոս տառս, ես անար-
ման ի իկան եւ Տէր Աստուածատուր վար-
դապետ ի մայրաքաղաքն Համիթ, որ յայսմ
ամի փոխեցաւ ի Քրիստոս եւ իթող մեղ
արքամ թին անմուսնալի, բայց Քրիստոս
Աստուած իւրն ողորմեսցի, ամէն: Եւ զրեցի
եւ զսուրբ զիրքս Գարութիւնովն ի յետ, ընդ
Հովնաբեա Սուրբ Գարութեան եւ Սուրբ
Աստուածածնին եւ Սուրբ Յովնանէս Մկրտչին
եւ Սուրբ Սարգիս զօրավարին եւ որդոյն նորս
Մարտիրոսին, ի մեծ թուականին Հայոց ի
Ռ եւ ՊԳ (1594), ի Հայրապետութեան Տեառն
էջմիածնի Տէր Մելքեմէթի ամենայն Հայոց
եւ ի կաթողիկոսութեան մերոյս Աթոմարայ
որդապան Հայրապետին Տէր Գրիգորիս, ի
րոնադարութեան Տաճկաց Սուլթան Մու-
րադ Խոնդաբին եւ ի մերոյ պարտութեան
Միւր Հասանին, ի զտոն եւ ի նեղ մամանա-
կիւս...

Արդ, ողաւիմ դամենեսեանդ զման-
կուսդ սուրբ եկեղեցոյ, զի որք Հանդիպեք
տեսութեան ուրբ զրոցս կարգաւով կամ
տարինակելով եւ կամ Հաբեւանցի տեսնելով,
զաւելորդն բառնայք եւ զպականն ինուք եւ
խոշորութեան սխալանաց անմեղադիր լինել,
զի կար մեր այս էր, վասն որոյ երես ի դե-
տին զնկելով ողաւիմ դամենեսեան, զի սրբ-
տիւ եւ սերտ Հաւատով Աստուած ողորմի
ասացէք Տէր Աստուածատուրին եւ ծնողացն
իւրոց եւ ամենայն աղգականացն եւ ինմ
անարժան Խաչատուրի մեղաց թողութիւն
Հայցեցէք եւ ծնողաց իմոց մահտեսի Մու-
րադին եւ Հովնաբեան եւ իմ եղբարցն Պար-
ոսմին եւ Արիմէլիքին եւ Թումաշանին եւ իմ
քուերցն Ալիթալին եւ Համասին եւ մեծ
պապուն իմոյ Տէր Սարգիս վարդապետին եւ
կողակցին իւրոյ Խանութին եւ ջեռոյն իմոյ
քաջ եւ արի Տէր Մարտիրոս քարտուղարին
եւ եղբորն իւրոյ Սարգիս քահանային եւ որ-
դոյն Գրիգորիս քահանային եւ իգնատիւսին
եւ Տէր Սարգիս որդոյն Յովնանէս սարգաւա-
կին եւ իդրչին եւ միւս մօրն Ղլարբէկուն
եւ կենակցին իմոյ եւ ամենայն աղգականացն
իմոց կենդանեաց եւ Հանգուցեղոցն, ամէն:

Դարձեալ յերես անգեալ աղաւիմ...

յիշեցիք... Կրկին խօսաց Ստեփանոս եւ
աղգակիցները:

Եւ արդ, կացցէ ուրբ զիրքս եւ ա-
տուածախոս տառս, որ է ամենայն պողոք
անթերի, ի քաղաք Ջուղայ, ի զուռն Սուրբ
Գէորգայ զօրավարին, յիշատակ բարի թա-
տուածասէր եւ մեծ երախտաւորացն ի վե-
րայ եկեղեցեաց ջրիտոնէից մահդասի պա-
րոն Ստեփաննոսին եւ իւր աղգականացն
ամենայնի, ի վայելչութիւն մանկանց Սուրբ
Սիոնի, աստուածային փառացն արմաւա-
ւորք մահդասի Տէր Աթանասին եւ Տէր Մե-
քսէթին, Տէր Հէրապետին, Տէր Մկրտչին,
Տէր Գրիգորին, Տէր Մեսրոպին, Տէր Թա-
կոր աւագ երեցին, Տէր Անանիային, Տէր
Ալարիային, Տէր Պետրոսին, Տէր Ըստա-
կիսին, Տէր Մաթէոսին, Տէր Մկրտչին, Տէր
Պետրոսին եւ շնորհալից մահտեսի Բարա-
մին, զոր Տէր Աստուած մշակ առանց ամո-
թոյ կացուցէ եւ պահեսցէ զսոսս եւ զմա-
մանակս սոցա ընդ երկայն աւուրս արա-
ցէ...

Եւ արդ, եղեւ լրումն եւ աւարտ կատար-
ման այսմ աստուածախոս տառին ի մայրա-
քաղաքն Ջուղայ, որ է Հանդիստ եւ պար-
ծանք Հայկապետն տուհիս եւ խնդրեմ ի Հա-
պէնիայ արարչէն, որ զայս չէնս ի սէն պա-
հալ է եւ պահեսցէ ըստ իւրական ամենա-
զօր խնամոցն, եւս առաւել զայս աստուածա-
չէն քաղաքոյս տղամարդիկն եւ յիւր խնամն
պահէ, լաւամիտս եւ արդիւնատու արաս-
ցէ, եւս առաւել զպարոն մահտեսի Ստեփան-
նոսն, որ երբ զանարժան յայտատուր զրա-
դիրս ի իկան քաղաքն ի յայսմ աստուածա-
չէնս, զի ինքն ի Սուրբ Երուսաղեմայ էր
յոյման, ի թվական Հայկապան տուածարիս ի
Ռ եւ ի ՊԳ (1595) եւ ի յառաջորդութեան
սուրբ աթոռոյս Նախավկային Տէր Շմաւոն
Եպիսկոպոսին եւ Տէր Անանիայ մեծ Հռետոր
եւ քաջ յարունապետին եւ Տէր Մարտիրոս
քաջ վարդապետին եւ Տէր Անանիայ արքե-
պիսկոպոսին եւ Տէր Մաթթէոս արքեպիսկո-
պոսին եւ են սոքայ սպասաւոր սուրբ ուխ-
տին, որ Ամենափրկիչ կոչի եւ ի մկիլքու-
թեան Ջուղայու պարոն Սուլթանվալուն, զոր
Տէր Աստուած թաղ անխախտելի պահեսցէ
զսոսս ի զուրեմ մեր եւ ամենայն Հաւատացե-
լոց, ամէն:

745ա. (Լուսնացում) Յիշեցէ ի Քրիս-
տոս զխոյն Հոյեւոր որդիքն զմահդասի Խա-
չիկն եւ զՄէլքումն եւ զուսթա Յովնանէսն եւ
զմահդասի Մուրադն եւ Աստուած ողորմի
ասացէք, ամէն:

522ա. (Կիսախորանի էջի մերձեւ լու-
սնացում):

Այս խորանի ամուռ սխտար,
Միտմ է մալար, հոգիս պղտար,

ես սեւ երես եւ գլուխ ի կոր,
 հիստ մեղաւոր, գոգ եւ գրկոյզ :
 Ես հաշատուրս որ եմ ծաղկոյզ,
 Գեմ գմուրացիկ շատաշրջոյզ,
 Զքեզ աղայեմ, ով հանդիպոյզ,
 Որ եռոյ իմ գլուխ և արծամաւոր,
 Երբ հանդիպար գրիս լուսաւոր,
 Միմ Հայր մեղայ ասա յարդոր,
 Իմ եւ իմոցն որ եմ չարծոյզ,
 Բայց դու արա արծամաւոր :
 Եւ գճեզ մաքրէ սուրբ փեսայն Ոռ,
 Որ դըժոխացն եղեւ քանդոյ. ամէն :

687ր եւ 688ա. Ու, ու, Թէ ինչպէս պիտի
 տէր քրքրուէի զթխտի նշայոցն՝ ապա երկնայ
 ի յաւեղ դատասխանէն Գրիստոսի,
 քանզի զմէկ երեսն լաւ է նշայէր, ու զմիւսն
 խիստ վատ, վայ ինձ, Թէ որպէս տարակուսեցայ
 ես ի յայսմ ժամուս :

689ա. Վայ ինձ Ռ (1000) բերան, որ
 զնշէն խիստ քիչ է տուած ի վերայ Թխտիս.
 եղուկ եմ ես, զի անգէտ ասացի Թխտիս
 նշոյին. Թողութիւն շորհեցէք ինձ, ով եղբարք
 իմ :

741ր. Չոտանաւորն այլ կարգայ, ջանում
 դարդալ տէր տէր :

Յիսուս Քրիստոս Հօր միածին,
 Ամեն, անճառ լոյս անբնին.
 Որ կամաւ Հօր եւ Սուրբ Հոգոյն,
 Իշեր յերկնից յաշխարհ ստորին...
 Եւ զգճողս պարմ տառին,
 Ըզբաջ տէր վարպետ հեգանգին,
 ԶԱստուածատուր անուն բարին,
 Որ է բնական ինքն Համբեցի,
 Եւ զհաշատուրս յայժ ի բարին,
 Ըզխաբերայս Հիգամեցին,
 Արծամացոյ քոյսն ձայնին,
 Եւ քեզ փառաց քաջաւորիդ,
 Միշտ արհմութիւն ի մեզնց տացին :

(Գլուխներ լի վերջաւորութիւններ շատ
 տեղերում, ինչպէս եւ վերջին յիշատակա-
 րանի մէջ չարտագրուած մասերում, ունի
 ստացողի եւ ազգակիցների անունները) :

160ա. (Նոր անկացուած մասի վերջում)
 Մարթանոց եւ բարեխոսութեամբ ամե-
 նայն սրբոց ողորմեա Քրիստոս Աստուած
 ամենայն Հաւատացեալոց, մանաւանդ Զու-
 ղայոյ առաջնորդ Աղէքսանդր աստուածաբան
 վարդապետին, որ ետ դրել զսուրբ տոսս
 Մկրտիչ եւեթ քահանայիս :

218

ՀԱՌԸՆՏԻՐ

(Ս. Ամեմաթրիկի 166, գգ. 20)

ժե—ժՁ Դարեր

ԹԵՐԹԻՔ՝ 444: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 27,3 X
 7,8: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկ-
 սիւն, 20,3 X 6: ՏՈՂՔ՝ 28: ՆԻԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝
 բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՐ՝ հասարակ: ԿԻՍՆՈՐԱՆ՝
 1ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԴ՝ պատկերներ, զանազան ներ-
 պեր եւ այլն, բառակամ քառու: ՍԿԱՐԱՆՑԱՐ՝ քաջա-
 կերպեր: ԹԱՐԱՐ՝ սեւ, վերնագրերը եւ որոշ գլխա-
 տառեր՝ կարմիր: ԿԱՐՄ՝ կաշեզատ տախտակ սեղ-
 ւած ձեւերով: Ձերթից գումաւոր մետաքս կտոր:
 ԳՐԻՉ՝ Մատթեոս: ՀԱՅԱՏԱՐԱՐ՝ 428ր: ՏԵՐԻ
 ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամպլոս: ՀԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
 ժե—ժՁ զարեր, ճարգմանք՝ Ռեդ (1695): ՍՏԱՅՈՂ՝
 Մարտիրոս միպնականաց:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրն այնքան էլ լաւ
 չէ պահուած: Հին յիշատակարանն ընկել է: 176, 373
 եւ 444 կազմից պահուած են եւ իրենց անդունդն էլ
 չեն: Հիշտ են միայն ներքեւի լուսանցքների թերթա-
 շաժարները: Լուսանցքից պատուած եւ կտրուած են
 315 եւ 338: 1—379-ը ժե զարեր զարեր է, դրոսած
 Մատթեոս զրի ձեռքով, իսկ 380—442-ը լրացրել եւ
 կազմել է Յովհանէս արեղան 1595 թուականին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—10ա. Առաջաւորի կերպէն
 Բուն բարեկենդանին երանելոյն եփրեմի

սուրբ վարդապետին ինքին Ասորւոյ ասացեալ Յաղայս պոհոց քառասորդաց :

բ. 10ա—13բ. Երանեկոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

դ. 13բ—20բ. Պոհոց երեքշաբթի աւրն Յոհաննու Ոսկերեւանի ասացեալ ի ժողովոց վրոց, որ առէ՝ Լուսցաբուրք, սրբեցաբար :

զ. 20բ—24բ. Աղուհացից առաջի չորեքշաբթի աւրն Յոհաննու Ոսկերեւանի ասացեալ Վասն պահոց եւ վարուց առաքինութեան :

ե. 24բ—27բ. Երանեկոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

զ. 27բ—29բ. Աղուհացից առաջի հինգշաբթի աւրն Սրբոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

է. 29բ—32ա. Առաջի ուրբաթին երանեկոյն Յովհաննու Ոսկերեւանի ասացեալ ի փորձանա աւրինակի եւ ի պատասխանիս Քրիստոսի :

բ. 32ա—35բ. Երանեկոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

թ. 35բ—40ա. Առաջին չորաթ աւրն յիշատակ սուրբ վկային Թէոդորոսի որ յաղուհացն տանեն, ի Սովսվն պատմութենէն ծննդեանն եւ վարդաւցն :

ժ. 40ա—41բ. Սբանչելիք զոր Էջոյց ի տեւեկանն սուրբն Թէոդորոս եւ վասն այնորիկ կատարեն զյիշատակ նորա յաղուհացն յառաջին չորաթուն, չորաթ աւրն :

ժա. 41բ—45բ. Պատմութիւն վասն անքան որդանցն եւ վասն խառութեան նոցա, թէ ուստի են եւ զինչ են պատճառք վարդան վարդապետի ասացեալ :

ժբ. 45բ—47բ. Առաջին կերակէին Սըբոյն Սեւերիանոսի եպիսկոպոսի ասացեալ ՅԱԼԵԱՐԱՆԻ մեկնութենէն :

ժգ. 47բ—53բ. Երանեկոյն Յոհաննու Ոսկերեւանի ասացեալ ի Ղուկասու Աւետարանին մեկնութենէն :

ժդ. 53բ—59ա. Կերակէի ձառուն պատարադին սուրբ վարդապետաց ասացեալ Վասն պահոց պնդութեանն :

ժե. 59ա—64ա. Երկուշաբթի աւր երա-

նելոյն Յոհաննու Ոսկերեւանի ասացեալ Յաղայս ասալխարութեան :

ժզ. 64ա—65բ. Երանեկոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

ժէ. 65բ—70բ. Երկրորդ երեքշաբթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ընդունելի եւ անընդունելի ողորմութեան եւ պատարագաց :

ժը. 70բ—74ա. Երանեկոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

ժթ. 74ա—81ա. Երկրորդ չորեքշաբթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն երդմանց սովորութեան որ ի շարէն է :

ի. 81ա—85բ. Երկրորդ հինգշաբթիս Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն թատերաց եւ զուսանաց :

իա. 85բ—88ա. Երանեկոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

իբ. 88ա—93բ. Երկրորդ ուրբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ժիւթթարութեան վախճանեցոյն առ Քրիստոս :

իզ. 93բ—97ա. Երանեկոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

իդ. 97ա—100բ. Երկրորդ չորաթ աւրն Վկայարանութիւն սրբոյն Կիրիլի երեսուցեմի հայրապետին, որ Յուդաս անուանէր յառաջ, յորոց ձեռն եղեւ զիտ խաչին յերուսաղէմ :

իե. 100բ—105բ. Երկրորդ չորաթ աւրն ձառուն ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն ի թղեկին ասացեալ սուրբ վարդապետի :

իզ. 105բ—112ա. Երրորդ կերակէին Տեառն Յովհաննու Ոսկերեւանի ասացեալ Յաղաքս անառակ որդոյն յԱԼԵԱՐԱՆԻ մեկնութենէն :

իէ. 112ա—117բ. Երրորդ կերակին ձառուն ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէ ՅԱԼԵԱՐԱՆԻ ողբին սուրբ վարդապետի ասացեալ :

իթ. 117բ—125ա. Երրորդ երկուշաբթի աւրն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ :

Վասն քահանայից տեսութեանն ի վերայ ժողովրդեանն :

ԻԲ. 125ա—131ա. Երբորդ երեքշաբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Զրաբառից եւ չդատելոյ զվարդապետսն :

Լ. 131ա—134ա. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Լա. 134ա—141բ. Երբորդ չորեքշաբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ողորմութեան եւ աղքատսիրութեան :

Լբ. 141բ—146բ. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Լգ. 146բ—152ա. Երբորդ Հինգշաբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն մխիթարութեան աղքատաց :

Լդ. 152ա—157ա. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Լե. 157ա—162բ. Երբորդ ուրբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն լառնելոյ սէր եւ բարեկամութիւն ընդ ատելիս Աստուծոյ :

Լզ. 162բ—171ա. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Լէ. 171ա—173ա. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Լը. 173ա—179ա. Երբորդ շաբաթ աւրն ձաշուն Սրբոյն Եփրեմի ասացեալ Վասն խոտովանութեան :

ԼԺ. 179ա—188բ. Զորբորդ կիրակէին Տեառն Յոհաննու Ոսկէբերանի ասացեալ ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէ ի մեծատունն եւ ի Դավարոս :

Խ. 188բ—192ա. Զորբորդ կիրակէին ձաշուն երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Խա. 192ա—197բ. Զորբորդ երկուշաբաթ աւրն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ռխակալաց եւ քննահանաց :

Խբ. 197բ—199բ. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Խդ. 199բ—204բ. Զորբորդ երեքշաբաթ

աւրն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն բարկացողաց :

Խդ. 204բ—207բ. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Խե. 207բ—212ա. Զորբորդ չորեքշաբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն մախան(ա)ց եւ նախանձու :

Խդ. 212ա—216բ. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

Խէ. 216բ—223բ. Զորբորդ Հինգշաբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն հաբուածոց եւ պատուհանից :

Խը. 223բ—227ա. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

ԽԺ. 227ա—233ա. Զորբորդ ուրբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն վաշխից եւ տոկոսաց :

Ծ. 233ա—239ա. Զորբորդ շաբաթ աւրն Վկայաբանութիւն Սրբոց Բառասնիցն որք ի Սէրաստրիս կատարեցան :

Ծա. 239ա—242բ. Հինգերորդ կիրակէին սուրբ վարդապետի ասացեալ Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն :

Ծբ. 242բ—248ա. Սուրբ վարդապետի ասացեալ ի Մարկոսի Աւետարանի մեկնութենէն :

Ծդ. 248ա—251բ. Հինգերորդ կիրակէին ձաշուն սուրբ վարդապետի ասացեալ ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն :

Ծդ. 251բ—256բ. Հինգերորդ երկուշաբաթին երանելոյ Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն արեքողաց :

Ծե. 256բ—263բ. Հինգերորդ երեքշաբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ապաշխարութեան :

Ծդ. 263բ—271բ. Հինգերորդ չորեքշաբաթին երանելոյ Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն պահոց պնդութեան :

Ծէ. 271բ—273ա. Հինգերորդ Հինգշաբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն յանցանաց :

Ծը. 273ա—277ա. Երանելոյ Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ :

ծթ. 277ա—295ա. Հինդերորդ շարաթ աւրն Վկայարանութիւն Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին որ վկայեաց առաջի Տրդատայ Թաղաւորին:

կ. 295ա—300ր. Հինդերորդ շարաթուն Ճաշուն սուրբ եւ Հոդեկէր վարդապետի ասացեալ ի Մատթէոսի յԱւետարանի մեկնութենէն:

կա. 300ր—309ր. Վեցերորդ կիրակէին Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն ի կենն Գոննայցին:

կր. 309ր—315ա. Վեցերորդ կիրակէին Ճաշուն Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ի Ջաջէոս ժաքապետն, ի կեն սեղաւոր:

կզ. 315ա—322ր. Վեցերորդ երկուշարաթ... (մնացեալը պատռւած է) Պատմութիւն եւ դատաստան, զոր արար Դանիէլ ժար(գար)էն ի շնորհացն Աստուծոյ եւ յ(ան)դիմանեաց գծերու(նին):

կդ. 322ր—331ա. Վեցերորդ երեքշարաթին Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն:

կե. 331ա—339ր. Վեցերորդ չորեքշարաթի ի Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ի Յոհաննու Աւետարանի մեկնութենէն:

կզ. 339ր—346ա. Վեցերորդ հինգշարաթին երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի ասացեալ Վասն խոտողանութեան եւ ապաշարութեան:

կէ. 346ա—352ր. Վեցերորդ ուրբաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն զդուռութեամբ եւ երկուզիւ մերձենալ ի մարմին եւ յարիւն Տեառն:

կը. 352—359ր. Վեցերորդ շարաթ աւրն Սրբոյն Յակոբայ (Ս)րճոյ եպիսկոպոսի ասացեալ ի յարութեանն Ղազարոս:

կթ. 359ր—362ր. Վեցերորդ շարաթ աւրն Ճաշուն երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ Հոգեւոր ասացեալ:

հ. 362ր—369ր. ի մեծի աւուր Արմաւենեացն սուրբ վարդապետի ասացեալ ՅԱւետարանի մեկնութենէն:

հա. 369ր—371ա. ի մեծի երկուշարաթին երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ՅԱղաժ մինչեւ յաջորդանն էր:

հր. 371ա—379ր. ի մեծի երեքշարաթին երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեանի ի Մատ-

թէսի Աւետարանի մեկնութենէն ասացեալ ի Ժ Կուսանն:

հզ. 379ր—388ա. ի մեծի չորեքշարաթով աւուրն Ջաջարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ ՅԱւետարանի մեկնութենէն:

հդ. 388ա—400ր. ի մեծի հինգշարաթով աւուրն երանելոյն Ջաջարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն:

հե. 400ր—414ա. ի մեծի աւուր ուրբաթուն երանելոյն Ջաջարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ յԱւետարանի մեկնութենէն:

հզ. 414ա—426ր. ի մեծի շարաթուն թաղման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի երանելոյն Ջաջարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ:

հէ. 426ր—443ա. Մեծի Յարութեան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

20ր. Քրիստոս Աստուած ողորմեա քաղցրութեամբ ամենայն հաւատացելոց քրիստոնէից, եւս առաւել սոսացողի ուրիշ զրոցս Մարտիրոս միայնակեցին եւ ծնողացն իւրոց եւ աղպականացն իւրոց եւ ինձ սեկաւոր զրոգին Մաթէոսին եւ իմ ծնողացն եւ աղպականացն եւ Սարգիս կուսակաւն արեւայն, որ զթուլտ(ն Կոկի)աց եւ կարդացուցացն եւ լսողաց եւ քիզ փառք յաւիտեանս:

(Սյւյն միտքն ունեն Ըսեւ 10ա, 13ր, 27ր, 35բ, 40ա, 41բ, 45բ, 53ր, 64ա, 74ա, 81ա, 88ա, 97ա, 111բ, 125ա, 134ա, 146ր, 157ա, 188բ, 199ր, 207ր, 216ր, 226բ, 239ա, 248ա, 256բ, 263ր, 271ր, 277ա, 295ա, 309ր, 315ա, 322բ, 331ա, 339ր, 346ա, 352ր, 359ր, 369ա, 379բ եւ 396բ յիշատակագրութիւնները):

(Ուրիշ գրչի գործ) Դարձեալ յիշեցէ թատալի, զեղբարն իւր Գրիգորն եւ զորդիքն իւր Յակոբն, Եղնաղարն, Հայրապետն, Պետրոսն:

(Սյւյն միտքն ունեն Ըսեւ 27ր, 29ր, 41ր, 47ր, 54ա, 74ա, 81ա, 90ա, 100ր, 105ր, 111բ, 117ա, 125ա, 134ա, 146ր, 147ա, 171ա, 188ր, 192ա, 199ր, 226բ, 232ր, 238բ, 239ա, 247ր, 256բ, 294բ, 309բ, 331ա, 346ա, 360ա, 387ր, 397ա եւ 413բ յիշատակագրութիւնները):

Դարձեալ յիշեցէ Եղնաղար, Հայրապետն եւ զստեբքն իւրեանց իմաստասիրն, Փառանձինն, Մուրասէն...

Դարձեալ յիշեցէ Հայրապետն եւ կողակիցն իւր Իշտան եւ զուստրն իմաստասիրն:

1 Սոյն միտքն ունեն մաքւ 35ր, 54ա, 59ա, 63ր, 65ր, 88ա, 97ա, 157ա, 179ա, 251ր, 263ր, 264ա, 271ր, 276ր, 300ր, 315ա, 322ր, 339ր, 352ր, 369ր, 380ր, 400ր, 427ա յիշատակագրութիւնները) :

443ա. Յարուցիչ Գրիստոս, սուրբ յարութեամբ լոյս տար զհոգի ի խաչաթասուլուն եւ իւր կողակցին եւ որդոյն նշնադարին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, կենդանացն եւ հանդուցելոցն ի Գրիստոս, ամէն :

443բ. Փառք ամենայսուրբ ներորդութեան Հաւր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ, յարեանս յաւիտենից, ամէն :

Եւ ի խաչաթասալիս տուի վերստին նորոգել եւ կալմել դստր Ճառնդդիրս յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոց Հաւր Մկրտչին եւ մաւրն Գուրջարդին եւ իւր կողակցին Գաւարին, եւ որդիքն նշնադարն, Հէրապետն եւ

միւսս որդին Մարտիրոսն, որ տարածամ մահաւամբ հանդաւ տո Գրիստոս եւ դատերքն իւր Սալմարիսանն, Բաջին եւ իւր ամենայն արեան մերձաւորսն յիշեցէ ի Գրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէ եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէ ի Գրիստոս (եւ ողորմի ասացէ) Գրիգորին եւ կողակցին իւրոյ Սղմէրին եւ որդոցն Յակոբին, Պետրոսին, Աւետիքին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն կենդանացն եւ հանդուցելոցն առ Գրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէ եւ Աստուած ձեզ եւ մեզ սղորմեսցի, ամէն :

Սակաւ դժոցս եւ կալմոյս Յովանէսս սուտանունն արեղոյս յիշեցէ ի Գրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէ :

Կալմեցաւ զիրքս ի թվականին Հոյոց ՌՈՂԴ (1395). Աստուած զտախտաւ(ղ)քն տուհնէ յաւիտեանս, ամէն :

219

ՃԱՌԸՆՏԻՐ

{Ս. Մինաս եկեղեցի 432 (25) 24}

ԹԱԻՐԱՍԱԿԱՆ ԳԻՒՂ (ԱՍՊԱՀԱՆ)

ԻԶԹ (1640)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 550: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 38 X 20: ՍԻԿԵԱԿ ՆԻ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԻԱՍ, 24 X 7: ՏՈՂԻՔ՝ 33: ՆԻԻԹ՝ ԽԱՍԱՐԱԿ ՔՈՒՂՔ: ԹԱՆԱԹ՝ ՍԵՆ, ՎԵՐԱՊԵՐԵՐԸ, ՍԿԵՐԱՄԱՆՈՂԵՐԸ, ԳԻՍՏԱՊԵՐԵՐԸ եւ յորս յուսմեցածները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ քոյորգին: ԶԱՐԳԱՐԱՆԻՔ՝ կարմիր եւ կամայ քոյնագրեր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 3ք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴ՝ մեծ քուով կարմիր եւ կամայ գլխերից անճաշակ ծաղկանկարներ: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆ՝ ԵՐԿԱՔԱՊԵՐԸ: ՄԱԳԱՂԱԹԵՆԱՆ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուծի: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մաշուած: ԳՐԻՁ՝ Գառապար քանակայ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Թաւրապան գիւղ (Աստանա), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՁԹ (1640): ՍԱՅՈՂ՝ Մաքաղապ: ՊԱՏԿԵՐ ԼՈՒՍԱՆՑԻՆԵՐՈՒՄ՝ 38ա, 41բ, 353ա, 450բ, 473ա, 542բ: ԳԱՍՏԻԿ՝ 1ա, 554բ—550բ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

1բ—3ա. Յանկ գրոցս :

ա. 4ա—13ա. Պատմութիւն յաղազս Սրբոյ իսային, որ Հացունեաց կոչի, եթէ որպէս դարձաւ ի Պարսից յաշխարհէն, իսայն աստուածընկալ եւ յայնժամ ընկալեալ ի

տիկնոյն Սիւնեաց, ճեւ եղև յետ Թաղաւորելոյ (Մօրկայ) . . . :

բ. 13ա—20բ. Երանելոյն եփրեմի ասացեալ Վասն Նինուէացոցն, Յորդուաճապալախարութեան, ՎԱՀԱ Հրաման Հասեալ տո մարդարէն Յովնան . . . :

գ. 20բ—30ա. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարգսի եւ որդոյն նորին Մարտիրոսի եւ ողոյց զինաւորացն, որք ընդ նոսա վկայեցին յաւուրս ամբարշտ Թաղաւորացն Յուրանոսի Ուրացողին եւ Հրապալտ Շապուհոյ: ՃԻ Ժամանակս Թաղաւորութեան Հոռոմոց . . . :

դ. 30ա—38ա. Երանելոյն Եպիփանու Կոստանդեան Կիպրացոյն Աղէքսանդրացոյ ասացեալ Յաղազս մեծի յարութեան Տեանն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի եւ առ Յովսէփ Արեմաթացի: ՎԶԻՆՆ է այս այսօր լուրթիւնն բազում յերկրի . . . :

Ե. 38ա—41բ. Պատմութիւն Սրբոյն Յովնայ Մծրենայ Հայրապետի։ «Սուրբ Հայրապետն Յակոբ Հօրեքեռորդի էր...»։

դ. 42բ—45ա. Պատմութիւնն Դաթի մարդարէին։ «Եւ դղջացաւ Տէր, զի Թաղաւորեցոյց զԵմաուդ...»։

է. 45ա—55ա. Վասն Յովսէփայ Թէ որպէս վաճառեցին զնա եղբարք նորա յԵփրատոս։ «Եւ այս են ծնունդքն Յակոբա...»։

բ. 55ա—59բ. Անդախունեցւոյ սասցեալ Վասն պաշտօն պնտութեան։ «Աղոյց եւ աւդտակոբ եւ կարեւոր են...»։

թ. 60ա—61բ. Դ. շարթի Յովհաննու Մանդակունեցոյ սասցեալ Վասն սակաւ դուլութեան։ «Յանկարծ դողանց եւ աներեւոյթ յափշտակէ...»։

ժ. 61բ—65ա. Դ. շարթի Պատմութիւն վասն անճոռն որդանց եւ վասն խստութեանց, Թէ ուստի էին եւ զինչ։ «Եւ արդ եկայք այսուսր ժողովուրդք...»։

ժա. 65ա—68բ. Ե. շարթի աւուր Վասն Եւսիին ի բանն Յայտնեցի մարդկան անօրէն եւ որդին կորստեան Հակառակ Հպարտացեալ եւ այլն առաքեալն։ «Տէրն մեր տաէ յԱւետարանին եւ զդուշարուցանէր...»։

ժբ. 68բ—71բ. Վասն միայնակեցաց ի բանն, Որ ոչ թողու զհայր եւ կամ զմայր։ «Որպէս ասէ սուրբն Դիոնիսիոս յաստուածապետական...»։

ժգ. 71բ—76ա. Վասն մեղաց ի բանն Յովհաննու են մեղք որ մեղք են եւ այլն։ «Բնական ընտրողական ամենայն ոք բանական ստեղծաւ...»։

ժդ. 76ա—79ա. Վասն մեղաց։ Ասէ մարդարէն Մովսէս, Եթէ Առնէ զողորմութիւն Աստուած ի Ռ (1000) ազգս եւ Հատուցանէ զմեզս Հարց յորդիս։ «Առնել զողորմութիւն ի Ռ ազգս...»։

ժե. 79ա—80բ. Վասն մեղաց ի բանն Յանկութիւն յղացեալ զմեզս ծնանի եւ մեղք կատարեալ զմահն։ «Աւան, որ խօսեցաւ ընդ եւայի եւ խաբեաց...»։

ժզ. 80բ—84ա. Վասն խորհրդոց մեղաց ի բանն Առաքիւն, Որսրհրդոց ամբարշտին Հարց եւ փորձ եղիցի։ «Երեք են տեսակ մեղաց, զոր զործեն...»։

ժէ. 84ա—89բ. Վասն լեզուի ի բանն Առաքիւն Մահ եւ կեանք ի ձեռն լեզուի է։

Տէրն մեր եւ Աստուած Յիսուս Քրիստոս Հրամայէ յԱւետարանին ի բանից եւ...»։

ժը. 89բ—92բ. Վասն լեզուի եւ բարկութեան ի բանն Լեզու Հուր դարդ անիրաւութեան Յակոբոս ասէ։ ի կաթուղիկէն։ «Աստուած զմարդս որպէս քաղաք է...»։

ժթ. 92բ—94ա. Վասն Համբերութեան ի բանն առաքիւն։ Մի ասեր Թէ առից վրէժս ի Բնամեաց, այլ Համբերեայ Տեսուն եւ նայ ասացէ քեզ ճամբրտին։ «Վրէժ խղիւղին Հարեաց փոխարէնն է՝ եւ բաժանի ի Դ տեսակս...»։

ի. 94ա—98ա. Վասն ամբարտաւանութեան եւ խոնարհութեան ի բան առաքիւն Տէր ամբարտաւանից Հակառակ կայ, տայ շնորհս խոնարհաց։ «Սկզբնաւորն սատանայ եւ Արուսեակն անկեալ...»։

իա. 98ա—100բ. Վասն քնոյ ի բանն Դուկասու։ Զի՞նչ քն, արիք կացէ յաղօթս։ «Զօրս ազդ է քունն, երկուքն բարի եւ երկուքն չար...»։

իբ. 100բ—103ա. Վասն զրկանացն ի բան ժողովուրդին։ Տեսի զրպարտութիւն ի ներքոյ արեղական եւ արտասուք զրպարտելոցն եւ ոչ ոք միտթարէր զնոսա։ «Բաւուրմ եւ զանպան մեղացն, զոր զործէ մարդ...»։

իզ. 103ա—109բ. Վասն կարգի քահանայութեան ի բանն Քահանայք սուրբ լիցին եւ մի՞ զարեցեցանեն զանուն Աստուծոյ իւրեանց, զի պատարաքս նոքա Աստուծոյ մատուցանեն։ «Վարդապետք ասեն, Թէ ամենակալն Աստուած ոչինչ եթող...»։

իդ. 109բ—113ա. Վասն քահանայից ի բան մարդարէին Երթունք քահանային զդուշացին դիտութիւն եւ օրէնք բարի։ «Նախ եւ առաջին այսպէս պարտ է իմանալ...»։

իե. 113ա—119բ. Վասն սիրոյ ի բան։ Այս է պատուէր իմ։ Սիրեսցիք զմիմեանս։ Առնէ Տէրն յԱւետարանն։ «Առնեն իմաստունք, Թէ թշնամութիւնն մեծ...»։

իզ. 119բ—122բ. Վասն (որ) կորամուլութեանն ի բանն Որոց Աստուած յորովայն իւրեանց եւ այլն։ Կամ՝ դուք ծանրանայցեն սիրտք։ մեր շուսպտութեամբ եւ արբեցութեամբ։ «Վարդապետք ասեն, Թէ որովայն նամուլութիւնն է բերան...»։

իւ. 122թ—129ա. Վասն արդարութեանն ի բանն Ովսէի որ ասէ. Սերմանեցէ՞ զարդարութիւնն եւ շնծեցէ՞ զճշմարտութիւնն: Արարչադործն Աստուած կալեաց...»:

իւ. 129ա—132թ. Քարող վասն պահոց, Պահեալ զդճ (40) տիւ եւ զճ զիւրերն ապա՝ քաղցեաւ եւ փորձեալ ի սատանայէ: Վարդապետք ասեն ամենայն...»:

իթ. 132թ—137թ. Քարող պահոց, Եւ պահեալ զճ (40) տիւ եւ զճ զիւրերն եւ ապա՝ քաղցեաւ: Ասէ Յոր, Թէ կեանքս մարդոյ պատեցաւք է...»:

լ. 137թ—144թ. Քարող վասն պահոց եւ փորձանաց սատանայի բանն, Յայնժամ մերացաւ Յիսուս ի Հոգւոյն փորձել ի սատանայէ: Վարդապետք ասեն, Թէ Հաւատացեալ...»:

լու. 144թ—149թ. Վասն փորձանաց ի բանն Յովրայ փորձութիւնք են կեանք մարդկան ի վերայ երկրի: Ասա իմաստունն փորձիւ ի բովս եւ մարդն ընտրի...»:

լր. 149թ—154ա. Վասն պատրանաց սատանայի եւ պոռնկութեանն ի բանն առակի տղրիկն Գ դատեք էին սիրով սիրեցեալ եւ երեքին ոչ յապեցուցին զնայ եւ ի չորրորդն ոչ լցաւ ասել շատ: Մարդարէն Մովսէս զիւնելութիւնն բոլոր աշխարհի...»:

լւ. 154ա—157թ. Վասն կրօնաւորաց եւ միաբանից եւ զրոյց աշակերտաց, ի բանն առակին որ ասէ. Դ են յերկրի որ փոքր են եւ իմաստնաւորն քան զիմաստունս. մըջիւն եւ ճապար, մարախ եւ մարդ: Յեմանահարալ զործոց արարչական խնամոցն...»:

լզ. 157թ—162ա. Վասն նախանձու ի բանն մարդարէին Դաւթի. Մի նախանձիր ընդ չարս եւ մի ընդ այնոսիկ: Որպէս զայնակ, որ վարժէ զստնդեա մանուկ...»:

լե. 162ա—166թ. Վասն աղաւթիցն ի բանն. Աղաւթ զձեզ նախ քան զամենայն ինչ առնել աղաւթս, խնդրուածս, պաղատանս եւ դժուրութիւնս: Աստանօր յաղաքս Զ իմն պիտոյ իցէ...»:

լզ. 166թ—170ա. Վասն ողորմութեանն եւ վասն աղքատաց ի բանն. Երանի որ խորհի զաղքատն եւ զտնանկն, յաւուր չարի իրկէ դեա Տէր: Յայսմ բանէ Գ իրս տեսանելի է մեղ: Առաջինն, Թէ զի՞նչ է...»:

լէ. 170ա—174ա. Վասն ողորմութեանն: Տուք բաժին եւթեաց, այլ եւ ութից եւ այլն: Ասեն վարդապետք, Եթէ զամենայն ինչ զոր տուեալ է...»:

լը. 174ա—178թ. Վասն խոստովանութեանն: Զի խոստովանիմք միմեանց զմեզս Հաւատով եւ արդարանամք: Վարդապետք ասեն, Թէ Աստուծոյ...»:

լթ. 178թ—182ա. Վասն Գալստեանն Քրիստոսի ի բանն. Զի որպէս փայլակն, որ ելանէ յարեւելից եւ երեւի մինչեւ ի մուտս արեւու: Քփրկական դալուստն...»:

խ. 182ա—187ա. Վասն գալստեան Քրիստոսի. Դարձեալ ի նոյն բանն. Զի որպէս փայլակն որ ելանէ յարեւելից մինչեւ ի մուտս արեւու: Վարդապետք ասեն, Թէ զալուստն Քրիստոսի ի դատաստանն...»:

խա. 187ա—190թ. Վասն Հոգէվարին ի բանն Հայէի ի բարձունս եւ յափշտակութիւն ճանապարհին յԱռակաց: Վարդապետք ասեն յորժամ...»:

խբ. 190թ—193թ. Վասն վարդապետաց խրատու եւ Հնաղանդութիւնն լողաց ի բան Առակաց որ ասէ. Որպէս ոսկի խնձոր ընդ սարդիոն յեղեալ, այնպէս եւ բանքն իմաստնոց խաւացեալ: Ամենայն խրատ առ ժամայն տրամութենէ մարդոյն...»:

խգ. 193թ—197թ. Վասն խրատու ամենայն մարդկան ի բանն. Հայեալ ի քեզ. զուցէ լինիլ ի բան ծածուկ: Ճոր աւրէնադիրն Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս...»:

խդ. 197թ—201ա. Այլ քարող ի նոյն բանն: Եթէ վարդապետ եւ եւ ուսուցիչ...»:

խե. 201ա—205ա. Վասն մեղաց եւ Հերձուածողաց եւ ուրացողաց: Ի բանն որ ասէ. Ոհ, որոց թողեալ իցէ զճանապարհս ուղիղս եւ զնացեալ ընդ ճանապարհս խաւարինս: Բանս այս Դ դիմաւք...»:

խզ. 205ա—211ա. Վասն բարի Հովուաց եւ չարեաց ի բանն. Ես եմ Հովին քաջ: Հոմիւն քաջ զանձն իւր զնէ ի վերայ ոչխարաց: Վարդապետք ասեն...»:

խէ. 211ա—215ա. Վասն ապաշխարութեանն. Ապաշխարեցէ՞, դի մերձեալ է արքայութիւնն Աստուծոյ: Տէրն մեր զապաշխարութիւնն բանիւ եւ արդեամբ...»:

խը. 215ա—218թ. Վասն զղջման Զմեղս

ասեցի եւ տնարդեցի եւ դաւրէնս թո՛ւրեցի: Վի զղլումն եկելոյն պարտ է զ՛նաւթեայ վերաձայնել...»:

Խթ. 218ր—222ր. Վասն խոստովանութեանն ի րանն. խոստովան եղբրուք միմեանս դմեղս, վայ ինձ, Ռ բերան: Վնախ դիտելի է, զի խոստովանութեան...»:

Ծ. 222ր—225ր. Վասն ողորմութեան. եղբրեք դթած, որպէս եւ Հայրն ձեր երկնաւոր դթած է. վայ ինձ, Ռ բերան: Վերո՛ւսմ տեսանէ Հայրն»:

Ծա. 225ր—223ա. Վասն տարժամ մաւնու, ի րանն. Աստուած դմա՛ն ոչ արար նախանձու: Վնասուած զմարդն ստեղծեաց ի յանաւնութեանն...»:

Ծր. 229ա—233ա. Ոչ յաւնեսցեն ինչք յաւուր չարի, այլ արդարութիւնն փրկէ ի մահուանէ: Վնախ դիտելի է, զի Գ չարաւրէ...»:

Ծդ. 233ա—237ա. Վասն առաքինութեանն ի րանն. Գովելի են զեղեցիկքն եւ պարսաւելի դարչելիք, առէ Արիստոտէլ: Վերդ, վասն Բ իրաց խաւսելոց եմք, այսինքն...»:

Ծդ. 237ա—242ր. Յորժամ յաղօթս կացէք: Ասացէք Հայր մեր, որ յերկինս: Վարդապետք ասեն, թէ աղաւթս այս յոյժ...»:

Ծե. 242ր—247ա. Վասն խոստովանութեանն, ի րանն. Հուացարուք, որբեցարուք: Վարբութիւնն աղտեղութեանն ոչ միայն ի կենդանի...»:

Ծդ. 247ա—251ա. Ի րանն Առաքելոյն նոյնպէս. Ընթացարուք զի հասանիցէք: Վովորութիւն է թաղաւորաց, որ զնան յապարէզն...»:

Ծէ. 251ա—256ա. Վասն արքայութեանն. Խնդրեցէ նախ զարքայութիւնն Աստուծոյ եւ զարդարութիւնն նորա եւ այդ մեծնայն յաւելիք ձեզ: Վի մեծնություննէ Հոգւոյն Սրբոյ...»:

Ծը. 256ա—259ր. Խրատ վասն արտասուաց եւ աղօթից առ միանձունս, զոր ասացեալ է Անանիայ վարդապետին: Վերդ, շնորհ արտասուաց նշանակէ սիրելն զԲրիտան...»:

Ծթ. 259բ—263ր. Այլ խրատ արտասուաց ի նոյն րանն ասացեալ վարդապետի:

Վերդ, յորժամ կամիս արտասուել եւ սիրտն թարա...»:

Կ. 264ա—267ր. Վասն աղօթից: Արք երկու եկին ի տաճարն կալ յաղօթս: Վարտ է դիտել, զի աղաւթիցն, որ կարգեալ են մեզ...»:

Կա. 267բ—271ա. Վասն արիւնթեանն զործոյ ի րանն. Ընդէ՞ր կայք զաւուրս ցերեկ զատարկ. ասեն. Զի ոչ ոք կալաւ զմեզ ի վարձու: Վնան իմաստունքն, թէ մեծնայն ինչ որ քան...»:

Կր. 271ա—276ա. ՅԱնառակ որդին սուրբ վարդապետի ասացեալ: Վնն միոջ էին ի որդիք: Ասէ կրտսերն ի նոցանէ...»:

Կդ. 276ա—280ր. Յովհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ Վասն ողորմութեան եւ աղքատօրութեան: ՎՄի՞ր ք տղայական բարութ...»:

Կդ. 281ա—284ա. Մանդակունեցւոյ ասացեալ Վասն բարկացողաց Յովհաննու է: Վննայն բնութիւնք մեղաց...»:

Կե. 284բ—288ա. Եփրեմ խորոյ ասացեալ Վասն յիշնցնատուաց: ՎՈվ անաւրէն եւ պիղծ յիշոց...»:

Կզ. 288ա—291բ. Յովհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ Վասն արեցողաց: ՎՄեծաւ ոգով եւ ցաւադին արտասուելով պարտ է...»:

Կէ. 291բ—294ա. Սուրբ Հօրն Նեղոսի խրատ Վասն որովայնամոլութեանն Ամէն: ՎՍկիզբն պտղաբերութեանն ծաղիկ է...»:

Կը. 294ա—298ր. Յովհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ Վասն ապաշխարութեանն: ՎՄամաք զեղոց բժշկաց ցցաւ մարմնոց...»:

Կթ. 298բ—300բ. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Բան խրատական: ՎՅորժամ երկտառարդն էիր պարտ էր ձեզ...»:

Հ. 300բ—307բ. Վասն Մաղկազարդին ի րանն. Աճեցէք, զստեբք Սիոնի: Աճա թագաւոր կու զայ նըստեալ յէջ եւ յաւանակ: ՎՍիոնի ամրոց էր Հրէաստանի, զոր Յերուսալէմ...»:

Հա. 307բ—311ա. Ասագ երկուշաբթի աւուրն: Սուրբ վարդապետի ասացեալ ի Մարկոսի Աւետարանի մեկնութեանէ: ՎՄար

թուն կացէք, զի ոչ զիտէք յորում մասն Տէրն...» :

Հբ. 311ա—316ա. Վասն մեծի երեքշաբաթի, ի բանն, Հմանեցաւ արքայութիւն երկնից տասն կուսանաց : Որք անմարդն ի հեշտութիւնն...» :

Հդ. 316ա—320ա. Վասն ապաշխարութեանն Ոչ է պիտոյ բժիշկ ողջաց, այլ հիւանդաց : Ոչ եկի կոչել զարդարս, այլ զմեղաւորս յապաշխարութիւնն : Վարդապետք ասեմ, թէ ողորմութիւն Աստուծոյ է...» :

Հդ. 320ա—326ա. Հինգշաբաթի աւուր վասն պատարագին ի բանն առաքելոյ. Փորձեսցէ մարդ զանձն : Եւ ապա ի Հացէ անտի կերիցէ եւ բաժակ արցցէ, զի որ ուտէ եւ ըմպէ անարժանութեամբ, ի դատաստան անձին իւրոյ ուտէ եւ ըմպէ : Վասն բժիշկի, թէ զանապան են...» :

Հե. 326ա—332ա. Վասն մեծի ուրբաթին սուպն ի բանն Առաքելոյն. Կուսկ յետ մահու Հաստատ է : Սողորմութիւն է մարդկան յորժամ...» :

Հդ. 332բ—337ա. Մեծի շաբաթ աւուրն : Որպէս էր Յովնան ի փոր կիտին զերիս տիւս եւ զերիս զիւրս, նոյնպէս Որդի Մարդոյ ի սիրտ երկրին զերիս տիւս եւ զերիս զիւրս : Շիրտեմի է, զի Յովնան օրինակ էր...» :

Հէ. 337ա—341ա. Վասն Զատիկին ի բանն Առաքելոյն. Զատիկ մեր զենաւ Քրիստոս : Վերանելի արեդական, որ լուսաւորէ զաշխարհս...» :

Հը. 341ա—353ա. Վասն յարութեանն ի բանն. Փող հարկանեն եւ մեռեալք ի Քրիստոս յարցեն : Հանգրծեալք հանդերձ Աստուծոյ վասն յարութեանն» :

Հթ. 353—355բ. Քարոզ վասն Աւետեաց Աստուածածնին, ի բանն Աւետարանչին, որ ասէ. Եւ յամենակ իցեցրորդի առաքեցաւ Գաբրիէլ Հրեշտակ : Վեախ տեսցուք զըմբեցորորդ ամիսն, թէ վասն զինչ...» :

Ճ. 355բ—361բ. Քարոզ վասն ծննդեան, ի բանն. Առաքելոց զբան իւր եւ բժշկեաց : Վե՞ծ են զործք աստուածայինք եւ հրաշալիք...» :

Ճա. 361բ—369ա. Նորին քարոզ ի բանն Ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեցին, արչարութիւն եւ խաղաղութիւն համ-

րուրեսցին : Վիժաստեացեալն յԱստուծոյ ողորմն աղերսէ ի զիմաց...» :

Ճբ. 369ա—372բ. Վասն դիտութեանն Տեառն ի բան. Ով անփոփեցէ զՍուրս ի ձեռն իւր եւ ով կալաւ զտիւնդերս, զինչ անուն է նորա եւ զինչ անուն : Վաստուածեղէն հանձարովն առցեալ եւ ի խորս...» :

Ճդ. 372բ—376բ. Վասն թլխատութեանն ի բանն. Իրբեւ լցան ատուրք Ը. եկին : Հայրն հատուց եւ հանդիստն հողոց...» :

Ճդ. 376բ—382բ. Վասն զալստեան Տեառն քառասնօրեայ ի տաճարն, ի բանն. Արդ, արժակեալ զձառայս քո Տէր ըստ բանի քում ի խաղաղութիւնն, զի տեսին աչք իմ զիւրկութիւն, Շիրտեմի է, զի ծերն Սիմէօն երիս արժակուին...» :

Ճե. 383ա—386ա. Վասն Յովհաննու ծննդեան ի բանն. Եւ զու մանուկ մարդարէ բարձրելոյն կոչեսցին, զնացես առաջի Տեառն պատրաստել զճանապարհ նորա : Վերտա, լոյս փառաց աշխարհի...» :

Ճդ. 386ա—389բ. Վասն տարաժամ մահու ի բանն. Աստուած զմահ ոչ արար նախանձու բանաբախուին եմուտ մահ յաշխարհ : Վաստուած զմարդն զտեղծեաց ի յանձնաւութիւնն...» :

Ճէ. 389բ—393ա. Վասն ննջեցելոց ի բանն. Հայեցայ ի բարձունս ի յախշտակութիւնն ճանապարհին : Ձբանս զայս ի Գղէմս բաժանել...» :

Ճը. 393ա—400ա. Վասն միխթարութեանն ի բանն Յորայ. Անիծեալ օրն յորում ծնայ եւ զիւրն յորում ասացաւ. Մնաւարտ : Ընդ է՞ր ծնայ եւ ի մօրէ եւ ընդ է՞ր ոչ մեռայ եւ յարդանդի մօր : Վաստանօր յաղազ 2 իմն պիտոյ է...» :

Ճթ. 400ա—404ա. Վասն հոգեվարին ի բանն. Արդ, առէք սպտապիտուութիւն Աստուծոյ, զի կարող լինիջիք ի զիմն հարկանել յաւուր շարութեանն : Ձբան առաքելոյս Պօղոսի Դ մտօք պարտ է...» :

Պ. 404ա—407ա. Վասն մահու ի բանն Սիրաղայ. Ով մահ, զառն է յիշտուող քո : Վե՞ծ իմաստունն Արիստոտէլ, թէ վախճան...» :

Ղա. 407ա—410բ. Վասն ննջեցելոց ի բանն Յովրայ. Ողորմեցարուք, ողորմեցար-

րութի ինձ, ով բարեկամք իմ, գի ձեռն Տեառն
մխեցաւ ընդ ին։ Ամեն իմաստունք. Յոր-
ժամ երթայ ոչ ի ճանապարհ...» :

դր. 410թ—412թ. Յաղապս աւժման
սուրբ քահանայից։ Գրիտլի է, դի ննջեցե-
լոցն դքսհանայն...» :

դդ. 412թ—418թ. Քարող Աստուածածնին
ի բան Սողոմոնի. եղեւ նա իրբեւ զնաւ մի
չաճարեր, որ ի Հնաաստանէ ժողովէ մեծու-
թին։ Վժենապայծառ եւ պատուական...» :

դզ. 418թ—429թ. Քարող վասն խաչելու-
թեանն, ի բանն. Որպէս դի մեծ։ Եի յայսմ
բանէ Գ իրս տեսանելի է...» :

դե. 429թ—432ա. Պատմութիւն յաղապս
Սրբայ խաչին տանիս Վարապայ։ Գրիտլի է,
դի յեռ կատարման տնաւրինութեանն...» :

դզ. 432ա—438թ. Վասն Ժ (10) Հարուա-
ծոցի եղիպտոսի, ի բանն իմաստունն, որ
տուէ. Որով եւ մեղանչէ, նովիմբ եւ տան-
ջեցի։ Արարիչն Աստուած ողորմած եւ
արդար...» :

դէ. 438թ—444ա. Վասն փորձութեանց
մեղաց, ի բանն Յովրայ, որ տաւ. Վեցից
վշտաց փրկեցէ դքիւ եւ էւրոպոլամն ոչ
մեքձեցի առ քիւ չար։ Հայրն համբ-
րութեանն եւ քաջ...» :

դր. 444ա—450թ. Վասն համարձմանն
Տեառն, ի բանն Մարկոսի. Տէր մեր Յիսուս
Քրիստոս համարձման եւ նստաւ ընդ աթէ
Հօր Աստուծոյ։ Որպէս ասեն վարդապետք,
թէ կարդ է...» :

դթ. 450թ—456ա. Վասն համարձմանն,
ի բանն. Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս համար-
ձաւ յերկինս եւ նստաւ ընդ աթէ Հօր։
Վարդապետք ասեն, թէ Որդին Աստու-
ծոյ...» :

ձ. 456ա—461ա. Վասն դալտեան Սուրբ
Հովսէփ ի բանն, եւ ի կատարել աւորցն
Պննովկոստէին, էին միաբան ի միասին, եւ
եղեւ յոնկարծակի հնչիւն յերկինց իրբեւ
սաստիկ Հովսէփ եւ ելից զտուն։ Ով ա-
ստուեր լոյս իմանալի եւ փառաց...» :

ձա. 461ա—467թ. Վասն փորձութեանն
եւ չարութեանն կանանց, ի բանն Յորայ, որ
տաւ. Իրբեւ դի կանանց անդամաց խա-
տեցար։ Քաջ զօրականն Հաւատոյ եւ ան-
կեղծաւոր...» :

ճր. 467թ—469թ. Վասն վարդապետաց
ասացեալ ի սուրբ զրոց վասն ժիւթարելոյ
զսղաւորն վասն ննջեցելոց։ Ակդ, յԱղա-
մոյ մինչեւ ցայսօր...» :

ճդ. 469թ—471ա. Սրբոյն Կիպրիանոսի
ասացեալ վասն խոստովանութեան։ Վորք
խոստովանեցան եկեղեցոյ...» :

ճը. 472ա—473ա. Վասն պալասանին, որ
օրինակ էր Սուրբ Աստուածածնին։ Վարդա-
պետք ասեն, թէ Աստուածածինն նման
է...» :

ճե. 473ա—478թ. Քարող Վարդապետին,
ի բանն Մատթէոսի. եւ յեա Զ աւուր առնու-
րնդ իւր Յիսուս Պհարոս եւ զՅակովբոս,
զՅովհաննէս եւ Հանէ ի լեառն մի բարձր։
Տէր Տէր, տուր ինձ լիցող խրատու, դի դի-
տացից...» :

ճդ. 478թ—482թ. Քարող վասն խաչի
տանին, ի բանն. Փայտ կենաց է ամենե-
ցուն, որ պատսպարեն ի նա եւ որ յենու ի
նա իրբ ի Տէր Հաստատութիւնն։ Աստուա-
ծայն եւ նախին մեծն ի մարգարէս...» :

ճէ. 482թ—486ա. Վասն Հրեշտակապե-
տացն, ի բանն, ի տեսին, որ ասէ եղեւ պա-
տեղազմ յերկինս, Միքայէլ եւ Հրեշտակք
իւր կոռէին ընդ վիշապին եւ ոչ կարացին
ընդ զժմ կեալ եւ ոչ զտաւ տեղի ոցոյս յեր-
կինս։ Յերթամ եւ Յակոբ ի տանէ Հօր իւ-
րոյ...» :

ճը. 486ա—492ա. Վասն աւալ տեսն-
ւոյս, թէ վասն ինչ պատճառի, որ նախ քան
զձեռնզն Քրիստոսի չորս տուն պատուի յե-
կեղեցիս Հայոց։ Վժենայն տանք եւ Հան-
դէսք սրբոց...» :

ճթ. 492ա—498թ. Նորին քարող Դուրի
եւ Յակովբայ ի բանն. Երդուաւ Տէր Դուրիթ
ճւլարտութեամբ եւ ոչ ստեաց նմա ի պողոյ
յորովայնի։ Յճողորմութիւնն եւ յիրաւունս
Հաստատեալ է...» :

ճտ. 498թ—504թ. Սրբոյն Ստեփանոսի, ի
բանն. Այս տեսանեմ զերկինս բացեալ եւ
յորդի մարդոյ կայ ընդ աթէ Հօր։ Անկոյա-
նիկն մարտիրոսաց կոչեաց զմեզ...» :

ճթա. 504թ—509ա. Նորին քարող վասն
սրբոց Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի, ի
բանն. Իրբեւ ճաչեցին, ասէ Յիսուս. Սիմոն
Յովաննու, սիրե՞ս դիս առաւել քան զյոսոս.
Յիսուս լոյս շնորհաց եւ ճառ...» :

ՃԺԲ. 509ա—515ա. Նորին քարոզ Յոհաննես եւ Յակոբայ. Դարձաւ Պետրոս եւ տեսանէր զաշակերտն, զոր սիրէր Յիսուս եւ զայր զհետ նորա եւ այլն: «Պայծառ է մեզ տեսաւ իմութիւնս...»:

ՃԺԳ. 515ա—522բ. Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ ի բանն Առաքելոյն. Նմանողք ինձ եղբորդ որպէս եւ Քրիստոսի: «Առաքեալն հեթանոսաց եւ քարոզն...»:

ՃԺԴ. 522բ—530ա. Նորին քարոզ զարմեալ Սուրբ Լուսաւորչին, ի բանն. Դուք էք լոյս աշխարհի: «Փրկիչն բոլորից Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս լոյս...»:

ՃԺԵ. 530ա—535ա. Վասն պապի ի բանն. Եւ արկ Տէր Աստուած զթմբուքիւն ի վերայ Աղամայ եւ ննջեաց: «Թմբուքիւն ի վերայ Աղամայ ոչ բնական քունն էր...»:

ՃԺԶ. 535ա—538ա. Վասն միաբանից, ի բան Սաղմոսին. Զի բարի, կամ զի վայելուչ զի բնական եղբարք ի միասին. «Աստուած բարի, որ չէ վայելուչ որպէս սուրբն...»:

ՃԺԷ. 538ա—542բ. Ի Գրիգորէ Վասն աւետեաց Աստուածածնին, ի բանն. Իջէ որպէս զանձրեւ ի վերայ զեղման, որպէս ցօղ: «Գործք Աստուծոյ ամենայն խոր...»:

ՃԺԸ. 542բ—544բ. Պատմութիւնն կրօնաւորաց վարուց ի յաւուտ հոգւոյ մարդկան: «Անեն վարդապետք, թէ եղեալ են ընկերք...»:

ՃԺԹ. 544բ—550բ. Վասն սուրբ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին, ի սուրբ վարդապետաց եւ ի բարեխառն զբոց աւրինակաւ խրատ հոգեւորս: «Վարդապետք ասեն, թէ սուրբ Կոյսն Մարիամ լի էր ամենայն...»:

ՃԻ. 550բ—554. Խրատ հոգեւոր վասն կրօնաւորաց եւ աստուածասէր արանց եւ կանանց: «Աստուածասէրն յիւր կամացն որպէս ի Բլանմուլ զղուշանայ...»:

ԾԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

552բ. Փառք...

Զոր տեսեալ զպապիսի զանաւ աստուածային եւ պայծառ լուսով, զոր տեսեալ ծառային Աստուծոյ Մարգարայն եւ մեծ փափազմամբ եւ ջերմեամբ սրտիւ ցանկացող եղև սուրբ տաղիս եւ խնդիր ելեալ այս համարեալ զանձին եւ լուսավայլ եւ անդին մարդարտիս, անուշահոտ մանուշակիս եւ վարդապիթիթ բուրբոտանիս, եւ ետ զծա-

յրիւ զսա ի հալալ եւ արդար վաստակոց իմոց յիշատակ հոգոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց Գարամատին եւ Արեւիաթուանին եւ եղբարց եւ քրեւորցն եւ ամենայն ազգականացն: Եւ արդ, ես Գասպար քահանայս, անարժան ծառայ ծառայիցդ Աստուծոյ, զծապրեցի զսա ի վերածնութիւն սքանչելեաց ամենայն արեամբ ներկեալ սուրբ մարտիրոսացն: Երես յիշատակի զերահարաչ տօնք տէրունականք եւ առաքելականք եւ մարգարէականք եւ երկնազումար արեամբ Թօբաւեալ սրբոց մարտիրոսացն եւ վկայից նահատակացն եւ միաձայնեղոցն կրօնաւորացն եւ ամենայն սուրբ կուսանացն, արանց եւ կանանց եւ ամենայն չափու հասակի:

Արդ, ես Գասպար մեղօք ի լի,

Ձ—ԼԶ (36) ամն 19ի,

Զամեն ի հետ մեղաց կացի,

Ու զմեռաւ օրն չլիշեցի:

Զօրն ուտէի եւ ըմպէի.

Եւ ծոյլ եւ քոյլ յամենայնի:

Աշխարհս ծով էր ու եւ ծփի,

Միթէ իմ Տէրն իմն ոգորմի:

Զինչ որ այլոց յորատ տայի,

Եօծար կամօք զայն գործէի:

Զայլոց զշիւղմ յայտնէի,

Եւ զիմ գերեմն ծածկէի:

Զգրոց կռեակն արծակէի

Եւ եւ այլոց քարագէի:

Եւ արգէտ գալի եմ դարձի,

Եւ կամ գորցաբ ի մէջ ջրի:

Տէրն երաւի իւր մարգրի,

Թէ վայ որ կին ի մարդն Եայի:

Զիրամանի Տեառն եւ ամցի,

Վայ իմն 'ւ եղուկ յամենայնի:

Եւ կարգ տաի բաւանայի

Եւ զայն գործով չկատարեցի

Եւ գամս սուրբ չառեցի:

Եամենք մարդկանէ գովէի,

Բայց վայ եսգար բերամ ընձի:

Աստուածային Կոյս Սրբուհի,

Իմ յայնդ դու յաւառ մեծի:

Բարեխոսեալ քո Միամնի,

Վամն ամաքծամ քո ծառայի:

Ով որ գտեալ քամբս լսէ,

Նա զմեք տե՛ Տէրն ոգորմի,

Զի Տէրն քաղցր է ու բարի,

Իմն եւ ամենիցդ ոգորմեցի, ամեն:

Եւ արդ, ես անպտուղս ի բարեաց, մեղաւորս արդարոց եւ անկատարս ի կոտորելոց, մեղանշակաւս անմեղաց եւ անկարողս ի կարգաւորաց, անխելիս ի զրկաց եւ անարհեստս յարուեստաւորաց, անգէտս ի պիտնականաց, բաղձամեղ եւ անարժան, մեղսամած, սուկ անուշով քահանայ Գասպար, որ զմեռ ունիմ քահանայի եւ զոյծոյն

Թափուր եւ ունայն դատնիմ, տեսի զսէր եւ զփափազ սորա այս Մարգարայիս, զոր ունէր առ Հոգեւորսն եւ իմով իսկ տկարութեանս յանձն առի եւ յամենակարող զօրութիւն Աստուծոյ կատարեցի զսուրբ զիրքս այս մեղսամած մատեամբ իմով բարում եւ մեծ աշխատութիւն Հատուցի զսա յաւարտն ի յանուանի պիղոս Թաւրասկան, ի յեղր Շօշ քաղաքին, որ է Ասպահան, մօտ ի Նարնդայայն, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին, ի Հայրապետութեան ազգիս մերոյ Տեառն Փրկիպոսի եւ առաջնորդութեան քաջ բարունակետի Խաչատուր վարդապետի եւ ի Թաղապետութեան Պարսից Շահ Սաֆուին եւ ի Թուականիս Հայոց ՌՁԹ (1640) ամի, ի դառն եւ ի վշտայից մամանակիս, որում կամք ընդ չարկի եւ ընդ ծառայութեան ազգիս մահմեդականաց, վասն որոյ բարեխօսութեամբ ամենայն սուրբ եւ փառաւորեալ Աստուածածնին Մարիամն եւ ամենայն բնորելոց սրբոց, Քրիստոս Աստուած, որ Տէրն է փառաց եւ տուող ողորմութեանց, տացցէ պիտ առաւ որորմութիւնն եւ զանբաւ բարեբարութիւն եւ զերկնից արքայութիւն ստացողի ծառայիս Մարգարին եւ իւր ծնողացն Քարամատին եւ Արեւիսթունին:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարդարն եւ պեղրայրն զՄուրատն յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարգարայն եւ դուռերքն ի Սուլթանն, Սալուկն, Շահպէկին, Խանաղէն եւ զԳուլըն յիշեցէք եւ դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարգարայն, եղպարքն իւր պիւտիւնն եւ զԱմիրջանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմողը...

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարգարայն եւ զորդիքն իւր զՄիքդախսնն եւ նորա կողակիցն Սալվինազն, յիշեցէք զԱմիրխանն եւ զԱմիրջանն եւ նրա կողակից Սալվարն: Յիշեցէք զՄարգարայն եւ զդասերքն իւր Հուրիփաշն, Մարիամն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմողը: Յիշեցէք զՍուլթանն եւ զեղրայրն Լուսմաթոսն եւ քոյրն Խանդատէն,

յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի: Յիշեցէք... (այլ անուանելի եւս եւ այլալ) զ(ծ)նողսն իմ զՊաղտատար քաշանայն եւ զԹուրքանդայն եւ զվարպետն զՄեսրոպ զպիր Խիզանցին, որ ուսոյց մեզ զարհեստ զըրութեանս եւ այլ ամենայն ապրատո՞մին մեր, զկենդանին եւ զննիցեալսն եւ պոյնոսիկ, որ երազուտք էրկն մեզ ի պէտս Հնոյր եւ մարմնոյ եւ արժանի արասցէ լսել զկենեղուտն յամենա՝ ուրբ բերանոյն, որ ասէ. Եկայք աւրենալք ձօր իմոյ, մտանդեցէք պատրաստեալ ձեզ արքայութիւնն երկնից ի սկզբանէ աշխարհի ընդ սուրբս եւ ընդ սիրելիս անուան իմոյ, ամէն:

Դարձեալ եւս մեղաւոր) Գասպար երէց զրիւշ, յերեսս ի դետին զնեղով, աղայեմ զմեզ, Հաբք եւ եղբարք, մանկան ի Սուրբ Սիոն, յորժամ յանդիպիք սուրբ զրբիս կարգալով կամ օրինակելով, Թողութիւն արարէք աղայանաց իմոց կամ զիրս խոշորանացն եւ զըշափոխութեան, զի ոչ են միաւանուտ, զի այս է կարն իմ եղբարք, Թողութիւն արարէք ինձ մեղաւորիս եւ ով որ կարգայ կամ օրինակի, վասն Աստուծոյ զանլին բառնայ եւ զպակասն ընու եւ ինձ մեղաւորիս լի սրտիւ Թողութիւն Հայցէ ի Աստուծոյ եւ ինքն Թողութիւն պտուռ ի կենարարէն Քրիստոսէ: Ով որ խնամք տանի այս զրբիս ի կարգաւորաց կամ ի սարկաւապաց ի Հրէ եւ ի ջրէ, զվարձն Աստուծոյ տնու, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԴաւիթ Եկեղեցոյ քաշանային նախ եւ յառաջ զաւապ երէցն զՏէր Ստեփաննոս, զՏէր Յովհաննէսն եւ զՏէր Անտոնն, որ կամակիցք եղին որդորելով եւ զայս սուրբ զիրս զընէ տուին: Յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, զի ձեզ եւ մեզ ողորմեցի Տէր Յիսուս ի միւսան՝ յամ իւրոյ պալտեանն, ամէն:

Կա. Զսկսեալս օդնեա Տէր Աստուած: Զպսոծս ձեռաց իմոց Յիսուս Քրիստոս յաջողկաւ զու ի բարին, ամէն:

535. Եւ զԳասպար երէցս յիշեալ:

թևան և խոնարհութեան, ի բան Առակին. Տէր ամբարտաւանից հակառակ կայ, տայ չնորհա խոնարհաց:

Ի. 101թ—104ա. Վասն թնոյ ի բանն Ղուկասու. Զի՛ ննջէ, արիք, կացէ՞ յաղօթս:

Խա. 104ա—106ա. Վասն զըրկանացն ի բան ժողովողին. Տեսի՛ր զրպարտութիւն ի ներքոյ արեղական: Եւ արտասուք զրպարտեղցն: Եւ ոչ ոք մխթարէր զնոսա:

Իբ. 106ա—112թ. Վասն կարգի քահանայութեան, ի բանն. Քահանայք սուրբ լինցին և մի՛ զարշեցուցանեն զանուն Աստուծոյ իւրեանց, զի պատարազն նոքա Աստուծոյ մատուցանեն:

Իգ. 112թ—115թ. Վասն քահանայից, ի բան մարգարէին. Երթունք քահանային զպուշտցին զխտութեան և օրէնք բարի:

Իդ. 115թ—122ա. Վասն սիրոյ, ի բանն. Այս է պատուէր իմ. Սիրեակի՛ք զմիմեանս: Անէ Տէրն յԱւետարանն:

Իե. 122ա—124թ. Վասն որկորամուտութեան, ի բանն. Որոյ Աստուած յորովայն է իւրեանց և այլն: Կամ զուցէ ծանրանայցեն սիրտք ձեր շուայտութեամբ և արեցողութեամբ:

Իզ. 124թ—131ա. Վասն արդարութեան, ի բանն Ովսէի, որ ասէ. Սերմանեցէ՞ զարդարութիւն և հնձեցէ՞ զճշարտութիւն:

Իէ. 131ա—134թ. Քարոյ վասն պահոց. Պահալ զքառասուն արի և զքառասուն զիւլերն: Ազա քաղցեաւ և փորձեալ ի սատանայէ:

Իը. 134թ—139ա. Քարոյ պահոց. Եւ պահեալ զքառասուն տին և զքառասուն զիւլերն, և ապա քաղցեաւ:

Իթ. 139ա—145ա. Քարոյ վասն պահոց և փորձանաց սատանայի ի բանն. Յայնժամ վարեցաւ Յիսուս ի Հոդոյն փորձեալ ի սատանայէ:

Լ. 145ա—149թ. Վասն փորձանաց, ի բանն Յովբայ. Փորձութիւնք են կեանք մարդկան ի վերայ երկրի:

Լա. 149թ—153թ. Վասն պատրանաց սատանայի և պոռնկութեան ի բանն առակի տղրկի. Երեք դստերք էին սերով սերեցեալ և երեքին ոչ յաղեցուցին զնայ և ի շորորորդն ոչ լցաւ ասեւ շատ:

Լբ. 153թ—156թ. Վասն կրօնաւորաց և միտրանից և զրոյ աշակերտաց, ի բանն Առակին որ ասէ. Զորս են յերկրի որ փոքր են և իմաստաստացն քան զիմաստունս. մըջինն ևս ճազար...:

Լգ. 156թ—160թ. Վասն նախանձու, ի բանն մարգարէին Դաւթի. Մի՛ նախանձիր ընդ շարս և մի՛ ընդ սյնոսիկ...:

Լդ. 160թ—164թ. Վասն աղաթիցն ի բանն. Աղչեմ զձեզ, նախ քան զամենայն ինչ առնել աղաթս, խնդրուածս, պաղատանս և զհոգութիւնս:

Լե. 164թ—167թ. Վասն ողորմութեան և վասն աղքատաց ի բանն. Երանի՛ որ խորհի զաղքատն և զտնանկն, յաւուր շարի փրկէ զնա Տէր:

Լզ. 167թ—171ա. Վասն ողորմութեան. Տուք րաժին և թեանց, այլ և ութից և այլն:

Լէ. 171ա—175ա. Վասն խոստովանութեան. Զի խոստովանիմք միմեանց զմեզս հաւատով և արդարանամք:

Լը. 175ա—178թ. Վասն գալըստեանն Քրիստոսի. Զի որպէս փայլակն, որ ելանէ յարեւելից և երեւի մինչև ի մուտս արեւու:

Լթ. 178թ—183ա. Վասն գալըստեանն Քրիստոսի. Դարձեալ ի նոյն բանն. Զի որպէս փայլակն, որ ելանէ յարեւելից մինչև ի մուտս արեւու:

Խ. 183ա—186թ. Վասն հողվարին, ի բանն. Հայէի ի բարձունս և յափշտակութիւն ճանապարհին յԱռակաց:

Խա. 186թ—189թ. Վասն վարդապետաց խրատու. Եւ հնազանդութիւն լսողաց, ի բանն Առակաց, որ ասէ. Որպէս ոսկի խնձոր ընդ սարդին յեռեալ, այնպէս և բանքն իմաստնոց խօսեցեալ:

Խբ. 189թ—193ա. Վասն խրատու տմենայն մարդկան, ի բանն. Հայեաց ի քեզ, զուցէ լինիցի բան ծածուկ:

Խգ. 193ա—195թ. Այլ քարոյ ի նոյն բանն:

Խդ. 195թ—200ա. Վասն մեղաց և Հերձուածողաց և ուրացողաց, ի բանն, որ ասէ. Ոհ, որոց թողեալ իցէ զճանապարհս ուղիղս և զնացեալ ընդ ճանապարհս խաւարինս:

Խե. 200ա—206ա. Վասն բարի հովուաց

եւ շարեաց, ի բանն. եւ եմ հովիւն քաջ, հովիւն քաջ զանձն իւր զնէ ի վերայ ոչխարաց:

Խզ. 206ա—210ա. Վասն ապաշխարութեան. Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայութիւն Աստուծոյ:

Խէ. 210ա—213ա. Վասն գղջման. Զմեղսստեցի եւ անարգեցի եւ զաւրէնս քո սիրեցի:

Խը. 213ա—217ա. Վասն խոստովանութեան, ի բանն. խոստովան եղբուք միմեանս զմեզս, վայ ինձ:

Խթ. 217ա—220ա. Վասն ողորմութեան. եղբուք զթած, որպէս Հայրն ձեր երկնաւոր զթած է:

Ծ. 220ա—223բ. Վասն տարածած մաշու, ի բանն. Աստուած զմահ ոչ արար նախանձու:

Ծա. 223բ—227ա. Ոչ աւդնեցնն ինչք յաւուր շարի, այլ արդարութիւն փրկէ ի մահուանէ:

Ծբ. 227ա—230ա. Վասն առաքինութեան, ի բանն. Գովելի են զեղեցիկքն եւ պարսաւելի զարշիւիք: Ասէ Արիստոտէլ...

Ծգ. 230ա—235ա. Յարժամ յաղթն կացէք, ասացէք Հայր մեր որ յերկինս:

Ծդ. 235ա—238ա. Վասն խոստովանութեան, ի բանն. Լուացարուք, սրբեցարուք:

Ծե. 238բ—242ա. Ի բանն Առաքելոյն նոյնպէս. Ընթացարուք, զի Հասանիցէք:

Ծզ. 242ա—247ա. Վասն արքայութեան. Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարդարութիւն նորա եւ այդ ամենայն յաւելցի ձեզ:

Ծէ. 247ա—250բ. Խրատ վասն արտասուաց եւ աղաւթից առ միանձուսն, զոր ասացեալ է Անանիա վարդապետին:

Ծը. 250բ—254բ. Այլ խրատ արտասուաց ի նոյն բան, ասացեալ վարդապետի:

Ծթ. 254բ—257բ. Վասն աղօթից. Արք երկու ելին ի տաճարն կալ յաղօթս, (եւ զիս մեղաւորս յիշեալ):

Կ. 257բ—261ա. Վասն արիութեան դործոյ, ի բանն. Ընդ է՛ր կայք զաւրս ցերեկ դատարկ: Ասեն. Զի ոչ ոք կ(ա)լաւ զմեզ ի վարձու:

Կա. 261ա—266ա. ՅԱնառակ որդին, սուրբ վարդապետի ասացեալ:

Կբ. 266ա—270ա. Յովհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ Վասն ողորմութեան եւ աղքատասիրութեան:

Կգ. 270ա—273ա. Մանդակունեցւոյ ասացեալ Վասն բարկացողաց: Յոհաննու է:

Կդ. 273ա—277ա. Եփրեմ Խորոյ ասացեալ Վասն յիշոցնատուաց, վայ ինձ Ո՛ (1000) բերան:

Կե. 277ա—280ա. Յովհաննու Մանդակունեցւոյ Վասն արբեցողաց:

Կզ. 280ա—282բ. Սուրբ Հաւրն Նեղոսի խրատ Վասն որովայնամոլութեան:

Կէ. 282բ—286բ. Յովհաննու Մանդակունեցւոյ ասացեալ Վասն ապաշխարութեան:

Կը. 286բ—288բ. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ բան խրատական:

Կթ. 288բ—294բ. Վասն Մաղկաղարդին, ի բանն. Ասացէք դատերք Սիրովնի, Անաթաւոր քո պալ նստեալ յէջ եւ յաւանակ:

Հ. 294բ—297բ. Ասաք երկուշաբթի աւուրն սուրբ վարդապետի ասացեալ ի Մարկոսի...

Հա. 297բ—302բ. Վասն մեծի երեքշաբթի, ի բանն. Նմանեցաւ արքայութիւն երկնից տառն կուսանաց:

Հբ. 302բ—306ա. Վասն ապաշխարութեան. Ոչ է պիտոյ բփռչի ողջուց, այլ Հիւանդաց: Ոչ եկի կոյնը զարդարս, այլ զմեղաւորս յապաշխարութիւն:

Հգ. 306ա—311բ. Հինգշաբթի աւուր վասն պատարագին, ի բանն Առաքելոյն. Փորձեցէ մարդ զանձն, եւ ապա ի Հացէ անտի կերիցէ եւ բաժակ արբցէ. զի որ ուտէ եւ ըմպէ անարժանութեամբ, ի դատաստան անձին իւրոյ ուտէ եւ ըմպէ:

Հդ. 311բ—317բ. Վասն մեծի ուրբաթին սուրբ, ի բանն Առաքելոյն. Կտակ յետ մահու Հաստատ է:

Հե. 317բ—322ա. Մեծի շաբաթ աւուրն. Որպէս էր Յովնան յորովայնի փոր կիտին զերիս տիւս եւ զերիս զիւրս, նոյնպէս Որդի Մարդոյ ի փոր երկրի զերիս տիւս եւ զերիս զիւրս:

Հզ. 322ա—326ա. Վասն Զատիկին, ի բանն Առաքելոյն. Զատիկ մեր զենաւ Քրիստոս:

ՀՀ. 326ա—337ա. Վասն Յարութեան, ի բանն. Փող հարկանեն եւ մեռեալք ի Բրիտտոս յարեցին:

Հբ. 337ա—339բ. Քարող վասն Աւետեաց Աստուածածնի, ի բանն Աւետարանչին, որ ասէ. Եւ յամստնն վասնեւրդի (վեցեւրդի) առաքեցաւ Գարբիէլ հրեշտակ:

Հթ. 339բ—345ա. Քարող վասն Ծննդեան, ի բանն. Առաքեաց զբան իւր եւ բժշկեաց ցնոսա:

Ճ. 345ա—352բ. Նորին քարող, ի բանն. Ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեցին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն համբուրեցին:

Ճա. 352բ—356ա. Վասն զիտութեան Տեառն, ի բանն. Ով ամփոփեացէ զՊետրոս ի ձեռքս իւր եւ ով կալաւ զտիեզերս, զի՛նչ անուն է նորա:

Ճբ. 356ա—360ա. Վասն Թլլատութեան, ի բանն. Իբրեւ լցան աւուրքն, եկին:

Ճգ. 360ա—366բ. Վասն զալստեան Տեառն քառասորեայ ի տաճարն, ի բանն. Արդ, արձակեայ զծառայս քո, Տէր, ըստ բանի քում ի խաղաղութիւն, զի տեսին աչք իմ զփրկութիւն:

Ճդ. 366բ—370ա. Վասն Յովաննու Ծննդեան, ի բանն. Եւ զու, մանուկ, մարդարէ բարձրելոյն կոչեալիւր, զնասցես առաջի Տեառն պատրաստել զճանապարհս նորա:

Ճե. 370ա—373բ. Վասն տարաժամ մահու, ի բանն. Աստուած զմահ ոչ արար. նախանձու բանսարկուին եմուտ մահ յաշխարհ:

Ճզ. 373բ—377ա. Վասն ննջեցելոցն ի բանն. Հայեցայ ի բարձունս: Ի յափշտակութեան ճանապարհին:

Ճէ. 377ա—383ա. Վասն մխիթարութեան, ի բանն Յորայ. Անիծեալ օրն, յորում ծնայ եւ գիշերն, որում ասացաւ արու: Ընդ է՞ր ծնայ ես ի մօրէ եւ ընդ է՞ր ոչ մեռայ ես յարգանդի մաւր:

Ճը. 383ա—387ա. Վասն ոգեվարին, ի բանն. Արդ, առէք սպառազինութիւն Աստուծոյ, զի կարող լինի՞լք ի դիմի հարկանել յաւուր չարութեան:

Ճթ. 387ա—389բ. Վասն մահու ի բանն Սիրաբայ. Ով մահ, դառն է յիշատակ քո:

Պ. 389բ—392բ. Վասն ննջեցելոց, ի

բանն Յովայ. Ողորմեցարուք, ողորմեցարուք ինձ, ով բարեկամք իմ: Զի ձեռն Տեառն մխեցաւ ընդ իս: Զղործողս յիշայ, ով ընթերցող:

Պա. 392բ—394բ. Յաղագս յաւածան սուրբ քահանայից:

Պբ. 394բ—400բ. Քարող Աստուածածնին, ի բանն Սողոմոնի. Եղեւ նա իբրեւ զնաւ մի շահաբեր, որ ի հեռաստանէ մողս վէ մեծութիւն:

Պգ. 400բ—411բ. Քարող վասն Ռաշլութեան, ի բանն. Որպէս զի մեծ:

Պդ. 411բ—413բ. Պատմութիւն յաղագս սրբոյ Ռաշի տոնիս Վարդայ:

Պե. 413բ—419բ. Վասն Թ հարուածոցն Եգիպտոսի, ի բանն իմաստնոյն, որ ասէ. Որով մեղանչէ, նովիմր եւ տանջեսցի:

Պզ. 419բ—424բ. Վասն փորձութեանց մեղաց, ի բանն Յովայ, որ ասէ. Վեցից վշտաց փրկեացէ զքեզ եւ եօթնեւորդունս ոչ մեքձեսցի չար:

Պէ. 424բ—435բ. Վասն Համարածանն Տեառն, ի բանն Մարկոսի. Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս Համարածաւ եւ նստաւ ընդ աթէ Հաւր: (Նոյն վերնագիրը Ոսեւ 430բ-ում):

Պը. 435բ—439բ. Վասն Գալստեան Սուրբ Հոգւոյն, ի բանն. Եւ ի կատարել յաւուրոցն Պենդէկոստէին, էին միաբան միասին, եւ եղեւ յանկարծակի հնչիւն յերկնից իբրեւ սաստիկ Հոգմոյ եւ ելից դուռնն:

Պթ. 439բ—445բ. Վասն փորձութեան եւ չարութեան կանանց, ի բանն Յորայ, որ ասէ. Իբրեւ զմի ի կանանց:

Ճ. 445բ—447բ. Վասն սուրբ վարդապետաց ասացեալ ի Սուրբ Գրոց, Վասն մխիթարելոյ զսղաւորն վասն ննջեցելոցն:

Ճա. 447բ—448բ. Սրբոյն Կիպրիանոսի ստացեալ Վասն խոստովանութեան:

Ճբ. 448բ—449բ. Վասն պալասանին, որ աւերինալ էր Սուրբ Աստուածածնին:

Ճգ. 450բ—455ա. Քարող Վարդապետին, ի բանն Մաթէոսի. Եւ յետ Զ աւուր առնու ընդ իւր Յիսուս զՊետրոս, Յակովբոս եւ զՅովհաննէս եւ Հանէ ի լեռոն մի բարձր:

Ճդ. 455ա—459ա. Քարող վասն Ռաշի տոնին, ի բանն. Փայտ կենաց է ամենեցուն,

որ պատասխարին ի նա եւ յորենուն (յենուն) ի նայ իրբեւ. ի Տէր Հաստատութեամբ:

ճե. 459ա—462ա. Վասն Հրեշտակապետացն, ի բանն ի տեսիլն, որ ասէ. Եղեւ պատերազմ յերկինս, Միջայէլ եւ Հրեշտակք իւր կռուէին ընդ Վիշապին եւ ոչ կարացին ընդ. դէմ կալ եւ տեղի ոչ դտաւ նոցա յերկինս:

ճգ. 462ա—467ա. Վասն աւազ տօներոյս, թէ վասն ինչ պատճառի, որ նախ քան զՄենունդն Գրիստոսի Դ տաւնս պատուի եկեղեցիս Հայոց:

ճէ. 467ա—473ա. Նորին քարոզ Դաւթի եւ Յակովբայ, ի բանն. Երդուաւ Տէր Դաւթի ճամբարտութեան, ոչ ստեաց նմա ի պտղոյ յորովայնի նորա:

ճը. 473ա—478բ. Սրբոյն Ստեփաննոսի, ի բանն. Ան տեսանեմ դերկինս բացեալ եւ զՈրդի Մարդոյ կայ ընդ աշմէ Հար Աստուծոյ:

ճթ. 478բ—482բ. Նորին քարոզ վասն սրբոյ Առաքելոցն Պետրոսի, Պաւլոսի, ի բանն. Իրբեւ ճաշեցին, ասէ Յիսուս. Սիմոն Յաննու, սիրե՞ս զիս առաւել քան զղոսա:

ճժ. 482բ—487ա. Նորին քարոզ Յովհաննու եւ Յակովբայ. Դարձաւ Պետրոս եւ տեսանից զաշակերտն, զոր սիրէր Յիսուս եւ զայր զհետ նորա. եւ այլն:

ճժա. 487ա—494ա. Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ, ի բան Առաքելոյն. Նմանողք ինձ եղբուք, որպէս ես Գրիստոսի:

ճժբ. 494ա—500բ. Նորին քարոզ դարձալ Լուսաւորչին, ի բանն. Դուք էք լոյս աշխարհի:

ճժգ. 500բ—505ա. Վասն Պապի, ի բանն. Եւ արկ Տէր Աստուած զԹմուրթին ի վերայ Աղամայ եւ ննջեաց:

ճժդ. 505ա—507բ. Վասն միաբանից, ի բան Սաղմոսին. Ձի բարի կամ գի վայելուչ, զի ընակին եղբարք ի միասին: (Եւ զիս յիշեալ քո դատատաճիքն):

ճժե. 507բ—512ա. Ի Գրիգորէ, Վասն Աւետեաց Աստուածածնին, ի բանն. Ինչէ որպէս զանձրեւ ի վերայ գեղման, որպէս ցաւդ, զի ցօղէ:

ճժզ. 512ա—513բ. Պատմութիւն կրօնաւորաց վարուց ի յաւուստ Հոգոց մարդկան: (Եւ ինձ մեղաւորիս յիշէ):

ճժէ. 513բ—520ա. Վասն սուրբ Կոստն Մարիամու Աստուածածնին ի սուրբ վարդապետաց եւ ի բարխոսս զրոյց օրինակաւ իրաւ Հոգեւոր, այսինքն: (Եւ զիս մեղաւոր յիշէ):

ճժը. 520ա—524բ. Խրատ Հոգեւոր վասն կրանաւորաց եւ աստուածասէր արանց եւ կանանց: (Եւ զիս մեղաւոր յիշէ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

524ա. Փառք անբաժանելի եւ միասնական Սուրբ Երրորդութեանն եւ մի աստուածութեանն, Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Արդ, շնորհիւ Տեառն սկսաք զսուրբ զիրքս եւ ողորմութեամբ նորին եւ յաւարտն Հասաք ի քաղաքն Եօշ, որ Ասպահան ասի, յետ Նարեկալային, որ այլ աղպի բառով Թաւրսկան կոչի, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին եւ Հայրապետութեան Տեառն Փիլիպպոսի եւ առաջնորդութեան Տէր Խաչատուր քալ բարոնապետի եւ Թաղաւորութեանն այլասեռի Եւս Ապասի, որ այսմ ամի ի Թաղթ ելեալ ի Ղաղիյն քաղաքի, որ եւ Տէր Աստուածն ամենայնի եւ փրկիչն փրկէ եւ ազատէ զազոս քրիստոնէից ի յերեւելի եւ աներեւոյթ Թշնամոյն:

Գրեցաւ սուրբ զիրքս ի Թիպանիս ՌԼԻ (1643), ի խորոյ պարոն խօջա Պետրոսի, յիշատակ իւրն եւ իւր ծնողացն Վէլիճանին, Եուշանին, որ Տէր Աստուած զփոխարենն Հատուացէ միոյն Հարիւրապատիկ, Հազարապատիկ եւ բիւրապատիկ, ոսոս եւ ի Հանդերձեալ, ամէն:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Գրիստոս զիսոյա Պետրոսն, որ ստացաւ զսուրբ զիրքս ի Հալալ արդեանց իւրոց, յիշատակ իւրն եւ որդոցն իւրոց Պօղոսին, Մինասին, Յովանէսին, Դուկասին, որ եւ Աստուած վսպելել տացէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք զիսոյա Պետրոսն եւ զիւր պապն Աղիճանն եւ նորա կողակիցն Գայեանէն եւ զմայրենի պապն Զաւարն եւ զկողակիցն Մամասիկն, յիշեցէք եւ Աստուած:

Միւս անգամ յիշեցէք ի Գրիստոս զիսոյա Պետրոսն եւ զկողակիցն Ղանայն, եւ զիւր զկողակիցն Թանկէն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Գրիստոս զիսոյա Պետրոսն եւ զիւր դասերն Հօրիփմէն, Մարիամն, Եուշան, Եսայիկն, Գայեանէն, յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս զիսոյա Պետրոսն եւ զորդին իւր զՊօղոսն եւ զնորա

կողակիցն ՄուրասաՆն, որդիքն Յակոբ-ճանն, Յովանէսն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Բրիստոս զխօյա Պետրոսն եւ զհանգուցեալ որդին զՄի-նասն եւ զկողակիցն Սանդուխտն, զորդին Մաթէոսն եւ զղուստրն Համասփիւռն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի...

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զխօյա Պետրոսն եւ զիւր հօրեղբարքն Նուրիճանն, Գրիգորն... մայրն Շահխաթունն եւ խօյա Պետրոսի աներ Ասլանն եւ կողակից Մարիամն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, զի ձեզ ողորմի Աստուած:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Բրիստոս եւ զիւս, զբաղմամեղ Սահակս, որ հասի ի յաւարտ տառիս: Ով եղբարք, յորժամ հանդիպիք յայսմ վարդապետիք թուրաստանիս կարգալով կամ օրինակելով, զմեզուր Սահակս յիշեցէք եւ դուք յիշեալ...

22ա. Գրիստոս Աստուած ստացողի դրոցս խաւջա Պետրոսին եւ իւր ծնողացն Վէլիթանին, Շուշանին եւ պապին Աղիշանին, Գալիանին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, կարդա(ցողաց...):

290բ. (Աւելի է գրուած) եւ մայրենի պապին Ջալալին, Ծամոսկոյն եւ փժուռն գրչի եւ ամենայն արեան մերձաւորացն:

(Վերալիշեալ յիշատակագրութեան նման յիշատակագրութիւններ մի քանի անուն աւելի կամ պակաս, կան գրեթէ բոլոր գլուխներին վերջում):

(265բ դատարկ էջի վրայ, ինչպէս եւ 525բ-ում, կան մի քանի կէտագծերով ծածկագրեր. մէկի ներքեւում գրուած է. «Ես մեղաւորս գրեցի, ով ներայր, կարդա», իսկ մէկի վերեւում՝ «Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զ...» (զ[Մարգարայ]»):

221

ՀԱՌԸՆՏԻՐ

[Դարեժժի Ս. Միմառ եկեղեցի 431 (24) 23]

ԹՈՎՐԱՍՍԱՆ

ՌՃԱ (1652)

ԹԻՐԹԻՐ՝ 484: ՄԻՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 34 X 26: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԻՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԻՄ, 20 X 5: ՏՈՂԻՐ՝ 33: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնառագիւրդ, գլխատառերը ու յուսանցագծերը՝ կարմիր: ՆԻԻԹ՝ Խաւարակ թուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆԻՐ՝ կարմիր եւ մանուշակագլմ բռնագրեր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 2ա: ՀԱԿԱՏԱՏԱՐԻՐ՝ 376: ԼՈՒՄԱՆԱՏԱՐԻՐ՝ մեծ թուով, կարմիր եւ մանուշակագլմ: ՍԿԱՐԱՆԱՆ՝ երկարագրեր եւ ծաղկագրեր: ԿԱՏՄ՝ կաշեգատ տախտակ, մաշուած, պօկուած: ԳՐԻԶ՝ Յովսէփ: ԵԱՂՎՈՂ՝ Գրիգոր քահանայ: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Թովմասկամ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԱ (1652): ՍՏԱՅՈՂ՝ Միքայիլս: ԴԱՏԱՐԻՐ՝ 1բ, 484: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ, քոյց ամբողջ պրակները կազմից պոկուած են եւ փայլաւոր:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ՝ 483ա-ի յիշատակարանի վերջում կայ մի ոտանաւոր, որի սկզբնատառերը յօդուծ են ձևաւորութեամբի էջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—10ա. Պատմութիւն վերացման

սրբոյ խաչի: «Եւ եղև յետ Թաղաւորելոյն Մօրկայ արքային Հռոմոց...»:

բ. 10ա—12բ. Քարոյ վասն Աւետեաց Աստուածածնին. ի բանն Աւետարանին, որ ասէ. Եւ յամսեանն վեցերորդի առաքեցաւ Գաբրիէլ Հրեշտակն: «Նախ տեսցուք զվեցերորդ ամիսն...»:

գ. 12բ—17ա. Քարոյ վասն Ծննդեան, ի բանն՝ Առաքեաց զրան իւր եւ բժշկեաց: «Մեծ են դործք...»:

դ. 17բ—23բ. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Վասն Նիւնուէացւոցն: «Ահա Հրաման հասեալ...»:

ե. 23բ—25բ. Պատմաւոր վասն Առաջաւորաց պահոցն. արարեալ Վանական վարդապետի Վասն հակառակացն եւ այսպնորդաց զսուրբ պահսն: «Յոլովք են բանք վասն պահոցն...»:

դ. 25ր—29ա. Երեքշաբաթի Առաջաւորաց պահոցն. Յոհաննու Ոսկերերանի ասացեալ: «Արդ, կամիցիս ուսանել, թէ որպիսի...»:

է. 29ա—32ա. Առաջաւորաց պահոց չորեքշաբաթ օրն. երանելոյն Յովհաննու Ոսկերերանին ասացեալ Վասն քարոզութեան Յունան: «Տեսէք զԱստուծոյ պօրութիւնն...»:

բ. 32ա—34բ. Պատճառք Առաջաւորացն պահոց. ասացեալ սուրբ եւ ուղղափառ վարդապետաց: «Վասն այսորիկ ասի պահէք...»:

թ. 34բ—38ա. Պատմութիւն Սըրբոյն Սահակայ Պարթեւի Հայոց Հայրապետի, Ղազարու պատմադրէ համառօտ. «Յետ մահու Վրոմայ արգային...»:

ժ. 38ա—39ա. Տեսիլ մարգարէութեան Սըրբոյն Սահակայ Պարթեւի Հայոց Հայրապետի, զոր ետես յԱյր(արա)տ պաւստի, ի Վաղարշապատ քաղաքի, յորժամ նստէր ի սուրբ եկեղեցւոյն, մերձ ի վերապետի, Ղազարու կաթողիկէին: «Եւ ահա յանկարծակի բացաւ...»:

ժա. 39ա—43ա. Մեկնութիւն Սըրբոյն Սահակայ տեսիւնն, զոր եցոյց նմա Հրեշտակն, եւ ասաց մի բոս միօրէ զյայտնութիւն բանիցն Աստուծոյ Հօր եւ Որդւոյ նորա Յիսուսի եւ ամենասուրբ Հոգւոյ: «Եւ արդ, լուր եւ պատմեցէք...»:

ժբ. 43ա—47բ. Բուն Բարեկենդանին. Սըրբոյն Բարդի Կեսարու Հայրապետին ասացեալ Վասն պահոց: «Փող հարէք, տէ՛ք, ի նոր մօսեան...»:

ժգ. 48ա—50բ. Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ Վասն քառասնորդաց պահոց, առաջին երկուշաբաթին: «Ի չաւիղս փառաց քոց Տէր...»:

ժդ. 50բ—53ա. Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ Վասն ողորմութեան: «Ոսկի որչափ ի տանն իցէ...»:

ժե. 53բ—53բ. Պատճառ չորեքշաբաթու աղուհացիցն, թէ լսողաց ի խորհուրդս յայտնի ընթերցութեան ելից, ասացեալ սըրբոց վարդապետաց: «Ի չորեքշաբաթով աղուհացիցն դիր...»:

ժզ. 54ա—56ա. Երանելոյն Եփրեմի Խո-

րին Ասորոյ ասացեալ Վասն պահոց սրբութեան: «Պահէ յայտնիք ծածուկ պահօք...»:

ժէ. 56ա—60ա. Ասացեալ ումեմն վարդապետի Վասն քառասնորդաց պահոց եւ ընթերցութեան կարգաց: «Վասն ընդարձակազոյն եւ յերկար ասելոյ...»:

ժը. 60ա—61բ. Պատճառ ընթերցութեան ուրբաթուն քառասնորդաց պահոց, եւ որ ինչ ի նոյն ցանկի խորհուրդ բան Սաղմոսին: «Իսկ ուրբաթուն քառասնորդաց պահոց...»:

ժթ. 61բ—64բ. Պատմութիւն ծննդեան եւ վարուց նահատակութեան սրբոյն Թէոդորոսի քաջ վկային: «Ի ժամանակս անաստուած Թաղաւորացն կոռպալտից...»:

ի. 64բ—68ա. Երկրորդ կերակին. Յոհաննու Ոսկերերանի, Կոստանդնուպոլսի եպիսկոպոսի ասացեալ, ի կոչումն Պետրոսի յառաքելութիւն: «Յորժամ վարդապետն րարեփառ...»:

իա. 68ա—71ա. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերերանի ասացեալ Վասն խոստովանութեան ապշխարողաց: «Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս եցոյց...»:

իբ. 71ա—74բ. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերերանի ասացեալ Վասն խոստովանութեան: «Տեսէք յառաջունն կիրակէին...»:

իզ. 74բ—77բ. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ընդունելի եւ անընդունելի ողորմութեան: «Բազում վաղտածիք նետիւք...»:

իդ. 77բ—81ա. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ Վասն երդման սովորութեան որ ի չարէն է: «Յոյժ չար են ամենայն սովորութիւնք...»:

իե. 81ա—84ա. Տեսուն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն Թառերաց եւ պուստանաց: «Ուր երթեալ զապարեցուցից...»:

իզ. 84ա—89բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիրիլի Երուսաղէմայ Հայրապետին եւ մօր նորա Անայի: «Միածին Որդի եւ Բուն Աստուած...»:

իէ. 89բ—93բ. Երկրորդ կերակէին Յոհաննու Ոսկերերանին ասացեալ Վասն անառակին: «Հանապաղ զԱստուծոյ մարդասիրութիւնն...»:

Իր. 93թ—97ա. Երանելոյն իղնատիոսի հայրապետին ասացեալ, ի մեկնութիւն Ղուկասոս. Աւետարանին Վասն անառակին: «Առն միոջ էին երկու որդիք...»:

Իթ. 97ա—102ա. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Յաղաքս տեսչութեան քահանայից ի վերայ ժողովրդեանն Աստուծոյ, որպէս հովիւ զհօտս ոչխարաց: «Արդ, ես լի մանեայն յանցանօք...»:

Լ. 102ա—103ա. Երրորդ շաբաթու. չորեքշաբթի աւուրս մեկնութիւն ընթերցուածոց: «Ամենայն չորեքշաբթի աւուր...»:

Լա. 103ա—106թ. Սըբոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն ոչ բամբակեայ ըղձահանայան: «Մթերք (Մթարք) ողոյ ես աղջամրդիյն արտմութիւն...»:

Լր. 106թ—110թ. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն ողորմութեան եւ աղքատութեան: «Մի ոք տըղայական բարութեւ եւ անընտրողական մտօք...»:

Լզ. 110թ—113ա. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն մխթաբութեան աղքատաց: «Զի՞նչ ասացից առայսու...»:

Լզ. 113թ—118ա. Պատմութիւն վարուց երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեարանին, Կոստանդնուպոլսի հայրապետին, բայց տօնս կոչի Յոհաննու Երուսաղեմայ հայրապետին: «Բաղում են խօսք...»:

Լե. 118ա—122թ. Զորբորդ կերակէին, Յոհաննու Ոսկերեարանին, Կոստանդնուպոլսի եպիսկոպոսի, ասացեալ ի մեծատունն եւ յաղքատն Ղալարոս: «Էր ոմն մեծատուն...»:

Լղ. 122թ—125թ. Երանելոյն Կիւրդի երեսաղեմայ հայրապետին արարեալ Կոչումն ընծայութեան: «Ի հաւատալ անտի յԱստուած մանայն...»:

Լէ. 125թ—128թ. Կոչումն ընծայութեան յԱրարիչ երկնի եւ երկրի, երեւեաց եւ աներեւութից եւ ընթերցուածն Յորայ, որ աօ՛՛՛ Ո՛ւլ է դա, որ թաղուցանէ յինէն...»:

Լը. 128թ—132թ. Յոհաննու վարդապետի եղնկացոյ ինքտ եւ կանոն հասարակաց քրիստոնէից քահանայից եւ ժողովոց ի կանոնական սահմանաց առաքելոց սրբոց եւ

հայրապետաց եւ վարդապետն եւ մանաւանդ սուրբ հօրն մերոյ Վարդանայ վարդապետի, յոր ժողովեցի եւ դրեցի: «Ամենազօր թաղաւորին մերոյ Գրիստոսի...»:

Լթ. 132թ—135թ. (Կ)անոն յաղաքս անընդեան տղայոց, թէ որպէս պարտ է պահել եւ սնուցանել քրիստոնէից զաւակս իւրեանց: «Պարտ է քրիստոնէից սրբութեամբ...»:

Լս. 135թ—140ա. (Հ)ինգերորդ ուրբաթուն ասոյ զմեկնութիւն Աւետարանին: «Արթուն կացէք, զի ոչ զիտէք...»:

Լա. 140ա—141թ. (Վ)կայաբանութիւն սրբոց Գատառնիցն, որք ի Սերաստիա կատարեցան: «Ի ժամանակս Լիկիանոսի կուսպաշտ արքային...»:

Լս. 141թ—143ա. (Հ)ինգերորդ կիրակին երանելոյն Յովհաննու, Կոստանդնուպոլսի հայրապետին, ասացեալ ի մաքսաւորն եւ ի փարիսեցիին: «Է երրորդ եւս ճանապարհք...»:

Լպ. 143ա—146ա. Երանելոյն Սըբոյն Եփրեմի իորին Ասորոյ, ասացեալ Վասն զղման եւ ապաշխարութեան: «Որք Սուրբ Հոգւոյն են ցանկացեալք...»:

Լա. 146ա—147թ. (Ե)երեքշաբթին, Նորին Եփրեմի իորին Ասորոյ ասացեալ Վասն խրատուն: «ՅՈՐԺԱՄԵՐԻՍԱՐԴՆ ԷՒՐ...»:

Լս. 148ա—150թ. (Ն)որին Եփրեմի իորին Ասորոյ ասացեալ Վասն ոչ լուծանելոյ զչորեքշաբթն եւ զուրբաթն, եւ վասն յիւնոցնատուաց: «Արդ, որ ոք լուծանէ զպահս ուրբաթին եւ զչորեք...»:

Լպ. 150թ—154թ. (Ե)րանելոյն Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն հարուածոց եւ պատահարաց: «Բաղում են կերպարանք...»:

Լե. 154թ—157ա. (Ս)ըբոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն անառակ արբեցողաց: «Մեծաւ ուղով եւ ցաւապին արտասուօք...»:

Լը. 157ա—161ա. (Պ)ատմութիւն Սըբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին ծննդեան եւ սննդեան եւ տօն չարչարանացն եւ լաւնելոյն ի խոր վերապէն: «Յետ մահուանն Աղէքսանդրի Մակեդոնացոյ...»:

Լթ. 161ա—165ա. (Տ)եփի Սըբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ, որ ետես զհրեշ-

տակն Աստուծոյ եւ հարցեալ ի նմանէ, ուսաւ շատ լուծմունս տարակուսանաց մարդկան, Վեաւուր միում կայր Սուրբն Գրեդր...» :

Ժ. 165ա—169ա. (Ե)րանելոյն Յոհաննու Ոսկերեանին ասացեալ ի մխրթարութիւն սգաւորաց վասն ննջեցելոց: «Բեր առ իս զմիտս քո...» :

Ժա. 169ա—173բ. (Պ)ատմութիւն վասն անջուն որդանցն եւ վասն խստութեան նոցա, ասացեալ Վարդան վարդապետի: «Արդ, եկայք ժողովորդք Աստուծոյ...» :

Ժբ. 173բ—176բ. Տեսիլ Աղէքսանդրու Հայրապետին: «Ամենեցունցն Աստուած սքանչելի...» :

Ժգ. 176բ—181բ. (Ս)րբոյն Յոհաննու Մանգակունցոյ ասացեալ, Վասն զգուշութեամբ եւ երկիւղի մերձեանալ ի մարմին եւ արիւն Որդոյն Աստուծոյ: «Մոռանալ ոսկերք իմ դողութեամբ...» :

Ժդ. 181բ—184բ. Պատմութիւն Աղամայ նախաօրն, Վասն զղջման եւ զգաստութեան խողաց: «Յետ ելանելոյն Աղամայ ի դրախտէն...» :

Ժե. 184բ—186բ. (Ք)արող եւ խրատ ընտիր եւ պիտանի ամենայն մարդոյ օգտակար եւ դարմանալի, ի Սիրաքայ իմաստասիրէ: «Արար Աստուած զմարդն հոգի եւ մարմին...» :

Ժզ. 186բ—192ա. (Վ)ասն Մաղկաղարդին, ի բանն՝ Ասացէք դստեր Սիրովնի Ահա թաղաւոր քո զայ, «Սիրովն ամբոց էր Հրէաստանի...» :

Ժէ. 192ա—194բ. Պատմութիւն Աղամայ նախաօրն, Վասն զղջման եւ զգաստութեան խողաց: «Յետ ելանելոյն Աղամայ...» :

Ժը. 194բ—198բ. Վասն մեծի երեքշաբաթի, ի բանն՝ Նմանեցաւ արքայութիւն երկինց տասն կուսանաց: «Որք անմարդն ի հեշտութիւն աշխարհիս...» :

Ժթ. 198բ—202ա. (Վ)ասն ազաշխարութեան. Ոչ է պիտոյ բիշէկ ողբոց, այլ Հիւանդաց. ոչ եկի կոշիկ զարդարս, այլ զմեղաւորս յազաշխարութիւն: «Վարդապետք ասան, թէ ողորմութիւն...» :

կ. 202ա—206բ. Հինգշաբաթի աւուր վասն պատարապին ի բանն Առաքելոյ՝ Փոր-

ձեացէ մարդ զանձն, եւ ապա ի հացէ անտի կերիցէ եւ բաժակ արբցէ: «Ասեն բիշէկք, թէ զանազան են...» :

կա. 206բ—212ա. Վասն մեծի ուրբաթին սուգն ի բանն Առաքելոյն՝ կտակ յետ մահու հաստատ է: «Սուրբութիւն է մարդկան, յորժամ...» :

կբ. 212ա—216ա. (Մ)եծի ուրբաթի աւուրն. Որպէս էր Յովնան ի փոքոյ կիտին զերիս տիւս եւ զերիս գիշերս, նոյնպէս Որդի Մարդոյ ի սիրտս երկրի զերիս տիւս եւ զերիս գիշերս: «Գիտելի է, զի Յովնան...» :

կգ. 216ա—219ա. Վասն Զատիկին, ի բանն Առաքելոյն. Զատիկ մեր զինաւ Քրիստոս: «Երեսելի արեգական...» :

կդ. 219բ—229ա. Վասն Յարութեան, ի բանն. Փող հարկանեն եւ մոռեալք ի Քրիստոս յարեցին: «Հանդերձեալք հանդերձ Աստուծով վասն յարութեան...» :

կե. 229բ—232բ. Վասն Թլպատութեան, ի բանն. Իբրեւ լցան աւուրք: «Հայրն հաւատաց եւ հանգիստն հոգոց...» :

կզ. 232բ—238բ. Վասն Գալլստեան Տեառն քառասնօրեայ ի տաճարն, ի բանն՝ Արդ, արձակեալ զծառայս: «Գիտելի է, զի Ծերն Սիմէօն...» :

կէ. 238բ—241բ. Վասն ննջեցելոց, ի բանն՝ Հայեցայ ի բարձունս ի յափշտութիւն ճանապարհին: «Զբանս զայս ի յերիս դէմս...» :

կը. 241բ—244բ. Վասն ննջեցելոց, ի բանն Յորայն՝ Ողորմեցարուք, ողորմեցարուք ինձ, ով բարեկամք իմ: «Ասեն իմատունք յորժամ...» :

(Այստեղից քերք է պակասում, ձեռագրի համար կը-ն):

կթ. 244բ—260բ. Քարող վասն ինչելութեան, ի բանն Որպէս զի մեծ: «Ե՛ր յայսմ բանէ...» :

Հ. 260բ—268բ. Վասն Գալստեան Սուրբ Հովնոյն, ի բանն՝ Եւ ի կատարել աւուրցն Պէտեկոստէից: «Ով անստուեր լոյս իմանալի...» :

Հա. 268բ—274բ. Վասն փորձութեան եւ չարութեան կանանց, ի բանն Յորայ, որ ասէ: Իբրեւ զմի ի կանանց անպաճաջ խօսեցար: «Քաջ զօրականն հաւատոյ...» :

Հր. 274բ—275ա. Երանելոյն Յակոբայ Սրնոյ եպիսկոպոսին ասացեալ. Պատմադիր արար յաղագս քրիստոնէութեան հաւատոյ եւ քաղաքին Անտիոքայ: Վուսով քո բանիւ դամ առ լեզ, Որդի Աստուծոյ...»:

Հդ. 275ա—282բ. Սրբոյն Յակոբայ Սրբնոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի Յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի դիմադրոն, որ պահեն զդերեղման: Վարութիւն լի, Տէր, զարթունջանէ դիմ ճառել...»:

Հդ. 282բ—284ա. Սրբոյն Կիպրիանոսի ասացեալ, Վասն խոստովանութեան: Որք խոստովանեցան եկեղեցւոյ...»:

Հե. 284ա—285բ. Վասն պալասանին, որ օրինակ էր Սուրբ Աստուածածնին: Վարպապետք ասեն, թէ Աստուածածին...»:

Հդ. 285բ—289բ. Քարոզ Վարդապետին, ի բան Մատթէոսի. Եւ յետ Զ աւուր առնու...» Տէր, Տէր, տուր ինձ լեզու...»:

Հէ. 290ա—293ա. Քարոզ Վասն Պալի տաւին, ի բանն՝ Փայտ կենաց է ամենեցուն, որ պատուարին ի նա, որ յենուն ի նա իրեւ ի տէր Հաստատութեան: Վաստաւածային եւ նախին, մեծն ի...»:

Հը. 293ա—298ա. Վասն աւաղ տօներոյս, թէ վասն ի՞նչ պատճառի, որ նախ քան զՄիւսուդն Քրիստոսի չորս տօն պատուի յեկեղեցիս Հայոց: Վժենայն տօնք եւ Հանդէսք որոց...»:

Հթ. 298ա—303ա. Նորին քարոզ Դաւթի եւ Յակովբայ, ի բանն՝ Երզնաւ Տէր Դաւթի ճշմարտութեամբ եւ ոչ ստեաց նմա: Չորդութիւն եւ գիրաւուն...»:

Ճ. 303բ—308բ. Սրբոյն Ստեփանոսի, ի բանն՝ Ահա տեսանձ գերկինս բացեալ...» Վնդրանիկն մարտիրոսաց...»:

Ճա. 308բ—312ա. Սրբոյն Առաքելոյն Պետրոսի եւ Պողոսի, ի բանն՝ Իրբեւ ճաշեցին...» Յիսուս լոյս շնորհաց եւ ճառագայթ...»:

Ճբ. 312ա—317ա. Նորին քարոզ Յովհաննու եւ Յակովբայ. Դարձաւ Պետրոս եւ տեսանէր զպաշտօնս զոր սիրէր Յիսուս: Վայժառ է մեղ տօնախմբութիւն...»:

Ճդ. 317ա—325բ. Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ, ի բան Առաքելոյն՝ Նմա-

նողք ինձ եղերուք, որպէս ես Քրիստոսի: Վառաքեալն Հեթանոսաց...»:

Ճդ. 325բ—330ա. Նորին քարոզ զարմեալ Սուրբ Լուսաւորչին, ի բանն՝ Դուք էք լոյս աշխարհի: Վերկիչն բոլորից Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս...»:

Ճե. 330ա—334բ. Վասն Պապի ի բանն. Եւ արկ Տէր Աստուած զԹմրութիւն ի վերայ Աղամայ եւ ննջեաց: Վթմրութիւն ի վերայ Աղամայ...»:

Ճդ. 334բ—337ա. Վասն միաբանից, ի բանն Սաղմոսին՝ Ձի բարի կամ զի վայելուչ, զի քնակին եղբարք ի միասին: Վաստուած բարի, որ չէ վայելուչ...»:

Ճէ. 337բ—341բ. Ի Գրիգորէ, վասն Աւետեաց Աստուածածնին, ի բանն՝ Իջէ որպէս զանձրեւ ի վերայ... Վորձք Աստուծոյ ամենայն խոր եւ անհաս...»:

Ճը. 341բ—343բ. Պատմութիւն կրօնաւորաց վարուց ի յօգուտ Հոգոց մարդկան: Վասն վարդապետք, թէ եղեալ են ընկերք...»:

Ճթ. 343բ—348բ. Վասն սուրբ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին ի սուրբ վարդապետաց եւ ի բարեխօս զրոց, օրինակաւ խրատ Հոգեւոր: Վարդապետք ասեն, թէ սուրբ Կոյն...»:

Շ. 348բ—350բ. Խրատ Հոգեւոր, Վասն կրօնաւորաց եւ աստուածասէր արանց եւ կանանց: Վաստուածասէրն յիւր կամացն...»:

Շա. 350բ—353բ. Ընդ դէմ կորուսեալ ազգին Տաճկաց, որք կարապետ են Նեոինն եւ նոր Հեթանոսք Հերձուածով Ասորի եւ Կորնթոսի: Վնախ զի ուրանան...»:

Շբ. 353բ—356բ. Երկրորդ եւ երրորդ մոլորութիւն Տաճկաց, որ զբարին եւ զչարն Աստուծոյ ասեն: Վեկեցուք երրորդ զլուխը...»:

Շդ. 356բ—360ա. Զորրորդ ուրացունն է Տաճկաց, որ զՔրիստոս ոչ խոստովանին Աստուած, այլ մարդ սոսկ եւ փեղամար, Աստուծոյ մարդարէ: Որք ընդ դէմ լուսոյ ճշմարտութեան...»:

Շդ. 360ա—362ա. (Վ)եցերորդ մոլորութիւն Տաճկաց, որ զՄահձտ փեղամար կոչեն, որ է մարգարէ կամ պատգամարբ: Չոր ցուցանեմք սուտ դոլ...»:

դե. 362ա—367ր. Արդ, այս է պատմութիւն Նեոնին արանեկի եւ կարապետի: «Եւ իններորդ մուրուքիւն Տաճկաց...»:

դշ. 367ր—372ր. Տասներորդ մուրուքիւն Տաճկաց: «Որդ զպիղծ կենդանի ոչ խորեն...»:

դէ. 372ր—375ա. Զորեքտասաներորդ մուրուքիւն Տաճկաց: «Ի պահէ ոչ ունին...»:

դը. 375ա—412ր. Յաղաքս մարդեղութեան Փրկչին: «Առաջին նախերգանք եւ Հատարիմ է...»:

դթ. 413ա—419ա. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Վասն Նինուէացոցն, Յորդորունն ապաշխարութեան: «ԱՀա Հրաման Հասեալ առ մարդարէն...»:

ճ. 419ա—426ր. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Սարգսի եւ որդոյ նորին Մարտիրոսի, եւ այլոց զինուորացն, որք ընդ նոսին վկայեցին, յաւուրս ամբարիշտ Թազաւորացն Յուլիանոսի Ուրացողին եւ Հրապաշտ Շապուհոյ: «Ի ժամանակս Թազաւորութեան Հռոմոց...»:

ճա. 427ր—434ա. Երանելոյն Եպիփանու կոստանդեան կիպրացոյն Աղէքսանդրացոյ ասացեալ Յաղաքս մեծի Յարութեան Տեսողն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. Եւ առ Յովնէփ Արիմաթացին: «Զի՞նչ է այսօր լուսիւն...»:

ճբ. 434ա—437ա. Պատմութիւն Սրբոյն Յակոբայ Մծրնայ Հայրապետին: Սուրբն Հայրապետն Յակոբ Հօրաքնոսողի էր Սրբոյն Գրիգորի...»:

ճդ. 437ա—440ր. Պատմութիւն Դաւթի մարգարէին: «Եւ զղջացաւ Տէր, զի Թազաւորեցոյց...»:

ճդ. 440ր—450ա. Վասն Յովսեփոյ, Թէ որպէս վաճառեցին զնա եղբարք նորա յնդիպտուն: «Եւ այս են ծնունդք Յակոբայ...»:

ճե. 450ա—455ր. Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն պահոց պնդութեան: «Ասդոյ (աղդու) եւ օգտակար եւ կարեւոր են...»:

ճդ. 455ր—457ր. Երեքարարթի. Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն սակաւ դողութեան: «Յանկարծ զոգանայ եւ...»:

ճէ. 457ր—460ր. Զորեքարարթի. Պատմութիւն վասն անջուն որդանցն եւ վասն խառութեան նոցա, Թէ ուտող էին եւ զի՞նչ են: «Եւ արդ, եկայք այսօր ժողովուրդք...»:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

461ա. Փառք...

Զոր տեսեալ ծառայն Աստուծոյ Միրզախանն, եւ մեծ փափագմամբ եւ ջերմեռանդ սրտով ցանկացեալ եղև սուրբ տառիս եւ ի խղիբ ելեալ այս Համբարեալ դանձիս եւ լուսափայլ անդին մարգարտիս, անուշահոտ մանուշակին եւ վարդափթիթ բուրաստանիս, եւ ետ զծագրել ի Հայալ եւ արդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ ծնօղաց իւրոց Աստուծոյն եւ Կօղային եւ կենակցին իւրոյ եւ եղբարցն եւ քերքն եւ այլ ազգականացն եւ մաննայն արեան մերձաւորացն, զոր Տէր Աստուած ընդ միոյն Հարիւրապատիկ, Հազարապատիկ վարձատրեցէ, եւ ընդ այլ բարեպաշտացն դասակից եւ պսակակից արասցէ ի միասնկամ զալստեանն իւրում, ամէն:

Արդ, եղև զրաւ Հոգիաբուն մատենիս ի Թվականին Հայոց Ռճ եւ Ա (1652) ամի, ի յերկիր Պարսից, ի մայրաքաղաքս Ապպահան, ի յետ կոյս Նարեղայայն, որ կոչի Թովրասկան, ի Թազաւորութեան Պարսից փոքրիկ Շահ Աբասին, եւ ի Հայրապետութեան մերոյ Հայկական ազգիս Տեսողն Փիլիպպոսի խարաղնապեցեաց կաթողիկոսի, որ յայսմ ամի զնացեալ էր ի սուրբ քաղաքն յնրուաղէմ, յերկրպարտութիւն փրկական տնօրինականացն Քրիստոսի Աստուծոյ եւ եղեալ փոխանորդ իւր ի սուրբ աթոռն էլմիածին, զոր Յակոբ արքեպիսկոպոսն Ջուղայեցի եւ ի արքեպիսկոպոսութեան Ասպահանու զիւրաքաղաքին նոր Ջուղայոյ Տեսողն Դաւիթի, որ եւ սա զնացեալ էր յայսմ ամի ի սուրբ քաղաքն յնրուաղէմ, եւ եղև կատարուն գրոյս եւ սկիզբն աստ՝ յնորհօքն Տեսողն, զոր Տէր Աստուած Հաստատուն պահեցէ, ընդ այլ Հարբքն եւ եղբարքն եւ յետ աստեացն ընդ սուրբ Հայրապետն դասեցէ, ամէն:

Եւ արդ, եւ անարժան արժանաւորաց, մեղաւորս անմեղաց, անպտուղս ի բարեաց, պարտաւորս աղատաց, անարհեստ արուեստաւորաց եւ յետինս ի զրչաց, տառապեալ Յովսէփս, (քան) զի ոչ էի կարող եւ արժան այսմ սուրբ արուեստի եւ կատարման սուրբ զրպս, սակայն աստա յնորհօքն Քրիստոսի կատարեցաւ: Թողութիւն յնորհեցէ անկարողութեան: Աղայեմ զՀանդիպողս սուրբ զրոյս, Հարք իմ եւ եղբարք եւ Համբարեմ զգարչապարս ոտից մերոց: Յիշեցէ ի մաք-

րափայլ եւ ի վերապայծառ յաղօթս ձեր զդե-
ւեցիլի, զհարկաւոր, խնարհ եւ Հնազանդ,
բարեւտելի եւ իմաստուն երիտասարդն
զՄիլլիպոլիսն, քանզի լուեալ էր սա յԱս-
տուածաշունչ զորոց մարդարէականաց, թէ
երանի որ ունեցի զաւակ ի Սիոն եւ ընտա-
նեակ յերուսաղէմ, եւ ինքն ոչ ունելով յիշա-
տակ մարմնաւոր, ոչ արու եւ ոչ էղ, ջերմե-
ռանդ սրտիւ եւ սիրով եւ աներկ մտօք եւ զու-
րախ սրտիւ եւ ետ կատարել սուրբ տառս եւ
ինքն յայտմամբ փոխեալ կատարեաց զկեանս
իւր առ յայտն ամենեցուն եւ սուղ մեծ եթող
եղբարցն եւ քերցն եւ ընկերակցացն եւ այլ
բարեկամացն, զոր Տէր մեր Եփեսոս Գրիգ-
որոս արքար զատաւորն ներումն եւ ողոր-
մութիւնն արասցէ յանցանաց սորա, եւ ընդ
արժանաւորն զասակից եւ պատակից
արասցէ, Հանդերձ ծնողօք, ամէն:

Եղեցե՞ք եւ զմիւս քոյր Միլլիպոլիսն
եղիարեթն, եւ զսորի կենակիցն զՅովսէփ
սարկաւազն, որ զուրբ մատենան զծաղ-
րեաց, եւ զդասերան իւրեանց Մուրասան
եւ զկապիւսանն եւ զհանգուցեալսն առ Քրիս-
տոս Շահնազարն, Դօղալն յիշեցէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զՍուրբ
Դրիդոր եկեղեցայ քահանայքն զՏէր Աստուա-

ծառորն, որ զսուրբ մատենան ծաղկեաց եւ
ոչ ժամանեաց կալմել, այլ փոխեցաւ ի
Քրիստոս, զոր Տէր Աստուած ընդ սուրբս
զասակից եւ պատակից արասցէ, ամէն:

Արդ, ազաւեմ զձեզ, սիրելի Հարք իմ
եւ եղբարք եւ առ ոտս անկեալ, արտասուօք
Համբուրեմ զգարաւարս ոտից ձերոց, Յով-
սէփ անարժանս այսմ արհեստի, թէպէտ
յանդոնեցայ, յանձն ի վորձ եղի, սակայն
ներողութեամբն Աստուծոյ կատարեցաւ,
զուք այլ ներեցէ մեղաւորիս, միով ողոր-
միայն զփափազս իմ յիշեցէ, յորժամ Հան-
դիպէք այս սուրբ մատենիս, կարդալով կամ
օրինակելով, յիշեցէ ի Քրիստոս զտառա-
պեալ Յովսէփիս, եւ զվարպետն իմ զարհեստ
զընթեքանս զԴասապար քահանայն եւ զմարմ-
նաւոր ծնողսն իմ Աստուածատուրն եւ ըզ-
վարկաթունն եւ զեղբարն իմ յիշեցէ...

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զՄեարոյ
զպիր Սիլվանցին, որ փառք ի Հատէ եւ նա
աշխատեցաւ ի վերայ սուրբ տառիս, յիշե-
ցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ:

(Պատուիրատուների անունները յիշա-
տակուով եմ ցաւել մի շարք գլուխների վեր-
ջում):

222

ՀԱՌԸՆՏԻՐ

[Ս. Կատարինեանց վառք 464 (10) 9]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ

ՌՅԻ (1671)

ԹԵՐԹՔ՝ 407: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 32 X
23,6: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝
ԵՐԿՈՒՄ, 24,4 X 7,6: ՏՈՂՔ՝ 81: ՆԻԹՔ՝ ԽՈՒՐԱՊԵԿ
ԿԱՌԼՈՒԹ ԽՈՒՐՔ: ԳԻՐ՝ ԵՐՈՂՔԻՐ: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝
ԿԱՐՄԻՐ, ԿԱՊՅԱՍ ԵՒ ԶԻՊԻՑ ԳՅԱՆԵՐԱՎ: ՊԱՏԿԵՐ՝
307բ: ԵՈՐԴՆ՝ 3ա: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ: ԵՈՐԴԱԳԻՐՔ՝ ԿԱՐ-
ՄԻՐ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՊԱՐՔ՝ ԿԱՐՄԻՐ, ԿԱՊՅԱՊ, ԿԱՊՅԱՍ
ԾԱՅԻԿԱՐ ԵՒ ՄԱՍՐԱՊԿԱՐՑԵՐ: ՍԿՏՐԱՆՑԱՐ՝ ԽՈՒՐԱ-
ՊԵՐԵ: ՄԱԿԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՂԱՆԱԿ՝ չաւի: ԿԱՊԻ՝
ԿԱՅԿԱՍԱ ՍԱԽԱՍԿ ԵՆԳՄԱԾ ԸՆԿՐՈՎ: Ա ԿՈՂԻ ՎՐՈՅ
ԳՐԱԾ՝ ՎԵՐԶԱՍՈՒԼ ԵՄԱՆ ՍՈՒՐ ԵՒ ԾՈՒՂԱՊԵՐ ԽՈՒՐՑ
ԳԵՐՈՂԻՑ, ԳՈՊԱԽԻՑ ԵՒ ԿՐԵՐՈՒ ԴՈՒԿԱՅԻՑ ՈՒ ՔՎԵՐՑՈՒ
ԴՅԱՆՑԻՑ, ՍՈՒՐ: ԹՎԻՑ ՌՅԻՆԱ (1672): ԳՐԻՑ ԵՒ
ՍՏԱՑՈՂ՝ ՍՈՒՐ ԿՐԵՎԱՐ ԴԱՅԻՆԵՐ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒ-
ԹԵԱՆ՝ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՅԻ
(1671), ԵՄԱԿՈՂ՝ ԵՐԵՐԱՅԵՍ ԾԱՅԻՊԱՅ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1,
406բ, 408:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ԶԼՈՒՊԻՆ ԱՅԻՐԱՆ ԵՒ ԼՈՒ ԶԵ
ԿԱՏՈՒՄ: ՍԿՏՐԱՆՑ, ՄԻՐԻՑ ԵՒ ՎԵՐԻՑ ԿԱՆ ԿՈՒ-
ՆԱԾ ԵՒ ԿԱՍԱՌԱՌԱՆԱԾ ԹԵՐԹԵՐ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—12բ. Պատմութիւն Յաղակս
Սրբոյ Խաչին, որ Հացունեաց Կոչի, Եթէ որ-
պէս դարձաւ ի Պարսից յաշխարհէն, Խաչն
աստուածընկալ եւ յայժմեմ ընկալեալ տիկ-
նոջ Սիրեանց: «Եւ եղև յես Թաղաւորելոյ
Մօրկան արքային Հոռոմոց...»:

բ. 12բ—15բ. Վասն միայնակեաց, ի
բանն՝ Որ ոչ Թողու զհայր կամ զմայր եւ
դամենայն եւ զայ զհետ իմ եւ այլն: Վերպէս
ասէ Սուրբն Դիոնիսիոս...»:

դ. 15բ—20բ. Վասն մեղաց, ի բանն Յովհաննու, որ ասէ՝ Են մեղք որ մեղք են եւ են որ մահու չափ են: Քննական ընտրողական ամենայն ոք բանական օտեղծաւ...»:

դ. 20բ—23բ. Վասն մեղաց ասէ մարգարէն Մովսէս...: Վերջին զոգորմութիւն ի Ռ (Հաղար) ազգս...»:

ե. 23բ—25բ. Վասն մեղաց, ի բանն Յանկութիւն յղացեալ զմեղս ծնանի, մեղքն կատարեալ զմահ տանի: Վեւան որ խօսեցաւ ընդ Եւայի եւ խաբեաց, զհեշտ ցանկութիւնս նշանակէ ի մեղ...»:

զ. 25բ—28բ. Վասն խորհրդոյ մեղաց ի բանն Առակին...: Վերջ են տեսակէ մեղաց...:

է. 29ա—31ա. Վասն զրկանաց, ի բանն Ժողովողին՝ Տեսի զրպարտութիւն ի ներքոյ արեգական: Եւ արտասուք զրպարտուողն եւ ոչ ոք մխթարէր զնոսայ: Վի բազում եւ դանաղան մեղացն, զոր զործէ մարդ, մինն զրպարտելն է...»:

ը. 31ա—37ա. Վասն կարգի քահանայութեան...: Վարդապետք ասեն, թէ ամենակալն Աստուած...»:

թ. 37ա—40ա. Վասն քահանայից, ի բանն մարգարէին՝ Երթունք քահանային զդուշապին պիտութեան եւ օրէնք բարի...: Վեւան եւ առաջին սյուպէս պարտ է իմանալ զրանս, զի յորում նետրամարտեալ բանն դայ ընդ Հռչակափողն ի բերանն...»:

ժ. 40ա—47ա. Վասն սիրոյ, ի բանն...: Վասն իմաստունք, թէ թշնամութիւն...:

ժա. 47ա—50ա. Վասն (որ)կորսմունքութեան ի բանն...: Վարդապետք ասեն, թէ որովայնսմունքութիւն...»:

ժբ. 50ա—56բ. Վասն արդարութեան, ի բանն Ուսէի, որ ասէ. Սերմանեցէ՛ք զարդարութիւն եւ Հնձեցէ՛ք զճարտութիւն: Վերաբաւորածն Աստուած կազմեաց զմարդն զպակեբ եւ նման իւր, որպէս վկայէ մեծն ի մարգարէս...»:

ժգ. 56բ—60ա. Քարոզ վասն պահոց...: Վարդապետք ասեն...»:

ժդ. 60ա—65ա. Քարոզ պահոց. Եւ պահեալ զքառասուն տիւ եւ զքառասուն զիւնր եւ ապա քաղցեաւ: Վասն Յոր, թէ կեանքս

մարդոյ պատերազմ է ի վերայ երկրի եւ այս պատճառն...»:

ժե. 65ա—71բ. Քարոզ վասն պահեաց: Եւ փորձեացաւ Աստուծոյ բանն: Յայնժամ վերացաւ Յիսուս ի Հոգոյն փորձիւլ ի սատանայէ: Վարդապետք ասեն, թէ Հաւատացեալք, որք ապաշխարեն պահօք եւ աղօթիք...»:

ժզ. 71բ—76բ. Վասն փորձանացն ի բանն Յովբայ՝ Փորձութիւնք են կեանք մարդկան ի վերայ երկրի: Վասն իմաստունն փորձիւ իւրով եւ մարդն ընտրի ի նեղութիւնս...:

ժէ. 76բ—81ա. Վասն պատրանաց սատանայի եւ պոռնկութեան, ի բանն առակի տղրի, Երեք դատերք էին սիրով սիրեցեալ: Երեքեան ոչ յազեցուցին զնա եւ չորրորդն ոչ լցաւ ասել շատ: Վարդարէն Մովսէս զյինութիւն բոլոր աշխարհի պատմեաց եւ զսատանայէ բնաւ ոչինչ ճառեաց:

ժը. 81ա—84ա. Վասն կրօնաւորացն եւ միաբանից եւ գրոց աշակերտաց...: Վեւան մենահրաշ զործոց...»:

ժթ. 84ա—88բ. Վասն նախանձու, ի բանն մարգարէին Դաւթի՝ Մի՛ նախանձիր ընդ չարս եւ մի՛ ընդ այնոսիկ: Որպէս դայեակ, որ վարժէ զստեղծայ մանուկ եւ խրատէ ուսանիլ զբարին եւ Հեռանալ ի չարէն, նոյնպէս չնորձօք Հայր է մեզ Աստուած...»:

ի. 88բ—93բ. Վասն աղօթիցն, ի բանն՝ Աղաչեմ զմեզ նախ քան զամենայն ինչ առնել աղօթս, խնդրուածս, պաղատանս եւ դռուութիւնս: Վաստանօր յաղազս Զ իմն պիտոյ իցէ ձեռնարկութիւնս մեր, նախ թէ քան եւ տեսակ բարեգործութեան...»:

իա. 93բ—97ա. Վասն ողորմութեան եւ վասն աղքատի, ի բանն՝ Երանի որ խորհի զաղքատն եւ զանանկն, յաւուր չարի փրկէ զնա Տէր: Վեւայմ բանն Գ իրս տեսանելի է մեզ. առաջինն, թէ զի՞նչ է զանազանութիւնն...»:

իբ. 97ա—101ա. Վասն ողորմութեան, Տուք քաժին եւթանց...: Ասեն վարդապետք, եթէ...»:

իգ. 101ա—106ա. Վասն խոստովանութեան. Զի խոստովանիմք միմեանց զմեղս

հաստով եւ արդարանա՞ք: Վարդապետք ասեն, թէ Աստուծոյ դատաստանն քաղցր է քան զաշխարհիս, նաեւ դատաստանն նոր օրինացս քաղցր է քան զհին օրինացն եւ դիւրին:»:

Իդ. 106ա—109բ. Վասն Գալստեանն Քրիստոսի ի բանն՝ Զի որպէս փայլակն, որ երանէ յարեւելից եւ երեւի մինչեւ ի մուտս: «Զփրկական Գալուստն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ կրկին իմանամ ասեն Սուրբ Գրք եւ Հոգեւից վարդապետք եկեղեցոյ...»:

Իե. 109բ—115ա. Վասն Գալստեանն Քրիստոսի դարձեալ ի նոյն բանն, Զի որպէս փայլակն, որ երանէ յարեւելից մինչեւ ի մուտս արեւու: Վարդապետք ասեն, թէ Գալուստն Քրիստոսի ի դատաստանն ի ազգի...»:

Իդ. 115ա—118բ. Վասն Հոգեւորին, ի բանն Հայէի ի բարձունս եւ յափշտակութիւն ճանապարհին յԱռակաց: Վարդապետք ասեն, յորժամ երանէ ի մարմնոյն եւ բաժանի ի բարձունս Հայեացի, ասէ Առակն...»:

Իէ. 118բ—122ա. Վասն վարդապետաց խրատու եւ հնազանդութիւն լսողաց, ի բանն Առակաց...: Ամենայն խրատ առ ժամայն արամութիւն է...»:

Իբ. 122ա—126ա. Վասն խրատու ամենայն մարդկան, ի բանն՝ Հայեաց ի քեզ, դուցէ լինիցի ի բանն ծածուկ: Վեր օրէնսդիրն Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս զճրագ օրինացն հրամայէ յաշտանակ դնել, զի լոյս տայ ամենեցուն:»:

Իթ. 126ա—128բ. Այլ քարոզ ի նոյն բանն: Վերջ վարդապետ ես եւ ուսուցիչ կոչեցար, Հայեաց ի քեզ, զի անուանակից եղբի Քրիստոսի, որ բարունի կոչեցին. պարտ է եւ գործով նմանել Քրիստոսի, որ առնէր եւ ուսուցանէր...»:

Լ. 128բ—133ա. Վասն մեղաց եւ հերձուածողաց...: Բնանս այս Դ դիմօք...»:

Լա. 133ա—138բ. Վասն բարի Հովուաց եւ չարաց...: Վարդապետք ասեն, թէ սատանայ...»:

Լյ. 138բ—143ա. Վասն ապաշխարութեան. Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայութիւն Աստուծոյ: Վեր մեր ապաշխարութիւն բանիւ եւ արդեամբ կամաւորեցաւ ցուցանել բանիւ այն...»:

Լդ. 143ա—146ա. Վասն զղջման. Զմեղս ատեցի...: Վեր զղջումն եկելոյն պարտ է...»:

Լը. 146ա—149բ. Վասն խոստովանութեան, ի բանն՝ Խոստովան եղերուք միմեանս զմեզս: Վայ ինձ Ռ (1000) բերան: Վնախ գիտելի է, զի խոստովանութիւն է Հարկ որպէս մկրտութիւն...»:

Լե. 149բ—153ա. Վասն ողորմութեան. Եղերուք զթած, որպէս զՀայրն ձեր երկնաւոր գթած է. Վայ ինձ Ռ ի բերան: Վերժամ տեսանէ Հայրն զորդին, թէ յոր յարուեստ սէր ունի եւ փոյթ...»:

Լղ. 153ա—156բ. Վասն տարժամ (մահուան) ի բանն՝ Աստուած զմահ ոչ արարեալսն: Աստուած զմարդն ստեղծեաց ի անմահութեան եւ եղ անմահութեան տեղիս զբախտին եւ ետ նմայ պատուիրանն դրաւ...»:

Լէ. 156բ—160բ. Ոչ օգնեցեն ինչք յաւուր չարի, այլ արդարութիւն փրկէ ի մահուանէ: Վնախ գիտելի է, զի Գ չար, որ է մարդոյն, նախ կենցաղոյս, զի չար է Հարեացն...»:

Լը. 160բ—164ա. Վասն առաքինութեան, ի բանն՝ Գովելի են զեղեցիկքն եւ պարսաւելի զարշնիքն, ասէ Արիստոտէլ: Վեր, վասն Բ իրաց խօսելոց եմք, այսինքն վասն առաքինութեան եւ վասն չարութեան...»:

Լթ. 164ա—169բ. Յորժամ աղօթս կացէք, ասացէք. Հայր մեր...: Վարդապետք ասեն, թէ աղօթս...»:

Խ. 169բ—174բ. Վասն խոստովանութեան, ի բանն՝ Լուսացարուք, սրբեցարուք: Զարբութիւն աղտեղութիւն ոչ ժխայն ի կենդանի մարդս տեսանեմք, այլ եւ յանկեղան տարերս աշխարհի...»:

Խա. 174բ—178ա. Ի բանն Առաքելոյն՝ Նոյնպէս ընթացարուք, զի Հասանիցէք: Սոփորութիւն է թաղաւորաց, որ դնան յասպարէզն: Եւ յորժամ ժողովին ամենայն քաղաքն, դնեն պատուական իրք...»:

Խբ. 178ա—183ա. Վասն արքայութեան. Խնդրեցէ նախ զարքայութիւնն Աստուծոյ եւ զարդարութիւնն նորա եւ այդ ամենայն յաւելցի ձեզ: Վեր ձեռնտուութենէ Հոգոյն Սրբոյ եւ օժանդակութեամբ եւ արաւթից ձեր կամ իմ, աստանօր յաղակս երից իրաց

տեսութիւն տուեալ բանիս, որ ասէ՝ Ննդրե-
ցէք...»:

Իսգ. 183ա—186բ. Վասն արտասուաց եւ
աղօթից...: «Արդ, շնորհ արտասուաց նշա-
նակէ...»:

Իսգ. 186բ—191ա. Այլ խրատ արտա-
սուաց, ի նոյն բանն, ասացեալ վարդապետի
«Արդ, յորժամ կամիս արտասուել եւ սիրտն
քարացեալ լինի, դու այսպէս արա զպատ-
ճառ զղջմանն...»:

Իսկ. 191ա—196ա. Վասն Գալստեան
Սուրբ Հոգւոյն, ի բանն...: «Ով անստուեր
լոյս իմանալի...»:

Իսգ. 196ա—203ա. Վասն փորձութեան
եւ չարութեան կանանց...: «Ոչ զօրական
հաւատոյ...»:

Իսկ. 203ա—205բ. Վասն վարդապետաց
ասացեալ ի Գրոց, Վասն մխիթարելոյ զսպա-
սաւորան վասն ննջեցելոցն: «Արդ, յԱզմայ
մինչեւ ցայսօր մահ հասեալ է ի վերայ ամե-
նայն արարածոցս. մահն ոչ ի մեծամեծացն
ամանչի...»:

Իսգ. 205բ—207ա. Սրբոյն Կիպրիանոսի
ասացեալ է Վասն խոստովանութեան: «Որք
խոստովանեցեն եկեղեցւոյ, նմանեան եւ
Քրիստոսի ընծայացան որք խոստովանե-
ցան...»:

Իսթ. 207ա—209ա. Վասն պալասանին,
որ օրինակ էր Սուրբ Աստուածածնին: «Վար-
դապետք ասեն, թէ Աստուածածնին նման է
ծառոյն պալասի վասն Գ պատճառի...»:

Ժ. 209ա—215ա. Քարոզ Վարդապետին,
ի բանն Մատթէոսի՝ եւ յետ Զ աւուր առնու
լնդ իւր Յիսուս զՊետրոս, եւ զՅակովբոս եւ
զՅովանէս եւ հանէ ի լեռն մի բարձր:
«Տէր, Տէր, տուր ինձ լեզու խրատու, զի
գիրտացիք խոսել զբանս ի ժամու ծա-
ղունն...»:

Ժա. 215ա—219բ. Քարոզ վասն Խաչի
տօնին, ի բանն՝ «Փայտ կենաց է ամենեցուն,
որ պատսպարեն ի նա եւ որ յինուս ի նայ իր-
ընէ ի Տէր հաստատութեան: «Աստուածային
եւ նախային, մեծն ի մարգարէս աշխարա-
պատմին Մովսէս անկեալ ասէ, իսկ զբանն
ղգրախոսն յեղեմ ընդ արեւելս...»:

Ժբ. 219բ—229ա. Պատմութիւն կրօնա-
ւորաց վարուց...: «Ասեն վարդապետք, թէ
եղեալ են...»:

Ժգ. 229ա—231բ. Երանելոյն Յովաննու
Ոսկերիանին ասացեալ, Վասն ննջեցելոց եւ
մխիթարութեան ի սգաւորացն: «Տեսուն
երկրպագացուք, ստեղծին վերստին ստեղ-
ծանէ, մի՛ արտմեցուք...»:

Ժդ. 231բ—235ա. Վասն մահուան եւ
յարութեան մարդկան, ասացեալ ուսման
վարդապետի: «Վայ եղուկ անմտութեանս
մարդկան ազգի, որ անասնարար շրջին յերկ-
րի եւ ոչ յէջն զօր վախճանին...»:

Ժե. 235ա—241ա. Երանելոյն Յովան-
նու Ոսկերիանին, ասացեալ ի մխիթարու-
թիւն սգաւորաց: «Լեր առ իս զմիտս քո,
եղբայր, զի գիտէ վարդապետութիւն չափա-
ւորապէս լուծանել զարտմութիւնն...»:

Ժզ. 241ա—244ա. Երանելոյն Բարսղի
Կեսարացոյն ասացեալ...: «Փողեցէք ի նոր
ամենանս...»:

Ժէ. 244բ—248ա. Երանելոյն Եփրեմի
Որբին Ասորոյ ասացեալ, Վասն պահոց եւ
ողորմութեան աղքատացն, առաջին երկու-
շաբաթին: «Ի շաւիղս փառաց լոց ընթանան
միտք իմ, Որդի Աստուծոյ, քանզի քեզ պարտ
են տալ փառս ամենայն բնութիւնք բանա-
ւորաց...»:

Ժը. 248ա—252ա. Նորին Արքայ Եփրեմի
Որբին Ասորոյ...: «Ոսկի որչափ ի տան
իցէ...»:

Ժժ. 252ա—255ա. Երանելոյն Եփրեմի
Որբին Ասորոյ, ասացեալ Վասն պահոց
սրբութեան: «Պահ յայտնիք ծածուկ պահօք
բաւանդակին...»:

Կ. 255ա—258ա. Առաջին Հինգշաբաթ
աւուրն Վասն երախայիցն...: «Երախայից
ընծայութեան...»:

Կա. 258ա—261բ. Յովաննու Ոսկերե-
րանի, ասացեալ Վասն պահոց եւ վարուց
առաքինութեան, օրինակաւ ի սրբոցն պա-
հոց, առաջին ուրբաթի կարգաւ: «Պահքն ի
սուրբ սրտէ եւ յանկեղծ հաւատոց պատեալ
պատի զամենայն վարուց առաքինութիւնս:

Կբ. 261բ—264բ. Պատմութիւն եւ վկա-
յարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի զօրավա-
րին եւ որք ընդ նմա կատարեցան: «Քաջ
զօրականն Քրիստոսի Սուրբն Թէոդորոս էր
ի ժամանակս ամբարիշտ Թագաւորացն
Մաքսիմիանոսի...»:

կդ. 264—265ա. Երկրորդ կիրակէին Յովհաննու Ոսկերեանի... «Երթամ վարդապետս բարեմառ...»:

կդ. 269ա—272բ. Երանելոյն Յովհաննու Ոսկերեանին, ասացեալ Վասն խոստովանութեան մեղաց եւ ապաշխարողաց: «Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս եղոյց մեզ, թէ անհնար է առանց եղբայրութեան եւ աղքատութեան լինելու եւ ողորմութեան յԱստուծոյ տէրն խոսնիլ...»:

կե. 272բ—276բ. Երանելոյն Յովհաննու Ոսկերեանին, ասացեալ Վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան: «Տեսէք յառաջնուն կիրակէին զպատերազմն եւ զյաղթութիւն...»:

կդ. 276բ—281ա. Երանելոյն Յովհաննու Մանդակունեցոյ, ասացեալ Վասն ընդունելոյ եւ անընդունելոյ: «Բազում զաղտածիք նետիւք...»:

կէ. 281ա—285ա. Երանելոյն Յովհաննու Մանդակունեցոյ, ասացեալ Վասն երգմանց սովորութեան, որ ի չարէն է սատանայէ: «Յոյժ չար են ամենայն սովորութիւնք չարին»:

կդ. 285ա—289ա. Տեառն Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն թատերաց եւ դուստնաց: «Ուր երթեալ զաղարեցից եւ լացից զանեղ անարէնութիւնս, որ ճմլեցուցանէ զիս...»:

կթ. 289ա—293ա. Շարաթ աւր Պատմութիւն Սրբոյն Կիւրղի Երուսաղեմի Հայրապետին: «Յաւուրս Կոստանդինոս...»:

Հ. 293ա—298ա. Երանելոյն Յովհաննու Ոսկերեանին, ասացեալ ՅԱնառակ որդին: «Առն միով էին երկու որդիք...»:

Հա. 298ա—299բ. Երանելոյն Բարսղի Կեսարացոյն, ասացեալ Վասն պահոցս: «Շարաթ տուա Հրէից ազգին եւ ասացաւ, թէ Հանդիգէ զբառս քո եւ եզն քո եւ ամենայն վաստակաւոր քո...»:

Հբ. 299բ—305բ. Երանելոյն Յովհաննու Մանդակունեցոյ, ասացեալ Վասն տեսչութեան քահանայից... «Արդ, ես լի ամենայն յանցանաւք...»:

Հգ. 305բ—310բ. Սրբոյն Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն յրամբանելոյ զքահանայս եւ զվարդապետս: «Մթարք

սղոյ եւ աղմամուց՝ պատմութեան զիգեալ ի վերայ իմ կուտին Հանապազ...»:

Հդ. 310բ—315ա. Երանելոյն Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն ողորմութեան եւ աղքատութեան: «Զի ոչ տղայական բարութեւ եւ անընտրողական մտաւք ժպրհեսցի ի մատակարարութիւն բանին Աստուծոյ...»:

Հե. 315ա—319ա. Երանելոյն Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն միւրթարութեան աղքատաց: «Զի՞նչ ասացեալ կամ զի՞նչ պատեցից...»:

Հզ. 319ա—323բ. Պատմութիւն վարդապետ Սրբոյն Յովհաննու Ոսկերեանին: «Սուրբն Յովհաննէս վարդապետն աստուածաբան եւ Հայրապետն Ոսկի բերան...»:

Հէ. 323բ—327ա. Զորբորդ կիրակին Երանելոյն Յովհաննու Ոսկերեանին ասացեալ ի մեծատունն... «Ասէր ոմն...»:

Հբ. 327ա—330բ. Երանելոյն Կիւրղի Երուսաղեմայ Հայրապետին, արարեալ Կոնստանտին Մեծայոյն յամենակալն եւ Ընթերցուածն յերեմիայէ՝ Աստուած մեծ խորհրդովք եւ հոռու զործովք ամենակալ մեծանուն Տէր: «Ի Հաւատարմոյ անտի յԱստուած զամենայն բազմածին մորութիւն կարճեմք...»:

Հթ. 330բ—334ա. Կոնստանտին Մեծայոյն յամենակալն եւ Ընթերցուածն Յորայ... «Մարմնաւոր աշուք ումեք...»:

ձ. 334ա—336բ. Զորբորդ Երեքշարաթին, ի Կիւրղի բանիցն ասացեալ: «Եւ ի Հրամայել յԱստուծոյ եւ ասաց թղխեցէ երկիր խաչն եւ դաղան եւ երէ վայրի...»:

ձա. 336բ—340բ. Տեառն Յովհաննու Ոսկերեանին, ասացեալ ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէ: «Թղենի ոմն տնկեալ յայդաղ իւրում...»:

ձբ. 340բ—343բ. Հինգերորդ ուրբաթուն կարգա զմեկնութիւն Աւետարանիս. «Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք...»:

ձգ. 343բ—345բ. Վկայարանութիւն Սրբոց Քառասնիցն, որք ի Սերաստիա կատարեցան: «Ի ժամանակա իրկանոսն կոստալատ արքային...»:

ձդ. 345բ—347բ. Հինգերորդ կիրակէին. Յովհաննու Ոսկերեանին ասացեալ ի

մաքսաւորն եւ փարիսեցին : Շերրորդ եւս ճաշնպարէ . . . » :

ձե. 347—352ա. Երանելոյն Եփրեմի խորին Ասորոյ ասացեալ ի վերայ զղջման եւ խոտտովանութեան : Որք Սուրբ Հոգոյն են ցանկացեալք եւ աստուածային սիրոյն են թաղձացեալք զաւստեան Որդւոյն Աստուծոյ . . . » :

ձդ. 352ա—354ա. Նորին Եփրեմի խորին Ասորոյ, ասացեալ Վասն խրատու մարդկան : Յորժամ երիտասարդն . . . » :

ձէ. 354ա—358բ. Նորին Եփրեմի խորին Ասորոյ, ասացեալ Վասն ոչ լուծանելոյ զլուսեղբարթն . . . : Վերդ, ո՛ր ոք լուծանէ ըզպահս ուրբաթին . . . » :

ձը. 358բ—363բ. Տեառն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն Հարուածոց եւ պատուհասից : Քիստիմ են կերպարանք պատուհասից եւ սպառնալիցացն Աստուծոյ . . . » :

ձթ. 363բ—367ա. Սրբոյ Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն անտակ արեցողացն : Վժժաւ ողոյլ եւ ցաւազին արտաւաւք պարտ է մեղ պատմել . . . » :

դ. 367ա—373ա. Պատմութիւն Սրբոյ Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին ծննդեանն եւ անդեանն եւ տաւն չարչարանաց եւ մահուանն եւ զիւտի սուրբ Նշխարաց նորա : Քետ մահուանն Աղէքսանդր Մակեդոնացոյ . . . » :

դա. 373ա—377ա. Վեցերորդ կիրակիին. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեբանին ասացեալ ի տասանն եւ ի Գալուստն Քրիստոսի : Յորժամ զմտաւ ածեմ զղիւրածախ կենցաղոյս չրջանակս եւ զաշխարհավար մարդկան տաղնապս . . . » :

դբ. 377ա—381բ. Սրբոյ Մանդակունեցոյն Յոհաննու ասացեալ, Վասն պահոց եւ սպաշխարութեան : Վերմտաք դեղոց բժշկաց զցցաւս մարմնոց առողջացուցանեն . . . » :

դգ. 381բ—385ա. Տեառն Յոհաննու Մանդակունեցոյն ասացեալ, Վասն պահոց պնդութեան եւ պահելոյ : Ազգոյ եւ աւգտակար եւ կարեւոր են պահոցն պնդութիւն . . . » :

դդ. 385ա—388ա. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեբանին ասացեալ, Վասն աղքատութեան եւ ողորմութեան : Քառասորեսցուք զբաղումողորմն Աստուած զանախաղութիւն . . . » :

դե. 388ա—392ա. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեբանին ասացեալ, Ք մեկնութիւն առակաւորն բանին . . . : Վեր մի իջանէր յերուսաղեմէ . . . » :

դզ. 392ա—398ա. Սրբոյ Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն զդուռութեամբ եւ երկիւղիւ մերձենալ ի մարմին եւ յարիւն Որդոյն Աստուծոյ : Վժժաւսն ոսկերք իմ դողութեամբ եւ սարսափի անձն իմ հիացեալ . . . » :

դէ. 398ա—402ա. Երանելոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին, ասացեալ ներորդեան ի յարութիւն Դազարու : Քիաց զըթունս իմ խօսել վասն զո Որդի Աստուծոյ . . . » :

դը. 402ա—406ա. Տեառն Զաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ, ի Գալուստն Քրիստոսի յաւանակաւ յերուսաղեմ : Քեւ ելանէն Յիսուսի յերիքովէ պնացին զհետ նորա ժողովուրդ . . . » :

դթ. 406ա—410բ. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեբանին ասացեալ ՅԱքսորեանն Այսմայ ի դրախտն . . . : Քեւ արդ, մի՛ ոք մեղադիր լինիցի ստեղծուածոյն Աստուծոյ . . . » :

ճ. 410բ—413բ. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեբանին ասացեալ, Վասն իմաստուն կուսանացն եւ յիմարացն : Յերոմ զմտաւ ածեմ զղիւրածախ կենցաղոյս չրջանակս եւ զաշխարհավար մարդկան տաղնապս . . . » :

ճա. 413բ—422ա. Երանելոյն Թէոփիլոսի աստուածաբան եւ բանիւրուն վարդապետի ասացեալ ՅԱնտարանի մեկնութենէ եւ պատմութիւն ի կինն պոռնիկն, որ արդարացաւ օծմամբ յիւղոյն : Քիացում եւ անբաւ է մարդասիրութիւն Աստուծոյ, անճառ եւ անպատում է առաւելապէս խոնարհութիւն նորա . . . » :

ճբ. 422ա—426ա. Տեառն Զաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ ի խորհուրդ աւալ Հինդաբաթեղ աւուր Ոսնալուայի : Քառաքնում աւուր Բաղարջակերացն մատան առ Յիսուս աշակերտքն եւ ասեն . . . » :

ճգ. 426ա—433ա. Մեծի ուրբաթին, յայլմէ քարոզ ի բանէ Առաքելոյն՝ Կտակ յետ մահուն Հաստատուն է ամենայնիւ : Վժժաւսն իմարդկան յորժամ մեռանի ոք ի յայլ տեղին եւ առնէ կտակ եւ թէ ոք երթայ եւ դուռ տայ ընդանեաց նորա . . . » :

ճգ. 433ա—438ա. Տեառն Զաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ ի թաղունն Քրիստոսի եւ ի տապնայն սատանայի: «Եւ ետես սատանայ զԻսն Աստուած ի մարմնի եւ ոչ ծանեաւ դեռ...»:

ճե. 438ա—443բ. Նորին Տեառն Զաքարիայի... ասացեալ ի պատիւ մեծի աւուր Յարութեանն: «Ամսամանակ Որդին Աստուծոյ, որ է լոյս...»:

ճդ. 443բ—447ա. Մեծի կենսաբեր յարութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, երանելոյն Թէոփիլոսի, ասացեալ ի զերգովանն սատուածընկալ: «Նոր երկինք այսօր յերկրի Հաստատեցաւ զերկրմանն Փրկչին մերոյ...»:

ճէ. 447ա—451ա. Երանելոյն Թէոփիլոսի ասացեալ, ի թաղունն եւ ի յարութիւնն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: «Ով ոք ոչ Հիանոյ ընդ արարչութեանս Հրաշափառ...»:

ճը. 451ա—455ա. Նորին Թէոփիլոսի սարկաւադի... ի յարութիւնն Քրիստոսի...: «Աստուած Բանն Հօր...»:

ճթ. 455ա—459բ. Պատմութիւն չարչարանոց Տեառն մերոյ եւ վկայութիւնն, զոր վկայեաց առաջի Պոնտացոյ Պիղատոսի: «Յամս ութնետասներորդի արքայութեան Տիեբրայ կայսեր...»:

ճտ. 459բ—463ա. Պատմութիւն վասն թալման եւ յարութեանն Քրիստոսի եւ Աստուծոյն մերոյ: «Եւ իբրեւ երեկոյ եղև, եկն այր մի իմաստուն...»:

ճտա. 463ա—469ա. Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ...: ի Սուրբ Կարապետն ներբողեան...: «Հրաւիրելով կոչեաց...»:

ճտբ. 469ա—476ա. Սրբոյն Սրճոյ եպիսկոպոսին Յակոբայ ասացեալ, ներբողեան Նոր Կիրակէին, ի թերահաւատութիւն Թումայի Առաքելոյն: «Յորժամ յարեաւ ի մեռելոց...»:

ճտգ. 476ա—479բ. Մեծին Եւսեբիա պատմադրի ասացեալ ի Համարձուին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: «Վայելուչ է մեզ փոքր ինչ վասն վերանալոյն Տեառն մեր...»:

ճտդ. 479բ—483ա. Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ, ի յայլակերպութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: «Յերկրէ Հունձք եւ այլեաց պտուղք ուրախութիւնք անթիւք ըստ մարմնոյն...»:

ճտե. 483ա—487ա. Երանելոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի փոխունն Աստուածածին Կուսին Մարիամայ: «Որդի Աստուծոյ, Աստուած ճշմարիտ, որ սիրովք խոնարհեցար...»:

ճտզ. 487ա—491ա. Պատմութիւն սուրբ Խաչին ի ձեռն Պատրոնիկեայ Թաղուհոյն կայսերն Կըղաւղեայ: «Եւ արդ, պատմեցուք վասն դիւտի խաչին...»:

ճտէ. 491ա—494բ. Վասն բեւեռացն խաչին Քրիստոսի, թէ որպէս դաւաւ ի ձեռն Յուդայի: «Իսկ երանելի Թաղուհին Հեղինէ, մայր Կոստանդիանոսի արքային մեծի, լցեալ Հաւատով նոր առ Աստուած եւ մեծաւ փափաքանաւք ընկալեալ զխաչն աստուածընկալ...»:

(ՎԵՐԻՄ ԹԵՐԻ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

495ա. Փառք...

Որոյ ամէնառատ շնորհին կատարեցաւ զորուրտառն եւ վարդափթիթ ճառս, որ է կեցուցանող եւ կանգնող զլորեւոց, ի թուականի մերոյ ՌՃԻ (1671), յաշխարհիս Պարսից արքայանիտ քաղաքիս ըստ զրոց Շոշ կոչեցելոյ, որ այժմ Ապահան տարածայնի, ի դեօղաքաղաքիս Զուղայու, ընդ Հովմանեաւ կուսակրօն վանիցս Սուրբ ամէն-նիմաստ Կատարինէ, քանզի մենարանիս այս եւ կուսանք թուով երեսուն կոյս, որ միշտ զցայգ եւ զցերեկ անդադար աղօթս մատուցանեն առ Աստուած վասն աշխարհի: Աւարտ եղև շնորհին Քրիստոսի, ձեռամբ ի Սառա անուամբ կրօնաւորի, որ է բնիկ ինքն Դաշտցի, ի Թաղաւորութեան Պարսից Շահ Սլէմին, քանզի այս ամին եղև տառապանք Զուղայու. դինչ եկեղեցի որ կայր խարած առաւ թաղաւորն ԲՃԼԸ (278) թուամբ, եւս առաւել այս կուսանաց վանիցս երեսուն թուման, քանզի ոչ ունէին ուտեղէ ճար, ապաւինելով յԱստուած, երթային ի դրօնս Զուղայու տառապանք մուրալով, եւս առաւել ցրտային ողոյն, մոլորեցին եւ ետուն զՆուռունն (տուղանք) Թաղաւորական, զի Տէր Աստուած մեր փրկեսցէ ի փորձանաց եւ ի տանջանաց յայցսնէ: Եւ ի դիտապետութեանս մերոյ Հանուրց սեռից Տեառն Յակոբայ եւ ի վերատեսչութեան նահանգիս Պարսկաստանի Հեղաճոյի արհիպիսկոպոսի եւ շնորհադար վարդապետի Դաւթի, որ է բնիկ քաղաքաւ Զուղայեցի:

Այս երբանիկ վարդապետ եւ ունէր աշակերտս մի Ստեփաննոս անուն եւ սա եպիս-

կոպտս զոլով եւ սոցա ունէին աշակերտեալս բազումս եւ մի աշակերտ անուն զոլով Յունի եւ սա ապստամբ զոլով, զնաց ի Մասմբոլ սակս իշխանութիւն ունելոյ եւ առաւ իշխանութիւն ի ձեռնաց սրբազան խթողիկոսէն Յակորայ եւ եկաւ ի Ապպա-հան եւ սոքա՝ Ստեփաննոսն եւ Դաւիթն, վասն ինչ պատճառի Համար ետուն ի ձեռս դատաւորաց եւ զնա տուժեցին տանջանօք եւ այս Յունան նոր վարդապետս ի սիրտ ելեալ զնաց տաճակացաւ եւ բազում շարս Հասոյց վարդապետացն Դաւթին եւ Ստեփաննոսին եւ զնաց առ Թագաւորն եւ ետուր զվարդապետն ի զընտանս, քանզի Ձ ամիս է որ կան ի զընտանս եւ բազում տուգանս տուեալ են, զեռ եւս չեն աղատեր, Տէր Աստուած աղատեսցէ զնոսա եւ փրկեսցէ ի փորձանաց։

Արդ, ես նուաստս եւ յետին Սառա անուն կրօնաւորս, փափազանօք զընցի զնոսս զկէսն եւ զմնացեալն ետուր զըն յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողացն Գեորգին եւ մօրն իմոյ Գօգային եւ եղբօրն իմոյ Լուկասին եւ քիկորացն իմոյ Դշխունին, Անայէ։

Դարձեալ յիշեցէք զՍառայն եւ զպապն իւր Յովանէսն եւ զհանիկ իւր Եթարն եւ զհօրեղորայն Տիրատուրն եւ զկողակիցն իւր Մարիամն։ Դարձեալ յիշեցէք զՍառայն եւ զմիւս Հօրեղորայն զՏէր Անտոնն եւ զկողակիցն իմանաւորին եւ որդիքն զՄովսէսն եւ զՏէր Սամվէլն, Աւետիքն եւ զհօրաբլբերն Մարիամն եւ որդին Ալարէն եւ զղուստրն իւր Շուշանն։

Դարձեալ յիշեցէք զՍառն եւ զմիւս Հօրաբլբերն իւր Սօլթանսիւնն եւ կենակիցն իւր Առաքելն եւ որդիքն Աւետիքն եւ զստեբքն իւր Հոփսիսիմէն Ուստիանէն։ Կրկին անգամ յիշեցէք զՍառայն եւ Հանգուցեալ եղբայրքն իւր Սաշատուրն, Յովանէսն եւ քիկրքն իւր Հոփսիսիմէն, Սալվիանզն եւ զարարեալ յիշեցէք զԼուկասն եւ զկողակից իւր Մարիամն եւ որդիքն Գրիգորն, Սիմէ-օնն, որ սոքա ամենեքանս փոխեալ են առ Աստուած։ Որ եւ մաղթեմ վայելողացող եւ պատահողացող ընդ սրբոյ երջանիկ Հօրն Տէր Մարտիրոս սրբազան քահանային, որ վանիցս Հայր զոլով, ուսուցանելով զամենեւին եւ զմահաբախ Մխիթարն սպաստուր առնելով ամենեցուն, որոց Քրիստոս լիցի վարձաւատուց ըստ վաստակոց իւրեանց եւ պարգեւեցն զվերին երեստայնմ, ամէն։

Եւ զարձեալ աղայեմ Հանդիպողացող կարդալով եւ կամ յարեանցի տեսանելով յիշել մաղթեմ զմաքբասուն Հարանցեալ Քրիստոսի զընդքն, որք Թողին աշխարհի ցանկութիւնն եւ զփառս եւ եկեալ... (մի երկու քառ կտրուած է) խարաղնազեաց

վանքս, Հարանցեալ սուրբ փեսային Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ։

Զմայրապետ Եղիսարեթին, զՄխիթար մահաբախ Մարիամն, զմահաբախ Թանգիկն, զմեր Հանգիստի Նունիկն բազում աշխատանք ունին ի վերայ վանիցս եւ սոքա Հանգուցեալ են առ Քրիստոս եւ Տէր Աստուած վարձատրեսցէ եւ պասեցէ ընդ սուրբ կուսանացն, ամէն։

Դարձեալ յերեսս ի գետին զնելով աղաւթն զմեզ, ով սուրբ ընթերցողք, յիշեալք զորբանունդ զմիարան Վառն, որ մայր զոլով ամենեցուն, զԻրիսէն, զՍանդուխտն, զԹապուշէն խոշմ, զՈւսուփասնէն, զմեծ Վարվառն եւ զմիւս Վարվառն, զՇուշանն, զԱնային, զԵղիսարեթն, զՄարիամն, զԼաւնաշանն, զՏալիթայն, զԵղիսարն, զԹեկղիկն եւ զմիւս Թապուշէն, զՍալթային, զդոնապան Ընուփասնէն, զտնտես Գայիանէն, զԼուկիկն եւ զչառ աշխատաւոր վանիցս զՊողոսն, զՎարվառն եւ զմիւս Վարվառն յիշեալք ի Քրիստոս եւ... (մէկ քառ կտրուած) յիշեալ լիցին ի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրինեալ յաւիտեանս, ամէն։

Զբարտույեա, Նաքեա սուսանուն Աղարիայ կաղմողս յիշել մաղթեմ Հանդիպողացող։

1ա. (Խորաւմի մէջ) Քրիստոսի ծառա իշխապառ ծաղկող։

496ա. (նոտրգրով) Թվին ՌձԼԴ (1685) Շամս ԺԹ-ունն Սուրբ Սարգիսին բարեկենդան ուրբաթ օր սրբազան եւ սրբախրան ընտիր կուս Սառն առ Աստուած փոխյեցաւ. Աստուած զինքն ընդ իմաստուն կուսանս զասեցէ, ամէն. լուս ի շարաթ Թաղում եղաւ. (Նոյմբ նոտրգրով ներքեւում)։

2ա.—2բ. (նոտրգրով) Թէ զիր կարգեք Համարքն ԺԴ. ԻԴ. ԻԵ. ԽԲ. ԵԹ մայր կե. ՀԲ. ՀԹ. ԴԴ.։

Թուին փոքր ՌձԶԷ (1738) Ներսն Ը. Մարիամն, Շուշանն, Մանիկն ձեռնադրեցան սրբապան Յարութիւնն սաստուածհիմաս առաջնորդի շնորհին։

Դարձեալ յիշեցէք սուրբ վանիս Հասաբակ միայրանաք անունքս, որ է մայրապետ Սանդուխտն, Վայրդիկին, Հոփսիսիմէն, Խարակսէն, Կատարիկն, միւս Հոփսիսիմէն, Մարիամն, Նունիկն, Եղիսարեթին, Մարիանոն, Թէկղիկն, միւս Եղիսարեթն, Սալթապան, միւս Մարիամն, Շուշանն, Մանիկն, Ուսուսն, յաւուրն անցեալ զոնայպանն որ է Նուրարն, զոնայպան երկրորդ որ է Օղիդէն, զոնայպան երրորդ Մարիամն, չարաբանօք քո սուրբ մարմնուդ. ես մեղաւոր անաթանս զընցի այս Թարիդն, ով օր կար-

դայ մին Հոգոց ասի իմ Հանգուցեցեցն յիշի եւ յինչ ատաղի Աստուծոյ յիշեալ լինի եւ ուր Հանգուցեալն:

Դրեցաւ Թին 18023 (1823), Թին փոքր 208 մարտ 17, օրն շարաթ ձեռնադրեցան սրբապան աստուածյիմաստ Կարապետ ատաղնորդի ձեռածին Կատարինէն, Ուստիանէն, Վառվառն, Մարիամն, Սանտուղտէն, Հոռիփսիմէն եւ է մեր բոլոր միաբանաց Հայրն սրբապան դրադիր եւ աշխատող Տէր Մարգարն եւ է բոլոր միաբանաց անուանքն են ոյսսքիկ. մայրպետ Իպրակսէն եւ Խորհրդակից Կատարինէն եւ մեծ Հոռիփսիմէն եւ անտես Մարինսէն եւ Ջոջինէն, Աղսաբերն եւ Մտնիէն, Շոչանէն, բալմաշխատ Մարասափն եւ Վառվառն, Հոռիփսիմէն եւ Մարթաւն, Սառաւն, Լուկիէն եւ Կատարինէն, Ուստիանէն եւ միուս Վառվառն, Մարիամէն, Սանտուղտէն, միուս Հոռիփսիմէն եւ Կան Դ ընթերցող աղչիկ, որ է մոնթերէն էն յրեսի (կողմի, բակի) վաստակաւոր Սառաւն, էս յրեսի յաւորն անցեալ դռնարանէն Խաչատուրէն, Հոգապատակ Խաչատուրէն եւ մեծ որդին Յուսէփն եւ փոքրն Նազարէն եւ մեր Հացթուղ Որդանանէն եւ Հացխան Սուսամարէն, որ բաղուս աշխատանք ունի ի վերայ վանիցս մերոյ եւ Տէր Աստուած վարձատրեցէ, ամէն:

Բարեխոսութեամբ Սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ սրբո մաքնյիմաստ կուսին Կատարինէ, որ նորա սիրովէն ժողովեալ եմք ասու: Ողորմած, զատած, քաղցր եւ մարդասէր Աստուած, սուրբ կուսանաց եւ ամենայն սրբոց բարեխոսութեամբն յետի պահեսցեն ըզմեղ ամենան փորձութեանց եւ ամենուն չար մտածութեանց: Տէր Յիսուս Բրիստոս Աստուած, դու Հանես զսիրտ քաղցին, տաս զսիրտ մարմնեղէն, զի արժանի արասցես զմեզ միաբան ուխտուքս յեկեղեց-

ւոյ քո սրբոյ յասանել յթեմանս արքայութեանս քո եւ մի՛ լիցի պակասութիւն ի յուրոյ լապտերացն մերոց եւ մի՛ չիջցին ճրագունք ուխտի սրբութեան մերոյ եւ մի՛ Հասցէ տխրական մթացուցիչ զիւերն ի վերայ մեր:

Ով մարդասէր Փրկիչ, մեծ զօրութեամբ ըզմ մերձեցիր առ մեզ եւ կանկնեա ջանկեալ ըստեղծվածս քո վերստին կանկնեա ըզմեղ եւ արժանի արայ շնորհաց ըոց երանական բարութեանցն Հասից եւ մտից արքայութիւն քո եւ ուրախ եղէց, Աստուած փրկիչ իմ եւ զՀանաւալով փառաւորեցուց զՀայր եւ զՈրդի եւ Սուրբ Հոգիք, յաւիտեանս, ամէն:

397ա. ուս կան վերջին ժամանակի (1859-ից սկսեալ) շրջանի յիշատակարաններ կայսերի ձեռնադրութեամբ, մահուամբ եւ այլ տեղեկութիւններ պարունակող:

396բ. Ես ծառայ նուաստ խոնար մերին միաբանացտ Անդրէաս Յովաննէս խանըս զրեցի ի նոր Ջուղայ Թւին Փրկիչի 1845 յուլիսի 5-ին զրվեցաւ ի յանապատն Կուսանաց, էր ժամանակ Թաղաւորութեան Պարսից Մամատայն, որ էր փաթախտն (մայրաքաղաք) ի Թէրան, Եերսէս կաթողիկոսն նոր նստաւ իշմիածնա Սուրբ Աթոռն եւ մեր Սուրբ Ամենափրկչունն ա Յովաննէս եպիսկոպոսն եւ էր քաղաքապետ Ըսպանանայ Մոթամէտղօվլէն եւ էր ջեռորդին Միրզա Դավութն, որ էր իշխան Ջուղաու ջըրխտունայ լաւ բարեսէր ջըրխտոնէից եւ ետանութիւն Հացն 1 զի(տ)րն 600 դիան, լայց խեղճ Իւղանեցիք բազում նեղութեան մէջ կամ պարտական անպործ են, բոլորն դնում ան այլ երկիր պատճառն աշխատանքին: Աստուած ողորմի ընթերցողաց ծնողաց Հոգուն, մանապաւ զիս յիշողաց, մայրն իմ Սուրբիկն կամ մօրաբուրն իմ կուս Սանդուխտն:

223

ՀԱՌԸՆՏԻՐ

(Ս. Ամեմափրկիչ 165, գգ. 20)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԽԸ (1699)

ԹԻՐԹԻ՝ 357: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 43 X 20,3: ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԵԱ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻԱ, 32,4 X 9: ՏՈՂԻ՝ 43: ՆԻՒԹ՝ ԽԱՂԵ: ԳԻՐ՝ ԵՂՈՐԵ: ԳԻՐ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ ԻՄՈՂ 2-ը ոսկեգոծ, իսկ միւս-

ՈՆԵՐ՝ գունուոր մերկեր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 2ա: ԼՈՒՍԱՆԱԶԱՐԻ՝ քաւակամ քուով: ԹԱՆԱՔ՝ տեւ, վերմագրեր, սկզբնատաղիք ու չորս լուսամտազմեր: Կարմիր քամաքով: ՍԿԱՐԱՆԱՍԻ՝ ծաղկազմեր,

բաշմակերպեր եւ կեանքամագրեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տալտակ սեղմած հեկերով. հերթից ծաղկաւոր քա-
բան. Ա կողի վրայ գրուած է՝ ճիշտտակ է Ամիր-
սաքեմց Գրիգորի արգի պարամ Յովանյանի, քվիթ
Իձնե՛ն (1680), ԳՐԻԶ՝ Մովսէս երեց: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒ-
թիւն՝ Նոր-Ձուգա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Իձնե՛ն
(1680), ՍՏԱՅՈՂ՝ Յովանյան:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Առաջին Թերթը պատուած
է, միայն մի մասն է մնացել: Զեռադիւր ընդհանրա-
պէս լաւ է պահուած: Ա պրակը կաղմից կիտան-
լաւուած է, Թ. 1-ի անկէնները նաեւ պատուած
են: Ունի ամբողջ էջով ուկեզած լուսանցադրեր:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—7ա. Բուն բարիկենդանին կի-
րակին: Վի շաւղա փառաց քոյ Տէր...:

բ. 7ա—10բ. Պահոց երկուշաբաթ օրն,
երանելոյն եփերմի իրորին Ասորոյ սուրբ
վարդապետի ասացեալ, Յաղաք պահոց:
Վառք յայտնիք ծածուկ պահօք...:

գ. 10բ—15ա. Պահոց երեքշաբաթ օրն,
երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ,
ի Ժողովոց դրոց, որ ասէ. Լուսաբարուք,
սրբեցարուք: Հէնչտալի է նաւաւարաց դա-
րուն...:

դ. 15ա—17բ. Առաջին չորեքշաբաթին,
երանելոյն Ոսկերբերան Յոհաննու ասացեալ,
Վասն պահոց եւ վարուց առաքինութեանց:
Վատեալ պահէ զամենայն վարուց առաքի-
նութիւն...:

ե. 17բ—19բ. Երանելոյն Սարգսի շնոր-
հալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասա-
ցեալ: Վե արդ, յայտսիկ լսելով, սիրե-
լիք...: (Նոյնը նաեւ 8բ, 10բ եւ 12բ—15ա):

զ. 19բ—21բ. Առաջին Հինգշաբաթի
օրն, Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբերանի
ասացեալ Վասն խոստովանութեան, ողոր-
մութեան եւ սիրոյ եւ վասն պահոց աղօ-
թից. Վէր մեր Յիսուս Քրիստոս ուսոյց
մեզ, թէ անհնար է...:

է. 21բ—23բ. Երանելոյն Սարգսի շնոր-
հալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասա-
ցեալ: Վե արդ, զի այսպիսի յոյս կա
մեր...:

ը. 23բ—25ա. Առաջին ուրբաթին. Երա-
նելոյն Յոհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ ի
փորձանս օրինակի եւ ի պատասխանիս
Քրիստոսի: Վե արդ. Սիրեցես զՏէր Աստուած
քո յամենայն սրտէ...:

Թ. 25ա—27բ. Երանելոյն Սարգսի շնոր-
հալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասա-
ցեալ: Վե արդ, ո՛ր խոսեցի ըզգորու-
թիւնս Տեառն...:

ձ. 27բ—30ա. Առաջին չաբաթ օրն, յի-
շատակ Սրբոյն Թէոդոսի զօրավարին, ի
Մովսէսի պատմութենէն ծն(ն)դեանն եւ վա-
րուց նորա: Վի ժամանակին յորում Մաղէ-
ղոնացի...:

աւ. 30ա—30բ. Աքանչելիք, զոր եցոյց
ի տեսեան Սուրբն Թէոդորոս, վասն որոյ
այսօր կատարի յիշատակ Սրբոյն յամենայն
երկիր: Վեաւորս անօրէն եւ ամբա-
րէշտ...:

բ. 30բ—33ա. Պատմութիւնն վասն ան-
բուն սրբանցն. խոսութիւն նոցա, թէ ուս-
տի՞ են եւ զի՞նչ են պատճառք, վարդան
վարդապետի ասացեալ: Վե արդ, եկայք
այսօր...:

գ. 33ա—34ա. Առաջի կիրակին. Սե-
ւոթիանոսի եպիսկոպոսի ասացեալ, յԱւե-
տարանի մեկնութեան: Վկր մի իշանէր յե-
րուսաղէմէ յերեղով...:

դ. 34ա—37բ. Երանելոյն Յոհաննու
Ոսկերբերանի ասացեալ, ի Դուռասու Աւե-
տարանի մեկնութեան: Վերջամ վարդա-
պետն բարեփառ, յայնժամ...:

ե. 37բ—39բ. Առաջին կիրակին. Սուրբ
վարդապետի ասացեալ խրատ: Վերար Աս-
տուած գմարդն...:

զ. 39բ—42բ. Երկրորդ երկուշաբա-
թին. Ոհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ Վասն
պապխարութեան: Վեկայք յառաջնունի կի-
րակէին...:

է. 42բ—43բ. Երանելոյն Սարգսի
շնորհալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր
ասացեալ: Վերադուք եւ մեք զկամս արար-
չին Աստուծոյ...:

ը. 44ա—47ա. Երեքշաբաթօրն. Յո-
հաննու Մանդակունցոյ ասացեալ, Վասն
ընդունելի եւ անընդունելի ողորմութեանն
եւ պատասխադաց: Վեաղում զաղտածիդ նե-
տիք...:

թ. 47ա—49ա. Երանելոյն Սարգսի
շնորհալից վարդապետի ասացեալ իրատ
հոգեւոր: Վե արդ, զի եւ մեք ընդ այս-
պիսի...:

ի. 49ա—51բ. Երկրորդ չորեքշաբթին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն երդմանց սովորութեան, որք հանապաղ երդնուին բաղումք սուտ: Յօժար են ամենայն սովորութիւնք շարին...»:

իա. 51բ—53ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրաւ Հոգեւոր ասացեալ: Եւ մեր դայս ամենայն դիտացեալ...»:

իբ. 53ա—55բ. Երկրորդ Հինգշաբթին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն թատերաց եւ դուստնաց: Ուր երթեալ դատարեցայց...»:

իգ. 55բ—58ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրաւ Հոգեւոր ասացեալ: Եւ արդ, վասնդ այսպիսի իմաստիցս...»:

իդ. 58ա—61ա. Երկրորդ ուրբաթին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն մխիթարութեան վշտացելոց: Հայեաց դու ի յոյսն...»:

իե. 61ա—63ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրաւ Հոգեւոր ասացեալ: Այսպիսի զգուշութեամբ եւ Պօղոս խրատէ...»:

իզ. 63ա—66բ. Երկրորդ շաբաթօրն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիւրղի Երուսաղէմի Հայրապետին, որ Յուդաս անուանէր յառաջ, յորոյ ձեռն եղեւ դիւտ խաչին յերուսաղէմ: Միաժին Որդին եւ Բանն Աստուած...»:

իէ. 66բ—70ա. Երկրորդ շաբաթօր ճաշոյն, սուրբ վարդապետի ասացեալ, ի Ղուղասու Աւետարանի մեկնութենէն: Թողենի ոմն տնեալ յայգուր...»:

իը. 70ա—74ա. Երկրորդ կիրակէին. Տեառն Յոհաննու Ոսկիբերանի ասացեալ Յաղպս անառակ որդին Աւետարանի մեկնութենէ: Հանապաղ զԱստուծոյ մարդասիրութիւնն պարտիմք...»:

իթ. 74ա—77բ. Երկրորդ կիրակէին ճաշոյն. ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն, անառակ որդին: Սուրբ վարդապետին ասացեալ: Առն միով էին երկու...»:

լ. 77բ—82բ. Երրորդ երկուշաբթօրն. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն քահանայից տեսութեան ի վերայ ժողո-

վրդեանն: Եւս լի ամենայն յանցանօք եւ ունայն...»:

լա. 82բ—85բ. Երրորդ երեքշաբթին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Զբաժասելոյ եւ չղատելոյ զվարդապետս: Մթերք (մթարք) սգոյ եւ աղջամուղջ սրտմտութեան...»:

լբ. 85բ—87բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրաւ Հոգեւոր ասացեալ: Փառաւորեցուք եւ մեք զԱստուած...»:

լգ. 87բ—91բ. Երրորդ չորեքշաբթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ողորմութեան եւ աղքատսիրութեան: Մթոք տղայական բարուք...»:

լդ. 91բ—94բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրաւ Հոգեւոր ասացեալ: Եւ արդ, եթէ այդպիսի Տէր եւ Հոգացող ունիմք...»:

լե. 94բ—97բ. Երրորդ Հինգշաբթին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն մխիթարութեան աղքատաց: Զի՞նչ ասացիք կամ զի՞նչ խօսեցայց...»:

լզ. 97բ—100բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրաւ Հոգեւոր ասացեալ: Պատուականեցուք եւ մեք եւ Հաւատասցուք...»:

լէ. 100բ—103բ. Երրորդ ուրբաթին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն չառնելոյ սէր եւ բարեկամութիւն ընդ տեղիս Աստուծոյ: Հանապաղ զմտաւ ածեալ զարհուրիմ...»:

լը. 103բ—106բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրաւ Հոգեւոր ասացեալ: Աւրդ, նախանձաւորք լիցուք...»:

լթ. 106բ—109ա. Երրորդ շաբաթօրն. Պատմութիւն վարուց երանելոյն Յոհաննու Ոսկիբերան վարդապետին: Բազում են խօսք վարդապետութեան...»:

խ. 109ա—112ա. Երրորդ շաբաթօրն ճաշոյն. Սրբոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն խոստովանութեանն: Ուրք Սուրբ Հոգւոյն են ցանկացեալք...»:

խա. 112ա—116բ. Զորրորդ կիրակին: Տեառն Յոհաննու Ոսկիբերանի ասացեալ, ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէ ի մե-

ծատունն եւ ի Ղազարոս: Էբր ոմն, առէ, մեծատուն...»:

Խբ. 116բ—118բ. Զորբորդ կերակին ճաշոյն. երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասացեալ: «Եւ արդ, եթէ այսպէս ի Տէր ունիւք...»:

Խդ. 118բ—121ա. Զորբորդ երկուշաբթ օրն. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, վասն յխակալաց եւ թինահանաց: «Ահեղ անօրէնութիւն եւ աստիկ շարունքիւն...»:

Խե. 121ա—122բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասացեալ: «Լուարուք զայսոքիկ եւ մեք...»:

Խն. 122բ—125բ. Զորբորդ երեքշաբթին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, վասն բարկացողաց: «Ամենայն բնութիւնք մեղաց եւ պիղծ ախտից...»:

Խզ. 125բ—126բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասացեալ: «Եւ արդ, չիք ոք բրանելի քան զԱռաքեալսն...»:

Խէ. 126բ—129ա. Զորբորդ չորեքշաբթին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, վասն մախանաց եւ նախանձու: «Այլինչ պիտոյ են յաղագս սիրոյ նորագոյն...»:

Խը. 129ա—132բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասացեալ: «Արդ, հնադանդեսցուք եւ մեք...»:

Խթ. 132բ—136բ. Զորբորդ հինգշաբթ օրն. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, վասն հարուածոց եւ պատուհասից: «Բազում են կերպարանք պատուհասից...»:

Ծ. 136բ—138բ. Երանելոյն Սարգսի Շնորհալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասացեալ: «Եւ մեր զպատուիրանս Աստուծոյ պիտելով...»:

Ծա. 138բ—142ա. Զորբորդ ուրբաթին. Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ վասն վաշխից եւ տոկոսաց: «Յոյժ չար են ընչաւսիրութիւնն...»:

Ծբ. 142ա—143բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասացեալ: «Փառաւորեսցուք եւ մեք զԱստուած մի բերանով...»:

Ծդ. 143բ—147բ. Զորբորդ չարաթօրն. վկայարանութիւն Սրբոց Քառասնիցն, որք ի Սերաստիայ կատարեցան: «Սուրբ եւ փառաւորեալ Քառասուն վկայիցն...»:

Ծդ. 147բ—151բ. Շաբաթօր քառասնից ճաշոյն. Երանելոյն Եփրեմի ինորին Ասորոյ ասացեալ վասն շուտելոյ զչորեքշաբթն եւ զուրբաթն, եւ վասն ուրացողացն եւ պիղծ յիշունցնատուացն: «Այլ եղբայրք իմ սիրելիք եւ քրիստոսասէր...»:

Ծե. 151բ—154ա. Հինգերորդ կիրակին. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ի փարխեցին եւ ի մաքաւարն, յԱւետարանի մեկնութենէն: «Եւ երբորդ ճանապարհ ապաշխարութեան...»:

Ծզ. 154ա—157ա. Սուրբ Վարդապետի ասացեալ ի Մարկոսի Աւետարանի մեկնութենէն: «Արդ, արթուն կացէք, զի ոչ զիտէք...»:

Ծէ. 157ա—159ա. Հինգերորդ կիրակէին ճաշոյն. Սուրբ Վարդապետի ասացեալ ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն: «Դատաւոր մի էք ի քա...»:

Ծը. 159ա—161բ. Հինգերորդ երկուշաբթի. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ վասն արեցողաց: «Մեծաւ ոգով եւ ցաւազին արտասուք...»:

Ծթ. 161բ—164ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, իրատ հոգեւոր ասացեալ: «Դարձեալ չարկ լինի ինձ...»:

Կ. 164ա—167բ. Հինգերորդ երեքշաբթի օրն. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ վասն ապաշխարութեան. «Արմատք դեղոց րժշկաց...»:

Կա. 167բ—169ա. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Բան խրատական: «Յորժամ երկտասարդն էիր...»:

Կբ. 169ա—173ա. Հինգերորդ չորեքշաբթի. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ վասն պահոց պնդութեան: «Ասողոյ եւ օղտակար եւ կարեւոր է պահոց...»:

Կզ. 173ա—174բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ: «Նախանձաւորք լիցուք...»:

Կդ. 174բ—175բ. Հինգերորդ հինգշաբթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասա-

ցեալ Վասն յանցանաց: շԱրար Աստուած
դմարդն...»:

ԿԵ. 175ր—178ա. Երանելոյն Սարգսի
շնորհալից վարդապետի Խրատ Հոգեւոր
ասացեալ: «Եւ արդ, քննեցուք...»:

ԿԶ. 178բ—181ա. Հինգերորդ ուրբա-
թին. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ
Վասն ողորմութեան եւ աղքատութեան:
«Փառաւորեցուք զրազում ողորմածն...»:

ԿԷ. 181ա—182բ. Երանելոյն Սարգսի
շնորհալից վարդապետի Խրատ Հոգեւոր
ասացեալ: «Եւ արդ, երանելի են դասք
Առաքել...»:

ԿԸ. 182բ—190բ. Հինգերորդ շաբաթ-
օրն. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Գրիգորի
Հայոց Լուսաւորչին, որ վկայեաց առաջի
Տրդատա թաղաւորին, «Է ժամանակին
յայնմիկ իշխանն Յունաց...»:

ԿԹ. 190բ—193բ. Հինգերորդ շաբաթօր
ճաշուն, Սուրբ եւ Հոգեկիր Վարդապետի
ասացեալ, ի Մաթէոս Աւետարանի մեկնու-
թենէն: «Էր իրաւախորհ ընդ ոսոխին
քում...»:

Հ. 193բ—198բ. Վեցերորդ կիրակին.
Յոհաննու Ոսկերեբանի ասացեալ ի Մա-
թէոսի Աւետարանի մեկնութենէն: «Յայն-
ժամ դնաց Յիսուս, ասէ, եւ եկն ի...»:

ՀԱ. 198բ—201բ. Վեցերորդ կիրակին
ճաշոյն. Յոհաննու Ոսկերեբանի ասացեալ,
ի Ջաջէոս մաքսապետն եւ ի կրին մեղաւոր:
«Որք բարեաց են ցանկացողք...»:

ՀԲ. 202ա—206ա. Վեցերորդ երկուշա-
բաթ օրն. Պատմութիւն եւ դատաստան,
զոր արար Դանիէլ մարգարէն եւ յանդի-
մանեաց զծերան շնորհօքն Աստուծոյ: «Եւ
էր այր մի բնակեալ...»:

ՀԳ. 206ա—211ա. Վեցերորդ երեքշա-
բաթին. Յովհաննու Ոսկերեբանի ասացեալ
ի Դուկասու Աւետարանին մեկնութենէն:
«Այր մի իշանէր յերուսաղէմէ յերիքով...»:

ՀԴ. 211ա—215ա. Վեցերորդ չորեքշա-
բաթին. Յովհաննու Ոսկերեբանի ասացեալ.
Յոհաննու Աւետարանի մեկնութենէ, զոր
ասէ: «Եթէ սիրէք զիս զպատ...»:

ՀԵ. 215ա—219բ. Վեցերորդ հինգշաբա-
թին. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդա-

պետի ասացեալ Վասն խոտովանութեանն
եւ ապաշխարութեանն: «Եւ արդ, եթէ այս-
պիսի անարդամեծար տէր ունիմք...»:

ՀԶ. 219բ—223ա. Վեցերորդ ուրբաթին.
Տեսիլ Աստուածածնին ի լեռն Ձիթենեաց,
զոր յայտնեաց նմա Հրեշտակն, թէ որպէս
տանջին մեղաւորքն: «Ով պատուական եւ
աստուածասէր ժողովուրդք...»:

ՀԷ. 223ա—226բ. Վեցերորդ ուրբաթին.
Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն
ղղուշութեան եւ երկելիքի ի Սուրբ Խոր-
հուրդն մերձեանալ եւ ասէ: «Ստական ոսկերք
իմ...»:

ՀԸ. 226բ—230բ. Յակոբայ Սրճոյ եպիս-
կոպոսի ասացեալ ի յարութեանն Ղազարու:
«Բաց զչրթունս իմ խօսել...»:

ՀԹ. 230բ—232ա. Շաբաթ օր Ղազարու
ճաշոյն. Սարգիս շնորհալից վարդապետի
Խրատ Հոգեւոր ասացեալ: «Եւ իմ զայս ամե-
նայն իմացեալ...»:

Ճ. 232ա—236ա. Մեծի արմաւենեացն,
սուրբ Վարդապետի ասացեալ Մարկոսի
յլևետարանի մեկնութենէն: «Եւ դան Երե-
քով եւ...»:

ՃԱ. 236ա—242ա. Տեսնոն Ջաբարիայի
Հայոց կաթուղիկոսի ի մեծի երկուշաբա-
թին արտադրութիւնն: «Սրբոց եւ մաքրե-
ցելոց...»:

ՃԲ. 242ա—250ա. Նորին Ջաբարիայի ի
մեծի երեքշաբաթօրն արտադրութիւն:
«Երէկ զմեծի երկուշաբաթունջ...»:

ՃԳ. 250ա—255բ. ի մեծի չորեքշաբաթի
աւուրն. Տեսնոն Ջաբարիայի Հայոց կաթու-
ղիկոսի ասացեալ, Աւետարանի մեկնութե-
նէ: «Երէկ զմեծ օր երեքշաբաթի
աւուրն...»:

ՃԴ. 255բ—263ա. Նորին Ջաբարիայի ի
մեծի հինգշաբաթունջ աւուրն արտադրութիւն
բանիցս: «Յերեկեան ի գնացելու մնաւ աւուրն
...»:

ՃԵ. 263ա—270ա. Մեծի ուրբաթին.
Երանելոյն Ջաբարիայի Հայոց կաթուղիկոսի
ասացեալ Աւետարանի մեկնութենէ. «Յերե-
կեան աւուրն զհրաշափառ...»:

ՃԶ. 270ա—275բ. Մեծի ուրբաթին
սուրբ ի բանն Առաքելոյն. «Կտակ յետ մա-

Հու հաստատ է: Սովորութիւն է մարդկան... »:

ձ. 275բ—283ա. Ի մեծի շարթունքազման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, երանելոյն Զաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ: «Յերեկոնան դնացելուն աւուրն զվեցերորդ աւուրն... »:

ձբ. 283ա—292բ. Երանելոյն Թէոփիլոսի, աշակերտին Յովաննու Ոսկերեքանի ասացեալ, Վասն յարութեանն Քրիստոսի: «Նոր երկինք այսօր... »:

ձթ. 292բ—294բ. Ի համարձման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: «Անսահմանելին եւ բնութեամբ... »:

զ. 294բ—298ա. Ի սուրբ եւ ի Հրաշափառ իշուն Հուլոյն Սրբոյն ի դասս Առաքելոցն: «Քարի է Աստուած եւ բարոյ ամենայնի... »:

զա. 298ա—300բ. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ ի մեծ աւուր Վարդապետին, ի Մաթէոսի Աւետարանի մեկնութենէ: «(Ե)րկրէ Հունձք եւ յայգեաց պտուղք... »:

զբ. 300բ—306ա. Հանգիստ ննջման Սուրբ եւ փառաւորեալ Աստուածածնի մօր Տեառն եւ միշտ Կուսին Մարիամու: «Սուրբ կոյս Մարիամ Աստուածածինն... »:

զգ. 306ա—312բ. Դաւթի մեծի փիլիսոփայի. Ներքողեան ասացեալ ի սուրբ խաչն Քրիստոսի: «(Բ)արժացուցէք ըզՏէր Աստուած մեր... »:

զդ. 312բ—318բ. Առաջի աւուրն Յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: «(Ե)ւ արդ, իբրեւ անցին այս ամենայն... »:

զե. 318բ—320ա. Երկրորդ աւուրն. Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ, ի Մնուշէն Քրիստոսի: «(Ո)ր անկիրքն է ընդ Հօր... »:

զզ. 320ա—323ա. Երանելոյն Պրովդի ասացեալ Կոստանդինոս եպիսկոպոսի, որ էր աշակերտ եւ աթոռակալ Յովաննու Ոսկերեքանի, Ներքողեան ի ծնունդն Քրիստոսի եւ ի նախափայն Սուրբ Ստեփաննոս, որ այսօր տօնի: «(Ա)րեղակն երեւելի... »:

զէ. 323ա—326ա. Սրբոյն Գրիգորի Նիսացւոյ եպիսկոպոսի ասացեալ ի ծնունդն Քրիստոսի եւ ի կոտորումն Մանկանցն Բեթղէհէմի: «(Դ)արձեալ եւս ծերունիս առ... »:

զր. 326ա—328ա. Զորորդ աւուրն ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ. Երանելոյն Յովաննու Ոսկերեքանին ասացեալ Աւետիք Մարիամու: «(Դ)արձեալ խնդութեամբ աւետիք... »:

զթ. 328ա—334ա. Հինգերորդ աւուրն. Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ Ներքողեան շքնաղ եւ դարձանալի Աւետիս Սուրբ Աստուածածնին եւ ի սուրբ ծնունդն Քրիստոսի: «(Ս)քանչելի ծնունդ քո... »:

ձ. 334ա—339ա. Վեցերորդ աւուրն. Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ ի ծնունդն Քրիստոսի: «(Դ)արձեալ թապաւորն ի տանէ ծառային... »:

ձա. 339ա—341ա. Եօթներորդ աւուրն. Երանելոյն Պրովդի ասացեալ Յաւետիք եւ ի ծնունդն Քրիստոսի: «(Ա)յօր արեղակն արդարութեան... »:

ձբ. 341ա—342բ. Սրբոյն Անթիպատրոսի Բոստրացւոյ, ասացեալ ի ծնունդ եւ մկրտութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: «(Հ)րաշափառ է տօնախմբութիւնս... »:

ձգ. 342բ—346ա. Երանելոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ, ասացեալ Բան դարձանալի ի տօն մկրտութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: «(Ո)րք պայծառացաք առաջին տօնին... »:

ձդ. 346ա—349բ. Պատճառ Ը աւուրն ծննդեան Քրիստոսի: Սրբոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ: «(Գ)անդի դու Տէր արարիչ... »:

ձե. 349բ—354ա. Ինն աւուրն ծննդեան. Երանելոյն Եպիփանու Կիպրացոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի զովեստ Սուրբ Աստուածածնին ամենաւրճնելոյն: «(Ի) փայլեալ ճառաղայթս... »:

ՄԱՆՈՔՈՒԹԻՆ.— Սկսեալ 208ից մինչեւ վերջ գրւածներն սկսող մեծատոներն տեղերը բաց են քողովում եւ չեն ձկարուում:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

354ա—356ա. (Երկար ճերմաւարդից յետոյ, 355ա-ից կարդում ենք)... Նոյնպէս եւ պարոն Յովանն ամենայն յօժարութեամբ եւ չէմ սիրով ցանկացեալ այստ աստուածատունի, Հոգիանորդ, յուսերանի, ծաղկաւէտ, մարտափրթիթ, տնուլահատ, տնմաւարար...

եւ արդ, յայտ է ամենեցուն, զի զրախտ աշխարհիս այսօրիկ անցաւոր է եւ կորստապան, բանիկ թկտկտ սաղարթափրթիթ ծաղկեալ է տերեւով, սակայն ի Հասանել ձմեռան թափի զարդ զայս եւ ցամաքեալ կոչի: Իսկ սուրբ պիղքս զայս զրախտ է լուսեղէն եւ աստուածադարդ ձեռքն Աստուծոյ անկեալ եւ մայրչաքեալ: Փանդի կայ ի սմա տնկեալ ծառ ամենաւրնեալ Աստուածածին Կոյսն Մարիամ, որ ետ մեղ անմահութեան ոտուոյ զՏէր Բրիստոս, զՈրդին Աստուծոյ մերոյ: Եւ կայ ի սմա ծառ զսագ առաքելոցն, զունդէ մարդարէիցն, ջուկէ մարտիրոսացն, մայրունք վարդապետացն, զուսմարէ Հայրապետացն, խումբէ սուրբ կուսանացն, ջուրիք նահատակացն, ճառք ճգնաւորացն, պատմութիւնք թապաւորացն, զրոյցք դորականացն, զօրութիւնք զօրաւորացն, իյարք մանականացն, կրօնք կրօնաւորացն, Հսկիւնք աղօթականացն, զուրք ողորմածացն, արևութիւնք ողջախոհացն կանացն ընդդէմ կարեաց ընտխան, պատերազմ միանձնեցեալ անձնացն, ի յայրս եւ ի ծերպս, եւ սինապիկա միայնեցացն: Այլ եւ պլուս ամենայնի սուք տէրանականացն եւ սյլ բազում բանք խրատուց եւ շահ լսօղաց: Վասն որոյ ըրձախի փափաղամար եւ ջնձնեռանդ սիրով ան գրել զսուրբ ծառս պարոն Յովանն յիշատակ իւրն եւ ծնողացն իւրոց, Հօրն Գրիգորին եւ մօրն Բէղդադին եւ միւս մօրն Խօսումսիմէ եւ եղբարն Պաղլանին, Նաղարին, Ամիրասաթին եւ պապուն իւրոյ Ունան եւ Հանիկն Զիլֆէ եւ Սինափաշէ եւ Հօրպրօքն Մկրտումին, Սարգսին, Պորոսին, Յովանիսին, Պետրոսին եւ Հօրբերցն Սանդուխտին, Սուղումին, Պաթալէն, յիշեցէք եւ ողորմի ասացէք, Բրիստոս Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք պարոն Յովանն եւ կողակիցն իւր Խնամատիրն, եւ նորաբողոք որդին Գրիգորն եւ զուստրն Թանկխաթունն, Հօրեղբայրն Աւետն եւ եղբորորդիք Ամիրասաթն, Սաֆարն, Մուրասէն եւ իւրեանց մայրն Եգօթիսանն, զոր Տէր Աստուած անփորձ եւ անտառն պահեցէ մինչ ի խորին ծերութիւնն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք Ունան եւ զմեծ պապն իւր Առաքելն եւ կողակիցն Սղմէրն եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

(Ա)րդ, յերես անկեալ աղաչեմ զամենեանս, զսուրբ Հանդիպողդ, որք պատահեք այսմ Հողեանորդ, աստուածարեանի, անուշահոտ բուրաստանիս, տեսութեամբ կամ օրինակելով կամ կարելով կամ կամ զցանկալի, Հնչտալուր, քողքք եւ Համեղճաշակ լանք ոտրա եւ զպատմութիւն սրբոց տնօրինականացն Բրիստոսի եւ Հոգեւոր

խրատուց խնդալից ուրախութեամբ, զուարճացեալ ըրեկերելով, մեծաւա՛ ժարթամութեամբ օղորտ ի սմանէ առնելով ձեզ ի Քրիստոսէ փոխարէն ունկնդրութենէն, զխոտաքեալն ի բարերար Տեսունէն Յիսուսէ Բրիստոսէ, զերկնից արքայութեան Հրճուալից, անգրաւ եւ անտխուր Հանդիստն յաւիտենականացն: Յայնժամ յիշեցէք ստացողի զրոյս Յովանն եւ կողակիցն իւր Խնամատիրն եւ նորաբողոք որդին Գրիգորն եւ զուստրն Թանկխաթունն, Հօրեղբայրն պարոն Աւետն, եղբորորդիքն Ամիրասաթն, Սաֆարն եւ մայրն իւրեանց Եգօթիսանն:

Դարձեալ աղաչեմ յիշել զպարոն Յովանն, եւ ծնողացն իւր Գրիգորն եւ մայրն Բէղդադին, եւ միւս մայրն Խնամսիմի եւ Հանգուցեալ եղբայրքն Պաղլանն, Նաղարն, Ամիրասաթն, եւ զպապն Ունան, եւ կողակիցն իւր Զիլֆի եւ Սինափաշէն եւ Հօրեղբարքն Մկրտումն, Սարգսն, Պորոսն, Յովանէսն, Պետրոսն եւ Հօրաբերքն Սանդուխտն, Սուղումն, Պաթալի, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, Բրիստոս Աստուած զձեզ յիշէ իւր միւսանայմ զալլատեանն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք զստացող տառիս պարոն Յովանն եւ զմեծ պապն իւր Առաքելն եւ կողակիցն Սղմէրն, Աստուած իւրեանց Հողայն ողորմի, ամէն:

(Ա)րդ, զերեւա սուրբ տառս, որ կոչի ձտորնտիր, զոր ունի ինքն Հաւաքեալ զտոսն տէրուանկանաց եւ անկող մարդարտաշար իսնա սուրբ վարդապետաց, վասն ծախսուպաց առ ի աղբերս աստուածային զովանաւոյ: Կարողութեամբ եւ աշուղութեամբ Հօրին կատարեցաք զսուրբ տառս ի յանուանի քաղաք Շօշ, որ է Լուպահան, ի զեղաքաղաք Ջուղա, ի մերոյ Գորստ պետոյս, որ կոչի Զանդարի, ի դուռն Սուրբ Նաղարէթոյ: Ի Հայրապետութիւնն վրդովման ժամանակի էր Նահապետ, լայց ոչ իսկապէս, այլ ըռնութեամբ եւ Հաւանութեամբ տողովոյ Հայաստանոյս, եւ աստա՛նորդ մերոյ Ջուղայոյ Տէր Աղէքսանդրի, զոր յայսմ ամի կարգեցաւ ի թուականին Հայոց ՌձՆԸ (1699), ձեռնոր անարժան եւ անխնայ, փծուն եւ սխալմախտ, մեղսաւէր եւ բաղվէր, մեռեալ ողոյ եւ կոխան ամենայնի Սովակս երկու, որ միայն անուամբս եմ եւ ոչ զործովս, այլ յոյժ Հնուցեալ յամենայն բարեկրօնութեանց ի չարիս զործելով: Վասն որոյ երես ի զետին զնելով աղաչեմ զձեզ խոշորութեանն զրիս եւ սխալանացս անմեղադիր լինել, զի կարն մեր այս էր եւ միտքս ի զանայան չարիս մեղաց մոլորեալ, զերեսս ձեզ կոխան առնեմ, զմեր պարզապարզ Համբուրեմ եւ Թողութիւն ի ձէնք

Հայցեմ, զիս ի յաղօթս ձեր յիշեցէք եւ ողորմի ինձ ասացէք, եւ ծնողաց իմոց Ներսէսին եւ Սօլթախանին եւ որ ողորմի ասէ, Աստուած իւրն ողորմեսցի յիւր միւսանդամ դալտեանն, ամէն։

Ես, Գրիգորի որդի Յովնան, ետուղղիբքս ի դուռն Սուրբ Հոգի եկեղեցւոյն եւ ի տաճարիս սրբոյ վայելօղջ սուրբ գրոյս ողորմի ասեն ըստացողի սորայ, որ ետ գրել հալալ յընդից իւրոց, կացցէ գիրքս անջինջ յիշատակ ի դուռն Սուրբ Հոգի եկեղեցւոյն, մի՛ ոք իշխեսցէ զսահեռացուցանելով, ծախելով կամ գրաւ դնելով, եւ մի՛ ոք սուր մեղծեցուցանէ ի զիրքս գթուղթն կտրելով եւ կամ գրիչ ի յեղբրքն տարածելով եւ գրելով, եւ սուրբ Կ(ի)րքս պակասելով, այլ լաւ խնամ տանել, եւ շապկով եւ կոճակելով պահել ի ջրէ, ի ձիթէ, եւ ի կրակէ ի զատ պահել, այսպիսի լաւ պահողն արժանի լիցի պսակացն սրբոց եւ յերկնից արձայութեանն արժանասցին, եւ ի Քրիստոսէ Աստուծոյ

մերոյ աւրհնալ լիցին յաւիտեանս, ամէն։ Հայր մեր որ յերկինսդ ես, սուրբ ե...»։

7ա. Արժանի արա մեզ հասանել ի տուն մեծի յարութեանն քո... Մանաւանդ Ոհանին եւ կողակիցն իւր Զիլֆի եւ Սինափաշէն եւ որդոյն Գրիգորին եւ կողակից խոռոմսիմին եւ Իէրզադէ եւ հանգուցեալ որդիքն Պապ-Ղանն եւ Նազարն եւ Ամիրասաթն, եւ ստացող գրոյս Ովհանին եւ կողակիցն իւր Խանտաթին եւ ամենայն արեան մերձաւորքն եւ ինձ մեղապարտ Մովսէս դժողիս եւ ձեզ կարգացողաց եւ լսողաց եւ Աստուած ողորմի ասացողացս եւ Քրիստոսի անմահին փառք յաւիտեանս, ամէն։

(Նմամ յիշատակագրութիւններ կամ գրքեր բոլոր գլուխների վերջում)։

3ա. (Ներքին լուսանցեալ, անվարձ մատրգրով) Ի Թիփն ԱձԿԴ (1770) ես, Բարխուդարի որդի Մարտիրոսն, Թիբայ Ը-ումն Նաժայարդում գրեցի, օրն կիրայիկ, յիս յիշէք։

224

ՀԱՌԸՆՏԻՐ

[Երեւանի Ս. Սարգիս եկեղեցի 408 (20)]

ՄԱՐՈՒՆԱՆ ԳԻՒՂ (ԱՍՊԱՀԱՆ)

ՌՃՄԳ (1704)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 359։ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 42 X 28։ ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԽՄ ՄԱՍԻՔ՝ երկսիւմ, 30,7 X 8։ ՏՈՂԻՔ՝ 35։ ՆԻՒԹ՝ բամբակեղ քուրք։ ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ բաւական քուրք։ ՊԱՏԿԵՐ՝ ամլայտ։ ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա։ ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ չուռի։ ՍԿԱՐԱՏԱՆ՝ կտրմի երկաթագիր։ ՄԱԳԱՎԱՆՈՐԱՆ՝ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուռի։ ԿԱԶՄ՝ կոշիկաւոր տախտակ, պաճուռեալ, մերսիք ծաղկաւոր կտրք։ ԳՐԻՉ՝ փոքր ՏԵՐ Ստեփանոս։ ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵՆ՝ Մարտիան գիւղ (Ապսեան), ԺԱՂԻՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՆ՝ ՌՃՄԳ (1704), ՍՏԱՅՈՂ՝ մանգաղի Սարգիս։ ԵՂԿՈՂ, ԿԱԶՄՈՂ՝ Խոջապար։ ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, վերմագրերմ ու սկզբնատաղբը՝ կտրմի։

ԵՆԱԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռազրի վեճակը բաւարար է, Սկզբի երկու Քերթերի վրայ տրուած է բովանդակութեան ցանկը։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

357ա. Փառք...

358ա. Զոր եւ տեսեալ զայս ամենայն վայելչութիւնս հրաշից, հեզահոգի եւ քաղց-

րաբարոյ, ողորմած եւ աղքատասէր զմահ-դասի Արաւհան եւ բորոքեալ ի սէրն Աստուծոյ, ցանկացաւ այսմ աստուածային գրոցն, որ կոչի Տօնական, զոր ունի ինքեան զպատմութիւնս եւ զգովասանութիւնս սո-նից տնօրէնականացն... (եւ այլ փառաբա-նական խօսքեր)։

Եւ արդ, ես, անպտուղս ի բարեաց, մեղաւորս արդարոց եւ անկատարս ի կատարելոց, մեղականան անմեղաց, անյիշելիս ի գրչաց եւ անարուեստս արուեստաւորաց, տգէտս ի գիտնականաց, բազմամեղ եւ անարժան, մեղածամած եւ սոսկանուն փոքր Տէր Ստեփանոսս, որ անուամբ միայն եմ եւ գործովս թափուր եւ ունայն գտանիմ, տեսի զսէր եւ զփափազ սորա, զոր ունէր առ Հոգեւորսն եւ իմով տկարութեամբս յանձն առի եւ ամենակարող զօրութեամբն Աստուծոյ կատարեցի զսուրբ զիրքս զայս մեղածամած ամառմար իմով, բազում եւ մեծ աշխատութեամբ հասուցաք զսա աւարտումն ի յանուանի գեղոց Մարտիան, որ է Նոր Երեւան ի վերայ Քոփար գետոյն, որ Զանդարու

կոչի, ի լեզր *բաղաբին* Շօշ, որ է Ասպա-
հան, մօտ ընդ Հովանեաւ Սուրբ Ամենա-
փրկչին եւ ի նոր նահատակ վկային Գրիգոր-
ին, որ է Թին ՌՃՄԳ (1704), ի յամսեանն
յուլիս Գ, ի տօնի սուրբ Հայրապետին ներ-
սէյն եւ սուրբ մատուռն, որ իննեցաւ յա-
նութն Սուրբ Մտեփաննոս կոչի, ի Հայրապե-
տութեան Տեսուն Աղէջսանդրի եւ առաջնոր-
դութեան կար Մովսէսի արքեպիսկոպոսի եւ
ի Թապաւորութեան Պարսից լաճ Սոյթան
Հուսէնին եւ ի Թուականին Հայոց ՌՃՄԶ
(1707) ամի, ամսեանն յօղոստոսի մէկն, ի
դատն եւ ի վշտալի ժամանակն, յորում
կեամբ ընդ Հարկին եւ ընդ ծառայութեան
աղոյիս Պարսից, եւս առաւել յեկեղեցիքն, որ
կան ի ներքոյ Հարկի: Վասն որոյ բարեխո-
սութեամբ Սուրբ եւ փառաւորեալ Աստուա-
ծածնին Մարիամու եւ ամենայն ընտելոց
սրբոց, Բրիստոս մեծ, որ Տէրն է փառաց
եւ անող ողորմութեանց, տացէ զիր առատ
ողորմութիւնն եւ զանբաւ բարերարութիւնն
եւ զերկնից արքայութիւն ըստացողի սուրբ
տօնիս մահդասի Արքաւանն եւ ծնողացն
նայաւորին եւ նանդին եւ յամենայն
արեան մերձաւորացն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս մահդասի
Արքաւանն եւ զկողակիցն իւր Հռիփսիմէն,
որդիքն Դաւութն, Նաչատուրն, Յակոբջան,
յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի...

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս զմահ-
դասի Արքաւանն եւ որդին Դաւութն եւ կո-
ղակիցն Ռուսդուռն եւ որդիքն Անանէն,
Այաբէն եւ Իսրայէլն եւ միւս կողակիցն
Անային եւ որդին Այաբէն եւ զուստն Մէր-
խաթունն եւ Բարաին եւ Մուքէլն եւ Մէր-
ջանն:

Դարձեալ յիշեցէ զմահդասի Արքա-
ւանն եւ որդին Նաչատուրն եւ կողակիցն
Սուրաթխանունն եւ զուստն Հռիփսիմէն եւ
Գարեգին, Մարաբէկունն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս զմահ-
դասի Արքաւանն եւ իւր պապն Ամիրջու-
հանն եւ կողակիցն Եղիսարեթն, որդին իւր
Անանէն, եւ իւր կողակիցն Գօգալաղէն եւ
սորա որդիքն Գրիգորն, Նաչատուրն, Հէ-
րապետն եւ զգոստեքն Դաւաթխանունն,
Մարիամխանունն, Եղսալանն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս Անանէն
եւ զորդին իւր Գրիգորն եւ կողակիցն իւր
Փիանտէն, որդիքն Սարգիսն, Յէմինն, Զու-
հարն, Էփանէսն, Յարուստ, յիշեցէ եւ Աս-
տուած ողորմի ասացէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս Անանէն
եւ որդին Նաչատուրն եւ կողակիցն նանդե-
կին, սոցա որդիքն Սահակն, մահդասի Ար-
քաւանն, Զաքարէն, Լուստակէսն, Աստուա-
ծատուրն, Անանէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս Նաչա-
տուրն եւ կողակիցն նանդէկն, սոցա զըս-
տերքն Եղիսարեղն, Բէկունն, Հուրիսանն,
Նաւոյուն, յիշեցէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս զմահդա-
սի Արքաւանն եւ զեղրայարն Սահակն եւ կո-
ղակիցն իւր Փաշաբէկն եւ սոցա որդիքն
Պետրոսն եւ Պողոսն եւ Հայր Ուսէփն, զըս-
տերքն Սիմէն, Մարգարիտն, յիշեցէ եւ
Աստուած...:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս զմահ-
դասի Արքաւանն եւ զմայրենի պապն Գրի-
գորն եւ կողակիցն Նոնդաղէն եւ սրդին մահ-
դասի Ասպոյփն եւ զստերքն նանդէկին,
Եղտատն, Նաթուրէկին, յիշեցէ...:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս զմահդա-
սի Արքաւանն եւ զաներն իւր Նիկողայոսն եւ
կողակիցն նանդէկին եւ որդիքն Մուրա-
խանն, Թաթոսն, Զօրարն, Լուրաթն յիշե-
ցէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս զմահ-
դասի Արքաւանն եւ զիր ամենայն աղա-
յինն առ Հաստարակ, ինչ մարդ որ աշխա-
տանք ունի ի վերայ սուրբ դրոցն, խորհրդ-
դակից եւ դասակից արասցէ Բրիստոս վկա-
յին սրբոց եւ ուրախարար ձայնն արձա-
կեսցէ առ նոսա, եթէ եկայք, բարի եւ Հա-
ւատարմի ծառայք, մտէք ուրախութիւնն
Տեսուն ձերոյ յանտրուած ուրախութիւնն եւ
անկապուտ ճոխութիւն, ընդ սուրբս եւ ընդ
սիրելի ահուն իմոյ, ամէն:

Դարձեալ եւս մեղապարտ եւ բաղմամբէր
Հոգի տոսկ անուն Տէր Ստեփանոս զմաղորդ
սորա զաղէտս տարակուսանաց իմոյ առաջի
մատուցեալ աղաչած յիշեցիք եւ զիմ անար-
ժանութիւնս եւ զծնողսն իմ Տէր Նաչատուր
եւ Նուրմըւանն եւ զվարպետն իմ Տէր Յով-
հանէսն, որ ուսուց մեղաւորիս զարուեստս
զըշտութեան եւ զմիւս, որ բազում աշխա-
տանք ունին ի վերայ իմ եւ այլ բազում աղ-
գատումքն մեր, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս Սուրբ
Ամենափրկչի զահանայքն, նախ զՏէր Սի-
մէոնն, երկրորդ Տէր Նաչատուրն, երրորդ
Տէր Գասպարն, Տէր Դաւիթն, Տէր Մարտի-
րոսն, Տէր Յարութիւնն, Տէր Գրիգորն, Տէր
Ստեփաննոսն, Տէր Սահակն, Տէր Ուսէփն,
յիշեցէ...:

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս Նոջասարն
ծաղկող սորա եւ զկապողն եւ զորդիքն յի-
շեցէ ի Բրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասա-
ցէ:

(2ք-ի եւ այլ մեծ բուռվ բերթերի լուս-
անցմանի վրայ, մամուսմոյ 354ք-359ք,
կամ վմեմում ձեռնադրուած նորրմեմանի
յիշատակագրութիւնները):

ԵԱՆՍԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրքը լաւ է պահուած։
5ա—7ա գրութիւն է բովանդակութեան ցանկը համա-
ռօտ, 1ա, 206բ, 207բ կտն գրութեան թիւները եւ
այլ գրութեաններ, կայ երկու կնիք՝ ա.) 1ա, 206բ եւ
այլն, Բ. Սահականու վարդապետ, 1218 թ. եւ բ.)
5բ, 208բ եւ այլն, Վարդապետ վարդապետ։ Յանկուս
գրութեան կնիք—ձեռն գրութեանը ձեռագրութիւնը։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 8ա—10բ. Երանելոյն Յոհաննու Ոս-
կերեանին ասացեալ, ի միթարութիւն
սղաւորաց վասն ննջեցեցոց։

բ. 10բ—13բ. Երանելոյն Եղիշէի Հայոց
վարդապետի ասացեալ, ի բան Նսայեայ
մարդարէին, որ ասէ. Երանի տեղոյն այն-
միկ, ուր եղն եւ էշն կոխեցեն։

դ. 13բ—20ա. Բանք օղտակարք եւ
խրատք Հոգեշահք եւ պիտանիք։

դ. 20ա—23բ. Պատմութիւն վասն ան-
ջուն որդանցն եւ վասն խստութեան նոցա,
ասացեալ Վարդան վարդապետի։

ե. 23բ—28բ. Պատմութիւն սուրբ Խա-
չին սքանչելեացն, որ եղեւ ի ձեռն սուրբ
Հայրապետին Ներսէսի։

զ. 28բ—32բ. Պատմութիւն սուրբ Խա-
չափայտին Գրիստոսի Աստուծոյ, թէ որպէս
տարաւ Հերակլ արքայ ի Թաւրիզոյ ի Կոս-
տանդնուպոլիս։

է. 33ա—35ա. Խոստովանութիւն դաւա-
նութեան ուղղափառ Հաւատոյ։

ը. 35ա—37բ. Երանելոյն Եփրեմի Խո-
րին Ասորոյ, ասացեալ Վասն դաշտեան
Հրեշտակապետին Գարբիշի առ Կոյսն Մա-
րիամ։

թ. 38ա—40ա. Պատմութիւն վասն Յով-
հաննու ծննդեանն եւ անդեանն եւ մկրդ-
տութեան Գրիստոսի։

ժ. 40ա—42ա. Պատմութիւն վասն Առա-
ջաւորաց պահոցն, արարեալ Վանական
վարդապետի, Վասն Հակոբակացն եւ այլա-
նոցացն զսուրբ պահոցն։

ժա. 42ա—45ա. Առաջաւորի պահոց
Հինգշաբթ օրն. Երանելոյն Յոհաննու Ոս-
կերեանին, ասացեալ Վասն քարոզութեան
Յովնաննու։

ժբ. 45բ—53ա. Երանելոյն Եփրեմի Խո-
րին Ասորոյ ասացեալ ի Նինուէացեան։

ժգ. 53ա—55բ. Պատմութիւն վարուց
սուրբ Հայրապետին Իսահակայ Պարթեւի,
որդոյ սրբոյն Ներսէսի։

ժդ. 55բ—56բ. Տեսիլ մարգարէութեան
Սրբոյն Իսահակայ Պարթեւի Հայոց Հայրա-
պետի, զոր ետես յԱլլարատ զաւառի, ի
Վաղարշապատ քաղաքի, յորժամ նստէր ի
սուրբ եկեղեցոյն, ի վերայ բեմերին, մերձ
առ սեղանն Աստուծոյ, ի սուրբ կաթուղի-
կէին։ Արդ, զրեսցուց զտեսիլն, որ են բանք
Հօր եւ Յիսուսի Աստուծոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ։

ժե. 56բ—60բ. Մեկնութիւն տեսեան
Սրբոյն Սահակայ, զոր եղցոց նմա Հրեշտակն
եւ ասաց մի ըստ միովէ դաշտնութիւն ըս-
նիցն Հրամանան Աստուծոյ Հօր եւ Որդոյ
նորա Յիսուսի եւ մանազօր Սուրբ Հոգոյն։

ժզ. 60բ—63բ. Երանելոյն Սեւերիանոսի
Եմեսու եպիսկոպոսին ասացեալ, Յաղագս
անսկիզբն ծննդեան Բանին Աստուծոյ յան-
սկզբնական Հօրէ։

ժէ. 63բ—66բ. Երանելոյն Եփրեմի Խո-
րին Ասորոյ ասացեալ, Վասն Քառասնորդաց
պահոցն։

ժը. 66բ—68ա. Երանելոյն Եփրեմի Խո-
րին Ասորոյ ասացեալ, Վասն պահոց սրբու-
թեան։

ժթ. 68ա—71բ. Առաջին Հինգշաբթ
աւուրն. Վասն երեսայիցն, որ ասի ի կարգ
անկերցն։

ի. 71բ—74բ. Յոհաննու Ոսկերեանի,
ասացեալ Վասն պահոց եւ վարուց առաքի-
նութեան օրինակաւ սրբոյն։

իա. 74բ—77բ. Երկրորդ կիրակէին.
Յոհաննու Ոսկերեանին ասացեալ, ի կո-
չումն Գետրոսի յառաքելութիւն։

իբ. 77բ—80բ. Նորին Յոհաննու Ոսկե-
րեանին ասացեալ, Վասն խոստովանութեան
եւ ապաշաւանաց։

իգ. 80բ—84ա. Երանելոյն Յոհաննու
Ոսկերեանին ասացեալ, Վասն խոստովա-
նութեան եւ ապաշխարութեան։

իդ. 84ա—85բ. Մանդակունեցոյ ասա-
ցեալ, Վասն արաւելիտաց եւ անասնապծոց
եւ իզամուրաց, ազաստանալ ի յայսմ չար
գործոց։

իւ. 85թ—88ա. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ, Վասն երդմանց սովորութեան, որ ի չարէն է:

իզ. 88ա—91ա. Վկայարանութիւն Կիւրդի Երուսաղէմայ Հայրապետին եւ մօրն նորա Աննայի:

իէ. 91ա—94թ. Երբորդ կիրակէին. Յոհաննու Ոսկերեքանին ասացեալ, Վասն անառակին:

իը. 94թ—97թ. Երանելոյն Իգնատիոսի վարդապետի ասացեալ, ի մեկնութիւն Ղուկասու Աւետարանին, Վասն անառակ:

իթ. 97թ—101թ. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ, Յաղագս տեսչութեան քահանայից ի վերայ ժողովրդեանն Աստուծոյ, որպէս հովիւ զհօտս ոչխարաց:

լ. 101թ—104թ. Սրբոյն Յոհաննու Մանդակունոյ ասացեալ, Վասն չբամբասելոյ զվարդապետս եւ զքահանայս:

լա. 104թ—108թ. Զորբորդ կիրակէին երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեքանին, ասացեալ ի մեծատունն եւ ի Դաղարոս:

լբ. 108թ—111ա. Երանելոյն Կիւրդի Երուսաղէմայ Հայրապետին արարեալ, Կոչումն ընծայութեան յամենակալէն, եւ ընթերցուածն յերմիայէ. Աստուած մեծ խորհրդովք եւ հօր զործովք: Ամենակալ մեծանուն Տէր, աչք:

լզ. 111ա—114ա. Կոչումն ընծայութեան յարարիչն երկնի եւ երկրի, երեւելեաց եւ աներևութից, ընթերցուածն Յորայ որ ասէ. Ով է դա, որ Թաքուցանէ յինէն զխորհուրդս սրտի:

լդ. 114ա—116ա. Զորբորդ ի չորեքշաբաթի, ի Կիւրդի բանիցն:

լե. 116ա—119թ. Ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութեանն ասացեալ:

լզ. 119թ—122ա. Հինգերորդ ուրբաթուն. կարգա զմեկնութիւն Սուրբ Աւետարանիս:

լէ. 122ա—123թ. Հինգերորդ կիրակէին, Յոհաննու Ոսկերեքանին ասացեալ, ի մաքսաւորն եւ ի փարիսեցիին:

լը. 123թ—126թ. Երանելոյն Եփրեմի Ոորին Ասորոյ ասացեալ, Վասն զղջման խոստովանութեան:

լթ. 126թ—128ա. Նորին Եփրեմի Ոորին Ասորոյ ասացեալ, Վասն խրատուն:

խ. 128ա—130թ. Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյն ասացեալ, Վասն բարկացողաց եւ կոռուողաց:

խա. 130թ—132ա. Նորին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն նախանձու եւ քինու:

խբ. 132ա—134թ. Նորին Յոհաննու ասացեալ, Վասն անառակ արեցողաց:

խզ. 134թ—137թ. Վեցերորդ կիրակէի. Յոհաննու Ոսկերեքանին ասացեալ, ի տասն կուսանն եւ դալուստն Գրիստոսի:

խզ. 137թ—140թ. Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն ապաշխարութեան եւ պահոց:

խե. 140թ—144ա. Յոհաննու Մանդակունեցոյ, Վասն Հարուածոց եւ պատուհասից:

խզ. 144ա—147ա. Սրբոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն զգուշութեամբ եւ երկիրէ մերձեալ ի մարմին եւ յարիւն Որդոյն Աստուծոյ:

իւէ. 147ա—150ա. Մեծի եւ Հրաշափառ աւուր գալստեանն Գրիստոսի, որ է օր առաջին արարչազործութեան Աստուծոյ, որպէս եւ ասէ մարդարէն աստուածախօսն Մովսէս:

խը. 150ա—152ա. Պատճառ աւագ երկուշաբաթին վասն արարչութեանն Աստուծոյ:

խթ. 152ա—154ա. Պատճառ երեքշաբաթին, Թէ դի՞նչ արար Աստուած:

ծ. 154ա—156ա. Պատճառ աւագ չորեքշաբաթին, վասն արարչութեանն Աստուծոյ:

ծա. 156ա—158ա. Պատճառ Հինգերորդ աւուրն արարչութեանն Աստուծոյ:

ծբ. 158ա—159ա. Պատճառ վեցերորդ աւուր արարչութեանն Աստուծոյ եւ խորհուրդ վեցերորդ դարուն եւ կտակարանն աւագ ուրբաթի չարչարանացն Գրիստոսի:

ծզ. 159ա—162թ. Երանելոյն Թէօփիլոսի ասացեալ ի գերեզմանն աստուածընկալ:

ծղ. 162բ—165բ. Նորին Թէօփիլոսի, աշակերտի Յոհաննու Ոսկերեքեանին ասացեալ, Վասն թաղման եւ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

ԺԵ. 165բ—168ա. Պատմութիւն վասն թաղման եւ յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ:

ծղ. 168ա—171ա. Նորին Թէօփիլոսի սարկաւազի ասացեալ, ի թաղումն եւ յարութիւն Քրիստոսի:

ծէ. 171ա—173ա. Պատմութիւն եւ վկայարանութիւն երանելոյն Միքաէի, նահատակին Թաւրիղեցւոյն:

ծը. 173ա—173բ. Մայիսի ի յեօթն, տօն է երեւման Սուրբ Խաչին յերուսաղէմ:

ծթ. 173բ—176ա. Մեծին Եւսերայ պատմադրի ասացեալ, ի Համարաճումն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

կ. 176ա—180ա. Տեսոն Եփրեմի ասացեալ, Յաղագս Վարդապետի տօնին, ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն:

կա. 180ա—187ա. Պողոսի Տարօնացւոյ եռամեծի եւ բանիբուն վարդապետի ասացեալ իսնն ընդ դէմ երկարեակացն, որք դմի Քրիստոսն յերկուս բաժանեն կանոնաւ մարդազանան ժողովոյն Քաղկեդոնի: Եւ այլ չարափառացն:

կբ. 187ա—193ա. Խորատը Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին, Յաղագս Անտիոքայ քաղաքին, թէ ո՞րպէս մտին Առաքեալքն:

կգ. 193ա—195ա. Պատմութիւն Սուրբ Խաչին Վարազայ լերինն:

կդ. 195ա—197ա. Մովսէսի Խորենացւոյ, Ճառ պատմութեան սրբոց Հոփիսմաննն:

կե. 197բ—203բ. Թուղթ սիրոյ եւ միաբանութեան մեծին կայսերն Կոստանդիանոսի եւ Տրդատայ եւ սուրբ փափուն Սեդրեստրոսի եւ Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչի եւ երկուց ազգաց:

կզ. 203բ—206բ. Տեսիլ Բենիկ վարդապետի Վանանդեցւոյ մինչ էր ի Գանձակ շահաստանի եւ յամենայն վերին աշխարհի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

206ա. Եւ դուք, որ ընթեռնուք եւ լսէք, Հայցեցէք ի Տեսոնէ զթողութիւն յանցանաց իմոց, եւ Աստուած Հասարակացդ, ողորմեացի մանաւանդ Կարապետ լիանորէ վարդապետին եւ իւրոցն ամենեցուն Հարցն եւ մարցն, եղբարցն եւ քւերցն, եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ Մարտիրոս մեղապարտ զժողիկն եւ իւր ծնողացն, ամէն:

28բ. Որոց բարեխոսութեամբն ողորմի Քրիստոս Աստուած Տէր Կարապետ ճշմարտաց վարդապետին եւ իւր Հին եւ նոր նշնեցելոցն եւ յիմար Մարտիրոս գրչիս:

40ա. Որոց ստանալոս ստացող սուրբ կտակիս Կարապետ սրբասէր վարդապետին... (Սոյն միտքն ունեն 37բ, 60բ, 63ա եւ 126բ յիշատակարանները):

227

ՃԱՌԸՆՏԻՐ

(Ս. Ամենափրկիչ 167, գգ. 20)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ

ԺԵ Դար

ԹԻՐԹ-Գ՝ 198: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻ՝ 80,4 X 19,4: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՅԻՄ, 24,7 X 8,7: ՏՈՂԴ՝ 42: ՆԻԻԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ ճաշկանար, զուճատք մերկերով: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ մէկ տիւմակով, 8ա: ՃԱՆԱՏԱԶԱՐԴ՝ 72բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ 5ա, 8ա, 10բ,

13ա, 15բ, 18բ, 21բ, 24ա, 27ա, 29բ եւ այլ բազմաթիւ տեղերում եւ իւրաքանչիւր մասի սկզբում: ՍԿԶԲՆԱՏԱՆ՝ քայմագրեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատաղիք եւ յորս յուսանցածները՝ կարմիր քամաճով, ըմտիր: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տոխտակ տեղամտ ճեմերով՝ գեղեցիկ, ինքզ շաքի, մերմից կա-

Յայ կտուռով ծննդած: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի թի դարու: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ շատ հուսմամբար Նոր-Ձուգա, ճեռագրից եւ լուսամբադարձրից դատելով: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 3ա-ի կէսից-մը, 7բ-ի Ա սիւն-ճակի կէսից-Բ սիւնակը, 131-136, 157բ-160, 195ա-ի Բ սիւնակից 198:

ԵՆՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը յիշատակարան յաւեր, էւս է պահուած: Բաժանուած է երկու հատորի. ա. 5ա-72բ եւ բ. 72բ-194ա: Սկզբում (1բ-2ա) մի նոր գրիչ աւելացրել է երկու հատորի ցանկերը, 2ա-3բ չղագրող մի բարդ է: Ձեռագիր վրայ մի քանի տեղ կայ վանքի 1654 թուականի կնիքը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա-8ա. Յառաջագիր Թղթոյս խրատը վարուց:

բ. 8ա-10ա. Վասն զղջմանն եւ խոստովանութեան:

գ. 10ա-13ա. Յաղագս ապաշխարութեան Բան խրատական:

դ. 13ա-15բ. Յաղագս պահոց պնդութեան:

ե. 15բ-18բ. Յաղագս ընդունելի եւ սուրբ աղօթից:

զ. 18բ-21բ. Յաղագս ողորմութեան եւ աղքատիրութեան:

է. 21բ-24ա. Յաղագս պտղոց եւ պատարաւաց:

ը. 24ա-27ա. Յաղագս վաշխից եւ տոկոսաց:

թ. 27ա-29բ. Յաղագս մխիթարութեան աղքատաց եւ տրտնչողաց:

ժ. 29բ-33բ. Յաղագս տեսութեան քահանայից ի վերայ ժողովրդեանն:

ժա. 33բ-36ա. Յաղագս չքամբասելոյ զվարդապետս եւ քահանայս:

ժբ. 36բ-38բ. Յաղագս մախանաց եւ նախանձու:

ժգ. 38բ-40բ. Յաղագս բարկացողաց մարդկան:

ժդ. 40բ-42բ. Յաղագս ռիսակալաց եւ քինահանաց:

ժե. 42բ-44ա. Յաղագս սակաւ գողութեան զոր ոչ ապաշխարեն:

ժզ. 44ա-46բ. Յաղագս չար երգմանցն սովորութեան:

ժէ. 46բ-48բ. Յաղագս թատերաց, գուսանաց եւ լկտի խաղուց:

ժը. 48բ-50բ. Յաղագս արեցողաց եւ որովայնամոլից:

ժթ. 50բ-53ա. Յաղագս անօրէն եւ չար գործոցն պղծութեան:

ի. 53ա-60ա. Յաղագս հմայից եւ անօրէն դէմականաց:

իա. 60ա-62ա. Յաղագս շառնելոյ սէր բարեկամութեան ընդ ատելութիւնսն Աստուծոյ:

իբ. 62ա-64բ. Յաղագս մխիթարութեան սղաւորաց:

իգ. 64բ-67բ. Յաղագս հարուածոց եւ պատուհասից:

իդ. 67բ-71ա. Յաղագս զգուշութեամբ եւ երկիւղիւ մերձենալ ի մարմին եւ յարիւն Տեառն:

իե. 71ա-72բ. Ողբ ի վերայ անապաշխար մեղաւորաց:

իզ. 72բ-76բ. Երանելոյն Նիլիէի վարդապետին ասացեալ ի յարութիւնն Ղազարու:

իէ. 76բ-80ա. Տեառն Չաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ ի զալուստն Տեառն Յիսուսի յաւանակաւ յերուսաղէմ: Բան Հրդապատում եւ զգեցելայարմար:

իը. 80ա-83ա. Նորին Չաքարիայի ի մեծի երկուշարաթլն արտադրութիւն:

իթ. 83ա-91ա. Նորին Տեառն Չաքարիայի աւագ երեքշարաթլն արտադրութիւն:

լ. 91ա-96ա. Մեծին աւուր չորեքշարաթլն Չաքարիայի կաթողիկոսի ասացեալ, յԱւետարանի մեկնութենէն:

լա. 96ա-101բ. ի մեծի Հինգշարաթլ աւուրն, Երանելոյն Չաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ, ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն:

լբ. 101բ-107բ. ի մեծի աւուր ուրբաթուն, Երանելոյն Չաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ, յԱւետարանի մեկնութենէն:

լգ. 107բ-113բ. ի մեծի չարաթուն թաղման Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի, Երանելոյն Չաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ:

լդ. 113բ-119ա. Նորին Տեառն Չաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի յոր մեծի կենսաբեր յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի:

լե. 119ա—137ա. Երանելոյն Գրիգորի Սկիւռացւոյն ասացեալ ի Սուրբ Զատիկն եւ կենսաբեր յարութիւն Տեառն միաբանութիւն աւետարանյալն ըսնից եւ ի բացայայտումն ի դարերից կանանց:

լզ. 137ա—137բ. Յաղագս տօնի աշխարհամատրանն, որ ի Հոռի առաջի կիրակէն կատարի:

լէ. 137բ—144ա. Երանելոյն Զաքարիայի Հոյոց կաթողիկոսի ի մեծ օր Համբարձման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

լը. 144ա—149բ. Մեծի աւուր Պենդէկոստէի պալատեան Սուրբ Հոգւոյն ասացեալ երանելոյն Ներսէսի Համբարձացւոյն:

լթ. 149բ—163ա. Յոհաննու եպիսկոպոսի Ներբողեան ի սուրբ կաթողիկէ եկեղեցի:

խ. 163ա—161ա. Երանելոյն Մովսէսի քերթողաճօր Ներբողեան յաղագս Վարդաշապի տօնի Սկիզբն՝ «Լուսաւոր եւ պայծառ են իրք մերձակա տօնիս եւ տիեզերական ցնծութեան աւետիս Հնչէ...»:

խա. 161ա—166ա. Երանելոյն Դաւթի Անյաղթ փրկիսոփայի ասացեալ ի սուրբ խաչքն աստուածընկալ Սկիզբն՝ «Բարձրացուցէ դՏէր Աստուած մեր, մարգարէն ձայնէ, երկրպագեցէ պատուանդանի ոտից նորա»:

խբ. 166ա—170ա. Տեառն Զաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի, ի սուրբ Ոռչն աստուածընկալ:

խգ. 170ա—181բ. Գովեստ բանի ներբողական բացասացութեամբ: Յաղագս տօնի Հրեշտակապետացն Գարբիէի եւ Միքայէի եւ ամենայն երկնայնոց զօրութեանց Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ:

խդ. 181բ—194ա. Երանելոյն Յովհաննու Ոսկերերանի Կոստանդինուպօլսի եպիսկոպոսապետի Ներբողեան ասացեալ: Յաղագս վարուց եւ նահատակութեան Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Մեծաց Հայրապետի եւ Լուսաւորչի, ի Կոկիսոն Հայոց միջեւ յաջորդէն, ի խնդրոյ Հայազին ուրումն եպիսկոպոսի եւ վարդապետի Համագգոյ նորին Դէոսկորոս անուն կոչեցելոյ եւ այլ եւս յողնախումբ բազմութեանն, որք ժողովեալ էին յաւուր յիշատակի մեծահռչակ տաւի ի նորուն Սուրբ Լուսաւորչին արեւելեան աշխարհին: Սկիզբն՝ «Հրաշափառ է մեզ տօնս այսօր եւ պայծառագոյն քան զսովորականն շարագրութիւնս եւ զինչ իցէ պատճառ...»:

խե. 194ա—195ա (շղագրով, գրութեմ 1832 թուականի Դեկտեմբերի 5-ին), Քարոզ յաղագս դռնացէքի ասացելոյ ի Ուրուհուր միւսանկաւ պալատեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ի Դէորդ վարդապետէ Տէր-Յովսէփեան Սուրբ Ամենափրկչի Աթոռոյն միաբանի:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ

194ա. (Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տօնի առթիւ Յովհանն Ոսկերքերանի ասած ճառի վերջում) ի Թուականիս ի Հինգ Հարիւր եւ յիսնասուն թարգմանեցաւ ճառս ի յունականէն ի մերս, ի ձեռն Արարչամու Օլտամատիկոսի, ի Հին եւ յեղծած օրինակաց, իսկ յարմարեցաւ ըստ ըսնից դրութեան եւ բառի յիմոյ նուաստութենէ Ներսիսէ, Հրամանաւ տեառն իմոյ եւ Հարազատի Գրիգորիոսի Հայոց կաթողիկոսի եւ գրեցաւ ձեռամբ Ստեփաննոսի գրչի:

Արդ, դուք ընթեռնոյք եւ կամ ընդօրինակէք, յիշեցիք զվերագրեալ աշխատաւորս ի սմա ըստ իւրաքանչիւր անուան ի Քրիստոս Յիսուս եւ զսակաւ զայս յիշատակի բան զրեսնէք յիւրաքանչիւր փոխարկութեան, զի եւ դուք գրեալ լիլիք ի կենդանի տախտակն Քրիստոսի անջինջ յիշատակաւ, ամէն:

228

ՀԱՌԸՆՏԻՐ

[Ս. Կատարիմեանց վաճֆ 467 (13) 12]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՁԻ (1635)

ԹԵՐԹԻ 717: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ 40,6 X 28: ՍԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒ ԵՐԿՍԻԱ, 29,3 X 8: ՏՈՂԻ 38: ՆԻԻԹ՝ քամբակեայ քաղաք: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, վերմագքերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բալարգիր: ՋՐՈՒԱԳԻՐԻՔ՝ կարմիր, կամայ գոյններով: ՄԱՆԻԱՆԵԱՐԿ՝ 470: ԵՈՐԱԳԻՐԻՔ՝ կարմիր գոյններով: ԼՈՒԱՆԵԱՐԿ՝ կարմիր, կամայ եւ կապուտ գոյններով ծաղկներ: ՍԿԱՆԵԱՐԿ՝ երկարագրեր: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուճի: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, համայն, ճերմից չիք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՁԻ (1635), ՏԵՐԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նօր-Ջուղա: ԳՐԻՁԻ՝ Մաքսիմա եւ Բարսեղ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Էրտաւ: ԳՆԱՅՈՐԿ՝ 827-ի կէտը, 678ա եւ սկզբում մէկ քերթ սպիտակ, չիաշուած:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ — Ջեռագիրը վատ է պահուած, Առաջին Թոթիկից պակաս են: 355—387 Ա սխանակի միջից ծաղկաւորած: 378-ի եւ 379-ի միջեւ կտրուած քերթ կայ, իսկ 378—398-ի տակի լուսանքները միմյանցից են զանի այլ տեղերի միջատով կտրուած, ճեղքուած: 13, 34, 65, 68, 672, 673, 698 եւ 697 լուսանքներից կտրուած են: Սկզբի, միջից եւ վերջից քերթեր են տեղահանուած: 1—420ա քերթ է Բարսեղը, իսկ 420բ-ից 717ա՝ Մաքսիմոսը:

ԲՈՎԱՆԵԱՆՈՒԹԻՆ

ա. 1ա—3ա. (Երկու քերթերի գլուխը յայտնի չէ):

բ. 3ա—12բ. Երանելոյն Պրոկոփի ասացեալ Կոստանդինոս Եպիսկոպոսի, աշակերտի եւ աթոռակալի Յովհաննոս Ոսկերբեբանի ասացեալ, Ներբողեանի ծնունդի Յիսուսի: Եւ ի նախավկայն ի Սուրբ Ստեփանոս, որ այսաւր տաւնի: Վերջական երեւելի ընդ երկնաւոր ծագելով:

դ. 12բ—2ձա. Հրաշալի աւուր Յայտնութեան Տեառն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի Որդոյն Աստուծոյ եւ Որդոյն Կուսին Մարիամու, ի գրոցն Յակոբայ Եղբաւր Տեառն: Վերջ, յետ երկից մասոց դնալոյն Յովսէփայ ի Հիւսնութիւն եւ յաշնալոյն սրբոյ Կուսին ի Հոգոյն Սրբոյ:

դ. 20ա—24բ. Երկրորդ աւուրն, Երանելոյն Եփրեմի ինքին Ասորոյ ասացեալ ի

ծնունդն Քրիստոսի Աստուծոյ: Որ աւուր կիրքն է ընդ Հաւր եւ էր ի սկզբանէ առ Աստուած, Աստուած Բանն:

ե. 24բ—3ձա. Սրբորդի աւուր ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի սուրբ Կուսին Մարիամայ ի յայրն Բեղղաշէմ, Պատմութիւն դայրտան մոգուց Թագաւորացն յերկրպապութիւն կուսածին մանկանն: Վերջ յետ անցանելոյ երկից աւուրց ծննդեան Կուսին զկուսածին Որդին, որ էր յունուարի ամսոյ յուրն:

զ. 30ա—34ա. Սրբոյն Գրիգորի Նիսասցոյ Եպիսկոպոսի ասացեալ ի ծնունդն Քրիստոսի եւ ի կոտորումն մանկանցն: Վերջաւ եւ ծերունի առ բանիցս ամիմ ասպարէզ:

է. 34ա—37բ. Չորրորդ աւուր ծննդեան Քրիստոսի Աստուծոյ: Երանելոյն Յուսնոս Ոսկերբեբանի ասացեալ յԱւետիք Կուսի Մարիամու Աստուծածնին: Վարձեալ խնդութեան աւետիք, դարձեալ ազատութեան ազգացունն:

ը. 37բ—40բ. Երանելոյն Պետրոսի Սիւնեաց Եպիսկոպոսի ասացեալ, Գովհատ ամենասուրբ Աստուծածնին: Եւ ի Համեմատութիւն անուան նորա: Վազմութիւն Քրիստոսաւոր մոգովոյ, արարէջ զաւուր զայս տաւնախմբութիւն:

թ. 40բ—48բ. Հինգերորդ աւուրն: Երանելոյն Եփրեմի ինքին Ասորոյ ասացեալ, Ներբողեան շրջնաղ եւ զարմանալի յԱւետիս Սուրբ Աստուծածնին եւ ի սուրբ ծնունդն Քրիստոսի: Վերջանելի է ծնունդը քո, որդի Աստուծոյ:

ժ. 48բ—56ա. Վեցերորդ աւուրն, Երանելոյն Եփրեմի ինքին Ասորոյ ասացեալ ի ծնունդ Քրիստոսի: Վարձեալ Թագաւորն ի տանէ ծառային եւ եկեալ ի տուն մաւր իւրոյ:

ժա. 35ա—39ա. Եւթերորդ աւուրն : Երանելոյն Պրոկիդի եպիսկոպոսի Կոստանդնուպուլի ասացեալ, ՅԱ. ետիք ի ծնունդն Գրիստոսի : Վկայաւր արեգական արդարութեան ծաղեաց եւ ըղյառաջադոյն ծագեալն ծածկեաց :

Ժբ. 59ա—61ա. Սրբոյն Անթիպատրոսի Բոստրացոյ ասացեալ ի ծնունդն եւ ի մկրտութիւն Գրիստոսի : Հըրաշափառ է աւանախմբութիւնս, եւ առաւել յոյս եւ սքանչումն տաւինս :

Ժգ. 61ա—71ա. Ութերորդ աւուրն : Երանելոյն Եփրեմի ինքին Առողոյ ասացեալ Բան դարմանալի ի տան մկրտութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Որք պայծառացաք առաջին տաւին եւ Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի ծննդեամբն :

Ժդ. 71ա—76ա. Յաղագս ծննդեանն Յովնանու սուրբ Կարապետին պատմութիւն : Վեւ յորժամ լցան աւուրք կենաց մեծ քաւանայապետին Նղիազարու եւ վախճանեցաւ :

Ժե. 73ա—83բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պետրոսի Հայրապետին եւ Արիստողիմայ սարկաւապին : Վթ թազաւորութեան Դիոկղետիանոսի կայսեր Հռոմայեցւոց էր Հալածումն եկեղեցւոյն Աղէքսանդրացւոց :

Ժզ. 83բ—89բ. Պատմութիւն վարուց սուրբ Հաւրն Անտոնի անապատական ճշնաւորի եւ առաջին միայնակեցի : Վեախանձ բարոյ առաքինութեան Հաստատեալ առ միանձանն եգիպտացւոց :

Ժէ. 89բ—95բ. Պատմութիւն վասն ծննդեան Կոստանդիանոսի աստուածասէր եւ բարեպաշտ Թազաւորի : Վեւ եղեւ զի Կոստան Տրիբունոս, Հայր մեծին Կոստանդիանոսի, էր զաւրաւոր յոյժ, եկն ի Հռոմայ առ ի պատերազմ Սմարատացւոց եւ յաղթեալ նոցա մեծաւ զաւրութեամբ :

Ժբ. 95բ—101բ. Պատմութիւն Թազաւորաց որդոց մեծին Կոստանդիանոսի եւ որոց ընդ նոսա : ՎԵԾԻ կայսերն Կոստանդիանոսի ինքեակալ Թազաւորին Գ որդիք էին՝ Կոստաս եւ Կոստանդիանոս եւ Կոստանդիայ :

Ժթ. 101բ—107բ. Վկայարանութիւն սուրբ մանկանց Նիփոսոսի, որք ննջեցին եւ յարեան յամա Թէոդոսի մեծին : ՎԱճՆԵՆՑՈՆ

Տէրն եւ արարիչն, որ զիտէ զառաջինսն եւ զըվերջինսն, որ փորձէ զսիրտս եւ զերկաւմունսն եւ որք Հակառակին ընդդէմ ճշմարտութեան նկուս առնէ :

Ի. 107բ—119ա. Պատմութիւն եւ վկայութիւն Սրբոյն Արղմսնէի, որ Թարգմանի ծառայ Աստուծոյ : ՎՋաւորութեամբ Տեառն Յիսուսի Գրիստոսի զրեցաւ պատմութիւնս Արղմսնէի, որ Թարգմանի ծառայ Աստուծոյ :

Իա. 119ա—121բ. Պատմութիւն Սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանի Անձիանձու եպիսկոպոսի : ՎԱստուածահաճու եւ մեծ վարդապետն Գրիգորիոս էր յերկրէն երկրորդ Կապադովկացոց :

Իբ. 121բ—122բ. Երանելոյն Աղէքսանդրու Աթանասի սուրբ Հայրապետին : ՎՋի թահանայապետն Աթանասիոս էր ի յԱղէքսանդրոյ քաղաքէն եղիպտացոց :

Իգ. 122բ—123ա. Յիշատակ Կիւրդի ի նոյն քաղաքն Հայրապետ Աղէքսանդրի : ՎԵրանելին Կիւրեղ էր ի քաղաքէն Աղէքսանդրու ծնեալ եւ սնեալ :

Իդ. 123ա—131ա. Վկայարանութիւն Վահանայ որդոյ ինքորովու Գողթան տեառն : ՎԱՀայ մերկացաւ վաղակաւ, որ սուրն ի պատենից :

Իե. 131ա—133բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիրակոսի ի մաւր նորա Յուդիտայի : ՎՄարկիանոս այրն ջրիստոասէր, տրիբուն եւ դպիր եւ նուիրակապետ եղեալ Թազաւորին մերոյ :

Իզ. 133բ—141բ. Պատմութիւն երանելոյն Մարութայի եւ որ ինչ ի ձեռն երեւցոյց Տէր սքանչելի : ՎՈՎ արք, եղբարք եւ Հարք, լուարուք զպատմութիւն երանելոյն Մարութայի :

Իէ. 141բ—148ա. Պատմութիւն Սրբոյն Գրիգորի Ակոականդացոյն քաղաքին, որ է յարեւմուտս ի Սիկիլիայ կղզոյն : ՎԵրանելին Սուրբն Գրիգոր որդի լեալ ի քրիստոնեայ եւ ի պարկեշտ ծնաւդաց, անուն Հաւրն Քարիտոն :

Իբ. 148ա—150ա. Պատմութիւն յաղազս Հանդերձեցն Տեառն եւ դաստառակին եւ պատկերին, որ յՈւրհա քաղաքի : ՎԱԳՈՍՏՈՍ Թազաւորն Հռոմայեցւոց եւ ի սորա

ժամանակին եղեւ նաւականիկ Աստուածածնին, ծնաւ Տէրն ի Բեթղէմէմ:

Իթ. 150ա—151ա. Վասն սքանչելեաց պատկերին, ի պատմութենէ Սրբոյն Աթա—նաս Աղէքսանդրու հայրապետին, զի սահ—մանս Տիրուի եւ Սիդովի, ի քաղաքն Բիւրիտոն:

Լ. 151ա—159ա. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ, Վասն Նինուէացոցն յորդորումն ասպախարութեան: Վէհա հրաման հասեալ առ մարգարէն Յունան քարոզել Նինուէի:

Լա. 159ա—166ա. Առաջի աւուրց պահոցն, Երկուշաբթի, Յունանու Ոսկերե—րանի ասացեալ, Վերեւելի եւ վայելուչ է տաւն եւ վեհագոյն եւ բարձր ըստ սովորութեան աւուրց ժողով է լոյս այս...:

Լր. 166ա—175բ. Շարաթաւ: Վկայաբանութիւն Սրբոյն Սարգսի դաւաժարի եւ որդոյն նորա Մարտիրոսի եւ այլոց զինուորացն, որք վկայեցին յաւուրս ամբարիշտ թաղաւորացն Յունաց եւ Պարսից՝ Յուլիանոսի եւ Շապուհոյ, զի ժամանակս թագաւորութեան Հոռոմոյ մեծին Կոստանդիանոսի, որ ըստ բնական բարեխիղճամացն եւ ըստ երկնային կոյժմանն:

Լը. 175բ—181ա. Տեսիլ ամենաքրուհոյ Աստուածածնին ի լեռնոն Զիթեանց, զոր յայտնեաց նմա հրելուտն վասն ճանդերձեալ դատաստանին եւ զտեղի մեղաւորացն, թէ զի՞նչ տեղի է կամ ո՞րպէս տանջին: Ով աստուածաբէր եւ պատուական ժողովուրդք Քրիստոսի, հաւատացեալք եւ զնեալք պատուական արեամբն նորա, լսեցէք եւ ի միտ առէք:

Լը. 181ա—184ա. Վկայաբանութիւն սրբոց Ատոմեանցն, զոր ասացեալ է հայրն Տաճատ: Վերք եղբարք եւ հարք եւ ժողովուրդք եւ աստուածասէրք:

Լե. 184ա—188բ. Վկայաբանութիւն սրբոց Սուքրասեանցն, որք վկայեցին ի Բաղրեւանդ գաւառին, ի Սուրբաւէտ լեռնին: Վեհատակք ոմանք, որ զնացին յԱլանաց դրանէ զհետ Սաթրնկայ տիկնոջ ի Հայս:

Լը. 188բ—189բ. Տեսիլ Սրբոյն Կոստանդիանոսի թաղաւորին: Տեսանէր ի տեսլեանն զիչերոյ Սուրբն Կոստանդիանոս զհրելուտն Աստուծոյ, զի ասէր:

Լէ. 189բ—191ա. Հինգշաբթաւ: Վկայաբանութիւն Սուրբ Ոսկեանցն նորին ընկերաւքն: Պոտի միւս եւս այլ պատմադիր ի կողմանս Յունաց:

Լը. 191ա—192բ. Ի յիշատակի Սրբոյն Սահակայ հայրապետին Հայոց ի քերթողական: Ժողովեցան նախարարքն միարան Հայոց առ Սուրբն Սահակ:

Լթ. 192բ—194ա. Տեսիլ մարդաբէրութեան Սրբոյն Սահակայ Պարթեւի հայրապետին Հայոց, զոր ետես յԱյրարատ դաւառի, ի Վաղարշապատ քաղաքի, յորժամ նստէր ի սուրբ եկեղեցոյն, ի վերայ բեմին, մեծ առ սեղանն Աստուծոյ, ի սուրբ կաթողիկէին: Արդ, զերեսցուք զտեսիլն, որ են բանք Հաւր եւ Յիսուսի Քրիստոսի եւ Հոգոյն Սրբոյ կարմրադեղով: Վեհ ահա յանկարծակի բացաւ հաստատութիւնն երկնի ընդ որ ծաղեաց լոյսն սաստիկ եւ ելից զամենայն երկիր:

Լա. 194բ—197ա. Մեկնութիւն Սրբոյն Սահակայ Պարթեւի տեսլեանն, որպէս մեկնեաց նմա հրելուտն Աստուծոյ եւ յայտնի եցոյց ըստ իւրաքանչիւր զխոյն, եւ միոյ տանց, վասն կենաց մարդկան եւ կատարածի աշխարհի: Արդ, զիցուք, որպէս ասացի, զմարդաբէրութիւն տեսլեանն, որ են բանք Հաւր եւ Քրիստոսի Աստուծոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ կարմրադեղով: Եւ զմեկնութիւն սեւադեղով: Քի բանեալ հաստատութեան երկնի, զոր տեսեր եւ տարածել լոյսն սաստիկ ընդ ամենայն երեսս երկրի:

Լա. 197ա—197բ. Կատարումն Սրբոյն Սահակայ հայրապետին: Վեհ այնուհետեւ ամփոփեալ զինքն առաքելոյն Սրբոյն Սահակայ:

Լը. 197բ—207ա. Երանելոյն Եպիփանու Կիպրացոյ ասացեալ, ի թաղումն Տեստն, եւ Յովսէփ Արեմաթացին: Չի՞նչ է այս՝ այսաւր լուսութիւն բազում յերկրի:

Լը. 207ա—212բ. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ ի գալուստն քառասնարեայ ի տաճարն: Ով անսկիզբն եւ յեթեման, անբաժանելի Բանդ Հաւր, յառաջ քան զյաւիտեանս եւ այժմ հաճեցար:

Լը. 212բ—214բ. Թուղթ Գրիգորի Արծրունեաց եպիսկոպոսի յերուսաղէմէ ի Հայք, վասն Տեստնընդառջին: Քի ժամանակս

Յուստինոսի կայսեր յերեսներորդի կենաց թաղաւորութեանն» :

խ. 214ր—217ա. Վկայաբանութիւն Պրոնի քահանային : Վի ժամանակս ամբարիշտ արքային Դեկոսի էր Հալածումն քրիստոնէից եւ կալելով եղեւ Պրոնի քահանայն :

խ. 217ա—223բ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Դեոնդեանցն : Վեր, ի վելտասաներորդի ամին տէրութեանն Յաղկերտի Պարսից :

խ. 223բ—226բ. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբեանին ասացեալ, Վասն սղաւորաց, որ յյան դեմեռալսն ի Գրիստոս : Վեր այսուհետեւ մանաւանդ քան զյառաջւոյնից փութարար վարպետութեամբ մտցուք ի ներքս :

խ. 226բ—235բ. Պատմութիւն պատերազմին Սրբոց Վարդանանցն : Վեծ է սէրն Աստուծոյ քան զամենայն մեծութիւն երկրաւոր :

խ. 235բ—244բ. Պատմութիւնն սրբոց խոստովանողացն Աբրահամու եւ Որոնենայ : Վիսկ աշակերտք երանելացն Սրբոց Դեոնդեանցն ի կապանս կային ի Ներշալուհ քաղաքի յայլ տեղի եւ ոչ ընդ վարդապետացն :

ծ. 244բ—248ա. Պահոց երկուշարթաւն : Երանելոյն Վփրեմի ի Որոնի Ասորոյ սուրբ վարդապետի ասացեալ Յաղագս պահոց : Պահոց յայտնիք ծածուկ սլահաւք բովանդակ եւ որք արդելուն ի կերակրոց արդելամբ ի չարեաց կատարին :

ծա. 248ա—251բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ Հոգեւոր ասացեալ : Վեր, եւ մեք զանմինս մեր արժանիս արասցուք :

ծբ. 251բ—254բ. Պահոց երեքշարթի աւրն : Յոհաննու Ոսկերբեանին ասացեալ ի Ժողովոց զրոց, որ ասէ. Լուսաբարուք, սրբեցաւուք : Վելտալի է նաւավարաց զարուն, ախորժելի է եւ երկրազործացն :

ծգ. 254բ—259բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ Հոգեւոր ասացեալ : Վեւ արդ, մեք, սիրելիք, զայս ամենայն գիտելով եւ զառաւելութիւն չարեաց :

ծդ. 259բ—263բ. Առաջին չորեքշարթի : Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբեանի

ասացեալ Վասն պահոց եւ վարուց առաքինութեան : Պատեալ պահէ զամենայն վարուց առաքինութիւն, քանզի աշտարակ է Հզաւր պահէն ընդդէմ թշնամոյն :

ծե. 263բ—266բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ Հոգեւոր ասացեալ : Վեւ արդ, զայտոսիկ լսելով, սիրելիք, զարուրեցաք, աղաչեմ զարուրեսցուք :

ծզ. 266բ—270ա. Առաջին Հինգշարթ Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբեանի ասացեալ Վասն խոստովանութեան, ողորմութեան եւ Համբերութեան եւ սիրոյ եւ վասն պահոց եւ աղաւթից : Վէր մեր Յոսուս Գրիստոս ուսոյց մեզ, թէ անհնար է առանց եղբայրսրութեան եւ աղքատսրութեան եւ ողորմութեան յԱստուծոյ սէրն խառնի :

ծէ. 270ա—273բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ Հոգեւոր ասացեալ : Վեւ արդ, զի այսպիսի յոյս կայ առաջի մեր :

ծը. 273բ—276ա. Առաջին ուրբաթին : Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբեանի ասացեալ ի փորձանս աւրինակի եւ ի պատասխանիս Գրիստոսի : Վեւ, Սիրեցես զՏէր Աստուծոյ յամենայն սրտէ յումմէ եւ յամենայն ամենէ յումմէ եւ յամենայն զարութեանէ եւ յամենայն մտաց քոց :

ծթ. 276ա—279ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ Հոգեւոր ասացեալ : Վեւ արդ, ով խաւսեցի զարութիւնս Տեառն :

կ. 279ա—281ա. Առաջին չարաթարն : Յիշատակ Սրբոյ Թէոդորոսի զաւրավարին, ի Մովսէսի պատմութեանէն ծննդեան եւ վարուց նորա : Վի ժամանակին, յորում Մակեդոնացին Աղէքսանդրոս Փիլիպպեան կոչեցեալ :

կա. 281ա—284բ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի զաւրավարին : Վեւոյ այն ժամանակս թաղաւորութեանն Մաքսիմիանոսի եւ Մաքսիմիանոսի էր Հալածումն քրիստոնէից :

կբ. 284ա—284բ. Սքանչելիք, զոր եցոյց ի տեսեան Սուրբ Թէոդորոս եւ վասն այն նորիկ կատարեն յիշատակս նորա եւ աղուհացսն յառաջին չարաթ աւրն տաւնն : Վեւ

ւուրն անաւրէն եւ անբարիշտ ուրացող արքային Յուլիանոսին ։

կգ. 284ր—288ր. Պատմութիւն վասն անճոռն որդանցն, խստութեան նոցա, թէ ուստի^ն են եւ զի^ն են պատճառք, Վարդան վարդապետի ասացեալ ։ «Եւ արդ, եկայք սյսաւր, ժողովուրդք, ժողովեցարուք ի միասին» ։

կգ. 288ր—290ա. Առաջին կիրակին ։ Սևերիանոսի եպիսկոպոսի ասացեալ, յԱւետարանի մեկնութենէն ։ «Այր մի իջանէր յերուսաղէմէ յերկքով եւ անկաւ ի ձեռս աւաղակաց» ։

կե. 290ա—295ր. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ, ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէն ։ «Յորժամ վարդապետն բարբերարեփառ՝ յայնժամ աչակերտն զիւրաւաւան» ։

կզ. 295ր—298ր. Առաջին կիրակին ։ Սուրբ վարդապետաց ասացեալ, Բան խրատական ։ «Արար Աստուած ըզմարդն Հոգի եւ ժարմին եւ զարդարեաց յիւր պատկերն եւ ի նմանութիւն զմիտքն Հոգւոյն աչք արար» ։

կէ. 298ր—302ր. Երկրորդ երկուշաբթին ։ Յոհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ Վասն ապաշխարութեան ։ «Տեսէք յառաջնունն կիրակէին զպատերազմն սատանայի» ։

կը. 302ր—304ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ ։ «Արացոյք եւ մեք ըզկամ արարչին Աստուծոյ, ազայեմ» ։

կթ. 304ա—308ր. Երեքշաբթաւր ։ Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ընդունելի եւ անընդունելի ողորմութեան եւ պատարազաց ։ «Բաղում վաղտմա՛ր նետիւք զիրաւորէ զըմեկ սատանայ եւ զվէրսն, զոր երեսեցուցանէ» ։

Հ. 308ր—311ր. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ ։ «Եւ արդ, զի եւ մեք ըստ սյսպիսի դատաստանաւք եմք եւ դատաւորն առ դուրս հասեալ կայ» ։

Հա. 312ա—315ր. Երկրորդ չորեքշաբթին ։ Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն երդմանց սովորութեանց, որ ի շարն ։ «Յոյժ չար են սովորութիւնք չարին» ։

Հբ. 315ր—318ր. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ ։ «Եւ մեր զայս ամենայն պիտացեալ Ով սիրելիք, զգուշացարուք անձանց մերոց Երկիւղն Աստուծոյ եւ բարեւ տնաւրինեացուք» ։

Հգ. 318ր—322ա. Երկրորդ Հինգշաբթին ։ Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ուստերաց եւ կուսանաց ։ «Ուր երթեալ զաղարեցից եւ լացից զահլղ անաւրինութիւնս» ։

Հդ. 322ա—325ր. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ ։ «Եւ արդ, վասն զի պայպիսի իմաստիցս երկիւղին Աստուծոյ պարտք են, որով իմաստունն խրատէ զմեղ ասելով ։ Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեսան, վասն զի մեծն իմաստութիւն պէտք են մեզ» ։

Հե. 325ր—329ր. Երկրորդ ուրբաթին ։ Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն միխթարութեան վշտացելոց ։ «Հայեաց դու ի յոյն վերին, որ իջանես ի խորս խաւարին սգոյդ» ։

Հզ. 329ր—333ր. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ ։ «Այսպիսի զգուշութեամբ եւ Պաւղոս խրատէ ։ Բերանն Քրիստոսի անաւթն ընտրութեան բարեւք վերակացուն հաստեց» ։

Հէ. 333ր—337ր. Երկրորդ չորաթ աւրն ։ Վըկայարանութիւն Սրբոյն Կիրդի Երուսղէմի Հայրապետին, որ Յուդաս անուանէր յառաջ, յորոյ ձեռն եղեւ դիւտ խաչին յերուսաղէմ ։ «Միածին Որդին եւ Բանն Աստուած, որ յառաջ քան յաւիտեանս ի Հաւրէ ծնեալ անճառպէս» ։

Հը. 337ր—342ա. Երկրորդ չորաթ աւրն ճաշոյն ։ Սուրբ Վարդապետի ասացեալ, ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէ ։ «Թզենի ոմն տնկեալ յայդուղ իւրում եւ եկն առ նա խնդրել պտուղ եւ ոչ եգիտ» ։

Հթ. 342ր—348ա. Երկրորդ Կիրակէին ։ Տեսան Յոհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ Յաղաս անառակ որդոյն, յԱւետարանի մեկնութենէն ։ «Հանապաղ զԱստուծոյ մարդասիրութիւնն պարտիմք քարոյել, եղբարք» ։

ձ. 348ա—352ր. Երկրորդ կիրակէին ճաշոյն ։ ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութեան

նէն, Յանառակ որդին, սուրբ Վարդապետի ասացեալ, «Առն ձեռք չի կրկնու որդիք տալ կրտսերն ի նոցանէ ցշայրն»։ Տուր ինձ բաժին, որ անկանի յընդիցոյն։

ձա. 352թ—359թ. Երբորդ երկուշաբաթ աւրն, Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն քահանայից տեսչութեան ի վերայ ժողովողնան։ «Ես լի յամենայն անցանաւ եւ ունայն ի վարուց առաքելութեան, թափուր ի բարութենէ եւ սոսկ յարդարութենէ»։

ձբ. 359թ—364թ. Երբորդ երեքշաբաթին, Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Զրամբանելոյ եւ Վրատելոյ զվարդապետս։ «Թաքաւ սղոյ եւ աղջկամոյլ տրտմութեան զղեցաւ ի վերայ իմ»։

ձգ. 364թ—367թ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ, «Փառաւորեսցուք եւ մեք զԱստուած ի ձեռն քահանայապետին Յիսուսի, որով փրկեալք եղաք եւ աղատեալք, որով սրբեցաք ի մեղաց»։

ձդ. 367թ—373ա. Երբորդ չորեքշաբաթին, Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն սղորմութեան եւ աղքատսիրութեան։ «Մի՛ ոք տղայական բարութեւ անընտրողական ինչ մտաւ ժպրկեսցի ի մատակարարութիւնն թանին Աստուծոյ»։

ձե. 373ա—377ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ, «Եւ արդ, եթէ պղպիսի տէր եւ հոգաբաւը ունիմք, հրաժարեսցուք ի մարմնական հոգոց»։

ձզ. 377ա—381թ. Երբորդ հինգշաբաթին, Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն միութարութեան աղքատաց։ «Զի՞նչ ասացից կամ զի՞նչ խաւեցայց, զո՞ր թողից կամ զո՞ր պատմեցից, զի զոր ոչն համարին ոմանք կարեւոր եւ մեծ»։

ձէ. 381թ—386թ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ, «Պոստովանեսցուք եւ մեք եւ հաւատասցուք, սուրբ եւ փառաւոր արասցուք զԱստուծոյ»։

ձբ. 386ա—389թ. Երբորդ ուրբաթին, Յովնանու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն չառնելոյ սէր եւ բարեկամութիւն ընդ ատելիս Աստուծոյ։ «Հանապաղ զմտաւ ածեալ

զարհուրիմ ի յահէ յանցանացս պսոցիկ եւ անպակաս խորհուրդ իմ տարակուսեալ խոսիլն»։

ձթ. 389թ—392ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ։ «Արդ, նախանձաւոր լիցուք արդարոյն Ղովտայ եւ մեք ի նմանութենէ նորա մի՛ վերջացուք, քանզի նա առանց աւրինաց եւ առանց խրատուաց, միայն բռնութենէ աւրինաւք արդարացաւ եւ մեք, որ ընդ աւրինացս եմք եւ ընդ շնորհաւքս եւ ի Բրիստոսի պարզեալն պսոյլափ վայելեցաք, ի յերկինս կոչեցաք եւ յերկնաւոր առաքելութիւնսն»։

ղ. 392ա—397ա. Երբորդ չարաթ աւրն. Պատմութիւն վարուց երանելոյն Յովնանու Ոսկերբանին։ «Բազում են խաւք վարդապետութեան եւ մեկնութեան սուրբ զրոց, զոր եթող երանելին Տէր Յոհան Ոսկերբանն»։

ղա. 397ա—401ա. Երբորդ չարաթ աւրն ճաշոյն։ Սրբոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն խոստովանութեան։ «Որք Սուրբ Հոգոյն են ցանկացեալք եւ աստուածային սիրոյն են բաղձացեալք եւ զալստեան սրբոյն Աստուծոյ սպասեն»։

ղբ. 401ա—407ա. Զորբորդ կիրակին։ Տեառն Յոհաննու Ոսկերբանի ասացեալ, ի Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէ ի մեծատունն եւ ի Ղադարոս։ «Էր ոմն, ասէ, մեծատուն եւ հանապաղ ծիրանիս ազանէր եւ ի ներքոյ ողիքն լի էին»։

ղգ. 407ա—410ա. Ժաշոյն։ Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ։ «Եւ արդ, եթէ պսպիսի տէր ունիմք, զի ոչ կամի եթէ ոք կորիցէ, այլ զի ամենեքեան ապաշխարութեամբ ապրեսցին, ապա եւ մեք մի՛ վերջացուք»։

ղդ. 410ա—413ա. Զորբորդ երկուշաբաթ աւրն։ Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն իրակալաց եւ քիտահանաց։ «Ահեղ անաւրէնութիւն եւ սաստիկ չարութիւն տեսանեմ զոխապաւացն եւ դժինահոնացն»։

ղե. 413ա—415ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի իրատ հոգեւոր ասացեալ։ «Լուիցուք զպսոսիկ եւ մեք զզու-

շացարուք, լուիցուք եւ զարհուրեցուք, զի
 էթէ ընաւ տմենեին Հատուցումն չկայ ասո-
 ջի, բաւական էր արեւնակնն:

դդ. 415ա—419ա. Զորբորդ երեքշաբաթ
 աւրն: Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ,
 Վասն բարկացողաց: Ամենայն բնութիւնք
 մեղաց եւ պիղծ անտից անարեւնութիւնք
 ջանան ի մարդկանէ ծածկել զանարեւնու-
 թիւն իւրեանցն:

դէ. 419ա—422բ. Զորբորդ չորեքշաբա-
 թին: Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ,
 Վասն մախանաց եւ նախանձու: Ողինչ պի-
 տոյ են յաղաղս սիրոյ նորաշոյն խնդրել, զի
 ունիմք զնոյն ինքն զՏէր մեր Յիսուս Քրիս-
 տոս սիրոյ վարդապետ մեզ, որպէս ասաց
 իսկ Պատուիրան նոր տամ մեզ, զի սիրեսջիք
 զմիմեանս:

դը. 422բ—427ա. Զորբորդ Հինգշաբաթ
 օրն: Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ,
 Վասն Հարուածոյ եւ պատուհասից: Քիաղում
 են կերպարանք պատուհասից եւ սպառնա-
 լեացն Աստուծոյ, որ յօգուտ եւ ի զպանու-
 թիւն մեզ մատակարարէն:

դթ. 427ա—431բ. Զորբորդ ուրբաթին:
 Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ, Վասն
 վաշխից եւ տոկոսաց: Յետ չար են ընշա-
 սիրութիւնն եւ անհարկն չար է քան զամե-
 նայն չարութիւնս փոխոցն տոկոսիս, որ Հա-
 նապաղ բամբասակ Հայկոյի ի Հին եւ ի նոր
 կտակարանացն:

ճ. 431բ—436ա. Զորբորդ շաբաթ աւրն:
 Վկայարանութիւն սրբոց Բառանիցն, որք ի
 Սերաստիայ կատարեցան: Ամուր եւ փառա-
 ւորեալ Բառասուն Վկայիցն, որք ի Սերաս-
 տիայ վկայեցին ի բռնաւորացն: . . .:

ճա. 436ա—440բ. Շաբաթ աւր քառաս-
 նից ճաշոյն: Երանելոյն Եփրեմի խորին Ասո-
 րոյ ասացեալ, Վասն չուտելոյ զչորեքշա-
 բաթն եւ զուրբաթն եւ վասն ուրացողացն եւ
 պիղծ յիրնցատուացն: Ո՛ր վ եղբարք իմ սի-
 բելիք եւ քրիստոսասէր ժողովուրդք, լսե-
 ցէք ինձ եւ ի միտ առէք զճարդոս եւ զպա-
 տուիրանս զայս, զոր Հանդերձեալ եմ պատ-
 մել ձեզն:

ճբ. 440բ—444ա. Հինգերորդ կիրակին:
 Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեւրանին ասա-
 ցեալ ի փարիսեցիքն եւ ի մաքսաւորն, յԱւե-

տարանի մեկնութենէն: Ահ երրորդ ճանա-
 պար՝ ապաշխարութեանն, զի քաղմութենէ
 ճանապարհացն զիւրաւ լիցի քեզ փրկութիւն
 գտանելն:

ճգ. 444ա—447բ. Սուրբ վարդապետի
 ասացեալ, ի Մարկոսի Աւետարանի մեկնու-
 թենէ: Ակող, արթուն կացէք, զի ոչ պիտէք
 յորում ժամու Տէր տանն դայցէն:

ճդ. 447բ—449բ. Հինգերորդ կիրակէին
 ճաշոյն: Սուրբ վարդապետի ասացեալ, ի
 Ղուկասու Աւետարանի մեկնութենէ: Դա-
 տաւոր մի էր ի քաղաքի ուրումն, յԱստու-
 ծոյ ոչ երկնէր, ի մարդկանէ ոչ ամաչէր:

ճե. 449բ—453ա. Հինգերորդ երկուշա-
 բաթին: Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունե-
 ցոյ ասացեալ, Վասն արեքցողաց: Մեծաւ
 սպով եւ ցաւազին արտասուաւք պարտ է
 պատմել զմիտս ճառիսն:

ճզ. 453ա—457ա. (Հ)ինգերորդ շաբաթ
 աւրն: Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ
 Վասն ապաշխարութեան: Արմատք դեղոց
 բրժկաց զըջաւս մարմնոյ, մարդկան անող-
 ջացուցանեն, եւ Հոսովն արտասուաց:

ճէ. 457ա—462ա. Հինգերորդ չորեքշա-
 բաթին Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասա-
 ցեալ, Վասն սահոց պնդութեան: Անպաղ եւ
 աշտակար եւ կարեւոր է պահոցն պնդու-
 թիւն:

ճը. 462ա—463ա. Հինգերորդ Հինգշա-
 բաթին: Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասա-
 ցեալ Վասն յանցանաց: Արար Աստուած
 զմարդն եւ եղ զին ի գրախտին փափկու-
 թեան, զամենայն զրգայունս ողջոյնելով ի
 բնութեան (իւրում)ն:

ճթ. 463ա—466ա. Երանելոյն Սարգսի
 շնորհալից վարդապետի խրատ հոգեւոր
 ասացեալ: Ակող, թննցէք, եղբարք, զինչ
 են Հաւատքն եւ իւ կատարին:

ճժ. 466ա—470ա. Հինգերորդ ուրբա-
 թին: Յոհաննու Ոսկերեւրանին ասացեալ,
 Վասն ողորմութեան եւ աղքատսիրութեան:
 Քառաւորեցուք զբաղում ողորմածն Աս-
 տուած զդաճախարութեան, որ երկայնա-
 միա լինի ի վերայ մեղաւորացն, զի ապաշ-
 խարեցեն:

ճճա. 470ա—480բ. Հինգերորդ շաբաթ
 աւրն: Վկայարանութիւն Սրբոյն Գրիգորի

Հայոց Լուսաւորչին, որ վկայեաց առաջի Տրդատայ Թաղաւորին: «Ձի ի ժամանակին յայնմիկ իշխանն Յունաց ի հալածել կայր ղեկեղեցին Աստուծոյ»:

ՃԺԲ. 480թ—484ա. Հինդերորդ շարաթաւր ճաշուն: Սուրբ եւ հոգեկիր վարդապետի ասացեալ, ի Մատթէոսի Աւետարանին մեկնութենէն: «Էւր իրաւախոր ընդ սոսիսին քում ի ճանապարհի եւ տուր զհաշիւն, զի մի՛ մատնեացէ դրեկոյ ոսոխին զատուորի եւ զտատուորն զահճի եւ զահիճն արկանիցէ ի բաղոյ»:

ՃԺԳ. 484ա—491ա. Վեցերորդ կիրակիէին Յոհաննու Ոսկերերանի ասացեալ, ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն: «Յայնմ ամ զնաց Յիսուս, ասէ, եւ եկն ի կողմանս Տիւրոսի եւ Սիդոնի»:

ՃԺԴ. 491ա—495ա. Վեցերորդ կիրակի ճաշոյն: Յոհաննու Ոսկերերանի ասացեալ ի Ջաքոս մաքսաւորին եւ ի կինն մեղաւոր: «Որք բարեաց են ցանկացողք ոչ ինչ են հեռապոյն ի բարեացն ծարաւեւոյն»:

ՃԺԵ. 495ա—500ա. Վեցերորդ երկուշաբաթ աւրն: Պատմութիւն եւ զատաստան, զոր արար Դանիէլ մարդարէն ի շնորհացն Աստուծոյ եւ յանդիմանեաց զծերսն: «Եւ էր այր մի քնակեալ ի Բաբելոն եւ անուն նորա էր Յովակիմ եւ առ իւր կին անուն նորա Շուշան, զուստր Բեղկեայ, ղեղեցիկ յոյժ եւ երկիւղած յԱստուծոյն»:

ՃԺԶ. 500ա—506թ. Վեցերորդ երեքշաբաթին: Յոհաննու Ոսկերերանին ասացեալ, ի Դուկասու Աւետարանի մեկնութենէ: «Այր մի իշանէր յերուսաղէմէ յերիքով եւ անկաւ ի ձեռն աւագակաց, որք մերկացուցին զնա»:

ՃԺԷ. 506թ—512ա. Վեցերորդ չորեքշաբաթին: Յոհաննու Ոսկերերանին ասացեալ, Յոհաննու Աւետարանի մեկնութենէ: «Եթէ սիրէք զիս, զպատուիրանս իմ պահեցէք»:

ՃԺԸ. 512ա—517ա. Վեցերորդ հինգշաբաթին: Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի ասացեալ վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան: «Եւ արդ, եթէ այսպիսի անարգամեծար Տէր ունիմք բարիօք ղեկանս մեր տնաւրինեացք ղհետ զնալով պատուիրանաց նորա»:

ՃԺԹ. 517թ—522ա. Վեցերորդ ուրաթին: Երանելոյն Յոհաննու Մանգակունեցոյ ասացեալ վասն զգուշութեամբ եւ երկիւղի մերձեանալ ի մարմին եւ արին Տեառն: «Սոսկան ոսկերք իմ զգուշեամբ եւ սարսափի անձն իմ հիացեալ, յորժամ յիշեմ զմերձաւորութիւն ահապին մեծ խորհրդոյն»:

ՃԻ. 522ա—527թ. Վեցերորդ շաբաթ աւրն: Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսի ասացեալ ի յարութիւն Ղապարու: «Քնաց ղշրթունս իմ խաւել վասն քո, Որդի Աստուծոյ, զի քեւ բարբառին ամենայն բանաւորք, փակեալ է ի մեղաց բերան մարդկան ի փառարանութեանց քոց»:

ՃԻԱ. 527թ—529թ. Վեցերորդ շաբաթ աւր ճաշոյն Ղազարոյն: Երանելոյն Մարգարէ շնորհալից վարդապետի խրատ հոգեւոր ասացեալ: «Եւ իմ զայս ամենայն իմացեալ, ղձեկ աղաչեմ արտասուաւք, ով որդիք լուսոյ»:

ՃԻԲ. 529թ—534թ. ի մեծի աւուր Արմաւենեացն, յԱւետարանի մեկնութենէն, սուրբ եւ հոգեկիր վարդապետաց ասացեալ: «Եւ ղան յերիքով եւ ընդ ելանել նորա յերիքովէ աշակերտաւք եւ քաղում ժողովրդովք, որդի Տիմէի Բարութեմէս կոյր մուրացիկ նշատէր յանցս ճանապարհին»:

ՃԻԳ. 534թ—538թ. ի մեծի երկուշաբաթին: Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերերանի ասացեալ յԱղամ միւնչ յաքսորս էր: «Եւ արդ, իմոք Աստուծոյ ստեղծութեան մեղադիր լինիցի, քանզի որպէս զԱղամ ստեղծ Աստուծո՞ւ, նոյնպէս եւ ղեւայ շինեաց ի նմին զանդուածոյն»:

ՃԻԴ. 539ա—546ա. ի մեծի երեքշաբաթին: Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերերանի ասացեալ, ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն, ասացեալ ի տանս կուսանս: «Յորժամ զմտաւ անձն ղղիւրածախումն կենցաղոյս եւ զամաց ղերկրափարեալ չըջանակս զմարդկան քաղաքիոթ կենցաղավարութեանս եւ ղաշխարհավար տաղիապոս, յայնժամ յառաջ ընթացեալ լինի մերձակոյ յաւիտենիս»:

ՃԻԵ. 546ա—552թ. ի մեծի չորեքշաբաթն աւուր: Ջաքարիայի Հայոց կաթողիկո-

կոսի առաջեալ ՅԱնտարանի մեկնութենէ և
էւրէկ զմեծ աւր երեքշաբաթին տաւնախմբել
արժանաւորեցաք արարչական թեւադրու-
թեամբն աւժանդակեալս :

Տիդ. 552թ—561թ. Տեառն Զաքարիայի
Հայոց կաթուղիկոսի Յաղազս մեծի աւուր
հինդշաբաթուս արտադրեալ և Յերեկեան ի
դնացելունն աւուրն զմեծի չորեքշաբաթուն
դսքանչիւն եւ գհրաշափառ զփրկաւէտ դիտր-
հուրդն տաւնախմբել արժանաւորեցաք :

Տիդ. 561թ—572թ. Սրբոյն Զաքարիայի
Հայոց կաթուղիկոսի Յաւր մեծի ուրբաթուս
կեննարար չարչարանացն արտադրութեան և
էւրէկ զմեծ եւ զհրաշափառ հինդշաբաթուս
հոյակապ խորհրդածութեան աւր տաւնա-
խմբել արժանաւորեցաք, ընկալեալ պար-
գեւս ի շնորհատուր Սուրբ Հոգոյն :

Տիդ. 572թ—578թ. Երանելոյն Զաքա-
րիայի Հայոց կաթուղիկոսի առաջեալ մեծի
եւ կեննարար չարաթի աւուրն ի թաղունն
Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի և Յերե-
կեան ի պնացելում աւուրն զմեծի ուրբաթուն
եւ զկերպզանց եւ զաշխարհակենցոյց զիտր-
հուրդն աղատարար չարակարգեցաք :

Տիդ. 578թ—589թ. Այս աւրն, որ եր-
կինք յերկրի հաստեցաւ զերեւման Փրկչին
մերոյ և Նոր երկինք եւ Նոր սքանչելիք զար-
մանք, քանզի տեղին այն լայնաւոյն ցուցաւ
(եղևու տառ կտրուած) քան զլհաստատու-
թիւն երկնից, զի ի հաստատութեանդ լի եւ
պատարուն նովաւ ընթահանուր ամենայն
արարածք, եւ ոչ թողլով զերկինն վերին եւ
զերկիրս լրիւ, իսկ աստուածութիւնն հան-
դերձ մարդկութեամբն տարեալ եղեւ եւ ընդ
յարձանաւոյն ցուցաւ սայ քան զհաստատու-
թիւն տնչափ լայնութեամբ երկնից, քանզի
յայտմ... (կտրուած է) :

Տի. 589թ—597թ. Երանելոյն Յոհաննու
Ոսկերեւոյն առաջեալ ի թերահաւատու-
թիւնն թումայի առաջելոյն և Ահա դարձեալ
տաւն, ահա դարձեալ փրկութիւն ոգոց վա-
յելապէս այսաւր հատուցանել ձեզ զսոյս
բանս :

Տի. 597թ—599թ. Երանելոյն Եւսեբի
Աղեքսանդրու եպիսկոպոսի առաջեալ (ի)
համարժոյնն Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիս-
տոսի և Քանդի շնորհաւն Աստուծոյ պրանն

առաջաք վասն չարչարանացն Տեառն ի ժա-
մանակին, յորում պարտ էր լուսաք :

Տի. 599թ—603թ. Ի մեծի աւուր Պեն-
դէկոստէի, երանելոյն Կերդի Երուսաղէմի
հայրապետին, ի դալուստ Սուրբ Հոգոյն
առաջեալ և Շնորհք Հոգեւորք ճշմարտի
պիտոյ եւ մեզ, զի վասն Հոգոյն Սրբոյ ճա-
ռեսցուք պատգամս... :

Տի. 603թ—606թ. Յետ պահոցն Եղիայի
չարաթ աւրն յիշատակ է Երեմիա մարդա-
բէին, ի գրոցն Բարուքայ և Յերոմմ ան-
դերձեալ էին Գաղղէացիքն պաշարել զԵրու-
սաղէմ, խաւեցաւ Տէր ընդ Երեմիայ եւ
ասէ. Երեմիայ, ընդդեմալ իմ, ելէք ի քա-
ղաքէս յայսմանէ դու եւ Բարուք ընթեր-
ցողս :

Տի. 606թ—615թ. Վկայարանութիւն
Սրբոց Հռիփսիմեանցն և Էլնդ ժամանակս
ընդ այնոսիկ խնդրեցաք իւր կին Դէնդի-
տիանոս եւ այնուհետեւ ընդ ամենայն կող-
մանս տէրութեան իւրոյ արձակեալ շրջեցու-
ցանէին պատկերազօրծ նմանահան ճշդրու-
գործ, գեղատախտակ, պայծառակշիւ, հա-
սակալակի զգեղ երեսնացն զմարդարդ յու-
նիցն ի տախտակսն համանման գեղովն պա-
ճուհանացն :

Տի. 615թ—618թ. Ի Մատթէոսի Աւե-
տարանի մեկնութենէ երանելոյն Եփրեմի
Խորին Առնոյն առաջեալ ի մեծ աւր Վարդա-
վառին և Յերկրէ հունձք եւ յայդեաց պտուղք
ուրախութիւնն անթիւք ըստ մարմնոյ ի զրոց
վարդապետութիւն կենաց Հոգոցն :

Տի. 618թ—627թ. Վկայարանութիւն
սուրբ եւ օգնչեւադործ առն Աստուծոյ Թա-
գէտի առաքելոյն եւ չքնաղազեղ Սրբոյն
Սանդիտոյ եւ ընկերաց նորին և Վաղմաղի-
մի եւ ճանապարհք երկնաւոր եւ լուսեղէն
վտակացն եւ ոռոգի դիտաւոր դուք բաժա-
նաւքն :

Տի. 628թ—636թ. Գովգետ րանի ներդո-
ղական բացատրութեամբ առաջեալ Ներ-
սէսի կաթուղիկոսին Հայոց եւ սիւնեալայոյս
վարդապետի Յաղազս տաւնի դերադուսնիցն
էութեանցն հրեշտակապետացն Գարրիէլի եւ
Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զարացն և
Այս աւր երկրաւորս եկեղեցոյ հանդիսաւո-
րեալ քահանայս պետութեան ցնծայ հրաշա-
փառապէս :

ճիւղ. 636ր—638ա. Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի ասացեալ Յաղագս սրբոց հրեշտակացն Գարբիէլի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնային դարաքանն : Յաւուր անաստուածութեան, յորում զկուսան ձեռնադործն աստուածս պաշտէինք :

ճիւղ. 638ա—639ր. Պատմութիւն յաղագս երկնային դարաքանն դասուց, թէ որպիսի են փառաբանութիւնք նոցա, թէ ոյք են առապիւնք, միջինք եւ վերջինք : Վերջնական էութիւն եւ զերարուն աստուածութիւն, ամենասուրբ երբորդութիւն յառաջ զան զյաւիտեանս :

ճիւղ. 639ր—641ա. Տեառն Ներսէսի ասացեալ Առ հրեշտակապետն Գարբիէլ եւ Միքայէլ եւ ամենայն զորս երկնաւորացն : Վերջ, աղայեմք առ Հոգեգէնեղ մեք տեսաք եւ Հոգեգէնքս, որ մերձաւորք Աստուծոյ մաքսուր ընդթեմք եւ կայանինք :

ճիւղ. 641ա—647ր. Պատմութիւն Սրբոյն Յակոբայ Մծրնայ Հայրապետին : Մեծ Հայրապետն Յակովոյս Հաւաքողոյ որդի էր Սրբոյն Պրիգորի եւ մեր Հուսաւորէինք :

ճիւղ. 647ր—653ր. Յոհաննէս վարդապետի ասացեալ Արճիշեցոյ ռապակերի վասն երկից կարգացն փրկելոցն եւ ապրելոցն եւ երկից Հակառակաց նոցին եւ զիմակացն : Վարչապետքն Աստուած եւ ի գոյութիւն անոցն զՀակա ամենայն ի յերկուց Հակառակաց գոյացուցեալ արար զմարդկային ընդութիւնս :

ճիւղ. 653ր—661ա. Առաջին թագաւորութեանց Պատմութիւն Դաւթի մարգարէին : Վեւ ասէ Տէր ցՍամուէլ. Մինչեւ յե՞րր սուր ունիցիս ի վերայ Սաւուղոյ եւ ես անարկեցի զնա չթաղաւորել ի վերայ Իսրայէլիցն :

ճիւղ. 661ա—664ր. Վկայաբանութիւն Տեառն եղբայրն Սուրբ Յակոբայ առաքելոյն եւ Հայրապետին : ՎՍուրբ առաքեալն Յակոբոս, եղբայր Տեառն, ըստ մարմնոյ որդի էր Յովսեփայ :

ճիւղ. 664ր—668ր. Երանելոյն Արքայ Եփրեմի ինքնին Ասորոյ ասացեալ, ի Սուրբն Ստեփաննոս Նախավկայն եւ առաջին մարտիրոսն : ՎԱնդրանիկն մարտիրոսաց կոչեաց

զիս ի Հոգեւոր Հարսանիսն իւր. շնորհալինձ, Տէր, նրբիրաւք մտանել առ նա եւ ուրախանալ ի յառապատ Նորոս :

ճիւղ. 668ր—672ա. Պատմութիւն զիւտի Նխարաց Ստեփաննոսի եւ որոց ընդ նմա : ՎՍրբոց ըստ քաղաքաց եւ դաւառաց, որք յառաքելութեան են եպիսկոպոսաց, քահանայից, սարկաւաղաց եւ ամենայն ժողովաւորաց եւ եղբարց ժանձանց եւ ամենայն Հաւատացեալ ժողովրդոց :

ճիւղ. 672ա—681ա. Գործք եւ պատմութիւն Պետրոսի եւ Պաւլոսի սուրբ առաքելոցն եւ կատարումն նոցին ի Հոռմ քաղաքի : Վեւ եղեւ յետ Ելանելոյն Սրբոյն Պաւլոսի ի Դաւթաւաղաց կղզոյն գալ նորա ի կղզմանս յիտալացուցնք :

ճիւղ. 681ա—689ա. Խօսք Սրբոյն Յակոբայ Արծաղոյ եպիսկոպոսին, Յաղագս Անտիոքոս քաղաքին, թէ որպէս մտին սուրբ առաքեալքն Պետրոս եւ Յոհաննէս եւ Պողոս աշակերտել զնա : ՎԼուսով բանիւ գամ առ ձեղ, Որդի Աստուծոյ, տեսանել զճմարիտ եւ զհրաշալի պայծառութիւնդ քո :

ճիւղ. 689ա—694ա. Վարք եւ սքանչելալործութիւնք սուրբ առաքելոյն եւ աւետարանչին Քրիստոսի Յոհաննու, զոր եցոյց առաջի ժողովորդեանն, վասն կախարդին Կինովյատայ : Վեւ էր այր մի ի Պատմայ կըղզոյն, որում անուն էր Կինովաս, եւ էր նա անպ ընակեալ յայր մի Հեռի ի քաղաքն Խ (Ճառասուն) մղոնիւք, ի տեղում անապատի ընակարան զիւաց եւ ամենայն կղզին այնպէս ունէին զնա որպէս զԱստուած :

ճիւղ. 694ա—696ա. Կատարումն Յովհաննու Աւետարանչին : ՎՅետ Հաւատարկայն ամենայն կղզոյն Բատմայի եւ ի վախճանել թաղուորին Դոմեախանոսի, որ աքսորեաց ըլմեղ ի Պատմոս կղզոյն :

ճիւղ. 696ա—708ր. Պատմութիւն եւ խաւք Եղիազոսի եպիսկոպոսի Կեսարոս Կապադովկիացոյ, Յաղագս վարուց եւ ճշմութեան եւ սքանչելալործութեանց սուրբ եւ փառաւորեալ Հայրապետին Բարսղի արհեպիսկոպոսին Կեսարոս : ՎՍիրելիք եւ յարեկամք, ոչ է անհաւատալի ճառ բանիս միամիտ որդեաց, որք Հայրենատուր վա-

րուց հետեւին, այլ եւս իրաւունս համարիմ արտասուաւք շարժարկցութեամբ ընկերակիցք ձեր լինիցիք»:

ՏՅԲ.—716բ.—Պատմութիւն յաղագս Սրբոյ խաչին, որ Հացունեաց կոչի եւ թէ որպէս դարձաւ ի Պարսից յաշխարհէն խաչն աստուածընկալ եւ յայնժամ ընկալեալ տիկնոջ Սիւնեաց: «Եւ եղեւ յետ Թադաւորելոյ Մաւրկայ արքային Հոռոմայ, քանզի առեալ էր նա կին ղԱփրիւան ճոյր խորովու արքային Պարսից որդւոյ ղԱբասպայ»:

ԹԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԲ

12բ. (Ներքեւի լուսամցում) Եւ զՄէրտատիկն եւ դուստր իւր Համդուլուն եւ պոտիկ տատիկն Փարէզիսանն եւ զիւր հարսն Փէրիսանն եւ իւր որդին Յակոբճանն, Թադուհի, Ախսայրիթն, Աղամլանն, Զանիփունն:

20ա. (Ներքեւի լուսամցում) Դարձեալ յիշեցէք Թադուհի, Եղիսայրերթն եւ գիւրեանց որդիքն Լէլի, Թալլում, Անայի, Մանուէլն, Եփրիթէն, Ժուա Անայի:

716բ.—Արդ, ի յայսմ նեղ եւ ի նուրբ ժամանակիս, եւ ձգեալ ողորմութիւն ի սիրտ մեղաւոր իրտամբին, որ ստացաւ ի սմին աւուրս, որ կոչի ձառ, ի հալալ ընչից իւրոց, աղաչեմ զձեզ, Հայր սուրբք:

Եիշեցէք ի բարին զստացող սուրբ զրոցս իրտանց, որ փափակեցաւ ի սէր աստուածատունն եւ ծաղկեբանն բուրաստանիս, որ ստացաւ զսա ի հալալ ընչից իւրոց եւ եթող յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնաւղաց իւրոց, աղաչեմ զձեզ, ով սուրբ քահանայք, յորժամ ընթեռնուք ի յատեան սուրբ եկեղեցոյ աւազնեցէ հոգւոյ իմոյ ձեր սուրբ բերանովն եւ զՀայր մեղէն եւ Աստուած ողորմին մի՛ պահաս առնէք հոգւոյ իմոյ:

Եիշեցէք զմեղաւոր իրտանն եւ զկողակիցն իմ խնամարուն եւ Սիրունն եւ զորդին իւր Հայրապետն եւ զորդիքն իմ Բ Սահակն եւ զմեծ պապն իմ զՏէր Ռաչատունն եւ զկողակիցն իւր Մէնսիփաչէն եւ զորդին իւր Հայրսն, Պարիսանն, Տէր Միխիթարն, Ներսէսն, Փրբամղէն եւ դուստրն Սղմէրն, Ոսկմէրն: Եւ միւս մեծ պապն իմ Սատթէոսն եւ զորդին իւր Բաշխունն եւ զկողակիցն իւր Հայրամիութունն եւ զդուստրն Հոփիսիմէն, Ամէնփաչէն եւ զհայրն իմ Պայիսանն եւ զմայրն Ըմբրիշատն եւ զեղարքն իմ Աստուածատունն, մահապի Փանոսն եւ կողակից Հայկալն, Մէրտատիկն եւ զորդիքն իւր

մահապի Մարութէն, Աղարկէն, Բարդանն եւ դուստրքն իւր Հատամիութուն, Հոփիսիմէն, Փարէզիսանն եւ զթոռն իւր Յրանկինն եւ զհւերքն Շուհանն, Նապաթն, Սինափաչէն, խաթունն, (497ա¹, քաղաքով...) Ռաթունն եւ զդուստրն իւր Սուլթան-խաթունն եւ ղխամթարն իւր Գուհարն, յիշեցէ լի սրտիւ եւ Աստուած ողորմի ասացէք ողորմի ձեզ բարերար Հայրն երկնաւոր, Որդին Միածին, Հոգի ճմարիտ: Ով ինձ ողորմի ասէ, Աստուած ողորմի իւրն եւ ծնողացն:

Արդ, զընցաւ ճառս ի սմին աւուր, ի թլին Հայոց ՌՁԴ (1635), ի քաղաքն Ասպահան, ի զեաղքաղաքն Ջուղայ, որ Աստուած անփորձ եւ անստան պահէ մինչեւ ի կէտ կոչման իւրոյ: Ի Թադաւորութեան Շահ Սէֆուն եւ ի Հայրապետութեան Տէր Փիլիպոսին եւ արքայակոպտութեան Տէր Ռաչատունին եւ աստճորդութեան մարմնաւոր կենցաղոյս խօջայ Նադարին, որ Աստուած զիւրեանքն արժանի արասցէ ի յարքայութեան, ամէն:

Եւ զարձեալ յիշեցէք ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յաղաթն ձեր զմեղաւք մեռեալ Մարտիրոսս, փցուն զրիչ, երեսս ի զետին զնեղով աղաչեմ զձեզ, ով Հայրք եւ եղբայրք, յորժամ Հանդիպիք սմայ կարգալով կամ օրինակելով, յիշանջիք յիս զանաթմանս եւ զվարպետն իմ Գրիգոր կոպիկոպոսն եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Եւ զարձեալ յիշեցէք զիս, զանաթման զընկէս, զննողսն իմ զՀայրն իմ Յակովբոս եւ զմայրն իմ Սահակայօթմանն, եւ զեղբարսն իմ Հանդուցեալ (մէկ քաղ կտրուած), Աղարկէն եւ զորդ (կտրուած մէկ տող) Աւետիկն, Սահակն, Հաղարս, եւ որք յիշն զմեզ ի սուրբ աղօթս իւրեանց, յիշման արժանի լինին եւ ի Գրիստոսէ պսակին, ամէն, եղիցի եղիցի:

Դարձեալ կրկին յիշեցէք զմեղաւոր իրտանն, որ քաղում զիտաւք եւ տառապանաւք ի մէջ յերկար ցաւին հոգս տարաւ եւ զրեկ նտուր զաստուածախաւս կոտակարանս եւ զայլ ամենայն ընթերցմունս, որ ի սուրբ զիրս կան Հաւաքեալ, լիցի բարեխաւս ի զաստատանն ահէջ Հրապարակին Էրտոմին Հոգոյն եւ իւր ծնողացն եւ ամենայն տրեան մերձաւորացն եւ Գրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն: Հայր:

(Ամէն գլխի վերջում կամ ստացող էրտաւի եւ ազգակիցների ամուսնները):

¹ Ստուգումից պարզուից, որ այս թերթը պատկանում է մի տարբեր ձեռագրին:

ժէ. 105ա—116ա. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարգսի զաւրավարի եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսի եւ այլոցն, որք ընդ նոսա վկայեցին, յաւուրս ամբարիշտ Թաղաւորացն Յունաց եւ Պարսից՝ Յուլիանոսի եւ Շասպանոյ:

Ժբ. 116ա—122ա. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ, ի զալուստ Տեսառն քառասնամարեայ ի տաճարն:

Ժթ. 122ա—135բ. Յաղագս մանկանցն Բեթղեմիի, զոր կոտորեաց Հերովդէս:

Ի. 135բ—138ա. Պահոց երկուշաբաթ աւուրն, Երանելոյն Եփրեմի Որդին Ասորոյ սուրբ վարդապետի ասացեալ Յաղագս պահոց:

Իա. 138ա—140բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Իբ. 140բ—147ա. Պահոց երեքշաբաթ աւուրն, Երանելոյն Յունանու Ոսկերբերանին ասացեալ ի Ժողովոց պրոց, որ ասէ. Լուսնայարուք, սրբեցարուք:

Իզ. 147ա—150բ. Առաջին չորեքշաբաթին, Երանելոյն Յովհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ Վասն պահոց եւ վարուց առաքինոյ թանն:

Իդ. 150բ—153ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Իե. 153ա—156բ. Առաջին Հինդշաբաթ աւուրն, Երանելոյն Յունանու Ոսկերբերանի ասացեալ Վասն խոստովանութեան, ողորմութեան եւ սիրոյ եւ վասն պահոց եւ աղաթից:

Իլ. 156բ—159ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Իէ. 159ա—161բ. Առաջին ուրբաթին, Երանելոյն Յովհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ ի փորձանս օրինակի եւ պատասխանիս Քրիստոսի:

Իը. 161բ—164բ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Իթ. 164բ—169ա. Առաջին չաբաթաւրն, Յիշատակ Սրբոյն Թէոդորոսի զաւրավարին,

ի Մովսէսի պատմութենէն ծննդեան եւ վարուց նորայ:

Լ. 169ա—176ա. Աղուհացից առաջին կիրակին, Երանելոյն Յունանու Ոսկերբերանի ասացեալ ի Դուկասու Աւետարանի մեկնութենէն, ի ձկնորսքն:

Լա. 176ա—179բ. Երկրորդ երկուշաբաթին, Յունանու Ոսկերբերանի ասացեալ Վասն պաշխարհութեան:

Լբ. 179բ—181ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Լդ. 181ա—185ա. Երեքշաբաթաւր, Յունանու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ընդունելի եւ անընդունելի ողորմութեան եւ պատարագաց:

Լզ. 185ա—187բ. Երանելոյն (Սարգսի) շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Լե. 187բ—190բ. Երկրորդ չորեքշաբաթին, Յունանու Մակեդոնացոյ (Մանդակունեցոյ) ասացեալ Վասն երդմանց սովորութեանց, որ ի չարէն:

Լզ. 190բ—193ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Լէ. 193ա—195բ. Երկրորդ Հինդշաբաթին, Յունանու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն թատերաց եւ դուստնաց:

Լը. 195բ—198ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Լթ. 198ա—201ա. Երկրորդ ուրբաթին, Յունանու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն մխիթարութեան վշտացելոց:

Ի. 201ա—204ա. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի, Որատ Հոգեւոր ասացեալ:

Իա. 204ա—209ա. Երկրորդ չաբաթին, ի յիշատակի Սրբոյն Կիրիլի եպիսկոպոսին Երուսաղէմի:

Իբ. 209ա—214բ. Երկրորդ կիրակէին, Տեսառն Յունանու Ոսկերբերանի ասացեալ Յաղագս անառակին:

Իզ. 214բ—219բ. Երրորդ երկուշաբաթին, Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասա-

ցեալ լիսն քահանայից տեսնութեան ի վերայ մոլորեցանն :

Եւ. 219թ—225թ. Երրորդ երեքշաբաթին : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Ձրամբանելոյ եւ յգտելոյ :

Իւ. 225թ—229թ. Երրորդ չորեքշաբաթին : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ողորմութեան եւ աղքատութեան :

Եւ. 229թ—232թ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Խրատ Հոգեւոր ասացեալ :

Իւ. 232թ—235թ. Երրորդ հինգշաբաթին : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն մխթարութեան աղքատաց :

Իւ. 235թ—239թ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Խրատ Հոգեւոր ասացեալ :

Իւ. 239թ—241թ. Երրորդ ուրբաթին : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն չառնելոյ տէր եւ րարեկամութիւն ընդ առեւ լիս Աստուծոյ :

Ժ. 241թ—243թ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Խրատ Հոգեւոր ասացեալ :

Ժա. 243թ—246թ. Երրորդ շաբաթաւրն : Պատմութիւն վարուց երանելոյն Յոհաննու Ոսկերեանին :

Ժբ. 246թ—248թ. Վերադարձումս սուրբ մարմնոյն Յոհաննու Ոսկերեանին յաթոն իւր ի Կոստանդնուպոլսի :

Ժգ. 248թ—259թ. Երրորդ կիրակէին : Տեառն Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ, ՅԱ. ետարանի մեկնութենէն ի մեծատունն եւ ի Ղազարոս :

Ժդ. 259թ—261թ. Չորրորդ երկուշաբաթին : Յովհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ռիսակալաց եւ քննահարաց :

Ժե. 261թ—262թ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Խրատ Հոգեւոր ասացեալ :

Ժզ. 262թ—265թ. Չորրորդ երեքշաբաթաւրն : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն բարկացողաց :

Ժէ. 265թ—268թ. Չորրորդ չորեքշաբաթին : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն մախանաց եւ նախանձու :

Ժը. 268թ—272թ. Չորրորդ հինգշաբաթաւրն : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն հարաժող եւ պատուասից :

Ժթ. 272թ—276թ. Չորրորդ ուրբաթին : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն վաշխից եւ տոկոսաց :

Կ. 276թ—281թ. Չորրորդ շաբաթաւրն : Սրբոց Քառասնիցն, որք ի Սեբաստիայ :

Կա. 281թ—284թ. Մարտի կիրակին : Տեառն Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ՅԱ. ետարանէն :

Կբ. 284թ—287թ. Հինգերորդ երկուշաբաթին : Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն արեցողաց :

Կգ. 287թ—291թ. Հինգերորդ երեքշաբաթաւրն : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն ապաշխարութեան :

Կդ. 291թ—295թ. Հինգերորդ չորեքշաբաթին : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն պաշտ պնդութեան :

Կե. 295թ—295թ. Հինգերորդ հինգշաբաթին : Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն յանցանաց :

Կզ. 295թ—298թ. Երանելոյն Սարգսի շնորհալից վարդապետի Խրատ Հոգեւոր ասացեալ :

Կէ. 298թ—300թ. Հինգերորդ ուրբաթին : Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ Վասն ողորմութեան եւ աղքատութեան :

Կը. 300թ—309թ. Հինգերորդ շաբաթաւրն : Վկայարանութիւն Սրբոյն Գրիգորի Հսոյց Լուսաւորչին, որ վկայեաց առաջի Տրդատոյ թաղաւորին :

Կթ. 309թ—317թ. Հինգերորդ կիրակէին : Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ի վճիռ Քանանացոյն :

Հ. 317թ—321թ. Վեցերորդ երկուշաբաթաւրն : Պատմութիւն եւ դատաստան, զոր արար Դանիէլ մարգարէն ի շնորհացն Աստուծոյ եւ յանդիմանեաց զԺեռնն :

Հա. 321թ—325թ. Վեցերորդ երեքշաբաթին : Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ ի Ղուկասու Ա. ետարանի մեկնութենէն :

Հբ. 325թ—330թ. Վեցերորդ չորեքշաբաթին : Յոհաննու Ոսկերեանի ասացեալ Յոհաննու Ա. ետարանի մեկնութենէն :

հգ. 330ա—333բ. Վեցերրորդ հինգշաբաթին: Երանելոյն Սարգսի շնորհակց վարդապետի ասացեալ Վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան:

հդ. 333բ—337ա. Վեցերրորդ ուրբաթին: Երանելոյն Յոհաննու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն զգուշութեամբ եւ երկիւղի մերձենալ ի մարմին եւ յարին Տեառն:

հե. 337ա—342բ. Յառաջ քան զվեց աւրաբինաւոր Զատիկն ի Ղազարոնին, Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբերանի Կոստանդնուպոլսի եպիսկոպոսի ասացեալ ի Յոհաննու Աւետարանի մեկնութենէն:

հզ. 342բ—351ա. Խաւսք Զաքարիայի Հայոց կաթողիկոսի ի գալուստ Տեառն յետուսադէմ:

հէ. 351ա—359բ. Նորին Զաքարիայի ի մեծ երկուշաբաթն արտադրութիւն:

հը. 359բ—370բ. Նորին Զաքարիայի ի մեծ երեքշաբաթն արտադրութիւն:

հթ. 370բ—378բ. Նորին Զաքարիայի ի մեծ չորեքշաբաթն արտադրութիւն:

ձ. 378բ—389ա. Նորին Զաքարիայի ի մեծ հինգշաբաթն արտադրութիւն:

ձա. 389ա—402բ. Նորին Զաքարիայի Յաւր մեծի ուրբաթուն Կենարարին շարձաբանացն արտադրութիւն:

ձբ. 402բ—413բ. Նորին Զաքարիայի ի մեծ աւր թաղման Տեառն շաբաթաւ ճրագալուցին:

ձդ. 413բ—422ա. Նորին Զաքարիայի Յաւր մեծի եւ կենսարեւ յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

ձդ. 422ա—435բ. Երանելոյն Թեոփիլոսի ասացեալ ի գերեզմանն աստուածընկալ եւ առ Նիկողիմոս եւ առ Յովսէփ Արեմաթացի:

ձե. 435բ—445բ. Երանելոյն եպիփանու Կոստանդնուպոլսի եպիսկոպոսի ասացեալ ի թաղումն Տեառն եւ ի Յովսէփ Արեմաթացին:

ձզ. 445բ—450ա. Սրբոյն Եղիշէի ասացեալ ի յարութիւնն Քրիստոսի:

ձէ. 450ա—458ա. Սրբոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ ասացեալ Յաղաքս պահոց:

ձը. 458ա—463ա. Երանելոյն Յովհաննու Ոսկերբերանի յԱղամ ասացեալ, մինչ յաքսորանսն էր:

ձթ. 463բ—468ա. Երանելոյն Յոհաննու Ոսկերբերանի, ի Մատթէոսի Աւետարանի մեկնութենէն, ասացեալ ի տասն կուսանսն:

ղ. 468ա—473ա. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Վասն զղջման ապաշխարութեան:

ղա. 473ա—476ա. Յոհաննու Ոսկերբերանի ասացեալ Յայրին եւ ի մեծեալ որդի նորա:

ղբ. 476ա—484ա. Պատմութիւն Սրբոյն Գրիգորի Աղուականդացոց եպիսկոպոսի:

ղգ. 484ա—493ա. Պատմութիւն Երանելոյն Մարութայի եւ որ ինչ ի մեծն նորա երեւեցոյց Տէր սքանչելիս:

ղդ. 493ա—495բ. Պատմութիւն յաղաքս Հանդերձիցն Տեառն եւ դաստառակին եւ պառկերին որ յՈւռայ:

ղե. 495բ—497բ. Յաղաքս Մեղեքսեդեկի զորոց Սրբոյն Աթանասի կարճառաւտ:

ղզ. 497բ—506ա. Հանդիստ Ննջման սուրբ եւ փառաւորեալ Աստուածածնի մարն Տեառն միշտ Կուսին:

ղէ. 506ա—508բ. Յոհաննու Ոսկերբերանի ի Կոստանդնուպոլսի ճարապետէն ասացեալ ի խաչն Քրիստոսի:

ղը. 508բ—512բ. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Յաղաքս զղջման եւ ապաշխարութեան:

ղթ. 512բ—517ա. Թուղթ վասն ապաշխարութեան:

ճ. 517ա—521ա. Թուղթ վասն պահոց պնդութեան:

ճա. 521ա—526ա. Թուղթ վասն ընդունելի եւ անընդունելի աղաթից:

ճբ. 526ա—531ա. Թուղթ վասն չղատելոյ զճահանայս եւ զվարդապետս:

ճգ. 531ա—532բ. Պատմութիւն վասն կնոջն այրոց:

ճդ. 533ա—539բ. Պատմութիւն սուրբ առաքելոյն Անդրէի:

ճե. 539բ—543ա. Վկայութիւն Սրբոյն Քրիստափորի:

ճզ. 543ա—548ա. Պատմութիւն Բարթողիմէոսի առաքելոյ շրջաբերական քա-

րողութեամբն ի Հայս եւ յայլազոս նշանելք եւ զօրութեամբ եւ բժշկական մատակարարութեամբ վկայութիւն նորա եւ մահ նորա յորհանոս քաղաքի Հայոց, ի տեղով որ կոչի *Բարձ* :

Ճէ. 548ա—561ա. Պատմութիւն եւ վարք Սրբոյն Յակոբայ Մծերնայ Հայրապետին եւ Հանդիստ ի Բրիտանոս :

Ճբ. 561ա—566ա. Պատմութիւն Դաւթի մարգարէին :

Ճթ. 566ա—569ա. Ի յիշատակի Սրբոյն Ստեփանոսի, Բարսղի արհիեպիսկոպոսի Կապուղակացոյ ասացեալ :

Ճտ. 569ա—573ա. Երանելոյն Եփրեմի խորին Ասորոյ ասացեալ ի Սուրբն Ստեփանոսն Նախավկայն Բրիտանոսի :

Ճտ. 573ա—582ա. Խաւսք Սրբոյն Յակոբայ Արծուպոյ եպիսկոպոսին, Յաղազս Անդիսքու քաղաքին, Թէ որպէս մտին սուրբ աստեղալէն Պետրոս եւ Պաղոս աշակերտել զնոսա :

Ճտ. 582ա—586ա. Յաղազս Յոհաննու աւետարանչին, Թէ որպէս պատմեցաւ ի Յոհաննէ կամ յորում տեղով ընկալան Հաւատացեալք զպարդեւս զայս ի Տեառնէ եւ ի Փրկչէն մերմէ, ի ձեռն Յոհաննու :

Ճտ. 586ա—588բ. Վկայութիւն Յակովբու առաքելոյ, եղբարն Յոհաննու աւետարանչի, յեկեղեցոյ պատմութենէ :

Ճտ. 588բ—599ա. Պատմութիւն եւ խաւսք Եւդեղիոսի, Յաղազս վարուց եւ ճշմութեան եւ սքանչելադրծութեան սուրբ եւ փառաւորեալ Հայրապետին Բարսղի արքեպիսկոպոսապետին կեանքու Կապուղակացոյ :

Ճտ. 599ա—602բ. Վասն Եփրեմի Ասորոյ, Սկիզբն ճշմարտէ իմ սիրելիք, եւ այլ եւս սքանչելիս պատմեմ ձեզ զերանելի Հաւրն մերոյ սրբոյն Բարսղիք :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

378բ. Յիշեալք յաղաւթս ձեռն, Հարք եւ եղբարք եւ ընթերցողք եւ լսողք, զստացողք զրոցս զպատուական քահանայն զՅովհաննէս եւ զվարդիս աստուածաբէր տանուէրն եւ զկենակիցն իւր զԲարաւ եւ զծնաւաւն նոցա

եւ զաղգաստո՜ւնն, զկենդանիք եւ զնշեցեալքն եւ Աստուած ողորմի ասացէք : Ընդ նոսին եւ մեղապարտ զըշիս եւ մեր ծնողացն եւ Բրիտանոս ճշմարիտ Աստուածն ձեզ եւ մեզ ողորմեացի...

(Նոյմը կրկնուում է բազմաթիւ գլուխների վերջում) :

209ա. ... Ընդ նոսին եւ զանարթան եւ Կարապետ զըշիս եւ զմեր ծնաւաւն եւ զազգս ամենայն եւ զերախտաւորքն մեր եւ ի սրտի եւ սերտ սիրով Աստուած ողորմի ասաւրիք, զի եւ ձեզ լիցի թողութիւն եւ ողորմութիւն ի Բրիտանոս Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհեալ յաւիտեանս, ամէն :

(Նոյմը կրկնուում է բազմաթիւ գլուխների վերջում) :

278բ. Եւ ինձ ողորմեայ բազմեամեղ Սիմէոն զըշիս եւ մեր ծնողացն եւ երախտաւորացն եւ քիչ փառք յաւիտեանս :

(Նոյմ միտքն ունեն մասի 164բ, 243բ, 330, 333բ, 336բ յիշատակագրութիւնները) :

121բ. Բրիտանոս Աստուած, յիշեալ ողորմութեամբ քով զՄանուէլ վաճառականն եւ զծնաւաւն իւր եւ զկենակիցն իւր եւ զղեանչն իւր, որ մեծ աշխատութեամբ ի Հեռաստանէ զթուղթս բերէ :

2ա. (Երկրորդական յիշատակարան, գրուած կարմիր քանափով, բոլորագրով ու երկաթագրով) Նորոգեցաւ զդրքն ի թուականին Հայոց ԹՎԸ (1619) ամին :

517ա. ... Եւ զերջանիկ եւ զընտրեալ Հայրապետն զՏէր Դանիէլ, որ յայս ամի փոխեցաւ առ Բրիտանոս եւ թողով մեզ սուգ անմիթիւր, աղաչեմ զամենանաւր, զԱստուած ողորմին մի՛ մոռանայք եւ Բրիտանոս Աստուածն ձեզ եւ մեզ ողորմեացի, ամէն, եւ նմա փառք յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն :

(Սոյն միտքն ունեն մասի 493ա, 506ա յիշատակագրութիւնները) :

203բ. Բրիտանոս Աստուած, ի չո յաւաւոր զայլատեանդ ողորմեալ քաղցրութեամբ ամենաւառացելոց քրիստոնէից, եւս առաւել զստացող սուրբ զրոցս Տէր Դաւար քահանային եւ ծնաւաւն Ումբին, Մաթթուսիս եւ եղբարն Փիրվալէ, շուրջն իմանալէ, Աշխենտիկն եւ ինձ մեղապարտ զծողի սորա, կարգադրաց եւ լսողաց :

(Նոյմը կրկնուում է գրեթէ բոլոր գլուխների վերջում) :

285բ. Զվերջին ըստացող սուրբ զրոցս Պատմն եւ կողակիցն իւր Սոթապաղէն եւ զստեղքն իւր, Գրիգորն, Բարդրիլանն, Կարգադրացոյ եւ լսողացդ արհասարակ ամենեցուն Բրիտանոս Աստուած ողորմի, ամէն :

(Սոյն միտքն ունեն 59թ, 295թ, 300թ. 412թ յիշատակագրութիւնները) :

336թ. Ուլ եղբարք, անձեղադիր լերուք խոշորութեան զրոյս, զի կար մեր այսչափ էր, թուիտն պակասեցո(աւ), այս Բ թուիտս մանր զրեցինք: Ուլ անդիպիք զայս կարգալով եւ զիս զանարժան Սիմոն գծողս եւ ծնողսն իմ մի բերան յիշեմէր եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն (սոյմ գրչիմ եմ պատկանում սեւ քամաքով անխցում ամսերը) :

604ա. Փառք ամենայն Սուրբ Երրորդութեան Հաւոր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, այցմ եւ :

Արդ, զվերին ժամանակիս զՊապաւորն Պարսից, որ անամբ կոչի Շահ Ապաս, եկեալ այսարհո Հայոց եւ աւերեաց բազում քաղաքս եւ ի զեաւոս եւ ի յեկեղեցիք պատական եւ շատ զերի վարեաց զաղղս Հայոց եւ ջրախեղ եղեալ բազում հոգիք, որ է թիւն Հայոց ՌՃԳ-ին (1604) զերի առեալ զսուրբ զորքս այլազգիքն եւ տեսեալ ի ձեռն այլազգաց, ողորթութիւն աստուածային ծաղիցեալ ի սիրտն Ղաղար քահանային եւ բազում ծախիւք աղատեաց զսա ի հայեալ վատակոց իւրոց, որ է թիւն Ռ... (Միւս տառերի տեղք բաց է թողնում) : Եւ վերստին ետ նորոգել, զթերին լցեալ զսուրբ զրոցս, որ կոչի Տառնական, նոր զիրս զրեցաւ ի Շահէ քաղաքն Հսպահան, ի զեաւոյն, որ կոչի Ջուղայ, ի թաղաւորութեան Շահ Ապասին, ի հայրապետութեան Տեստն Տէր Մկրթիսէթ կաթուղաւորին, որ թիւն Ռիւ-ին (1618) զրուեցաւ նոր զիրս եւ Ռիւ (1619) տարեմտին, Նաւասարդի ամսոյ Ժէ նշան յերկնից երեւեցաւ ի յարեւելեան կողմանէն նման թրջ, վերջն Աստուած զիտէ, թէ ինչ պիտի լինի :

Արդ, ես զվերին ստացաւ զսուրբ զրոցս զՏէր Ղաղարն եւ զծնաւոյն իւր Ումրուսմն, Մաղթութեամբսն եւ եղբարն Փրիւլայէ, բուերցն ինանդատէ, Աշխէնտիկն :

Դարձեալ յիշեցէ զՏէր Ղաղարն եւ կողակիցն իւր Շուշան եւ զորդին իւր Տէր Սանվէն եւ զուստրն իւր Աշալխանն եւ թոռն իւր Թաւրանն :

Դարձեալ յիշեցէ զՏէր Ղաղարն եւ ջոլ պապն իւր Ստեփաննոսն եւ կողակիցն իւր Նիկարն եւ որդիքն իւրեանց Տէր Սեմուէլն, Մանւէլն, Դաւիթն, Աստուածատուրն, Ըմբրուսն, Լիանոսն եւ զուստրն իւր Շախաթուն, Սըլիմն :

Դարձեալ յիշեցէ զՏէր Ղաղարն եւ քուրն իւր Աշխէնտիկինն եւ զորդիքն իւր Աստուղիւտին, Միղգէն, Մարգարէն, Ալաւ-

վերտին եւ զուստրն իւր Ասթուսնան, որ Հանդուցեալ են առ Քրիստոս :

Դարձեալ յիշեցէ զՏէր Ղաղարն եւ քուրն իւր Աստուսն եւ քուէր զուստրն ինանդաւն եւ զորդիքն իւր Թեղանն, Տարասն եւ զուստրն իւր Ասանդասն, եւ տմեղան արեան մերձաւորացն, կենդանաց եւ Հանդուցելոյ, ամէն : Հայր մեր յերկինս :

Դարձեալ յիշեցէ զնորոգաւ զսուրբ զրոցս, որ զԹերին լցի, զուստրն իմ Ստեփաննոս քահանայն արեւմտ եւ իմաստուն, Հաննարեղ եւ հոգեւոր, սրբակայ եւ աղաթարար, զոր բազում աշխատեսուց ուսոյց զլիւրս եւ զարուեստս յիշատակ ծնաւոցսն իւր Տէր Մարտիրոսին, Թանակին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէ զանարժան եւ սուտանուն Սիմէոն նորոգաւոյ, որ ծառայեցա Ստեփաննոսի քահանային, ուսոյց զրպատակաւն արուեստս :

Դարձեալ յիշեցէ զանարժան, սուտանուն Սիմէոն զրիւս եւ ուսոյց իմ Տէր Ղաղարն, կողակիցն իւր Շահասն, ծնաւոյն իմ Սահակն, Սոլթանն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէ զկապող սուրբ զրոցս Յակոբ քահանայն եւ զորդին Յովսէփն, որ բազում աշխատեցաւ ի յուլին եւ ծնաւոյն իւր Աստուածատուրն, Աղապալէն եւ ամենայն աղակականացն, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէ զՂաղար քահանայն, որ խիստ բազում շարժանաւք եւ դժուարութեամբ աղատեաց զսուրբ զիրքս ի ձեռաց այլազգաց եւ հոռուն վերստին նորոգել, զոր մեծ փափաղանք էր : Ետուն զլերին զրեղ զսա յիշատակ անջինջ հոգոց իւրեանց եւ ծնաւոցն եւ եղբարցն եւ աղակականացն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, կենդանաց եւ Հանդուցելոցն, ամէն : Ի թվականին Հայոց ՌԳԼ (1619) ամին աւարտեցաւ սուրբ զիրքս :

604բ. (Նտարգրով) Ընդ նմին եւ զիս զանարժան յիշեցէ ի սուրբ աղթս մեր, ով քահանայք եւ մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, Հարք իմ եւ եղբարք, եւ զիս փանաքի եւ տրուալ ամենեցուն, հող եւ ծոխիւր քահանայս, որ անուամբ, ձեռոյս եւ քահանայ, այլ եւ զսրծով ոչ, անունս ոչ է յիշելոյ, այլ յեղ իմ յիշեցէ ի սուրբ յաղթս մեր ի մեղուաքարին Յիսուս, Մկրտած անուամբ չեբէց եւ ոչ երէց, որ զայս փոքրիկ զբոյլս առայ ի ձեռացն Տառնութին, զլիւլ զլուսմէ անպաճ զուրս եւս : Աստուած ողորմի սրայ զԺողի, ի թվականութեան Հայոց Հաղար Հարիւր ԳՊ-ումն (1684) նոր մտած :

230

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐԳ

[Երեսնամի Ս. Սարգիս Եկեղեցի 407 (19)]

ՇԱՏԱՆ, ՌԵՏՈՒՆԵԱՅ ԵՐԿԻՐ

ՋԺԳ (1464)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 654: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 48 X 31: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԼԵԻՑ, 32, 8 X 10: ՏՈՂԳ՝ 35: ՆԻՒԹ՝ քամբակեայ քուղք: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ քլորեգիբ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 272ա, 273բ, 342բ, 434ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա: ՃԱՅԱՏԱՋԱՐԳ՝ 54ա, 104բ, 154բ, 212ա, 281ա, 329ա, 391ա, 406ա, 510ա, 555բ, 591բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԳ՝ որոշ քուղվ, զլուխների սկզբներում: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆ՝ կարմիր երկաթագիր: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՆԱՅԱՆ՝ չուկի: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ճեքից ծաղկաձաք կտաւ, պատուհակ: ԳԻՒԶ՝ Առով Բախմայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԺԳ (1464): ՍՏԱՅՈՂ՝ ՏԵՐ Կարապետ Բախմայ: ԿԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 52բ, 654:

ԵԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:— Ջեռագիր է միակ է պահուած: Սկզբում, 1բ—3բ, սեւի ցանկ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

519ա. Քրիստոս Աստուած, քս սուրբ խաչի լուսովդ լուսաւորես զհոյի եւ դմարմնի ստացողի զդոյս, դմարապետ քահանային եւ դժնողաց նորին դիմա Ստեփաննոսին եւ դճանձլիքին եւ զկենակցին զԴարմէլիքին եւ զեղորոն զԱւետիսին եւ զպաւակացն եւ դամենայն աղպականացն, ինդ նոսին եւ ինձ ողորմես Աստուծ իրազմովդ դժողիս եւ իմ ծնողացն եւ կարգացողացն, լուողացն եւ քեզ պառք:

519ա. (Նոտրդիր) Ջմերջին ստացողի սուրբ զրոյս պարոն Յակոբնայն եւ կողակցուն Լապիխանին եւ դառնին Մուլքին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, ամէն:

531բ. Աստուած արհնէ զՄարութն, որ Յայտատուքս Ջուղայոյ յետ երեբ, իւրն (մի Բանի տառ զնրուած ի յետոյ աւելացուած) Աստուած իւր մեղացն թողութիւն չորհի:

532բ. Դարձեալ յիւնցէք զՄարութն, որ այս զիրքս Ջուղաս չետ երեբ Ղազարին. Աստուած իւր ծնողացն Հոյին լուսաւորէ, ամէն:

636բ. Դարձեալ յիւնցէք զՀայարիկն եւ զորդին խօջա Գուրնապարն, ամէն:

651ա. Ջոր եւ ես Աստուծ մեղաւոր ծառայա Աստուծոյ բազմաշխատութեամբ եւ ջանիւ փոքր ի շատէ ծայրաքաղ արարեալ թարգմանեցի զայս ի Հայ բարբառ, ձեռամբ իշխանի միոյ պատուաւորի, վասն որոյ ի ձեռս սոցին եւ Հանդական վարուց փառաւորի ամենասուրբ Երբորդութիւնն Հայր եւ Որդի եւ Սուրբ Հոգին, այժմ եւ միշտ յաւիտեան յաւիտեան, ամէն: (Վերոյիշեալ մասը գրչի յիշատակարանը չէ, այլ քարգմանչիս):

651ա. Այս է վաստակ մատանց եղկելի, տարտամ եւ մեղամած եղէզնզծի Աստուծի:

651ա. Փառք...

651բ. Ջոր տեսեալ զայսպիսի դանձաւ աստուածային եւ պայծառ լուսով, արբանեալ եւ մաքրամիտ եւ պատուական քահանայն Կարապետ եւ մեծ փափաղմամբ եւ ջերմեռանդ սրտիւ ցանկացող եղեւ սուրբ առաքիս եւ ի ինդիր իշեալ այս Համարեալ զանձիս եւ լուսափայլ եւ անդին մարգարտիս, անուշահոտ մանուշակիս, եւ վարդափթիթ բուրաստանիս, եւ ետ զծագրեն զսա ի Հալալ եւ ի յարդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ Հոյոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց, Հօրն խօջայ Ստեփաննոսին եւ մօրն Ջանձլիքին եւ կենակցին իւրոյ Դարմէլիքին եւ եղորոն Աւետիսին եւ զաւակացն Յովանիսին եւ սարկաւազ Հերապետին, որ տարածամ եւ դառն մահուամբ ել յաշխարհէս եւ այլ ամենայն աղպականացն նոցա եւ արեան մերձաւորացն, կենդանեացն եւ Հանդուցեցեցն:

Եւ արդ, ես Կարապետ քահանայ, տնարժան ծառայոյ ծառայիցդ Աստուծոյ, սիրող եղէ այս սուրբ տառիս եւ ետու զծագրեն զսա ի վերձանութիւն սքանչելեաց ամենայն արեամբ ներկեալ սուրբ մարտիրոսաց... (Եւ այլ մաղրանքներ):

652ա.

Արդ, ես Կարապետ, Մեղօք զվարքսն լմնեցի. Ջամէնի հետ մեղաց կացի, Ու զման աւուրն չիշեցի,

(Եւ այլմ, շուրջ մէկ սիւնակով ռոտմաւոր):

Եւ արդ, ես Կարապետ սոսկ անուն չա-
հանայ, անարժան ծառայ ծառայիցդ Աստու-
ծոյ, յոյժ փափագմամբ եւ ջերմ սիրով ետու
զծագրել զսուրբ զիրքս զայս, եւ դարձեալ
ետու զսա ընծայ եւ յուրէր ի դուռն ամէ-
նաբնեալ Սուրբ Աստուածածնին, որ կայ
կառուցեալ ի կողմն Սոսան ջաղաքին, որ
կոչի Նոր Քաղաք, առ ափն ծովուն Աղթա-
մարայ, որով վայելեցեալ զսա Հրճուանօք
մանկունք սուրբ եկեղեցոյ եւ յիշեցին յերկ-
նաղնաց եւ յաստուածամատոյց յաղօթն
իւրեանց, զիս զանարժան զԿարապետ սոս-
կանուն ջահանայս եւ զծնողսն իմ զխօջայ
Ստեփանոսն եւ զՋանմէյէլքն եւ զպապն իմ
զԱւետիսն եւ զեղբայր պապուն զՏէր Յովա-
նէսն եւ զՀերայոսն սարկաւաղն, որ դառն
մահուամբ փոխեցաւ յաշխարհէս, եւ սուգ
անմխիթար եթող ծնողին եւ զհօրքոյն իմ
զՊնօթլունէյէլքն եւ զբոյրն իմ զԴիլլատ եւ
զՄուրուն, զՄէյէլքսթունմէյէլքն եւ զհարս-
նեան զԵլթապաթուն եւ զՊնծայ եւ զդա-
ւակն իմ զԴիլլատ, զՋանմէյէլք, զՍուլտան,
եւ զՊնծայն եւ զայլ արեան մերձաւորսն...

Եւ արդ, ես անպտուղս ի բարեաց, մե-
ղաւորս յարդարոց եւ անկատարս ի կատա-
րելոց, մեղանշականս յանմեղաց, եւ ան-
կարգս ի կարգաւորաց, անյիշելիս ի բըշաց,
եւ անարհեստս յարուեստաւորաց, սոգէտս ի
դատանակեաց, բազմամեղ եւ անարժան մեղ-
սամած սոսկանուն ջահանայ Ասում, որ զձե-
ռնիմ ջահանայի եւ զործոյն թափուր եւ ու-
նայն դատիմ, տեսի զսէր եւ զգիպալ սո-
րա, զոր ունէր առ Հոգեւորսն եւ իմով իսկ
սկսութեամբս յանձն առի եւ ամենակա-
րող զօրութեամբն Աստուծոյ կատարեցի
դսուրբ զիրքս զայս մեղսատու ժառանգ
իմով, բազում եւ մեծ աշխատութեամբ հա-
սուցի զսա յաւարտումն, ի յանուանի դեօղս,
ի Շատան, որ է զլուխ երկրին Հոբլտո-
նեաց, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին
եւ Սուրբ Գեորգեայ զօրավարին եւ Սուրբ
Ոսկանց ջահանայիցս, ի հայրապետութեան
Տնտն Ջաջարիայի, որ յայտ մամ փոխե-
ցաւ առ Քրիստոս եւ ի նորնծայ Հայրապե-
տին մեղոյ Տնտն Ստեփաննոսի եւ ի թուա-
կանի Հայոց ի յինն Հարիւր եւ ի ժԳ ամի, ի
դառն եւ ի վշտալից ժամանակին, յորում
կամք ընդ Հարկի եւ ընդ ծառայութեան ազ-
դին նետողաց (եւ այլն) :

653ա. Նաեւ զծնողսն իմ զԹումայ ջա-
հանայ եւ զՍիֆաթմէյէլքն եւ զերախաւոր
պապն իմ զԱստուածատուր ջահանայն եւ
զմիւս վարպետն իմ զԿառնիքի արեղայն
զՅունանէ Սանաճնիցին, որ ուսոյց մեղ
դարհեստս զրուսթեանս եւ զայլ ամենայն
ազգատոճքն մեր, զկենդանիս եւ զննջե-

ցեալսն եւ զայնոսիկ, որք երախտաւորք եղեն
մեղ ի պէտս Հոգւոյ եւ մարմնոյ :

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զյառաջին
ջահանայք ջաղաքիս զՀանգուցեալսն, զեր-
կոսին Տէր Յովանէսն, զամուլքն եւ զդասա-
պետքն, զՏէր Պօղոսն եւ զՏէր Աւետիսն,
զերկու Տէր Յովանէսն եւ զերկու Տէր Ստե-
փանոսն, զհոգեւոր Հարքն մեր յիշեցէք ի
Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք, եւս
առաւել զհոգւոր եղբարսն իմ, զՏէր Ստե-
փանոսն եւ զՏէր Յովանէսն, Բուլղանդարն,
զՏէր Կարապետ մաշգասին եւ զՏէր Կարա-
պետ Բաղէլչիքն :

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զայմու-
ջահանայք, զհոգեւոր որդիքս մեր զՏէր
Ստեփանոս, որ միջնորդ եւ կամակից եղի
զրոցս եւ զՏէր Յովանէսն եւ զՏէր Սարգիսն
եւ զսարկաւաղունսն ամենայն, յիշեցէք ի
Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ
առհասարակ ժողովրդեանդ ողորմեսցի
Քրիստոս, ամէն :

Դարձեալ աղաչեմ զամենեանս սիրովն
Քրիստոսի, կրկին յիշման արժանի արարէք
ստացող սուրբ զրոյս զՏէր Կարապետն եւ
զծնողսն իմ զՊնօջայ Ստեփանոսն եւ զՋան-
մէյէլքն եւ զկենսակիցն զՇարմէյէլքն եւ զեղ-
բայրն զԱւետիսն եւ զորդիքն զՅովանէսն եւ
զՀերայոսն, եւս առաւել զհօրեղբոր որդիքն
իւր զՏէր Մկրտիչ կրօնաւորն եւ զՎարդան
եւ զՊնդուրմէյն եւ զայլս ամենայն արեան
մերձաւորսն եւ զկենդանիսն եւ զհանդու-
ցեալսն, Տէր Կարապետս յիշեցէք ի Քրի-
ստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք :

Յիշեցէք ի Քրիստոս զփեսայք Կարապետ
ջահանային զՍեանդարն եւ զկողակիցն իւր
Դիլլատն, յիսօջ Սաղմսէյան եւ զամուսինն
իւր զՋանմէյէլքն, զՄուլուխն եւ զղունդա-
կիցն զՍուլտան, եւ զՏէր Կարապետն եւ զա-
մենայն արեանառու մերձաւորքն իւր, յիշե-
ցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասա-
ցէք :

Դարձեալ կրկին աղաչեմ զամենեանս
սիրովն Քրիստոսի, Հարք իմ եւ եղբարք, ես
մեղուցեալ ծառայս ծառայիցդ Աստուծոյ
Կարապետ ջահանայ, որ ետու զծագրել
զսուրբ զիրքս զայս եւ ետու ընծայ ի նուրբ
Սուրբ Աստուածածնին Նոր Քաղաքայ, որ
օր ըստ օրէ կարդան ի դուռն Սուրբ Աստուա-
ծածնին եւ Աստուած ողորմի ասացին ինձ
եւ ծնողացն իմոց եւ ամենայն արեան մերձա-
ւորացն իմոց... (եւ այլ մնամ խօսքիս :
Ստացողի յիշատակաբանք կայ զորում
գրուածն ի վերջաւորութեանց, իսկ լու-
սանցեմքնում) երկարող ստացողի յիշատա-
կաբանքը) :

185բ. (Վրամ քաղք է փակցուած, բայց
տակից կարդացուի է) Դարձեալ յիշեցէք

դիտման Հաղարիկն եւ զկողակիցն իւր Դու-
նայմէլիքն եւ զորդին իւրեանց խօշւոյ Գու-
նադարն, ամէն:

(Այլ տեղերում եւս կան մոյլ եւ ազգա-
կիցներն յիշատակարանները, որոնց վրան
բուզք է փակցուած եւ գրուած հետեւեալ
վերջին ստացադի յիշատակարանը մտադ-
րով):

185ր. Զվերջին ստացողի դրոյս պարոն
Յակոբյանին եւ կողակցին Լապիտանին,
զստերն Մուշէին եւ ամենայն արեան մերձա-
ւորացն: (Բազմաթիւ լուսանցքներում կան
իր եւ ազգակիցների յիշատակագրութիւն-
ները):

653ր. (Ունի մտարգրով մի յիշատակա-
րան, մի քանի ամուսններով, գրուած 1728
թուականին):

231

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐԻՔ

[Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բերդեհէմ 587 (42)]

ՓԱՍԱՎԱՆԻՔ ԳԻՒՂ, ՄՈՎԻՔ

ՋԺԸ (1469)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 609: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 43,5 X
30,6: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻՔ՝
ԵՐԼՍԻՒՄ, 34 X 0,8: ՏՈՂԻՔ՝ 37: ՆԻՒԹ՝ բամբակեայ
թուղթ: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ բայրցիկ խոշոր: ՋԱՐ-
ԴԱԳԻՐԻՔ՝ գորշ կարմրաւուր քաջագործ եւ ծաղկա-
գրեր: ԽՈՐԱԳԻՐԻՔ՝ կարմիր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 7ա, 257ա:
ՃԱՎԱՏԱՐԱՐԻՔ՝ 58ր, 101ա, 145ա, 198ր, 284ա, 308ա,
263ա, 431ա, 478ա, 514ր, 547ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ բա-
ւական թուով: ՍԿԱՐԱՆԱՍԻՔ՝ կարմիր երկաթագրեր:
ՄԱԳԱՆԱՐԱՆՍԻՔ՝ ՊԱՆԱՆԱԿ՝ չուսի: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ
տախտակ, մերսից ծաղկաւոր կտու, պտուկեայ:
ԳՐԻՋ՝ իսրայէլ: ԵԱՂԿՈՂ, ԿԱՋՄՈՂ՝ Ատաճ քան-
դակ: ՏԵՂԻՔ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ յերկիրս Մեկաց, ի գեղս
Փասազմոմ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԺԸ (1469):
ՍՏԱՆՈՂ՝ Ստեփանոս մանգասի տաճարէր: ԴԱ-
ՏԱՐԻՔ՝ 1-3, 607-600:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ԶԵՆԱԳՐԻ ԸՆԴԱՄԱՆՔ՝
մաս չէ պահուած, ունի ցանկ յետոյ աւելացուած:
Բաւական խոշոր գրերով գրուած է, դրա համար ծա-
լար չատ մեծ է: Վերջին ստացողները միշտ կորցրել
են առաջին ստացողներէ յիշատակներէ հնազանդը:

1ր-ում եւ 608ր-ում ունի վաճառման մի
կէք, միմեծ գրուած է լատիներէն մի Ի եւ Դ:

ԵՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

6ր. (Բայրցրով) ի միում տեղւոյ կտաք
զյիշատակ հին դրոյս, զոր իսրայէլ ոմն
դրժող գրեալ էր ի թվականին Հայոց Զ եւ
ԺԸ-ի (1469), որ Աստուած ողորմի ասացէք:
Մանասանդ զվերջի ստացողիս Բարա Փա-
նուէնց Եստուրին եւ իւր ընդանեացն ամե-

նայնի, եւ եղկելի մեղապարտ Ստեփանոս
երէց դրին, որ Աստուած ողորմի ասէք, զի
եւ ձեզ Տէրն ողորմի, ամէն:

Զվերջինս ստացեալ հղեւ ի թուականին
Հայոց Ոճ եւ Լ (1681), ի թագաւորութեան
Շահ Սլէմանին, ի Հայրապետութեան Յա-
կոբայ եւ յաղորդութեան Զուլայոյս, քաջ
բարունապետի արհիեպիսկոպոսի Տէր Դա-
թի եւ Ստեփաննոսի, զոր Տէր Աստուած
խաղաղական կենոք պահեսցէ, ամէն:

604ր. Փառք մարդասիրին Աստուծոյ, որ
եւ կարողութիւն տկար մատին, Հասաք յա-
ւարտս սուրբ տառիս: Ով որ կարդայ զայս
րաներս, յիշման առնէ զեղկելիս, Տէրն տացէ
իւրն պերճանք, եւ ի յարդարոց պարեն
հրճեալ, ամէն:

604ր. Փառք...

Որ եւ կարողութիւն տկար եւ անարժան
մեղաք մեռեալ անձինս իսրայէլի Հասանել
յաւարտ այսմ ատենի:

605ա. Որոյ սիրտաւոր տենչմամ եւ
եռափակաք ըզմամբ սրտի ստացաւ զանա-
ռիկ մեծութիւնս, զպայծառութիւնս սուրբ
եկեղեցւոյ եւ զխախտութիւնս մանկանց ու-
սումասիրաց: Ոմն պատուական տանուտէր
Ստեփաննոս մահդասի, յիշատակ Հոյոյ իւ-
րոյ, եւ ծնաւզանց Մելքէշահին եւ Մինային
եւ եղբարց իւրոց Հէրապետին եւ Գրիգորին
եւ Կիրակոսին եւ քրերցն Աղրոյին, Հայհա-
թունին եւ զաւակացն Սանէլին, Յովանէսին
եւ Սուքիասին եւ միւս Սուքիասին եւ սոցա
մարց Մարթային եւ Անային եւ զստերցն

(Գրեթէ նոյնաման մի յիշատակարան եւս երկրորդական գրչի կողմից գրուած կայ 606բ-ում, ձեռագրի ստացող Ստեփանոս մահդասու եւ ազգակիցների համար) :

197ա. (Գրիչը մի նախադասութիւն մտադաս լինելով, ներքեւի լուսամբում գրելուց յետոյ անկացմում է) .

Ձագ էլւմ մեղիւս,
Սխալեցայ ի յայս տեղիս,
Մի՛ մեղադրե՛ք մեղաւորիս :

430բ. *Եւս առաւել ստացողի գրոցս մահդասի Ստեփանոսին եւ իւր բարի ծնաւդացն եւ արինակի տրուողացն, Ղազար կայիսկոպոսին եւ Վարդանին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց եւ իմոցն եւ լսողաց, ամէն :*

(Նման եւ ստացողի ազգակիցների անուններով յիշատակարարութիւններ կան բազմաթիւ գլուխների վերջաւորութիւնների մէջ) :

256բ. *Ով դասք լուսերամից, բանաւոր ծիծունը եւ ոսկի փետուր մեղուք, աղաւթն զարուծիւնդ ձեր, յիշեցէք ի Քրիստոս զծաղկող եւ զկազմող սորա, զԱստուծոսկանուն զանայ, եւ զծնողսն իմ զԱստուածատուր զանայ, պապն իմ եւ զԹրանէս Սանահնցին եւ զԳրիգոր զանայն, եւ զՄխիթար զանայն, եւ զայլ ամենայն արեան մերձաւորսն, եւ զերախտաւորսն մեր յիշեցէք ի Քրիստոս եւ լի բերանով ողորմի ասացէք...*

257ա. *Ձվերջին ստացողի սուրբ գրոցս զՄատուրն եւ պապն իւր Բարսիմեոսն եւ զՀանիկն իւր Թամատատիկն եւ մկրտաւարտ Ստեփանոս էրէց զբէս, որ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն (Այս վերջին ստացողը, իրենից առաց ստացողի բոլոր յիշատակարանները քերել է եւ ապա վրան փակցրել իր եւ ազգակիցների անունը կրող յիշատակարան քերքիկներ) :*

547ա. (Յաջողութեցին մի տեղ գտնել նախավերջին ստացողի յիշատակարանը, որ քերուած չէր, վրայի քերքիկը գգոյշութեամբ պոկելով, երեւան եկան հետեւեալ անունները, որ բերուած են այստեղ) .

Ձվերջին ստացող սուրբ գրոցս, մահդասի ինչերեան եւ կողակիցն իւր եւ որդիքն իւր Ստեփանոսին եւ ծնողաց նորա եւ զաւականց նորա Սամուէլին եւ Յովանէսին, ամեն, եւ զերկու Սուքիան, որ ժ տարեկան փոխեցան ի Քրիստոս եւ թողին զիս անմխիթար :

607ա. *Ձվերստին նորոգող սուրբ գրոցս ընտանիքն էրէցս, խնդրեցէք յԱստուծոյ իմ մեկացն եւ իմ ծնողացն մեղաց թողութիւն, եւ դուք վարձս յԱստուծոյ առնուք :*

Եղև ի թիւն ՌձԻԹ (1680) Թաղաւորութեան Շահ Սլէմանին, եւ ի Հայապետութեան Տեառն Յակոբայ, որ յայս ամի փոխեցաւ առ Քրիստոս եւ եմ փոքրապուն աշակերտիս զԱստուածատուր եւ իւր ծնողացն ամենայնի, եւ դուք յիշողք յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ :

232

ՏՈՆԱՊԱՏՃԱՌ

[Ս. Լուսաւորիչ եւ Ս. Գեորգ 544, (32)]

[ՎԱՆ]

ՋԼ (1481)

ԹԵՐԹ-Գ՝ 955: ՄԵՇՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 30.0 X 25.2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ 27.7 X 8: ՏՈՂ-Գ՝ 33: ՆԻԻԹ՝ հասարակ բուղբ: ԹԱՆԼ-Գ՝ տե: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 604ա, 626ա, 820ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ ԼՈՒՍԱՆԵՐԱՆՈՒՄ՝ 3բ, 28բ, 50բ, 61բ, 72բ, 77բ, 95բ, 101բ, 111ա, 116ա, 125ա, 191ա, 223բ, 230ա, 258բ, 260ա, 351ա, 367բ, 371ա, 407բ, 495ա, 519բ, 559բ, 628ա, 633ա, 640ա, 651բ, 661բ, 702բ, 719բ, 737ա, 767ա, 787ա, 782ա, 708բ, 805ա, 815բ, 824բ, 844ա, 849բ, 882ա, 876բ,

922բ, 935ա, 938ա, 941ա (սակցոց): ԼՈՒՍԱՆՈՒՄ-ՋԱՐԳ՝ բաւական թուով, սակեզոծ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 603բ: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԳ՝ 269ա, սակեզոծ: ՍԿՋԱՆԱՏԱՌ՝ երկաթագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեայ ԳՐԻՉ՝ Ագաթիս փառնայ, Զաքարիա, Կարապետ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԼ (1481) ՍԱՅՈՂ՝ Կարապետ փառնայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ հաւամբաբար վամ:

ՄԱՆՈՒԹԻԻՆ:— Ձեռագիրը շատ վառ է պահուած, կազմը եւ ցածի մասը պոկուած: Յեշտակարանները միմեանեցից բաժանուած լինելու

դատաւանով անհրաժեշտ եղաւ աստեմէին-աստեմէին զբնել: Մի բանի պարկերն տեղափոխ են եղած, բաժանուած, պատանդաւորուած եւ տեղափոխուած: Մանրանկարներէն յոմանք այլ զրեքերէն բերուած եւ փակցուած են թւրթւրի վրայ: Որոշ լուսանկարադրէն կորուսած, հոնուած են:

ԵՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

949ա, 954բ. Փառք եղակի...

950բ. Զի հանապաղ ընթերնուն սուրբք, քաշանայք, մանկունք եկեղեցոյ ի լսելիս արհնեալ ժողովորդեանն, զի լսելով զայս ամենայն խրատք պատուիրանացն հաստատեցան ի հաւատոս ուղղափառս զոր ունին: Եւ յիշեցին առաջի Բրիստոսի յաղաթս իրեանց զյառաջ յիշեցեալ զստացող սուրբ զրոցս զկարապետ քաշանայն եւ զծնաւորքն իւր զՄկրտիչ քաշանայն եւ զերսէֆ խաթունն եւ զմեծ պապն իւր զլաւշիկ Կարապետն եւ զկենակիցն նորա զԴաւաթմէլիք եւ զեղբայրն իւր զխաւայ Յովանէսն եւ զբոյրն (951ա) իւր զՍուլտանմէլիքն եւ զկենակիցն իւր զԻէկիրխաթունն եւ զորդին իւր զԳրիգոր քաշանայն եւ զնորին կենակիցն զԴաւաթմէլիքն եւ զմիւս որդին եւ իւր զխաւայ Վարդէն, որ տարածած մահուամբ փոխեցաւ ի Բրիստոսն եւ սուգ անմխիթար եթող ծնողաց իւրոց եւ զայլ վաւասկսն իւր զփոխեցեալքն ի Բրիստոս զՍենաքարինն, զՎարդպատրիկն, զՍմբատն, զԱրդարն, զՎարդանն եւ զՄկրտիչն եւ զգտտեբքն իւր զԵւսեբն, զՍուդանն, զՆապահաթանն եւ զՄխթումփաշէն եւ զամենայն արեան մերձաւորքս իւր, զկենդանիք եւ զհանգուցեալսն ի Բրիստոսն եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

Դարձեալ յերես անդեալ ապաշեմ զմեզ, հարք եւ կորուսի, յիշեցէ ի սուրբ յաղաթս ձեր զհնչաւոցի եւ զբարեմիտ քաշանայն զկարապետ, որ ստացաւ զսուրբ տաշնալիսն, յիշտակ բարի հոյուղ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց: Զոր եւ ամենակարողն Աստուած անասանելի կենաւ պահեսցէ զՏէր Կարապետն, որ ի յայս դարն եւ ի վշտալից ժամանակին բազում արդիւնս արար, որ ի բազում ժամանակաց խոնարհեալ էր ըլումբէթ տաճարին Սուրբ Պաւլոս առաքելոյն եւ զժամանոցն խափանէր էր եւ կարողութեամբն Աստուծոյ եւ օգնակալութեամբ սուրբ առաքելոցն վերստին նորոգեաց զսուրբ քումբէթն եւ զժամատանք եւ զգուռն սուրբ եկեղեցոյն եւ զարդարեաց զեղեցիկ յուրջառաւք եւ ժամատեղաւք: Որոյ Տէր Աստուած փոխանակ այսմ ձեռագործն խորանաց զանձե-

ռագործն խորանն եւ զլուսեղէն տաճարն պարպեանցէ հողոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց եւ ամենայն մեքաւորաց իւրոց, կենդանաց եւ հանգուցեցնոցն ի Բրիստոս: Այլ յուսաք ի յապկենացն Աստուած, որ փրկեսցէ զինքն ի յանաւորնաց եւ յերկունք եւ յաներեւոյթ թշնամոյն եւ անասանելի կենաւ եւ հաստաշիմն արասցէ եւ ընդ հովանեաւ սուրբ եկեղեցեացն պահեսցէ իւր սրտովն եւ ամենայն ընդանիւքն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի սուրբ յաղաթս ձեր զկարապետ քաշանայն եւ զծնաւորն իւր Մկրտիչ քաշանայն եւ Նսէֆ խաթունն եւ զեղբայրն իւր զխաւայ Յովանէսն, եւ զնորին կենակիցն զՍուրբանն եւ զգտտեբքն իւրեանց զԻէկիրխանն եւ զխաթունանն, զբոյրն զՍուլտանմէլիքն եւ զիւր որդին զկարապետ քաշանայն եւ զգուռտուն զԴովաթն եւ զհաւթուրն զխաթունմէլիքն եւ զնորին վաւակն զՍտանն, զխաւայիւն եւ զԻէկիրխան, զկարապետն, զԳրիգորն, զԾառուխն, զՓաւլացն եւ Մուրատն եւ զՅովանէսն եւ զբեռն իւր զՄկրտիչ քաշանայն, ոչ նորին (զնորին) ծնաւորքն զՍտեփաննոս քաշանայն եւ զԱղուծխաթունն, զԴաւաթմէլիքն զՄիւլխաթունն եւ զԿահանտանն եւ զհաւթուրն որդիքն զԳրիգորն Պաւլոսն, զՊետրոսն, զԵւսեբն, եւ զՅովանէս, զՅիզկար Ոսայա տուրն եւ զորդիքն իւր զՄկրտիչ քաշանայն եւ զԱմ(ի)ր Սարդիսն, զխաթունէն եւ զիւր որդիքն եւ զամենայն արեան մեքաւորքն նոցին եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

Արդ, յերես անդեալ տղաշեմ զմեզ, յիշեցէ ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զկարապետ քաշանայն եւ զկենակիցն իւր զԻէկիրխաթունն եւ զնորին ծնաւորքն զՍտեփաննոսն եւ զՄուրատն եւ զեղբայրքն զՄեսիսիս, զԿարապետն եւ զՅովանէսն եւ զբոյրն զՍուլտանրափտն եւ զհոգեւորն զԵւսեբնմէլիքն եւ զնորին զստեբքն զԴովաթփաշէն եւ զԱլէքիփաշէն եւ զբեռն իւր զԴաւաթմէլիքն եւ զնորին զստեբքն զՄարմէլիքն եւ զԱրմէլիքն, եւ զորդին իւր զԳրիգոր քաշանայն եւ զնորին կենակիցն զԴաւաթմէլիքն եւ զնորին ծնաւորքն զԵլիսանն եւ զԻէկիրխաթունն եւ զեղբայրն իւր զԿաթանն եւ զՏէր Կարապետի հոգեւոր բոյրն զխաթունմէլիքն եւ ուղիւ սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի յիւր միաւանդամ զալուստն, ամէն, եղիցի, եղիցի:

Դարձեալ յիշեցէ զԳրիգոր քաշանայն եւ զորդիքն զՄկրտիչ սարկապալէն եւ զՅովանէսն եւ զգուռտուն զխաթապալէն եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Դարձնալ յիշեցէ ի սուրբ և ի մարտիրոս յաղաթս ձեր զխաղաղ Բրժանն և զձնաւազն իւր զխաւաղ Բուռնէ քան և զՄարգրիտոս և զերդարքն իւր զխաւաղ Փաւլոսն և զՂիշխարարն և զխոջալ Բրժանի կողակիցն զԴողայն և զորդին զԴրիգորն և զԿաթողիկոս, զխաղ Փոյաւտն և զկողակիցն զԴուհարբաւտն և զորդին զՄիրաքն, զՂուշխարարն, զՊերին կողակիցն զԲիշէիկանն և զորդիքն զԵւաւսարն և զԿաթողիկոս, զխաղ Բուռնէ և զձնազն իւր զԲրժանն և զԿաթողիկոսն և զԿաթողիկոս զԿաթողիկոս և զգաւտերք զՄուշալն և զՋանն և զամենայն արեան մերձաւորն իւրեանց, որ ետուն զարձաթի սկիւն և զրուովաւն զուռն Սուրբ Առաքելոցս Պետրոսի և Պողոսի յիշատակ իւրեանցն և ամենայն մերձաւորացն, մանաւանդ յիշեցէ և լի իւրեանից Առաւուած ազորիկ ասացէ իսպա Բրժանն և ձնոցոց իորին, ամէն և մէկ ու իշխեսցէ Հնոցացոցանի դա ի դրանց Սուրբ Առաքելոցս կամ ծախելով կամ գրաւելով, ոչ ի մերկոց և ոչ յօտարաց և թէ ոչ յանդուրին, պատիւն ի Սուրբ Առաքելոցս, ամէն:

... Դարձնալ յիշեցէք ի սուրբ եւ ի մարգարիտայ յաղօթք ձեր զիտես Մկրտան եւ զձնաւորքն իւր զիտես Աւետիտն եւ զՄամաժաթիւնն եւ զկենակիցն իւր զԴուրբանն եւ զորդիւն իւր զիտես Կարապետն եւ զՅնղայթն եւ զամենայն արեան ձերձաւորսն իւրեանց, զիկենայիւնքն եւ զանպիտանայնն եւ զուշ յիշեցէք եւ ի յի բերանով Աստուած ողորմի սատեցէ ուսիայ Մկրտմին եւ եղորայն Աստմին եւ Արդուիւն Նապոլեցեցեցն ի Քրիստոս, որ զՄարբ Զօղոտու եւ զԿետրոսի ժամատունքս ծածկից եւ շատ աշխատեցաւ ի կերպ սոցա. Քրիստոս Աստուած զերկնից արքայութիւն եւ զլուսեպէն սպտմուշանն իւր պարզեւեցէ իւր նմեցեցեցն եւ Քրիստոս Աստուած, որ առանձն ի տուքս բարեաց, ձեզ յիշողացդ եւ ձեզ յիշեցեցեցս առ Հասարակ ողորմեցի եւ նմա փառք յաշխտեանս, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յայգօթ ձեր դարձնիւի եւ զհաւատաբարժ տանուանից զդուստրիք Նզդարաբաղին եւ զնաւաղք իւր յՅովնանէն եւ զԿիլիքն եւ զկենակիցն իւր զԾառնուն շանդուցեայ ի Քրիստոս, եւ զմիտ կենակիցն զԾառնուն եւ զորդիք իւրեանց զՄուրադաբաղն եւ զՅուդաբաղչն եւ զԾովանէն, Ղադարէկին եւ զՓափառնն եւ զամենայն արեան մերձաւորսն իւրեանց, զկենականն եւ զհանձնող Աստուծոյ մահաւանդ յիշեցէք եւ լի բերանով Աստուծո՛ղործի առացէք, որ դարձաթի սկկննր ետ ի դուռն Սուրբ Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի, յիշապիլ րարի ձոցոյ իւրոյ եւ ծնաւ։

դրաց իւրոց եւ եղբորն Կարապետին, որոյ Տէր Աստուած փոխարէն տացէլ զերկնից արքայութիւնն իւր եւ իւր ննջեցեոցն եւ մեզ յիշեցիտցս առ Հասարակ ողորմեսցի եւ նմա փառք յաւիտանաւ, ամէն

Դարձնել կրկին անզամ աղանձ դձեղ, չիշնչել ի սուրբ եւ ի մաքրափող յաղթօմ յիւր դրարեկալառ տանուկից զխօջալ իղբան բաղչեւ եւ զչայր իւր Յովաննիս եւ զչայրն իւր յԱրկիւրիաթունն եւ զեղբայրն իւր զԿաւրպանն եւ զբոյրն իւր զՋաւրանթունն եւ զիղկուիկիցն իւր զՇահումիաթունն եւ զաւակն իւրեանց յՍմբատն եւ զԱշարէկին, որ տարածամ մձուռամբ փոխեցան առ Քրիստոս եւ ին բերանով Աստուած ողորմ ի ասացէջ ուսթայ իղզանբաղչին եւ որդոյն իւրոյ Մուսարատարչին եւ նորին կողակցին Մուսիխալաթանին . . . :

Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի սուրբ եւ մաքրա-
փայլ ստեղծած ձեր դրաբարպաշտ եւ դհաւատա-
րիմ առնութեանք Վանք շաղաքին զիտն
Յովանէսն, մեկը Բախտարն, դիտն Պար-
սան, զիւն Փէրիանն, զո՛ւն Սաբիտն,
զիտն Սէրնուսն, զիտն Գրիգորն, զիտ-
ն պարսն Գէորգն։ Ի՞նչե՛ք զիտնայ Յով-
նանէն, զմիտ խոյն Յովանէն, զիտն
Կարապետն, զինձորա...նց Մուրաան, զիտ-
նայ էղպանաղոն, մեծ եւ զփոք շաղաքի
տանտետէքն, որ... մա՛ի զեկեղեցեանք յո՞ր
ժողքն... (բառ է պալկաւում) լլցին, Քրիս-
տոս Աստուծո՛ւ զերկից արքայութիւն...
(Քրիբի կողքէ կտորով լինելով պատմաւոր
որոշ քառեր մնում են քերի, լրիւ չեն կար-
նացում) Յիշեցէ՛ք զՄովթաւանին եւ,
զձեռողքն իւր զՄննապետ եւ զՀալիմա-
թուին եւ զԵնողքն իւր զԿարապետի եւ
զՎէլքոն եւ զեղորոշ դուստրն իւր զՆաթու-
լան, այլ եւ զՏէր Կարապետ եւ զորդիւ Գրի-
գոր ջաւանայն եւ զնորին կողակիցն զԴողա-
թաթուին եւ զորդիկն զՎկորտի՝ ջաւանայն
եւ զԵմփանէն... որ եւ զիւր պպին ծառով
նոխ՝ Վարպար Ստուտածրկով սուրբ նա-
նայն, ի յառաջնորդութեան Գրիգոր րարու-
նայանէսի եւ վկայութեամբ մաղղապի Տէր
Յովանէսին եւ Տէր Արխտակէս Հէրապինի,
այլ եւ կամօք եւ վկայութեամբ ջաւանային
Սուրբ Առաքելոյն Տէր Յովանէսին, Տէր
Գրիգորին, Տէր Մեսրոպին, Տէր Զաքարիւ,
Տէր Ստեփաննայն...։

Դարձեալ յիշեցէք ի տուրը եւ ի մաքրա-
փայլ յաղթոյ մէր զլուսկանց Տէր Գրիգորա-
նէ զինքնախիցիս զի Գորգոյլաթիկն եւ զոր-
դինքն իւրեանց զԱրթուրէ ջանահանք եւ զՅո-
վանէս եւ եւ յղտաբերէ գճաղաղղէն եւ զնա-
յախափալէն, որ տարածամ մաշուումք փո-
խեցան ամ Գրիգորաւ եւ սուգ ամսխիթար թո-
ղն մօտոր իւրեանց:

Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զՄկրտիչ քահանայն եւ զկենակիցն իւր Շախումխաթունն եւ զդաւակս իւրեանց զկարասպետն եւ զԷկէկիխաթունն եւ զամենայն արեան մերձաւորսն :

Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս զՇնգեհնենց խօյսյ Յովանէսն եւ զեղբայրն իւր զԿարայետն եւ ծնողս իւրեանց զՍտեփանոսն եւ զԴուռնիէն եւ զկենակիցն իւր զԲաղդատխաթունն եւ զորդիքն իւրեանց զԱւետիսն եւ զՋաքարէն եւ զզատներքն իւր զԿողալխաթունն եւ զԷկէկիխաթունն : Մանաւանդ յիշեցէ՛ք եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէ՛ք, որ զամառան ժամատունն եւ զխցնեհն շինէց եւ շատ աշխատեցաւ ի վերայ սորա, որ եւ Քրիստոս Աստուած զերկնից արքայութիւնն եւ զլուսեղէն պատմուճանն իւր պարգեւեցէ՛ք, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զհեղաճողի եւ յրարեմիտ քահանայն զՏէր Կարապետն, որ ետ զերկ զսուրբ տանականս յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ ծնալազց իւրոց : Եւ ետ զսուրբ զԷրքս ի դուռն Սուրբ Առաքելոցս Պետրոսի եւ Պողոսի եւ ետ ի ձեռն սրբասէրք քահանայիցն, Տէր Նույատուռն, Տէր Աւետիսն, Տէր Կարապետն, Տէր Գրիգորին, Տէր Յովանիսին եւ միւս Տէր Կարապետին եւ միւս Տէր Յովանիսին եւ Տէր Թադէոս եկեղեցապանին եւ Տէր Դանիէլին եւ զսարկաւայոցս Կիրակոսի եւ Մարտիրոսի եւ Մեսրոբի, որ սեղսյ քահանայք եւ սարկաւայունք եւ բարեմիտ եւ հաւատարմի մանգունք սուրբ եկեղեցոյս, որ յորում շարժարանաւք աշխատեցան ի նորոգումն սուրբ կրմբէթին, որոյ Տէր Աստուած ընդ սուրբ քահանայից զասակից եւ պսակակից արասցէ զնոսա, ամէն, եղիցի, եղիցի : Նորոգեցաւ Սուրբ Պաւլոս առաքելոյ տաճարի կյմբէթս ի թուականութեան մերում Ջին (1476) :

Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի սուրբ յաղաթս ձեր զխաւճայ Ալլատն, որ այսաւր առ մեզ հանդիպեցաւ եւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք եւ Աստուած ողորմեցի ձեզ, ամէն :

Եւ արդ, եւ ամենամեղ եւ անարժան ծառայ ծառայիցն Աստուծոյ Զաքարիայ անարհեստ դժողս եւ աստուածային ողորմութեամբն յանձն առի եւ տկար անձամբ եւ ծանրաբեռն մեղաւք, տպէտ դիտութեամբ եւ անխմատ մոռաք, անձմուտ ի դրոց զիտութեան եւ անվարժ արուեստիք յանդողնեցայ ձեռն արկանել ի մեծ գործս այս ոչ ըստ իմում կարողութեանս, զոր ոչ կարող եմ եւ ոչ արժան, այլ յաստուածային ողորմութեան հատուցի յաւատ մեծ աշխատանքս :

Դարձեալ եւ մեղապարտ Աղարիայ դժող սորա սուտանուն քահանայ, որ ի կարգ քահանայութեան հրախրեցայ եւ զործովք ուրացեալ գտայ, աղաչեմ զսրբութեանդ ձեր սիրելիք եւ հաւատարմի ծառայք Աստուծոյ, հարք եւ եղբարք սիրելիք եւ բարեկամք եւ հաւատարմի ծառայք Աստուծոյ, քահանայք եւ ժողովուրդք սիրով եւ աներկմիտ հաւատով եւ լիակատար սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք Աղարիայ դժողիս եւ իմ ծնողացն Կարապետ քահանային եւ ուսուցչին իմոյ, որ նահապետեցաւ յԱրմէլ քաղաքի, ի ձեռաց անաւրինաց եւ մօր իմոյ Սաղաթիւն եւ եղբարցն իմ փոխեցելոցն ի Քրիստոս, Ստեփանոսին եւ Մերունին եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորացն իմոց եւ կենդանեանք եւ հանդուցելոցն ի Քրիստոս : Մանաւանդ միւս վարպետին իմոյ Տէր Յովանիսին Արմըրեցոյն, որ մականունն Մանգաւարենց կոչի, որ բազում սիրով եւ երախտիւք խրատ ետ : Յուսամք ի յամենակալ եւ յամենախնամ եւ յողորմած Աստուածն մեր, որ ողորմութիւն շնորհեցէ՛ք մեր վարպետացն եւ այնոցիկ, որ ի վերայ ինձ փոքր ի շատէ երախտիք ունին, եւս առաւել ձեզ կարգացողիդ եւ լսողիդ, ամէն :

Դարձեալ աղաչեմ զձեզ, ով սուրբ մանկունք եկեղեցւոյ, քահանայք եւ ժողովուրդք, յիշեցէ՛ք ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր եւ զիս զանարժան զրիշտ զԿարապետ սուտանուն քահանայ, որ ըստ իմում տկար անձամբս յանձն առի եւ աւղականութեամբն Աստուծոյ զրեցի Ի (20) տետր ի սուրբ դրոցս եւ իմում տկար մատաճաւ կապ ձեզի զսուրբ զԷրքս, յիշատակ Տէր Կարապետին, որ կարդան ի ժամ սուրբ պատարագին եւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք Տէր Կարապետին եւ նորին ծնողացն Մերուն քահանային եւ Սուլտան Մէլիքին եւ կենակիցին Նոնդաբարին եւ զեւորայոս զուակին իմոյ Ստեփաննոսին եւ ամենայն ազգականացն իմոց : Մանաւանդ յիշեցէ՛ք եւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք եւ Քրիստոս Աստուած, որ առան է ի սուրբ բարեացն, ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշելոցս առ հասարակ ողորմեցիք, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի սուրբ յաղաթս ձեր մեղաւոր ժամարար Մկրտիչս, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի սուրբ աղօթս ձեր զՀաւրմդենց Դարիպէնն եւ զԿինն իւր զԱլիդն եւ զորդին զՀօրմազն, որ զդրոց կաշին իր ետ : Աստուած դիւր արջայութիւնն նմա տայ, ամէն :

Արդ, դրեցաւ սուրբ զԷրքս ի թուականին Հայոց ՋԼ (1481), ի կաթողիկոսութեան Տեառն Սարգիս եւ յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս Գէորգայ Տէր Յովանէս եպիս-

կոպտիս Գունդուլի եւ ի թագաւորութեան Սուլթան Աղուպին եւ յիշխանութեան աշխարհիս մեծ եւ Հրոխտ պարոնին... Իման ընկին, որ Տէր Կարապետս Հաղիտադար է... Վասն այսորիկ ի սորին յաւուրքս շինեաց զկումբէթս սուրբ տաճարիս, զոր եւ անաւրէնքն որդէս կրճտէին զատոմունս իւրեանց ի սա ոչ մերձեալս, զոր Տէր Աստուած զսաքնդ երկոյն աւուրս պահեսցէ, ամէն:

298թ. Ողորմեա ամենայն Հաւատացելոց քրիստոնէից, եւս առաւել ստացողի սուրբ զրրոցս Կարապետ քահանային եւ քերէն Սուլտանին եւ ծնողաց նոցին Մկրտիչ քահանային եւ Նուէթիսաթունին եւ կենակցին իւրոյ ինկիլիսթունին եւ որդաց նոցին Գրիգոր քահանային եւ նորին կենակցին Գաւալիսաթունին եւ խաւջայ Կարգէլին, տաճարմամ մահաւամբ փոխեցելոյն ի Քրիստոս եւ մեղապարտ դժողիս սուտանուն երիցու Այարխայի եւ ձեզ կարդացողիդ եւ լսողացդ ողորմեացի Քրիստոս Աստուածն մեր, եւ նմա փառք յաւիտեանս, ամէն:

(Նման յիշատակարաններ կան քազմաքիւ գլուխների վերջաւորութեանց):

343թ. (Լուսանցքում, գարդանկարի կողքին, գրուած ոսկեգօծ գրեթով եւ մանրագիր) Զբարերրոցի Մարտիրոսն յիշեցէ ի Քրիստոս, որ էրեկ ի յայմ վայրի մեղ Ափաս դինի երեք ու զգիրգս շնորհորեց զՏէր Կարապետին. (Աստուած) զինքն (փ)առաց (դահ)սցէ յիւր յարքայութիւնն, ամէն (փակագծերի մէջ առնուած մասերը կտրուած են):

603թ. (Նկարի ներքեւում, կապոյտ ֆոնի մէջ սպիտակ ներկով գրուած է) Ստացաւդ սորա զկարապետ քահանայի աղաչեմ լիշել ի Տէր, ամէն:

736թ. Զվերջին ստացող սուրբ Տանականիս զՇահավար աղէն, որ էր ետ ի հալալ ընչից իւրոց եւ աղատեաց ի ձեռաց անաւրինաց, յիշատակ իւր եւ ծրնաւորեաց իւրոց, հաւըն Հայկազ աղին եւ մաւըն Արուսիսին,

զարհայկոպոսն զՏէր Սարգիս Տաթեւացին եւ պասն իմ զԳաւիթն, մամն իւր Նաբին, հաւերդարյն իւր զՏէր Ստեփանն, որ աղոյ հասակաւ փոխեցաւ ի Քրիստոս, եւ եղրարքն զՏէր Ղուկասն եւ կենակիցն զԹուրվանդէն, եւ որդիքն զԵսային եւ Սարգիսն եւ Մարիանն եւ հանդուցեալն ի Քրիստոս, Յակոբն եւ Աղիզիաշէն: Եւ(ւ) աւաք եղրայրն զՄանսուր աղէն, եւ կենակցին զԹանկունն, եւ որդիք զՋախխանն եւ նորին կենակիցն, զՄանրէկին, եւ որդին Ճալան, զՂալպարն եւ Գաւիթն եւ զստեքն Գուլիսան եւ Նադիսաթունն եւ նոցին մայրն զԲահալունն եւ փոխեցեալն ի Քրիստոս Գուլան, եւ միուս եղրայրն, զՎէլաթն, եւ կենակիցն Գուլիաշէն, եւ որդիքն զՂուլիմանն, եւ Պոզոսն, եւ զստեքն Յուստիանէն եւ Սիրայմաքն եւ հանդուցեալն ի Քրիստոս զՍտեփանոսն Էւ զԱլէքսանդրն եւ մայրն սոցոյ զՓարիսանն, եւ կսեր եղրայրն զԱղաճանն եւ կողակիցն զՇամսին եւ որդին զՄեղեոնն եւ Արուսիսին. ով կարդայք յիշեցէ ի Քրիստոս զվերայգրեալս ի սմայ:

Դարձեալ յիշեցէ զՇահավար աղէն (եւ կրկին նոյն անունները մի քանի տողով, ապա) Թվականիս Հայոց ՋԼ (1541) զրեգաւ յիշատակարանն. դաավար տեղոյս Տէր Յակոբն յիշայ:

Խին կտակ որ տեսինք ԲՃԽԲ (242) տարի այ որայ գիր ճառիս դրած այ:

||| | | ||| | | ||| | | |||

||| | | ||| | | ||| | | |||

(Բազմաքիւ լուսանցքներում կան վերաշիշեալ վերին ստացողի եւ ազգակիցների յիշատակարաններ, իսկ 190ա-ք-ի եւ 955-ի վրայ մի քանի զանազան անձանց յիշատակարաններ, որոնցից մի երկուսը քննուած են զիւտաւորեալ):

233

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐՔ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ 533 (21)]

ՀԻՋԱՆ ԵՒ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՋՅՁ (1507), ՌԿԸ (1619), ՌՁԸ (1639)

ԹԵՐԹՔ՝ 808: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 35,6 X 25: ՍԻԵՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-սԻԵՆ. 28 X 10: ՏՈՂՔ՝ 33: ՆԻԹ՝ Խառաքակ քուղք: ԹՆԱԿ՝ ան, Ոթրդուած մասի լուսամբագծերը: Կարմիր: ԳԻՐ՝ քուղքեր: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ Կարմիր եւ գորշ: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ Կարմիր: ԿԻՍՍԵՆՈՐԱՆ՝ 174ա, 325ա, 529ա: ՃԱԿԱՏԱՐՔ՝ 44ա, 61ա, 123ա, 570ա, 725ա: ԼՈՒՍԱՆՍԱՐՔ՝ Կարմիր ծաղիկմեր: ՍԿԸՋՔ-ՆԱՏԱՐ՝ Կարմիր եւ կապտա: ԿԱՋՄ՝ Կաշտագատ տախտակ, վրան ձնշուած վ գորդեր, մերսից սրճագոյմ մետաքս: ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս, Մարգար, Բարազաճ սարկաւազ եւ Մարտիրոս: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՀԻ-գաճ, Ոթրդուած մասը՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՋՅՁ (1507), ՌԿԸ (1619) եւ ՌՁԸ (1639), ՍՏԱՅՈՂՔ՝ առաջին՝ Տէր Արքայեան, յետոյ՝ խօջա Բարազ, ապա՝ խօջա Եղիազար: ԳԱՏԱՐ՝ 173բ, 324բ, 528բ, 775բ:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք միջակ է պահուած, վերջին սաացողի անունը միշտ կրկնուած է ԹԵՐԹԵՐԻ վերջում, իսկ պատուիրատուի անունը՝ գլուխների վերջաւորութեան:

Զեռագիրք բազմաթիւ է երկու մասից. բուն ձեռագիրք է 174—551 եւ 776—807, իսկ 1—173 եւ 552—775 յետոյ են աւելացուել: Այս աւելացուած մասը գրվել է 1630 թուականին Նոր-Ջուղայում, Բարազաճ սարկաւազի եւ Մարտիրոսի ձեռքով, իսկ բուն ձեռագիրք՝ Յովհաննէսի ձեռքով, 1507 թուականին:

Այս նորագումից առաջ, ձեռագիրք կրկին նորագուած է 14-ի Նոր-Ջուղայում 1619 թուականին, որի յիշատակարանը գրուել է բուն ձեռագրի վերջին՝ 808 ԹԵՐԹԻ վրայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1ա. Յովանջանին եւ կողակցին Սամ-րաբոյէ եւ որդոցն Մէլէուսին եւ Գասպարին, Կարդացողաց:

133բ. Ով եղբայր, մինչեւ այս էջս Բարազաճ սարկաւազ գրեաց՝ զհոգին աւանդեաց մանուկ տիաւք, Թվին ՌՁԸ-ումն (1639), որ ոք Կարդայ Աստուած ողորմի սաէ, ամէն:

134ա. Աստից ի վեր ես չանարժան Մարտիրոսս սկսայ:

173ա. Որ ողորմի սաացող գրոյս խաւա եղնաղարին եւ ամենայն դատերացն Յուսեփանին, Թարւէղիսաթունին, իսթունին, Եղնիխիսաթունին եւ Յովանջանին եւ կողակցին Սամրաբոյէ եւ որդոցն Մէլէուսին եւ Գասպարին, եւ ինձ Տէր Մկրտիչ յիշատակի զրողին:

179բ. Ջվերջի սաացող սուրբ գրոցս խաւայ Բարաքն եւ ծնաւդն իւր Դեյաքն, իսթլիկն եւ խաւա Բարաքի կողակցին Թարվէզն, Կարդացողաց եւ լսողաց Աստուած ողորմի:

775ա. Ով եղբայրք իմ սիրելիք եւ պատուականք, յորժամ ընթեռնուք զգիրս, մի՛ մեղադրէք խոշորութեան կամ սխալանաց, եւս յիշեսցուք, ողորմի ասացուք միաբերան Բարազաճ սարկաւազին, որ զերեաց զԻ ամիսն Հանդեաւ ի Քրիստոս, յետոյ ես սուսանուն Մարտիրոս գրիչս յիշեսցուք, զի եւ դուք յիշման արժանի լիցիք, որ սաէ. Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, Ժառանգեցէք պատրաստեալ ձեւ արքայութիւն:

807ա—բ. Փառք...

Արդ, զայս լուեալ Հաւատարմ եւ իմաստուն եւ աստուածասէր քահանայն Արաւաճ եւ ցանկացող եղեալ աստուածային տառիս այս եւ ի բարեխօսութեանն սրբոցս, որ Հաւաքեալ կան ի սմա, ետ գրել զսա Հիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ ծնողաց եւ եղբարցն Մարտիրոսին եւ Ղազարին եւ եղբորդոցն Տէր Մարգարին, Սահակին եւ Մուրաթին, Բարսեղին եւ Յակոբին եւ ամենայն (ն)շնեցելոցն:

Արդ, աղաչեմ զամենեանս, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զՏէր Աբրահամն եւ զեղբայրքն զՂազարն եւ զՄարտիրոսն եւ զկողակիցն զՍարգաբիւսն եւ զեղբորդդին զՏէր Սարգիսն եւ զՍուհակ եւ զՄուրաթս, զԲարսեղն, զՅակոբն եւ Տէր Մխիթարն եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի յերկնաթիչ աղօթս ձեր դանարժան գրիչս զՅովհաննէս եւ ծնողսն իմ զՏէր Մկրտիչն եւ զԾաման եւ զԳօրեղբայրն իմ զՍտեփաննոս եւ զվարդեստն իմ զՓիլիպպոս քահանայն եւ զՅովհաննէս քահանայն, եւ ձեր սուրբ բերանովք Աստուած

ողորմի ասացէ՛ք եւ Աստուած ձեզ ողորմեացի
ի միասնեղամ դալուստն, ամէն:

Արդ, զրեցաւ տառս այս ձեռամբ Թո-
վանիսի, ի քաղաքիս որ կոչի Հիզան, ի թվին
Հայոց ՋԴԶ (1507), ի Հայրապետութեանն
Աղթամարայ Տէր Ատոմին եւ Էջմիածնին,
որ եղիւնքն եւ ի զանութեանն այլասեռից
Շահ Սմայէլին, որ կարմիր Գոլակ ասի եւ ի
մերոյ Դայուզ բէկի, այլ եւ զսղոթինն Հա-
ցին ոչ կարեմ պատմել, զի Գ տարի զկապիճ
ցորեան Կ շատուիսի զնեցաք եւ կերաք եւ
ղկորեկնն ին:

Արդ, աղայնմ դամենեանն, որք Հան-
դիպէք սմա կարդալով կամ օրինակելով...
(եւ մնամ այլ մի քանի խօսքեր):

808ա. Արդ, յերեսս անկեալ աղայնմ
դձեղ, ուլ Հարք եւ եղրաք, որք Հանդիպէք
ի սմա, կարդալով կամ օրինակելով, յիշե-
ցէք ի մաքրափայլ յաղօթիս ձեր զվերջին
ստացող սուրբ գրոյս զխաջա Բարաքն, որ
ստացաւ դաս ի Հալալ բնից իւրոյ, Եիշա-
տակ Հոդոյ իւրոյ եւ իւր ծնողացն Հօրն Դի-
լաքին եւ մաւրն իմթընկին եւ եղրօրն Մար-
դարէն եւ իւր կողակցացն Գուլամին եւ ի
միուսոյն Թալրիդին եւ որդւոցն Մաշնաղա-
րին, խօջայ Եղիազարին, ամէն, եւ զուստրն
Դաւաթղօւլին եւ որդիքն Մաշնաղարին,
Սարաան, Սուքիան, Թորոսն, Յակոբն եւ
որդիքն խաջայ Եղիազարին, Աւետիկին,
Միսնտարյն, Ամիրասաթն եւ զբոսերքն
Խանիարվարն, Խաթըլին եւ ամուսինն
Եղիազարին զՇահգաթէն, ամէն, եւ ամենայն
արեան մերձաւորացն իւրոց. զՏէր Տէր Աս-
տուածն մեր սղալանաց սոցին մի յիշեցէ ի
միասնեղամ դալստեանն իւր, ամէն:

Նորոյեցաւ սուրբ Յայմատուրս, որ է
Զ ամսն ձեռամբ Հոդնամեղ եւ փծուն եւ
անարժան ծաղր եւ նախատինք ի մէջ արա-
ածոց Մարգար պոռնկիս, ի թվին Հայոց
Ռ եւ ԿԼ (1619), ի քաղաքն Սպահան, ի թա-
ղաւորութեանն Շահ Ապաղին եւ ի Հայրա-

պետութեանն Տեառն Դաթի եւ ի Մեղքիսե-
ղեկի կաթողիկոսին եւ այրեպիսկոպոսու-
թիւնն ի Տէր Մեսրոբ պարոնտրին եւ միա-
րանք սուրբ ուխտիս Սուրբ Աստուածածնիս
եւ Սուրբ Գէորգիս եւ Սուրբ Մարգարի զՏէր
Յովհաննէսն եւ երրորդաթիւ զՏէր Ըստե-
փաննոսեանքն, զՏէր Թովմէն եւ միւս Տէր
Յովհաննէսն, զՏէր Սիմոնն, Տէր Մարգարէն
եւ զՏէր Աստուածատուրն, զոր Տէր Ա-
ստուած անփորձ եւ անասան պահէ ի աստ
եւ ի Հանդերձելուսն: Ի յուլիս Ի, թվին
ՌԿԼ (1619):

774ա. Գրեցաւ նորագի(ր)ս այս Զ ամ-
սոյ փիւնէս. ի թվականիս Հայոց ՌԶԸ (1639)
ամին, ի ժամանակին Թաղաւորութեանն
Պարսից Շահ Սաֆոյն, ի քաղաքին Շաւշ,
որ այժմ իմանամք Սպահան: Զի կատա-
րումն եղեւ ի մէջ Զուլայոյ զգիրս բիրաս-
տան Հրաշայպայծառ տաւնից ամենայն սըր-
բոց նահատակաց ճըղնաւորաց առաջնոց եւ
ամենայն տէրունական տաւնից, որք կատա-
րին ի փառս Աստուծոյ:

Ուլ երջանիկ եղրայրք եւ ուխտականք
յեկեղեցեաց քահանայք կամ ուրիշաւազունք,
յորում ժամու ընթեռնուք դայս տառս մար-
դարտալար ողորմի ասացող զստացող
գրոյս խաւայ Եղիազարն, որ ցանկացաւ եւ
նո զրեւ եւ կատարել դայս, ի Հալալ եւ իւր
արդար վստասակոցն, եւ ետուր յիշատակ
իւր Հոդոյն եւ իւր ծնողացն:

(774բ-ում եւ 775ա-ում յիշում են խօ-
ջայ Նեմազարի եւ իր ընտանիքի ու ազգա-
կիցների ամուսնիքը, ապա պատմություն է
գիրքը չիանել եկեղեցուց: Գլուխների վեր-
ջերում, հին թէ նոր գրուած մասերի եւ յու-
սամցիցներում յիշում են ստացողների ամուս-
նիքը):

324ա-ում կայ վեց տող դիժ ու կէտերով
փակագիր դրութիւն, իսկ ներքեւում գրուած
է. «Թէ՛ դպիր ես թարգմանեայ, թէ՛ ոչ
լուեայ»:

կողաց աշխատանքաց, որ աշխատանք եւ երախտիք անիք ի վերայ մեր եւ Յայտաւորաց պրելն ի կերակրեաց թէ ըմպելեաց . թողցէ Տէր Աստուած զմեզս նոցա . Աստուած ողորմի Մորատին եւ իւր կողակցին Սաֆարմէիքին, որ աշխատանք եւ երախտիք ունին ի պերայ մեր ի կերակրեաց եւ ըմպելեաց . Թողցէ Տէր Աստուած զմեզս նոցա, ամէն :

Թուին Ռիժ (1579) չՍուլթան շՄուրատն Հրաման ետ, որ ամէն քրիստոնեայքն ի զլուխն սեւ զգակ եղին : Թվին Ռիժ (1595) մեռաւ, Թուպուրեաց որդի նորա Սուլթան Մահմատն, Հնա Մահմատին մարտ ի պտտեալով էր Թվին Ռիժ (1597), Հրամաներ ետ, որ քրիստոնեայքն ի զլուխն գտի դրին :

128ա . Թիւատակ է Այսմաուլըս խոնայ Նուրվալուն, ի զիղաքադաքն ճուղա . յեկնդեցին Սրբոյն Գէորգեան զօրավարին, ի յառաջնորդութիւն Մարտիրոս վարդապետին, Աղարիա եպիսկոպոսին, քահանայիցն Տէր Աթանասին, Տէր Մկրտչին, Տէր Հէրայեանին, Տէր Յակոբին, Տէր Գրիգորին, Տէր Մեհրապին, Տէր Անանիային, Տէր Ընքատապիսին, Տէր Ղազարին, Տէր Աղարին, Տէր Պետրոսին, մահդաթի Պապամին, Թվին Ռիժ (1597) : Ով որք Հանդիպիք, Աստուած ողորմի ասացէք խոնայ Նուրվալուն, խօջայ վալուն, Պապադին եւ ծնողաց նոցին :

(Գլուխներն վերջաւորութեանց բազմաթիւ տեղերում ունի ստացողի եւ ազգակիցների ու գրչի յիշատակարանները) :

235

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐԿ

[Դաւրէժ քաղի Ս . Միմաւ 423 (16) 15]

Ջէ (1458)

Թերթի՝ 682 : Մեծնիթիւն Թերթի՝ 28 X 17,8 : Սիւննիս Նի Մեծնիթիւն ԳրՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ երկուսն, 21,3 X 7,4 : ՏՈՂԻ՝ 37 : Նիթի՝ հասարակ քաղք : ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնագրերն ու գլխատառերը կարմիր : ԳԻՐ՝ բոլորգիր : ՋԱՐԳԱՐԱՆԻ՝ գորշ եւ դեղնաւուն : ՊԱՏԿԻՐ՝ Թր : ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ Դա : ՍԿԸԶՐԱՍԱՌ՝ կարմիր երկբայագիր : ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՆԱՆԱ՝ սկզբում մէկ քերթ էին երկաթագրով, վերջում մէկ քերթ քաղք միջին բոլորգրով : ԿԱՋՄ՝ կաշեղաւ տախտակ, պաճուհեղ, ունի կապիղներ եւ խփամբ : ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴԻՐ՝ բաւական քաղով : ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՏԿԻՐ՝ բաւական քաղով, մոռե գլուխներն վերջերին՝ ստացողի անունը : ԳՐԻԶ՝ ճովածու արեւադայ : ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ անյայտ : ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ Ջէ (1458) : ՍԱՍԱՆՈՂ՝ Ստեփանոս քահանայ : ԴԱՍԱՐԿ՝ Թա, 680ք :

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՆ .— 2ա—5ա՝ ցանկ :

ԹԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԿ

5ր . Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՏէր Միքայիլ պատուական քահանայն եւ դաւաւջայ Պետրոսն Զուղեցի, որ Հանապաղ զմեզ կու կերակրէին անուշահամ կերակրաւք յաւուրս աղուհացիցն, ի Թվականին ՃՄԷ

(1608) : Եւ զանկիւնի մեկօք մուրեբալ եւ Ռորատեկէս յիշեալ :

61ր . Յայտ վայրի յիշեցէք ի Քրիստոս զուսթայ Թաւաթըն, որ եկաւ ի տեսութիւն դրոցս եւ երբեք մեղ զինի : Քրիստոս զիւր Հոդին աւրհնէ, ամէն :

589ա . Որոց աղօթիւքն ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի դրոցս Ստեփաննոս քահանային եւ ծնողաց նորին Հէրապետ քահանային եւ իսթունմելիքին եւ կենակցին Աղախմելիքին եւ որդոյն Արղլմսեհ քահանային եւ այլոցն ամենեցուն առ Հասարակ :

(Նուտրգրով) Եւ դարձեալ վերստին Աստուած ողորմի ասացէք Զուէէիտ աղին, որ ստացաւ զսուրբ զիւրս ի Նաղա վաստակոց իւրեանց յիշատակ բարի Հոդույ իւրոյ եւ ծնողացն եւ դաւակացն եւ եղարցն :

(Բոլորգրով) Եւ ինձ մեղապարտ գծողիս Յովանէս արեւդայիս, եւ իմ ծնողացն Սուլթաննին եւ իսթունմելիքին եւ եղարսն իմ իսթունմելիքին եւ քերցն Գուլիպին եւ իսթունմին եւ Շահվաշին եւ ամենայն արեան մեքձաւորացն մերոց առ Հասարակ, ամէն :

(Նուտրգրով) Դարձեալ վերստին ի փառս գերագոյն եւ ի սուրբ աղօթից եւ պատարադ

բարկատարած հայցմամբ յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք Ջունէիտ աղին եւ իւր նախնեացն՝ Հօրն խաւիւս Բարին եւ մօւրն Մախտուժփային եւ եղբարցն Միրումին եւ Փիրզաթին, Աղայբէկին եւ որդեղն իւր Սարգիս աղին եւ մեծի եւ փոքր առ Հասարակ ողորմեացի Քրիստոս, ամէն:

612ր. (Թոլորգրով). Արդ... արժանաւոր տոնուտէրն Հայրապետն... արար բարի յիւստակ հոգւոյ իւրոյ՝ զի զխէաք կարգաւորքն աղատ արար ի հարկէ եւ ի շար բաղաթէ սյալգլեացն, ի տառուղից եւ ի պարնէ, ի մուխթութիւն եւ ի թաժգաշուց զամենայն յիւր տանէն երես եւ խափանեաց եւ ետ դրե՛լ ի պէրս յիշատակի հոգւոյ իւրոյ եւ եդ ի դուռն եկեղեցւոցսն՝ Արդ, ամենեւեան ուղիղ սրտիւ եւ լի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք Հաւատարիմ տանուտիրոջն Հայրապետին եւ բարի ծնողացն նորին Հօրն Մուրաւորն եւ մօրն Մամայխաթունին եւ կենակցին Ջօրխաթունին, եւ զաւակացն Բաշարաթին եւ Կարապետին եւ ամենայն աղ-
յականեացն...:

658ր. Փառք... Արդ, այս տօնացոյց կարգեալ բովանդակ տարւոյ աշխատութեամբ Տէր Իսրայէլի Խաղիկեցւոյ եպիսկոպոսի հրամանաւ Վանական վարդապետի, ի խնդրոյ Ջալալդօլին Տեառն Խայեհույ եւ Տէր Գրիգորի եպիսկոպոսի՝ Որք աղայեցիին զՏէր Իսրայէլ եպիսկոպոսն հայեցեալ ի կորովութիւն մտաց նորա եւ ի ժուկկալութիւն բարուցն: Եւ նա յանձին կալաւ եւ ջննեւ եդ զտանել զարն նահատակութեան սրբոցն, որ զրեալ կայ ի լիակատար պատմութիւնն Համառատելով նմա զսքանչելի կատարումն սրբոցն: Եւ եդ ընդ սյլ կարգեալ յայտնաւորքն, զոր կարգ ամսոցն Հայր եւ Հռոմիւ միաշունչ եղեալ անսխալ գտարին կատարեն: Բայց ոմանք յանդէտս եղեալ Հաւատակին այսպիսի գեղեցիկ ընթերցուածոց, որ արբւստարէ չլսելով մեր, զարհուրացուցանէ եւ դողունն ցաւազին ոսպ անձանց մերոց: Եւ արդ, եթէ այնպիսեացն է արքայութիւնն երկնից, ապա մեղ զինչ լիցի ծուլիցս եւ հեղաշացելոցս: Այլ միայն յայս ապականեալ յառաջ ընթանալ յաւաթ (659ա) սրտիւք առ Քրիստոս եւ Հպիլ ի գործս բարութեան, զոր միշտ եւ Հանապաղ պատրաստեալ է Աստուած սիրելեաց իւրոց զիւր արքայութիւնն եւ զերկնից բարութիւնն տանցէ այնմ, որ միշտ եւ Հանապաղ կան եւ խոկան զխորհրդալ Աստուծոյ եւ զաւ ե զապառնալիս դժօխոց եւ խոտան եւ անսխտան Համարին զսէր աշխարհիս: Ձի սուտ եւ ցնոր է որպէս զերբոյ գիշերոյ, ըստ այսմ ամենադուխելի եւ երջանիկ ընտրեալ պատուելի, եւ աստուածահաճոյ ամենայն զովութեանց

արժանաւորեալն սուրբ եւ քաջ հոնտորն եւ արիաքան բարունապետն Սիմէոն յոյժ սիրելի զտեալ ամենայն սրբոց ի տանախմբութիւն անյապաղ առանց ձանձրանալոյ մի ըստ միովէ կատարելով զտօն սրբոց նախապետացն եւ նախաշարցն... Ժողովեալ ի մի վայր Հաւաքեալ արարին զգիրքս աստուածաշունչ, որ կոչի Յայտնաւորք... Ջորցանկացող եղեալ երջանիկ եւ պատուական հողեւոր Հայրս մեր աղայ Ջունէիտ ջերմեռանդ սիրով եւ հոսափափաղ սրտիւ եւ յօժար կամօք ի Հալալ արդեանք եւ արդար վաստակոց զին երես եւ էառ դաւ անջինջ յիշատակ... Հաւերն խաւիւս Բարին եւ մօրն Մաղթուժփային եւ Հարազատ եղբարցն Միրումին, Աղայբէկին եւ Փիրզաթին եւ արչեալ զաւակին իւր Սարգիս աղին եւ Միրումի տղային Գէորգին եւ կենակցին իւր Մէհրիւնաւորն եւ Հարսին Շահդատին, յետին մօւրն Համին, Խաթունին եւ Հարաներացն Մահմուրին, Ջանթէկին եւ զստերաց նոցին Գաւհարշատին, Գօհարին եւ Փաշաբէկին եւ զստերն Գիլանին, եւ նահատակ եղբուրն իւր Եղզիւրին, որ պատուահատկան մահուամբ կատարեցաւ ի Քրիստոս:

658ր. (ստորին յաւանգգրով) Այս եղեւ զրեալ ի թաւանի Հայոց Ջ եւ յէ (1458) եւ ի վերջին վաճառս Ջ եւ ի Կէ (1518):

659ր. Գիտութիւն լիցի ձեզ, ով կարգացող սուրբ քահանայք եւ պատուական ժողովուրդ վասն սուրբ աստուածաշունչ զրոցս, որ բերին ի Վանայ եւ ինձ ծախեցին ԴՌ (3000) զահեկան անկաղմ եւ ի դարսն պահարանին ջուր է մտնի եւ զգիրքս անբան զարձուցեր: Եւ կարողութեամբն Աստուծոյ եւ շնորհօք ամենազար Սուր Հոյոյն ձեռն արկեալ նոր նորոգելի եւ աշխատանք ի լոյս ածի եւ կազմել տուի Տէր Յովսէփին իւր արքայութիւն քաղցր եւ ես մեղաւոր Մելքեսէթ զրապիւրս աղաչեմ զձեզ իմ զարիւր սրտով, ով պատուական քահանայք եւ Աստուծոյ արհեսեալ ժողովուրդք, վասն ինձ մեղաւորս Թողութիւն հայցէք յԱստուծոյ, որ շատ աշխատանք կրեցի ի վերայ սուրբ զրոցս եւ Աստուած զձեր մեղքն ջնջէ, ամէն:

Ի խնդրոյ յարդեանց երկիցս երանեալ բարեմիտ եւ իմաստուն եւ աղատ յապատուեաց եւ աւրհնեալ շատաւեղ սիրեցեալ յԱստուծոյ Հաւատարիմ տանուտէրն պարոն Ջունէիտն ցանկացող եղեւ այսմ աստուածաշունչ եւ վարդափթիթ բուրաստախիւ եւ անպին մարգարտիս եւ զին տրեալ էառ դաւ անջինջ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ, կամակարգութեամբ աստուածաւոր եւ սրբաւոր արժանաբաւանդի էլիջման աղին (Եւս կրկնու յիւճճՈՐ Ընչմ ամուճճԵՐԻ):

661ա—661բ.

Արդ ես տրուաք քանանայի,
Հող եւ մոխիր ամենայնի,
Որ Մկրտիչ անուամբ կոչի,
Որ ես անուամբս չեմ արժանի:

Ջի եմ բնակում Գողթ գաւառէն
Եւ ի գեղջէն, ար Դաշտ կոչի,
Ի յաստմանէ անաւրիմաց,
Որ է անուամբն Օտմանցի:

Շատ մեղացեալ ի մեղանէ,
Նիւալ փայտեալ գաղտ գիշերի,
Գեղացի հասաք ի Շոշ քաղաք,
Որ Ըսպահանա յարդորի:

Խոնով աստ բնակեցաք,
Մերձ առ արքայն Շահ Ապասի,
Շատ խնամարկութիւն էած ի մեզ,
Որպէս հայրն սիրէ գորդի:

Խանդաղատեալ գիրքս առի,
Յիշատակ իմն եւ իմ ծնողի,
Հօրն իմոյ Մաթէոսի,
Եւ մօրն իմոյ Շահսօլքամի:

Որդւոյն իմոյ Հայրապետին,
Եւ միւս կրօնք Գրիգորին,
Հանգուցեալ որդոյ Գրիգորին,
Կողակցին իմոյ Սայաւարին,

Հօրն Ալէֆսիմանո քանանային,
Հանգուցեալ եղբօրս Գրիգորին.
Եւ վարդապետիս Տէր Յոսեփին,
Գրեւորն իմոյ Թամարին,

Հանգուցեալ եղբօրն Փիլիպաթին,
Հանգուցեալ քեզոցն Մանուկէ եւ

Մուղամին,
Սիրամարգին եւ գկրսեմն Դօլվադին,
Մարիմոսին դստերն իմոյ

Շահսօլքամին:

Դարձեալ յիշեցէջ զՏէր Մկրտիչ պար-
զամիտ քահանայն, որ վասն սիրոյն Աստու-
ծոյ եւ յուսոյ արքայութեան, որ խոստացաւ
զնոյ արծաթոյ տղայ մի Գասարս անուն,
աղգաւ յընդի, եւ էած զնա ի լոյս աստուած-
դիտութեան եւ մկրտեաց զնա եւ արար
զհարազատ որդի, յիշատակ հոգոյ իւրոյ:

(Կ)ազմեցաւ սուրբ գիրքս, որ կոչի
Յայտաւորք, ձեռամբ Ռեստակէս արեղայի
եւ սուտանուն Յովանիսի, հոգեւոր եղբօրն
մերոյ Ստեփանոս քահանային եւ Թադ պար-
ծան(աց) խօջա Պետրոսին եւ զաշակերտին
մերոյ Սարգիս արեղային եւ Մարգարայ
Իրիցին, յիշող յիշեալ լիլիք առաջի անա-
ւոր անհոգ ատենին Գրիստոսի. ի թվականիս
ՌԾԷ (1606):

236

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

(Ս. Միմաս Եկեղեցի 16¹)

ԹԵՐԹՔ՝ 670:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 7—10. Ի Նաւասարդի Ա. եւ աւգոս-
տոս ԺԲ. Տաւն է Յովաննու Կարապետին՝
կարգեալ ի Սրբոյն Գրիգորէ Լուսաւորէն,
ընդ նմին եւ Աթանոզիենայ Հայրապետին,

զոր երբ ի Հայս եւ եղ ի վասն Իննականայ,
որ կոչի Դլակ: Ձեռամբ յուսաւորեաց
Սուրբն Գրիգոր...»:

բ. 10—11. Նաւասարդի Բ. եւ աւգոս-
տոս ԺԲ. Վկայարանութիւն սրբոցն Անիկ-
տոսի եւ Փոռիտոսի վկայիցն Գրիստոսի:
«Անաւրէն արքայն Դեռկղաւտիանոս եկն ի
քաղաքն...»:

գ. 11—12. Նաւասարդի Գ. եւ աւգոս-
տոս ԺԳ Վկայարանութիւն Սրբոյն Մարկե-
ղոսի Եպիսկոպոսին: «Սուրբն Մարկեղոս
էր ի...»:

¹ Ս. Միմաս Եկեղեցոյ, Բացի այս թիւ 10
Յայտաւորքից, կան նոյնպէս երկու ուրիշներ եւս
27 եւ 28 թուականներով, որոնց բովանդակութիւնը
միևնոյն է, ինչպէս այս թիւ 10-ինը:

դ. 12—13. Նաւասարդի Դ. եւ աւդոստոս ԺԳ. Տաւն է Շողակաթին իջման Միաձնին Դանին Աստուծոյ ի Վաղարշապատ քաղաքին: «Լուսաւորէն մեր Սուրբն Գրիգոր...»:

ե. 13—16. Նաւասարդի Ե. եւ աւդոստոս ԺԵ. տաւն է փոխման ամենաւերջեալ կուսին Մարիամու Աստուածածանին: «Պարտ եւ արժան է դիտել...»:

զ. 16—19. Նաւասարդի Զ. եւ աւդոստոս ԺԶ. Վերստին տաւն է Սուրբ Աստուածածնին եւ յիշատակ պատկերին Քրիստոսի, որ ի դաստառակին: «Արդար արքայ Հայոց եւ Ասորոց...»:

է. 19—20. Նաւասարդի Է. եւ աւդոստոս ԺԷ. Վերստին տաւն է փոխման Սուրբ Աստուածածնին եւ վկայաբանութիւն Միւռոնայ քահանային: «Ի ժամանակն Դեկոսի ամբարիշտ...»:

ը. 20—24. Նաւասարդի Ը. եւ աւդոստոս ԺԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Որոսի եւ Փլորոսի: «Փառաւորեալ վկայք Քրիստոսի եղբարք էին երկուորեակք եւ արուեստիւ քարահատք...»:

թ. 24—26. Նաւասարդի Թ. եւ աւդոստոս ԺԹ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Աստծանցն: «Թաղաւորն Պարսից Յազկերտ...»:

ժ. 26—28. Նաւասարդի Ժ. եւ աւդոստոս Ի. Վկայաբանութիւն սուրբ մօրն Վասայ եւ որդւոց նորա: «Սրբուհին Վասայ էր յամս Մաքսիմիանոսի անաւրէն արքային...»:

ժա. 28—29. Նաւասարդի ԺԱ. եւ աւդոստոս ԻԱ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յուստինոսի: «Սուրբ վկայն Քրիստոսի Յուստինոս զաւրական էր...»:

ժբ. 29—31. Նաւասարդի ԺԲ. եւ աւդոստոս ԻԲ. Վկայաբանութիւն սուրբ առաքելոյն Թովմայի: «Յետ Համբոնաւոյն Քրիստոսի յերկինս եւ իջման...»:

ժգ. 31—32. Նաւասարդի ԺԳ. եւ աւդոստոս ԻԳ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Երեւոսի եպիսկոպոսին: «Սուրբ եպիսկոպոսն Երեւոս էր...»:

ժդ. 32—33. Նաւասարդի ԺԴ. եւ աւդոստոս ԻԴ. Տաւն է Դանիէլի մարգարէին:

«Դանիէլ մարգարէն էր ի ցեղէն Յուդայի...»:

ժե. 33—35. Նաւասարդի ԺԵ. եւ աւդոստոս ԻԵ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Արուդիմոսի: «Սուրբն Արուդիմոս էր քրիստոնեայ Հա...»:

ժզ. 35—37. Նաւասարդի ԺԶ. եւ աւդոստոս ԻԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Անդրիանոսի եւ կնոջ նորա Անատաւիայ եւ ԻԶ մարտիրոսացն: «Սուրբ վկայն Քրիստոսի Անդրիանոս եւ ամուսինն...»:

ժէ. 37—39. Նաւասարդի ԺԷ. եւ աւդոստոս ԻԷ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Սուքրասեանց: «Առաքեալն Քրիստոսի Սուրբն Թազոս...»:

ժը. 39—41. Նաւասարդի ԺԸ. եւ աւդոստոս ԻԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ստրաստիկոսի, Փրիպոսի եւ Տիքեանոսի վկայիցն: «Սրբա էին ի Նիկոմեդայ քաղաքէն...»:

ժթ. 41—43. Նաւասարդի ԺԹ. եւ աւդոստոս ԻԹ. Տաւն է զլիսաման Յովանուկարապետին: «Կարապետն Քրիստոսի Սուրբն Յովաննէս...»:

Ի. 43—44. Նաւասարդի Ի. եւ աւդոստոս Լ. Վկայաբանութիւն սուրբ եպիսկոպոսին Վիլիքիլոսի: «Սա ի բանոյ էր վասն ի Քրիստոս Հաւատոցն...»:

Իա. 44—47. Նաւասարդի ԻԱ. եւ աւդոստոս ԼԱ. Գիւտ պատուական զաւուոյ Սուրբ Աստուածածնին: «Յամենասրբուհոյ Աստուածածնին զգաւորն...»:

Իբ. 47—50. Սեպտեմբերի ամիս Հոռմայեցոց եւ Գրասպոս Յունաց եւ Իլուլ Ասորոց աւուրս ունին Լ. ցերեկն եւ գիշերն Հասարակ է. ժամ ԺԲ. Նաւասարդի ԻԲ. եւ Երբայեցոցն Իլուլ ԺԴ. Տաւն է Յեհուայ որդւոյ Նաւեայ պաշտօնէին Մովսիսի: «Յետ ողորի Նաւեայ աշակերտ էր...»:

Իգ. 50—51. Նաւասարդի ԻԳ. եւ սեպտեմբեր Բ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Մամասայ: «Յամս աւուր Եղիանոսի կոսպաշտ արքային...»:

Իդ. 51—53. Նաւասարդի ԻԴ. եւ սեպտեմբեր Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Անթի-

մոսի եպիսկոպոսին: Յամա անաբէն ար-
թային Մաքսիմիանոսի...»:

ԻԼ. 53—54. Նաւասարդի ԻԵ. եւ սեպ-
տեմբեր Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Բա-
րեւայ Հայրապետին եւ Գ. աշակերտաց.
Յամա իւռեմիանոսի անաբէն արքա-
յին...»:

ԻԿ. 54—55. Նաւասարդի ԻԶ. եւ սեպ-
տեմբեր Ե. Վկայարանութիւն Սրբոց քառա-
սուն իւռեմանցն եւ Ամոնի սարկաւապին:
Սրբուհի կանայք էին ի ժամանակս Լիկիա-
նոսի...»:

ԻԼ. 55—57. Նաւասարդի ԻԵ. եւ սեպ-
տեմբեր Զ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն
Երմոնեայ եւ այլ Ժ. մարտիրոսաց սրբոց:
Սուրբ առաքեալն փիլիպպոս...»:

ԻԸ. 57—59. Նաւասարդի ԻԸ. եւ սեպ-
տեմբեր Ի. Յիշատակ սուրբ ժողովոյն Նի-
կեայ վասն Արիոսի: Սրբոս երէց Աղէք-
սանդրացի երեւեցաւ Հայհոյի...»:

ԻԹ. 59—62. Նաւասարդի ԻԹ. եւ սեպ-
տեմբեր Ը. Տաւն է Սուրբ ծննդեան Մարիա-
մաւ Աստուածածնին: Յաղպատուէն Իսրա-
յէլի եւ ի տուէն Յուդայ...»:

Ի. 62—64. Նաւասարդի Լ. եւ սեպտեմ-
բեր Թ. Յիշատակ վարուց եւ մահուան Սուրբ
Հայրապետին Սահակայ: Սուրբ Հայրապետն
Իսահակ Պարթեւ...»:

Լա. 64—66. Հոռի Ա. եւ սեպտեմբեր
Ժ. Վկայարանութիւն սրբոց իւռեմանց Մի-
նադորա եւ Մինփոտորա եւ Սրբուհոյն Բա-
սիլիկայ: Սուրբ, որք էին Հարադատք...»:

ԼԲ. 66—67. Հոռի Բ. եւ սեպտեմբեր
ԺԱ. Վկայարանութիւն սուրբ մարտիրոսին
Սողոմնի: Սուրբ վկայն Քրիստոսի Սո-
լոն...»:

ԼԿ. 67—70. Հոռի Գ. եւ սեպտեմբեր
ԺԲ. Վկայարանութիւն Ամտոնոսի եպիսկո-
պոսին եւ Սեւերիանոսի: Սա էր ի ժամա-
նակս Դեկղիտիանոսի Թադաւորին...»:

ԼԴ. 70—72. Հոռի Դ. եւ սեպտեմբեր
ԺԳ. Նաւակատիք է Սրբոյ Յարութեան Երու-
սաղէմի մեծ եկեղեցոյն եւ այլ սուրբ տե-
ղեացն Երուսաղէմի եւ Նախատանակ է
սուրբ խաչափայտին Քրիստոսի: Յորժամ
չինեաց մեծն Կոստանդինոս...»:

ԼԵ. 72—75. Հոռի Ե. եւ սեպտեմբեր
ԺԴ. Ամենաժողով երկնագումար տաւն եւ
բարձրութիւն, եւ վերացունն երկրպագելի
խաչին Քրիստոսի, յորում աւուր ցուցանի
ամենեցուն աստուածաբարձ եւ սուրբ կնե-
ղանարար խաչափայտն ի Սուրբ Գողգոթայն:
Եւ յիշատակ փրկագործ շարժանացն
Քրիստոսի յուսոյն մերոյ: Պիլատոյն Հեղինէ
յնաց յերուսաղէմ եւ էր ընդ նմա Սուրբն
Սեղբեարոս...»:

ԼԶ. 75—77. Հոռի Զ. սեպտեմբեր ԺԵ.
Վերստին տաւն Սուրբ Խաչին եւ վկայարա-
նութիւն Սրբոյն Նիկիտասայ: Սուրբն Նի-
կիտաս էր ի Խուսափուի երկրէն...»:

ԼԷ. 77—80. Հոռի Է. եւ սեպտեմբեր
ԺԶ. Վարք աղախնոյն Աստուծոյ Թէոդորայ:
Յամա Զննոնի բարեպաշտ կայսերն...»:

ԼԸ. 80—81. Հոռի Ը. եւ սեպտեմբեր
ԺԷ. Վերստին տաւն Սուրբ Խաչին եւ յիշա-
տակ սրբոց Թարգմանչացն Սահակայ Հայ-
րապետին եւ Մեսրոպայ վարդապետին:
Սուրբուհիքն մեր եւ պայծառ...»:

ԼԹ. 81—84. Հոռի Թ. եւ սեպտեմբեր
ԺԸ. եւ Երրայեցոց Թշրինի Ա. Տոն է Մով-
սէսի եւ Ահարոնի: Վախճարագէն Մով-
սէս աստուածախաւսն, որ առաջին էր...»:

Խ. 84—84. Հոռի Ժ. եւ սեպտեմբեր
ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոց Ոսկեանցն:
Սուրբ զեմպանք էին ի Հոռոմոց...»:

Խա. 84—87. Հոռի ԺԱ. եւ սեպտեմբեր
Ի. Վկայարանութիւն Եւստաքէոսի եւ կնոջ
նորա եւ ի որդւոցն: Սուրբն Եւստաքէոս
Հեթանոս էր աղաւ...»:

ԽԲ. 87—89. Հոռի ԺԲ. եւ սեպտեմբեր
ԺԱ. Վկայարանութիւն ՃՄ (150) մարտիրո-
սացն: Սուրբ եպիսկոպոսիք էին...»:

ԽԿ. 89—90. Հոռի ԺԳ. եւ սեպտեմբեր
ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փոկասու Հայ-
րապետին: Սուրբն Փոկաս էր ի Սինա-
ւայ...»:

ԽԶ. 90—92. Հոռի ԺԴ. եւ սեպտեմբեր
ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Իրայի-
տա: Սուրբաբաշտ իշխանն Կուկլիանոս զնաց
յնեպիսկոպոս...»:

ԽԷ. 92—94. Հոռի ԺԵ. եւ սեպտեմբեր
ԻԴ. Վկայարանութիւն եւ յիշատակ վարուց

Սրբուհայ կուսին Թեկղի: Շնախավկայն
Քրիստոսի Սուրբն Թեկղի...»:

խզ. 94—95. Հոռի ժՁ. եւ սեպտեմբեր
իւն. Վկայարանութիւն սրբոց առաքելոցն
կեփայի եւ Ապաղոսի: Սուքա աշակերտք
էին առաքելոյն Պաւղոսի...»:

խէ. 95—98. Հոռի ժէ. եւ սեպտեմբեր
իւն. Ննջումն աւետարանչին Յովննու:
Ստաքեալն Քրիստոսի եւ աւետարա-
նիչն...»:

խը. 98—100. Հոռի ժԼ. եւ սեպտեմբեր
իւն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կալիստոս-
տոսի եւ ԽԹ (49) ընկերաց նորա: Սուրբն
Կալիստոստոս վկայն Քրիստոսի...»:

խԹ. 100—101. Հոռի ժԹ. եւ սեպտեմ-
բեր իԼ. Վկայարանութիւն սուրբ առաքե-
լոյն Շմաւոնի աղգականին Քրիստոսի:
Սուրբր առաքեալն Շմաւոն որդի էր...»:

ծ. 101—102. Հոռի ի. եւ սեպտեմբեր
իԹ. Վարք եւ յիշատակ սուրբ Հաւրն Քա-
րիտոնի: Սուրբ Հայրն մեր Քարիտոն էր ի
ժամանակս...»:

ծա. 102—105. Հոռի իԱ. եւ սեպտեմ-
բեր Լ. Հանգիստ Սրբոյն Լուսաւորչին:
Սուրբ Հայրապետն մեր Լուսաւորիչ Գրե-
գոր...»:

ծբ. 105—107. Հոռի իԲ. եւ հոկտեմբեր
Ա. Հոկտեմբեր ամիսն աւուրս ունի ԼԱ.
տիւն ժԱ ժամ եւ դիշերն ժԳ եւ է այսաւր
յիշատակ երկոտասան վարդապետացն, որոց
առաջին եւ դլուէ ի Սուրբ Դիոնիսիոս Արիս-
տակացին: Սուրբն Դիոնիսիոս ի ծնաւ-
ղաց...»:

ծգ. 107—109. Հոռի իԳ. եւ հոկտեմբեր
Բ. Վկայարանութիւն սուրբ առաքելոյն Անա-
նիայ: Ստաքեալն Սուրբ Անանիա Դամաս-
կացին...»:

ծդ. 109—111. Հոռի իԴ. եւ հոկտեմ-
բեր Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիպրիա-
նոսի եպիսկոպոսին եւ Յուստինեա կուսին:
Սուրբն Կիպրիանոս այր իմաստուն եւ կա-
խարդ...»:

ծե. 111—116. Հոռի իԵ. եւ հոկտեմ-
բեր Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Դիոնի-
սիոսի Արիստակացւոյն: Սուրբն Դիոնիսիոս
Արիստակացւոյն...»:

ծզ. 112—115. Հոռի իԶ. եւ հոկտեմբեր
Ե. Վկայարանութիւն Սրբոց կուսանացն
Հռիփսիմեանց: Սրբուհի կոյսն Հռիփսի-
մէ...»:

ծէ. 115—117. Հոռի իԷ. եւ հոկտեմբեր
Զ. Վկայարանութիւն Սրբոց կուսանացն
Գայիանեանց: Յետ կատարման Սրբոց
Հռիփսիմեանցն...»:

ծը. 117—119. Հոռի իԸ. եւ հոկտեմ-
բեր է. Վկայարանութիւն Սրբոցն Սարգսի
եւ Բազումի. Սուրբն եւ փառաւորեալ
վկայքս Քրիստոսի...»:

ծթ. 119—120. Հոռի իԹ. եւ հոկտեմ-
բեր Ը. Վկայարանութիւն Սրբուհայ կուսին
Պեղեղեա: Սրբուհի կոյս վկայն Քրիստո-
սի...»:

կ. 120—122. Հոռի Լ. եւ հոկտեմբեր
Թ. Վկայարանութիւն Եւլամրիոսի եւ քեռ
նորա Եւլամրեայ: Յետ անաւրէն արքային
Սաքսիմիանոսի...»:

կա. 122—124. Սահմի Ա. եւ հոկտեմ-
բեր Ժ. Տաւն է յղութեան Եղիսարթի
վՍուրբ Կարապետն: Քաւանայապետն Զա-
քարիայ յաւուր տաւին...»:

կբ. 125—125. Սահմի Բ. եւ հոկտեմբեր
ԺԱ. Տաւն է է-երորդ ժողովոյն Նիկիայ: Եի
ժամանակս բարեպաշտ արքային Կոստ...»:

կգ. 125—127. Սահմի Գ. եւ հոկտեմբեր
ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Կարպոսի եւ
Պապիլոսի: Եի ժամանակս Դեկոսի կոստակաշտ
արքային...»:

կդ. 127—128. Սահմի Դ. եւ հոկտեմ-
բեր ԺԳ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հաւրն
մերոյ Մաշթոց վարդապետին: Սուրբ վար-
դապետն մեր եւ Հայրն Տղնաղեանց...»:

կե. 128—130. Սահմի Ե. եւ հոկտեմբեր
ԺԴ. Տաւն է Եփեսոսի սուրբ ժողովոյն:
Հրամանաւ փոքու արքային Թէոդոսի...»:

կզ. 130—132. Սահմի Զ. եւ հոկտեմբեր
ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ուղիանոսի
քահանային: Սուրբ քահանայն Աստուծոյ
Ուղիանոս էր մեծ...»:

կէ. 132—133. Սահմի Թ. եւ հոկտեմբեր
ԺԸ. Վկայարանութիւն Դուկասու աւետա-
րանչին: Աւետարանին Քրիստոսի Սուրբն
Դուկասու...»:

կը. 133—135. Սահմի Ժ. եւ Հոկտեմբերի ԺԹ. Տաւն է Յովելիայ մարդարէին: Մարդարէն Յովէլ էր յաղգէն...»:

ԿԹ. 135—136. Սահմի ԺԱ. եւ Հոկտեմբերի Ի. Պատմութիւն եւ վկայարանութիւն Սրբոյ Քարէթանցն ԺԻԲՃ (10-200) մարտիրոսացն: Սուրբ Քարէթա դէստուր...»:

Հ. 136—138. Սահմի ԺԲ. եւ Հոկտեմբերի ԻԱ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հաւրն Հարանց Իլաքիոնի: Սուրբ եւ երջանիկ Հայրն ԺԵր...»:

Հա. 138—140. Սահմի ԺԳ. եւ Հոկտեմբերի ԻԲ. Վարք եւ յիշատակ Աբերկիոսի եպիսկոպոսին: Սուրբ Աբերկիոս էր ի ժամանակ Անտոնինոսի կռապաշտ...»:

Հր. 140—142. Սահմի ԺԴ. եւ Հոկտեմբերի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Յակոբայ առաքելոյն Տնառնեղբաւրն: Ստաքալի Գրիստոսի Յակոբոս...»:

Հդ. 142—144. Սահմի ԺԵ. եւ Հոկտեմբերի ԻԴ. Պատմութիւն Ննջման եւ յարութեան մանկանցն Եփեսոսի: Սոքա էին ի ժամանակս ամբարիշտ...»:

Հդ. 144—145. Սահմի ԺԶ. եւ Հոկտեմբերի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Նաւատարացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոնի: Յետ վախճանի Սրբոյն Աղէքսանդրի...»:

Հե. 145—146. Սահմի ԺԶ. եւ Հոկտեմբերի ԻԶ. Վարք եւ յիշատակ Անիիլեոսի եպիսկոպոսին: Վնա աշակերտ էր Սրբոյն Իարսիլի Կեռարացւոյն...»:

Հզ. 146—147. Սահմի ԺԸ. եւ Հոկտեմբերի ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կապիտոլինիայ եւ աղախնոյն իւրեանց: Սուրբ Կապիտոլինէ էր ի Կապադոքիայ...»:

Հէ. 147—149. Սահմի ԺԹ. եւ Հոկտեմբերի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Աբրահամ աղաքոյն: Արքաւս այս Աբրահամ էր ի քաղաքէն...»:

Հը. 149—151. Սահմի Ի. եւ Հոկտեմբերի ԻԹ. Տաւն է Սրբոյ կուսանացն Նունայ եւ Մանայ: Սուրբ կուսանացն Հոսիփիմեանցն էին ընկերք...»:

ՀՐ. 151—152. Սահմի ԻԱ. եւ Հոկտեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Զենորայ եպիսկոպոսին եւ Զենորայ: Սոքա էին յամ Դեոկեաթանոսի...»:

ձ. 153—154. Սահմի ԻԲ. եւ Հոկտեմբերի ԻԱ. Վկայարանութիւն սրբոցն Եպիֆանոսի եւ Անտոնինոսի: Սա էր խուսադուստ եւ վայրենաբար...»:

ձա. 154—156. Սահմի ԻԳ. եւ Նոյեմբերի Ա. Տաւն է ամենայն սրբոցն Աստուծոյ Հնոց եւ Նորոց. եւ յիշատակ անարծաթ բժշկացն Կողմայի եւ Դամիանոսի, երկուց եղբարցն: Նոյեմբերի ամիսն աւուրս ունի Լ. դիւնն ունի ժամ ԺԴ եւ ցերեկն Ժ. Վին ժի էր այրի...»:

ձր. 156—159. Ասացեալ սրբոց վարդապետաց Ներրողեան ի պատիւ ամենայն սրբոցն Աստուծոյ Հին եւ Նորոց: Վաթուղիկէ եկեղեցի սուրբ երկին...»:

ձդ. 159—161. Սահմի ԻԴ. եւ Նոյեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոցն Յակինթոսի, Պիպաստոսի եւ Ամբաստոսի: Սոքա էին ի Պարսիկս յամս Հրապաշտ...»:

ձդ. 161—163. Սահմի ԻԵ. եւ Նոյեմբերի Գ. Սրբոյն Ստեփաննոսի Հռոմայ Հայրապետին եւ որոց ընդ նմա: Սուրբն Ստեփաննոս էր ի յամս ԴԵ...»:

ձդ. 161—163. Սահմի ԻԵ. եւ Նոյեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Ակիփսիմայ եպիսկոպոսին, Յովսեփայ քահանային եւ Այիթայայ սարկաւադին: Սոքա Պարսիկք էին...»:

ձդ. 164—166. Սահմի ԻԶ. եւ Նոյեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Կիրենայ եւ Մատրոնայ: Սրբուհին Մատրոնի էր ի Տարսոն քաղաքի...»:

ձէ. 166—167. Սահմի ԻԸ. եւ Նոյեմբերի Զ. Վկայարանութիւն եւ տաւն եւ յիշատակ Սրբոյն Պողոսի Խոստովանողին: Սուրբ Հայրապետն Մետրոփանոս...»:

ձը. 167—169. Սահմի ԻԹ. եւ Նոյեմբերի Է. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պորփիրոսի գուսանի: Սուրբն Պորփիրոս էր յաղգէն Ասիանու...»:

ձՐ. 169—173. Սահմի Լ. եւ Նոյեմբերի Ը. Տաւն է Սրբոց Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրացն: Յատուրս անաստուածութեանն, յորում զկուռն...»:

դ. 174—174բ. Տրէի Ա. եւ Նոյեմբերի Թ. Վկայարանութիւն Անտոնինոսի եւ Բեք-

տորոսի եւ այլոցն : Սուրբ վկայն Գրիստոսի Անտոնինոս . . . » :

դա. 174—177. Տրէ Բ. եւ նոյեմբեր ժ. վկայարանութիւն Սրբոյն Մինասայ եգիպտացոյն : Սուրբն Մինաս եգիպտացի էր աղ-
ղաւ . . . » :

դբ. 177—179. Տրէ Գ. եւ նոյեմբեր ժԱ. Յիշատակ վարուց երանելոյն Յովաննու Ողորմածին եւ Արդիու : Մարդարէն Արդեսայ էր երբորդ . . . » :

դգ. 179—180. Տրէ Դ. եւ նոյեմբեր ժԲ. վկայարանութիւն Սրբոյն Մելայ եպիսկոպոսին եւ Բուրայ քահանային եւ Շինոյի սարկաւապին : Սուրբ վկայն Գրիստոսի Մե-
լայ . . . » :

դե. 180—182. Տրէ Ե. եւ նոյեմբեր ժԳ. վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Յոհաննու Ոսկի-
բերանին Կոստանդնուպալսի եպիսկոպոսին : Սուրբն Յովաննէս Ոսկիբերանն . . . » :

դե. 182—183. Տրէ Ջ. եւ նոյեմբեր ժԴ. վկայարանութիւն Սրբոյն Պղատոնի եւ Ռո-
մանոսի : Սուրբն Պղատոն էր ի քաղա-
քէն . . . » :

դզ. 183—185. Տրէ է. եւ նոյեմբեր ժԵ. վկայարանութիւն Սրբոյն Գուրեհասայ, Սա-
մուշասայ եւ Արիւսայ սարկաւապին : Այս
երեք վկայքս էին . . . » :

դէ. 185—186. Տրէ Ը. եւ նոյեմբեր ժԶ. վկայարանութիւն Մատթէոսի աւետարան-
չին : Մինչդեռ սուրբ առաքեալն եւ աւե-
տարանին Գրիստոսի Մատթէոս . . . » :

դը. 186—188. Տրէ Թ. եւ նոյեմբեր ժԷ. վկայարանութիւն առաքելոյն Փիլիպպոսի : Սուրբ
առաքեալն Փիլիպպոս ղնայ ի Լի-
դիա . . . » :

դթ. 188—193. Տրէ ժ. եւ նոյեմբեր ժԸ. վկայարանութիւն Սրբոյն Գրիգորի Լուսա-
ւորչիին մերոյ եւ չարչարանաց նորին : Յետ
մահուանն Աղէքսանդրի Մակեդոնացոյ . . . » :

ձ. 193—195. Տրէ ժԱ. եւ նոյեմբեր ժԹ. Տաւն է Ներսեսի հայրապետին մերոյ
եւ ինչպէս եպիսկոպոսին : Յերբորդ ամի
Թաղաւորութեան Արշակայ, եկաց յաթոռ
հայրապետութեան . . . » :

ձա. 195—196. Տրէ ժԲ. եւ նոյեմբեր ի. վկայարանութիւն Սրբոյն Աղիոսի մարտի-
րոսի : Սուրբն Աղիոս զօրական էր . . . » :

ճբ. 196—197. Տրէ ժԳ. եւ նոյեմբեր իԱ. Տօն է ամենաբարուհոյ Աստուածածնին,
որ Գ ամացն ի տաճարն բերին : Յետ հա-
ւափառ յղութեան Աննայի . . . » :

ճգ. 197—198. Տրէ ժԴ. եւ նոյեմբեր իԲ. Տօն եւ վկայարանութիւն Աքրիպպասայ
եւ Փիլիմոնի եւ Դասիոսի : Սուրբս էին ի քա-
ղաքէն Կողոսացոյ . . . » :

ճդ. 198—203. Տրէ ժԵ. եւ նոյեմբեր իԳ. վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի
Ակոականդացոյն : Սուրբն Գրիգոր էր ի
քաղաքէն Ակոականդիոյ . . . » :

ճե. 203—205. Տրէ ժԶ. եւ նոյեմբեր իԴ. վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի
Սքանչելագործին : Սուրբն Գրիգոր Սքան-
չելագործն էր . . . » :

ճզ. 205—206. Տրէ ժԷ. եւ նոյեմբեր իԵ. Գիւտ գրոյն Հայոց ի Բալու : Սուրբ
վարդապետն եւ սքանչելի այրն Աստուծոյ
հօնաւորն . . . » :

ճէ. 206—208. Ողբանք վասն բառնալոյ
Թաղաւորութեան Հայոց յաղկէն Արշակու-
նեաց եւ քահանայութեան ի ցեղէն Գրիգորի,
ասացեալ մեծին Մովսէսի քերթողին : Ող-
բամ դեղի Հայոց աշխարհ . . . » :

ճը. 208—209. Տրէ ժԸ. եւ նոյեմբեր իԶ. վկայարանութիւն Կղեմայ հայրապե-
տին : Սուրբն Կղեմէս հայրապետն Հռոմո-
սեցի էր . . . » :

ճթ. 209—210. Տրէ ժԹ. եւ նոյեմբեր իԷ. վկայարանութիւն Մերկեբրոսի Զենաւո-
րին : Սա էր յարեւելից կողմանէն, յաղ-
ղէն . . . » :

ճտ. 210—212. Տրէ ի. եւ նոյեմբեր իԸ. վկայարանութիւն Սրբոյն Կիկլեսայ եւ Բ եղ-
բարցն Տուրբտիոսի եւ Վաղմիանոսի :
Սրբուհին Կիկլեսայ էր յաղկէն . . . » :

ճտա. 212—214. Տրէ իԱ. եւ նոյեմբեր
իԹ. Յիշատակ Տրդատայ Թաղաւորին : Քա-
ղաք եւ բարեյաղթ Թաղաւորն Տրդատ . . . » :

Ճտբ. 214—216. Տրէ իԲ. եւ նոյեմբեր
Լ. վկայարանութիւն Անդրէի առաքելոյն :
Յերթամ առին հրաման սուրբ առա-
քեալէն . . . » :

Ճտզ. 216—218. Տրէ իԳ. եւ դեկտեմ-
բեր Ա. վկայարանութիւն որոց հայրապե-

տացն սրղոց եւ թոռանց Սուրբ Լուսաւոր-
չին: «Սոքա արտակալք էին...»:

Ճժ. 218—219. Տրէի ԻԴ. եւ ղեկտեմ-
բեր Բ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Երինար-
քոսի եւ այլ եւթ սրբոցն: «Եւ ժամանակս ամ-
բարիչ արքային...»:

ՃԺԵ. 219—221. Տրէի ԻԵ. եւ ղեկտեմ-
բեր Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յակոբայ
Պարսկի: «Յամա բարեպաշտ թապաւորացն
Ոնորիոսի...»:

ՃժԴ. 221—222. Տրէի ԻԶ. եւ ղեկտեմ-
բեր Դ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Վառ-
ժառայ եւ Յուլիանայ: «Աղայինն Գրիս-
տոսի Սրբուհին Վառժառայ...»:

ՃԺԵ. 222—224. Տրէի ԻԷ. եւ ղեկտեմ-
բեր Ե. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Ստեփան-
նոսի ճշնաւորի: «Զկնի անաւրէն եւ պիղծ
ժողովոյն Գաղկեղոսի...»:

ՃԺԸ. 224—226. Տրէի ԻԸ. եւ ղեկտեմ-
բեր Զ. Վարք եւ յիշատակ Պողոսի անապա-
տական ճշնաւորի: «Պաւղոս անապատաւոր
ճշնաւորն...»:

ՃԺԹ. 226—228. Տրէ ԻԹ. եւ ղեկտեմ-
բեր Ի. Տօն է սուրբ մարգարէիցն Սոփոնայ
եւ Ամբակոմայ: «Սոփոնեան մարգարէն էր
ի ցեղէն...»:

ՃԻ. 228—230. Տրէ Լ. եւ ղեկտեմբեր
Լ. Վկայաբանութիւն Սուրբ առաքելոյն
Բարդուղիմէոսի: «Գլուխն ամենեցուն Գրիս-
տոս Աստուածն մեր...»:

ՃԻԱ. 230ա—230բ. Գաղոցի Ա եւ ղեկ-
տեմբեր Թ. Տաւն է յղութեան Աննայի: «Յո-
ւսկիմայ դամենաւրճնեայն Մարիամ... (ի
սեպտեմբեր Ը—ն)»:

ՃԻԲ. 230—233. Գաղոց Բ. եւ ղեկտեմ-
բեր Ժ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Մինասայ,
Երմովրենայ եւ Գրարոսի: «Յամա ամբարիշտ
արքային...»:

ՃԻԳ. 234—235. Գաղոց Գ. եւ ղեկտեմ-
բեր ԺԱ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Նիկո-
ղայոսի Հայրապետին: «Սուրբ Հայրապետն
Նիկողայոս մի էր ԹԺԸ (318) Հայրապե-
տացն...»:

ՃԻԴ. 235—238. Գաղոց Դ. եւ ղեկտեմ-
բեր ԺԲ. Վարք եւ յիշատակ Երանելոյն Ամ-
բրոսիոսի: «Ամբրոսիոս այր իմաստուն եւ
Հանճարեղ...»:

ՃԻԵ. 238—239. Գաղոց Ե. եւ ղեկտեմ-
բեր ԺԳ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Եւստրա-
տիոսեանցն: «Սոքա էին ի ժամանակս Լի-
կեանոսի...»:

ՃԻԶ. 239—241. Գաղոցի Զ. եւ ղեկտեմ-
բեր ԺԴ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Լու-
կիայ: «Սրբուհին Լուկիայ էր ի քաղաքէն
Սիրակուսայ...»:

ՃԻԷ. 241—244. Գաղոցի Է. եւ ղեկտեմ-
բեր ԺԵ. Յիշատակ Սրբոյն Յակովբայ
Մծրնայ Հայրապետին: «Սուրբ Հայրապետն
Յակոբ...»:

ՃԻԸ. 244—247. Գաղոցի Ը. եւ ղեկտեմ-
բեր ԺԶ. Վարք եւ յիշատակ Եպիսկոպոսի
Սպերիդոնի: «Սուրբ Եպիսկոպոսն Սպերի-
դոն էր ի Կիպրոս կղզոյն...»:

ՃԻԹ. 247—249. Գաղոցի Թ. եւ ղեկ-
տեմբեր ԺԷ. Վկայաբանութիւն Իգնատիոսի
Հայրապետին: «Սուրբ Հայրապետն Իգնա-
տիոս աստուածադէսեան...»:

ՃԻ. 249—252. Գաղոցի Ժ. եւ ղեկտեմ-
բեր ԺԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Թէո-
պոմպայ Եպիսկոպոսին եւ Թէոփնայ Կախար-
դին: «Սուրբ Եպիսկոպոսն Թէոպոմպոս
էր...»:

ՃԻԱ. 252—253. Գաղոցի ԺԱ. եւ ղեկ-
տեմբեր ԺԹ. Պատմութիւն տեսչեան Գրի-
գորի Լուսաւորչին: «Սուրբ Լուսաւորչին
մեր Գրիգորիոս յորժամ էլ ի վիրապէն...»:

ՃԻԲ. 254—255. Գաղոցի ԺԲ. եւ ղեկ-
տեմբեր Ի. Վարք եւ Վկայաբանութիւն սրբ-
ոց աւագացն Դեռնոքեանց եւ Արարճամու
եւ Խորենայ: «Սոքա աշակերտք էին եւ սպա-
սաւորք սուրբ Հայրապետացն»:

ՃԻԳ. 255—256. Գաղոցի ԺԳ. եւ ղեկ-
տեմբեր ԻԱ. Վկայաբանութիւն Աղդէի Հոյ-
րապետին Ուրհայոյ: «Առաքեալն Գրիստոսի
Սուրբն Թադէոս...»:

ՃԻԴ. 256—258. Գաղոցի ԺԴ. եւ ղեկ-
տեմբեր ԻԲ. Վկայաբանութիւն Ժ մարտիրո-
սացն որ ի Կրեաէս: «Սոքա էին յամա Դեկո-
սի անօրէն արքային...»:

ՃԻԵ. 258—261. Գաղոցի ԺԵ. եւ ղեկ-
տեմբեր ԻԳ. Վկայաբանութիւն եւ պատմու-
թիւն Թադէոսի առաքելոյն եւ որոց ընդ
նմին: Առաքեալն Գրիստոսի Թադէոս երկ-
ւորեակ եղբայրն էր Թովմայի...»:

ճլդ. 261—262. Գաղղոցի ԺԶ. եւ դեկտեմբեր ի Դ. Կատարունն երկուց բիւրոց սուրբ վկայիցն: Ճմբարիշտ արքայն Մաքսիմիանոս...»:

ճլէ. 262—264. Գաղղոցի ԺԷ. եւ դեկտեմբեր ի Ե. Տաւն է Դաւթի մարդարէին եւ Յովսիփայ Տեառնեղբորն առաքելոյն եւ առաջին եպիսկոպոսին: Ձեակովբոս եղբայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիստոսի...»:

ճլը. 264—268. Գաղղոցի ԺԸ. եւ դեկտեմբեր ի Զ. Յիշատակ Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային Բրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ճնախապրկայն Սուրբն Ստեփանոս էր յՀիւսիակ...»:

ճլթ. 268—269. Գաղղոցի ԺԹ. եւ դեկտեմբեր ի Զ. Տաւն է սրբոց առաքելոցն Ղլխաւորաց Պետրոսի եւ Պողոսի: Ղլխաւոր եւ մեծ առաքելքն Բրիստոսի...»:

ճլս. 270—271. Գաղղոցի ի. եւ դեկտեմբեր ի Ը. Տաւն է Որդոցն Որոտման Յակովբայ եւ Յովհաննու աւետարանչին Բրիստոսի: Ճիւրեկի աշակերան Բրիստոսի...»:

ճլսա. 271—273. Գաղղոցի իԱ. եւ դեկտեմբեր ի Թ. Վկայարանութիւն Ինդոսի եւ Դոմնայի: Ճրրուհին Դոմնա քրմուհի էր...»:

ճլսբ. 273—275. Գաղղոցի իԲ. եւ դեկտեմբեր ի Լ. Վկայարանութիւն Թեմոկլիտոսի, որ է Իրաւափառ: Ճկս Իրաւափառ հոփի էր սխարաց...»:

ճլսդ. 275—277. Գաղղոցի իԳ. եւ դեկտեմբեր իԱ. Տաւն է Արգարու թագաւորին Հայոց եւ Ասորոց: Ճիծահաւատ եւ առաւանստէր թագաւորն...»:

ճլսդ. 277—281. Գաղղոցի իԴ. եւ յունուարի Ա. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Բարդի Կեսարացոյն: Ճկս մեծ եւ սքանչելի սյրս Աստուծոյ...»:

ճլսե. 281—284. Գաղղոցի իԵ. եւ յունուարի Բ. Վարք եւ յիշատակ Սեղբնատրոսի Հայրապետին: Ճուրբ Հայրապետն Սեղբնատրոս...»:

ճլսդ. 284—285. Գաղղոցի իԶ. եւ յունուարի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գորգիոսի վկային: Ճուրբ վկայն Բրիստոսի Գորգիոս էր ի Կեսարիս...»:

ճլսէ. 285—287. Գաղղոցի իԷ. եւ յունուարի Դ. Վկայարանութիւն Զոսիմոսի: Ճուրբն Զոսիմոս էր կրանաւոր...»:

ճլսբ. 287—288. Գաղղոցի իԸ. եւ յունուարի Ե. Նաւակատիք եւ ճարդարուց Մնեմեան եւ Յայտնութեան Բրիստոսի: Ճնախաճառութիւնք մարդարէիցն, որ զուսկեցին...»:

ճլսթ. 288—290. Գաղղոցի իԹ. եւ յունուարի Զ. Տաւն է Մնեմեան եւ Յայտնութեան Բրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Ճի թագաւորութեանն Հռոմայեցոց Աւգոստոս...»:

ճծ. 291—292. Պատճառ առաջին աւուր Մնեմեան եւ Յայտնութեան Տեառն: Ճկսաւր տաւն Մնեմեանն...»:

ճծա. 292—294. Գաղղոց ի. եւ յունուարի է. Վերստին տաւն Մնեմեան եւ Մկրտութեան Բրիստոսի: Եւ յիշատակ Յովաննու Կարապետին եւ Ստեփաննոսի Նախավկային եւ յիշատակ սքանչելի տեսեանն սուրբ հաւրն մերոյ Քաշիկ վարդապետի: Ճկս ոմն ճգնաղղեաց աստուածահաճոյ վարուք...»:

ճծբ. 294—297. Արացի Ա. եւ յունուարի Ը. Վերստին տաւն Մնեմեան եւ Մկրտութեան Բրիստոսի եւ Վկայարանութիւն Թէոփիլայ: Ճուրբն Թէոփիլոս էր ի Լիբնայ...»:

ճծդ. 297—298. Արացի Բ. եւ յունուարի Թ. Վերստին տոն Մնեմեան եւ Յայտնութեանն Բրիստոսի եւ Վկայարանութիւն Պողիքտոսի: Ճեւտ Համարանաւոյն Բրիստոսի յերկինս...»:

ճծդ. 298—300. Արացի Գ. եւ յունուարի Ժ. Վերստին տոն Մնեմեան եւ մկրտութեան Բրիստոսի եւ յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի Նիսացոյ եպիսկոպոսին: Ճարդապետ եկեղեցոյ եւ ճշմարիտ սրենն հաւատոյ...»:

ճծե. 300—301. Արացի Դ. եւ յունուարի ԺԱ. Վերստին տոն Մնեմեան եւ Մկրտութեան Բրիստոսի եւ Վկայարանութիւն Պետրոսի: Ճեւտոս մարտիրոսն էր ի քաղաքէն Ելեւթերապոլիս...»:

ճծդ. 301—303. Արացի Ե. եւ յունուարի ԺԲ. Վերստին տոն Մնեմեան եւ Յայտնութեան Բրիստոսի եւ Վկայարանութիւն Սրբոյն Դորգեայ եւ Թէոդորոսի: Ճշմարիտ վկայն Բրիստոսի...»:

ձէջ. 303—304. Արացի Զ. եւ յունուարի ժԳ. Վերապին տօն Մենդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Երմողայոսի եւ Սփրատոնիկոսի: Սուրբ էին յամա անաւրէն արքային Լիկիանոսի...»:

ձէջ. (բ) 304—306. Արացի Է. եւ յունուարի ժԴ. Տաւն Մենդեան Յովաննու եւ Ծնողաց նորին: Վարապետն Քրիստոսի Սուրբ Յովաննէս Մկրտիչն...»:

ձէջ. (թ) 306—309. Արացի Ը. եւ յունուարի ժԵ. Վկայարանութիւն Պետրոսի Հայրապետին եւ Արիսողոմայ սարկաւաղին: Սուրբ Հայրապետն Պետրոս Աղէքսանդրացին...»:

ձէջ. 309—310. Արացի Թ. եւ յունուարի ժԶ. Վարք եւ յիշատակ Յովաննու կամաւոր աղբատին...»:

ձէջ. 310—312. Արացի Ժ. եւ յունուարի ժԷ. Վարք եւ յիշատակ սուրբ Հօրն Անտոնի անապատականին: Մեծն Անտոնինոս Լիկիտացի էր...»:

ձէջ. 312—316. Արացի ԺԱ. եւ յունուարի ժԸ. Սրբոյն Թէոդոսի Թապաւորին եւ սրբոյն նորին եւ Թոռին փղբուն Թէոդոսի: Վարապետ եւ մեծ Թապաւորն Թէոդոս...»:

ձէջ. 316—317. Արացի ԺԲ. եւ յունուարի ժԹ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Աթանասի Հայրապետին: Աստուածաճանոց եւ մեծ վարդապետն Եկեղեցոյ...»:

ձէջ. 317—318. Արացի ԺԳ. եւ յունուարի Ի. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Եփրոսինոյ: Սրբուհի եւ կոյս վկայն...»:

ձէջ. 319—320. Արացի ԺԴ. եւ յունուարի ԻԱ. Վարք եւ վկայարանութիւն Նեպեանոյ կուսին եւ Ծնաւդաց: Էթ Թաղաւորութիւն ինքնակալին Նիկովիդեայ...»:

ձէջ. 320—321. Արացի ԺԵ. յունուարի ԻԲ. Տաւն է շիթոյիցն Պետրոսի առաքելոյն: Առաքեալն Քրիստոսի Պետրոս...»:

ձէջ. 321—323. Արացի ԺԶ. եւ յունուարի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անաստասիոսի: Սուրբն Անաստասիոս Պարսիկ էր աղլաւ...»:

ձէջ. 323—324. Արացի ԺԷ. եւ յունուարի ԻԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կղզեմայ

Կալիսկոպոսին: Յետ Համարածման Քրիստոսի...»:

ձէջ. 324—326. Արացի ԺԸ. եւ յունուարի ԻԵ. Պատմութիւն վարուց Սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանին: Աստուածաճանոց եւ մեծ վարդապետն քրիստոնէից...»:

ձէջ. 326—327. Արացի ԺԹ. եւ յունուարի ԻԶ. Վարք երանելեացն Քսենեփոնի եւ կնոջ նորա Մարիամու եւ որդոցն նոցա Արկադէոսի եւ Յոհաննի: Սուրբն Քսենեփոն էր...»:

ձէջ. 327—328. Արացի Ի. եւ յունուարի ԻԷ. Վերադարձումն սուրբ մարմնոյն Յոհաննու Ոսկեբերանին: Յօրժամ աքսորեցին զՈսկեբերանն Յովհաննէս...»:

ձէջ. 328—330. Արացի ԻԱ. եւ յունուարի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Եփրեմի Խորին Ասորոյ: Սուրբ Հայրն եւ վարդապետն ճշմարտութեան արքա Եփրեմ...»:

ձէջ. 330—331. Արացի ԻԲ. եւ յունուարի ԻԹ. Վկայարանութիւն Սուրբ վկային Քրիստոսի Նէսփիտոսի: Յետմա անբարիշտ արքային...»:

ձէջ. 331ա—331բ. Արացի ԻԳ. եւ յունուարի Լ. Վկայարանութիւն Թէոփիլոս զօրավորին նոր վկային: Յետմա Կոստանդինոսի խորհրդալու արքային...»:

ձէջ. 331—333. Արացի ԻԴ. եւ յունուարի ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարգիսի զօրավորին եւ որդոյն Մարտիրոսին: Սուրբ վկայն Քրիստոսի մեծն Սարգիս...»:

ձէջ. 333—335. Արացի ԻԵ. եւ փետրուարի Ա. Վարք եւ յիշատակ Պարսամայ ճղնաւորին: Սուրբն Պարսամ որդի սպանոց Թարսամանի...»:

ձէջ. 335—336. Արացի ԻԶ. եւ փետրուարի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Տրիկոնոյ եւ երկուց եղբարցն: Վարարորսն Գրիստոսի Սուրբն Տրիփոն...»:

ձէջ. 336—337. Արացի ԻԷ. եւ փետրուարի Գ. Վարք եւ յիշատակ Եղիփանու եւ Շաղիտոյ: Սուրբ աշակերտք էին Սրբոյն Դանիէլի...»:

ձէջ. 337—338. Արացի ԻԸ. եւ փետրուարի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պապեայ եւ Գրիգորի եւ Կղզեմայ: Սուրբ էին յամա Դեկոնի...»:

ճձ. 338—339. Արացի ԻԹ. եւ փետրուարի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոց Քառասնիցն, բայց ոչ Նոցա որք ի Մերաստիա կատարեցան: Սոքա զօրականք էին յամս անբարկաւ...»:

ճձա. 339—340. Արացի Լ. եւ փետրուարի Զ. Վկայարանութիւն սուրբ եւ սքանչելագործ բժշկացն Կիրակոսի եւ Յոհանն: Սուրբն Կիրակոս էր ի քաղաքէն Աղէքսանդրոս...»:

ճճբ. 340—342. Մեհեկի Ա. եւ փետրուարի Է. Վարք եւ յիշատակ Աղբրոնիկոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Աթանաժեայ: Սոքա էին ի քաղաքէն Անտիոքայ...»:

ճճգ. 342—343. Մեհեկի Թ. եւ փետրուարի Ը. Վկայարանութիւն Սրբոյն Արքանաժոն եպիսկոպոսին: Սա էր աղգաւ Պարսիկ...»:

ճճդ. 343—344. Մեհեկի Գ. եւ փետրուարի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Նիկիփաւայ: Ո՛ր ժամանակս Վաղերիանոսի եւ Գալիանոսի անբարկաւ թաղաւորացն...»:

ճճե. 344—345. Մեհեկի Դ. եւ փետրուարի Ժ. Վկայարանութիւն երկուք ժուեցցն Մարիամոն եւ Մարթայի եւ Լիկարոնի արեղայի: Մարթա եւ Մարիամ քորք էին հարադատք...»:

ճճզ. 345—348. Մեհեկի Ե. եւ փետրուարի ԺԱ. Յիշատակ եւ վարք Զոսիմայ եպիսկոպոսին: Սուրբ եպիսկոպոսն Զոսիմա էր ի Սիրակուսայ քաղաքէն Յոանդաց...»:

ճճէ. 348—349. Մեհեկի Զ. եւ փետրուարի ԺԲ. Վարք երանելոյն Մարիամոն, որ Մարինոս կոչեցաւ: Վարք մի էր աշխարհական ընչաւէտ...»:

ճճբ. 349—351. Մեհեկի Է. եւ փետրուարի ԺԳ. Վարք երանելոյն Մարտիանոսի ճգնաւորին: Մտացն Աստուծոյ Սուրբն Մարտինոս...»:

ճճթ. 352—355. Մեհեկի Ը. եւ փետրուարի ԺԴ. Տաւն է դալատեան Տեառն մերոյ ի տաճարն: Ո՛րքեւ լցան աւուրք սրբութեան Նոցա...»:

ճճ. 355—356. Մեհեկի Թ. եւ փետրուարի ԺԵ. Վկայարանութիւն Ռեեսիմայ: Սուրբն Ռեեսիմոս աշակերտն Պողոսի...»:

ճճա. 356—358. Մեհեկի ԺԶ. եւ փետրուարի ԺԶ. Տաւն է առաքելոցն Յուդայի, Յովսեփայ եւ Յակոբայ: Առաքեալն Քրիստոսի Յուդա Յակոբեան...»:

ճճդ. 358—360. Մեհեկի ԺԱ. եւ փետրուարի ԺԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդոսի դինաւորին: Քաջամարտիկ զօրականն եւ յաղթող վկայն...»:

ճճզ. 360—361. Մեհեկի ԺԲ. եւ փետրուարի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սաղովկայ եպիսկոպոսին: Յամս կոապալտ թաղաւորին Պարսից...»:

ճճգ. 361—362. Մեհեկի ԺԳ. եւ փետրուարի ԺԹ. Վարք եւ յիշատակ սուրբ հաւրն մերոյ Մեսրոբայ վարդապետին: Ճշմարտոյ ծառայն Քրիստոսի եւ վարդապետն...»:

ճճե. 362—363. Մեհեկի ԺԴ. եւ փետրուարի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Նեստորի եւ Թէոդորոսի Կիւրենոյ եպիսկոպոսին: Սուրբն Նեստորիոս եպիսկոպոսն էր ի Պերդեայ...»:

ճճզ. 363—366. Մեհեկի ԺԵ. եւ փետրուարի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակոբայ առաքելոյն: Սուրբ առաքեալն Յակոբոս որդին Զերեմայ...»:

ճճէ. 366—367. Մեհեկի ԺԶ. եւ փետրուարի ԻԲ. Վկայարանութիւն Կիւռենիոսի հարիւրապետին: Կիւռենիոս հարիւրապետն էր ի Կեսարիայ Պաղեստինոյ...»:

ճճդ. 367—369. Մեհեկի ԺԷ. եւ փետրուարի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Պեռնպատաւայ: Սա էր ի քաղաքէն Տուրիտանոյ, հաւատով քրիստոնեայ...»:

ճճթ. 369—370. Մեհեկի ԺԸ. եւ փետրուարի ԻԴ. Գիւտս զկոյն Յովաննոս: Վարք երկուք կրանաւորք...»:

ճ. 370—372. Մեհեկի ԺԹ. եւ փետրուարի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յեղատի Աստուածատրոյ: Յամս թաղաւորութեան Պարսից Խորոյի...»:

ճա. 372—374. Մեհեկի Ի. եւ փետրուարի ԻԶ. Տաւն է երեսման Վարդայ Սուրբ Նշանին եւ սքանչելեաց նորա: Վինն Կողոնայ կայսեր Հռոմայ...»:

ճբ. 374—376. Մեհեկի ԻԱ. եւ փետրուարի ԻԷ. Վարք եւ յիշատակ վարդապետ

առցն մերոց նշխելի եւ Գրիգորի Նարեկացւոյն: Վնորը հայրն մեր եւ վարդապետն նշխել...»:

մղ. 376—377. Մեհակի իմ. եւ Ժնտրութեան իմ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Քարիննեայ եւ սուրբ Ներքինոյն: Վինն այս աղախինն էր առն զաղաքացոյ...»:

մղ. 377—386. Նահանջի տարին ամիսս այս իմ. աւր երթայ, մինչ ի վարնանամուտն տւր մի յաւելանայ. դու դեռ հայրապետացն կարգաւ: Վի սմին աւուր յիշատակ նահապետացն...»:

մե. 386—387. Մեհակի իմ. եւ մարտի իմ. Վարք եւ յիշատակ եւզոկեայ: Վինն այս եւզոկեա...»:

մղ. 387—390. Մեհակի իմ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Կոնստնտիս պարտիկոյնին: Վի ժամանակս Դեկտուր անօրէն արքային...»:

մէ. 390—391. Մեհակի իմ. եւ մարտի Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Եւտրոպիոսի, Կղզանիկոսի եւ Բառիլիսկոսի եւ Սմբատայ: Վնառն էին յամս Մաքսիմիանոս կառապաշտ արքային...»:

մը. 391—393. Մեհակի իմ. եւ մարտի Գ. Վարք եւ յիշատակ սուրբ Հարսնոյն Մարկոսի եւ Մակարայ: Վնորը հայրն մեր եւ ճշկաւորն Գրիգորի Մարկոս...»:

մթ. 393—395. Մեհակի իմ. եւ մարտի իմ. Վարք Կանանոսի: Վնառն սուրբ առաքելոյն էր Կանանիկոս...»:

մծ. 395—396. Մեհակի իմ. եւ մարտի Ձ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Պրփրիոսի Եպիսկոպոսին: Վնորը Պրփրիոսոս եպիսկոպոսն էր ի Թեսալոնիկէ զաղաքէն...»:

մծա. 396—398. Մեհակի իմ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն Վասիլիոսի եպիսկոպոսին: Վի յիշատաներորդի ամի Թաղաւորութեան Դեկտեմբրին...»:

մծբ. 398—400. Մեհակի իմ. եւ մարտի իմ. Վարք եւ յիշատակ Եփրսինեայ կուսին: Վի ժամանակս բարեպաշտ կապսերն փոքուն թէոգոսի...»:

մծղ. 400—401. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Քառանիցն, որք ի Սեբաստիա կատարեցան: Վնորը եւ

ժողովուրդաւ վկայիցն Գրիգորի Աստուծոյ...»:

մծդ. 401—404. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Թէոդոսեայ եւ Հիւսիլոսի: Վնախինն Գրիգորի Սուրբն թէոդոսեայ...»:

մծե. 404—405. Արեգի Գ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն սրբոյն, որ կատարեցան ի խոժաղուժ երկիրն Գալթաց եւ Թէոփիլաքոսի: Վնիւրդիկոս կառապաշտ արքայն Գալթացոյ...»:

մծզ. 405—406. Արեգի Գ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Լ մարտիրոսացն եւ մարգարէիցն նշխելիքն եւ Եղբի: Վնա ութ վկայքս էին...»:

մծէ. 407—408. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Գրիգորի Հոսմայ հայրապետին եւ Պետրոսի աշակերտին: Վնորը Գրիգոր հայրապետն Հոսմայ...»:

մծը. 408—409. Արեգի Ձ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Սարգիսի եւ Կանանոսի թշկապն: Վի ժամանակս Դեկտեմբրին արքային...»:

մծթ. 409—410. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Տաւն է Դանիէլի մարգարէին եւ երկի մանկունցն: Վնորը երեք մանկունցն՝ Անանիա, Աղարիա եւ Միսայէլ...»:

մծր. 410—412. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Փատեայ եւ Եւլադիկայ: Վնա կառապաշտ արքային Մաքսիմիանոսի...»:

մծա. 412—415. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Վարք երանելոյն Ալէքսանդրոսի: Վնիւրդս մարդն Աստուծոյ որդի էր...»:

մծբ. 415—417. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Կիրիլի Երուսաղեմայ հայրապետին: Վնա Կոստանդինայ ճորճաճոյ արքային...»:

մծղ. 417—419. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Յոհանն Երուսաղեմայ հայրապետին: Վնա Սուրբն Եպիփան հայրապետն Կիւրոսի...»:

մծդ. 419—422. Արեգի իմ. եւ մարտի իմ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Արեմտի եւ վեց եղբարց նորա: Վնա մահուան Դեկտեմբրին...»:

միե. 422—425. Արեգի ժ.Գ. եւ մարտի իԱ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յունանու եւ Բարաքիսայ եւ Թ. վկայիցն : ՎՍուրբ վկայս Քրիստոսի Յունան... » :

միե. 425—429. Արեգի ժ.Դ. եւ մարտի իԲ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հաւրն Բենեդիքտոսի ճգնաւորին : Պարգեւու եւ Հրեշտակակրան... » :

միե. 429—432. Արեգի ժ.Ե. եւ մարտի իԳ. Վկայաբանութիւն Մարկոսի եպիսկոպոսին եւ Պրոնի քահանային : ՅՅորժամ ներդրութեամբն Աստուծոյ Թաղաւորեաց... » :

միե. 432—433. Արեգի ժ.Զ. եւ մարտի իԴ. Վկայաբանութիւն սուրբ աւետարանչին Մարկոսի : ՎՍուրբ աւետարանչին Քրիստոսի Սուրբն Մարկոս... » :

միե. 433—435. Հատ կարգի աւուրցն արարչութեան Զ. արեւացն այսաւր Զատիկ է եւ տան Յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, Սրբոյն Նիքիայի Հայոց վարդապետի ասացեալ : Վանխաղոյն Մարիամ Մաղդաղենացին... » :

մի. 435—437. Արեգի ժ.Է. եւ մարտի իԵ. Յիշատակ Մեքսենդեկի քահանային Աստուծոյ : Վժաղաւորն Սաղիմ ընդ քաղաքին Սաղիմայ... » :

մի. 437—439. Արեգի ժ.Ը. եւ մարտի իԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Պօղոսի եւ քեռն իւրոյ Յուլիանայ : ՎՍուրբն Պօղոս եւ քոյրն Յուլիանէ... » :

մի. 439—441. Արեգի ժ.Թ. եւ մարտի իԸ. Վկայաբանութիւն ամենիմաստ կուսին Կատարինեայ : Վկայ իմաստասէր եւ Հանճարեղ կոյսն... » :

մի. 441—443. Արեգի ի. եւ մարտի իԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Վահանայ Գողթնեղոյն : ՎՍուրբն Վահան էր ի վաւառէն Գողթան... » :

մի. 443—444. Արեգի իԱ. եւ մարտի իԹ. Վկայաբանութիւն սրբոց մարտիրոսացն Մարկիանոսի, Զենոնի, Աղէքսանդրոսի, Թէոդորոսի եւ սյլ լԸ ընկերաց նոցին : Վժամ Դեկոսի անօրէն արքային... » :

մի. 444—445. Արեգի իԲ. եւ մարտի ի. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ղուկիայ : ՎՍուրբն Ղուկիայ էր ի Լիւքացոց... » :

մի. 445—446. Արեգի իԳ. եւ մարտի

ԼԱ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Դաւթի : ՎՍուրբ վկայն Դաւթ Պարսիկ էր ապաւ... » :

մի. 446—448. Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի Թերաւաւատութիւն Թովմայի : ՎՅորժամ յարեաւ Հովին քաջ... » :

մի. 448—450. Արեգի իԴ. եւ ապրիլի Ա. Վարք Մարիամու Նիքիայացոյն պոռնիկ ճգնաւորին : ՎԵրնս այս Մարիամ... » :

մի. 450—453. Արեգի իԵ. եւ ապրիլի Բ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հարանցն Սրապիոնի եւ արքայ Մարկոսի : Վժամեաց մեղ Սուրբ Հայրն Սրապիոն... » :

մի. 453—455. Արեգի իԶ. եւ ապրիլի Գ. Յիշատակ վարուց Սուրբ Հօրն Մարկոսի Հոմալեցոյ որ ի մղոնաւ մերձ դրամոնին Աղամայ աղօթէր : ՎՍրք Գ աբղայք ի Միջագետ... » :

մի. 455—456. Արեգի իԷ. եւ ապրիլի Դ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Անփիրիոսի, Նիքիտոսի եւ Մեծոսի : ՎՍրքա եղբարք էին Հարաղատք... » :

մի. 456—457. Արեգի իԸ. եւ ապրիլի Է. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Աղաթապիոսի սարկաւազին եւ Թէոդուլոսի ընթերցողին : ՎՍրքա եղբարք էին Հարաղատք, ի քաղաքէն Թեսաղոնիկայ... » :

մի. 457—460. Արեգի իԹ. եւ ապրիլի Զ. Նախատանակ է Աւետեաց Սուրբ Աստուածածնին, զոր երկնային դասք Հրեշտակաց տոնեցին : ՎՊարտ է զիտել ամենայն քրիստոնէից... » :

մի. 460—462. Արեգի ի. եւ ապրիլի Է. Տաւն է Աւետեաց Սուրբ Աստուածածնին : ՎՄենասարունէր Կոյսն Մարիամ Աստուածածնին... » :

մի. 463—464. Ահկի Ա. եւ ապրիլի Ը. Վկայաբանութիւն իշխանացն Սահակայ եւ Համաղասիայ : Վի բոնակալութեանն Տաւկաց... » :

մի. 464—466. Ահկի Բ. եւ ապրիլի Թ. Տան է Հի աշակերտացն Քրիստոսի : ՎՍուրբ առաքելոց անուանքն... » :

մի. 466—467. Ահկի Գ. եւ ապրիլի Ժ. Վկայաբանութիւն Անթիպայ եպիսկոպոսին : ՎՄիթիպոս քահանայապետն էր յաւուրս... » :

միջ. 467—468. Ահկի Դ. եւ ոսպրիլի ժԱ. Վկայարանութիւն Արտեմանայ քահանային: ՎՍուրբ քահանայն Արտեման... »:

միւթ. 468—469. Ահկի Ե. եւ ոսպրիլի ժԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կրեակենդոսի եւ Շմաւոնի եպիսկոպոսին: ՎՍուրբն Կրեակենդոս էր ի քաղաքէն... »:

մծ. 469—470. Ահկի Զ. եւ ոսպրիլի ժԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարայ եւ Ղեւոնդիոսի: ՎՍուրբ Վկայն Սարայ էր ի յերկրէն... »:

մծա. 470—475. Ահկի Է. եւ ոսպրիլի ժԴ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի պապուն Հոռմայ: ՎԱյր ոմն կոմ էր ի Վրէնդիւս... »:

մծբ. 475—476. Ահկի Ը. եւ ոսպրիլի ժԵ. Յիշատակ տեւեան Սուրբ վարդապետին Յովաննու Գառնեցոյ: ՎՊատեմաց մեղ բարեւտեալ... »:

մծդ. 476—477. Ահկի Թ. եւ ոսպրիլի ժԶ. Վկայարանութիւն Արշակունի կատակոյին եւ Սմբատայ: ՎՄարտիրոսն Քրիստոսի Արտալիոն կատակոյին... »:

մծդ. 477—479. Ահկի Ժ. եւ ոսպրիլի ժԷ. Յիշատակ Տեառն Յահնու Աւանցոյն: ՎՍուրբ Հայրապետն մեր փառաղլացն... »:

մծե. 479—480. Ահկի ԺԱ. եւ ոսպրիլի ժԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յովնանայ եւ Արապի: ՎՍուրբն Յովնանոս էր ի քաղաքէն Անարդրայ... »:

մծդ. 480—481. Ահկի ԺԲ. եւ ոսպրիլի ժԹ. Վկայարանութիւն սուրբ եպիսկոպոսաց Քերանայ քաղաքին: ՎՄեծ Հայրապետն Նրուսաղլեմի երմոն... »:

մծէ. 481—482. Ահկի ժԳ. եւ ոսպրիլի ի. Տառն է Սուրբ առաքելոյն Շմաւոնի Նախանձարոյի եղբարն Յիսուսի: ՎԱստուածատեն Սիմոն, աշակերտն եւ առաքելուն... »:

մծը. 482—483. Ահկի ժԴ. եւ ոսպրիլի իԱ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Աթանասի եւ Էղբարն Նորին Սեւեոյ: ՎԱյր մի Սամուստ առտուածապաշտ... »:

մծթ. 483—485. Ահկի ժԵ. եւ ոսպրիլի իԲ. Վարք երանելոյն Թէոդորոսի ճշնաւորին: ՎՍուրբ Հայրա մեր Թէոդորոս... »:

մկ. 485—488. Ահկի ժԶ. եւ ոսպրիլի իԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գէորգայ դորավարին: ՎՅառաջամարտիկ մարտիրոսն Քրիստոսի... »:

մկա. 488—491. Ահկի ժԷ. եւ ոսպրիլի իԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պասիկըատեայ եւ Վաղենտինոսի: ՎՍուրբ դորականք էին... »:

մկբ. 491—492. Ահկի ժԸ. եւ ոսպրիլի իԵ. Պատմութիւն Սուրբ առաքելոյն Մարկոսի աւետարանչին: ՎՍուրբ առաքելն Մարկոս աւետարանչին Քրիստոսի... »:

մկդ. 492—493. Ահկի ժԹ. եւ ոսպրիլի իԶ. Վկայարանութիւն Վասիլիոսի եպիսկոպոսին Ամասիոյ: ՎԱմբարիշտ արքայն Մաքսիմիանոս... »:

մկդ. 493—494. Ահկի ի. եւ ոսպրիլի իԼ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մաքսիմոսի եւ Դուլայի: Վժ ժամանակս կոապաշտ Թադաւորացն... »:

մկե. 494—495. Ահկի իԱ. եւ ոսպրիլի իԸ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Պաքսիմոսի: ՎՍուրբ Հայրն Պաքսիմիոս... »:

մկզ. 495—496. Ահկի իԲ. եւ ոսպրիլի իԹ. Վարք եւ յիշատակ Բահուա ճշնաւորին: ՎԱստուածահանոյ կրօնաւորս... »:

մկէ. 497—498. Ահկի իԳ. եւ ոսպրիլի ի. Յիշատակ կոտորելոյն ի Պարսից յԱսորիս: ՎՅորժամ ել Ոռսրով Պարսից... »:

մկը. 498—501. Ահկի իԴ. եւ մայիսի Ա. Տօն եւ յիշատակ Երեմեայ մարդարէին: ՎՅորժամ կամեցաւ Աստուած մատնել... »:

մկթ. 501—502. Ահկի իԵ. եւ մայիսի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կողբատիոսի եւ Ընկերաց Նորա: ՎՅամս կոապաշտ Թադաւորացն... »:

մհ. 502—503. Ահկի իԶ. եւ մայիսի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Տիմոթէոսի եւ Մօրասայ: ՎՍուրբն Տիմոթէոս Ընթերցող էր Էկեղեցւոյն Աստուծոյ... »:

մհա. 503—507. Մեծին Եւսեբեայ պատմապիկ ասացեալ ի Համբարձումն Քրիստոսի Աստուծոյ: ՎՄայեբուշ է մեղ... »:

մհբ. 507—508. Ահկի իԷ. եւ մայիսի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եպիսկոպոսի Սիւղանոսի: ՎՍուրբ եպիսկոպոսն Սիւղանոս էր ի զաւառէն Գաղայ... »:

մզդ. 508—510. Ահկի իԸ. եւ մայիսի Ե. Վկայարանութիւն Սրբուհոյ կուսին երինեայ: Սրբուհին կոչս վկայն Գրիստոսի... »:

մզդ. 510—512. Ահկի իԹ. եւ մայիսի Զ. Տաւն է Յորայ արդարոյն: Վերանելին Յոր հայրն համբրութեան... »:

մհե. 512—513. Ահկի Լ. եւ մայիսի Է. Տաւն է Երեման Ուշին Գրիստոսի յերուսաղէմ քաղաքի: Էի ժամանակս Թադաւորութեան Կոստանդնուպոլս արքային... »:

մհդ. 513—514. Մարերի Ա. եւ մայիսի Ը. Տօն է Որդոցն Որոտման: Աւետարանին Յովաննէս... »:

մհէ. 514—516. Մարերի Բ. եւ մայիսի Թ. Յիշատակ Սրբոյ կուսին Վարդենայ: Աղալսինն Գրիստոսի սուրբ կոչան... »:

մհը. 516—517. Մարերի Գ. եւ մայիսի Ժ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ հօրն Արսենի: Սուրբ հայրն Արսէնիոս... »:

մհթ. 517—518. Մարերի Դ. եւ մայիսի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գրիստոսի յիշատակոյ: Սուրբ Գրիստոսիոր է ի Շանապուրի աղղէն մարդակերաց... »:

մժ. 518—520. Մարերի Ե. եւ մայիսի ԺԲ. Յիշատակ վարուց երանելոյն Գերմանոսի Կոստանդնուպոլսի հայրապետին: Սուրբ հայրապետն Գերմանոս... »:

մժա. 520—521. Մարերի Զ. եւ մայիսի ԺԳ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Եպիփանոս: Սուրբ եւ զարմանալի սքանչելապործն... »:

մժբ. 522—523. Մարերի Է. եւ մայիսի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյ կուսին Գղերիկէի: Սրբուհին Գղերիկէ էր... »:

մժհ. 523—524. Մարերի Ը. եւ մայիսի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սիդորոսի եւ Յուհաննու Կողոնեցոյ: Մարտիրոսն Գրիստոսի իսողորոս զաւրական էր... »:

մժդ. 524—525. Մարերի Թ. եւ մայիսի ԺԶ. Տաւն է Զաքարիայ մարգարէին: Մարգարէն Զաքարիաս որդի էր Բարեքայ... »:

մժե. 525—526. Մարերի Ժ. եւ մայիսի ԺԷ. Գտաւ սուրբ խաչն Երուսաղէմ: Աւետարանէր զիսոյն Հնդինէ, մայր... »:

մժզ. 526—527. Մարերի ԺԱ. եւ մայիսի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սողոմոնի, Պամփրիի եւ Պամփալոնի: Անաւարէն արքայն Մաքսիմիանոս... »:

մժէ. 527—528. Մարերի ԺԲ. եւ մայիսի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակինթոսի եւ Պատրիկոսի: Սուրբն Յակինթոս էր զաւակ ջրիստոնեայ... »:

մժը. 528—529. Մարերի ԺԳ. եւ մայիսի Ի. Վկայարանութիւն Ասկղայի եւ Թալիւնայ բժշկին: Մարտիրոսն Գրիստոսի Սուրբն Ասկղաս էր ի Թերայիղայ... »:

մժթ. 529—530. Մարերի ԺԴ. եւ մայիսի ԻԱ. Յիշատակ է Կոստանդինոսի Թադաւորին եւ մար Նորա: Վարեպաշտ եւ մեծ ինքնակալն Կոստանդինոս... »:

մժ. 530—531. Մարերի ԺԵ. եւ մայիսի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոփոտոսի զինվածաւորի եւ պլոցն: Սուրբ էին ի քաղաքէն Անկիւրիոյ... »:

մժա. 531—534. Մարերի ԺԶ. եւ մայիսի ԻԳ. Վարք Յովաննու Գրեցոյն: Էի քաղաքէն Կեսարու Փունիկոյ... »:

մժբ. 534—535. Մարերի ԺԷ. եւ մայիսի ԻԴ. Տաւն է Մատին առաքելոյն Պետրոսի: Վաճանայ մի արժանաւոր... »:

մժդ. 536—536. Մարերի ԺԸ. եւ մայիսի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Բասիլիսկոսի եւ Թերապսիտին: Սուրբ վկայն Գրիստոսի Բասիլիսկոս... »:

մժզ. 536—538. Մարերի ԺԹ. եւ մայիսի ԻԶ. Վարք երանելոյն Սիմէօնի: Սուրբն Սիմէօն... »:

մժէ. 538—540. Մարերի Ի. եւ մայիսի ԻԻ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոյ եւ Դիօփմայ: Էի ժամանակս Դեոկլետիանոսի... »:

մժը. 540—542. Մարերի ԻԱ. եւ մայիսի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Եղիկոնիղայ եւ Մարութայի: Աղալսինն Գրիստոսի... »:

մժթ. 542—543. Մարերի ԻԲ. եւ մայիսի ԻԹ. Վարք Սրբոյն Սահակոյ արեղային: Սուրբ հայրն Մեր Իսահակ էր ի... »:

մժ. 543—546. Մարերի ԻԳ. եւ մայիսի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուստինոսի եւ Գիւլտ Նիսարացն Թաղէոսի առաքելոյն: Մատայն Աստուծոյ Յուստինոս... »:

մժ. 546—547. Մարերի ԻԴ. եւ մայիսի ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թեկղի եւ

Մարիամոյ: «Ի ժամանակս Տոմշապհոյ? Պարսկց արքային...»:

յ. 547—549. Մարերի ին եւ յունիսի Ա. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պետրոսի եւ Պաւլոսի, Անդրէի եւ Դիոնիսիոսի եւ Քրիստոսնայ կուսին: «Սուրբ Վկայն Քրիստոսի Պետրոս էր ի քաղաքէն...»:

յա. 549—550. Մարերի իԶ եւ յունիսի Բ. Վարք Մովսէս խափշի տաղակին, թէ որդէս եղեւ: «Յամս բարեպաշտ արքային...»:

յբ. 550—552. Մարերի իԷ եւ յունիսի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Լուկիանոսի եւ Դմանկանցն «Սուրբ Վկայն Քրիստոսի Լուկիանոս...»:

յգ. 552—553. Մարերի իԸ եւ յունիսի Դ. Վարք երանելոյն Մետրոփանոսի: «Դոմետրիանոս թաղաւորի եղբայրն...»:

յդ. 553ա—553բ. Մարերի իԹ եւ յունիսի Ե. Տաւն է Փիլիմոնի առաքելոյն եւ Կիրենոսի եպիսկոպոսին եւ այլ եւս Բ սրբոցն՝ Նիանդրոսի եւ Մարկինոսի: «Սուրբ առաքեալն Փիլիմոն էր յՀն աշակերտացն...»:

յե. 553—555. Մարերի Լ եւ յունիսի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիրղի եպիսկոպոսին եւ մարն Աննայի: «Սուրբն Կիրղի տղապահ էր...»:

յզ. 554—555. Մարգաց Ա. եւ յունիսի Է. Վարք երանելոյն Սուքիոսի ճշնաւորին եւ երկուց կուսանց: «Այս երջանիկ եւ սուրբ հայրս Սուքիոս...»:

յէ. 555բ—558. Մարգաց Բ եւ յունիսի Ը. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի վկային: «Սուրբն Թէոդորոս մեծ եւ փառաւորեալ...»:

յը. 558—559. Մարգաց Գ. եւ յունիսի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղէքսանդրոսի եւ սրբուհոյն Անտոնինայ: «Աղաքիւնն Քրիստոսի Անտոնինէ...»:

յթ. 559—559. Մարգաց Դ. եւ յունիսի Ժ. Վկայարանութիւն Ողբիանոսի եւ Պեղեյեայ եւ ամենայն սրբոց նորա: «Սուրբ եպիսկոպոսն Ողբիանոս էր ի ժամանակս...»:

յժ. 560—561. Մարգաց Ե. եւ յունիսի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոցն

Բառնարայ եւ Ակակիոսի: «Սուրբ առաքեալն Բառնարաս...»:

յժա. 561—562. Մարգաց Զ. եւ յունիսի ԺԲ. Վարք երանելոյն Ռոսփրիոսի եւ այլ միանձնացելոցն: «Սուրբ եւ սքանչելի սյրն աստուածահայ...»:

յժբ. 562—563. Մարգաց Է. եւ յունիսի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Տիմէթէոսի: «Մարտիրոսն Քրիստոսի Սուրբն Տիմէթէոս...»:

յժդ. 563—564. Մարգաց Ը. եւ յունիսի ԺԴ. Վկայարանութիւն Եւստաքէոսի առաքելոցն: «Սուրբ առաքեալն Քրիստոսի Անդրէաս...»:

յժդ. 564—565. Մարգաց Թ. եւ յունիսի ԺԵ. Վարք երանելոյն Թէոփանոսի եւ տղախնոյն Աստուծոյ Պանսեմի: «Սուրբն Թէոփանոս էր ի քաղաքէն Անտիոքայ...»:

յժե. 565—566. Մարգաց Ժ. եւ յունիսի ԺԶ. Վարք եւ յիշատակ Կիրակէին եւ Ուրբաթու: «Սուրբ էին ի քաղաքէն յԱղէքսանդրիոյ...»:

յժդ. 566—569. Մարգաց ԺԱ. եւ յունիսի ԺԷ. Տաւն է եղիսէ մարդարէին: «Մարգարէն եղիսէ էր յԱրեղմաւուրայ...»:

յժէ. 569—570. Մարգաց ԺԲ. եւ յունիսի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Դուլայի եւ Վոնիփատոսի: «Վկայն Քրիստոսի Սուրբն Դուլա էր ի զաւառէն Զենեփի...»:

յժբ. 570—571. Մարգաց ԺԳ. եւ յունիսի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յովսեփայ նոր վկային: «Սուրբն Յովսէփ նոր վկայն Քրիստոսի էր ի Դուլին քաղաքէն...»:

յժթ. 571ա—571բ. Մարգաց ԺԴ. եւ յունիսի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոց երկն եղբարցն Սամուէլի եւ Իսայայի: «Սուրբ եղբարք էին հարազատք հաւատով...»:

յի. 571—573. Մարգաց ԺԵ. եւ յունիսի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուլիանոսի եւ որոց ընդ նմա: «Սուրբ Վկայն Քրիստոսի Յուլիանոս էր ի քաղաքէն...»:

յիա. 573—574. Մարգաց ԺԶ. եւ յունիսի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի արեղային: «Սուրբն Թէոդորոս էր ի Սեբաստիոյ...»:

յիբ. 574—576. Մարգաց ԺԷ. եւ յունիսի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ղեւոնդեայ

և Ընկերաց նորա : Մուրբ Ղեւոնդէս քաջ և Գօրեղ զաւրականն Քրիստոսի... » :

Եւ. 576—577. Մարգաց ԺԸ. և յունիսի ԻԴ. Վարք Տայասայ պոռնիկին : Վերնսայ Տայաս յոյժ զհեղեղէի էր... » :

Եւ. 577—578. Մարգաց ԺԹ. և յունիսի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբուհայն Փեփրոնեայ կուսին : Վերանելի աղախինն Քրիստոսի և բարեյաղթ... » :

Եւ. 578—579. Մարգաց Ի. և յունիսի ԻԶ. Տաւն է առաքելոցն Քրիստոսի Շիղայի և Սիղուինոսի : Մոքա էին յՀԲ աշակերտացն Քրիստոսի... » :

Եւ. 579—580. Մարգաց ԻԱ. և յունիսի ԻԿ. Վկայարանութիւն Սրբայն Ջեննին և Ջեննայ : Ջեննին զաւրական էր Մաքսիմիանոս կոպաղաւտ արքային... » :

Եւ. 580—581. Մարգաց ԻԲ. և յունիսի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբայն Ստաքէոսի և որդոյն իւրոյ Ուրբանոսի և երկուց զստեղացն Պրոքի և Լուլլոյ և եղբաւորորդոյն Գայիանոսի : Մուրբ վկայն Քրիստոսի եւստաքէոս... » :

Եւ. 581—582. Մարգաց ԻԳ. և յունիսի ԻԹ. Վկայարանութիւն զլիաւորաց առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի : Մեծ և զլիաւոր առաքեալն Քրիստոսի Սուրբն Պետրոս... » :

Եւ. 582—584. Մարգաց ԻԴ. և յունիսի Լ. Տաւն է Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի : Առաքելոցն Երկոտասանիցն անուանք և կոչուին... » :

Եւ. 584—585. Մարգաց ԻԵ. և յունիսի Ա. Վկայարանութիւն սուրբ անարծաթ բժըշկացն Կոզմայի և Դամիանոսի : Մոքա եղբարք էին Հարաղատք... » :

Եւ. 585—586. Մարգաց ԻԶ. և յունիսի Բ. Գիւտ պատուական տփին : յորում եղեալ էր զլիադէր Մարիամու Աստուածածնին : Վերկու եղբարք Հարաղատք և պատուիլ պատրիկք... » :

Եւ. 586—587. Մարգաց ԻԷ. և յունիսի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Բիւնարոսի և Սիղուինոսին : Մուրբն Բիւնարոս էր ի զաւուսէն Պիսիդիոսի... » :

Եւ. 587—588. Մարգաց ԻԸ. և յունիսի Դ. Վկայարանութիւն Սիղնիոսի Ժերոյն : Վկայն Քրիստոսի Սիղնիոս... » :

Եւ. 588—590. Մարգաց ԻԹ. և յունիսի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակինթոսի : Մուրբն Յակինթոս էր ի քաղաքէն Կեսարիոյ... » :

Եւ. 590—592. Մարգաց Լ. և յունիսի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պրոկոպոսի և սրոց ընդ նմա : Մարտիրոսն Քրիստոսի Սուրբն Պրոկոպոս... » :

Եւ. 592—593. Հրորտից Ա. և յունիսի Է. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պրոպոսի : Յամա Դեոկլետիանոսն անօրէն արքային... » :

Եւ. 593—595. Հրորտից Բ. և յունիսի Ը. :

Եւ. 595—597. Հրորտից Գ. և յունիսի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ընկուղաց Թուսայ եպիսկոպոսին : Մուրբն Թուսաստուածային ընտրութեամբ... » :

Եւ. 597—598. Հրորտից Դ. և յունիսի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբուհայն Աննասիայ և Ոն մարտիրոսացն : որ ի Նիկիոյալոսի կատարեցան : Աղախինն Քրիստոսի Ալիսասիա էր ի Հոռմ քաղաքի... » :

Եւ. 598—599. Հրորտից Ե. և յունիսի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սրապիանին : Քի ժամանակս ամբարիշտ արքային Սեւոխանոսի... » :

Եւ. 599—600. Հրորտից Զ. և յունիսի ԺԲ. Վկայարանութիւն Առեւտրոսի բժշկին և Կիւրդի եպիսկոպոսին : Մուրբն Առեւտրոս բժիշկ էր ճարտար... » :

Եւ. 600—602. Հրորտից Է. և յունիսի ԺԳ. Վկայարանութիւն Արլիմեհի, որ ասի ծառայ Քրիստոսի : Սա որդի էր առն Հրէի... » :

Եւ. 602—607. Հրորտից Ը. և յունիսի ԺԴ. Պատմութիւն Բաղարատոյ Տոռմենոյ եպիսկոպոսին : Մուրբն Բաղարատ աշակերտ էր սրբոց առաքելոց... » :

Եւ. 607—608. Հրորտից Թ. և յունիսի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիրակոսի և մօր նորա Յուլիտայի : Այս երանելի և որդեւէր կին Յուլիտա... » :

Եւ. 608—609. Հրորտից Ժ. և յունիսի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սուրբ Ըղաւարացն Պատրիմութէի և Կոպրի և զօրականին

Քրիստոսի Աղէքսանդրոսի։ Եւ ժամանակս ուրացողին Քրիստոսի Յուլիանոսի...»։

յիւլ. 609—610. Հրորտից ԺԱ. եւ յուլիս ԺԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աթանասի կոնստանդնուպոլսին։ Եւ ժամանակս ամբարշտարար Պրոքոպիոսի Դեոկղետիանոսի...»։

յիւլ. 610—611. Հրորտից ԺԲ. եւ յուլիս ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյ կուսին Մարկանէ։ Վկայս վկայն Քրիստոսի Սուրբն Մորիանէ...»։

յիւլ. 611—612. Հրորտից ԺԳ. եւ յուլիս ԺԹ. Վկայարանութիւն եւ յիշատակ Սուրբ Դիոնիսի։ Վուրբ եւ երջանիկ Հայրն մեր Դիոս...»։

յիւլ. 612—613. Հրորտից ԺԴ. եւ յուլիս Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի կիւրեղոյ եպիսկոպոսին։ Եւ ժամանակս Դեոկղետիանոսի...»։

յիւլ. 613—616. Հրորտից ԺԵ. եւ յուլիս ԻԱ. Վարք եւ յիշատակ Սիմէոնի եւ Յովհաննոս Նոն Նոնուրին։ Վսիմէոնն եւ Յովհաննէս էին ի քաղաքէն...»։

յիւլ. 616—617. Հրորտից ԺԶ. եւ յուլիս ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գորանդարտոյ։ Վկայս Գորանդարտ կին էր մոզպետի...»։

յիւլ. 617—619. Հրորտից ԺԷ. եւ յուլիս ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փոկասու եպիսկոպոսին եւ Ստեփանոսի։ Վսուրբն Փոկաս էր եպիսկոպոս ի Հռոմ...»։

յիւլ. 619—619. Հրորտից ԺԸ. եւ յուլիս ԻԴ. Վկայարանութիւն Կինդոսի քահանային։ Վստուածասէր քահանայն Կինդոս...»։

յիւլ. 619—620. Հրորտից ԺԹ. եւ յուլիս ԻԵ. Նեքուսն Յովակիմայ եւ Աննայի Ծնողաց Աստուածածնին։ Վսրբուն Աննա էր ի ցեղէն Ղեւսայ...»։

յիւլ. 620—621. Հրորտից Ի. եւ յուլիս ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Երմողայոսի քահանային եւ Պանտալեոնի թշկին։ Վսուրբ քահանայն Երմողայոս էր ի...»։

յիւլ. 621—622. Հրորտից ԻԱ. եւ յուլիս ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կալիսիկոսի եւ Թէոդորեոս եւ որդոց նորա։ Վսուրբ եւ փառաւորեալ վկայն Քրիստոսի...»։

յիւլ. 622—623. Հրորտից ԻԲ. եւ յուլիս ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոց Գոհարի-

նեանցն։ Վստուական վկայն Քրիստոսի Սուրբն Գոհարինէ...»։

յիւլ. 623—624. Հրորտից ԻԳ. եւ յուլիս ԻԹ. Տոն է Միտոսի եւ Յիսայի։ Վսուրբ էր ի Կրիտէո կղզոյն...»։

յիւլ. 625—627. Հրորտից ԻԴ. եւ յուլիս Ի. Յիշատակ Սուրբ Հայրապետացն Գրիգորիսեանցն եւ Պետրոսեանցն։ Վսուրբ Հայրապետն Գրիգորիս...»։

յիւլ. 627—629. Հրորտից ԻԵ. եւ յուլիս ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայիցն։ ՎՋինի պատերազմին եւ Նահատակութեան Սրբոց Վարդանանց...»։

յիւլ. 629—630. Հրորտից ԻԶ. եւ աւգոստոս Ա. Յիշատակ Սրբոց Մակարայեցոցն եղիաղարու քահանային եւ Շամունեայ եւ Էորդոց նորա։ Վստիտեոս անորէնն, որ կոչեցաւ երեսիլ...»։

յիւլ. 630—631. Հրորտից ԻԶ. եւ աւգոստոս Բ. Գիւտ Նիխարաց Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայն Քրիստոսի եւ Նախասարկաւադին Ստեփաննոսի յերուսաղէմ քաղաքի։ Վստիտեոս Սուրբ Ստեփաննոս...»։

յիւլ. 631—632. Հրորտից ԻԸ. եւ աւգոստոս Գ. Յիշատակ Սուրբ Հայր վարդուցն Դաղմատիոսի ճշմարտին։ Վսուրբ Հայրն Դաղմատիոս դարապան էր...»։

յիւլ. 632—633. Հրորտից ԻԹ. եւ աւգոստոս Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ստեփան եւ երկոց զստեղաց նորա Պետրոսի, Ելիսի եւ Աղապի, որ է Հայերէն Հատատ, յոյս, ոչր եւ Սովիայն իմաստութիւն Թարքմանին։ ՎԱղապի Քրիստոսի Սուրբն Սովիա...»։

յիւլ. 633—636. Հրորտից Ի. եւ յոգոստոս Ե. Տոն է սուրբ տապանակին ուխտին։ ՎՄովսէս աստուածախաւս մարդարէն, խրատովն եւ Հրամանաւ Աստուծոյ...»։

յիւլ. 636—637. Աւելիացն Ա. եւ յոգոստոս Զ. Տաւն է պլակեբարեան Քրիստոսի։ ՎԱւելիացաւ խորհրդոցն...»։

յիւլ. 637—641. Աւելիացն Բ. եւ յոգոստոս Է. Նահատակութիւն Սուրբ Վարդանանցն։ Եւ րոնակալութիւն Հայոց յետ վախճանի Սրբոյն Սահակոյ...»։

յկբ. 641—643. Աւելեացն Գ. եւ յօգոստոս Ը. Վարդ եւ վկայարանութիւն Դոմենտիանոսի: Ճի ժամանակս մեծին Կոստանդիանոսի... »:

յկթ. 643—645. Աւելեացն Դ եւ յօգոստոս Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անտոնիոսի: ՎՍուրբ վկայն Գրիստոսի Սուրբն Անտոնիոս... »:

յհ. 645—647. Աւելեացն Ե. եւ աւգոստոս Ժ. Վարդ եւ յիշատակ Սուրբ եպիսկոպոսին Միւռոնայ: ՎՍա էր ի Կիւրոս կղզոյն բարեպաշտ ծնողաց զաւակ... »:

յհա. 648—663. Պատմութիւն Յովասափու որդոյ Թաբաւորին Հնդկաց: ՎՔրիստոս մարդ եղեալ ընտրեաց զաւակերտսն երկրոտանս, զորս եւ առաքեալս անտանեաց... »:

237

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

[Դարէժի Ս. Միմաս եկեղեցի 434 (27) 26]

ԿԱՇՏ ԳԻՒՂ (ԱՍՊԱՀԱՆ)

ԹԿԻ (1615)

ԹԵՐԹՔ՝ 923: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 37 X 26.2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԿԻՑ, 29 X 8.4: ՏՈՂՔ՝ 33: ՆԻԺՔ՝ ԵՍՏԱՐԱԿ ԲՈՂՔ: ԳԻՐԻ՝ ԲՈՂՔԵՐ: ՋԱՐԿՈՒԹՐՔ՝ ԿԱՐԱՄԻ ԺԱԿԱՊԵՐԵ: ՊԱՏԿԻՐ՝ ԾԵ: ԽՈՐԱՆ՝ ԴԱ: ԺԱԿԱՍԱԶԱՐԻ՝ 148, 216բ. 207բ, 382ա, 448բ. 536ա, 638բ, 718բ, 823ա: ԼՈՒԿԱՆՑԱԶԱՐԻ՝ մեծ ԲՈՂՔ՝ ԿԱՊԵՐ ԵՒ ԶԵՂԱՆՈՑ ԳՂՈՅԵՐԻՑ ԺԱԿԻՑԵՐ, ՄԱԵ. մեծ ԲՈՂՔ՝ ԿԱՊԵՐԵՐ: ԱԿՋԱՆԱՍԻ՝ ԵՐԿԱՊԵՐԵ: ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ ԵԿՐԵՄ՝ մեկ ԲԵՐՔ ԲՈՂՔ: ԿԱՋԱՄ՝ ԿԱՆԵՂԱՍՏԱՆՈՒՆ, ԿԱՅՈՒՆՈՒՆ: ԳՐԻԾ՝ ՍԱՐԳԻՍ ԿՐԱՄԱՆՈՐ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԴԱՄԱՆ ԳԻՂ (ԱՎԱԽԱՆ), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԴԿԻ (1615): ԱՏԱՑՈՂ՝ ԽՈՅԱ ՄԻՄԱԳՐԻՄ: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1, 822, 802բ, 923, 924: ՎԻՃԱԿ՝ ԽԱ, ԵՐՈՇ ԲԵՐՔԵՐԻ ԵԿԿԻՑԵՐ ԿԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ մի ԲԱՄԻՍ ԵՐՈՂՈՐԴԱԾ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ՝ 1ա—5ա խորաններ, որոնց մէջ Յայտատարքի ցանկը. 231-ր դարում է նորագրով, Նոյնպէս 231-ր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

918ա. Փառք...

920ա. (Ք)րդ, զայս լեալ Հաւատարիմ եւ իմաստուն եւ Հոգեւոր աստուածաբան եւ աղքատաբէր խաւիպ Սինաքարին եւ կողակիցն իւր Զարմանազանն, որպէս նման էր Հոգիստանն եւ զորդին իւր պարոն Արիստակէսն եւ իմաստուն եւ Հոգեւորի եւ փափուկէր այսմ լուսաւորող տառին եւ վարդա-

փթիթ եւ անուշահոտ բուրաստանիս, զոր պայծառ ջահըն եւ անաղօտ լապտերքն եկեղեցոյ Տէր Գրիգորն Վկայասէրն եւ Տէր Ներսէս շատաշնորհն եւ Կիրակոս անուն ոմն րանիրուն վարդապետ, Հոյ տարան եւ յամենայն ազգաց ժողովեցին զպատմութիւն նահատակութեան սրբոց, զառաքելոց եւ ժարկարէից, զհայրապետաց եւ զվարդապետաց, եւ զԹադեոսաց եւ զտարափոսաց, զճշմարտաց եւ զկուսանաց եւ զամենայն սրբոց եւ ստուպապէս սրտնեալ քննեցին, թէ յորում ժամանակի եւ յորում ամսեանն եւ կամ քանի ամսոյն է զրպէր նահատակութիւնն նոցին. նաեւ զտէրունական տօնից պատահմունսն ի քանիս ամսոցն եւ զկուսուածածնին եւ զվաշին եւ զեկեղեցւոյ եւ զամենայն ի մի տուփ Հաւաքեցին եւ դրեցին Հայի եւ Հոռոմայեցի ամսով, իսկ ի վերջին ժամանակիս, որ էր թվական Հայոցս Պ եւ Ծ (1401), վարդապետ ոմն շնորհալի Գրիգոր անուն, ի մայրաքաղաքին Խլաթոյ, Երեւնց կոչեցեալ, յոյժ կորովաբար, Հանճարեղ եւ րանիրուն եւ անհամեմատ քարտուղար, որ է զբաղիր, ոչ ինչ նուաղ զօրով առաջին սուրբ վարդապետացս, զորս յիշեցաք յանուանէ, Եւ զամենայն, զոր ինչ առնոյր ի դիր դրեցոց՝ աղքատաց եւ կարատեղոց յաշխէր: Սա զրեալ եւ քնթերցեալ բազում անգամ զատուջին կարգեալ ի սրբոց զիրքս եւ զի էր կառնառաւտ րանք նոցա: Եւ ինք իւրով իմաստութեամբ ի վերջ այս լազում չահաւտ եւ աւքառակար յառն ի Հարանց վա-

րույն և, ի պատմագրոյց և տէրունական տունին և զյիսաւորաց սրբոց ճառս և զգովաստութիւնս, է որ յինքնէն և է որ ի Տոնադատնաւոր յառաջին սուրբ վարդապետաց տապաւնաւ, եղ ի զիս եւ հարստացոյց զրես: Այլ և զանձս թաղումս ասաց յինքնէն ի վերայ անտան իւրոյ և տաղ եւ մեղեդիս և եթող զրով յիշատակ իւր, ի պայծառութիւն սուրբ եկեղեցոյս եւ ի զուարճութիւն մանկոցն Սիրային եւ զկեն սահմանայ ժամանակի իւրոյ, մարտիրոսական մահաւամբ և յաշխարհէն՝ նահատակեալ սրով յանիծեալ ազգէն ընծականից, ի վանքն Յիւլիայ, ի ԲՃ եւ ի ՀԻ (1425) թուականիս Հայոց: Եւ անդ է թաղեալ սուրբ Նշխարք ոսկեայ Նորայ ի վանք Յիւլիայ, որոյ յիշատակն աւրճեալթեամբ սրայոց Տէրն ամենայնի ձեզ և մեզ ողորմեսցի, ամէն:

Արդ, ոչպայտամբ լուսապարտ տառիս ցանկացաւոյ եղեւ ձեռն իրաւիցիմամբ աստաւածաւոր խաւջայ Սինաբարիմ եւ մեք տեսութ զգաւաւ եւ զսբ Նորայ զոր ունէր առ Հոյեւորսն, ի միտ առեալ զրանն Եսայեայ, որ աւ. Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն եւ ընտանեակ երուսաղէմ: Վասն այն յուսոյն եւ տէրունական հրամանին, սերտ սրտիւ եւ բարբ չաւառամբ ետ զրկ զսուրբ զիրքս յիշատակ բարի Հոյոյն իւրոյ եւ ծնաւդացն Հաւրն Տէր Արիստակիսին եւ մարն Միրապալտիս և արեան մերձաւորացն, ամէն:

Արդ, որ ճաշակէք յամէնաւորտ սեղանայն ի վայելէք յաստուածոյն թուրաստանէս եւ Հանդիպէք տեսութեան սուրբ զրոցս յարդարաւ կամ աւրիանկելով, յիշեալէք ի մարարաւայլ յաղաթս ձեր տառջի անարին յենմանն ի ժամ սոսկալի սուրբ պատարադին եւ ի իւրեանով Աստուած ողորմի տապէք և իւրար հաւատով մեղաց թողութիւն Հայեցեղէք տառուածաւոր եւ հաւատարբ խաւջայ Սինաբարիմ եւ կենակցուն Ջարմանայանին եւ որդոյն պարոն Արիստակիսին եւ Հանդուցեալ կենակցուն Նաղյուխանին եւ զստերն Մարթին, Մարկարտին, Մարիանին, Միրանդուխտին եւ զմիւս կողակիցն Մարիանին:

Եւ արդ, ես ի յետին կարկաւորաց, տրուս ամենայնի և անարթանս ի մանկունս եկեղեցոյ, թափառնիկս եւ ունայնս ի զործոյ բարեաց սուտանուն Սարգիս կրանաւորս, որ անուամբ ժայն եւ զործովս ոչ, զչարս առնելով եւ զբարին խափանելով, տախրացեալ Հոյով եւ մեղարացեալ մարմնով, զանդի են իւրինք մեղաց իմոց անթիւնի մարտան անթիւ բազմունիսն իբրեւ զաւաղ ծովու, զոր ուսմամբ եւ Հայցեմք յամենաւորտ ողորմութենէն Աստուծոյ, որ ոչ առնէ զմէկ անտես, այլ վերստին կոնդնեսցէ զքեզ

և զմեզ զաղում ողորմութեամբ իւրով, ամէն:

Ենորհիւ Տեսնն եւ ողորմութեամբ Աստուծոյ սկսեալ զիւր սուրբ զիրքս որ Այսաւոր կոչի եւ յաւարտ արինք, ի թվականիս Հայոց ԹԿԴ (1615), կաթողիկոսութեան Էջմիածնա Տէր Մելքիսեդէի և Դաւթին, ի զառն եւ ի նեղութիւնս վրդովման ժամանակիս, որ նեղիմք եւ Հայածիմք ի յանաւրինաց ի ծովացեալ մեղաց մերոց: Ոչ կարիմք զրով պատմել և ստել: Աւերումն աշխարհիս Հայոց եւ Վրաստանոյ եւ զերեցին ազգս Հայոց եւ Վրացոյ տեամբ (տամբ) եւ տեղաւոր ընրին ի յերկիր Պարսից ցիրցան, եկեղեցիք թաղում քակած, թաղում խաչեր է խորտակած, Աւետարան զերեմարած, Ը ամ ի պատեարած թաղաւորաց, որ զրով ոչ կարեմ պատմել և ստել, թայց առաջիկայ այն Աստուած է զիտեիլ:

Եւ արդ, զրեցաւ սուրբ զիրքս ի յերկիրս Պարսից, ի քաղաքն Շաւշ, որ կոչի Ասպայան, ի ժամանակս Շահ Ապաս արքային:

Աւետարանն կու հրամայէ, թէ Յարիցեն ազգ յազգի վերայ եւ թաղոտր թաղաւորաց եւ եղեն սով, որածութիւնք. նեղիմք այսպէս եւ Հայածիմք ի յանաւրինաց վասն ծովու ջրիստոնէից, վայ է մեր աղոյն Հայոց, վասն ծովացեալ մեղաց մերոց, զոր եւ յազպատարած արտասուօք, յառաջանալ Հայցեմ յառտա ողորմութեամբն Աստուծոյ, որ ոչ առնէ զմեզ անտես, այլ պահեսցէ զազգս Հայոց անիւրծ եւ անասան յախտեսն, ամէն:

Եւ արդ, ես ունայնս ի բարեաց եւ անկարգս ի կարկաւորաց եւ թափառս ամենայն բարութեանց եւ փծուն զրիւս Սարգիս լոկ անուն արեղայս, յայնձեմ ողորմ զեղկելի անձն իմ արտասուալից հառայանօք եւ ազաւանօք եւ աղաչեմ զամենեանդ եղբայրական սիրով ընրան մի արմանի տունէ զանպիտանս եւ Աստուած ողորմի տապէք եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

Երեւեցէք զմաքրաւայլ յաղաթս ձեր զվարդապետն մեր զԹովսէփ կրանաւորն որ թաղում աշխատեցաւ ի վերայ մեր, Աստուած յերկնից յարջայութիւն պարգեւեսցէ, ամէն:

... Երեւեցէք զեղբայրքն Տէր Աթաւու Տէր Ոսկան եւ կենակցուն Ծառէկին եւ որդիքն իւր, Մարիասն եւ կողովիցն Գաղալին, Սրապիւսն եւ կողակիցն Թրիլխան եւ Հանալուցեալ եղբայրն Տէր Ստեփաննոս եւ որդին Մելքեն եւ ջուրն Ուսալաւտի:

Երեւեցէք ի բարի տառիկ Ռոնտիլին եւ զորդին իւր Տէր Ստեփաննոսն, Յովանէսն, Զիւրք Սառէն, Անախաթուն:

Երեւեցէք ի բարի Ջարմանաղան եւ ծնաւդս իւր Տէր Ռաշատուրն, Մասունն և

յեղրայրն Տէր Յովանէսն, քերթ Զանայզան, երեզնագան եւ Աստուած ողորմի ասացէ՛ք եւ ձեզ յերկնից արքայութիւն պարգեւեցէ՛, ամէն:

Եւ արդ, զրեցաւ սուրբ զիբըս ձեռամբ անորժան Սարգիս արեղայիս, ի քաղաքն, որ կոչի Շաւշ, ի Փորթարուր զիւղն, որ կոչի Դաշտ, անդ նստեցաք զիբլ ի զարիպութիւն, Աւետարան կու հրամայէ, թէ Աւտար էի՝ ժողովեցէ՛ք զիս, մերկ էի՝ զգեցուցէ՛ք զիս, ծարաւ էի եւ արբուցէ՛ք զիս: Քրիստոս Աստուած արհնէ ձեզ զկերակրաւոս մեր եւ ննջեցելոց յերկնից արքայութիւն պարգեւեցէ՛, ամէն:

Երեցէ՛ք ի բարին զեղրայրակիցս մեր Տէր Ստեփաննոսն, զՏէր Մկրտիչ, որ զաւրինակ շնորհաց, վարձն յԱստուծոյ առցէ, զՏէր Մարտիրոսն, Տէր Մարգարէն, Տէր Յովանէս, որ աշխատեցաւ սակաւ աւգտելոյ թուխտ կոկելոյ, Ատոմ սարկաւազ, Մեքոն սարկաւազ, Աստուած անփորձ եւ անսասան պահեցէ՛ զձեզ յաւիտեանս, ամէն:

Աստուած արհնէ զգաւթաւորքն խաւջայ Հայրապետն, Բարայ Գրիգորն, խաւջայ Սարգիսն, Բարդաղէոս, խաւջայ Նիկաւյոսն, պարոն Թաւադիւն, Կիրակոսն, Պաշտմն, Թաթոսն, Կարապետն, Կոստանտն, ուստա Կարապետն, որ Ա տարի քաւչք մեղ շնորհաց, նոտանք զրեցանք, Սարգիսն, իշ-

խան Մանուկիկն, Աղամէրն, Զմէխոն, Աստուած զիրեանք անփորձ եւ անսասան պահէ, ննջեցելոց արքայութիւն պարգեւեցէ՛, ամէն: Աստուած արհնէ Տատիկ մաէրն, որ յամենայն ժամ կերակրէն զմեզ:

363ա. (Ստորին լուսանցքում) .

Զեռա գնայ, տեղն երեւա,
Մարմինս փտեալ՝ փռչի դառնայ,
Սա յիշատակ սո ձեզ մնա,
Ամեն տեսի բերան մի յիշնա:

Աստուած զձեզ յիշէ իւր արքայութեան, ամէն:

366բ. (Ստորին լուսանցքում) Եղկելի արեղոյ, աւուրքդ զնաց ահա ի ձեռացդ, սպաստացիր յիմիկս եւ կացիր յոտացդ, լալով աղաչէ զՔրիստոս Աստուած: Մեղայ, Տէր, մեղայ եւ ինձ ողորմեա:

383բ. (Ստորին լուսանցքում) Դատիր, Աղամայ որդի, տեսնում թէ դու ինչ տի շահն, դատիր, կաս ու կամ, դատիր, պահ մի կաս, պահ մի չի կաս...

629բ. (Ստորին լուսանցքում) Այս ճառս նոր է արարեալ մեծ վար(դա)պետն Թովմո Մեծոփեցի:

(Զեռագիրը գլախնիքի վերջաւորութիւններին եւս ունի ստացողի եւ գրչի սնունդներով յիշատակագրութիւններ):

238

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքդեհեմ 578 (33)

ՍՊԱՀԱՆ

ՌԿԶ (1617)

ԹԵՐԹՔ՝ 603: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 47.8 X 34.5: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկաթ, 33.4 X 10: ՏՈՂՔ՝ 37: ՆԻԹՔ՝ Խոտաբակ քուղք: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ քոյորգեր: ԶԱՐԴԱՎԻՐՔ՝ կարմիր: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ կամ շատ մոմքամկեր-ՈՅԵՐ, ոմամք ոսկեգոծ: ԼՈՒՄԱՆՑԱՐԴՔ՝ ծաղկմեր եւ այլ ձեւեր, ոմամք ոսկեգոծ: ՍԿՋԱՆԱՑԱՐ՝ կարմիր երկաթագրեր: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՄԱԳԱՂԱԹԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆԿ՝ չափ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ՈՅԵՐՑԻ Կամայ մետաքս: ԳԻՐԶ՝ Սիմեոն Բանաւայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Սղոման: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԿԶ (1617), ՄՏԱՑՈՂ՝ Խաւջայ Սափար: ԴԱՑԱՐԿ՝ 1, 2բ, 601, 602, 603:

ԵԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը միջակ է պահուած, Թերթեքի մի մասը անդհան է կղած եւ պատահաբար: Սկզբում կայ ցանկի մի մասը:

ՅԻՇԱՑԱԿԱՐԱՆՔ

59ա. Դարձեալ յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս Ոսկանն եւ զկողակիցն իւր Իփրիթէն եւ զորդին իւրեանց Սաֆարն եւ զկողակից որդոյն իւրոյ Բեքդաղէն, նաեւ զՀովսիփմէն, Աննան, Մելիզաղէն եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորսն: (Բազմաթիւ լուսանցքներում կան մեծ յիշատակագրութիւններ):

1654ա. Փառք...

1664ա. Արդ, զայս լուեալ Հաստաթիմ եւ իմաստուն եւ Հոգեւոր աստուածասէր եւ աղքատաւէր պարոն խաւջայ Սաֆարն եւ փափայէր այսմ լուսազարդ տառին եւ վարդաթիթի եւ անուշահոտ բուրաստանիս, զոր պայծառ ջահէն եւ անաղատ լապտերքն եկեղեցոյ, Տէր Գրիգորիս վկայաւորն եւ Տէր Ներսէս շատաշնորհն եւ կիրակոս անուն ոմն բանիրուն վարդապետ Հոգ տարան եւ յամենայն ազգաց ժողովեցին պատմութիւն նա-Հատակութեան սրբոց, զառաքելոց եւ զմարգարէից, զՀայրապետաց, զԹաղաւորաց, զպաւլափարաց, զԳնչաւորաց եւ զկուսանաց եւ այլ ամենայն սրբոց, Եւ ստուգապէս որոնեալ քննեցին, թէ յորում ժամանակ եւ յորում ամսեան եւ կամ ի քանիս ամսոյն է դիպեալ նաՀատակութիւն նոցին... Եւ զամենայն ի մի տուփ Հաւաքեցին եւ դրեցին Հայքի եւ Հռոմէականքի ամսոյ, իսկ ի վերջին ժամանակս, որ էր թվական Հայոց 9 եւ Ծ (1401) վարդապետն Գրիգոր...

Արդ, այսպիսով լուսազարդ տառին ցանկացող եղեւ աստուածասէր մեծ պարոն խաւջայ Սաֆարին, եւ զիմ տեսեալ զփափազ եւ զսէր նորա, զոր ունէր առ Հոգեւորն... սերտ սիրով եւ բոլոր Հաստովի ետ դրել զսուրբ պիրքս յիշատակ բարի Հոգոյ իւրոյ եւ ծնաւդացն, Հօրն Հայրապետին եւ մօրն Գուլաղին եւ եղբարցն Թաղիոսին, Գրիգորին եւ Փիրաթամին եւ կողակցին իւրոյ Աննային եւ որդոցն Փիրիմալին, Միասարին եւ Նազարին, քերքն Գաւալաղին, Մարիամին, Թանին եւ Տատիկամբին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն նորա, կենդանեացն եւ Հանգուցելոցն, ամէն, Ոսոյս Սաֆարին եւ զըստերցն Դիւսոյին, Մարիամին, Հռիփսիմին, ամէն:

Եւ արդ, ես յետինս ի կարգաւորաց եւ անարժանս ի մանկունս եկեղեցւոյ, Թափառնիկս եւ ունայնս ի գործոց բարեաց Սիմէօն սուտանուն քահանայս, որ անուամբս միայն եմ եւ գործովս ոչ, այլ Հեռացեալ եմ ի բարի գործոց...

Ընդ Հովանեաւ սուրբ եկեղեցեացս Սուրբ Յարութեանն եւ Սուրբ Աստուածանին եւ Սուրբ Յովհաննէս Մկրտչին եւ Սուրբ Սարգսի զօրավարին եւ որդոյ նորա Մարտիրոսին եւ ողորմութեամբ սորին կատա-

րեցաք զսուրբ պիրքս եւ պատուածախաւս տառս ի քաղաքին Հսպահան որ կոչի Ծաւալ, ի մեծ թվականս Հայոց ի Ռ եւ ի ԿՁ (1617), ի Հայրապետութեան Տեառն իմիածնին Տէր Մելքիսէթ կաթողիկոսին ամենայն Հայոց:

Արդ, աղաչեմ զամենեւեանդ զմանկունսդ սուրբ եկեղեցւոյ, զի որք Հանդիպիք տեսութեամբս որոցս կարգալով կամ աւերինակելով եւ կամ Հարեւանցի տեսանելով, զաւելորդն բառնայք եւ զպակասութիւնն լնուք եւ խոշորութեանն եւ սխալանացս անմեղադիր լինել, զի կար մեր այս էր: Եւ զիս զպառածախ մեղօք, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղթս մեր եւ Աստուած ողորմի ասացէք Սիմէօն քահանային եւ ծնաւդաց իմոց Ամիր Սարգսին, Բանամին եւ եղբարն իմ Բայրուդին եւ քրերեցն իմոց եւ կենակցին իմոյ եւ ամենայն աղականացն իմոց յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ձեզ եւ մեզ ողորմի յիւր միասանգամ զսուրբս, ամէն:

Դարձեալ կրկին անգամ աղաչեմ յիշել ի Տէր զստեցաւոր տառ զխաւջայ Սաֆարն եւ զպայն Իաղին, Հորն ինկն՝ Մամն, եւ զմեծ պայն Մասլաղին:

Դարձեալ յիշեցէք պարոն Փիրիմալն եւ զկողակիցն իւր Հռիփսիմէն, Եւս առաւել յիշեցէք ի Գրիստոս զխաւջայ Սաֆարն, որ ետ գրել զսուրբ դիրքս եւ ծաղկով զարդարել յիշատակ բարի ծնողացն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն, զոր Տէր Աստուած անիորձ եւ անսասան պահեսցէ զինքն եւ զորդիքն մինչեւ ի խորին ծերութիւն:

Դարձեալ յիշեցէք զխօջայ Սաֆարն եւ զստերացն Դիւսոյին, Մարիամին, Հռիփսիանին եւ զեղբարյն իմ Թաղիոսին... (Պարծնալ մի քամի մամն ամուռմնն):

Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք աղաչեմ զխօջայ Սաֆարն եւ զհաւոր քրերքն իւր Իէզուսաթանն եւ զմիւս քոյրն Միսխաթունն, դուստրն իմինփաչն եւ զմիւսն Անախաթունն, որդիքն ԱրարՀամն, Նուրիջանն, դուստրն Աննային եւ Աստուած մեզ եւ մեզ ողորմեսցի, ամէն: Հայր մեր:

(Գրուեմքի վերջաւորութեամբ եւ մեր-փելի լուսամբքմերում քաղաքիս տեղեր կամ ստացողմերի եւ մերձաւորմերի անուռմննի յիշատակութիւննն):

239

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

[Յակոբբամ քաղի Ա. Ստեփանոս եկեղեցի 490 (21) 20]

707

112Բ (1623)

ԹԵՐԹՔ՝ 634: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 30,3 X 28,3: ՄԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ երկուսն, 30 X 8,4: ՏՈՂՔ՝ 35: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քույր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողերն ու լուսանցանքները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բալբալ: ԶԱՐ-ԴԱԳՐԻՐ՝ կարմիր եւ կապույտ գլանով զարդարեր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 4բ, 427բ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 5ա, 288ա, 288ա: ՊԱՏԿԵՐ՝ 4բ, 427բ, 268ա, 268ա, 274ա: ԶԱ-ԿԱՏԱԶԱՐ՝ 72բ, 121ա, 167բ, 226բ, 283բ, 341ա, 397բ, 510բ, 550բ, 564բ: ԼՈՒՍԱՆՈՐԱՐ՝ անծ թուով կարմիր եւ կապույտ գլանով: ՍԿՐԻՆԱՏԱՆՈՒ՝ սեւ քամախով երկաթագրեր: ՄԱԳԱՍՏԱՆՈՐ՝ ՊԱՏԿԱՆԱՎ՝ չուսի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ձերսից ծաղկապատ կտոււ, շատ չիմ: ԳՐԻՉ՝ Մեքսիկայի երկաթ-ցի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԵՐ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԻԼԲ (1623): ՍԱՏՈՐ՝ մանգաղի մարի Սար-գիս: ԴԱՏԱՐ՝ 427ա:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիւր շատ վատ է պահուած: Թղթի մեծ մասը ճղատուած է. մի կողմի՝ վերին կողմը պահուած է ներքին չափի հետ միասին, մի շարք լուսանցանքները կտրուած է: Յիշատակարանից թերթ է պատուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

632ա. Փառք...

633ա. Արդ, զայս լուեալ հաստատիմ եւ իմաստուն եւ հոգեւոր աստուածասէր եւ աղքատսէր եւ բարեկրօն քրիստոնեայն, մահապի միջի Սարգիսն, ցանկացող եղեալ աստուածային տառիս այս եւ ի բարեխօսութիւն սրբոց, որք հաւաքեալ կան ի սմայ, ի ժիտ առեալ զբանն Եսանա որ սաք. Երանի որ ունիցի դաւակ ի Սիւն եւ բնդանեակ յերուսաղէմ, ետուն զբն զպատմութիւն սրբոց, որ հաւաքեալ կան ի սմայ, ի յիշատակ հոգից իսրեանց եւ ծնողացն, հօրն Միղղայ-նանի եւ մօրն Ուստիանին, եւ եղբարցն Վէլիֆանին, եւ կողակցին Օղյանին եւ որդոյն Բարեղամին եւ դստերն Ոսկիտատուն, եւ որդոցն կանանցն Ուրուսմիսին եւ միւսն: Լուէ-հանին, եւ որդոցն Վարդան... (մի քանի տող կտրուած): Եւս առաւել Սիւսանին եւ կողակցին Ասանեթին եւ որդոցն Ուստուս-րին, Մալումյանին եւ Գալուստին եւ դստերն Սիրդուստին, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ եւ Աստուած ձեզ ողորմեսցի, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Դրիստոս զՄահապի միջի Սարգիսն եւ զմեծ պապն իւր Տաթ-լիփաւէն, եւ զիսանիկն Դանջուսն եւ որդիք իւրեանց... (եւ այլ մի շարք անուններ):

... (մի քանի տող կտրուած... (քա)- ղաքա Եւա(չ)... ձեռամբ տղ(է)տ... զբ(ե) ... Մեսրոպ... Ռ եւ ՀԲ (1623) ամի, ի հայրապ(ետութեանն) Տեառն Տէր Դաւիթ կաթողիկոսի, ի Թապաւորութեան Պարսից (Եւս) (Ար)ասին, որ բազում շարիս եղեւ ի ... զբեւ, ոչ կարեմ պատմել, եւ ... զբոլ արկանել, աւելի քան ... զիւղ բոնութեամբ տանկացոյց) ... Աւետարան եւ այլ զբեւ աւար ... եր, եւ մեծ վնաս եղեւ ապիսի Հա- (յոց), զեռեւ կայ այնպէս եւ զպապայան Աստուծոյ է զիտելի, թէ զիւն ինի:

Եւ արդ, իրկին անգամ աղանջմբ զպատուական զհայրք իմ եւ զեղբարք, զի յիշեալիք ի մաքրապալ յաղօթն ձեր, զՄեսրոպ ինչանցի, որ բազում տառապանօք ի յար եւ ի յաւարտ հասուցի զսուրբ զերթս օղնականութեամբ ամենազօրին Աստուծոյ: Եւ աղանջմ, զի առանց ձանձրանալոյ ասացէք Աստուած ողորմի մեղապարտ զբիս, որ զանուն ունիմ եւ ոչ զողորմս. եւ ծնողացն իմոց Մարտիրոս քահանային եւ ինչեղբարին եւ եղբարցն իմոց Տէր Թադէոսին եւ Պարսամին եւ Եւեթեբցն իմոց Աննային եւ Դեղծուսին եւ որդոց իմոց Մարտիրոսին, Գրիգորին եւ Թադէոսին, եւ զստեբացն Նուրիսանին եւ Վառլուսին, յիշեցէ եւ Աստուած...:

634ա. (Վերնից մի քանի տող կտրուած է, ապա կիսատ կարդացուում է)... մակա-նուն Մաղ(ման) միւսն վարպետաց վար- (պետ) Մարտիրոս ինչանցի(ցի) եւ որդին իւր զՏէր Գրիգորին, (որ բազում) աշխատանք ունին ի վերայ... արուեստս յայս, թէ զիւր եւ (թէ ծա)ղիկս, եւ յայլ արուեստս, յի- (շեցէ) եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

Եւս առաւել զարեւմիտ եւ զաստուածա- սէր, խոնարհ եւ հնարանդ զՏէր Մարտի- րոսն, եւ զՏէր Էլէշանն, որ միջնորդ եղեն բարեաց այս տու(իս), եւ զեղբարք միայրան քահանայիցն Սուրբ Աստուածածնին եւ զՍուրբ Կարապետին եւ զՍուրբ Յակոբին, զՏէր Մարտիրոս աւագ երէցն, զՏէր Էլէշ-

սան, զՏէր Հէրապետն, զՏէր Աւետիսն, զՏէր Ղազարն, զՏէր Մաթոսն, զՏէր Գրիգորն, զՏէր Դաւիթն, եւ զմիւս Տէր Գրիգորն եւ զայլ միաբան սուրբ եկեղեցոյն, որք խնամք տունեն եւ լաւ պահեն ի չրէ եւ ի ջրէ...

(Եւ այլ երկրորդական յիշատակարաններ, միաբան քահանաների նոյն եւ այլ անուաններ, որոնցից մէկը գրուած է ՌժժԸ (1669) քուականին, միւսները քուական չունեն: (634թ-ում եւս կամ նոյնամանն եւ խուճացած, զոյնը նետած քանաքով յիշատակարաններ, իսկ իւրաքանչիւր գլխի վերջում՝ ձեռագիր ստացողի եւ ազգակիցներին անունները):

(Բազմաթիւ լուսանցքներում երկնուում է հետեւեալ յիշատակարանը). Դարձեալ յիշեցէք Բօնեմանթուրն եւ կողակիցն իւր Դիւլիսին. կարգադրեցցոք և...

Դարձեալ յիշեցէք զմահաւի Բարադանն եւ զկողակիցն իւր Ոսկիմէրն եւ զորդին Հայրապետն, Գալուստն, Աղամալն, Դաւութն, Ռանդաղէն, Գուլնարաթն եւ Յակոբյանն:

218ա. Յիշեցէք ի Քրիստոս Աւետիսն, յամս Զիփիթէն, Վարթէրն, Օվանէսն, Մկրտիչն, Օթնասի, Միրզալանին, Վէլիշանին, Օղլանին, Ռոստոմիին, Ըսէհանին, Տաթևիփաշէն, Գանջուսն, Բարալանն: (Նոյնը կայ բազմաթիւ լուսանցքներում նոտր-գրով):

(Այլ յիշատակարանների մէջ յիշատուած անունները) Սիւսան եղբայրն, Շուշանն, զՏէր Գրիգորն, Մուրատն, զՊուրնքն իւր զՄահաւոյթան: Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՕղլանն եւ զճնոզն իւր Օմէտն, զՀազմն, զՕղլան Սարգաթէն եւ զստերքն Ռանուս, զՄահաւոյթուս եւ Ռէրաղէն:

240

ՅԱՅ ՍՄԱԿՈՒՐԻՔ

[Երեսնի Ս. Սարգիս եկեղեցի 406 (18)]

ՇՕՇ (ՍՊԱՆԱՆ)

ՌՀԶ (1627)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 672: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 39,5 X 26,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն, 30 X 8,4: ՏՈՂԳ՝ 35: ԹԱՆԻՔ՝ տեւ, վեր-նագրերը, գլխատառերն ու յորս լուսանցքները՝ կարմիր: ՆԻԻՔ՝ քամրակեայ քուղք: ԳԻՐ՝ բոլոր-ցիր: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ 11ա, 14բ, 20ա, 147ա, 181ա, 195բ, 202բ, 273ա, 202բ, 205ա, 289ա, 301ա, 308ա, 337բ, 355բ, 384բ, 394ա, 427բ, 532ա, 543, 651ա, 657բ: ԿԵՆՍԵՈՐԱՐ՝ 4ա, ՃԱԿԱՆԱՐԱՐ՝ 51ա, 67բ, 110ա, 120բ, 187ա, 242բ, 250բ, 308ա, 320ա, 327ա, 300բ, 375ա, 415ա, 427բ, 484բ, 494բ, 528բ, 543ա, 573բ, 570ա, 607ա, 612բ, 646բ, 651ա: ԼՈՒՍԱՆԱՐԱՐ՝ քուական քուղք: ՍԿԱՐԱՆԱՐ՝ քուղ-նագրեր: ՄԱՎԱՂԱՆԵՆ ՊԱՆԱՆԱՐ՝ չուղք: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ սխալակ, վրան ձկնուձկն զարդեր, մաշուած: ԳԻՐ՝ Տէր Բարսեղ: ՍԱՆՈՂ՝ հօջող Գրիգոր: ՏԵՐԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Շուշ (Աստղան), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՀԶ (1627): ՇԱՂԱՐ՝ Մեծ-բաղ: ԿԵՐ՝ 10բ, գրուած է՝ ԵՔ(ԲԻՍՏՈՒՍ)Ս(Ի) Ս(Ա)-Ռ(Ա)Յ Տ(Ե)Ր ԴԱՆԻՔ, ԹՎ(ԻՆ)ՌՀԶԹ (1750):

ՅԵՆԱՆԱՐԱՐԱՐ

671բ. Փառք... որ ետ կարողութիւն ողալամիտ եւ ժառանգէտ եւ մեղաքած գրչի

Տէր Բարսեղին հասանել յաւարտն յաստուածախաւս կտակարանիս, աւժանդակութեամբ Սուրբ Աստուածածնին ամենաւրհնեալ եւ դերազովեալ Կուսին Մարիամու: Ձեռ կարեալ բարեխօս առ Միածին Որդին իւր եւ Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս, աւարտեցաւ քրիստոսահիմն եւ քաղ նահատակացն եւ ժարտիրոսաց Հոգիարուող սուրբ տառս ի յամի ՌՀԶ (1627) Թւականիս Հայոց, ի յերկրին Պարսից, ի քաղաքն Շաւշ, որ կոչի Ասպահան, ի Թաղաւորութեան այլասեռից Շահ Ապասին եւ ի մերոյ Հայրապետութեան Տեառն Մովսէսին, ձեռամբ յողաւմեղ եւ անբահատ դրչի Տէր Բարսեղին, ի խնդրոյ բարեմիտ եւ աստուածասէր եւ պատուական խօնայ Գրիգորին, յիշատակ Հոգոյ իւրոյ եւ իւր ծառայացն պարոն Մարգարին, Ուղղի իսոյթանին եւ կողակցին պարոն Մախաթունին եւ որդոցն Նաւասարդին, Յովանէսին, Շահնաղարին եւ զստերացն Մարիտատին եւ կողակցին Մուրատիանին եւ որդոյն Սաֆարիանին եւ միւս զստերն Աւդետին եւ կողակցին պարոն Սարֆուզին եւ զստերն Ռաթունիանին եւ միւս զստերն Չամանին եւ կողակցին եւ Յովհաննէսին եւ որդոյն Շահ-

նաղարին եւ Հանդուցեալ խիշատուրին եւ Հանգուցեալ դստերացն խալիւարին, Գուար-սուլթանին :

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱստուած Գրիգորն եւ զեղբայրն իւր Յովսէֆն, Ասապովն եւ միւս Ասապովն եւ Յովսէֆն եւ Քուէրքն իւր՝ Գաֆարսուլթան եւ կողակիցն Ամիրսէֆն եւ զորդին իւր Մուսէսն եւ զգտներն Մարիամն, Մարգարիտն, Սալամն եւ միւս քոյրն իւր Նոյիսայրեթն եւ կողակիցն իւր Պողոսն եւ որդին իւր Ուն-յունն, Միրզախան, Մերիշանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասա(ցէք) :

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԽոսայ Գրիգորն, եւ զմեծ պապն իւր Ասապովն, եւ կողակիցն Թաղազուն եւ որդին իւր Զաքարէն եւ դստերն խալիւարն, խալիւպուհարն, եւ զմիւս պապն Աղէն եւ որդին Ակորն եւ կողակիցն խալիւպովն եւ Ակորի որդին Անդրեասն եւ իւր Կարապետն եւ իւր զաւակացն : Եւ միւս եղբայրն Անտիբեկն եւ իւր կողակիցն եւ զաւակացն : Եւ զգուստրն իւր Անդրախաթուն եւ իւր զաւակացն եւ զկենդանի քոյրն իւր Վարդապետն եւ իւր զաւակացն յիշեցէք եւ Աստուած :

Արդ, աղայեմ զամենեանս կողկողա-դին պաղատանաւ, որք Հանդիպիք այս բու-

րաստան սուրբ մարտիրոսական տառիս կարգաւով կամ աւերիակելով, աղայանաց եւ խոշորութեան զբոյս անմեղադիր լինուք, զի կայր մեր այսչափ էր :

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Տէր Բարսեղ էրէցս եւ ծնաւորս իմ (եւ զամենայն) արեան մերձաւորսն եւ զուսուցող վարպետն իմ զՄեսրապն, որ ծաղկեց զայս գիրքս եւ զծնաւորսն իւր եւ զկողակիցն եւ զորդէքն եւ զամենայն արեան մերձաւորսն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք նոցա եւ Աստուած յձեզ ողորմեսցի, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԽոսայ Գրիգորն եւ զԴանիէկն իւր Թաղազուն եւ եղբայրն իւր Սաթունն եւ որդին Մի(ր)զէն, Էփանէսն եւ Միրզի որդի Թարուղուն իւր եւ Սաթունն եւ իւրեանց զաւակացն եւ զմիւս Հանիէկ խալիւպովն եւ զՀայրն Սուրբանդուն եւ զեղբայրն Նալպանդ Էփանէսն, Ակորն, Մարգարէն եւ իւրեանց զաւակաց :

(Գրեթէ բոլոր գլուխներին վերջում յիշուած են ստացող խոյս Գրիգորին, ազգակիցներին եւ գրչի՝ Տէր Բարսեղի ամուսնները) :

872թ-ի վրայ՝ զԹվական Համառատս յԱղամա մինչեւ ի Քրիստոս եւ Քրիստոսէ մինչեւ ի մեզն :

241

ՅԱՅ ՍՄԱՒՈՒՐՔ

[Ս. Կատարինեանց վամբ 466 (12) 11]

ՅԱՐՆԻԱՆ ԳԻՒՂ (ԱՍՊԱՀԱՆ)

ՌՀԹ (1630)

ԹԵՐԹՔ՝ 851: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 39,5 X 25,4: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՄԻԱ, 31 X 8: ՏՈՂՔ՝ 38: ՆԻԻԹ՝ քաղաքացի քաղք: ԳԻՐ՝ բաղադր: ԶՐՈՒԳԻՐՔ՝ կարմիր, գորշ եւ սև գլանաձև քաղաքացի եւ գործարար: ՊԱՅ՝ ԿԻՐ՝ 4թ, 270թ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ Ծա, 271ա, 408ա, ասկեղծ: ԵՐՈՒԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԹԱՆԱՔ՝ սև: ԼՈՒ՝ ՍԱՆՑԱՅԱՆ՝ մեծ քաղաք ծաղկման եւ պլ ձեռք: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ լուսնային քաղաք կամ մարդանկարներ: ՍԿՏՐԱՆՑԱՆ՝ կարմիր երկաթագիր: ՄԱԳԱՆՑԱՆ՝ զԱՅՈՒՆ՝ չափ: ԶԱՅԱՆՑԱՆ՝ 58ա, 163ա, 208թ, 318ա, 443թ, 585ա: ԿԱՄ՝ զարդ կաշեպատ տախտակ, ձեռքի կապտու կտորի վրայ քաղք քաղք: ԳՐԻՑ՝ Բարեպետ քրիստոնեական: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵՆ՝ Թարեւած գիր (Աղագան), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵՆ՝

ՌՀԹ (1630) : ՍՏԱՆՈՂ՝ խոյս Նաղաք: ՆԱԿՈՂ՝ Մեթոք գիր խոյս: ԳԱՆԱՐ՝ 4ա, 270ա:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը պահուած է բաւարար վիճակում: 10-րդ դարի լուսնային գրութիւն է՝ զեւ կողակցին մահաբաժնի Սալուստիանի եւ որդւոյն Մելիքաղէ, զուսուցող Խալապուր եւ միւս դստերացն ըզգաղապանին, Հարս Մամաբաւադիկին: Զեռագրի սկզբում, 1ա—3թ-ի վրայ գտնուած է գլուխներէ ցածրէ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (ըստ 1ա—3թ-ի ցանկի) Նաւասարդի ամիս եւ պլոց

ա. Յովհաննու Կարապետին եւ

ԱՔանապինէ

ժա

բ. Անիկոսի եւ Փոկրինոսի	ժբ	Իթ. Մընըդեան Սուրբ	
դ. Մարկեդոսի եւ սքանչելեաց		Աստուածածնին	ը
Ոնորատոյն	ժգ	Լ. Սահակայ Հայրապետին Պարթեւին	թ
դ. Շողակաթին էջմիածնին	ժդ		
ե. Սուրբ պատկերին ի		Հռոի ամիս հայացմ է	
դաստառակին	ժե	ա. Սուրբ կուսանացն եւ Պօղոսի	
դ. Փոխման Աստուածածնին	ժզ	հպիսկոպոսին	ժ
է. Սրբոյն Միւռոնի եւ պատկերի		բ. Շանուշակայ եւ Սողոմնի	ժա
Աստուածածնին	ժէ	ե. Ապտոնիմիոսի հպիսկոպոսին եւ	
Արեգակն ի Կոյմն մտամէ:		Սեւեռիանոսի	ժդ
ը. Սրբոյն Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն	ժը	դ. Նաւակատեաց Սուրբ Խաչին եւ	
թ. Աստուածացն եւ Անդրէի		Յոհանու	ժե
դօրավարին	ժթ	է. Խաչիկեաց է ի փառս Գրիստոսի	
ժ. Վասայ եւ որդոց նորա եւ		Աստուծոյ մերոյ	ժզ
Սամուէլի մարգարէին	ի	ը. Նինքտասայ եւ Փրիմիայ կուսին	ժէ
ժա. Յուստիանոսի սրբոյն վկային	իա	Թ. Թէոդորայ ճգնաւորին աղանդոյն	
ժբ. Թուսայի առաքելոյն	իբ	Գրիստոսի	ժը
ժգ. Երինոսի եւ սքանչելեացն		ժ. Սրբոյն Թարգմանչացն	ժթ
Լեւերտիոսի	իգ	Աշմամամուտ է, Արեգակն ի Կշիւն	
ժդ. Դանիէլի մարգարէին եւ		մտամէ:	
Նարուզոդոնոսորին	իդ	ժա. Մովսէսի եւ Ահարոնի	ի
ժե. Արուդիմոսի եւ Սուրբ		ժբ. Ոսկեանց եւ Սուքիասեանցն	իա
Աստուածածնին	իե	ժգ. Եւատաքէոսի եւ ընդանեացն նորա իբ	
ժզ. Անդրիանոսի եւ Անատուայ	իզ	ժդ. Ճ եւ Մ (150) վկայիցն եւ	
ժէ. Ոսկեանցն եւ Սուքիասեանցն	իէ	աւերման Ամթայ	իգ
ժբ. Վկայիցն Ոնէսիմայ եւ Անտիոքայ	իը	ժե. Փոկասու հպիսկոպոսին եւ	
ժթ. Գլխամանն Յովաննու		Յոհաննու մարգարէին	իդ
կարապետին	իթ	ժդ. Իրախայ եւ Նուբարայ	
ի. Վրինիդոսի հպիսկոպոսին	լ	Թադաւորին	իե
իա. Գիւտ դաւոյ Սուրբ		ժէ. Թեկզի կուսին	իզ
Աստուածածնին	լա	ժը. Սուրբ առաքելոցն եւ Յակոբայ	
		Սրճոյն հպիսկոպոսի	իէ
		ժթ. Յովաննու աւետարանչին	իը
		ի. Կալիստատիոսի եւ Խթ վկայիցն իթ	
		իա. Առաքելոցն Շմաւոնի եւ Եղիշիի	իթ
		իբ. Սուրբ Հաւրն Գարետոնի	լ
		իգ. Սուրբ Գրիգորի եւ Հօրն Թաթլոյ	լ

Ամիս Հռոմայեցոց սեպտեմբեր:

իբ. Յեսուայ որդւոյ Նաւեայ եւ			
Սիմէոնի	ա		
իգ. Մանասայ եւ Յոհաննու պահողին	բ		
իդ. Անթիմոսի հպիսկոպոսին եւ			
Յանթուշի	գ	Հնկտեմբեր ամիս աւուրս ունի ԼԱ:	
իե. Թաբելայ հպիսկոպոսին եւ երից		Ժամ ԺԱ, գիշերն ԺԳ:	
սողայոց	դ		
իզ. Խ կուսանացն եւ Ամոնի		իբ. Երկոտասան վարդապետացն	
սարկաւապին	ե	աստուածաբանից	ա
իէ. Երինեայ եւ ԵՌ (5000)		իգ. Անանիայ Դամասկացոյն եւ	
կուսանացն	զ	Սինա, Դոսանայ եւ Խ վկայիցն	բ
իը. Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն	է	իդ. Կիպրիանոսի եւ Յուստիանէ	
		կուսին	գ

իե. Դիմոնեսիայ Աթենացոյն եւ Կալիսթենայ	դ
իզ. Սրբոց Հոկայսիմեանցն	ե
իէ. Սրբոց Գարշիանեացն	զ
իը. Սարգսի եւ Բազոսի	է
իթ. Պեղեգեայ կուսին	ը
լ. Եւլամբիոսի եւ Լամբեայ եւ Թոհաննու Ոսկերբեանին	թ

Սաեմի ամիս Հայոց է

ա. Յղութիւն եղիսարեթի զհարապետն Յովանէս	ժ
բ. Երբորդ ժողովն Նիկիոյ եւ սրբոց Տարաբրոսեանցն	ժա
գ. Կարպոսի եւ Վարոսի	ժբ
դ. Մալթոց վարդապետին	ժգ
ե. Եփեսոսի սուրբ ժողովոյն	ժդ
զ. Սուղկիանոսի քաջանային եւ Հարցն	ժե
է. Ղուկիանոսի Հարիւրապետին	ժզ
ը. Յովիելայ մարգարէին եւ Հիպերիքեանց Արեգակն ի Կոյսն մտաւ :	ժէ
թ. Խոռանթոսի եւ Դարեհի	ժը
ժ. Ղուկասու աւետարանչին եւ Յովայ	ժթ
ժա. Սրբոց Խարինթանց ժմի վկայից	ի
ժբ. Իլարիոնի եւ Մաղաքիա ճշնաւորին	իա
ժգ. Աբերկիոսի եպիսկոպոսին	իբ
ժդ. Յակոբայ Տեառնեղբարն	իգ
ժե. Սուրբ մանղանցն յեփեսոսի	իդ
ժզ. Սրբոց Նուարացն եւ Դեմետրեայ	իե
ժէ. Ամփիլոսի եւ Սմբատայ	իզ
ժը. Կապետոլեայ եւ աղախնոյն Աստուծոյ	իէ
ժթ. Աբրահամու ճշնաւորին եւ Մարիամու	իը
ի. Սրբոց կուսանացն եւ Նուեայ եւ Մանայ	իթ
իա. Ջենուբայ եպիսկոպոսին ի քեռն Իւրոյ	լ
իբ. Ապիմաքոսի եւ Անտոնինայ	լա

Նոյեմբեր ամիս աւուրս ունի Լ :

իգ. Կողմայի եւ Դամիանոսի եւ ամենայն սրբոց	ա
--	---

իդ. Յակինթոսի եւ Պաղասոսի	բ
իե. Սուրբ Ստեփաննոսի Հոռմայ Հայրապետին	դ
իզ. Ակիփսիմեայ եպիսկոպոսին եւ Յովանէայ քաջանային	դ
իէ. Կուրենեայ եւ Մատրոնեայ	ե
իը. Պաղոսի Խոստովանողին	զ
իթ. Պորփիւրոսի զուսանին	է
լ. Հրեշտակապետացն եւ ամենայն երկնային զօրացն	ը

Տրէ ամիս Հայոցն է :

ա. Անտոնինոսի եւ Ստեփաննեայ	թ
բ. Մինասայ, Մարիայ եւ Կոստարայ	ժ
դ. Աբդիու մարգարէին եւ Յոհաննու ողորմածին	ժա
դ. Մեկայ եպիսկոպոսին եւ Բուրս քաջանային եւ Շինու սարկաւազին	ժբ
ե. Յոհաննու Ոսկերբեանին	ժգ
զ. Պղատոնի եպիսկոպոսին եւ Թոմասոսի	ժդ
է. Գուրիասոսն եւ Աբիբայ սարկաւազին	ժե
ը. Մատթէոսի աւետարանչին	ժզ
թ. Փիլիպոսի եւ Բարդուղիմէոսի	ժէ
ժ. Սուրբ Գրիգորի Լուսաւորչին եւ է Մ (50) — աւագմուտ	ժը
Արեգակն (յ) Ազնոյնաւորն մտաւ :	
ժա. Սրբոյն Ներսէսի Հայրապետին եւ Խաթայ եպիսկոպոսին	ժթ
ժբ. Ողիոսի մարգարէին	ի
ժգ. Սուրբ Աստուածածնի Գամայ ի տաճար տալ	իա
ժդ. Փիլիպոսի եւ Դասիոսի մարտիրոսացն	իբ
ժե. Գրիգորի Ակաւանդեացոյն	իգ
ժզ. Գրիգորի Մթանչեաղօրծին	իդ
ժէ. Գիււռ դրոյն որ ի Բայլու	իե
ժը. Կղեմայ Հայրապետին որ ի Ծովին	իզ
ժթ. Մերիլուիոսի դաւաժարին	իէ
ի. Կիլիկայ կուսին	իը
իա. Տրդատայ Թաղաւորին	իթ
իբ. Անդրէի առաքելոյն	լ

Սեկանճերն ամիս շունչի լի օր,
տիւ ժամ Թ, գիշերն ժե:

Յունուալ ամիս աւարտ անի լի,
տիւն ժամ ժ, գիշերն ժի:

իդ. Որդոց և թողնց Սուրբ
Լուսաւորչին ա
իդ. Երկնաբարի և այլոցն բ
իև. Սրբոյն Յակոբայ Պարսկին դ
իդ. Վառժանայ կուսին դ
իէ. Ստեփաննոսի ճշնաւորին և
իբ. Պապոսի անապատականին դ
իթ. Ստիսիայ, Ամբակուսայ և
Պօղեսայ է
լ. Բարդաւղիմիոսի տաաքելոյն Ը

իդ. Բարդի Կեսարացոյն ա
իև. Սեղբեստոսի Հոռմայ
Հայրապետին բ
իդ. Գորդիոսի վկային և Տէր Յուսկայ
որդոյն դ
իէ. Ջոսիմոսի և Արաւամու
Հայրապետին դ
իբ. Ճրագալուց է Մնընդեանն և
իթ. Մնուշէ է Քրիստոսի Աստուծոյն
մերոյ դ
լ. Յովաննու և Ստեփաննոսի է

Բազումաց ամիս Հայացն է:

Արաց ամիս Հայացն է:

ա. Յղութիւն Աննայի Սուրբ Կոյսն
Մարիամ Թ
բ. Միւսայ, Երմայինայ և
Գրարոսի ժ
դ. Նիկողայոսի Հայրապետին ժա
լ. Ամբրոսի եպիսկոպոսին ժբ
կ. Եւստորատիոսեանցն ժգ
դ. Սրբոյն Լուկիայ ժդ
է. Սրբոյն Յակոբայ և Մարգարէի ժե
ը. Ալիթայի և Սպիրիդոնի ժդ
թ. Իոյնատիոսի Հայրապետին ժէ
ժ. Թէոմոկոսի եպիսկոպոսին ժը
Արեգակն յԱյծեղջաւրն մտամէ:
ժա. Տեսիլ Սրբոյն Գրիգորի
Լուսաւորչին ժթ
ժբ. Արքաւամու և Խորենայ ի
ժգ. Աղլէի Հայրապետին իա
ժդ. Ժ վկայիցն և այլ ճշնաւորացն իբ
ժե. Թաղէոսի առաքելոյն և
Սանդիսոյ կուսին իդ
ժդ. Երկուց բիւրուցն իդ
ժէ. Դաւթի և Յակոբայ իե
ժը. Նախաձկային Ստեփաննոսի իդ
ժթ. Պետրոսի և Պապոսի իէ
ի. Որդոցն Որոտմանն իբ
իա. Դոմայի և Գաղնիցի
վարդապետին իթ
իբ. Իրաւիայ և Սրբոյն Թաթլոյ լ
իդ. Արգաւու Թաղաւորին լա

ա. Թէոփիլայ և մանկանցն
Բեթղէւէմի Ը
բ. Պուղիստոսի և Նայրիոնի Թ
դ. Գրիգորի Նիւսացոյն և Յակոբայ ժ
դ. Պետրոսի և Ղազարոյ սիրելոյն
Քրիստոսի ժա
և. Մեոքրէայ և Թէոդոսի
ճշնաւորին ժբ
դ. Երմոկոսիոսի մարտիրոսին ժգ
է. Մնընդեան Սուրբ Կարապետին ժդ
ը. Պետրոսի Հայրապետին և
Արքեպիսկոպոսի սարկաւապին ժե
թ. Կամաւոր աղքատին Յովաննու ժդ
ժ. Անտոնի ճշնաւորին ժէ
ժա. Թէոդոսիցն մեծին և փոքուն ժը
ժբ. Աթանասի և Կուրդի ժթ
Արեգակն ի Ջրեռն մտամէ:
ժգ. Եփրոսինայ կուսին ի
ժդ. Եւգինեայ կուսին, չօր և մօր
նորին իա
ժե. Շղթայիցն Պետրոսի և
Տիմէթէոսի իբ
ժդ. Անանասայ և առմանն է
Երուսաղէմի իդ
ժէ. Կղեմայ եպիսկոպոսին իդ
ժը. Գրիգորի Աստուածաբանին իե
ժթ. Ասեն և Մարիամու և որդոյ
նորա իդ
ի. Յոնաննու Ոսկէբերանի Նշխարաց իէ
իա. Եփրեմի Խորին Ասորոյ իբ

իբ. Թէոփիտոսի զաւրավարին
իզ. Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյն
նորա

իթ
Լ

ի. Վարդայ Սուրբ Խաչին
իա. Եղէշի վարդապետին եւ Գրիգորի
Նարեկացւոյն
իբ. Քարտինի եւ Ներքինոյն,
նահապետացն Աբրահամու
իը

Փետրուար ամիս ամուրս ունի իԸ,
տիւ ժամ ժԱ, գիշերն ժԲ:

իդ. Պարսուայ ճգնաւորին
իե. Եպիսկոպոսացն Աբրահամու եւ
Պարթնոսի
իզ. Սրբոյն Նիկափառայ
իէ. Ելասայ եպիսկոպոսին եւ
Ոնոսիմեայ աշակերտին
իը. Եւսգրայ եւ Մխիթարայ
վարդապետին
իթ. Մարինոսի եւ Հաւր նորա

ա
Բ
Գ
Դ
Ե
Զ

Մացիս ամիս ամուրս ունի ԼԱ,
տիւն (ժամ) ժԱ, գիշերն ժԲ:

իզ. Եւդոկեայ եւ սքանչելեացն
իդ. Կոնոնոսի պարտիզին եւ
գետարդել Սուրբ Նշանին
իե. Եւստրափոսի եւ Կղենիկոսի եւ
Բալկատոսի
իզ. Մարկոսի եւ Մակարայ
ճգնաւորին
իէ. Սրբոյն Կանոնոսի ճգնաւորին
իը. Պորփիրոսի եպիսկոպոսին եւ
Գրիգորի Աղուանից
կաթողիկոսին
իթ. Վասիլոսի եւ Նարեկասայ
եպիսկոպոսին
Լ. Եփրոսինեայ կուսին

ա
ա
բ
բ
գ
ե(դ)
զ(ե)
զ(է)
է
Ը

Մեհեկի ամիս Հայոցն է:

ա. Տրիփոնայ երեց եղբարցն
բ. Եպիփաննու եւ Շաղիտայ եւ
Սասափայ
գ. Ռ եւ Գ մարտիրոսացն եւ
Մատթի
դ. Ո վկայիցն եւ Եփեսոսի սուրբ
Ժողովոյն
ե. Կիրակոսի եւ Յռաննու
անաստուածից
զ. Սարտինոսի ճգնաւորին
է. Մարինոսի եւ Հաւր նորա
ը. Տեառն ընդ առաջին
թ. Ուր մարտիրոսացն եւ Յիմարայ

է
Ը
Թ
Ժ
Ժա
Ժբ
Ժգ
Ժդ
Ժե

Ժ. Սուրբ առաքելոյն Յուդայի
Ղէզէլի
Ժա. Թորոսի զաւրավարին
Ժբ. Սաղովկայ եպիսկոպոսին եւ
Աղէքսանդրի
Ժգ. Մեսրոպայ վարդապետին
Արեգակն ի Զուկն մտանէ:
Ժդ. Նեստորի եւ Թէոդորոսի
եպիսկոպոսացն
Ժե. Սրբոյն Յակովբայ առաքելոյն
Ժզ. Կուռնելիոսի հարեւրապետին եւ
Պուղիկրիպոսի
Ժէ. Սրբոյն Պեղպատեայ եւ աւագօք
Ժը. Գիւտ գլխոյն Յռաննու
Ժթ. Սրբոյն Յիզբաղղայ

Ժզ
Ժէ
Ժզ
Ժը
Ժթ
Ժ
Ժա
Ժա
Ժբ
Ժգ
Ժդ
Ժթ
Ժա
Ժբ

Արեգի ամիս Հայոցն է:

ա. Սրբոցն Քառանիցն որք ի
Սեբաստիայ կատարեցան
բ. Թէոդոսիայ եւ Հուսիքոսի եւ
անդամաւուծին
գ. Մարտիրոսացն Մուղնոյն
զանգեանն
դ. Մարգարէիցն Եղեկիէլի, Եղբի եւ
Ջաբարիայի
ե. Գրիգորի Հոռմայ Հայրապետին
զ. Գրիգորի առն սքանչելոյ եւ
զարմանալոյ
է. Դանիէլի մարդարէին եւ երեց
մանգանց
ը. Սրբուհոյն Փուկասայ եւ
յարութեան Ղազարու
թ. Ելէքսիանոսի եւ զալստեանն
Քրիստոսի
Ժ. Կուրդի Երուսաղեմայ
Հայրապետին
Ժա. Յռաննու Երուսաղեմայ
Հայրապետին
Ժբ. Աւրէնդի եւ Զ եղբարցն

թ
Ժ
Ժ
Ժա
Ժա
Ժբ
Ժգ
Ժդ
Ժե
Ժզ
Ժթ
Ժա
Ժբ
Ժ

Գարնամամուտ է, Արեգակն ի հոլմ
մտանէ:

ժգ. Յուաննու. եւ Բարաքայ եւ
Մատրոնայ իա
ժդ. Բենեդիկտի ճգնաւորին իբ
ժե. Մարկոսի եպիսկոպոսին եւ Պիժոյի
քանային իդ
ժզ. Մարկոսի աւետարանչին եւ է
Ջատիկ իդ
ժէ. Միքեակեղեկի քահանային եւ
մեռելոց իե
ժը. Պօղոսի եւ Յուլինայ եւ
սքանչելեացն իզ
ժթ. Կատարինեայ կուսին իէ
ի. Վահանայ Գողթնեցւոյն իը
իա. Սուրբ վկայեցն եւ Գուժդազայ
Պարսկին իթ
իբ. Սրբուհոյն Լուկիայ եւ Սուրբ
Խաչին Եղեմեայ լ
իդ. Դաւթի Դուվնեցւոյն լա

Ապրիլ ամիս ամուրս ունի լ,
տիւ ժամ ԺԳ եւ գիշերն ԺԱ:

իդ. Մարիամու. Եկիպատացոյն ա
իե. Աբրայ Մարկոսին բ
իզ. Հոովմայեցւոյն Մարկոսի դ
իէ. Մարտիրոսացն սրբոց շ
իը. Ազապիոսի եւ Թէոդուլոսի ե
իթ. Սաբայ եւ տնտեսին Ըսուսինայ զ
լ. Աւետեաց Աստուածածնի է

Անկի ամիս հայոցն է:

ա. Սրբոց իշխանաց. Սահակայ եւ
Համադասայ ը
բ. Առաքելոցն Հիւ-իցն թ
գ. Անթիպասայ եպիսկոպոսին եւ
անդորմ Պետրոսին ժ
դ. Արտեմայ քահանային եւ Ակիկոսայ
եպիսկոպոսին ժա
ե. Կրիսկենդոսի եւ Շմաւոնի
եպիսկոպոսին ժբ
զ. Սաբայ եւ սուրբ Հօրն Պաւղոսի ժգ
է. Սաբենոսի եւ Աւդաւլի
եպիսկոպոսին ժդ
Ամկուսմ աստեղացն է:
ը. Ագապիոսի հայրապետին եւ
տեսին զառանցն ժե

թ. Արդալոնի կատակողին եւ
Սմբատայ ժզ
ժ. Ամենեցի Յոհաննու. հայրապետին ժէ
ժա. Յուլիանոսի եւ Սահակայ
Պարսկին ժը
ժբ. Գերսոնեայ եպիսկոպոսին եւ
Ճերոյն ժթ
Արեգակն ի Յուլմ մտանէ:
ժդ. Մաքսիմոսի եւ Դուսայի եւ
սքանչելեաց ի
ժդ. Աթանասի եւ պատրիարքին եւ
Սեւեռիսի իա
ժե. Թէոդորոսի ճգնաւորին իբ
ժզ. Գէորգայ զաւրափարին իդ
ժէ. Պեղեգեայ կուսին իդ
ժը. Պասիկրատեայ եւ Ճկ (160)
կուսանաց իե
ժթ. Երասմոսի եւ իւր առիւծոյն իզ
ի. Վասիլիոսի եպիսկոպոսին եւ
պատրիարքին իէ
իա. Սուրբ հարանցն ճգնաւորացն իը
իբ. Բատայ ճգնաւորին եւ կոտորելոցն
յԱթիս իթ
իգ. Եղիսէի մարգարէին լ

Մայիս ամիս ամուրս ունի լԱ:

իդ. Երեմիայի մարգարէին ա
իե. Կողբատիոսի եւ Եսպերիոսի բ
իզ. Տիմոթէոսի եւ Մուրասայ դ
իէ. Սիւղիանոսի եւ Գէորգայ կուրին շ
իը. Երեմիայ կուսին ե
իթ. Յորայ Երանելոյն շ
լ. Երեման խաչին Գրիստոսի է

Մարմի ամիս Հայոցն է:

ա. Յոհաննու աւետարանչին ը
բ. Վարդեայ կուսին եւ Ակակիոսի թ
գ. Արսենի եւ Սրբուհոյն Անտոնինայ ժ
դ. Սուրբ մանկանցն Բեդդաւէմի ժա
ե. Գերմանոսի պատրիարքին ժբ
զ. Եպիսկոպոսի Կիպրացւոյն ժգ
է. Գողթնիկեայ կուսին ժդ
ը. Իսիդորոսի եւ Յոհաննու
Կողթնիայ ժե
թ. Ջաքարայ մարգարէին ժզ
ժ. Գիւս խաչին Գրիստոսի ժէ

Արեգակն յեկաւարմ մտանէ :

յա . Սողոմոնի եւ այլ սքանչելեացն	ժը
ժբ . Յանկինթոսի եւ Պատրիկոսի	ժթ
ժգ . Ասկաղայի եւ Թալիւիայ եւ Հնցմն (Հերքումն) բանից	ի
ժդ . Կոստանդիանոսի եւ ժօր նորա	իա
ժե . Թէոդոտոսի եւ ի կոստանացն	իբ
ժզ . Յոհաննու Գրեցեոյն	իզ
ժէ . Մատին առաքելոյն Պետրոսի	իզ
ժբ . Վասիլիսկոսի եւ Թերապիոնի	իե
ժթ . Թէոդորայ եւ Դաւթի եւ Աշոտայ	իդ
ի . Սիմէոնի Սիւնակեցոյն	իէ
իա . Եղիկիսիդայ եւ Մարութոյի Եպիսկոպոսին	իը
իբ . Սահակայ արքեպիսին	իթ
իգ . Յուստինոսի եւ զիւտ Նշխարաց եւ Թէոդոսի	լ
իդ . Սուրբ Կոստանացն Թեկլի եւ Մարթայի	լա

Յուլիս ամիս աւուրս ունի Լ :

իե . Պետրոսի եւ Պաւլոսի կոստանացն	ա
իզ . Յովսէս(ի)ի Հաիլիի աւաղակին	բ
իէ . Ղուկիանոսի եւ չորից մանկանց	գ
իբ . Մետրոփանոսի Հայրապետին	դ
իթ . Փիլիմոնի առաքելոյն եւ Կուէնա Եպիսկոպոսին	ե
լ . Կիրիլի եւ Յուդայի ժօր նորա	զ

Մարգաց ամիս Հայոցն է :

ա . Սուքիաթի ճգնաւորին եւ Սոսանայ	է
բ . Թէոդորոսի ստրատելոյն	ը
գ . Աղէքսանդրոսի եւ սրբուհոյն Անտոնայ	ժ
դ . Աղբիւսնոսի Եպիսկոպոսին եւ Բարաշմեայ	ժա
դ . Անտիփրիոսի եւ այլ ճգնաւորացն	ժբ
է . Տիմոթէոսի քահանային եւ Ակիւլիսեայ	ժգ
ը . Քրիստափորի Շանալլիոյն	ժդ
թ . Թէոփանոսի եւ Պանսեմի	ժե
ժ . Կիրակէի եւ Ուրբաթու	ժզ
ժա . Եղիսէի մարգարէին	ժէ
ժբ . Դուրոսի եւ Վոնիփատոսի	ժը

Արեգակն ի խեցցեալին մտանէ :

ժզ . Յովսէփայ Նոր վկային	ժթ
ժդ . Եղբարցն Սամուէլի, Իսմայէլի եւ Մանասէի	ի
ժե . Յուլիանոսի եւ որոց ընդ նմայ	իա
ժզ . Թէոդորոսի արքեպիսին	իբ
ժէ . Ղեւոնդեայ Տեառն Ստեփանոսի Սէրաստացոյ	իզ
ժը . Տայասայ պոռնկին	իդ
ժթ . Փերրոնեայ կուսին	իե
ի . Շեղայի եւ Տէր Զաքարայ Աղթամարցոյ	իզ
իա . Զենոնի եւ Արիստատէլի քահանային	իէ
իբ . Եւստաքէոսի եւ ընդանեաց նորա	իը
իզ . Պետրոսի եւ Պօղոսի սուրբ առաքելոցն	իթ
իդ . Երկրոտասան առաքելոցն	լ

Յուլիս ամիս աւուրս ունի Լ :

իե . Անարծաթ բժշկացն Կողմայի , Դամիանոսի	ա
իզ . Գլխադրի Սուրբ Աստուածածնին	բ
իէ . Զինարոսի եւ Սիւղիանոսի	գ
իբ . Սիդնիոսի եւ Բարեկայ եւ ԶԴ (84) աշակերտացն	դ
իթ . Յակինթոսի եւ Ստաթէոսի	ե
լ . Սրապիոնի եւ Պրոկլի	զ

Հրոտից ամիս Հայոցն է :

ա . Սկրոկոպոսի եւ Նէանասայ	է
բ . Դաւթի եւ Ռոմանոսի	ը
գ . Թումասու ընկուզաց Եպիսկոպոսին	ի
դ . Ագնատիայ , Մեղիսեթին եւ Կարապետին վկային	ժ
ե . Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին	ժա
զ . Առեւտրոսի բժշկին եւ Կուրգի Եպիսկոպոսին	ժբ
է . Արդլմեսիսի ծառային Աստուծոյ	ժգ
ը . Բազարատայ Եպիսկոպոսին	ժդ
թ . Կիրակոսի եւ ժօր նորա Յուդիտոյ	ժե
ժ . Կոպրի եւ Պատրիարքի	ժզ
ժա . Աթանազիայ եւ տասն աշակերտաց եւ Ներսիսի Եպիսկոպոսին	ժէ

Ժբ. Մարեանայ կուսին
 Ժգ. Գրիսի, Ոլտպիլայ և Մարթայի
 Ժդ. Թէղոսի կիւրեղայ
 Եղիսիպոսին և սուրբ կուսին
 Պրակայ
 Ի
 Ժե. Աղաւաղ Միմէնի և Յոհաննիսին
 Ժզ. Մարտիկոսայ և Աղոցիոսի
 Իր
 Ժէ. Փոկասոս, եղիսիպոսին և
 Բրիստոնայ կուսին
 Իդ
 Ժը. Ստեփաննոսի Սիւնեցոյն
 Իդ
 Ժթ. Նեջումն Անանիայի (իւմա՛ Աննայի)
 Ժօր Աստուածածնին
 Իե
 Ի. Արմոնկայ զահանային և
 Պանդէոնի բժշկին
 Իզ
 Իա. Կալիսիկոսի և Թէղոսիայ
 Իի
 Իբ. Գաւհարինեացն
 Իի
 Իդ. Տիտոսի առաքելոյն
 Իթ
 Իլ. Հայրապետացն Գրիգորիսեանցն
 Լ
 Ին. Սուրբ Ղևոնդեանցն
 Լա

Ազատստ ամիս ունի աւուրս ԼԱ:

Իլ. Մակարայեցոյն
 Իէ. Գրիսո նշխարաց նախապիկոյն
 Իը. Դարձատիոսի
 Իթ. Սափիայ և Էրից զստեւացն
 Ժ. Սուրբ տաղանակին և Տեառն
 Ներսէսի

Աւելի աւուրմ է:

ա. Այլակերպութիւն Քրիստոսի
 շարաթ օր
 բ. Սրբոց Վարդանանցն
 գ. Դոմէտիկոսի
 դ. Անտոնիոսի
 ե. Յովսափայ Հնդկաց Թագաւորին

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Իշատակարանն համեղ լոճով

650ա. Փառք... Որ ետ կարողութիւն
 սղալամիտ և մատնդէտ և մեղսամած գրչի
 Բարեղ իրիցի և Մեսրոպ դպրի, հասանել
 յաւարտ յատուածախաւս Կտակարանիս,
 աւժընդակութեամբ Սուրբ Աստուածածնին,
 ամէնամրճեալ և զերսպով Կուսին Մարիա-
 մու, զնա կայեալ բարեխաւս առ Միածին
 Որդին իւր և Աստուած իմ Յիսուս Քրիս-
 տոս: Աղատեցաւ զքրիստոսահիմն և քաջ
 նահատակացն մարտիրոսաց Հոգեբաբուն

սուրբ տառս, ի յամի Ռէթ (1630) թրակա-
 նիս Հայոց, ի յերկիրն Պարսից, ի զաղաքն
 Շաւշ, որ կոչի Ապահան, ի գիւրն Յարե-
 ւան, ընդ հովանեաւ Սուրբ Ամենափրկչին,
 ի թաղաւորութեան Շաւ Սեֆոյն և ի մերոյ
 Հայրապետութեան Տեառն Մովսէսի, ձե-
 ոամբ յոգնամեղ և անարհեստ զբրչի Բար-
 սեղ իրիցի և Մեսրոպ դպրիս, ի խնդրոյ
 բարեմիտ և աստուածասէր պատուական
 մահդասի խօճայ եղնադարին, յիշատակ հո-
 րոյ իւրոյ և ծնողացն: Քանզի որք մեծու-
 թիւն ընչից ըղձանան (եւ այլ փառաբանա-
 կան խօսքեր): Ըստ նմին օրինակին, ջերմե-
 ոտեղ սրտիւ և եռափափաղ Հուսատով ցան-
 կացեալ եղեւ այսմ Հոգեկիր և աստուածա-
 դարձ մարտիրոսական տառիս մահդասի եղ-
 նալարն, յիշատակ իւր և ծնողացն մահ-
 դասի Մաթոսին և Մերջանին եւ պապուն
 իւրոյ Ամիրասաթին և կողակցուն Էլիփա-
 չէն և ամենայն արեան մերձաւորացն,
 ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զմահդա-
 սի խօջա եղնադարն և կողակիցն իւր Սալ-
 լիւնդն և զորդիքն իւրեանց իխաւջա Նա-
 դարէթն, Ղազարոս և զփոխեցեալն առ
 Քրիստոս զԳասպարն և դստերքն իւրեանց
 Աննայն, Մարիամն, Շահդադէն, Ասանթթն,
 Մերջանն և միուս կողակից Պանդադէն և
 դամենայն արեան մերձաւորս յիշեցէք և
 Աստուած սղորմի ասացէք:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս
 զմահդասի խաւջա եղնադարն և զեղբարքն,
 նախ զԱռաքելն և զկողակիցն իւր Սիմէոն
 և զորդիքն իւրեանց Յոհանն, զուստր Փա-
 րատն և զամենայն արեան մերձաւորսն: Եւ
 միուս եղբարն մահդասի Մարութէն և զկո-
 ղակիցն իւր Երիկն և զորդիքն իւրեանց Ոս-
 կանն և զՈսկանի որդին Յարութիւնն և
 զուստր Մէրտատիկն և զամենայն արեան
 մերձաւորս յիշեցէք և Աստուած (ողորմի
 ասացէք):

Դարձեալ և զմիուս եղբարն իւր մահ-
 դասի խաւջա նաղարն և զկողակիցն իւր
 Դիւնուն և զորդիքն իւրեանց իխաւջա Սա-
 ֆարն, զխաւջա Բաղդասարն և յԱղամարն,
 յիշեցէք զուստր Համասփուս և Աստուած
 սղորմի ասացէք:

Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք զմահ-
 դասի խաւջա եղնադարն և զեղբարքն իւր
 մահդասի Զադէն, Մէշումն, Շուշան, որդիք
 Արդլէն, Բաղումն և Հաւրաբոյրն Փաշայէն
 և որդին Թասալն և զամենայն արեան...
 Եւս առաւել զհօրեղբարքն իւր Մարտիրոսն,
 որդին Ամիրասադն, Մարգարէն, Յոհաննէս
 և միուս Մուրատն, որդին Տէր Աղաբէն և
 Տէր Ստեփանոսն և զամենայն արեան մեր-
 ձաւորս յիշեցէք:

Եւս առաւել ղարձեալ յիշեցէք ի Դրիս-
տոս զմահադառի խօօա Նընադարն եւ զԹո-
ռուհն իւր Աւետիքն, Մարտիրոսն, Ա...
ժաղն եւ ղամենայն արեան մերձաւորս յիշե-
ցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Եւ ապա, որք Հանդիպէք այսմ բուրաս-
տանին եւ վայելէք յառատապէս սեղանոյն,

242

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

[Զարսու Քաղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցի 511 (19)]

ՂԱԶՎԻՆ

ԹԱԳ (1634)

ԹԵՐԹՔ՝ 730: ՄԵՆՈՒԹԻՆ՝ ԹԵՐԹՔ՝ 38,5 X
25: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-
ՍԻԱՅ, 27 X 8.4: ՏՈՂՔ՝ 35: ՆԻՒԹ՝ բամբակեայ
քուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԳԱՅԻՐՔ՝ կապտո,
կարմիր ձաղիկներ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 315ք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝
4ա, 316ա, 485ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ 270ա, 274ա, 285ա,
297ա, 370ք, 500ք, 512ք: ԺԱԿԱՏԱՅԱՐՔ՝ 54ա, 114ք,
170ա, 243ա, 302ք, 370ա, 442ա, 523ա, 562ք, 627ա,
666ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՑԱՐՔ՝ կարմիր եւ կապտո գզմե-
րից ձաղիկներ: ՍԿԱՐԵԱՏԱՐ՝ երկաթագիր: ՄԱԳԱ-
ՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԿ՝ վերջից կէս քերք, վրացերէմ
տառերով: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ. վերնագրերը եւ չորս լու-
սանցազծերը՝ կարմիր: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ,
ժերքից քառակուսի գծաւոր կտոր, պսճուհեալ, ունի
խփամբ: ԳՐԻՉ՝ Ասաց քերց: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝
Ղազվիմ: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԹԶԳ (1634), ԽՈՒ-
ՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՍՏԱՅՈՂ՝ անյայտ: ԴԱՏԱՐԿ՝
484ք:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— ԶԼՈՒՊԵՐ ԼՈՒ Է ՊԱՏՈՒՄ:
ԿԻՍԱՅՈՐԱՆՆԵՐԸ, զԵՄԵՑ ԿՈՂԵԻ ԼՈՒՍԱՆԳՈՒՊԵՐԵՐ
Եւ ճակատագրողերից ու զլիսատառերից ոմանք ու-
կեզօք են: Սկզբի երեք ԹԵՐԹԻՐԵՎ վրայ գրուած է զբեր
զլուխներէ ցանկը:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

728ք. Փառք Համակոյ եւ միասնական
Սուրբ Երրորդութեան Հաւր եւ Որդոյ եւ
Հոգւոյն Սրբոյ, յամենայն սրբոց եւ ամենայն
արարածոց, յիմանալեաց եւ ի սպաւեաց, ի
Հրեշտակաց եւ ի մարդկանէ: Աւարտեցաւ
յիշատակ սրբոց մարտիրոսաց, ձեռամբ
յոյնամեղ եւ անարհեստ գրչի Աւագ էրէցի,
ի Թուին Հայոց ԹԶԳ (1634), Արաց ամսոյ է
եւ մարտի ԺԹ, ի յերկիրս Պարսից Ղազվին

յիշեցէք զիս ղանարժան Մեսրոպ զպիր Ուի-
ղանցիս, որ բազում աշխատութեամբ Հասայ
ի յաւարտս սորա, Թէ՛ ի ծաղկել եւ Թէ՛ ի
զբշուքեան անմեղադիր խորէ, զի կար
մեր այս էր: Ով եղբայր, խոչորութեան եւ
սխալանաց թողութիւն արարէք, ամէն:

Քաղաքի, ի Հայրապետութեան Տեառն Սուրբ
Աթոռոյն Էջմիածնա Տէր Փիլիպոս կաթողի-
կոսի, եպիսկոպոսութիւն Ոսկաւուր վար-
դապետի:

Եւ արդ, ես Աւագ քահանայս, զրեցի
զգիրքս, քանզի որք մեծութիւն ընչից բղձա-
նան, ոչինչ աշխատութիւն ղմտաւ անեն,
յայլմէ այլ անցանել զաւատս Հեռալեաց ու-
ղաւորութեամբ, որպէս զի զՀան անեցու-
ցանել մարթացեն, նաեւ ընդ Համատարած
ծովուն ծովանս նաւարկեալք: Որք բարկա-
ցայթ ալեաւքէ կոհակաձեւ դաշտանան: Արդ,
բնդապտոյտ խորոցն բրացեալ կուտիցն մէտ
առ մէտ այնացն առ պակուցող տեսանողացն
արկանելով, իսկ արիացեալքն ստոր իչիցն
ի խորս խաւարային յարոցն Համարձակին,
ի քարածեռ դժուարածուտ տեղեայն ի
խնդիր ականցն ղանաղանելոյ: Լաւ Համարե-
լով զմահ անձանց քան ունայն ձեռաւք զվա-
տացն ժառանգել զանուն եւ այլք բոտ քերա-
կան արուեստին Հարցաւք Հնոցեաց զոսկոյն
զիւք արեւստաւորելով ղանաթն պատուա-
կան: Ըստ նմին աւրինակի, Աւագ քահանայս
ի խնդիր եղեալ այսմ Հոգիանորոգ, լուսե-
րանկ, ծաղկաւէտ, վարդափթիթ եւ անու-
շահոտ բուրայստանիս, ստացա զվար մար-
դարտոս եւ ղանաթիկ մեծութիւն սրբոց եկե-
ղեցւոյ, յիշատակ ինձ եւ ձնողաց իմոց,
Հաւել իմոյ Ավանին եւ մաւրն իմոյ Հանդու-
ցեալ առ Քրիստոս Հայոցին եւ եղբայրցն
իմոց Սրապիւնին, Ղուկասին եւ քոյերն
իմոյ Ղարիբին եւ դստերացն իմոց Շուշանին,
Ճայխաթունին, Պետրոսին եւ Պաղոս սար-
կաւաղին եւ ՈՀանին եւ ամենայն արեան
մերձաւորաց, կենդանեաց եւ մեռելոց:

Արդ, եւ ես Աւագ Էրեցս մեզօք ի լի,
 Ըզն (40) ամն լրմնեցի,
 Զամէն ի հետ մեղաց կացի,
 Ըզմանաւ արմն չիշեցի:
 Զաւրմ ուտիի եւ ըմբէի,
 Ես ծոյլ եւ թոյլ ամնմայմի:
 Աշխարհս ծով էր ու ես ծրփիի,
 Միթէ իմ Տէրն իմն ողորմի:
 Զիմչ որ այլոց խրատ տայի,
 Յաւար մտաւ գայմ գործէի,
 Այլոց գշաւն յայտնէի,
 Եւ գիմ կերամն ծակէի:
 Զգրոց կոճակն արծակէի
 Եւ այլոց քարազէի:
 Ես որպէս սայ իմ դարբնի
 Եւ կամ գորցեար ի մէջ ջրի:
 Տէրն հրամայէ յիւր քարազի,
 Թէ վայ որ ի կին մարդ հայի:
 Ըզիրաման Տեառն ես անցի,
 Վայ իմն ի եղուկ յամնմայմի:
 Ես կարգ առի բանամայի,
 Եւ գայմ գործով չկատարեցի:
 Յամնեղ մարդկանէ զովէի,
 Բայց վայ հազար բերան իմնի:
 Աստուածածին Վոյս սրբուհի,
 Իմ յոյսն դու յաւուր մեծի,
 Բարեխաւսեալ բն Միաննի,
 Վասն ամարծամ բն ծառայի:
 Որով գաւկառ բանքս լսէ,
 Նա մեզ ասէ Տէրն ողորմի,
 Զի Տէրն քաղցր է ու բարի,
 Իմն եւ ամենից ողորմեցի, ամէն:

Եւ արդ, ես սոսկ անուն քահանայ,
 անարժան ծառայս ծառայիցդ Աստուծոյ,
 յոյժ փափաքմամբ եւ ջերմն սիրով աւարտեցի:

Եւ արդ, ես անպտուղս ի բարեաց, մեղաւորս յարգարոց եւ անկատարս ի կատարեցոց, մեղանշական ի յանմեղաց, անկարգս ի կարգաւորաց, անյիշիւս ի զըշաց, անարհեստս ի յարուեստաւորաց, տգէտս ի դիտնականաց, բազմամեղ սուտանուն քահանա Աւագ, արդ, աղաչեմ զձեզ, ով քահանայք մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, յիշեցէք ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր (729բ) զՏէր Ռաչատուն, զՏէր Ստեփանոսն, Տէր Աւետիսն, Տէր Յովանէսն... (չորս տող զնշուած) եւ զմիւս փոքր Տէր Աւետիսն յիշեցէք ի Գրիստոս:

729բ. Ի Թվականութեանս Հայոց ՌժԺԳ-ումն (1664), Տէր Աղարէն, Տէր ՎԱՒԵՏԻՍԻՆ արհնուեցան Վարդապետն ԺԵՆ օր քալոց կիրակի օրն, ի Թաղաւորութիւն փոքր Շահ Ապստու, ի գիւղն որ կոչի Ասպանան, ի աթոռակալութիւն Յակոբայ, ի առաջնորդութիւն Դաթի, ի ձեռնադրութիւն... եւ Աստուած... անասանս պահեսցէ:

ՅՐ. Ժամարար Տէր Կարապետ Վարդանեան ի երեքշաբթ 1833 ի ձեռնադրեցայ սրբազան Յովհաննէս արքեպիսկոպոս:

(Գրեթէ բոլոր գլուխների վերաւորութեանց ունի ստացողի եւ ազգայիններին ամուսնեւրը, գլխաւոր եւ երկրորդական գրիչներով):

243

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐՔ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի 545 (33)

ՄՏԱՄԱՐՈՂ

ՌԶԳ (1634)

ԹԻՐԹՔ՝ 602: ՄԵՆԹՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 33 X 24,2: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆԹՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՅԷՑ, 28.2 X 8: ՏՈՂՔ՝ 33: ՆՈՒԹ՝ մագաղաթ: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ կարմիր քառափով: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա, 252ա, 380ա: ԺԱԿԱՆԱԳԱՐՆ՝ 27ա, 85բ, 123ա, 188ա, 246ա, 303բ, 346բ, 417բ, 470ա, 414ա, 549ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՆ՝ ԶԱՐԳ՝ կարմիր գզմեքով, մեծ քառով: ՍԳՋԱՆԱՆՈՒ՝ կարմիր երկաթագիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ճեքսից գաճաճ կտաւ: ԳՐԻՉ՝ Ղազար: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Ստամբոլ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԶԳ

(1634), ՄՏԱՆՈՂ՝ մագաղաթ Դաթիք: ԴԱՍԱՐԿ՝ 258բ, 308բ:

ԵԱՆԾՈՒԹԻՒՆ.— Զեռուգիրք միշտ է պահուած: ՅԷՆԾՈՒԹԻՒՆԻ ԹԵՐԹԻ ԿԵՆՔ չկայ եւ առաջին ԹԵՐԹԻ անկիւնն էլ պատուած է:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ

602ա. Փառք...

Որք Հանդիպէք այս տառին, յիշեցէք զստացող սրբա մանգասի Դաթիքն եւ եղբորն

Հանդուցեալն ի Քրիստոս մահաւոր Մարգարէն եւ Հայրն իւրոց Մանուկին եւ մայրն մահաւոր թամամին եւ ամենայն արեան մերձաւորաց: Այլ եւս պապին իւրեանց Առաքելին, իւրեանց Հանկին Շատրէին եւ Հօրեղոյր Նասրին եւ միւսն Սաֆարին, որդոցն Հայրապետին եւ Աստուածատուրին, Բարուսին եւ մօրեղորք Դրեղորին եւ կողակցին Թանկաթունին եւ բւերն իմաստաւորին, որդոցն Աւթարին, Աւետիքին եւ մահաւոր Դաւթին, կողակցն Սամբարն եւ մահաւոր Մարգարէ կինն մահաւոր Աննայի եւ Հոգու որդոցն Յովհաննիսին, Գրեղորին, Մարգարէն, պղտիկ Հարսն Սալմարիսանին,

աղլականացն Սալմարիսա խանութին եւ զիս անպիտան զրիւս Ղազարս յիւնցէք ի Տէր, եւ Տէրն Քրիստոս յիւնցէ զձեզ ի միւս անգամ պաշտանն: Փառք էին անմահին, անեղին, երիս անձնաւորութեանն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ, յաւիտեանս:

Գրեցաւ եւ աւարտեցաւ սուրբ պատմութիւնս, որ կոչի Այսմաւուրք, Թվականիս 1624 (1631), ի քաղաքն Ստամպոլ, ընդ Հոսիանեաւ Սուրբ Նիկողայոսու, ի զպրատան վարպետիս, զոր մեկ զգիրս ուսոյց:

Դրուխմեքի վերջաւորութեանց ունի ստացողի առեւմեցիւր, քաղմարիւ տեղեւորում:

244

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐՔ

Ս. Աստուածածին և. Ս. Բեքեհեմ 584 (39)

ԱՍՊԱՀԱՆ

ՌՁԴ (1635)

ԹԻՐԹՔ՝ 682: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹ՝ 49,4 X 32,6: ՍԻԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄՈՒ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՒՄ, 35,7 X 10,6: ՏՈՂՔ՝ 37: ՆԻԹ՝ քամբակեայ քուղք: ԹԱՆԱՐ՝ սել, լուսամտովները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ քաղաքներ: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կապուտ եւ կարմրաւում քաջմազներ եւ ծաղկազերներ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 3ք, 281ք, 455ք: ԿԻՍՆԱՍՈՐԱՆ՝ 4ք, 282ք, 456ք: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ մեծ քաղաք քաղաքացի մտակիցներ: ԿԱԶՄ՝ կաշեայ, պաճառեայ: ԳՐԻՉ՝ Սիւլեմ քաղաքացի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Ապաքան: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՁԴ (1635), ՍՏԱՏՈՂ՝ խօշայ էվատփաշա: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կապուտ եւ կարմիր: ՃԱԿԱՏԱՐԱՐԴ՝ 219ք, 288ք, 340ք, 407ք, 498ք, 547ք, 687ք: ՊԱՀՊԱՀԱՆ՝ երկու չքրտած քերք մագաղաք վերջում: ԴԱՏԱՐԿ՝ 3ա, 281ա, 680, 681:

ՄԵՆՈՐՈՒԹԻՆ՝ Զեռազր ԹՁԼԵԿ ի զ քաշեռ կտրատուած են եւ տեղանուած, միւսները շատ լաւ են պահուած: Գրչութիւնը շատ զեղեցիկ է: Նոյն գրչի գործն են նաեւ 578 Յայրաւորաքները, նոյնն են նաեւ պատկերները 2ա-ն կրկնուած է: այն գտանք ձեռագրի միջեց եւ աւելացրինք ընդհանուր զուսարի վրայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

679ա. Փառք ամենասուրբ Ներդրուութեանն եռաչիւսակ անձանց եւ մի աստուածութեանն այժմ եւ յաւիտեանի յաւիտեանս, ամէն:

Արդ, զրեցաւ սուրբ զիրքս, որ կոչի Ասմաւուրք, ի թրւարեութեանս Հայոց ՌՁԴ (1635) ամի: ի մայրաքաղաքն Պարսից որ կոչի Ասպահան, ի Հայրապետութեան աղգիս Հայկազնեայ Սուրբ Աթոռոյն էջմիածնեա Տեառն Փիլիպպոսի խարապիպեաց կաթողիկոսին: Եւ ի հովապետութեան մերոյ զիւրաքաղաքիս Նոր-Ջուղայոյ Տէր Խաչատուր արհիեպիսկոպոսի եւ աստուածաբան վարպետի, զոր Տէր Աստուած անիորձ եւ անասան պահեսցէ, ամէն: Եւ ի թաղաւորութեան Պարսից Շահ Ալֆուն թոռին Շահ Ապասի:

Արդ, խնդիր եղև այսմ տոռիս եւ վարպաթիթ սուրբ բուրաստանիս սիրով եւ փափազանօք բարեմիտ եւ աստուածասէր խօճայ էվատփաշին եւ ևսուր զծաղիկը զսաճեռամբ Սիմօն քահանայի, յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց եւ ամենայն արեան մերձաւորացին Յիւնցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Դարձեալ յիւնցէք ի Քրիստոս զիսձա էվատփաշին եւ զհայրն իւր զՄուրատփաշին եւ զմայրն իւր Ոսկիտատփին, յիւնցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Կրկին անգամ ի Քրիստոս զիսձա էվատփաշին եւ զկողակցին իւր զՄիլոտատփին եւ որդին իւր զԼաղարն եւ զղատեքն իւր եւ

ԳԵՕՊՈԼԻՏ ԵՎ ԳԲՄՀԱՐՆԻ յԻՆԾՆՔ ԵՎ ԱԿՏՈՒՄԺ
ՈՂՈՐՄԻՆ

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զիսո՞ւ
Եւթափորաւնն եւ զԿոլոսակիցն իւր յՄէջրառափնն
եւ զդաւանքն իւր զԼոյսիւրն եւ զԿառնաւն
եւ զԿոլոյղիմոյ զուսարն յՄարիամն եւ զԿան-
ուցեալն առ Քրիստոս զՇմառն զԺամարն
եւ զԿառնաւն զուսարն Թաւրիշտն եւ զԿանդու-
ցեալն ողորին զԿաթանն եւ Սուգանն յիշե-
ցէք եւ Աստուծո՞ւ ողորմի առաջէն:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զիս-
նա էլ վատաբաշխն եւ զկենսակիցն իւր զՍէր-
տատիկն եւ զՀանսկուցեալ զստեղծն իւր
Գուրդաստէն եւ զՍօլթանփաշէն, յիշեցէք եւ
Ասատաժ սղորմի մասցէք:

Դարձան իշխեցէք ի Քրիստոս զիսճա
 Բաղունն եւ զճնոզն իւր չաւրն զիսճա Վա-
 Թանն եւ զմաւրն գիտատաղուն եւ զզոցն
 իւր զՄէրտափն, իշխեցէք եւ Տէրն մեր Յի-
 սուս Գրիստոս զձեզ իշխէ իւր միւսանկամ
 զպաշտանն, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:

Դարձնալ յիշեցէք ի Քրիստոս խօծա
Աղապարն եւ կողակիցն իւր զՕղյանն եւ
զՀուստրն իւր զԴաստաղուլն, եւ զորդէն իւր
զՂեռաբուս եւ զնորարողը՝ զպարոն Բա-
ղուսն:

(Սայն յիշատակարանից գտնուում է նաեւ 280թ-ում եւ 454թ-ում, նաեւ քաղմա-թիւ յիշատակագրութիւններ կան գլուխների վերջաւորութեան) :

245

ՅԱՅ ՄՄԱԽՈՒՐԳ

Ս . ԱՄՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵՒ Ս . ԲԵՐՊԵԿԷԼԻՄ 579 (34)

ԹՈՐԸՍԿԱՆ ԳԻՒԴ, (ԱՄՊԱՀԱՆ)

ቡዲዲ (1637)

Ք.Թ.ԲՐԹԻՔ՝ 648: ՄԵՆԵՌԻԹԻԻՆ ԹՅՐԹԻ 43,2 X 28,0: ՄԻՆԻՆԻԱ ԻՑ ՄԵՆԵՌԻԹԻՆԻՔ ԳՐԻՆՍԻՆ ՄԱՍԻ՝ ԷԿԿԻՍԻՒՑ, 31,6 X 8,5: ՏՈՂԻՔ՝ 38: ՆԻԹԻՔ՝ ԽՈՍԱՐԿԵՐ ԲԱՆԳԻՔ: ԹԱՆԱԼԻՔ՝ ԽԷ, լուսամցազգծքք՝ կարմիր: ԳԻՐԻՔ՝ ԲԱՐԵՂԵՐԻ: ԶԱՄԻՆԻՐԻՐԻՔ՝ կարմիր: ՈՍԱՅԻՐԻՔ՝ 59, 278բ, 425բ: ԿԻՆԱՆԱՅԻՐԻՔ՝ 6ա, 278ա, 428: ԵՄԼԷԿՈՂ ԵՒ ԿԱԶՄՈՂ՝ ՄԵՆԲՐՈՎ ԶՅԱԻՐ ԷԽԵՂԱՅԷՐ: ՃԱՆԱՆԱՅԻՐԻՔ՝ 68ա, 105ա, 152բ, 221ա, 287ա, 338բ, 382բ, 459ա, 549բ: ՂՈՒՄԻՆԱՅԻՐԻՔ՝ ԵՂԵՂԵՐԻՔ՝ կարմիր ծագեկեանք: ՍԿԶԲՆԱՅԻՐԻՔ՝ կարմիր: ԿԱԶՄԻՔ՝ կաշեաւոր տաշտիկով, ճեքքք ցծաւոր մետաղա: ԳՐԻՐԻՔ՝ ԳՈՍԱՐԿԵՐ ԲԱՆԳԻՔ: ՏԵՆԻՔ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՐԵՒՆ՝ Թաղքեկան ցիւղ (Ապագեանի), ՃԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՒՆ՝ ԹՁԶ (1837), ՄԱՐԱՆԻՔ՝ 68բ, 169ա, 172ա, 178ա, 192բ, 198ա, 253ա, 259բ, 259ա, 281ա, 286ա, 287բ, 272ա: ՍՅԱՆՈՂ՝ խոզա թասալաւ: ԽՈՐԱՅԻՐԻՔ՝ կարմիր եւ գարշ: ԳՆԱՏՈՂԻՔ՝ 1ա, 4բ (կեպի կալուած), 5ա, 278ա, 422:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրի թերթերը մեծ մասամբ կազմից էւ միմեանցից բաժանուած են եւ քայքայուած: Սկզբում ցանկ չկայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

646p. Φ ωπρ...

647ա. Զոր տեսեալ դայսպիսի դանձա
աստուածային եւ պայծառ յուսոյ, դոր տե-

սեպյ ծառայն Աստուծոյ Հեղահողի եւ բա-
րեկիտ իօջա Թասային եւ մեծ փափագամբ
անկաղող եղեն սուրբ տառիս, եւ ուն զգա-
յրեն զսա ի Նալայ եւ աղբար փաստողի իւ-
րոց, յիշատակ Հողոյ իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց
եւ եղբարցն եւ քեւրցն եւ ամենայն աղգա-
կանացն:

Եւ արդ, ես Վասպար քահանայ, անար-
ժան ծառայ ծառայիցդ Աստուծոյ, զծագրեցի
զսա ի լերծանութիւն սբանչելեաց ամենայն
արեան ներկեալ սուրբ մարտիրոսացս, զորս
և յիշատակի... (Եւ այլ նման խօսքեր) :

Եւ արդ, ես անպտուղս Քասպար քահանայ, տեսի զգէր եւ զդասիսն Հնգաշնորհ եւ յարեմիս խոյն թասալուին, զոր ունէր եւ Հոյեւորնն եւ իմով իսկ տկարութեամբս յամեն առի, եւ յամենակարող զօրութեամբս Աստուծոյ կասարեցի զսուրբ զիբըս զայս մեղածամած մատամբ իմով, բազում եւ մեն աշխատութեամբ Հասուցի յաւարտ, ի յանձնարի զեւսույթ Թորքական, ի յեզր Շոշ ճապաղքին, որ է Ասպաշան, մօտ Նարնդարայն, ընդ Հոյականա սուրբ Աստուծածամինն ի յայրապետութեան եւ ի կաթողիկոսութեան Տեառն Փրիլպպոսի, որ մէկ ամաւ յառաջ ջան զայս նստած յԱթոռն Սուրբ Գրիգորի լուսաւորչին ի իմբմածինն, իստ ախաճան

նեւոյ Տեառն Մովսէսի եւ առաջնորդութեամբ Զուդայու եւ ամենայն զաւառացն Շօշա զաջ րարունպետի ինչաւորութեամբ վարդապետի, որ եկեալ վերստին նորոգեաց եւ Հաստատեաց եկեղեցին ամենայն, եւս առաւել հաւատա-
ցեալ քրիստոնեայս լուսաւորեաց աստուածուայն վարդապետութեամբն իւրով, զի եւ նոյն Աստուած լուսաւորեաց զհոգի նորա լուսով աստուածութեան իւրոյ, եւ ի թաղաւորութեանն այլազգաց Շահ Սափուն եւ ի թուականիս Հայոց ՌԶԶ (1637) ամի, ի դառն եւ ի վշտալից ժամանակիս, որում կեամք ընդ հարկի եւ ընդ ծառայութեանն ազգիս Պարսից, Տէր Յիսուս տաց իւր առատ ողորմութեամբն եւ գերկնից արքայութիւնն ստացողի տառիս խօշա Թասալուն եւ իւր պապին էրազիզին, հանկան Նոփիսիմին եւ ծնողացն Փիրումին, ինքնապէս եւ զքմիւս մայրն Սոլթանջանին եւ ամենայն արեան ազգականաց, ինչ մարդ որ աշխատանք ունի ի վերայ սուրբ գրոցս, զասակից արասցէ սըրբոց վկայիցն եւ երանական ձայնի լսելի արասցէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զխօշա Թասալուն եւ զիւր կողակիցն Շուշանն եւ զվերջի կողակիցն Ղանաճն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ:

Դարձեալ յիշեցէ զխօշա Թասալուն եւ զիւր որդի Աւետիքն եւ զհարսն Պոտիկատալին եւ զթոռունքն Աղազարն, Գրիգորն, Աղամալն, յիշեցէ եւ Աստուած...

Դարձեալ յիշեցէ զխօշա Թասալուն եւ զիւր եղբայրն զՔամալն եւ զնորին որդիքն Մարգարն, Փանոսն, Աղազարն, Աղուպլանն եւ Աստուած ողորմի ասացէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զխօշա Թասալուն եւ զիւր զստերքն Մէրիկն, Աննայն, Թուխարն, յիշեցէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զխօշա Թասալուն եւ զիւր զբուրքն զԱսիխանն, Թուխարն, Օղյանկէրան:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զխօշա Թասալուն եւ զիւր հանդուցեալ եղբարքն

զՄարութն, Զաֆարն, Մարգարէն եւ զԱղազարն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ:

Դարձեալ եւ մեղապարտ եւ բաղմամբն հոգի Քասպար տոկանուն քահանայ, զծագրող սորա, զազդտս տարակուսանաց իմոց առաջի մատուցեալ աղանձ զսրբութիւնդ ձեր, ով սիրելի եւ հաւատարիմ ծառայք Քրիստոսի, հայրք իմ եւ եղբարք, սիրով Հոգւոյն, աներկմիտ հաւատով, լիակատար սրտիւ, առաջի Քրիստոսի ի ժամ աղօթից ձերոց յիշեցէ եւ զիմ անարժանութիւնս, Նահե յիշեցէ զծնողն իմ զՊաղտատար քահանայն եւ զթուրմանդայ եւ զգիր ուսուցանող վարդապետն իմ զՄեսրոպ զպիր Ոհրանցին, որ ուսոյց զիս զարհեստ գրչութեան եւ այլ ամենայն ազգատոհմս, թէ՛ զկենդանիս եւ թէ՛ զննջեցեալսն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զծաղկող եւ զկազմող սուրբ գրէիս զՄեսրոպ զպիր Ոհրանցին եւ զիւր որդի Մարտիրոսն եւ զԷրանջանն եւ զվարպետն իւր եւ զկողակիցն եւ զորդիքն եւ զզատերքն եւ զամենայն ազգա-
յինքն յիշեցէ ի մաքրափայլ աղօթս ձեր եւ թողութիւն հայեցեցէ յանցանացն, զի եւ Տէր Յիսուս թողցէ զանցանս ձեր, ամէն: Հայր մեր:

(Վերոյիշեալ յիշատակարանից կրճատուած եւ փառաբանական եւ զգրական մատակարարութեամբ: Գրիգոր զԱսիխանի վերջաւորութեամ կամ ստացողի, ազգակիցների եւ գրչի՝ Գասպար Երեցի յիշատակարանները):

(648—ում կամ մոտորոյով մի քանի յիշատակարաններ, երկրորդական գրչի, որոնցից երեքը զմուսիլ են: Կարծւորը բերում ենք ստորեւ. «Աստուծով թիւն Ամին» (1736) Նաղար Ժն, մեք տրո(ւ)յ ծառայ Սիմոնս եւ Ոհանէս կարք առինք ձեռամբ սրբոյ վանահայր Յակոբ վարդապետէ, ի քաղաքն Մուշախրիւր, ով ընթերցող (եւ մի քանի այլ քաղեր):

1ա—ի վրայ կալ կետագրով յիշատակարան, որի մի մասը կտրուած է:

246

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐՔ

Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքդեհեմ 588 (43)

ԵՕԵ (ԱՍՊԱՀԱՆ)

ՌՂ (1641)

ԹԵՐԹՔ՝ ԵՅԵ: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 47 X 34: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄՍՄԱՆ՝ ԵՐԿՄԻՑ, 34,7 X 9,2: ՏՈՂՔ՝ 38: ՆԻԹՔ՝ քամբակեայ քուչք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կապղոյտ, կամքրատում քանգաղեր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 265թ. 412թ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 200ա, 413ա: ԺԱԿԱՏԱԶԱՐՔ՝ 53թ, 103ա, 149թ, 205ա, 272թ, 310թ, 375ա, 431թ, 435ա, 440ա, 484ա, 407թ, 534թ: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐՔ՝ կարմիր, կապղոյտ ծաղիկներ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՐ՝ կարմիր երկաթազգեր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Օնրոյից ծաղկաւոր կտու, պաճուհեայ: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԵՕ2 (Ասպահան), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՂ (1641): ՍՏԱՅՈՂ՝ Սալվարի-իւմ: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԳՐԻՁ՝ Սիմեոն Բանա-նայ: ԴԱՍԱՐԿ՝ 412ա, 614, 615 (Կեօից կարուած):

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք վատ է պահուած: Ասպից եւ վերջից կարատուած են մի քանի թերթեր: Ձեռագիրք մաշուր է գրուած, բայց թուղթը վատ է: Թերթերու հետեանքով թերթերից մասնց անկիւնները պատռասուել են: Սկզբում սեփ երկու թերթով ցանկ, որոնցից մէկը դառնջ ձեռագրի միջից, համարակալեցին 1ա եւ հաշուեցին ընդամասը էջերի մը:

ԵՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

613թ. Փառք...

Արդ, գրեցաւ սուրբ գիրքս, որ կոչի Յայտաւոր ձեռամբ Սիմէոն քահանայի, շնորհիւ Տեանի սկսայ եւ ողորմութեամբ նորահասուցի աւարտ, ի թվարեութեանս Հայոց Ռ եւ Ղ (1641): Հայրապետութիւնն Հայոց Տէր Փրիլիպպոս կաթողիկոսի. առաջնորդութեան պեղոյս, որ է Զուղայ, Տէր Պաշտուր արհեստակողոսի, ի թագաւորութեան Պարսից Շահնշէ, ի վայելումն հասնատ եւ հարկեւոր Սալվարիսան անուն քրիստոնէի, յիշատակ իւրն եւ կողակցին Հայրապետին, որոց եւ դստերացն եւ ամենայն աղղականացն, ամէն:

Արդ, գրեցաւ սուրբ գիրքս ի քաղաքս ԵՕ2, որ կոչի Ասպահան, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին եւ յիշատակ ի դուռն Բեթղաւհմի: Ով ոք յանդիմն եւ սխալէ,

գիրքս այս գրաւէ կամ ծախէ, պատիժն Արիսյէ եւ Արիւթէ առցէ եւ մասնակից Յուդայի լիցի եւ այլ խաչահանուացն:

Արդ, ես Սալվարիսանս ետուր գրել գիրքս այս յիշատակ հոգոյ իմոյ. ոչ ով չունի իխանութիւն, ոչ յիմոց եւ ոչ յաւտարաց, ոչ Հայրենաց եւ ոչ մայրենաց, ոչ սկեսարաց եւ ոչ սկեսարաց եւ ոչ այրենաց, այլ իմոյ ջէզէ եւ ապարանջէ, ով ոք սուրբ գիրքս ի դուռն Սուրբ Բեքդաւհէմէ հանէ, ինքն հանած լինի եւ որոշած ի քրիստոսական հօտնէ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս: Հայր մեր որ յերկինս:

613թ. Որ ողորմի ստացողի գրոցա խաւջայ վայրին եւ ծնողացն Գուլվային, Պուսի-նիագին, եւ կողակցին Սալվարիսանին եւ որդոցն Մարգարին, Առաքելին եւ դստերացն Աննային, Սուսիանին, Մանիչակին եւ ինձ մեղաւոր գրչին, կարգացողին:

(Գլուխներ Վերջաւորութեանց կամ ստացողի եւ ազգակիցների յիշատակարանները):

614ա. (Նոտրգիր)

Վերջ եւ աւարդ եղիւ տառիս, որ նկարեալ է ի Բարդիգիս, Թէ գիտում ես միտ դիր քամիս, Զի՞հն է նկարեալ ի յայս տառիս, Փառք, հնգից հօրիւննից, երբորդ հորիւնեմ ի սուն հարից, Ուրմ եւ տասն ամից (1719), Թիւ եւ ազանց Հայկապատնից:

614թ-ի վրայ կամ երկու յիշատակագրութիւններ, որոնք զննուի են. քրմնից մէկի մէջ կարդացուում է՝ զսուտանուն Մի-քայէլ քահանայն... Թիւն փոքր 28 (1687), Նազար ամսին տասն Գ:

615ա. (Խոշոր երկաթագրեով) Թիսուսի Բրիտանոսի ծառայ Տէր Պետրոսի որդի Ավետ (նապ մոտրգրով) Թիւն փոքր ԱմիԸ (1743) Թիւրայ Բունն գրեցի, վերջ:

615ա. Բրիտանոսի ծառայ Տէր Զաքարայ:

247

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ս. Աստուածածին եւ. Ս. Բեքգեհէմ 577 (32)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՂԷ—ՌՃԻԹ (1648—1680)

ԹԵՐԹՔ՝ 689: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 40,5 X 24,4: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՍԻՍ, 27,5 X 7: ՏՈՂՔ՝ 37: ՆԻԻԹ՝ քամբակեայ հաստ քուզք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, լուսամցագծերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ քայքայիք: ՊԱՏԿԵՐ՝ յումի: ԿԻՍԼՈՐԱՆ՝ 440ա: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ 55ք, 106ք, 113ք, 155ա, 476ա, 577ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴ՝ կապոյտ, քիսգոյմ ծաղիկներ: ՈԿՋՐԱՏԱՒ՝ կարմիր երկաթագիր, ՋԱՐԴԱՐԵՐ՝ հաւատաւ եւ գարդաւտա: ՄԱԳԱՍՐԹԵԱՑ ՊԱՆԱՆԱՎ՝ յումի: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից ծաղկաւոր կտաւ, ումի խփամբ: ԳՐԻՉ՝ Սարսիւմ զալիք (= իստեակ վարդապետ), ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոք-Ջուզա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՂԷ—ՌՃԻԹ (1648—1680): ՍՏԱՑՈՂ՝ Մկրտիչ: ԵՌՐԱԿԻՐՔ՝ կարմիր: ԴԱՏԱՐԿ՝ 689:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը միջակ է պահուած: Սկզբում գրուած է ցանկեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

685բ. Արդ, զրեցաւ սուտանուն Անդրիաս իրեցիս, սղալական բանիս թողութիւն արէք եղբարք, թիւն ՌՂԷ (1648):

685բ. Փառք...

248

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ս. Դրիգոր Լուսաւորիչ 541 (29)

ՌՂԷ (1648)

ԹԵՐԹՔ՝ 603: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 38,3 X 25: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՍԻՍ, 30,5 X 8,4: ՏՈՂՔ՝ 37: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քուզք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, լուսամցագծերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր եւ կապույտ:

Ողորմութեամբն Աստուծոյ աւարտ եղև սուրբ մատենիս ձեռամբ փանաքի սուտանուն Սարուխան զպիրս Շաղսապանցի: Սկիզբէն մինչև ին տետրն Արաք Ե, յունվարի ժի, Սեւոդեա պատմութիւնն, էր թիւն ՌՂԷ (1643), Թաղաւորութեան Պարսից Շահ Սէֆի, Հայրապետութեան Տեառն Փիլիպոսի, առաջնորդութեան Ջուղայու Տեառն Խաչատրոյ Կեսարացոյ, Եւ, Սարուխան զպիրս, էի ժի ամաց յորժամ այսքան ծրեցի, աւարտ ոչ հասուցի, մտի վանս, աշակե(րտե)ցայ սուրբ վարդապետիս Խաչատրոյ, բազում ամս ծառայեցի յէջմիածին Փիլիպոս կաթողիկոսին, տուաւ իշխանութիւն, անուանեցայ իսահակ վարդապետ, սպասաւոր բան եւեթ, յիշատակարանն Թիլիս ՌՃԻԹ (1680) հոկտեմբերի ժի ծրեցի: Աղաչեմ զձեզ, եղբարք, յորժամ հանդիպիք մու Հայր մեղայիւ յիւնցէք:

(Բազմաթիւ գլուխների վերջաւորութեանց գրուած են ստացող Մկրտիչի եւ ազգակիցների ու գրչի յիշատակարանները, ումանց վրայ վերջում ստացողներ Մարտիրոսի եւ Արքայապետի անունները ցմբել կամ վրան քուզք են փակցրել եւ գրել իրենց ու ազգակիցների անունները):

Կաշմարք: ՊԱՏԿԵՐ՝ 7ք, 306ք: ԿԻՍԼՈՐԱՆ՝ 9ա, 253ա, 397ա, ոսկեգոծ: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ 53ք, 262ք, 305ա, 350ք, 425ք, 474ա, 512ք, 550ա, 583ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴ՝ մեծ քուզ վարմիր, կապոյտ եւ կապույտ: ՈԿՋՐԱՏԱՒ՝ կարմիր եւ սեւ. երկաթագիր:

ԿԼԶԻՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերթից չիք, մայշուած: ԳԻ՛Չ՝ Աստուածատուր: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ լուսամզքնաբուժ շատ կամ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՈՂԻ (1648), Ասպիճ ՍՏԱՅՈՂ՝ Գապար րէկ, վերջին՝ յոճայ Մատուր: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԾԱՂԱՅՈՂ՝ Հէրապետ եւ Ազամալ: ԳԱՏԱՐԿ՝ 7 ա. 396 ա, 603 ք:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիբը վառ է պահուած: Կաշեպատ կապիք վրայ դրուած է հեռեւեալը: ՇԵՂԱՄԱՆ է Դիւթէնց Մատուրին եւ որդւոյն Դիւթին, Սակփանդուին եւ կողակցոյն Սէլէլին եւ որդւոյն Մարգարէն, որ ետ նորդել է թվին Ոճնէ (1608): 501-րէ լուսամզքուժ նկարուած է մի վեղարու, որ հարեւակած սեւ թանաքով եւ ներքեւում դրուած՝ «Մահակ արեղայ»։ Թուած է, որ ձեռագիրն աւելի չի տպուած է լինի, հասանաբար ժՁ դարու, քան վերին յիշատակարանում գրուածը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

ԳԼՁա. Փառք... Որ ետ կարողութիւնս ախլամիտ, մատնդէտ, մեղսամած եւ թարմատար Աստուածատուր դրչիս հասանել յաւարտ աստուածախօս Կտակարանիս, ոճանդակութեամբ Սուր Աստուածածնին, ամենաւերջնալ եւ գերագոյ կուրին Մարիամու, զիս կաշեպ թարխտա առ Միանին որդին իւր եւ Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս: Անարտեցաւ քրիստոսահիմն եւ քաջ նահատակացն մարտիրոսաց հոգիաբունս սուրբ տառն ի յամի մ եւ Ղէ (1648) Թուականիս Հայոց ի յերկիրն (տեղը քաց է քաղնուած) եւ Հայրապետութեան Տեառն փրկիպարի, ի թաղաւորութեան Պարսից փոքր Շահապասին, ձեռամբ յոյնամեղ եւ անարհեստ գրչի Աստուածատուր զանարթան եւ թշուառականի, ի խղորոյ բարեմիտ եւ աստուածասէր պարոն խօճայ Մատուրին եւ ծնողացն եւ աղակականացն...

Հստ նմին օրինակի, ջերմեռանդ սրտու եւ ետափափաղ հաւատով ցանկացեալ եղեւ այսմ հոյեակիր եւ աստուածադարձ մարտիրոսական տառիս խօջայ Մատուրն, յիշատակ իւր եւ վասն փրկութեան հոգւոյ իւրոյ եւ ամենայն առուարեան մեքմաւորացն, շօրն Մկրտչին եւ մօրն Յուստիանին եւ եղբարցն Տիրատուրին եւ Յունանիսին եւ կողակցացն Մէրտատիկին եւ Գուլվարդին եւ որդոցն Դիւթին, Մարիամին եւ Եփրիթային, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէք, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս, Հայր մեղայ:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զխօճայ Մատուրն եւ զհանդուցեալ առ Քրիստոս կողակցեցն իւր Մէրտաչին եւ Մէրտատիկն եւ հանդուցեալ զուստրն իւր Յուլիտայն, յիշե-

ցէք առ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ողորմի ձեզ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս Մատուրն եւ որդիքն իւր պարոն Դիւթին եւ Դիւթի որդի Ստեփանն եւ նորարողորդ Ուանշանն, որ է առ Բ աստիջան:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զհանձարեղ վաճառական եւ գրաբնիտ պարոն Դիւթին եւ զամուսինն Աննային եւ հանդուցեալ ի Քրիստոս որդիքն իւր զՄկրտուին, զՄնացականն եւ զՍողոմէն եւ ամենայն արեան մեքմաւորս, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս:

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զխօճայ Մատուրն եւ զեղբր որդիքն Գրիգորն եւ Յովակիմն եւ զստերեց Տաւուսն, Մաղիկն, Վարդխաթունն եւ Եղիսաբեթն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Զսակաւ նորոգութեան դրի եւ ծաղկի զՀէրապետն եւ զԱղամանն յիշեցէք, զկազմող սորին զՄէլէուին եւս յիշեցէք եւ ձեզ յիշողացը եւ մեղ յիշեցելոցս առհասարակ Տէրն ողորմի այսմ եւ անդրաւ յաւիտեանս յաւիտենիւ, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:

Կրկին անգամ յիշեցէ ի Քրիստոս զպարոն խօճայ Մատուրն եւ Հայրն իւր զՄկրտին եւ մայրն Յուստիանին եւ եղբարցն Տիրատուրն եւ Յունվաննին եւ զեղբն իւր զՅանապետին, զՅիւստիանին եւ զՄարիամն եւ զորդոց որդիք սոցա յիշեցէք եւ լի...

Դարձեալ յիշեցէ ի Քրիստոս զՄատուրն եւ զվեթլին կողակցին իւր, զամենալ եւ զամթխած Գուլվարդն եւ զնորարողորդ զըստերն իւր զՄարիամն եւ զԵփրիթայն, զոր եւ այլ Տէր Աստուած տացէ զհոգւոնս արտից իւրեանց եւ երկար ամօք եւ խաղաղութեամբ դիւրեանն Տէր Աստուած պահեսցէ, ամէն:

9ր. Ողորմա՛մ Քրիստոս Աստուած ստացողի զրոցս Գասպար բէկին եւ ծնողացն պարոն Հայկաղին եւ Մարասխանումին եւ եղբարցն Աղաջան բէկին, Յախնապար բէկին եւ որ զամէնն ասեն, ամէն: (Բազմաթիւ զուլխմերի վերջաւորութեամ ունի Գասպարի եւ ազգակիցմերի անուանմերը):

9ր. Վերջին ստացող զրոց Դիւթեանց խալա Մատուրին եւ ամուսնոյն Մէրտաչին, Մէրտատիկին (այլն նրկաւոր յետոյ են անլացուած), Գուլվարդին եւ ծնաղացն Մկրտչին, Յուստիանին, որդւոյն Դիւթին եւ զստերացն Մարիամին, Ուլիդային, Եփրիթային եւ եղբարցն Դիւթատուրին, Յովանիսին, Դիւթի որդի Ստեփաննային, Ուանշանին եւ կողակցոյն Սէլէլին եւ որդւոյն Մարգարէն եւ զստերն Ապաթուլ: (Բազմաթիւ բերքերի լուսամզքնիքում գրուած են մեամ եւ այլ անուանմերով յիշատակարանմեր):

252բ. Ողորմի Գրիստոս Աստուած ստա-
ցողի զորոս Դիւաքէնց Մատուրին եւ ծնո-
ղացն Մկրտչին (նոյնը 9բ-ի հետ, որի վեր-
ջում ասելացում է)։ Եւ դիս անպիտան վեր-
ջին գրիչս Աղամալ շար ժառանգ յիշել աղա-
ւծ մի Հայր մեղայիւ եւ Աստուած գլխիդն
յիւր արքայութեանն յիշէ, ամէն։

249

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

(Ս. Ամենափրկիչ 219, գգ. 22)

ԴՈՎԱԹԱՊԱՏ ԳԻՒՂ (ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ)

Իժէ (1658)

Թերթի 592։ ՄեծՈւթիՆ Թերթի 32 X
23,5։ Սիւնակ եւ ՄեծՈւթիՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝
երկպիս, 24,4 X 7,5։ ՏՈՂԳ՝ 35։ Նիւթ՝ մագաղաք։
Գիր՝ կանոնաւոր քոյրերը։ ԶԱՐԴԱՆԻՔ՝ հասա-
րակ գոյներով։ ՊԱՏԿԵՐ ԼՈՒՍԱՆԹՆԵՐՈՒՄ՝ 5բ
(1բիւ էջով), 12բ, 13բ, 19բ, 48ա, 68ա, 88ա, 121ա,
127բ, 146բ, 151ա, 154բ, 158ա, 178ա, 194ա, 205բ,
222բ, 225ա, 224բ, 230բ, 236ա, 237բ, 249բ (1բիւ
էջով), 263ա, 266բ, 288ա, 313բ, 362ա, 379բ (1բիւ
էջով), 387բ, 408ա, 432ա, 447բ, 532ա։ ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝
5ա, 249ա, 380ա։ ՀԱԿԱՏԱՐԱՐԴ՝ 89բ։ ԼՈՒՍԱՆՑԱ-
ՋԱՐԴ՝ քաւակամ քումով։ ՍԱԳՐԱՆԱՍԻ՝ քոյրական-
պիւր։ ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողերը,
գլխատառերն ու լուսանցագծերը՝ կարմիր։ ԿԱՋՄ՝
կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից կամալ
մետաքսից կտորով պատած, Ա կռիի վրայ մետաքսեղ
չորս ցամաք։ ԳՐԻՋ՝ Գասպար ֆառնապի եւ Մալխաս
աշակերտ Յօրա, Յարութիւն եւ Մալի աշակերտ Յօ-
րա։ ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Դօլպարապատ գիւղ (Մար-
ոման, Նօր-Ջուղա), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Իժէ
(1658), ՍՏԱՅՈՂ՝ Մշկնաղ։ ԵՄԿԱՈՂ՝ Տէր Ստեփա-
նոս։ ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 15ա, 89բ-ի Ա սիւնակի 1/4-ը,
249ա, 378ա-ի Բ սիւնակից-379ա, 547ա-ի Բ սիւնա-
կից-584բ։

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռողի զբուռն ժառ Թէ-
եւ ժառուր ու անփառն է Զիւղի, խոյն ամբողջը
կարմաւան է հոգն, կապի ցածի ժառ պատուել է։
Ընդ թանգրով սեւացքան տեղեր, օրինակ՝ 52բ,
53ա, 119բ, 275, 289, 297, 305ա, 426ա, 434բ, 511բ,
512ա։ 60բ-ի յիշատակարանում անունը Շիւղան է։
Տեղում չեն Բ, Գ, Դ, ե պրակները, բայց 8 Թերթից,
էներ չամբները սխալ են. 289. 332, 343 եւ 347
Թերթաւորները կրկնուել են, որով 3 Թերթ ընդ-
հանուր Թուրք պակն է կռակաւոր, որ զուարե-
ցինք վերջում։

(601բ-ի, 602բ-ի եւ 603ա-ի վրայ կամ
մի քանի տարբեր գրիչներով յիշատակարան-
ներ. «Ձիք Տէր Ստեփաննոսի Թոռ Տէր Առա-
քելի որդի Տէր Յակոբ»-ի եւ այլոց կողմից,
նաեւ Սուրբ Գեորգ եկեղեցում պաշտօնագր-
ծող ֆառնամերի մի քանի անուններ)։

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—4բ. Յանկ։

բ. 6ա—8ա. Նաւասարդի Ա. եւ աւղոս-
տոսի ԺԱ. Տօն է Սուրբ Կարապետին Յո-
վանու, զոր կարգեաց սուրբ Գրիգոր Լու-
սաւորիչն մեր ի Տարօն։

գ. 8բ—9բ. Նաւասարդի Բ. եւ օղոս-
տոսի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անիկ-
տոսի եւ Փոտինոսի սուրբ վկայիցն։

դ. 9բ—12բ. Նաւասարդի Գ. եւ օղոս-
տոսի ԺԳ. Վկայարանութիւն Մարկեղոսի
հպիսկոպոսին։

ե. 12բ—13բ. Նաւասարդի Դ. եւ օղոս-
տոսի ԺԴ. Տօն է Շողակաթին իշման Միա-
ծին Բանին Աստուծոյ ի Վաղարշապատ քա-
ղաքի։

զ. 13բ—16բ. Նաւասարդի Ե. եւ օղոս-
տոսի ԺԵ. Տօն է Փոխման ամենաւերջնակ
Կուսին Մարիամու Աստուածածնին։

է. 16բ—17ա. Նաւասարդի ԻՋ. եւ օղոս-
տոսի ԺՋ. Վերստին տօն է Փոխման Աս-
տուածածնին եւ յիշատակ պատկերին Գրիս-
տոսի որ ի դաստառակին։

բ. 17ա—18բ. Սահմի ԻԼ. եւ Նոյնմբերի
Ջ. Տօն է Սրբոյն Պօղոսի Խոստովանողի։

թ. 18բ—19բ. Սահմի ԻԹ. եւ Նոյնմբերի
Է. Վկայարանութիւն Պարթիւրոսի, Գօսանին
եւ այլ սրանչեղանց։

ժ. 19ր—23ր. Սահմի Լ. եւ նոյնմբերի Բ. Տօն է սրբոց Հրկատակապետացն Գարրիէյի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրացն:

ժա. 23ր—24ր. Տրէի Ա. եւ նոյնմբերի Թ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Անտոնինոսի եւ Իրիստոսի եւ Ստեփաննկայ:

ժբ. 24ր—25ր. Տրէի Բ. եւ նոյնմբերի Ժ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Մինասայ եղիպտացւոյն:

ժգ. 25ր—28ա. Հոռի Ե. եւ սեպտեմբերի ԺԴ. Ամենաժողով եւ երկնալուսար տօն եւ բարձրութիւն եւ վերացումն երկրպագելի խաչին Քրիստոսի: Յորում աւուր ցուցանի ամենեցուն աստուածաբարձ եւ սուրբ կենդանարար խաչափայտն ի Սուրբ Գողգոթայ: Եւ յիշատակ փրկաւորձ չարչարանացն Քրիստոսի յուսոյն ժերոյ:

ժդ. 28ա—29ր. Հոռի Զ եւ սեպտեմբերի ԺԵ. Վերստին տօն Սուրբ Ուային եւ վկայաբանութիւն Սրբոյն Նիկիտասայ:

ժե. 29ր—31ր. Հոռի Է եւ սեպտեմբերի ԺԶ. Վարք եւ յիշատակ աղանդոյն Աստուծոյ Թէոդորա:

ժզ. 31ր—33ա. Հոռի Ը եւ սեպտեմբերի ԺԷ. Վերստին տօն Սուրբ Ուային եւ յիշատակ սրբոց Թարգմանչացն Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

ժէ. 33ա—35ա. Հոռի Թ եւ սեպտեմբերի ԺԸ. եւ Ներսիսեցոց Թչոփն Ա. Տօն է Մովսէսի եւ Ահարոնի: Յայսմ աւուր աշնանամուտ է: Եւ արեգակն ի Կշիռն մրտանէ:

ժը. 35ա—35ա. Հոռի Ժ եւ սեպտեմբերի ԺԹ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Ոսկանցն: Սոքա զեպանք էին ի Հոռոց առ Սանատրուկ արքայն Հայոց: Գրած է ի Նաւասարդի Ժէ: Վիտ եւ կարդայ:

ժթ. 35ա—38ր. Հոռի ԺԱ եւ սեպտեմբերի Ի. Վկայաբանութիւն Նւատաքէնոսի եւ կնոջ նորա եւ երկուց որդոցն:

Ի. 38ր—40ա. Նաւասարդի Է եւ օգոստոսի ԺԷ. Վերստին տօն է Փոխման Աստուածածնին եւ վկայաբանութիւն Սրբոյն Միւսոնա քահանային:

Իա. 40ա—43ր. Նաւասարդի Ը եւ օգոստոսի ԺԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Ոորոսի Փլորիոսի եւ Դոմեդէ:

Իբ. 43ր—45ա. Նաւասարդի Ժ Թ եւ օգոստոսի ԺԹ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Առոմեանց զօրավարացն:

Իգ. 45ա—47ա. Նաւասարդի Ժ եւ օգոստոսի Ի. Վկայաբանութիւն Սուրբ Ժօրն Վասայ եւ երից որդոց նորա:

Իդ. 47ա—48ա. Նաւասարդի ԺԱ եւ օգոստոսի ԻԱ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յուստինոսի:

Իե. 48ա—49ա. Նաւասարդի ԺԲ եւ օգոստոսի ԻԲ. Տօն է Թումայի առաքելոյն:

Իզ. 49ա—50ր. Հոռի ԺԳ եւ սեպտեմբերի ԻԱ. Վկայաբանութիւն ՃՄ (150) մարտիրոսացն:

Իէ. 50ր—51ր. Հոռի ԺԳ եւ սեպտեմբերի ԻԲ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Փոկասու Հայրապետին:

Իբ. 51ր—53ա. Հոռի ԺԴ եւ սեպտեմբերի ԻԳ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Իրախայ:

Իթ. 53ա—54ա. Հոռի ԺԵ եւ սեպտեմբերի ԻԴ. Վկայաբանութիւն եւ յիշատակ վարուց Սրբուհոյ կուսին Թեկղի:

Լ. 54ր—55ա. Հոռի ԺԶ եւ սեպտեմբերի ԻԵ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Առաքելոցն Կեփայի եւ Ապօղոսի:

Լա. 55ա—57ա. Հոռի ԺԷ եւ սեպտեմբերի ԻԶ. Ննջումն աւետարանչին Յոհաննու:

Լբ. 57ա—58ր. Հոռի ԺԸ եւ սեպտեմբերի ԻԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Կալիստօրատոսի եւ Ոթ ընկերաց նորա:

Լգ. 58ր—59ր. Հոռի ԺԹ եւ սեպտեմբերի ԻԸ. Վկայաբանութիւն Սուրբ առաքելոյն Շմաւոնի, աղգականին Քրիստոսի:

Լդ. 59ր—60ր. Հոռի Ի եւ սեպտեմբերի ԻԹ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Յօրն Քարիտոնի:

Լե. 60ր—62ա. Հոռի ԻԱ եւ սեպտեմբերի Լ. Հանդիստ Սուրբ Լուսաւորչին Գրիգորի:

Լզ. 62ր—64ր. Հոռի ԻԲ եւ հոկտեմբերի Ա. Հոկտեմբերի ամիսս աւուրս ունի ԼԱ: Տիւն ԺԲ Ժամ, զիչերն ԺԳ: Եւ է այս օր յիշատակ երկոտասան վարդապետացն, որոց աստջին եւ զլուի ի Դիոնեսիոս Արիստաքազցին:

ըէ. 64ր—65ր. Հոռի իԳ եւ հոկտեմբերի Բ. Վկայաբանութիւն Սուրբ առաքելոյն Անանիայի:

ըԸ. 65ր—67ա. Հոռի իԴ եւ հոկտեմբերի Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին եւ Յուստիանայ կուսին:

ըԹ. 67ա—68ա. Հոռի իԵ եւ հոկտեմբերի Դ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Դիոնիսիոսի Արքիարքայոյն:

խ. 68ա—70ր. Հոռի իԶ եւ հոկտեմբերի Ե. Վկայաբանութիւն Սրբոց կուսանացն Հովսէփեանաց:

խա. 70ր—72ր. Հոռի իԶ եւ հոկտեմբերի Զ. Վկայաբանութիւն Սրբոց կուսանացն Գայիանեանաց:

խբ. 72ր—73ա. Հոռի իԸ եւ հոկտեմբերի Զ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Սարգսի եւ Բազուսի:

խգ. 73ա—74ա. Նաւասարդի ի եւ օգոստոսի Լ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Վիլոնի-դոսի եպիսկոպոսին:

խդ. 74ա—76ա. Նաւասարդի ի եւ օգոստոսի ԼԱ. Գիւտ դօտոյ ամէնաւրջնեալ Մարիամու Աստուածածնին:

խե. 76ա—77ր. Սեպտեմբերի ամիս Հոռմայեցոյ եւ Գրօպաս Յունաց եւ Իլուլ Ասորոց աւուրս ունին Լ. Տիւն եւ զիշերն հասարակ է, ԺԲ Ժամս ունին, Նաւասարդի ի իԲ եւ Երբայեցոյ Իլուլի ԺԳ, Տօն է Յեւուա որդւոյ Նաւեա:

խզ. 78ա—78ր. Նաւասարդի ի իԳ եւ սեպտեմբերի Բ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Մամասայ:

խէ. 78ր—80ա. Նաւասարդի ի իԴ եւ սեպտեմբերի Գ. Վկայաբանութիւն Անթի-մոսի եպիսկոպոսին:

խը. 80ա—81ա. Նաւասարդի ի իԵ եւ սեպտեմբերի Դ. Վկայաբանութիւն Բաբելայ հայրապետին եւ երբի աշակերտացն եւ այլ ժարտիրոսացն:

խթ. 81ա—82ր. Նաւասարդի ի իԶ եւ սեպտեմբերի Ե. Վկայաբանութիւն Ո կուսանացն:

ծ. 82ր—83ր. Նաւասարդի ի իԷ եւ սեպտեմբերի Զ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Երմոնիա:

ծա. 83ր—85ր. Նաւասարդի ի իԸ եւ սեպտեմբերի Է. Յիշատակ Նիկիոյ սուրբ Ժողովոյն:

ծբ. 85ր—88ա. Նաւասարդի ի իԹ եւ սեպտեմբերի Ը. Տօն է ծննդեան Սուրբ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին:

ծգ. 88ա—89ր. Նաւասարդի Լ եւ սեպտեմբերի Թ. Յիշատակ վարուց եւ մահուան Սուրբ Հայրապետին Իսահակայ:

ծդ. 89ր—91ա. Հոռի ի Ա եւ սեպտեմբերի Ժ. Վկայաբանութիւն Սրբոց կուսանացն Մինադորայ եւ Մինտրոդորայ եւ Մին-փորայ եւ Բասիլիդեա:

ծե. 91ա—92ա. Հոռի ի Բ եւ սեպտեմբերի ԺԱ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Մանուկակայ զոր ի Հոռմ լեզուն Անիայ կոչեն:

ծզ. 92ա—93ա. Հոռի Գ եւ սեպտեմբերի ԺԲ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ապտոնիմոսի եպիսկոպոսին:

ծէ. 93ա—95ր. Հոռի Դ եւ սեպտեմբերի ԺԳ. Նաւակատիկ է Սուրբ Պալի տանին Յարութեան եւ Գողգոթային եւ այլ սրբութեանց Երուսաղէմի քաղաքին:

ծը. 95ր—96ր. Նաւասարդի ի իԺ եւ օգոստոսի իԳ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Երիւնասի եպիսկոպոսին:

ծթ. 96ր—97ա. Նաւասարդի ի իԻ եւ օգոստոսի իԴ. Տօն է Դանիէլի ժարարէին:

կ. 97ա—98ր. Նաւասարդի ի իԺ եւ օգոստոսի իԵ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Աբուդիմոսի:

կա. 98ր—100ա. Նաւասարդի ի իԶ եւ օգոստոսի իԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Անդրիանոսի եւ կնոջ Նորա Անատոլիա եւ այլ եւս իԶ ժարտիրոսացն:

կբ. 100ա—102ա. Նաւասարդի ի իԷ եւ օգոստոսի իԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Սուքիանեանցն:

կգ. 102ա—103ա. Նաւասարդի ի իԸ եւ օգոստոսի իԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ստրատինոկոսի, Փիլիպոսի եւ Տիգրիանոսի, եւ Ոնեպիայ:

կդ. 103ա—105ր. Նաւասարդի ի իԹ եւ օգոստոսի իԹ. Տօն է զլիւթաման Յովաննու Կարապետին:

կե. 105ր—106ա. Սահմի իԶ եւ նոյեմբերի Դ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Ակիփսի-

մայ Լպիսկոպոսին եւ Յովսեփայ քահանային եւ Այիթայայ սարկաւազին :

կդ. 106ա—109բ. Սահմի ԻԷ եւ նոյեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Կիւրեանայ եւ Մատրոնայ :

կէ. 109բ—110բ. Հոռի ԻԹ եւ Հոկտեմբերի Ը. Վկայարանութիւն Սրբուհոյ կուսին Պէղիւկայ :

կը. 110բ—112ա. Հոռի Լ եւ Հոկտեմբերի Թ. Վկայարանութիւն Եւլամբրոսի եւ քեռ նորա Եւլամբրայ :

կթ. 112ա—113բ. Սահմի Ա եւ Հոկտեմբերի Ժ. Տօն է յղութեանն իղիսարեթի զՍուրբ Կարապետն :

Հ. 113բ—114բ. Սահմի Բ եւ Հոկտեմբերի ԺԱ. Տօն է եօթներորդ ժողովոյն Նիկիոյ :

Հա. 114բ—116ա. Սահմի Գ եւ Հոկտեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Կարպոսի եւ Պաղիլասայ :

Հբ. 116ա—117ա. Սահմի Դ եւ Հոկտեմբերի ԺԳ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն մերոյ Մաշտոց վարդապետին :

Հգ. 117ա—118ա. Սահմի Ե եւ Հոկտեմբերի ԺԴ. Տօն է Եփեսոսի սուրբ ժողովոյն :

Հդ. 118ա—119ա. Սահմի Ձ եւ Հոկտեմբերի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ուղիկանոսի քահանային :

Հե. 119ա—119բ. Սահմի Զ եւ Հոկտեմբերի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ղունկիանոսի Հարիւրապետին :

Հզ. 119բ—121ա. Սահմի Ը եւ Հոկտեմբերի ԺԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Խոռուսանդոսի, որ Թարգմանի Ոսկի Ծաղիկ եւ ամուսնոյն իւրոյ Դարեհի :

Հէ. 121ա—122ա. Սահմի Թ եւ Հոկտեմբերի ԺԸ. Վկայարանութիւն Ղուկասու աւետարանչին :

Հր. 122ա—123ա. Սահմի Ժ եւ Հոկտեմբերի ԺԹ. Տօն է Յովելայ մարգարէին :

Հթ. 123ա—124բ. Սահմի ԺԱ եւ Հոկտեմբերի Ի. Պատմութիւն եւ վկայարանութիւն Սրբոց Խարիթեանցն ժո՛ւ եւ ԲՃ (12 000) յարտիրոսացն :

Ճ. 124բ—125բ. Սահմի ԺԲ եւ Հոկտեմբերի ԻԱ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Հարան իւրերինն :

Ճա. 126ա—127բ. Սահմի ԺԳ եւ Հոկտեմբերի ԻԲ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Արեւիկոսի եպիսկոպոսին :

Ճբ. 127բ—128բ. Սահմի ԺԴ եւ Հոկտեմբերի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակոբայ առաքելոյն Տեառնեցորն :

Ճգ. 128բ—130բ. Սահմի ԺԵ եւ Հոկտեմբերի ԻԴ. Պատմութիւն Նընջման եւ յաբութեան սուրբ մանկանցն Եփեսոսի :

Ճդ. 130բ—131բ. Սահմի ԺԶ եւ Հոկտեմբերի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Յօտարացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի :

Ճե. 131բ—132բ. Սահմի ԺԷ եւ Հոկտեմբերի ԻԶ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Ամփիլեոսի եպիսկոպոսին :

Ճզ. 132բ—133բ. Սահմի ԺԸ եւ Հոկտեմբերի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կապետոլիկեայ եւ աղախնոյն իւրոյ :

Ճէ. 133բ—134բ. Սահմի ԺԹ եւ Հոկտեմբերի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Արքահամուսնուսն աղաքարոյ :

Ճը. 134բ—135բ. Սահմի Ի եւ Հոկտեմբերի ԻԹ. Տօն է Սրբոց կուսանացն Նունեայ եւ Մանայ :

Ճթ. 135բ—137ա. Սահմի ԻԱ եւ Հոկտեմբերի Լ. Վկայարանութիւն Ջենեբայ եպիսկոպոսին եւ Ջենորիայ :

Ղ. 137ա—138ա. Սահմի ԻԲ եւ Հոկտեմբերի ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Եպիմաքոսի եւ Անտոնինոսի :

Ղա. 138ա—142բ. Սահմի ԻԳ եւ նոյեմբերի Ա. Տօն է ամենայն սրբոցն Աստուծոյ Հնոց եւ նորոց : Եւ յիշատակ անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի : Նոյեմբերի ամիսս աւուրս ունի Լ, գիշերն ունի ժամս ԺԴ եւ ցերեկն Ժ :

Ղբ. 142բ—143ա. Սահմի ԻԴ եւ նոյեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Յակինթոսի, Պիզասոսի եւ Ամետոսի :

Ղգ. 143ա—144ա. Սահմի ԻԵ եւ նոյեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ստեփանոսի Հոռոմայ Հայրապետին եւ որոց ընդ նմա :

Ղդ. 144ա—145բ. Տրէթի Գ եւ նոյեմբերի ԺԱ. Յիշատակ է վարուց երանելոյն Յուսնու ողորմածին եւ Արգիւոս մարգարէին :

Ղե. 145բ—146բ. Տրէթի Դ եւ նոյեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մելեայ եպիս-

կոպոսին եւ Բուրայ քահանային եւ Շինու սարկաւաղին :

դգ. 146թ—148թ. Տրէի Ե եւ նոյեմբերի ժԳ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Յոհաննու Ոսկերեբանին :

դէ. 148թ—149թ. Տրէի Զ եւ նոյեմբերի ժԴ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Պատոնի եւ Ռոմանոսի :

դը. 149թ—151ա. Տրէի Է եւ նոյեմբերի ժԵ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Գուրասայ, Սամոնասայ եւ Աբիրայ սարկաւաղին :

դթ. 151ա—153ա. Տրէի Ը եւ նոյեմբերի ժՁ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մատթէոսի աւետարանչին :

ճ. 153ա—154թ. Տրէի Թ եւ նոյեմբերի ժԿ. Վկայարանութիւն Փիլիպպոսի առաքելոյն եւ Մարիամու :

ճա. 154թ—158ա. Տրէի Ժ եւ նոյեմբերի ժԼ. Պատմութիւն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին :

ճբ. 158ա—160ա. Տրէի ԺԱ եւ նոյեմբերի ժԹ. Տօն է Սրբոյն Ներսէսի Հայրապետին եւ Խաղայ եպիսկոպոսին :

ճգ. 160ա—161թ. Տրէի ԺԲ եւ նոյեմբերի ի. Վկայարանութիւն Սրբոցն Աղիոսի եւ Բարդաղմու :

ճդ. 161թ—163ա. Տրէի ԺԳ եւ նոյեմբերի իԱ. Տօն է ամենասուրբ Աստուածածնին, որ երբց ամաց ի տաճարն տարան եւ նուիրեցին :

ճե. 163ա—163թ. Տրէի ԺԴ եւ նոյեմբերի իԲ. Վկայարանութիւն Աբրիպպասայ եւ Փիլիմոնի աշակերտացն Պօղոսի :

ճզ. 163թ—168թ. Տրէի ԺԵ եւ նոյեմբերի իԳ. Յիշատակ է երանելոյն Գրիգորի Ազոականդացւոյն :

ճէ. 168թ—170թ. Տրէի ԺԶ եւ նոյեմբերի իԴ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Գրիգորի սքանչելագործ եպիսկոպոսին :

ճը. 170թ—172ա. Տրէի ԺԷ եւ նոյեմբերի իԵ. Յիշատակ է վարուց Սրբուհոյն Եւսեբկայ :

ճթ. 172ա—173ա. Տրէի ԺԸ եւ նոյեմբերի իԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կղեմայ Հայրապետին :

ճտ. 173թ—174ա. Տրէի ԺԹ եւ նոյեմբերի իԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մերկիւռիոսի զինաւորին :

ճթա. 174ա—176ա. Տրէի ի եւ նոյեմբերի իԸ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Կիկլիա եւ երկուց եղբարցն Տիրերտիոսի եւ Վադերիանոսի :

ճթբ. 176ա—177թ. Տրէի իԱ եւ նոյեմբերի իԹ. Յիշատակ է Տրդատայ Թագաւորին :

ճթգ. 177թ—179թ. Տրէի իԲ եւ նոյեմբերի ի. Վկայարանութիւն Անդրէի առաքելոյն :

ճթդ. 179թ—181թ. Տրէի իԳ եւ դեկտեմբերի եւ Քանուն կտիմի Ա. Վկայարանութիւն Սրբոց Հայրապետաց եւ Թոռանց Լուսաւորչին :

ճթե. 181թ—182թ. Տրէի իԴ եւ դեկտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Երինարքոսի եւ այլ եւթն սրբոց :

ճթզ. 182թ—184թ. Տրէի իԵ եւ դեկտեմբերի Գ. Վրկայարանութիւն Յակովկայ Պարսկին :

ճթէ. 184թ—185թ. Տրէի իԶ եւ դեկտեմբերի Դ. Վրկայարանութիւն Վառվառեա եւ Յուլիանեա :

ճթը. 186ա—187ա. Տրէի իԿ եւ դեկտեմբերի Ե. Վարք եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Ստեփանոսի ճղնաւորին :

ճթթ. 187ա—189ա. Տրէի իԼ եւ դեկտեմբերի Զ. Վարք եւ յիշատակ Պօղոսի անապատական ճղնաւորին :

ճի. 189ա—191ա. Տրէի իԹ եւ դեկտեմբերի Է. Տօն է Սուրբ մարգարէիցն Սուխնիայ եւ Ամրակումայ :

ճիա. 191ա—193ա. Տրէի ի Ա եւ դեկտեմբերի Ը. Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Բարդուղիմէոսի :

ճիբ. 193ա—194ա. Քաղոցի Ա եւ դեկտեմբերի Թ. Տօն է յղութեանն Աննայի եւ Յովակիմայ զամենաւրժեանալն Մարիամ :

ճիգ. 194ա—197թ. Քաղոցի Բ եւ դեկտեմբերի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Մերնասայ, Երմոպիենայ եւ Գրարոսի :

ճիդ. 197թ—199թ. Քաղոցի Գ եւ դեկտեմբերի ԺԱ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Նիկողայոսի Հայրապետին :

ճիե. 199թ—201թ. Քաղոցի Դ եւ դեկտեմբերի ԺԲ. Վարք եւ յիշատակ երանելոյն Ամբրոսիոսի :

ճիզ. 201թ—203թ. Քաղոցի Ե եւ դեկ-

տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Սրբոց
կատարատիւանցն :

Ճիւ. 203ր—205ր. Քաղոցի Զ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Սրբուհոյն
Լուկիայ :

Ճիւ. 205ր—208ր. Քաղոցի է եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Տօն է Սրբոյն Յակոբայ
Մծրնայ Հայրապետին :

Ճիւ. 208ր—211ա. Քաղոցի Ը եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Սրբոյն Այծ-
թալայ եւ Տափառնի եւ Պատապիոսի ճգնա-
ւորի :

Ճիւ. 211ա—213ա. Քաղոցի Թ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Սրբոյն Իզ-
նատիոսի Հայրապետին :

Ճիւ. 213ա—214ր. Քաղոցի Ժ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Սրբոյն
Թէպոմպոսի Կալիստոպոսին եւ Թէպոմա Կա-
թարդին :

Ճիւ. 214ր—216ա. Քաղոցի ԺԱ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Տեսիլ Սրբոյն Գրիգորի, զոր
տեսն ի Վաղարշապատ քաղաք(ի), ղիւնւն
Միածնին եւ ղիւնւն եկեղեցեաց. եւ այն
զրեալ կայ ի Նաւասարդի Դ, բայց աստ եղաք
զհաբցումն Լուսաւորչին մերոյ ընդ Հրեշ-
տակին Աստուծոյ :

Ճիւ. 216ա—217ա. Քաղոցի ԺԲ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Խոս-
տովանոց սարկաւապացն Արքահամու եւ
Քորենեայ :

Ճիւ. 217ա—218ա. Քաղոցի ԺԳ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Սրբոյն Աղ-
ղէի Հայրապետին :

Ճիւ. 218ա—219ա. Քաղոցի ԺԴ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Ժ մարտի-
րոսացն :

Ճիւ. 219ա—221ա. Քաղոցի ԺԵ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Սրբոյն
Թադէոսի առաքելոյն եւ որոց ընդ նմա Կա-
տարեցան :

Ճիւ. 221ա—222ր. Քաղոցի ԺԶ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կատարումն երկուց բիւրոցն
ի Նիկոմիդեայ :

Ճիւ. 222ր—225ա. Քաղոցի ԺԷ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Տօն է Դաւթի մարգարէի եւ
Յակոբայ Տեսնեղբորն :

Ճիւ. 225ա—225ր. Քաղոցի ԺԸ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Եիշատակ Սրբոյն Ստեփան-
նոսի Նախավային :

Ճիւ. 225ր—228ր. Սրբոյն Արքայ Եփրեմի
Քորին Ասորոյ ասացեալ, Ներքողանի ի
Սուրբն Ստեփաննոս :

Ճիւ. 228ր—230ա. Քաղոցի ԺԹ եւ
ղեկտեմբերի ժ. Տօն է Սուրբ առաքելոցն
Դիսաւորաց Պետրոսի եւ Պօղոսի :

Ճիւ. 230ր—232ա. Քաղոցի Ի եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Տօն է Որդոցն Որոտման Յո-
հաննու եւ Յակոբայ :

Ճիւ. 232ա—234ա. Քաղոցի ԻԱ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Սրբոց
Ինգոսի եւ Դոմնայի :

Ճիւ. 234ա—236ա. Քաղոցի ԻԲ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Կկայարանութիւն Թէոփիլոս-
ոսի, այս է Իրաւափառայ :

Ճիւ. 236ա—237ր. Քաղոցի ԻԳ եւ ղեկ-
տեմբերի ժ. Տօն է Արքաբու Թադաւորին
Հայոց եւ Ասորոց :

Ճիւ. 237ր—241ր. Քաղոցի ԻԴ եւ յուն-
ուարի Ա. Եիշատակ վարուց Սրբոյն Բարսի
Կեսարացւոյն :

Ճիւ. 241ր—244ա. Քաղոցի ԻԵ եւ յուն-
ուարի Բ. Վարք եւ յիշատակ երանելոյն
Սեդեստրոսի Հայրապետին :

Ճիւ. 244ր—246ր. Քաղոցի ԻԶ եւ յուն-
ուարի Գ. Վրկայարանութիւն Սրբոյն Գէորգէոսի :

Ճիւ. 246ր—247ր. Քաղոցի ԻԷ եւ յուն-
ուարի Դ. Վրկայարանութիւն Զոսիմոսի :

Ճիւ. 247ր—248ր. Քաղոցի ԻԸ եւ յուն-
ուարի Ե. Նաւակատիք եւ ճրագալուց է
Մընըդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի :

Ճիւ. 248ր—252ր. Քաղոցի ԻԹ եւ յուն-
ուարի Զ. Տօն է Մընըդեան եւ Յայտնու-
թեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ :

Ճիւ. 252ր—254ր. Քաղոցի Լ եւ յուն-
ուարի Է. Վերքստին տօն Մընըդեան եւ
Յայտնութեան Քրիստոսի եւ յիշատակ Յո-
վաննու Կարապետին եւ Ստեփաննոսի Նա-
խավային եւ յիշատակ սքանչելի տեսեան
Սուրբ Հօրն մերոյ Քաջիկ վարդապետի :

Ճիւ. 254ր—256ր. Արացի Ա եւ յունու-
արի Ը. Վերքստին տօն Մընըդեան եւ Յայտ-
նութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ
վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոփիլոսի :

ձծղ. 256ր—258ա. Արաց Բ եւ յունուարի Թ. Վերստին տօն Մենդեան եւ Յայտնութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Պօղիքոսոսի:

ձծե. 258ա—259ր. Արաց Գ եւ յունուարի Ժ. Վերստին տօն է Մենդեան եւ Յայտնութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի Նիւսացոյ եպիսկոպոսին:

ձծդ. 259ր—260ա. Արաց Դ. եւ յունուարի ԺԱ. Վերստին տօն Մենդեան եւ Մկրտնութեան Գրիստոսի եւ վկայարանութիւն Պետրոսի:

ձծէ. 260ա—261ր. Արացի Ե եւ յունուարի ԺԲ. Վերստին տօն Մենդեան եւ Յայտնութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Սեւորդեայ եւ Թէոդորոսի:

ձծը. 262ա—263ա. Արացի Զ եւ յունուարի ԺԳ. Վերստին տօն Մենդեան եւ Յայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Երմոզայոսի եւ Ստրատոնիկոսի:

ձծթ. 263ա—265ա. Արացի Է եւ յունուարի ԺԴ. Տօն է Յովաննու եւ Ծնողաց նոբին:

ձկ. 265ա—266ր. Արացի Ը եւ յունուարի ԺԵ. Վրկայարանութիւն Պետրոսի Հայրապետին եւ Արիսողոմայ սարկաւազի:

ձկա. 266թ—267ր. Արացի Թ եւ յունուարի ԺԶ. Յիշատակ Երանելոյն Յոհաննու կամաւոր աղքատին:

ձկբ. 267ր—269ր. Արացի Ժ եւ յունուարի ԺԶ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Անտոնի անապատականի:

ձկգ. 269թ—272թ. Արացի ԺԱ եւ յունուարի ԺԸ. Յիշատակ Թէոդոսի Թաղաւորին եւ որդւոց նորին եւ Թոռինն Իդոլուն Թէոդոսի:

ձկդ. 272թ—274ա. Արացի ԺԲ եւ յունուարի ԺԹ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Աթանասի Հայրապետին:

ձկե. 274ա—275ա. Արացի ԺԳ եւ յունուարի Ի. Վրկայարանութիւն Սրբուհոյն Եփրոսինայ:

ձկզ. 275ա—276ա. Արացի ԺԴ եւ յունուարի ԻԱ. Վարք եւ վկայութիւն Եւդիմեա կուսին եւ Ծնողաց նորին:

ձկլ. 276ա—277ա. Արացի ԺԵ եւ յունուարի ԻԲ. Տօն է Ղըթայիցն Պետրոսի առաքելոյն:

ձկը. 277ա—278ա. Արացի ԺԶ եւ յունուարի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անաստասիոսի:

ձկթ. 278ա—279ր. Արացի ԺԷ եւ յունուարի ԻԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կղեմայ եպիսկոպոսին:

ձճ. 279ր—281ր. Արացի ԺԸ եւ յունուարի ԻԵ. Պատմութիւն վարուց Սրբոյն Յոհաննու Ոսկերեւանին:

ձճա. 281թ—282թ. Արացի ԺԹ եւ յունվարի ԻԶ. Վարք Գահնիփոնի եւ ամուսնոյն իւրոյ Մարիամու եւ Երկուց որդոց նոցին Արկաղէսոսի եւ Յոհաննու:

ձճբ. 282թ—284ա. Արացի Ի եւ յունվարի ԻԶ. Վերադարձումն նշխարաց Սրբոյն Յովաննու Ոսկերեւանին յաթոռն իւր:

ձճդ. 284ա—286ա. Արացի ԻԱ եւ յունվարի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Եփրեմի Խորին Ասորոյ:

ձճդ. 286ա—287ա. Արացի ԻԲ եւ յունվարի ԻԹ. Վրկայարանութիւն Սրբոյն Նէոփիտոսի:

ձճե. 287ա—288ա. Արացի ԻԳ եւ յունվարի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոփիլոսի վկային:

ձճզ. 288ա—289ա. Արացի ԻԴ եւ յունուարի ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարգըօի գորավարին եւ որդոյ նորա Մարտիրոսին:

ձճէ. 289ա—290ր. Արացի ԻԵ եւ փետրվարի Ա. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Պարսուսայ:

ձճը. 290ր—292ր. Արացի ԻԶ եւ փետրվարի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Տրիփոնայ:

ձճթ. 292թ—294ա. Արացի ԻԷ եւ փետրվար Գ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Եպիփանու եւ Շաղիտայ:

ձճ. 294ա—295ր. Արացի ԻԸ եւ փետրվարի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պապիայ, Կղողիոյ եւ Աղաթնայ:

ձճա. 295թ—296ր. Արացի ԻԹ եւ փետրվարի Ե. Վկայարանութիւն Խ վկայիցն Գրիստոսի:

ճճր. 296ր—297ա. Արացի Լ եւ փետրուարի Զ. Վկայաբանութիւն Սրբոց անարձախ բժշկացն Պիրկոսի եւ Յոհաննու:

ճճդ. 297ա—298ր. Մեհեկի Ա եւ փետրուարի Է. Յիշատակ Սրբոցն Անդրոնիկոսի եւ Աթանասիայ:

ճճզ. 298ր—299ր. Մեհեկի Բ եւ փետրուարի Ը. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Արաւամու. Պարսից եպիսկոպոսին:

ճճէ. 299ր—301ա. Մեհեկի Գ եւ փետրուարի Թ. Վրկայաբանութիւն Սրբոցն Նիկիիօսայ:

ճճզ. 301ա—302ա. Մեհեկի Դ եւ փետրուարի Ժ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Վըլասոյ եպիսկոպոսին եւ Ոնեսիմայ:

ճճէ. 302ա—305ր. Մեհեկի Ե. եւ փետրուարի ԺԱ. Տօն է Ամուլայ մարդարէին եւ յիշատակ Սուրբ վարդապետին Միխիթայ:

ճճը. 305ր—307ա. Մեհեկի Զ. եւ փետրուարի ԺԲ. Յիշատակ վարուց Սրբոցն Մարիամու որ Մարինոսն կոչեցաւ:

ճճթ. 307ա—309ա. Մեհեկի Է եւ փետրուարի ԺԳ. Յիշատակ վարուց երանելոյն Մարտիանոսի:

ճճ. 309ա—311ա. Մեհեկի Ը եւ փետրուարի ԺԴ. Տօն է քառասնօրեայ զալլատեան Քրիստոսի ի տաճարն:

ճճա. 311ա—312ր. Մեհեկի Թ եւ փետրուարի ԺԵ. Վկայաբանութիւն ՈՒ մարտիրոսացն եւ Յիմարայ նահատակին:

ճճբ. 312ր—313ր. Մեհեկի Ժ եւ փետրուարի ԺԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Յուդայի եղբօրն Յակոբայ:

ճճգ. 313ր—315ր. Մեհեկի ԺԱ եւ փետրուարի ԺԷ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Թէոդորոսի զօրավարին:

ճճդ. 315ր—316ր. Մեհեկի ԺԲ եւ փետրուարի ԺԸ. Վրկայաբանութիւն Սրբոցն Սաղովկայ:

ճճե. 316ր—318ա. Մեհեկի ԺԳ եւ փետրուարի ԺԹ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն մերայ Մեսրոպայ վարդապետին:

ճճզ. 318ա—319ա. Մեհեկի ԺԴ եւ փետրուարի Ի. Վրկայաբանութիւն Սրբոցն Նեստորի:

ճճէ. 319ա—321ր. Մեհեկի ԺԵ եւ փետրուարի ԻԱ. Վկայաբանութիւն սուրբ առաքելոյն Յակոբայ:

ճճը. 321ր—322ր. Մեհեկի ԺԶ եւ փետրուարի ԻԲ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Կոռնելիոսի Հարիւրապետին:

ճճթ. 322ր—323ր. Մեհեկի ԺԷ եւ փետրուարի ԻԳ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Պետապատուեայ:

ճ. 323ր—325ր. Մեհեկի ԺԸ եւ փետրուարի ԻԴ. Գիւտ պատուական զլիսոյն Յովաննու Կարապետին:

ճա. 325ր—327ա. Մեհեկի ԺԹ եւ փետրուարի ԻԵ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Յիդրուլտայ:

ճբ. 327ա—329ր. Մեհեկի Ի եւ փետրուարի ԻԶ. Տօն է Վարդայ Սուրբ Խաչին:

ճգ. 329ր—331ա. Մեհեկի ԻԱ եւ փետրուարի ԻԷ. Յիշատակ վարուց Նիքիշի վարդապետին եւ Գրիգորի Նարեկազոյն:

ճդ. 331ա—332ր. Մեհեկի ԻԲ եւ փետրուարի ԻԸ. Վկայաբանութիւն Քարիտոնեայ եւ սուրբ Ներքենայ:

ճե. 332ր—337ա. Նահանջի ամին ամիսս այս իՔ օր լինի, զու զնահապետացն կարդայ եւ զանբրժան Մալկլը:

ճդ. 337ա—338ր. Մեհեկի ԻԳ եւ մարտի Ա. Վարք եւ յիշատակ աղախնայն Քրիստոսի Եւդոկիա:

ճէ. 338ր—340ր. Մեհեկի ԻԴ եւ մարտի Բ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Կոնոնոսի:

ճը. 340ր—342ա. Մեհեկի ԻԵ եւ մարտի Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Նւարէպոսի, Կղէսնոսի եւ Բասիլիսկոսի եւ Սմբատայ Թադաւորին:

ճթ. 342ա—343ր. Մեհեկի ԻԶ եւ մարտի Դ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Մարկոսի ճգնաւորին:

ճա. 343ր—344ա. Մեհեկի ԻԷ եւ մարտի Ե. Վարք եւ վկայաբանութիւն Սրբոցն Կոնոնոսի:

ճա. 344ա—345ա. Մեհեկի ԻԸ եւ մարտի Զ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոցն Պորփիրոսի եպիսկոպոսին:

ճբ. 345ա—346ր. Մեհեկի ԻԹ եւ մարտի Է. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Վասիլիոսի եպիսկոպոսին:

միգ. 346բ—347ա. Մեհեկի Լ եւ մարտի Բ. վարք եւ յիշատակ եփրոսինեայ կուսին:

միգ. 347ա—348ա. Արեգի Ա եւ մարտի Թ. վկայարանութիւն Սրբոց Քառասնիցն:

միգ. 348ա—350բ. Արեգի Բ եւ մարտի Ժ. վկայարանութիւն Թէոդոսիայ եւ Հիւսի-բոսի:

միգ. 350բ—352ա. Արեգի Գ եւ մարտի ԺԱ. Նաւատակութիւն սրբոցն որ կատարեցան ի Քրիստոս:

միգ. 352ա—353ա. Արեգի Դ եւ մարտի ԺԲ. վկայարանութիւն Ը մարտիրոսացն:

միգ. 353բ—354բ. Արեգի Ե եւ մարտի ԺԳ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Գրիգորի Հրոմայ հայրապետին:

միգ. 354բ—355ա. Արեգի Զ եւ մարտի ԺԴ. Յիշատակ վարուց սքանչելի առն Աստուծոյ Սրբոյն Գրիգորի Հրոմայ պապին:

մի. 355ա—356բ. Արեգի Է եւ մարտի ԺԵ. Տօն է Դանիէլի մարգարէին եւ երէց մանկանցն Անանիայի, Աղարէլի եւ Միսայէլի:

մի. 356բ—359ա. Արեգի Ը եւ մարտի ԺԶ. վկայարանութիւն Սրբուհւոյն Փռատեայ եւ Լասիայ:

մի. 359ա—361բ. Արեգի Թ եւ մարտի ԺԷ. վարք երանելոյն Ալէքսիանոսի մարդոյն Աստուծոյ:

մի. 361բ—364ա. Արեգի Ժ եւ մարտի ԺԸ. վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Կիրիլի երուսաղեմայ հայրապետին:

մի. 364ա—365բ. Արեգի ԺԱ եւ մարտի ԺԹ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Յովնանու երուսաղէմայ հայրապետին:

մի. 365բ—368ա. Արեգի ԺԲ եւ մարտի Ի. վկայարանութիւն Սրբոյն Օրենդի եւ եղբարցն:

մի. 368ա—371ա. Արեգի ԺԳ եւ մարտի ԻԱ. վկայարանութիւն Սրբոյն Յովնանու եւ Բարաքիսայ եւ Թ վկայիցն:

մի. 371ա—373բ. Արեգի ԺԴ եւ մարտի ԻԲ. վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Բենեդիկտոսի:

մի. 373բ—376բ. Արեգի ԺԵ եւ մարտի ԻԳ. վկայարանութիւն Մարկոսի եպիսկոպոսին:

մի. 376բ—378ա. Արեգի ԺԶ եւ մարտի ԻԴ. վկայարանութիւն Սուրբ աւետարանչին Մարկոսի:

մի. 380ա—382ա. Արեգի ԺԷ եւ մարտի ԻԴ. Այսօր Զատիկ մեր դենաւ, Քրիստոս յարեաւ ի դերեղմանէն եւ ազատեաց զգեթաւ Հոգիս ի դժոխաց:

մի. 382ա—383բ. Արեգի ԺԸ եւ մարտի ԻԵ. Յիշատակ Մեղիթեղեկի քահանային Աստուծոյ:

մի. 383բ—385ա. Ըստ կարգի աւուր Յարութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ այսօր մեռելաց է:

մի. 385ա—387բ. Արեգի Ի ԺԸ եւ մարտի ԻԶ. վկայարանութիւն Սրբոյն Պոզուսի եւ քեռն իւրոյ Յուլիանայ:

մի. 387բ—389բ. Արեգի Ի ԺԹ եւ մարտի ԻԷ. վկայարանութիւն ամենիմաստ կուսին Կատարինեա:

մի. 389բ—391բ. Արեգի Ի եւ մարտի ԻԸ. վկայարանութիւն Սրբոյն վահանայ Դոդթնացւոյն:

մի. 391բ—393ա. Արեգի ԻԱ եւ մարտի ԻԹ. վկայարանութիւն Սրբոց մարտիրոսացն Մարկիանոսի, Զենոնի, Աղէքսանդրոսի, Թէոդորոսի եւ այլ ԼԸ բնիկացն:

մի. 393ա—394բ. Արեգի Ի ԻԲ եւ մարտի Լ. վկայարանութիւն Սրբոյն Ղուկիայ:

մի. 394բ—396ա. Արեգի Ի ԻԳ եւ մարտի ԼԱ. վկայարանութիւն Սրբոյն Դաւթի Դունեցւոյն:

մի. 396ա—397բ. Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի Թերահաւատութիւնն Թումայի առաքելոյն:

մի. 398ա—399բ. Արեգի ԻԴ եւ ապրիլի Ա. վարք Մարիամու Եփրատացոյն պոռնիկ ճշնաւորին:

մի. 399բ—402բ. Արեգի Ի ԻԵ եւ ապրիլի Բ. վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հարանցն Սրապիոնի եւ արքայ Մարկոսի:

մի. 402բ—405ա. Արեգի ԻԶ եւ ապրիլի Գ. Յիշատակ է վարուց Սուրբ Հօրն Մարկոսի Հոռոմայեցոյ, որ ի մղոնաւ մերձ զբախտին Աղամայ աղօթէր:

մի. 405ա—406ա. Արեգի ԻԷ եւ ապրիլի Դ. վկայարանութիւն Սրբոյն Անիթրիոսի եւ Մեմնոսի:

միայ. 406ա—407ա. Արեղի իմ եւ ապրիէլի եւ Վկայարանութիւն Սրբոյն Ազաթապիտոսի սարկաւապի եւ Թէոդուլոսի ընթերցողի:

միս. 407ա—408ա. Արեղի իմ եւ ապրիէլի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարայ սորատեխատին եւ Ռուսինոսի:

միդ. 408ա—410բ. Արեղի իմ եւ ապրիէլի Ե. Տօն է Աւետեաց Սուրբ Աստուածածնին կուսին Մարիամու:

միս. 410բ—411բ. Ահկի Ա եւ ապրիէլի Ը. Վկայարանութիւն Սրբոյն Էլիսանոսն Սահակայ եւ Համազասպայ:

միս. 411բ—414ա. Ահկի Բ եւ ապրիէլի Թ. Տօն է Սուրբ առաքելոցն Հի աշակերտացն Գրիստոսի:

միս. 414ա—416ա. Ահկի Գ. եւ ապրիէլի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եպիսկոպոսին Անթիպասայ եւ Գէորգեայ ճգնաւորին եւ անողորմ Պետրոսին:

մծ. 416ա—417ա. Ահկի Դ եւ ապրիէլի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Արտեմայ:

մծա. 417ա—418բ. Ահկի Ե եւ ապրիէլի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կրեակինդոսի:

մծբ. 418բ—419բ. Ահկի Ի Զ եւ ապրիէլի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սաբայ:

մծդ. 419բ—421ա. Ահկի Է եւ ապրիէլի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սաբինոսի:

մծդ. 421ա—422բ. Ահկի Ը եւ ապրիէլի ԺԵ. Վարք (եւ) յիշատակ Սրբոյն Ազապիտոսի Հայրապետին:

մծե. 422բ—423բ. Ահկի յինն եւ ապրիէլի ԺԶ. Վկայարանութիւն Արդալոնի Կատակողին եւ Սմբատայ Թազաւորին:

մծզ. 423բ—425բ. Ահկի Ի Ժ եւ ապրիէլի ԺԷ. Յիշատակ Սուրբ Հայրապետին Յոհաննու Ամենցւոյն:

մծզ. 425բ—427ա. Ահկի ԺԱ եւ ապրիէլի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուլիանոսի:

մծբ. 427ա—428ա. Ահկի ԺԲ եւ ապրիէլի ԺԹ. Յիշատակ Սուրբ Եպիսկոպոսացն Գերմոնայ քաղաքին:

մծթ. 428ա—429ա. Ահկի Ի ԺԳ եւ ապրիէլի Ի. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Աթանասի եւ Սեւեռիանոսի պատրիարքին Ասորոց:

մկ. 429ա—430բ. Ահկի Ի ԺԴ եւ ապրիէլի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կողբատոսի:

մկա. 430բ—432ա. Ահկի ԺԵ եւ ապրիէլի ԻԲ. Վարք երանելոյն Թէոդորոսի ճգնաւորին:

մկբ. 432ա—435ա. Ահկի ԺԶ եւ ապրիէլի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գէորգեայ զօրավարին եւ որոց ընդ նմա:

մկգ. 435ա—437ա. Ահկի Ի ԺԶ եւ ապրիէլի ԻԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պասիկրատեայ եւ Վաղենտինեայ:

մկդ. 437ա—438բ. Ահկի ԺԸ եւ ապրիէլի ԻԶ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Երաւմոսի:

մկե. 438բ—439բ. Ահկի Ի ԺԹ եւ ապրիէլի ԻԸ. Վկայարանութիւն Վասիլոսի Եպիսկոպոսին:

մկզ. 439բ—440բ. Ահկի Ի Ի եւ ապրիէլի ԻԺ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պաքսիմոսի եւ Դոււլայի:

մկէ. 440բ—441բ. Ահկի Ի ԻԱ եւ ապրիէլի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Պաքսիմոսի եւ այլ սուրբ Հարցն:

մկը. 442ա—443ա. Ահկի Ի ԻԲ եւ ապրիէլի ԻԹ. Վարք եւ Վկայարանութիւն Բատայ:

մկթ. 443բ—444բ. Ահկի Ի ԻԳ եւ ապրիէլի ԻԺ. Վարք Սրբունոյն Պեղիգեայ կուսին եւ այլ սրբոց կուսանացն:

մհ. 444բ—446բ. Մայիս Հռոմայեցւոցն ամիս եւ Յունացն Արտեմիս եւ Իար Ասորոց ամուրս ունին ԼԱ, տին ԺԳ Ժամ եւ դիշերն Ժ, Այսոյի Ա եւ Երայեցւոցն Ի ԺԱ եւ Հայոց Ահկի ամիս ԻԴ. Տօն է Երեմեայ մարգարէին եւ աշակերտացն Բարուքայ եւ Արիմեէլայ:

մհա. 446բ—447բ. Ահկի Ի ԻԵ եւ մայիս Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կողբատոսի:

մհբ. 447բ—450բ. Մեծին Եւսեբեայատմադրի ասացեալ Ի Համարձուսն Գրիստոսի:

մհգ. 450բ—452ա. Ահկի ԻԸ եւ մայիս Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Տիմոթէոսի եւ Մօրասայ:

մհդ. 452ա—453ա. Ահկի Ի ԻԺ եւ մայիս Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղւիւսանոսի Եպիսկոպոսին եւ Յուստիանոսի:

մհն. 453ա—454բ. Ահկի իԸ եւ մայիս
Ե. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյ կուսին Երե-
նայ սգանշեալգործին:

մհչ. 454բ—456ա. Ահկի իԹ եւ մայիս
Զ. Թիշատակ Յորայ նահատակին:

մհէ. 456ա—457բ. Ահկի Լ եւ մայիս Է.
Տօն է Երեւման Սուրբ Ոռչին:

մհը. 457բ—458բ. Մայիսի Ը եւ մարերի
Ա. Տօն է Որդոց Որոտման Յակոբայ եւ Յո-
հաննու:

մհթ. 458բ—459բ. Մարերի Բ եւ մայիս
Թ. Թիշատակ Սրբոյ կուսին Վարդենա:

մժ. 459բ—460բ. Մարերի Գ եւ մայիսի
Ժ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Արսենի:
մժա. 460բ—461բ. Մարերի ի Դ եւ մա-

յիսի ԺԱ. Թիշատակ սուրբ մանկանցն Բեդ-
ղահմի:

մժբ. 461բ—462բ. Մարերի ի Ե եւ մայի-
սի ԺԲ. Թիշատակ վարուց երանելոյն Գեր-
մանոսի պատրիարքին:

մժգ. 462բ—464բ. Մարերի Զ եւ մայիսի
ԺԳ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Եպիփանու
կիպրացոյն:

մժդ. 464բ—465բ. Մարերի Է եւ մայիսի
ԺԴ. Վկայաբանութիւն Սրբոյ կուսին Գրգե-
բիկեայ:

մժե. 465բ—467ա. Մարերի Ը եւ մա-
յիսի ԺԵ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Իսիդո-
րոսի եւ Յոհաննու:

մժզ. 467ա—468ա. Մարերի Թ եւ մա-
յիսի ԺԶ. Տօն է Զաքարիայ մարգարէին:

մժէ. 468ա—469ա. Մարերի Ժ եւ մա-
յիսի ԺԷ. Գիւտ Սուրբ Ոռչին յերուսաղէմ:

մժը. 469ա—470բ. Մարերի ԺԱ եւ մա-
յիս ԺԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Սողո-
խոնի եւ Պամփամիրի եւ Պալփալոնի:

մժթ. 470բ—471բ. Մարերի ԺԲ եւ մա-
յիսի ԺԹ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յակին-
թոսի եւ Պատրիկոսի:

մժղ. 471բ—472բ. Մարերի ԺԳ եւ մա-
յիսի ի. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ասկղայի
եւ Թալիւեայ:

մժա. 473ա—474ա. Մարերի ԺԴ եւ մա-
յիսի իԱ. Թիշատակ Կոստանդիանոսի Թապա-
ւորին եւ մօր նորա Հեղինէի:

մժբ. 474ա—475ա. Մարերի ԺԵ եւ մա-
յիսի իԲ. Վկայաբանութիւն Թէոդոտոնի
զինեմանառի եւ Է սուրբ կուսանացն:

մժգ. 475ա—478ա. Մարերի ԺԶ եւ մա-
յիսի իԳ. Վարք Սրբոյն Յոհաննու:

մժդ. 478ա—479բ. Մարերի ԺԷ եւ մա-
յիսի իԴ. Թիշատակ մատին առաքելոյն Պետ-
րոսի:

մժե. 479բ—480բ. Մարերի ի ԺԸ եւ մա-
յիսի իԵ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ռաթ-
իսկոսի եւ Թերապիոնի:

մժզ. 480բ—482ա. Մարերի ի ԺԹ եւ
մայիսի իԶ. Թիշատակ վարուց Սրբոյն Սի-
մէոնի Սինակացւոյն:

մժէ. 482ա—483բ. Մարերի ի ի. եւ մա-
յիսի իԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Թէոդո-
րոյ եւ Դիդիմայ եւ Դաւթի:

մժը. 483բ—484բ. Մարերի իԱ եւ մայի-
սի իԸ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Եղիկո-
նիդիկեայ եւ Մարութայի:

մժթ. 484բ—486ա. Մարերի իԲ եւ մա-
յիսի իԹ. Վարք եւ յիշատակ Իսահակայ
արեգային:

յ. 486ա—487բ. Մարերի ի իԳ եւ մայիս
Լ. Վկայաբանութիւն Յուստիանոսի:

յա. 487բ—488բ. Մարերի իԴ եւ մայիս
ԼԱ. Վկայաբանութիւն Սրբոց կոստանացն
Թեկզի եւ Մարիամու:

յբ. 489ա—490ա. Մարերի իԵ եւ յունիս
եւ Հղիւրանի Ա. յունիս աւուրս ունի Լ. տիւն
ԺԷ մամ եւ զիշերն Թ. Վկայաբանութիւն
Սրբոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի, Անդրէի եւ
Դիոնէսիոսի եւ Փրիստոնէա կուսին:

յգ. 490ա—490բ. Մարերի ի իԶ եւ յու-
նիս Բ. Թիշատակ վարուցն Մովսէսի խափշիկ
աւազակին:

յդ. 491ա—491բ. Մարերի ի իԷ եւ յու-
նիս Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Լուկիա-
նոսի եւ Դ մանկանցն:

յե. 491բ—493ա. Մարերի ի իԸ եւ յու-
նիսի Դ. Թիշատակ վարուցն Երանելոյն Մետ-
րաքանոսի Հայրապետին:

յզ. 493ա—493բ. Մարերի իԹ եւ յունի-
սի Ե. Տօն է Փիլիմոնի առաքելոյն:

յէ. 493բ—495ա. Մարերի Լ եւ յունիսի
Զ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Կիլիգի, Յու-
ղային եւ մօր նորա Աննայի:

յը. 495ա—495բ. Մարգարէ ի Ա եւ յու-
նիսի Է. Վարք երանելոյն Սիւքիոսի անապա-
տաւորին:

յթ. 495թ—497թ. Մարգաց Ի եւ յունիսի Ը. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի ատարանկատին Արապկացոյն:

յԺ. 497թ—498թ. Մարգաց Գ եւ յունիսի Թ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Աղէքսանդրոսի եւ Սրբուհոյն Անտոնինեայ:

յժա. 498թ—499թ. Մարգաց Ի Դ եւ յունիսի Ժ. Վկայաբանութիւն Ողբիանոսի Ապիսկոպոսին եւ աշակերտաց նորին եւ Խարբոյնէնեայ:

յԺբ. 500ա—500բ. Մարգաց Ի եւ յունիսի ԺԱ. Վկայաբանութիւն Սուրբ առաքելոյն Բառնարայ:

յԺգ. 500թ—501թ. Մարգաց Ի Զ եւ յունիսի ԺԲ. Յիշատակ վարուց Սուրբ միանձնացեւոցն Օնոփորիոսի եւ այլ սրբոց ճգնաւորացն:

յԺդ. 501թ—502ա. Մարգաց Է եւ յունիսի ԺԳ. Վկայաբանութիւն Սուրբ կուսանացն Ակիւղինեայ եւ Մակրինեայ:

յԺե. 502ա—503թ. Մարգաց Ը եւ յունիսի ԺԴ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Քրիստափորի Շանաղլիոյն եւ որոց ընդ նմա:

յԺզ. 503թ—504ա. Մարգաց Ի Թ եւ յունիսի ԺԵ. Յիշատակ երանելոյն Թէոփանոսի եւ ամուսնոյն Պանսեանի եւ փծու(ն) չարիս յիշեալ:

յԺէ. 504ա—505թ. Մարգաց Ի Ժ եւ յունիսի ԺԶ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Կիրակոսի եւ Ուրբաթու եւ փծու(ն) գրչիս:

յԺԸ. 505թ—507թ. Մարգաց ԺԱ եւ յունիսի ԺԶ. Տօն է Նիղիսէի մարգարէին:

յԺԹ. 507թ—508թ. Մարգաց Ի ԺԲ եւ յունիսի ԺԷ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Դուլայի եւ Վոնիփատոսի:

յԺ. 508թ—509թ. Մարգաց Ի ԺԳ եւ յունիսի ԺԸ. Վկայաբանութիւն Յովսեփայ նոր վկային:

յԺա. 509թ—510ա. Մարգաց Ի ԺԴ եւ յունիսի Ի. Վկայաբանութիւն սրբոց երկից եղբարցն Սամուէլի, Մանէլի եւ Իսաայէլի եւ Զոսիմեայ:

յԺբ. 510ա—511թ. Մարգաց Ի ԺԵ եւ յունիսի ԻԱ. Վրկայաբանութիւն Սրբոյն Յուլիանոսի եւ որոց ընդ նմա կատարեցան:

յԺգ. 511թ—512թ. Մարգաց Ի ԺԶ եւ յունիսի ԻԲ. Վրկայաբանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի արեղային եւ այլոցն:

յԺդ. 512թ—514ա. Մարգաց Ի ԺԷ եւ յունիսի ԻԳ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ղեւոնդեա եւ երկուց ընկերաց նորա:

յԺե. 514ա—515ա. Մարգաց Ի ԺԸ եւ յունիսի ԻԴ. Յիշատակ վարուց Տայասայ պոռնկին:

յԺզ. 515ա—516ա. Մարգաց Ի ԺԹ եւ յունիսի ԻԵ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյ կուսին Փերոնինեայ:

յԺէ. 516ա—517ա. Մարգաց Ի Ի եւ յունիսի ԻԶ. Տօն է Սուրբ առաքելոյն Շիղայի եւ Սիղւեանոսի:

յԺԸ. 517ա—518ա. Մարգաց Ի ԻԱ եւ յունիսի ԻԶ. Վրկայաբանութիւն Սրբոցն Զեւոնի, Եւդիինեայ:

յԺԹ. 518ա—518բ. Մարգաց Ի ԻԲ եւ յունիսի ԻԸ. Վրկայաբանութիւն Սրբոյն Եւստաքէոսի եւ որդոց իւրոց եւ զստեբացն:

յԺ. 518թ—520ա. Մարգաց Ի ԻԳ եւ յունիսի եւ Ղդիրանի ԻԹ եւ Թամուզ Երբայեցւոց Ի Ժ. Կատարումն Սրբոց առաքելոցն գլխաւորացն Պետրոսի եւ Պօղոսի:

յԺա. 520ա—521թ. Մարգաց Ի ԻԴ եւ յունիսի Լ. Տօն է երկոտասան առաքելոցն Քրիստոսի:

յԺբ. 521թ—522թ. Մարգաց Ի ԻԵ եւ յունիսի եւ Թամուզի Ա. Վկայաբանութիւն Սրբոց անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի:

յԺգ. 522թ—523թ. Մարգաց Ի ԻԶ եւ յունիսի Բ եւ Երբայեցւոցն Թամուզի ԺԴ. Գիւտափին, յորում եղեալ էր գլխադիր Մարիամու Աստուածածնին:

յԺդ. 523թ—524թ. Մարգաց ԻԷ եւ յունիսի Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Բիանարիոսի եւ Սիղւեանոսի:

յԺե. 524թ—525ա. Մարգաց Ի ԻԸ եւ յունիսի Դ. Վկայաբանութիւն Սրբոյ Ծերին Սիղւնիոսի եւ Բարիլայ վարդապետին եւ ԶԴ (84) աշակերտացն:

յԺզ. 525ա—526ա. Մարգաց Ի ԻԹ եւ յունիսի Է. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յակնթոսի:

յԺէ. 526ա—527ա. Մարգաց Լ եւ յունիսի Զ. Վկայաբանութիւն Սեբակիոնի:

յԺԸ. 527ա—528ա. Հրտոից Ի Ա եւ յունիսի Է. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Պրովոպիոսի:

յլթ. 528ա—530ա. Հրոտից Բ եւ յուլիսի Ը. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Դաւթի եւ Ռոմանոսի:

յխ. 530ա—531ա. Հրոտից Գ եւ յուլիսի Թ. Կատարուն Թումասու եպիսկոպոսին Ընկելոզայ:

յխա. 531ա—532ա. Հրոտից Դ եւ յուլիսի Ժ. Վկայաբանութիւն Սրբուհւոյն Ազնասիայ կուսին:

յխբ. 532ա—533բ. Հրոտից Ե եւ յուլիսի ԺԱ. Տօն է ծնընդեան Յովհաննու Կարապետին:

յխգ. 533բ—534բ. Հրոտից Զ եւ յուլիսի ԺԲ. Վկայաբանութիւն Առեստիոսի րժշկին:

յխդ. 534բ—536ա. Հրոտից Է եւ յուլիսի ԺԳ. Նահատակութիւն Սրբոյն Արդմսեհի:

յխե. 536ա—539բ. Հրոտից Ը եւ յուլիսի ԺԴ. Պատմութիւն Սրբոյն Բազարատայ:

յխզ. 539բ—540բ. Հրոտից Զ Թ եւ յուլիսի ԺԵ. Վրկայաբանութիւն Սրբոյն Յուդիտայի եւ որդւոյ Կիրակոսի:

յխէ. 540բ—541բ. Հրոտից Զ Ժ եւ յուլիսի ԺԶ. Վկայաբանութիւն սուրբ ճգնաւորացն Կոպի եւ Պատեմութէի եւ Աղէճասնդրի:

յխը. 541բ—542բ. Հրոտից Զ ԺԱ եւ յուլիսի ԺԷ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Աթանասի եւ եպիսկոպոսին եւ Ժ աշակերտացն:

յխթ. 542բ—543բ. Հրոտից Զ ԺԲ եւ յուլիսի ԺԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոյ կուսին Մարիանեա:

յծ. 543բ—544բ. Հրոտից Զ ԺԳ եւ յուլիսի ԺԹ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Դիոսի:

յծա. 544բ—545բ. Հրոտից Զ ԺԴ եւ յուլիսի Ի. Վրկայաբանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի Կիրենեոյ եպիսկոպոսին:

յծբ. 545բ—547բ. Հրոտից Զ ԺԵ եւ յուլիսի ԻԱ. Յիշատակ վարուց սքանչելի արանցն Աղասաշ Սիմէոնի եւ Յովհաննու:

յծգ. 547բ—548բ. Հրոտից Զ ԺԶ եւ յուլիսի ԻԲ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Գորանդըխտոյ:

յծդ. 548բ—549բ. Հրոտից Զ ԺԷ եւ յուլիսի ԻԳ. Վրկայաբանութիւն Սրբոյն Փոկասու եպիսկոպոսին:

յծե. 549բ—551ա. Հրոտից Զ ԺԸ եւ յուլիսի ԻԴ. Յիշատակ Սրբոյն Ստեփաննոսի Նահատակին:

յծզ. 551ա—551բ. Հրոտից Զ ԺԹ եւ յուլիսի ԻԵ. (Ն)ընջուին Աննայի եւ Յովակիմայ ծնողաց Սուրբ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին:

յծզ. 551բ—553ա. Հրոտից Ի եւ յուլիսի ԻԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն երմոզայ քահանայի եւ Պանդաւոնի րժշկին:

յծբ. 553ա—553բ. Հրոտից ԻԱ եւ յուլիսի ԻԷ. Վրկայաբանութիւն Սրբոյն Կալինիկոսի եւ Թէոդոտեա եւ որդոց նորա:

յծթ. 553բ—554բ. Հրոտից ԻԲ եւ յուլիսի ԻԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոցն Գոհարինեանցն:

յկ. 554բ—555բ. Հրոտից ԻԳ եւ յուլիսի ԻԹ. Տօն է Տիտոսի առաքելոյն:

յկա. 555բ—557բ. Հրոտից ԻԴ եւ յուլիսի ԻԸ. Յիշատակ Սուրբ Հայրապետացն Գրիգորիսեանցն եւ Պետրոսի:

յկբ. 557բ—558բ. Եւդոստոս ամիս Հոռմոց առուքս ունի ԼԱ, Ի սորայի Ա եւ Հայոց ամսոյ Հրոտից ԻԶ. Յիշատակ Սրբոց Մակարայեցեոցն Եղիազարո: քահանայի, Շամօնի եւ է որդւոց նորա:

յկգ. 559ա—559բ. Հրոտից ԻԷ եւ օգոստոս Բ. Գիւտ նշխարաց Սրբոյն Ստեփաննոսի յերուսաղէմ քաղաքի:

յկդ. 559բ—561ա. Հրոտից ԻԸ եւ օգոստոս Գ. Յիշատակ վարուց Սուրբ Հօրն Դադմատիոսի:

յկե. 561ա—562ա. Հրոտից ԻԹ եւ օգոստոս Դ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Սոփիայ եւ երից զստեբաց նորա Պիտտիսի, Սլափի, Ազապի, որ է Հայեբէն Հաւատ, յոյս, սէր եւ Սոփիայ իմաստութիւն ասի:

յկզ. 562ա—564ա. Հրոտից Լ եւ օգոստոս Ե. Տօն է սուրբ տապանակին:

յկէ. 564ա—565բ. Աւելեաց Ի Ա եւ օգոստոս Զ. (Տ)օն է այլակերպութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մեր(ոյ):

յկը. 565բ—568ա. Աւելեաց Բ եւ օգոստոս Զ. Նահատակութիւն Սրբոց Վարդանանցն:

յկթ. 568բ—569բ. Աւելեաց Գ եւ օգոստոս Ը. Վարք եւ վկայաբանութիւն Դոմեանոսի:

յ. 569թ.—570թ. Աւելաց ի Դ և օլոտտուսի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անտոնինոսի և վարք Միտոնա կախկոպոսին:

յա. 570թ.—584թ. Աւելաց և և օլոտտուսի Ժ. Պատմութիւն Յովսափայ և Թարգմառու:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԻ

585թ. Փառք...

Ջոր տեսնալ զսպասիսի զանձա աստուածայն և պայծառ լուսով, զոր տեսնալ ծառայն Աստուծոյ Մշկնաղ և մեծ փափաքմամբ և. ջերմեանոյ սրտի ցանկեկոյ եղև սուրբ տոտոս և ի խնդիր երեալ այս Համբարեկ զանձիս և լուսափայլ և անդին մարգարտիս, անուշահոտ մանուշակիս և վարդափրիթ թուրառանքիս, և ևս զծաղիկ զսաի Հալալ և արդար փաստակոց իրոց և եղբարցն, զբերցն և ամենայն աղգականացն: Եւ արդ, ևս Գասպար քահանայ, անարման ծառայ ծառայից լիտուծոյ, Կծաղբեցի զսա ի վերծանութիւն սքանչելեաց ամենայն արեամբ ինկրեալ սուրբ մարտիրոսաց:

Յորս և յիշատակի և զերահաշ տոնք տէրունականք և առաքելականք և մարգարէականք և երկնապոսամբ արեամբ թաթաւակալ սրբոց մարտիրոսացն և վկայից նահատակացն և միանձնացելոցն, կրօնաւորացն և սուրբ կուսանացն, արանք և կանանք և ուսմանայն չափու. հասակի, քանիչ ունի սա զորսր ասորոյն յինքնան հուսքեալ ըստ Հոռոնցն երկառասան ամիս, և ըստ Հայոց երկառասան ամիս, և է օր աւելիքն և զամենայն տոնից տէրունականացն և զսրբոց նահատակացն, զնախահարցն և զմարդարէիցն, զառաքելոցն և ըզհայրապետացն, զմարդապետացն և զքահանայիցն, զսարկաւաղացն և զմիանձնացելոց ճշմարտացն, զկուսանացն և զկանամբացն, զարանց և զկանանց, զծերոց և ըղտղայոց և զամենայն չափու. հասակի, ի փոքրիկանց մինչև ցմեծամեծան: Այլ և զվերին զօրացն իննիկ դասուն և զպատմութիւն կարծրազոյն տանջանացն և զքահանայի նշաշխարհիկ սրբոց վարացն, որ աստ կան հատեցեալ, որ օր ըստ օրէ սրբալուծեցուցանէ և ստակացն զոսկեր լսողացն: Եւ է սա յիշատակ նշնջեցելոց և զուարճութիւն տոնոյաց, որք սովաւ հըճին ի կեանս լուսատարմիկ վկայացելոց անձանցն սրբոց, զի տոնաարեացն պարտ է զուարճանալ մինչև յաւիտեան:

Արդ ևս Գասպար մեղօք ի լի, զի և Գ (54) ամն լցի. Ջաւէձն ի հետ մեղաց կացի, Ու զաւանտ օրն չիշեցի:

Ter-Avetislan, Katslog

Ջօրն ուտէի և ըմպէի, Ես ծայլ և քայլ ամենայնի, Աշխարհը ծով էր ու ևս ծրփի, Մի՞թէ իմ Տէրն ինձ ողորմի: Ջինն որ այլոց խրատ տայի, Զօժար կամօք զայն գործէի, Զայլոց զշիւղն յայտնէի, Եւ զիմ գերամն ծածկէի: Ջրգրոց կեանքն արձակէի, Ես ևս այլոց քարոզէի: Ես որպէս սալ եմ դարբնի, Եւ կամ գորգեար ի մէջ ջրի: Տէրն հրամէ իւր քարոզի. Թէ վայ որ ի կին մարգն հայի: Ըզիրաման Տեառն ևս անցի, Վայ իմն 'ւ եղուկ յամենայնի: Ես կարգ առի ֆառանայի. Եւ զայն գործով չըկատարեցի: Յանմեղ մարդկանէ զովէի, Բայց վայ հազար քերթն ընձի: Աստուածածինն կոյս Սրբուհի, Ու յայսմ դու յաւար մեծի. Բարեխօսեալ քո Միանմինն. Վասն անարժան քո ծառայի, Ով որ զսակալ բանքս յսէ. Նա մեղ ասէ Տէրն ողորմի. Ջի Տէրն քաղցր է ևս քարի, իմն 'ւ ամենիցն ողորմեցի: Ամէն:

Եւ արդ, ևս անպտուղս բարեաց, մեղաւորս արդարոց և անկատար ի կատարելոց, զմեղանշականս անմեղաց, անյիշելիս ի զրշաց, և անկարգս ի կարգաւորաց և անարհեստս արուեստաւորաց, աղէտս ի զիտնակարգից, բաղմամեղ և մեղաւորան, անարժան, սոսկ անուն Գասպար քահանայ, որ զմեւ ունիմ քահանայի և զործոյն թափուր և ունայն զտանիմ տեսնալ Մշկնաղ զսէր և զփափաղ սորա, զոր ունէր առ Հոյեւորսն և իմով իսկ տկարութեամբ յանձն առի և յամենակարող զօրութեամբն Աստուծոյ կատարեցի զսուրբ զիբքս զայս մեղաւորման մատամբ իմով և իմոյս աշակերտի Մալխասի, զայում և մեծ աշխատութեամբ հատուցալ իսկ յաւարտումն, ի յանուանի զեւղս Դօլլաթապուտ, որ է կոր Ջուլպայոյ, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին: Ի հայրապետութեան Տեառն Յակոբին և առաջնորդութեամբ Ջուլպայոյ Դաւիթ վարդապետին և ի թաղաւորութեան Պարոնց փոքրիկ Ծառ Ապասին, որ է թոռն մեծ Ծառ Ապասին և ի թրականութեանն Հայոց Հայկազան տոհմին ի Ռ ու Ճ և է (1658) ամի, ի դառն ևս ի վշտոյից մամանակին, յորում հմաք ընդ հարկի և ընդ ծառայութիւնն աղպին Պարոնց: Վասն որոյ բարեխօսութեամբ Սուրբ ևս փառաւորեալ Աստուածածնին Մարիամու. ևս ամենայն ընտրելոց սրբոց, Գրիս-

տոս Աւատած՝ որ Տէրն է փառաց եւ տրուող ողորմութեանց, տացէ զիր աստու ողորմութիւնն եւ զանաւ արեւբարութիւնն եւ զերկնից արքայութիւնն, ստացողի տառիս Մըշկնային եւ ծնողացն խօջայ Շահրիմանին եւ Շահգառիին եւ ամենայն յազգականաց, ինչ մարդ որ յաշխատանք ունի ի վերայ սուրբ գրոցս, խորհրդակից եւ դասակից արասցէ վերին զորացն եւ զուրախարար ձայնն արձակեցէ առ նոսա, եթէ եկայք բարի եւ Հաւատարմի ծառայք, մտէք յուրախութիւն Տեսան ձերոյ, յանարտում յուրախութիւնն եւ անկապուտ ճոխութիւնն, ընդ սուրբս եւ ընդ սիրելիս անուան իմոյ, ամէն:

Դարձեալ եւ մեղապարտ եւ բազմավէր Հողի տառար ստակեանու ճաշանայ զծաւրող սրահ, զաղէտս տարակուսանաց իմոց առայն մատուցեալ, աղաչեմ զսրբութիւնդ ձեր, ով սիրելի եւ Հաւատարմի ծառայք Քրիստոսի, Հարգ իմ եւ եղբարք, սրբով Հոգայն, աներկմիտ Հաւատով, լիակատար սըրտիւ, բոլորախօս լեզուս առաջի Քրիստոսի ի ժամ աղօթից ձերոց յիշեալիք եւ զիմ անարժանութիւնս եւ լեւուք ցաւակից կարէվէր խոցելոյս ի բանասերկուէն, Հայրական զիմ եւ եղբայրական սրբով, զի եւ զփոխարէնն քնկայլիք եւ զուք թողութիւնն ի մարդասիրէն Աստուծոյ, վասն զի աղտեղեալ եւ մեղաք եւ թան զամենայն մեղաւորս աշխարհի անարդապոյնն գոյով, բայց յոյս ունիմ ողորմած բնութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մեղոյ, զի աղայանօք Մօր իւրով եւ ամենայն քնտրելոց սրբոցն, այլ եւ ձեր աղօթքդ ողորմութիւն ցուցցէ առ անողորմն ծառայ իւր եւ բազում ծովացեալ մեղաց իմոց, Մաքրուին արասցէ եւ երկնից խորանաց մտիցն արժանացուցեմ ըստ իւրում ողորմութեանն: Նաեւ զծնողսն իմ զհաղտասար ճաշանայն եւ զԹուրվանդէն:

Դարձեալ յիշեցէք զխօջայ Աղիջանն եւ զծնողսն իւր զՄարութիւն բարացն եւ խաթուն աղայն յիշեցէք եւ Աստուած:

Դարձեալ յիշեցէք զՄշկնացն եւ ըզծնողսն իւր զխօջայ Շահրիմանն եւ զՇահգառսն յիշեցէք եւ Աստուած:

Կրկին անգամ յիշեցէք զխօջայ Աղիջանն եւ եղբայրն իւր Ամիր բարացն եւ զԱղարարացն յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք զխօջայ Աղիջանն եւ քորոցն իւր խոնտաղէ եւ Թիբլմանդէ եւ որդիներն Սիւմոնիկն եւ Մատուրիկն, Միքայէլիկն եւ Մարիամիկն յիշեցէք եւ Աստուած:

Կրկին անգամ յիշեցէք զՄշկնացն եւ Հոպեւոր որդիքն իւր Ալէտն, Յովանէսն, Սատաղէն, յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք զխօջայ Աղիջանն եւ զՎարաններն իւր զԳուրգիթիկանն, զՊանոմաղէն, Պանգատէն եւ զՍանդուխտն, յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք զպարոն Ջարարայն եւ զիր ծնողն զխօջայ Սարատն եւ զիր եղբարքն առ Հասարակ:

Դարձեալ յիշեցէք զՄահվելոնց յեկեղեցւոյ ճաշանայք զՏէր Ստեփաննոսն եւ զՏէր Մխիթարն եւ զայլ ամենայն ճաշանայք:

Արդ, ես Յարութիւն զըշեակս, յերեսս ի դետին զնիւով աղաչեմ զձեզ Հարգ եւ եղբարք, յիշեցէք զեղկելիս եւ զփաքրիկ եղբայրն իմ զԻսաղտասարն եւ զաշակեկրոն մեր զՄալիկն, որ բազում աշխատեցաք ի վերայ զիրս եւ մաղաղաթիս, ով որ զձեզ մի Հայր մերիկ յիշէ, ինքն յիշեալ լիցի առաջի Քրիստոսի:

ՏՏԻ. Ով մանկուցէ Սուրբ Սիովնի, յորժամ Հանդիպէք սուրբ զրքիս կարգալով կամ օրինակելով, թողութիւն արարէք սղալանացն մերոց կամ զիրս խոչորանացն եւ զըշափոխութեանն, զի ոչ եւ միանամորն, վասն զի զձեզ ի տանէ ի բնակութենէ ցիր ու ցան արարին եւ մի օր ոչ Հարգ ի միում տեղուր, ոյլ զձեզ ի Շախասպանայ աւար Հարին եւ բերին ի եզր Ջուլայոյ, ի դաշտն Մարանան, Գամ ի տարտարոսի Հար եւ ոչ ունէաք բնակութիւն:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զծաւրող սորա զՏէր Ըստեփաննոսն եւ զօրդիքն իւր զՄարութն, զՎառանայն եւ ըզՄարութնան, որ երանց երանող ծաղկեաց զառ, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

281ր. Որոց աղօթիւք Քրիստոս Աստուած ողորմեա ստացողի զրոյս լիխոյ աւելացուած (Միլիոնիկն) խօջայ Աղիջանն եւ ծնողացն, Հօրն Ջարութարայիկն եւ մօրն խաթունայիկն եւ եղբարքն Ամիրբարայիկն եւ քիւրացն խոնտաղէ եւ Թերվանիկն եւ որդոցն Սիւմոնիկն եւ Մատուրիկն, Միքայէլիկն եւ Մարիամիկն, խարսնեացն Գուրգիթիկանին, խանութաղէ եւ խանդաղէ եւ Սանդուխտն եւ ամենայն արեան մեթաւորացն կար... (նման յիշատակագրութիւններ կան գրեթէ բոլոր գլուխների վերջում):

297ր. Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի զրոյս զբարեմիտ եւ Հանճարեղ կնոջն Մշկնայիկն եւ ծնողացն խօջայ Շահրիմանին եւ մօրն Շահգառիկն եւ Հողեւոր որդիքն Ալէտիկն, Յովանիսիկն եւ Սատաղիկն եւ փծու(ն) զրքիս եւ ամենայն արեան մեթաւորացն, կարգացողիս եւ զ(չ)ստացող առ Հասարակ Աստուած սղորմեսցի, ամէն:

(Նման յիշատակագրութիւններ կան բազմաթիւ գլուխների վերջում):

ՅՏԽա. Ուլ ընթերցողդ, յորժամ ընթեռ-
նուք, յիւշցէք ի Գրիստոս զմաղկող սորա
դՏէր Ըստեփանոսն եւ զորդիքն իւր զՄա-
րումն, զՎարդանն եւ զՄուրառաշան, յիշե-
ցէք եւ :

(Աղյմ միտքն ունեն մեռի 247բ, 359ա
յիշատակարանները) :

Տէր դ. Բ. Վ. Ը. Բ. ց. (Գրատպարճ)
գրելու յիշու ի Տէր :

250

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐԻ

Զարսու քաղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցի 512 (20)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌձԺ (1661)

Թերթիք՝ 395: Մեծնիթիին Թերթի՝ 70 X 100
= 39 X 24: Սիւնակ եւ Մեծնիթիին ԳՐՈՒԱՅ
ՄԱՍԻ՝ երկսիւն, 2,8 X 7,5: ՏՈՂԻ՝ 35: Նիթի՝ հա-
սարակ քուղը: Գիթ՝ քուղը: ՋԱՐԳԱԳԻՐԻ՝ կաթ-
միւր քուղը: Եւ զարգացքը: ՊԱՏԿԱՐ՝ 188բ: Կի-
ՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա, 180ա: ՎԱԿԱՏԱՐԱՐԻ՝ 43ա, 103ա,
120ա (կարուած, զոկուած), 220բ, 270ա, 307բ, 330ա:
ԹԱՆԱԲ՝ սեւ: ՄԱՆԱՐԱԿԱՐ՝ 11ա, 181բ: ԼՈՒԱՆՆ-
ՅԱՐԱՐԻ՝ կարմիր, կապուտ ու դեղին զոկներով ծա-
ղիկներ: ԾԱՂԿՈՂ՝ Հայրապետ: ՍԿԱՐԱՆՍԱՐ՝ կաթ-
միւր եւ կապուտ: ՄԱԳՆԱԼԹԵԱՍ ՊԱՂԱՆԱԿ՝ չուծի:
ԿԱՐԱՐ՝ կաշնայտ տախտակ, վրամ ճնշուած զարդեր,
Ուրսից կարմիր կտու, արի վրայ փակցուած է
քուղը: ԳՐԻՑ՝ Մարկոս քահանայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒ-
ԹԻԱՆ՝ Ասպետ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌձԺ
(1661), եՐՈՐԳԻՐԻ՝ կաթմիւր եւ դեղին: ՍՏԱՅՈՂ՝
մանդաթ շիրաչի եղիկ: ԳԱՏԱՐԻ՝ չուծի: ՎԻՃԱԿ՝
քաղարար, որոշ քեքքեր տեղաեմուած, իսկ մի
շարք յաւանցարդեր, ինչպէս 110, 120, 180, 248
եւ այլ խորուած համուած: Կիտախորանքն ու
ճակատազարդեր եւ զրամց կողքերի յաւանցարդ-
դերը՝ ոսկեզօծ եւ գեղեցիկ: 105, 106, 180 եւ 187՝
սեւացած:

ԵՒՇԱՆԱԿԱՐԱՆԻ

393բ. Փառք...

394բ.

Արդ, ես Մարկոս մեղօք ի իի,
ՁԼԵ (37) ամս 19ի,
Զամէնն ի հետ մեղաց կացի,
Ու գմաեռ օրն յիշեցի...

[Գրեթէ Ողյմն է քիւ 511 ձեռագրի գրու-
քեան հետ (729ա)]:

395բ. Եւ արդ, ես (ան)պտուղս ի բա-
րեայ, մեղաւորս արդարաց եւ անկատարս ի
կատարելոց, մեղանշա(կա)նս անմեղաց եւ

անկարգս ի կարգաւորաց, անյիշելիս ի
զրշաց եւ անարհեստս արուեստաւորաց,
սոսկանուն քահանայ Մարկոս, որ զձեւ ու-
նիմ քահանայի եւ զործողն թափուր եւ ու-
նայն դասնիմ, սիրով յանձն առի իմով տկա-
րութեամբ եւ յամենակարող զօրութեամբն
Աստուծոյ կատարեցի զսուրբ գիրքս այս,
մեղաւորս մատամբ իմով բազում մեծ աշ-
խատութեամբ հասուցի զսա յաւարտն:

Ենորճիւ Տեառն սկսաք եւ ողորմու-
թեամբ նորին կատարեցաք զսուրբ գիրքս եւ
դաստուածախօս տառս, ի քաղաքն Ապի-
հան, ի Կիւղն Ջուղա, ընդ հովանեաւ Սուրբ
Աստուածածնին, ի մեծ թուականին ՌձԺ-ին
(1661), ի Հայրապետութեան Հայոց Տեառն
էջմիածնին Տէր Յակոբ կաթողիկոսին, եւ
ի Հայրապետութեան մերոյ Տէր Դաւթին,
եւ ի Թաղաւորութեան Պարսից փոքր Շահ
Ապագին, ի դառն եւ ի վշտալից ժամանա-
կիս:

Արդ, որք ճաշակէք յամենաուտ սեղա-
նոյս եւ վայելէք յաստուածային բուրաստա-
նիս եւ հանդիպիք տեսութեան զորոցս կար-
ելով կամ օրինակելով, յիշեցէք ի մաքրա-
փայլ յաղթան մեր առաջի անարիւն զենման,
ի ժամ սոսկալի սուրբ պատարարին եւ ի
բերանով Աստուած ողորմի ասացէք մահ-
դասի շիրաչի եղիկին եւ կենակցին Փաշա-
խաթունին եւ ծնողացն Յովանէսին եւ Լըրմ-
դին եւ ամենայն արեան...

Դարձեալ յիշեցէք ի Գրիստոս զմահա-
սի շիրաչի եղիկն եւ զանեղն իւր ըզթեղանն
եւ զՄաղիկն եւ ամենայն արեան...
Կրկին անգամ յիշեցէք ի Գրիստոս ըդ-
մահդասի շիրաչի եղիկն եւ զկենակցին Փա-
շախաթունն եւ եղբայրն խօշա Յովանէսն, որ
առ Աստուած հանգուցեալ, եւ որք յիշէ Աս-
տուած ողորմի:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զմահաւոր շիրաշի նշխարն եւ զքոյրն զԱտամզութէն, եւ որդին զմանուկ Յովանէսն, Մկրտիճն, որ Գ ամառ քան զգիրն առաւ Հանդուցեալ է առ Քրիստոսն, եւ զդուստրն ամթառամ Մաղիկն, եւ այսմ ամի Հանդուցեալ դուստրն նշխարեթն նոցա:

Դարձեալ յիշեցէք զՆոգեւոր Հայրն իմ զՍաֆարիկենց Պետրոսն, որ բազում աշխատանք ունի ի վերայ իմ:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս Սուրբ Աստուածածնին միարան քահանայնքն, զՏէր Խաչատուրն, զՏէր Անանէն, զՏէր Ստեփաննոսն, զՏէր Աւետիսն, զՏէր Պօղոսն եւ զՏէր Յովանէսն, զՏէր Ստեփաննոսն, զՏէր Յովն Յովն եւ զգործք Տէր Աւետիս, զՏէր Առաքելն յիշեցէք:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զՍուրբ Աստուածածնին ժողովուրդն, պարոն Աղամայն, Ստեփաննոսն եւ Փաշէն, Ղուկասն, Պարօն, Գառնիկն (զնջուած բայց կարդացում է), Բնօխ Թաթոսն, զուղակակար Մկրտիչն, Նլէքսանն, յիշեցէք:

Վասն որոյ երես պետիք դնելով (եւ այլ 10 տող մնան քառեր) ... ի ժամ սոսկալի սուրբ պատարագին յիշեցէք զիս զանարժան սուտանուն Մարկոս քահանայն եւ զկենակիցն զԴիւրիսունն եւ զորդիքն Քրիստոսասուրբն եւ զՄանկասարն, եւ դուստրն Խանդատէն եւ ծնօղն զՅովանէս քահանայն եւ զԹաղակուլն յիշեցէք:

ՅԱՅՐ. Կրկին անգամ աղաչեմ յիշել ի Տէր Աստուած զմաղկող սորա մեղաւոր Հայրապետն եւ զկենակիցն Աննային եւ զորդիքն Աղաթանն եւ զՍարգիսն, եւ Աստուած առատ է ի տուրս բարեաց, տացէ զամենեանն, որք աշխատանք ունի ի վերայ Այսմասուրացա, միուն Հարիւրապատիկ առցէ զմարման ի Քրիստոսէ Աստուծոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեան:

Դարձեալ ես մեղաւորս եւ բազմալէք չօդի Մորկոս քահանայն եւ զվարպետն իմ

զՏէր Մատուրն, որ ուսոյց զիս ի գիրս զԵրշութեան եւ ազգաստոճիքն զկենդանիս եւ զենջեցեայսն, որք երախտաւոր եղեն մեզ ի պէտս Հոգւոյ եւ մարմնոյ եւ որք զմեզ յիշէ, յիշեալ լինէք ի Քրիստոսն:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Քրիստոս զսուրբազորդ սորա զՍտեփաննոս քահանայն եւ զծնօղն զԱմիրսուլթանն եւ ըզԱրթաշանն եւ կողակցին Վարդենին եւ զորդին զՅովանէսն (եղևու տող զնջուած) յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զխառատ Գրիգորն եւ զՆաւիկն եւ զորդին զԹորոսն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՏէր Ստեփաննոսն եւ զաւակերտն իւր (մէկ քառ զնջուած):

Ով որ խնամ տանէ զայս զիրքս, ի կարգաւորս կամ ի սարկաւաղաց, ի հրէ, ի ջրէ կամ որպէս պատահմանց, զվարձն ի Քրիստոսէ առցէ: Հայր մեր որ:

Դարձեալ յիշեցէք զսրբազորս սորայ զՏէր Ըստեփաննոսն եւ զաւակերտն իմ Յաւրութիւնն (մէկ քառ զնջուած), յիշեցէք եւ Աստուած: Ով որ յիշէ զսոքայ յիշեալ յիշի ի միասնեամ զաշխտեանն, ամէն: Հայր...

Ես մուղղասի նշխար մին ճաշու զիրք մին Ամասուրք վաղմ տօյի Նորաջինկու եկեղեցուն, որ է Սուրբ Աստուածածին: Էս վերոյ զրեալ զբէլս ինձ յետն ով որ խանի կամ այլ եւ այլ առի, ինն դաս հրէշտակաց, ԳձԺԸ (318) Հայրապետօքն, ինչ մարդասրէիքն, ԺԲ առաքելացն նշուած եւ կասած յինի Հոգւով եւ մարմնով, աստ եւ ի Հանդերձնուն, ամէն:

Դարձեալ ով որ խնամ տանի Հաստատրի(մ) առ ի սուրբ զորոցս ի ջրէ եւ ի կրակէ, Տէր Աստուած զինքն օրհնի, ամէն:

(Գրեթէ բոլոր գլուխների վերջաւորութեանց ունի ստացող շիրաշի նշխարի, Յրա ազգակիցների եւ որոշ սեղանում էլ գրիչ Մարկոս քահանայի եւ ծաղկող Հայրապետի անուաները):

251

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐԻ

[Դաւրեթ քաղի Ս. Մինաս եկեղեցի 433 (26) 25]

[ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱՅԻ]

[ԻձԺ (1661)]

ԹԻՆԻԹԻՐ՝ 605: ՄԵՆՈՒԹԻՆԻՆ ԹԵՆԻԹԻՐ՝ 40 X 25: ՄԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԿԱ, 28 X 8,7: ՏՈՂԻՐ՝ 35: ԹԱՆԱԿ՝ օճե, սկզբնապէս, վերնագրերը. զլիտառներն ու լուսամբնագծերը՝ կտրմի: ՆԻՆԻԹ՝ հասարակ քաղաք: ԳԻՐ՝ բոլորգիտ: ԶԱՐԳԱՐԱՆԻՐ՝ կտրմի եւ մամուշակագոյն քաղաքներ: ՊԱՏԿԱՆ՝ 254: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 255ա: ՃԱՎԱՏԱԶԱՐԻ՝ 77ա, 143ա, 160ա, 202ա, 304ա, 353ա, 413ա, 461ա, 497ա, 530ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆԻՐ՝ երկարաղբեր: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻ՝ քաւակամ քաղաք: ՊԱՆԱՊԱՆ՝ 1ա, 2ա, 3ա, 4ա, 5ա, 6ա, 7ա, 8ա, 9ա, 10ա, 11ա, 12ա, 13ա, 14ա, 15ա, 16ա, 17ա, 18ա, 19ա, 20ա, 21ա, 22ա, 23ա, 24ա, 25ա, 26ա, 27ա, 28ա, 29ա, 30ա, 31ա, 32ա, 33ա, 34ա, 35ա, 36ա, 37ա, 38ա, 39ա, 40ա, 41ա, 42ա, 43ա, 44ա, 45ա, 46ա, 47ա, 48ա, 49ա, 50ա, 51ա, 52ա, 53ա, 54ա, 55ա, 56ա, 57ա, 58ա, 59ա, 60ա, 61ա, 62ա, 63ա, 64ա, 65ա, 66ա, 67ա, 68ա, 69ա, 70ա, 71ա, 72ա, 73ա, 74ա, 75ա, 76ա, 77ա, 78ա, 79ա, 80ա, 81ա, 82ա, 83ա, 84ա, 85ա, 86ա, 87ա, 88ա, 89ա, 90ա, 91ա, 92ա, 93ա, 94ա, 95ա, 96ա, 97ա, 98ա, 99ա, 100ա: ԳԱՏԱՐԻ՝ 3ա:

ՄԱՆՈՒԹԻՆԻՆ՝ ԶԵՆԱԳՐԻՐ ԴԱՌ ՎԱՌ Է ՊԱՆԱՆ: ԿԱՐԱՆ ԵՒ ՀԱՆՈՒՄ ԵՒ 139, 140, 158, 211, 233, 242, 270, 280, 321 ԵՒ 450 ԹԵՐԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻՆԻՐ: ԹԻՆԱՏԱԶԱՐԱՆԻՐ ԿԵՍԱՆ Է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՐ

3ր. Սոցա բարեխոսութեամբ, Քրիստոս Աստուած, ողորմեա զծոցի Յովսէփ քահանային եւ քեզ փառք յաւիտեանս, ամէն: Գրեցաւ զեկտեմբեր ամսոյ ԺԻ, Թիֆն ԻձԺ (1661):

605ա. Փառք... Զոր տեսեալ զյայտիսի զանձաւ աստուածային եւ զպաշտաւ լուսոյ, Հե-

ղահոյի եւ բարեմիտ, աստուածաւոր պարոն Աւետիքն սիրող եղեւ այս սուրբ տառիս, որ կուի Յայսմաւորք եւ ետ զծաղրել զսա ի վերծանութիւն սքանչելեաց ամենայն արեամբ ներկեալ սուրբ մարտիրոսացս: Յոր եւ յիշատակի...

Եւ արդ, ես Աւետիքս, սոսկանուն անարժան ծառոյս ծառայիցոյ Աստուծոյ, յոյժ փափաղմամբ եւ ջերմ սիրով ետու զծաղրել զսուրբ զիբքս զսա եւ ետու զսա ընծայ եւ նուէր ի դուռն Սուրբ Գրիգոր եկեղեցւոյս, յիշատակ Հոգոյ իմոյ եւ ծնողացն իմոց Ամիրջանին եւ Աղաբեկին, ամէն:

Գարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զպապն իմ մէծար Մուրայէն, կողակիցն Գողաթաղէն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

(Ունի այլ բազմաթիւ անուանք, իսկ վերջին տողում գրուած է). Արդ, եղեւ զրաւ Հոգիարար ժառանգի ի Թովականի Հայոց ԻձԺ (1661):

(Գլուխների վերջաւորութիւններին եւս շատ տեղերում կան ստացողի եւ մեքանաւորների անունները).

194ր. ... եւ մեղապարտ զծոցի Աստուածատրի:

303ա. ... եւ փծուն զընի Յովսէփ զպրի (այլ տեղ՝ Յովսէփ քահանայ):

304ա. ... եւ ինձ նուաստ Ստեփանոս տրուի իրցիս, որ ծաղկեցի զսա եւ կաղմեցի:

252

ՅԱՅՄԱՌՈՒՐԳ

(Ս. Ամեմափրկիչ 218, գգ. 22)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

Ռձեհ (1694)

Թերթ՝ 733: ՄեծՈւթիՆ Թերթի՝ 33 X 22: ՄիտնԱկ Եի ՄեծՈւթիՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւմ, 25.3 X 7.5: ՏՈՂԳ՝ 34: ՆիիԹ՝ քաղք: ԳիՐ՝ բալարգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆԳ՝ գումարոյ ճերկերով: ԿիՍԱ-հՈՐԱՆ՝ ցա, 297ա, 465բ (վերջին երկուսը մէկ սիւ-նակով միացն): ԺԱԿԱՏԱԶԱՐԳ՝ 169ա, 305ա, 350բ. 420ա, 503բ, 564բ, 612ա, 654ա, 699ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱ-ԶԱՐԳ՝ բաւական քաղով, բարդ գլուխներէ սկզբով: ՍԿԶԲՆԱՏԱՐ՝ քաղականագիր եւ ծաղկեցող: ԹԱ-ՆԱԳ՝ սիւ. վերջագրերը, սկզբնատաղերը, գլխատա-ռերն ու չորս լուսամտեցները՝ կտրուի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսին շեր-տաւոր կտորով ծեփած: Ա կողմի վրայ գրուած է. «Յիշատակ է Նուրվերտէ եւ կողակցոյն Խաթունիւնէ, ԳիՐԻՉ՝ Կիրակոս երէց: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ Նոր-Ջաղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ Ռձեհ (1694): ՍՏԱՅՈՂ՝ Նուրվերտէ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 3բ, 8, 18բ, 10ա, 730բ—733բ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— Զեռայէրը վատ չէ պահ-ուած, լրիւ է, միայն 338, 358, 608, 714 եւ 728 Թեր-թերը պատուածքներ ունեն, իսկ 558—582 Թերթերը ներքի լուսանցի կողմից 2—4 սմ. տրամագծով ծակուած են՝ կրակով վտարելու պատճառով:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՆ

4ա—7բ. Ցանկ գրոցս:

ա. 9ա—12ա. Նաւասարդի Ա եւ օդոս-տոսի ԺԱ. Տօն է Յովանու Սուրբ Կարապե-տին եւ Աթանային եւ Եպիսկոպոսին:

բ. 12ա—13բ. Նաւասարդի Բ եւ օդոս-տոսի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անիկ-տոսի եւ Փոտինոսի:

գ. 13բ—14բ. Նաւասարդի Գ եւ օդոս-տոսի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մար-կեղոսի Եպիսկոպոսին:

դ. 14բ—15բ. Նաւասարդի Դ եւ օդոս-տոսի ԺԴ. Տօն է Շողակաթի Էջմիածնի բա-նին Աստուծոյ, ի Վաղարշապատ քաղաքի:

ե. 15բ—20ա. Նաւասարդի Ե եւ օդոս-տոսի ԺԵ. Տօն է Փոխման ամէնաբնական Կուսին Մարիամու Աստուածածնին:

զ. 20ա—22բ. Նաւասարդի Ջ եւ օդոս-տոսի ԺՁ. Վերստին տօն է Փոխման Աս-տուածածնին եւ Յիշատակ պատկերին Գրիս-տոսի որ ի դաստառակին:

է. 22բ—24ա. Նաւասարդի Է եւ օդոս-տոսի ԺԷ. Վերստին տօն է Փոխման Աստուա-ծածնին եւ Վկայարանութիւն Միւռոնայ քա-ւանային:

ը. 24ա—26ա. Նաւասարդի Ը եւ օդոս-տոսի ԺԸ. Վերստին տօն է Փոխման Սուրբ Աստուածածնին եւ Վկայարանութիւն Ստե-փանոսի Ուրեղեղին եւ ԼԸ վկայիցն:

թ. 26ա—27բ. Նաւասարդի Թ եւ օդոս-տոսի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ատո-մեանց Նաւատակացն:

Ժ. 27բ—29բ. Նաւասարդի Ժ եւ օդոս-տոսի Ի. Վկայարանութիւն Սուրբ Ժօրն Վա-սայի եւ որդւոց Նուրս:

Ժա. 29բ—32ա. Նաւասարդի ԺԱ եւ օդոստոսի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղաթնիկոսի:

Ժբ. 32ա—33բ. Նաւասարդի ԺԲ եւ օդոստոսի ԻԲ. Տօն է Թումայի առաքելոյն:

Ժգ. 33ա—35ա. Նաւասարդի ԺԳ եւ օդոստոսի ԻԳ. Վկայարանութիւն Երինոսի Եպիսկոպոսին:

Ժդ. 35ա—36բ. Նաւասարդի ԺԴ եւ օդոստոսի ԻԴ. Տօն է Դանիէլի մարդաբէն:

Ժե. 36բ—38ա. Նաւասարդի ԺԵ եւ օդոստոսի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Արուշիմոսի:

Ժզ. 38ա—39բ. Նաւասարդի ԺԶ եւ օդոստոսի ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անդրոնիկոսի եւ Կնոջ Նուրս Անաստոլայ եւ ԻԶ վկայիցն:

ձ. 39բ—42ա. Նաւասարդի ԺԷ եւ օդոստոսի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սուքիասանցն:

ժը. 42ա—43բ. Նաւասարդի ժԸ եւ օդոտոսի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոց Ստրատոնիկոսի, Փիլիպպոսի, Եւտիմոսի եւ Ռենիմեայ:

ժԹ. 43բ—46ա. Նաւասարդի ժԹ եւ օդոտոսի ԻԹ. Տօն է զլիստածանն Յովհաննէոս Կարապետի:

Ի. 46ա—47ա. Նաւասարդի Ի եւ օդոտոսի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Վիլնիկոսի եպիսկոպոսին:

Իա. 47ա—49ա. Նաւասարդի ԻԱ եւ օդոտոսի ԼԱ. Գիւտ զօտոյն ամէնաւրհնեալ Աստուածածնին:

Իբ. 49բ—51ա. Սեպտեմբերի ամիս Հոռմայեցւոց եւ Գրօպոս Յունաց եւ Իլուլ ասորոց, աւուրս ունի Լ. տին եւ զէշերն հասարակ է ժԲ ժամ: Նաւասարդի ԻԲ եւ սեպտեմբերի Ա. Տօն է Յետուայ (կուսին) որդւոյ Նուհայ, ոչոսկերտին Մովսիսի:

Իդ. 51ա—52ա. Նաւասարդի ԻԳ եւ սեպտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մամասայ:

Իդ. 52ա—53բ. Նաւասարդի ԻԴ եւ սեպտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Անթիմոսի եպիսկոպոսին:

Իե. 54ա—55ա. Նաւասարդի ԻԵ եւ սեպտեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սուրբ Բարեկոյ Հայրապետին եւ Գ աշակերտոցն:

Իզ. 55ա—56բ. Նաւասարդի ԻԶ եւ սեպտեմբերի Ե. Վկայարանութիւն իՍուրբ կուսանացն եւ Ամոն:

Իէ. 56բ—57բ. Նաւասարդի ԻԷ եւ սեպտեմբերի Զ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Երինեայ կոյս Վկային Գրիստոսի:

Իը. 57բ—60ա. Նաւասարդի ԻԸ եւ սեպտեմբերի Է. Յիշատակ է Նիկիոյ սուրբ Ժողովոյն:

ԻԹ. 60ա—62բ. Նաւասարդի ԻԹ եւ սեպտեմբերի Ը. Տօն է ծննդեանն Սուրբ Աստուածածնի Կուսին Մարիամու Յովակիմայ եւ յԱնայէ:

Լ. 62բ—64բ. Նաւասարդի Լ եւ սեպտեմբերի Թ. Յիշատակ վարուց եւ մահուանն սուրբ Հայրապետին Սահակայ եւ Համադոսպան:

Լա. 64բ—66ա. Հոռի Ա եւ սեպտեմբերի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոց կուսանացն

Մինադորայ եւ Մինքրուորայ եւ Մինփստորայ:

Լբ. 66ա—67ա. Հոռի Բ եւ սեպտեմբերի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Մանուկայ:

Լդ. 67ա—68բ. Հոռի Գ եւ սեպտեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն եպիսկոպոսին Ապոնիմոսին:

Լդ. 68բ—71ա. Հոռի Դ եւ սեպտեմբերի ԺԳ. Նաւակատիս է Սուրբ Պաշին տօնի յարութեանն եւ Գողգոթային:

Լե. 71ա—73ա. Հոռի Ե եւ սեպտեմբերի ԺԴ. Պաշիկերայ է եւ տօն Սուրբ Պաշին:

Լզ. 73ա—74բ. Հոռի Զ եւ սեպտեմբերի ԺԵ. Վերստին տօն է Սուրբ Պաշին եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Նիկիտասայ:

Լէ. 74բ—77ա. Հոռի Է եւ սեպտեմբերի ԺԶ. Վարք եւ յիշատակ աղախնայ Գրիստոսի Թէոդորայ:

Լբ. 77ա—78ա. Հոռի Ը եւ սեպտեմբերի ԺԷ. Վերստին տօն է Սուրբ Պաշին եւ յիշատակ սուրբ Հարցն Թարգմանչաց Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Լթ. 78բ—80բ. Հոռի Թ եւ սեպտեմբերի ԺԸ եւ Երրայեցւոց Թշրնի Ա. Տօն է մեծ մարգարէին Մովսիսի եւ եղբօրն Ահարոնի եւ քերցն նոցին Մարիամոյ:

Լս. 80բ—81բ. Հոռի Ժ եւ սեպտեմբերի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Արիադոնայ եւ այլ սրբոցն:

Լա. 81բ—84ա. Հոռի ԺԱ եւ սեպտեմբերի Ի. Պատմութիւն Սրբոյն Եւստաքէոսի եւ կնոջ Նորայ եւ Բ որդւոցն:

Լբ. 84ա—85ա. Հոռի ԺԲ եւ սեպտեմբերի ԻԱ. Կատարումն Սրբոյն Եղիշէի առաքելոյն:

Լդ. 85բ—86բ. Հոռի ԺԳ եւ սեպտեմբերի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փոկասու եպիսկոպոսին:

Լզ. 86բ—88ա. Հոռի ԺԴ եւ սեպտեմբերի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Իրախիտայ:

Լե. 88ա—90ա. Հոռի ԺԵ եւ սեպտեմբերի ԻԴ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Թեկղի:

Լզ. 90ա—91բ. Հոռի ԺԶ եւ սեպտեմբերի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոց առաքե-

լոցն կեկայի է. Պողոսի եւ Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին :

Եւ. 91թ—93թ. Հոռի ԺԷ եւ սեպտեմբերի ԻԶ. Նրնջուհն աւետարանչին Սրբոյն Յոնան—
նոս :

ԻԵ. 93թ—95ա. Հոռի ԺԸ եւ սեպտեմբերի ԻԷ. Վկայարանութիւն Կալիստատոսի վկային :

ԻԺ. 95ա—96թ. Հոռի ԺԹ եւ սեպտեմբերի ԻԸ. Պատմութիւն Ծմաւոնի առաքելոյն՝ ազգականին Քրիստոսի :

Ծ. 96թ—97թ. Հոռի Ի եւ սեպտեմբերի ԻԹ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Քարիտոնի :

Ծա. 97թ—99թ. Հոռի ԻԱ եւ սեպտեմբերի Լ. Գիւտ նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի ժեր(ոյ) Լուսաւորչին :

Ծբ. 99թ—102ա. Հոռի ԻԲ եւ Հոկտեմբեր ԻԲ թշրինի Ա. աւուրս ունի ԼԱ. տիւն ժամս ԺԱ եւ զիշերն ԺԳ. Յիշատակ է երկոտասան վարդապետացն, որոց առաջինն եւ զլուին Սուրբն Դիոնեսիոս Արիսպագացին :

Ծգ. 102ա—103թ. Հոռի ԻԳ եւ Հոկտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անտնիայի առաքելոյն :

Ծդ. 103թ—105ա. Հոռի ԻԴ եւ Հոկտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կրպրիստոսի եպիսկոպոսին եւ Յուստինիէ կուսին :

Ծե. 105ա—107ա. Հոռի ԻԵ եւ Հոկտեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Դիոնիսիոսի Արիսպագացւոյն :

Ծզ. 107ա—110ա. Հոռի ԻԶ եւ Հոկտեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոյն Հովսէփմանց կուսանաց :

Ծէ. 110ա—112ա. Հոռի ԻԷ եւ Հոկտեմբերի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գալիանանցն :

ԾԷ. 112ա—113թ. Հոռի ԻԸ եւ Հոկտեմբերի Է. Վրկայարանութիւն Սրբոյն Սարգսի եւ Բազոսի :

ԾԸ. 113թ—114թ. Հոռի ԻԹ եւ Հոկտեմբերի Ը. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պեղիկայի :

Կ. 114թ—116թ. Հոռի Լ եւ Հոկտեմբերի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եւլամբիոսի եւ քեռ նորա Եւլամբայի :

Կա. 116թ—118ա. Սահմի Ա եւ Հոկտեմբերի Ժ. Տօն է յղութեանն Սղիսարեթի բլուրի վարդապետն Յոնանչիս :

Կբ. 118թ—119թ. Սահմի Բ եւ Հոկտեմբերի ԺԱ. Տօն է է ժողովոյն, որ ի Նիկիայ : Յեղինի :

Կգ. 119թ—121թ. Սահմի Գ եւ Հոկտեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կարպոսի եւ Պապիլասայ :

Կդ. 121թ—123ա. Սահմի Դ եւ Հոկտեմբերի ԺԳ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Մաշտոց վարդապետին :

Կե. 123ա—124ա. Սահմի Ե եւ Հոկտեմբերի ԺԴ. Տօն է եփեսոսի Սուրբ Ժողովոյն :

Կզ. 124ա—125թ. Սահմի Զ եւ Հոկտեմբերի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ուղիստոսի քահանային :

Կէ. 125թ—126թ. Սահմի Է եւ Հոկտեմբերի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ղուկիանոսի հարիւրապետին :

Կը. 126թ—128ա. Սահմի Ը եւ Հոկտեմբերի ԺԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Քոնստանթինոսի, որ առի Ոսկի ծաղիկ եւ Դարեհնի մատնայն նորա :

Կթ. 128թ—129թ. Սահմի Թ եւ Հոկտեմբերի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ղուկասու աւետարանչին :

Հ. 129թ—131ա. Սահմի Ժ եւ Հոկտեմբերի ԺԹ. Տօն է Յովելիայ մարգարէին :

Հա. 131ա—132ա. Սահմի ԺԱ եւ Հոկտեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Խարիթանց ժ հազար եւ ԲՃ (12 000) մարտիրոսացն :

Հբ. 132ա—134ա. Սահմի ԺԲ եւ Հոկտեմբերի ԻԱ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Իլարիոնի :

Հգ. 134ա—136ա. Սահմի ԺԳ. եւ Հոկտեմբերի ԻԲ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Արքիեպիսկոպի եպիսկոպոսին :

Հդ. 136ա—137թ. Սահմի ԺԴ. եւ Հոկտեմբերի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուլիոյ Տեառնեղբորն :

Հե. 137թ—140ա. Սահմի ԺԵ. եւ Հոկտեմբերի ԻԴ. Պատմութիւն ննջմանն եւ յարութեանն Սուրբ Մանկանցն Եփեսոսի :

Հդ. 140ա—141ա. Սահմի ժՁ եւ հոկտեմբերի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյ նոտարացն Մտրկիւննոսի եւ Մարտիրոսնի :

Հէ. 141ա—142ա. Սահմի ժԻ եւ հոկտեմբերի ԻԶ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Սմաթիւիքոսի եպիսկոպոսին :

Հը. 142ա—143բ. Սահմի ժԼ եւ հոկտեմբերի ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կապետայնեայ եւ աղախնոյն իւրոյ :

Հթ. 143բ—144բ. Սահմի ժԺ եւ հոկտեմբերի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Աբրահամաւ տրպարոյն :

Ճ. 144բ—146բ. Սահմի Ի եւ հոկտեմբերի ԻԹ. Տօն է Սրբոյ կուսանացն Նուշէի եւ Մանէի :

Ճա. 146բ—148ա. Սահմի ԻԱ եւ հոկտեմբերի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Զնորոյ եւ Զնորիայ :

Ճբ. 148ա—149բ. Սահմի ԻԲ եւ հոկտեմբերի ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եպիմաքոսի :

Ճդ. 149բ—151ա. Նոյեմբերի մսիսն Հոռմայեցոց աուլոս ունի Լ. դիշերն ժամս ԺԳ եւ ցերեկն Ժ. ի սորա ի Ա. ի Սահմի Հայոց ամսոյ ԻԳ. Տօն է ամենայն սրբոցն Աստուծոյ Հնոց եւ նորոց եւ յիշատակ Երկու եղբարցն Կոզմոյի եւ Դամիանոսի :

Ճդ. 151ա—155ա. Աստեղալ սրբոց վարդապետաց ներողեանն ի պատիւ ամենայն սրբոյ Հնոց եւ նորոց : Սկիզբը՝ Կաթուղիկէ եկեղեցի սուրբ Երկին եւ ի յերկրի Հաստատեցաւ ամենայն զարդուքն իւրովք որպէս արեղակն ի յերկինս եւ՝ Քրիստոս յեկեղեցի Սուրբ Աւետարանաւն :

Ճե. 155ա—156ա. Սահմի ԻԴ եւ նոյեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակինթոսի, Պիլատոսի եւ Անեմբաստոսի :

Ճզ. 156ա—158բ. Սահմի ԻԵ եւ նոյեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սահփաննոսի Հոռմայ Հայրապետին :

Ճէ. 158բ—159բ. Սահմի ԻԶ եւ նոյեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ակիփսիմայ Լալիսկոյրսին եւ Յովսեփոյ քահանային եւ Այիթալոյ սարկաւաղին :

Ճը. 159բ—160բ. Սահմի ԻԷ եւ նոյեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Կիւրենայ եւ Մատրոնայ :

Ճթ. 161ա—162բ. Սահմի ԻԸ եւ նոյեմբերի Զ. Տօն է եւ յիշատակ Սրբոյն Պողոսի Խոստովանողին :

Շ. 162բ—164ա. Սահմի ԻԹ եւ նոյեմբերի (սխալմամբ գրուած է հոկտեմբերի) Է. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պրփիրոսի դուստնին :

Շա. 164ա—166ա. Սահմի Լ եւ նոյեմբերի Ը. Տօն է սրբոց Հրեշտակապետացն Գարբէէլի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրացն :

Շբ. 166ա—167ա. Պատճառք յաղպս երկնայնոցն դասուց, թէ որպիսիք են փառաբանութիւնք նոցա եւ ոյք են առաջինք, միջինք եւ վերջինք :

Շդ. 167ա—169ա. Տնտն Ներսէսի ասացեալ, Մաղթանք առ Հրեշտակապետն Գարբէէլ եւ Միքայէլ եւ առ ամենայն զօրսն երկնաւորաց ինն դասուցն : Սկիզբը՝ Արդ, պաղատիմք առ Հոգեղէնսդ մեք տկարքս եւ Հոգեղէնք :

Շդ. 169ա—170ա. Տրէի Ա եւ նոյեմբերի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անտոնինոսի եւ Բիքառորոսի եւ ոյլոց սրբոց վկայինք :

Շե. 170բ—173ա. Տրէի Բ եւ նոյեմբերի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մինասոյ եպիսկոպոսին :

Շզ. 173ա—174բ. Տրէի Գ եւ նոյեմբերի ԺԱ. Տօն է Արղիւս մարդարէին եւ յիշատակ վարուց երանելոյն Յոհաննու Ողորմածին :

Շէ. 174բ—176ա. Տրէի Դ եւ նոյեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մելիսոյ եպիսկոպոսին եւ Բուրոյ քահանային եւ Շիւօի սարկաւաղին :

Շը. 176ա—178բ. Տրէի Ե եւ նոյեմբերի ԺԳ. Վարք եւ յիշատակ Յոհաննու Ոսկերբաւնին :

Շթ. 178բ—179բ. Տրէի Զ եւ նոյեմբերի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոց Պատմոնի եւ Թոմանոսի :

Տ. 179բ—182ա. Տրէի Է եւ նոյեմբերի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոց Գուրիասոյ, Սամոնասոյ եւ Արիւրոյ սարկաւաղին :

Տա. 182ա—184ա. Տրէի Ը եւ նոյեմբերի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մատթէոսի աւետարանչին :

ՏՐ. 184ա—186ա. Տրէի Թ և նոյեմբերի ժէ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փիլիպպոսի առաքելոյն և Մարիամու:

ՏՐ. 186ա—190ա. Տրէի Ժ և նոյեմբերի ժէ. Պատմութիւն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

ՏՐ. 190բ—192բ. Տրէի ԺԱ և նոյեմբերի ԺԲ. Տօն է ներսէսի հայրապետին և Խաղայ եպիսկոպոսին:

ՏՐ. 192բ—193բ. Տրէի ԺԲ և նոյեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղիոսի:

ՏՐ. 193բ—195ա. Տրէի ԺԳ և նոյեմբերի ԻԱ. Տօն է ամենասուրբ Աստուածածնին, որ երկից ամաց ի տաճարն բերին:

ՏՐ. 195ա—196ա. Տրէի ԺԴ և նոյեմբերի ԻԲ. Վկայարանութիւն Արքիպապայ և Փիլիմոնի և Դասիոսի:

ՏՐ. 196ա—201բ. Տրէի ԺԵ և նոյեմբերի ԻԳ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի Աւուսանդացոյն:

ՏՐ. 201ա—203բ. Տրէի ԺԶ և նոյեմբերի ԻԴ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Գրիգորի Մբանչելագործին:

ՏՐ. 203բ—204բ. Տրէի ԺԷ և նոյեմբերի ԻԵ. Գիւտ գրոյն Հայոց ազգիս որ ի Բալու:

ՏՐ. 204բ—207ա. Ողբանք վասն բաւնալոյ թաղաւորութիւնն Հայոց յաղկէն Արշակունեաց և քահանայութիւնն ի ցեղէն Սրբոյն Գրիգորի: Ասացեալ մեծի Մովսիսի քերթողին: Սկիզբը՝ Ողբամ գեղ Հայոց աշխարհ, հանուրց հիւսիսականաց վեհադոյն:

ՏՐ. 207ա—209ա. Տրէի ԺԸ և նոյեմբերի ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կղեմայ հայրապետին:

ՏՐ. 209ա—210ա. Տրէի ԺԹ և նոյեմբերի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մեռկիրիոսի զինաւորի:

ՏՐ. 210բ—212ա. Տրէի Ի և նոյեմբերի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Կիկլիսայ և Բեղարցն Տուբէրտիոսի և Վաղերիանոսի:

ՏՐ. 212ա—214ա. Տրէի ԻԱ և նոյեմբերի ԻԹ. Յիշատակ Տրդատոյ թաղաւորին:

ՏՐ. 214ա—216բ. Տրէի ԻԲ և նոյեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անդրէի առաքելոյն:

ՏՐ. 216բ—219ա. Դեկտեմբեր ամիս Հոսմայեցոց աւուրս ունի Ա. ի Ասորոց Գանոն կտիմի Ա և Հայոց Տրէի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոց հարանցն որդոց և Թոռանցն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

ՏՐ. 219ա—220ա. Տրէի ԻԴ և դեկտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Երեմիայի և այլ ի կուսանացն:

ՏՐ. 220ա—222բ. Տրէի ԻԵ և դեկտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակովկայ Պարսկին:

ՏՐ. 222բ—224ա. Տրէի ԻԶ և դեկտեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Վառվառայ և Գուրիանէի:

ՏՐ. 224ա—225բ. Տրէի ԻԷ և դեկտեմբերի Ե. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Ստեփաննոսի ճշնաւորին:

ՏՐ. 225բ—227բ. Տրէի ԻԸ և դեկտեմբերի Զ. Վարք և յիշատակ Պօղոսի անապատական ճշնաւորին:

ՏՐ. 228ա—230ա. Տրէի ԻԹ և դեկտեմբերի Է. Տօն է մարգարէիցն Սովոնեայ և Ամբակումայ:

ՏՐ. 230ա—232բ. Տրէի Ի. և դեկտեմբերի Ը. Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Բարդուղիմէոսի:

ՏՐ. 232բ—234ա. Քաղցրի Ա. և դեկտեմբերի Թ. Տօն է յղութեանն Աննայի, Յովակիմայ, դամէնարճնեալն Մարիամ: Ի տոճմէն որդւոցն Իսրայէղի, ի ցեղէն Յուդայէր Յովակիմ որդւոցն Դաւթի և Սողոմոնի: Ի սեպտեմբերի Ը զիտ և կարգայ:

ՏՐ. 232բ—237ա. Քաղցրի Բ. և դեկտեմբերի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոց Մինասայ, Երմոնինեայ և Գրարոս դպրին:

ՏՐ. 237բ—239ա. Քաղցրի Գ. և դեկտեմբերի ԺԱ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Նիկողայոսի հայրապետին:

ՏՐ. 239ա—241բ. Քաղցրի Դ. և դեկտեմբերի ԺԲ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Ամբասիոսի:

ՏՐ. 241բ—243բ. Քաղցրի Ե. և դեկտեմբերի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոց Ստրատիոսանցն:

ՏՐ. 243բ—246ա. Քաղցրի Զ. և դեկտեմբերի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Լուկիայ:

Ճլա. 246ա—249ա. Բաղդոց է եւ դեկտեմբերի ժն. Տօն է Սրբոյն Յակոբայ Մծբրնայ Հայրապետին:

Ճլբ. 249ա—252ա. Բաղդոց է եւ դեկտեմբերի ժՁ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Այլիկոպետայ եւ Տափնոսայ:

Ճլգ. 252ա—255ա. Բաղդոց է թ եւ դեկտեմբերի ժէ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Իլյնատիոսի Հայրապետին:

Ճլդ. 255ա—256բ. Բաղդոցի ժ եւ դեկտեմբերի ժԸ. Վկայարանութիւն Թէպոմպայ կայիկոպետին եւ Թնովնայ կախարդին:

Ճլե. 256բ—258ա. Բաղդոցի ժԱ. եւ դեկտեմբերի ժԹ. Տեսիլ Սրբոյն Գրիգորի, զոր ետես ի Վաղարշապատ քաղաք: Ջիջունն Միաձնին Աստուծոյ եւ զլինումն եկեղեցեացն եւ այլն զրեալ կայ ի Նաւասարդի Դ, բայց աստ եղաք զհարցումն:

Ճլզ. 258ա—259ա. Բաղդոցի ժԲ եւ դեկտեմբերի ի. Վարք եւ յիշատակ խոստովանող սարկաւազաց Արաւամու եւ Խորէնայ:

Ճլէ. 259բ—260բ. Բաղդոցի ժԳ եւ դեկտեմբերի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղղէի Հայրապետին:

Ճլը. 260բ—262ա. Բաղդոցի ժԴ եւ դեկտեմբերի ԻԲ. Վկայարանութիւն ժ մարտիրոսացն:

Ճլթ. 262ա—264բ. Բաղդոցի ժԵ եւ դեկտեմբերի ԻԳ. Վկայարանութիւն Թաղէոսի սուրբ առաքելոյն եւ Սանդխտոյ կուսին եւ սրոց ընդ նմա:

Ճլի. 264բ—266ա. Բաղդոցի ժԶ եւ դեկտեմբերի ԻԴ. Կատարումն երկուց բիւրոցն Նիկիմիդիայ քաղաքին:

Ճլա. 266բ—268բ. Բաղդոցի ժԶ եւ դեկտեմբերի ԻԵ. Տօն է Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ Տեառնեղործին:

Ճլբ. 268բ—269ա. Բաղդոցի ժԸ եւ դեկտեմբերի ԻԶ. Յիշատակ Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային:

Ճլգ. 269ա—272բ. Սրբոյն Եփրեմի Խորիյն Ասորոյ աստեղալ, Ներսիսեան ի Սուրբ Ստեփաննոս: Սկիզբը՝ Անդրանիկն ամենայն մարտիրոսաց, Նախավկայն Գրիստոսի Սուրբն Ստեփաննոս:

Ճլդ. 272բ—275ա. Բաղդոցի ժԹ եւ դեկտեմբերի ԻԶ. Տօն է Սրբոց առաքելոցն զվաւուրաց Պետրոսի եւ Պողոսի:

Ճլե. 275ա—277ա. Բաղդոցի ի եւ դեկտեմբերի ԻԸ. Տօն է Որդւոցն Որոտման Յակոբայ եւ Յոհաննոս:

Ճլզ. 277բ—279բ. Բաղդոցի ԻԱ եւ դեկտեմբերի ԻԹ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Ինդոսի եւ Դոմնայի:

Ճլէ. 279բ—281բ. Բաղդոցի ԻԲ եւ դեկտեմբերի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէմոկլիտոսի:

Ճլը. 281բ—283ա. Բաղդոցի ԻԳ եւ դեկտեմբերի ԼԱ. Տօն է Արդարու Թաղաւորին: Ճլթ. 283ա—288բ. Յունվար ամիս Հոռմայեցւոց աւուրս ունի ԼԱ. ի սորա ի Ա եւ Հայոց քաղդոցի ԻԴ. Յիշատակ վարուց Բարսեղի Կեսարու Հայրապետին:

ՃԺ. 288բ—291ա. Բաղդոցի ԻԵ եւ յունվարի Բ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Սեդրեստորն Հոռմայ Հայրապետին:

ՃԺա. 291ա—293բ. Բաղդոցի ԻԶ եւ յունվարի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գորդիոսի:

ՃԺբ. 293բ—295բ. Բաղդոցի ԻԶ եւ յունվարի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ջոսիմոսի եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Արաւամու:

ՃԺգ. 295բ—296ա. Բաղդոցի ԻԸ եւ յունվարի Ե. Նաւակատիք եւ Ճրագալուց է Մնրնդեան եւ Յայտնութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

ՃԺդ. 296ա—296բ. Պատճառ ճրագալուցին Մնրնդեան եւ Յայտնութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ: Սկիզբը՝ Խորհուրդ աւուր Ճրագալուցին յոյժ զեղեցիկ է իմանալ Նախատճանկ եւ կարապետ է աւուրս պաշտամանց եւ այսու թ լեալ:

ՃԺե. 297ա—302բ. Բաղդոցի ԻԹ եւ յունվարի Զ. Տօն է Մնրնդեան եւ Յայտնութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

ՃԺզ. 302բ—304բ. Բաղդոցի Լ եւ յունվարի Է. Վերստին տօն է Մնրնդեան եւ Յայտնութեան Գրիստոսի Աստուծոյ եւ յիշատակ Սրբոյն Յոհաննու Կարապետին եւ Ստեփաննոսի Նախավկային:

ՃԺէ. 305ա—307ա. Արացի Ա եւ յունվարի Ը. Վերստին տօն է Մնրնդեան եւ Յայտնութեան Գրիստոսի Աստուծոյ եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոփիլոսի:

ՃԺը. 307ա—309ա. Արացի Բ եւ յունվարի Թ. Վերստին տօն է Մնրնդեան եւ Յայտ-

նաւթեանն Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Պօղոթտոսի եւ Նէաբրոնէն :

ՃԾԹ. 309ա—310բ. Արաց Գ եւ յունվարի ժ. վերստին տօն է Ծննդեան եւ Յայտնութեանն Գրիստոսի Աստուծոյ եւ յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի Նիսացւոյն :

ՃԿ. 310բ—312բ. Արաց Դ եւ յունվարի ժիկ. վերստին տօն է Ծննդեան եւ Յայտնութեանն Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Պետրոսի :

Ճկա. 312բ—314բ. Արաց Ե եւ յունվարի ժի. վերստին տօն է Ծննդեան եւ Յայտնութեանն Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ (ոյ եւ) վկայարանութիւն Սրբոյն Մեհողեայ :

Ճկբ. 314բ—316ա. Արաց Զ եւ յունվարի ժԳ. վերստին տօն է Ծննդեան եւ Թլխատութեանն Գրիստոսի եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Երմողայոսի եւ Սարատոնիկոսի :

Ճկգ. 316ա—318ա. Արաց Է եւ յունվարի ժԴ. Տօն է Ծննդեանն Յովաննու Կարապետին եւ Ծնողաց նորին :

Ճկդ. 318ա—320ա. Արաց Ը եւ յունվարի ժԵ. վկայարանութիւն Սրբոյն Պետրոսի Հայրապետին եւ Արիստղղոյ(մայ) սարկուսդին :

Ճկե. 320ա—321ա. Արաց Թ եւ յունվարի ժԶ. վկայարանութիւն Սրբոյն Յուհաննու կամաւոր աղքատացելոյն :

Ճկզ. 321ա—323բ. Արաց Ժ եւ յունվարի ժԶ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Անտոնի անապատական ճղնաւորին :

Ճկէ. 323բ—327ա. Արաց ԺԱ եւ յունվարի ժԸ. Յիշատակ է Թէոդոսի Թադաւորին :

Ճկը. 327ա—330ա. Արաց ԺԲ եւ յունվարի ժԹ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հայրապետացն Աթանասի եւ Կիւղղի :

ՃկԹ. 330ա—331բ. Արաց ԺԳ եւ յունվարի Ի. վկայարանութիւն Սրբուհոյն Եփրոսինայ կուսին :

ՃՀ. 331բ—333բ. Արաց ԺԴ եւ յունվարի ԻԱ. վկայարանութիւն Եւդիմեայ կուսին եւ Հօրն Նորա Փիլիպպոսի եւ մօր Նորա Կղզիայ եւ Բ եղբարցն Սերգեայ եւ Ապիտոնի եւ երկու ներքինեացն :

ՃՃա. 333բ—334բ. Արաց ԺԵ եւ յունվարի ԻԲ. Տօն է շրթայիցն Պետրոսի առաքելոյն :

ՃՃբ. 334բ—336բ. Արաց ԺԶ եւ յունվարի ԻԳ. վկայարանութիւն Սրբոյն Անաստասիոսի :

ՃՃգ. 336բ—338ա. Արաց ԺԷ եւ յունվարի ԻԴ. վկայարանութիւն Սրբոյն Կղեմայ Հայրապետին :

ՃՃդ. 338բ—340բ. Արաց ԺԸ եւ յունվարի ԻԸ. Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանին :

ՃՃե. 340բ—342ա. Արաց ԺԹ եւ յունվարի ԻԶ. Վարք եւ յիշատակ Էրանելոյն Բսենիփոնի եւ մանուկոյն Իւրոյ Մարիամու եւ Բ որդոցն Արկադէոսի եւ Յուհաննու :

ՃՃզ. 342ա—343բ. Արաց Ի եւ յունվարի ԻԿ. վերադարձուցն Յուհաննու Ոսկերեանին յաթոն իւր :

ՃՃէ. 343բ—344բ. Արաց ԻԱ եւ յունվարի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Եփրեմի Նսրին Ասորոյ :

ՃՃբ. 344բ—346ա. Արաց ԻԲ եւ յունվարի ԻԹ. վկայարանութիւն Սրբոյն Նեոփիտոսի եւ Իդնատիոսի :

ՃՃԹ. 346ա—348ա. Արաց ԻԳ եւ յունվարի Լ. վկայարանութիւն Սրբոյն Թլգոփլոսի զօրավարին :

ՃԺ. 348ա—350ա. Արաց ԻԴ եւ յունվարի ԼԱ. վկայարանութիւն Սրբոյն Ստրղոսի զօրավարին եւ որդոյն Նորա Մարտիրոսի :

ՃԺա. 350ա—352ա. Փետրվարի ամիս Հոռմայ աւուրս ունի ԻԸ եւ Նահանջին ԻԹ. Ի սորայ Ի Ա եւ Հայոց Արացի ԻԵ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Պարսումայ ճղնաւորին :

ՃԺբ. 352ա—354ա. Արաց ԻԶ եւ փետրվարի Բ. վկայարանութիւն Սրբոյն Տրիփոնի :

ՃԺգ. 354ա—356ա. Արաց ԻԷ եւ փետրվարի Գ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Եպիփանու եւ Շաղիտայ :

ՃԺդ. 356ա—357ա. Արաց ԻԸ եւ փետրվարի Դ. վկայարանութիւն Սրբոյն Պապիայ եւ Կղզիայ եւ Աղաթեայ :

ՃԺե. 357ա—358ա. Արաց ԻԹ եւ փետրվար Ե. վկայարանութիւն Սրբոյն Բառասնիցն :

ձգ. 358ա—359ա. Արաց և և փետր-
վարի Զ. Վկայարանութիւն սուրբ և անար-
ձաթ բժշկացն կիրառուի և Յոհաննիսի:

ձձ. 359բ—360ա. Մենակի Ա և և փե-
տրվարի Է. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Անդ-
րոնիկոսի և ամուսնոյն իւրոյ Աթանասիոսի:

ձՃբ. 360ա—361բ. Մենակի Բ և և փե-
տրվարի Ը. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ար-
բանանու:

ձԺթ. 361բ—362բ. Մենակի Գ և և փետր-
վարի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Լիկի-
փոսոյ:

ճ. 362բ—364ա. Մենակի Դ և և փետր-
վարի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Վրասայ
Եպիսկոպոսին:

ճա. 364ա—367բ. Մենակի Ե և և փե-
տրվարի ԺԱ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն
Զոսիմոսի Եպիսկոպոսին և Միքիմարայ
վարդապետին:

ճգբ. 367բ—369բ. Մենակի Զ և և փետր-
վարի ԺԲ. Յիշատակ վարուց Մարիամու որ
Մարինոս կոչեցաւ:

ճդ. 369բ—372ա. Մենակի Է և և փետր-
վարի ԺԳ. Յիշատակ վարուց Բանեւելոյն
Մարիանոս Եպիսկոպոսին:

ճդ. 372ա—374ա. Մենակի Ը և և փե-
տրվարի ԺԴ. Տօն է քառասորեայ դարս-
տեանն Քրիստոսի ի Տաճարն Սողոմոնի որ
յերուսաղէմ:

ճղ. 374ա—375բ. Մենակի Թ և և փե-
տրվարի ԺԵ. Վկայարանութիւն քառասուն
և Բ մարտիրոսաց և Յիմարայ:

ճդ. 375բ—377ա. Մենակի Ժ և և փետր-
վարի ԺԶ. Վկայարանութիւն Յուդայի եղ-
բորն Յակոբոյ:

ճլ. 377ա—379ա. Մենակի ԺԱ և և փե-
տրվարի ԺԶ. Վկայարանութիւն Թէոդորոսի
զինասուրին:

ճր. 379ա—380բ. Մենակի ԺԲ և և փե-
տրվարի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Սողովկայ Եպիսկոպոսին:

ճթ. 380բ—382ա. Մենակի ԺԳ և և փե-
տրվարի ԺԹ. Վարք և յիշատակ Սուրբ
Հօրն ձերոյ Մեքսիկայ վարդապետին:

Ճ. 382ա—383ա. Մենակի ԺԴ և և փետր-
վարի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Նեստորի
և Թէոդորոսի կիրենոյ Եպիսկոպոսին:

Ճա. 383ա—386ա. Մենակի ԺԵ և և փե-
տրվարի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յա-
կոբայ առաքելոյն Քրիստոսի:

Ճբ. 386բ—388ա. Մենակի ԺԶ և և փե-
տրվարի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Կոնստնտինոսի Հարիւրապետին:

Ճգ. 388ա—389բ. Մենակի ԺԷ և և փե-
տրվարի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն
Պետկատուայ:

Ճդ. 389բ—391ա. Մենակի ԺԸ և և փե-
տրվարի ԻԴ. Գիւտ գլխոյն Յոհաննոս:

Ճե. 391ա—392բ. Մենակի ԺԹ և և փե-
տրվարի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Յիւրուկայ Աստուածատրոյ:

Ճդ. 392բ—395ա. Մենակի Ի և և փետր-
վարի ԻԶ. Տօն է երեսման Վարդայ Սուրբ
Յաշին և սքանչելեաց նորին:

Ճլ. 395ա—397ա. Մենակի ԻԱ և և փե-
տրվարի ԻԷ. Վարք և յիշատակ Սուրբ
վարդապետաց ձերոց Եղիշէի և Գրիգորի
Նարեկացոյն:

Ճր. 397ա—398բ. Մենակի ԻԲ և և փե-
տրվարի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Քարիտոնեայ և Ներքինոյն:

Ճթ. 398բ—404բ. Նահանջի տարին
ամիսս այս իՅ օր դառնայ, մինչև և դար-
նանամուտ օրն մի յաւելանայ, դու զնահա-
պետացս կարգայ:

Ճ. 404բ—406ա. Մարտի ամիս աւուրս
ունի ԼԱ, որ է ըստ Հոռոմոցն ԻԱ և և այս ամ-
սոյ Մենակի ԻԳ. Վարք և յիշատակ Սրբու-
հոյն Եւդոկիայ:

Ճա. 406ա—409ա. Մենակի ԻԴ և և մար-
տի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոնստնտի-
սի մարտիրոսանին:

Ճբ. 409ա—410բ. Մենակի ԻԵ և և մար-
տի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եւտրուպի-
ոսի, Կղենոնիկոսի և Բասիլիկոսի և Սմար-
տայ:

Ճգ. 410բ—413բ. Մենակի ԻԶ և և մար-
տի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եւտրուպի-
ոսի Սուրբ Հարմոնցն Մարկիսի և Մակա-
րայ:

Ճդ. 413բ—415ա. Մենակի ԻԷ և և մար-
տի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոնստնտի-
նոսի:

Ճե. 415ա—416բ. Մենակի ԻԸ և և մար-
տի Զ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Պորփի-
րոսի Եպիսկոպոսին:

մ. յ. 416բ—418ա. Մենկերի իժ եւ մարտի է. Վկայարանութիւն Վասիլոսի եպիսկոպոսին:

մ. յ. 418ա—419բ. Մենկերի Լ եւ մարտի Ը. Վարք եւ յիշատակ եփրոսինեայ կուսին:

մ. յ. 420ա—421բ. Արեգի Ա եւ մարտի թ. Վկայարանութիւն Սրբոց Քառասնիցն որք ի Սեբաստիայ:

մ. յ. 421բ—424բ. Արեգի Բ եւ մարտի ժ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդոսիոյ եւ Հիսիքոսի:

մ. յ. 424բ—426բ. Արեգի Գ եւ մարտի ժԱ. Նահատակութիւն սրբոցն որք Նահատակեցան ի խոժաղուժ երկրին Գոթաց եւ Թէոփիլարքոսի:

մ. յ. 426բ—428ա. Արեգի Դ եւ մարտի ժԲ. Վկայարանութիւն Ը մարտիրոսացն, մարգարէիցն եղեկիէյի եւ եղբի:

մ. յ. 428ա—430ա. Արեգի Ե եւ մարտի ժԳ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Գրիգորի Հոռոմայ եպիսկոպոսին եւ Պետրոսի աշակերտին:

մ. յ. 430ա—435ա. Արեգի Զ եւ մարտի ժԴ. Վարք եւ յիշատակ սքանչելի առն Գրիգորի սպային Հոռոմայ:

մ. յ. 435ա—437բ. Արեգի Է եւ մարտի ժԵ. Տօն է Դանիէլի մարգարէին եւ երից մանկանցն:

մ. յ. 437բ—440ա. Արեգի Ը եւ մարտի ժԶ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Փօստեայ եւ Լասիայ:

մ. յ. 440ա—443ա. Արեգի Թ եւ մարտի ժԷ. Եւ Աւետիք երբայեցուց Ա. Վարք երանելոյն Ալէքսիանոսի:

մ. յ. 443ա—446ա. Արեգի Ժ եւ մարտի ժԸ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Կիւրղի Երուսաղէմայ Հայրապետին:

մ. յ. 446ա—448բ. Արեգի ժԱ եւ մարտի ժԹ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Յոհաննու Երուսաղէմայ Հայրապետին:

մ. յ. 448բ—451բ. Արեգի ժԲ եւ մարտի ժԻ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Օրէնդի եւ վեց եղբարց նորա:

մ. յ. 451բ—455բ. Արեգի ժԳ եւ մարտի ժԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յովնանու եւ Բարաքիայ եւ ինն վրկայիցն:

մ. յ. 455ա—460ա. Արեգի ժԴ եւ մարտի ժԲ եւ Նիսան երբայեցուց Ա. Վարք եւ

յիշատակ Սուրբ Հօրն Քենկիկտոսի Հղնաւորին:

մ. յ. 460ա—464ա. Արեգի ժԵ եւ մարտի ժԳ. Վկայարանութիւն Մարկոսի եպիսկոպոսին եւ Պիոնի քահանային:

մ. յ. 464ա—465ա. Արեգի ժԶ եւ մարտի ժԴ. Վկայարանութիւն Սուրբ աւետարանչին Մարկոսի:

մ. յ. 465բ—468ա. Ըստ կարգի աւուրցն արարչուժեանն վեցօրեացն. Այսօր Զատիկ է եւ տօն Յարութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ Սրբոյն եղիւշի Հայոց վարդապետի ասացեալ Սկիզբը՝ Կանխապոյնն Մարիամ Մաղղաղէնացին Լկն եւ Հաս ի գերեզմանն Քրիստոսի:

մ. յ. 468ա—470ա. Արեգի ժԷ եւ մարտի ժԵ. Յիշատակ Մեղեհեղեկի քահանային Աստուծոյ:

մ. յ. 470ա—471բ. Ըստ կարգի աւուր Յարութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ այսօր մեռելոց է Սկիզբը՝ Եւ արդ, գիտելի է, զի յորժամ էջ խաչեալն Աստուած Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր ի դժոխսն, յայնժամ դժոխսն պայծառացեալ քան գերկինս վայելչացաւ:

մ. յ. 471բ—474բ. Արեգի ժԸ եւ մարտի ժԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պօպոսի Լ քեռն իւր Յուլիանայ:

մ. յ. 474բ—475բ. Արեգի ժԹ եւ մարտի ժԷ. Վկայարանութիւն ամէնիմաստ կուսին Կատարինեայ:

մ. յ. 475բ—478բ. Արեգի ժԻ եւ մարտի ժԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Վահանայ Գողթնացոյն:

մ. յ. 478բ—480բ. Արեգի ժԱ եւ մարտի ժԹ. Վկայարանութիւն Սրբոց մարտիրոսացն Մարկիանոսի, Աղէքսանդրոսի, Թէոդոսի եւ այլ ԼԸ ընկերացն:

մ. յ. 480բ—482ա. Արեգի ժԲ եւ մարտի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ղուկիայ:

մ. յ. 482ա—484ա. Արեգի ժԳ եւ մարտի ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Դաւթի Դրեւեցոյն:

մ. յ. 484ա—486բ. Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի թերահաւատութիւն Թումայի: Սկիզբը՝ Յորժամ յարեաւ Հովին քաջ մեծաւ դօրութեամբ, սքանչելի նշանօք, այց արար առաքելոցն

սրբոց և հաստատեաց ցնոսաւ, վաղակալ
դրամբն եմոտ առ նոսա :

միւլ. 486ր—488ր. Արեգի ի Դ և ապ-
րիէլի Ա. Վարդ Մարիամու եղբայրացոյն
պոռնիկ ճղնաւորին :

միւ. 488ր—493ա. Արեգի ի Ե և ապ-
րիէլի Բ. Վարդ և յիշատակ Սուրբ Հարանցն
Սրապիոնի և Արայ Մարկոսի :

միւլ. 493ա—495ր. Արեգի ի Զ և ապ-
րիէլի Գ. Յիշատակ վարուց Սուրբ Հօրն
Մարկոսի Հոռոմայեցոյ որ ի (20) մղոնաւ
մերձ դրախտին Աղամայ աղօթէր :

միւէ. 495ր—497ր. Արեգի ի Է և ապ-
րիէլի Դ. Վկայարանութիւն Անփրբիոսի,
եղիսկոսի և Մեմնոսի :

միւլ. 497ր—498ր. Արեգի ի Ը և ապ-
րիէլի Ս. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ագաթա-
րի սարկաւազին և Թէոդուլոսի ընթերցո-
ղին :

միւթ. 498ր—500ա. Արեգի ի Թ և ապ-
րիէլի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սաբայ
ստրատելոսին և Ռուսինոսի :

մծ. 500ր—503ա. Արեգի ի Լ և ապրիէլի
Է. Տօն է Աւետեաց Սուրբ Աստուածածնին
կուսին Մարիամու :

մծա. 503ր—504ր. Ահկի Ա և ապրիէլի
Ը. Վկայարանութիւն Սրբոց իշխանացն Սա-
հակայ և Համապապայ :

մծբ. 505ա—507ր. Ահկի Բ և ապրիէլի
Թ. Տօն է սուրբ առաքելոցն Գրիստոսի Հի
աշակերտացն :

մծգ. 507ր—510ր. Ահկի Գ և ապրիէլի
Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոյ եղիսկոպոսին
Անթիպասայ և անողորմ Պետրոսին և Գէորգ-
յայ ճղնաւորին :

մծդ. 510ր—512ա. Ահկի Դ և ապրիէլի
ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Արտեմայ :

մծե. 512ա—514ա. Ահկի Ե և ապրիէլի
ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կրեսկինդոսի :

մծզ. 514ա—515ր. Ահկի Զ և ապրիէլի
ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարայ :

մծէ. 515ա—517ր. Ահկի Է և ապրիէլի
ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սաբինոսի :

մծը. 517ր—519ր. Ահկի Ը և ապրիէլի
ԺԵ. Վարդ և յիշատակ Սրբոյն Ագապիոսի
հայրապետին :

մծթ. 519ր—521ա. Ահկի Թ և ապրիէլի
ԺԶ. Վկայարանութիւն Արդաշունի կատակո-
ղին և Սմբատայ Թաղաւորին :

մկ. 521ա—523ր. Ահկի Ժ և ապրիէլի
ԺԷ. Յիշատակ Սուրբ Հայրապետին Յոհան-
նու Օմնեցոյն :

մկա. 523ր—525ր. Ահկի ԺԱ և ապրիէլի
ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուլիանոսի :

մկբ. 525ր—527ա. Ահկի ԺԲ և ապրիէլի
ԺԹ. Յիշատակ Սուրբ եղիսկոպոսին Քեր-
սոնայ քաղաքին :

մկգ. 527ա—528ր. Ահկի ԺԳ և ապրիէլի
Ի. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Աթանասի և
Սեւեռիանոսի պատրիարքին Ասորոյ :

մկդ. 528ր—530ա. Ահկի ԺԴ և ապրիէլի
ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոստա-
տիոսի :

մկե. 530ա—532ա. Ահկի ԺԵ և ապ-
րիէլի ԻԲ. Վարդ երանելոյն Թէոդորոսի
ճղնաւորին :

մկզ. 532ա—535ր. Ահկի ԺԶ և ապրիէլի
ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գէորգեայ
զօրավարին և որոց ընդ նմա :

մկէ. 535ր—538ր. Ահկի ԺԷ և ապրիէլի
ԻԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պասիկա-
տեայ և Վաղենտինեայ :

մկը. 538ր—540ա. Ահկի ԺԸ և ապրիէլի
ԻԵ. Վարդ և յիշատակ Սուրբ Հօրն Երասի-
մոսի :

մկթ. 540ա—541ր. Ահկի ԺԹ և ապ-
րիէլի ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Վասի-
լոսի եղիսկոպոսին :

մհ. 541ր—542ր. Ահկի Ի և ապրիէլի
ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոց Մաքսիմոսի
և Դուլայի :

մհա. 542ր—544ա. Ահկի ԻԱ և ապրիէլի
ԻԸ. Վարդ և յիշատակ Սուրբ Հօրն Պաքսի-
մոսի և այլ սուրբ հարցն :

մհբ. 544ր—546ր. Ահկի ԻԲ և ապրիէլի
ԻԹ. Վարդ և վկայարանութիւն Սրբոյն Բա-
տայ :

մհգ. 546ր—548ա. Ահկի ԻԳ և ապրիէլի
ԻԱ. Վարդ Սրբուհոյն Պեղեղեայ կուսին և
այլոց սուրբ կուսանացն :

մհդ. 548ա—550ր. Մայիս Հոռոմայեցոց
ամիս և Յունացն Արտեմիս և Իմար Ասորոց
առուրս ունի ԼԱ, տիւն ԺԴ ժամ է և դիշերն

Ժ. այսոց ի Ա և Երայեցւոցն Իսրի Ա և Էայոց Ահկի ամիս ԻԴ. Տօն է Երեմիայի Հարդարէին և աշակերտացն Բարաքայ և Արիմեիէայ :

ԺԵ. 550ր—551ա. Ահկի ԻԵ և մայիսի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոտրատիոսի :

ԺԶ. 551ա—553ր. Մեծի Եւսերի պատմադրի տառցեալ ի Համբարձումն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Սկիզբը՝ Վսեկուէ է մեզ ճառել սակաւ ինչ վասն Համբառնալոյն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, զի յետ յարութեանն ի մեռելոց Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս երեւցաւ աշակերտաց իւրոց :

ԺԷ. 553ր—557ա. Ահկի ԻԶ և մայիսի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Տիմոթէոսի և Մորաւայ :

ԺԸ. 557ա—558ր. Ահկի ԻԷ և մայիսի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Սիւզիանոսի և Յուստինոսի :

ԺԹ. 558ր—560ր. Ահկի ԻԸ և մայիսի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կուսին երեւեայ սքանչելապործին :

ԺԺ. 560ր—563ա. Ահկի ԻԹ և մայիսի Զ. Յիշատակ է Սրբոյն Յորայ արդարոյն և նահատակին :

ԺՃ. 563ա—564ր. Ահկի Լ և մայիսի Է. Տօն է երեւման Սուրբ Խաչին :

ԺԵ. 564ր—566ա. Մարերի Ա և մայիսի Ի. Տօն է Որդւոցն Որոտման Յակոբայ և Յահննու :

ԺԶ. 566ա—567ր. Մարերի Բ և մայիսի Թ. Յիշատակ Սրբոյ Կուսին Վարդենայ և Ակակիոսի :

ԺԷ. 567ր—568ր. Մարերի Գ և մայիսի Ժ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Հօրն Արսէնի և Անտոնինայ :

ԺԸ. 568ր—570ա. Մարերի Դ և մայիսի ԺԱ. Յիշատակ սուրբ մանկանցն Թեղզաճէմի :

ԺԹ. 570ա—571ր. Մարերի Ե և մայիսի ԺԲ. Յիշատակ երանելոյն Գեորգիոսի պատրիարքին :

ԺԺ. 571ր—574ա. Մարերի Զ և մայիսի ԺԳ. Վարք և յիշատակ Եպիփանու Կիպրացւոյ :

ԺԺԸ. 574ա—575ր. Մարերի Է և մայիսի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սուրբ Կուսին Գղեբիկեայ :

ԺԺԹ. 575ր—577ա. Մարերի Ը և մայիսի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Իսիդորոսի և Յոհաննու :

ԺԺԺ. 577ա—578ր. Մարերի Թ և մայիսի ԺԶ. Տօն է Զաքարայի մարգարէի :

ԺԺԴ. 578ր—580ա. Մարերի Ժ և մայիսի ԺԷ. (Տօն է) Սուրբ Խաչին Քրիստոսի սր յերուսաղէմ :

ԺԺԵ. 580ա—581ր. Մարերի ԺԱ և մայիսի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Սոդոթանի և Պամփիրի և Պանփալոնի :

ԺԺԶ. 581ր—583ա. Մարերի ԺԲ և մայիսի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Յակինթոսի և Պատրիկոսի :

ԺԺԷ. 583ա—584ր. Մարերի ԺԳ և մայիսի Ի. Վկայարանութիւն Ասկեղեայ և Թալէկայ :

ԺԺԸ. 584ր—586ր. Մարերի ԺԴ և մայիսի ԻԱ. Յիշատակ է Կոստանդիանոսի թաղաւորին և ժօր նորա :

ԺԺԹ. 586ր—588ա. Մարերի Ի ԺԵ և մայիսի ԻԲ. Վկայարանութիւն Թէոդոտոսի զինչ վաճառին և սուրբ Կուսանացն :

ԺԺԺ. 588ա—591ա. Մարերի ԺԶ և մայիսի ԻԳ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Յահննու Գրեցւոյն :

ԺԺԷ. 591ր—593ա. Մարերի ԺԷ և մայիսի ԻԴ. Յիշատակ է մատին Պետրոսի առաքելոյն :

ԺԺԸ. 593ա—594ր. Մարերի ԺԸ և մայիսի ԻԵ. Վրկայարանութիւն Սրբոյն Բասիլիսի և Թերապիոնի :

Ի. 594ր—596ա. Մարերի ԺԹ և մայիսի ԻԶ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Սիմէոնի Սինակեցոյն :

ԻԱ. 596ա—598ա. Մարերի Ի և մայիսի ԻԷ. Վկայարանութիւն Թէոդորոսի և Դիդիմեայ և Դասիթի և Գորգիւնայ :

ԻԲ. 598ա—599ա. Մարերի ԻԱ և մայիսի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եփիփանիոսի և Մարութայի եպիսկոպոսին :

ԻԳ. 599ա—600ր. Մարերի ԻԲ և մայիսի ԻԹ. Վարք և յիշատակ Սրբոցն Սահակայ և Երեմիայի :

ԻԴ. 600ր—603ա. Մարերի ԻԳ և մայիսի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուստինոսի և զիւս նշխարացն Թաղէոսի առաքելոյն :

յԼ. 603ա—604ա. Մարերի Ի՞ի և մայրի ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոց կուսանացն Իւկղի և Մարիամու:

յԿ. 604բ—605բ. Յունիս ամիս ասորս ունի Լ. տին ժամս ժե և զիշերն ժամս ժ. Ի սորայ Ի Ա. Ի Հայոց ամսոյ Ին. Վկայարանութիւն Սրբոց Պատրիարքի և Պաշտօնի, Անդրէի, Դիոնիսիոսի և Քրիստոսեայ կուսին:

յԶ. 605բ—606բ. Մարերի ԻԶ և յունիս Բ. Յիշատակ վարուց Մովսիսի խափշիկ տաղակին:

յՐ. 607ա—607բ. Մարերի ԻԶ և յունիսի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոց Լուկիանոսի և շարից ժանկանցն:

յԹ. 607բ—609ա. Մարերի ԻԸ և յունիսի Դ. Յիշատակ վարուց Երանելոյն Մետրոփանոսի Հայրապետին:

յԺ. 609ա—610ա. Մարերի ԻԹ և յունիսի Ե. Տօն է Փրիմանի առաքելոյն և Կիւրենայ Լպիկոստոսին:

յԺԹ. 610ա—611բ. Մարերի Լ և յունիսի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոց Կիրիլի Հայրապետին և մօրն Աննայի:

յԺԲ. 612ա—612բ. Մարդաց Ի Ա և յունիսի Է. Վարք Երանելոյն Սիւքիոսի անապատաւորին:

յԺԳ. 612բ—615ա. Մարդաց Բ և յունիսի Ը. Վկայարանութիւն Սրբոց Թէոդորոսի Արտակաւոյ, որ է սարաւելատ:

յԺԴ. 615բ—616բ. Մարդաց Գ և յունիսի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոց Աղէքսանդրոսի և Սրբուհոյն Անտոնինայ:

յԺԵ. 616բ—617բ. Մարդաց Դ և յունիսի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոց Ողբիւնոսի Լպիկոստոսին և աշակերտաց Նարա և Բարաշմենայ:

յԺԶ. 617բ—619ա. Մարդաց Ի Ե և յունիսի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Ռաշնարայ:

յԺԷ. 619ա—620ա. Մարդաց Զ և յունիսի ԺԲ. Յիշատակ վարուց Սուրբ միանձանց Օնոփրիոսի և ուլ ճշմարտացն:

յԺԸ. 620ա—621բ. Մարդաց Է և յունիսի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոց Տիմոթէոսի քահանային:

յԺԹ. 621բ—623ա. Մարդաց Ի Ը և յունիսի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոց Քրիստոփորի Ծանալիւոյն և սրաց ընդ նմա:

յԻ. 623ա—624ա. Մարդաց Թ և յունիսի ԺԵ. Յիշատակ է վարուց Երանելոյն Թէոփանոսի և ամուսնոյն իւրոյ Պանսենի:

յԻԹ. 624ա—625բ. Մարդաց Ժ և յունիսի ԺԶ. Յիշատակ վարուց Կիրակէի և Ուրբաթու:

յԻԲ. 625բ—628ա. Մարդաց ԺԱ և յունիսի ԺԷ. Տօն է Եղիսէի մարդարէին:

յԻԳ. 628ա—629բ. Մարդաց ԺԲ և յունիսի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոց Դուլայի և Վսնիփառոսի:

յԻԴ. 629բ—630բ. Մարդաց ԺԳ և յունիսի ԺԹ. Վկայարանութիւն Յովսէփայ նոր վկային Քրիստոսի:

յԻԵ. 630բ—631բ. Մարդաց ԺԴ և յունիսի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոց Երէց Էդրաբցն Սամուէլի, Մանուէլի և Իսմայէլի և Զոսիմոսի:

յԻԶ. 631բ—633բ. Մարդաց ԺԵ և յունիսի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոց Յուլիանոսի և որոց ընդ նմա կատարեցան:

յԻԷ. 633բ—634բ. Մարդաց ԺԶ և յունիսի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոց Թէոդորոսի արեղային և այլոցն:

յԻԸ. 634բ—636բ. Մարդաց Ի ԺԷ և յունիսի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոց Ղևոնդեայ և Բ ընկերաց նորին:

յԻԹ. 636բ—637բ. Մարդաց ԺԸ և յունիսի ԻԴ. Յիշատակ վարուց Տայասայ պոռնիկին:

յԼ. 637բ—639ա. Մարդաց ԺԹ և յունիսի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյ կուսին Փեփոնեայ:

յԼԹ. 639ա—640բ. Մարդաց Ի և յունիսի ԻԶ. Տօն է սուրբ առաքելոցն Եղիայի և Սիւղիանոսի և այլոցն:

յԼԲ. 640բ—641բ. Մարդաց ԻԱ և յունիսի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոց Զինոնի և Զինեայ:

յԼԳ. 641բ—642բ. Մարդաց ԻԲ և յունիսի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոց Ստափէոսի և որդւոյ իւրոյ և զստերոցն:

յԼԴ. 642բ—644բ. Մարդաց ԻԳ և յունիսի ԻԹ. Կատարումն Սրբոց առաքելոցն Պետրոսի և Պաւլոսի:

յԼԵ. 644բ—647ա. Մարդաց ԻԴ և յունիսի Ի Լ. Տօն է Երկոտասան Առաքելոցն:

յւղ. 647ա—648ա. Մարգաթ ին եւ յուլիս եւ Թամուզի Ա. Վկայաբանութիւն Սուրբ անարծաթ բժշկացն Կողմայի եւ Դամիանոսի :

յւլ. 648ա—649բ. Մարգաթ իՉ եւ յուլիս Բ. Գիւտ պատուական տփին յորում եղեալ էր զլիարդիրն Մարիամու Աստուածածնին :

յւլ. 649բ—650բ. Մարգաթ իէ եւ յուլիս Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Բիանարոսի եւ Սիւղիանոսի եւ Խոսրովու Գանձակեցոյն :

յւլ. 650բ—651բ. Մարգաթ իԸ եւ յուլիս Դ. Վկայաբանութիւն Սրբոյ Ճեբին Սիդնիսի եւ Բաբելայ Հայրապետին եւ ՁԳ աշուկերացն :

յւլ. 651բ—652բ. Մարգաթ իԹ եւ յուլիս Ե. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յակինթոսի, Եւստաթէոսի :

յւլ. 652բ—653բ. Մարգաթ Լ եւ յուլիս Ձ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Սրապիոնի, Պրակղի, Իլարիոնի, Պերիգրինոյ եւ Ընկերաց :

յւլ. 654ա—655ա. Հրոտից ի Ա եւ յուլիս Ե. Վկայաբանութիւն Պրոկոպոսի վկային Գրիստոսի :

յւլ. 655ա—657բ. Հրոտից Բ եւ յուլիս Ը. Պատմութիւն Սրբոյն Դաւթի եւ Ռոմանոսի :

յւլ. 657բ—658բ. Հրոտից Գ եւ յուլիս Թ. Կատարուն Թումասու Էպիսկոպոսին Ընկուլաց :

յւլ. 658բ—660ա. Հրոտից Դ եւ յուլիս Ժ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Եւաղնասիայ :

յւլ. 660ա—662ա. Հրոտից Ե եւ յուլիս Ի. Տօն է Ճնընդեան Յռահմանու Կարապետին :

յւլ. 662ա—663բ. Հրոտից Ձ եւ յուլիս Ի Ժ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Առեատիոսի բժշկին :

յւլ. 663բ—665բ. Հրոտից է եւ յուլիս ԺԳ. Նահատակութիւն Սրբոյն Արդմսեհի :

յւլ. 665բ—669բ. Հրոտից Ը եւ յուլիս ԺԴ. Պատմութիւն Սրբոյն Բագարատայ Էպիսկոպոսին :

յ. 669բ—670բ. Հրոտից Թ եւ յուլիս ԺԵ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յուդիտայի եւ Կիրակոսի :

յծա. 670բ—671բ. Հրոտից Ժ եւ յուլիս ԺԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ճոնաւորացն Կոպրի, եւ Պատեմութէի եւ Աղէքսանդրի :

յծբ. 671բ—673ա. Հրոտից ԺԱ եւ յուլիս ԺԷ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Աթանասի եւ Էպիսկոպոսին եւ Ժ աշուկերացն նորին :

յծգ. 673ա—674ա. Հրոտից ԺԲ եւ յուլիս ԺԸ. Վկայաբանութիւն Սուրբ Կուսին Մարիամու :

յծդ. 674ա—675ա. Հրոտից ԺԳ եւ յուլիս ԺԹ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Դիոսի եւ Օլիմպեայ :

յծե. 675ա—676բ. Հրոտից ԺԴ եւ յուլիս Ի. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի Կիւրենոյ Էպիսկոպոսին :

յծզ. 676բ—678բ. Հրոտից ԺԵ եւ յուլիս ԻԱ. Աջանչելի արանցն աղաւալ Սիմէոնի եւ Յռահմանու :

յծէ. 678բ—679բ. Հրոտից ԺԶ եւ յուլիս ԻԲ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյ Գորանդրատայ :

յծբ. 679բ—681ա. Հրոտից ԺԷ եւ յուլիս ԻԳ. Վկայաբանութիւն Փսկասու Սրբոյ Էպիսկոպոսին :

յծթ. 681ա—682ա. Հրոտից ԺԸ եւ յուլիս ԻԴ. Յիշատակ Սրբոյն Ստեփաննոսի Հոյրապետին :

յկ. 682ա—683ա. Հրոտից ԺԹ եւ յուլիս ԻԵ. Ննջումն Յովակիմայ եւ Աննայի՝ ծնողաց Սուրբ Աստուածածնին Մարիամու Սուրբ Կուսին :

յկա. 683ա—684բ. Հրոտից Ի եւ յուլիս ԻԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Երմոդեայ քահանային եւ Պանդալեոնի բժշկին :

յկբ. 684բ—685բ. Հրոտից ԻԱ եւ յուլիս ԻԷ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Կուլնիկոսի եւ Թէոդոտեայ եւ որդւոց նորա :

յկգ. 685բ—686բ. Հրոտից ԻԲ եւ յուլիս ԻԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Գահատրինեանցն :

յկդ. 686բ—687բ. Հրոտից ԻԳ. յուլիս ԻԹ. Տօն է Տիմոսի առաքելոյն :

յկե. 687բ—690ա. Հրոտից ԻԴ եւ յուլիս Ի. Յիշատակ Սուրբ Հայրապետացն Գրիգորիսեանց եւ Պետրոսի :

յկդ. 690ա—692ա. Հրտից ին եւ յուրիս ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոց Դեռնողանց քանանայինն:

յկէ. 692ա—693ր. Օղոտոտս ամիս Հոստոց աուրս ունի ԼԱ. ի սորա Ա եւ Հայոց ամայ Հրտից ի Զ. Յիշատակ է Սրբոց Մակարայեցոցն եղէպարտու. քանանային եւ Շոմոնէն եւ ի սրդոցն:

յկը. 693ր—695ա. Հրտից ին եւ օղոտոսի Թ. Գիւտ Նշխարաց Սրբոյն Ստեփաննոսի նախովկային յերուսաղէմ քաղաքի:

յկթ. 695ա—696ր. Հրտից ի Լ եւ օղոտոսի Գ. Յիշատակ վարուց Սուրբ Հօրն Դաքժատիւսի:

յհ. 696ր—697ր. Հրտից ի Թ եւ օղոտոսի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սոփիայ եւ երկից զստերացն Պիատոսի, Ելպիսի եւ Աղապի, որ է Հայերէն Հաւատ, յղոս, սէր. Սոփիայն իմաստութիւն թարգմանի:

յհա. 697ր—698ր. Հրտից Լ եւ օղոտոսի Ե. Տօն է տապանակին Աստուծոյ:

յհբ. 699ա—700ա. Աւելեաց Ա եւ օղոտոսի Զ. Տօն է այլակերպութեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

յհգ. 700ա—703բ. Աւելեաց Բ եւ օղոտոսի Է. Նահատակութիւն Սրբոց Վարդանայն:

յհդ. 703բ—704ր. Աւելեաց Գ եւ օղոտոսի Ը. Վարդ եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Դոմէտիանոսի:

յհե. 704ր—706ա. Աւելեաց ի Դ եւ օղոտոսի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անտոնինոսի:

յհզ. 706ա—707ա. Աւելեաց ի Ե եւ յօստոսի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Խն վկայիցն Դեռնողոսի, Սիւնիոսի, Մօրկիոսի, Անիկոսի, Դանիէլի, Անտինինոսի եւ այլոցն:

յհէ. 707ա—722ր. Պատմութիւն Յովստոփոն եւ Բարդաղմոս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

723ա. Փառք...

Եղեւ աւարտ եւ կատարուն սուրբ մատեան դրոցս, որ է յիշատակ սուրբ Նահատակ վկայարան մարտիրոսաց, սքօք Հոռոտեցաւ Տէր ի Հոռ առնուից եւ եղեն ամենայն Հաւատացեցոց բուրումն անուշահոտ բու-

րաստանից սոցա եւ են բարեխոս առ Տէր Աստուած յիշատակարանիս սրբոց: Եղեւ վերջ ի թուականիս Հայոց ՌՃ եւ չորրորդ Ժ-ից եւ Լուակի (1694), ի զուրն Սուրբ Աստուածանին, եւ աստընդորութեան Սուրբ Ամենափրկչին Ստեփաննոսի վարդապետի եւ իշխանութեան Ջուղայոյ խոջայ Դուկասին, ի ձեռամբ յողնամեղ եւ անարժան եւ անպիտան Կիրակոս իրիցի եւ ծնողաց իմոց Զաքարիային եւ Եղիսարեթին եւ եղորն իմ սրբապան Յովանէս վարդապետին, ի խնդրոյ սուրբ եւ ասաքնիասէր, աստուածապաշտ եւ երկրպաժ, բարեմիտ եւ աստուածասէր պարոն Նուրվէրտէ եւ ծնողացն Հայրապետին եւ Սոյթափաշէ եւ կողակցին Իրարինէ եւ զստերացն Թանգիւրաթունին, Մարամտատիկին եւ Բեթանին եւ Հօրեղորն Դաւթին եւ սորա կողակցին Զիրթէ եւ որդոյն Մարգարին, եւ պապուն Սահակին, Ուորէլին, Մարգարին եւ Հանիկն Գուլփարի եւ Անձրեն եւ մօրաքոյրն Դիլանն, Սանդուխտն եւ միւս եղբայրն Պարսամն եւ քոյրն Եղիսարեթն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ զհեղաճոյի, աստուածապաշտ եւ ողորմած Իրարին եւ ծնողան Աղասն եւ զԾուղիտայն եւ զզստերան Թանգիւրաթուն, Մարամտատիկն եւ Բեթանն եւ պապն Դրիկորն եւ Հանիկն Գուլփասն եւ եղբորայրն Գրիգորն եւ քոյրն Իրթիկն եւ Հօրեղայրն Մանուկն, կողակցին Լապիխանն, որդին Յարութիւնն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի ասացէ:

Դարձեալ յիշեցէ զՆուրվէրտին եւ զեղբայրն Զաքարիայն եւ կողակցին Սէրանն եւ զզստերան Դիլանն, Գուլփարի, Անիւն, Սարալու, Մէրանն, Օղլանն եւ եղբայրն Պարսամն եւ Եղիսարեթն եւ Բէլի, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի:

Դարձեալ յիշեցէ զսրբաճոյի պարոն Նուրվէրտէ եւ զարեւապաշտ Հոյիպարդ եւ սրբանունդ Իրարին, որ ցանկացաւ զԱյսմաուրս, որ յիշատակ է ներկեալ արեամբ սրբոց մարտիրոսաց վկայից Նահատակացն: Ըստացաւ ի Հալալ վաստակոցն իւրոց, յիշատակ իւրն եւ ծնողացն, եւ իւր կողակցն Նուրվէրտէ, որ եւ լողորջ ախօք փոխեցաւ յաշխարհէս եւ յաւելաւ առ Հարսն իւր եւ լիցին պարոն Նուրվէրտէ եւ Իրարինն, զորոց արեամբ ներկեալ մարտիրոսացն, սրբոց կուսանացն եւ սրբոց առաքելոցն եւ մարդարէից եւ վարդապետացն մասնակից եւ պսակակից արացէ զհոգի պարոն Նուրվէրտէ եւ Իրարինն եւ զհեռանն յախտեանկանս ժառանգեցեն: Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս իւր երանաւտ ձայնին արժանի արացէ յաւուրն կատարածի առ երանելի ողորմածացն, եթէ՛ Եկայք արհնեալք Հօր իմոյ, ժառան-

դեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն ի սկզբանէ աշխարհի, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղեցի անուն Քո, եկեացէ արքայութիւն:

Արդ, յերեսս անկեալ աղաչեմ, ով յետնեալս եւ մեղուցեալս տրուպ կիրակոս երէցս, որ սակաւ աշխատեցայ եւ Հասի յաւարտ գրոյս առողջութեամբ եւ կարողութեամբ Հոյսոյն Սրբոյ, անմեղադիր լերուք սխալանացս, զի կարս իմ այս էր եւ յիշելով աղաչեմ, ով սուրբ քահանայդ Աստուծոյ, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, յիշեցէք եւ զսրբակրօն վարպետն իմ Աղարիայն, որ եւս աշխատակիրն եղեւ ինձ եւ սրբալան քահանայն Աստուածատունն եւ յիշեցէք միով Հայր մերիւ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս, ամէն:

Հայր մեր որ:

Դարձեալ յիշեցէք զաստուածապաշտ դիրքիսինն եւ զծնողն Աղատուն եւ զՅուդիտայն եւ զճօրաքոյնն եւ զԽալփաչն եւ զորդին Գրիգորն, որ մանուկ տիօք փոխեցաւ յաշխարհէս, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

693թ. Որոց բարեխօսութեամբն ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի զրոցս բարեպաշտ Իրքիսինն եւ ծնողացն Աղատին եւ Յուդիտայինն եւ պապուն Գրիգորինն եւ Գուլխասին:

(Նման յիշատակագրութիւններ կան գրեթէ բոլոր գլուխների վերջում):

611թ. (Գրչի ձեռքով) Որոց աթոթիւքն ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի զրոցս շարեպաշտ պարոն Նուրմէրաէ եւ ծնողացն Հայրապետին եւ Սոթթիաչէ եւ կողակցին Իրքիսինն եւ զստերացն Թանգխաթունին, Մարիամատիկին եւ Բեթանին եւ եղբօրն Ջաքարէ, զստերացն Դիխունին, Գուլխարէ, Ալիդին, Սարալուէ, Մէրանին, Օղլանին:

(Նման յիշատակագրութիւններ կան գրեթէ բոլոր գլուխների վերջում):

611թ. (Գրչի ձեռքով) Յիշեցէք զճողի տառիս կիրակոս անարժան երէցիս եւ ծնողացն իմոց եւ որդոցն եւ եղբօր իմ Յովանէս վարդապետ:

(Միեւնոյն միտքն ունեն հետեւեալ յիշատակարանները):

118ա, 260թ, 304թ, 419թ, 503ա, 653թ եւ այլն:

730ա. (Նստրգրով) Ով սրբակրօն քահանայք եւ ընթերցողք, յիշեցէք ի Քրիստոս զանարժան Յակոբ քահանայս եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ դուք յիշեալ լիջիք առաջի անտնին Քրիստոսի: Թիւն ՌՃԶ (1731), Թիւրա Բ-ումն:

Ով ընդիր քահանայք, յիշեցէք դիս մեղաւոր Յովանէս ժամարարս եւ զսուք յիշեալ լիջիք առաջի ատնին Քրիստոսի, յաւիտեանս ամէն:

8թ. (Նստրգրով) Ես (զմտում մէկ քառ) Յունանէս ժամարարս զրեցի թիւն փաթր ԱՃԺԲ (1727) չարաթ թ. օրհնեցայ տօն Սուրբ երրորդութեանն, կիրակի, որ է Հոյս պառօստ փոխ. կիրակի օր, ձեռամբ Աստուածաւորս վարդապետին եւ առաջնորդութեամբն Դաւթին եւ թաղաւորութեանն Աղվանից Աւարաֆի շային: Տէրն Քրիստոս պահեցէ զմեզ ի ձեռաց անօրինաց եւ պահեցէ զմեզ նշանաւ խաչին ուրով պահեցի, ամէն:

Եւս զարձեալ յիշցուք զանարժան Յոյաննէս ծառայ Աստուծոյ ի Հրեղիւնոց պապերտաց, զոր նախ լանիս վարդապետաց, ի Հրեղիւնոց խորհրդոցս առեալ զլուստերս յիկն կուսանացն ի Հանձմատուց լուսոյն աստուածութեան Հօր եւ Որդոյ եւ Հոյսոյն Սրբոյ:

253

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐՔ

Վարագէլի Ս. Նիկողայոս եկեղեցի 445 (1)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԻ (1671)

ԹԵՐԹՔ՝ 590: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 39.5 X 25.2: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄՈՍԻ՝ ԵՐԿՍԵՍ, 20 X 8.2: ՏՈՂՔ՝ 36-38: ՆԻԻԹ՝ քառալկանք: ԳԻՐ՝ բոլորքեր: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ բոլորքեր: ՆԿԱՐ՝ չուծի: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 8ա, 202ա.

384ա: ՀԱԿԱՏԱՋԱՐԻ՝ 57թ, 106ա, 162թ, 306ա, 350ա, 415թ, 450ա, 490ա, 531ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՐ՝ ԵՐԿԱՔԱՐՔԵՐ: ՄԱԳԱԼԱԹԵԱՆ ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ չուծի: ԳԻՐԶ՝ կիրակոս երէց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա, ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԻ (1671), ՍՏԱՅՈՂ՝

ժթ. 37բ—40բ. Նաւասարդի ժԺ և օգոստոսի իԺ. Տօն է զլիսատմանն Սուրբ Յովհաննու Կարապետին:

Ի. 40բ—41բ. Նաւասարդի ի և օգոստոսի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Եպիսկոպոսին Վիլնիդոսի: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Տառխանոսի: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Ատրնեհսէի:

Իա. 41բ—43բ. Նաւասարդի ի ԻԱ և օգոստոսի ի ԼԱ. Գիւտ պատուական զօտոյ Սուրբ Աստուածածինին: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբուհոյն Փոտինեայ որ Թարգմանի լուսեղին:

Իբ. 43բ—45բ. Սեպտեմբեր ամիս Հոռմայեցոց և Գրորոս Յունաց, և Իլուլ Ասորոց աւուրս ունի Լ, և գիշերն Հասարակ է ժԺ ժամ: Նաւասարդի ի ԻԲ և Երբայեցոց Իլուլի ժԴ. Տօն է Յեսուայ որդւոյ Նաւայ պաշտօնէին Մովսէսի: Յայսմ աւուր վարժեանելոյն Սիմէոնի Սիւնակեցոյն:

Իգ. 45բ—46ա. Նաւասարդի ի ԻԳ և սեպտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մամասոյ: Յայսմ աւուր յիշատակ է երանելոյն Յովհաննու պահեցողին:

Իդ. 46ա—48ա. Նաւասարդի ի ԻԴ և սեպտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Անթիմոսի Եպիսկոպոսին: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Աթանասի Եպիսկոպոսին և յիշատակ ադանիոյն Աստուծոյ Պանթուլի: Ի սմին աւուր և գԲ Ժառայոն Պանթուլի զՊարիսիոս և զՆերսիստոս կացուցին առաջի Օրեգորիանի Թաղաւորին: Ի սմին աւուր յիշատակ սբանչելոցն ինչ որ եղև վասն ուղղափառ Հաւատոյս:

Իե. 48ա—49ա. Նաւասարդի ի ԻԵ և սեպտեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Իսաիայ Հայրապետին և Գ աշակերտացն: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոց մարտիրոսացն Թէոդորոսի, Դուկիանոսի, Ամիանոսի և Յուլիանոսի, Հրամանաւ Մաքսիմիանոսի անօրէն արքային:

Իզ. 49ա—50ա. Նաւասարդի ԻԶ և սեպտեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոց կուսանացն քառասնիցն և Ամոնի սարկաւաղին: Յայսմ աւուր յիշատակ է կատարման քահանային Զաքարիայ հօրն Սուրբ Յովնանու:

Իէ. 50ա—51ա. Նաւասարդի ի ԻԷ և սեպտեմբերի Զ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Երէնեայ և այլ ժԴ մարտիրոսացն: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն ժԴ մարտիրոսացն Փուսիոսի քահանային և Բիրիայ սարկաւաղին և Նիսասայ ընթերցողին և ժ ընկերաց նոցին: Յայսմ աւուր յիշատակ կատարման Եմ (5 000) կուսանացն սբանչելի մահաւամբ ի Գրիստոս Աստուած:

Իը. 51ա—53ա. Նաւասարդի ի ԻԸ և սեպտեմբերի Է. Յիշատակ սուրբ ժողովոյն Նիկիայ վասն Արիոսի:

ԻԹ. 53ա—55բ. Նաւասարդի ի ԻԹ և սեպտեմբերի Ը. Տօն է Մենեղևան Սուրբ Կուսին Մարիամու:

Լ. 55ա—57ա. Նաւասարդի Լ և սեպտեմբերի Թ. Յիշատակ վարուց Սուրբ Հայրապետին Իսահակայ:

Լա. 57բ—58բ. Հոռի Ա և սեպտեմբերի ժ. Վկայարանութիւն Սրբոց կուսանացն Մինադորայ և Մինարոդորայ և Մինիփոտորայ և Սրբուհոյն Բասիլիդայ: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն սրբուհոյն Իսաիիդայ: Յայսմ աւուր յիշատակ վարուց Սրբոյն Պողոսի Եպիսկոպոսին:

Լբ. 58բ—59բ. Հոռի Բ և սեպտեմբերի ժԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մանուչակայ զոր ի Հոռոմ լեզուն Անիա կոչեն: Յայսմ աւուր Սուրբն Ռոմիլոսայ յետ լազուս Հարաւանց և զանից զլիստեցաւ Հրամանաւ Տրայիանոսի արքային: Նշոյալս Եւդոքսիայ ի Մելիտենի քաղաք Հայոց Հրամանաւ Դիոկղետիանոսի արքայի: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Դիոդորայ և Դիդիմայ: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Սոլանի: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Եպիփրոսի:

Լգ. 59բ—61ա. Հոռի Գ և սեպտեմբերի ժԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ապոսինիմոսի Եպիսկոպոսին: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Սեւեռիանոսի Սերաստացոյն:

Լդ. 61ա—63ա. Հոռի Դ և սեպտեմբերի ժԳ. Նաւակատիք է Սուրբ Քառիկոսին: Յարութեան և Գաղղոթային և այլ սրբութեանցն և Երուսաղեմի քաղաքին: Յայսմ աւուր յիշատակ Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանին:

ԼԵ. 65ա—66ա. Հոռի Ի Ե և սեպտեմբերի ԺԳ. Ուսմանը է և տոն Սուրբ Ուսմանը:

ԼԵ. 66բ—67բ. Հոռի Զ և սեպտեմբերի ԺԵ. Վերստին տոն է Սուրբ Ուսմանը և վկայարանութիւն Սրբոյն Նիկիտոսոյ: Յայտարարութիւն Սրբոյն Սեբեմեայ կուսին: Յոյսմ աւուր կատարեցաւ Կուսնեյիս ոյր ճերմունի Նիկիտոս քաղաքին, Հրամանաւ կատարաւ դատարարին Պերինես վրան ի Բրիտանոս Հաւատոցն: Յայտարարութիւն սուրբ մարտիրոսացն որ Լեզնի Սահմանայ Ի Զ և Ի Կ թուականին Հայոց: Յուստիանոս կայսրն Հոռիայ...

ԼԵ. 67ա—68ա. Հոռի Ի Ե և սեպտեմբերի ԺԶ. Վերստին տոն է Սուրբ Ուսմանը և վարդ և յիշատակ աղանդոյն Աստուծոյ Թէոդորայ:

ԼԵ. 68ա—69բ. Հոռի Բ և սեպտեմբերի ԺԷ. Վերստին տոն է Սուրբ Ուսմանը և յիշատակ Սրբոց Թարգմանչացն Սահմանայ Հայրապետին և Մեսրոպայ վարդապետին: Ի սմին աւուր Սուրբ վկայն Բրիտանոս Վարդապետ լողում չարչարանս կրեաց և յետոյ որով Հատին զկուսին: Յայտարարութիւն Սրբոյն Տրապիմեայ և Դորեմեան զուսի և Սարատիանայ:

ԼԵ. 69բ—71բ. Հոռի Բ և սեպտեմբերի ԺԸ. և Երեսնացոյ Թէոփիլ և Տոն է Մովսէսի մարգարէին և Անարտին:

ԼԵ. 71բ—73ա. Հոռի Ժ և սեպտեմբերի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոց Ոսկեանցն:

ԼԵ. 73ա—75ա. Հոռի ԺԱ և սեպտեմբերի Ի. Վարդ և վկայարանութիւն Սրբոյն Եւստաքիոսի և կնոջ Նորա և Բ որդւոցն:

ԼԵ. 75ա—76բ. Հոռի Ի Ժ և սեպտեմբերի ԻԱ. Վկայարանութիւն Ժ և Ծ (150) մարտիրոսացն: Յայտարարութիւն տոն է Սրբոցն Մովսէսայ, Գորգիանու, Հեղիու, Զատիկոսի, Դուկիանու և Վաղերիանոսի: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբուհոյն Արեւիկոսայ զոր Մարիամ անուանեն: Ի սմին աւուր կատարեցաւ Սուրբ վկայն Բրիտանոս Պապ լարեի Հաւատով յամս Մաքսիմիանոսի անորէն արքային: Յայտարարութիւն յիշատակ տեմանն Ամիթ քաղաքի:

ԼԵ. 76բ—77բ. Հոռի Ի ԺԳ. և սեպտեմբերի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փոկաւու Լախիկոսոյն: Յայտարարութիւն տոն է Յուստիանոս վարդապետին: Յայտարարութիւն տոն է Դեմետրիոս վարդապետին:

Յանուարի արեւելի: Յայտարարութիւն տոն է Դեմետրիոս վարդապետին և քաղաքապետին Սրբոյն Դեմետրիոս զօրավարին:

ԼԵ. 77բ—79ա. Հոռի Ի ԺԴ. և սեպտեմբերի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Իրայիկոսայ: Յայտարարութիւն յիշատակ կատարեցն ի Տաճկաց՝ Յուստիանոս Բրիտանոսին:

ԼԵ. 79ա—80բ. Հոռի Ի ԺԵ. և սեպտեմբերի ԻԴ. Վկայարանութիւն և յիշատակ վարդոց Սրբուհոյ կուսին Թեոփիլ:

ԼԵ. 80բ—82ա. Հոռի Ի ԺԶ. և սեպտեմբերի ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոց առաքելոցն Կեփայի և Ապոլոնի և Յակոբա Սրճեցոյն: Յայտարարութիւն վկայարանութիւն Սրբոյն Դորեմեայ եպիսկոպոսին: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբուհոյն Ապոլոնի: Յայտարարութիւն յիշատակ վարդոց Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին:

ԼԵ. 82ա—84ա. Հոռի ԺԷ. և սեպտեմբերի ԻԷ. Ննիւնի Սուրբ աւետարանչին Յովհաննու:

ԼԵ. 84ա—85բ. Հոռի ԺԸ. և սեպտեմբերի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կալիստոսաւոսի և Խիթ (ՀԳ) ընկերաց նորին: Յայտարարութիւն մարտիրոսացաւ Սուրբ վկայն Բրիտանոս Մատիոս, ոյր իմաստասէր և Հանաքեղ, պայծառացաւ Հաւատով և բարի դրժով ի փառս Բրիտանոսի: Ի սմին աւուր Հանաքեղ ի Բրիտանոս աստուածասէր և բարեպաշտ կայսրն Յուստիանոս Մանէլին:

ԼԵ. 85բ—87բ. Հոռի ԺԹ. և սեպտեմբերի ԻԹ. Պատմութիւն Շրմաւունի առաքելոյն աղակաւանին Բրիտանոսի: Յայտարարութիւն Սրբոցն Ալփիոսի և Փիլատիսիայ և Կիւրիսի և այլ ծԾ (150) մարտիրոսացն, որք ընդ նմա կատարեցան Հրով, սրով և քարկոծելով: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբուհոյն Եպիֆանիայ: Յայտարարութիւն վկայարանութիւն Սրբուհոյն Մամիլիայ: Ի սմին աւուր տոն է Եղիշայի: Յայտարարութիւն յիշատակ սքանչելիացն որ եղեն յեկեղեցին Զննոսին:

ԼԵ. 87բ—89ա. Հոռի Ի Ի և սեպտեմբերի ԻԺ. Վարդ և յիշատակ Սուրբ Հօրն մերոյ Քարիտոնի ճշնաւորին: Յայտարարութիւն տոն է Սրբոյն Եպիֆանի:

ծա. 89ա—90բ. Հոռի ի իՒ և հակտեմբերի Լ. Գիւտ և հանդիստ նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորէին. Յայսմ աւուր յիշատակ Սրբոյն Անտոնի և Կրօնիղեայ և է խոտանարակացն որ ի վանսն Գլակայ. Յայսմ աւուր յիշատակ Սուրբ Հօրն Թաթլոյ և Վարոսի և Թումաստու: Ի սմին աւուր տօն է Սրբոյն Գրիգորի Աղուանից կաթողիկոսին՝ Թոռին Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորէին:

ծբ. 90բ—93ա. Հոռի ի իՒ և հակտեմբերի Ա. Թշրինի Ա. հակտեմբեր ամիս աւուրս ունի ԼԱ, տին ժԱ ժամ և գիշերն ժԳ և է այսօր յիշատակ երկոտասան վարդապետացն, որոց առաջինն և է զուլիս է Սուրբն Դիոնիսիոսն Արիսպպացին:

ծգ. 93ա—94ա. Հոռի իԳ և հակտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Անանիայ. Յայսմ աւուր տօն է Սրբոյն Թէոդօրոսի որ ի Պերդէ շարչարեցաւ ի Թէոդոսէ դատարիչն. Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Միքայէլի Հօր վանացն Ջորայ և ԼԶ (36) կրօնաւորացն որ ընդ նմա: Ի սմին աւուր յիշատակ սքանչելեացն որ եղեն յուխտաւորն ի Սինկական լեբինն. Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Պաքնտօսի անպատական ճղնասրի:

ծդ. 94ա—95բ. Հոռի ի իԲ և հակտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին և Յուստիանոսի սուրբ կուսին:

ծե. 95բ—97բ. Հոռի ի իԵ և հակտեմբերի ի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Դիոնիսիոսի Արիսպպացուն. Յայսմ աւուր յիշատակ Սրբոյն Կիրակոսի. Յայսմ աւուր յիշատակ վարուց և նահատակութեան Սրբոյն Աղոջտոսի և զստերն իւրոյ Կալեսթինեայ. Ի սմին աւուր պատմութիւն արձակմանն սատանայի ի Բ (1000) ամ կապանաց իւրոց:

ծզ. 97բ—100ա. Հոռի ի իԶ և հակտեմբերի ի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոց Հօրիփսիմանցն:

ծէ. 100ա—102ա. Հոռի ի իԷ և հակտեմբերի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոց կուսանացն Գայիանանցն. Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Թումայի առաքելոյն. զրաձ է յօղոստոսի իԲ, զիւտ և է կարգա:

ծը. 102ա—103ա. Հոռի ի իԸ և հակտեմբերի Է. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարգիսի և Բաղդոսի. Յայսմ աւուր կատարեցան ի Քրիստոս սուրբ վկայքն Նալարիոս, Կելսիոս, Գերասիոս, Պոտոսիոս, սրով և հրով յանհաւատիցն յաւուրս սրբոց Առաքելոցն:

ծթ. 103ա—104ա. Հոռի ի իԹ և հակտեմբերի ի Ը. Վկայարանութիւն Սրբունոյ կուսին Պեղիղեայ. Յայսմ աւուր յիշատակ Սրբոյն Պրոկղեայ սարկաւապունոյն. Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոց մարտիրոսացն Յորենտիոսի և Սաքսիմոսի. Յայսմ աւուր երանելի կանայքս քորք Բ կոյսք և է իմաստունք Զինոսիկայ և Փիլոնիոսայ:

կ. 104ա—105բ. Հոռի ի Լ և հակտեմբերի Թ. Վկայարանութիւն Եւլամբիոսի և քեռ նորա Եւլամբիայ. Ի սմին աւուր կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի Մարկոս և Ստեփաննոս յԱնտիոք Պիսիդեայ. Յայսմ աւուր յիշատակ Թումանոսի երզնկացի որ էր սարկաւապ յԱմասիայ քաղսէին. Յայսմ աւուր յիշատակ սքանչելեացն Աստուծոյ քահանայ մի Ստեփաննոս. Յայսմ աւուր երևումն սրբոց առաքելոցն Սրբոյն Յոհաննոս Ոսկերծարանին:

կա. 105ա—107ա. Սահմի ի Ա և հակտեմբերի ժ և Թշրին ի իԲ. Տօն է յդոթեան Եղիաթերթէլ զՍուրբ Կարապետ Յօսաննէս:

կբ. 107բ—108բ. Սահմի ի Բ և հակտեմբերի ժԱ. Տօն է Լերիսոյր ժողովոյն որ ի Նիկիայ. Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի Աղէքսանդրացոյն. Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոց Տարադրոսեանցն:

կգ. 108բ—110ա. Սահմի Գ և հակտեմբերի ի ժԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կարպոսի և Պապիլասայ. Յայսմ աւուր կատարեցան սրով սուրբ վկայքն Քրիստոսի Ալփիոս, Աղէքսանդրոս, Զոսիմոս, Նիոնիոս, Նէոնոս, Ելիզորոս և Մարկոս յԱլփիոք Պիսիդեայ. Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբունոյն Դուռնոյն. Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Վարոսի և այլ Զ կրօնաւորացն:

կդ. 110ա—111ա. Սահմի ի Դ և հակտեմբերի ի ժԳ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Հօրն մերոյ Մաշտոց վարդապետին:

կհ. 111ա—112ա. Սահմի է եւ հոկտեմբերի ժԻ. Տօն է եփեսոսի սուրբ ժողովոյն:

կզ. 112ա—113ա. Սահմի է Զ եւ հոկտեմբերի ժեւ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ուղկիանոսի քահանային Առուօնոյ: Յայսմ աւուր սուրբ վկայն Քրիստոսի Դասիոս եւ Զոտիկոս եւ Դայիոս ի Նիկիոմիդայ քաղաքին ի ծով ընկեցեալ կատարեցան ի Քրիստոսի փառս: Յայսմ աւուր աղօթէր Սուրբ Հայրն Անտոն ի խուցն իւր: Քահանայ մի Աղէքսանդրացի դնաց յանապատ առ Եպիսկոպոս օմն, հօտէր լոսութեամբ յանապատի:

կէ. 113ա—114ա. Սահմի է եւ հոկտեմբերի ժԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Դուսկիանոսի հորիւրացիտին: Յայսմ աւուր Սուրբն Սոկրատէս քահանայն եւ Սրբուհին Թէոդոսիայ կատարեցան սրով յԱնկիւրիս քաղաքին:

կր. 114ա—115ր. Սահմի է Ը եւ հոկտեմբերի ժԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Խոստանթասի ուր թարգմանի Ոսկէ ծաղիկ եւ տոնանոյն իւրոյ Դարեհէի:

կթ. 115ր—116ր. Սահմի է Թ եւ հոկտեմբերի ժԸ. Վկայարանութիւն Դուկաստուսեաւարանին: Յայսմ աւուր յիշատակ Սրբոյն Անդրէասի կրօնաւորին: Յայսմ աւուր տօն է Ովոնայ մարդարէլին: Ի սոյն աւուր Սուրբ վկայն Քրիստոսի Վարսո ի Մաքսիմիանոսէ դատաւորէ լաղում տանջանօք չարչարեալ կատարեցաւ ի Քրիստոս:

զ. 116ր—118ա. Սահմի է Ժ եւ հոկտեմբերի ժԹ. Տօն է Յովսէփեա մարգարէին: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Արտեմէայ: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Հիպիրիքեանցն: Յայսմ աւուր կատարեցաւ ի Պարս Արդիւռ Եպիսկոպոսն ի Շապհայ Սարիստոն: Ի սմին աւուր Սուրբն Դոմնիոս յետ լաղում չարչարանաց կատարեցաւ ի քաղաքին Թեսաղոնիկէ, յամս Մաքսիմիանոսէ ամբարիշտ արքայոջն: Յայսմ աւուր եւ Սրբուհին Լուկիայ լաղում չարչարանս կրեալ ի Դիոկղետիանոսէ թապաւորէ վասն ի Քրիստոս հաւատացն: Ի սմին աւուր կատարեցաւ սրով կոյո եւ կրօնաւոր վկայն Քրիստոսի Անաստասիայ Սրբուհին ի Հոռոմ քաղաքին, ի Պրորայ դատաւորէն, յամս Դեկոսի արքային:

հա. 118ա—119ա. Սահմի է ԺԱ եւ հոկտեմբերի ի Բ. Պատմութիւն եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Խարիթեանցն ժՌ եւ ԹՃ (12·200) մարտիրոսացն:

հր. 119ա—121ա. Սահմի է ԺԲ եւ հոկտեմբերի ԻԱ. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ չօրն Հարանց Իլարիոնի: Յայսմ աւուր յիշատակ վարուց Սուրբ եւ արի Տիմոտեոն Մաղաքիայ:

հզ. 121ա—122ր. Սահմի է ԺԳ եւ հոկտեմբերի ԻԲ. Վարք եւ յիշատակ Արեւիկոսի Եպիսկոպոսին:

հզ. 122ր—124ա. Սահմի է ԺԴ եւ հոկտեմբեր ԻԿ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակոբայ Տեառնեղբօրն:

հե. 124ա—126ա. Սահմի է ԺԵ եւ հոկտեմբերի ԻԿ. Պատմութիւն Ննիմաս եւ յարութեան սուրբ մանկանցն Քեղզէմի:

հզ. 126ա—127ա. Սահմի է ԺԶ եւ հոկտեմբերի ԻԵ. Վկայարանութիւն սուրբ Նօտարացն Մարիանոսի եւ Մարտիրոնի: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Դեմետրիոսի:

հէ. 127ա—128ա. Սահմի է ԺԶ եւ հոկտեմբերի ԻԶ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոյն Անփիլեքոսի Եպիսկոպոսին: Ի սմին աւուր եղեւ շարժ մեծ եւ ահաղին ի կոստանդինուպօլիս յամս Լեւոնի կայսերն, շատ վնաս արար ի շինուածս սուրբ մարդիկէ: Յայսմ աւուր հանդեսաւ ի Քրիստոս երանելին Յոհանէս Հոսաւեցին մեծաւ ճշմութեամբ ի լերին Հոսաւայ: Յայսմ աւուր նահատակութիւն Սմբատայ Բարդարատունոյ ի ԽԴ թուականին Հատոյ: Յայսմ աւուր նահատակութիւն Սրբոյն Սուքիասեանցն որք կրօնաւորեցան ի Սուկա լերինն:

հը. 128ա—129ա. Սահմի է ԺԸ եւ հոկտեմբերի ի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կապիտոլինեայ եւ աղախնոյն իւրոյ Երտախնայ: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն երկից եղբայն Կղդիոսի, Ատաբերոսի եւ Նենեւոսի:

հթ. 129ա—130ր. Սահմի է ԺԹ եւ հոկտեմբերի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Արքահամաւ արքադոն:

ձ. 130ր—132ա. Սահմի է Ի եւ հոկտեմբերի ԻԹ. Տօն է Սրբոյն կուսանացն Նունեայ եւ Մանեայ:

ձա. 132ա—132բ. Սահմի ի իՒԱ եւ հոկտեմբերի Լ. Վկայարանութիւն Զննորայ եպիսկոպոսին եւ Զննորայ, Յայսմ աւուր Լտես Պրոկորոս զառաքեալն Պողոս մերձ Յոհաննու Ոսկերեանին:

(Բովանդակութեամբ մնացեալ մասը նոյն է միւս Յայսմաւորքների հետ, ունի նաեւ հինգ Աւելեաց օրերը [ընդ]):

ձր. 573—590. Պատմութիւն Յովսափու եւ Բարադամու վերջը՝ «Զոր եւ ես առաւ մերուր ծառայս Աստուծոյ ըստ իւր արարածութեամբ եւ ջանիւ փոքր ի շատէ ծայրաքաղ արարեալ Թարգմանեցի զսոյս ի Հայ ըստբառ, ձեռամբ իշխանի միոյ պատուաւորի...»:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆՔ

585ր. Փառք...

587ա. Արդ, դրեցաւ եւ տարեմուտ կատարեցաւ զսուրբ դիրքս յիշատ(ակ) զարքա միւս եւ բարեսէր, հեղահողի Տէր Պետրոսին եւ կողակցին իւրոյ Եփրոսինին եւ որդւոցն Պողոսին եւ Անդրէասին եւ զպապն իւր Բարսային եւ դհանիկն իւր Շահիդուլն եւ զսոցին զսոթիքն Ղազամդուկու, Ողւանն, Հոփոսիմէն. յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք (այլ ամուճներ):

Արդ, դրեցաւ տառս, որ կուչի որբոց նահապետութիւն, պատմէ աւուրս ի տարին յանս, ի մայրաքաղաքն Շոշ, որ կուչի Ասպահան, ուր Լտես Դանիէլ զանկումն Թաղաւորացն եւ զժողովոյ զպահն ահեղ եւ զարտաւայի, զյայտնիլ նեղին եւ զգալուստն Աստուծոյ ի գառատաւան:

Եւ արդ, ես յետին ի կարգաւորաց, անարժանս եւ անպիտանս, Հոգ ի մոխիր եւ ըրիւր քանքարոյ պարտ(ակ)անս ի մեղաց, սուտանուն Կիրակոս երէց, որ անուամբս միայն եմ եւ ոչ զործով, շնորհիւ Տեառն սկսայ եւ ողորմութեամբ նորին կատարեցի զԵպիսկոպոսութիւն ի զեղարազաց Ջուղայ, ընդ Հոփանեաւ Սուրբ Աստուածածնին, ի Թփին Հայրա Հարիւր եւ քանից (1671), օրն հինգ-լարթի, ի Հայրապետութեան Տեառն իշխանին Յակոբ կաթողիկոսի եւ ի մերոյս Աթոռոյս Ջուղայու Դաիթ վարդապետի եւ իշխանութեամբ պարոն Աղափիրուն, ի Թաղաւորութեան Պարսից Շահ Սիլմանին: Աւարտեցաւ տառս շնորհիւն Քրիստոսի:

587ր. Եւ զարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ յազօթս ձեր զգծոյ սուտանուն Կիրակոս երէց եւ Հայրն իմ զԶաքարիայն եւ զմայրն իմ իշխարաբեթն, որ ըստ իմ փանիկ

անուցեր են դիս, զար Տէր Աստուած հաստացէ վարձս եւ զեղարն իմ զՏէր Յովաննէս վարդապետն, որ եւ մանուկ տիօք Լթոյ յոժարութեամբ արտի զվայելութիւն աշխարհի եւ փափաղեաց յաշխտեալան կենացն, որ եւ Տէր Աստուած անկուրձ պահեցէ ի շարէ:

383ր. Որոց բարեխոսութեամբ ողորմեա Քրիստոս Աստուած ստացողի զորոց բարեմիտ Տէր Պետրոսին եւ ծնողացն Թաալայուն, եւ Մարիամին եւ կողակցին Եփրոսինէ, Էւ որդւոցն Պողոսին եւ Անդրէանին եւ պապուն Բարէ եւ հանիկն Շահիդուլն եւ զսոթիքն Ղազամդուկուն, Օղւանն եւ Հօրեղարն Բաւրիմն, իւր կողակցին Շուշանն, Մադիքն, որ է զուսուր սորա եւ ամենայն արեան մեծաւորացն եւ ազգականացն եւ ինձ փնուն Կիրակոս զծոյ տառիս եւ իմ ծնողացն եւ Աստուած ողորմի աստղացն եւ ամենայն ազգականացն, ամէն:

(Բազմաթիւ լուսամբքներուս եւ գլխանքի վերջաւորութեամբ գրուած են ստացողի եւ ազգակիցներին անունները, զիստոր եւ երկրորդական գրիչներով):

588ր. Դարձեալ յիշեցէք որբայնէրք քահանայք եւ մանկուք սուրբ եկեղեցւոյ, Հայրք եւ եղարք զվերթին ստացող զրոյս ոտից Հոգ եւ ոչինչ ի յէս համարեալ, նաեւ ոչ որդի ըստ մարդարէին, Թոյ թէ մարդ, Պետրոս պարտաւոր եւ յոյնամեղ քահանայ միայն անուամբ, զործով վարձակն Հոփոսին զծոյ Հօրեղ, տացոյ պայլոց, կարիքէ օրն որում եւ ծնոյ յամի Տեառն Ռէձ (1700) եւ զիշխն որում ստացին, թէ այլու եւ ելոյ ի ձեռամբն սրբազան Հոգեւոր Հայր Գէորդ վարդապետի քահանայ մեղապարտ յամի Տեառն Ռէձն (1745) եւ ինձն ինքնադատ իննմ ըստ նարեկազեղն, Լթէ մեղք մեղապարտ քահանայից ի կորուստ ժողովրդեան պատճառին, որ եւ ամուսինն իմ յետ Բ զաւակէ վախճ(ան)եցաւ զաւակքն յամի Տեառն Ռէձն (1752), ննայց անյիշատակ ի զաւակէ եւ ամենայն ազգականէ անցաւոր, որ միայն քիչեր որդի Տէր Յովաննէս եւ զուսուր Սարգիս կայ, Տէր պահեցէ յիշատակ բարի: Յանկաջայ Հոգեւոր զուսակի եւ անանց յիշատակի ըստ Եսայեա մարգարէին, որ առէ. Երանի որ սբ ունիցի զուսակ ի Սիոն, ցանկուցայ դաստանձայունչ բուրաւատիս ստանալ ինձ եւ իմ ծնողացն Յովաննէս եւ Յովաննէս եւ իմ քերքն Դուլեմարթին, Շարխարթին եւ Շարխարթին եւ իմ կողակցի Մէրխարթին, յիշատակ ի Հայրս եւ ի զառն վաստակաց իմոյ, ի յամի Ռէձն (1791), ի Սուրբ Ամենափրկչի վանի միաբանիցն, որք էին վերակազուք սուրբ տանն Միայել, Ղապար եւ Գէորգ վարդապետք. Տէր տացէ

Հատուցությունն է կարգադրվել, որ զայս միապատեալ է և գտնի ժամանակումս սուրբ ասան յուսպդին տալով զինքի գուրբ մատենա, սորա ցանկ և համարանին գրեցի և Էդի Ղարապետյան անուն Սուրբ Աստուծոյնի անխախտ շինեալ Եկեղեցուն՝ իսկ որք անշարժ կատարեն զյիշատակս սրբոցն, նոցին պատկոցն արժանաւորին, և վարձատրին ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ: Կա և որ Հակոբակի և յանդղին վաճառելոյ կամ գրուելոյ, Երկատասան առաքելոցն և Էֆ (72) ապակերտացն Քրիստոսի անիծից ներքոյ լինի, կատարուցն միշտ օրհնեալ լինի յախտան յախտենից, ամէն: Ով սրբայնութիւն թաշանայ, յորմա ճանդպիք դրոյս խոշորութեան և յախտանացն զմբռնող և վաճառեալս ի մեղաց Պետրոս թաշանայիս ամակապիւր լընուք, քանզի այլաց լուսնի պակասեալ էմ, Տէր պահեսցէ ձեզ անխորժ ամենայն յարկ և ցում, ամէն: Գրեցաւ յամի Տեառն ՌէճՂԱ (1791) Նայեմբերի ժն-ունն վերջ:

Կա ևս ունիմ աշխատանք թողում ի ժամանակս Յակոբ վարդապետի առաջնորդութեան ոչ ետ ինձ վարձ, ահա ինդրեցի վարձ սրբապան վարդապետէն, ետուն ինձ մէկ ռուն ճաշու դիրք, որ նա ևս եղի սուրբ եկեղեցւոյմս, որ ոչ ոք է կարող հանել ի տեղացէն, ով ոք հանդիպի և ներհակի ծախելով կամ դրաւելոյ, երկոտասան առաքելոցն և Էֆ ապակերտացն Քրիստոսի անիծից ներքոյ լինի, նարդեանս մէկ անտաշ քար ևս առոյ ԱՌԶԺ (1600) զին, որ ինձ դերեղմանի շինեմ, ով ոք յիշեալ լինի տալի Քրիստոսի, ամէն:

(Նոյնը կրկնուած է 261թ-ում, իսկ երկուսի վերջում կան երեքական տարբեր ևս սեւ կնիքներ հետեւեալ բովանդակութիւններով. 1. «Քրիստոսի ծառայ Գեորգ վարդապետ, 1230»: 2. «Քրիստոսի ծառայ Դադար վարդապետ, ՌՄԻՇ», երկուսն էլ վաղակարգով, 3. «Քրիստոսի ծառայ Ջուղջի Առաքել վարդապետ, ՌՄԺ»):

254

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐԻ

[Ս. Ներսէս Եկեղեցի 442 (7) 6]

ԺԱ դար

ԹՐԹԻՐ՝ ՈՒ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 37 X 25,5: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԹԱՆ ՄԱՍԻՒՆԵԼԻԿՈՒՄ: ՏՈՂԻՐ՝ 35: ՆԻԻԹ՝ հաւաքով քուլք: ԳԻՐ՝ բուլբուլ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 183ա: ՍԿՐԻՆԱՍԱՒ՝ կարմիր, կապուտ քաշմաղբեր: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ և մուգ օրծաղղի, սկզբնաւորում ու լուսամբագծերը՝ կարմիր: ՄԱԿԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ յումի: ԿԱՂՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից ծաղկաւոր շիր: ԳՐԻՉ՝ Անդրես: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ամալպտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ժԱ դար: ԴԱՍԱԲԿ՝ 1, ՈՒ, ՈՒ: ՍԱՏՈՂ՝ Ուտա Միքաէ:

ԵՄԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:— 70ա-ում և մի քանի այլ տեղեր կան մի արեղայի և այլ նկարներ, կոշտ և անհաշակ: Գիրքը յետագայում նորոգուել է և բազմաթիւ թերթեր են աւելացուել, որոնք գրել են ծաղկել է Պետրոս ժամաբար և նորոգել ասուել Սիմոն թաշանան: Որոշ թերթեր տեղեկից պոկուած են և տեղափոխուած:

¹ Մեծութիւն չէ նշանակած: Մասով. Հրատարակչին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԵՐ

611թ. Արդ, յիշեցէ ի մաքրափայլ յաղթանակ գրաբնիտ և աստուածասէր Մնացական, որ թվին ՌճԽԳ (1694)–ունն այս Այսմաւուրբս, որ էր իւր հայրական, քանզի նորոյեանց ծաղիօք և կազմեանց այս ամս Շահ Սոլթան Հոսէինի թագաւորեաց իւր հայրական օթեանին և առաջնորդութեանն Նոր–Ջուղայու սրբապան Ստեփաննոս վարդապետին և կաթողիկոսութեան Տեառն Նահապետին, զոր և Աստուած անիորժ պահեցէ ի պարծանս Հայոց:

Դարձեալ յիշեցէ զՄնացականն և զհայրն Սաֆարն և զմայրն Մարիտամն յիշեցէ և Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն: Կրկին անգամ յիշեցէ զՄնացականն և զկողակիցն զԴուլմարոն և զորդին Մանուկն, յիշեցէ և Աստուած ողորմի:

Վասն որոյ ընծայեցին զսա ի դուռն սուրբ եկեղեցոյն հանդերձ պաշտամբ պա-

տարագաց, ի ձեռն Տէր Հէրապետին և Տէր Գեորգիին, դոր Տէր Աստուած պահեցէ պատուով անփորձ ի պատուհասից ընդ երկայն աւարտ, ամէն:

Եւ խնդրեցին տեսաք զորոցս ի յաստուածարեալ պատրիարդէն նախնամել զգիրդս յանուն սուրբ յաթոռոյն եւ ոչ տալ թոյլ զողանալ կամ զբաւ զնկ կամ ծախել կամ յեկեղեցէն հեռացուցանել, զի որ ոք զայս արասցեն, մեր եւ մերայնոցն մեղացն պարտական լիցին այնպիսիքն, ամէն:

Արդ, և ետուն զսա ընծայ սուրբ եկեղեցւոյն ի պատճառս յիշատակութիւն իւրեանց նախնաց եւ յանոց Ննկեցւորոցն, զի որ կարդայք եւ վայելէք ի սէր սրբոցն Աստուծոյ եւ զմայլիք ի սքանչելի շարժարանս եւ ի ճշմութիւն ծայն եւ դուարձանայք ի դուռածս զովեստից աստուածայնոցն, յայնժամ յիշեցէք յազօթս եւ ուղիղ մտօք Աստուած ողորմի ասացէք եւ մեղաց թողութիւն խնդրեցէք յԱստուծոյ, Մնացականն եւ հանդուցեալ Հայրն Սափարն եւ մայրն Մարիտամն եւ բարքն Թուրքանդն, Հոռոմն, Մարամն, Ղարաճէն, պապն Զիրաքն, կողակիցն յեղարն, որդիքն Այլքսանն, Ղալարն:

Եւս առաւել յիշեցէք Մնացական եւ կանանցն Փաշէն, Գուրումն եւ որդին Մանուկն եւ քոյրն Եղիսարեթն եւ հանիկն Գովթաթն յիշեցէք, որով եւ զուր ընթերցողքդ եւ յողորդ արժանի լիցիք արքայութեանն Աստուծոյ եւ լսել տայ ձեզ զերանաւէտ ծայնն, եթէ եկայք աւրհնեալք հօր իմոյ, ժառանգելէք արքայութիւնն Աստուծոյ:

376ա. Որոյ աղաթիւք ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացողի զորոցս յուստայ Միրաքն եւ կողակիցն իւր Քիւմիւնն եւ որդիքն իւր Միսիթարն, Հէրապետն, Վարդոն եւ Աղորիսս զրէիս, կարդացողաց:

Ի նման յիշատակարաններ կամ 360բ-ում, 431բ-ում, 434ա-ում եւ այլ բազմաթիւ տե-

ղերում, սրունցից մահաց մէջ պատուիրատուն յիշուած է խօնայ Միրաքը:

71ա. Որոց աղօթիւքն ողորմի Քրիստոս Աստուած զվերջին ստացող զրոյս զՍիմոն քահանային եւ հանդուցեալ ծնողացն զՀայրն Տէր Գեորգըն, մայրն Ուսանէն եւ Լորայրն Սարճատն եւ ղղբուրն Սոթանաղէն եւ Կենակցին Աջարիսան եւ Աստուծով զօրացեալ որդիքն պարոն Սարգիսն, Փլիպսն, Մանուկն եւ Գեորգըն, եւ զղուստոր Արապրերն, կարդացողաց եւ լսողաց, որոց ողորմի ասացէք:

Ի նոյն յիշատակագրութիւններից կայ 612ա-բ-ում եւ զյուսիների նորագումն մասերի վերջաւորութիւններում, սրունցից մի մասն եւս առաջ ենք բերում:

612բ. Արդ, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զբարեմիտ եւ աստուածային շնորհի զարդարեալ Երկնահարափիտ զՏէր Սիմոն քահանային, որ թիւի Ռեժ (1751)-ումն, այս ամ Շա(Հ) Իսմայէլ թաղաւորեալ իւր հոյրական օթեւանին եւ առաջնորդութիւն Ջուղայու սրբազան (տեղը բաց է քաղնում) վարդապետն եւ կաթողիկոսութիւն Տեառն Միասայ նահապետին, եւ հողաւարձու քալանթար պարոն Սարգիսին, զոր եւ Աստուած անփորձ պահեցէ ի պարձանս Հայոց ազգին, ամէն:

Յայնժամ յիշեցէք... զՏէր Սիմոնին... Եւ տրուի ժամաբար Պետրոս զրէիս եւ ծայկոցիս եւ վարպետն իմոյ Տէր Աւգետին, եւ ծնողացս Յովսէփն եւ Յովսիս, որով եւ զուր ընթերցողք...:

Ի նոյն Յովսէփն իմոյն հաւանաբար գրուել է ՌՁ դարում եւ առաջին անգամ նորոգուել է 1694 թուականին եւ մի քանի պակաս քերթքեր լրացուել են, իսկ ներքորդ անգամ նորոգուել է եւ մեծ թուով մասերը գրուել սւ լրացուել են 1751 թուականին):

255

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ս. ԱՄԵՆԱՓԻՐԻԶ 217, գգ. 22)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

Ժէ—ԺԹ դար

ԻՆՐԻՔՔ՝ 224: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 32.3 X 21.3: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԻՄ. 24.3 X 6,0: ՏՈՂՔ՝ 40: ՆԻԿԻՔ՝ ԲՈՂՔ: ԳԻՐ՝ 14ա—24բ, 206ա—210՝ Ոտքերի, մնացելը մինչև 265ա՝ բոլորքի: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ (շլրացում)՝ 115ա: ԿԱՋԻՎ՝ կաշեպատ ստուարաքուղք սեղմած ձև—ԵԵՐՈՎ, ՈՅԵՐԵՐ ԵՐՈՎ ձեփած: ԹԱՆԱԿ՝ օճ, վեր—ՈՎԵՐԵՐ, սկզբնատողները աւ յորս յուսանցողները՝ կարմիր: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ յատ հաւամբարար Նոր—Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ժէ—ԺԹ դար: ԿԱՏԱՐԿ՝ 1ա—13բ, 24բ—Ի Բ սիմակը, 114բ, 205բ, 211ա, 223բ:

ԻՆՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած: Ոչ մի չիւտապահարան չունի: Սակայն այն տարբեր ժամանակներէ զարծ է, բովանդակում է նաեւ Ներսէս Աղաթանգէսի վարքը (Վ 1857): Նկարազարդում—նէրէ տեղը, ինչպէս եւ փառապստօղի, բաց է թողնուած: Միջի թերթերէն ուսումը մի մասով խառնուած էր զնոյնէն էն:

ԲՈՎԱՆՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 14ա—16բ. (Բ)անք ի նախատուն ճրագալուցի Աստուածայայտնութեան եւ պատճառ տունին զկանխաճառութեան մարդարէիցն: Եւ խորհուրդ զտունէ Աւետեաց Սրբոյ Կուսին: Եւ յակիրքն առնելոյ զտունս ի զիշերի: Եւ պատճառ ինքորեայ տունախմբութեանցն: Եւ մեկնութիւն ի խորհրդարար ժամակալողութեանց, Համառոտեալ ի սրբոց վարդապետացն: Գլուխ Ա:

բ. 16բ—19բ. (Ն)ոյն նախատուն Ծնընդեան եւ Յայտնութեան Գրիտոսի: Եւ որպէս Աստուածայայտնութեան տուն եւ Սրբոյ Յարութեան միմեամբ աւարտին ի խաչն կենսունակ: Եւ եթէ ծնունդ Տեառն վերաբերի առ զլորումն Եւսայի եւ յարութիւնն առ անկումն Աղամայ: Եւ ի նոյն խորհուրդ մեկնութիւն ի փառքս Հարցին, որ ելն ի բարձունս զերեւել զգորութիւն մահու:

գ. 19բ—22ա. (Ե)ւ ի նոյն նախատուն Ծնընդեան եւ Յայտնութեան Տեառն վերջու—

ծունն կարգադրութեան յերեկոյեան մամուն: Եւ Համառոտ բացայայտումն խորհրդոյ երկոտասան ընթերցուածոցն: Եւ մեկնութիւն ճրագալուց կոչեցելոյ զաւուրս տուն: Եւ զպատճառ նաւակատեացն: Գլուխ Գ:

դ. 22ա—25ա. (Ք)աղոցի ԻԸ եւ յունվարի Ե. Նախատեանկ եւ ճրագալուց Ծնընդեան եւ Յայտնութեան Գրիտոսի Աստուծոյ մերոյ: Եւ վկայարանութիւն Սրբոցն Ինչոսի եւ Դոմնայի: Եւ երկու բիրոցն որ ի Նիկիոմիդայ:

ե. 25ա—26ա. (Ք)աղոցի Ա եւ զեկտեմբերի Թ. Տուն Աւետեաց Յովակիմայ եւ Աննայի յղութեան ամէնօրհնեալ Սրբոյ Կուսին Մարիամու: Եւ կատարումն Սրբոյն Ջարմանդիտայ ի Հայս եւ Յիզարուգտի Աստուածատրոյ վկային: (Յ)այսմ աւուր տուն է Սրբոյն Սոփոնիայ մարգարէին: (Ի) ամին աւուր կատարումն Սրբոյն Ջարմանդիտայ վկային ի Հայս: (Ի)սոյն աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Յիզարուգտի Աստուածատրոյ եւ յիշատակ Սրբոց խոստովանողացն Ներսէսի եւ Սահակայ: (Յ)այսմ աւուր Հանդիստ Սրբոյն Յուլիանոսի եպիսկոպոսին յԱպամիոյ Ասորոց:

զ. 26բ—29բ. (Ք)աղոցի Բ եւ զեկտեմբերի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Մինուսայ, Երմոգինեայ եւ Գրարոսի զպրին եւ Հանդիստ Սրբոյն Մեթիաղայ Հոռմայ Հայրապետին: (Յ)այսմ աւուր Հանդիստ Սրբոյն Մեթիաղի Հոռմայ Հայրապետին: (Ի) ամին աւուր վկայարանութիւն սրբոց վկայիցն Կարպոփորոս քահանային եւ Աբուսեփիոսի սարկաւապին:

է. 29բ—32ա. (Ք)աղոցի Գ եւ զեկտեմբերի ԺԱ. Հանդիստ Սրբոցն Դամասոսի Հոռմայ Հայրապետին եւ Ջաքարիայ կաթողիկոսին Հայոց: Եւ վկայարանութիւն Սրբոցն Եւլալիայ կուսին եւ Ալիթայ եւ Տափսոնի:

(Յ) այսմ աւուր Հանգիստ Սրբոյն Զաքարեայ կաթողիկոսին Հայոց : (Ի) սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբոց կուսանացն եւլալիայ, Յուլիայ եւ Ղեւկիսայ : (Ի) սոյն աւուր եւս վկայարանութիւն Սրբոց Բարսաբայ եւ Այիթալայ եւ Ակիփոսնի սարկաւազին : (Յ) այսմ աւուր եւս կատարումն Սրբոց վկայիցն Բեկտորոսի, Փաւստոսի եւ Գենարիոսի :

Ը. 32ա—34ա. (Ք) աղոց Դ եւ դեկտեմբերի ժԲ. Տօն է Սրբոց առաքելոցն Բարդուղիմէոսի եւ Յուդայի որ ի յԱրտաշատ : Եւ կատարումն Սրբոյն Սինէոսի վկային եւ Հանգիստ Սրբոյն Սպիրիդոնի եպիսկոպոսին : (Յ) այսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Սենէոսի ընթերցողին : (Ի) սմին աւուր Հանգիստ Սրբոյն Սպիրիդոնի եպիսկոպոսին Տիմինթոնոյ կիպրացւոց :

Թ. 34ա—37ա. (Ք) աղոցն Ե եւ դեկտեմբերի ժԳ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Եւջատրատիոսի, Օգսենտիոսի, Եւգինէոսի, Ուրիստէսի եւ Մարգարիտի : Եւ կատարումն Սրբոյն Դուկիայ կուսին : (Ի) սմին աւուր Հանգիստ Սրբոյն Մանտիոսի Սկիտացւոյն :

Ժ. 37բ—39բ. (Ք) աղոցի Զ եւ դեկտեմբերի ժԴ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Թիւուրի, Ղեւկիոսի եւ Կալինիկոսի : Եւ կատարումն Սրբոցն Փիլիմոնի, Ապոդոնի եւ Արիանոսի եւ չորից զօրականացն : (Յ) այսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոցն Փիլիմոնի փողանարին եւ Ապոդոնի սարկաւազին եւ Արիանոսի դասաւորին եւ չորից զօրավարացն : (Ի) սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Իսիդորոսի անապատականին :

Ճա. 39բ—43բ. (Ք) աղոցի Է եւ դեկտեմբերի ժԵ. Տօն է Յակոբայ Մծեմայ Հայրապետին : Եւ բերումն նշխարաց նորին ի Հայս : Եւ կատարումն Սրբոյն Սանդիստոյ կուսին եւ Շուշանայ աղանդոյն Քրիստոսին : (Յ) այսմ աւուր կատարումն Սրբոյն Սանդիստոյ կուսին : (Ի) սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբուհւոյն Շուշանայ կուսին, որ կոչեցաւ Յուհաննէս :

Ժբ. 43բ—46ա. (Ք) աղոցի Ը եւ դեկտեմբերի ժԶ. Տօն է Սրբոյն Անդեայ մարգարէին : Եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Մարի-

նոսի Սինդիկոսին : Եւ Հանգիստ Սրբոյն Զաքարիա Տգնաւորին եւ եղբարցն օտարաց : (Յ) այսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Մարինոսի Սինդիկոսին : (Ի) սմին աւուր Հանգիստ Սրբոց Էպիսկոպոսացն Երանոսի եւ Կիրոսի : Ի սոյն աւուր Հանգիստ Սրբոյն Զաքարիայ շնորհալոյ Տգնաւորին Սկիտացւոյ : (Յ) այսմ աւուր Հանգիստ Սրբոց Էրկույ մանկանցն ի Սկիտէ առ Սրբոյ Տօրն Մտեալս :

Ժգ. 46ա—48ա. (Ք) աղոցի Թ եւ դեկտեմբերի ժԷ. Տօն է Սրբոյն Դանիէլին եւ գիւտ նշխարաց սրբոց երեք մանկանցն : Եւ վկայարանութիւն Սուրբ Հարցն Պատեմուծէի եւ Կուպրի : (Յ) այսմ աւուր գիւտ նշխարաց սրբոց երեք մանկանցն Անանեա, Ալարեա եւ Միսայէլի : (Ի) սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբոց Հարցն Պատեմուծէի եւ Կուպրի եւ Աղէքսանդրի դինաւորին :

Ժդ. 48ա—51բ. (Ք) աղոցի Ժ եւ դեկտեմբերի ժԸ. Հանգիստ Սրբոյն Ապաթինի մեծ անապատականին : Եւ Եւպատուի Տգնաւորին : Եւ Սրբոց խոստովանողացն Պօղիկարպոսի քահանային եւ Լուսինայ : (Յ) այսմ աւուր Հանգիստ Սրբոյն Եւպատոսի խոստովանողին : Ի սմին աւուր յիշատակ Սրբոյն Պօղիկարպոսի քահանային եւ Լուսինայ աղանդոյն Քրիստոսին : Ի սոյն աւուր յիշատակ Սրբոցն Պարիստոսի Հովուին եւ Մարիամու :

Ժե. 51բ—55ա. Գաղոցի ԺԱ եւ դեկտեմբերի ժԹ. Տօն է Շողակաթին իջման Միածնի Որդւոյն Աստուծոյ ի Վաղարշապատ քաղաք : Եւ վկայարանութիւն եւ կատարումն Սրբոյն Թադէոսի առաքելոյն եւ որոց ընդ նման : Յայսմ աւուր վկայարանութիւն եւ կատարումն Սրբոյն Թադէոսի առաքելոյն ի Հայս : Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբոցն Պրիմոսի, Արէոսի եւ Եղիայի : Ի սոյն աւուր եւս կատարումն Սրբոց վկայիցն Տիմոթէոսի սարկաւազին եւ Պօղիքտոսի : Յայսմ աւուր Հանգիստ Սրբոյն Կղեմայ Աղէքսանդրացւոյն :

Ժզ. 55ա—57ա. Գաղոցի ԺԲ եւ դեկտեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Իդնատիոսի աստուածապղծայ Հայրապետին Անտիոքայ եւ Սրբոյն Զաքարիայ սիրելոյն Քրիստոսի՝ աշակերտի Սրբոյն Թադէոսի եւ Սրբոյ

խոստովանողացն եւղինէսի եւ Մակարիոսի։ Յայսմ աւուր կատարումն Սրբոյն Զաքարեայ սիրելոյն Գրիստոսի, աշակերտի Սրբոյն Թաղէսի առաքելոյն։ Ի սմին աւուր Հանդիստ Սրբոյն Փիլղոնոսի Անտիոքայ Հայրապետին։ Ի սոյն աւուր վկայարանութիւն Սրբոյ խոստովանողացն եւղինէսի, Մակարիոսի։

ԺԷ. 57բ—59բ. Քաղոցի ԺԳ եւ ղեկտեմբերի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղղէի, աշակերտի Սրբոյն Թաղէսի եւ Սուրբ առաքելոցն Ռուփոսի եւ Զոսիմոսի։ Եւ Սրբոյն Թիմոթիտոսի վկային եւ Յուլիանեա կուսին։ Յայսմ աւուր եւս յիշատակ կատարման Սուրբ առաքելոցն Ռուփոսի եւ Զոսիմոսի։ Ի սմին աւուր կատարումն Սրբոյն Թիմոթիտոսի վկային, որ Թարգմանի Իրաւաբառ։ Ի սոյն աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Յուլիանեայ կուսին եւ ԶԺԼԸ (638) վկայիցն, որք կատարեցան ի Եփեսոսի։

ԺԸ. 59բ—61բ. Քաղոցի ԺԴ եւ ղեկտեմբերի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մեհրուանայ եւ Կարակոպոսին եւ Գրիգորի քահանային Ապողիսացոյն եւ Անաստասայ վկային եւ որոց ընդ նոսա։ Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Գրիգորի քահանային։ Ի սմին աւուր կատարումն Սրբոյն Անաստասայ եւ ԲԺՃ (270) վկայիցն, որք ընդ նոսա կատարեցան։ Ի սոյն աւուր կատարումն Սրբոյն Ոքերոնի վկային։

ԺԹ. 61բ—65ա. Քաղոցի ԺԵ եւ ղեկտեմբերի ԻԳ. Հանգիստ Սրբոյն Ղեւոնդի մեծի արքեպիսկոպոսին Կեսարու Կապադովկիացոյ։ Եւ Պօղոսի Եփեսոսացոյն։ Եւ կատարումն Սրբոյն Գիւստայ չօրն եւ Քրիստոսաբերի ճշնաւորին։ Յայսմ աւուր եւս Հանգիստ Սրբոյն Պօղոսի եւ Նիկիմարու Եփրատիսու Կարակոպոսին։ Ի սմին աւուր կատարումն սրբոց տան մարտիրոսացն ի Կրիտէսի լիզդին։ Ի սոյն աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Բեկտորեայ կուսին։ Յայսմ աւուր եւս կատարումն Սրբոցն Գիւստայ չօրն եւ Քրիստոսաբերի ճշնաւորին եւ որոց ընդ նոսա։

Ի. 65ա—67բ. Քաղոցի ԺԶ եւ ղեկտեմբերի ԻԴ. Տօն է սուրբ Ժողովոյն Անտիոքայ, որ ի ժամանակս Հալաթանացն։ Եւ եօթն սուրբ Ժողովոցն, որք ի Հայս։ Եւ պատճառ չորից զլիսուր տօնիցն, եօթն ղլխաւոր

սրբոցն։ Յայսմ աւուր եւս տօն է եօթն սուրբ սուրբ Ժողովոցն որ ի Հայս, վասն ուղղափառութեան սուրբ Հաւատոյ։

Իա. 68ա—71բ. Քաղոցի ԺԷ եւ ղեկտեմբերի ԻԵ. Տօն է Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ Տեառնեցոցն։ Եւ կատարումն Սրբոյն Շուշանայ՝ զսուր մեծին Վարդանայ, Յայսմ աւուր Հանգիստ Սրբոյն Արքեպիսկոպոսի Կարոյ ի Միջագետաց եպիսկոպոսին։ Ի սմին աւուր կատարումն Սրբոյն Շուշանայ՝ զսուր մեծին Վարդանայ։

Իբ. 71բ—73ա. Քաղոցի ԺԸ եւ ղեկտեմբերի ԻԶ. Տօն է Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախովկային եւ Կիւս Նշխարաց նորին եւ յիշատակ Սրբոցն Նիկողիմոսի եւ Գամաղիէի եւ Արիւսայ։ Ի սմին աւուր Հանգիստ Սրբոյն Գրիգորի Տաթեւացոյն անյաղթ փիլիսոփային եւ բաղմբախտ վարդապետին Հայաստան արանցս։

Իդ. 73ա—76ա. Ներքուղեան ի Սուրբ Ստեփաննոս Նախովկայն, ասացեալ Սրբոյն Եփրեմի Որդին Ասորւոյ։ Սկիզբը՝ Անգրանիկն ամենայն մարտիրոսաց, Նախովկայն Գրիստոսի Սուրբն Ստեփաննոս կոչեաց զիս այսօր ի Հոգեւոր Հարսանիսն իւր։

Իե. 76ա—81բ. Քաղոցի ԺԹ եւ ղեկտեմբերի ԻԶ. Տօն է Սրբոյ զլիսուր առաքելոցն Պետրոսի վրմին Հաւատոյ եւ Պօղոսի անթոյ ընտրութեան եւ Սրբոց Հայրապետացն Դիոնէսիոսի եւ Աբիղաւայ։ Յայսմ աւուր Հանգիստ Սրբոյն Դիոնէսիոսի Հոռոյ Հայրապետին։ Ի սմին աւուր եւս Հանգիստ Սրբոյն Աբիղաւայ Թեսալոնիկոյ եպիսկոպոսին։

Ին. 81բ—85ա. Քաղոցի Ի եւ ղեկտեմբերի ԻԸ. Տօն է Որդւոցն Որոտմանց Յակոբայ Զերեզեան եւ եղբոր նորին Յոհաննու սիրելի աշակերտին Գրիստոսի եւ աւետարանին նորին։ Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Տիւրիտոսի վկային։ Ի սմին աւուր կատարումն Սրբոյն Կեսարոսի վկային։

Իզ. 85ա—88բ. Քաղոցի ԻԱ եւ ղեկտեմբերի ԻԹ. Հանգիստ Սրբոյն Մաքսիմոսի Ալէքսանդրու Հայրապետին եւ Պետրոսի Գաղայ եպիսկոպոսին եւ Սրբոյն Յոհաննու Գառնեցոյն։ Յայսմ աւուր եւս Հանգիստ Սրբոյն Պետրոսի Գաղայ եպիսկոպոսին։ Ի սմին աւուր եւս Հանգիստ Երանանոր Հօրն

մէրոյ Սրբոյն Յանանու. Գառնեցոյն: (Հ)ուղբի մի Պարսիկ ազգաւ, ի քաղաքէն Չանկիանու, մեծատուն յոժ, որոյ էին զեղորեսայք եւ անդաստանք եւ ինչք բազումք եւ ունէր որդիս Էրկուս: Երանելին Յոանանէս: յետ չընելոյ ի բաղում տեղիս եւ լուսաւորելոյ զբաղումս, իրբեւ եկն ի Հոռմկէսյն, առ երջանիկ կաթուղիկոսն Կոստանդին Բարձրեբղոյ:

Իէ. 88ր—91ա. Քաղոցի ԻԲ եւ ղեկեմբերի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փիլոթերոսի եւ Կիրակեայ կուսին եւ Անդշի: Եւ Սրբոց Հարցն Թաթլոյ եւ Վարոսի եւ Թուստու: Ի սմին աւուր կատարուն Սրբոյն Անոյշայ վկային: Ի սմին աւուր վարք եւ Հանդիստ Սրբոց Հարանցն Թաթլոյ, Վարոսի եւ Թուստու:

ԻԸ. 91ա—93ր. Քաղոցի ԻԳ եւ ղեկեմբերի Ա. Տօն է Սրբոյն Տիմոնի առաքելոյն որ յեթանոց սարկաւազացն եւ Սարկնոսի Սենոնոյ Եպիսկոպոսին: Եւ Պրիստերիայ կուսին եւ Մեկանայ աղախնոյն Քրիստոսի: Յայսմ աւուր վկայութիւն Սրբոյն Սաբինու Եպիսկոպոսին եւ Պրիստերիայ կուսին: Ի սմին աւուր եւս կատարուն Սրբոյն Զոսիկոս որոցց կերակրողին: Ի սոյն աւուր Հանդիստ Սրբոյն Մեկանայ աղախնոյն Քրիստոսի:

ԻԹ. 94ա—98ր. Քաղոցի ԻԴ եւ յունվարի Ա. Տարեմուտ ըստ Տօնի Աստուածայայտնութեան եւ Հանդիստ Սրբոյն Բարսղի մեծի տրքեպիսկոպոսին Կեսարու. Կապադովկացոց: Եւ կատարուն Սրբոյն Կոնքրիտոսի քանանային: Յայսմ աւուր Հանդիստ Սրբոյն Բարսղի մեծի տրքեպիսկոպոսին Կեսարու. Կապադովկացոց: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Կոնքրիտոսի քանանային:

Լ. 98ր—102ա. Քաղոցի ԻԵ եւ յունվարի Բ. Հանդիստ Սրբոյն Սեդրեստարոսի Հոռմայ Հայրապետին: Եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոփիլոսի Եպիսկոպոսին եւ Գրիգորիսի Պարսկին: Յայսմ աւուր յիշատակ Սրբոց բազմաց վկայիցն, որք ի Հոռմ ի Հալաթանս մեծին Կոստանդիանոսի կատարեցան: Ի սմին աւուր Հանդիստ Սրբոյն Հերոնի Անտիոքայ Հայրապետին: Ի սոյն աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոփիլոսի Եպիսկոպոսին Պարսու. Ելիսպոնտոցոյ:

Լա. 102ա—104ր. Քաղոցի ԻԶ եւ յունվարի Գ. Տօն է Մաղաքիայ մարգարէին: Եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Գորգիոսի վկային Կեսարացոյ: Եւ Հանդիստ Սրբոյն Ստեփաննոսի՝ Տէր Յուսկայ որդւոյն: Յայսմ աւուր կատարուն Սրբոյն Անտիոքոսի Հոռմայ Հայրապետին: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն եւ Հանդիստ Սրբոց Զոսիմոսի կրօնաւորին եւ Աթանասի զինաւորին: Ի սոյն աւուր եւս վկայարանութիւն Սրբոյն Գորգիոսի Հարիրապետին: Յայսմ աւուր Հանդիստ Սրբոյն Ստեփաննոսի ամենամաքոյ վարդապետին՝ որդւոյն Տևոն Յուսկայ:

ԼԲ. 104ր—109ր. Քաղոցի ԻԷ եւ յունվարի Դ. Տօն է Աբրահամու մեծին Նահապետին: Եւ Յովսէփայ Աստուածաւորն: Եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոպոմպոյի Եպիսկոպոսին եւ Թէոփիլայ կախարչին եւ Վարդանայ նոր վկային Քրիստոսի: Յայսմ աւուր եւս տօն է Սրբոյն Յովսէփայ Աստուածաւորն: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոպոմպոյ Եպիսկոպոսին եւ Թէոփիլայ կախարչին: Ի սոյն աւուր Հանդիստ Սրբոյն Սինդղիտիկայ աղախնոյն Քրիստոսի: Յայսմ աւուր Սրբոյն Վարդանայ քաջ եւ յաղթող նոր վկային:

ԼԳ. 109ր—114ա. Քաղոցի ԻԸ եւ յունվարի Ե. Նախատօնակ է եւ ճրագարաց Ծննդեան եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մէրոյ: Եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Ինդոսի եւ Դոմնայի եւ Էրկու Բիւրոցն որ ի Նիկոմիդայ: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոց Ինդոսի ներքինւոյն եւ Դոմնայ կուսին եւ Արապիայ եւ Թէոփիլայ, եւ որոց ընդ նոսայ: Ի սմին աւուր կատարեցաւ Սուրբ վկայն Քիսպին ի Պարսիկս, յամս Հոլաթանացն Յովակիտի առաջնոյ տրքոյն Պարսից:

ԼԴ. 115ա—121ր. Քաղոցի ԻԹ եւ յունվարի Զ. Տօն է Հրաշափառ Ծննդեան եւ Յայտնութեան Տևոնի մէրոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Յայսմ աւուր յիշատակ սքանչելեաց Գեւորդէլ Սուրբ Նշանին: Ի սմին աւուր կատարեցաւ Սրբուհի կոյսն Եւդիմեայ, ի քաղաքն Հոռմ, յաւուր տօնի Աստուածոյայտնութեան:

ԼԵ. 121ր—125ր. Քաղոցի Լ եւ յունվարի Է. Վերստին տօն է Ծննդեան եւ Յայտնու-

թևան Տևանն և յիշատակ Սրբոյն Յոհաննու Կարապետին և Ստեփաննոսի Նախափկային. ի վարդապետութեան Սրբոյն Գրիգորի մեծայ Լուսուսբին: Յայսմ առաւ յիշատակ Սրբոյն Յոհաննու Կարապետին: Ի սմին առաւ յիշատակ Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախափկային: Ի սոյն առաւ կատարումն Սրբոյն Ղաւկիանոսի քահանային Անտիոքայ եկեղեցւոյ և յիշատակ Կղերոսի աշակերտին իւրոյ: Յայսմ առաւ վկայարանութիւն Սրբուհւոյն Սահրիանոյ կուսին: Ի սմին առաւ յիշատակ յաղթութեան Սրբոյ վարդանանայ յաշխարհին Աղուանից ընդդէմ Պարսից և յիշատակ երանելոյն Մշոյ Նահատակին, որ կատարեցաւ ի պատերազմին:

Ը. 125ր.—129ր. Արացի Ա և յունիւարի Ժ. Վերստին տոն է Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ: Եւ փառասեան Տևանն յեղիպտոս և զարձմանն ի Նաղուսթի: Եւ յիշատակ երկից մողուցն ընծայաբերաց և մանկանց Թեթղէհմի և Զաքարիայ չորն Յոհաննու: Յայսմ առաւ տոն է փախըտանան Տևանն յեղիպտոս և զարձմանն ի Նաղուսթի և յիշատակ երկից մողուցն Մելքոնի, Գառգարայ և Բաղդասարի: Ի սմին առաւ ևս յիշատակ սուրբ մանկանցն Թեթղէհմի և Զաքարիայ չորն Յոհաննու: Ի սոյն առաւ վկայարանութիւն Սրբոյն Կարտերիոսի քահանային: Յայսմ առաւ ևս կատարումն Սրբոյն Թէոփիլոսի սարկաւաղին և Ելադիոսի վկային: Ի սմին առաւ շանդիստ Սրբոյն Դոմնիկոսի աղախնոյն Քրիստոսի:

Դ. 129ր.—132ր. Արացի Բ և յունիւարի Թ. Վերստին տոն է Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ: Եւ խորհրդածումն Աւետեաց Սրբոյ Կուսին ի Գաբրիէլի Հրեշտակապետին: Եւ Երկնայնոցն զուարթնոց որ ի ծնունդ Տևանն յաւետումն Հովուաց: Յայսմ չորրորդի առաւ ըստ խորհրդածութեան տոն է Աւետեաց Սուրբ Աստուածածնին և Գաբրիէլի Հրեշտակապետին և Երկնային զուարթնոցն: Ի սմին առաւ շանդիստ Սրբոյն Աղօղիմարի Յերապոլսու եպիսկոպոսին: Ի սոյն առաւ վկայարանութիւն Սրբոյն Պօղէթոսի և Նշարխոնի: Յայսմ առաւ կատարումն Սրբոյն Մարտիրոսի կուսին:

Ե. 132ր.—136ր. Արացի Գ և յունիւարի Ժ. Վերստին տոն է Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ: Եւ տոնք Սուրբ Աստուածածնին ի տնօրինութիւն Տևանն: Եւ յիշատակ Սրբոյն Աննայ, Եղիսարեթի և Սաղովմէի: Եւ շանդիստ Սրբոյն Գրիգորի Նիսայացւոյն: Յայսմ առաւ խորհրդածին տոնք Սուրբ Աստուածածնին ի տնօրինութիւն Տևանն: Ի սմին առաւ յիշատակ Սրբոյն Աննայ, Եղիսարեթի և Սաղովմէի: Ի սոյն առաւ շանդիստ Սրբոյն Գրիգորի Նիսայացւոյն: Յայսմ առաւ շանդիստ Սրբոյն Ամոնի չորն Թեթղէհմոյն:

Զ. 136ր.—139ր. Արացի Դ և յունիւարի ԺԱ. Վերստին տոն է Ծննդեան և Յայտնութեան Տևանն: Եւ բանք յանձառ միառարութիւն Բանին ընդ մարմնոյն. և յիշատակ Ղապարու բարեկամին Քրիստոսի: Եւ Սրբոյն Յոհաննու որ կոչեցաւ Մարկոս: Յայսմ առաւ յիշատակ Սրբոյն Ղապարոսի բարեկամին և սիրեւելոյն Քրիստոսի: Ի սմին առաւ կատարումն Սրբոյն Պետրոսի վկային: Յայսմ առաւ ևս կատարումն Սրբուհւոյն Տառնանոյ վկային:

ԻԱ. 139ր.—141ր. Արացի Ե և յունիւարի ԺԲ. Վերստին տոն է Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մեծայ: Յիշատակ Համօրէն սրբոցն ընտրելոց և վկայարանութիւն սրբոց... Յայսմ առաւ յիշատակ է Համօրէն սրբոցն Աստուծոյ: Ի սմին առաւ կատարումն Սրբոյն Յոհաննու աշակերտի ասաքելոյն որ կոչեցաւ Մարկոս: Ի սոյն առաւ ևս կատարումն Սրբոյն Եղիմոսի շայրապետին: Յայսմ առաւ շանդիստ Սրբոյն Պալմանի չորն:

ԻԱԲ. 142ր.—146ր. Արացի Զ և յունիւարի ԺԳ. Վերստին տոն է Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ: Եւ բանք ի Թիփատութիւն և ի միկտութիւն Տևանն և կատարումն Սրբոյ վկայեցն Երմայառի և Սարատանիկոսի: Եւ շանդիստ Սրբոյն Իլարիոսի Պիկտոսի Եպիսկոպոսին: Յայսմ առաւ շանդիստ Սրբոյն Իլարիոսի Պիկտոսի Գաղիլայաց Եպիսկոպոսին: Ի սմին առաւ կատարումն Սրբոյն Փիլիպպոսի կուսաներ: Ի սոյն առաւ վկայարանութիւն Սրբոյն Երմայառի սարկաւաղին և Սարատանիկոսի զինուորին:

խր. 146ր—149ր. Արացի է եւ յունվարի ժ. 7. Տօն է ծննդեան Յօշաննու Կարապետին եւ Մկրտչին Տեառն: Եւ վկայարանութիւն Սրբոյն Պոնտիանոսի Սպողիտացոյն եւ Սրբոյն Սերունի նոր վկային: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Պոնտիանոսի Սպողիտացոյն: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Սերունի նոր վկային Քրիստոսի:

խր. 149ր—152ա. Արացի Ը եւ յունվարի ժ. 8. Տօն է սբանչիւրեացն Տեառն որ ի Կանայ Դաւիթեացոց զՎտրն ի գինի փոխարկեաց, զորոյ խորհրդածէ եկեղեցի սուրբ յառաջնորդ կիրակէի յետ ութօրէիցն Աստուածայայտնութեանն: Եւ Հանգիստ Սրբոյն Յօշաննու կամաւոր աղքատին: Յայսմ աւուր կատարումն Սրբոյն Պոնտիոսի ճգնաւորին: Ի սմին աւուր Հանգիստ Սրբոյն Յօշաննու կամաւոր աղքատին:

խր. 152ա—155ա. Արացի Թ եւ յունվարի ժ. 2. Տօն է Սրբոյն Պետրոսի Աղէքսանդրու Հայրապետին եւ յիշատակ Աքիսողոմայ սուրբանոցին: Եւ Սրբոց վկայիցն որք յԱղէքսանդրիայ յեղիպոսս եւ ի Թերապիկ կատարեցան, եւ Դաւթի նոր վկային: Յայսմ աւուր յիշատակ սրբոց վկայիցն որք ի նոյն մեծի հալածանացն յեղէքսանդրիայ յեղիպոսս եւ ի Թերապիկ կատարեցան: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Դանիակոսի ընթերցողին: Ի սոյն աւուր կատարումն Սրբոյն Դաւթի նոր վկային:

խն. 155ա—159ր. Արացի Ժ եւ յունվարի ժ. 1. Հանգիստ Սրբոյն Անտօնի Հարանց Հօրն եւ մեծի անապատականին: Եւ յիշատակ Սրբոց Հարցն միանձանց եւ աշակերտաց նոցին որք ընդ տիեզերս: Եւ սրբոց երկից եղբարցն Սպեւսիպոսեանց: Յայսմ աւուր յիշատակ սրբոց Հարանցն միանձանց եւ աշակերտեցն նոցին ընդ ամենայն տիեզերս: Ի սմին աւուր կատարումն սրբոց երկից եղբարցն Սպեւսիպոսի, Ելեւսիպոսի եւ Ղեօնիլոյ Հանկանն իւրեանց եւ Յենիլոյ աղաղականի նոցին եւ Տուրվանայ զպրին:

խր. 159ր—164ր. Արացի ԺԱ եւ յունվարի ժ. Բ. Հանգիստ Սրբոց Թէոդոսեանց կոյսերցն մեծի բարեպաշտին եւ փոքու աստուածասիրին: Եւ վկայարանութիւն Սրբոցն Պրիսկայ եւ Թէոդուլայ: Յայսմ աւուր

վկայարանութիւն Սրբուհւոյն Պրիսկայ կուսին: Ի սմին աւուր կատարումն Սրբուհւոյն Թէոդուլայ վկային:

խն. 164ր—169ր. Արացի ԺԲ եւ յունվարի ժ. Բ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոց Հայրապետացն Աղէքսանդրու Աթնասի եւ Կիրիլի եւ լացումն եկեղեցոյն Նիկիոյ ի ձեռն Սրբոյն Թարսղի: Եւ վերադարձումն Նիխարաց Սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանին: Յայսմ աւուր լացումն եկեղեցոյն Նիկիոյ ի ձեռն Սրբոյն Նիկիլի Կեսարացոյն: Ի սմին աւուր վերադարձումն Նիխարաց Սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանին ի Կոստանդնուպօլիս: Ի սոյն աւուր վկայարանութիւն Սրբուհւոյն Եփրատիկայ կուսին: Յայսմ աւուր եւս վկայարանութիւն Սրբոյն Մարիոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Մարթայ եւ Երկուց որդւոցն Արդուխայ եւ Ամրակուսայ:

խր. 169ր—173ր. Արացի ԺԳ եւ յունվարի Ի. Հանգիստ Սրբոց կաթողիկոսացն Ներսէսի Աշտարակեցոյն եւ Յօշաննու իմաստասիրի Օմանցոյն եւ Սրբոցն չորից զօրազլիացն Թասոսի, Եւսեբի, Եւտիքէսի եւ Բասիլիոյ: Իսկ Երանեկին Յօշաննէս էր ի զաւառէն Տայոց, ի զԵղլէն սր կոչի Օման, յազատ տանէ, ի քաջաց եւ աստփինեաց: Յայսմ աւուր կատարումն Սրբոյն Մերափանոսի մեծի վկային: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն սրբոց չորից զօրազլիոցն Բասոսի, Եւսեբի, Եւտիքի եւ Բասիլիոսի: Ի սոյն աւուր եւս կատարումն Սրբոց վկայիցն Ենիւնայ, Ռիմայ եւ Պիմայ:

խն. 173ր—177ր. Արացի ԺԴ եւ յունվարի ԻԱ. Վարք եւ յիշատակ սրբոց փոքուսկտացն Յօշաննու Որոմանկոյն եւ Գրիգորի Անյաղթ փիլիսոփայի Տաթևացոյն: Եւ Սրբոց վկայիցն Եւդիմէոսի, Մակարիոսի, Վաղէրիոսի, Կանտիւսի եւ Ակիլիոսայ: Յայսմ աւուր վկայարանութիւն Սրբոցն Եւդիմէոսի, Մակարիոսի, Վաղէրիոսի, Կանտիւսի եւ Ակիլիոսայ, որք ի Տրապիզոն կատարեցան: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Ադնասեոյ կուսին եւ Մերափանայ: Ի սոյն աւուր վկայարանութիւն Սրբոյն Պրոկոսի Եպիսկոպոսին, Ողորիոսի եւ Ղուկիոսի սարկաւապոցն եւ Պրոկոսի վկային:

ձ. 177թ—180ա. Արացի ժե և յունվարի ի՛ն. Կատարուն Արբոցն Տիմոթէոսի առաքելոյն և Պոպլիոսի աշակերտաց Արբոյն Պոպոն: Եւ վկայարանութիւն Արբոյն Բեկենդոսի ստրկատէղին և Արբոցն Սահակայ և Եսոփեփայ և Եսրդանանու Նոր վկայիցն: Եսայամ աւուր ևս կատարունն արբոցն Պոպլիոսի Աթենացոյ եպիսկոպոսին: Ի սմին աւուր վկայարանութիւն Արբոյն Բիկինտոսի ստրկատէղին և յիշատակ Վաղերիոսի եպիսկոպոսին: Ի սոյն աւուր վկայարանութիւն Արբոցն Սահակայ և Եսոփեփայ Նոր վկայիցն և Եսրդանանու Պարսկին: Եսայամ աւուր յիշատակ Արբոյն Ամենայ առն Աստուծոյ:

ձա. 180ա—183ա. Արացի ժՁ և յունվարի ի՛Կ. Դիր Հանդսոսի Նշխարացն Արբոց Նոխիսիմանցն կուսանաց: Եւ վկայարանութիւն Արբոյն Եւդիմայ կուսին և ծնողաց նորին և Լորարցն և Ներքինեացն: Եսայամ աւուր վկայարանութիւն Արբուհւոյն Եւդիմայ կուսին և Զորն Նորա Փիլիպպոսի և Մօսն Կղօղիայ և Բ Լորարցն Սերգեայ և Աղիտոնի և Բ Ներքինեացն: Ի սմին աւուր Հանդիստ Արբոյն Պրիմոսի Աղէքսանդրոս: Հայրապետին:

ձբ. 183ա—185թ. Արացի ժԻ և յունվարի ի՛Կ. Տօն է Արբոյն Սեղրեստրոսի Հռօմայ Հոյրապետին և յիշատակ Կոստանդիանոսի Թապաւորին: Եւ վկայարանութիւն Արբոյն Կղեմայ Անկիւրոյ եպիսկոպոսին և Աղաթանդեղոսի և Հանդիստ Արբոյն Եւսերիոս կուսին: Եսայամ աւուր վկայարանութիւն Արբոյն Կղեմայ Անկիւրոյ եպիսկոպոսին և Աղաթանդեղոսի վկային և Արբոց ստրկատէղացն Քրիստափորի և Խարիտոնի և յիշատակ Արբոց Մարցն Եփրոսինայ և Սահիլայ: Ի սմին աւուր կատարունն Արբոց Էրիկ Լորարցն Պոպոսի, Պօսեթիոսի և Թէոդիտոնի: Ի սոյն աւուր Հանդիստ Արբուհւոյն Եւսերիայ կուսին, որ կոչեցաւ Քսենի և Երկու ընկերաց նորին: Ի սմին աւուր ընդ նմին ևս յիշատակ միւս ևս այլ ճղնաղկաց կուսին, որ ի Սկիւտէ ամս ԼԸ միայնացեալ խոտովք շատանայր:

ձգ. 186ա—188թ. Արացի ժԼ և յունվարի ի՛Ե. Հանդիստ արբոցն Գրիգորի Առ-

տուածարանի Կոստանդինուպօլիս Հայրապետին և Արբոցն Վրիտանոսի Սկիւթացոյ եպիսկոպոսին և Պոպլիոսի ճղնաւորին: Եսայամ աւուր ևս Հանդիստ Արբոյն Վրիտանոսի Տոմիոյ Սկիւթացոյ եպիսկոպոսին: Ի սմին աւուր յիշատակ և Հանդիստ Արբոյն Պոպլիոսի ճղնաւորին: Ի սոյն աւուր ևս Հանդիստ Արբոյն Ներսէսի մեծ վարդապետին Տարօնացոյ:

ձդ. 188թ—190թ. Արացի ժԹ և յունվարի ի՛Զ. Վկայարանութիւն Արբոյն Անանիայի քահանային և Պետրոսի վկային և Եփեսոսի զինուորացն: Եւ Արբոց Քսենիփոնի և Մարիամու և Բ որդւոցն Արիպղէոսի և Եոհաննու: Եսայամ աւուր կատարունն Արբոյն Թէոդիմայ եպիսկոպոսին և ԼԶ վկայիցն, որք ընդ նմա: Ի սմին աւուր Հանդիստ Արբոց եպիսկոպոսացն Սէլայ, Ոնորատոսի: Ի սոյն աւուր ևս Հանդիստ Արբոյն Ամոնի Քերինիտացոյն: Եսայամ աւուր վարք և պատմութիւն Արբոյն Քսենիփոնի և ամուսնոյն իւրոյ Մարիամու և Բ որդւոցն Արիպղէոսի և Եոհաննու:

ձե. 190թ—193թ. Արացի ի և յունվարի ի՛Է. Հանդիստ Արբոյն Եուլիանոսի Հիւրընկալին Քրիստոսի: Եւ վերադարձունն Նշխարաց Արբոյն Եոհաննու Ոսկեբերանին յաթոռ իւր ի Կոստանդինուպօլիս: Եսայամ աւուր վերադարձունն Նշխարաց Արբոյն Եոհաննու Ոսկեբերանին յաթոռ իւր ի Կոստանդինուպօլիս: Ի սմին աւուր Հանդիստ Արբոյն Թէոդորոսի Փերիմացոյն: Ի սոյն աւուր ևս Հանդիստ Արբոյն Աբիդասայ Սկիտուպոյ:

ձզ. 193թ—196թ. Արացի իԱ և յունվարի ի՛Ը. Հանդիստ Արբոց Հարցն արքա Եփրեմի Խորին Ասորոյ, Պաշտօնոսի, Յակոբոյ և Եոհաննու Պարզամտին: Եսայամ աւուր ևս Հանդիստ Արբոյն Պաշտօնոսի ճղնաւորին: Ի սմին աւուր ևս Հանդիստ Արբոց Հարապոյն և Եոհաննու Պարզամտին:

ձէ. 196թ—200ա. Արացի իԲ և յունվարի ի՛Թ. Տօն է Եոհաննու մարդարէին, որ առ Նինուէացիսն: Եւ վերադարձունն Նշխարաց Արբոյն Իլնատիոսի աստուածաղկաց Հայրապետին յԱնտիոք: Եւ վկայարանութիւն Արբոյն Պարսուճայ յԵղեմիոյ եպիսկոպոսին և սոյնոցն: Եսայամ աւուր վերադար-

ծանձնեցուցաւ Սրբոյն Իշնապետի տառաւոր ծաղկաց հայրապետին յաթիւս իւր յԱնտիք: Ի սմին առաւ վկայութանութիւն եւ հանձնաւ Սրբոյն Պարտաւոյ Եղեկոյ եպիսկոպոսին, Քրիսթոնէս քմին եւ Բաւճասոյ քման նորա: Ի այն առաւ կառարանն Սրբոյն Սիւրբանոսի Եմեռու եպիսկոպոսին: Պահատա սարկաւաղին, եւ Մովսիսի ընթերցողին եւ Յուսիանոսի բժշկին: Եղած առաւ հանձնաւ Սրբոյ հայն Եփեսոսոյ եւ Բաւնոսի:

ԺԵ. 200ա—202ա. Արցախ ԻԳ. եւ յոն վարէ Լ. Տոն Է Սրբոյն Գրիգորի ժերոյ Լուսաւորէն եւ յիշատակ Տրդատոյ թաղաւորին: Եւ վկայութանութիւն Սրբոյն Իսղղատեի եպիսկոպոսին, Կեանւերինոսի Սինդրիսոսին, Պուկասոյ կուսին եւ Սարգիսի եւ այլքոյն: Եղած առաւ վկայութանութիւն Սրբոյն Իսղղատեի աղքատեպոսին եւ Կեանւորի Սինդրիսոսին եւ Պուկասոյ կուսին եւ Սարգիսի վկային: Ի սմին առաւ եւս կառարանն Սրբոյն Կրքակոսի եպիսկոպոսին, Մաքսիմոսի քանանային եւ Արքեպիսկոպոսի սարկաւաղին եւ այլ ծն վկայոցն: Ի այն առաւ հանդիսաւ Սրբոյ Գգ ողկեաց մեծի վարպետին Ռաճեպոս:

ԺԺ. 202ա—205բ. Արցախ ԻԳ. եւ յոն վարէ ԼԱ. վկայութանութիւն Սրբոյն Սարգիսի զբաւակին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ Զորեգատան դիմարոցն: Եւ Սրբոյն անործաթ թշկացն Կրքակոսի եւ Յոհաննու եւ որոց ընդ նոսա: Եղած առաւ եւս վկայութանութիւն Սրբոյն անործաթ թշկացն Կրքակոսի եւ Յոհաննու եւ կառարանն Աթանասոսոյ եւ Երկոյ դանդաղ նորա թէյս դատին, Թէոսիսոսոյ եւ Գրգիսոյ: Ի սմին առաւ կառարանն Սրբունւոյն Տրիկոնոսոյ վկային:

Կ. 206ա—206բ. (Նոստրոլ) փետրուարի ծԳ—Է Տեղածաւորոցն Պառնասոս նախառանկի գտառնորեաց զաշտան Տեռոն ի տանայն յերուսղէս:

Կա. 206բ—208բ. ՄԷՆԷԿԵ Ը եւ փետրուարի ծԳ. Տոն Է Տեռանդիպատիկ գտառնորեաց զաշտան Տեռոն ի տանայն յերուսղէս եւ յիշատակ Սիւրճանի ձերոնւոյն եւ Աննա դստն փանդէկէ: Ի սմին առաւ հանդիսաւ Սրբոյն Սիւրճանի ձերոնւոյն եւ Աննա դստն փանդէկէ:

ԿԵ. 208բ—210բ. Հոտի Ը եւ սեպտեմբերի ծԶ. Տոն Է եկեղեցւոյն Ծղպակոթ եւ որդու թեանցն Ապարսիկ: Եղած առաւ տոն Է Սրբոյն Պաշին եւ այլ որդու թեանցն Ապարսիկ եկեղեցւոյն: Ի սմին առաւ տոն որդու թեանցն որ Ապարսիան եւ յիշատակ Սրբոյ եպիսկոպոսոյն Գաւթի եւ Սահանոսի եւ ճգնաւորին Մանգիկոյ: Ի այն առաւ վկայութանութիւն Սրբունւոյն Եւփանոս կուսին եւ Սիմեոնարոցն: Եղած առաւ կառարանն Սրբունւոյն Սեառաթանոյ աշակերտի Սրբոյն Պարտեաւապետին: Ի սմին առաւ եւս կառարանն Սրբունւոյն Միկայիլոյ աղակուսն Գրիգորի:

ԿԶ. 210բ—210բ. Հոտի Ը եւ սեպտեմբերի ծԷ. Տոն Է թաղապետիկոսն ուրաւ եկեղեցւոյ եւ յիշատակ յաթիւս թեան մեծի կոյնսն Կոստանդիանոսի նշանաւ որդոյ խաչին Մաքսեմիկ թանկողին:

ՅՈՒՆԱՍԱՐԱՆՆ

ՅՅա. Պարսեկաց սկսով տաղարի տուրք դրոց եւ յոսով ընթերցողի որդոյ վարոց եւ հաւատով ունիւրտով յաթիւս թեան երանկեաց մեկաց թաղութիւն եւ ընդ որդոյն ժառն եւ լամին ի կեանն յաւրանկեց:

(Գրեթէ բոլոր գլուխները վերջում ունին այս գրութիւնը):

256

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐԳ

(Ս. Արեմափրկիչ 221, գգ. 22)

[ՆՈՐ-ՋՈՂՎԱՅԻ]

ԺԼ ԴԱՐՍ

ԻՆՏԵՐԻՐ. 544: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՆՐԹԻՒ 43.0 X 28.2: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒ ԵՐԿԻՍԻՍ. 32 X 9: ՏՈՂԳ. 42: ՆԻԻԹ՝ քամքակեղ քաղաք: ԳԻՐ՝ քաղաք: ՊԵՏԵՐ՝ կամ քաղաք: 26ր. 35ա. 51ր. 77ա. 90ր. 141ր. 146ա. 150ր. 154ր. 162ր. 171ր. 171ա. 181ր. 183ր. 185ա. 190ա. 197ր. 213ր. 215ր. 218ր. 225ր. 226ր. 230ր. 237ա. 255ր. 257ա. 267ա. 270ր. 272ա. 274ա. 296ր. 303ր. 324ր (հառառոն գլուխներ), 347ր (չորս ղեմքեր), 385ա. 374ա. 425ր. 431ա. 430ա. 441ր. 450ա. 455ր. 457ր. 483ա. 516ր. 540ր: ԿԻՍԻՆՈՐԱՆ՝ 10ա. 243ա (մէկ սիւնակով): ԺԱԿԱՆԱՐԱՐ՝ 53ա. 84ա. 138ա. 431ա. 460ա: ԼՈՒՍԱՆԱՐԱՐ՝ գրքէ աւել գլխի սկզբում: ԹԱՆԱՐ՝ տեւ, վերագրեք, սկզբնառաջնում ու գլխատուներ՝ կարմիր, ճանւ 200—544-ի լուսնացածներ: ՍԵՐԱՆԱՐԱՐ՝ կարմիր, կամայ եւ կապուտ քաղաքներ: ՄԱԿԱՆԱՐԱՐ՝ ՊԵՏԱՆԱՐԱՐ՝ յաւի: ԿԱՐԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ, ունի կաշեպատ կաշիներ, ներսի կարմիր կտաւ: ԳՐԻԶ՝ վարդաւ, Քանաւ, հմաւոն, Ռոմաւ: ԺԱՆԱՐԱՐ՝ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ թէ զար: ՍԱՆՈՂ՝ մեղացի մէր: ՏԵՐԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Նոր-Ջուգա, շատ հոսամարաք: ԴԱՆԱՐԱՐ՝ 102ր-ի Սիւնակի կեղծ եւ թիւնակ, 193ր. 302ր-ի մէկ եւ կէս սիւնակ:

ԵՆՏԵՐԻՐԻՒՆ. — Ձեռագիրն այնքան էլ բաւական չէ: Մեծ յիշատակաւոր իմաց ու մի բանի տեղ կազման է եղել:

ԲՈՎԱՆԱՐԱՐԻՒՆ

1ա—9ր. Յանկ զրոյս:

ա. 10ա—12ա. Նաւասարդի Ու եւ ոչոստոսի ԺԱ. Պատմութիւն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին եւ Յոսաննոս Կարապետին եւ իրանային Զայրապետին եւ տարեմուտումնայն աղագոյ:

բ. 12ա—13ր. Նաւասարդի Բ եւ ոչոստոսի ԺԲ. Վկայարանութիւն Անիկոսոսի եւ Փառաւորոսի կուսին:

գ. 13ր—14ա. Նաւասարդի Գ եւ աւդոստոսի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մարկելոսի եպիսկոպոսին:

դ. 14ա—15ա. Նաւասարդի Դ եւ աւդոստոսի ԺԴ. Տօն է Շոյակաթին իմիթածին Բանին Աստուծոյ ի Վաղարշապատ քաղաքի:

ե. 15ա—17ր. Նաւասարդի Ե եւ աւդոստոսի ԺԵ. Տաւն է Փոխման աւրենալ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին:

զ. 17ր—19ա. Նաւասարդի Զ եւ աւդոստոսի ԺԶ. Վերստին տաւն է Փոխման Սուրբ Աստուածածնին եւ յիշատակ պատկերին եւ զաստուակին Արզարու:

է. 19ա—20ր. Նաւասարդի Է եւ աւդոստոսի ԺԷ. Վերստին տաւն է Փոխման Աստուածածնին եւ Միւսոն քահանային:

ը. 20ր—23ր. Նաւասարդի Ը եւ աւդոստոսի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փլուրոսի եւ Իւրոսի:

թ. 23ր—24ա. Նաւասարդի Թ եւ աւդոստոսի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աստուածածնին:

ժ. 24ա—26ա. Նաւասարդի Ժ եւ աւդոստոսի Ժ. Վկայարանութիւն Սուրբ Ժօրն Վասայ եւ Գ որդոյն:

ժա. 26ա—26ր. Նաւասարդի ԺԱ եւ աւդոստոսի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յոստիանոսի:

ժբ. 26ր—28ա. Նաւասարդի ԺԲ եւ աւդոստոսի ԺԲ. Տաւն է Սուրբ առաքելոյն Թուածային:

ժդ. 28ա—28ր. Նաւասարդի ԺԳ եւ աւդոստոսի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ներսեսի եպիսկոպոսին:

ժդ. 28ր—29ա. Նաւասարդի ԺԴ եւ աւդոստոսի ԺԴ. Տաւն է Դանիէլի մարտարէին:

ժե. 29ա—30ր. Նաւասարդի ԺԵ եւ աւդոստոսի ԺԵ. Տաւն է Սուրբ Աստուածածնին. պաշտամբ եւ պատարագ զատարել եւ նախառնակաւ եւ Վկայարանութիւն Սրբոյն Արղիշտի վկային:

ժզ. 30ր—32ա. Նաւասարդի ԺԶ եւ աւդոստոսի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անդրիանոսի եւ կնիք նորա Անատոլայ եւ այլ իջ մարտիրոսացն:

ժԷ. 32ա—34ա. Նաւասարդի ժԷ և աւգոստոսի իԷ. Վկայարանութիւն Սրբոց Սուքիասեանցն:

ԺԸ. 34ա—35ա. Նաւասարդի ժԷ և աւգոստոսի իԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ստրատոնիոսի, Փիլիպոսի և Տէքլանոսի:

ԺԹ. 35ա—37ա. Նաւասարդի ժԹ և աւգոստոսի իԹ. Տաւն է զլիւսամանն Յովաննու կարապետին:

Ի. 37ա—38ա. Նաւասարդի ի և աւգոստոսի Լ. Վկայարանութիւն Սուրբ Եպիսկոպոսին Վիլինիդոսի:

Իա. 38ա—40ա. Նաւասարդ ԻԱ և աւգոստոսի ԼԱ. Գիւտ պատուական զօրոյ Սուրբ Աստուածածնին:

Իբ. 40ա—41բ. Սեպտեմբերի Հոռոմոց ամսոյն և Գրեգորի Յունաց և Իլուզ Ասորոց Ա. Տիւն և զիշերն Հասարակած է. Նաւասարդի իԹ և Երբայեցոց Իլուզի ժԳ. Տաւն է Յեսեմա որդոյ Նաւեա:

Իդ. 41բ—42բ. Նաւասարդի իԳ և սեպտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մամասոյ:

Իդ. 42բ—44ա. Նաւասարդի իԳ և սեպտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անթիպոսի Եպիսկոպոսին:

Իե. 44ա—45ա. Նաւասարդի իԵ և սեպտեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Բաբելոյ Հայրապետին:

Իզ. 45ա—46ա. Նաւասարդի իԶ և սեպտեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոց Կուսանացն քառասնից և Ամոնի սարկաւադին:

ԻԷ. 46ա—47ա. Նաւասարդի իԷ և սեպտեմբերի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Երինեա և ժ մարտիրոսացն:

ԻԸ. 47ա—49ա. Նաւասարդի իԸ և սեպտեմբերի Է. Յիշատակ սուրբ Ժողովոյն Նիկիոյ վասն Արիոսի Հերձուածոյ:

ԻԹ. 49ա—51բ. Նաւասարդի իԹ և սեպտեմբերի Ը. Տաւն է Մենդեան Սուրբ Կուսին Մարիամու:

Լ. 51բ—53ա. Նաւասարդի Լ և սեպտեմբերի Թ. յիշատակ վարուց և մահուան Հայրապետին Իսահակայ:

Լա. 53ա—54բ. Հոսի ամսոյ Ա և սեպտեմբերի Ժ. Վկայարանութիւն սրբոց Կուսանացն Մինադորոյ և Մենտրոդորայ և Բինգիտորայ և Սրբուհոյն Բասիլիդայ:

ԼԲ. 54բ—55բ. Հոսի Բ և սեպտեմբերի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մանուհակայ զոր ի Հոռոմ լեզուս Անիայ կոչեն:

ԼԳ. 55բ—56բ. Հոսի Գ և սեպտեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ապտոնիմոսի Եպիսկոպոսին Իտալացոց:

ԼԴ. 56բ—58ա. Հոսի Դ և սեպտեմբերի ԺԳ. Նաւակատիկ Կ Սուրբ Խաչին, Յարութեան և Գողգոթային և այլ սրբութեանց յԵրուսաղէմ քաղաքին:

ԼԵ. 58ա—60բ. Հոսի Ե և սեպտեմբերի ԺԴ. (Խ)աշգիւրաց է և տոն Սուրբ Խաչին:

ԼԶ. 60բ—62ա. Հոսի Զ և սեպտեմբերի ԺԵ. Վերստին տաւն է Սուրբ Խաչին և վկայութեան Նիկաւասի:

ԼԷ. 62ա—64բ. Հոսի Է և սեպտեմբերի ԺԶ. Վարք և յիշատակ աղախնոյն Աստուծոյ Թէոդորայ:

ԼԸ. 64բ—65բ. Հոսի Ը և սեպտեմբերի ԺԷ. Վերստին տաւն է Սուրբ Խաչին և յիշատակ Սրբոց Թարգմանչացն Սահակայ Հայրապետին և Մեսրոփոյ վարդապետին:

ԼԹ. 65բ—67բ. Հոսի Թ և սեպտեմբերի ԺԸ. Տաւն է Մովսէսի և Աւարոնի մարդաբնիցն:

Խ. 67բ—68բ. Հոսի Ժ և սեպտեմբերի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Արիպոնոյ և այլ սրբոցն:

Խա. 68բ—71ա. Հոսի ԺԱ և սեպտեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Եւստաքիոսի և Կնոջն և Թ որդոցն:

Խբ. 71ա—72ա. Հոսի ԺԲ և սեպտեմբերի ԻԱ. Կատարունի Սրբոյն Եղիշէի առաքելոյն:

Խդ. 72ա—73ա. Հոսի ԺԳ և սեպտեմբերի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փոկասու Հայրապետին:

Խզ. 73ա—74բ. Հոսի ԺԴ և սեպտեմբերի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Իրալետոյ:

Խե. 74բ—75բ. Հոսի ԺԵ և սեպտեմբերի ԻԴ. Վկայարանութիւն և յիշատակ վարուց Սրբուհոյն ԹԷԼիդի:

Խզ. 75բ—77ա. Հոսի ԺԶ և սեպտեմբերի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոց առաքելոցն Կեփայի և Աղաւաղոսի:

Իսկ 77ա—79ա. Հոռի ԺԷ և սեպտեմբերի ԻԶ. Նըջույմն աւետարանչին Քրիստոսի Առհանու առաքելոյն :

Իսբ. 79ա—80ա. Հոռի ԺԸ և սեպտեմբերի ԻԷ. Վկայարանութիւն Արքայն Կալիստոսոսի վկային :

Իսթ. 80ա—81ր. Հոռի ԺԹ և սեպտեմբերի ԻԸ. Պատմութիւն Շմաւոնի ապակառնին Քրիստոսի :

Ժ. 81ր—82ր. Հոռի Ի և սեպտեմբերի ԻԹ. Վարք և յիշատակ Քարիտոնի հարն :

Ճա. 82ր—84ա. Հոռի ԻԱ և սեպտեմբերի Ի. Գիւտ Նշխարաց Արքայն Գրիգորի Լուսաւորչին :

Ժբ. 84ա—86ա. Հոկտեմբերի Ա և Հոռի ԻԲ. Յիշատակ երկաստան վարդապետաց որոց առաջին և զլուխ է Սուրբն Դրոնեսիոս Արքիպիսկոպին :

Ժդ. 86ա—87ա. Հոռի ԻԳ և հոկտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Անտոնիա առաքելոյն :

Ժզ. 87ա—88ր. Հոռի ԻԴ և հոկտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Արքայն Կրկրիանոսի եպիսկոպոսին և Յուստինայ կուսին :

ՃԵ. 88ր—90ր. Հոռի ԻԵ և հոկտեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Արքայն Դրոնեսիոսի Արքիպիսկոպին :

Ժզ. 90ր—92ա. Հոռի ԻԶ և հոկտեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Արքայն Հռեփսիմոնցն :

ՃԶ. 92ր—94ր. Հոռի ԻԷ և հոկտեմբերի Զ. Վկայարանութիւն Արքայն Գոյիանանցն :

ՃԸ. 94ր—95ր. Հոռի ԻԸ և հոկտեմբերի Է. Վկայարանութիւն Արքայն Սարգիս և Բազուսի :

ՃԹ. 95ր—96ր. Հոռի ԻԹ և հոկտեմբերի Ը. Վկայարանութիւն Արքայն Կուսին Պեղիկոյ :

Կ. 96ր—98ա. Հոռի Ի և հոկտեմբերի Թ. Վկայարանութիւն Եւլամբիոսի և քեռնորա (էս)լամբեայ :

Կա. 98ա—99ր. Սահմի Ա և հոկտեմբերի Ժ. Տօն է յղութեան եղիսարեթի զՍուրբ Կարապետն Յովհաննէս :

Կբ. 99ր—101ր. Սահմի Բ և հոկտեմբերի ԺԱ. Տաւն է Եթնբերդ ժողովուն որ Ե Նիկիայ :

Կդ. 100ր—102ա. Սահմի Գ և հոկտեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Արքայն Կարպոսի և Բարիլասայ :

Կդ. 102ա—103ա. Սահմի Դ և հոկտեմբերի ԺԳ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Տօն մերոյ Մաշտոց վարդապետի :

ԿԵ. 103ա—104ա. Սահմի Ե և հոկտեմբերի ԺԴ. Տաւն է Եփեսոսի սուրբ ժողովոյն երկու հարիւրոցն :

Կզ. 104ա—105ա. Սահմի Զ և հոկտեմբերի ԺԵ. Վկայարանութիւն Արքայն Ուղիկանոսի քահանային :

ԿԶ. 105ա—106ա. Սահմի Է և հոկտեմբերի ԺԶ. Վկայարանութիւն Արքայն Ղունկիանոսի հարիւրապետին :

ԿԸ. 106ա—107ա. Սահմի Ը և հոկտեմբերի ԺԷ. Վկայարանութիւն Արքայն Կոստանթնոսի, որ Թարգմանի Ոսկեծաղկի և ամուսինն իւրոյ Արքայն Դարեհի :

ԿԹ. 107ա—107ր. (Ս)ահմի Թ և հոկտեմբերի ԺԸ և Վկայարանութիւն Ղուկասու աւետարանչին :

Հ. 107ր—109ա. (Ս)ահմի Ժ և հոկտեմբերի ԺԹ. Տօն է Յովկիւրայ ժողարկին :

Հա. 109ա—110ա. Սահմի ԺԱ և հոկտեմբերի Ի. Պատմութիւն և վկայարանութիւն Արքայն Խարեթեանց ԺԲ և ԲՃ (10 200) ժարտերոցոց :

Հբ. 110ա—112ր. Սահմի ԺԲ և հոկտեմբերի ԻԱ. Վարք և յիշատակ Սուրբ հարն հարանց Իւրարիոնի :

Հդ. 112ր—113ա. Սահմի ԺԳ և հոկտեմբերի ԻԲ. Վարք և յիշատակ Արքայն Արեւիկոսի եպիսկոպոսին :

Հդ. 113ա—114ր. Սահմի ԺԴ և հոկտեմբերի ԻԳ. Վկայարանութիւն Արքայն Յակոբայ առաքելոյն Տեառնեղարուն :

ՀԵ. 114ր—116ա. Սահմի ԺԵ և հոկտեմբերի ԻԴ. Պատմութիւն Ննջման և յաբութեան մանկանցն Եփեսոսի :

Հզ. 116ա—117ա. Սահմի ԺԶ և հոկտեմբերի ԻԵ. Վկայարանութիւն Արքայն Խաւարացն Մարիկանոսի և Մարտիրոսի :

ՀԶ. 117ա—118ա. Սահմի ԺԷ և հոկտեմբերի ԻԶ. Վարք և յիշատակ Արքայն Անփիլիքոսի եպիսկոպոսին :

Հը. 118ա—119ա. Սահմի ԺԸ եւ հոկտեմբերի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կապետոյնեա եւ աղայնոյն իւրոյ Երոտինէ :

Հթ. 119ա—120ա. (Ս)ահմի ԺԹ եւ հոկտեմբերի ԻԸ. Վարք եւ յիշատակ Արբաշտու աբգարոյն :

ձ. 120ա—121ա. Սահմի Ի եւ հոկտեմբերի ԻԹ. Տաւն է Սրբոց Կուսանացն Նուենայ եւ Մանեայ :

ձա. 121ա—122բ. Սահմի ԻԱ եւ հոկտեմբերի Լ. Վկայարանութիւն Ջնոքայ եպիսկոպոսին :

ձբ. 122բ—123բ. Սահմի ԻԲ եւ հոկտեմբերի ԼԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եպիմաքոսի եւ Անտոնինոսի :

ձդ. 123բ—124ա. Սահմի ԻԳ եւ նոյեմբերի ԼԱ. Տաւն է ամենայն սրբոցն Աստուծոյ, հնոցն եւ նորոց եւ յիշատակ անարծաթ լծկացն Կոյմայի եւ Գամիանոսի Բ եղբարց, Նոյեմբերն ունի աւուրս Լ, դիւերն ունի ժամս ԺԳ եւ ցերեկն Ժ : Ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ամէն :

ձդ. 124ա—127ա. Ասացեալ սրբոց վարդապետացն ներբողեան ի պատիւ ամենայն սրբոց Աստուծոյ հնոց եւ նորոց : Այիգրը՝ Կաթողիկէ Եկեղեցի սուրբ Երկին յերկրի հոտառեցաւ. ամենայն զարդաքն իւրովք :

ձե. 127ա—128ա. Սահմի ԻԴ եւ նոյեմբերի ԼԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակինթոսի, Պիլատոսի եւ Անճափեստոսի :

ձդ. 128ա—130ա. Սահմի ԻԵ եւ նոյեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ստեփաննոսի հոտոռայ հայրապետին եւ որոց ընդ նմա :

ձէ. 130ա—130բ. Սահմի ԻԶ եւ նոյեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ալիփսիմայ Լուիսկոպոսին եւ Յովսէփոյ քահանայի եւ Ալիթալոյ սարկաւաչին :

ձբ. 130բ—132ա. Սահմի ԻԷ եւ նոյեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիրենայ եւ Մատրնայ :

ձթ. 132ա—133ա. Սահմի ԻԸ եւ նոյեմբերի Զ. Տաւն է եւ յիշատակ Պապոսի Խառնովանդի :

դ. 133ա—134ա. Սահմի ԻԹ եւ նոյեմբերի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պոպիլուսիս Կուսանին :

դա. 134ա—135բ. Սահմի Լ եւ նոյեմբերի Ը. Տաւն է Սրբոց Հրեշտակապետացն Գարրիէի եւ Միքայիլի եւ ամենայն երկնասուր զարացն :

դբ. 135բ—136բ. Պատճառ յաղապս երկնայնոց դասուց, թէ որպիսիք են փառաբանութիւնք նոցա եւ թէ ոյք են առաջինք, միջինք եւ վերջինք :

դդ. 136բ—138ա. Տեառն Ներսէսի Հայոց Կաթողիկոսի առացեալ, Մաղթանք առ Հրեշտակապետն Գարրիէլ եւ Միքայէլ եւ առ ամենայն երկնային զօրս :

դդ. 138ա. Ի Սրբոյն Գրիգորէ Նաբեկացուն, Բան մաղթանաց առ Տէր Աստուած վասն սրբոց Հրեշտակաց եւ Հրեշտակապետաց :

դե. 138ա—139ա. Տրէ Ա եւ նոյեմբերի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Անտոնինոսի եւ Բիթորոսի եւ այլոցն ամենեցուն ընդ սոցին :

դդ. 139ա—141բ. Տրէ Բ եւ նոյեմբերի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մինասայ եպիսկոպոսին :

դէ. 141բ—142բ. (Տ)րէ Գ եւ նոյեմբերի ԺԱ. (Յ)իշատակ երանելոյն Յոհաննու սղորմածին եւ Արդիւ մարգարէին :

դբ. 142բ—143բ. (Տ)րէ Դ եւ նոյեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Միկայ եպիսկոպոսին եւ Բուրա քահանային եւ Շիւնու սարկաւաչին :

դթ. 143բ—145բ. Տրէ Ե եւ նոյեմբերի ԺԳ. Վարք եւ յիշատակ Յոհաննու Ոսկէրբանին :

ճ. 145բ—146ա. Տրէ Զ եւ նոյեմբերի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պատռնի եւ Թոմասին :

ճա. 146ա—148ա. Տրէ Զ եւ նոյեմբերի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Գուրիասայ, Սամոնասայ եւ Աբիբասայ :

ճբ. 148ա—149բ. Տրէ Զ եւ նոյեմբերի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մատթէոսի աւետարանչին :

ճդ. 149բ—150բ. Տրէ Թ եւ նոյեմբերի ԺԷ. Վկայարանութիւն Փիլիպպոսի առաքելոյն եւ Մարիամու :

ճդ. 150բ—154ա. Տրէ Ժ եւ նոյեմբերի ԺԸ. Պատմութիւն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ (յ) Լուսանիչին :

ՃԼ. 154ա—155բ. Տրէի ԺԱ և նոյեմբերի ԺԹ. Տօն է Ներսէսի Հայրապետին և Խաղայ Լախակոյսին:

ՃԳ. 155բ—156բ. Տրէի ԺԲ և նոյեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Այլիոսի մարտիրոսին:

ՃԴ. 156բ—157բ. Տրէ ԺԳ և նոյեմբերի ԻԱ. Տօն է ամենաբնական Սուրբ Աստուածածնին, որ Երկր տաճար ի տաճարն բերաւ:

ՃԵ. 157բ—158բ. Տրէի ԺԴ և նոյեմբերի ԻԲ. Վկայարանութիւն Արքիպապայ և Փրիմոսի և Դասիոսի:

ՃԶ. 158բ—162բ. Տրէի ԺԵ և նոյեմբերի ԻԴ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի Ահնեղազացւոյն:

ՃԷ. 162բ—164բ. Տրէ ԺԶ և նոյեմբերի ԻԿ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Գրիգորի Սբանջեղադրին:

ՃԸ. 164բ—165բ. Տրէ ԺԷ և նոյեմբերի ԻԸ. Գիւտ զրոյն Հայոց ի Բաղու:

ՃԹ. 165բ—167ա. Ողբամբ վասն Իսահայ Թաղաւորութեան Հայոց ի յաղկէն Արշակունիաց և քահանայութեան ի ցղկէն Սրբոյն Գրիգորի, Մովսէսի քերթողի սասցեալ:

ՃԿ. 167ա—169ա. Տրէի ԺԸ և նոյեմբերի ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կղեմայ Հայրապետին:

ՃԿ. 169ա—170ա. Տրէ ԺԹ և նոյեմբերի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մեռեալիոսի զինուորին:

ՃԼ. 170ա—171բ. Տրէի Ի և նոյեմբերի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Կիլիկիայ և Բ Լգրաբն Տուրքիոսի և Վաղերեանոսի:

ՃԿ. 171բ—173ա. Տրէ ԻԱ և նոյեմբերի ԻԹ. Յիշատակ Տրդատայ Թաղաւորին և Աշխիշ տիկնոջն:

ՃԷ. 173ա—175ա. Տրէ ԻԲ և նոյեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անդրէի առաքելոյն:

ՃԸ. 175ա—176բ. Տրէ ԻԳ և զեկտեմբերի Ա. Վկայարանութիւն արքայ Հայրապետացն որդւոց և Թուանց Սրբոյն Գրիգորի:

ՃԹ. 176բ—177բ. Տրէ ԻԴ և զեկտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Երեմարքոսի և սլէ ընկերացն:

ՃԻ. 177բ—179բ. Տրէի ԻԵ և զեկտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակովկայ:

ՃԻԱ. 179բ—180բ. Տրէի ԻԶ և զեկտեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Վառվառայ և Յուլիանէի:

ՃԻԲ. 180բ—181բ. Տրէի ԻԷ և զեկտեմբերի Ե. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Ստեփաննոսի ճշնաւորին:

ՃԻԳ. 181բ—183բ. Տրէի ԻԸ և զեկտեմբերի Զ. Վարք և յիշատակ Պողոսի անապատական ճշնաւորին և սլւոյցն:

ՃԻԴ. 183բ—185ա. Տրէ ԻԹ և զեկտեմբերի Է. Տօն է Սուրբ մարգարէիցն Սոփոնիոյ և Անրակոյսի:

ՃԻԵ. 185ա—186բ. Տրէի Ի. և զեկտեմբերի Ը. Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Բարդուղիմէոսի:

ՃԻԶ. 186բ—187ա. Քաղայ Ա և զեկտեմբերի Թ. Տօն է յղութեան Աննայի և Յովսէփի մայ ամենաբնական Մարիամ: Սեպտեմբեր Ը զիս և կարդայ:

ՃԻԷ. 187ա—190ա. Քաղայ Բ և զեկտեմբերի Ժ. Սրբոյն Միքայիլ, Երմոյի և Գրաբոսի:

ՃԻԸ. 190ա—191բ. Քաղայ Գ և զեկտեմբերի ԺԱ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Նիկողայոսի Հայրապետին:

ՃԻԹ. 191բ—193ա. Քաղայ Դ և զեկտեմբերի ԺԲ. Վարք Երանելոյն Ամրոսիոսի:

ՃԻ. 193ա—196ա. Քաղայ Ե և զեկտեմբերի ԺԳ. Վկայարանութիւն Եւստատիոսեանց մարտիրոսացն:

ՃԻԱ. 196ա—197բ. Քաղայ Զ և զեկտեմբերի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Լուկիայ:

ՃԻԲ. 197բ—200ա. Քաղայ Է և զեկտեմբերի ԺԵ. Տաւն է Սրբոյն Յակովկայ Հայրապետին:

ՃԻԳ. 200ա—202բ. Քաղայ Ը և զեկտեմբերի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ալեթալայ և Տափանի:

ՃԻԴ. 202բ—204բ. Քաղայ Թ և զեկտեմբերի ԺԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Իզնաուրիոսի Հայրապետին:

ՏՃԷ. 204ր—206ա. Քաղաք ժ և զեկ-տեմերերի ժԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոպոլսոյ եպիսկոպոսին և Թէոփոյ կաթարքին :

ՏՅԳ. 206ա—207ր. Քաղաք ժԱ և զեկ-տեմերերի ժԹ. Տեսիլ Սրբոյն Գրիգորի զոր և տես ի Վաղարշապատ քաղաքի : Զիջումն լիժանին Աստուծոյ և զշինումն եկեղեցւոյ և ոյցն զրեւոյ կոյ ի նաւասարդի Դ. քաղաք աստ եղաք հարցումն Լուսաւորչին ընդ հրեշտակին :

ՏՅԸ. 207ր—208ր. Քաղաք ժԲ և զեկ-տեմերերի ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն խոտոփոխոյ սարկաւաղացն Աբրահամու և Խորենոյ :

ՏՅՐ. 208ր—209ր. Քաղաք ժԳ և զեկ-տեմերերի իԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղ-զէի հայրապետին :

ՏՅԺ. 209ր—210ա. Քաղաք ժԴ և զեկ-տեմերերի իԲ. Վկայարանութիւն ժ մարտիրոսացն :

ՏԻ. 210ա—212ա. Դեկտեմերերի իԳ և քաղաք ժԵ. Վկայարանութիւն Թաղէտի աստփելոյն :

ՏԻա. 212ա—213ր. Քաղաքի ժԶ և զեկտեմերերի իԴ. Կատարումն երկուց բիւրացն ի Նիկիմիդեայ :

ՏԻբ. 213ր—215ր. Քաղաքի ժԷ և զեկ-տեմերերի իԵ. Տան է Դաթի մարդարէին և Յակոբոյ Տեառնեղործն :

ՏԻգ. 215ր—216ա. Քաղաքի ժԸ և զեկ-տեմերերի իԶ. Յիշատակ Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախափելոյն :

ՏԻդ. 216ա—218ր. Սրբոյն Եփրեմի Խո-րին Աստույ Ասացեալ Ներդպեան ի Սարբն Ստեփաննոս Նախափելոյն :

ՏԻե. 218ր—220ր. Քաղաքի ժԹ և զեկ-տեմերերի իԶ. Տան է Սրբոյն աստփելոյն Քրիստոսի զլիսաւորացն Պետրոսի և Պօղոսի :

ՏԻզ. 220ր—222ա. Քաղաքի ի և զեկ-տեմերերի իԸ. Տան է Որդոյ Որոտման Յա-կոբոյ և Յոհաննու :

ՏԻկ. 222ա—224ա. Քաղաքի իԱ և զեկ-տեմերերի իԹ. Վկայարանութիւն Ինդասի և Դոմնայի :

ՏԻլ. 224ա—225ր. Քաղաքի իԲ և զեկ-տեմերերի ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէ-սոկիտոսի :

ՏԻթ. 225ր—226ր. Քաղաքի իԴ և զեկ-տեմերերի իԱ. Տան է Արդարու թաղաւորին :

ՏԺ. 226ր—230ր. Քաղաքի իԴ և յուն-ուսրի Ա. Յիշատակ վարաւց Սրբոյն Թարսիի հայրապետին Կեսարու :

ՏԺա. 230ր—232ր. Քաղաքի իԵ և յուն-ուսրի Բ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Սեդ-րեսարոսի Հոռմոյ հայրապետին :

ՏԺբ. 232ր—234ր. Քաղաքի իԶ և յուն-ուսրի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գուր-գէտի :

ՏԺգ. 234ր—236ա. Քաղաքի իԷ և յուն-ուսրի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Զոսիմոսի և յիշատակ հօրն հաւատոյ Աբրահամու :

ՏԺդ. 236ա—237ա. Քաղաքի իԸ և յուն-ուսրի Ե. Նաւապատիք և ճրայալոյց է Մենդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աս-տուծոյ մերոյ :

ՏԺե. 237ա—240ա. Քաղաքի իԹ և յուն-ուսրի Զ. Տան է Մենդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ :

ՏԺզ. 240ա—241ր. Պատճառ տառիին տաւր Մենդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ :

ՏԺէ. 241ր—243ա. Քաղաք ի և յունա-րի է. Վերբառին տան է Մենդեան և Յայտ-նութեան Քրիստոսի և յիշատակ Յոհաննոս Կարապետին և Ստեփաննոսի Նախափելոյն :

ՏԺբ. 243ա—245ա. Արաքի Ա և յուն-ուսրի Ը. Վերբառին տան է Մենդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ և վկայարանութիւն Թէոփոսի :

ՏԺթ. 245ա—246ր. Արաքի Բ և յուն-ուսրի Թ. Վերբառին տան է Մենդեան և լիկաւութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Վկայարանութիւն Սրբոյն Պաղիբատոսի և Նէարիտին :

ՏԺդ. 246ր—248ա. (Ա)րաքի Գ և յուն-ուսրի Ժ. Վերբառին տան է Մենդեան և Յայտ-նութեան Քրիստոսի Աստուծոյ և յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի Նիսաւոյն :

ՏԺա. 248ա—248ր. Արաքի Դ և յուն-ուսրի ժԱ. Վերբառին տան է Մենդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ և վկայարանութիւն Սրբոյն Պետրոսի մար-տիրոսին :

ճկր. 248ր—249ա. Պատճառ վեց ասար
Ծննդեան և Սկրտութեան Քրիստոսի Աստուծոյ ձեռքոյ :

ճկր. 249ա—249բ. Արացի և և յուն-
ւարի ժԺ. Վերստին տան է Ծննդեան և
Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ. Վկա-
յարանութիւն Սրբոյ Սկրտելու :

ճկր. 249բ—250ր. Պատճառ և թնկերայ
ատու Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիս-
տոսի Աստուծոյ ձեռքոյ :

ճկե. 250բ—251ա. Արացի Զ և յունւարի
ժԺ. Վերստին տան է Ծննդեան և Յայտ-
նութեան Քրիստոսի. և վկայարանութիւն
Սրբոյ երթողայտու և Ստրատանիկոսի :

ճկր. 251ա—251բ. Պատճառ սիւս ասար
Ծննդեան և թրպատութեան Քրիստոսի
Աստուծոյ ձեռքոյ :

ճկէ. 251բ—253ա. Արաց և և յունւարի
ժԺ. Տան է Ծննդեան և Յայտնութեան
և Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի
և Ծննդեան և Յայտնութեան Քրիստոսի

ճկր. 253ա—254բ. Արացի Ը և յուն-
ւարի ժԺ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Պե-
րսի Հայրապետին և Արիստոսի ասարկա-
ւարին :

ճկթ. 254բ—255բ. Արացի Թ. և յուն-
ւարի ժԶ. Վարք և յիշատակ Սրբոյ Յո-
նան Կաթողիկոսի արքայապետին :

ճճ. 255բ—257ա. Արացի ժ և յունւարի
ժԺ. Յիշատակ վարց Սրբոյ Անտոնի ճգնա-
ւորին :

ճճա. 257ա—260ա. Արացի ժԱ և յուն-
ւարի ժԸ. Յիշատակ թշուղտի թագաւորին :

ճճբ. 260ա—261ա. Արացի ժԲ և յուն-
ւարի ժԺ. Վարք և յիշատակ Սրբոյ Հարցի
Աթանասի և Կիրիլի :

ճճգ. 261ա—262ա. Արացի ժԳ և յուն-
ւարի Ի. Վկայարանութիւն Սուրբ Կոստան
Կիրիլի :

ճճդ. 262ա—263բ. Արաց ժԴ և յուն-
ւարի ԻԱ. Վկայարանութիւն Եղիշեան Կո-
ստան և Ծննդեան Փիլիպպոսի և Կոթմիայ :

ճճե. 263բ—264ա. Արացի ժԵ և յուն-
ւարի ԻԲ. Տան է չղթայից Պետրոսի առա-
քելոյն :

ճճզ. 264ա—265բ. Արացի ժԶ և յուն-
ւարի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Անաս-
տասի :

ճճէ. 265բ—267ա. Արացի ժԷ և յուն-
ւարի ԻԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Կղթայ
և Կղթայի :

ճճբ. 267ա—268բ. Արացի ժԸ և յուն-
ւարի ԻԵ. Տան է Սրբոյ Գրիգորի Աստու-
ծաւորին :

ճճթ. 268բ—269ա. Արացի ժԹ և յուն-
ւարի ԻԶ. Վարք երանելեան Քսենոփոնի և
ամասնոյ իւրոյ Մարիամու և սրբոյ նոցին
Արկաղէոսի և Մուրիսի :

ճճ. 269ա—270բ. Արացի Ի և յունւարի
ԻԺ. Վկայարանութիւն Յոնան և Սկրտելու
յարթոս իւր յԱստուծոյ :

ճճա. 270բ—272ա. Արացի ԻԱ և յուն-
ւարի ԻԸ. Վարք և յիշատակ Սրբոյ Եղի-
շեան :

ճճբ. 272ա—273ա. Արացի ԻԲ և յուն-
ւարի ԻԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Նիկ-
փիտոսի և Իգնատիոսի :

ճճգ. 273ա—274ա. Արացի ԻԳ և յուն-
ւարի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյ Թէոփի-
լոսի և այլոց ամենայնի :

ճճդ. 274ա—276ա. Արացի ԻԴ և յուն-
ւարի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Սարգիս
Կաթողիկոսի և սրբոյ նորա Մարտիրոսին
և սրբոյ ընդ նմա :

ճճե. 276ա—277բ. Արացի ԻԵ և յուն-
ւարի ԻԶ. Վարք և յիշատակ Պարսուտայ :

ճճզ. 277բ—279ա. Արացի ԻԸ և յուն-
ւարի ԻԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Տրիփո-
նայ :

ճճէ. 279ա—280բ. Արացի ԻԷ և յուն-
ւարի ԻԹ. Վարք և յիշատակ Սրբոյ
Եղիշեան և Շաղիտայ :

ճճթ. 280բ—282ա. Արացի ԻԸ և յուն-
ւարի ԻԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Պա-
պիայ և Կղթայի և Աղաթայ :

ճճթ. 282ա—283ա. Արացի ԻԹ և յուն-
ւարի ԻԵ. Վկայարանութիւն Խ վկայիցն :

ճճ. 283ա—284ա. Արաց Ի և յունւար-
ի Զ. Վկայարանութիւն Սուրբ և անարժ
թ չղթայի Կիրակոսի և Յոնանի :

ճճա. 284ա—285բ. Մեհեկի Ի և յուն-
ւարի ԻԷ. Վարք և յիշատակ Անտոնի-
կոսի և ամասնոյ իւրոյ Աթանասի :

ճճբ. 285բ—286բ. Մեհեկի ԻԸ և յուն-
ւարի ԻԸ. Վկայարանութիւն Արաւանայ :

ճղ. 286ր—287ր. Մենեկի Գ և Կիւտըրարի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Նիւրիսոյ :

ճղ. 287ր—288ր. Մենեկի Դ և Կիւտըրարի Ժ. Վկայարանութիւն Վլասայ եպիսկոպոսին :

ճղ. 288ր—292ա. Մենեկի Ե և Կիւտըրարի ԺԱ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Զուրիմոսի և Միթարա վարդապետին :

ճղ. 292ա—293ա. Մենեկի Զ և Կիւտըրարի ԺԲ. Յիշատակ Մարիամու, որ Մարինոս կոչեցաւ :

ճղ. 293ա—294ր. Մենեկի Է և Կիւտըրարի ԺԳ. Յիշատակ վարուց Երանելոյն Մարտիանոսի ճշնաւորին :

ճղ. 294ր—296ր. Մենեկի Ը և Կիւտըրարի ԺԴ. Տոն է քառասորեայ դարստեանն Քրիստոսի ի տաճարն Երուսաղէմի :

ճղ. 296ր—297ր. Մենեկի Թ և Կիւտըրարի ԺԵ. Վկայարանութիւն ՈՒՔ մարտիրոսացն և Յիմարայ :

ճ. 297ր—298ր. Մենեկի Ժ և Կիւտըրարի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուդայի եկրորն Յակոբայ :

ճա. 298ր—300ա. Մենեկի ի ԺԱ և Կիւտըրարի ԺԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի զուարմարին :

ճր. 300ա—301ա. Մենեկի ի ԺԲ և Կիւտըրարի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սաղապիայ եպիսկոպոսին :

ճյ. 301ա—302ր. Մենեկի ի ԺԳ և Կիւտըրարի ԺԹ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Նուրն մերոյ և վարդապետին Մեսրուպոյ :

ճյ. 303ր—303ր. Մենեկի ԺԴ և Կիւտըրարի ի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Նեստորի և Թէոդորոսի Կուրենոյ եպիսկոպոսին :

ճԷ. 303ր—306ա. Մենեկի ԺԵ և Կիւտըրարի իԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուսէպոսի տաճարին :

ճյ. 306ա—307ա. Մենեկի ԺԶ և Կիւտըրարի իԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կուսնիսիոսի հարկարապետին :

ճԸ. 307ա—309ա. Մենեկի ԺԷ և Կիւտըրարի իԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պետրոսայ և Առաքոյ Նոր վկային :

ճր. 309ա—310ա. Մենեկի ԺԸ և Կիւտըրարի իԴ. Կիւտ սուրբ զլիսոյն Յովնանն և Միկտչին :

ճԹ. 310ա—311ր. Մենեկի ԺԹ և Կիւտըրարի իԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յիզարուզտի, որ է Աստուածատուր :

ճՃ. 311ր—312ր. Մենեկի ի և Կիւտըրարի իԶ. Տաճ է Վարապայ խաչին :

ճՃա. 312ր—313ր. Մենեկի իԱ և Կիւտըրարի իԷ. Վարք և յիշատակ վարդապետացն մերոյ եղիշէի և Գրիգորի Նարեկացուն :

ճՃր. 313ր—316ր. Մենեկի իԲ և Կիւտըրարի իԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Քարիտոնոյ և Սուրբ Ներսէսին :

ճՃյ. 316ր—322ա. (Ն)սահմիկ ամին ամիս իԹ որ դառնայ, մինչ ի դարստեմատն աւր մի յաւելնայ, զու վնահապետոյս կարգոյ :

ճՃյ. 322ա—323ր. Մենեկի իԳ. ամիս մարտի տուրս ունի ԼԱ. սորին Ա յիշատակ է Սրբուհոյն Եւդոկիայ :

ճՃԷ. 323ր—323ր. Մենեկի իԴ և մարտի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոնստոսի զարտիզպանին :

ճՃյ. 323ր—327ա. Մենեկի իԵ և մարտի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եւստոպիոսի, Կղենիկոսի և Բասիլիսոսի և Սրբութոյն :

ճՃԸ. 327ա—329ր. Մենեկի իԶ և մարտի Դ. Վարք և յիշատակ սուրբ հարցն Մարկոսի, Մակարայ :

ճՃր. 329ր—330ր. Մենեկի իԷ և մարտի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոնստոսի Սուրբոցն :

ճՃ. 330ր—332ա. Մենեկի իԸ և մարտի Զ. Վարք և յիշատակ Երանելոյն Պարիսոսի Գաղա եպիսկոպոսին :

ճԻ. 332ա—333ա. Մենեկի իԹ և մարտի Է. Վկայարանութիւն Սրբոյ եպիսկոպոսին և վկայն Վասիլիոսի, որ է հոյ լեզու թղաւոր թորգմանի, որ է Քիրսոն քաղաքի մարտիրոսացու :

ճԻա. 333ա—334ր. Մենեկի ի և մարտի Ը. Վարք և յիշատակ Եփրատեան կուսին :

միւր. 334ր—336ա. Արեղի ամսոյ Ս. և. մարտի Թ. Վկայարանութիւն Սրբոց Քառասնիցն, որք ի Սերտապոյ կատարեցան:

միւր. 336ա—338ր. Արեղի Բ. և. մարտի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոց Թէոփիլոսի կոստի և. Հիսիքոսի վկային:

միւր. 338ր—340ր. Մարտի ԺԱ. և. Արեղի Գ. Վկայարանութիւն...:

միւր. 340ր—341ր. Արեղի Դ. և. մարտի ԺԲ. (Վ.) Վկայարանութիւն Ը. մարտիրոսացն Քրիստոսի:

միւր. 341ր—343ա. Արեղի Ե. և. մարտի ԺԳ. Յիշատակ վարոց Սրբոց Գրիգորի Հոսմոյ Հայրապետին և. Պետրոսի նորին աշակերտի:

միւր. 343ա—347ր. Արեղի Զ. և. մարտի ԺԴ. Վարք և. յիշատակ սքանչելի տոն Գրիգորի պապուն Հոսմոյ:

միւր. 347ր—349ա. Մարտի ԺԵ. և. Արեղի Զ. Տառն է Դանիէլի մարգարէին և. Երեց մանկանցն Անանիոյ և. Ագաբիայի և. Միստ-ձիւի:

միւր. 349ա—350ր. Մարտի ԺԶ. և. Արեղի Ը. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Փաւլոս և. Եւլափոսայ:

միւր. 350ր—353ա. Մարտի ԺԷ. և. Արեղի Թ. Վարք Էրանելոյն Ալէքսանդրի մարգարայն Առաւմսոյ կամաւոր ազգաւորին:

միւր. 353ա—355ր. Մարտի ԺԸ. և. Արեղի Ժ. Վարք և. յիշատակ Սրբոց Կիւրղի յերուսողէմոյ Հայրապետին և. ճղնաւորին:

միւր. 355ր—356ր. Մարտի ԺԹ. և. Արեղի ԺԱ. Յիշատակ Սրբոց Յսահանոս. Շրաւապետաց Հայրապետին:

միւր. 356ր—358ր. Մարտի Ի. և. Արեղի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Արեւելի և. Զ. եղբարցն նորա:

միւր. 358ր—361ա. Մարտի ԻԱ. և. Արեղի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Յովնանոս և. Քաթաբիտոսայ և. ոյլ ինն ընկերացն նոցա Էրանելացն:

միւր. 361ա—364ր. Մարտի ԻԲ. և. Արեղի ԺԴ. և. Նիսան Ա. Վարք և. յիշատակ Սուրբ Ե. մեծ Հայրն Թէնէկիքաոսի ճշնաւորին:

միւր. 364ր—368ա. Մարտի ԻԳ. և. Արեղի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Մարկոսի Արեթուայ Եղիսիպոսին:

միւր. 368ա—371ա. Մարտի ԻԴ. և. Արեղի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սուրբ աւետարանչին Մարկոսի:

միւր. 371ա—373ա. Մարտի ԻԵ. և. Արեղի ԺԷ. Յիշատակ է մեծին Մեղքեակիչի, ի զրոց Սրբոց Իսիդորի Համառատեալ:

միւր. 373ա—374ա. Մարտի ԻԶ. և. Արեղի ԺԸ. Վկայարանութիւն Պապոսի և. քեռ նորա Յուլիանէ:

միւր. 374ա—375ր. Մարտի ԻԸ. և. Արեղի ԺԹ. Տոն է մեծաշանդէս, յիշատակ է և. պատմութիւն, ոյլ և. քաջ Վկայարանութիւն ամէնիմաստ Սրբուհոյ կոստի Կառաբիւնայ:

միւր. 375ա—377ր. Մարտի ԻԸ. և. Արեղի Ի. Վկայարանութիւն Սուրբ Վահանայ Գաղթնացոյն:

միւր. 377ր—379ա. Մարտի ԻԹ. և. Արեղի ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոց մարտիրոսացն Մակարիոսի, Աղէքսանդրոսի, Զենոնի, Թէոփիլոսի և. ոյլ ԼԸ ընկերացն նոցին:

միւր. 379ա—380ա. Մարտի Լ. և. Արեղի ԻԲ. Տոն է Սուրբ առաքելոյն Իսողիմոսի:

միւր. 380ա—381ա. Մարտի ԼԱ. և. Արեղի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Դաթի Դովեկոսի:

միւր. 381ր—383ր. Սրբոցն Յակովբոյ Սրնոյ Եղիսիպոսի տաղեալ Ի թերցնաւառութիւն Թումայի տաղելոյն:

միւր. 383ր—385ա. Արեղի Ի ԻԴ. և. Ապրիլի Լ. Վարք Մարիամոս Եղիստացոյն՝ պոռնիկ ճղնաւորին:

միւր. 385ա—388ա. Ապրիլ Բ. և. Արեղի ԻԵ. Վարք և. յիշատակ Սուրբ Հայրն արոց Մարկոսի:

միւր. 388ա—390ր. Ապրիլ Գ. և. Արեղի ԻԶ. Յիշատակ վարոց Սուրբ Հայրն Մարկոսի Հոսմոյեցոյ, որ Ի (20) (ճղնաւոր) մերձ զբախտին աղօթէր:

միւր. 390ր—391ր. Ապրիլ Դ. և. Արեղի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Անդրիոսի և. Եղևսիոսի Եղբար Իւրոյ:

միւր. 391ր—393ա. Ապրիլ Ե. և. Արեղի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Աղապիտի տարկապի և. Եղբար Իւրոյ Թէոփիլոս ընթերցողին:

միւր. 393ա—394ա. Ապրիլ Զ. և. Արեղի ԻԹ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Մարտա սորա տեւառին:

ձժր. 394ա—397ա. Այսքիլ է և Արեդ
լ. Տաւն է Աւետեաց ամենաւերջեալ և ժիշտ
կուսիւն Մարիամոյ Աստուածածնին, զոր
մատուց չրեշտակապետն Աստուծոյ Գարբէէլ:

ձժդ. 397ա—398ա. Դարձեալ Աւետեաց
Մարիամոյ Կոտին սրբոյ:

ձժդ. 398ա—399ա. Այսքիլ Ը և Ահկի
Ո. Վկայութիւն իշխանացն Սահակոյ և Լա-
մարապոյ՝ նախարարաց տանն Արծրու-
նեայ:

ձժԷ. 399ա—401ա. Այսքիլ Թ և Ահկի
Բ. Յիշատակ և տաւն է ԼԲ աշակերտացն
Գրիստոսի:

ձժդ. 401բ—403ա. Այսքիլ Ժ և Ահկի
Գ. Վկայութիւն Անթիպեայ եպիսկոպոսին
Պիւրգամոյ:

ձժԷ. 403ա—404բ. Այսքիլ ԺԱ և Ահկի
Դ. Վկայութիւն Սրբոյն Արտեմանոյ քահա-
նայի և մարտիրոսի:

ձժբ. 404բ—406ա. Այսքիլ ԺԲ և Ահկի
Ե. Վկայութիւն Սրբոյն Կրեակիդոսի:

ձժթ. 406ա—407բ. Այսքիլ ԺԳ և Ահկի
Զ. Վկայութիւն Սրբոյն Սարա և Ղևոն-
դիոսի:

ձժԴ. 407բ—409ա. Այսքիլ ԺԴ և Ահկի
Ը. Վկայութիւն Սրբոյն Սարինոսի և Արզայի
Էպիսկոպոսի, Որմզդանոյ և Սայինի:

ձԿա. 409ա—410բ. Այսքիլ ԺԵ և Ահկի
Ը. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Ագապոսի
Հայրապետին:

ձԿբ. 410բ—411բ. Այսքիլ ԺԶ և Ահկի
Թ. Տաւն է Սրբոյ առաքելոյն Սիմէոնի, սը-
ղոյն Կղնապոյ:

ձԿդ. 411բ—413ա. Այսքիլ ԺԷ և Ահկի
Ժ. Յիշատակ Սուրբ Հայրապետին Յոհաննոյ
Աւանցոյ:

ձԿդ. 413ա—414բ. Այսքիլ ԺԸ և Ահկի
ԺԱ. Վկայութիւն Սրբոյն Յուլիանոսի և
Սահակոյ նոր վկայի:

ձԿԷ. 414բ—415բ. Այսքիլ ԺԹ և Ահկի
ԺԲ. Վարք և վկայական նահատակութիւն
Գերսանի Սուրբ Էպիսկոպոսացն Աթէրիոսի
և Կապետանի:

ձԿդ. 415բ—416բ. Այսքիլ Ի և Ահկի
ԺԳ. Տաւն է և պատմութիւն Սրբոյ առաքելոյն
Սիմոնի Նաթաննայոյցի:

ձԿԷ. 416բ—418ա. Այսքիլ ԻԱ և Ահկի
ԺԴ. Վարք և քաղաքավարութիւն Էրանե-
լոյն Թէոդորոսի Սիկեցոյ:

ձԿբ. 418ա—421ա. Այսքիլ ԻԲ և Ահկի
ԺԵ. Տաւն և վկայութիւն սուրբ և ամենա-
զովեղի, մեծ և հռչակաւոր վկային Քրիս-
տոսի և զքանչելոյցորձ նահատակին Գլսր-
ղեայ զօրավարին և ուրոց ընդ նմա կատա-
րեցան՝ Անատուլեա, Պրոտուլեա, Գեղեղեա,
Աթանասիոսի, Աղէ քառյդիայ թապոն Հոյն և
այլ բազմութեանն, որ ընդ նմա:

ձԿթ. 421ա—422ա. Այսքիլ ԻԳ և Ահկի
ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պատրիկոս-
տոսի և Վաղենտինոսի:

ձԿԷ. 422ա—423ա. Այսքիլ ԻԴ և Ահկի
ԺԷ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Հարն էրա-
սիմոսի:

ձԿա. 423ա—424բ. Այսքիլ ԻԵ և Ահկի
ԺԸ. Վկայութիւն և տաւն մեծահռչակ և
փառաւորեալ առաքելոյն և լուսափայլ աւե-
տարանչին Մարկոսի, Էրկրպպայութիւն
Սուրբ Աւետարանին Քրիստոսի, զոր զրեաց
նա բոս անուան իւրոյ:

ձԿբ. 424բ—425բ. Այսքիլ ԻԶ և Ահկի
ԺԹ. Վկայութիւն Վտախիոսի Էպիսկոպոսի:

ձԿդ. 425բ—426բ. Այսքիլ ԻԸ և Ահկի
Ի. Տաւն է և վկայութիւն Սուրբ առաքելոյն
Սիմոնի Տեառնեկրար Էպիսկոպոսին Երու-
սաղեմի:

ձԿդ. 426բ—428բ. Այսքիլ ԻԸ և Ահկի
ԻԱ. Վարք և վկայութիւն Քառոց ճգնաւո-
րի:

ձԿԷ. 428բ—429բ. Այսքիլ ԻԹ և Ահկի
ԻԲ. Վարք և վկայա(ր)անութիւն (և) մահ
Սրբունց Կոտին Պեղեղեայ և այլ սրբոց
կուսանաց:

ձԿդ. 429բ—431բ. Այսքիլ Լ և Ահկի ԻԳ.
Տաւն և վկայութիւն Սուրբ և փառաւորեալ
առաքելոյն Յակոբոյ Չերեղեանց:

ձԿԷ. 431ա—432բ. Մոյիս ամիս աւուրս
ունի ԼԱ, տիւն ժամս ԺԳ, Գիշերն Ժ. Ի մա-
յիս Ա և Ահկի ԻԴ. Տաւն է Սուրբ և փա-
ռաւորեալ մեծի մարգարէին Երեմիայի և
աշակերտաց նորին Քառուքայ և Արայմէլի-
քա:

ձԿբ. 432բ—433բ. Ահկի ԻԵ և մայիս Բ.
Վկայարանութիւն Կարգաւորութիւն:

ՏՀԲ. 1331—1335. Ուժի Կառավարության
պատմագրի տպագրելի համարձակումն Գրի-
տսի Առաջին ժեպոյ:

ՃՃ. 135ա—136բ. Խոյիս Գ. Լ. Ահեկի ԻԶ.
Վկայութիւն Բրդոյն Տիմոթէոսէի Լ. Աս-
րատայ Լ. աղօթոյն:

ՏձՈՒ. 436բ—437բ. Ահկի իշ. և ժայիւ Դ.
Վկայարանութիւն Սրբայն Սիւզիանսի
Էպիսկոպոսին և Յուսափնոսի:

ժժԲ. 437(բ—13)ա. Ահգի ի ԻԷ և ժայիս
ն. Վկայարանն թիւն Սբրուհայ կուսին Երեւ-
նէայ սքանչեկայործ զկային :

ՄՀԳ. 439)ա—440)բ. Ահկի իթ և մայիս
ի 2. Յիշատակ Յոբայ և ահատակին :

Տեղի . 440ր—441ր. Աճկի և Եւ մայրս Է .
Տուն և Էրէման Խոյնն :

ՃԺԸ. 441բ—442բ. Բայիսի Լ՝ և Բարբերի
իկ. Տօն և Որդոցն Որոտման Յակոբոս և
Թաճաննու :

ՏձԳ. 112բ—113բ. Մարերի և Լ. Մայիս
թ. Յիշատակ Սրբոյ Կուսին Վարդենայ :

ՏՃՀ. 113բ—114բ. Մարերի Գ. Լ. ժայիսի
ժ. Վաթբ. Լ. լիպատակ Սուրբ Հօրն Կրսեհի:

ժձբ. 114բ—115ա. Մարերի Դ և մայր-
նի ժԱ. Յիշատակ ուրբ մանկանցի Թեղզա-
յեմի :

ՏՃԹ. 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Մ. 446ա—448ա. Մարտի 2 և մայիսի 6-ի, վարք և յիշատակ Սբրդյե Եպիփանու կարգադրյալ:

ժողով. 448—449)։ Մարեթի է եւ մայի-
սի 17-ը Վկայաբանութիւն Արքուհոյ կուսին
Գղերիկեայ ։

ժողով. 449) — 450) Ե. Մարտիրոսի և Մայիսի
Ժե. Վիսպարանյանի և Սարգսյան Իսիդորյանի
և Յանյանի :

Մզդզ . 45(0)ա—45]ա . Մարտի 9-ը և մարտի 10-ը . Տոն է Ձաքարիայ մարդարէին :

Տղղ . 451ա—452ա . Մարերի ժ և Տայի-
սի ժի . Գիտ Սուրբ Խաչին լեռնաաղէժ :

մղեւ. 452ա—453բ. Մարեբրի ԺԱ և մա-
լիսի ժԼ՝ Վկայարանութիւն Սրբոցն Սաղո-
ստնի և Պամիամիրի և Պամիատնի :

մղդ. 453բ—454բ. Մարեթի ժԲ և մա-
լիսի ժԺ. Վկայարանութիւն Սբրողն Յակին-
թասի և Պատրիկոսի:

Տղէ . 1541—1551 . Մարտի ԺԳ և Տա-
րիսի Ի . Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ասկղարի
և Թախիլայ :

ժողով 4559—4570. Մարերի ԺԴ և ժու-
ղիսի ԻԼԿ. Բիշատակ Կոստանդիանոսի թա-
ղատման եւ ժառը նորա Յեղիէի :

ժողով. 457ա—457բ. Մարեբի ժե և ժո-
յիսի իՖ. Վկայարանութիւն Թէոյոտտնի
դինկմաճատի և և թն սուրբ կուսանացն :

1. 457բ—460ա. Մարեբի ժ2 և մայիսի
ԻԳ. Վարք Սրբոյն Յոհաննու :

յաւ. Ազնաւահաւ. Ըրաբերի ի ժէ և, մա-
լիսի Ի՛ն. Յիշատակ մտաին առաքելոյն
Պէտրոսի :

յր. 161ա—162ա. Մարեբի ժլ. և Մա-
յիսի ին. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Թառնի-
յիսկսի և Թէւրապիտնի:

յդ 462-ը—463-ը. Գաբրիելի ժիժ և ժամ-
խոխի իջ. Յիշատակի վարդապետը Սրբոյն Սիմէոնի
Սիւնեկացւոյն :

յղ . 463մ—464մ . Մարտիի 1 և մայիսի
1-ի . Վկայաբանութիւն Սրբոցն թէ ողորաց և
Դիպիմաց և Դաւթի :

Ջ. 464բ—465ա. Մաթեմիկի իկ և մոլորակի
 իկ. Վկայարանում թիւն Սրբուհւոյն Եղիկոմ
 նիդեա և Մարութոյի :

194. 465m—466p. Մարտերի 1^{ին} և 3^{այիսի}
1^{ին}. Վարք և լիարատակ իսահակայ :

Դժ. 466բ—468ա. Մաթեմատիկական և ֆիզիկական գիտությունների թիվը և ֆիզիկական գիտությունների թիվը:

յը. 4(6)աւ—4(6)աւ. Մարեբի ԻՊ. Է. Ճայրս
ԼԼ. Վկայաբանութիւն Սրբոց Կուսանացի
Թեկոյի Է. Մարիամու :

յժ՝ 463ա—469թ. Մտերերի ին և յու-
հին և. Հաղպիւսն Ա. Վկայաբանութիւն Սրբ-
բայի Պետրոսի և Պապոսի, Անգղիայի և
Դիոնէսիոսի և Քրիստոսիկէս կոսմոս: Յանիկ
ստուորս առին ի, տրին ժամս ժեյն և պի-
ւերն թի:

յժ . 4(1)թ.—47(1)թ. Մարտի 12 և յունիս
թ. Յիշատակ տարուցն Մովսէսի խաղիկի
ատպակին :

յամ. 1711—1711թ. Մարեբի ինչ ևս յա-
նիս Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Հովհա-
ննոսի ևս չարից մանկանցն :

1911 թ. 171թ—172թ. Մարերի ԻԼ և յու-
նիս Դ. Յիշատակ վարույց Լրաներոյն Սեռ-
րսիանոսի Հայրապետին :

յժդ. 472ր—473ա. Մարերի ի ԻԹ և յունիս Ե. Տաւն է Փիլիմոնի առաքելոյն:

յժդ. 473ա—474ա. Մարերի Լ և յունիսի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիւրղի և մարն նորա Աննայի:

յժե. 474ա—475ա. Մարդաց Ա և յունիս Է. Վարք Էրանելոյն Սուքիոսի անապատաւորին:

յժդ. 475ա—476ր. Մարդաց Բ և յունիս Ը. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի սորոտեալատի Արակլացոյն:

յժէ. 476ր—477ր. Մարդաց Գ և յունիս Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղէսանկրոսի և Սրբուհոյն Անտոնինայ:

յժը. 477ր—478ր. Մարդաց Դ և յունիսի Ժ. Վկայարանութիւն Ողբիանոսի Լալիս-կոպոսին և աշտկերտաց նորին և Բարբաշ-մենայ:

յժթ. 478ր—479ա. Մարդաց Ի և յունիսի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Բառնարա:

յի. 479ա—480ա. Մարդաց Զ և յունիսի ԺԲ. ԻՅշատակ վարուց Սուրբ միանձնացելոյն Անսփրիոսի և այլ ճշմարտացն:

յիա. 480ա—480ր. Մարդաց Է և յունիսի ԺԳ. Վկայարանութիւն Տիմոթէի քահանայ(յ)ին:

յիր. 480ր—481ր. Մարդաց Ը և յունիսի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գրիստոփորի Շանապլիի և որոց ընդ նմա:

յիդ. 481ր—482ա. Մարդաց Թ և յունիսի ԺԵ. Յիշատակ վարուց Էրանելոյն Թէոփանոսի և ամուսնոյն Պանսէմիոսի:

յիդ. 482ա—483ա. Մարդաց Ժ և յունիսի ԺԶ. Յիշատակ վարուց Կիրակոսի և որոց ընդ նմա:

յիե. 483ա—484ր. Մարդաց ԺԱ և յունիս ԺԷ. Տօն է Եղիաէի մարդարէին:

յիդ. 484ր—485ր. Մարդաց ԺԲ և յունիսի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Դուլա-յի և Վանիփատոսի:

յիէ. 485ր—486ր. Մարդաց ԺԳ և յունիսի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յովսէփայ նոր վկայի:

յիր. 486ր—487ր. Մարդաց ԺԴ և յունիսի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոց Երեք մանկանցն եղբարցն Մանուելի, Սարելի և Իսմայելի:

յիթ. 487ր—489ա. Մարդաց ԺԵ և յունիս ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուլիանոսի Եղիկոտացոյ և որոց ընդ նմա սուրբ վկայիցն:

յԼ. 489ա—489ր. Մարդաց ԺԶ և յունիս ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի արեկապին:

յԼա. 489ր—490ր. Մարդաց ԺԷ և յունիսի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ղեւոնդեա և այլ ընկերացն:

յԼբ. 490ր—491ա. Մարդաց ԺԸ և յունիս ԻԴ. Վարք աղախնոյն Աստուծոյ Տայա-սոյ պոռնիկի:

յԼդ. 491ա—492ր. Մարդաց ԺԹ և յունիս ԺԸ. Վարք և Վկայարանութիւն Սրբուհի Բաղամատանջ կոյս կրօնաւոր Էրանելոյն Փեղրոնեայ:

յԼդ. 492ր—492ր. Մարդաց Ի և յունիս ԻԶ. Նամատակութիւն Զաքարիա կաթողիկոսին:

յԼե. 492ր—493ր. Մարդաց ԻԱ և յունիս ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Զննոնի և Զնեայ:

յԼդ. 493ր—494ա. Յունիս ԻԸ և Մարդաց ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եւստաֆէոսի և որոցն իւրոյ Սրբանոսի և Երկուց զստերացն Պրոքի և Լուլու և Էդորոս սրբոյն իւր Գայիոսի:

յԼԵ. 494ա—496ա. Յունիս ԻԹ և Մարդաց ԻԳ. Ամենաժողով և մեծահանգէտ տան է սուրբ և փառաւորեալ և աւրհնեալ վկայութիւն սրբոց զլիաւորաց առաքելոցն, խաչելութեան մեծին Պետրոսի վիմին և զլիաւորան Երիցս Էրանեալ վարդապետին շէթանոսաց Պաւղոսի և անաթիւն բնորութեան սր ի մեծն Հոսի կատարեցան ի Նե-րոնէ կոյսին:

յԼԸ. 496ա—498ա. Յունիս Լ և Մարդաց ԻԴ. Տաւն է Համարէն նախապատիւ Երկոտաւան առաքելոցն Գրիստոսի և Հասարգոսի ժողովման նոցա և ընտրութեան յորժամ Երեալ ի լեան Յիսուս ի զլուխ Հանելով զիլիւրն վաղիւն ընտրեաց զնոսա և արար Երկոտաւանս զի կեց(ց)էն զնալու որոց տան և յիշատակ է նոցին:

յԼԹ. 498ա—499ա. Յունիս ամիս աւուրսունի ԼԱ, տին մամս ունի ԺԴ և զիլիւրն Ժ. Յունիս Ա, Մարդաց ԻԵ. Վկայարանութիւն

թին ասորիք և սքանչելագործ անարժեք բժշկացն փառաւորեալ վկայեցն Քրիստոսի կողմայ և Դամիանոսի, որ ի Հոսոմ կաատրեցան:

յկա. 499ա—499բ. Յուլիս Բ և Մարգաց ԻԶ. Գիւտ պատուական որբութեան տիրին, յարմ եղեալ էր պիտադիր ամենաորբունայ Մարիամու Աստուածածնին:

յկա. 499բ—500ա. Յուլիս Գ և Մարգաց ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Բիւսնարոսի և Սիւրբանոսի:

յկա. 500ա—501ա. Յուլիս Դ և Մարգաց ԻԸ. Վկայարանութիւն Սուրբ ձերայն Սինդիոսի:

յկա. 501ա—502ա. Յուլիս Ե և Մարգաց ԻԹ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Յակինթոսի:

յկա. 502ա—503ա. Յուլիս Զ և Մարգաց Լ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Պրոկպոսի և սրոց Սրբոց ընդ նմա:

յկա. 503ա—504ա. Յուլիս Է և Հրոտից ԼԿ. Կատարան Սրբոցն Թումասու. Լեդակոպոսին:

յկա. 504ա—504բ. Յուլիս Ը և Հրոտից Բ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Անիսիա կոսին:

յկա. 504բ—505բ. Յուլիս Թ և Հրոտից Գ. Վկայարանութիւն նոր վկային Հայկազնի, Սեղբսեթի և Կարապետի:

յկա. 505բ—506բ. Յուլիս Ժ և Հրոտից Դ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Սարապիսի և Պրոկի:

յկա. 506բ—507բ. Յուլիս ԺԱ և Հրոտից Ե. Տօն է մեծաշանդէս յառաջընթաց Կարապետին Քրիստոսի Յովնանու ծննդեան:

յձ. 507բ—508բ. Յուլիս ԺԲ և Հրոտից Զ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Առեստիսի բժշկի:

յձա. 508բ—509բ. Յուլիս ԺԳ և Հրոտից Է. Նաշատակութիւն Սրբոցն Արզմանհի:

յձբ. 509բ—512ա. Յուլիս ԺԴ և Հրոտից Ը. Վկայարանութիւն Սրբոցն Հայրապետին Բարաբառայ, Տոռոմիոյ եպիսկոպոսին, նաեւ լուսաւորչի, աշակերտի առաքելով լիմին Պետրոսի:

յձդ. 512ա—512բ. Յուլիս ԺԵ և Հրոտից Թ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Յուդիտայ և սրոց նորա Կիրակոսի երանելոյ:

յձդ. 512բ—513բ. Յուլիս ԺԶ և Հրոտից Թ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Պատերմասթէի, Կոպրի և յԱղէջաւղորի:

յձԵ. 513բ—514բ. Յուլիս ԺԷ և Հրոտից ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Աթանաղիոնէ եպիսկոպոսին Պրոաքտիոյ և Ժ աշակերտացն իւրոց, զսորա նշխարն տարաւ Սուրբն Գրիգոր ի Հոյս:

յձդ. 514բ—515բ. Յուլիս ԺԸ և Հրոտից ԺԲ. Վկայարանութիւն սուրբ և ամենապայծառ, յաղթող և փրկագործ վկայի Մարինէ կոսին, որ Անտիոք կատարեցաւ:

յձԷ. 515բ—516բ. Յուլիս ԺԹ և Հրոտից ԺԳ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Հօրն Դիոս ճշնասիրի:

յձԸ. 516բ—517բ. Յուլիս Ի և Հրոտից ԺԴ. Յիշտակ եղեկէլի քաշանայի և մարգարէի:

յձԹ. 517բ—518բ. Յուլիս ԻԱ և Հրոտից ԺԵ. Յիշտակ վարուց սքանչելի արանցն սուրբ ճշնաւորացն Յոսաննու և Սիմէոնի, որ վասն Քրիստոսի աղաւաւանայր:

յԿ. 518բ—519բ. Յուլիս ԻԲ և Հրոտից ԺԶ. Տառն և յիշտակ Սուրբ առաքելունցն իզարեք Հեռեւոյն Քրիստոսի երանելոյն Մարիամու Մաղդաղենացոյն:

յԿա. 519բ—520բ. Յուլիս ԻԳ և Հրոտից ԺԷ. Վկայարանութիւն Սուրբ եպիսկոպոսին Փոկատու:

յԿբ. 520բ—521ա. Յուլիս ԻԴ և Հրոտից ԺԸ. Յիշտակ վկայութեան Սրբոցն Մակիմոնոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի:

յԿդ. 521ա—522ա. Յուլիս ԻԵ և Հրոտից ԺԹ. Տառն և Հանդիստ Աննայի և Յովակիմայ, ծնաւոյց Աստուածածնի կոսին:

յԿդ. 522ա—523ա. Յուլիս ԻԶ և Հրոտից Ի. Վկայարանութիւն Սրբոցն Երմոզայ քաշանայի և Պանդալեոնի բժշկին:

յԿԵ. 523ա—524ա. Յուլիս ԻԷ և Հրոտից ԻԱ. Տառն է Սրբոց առաքելոցն Պրոխորոսի, Տիմոնի, Նիկանորայ, Պարենայ նախասրկաւոյցն:

յԿդ. 524ա—525ա. Յուլիս ԻԸ և Հրոտից ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոց Գուհարինեանցն:

450

232ր. Ողորմի Գրիգորիս Սատուած Ամիրին . . . Յովսէփի զմայրս :

(Սյոյն միտքն ունեն հաւեւ 236ա, 243ա յիշատակագրութիւնները) :

155ր. Բաղրաբազմի Ջփերջին ստացող սուրբ գրացոյ Թասային եւ կողակիցն Վառփասն, իւր գտեւեացն Սէրպիւնէն, կարդացողաց եւ յսոցաց, եւ որք ողորմի առնն վարձն ի Քրիստոսէ անանն :

486ր. (Նապոլրբազմի) Ջփերջին ստացող սուրբ գրացոյ Նեկրպոսին եւ կողակիցն Սանդատէն եւ որդոցն Թասայէ, Ոսկանին, կարդացողաց եւ յսոցաց, եւ որք ողորմի :

(Սյոյն յիշատակագրութիւնը կրկնուում է յազմաբիւ գլուխներէ վերջում) :

Յա. Ջզնայ սորա գորտայ Սարգիս քանանայ յիւնցէք ի Քրիստոս յիւնցէք եւս : Սարգիս բախանան գլխի է միայն ցանկը : 1ա—9ր :

9ր. Ինյուրբազմի, ցանկ կազմողի ձեռագրով Պարձեայ յիւնցէք զնորայոց սուրբ գրացոյ պարսն Աւետիքն եւ զնայրն իւր Փանասն եւ զմայրն իւր Մարգարիթն եւ զկողակիցն իւր Սոյթանայինն եւ զորդին իւր Սանակն եւ Մարտիրոսն եւ զգաստրն իւր Գուր

սանում, Թաղրինն եւ Սարաժտատիկն : Ով սուրբ մանկունք եկեղեցոյ եւ որք չանդպիք յայսմ տառին կարդալով կամ օրինակելով, յիւնցէք սոքա ի մաքրափայլ յաղօթն ձեր առ Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի առաջէք ի միւսանգամ զարտեանն, ամէն : Եւ Թողութիւն շնորհեցէ յանցանաց սոցա : Եւ որք զարդարեցին շնորհիւ յայսմ տառս եւ Տէր Աստուածն մեր զարդարեցէ զսայ չորսմ եւ մարմնով, տամբք եւ տեղեօք, որդօք եւ զստերօք, բնէիք եւ ապրանօք եւ ամենայն զդասկանօք զարդարեալ պահեցէ միւնչն : Ի կատարած աշխարհի :

Արդ, շնորհեցաւ տառս ի ձեռն պարսն Աւետիկին, ի Թվականին չայոց ՌձԺ եւ Զ (1667), ի Թաղարութեան Շօշ քաղաքին, որ կռի ի Սպահան փոքր Շահ Սէփուն, ի չայրապետութեան կաթողիկոսին եւ աթոռակալին Դաւիթ Ապիսկոպոսին եւ Քրիստոսի փառք, յաւիտեանս ամէն : չայր մեր որ յերկինս :

(9ր—ումն Ուտրբազմի, վերջից քերին մի յիշատակարանում յիշում է Տիարալէփիցի Գրիգորի որդի Յովսէփի անունը, որ եկել է Սպահան եւ ծառայել Յոսիան վարդապետին) :

257

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐԲ

(Ս. Ամենափրկիչ 220, գգ. 22)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ]

Փէ դար

Ինյուրբ. 572: ՄեծնՈՒԹԻԻՆ Թեմթի' 42 X 28: ՍԻՆԵԱԿ իւր ՄեծնՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ' երկօրեւ, 34 X 10: ՏՈՒՐՔ' 37, 38 եւ 41: ՆԻՒՐՔ' քուրք: ԳԻՐՔ' քուրքիցիւր: ԶԱՄԻՆԱՐԱՆՔ' գումար, հասարակ: ԽՈՐԱՆ' 1ա: ԱՆԱՆՏԱԶԱՐԻ' 121ա, 172ա, 340ր: ԱՌԻՍԱՆԱԶԱՐԻ' քուրակամ քուրակ: ՍԱԶԱՆԱՆՔ' յոյճակերպիւր: ՊԱՏԿԱՆԻՆԻՐՔ' ԱՌԻՍԱՆՏԱՆԻՐԻՒՄ' 25ր, 31ա, 49ր, 70ա, 77ա, 82ա, 107ա, 130ա, 192ա, 207ր, 235ա, 263ա, 375ա, 381ա, 492ր, 495ր, 498ր, 504ա, 504ր, 508ա, 545ր, 548ա: ԿԱԶՄ' կաշեպատ տախտակ սեղանած ձեւերով, Օնրսից ծողկաւոր քաւանով ձեւիւմ: ԳԻՐԶ' Գաւիթ բախանայ, Ալէքսանդր երկ: ԹԱՆԱՐՔ' սեւ, վերնագրերը, սկզբնատաղերը եւ յորս յուսանցածները՝ կարմիր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՆ' անկասկած Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՆ' մօտաւորապէս Փէ դար: ՍՏԱՅՈՂ՝ Տէրոն, հոգա Սափար: ԳԱՏԱՐԿ' 316ա:

ԵԱՆՈՒԹԻՐԻՆ. — Ձեռագիրն այնքան էլ լաւ չի պահուած, իւրոտուած են 246—254: Վերջում չունի յիշատակարան: Խոյն Սափար յիշատակարանը գրուած է արիւն ձեւքով, չափ անգամ էլ ուրիշ անունը չեղուած է: Վրան գրուած է: Կաղմից պոկուած են 1, 7, 8, 20, 31, 32, 43, 44, 55, 56, 204, 307 թերթերը: Պատուած տեղեր ունեն 14, 17, 41, 66, 73, 137, 200, 277, 314 եւ 325 թերթերը:

ԲՈՎԱԿԱՆՈՒԹԻՆ

ա. 1ա—4ա. (Նաւասարդի Ա եւ ողորտոսի ԺԱ. Տօն է Յովհաննու կարապետին եւ Աթանային Ապիսկոպոսին, զոր Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր երեք ի չայս եւ կարկեաց գրածն զայս) :

բ. 4ա—7ա. Նաւարսաթի Բ եւ օգոստոսի ժԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անիքաղոյսի եւ Փօտինոսին վկային: (Այս մասից քերք է պակասում):

դ. 7ա—8ա. Նաւարսաղի Դ եւ օգոստոսի ժԴ. Տօն է Շողակաթին իջման Միածնին Բանին Աստուծոյ ի Վաղարշապատ քաղաքի:

դ. 8ա—9ա. Նաւարսաղի Ե եւ օգոստոսի ժԵ. Տօն է փոխման ամենաւրճեհալ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին:

Լ. 9ա—11ա. Նաւարսաթի Զ եւ օգոստոսի ժԶ. Վերստին տօն է Փոխման Աստուածածնին եւ յիշատակ պատկերին որ ի սուրբ զատատուակին:

դ. 11ա—13ա. Նաւարսաթի Է եւ օգոստոսի ժԷ. Վերստին տօն է Փոխման Սուրբ Աստուածածնին եւ վկայարանութիւն Մեռոնոյ քահանային:

Ը. 13ա—16ա. Նաւարսաթի Ը եւ օգոստոսի ժԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Խորիկի եւ Միլորոսի:

բ. 16ա—17ա. Նաւարսաթի Թ եւ օգոստոսի ժԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աստուածնի:

թ. 17ա—19ա. Նաւարսաթի Ժ եւ օգոստոսի ժ. Վկայարանութիւն Սուրբ Ժօրն Վասայ եւ Գ. որդոց նորոյ:

ժ. 19ա—20ա. Նաւարսաթի ԺԱ եւ օգոստոսի ժԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ոստրանոսի վկային:

ժա. 20ա—21բ. Նաւարսաթի ԺԲ եւ օգոստոսի ժԲ. Տօն է Սուրբ առաքելոյն Թումայի:

ժբ. 21ա—22ա. Նաւարսաթի ԺԳ եւ օգոստոսի ժԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Երանոսի եպիսկոպոսի:

ժդ. 22ա—22բ. Նաւարսաթի ԺԴ, օգոստոսի ժԴ. Տօն է Դանիէլի մարդարէին:

ժդ. 22բ—24ա. Նաւարսաթի ԺԵ եւ օգոստոսի ժԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Արուղիմոսի վկային:

ժե. 24ա—25բ. Նաւարսաթի ԺԶ եւ օգոստոսի ժԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Անդրեիկոսի եւ Կնոջ նորա Անատոլոսոյ եւ ԻԶ մարտիրոսացն:

ժդ. 25բ—27բ. Նաւարսաթի ԺԷ եւ օգոստոսի ժԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սուրբադան:

ժէ. 27բ—28բ. Նաւարսաթի ԺԸ եւ օգոստոսի ժԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ստրատոնիկոսի, Փիլիպոսի եւ Տիքինոսի վկային Քրիստոսի:

ժԸ. 28բ—30բ. Նաւարսաթի ԺԹ եւ օգոստոսի ժԹ. Տօն է զլիսամանն Յովհաննու Կարապետին:

ժթ. 30բ—31ա. Նաւարսաթի Ի եւ օգոստոսի ժ. Վկայարանութիւն Սուրբ Եպիսկոպոսին Փիլոնիկոսի:

Ի. 31ա—33ա. Նաւարսաթի ԻԱ եւ օգոստոսի ժԻԱ. Գրիստ պատուական զօտու Սուրբ Աստուածածնին:

Իա. 33ա—34բ. Սեպտեմբերի ամիսս Հոսովէացոցն եւ Գրեապոս Յունաց եւ Իււր Ասորց աւուրս ունի Լ, ցերեկն Հասարակ է Երկրորդական ժամն: Նաւարսաթի ԻԲ եւ Երբայեցոց Իււր ժԴ. Տօն է Յետահայ որդոյ Նաեա, պաշտօնէին Մովսէի, ծուսոյի Աստուծոյ:

Իբ. 34բ—35բ. Նաւարսաթի ԻԳ եւ սեպտեմբերի Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյ Մամասոյ:

Իգ. 35բ—36բ. Նաւարսաթի ԻԴ եւ սեպտեմբերի Գ. Վկայարանութիւն Անթիմոսի Եպիսկոպոսին:

Իդ. 36բ—37բ. Նաւարսաթի ԻԵ եւ սեպտեմբերի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թաբէլոյ Հայրապետին եւ Գ աշակերտացն:

Իե. 37բ—38բ. Նաւարսաթի ԻԶ եւ սեպտեմբերի Ե. Վկայարանութիւն Խ սուրբ Կուսանացն եւ Ամանի առեկաւոյին:

Իզ. 38բ—39բ. Նաւարսաթի ԻԷ եւ սեպտեմբերի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Երեմեա եւ ոյլ ժԴ մարտիրոսացն:

Իէ. 39բ—41բ. Նաւարսաթի ԻԸ եւ սեպտեմբերի Ը. Յիշատակ սուրբ ժողովոյն Նիկիոյ յառն Արիոսի:

Իը. 41բ—43ա. Նաւարսաթի ԻԹ եւ սեպտեմբերի Թ. Տօն է ձնեղեան Սուրբ Կուսին Մարիամու:

Իթ. 43բ—45ա. Նաւարսաթի Ի եւ սեպտեմբերի Թ (Ժ). Յիշատակ վարոյսի եւ մահուան Հայրապետին Սահակոյ:

Լ. 450—460. Հոռի Ա. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԱ). Վկայարանութիւն Սուրբ կուսանացն Մինացորայ և Մինարդորայ և Մինփոտորեա և Սրբոյ Բասիլիդայ:

Լա. 460—469. Հոռի Բ. սեպտեմբերի ժ. (ԺԲ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Մանուկայ ըզր ի Հոսմս Լեզուանու կոչն:

Լր. 469—478. Հոռի Գ. սեպտեմբերի ժ. (ԺԳ). Վկայարանութիւն Պատնիմոսի կայսկոյսին:

Լզ. 478—489. Հոռի Դ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԴ). Նաւահատիկ է Սուրբ Խաչին. տոնն Յարութեան ի Գողգոթային և այլ սրբութեանց որ ի յնուսագէմ քաղսքին:

Լզ. 489—510. Հոռի Ե. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԵ). Խաչվերաց է և տոն Սուրբ Խաչին:

Լե. 510—520. Հոռի Զ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԶ). Վերստին տոն է Սուրբ Խաչին և Վկայարանութիւն Նիկիտասայ:

Լզ. 520—540. Հոռի Է. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԷ). Վարք և յիշատակ աղախնոյն Աստուծոյ Թէոդորայ:

ԼԸ. 540—550. Հոռի Ը. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԸ). Վերստին տոն է Սուրբ Խաչին և յիշատակ Թարգմանչացն Սահակայ և Մեսրոպայ վարդապետին:

Լը. 550—560. Հոռի Ժ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԹ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Սուքիահանցն Գրեթ է ի Նաւասարթի ժ.՝ զիտ և կարգայ:

Լթ. 560—570. Հոռի ԺԱ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Եւստաթէոսի և Կնոջ Նորու և ըզրոց նորա:

Լս. 570—580. Հոռի Թ. և սեպտեմբերի ժ. և Երրոյնցոյն Թչրի Ա. Տօն է Մովսէսի մարդաբէին:

Լտ. 580—600. Հոռի ԺԲ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺԲ). Վկայարանութիւն ՃՄ (150) մարտիրոսացն:

Լս. 600—610. Հոռի ԺԳ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺԳ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Փոկասու հայրապետին:

Լա. 610—620. Հոռի ԺԴ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺԴ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Իրախիլայ:

Լա. 620—630. Հոռի ԺԵ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺԵ). Վկայարանութիւն և յիշատակ վարուց Սրբուհոյն Սուրբ կուսին Թէկչի:

Լտ. 630—640. Հոռի ԺԶ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺԶ). Վկայարանութիւն Սրբոյն առաքելոցն Կիկայի և Պողոսի:

Լա. 640—650. Հոռի ԺԷ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺԷ). Ննջուհի աւետարանչին Յովաննու:

Լոչ. 650—670. Հոռի ԺԸ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺԸ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Կալիստոսայ և Խիքենի և Պողոսի:

Լս. 670—680. Հոռի ԺԹ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԺԹ). Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Քրիստոսի Շմառնի աղաւանին Քրիստոսի:

Լթ. 680—690. Հոռի Ի. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԻ). և Վարք և յիշատակ Սուրբ հօրն Քաբոտին:

Ժ. 690—710. Հոռի ԻԱ. և սեպտեմբերի ժ. (ԺԻԱ). Հանդիստ Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին:

Ժա. 710—720. Հոռի ԻԲ. և հոկտեմբերի ժ. (ԺԻԲ). Հոկտեմբերի միտս աւուրս ունի ԼԱ, Խուսն ԺԱ ժամ և զիշերն ԺԴ և է այսօր յիշատակ երկուստան վարդապետացն, սրոց առաջին և զլուսն է Սուրբն Դիոնիսիոս Աթիսպակացին:

Ժբ. 720—740. Հոռի ԻԳ. և հոկտեմբերի ժ. (ԺԻԳ). Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Անտոնիայի:

Ժգ. 740—750. Հոռի ԻԴ. և հոկտեմբերի ժ. (ԺԻԴ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Դէոնիսիոսի Աթիսպակացոյն:

Ժդ. 750—770. Հոռի ԻԶ. և հոկտեմբերի ժ. (ԺԻԶ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Հոսիոսի մեանցն կուսանաց:

ԺԸ. 770—780. Հոռի ԻԷ. և հոկտեմբերի ժ. (ԺԻԷ). Վկայարանութիւն Սուրբ կուսանացն Գալիանանց:

Ժզ. 780—790. Հոռի ԻԸ. և հոկտեմբերի ժ. (ԺԻԸ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարգիսի և Բաղդասարի:

Ժէ. 790—800. Հոռի ԻԹ. և հոկտեմբերի ժ. (ԺԻԹ). Վկայարանութիւն Սրբոյն Կուսին Պեղեղեա:

Ժբ. 800—820. Հոռի Լ. և հոկտեմբերի ժ. (ԺԼ). Վկայարանութիւն Եւրամբրիոսի և քեռնորա (ԽԸ) լամբեայ:

ծթ. 82ա—83բ. Սահմի ժին լի է հոկտեմբերի ժի եւ Թշրին իՖ. Տօն է յղութեան եղիարեթի որ է Սուրբ Կարապետին Յոհաննու :

կ. 83բ—84բ. Սահմի Բ եւ հոկտեմբերի ժի. Տօն է երկրորդ ժողովոյն որ ի նիկիա :

կա. 84բ—85բ. Սահմի Գ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց վկայեցն Կարպոս(ի) եւ Պապիլասայ :

կբ. 85բ—86բ. Սահմի Դ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն եւ վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն մերոյ Մաշտոց վարդապետին :

կգ. 86բ—87բ. Սահմի Ե, հոկտեմբերի ժի. Տօն է եփեսոսի սուրբ ժողովոյն է՝ Է՝ Է՝ Է՝ :

կդ. 87բ—88բ. Սահմի Զ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց Ուղկիանոսի քահանային :

կե. 88բ—89բ. Սահմի Ը եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց Ղուկիանոսի հարուրապետին :

կզ. 89բ—90բ. Սահմի Ը եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց Ոռուսանթոսի որ թարգմանի Ոսկէծապիկ եւ ամուսնոյն իւրոյ Դարեհին :

կզ. 90բ—91բ. Սահմի Թ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Ղուկասու աւետարանին :

կր. 91բ—92բ. Սահմի Ժ եւ հոկտեմբերի ժի. Տօն Յովուէլ մարգարէին :

կթ. 92բ—93ա. Սահմի Ժի եւ հոկտեմբերի ժի. Պատմութիւն եւ վկայարանութիւն Սրբոց Ոռրիթանցն ժի (10.000) մարտիրոսացն :

հ. 93ա—93ա. Սահմի ԺԲ եւ հոկտեմբերի ժի. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ Հօրն Հարանց եւ լարեանի :

հա. 93ա—97ա. Սահմի ԺԳ եւ հոկտեմբերի ժի. Վարք եւ յիշատակ Արեւելիոսի եպիսկոպոսին :

հբ. 97ա—98ա. Սահմի ԺԴ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց Յակոբայ առաքելոյն :

հգ. 98ա—99բ. Սահմի ԺԵ եւ հոկտեմբերի ժի. Պատմութիւն ննջման եւ յարուսեան մանկանցն յեփեսոսի :

հդ. 99բ—100բ. Սահմի ԺԶ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց նստութեան Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի :

հե. 100բ—101բ. Սահմի ԺԷ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց Անիքիլիքոսի եպիսկոպոսին :

հզ. 101բ—102բ. Սահմի ԺԸ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Կապիտոլինա եւ աղանդոյն իւրոյ :

հզ. 102բ—103բ. Սահմի ԺԹ եւ հոկտեմբերի ժի. Վարք եւ յիշատակ Արքահայտարարոյն :

հը. 103բ—105ա. Սահմի Ի եւ հոկտեմբերի ժի. Տօն է Սուրբ Կուստանցն Նունէ եւ Մանէ :

հթ. 105ա—106ա. Սահմի ԻԱ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց Զեհարայ եպիսկոպոսին եւ Զեհարա :

ձ. 106ա—107ա. Սահմի ԻԲ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Եպիմաքոսի եւ Անտոնինոսի :

ձա. 107ա—108բ. Սահմի ԻԳ եւ հոկտեմբերի ժի. Տօն է ամենայն սրբոցն Առաքածոյ Հոգի եւ նորոց եւ յիշատակ անարձաթ լմբկացն Կոստայի եւ Գոմիանոսի եւ Բեկարոցն : Նոյնմերի ամիսս աւուրս ունի Լ, յիշերն ժամս ժի եւ ցերեկն ունի ժամս Ժ :

ձբ. 108բ—111բ. Առաջեալ սրբոց վարդապետաց ներբողեանքս ի պատիւ ամենայն սրբոցն Հոգի եւ նորոց : Սկիզբը՝ Կաթուղիկէ եկեղեցի սուրբ, երկին եւ երկրի Հաստատեցաւ ամենայն զարթիւն իւրովք որպէս արեւակն յերկինս եւ Քրիստոս եկեղեցի Սուրբ Աւետարանաւ որպէս լուսինն յերկինս եւ մարգարէն եկեղեցին Հին օրինօքն Մովսէսի :

ձգ. 111բ—112բ. Սահմի ԻԴ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց Անիքիլոսի, Պիլատոսի եւ Անեմբեստոսի :

ձդ. 112բ—114ա. Սահմի ԻԵ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սուրբ Ստեփանոսի Հոռոմայ Հայրապետին եւ սրոց ընդ նմոյն :

ձե. 114ա—115ա. Սահմի ԻԶ եւ հոկտեմբերի ժի. Վկայարանութիւն Սրբոց Անիքիլոսի եւ Եպիսկոպոսին եւ Յովսէփայ քահանային եւ Այիթալա ոտրկաւորին :

ձգ. 115ա—115բ. Սահմի իկ և նոյեմբերի և. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Կիրենայ և Սատրոնայ :

ձկ. 115բ—116բ. Սահմի իւլ և նոյեմբերի Զ. Տօն և յիշատակ Սրբոյն Պօղոսի խոստովանողին :

ձբ. 116բ—117բ. Սահմի իթ և նոյեմբերի ի. Վկայարանութիւն Պիւրփրիւրսի Կոստանի :

ձթ. 117բ—119ա. Սահմի լ և նոյեմբերի Լ. Տօն և սրբոց Հրեշտակապետացն Գարբրիէլի և Միքայէլի և ամենայն երկնային զօրացն :

զ. 119ա—120ա. Պատճառ յապագս երկնայնոցն դատուցն, թէ որպիսիք են փառարանութիւնք նոցա, և թէ ոչք են առաջինք, միջին և վերջին: Սկիզբը՝ Իսկական Հոգիին և զերարուն աստուածութիւն, ամենասուրբ երարդութիւն յառաջ քան զամենայն յաւիտեանս և նախ քան զլինելն աշխարհիս ինքն յինքնէն փառաւորելով որպէս և ասի Հայր Որդոյ փառաւորեալ և ի Հոգւոյն Սրբոյ Որդի ի Հօրէ և Հօղին Սուրբի նոցունց՝ Հոթենէ: Եւ յայն ոչ շատացեալ ամէնաոտ բարին կեալ մնալ:

զա. 120ա—121ա. Տեառն եւրազսի ասացեալ մաղթանք առ Հրեշտակապետքն Գարբրիէլ և Միքայէլ և ամենայն զօրսն երկնայնոց :

զբ. 121ա—122ա. Տրէի Ա և նոյեմբերի Թ. Վկայարանութիւն Անտոնինոսի և Բիքատորսի և ոյրոցն ամենայնի :

զգ. 122ա—124ա. Տրէ Բ և նոյեմբերի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սինասոյ Եղիապատացոյն :

զդ. 124ա—125ա. Տրէի Գ և նոյեմբերի ԺԱ. Յիշատակ փարոց երանելոյն Յովհաննոս Ողորմածին և Արդիւս մարդարէին :

զե. 125ա—126ա. Տրէի Դ և նոյեմբերի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Միկենայ Լոյիսիկոսին և Բուրա քահանային և Շինոս սարկաւապին :

զզ. 126ա—128ա. Տրէի Ե և նոյեմբերի ԺԳ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Յովհաննոս Ոսկերեանին՝ Կոստանդնուպոլսի Հայրապետին :

զկ. 128ա—128բ. Տրէ Զ և նոյեմբերի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Պրատոնի և Խամանոսի :

զը. 128բ—130ա. Տրէ Է և նոյեմբերի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Գուրիասոյ, Սամոնասոյ և Արիբասոյ սարկաւապին :

զթ. 130ա—132ա. Տրէի Ը և նոյեմբերի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մամէկոսի ասեաւորանչին :

ճ. 132ա—133ա. Տրէ Թ և նոյեմբերի ԺԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փիլիպպոսի առաքելոյն :

ճա. 133ա—136ա. Տրէ Ժ և նոյեմբերի ԺԸ. Սամոնութիւն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին :

ճբ. 136ա—138ա. Տրէ ԺԱ և նոյեմբերի ԺԹ. Տօն և Եւրազի Հայրապետին և Խաթա Լախիկապետին :

ճգ. 138ա—139ա. Տրէ ԺԲ և նոյեմբերի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղիոսի մարտիրոսին :

ճդ. 139ա—140բ. Տրէ ԺԳ և նոյեմբերի ԻԱ. Տօն և ամենամարտի Սուրբ Աստուածածնին, որ Երկից ամաց տաճարն բերաւ :

ճե. 140բ—141բ. Տրէ ԺԴ և նոյեմբերի ԻԲ. Վկայարանութիւն Արքիպասոյ և Փիլիմոնի : (Մէկ քերք պակասում է պրակից) :

ճզ. 141բ—147ա. Տրէ ԺԵ և նոյեմբերի ԻԳ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Գրիգորի Ակոսականդացոյ եպիսկոպոսին :

ճկ. 147ա—148ա. Տրէ ԺԶ և նոյեմբերի ԻԴ. Դիւս Կրոյն Հայոց որ ի Բալու :

ճբ. 148ա—150ա. Ողբանք վառն բառնուլոյ թաղաւորութեանս Հայոց ի յայդէն Արշակունեանց և քահանայութեան ի ցեղէն Սրբոյն Գրիգորի, ասացեալ մեծին Մովսիս քերթաւորին :

ճթ. 150ա—152ա. Տրէ ԺԸ և նոյեմբերի ԻԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կղեմոյ Հայրապետին :

ճտ. 152ա—153ա. Տրէի ԺԹ և նոյեմբերի ԻԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Միովեոսի զինաւորին :

ճտա. 153ա—154բ. Տրէի Ի և նոյեմբերի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Կիլիկոյ և երկուց Լկրարցն Տուրեբաթոսի և Վաղեբրանոսի :

Տժր. 154թ—156թ. Տրէի ԻԱ եւ նոյեմբերի ԻԹ. Յիշատակ Տրդատայ Թաղաւորին :
Տձգ. 156թ—158թ. Տրէի ԻԲ եւ նոյեմբերի Լ. (Վերնագիրը գրուած չէ) :

Տձդ. 158թ—160թ. Տրէի ԻԳ եւ դեկտեմբերի եւ Քանուն եւ Կտիմ Ի Ա. Վկայաբանութիւն սրբոց հայրապետացն որդւոցն եւ թոռանց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին :

Տժե. 160թ—161ա. Տրէի ԻԴ եւ դեկտեմբերի Բ. Վկայաբանութիւն Երէնարժոսի եւ այլ եթն սրբոցն :

Տձդ. 161ա—163թ. Տրէի ԻԵ եւ դեկտեմբերի Գ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Յակոբայ Պարսկին :

Տձէ. 163թ—164թ. Տրէի ԻԶ եւ դեկտեմբերի Դ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոցն Վառփառիայ եւ Յուլիանայ :

Տձը. 164թ—166ա. Տրէի ԻԷ եւ դեկտեմբերի Ե. Վարք եւ Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ստեփանոսի Տղնաւորին :

ՏձԹ. 166ա—168ա. Տրէի ԻԸ եւ դեկտեմբերի Զ. Վարք եւ յիշատակ Պօղոսի անպատաւորին :

Տժ. 168ա—170ա. Տրէի ԻԹ եւ դեկտեմբերի Է. Տօն է Սուրբ մարգարէիցն Սոփոնիս եւ Ամբակումա :

Տժա. 170ա—172ա. Տրէի Լ եւ դեկտեմբերի Ը. Վկայաբանութիւն Սուրբ առաքելոյն Իսաղողիմէոսի :

Տժր. 172ա—176ա. Քաղոցի Ա եւ դեկտեմբերի Թ. Տօն է յղութեան Աննայի (եւ) Յովակիմ(այ) զամենաւրհնեալն Մարիամ : Եւ սեպտեմբերի Ը, զիտ եւ կարդայ :

Քաղոց Բ եւ դեկտեմբերի Ժ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Մինասոյ, Երմոյիքեան եւ Գրաբոսի :

Տժդ. 176ա—177թ. Քաղոցի Գ եւ դեկտեմբերի ԺԱ. Վարք եւ յիշատակ Նիկողայոսի հայրապետին :

Տժդ. 177թ—179թ. Քաղոցի Դ եւ դեկտեմբերի ԺԲ. Վարք եւ յիշատակ Լաւնելոյն Ամ(ր)րտիոսի հայրապետին :

ՏժԻ. 179թ—181թ. Քաղոցի Ե եւ դեկտեմբերի ԺԳ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Եւստրատիոսանցն :

Տժդ. 181թ—183թ. Քաղոցի Զ եւ դեկտեմբերի ԺԴ. Վկայաբանութիւն Սրբուհոյն Լուկիայ :

ՏժԷ. 183թ—186ա. Քաղոցի Է եւ դեկտեմբերի ԺԵ. Տօն է Սրբոյն Յակոբայ Մծմնայ հայրապետին :

Տժը. 186ա—188թ. Քաղոցի Ը եւ դեկտեմբերի ԺԶ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Այլթալայ եւ Ստեփանոսի Տղնաւորին :

ՏժԹ. 188թ—191ա. Քաղոցի Թ եւ դեկտեմբերի ԺԷ. Վկայաբանութիւն Իդնատիոսի աստուածապղեաց հայրապետին :

Տժ. 191ա—192ա. Քաղոցի Ժ եւ դեկտեմբերի ԺԸ. Վկայաբանութիւն Սրբոյն Թէոպոմպոսի եպիսկոպոսին եւ Թէոփնա կուսին :

Տժա. 192ա—194ա. Յայսմ աւուր ժմեռնամուտ է եւ արեգակն Այծեղջիւրն մտանէ : Քաղոցի ԺԱ եւ դեկտեմբերի ԺԹ. ՏԼսիլ Սրբոյն Գրիգորի, զոր ետեւ Ի Վաղարշապատ քաղաքի, զի՛նումն Միածնին Աստուծոյ եւ զի՛նումն Եկեղեցոյն, եւ այն զրեալ կայ Ի Նաւասարթի Դ, բայց աստ եղաք զհարցումն Լուսաւորչին մերոյ ընդ հրեշտակին Աստուծոյ :

Տժր. 194ա—194թ. Քաղոցի ԺԲ եւ դեկտեմբերի Ի. Վարք եւ յիշատակ Սուրբ խոստովանող սարկաւապացն Աբրահամու եւ Պարենայ :

Տժդ. 194թ—196ա. Քաղոցի ԺԳ եւ դեկտեմբերի ԻԱ. Վկայաբանութիւն Աղլէի հայրապետին :

Տժր. 196ա—197ա. Քաղոցի ԺԴ եւ դեկտեմբերի ԻԲ. Վկայաբանութիւն Ժ մարտիրոսացն :

ՏժԵ. 197ա—199ա. Քաղոց ԺԵ եւ դեկտեմբերի ԻԳ. Վկայաբանութիւն Թաղկոսի տառաքելոյն :

Տժդ. 199ա—200թ. Քաղոցի ԺԶ եւ դեկտեմբերի ԻԴ. Կատարումն Երկուց ըրիւրցն Ի Նիկումիոյ :

Տժէ. 200թ—202թ. Քաղոցի ԺԷ եւ դեկտեմբերի ԻԵ. Տօն է Դուլթի մարդարէին եւ Յակոբայ Տեառնեղորբն :

Տժր. 202թ—204ա. Քաղոցի ԺԸ եւ դեկտեմբերի ԻԶ. Յիշատակ Սրբոյն Ստեփանոսի Նախապիպային Քրիստոսի եւ առաջին մարտիրոսին :

ՏժԹ. 204ա—207ա. Տրէ ԺԶ եւ նոյեմբերի ԻԴ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Գրիգորի Սգանչեղադործին :

ձիւ. 207ա—209ա. Բաղդոցի ԻԹ եւ զեկ-տեմբերի ԻԷ. Տօն է Սրբոյ առաքելոցն Պետրոսի եւ Պաղոսի ղյաւարացն առաքելոցն:

ձիւա. 209ա—211ա. Բաղդոցի Ի եւ զեկ-տեմբերի ԻԷ. Տօն է Որդոցն Որստմանն Յա-կարայ եւ Գոհանայ:

ձիւր. 211ա—213ա. Բաղդոցի ԻԱ եւ զեկ-տեմբերի ԻԹ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Ինոզոսի եւ Գոննասի:

ձիւդ. 213ա—215ր. Բաղդոցի ԻԲ եւ զեկ-տեմբերի Լ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Թե-մոկիլտոսի, այս է Իրաւափառոց:

ձիւդ. 215ր—216ր. Բաղդոցի ԻԳ եւ զեկ-տեմբերի ԼԱ. Տօն է Արարու թաղաւորին:

ձիւե. 216ր—221ա. Բաղդոցի ԻԴ եւ յուն-վարի Ա. Յիշատակ վարուց Սրբոցն Բարդղի Կեսարացի Հայրապետին:

ձիւդ. 221ա—224ա. Բաղդոցի ԻԵ եւ յուն-վարի Բ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոցն Սեդ-րեստոսի Հոռմայ Հայրապետին:

ձիւէ. 224ա—227ա. Բաղդոցի ԻԶ եւ յուն-վարի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Գորգիտի Կեսարացոյն:

ձիւր. 227ա—228ր. Բաղդոցի ԻԶ եւ յուն-վարի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Զոսիմոսի եւ յիշատակ Հօրն Հաւատոյ Արարահմու:

ձիւԹ. 228ր—230ա. Բաղդոցի ԻԸ եւ յուն-վարի Ե. Նաւակատիկ եւ ձրադալուց է Մենդեանն եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

ձծ. 230ա—235ա. Բաղդոցի ԻԹ եւ յուն-վարի Զ. Տօն է Մենդեանն եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ Ի Ինթզաճձ Լրկատանին:

ձծա. 235ա—237ա. Բաղդոցի Լ եւ յուն-վարի Է. Վերստին տօն Մենդեանն եւ Յայտ-նութեան Քրիստոսի Աստուծոյ եւ յիշատակ Յովաննու Կարապետին եւ Սրբոցն Ստեփա-նոսի:

ձծբ. 237ա—239ր. Արացի Ա եւ յուն-ուարի Ը. Վերստին տօն Մենդեանն եւ Յայտ-նութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ Վկայարանութիւն Թէոփիլոսի:

ձծդ. 239ր—241ա. Արացի Բ եւ յուն-ուարի Թ. Վերստին տօն Մենդեանն եւ Յայտ-նութեան եւ Վկայարանութիւն Պղիքտոսի:

ձծդ. 241ա—243ա. Արացի Գ եւ յուն-վարի Ժ. Վերստին տօն Մենդեանն եւ Յայտ-նութեան Վկայարանութիւն Յակոբայ առա-քելոյն, Գրիգորի Նիւսացոյն:

ձծե. 243ա—244ր. Արացի Դ եւ յուն-ուարի ԺԱ. Վերստին տօն Մենդեանն եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ եւ Վկա-յարանութիւն Սրբոցն Պետրոսի:

ձծդ. 244ր—246ր. Արացի Ե եւ յունվարի ԺԲ. Վերստին տօն Մենդեանն եւ Յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ եւ Վկայարանութիւն Սրբոցն Միւռզղեայ եւ Թէոդորի:

ձծէ. 246ր—248ա. Արացի Զ եւ յուն-վարի ԺԳ. Վերստին տօն է Մենդեանն եւ Յայտնութեան Քրիստոսի եւ Վկայարանութիւն Սրբոցն Երմոզոսի, Էւստրատիոսի:

ձծբ. 248ա—249ր. Արացի Է եւ յուն-վարի ԺԴ. Տօն է Մենդեանն Յովհաննու Կա-րապետին եւ ծնողաց նորին:

ձծԹ. 249ր—251ր. Արացի Ը եւ յունուարի ԺԵ. Վկայարանութիւն Պետրոսի Հայրապե-տին եւ Արիստոզոսայ սարկաւաղին:

ձկ. 251ր—252ր. Արացի Թ եւ յունվարի ԺԶ. Վարք եւ յիշատակ Սրբոցն Յովհաննու Կամուր աղքատացելոյն:

ձկա. 252ր—254ր. Արացի Ժ եւ յուն-վարի ԺԶ. Յիշատակ վարուց Անտոնի ձգնա-ւորին:

ձկր. 254ր—258ա. Արացի ԺԱ եւ յուն-վարի ԺԸ. Յիշատակ Թէոդոսի թաղաւորին մեծին:

ձկդ. 258ա—260ա. Արացի ԺԲ եւ յուն-ւարի ԺԹ. Վարք եւ յիշատակ Հայրապե-տացն Անթիմոսի եւ Կիւրղի:

ձկդ. 260ա—261ա. Արացի ԺԳ եւ յուն-վարի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոցն Նիփ(ա)-ոնեւա Կուսին:

ձկե. 261ա—263ա. Արացի ԺԴ եւ յուն-վարի ԻԱ. Վկայարանութիւն Նիգնեւա Կու-սին եւ Հօր նորա Փիլիպպոսի եւ ձոր նորա Կիւրղիայ եւ Բ Կղարցն եւ այլոցն տմենայնի:

ձկդ. 263ա—264ա. Արացի ԺԵ եւ յուն-ւարի ԻԲ. Տօն է չղթայեցն Պետրոսի առա-քելոյն:

ձկէ. 264ա—265ա. Արացի ԺԶ եւ յուն-ւարի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Անաս-տասիոսի:

ձկր. 265ր—267ա. Արացի ժէ և յուն-
վարի իԳ. Վկայարանութիւն Կղեմայ Լալիս-
կայոսին :

ձկթ. 267ա—269ա. Արացի ժԸ և յուն-
վարի իԼ. Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Աստու-
ծարանին :

ձ՛. 269ա—270ա. Արացի ժԹ և յուն-
վարի իԶ. Վարք և յիշատակ Երանելոյն
Քսենիփոնի և. ամուսնոյն իւրոյ Մարիամու
և. Թորդոցն Արկաղէոսի և Յոհաննու :

ձ՛ա. 270ա—271ր. Արացի ի և յուն-
վարի իԵ. Վերադարձուին Յովհաննու Ասկե-
րեանին յաթոռն յԸստըմպօլ :

ձ՛բ. 271ր—273ր. Արացի իԱ և յուն-
վարի իԸ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Եփրեմի
նորին Աստուծոյ :

ձ՛գ. 273ր—274ր. Արացի իԲ և յուն-
վարի իԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Նէփի-
տոսի վկային նորոյն :

ձ՛դ. 274ր—275ր. Արացի իԳ և յուն-
վարի ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոփի-
լոսի վկային Աստուծոյ :

ձ՛ե. 275ր—277ա. Արացի իԴ և յուն-
վարի իԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարգիս
յօրովարին և. սրկի նորա Մարտիրոսին :

ձ՛զ. 277ա—278ր. Արացի իԵ և իհարբ-
արի իԵ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Պարտա-
մայ Տօնարի :

ձ՛է. 278ր—280ր. Արացի իԶ և. իհարբ-
արի իԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Տրեփո-
նոյ :

ձ՛ը. 280ր—282ա. Արացի իԷ և իհ-
արբարի Գ. Վարք և յիշատակ Եպիփանու
և. Շաղկոսայ :

ձ՛թ. 282ա—283ա. Արացի իԸ և իհ-
արբարի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պա-
պիայ, Կղզիայ և Ալաթի :

ձ՛. 283ա—284ր. Արացի իԹ և. իհարբ-
արի իԵ. Վկայարանութիւն ի վկայիցն Քրիս-
տոսի :

ձ՛ա. 284ր—286ա. Արացի ի և իհարբ-
արի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն անարձաթ
րժկացն Կերակոսի և. Յոհաննու :

ձ՛բ. 286ա—287ր. ՄԼճԵԿի Ա և իհարբ-
վարի ի. Յիշատակ վարուց Անդրանիկոսի և
Աթանասիայ :

ձ՛գ. 287ր—288ր. ՄԼճԵԿի Բ և իհարբ-
վարի ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Արքաշա-
մու և Պարսից Լալիսկայոսին :

ձ՛դ. 288ր—289ր. ՄԼճԵԿի Գ և իհարբ-
վարի իԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Նիկի-
փոսայ :

ձ՛ե. 289ր—291ա. ՄԼճԵԿի Դ և իհ-
արբարի ժ. Վկայարանութիւն Վրասայ
Լալիսկայոսին :

ձ՛զ. 291ա—294ր. ՄԼճԵԿի Ե և իհարբ-
վարի ժԱ. Տօն է Ամուսայ մարդարէին և
յիշատակ Սուրբ վարդապետին Միլիթարայ :

ձ՛է. 294ր—296ա. ՄԼճԵԿի Զ և իհարբ-
վարի ժԲ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Մա-
րիամու, որ Մարինոս Կոչեցաւ :

ձ՛ը. 296ա—298ա. Մարեբի (ՄԼճԵԿի)
Է և իհարբարի ժԳ. Յիշատակ վարուց
Երանելոյն Մարտիրոսին :

ձ՛թ. 298ա—300ր. ՄԼճԵԿի Ը և իհ-
արբարի ժԴ. Տօն է Քոստանթնուպոլսի
յոսան Քրիստոսի ի տաճարն :

ձ՛. 300ր—301ր. ՄԼճԵԿի Թ և իհարբ-
վարի ժԵ. Վկայարանութիւն իմ մարտիրո-
սոյն և Յովարայ նահատակին :

ձ՛ա. 301ր—303ա. ՄԼճԵԿի ժ. և իհ-
արբարի ժԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Յուլիայի Երզրոն Յակոբայ :

ձ՛բ. 303ա—304ր. ՄԼճԵԿի ժԱ և իհ-
արբարի ժԷ. Վկայարանութիւն Թէոդոսի
յինասորին :

ձ՛գ. 304ր—306ա. ՄԼճԵԿի ժԲ և իհ-
արբարի ժԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Սաղավկայ :

ձ՛դ. 306ա—307ր. ՄԼճԵԿի ժԳ և իհ-
արբարի ժԹ. Վարք և յիշատակ Սուրբ
Տօն մերոյ Մհարայ վարդապետին :

ձ՛է. 307ր—308ր. (ՄԼճԵԿի ժԳ և իհ-
արբարի ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Նեո-
տորի :

ձ՛զ. 308ր—310ր. ՄԼճԵԿի ժԵ և իհ-
արբարի իԱ. Վկայարանութիւն Սուրբ
ստաֆելոյն Յակոբայ :

ձ՛է. 310ր—310ր. ՄԼճԵԿի ժԶ և իհ-
արբարի իԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Կոռնելիոսի Հարիրապետին :

ձ՛ը. 310ր—313ր. ՄԼճԵԿի ժԷ և իհ-
արբարի իԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Պետրոսիայ :

ձգթ. 313թ—315ա. ՄԵՆԵԿԻ ԺԸ և ԺԵ-
տրքվարի ԻԲ. Գիտ պատմական գլխոյն
Յափաննոս :

ժ. 315ա—317ա. ՄԵՆԵԿԻ ԺԹ և ԺԵ-
տրքվարի ԻԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Յիւրայուսի :

ժա. 317ա—319ա. ՄԵՆԵԿԻ Ի և ԺԵտրք-
վարի ԻԶ. Տօն է Վարդպետ Սուրբ Ռաշին :

ժբ. 319ա—321ա. ՄԵՆԵԿԻ ԻԱ և ԺԵ-
տրքվարի ԻԷ. Յիշատակ վարուց Եղբէքի
վարդապետին և Գրիգորի Կարեկացուն :

ժց. 321ա—322ա. ՄԵՆԵԿԻ ԻԲ և ԺԵ-
տրքվարի ԻԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն
Քարտանեա և Սուրբ Ներքենային :

ժդ. 322ա—328թ. Եանանջի ամին ամիս
այս ԻԹ օր լինի և զու ղեանապետացն կար-
դայ և ղիս յիշեա և Աստուած զձեզ յիշէ :

ժե. 328թ—330ա. ՄԵՆԵԿԻ ԻԳ և Ժարտի
Ա. Վարք և յիշատակ աղափնոյն Նւզոկիւր :

ժզ. 330ա—332ա. ՄԵՆԵԿԻ ԻԴ և Ժարտի
Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոնստնտին :

ժէ. 332ա—333թ. ՄԵՆԵԿԻ ԻԵ և Ժարտի
Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եւտրէպէոսի,
Կղէոնէկոսի և Բաւրիսիոսի և Սմպատայ
թաղաւորին :

ժթ. 333թ—335թ. ՄԵՆԵԿԻ ԻԶ և Ժարտի
Դ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Հարցն Մար-
կոսի և Մակարայ ճշդաւորացն :

ժԹ. 335թ—337ա. ՄԵՆԵԿԻ ԻԷ և Ժարտի
Ե. Վարք և Վկայարանութիւն Սրբոյն Կո-
նստնտին :

ժԺ. 337ա—338ա. ՄԵՆԵԿԻ ԻԸ և Ժար-
տի Զ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Պիւրփո-
րոսի Լպիսկապոսին :

ժժա. 338ա—339ա. ՄԵՆԵԿԻ ԻԹ և Ժար-
տի Է. Վկայարանութիւն Վասիլիոսի Էպիս-
կոպոսին :

ժժբ. 339ա—340թ. ՄԵՆԵԿԻ ԼԱ (Լ) և
Ժարտի Ը. Վարք և յիշատակ Սուրբ Կոստին
Եփրատինէ :

ժժց. 340թ—341թ. Արեգի Ա և Ժարտի
Թ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Քառասնիցն
որք ի Արատոսի կատարեցան :

ժժդ. 341թ—342ա. Արեգի Բ և Ժարտի
Ժ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյ Թէոփոսի
և Զիւսիքոսի :

ժժե. 342ա—345թ. Արեգի Գ և Ժարտի
ԺԱ. Նահատակութիւն Սրբոյն որք կատա-

րեցան ի խոմադուժ Երկրին Գթաց և Թէւր-
փիլոքոսի :

ժժզ. 345թ—347ա. Արեգի Դ և Ժարտի
ԺԲ. Վկայարանութիւն Ը Ժարտիրոսացն
Քրիստոսի :

ժժէ. 347ա—348թ. Արեգի Ե և Ժարտի
ԺԳ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Գրիգորի
Հոռմայ Հայրապետին և Պետրոսի Նորին
աշակերտին :

ժժԸ. 348թ—353ա. Արեգի Զ և Ժարտի
ԺԴ. Վարք և յիշատակ սքունչի տն Գրի-
գորի պապուն Հոռմայ :

ժժԹ. 353ա—354թ. Արեգի Է և Ժարտին
ԺԵ. Տօն է Դանիէլի մարգարէին և Երից
ժանկանցն :

ժԻ. 354թ—356թ. Արեգի Ը և Ժարտի
ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբուհոյն Փատեա
և Լասիա :

ժԻա. 356թ—359թ. Արեգի Թ և Ժարտի
ԺԷ. և Աւելեացն Երրայեցւոցն ԻԱ. Վարք
Երանելոյն Ալէքսիանոսի մարդոյն Աստու-
ծայ :

ժԻբ. 359թ—361թ. Արեգի Ժ և Ժարտի
ԺԸ. Վարք և յիշատակ Կիրղի յերուսաղէմի
Հայրապետին :

ժԻց. 361թ—363թ. Արեգի ԺԱ և Ժարտի
ԺԹ. Յիշատակ վարուց սրբոյն Յահաննոս
յերուսաղէմայ Հայրապետին :

ժԻդ. 363թ—365թ. Արեգի ԺԲ և Ժարտի
Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Օրենդի և Վեց
Եղարցն :

ժԻե. 365թ—368ա. Արեգի ԺԳ և Ժարտի
ԻԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յունանոս և
Քարաքիոպայ և այլ ինն վկայիցն :

ժԻզ. 368ա—372ա. Արեգի ԺԴ և Ժար-
տի ԻԲ և Նիսան Երրայեցւոցն ի ԻԱ. Վարք
և յիշատակ Սուրբ Տօն Քենէքրիտոսի :

ժԻէ. 372ա—375ա. Արեգի ԺԵ և Ժար-
տի ԻԳ. Վկայարանութիւն Մարկոսի Լպիս-
կապոսին :

ժԻբ. 375ա—376թ. Արեգի ԺԶ և Ժարտի
ԻԴ. Վկայարանութիւն Սուրբ ունեաւարան-
չին Մարկոսի :

ժԻԹ. 376թ—378թ. Ըստ կարգի աւուր
արարչութեան վեց օրեացն Զատիկ է և
տօն յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ :
Սրբոյ Եղիշէ վարդապետի բանս ասացաւ :
Սկիզբը՝ Կանխայդուն Սարիւմ Մազդազն-

նացին և կն հնաւ ի զերկրմանն Գրիստոսի և յայնմ ժամու և կն յորում բարձեալն էր Հրեշտակն զվէմն ի դրանց զերեզմանին :

Մլ. 378բ—381ա. Արեգի ԺԷ և մարտի ին. Յիշատակ է Մեղիստեթիկի քաշանաւ յին :

Մլա. 381ա—383ա. Արեգի ԺԸ և մարտի իԶ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Պօղոսի և քեռն նորա Յուլիանայ :

Մլր. 383ա—384բ. Արեգի ԺԹ և մարտի իԻ. Վկայարանութիւն ամէնիմաստ կուսին կատարինեա :

Մլզ. 384բ—387ա. Արեգի ի և մարտի իԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Վահանայ Գոյթնեցոյն :

Մլզ. 387ա—388ա. Արեգի իԱ և մարտի իԹ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Մարկիտանոսի, Ջեննիի և Աղէքսանդրոսի, Թէոդորոսի և այլ ի և Ը (38) ընկերացն :

Մլե. 388ա—389բ. Արեգի իԲ և մարտի ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Դուգիայ :

Մլզ. 389բ—390բ. Արեգի իԳ և մարտի իԱ. Վկայարանութիւն Դաւթի Դիմեցոյն :

ՄլԷ. 390բ—392բ. Սրբոյն Յակոբայ Սրբայ եպիսկոպոսի տապեալ ի թերահաւատութիւն թուսայի :

Մլբ. 392բ—393բ. Արեգի իԴ և ապրիլի Ա. Վարք Մարիամու եպիսկոպոսայն՝ պոռնիկ ճղնաւորի :

Մլթ. 393բ—396բ. Արեգի իԵ և ապրիլի Բ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Հարանցն Սրտաբունի և Աբրայ Մարկոսին :

Մլա. 396բ—398բ. Արեգի իԶ և ապրիլի Գ. Յիշատակ վարուց Սուրբ Հօրն Մարկոսի Հոսիմայեցոյն որ ի (20) ժղանաւ մերձ ի գրախախն Աղամայ աղօթէր :

Մխա. 398բ—400ա. Արեգի իԷ և ապրիլի Դ. Վկայարանութիւն Անդիբրիտի, Երեմիոսի և Մեմնոսի :

Մխբ. 400ա—401ա. Արեգի իԸ և ապրիլի Ե. Վկայարանութիւն Այապիտի սուրկուսոյն և Թէոդորա :

Մխլ. 401ա—402բ. Արեգի իԹ և ապրիլի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարոյ Ստաւրուստին :

Մխզ. 402բ—404բ. Արեգի ի և ապրիլի Է. Տօն է Աւետեայ Սուրբ Առաւածածնին Մարիամու :

Մխե. 404բ—405բ. Անկի Ա և ապրիլի Ը. Վկայարանութիւն Սրբոց իշխանացն Սահակայ և Համադասայն Բ եղբարցն :

Մխլ. 405բ—408ա. Անկի Բ և ապրիլի Թ. Տօն է Հ և Բ (72) տապելոցն Գրիստոսի :

ՄխԷ. 408ա—410ա. Անկի Գ և ապրիլի Ժ. Վկայարանութիւն Անիկոյեա եպիսկոպոսին և Պետրոսի Անուորմին :

ՄխԸ. 410ա—411ա. Անկի Դ և ապրիլի ԺԱ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Արամատեայ Աղակիտի եպիսկոպոսին :

ՄխԹ. 411ա—412ա. Անկի Ե և ապրիլի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կրէսկիեղոսի և Շմառնի եպիսկոպոսին :

ՄԺ. 412ա—413ա. Անկի Զ և ապրիլի ԺԳ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Սուրայի և Դեմեդիոսի :

ՄԺա. 413ա—414բ. Անկի Է և ապրիլի ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սարինոսի և Արդղի եպիսկոպոսին, Որմղանայ և Սաւինի :

ՄԺբ. 414բ—416բ. Անկի Ը և ապրիլի ԺԵ. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Ագապիտի Հոյրապետին :

Մձզ. 416բ—417բ. Անկի Թ և ապրիլի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աղալոնի կատակոյին :

Մձզ. 417բ—419ա. Անկի Ժ և ապրիլի ԺԷ. Յիշատակ Սուրբ Հօրն Սահմնու Օձնեցոյն :

ՄԺԷ. 419ա—420բ. Անկի ԺԱ և ապրիլի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբոցն Յուլիանի և Սահակայ :

Մձզ. 420բ—422ա. Անկի ԺԲ և ապրիլի ԺԹ. Վարք, նաւատակութիւն սուրբ եպիսկոպոսայն Գերսոնայ :

ՄԺԷ. 422ա—423բ. Անկի ԺԳ և ապրիլի ի. Պատմութիւն Շմանոնի տապելոցն :

ՄԺԸ. 423բ—424ա. Անկի ԺԴ և ապրիլի իԱ. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Աթանասի և Սեւեռիանոսի :

ՄԺԹ. 424ա—425բ. Անկի ԺԵ և ապրիլի իԲ. Վարք Էրանելոյն Թէոդորոսի ճղնաւորին :

ՄԷ. 425բ—428բ. Անկի ԺԶ և տապրիլի իԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գեորգեա և սրբոց ընդ նմա :

մկա. 428ր—431ր. Աճկի Ժէ և. ապրիլի ի'ի. Վկայարանութիւն Պատկերառեա և. Վտ-
դենդիւնի:

մկր. 431ր—432ր. Աճկի ԺԷ և. ապրիլի ի'ի. Վարք և. յիշատակ հօրն Երաթմասի:

մկզ. 432ր—434ա. Աճկի ԺԹ և. ապ-
րիլի ի'Զ. Վկայարանութիւն Վտիւրսի
Լոյսիկոսոսին:

մկզ. 434ա—434ր. Աճկի ի և. ապրիլի ի'ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Մաքսիմասի
և. Դաւթի:

մկե. 434ր—436ա. Աճկի իԱ և. ապրիլի ի'Է. Վարք և. յիշատակ Սուրբ հօրն Պաքսի-
մասի և. այլ սուրբ հարանցն:

մկզ. 436ա—437ր. Աճկի իԲ և. ապրիլի ի'Թ. Վարք և. վկայարանութիւն Բատոյ
Հոնուսոսին:

մկէ. 437ր—438ր. Այկի իԳ և. ապրիլի ի'Լ. Վարք Սրբուհոյն Պեղեկեա կուսին և. այլ
սրբոյ կուսանացն:

մկր. 438ր—440ր. Մայիս և. Հոսոմոյե-
ցոյն և. Յունացն Արամիւս և. ի Սարոյն,
աւարս ունի իԱ, տին ԺԴ մամ և. գիշերն
Ժ. Այսոյ ի Ա և. Երբոյեցոյ Իար ԺԱ, Հո-
յոյ Աճկի իԳ. Տօն է Երեմեայ մարգարէին և
աշուկերաոյ նորա Բարաքայ և. Արիմէլի-
թա:

մկթ. 440ր—442ա. Աճկի իԵ և. մայիսի
Բ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոտրատիսի:

մճ. 442ա—445ա. Ի մինի աւար Հոմ-
րաբձում և յերկիրն Քրիստոսի Առաւծոյ
Ձաւոյ, բաւ կարգի աւարց Եարաթեան
Ձատիկին և. Յունին Եւսերեա պամադրի առա-
ջեայ ի Հոմարաբձում Գրիստոսի Առաւծոյ
Ձաւոյ:

մճա. 445ա—446ա. Աճկի իԶ և. մայիսի
Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Տիմէթէոսի և
Մարտոսի:

մճր. 446ա—447ր. Աճկի իԷ և. մայիսի
Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սիւղեանսի
Լոյսիկոսոսին և. Յուստինոսի Ժիլիստիա-
յին և. ինձ դժգոյի:

մճզ. 447ր—449ա. Աճկի իԸ և. մայիսի
Ե. Վկայարանութիւն Սրբուհոյ կուսին Երէնէ
և. սքանչելադոսին:

մճզ. 449ա—450ր. Աճկի իԹ և. մայիսի
Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յարայ արդա-
րոյն:

մճԵ. 450ր—452ա. Աճկի ի, մայիսի Է.
Տօն է Երեմեան Սուրբ Խաչին:

մճզ. 452ա—453ա. Մարերի Ա և. մա-
յիսի Ը. Տօն է Սրբոյն Ռոստման Յուդոսայ
և. Յոհանն:

մճէ. 453ա—454ա. Մարերի Բ և. մայիսի
Թ. Յիշատակ է Սուրբ Կուսին Վարդեանոյ:

մճը. 454ա—455ա. Մարերի Գ և. մա-
յիսի Ժ. Վարք և. յիշատակ Սուրբ հօրն Ար-
սենի:

մճթ. 455ա—456ա. Մարերի Դ և. մա-
յիսի ԺԱ. Յիշատակ է սուրբ մանկանցն Թեթ-
դոյէմի կատարելոյն Հեղովէէ:

մճ. 456ա—457ա. Մարերի Ե և. մայիսի
ԺԲ. Յիշատակ վարսի Երանէրոյն Գերմա-
նոսի պատրիարքին:

մճա. 457ա—458ր. Ըստ կարգի աւարց
Յարաթեան և. Համարաբձան և. Այս օր տօն
է Հոյոյն Գալատեան. Մարերի Զ և. մայիսի
ԺԳ. Վարք և. յիշատակ է Սրբոյն Եղիսիմոս
Կրկրաւոյն:

մճր. 458ր—459ր. Մարերի Է և. մայիսի
ԺԴ. Վկայարանութիւն Սրբոյ կուսին Գղե-
րիկեայ:

մճզ. 459ր—461ա. Մարերի Ը և. մայիսի
ԺԵ. Վկայարանութիւն Իսիդորոսի և. Յո-
հանն:

մճզ. 461ա—462ա. Մարերի Թ և. մա-
յիսի ԺԶ. Տօն է Աղարիոյն մարգարէին:

մճե. 462ա—463ա. Մարերի Ժ և. մա-
յիսի ԺԷ. Գիւտ Սուրբ Խաչին յերուսաղէմ:

մճզ. 463ա—466ա. Մարերի ԺԱ և. մա-
յիսի ԺԸ. Վրկայարանութիւն Սրբոյն Սոգո-
յոսի և. Պամփաւիլի և. Պամփաւիլի:

մճէ. 464ա—465ա. Մարերի ԺԲ և. մա-
յիսի ԺԹ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յանկին-
թոսի և. Պատրիկոսի Լոյսիկոսոսին:

մճը. 465ա—466ա. Մարերի ԺԳ և. մա-
յիսի Ի. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ասկղոյի
և. Թալիւր րժզին:

մճթ. 466ա—467ա. Մարերի ԺԴ և. մա-
յիսի իԱ. Յիշատակ է Կոստանդիանոսի թա-
ղաւորին և. մօր նորին Հեղինէ:

մզ. 467ա—468ա. Մարերի ԺԵ և. մա-
յիսի իԲ. Վկայարանութիւն Թէոդոսոսի զի-
նկաճառին և. է կուսանացն:

մզա. 468ա—470ր. Մարերի ԺԶ և. մա-
յիսի իԳ. Վարք Սրբոյն Յոհանն Գրեցոյն:

մղր. 470ր—472ա. Մարերի ժէ և մայրիսի ի՛ն. Յիշատակ մատին առաքելոյն Պետրոսի :

մղղ. 472ա—473ր. Մարերի ժէ և մայրիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Բատիլիսիոսի և Քիւրպիոնի եպիսկոպոսին :

մղղ. 472բ—473ա. Մարերի ժի՛ և մայրիսի ի՛ն. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Սիմէոնի Սիւնկիացւոյն :

մղե. 473ա—475ր. Մարերի ի և մայրիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորա և Դիոյիմեայ և Դաւթի :

մղղ. 475ր—476ր. Մարերի ի՛ն և մայրիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եղիկոնիկա և Մարութայի եպիսկոպոսին :

մղէ. 476ր—477ր. Մարերի ի՛ն և մայրիսի ի՛ն. Վարք և յիշատակ Սրբոյն Սահակայ :

մղը. 477ր—479ա. Մարերի ի՛ն և մայրիսի ի և մայրիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Յուստիանոսի զորականին :

մղթ. 479ա—480ա. Մարերի ի՛ն և մայրիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սուրբ կուսանացն թեկղի և Մարիամոյ :

յ. 480ա—481ր. Մարերի ի՛ն և յունիս և Հիլարիոսի և Վկայարանութիւն Սրբոյն Պետրոսի և Պողոսի, Անդրեասի և Դիոնիսիոսի և Քրիստոնեա կուսին : Յունիս աւուրս ունի ի, տիւն ժի՛ մամ և զիշերն թ մամ է :

յա. 481ր—482ա. Մարերի ի՛ն և յունիս և Յիշատակ վարուց Մովսէսի խափշիկ առաքելին :

յբ. 482ա—483ա. Մարերի ի՛ն և յունիսի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Լուկիանոսի և Դիմիտրիոսի :

յգ. 483ա—484ա. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Յիշատակ վարուց Լեւիտային Սեփանոսի Հայրապետին :

յդ. 484ա—484ր. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Տոն է Փիլիմոնի առաքելոյն :

յե. 484ր—486ա. Մարերի ի և յունիսի Ձ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կիրակի, Յուստիանոսի և Ժորն Անայոյի :

յզ. 486ա—486ր. Մարերի ի ի և յունիսի ի՛ն. Վարք երանելոյն Սահակոսի առաքաւորին :

յէ. 486ր—488ր. Մարերի ի և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոդորոսի :

յը. 488ր—489ր. Մարերի ի Գ և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սուրբ Աղէքսանդրոսի և Սրբոյն Անտոնինեայ :

յթ. 489ր—490ա. Մարերի ի Դ և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն եպիսկոպոսին և աշակերտաց նորին և Բարսաւմեայ :

յժ. 490ա—491ա. Մարերի ի ի և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սուրբ առաքելոյն Բառնաբայ :

յժա. 491ա—492ա. Մարերի ի Ձ և յունիսի ի՛ն. Յիշատակ վարուց Ժնանայելոյն Օնոփիոսի և այլ սրբոց ճշնաւորացն :

յժբ. 492ա—492ր. Մարերի ի և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սուրբ կուսանացն Անկիլիոնեայ և Մարիանայ :

յժգ. 492ր—493ր. Մարերի ի և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Քրիստոփորի Շանապիլոյն և սրբոց ընդ նմայ :

յժդ. 493ր—494ր. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Յիշատակ Լեւիտային թէոփանոսի և Մովսէսի խափշիկ :

յժե. 494ր—495ր. Մարերի ի և յունիսի ի՛ն. Յիշատակ վարուց Սրբոյն Կիրակիոսի և Յուստիանոսի :

յժզ. 495ր—497ր. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Տոն է Եղիսէի մարգարէին :

յժէ. 497ր—498ր. Մարերի ի և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թուդայի և Վանիփառոսի :

յժբ. 498ր—499ր. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Յովսէփայ նոր վկային Քրիստոսի :

յժթ. 499ր—500ա. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գեղարացւոյ Սանուլի, Մանուլի և Իսմայէլի և Զոսիմեայ զորականին :

յի. 500ա—501ր. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յուստիանոսի և սրբոց ընդ նմայ :

յիա. 501ր—502ր. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Թէոփանոսի արեղային :

յիբ. 502ր—504ա. Մարերի ի՛ն և յունիսի ի՛ն. Վկայարանութիւն Սրբոյն Ղևոնդեա և Բեկերայ նորայ :

յիւզ. 504ա—504բ. Մարգարէ ԺԸ և յուսիսի ի՛ր. Երեստակ 4 Տա(յ)ասաց պոռնկին :

յիւզ. 504բ—505բ. Մարգարէ ԺԹ և յուսիսի ին. Վկայարանութիւն Սրբոյն հոռիին Գերանայ :

յիւ. 505բ—506բ. Մարգարէ Ի և յուսիսի իԶ. Տօն է Սուրբ առաքելոյն Եփղայի և Սիդիմոնի և այլոցն :

յիւզ. 506բ—507բ. Մարգարէ ԻԱ և յուսիսի իԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Զեննի և Զինեա :

յիԷ. 507բ—508ա. Մարգարէ ԻԲ և յուսիսի իԸ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Եւստաքիոսի և սր(դ)ոյ իւրոց և զստերաց :

յիԸ. 508ա—509բ. Մարգարէ ԻԳ և յուսիսի և Զգիրանի իԹ և Թամազ Երբոյնցոյ ի Ժ. Կատարումն Սրբոյն առաքելոցն զխոտորացն Պետրոսի և Պողոսի :

յիԹ. 509բ—511ա. Մարգարէ ԻԴ և յուսիսի Ի. Տառն է Երկոտասան առաքելոցն Քրիստոսի :

յԻ. 511ա—512ա. Մարգարէ ԻԵ և յուսիսի ԻԿ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Կոզմայի և Դամիանոսի :

յԵ. 512ա—513ա. Մարգարէ ԻԶ և յուսիսի ԻԿ. Վկայարանութիւն, Գուտ Տապանակ որդայարան ափին, յորում Եղեալ էր զլիտցղիբ տմենասրբունչ Մարիամա Աստուծածնին :

յԻԲ. 513ա—514ա. Մարգարէ ԻԷ և յուսիսի Գ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Քինարիոսի :

յԻԳ. 514ա—514բ. Մարգարէ ԻԸ և յուսիսի Դ. Վկայարանութիւն Սրբոյն ձերին Սեդիմոնի և Թաբելայ վարդապետին և ԶԳ (831) աշակերտաց նորս :

յԻԴ. 514բ—515բ. Մարգարէ ԻԹ և յուսիսի Ե. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յակինթոսի և Սթէփոսի :

յԻԵ. 515բ—516ա. Մարգարէ Ի և յուսիսի Զ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Սրապիոնի և Պրոկիբի և Իւարիոնի :

յԻԶ. 516ա—517ա. Տրտից ԻԿ և յուսիսի Է. Վկայարանութիւն Սրբոյն Պրոկիպոսի :

յԻԷ. 517ա—519ա. Տրտից Բ և յուսիսի Ը. Պատմութիւն Սրբոյն Դաթի և Ըստմանոսի :

յԻԸ. 519ա—519բ. Տրտից Դ և յուսիսի Թ. Կատարումն Սրբոյն Թումասոս Եպիսկոպոսին :

յԻԹ. 519բ—521ա. Տրտից Դ և յուսիսի Ժ. Վկայարանութիւն Սրբունչն Աղնասիայ :

յԻԹ. 521ա—522բ. Տրտից Ե և յուսիսի ԺԱ. Տօն է Յովնաննու Մենդեանն :

յԻԹ. 522բ—523բ. Տրտից Զ և յուսիսի ԺԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Առաստեղոսի բժշկին :

յԻԹ. 523բ—524բ. Տրտից Է և յուսիսի ԺԳ. Եւստասիոսի Սրբոյն Արղիմեոնի :

յԻԳ. 524բ—525բ. Տրտից Ը և յուսիսի ԺԴ. Պատմութիւն Սրբոյն Բաղդասարայ Եպիսկոպոսին :

յԻԳ. 525բ—528բ. Տրտից Թ և յուսիսի ԺԵ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Յայկոտայի և Կիրակոսի :

յԻԹ. 528բ—529բ. Տրտից Ժ և յուսիսի ԺԶ. Վկայարանութիւն Սուրբ ձնաւորացն Կոսյրի և Պատեմութիւն և Աղէքսանդրի :

յԻԳ. 529բ—530ա. Տրտից ԺԱ և յուսիսի ԺԷ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Աթանասիոսի և Եպիսկոպոսին և Ժ աշակերտացն :

յԻԹ. 530ա—531ա. Տրտից ԺԲ և յուսիսի ԺԸ. Վկայարանութիւն Սրբունչն Կուսին Մարիաննա :

յԻԸ. 531ա—532ա. Տրտից ԺԳ և յուսիսի ԺԹ. Վարք և յիշատակ Սուրբ Տօնի Դիսոսի ձնաւորին :

յԻԹ. 532ա—532բ. Տրտից ԺԴ և յուսիսի Ի. Վկայարանութիւն Թէոդորոսի Եպիսկոպոսին :

յԺ. 532բ—534բ. Տրտից ԺԵ և յուսիսի ԻԱ. Վարք սրանչև իր արանցն ապալ Սիմոնի և Յոննան :

յԺ. 534բ—535ա. Տրտից ԺԶ և յուսիսի ԻԲ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Գոգնոյն զրիտայ :

յԺԲ. 535ա—536ա. Տրտից ԺԷ և յուսիսի ԻԳ. Վկայարանութիւն Սրբոյն Փոկասոս Եպիսկոպոսին :

յԺԳ. 536ա—537ա. Տրտից ԺԸ և յուսիսի ԻԴ. Երեստակ Սրբոյն Սահանանոսի Տարապետին :

պարոն Տէրանն և Կոթղարքոն խաջայ Դա-
տաթն, խաջայ Սաքիայն, յիւնկէք և Աս-
տուսն :

(Սոյն միտքն ունեն 7ա, 82ա, 83բ, 95ա
յիշատակարանները: Յիշեալ Տէրանն եղել է
ձեռագրի առաջին ստացողն ու պատուիրա-
տուն: Որո՞ւ անուններն վրայ է, որ բուղը-
է փակցուել) :

268ա. (Նտորգրով) ևս սպարմաց Կոյի
Սարգիս որդի Թաղէտոս զրեցի, ով որ կար-
դայ մին Երեսն սպարմի տայ: Այս թաղէտը,
բանափից և ձեռագրից դատելով, բազմա-
թիւ լուսանցքներում ընդօրինակելով գծա-

գրել է նկարները. նորը նկարել կամ յաջորդ
էջում նկարի վրայից գծագրել:

385ա. Յայս զբաւկս յիշատակ է Յովան-
ջանի որդի Զարեղայ Տէր Մարտիրոսին.
Թվին ՌՐՃԺՁ (1767) Նոյեմբերի ԻԷ (մտը
մի մարդու նկար. կիսով. խաչը ձեռքին.
սեւ, հասարակ քանաճով) :

372բ. (Նտորգրով) ևս խոնար ծառայ
մեկուոր զայնարմայն մեկուոր Գեղարդ և կի
տուր յեկեղեցին Զոհոյայ, մայրուկ զիրս
զրեցին, զրկեցաւն թիմն փաքը ԱՃԿԻԹ
(1784) չրաթ ամսումս ևղև Ըսպոյնայն,
ամէն:

258

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐԻ

Ս. Աստուածածին և Ս. Բերդեհէմ 582 (37)

Ջուղա (հիմ), Սպահան

ԻԾԳ (1605)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 648: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 30 X 20,2:
ՍԻՒՆԱԿ և ՍԻՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն,
27.8 X 8.2: ՏՈՂԻՔ՝ 32: ՆԻԹԻՔ՝ հասարակ քուղք:
ԹԱՆԱԹ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ բոլորգիւ: ԶԱՐԳԱԳԻՐՔ՝ կար-
միւր: ԿԱԿԱՍԱԶԱՐԳ՝ 61ա, 104բ, 167ա, 270ա, 430ա,
402բ, 581ա, 618բ: ՄԱՆԲԱՆԿԱՐ ՊԱՏԿԱՆԻՐ՝ 74ա,
80ա, 88ա, 95ա, 104բ, 109բ, 118ա, 126ա, 142բ,
145բ, 158ա, 163բ, 168ա, 167բ, 177բ, 183բ, 185բ,
188ա, 191ա, 193ա, 224ա, 230ա, 243բ, 246ա, 250ա,
252ա, 257բ, 275ա, 280բ, 286բ, 303ա, 305բ, 307ա,
315բ, 347բ, 350ա, 390բ, 364ա, 380ա, 388ա, 389ա,
400բ, 425բ, 454ա, 463ա, 470բ, 479ա, 488ա, 492բ,
501բ, 510բ, 526ա, 540բ, 541ա, 551ա, 554բ, 569բ,
580բ, 600ա, 619բ, 626: ԵՐԻՐԱՆ՝ 6ա: ՄԱՆԲԱՆԿԱՐ՝
11ա, 32բ, 35ա, 41ա, 46բ: ԼՈՒՍԱՆՍԱԶԱՐԳ՝ աւելի
շատ մարմանկարներ: ՍԿԱՐԱՆՍԱԹ՝ կարմիր և գորշ:
ՄԱԳԱՆԿԱՆՍԱԶ ՊԱՆՍԱՆԱՆ՝ սկզբում և վերջում
մէկական քերք, հիմ երկարագործ. Աստարանից:
ԿԱԶԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից յատարել: ԳՐԻՁ՝
մըստակէտ արեղայ: ՏԵՐԻՔ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ջուղա,
Ապահան: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԻԾԳ (1605),
ԱՅՏՈՂ՝ խոջա Նուրիդան: ԵՐԻՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր:
ԴԱՏԱՐԻՔ՝ 2ա:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ:— Ընտելորդ միջակ է պահ-
ուած, որդի Թերթիք տեղահան են եղել, ոմանք պատ-
ուելի: Լուսանցքներում ունի շատ մարդանկարներ:
Մկրտում ունի ցանկ:

Ter-Avetislian, Katalog

ՅԻՐԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

647ա. Փառք... Ողորմեա Գրիգորոս Աս-
տուած ստացողի զրդայ խոջա Ետրիճանին և
ամուսնոյն իւրոյ Բաշարին և որդոցն Պետ-
րոսին, Պողոսին, Սահրաթին, ընդ նոսին և
ինձ մեկապարտ ևս տուր ամենայն Ռո-
տակէս սուտ անուն արեղայի, որ միայն ան-
սամբ եւ արեղայ ևս զործով իմով դատարկ
ևս ունայն զտեալ: Միհրէշահին և Եղարդցն
իմաց Աղլուշահին, Սկրտշին և ամենայն
արեան մեծաւորացն, ամէն:

(Արդ ևս Ռոտակէս արեղայս, միով
ընկերեալ զրեցի զԱյսմաուրքո յատալեցի
զդիքքս Արացի ԺԳ և յունիարի Ի, մինչև
ի Մարերի ԻԲ և յունիա Դ-ն ի զեղաքա-
յաքն Ջուղա, ի զուտն Սուրբ Յովհաննէս
Մկրտշին և աստի մինչև ի վերջն ի Շոշ
քաղաքն կատարեցինք, որ է Ապահան: Եւ
ինձ մեկապարտ զրիչս յիւնկէք ևս զուք այլ
ի Քրիստոսէ յիւնալ լիւթիք, որ է արշահեալ:

581ա. Վա ժամանակիս յայտմիկ, որ
մասն ծովացեալ մեղաց մերոց ի Ջուղայոյ
լէին Ջուղա—Լ.Մ.] մինչ ի Կարս ամենե-
քեան զերի վարեցան ի ծերոց մինչև
ցողայն, որ երկիրն աննստէ եղել ևս եկեալ
Հառաք Ըսպահան, Այսմաուրս աստ տուր-

տեղացի, թվին ՌԵԴ (1605) : Եւ յիւնցէք զբա-
տացող սուրբ յիշատակիս :

(Բազմաբիւ զլուխնեքի վերջաւորու-
թեանց ունի ստացողի եւ երբեմն էլ գրչի
անուան յիշատակարանները : 299թ-ի վրայ

կայ երկրորդական մի յիշատակարան, որի
մի քանի մասերում անունները ցնդուել են) :

539ա. Այս Շաշ քաղաքն սկսայ զբեւ, որ
է Սպահան, ժինչի աստ Զուղայ Էնք զբեր,
այս զերս թեան :

259

ՅԱՅՍՄԱԻՈՒՐԳ

Ս. Աստուածածինի եւ Ս. Բերդեհէմ 583 (38)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ժիշ դար (1610—1620)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 632 : ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 42 X 30.8 :
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն,
33.1 X 10.4 : ՏՈՂԳ՝ 37 : ՆԻԻԹ՝ Խասարակ քուղբ :
ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, կրկնակ լուսամբազները՝ կարմիր,
ԳԻՐ՝ բոլորգիւր : ԶԱՐԴԱԳԻՐ՝ կարմիր : ՊԱՏԵՆՐ՝
277թ, 410թ : ԽՈՐԱՆ՝ 278ա, 411ա : ԽՈՐԱԳԻՐ՝ կար-
միր : ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ կապուտ եւ գորշ : ԶԱԿԱՏԱ-
ԶԱՐԴ՝ 108ա, 158թ, 210թ, 330ա, 388թ, 430թ, 480թ,
570ա : ՍԻԶՐԱՏԱՄ՝ կարմիր եւ գորշ : ԿԱԶՄ՝ կա-
շնայ : ԳՐԻՉ՝ Սիմէոն Բաբանայ : ՏԵՐԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
Երեւի Նոր-Ջուղա : ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ժի-
շ դար (1610—1620) : ՍԱՍԱՆՈՂ՝ Ազարմի : ԴԱՏԱՐԿ՝ 2թ,
10թ, 400թ, 410ա, 632թ :

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ. — Զեռագիւր ժիւղի է պաշ-
տան : Սկզբում ունի ցանկ :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԳ

2ա. Մահգասի Աղամիւրին եւ կողակցին
Սահպարին եւ ամենայն ազգականացն :

616ա. Որոց ազաթիւն ողորմի Բրիւ-
տոս ստացողի զրոցս Ազայմէրին, կարդացո-
ղաց :

632թ. Ողորմի ստացողի զրոցս Ազամի-
րին եւ ծնադացն Տաթլուփաշին, Ղալայրէ-
կին, որդոցն եւ զստերացն եւ Էղրարցն եւ
Թոռանցն եւ ամենայն ազգականացն, կար-
դացողաց :

302ա. Զմեղաւոր Սիմէոն զբշակս յի-
շեան :

321ա. Ողորմի Բրիւտոս Աստուած ստա-
ցողի զրոցս Ազայմէրին եւ ծնողացն Տասուր-
փաշին, Ղալայրէկին եւ որդոցն Բաղդասա-
րին, Աւետիսին եւ զծոյղս, կարդացողաց :

(Բոլոր զլուխնեքի վերջաւորութեանց
ունի ստացողի հո ազգականներ յիշատա-
կարանները) :

260

ՅԱՅՍՄԱԻՈՒՐԳ

Երեսնի Ս. Սարգիս Եկեղեցի 405 (17)

ժիշ—ժիշ դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 412 : ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 45.8 X
30.7 : ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝
երկսիւն, 37 X 10.2 : ՏՈՂԳ՝ 32—36 : ԹԱՆԱԳ՝ Ա մասը
սեւ, Բ մասը սրճազոյն : ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ մի քանի
հատ : ՆԻԻԹ՝ քամբակեայ քուղբ : ԳԻՐ՝ բոլորգիւր
խոշոր : ՍԻԶՐԱՏԱՄ՝ երկաթազոյն : ԿԱԶՄ՝ կաշնայատ
տախտակ, վրան ճնշումով զարդեր, մաշտան : ԳՐԻՉ՝

վարդամ եւ Յովսէփ : ՏԵՐԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ունայա :
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ժիշ—ժիշ դարու : ՍԱՍԱՆՈՂ՝
Ա մասը Միխրաբի Բաբանայ, Բ մասը՝ Ստեփանոս
եւ Սարգիս Բաբանայ :

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ. — 1. 2. 10. 400ա—411թ Վեր-
ջին Ժամանակների բողոքականութիւն են : Սկզբից եւ
վերջից թափուած են թերթեր : Ստացողների անուն

կրկնուած տեսնենքից դուռ չկայ յիշատակութեան արժանի կարեւոր մի գրուածք: Մացի վերջին նորոգումից, մեռապիւր դրել են երկու դրել: Ե—302՝ Վարդան, 3—8 և 395—399՝ Յովակիմ:

ԵՐԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

259ր. Ով բարեմիտ րնթերցող, քաջ իմա, դուր տեսմա. փերրուարի ամիս իմ աւր է, իսկ ի Դ ամիսն Աւար ի ներքս անկանի եւ ի Խճ ու յինի. և թէ այս Ե՛րբ լինի, յորում ամիս նաճանջափոխ լինի, և ջրաւրհնէլքն եւ դուրեան յեղանակն եւ այլքն մի աւր յառաջ խաղան. յայն մի դուր զներքնայ վարքը յայն տեւիլ աւրի կարգաւ, որ այլ տարնքն ըստ կարդի յորդ գան, ապա թէ ոչ յայս տոնես յգլուխութեամբ, ամենայն տօնքն շփոթի(ն) և մի արութ յեա դա(ն), այլ դու տօնաւ սկրդ, սրպէս յրեցաւ ոյնպէս արա եւ զիս յաղաթս յիշես:

300ր. Աղանձ զձեկ ով ընթերցողք եւ սրբառէր մանկուն(ք) եկեղեցու, զի յիշեալք ի եւ կատարեալ սրտու զնաշատուր միայնիկն, որ շատ եւ բազում աշխատ եղեւ յայտով եւ գնառով, զի յայժ հեղ եւ բարեմիտ եւ յայժ սիրող եկեղեցու եւ քաճանայից զրոց եւ Աստուծոյ ամենայն բարութեամբ, զի անձանձրոյթ յիշեալիք զինքն եւ զիւրսն ամենայն եւ Աստուած զձեկ յիշէ յիւրում զաւրտեան, ամէն:

388ր. Տէր Աստուած Գրիստոս, ողորմեա ոտացողի սուրբ զրոցս Փերումին եւ կենակցու Դիսուսին, ինչերեսն եւ որդիքն նորա Մաթնան, Զաքարէն եւ Մարգարէն, կարդացողաք: (Սկզբի երկու անունները ջնջուած են):

209. Որ սղորմի Գրիստոս Աստուած Նուպարին եւ կենակցու նորին... և սրդուն Փերումին և կողակցուն Դիսուսին, ամէն:

403ա. ինչերեսն եւ որդին նորա Զաքարէն եւ կողակցին նորին Դիսուսին եւ միուս կողակցին Մաղիկն:

(Բազմաթիւ էջերում գրուած են վերոյ յիշեալ եւ այլ նման անուններ, որոշ տեղեր եւ ջնջուած են մախորդ ստացողների անունները):

49ա. Տէր Յիսուս, ողորմեա ստացողի սորա Միսիթարէլ քաճանախ եւ ծնողաց նորին, ամէն. նաեւ ամենամեղ Վարդանա:

63ա. Տէր Աստուած, հեղձամբ արեամբ սրբոց քոց եւ սիրողաց, ողորմեա ստացողի սորա Միսիթարէլ քաճանախ եւ ծնողաց նորին եւ ամենայն զղղայնոց նորին, ամէն: Նաեւ բազմամեղ Վարդան զլրէ եւ իմոցն:

Աննշան փոփոխութեամբ եւ այլ անունների յիշատակութեամբ նման յիշատակարաններ կան գրուած մանր բազմաթիւ տեղերում: 25ր, 41ա, 86ր եւ այլն):

307ա. Տէր Աստուած, ողորմեա ստացողի սորա Ստեփաննոս եւ Սարգիս քաճանայից եւ ծնողաց նոցին եւ եղբարց:

(Նոյն իմաստով յիշատակարաններ կան մանր 313ր, 346ր, 351ա, 358ր, 373ա, 379ր եւ 387ր էջերում):

307բ. Այլ և ստացողի սորա Ստեփաննոս եւ Սարգիս քաճանայից եւ եղբարց նոցա Ղուպասարին, Յակոբին, Մանասարին եւ ծնողաց նոցա Մարտիրոսին եւ Եղեկանն եւ Եփրեմին: Այլ եւ Յովսէփա ծրողիս:

(Նոյն իմաստով յիշատակարաններ կան մանր 319ա, 325ր, 343ր, 373ա էջերում):

312բ. Յայսմ վայրի յիշեալիք զՍտեփանոս քաճանայ ստացող զրոցս եւ զհոգեւոր որդի նորին զԱմիր Ժիրիման պատանեակն եւ դուռ յիշէ ի Տէր:

4ր. Տէր Յիսուս, բարեխաւսութեամբ Մարքոս եւ Կուսի ողորմի ստացողի զրոցս Յովանիս եւ Մամոցին, ամէն:

(Նոյն իմաստով յիշատակարան կայ մանր 6ա եւ 7ա էջերում):

261

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐՔ

[Ս. Կատարինեանց վանք 468 (14) 13]

[ԸՆԴՈՒՅՈՒՄ]

Ժ: Կար

ԻՅՈՒՅՈՒՄ. 592: ՄԵՄԻՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՆ՝ 38 X 24: ՄԻՆԴԱԿ ԵՒ ՄԵՄԻՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱՆՈՒՄ. 27 X 7.5: ՏՈՂՔ՝ 36: ՆԻՒԹ՝ քամբակեայ քաղաք: ԳԻՐ՝ քաղաքներ: ՋԱՐԳԱԳԻՐՔ՝ կարմիր, կապտաւուն քոշմազներ: ՊԱՏԿԱՆԻ՝ 270թ (ստուգած), 417թ (եղիլ է կարմիր եւ ոսկեգոյն տպուած Ոկար, որ պակուել է. մոտ 60 մի քանի փոքր մասերը) ԿԻՍԼԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա. 277ա, 418ա: ՃԱԿԱՍԱԶԱՐԻ՝ 68ա, 103ա, 148թ, 214թ, 327թ, 377ա, 443ա, 483ա, 514թ, 541թ: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՍԿԱՐԱՍԱՆՈՒՄ՝ երկաթապղեր: ՄԱԿԱՆԱՐԵՆՈՒՄ ՊԱՏԿԱՆԱՆ՝ չուծի: ԿԱՍՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ձերսից դեղին ծաղկաւոր չիթ: ԳՐԻՉ՝ Մկրտած եւ Մալիմ: ԵՄԿԱՆՈՒՄ՝ Հայրապետ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ Ժեղար: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ վստահաբար Նոր-Ջուլա: ՍԱՆՈՂ՝ Պետրոս: ԴԱՏԱՐԻ՝ 417թ: ՎԻՃԱԿ՝ միջակ, որոշ քերթեր տեղահանուած են:

ԵՄԼՈՒԹԻՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լաւ չէ պահուած: Սկսում է այսպէս. «Ճաւառարդի Ա եւ օղորտոսի ԺԱ. Տեւ ի Սուր կարապետի Եւանջելոս, որ կարգեալ է Տարեի Սուր Գրեգոր Լուսաւորիչի մէջ»։ 317ա-ում ստացողի յիշատակարանը կեղծուած էր հետեւեալ տեսանկէրով. «Մահաւոր եւ արեգայ Տէր Դաւիթին, ծնողացն Սարգիսին, Նարեգին եւ Հոգեւորդայն իւր Անդրասին եւ իւր ծնողացն եւ արեան մէրժաւորն, ընթերցողիդ եւ լսողիդ եւ հաւ...»։ Վերջին յիշատակարանի տիտանի մասը պահպանուած է։

ՅԻՇԱՏԱՅԱՐԱՆՔ

276ա. Քրիստոս Աստուծոյ, քս տառս ողորմութեամբդ եւ անրաւ մարդասիրութեամբդ դիմաւ ի Հոգի եւ ի մարմին տաացողի սուրբ զրոյցս Պետրոսին եւ ծնողացն Մարգարէին, Մէհրիկին եւ Կողակցին խանութին եւ միւս հանդուցեալ կողակցին Հոփիսիին եւ որդւոյն Միքայարկին, Մէլիքեանին, Աղաթանին եւ զստեղացն Մահրիրանին, Ղատաթաւորին, հանդերձ եղբարքն եւ քերքն եւ ամենայն իւրայային, մանասանդ զբաշ, Հեղահոյն եւ բարունին եւ աստուածուստց զԵակոր նորարողով վարդապետն, որ յորդորեալ եւ ետ զրկ զսուրբ զիբրս եւ ինքն Եղեւ վերակացու եւ ձեռնառու եւ Հոգարարձու, զսուրբ զոյցս եւս առաւել զՀայրապետն, որ վարդապիթիթ բուրաստան եւ զգրախոսս զԵմիլիս ծաղկեալ եւ զարդարեալ երանել Երանդ զԵկով եւ լաթվարով, հանդերձ ծնողքն եւ

ամենայն րեսանեղքն, ընդ տոցին եւ ինձ դաւնարման եւ տառապեալ զանիմաստ մարդեալ տրուի Մկրտում զծողին եւ զծնողսն իմ զԱստուածատուր քահանայն եւ զԽանդէկն եւ զեղբարքն իմ զՄարգարն, որ եւ նա փոքր ի շատ աշխատեցաւ հանդերձ րեսանեալքն, կարգացողին, լսողացող, եւ որ զուրմին տալի, ամէն Հայր:

417ա. Ողորմի Քրիստոս Աստուած ստուցողի զրոյցս Պետրոսին եւ Եղբոր որդւոյն Ասատուրին, Պարսամին, Քեռորդոյն Ասատուրին, զստեղն Անթատմին, Եղբոր զրատեղն Դարվաթին, եւ ինձ անիմաստ Մայլին զծողի, կարգացողաց:

276ա. Աստ յիշեցէք զապաւիտաւոր սուրբ վանին եւ նորույս մատենիս կոչս Հոփիսմայս, որ ետու նորույել վանս հարկասրտութեան սուրբ վանին եւ խնդրեմ ի ձեռք, ով ընթերցող, Հայրք եւ Եղբարք ի վախճանի Յայմատուրին զանարմանիս յիշէք եւ ձեզ յիշեցէ բարեպալին Աստուած. իրիպ ՌԷՃ (1830):

512թ. Տէր Յիսուս, ողորմեա ստուցողի ... [նոյն տնտեսները] եւ ինձ ժեղատարտ Մայլին վարդապետ զծողի (Նոյնը նաեւ 514թ-ում եւ այլ գրուածքներ վերաւորութեամբ):

589ա. Եւ արդ, ով ընթերցողք տառիս, յորժմ հանդիպէք այսմ զայցրախոս եւ հաղիանորդ բուրաստանիս, յերեսս ի գետինն զնելով աղբաւսմ ի ձեռք յիշել զառտապեալ Մայլին՝ զրիչս, որ ոչ եմ արժանի յիշելոյ կամ ի զիւր արեւանդայ զանունս իմ, այլ խնդրեմ ի ձեռք ներել ինձ սակաւ աշխատանոց մերոյ, նաեւ զբաշ վարդապետն զԵակոր Ջուղայեցին, որ շատ Երախտիք եւ աշխատանք ունի ի վերայ սորայ, միշտ Հայր մեկ-գայիւս. զապաւել յիշել ի Տէր եւ զուս յիշեալ յիշէք ի Քրիստոսի օրհնելոյն, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս: 589ա. Փռաք Համապայ ... [յիշատակաւրանը փառաբանական խօսքերով շարունակուել է մինչեւ 590թ-ի վերջը, միայն երկու տեղ յիշուել է գիրքը «քանկացող»-ի անունը, քայց զրամբ էլ ցնչուել են. ինչպէս այլ տեղեք-

¹ Մայլին զրիչը զրեւ է հաւե թիւ 311 ձեռագիրք 1065 թուականին:

ընում եւ լիամ գրուել *«Տէր Դաւիթ»*։ Վեր-
ջին երեք տողը հետեւեալ բովանդակութեամբ
ունեն, որից յետոյ մնացեալը պակասում է)։

Եւ զիւր զսուր զիրար յիշատակ բարի
հույս իւրոյ եւ ծնողացն հօրն Սարգսին եւ
մօրն Կարդիին։

417ա. Դարձեալ կրկին անգամ յիշեցէք
մահապարհ հարեղայ Տէր Դաւիթն եւ զձնողսն
իւր եւ ամենայն ազգայինքն զկենդանիս եւ
հանդուցեալսն ողորմի տասցէք, ամէն։

Դարձեալ յիշեցէք զվերջին բառացող
սուրբ Անաուրբէիս մահապարհ հարեղայ Տէր
Դաւիթն եւ զհոգևորդին իւր Անդրէասն, որք

ստացան արդար զսից իւրեանց եւ ևս ուր
ընծայ եւ նուէր Ջուղայոյ կուտանաց անա-
պատն, ի դուռն Սուրբ Կատարինէ գլխաւոսկ
հոգւոյ իւրեանց եւ մի ոք յիշխեսցէ զսա հե-
ռացուցանել ի անապատէս, ոչ իմոց եւ ոչ
օտարաց, ոչ ի բաշանայից եւ ոչ ի ժողովրդ-
դոց, եւ ով ոք որ յանդգնի եւ արասցէ,
զայն, մեկ եւ մերոց ամենեցուն մեղացն
պարտական լիցի առաջի արդար զատաս-
տանի Գրիստոսի։ Եւ ով ոք որ խնամօք պա-
հեն զսուրբ զիրոյ զայս, եթէ կարդաւոր իցէ
Եթէ այլ աստիճանաւոր եկեղեցւոյ եւ եթէ
աշխարհական, նոքա արհնեալ լինին Աս-
տուծոյ եւ ամենայն սրբոց նորա, ամէն։

262

ՅԱՅՍՄԱՆՈՒՐԻ

[Ս. Նիսիսէս եկեղեցի 441 (6) 5]

ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱՅԻ

ԹՃԺ (1668)

ԹԵՐԹԻՐ՝ 544։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 27 X 30։
ՍԻՒՆԿԱ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկ-
սիւմ 1։ ՏՈՎԻ՝ 37։ ՆՈՒԹ՝ քաղք։ ԳՐՈՐ՝ բոլորգիր։
ԶԱՐԴԱՐԱՆԻ՝ կարմիր քաջմազեր։ ԿԵՄԱՆՈՐԱՆ՝
228ա, 368ա։ ԹԱՆԼԻՐ՝ սեւ, վերմազեր, սկզբա-
տողեր, գլխատառերն ու լուսանցածները՝ կարմիր։
ԱԿԱՆԱԶԱՐԻ՝ 45բ, 87բ, 127բ, 177բ, 235ա, 275ա,
327ա, 307ա, 441բ, 484ա, 514ա։ ՊԱՏԿԱՆ՝ 137բ,
506ա։ ԱԿՅՐԱՆԱՆՈՐ՝ երկարագիր։ ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ
տախտակ, քաշմուռած, մերսից կարմիր գոյնի կտաւ։
որի շուրջը գրուածը տե՛ս ծանօթութեամ մէջ։ ԳՐԻԶ՝
Տէր Մարկոս։ ԺԱՄԱՆԿԱ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԹՃԺ (1668)։
ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նօր-Ջուղա։ ՊԱՏՈՒՐԱՆՈՒՐ՝
Աւետիք։

ՆԵՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռաղբեր բայցայում է,
սկզբից եւ վերջից թերի կազմի շուրջը գրուած է.
«Եթէ աստակ է Յայտաւարս Գլխակնց Աւետիքն եւ
ձնողացն կողմարայիքն, Ղուղամիքն եւ որդւոցն Յա-
կորճանիքն, Յարայիքն, Թուին ԹՃԺ (1668)։ Որոշ
թերթեր պատաստուած են, ոճանց լուսանցադա-
րեր կտրուած եւ պատաստուած։

ՈՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՐ

226բ. Գրիստոս Առուած, յո տառա-
պարտութեամբ եւ անբաւ մարդասիրու-

թեամբ զիմ ի հողի եւ ի մարմին ստացողի
զրոցս Գլխանեց պարոն Աւետիքին՝ եւ ծնո-
ղացն Եղգամբաշխին եւ Ղանդուսին եւ եղ-
բարցն Աղաղարին, Մատուրին, եւ քերն
Պանդատին, եւ ամենայն ազգականացն,
ամէն, եւս առաւել տուտ եւ խարկայ Մար-
կոս քահանայ զժողիս եւ ձնողաց իմոց Տէր
Յովանէս քահանային եւ որդւոցս իմոյ Գրիս-
տոստուրին եւ Մանկասարին եւ որ ի ի սոսա
աշխատանք ունի, Աստուած իւրն ողորմի,
ամէն։

227ա-ում կալ զլոյս մի տառաւոր 13
տումից բաղկացած, ուր յիշում է զլոյսի
պատուիրատուն Ջուղայեցի Աւետիքի եւ իր
գժող Տէր Մարկոս ծնու չիիս Սապանցի քա-
հանայ—ի անունը։ Ոտանաւորն սկիւում է
հետեւեալ տողերով.

Ալիքեալ կամքն ալալալիցն,
Հօրրն բուռն պահպանողիցն,
Բամին ծընունդ Որդւոյ Ոորին,
Ամենապաշտարալիցն։

367ա. Ողորմեա՛ Տէր Առուած ստացողի
զրոցս Գլխանեց պարոն Աւետիքին եւ ծնո-

¹ Բնագրին մէջ մեծութեւն չէ նշանակուած
(ձան. հրատարակչի)։

² Սա կատուցել է Նօր-Ջուղայի Գլխի Թաղի
Ս. Ներսէս եկեղեցին 1668—1667 թուականին։ Սկզբ-
բուժ եկեղեցին կոչուելիս է եղել Աւետաց (Տէ՛ս
«Պատմութիւն Նօր-Ջուղայի», Բ հատոր, էջ 200)։
Լ. Մ.։

դացն եղղամբալին, Ղանդումին և որդւոյն յԱւետիքին եւ կողակցացն Մամարին եւ Ասիւքանին եւ որդւոցն Յակոբճանին, Յարութենին եւ դստերացն Օղլանին, Վարվառին, Սանդուխտին եւ ինձ մեղսաւոր Մարկոս շահանայ պրապրիս եւ ծնողաց իմոց Յովաննէս քահանայի, որ Բ ամաւ յառաջ քան զկա-

տարուին Յայսմաւորացս փոխեցաւ ի Քրիստոս եւ Եթող ինձ վերան:

(Գլուխների վերջաւորութեանց կան պատուիրատուի եւ ազգակիցների եւ երբեմն էլ գրչի ամուսնները, իսկ 227-ի եւ 367-ի վրայ՝ մի քանի արեղանների եւ քահանաների յիշատակագրութիւններ):

263

ՎԱՐԲ ՍՐԲՈՑ

[Ս. Ներսէս Եկեղեցի 444 (9) 8

ԺԶ—ԺԷ դար

ԹԵՐԻԲ՝ 338: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԻԲ՝ 27 X 18: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն: ՏՈՂՎ՝ 27: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, վերնագրերը, կարմիր: Նիւթ՝ բուրձ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆԳ՝ չուծի: ՍԿՋՐԱՏԱՌ՝ երկարագիր: ԿԱԶՄ՝ պարզ կաշի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ամշայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ԺԶ—ԺԷ դար: ԳՐԻԶ՝ Զաքարիա սարկաւազ: ՍՏԱՅՈՂ՝ փաշտամ:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրի սկզբի և վերջի մի քանի թւերով պահուած և պատուած են և երկու մասից էլ թւեր է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

2ա. (Լուսանցքում) Ողորմի ստացողի դրոյս Մարդարին եւ զկողակիցն իւր Նուրմաշայն եւ զորդին Մաթէոսն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի: (Եւս զլիւի վերջում) Մանաւանդ զստացող զրոցս Աւետիքին եւ ձա-

շարին և Շուշանին, Մախսուտին, և Մայրամին, ինչորին, Աղուսին, Յոհաննիսին և Խորին, ամէն:

145ա. Եւ Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ ինչիկս գրեցի. ով որ կարողայ մին բերան լիւի, վարցն ի Քրիստոսէ առցէ, ամէն: Թիփի փոքր ԱճԺԶ (1667):

ՅՈՒՄ. ... Որպէս լուսնաւորութեան ողորմի ստացողի զրոցս Փաշամամուն և Նորարկին, որդւոյն Աւետիսին, զստեր Մրդանին և թոռին Մշամին, ամէն:

(Այսն զրուքիւնը կայ շատ զլուխների վերջաւորութեան, որոնց վրայ յուրը է փակցուած եւ վրան զրուած է):

2ա. Բ մասի յիշատակարանը, իսկ Ոնրքի լուսանցքներում՝ 2ա-ի Ա մասի յիշատակարանը:

127ր. Ողորմի ստացողի ... և զծողի ոյսմ զրդի Զաքարիայ սարկաւապի և իմ ծնողացն Դաւթաթի և չաւր իմոյ Տէր Ղաւարի և չորեքաւ(ր) Տէր Յակոբի, ամէնք առցէ ինձ ողորմի:

(Նման յիշատակագրութիւններ կան Ուա եւ 118բ-ում, 142ա-ում եւ այլ րերքերում):

¹ Բնագրին մէջ մեծութիւնը չէ նշանակուած (ծան. Հրատարակչէն):

264

ՔԱՂՈՒԱԾՔ ԺԱՄԱԳՐՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 281, գգ. 23)

ՉԻՆ (1278)

ԻՆԻՐԹՔ՝ յԱԿ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻ՝ 11,2 X 7,6: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱՍԻՈ, Բ.5 X 5: ՏՈՂՔ՝ 17: ՆԻԹՔ՝ ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 7ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ 7ա եւ բաւական քառով: ՍԿԱՐՆԱՑԱՒ՝ երկաթագիր: ՀԱՍԿԱՆԱԶԱՐՔ՝ 61ա, 65ա: ԿԱԶԱՐ՝ կաշեպատ տալիս: տակ սեղմած ձեւերով, մերսից ծագկաւոր կտոր: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, գլխատառերն ու վերնագրերը՝ կարմիր, գլխառերն մեծատառերը՝ զարդագրեր: ԳՐԻՉ՝ վստից: ՏԵՆԻՔ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ յամապատ...: ԺԱՄԱՂԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ 21-ն (1270): ԳԱՏԱՐԻ՝ 1—5:

ՆԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ:— Զեռագիրը լուս. չէ պահպանւած: Ո և, 185—189 Նաորգրով, 9—14-ր բոլորգրով յետոյ էն աւերակներէ: Յետը չարակաշի թերթ է և ունի երկու յիշատակաբան: Զեռագիրն ամբողջը ծայրագոյ է, իսկ յիշատակաբանի վերջը չկայ:

265

ԺԱՄԱԳՐՈՐՔ ԱՏԵՆԻ

(Ս. Կատարիցեանց վաճճ 470 (15))

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԻՐ (1703)

ԹԻՐԹՔ՝ 204: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻ՝ 20 X 21: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկաշիւ, 20 X 0,5: ՏՈՂՔ՝ 25: ՆԻԹՔ՝ ԳԻՐ՝ խոշոր, դեղեցիկ բոլորգիր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 2ա, 37ա: ՀԱԿԱՆԱԶԱՐՔ՝ 7բ, 20ա, 40բ, 60բ, 77բ, 92բ, 108ա, 146բ, 165բ, 171բ, 175ա, 176բ, 185բ, 209ա, 223բ, 243բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ բաւական քառով կամ զամագամ զլլմի ծաղիկներ: ՍԿԱՐՆԱՑԱՐ՝ դեղեցիկ թափագրեր: ԿԱԶԱՐ՝ կաշեպատ տալիսով, մերսից քաշմանով պատած, մաշուած: ԳՐԻՉ՝ Սարգիս Բաղմուց: ՏԵՆԻՔ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՂԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ՌՃԻՐ (1703): ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, սկզբնատողերը, գլխատառերն ու յորս լուսամբները՝ կարմիր: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1, 123ա, 233բ, 207բ, 208:

ՆԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ:— Զեռագիրը լուս. վատ է պահուած: Գործածելուց թերթեր միտնդամայն քայքայուել են, միմեանցից բաժանուել, պատահուուել են, կեղտոտուել: Կազմին միացած է մեծցւել միայն 232-րդ վերջը: Սկզբից թերթէր են պահպանուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

184բ. Եւ Տէր Մկրտիչս, չարակաշիս լան ուղի Նաշվերտի ուրկաւաղին. քանի կենդանի է առ ինչ (քն) կենայ, իրանէն յետոյ ոչ եղբայր ոչ ազգային դաւի շունի առ դիրքս, այլ կու առնում: Թիւն Ռի (1591):

184բ. Ով սուրբ եղբարք, յորժամ քաղցր եղանակէք, Արիստակէս սուտանուն յիշեցէք, դի տարիս խոշոր է եւ ժամանակս դառն եւ վաղէց մանր դիր չկաք զրեալ, Թողութիւն արարէք խոշորութեան:

183բ. Փառք ամենասուրբ երրորդութեանն յաւիտանս յաւիտենից, ամէն: Արդ, զրեցաւ եղանակաւեստ տառիկ ձեռամբ սուտանուն զրչաւորի վախի, յամի 21-ի (1276), ի յանապատ... (մնում է քերի):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

295բ. Փառք... Որոյ ամէնասուտ չնարհարաշի Սուրբ Հոգւոյն եւ զօրութեամբ նորին, որ ետ կարողութիւն մեղուցեալ անձին Սարգիս քահանայիս աւարտել զկտենի մամապիրքս, միջնորդութեամբ եւ բարեխոստութեամբ անարատ չարսին իւրոյ եւ միջնորդութիւն Մարիամոն եւ բարեխոստութեամբ ամենայն սրբոց, ի ձեռամբ մեղասակը եւ դատածեալ, մեղօք թաւալեալ, զրահ եւ սին մտօք մոլորեալ, չանարժան եւ յետին նկարազրոյցաց սուտանուն փծոյ զրչիս, դատապանալ Սարգիս քահանայիս, որ միայն անամբ եւ զանաւոյ եւ զործույթ թախուր եւ ունայն ամենայն բարեաց:

Արդ, կատարեցաւ սուրբ ժամապիրքս ի թուականիս մերոյ ՌՃԻՐ (1703) յամենանն օրոստոսի ի՞նչ եւ Նաղար Աղաբիւյի է, ի

յաշխարհին Պարսից արքայանիստ քաղաքին ըստ դրոց Շոշ կոչեցելոյ, որ Ասպահան արտաձայնի, ի պեղաքաղաքին Ջուլայոյ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Բեթղեմէմի պայծառ եւ հռչակաւոր եկեղեցոյ: Ի Թազաւորութեան Շահ Սոյթան Յուսէնին եւ ի վեհապետութեան Հանուրց սեռից Տեառն Ստեփաննոսի

հանդուցելոյ առ Քրիստոս Աստուած: Որ բազում շարձարանօք եւ նեղութեամբ ի տան բանտի վաղձանեալ է, եւ ի վերայտեսչութեան Նահանգիս Պարսկաստանին արշիւնպիսկոպոսին Աղէթաանդրի, որ է բնիկ Ջուլայեցի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Ամենափրկչի վանացն:

266

ԺԱՄԱԳԻՐԻ ԱՏԵՆԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 119, գգ. 19)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ՌՃԿԳ (1714)

ԹԻՐԹՔ՝ 285: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 283 X 20.8: ՍԻՆԵԱԿ եւ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկտիւ, 21 X 7.1: ՏՈՒՐ՝ 25: ՆԵՒԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՆԳՐԱՆՔ՝ կապղոտ եւ կարմիր զոյժեթով, սովորական ձեւով եւ ճաշակաւոր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 1 լրիւ էրով. Դաւիթ քնարածար: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 2ա, 127ա: ՀԱՅԱՏԱՅԱՐՈՒ՝ 25բ, 33բ, 48բ, 50բ, 61ա, 68բ, 81բ, 102բ, 117բ, 140ա, 150ա, 171բ, 194բ, 210ա, 227ա, 245ա: ԼՈՒՍԱՆԹԱՅԱՐՈՒ՝ քաւակամ բոլով: ՍԶԲՆԱՏԱՆՈՒ՝ ծաղկազեր, քաղցնալիւղեր, բաւակամ ճաշակով: ԿԱՋԱ՝ կաշեպատ տախտակ, Սեբսից ծաղկաւոր քաթամ, մաշած: ԳՐԻԶ՝ Աստուածատուր քանաձայ: ՆԱԿԱՐՈՒ՝ Տէր Աղէթաանդր: ՏԵՂԻ ԴԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ ամկական Նոր-Ջուլոյ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԿԳ (1714): ՍԱՍՈՐ՝ Սիսիկ:

ՆԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ:— Զեռադիրը շատ վատ է պահուած: Թերթերի անկիւնները միանգամայն փչացուած են եւ մէկ մասը իւրոտ եւ զեղած է: 1—178 բոլոր թերթերը կաղժաւան են եղած, միմեանցից պոկուած են խառն ի խառն դառաւորած, շատերն իրենց տեղում չեն. միայն 118—185 թերթերը տեղահան չեն:

Զեռադիրը բովանդակում է մամադիրը, Սաղմոս եւ Տոնացոյց: Տոնացոյցը բոլորից լաւ պահպանւած է մնացել, Մէկ յիշատակարանի վերջի մասը պակաս է:

ՌԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

285ա—բ. Փոստք... որ ետ կարողութիւն անխմատ եւ անպիտան յոյժամեղ Աստուածատուր զրչիս, տնաթման եւեթ անուամբ քահանայիս Հասանեղ յաւարտ աստուածածար իսկ եւ յուսադիր տարախ ատենականիս, զոր տեսանելի կայ ի կարդաւ տմենայն եկեղեցականաց:

Արդ, աղաչեմ դամենեանանդ, որք հանահանդիպէ սմա կարդայով կամ օրինակելով եւ կամ տեսանելով յիշել զիս ի մաքրափայլ զաղօթս ձեր, զի թէ հաճիք եւ թէ ոչ, մի այնքան պարտաւնօք ընկալիք զիս, զի կարն մեր այս էր:

Եւ արդ, ցանկացօյ եղեւ աստուածադարդ տառիս ատենականիս բարեպաշտն եւ երկիւղածասէր մրապոլիս Սիսիկն, որ եղ յիշատակ ի սուրբ եկեղեցին Յակոբայ, որով հանապաղ յիշեցեն մանկուծք սուրբ եկեղեցոյ:

Ով զուր պաշտօնեայք եւ փառաբանիչք սուրբ եկեղեցոյ, յիշել աղաչեմ, զվերայդրեալ լի հաւատով Սիսիկն եւ զհանդուցեալ դամուստին իւր զկարապետն եւ զդուստրն իւրեանց յԱնային, զորոց Տէր քաւեաց զմեզս յանցանաց իւրեանց եւ ջնջեաց զամենայն կիրս մեղանաց իւրեանց եւ փոխանակ այսմ նուիրացս, հանգիստն յուսոյ շնորհեացէ ազօթիւք եւ մաղթանօք ձերոց սպասուսրաց սրբոյ եկեղեցոյ:

Դարձեալ յիշեցէք զՍիսիկն, որ ստացալ զտառս յուստոր, որ ատենական արդար եւ հայոյ ընչից իւրոց, զոր եւ տո յապայն յիշեցի զիւրն, եւ զորդին իւր զՍիսիկն եւ զդուստրն իւր զՍիսիկն, զոր ազօթիւք եւ մաղթանօք ձերովք Տէր տացէ զկեանս երկայն եւ փոխանակ այսմ ընծայիս, յետ տառացս զանթառած պաւկին եւ ի տեսութեանն Քրիստոսի արժանաւորեացին, ամէն:

Դարձեալ յիշեալք ի Քրիստոս Աստուած զՍիսիկն եւ զձեռօղն իւր, եւ ամենայն արեան մերձաւորսն իւր, զորոց քաւեացէ Տէր զմեզս անձառն իւրոց եւ պարգեւեալ(ցէ) զերկնից արքայութիւնն, ամէն:

Որով էլ կատար յատարման սուրբ տառիս եղև ի թուականութեանն Հայկապոնեայ Մենայ Հաղարկորդի եւ Հարիրեբորդի եւ Լըրարդի ամեանն յունիսի քսաներորդի, ի քա... (վերջից բերի)։

243ա. Ով դասք սուրբ ուխտիս Էկեղեցւոյ, ազօթեմք Հառաչանօք լինել զտաացող սորին զիմսիկն եւ զսրդի իւր զՄիմոնն եւ զդուստրն իւր զՄշկինացն, զի անդսրք եւ անասան մնացն ամենայն կրից ցաւոց եւ երկար ամօք վարեացն պիտանս իրեանց խաղաղակնօք եւ յետ ստուեացս յերկնից արթայով թիւնն ժառանգեացն։

(Սոյն միտմն ունեն մեռեւ 19ր, 33ա, 81ա—, 102ր, 117ա, 126ր, 154ր, 177ա,

178ր, 209ր, 226ր, 244ր յիշատկարանները)։

243ա.

Ով վայելող սուրբ մատենիս, Մաղրեմ յիշել զիս եղկեղիս, Աստուածատուր զրձնդ տալիս, Դաւրի սրբոյ երգարամիս։

(Սոյն միտմն ունեն մեռեւ 63ր, 81ա, 126ր յիշատակարանները)։

244ր. Զոր եւ ես յամենայնի անարժան Աստուածատուր քորտուդարս եւեթ անուամբ քահանայս մաղթեմ յիշել եւ դիս, նուեւ ծաղկադիր որդեակին մէր Տէր Աղէքսանդրն, զոր եւ զուք յիշեալ լինիք։

267

ԺԱՄԱԳԻՐԳ ԱՏԵՆԻ

[Ս. Ամենափրկիչ 386 (4)]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԿԻ—ՌՃԿԵ (1715—1716)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 218: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 28,4 X 21,0: ՍԻՆԱԿ ԻՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՅԻՍ, 24 X 7,8: ՏՈՂԻՔ՝ 33: ՆԻԻԹ՝ ԹՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ԹՈՂՔԻՐ: ԿԻՍԱՆԱՐԱՆ՝ 15ա. 94ա: ԺԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ մեծ քուով: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, եկզքմատոցերը, գլխատառերն ու չորս յուսմացողները՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆ-ՅԱՋԱՐԴ՝ քաւակամբ քուով կամ: ՍԿՋԱՆԱՏԱՐ՝ գեղեցիկ քոչմացերն եւ կննդամագրեր: ԿԼՏՄ՝ կաշնպատ տախտակ, ճերփոց իրեշտակի պատկերմերով դաժան կտաւով պատած: ԳՐԻՉ եւ ԾԱՂԿՈՂ՝ Աւետիս ստերկատաց: ՍՏԱՅՈՂ՝ Դաւիթ վաղարպետ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԿԻ—ՌՃԿԵ (1715—1716: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—2, 217—218:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիւր դործածութիւնից գեղեւած, պատմաբան է եւ մաշուած: Վերջում դարձնալու է Տեռադիւր միայն մի մասը: Նկարագարումս որկեղիկ է, Հայկական ոճով, թէւեւ միագոյն՝ կարմիր: Հրաանջանքում պատկերներն եւ ուրիշ, որոնք կաղթը նորոգելու կիսուկ են կամ կարուկ: Որոշ գլուխներն վերջերին կան ծաղկներ, կէս կամ լրիւ սխեմայով:

ՅՈՒՏԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

215ա. Փառք...

Եւ արդ, մակադիւրս տուս աստուածան ի քաղաքս Շօշ, որ կուի Ապաշան, ի

յեղաքապաքս Ջուղայ, ընդ Հոփանու Սուրբ Ամենափրկչի վանացս, ըստ Հոլովման ընթացից ամանակացս, ի յաւարտումն կատարման կրիին չըլանի եւ Երկեակ յարկինի յարեթական տոհմիս տումարի։

Արդ, եւ նուառստ յամենից բանտարկաց Տէր Դաւիթ վարդապետս եւ անարժան եպիսկոպոս եղէ ցանկացող յայսմ աստուածային սուրբ մատենիս, որ կուի Ժամայիրք առեւնի, զոր ունի ներպարտնակեալ յինքն զկարգս եւ զսահմանն Հայաստանեայ Էկեղեցւոյ Հասարակաց ազօթից իննեակ ժամուց, նաեւ զսուրճանութիւնդ կանոնն Սաղմոսին Դաւթայ եւ զՏեռադիւրս թուրք ամին, առ ի ցուցանել զոծոս տէրութեանս Հանդերձ ամենայն սրբոցն, այլ եւ զարարական տառեղիս պատշաճաւոր տօնից ի ձեռն պատրաստ գլուց: Եւ թողում փափաքանօք ետու զրձն զսա թաղցրատեսակ տառօք եւ ուղէկայեղծ յորինելով պայծառ եւ զուսնի գլուխի Երանյօք զարդարելով եւ չքեղացույտնելով ի փայելումն եւ զմայրսն Հասարակաց եկրարացն սրբազանից, եւ զինք մեր Եկեղեցի, քանզի վերահայելով, զի միշտ յունայնութեան վառնեցեալ զիմ պիտան, վասն որոյ պատեհաւոր վարկեայ զբաղցրաճալակ զլրբայս պատրաստել եւ տալ յիշատակ Հոլոյ իմոյ եւ ճնոգացն իմոց Հանդերձ ապօք եւ արեամբ մըրձաւորացն իմոց։

Այդ, եղև, զրեցեայ ի մամանակս թա-
յաւորութեան Պարսից Շահ Սոլեյման Յա-
սենին արքային իրանայ և ի յայրապետու-
թեանս զերահօշակ Սուրբ Աթոռայն իջմիա-
ծնի Տեառն Աղէքսանդրի սրբապան կաթու-
ղիկոսի Հանդուկեղի Քրիստոս, որ և մի
ամ էր զփոխումն նորա ի կենցաղոյն և զեռ-
այ ևս զյոյր արժանաւոր կաթողիկոս: Այլ
և, յառաջնորդութեան քաղաքին և մտոին
քրիստոնէից և ուրբ մենաստանին իշխե-
ցոյի և Հոգեւոր յառաջնորդ ի Տեառն Մով-
սէիս պայծառմիտ և հանձարեղ, քաղցրա-
րան վարդապետի և արշխապատի կալսկո-
սոսի: Որոյ Հովանուորութեամբն մակո-
ղիմք, որ կայ ամբոս և վարժ զիշխանու-
թիւն Հոգեւոր ասիի քաղաքավարութեամբ,
յոր և մշտապաշտոտ մաղթանօք Հայցեմք
միարան ուղտիք, զի երկայն աւուրբք և
անփորձ կենօք կայցէ և մնացէ մինչև ի
ծայր կենաց և ի կէտ կոշման իւրոյ, ի փառս
Քրիստոսի և ի խրախճանս սրտից մերոց,
ամէն:

Դարձեալ սիրով աղաչեմ զհամայն
խումբս սպառազինեալ Հարց և կարգացող,
զի մինչ ճաշակէք լոպկելով ի համեղարուր
և քաղցրաշոտ յաղբերէ տօրին ազօթելով և
սաղմոսելով, լիւնցէք ի սրբամատոյց և
չերկնաթօղ յաղթոս ձեր, որ առ Առաւմուտն
և զհոսակ և զապիկարս ոմարմանս յերամս
րոմասիրտաց վերջոյցեալ Դաւիթ վարդա-
պետ, որ բաղում սիրով և կարի փափա-
ղաւք ետու զրեկ զսու ի յրնաբի յօրինակ
և զմախ սարին ի յրնչից րազմաց արդեանց,
լիւստակ Հոգւոյ իմոյ և յիմացն ի փառս
Քրիստոսի յառայն մերոյ:

Որ և ամենաղօր մեռն տարաշին և
խնամքն վերնապան յաւան անաթթաքի
կենօք և տղիղ զնայոց զաւճեցէ զվայե-
լոյզոյ յոյուտ և ի պայծառութիւն եկեղեցոյ
իւրոյ սրբոյ:

Այդ, եղև, զրա զրա զրա թեան տառի չըր-
ջապաւթեան զարհիւսին տուտարիս ԽժԿԻ
(1716) ամիկ և ի յունիար ամսոյ քառակ
Հնդիկի թիւոյ, ընդ Հովանեաւ զերահօշակ
սուրբ ուխտիս ամենափրկիչ յորդորեալ
Հրաշափառ կաթողիկէի և Հրեշտակարանի
մենաստանի, ի վայելումն ամին զեռեղեալ
Համադատար միարանինց, որք են այսօրիկ:

Նախ զդաւիթ վարդապետն և արշի-
սկալուպան սաացող տառիս, որ է այր
ճշնագրեաց կարի ջաջհաւատ և սիրող
սրբութեան, յոյժ քնորմեռանդաղոյն ի յազօթ
և ի միտ փոյթ ի սաղմոսեղարութիւն: Երկ-
րորդ՝ Սիմէոն վարդապետն նաև արքեպի-
սկոս, այր խաչեմ և ամօթեղած, խոյա-
ղասէր և բարեխրատ առ ամենայն ոք, և է
սա կարգի վերայդրեցեալ Մովսէս տառա-

ծարան վարդապետին ծնեալք ի միոջ յաբ-
դանդ և տնեալք առ տոս յառաւոր Հոյի
մէճ Դաւիթ երմանիկ վարդապետին:

Եւրօրդ՝ զՏէր Նոսայի վարդապետն, որ
և սա ևս է արքեպիսկոպոս, այր ձերունի
և յանապատառունդ, յոյժ պահեցող և
խառնակ: Չորրորդ՝ զՏէր Ստատածատու
արքեպիսկոպան և բարունին վարդապետն,
որ է յոյժ խնարհամիտ և Հեղարարոյ մար-
դարձմանօք և առաքելապետ և ուսեռա-
րանածատանդ զիտութեանց և այլոց բազ-
մաց սոփեստական արհեստից վայելչապէս
ներհմտացեալ: Հինգերորդ՝ զԲարսեղ վար-
դապետն, այլ (այր) ձերունի և յոսակեաց:
Վեցերորդ՝ զԵսկար վարդապետն հմուտ բա-
ղամ շնորհաց: Եօթներորդ՝ զԴաւիթ վար-
դապետն, որ է այր միկին և անինչ, մանա-
ւանդ սրբակրօն և արեղայ: Ութերորդ՝
զՏէր Մարկոս վարդապետն հանձարեղ և
ճարտարաբան, որ և յայտ ամի կառ զիշ-
խանութիւն Հանդերձ ներքոյդրեցեալ վար-
դապետաց: Իններորդ՝ զՏէր Պետրոս վար-
դապետն, որ է փոքր հասակաւ, բայց մեծա-
Հոյի, կարի աշխատասէր և փոյթ ի ծառա-
յութենէ փոնկս: Տասներորդ՝ զՏէր Եղիս
վարդապետն շնորհատեսակ և երազախօս,
համեղարան և ճարտարալիցու: Մեկսուս-
ներորդ՝ զՏէր Մկրտիչ վարդապետն, որ է
հանապատառ և միշտ պահեցող, ի զարմէ
պոյտադատաց: Երկսուսաներորդ՝ Տէր Վար-
դան վարդապետն խորապնայեալ և ճշնա-
սէր: Երեքսուսաներորդ՝ զՏէր Չորրորդ
վարդապետն, որ է տօնք մանուկ, բայց
կարի ուսումնասէր և սերտողարան և զի-
ցեքին սոքա յայտ ամի տօնի իշխանութիւն
վարդապետական ի Մովսէս քաջ բարունա-
պետին և վարժապետին իւրեանց ի առնս
հասակոջ: Չոր և շնորհիւ երկխառ վար-
դապետին անփորձ մասացին ի փորձողէն,
ամէն:

Այլ և զՏէր Յովանէան, յոյնալիտ և
բազմալաշար արեղայն, որ է Հոյադարձու
պղեաց փոնիցն, վերակացու մշակաց, այլ
և զՏէր Սիմէոն, որ է յառաւոր Սուրբ
Ամենափրկիչ եկեղեցոյն, այր ձերունի,
մարմնոյն յոյժ տկար, բայց կարի զգառու և
արթուն ի զործս սպառնալան իւրոյ: Իսկ
զՏէր Յակոբ արեղայն, որ է զերակացու
միարանից և մարտապետ, մանաւանդ յոյժ
արի և քաջ և ժրպան ի Հոյս կերակուեաց
և լոպկելաց: Այլ և զՏէր Ստեփաննան,
զՏէր Դուպան, զՏէր Բարդաղիմ, որք են եր-
կամենից արեղայք, զոր և շնորհիւն ամէնա-
ստու զգործութեամբն Քրիստոսի մշակ
տանց ամօթոյ լինիցին, ամէն:

Եւ արդ, լեքեառ անկեալ և զրա յեր-
կիր եղեալ Համբարեկից վերնապետն

դպրոցապար, մի եկեղեցի և սրբապան սուրբ հարցող հանդերձ երկրպագութեան և մշտապատարտաւոր անկեալ ի ծունկն սրբադասից, ապագական և ողորձեմ, զի յորժամ վայելէ դատաւածունակ տառս, յիշեցէք ի սրբաւատաց յագոթն ձեր զհոգնածեղ և անպիտան, թարմատար և սուտանուն Աւետիս սնաթման ոտրկատար, զհոգ և մօխիք զիրաւոյր և փութարեկ կառայ։ Զոր յոգնակի տաժանմամբ և յախտաշարախ րաւոկաւ ծրեցի, ծաղկոք, կանոնօք և պատկերօք երանիք երանից զսնոյ յօրինեցի, ի վայելուն տմեհնամաքուր սրբապան սրբոց հարցող, վասն որոյ զարձեալ տալանք, որք հանդիպէք զմա, միով Հայր մերի յիշեցէք անարհեստ քարատաղար Աւետիս, հանդերձ ծնողիք իմոյք և Ներսիմն շնորհէլ զդոյս խաշորութեան և մանրութեան, մանաւանդ և անմկալար ևս յերուք, զի կոյրն մեր ոյսքան զոյր, զի ծաղկէն և երկաթադիքն և ոյն տմեհնի իմ է արարեալ։ Եւ ձեզ յիշողաց չառուսել Տէր զորիտուր զփառս անճառս։ Զայն զոր պտտմէ երանանիք Պօղոս, ի թէ զոր աղիւն ևս ետեա և ունիւն ոչ լուաւ ևս ի սրբա մարդոյ ոչ անկաւ, զոր պատարասեաց սիրելիաց իւրոց։ Զնայն անճառելի խոտմանն հաղորդս արաշէլ զձեզ և զմեզ և զմերսն տմեհնայն, ի փառս Հօր և Որդոյ և Սրբոյ Հոգոյն։

Ամենա լուսոյն անգնեցի,
Երրեակ ամծանցն միակն,
Հոգով մտօք, բանիւ յեզուի,
Տագնոք միշտ փառս ամոյնի,
Որ է արիւնեալ յախտեանս, ամէն։

Դարձեալ աղաչեմ յիշել զՏէր Ստեփաննոս աղիւլայն, որ ի միտանի սրբաբերեալ, զի կարի աշխատեցաւ սուր և Տէր չառուսել զվարձս իւր։

Եւ արդ, ևս տմեհնածեղ Աւետիս սնաթման սարգուստիս, զի Ներ թաջա ՌձԳԵ (1716) փետրվարի Ժ շնորհօքն Գրիստոսի և ողորմութեան նորին, ձեռնադրեցալ քահանայ, իսկ ոչ էի արժանի, սակայն փափազումս հոգոյս սոխկեաց, շնորհէն Գրիստոսի մշակ անա(մ)թ յիցմ, ամէն։

Զապիւս աշխատող յիշատակարանին զՏէր Պօղոս վարդապետն ևս արհի եղիպտոպոսն է քաղցրարան ևս երանաշնորհ, զսս ևս յիշեցէք ևս զուք յիշեալ լիջիք ի Տեառնէ, ամէն։ Հայր մեր որ։

Եւսն զկալմարս ոտրին, որ կարի աշխատեցաւ ի սնայ. զհեղաշնայ Տէր Պօղոսի որդի Թուսանն ևս յիշէք ի Տէր։

Յնա. Ով երջանիկք դուք կրօնաւորաց, հայցեմ ի ձեռն զի միով սղորմեայի միշտ յիշէք ի հոգ լուծեալ Դաւիթ ապարան վարդապետ, որ մեր զոյրն ստացեալ և զի քաղցրալ բարբառ սուրբ զիրոյ թվին (ՌձԳԴ) . . . (մնացեալը կտրուած)։

ՅԳ. Յառաջնորդութեան Տեառն Մոյսիս արհիւլակոյտի և սատուածարան քաջ վարդապետի գատուածունակ տառս ի թախն ՌձԳԴ (1715) ամին, ձեռամբ յոյնածեղ Աւետիս սարկուստի։

ՅԵ. Զատաղս զսուրբ մատենիս սնաթման մահճախ Դաւիթ վարդապետս յիշեցէք ի Գրիստոս, թվին ՌձԳԴ (1715)։

ՅԶ. Ով եղարք իմ սիրելիք, յիշեցէք ի Գրիստոս մեղաքանէր Դաւիթ վարդապետ, որ Լեզ պատճառ տունեախոս սուրբ ստախ ի թվին ՌձԳԴ (1715)։

ՅՃ. Յառաջնորդութեան Տեառն Մոյսիս արհիւլակոյտի և ստուածարան քաջ վարդապետի զրեցալ տունեախոս մատենիս թվին (ՌձԳԴ) ձեռամբ ան(արժան) Աւետիս սարկուստի . . .

ՅԸ. Զքառացալ մատենիս զՏէր Դաւիթ վարդապետ յիշեցէք։

Չ17ա. Եւ արդ, վերտախն նորոյեցաւ գատուածախոս սուրբ տառս, որ է Առնի թամաղիրք, արդեամբ և հնչիւք Միքայէլ մեկստմած վարդապետս, աղաչելով ապաշեմ, սատուածաղ սրբապան հօրք և յունեք եղարք ևս ցանկայի որդիք և մանկունք սուրբ եկեղեցոյս, աղբրեկով աղաչեմ զձեզ ի Ժիթոյ, ի մօնոյ, ի հօնոյ և ի ջրոյ պատրաստ պահելով պահեցէք և յիշեցէք զպաղպաղորդս և վերտախն նորոգոյ ևս զուք յիշեալ լիջիք ստալի տնմա՜հ գատին Աստուծոյ, սատ մարմնով և հանդերձեալն հոգով ևս սիրելի բարեկամօք մինչ ի խորին ծերութիւն, ամէն։ Յիշեցէք Կոստանց Տէր Հերապետի որդի խոնարհ ծառայ Գրիգոր զրիշո։

Չ17բ. (Նատրղով) Գրեկաւ և օրինակեցաւ մոթթանքս ի թվին ՌձԶԵ (1732) ևս յամենան սեպտեմբերի մէկն, ձեռամբ Աստուածաւոր վարդապետի Պահրապատեւոյ։

պարսաւարանի մեկտարեալքէր, զի կարն մեր այս էր . . . (եւ մի քանի նման խօսքեր) :

273ր. Գրուեցաւ տառնական տառս ի Սպահանու Զուլայ, ի թուին ՌՃԿԸ (1713), յամսեանն յալիսի է, ձեռամբ յոյնմեկ Սա-

աւամատուր Երեցու, Մարտանց ԼկԼկեցույ, որ Սուրբ Յակոբ արտածային :

Իսկոյն զլուխներն վերջաւարտեանց գրուած են ստացողն եւ ապակիցներն անու նկերը :

269

ՃԱՄԱԳԻՐՔ ԱՏԵՆԻ

[Ս՝ Ստեփանոս եկեղեցի 489 (20) 19]

ԴՈՐ՝ԶՈՒՂԱԹԻ

ՌՃԶԸ (1739)

ԻՌԻՐՔ՝ 240: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ քերքի՝ 35,8 × 26,3: ՍԻՒՆԱԿ եւ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵՆ ՄԱՍԻ՝ երկուսն, 24,8 × 8: ՏՈՒՐ՝ 20: ՆՈՒԹ՝ հասարակ լուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ՝ կարմիր եւ կապույտ բոշմաքեր, զարդաքեր: ՃԱՄԱՏԱՑԱՐԳ՝ 130, 24ր, 29ր, 63ր, 78ա, 105ա, 130ա: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա: ԼՈՒՍԱՆՍԵԱՆԻՐԳ՝ մեծ քառվ կարմիր եւ կապույտ ծաղիկներ: ՍԳՋԻՆԱՏԱՆ՝ կարմիր երկաթազիր: ԿԼԶԱՐ՝ կաշեպատ: ԳՐԻՉ Ե՝ ՆԱՂԿՈՂ՝ Անտիս քա-
նաճաղ: ՏԵՂԻՆ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆՆԵ՝ Նոր-Ջուղոս: ՃԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆՆԵ՝ ՌՃԶԸ (1739): ԴԱՏԱՐ՝ 38ր, 240ր, 250:

ՆԵԱՆՈՒԹԻՒՆ — Զեռադրք վաս է պահուած է, քաջացուած: Մեծ թուով թերթեր կազմից պեղ-
ուել են, իւրաքանչիւ, պատասխանել, բազմաթիւ յու-
սանցադարձեր չկարող կտրուել աւ ճանուել են: Բա-
վանդակուծ է ժամայիքք, Սպառն Դաւթի եւ Տոնո-
ցոյց: Քրքաթեան տեղի մասին տեանել թիւ 488 ձե-
ռագրի յիշատակարանը:

ԵՐԵՄԱՆԱՐԱՆՔ

246ա. Փառք, պատիւ եւ զոհութիւն տմենադօր կարողութեանն Աստուծոյ, որ եւ կարողութիւն տկար մատինս նսաստ ծա-
ռայիս իւրոյ մեղապարտ անարժան Անտիս քաճանայիս, որ աւարտ հասուցի ՌՃԶԸ (1739):

246բ. Երչատակարան մատենիս:

Անշնուութիւն, զոհութիւն, փառք, պա-
տիւ եւ երկրպագութիւն . . . Որոյ ամէնոտաւ
ողորմութեամբն եւ ամենաձիր շնորձք Տէառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ նպա-
տաւթեամբ մօր Տէառն Սրբուհոյ անարարի
եւ միշտ կուսի:

Յաւի կենարարին Տէառն մերոյ Յիսուսի
Քրիստոսի ՌՃԶԸ (1739):

Իսկ ըստ բառոյ Հայկակեանի՝
երկ մեծասամբ յարեղինի.
Նո ինզոս քիւ մու հինգ քարդի.
Հինգ կուսաթիւ եւ եւս հաշիւ,
Նօրամբք քառիւք հոգտեմբերի,
Տեսողն օգնու քեանք սա կատարի,
Պատկեր աւուր ի խաչ գիւտի:

247ա. Արդ, տեսալ ապատարարոյ, աղ-
նուադոյն, լարեմիտ եւ պատուական այր
Աստուծոյ զՋուղայեղի մեծաշնչակ եւ պոյ-
ծառառած յաւադարմից հանդոյն եւ առ-
տուածաւոր պարոն Յովանէսն (զոր ըստ
մայրական զոյննացն կրկին կոչի պարոն
Քարան), այսքան արանց աստուածարանից
վկայութեանց զհոյեւ որ զտակիս յիշատա-
կութեան: Վասն որոյ լաղմուս սիրով եւ յոյ-
նափափաք յոժարութեամբ ցանկացոյ եղև
այն պարոն Յովանէսն աստուածաբան տա-
սիս եւ յաւադարդ կապիկարանիս զաստուա-
ծունակ զանձարանիս եւ վարդափթիթ բու-
րատանիս: Զոր մեծապայծառ հաստուով,
հաստատուն յառով եւ քերթեանդ սիրով եւս
զրել եւ ծաղկապարզել անդին մարդարիտս,
եւ ամենապարտ զանձն աստուածային, որ
կոչի պարնքն Ասենի բուն ժամայիքք, ի
յրնութիւ որինակէ, որ պարունակէ, ներ յին-
քեան զամենայն վկարպատութիւնս ազօ-
թից, եւ զվազմտոցն Դաւթի, վասն որոյ,
ով զառք սրբարան քաճանայից, Տէառն պաշ-
տօնեղից սրբութեան ոպասաւոր ստրկաւա-
դաց, զպրաց, ժողովրդոյ եւ ամենից որդ-
ւոցդ Սիւնի եւ ի ամ պատաշնոցայ եւ հան-
գիւրդաց եւ մինչ ճաշակիք եւ զմայլիք ի
համեղարուղի քաղցրութեան որքին Երչեա-

ջիւք գլխաւորապէս զորքերայրդ և չնկաշույի, աստուածուհիք և յայժ արարածաւորտ, քաղցր առ աղքատսն և զթաժ առ տնանկան, կարողեցոյ կերակրիչ և զերեւոյց աղատիչ, եկեղեցւոյ շինիչ և անթափ զարդարիչ, զբարեպաշտսն և բարերար ամենայնի զգարոն Յովհաննէսն, զոր ևս ապափափազ սերով և բոգմոնակալի բժարութեամբ ստացաւ զայս իւրն և իւրոցն ամենայնի լիցի յիշատակ յաւիտենական, և զուրք յիշեալ:

Դարձեալ յիշեցէք ի Տէր զգարոն Յովաննէսն և զհօրէն պապն իւր զՅնաղարենց յուսար Նույի ի Տէր Հանգուցեալ Յովհաննէսն և զհայրն իւր ի Տէր Հանգուցեալ լուսաւորեալ Նույով զՄարգարն, և զմայրն իւր ողորմութեանց արժատն ի Տէր Հանգուցեալ լուսաւորեալ Նույով զՏառնիկն և զուրք յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Տէր զգարոն Յովաննէսն և զերեւոյցն իւր, ի Տէր Հանգուցեալ լուսաւորեալ Նույով զԱղափիւրի, զհանգուցեալ քոյրն իւր զՄէրիսթոնն և զհանգուցեալ ամուսինն իւր զՅնաթայն և զուրք յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Տէր զգարոն Յովաննէսն և զերեւոյցն իւր զԱղափիւրի, զհանգուցեալ քոյրն իւր զՄէրիսթոնն և զհանգուցեալ ամուսինն իւր զՅնաթայն և զուրք յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսն:

Դարձեալ յիշեցէք զգարոն Յովաննէսն, որք աստուածապարզ և բնից իւրոց լի և անթիւրի ծախիւք ստացաւ զայս և յոժար կամօք ևս յիշատակ ի զուրն Սրբոյն Ստեփաննոսի Հոշակապատում եկեղեցւոյն յիշատակ յաւիտենական և զուրակ մշտնջենական և զուրք:

248ա. Երուսմ մամանսիկ էին պաշտօնեայք արքայ ուխտի սրբոտնեալ նախարարածոյ քաշտնայք Աստուծոյ Աստղեց զՏէր Ստեփաննոսն, այր չնկ և խոնարհ սաղմուսերու, զՏէր Մարտիրոսն խոհմիմաստ և սրաւոր յամենայնի զործոյ եկեղեցւոյ, զՏէր Բարսեղն, այր ցած ևս միամիտ, ժիւր ի մասնատան թիւն, զՏէր Յակոբն արի և քաջ ի տեսականն և ի զործականն, զՏէր Անտիոն, այր բարի և խաղաղասէր, զՏէր Յուշատուրն զպրոց զատուրակի և ուսուցիչ:

մանկանց, զՏէր Ստեփաննոսն, այր զիտնական և ճարտար ի ժշկութեան, զՏէր Դանիէլ ևս խոնարհամիտ, որոց այժմս կան Աստուծով Հանգերմ և վայելչի զիշխանութիւն քաշտնայութեան, որոց տուցէ Տէր զկեանս երկայնաւորս, ամէն:

Եւ զուրք, արքազան քաշտնայք և սպասուորք եկեղեցւոյ, լաւ խնամով պահեցէք զմատնանս ի շրոյ, ի ջրոյ և ի ձիթոյ և յայլ ամէնից պատահանց, զի ամբողջ մնասցէ մինչև յաւիտենանս յաւիտենից:

Եւ արդ, ծնկակ թուցի ի զուճ անկեալ, ունայնս ի զործոց բարեաց և թափարեցայնս յամենից առաքելութեանց, յայժմայ սպրոց ևս վայի արժանիս մեղկ Անտիոս անարժան ևս պարտաւոր քաշտնայս, երես տնկեալ աղաշմ ամենից ի սմա պատահոցաց, զի և զիս անարժանս մի ոք Հայր մերի լիւնիլիք ի սէրն Յիսուսի և Նույոյ ձերում, զի բազում աշխատութեամբ և տկար մատամբ զրեցի և ծաղկեցի ի փառս սրբոյ եկեղեցւոյ և ի վայելչումն նմին, զի և զուրք յիշեալ լիլիք ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերոյ, ամէն:

Նաև զԵրեմիա կոկոսի, զկարգաբարձին իմ զԵսայիս թիւն զպրիւն, յիշման արժանի արտաշիւք: Հայր մեր որ:

34ա. Զստացոյ արքայ տառն զՅնաղարենց Հոշակապատում յուսանսի Մարգարի սրդի զգարոն Յովհաննէսն յիշեցէք ի Տէր, սի զուրք քաշտնայից, ընդ սմին և Անտիոս երկց զրչիս և զուրք յիշեալ:

149ա. Գրեցույ պատուածութաւ մատնանս յամին կենարարին 1739, յորում մամանակի առաջ քաղաքն Հնդկացւոց ի Նաւոր Շաշ յաղթուական բռնաւոր, ի վայելչումն Սրբոյ Ստեփաննոսի եկեղեցւոյ արքայանից քաշտնայից:

189ր. ՄԻ յեւ կոմի, վրամ զրուսմ՝ «Քրիստոսի» ձառայ՝ Տէր Եսայիս, 1217 (1768), Երեւանում անգլիկոսն՝ "yours devotedly Gregory Joseph Armenian"):

228ա. (Նոտրդոյ) ի թիւն ԹժԸԸ (1739), յուրիս ամսոյ, Փոսնկապատնեայն թամբէն, ջառիմէն և կի իմիդամ տիւն, որ այլ չտեսնե:

229ա. ի թիւն Բժ00 (1815) փետրուար ամսոյ 13 Հայերն Շաի փոյն զպոպոսն, ամէն:

270

ժԱՄԱԳԻՐԻ ԱՏԵՆԻ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՅ 118. զգ. 19)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ

ՌՈՂԷ (1748)

Ինքնութիւն՝ 240: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՒՆ՝ 26,8 X 20: ԱՒԵՆԱԿ ԵՆ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-
սիւն, 21 X 7,4: ՏՈՂԻՔ՝ 27: ՆԻՒԹ՝ մազադար: ԳԻՐ՝
բոլորգիր, խաչքար: ԶԱՐԳԱՐԱՆԻՔ՝ քաակամ քառակ,
գլխաւորը ներկերով: ՊԱՏԱԿՆԻՔ՝ 7ք (ամբողջ էջով),
15ա, (այտնի տեսնել լուսամտից) 39ա, 21ա, 29ա,
87ա, 88ք, 92ք (լրիւ էջով), 104ք, 106ք, 123ք, 137ա,
151ա, 167ք, 183ա (երկու հատ), 185ա: ԿԻՍԱԿՈՐԱՆ՝
Կա, 193ա: ԶԱԿԱՏԱԶԱՐԱՆ՝ 11ք, 19ա, 30ա, 41ա, 58ք,
65ք, 71ա, 83ք, 111ա, 120ա, 132ա, 155ա, 107ք, 185ա,
201ա, 217ա: ԱՌԻՍԱԿԱԶԱՐԱՆ՝ քաակամ քառակ:
ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնառոգները, գլխա-
տառներն ու լուսամտադիրները՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշե-
պատ տախտակ, Ա եւ Բ՝ կողքեր վրայ մէկական ել-
կարէ օղակ, Օնքսից սյնադոյն կտաւով ձեւած: ԳՐԻՉ՝
Աւետիս եւ Տէր Թառութիւն: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝
Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱԿԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՈՂԷ (1748):
ՈՏԱԿՈՂ՝ հայաատուր վարդապետ, Պոզոս վարդապետ:
ԿԱՏԱՐԻՔ՝ 7ա-ի Ա սիմալի 3/4-ից, 40ք-ի Բ սի-
մալի, 92ա, 100ք, 240:

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆԻՆ՝ Զեռուգրեր չափազանց աւ-
ելած է պահուած: ամբողջ գրերը թէ՛ զործա-
նելուց եւ թէ՛ ժամանակի շահամանքներից կեղտոտ-
ուելի, սեւացել ու մաշուել է, վերի մասերը չորացել
են ու ճառագել, որի շնորհիւ ամբողջ գրերը չի փակ-
ուում: Թերթերի մեծ մասը կազմից պահուել են, 48,
57, 58, 59, 62, 68, 80 եւ 78 քերթերը մղուել են:
Սկզբից մի թերթ պահպանում է. 10-ի եւ 11-ի միջև
թերթ է պահուում եղել, որ յետոյ յաղակել է կապտո
թղթով, վրան գրում բոլորգրով: այս թերթը երե-
ւանամարի մէջ չի հաշուուել եւ կազմից պահուած
է. 15ք, 160ք, 201ա, 200ա, 212, 213ք, 215ք, 224ք,
220ք, 232ք չկրում կան վերին ժամանակների (չառ-
դադրի) գրութիւններ՝ անուններ, գրչափորձութիւն-
ներ: 240-ը թուրք է եւ ունի գրչափորձութիւններ:

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

238ք. Փառք...

Եւ արդ, մակարեցաւ տառս աստուա-
նեան, որ կոչի ժամայիրք ատենի, զոր ունի
ներպարտանակեալ յինքեան զկարգս եւ դասն-
մանս Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Հասարա-
կաց ազօթից, ի քաղաքին Շօշ, որ կոչի Աս-
պահան, ի զեղարաքաղաքին Նոր-Ջուղայ, ընդ
Հովանեան: Սրբոյ Ամենափրկչի վանին: Ըստ
Հայրման ընթացից ուսմանովսցոյ, ի յաւար-

տուն կատարման կրկին շրջանի երկեակ յո-
րհներէ եւ եռասուն եւ երրորդի, մայիսի ամ-
սոյ երեսներուրդի, ի Հայրապետութեան պե-
րահողի Սրբոյ Աթոռոյն հիմնադնու Տեառն
Հայարու սրբապան կաթողիկոսի, վերադի-
տոգութեան Սրբոյ Ամենափրկչի վանին յա-
ջորդի եւ Հոգաբարձուի սրբապան Պօղոսի
իմաստնատու եւ Հանճարալիք վարդապետի,
որոյ Հովանաւորութեամբն մակարիմք, որ
կոչ է վարչի զիշխանութիւնն Հոգեւոր, զոր
Տէր Աստուած ընդ երկոյն առուր պահանջ
անփորձ կենք, կացցէ է մնասցէ մինչ ի
ոսանմանիւ ժամանակն: Զի ըստ Հարկաւո-
րութեան անբարի սովատարան եւ մահաւորի
ժամանակին, սփոխելոյ սակի պիտու էր,
պիտանի Հոգաբարձուս Հոգեւոր, յոյժ պա-
շար կտաւաբարիւն եւ լաճեցոյ ամենայնի,
յարմէ Համայնքս զոյ սփոխեցեալք եւ միա-
թարեցեալք եւ ի ներ աման կողմս յոյժ սղու-
թիւն էր Հացից եւ ամենից կերակրոյ, որով
անթիւք սովամահ լեալք մեռանէին ամենայն
ընտիրէք քաղաքին ի Պարսից եւ ի Հայոց:

Եւ ի ժամանակին յայտնի էին միաբանք
սրբոյ տախտի, այսինքն՝

ա. ետա ի վեր անդր յիշեալ, պարծա-
տաւորն եւ պաշապատ, յաջորդ իշխող եւ
Հոյարարձուս սրբապան Պօղոս վարդապետն,
զոր ըստ յաղմիմաստն զիտութեամբ եւ
քաղցրաբարոյ խնայալարտ կառավարու-
թեամբ պահէ եւ լաճէ զամենեւեան որ եւ
ամենայնք միաբանք, քահանայ եւ ժողո-
վարդք ըստ եւ սրտաւանդոյն եմք ի սմանէ:

բ. եւ սմին ձեռնտու եւ օժանդակ սրբա-
պան Գեորգ աստուածաբանական վարդա-
պետ, որ է մարդարեւածանոթ, առաքելա-
ղէտ եւ աւետարանաժողովոյ զիտութեանց
եւ այլն ուսմանովսնայ տրւեալոյ վա-
յելչապէս ներմտացեալ մշտաբարոյ եւ
դաստառ:

գ. Սրբապան Պետրոս վարդապետ, այր
ծերունի, խոհեմ, առաքինի եւ մամ արհ-
նայ:

դ. Սրբապան ինչաստոր վարդապետ,
յոյժ խաղաղասէր, շնորհալից եւ քաղցրա-
բան քաղցրատու:

ե. Սրբապան Մովսէս վարդապետ, քաղ-
մափափաղ ցանկացող զրեանց, ընթերցասէր
եւ յոյժ աշխատող զործոյ վանին:

դ. Սրբազան Յոհաննէս վարդապետ, այդ հեղ և հանդարտ, խոնարհ և համբերատար, վեցեքին սոգոս և նպիսկոպոսք:

Իսկ կարգ վարդապետաց

է. Ստեփաննոս վարդապետ, այդ ձեռնադրուի, փայլ և արի ի քարոզութեան:

բ. Բարազամ վարդապետ, համեստ և հոգի, ստէպ ի սոցմոսեքոյութեան և ի ժամատապոյթեան:

թ. Կարապետ վարդապետ, բարեսէր և զ(խո)տակենցալ, խոհեմապալ ի հնորհալիք քարոզատու:

ժ. Աւետիս վարդապետ, այդ պարզ և վերահասարակ, սա ևս քարոզատու:

ժա. Յոհաննէս վարդապետ, յոյժ ցած և խոնարհ, լայց կարի աշխատոյ և ոգւտ յանիս:

Արքեպիսկոպ կարգ

ժբ. Տէր Դաւիթ, ձեռնադրուի և յոյնաշխատ, զինչպիսի և անթաղան:

ժգ. Մեծ Տէր Դուկասն ձեռն, զամբ բոյս աշխատոյ պղծաշխատեանց և մշակաց վերակալ:

ժդ. Տէր Մատթէոսն, ժիր ժամատապ:

ժե. Միս Տէր Դուկասն, լայնամտութեամբ զրոյց և տեղեակ արտաքին և ժամատապ:

ժզ. Տէր Յովնաննէսն, հետեւող ուսմանց զրոյց և զատապահ ժամատապ:

ժէ. Տէր Սիմէոնն, այդ մթին և անինչ, լայց կարի աղօթատէր և բարեկրօն:

ժը. Տէր Յակոբն, տիօք ժամուկ, ունի զրոյց զուրի, յոյժ ուսումնատէր և սերտագործ:

ժթ. Տէր Հայրապետն, հաստիօք կարծ, լայց մեծաշուքի, բնթերցատէր և աղօթող:

ի. Տէր Եղեկէիքն, սրամիտ և վարժ ի զրոյց զխոսութեանց և ի քերականութիւնս:

իա. Տէր Ստեփաննոս յուսարար, ժիր և արի. սա ևս ուսմանց տեսնող և մտացի:

իբ. . . . (նի) երկու տառ կարուած, որք յիս պիտի լինի) վանէս միարանք տառալիք ի հնգկապ երկիրն առ ժողովուրդն սատուց, ի քաղաքն, որ ասի Քոչին. այսինքն՝

իբ. Սրբազան Ահարոն վարդապետն, նպիսկոպոս տառաքնապալ ի պահեցող սրբակրօն, քաղցրախոս և համեղարան, բնի իւր հետ եղեւ միարանքն:

իգ. Տէր Եղիշէն. սա ևս յոյժ հմուտ զրոյց ուսումնատարանութեանց նրբից և ուսմանց:

իդ. Տէր Գրիգորն, համեղ և խոնարհ, սրաման ժամատապ: Եւս սարկապալ Միքայէիքն: Եւս աստ եղեւ ի իշխատութիւն սարկապալն, որ է փոքրատար վերոյ յաջորդ սրբազան Պատմա վարդապետին:

Եւ զապ տղայոց աստիճանաւորաց

Եղիշէն, Անգլիկան, Ստեփաննոսն, Աւետիսն, Յակոբն, և Մանուէլն, Յարութիւնն մարանապետ, Մարտիրոսն տրնտես և Յովնանն ձեռնադրուի, Տէր Յակոբն սեղանապետ հոգեկրօնի, Տրեպան (Առաքելն ևս զոնապան Յակոբն, Մարգարն այգէպան ևս բնի նմին մշակք Ամիրխանն, Մրդախանն, Դաղարն և Յովնանն):

Եւ արդ. ծանիք ի սմա հանդիպողք, որ զգլխոյս զայս ի վարդուց հետք սկսաւ գրել, և վասն ոչ հետեւելոյ անկատար մնացեալ մինչ ի ժամանակ յայտ, յորում էր թիւն Ռեզնէ (1748): Ի այն ամի ի վեր անդր յիշեալ եւ . . . (պատուած) ևալ յամբողջ սրբազան Պոպոս վարդապետն ևս զթերին գրել և կատար հաստացեալ, որ և (կատուած) կատարեցաւ: Վասն որոյ մինչ վաղեմէ գատուածունակ տառս յիշեցէք ի սրբամասնոյց յաղօթման ձեռք զիւրոյ սրբազան վարդապետն, հանդերձ ձեռքիւք իւրովք և ամենայն արեան մերձատուրքն: Եւս աստիճան ստա պատմա (իւնիւն) զիւրապետ վարդապետն, որ է հանդուցեալ ի Տէր: Այլ ևս զստրին մաղապաթ տրեւոյ, նոյն Մովսէս վարդապետն, և զայլ աշխատոցն յիշեցէք ի Տէր: Յուսկ ամենայնի և վերջապէս յետոյ քան զամենայն ոչ ինչ ի յէս համարեալ, անկատար մեղաւորս ևս զատապարտ պարտաւորս, Աւետիս անարգիւն քահանայ, զպաղպոյս ստից ձեռնոյ, ապահեմ միտք Հայր մերիս յիշել և ոգորմի տալ, նաև նկարագրուց իմոյ Տէր Յարութիւնին, որ զՏոնացոյցն նա գրեալ: Զժամերն ևս զվարժման ևս ուսմանս գրեցի, այլ ևս բոյս յարապէս ամենայն ծաղկաբանութիւնն ևս որ ինչ է ի սմա իմ է արարեալ, Եւս ձեռք յիշուցալ հատուցէ Տէր Յարութիւնն, զփառս անճառս, զայն որ ասեալ է երանիկն Պոպոս, ամէն: Հանդերձ Աստուծոյ:

ՅՆ. Գրեալ ևս ծաղկապոս ձեռնար անարժան Աւետիս Երիցու:

ՅԼ. Ձառացոյ սրբոյ ժառանգի զմահունի իշխատութիւն վարդապետն յիշեցէք ի Տէր, ոյ միարանք Սրբոյ Ամենափրկիչի: Եւս զայլ յիշեալ լիլիք, յիշեալ ի Բրիտանիա Աստուծոյ, ամէն:

(1694)-ի յիշատակարանի վերջնական լիլիքն (1694) իմնի):

91բ. Առաջնորդութեան Տեսնոն Աստուծաւորոյ արքեպիսկոպոսի և ամին յաջորդի Պատրիարքայոյն նպիսկոպոսի և ստա-

յողի տուրի մահանի խաչատուր վարդապետի, ձեռամբ անխառն Անտոն երկուս, ի թվին ՌՃ22 (1737) :

154ր. Ով Համաձայնեցեալ միարանական հարք է. Երարք, յիշեցէք դատարար սրբոյ տուրի գմահանի խաչատուր վարդապետն : Լեզու... (պակասում է) :

199ա. Եղամ վայրի յիշեցէք ի Տէր, ով սրբապետ միարանք սրբոյ ուխտիս, ղզե-

րիմաստ եւ զխնայարարութիւն Ջուղայեցի մեծայն, զյաջորդ եւ զհոգարարձու սրբոյ վանիս զսրբապետ Պօղոս վարդապետն, զոր զինի վարձանի յիշեալ խաչատուր վարդապետին, զմանցորդ ծախան տրա շողաց եւ ի կատար Հասոյց եւ զվերջին ստացող սմա եղև, որ Աստուծով վարէ զիշխանութիւնն եւ Տէր ընդ երկայն աստու պահեսցէ, ամէն : (Մի քանի տեղ կայ վանքի 1654 րուա-կանի կապույտ կոնիք) :

271

ՃԱՄԱԳԻՐՔ ԱՏԵՆԻ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ 532 (201)]

[ՆՈՐ-ՋՈՐՂԱՅԻ]

ՌՃԽԵ (1700)

ԹԵՐԹՔ՝ 250 : ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 23.5 × 19 : ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԾ, 20.6 × 7 : ՏՈՎՔ՝ 25 : ՆԻՒԻ՝ ԽՈՍԱՐԱԿ ԽԱՍՏ ԵՐԱՐ : ԳԻՐ՝ ԵՐՈՐԵՐ : ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ Կարմիր : ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա, 77ա : ԺԱԿԱՏԱՅԱՐՔ՝ 10ա, 25բ, 39ա, 33ա, 68բ, 120բ, 123բ, 150ա, 157ա, 160բ, 164բ, 172ա, 181ա, 195ա, 228ա, 244բ : ՍԿԱՐԵԱՏԱՌ՝ Կարմիր : ԿԱՐՄ՝ Կաշեպատ տախտակ, Անթիք չիր : ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ երկց : ՃԱՄԱԳԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԽԵ (1700) : ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ վստահաբար Նոր-Ջուղա : ԱՏԱՆՈՂ՝ պարոն խոջամալ : ԴԱՏԱՐՔ՝ 75բ, 76 : ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիր չառ վատ է պահում, թղթերից չառ պահաւ են, զբժիւ մարդ-ջուրեմբ կազմից պահում են անջատում են իրարից, անկիւնները մաշում, իւրտառում, պատառա-

հանգուցեալ է առ Քրիստոս եւ Նորոցեայ սուրբ զիրքս եւ Լուսի Նորոցեայ Սուրբ Գլորիայ Եկեղեցուն : Սաղմոսերգոյք, խնդրէք մասն եւ բաժին. զրովեստ թիւն ՌՃԽԵ Շաժա Ա (1735) :

74ա. Զվերջին Նորոցույ սուրբ զբքիս զԼայանտարեկ թագուհին եւ զԵհեհայեցի իւր զՅարաթիւնն փոխեցեալիս ի Քրիստոս եւ զորդին իւր զնորածին զմահանէն, որ եւս փոխեցաւ առ Քրիստոս եւ զմնայս մահում Յարաթիւնն, զհորն խաչիկին եւ զմորն թանկաութունին եւ զայլ ամենայն արեւոն մերձաւորն : Ով սաղմոսերգոյք խնդրեմ յիշեցէք ի մարտափայլ յաղթիս ձեր զվերջ յիշեալս եւ զուր յիշեալ յինիք ի Քրիստոս Աստուծոյ մէջոյ :

Արդ, Նորոցեայ զիրքս այս թվին ՌՃՂԻ (1745) յունիսի ամսոյ իւլ-ամն եւ թիւն Ագաբիայի ձԼՈ (1745) Նախայ թուամն, եւ Սահ-րայի որդի զստամանն շնչին Նուստոյ զմահանալ քահանայ յիշեցէք ի Քրիստոս եւ զուր յիշեալ յինիք ի Քրիստոս, ամէն :

Գրեցաւ թվին ՌՄԺԻ (1768) զԵկեմեմբեր 1. փութ թիւն ԶԷ, Զարհնեայ պատ չորիք չարթի, ձեռամբ Յակոբ Երկցի... :

244ա. Ի տառապեալ Նուրով զՄկրտիչ մակաջոյ էրէցս եւ զհայրն իմ Աղաթեղին եւ զորդիս իմ զմահանելս եւ զՊետրոս յիշեցէք ի Քրիստոս. թիւն ՌՃԽԵ (1700) Նույնմեր թԺ :

250ա. (Դար)մեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն խօջմայն, որ Լուս սուրբ զիրքս ի յունս Սուրբ Գլորիայ Եկեղեցին, ի ձեռն

ՈՒՇԱՏԱՆԱՐԱՆՔ

9ր. Ով սրբապետ քահանայք եւ պատուական ժողովուրդք, տառաձայնիս սաղմոսեր-յուրեմբս յիշեցէք Հոռի եւ անպիտուն զՄկրտիչ քարտուղարոյ եւ անպիտուն քահա-նայի եւ զհայրն իմ Աղաթեղին եւ զմայրն իմ յուսոյի Յանային, որ այսօր Հանգեալ :

69ա. ԶՄկրտիչ քարտուղարոյս յիշեցէք : 120ա. ԶՄկրտիչ էրէց քարտուղարոյս (յիշեցէք) :

74ա. Յիշատակ է Ժամայիրքս խաղալնից Լէլիխանին եւ ձեռագին Հօրն խօջայ Ոսկանին եւ ժօրն Սոթիպիաչէ եւ Կենակցուն Դօպասին եւ սրդոցն Նորա Յարութիւնին, որ

մեծ քանակային Տէր Յակոբին, եւ զՏէր Մկրտիչ զրոյզ զրդիս եւ զՏէր Թովմասին, եւ զՏէր Յունեանին, որ լաւ խնամով եւ ազաթով պաշնացեն զսա, ի ջրէ եւ կրակէ եւ ի ձիթէ, եւ այլ պէսպէս պատահար փորձանացն:

Որ եւ խնդրեմ ի մարդասէր Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ, որ ով ոք այս սուրբ զրդիս խնամ եւ լաւ պաշէ... որ է աւրնեալ յաշիտեանս ամէն:

(Յիշատակարարի սկիզբը չկայ):

272

ՃԱՄԱԳԻՐՔ ԱՏԵՆԻ

Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքդէիէմ 581 (36)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

(ԻՂԸ (1649))

ԹԵՐԹՔ՝ 191: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 28 X 24.8: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՍԹ, 20.5 X 11.9: ԲԱՆԱՔ՝ ԵՆԸ, յուսացածները՝ կարմիր: ՏՈՂՔ՝ 26: ՆԻՒԹ՝ Խաւարակ բռնիք: ԳԻՐ՝ բոլոր-դիր: ԶԱՐԿԱԳԻՐՔ՝ կարմիր եւ Խաւարակ եւ գաւ-դարներ: ԿԻՍԼԵՈՐԱՆ՝ 17ա: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐՔ՝ 28ր, 52ր, 57ա, 58ր, 60ր, 65ա, 68ր, 102ր, 106ր, 117ա, 131ա, 150ա, 162ա: ՍԿՋՐՆԱՏԱՐ՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամշուշտ Նոր-Ջուզա: ԺԱՄԱԿԱԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԻՂԸ (1649): ՍՏԱՅՈՂ՝ ամշայտ: ԳՐԻԶ՝ ամշայտ: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր:

ՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք քայքայուած է, ի գոտուած, պատուոտուած եւ շատ վատ պահուած: Պարունակում է Նաեւ Հանգստեան եւ Մաշկութեան աւետարանները: Պակասում է գլխաւոր յիշատակա-րանք: Վերջից թերէ է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

176ր. (Նոտրդրով) Եւ Ապովս իմ ձեռաց զրեցի, թէ գիրս տվի Աստուածածնին Լիւ-դեցին վաղմ, ով աւր զիրքս կամ զբաւ անի կամ զբաւ զին կամ ծախի, Աստուած անդուր տուն ջնջի, աւղուլոյլազն անիծի, Քէրիստոսայ սուրբ բերան զբաւ զնորին տուն տեղն, դարմ, դավակն պատուհասի, Թուրքի թա-ղաւորի զապապն բնկին ի ձեռն ստատանայի ձեռնուն, տանջման կենայ Հոգին Սուրբ պատայպարտի դատաստանի աւուրն: Տրվի-ցաւ թվին ԻՂԸ (1649): (Նոյն ձեռագրով երկտող 149ր-ում):

187ր. Աւարտ էաւ Ժամայիրքս բոլորու-վին ի թուին Հայոց Ի ԵՂԸ (1649): Շնոր-հօք Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ Տեառն ամե-նակալի, վայ է քեզ զըմօ պսեղեալ:

273

ՃԱՄԱԳԻՐՔ ԱՏԵՆԻ

[Ս. Կատարիմեանց վանք (268)]

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 108: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 27.8 X 21: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻ-ՍԻՍ, 23.4 X 7: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻՒԹ՝ բռնիք: ԳԻՐ՝ բոլորդիր: ԽՈՐԱՆ՝ 170ր: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐՔ՝ 4ա, 17ր, 25ր: ԼՈՒՍԱՆԹԱՋԱՐՔ՝ բաւական թուով կամ: ԿԱՋՐՆԱՏԱՐ՝ գեղեցիկ բռնագրք եւ ծաղկազրք: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից քարամով պատած: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամշայտ:

ԺԱՄԱԿԱԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Ժէ դարից ոչ պակաս: ՍՏԱ-ՅՈՂ՝ Մաքարէ: ԳԱՏԱՐ՝ 180ր:

ՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք չափազանց վատ է պահուած: Պարծածելոյց թերթեր միանգամայն քայքայուած են: Պրքի յիշատակարանը չկայ, միայն կայ ստացողի յիշատակարանը, որը Հեռեւեալն է. ճՈՐ ողորմի Քրիստոս Աստուած ստացող զրոցս Մա-րութն եւ կողակիցն Սայգատն է, որոցն Միասարքին, ամէնք:

274

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԱՏՆՆԻ

(Ս. Ամեհափրէի 120, գգ. 19)

[ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱՅԻ]

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 253: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 12 X 5: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, Ո X 5, 6: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ բայրգիք: ԶԱՐԴԱՐԱՐՔ՝ կարմիր եւ կապույտ մերկեքով: ԿԻՍԱ-ԽՈՐԱՆ՝ 5ա: ՀԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ 56ա, 72բ, 105ա, 127ա, 142ա, 152բ: ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱՐԴ՝ 18 հատ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբնառօնքը, վերնագրեքը, գլխատառքով ու լուսանցադծերը՝ կարմիր: ՍԿԶՐՆԱՏԱՐ՝ զուգաբայրակերպեր: ԿԱԶՄ՝ կաշկաւ տախտակ պղծէ փակած ճեղքով, Ա երեսին խաչելու շինուը. կազմի շուրջը գրուած է՝ «ՅԻՅԵՃԷ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ ՊՅԱՅՈՒՄ ԼՈՒԻՍՈ, ԻՃԼԱՍ (1682): Ա եւ Բ կողքերն ունեն սեղ-մած զարդեր, մերսի կողմերում՝ չիք կտոր: ԳՐԻԶ՝ կլանէս: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեսի ժէ դարաւ: ԳԱՏԱՐԿ՝ 120բ-ի 3/4-ը, 234բ, 283 եւ սկզբում երկու չեմարապկաւած բերքեր՝ 1—2 (կրկնակ): ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ կազմից եւ զարդերից հատկով՝ Նոր-Զուրա: ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—126բ. Տօնացոյց:
բ. 127ա—234ա. Ժամագիրք: Վերջում՝ տաղեր եւ ցանկեր:
գ. 235—246բ. Քարոզ Մեծի Ուրբաթին.
«Սովորութիւն է մարդկան...»:
դ. 247—282բ. Պարզատումար:
ե. 283ա. Ռան ինչ տոմարական (Յուդ-գրով):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

234ա. Գրուեցաւ եւ աւարտեցաւ Տօնացոյց եւ երամբարական մեղապարտ եւ անարժան ձեռամբս էմանէսիս, կարդալով կամ օրինակելով:
215ա. Եւ էմանէս գրչակս յիշեալ ի Տէր:

275

ԺԱՄԱԳԻՐՔ

Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքգինէմ 570 (25)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 155: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 24 X 8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկուսն, 19 X 0: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ բամբակեայ քաղք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ բայրգիք: ԶԱՐԴԱՐԱՐՔ՝ կարմիր, կապույտ քաջագրեր: ՊԱՏԿԱՆ՝ չափի: ԿԻՍԱ-ԽՈՐԱՆ՝ 60ա: ՀԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ 10ա, 18բ, 21ա, 28բ, 40բ, 72ա, 87ա, 103ա, 124ա, 146բ: ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱՐԴ՝ դեղին, կապույտ եւ կարմիր վարդեր: ՍԿԶՐՆԱՏԱՐ՝ կարմիր եւ կապույտ երկարագիր: ԽՈՐԱՎԻՐՔ՝ կարմիր: ՄԱԿԱՐԱՐԵԱՆ ՊԱՃԱՊԱՆԱԿ՝ չափի: ԿԱԶՄ՝ կաշկաւ տախտակ, մերսից ծաղկաւոր չիք: ԳՐԻԶ՝ Կաշիք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ աղայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մտաւորապէս ժէ դար:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք վաս է պահուած, չտա թերթեր պահուում են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

10ա. Զմեղաւոր եւ զանպիտան ծրողս յիշեցէք, եղբայրք իմ:
16բ. Այլ եւ յիշեցէք զանարժան Դաւիթս եւ զվարպետն իմ զՏէր Սարգիսն, զՏէր Ղազարն, զՏէր Խաչատուրն, եւ զՏէր Զաքարէն, եւ Հոգեւոր եղբայրն իմ զԷմանէս, որ մականուն կոչի Բարսեղ:

278

ቶሊሆሊዳኮቶቶ ሄሊሪበኮ

(Ս. Կատարինեանց վանք)

{ $\text{NIR} \rightarrow \text{HIL}$ }

ԺԷ ՊԱՐ

ԹԻՎԻՑ՝ 171: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 24.3 X
10, 9: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԹԻՄ ՄԱՍԻ՝
ԿԵԼԵՍԻՍ, 18 X 5,8: ՏՈՒՂԻ՝ 25: ՆԻՒՐԻ՝ ԲԱՂՔ: ԳԻՐԻ՝
ԲՈՂՔՈՐԴԻ: ԿՈՐԼՈՐԻ՝ 79: ՀԱՎԱՅԱՆԱՐԿԻ՝ մօտ տասն-
եփեղ: ԿՈՒՆ: ԼՈՒՍԻՆՅԱԶԱՐԻ՝ քառասունը թուղ:
ՎԱՅԱՆԱՐԿԻ՝ զոգեղենի ձաղկաթերի եւ քոչնազերի:
ԿԻՂԻՐԻ՝ կարգեալ տախտակ, ԵՐԵՐԵՐԻ՝ ճարտար պա-

տած: Տե՛ղի ԳՐԶՈՒԹԵԼԸ՝ Խառնակամարաբ Նոր-
Ջուղա: ԺԱՄԲԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԼԸ՝ ԺԷ զարից ոչ պա-
կաս:

ԻՐԱՆԹԵՐՆԻԹԻՒՆ.— Զեռագորբը չափազանց վատ է պահուած, դորձածէլուց ԹԼԹԼԹԹ Ժնանգամայն ժայշայուէլ էն: Սկզբից է. վԼԹԹԹ Կտտ ԹԼԹԼԹ էն պահառուժ: Զտնի ոչ ժի յիւտակարան:

279

ԺԱՄԱԳԻՐՔ ԱՏԵՆԻ

[Դաւրէժ քաղի Ս. Մինաս եկեղեցի 424 (17) 16]

ԿՈՎՆԻ ԶԱՆՏԱԼՈՒՄ ԳԻՒՂ (ՍՊԱՀԱՆ)

ቡልታ (1660)

ԹԻՐԹԻՐ՝ 152: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 24,3 X
14,4: ՄԻՒՆԻԿԱ ՅԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՈՒՄ ՄԱՒԱՆ՝ ԵՐԿ-
ԱՌԵՆ, 18,2, 6: ՏՊԸԳ՝ 22: ՆԻՒԹ՝ հասարակք բուզգը:
ԳԻՒՐ՝ բոլորգիր, մաքառ: ԶԱՐԿՄԱՆԱՐ՝ գորշ եւ
կարմիր քայծաքեր: ԿԻՍԿԱՌՈՐՆ՝ 14ա: ԼՈՒՍԱՆ-
ՈՍԱԶԱՐ՝ բաւական քառով, կամայ. կարմիր եւ գորշ
գլորեցող: ՍԶԵՐԱՆՍՈՒՐ՝ երկաթագիր: ՄԱԶԱԿԱՆՍԵՐ
ՊԼԻՊԼԻԱԿ՝ չուծի: ՎԵՂՄ՝ կաշեգետա տախտակ, դա-
մուճակ, ուժի խփամբ, մերթը ձախկաւոր չիք:
ԳՐԻՉ՝ մակեր սարկաւոր: ՍԱՆՏԱՐ՝ Մարգար: ՏԵՒԻ
ԳՐԶՈՒԵՐԱՆ՝ կշտիկ Զմտապալաւ գիւշ (Ապամեծ):
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆԱՆ՝ ՌԺՔ (1680), մտաւարա-
պա: ԿԱՅԱԿՈՒՆ, 1, 117բ. 150բ. 152բ: ԹԱՄԱՐ՝ սեւ.
վերնագրեքը, գլխաւորաւորն ու լուսամեցածները՝ կար-
միր: ԼՈՒՍԱՆՈՒՐԸ ԿՑՐՈՒՆԻՐ՝ 03, 115, 130: ՎԻՃԱԿ՝
հայկալուս եւ թրքերէն իլաւաւում:

հարգելի աճեմայե Հայաստանեայց Էկեղեցւոյ անդրաբնիկ է՛կ Հաստատուն աւանդ, առաջնորդութեամբ Հոգւոյ Առտունոյ, որ անդգնել է՛ զաճեմայե բարի յաճեմայեան: Այստեղից իտանաբար շարունակուի մեծ իմե՛նէն. 13րդ, ոչստեղ զեռն թափում թղթեր է՛կ կան: Էլն աքա յուսափայտո՛ւն յաղորդում է՛ Վաստանածն: Եւ Մայր Քրիստոսի, իմ յոյն դու յաւուր մեծիկ...: Եփսոսի ի բաժնուն:... Խորապիտր ասցելս է՛կ. Ե... ի Կոստանդնուպոլիս քուր ժողովն առաջեայ աբի մայն: 118ա-ից սկսվում է՛ Էրեղորդ Հաստորն Իրոնադարուն: Թէ՛լ տարլին են: Թէ՛լ Էրեղորդ Հաստորն շտո թղթեր թափում են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԼՈՒՄՆԵՐ

ԻՆԼՈՑՈՒԹԻՒՆ.— Չափք սկսում է Հըրամբ-
բեթը և ստանալով, Վեհապետիթի և համառա-
պետի գործառնելով, Վեհապետի և Գրամի հայ հետե-
կայ, Վեհապետիթի և հեղեղայ և արարողիթի
մասնառնելով հետև ինքնից Հայոց կաթողիկոսի
ձի ևս բերել և սուրբ և ի նշանադր աստուածա-
բանել և ի հեղառակարան սուրբ հարցն մեն ուրախ
վարենալով և ամենայն ամենայն կամար հանալ
և հասնալով զպակասն երկն և զղաղա ողջանալ

117ա. Ով Հարգ է, Լեզրաբք է, ժողովունք
սուրբ, Եկեղեցիք, յարձմե կարգապէս զժամե-
կացմաչկոյ բան Սուրբոսի, յէկեղէք ի մարդա-
փայլ յաղօթս ձեր զմարդարեւն, որ Երկուսա-
սարգ տօրօք փութեստ առ Քրիստոս: Լիւ-
ստեմե ռոգրմի կասացէք Եւ Լնձ, զՅակոբ
յորեան յէկեւ ի Տէր:

152ա. (Փ)առք համադրոյ եւ միասնական
Սուրբ Երբարդութեան հօր եւ Որդոյ եւ Հո-
ղոյն Սրբոյ, ամէն :

Արդ, զրեցաւ ժամադիրքս ձեռամբ անարժան Յակոբ սարկաւազէ, ի թուականն Հայոց ՌՃԹ (1660), ի յերկիրս Շօշ որ կոչի Ապաւան, ի զեւդս որ կոչի Կոմսի Զանտալուտ (քարգնամում է՝ Զայանդէ-ռուտ զեւթի փաւ), ընդ հովանեաւ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին, ի հայրամայութեան Սուրբ Աթոռոյն էմիրածնայ Տեառն Տեառն Բակոր կաթողիկոսի եւ զարհի եպիսկոպոսն մեր զՏէր Սահակն, ի Թապաւորութեան փոքր Շաշ Ապաւան:

Գրեցաւ Սուրբ ժամադիրքս ձեռամբ յողնամեղ Բակորի, Յիշատակ Մարգարին եւ կենակցին իւրոյ Թամարին եւ սուտցան

զսա հաւալ ընչից իւրեանց, յիշատակ իւրեանց ձեռագրեցն եւ ամենայն արեան մերձաւորաց:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարգարէն եւ զկենակիցն իւր զԹամարն եւ զձնուոյս սորին զԵրիսէն, եւ զԱնային, եւ զեղբայրսն զԳորգիւն, եւ զճախաւն եւ զբուրսն զԹէթ-րուէն, զԱնուէն, զՄանէկն, զԹէթիկն եւ զղուստրն իւր զՄարիամն, յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարգարէն եւ զհայրն իւր զԻսաղոսաւրն եւ զմայրն (մնացեալ մասի քննարկելը պատուած է):

280

ԺԱՄԱԳԻՐԻՔ ԱՏԵՆԻ

Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքդեեմէմ 585 (40)

ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱ

ՌՂԸ (1649)

Թերթ֊Ք՝ 104: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 28 X 23,4: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆՄԱՆՍԻ՝ ԵՐԿԱԿԵՑ, 21 X 7,1: ՏՈՂՔ՝ 23: ԹԱՆԱՔ՝ օււ, լուսամբագծե-րը՝ կարմիր: ՆՈՒԹ՝ բամբակեայ հաստ բուրձ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՀԱՅԱՏԱԶԱՐԴ՝ 17ա, 33բ, 48բ, 81բ, 77բ, 105ա, 125ա, 130բ: ԵՐԱԳԻՐԻՔ՝ կարմիր: ՍԿՋՐԱՆՑԱՆ՝ կարմիր երկարադրեր, ունամբ հաւաքներ: ՄԱԳԱՆԱԿԱՆ ՊԱՆԿԱՆԱԿ՝ յաւթի: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ճերսից դաճած կտաւ, պտեմեմայ, խիճե-նով: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՂԸ (1649), ԳՐԻՋ՝ Աղամայ: ՍՏԱՆՈՂ՝ խօսք Ապով: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1, 122բ, 123, 194բ, 170ա:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք վառ է պահուած, զորածնութիւնից բոլորումը, Թերթի ձեռն մասը տեղափոխուած եւ պատահաւորաբար: Սաղմոսի վերջում, 11-ամ արտաւ ի զովստանութիւն Սաղմոսի, Զեռագիրք երկու գրի զորք է: 1—110 մասուր, հա-մաւոր բոլորգիր, վերջին մասը՝ 120—104, ոչ բնոր, միայն մի մասը նման տալիքին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

118ա. Փառք... ի թուականութեան Հայոց տումարի ՌՂԸ (1649) զրեցաւ աստուածաբան մատենան աստուածահօրն Դաւթի, որ կոչի Սաղմոսաւան եւ ժամադիրք, ի Թապաւորութեան Պարսից փոքր Շաշ Ապա-

սին, ի յերկիրս Ապաւան, ի զեւդս Զուդայ եւ յառաջնորդութեան մերոյս Զուդայի պա-րոն խօնայ Սարգիսայն եւ որդին, եւս ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնիս: Եւ ի տիեզերալոյս կաթողիկոսութեան մեծափառ, համակ լարի եւ հեղաճոյի, ճշմարիտ էկլի-սախաւսուն, Երիցս երանեալ Հայրս Հանուրց իշխող եւ իշխեցող, պատուական եւ սրբա-սնունդ Հայրապետ եւ յաջորդութեամբ Տէր Ճիլիպպոսն եւ մերոյ արհիպիսկոպոսն Տէր Բակոր վարդապետն, աղաչեմք զՏէրն մեր եւ զՓրկիչն Յիսուս Քրիստոս, որ Տէր Աստուած զիրեանքն ընդ երկայն ատուրս պա-հեցէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զուսացող սուրբ զորոց զպարոն Ապովն եւ զհայրն իւր Մարութն եւ մայրն իւր Սոփէրրն եւ եղ-բայրն Սիմէոնն, որ Հանդուցեալ է առ Քրիստոս եւ չորքն Անայիկէն, Զանէկանն եւ Նդսարեթն եւ ընդմեջ սոցա: Յիշեցէք յիշատակարանէս յիշեալ յիցի ի Քրիստոսէ, ամէն:

Դարձեալ առ ոտս մեր տնկեալ աղաչեմ յիշել զպարոն խօնա Ապովն եւ զհամեստ պա-մուսինն իւր զբարեակը Մաղիքն եւ որդիս իւր, որ Տէր Աստուած...

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն խօնայ Ապովն եւ զհայրն իւր Մարութն եւ զվերջի կողակիցն Թալէլուին եւ որդին Գրի-

յորն, Խաւիւն և զստեղքն Աննային, խան-
փաշէն, Սոթմանջանն և ամենայն արեան
մերձաւորացն սպորմեացի Բրիտտոս Աս-
տուած, որ է արշնեալ յաւիտեանս:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիտտոս Աւուրն,
որ ստացաւ յսուրբ դիրքս ի Հալալ արդեանց
խորց վասն Հոգոյ փրկութեան իւրոյ և իւր
ծնողացն Թաալէ, Սէրուսին, Հայրապետին,
Մարտիրոսին, Մովսէսին, աղաչեմ լի եւ ըս-
տոյ սրտի...

Եւ զարձեալ յիշեցէք զՏէր Յակոբ սրբա-
միտ քանանայն, որ եղև պատճառ դրոցս
երթնեկ ամենայն և փախանակ աշխատանաց
խորց հատուցէ Տէր...

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիտտոս զԱւուր
Աստուածածնի եկեղեցոյն ժարաքննի, զպա-
տուական ծերունի Տէր Սիմէանն և զՏէր
Յովաննէսն, զՏէր Յակոբն, զՏէր Դաւիթն,
զՏէր Պօղոսն և զՏէր Կիրակոսն և զՏէր
Կիրտին և զՏէր Ներսէսն և զհանդուցեալ
Տէր Զաքարիայն և Տէր Յովսէփն, որ յայսմ
ամի հանդեսս ի Բրիտտոս, յիշեցէք և յի
սրտով...

Դարձեալ յիշեցէք զորբեւէր Հաստա-
րիմ քրիստոնեոյ և երեսփոխան Եկեղեցոյ
յմահդասի Աւեսփաշէն, զՄկրտիչն, զԴերի-
յորն և զԵսայրուսն, յիշեցէք և Աստուած...

Եւ արդ, ես յետին յերեսս ի զետին
անկեալ Համբարձման արտաւանդանաւոց
և աստուածատեալի Հարցոյ և եղբարցոյ,
որք Հանդիպէք սմա կարգալով կամ օրինակ
յնեւրոյ և կամ հարեւանցի տեսանելոյ՝ Աս-
տուած ողորմի Հրամայեցէք սուտանուն և
յայնամեղ զրչիս և ծնողացն իմոյ, և որք
մի բերան սպորմի ասէք...

Ման նիխտամ թօ ըմունի եսգրկար,
ման ըմբրամ թօ ըմունի ուղղորդար (պարս-
կերենի քարգամուսիւնը՝ «ես գրեցի, որ
սա մնայ յիշատակ, ես կմեռնեմ, դա կը
մնայ շարունակ»)։

17ա. (Վ)ասն Մոապատկին, թէ Հար-
ցանէք յմիտիքն որ Արարեկենդանի շարաթն
դասի կուսննային, Պարոնէրն վերացուց
ձեռադրով, Հեռ մեղ Հեռ Սուրբ Սարգիսն,
Զարեկենդանն արարին զԶատիկն, Դ աղոս,
Հայն, Հապայն, Ասորին, Դփտին զլուսն Հա-
նին, Հոռմին ասին, փաշան, զատին, Պա-
րոնտկին, լեխերն, եկէք զձեղ բարիչներէ,
յնացէք հեռ Հայուն լուս Հանէք, նոքա
ստին, թէ մեղ զախլ զկա ի լուսն. սիջիլ
եղաւ, թէ նոքա զախլ լուսնին լուսոյն, այս
ի լուսոյ մամն եղաւ Պահքն որ սկսանք
զմար լաներ եղև Հոռոյն։ Աստուած զԳրի-
յոր Պարոնտիւրս Ա օրն Ռ անէ, Հոռոմներն
սարտարէն չաւուշ ըրին, Հայրապոյ, Շա-
մա փաշէն չափուշ ըրին, մեղի ամբ կէր Ռ
տարուց զրաժ Մահմետի ձեռադիրն ատին,

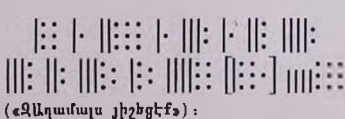
շարաթ մտան Դ անգամ ամէն մեղ վկայու-
թիւն տիին, սիջիլ եղև, Զատիկն մեղի նոքա
ասն, թէ զուր կալաւ էք տւել, Գ ԶՏոի
խամխամ, որ է քանանոյ, ըրին ԱՅԳ (100)
տարոյ, ԱՅՆ (140), ԱՂ (90) տարոյ, Նոքա
այլ վկայեցին, ասին թէ մեք ձեղ այլ դին
թէնամի ենք քրիստոնէից այլ, ապա Աստու-
ծով դրուցեալ մեք պիտի զմային խաշեմք,
Թաղեմք, Զատիկ ատենմք։ Յեռ Բ ատուր
սոքա անեն Զատիկ, որ Բրիտտոս յարի,
դեռ մեք չենք, Հոռոմն յարեր թէ մեղ Զա-
տիկ է։ Հոռոմն սուտ է, Հայուն է ըղորդ։
Սիջիլ եղև Թաղարար։ Հարցան Հոռոմին, թէ
քանի տարի է, որ մեկ տեղ Զատիկ կուտէք,
ասն ձ տարի, այլ եւ սիջիլ Հուճաթ եղև
մեղի զրայ, թէ Զատիկն Հայոցն է, Հոռոմն
հեռ չեն, զգերեզմանի դուռն մճրեցին,
Թաղարի Շամա փաշէն զնացին, նոքա այլ,
մեք այլ քուրքի լաշէ Աւետին, զաւուսի
Դրիյորն մեղի Ժ չաւուշ ըրին, մինչ նոքա
Շամա եկին, նոքա սեւ Զատիկն անցաւ,
մտան ի Յարութիւն, զերեզմանն չտեսն,
լոյս չտեսն, բողբոր չեկան, ձ սակփան կու
պահեր, լուս չտեսն, ելան կորան ամօթոյ,
մեր Զատիկին չգաղրան, կէտքն այլի դնա-
ցին, կալաւ խոտապան Բի դրմի փաշա-
ին, Բի զաղուն, թէ մեղ չբացուաւ զերեզ-
մանի դուռն, թող նոքա չբացուի։ մեր բե-
րաժ մարդն մէկ մի մտիկ չարաւ, կաւ ի
մահաժմէն, զնաց զ(Յ)արութեանն դուռն
երաց, զգերեզմանի մճրերն քակեց. յաւաք
չորեքարթի օրն տրտմութիւնն ու ալմուկ
չաւ եղաւ. զհնութիւն Աստուծոյ, անչափ
մեղ Հեռ բարի եղև, բայց զփոյի զնայոյ
չափն և զխաղալուն Աստուած միայն զիտէ։
Դրեցաւ թվին ՌԶԳ (1634) սպորիլ ամայն
ԺԳ։

162ա. Թվին ՌԶԳ (1634)–ում Մոապա-
տիկ եղև, զիւ տարոյն չայն, ապրիլ Զ։

179ա. Զվերջին նորոգող սուրբ դրոցս
յիշեցէք զպարոն Թասային և զԾնողսն Մա-
րութայն և զՊրէլյուսն և զԿողմիցն զիՖ-
ին և զորդիկն և զգտեմսն Թէլթէն, Ան-
նային, Տէր Աստուած ընդ երկայն աւուրս
պահեցէք, ամէն։

17ա. Զտաղիւ սուրբ տառիս, զարեւ-
սէր քրիստոնեայ Աւուրն և զԾնողսն իւր յի-
շեցէք ի Բրիտտոս, ամէն, Ընդ նմին անդի-
տան զիւր յիշել աղաչեմ։

32ա.

(«ՁԱղաւալս յիշեցէք»)։

1330ա. Ով մանկունք սուրբ եկեղեցւոյ, որք ուղտիք յաստուածաշունչ: բուրաստանէս ընթերցմամբ եւ կամ ածանցմամբ, զվզամալ զծող սուրին յիշեցիք Հայր մեղայիւ, եւ զուշ յիշեալ լիջիք ի Բրիստոսէ, ամէն:

119բ. Ի նստրգրով. Ապովի անվարժ ձեռագրով Տէրն արարիչ եւ այնսայնս, որ

բատեղձիչ ողորդ մարդկան, խառնայ Ապովի ի դասն աշակողմայն... լմէլ սլանակով նման մեղայական ոտամաւոր, գրուած ՌԼԼ (1649) քուականին:

1160ա. Ապովս, իւր կողայկից Մայրքս յիշեցէք, Աստուած ձեզ բարի տայ:

281

ԺԱՄԱԳԻՐԳ

[Ս. Ամեմափրկիչ 164, դգ. 20)

ԺԶ—ԺԼ դար

Թերթթ' 157: ՄեծՈւթիւն Թերթթ' 9.0 X 7.3: Սիւնակ եւ ՄեծՈւթիւն ԳրՈւն ՄԱՍԻ՝ միասին, 7 X 4.3: ՏՈՂԳ' 14: Նիւթ' քուզք: ԳիՐ' քուլք-դիր: ՀԱԿԱՏԱՋԱԼԻ՝ ՏՏԱ (ծածկուած եւ փշացուած): ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱԼԻ՝ ՏՏԱ: ԹԱՆԱԳ' շաղամակագոյն, վերնագրերը, երբեմն որոշ սոգեր եւ զլիսագրերը՝ կարմիր: ՍԿՅՐՆԱՏԱՐ' քուլքդիր, կարմիր քամեգով: ԿԱՋՄ' կաշեպատ ստուարաքուզք, մաշուած: ՏԵՂԻ

ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ԺԶ—ԺԼ դար:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր անխմած է պահուած. սկիզբը եւ վերջը թերի եւ յիշատակարան չունի. Ռովանդակուծ է ճաշու Ողորմեայք եւ Խորհրդաւոր:

Զեռագրի սկզբում, միջում եւ վերջում կայ վտերի 1654 թուականի կնիքը:

282

ՍԱՂՄՈՍԳ ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԾՈՒ

[Ս. Աստուածածին 592 (47)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԺԼ դար

Թերթթ' 14: ՄեծՈւթիւն Թերթթ' 22.8 X 18.3: Սիւնակ եւ ՄեծՈւթիւն ԳրՈւն ՄԱՍԻ՝ երկսիւն, 19 X 5.0: ՏՈՂԳ' 14: Նիւթ' քուզք: ԹԱՆԱԳ' սեւ: ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱԼԻ՝ կարմիր: ԳիՐ' քուլքդիր: ԿԱՋՄ' յոկ կաշի, ասեմց տախտակի: ՍԿՅՐՆԱՏԱՐ՝ կարմիր երկարագրեր: ԶԱՐԳԱԳՐԻ՝ հասկատառ:

ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԼ դար: ՎԱՅՐ՝ ճեռագրից եւ հաւեագրերից դատելով՝ Նոր-Ջուղա:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր վատ է պահուած, ոչ մի յիշատակարան չունի: Սկիզբը եւ վերջը թերի կաշեպատ կնիքի կրուած է. «Տրուի ժամարար Գուրթ Մկրտչեան, թիֆն ՀՎԸՁ (?), փոքր Հ (1685 ?) (Թիֆլիս է) Ծամա Է-ին:

283

ՏՈՆԱՑՈՑՑ, ՏԱՂԱՐԱՆ, ՏՕՄԱՐ

[Նոր-Ջուղայի Դոգէր քաղի բնակիչ Վալապետ Տէր-Մկրտչեանի սեփականութիւնը 121]

ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱ

ՌՃԽՐ (1693)

Իրիթֆ՝ 365: Միտրիթիւն Իրիթի՝ 15.2 X 9.8: Սիւրնիկ եւ Միտրիթիւն ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ միասիւժ. 11.0 X 7.3: ՏՈՂԳ՝ 13: Նիւիթ՝ քուղք: Գիթ՝ բոլորգիր: ԶԱԿԱՏԱԶԱՐԳ՝ Գա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՆ-ԶԱՐԳ՝ բաւակամիմ քուղվ կամ: ՍԱԶՐՆԱՏԱՐ՝ շատ զիղցիկ քոչնաղքեր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ ստուարա-քուղք: ԳՐԻԶ՝ Ազարիա: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Ծոշ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԽՐ (1693): ԴԱՏԱՐԿ՝ բաւակամիմ քուղվ կամ:

ԵՂԱՆՔՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը յաւ է պահուած. միայն մի քանի թերթեր, որոնք փաշայն են եղել, յետագայում փոխարինուել են ճերմակ թերթերով եւ մնացել են դատարկ: Տոնացոյցն սկսում է 1-ից եւ տեւում մինչեւ 21. Տաղարանն սկսում է 128-ից եւ տեւում մինչեւ 330. Տոմարն սկսում է 340-ից եւ տեւում մինչեւ 352:

ԳԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

336թ. Փոռք... Որոշ ամէնառաթ նոր-հին Սուրբ Հոսիոյն կատարեցաւ զՏոնացոյցս ընտրի եւ ստոյղ ընդ նմին զյորդարակ զանաւարանի. ի թաւկանութեանս մերոյ ի լրացումն կրկնակի շրջապիւթեանս արեգական եւ եռ քառակն եւ վեցիս կրկնալ եւ վեց թուոյ ի վերոյ բարդեալ Արամաղէնեանս: Յաշխարհիս Պարսից արքայանիստ թաղաքիս ըստ զրոց Ծոշ կոչեցելոյ, որ այժմ Ասպահան ասարածայնի, ի զեօղաբարդիս Զուղայու ընդ հովանեաւ Սուրբ Բեթղէհէմի, ի թաւաորութեան Պարսից Շահ Սլեմանին եւ

ի զիտապետութեան Հայոց Հանուրց սեռից Տեառն Եղիաղարու, որ Բամ է Հանգուցեալ առ Քրիստոս եւ ոչ ոք է որ կացցէ յԱթոռն Սուրբ Լուսաւորչին, զի Աստուած պատրաստեց իւր Հովիւն ճշմարիտ: Եւ ի վերայտեսչութեան նաւանդիս Պարսկաստանի արշի եպիսկոպոսի Ստեփաննոսի, Ազգքսանդրի եւ Յովհաննիսի, որ եւ իսկ են թաղաքաւ Զուղայեցի: Արդ, աղաչեմ զձեղ Հանդիպողացդ եւ կարգացողացդ, որ ընթեռնելով կամ յարեւանցի տեսանելով յիշեալից (որոս) յոնաքեաւ տրամադծացս ծրոյղ, որ ի վերջնումս զայիկար սուտանուն Աղարիայս անուամբ եւ եթ եւ արեամբ սին եւ զբաշտ կատարեցի զսաշնորհօքն եւ վերջ եղեալ նոյեմբրի ԻԸ եւ մայթեմ յիշատակել ի միտս բարիս, ով սուրբ վերծանողք եւ զաղափարողք, զծնօգքն իմ զՍկրտիչ քահանայն եւ զմայրն իմ Եղտիխանն եւ եղբարքն իմ զկարապետ վարդապետն եւ զԵսահան քահանայն, զԳրիգորն եւ զԵրայն իմ զԳուլումն, ընդ նմին եւ զկողոպիցքն իմ թաղուհին եւ զԵսայապիսանն եւ զորդին իմ զմիսմօր Պրոյիսորնն եւ զգուստրն իմ Եղտիխանն եւ զուրք զվարձն ի Քրիստոսի առնութ, ամէն:

337թ. Զմբռուց դառածեալս մեղօք չաղախեալ սուտանուն Աղարիայ զծոյս յիշել մաղթեմ զարքադան ընթերցողացդ:

121թ. ի թւին ՌՃԽՐ (1693) զընցաւ:

Զմեղաւոր նուաստ Աղարիայ զծոյս յիշեցէք ի Քրիստոս:

284

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ՍԻՄԷՈՆ ԿԱԹՈՒԼԻՈՍԻ

(Ս․ Ամենափրկիչ 277, գգ․ 23)

ՍՈՒՐԱԿ

ՌՄԺԳ (1764)

ԹԻՒՐԹ՝ 116: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 23.1 X 19.2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 17 X 13.8: ՏՈՂԹ՝ 28x ՆԻԹ՝ բուլղր: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, վերնագրերը, գլխատառերն ու լուսանցածները՝ կարմիր եւ մանուշակագույն: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԻ՝ հա: ԼՈՒՍԱՆԹԱԶԱՐԻ՝ մի քանի հատ: ՍԿՋՐԱՆԱՏՈՒՆ՝ երկաթագիր: ԿԱԶԻՐ՝ կաշեգետ ստուարաբուլղր: ԳԻՒԾ՝ Աստուածատուր Գրիգորի որդի Ջուղայեցի: ՏԵՐԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Սուրաբ ֆալաֆ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՄԺԳ (1764): ԱՏԱՆՈՂ՝ Տէր Ասկան: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—7, 7ր, 101—110:

ԽԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ջուղայեց շատ լուս և պահած, միայն պահած է կազմից: Գարունակում է ամբողջ Տոնացուցը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԿ

100ր. Փառք Լուսնանա տխրութեան և միայն ընտանիքի անհատաների զորութեան և տնայ յարեւորութեան երբեք և մի տառաւորութեան և անբաժանելի Սուրբ Բրդուղայեցի Զօր և Որդայ և Սրբայ Հոյն, այժմ և միշտ և յաւիտեան յաւիտեանց, ամէն:

Որ Լու կարողութիւն նուաւ և տառապեալ անձին իմը Ջուղայեցի Փափակեց Գրիգորի որդի Նորաշայա Աստուածատուր, որ կողի Տոնացուց սրբայ եկեղեցույ և կար-

գաւորութեան շայն տալիս մերայ և նորաշայա անվատակ և յարի կամոյս օրինակեցի վասն չառակտութեան և պայմանութեան յուսարդադաս Նաւատիս մերայ օրինակեցալ եղև, Երեսնացի Տէր Սիմէոնի որդի Տէր Յարութիւնին ձեռամբ զրեցեալ Տոնացուցէն օրինակեցի: Եւ ԼՔԷ պակասութիւն գտանէք, ներեցէք իմում պակասութեան, զի կայր մեր այս էր:

Արդ, ստացուց և մայկոյ սորին ի Քրիստոս շանդուցեալ Տէր Յոնանիսի որդի սրբապան Տէր Ոսկանն և կամ ոյ որ շանդիպիք սմա օրինակելով, կարգալով և կամ տեսանելով, ընթերցելով, յիշեմք զձօրս պապն և շանիքն ի Քրիստոսի շանդուցեալ Բաղդադանին և Մարայէ և Նորաշայա պապ և շանիքն ի Քրիստոսի շանդուցեալ Գեորգիսի և Յուշանին, Հօրս և մօրս իմոյ պապն Գրիգորին և Մէրտատիկին և յիշեալ իմոյ Հոսիսիմայ երեսային և զանաքան Նորաշայա ի մարտալոյ յաղօթս մերոց և մեր մեղացն ի Քրիստոսի թաղութիւն խղիւղեցէք և զուր արմանի լիջիք յիշման Տեառն, յարմար զայցէ արքայութեամբն իւրով և փառք ընդ ամենայն Հրեշտակաց և սրբոց, որ կենդանի է և թապաւորէ յաւիտեան, ամէն:

Գրիգոր, ի քաղաքին Սուրաբ, թիւի Փրկչին 1764 յուլիսի 19 և թիւի շաղարիւղի 149 դամար 1:

285

ՇԱՐԱԿՆՈՅ

[Իտալեմ քաղի Ս․ Միմա եկեղեցի 427 (20) 19]

ԶԿԶ (1317)

ԹԻՒՐԹ՝ 300: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 12.4 X 9.3: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 10.4 X 8.3: ՏՈՂԹ՝ 22: ՆԻԹ՝ հասարակ բուլղր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆԹ՝ սովորական: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 148ա: ԼՈՒՍԱՆԹԱԶԱՐԻ՝ մի քանի հատ միայն: ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԻ՝ 1ա, 8ր, 48ր, 74ա, 117ր,

191ա, 235ա, 281ա, 300ր: ՍԿՋՐԱՆԱՏՈՒՆ՝ հասարակ երկաթագիր: ԿԱԶԻՐ՝ փայտեալ կաշեգետ, ունի խփամբ: ՏԵՐԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամպտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԶԿԶ (1317): ԳԱՏԱՐԿ՝ 328ր, 333 և մէկ թերթ սկզբում չհայտնաւ:

ԽԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ջուղայեց շատ զորածուս-

յուց մաշուած է: Լուսանցքներէ կոյճերէց, մէջտե-
սից թղթեր ևն թափուած: Որոշ թէրթեր ևս թեր-
թերի մասեր յնայ ևն աւերացուել ու դրուել:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

48ր. Գծադիր մեղաց թողութիւն խրոյ-
րեա, ոյ կորսայր:

332ա. Փառք ևս պատել...

Արց, որք աւ (դոխք) (քերքի մի մասը

կտրուած է: Թողութիւն ի... (332բ) (խրոյ-
րեա) յիւնեցէ արքայու... Թոյին Հայոց 242
(1317)... սուտանուն կրտսնաւորս... ան
կոչի: խոչարութիւն... խղայանացն (ան)-
մեղադիր լերուք դի (պաշտան) էր կար մեր
ևս Աստուած ձեզ և... եղիցի:

Ծանօթութիւն.— 332բ-ն ջուր տեսնելու
հետեւամեքով տառերը ջնջուել է: ամենտացել
են, դժուար է կարդացում:

286

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

[Դարեմ թաղի Ս. Մինաս եկեղեցի 425 (18) 17]

Ժն—ԺԱ դար

ԹԻՐԹԻՐ. 352: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ. 12 X 8,5:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՄ միասին,
9 X 6,4: ՏՈՂՔ. 21: ՆԻՒԹ՝ հասարակ քաղք: ԹԱ-
ՆԱԿ՝ սեւ, սկզբնատոգեմ ու գլխատառերը՝ կարմիր:
ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՄԱԳԱՂԱԹԻՆԱՅ ՊԱԶՊԱՆԱԿ՝ չուծի:
ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, խփամեքով, ունի կապիչ-
ոնք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՅ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՅ՝ Ժն—ԺԱ դար: ԳՐԻՁ՝ հսկայ արե-
ղայ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԿԱՐԻ՝ սոփորակամ եւ քաւակամ
բոլորով: ՀԱԿԱՏԱՐԱՐԻ՝ 49ա, 171ա, 273ա, 298բ,
321ա:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձևադրի սկզբից և վերջից
թափուած են բուսական թղթեր: Գիրը մաքուր է և
երամշտական խաղերն աւելի կանոնաւոր: Ոկերքն է
ձեւորչուր պաննոն հանկաւի յազգաց և յախտանց:
340—352 տարբեր գրիչ է գրել:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

348ա. Յիւնեցէ գլխերին ստացուող գրոցս
Սիրամարքն որ զնեաց զսա ի հալալ արդեանց
իւրեանց ևն ետ կորարբորդին իւր, յիւտակ
իւր և ծնաւոց իւրոց ևն ամենայն դարմից
իւրոց. թողու Աստուած դլանցանս նոցա,
ամէն:

348բ. Յիւնեցէ գլխերին ստացուող զձի-
րատուր էրէցս ևն զս. յիւնալ իրիչիք Աս-
տուծոյ, ամէն:

349ա. Յիւնեցէ գլխերմարքն որ զնեացն:
48ր. Ձեղեկի զգծողակ զնախոր սու-
տանուն արեղաս յիւնեցէ ի մաքրապալ յա-
ղաթս ձեր:

Նման յիշատակագրու քիմքեր կան 61ա,
74բ, 148ա, 184բ, 272բ քերքերում, առանց
գրչի անուան:

287

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 233, զգ. 22)

ԺԱ դար

ԹԻՐԹԻՐ. 77: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ. 10,8 X 8:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՄ միասին,
8 X 6,1: ՏՈՂՔ. 21: ՆԻՒԹ՝ մազաղար: ԳԻՐ՝ բոլոր-
գիր: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, վերնագրերն ու սկզբնատառերը՝
կարմիր: ԿԻԱՆՈՒՐԱՆՔ՝ յա: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախ-
տակ սեղմած ձեւերով, Օնքսից կապուտ կտաւ: ՏԵՂԻ
ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՅ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՅ՝ մե-
սոսորտալէւ ԺԱ դար:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձևադրեր յա չէ պահուած,
թերի է և վերջին մեծ մասը կաղմից հանած և քն-
կած է: Սկզբի շարականն է Աստուածածնի, երկու
թերթից յետոյ՝ ձեւորչուր մեծ: Վերջին շարականն
է Քոստանդնուպոլիս Հայոց որդի...: Սկզբում և վեր-
ջում ունեցել է վրացական խոյուրի տառերով
գրուած թերթեր, որոնք կարուել են: Որեւէ յիշա-
տակորան չունի:

288

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

[Նոր-Ջուղայի բնակիչ կարապետ Յովհաննիսեանի սեփականությունը 121]

(ԹԻԹ (1780))

ԹԵՐԹԻՔ՝ 308: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 12.4 X 18.8: ՈՒՆԵԱԿ ԵՆ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 10 X 5.5: ՏՈՂԻՔ՝ 24: ՆԻՒԹ՝ հասարակ թուղթ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 96թ. Գրիստոսի յարութիւնը: ԽՈՐԱՆ՝ 97ա. 183ա: ՀԱԿԱՏԱՐԱՐ՝ 34թ. 72ա. 200թ. 231ա. 254ա. 277թ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ գրեթէ ամեն մի շարականի սկզբից կայ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՐ՝ կարմիր. կապուտ երկաթագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպ. ճեղքից կարմիր քաղցածով ծածկուած: ԳՐԻԶ՝ կարապետ արեղայ: ՏԵՐԻՔ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆՆԻ՝ ամբայտ: ԺԱՐԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆՆԻ՝ ՌԻԹ (1780):

ԴԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք միակ է պահուած, սկզբից և վերին թերթեր և պահուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

298ա. Արդ, ապաշմ դժեպ, ով մանկունք սուրբ Եկեղեցւոյ, յիշեցէք մաքրափայլ յա-

յաթա մեր զՏէր Ներսէս և զճարադատ Եղրայրն իւր զԳաղպարն, որ սրախոտոյ մահուամբ կատարեցաւ առ Քրիստոս: Յիշեցէք և Աստուած որդորմի ասացէք, ամէն: Հայր մեր:

Սակաւ զծոցս և կապմոցս կարապետ տառանուն արեղայ յիշէ միով Տէր որդորմայիւ. զյիշուցի յիշէ Քրիստոս, ամէն: Եւ տառանկ Աստուած վարձահատուց լինի Տէր Գրիգորին, որ ի տաղ փակեալն կապեցինք և կապեցինք, ի թաականիս Հայոց ՌԻԹ (1780):

99. Այլ գրքով գրուած եւ զմիւրած, ընթերցուում է: Յանկուցեալ որդին մանուկ Մարտիրոսն փոխեցաւ առ Քրիստոս. Աստուած որդմին իւրոյ:

Դարձեալ յիշեցէք ի քրիստոս զՏէր Յուսեփն...

289

ՏՕՆԱՑՈՅՑ, ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ, ՇԱՐԱԿՆՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 278, գլ. 231)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

(ԹԻԹԿԻ (1663))

ԹԵՐԹԻՔ՝ 328: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 25.6 X 19.2: ՈՒՆԵԱԿ ԵՆ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ 1—167ա՝ երկսիւն. 18.3 X 6 իսկ 167ա—319՝ միասին. 18.3 X 13: ՏՈՂԻՔ՝ 1ա—167ա՝ 25-ական. իսկ 167ա—319՝ 35-ական: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՌԻՒԹ՝ թուղթ: ՀԱՐԱՐԱՆՆԻ՝ գումատը: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 63ա. 167ա: ՀԱԿԱՏԱՐԱՐ՝ 2ա. 153ա—բ. 108ա. 202ա. 234. 252թ. 278ա. 279ա. 301ա. 307ա. 313ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ քաղցած թուղթ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 108ա. 170թ. 187թ. 189թ. 190թ. 192ա. 193թ և այլ մեծ թուղթ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՐ՝ բոշմալիքներ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ. յետիւր պոկուած. մերսից զծաւոր կտորով ծեփուած: ԳՐԻԶ՝ Յովհաննիսեան: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ. վերնագրերը. զյիշատառերն ու յուսանցողները՝ կարմիր. խմբագրով գրուած և զուսանցողուած է: ՏԵՐԻՔ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆՆԻ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՐԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆՆԻ՝

ԹԻԹԿԻ (1663): ՍՏԱՑՈՂ՝ Բարսամ: ԳԱՏԱՐ՝ 167թ—169թ. 300թ:

ԴԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք 1ա—վաւ է պահուած: Կազմը և թերթերը միմեանցից դրոշմուած են: Սկզբից թերթեր և պահուած: Երկու դրէ դորմ է. 1—167ա Երեմիա, 167ա—320ա միասին:

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1—31թ. Տոնացոյց:

բ. 32ա—62ա. Ժամագիրք (մի քանի աղօթքներ միայն):

գ. 63ա—165ա. Սաղմոսարան:

դ. 167ա—319թ. Շարական:

ԳԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

321ա. Փասք...

Որչա ամենատաա չնոր՛ին կատարեցաւ հոգեւորայ ժամայիրքս և Մարմոն Դաւթի, ընդ նմին և դարդուած Շարականի, ի թուականի մերոյ, ի ցումն կրկնակի չրջաւորութեան և մակ քառեակ հնգի կրկնաւ և ի թուոց յԱրամայեանն: Եւ Կենարարէն մինչև ցայժմ ԽԶԳԳ (1663): Յաշխարհիս Պարսից արքայնորտ քաղաքին ըստ զրոց Շահ կոչեցելոյ, որ այժմ Ասպահան տարածայնի, ի գեաղաքադարս Զուղայու, ընդ յովանեա Սուրբ Յովննիսի: Ի թուարյութեան Պարսից փոքր Շահ Ապասուն: Եւ ի գիտապետութեան Հայոց Հանուրց սեռից Տևտոն Յակարայ և ի վերառեալութեանն նահանգիս Պարսկաստանի հեղահոյի արհի-կարկապոսի և չնորհապարզ դարապետի Տևտոն Դաւթի, որ է ընդի քաղաքաւ Զուղայեցի:

Արդ, ստացաւ զժամայիրքս ի քրիստոստէր և մեծաշուք բարկալաշտ հռչակաւոր բարկապետն ամենայնի և ձեռնառտա ի սուրբ ամենայնի և սրբեցեալ յաշտ ամենայնի հեղ և հանդարտ և խոհեմ և զխաւաճանուն, սցննալան, նարարդարջեալ սոստ միշտ և հանապոյ կանաչ և ցանկայի ամենեկուն Զուղայեցի: Եւ իշատակ իւրն և իւր ծնողացն զճորն Գրիգորիսն և մօրն իւրոյ

Շտպուհին: Եւ Եղբօն իւրոյ Մանգաննոսի, որ փոխեցաւ առ Քրիստոս և Տէր Աստուած ընդ սրբոցն ամենայնի դասակից և պսակակից արասցէ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ զբարեպաշտ քրիստոսասէր Փանոսն, որ հանդուցեալ է առ Քրիստոս և զկողակից իւր զԿառովանն և որդի իւր միամօր և սրբի զՅովաննէն, որ յայս ամի հանգեաւ ի Քրիստոս և Եթող սուգ ծնողաց իւրոց և զդատերքն Դապուհին և Աջապտատիկն:

Կրկին անգամ յիշեցէ զբարեմիտ գեաւորումն և զկապակից իւր Զստէն և որդիքն իւր Սարհատն, Գրիգորն և Յովաննէն և ըզդատերքն իւր Ուղբուրոյն, Նանիկատտիկն և իւրիթէն և ամենայն արեան մերձաւորսն իւր, յիշեցէ և Աստուած ողորմի ասացէ և Աստուածն ամենայնի յիշէ զձեզ ի միասանգամ պարտեան իւրոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս, ամէն: Հայր մեր:

62ա. Եւ ևս երես անկեալ աղաչեմ զձեզ Եղբարք, յիշեցէ զիս ի մաքրափալ յաղօթս մեր զիս անարժան Յովաննէլ զրիշ և զվարպեան իմ զՏէր Գառապոս և իւր նընջեալսն առ հասարակ, ամէն:

320բ-ի վրայ կամ մի քանի երկրորդական յիշատակարաններ:

269բ-ի վրայ կայ մի սեւ կմիւք, երկրորդ յսեան արձիւ, առանց զրուքեան:

290

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

(Ս. Ամենատիրկիչ 232, գգ. 22)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ]

ԹՂԷ (1649)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 378: ՄԵՆՈՒԹԻՆԻՔ՝ ԹԵՐԹԻՔ՝ 11,8 X 8,7: ՍԻՆԱԿ և ՄԵՆՈՒԹԻՆԻՔ՝ ԳՈՒԱՆ ՄԱՍԻՔ՝ միասին, 8,2 X 5,0: ՏՈՂԻՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ մագաղաք: ԹԱՆԱԼՔ՝ սեւ և շագամակի, վերմագործ ու ըզգրմատողներ՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ Բոլորգիր մանր, գեղեցիկ: ԶԱՐԿԱՐԱՆԻՔ՝ ոսկեգործ: ՊԼՏԿԵՐ՝ 2բ (լրիւ էջով), 30բ, 32բ, 34բ, 30բ, 39ա, 41բ, 40ա, 145ա, 207ա, 214ա, 230բ, 204բ: ԿԻՍԵՆՈՒՐԱՆ՝ 3ա: ՃԱԿԱՎ-ՏԱՅԱՐԻՔ՝ 12ա, 54ա, 111ա, 188ա, 241ա, 303ա, 225ա, 353բ: ԼՈՒԱՆՑԱԶԱՐԻՔ՝ շագմաքի: ՍԵԶՏԱՐԱՆԻՔ՝ մագաղաքի ոսկեգործ: ԿԱՐՔ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւովով: Յերսից գումարը մեռաբնով ձեփուած: կապը յետեի կողմից մաշուած և պոկ-

ուած է: ԳԻՐԶ՝ Կապա երեզ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԹԵԱՆ՝ ԹՂԷ (1648): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա-2ա, 370բ, 377բ, 378: ՏԵՂԷ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ շատ հաւանաբար Նոր-Ջուղաւ:

ՄԱՆՈՒԹԻՆԻՔ. — Ձեռագիրն այժմէն էլ յայնչ պահուած, սկզբի տետրերը կազմահան են եղած:

ԳԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

376ա. Փասք... Որ ևս կարողութիւն մեկտար և անարժան սուտանուն Դուկաս երեց: Յիշեցէ զ՛շարն իմ Կիրակոս քահանայն և զմայրն իմ Հուսումնաբէն և պա-

մուսախնն իմ եղբայրեթ: Ով եղբայրք, ով կարգայ կամ արինաղէ եւ մեր մեղացն թողոթիւն հայցէ վասն Աստուծոյ, Աստուած ձեր մեղն ոչ յիշէ, ամէն: Թվին ՌԴԷ (1648):

375ա. Եւ Տէր Մովսէսը ըստացայ շարաննոցս յիշատակ հողոյ իմոյ եւ ծնողացն իմ Ղարախին եւ մօրն իմ Յուլիանին, կողակիցն իմ Վառվառին եւ որդոցն իմ Տէր Մարգարին եւ եղբայրն, յիշեցէք ի Քրիստոս, թիւն ՌՃԿԴ (1715):

375ա. Ով բարեակէր ընթերցող, յորժամ

ընթեռնուս յիշեայ մեղանորիս եւ բզմնոցն իմ հանգուցեալ Խաղիկն եւ զմայրն իմ Փէրիզադն եւ ծառայի ձերում Կիրակոս գրչիս. ով որ միով յայր մերի յիշէ եւ ինքն յիշեալ լինի առաջի Աստուծոյ մերոյ:

37բ. (Լրիւ էջում նոտրգրով Լամալանցի Մարկոսի որդի Միմասի կողմից կայ չափածոյ մի յիշատակարան հայերէն եւ պարսկերէն. գրուած «հղեւ թիւն Հայոց ՌՃՀԸ (1724)», մարդի «Դումն, ի քապաքն Սինայ»):

291

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

[Նոյն-Ջուղայի բնակիչ Տէր Պօղոս Գրիգորեանի սեփականութիւն (1)]

ժն դար

Թեմթֆ՝ 168: ՄեծՈՒԹԻՒՆ Թեմթի՝ 13 X Տ.Ս: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 10 X Ս: ՏՈՂ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ բուզը: ԳԻՐ՝ բօլորգիւր: ՃԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ 60ա, 101բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ բաւական բաւով կամ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՍ՝ երկաթագիւր (կարմիր): ԿԱՋՄ՝ կաշիպատ տախտակ սեղմած ձեւերով: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻԱՆ՝ ամոյալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻԱՆ՝ երկու ժն դար:

ՇԱՆՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիւրը վատ է պահուած, «կգրից եւ վերջից շատ թերթեր են պահուած, նոյնպէս եւ միջից: Սկզբից մինչեւ պահուած ձեւի շարքը շարքից չկայ, իսկ վերջից կայ մինչեւ պահուած ձեւ: Եւ ամենայն մարտիրոսաց»: Սիւստանկարան շատ է, միայն 158բ վրում պահուած է ձեռագրաբար գծողիս յիշեալ: Վերջի կազմը պահուած է:

292

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

[Նոյն-Ջուղայի բնակիչ Մարիամ Տէր-Ներսէսեանի սեփականութիւն (3)]

ժն դար

Թեմթֆ՝ 346: ՄեծՈՒԹԻՒՆ Թեմթի՝ 13,8 X 10: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 9,5 X 6,6: ՏՈՂ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ հասարակ բուզը: ԳԻՐ՝ բօլորգիւր: ՃԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ 50ա, 113ա, 141ա, 177բ, 217ա, 301ա, 320բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ 50ա, 113ա, 141ա, 177բ, 217ա, 278բ, 301ա, 320բ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՍ՝ կարմիր երկաթագիւր: ԿԱՋՄ՝ կաշիպատ, ճեղքից ունի կարմիր եւ սպիտակ քարան: ՏՆՂԻ

ԳՐԶՈՒԹԻԱՆ՝ ամոյալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻԱՆ՝ հասարակ ժն դար:

ՇԱՆՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիւրը միջակ է պահուած: Նշան եղծուած է, 1—3 եւ 208 կտրուած են: Վերջից եւ վերջից շատ թերթեր են պահուած: յիշատակարանի թերթեր չկայ: Նստապարզերը շատ անճշակ են:

293

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

[Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցի 536 (24)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ]

ԺԷ դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 355: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 18,5 X 13: ՍԻՆԱԿԱ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՈՒՄ, 11,6 X 8: ՏՈՂԻՔ՝ 26: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քաղաք: ԳԻՐ՝ ճորդներ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, լուսանցածները՝ կարմիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր: ԽՈՐԱՆ՝ 1ա, 154բ: ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԻՔ՝ 12ա, 81ա, 126ա, 148ա, 207ա, 316բ: 355ա: ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ՝ 66բ, 219ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻՔ՝ ծաղիկներ եւ բոշոճներ: ՍԿԶՐԱՏԱՐ՝ կարմիր: ԿԱԶԻՐ՝ կաշեպատ տախտակ, ճեքսից ծաղկաւոր կտոր: ԳՐԻԶ՝ ՏԵՐ Հայրապետ: ԺԱՄԱՆԿ՝ ԺԷ դար: ՎԱՅՐ՝ վստահարար Նոր-Ջուղա: ԴԱՏԱՐ՝ 80բ, 219ա:

ՆԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիբը վառ է պահուած, ձի քանի պրակներ եւ թերթեր տեղահան են Լեզլի, Վերբեր թերթի է: Յիստակարան չունի, ճակատադարձերից ձկնի մէջ, 316բ-ում, զբոյս կողմից խոշոր տասերով գրուած է «ՏԵՐ ԵԼԵՎԵԼԻ»։ Ունի Լերբ թերթ մաղապոթ գրուած բոլորգործի՝ 38, 30, 40, որոնք մաս են կազմում ձի այլ շարակնացի:

ՅՈՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

64բ. Խա Միւրեյի ծառայ եւ Սուրբ Պապոս Պարտաւին, Քյիլին ՌձձԻ (1698): (Գրքերէ հոյճը մահ: 203բ-ում):

294

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

[Սեփակաճուրքիւմ Նոր-Ջուղայի բնակիչ Մարիամ ՏԵՐ-ՆԵՐԱԾԵՆՏԻ (2)]

ԺԷ դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 110: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 11,7 X 8,7: ՍԻՆԱԿԱ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻՍԻՒՄ, 8,5 X 6: ՏՈՂԻՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քաղաք: ԳԻՐ՝ ճորդներ: ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԻՔ՝ 20բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻՔ՝ համարեա բոլոր քերթերում էլ կան: ՍԿԶՐԱՆԱՏԱՐ՝ կարմիր եւ կապտո երկաթաքեր: ՏԵՐԻՔ

62ա. Եւ, ՏԵՐ Թաղէտի որդի մեղաւոր շահարման եղկելի սարկաւաք Ո՛հաննէսըս զրեցի, որ եւ Մուրատնէց Սուրբ Յակոբայ Եկեղեցուն ըստասուր: Թիֆն փաթր ՌձԻՐ (1767), Նապարի Թ, Սուրբ Խաչի պաթ դուս Եկած շարաթ որն զրեցի այս շարայկանիս վերէն... (Եւ մի քանի մեղադրամքներ):

92բ. Երչառակ է շարական ՏԵՐ Խատուրին կողակից Թամարին որդին ՏԵՐ Մալիկչին, կողակից Մուրայսին, որդին Բարսեղին, Յակոբյանին, Մարտիրոսին (Եւ մի քանի այլ անուններ խիստ անվարձ ձեռագրով: Նայճը մահ: 333ա-ում եւ 334բ-ում):

297ա. Սկզբի մասն եղել է ճախարդ քերթի վրայ, որ կտրուել է)... Եւ որդին Ռախլի Միւստումին, Նուսպարդին եւ զաւովերացն Հուսումին եւ որդին Խաչիկին, Ախակին, Եղիապարն, զարձակ յիշեցէք պարսն Առաքելին եւ իւր տաղակայն եւ ողորմի տապէր, Գրիստոս Աստուած ձեզ ողորմեացէ:

ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ամբայտ: ԺԱՄԱՆԿ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ԺԷ դար:

ՆԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիբը վառ է պահուած, սկզբից, միջից եւ վերջից թերթեր են պահուում, իւրաքանչիւր շարական սկսելիս 4—5 տող գրուած է կարմիր թանաքով: 94ա դիմամբ կարուած է:

295

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի 337 (25)]

ՍԼԳԱՑ ԳԻՒԿ

ՋԼԵ (1486)

ԻՆԻՐԻՔ՝ 205: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 23.7 × 16:
ՈՒԿԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՐ ՄԱՍԻ՝ երկսիւն,
18 × 5.5: ՏՈՒԿ՝ 22: ՆԻՒԹ՝ հասարակ քաղաք:
ԳԻՒ՝ քաղաքի: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 350: ԿՈՐԱԳԻՐԻՔ՝
կարմիր: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ՝ ուժի քա-
ւակակմբ: ՍԿԶՐԱՍՏԱԿ՝ կարմիր երկաթագիր: ԿԱԶՄ՝
կաշնպատ տախտակ. ՈՅՐԻՅ ԴԱՌԱԺ ԶԻՐ. ուժի եւ
խօսմբ. հմամաշ: ԳԻՒԶ՝ ՄԵՆԻՔԱՐ Բանաւալ: ՏԵՂԻ
ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Սղոյս գիւղ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝
ՋԼԵ (1486): ՍԱՆՑՈՒ՝ ՏԵՐ ԶԱՎԻԱՌԱՆ:

ԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ՝— Զուգակր շատ վատ է պաշ-
տած, թերթեր քայքայում են, պատաստում են և
տեղաշահում:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

386ր. Փառք...

Աստուծոյս այս մարդարտաւար կտակս
ապաւարի ի փրկութիւն հոգոյ մարդկան
և ի պայծառութիւն սուրբ Եկեղեցեաց, ի
յուսարձութիւն մանկանց Սիւրբի և ի հրը-
նաւանս որոցց առաքստութիւն: Գրեցաւ սա ձե-
ռամբ անթմասա և անպիտան քահանայս
թմբարան ծուլութեամբ ի տիգրէ մեղաց, մե-
ծաւ. տաժամամբ զրեկցի դմարդարտաւար
բանս առտուածարան վարդապետաց եղա-
նակեալ, որ կոչի պոնձարան, ի տաւնս տէ-
րունեակ, ի յիշատակ ամենայն սրտոց, և
զրեկցաւ սա ընդ հովանեաւ Սուրբ Առտուա-
ծածնին և Փրկչին, ի պետոյրն Սղոյս, զոր
տեսեալ զսուր փորթամ մայեղաթիւն, բա-
րեպաշտ և առտուածաւար կրօնաւորն Տէր
Յովհաննէս և ստացաւ զսուրբ պոնձարանս
ի հալալ արդեանց իւրոց, յիշատակ ի հոգոց
իւրոց և ծնողաց իւրոց հօրն Յովհաննիսն
և մօրն Ծնորճաւորին և պապուն Սիւրբա-
րայ և միւս պապուն Միքայիլ քահանային և
որոց նորա Թաղէս քահանային: Յիշեցէք
ի սուրբ յաղթիս ձեր և Աստուած ողորմի
ստացէք Յովհաննէս կրօնաւորին և ծնո-
ղաց իւրոց հօրն Յովհաննիսն և մօրն
Ծնորճաւորին և քերն Գահարձիկէքին և
պապուն Սիւրբարին, յիշեցէք և Աստուած
ողորմի ստացէք և Աստուած զմեզ յիշէ,
ամէն...

Արք, զրեկցաւ պոնձարան ի թուական
Հոյոց ՋԼԵ (1486), յառաջնորդութեան

սուրբ ուխտիս վարդապ Տէր Յովհաննէս
տրճիկեպիսկոպոս սրբազան և հեղահոյի,
որ զյատն կրօնաւորաց սիրով կու յարմարէ
և աշխատաւորաց և վաստակաւորաց
վերակացու լինի և ինքն անկղծ, Աստուած
և թաղաւորն անմահ իւր ողորմեացի և ծնո-
ղաց իւր, ամէն:

390ա. Փառք... և սրղ, աղաչեմ զմեզ,
ով դառք մարտի քահանայ(ից), խումբ
սարկաւապաց և զունդք մոլորիկոց և ամե-
նայն մանկանց սրտոց Եկեղեցի(ւոյ), որք
հանդիպիք յայսմ առտուածաւար երգարա-
նիս և ծաղկաւել տուրառտանիս, որ ընդ
անդին և անշափ մարդարտաւար տկանց իւ-
րոց անուանեալ կոչի Գանձարան: Որ էր սա
յոյժ հնացեալ և խախտեալ ամենէին
թուղթն իրերաց, մինչ զի ոչ զայր հնար
րնթեղոյ վանս բալոյմ ցերեանց թղթերոյն:
Զոր Տեսեալ հեղահոյի, քարեմիտ և հաւա-
տարիմ տոն Աստուծոյ պարոն Փրկի և յոյժ
ճանիս զթնացեալ խնամս տարաւ ի վերոյ
սուրբ զրբոյս և ի միտ լիւրեալ պրանս սուրբ
մարդարեկն որ ստէ. Երանի որ ունիցի պա-
տիկ ի Սիւրբ և բնամարի նորա յերեսացէմ:
Եւ բառ ոյնմ տարաւս բալոյմ ուր և զուրթ
չարմեալ ի վերոյ սուրբ տառիս, վերադարձ-
եալ յառտուծոյ ուրհեալ և նորին շարճոքն
զօրացեալ պարոն Փրկին եւ վերտոնն նորա
զեւ և զթեւրին զրեկ և կապմեղ, յիշատակ
իւրն և ծնողացն իւրոց, հօրն ի Տէր հան-
դուցեալ Աւետին և մօրն Սարգսյուզ և կո-
ղակցոյն իւրոց հեղ և խոնարհ յառաւորեալ
հօղի Թեթևորին, որ ի տիս մանկութեան իւ-
րոց առ Քրիստոս փոխեցաւ, որ էր թիմի
փոքր ՌճԻԼ (1742) նաղար տմոյ ի և օղոր-
տութի Զ, օրն Երկուշաբթի, և այլ ամենայն
արեւատու. մեքձաւորացն իւրոց անջինջ յի-
շատակ, զոր Տէր Յիսուս ընդունելի արացէ
և ի փառս իւր համարեցոյ: Որք հանդիպիք
սմա, միով Հայր մեղայիս յիշեցիք ի մաք-
րափայլ յաղթիս ձեր և Աստուած յիշողոյ
իշէ իւր միւսանկամ պարտեանն, ամէն:
Կապմեցաւ թիւն մեծ ՌճԻԼ (1742):

388ր. վերջին ստացաւ զարեւոյտ և
առտուածաւար քահանայն Տէր Աթմանիս,
զոր տեսեալ սրտոյ փորթամ մայեղաթիւն
և ստացաւ սուրբ Գանձարանիս ի հալալ ար-
դեանց իւրոց և յիշատակ բարի հոգոյ իւ-

բայ և ճնտղացող իւրաց հօտին խաչաց Բարին և մօտին Շաշըկին և Եղբարցն Աղտի-րարին, Շիխի Դիարին, Աղայրարին, Փա-շին, Քարամին և Բահն Սարաթին, Բուր-սին և Երզնց իւրաց Մարտաշանին, Մա-րութին, Կրկարին, Մալխանին և զստերն իւր փշերիսանին և կենդացին իւրց Մէր-սինին և ողտարն իւրց պարոն Դադին, յիւնցէր ի սուրբ աշարթս ձեր և Աստուած ողորմի ասացէք Աթանաս քահանային և հօտերեղբօրն իւր Տէր Մտղէոս կրօնաւորին և Եղբարս Երզնց իւր և Աստուած ձեզ յի-շէ, ամէն... (եւ այլ զգացական խօսքեր) :

380թ. Արց, գրեցաւ յիշատակարանս ի թմին Հայոց ՋԼԻ (1485), ընդ Հովանաւ Սարբ Գէորգայ զարտաբարին, ի սուրբ առ-

ձարիս Քրիստոսի, ի գիւղս որ կռիւի Ջալայ և իւր միայրանացն, նախ և առաջին Տէր Մարտիրոսն, Տէր Բաստակէան, Տէր Վրդա-նէս, Տէր Անտոն Կառայկրօն կրօնաւորացն և քահանայիցն, Տէր Աթանասին, Տէր Խա-չայարին, Տէր Մեխլաշէղին: Աստուած զիւ-րանքն սէր և միայրան պահեցէ միշտ և հանապաղ, աստ կենցաղոյս փրկէ ի անա-րիւնաց և սատանէական որոյոյթից և աւուրն ահալին զերանաւիտ ձայնն լսելոյ և արքայութեանն արժանի արառցէ, ամէն :

Եւ արդ, ևս Ստեփանոս փնտն դրիւս, Երեսն անկեալ աղաչեմ զձեզ, ոյլ մանկունք --- յիւնցէր զիւ... և Աստուած զձեզ յիշէ ի միւս անգամ զայստեան իւրոյ, ամէն :

296

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

Ս. Աստուածածին և Ս. Բերդեհէմ 568 (33)

ԺԴ—ԺԵ դար

ԹԻՐԹԻՐ՝ 247: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 21,8 X 14,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ Երկ-սիւն, 18 X 5: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆՈՒԹ՝ Խառքակ քուղք: ԹԱՆԱԿ՝ ան: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՃԱՎԱՏԱԶԱՐԴ՝ 40թ: ՁԱՐԳԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԻՐ՝ չումի: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ս: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ չումի: ՍԿԶՐԱՏԱՐ՝ կարմիր, ժամէ գորգագրեր և Խառքագրեր: ՄԱԳԱՂԱԾԱՆՑ՝ ՊԱՆՊԱՆԿ՝ չումի:

ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ. Յերսից կապոյտ կտաւ: ԳՐԻԶ՝ ամշայտ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամշայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԴ—ԺԵ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 3թ: ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆ՝— Ձեռագիրք վտաւ է պահ-ուած և բոլորայտ: Կան պակասող թւերթեր, որոշ թւերթեր էլ պատահաւորաւ են, յիշատակարան չունի: 1—2ս դրուած է ցանկը:

297

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի 534 (22)]

ԺԴ—ԺԵ դար

ԹԻՐԹԻՐ՝ 327: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 20 X 15: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 15,3 X 11,4: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆՈՒԹ՝ Խառքակ քուղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՁԱՐԳԱՄԱՆՔ՝ կարմիր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 8ս: ՃԱՎԱՏԱԶԱՐԴ՝ չումի: ՍԿԶՐԱՏԱՐ՝ կար-միր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Յերսից ծաղկաւոր յիւր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամշայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԴ—ԺԵ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 7, 117, 320ս, 323թ, 324թ, 327թ:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆ՝— Ձեռագիրք միջակ է պահ-ուած: Իսկ թղթերից կան պակասեր: Նկար չունի: Նշանակ և չի յիշատակարան չունի: Թւերթերից մի քանիս պատահաւորաւ են և Երկու-Երեք պրակի չեն տեղահանուած: Միջից և վերջից մի քանի թւերթ չկայ ևն տեղացուէլ և դրուէլ, վերջիններս նոր-գրով:

298

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 270, զգ. 23)

ԺՂ—ԺԵ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 305: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 21 X 15.6: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 15.3 X 11.5: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԹՔ՝ ԲՈՂՔ՝ ԳԻՐ՝ քոյրգրեր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԳ՝ 23ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԳ՝ 1ա, 59ա, 99ա, 127ա, 142ա, 130բ, 145ա, 230ա եւ այլուր: ՍԿԶՐՆԱՏԱՐ՝ ծագկա- գիր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, ակզրմատողներ եւ գլխատառերը՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, սեղմած ձեւերով: ՈՅՐԱԿ կարմիր կտոր: Կազմը մաշ- ուած է եւ երկու կողերը կտրուած: ԳՐԻՉ՝ Ստեփա- նոս: ՍՏԱՅՈՂ՝ Գեղիկաք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ առկայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺՂ—ԺԵ դար:

ՆԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— Ձևադիրը լաւ չէ պահւած: Վերջում ունի յիշատակարան, որի միայն սկիզբն է մնացել: 30—305 թերթերը եւր զրէի գործ են, որի վերջում գրուած է զրէի կողմից հեղափոխի որդի մարդի, անարդիներ զեառա թահանայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

303բ. Յիշատակարանը գրոցա:

Փառք Էռնանհա եղակի, միակամ, անորիշ, անրածանկի, տեքակ եւ տեքանակ միանանկան Սուրբ Երրորդութեան յախ- տեանա, յախտեհից, ամէն: Գրեցաւ Էղանա- կաւոր տառս ձեռամբ անիմաստ եւ անպի- տան Ստեփաննոսի (մէկ քառ ջնջուած) թմբեալս ծուրութեամբ ի տիգմս մեղաց, մեծաւ տաճանամբ զրեցի զմարգարտաշար րանս աստուածարան վարդապետաց Էղանա- կեալ, որ կոչի Գանձարան: Ի յուրիտութեան մանկանց Էկեղեցոյ, ի տառնս տէրու- նական, ի յիշատակ ամենայն սրբոց, զոր արարեալ Նորափարթեամ վայելչութիւնս րա- րեպաշտ: Աստուածաւոր կի՛նի Գալիլթ եւ ստացաւ... (վերջը չկայ):

299

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

(Ս. Կաստրիկեանց վանք 46) (9) 8]

ԲՈՒԹԵՒՍԱՆ

ՊՂԶ (1447)

ԹԵՐԹՔ՝ 301: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 17.8 X 13.2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13 X 9: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԹՔ՝ Խառաքել քուրդ: ԳԻՐ՝ քոյրգրեր: ԶԱՐԳԱԳԻՐՔ՝ կարմիր, կա- մայ քոշմազրներ: ՊԱՏԿԵՐ՝ չուծի: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա: ԱՎԱՆՏԱՋԱՐԳ՝ 123ա: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆ- ՑԱՋԱՐԳ՝ ուծի կարմիր. կամայ ծագիկներ: ՍԿԶՐՆԱ- ՏԱՐ՝ երկարագրեր: ՄԱԳԱՆԱԹԵԱՆ ՊԱՊԱՆԱԿ՝ մէկ թերթ առցեւից եւ երկու թերթ վերջից. Աւե- տարամից, երկարագրեր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, սեղմած ձեւերով, մաշուած եւ մերժելից զտառուած, մերսից քարամով պատած: ԳՐԻՉ՝ Ներսէս քահանայ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Բուքիլիսա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒ- ԹԵԱՆ՝ ՊՂԶ (1447): ՆԱՂԿՈՂ՝ Խիմեմ եւ Ուսմիա արեղայ:

ՆԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— Ձևադիրը մաւ չէ պահւած:

Կործանուելուց քայքայուել է, մեծ մասի թերթերը միմեանցից բաժանուած են եւ կէս մասերը չարթերը պատտաստուած, տեղահան եղած ու տեղափոխուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

386բ. Փառք փրկչին եւ յիշատակ զրո- չին: Փառք...

Գրեցաւ Գանձարարս ի թփին Հոյոց ՊՂԶ (1447) յունիս ամսոյ ի ԺԹ՝ ձեռամբ րազմամեղ, անարուեստ եւ անիմաստ փր- ծուն զրչի Ներսէս սուտանուն կրանասրի, որ զանունս ունիմ քահանայի եւ ի զործոյն յոյժ Էմ հեռի, ի զեառուս որ կոչուած Բաշի- լիսա, ընդ հովանեա Սուրբ Հրեշտակապե-

տացի Գարբէլէի և Մարայէի և Սուրբ Եւսակայ և Հարազատ) որպէս իւր սուրբ նախասակաց և Սահմակատար Սուրբ Աստածածնին և Սուրբ Գրիգորի Լուսաւորչի, և այլ բազում սրբութեանցս որ յայս սահմանք կան, զոր ոչ զիտեմք յանուանել կոչել: Ով Հայրապետք և քահանայք և մանկուեք իւր Սիրմին, յորմա՛ն ուրախանայք ի յառնելի եղանակէք զգաղցր եղանակս զՄարտիրոսացն և Տէրունի, իբձեան առնէք զմեզ արժանի, որ ձեր ամէնեւ մեղքն թափ, մեղ և ձեզ Տէրն ողորմի, ի յաւուրն տալուցի, ամէն և յամենայնի: Յիշեցէք ի մաքրախոյս յաղաթա՛ն ձեր զստեղութեալ, զեկեղեկեալ, զատյամեալ, զխաւարեալ և զանպիտանեալ Հոգի՛ զեկեղեկ սուտ անկարգութիւն, որ անուան կայ և զսրծս ոչ ունի: Այ և զհոգեւոր Հայրն ձեր զսուսցիչ Գրիգոր փոքրեկան յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուած փարմատար ծրնալիս ձեր զՀայրն իմ զՅեկեղեկ և զմայրն իմ զՄարթայ և զեղբայր իմ զԳեորգի և զմայրն իմ զԳեորգիան, զիւրեքս և զմանկուեկայսն սուրբ Քրիստոս և այլ ամենայն տրեան մերձաւորացն ձեր և ամենայն երախտաւորացն, որ ի վերայ մեզ երախտիւր չտա և որ ստկաւ, և լի սրտի: Աստուած ողորմի առէք և Աստուած ողորմի առէք և Աստուած ձեզ ողորմի և մեզ, ամէն:

Այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս զպապասուրս մեր իրիցիկն, որ չտա աշխատեցաւ ի լուսնու, ի կերակրել, ի ծառայութիւն, և ըզծնողն ի(մ) և զկրկնքն և Աստուած զձեզ ի(մ), այլ և յիշեցէք ի Քրիստոս զԹադէոս կոկա(ղ)ք, զԳոստանդ սարկաւազն և զԱսիւր, որ չտա աշխատեցան և Աստուած զձեզ յիշէ յիւր միտանդամ պալատ, ամէն:

Այլ և աւարտեցաւ Գանձուտարս ի կաթալիկիստութեան Տեառն Տէր Կարապետ և մեր սրբաանեալ առաքելաշնորհ եպիսկոպոս Տէր Սիմէոնի: Այլ և Հոգեւոր Հարք և եղբարք, մի՛ մեղադրէք խռնորութեան և սխալանաց զթիս, զ(ի) կար մեր այս էր և ի բազում սրաղմանց մէջ կայեաք և խիստ նեղ տեղ:

Այլ և որպէս աղաչեմ յերես անդեալ զամենեւեանդ, սո՛ք ձանդիպիք տեսանելով կամ կարգաւորով կամ աւրինակելով, նաեւ յիշեցէք ի Տէր և զիս զանաբա՛ն զբազիրս և զեկեղեկ սուտանուն թահանայս զերեսանդի և ծնաւոյքն իմ և զսուսցիչն զկեղանակին և զերնջեկեալք: Այլ և զմի եղևն եղբարքս ի զուտ Սուրբ Լուսաւորչի զԱստուածատուր Հայրապետն և զնորարոյս բողոքն զԱնանի արեգան և զՍտեփաննոս Հարեղայն և զմիս Անանիոս Հարեղայն և միալսանքն,

զսարկաւաղանին և զտնտես և որ զսպասաւորութիւն կանեն սուրբ տաճարին: Նայ Քրիստոս Աստուած զիւր սուրբ արքայութիւնն մեզ և ձեզ պատրաստել, առտ և ի հանդերձելունն ի՞նչ բոլոր սրտի մեզ առէք Աստուած ողորմի: Նայ Քրիստոս Որդին Աստուծոյ ձեզ և նրնջեկեալն տալէ զիւր սուրբ արքայութիւնն ի յապալոյսիցն, ամէն, և ի ամէն:

Այլ և զսրբնակիս զըրաւոն և մեզ պարզելուին փոխանակ այս փոխարկելոյ, փոխանակ տուցէ զիւր սուրբ արքայութիւն, ամէն և ի ամէն: Այլ և զիս զանաբա՛ն և զանպիտան զԱնանիս սուտանուն արեգաս զծաղկաւոր սրբին և զսուսցիչն իմ և զԳեորգեւոր Հայրն զՏէր Սիմէոն արշինակիսկոպոս, որ բազում աշխատութեամբ վարժեցայք զիս յարուես(տ) ծաղկաւորութեան: Ով քահանայք, յիշեցէք ի մաքրախոյս յաղաթա՛ն ձեր, այլ և անմեղապիւր լերուք ծաղկել, զի առաւջին ծաղիկն այս էր, առաւջիք մեզ ողորմի և ինքն ամէնողորմած ձեզ և մեզ ողորմեացի, ամէն և եղբիք:

Ով անմա՛հ Հաց կենաց մեզ տուա Տէր Յիսուս, թաւեցիք զպարտիս յաւիտեանական յանդանայ յԱլամայ: Բարեբար բնութիւն Սիմէոն Հար ծնունդ ի յերկիր երեսեալ մարմնացար ի կուսէն յերկրիկինց:

Յը. իւ զանաբա՛ն ծնաւորս զեկեղեկ սուտանունն թահանայս Արեւանդի, զյեկեղեկ ի յամենայն կարգաւորաց, յիշեցէք ի Քրիստոս զմարմնաւոր ծնաւոյքն մեր և զամենայն երախտաւորքն և Աստուած ողորմի առէք և Աստուած ողորմի ձեզ և մեզ և որ առէ ամէն և եղբիք, եղբիք: (Նյունը Ուան 329-ում):

388թ. Իս Գրիգոր Հրէշ որ զնեցի զԳանձուտարս ի Հայալ վաստակոյ իմոց և եղի յիշատակ ի զեղս Կոնիոկոյ, ի զուտ Սուրբ Թորոսու և Գեորգեայ, յիշատակ Հոգւոյ իմոյ և ծնաւոյցս իմոյ, Հայրն իմոյ Մարգարէի և մաւրն իմոյ խաթումէիքի: Որք կարպոյք կամ արիւնակէք, թողութիւն Հոգեցեղէք իմ Գրիգոր Հրէշոս և ծնաւոյց իմոյ և Աստուած զձեր մեղացն թողութիւն չնորհեցէ, ամէն և եղբիք:

Գրեցաւ ի թիւն Հայոց 869 (1464): Յայտ ամի եկաւ Ամթոյ սուրառն Հասանն Ռի (20-000) Հենձկարաւորք և աւերեաց զԿեսարիայ զերկիրն և սաստիկ տաւր էտ զԹուրքմանն և Քրիստոս Աստուած զԿոնկրայոյ պահեալ ի նմանէ և ի նորա շար մտացն: (Ներքինում երկու կէս տոյն իկտգիր-ծածկազրնրով):

389-ի վրայ կամ վերջին ստացող Ղարաւելիքի եւ իր մերձաւորներ ճանաչեցր, զյուսած Հայոց ՌՁ (1631) յաւին:

300

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմաքիկիէ 313. գգ. 24)

ՋԼԲ (1483)

ԹԵՐԹՔ՝ 150: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 13,5 X 9: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին. 10.1 X 7.5: ՏՈՂՔ՝ 17: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ քուզք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա: ՍԿՋՐԱՑԱՆՈՐ՝ քուզք: Իսկ 4ա-ում կարմիր քամաճով քաջակերպեր: ԻԱՆՆԱՔ՝ տեւ, վերնագրերը. սկզբնատողերն ու գլխագրերը՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղանած ձեւերով: Ներքից սպիտակ քաշամ: ԳԻՐԶ՝ եայտատր քաշամայ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամպայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՋԼԲ (1483): ԳԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 150ք: 91ա—102ա-ի գրիչը տարբեր է:

ԻՐԱՆՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը վառ չէ պահուած: Սկզբում՝ 1—2-ի վրայ ցանկն է գրուած: սորնց ծայրի կողմից կարուել է թերթերի մի մասը: 3-ի կէտը եւ 25-ի մի մասը չկան: 3-ի մնացած մասում մի ոտանաւոր է՝ «Աստի Նարեկ Նաղար բերան, Զիթախն էտ. գէնէ Կաֆան» սկսուածքով: Ձեռագրի մէջ առիթական չէ, լայնքը աւելի երկար է քան բարձրութիւնը եւ բացուած է ներքեւի կողմից: Այս ձեռագրին եւս Ամենապարկէական վանքի մասնապարանն ասացել է Տ. Եզնիկ վարդապետի միջոցով, իրանի փէրիա պատի գի. դերից:

ԲՈՎԱՆՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—8ր. Գանձ Աւետեաց Խաչատուր վարդապետի. «Ննդութեան ձայն բարբառք աւետեաց այսուր ծայկաց աշխարհի, հրնչեայ...»:

բ. 8ր—9ր. Գանձ Ճրողալուցին Մերնդեան, Տեառն Մխիթար վարդապետի ասացալ. «Տարփուն բղձական, տուչոր անձ(ն)ական, տոճմից բանական...»:

գ. 13ր—17ա. Գանձ Մենդեան եւ Մկրտտութեան Գրիտասի. «Մաքուր եւ անբիծ Սուրբ Աստուածածին, դուստր լուսայ...»:

դ. 17ա—19ա. Գանձ Յովանու. «Մեծապայծառ փառք պանծալի այսաւր ցնծայ սուրբ եկեղեցի...»:

ե. 19ա—22ա. Գանձ Տեառնըպառաջին. Մկրտիչ, «Մխանական Սուրբ Երրորդութիւն...»:

զ. 22ա—25ր. Գանձ Նամուրէն Տրդնաւորաց, Տէր Մխիթար. «Քարձրեալ աշաւոր, բան չօր դիմաւոր, բարձրեալ հրաշաւոր...»:

է. 25ր—30ր. Գանձ սրոց թապաւորաց, Մխիթար. «Համադոյական շօր ունձման եւ բան...»:

ը. 30ր—34ա. Գանձ Նամուրէն Նայրապետաց. «Արեալ զՆոյին առաքեալք քոյին...»:

թ. 34ա—38ա. Գանձ կանաց հասարակաց: «Աստուած է յայտնի, աղերկի իմ տուտի...»:

ժ. 38ա—39ր. Գանձ Կերակոս եւ Յուլիտայ. «Գերապայծառ արփիդ երկնային, խոնարհեցար յերկիր բստորին...»:

ժա. 39ր—42ր. Գանձ Վաճանայ Գողթնեցոյն. «Գրթացեալ քոյին, արքայդ երկնային, եւ առիթ մարմին...»:

ժբ. 42ր—47ա. Գանձ Լուսնացոց որ աւ Յունան. «Գոյիդ կատարեալ զերալրացեալ...»:

ժգ. 47ր—49ր. Գանձ Արոյն Սարգսի դօրաւարին. «Մեծ(ա)պայծառ փառք վարեալ...»:

ժդ. 49ր—51ր. Գանձ Աստեանց. «Գեղապանձ լուսով, զերաւանջն զուսով, զերաւարդ փառով...»:

ժե. 51ր—53ա. Գանձ Սուրբառեանց եւ Ոսկեանց. «Գանձ սիրոյ քոյին, դանձեալ ի Նոյին, զերաշակերտին...»:

ժզ. 53ր—56ր. Գանձ Արոց Թարգմանաց. «Բարութիք բարիք, վախճան համալիւք, յերկարաշնչիք...»:

ժկ. 57ա—60ա. Գանձ Ղէնդեանց եւ վարդապետաց. «Քրիստոսեալ կանոն օրինի, շօր համայնի...»:

ժլ. 60ր—64ա. Գանձ Երից սուրբ ժողովոցն. «Վառեալ հրդեհին, վերամարալարին, Վեստրիտին...»:

ժթ. 64տ—67տ. Դանձ աղուհացից կիւրակէին. «Աստուածն ամենի, անդանօր յայտնի, արդար երեւի...»:

Ի. 67թ—69թ. Դանձ Թէոդորոսի զօրափարին. «Գոհարանեալ Տէր Սուրբ Հոգի, Տէր Սուրբ Հոգի...»:

Խա. 69թ—70ա. Դանձ անառակ ողորոյն. «Մէծ եւ անեղ խորհուրդ տիրական, անհաս, անհառ, տնկողնալան...»:

Իթ. 72ա—74թ. Դանձ մեծատանն. «Մէծ եւ անեղ խորհուրդ տիրական, որ նորոգեաց զաշխարհա...»:

Իդ. 74թ—77ա. Դանձ Սրբոց Քատանից. «Մէծ եւ հղաւթ տնմաւից արքայ, Յիսուս Քրիստոս աւրհնեալ յարակայ, որ ընդրեցեր յորոցս Աղամայ...»:

Իդ. 77ա—79ա. Դանձ անիրաւ դատարին. «Մէծ եւ անեղ խորհուրդ անբրին...»:

Իե. 79ա—82ա. Դանձ Լուսաւորին. «Մէծ եւ հղուր անմաւից արքայ, Յիսուս Քրիստոս աւրհնեալ յարակայ, որ ընդրեցեր զորդին Անկայ...»:

Իդ. 82ա—85թ. Դանձ Ղազարու յարութեան. «Գոհարանալան, զովսանական, զօրոյն յրդմական...»:

Իէ. 85թ—87թ. Դանձ Մառզարկարի կիրակին. «Խնայ Սիոն, խորան խորհրդայ...»:

Իր. 87թ—90թ. Դանձ մեծի չորեքշաբթին. «Մէծ եւ անհոռ խորհուրդ անեղին...»:

Իթ. 90թ—94ա. Դանձ աւազ հինգ շաբթին. «Մէծ եւ անեղ խորհուրդ աւագին...»:

Լ. 94ա—99թ. Դանձ մեծի ուրբաթին. «Խորհրդարար Բանն անբաւիլի...»:

Լա. 99թ—102թ. Դանձ Յարութեան Տէառն. «Մարդասիրայէս, Որդիդ Միածին...»:

Լթ. 102թ—105թ. Դանձ Յարութեան եւ Լոր կիրակէին. «Մեծապայծառ ձայն ուրախալի...»:

Լդ. 105թ—109ա. Դանձ Համբարձման Տէառն մերոյ. «Մեծապայծառ տառնին աւագին...»:

Լզ. 109ա—113թ. Դանձ Հոգւղայլըտառն. «Մէծ եւ հղօր Հոգի Աստուծոյ...»:

Լե. 113թ—117թ. Դանձ ամենայն մարդարէից. «Հոգին նախ ընդրեալ...»:

Լզ. 117թ—120ա. Դանձ Համարէն առաքելոց. «Գերադոյն զոյն, զերիմաստ...»:

Լէ. 120ա—122թ. Դանձ Համարէն մարտիրոսաց. «Մեծապայծառ փառօք զարդարեալ...»:

Լը. 122թ—126ա. Դանձ Եկեղեցւոյ նաւաւատեաց:

Լթ. 126ա—128թ. Դանձ Վարդավառին. «Մէծ եւ անեղ խորհուրդ...»:

Խա. 128թ—131թ. Դանձ փոխման Աստուածամօրն. «Մեծապայծառ հրաշակերտ վեհին...»:

Խա. 131թ—134ա. Դանձ Սուրբ Խաչին. «Ձայն եկեմական տնկոյն...»:

Խթ. 134ա—137ա. Դանձ հրեշտակապետաց. «Մէծ եւ անեղ խորհուրդ...»:

Խզ. 137ա—140թ. Դանձ Սրբոյն Յակոբայ:

Խդ. 140թ—145ա. Դանձ սլաւոման ննջեցելոց:

Խե. 145ա—148թ. Դանձ Դաւթի եւ Յակովբայ:

Խզ. 149ա—151թ. Դանձ Սրբոյն Ստեփաննոսի:

Խէ. 156թ—154թ. Դանձ Նիկողայոսի հայրապետին:

Խթ. 154թ—156ա. Դանձ Պետրոսի, Պատրիարքի. «Մէծ եւ անեղ խորհուրդ...»:

ՅԵՇԱՏԱՍԱՐԱՆԹ

90թ. Փառք ամենատուր երրորդութեան Հաւր եւ Որդւոյ եւ Սուրբ Հոգւոյն, ամէն:

Գրեցաւ փոքրիկ Դանձարանս ձեռամբ Խաչատուր անորման քահանայի, Ի ծերութեան ժամանակիս, որ Էի ԿԼ (68) ամաց, աչքս վատտոտեալ էր, ապա զգոփաքս ունէի յնիդիք եւ Ի յաւ արիւնակէ, զոր էր ստույգ բանէր, սուրբ վարդապետն Գրիգոր Ծերեցն: Ով զմեզ յիշէ, Աստուած դինքն յիշէ, ամէն:

Գրեցաւ ՋԼԲ (1483) Թվականիս:

144թ. Չեղատուրս զրոգ զանձիս յիշեալ Ի ՏԷ աղայեմ եւ Աստուած զձեզ յիշէ յիւր սուրբ արքայութեան, ամէն:

156ա—ու մովսարժ ձեռքով ինչ—որ երգ—գրութիւն:

13ա. 46ա եւ 60ա—գրիչը խնդրում է յիշել իրեն:

231ա. 231ա. 231բ. 231բ. 232բ. 232բ. 234ա. ՍԿԸԶՐ-
ՆԱՅԱԼԻՐ՝ բոյնադիրք, ամօժ ասկեղծ: ԿԼԶՄ՝ կոշի-
պատ տառապան սեղմած ձեւերով, Յերսից քաղաքով
պատած: ԻՆԼԱԼԻՐ՝ սեւ, սկզբնառաջիկ, զիւտաւածիւր
ու յորս լուսամտովները՝ կտրմիք: ԳՐԻԶ՝ Տէր Աս-
տուածամօտը: ՔԻՂԻ, ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ձուղա-
ժԱՄԻՆԻՆԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՅՆԸ (1700): ԵՄԿԱՄԸ՝
Տէր Աղէհամար:

ԵՄԸՍԹՈՒԹԻՒՆԻՆ՝ Ձեռագիրք յաւ է պահուած,
բայց նորոգուել է և երկին կաղաւն: Ունի ցանկ,
որ դրսուած է Ձաւը: Ունի տեղեր թերթեր կաղ-
մից պահուել ևն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԼԱՐԻՐ

319բ. Արհնութիւն, գոհութիւն...

350ա. Արդ, ևս տառապելու և տառա-
նելու, յոյնամեկ թշուառացեալս քարտու-
ղար Սարգ Աթոռոյ Ամենափրկչի, զոր ի
ժամանակս Հայուցն մեծաց, այսինքն
տեղանք Ստեփաննոսի և Աղէքսանդրի տա-
ւառածամերձ անձնաց կաթուղիկուացն մին-
չև ներկայս, որ ի ժամանակս Տեառն Մովսէ-
սիս, եւ ևս մատակարար ևս զրիչ վեհոցս,
այսինքն Աստուածատու քահանայս և ան-
արժանն այցելու: Ձոր ուխտիք ինդրեմ ի
Տեառն, զի ևս ի ներքոյ Հոգւոյ մտանդիցիմ
յաւարտ Տեառն իմոյ Մովսէսի վարդապետիս
և ծածկեացէլ զիս ի գամբխարանի և ինքն
երկայն ամօք միապեւ և փոխեցէլ յայլ քաղ-
աքապար իւրոյ ուխտին, ամէն: Ձոր յոյժ
տարիմամբ ևս մեծաւ սիրով մեղստեղիկ
բաղկաւ ևս աղտեղոյաղտի մտամբս
զրեցի զտառս տառածանախ ևս արքիտ-
փայլ ճառագայթս տկնաշաւոյ յիշեալիս քա-
լի թոյլ ինձ ի սուրբ ուխտն Ամենափրկչի,
ի վայելաւն և զրօտան յերարացն, որ ի
նմա ևս ապագայից եկելոյ քանապիսաց ևս
զուարճութիւն պատահողաց ևս զցնծութիւն
ինձերցողաց յոյժ զեղեկեւ ևս սիրտանի ամե-
նայն Հաւատացելոց. յաւէտ ևս զբոյց աշա-
կերտաց յամի թուահաշուութեան տունին
Հայկական ՌՅՆԸ (1700), յամենանն նոյնմ-
արիւր Լ. յարած զիմա աւարտելու, ի զահս
տարայանիստ և ի քաղաքս թապաւորական,
ի զբոց Եղի կուսեցեալ, որ այժմ Ապագան
արտաձայնի. ի ժամանակս թաղապետութեան
Եւս Սուրբան Յուսէն խոհեմ և խաչական
արքային մեծի քաղցրի ի Հայրապետութեան
Տեառն Աղէքսանդրի, ճշմարտութիւն ևս ուղ-
ղապանս, Երանաշնորհ, զերթմանս կաթուղ-
իկուսի ևս ի զիտապետութեան յերկրիս
Պարսկաստանի երկոյց թրիտառնէկց Տեառն
Մովսէսի քաջի ևս արի աստուածունաց վար-
դապետի ևս արքեպիսկոպոսի, զորոց Տէր
տոցէլ խաղաղական կենան երկար ամաւ ան-
զորրական, ամէն:

Գարձեալ աղաւնձ զպատահողաց զբոյսս,
յիշեալիք ի Քրիստոս զտառանալ և զթիւ-
րառացեալ զկատուածատուր յանարժան քա-
հանայս և զձեռն իմ զմայրն իմ Թրիփան-
զէն ևս Հանիկն իմ զԲաշին, ևս զորդին իմ
զՏէր Աղէքսանդրն, զԹրիփոսն ևս զՅոհան-
նէս ևս զպատեղան իմ Որդապետիկն ևս
զԲաշին, զոր Հայրամարն ձեռն Տէր
թողցէլ զմեղստեղանի մարմնոցն մերոց: Ձոր
պատահողաց զերկեաց Հարց ևս եղբարց
միշտ մտեմ յիշել միով Հայր մերիւ, զոր ևս
զսուք յիշեալ յիշիք առաջի արդար զառաւո-
րին Քրիստոսի, ամէն: Հայր:

Գարձեալ յիշել աղաւնձ ի Քրիստոս յոյ-
նածեղ Աստուածատուր քահանայս, որ քա-
ղաւնձ վաղաք ևս յուր աշխատութեամբ Հա-
տուցի յաւարտ ի զահս Ամենափրկչի սուրբ
ուխտիս կատարումն առնելով սուրբ տառիս,
որք Հանդիպիք ի ոմա եղբարց զտեանելով
և կամ զպաղապարելով, միայն քան պարա-
ւական բանիք անդամիք յաղապս անվարձ
զրշտութեան մերոյ, զի կար մեր այս էր, այլ
աղաւնձ ներել յիմոյս անուղղոյ ծրելութեանս,
այլ ևս թէլ զտոյի ինչ սխալութիւն ևս պա-
ղատեմ ներել վառն Աստուծոյ, քանզի զա-
ղապար սուրա յոյժ սխալ ևս անաղապարե-
թեան զոյր, այլ ևս թէլ այս ևս եթէլ այն իմ է
պակասութեան թողութիւն Հորհրդալիք:

Գարձեալ յիշել աղաւնձ զՏէր Աղէք-
սանդ(ր) ևս զմայրն իւր Դիփանն, զոր ընդ
իմ վառասկեցաւ ի վերայ տառիս այսորիկ
ևս զոր ինչ ծաղկուե՞ն նա և երկաթապար
ի ամա զոյր, նորա է արարեալ ևս զարդարե-
ցուցեալ, զոր Հանդիպողաց Հարց, եղ-
բարց զ ևս սրդիկաց զոր ի սուրբ ուխտիս,
միշտ յիշատակել զմեզ Հարբ ևս որդւով,
որով վառասկեցաք և կարի աշխատանք
յանկ Հասցեաք, զոր ևս զաւ յիշեալ յիշիք ի
զիրն կենաց, ամէն:

Եւս արդ, կարգաւ յիշատակեալս տառ ևս
Հաւատարարս զրեցաք զմեղստեղան սուրբ
ուխտի ամենափրկչի, որք ևս միարան վե-
րադիրտորի Տեառն մեծի Մովսէսի վարդա-
պետի, որք Հաւատարարս կենան իւրա-
քանչիւրոց կարգաց. նախ Միքայէլ վարդա-
պետն, Յոհաննէս վարդապետն, զԴաւիթ
վարդապետն, զՅիշատարս վարդապետն,
զՄիլէն վարդապետն ևս զՊողոս վարդա-
պետն, որք Եպիսկոպոսական կարգապա-
կան կարգիք սպասաւորն Սուրբ Ամենա-
փրկչի ուխտիս ևս պոյնճառացուցանն զդառս
միարանից ճշմարտութեան ևս զառաւո-
թեան ևս ուղղապէս քարոյրութեամբ իւ-
րեանց լուսաւորեն զՀաւատացեալս Քրիս-
տոսի, որոց յիշ զԳարձահայոց Տէրն Քրիս-
տոս, ամէն: Եւ ևս մի եղև եղբարք ևս աղա-
ստ որք, զերկուսնան ձերունիսն, զՏէր Եւս-

կորն և ԿՏԷՐ Թումայն: Եւս զՄատթէսս, զԲարսեղ, զՅակոբ և զգիտք Դաւիթ վարդապետն:

Եւ քահանայական զուգ ԿՏԷՐ Սիմոն լուսարար, ԿՏԷՐ Յարութիւնն, ԿՏԷՐ Յոհաննս վերականցու ամենայն բանից և զործոց, ԿՏԷՐ Աւետ, ԿՏԷՐ Մարկոսն, ԿՏԷՐ Պետրոսն, ԿՏԷՐ Եսային, ԿՏԷՐ Վարդանն տնտես և խնամատար, ԿՏԷՐ Մկրտիչն և զմիւս Տէր Վարդան, որք քահանայական ուղարկուեան: Դանս այլք, զմահտնի Մարդարն ծերունի, Զարարէն աւագ սարկաւապն, և այլ զպիրք և մանկաղոյնք սրբոյ տանս. զՅակոբն, զՍտեփանոսն, Դաւիթն, Կիրակոսն, զմիւս Յակոբն, Բարդղամ, Դադարն, Յոհաննսն, Բարութիւնն, Փանոսն, Դանս այլ զործակարէ, տնտես և մշակք զՍարգիսն, աշփոս Վարդանն, Դաւիթն, Դանս այլ զկործք զՓիրիպոսն, Աստուածատուրն, զՄովսէսն, զԴուկանն և Յովանն զոնապան, որով կան և սպասաւորեն սուրբ տանս Ամենափրկչի, զոր վարձս և զգիտարկնն աշխատանաց և զգիտատկաց ընդունելոց են ի Քրիստոսն Աստուծոյ, որ է տարճնալ յաշխտանս, ամէն:

Եւ որդ, մեք անտրմանք և յոքնամեղք Տէր Աստուածատուր և Տէր Աղէքսանդր, որք աշխատեցաք ի վերայ Գանձատրանս և տուաք յիշատակ ի սուրբ ուխտս Ամենափրկչի, ոչ թէ միայն է յիշատակ մեր և այլ և Հոգեւորմէն և կողոպտո մեր, որ յետ մահուան մեր պարտ իսկ էր տայ զկանանս կանն, այլ յատուրս կենդանութեան մերայ զայս առաւ, որով պարտաւորք ընկալցի Տէր զգիտքս ի մերմէ և զմէմս շնորհեցէ ի բարեպիտութենէ իւրմէ, ամէն:

Եւս ազաւելով պաղատմի մեզ, Եղբարք սուրբ ուխտով, զի որք Հանդիպիք ամս, ի սրտն ողորմի տաացէք ծօրն իմոյ զվերոյցիրեալ Թիրպանդին, որ յայտ ամի ի յունմարի Լ աւ Աստուած փոխեալ, զոր մագթանիք ձերոք Տէր թագղէ մեզու շորս և ընդ Հանդիպան արդարացն զաւեսցէ, զոր և զուգ յիշեալ յիջիք առաջի Քրիստոսի, ամէն: Դանս ընդ իմ Տէր Աստուածատուրն սրբապաշտեանն էր ընկեր և ընթերցող զսրբեմիտ սարկաւապն Զարարիպն սուրբ ուխտն, զոր կարի ջանի: աշխատեցաւ ընդ իս, Տէրն Քրիստոս փառաւորեցէ և բարեաւ ի յարունս Հաստիկ Հաստիկէ ի քահանայութեան և ի վարդապետութեան, ամէն:

197ր. Արդ, ևս անարժան և անպիտանս յամենայնի Աստուածատուր քահանայս Հրաւանս Տէտոն Մովսէսի սպասաւարան վարդապետի զրեցի զաստուածունակ տառս զանձնարան, զոր յարով աշխատեցաւ ի վերայ սուրս, որ ի զայտմ օրինակաց ժողովեաց ի մի և ևս անյայտադամք և կարի սիրով

զրեցի և Տէր Աղէքսանդր որդեակն իմ ծագկաղբօք և տնաղլխօք զարդարեաց, յիշատակ մեր թողաք ի սուրբ ուխտս Ամենափրկչի: Այլ և Հոգեւորմէն և կողոպտո ևս և սա մեզ, այսինքն իմ Տէր Աստուածատրիս և Տէր Աղէքսանդրին այն, զոր յետ մահուան տանի ի սուրբ ուխտն, այլ մեք ըստ կենդանութեան մերում տուաք սա: Զոր և յիշել պաշտմ մեզ զամենայն եղբարք սուրբ ուխտիս մեզ և զմնողսն իմ Հանդիպեալ ի Քրիստոս, զհայրն իմ զԱղեքեան և զմայրն իմ Թիրպանդին և ամենայն արեան մերձատուրն իմ, զոր և զուգ յիշեալ յիջիք ի Քրիստոս Յիսուս յայնս բնաւից, ամէն:

Նա. Ամենիցդ շուտապաշտեմք և անպիտան ծառայ Պետրոս, որ և սպասաւոր մեզ սամակարդ սրբոյ ուխտիս ամենափրկչի վանաց Նորոյ Զուգայոյ, որ ի թուին Հայոց ՌՃՂԱ (1742) փեռովարի Ի, ի յանձնի կալեալք զտակաւ աշխատանս, շարապղեալք զցանկա զայս ըստ կարգի սպրդունի սուրբ դիւրաւ զտանելոյ զիրս խնդրեցեալս: Դանս ձեռամբ մերով ստոյգ օրինակեցաք զայս և սրբապրեցաք:

Արդ, եթէ Հաճեցին կամք նկատողացդ զսա, միով Հայր Դմէրի զիս և զմերայինս յիշման արժանի Համարեմքիք, թէ ոչ աշխարութեան մերոյ զներումն շնորհեցէք: Ողջ իւրաք ի Տէր:

Դարձեալ մեք վերայ յիշեալ տեւարս ոյստ ևս ևս աշխատեցաք, զի իւրաքունչիւր տայի և զանձի զգիտարն և զոր զուսնի երզնի մեծաւ խոյզմամք տեղեկացար տյոր և սուր չըջելով և կրեմն զհնազանք միարանսն Հարցանելով. Դանս որդ և Հանդիպ իւրաքունչիւր տուցի և զանձի զորդունակ երզնի զրեցաք և ոտորանշանեցաք, թէ այս ինչ տաղ սպ զուսնի երզի և այս ինչ զանձ ոյսքան ոտիք չափի: Արդ, որք ուղտիք յայտման, ի զիւրաւ զտաննի զխնդրելին ձեր, զիս եղկելիս և զիմայինս ամենայն միով Աստուած ողորմեալ յիշեմքիք և զուգ յիշեալ յիջիք ի Քրիստոս յԱստուծոյ մերոյ, որ է տարճնալ յաշխտանս, ամէն:

Վասն զբարեպետութեան Համար զրեցինք, թիւն ՌՃՄԸ (1709) յանիսի Է:

352ա. (Նաղորդով) Ի Սրբոյ Ամենափրկչի անտրման ծառայ (մէկ ըստ զՅովսեփ) զրեցի վասն թանակի վարձելու Համար: Ով ոք նկատի մին բերան յիշի, յինքն յիշեալ ինի ամաճ զտանի Աստուծոյ: Յիշելով յիշեալ լինիք ամաճ առաջի Աստուծոյ: Թիւն 1819 յուրիս ԺԲ-ումն, միեկի սպ զամաճապետ:

1ա. (Նաղորդով) Նուստ անտրման ծառայի, որ Ամենափրկչի վանի միարան և մեղանշանս իմ, ոչ եմ արժան սր անուս

կոչել զայս տեղս և յիշապ լինէր մեղսութիւն և յիշեալ լինէր ատուրն դատաւանի և սիրելի Բրիտանիոյ արժանի լինէր և այլն: Եւթի Տեառն 1819 և մարտի 9-ումն գրեցի:

Կուստտ անտրման Սկոթի արեղէն Սուրբ Ամենափրկչի ծառայ գրեցի Պատրիարքական, տն Սրբոյն ստաբելուն Անդ-

րկաթի և փրկարարի, Թիֆլիսի Թեմ (1791) նոյեմբերի 1-ումն գրեցի:

151ր. Ամենակալ Տէր Աստուած փոռաւորեալ մին Տէր ողորմեայ տաճար, լիւնէր Մարգարին:

284ա. Մի սև կնիք, զրուած, Բրիտանիոյ Ծառայ Տէր Օհան, 1803ա:

303

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

[Ղալապէտի Ս. Նիկողայոս եկեղեցի 455 (11)]

[ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱԹԻ]

Ժէ դար

Թեմիթի 240: Մեմորիալի Թեմիթի 15,2 X 10,4: Գրովիթիթի միասին 11,4 X 7,0: ՏՈՂԻ 21: Նիթիթի Խաւարակ րուդը: ԹԱՆԱԹԻ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողերն ու գլխատողերը՝ կարմիր, յուսմեցած գծերը՝ կարմիր և կապույտ: ԳԻԻ՝ բոլորողը: ԶԱՐ-ԴԱՐԱՆԻԹ՝ կարմիր: ՊԱՏԱՆԻ յուսմեցած՝ 78ա: ԿԻՄԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 81ա: ԷՈՒՍԱՆՈՒՅԱՐԴ՝ քաւակով: Կարմիր և կապույտ: ԽՈՐԱԳԻԻ՝ գլխագիր: ՍԳՆԱԳԻԻ՝ կնիդանագրեր և յաջնագրեր ու մարդագրեր: ՄԻՂԱՂԱՆՈՒՅԱՐ ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ չումի: ԿԱՍՄ՝ կաշեպատ տախտակ: ԳԻԻ՝ ԼԵՍ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ շատ Խաւարար Նոր-Ջուղտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ Ժէ դար: ՍՏԱՆՈՂ՝ մանուսի Մարտիրոս: ԴԱՍԱՐԿ՝ Ը. 7, 15ա, 19, 20, 80, 130, 239բ, 240:

ՆԱՆՈՒԹԻԹԻՆ՝— Զեռագրեր ժիջակ է պահւած, որք թէթէր նորագուծ ևն, իսկ սպիտակները չեղող աւելցուած, վերջից թէթի:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆԻԹ

239ա. Ով Հաւատացեալքս Բրիտանիոյ, Հարք և Կարարք և մանկունք սուրբ Եկեղեցւոյ և սիրելի բնթերցադք, յորժամ որ Հանդիպիք զայս զբրդոյ մին Հայր մերիս յիշեցէր զիս արուփ Եւթիփ պատանեակս, որ եմ բրիտանեա միտն անուամբս և ոչ զբրժոյս, և որ յիշի յոյնամեղիս, յիշեալ լինի յինքն և որ սիրելիքն առաջի անմալն) զատին Աստուծոյ:

Եղև ի բաղարն Պարսից որ կոչի Սպա-հան, ի զեօնն Զուրայ, ի ժամանակս դառն և զմոլոպի թշուառացեալ երկրին Պարսից

ժամն ծովացեալ մեղացն իմոց. ի թախն մեղայ ՍԻՐՃԻԹ-ումն (1813) և ի թիփն որթնայլից և Եկեղեցի մարմնայն իմոյ, որ ի մեղաց ճառանչելոյ մինչև ցածման ևն տաք ժէ, տաճն:

3բ. Աստուգ տնկեալ աղաչեմ, ի յ(ր)ն-թերդումն սորին յիշեցէր զմակարդող անարժան Աւետ զրչիս և զուր յիշեալ:

47բ. Ով Կարարք, ի մարգարայլ յադոթս ձեր յիշել աղաչեմ:

134բ. Ողորմութիւն, ողորմութիւն շնորհել աշխարհի, խաղաղութիւն մեր Հայոց ազգի, ևս ստաւել այսմ ստացողի, որ Մարտիրոս մահտեար կոչի:

229ա. Ապախնկոյ նմանոյին կրնամանի և նորդոսի յամէնաւաշնեալ և Երջանիկ Աստուածածին կոյսն, իւրով բարեխառութեամբն առ որդին իւր Միածին, շնորհէ ինձ յամենայն անարժան Աւետ զրչիս թողութիւն մեղաց:

229բ. Թիֆլիս յամ Տեառն Թեմ (1790), Ովգէ ԺԳ-ումն, Եւթաննիսի սրգի մամարար Տէր Առաքելս ձեռնաղրկեայ ի ձեռանէ Եւթարքաթիսկոյուսէ. Աստուած ուրախ վաշելում տացէ, ամէն: Ձեշի(ն) ծառայ (փաղաղով՝ Առաքել) Ուսաննակսն, ի դրանն Հարաղէլի Սուրբ Աստուածածնայ Եկեղեցւոյն:

[Ներքեւում գրուած է «Տաղ աղնի», 15 տողից քաղկացած և սկսուած է հետեւեալ տողով՝ «Լեռ քեզ զոչեմ, Տէր արարիչ...»: Տողերի սկզբնատողերը յօդուած են «Լեռաքել մամարաթեալ»:

304

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

[Զարսու քաղի Ա. Յովհաննէս եկեղեցի (21)]

ቲዲ ገጠም

[illegible]

ԻԱՏԱՐԿ՝ 153բ-ի կէտը. 97. 320(ա)-ի կէտը. 378. 301բ—
401. 463բ-ի կէտը:

ԵԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.— Ձեռագիրքը շատ վատ է պահույնում, քայքայում է և վերջի մասի թղթերը թափում են. Թխատակարարն չունի:

141-*h* መመዝገቢያ ገጽ 100 ላይ ይገኛል ፡

«Լուսինի» բլուզայ. ազբէր փափաս.

305

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

Իհաւրէժ քաղի Ս. Մինաս եկեղեցի 428 (211 20)

ՇԱՏԻԱՆ (ՌԵՏՈՒՆԴԻՐ)

219 (1477)

ԹԻՐԻՓ-Գ՝ 2023: ՄԵՆԵՌԱԲԻՒՆԻՆ **ԹԻՐԻՓ-Դ՝** 27 X 18:
ՈՒՆԵՌԱԲԻՒՆԻՆ ՄԵՆԵՌԱԲԻՒՆԻՆ ԳՐՈՒՆԱԼ ՄԱՍԻՆ՝ ԺՅՈՒՆԸ
20.2 X 11.4: ՏՂՈՎ-Գ՝ 20: ՀԻՖԻՔ՝ հասարակ վառարան:
ԳԻՐԻ՝ բայրդգիր: **ՀԱՐԷԱԼՐԱՆԻՐ՝** չուօն: **ՊԱՏԿԻՐ՝** չու-
օն: **ԹԱԼԱՆԻՐ՝** սես, վերամացրել ու գլխատառներով
կարմիր: ԼՈՒՆԱՆԱՑԱՆԱԼՐԱՆԻՐ՝ չուօն: **ՍԱԳՔԱՆԱՑԱՐ՝**
կարմիր երկաթագիր: ՄԱՉԱԼԱՆԻՆԻՆ ՊԱՇԱՆԱԿ՝ մի
բանք վերջին՝ ցեցական: **ՎԱՍԱՐ՝** կաշեպատ առյուծակ,
պստեմանակ, հենցած, և կարմիր վառ դրոշած է-
զաձկապար կազմողս Օ(իշեցէ Խ Տէր): **ԳԻՐԻՉ՝** Մեհ-
հիսեք: Տեղի ԳՐԶՈՒՄԻՔԻՆ՝ Շառուն (Ռշումուհաց
կիւրի): **ԺԱՐԱՆԱԿ՝** ԳՐԶՈՒՄԻՔԻՆ՝ Ջիճ (13477):
ՍԱՏԱՆՈՒՐ՝ վարքամ կրօնաւոր, Մուսաւա: **ԴԱՏԱՐԻ՝**
վարդիք իւր (չաղչանք) և՛ նոր աւելյալածք ու
գրուած ցանկի պակտ մասը՝ 2909:

ՄԱՆՈՔ ՈՒԹԻՒՆԷՆ.— Կազմողի յիշատակաբանը կրում է, զխաչակրողի յիշատակաբանն է յայտնի։ Զևուր թուրք շատ է զործածում, ուստի թևերի մի մասը տեղափան է եղել եւ անկիւնները մուշուկ։ Ունի շատ գանձեր, որոնք պահպանուի են որիչ գանձաբաններով, որքանակ՝ Գրիգոր Նարեկացու եւ Մատթևոսի զգուշ խնրեր։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

29) 1. Թիշատակարանի սուրբ Գանձարան-
նիս :

Փոստ... Բնասարահան թաղք նոր գրա-
մադիրայն ի յոյճով ընտանալանաւ ոչ միայն
խորունակ անձինս, այլ եւ թարմատոր,
անձնանոց թէ եւ յանգրանս կենդանիս
գլխաւորեալս չայնայնակ, որք ըստ թղթա-
լագոս յոյսարիս եւ որք ըստ իմացականին
յիմտանալիս։ Սակս որոյ զանազան սակս եւ
Հետամտտ արեալ, զտես կեդալ քանան Հա-
անիկ։ Չոր տարինակ, աթիկանիք յոյնիկ
վկայեցաւ ի չայքնինս։ Սապկս եւ չաիլքն
մտիլք, ըստ որում է տեսանի ի նախնա-
նալսն ի սկզբալի։ Նահայեցաւ եւ մարցա-
րէք, ատաքեալս եւ մարտիրոսք եւ ճգնա-
լուցալ անձինք, որք որմարմինս ի իւրեանց կա-
րեալս աշխարհիս ի իւս Հաննալ Քրիստո-
սի, պատկեզան, իսկ ոմանք տնտեսնիք այսմ
իբր ի նոսրն իսկ պատկեալուն ապաւանանալ
Հետամտտ աշխարհս յիշատական կտաւան

և, կրօնային տեղիս վիպասութեանց նոցին դիմելով: Այլ Երես քաղաք Եղանակս և ճառս ներքոյնսն յայտնելով, և այլք ամենք զհրկեակայն և զըրեայն փոխարկելով առ ի վերայ Ժառանգումն վիպսէր տնձանց: Չի բառ յայտնի պարտաւորեալ նոցին ընդունիցին զուստ Հատուցն, որով և յամարեցան:

Յայցոյնն ամենեկուն ի վերջինս յատուցելոցս ձեռնադրեալ եղեալ ակար և ամենաթաւառ տնձն եղևելի: Այլքիւք ստակտունք քաճանայ եղենապարծ բռնալ զերեզմանս և յարմարեալսն աստարացեալս, ոչ այլ ինչ ունելով ի շշմարտութիւնն հպարտ, քան թէ այն իսկ յոյր ընդ Հատուց վատաճացեալ ի տեսանդիւն անձաւորից, որ վիպել թէ յայնն ոչ երբեք ամառչալցաւ: Եւ զի թէպէտ և աստար իսկ էր և անպատշաճ ժեկ ի սոյն Հատարձակի խորշելով յասացելոյն, Էթէ յանձն զարհեստ իմաստութեանն ոչ ժառնէ, այլ և սրմար զյոյսով և իցան, սակայն սիրոյն զատութիւն ժողովութիւն Եւ ակարսութեանս, փասն որոյ նոյին սիրով և փափաղանաւք ջերեկանայ ըզձիս զանկարցոյ եղեալ սոյն տատի, որ կոչի Գանձարան Հոգեւոր և ամէնաերջանիկ կրօնաւորն Վարդան րադում թախանձարս ք Հոցեկաց ի մէջն ակար տպոյն և յիշատակ ինքեան և իրայնոցն ամենեկուն և ի յարցար վստասիկ իւրոց բառացաւ զատ ի մէջ, զոր և ևս թէպէտ ոչ ի կոմաց, այլ Հարկեալ ի սիրոյ և ի բազում երախտեաց սորին, ձեռն ի դարձ արկին և զերեքի զհոյճնարայ ժառանգան սոյս, զոր Տէր Յիսուս ի վայելումն անձին և յիշատակ Հոգեւոր ընկալցի զառ, ամէն:

Ով զատք յաստաւորի և Հանդէսի կուտար արքիթալով ձիծաւորք բանաւոր զուշակ զարման, Հոգեւոր ծաղիկ պարտիգաց, բուսողք չաւանդաց, զեղապարզեալք ի բանաւոր երկրի, ի դիտանայ Սիսն ժաւրն վերնոյն երեսայեան:

Արդ, որք Հանդիպիք տեսութեամբ կամ տարինակելով և կամ եղանակելով, յիշեցէք ի բարին Քրիստոս զբառացող սարս Գլարդան սրբամիտ կրօնաւորն և զձեռնայ իւր և զհայրն Յովհաննէս և զմայրն զԵղիսարէթ և զեղարքն իւր փառապետ և զՄարտիրոսն և զհարեղայրոցն զԹումայ, Հեղահոյի կրօն(աւ)որն և զերեւելի վկայաստածաւորն և զԵովհաննէս զմարտիրոս կրօնաւորն և զմիս Հարեղայրոցն իւր զԷջրապետ, որ յերեստատարական Հատակի ի յողորմէի շարին ի յուսինն տնկաւ և Հեղձամաս Եկե, ի ներքոյ բազմութեան ձեռնն և սույ շանխիթար Էթոյ եղարքն և քերքն իւրոց Թանկիսթումն և Մարթային, մինչև ի փոխելն իւրեանց յաշխարհէս: Արդ, արդշեմ զամենեւեան, սիրով Քրիստոսի Աստուած ողորմի տաղէք զըրեցա ի սմա, ամէն:

Եւ արդ, Եւ Վարդան, ստակտուն կրօնաւոր, ծառայ ծառայիցոյ Աստուծոյ, Եւսոյ զձաղրէկ զառ ի միթիթարութիւն Հոցոյ իմոյ և ի յայս փրկութեան, այլ և ի պայծառութիւն սուրբ Էկեղեցոյ և ի զասարձութիւն ժանկարց Սիսնի, յերես անկեալ աղաշեմ զձեկ, ով պատուական չարք իմ և եղարք, Աստուած ողորմի տաղէք ինձ անարձանիս Վարդան արեղայի և ձեռնացն իմոց Յովանիսին և իշխարեթիւն և եղարքն իմոց Կարապետին և Մարտիրոսին և Հարեղարքն Թումայ կրօնաւորն և Հէրապետին և քեռեացն Աստուածատուր կրօնաւորն և Յովաննէս կրօնաւորն և Հորբերցն իմոց Թանկէթիթին և Մարթային և զատկաց նոցին և այլ քերքն իմոց Սիրամարցին և զատկաց նորին Սիրուին և Առաքելին, Արտաթախունին և Եշխունին, այլ և Ալլոյին և որոյն նորա ինչաւորեան և Մոջանին և որոյն նորա Եւսոյանին և միս քերքն իշխարեթիւն և որոյն նորին Յովանիսին և Ստեփաննոսին և ամենայն արեան մերձաւորացն իմոյ Աստուած ողորմի տաղէք և Աստուած ձեկ սղորմեացի յայկ ասուր տտեւին, ամէն:

Եւ արդ, Եւ անկարգոյ կարգաւորաց, անպտուղ ի բարեաց, մեղաւորս յարցարաց Մէլքիթ զձաղրող սարս, աղաշեմ զձեկ Հայրական զթով և եղարքական սիրով Աստուած ողորմէի տաղէք ինձ Մէլքիթի անարձեստ արշի և ձեռնացն իմոց Ստեփանոսին և Գոճանին և զատկացն իմոյ: Եւս տաւել ոտաղորի սարս Վարդան կրօնաւորն և ձեռնաց նոյնն Յովանիսին և իշխարեթիւն և եղարքն Կարապետին և Մարտիրոսին և այլոցն և Հորբերցն Թումայ կրօնաւորն և Հէրապետին և քեռեացն Աստուածատուր կրօնաւորն և Յովաննէս կրօնաւորն և Հորբերցն Թանկէթիթին և Մարթային և քերքն Սիրամարցին, Ալլոյին, Մոջանին և իշխարեթիւն և որոյն նոցին Սիրուին և Առաքելին, Առաքարան, Յովաննիսին և Թումային և ամենայն արեանտու մերձաւորացն: Այլ և Աստուածատուր կրօնաւորն, որ աշխատեցաւ ի կոկիլ թղթին, ձեռնոյն նորին: Չի և զուս Հանդիպելիք ի Քրիստոս ընդունի(և), որ աստան է ի տուր և անդիլք ի պարզեւս և ինքն տարձնալ յաշխարհան, ամէն: Բայց զեցաւ առ յերկիրս Ընչաւանեաց, ի զեւորս որ կոչի Շառան, ընդ Հայմանեաց ի կոկիլ թղթին, ձեռնոյն Ստեփաննոսի Եւսոյանիսին և Սիրոյն Գեղարքա զարաւարին և Սիրոյն Ոսկեանց քաճանայցն, յամի յարմ էր թին Հայկապանա Ջ և ԻՋ (1477), յատաշխարհեան Տեսան Ստեփաննոսի կաթաղիկտար, և ի դիտապետութիւն այսմ նաճանդի Տէր Յովանիսի սրբապան Լեփակոպոսի, սպաստ-

որի Սրբոյ Թումայի տաաքելոյ, այլ և յաշարահակալութեանն Աղուայ զանին և Քրիստոսի Աստուծոյ փառք յախտեանս :

ԶԱստմ սոսկ անուն թա՛նայ զգրոյ յիշատակարանիս յիշեցէք ի Քրիստոս :

283ա. Զվերջին կարմոցս և զառաջին ստացողս Գանձերտոսի յիշեցէք ի Քրիստոս զՄուրատն և զկողակիցն Շահունն և զԺրնաւոն Զաւղուլայից և մայրն զԹիէնն, զԱկորն, որ բնկերայիցն եղայն ու տունին նորոյն զԳանձերտոսն և զՄաշթոցն, յիշատակիւնանց և ծնողեաց իւրեանց, Աստուած ողորմի ասացէք նոյցայ, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱկուլայից և կողակիցն զԹիւնն և Ղողին, զՄուրատն և զկողակիցն Շահունն, յիշեցէք ի Քրիստոս և Աստուած ողորմի ասացէք Մուտէին և Յակորին, ամէն :

Մոծածին Որդին Միայնին Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, որ չրջեացաւ ի սախմանեանս երեսազէմի, զամենայն բոստ ամենայնի կառարեաց, թէ ոչ եկի կոչել զարդարն, այլ զմեղաւորն. կոչայ, Տէր Աստուած, զհոգին Տէր Գրիգորին և իւր ննջեցեւոցն, որ փէշ

եկաւ զրգերեացս ու ետ նորոյն զգրեանքս : Աստուած ողորմի ասացէք Տէր Գրիգորին, ամէն... (Դարձեալ մի շարք մեծ անուններ) :

Դարձեալ Աստուած ողորմի ասացէք սուտանուն Ղազար կապմոյցիս, որ զորմք միան ունիմ, զանունս ոչ : Աստուած ողորմի ասացէք ինձ և ծնողեաց իմոց Քալիֆին և մարն իմ էթարին և եղբարն Աւետիսին և միւս եղբարն եղբարին, Աստուած ողորմի ասացէք նոյցա և Աստուած ձեզ ողորմեացի յոր արքայութեան մէջ, ամէն :

Դարձեալ Աստուած ողորմի ասացէք իմ քոյրն Քանին, որ աշխատեցաւ ի փոռ թխտիս, Աստուած ողորմի ասացէք նորա և ձեզ Աստուած ողորմի ասացողացն, ամէն :

Դարձեալ Աստուած ողորմի ասացէք Տէր Քալատուրի, որ ապականեալ եկաւ զրդի կոպեկոցս, Աստուած ողորմի ասացէք նորա, ամէն :

Կայմեկաւ ձեռամբ մեղադրուած Ղազար զծոց Նորայեղցի, որ մականունս Քուրդիկ կոչի, ի թվին Շապոյ Ռէ (1581) ամին : Դարձեալ Աստուած ողորմի Գուրգոյն, ամէն, և զստերն թորաւանդին, ամէն :

306

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

Ս. Աստուածածին և Ս. Բեքդեհէմ 590 (46)

(ՆՈՒ-ՋՈՒՂԱ)

ժէ դար

ԹԻՐԹՔ՝ 328 : ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹՔ՝ 20.9 X 19.8 : ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱՒԱՆ. 21 X 8.8 : ՏՈՂՔ՝ 20 : ՆԻՒԹ՝ հասարակ բուրք : ԳԻՐ՝ բոլորգիր : ԶԱՐԳԱԳԻՐՔ՝ բոլորգիր : ՊԼՏԱԿԻՐ՝ 4ր. 184ր : ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 5ա, 185ա : ՃԱԿԱՆՏԱԶԱՐՔ՝ 53ա, 221ա : ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ մեծ բուրձ կարմիր. ծաղկեալ : ՍԿՐԻՆԱՆՔ՝ երկարագիր. կարմիր : ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ. մերսին բուրք : ԳԻԽԶ. ԽԱՂԱՂ՝ Աւետիս քահանայ : ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒՐԻՆԱՆ՝ վստաեարար Նոր-Ջուղա : ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒՐԻՆԱՆ՝ ժէ դար : ՊԼՏԱԿԻՐ՝ 1. 3ր. 4ա. 328 :

ԽԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր միջանկէ պահուած : Գլխաւոր յիշատակարանը պահուած է :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

184ա. Արդ, անկեալ երկիր ի վերայ երեսաց իմոց և Համարեցից զպարապար սորոց Հարցոյ և եղբարցոյ կրօնաւորաց, յիշեցիք զպատարարեալ Աւետիս Հեզոյ թա՛նայիս, զորչի և զմողկոյի սորին : (Գրեքէ մոյմր 53ա-ուն) :

221ա. Զօտացոյ պատուական տառիս զՏէր Յարութին որբակրն արեգայն յիշեցէք, նաեւ. զիւ անորման և զատարարեալ զԱւետիս յոյնամեզ թա՛նայիս տախտան զրիւս ևս յիշեցէք :

307

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

[Դարէմ քաղի Ս. Մինաս եկեղեցի 436 (29) 28]

ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱ

ԺԻՂ ԴԱՐ

Իրերէք՝ 332: Մեծնութիւն Թերթի՝ 19,4 × 15,3: Սիւնակ եւ մեծնութիւն ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 16,2 × 11,2: ՏՈՂԻ՝ 25: Նիւթ՝ հասարակ քաղք: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատղերը, զլխատառերն ու լուսանցածները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԱՐԲԱՐԱՆԻ՝ դեղին եւ գորշ գլաներով քոյնագրեր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1: ԱՎԱՆՏԱՐԱՐ՝ 37ա, 37ա, 135ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ մեծ քոյնով գորշ եւ դեղին գլաներով անցակնիք: ՍԿԶՐԱՆՑԱՐ՝ երկարագրեր: ՄԱԳԱՂԱԿԱՆՑ ՊԱՆՊԱՆԱՎ՝ չափ: ԿԱՅԱՎ՝ լարապատ ստուարքաղք: ԳՐԻՉ՝ Յարութիւն Բանաս: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ժՂ ԴԱՐ: ՏԵՐԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Զուգայի կրեւն քաղ: ԳԻՆՑԱՐԻ՝ 1, 2, 192ք, 327, 331ք—332ք: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ, վերակազմուած եւ վերջից պակասը լրացուած: Գլխատուր յիշատակարանը չկայ:

ՄԱՆՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— Ոտիցը դանուած է 328ա—331ա—ում, որը լետայ է կազմուել: Բազկացան է 120 գլխիւնէրից, իւրաքանչիւրում մի քանի տաղ: Ունի հետաքրքրական տաղեր, որոնցից նշում ենք մի քանիք:

330ա. Ի ներսն կաթսիդիսէ Լայոց Երզրորակ տաղեալ: Եղանայք արտաւոր լայի...:

331ա. Մեղեղի Մուսայալի Սերի Կատանդեայ: Եղայ անպարակ եւ անխափ ձրեղութիւն...:

331ք. Տող գեղեցիկ եւ ազին է Կատանդեայ: Էճուրինք այսոր մէջ հոգեպէս...:

34ա. Ի Սողախ իրիցայ է. Վերիւմ Խիւրի որդի...:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՐ

21ր. Ով սիրելի եւ պատուական դասը քահանայք, որը հանդիպիլը յայտ մատենիւն, պանծաւ եւ տաղս սանելով, յիւսնիք տրուի, տնայրման, լոկ անուամբ Եարութիւն քահանայո, որ եւ դադափարողս եւ եւ յերեւանցի Տէր Սիմէոնի որդի: Յիւսնիք դիւ եւ զծնողքս իմ եւ դուք յիւսն լիւրի ատաղի Գրիստոսի, սմէն (նման յիշատակագրութիւններ կան նաեւ 38ք, 185ք, 208ա, 243ա էջերում):

305ր. Ով սուրբ մանկունք Սինի, դասը քահանայից, յորմա՛մ հանդիպիլք տաղիս եւ պանծիս սանելոյ, յիւսնէք ի մաքրափայլ յաղթաւ ձեր մեղքը լցեալ Եարութիւն լոկ անուամբ քահանայ, պաղափարող Գանձարանիս, որ եւ յերեւանցի, որդի զոյով Տէր Սիմէոնի, եւ եւս յիւսն (ն) մաղթեմ եւ միւս եղբայրս զՏէր Ներսէսն: Ձիւղոյնս մեր յիւսն լիւրի ատաղի Գրիստոսի Աստուծոյ մարի: Ով եղբայրք եւ հայրք, սխալանացս եւ խռարանացս զրոտ անմեղադիր լերուք, որ ի ժամ յոյժ տօթու զլեցաւ Գանձարանս եւ Տէր թոյցէ պանցանս ձեր, սմէն:

308

ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱՅԻ

[Զարսու քաղի Ս. Յովնանեւ եկեղեցի 507 (15)]

ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱ (ՍՊԱՆԱՆ)

ՈՒՃԻ (1660)

Թերթի՝ 20: Մեծնութիւն Թերթի՝ 42 × 51 = 23 × 18: Սիւնակ եւ մեծնութիւն ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկսին. 11 × 5,3: ՏՈՂԻ՝ 25: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, զլխատառերը, վերնագրերն ու լուսանցածները՝ կարմիր: Նիւթ՝ հասարակ քաղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՋԱՐԳԱՆՑԱՐ՝ կարմիր, կապտո, սպիւն: ՄԱՆԱԿԱՐ՝

4ա, 9ա, 9ք, 10ք, 11ա, 12ա: ԿԻՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ 3ա (մէկ սիմակում), ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐ՝ 3ա, 5ա, 7ք, 11ք (բոլոր զարդարամբները սպիւնգած), կարմիր եւ սպիւնգած ծաղիկներ: ՍԿԶՐԱՆՑԱՐ՝ կարմիր: ՄԱԳԱՂԱՐ՝ ԹԵՆՑ ՊԱՆՊԱՆԱՎ՝ չափ: ԿԱՅԱՎ՝ կաշեպատ ստուարքաղք: ԳՐԻՉ՝ Սանիք քահանայ: ՄԱՂԱՂ՝ Աս-

բռնեալ բոլորքով, կորսիւ թանաքով՝ Յիշատակութեան հրդեհէն և նաեւ զորով. Ապաշտոնականացով և 12—13-րդ դարէն յայտնականացով և նաեւ զորով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

12ա. Ո՛ր սուրբ պատարապիշ, յիշեցէք ի սուրբ յագօթն ձեր զանաւորան ժամարար Յարութիւն և Հանգուց(եալ) Եղբայրն իմ զՊետրոսն և զԺնոպսն իմ Մարգարն և Շուշանն և զուր յիշեալ յիշիք ի Քրիստոսէ, ամէն:

13ա. Ո՛ր սուրբ պատարապիշ, յիշեցէք ի ժառանգաւ յագօթն ձեր զանաւորան զԵղիս զստեանուն ժամարար Յարութիւնն և զՀանգուցեալ ծնոյսն իմ զՄարգարն և զՇուշանն և Եղբայրն իմ զՊետրոսն և զուր յիշեալ յիշիք ի Քրիստոսէ, ամէն:

13բ. Գրեցեալ զԵղիս որ կուէի խորհրդարար ի ձեռամբ անաւորան ժամարար Յարութիւնին, ի զօղաբազան Ջուղայ, ի զստեան սուրբ Աստուածածնին, որ է Սաֆրազեց, ի թիպականն Հայր Հարիւր երեսուն և հինգ, ամենայն հոգեմեծերի վեցումն եղև յերթ:

310

ՆՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

(Ս. ԱԽԵՏԱՓՐԻՆ 124, զգ. 20)

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՌՃԻ (1691)

ԹԻՒԹԻՔ՝ 24: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՆԹԻՔ՝ 20.6 X 21.5: ՍԻՆՈՒՆ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻՒ ԵՐԼԻՍԻՍ, 20 X 6: ՏՈՂԻՔ՝ 25: ՆԻԹԻՔ՝ ԽԱՍԵ ԵՒ ՓԱՅ՝ 10: ԵՐԼԻՍ՝ ԹԱՆԻՔ՝ ԵՒ, որոշ տողեր եւ վերմալիքներ՝ կապտա, կարմիր եւ սպիտակ գրեով: ԳԻՐ՝ բոլորով: ՋԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ հարուստ ծախցած, զոմաւոր զեղեցիկ մերկերով: 16ա-ում մի ծաղիկ է մկարուած: ՊԱՏԿԱՆ՝ 3բ (լիով էջով), 10բ, 15ա, 10բ (վերջին երեք բառեր էջով), ԿԻՍՏԱՆՈՒՆ՝ 4ա: ԼՈՒՍԱՆԵԱԶԱՐԳ՝ 4ա (մերկայացնում է 12 առաջալմերի երկարք մկարմերը), ՍԿՐԱՆԱՍԱՆ՝ քոչմակերային: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ ստեղծարարութիւն սնդմած ձևերով, Ա կազմի մէջտեղը խաչելութիւն փոքր յիրով: ԳԻՐ՝ Պետրոս: ՏԵՂԻՔ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Կոստանդնուպոլիս: ԺԱՄԱՆԻՔ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ՌՃԻ (1691), ՍԱՆՈՒՆ՝ Արաբիա Բաղդադ: ԴԱՏԱՐ՝ 1ա—2բ:

ՆՈՒՆՈՒԹԻՒՆ.— Զուտգիր լաւ է պահուած. հարուստ սպիտակ է. 4ա—24ա սիւնակներ չբնապատու են ծաղիկով, չբնապահեղով, բացի 22 և 23 թերթերէն, որ չբնապահեղութեամբ վարդ չկայ: Իւրաքանչիւր թերթի տակի լուսանցում, կանաչ ֆոնի վրայ, գրուած է (այսինքն չափով) և սակայն վարդով: Ո՛ր ոք չըսեմ ի Սուրբ Ամենափրկչին, եւ յայնչումն ժառանգի Սուրբ Ամենափրկչին՝ կամ Ո՛ր ոք է տէր սորա, բայց ի Սուրբ Ամենափրկչին:

24բ-ը գորկ է սրեւ չբնապահեղ եւ զարդարեալ է:

15ա-ի տակի լուսանցում կայ մի կնիք, երեսն սպիտակութեամբ: Մի քանի թերթի խնամութիւնէն զեղեւել են. կազմից պահուած է 12-րդ թերթը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

24ա. Գրեցեալ խորհրդատեարս ի քաղաքն Կոստանդնուպոլիս, ի զուսն Սրբոյն Մարգարի զօրաւարին եւ որդոյ նորա Մարտիրոսին, ի թիպականն Հայոց ՌՃԻ (1691) ամին, Զնամբ ի մեղապարտ պրիի Պետրոսին: Եւ յեղիք միով Աստուած ողորմիւ, ամէն:

24բ. (Բոլորքով) Իսկ այսմ երկնայանցեալ զարուստ աստուածասէր եւ բարեմիտ ծառայն Աստուծոյ Արարչամ քահանայն նախնաւոր եղև նախկին յիշեցելոցն, զոր զրեցեց բոտ առուեցոյ, թէ նախնաւոր յերթ չնորհաց, որ լաւն են բոտ նոցին որինակն եւ սա բայում փափականօք ցանկացաւ. զուրք պատարաւամտացս իւր յիշատակ: Այս Արարչամ քահանայն եկն յերկիրն Շուշ որ է Լուպան, վասն եղբորն, քանդի Եղբայր սորա Հնդկաց յերկիրն էր. թիւին ՌՃԻՉ (1697) ժառանգ ի Եղբայր Զաւարին եկն Լուպան, եւ տեսեալ զմիմեանս սրախացան:

Գարեհալ եւ Տէր Արարչամ եւ Եղբայր Զաւարին որ եմք որդիք Սուրբին խաչա-

տուրին, այս խորհրդատուորս յիշատակ տվաք ի զուռն սուրբ վանից Ամենափրկչի, ի ձեռն Մուքայէ վարդապետին:

Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զՏէր Արարչամն, եւ զծնողին կարապետ Ջալապուն (մեկ քառի տեղ բաց է քաղնուած) եւ զեղայրն իմ եւ նաղույ Ջալապին: Ինն Աստուած զինքն անփորձ պահեցէ:

24ր. Բոլորգրով Ով սուրբ պատարապօղ, յիշեալիք եւ զմայր իմ հանդուցեալ Հովիսիմէն եւ զմեծ մայրն)ն Լուսխաթուն:

Դարձեալ եւ Սուրայի մահապի ինչապա՝ տուր ի որդի նաղույ Ջալապին վերստին հաստատեցի եւ կնքով իմով մահւնցի, որ այս խորհրդատուորս Սուրբ Ամենափրկչի վանքին վախճէ, որ ոչինչ միայնաք սորա մէջն զախճուենան, միշտ բանացնեն, ամէնեւին անօթատանն դուրս չընայ: Այս իմ Յակոբ միւրն այ (կնիքդ դիտաւորեալ ձեռով գրեալ է):

Յա. (Նստյարմ) Վերն ՌՄԺԴ (1765) եւ Համայգանցի Տէր Պոստի որդի Տէր Օվանէսէս Կոստանքի Ջուլայ օրհնվելու եւ տեղի այդ Սուրբ խորհրդատուորս ծախում են Ա Սուրբ Աւետարանի հետ, եւ Տէր Օվանսրսրս տուր ԸԻ (8-000) ոսկի: Բայի, ի մայելուին

անձին իմայ եւ սրգայց իմայց, զի ոք զայս Սուրբ խորհրդատուորովս պատարաք մատուցանէիք, խնդրեմ ձեզանէ, որ յիշէք զմեծ հարն իմ Տէր Օվանէսն, եւ զհարն իմ Տէր Պոստան եւ մեծ մարն իմ վարդենին եւ զմարն իմ Մերեանն եւ Լգպարն իմ Ուսէփն, Մանուէրն, Արիստակէսն, Զուրն իմ Խաղուին, Սողոմէն, զի ոք յիշէ զմեզ, յիշեալ լիցի անմահ ատենին Քրիստոսի:

Դարձեալ յիշեցէք զիս մեղապոր Տէր Օվանէսն եւ զերեան մերձայորս իմ, զի յիշեալ լինիք առաջի Քրիստոսի, ամէն:

Յա. (Շղարմով գրեալ) Թիպն 1843-ումն եւ Ջուլայցի Սարգիս որդի Անդրէաս վարդապետս, միարան Սուրբ վանացն Ամենայնփրկչի, որ եւ նուիրակ Կոստանքի Համապան եւ այս Սուրբ խորհրդատուորս տեւի, որ ծախում են, զիշցի իմ հալալ պատանապետովս եւ օվ ոք պատարաք մատուցանէք, խնդրեմ յիշեցէք զմայրն իմ Սուրբան եւ զմայրն իմ Միւրէնին եւ եղբայցս Առապելի եւ Յովսէփին եւ քեզն իմ Հանաուն եւ իմ Սարգիսն եւ զմայրն իմ Միւրէնին: Ով ոք յիշէ, յիշեալ լինի Հանաչի անմայ դատին Աստուծոյ, եւս ինձ անարման հարեղայրս, ամէն:

(Մի քանի տեղ կամ վանքի 1654 քուականի սեւ եւ կապտայ կնիքները):

311

ԽՈՐՀՐԳԱՏԵՏԻՐ

[Ս. Բեքդեհեմ Եկեղեցի 586 (41)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ՌՃԿԱ (1712)

ԹԵՐԻԹ՝ 34: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԻԹ՝ 42,3 X 27,0: ՄԻՆԱԿ ԵՆ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՐՈՒ. 32 X 0: ՏՈՒՐ՝ 22: ՆԻՐ՝ ԽԱՍԱՐԱՆԻ ԲՈՒՐ՝ ԲԱՐԱՐՈՒՐ՝ ՍԵՆ, լուսամբացածները կարմիր: ՋԱՐԱՐԱԳԻՐ՝ կարմիր եւ կապտայ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ ԵՆ: ՄԱՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ 17բ: ԼՈՒՄԱՆՑԱՆ՝ ՋԱՐԱՐ՝ ԵՐԿԵՐԻ ԾԱՅԻԿՆԵՐ: ՍԵՐԱՆԱՐԱՆ՝ կարմիր: ՄԱՐԱՆԱՐԱՆԱՐԱՆ ՊԱՆԱՐԱՆ՝ յունի: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ ստվարաքուղբ, մերսից գծաւոր մետաքս կտոր: ԳՐՈՒՐ. ԱՏԱՐՈՒՐ՝ Աստուածատուր քանակայ: ԺԱՐԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԻՆԵՆ՝ ՌՃԿԱ (1732), վԱՐՈՒՐ՝ վստաքար նոր-Ջուլայ: ԽՈՐԱԳԻՐ՝ ռակեղով եւ կարմիր: ԴԱՆԱՐ՝ 1—5, 29բ—34բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՆ՝ Զեաղեղբ լաւ Է զտնուած եւ զքոտածք լաւ զեղեցի Է, խոշոր առակով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

32ա. Ով սուրբ պատարապօղ, վան Աստուծոյ յիշեալ զմեզմամ յատանուն Աստուածատուր քանակայ եւ զծնողին իմ, եւ զուարժան յիշի մարմն եւ արեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

28բ. Փառք...

29ա. Արդ, զրեալս սա ի թուականի Հայոց ՌՃԿԱ (1712) ամին, ի Հայրապետութեան Հանուրց Հայոց սպիտակ Տեառն Արդ, անդրի ճշնակեցայ կաթողիկոսի եւ յատանուն թեառն իսկ Ջուլայս Մովսէս քաղցրահայեալ եւ հեղաւոր վարդապետի եւ ի թապաւորութեան Պարսից Եւս Սուրբ

նին, ձևամբ թորմատուր և ապիրատ փցուն և շուտու Աստուածատուր քաճանայիս, յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց Գորգի-նին և Նանիկին և Լոյի դստ յ յեկեղեցիս, որ կոչի Սուրբ Բեթղէմ:

Այդ, Երես անկեալ աղաչեմ և խնդրեմ ի ձէնդ, Հարգ իմ, Լորարք, քաճանայք և պաշտանայք սուրբ Եկեղեցւոյ, որք պատահիք սմա ընթեանդ, օրինակելով և Կամ

զիրկարարն մատուցանելով զպատարապ և Կամ թակ զՀարեանցի տեսանելով, յիշեալք ի յարտաւանթոր աղօթս ձեր միով Հայր մերի և Կամ միով Աստուած ողորմայիս զիս Աստուածատուր անարգիւն քաճանայս և զծնօցան իմ և զուրք յիշողք յիշեալ լիթիք Հանդերձ ծնողիք և Ենթեկովք ձերովք, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս...

312

ՆՈՐԶՐԴԱՏԵՏՐ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի 540 (281)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ]

ՌՃԿԲ (1713)

ԹԵՐԻԹԵՐ՝ 30: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԻԹԻ՝ 41,9 X 29: ՍԻՆԱԿԱ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԻՍ. 33 X 10: ՏՈՂԻՐ՝ 20: ՆԻԹԻ՝ ԽԱՄԱՐԱԿ ՔՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ՔՈՂՔՈՂՔ: ԹԱՆԱՐ՝ ան: ԶԱՐԴԱՐԱՆ՝ ԿՈՐՄԻՐ Ե՝ ԿԱՍՅԱՆ: ԻՆՍԻՆԱՐԱՆ՝ 2ա, զեղեցիկ, ռսկե-գոծ: ԽՈՐԱՐԻՐ՝ ԿԱՐՄԻՐ: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՆ՝ զԵԳԵՍԵԿ ԶԱԳԵԳԵԿՆԻՆ Ե՝ ՈՒՅԱՐԱՆ, ռսկեգոծ: ՍԿԱՐԱՆ՝ ԿԱՐՄԻՐ, ԿԱՍՅԱՆ, ռսկեղծ: ԿԱՐՄ՝ ԿԱՅԵՂԱՆՈՒՄ ՍՈՒՄԱՐԱՆ՝ ԿՐ: ԳՐԻՑ՝ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՐ ԲԱՆԱՅ: ԵՄԱՐԱՆ՝ ԳՐԱՆՈՒԹԻՆ՝ ՌՃԿԲ (1713): ՏԵՂԻ ԳՐԱՆՈՒԹԻՆ՝ ՎԱՍԱՆՈՒՄ ՆՈՐ-ՋՈՂԱՅԻ: ՍԵՂԱՐ՝ ՏԵՐ ՈՒՅԱՆ: ԳԱՆԱՐ՝ 1ա, 30:

ԻՆՍԻՆԱՐԱՆ՝— ԶԱՄԱՐԱՆ՝ շատ յաւ է պահած, գրութեան շատ զեղեցիկ է և խոշոր տառեր բնութիւն: Սրա մէջ պահուած է ՏԵՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՐ, որ բնութեան զԵՂԵԿՆԻՆ: ԶԱՄԱՐԱՆ՝ գրութեան մի աղօթք, 30-ի կէս քիւնար կորած է:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆՔ

19ր. ՈՒՅԱՆՈՒՄՈՒՄ, յիշեալ պատարապ և յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց Գորգի-նին և Նանիկին և Լոյի դստ յ յեկեղեցիս, որ կոչի Սուրբ Բեթղէմ:

20ա. ՈՒՅԱՆՈՒՄՈՒՄ, յիշեալ պատարապ և յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց Գորգի-նին և Նանիկին և Լոյի դստ յ յեկեղեցիս, որ կոչի Սուրբ Բեթղէմ:

Գորգի-նին և Նանիկին և Լոյի դստ յ յեկեղեցիս, որ կոչի Սուրբ Բեթղէմ:

Գորգի-նին և Նանիկին և Լոյի դստ յ յեկեղեցիս, որ կոչի Սուրբ Բեթղէմ:

20ա. Երեսուցիական զրոյս: Ողորմութեամբ ՏԵՐԱՆՈՒՄՈՒՄ, յիշեալ պատարապ և յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց Գորգի-նին և Նանիկին և Լոյի դստ յ յեկեղեցիս, որ կոչի Սուրբ Բեթղէմ:

Գորգի-նին և Նանիկին և Լոյի դստ յ յեկեղեցիս, որ կոչի Սուրբ Բեթղէմ:

313

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

(Ս. Ամենափրկիչ 125, գգ. 20)

ԶԵՆԻ ՓԱԹԱՆ

ԹՃՁԶ (1737)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 9: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 22.3 X 18.4: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՑԵ. 18.1 X 8.2: ՏՈՂՔ՝ 35: ՆԻԻԹ՝ ԲՈՐՁՔ: ԹԱՆԱՔ՝ ՍԵՒ, գլխառնաքնն ու վերնագրերը՝ կարմիր քամա-
ֆոփ, լուսանցազները՝ սև: ԳԻՐ՝ ՈՍՏՐԳԻՐ: ՍԿՋՐՆԱ-
ՏԱՆԻ՝ կարմիր քամաֆոփ ուսարգի: ԿԱՋՄ՝ կաշի, ցերսից քղբով ձեփած: ԳՐԻԶ՝ Մարգարե երեց: ՏԵՂԻ
ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ Զեմի փաքամ: ԺԱՄԼԱՆԿ ԳՐԶՈՒ-
ԹԵՆ՝ ԹՃՁԶ (1737), ԿԱՏԱՐԿ՝ 1. 9:

ԵՆԱՌԹՈՒԹԻՆ.— Զևոսթրիք Ժ փոքր Բու-
ռեկ է խնամութիւնից: Կրտսած է անփաթ ձևա-
դրով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Ջր. Է. ժանաւանդ Է փծուն եղերելոյ
չբիւ Մարգարէ երիցիս, որ քստ կայրեանց
իմոց գծադրեցի գաս ի Զեւի փաթան, թիւն
ԹՃՁԶ (1737) Է փոքր թիւն ԱճԻԲ, յամ-
սեանն Համբայ ԺԲ, ընդ հովանեաւ Սուրբ
Աստուածածնի Եկեղեցւոյ, ի փոռս Հօր Է
Երեքեաննեայ աստուածութեանն, ամէն:
Հայր մէր որ յերկինս Է, սուրբ եղիցի
անուն թո:

(Մի քանի տեղ կայ վամբի 1654 քաւ-
կանի կնիքի):

314

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

[Լարագէլի Ս. Նիկողայոս եկեղեցի 450 (61)]

ՍՊԱՀԱՆ

ԹՃՁԶ (1739)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 20: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 35.8 X
21.6: ԱՆԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝
ԵՐԿԻՑԵ. 20 X 7.3: ՏՈՂՔ՝ 29: ՆԻԻԹ՝ Խասաքակ
քուգք: ԳԻՐ՝ քոյորգիք: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ ռակեզոծ:
ԹԱՆԱՔ՝ ՍԵՒ, վերնագրերն ու գլխագրերը կարմիր
ԵՒ կապուտ, լուսանցազները ռակեզոծ: ՊԱՏԿԻՐ՝ 3ա:
ԽՈՐԱՆ՝ չուծի: ԿԻՍԱՆԽՈՐԱՆ՝ չուծի: ԼՈՒՍԱՆՅԱ-
ՋԱՐԻ՝ 4ա—16բ, քոյորգը պատկերներ, խառններ
մէջ ռակեզոծ ԵՒ քաղմագուծի: ՍԿՋՐՆԱՏԱՆ՝ գլխա-
գիրք: ՄԱԳԱՎԱԹԵՆ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ չուծի: ԿԱՋՄ՝ կա-
շապատ տախտակ, ցերսից զուսուտը չիք: ԳՐԻԶ,
ԵԱՎԻՈՂ՝ Անտիս երեց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ Սպա-
հան: ԺԱՄԼԱՆԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ ԹՃՁԶ (1739), ՍՏԱ-
ԹՈՂ՝ Տէր Պետրոս: ԿԱՏԱՐԿ՝ 1. 2. 17—20:

ԵՆԱՌԹՈՒԹԻՆ.— Զևոսթրիք քաւկան հա-
րուստ ռակեզոծած է: Վիճակը՝ բարար: Զ-ի
լուսանցքը կարտած է, բայց սինակները ռակեզոծ
խորանների մէջ են: Սինակների մէջ ունի 10 պատ-
կեր, իսկ 14—16բ Անտիս երեցի գործն է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

16բ. Քան առ ընթերցողոյ, որ ի դիմաց
յիշատակարանիս վերարերի: Փանկի առի
դիրս... Լուսուտը հոգի Տէր Յուսանի որդի
Տէր Պետրոսն, որ յորժամ էրն ի Հնդկացոց
երկրին, տունայ դաս նախ ի ձեռս սյառն-
ոից ճարտարաց արհեստուորաց, որոց դար-
ժանտարդութե ծաղիօք դեղատկորեալ Է
հրաշայեալ պատկերաւ յօրինեալ, թկզտ
Է ոչ ի մերումս կերպի Է տեսակի, թարց
դրոյ Է մերոյս տարադոյութեան պատկերաց
Իսկ յորժամ քստ իւրումն յանքանական փա-
փաղանացի Էկն ի Սպահան Աստուծոյ Հան-
դերձ, իսկպն Էա դրել Է կատարել զսա առ
ի յրումն սիրարդոյ խորոտանացն իւրոց,
քստ տէրունեան րան... սյամ քարոյ Է
պպուպպանի պատարագամասոյցի մտտեղոյս
տոփացեալ Էկն ի վեր անդր յիշեալ Տէր

ԹԻՇԱՏԱՆԱՐԱՆՔ

21ր. Այսպէս է գրուած (այժմ քակա-
սում են սոյն քերքն աւ յիշատակարանը) .

Արդ, զրեցաւ խորհրդատեալս ձեռամբ
ճշմարտի բարանայի, յիշատակ, որ ետ զրեյ
իւր յիշատակ Մարում տատիկին եւ իւր կու-
րակիցն պարսն Գէղմունն եւ ծնօն իւր Պա-
տուրն, կոպակիցն իւր Սոյթանփունն՝ Թա-
խաթունն :

Դարձեալ յիշեցէ Պետրոսն, Շամսիկն
Դարձեալ յիշեցէ Մարամ տատիկն, դուստրն
իւր Զրպկտոյ խանումն, յիշեցէ ի Գրիստոս
Ամասթրաշն, կողակիցն Մարիամն :

2ա. Եւ ծառայ Յարութիւն Գայստան
Յարութիւնեան ժէյ 16 ի 1854-ին զրեցի
վասն զբարեփոխութեան :

3ա. (Լուսանցիում) ի զրեանց Սրբոյն
Նիկողայոսի եկեղեցոյն Նոր-Ջուղայի :

318

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

(Ս. Ներսէս Եկեղեցի 443 (8) 7)

[ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ]

ԹՃԾԼ (1709)

Թերթի՝ 22: Մեծնութիւն Թերթի՝ 43 X 95:
ՏՈՂՔ՝ 23: Նիւթ՝ հասարակ քուղբ: Գիւր՝ բոյոր-
գիւր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր եւ կապուտ զոմերով:
ԿԻՍԱՆՈՐԱՆՔ՝ 2ա: ԼՈՒՍԱՆՁԱՐԴ՝ մի քանի հատ,
կարմիր եւ կապուտ: ՍԿԶՐԱՏԱՆՔ՝ երկաթազրեր,
սմաթ՝ հաւհաղբեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ ստաւաթա-
քուղբ: ՄՏԱՆՈՂ՝ Հոսմիխան: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
վստուաթար Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
ԹՃԾԼ (1709): ԳԱՏԱՐԱՆՔ՝ 1ա, 22ր:

ԽԱՆՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— Զեռազրեր Թիթիկ է պաւ-
ստան: Նա—սմա թանաքով զծաղրուած է մի բե-
խուսը ծաղրու պատկեր եւ մի բազէ (?), 15ր—16ա—ի

լուսանցքով եղել է մի յիշատակարան, որ ջնջուել
է եւ չի կարգուում լրին: 21ր—սմ գրուած է. «Եւ
Տէր Մկրտիչ որդի (ապա փակագրով)՝ Յովհաննէսի»:

ԹԻՇԱՏԱՆԱՐԱՆ

22ա. Ով պատարապող, առաջի զենման
տեմաւ զառիւղ յիշեալ զստացող սուրա
զՀոսանիխանն, ծնողքն Տէր Ղալպան եւ Նա-
նասին եւ յամենայն ժերձաւորսն զկենդանիսն
եւ զհանդուցեալսն յիշեցէ եւ զուր յիշեալ
յիջիք ի Գրիստոսէ: ԹՎԻՆ ԹՃԾԼ—ուսն
(1709):

319

ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ ԸՍՏ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԼԱՏԻՆԱՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 236, գգ. 22)

ԺԷ դար

Թերթի՝ 321: Մեծնութիւն Թերթի՝ 32.3 X 23:
ՈՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին.
26.5 X 8: ՏՈՂՔ՝ 39: Նիւթ՝ քուղբ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ.
վերնագրերը. սկզբնաղբերը, գլխագրերը, չորս լու-

սանգաղծերը եւ այլ մասեր՝ կարմիր: Գիւր՝ բոյոր-
գիւր: ԶԱԿԱՏԱՐԱՐԴ՝ 268ա: ՍԿԶՐԱՏԱՆՔ՝ երկաթա-
գրի ձեւով բաշմազրեր ու փառազրեր: ԿԱՋՄ՝ կաշե-
պատ տախտակ, Օնսից քուղբ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒՆ-

Իրենակելով, յիւնցէք ի բարին ըրի՛ն և Բ. Ե. Ժ. Ե. Զ. Ե. Ս. Ս. Բ. Ս. Ե. Ս. Ե. Լ. Ժ. Ռ. Ռ. Թէ՛լ գիրուս վարժապետ ևս, կարդա՛ կերակոյց զպարզ կենսա, Թէ՛ շի Ժի առնուլ ի ձեռին... ոչ ի աշակերտ լաւ (քան) զվարժապետ իւր) ...

Անտոնով ԳԺԼԳ Ե . . .

Spartan 1.0.0

բուսական . . .

Այս թերի տեղը պատկուած է:

1964. Աղաչեմ դձեղ, Լղբարք, Ղղբող սո-
բա յիշել յաղաթս :

321

ՄԱՅՐ ՄԱՇՏՈՑ

(Սեփականություն՝ Նոր-Ջուդայի բնակիչ Մկրտիչ խան Յուլիանմիսեանի)

(Ամենափրկիչ 335. զզ. 24)

ԳՐԱԼԱՐ Մ. ՅՈՀԱՆ ՎԱՆԻՔ (ԵԿԵՂԵԱՑ ԳԱԽԱՌ)

216 (1476)

[illegible][illegible]

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

313ա. Փառք... Արզ, ես մեղապարտա-
ն ժանդարն եկեղեցի, անարդս ի պարս Բա-
նուսայից, ոտանառն Ղազարս սկսայ զսուրբ
գիրքս եւ պարտութեամբ Աստուծոյ դատա-
բեցի զսուրբ տառս, որ կոչի Մաթթոց: Եւ
ցանկացայդ եղեալ սմա Դանիէլ վարդա-
պետն:

Դարձեալ յիշեցիք ի Քրիստոս Տէր Դա-
նիէլ քաչ բարունապեան եւ զձնադոն իւր
զկարապետ քաճանայն եւ մայրն իւր զՀա-
մաւորն եւ զեղբայրսն իւր զԼրդանէս եւ
զԴրիդարէս քաճանայն եւ զՅուսիկն:

Արդ, զրեցաւ աստուածայունէ կտակս,
որ կոչի Մաշթոց, ի պատուս եկեղեաց, ի
փառս, որ կոչի Դաւոր Սուրբ Յովանէ, ընդ
Հայասնաւ իւր. Աստուածածին եւ Սուրբ Կա-
րապետի Տաճարին: Որ է սա կատարաւոր
ի խորհուրդ եկեղեցւոյ եւ ունի սա չարապ-
րեալ իրեքեան զեկեղ. աստիճանն եկեղեցւոյ,
այլ եւ զամենեւնի հոգեկան եւ մարմնական
սրբութիւն տնայամոց մեկոց, զոր թէ կամի
Հնչտով զտակնս ի սկիսիւր զոցոս ի ցանկն
չկարեալ:

Արդ, աղաչեմք դամենեանեան, որք հան-
դիպիք այժմ աստուածաշունչ կտանք, չի-
նչեղէ ի տուրք յաղաթիս ձեր դատացա-
մաշխոյսի ոչէր Դոմինիկ յարգապանեւ զգե-
րաւոր որդիք իւր ցնեթախ արհեստակոյնոյ
Աւետեան եւ զեկոյսք իւր զԳրեթան եւ զՄար-
թաթեան եւ զգորն իւր, զմայրն իւր Հնարի-
նաթուն:

Զի ով որ Հանդիպիլիք այսմ տառի կարգը պարզ կամ օրինակելով, յիշեցը ի բարբիս Բրիտանո ցատանակող սորին զԴանիկի վարդապետ և և զերարայր որդին իւր զՏէր Յեաննի, և և զորդին իւր զԳրիգորիս կուսակարան արեւոյայն, և և զԴեմս որդին զՍահակ և և զՄուշէ, և և զայլ եղբարս և զորդիբն, որ ի Բրիտանո և Հանպաք, յիշեցը ի Բրիտանո:

Դարձեալ կրկին ազաւմ յիշեցէ ի
Քրիստոս զստացալէն զՏէր Ներսէս ա-
ռնապետոսն եւ զեղբայր որդիսն իւր զՅա-
կոբ եւ զՎրդանէս զպիրն եւ զՄարտիրոսն:

Լերդ , որք ճաշակէք յաստուածային բու-
րաստանէս , յիշեցէք յաղաւթս ձեր եւ ի սոս-

կալի մամ սուրբ պատարադիս դիանել է վարդապետն և զաշակերտսն իւր զՅորդանան վարդապետն Տաթևոյ և զԲաղուստ վարդապետն Յոհաննափան և զՍարգիս վարդապետն Սկաննոցի, և զԿարապետ վարդապետն Շամրիճուրցի և զմիաբանք սուրբ ուխտին Սևանա սուրբ Առաքելոցն: զՏէր Յովանէս Կակաղեցին և զԵղիմամ է) և զՄխիթար արևդայն և զՏէր Յովանէս և զՏէր Տիրատուրն և զսլոյ միաբանքս յիշեցէք ի Գրիստոս և Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն:

Արդ, զրեցաւ սուրբ տառս ի Թուակաշնա մերոյ Ջիւն (1476) զատն և անբարի ժամանակիս մերում, զի յամենայն կողմանց նեղեն և շարշարեն զազոյս քրիստոնէից ազոյն տաճկաց ի շարկապահանջութիւն, ի զերութիւն, ի սոյ, ի սուր և յայլ ազոյիս ազոյի միտս և ի տառապանն նեղիմք մասն ծովացեալ մեկտաց մերոց, զոր Տէր Աստուած իրկեցէ զմեզ ի նոցանէ և զամենայն հաւատացեալս իւր, ամէն:

Եւ կրկին յիշման արարէք զստոցաւոյ սորա զՏէր Ներսէսն հանդերձ ընդան(և)սք, մանոանդ զեղրայրն իւր զԳիրար և զամուսին իւր զԿարեանք և զհամեստ տիկինն զՇոթիսիմէն և զարզին իւր զԱթանէս սարկապիս յորարայս (վերջին իրկու կէս տողք՝ զՏէր Ներս ... գրուած է ուրիշ յ անվարժ (սեռագրով) և զամենայն արեան մերձադրս նոցին, զկենդանիս և զմահուցեալսն Աստուած ողորմոյ արժանի արարէք և Աստուած ձեզ ողորմեացի յիւրում միասնիցամ զարտանան, ամէն:

Ընդ նոսին ապաւնմ յիշել ի Տէր զԵրմանիկ և զառաքելի, զհեղուոյի և զորքանունդ, զառաքելաճորհ և զարհիսպակոպոսն զՏէր Թումայն, որ Լոսափափաք և ջերմեռանդ սիրով վերստին նորոյն (ևս) զսուրբ զիրքս յիշատակ հոյոյ իւրոյ, զոր Տէր Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեցէ և ընդ Ղենդեանց հայրապետացն և ի Դաւանայիցն զասեցէ զինքն հանդերձ ճնտաղաւ, ամէն:

Դարձեալ ապաւնմ յիշել ի սուրբ յաղաթ և ի զարքանունդ կրօնասուրն զԱստուածատուր արևդայն, զի յայլ Եղրայրական սիրով սիրէ զմեզ և պատուէ, Աստուած զինքն պատուէ ի վերին երեսապէմ, ամէն:

Կրկին կենաւք և երկու աշխարհաւք և արտաստաթոր պաղատանաւք աղաւնմ սրբոյ մտաւք և ըրոյր հաւատով Աստուած ողորմի ատաղէք մեծ տէրաւորին Տէր Մարտիրոսին և Աստուած ձեզ ողորմի յիւր միասնիցամ զայստեանն, ամէն:

201Ի. Նկարեցաւ սուրբ Մաշտոցս ձեռամբ Ստեփանոս Եղիսիպոսի յԱրեւիկէս, ի մանքս յԱրեւիկոյ, ի դուռս Սուրբ Աստուածածնիս, և որ զմեզ յիշէ, նա Աստուած զինքն յիշէ, ամէն:

239ա. (Մի ծանօթութիւն աւելացնելոց յետոյ զյուսմ է) Զանգիտան Աւետիս Էրեց զԷրէս յիշեալ:

314Ի. Թին Արիճնի (1798) Էրեք արեւոյս Տէր Արքաճամ զրեցի. ոյ որ կարոյս, մին բերան յիշի, կամ մեռած յինիմ մին Հար մեր ասէք, վարձն Աստուած տալէ ... (մնացեալս եղծում է):

322

ՄԱՇՏՈՑ

[Դարեթի Ս. Միքաէլ եկեղեցի 429 (22) 21]

ՎԱՆ

ՊԿԵ (1416)

ԹԵՐԹԻՐ՝ 175: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 27 X 17: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասնա, 20 X 11.4: ՏՈՎԵՐ՝ 24: ՆԻՒԹ՝ Խաթաթի քաղք, ԻՆՆԱԿ՝ սև, վերնագրերն ու մեծատուները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ չումի, ՍԻՐՆԱԶԱՐԴ՝ կարմիր երկաթագիր: ՄԱԿԱԼԱԶԱՐԴ՝ ՊԱՆԱԿԱՐԴ՝ մի քանի սկզբից միարտեան երկաթադրով: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, պնտեղեղ:

ՀԱՅԱՏԱԶԱՐԴ՝ 6ա, 14ա, 18ա, 29բ, 41ա, 52բ, 56բ, (60ա, 102բ: ԳՐԻՉ՝ կարապետ Բալասկ: ՏԵՂԻՐ ԳՐՁՈՒԹԻՒՆ՝ վաճ: ԽԱԿԱՐԴ՝ վարդան: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԻՒՆ՝ ՊԿԵ (1416): ՍԱՆՅԱԿ՝ կիլիկոս Բալասկ, Արաք երեց: ԳԱՏԱՐԻ՝ Ժա, 5բ, 174բ, 175բ: ՎԵՃԱՆ՝ մի քանի բերքի տեղերից պսկուած և տեղափոխուած են, 174-ը կիլիկոս կարուած է, այլ քերքի պատուած են իւրոտուած:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՐԷՐ

173ա. Փառք... Արդ, գրեցաւ Մաշտոցս ի քաղաքին, որ կոչի Վան, ընդ Հոփանեա Սուրբ Աստուածածնեա և Սուրբ Վարդանայ, ձեռամբ յոգնածեղ և անարժան սուտանուն քաշանայ կարապետի, ի թվին ՊԿԵ (1416):

Արդ, ազալեմ գտնենեան, որք Հանդիպիք ամա տիրելոյ կամ կարգալոյ կամ տիրենտիւլոյ, յիշեցէք ի սուրբ և յարժանասր յոյաւթս ձեր գառացոյ ոտա կիրակա կուսակրան քաշանայ և ծնողքն իւր զհայրն Միրտի: Եւ զմայրն Աղբապ և զհայր հայրն զկատուածատուր քաշանայ և զբերորդին զԱւետի քաշանա և զՍտեփանա, և ծնողքն իւրեանց, զհայրն Սարկասայն և զմայրն Գուհար:

Դարձեալ յիշեցէք ի սուրբ յոյաւթս ձեր զկատուածատուր անտես, որ օգնական Լգեւ Սաշտոցի և զեղբայրն զՅակոբ և զԾնողն (173բ) իւրեանց Գրիգորիւ և զմայրն Արդամէլիք և զյառաջ յիշեցեալսն զկիրակոս քաշանայ և զԱւետի և զամենայն արեան մերձաւորսն, զկենդանիք և զանդուցեալք, և Աստուած ողորմի ասացէք և Աստուած ձեզ սպարմեացի, ամէն:

Ընդ նմին և զանարժան զԺող զԿարապետ աշխարհի երէց, անկարդո ի կարգաւորաց, անարժան յարժանաւորաց, սուտանուն քաշանայ, որ զանունն ունիմ ու ըղբորձս չունիմ, զի լաղում անգամ միրաւորեաց զիս ստոանայ, և չոց և մոխիրս յերես անկեալ ապալեմ զորրութիւնդ ձեր, որ ի սրտի և անխափան ընթանոյ Աստուած ողորմի ասէք սաղսոյի զրոցս կիրակոս քաշանայի և զոր յառաջի յիշեցաք: Եւ ինձ անարձեստ զրչիս և Լղբարն իմ Վարդան տարկաւապի և իմ ծնողոցն, չօրն իմ Յովանէս քաշանային և մօրն իմ Զրմուրթի, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զյառաջ յիշեցեալսն զկիրակոս քաշանայ և զԱւետի քաշանայ և զկատուածատուր անտես, որ քառացան զսո յարարս վաստակոց իւրեանց

և Լուսն ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին Աղգալոյ (175ա) սոյմի եւ 173-ի միջեւ յետոյ մի այլ քերթ է անկազում: Վանիցն անջինջ յիշ... մի-բրկու քառ կտրուած: Ծնողաց իւրանց և ամենայն արեւան: մերձաւորաց իւրեանց: Եւ մի ոք իշխեսցէ Հնոցացանէլ զսա ի դրանէ Սուրբ Աստուածածնէն Աղգալոյ վանիցն: Եւ Լթէ ոք յանդիպի և զսա ձախէ կամ զրաւանէ, կամ զոգնաւ, նա զմանն Յուդայի առցէ և զայլ խաշանանուցն, ամէն:

24բ. Զստացոյ սորա զկիրակոս և զԱւետի քաշանայք և զանարժան զրոցս և զԾնայ(դ)սն մեր յիշեցէք ի Քրիստոս:

(Նման գրութիւններ կան հետեւեալ քերքերում. 14ա, 41ա, 52բ, 55բ, 69ա, 79բ, 102ա: Գրութիւններից մի երկուսի մէջ յիշում են նաեւ զրչի եւ եղբոր՝ Վարդանի անունները: Վերջինս կոկել է յուղբը):

174ա. Փառք Համալոյ... Արդ, զվերջին սաղսոյ Սուրբ Մաշտոցի Մաշտի քաշանայք և ժողովարդքն Տէր Յուսէփ աւագ-էրէցն, Տէր Ոսկանն, Տէր Ռաննն, Տէր Մէլիքիւթ ժամաւորսն, Տէր Մաթէոսն, Տէր Ըստեփանոսն, մաշկասի Ծաւրիմանին: Սոքա միարան նորոցել Լուսն վասն Հոգւոյ իւրեանց և յայնկումն անձին իւրեանց: Ոյ սուրբ մանկունք սուրբ Լիկզէցոյ, որք Հանդիպիք այսմ Մաշտոցի կարգալոյ կամ տարինակիւլոյ, յիշեցէք ի ապաւթս ձեր և Աստուած ողորմի ասացէք անարժան Յուսէփս և Աստուած ձեզ սպարմեացի, ամէն: Թ-իին ՌՈՒ (1592):

175ա. Քրիստոս Աստուած բարեխառնութեամբ Սուրբ Աստուածածնին անարատ ծնուողի քո ողորմեա բարեպաշտ տանուորորջն Յովանիսին և ծնողաց նորին Որդարուն և Գուհարմէլէքին և որդուն Աստմուն, որ զսուրբ զիրքս թափեաց ի յանաւրինաց, յորմամ Հոս Իսթանպուլս միւրայն զՎան և զարժոյց ի դուռն Աղգալոյ վանաց Սուրբ Աստուածածնին և զսո միարանք սուրբ ուխտիս յամէն տարի թ մամ անէնք անխափան: Ի թվին ՊՉԴ (1425):

ԻՆԻՐԻՔ՝ 197: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԻՐԻՐ՝ 19,4 X 13,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 14 X 8: ՏՈՒՔ՝ 21: ՆԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ քաղքեր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 2ք, 3ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ՝ մի քանի հատ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, գլխատառերն ու լուսանցածները՝ կարմիր: ՍԿՋԻՆԱՏԱՆԻ՝ ծաղկազիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ներսից դեղին կտորով ծեփած: ՀԱՎԱՏԱԶԱՐԻ՝ 26ք, 40ք, 97ա, 111ք, 124ք, 136ք, 161ք: ԳՐԻՉ՝ կիրակոս երեց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԻՃ (1651): ԴԱՏԱՐԻ՝ 1:

ՅԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը խոնարհությունից մասնաճյուղ է, թերթերը սևացել են, ուսման ցեղանիք են եղել, այնպես որ որոշ էջերի տառերը եղծուելու մաս են: Կիրակոս երեցի գլխաւոր յիշատակարանը, 195-ում, բաւական գծաւորութեամբ է կարգացում: Բացի Կիրակոս երեցի յիշատակարանից, կայ մի այլ ձեռագիր Մաշտոցի մէջ թերթանոց մի յիշատակարան (թերթ 197), գրւած Ազարիա զբէ մեղքով: Դաւում է. 195թ-ում կան նորագոյն ժամանակի անմարտ մեղքով անմիա գրութիւններ:

ՅԻՇԱՏԱՏԱՐԱՆՔ

195 Փառք...

Արդ. գրեցաւ ի թուականութեանս Հայոց ԻՃ (1651) ժամանակաց, ի հայրապետութեանս Հայոց ազգիս Տեառն Յակոբայ եւ որոշի եպիսկոպոսութեանն Դաւիթ վարդապետի, ի թաղաւորութեան Պարսից Շահ Սէլմանին, ի քաղաքս Ըսպահան, որ կոչի Շոշ, ի զեօղս Ջուղա, ի զուռն Սուրբ Աստուածածինին, ձեռամբ սուտանուն եւ մեղօք ի յի Կիրակոս երիցի, եւ որ հանդիպիք ամա

կարգաւ կամ օրինակելոյ, անմեղազիր ընդդէմ սխալանաց եւ խռրամանցն, զի կարն այս էր: Յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք: Աստուածն Յիսուս Քրիստոս զմեզ է եւ յարքայութեանն, որ է արհնեալ յաւիտեանս, ամէն: Հայր մեր...

197ա. (Այլ) անազիրի յիշատակարան) Փառք...

Որոյ ամէնառատ շնորհիւն յանդ ելեալ կատարեցի զմեղաւոր եւ փժուն սուտանուն զբշակ Ազարիայս զսուրբ զերթս, որ կոչի Մաշտոց ի բուն, զի սոփաւ կատարի եւթն խորհուրդ սուրբ եկեղեցւոյ, եւ սոփաւ ոռոգանեն տիեզերք ամենայն Հայաստանեայց եկեղեցեաց հաւատացելոց: Յամի հազար եւ ձԼ (1659) թուոյ, յամսեանն Հոսմայեցւոց յունիսի իՅ, յաշխարհիս Պարսից, արքանիս քաղաքիս ըստ զրոյց Շոշ կոչեցելոյ, որ այժմ Ասպահան արտաձայնի, ի զեօղաքաղաքիս Նոր Ջուղայս, ընդ հովանեաւ ի զուռն Սուրբ Յակոբայ Մժրնա հայրապետի, ի թուագրութեան Պարսից Շահ Ազատոյն փոքրի եւ ի զիտապետութեան Հայոց հանուրց սեռի Տեառն Յակոբա երեցիս երանեալ երջանիկ հայրապետի, որ է բնիկ ազգաւ Ջուղայցի, որ յայժմ ամի սկիպն արար շինել յանա Բուրժարու եւ Փէրիու համար: Եւ ի վերայտեսութեան նահանգիս հեղահոյի արհիպիսկոպոսի եւ շնորհազարդ մարդապետի Տեառն Դաւիթի, որ եւ իսկ սա է: Որ եւ մաղթանայք ի խռնոր զրոյս զսխալութիւնն եւ զիտք զվարձն ի Քրիստոսէ աննուցութեւ եղբարք, զի կար մեր այսչա... (վերջը չկայ):

324

ՄԱՇՏՈՑ ԶԵՌԱՅ

(Սեփականությունը Նոր-Ջուլայի Փօշեր քաղի բնակիչ Կարապետ Տէր-Մկրտիչեանի, 1)

ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱՅ

ԹԺՆԻ (1693)

Ինիթիֆ 250: Մինիթիֆիֆն ինիթիֆ 14.8 X 8.0: Սիֆնակի եի Մինիթիֆիֆն ԳՐՈՒԱՆՄ ՄԱՍԻ՝ միասիւթ, 10.2 X 6.3: ՏՈՂԳ՝ 17: Նիֆիթ՝ քուզք: Գիֆ՝ բոլորգիր: ՊԱՏԿԻՆ՝ ումի մի քանի հատ, որոնք տպուած զբերից եմ առնուած եւ կպցուած: ՃԱԿԱՍՏԱԶԱՐԳ՝ 11ա, 17ա: ԼՈՒՍԱՆԵԱԶԱՐԳ՝ 17ա, 75ա, 104ա, 128ա, 140ա, 230ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՐ՝ բոլորգիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ ստուարաքուզք, հասարակ սեղ՝ մած ձեւերով եւ ոսկեգեծուած: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ հասարակամարաք Նոր-Ջուլայ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԹԺՆԻ (1693): ՍՏԱՅՈՂ՝ Մումար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—10ա, 20բ, 47ա, 67—70ա, 81ա, 99ա, 100—103, 132ա, 133—139, 244—250:

ՄԱՆՈՒԹԻԹԻԹԻՆ:— Զեւոդգիր լաւ է պահուած: Իրանի վերջերս մա թերթերի վերեւի յուսանջքները

նորոգուած են: 245բ, որտեղ գրչի յիշատակաբանն է, նորոգուած է եւ վրան թուղթ է քաշուած, այնպէս որ գրչի անուար չկայ, իսկ յիշատակաբանից մնացել է մի հատուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

243բ. Արդ, յանկումն եղեւ դրոյս ի թախն ԹԺՆԻ (1693), յամսանն ապրիլի Ժ: Որք հանդիպէր ներ յայսմ տուրիս, յիշեալիք ի Բրիտանոս գտացոյց սորա զՄարմարն եւ զհոգսկիցն իւր յԱւարկն, ամէն:

Դարձեալ յիշեալիք ի Բրիտանոս Ըսպահանն եւ զարդին իւր զՄիացականն, յիշեցէք եւ ոգորմի առաջէք եւ Աստուած ձեզ ոգորմեացի լաւուրս պցնելու թէսն, ամէն:

325

ՄԱՇՏՈՑ

(Նամակերտ գիւղ, Տէր Մկրտչի մօտ, վաճիքի 337)

ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱՅ

ԹԺՆԻ (1699)

Ինիթիֆ 411: Մինիթիֆիֆն ինիթիֆ 10.0 X 14.5: Սիֆնակի եի Մինիթիֆիֆն ԳՐՈՒԱՆՄ ՄԱՍԻ՝ միասիւթ, 15 X 10: ՏՈՂԳ՝ 21—24: Նիֆիթ՝ քուզք: Գիֆ՝ բոլորգիր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա: ԼՈՒՍԱՆԵԱԶԱՐԳ՝ մի քանի 800գաղաղը եւ բուսաղաղը գարդեր: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնառոգները, զլիստառները եւ յուսանջոյցները՝ կարմիր: ՃԱԿԱՏԱԶԱՐԳ՝ 341ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՐ՝ ՈՐՈճագիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ճնշումով գարդեր, մաշուած, Ուրսից ծագկուտը կտտ: ԳՐԻԶ՝ Անարիպ Բարտուղար: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուլայ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԹԺՆԻ (1699): ՍՏԱՅՈՂ՝ Տէր Կարապետ Ժանբացի:

ՄԱՆՈՒԹԻԹԻԹԻՆ:— Զեւոդգիր անխնամ է պահուած: Թերթերից ամաց Լոյսերը կտրուած են: Լուսանջքներուսմ պատած է: Տեղ-տեղ փշացած եւ սևացած: Պարունակում է հաս-լճասի կաննաղորութիւն եւ աղիսակներ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԵՐ

410ա. Շնորհօք եւ կարողութեամբն տուողն Աստուծոյ մերոյ, որ տայ մեզ հաւապալս...

Եւ զարձեալ զոճանամ փրկողին զմեզ Բրիտանոսի Աստուծոյ մերոյ, որ փրկեաց զմեզ ի ձեռաց սատանայի: Որ եւ ինձ կարգուի թիւն մարտիս ձերիս, (ա) պիկարիս ոտորակ, սուտանուն Այարիպ Բարտուղարի, չապաքալ ի մէջ մեզոյց, կատարեցաւ զՄաշտոցս իսկատար ի թուականի Փրկչին Յիսուսի ՌԶՃՂԹ (1699), եւ ըստ Հայոց Թուականի ՌԶՃՂԹ (1699) յունիսի ԻԹ, աշխարհի Պարսից արքայանիստ քաղաքի, ըստ դրոց Շօշ կոչեցելոյ, որ ոյժմ Ապաշահն արտաձայնի, ի զեղաբաղաբիւն Ջուլայու, ընդ հո-

մանկու Սուրբ Աստուածածնի և Սուրբ Բեթղէմի հոգևոր և կենդանաց, ի թաղապետական Պարսից Շահ Յուսէնին, և ի վերայտեսչութեան նաշանդիս Սուրբ Ամենափրկչի մանցս Տևան Աղէքսանդրի, որ այսմ տմի նստաւ ատաշնորդ Ջուղայու, Աստուած ընդ երկայն ատուրս պահեցէ, տմէն: Այնպէս ընթերցողաց անմեղայիտ լիութիւն խորոյ զրոյս, զի սպշարի գիտեմ և ոչ աւելի, զի կար մեր այս է:

410ր. Եւ արդ, աղաչեմ հոնդիպողացդ, որք կատարէք զեօթն խորհուրդ կենդանաց, յիշեալիք ի մարտիպալ յազօթս ձեր զրաւմիտ և աստուածաէք, խոշնհ և երկիւրյամ յԱստուծոյ Փարսայ Տէր կարապետն, որ յատուածս զսուր զիրքս ի հայալ վաստակոց իւրոց, յիշատակ իւրն և ծնողացն՝ զժօրն ինչիկն և մօրն իւրոյ Գուրգասին և ամենայն արեան մերձաւորացն իւրոց:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զարապան Փաշայ Տէր կարապետն և զկողակիցն իւր Գեղիկն, և զորդիւրն իւր Տէր Յովանէն, ինչիկն և զդատերքն իւր Սամպարն, Գուրգասին, Գուրգասի, Սալվիստիկն, յիշեցէք և Աստուած ողորմի:

Կրկին անգամ յիշեցէք զարապետն Փաշայ Տէր կարապետն և Լորաքն իւր ինչիկն, Դարաբէլիւրն և զբոյրն իւր զԱշիկն և ամենայն աղապետն աստուածային

և արեան մերձաւորքն, յիշեցէք և Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Եւ դարձեալ և Տէր կարապետն զենցի զՄաշթոցս յիշատակ ինձ և իմ ծնողացն և ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց և բնասունաց: Եւ Եթէ որ յանդիպնի և յրբի, զրաւ զիցէ զՄաշթոցս և կամ ծախի և յիս սեւերիս զայս և մասն ի Յուդայէ և ի խաչաշանուացն Քրիստոսի ատցէ մասն և բամին, ամէն, Լեղիցի:

433ր. Ի Թիֆլիս Թեմի (1699) զրեցաւ: Զմեղաւոր զատեմեալ մեղսք Աղարիայ զծոյս յիշել մաղթեմ:

127ր. Եւ Տէր Օշանս որ Փաշայ յուս Լյանք յեկանք Նայմադիտ թիֆլիսի Ռիֆի (1806) ինչ էր, ասաք Լուկաշարաթ որն էր, ամսի մարդի իմին:

130ր. Եւ Տէր Պետրոսն, որ ձեռնադրեցայ ի Յովակիմոյ Լարիկայան, թիֆլիսի Ռիֆի (1797) ունի, Սուրբ Գէորգայ պաքի երեւշարաթ որ:

(Լուսամեղքներու կամ մեծ յուով մանր յիշատակագրութիւններ). իսկ 373ա—ի վրայ հետեւեալ ելլող մտորումով:

Եկայք սիրելիքս տմէն,
Զեղկիկի գերիս ողբացէք,
Վասն այս ողբալոյս պատիւոս,
Կապշեմ գիւ մի՛ մեղադրէք:

326

ՄԱՅՐ ՄԱՇՏՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 174, զգ. 21)

ՆՈՐ-ՁՈՒՂԱ

ԹՃԻ (1701)

Թերթի 380: Մենթիթիւն Թերթի 21.6 X 14.5: Սիւնիկ եւ Մենթիթիւն ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ միասին. 15.5 X 0.3: ՏՈՂԻ 24: Նիֆի՛ բաւր: Գիւր՛ բաւր: ԶԱՐԻՄԻՄ՛ սովորեալ գրեւորով: ԿԻՄԻՄԻՄ՛ նա. 380: ԼՈՒՍԻՄԻՄԻՄ՛ բաւական բաւր: ԹԱՄԻՄ՛ տեւ, վերազբեք, սկզբատեղքը, զյիստատեք ու յուսմեղքները՝ կարմիր: ԿԻՄԻՄԻՄ՛ բաւականեղք: ԿԱՅՄ՛ կաշեղատ տալու սեղմած ձեւերով, ճերմիկ կարմիր մետաքէ կարծով ձեւերով: Ա կողմի վրայ երկու մետաքէ խաչ, իւրաքանչիւրի մէջ մի հասարակ ապակէ կարմիր տեւ: Ա խաչի վրայ գրուած է Վուրբ խաչս յիշատակ է Փիլոսիմ, հօրն Ապոլիս և մօրն Սիբիլիս: Իսկ. ԲՈՂ (1637), Աղագար: Բ խաչի արձա-

նագրութիւն է Վուրբ խաչ յիշատակ է Բաստիմ, իստիմ, Նաստիմ. ԲՈՂ (1637): ԳՐԻՄ՛ Սարգիս երեք: Տեղի ԳՐՈՒՄԻՄ՛ Նար-Ձուղայ: ԺԱՄԻՄԻՄ՛ ԳՐՈՒՄԻՄ՛ ԹՃԻ (1701): ՍԱՄԻՄ՛ ԲՈՂ: ԳԱՄԻՄ՛ 1. 2. 380—380:

ՆԱՅՈՐԻՄԻՄ՛.— Անպիտի խիտ մարտի և զրուած և մարտի և պահած: Ինչպէս երեւում է 207ր.—211ր.—ի յիշատակարանից, որը Մաշտոց Եղիմիացոյ մարքն է, արտադրուած է ինչ օրինակից: Եւ որովհետեւ սա աւելի է բովանդակում քան Ձեռագր Մաշտոցը, ուստի առաջին էր բերում բովանդակութեան ցանկը, ինչպէս նաեւ Եղիմիացոյ մարքն արժողութեամբ:

ԲՈՒՂԱՆԴԻՆԻՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՅԱՆԿԻ (3ա-3բ)

ա Վասն հիմն արկեւոյ :
բ Վասն եկեղեցի արհնեւոյ :
գ Վասն տաղան արհնեւոյ :
դ Վասն նկարեալ եկեղեցի արհնեւոյ :
ե Վասն նոր զտուն եկեղեցւոյ արհնեւ-

ոյ :

զ Վասն զղեստ արհնեւոյ :
է Վասն կոշումն քահանայութեան :
ը Վասն սկիզբն տառիչանաց քահանա-

յի :

թ Վասն քահանայութալի :
ժ Վասն կոշումն ապաշխարութեան :
ժա Վասն հատի պատարագի :
ժբ Վասն ժամաւոր արհնեւոյ :
ժգ Վասն պղծեալ կերպիւոց :
ժդ Վասն մրդաց արհնեւոյ :
ժե Վասն խաչալուս առնեւոյ :
ժզ Վասն մոռնալն արհնեւոյ :
ժէ Վասն տնտես արհնեւոյ :
ժը Վասն հիւանդաց :
ժթ Վասն կրօնաւոր վաղհանեւոյ :
ի Վասն ձեռնադրութեան կրօնաւորաց :
իա Վասն ձեռնադրութեան կանանց :
իբ Վասն արհնաթեան ռեզանց :
իզ Վասն հատի մարտիրոսաց :
իզ Վասն սրբոց նշխոր վրիսեւոյ :
իե Վասն ժամատուն արհնեւոյ :
իզ Վասն խոնիկ արհնեւոյ :
իէ Վասն երդմանահարաց :
իբ Վասն երաւոյ նորակերտ զրոց :
իթ Վասն յիշատակարանաց :
լ Վասն կրիանտացն (Փօշի) :
լա Վասն մկրտութիւն և կնանք տո-

նեւոյ :

լբ Վասն նշան արհնեւոյ :
լզ Վասն հանդերձ արհնեւոյ :
լզ Վասն սյապի :
լե Վասն հաղորդ տալոյ :
լզ Վասն աշխարհաթաղի :
լէ Վասն այգոյն :
լը Վասն եօթն աւառն :
լթ Վասն տղայութալի :
իա Վասն այգոյն :
իա Վասն եօթն աւառն :
իա Վասն հաղհանդիտ տոնեւոյ :
իպ Վասն տնտեսի :

խզ Վասն ջուր արհնեւոյ :
խե Վասն ապաշխարող արձակեւոյ :
խզ Վասն քարոզ պատուիրանին :
խէ Վասն ոտնալուսային :
խը Վասն խաչ արհնեւոյ :
խթ Վասն պղծեալ տաճարին :
ձ Վասն իշխարեւոյ աւետարանացն :
ձա Վասն քառասնօրեա տաճարին :

207բ—211բ. (Ստեփաննոսի կրօնաւորի վարք Մաշտոցի եզրվարդացոյ) .

Յամի վեց հարեւրերորդի վաթսուն-
երորդի, ամի լինելութեան աշխարհի ըստ
լեւիտանանից աւանդութեանց, յորում ամի
Հոսմ թուականութեան 2082 (546) էր և
Հայոց նոր տաճարին ՅձԽԶ (342 + 551 =
893) կատարեցի զնուստս զրիւնքս զայս :
Յաստջ քան զՀինդ կաղանդին ապրիլի, որ
օր ԺԶ էր Հրոտից ամսոյ, ի մեծի հինդա-
րաթին, ի վեցերորդ ժամու, ի թագաւորու-
թեան Հայոց Սմբատայ որդոյ Աշոտայ բազ-
րատունոյ, ի տոճի կաթողիկոսութեան
Տեան Գէորգեան Գառնեցոյ : Յորում աւաւր
կործանեցաւ Դուին քաղաք ի շարժման և
բազումք մեռան և եկեղեցիք տապալեցան :
Այս իրաւադրեցաւ վասն ծովացեալ մե-
ղաց մեռոց : Եւ կատարեցաւ զրկուքս ի Սե-
ան կղզոյ զկղամեծ ծովակէս, ի մեծն իմ
Ստեփաննոսի անարժան և յետին կրօնաւո-
րի : Աշտկերտ երիցս երանալ վարդապետի
և սուրբ մկրտութիւն Գրիգորոս տեառն հօրն
Մաշտոցի, զսրոյ զաղնուականութիւն լաւու-
թեան վարուց նորա ի տղայական հասակէն
մինչև ցօր, յորում զղիւր կատարեցին ոչ
կարեւմ զրովանդակ զգրով արկանել, ոյլ հա-
մառօտ բանի զկիսիցից ձեւ. զի ուսեալ ի
սակաւոցն նախանձաւորք լինիցիք շաղագ
հետց նորա : Սա էր ի գեղջէն եղկովարդայ,
ի Ժողովարդ մենաստանաց, որ անաւամբ
Սրբոյն Թէոդորոսի էր : Եւ ի զօրանալ բռնա-
կալութեանն Տաճկաց ի վերայ դատարին,
եւեալ հայր նորա ի արեւ մանկութեան և
զնաց բնակեաց պոնդիտութեամբ ի գաւա-
ռին Սոսից, և տեղ կեցեալ և ամուսնա-
ցեալ ծնաւ զԵկեղեցիի Աղանին Քրիստոսի,
զոր պատմէլ սկիզբն արարեալ և՛ հանդերձ
և ոյլ եղբար(բ)ք և քերքք : Այսու ուսուցա-
նելով զորդիսն իւր, յարեւոյ յուսումն տո-

տուածային, քանզի և ինքն քահանայ էր: Ահա այն ի վախճանին յարեցաւ ժանուկն Մաշթոց ի կրօնաւորս և աջողեալ նմա ի ձեռն կրօնաւոր ապկեցի ուշիբուն որոյ անունն կոչի թէղորոս, վարժեցաւ և հմուտ եղև զբոյս արտոյ և նոյնին աստուածապղնցոյ զօրութեանցն ի կրօնաստանին, որ կոչի Մաքենոսք, ի զատին Գեղարդ քունիք: Եւ ընկրեալ զատիման քահանայութեան, ժանուկ ուշիբուն էր և սիրելի մեծամեծաց: Առտի ի շնորհացն Աստուծոյ և յազգմանէ Սուրբ Հոսիոյ, կամօք խորովք էլ ինքն ընդ կրօնին աս ի յերկրէ ի յերկինս, այսինքն յաւելարդ պիտայից մերոց: Եւ ստացաւ վարս անսուսազակեան, պարկէշա, ընդակէրս, անքստպիտս և ճշմարտութիւն, ի մանկական հասակէն վարժեցաւ ի պարս և յազգիս և ի տքնութեան, ընդ յոյսիս անցանկալ տեսութեան չոյմով և զբազմա շահելով ի Քրիստոս: Եկն ընակեցաւ ի կղզիքն, սովին վարուք և թողլով դատ ի բնակութենէ մարդկան սիրոյն ի պատուի և յանարդանս, բազմացն չոյսցոյցանէր զինքեան և զտեսակ առաքինութեան, զոր թէ **սնկիցն** հոսել վարտանսն չոյմով ի ձարս և ի վապարս որբրտանս: Այլ սա ոչ այսպէս, այլ դնաց բնակեցաւ յապա լեւին յայս կղզիք, ուստի հարկաւորեալ թաղամ թախանձանօք իմաստուն և հանձարեղն, յոսկեան սիրոյն, ի Մաքիմայ Սիրեայ տիկնաջէ կարգեալ զատուխոս: Եւ ժողովեալ եղբարս ի միանձնական զարկաւ: Եւ զարդարեալ բազմախոսն պատուիրանօք, վայելչական սպասուք և անձինն իբրեւմ յաւելայր օր բառ օրէ զործմ ձեռնութեան առաքինութեան շնորհօքն Քրիստոսին: Եւ այսչափ ոտու լեւել ի մարմնի իբրեւմ տանձնաւ մինչ զի մեկնէր ևս ի մրդոյ և ի ջրոյ անդամ և զարմանալի այս էր, թէ զկալով ուշիբուն ուրուք իբազ նուազ զտանէր, քանզի զազգիան հանապազորդ կարգով անխափան ունէր զցոյցս, զգեթեկ և զընթերցասիրութիւն զրոյս արրոյս ոչ կա-

սեցոյցանէր, այլ ևս առնէր իսկ և խրատէր զամենեւեան ի նոյն կարգ և թաղամ ի սուտ եղբարց յոյով աշխատութիւն ննեղաւ կեցածաւորութեան և պէսպէս խարդախութեան համբերութեամբ տանէր քրիստոսական շափովն խորհել և ոչ միայն ի սուտ եղբարց, այլ և յարտաքնոցն և ի նշանաւորաց և յաննշանից, քանզի զամենեւեան աստուայ վատէր ընդզմէ նորա, այլ նա առաքինաբար տանէր վասն յասոյն իւրոյ, զոր ունէր առ Քրիստոս և յայնչափ ճշմութեանն հեղ էր և լաւական և տեսակօքն զուարթ և առատաժիտ և ընտրող յոյմ և վայելելոյ հասակաւ մարմնայն ժխիթարական լանի ու տրբամեայն ի խորհրդոցն զորտուր և աշխրկելի առ հոգեան, ազօթասէր, զի ընդ երկիսն և ի տիւն ինն կանոն կատարէր և զայն ևս տապից, շնորհ եղև նմա, վապաղեալ պարգեւաւ մեծի յասոյն նշանին Քրիստոսի և յոյով աւուրս ձեկցան վապաղանք նորա և ազօթիք հոյցէր առնուլ յԱստուծոյ: Եւ ելեալ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ իշխանն Հոյոց Ահուտ, ի կոյմանս Վազ վասն ապրատմարեղս ամանց յեկուպիտոյ առ յեղերր զետոյն հօրի որ կոչի Կուր: Դարձեալ ընդ այն խաղաղութեամբ հանապազորեղեալ առ եղերրն ծովակին, եկաւ զամարեցաւ ի տեղի միոյ հանդէպ կղզոյն, որ կոչի Բանդալանկ, հոյցէր տեսանէր զերանելին Մաշտոց, որ իբրև տեսն զիբերաւ, թաղամ ուրախութիւն եղև երկուցունցն, ապա յոյմ սիրեալ և մեծապէս ընկալեալ զառ բարեպաշտ իշխանն Ահուտ, որ և թաղաւոր եղև յետոյ, ապա շնորհէր երանելի հօրն Մաշթոցի զյոյսն մշտնջենաւոր, զոր արձակեալ էր նմա արքային **Յաշայ** Վասի: Յոտն կացեալ ևս արատաւօք հանդերձ տեսալ յինքն զուրբ խաշն, զոր սնդեալ էր սակով և զարդարեալ զեկեցիկապան զարծով, ընդկուպեցեալ մարգարտով և առեալ էր ի վերայ աշաց իւրոց և համարեալց զնա: Եւ երկուպեցեալ իշխանն զաջն նորա համարեք և զերեսս վատման եղև ևս ևս թաղամ խառնեցալ առ միմեանս զհաւատոյ և այլոց բազմա իրաց, ապա հրամարեցին ի միմեանց, իշխանն զնաց զհանապազոր իս և նա զարծաւ զմեծաստան իս: Եւ առ զնորսն զայս մեծ, որ ընակեալ ի վանքս յայմիկ ամա մեռաւաւորս, որ է ան-

ամբ սուրբ առաքելոցն եկեղեցիք Կ: Եւ իր-
բնւ այնմ մէկն շնորհացն արժանաւորեցաւ,
ստուերեաց յառաքինութիւնն իւր, զի ի մէջ
երկուց ասուրց չաղիւ ճաղակէր, եւ յայտ
ամի, որ յորում կարգեցի պատկաւ, որ
գրումս էր ամբ կենաց նորա սակաւ, ինչքան
զգաթառն ամ, իսկ որ մէկնեալ էր ի կերակ-
րուց եւ ի բոլոր իսկ ի Հելտոսթեանց մարմնոյ
ԼԿ ամբ եւ իշխանութեան տեղոյս իմ ամբ:
Քրիստոս յայս պատերազմելոց, զօրութեամբ
նորա ի վերայ ճշմարիտ Հաւատացելոց իւ-
րոց առաւել եւս ստացէ յոյժ Հաստատութեան
սովին բարի առաջարկութեան կատարեալ եւ
զորոշեալ ամս կենաց իւրոց, մինչեւ ըմպրո-
նեաց զպատրաստեալն յարքայութիւն:

Այս բանք վարուց նորա, զոր կարճառօտ
եւ Հարեանցի ասացի ճշմարիտ, երկոց յո-
յոյ եւ զարժանալի թողեալ, զի մի կտրի ան-
Հաւատալի թուեցէ մեկ եւ զոր ցուցիցզ
ճշմարիտ է, զի սրաջք աչօք իսկ տեսի եւ ի
միտ առի յերն, ոչ էթէ Համբաւոյժ տեղե-
կացեալք, այլ զուգ սոյն զունակ իմացարուք,
եւ զայլ եւս րազմապոյն առաքինութիւն նորա
եւ նախանձաւորք ամին եղբուք: Աղոթք
սրբոյս սյուսիկ սակաւ մնացէ ի մեկ եւ ի
մեկ եւ առաքելոցն զուսք իւրեանց յամենա-
բարի եւ յարասիք րեղանական խնովքն Հաս-
տատուն պահեցեն զուխտս զայս, որ յա-
նուն իւրեանց կանդնեալ են ի ձեռն սուրբ
Հօրս Մաշթոյցի: Եւ ձեռնկալաւ յիցին ամե-
նայն վտանգաւոր աղետիցն եւ րազմաշնար
մեքենայից րանարկուին, զի կտատարեալք ի
կամս Աստուծոյ, միաբան Հայուք ի նպա-
տակ վերին կոչմանն յարքայութիւն Քրիս-
տոսի Աստուծոյ մերոյ: Զի նորա են վառք,
իշխանութիւն եւ պատիւ, այժմ եւ միշտ եւ
յաւիտեանս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

366ա. Փառք... Որոյ ամենառօտ շնոր-
հիւն կատարեցի նուստս եւ զնոքոս սուտո-

նուն Սարգիս էրէցս. որ եմ լոկ անուամբ,
այլ եմ շաղախեալ ի մէջ մեղաց, եւ անդ
եկեալ Սուրբ Սաշտոցս, ի յընտիր եւ ի ստոյգ
սրինակէ, ի թմականիս մերոյ ՌՃԾ (1701),
յամանան սեպտեմբերի Կ, յաշխարհիս Պար-
սից արքայանիտ քաղաքիս Շօշ կոչեցելոյ,
որ այժմ Ապաշան արտաձայնն, ի զեօղա-
քաղաքիս Զուղայոս, րնդ հոգնեալս Սուրբ
Ինթղաւէթի, ի թապաւորութեան Շաշ սուր-
թան Յուսէնին եւ ի զիտապետութեան Հա-
յոց Հանուրց սեփեց Տեառն Ստեփաննոսի
Հանդուցելոյ առ Քրիստոս, եւ ի վերայ տեա-
լութեան նշանակիս Պարսկաստանի արհի-
պիսկոպոսի Տեառն Աղեքսանդրի, զոր Տէր
Աստուած րնդ երկոյն ատուրս պահեցէ:

Արդ, եւ սուտանուն Սարգիս էրէցս յի-
ւել մաղթեմ զամենեանեանց, որք Հանդիպիք
Սուրբ Մաշտոցիս կարգալով կամ յարեանցի
տեսնելով, անմեղադիր լըրուք սխալանաց
իմոց, զի կարս մեր այս է, եւ ոչ աւելի զի-
տեմք. եւ րաւոյսք ի ամանէ սխալութիւն
եւ զուգ վարձն ի Քրիստոսէ անուոք աւր-
նելոյն, որ է տարնեալ յաւիտեանս, ամէն:
Հայր մեր որ յերկինս:

Վաղմ ի դուռն Սուրբ Կատարինայ վա-
նացն: Ով ոք որ Սուրբ Մաշտոցս Հանէ ի
վտանգս, Հարեալ Հայածեալ յիցի յերեսացն
Աստուծոյ, սաստցեն Հրեշտակք եւ մարդիկք,
Աղիցի, Եղիցի:

ՅԻՏԱ. Արդ, ստացաւ սուրբ զիրքս որ
կուին Մաշտոց, րարեմիտ եւ Հեղաշողի,
պորմած եւ աստուածաձայր պայապատ աղայ
պարոն Քիթանն, ի յալայ յիւնից իւրոց, յի-
շառակ իւրն եւ ձեռողացն պարոն Դարարին
եւ մօրն Թեկուսին եւ կողակցին իւրոյ Խա-
թուն Դարաւանին, զի աստ եւ ի Հանդեր-
ձեալն պարզ երեսօք կացցեն առաջի աշեղ
ասենին եւ զուգ յիշօք յիշեալ լինէք ի
Քրիստոսէ յաւուր զալաւանն նորա, որ է
տարնեալ յաւիտեանս, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս եւ, սուրբ Եղիցի
անուն քո:

4ա. (Նստրգրով) Եւ Սուրբ Էջմիածնայ
նուիրակ Պետրոս վարդապետս եկի նուիրակ
ի Նոր-Զուղայ ի ՌՃԾ (1761) թուին:

Եւ Տէր Կարապետ Վարդանեանս առի
կարդ քահանայութեան ի սրբազան ծայրա-
պոյն յառաջնորդ Յովհաննէս արքեպիսկոպո-
սէն, ի Գ շարաթ, 1833. Եորոյ յ Ջուղայ:

327

ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ԳԱՀԱՆԱՅԱԺԱԿ

Ս. Աստուածածին և Ս. Թեքղեկէմ 572 (27)

ՆՈՐ-ՋՈՒԳԱ

ԹՃԽԹ—ԹՃԻՐ (1700—1703)

ԹԵՐԻՔԻՔ: ԵՅ: ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԹԵՐԻՔԻՔ 24 X 15: ՈՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԼԵՄ ՄԱՍԻՔ՝ միասլամ, 15 X 10: ՏՈՂԻՔ՝ 21: ՆԻՎԻՔ՝ հասարակ քաղաք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԱՄԻԴԱԳԻՐՔ՝ կարմիր եւ կապույտ գոյնի բռնագրեր: ՊԱՏԿԵՐ՝ չափի: ԿԻՍԱՆՈՒՄԱՆ՝ չա: ՀԱԿԱՆԱՅԱԺԱԿ՝ 167ա, 221ա, 251ա: ՆՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ՍԿՋՐՆԱՏԱԿ՝ կարմիր եւ կամայ երկաթադիր: ՄԱԳԱԿԱԿԱՅ ՊԱՀԱՆԱԿ՝ չափի: ԿԱՋՄ՝ կաշնպատ տախտակ, մերսից դաճած չիք: ՈՒՄԻ ՈՍԿԵՒՈՒՄԻՔ՝ ԳՐԻՔ՝ Ազարիա: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՆ՝ Նաք-Յուդայ: ԺԱՄԱԿԱՅ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՆ՝ ՌՃԽԹ—ՌՃԻՐ (1700—1703): ՍԱՅՈՂ՝ գրիչ: ԿԱՄԱՐԻՔ՝ 1. 2ա, 332բ—332բ:

ԵՄԱՂԻԹԻՔԻՔ:—Ձեռագիր է առաջին և երկրորդ լուսարձանները բարձր էլ ունի և երկուսն էլ բազմապատկեր են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՆՔ

332ա. Փառք... Որոշ ամենաուս շնորհալի Սուրբ Հոգւոյն և գործիքամբ նորին, որ ետ կարգաւ ինչ մեղսոյն առաջին Աղարիայի ատարել գրուի Մաշտոց միջնորդիքամբ և բարեխոսիքամբ անառաւ շարին իւր և միշտ կուսին Սարկաժու և բարեխոսիքամբ ամենայն սրբոց, ի ձեռամբ մեղսաւոր և զոտմեղ մեղաք թաւալեալ գրա՛ւ և սին մասք մտաւեալ զանաթան և յետին նկարադրողաց սուտանուն իմոյ գրչիս զատուպեալ Աղարիայս, որ միայն անտամբս եմ քրիստոնեայ և գործաւս թաւալ և ունայն ամենայն բարեաց:

Արդ, կատարեցաւ Սուրբ Մաշտոց ի թաւալանիս մերոյ ՌՃԽԹ (1703), յամենան յանիսի Ժ (332բ) և Երաթ Աղարիայի ԻԴ, ի յաշխարհիս Պարսից, արքայանիտ քաղաքիս քառ քաղաք Եօզ կաշեցոյ, որ Առաջնոս արտաձայնի, ի զեղաբաղարիս Ջուդայոյ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Թեթիզէմիս պաշտու և, Նույնաբար Երկրեցոյ, ի թաւալաւ թեթիզ Պարսից Եօզ Սոյթան Յուսէնին և ի

վահանաւ ինչ հանուրց սեռից Տեառն Ստեփաննոսի հանգուցելոյ առ Քրիստոս Աստուած, որ յազում շարաբանսք և ինչու՞թեամբ ի տան բանիս վախճանեալ է, և ի վերայտեսչութեամբ նահանգիս Պարսկաստանիս արհիեպիսկոպոսին Աղէքսանդրի, որ է ընդի Ջուդայեցի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Ամենաբարեցի վանոցն: Արդ, և թաւալաւ արամայձայ, զապիկար, սուտանուն Աղարիայս, կատարեցի շնորհօք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի զմաշտոցս զայս ի յեղատակ ինձ և ձեռոյց իմոց: Աղաւթմ գնեղ, ով սուրբ ընթերցողք, զուսէն բոտնաք և զպալանս յոյցանէք և զմեղաւոր Աղարիս յի՜նձ:

333ա. Արդ, երես տեղեալ աղաւթմ զսրբազան ընթերցողացոյ, յիշեմք ի սուրբ յաղթաւ ձեր զհանգուցեալ առ Քրիստոս Աղարիայն և զկողակիցին իւր Յուստոյանն և զպատարն իւր Աղարիանն և զհոտան իւր Գեթեմանն, որ հանգուցեալ են առ Քրիստոս և զարդիս իւր բարեմիս և հեղանայի և սրբաւորեալ պարուն Պարտիրանն, որ ետ Սուրբ Մաշտոց ի գուսն Սուրբ Թեթիզէմի Երկրեցոյն, ի ձեռն մեզ զամենայն Տէր Դուսիս և Տէր Գրիգորին, Տէր Ստեփանոսին և Տէր Սարգիսին և այլ զամենայն, որ լաւ խնամով և սրբութեամբ պահեսցեն ի կրակէ, ի ջրէ, ի ձիթէ, մանաւանդ ամենայն սպասաւորէ շարէ և ի բրեւանք վարձս ի Քրիստոսի առցեն, ամէն:

Դարձեալ ով որ այս Մաշտոց ի սուրբ Երկրեցոյս յափշտակէ, զգանայ և կամ զրուէ, Քրիստոսի անման յիցի և մասն Յուդայի առցէ և ընդ խաշտանոցն զանայն և սուտեցեն հրեւտակի և մարդիկ երկրի, երկրի:

331բ. Զապիկար և զմերայն սուտանուն Աղարիայ բարտաղարս յիշէ աղաւթմ գնեղ, ի թիւն ՌՃԽԹ (1700) յերեսու:

328

ՄԱՇՏՈՑ

[Ս - Ստեփանոս եկեղեցի 487 (18) 17]

ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱ

ԻՃԿԷ (1718)

Ինքուր Գ՝ 149: Մեղմութիւն Ինքուր 18,8 X 12,5: Ստեփանոս Ստեփանոսի ԳՐՈՒԱՅ՝ ՄԱՍԻ՝ միասնութ: 800-Գ՝ 23: Նիւիթ՝ հասարակ քաղաք: ԻՍԼԱՄ՝ սեւ, վերմագրերն ու լուսամբագծերը՝ կարմիր: ԳԻ՝ բոլորքեր: ԶԱՐԿԱԳԻՐԳ՝ սեւ քամաճով պծադրուած յոշոպղեր: ԽՈՐԱՆ՝ 3ա, կիսագծադրուած: ՍԻԶԻՆԱՏԱՅԻ՝ կարմիր երկարադրեր: ԼՈՒՍԱՆԱՅԻՆԱՅԻ՝ յոսի: ՄԱԳԱՂԱԲԱՅ՝ ՊԱՆԱՅԻ՝ յոսի: ԿԱՅԻ՝ կաշեպատ տակտակ, մերսից կտրմիք կտաւ: Ա կողի վրայ պղծութեան: ԳՐԻՉ՝ Բարսեղ Զաւակայ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԻՆԱՅԻ՝ Նոր-Զուգա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԻՆԱՅԻ՝ ԻՃԷ (1718): ՍԱՄՈՒՂ՝ գրիչը: ԴԱՍԱՅԻ՝ 1, 149:

ԻՍԼԱՄԻՆԱՅԻՆԱՅԻ՝ Զեռագիրք միջակ է պահուած: Առաջին շորս պահանջեր կապմից պահուած էն: Արաջ թերթեր կապմից Նորագույն էն:

ԳՐԱՏԱՅԻՆԱՅԻՆ

143ա. Փառք... Արդ, եղև պրտս զբշուքեան Մաշտոցիս ի հարեթական թուականիս հաղարերարի հարստ փայտն եւ եօթներորդի (1718), ի յերկիրս Պարսից, ի մայրաքաղաքս Շոշ, որ է Աղաշան, ի զեղաքաղաքս Զուգայ, ընդ հովանեաւ Սրբոյն Ստեփաննոսի խաթալկային, ի հայրապետութեան Երեցի Լրանեալ սրբապան Աստուածատուր կաթողիկոսին եւ յառաջնորդութեան Զուգայեցի Մովսէս Լոյիսկողոսի, ի դստն Սուրբ Ամենափրկիչի եւ ի թաղասարսթեան Պարսիս Շահ Սոյթուն Յուսիկին:

Արդ, եւ անարժան մեղօք յի Բարսեղ քահանայս խմով ոռնածար յանձ(ն) առեալ, մեղսածած ձեռամբս զրեցի զվաթացս ի պա-

նաղան եւ ի լաւ օրինակաց, ի վայելումն ժողովանց սուրբ Եկեղեցոյս, ետու յիշատակ հուշոյ իմոյ եւ ծնողաց իմոց հօրն իմոյ Ղուկասին եւ մօրն իմոյ Դեզմանին եւ քոյրքն իմ Թանկաթունին եւ հանդուցեալ մէքմէրին եւ Երարաց իմոյ Մատուրին, Յարութիւնին, Աթամին, Ստեփաննոսին, յիշեցէք եւ Աստուած սղորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Բարսեղն եւ զԷկեղեցին իմ զԹանկաթունն եւ որդոյ իմոյ Յակոբին, հանդուցելոցն ի Քրիստոս Աստուած մեր:

Արդ, աղաշան զմեղ, ով լուսազարդ մանկունք սուրբ Եկեղեցոյ, յորմամ պատաժիք Մաշտոցիս կարգալոյ կամ պաղափոր ղեկավար, յիշեցիք առաջի անարին զհնձան սուրբ պատարազին ի մաքրափայլ յալօթն մեր, զիս զԲարսեղ քահանայս եւ զվերոյ տուցեալ զիման ամենայն, զԷկեղեցիս եւ զհնձեցեալն, Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ձեզ յիշողացդ եւ մեղ յիշեցելոցս սղորմեացի իւր միսսանգամ պալտեանն, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս: Արդ աղաշան...:

Նաեւ յիշել աղաշան զմեղ, մանկունք սուրբ Եկեղեցոյ, Տէր Ղազարն, Տէր Ռահանէն, Տէր Յարութիւնն, Տէր Ստեփաննոսն, Տէր Պողոսն, Տէր Մարտիրոսն, Տէր Սալոմոնն, Տէր Գրիգորն, Տէր (քմքուած), զսրս զամենեանս յիշողացդ Երկնից արքայութեան արժանի որացէլ...:

Դարձեալ յիշեցէք եւ Տէր Բարսեղն եւ զորդին Նիկողայիման եւս զդստորն Եղիսայրէթն:

329

ՄԱՇՏՈՑ

[Զարսու թաղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցի 505 (13)]

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԹԺՂԻ (1744)

ԹԵՐԻՔՔ՝ 203: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 40 X 54 = 21.5 X 14: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին. 15 X Ս: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻՒԹ՝ հասարակ թուղթ: ԳԻՐ՝ թաղարկ: ԶԱՐԳԱԳԻՐՔ՝ կարմիր, ոմամք հաւքաղիթ: ՊԼՏԿԵՐ՝ 2ք: ԿԵՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա: ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԻ՝ 33ա, 37ք, 52ք, 40ք: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԻ՝ ութի մի քամի հատ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ: ՍԿՋԱՆԱՏԱՆ՝ երկաթագիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ. Յերսից կարմիր կտաւ. ութի ճակ: ԿԱՅԻՃՅԵՐ: ԳՐԻՉ՝ Յարուքիւմ քանոնայ: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԹԺՂԻ (1744), ՍՏԱՅՈՐ՝ 8էր Աւետիս: ԳԱՏԱՐԻ՝ 55ք, 201ք, 203ք: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԻՒՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԾԱՂԿՈՂ՝ 8էր Աւետիս:

ԻՆՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք միջակ է պատմութեան, որոշ թերթեր տեղական են եղած: Գրքերում է գրքի ցանկեր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

201ա. ՅԻՇԱՅԻՔ զգծադրող յայտ մատենիս զմեղապարտ Յարութիւն քաշանայս: 202ա. ՇՆՈՐԴԻ ամենապօրին Աստուծոյ և սիրով Սրբոյ Հոգւոյն կենարարի ասարտեցաւ զգիրս որ կոչի Մաշտոց եօթնեկի խորհրդեանս կատարիչ ստոյգ և անսխալ պատմարաց, յամի Տեառն ՌԵՃՈՒՆ (1744), իսկ ըստ Հայոց ՌԺՂԻ (1744) մայիսի Ժ, ի հայրապետութեան Սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի Տեառն զերնադար Սրբապան Ղազար կաթողիկոսին և առաջնորդութեան Զուգայոյ. Սրբոյ Ամենաիրկիչ սրբապան աստուածաբան Աստուածատուր վարդապետին: Եւ որք հանդիպիք ի սմա կարգալով կամ օրինակելով, յիշեցէք ի Տէր ստացող զբքիս զՏէր Աւետիս

քաշանայն, որ եղև ձեռնադրեալ ի վեր անդր յիշեալ Ղազար կաթողիկոսին, յորմամ էրն ի Սպաշան Զուգայ, Սրբոյ Ստեփաննոսի եկեղեցւոյ և զծնողան իւր զթորոսն և զՇապուտէն, զհօր եղբորսն իւր զՍէթն և զսորին կողակից Նազուածայն, որք են (202ք) հանդուցեալ ի Քրիստոս, ամէն:

Իարձեալ յիշեցէք զՏէր Աւետիս և զեղբայրն իւր զՇոշաննէն և զբոյր իւր Եղիսաբեթն, որք են հանդուցեալ ի Քրիստոս, ամէն:

Իարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՏէր Աւետիսն և զորդիսն իւր Աստուծով զօրացեալ զՍէթն և զթորոսն, որոց տացէ Տէր զկեանս երկայն աւուր, ամէն:

Իարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՏէր Աւետիսն, որ Քրիստոսն սիրով և անսխալ պատմարաց ի յարպար յրեւից իւրոց ըստացաւ. զՄաշտոցս և կամաւոր յօժարութեամբ և տ յիշատակ ի հոգեպաշտում եկեղեցին Սրբոյ Յովհաննիսին, վասն յայտայ յիշելոյն զիւրն և իւրայինքն, ամէն:

Եւ զուր սրբապետորձ քաշանայք և կատարիչք խորհրդոյ և կամ թէ ուր հանդիպիք ի սմայ, միով Հայր մերի. յիշեցէք զՏէր Աւետիսն և զամենայն արեան մերձուորոսն և մանաւանդ զՏէր Յովսէփ Ներսէսն (203ա) յիշանկան, որ աշխատեցաւ ի ժողովելոյ ամենայն Մաշտոցաց րնտիւր և ստոյգն չինեաց զայս: Այլ ևս անարման զբիշ Յարութիւն քաշանայս և զիմ հօր եղբորսն զՇոտար Տէր Աւետիս ծաղկող սմին յիշեցէք և զուր յիշեալ յիշիք ի Քրիստոս ի միասնոյամ զայտեանն Քրիստոսի, ամէն:

330

ՄԱՇՏՈՑ

[Զարուս քաղի Ս . Զովհաննէս եկեղեցի 510 (181)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԻԲՃԻ (1747)

ԻԵՐԻԲՔ՝ 173: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԻԵՐԻԲՔ՝ 26 X 30 = 11.3 X 9: ՍԻԿՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 7.7 X 4.5: ՏՈՂՔ՝ 12: ՆԻԻԲ՝ քամբակեայ քուղք: ԳԻՐ՝ քուղքիք: ԶԱՐԴԱԳԻՐ՝ չափ: ՊԱՏԻԵՆ՝ չափ: ԻՆԵՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատառերը ու յօսանցագծերը՝ կարմիր: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 1ա: ՍԻԶԻՆԱՏԱՐ՝ կարմիր գլորով երկաթագիր: ՄԱԳՍՎԱՅԵԱՆ ՊԵՆԱՅԱՆ՝ չափ: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, հնարած, մերսից դեղին մետաքս կտոր: ԳՐԻԶ՝ ժամաքաք ՄԻՍԱՍ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ վստահաքար՝ նոր-Ջուզա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԻԲՃԻ (1747): ՍՏԱԽՈՂ՝ չափ: ԳԱՏԱՐ՝ 172, 173:

ՆԱԼՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զևուգիրը միջոց է պահպանել: Որոշ թվերներ առհաստի են եղել:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

170—172ա . փոքր տվեցություններ

331

ՄԱՇՏՈՑ ԶԵՌԱՑ

(Ս . Արեմափրկիչ 171, գլ . 21)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԻԲՃԻ (1775)

ԻԵՐԻԲՔ՝ 151: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԻԵՐԻԲՔ՝ 17.8 X 10.7: ՍԻԿՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 14.2 X 7: ՏՈՂՔ՝ 10: ՆԻԻԲ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ մուրգիք: ԶԱՐԴԱՆՔ՝ խիստ հասարակ: ՊԱՏԻԵՆ՝ 1ք (ամբողջ էջով): ԶԱՐԱՏԱՐՔ՝ 2ա: ԻՆԵՆԱՔ՝ սեւ, շրջագծերը՝ սեւ, վերնագրերը ու գլխատառերը՝ կարմիր եւ կամայք քամեմով: ՍԶԱՐԱՆՔ՝ մուրգիք կարմիր քամեմով: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով: Ա կողի մեղեդի խայնություն, բ . կողի վրայ Գրիգոր (Նուստարիչ) (?), ԳՐԻԶ՝ ժամաքաք ՏԵՐ ԱՊՐԵԱՍ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ նոր-Ջուզա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԻԲՃԻ (1775): ԳԱՏԱՐ՝ սկզբից շախմատային մի քերք. 149. 151:

բարդություններ հարկաւ Սրբոյ հոգուն, որ եւ կարողութիւն նպատակ նարժան անուն չիւնի նպատակ ժամաքաք Սինասիս, որ զերեցի ի թվին Հայոց ԻԲՃԻ (1747) եւ Ազարիային ձևի Ղամար Ժոնոն աւարտեցի:

ՅԼՈՒ ժեռանկուն լաւանշանին, որ ոչ ոք էր փոխանակ նորա նախալ գեւ, ի նայարապետութեան Տեառն Ղազար կաթողիկոսին, ի ձեռամբ նորին առաջնորդութիւն Յակոբ եւ Պապա աւարիք Եպիսկոպոսին եւ քաւանթարութիւն պաշտպան պարտն Ավետիսին: Ով եղբարք առուածք ասեմ կարգալով կամ օրինակելով յիշեք զմեզից ժեղատուր եւ անմեղապիք լերուք, զի չեմ ուսեալ ի վարպետի տափախուն զիրս: Ով ոք որ զիւ պիշեք, յիշեալ ինի առաջի անմա պատին Աստուծոյ, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս...

ՆԱԼՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զևուգիրը լաւ է պահպանում: Կազմի կաշին մաշուել է, կողերը ծակուել են: Զևուգիրը նուրբ առուեստի գործ չէ: 150-րդ թվերում գրուած է յիշատակահարկ նոր գրչի կողմից:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1ա . Գրեցու ի նոր Ջուզայ, ձեռամբ ժեղատմած ժամաքաք Տէր Անդրէիսա քահանայէ . ի թվին ԻԲՃԻ (1775), ի դուռն Սրբոյն Առեփանեսի Նախափկայի Եկեղեցւոյն:

1ա . 1883 Արամ 15-ին եղեւ, ի վալելուսն Տէր Կարապետ Աւետ Ժակոբեան:

Վերելք գրուած է Կարապետի երկու լիմիթը՝ «Տ(է)ր ԿԱՐԱՊ(ե)Տ 1880»:

332

ՄԱՇՏՈՑ

Ղարազեղի Ս. Նիկողայոս եկեղեցի 454 (10)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌԻՃԻԸ (1779)

Ի ԵՐԻՔՐ՝ 73: ՄԵՆԵՈՒԹԻՒՆ ԻՅԻՐԻՒ՜ 21.5 X 14: ՄԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆԵՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՜ միասին, 14.6 X 9: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քուղք: ԳԻՐ՝ քուղքեր: ԶԱՐԳԱՐՄԱՆՔ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ չուռի: ԿԻՍԱՌՈՐԱՆ՝ 5ա: ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ 1ա, 43ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ որոշ քուղվ. գումագար: ՍԱԸՁԲ՝ ՆԱՏԱՆ՝ գլխագիր և ԵԱԲԱԳԻՐ: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ չուռի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ: Ա կողի վրայ պղծե է հասարակ խաչ: ԳՐԻԶ, ՆԱՂԿՈՂ ԵՒ ՍԱՏՅՈՂ՝ Պետրոս ֆախանայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա, Ղարազեղ 2: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԻՃԻԸ (1779), ԳԱՏԱՐԿ՝ 72թ, 73: ԲԱՆԱՔ՝ սեւ. վերնադիրքը. սկզբնաղբերքը, գլխատառերն ու լուսանցագծերը՝ կարմիր:

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆԻՒՆ:— Զևոարդի հանգամանքը՝ միջակ է պահուած: Բոլոր ԹԵՐԹԵՐԸ կտրելի գոգնուած են, ոճանք Թանաքուտան, կեղտոտուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

ՅՈՒ. Ով պատգ սրբազան քահանայից, ՏԵԱՌՆ պաշտօնէից, սրբութեան սպասաւոր ստրկաւապոս... յիշեցիք բղեկեղցւոյ անօթով դարձարիշ մեղաւոր և անարժան Պետրոս զրիշ, որ միան անունն է քահանայ և ոչ ի դորով, որ եռափափաղ սիրով և բղձունակայիր յոմարութեամբ ստացաւ պաշտինն և իմոցս ամենայնի յիշատակ յախտեանակն զրեցի և ծաղկեցի, վասն Աստուծոյ... յիշեցէք զհօրէ պապն իմ Տէր Հանդուցեալ Պետրոսն և յանիկն Գուրգարաթն և զհայրն իմ Յովակիմն և ի մօրէ յանիկս ի Տէր հանդուցեալ Յանային, որ բազում աշխատանա ունի ի վերայ իմ: Եւ զմայրն իմ կենդանի Յովային և զհանդուցեալ զորն իմ Շախանն և ամուսինն իմ հանդուցեալ Մէլր-խաթունն, և կենդանի քուրբա Գուրգարաթն

¹ Ղարազեղը Նոր-Ջուղայի Թաղերէց 454 է, որ այժմ հոշուած է Ղարազէլ: Լ. Մ.

և Շախնարաթն, Տէր պահեցէ որդիքն սորա Մանուկն և զուստը Խաթունն, Տէր տացէ սոցա զաւակ բարի:

Եւ ժտելով աղաչեմ և սիրով խնդրեմ, յիշեցէք զանպիտան շնչին Պետրոս երեցս, որ ի աստուածապարգեւ ինչից իմոց ստացայ պաշտ զրեւ, լի և անթիւրի ծախիք Սրբոյ Նիկողայոսի մասն և աշն շինել տուի, հանդերձ մէկ պատիկ Աւետարանաւ և երեք ձեռք զկետիւք, ինն հառ ըռանկին չապկով, մէկ մեծ երծաթ սակէջրած սկիւնով և երեք սկրնի աղլիսով յոմար կամօք ետու. յիշատակ ի դուռն Սրբոյ Աստուածածնի և Սրբոյ Ստեփաննոսի անուամբ շինեալ հրաշապատում եկեղեցւոյ, որ է Ղարազեղ ի յիշատակ յախտեանակն և զաւակ մշնջեանակն...

Կատարեցաւ ի թուին ՌԻՃԻԸ (1779) և յամսանն Նոյեմբերի ինն, Լեզարիան ճԿԴ Դամայ ԻԴ-ին, վերջ:

70թ—72ա-ում գրուած է պորտրենական կարգով մի բանաստեղծութիւն, որի սկզբի եւ վերջի տուները բերում են ստորեւ.

Լկզ հաւալյն ազանց, ախուր իմն առէք
արտասուօք ողբաց,
Բոցով մեղանաց բորբոխ յաւէտ, բուժիլ
ոչ կարեմ:
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա, մայր
կեանատուն թաքնխօսեա:
Փոխանակ պատմայ փոխարէն տացես
փառաց քոց մշխար,
Դեպ միշտ երգեցից. քաղցրաւայն զփառս,
քրովբէիք խմբից:
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Աստուածամօմն թաքնխօսութեամբ
յիշեա զԼեզ Տէր եւ ողորմեայ:

Գրութեան մեքիմուտ եղել է մի բանի տող երկրորդական յիշատակագրութիւն, որ քննուել է:

333

ՄԱՇՏՈՑ

[Ս. Ներսէս Եկեղեցի 440 (5) 4]

ՌԲՃԼԳ (1784)

Ինիլիթ՝ 137: Մեծոթիթիւն Ինիլիթ՝ 32 X 44: Խիւնկալ Ենի Մեծոթիթիւն Գրոնիւն ՄԱՍԻ՝ միասնաձայն: ՏՈՂԳՐ՝ 20: Նիլիթ՝ բաղբ: Գիլ՝ բաղբգիր: ԼՈՒՍԱՆ-ՔԱԶԱԼ՝ Գիլ: Բաւական բաւով: ՊԱՏԿԵՐ՝ 3ք: ԿիՍԱԽՈՐԱՆ՝ 4ա: ՀԱԿԱՏԱԶԱԼ՝ 33ա, 66ա, 105ք: ՍԿԸՋՐ-ՆԱՏԱԼ՝ երկարագիրք: ԿԱԶՄ՝ կոշնայ: ԳՐԻՋ, ԵԱՂ-ԿՈՂ՝ Պետրոս Բանայ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ անպատ: ԺԱՄԱՆԿԱ ԳՐԶՈՒԹԻՆ՝ ՌԲՃԼԳ (1784): ՍՏԱՑՈՂ՝ Տէր Աստուածատուր: ԹԱՆԱԼ՝ սնու, վերնագրերը, սկզբնաւորները, գլխատառերը ու լուսանցագրերը՝ կարմիր Թաւմազով: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1, 130, 137:

ՆԱՆՈՐՈՒԹԻՆ. — Ձեռագիրք լատ. չէ պահպանւած: ԻՐ Ժանի պրակներ սկզբից ևս որքան թերթեր վերջից տեղահան են եղած: Թերթերը կեղտոտուած ևս ոմանց տեղիները մաշուած են:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

2ք. Բան առ բնթերցողս:

Գիտաւթիք. եղբարք, Ժանյի ցնորագոյ-դափար Մաշթոցս այս ի յազմաց օրինակաց ժողովեցար ի մի միայն դատույց ևս զընտիր դատացեալսն ևս զկարգեցեալսն ի սրբոյ վարդապետաց, մասն զի յամենեւեան Մաշթոցսն ուսն զտանին բանք նոցին համեմատք միմեանց, այլ խառն ի խոտն ևս յայլ ևս ոյլ տապաւնաւք. զայս ևս միայն եօթնամբ խորհրդով եկեղեցւոյ աւարտեալ համառոտեցաք ըստ Հարաւարութեան պիտոյից սրբոյ եկեղեցւոյ, զոր միշտ կատարի ի փառս օրհնեալ անուան ամենաաւոր երբորդութեան, ամէն:

322ք. Ենորհիւ ամենազօրին Աստուծոյ ևս սիրով Սրբոյ Հոգոյն կենարարի աւարտե-

1 Բնագրին մէջ մեծութիւնը չէ նշանակուած (ծան. Հրատարակչէն):

ցաւ զգիրքս որ կոչի Մաշտոց եօթնեկի խորհրդեան. կատարիք զստոյց ևս անսխալ դադարաց յամի Տեառն ՌԲՃԶԴ (1784), իսկ Հոյոց ՌԲՃԼԳ (1784) սեպտեմբերի ԺԷ, ի Հայրապետութեան Սուրբ Աթոռոյն էջմիածնի Տեառն զերընտիր Սրբազան Դուկաս կաթողիկոսին ևս առաջնորդութեան Ջուղայու Սրբոյ Ամենափրկչի Սրբազան աստուածաբան Սկրտիչ վարդապետին:

Իս որք Հանդիպիք ի սմա կարգալով կամ օրինակելով, լիեցէ՛ք ի Տէր ստաղոյ զրոցս Տէր Աստուածատուրն ևս Հանդուցեալ ճնողսն իւր Տէր Խաչատուրն, մայր իրիր-սխմին:

Դարձեալ յիշեցէ՛ք Տէր Աստուածատուրն ևս կողակիցն ի Քրիստոս Հանդուցեալ Ուսումնականն ևս զորդին իւր Աստուծով զօրացեալ Պետրոսն, որոյ տացէ՛ Տէր զկեանս երկայն ևս ուր, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ՛ք Տէր Աստուածատուրն, որ Ֆեմեռանդ սիրով ևս եռափափազ Հոյոսի ի յարգար յընչից իւրոյ ստացաւ զՄաշտոցս ի վայելումն իւր ևս զուրք, սրբապնագործ Ժաշնայք ևս կատարիչք խորհրդոց ևս կամ թէ ով ոք Հանդիպիք ի սմայ, միով Հայր մերիւ յիշեցէ՛ք զՏէր Աստուածատուրն ևս զամենայն արեան մերձաւորսն ևս մանաւանդ զՏէր Յովսէփ Ներհունայրն զիտնական, որ աշխատեցաւ ի ժողովելոյ ամենայն մաշտոցայց ընտիր ևս ստոյգն չինել զայս:

Այլ ևս անարժան զրիչ ևս ծաղկող Պետրոս Ժաշնայս լիեցէ՛ք ևս զուրք լիեալ լի-ջիք ի Քրիստոսն ի միասնեղամ զալստեանն Քրիստոսի, ամէն:

334

ՄԱՇՏՈՑ ԶՆՈՒԱՅ ԵՒ ՇԱՐԱԿԱՆՔ ԼԱՆԿՍՏԵԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 172, գգ. 21)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ՌԻԿԻ (1813)

ԻՅԻՐԹՔ՝ 130: ՄՆԵՈՒԹԻՒՆ ԻՅԻՐԹԻ՝ 20,7 X 13,6: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին. 15 X 9,6: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԹՔ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ քուլքեր: ԹԱՆԱՔ՝ և մաս՝ սեւ, Բ մաս՝ մուգ շա-
ղամակի: Վերնագրերն ու գլխատակերը՝ կարմիր: ՍԿՋՐՆԱՏԱՆ՝ քուլքեր սեւ քամաճով: ԿԱՋՄ՝ կաշն-
պատ տախտակ սեղմած ձեւերով. Յերսից սեւ կտաւով
ծնկած: ԳՐԻԶ՝ 100ա—129բ Արքանաճ վարդապետ:
ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ 100ա—122 ԲՄԿԲ (1813): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1,
3բ, 50ա, 68բ, 69, 130: ՎԻՃԱԿ՝ քաւաքաւ. 3—10-ը
տեղից պահպանւած:

ԵՐԱՆՈՐԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք բաղկացած է եր-
կու մասից. ա. Մաշտոց, որ գրուած է ժիլիկ աղեղ
բուրգովով, ոչ մի յիշատակարան չունի. սկզբում
յիշատան է, որ գրուել է ճիւղապետութեան Տեառն

Ղուկասի Սրբազան Կաթողիկոսի ամենայն հայոց
գրքի սկզբում եղած ցանկից երեւում է, որ ձեռագրի
վերջից թերի է և պակասում է ձեռագրայն մասը.
ունեցել է աւելի քան 580 էջ. ք. Հանգստեան շարա-
կաններ, գրուած խոշոր քուլքերով, որի գրիչն է
Արքանաճ վարդապետը: 96ա—98ա-ում և 130ա-ում
կան նորագոյն ժամանակի անհետաքրքրական յիշա-
տակարաններ և գրութիւններ: Մաշտոցի սկզբում կայ
ցանկ: Զեռագրին անշանկ գրքն է Բ մասը առանձին
գիրք է եղել, որ յետոյ միացուել է Ա մասի հետ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

128ա. Հաճելով յիշել զմեզ ի յաղօթս
ձեր, որ եմ ամենիցդ նուստատուսնեղ ծու-
ռայ Արքա(նա)ճ վարդապետս: Գրեցի ի
թիւն ՌԷԺԺԳ (1813) յուլիսի 19-ուին:

335

ՄԱՇՏՈՑ

(Սեփականութիւն Նոր-Ջուղայի բնակիչ Տէր Պսակ Հ. Գալստիանեանցի, 1)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ՌԻԿԻ (1814)

ԻՅԻՐԹՔ՝ 46: ՄՆԵՈՒԹԻՒՆ ԻՅԻՐԹԻ՝ 17,8 X
11,6: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝
միասին. 13,8 X 8: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԹՔ՝ քուզք:
ԳԻՐ՝ քուլքեր: ՍԿՋՐՆԱՏԱՆ՝ քուլքեր: ԿԱՋՄ՝
կաշնպատ տախտակ, Յերսից սեւ քաւած և սեղմած
ձեւերով: ԳՐԻԶ՝ Տէր Միքայէլ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ք. փրկչակամ
1814: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—3ա, 28բ, 41բ—46:

ԵՐԱՆՈՐԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք վառ չէ պահ-
ուած: Մաշտոցի բովանդակութիւնն է. զվառն պատ-
կի, վառն խոստովանութեան և կանոն առ ի զոտա-
բան լինելոյ հոգւոյն վառն արձանմանն: 24բ-ը եղ-

ծուած է: 20—31 նորագործ է գրուած: 6—64 թեր-
թեր չկան: Գլխուր յիշատակարան չունի, կայ մի-
այն երկրորդական յիշատակարան: 36բ—41ա գրուած
է նոյնպէս նորագործ, իսկ մնացեալը բուրգով է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

...Մուրը գիրքս ատարանցաւ ի Ասպա-
նան Ջուղ, ի թիւն 1814. Այլմ 1. ի ձեռամբ
Տէր Միքայէլ Տէր-Յովհաննէսեան: Ով որ
հանդիպի մին բերան յիշի, յիշեալ լինի
ատալի Աստուծոյ:

336

ՄԱՇՏՈՑ

Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքզեհեմ 576 (31)

ժե—ժգ դար

ԹԻՐԻԹՐ՝ 56: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԻԹ՝ 16 X 12: ՄԻԿԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 12,6 X 6: ՏՈՂԳ՝ 17: ՆԻԹՐ՝ հասարակ քաղաք: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՃԱԿԱՏԱՐԳ՝ չուծի: ՍԿԱՐԻՆԱՅԱՐ՝ սեւ: Երկարագիր: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ

տախտակ: ժԱՄԱՆԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ժե—ժգ դար: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԴԱՏԱՐԿ՝ չուծի: *ԻԱՆՈՒԹԻՆ.*— *Ձեռագիրք վառ է պահուած: Թ՛՛ առաջին է թ՛՛ վերջին չառ թերթէն էն պակասում: Զահեի ոչ մի յիշատակարան:*

337

ՄԱՇՏՈՑ ԶԵՆԱՑ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի 535 (23)]

[ԳՐԱԴԱՐԱՆ]

ժե—ժը դար

ԹԻՐԻԹՐ՝ 206: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԻԹ՝ 17,6 X 12,6: ՄԻԿԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 12,5 X 8,5: ՏՈՂԳ՝ 20: ՆԻԹՐ՝ հասարակ քաղաք: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, լուսամեղմեղմ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՃԱԿԱՏԱՐԳ՝ կարմիր: ԿԻՍԱՆԱՐԱՆ՝ շա: ԼՈՒՍԱՆՃԱՐԿ՝ կարմիր ծաղկեք: ՊԱՏԿԱՆ՝ ՄԱՆՐԱՆԿԱՆ՝ 191ա, 197բ: ՍԿԱՐԻՆԱՅԱՐ՝ կարմիր եւ գորշ: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսինգ դաճած չիր: ԳՐԻԶ՝ Անտ սարկաւազ: ժԱՄԱՆԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ երեսի ժե—ժը դար: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ վատահարաք Նոր-Ջուղա: ԴԱՏԱՐԿ՝ 206բ:

ԻԱՆՈՒԹԻՆ.— *Ձեռագիրք միջակ է պահուած: Սկզբում սեւ է, վերջում մէկ թերթ չառ կապտա թուղթ, որտեղ չէն չառուած:*

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ

159բ. *Ձեռագիր սարս Անտ տեղադրած է: Մեկուոր ոտրկաւաղ յիշել աղաչեմ ի Տէր, էւ դուք յիշեալ իջիք ի Գրիստոսէ:* (Նոյնը 91բ-ում եւ 173բ-ում):

338

ՄԱՇՏՈՑ

Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքզեհեմ 574 (29)

ՋՈՒՂԱ

ժը դար (1772 ?)

ԹԻՐԻԹՐ՝ 168: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԻԹ՝ 10 X 11: ՄԻԿԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13 X 7,5: ՏՈՂԳ՝ 20: ՆԻԹՐ՝ հասարակ քաղաք: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, լուսամեղմեղմ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԿԱՐՄԻՐԻՐ՝ կարմիր: ՊԱՏԿԱՆ՝ չուծի: ԼՈՒՍԱՆՃԱՐԿ՝ չուծի: ՍԿԱՐԻՆԱՅԱՐ՝

ՏԱՆ՝ կարմիր եւ սեւ երկարագիր: ՄԱԳԱՐԱԹԵԱՆ ՊԱՆԱՆԱԿ՝ չուծի: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսինգ ծաղկաւոր կտոր: ԳՐԻԶ՝ Պետրոս երեց: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ժԱՄԱՆԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ժը դար (1772 ?): ՍԱՏԱՐԿ՝ բաղաւոր: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 3, 4, 14ա, 90ա, 107—108:

340

ՄԱՇՏՈՑ

[Դատրէժ քաղի Ս. Մինաս եկեղեցի 426 (19) 18]

ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱ

ՌԷՃԱ (1781)

Իւրիւր 117: Մինոնիթիւն Թերթի 19 X 11.4: Սիւնիկ եի Մինոնիթիւն ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ միասեւմ, 17.5 X 9.4: ՏՈՂԻ՝ 24: Նիւթի՝ հասարակ քաղք: ԹԱՆԼԻ՝ սեւ, վերմագրերը, սկզբնատողերը, գլխատառերն ու լուսանցողները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլոր-յիւր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ դեղին կապտաւուն քաջմուգրեր: ՊԱՏԿԱՐ՝ 2ք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա: ՃԱԿԱՆԱԶԱՐՔ՝ 22ա, 14ա, 50ա, 88ք: ԼՈՒՍԱՆԱԶԱՐՔ՝ մի քանի հատ, որոնց կէտերը կտրուել են կազմելու: ՍԿԶՐՆԱՏԱՐ՝ երկարագիր: ՄԱԿԱՐԱԹԵՍԱՆ ՊԱՆԱՐԱՆ՝ չուծի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ ախտալ, ուծի կապիլներ: ՊԱՏԿԱՐ՝ 103ա: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՍԱՆ՝ Նոր-Ձուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՍԱՆ՝ ՌԷՃԱ (1781): ԳՐԻՉ, ԵՄԿԱՐՔ՝ Պետրոս քանաւայ: ՍԱՆԱՐՔ՝ Մկրտիչ վարդապետ: ԴԱՏԱՐՔ՝ սկզբում երկու քերք յիշատած են 2ա:

ՆԱՆՈՒԹԻԹԻԿՆ. — Ձեռագիր քաղքայութե է, սկզբից, ճշգրտեց են, վերջից լատին թարգման են, շատերն էլ հղատութե են և յատեցներէ կողմից կրեատութե:

[Բ. Բան ու ընթերցողայ:

Գիտաբիւթ, եղբարք, քանդի դնարպատ-պատար Մաշթոցս այս ի յոգմաց օրինակաց ժողովեցաք ի մի վայր դատող և զրնտիր պատանակաւն են զկարգեցեալսն ի սրբոց վարդապետաց, վասն յամենեւեան Մաշթոցսն ոչ պատանին լանք նոցին՝ Համեմատք միմեանց, այլ խառն ի խառն և յայլ և յայլ տասցուածք: Զայս ևս միայն Եօթ խորհրդով եկեղեցւոյ տարտեալ Համադոտեցաք ըստ յայժ Հարկատարութեանն պիտոյից սրբոյ եկեղեցւոյ, զոր միշտ կատարի ի վատս օրհնեալ տնտան ամենատար Երբորդութեանն, ամէն:

114ր. Ենորհիւ ամնայօրին Ատուծոյ... յամի Տեանն ՌԷՃԱ (1781), իսկ ըստ Հայոց ՌԷՃԼ (1781) Հոլտեմբերի ԺՁ, ի Հայրապետութեան Սրբոյ Աթոռոյն Էմբիածնի Տեանն զերնտիր Սրբապան Ղափան Կաթողիկոսին ևս առաջնորդութեան Զուղայոյ Սրբոյ Ամենափրկի սրբապան աստուածարան Մկրտիչ վարդապետին: Եւ որք Հանդիպիք ի ամս զորք կատարելով, յիւնդէք ի ՏԷՐ ստացող զբիւս ի վեր անդր առաջնորդ սրբապան Մկրտիչ վարդապետն և զճնոցսն իւր ՏԷՐ Ստեփանոսն և զԹանկաթաւն և Համան արխանուք ընտանիքն կենդանիս և զննՊեղեալսն, որ զԵմեռանց սիրով և ետափափալ Հոլտով ի յարդար յրնէից իւրոց քստացաւ զՄաշտոցս և կամաւոր յօժարութեամբ ևս իւր Հայրենիկ Թարգմանց Սուրբ Լուստուրիչ անուամբ կատուցեալ սուրբ եկեղեցւոյն, վասն յապայտ յիւնոյն զիւրն և զիւրոյնքն ամենայն, և ի վեր անդր սրբապան Մկրտիչ վարդապետն կենդանութեամբն խնդրէ ի դասս սրբապնագործ քահանայից, ով ոք որ յանդիպիք ի սուրբ պրոյս օրինակեալ կամ կարդալով, միւր Հայր մերի յիւնեալք անարժանիս և իմ ծնողքն, որ և յիւնոց յիւնալ ի իրիւր տալի անմահ գառին Ատուծոյ, եւ ով ոք Հանդիպի վերքս ի սուրբ եկեղեցւոցս որոշել կամ զտղանալով կամ ծախելով, մասն և րաժին Յուղայի և ի իւն Հանդոցնն առցէ, ամէն:

Այլ ևս անարժան Պետրոս քահանայս զիւրն և ծաղկոյս յիւնցէք և զուր յիւնալ ի իրիւր Բրիտանոսն ի միասնեամբ զալստեանն Բրիտանոսն, ամէն:

341

ՄԱՇՏՈՑ

[Ս. Գրիգոր Լուսաւարիչ եկեղեցի 539 (27)]

[ՆՈՐ-ՁՈՒՂԱ]

ժ՛՛՛ դար

ԻՅԻԻԲ՝ 113: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ ԻՅԻԻԲ՝ 21.3 X 21.2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին. 0 X 3: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քուղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԻԱՐԱՆՔ՝ կարմիր: ԿԵՍԱՆՈՐԱՆ՝ շա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴ՝ կարմիր եւ գորշ: ՍԿՋՐԱՏԱՆՔ՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ՈՅՐԱԾԵ քուղք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ծ՛՛՛ դար:

1 Բնագրին մէջ մեծութիւնը չէ նշանակուած (Յան: Հրատարակչէն):

ՏԵՂԵ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ վստահաբար չոր-ձուղա: ԳՐԻԶ՝ անյայտ: ԴԱՏԱՐԿ՝ Տ՛՛՛:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՆ.— Զեռագիրը վատ է պահուած: Վերջից թերի է, յիշատակարանը պակասում է, սքոշ թերթեր հեղան են արուած: Պակասում են թերթեր: Կաշեպատ կարմիր երեսին ունի քաշած կտոր եւ վրան մի արծաթեայ խաչ գեղեցուած: 1. 10 եւ 110—113 յետոյ են աւելացուել: ՏՈՐ—ու է կիսախառնի տեղը բաց է թողնուած եւ չի նկարուած:

342

ՄԱՇՏՈՑ

[Զարսու քաղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցի 508 (16)]

ՍՈՒՐԱԹԻ ԻԱՆԻԱՐ (ԼՆԻԿԱՍՏԱՆ)

[ԻՄՆԷ (1807)]

ԻՅԻԻԲ՝ 41: ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԵՐԻԻ՛ 30 X 49 23 X 18: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին. 14 X 13: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ հասարակ քուղք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը՝ կարմիր, գլխատառերը՝ կարմիր եւ կապուտ, ռմամբ հաւաքիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր եւ Ոտորգիր խառն: ԶԱՐԻԱՐԻՐ՝ կարմիր, կապուտ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 13ք: ԽՈՐԱՆ՝ չուծի: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴ՝ քաւակմ քուով գոլցողով ծաղիկ-Յեր: ՍԿՋՐԱՏԱՆՔ՝ կարմիր եւ կապուտ: ԿԱՋՄ՝ չուծի: ԳՐԻԶ՝ Զատարիա: ՏԵՂԵ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Սուրաթ Բանդա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ 1807: ՍԱՆՑՈՂ՝ քերեւա Ջուղայի առաջնորդը: ԴԱՏԱՐԿ՝ չուծի:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՆ.— Զեռագիր սկզբից պակասում է մէկ թերթ, վերջից եւս թերի է, Գրուած է մաքուր եւ շատ խնամքով: Թերթերը խոնաւութիւնից շէշ սևացել են: Լուսանցողներն ու վերին խորագրերը, նաեւ ներքաղները կարմիր թանաքով են:

ԹԻՇԱՏԱՅԱՐԱՆՔ

12ք. Աստուծով վայելալից վայտ սուրբ ցուցակիս՝ մաղթանք առ յիցի մեր սրբակրօնից Հայր եւ եկրարց աղերսիս:

Պաշտպալէ յայտ իսկ է սրբութեանց, զի սուրբ Մաշտոցքն մեր մի զմիտայն ոչ Համեմատի, յոր սակա տաշտեայ սրտի, եւ զեղբարեայ մտք միշտ սրանէաք եւ սպասէաք նախկի սրբոյ արանց Հեղինակաց Հարցն մեռաց խրատուց եւ օրինակաց եւ արարողութեանց մեկնութեամբն զտանել, զոր եւ ընդ մամանակս մամանակս զտեայ եւ օրինակեայ պահէաք, ահա զնորին եւ օրինակեաց զոր տեսանի: Եւ յորմամ որ զեօթն սուրբ խորհրդոյ մեկնութեանց զիրքն զտաք, զարարեալն Յակոբայ պատրիարքն Պօլսու, նաեւ սպասիրեայ Մաշտոց մի ի Պօլսու: Տեսաք որ մամեանցն քան եւ արարողութիւնք զմեկնութեանն յիշեցեայ Տեսան Յակոբայ պատրիարքի զբէր Համեմատ երեւի իւր, վասն որոյ սկսեալ օրինակեաց Հանդերձ յիշեցեայ սրբոյ Հարցն մերոց խրատովք եւ մեկնութեամբն, Նա եւ զՍրբոյն Ներսիս ԾնորՀարց Նայրապետին մերոյ Հրատուցայ (13ա) զօրինաւոր պատուէր եւ խրատն, որ առ զաստ քահանայից է, այն որ ի վերայ խոր-

[illegible]

տակ ի դուռն Սրբոյ Աստուածածնի եւ Ստեփանոսի շրջակայատում եկեղեցոյ, որ է Ղարայեղին յիշատակ յախտնական եւ դաւակ մշտնջենական: Երեք հատոր արարաք՝ Մկրտութիւնն, Պսակն եւ Թաղունն:

Եւ եւս ժտելով աղանձ եւ սիրով խընդրեմ յիշեսէիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր պիկտորոս շնչին իրիցիս լի բերանով առաջէք Աստուած ողորմի, զի խիստ մեղաւոր եմ ի յայտ աշխարհի եւ դուք յիշեալ լիշիք ի միսնայամ Տեառն Յիսուսի, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք զմրբույ Պետրոս իրէջս, զհայրն իմ զհանգուցեալ Յովագենն

եւ զմայրն իմ Յովայի եւ քոյրքն իմ Գուշնարաթն եւ Շախնարաթն եւ հանգուցեալ Շախասն եւ զհանգուցեալ աժուսինն իմ Մէրխաթունն եւ զմօրէ խանիկս իմ Յանայի, զոր բազում աշխատանս ունի ի վերայ իմ եւ դուք յիշեալ լիշիք յաւուրն դատաստանի:

Կատարեցաւ ի թվին ԹԲՃԻԸ (1778) յամսեանն նոյեմբերի ինն, Ապրեան ձկն Դամայ Իշիւն, ի հայրապետութեան Տեառն Սիմէոնին եւ առաջնորդութեան Սրբոյ Ամենափրկչի Մկրտիչ աստուածաբան վարդապետին, վերջ:

(Սպմ յիշատակարանի հոյնութեամբ կրկնուած է հետեւ 19ա-ումն 20ր-ումն):

344

ՄԱՇՏՈՑ

[Ս. Աստուածածին եւ Ս. Բեքդեհէմ 575 (30)]

ԺԼ—ԺԻ դար

ԹԻՐԻԹ՝ 61: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹՆԻԹ՝ 20.3 X 14.6: ՍԻԵԱԿ ՆԻ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԷ ՄԱՍԻ՝ միասին, 17 X 10.3: ՏՈՂԹ՝ 20: ՆԻԻԹ՝ հասարակ բույր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱԳԻՐԹ՝ կարմիր զոյնով: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, յուսանցագծերը՝ կարմիր: ՊԱՏԿԻՍ՝ 2ր, 23ր, 36ր: ԸԱԿԱՏԱԶԱՐԹ՝ 3ա, 24ա: ԽՈՐԱԳԻՐԹ՝ մուգ կարմիր: ՍԿՋԲՆԱՏԱՐ՝ կարմիր: ՄԱԳԱԿԱԹԻՆԱՆ ՊԱՆԱԿԱՆԻ՝ չուծի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախ-

տակ. ներսից տպագիր սպիտակ բույր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՆ՝ ժԼ—ԺԻ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1. 50ր—41ա:

ՆԵԱՐՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրք լաւ է պահուած: Զարդարուած է մկրտութեան, նշանադրութեան եւ պատկազրութեան արարողութիւններ ներկայացնող պեղեցիկ նկարներով:

345

ՄԱՇՏՈՑ

[Ս. Կատարինեանց վանք 460 (5)]

ԺԶ դար

ԹԻՐԻԹ՝ 412: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹՆԻԹ՝ 16.6 X 13: ՍԻԵԱԿ ՆԻ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԷ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13.8 X 8: ՏՈՂԹ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քամակեայ բույր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր խոշոր: ԶԱՐԴԱԳԻՐԹ՝ կարմիր ծաղկագրեր: ՊԱՏԿԱՐ՝ 5ր: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ (սա: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, գլխատաւերն ու յուսանցագծերը՝ կարմիր: ԽՈՐԱԳԻՐԹ՝ կարմիր: ՍԿՋԲՆԱՏԱՐ՝ երկա-

րագիր: ՄԱԳԱԿԱԹԻՆԱՆ ՊԱՆԱԿԱՆ՝ մկկական քերք տաշից եւ վերջից. միջիմ երկարագիր Աւետարանից: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ. իրաքանչիւր կողմի վրայ մի խոշ ուծի խփամբ. մայրուած: ԳՐԻԶ՝ ամյայտ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆԱՆ՝ ԺԶ դար: ՍԱՍԵՈՎ՝ ամյայտ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 2ա—5ա, 403, 405:

ՆԱԽԹԵՐՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրն ունի է բովան-
դակում բան Ձեռագ Մաշտոցը:

Ձեռագիրը միջակ է պահուած: Առաջին կողմի
միայն գրուած է. Վերջը իւշ յիշատակ է Մաշտոցին
հայրն: Թմական ՌՃԶ (1731): Երկրորդ կողմի միայն
գրուած յիշատակ է Նիկիտայոսի հայրապետին: Սա-
յերն իրենց միայն ունեն մէկական կարմիր ակ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Դիւ. Ձեռագիրը գրիչն անարժան:

91ր. Ձեռագիրն գրիչն յիշու:

184ր. Յիշուցէք փանտան, թիվ ՌՃԶ
(1661):

184ր.

Ով պատուելի այր ճայեցող,
Աստուածային ձեզ աղաչեմ բանից
լսող,

Յիշել սորա ծունց դնող
Ըստճողվորդս յայժ աղաւթող,
Փառակեցնողս ոչ ընդունող:

346

ՄԱՇՏՈՑ

[Ս. կատարինեանց վաճճ 469 (15) 14]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

Ժէ դար

ԹԻՐԻՔԻ՝ 199: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԻՔԻ՝ 13,2 X
8,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միա-
սիւ, 10,2 X 6,4: ՏՈՂԻ՝ 20: ՆԻՒԹ՝ հասարակ
բուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՁԱՐԿԱԳԻՐԻ՝ կարմիր քա-
նաւով բաշտագիր: ՊԱՏԿԱՐ՝ չունի: ՃԱԿԱՏԱԳԱՐԻ՝
35ր, 115ա: ԽՈՐԱԳԻՐԻ՝ կարմիր քանաւով: ԹԱԿԱՐ՝
սեւ, լուսամբագծերը՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԱԳԱՐԻ՝
կարմիր էւ սեւ գայմով հասարակ զարդեր: ՆԿՁՐԱՆ-
ՏԱՐ՝ կարմիր երկաթագիր: ՄԱԿԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՆՊԱՆ-
ՆԱԿ՝ չունի: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ ստաւարքբուրք:
ԳՐԻՉ՝ Բակոր Բախմայ: ՏԻՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ հաւա-

նարար Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ժէ
դար: ՍՏԱՅՈՂ՝ չունի: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 107—109:
ՎԻՃԱԿ՝ սկզբից եւ վերջից քերի, սկսուած է ԺԳ
պրակով: Երկրորդ անգամ կազմելիս կտրուել են լու-
սամբագարդերը կէսից. որոշ քերքեր ճորդուել են:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

12ա. Եւ. անարժան քաշանայ Բակոր
գրիչն:

53ր. Ի Բակոր քաշանայ գրիչն յիշուցէք:

347

ՄԱՇՏՈՑ ՁԵՌՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

[Ս. Ամեմափրկիչ 384 (5)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

Ժէ, ԺԲ, դար

ԹԻՐԻՔԻ՝ 88: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԻՔԻ՝ 25,4 X
17,8: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝
միասիւ, 10,2 X 11,8: ՏՈՂԻ՝ 25: ՆԻՒԹ՝ քաւրք:
ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 2ա, 12ա: ՃԱԿԱՏԱ-
ՑԱՐԿ՝ 53ա: ԱԿՁՐԱՏԱՐ՝ գեղեցիկ բաշտագիր:
ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, Օերսից կարմիր քաւա-
նով պատած. ունի կապիչներ, սեղմած ձեւերով:
ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ վտակաբար Նոր-Ջուղա: ԺԱ-
ՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ժէ—ԺԲ դար: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1ր,

11ր, 85ր, 88ր: ԼՈՒՍԱՆՑԱԳԱՐԻ՝ որոշ քուով ծա-
ղիկներ, Սաւ. ձեռագրութեան վերաբերեալ սպաս-
ներ, զրքեր եւ այլ իրեր: ԳՐԻՉ՝ ամոպտ:

ՆԱԽԹԵՐՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը չառ ժառուր է
պահուած. միայն ՅՈՐ-ՈՒ անհետաքրքրական բաներ
են գրուած եւ անշուք ծաղիկներ չկարուած: 1—52
աւելի է ինչ է՝ Ժէ դարու, եւ տարբեր ձեռագրով, իսկ
53—85՝ ԺԲ դարու:

ՅՈՒՐԱԿՐԱՆՆԵՐ

1ա. (Նստրգրով) *Թիֆլիսի Ռեֆորմ* (1761) և *Թիֆլիսի Փրիւնցի* *Ռեֆորմ* (1761) և *Ջուդեցի* *Յակոբեանի* *Ռեֆորմ* Մանուկ զրեցի ի Բաղտատ քաղաքի:

Արդ, ազգանմ զՆաղդիպուզդ սորայ մամանակայ յիւնցէք զվերայ չայրն իմ և զմայրն իմ զԹագուհի և զերկուսիկ և զբայրքն իմ զմեծն Ջաքարայն, զմիջակն Մարգարեայն և զկրտսեր, նոցա և ձեր ծա-

ւայ ամենայնի զգծող զբոյս որ և զուր յիւնցէք յիւնցէք առաջի առնէք առնեն (Աստուծոյ, ամէն):

1ա. Անդրէաս վարդապետ Սարգսեան Ջուդեցի և միարան Սրբոյ վանացա Ամենափրկչի, թուին 1847 յունիսի 4-ին զրեցի. ով որ կարգայ մի ողորմի իւրն սյախեն Անդրէաս վարդապետին ասեն և Աստուծոյ իւրեանց մեղացն թողոյ թիւն շորհնայէ, ամէն:

348

ՄԱՇՏՈՅ ՁԵՆԱԿՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 178, զգ. 21)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ժեղար

ԹԵՐԻՐԻՐ 173: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԻՐԻՐ 20.1 X 15.7: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻՒՄԱՆԻՍ, 14 X 10.3: ՏՈՒՐ 20: ՆԻՒՐԻՐ քաղաք: ԳԻՐՒՐ քաղաք: ԶԱՐԻՆԱՐԻՐ՝ կարմրագեղով, պարզ: ԱՆԿԱՏԱՐԻՐ՝ 7ա, 15ա, 51ա, 87ա: ԱՆԿԱՏԱՐԻՐ՝ 7ա, 15ա, 17ա—բ, 18ա—բ, 19բ, 21բ, 23բ, 31ա—բ, 32ա, 48ա, 51ա, 56բ, 59ա, 62ա, 65բ, 68ա, 71ա, 73բ, 76բ, 79բ, 87ա, 88բ, 91ա, 97բ, 106ա, 110ա, 139բ, 140ա, 155ա, 159ա, 161ա, 164ա, 165ա: ՍԿԶՐՆԱՍԻՐ՝ կնոյնակապով, բոյնակապով: ԻՆԱՐԻՐ՝ սեւ, վերնագրեր, որոշ սկզբնաղագիր, գլխատառեր և յետնաղագիր՝ կարմիր քամաֆով: ԿԱՅՐ՝ կաշեպատ տախտակ սեղանաձև ձևով, մերսիք մետաքսէ կտորով ձեւով: Ա կողմի վրայ կայ ճիշատակ է Մովսէս վարդապետի, քիվմ Ռեֆորմ (1701) և կողմի վրայ եղիլ է մետաղեայ խաչ, որ այժմ չկայ: ՏԵՐԻՐ ԳՐՈՒՄԻՐՆԱՐԻՐ՝ երեւի Նոր-Ջուդա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒՄԻՐՆԱՐԻՐ 1701-ից առաջ. ժեղար (տե՛ս կազմի եւ ստացող Մովսէսի յիշատակարանները), ՍԱՏՈՒՐ՝ Մովսէս խաչակապով: ԳԱՏԱՐԻՐ 1, 2բ, 3բ—6բ, 40ա—50բ, 84ա—ի 3/4-ից—80բ, 165բ—ի Բ սիւնակից—173բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՆՆԵՐ. — Զուտագիր զորածու թիւնից քառակն մաշուէ է. 6, 31, 42, 103, 104, 115, 120, 131, 132, 164 և 107 քերքերը կազմից պակասել են: Արդ թիւնից թանաք խնամաւ թիւնից ներծնակ է և թերթեր սեւացրել: 168ա-ի կէս սիւնակը չեղայ և զրեւ Նուրգրով՝ զուտար լրացնելու չամար: Իւրաքանչիւր մասը զտնելու չամար լրանցքներով թել է անցկացուած եւ յիշուած շա՛ր ցանկում որոշուած տեղեր չէա զանելու չամար: Մեծ յիշատակարանից չկայ:

ԲՈՎԱՆԻՍԿՈՒԹԻՆԷՆ ԸՍՏ 2ա—ի 8ԱՆԻՍ

ա. Յաղապ չարախրկայն ի քա՛նապուսթիւն:

բ. Սկիզբն աստիճանայ կղերիկստայ:

գ. Յաղապս ուխտի կարգին:

դ. Աղթթի զվերայ Երզնմտախալայ:

ե. Յաղապս մեծ դասական տալայ:

զ. Կանոն յորժամ կախկապուս կամ քա՛նապուս կամ չարապետ կամ ուխտի տալու շորք կատարի մանուսար:

ՅՈՒՐԱԿՐԱՆՆԵՐ

46բ. Ով սուրբ ընթերցողք, յիւնցէք զստացող տառի Մովսէս վարդապետ և զմնոյն իւր և ինձ փծուն զբիւն:

84ա. (Բաղրգրով) ի վայելումն Մովսէս տառածարան վարդապետի արճիկախկապով:

3ա. (Շղագրով) Եւ տիրացու Մարտիրոս զրեցի, ով կարգայ մին ընթան յիւնցէք յիւնցէք յարաջի Աստուծոյ և ի թվականին փոքր Աճիկն—ուն (1781) և Անկայ Բունին զրեցու, որն չարքարթի և Սուրբ Չոփանէա Էկէլ զեցու. պատարբ (?) Տէր Ոսկան քա՛նապետ մեղաւ Անկայ Երկուսուն. Խաբուսգարի որդի Մարտիրոս զրեցի:

168բ. (Նստրգրով) *Թիֆլիսի Ռեֆորմ* (1761) Փլարմարի Բունին այն ճիւղաբարձ, յետի չարաթ թարեհկենդանին վարդապետն տանին Մանուկին, Յակոբն, Ունան, Դուտան օրհնեցինք ձեռամբ Պետրոս վարդապետին. Սուրբ Աթոսում:

349

ՄԱՇՏՈՑ ԶԵՆՈՒԴԻՆՈՒԹԵԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 177, զգ. 21)

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՌՃԻԹ (1680)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 134: ՄԵՆԻՆԻԹԻՎԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 20,3 X 14,7: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆԻՆԻԹԻՎԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԲՈՒ, 15,7 X 4,9: ՏՈՒԳ՝ 23: ՆԻԹԻՔ՝ ԲՈՒՅՐ, ԳԻՐ՝ ՈՍՈՐԳԵՐ, ԻՍԿ 49ք-ի Բ՝ սինալիցի միջնիւ 80ք-ի Բ՝ սինալիք՝ ԲՈՒՅՐԵՐ: ԲԻՒ՝ ՈՍՈՐԵ ԵՒ ԲԻՒ՝ ԲՈՒՅՐԵՐ ԳՐԻՆ՝ Լ՝ մինալիցի գրիչը՝ Արախամ երէցը: ԶԱՐԳԱՐԱՆԻՔ՝ զոյնեքով, աւելի կարմիր: ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ՝ ԵՒ ԶԵՆՈՒԴԻՆՈՒԹԵԱՆ՝ ՏԵՆՈՒԴԻՆՆԵՐ՝ յոսանցքՈՅԵՐՈՒՄ: 13ա, 50ա—ք, 51ք, 55ք, 64ք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 123ա: ՀԱՍԱՆԱՅԱՆՈՐԱՆ՝ 3ք, 30ք, 43ա, 44ք, 56ա, 65ա, 70ա, 72ք, 90ք: ԼՈՒՍԱՆԱՅԱՆՈՐԱՆ՝ 3ք, 4ա, 30ք, 43ա, 49ք, 52ա, 53ա, 56ա, 58ք, 59ա, 68ա, 65ա, 66ք, 67ա—ք, 68ա, 71ք, 72ք, 70ա, 77ա, 78ա, 79ա 80ք, 90ք, 91ա, 92ք, 98ք, 114ա, 110ա, 123ա, 124ա—ք, 125ա—ք, 127ա, 128ա, 130ա: ՍԿԱՐԴԱՆՈՐԱՆ՝ քոչմա—կնդիքը ԵՒ ծաղկաթկարմիր: ԹԱՆԱՔ՝ սնւ, վերմա—գրեքը, սկզբնառիւքը, զվատասերմ աւ չարս լու—սանցողիքը՝ կարմիր: ԿԱՅԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ պարզ սեղմած ձեւերով, մետաղէ մոխրադոյն կտո—րով ձեքած: ԳՐԻՑ՝ ԵՐԹԻՄ՝ վարդապետ, Արախամ երէց: ՏԵՂԻՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Կ. Պօլիս ԵՒ մասաք Խա—սանկաւարար Նոյր—Ջուլա: ՓԱՐԱՆԱ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԻԹ (1680): ՍՏԱՅՈՒՂ՝ ԵՐԹԻՄ՝ վարդապետ: ԳՆ—ՏԱՅԻՂ՝ 1ա—3ա, 19ա (Երեմ տող գրութեմ), 121ք, 131ա-ի կէսից—134ք:

ՆԵՆՈՒԹԻՆՈՒԹԻՆ՝ — Զեաղիքը լաւ է պահած: 123ա—131ա նոսրագրով գրութեմ մասք, զեանոն օրձ—նաթեան պատկերաց, գրել է մի ուրիշ գրիչ:

ԲՈՒՅՐԱՆՈՒԹԻՆՈՒԹԻՆ՝ ԸՍՏ ԶԱՆԿԻ (3ք)

Յատաճարանութիւնը զրոյս. կամաւն Աս—տուծոյ զայս ինչ կայ ի տուփ զրոյս այս:

ա. Վասն ծայրադոյն զատաղան տալոյ, աշարկրեւալ սպասատարաց բանին:

բ. Վասն դատարարական շորա—ծնելալ մանկանց, որք Հրաւիրելոց են յաս—տիճան քահանայութեան:

գ. Վասն կոչումն առնելոյ տարկաւազաց և քահանայութեան:

դ. Վասն ի աստիճանաց եկեղեցոյ, ոյսինքն ի միայ աստիճանէն մինչ ցլեօրեւ—րորդն կարգ աստիճանք քահանայութեան հանդերձ արկղայից ձեռնադրութեամբն:

Ե. Վասն խաչ աւրճնելոյ:

զ. Վասն սկիւ եւ մաղձմայ աւրճնելոյ:

է. Վասն եկեղեցոյ հանդերձ աւրճնե—լոյ:

բ. Վասն նոր գիրք աւրճնելոյ:

թ. Վասն հիմնարկութեան եկեղեցոյ:

ժ. Վասն արհնութեան եկեղեցոյ:

ժա. Վասն արհնութեան սրբոց պատկե—րաց:

ժբ. Գանձ վասն Շողակաթի իջմիտնի և յաւուր արհնութեան եկեղեցոյ ասառ—ցեան:

123ա—131ա. Կանոն օրհնութեան պատ—կերաց մեկնայն սրբոց ասառքելոց և . . . :

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆՔ

80ք. (Բաղրզըլով) Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան Հաւր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Դրեցաւ սա ի թվականիս ՌՃԻԹ (1680), ձեռնարք Տէր Արաւած Երէցիս, մե—ղատու և անարժան զոյլով: Կղաշեմք զեկոյ, ոյլ ոք Հանդիպի սմա ձեռնադրել քահանայ կամ կարդայք կամ արիւնակէք, յիշեցէք յաղաթս ձեւ և զծնողքն իմ զմահուսի Սու—րաշի Խաչատուրն և զմայրն իմ Հոխիսիմէ և զհայրն սորա Աւետիք տիրացուն, որ աւ Աստուած փոխեցան և սղալանաց մերոց մի մեկաղբէք, զի կարիք մեր այսչափ էր յորում զրիցաք:

91ք. (Նոսրզըլով) Յիշատակ է ծայրա—դոյն զատաղան տալոյ և ձեռնադրութեան գիրքս Եփրեմ վարդապետին, ի վայելուին իւրում անձին, ՌՃԻԹ (1680) թուին, զոր Տէր Աստուած բարեւոյ վայելի տաչէ, ամէն: (Զեռագրի վրայ կայ վանքի 1654 թուո—կանի մի Բանի կապալտ կնիք):

122ա. Յիշատակ է ծայրադոյն զատաղան տալոյ և ձեռնադրութեան գիրքս այս Եփրեմ վարդապետին, ի վայելուին իւրում անձին, ՌՃԻԹ (1680) թուին: Եւ արդ, եղև զծա—ղարթիւն սորա մասն ինչ յիշէն ի մայրաքա—ղաքս Ըրտաւայօր: Անմեղադիր լերուք, զի կար մեր այս էր (գրութեմ է գրչի ձեռագրով, նոսրգիր):

350

ՄԱՇՏՈՑ ԶԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

[Ս. Ամենափրկիչ 383 (61)]

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ

ԹՃԾ (1701)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 32: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 22 X 16.5: ՍԻՆԱԿ ԵՆ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԽԸ, 14.8 X 5.2: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ ՅՈՒՐԵՐԳԻՐ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 2ա, 22ա եւ այլ քեթքերի վրայ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԻ՝ 2ա, 22ա եւ այլ քեթքերի վրայ: ՍԿԵՐԱՍԱՆՔ՝ քաջնագրեր եւ ծաղկագրեր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ ստուարաքաղաք, Անրսից գումարն քաղաքի պատած: ԳՐԻԶ՝ Դաւիթ վարդապետ Զուգալցի եւ Մկրտիչ Երեց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ նրաւագէտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԹՃԾ (1701): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1. Տա, 38—39, 47, 48):

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր շատ մաքուր է պահուած: 36—37 թերթերը դրուած են բոլորողում եւ սենի մի կարծ յիշատակաբան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1ա. Յիշատակ է սուրբ տեորս Դաւիթ վարդապետին, որ ի յայտ մտի եւ ի սոյն թուով կայ ի Սուրբ Երուսաղէմ. զի թիւն մեր էր ԹՃԾ (1701), որ մէջ տարի մնացի ի Սուրբ Երուսաղէմ եւ ի Սուրբ Յակոբ: Գրեցաւ. մերք Ս. Դիմադրին Յակոբայ, ձեռամբ տնայրան Դաւիթ Զուգալցեայ. ձեռս պնաց բանս մնաց:

61ր. (Նոսրգրով) Արդ, աստանօր աւարտումն եղեւ եռակի տեորս, որ ի նախնեաց սահմանեալ է զիրքս այս յաղապս պատգան տալոյ բանիրան եւ կատարեալ աշակերտի, որ եղեւ զիրս այս զրեալ ԹՃԾ (1701) թվով.

յամանն փետրվար, ի քսան որն հինգշաբաթին:

67ա. (Նոսրգրով) Յիշատակ է պտեռակաւ իմ Զուգալցի մահտեօի Դաւիթ վարդապետիս, որ եմ սպասաւոր եւ առաջնորդ Սուրբ Ամենափրկչի վանիս. ի թիւն ԹՃԾ (1725), որ մերովք զյոյիք եւ արդեամբք ստացեալ եղեւ, այսինքն վարդապետական պատգանի պտուղով, վասն որոյ բոտ մերոյ յոժար կամօքն ետու ինձ վագմ եւ յիշատակ ի Սուրբ Ամենափրկչեան Աթոռոյս. եւ որք հանդիպիք ի սմա, յիշեալք զիս հանդերձ ծնողովք իմովք եւ զուր յիշեալ առաջի Աստուծոյ եւ մի ոք իշխեսցէ զսա հանել ի սուրբ ուխտս եւ զպանայ, զի որ ոք յանդիպեցէ առնել զայդ, պարտական լիցի ինձ հողով եւ մարմնով յաւուրն պատասխանի Գրիստոսի: Վերջ:

37ր. ի վայելումն սրբապան Դաւիթ տառածարան վարդապետին, ձեռամբ յայնամեկ Մկրտիչ փման իրիցիս: Թիւն ԹՃԾ (1702), նոյնմրերմի Ա, վերջ:

(Մկրտիչ երեցի ձեռագրով, բոլորգրով, 36ա—37ր էջերում գրուած է երկու տաղ, որոնցից առաջինը կրում է «Տաւր ի Տէր Առաքել» խորագիրը եւ սկսում է «Տարբաղեալ ըզմանամբ, Տէր Յիսուս քոյդ զեմտանց...» քառերով, իսկ երկրորդի սկիզբն է՝ «Տառ վերնաց յախտիսն զճառապայտ քոյդ վայրժան...»):

351

ՄԱՇՏՈՑ ԶԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

[Ս. Ամենափրկիչ 176, գգ. 21]

ԷԶՄԻԱՍԵՆ

ԹՃԶԹ (1740)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 63: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 21 X 16.4: ՍԻՆԱԿ ԵՆ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԱԽԸ, 15 X 4.9: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ քաղաք: ԶԱՐԿԱՐԱՆՔ՝ Յաջակաւոր, յաջեգծ գղմերով: ՊԵՏԱԿԻՐ՝ 10ա (ձեռնագրերիւմ ի նախնայ), ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝

ԲՈՆ՝ 11ա: ԶԱԿԱՆԱՅԱՐԻ՝ 20ա, 30ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԻ՝ 11ա, 20, 22ա, 26ա, 28ր, 30ա, 40ր: ՍԿԵՐԱՍԱՆՔ՝ գումարն, ոսկեգծ ծաղկապատ: ԹԱՆԱՐԻ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողերն ու զլլապատերը՝ կարմիր եւ կապուտ գլաներով, յուսանջաղները՝ մու-

Մուսայկազյանը: ԳՐԻՉ՝ Տեքեր հովհաննէս արքայայ: Տեղի,
ԳՐԻՉՈՒԻ ԻՆԷՆ՝ Ս. Էջմիածնի: ԺԱՄԲԱՆԷԼ ԳՐԻՉՈՒ-
ԻՆԷՆ՝ ՌԶԶԻ (1744), անգղերաբարձ ԺԻ: ՄԱՍԽԵՆԴ՝
հունիկոս և իսպանիկոս: ԿԼԶԻՄ՝ կաշառաւոր և խոհուպ:
Վրան ՔՅՂԻՄԻՎ զարդեր: Ա կազմի կայքի՝ ծնույնած
և վերք աղիկած, հմայած: ԳՆԱՏԻՎ՝ 1—10ւ, 54թ-ի
Բ: ԳԻՆԱՅԻՅԱ-ՔՅՅԻ:

[illegible]

ՅԻՇԱՏԱԿԱՆՐԱՆՔ

54. $\phi_{mn,p} \dots$

Արց, գրեցաւ ձեռնագրութեան տեւորս ի Թուահաշուութեան Հայոց ԻՃԶԻ (1740)՝ տեղաւորեալ ժե, ընդ Հոփանեա Սրբոյ Աթոռոցս էջքիմանի, ի Հայոցպատմութեան Տնտեսական զգրութեան կաթսիցիկիտին տեղեկացնէ Հայոց եւ կրօնիկն Լուսաւորիկ, զոր ՏԶր Աստուած ընդ Հոփանեա Իւրով պահեցէ, ամեն

Եւ, որով, Էս յետեան ի մանկունս ԼԿԷ-յեց, Եւ որովայն սահմանս մարդապետեաց, նստաստ ապտաստ որ Երզնկիք նայել ՎԷ-հափտու Հայրապետիս, անտարկուն Յովհաննէս մարդապետս, ցանկացող եղև այսմ ձեռնադրութեան տեսրիս Է Էտու Երբ զսա ի ձեռն Երկրի որդեց իմոյ ՏԷր Եփմիստիս, յիստակի իմն Է մայրկունս սահմն իմոյ, Է

յնու աստի կենացս վճարելոյ, ամ որ և վա-
յելեալէ, խնդրեմ զի սրտի մտօք բերան մի-
շայր մեղայիս յիշեալ զմեզ շանդերմ եր-
կակի ննդուի, և որք յիշէջ, յիշեալ լինէջ
ստաջի Գրիստոսի: Ընդ որս և, ինձ անպի-
տան զախմար զրիւս զՅովսննէս սուտանուն
արեկայ և զդոմէր զաննիկ, երև անկեալ
աղաչեմ, և որք շանդիպիք սմա ընթեռնե-
լով կամ պաղպաղար տռնելով, իշենեջիք ի
մարդախոյս սուրբ յաղօքն ձեր զլստանա-
կան սրբաանաբ զԿոզլեւոր չայրն իմ զվերոյ
զերևոյ Յովսննէս սուտանածաբան եպիսկո-
պոսն Նամայն Նոպւեւոր և մարմնաւոր ծնո-
ւիւք, որ լալարով սիրով ետ զրե՛զ զտեւորար-
պայս: Այլ և սխալանաց և անյարմար առո-
ղանութեանն խնդրեմ զաննիկադիք պահել
զմեզ, զի օրինանս ոչ էր սրբաբնեալ և ես
անձմուտ: Եթէ՛ զտանիցի ի սմա սխալ ինչ,
եղադրարար որոզեղեմ և և Աստուած, որ
ստառտն է ի տուրս բարեաց, տացէ՛ ձեկ յի-
շադոցդ և մեկ խնդրողացս առ Նասարակ
զմեանն անմխաճան և զխառն անպատուի,
զմեմք:

Կրկին ժամ Ռ ը 8 Ն 59 ը
քաճառայ յիշել է Տէր Կ 92 ը

49ր. Ձաշտ իմ համբարձի ի լերինս,
ուստի իջեալ օղնեացի հեքոյս փանաքի:
ԹՃԶԹ (1740):

¹ Աղբուսեան պիտի այս Ժառանգանքի բնութագրի մասին է. «Թեմաքան, Թի 2Թ» (1740) :

ՄԱՇՏՈՑ ԶԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 175, գգ. 21)

ԵԽԴՈՒԹԻՒՆ

ቡዳፓሼ (1742)

Գնորթութի: 01: Մեծնութիւնն Թեմթի 21.8 X
 10.2: Սիւնակ եկ Մեծնութիւնն ԳՐԻՍԻՍԻ ՄԱՍՆ
 երկրորդ, 15 X 5: ՏՈՒՐԻՍՆ 21: Նիթթ՝ բարդ: ԳԻԻ՝
 հոտարգիր: ԶԱՐԳԱՆԱՐԿ՝ հասարակ: ԿԻՍԱԿՈՐԱՆ՝
 3: ԼՈՒՍԱՅԱՅԱՐԱՐԿ՝ 3ս. 5մ. 7մ. 10թ, 16ս, 25ս,
 29ս, 33ս, 37թ, 40ս, 43թ, 47թ. 51ս: ՍԱՋԲԱՆԼՍԻՄՈ՝
 հոտարգիր, կարմիր բամբակ: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, վերնա-
 ցիւրքի, սկզբնաստղեր, գլխաստղերն ու լուսամշ-
 ցիւրքի: համարը բամբակ, գլխի՝սեյրն յոյսաց գլխա-

տառերը՝ հաճաքորենով եւ կնոցամայրերով: ԿԱՅՄ՝ կայնպատ տախտակ, պարզ ճեւերով, Յերսից յարեայ պատաստով ծեփած: ԲՈՒԴ՝ Զակեր: ՏՆԴ՝ ԲՈՒԴՈՒ-ԻԵՆՆ՝ Եղոյկիս: ԺԱՄՆԱՅ՝ ԲՈՒԴՈՒԻԵՆՆ՝ ԲՅԱՂԱ (1742): ԿԱՏԱՐՈՒ՝ 1—2.54թ: Եւ տիւնակի կտսից, հեր-ի ի տիւնակ, ՈՒ-ի Բ. տիւնակ:

ԵՐԼԵՐՈՒԹՅՈՒՆ.— Զեռադիրք լաւ է պահուած, պոկուած է ժրայն վերջին երկու թերթը և 1-ի կէտը պահուել, բնկէլ է: Խի քանի տեղ բաց է թողնուած:

որ յետոյ որհնակեն, երեւի նախադասութեամբ շէր-
նելու պատճառով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

55ր. Երեցաւ գիրքս այս ի քաղաքիս յեւ-
դոկիայ, ՌՃՂԱ-ին (1732), ի սեպտեմբերի
ի, ձեռամբ անպիտան եւ ժեղատմած Յակոբ
զպրի. Անճկաղիբ լերութ արայանացս, զի

յայտ շեշտիւ գրեցի: Փառք քեզ Տէր Ահարոն
Քրիստոս, որ Հասուցեք զիս ի յաւարա
գորոյս:

3ա. ՌՄԻԴ 1775 թվին յիշատակ ետ
Սուրբ Եւստակիոս մասնաւոր ձեռագիր
գրկուկս Ակնցի Հանպուցեալ Պաղտատարի
որդի Սարգիս ամբայն եւ գիշատակն ընդու-
նելի լիցի:

353

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱՆՈՑ ՓԻԼՈՆԻ ԵՐԱՅԵՑԻՈՑ

(Ս. Արեւմտափրկիչ 186, գգ. 13)

ժի. դար

Թերթ-Ք. 340: Մեքոնոթիւն Թերթ-Ք. 10.3 X 12:
ՍԻԵՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին.
13.8 X 10: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻԻԻՔ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ քուրք-
գիր: ԶԱՆԴԱՐԱՆՔ՝ խիստ հասարակ: ՃԱԿԱՏԱՐԱՐԻՔ՝
121ա, 254ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻՔ՝ 121ա, 218ա, 140ա:
ԹԱՆԱԿ՝ սեւ եւ մուգ շագանակի, վերնագրերն ու
զլխատանքը՝ կարմիր: ՍԿՁՐԱՆՑԱԿ՝ ծաղկագիր,
քոչնակերպ: ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ 1—2, 345—346, Ջուղայում
տպագրուած զվարդ հարմոցի քերթերից: ԿԱՋՐ՝
կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, Արախի կար-
միր կտու: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամպլատ: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մօտաւորապէս ժի. դար: ԳԱՏԱՐԻՔ՝ 1ա,
2բ, 3ա, 253բ, 341—344:

ՆԱՆՈՒԹԻՒՆ:— Ձեռագիրը վերահորդուած
է: Յիշատակութեան պահան է: 3—7 թերթերը կար-
կատած են: Վանքի ցուցակի կազմուցն առում է, որ
սա ճարեւ եւ նման է որհնակին տպագրեցելոյ ի վեհե-
տիկ յամին 1826 եւ ի թուին Հայոց ՌՄՇԷ, որոց
տարբերութիւն է միայն յիւր եւ յատկաբար միոյ եւ-
նի գլխով, իսկ մնացելուն ըստ մանկային ժառանգին
միմանց:

Ձեռագրի մի քանի թերթերը սեղանէն եւ հեղի,
ինչպէս ՈՅ—ՈՅ, իսկ միջին մասից որոշ թերթերի գրին
սուլի խոշոր եւ ասորերէ է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Մեկնութիւն Արարածոց փիլոսոփ Երլա-
յեցոյ)

Սկիզբը՝ 4ա. Յորժամ եղևն... (քերթը

¹ զվարդ հարմոցի ունի երկու թերթեր (ձե-
ռագրի ծաւալով չորս թերթ) հանդէսի եւ գրուցի
զարդարանքի թիւ 291 գրքի պահան թերթերի սեղ-
մ. Բ.

կտրուած եւ կարկատուած է): Ի եւ անպա-
րայր թերթ... ցուցանել եւ է սոյ յանդիմա-
նութիւն (յամաւթ առն) եւով պայնսիկ որ
զուժարեւն իմն թիւ ամաց (ի միաս) ին գլխա-
ւորելով յորմէ յաշխարհս կարէ լինել բ(այց
ցայս) գիր լինելութեան կամ ցուցական այս-
ր ի ներքու եւ (յոր) գրուցի որ զաշխարհա-
րութիւն պարունակ ի նա ակնորկութեան
տացելոցն յաղապս աշխարհաբարութեան
առ ճշմարտութեան եղեալ զինչ է եւ արար
Աստուած, զամենայն զալար փայլի յատաջ
քան զլինելն յերկրի տմենայն խոտոց եւ ծո-
ոց րուսանել:

Վերջը՝ 340ր. Վասն որոյ մարգարէն
խաղտառականս զմանէն գրեալ քերթ զկնի,
թէ ոչ արձակեաց ի րաց, այլ ամ ի վերայ
այնց կանանց իւրոց կին, ոչ վարկպարայի
եւ յանցի եւ զորո լաւ զործով եւ ոչ զիւրն մի
անդամ. այն առեալ այլ յանդիմանութեան,
մտեմութեան զորս ունէր առ արտաբա-
ցեալսն զպաշտութիւն եւ անպատմութեանն
կանայս, զի զարքնն (?) զատեալ նա անկա-
շառառու եւ անշառ Հայրն, րայց զինչ ով
շարդեւ աստացուր նմայ եւ գեր(ր) որոյն
յարձարեցից եւ պատկանեցից, իսկ արդ,
արդեաւք կարիցն ուղղութիւն կարգի ամել
այն, որ առ նա է եւ ոչ իւրե, այլ հակառակ
նմին է ինչ որ առեալ եւ ինչ հակառակ
տուեալ անկենցաղ կեանս եւ կուչի իւր...
(շարտմակոյ քիւմը եւ վերջը չկալմ):

354

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՅԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԻԱՊԵՏԻ
ԵՒ ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՄԵԾԻ

(Սեփականություն Նոր-Ջուղայեցի Գեորգ Զոհրաբեանի, քիւ 21)

ԺԷ դար

ԹԻՐԹԻՔ՝ 246: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 20 X 13.2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 15 X 10.3: ՏՈՂԹ՝ 3ա—149ա՝ 26—ական, մնացածը՝ 17—ական: ՆԻՒԹ՝ բուրբ: ԳԻՐ՝ Ոստրեր: ՃԱԿԱՆԱՅԱՐԻ՝ 3ա, 5ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻ՝ 91, 94, 96ք, 100ք, 103ք եւ շարունակաբար իւրաքանչիւր գլխի սկզբից: ՍԿԶՐՆԱՏԱՐԻ՝ յոյճակեքսեր: ԿԱԶՄ՝ Ուր ձեւի, կարմիր կաշի, ստուարաքրի վրայ քաղած, շատ ընտել վեցնտիկեան կազմերից: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆԱՆ՝ առկայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆԱՆ՝ երեւի ժէ դար: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1, 2, 4ք, 14ք, 150ա—152ք, 165ա, 242ք—248ք:

ՆՐԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՋԵՈՒԳԻՐ ԵՒ ԿԱՆՈՒՄ:

153ա—212ք ՔԷՔԷՐ ԸՐԱԳԷԼ Է մի նոր գրէշ, դարձեալ նորագործ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—149ա. ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՐԱՅ ԿԱՐԱՐԿԱԼ ԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՊԱԿԵՆԻ:

բ. 163ա—236ա. ՊԱՄՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԻՆ ՆԵՐՍԻՍԻ (ՄԵՐԱՊԱՅ ՎԱՅՈՅ ԺՈՐԵԳԵՅ ?):

գ. 236—242ա. ՅԵՐԿ ՍՐԵՂԻՆ ՆԵՐՍԵԱՆ, ԿԱՆԱԿԱԼ ԱՌԱՔԼ ՎԱՐՊԱԿԵՆՈՆ. «ԱՆՈՆ ՕՐԿՆԵԱՆ»:

355

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՅԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԻԱՊԵՏԻ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓԻԿԻՅ 209, գգ. 21)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ]

ԺԷ դար

ԹԻՐԹԻՔ՝ 181: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 18.9 X 13: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին 13 X 9: ՏՈՂԹ՝ 22: ՆԻՒԹ՝ բուրբ: ԳԻՐ՝ Ոստրեր: 3ա—24ք՝ յոյճեր: ԿԱՄԱՆԱՅԱՐԻ՝ 3ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԻ՝ 3ա: ՍԿԶՐՆԱՏԱՐԻ՝ Ոստր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից կարմիր քարամ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆԱՆ՝ ԽՈՍԱՅԿԱԾ ՆՈՐ-ՋՈՒԳԱ: ԳՐԻՉ՝ Խաշատուր երէց: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆԱՆ՝ ժէ դար: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1, 2, 180ք—181ք:

ՆՐԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՋԵՈՒԳԻՐ ԵՒ ԿԱՆՈՒՄ: 177ք—մտաւ բերում մի բանի տոյ յիշատակաբան անկանկան վերաբերում է այն որինակին, որից աւարտաբան է:

¹ Խաշատուր գրէշը գրէշ է նաեւ թիւ 140, 187, 211 եւ այլ ձեւագրեր, (1830—1830) թուականներին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—141ք. ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՐԱՅ ԳՈՐ ՄԵԿՆԵԱՆ Է ՎԱՐՊԱԿԵՆՈՆ ՎԱՆԱԿԱՅ, ՍԿԻՐՔ՝ «ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԽՈՍ ՄՇԱՅԱՐԺ ԴԱՆՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԱՆՈՐԵԱՆ Է ՈՆԻ»:

բ. 141ք—177ք. ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՌՈՍ ԴԱՆԻՔԻՔ ԺԱՐԿԱՐԷԻՆ, ԳՈՐ ՀՈՂԻՄԱԿԱՅԺԱՆ Ե. ԽՄԱՍՏԱՅԻՆՈՐ ՎԱՐՊԱԿԵՆՈՆ ՎԱՐՊԱՅ ԿԱՐԱՐՔԵԱՆ Է Ի ՀՈՂԵԿԻՐ ՄԵԿՆՈՂԱՆ ԺԱՅԻՑ ԵՓՐԵՄԻ, ՀԻՍԱՊՈՂԻՄԱՅ, ՍՈՒՓԱՆՆՈՒՍ ՍԻՆԵՂԻ, Ի ԽՆԴՐՈՅ ՆԱՍՏԱՆԱՆԷՐ ՄԱՆԿԱՆՑ, ԿՈՒՂԻՐԱՆԱՍ ԸՆԹԵՐԵՂԱՅ, ՍԿԻՐՔ՝ «ՄԵՐՈՒՄ ԺԱՆՈՐԷ ՄԵՐ ԵՂԱՐԷ ԵՒ ՈՐԴԵԱԿԷ ԵՒՄԱՐԵՑԻՆ ՎԶՆԱՆԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵՐ ՄԵՐԺԱՆԱՆ ԵՐՈՐՈՐԷՆ»:

ձառքաց Հոգոյն Աստուծոյ ևս զտկարու-
թիւնս մեր...»

դ. 1777—180ա. Սկիզբը՝ «Վասիլ որդի
Թաճաճոսի, Եղբար Կոստանդինի ի Կլայն Ուո-
հայոյ և ուղղադաւն սոգն...» (վերջը մնում
է յերկի) :

ՅՈՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1777. Է. սկսաք ի ԶԺԶ (1267) Թուին ի

Սուրբ Վերապիւն ևս կատարեցաւ ի ԶԺԷ
(1268) առաջի տուրք ևս փառաւոր ևս...
Սուրբ Ստեփանոսիս, սուրբ ուխտս Այդոց
վանացս. յառաջնորդութեան Երեմիա զօրակի
ասպնճականի ևս զոհանայի եղբարց :

1777. Արդ, ապաշեմ զամենեւեանս սի-
րովն Քրիստոսի ևս զհեւեան զբողոս հաշա-
տուր կրկնց զպաշպանողսց շերել սխալա-
նացն մեր յամենայն իրս ևս զոր ի զիրքս
յՅիսուս ևս խնդրել Աստուծոյ մեղ ողորմու-
թիւն ևս թողութիւն մեղաց, ամէն :

356

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԳԱՐԵՈՒԹԵԱՆ ՅՈՎՆԱՆՈՒ՝ ԵՓՐԵՄԻ ՍՍԵՑՒՈՅ

(Ս. Աւեմափրկիչ 208, գլ. 21)

ԺԼ՝ զար

ԹԵՐԹՔ՝ 64: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 28.6 X
20.2: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝
1ա—13բ՝ միասիւմ. 20.8 X 14, իսկ 45ա—64ա՝ երկ-
սիւմ, 21 X 6.4: ԹԱՆԱԿ՝ սիւ, վերնագրերը, սկզբնա-
տղերը, գլխատառերն ու յուսմացագծերը՝ կարմիր:
ՏՈՂՔ՝ 1ա—13բ՝ 35-ական, իսկ 45ա—64ա՝ 37-ական:
ՆԻՒԹ՝ բուրբ: ԳԻՐ՝ Յոտրդիր: ՍԿՑՐՆԱՏԱՐ՝ քռչ-
նագրերն ևս զարդագրեր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամ-
սլայտ: ԺԱՐԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԼ՝ զարտ վերջ:
ԳԼՏԱՐԿ՝ 1բ, 4բ:

ՆԵՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Անկազմ, մի թերթի մեծու-
թեան տեսակէն է: Սրան կից է 45ա—84ա մի ուրիշ
տեսակ նաւարգրով գրուած, երկսիւն, տասնչ չիւստա-
կարանի, որի բովանդակութիւնն ևս կազմուած նի-
կիայի մողոփ կանոնները, թղթերն ու երկարակու-
թեան մասին գաւառաբանական գրուածքները: 42բ—
13բ—ի վերջարանն իրրեւ հաւաքբարձական հիւթ առաջ
ենք բերած:

ԻՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ա—43բ. «ՄԼԿնութիւն մարգարէու-
թեան Յօճաննու, արարեալ Տեառն Էփրեմայ
վարդապետի Սեւցոյ, յաշակերտէ ևս յեղ-
բորբոցոյ Տեառն Գարբէլի, զերահանձար
կաթուղիկոսի: Ի խնդրոյ Տեառն Քաղարսի
վարդապետին Սեւցոյ: Ի թուին Հայոց
ՌՄԺԼ (1769):

ՅՈՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

42բ. (Էնդիմակի) Արդ, ընկալ զայս
զուգնաբեայ աշխատութիւնս մեր, Եղբար
Թէոդորոս ևս այցելու մեծին Առաքալ, որ
ի յիզմ թաղմանաց քոյ շարժեալ Հանդիսա-
ցաք յերկս վաստակոյ ըսնիս մարգարէու-
թեան Յօճաննու, որ ևս ողն առեալ յԱստու-
ծոյ, կարողացաք Հասուցանել յանկ Քոյց
մինչ իբր նաւահանդիստ Հոռեալ կամէաք
զուրախանն արձակել զհրացան, տնդէն
աղկտ իմն անհարին Հասին ի վերայ մեր,
յար ևս նման աղետից որդոյն Ամաթեայ, զի
զոր արինոկ ի ցածաբել զգմենայն քաղէին
սղիք մարգարէլին ևս յաւ զմեռանին վար-
կանէր, քան անդու աշխատութեամբ գրտն-
զաղուէրն կռչկոճմամբ, ոչ ընդհատ ինչ ևս
մերոյ զիպուած տորերեալ որինսկէս, զի
զինի բառաների մարմնով յերթեր կոյս թեա-
մելոյ ետմեծի Հայրապետին և Հօրեղբոր
իմոյ բառ մարմնոյ Տեառն Գարբէլի տո-
տաւածաբեալ կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց,
մամանեցին ի վերայ մեր զիպուածք անզո-
հախնք, Հէկք ևս ասպատակմունք ի քաղից
կուսից տարակեալ զմեղ, քանի յարմած հա-
տաւ մահումամբ զեկուզէլ ծառս այս բարե-
բեղուն տապար ստ արմին կեղալ յանդի-
նաց անտի տա պոյ նոմիկոս օրինաց, որ
զառտաւածայինն յան նոթմէլ միշտ բանա-
կան Հօտին, անդէն անդ անկաւ զգլխով մեր
արեւ կրկանող և քաղէին սղիք մեր ի տա-

ուսպանաց անտի, և յաւ դմեանին չամարէաք, վասն զի կարի տապանալէր անոն չուրմ միտարեք ի հիւսիսոյ, իբրտ առնչեալ, և որպէս գտեալն տարաքեր անպալ խոչտանկ-մամբ, յորմամ լինէր տիւ, զոչոյ խոցրէաք տխորանաք, և յորմամ յայն ժամանէաք գտիւ ունել, կարի քաղձայաք, քանկի շէր տեպի ինչ, ի տունջեան ուր զօրէաք և ոչ զիշեր ինչ, որում ննջել կարիցէաք, զի մի քան զմի յառաք ճեպել փութային նեղատիք զիպուածք և ոչ ապաւանայ մնային իբրեաց չայլք վշտաց, շէր պահ, որ ոչ քաշխէր մեղ չուրմ, և ոչ մամ, զոր ոչ ճնշէր զմեղ խոր-չակ տապախան, ուր է երեմիայ, զի երգութեան յորինեալ է ի վերայ մեր սորա ար-տատուաց և ետայի, զի նստեալ յացցէ զմեղ և աշխարհից, վասն զի մարդաղէմ զապանքն այնաքի, յետ լո՛րոնիւոյ զերկրորդն Աբել և ի գաշարի անդ աղտնանելոյ զկիպն խաշակիր ի պահոց տարր խաշին, ի հազար երկու ճա-րիւր տասնեւին թուին Հայաց, ի տասներոր-դումն սեպտեմբերի, յաւուր ուրաթու (Հանդոյն կենարարին մերոյ Հանդիպելոյ նմա նահատակութեան Հանդէպ)¹, ի վայրին յորմամ զարաթուցեալն ի կենաց Հանդու-ցաք, ի զիւր Հանդուտեան յաւուր շարաթու, դարձ տոնն նոյն տրեանատու շաւ զապանքն, իրիպախելոյ ի վերայ մեր և զորն ուղիցն խոչ-տանկելոյ զպա ինչ պահանջելոյ կամ զայն, զի երաց տեղն մեր, պատճառս յոյելոյ նի-թեպեան մեղ չարիւս: Եւ մինչ յայլ վատեղ կայաք տապանալեալ և կալիւնեալ ոչ պա-կատ քան դուրսուր տառն, մահու տկն կալեալ քան կենաց անդէն կրկին Հնչա և տապաւտակ-մունք անդր տառել քան զնախորդ պաշա-րումն նոցա աւելի քան զքառերիւր արս սրի-կայս և տրեանաձայնաւ, և տո սոյս ի ծուփս մեծ անկեալ, այնուհետեւ ի զերեղման վար-կէաք զմեղ, քանկի ոչ գիւ և եւթ, սոյ ապ-դատ տունել զմեղ իսրէհէին, և մինչ այսպէս ոպաւնեցան առ ի մէնջ բարեքն և Հատան ադատութիւնն վատաւութեան, յայնմամ զդարձանախին ներկործեաց: Վասն զի ոտ-փուր է նա յանկեկեալ ժամու ներկործել զհարձախին և զարձուցանել յայլ զստուերս մահու սրպէս և առա շրջեաց զսրբաւ նոցա ի քաղցրութիւն և վատրուրդս նոցա չար ի բարի, ոչ բոլորքն միանգամայն, սոյ երեւե-լիւր անտի ի նոցանէ, և այսպէս ժամ պեւեալ մեր Հանդերձ հարկ իմոյ ըստ մարմնոյ Մար-կոս անուն աջապահ քահանայիւն, որ է եղ-րայր Լուսմեծի Հայրապետին, անկաք ի ճա-նադարձ, որ առաջնորդեալ բերէր զմեղ յաւ-տուածապահ քաղաքն կուշեցեալ Առաւնայ: Թոյց միաց ի Սիւս Հայրապատն իմ ըստ մարմ-

նոյ Դրիգոր անուն զպիր Հանդերձ առեակ ստեղամբքն, և աւ ըստիւր աթորայինն մնա-ցին անդ ի Սուրբ Աթոռն, իբրեւ որդիք զրկեալք ի հորն տեսութենէ:

Իսկ յորմամ Հնորհին Տեսուն Հասաք ժամանեաք և իջեալս կալաք յաստուա-ծախնամ քաղաքն Առաւնայ, անդէն իբր չունչ առեալ Հանդարեցեաք ի սրտատորոփ ինկոյ, և արք տեղոյն մեծապէս մորմո-քէին ի վերայ խոշալի կերպարանաց մերոց, և յաղապս աղետույն զիպուածոցն Հնոր-հէին ոչ սակաւ միխթարութիւն, սիրելիքն մեր տատուածախացն դասք փարատելոյ զայն ինչ զանփարատելի տրամութիւնս սր-տիս մերոց: Եւ ստիպեցին զմեղ ինկն ժա-ռանգ Հայրապետական Աթոռոյն, որ և փու-թացուցին զնախալիցեալ ծերունի քահա-նայն, զհարազատն երց զՄնայակոտաց, և զծնողն իմ ըստ մարմնոյ ի Կոստանդնուպո-լիս, որ է քաղաքամայր և արքայանիստ, առ ի հրաման Հանել յինչեալալեւն Սարաքինացոց ըստ ընտաւեալ ծխի: Եւ այսպիսի պառն և բարձրաւորոյ ժամանակի եղև աւարտումն սորա, որոյ զսկիւրն ելաք ի Բերիս և Հա-սուցաք յանկ ի Հայրենի պատաս մեր ի Սիւս, ի մէջ աղիւնատարտս զերաժրեծ որոյր զահն կիւիկիւր: Ուստի աղաչեմ զձեղ, սիրելիք իմ, ընկալարուք սիրով դախատութիւնս մեր իբր ի տատաւիկ թուր և կամ ի մորեն-ւոյ խաղոյ քաղելոյ և Հայցեցէ ի Քրիս-տոսէ յառնել տնտես զերկս վատակոյ իմոց, և որմանացուցէ զմեղ անտորում և յարտ-պարձ բերանաք փառաւորել զամենա-սուրբ անունն իւր, որ է տրեւեալ յաւի-տեանս յախտեկոյ, ամէն:

23ր.

Ով Սուրբ Հոգի մըտաց անխառ.
Ըզգանձ շնորհաց քոց միշտ րանաս.
Առատաբար հալցողաց տաս.
Անօք քնտիր քեզ ըստմաս:
Քեւ յաջողեալ կատար էիաս.
Քառից գլխաց մայիկներս այս.
Չեոն արկանել մըտօք տիաս.
Երկրորդ գլխոյս յառաջիկայս.
Աղղ, անքերի եւ անպակաս.
Զիմաստ բաժնի տոր, ով անհաս,
Որ շնորհել ոչ զիմաս.
Այլ մերձ ի յիկունս ամենից կաս:

33ր.

Քեւ Սուրբ Հոգի սկիզբն առեալ.
Ջոր ինչ յերրորդն բաժն մատեալ.
Աղղ, ծեոն առ իս լիւալ կարկառեալ.
Որով եղէք ու ես վառեալ.
Գու տաս շնորհաւորեալ.
Եւ յաջողես համապազարդ.

¹ Փակագծերը գրուած են զրէի կողմից: Լ. Մ.

0547

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄՈՍԱՑ ԴԱՒԻԹ Ի ՎԱՐԴԱՆԱՅ

(11 - Ամենափրկիչ 212 . ԳԳ . 22)

ክብር-ጊዮርጊስ

266 12661

[illegible]

ԻՆԼԵՌԻՏԻԻԻԻԻԻԻ.— Ձեռագիրք միջակ է պահ-
ուած. 184—90 թերթերը յետոյ են աւելացուել և
գրուել նորագործ՝ պակասը յաջնելու, Համար. Ինյ-
պկա յիշատակարանից էրևուս էլ, գրիչն է նոյն ինքն
վարպան Իվան Կապիտանիցի մէկը:

Վանքի ձեռագրերի ցուցակը կազմվել է,
որ համեմատելով Լևոնյանի համարված և անհայտ
ձեռագրերի և ամբողջական ձեռագրերի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԼՐԱՆՔ

351բ. Փառք ամենատառան, որ հասոյց
ի վերջի ի կէտ վերջին: Այլ ով եղարք, մի
մեկապղբի, ճշմարտի առեմ, զի յեղանակ
մեմեն չք, զկեր սասոյցը եւ տունը զուրա
եւ ես պտնայիտ, զի անպարտաւ, թողում
մասն ճրտոյի զկրկս: (Թուում է, որ թերթ
է պակասում):

352ա. (Սաղմուսի մասին մի երկար ցե-
րածու թիւնից յետոյ, վերջին տողից սկսում
է յիշատակարանը) .

Չոր տեսեալ մենն վարդապետն հասարակաց եկեղեցւոյ կուսնն (լիման ?) վարդապետն եւ ապաւինեալն Հոլոյն, ի մենիցայս սրբոց եղ զրեախոսանն եւ համառօտեալ զմենեւորեալնն րանիցն ի նոցաւոց հպեկիր մենեւորացն զի րահաւ քնիթեցողայ եւ ոստմնաւորացն : Վասն որոյ յիշատակ նորա տրահաւ ինձորն եղիչի, ամեն :

Վասն որոյ և Եւ Տիրացու, տնաբանս
պատշաճոյ զյոյզի նորան, անպառ անցնողս
զիցեղի զսառնաբնիտս զրոյթեալս, ի վա-
րկս մեղ և յիշատակ, որ յապաղաջ հանդի-
պիք և ժառանգէք զպսա մանայր բուրա-
տանս: Վասն որոյ մարկեմս աղօթեմ և հա-
ցել պաղօղեմ, որք հանդիպիք սմա, ըն-
կերթոյմս արմանի արարէք զմեզ յիմանս

դժնապահան մեկ էլ զեկարարք էլ որք յիշէր, ի նոյն մնաք յիշման ի Գրիստունէ Աստուծոյ մէրոյ, որ է աւրհնետր քնդ Զաւր էլ Զսպոյն Սրբոյ յախտեանս յախտեմից, ամէն:

Կառուրեցու առ ի Վիրապն, մինչ կառք
մէր ի յամսն, ի թվին Ձե՛ժ (1266), յիշե-
ցէք ի Տէր... Հանդիպեալք եւ ընտրալք
որոսման արհնոթեանն եւ բարի յաշատի
եւ եւս ե զծնադնն մէր եւ զսնուցադնն եւ
զկարաստարն ի մարմնաւորս եւ ի հո-
գիւորսն (ջնջումը մէկ քառ) Հառարակացն
ամենեցուն ողորմեցն (ջնջումը մէկ քառ)
յաշտեանն, եւ զոր զրեայ (ջնջումը մէկ
քառ) եւ նմա փառք յախտենից յախտեանս,
ամեն:

567.

Աղդ. ևս Տէր Պապ մեղաց մշակ,
Յոր անցուցի գկեանք իմ դատարկ,
Երկիրն որ է մարդկանց բնակ,
Ի. կնկնդանեաց առ հասարակ:
Սայ ոչ լինի ինձ քնդունակ,
Վասն զործոց իմ անուռակ,
Ի մեր յերկրէն եմ հեռալքնակ,
Պոռոտս փաղաքս տարաքնակ:
Ոչ կատարի հողոյս կամակ,
Դոյնձառնութիւն քարեց ունակ,
Առ հանդերձն ինձ յիշատակ:
Ճեղզոյ փառս փրկեմակ,
Որ դէմ դիւից է հակալակ.
Ի քիբարտիչ յախտ յստակ,
Զմարդիկ առնէ իբր գիրկունակ,
Ի Սուրբ Հոգոյն ներբրդունակ:
Ճայ քստացայ իմ լա յալքամակ,
Յախոռնինց կենաց քաւշակ,
Ոյ անկալիք եղբայր բարի,
Ի սրիկի՛ք Տեառն Յիսուսի,
Որք պատահի՛ք այս մատենի,
Յըրբեռնոյն ժամանակի,
Զմեզ յիշենք ի սրտով յ ի.
Ճեր գբոր քանտ հայրենի,
Ախտակցաբար ի՞ճըր (?) սրբելի:
Նոյն եւ մտ ձեզ ոգոքմտեցի,
Բանգի գրծա՛ք է եւ քարի,
Առ հասարակ յամենայնի,
Եւ մտա փառք յառնեպնի,
Յարածակակն յախոռնի:

Թիֆլիսի Հայոց վեց և տասն յիններեկօք
յարարարդեալ և և և վեց և և յաւելեալ
(1387) :

Եւ յետի զինք մեր սոյս ևս յորում ամի
էր Թիֆլիսի Հայոց Պէ (1388) , որ զեռեւս ի
մարմնի աստ տաղաւարիմք ունայն կենաւ ք և
տարախարհիկ զդոժ նուաստս ի կարգաւու-
րաց Հայոց Տէր Պապ (փակագրով) :

333ա. Ով պատուելի շուկորք և յրա-
տակամիտք ընթերցողք, որ պատահիք ըն-
թերցմամբ, մտադրութեամբ նայ վասն ձեր
հոգոյ փրկութեան, մի անկամ Տէր ողոր-
միայն յիշել զմեզ, յորդոր մտաք զՏէր
Պապ քաշանայ, զայսն չօր իմոյ և զայսն
իմ զՄկրտիչ քաշանայ և հորեղբայրն մեր
զկերակուս քաշանայ, և զմայրն իմ զՄար-
թան և զՄամայխաթունն և զՊատիկն և
զյարսն մեր, զհոմանուն իմաթունն և զիւ-
րեանց հարսնունն զՄիկայն և զիմ զտիւ-
յարդ, զեւայրուսիկ Յակոբ սարկաւապն, որ
տղոյ հասակաւ փոխեցաւ առ Քրիստոս և
զորդիացեալն իմ զմովանէան փոքրիկ, որ էր
աղղաւ Ուղոր և նորենայ ի հաստա Քրիս-
տոսի, որ նայ ևս փոխեցաւ առ Քրիստոս :
Եւ զիս զանայրտան և զանարժան Տէր Պապ
կոչեցեալս և զՄարթայ խաթունն և զամե-
նայն աղղայսն մեր և զուր յիշխարս և յի-
շխարս և ամենայն հաւատացեալք Քրիս-
տոսի յիշեալ յիցին ի Քրիստոսէ, ի սահուն
յատենի և ի մամուն սոսկայի, յորժամ բանք
սպառի և զորքք թաղաւորեն :

Կրկնակի կապեցաւ սոյ ձեռամբ իմով
անարհեստի, զի ոչ (է) ի վարժ, բայց տե-
սութեամբ ևս ուրեք, ի Թիֆլիսի Հայոց ՊէԶ
(1367) , ի հոյակապ և ի հոշակաւոր քաղաքս
Պոնտպոյ Տրապէզ անուն յորջորջեալ :
Քանզի ամ մի է կալով մեր աստ, առ դրան
յասայարդ տաճարիս, որ յանուն Սուրբ
Էջմիածնիս և ժանկունք սորայ ժողովեալ
հաւատացեալք Քրիստոսի, բազում մարդա-
սիրութեան րարս ցուցին ինձ անարժանիս,
զոր հատուցէ փոխարէն Քրիստոս Աստուած

վարձս ըստ հրամանի իւրոյ որ քաջ . Թէ Որոյ
արարէք միում ի փոքրկացս յայտցանէ, ինձ
արարէք, և քննեցէ Տէր Աստուած զձեռո-
ւոր յանցանացն զհայրապետան ժողովրդեանս
այսմ քաղաքի զկենդանեաց և զհանգուցե-
լոցն, զսպաւարանաց կրկին ննկեկին և զս-
մենապարտութեան խորհրդին և տալէ յսկ
ամենայն հաւատացեալք Քրիստոսի . Թէ՛ եկ
ծառայ յարի և հաւատարիմ, մոտ ուրա-
խութեան ճեառն քո, ընդ նմին և մի եղեն
հոգեւոր եղբարցս մեր քաղցր և սիրելի Տէր
Ջալարիայի և Տէր Խաչատուր և Տէր Կի-
րակոսի և անպիտան Տէր Պապիս և մեր
Թաթրուկ և Ատին, ամէն, ամէն, և որ
զամէն ասեն, եղիցի, եղիցի : Եւ յաւատու-
թեան կեանս յոր էլսք ի տանէն մեր յարե-
ւելի, էր Թիֆլիս (1348) և յայս ամի ՊէԶ
(1367) յաղոստոս ամսու 2 :

333ա. Կամաւ ամենակրկին Աստուծոյ
Հաւր և Որոյն և Հոյոյն Սրբոյ : Արդ, մէք
նուաստ և տարտաճս ի պորձս տէրունի,
յետին և տրուպս ի խնդրոյաց բանի, Սար-
դիս սպաստոր սուրբ ուխտիս և սիրելի եղ-
բայրն մեր, Տէր Յովսէփ կրօնաւորն, վե-
րատին նորոյեցաք մեծաւ աշխատութեամբ
զմեկնիչս Սողոմոնս Աստուածաշուքն Դաւ-
թի մարդարէին : Արդ, նորոյեցաւ սոյ ի
Թաւանիս Հայոց Ռեմ (1593) , ի խնդրոյ
ատուածարեալ և վերջս երանեալ քաջ
հրեւոստիկ Դուկաս արդուպետի, զոր յայժ
փափաքմամբ և յորդորմամբ էտ նորոյել,
ի վսեկումն անմին իւրոյ : Իսկ յետ Էլիս
աստեղացս, իշատակ անջինջ հոյոյ իւրոյ և
ծնադաց իւրոյ, ամէն : Ընդ նստին և զմեզ
զանարժան կազմաւորս և զնորոյաւոյ սուրբ
յորոցս, զմեկաք յցետայ և զանյիշելի Սար-
դիս աշակերտս և զՏէր Յովսէփ կրօնաւորան
արեղայն տղաքն յիշելոյ արժանի առնել և
Աստուած ողորմի ասելոյ :

334բ. (Նոտրդիւրով) Յիսուսի Քրիստոսի
ծառոյ Սուրբանումէս, որ է զպիւր, զրկեցաւ
փոքր Թիւն 2Ա (1696) Աղամ Իմ-ունն, պատ-
կեր օրն հիշաւարթ :

359

ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՂՄՈՍԱՅ ՎԱՐԻԱՆԱՅ ՎԱՐԻԱՊԵՏԻ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓԻԿԻՆ 211, գլ. 21)

ՇՈՇ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌԶԸ (1639)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 272: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 12.8 X 9.8: ՍԻԿԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 9.9 X 7.6: ՏՈՂԻՔ՝ 231: ՆԻԻԹ՝ դեղմառամբուրդ: ԳԻՐ՝ ընտրողի: ԲԱՆԱԲ՝ սև, վերնագրերն ու զլխատառերը՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տաշտակ սեղմած ձեռքով, մեքենայի շերտառ ժառանգ: ԳՐԻՉ՝ կաշատուր երեց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՇԵՂ (Ուղախամ), ԺԱՄԵԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԶԸ (1639): ԳԱՏԱՐԻՔ՝ 1—5, 208ա—272բ:

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լատինական: Ուսման հասարակության Մարմանի մեկնություն: Կազմողը պատկեր է ներկայացրել, ներկայացրել, ներկայացրել և ուրիշներ:

Քառասուն է, որ թուրքի կաշատուր կաշատուր տպագրած գրքերի թվերը պետք է լինի, պատրաստության ձևերը: Լ. Մ.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

267բ. Իսկապահի վաստակալի աշակերտի ծախսի յերկրին կամ յերկրին դիմալ տկար հողով և մարմնով, ցառաք և ձեռնաթևամբ ձեռնի ՅԻՇԱՆ կայալ և իր մեքենայի Սուրբ Եպիփանի, Եփրեմ, Աթանաս և ի Դանիելյն, զոր ումեն համարատեալ կարմարատեալ սուրա արձնութեամբ եղիցի:

Չվերջին դրոյ սուրա կաշատուր էրէջս յիշեցէք որ դրուկալ ի թվականիս Հայոց ՌԶԸ (1639) ի Շառ: Սխալանացն ներկ, թուրքի ձեռք և ձեռք Բրիտանիա Առաջին շրջանի, որ առաջին է ի տարաբարաց, ումեն: Հայր մեր որ յերկրին:

360

ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՂՄՈՍԱՅ ՎԱՐԻԱՆԱՅ ՎԱՐԻԱՊԵՏԻ

[Ս. ԿԱՐԱՔԻՆԵԱՆԵՎ ՎԱՄԲ 637 (8)]

ԺԵ ՊԱՐ

ԹԵՐԹԻՔ՝ 272: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 24.8 X 18: ՍԻԿԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ երկսին, 19.5 X 6: ՏՈՂԻՔ՝ 231: ՆԻԻԹ՝ բամբակեայ բուրդ: ԳԻՐ՝ ընտրողի: 1ա—133ա, մնացեալը ընտրողի: ԶԱՐԿԱՐԱՆԻՔ՝ կարմիր բոլորագրեր: ԺԱՆԱՏԱՐԱՐԻՔ՝ 10ա: ԿՈՒՄԳԻՐԻՔ՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆՑԻՆԱՐԻՔ՝ 10ա: ՈՎԱՐԿԱՆԱՐԻՔ՝ կարմիր երկաթագրեր: ՄԱԳԱՎԱՐԱՆԱՐԻՔ՝ ՊԱՆԱՐԱՆԻՔ՝ յուրի: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տաշտակառ, պատմական, մեքենայի կամայ մետաղով պատած: ԳՐԻՉ (մեքենայի մասի)՝ Սիմոն Լեհացի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ աղապատ: ԺԱՄԵԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մասամբ 1020-ից առաջ. մասամբ ժեղադրու երկրորդ կէտ: ՍԱՏԱՐԻՔ՝ առաջին՝ Պետրոս, երկրորդ՝ ՏԵՐ ԱՐԽԱՆԱՐԻՔ:

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լատինական: 57, 119 և 120 կրկնակի են հաշտության, իսկ 88 մեկ

է տրուած. Երկու ուղեղամբ դասարանքի ընդհանուրի վրայ, Եղա. 272: Ձեռագրի վրայ մի քանի տեղ կայ վանքի 1054 թուականի կնիքը:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աշխարհալուր և տիեզերալուր վարդապետին Վարդանայ սարգու և լուսաւոր, խորին խորհրդով և զմուտարանի մեկնութեան արարեալ Սողոմոն շարեալ ի Հոգոյն Սըրբոյ և արհիպիանէն Յարաւա և աշակերտաց իւրոց յոյժ աշխատեալ, զոր ցուցանէ առաջիկայ ամարեալ ի վարժմանկանց Սիոնի և ի խնդրոյ ուսումնասիրաց... (ԸՆ շառ—

բունակում է մինչեւ 10ա նօքանանից քարգմառութեան մանրապտտում պարագաները: Լուսանցքներում կան մեկնութիւններ:

268ա.

Ի Առաքել վարդապետէ ասացեալ է. իմանալի այս բարաստամ, երգս ի Հոգայն աստուածական, Որով Դաւիթ էր երբակայն. Դրիչ Հագայն իմաստութեան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

269բ.

Արդ ես տկարս ամենայնի. Որ եմ ի չորս աստիճանի. Միմօն հառաւար Լէհաց երկրի. Օտար, պամդուխտ եւ նըշդեհի. Տէր Աբրահամ քաց եւ արի. Հիւրամեծար. հեզահողի. Առատասիրտ բերկրեալ բարի. Որդի պարոն Կուլամիրի. Փափագամօք եւ յօծար սրտի. Գրեյ ետ գմեկնիչն Սաղմոսի: Ոչ քէ գամէնն ես գրեցի. Այլ զպակասն նօտրեցի. Բայց աղաչեմ արտասվալի. Զհանգիւպդող նագեյի. Զի մեղադրել իմոյս գրի. Զի յայժ շտապով գտա նօտրեցի. Եւ Քրիստոսի մարդասիրի. Փառք եւ պատիւ անյոյնի. Այժմ եւ յաւէտ ապագայի. Անարժանէս 'ւ ամէն ազգի:

Եւ մեղաւոր Պետրոսս զնէջ զայս մեկ-նիւս Կոստանդինուպոլիս ի Հայոց թփականն Ռիթին (1620) ի ուլ այս կարգայ ողորմի տայ արժանի տեսնն Քրիստոսի մարդայս սիրին, փառք յաւիտեանս, ամէն:

270բ.

Եւ մեղաւոր Ուուպստ (նուստ) հոգի,
Անապաշխար գործով չարի.
Մարիամ անուն. չեմ արժանի,
Վասն զի լուսաւոր կաշի.

Եւ ես խաւար ամենայնի.
Եւ մականունն իմ Զից կոշի.
Դոստր գոյով Տէր Վազարի.
Երկրորդ անուս չէ յիշելի.
Գործովս ոչ եմ արժանի.
Բէ կաշէ գիս սարկաւարդայի.
Վասն զի յայժ եմ մեղօք լի.
Տրսւփ եմ եւ ոտից փոշի.
Ի ամենայն կրօնաւորի.
Ով ոք Սաղմոս երգարանի.
Ամէն գանունս որ ասի.
Ի մեղմութեանց հետեւի
Եւ հոգեպէս մխիթարի.
Վերայ եղկելոյս սոսորի
Ասի ի մէջ մաղքամիմ քողորհին
Խնդրի.

Թիւն մեծ ՌԲ հարիւր տասն եւ միմ
աւելորդի (1761)

Եւ ի ամսեանն Հապարիայի.
Ովգան անուն տառնուվեցի.
Պատկեր օրն չորէնէ շարի.
Ի ամապստն Սուրբ Կատարինի.
Եւ միանակ նստեալ էի.
Ի խուլին իմոյ ողորմելի.
Ուտանուորս այս գրեցի.
Առ բարեպաշտօն աղաչեցի.
Յիշման անեմ գիս արժանի.
Ով ոք ի սուրբ մաղքամէի.
Մեղացս քողորհին խնդրի.
Յիշեալ լինի ահաւորի.
Յանեղ յառննին Քրիստոսի.
Ամէն. եղիցի. եղիցի. ամէն:

10ա. Եւ մեղաւոր Պետրոսս ծառայ Սաղմոսի:

45բ. Եւ Պետրոսս մարդասպետ (մեղացեալը ջնջուած):

139ա. Զեւթ իմ փթի եւ Հոյ պտտայ, զիրս սո ձեղ յիշատակ մնայ, մեղաւոր եւ մեղօք ի լի եւ տոտապետ Մկրտիչ Լրեզս, անուամբ քանանայ, եւ զործոյս պարչ, գրեցի փառք թիւն ՀԶ. թիւն մեծ ՌՃն (1691), չարաթ օր:

270բ. Աբրահամ մարդասպետն, Թէփայ-գորտս մարդասպետն, Յարութին մարդասպետն, ի միասին ձեռնադրեցան Յովակիմ Նովրակի ձեռնորն, թիւն ԱճՁԳ (1734) չարաթ ժ: Եւ ապաշխարայ Մարինս գրեցի էս թարեզն:

361

ԼՈՒԾՄՈՒԹԻՆՔ ՍԱՂՄՈՍԱՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵԽԱՅԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 123, գգ. 20)

ԺԸ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 173: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 10 X 10.3: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻԻԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ ՈՍՏՐԳԻՐ: ՃԱԿԱՆՍԱՐԱՐԻ՝ 4ա: ԻԱՆԱՔ՝ սեւ: ԿԱԶՄ՝ կաշի. առանց ստուարաքղրի, ճեքից բարակ քղրով ձեքած: ՏՆԴԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆՆԵ՝ անյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆՆԵ՝ մօտադրապէս ԺԸ դար: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1, 2ա-ի կէսը, 130ա-ի կէսը եւ 132ք-ի կէսից 133ք:

ԻՆՆՈՒԹԻՆՆԵ՝— Ինչպէս երևում է, ձեռագրեր երկար ժամանակ նստել է խնամ աղիւմ, այնպէս որ թերթերը բորոսնել են, ապա այնքան չարացել, որ բռնել հնարուր չէ, փայտէ են խնայել, ուստի չափ ցոլում են: Թեւեթ եւ դժուարութեամբ էջակաշխարհ:

ՅԻՆՔ՝ Ձեռագրի վերջի մասի կէսից աւելի թերթեր վերի մասից եւ երեսից փայտել են, թերթերը բոլորովն աւազած են:

Ձեռագիրը չի առաւարտան չունի: Մի երկու աղի կայ մասեր 1674 թուականի կապույտ կնիք:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆՆԵ

4ա. Հաւաքումն լուծմանց Սրբայն Գրիգորի Տաթևացւոյն, Սաղմոս մարգարէին Դաւթի կարճատուութեան իւրաքանչիւր բանի եւ բառի եւ խորհրդի:

362

ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՆ ՄԱՐԿԱՐԵՆՈՒԹԵԱՆՆ ԵՍԱՅԵԱՅ՝ ԳԵՐԳԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 205, գգ. 21)

ԺԶ—ԺԷ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 330: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 20 X 15: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին: 14.4 X 10: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԻԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ քուրք-դիր, իսկ 7ա—20ք-ի կէսը՝ ՈՍՏՐԳԻՐ: ԹԱԿԱՆՍԱՐԱՐԻ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնադրերը եւ զլեւադրերը՝ կարմիր: ԱՆԱՐԱՆԱՐԱՐԻ՝ 2ա: ԼՈՒՍԱՆՈՒԹԻՆՆԵ՝ 2ա: ՄԿԱՐԱՆԱՐԱՐԻ՝ բոլորովն, կարմիր բաժանով: ԿԱԶՄ՝ կաշիապատ տախտակ սեղմած պարզ ճեղքով, ճեքից ծողկուր բարակ: ԳՐԻՉ՝ անյայտ: ՏՆԴԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆՆԵ՝ անյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՆՆԵ՝ մօտադրապէս ԺԶ—ԺԷ դար: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1, 328—330:

ԻՆՆՈՒԹԻՆՆԵ՝— Ձեռագիրը վատ չէ պահպանում: 329-ը եւ 330-ը մաղաղաթեւ են, չզրոտած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆՆԵ

2ա. (Վերնագրերը) Համառուութեամբ ժողովումն ձեռնութեան Սուրբ մարգարէին եւսայ-

նա, ի լուսաւոր մեկնչայ սրբոց հօրն եփրեմի, Յոհաննու Ոսկերերանի, Կիրղի Աղէթ-սանդրու Հայրապետի, հրամանաւ Տեառն Հայոց ՀԵԹՈՅ, Գեորգեայ վարդապետի արարեալ: Սկիզբը՝ Ծածուկ միշտ եւ անշարժ են բանք արինացն եւ մարգարէից, վասն զի առաւօք եւ ծրարեալ ունին յինքնան զխաբհուրդն Գրիգորոսի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

111ա. Տէր Բրիտոս յիշեալ զաշխատոյ ուրախ թո ողորմութիւնդ եւ զամենեանն առ հաւարակ, ամէն:

194ա. Բրիտոս Աստուած, թո միասն-յամ զաշխտեանդ, յորժամ զաս փառօք, ողորմեա եւ ինձ մեղսամած զրչիս:

364

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԳԱՐԷԻՆ ԵՍԱՅԵԱՅ

(Ս՝ ԱՐԵՆԱՓԻՐԿԻՉ 206, զգ՝ 21)

ԿԱԿԱԹԻՒՄ

ԹՄՂԹ (1850)

ԹԵՐԹԻՐ՝ 120: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 24.6 X 21: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միտ-սիւթ, 22 X 18: ՏՈՂԻՐ՝ 30: ՆԻԹԻ՝ քուղբ: ԳԻՐ՝ շղագիր: ԿԱԶՄ՝ ստուարաքուղբ քղաթով ծեփած, ևսեւք եւ ամկիւծներ կարմիր կաշի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԻՒՆՆԵՐ՝ կալկարա: ԴԱՐԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ 1850: ԿԱՏԱՐԿ՝ 1, 126:

ՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը նարագոյն մա-մանակի գործ է: Սկզբի 2 տողի երկրորդ կէտերը թեւ գրուել, երեւի նախագոյափառ արհեստէւ և զօնած լինելու պատճառով: Վերջում յիշատակարան շունի: Գրքի վերջում չղագիր ազատ տառերով կարգացում է. «Եւ կալկարայ, 1850 ֆէրրի էրի»:

1 Սոյն յիշատակարան թիւեր մեռագրում չկա-րողացանք գտնել: — Լ. Ս.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2ա. (Վերնագիրը) Մարգարէին Եսայեա յառաջնասցուիւն: Սկիզբը՝ Զառաւելու-թիւն մարգարէին նախաստ... մարգարէ Ես է իման... լաւութիւն նորին որ զամենեցուն սրբոցն հաւատանան զիտէր զառաքինու-թիւնս, Պողոս, որ այնպէս հոգւով բարբա-սեւ ապատիտս բերանն եւ զանճառական զմիտան եւ զրարձրագոյն յոժարութիւն եւ զրազումս:

365

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԳԱՐԷԻՆԻԹԵԱՆՆ ԵՍԱՅԵԱՅԻ
ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵԱՅԻՈՅ

(Ս՝ ԱՐԵՆԱՓԻՐԿԻՉ 283, զգ՝ 23)

ԺՁ—ԺԷ ՊԱՐ

ԹԵՐԹԻՐ՝ 61: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 10.7 X 13.1: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միտախւծ, 15 X 10: ՏՈՂԻՐ՝ 37: ՆԻԹԻ՝ քուղբ: ԳԻՐ՝ Ոստրգիր: ԴԱՐԱՆԱԿ՝ սեւ, վերնագիրքը, սկզբնատողերն ու զլիստատները՝ կարմիր: ԴԱՐԱՆԱԿԱՐԳ՝ 4ա: ՍԿԶՐԻՆԱԿԱՆ՝ ստուղիք: ԿԱՐՄ՝ կարմիր կաշի, մեր-սից գոնապիղ քղաթով ծեփած: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ սմայտ: ԴԱՐԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺՁ—ԺԷ ՊԱՐ: ԿԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 50—61:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Գրքը լաւ է պահուած, միայն գրութիւնը մեռում է թերի: Վերջում կայ ճա-թեացու յիշատակարանը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

4ա. Մարգարայ և մեկնութիւն ի լու-

սուոր բանից արդիւնական վարդապետի Յո-հաննու. Որոտնեցոյ: Հաւաքեալ ախատա-սիրութեամբ Գրիգորի աշակերտի նորին շնորհալից վարդապետի: Օգնեա Յիսուս և զսկեակայ իմ հասո յաւարտ:

ԵՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

58ր. Արարաւ բանքս եւ յարժարեցաւ ի վանս Վաղանայ, բնդ հովանեաւ...

60ա. Երչատակ է այս մեկնութիւն Ա. (Ե) տարանին Սպահանցի կարապետ եպիս-կոպոսին, որ ետ Մէջի տիրացու Մեթոնին: Աստուած բարի վանելում տալէ, ումէն: Ի թուին 1840 զեկտեմբերի 1:

366

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆՑ

Ս. Ամենափրկիչ 203, գգ. 21)

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԹԶԳ (1624)

ԹՈՒԹԻՔ՝ 382: ՄԵՄՈՒԹԻՎԵՆ ԻՅԻԹԻ՝ 10.4 X 14: ՍԻԵՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՎԵՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ 2ա—240ա՝ միասին, 14.8 X 9.9: 240բ—377բ՝ երկսինթ, 14 X 4.6: ՏՈՂԻՔ՝ 2ա—240ա՝ 21, իսկ 240բ—377բ՝ 22: ՆԻԹԻ՝ քաղաք: ԳԻԹ՝ ճամբար: ՀԱԿԱՏԱՋԱՐԻ՝ 2ա: ԱՌԻՍԱՆՑԱՋԱՐԻ՝ 2ա ի բոլոր գլուխների սկզբներում: ՍԿԶՐԻՍԱՏԱՐ՝ ճամբար, կարմիր քամակով: ԿԱՋԻ՝ կաշեպատ տախտակ, ճեքից Ա կողմից ծաղկաւոր քարան, ի կազմիցը կապույտ կտոր: ՏԵՂԻ՝ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Կ: Պոլիս: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒՆԻՆ՝ ԹԶԳ (1624): ՍՏԱՑՈՂ՝ Բոլիսումն Կ: Պոլիսից: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1. 240բ—240ա, 370ա—381:

ԻՆԱՆՑՈՒԹԻՎԵՆ— Զեռագիրը լաւ է պահուած: 2ա—240ա գրէլ է մի գրիչ, միասին, այս մասը տարբեր գրէլ է եղել, որ յետոյ միացուել է վերջինիս: Եւ շուրջ յիշատակարան: 240բ—377բ գրուած է խոշոր նստրղորով, երկսինթ, Եւ այս մասին է վերաբերում այստեղ առաջ բերուած յիշատակարանը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆԻՆ

ա. 2ա—240ա. Ի խնդրոյ Տեառն Ստեփաննոսի Սիւնեաց Նահանգին վերադիտողի արարեալ Հաւաքումն ժեկնութեան աստուածարան մարդարեւութեանն Եղեկիլի երջանիկ վարդապետին Ետեղայ Հայկազեան տոճի: Սկիզբը՝ Յաննն առեալ ընկալալ զոյս Հրաման քո աստուածային ըղձից, ով տեմասարապան Եւ քահանայապետական զլուխդ Տէրոյ Ստեփաննոս:

բ. 249ա—250ա. Յաննն է առականցն Սողոմոնի: Սկիզբը՝ Առաջին վասն առականց Եւ արեխականց Եւ Դէն Հափք որդիսութեան զրոց:

գ. 250ա—292բ. Գրիգորի աշակերտի եռամեծի Հաւք Եւ բարենշապետի Հայոց Հաւաքում ծաղկաքող առականց եւ երոցն Սողոմոնի, ի լուսաւոր բանից վարդանա Եւ Ներսէսի: Աւգնեա Սուրբ Աստուած ճշմարիտ, ամէն: Սկիզբը՝ Հարց. Զի՞նչ է, որ

Սողոմոն Եւ այլ մարդարեւք Եւ Տէրն Աւետարանն առականց խառնէր: Պատասխանի. վասն երեց. նախ...

դ. 292բ—334բ. Վերնագիր՝ Դիւք Ժողովոցին: Սկիզբը՝ Աւգնեա Միածին Որդի: Որպէս յայտ է ի Մեկնութիւնն Մեծին Ներսէսի, զի Առականցն զիրք խրատի վասն զառական բարուց Եւ վարուց:

Ե. 334բ—336ա. Յանն է առջիկայ լուծմանց Երկրոցին: Սկիզբը՝ (Ա)ռաջինն վասն արքայութեան Եւ վասն վարդապետաց Եւ ննջեցեւոց, մեղաց, վասն քնոյ Եւ արթնութեան:

զ. 336ա—337բ. Համառուտ Հաւաքումն ի տեսութիւնն լուծմանց Երկոց երկույն, աշխատասիրեալ Գրիգորիոս Տեղիոյ, արի Եւ երջանիկ Տեառնորի, Եւ քաջ փիլիսոփային Հայոց, աշակերտի Եւսյմեծին Յոհաննոս Որոտեցոյ, ի լուսաւոր բանից վարդապետին վարդանայ: Սկիզբը՝ Հարցումն. վասն է՞ր տես յետոյ է կարդեալ: Պատասխանի. Սողոմոնի կարոյն է ընդ Ժողովոցին:

ՅՈՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

377բ. Եւ ամենայն աշխատողացն ի սմայ Երջանիկ Եւ լուսաւոր վարդապետին վարդանայ Եւ խնդրողացն Եւ Համաւրէն աշխատողացն ի սմայ, ուսուցչաց Եւ ուսողացն, Եւ ստացողի զրոցս զՅոհաննէս վարդապետն Կոստանդնուպոլսեցի, որ ստացայ զԳրիգոր լիւսաւոր ինծ Եւ նախնեացն իմոյ:

Արդ, եղև զյաւ սորոյ ի թիտղանիս Հայոց ԹԶԳ (1624), ի մայրաքաղաքն Ըստամպոլ:

Արդ, Եթէ Հանդիպիք սմա կարդայով կամ տեսանկոյմ, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զիս զամարժան Յոհաննէս Եւ Աստուած զձեզ յիշէ իւր սուրբ արքայութեան, ամէն: Հայր մեր որ...

367

ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԳԱՐԵՍՈՒԹԵԱՆՆ ԵՐԵՄԻԱՅ

(Ս՝ ԱՄԵՆԱՓՐԵԿԻԷ 207, ԿԳ՝ 21)

Ս՝ ՈՐՈՇԵՂԻՎԱՆԵՐ, ԿԱՄԵՆԻՅ

ՌՆ—ՌՆԱ (1621—1622)

ԻՆԻՐԻՐ՝ 222: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԻՆԻՐԻՐ՝ 19.4 X 14.5: ՄԻԿԵՆԱԿ ԵՐԵՄԻԱՅԻՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ միասիւծ, 13.4 X 10.5: ՏՈՂԻՐ՝ 21: ՆԻՒԻՐ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ Սոսրգիք: ՍԿԵՐՆԵՏԱՆ՝ Սոսրգիք, կարմիր յամաճոճ: ԿԱՄՍ՝ կայնապտ տախտակ սեղմած ձև: ԵՐԵՂ, ՍՅԵՒՅ ան: Բարամ: ԻԱՆԱՐ՝ մուգ-սքմու-ղայն, վերմագրեքմ ու գլխատառքը՝ կարմիր: ԳՐԻՑ՝ Դա—ՈՐ՝ Գրիգոր Երեց Ջուղայեցի, 1ա—ՈՐ, 12ա—280ա նայիր և: ՄԵՆԱՐԱՅ ՎԱՐԴԱՅԱՆ ԿԱՓԱՅԵՅԻ, ՆԵՐ-ԱՆԱ: ՏՈՂԻՐ ԳՐԱՍԻՒՆԵԱՆ՝ Ս՝ ՈՂԵՆՈՅ ՎԱՍԷ, ԿԱՄԵ-ՈՅ: ԻԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՍԻՒՆԵԱՆ՝ ՌՆ—ՌՆԱ (1621—1622): ՍՏԱՅՈՂ՝ ՄԵՆԱՐԱՅ ՎԱՐԴԱՅԱՆ, Գրիգոր Ջու-ղայեցի:

ԵՐԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ— Զեռագրեր միմեկ է պա-ռած: Դա—ՈՐ գրում են ման իտարգրով, Գրիգոր Երեց Ջուղայեցու մեղքով: Զեռագրի վերջի մասերում տառերի մէջ չառ տեղ նորից գրած է պարզաբանելու համար: ՌԵՂԱՄԱՐԱՆԻ ԳՐԻՐ՝ այլ է, ձեռագրերը այլ: 282-ը Երեմիան իտարգրով է գրում՝ «Աղթթ Երեմիայի մարգարէին», այն ինչ այս թերթի հակա-տին ձեռագրին ԳՐԻՐ տառերով գրում են է: ԳՐԻՐ՝ մունք Աշոտայ որդի Սթառայ և, պատմաբանի երբե-կայ բաներուն վարդապետէ:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1—10ա. Վասն կարգաց եւ մեկնու-թեան մամատեղաց: ՍԿԻՐՐ՝ Արդարու-թիւնն մամհարին նշանակ է փոցոյ հրեւտու-կին:

բ. 10ա—13ա. Նախագրութիւն Սուրբ մարգարէին երեմիայ, ասացեալ Սուրբ Մի-թար վարդապետի: ՍԿԻՐՐ՝ Մարգարէ-ացու երեմիա յուսուք Յովսիա թարգմաշտ թաղապարին Յուդայ:

գ. 13ա—257բ. Համառատ տեսութիւն մեկնութեան մարգարէութեան երեմիայի: Լեզուն հօգի Աստուած: (6 տող չի գրուել): ՍԿԻՐՐ՝ Պատգամն Աստուծոյ, որ եղև ի վե-րայ երեմիայի: Նախ ի մարգարէն եղև, պատգամ Աստուծոյ:

դ. 257բ—269ա. Գրեք Բարուքայ մար-գարէի: Եւ այս են բանք թղթին, զոր զրեաց:

ՍԿԻՐՐ՝ Յայն մամանակի յորում քարկոծ զմարգարէն արարին զերեմիա ի Տափնաս եւ զերեաց Նարուզողոնսոր...:

ե. 269ա—280բ. Սրբոյն յերեմիայի մար-գարէ: Ողբ: ՍԿԻՐՐ՝ Նման իմն առնէ մար-գարէն այնոցիկ որ հիանդաց հնարին զա-ռողջութիւնն զեղոց:

զ. 280բ—281բ. Աղթթ յերեմիայի մար-գարէի, լեռ ողբալոյ զգերութիւնն յերու-սաղէմի: ՍԿԻՐՐ՝ Յիշեա Տէր, որ ինչ անցք անցին ընդ մեզ, նայեաց եւ տես զնախադինս մեր մատակութիւն...:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

281ա. Կատարեցաւ. մարգարէութիւն յերեմիա առն սրբոյ: Զծոյլ ի բարիս եւ զա-րապս ի չարիս, յոկ անուամբ միայն ՄԵՆԱՐԱՅ Կաֆայեցի, սպասաւոր բանի, բազում Զանի պայտափ մեկնութիւնս ի լոյս հանի կարի հին օրինակէ. կարծեմ թէ օրինակն պատմ է մեծին Գոչ Միթիմար վարժապետի, որ եւ մեկնութիւնս նորայ արարեալ է, այսպէս հին եւ փռեալ ու եղծեալ գտի զմեկնութիւնս, որ եւ բազում խնդիրս արարի յարապս մեկ-նութեան երեմիայի, որ եւ ելեալ են ի խնդ-րի Կաֆայոյ ի Վարդապատ Սուրբ Էջ-միածինն: ի Ռոր Վերապն եւ Սաղմոսա-վանքն, ի Սանահին եւ ի Հաղպատն ոչ գտի, յետոյ եկի Լէհաց տունս¹ եւ ոչ գտի, զնացի մինչեւ ի Հայապ ոչ գտի, յետոյ պարճայ ի Հայապ ի Կեսարիա, գտի զոր որոնեաց անձն իմ մի ոմն ի բանասիրէ Ստանցի Աղարիս վե-րակուչեցնոյ, ըսոյ խիստ էր եղծեալ օրի-նակն, ուստի ինեցայ յԱստուած, մտի ի քննութիւն Ռիլ (1619) թվականի ի Տու-մարգու վանք, ի ՌՆ (1621) թվին սարտեցի Սէֆով Պաղտանայ (Մովսէս Վիս—ճաֆով) Երկիրս, Սուրբ Օղսէնդ վանքս, զորս գտայ ի մեկնիչէ եւ զորն ախմար մտաց իմոց Հարապրեցի եւ զորն ոչ գտայ, պարա-

¹ Գրումն ի մոյս աղիտարար խօսում վանքի 1854 թուականի կնիքը զարմեղն է զմարգարէութեան ի ՌՆ—ՄՐ.

դ. 66ր—72ա. Մարգարէութիւն Յօնանոս: Եօնան յառուրս Աբաղու մարգարէացաւ: Այկիզը՝ Բանդի մարգարէն վասն Ասորեստանացն տակին ի մարգարէանան իւրեանց, թէ ելանէ զԵրէզ զփողովուրդս:

է. 72ա—73ա. Արդիւս մարգարէացաւ յառաջ քան զԵլս Ասորեստանոյն: Այկիզը՝ Այսպէս տակ ցելովմ. Լուր լուաւ ի Տեառնէ եւ ի պաշարունս առաքեաց ի չեթանոսս. արբէ եւ յարիցուք ի վերայ նորա ի պտտեբաղմ:

ը. 73ա—77ա. Մարգարէութիւն Նաուոմայ: Նաուոմ վասն սատակման երեւեացաց մարգարէացաւ: Այկիզը՝ Առած Նինուէի. Գիրք տեսչեան Նաուոմայ եղկեսացոյ: Երբայցեյն փոխանակ ոյսորիկ տակ:

թ. 77ր—86ր. Ամբակում վասն Բարիլացոյն որ զերեւոյց զԵրեւոյ մարգարէացաւ: Այկիզը՝ Սոլորութիւն էր ի ժողովրդեանն Հրէից մերձ առ զատուսրան նստել մարդաբէիցն:

ժ. 86ր—90ր. Մարգարէութիւն Սոփոնիս: Այկիզը՝ Իսանն որ եղև առ Սոփոնիս Բուսայ, որդէ Գողգոթայ Քղիկայ, յաւուրս Յովսէպ որդւոյ Ամփոսայ...

ժա. 90ր—94ր. Անգէ Զաքարիայի. Հանդերձ յետ ելիցն յամին Երկրորդի Դարեհի արքայի մարգարէացան: Այկիզը՝ Յետ զարձին ի զերութենէ անտի Բարեկացոցն մարգարէացան Անգէս եւ Զաքարիա եւ Մադաբիս...

ժբ. 94ր—125ր. Յամոնանն ութերորդի Զաքարիաս յետ ելիցն մարգարէացաւ յամի Երկրորդի Դարեհի արքային: Այկիզը՝ Յամոնանն ութերորդի յամի Երկրորդի Դարեհի արքայի, եղև բան Տեսողն առ Զաքարիա մարգարէ:

Ո. 126ա—206ր. Ժողովակալ ի Մեկնութենէն Կաթողիկէայց Սարգիս Շնորհալոյ, այլ եւ ըստ սմա Բիւրորեալ ի զրոց մերոցն վարդապետաց Յօհաննու Որոտեկեաց, Գրիգորի Տաթևացոց եւ Մատթէոսի վարդապետի, ձեռամբ տառապալալ Մեսրոպայ Գանձակեոյ:

ժգ. 126ա—156ա. Յաղաքս թէ վասն է՞ր Կաթողիկէայց անուանին եւ այլն: Այկիզը՝ Եւ արդ, Կաթողիկէայց անուանին, այսինքն Ընդհանրապէս եւ ոչ ուրուք չաղաքի անուան զրեցան:

ժդ. 156ա—176ր. Առաջին թուղթն Պետրոսի առաքելոյ, զոր մեկնէ կարգաւ: Այկիզը՝ Զպատճառն առաջին թղթոյն Պետրոսի մեկնիչը բազում զնէ: Նախ վասն վերստին ձնեղևան աւազանին...

ժե. 176ր—186ա. Մեկնութիւն Երկրորդ թղթոյն Պետրոսի: Այկիզը՝ Ի հարցն սրբոց առաջնոց եւ ի վարդապետաց ուղղափառաց Երկրայութիւն ինչ եղև յաղագս Երկրորդ թղթոյ Պետրոսի:

ժզ. 186ա—199ր. Մեկնութիւն առաջին թղթոյն Յօհաննու առաքելոյ եւ աւետարանչի: Այկիզը՝ Զպատճառն առաջին թղթոյն Յօհաննու թաղումս զնէ մեկնիչը: Նախ զրեւոյ նա վասն աւետարանակոն աստուածութեանն Յիսուսի:

ժկ. 199ր—201ա. Մեկնութիւն Երկրորդ թղթոյն Յօհաննու: Այկիզը՝ Եւ արդ, Կիրիսայն այն առ որ աստուածաբանն Յօհաննէս զԵրկրորդ թուղթն զրեւոյ...

ժլ. 201ա—202բ. Մեկնութիւն Երկրորդ թղթոյն Յօհաննու: Այկիզը՝ Սուրբն Աստուծոյ, որք առաքելութեամբ էին զարդարալք եւ աստուածալուսութեամբ չեղապետէ, առանց պատճառի զիրս ինչ ոչ զրէին:

ժմ. 202բ—206ր. Մեկնութիւն թղթոյն Յուդայի առաքելոյն: Այկիզը՝ Բանդի եւ զայս թուղթս զրեւոյ մի յառաքելոցն Երկրատառանից Երանելին Յուդա, այն որ Երարաց անտի Տեսողն մերոյ էր ըստ մարմնոյ:

ժն. 207ա—209ր. Յանկ զրոյս զիսուորանիցն վասն զիրապիւտ լինելոյ խնդրոց զիր ինչ: Այկիզը՝ 1. Արէլի բարեկործութիւն է կերպի: 2. Արէլի պարզեղև է կերպի. է...

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԲ

125ր. Արդ, զրեւոյ ի թուականութեան Հայոց 1211 (1762) նոյեմբերի 17, ի մայրաքաղաք Զմիւտին, ի Սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցոյն Հայոց, որոյ առաջնորդ էր Տէր Արքայաւոր Գրիգորի զօրինակն մեկնութեան Երկրատառն մարգարէից, նստեալ զճաղրեցի եւ անարժանս, յամենայնի Սողոմոն արեղայս էջ-

[illegible]

ԴՎԱՓՎՍԻՆՈՒԵՆՆԻՄ

ՆԻ զմանկ

մովեալոցն էր մովեկն ոչեսուղացէ՝ Եսայիտն ն ժամ
վեր (Էփեմեն) եգիպտոս վմեկն ղբորդ՝ ն մասնք
Ըսուշտն ն տակ մովեաւոջ — ԱյվածԱՅԺՈՂՈՐ

[illegible]

(6891) 718-4

(16 - ԵԵ՝ 281 Հվկմփուցքյո՞ւն . Ո՛ր)

(2022) 2022

ԵՍՎՔՆՎՊՈՏ ՎՍԽՎԽ
ՎՈՍՈՓՏՈՒ ԶՎՆՈՂՏՊՈՂ ԶՎՎՎՍԶԿԸ

698

[illegible]

: զնրոս և զտղայսման զնահա՜
 մանս և զ մօն և զմ և զտղայսման և մա և նրմայ
 զննիմ և զտղայսման և զմ և զտղայսման և մա

-Վ ժառն եղ ի խալիս պնամայք մնա՞ ռդն կղվի
 Լնու ի կլոտոտու ռնոն ռղվի՞վսատովոն Լզմ
 -Բորա՞ մնի եղվ վստու բոն Լոնսկվեզնառն
 Դնոն մ Վմառզոմս իղ վնալոն Լոն Լն
 -Եղիտբդոն Լսնամաղվ Լսղիտստս մրտսբ
 ի Լսուլսն իղ ղմե՞նեմոմոմսր վզր Լնաղնստ
 ռզղիմոլ ղմ ի Լնանոնտսոսվ ղսղր
 -Լոնմոլ ղոմոզոսստոս Լսոլոնմաղ ղսղս
 Լնոն Լղվ ղ ղնիկնսթոն ղնթնթն Լնոթթ
 ռղվի՞վսղղր ստսոթն Լոնթթն Լնոթն Լնոթն
 ղմ ղմ Լնոն ռզղթթ Լսղոլոնթթ ղմ ղմ Լնոն

[illegible]

վերջը՝ 246ր. Ի՛նչ ոչ անցէ աղբս այս, չորիս ք մասցին. նախ՝ զաղցն շրէից, ասէ, ոչ անցցէ մինչև կրեացէ զայս ամենայն պատահաւ, եւ զվիշտս յերեսադէմի. երկրորդ՝ վասն առաքելոցն, ասէ, ոչ անցցեն ամենեւեակն մինչև. տեսցեն զկործանումն նորա, երրորդ՝ վասն հաւատացելոց, ասէ, թէ այսպիսի նկատութեանց եւ վշտաց որ դալոց են, ոչ կարեն անցանել եւ պահասել զնոսա, զի ոչ լեզուաւ եւ ժամանակէ աղցն, այլ եւ

հաւատովն եւ առաքինութեամբ աղց կոչեն. չորրորդ՝ նոյն ինքն աղցն շրէից մնայ մինչև ի դալուստն նեոխնն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

229ա. Զվերջին ըստացող գրոցս սորա ինչատուր էրէցս, որ զընցի ի թվականին Հայոց ՌԱՄ (1639), ի Շաւշ քաղաքն, յիշատակ ինձ. սխալանացն ներել, թողովիսն մեկ եւ ձեզ Գրիստոս լեւուսած ողորմեացի, որ առատն է ի տուրս բարեխաց, ամէն:

370

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱԽԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԱՏԹԵՈՍԻ ՆԵՐՍԻՍԻ ԾՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

(Ս. Ամեհափրկիչ 188, գլ. 21)

ՍԻՆԵԱԿԱՆ ՎԱՆՔ

ՊԾԱ (1402)

Թերթի 282: Մեկնութիւն Թերթի 227 X 12, 6: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ. երկաթի 10, 10 X 0,3: ՏՈՒՔ՝ 40, 41: ՆԻՒՒՔ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ բալորիլը: ԶԱՐԻՆԻՐԱՆՔ՝ խոտ հասարակ: ԶԱՎԱՍԱՐԱՆՔ՝ 13ա, սեւ քամաճով: ԼՈՒՍԱՆՑԱՆՔ՝ 13ա, 13ա (սեւ քամաճով), ՍԿԱՐԱՆՑԱՆՔ՝ սեւ քամաճով քոշմակերպի: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, մի քանի գլխառածը՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տուտակ սեղմած ձեւերով, ՈՆՐԱԿ զոմառը կտոր: ԳՐԻՉ՝ Ձրա հետաճ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆՔ՝ Սինեակամ վաճճ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆՔ՝ ՊԾԱ 1402: ՍՏԱՅՈՒՎ՝ Ձրա Միթրաքիչ Ապարանցի: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 11բ—12, 275բ, 280—282:

ԵՒՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Զեռագիրք վասն է պահուած: Խոտաթիւնից խոտ փշացել է: Թղթերը զեղնել են եւ ներծած թաւաբից սեւացել: Թղթերից ոմառը նորոգուած են: Վա—11բ նոր գրիչն է աւելացրել:

ԲՈՎԱԼԵԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Սկզբից մինչեւ այն տեղը, ուր աւտուած է «Ամէն ասեմ ձեզ, մինչև անցցին երկինք եւ երկիր» մեկնել է Ծնորիակից. մնացածը Ծործարեցումն է):

ա. 13ա—48ա. Առաջին. Ներսիսի Հոռոց կաթողիկոսի, ի խղիւս նորին Լիգոր Գրիգորի վերադառնալէ. Ժողովումն մեկնութեան Սրբա Աւետարանին ըստ Մատթէոսի, մինչև ի

բանն Մի Համարիք Լթէ Լկի լուծանել զօրէնս, եւ անցնէ մինչև ի վերջին Հաւաքեալ վարդապետին Յովհաննոս Եգնիկեցս որ եւ Ծործարեցի կոչեցեալ:

Սկիզբը՝ Սիրայ զօրութիւնս վերադանց է քան զընթիւնն եւ այնքան մինչ զի մոռացումն տունէ տկարութեան, զի թէ զերկուց մահու. ի բաց մերժէ ըստ զընցելուսն:

Վերջը՝ Եւ. դարձեալ զի նոր իւր օրինօք զհինն Լիլից ոչ բարկանալովն զՄի սպանանեան եւ ոչ Հայելով յարատ զՄի շնան. իսկ զմարդարէնն ի կատարելն որ վասն նորա ասացեալք եղեն ի նոցանէ, զոր եւ աւետարանիքն ասէին, զի կատարեացի ամենայն ինչ, որ վասն նորա զրեալ էր, զի Լիլից զամենայն արդեամբք եւ ի ծնրնդեանն մինչև յարութիւնն ըստ այնմ, թէ Ահաւասիկ Լեւոնեմք յերեսադէմ եւ կատարեացին զրեալքն:

բ. 48ա—274բ. Լուսնա թերոյն Համառոտ տեսութեամբ Սրբոյ Աւետարանին որ ըստ Մատթէոսի, Հաւաքեալ նուառտ վարդապետի Յովհաննոս Եգնիկեցոյ որ եւ Ծործարեցի կոչեցեալ:

Սկիզբը՝ Գերադատի. եւ բարեհաշակ Հայրն մեր ըստ Հոգւոյ եւ Երկրորդ լուսա-

ւորին սուրբ եկեղեցու ի զարմէ եւ ի շնորհ Սրբոյ Գրիգորի փայլեալ, կորովամիտ եւ ամեղարան կաթողիկոսն Հաոց Տէր Ներսէս Կլեանցի :

Վերջը՝ Գթութեամբ Հօր ամենակալին եւ տնօրէնութեամբ Յիսուսի Քրիստոսի Միածին Որդւոյ շնորին եւ շնորհօք առատա՝ նեղ պարզեւօղին ամենատուրբ Հոգոյն, որոմ ամենայնի վայել է փառք եւ պատիւ եւ երկրպագութիւն այժմ եւ յանցեալն եւ որ զաւրցն է յաւիտենից յաւիտեանս, ամէն :

գ. 276ա—276բ. ի տիեզերական ժողովոյն կամս, որ եղեւ յաստուածապահ քաղաքն Կոստանդինուպօլիս, Յայտնութիւնս Յռնանու ընկալեալ եղեւ, այլ եւ սորին քննութիւնն, որ եղեւ յեպփսկոպոսացն Կեսարու : Զեռնարկ արար ընդունելութեան սկիզբն զրոցս աստուածասէր արքեպիսկոպոսն Կոստանդինուպօլի թեապետրոս կամօք Հանուր ժողովոյն զայս բանք :

Սկիզբը՝ Գիրքս այս Յայտնութիւնս Յռնանու պատուեցաւ ի մէջն ընդ այլ գիրքս առաքելականս, զոր ունի եկեղեցի քննութեամբ եւ կամօք եղարացս իմոց եւ եպիսկոպոսաց սրբոց :

Վերջը՝ Անփոթ արարեալ զայս, զոր յետ այնորիկ սակ եւ Յիսուսի Քրիստոսի Հաւատարմի վկային, այլ միայն յայն Հային, թէ որ զաւրցն է ամենակար, քանզի առաջի ունէին սրբ... (Վերջը քերի) :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

275ա. Փառք անկ եւ անմահ եւ անվախճան եւ զերազոյն եւ միասնական ամենատուրբ երբորդութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հօգոյն Սրբոյ, այժմ եւ անսպառ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն : Որ արժանի արար զիս զանապաճս գիրքս : Յոռանկա Հաւանել ի վերջին զիմ զրոյս, որպէս կարի յոյժ աւաթութիւն է հաւաթարին Հաստեղի ի հաւանանդիտ իւր, նշնպէս եւ զրէին ի յաւարտ հասանել :

Արդ, յամի մարդկայութեան Տեառն մերո եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի Աւթ (1402) թվին եւ ի թվին Հաոց ՊՄԱ (1402) զրեցաւ աստուածարուս մեկնիչս Աւետարանին Մատթէոսի, ի խնդրոյ պատուական վարդապետին Փրա Մխիթարչի Ապարանեցոյ, ընդ ամենայն յարութեանցն եւ բազում զրեանցն ստացաւ զսա յիշատակ իւր ի սուրբ կարգս միաբանողաց :

Արդ, աղաչեմ յիշել ի սուրբ մագիթանս մեր զամենայն կարգաւորք վանիցն Ապարաներոյ, զկենդանիքն եւ զանջնջեալքն, նաեւ զամենայն վեղցեցիկ Հաւատով ժողովուրդքն որ ի նմա :

Նաեւ աղաչեմ յիշել զյարի մեծ յարունապետն ուսման պատճառ սուրբ կարգիս զկարապետ վարդապետն : Լէյ եւ զբարեաց պատճառն կարգիս զՍամուէլ վերախնամողն, որ բազում աշխատեցաւ վասն կարգիս մերոյ եւ զՍատիկոս ուշիմ վարդապետն եւ զամենայն ընթացեալքն յիշել աղաչեմ :

Նաեւ յայսմոս ժամանակի վերախնամող Քր(այ) Դուկաս, որ բազում աշխատեցաւ վասն օգտութեան կարգիս զնալով առ Սուրբ պապն Բոնոֆացիոսն եւ բազում շնորհ եւ ազատութիւն երեք կարգիս, նմանելով առաջին նախնեացն եւ աւելի վստասկեալ քան զամենեւեան յիշեցիք ի Տէր : Դարձեալ ծառիք, զի գրեցաւ սուրբ տառս ի վանս Սինէական, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Յովանէս Մկրտչիս, ի նկրտեալն եւ յաղթատութեան : Աղաչեմ յիշել Սինէականի Քրաթինս՝ զնքնջեցալսն եւ զկենդանիք Երախտաւորք մեր, այլեւ Աստուծո եւ ամենայն սուրբ եւ մեր սուրբ աղօթք օրհնէլ զՄուրառն եւ զիւր որդիքն, որ օպնակաւն է իմ ձերութեան ի զերկրայում աշխատանքս եւ օտար աշօք : այլ եւ Առաջնածորի միարանքն յիշեալ յիցի ի ձէնք : եւ Առտուսն ամենակալ, որ ստատն է ի սուրբ րարեաց, պարզեւնոցէ ամենայն երախտաւորաց մերոց կենդանեաց եւ նշնջելոց զկեանսն յաւիտենից, ամէն :

Նաեւ աղաչեմ յիշել զյարի մերունին Փրա Առտուածատուր վարդապետն մեր ուսուցիչ եւ Փրա Դաւիտոսն եւ զՏէր Տիրոստուն մեր երախտաւորքն եւ զմոռոյս մեր յիշել արարեմ եւ ամենայն պարանաջ եւ խոշորութեան զրոցս անմեղադիր լերութք, զի կերակուրն ճաթիւրս էր եւ քուրս ցուրտ : եւ այն, որ զրեանցն, զրեացէ եւ միտն եւ Հանապաղ ընդ Տեառն կաջցէ օպնականութեամբ եւ աղաթիւք մերութք, ամէն :

48ա. Զվեհճիմաց բարտնապետն զՓրա Մխիթարչի Ապարանիկցի, ստացող զրոցս յիշեալիք, նաեւ զիտտա զմոռոս զՓրա Յոռանկ :

(Վերալիշեալ մխաֆն ունեն կետեւեալ քերքերի յիշատակարմանք) .

13ա. (Ետլատաղարդի մէջ), 68ա, 81ա, 160ա, 172բ :

172բ. ... ԶՊաշտաւոր վարդապետն եւ զՓրա Գէորգ եւ զՓրա Դուկաս աշակերտք յիշեալ յաղթիս :

228բ. Այս վայ մեղաւոր Սարգիս կարգոյ եւ միտ առ եւ զստատառնին ունէն սարսիւց, զի մի մնաւ (որպէս յիմար կ'ուսանք) :

371

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԱՏԻՃՈՍԻ

(Սփականութիւն Նոր-Զուլայի Բռնէր քաղի բնակիչ Կարապետ Տէր-Մկրտչեանի)

ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱ

ՌՃՂԱ (1742)

Ինքնութիւն 276: Մեկնութիւն Թեմի 18 X 14.2: Սփական եւ Մեկնութիւն Գրոնի ՄԱՍԻ Երկրիւ, 10 X 5: ՏՈՂԻՑ 35: Նիւթի քաղի: Գիր՝ Բուրգի: ԱՄԱՆԱՅԱՐԻՑ 37, 77ա, 122բ, 158ա, 211ա: ԼՈՒՍԱՆԱՅԱՐԻՑ քաղականիւ կամ: ՍԿՐԱՆԱՍՏԱՆ՝ քաղականիւ: ԿԱՅՄ՝ կաղանկատ տաղարար: ԳՐԻՉ, ՍՏԱՆՈՂ՝ Տէր Մարգար: ՏԵՂԻ ԳՐԻՉԻՑԻՆՆԵՐ՝ Նոր-Զուլայ: ԺԱՄԱՆԱՅ ԳՐԻՉԻՑԻՆՆԵՐ ՌՃՂԱ (1742): ԿԱՆԱՐԻՑ 1—2ա, 277—278:

ՆԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:— Զեռադիւր վատ չէ պահուած: Ա կաղիւր գրեթէ պահուած է: Սպիտակ յիշատակարանից կան նաեւ փաթիկ յիշատակարաններ, որոնց մէջէն հետեւեալն է: «Զեռադիւր գեղացի հետեւ: Երբեմն էլ գեղացի անունն է յիշուած: Մեկ քանակ է ՌՃՂԱ թափանի մէջ գրչափան սխալ կայ: Հաւանաբար պէտք է յիշի ՌՃՂԱ (1082):

ՐՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2բ. Գրիգորի Տաթևացոյ Հաւաքեալ քաղաքայ Մեկնութիւն Սրբոյ Աւետարանին Մատթէոսի, Նախքաղար Բաղդասար թիւն չորս զեռադիւր եղեմարութիւն չորից Աւետարանացն հայերութիւն:

ՅԱՆԱՅԱՐԱՆՆԵՐ

209բ. Ով տառաւորք եւ մաքրամիտ ուսումնասէրք եւ անձանձրոյթ վերձանողք, յուսաւր մանկունք սուրբ եկեղեցոյ, յորձամ մտադրութեամբ եւ եռանդնուր փափաղանք ընթեռնուր զսուրբ գիրքս, որ կոչի Լուծմունք տառաւորաւ Մուրբ Աւետարանին որ է Մատթէոս գլխոյն, յիշեցէք ի սուրբ յապարհ մեր գլխաւ նուաւոր եւ մեղաւոր անարժան գրիչ Տէր Մարգարս, որ ձեռամբ իմով գրեցի վասն անձին իմոյ եւ յետ իմոյ Երանելոյ ծովածուի կենցաղոյս, ով որ վայելեցել լեքեա անկեալ աղաչեմ յիշեցէ մեղաւորիս եւ հոգիւր եւ մարմնուր ծնոցս եւ արեւանաւոր մերձաւորս իմ եւ զուր յիշեցել յիշեալ իմից առաջի Գրիգորիս, որ է արեւնեալ յարեւանս, ամէն:

Աւարտուր եղեւ ի Ռուսկանիս մերոյ Հաղպեան սեռի ՌՃՂԱ (1742) սկստեմերի իՉ, Բաղդասար, Նոր-Զուլայ, առ զրան Թոմայի եկեղեց(ւ)ոյն, ի փառս Գրիգորիս Աւետարան մերոյ, որ է արեւնեալ յարեւանս, ամէն:

372

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԱՐԿՈՍԻ

ՀՈՆ ԲԱՐՍԵՂ ՎԱՐԿԱՊԵՏԻ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓԵՐԻՅ 190, ԳԳ. 21)

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՎԱՆԻՑ (ՏԱՐՈՆ)

ՌՄԵԶ—ՌՄԵՆ (1797—1798)

Ինքնութիւն 250: Մեկնութիւն Թեմի 20.5 X 14.8: Սփական եւ Մեկնութիւն Գրոնի ՄԱՍԻ միասնիւ, 15.7 X 11.2: ՏՈՂԻՑ 27: Նիւթի քաղի: Գիր՝ Ոտարի: ՊԱՏԱՆԻՐ 3բ.—ու տպագրի մի պատկեր, երեւի Սեբեդկայեանի է Հոմ Բարսեղի: ԿԱՅՄ՝ կաղանկատ տախտակ՝ պարզ սեղմած ձեւերով, Սեր-

սից քաղի: ԲԱՆԱՐ՝ մուգ շագանակի, գլուխներն սկսող գլխատառերը՝ կարմիր, յուսմեղանքը՝ մատիտով: ԳՐԻՉ, ՍԱՆԱՐՂ, Թարգման Պայտեցի: ՏԵՂԻ ԳՐԻՉԻՑԻՆՆԵՐ՝ Ս. Կարապետի վանք (Տարոն), ԺԱՄԱՆԱՅ ԳՐԻՉԻՑԻՆՆԵՐ՝ ՌՄԵԶ (1797): ԿԱՆԱՐԻՑ 1. 2, 250:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռացիքը չառ լաւ է պահուած։ Մտածե՛ք—248 հոյ մի կարմիր կնիք՝ Գորգոս Սուրբ էջմիածնի էջ, նաեւ մի քանի սեղ վառքի 11674 թուականի կնիքը։

Գրքի վերնադիրն է՝ Յա. Վեհնաթիւն Սրբայն Աւետարանի որ բոա Սարկոսի աւետարանի։ արքան զերաւուր Եմբի վարդապետական եղածակաւ ի ձեռ. Զանդեմ քնարանիւ, ի ձեռն կաշեցեալ Բարեկցի Հայոց վարդապետէ։ Ի վայելումն եկեղեցական մանկանց եւ սուրբ վարդապետաց ի Հայոց Թուականին Ունէ (1198) արդատաբ վերջն։

ՌՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՅԱՆՎԻ (249)

ա. 4ա. Հարցին ցնայ եւ ասեն. Զինչ Համար...

բ. 10ա. Եւ իբրեւ եմուտ նա ի տուն, աշակերտքն...

գ. 11ա. Եւ անտի ելեալ անցանէին առ դա...

դ. 14ա. Եւ իբրեւ եմուտ, Հարցանէր զնոսա զինչ վի...

ե. 18բ. Պատասխանի եւ նմա Յօհաննէս եւ ասէ. Վարդապետ...

զ. 20բ. Եւ որ զայթակղեցուցանէ զմի ի փոքրիկանց...

է. 24ա. Եթէ ձեռն քո պայթակղեցուցանէ զքեզ, Հատ...

ը. 29ա. Եթէ աղն անհամեսցի, ի՞նչ համեսցի...

թ. 32բ. Եւ անտի յարուցեալ զայ ի սահմանն Հր(էաստանի)...

ժ. 35բ. Եւ մատուցին առ նա մանկտի, զի ձեռն...

ժա. 37բ. Եւ իբրեւ ել անտի ի ճանապարհ, ահաասիկ...

ժբ. 42բ. Զոր ինչ ունիս վաճառեա եւ տուր աղքատաց...

ժգ. 47ա. Սիսաւ ասել ցնա Պետրոս. Ահաասիկ մեք...

ժդ. 53ա. Եւ էին ի ճանապարհէին, մինչդեռ յերուսաղէմ...

ժե. 60ա. Եւ դան յերեքոյ եւ ընդ ելանէն նոցա յերի...

ժզ. 66բ. Եւ յորժամ մերձ եղեն յերուսաղէմ ի Բեթրաքէ...

ժէ. 76ա. Եւ որ առաջի եւ զինի երթան, աղաղակէին...

ժբ. 80ա. Եւ ի վաղիւ անդր մինչդեռ ելանէին ի...

ժթ. 90ա. Վասն որոյ ասեմ ձեզ. զամենայն ինչ վասն որոյ յազօթա...

ի. 96բ. Եւ սկսաւ խօսիլ ընդ նաա առակօք...

իա. 106բ. Եւ առաքեն առ նա զմանս ի Փարիսեցուցն...

իբ. 112բ. Եւ մատուցեալ մի ոմն ի զրպարացն, լսել նոցա մինչ վի...

իզ. 117ա. Եւ ասէր ի վարդապետութեան իւրում. Զգուշ լեբուք ի...

իդ. 119ա. Եւ յեկանել նորա ի տաճարէ անտի, ասէ ցնա մի...

իե. 121ա. Պատասխանի եւ Յիսուս եւ ասէ ցնոսա. Զգուշ կացէք...

իզ. 125ա. Եւ զձեզ իսկ մատնեցեն յատեանս ի Ժողովուրդա...

իէ. 125բ. Եւ յորժամ տեսանիցէք զպրդծու թիւն աւերուածին...

իբ. 129ա. Յայնժամ թէ ոք ասիցէ ձեզ թէ Ահաասիկ...

իթ. 136բ. Բայց դուք ի թղեւոյն ուսջիք զառակա...

լ. 146ա. Եւ էր Զատիկ եւ Քաղարջակեր յեւ երկուց...

լա. 155ա. Յոռաջնում աուր Բայութեան կերպացն, յորում...

լբ. 167ա. Մինչդեռ ունէին, առեալ Յիսուսի Հաց, որհնեաց...

լզ. 173բ. Եւ ասէ ցնոսա Յիսուս. Դայթակղեցոյ էք յինէն...

լդ. 179բ. Եւ մատուցեալ յառաջ ոտկաւ մի իբր քար...

լե. 188ա. Պատասխանի եւ Յիսուս եւ ասէ ցնոսա իբրեւ ի վերայ...

լզ. 197բ. Եւ վազվազակի ընդ տառաօն խորհուրդ արար...

լէ. 207ա. Եւ զինուորքն տուրան զնայ ի ներքա ի զաւթն...

լբ. 214բ. Էր ժամ երրորդ եւ Հանին զնա ի խաչ...

լթ. 221բ. Եւ յիններորդ ժամու աղաղակեաց Յիսուս ի...

լա. 233բ. Եւ իբրեւ երկուց եղև, քանդի ուրբաթ...

լա. 246ա. Եւ ընդ տառաօն միաշարաթի դան...

քննութիւն, որ ընկալեալ եղև յեպիսկոպոսացն Կեսարու, ձեռնարկ արար ընդունելութիւն ի սկիզբն զորոցս աստուածասէր արքեպիսկոպոսն Կոստանդինուպոլսի Թեոտարիոս կամաք շանուր ժողովոյն զայս բան։ Սկիզբը Գիրքս այս Յայտնութեանն...

բ. 386ր.—389ա. Տեսութիւն քննութեամբ աղաթից Սուրբ Աւետարանչին Յովնանու, ի ինդոյ Ստեփանոսի վարդապետի Յակոբեցոյ, ի Տէր Ներսէս աշակերտէ իւր եւ հոգեւոր որդեկէ։ Սկիզբը Գիրքոյն պատուականութեանդ միանգամ եւ երկիցս...

գ. 390ա.—435ր. (Հանգիստ Յովնանու)։ Սկիզբը՝ էր ընդ եզրարս երանելին Յովնանէս մեծաւ սրբախոյժեամբ ի Տէր...

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

435ր.—436ր. (Բաղդադով) Գրոցս յիշատակարան եւ տաղ շափարեալական.

Ի Հայկազեանս տումարի,
Յեսաբն հարիւր մերոյս բութի,
Երեսներորդի եւ երրորդի.
Որ եւ ամաւ շրջագայի,
Ձմեր Հայկազեան տունս հայրենի,
Որ բռնացեալ գաս ունի,
Է բարբարոս եւ այլազգի.
Որայ անուն Ահատ կոչի.
Յարքայութեանքն Լեւոնի.
Որդոյ Հեթմոյ բարեպաշտի.
Բարբարոյ եւ հեգաեղի,
Որ եւ տիրէ կիլիկիայի:
Մատրէ անուն եւ եղկելի,
Սուտ քահանայ, տարտամ հոգի,
Ժահահոտեալ մեղաւ ի յի.
Ջոր կամաւորն զործեցի:
Ձլուտաւորչին ի Դրիգորի
Ի գրայ մեղաց վեր ածողի,
Ջաղտըս մեղաց իմ լուցողի.
Ջարտուն ունի Տեսուն Յակովբի,
Ի նահանգէ Կուլիկեցի,
Ուտի եւ փողն Տարսուացի.
Յանապատէ հոյակելի.
Որ յործարջի անուն Միլենի:
Է ի ստորոտն Տարսի.
Լերին մեծի եւ անուանի.
Մերձ ի դղեակ Պապատումի,
Առ սահմանաւ քն Տարսոմի:
Որդ եկեալ յայս գաւառի.
Որում անուն վաչճոր կոչի,
Հուպ ի շիրիմն Միւնեցի.
Ի յԱղբերց վանս մեհաստանի.
Յերկրորդ Արեւոս պանծայի,
Առ ոտս հարս մեր Ներշէսի.

Իւ յարանեաց վարձապետի.
Հասեալ ի ծայրս իմ աստ բանի.
Բարձեալ գիւսմ Գրիստուսի.
Եւ հետեւեալ նորին շաղի.
Ի գիշերի եւ ի տարմբեցի.
Աստուածային բանի բերկրի:
Ըստ տէրութեանքն հրամանի.
Քննէր գգիրքս մատենի.
Ջի տունց այսմ հանաքի.
Կեանս անհմարին ոք ընդունի:
Հրաման տոյ այսմ տառի.
Էր ընդ եզրարցս մեկնչի.
Եւ Յովհաննու Յայտնութիւնի.
Ջստս դրոշմաւ ի բարտեսի.
Մանկանց որդուց Նոր Սիովնի.
Որ ի յուսումն փափագի.
Աստուածային իմաստ բանի.
Ի յիշատակ անցեցի,
Իւր եւ հոգւոյ սրբասիրի.
Այլ եւ ծնաղաց իւր եւ գարմի.
Որ վասն մեր յոյժ տաժանի,
Յաստուածաշունչ գիրս մատենի:
Վարձախատց Գրիստոս լիցի,
Եւ ննջելոց իւր համագի.
Այլ եւ ծնաղաց իմ եղիցի.
Յարքայութեանքն Յիսուսի:
Այլ եւ իմայ անարժանի.
Հոգւոյ գաւակ իմն եղիցի.
Որք ընդեռնուն ըմ յառնի.
Յիշման տոմն գմկարժանի:
Յերես անկեալ արտասուայի.
Մերձակալիցր. Գրիստոսի.
Խոշորութեանքս մի լիցի.
Տրտունց ի ձեմց աններելի:
Եւ սխալանաց ոք մի լիցի.
Եղբարք եւ հարք իմ սիրելի,
Այլ ուղեկոյ մեզ շնորհեցի.
Ջի եւ ձերսմ պարզեւեցի:
Դաստերակին իմոյ Բարդի.
Յանուն եւ կարգ վարդապետի.
Եւ հոգեւոր իմ աստուգչի.
Որ գմեզ վարժեաց յայս արհեստի,
Հայցեմ ասն Տէր ողորմի,
Միով բանի զի կարաւորի.
Որ հողեղէն զգեցեալ ունի,
Մարմին եւ տուն քառակորի:
Այլ եւ Գուկաս քահանայի,
Որ էր եղբար մեր սիրելի.
Եւ առ Գրիստոս վարպտիսի.
Որդ Յիսուս ողորմեցի:
Արհնեալ է Հայր ամենայնի,
Որդոյն պատմաւ ամգննելի.
Եւ յէութեանց մոգունց Հոգի.
Այժմ եւ յաւիտ անլոյսի, ամէն:

16ր. (Նորագրով) Յիւնեղէր ի մարգարէ
փայլ յաղաթս ձեր զՏէր Ըստեփանոսն, որ
պարզեւեաց զուրբ գիրքս ի Բողոքասարկն.

Աստուած զինքն անփորձ և անասան պահէ, ի մէջ ծովածուի կենցաղուս և յետ այստեաց Երանելոյ արքայութեան արժանի արասցէ զինքն և զիր ձնաւոցն, ամէն: Հայր...

99ա. (Նոտրգրով) Ի Փռանց Մկրտչէն զբէ յատուկ յատուկ յիշատարով:

131ա. Դարձեալ յիշեցէ ի րարին զբարձիտ Բաղդասարն, զհայրն իւր Նաղարն և յայնքն իւր Դրախտն, զհաւերգայրն իւր Առաքելն, կողակից նորայ Սողոմէն և զմիտս հաւերգայրն իւր Մարութէն, կողակից նորայ Շիրինն և զորդին Ոսկանն և զմիտս հաւերգայրն իւր Եղնապարն, կողակից նորայ Սայլինապն և զեղորայրն իւր Սափարն: Երեւցէ և Աստուած ողորմի աստեցէ:

Դարձեալ յիշեցէ զԲաղդասարն և զմիտս պապն իւր... (վեց տոգ դիտաւորեալ բերումն և զմտած է):

131բ. (Նոտրգրով) Փռաք քեզ անասման տնուն և անդուլական տէրութիւն Հայր և Որդի և Սուրբ Հոգի, այժմ և միշտ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Ապր, ևս մեղուցեալ Ստեփաննոս Հրէցս զբէլ տուի Սուրբ տառս յիշատակ ինձ և ձնաւոյց իմոց Տէր Աղարիային և մարն իմ Ղլարբէկէ և քուերաց իմոց Հուրիսանին, Դրախտին և իմ ողորոցն Տէր Աղարիային, Մինասին, Փրբէկին, Վասային, և իմ զրատերացն Պալաթին, Յուդիտին, Տայիթայկումին, և իմ Եղարայ իմոց Ասանին, Մային հանդուցելոյն ի Քրիստոս: Եւ իմ ողորոցն հանդուցելոյն առ Քրիստոս Բարակիսաբէին, Վասային, Միղդայրէկէ:

Դարձեալ յիշեցէ ի մարտափայլ յապաթս ձեռ Ստեփաննոս Հրէցս և ամուսին իմ կողակից իմ Աղատուն և Աստուած ողորմի տասցէ և Աստուած յիշէ իւր արքայութեանն, ամէն և Եղիցի և Եղիցի, ամէն:

275բ. (Նոտրգրով) Փռաք կոնիաղով, արեւսաղով արարի: Կիսայրնդին և Դեմետրի, ամէն:

Ապր, ևրժ ընթացից արեւական: Եւ ի մերոյս Թմին Ռէ (1621):

Ապր, ևս մեղուցեալ Ստեփաննոս Հրէցս զբէլ տուի տուր տառս յիշատակ ինձ և իմ ձնաւոյցս հաւրն իմոյ և Տէր Աղարիային, և մարն իմ Ղլարբէկէն և կողակցին իմոյ Եղտումին: Եւ իմ ողորոցն Տէր Աղարիային, Մինասին, Փրբէկին, Վասային և զստերացն իմոց Պալաթին, Յուդիտին, Տայիթայկումին: Աստուած ողորմի աստեցէ և Աստուած յիշէ իւր արքայութեանն, ամէն:

238բ. (Նոտրգրով) Դարձեալ յիշեցէ զմարտափայլ յաղթս ձեռ զբարձիտ Բաղդասարն, զձնոցն զհայրն իւր Նաղարն և զմայրն իւր Դրախտն, զեղորայրն իւր Սափարն և զմիտս Եղարն հանդուցեալ առ Քրիստոս զՄաթէոսն, և զքուրն իւր Յամասփիտն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ ի րարին զԲաղդասարն և յաղականն իմ զբիս պարգեւոցին զՏէր Ստեփաննոսն և զորդին իւր զՏէր Աղարէն, որ Ետուր զգիրս մեկ կարգաւով և իւրն ողորմի ասելով, ամէն:

(Հետեւեալ յիշատակարանները Ողմ միտքն ունեն):

35բ, 141բ, 243բ, 386ա, 389ա, 436բ:

439բ. (Բաղդգրով) Նորոյող տի և Աստուածատուր վարդապետ վարդապետս: (Դրչափորմի մամն):

23ա.

Ձմեղաւոր զբիս յիշեցէ:

Ով հարցամէ քամֆ տուժարիս,

Չկարէ տալ պատասխանիս.

Սիրտն յոգայ, վիզն բորէ,

Ամօրով երեսն յետ խաղցնէ:

267ա. Եւ Աւետիքս հաստամ, զերիս տնձնեայ ընութեան...

Վերջը՝ Տէր Աստուած, ողորմեա մեկ ողորմի ասողացն, ամէն: Հայր:

374

ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ
ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵԽԱՅԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 192, գգ. 21)

ՀՈՇ (ԱՍՊԱՀԱՆ)

ԻԿՐ (1613)

ԻԿՐԻԹՔ՝ 253: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԻԿՐԻԹՔ՝ 10.3 X 14.7: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13.9 X 10.2: ՏՈՎՔ՝ 31: ՆԻԹՔ՝ բազր: ԳՐԻ՝ ՈՍՏՐԳԻՐ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 26ա: ՀԱԿԱՏԱՐԱՆՔ՝ 2բ, 3ա, 107բ, 109բ: ԼՈՒՍԱՆԱԶԱՐՔ՝ 2բ, 7բ, 14բ, 20ա, 31բ, 37ա, 89բ, 107բ, 127ա, 147ա, 155բ, 174բ, 184ա, 190բ, 218ա: ՍԿԶՐՆԱՏԱՐ՝ ՈՍՏՐԳԻՐ կարմիր քամափով: ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ սեղմած ձև: Կարմիր, քարայրի մամուլակազմի մետաքսե կտորով ձեփած: ԻՆՆԱԿ՝ սև, վերնագրերը, սկզբնատողերը, ղլխատառերն ու լուսամզագծերը՝ կարմիր: ԳՐԻԶ՝ Ստեփանոս Կրկն ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Ծոյ Բագափ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԹԿՐ (1613), ՍԱՏԱՐԱՆՔ՝ Ղուկաս: ԳԱՏԱՐՔ՝ 18ա—25բ, 1—2բ, 253ա—ի կետից—253բ:

ԻՆՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Զևագիրք լուս. և պահպան: Յովհաննիս Աւետարանի մեկնութիւնը բաժանուած է երեք մասի: Եւսան յարութեանց մասը մեկնելուց յետոյ, վերջում դիմելով շնորհակալ ծանօթութիւնն է գրել: 250ա. Ընթմեղադիր յերաշ Լորարք, որ Յուսանս յարութեան փոխն որիննակն չկայր, գմբին (գմբին) Լորարք ի տեղին: Յիշատակարանից յետոյ 251ա—252բ կայ երկու թերթ Եւսան յարման, Եւսան որոտման, Եւսան որոց և այլեանց, Եւսան խոստովանութեան և այլն այսպիսի մանր վերնագրերով:

Գրիգոր յիշատակարանի մէջ վերջին տողացի Ղուկասը քննել է նախկին տողացի անունը և իբր գրել:

ԲՈՎԱՆԷՄԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2բ—7բ. Գրիգորի աշակերտի եռամեծի և տիեզերալոյս Վարդապետի Յովհաննիս Որոտնեցոյ Հատաքեալ քաղաւածոյ Մեկնութիւն Սրբոյ Աւետարանին Յովհաննիս¹ նախերգարար, բաղդատութիւն չորս զետոցն Լեզմարութի, չորից Աւետարանցն Հողերուրի: Սկիզբը՝ Արդ, չորս զետն նմանի չորից աւետարանչացն՝ Փրսն, որ է Անդէս կամ Ինդոս, ի Մաթէոս Համեմատի ըստ չորից յեղանակաց:

¹ Գրչի կարմիր թանաքով ՎՄԱԽՈՒՆ՝ փոխաբերելն սէ: Թանաքով վրան զիմ է քաշուել և վերելու մ գրուել ՎՄԱԽՈՒՆ: Լ. Մ.:

բ. 9բ—9ա. Բաղդատութիւն չորից կենդանեացն և աւետարանչացն: Սկիզբը՝ Արդ, չորս կենդանիքն, զոր ետես Եղեկիւլ՝ մարդ և առիւծ, Լզն և արծաի և Տէր նստեալ ի վերայ նոցա նշանակէ զչորս աւետարանիչս՝ Մաթէոս, Մարկոս, Ղուկաս, Յովհաննէս:

գ. 9ա—14ա. Ի ցանկն Աւետարանին. Տեսութիւն և վասն ի խորանացն, զոր արարեալ է մեծին եւտրայ, ի խնդրոյ Կորպորանի Լայկակոյուսի, զոր Լորայր կոչէ: Սկիզբը՝ Եւ տես զԼորայրութեան Լորանակն ի լուծմունս պարսպմանց ի Համարին նոցա վասն է՝ ի կանոնս սահմանէ: Պատասխանի. Տասն թիւն կատարեալ է և բազում խորհուրդ ունի, զոր ուստիմք յատուցիկայ:

դ. 14ա—17բ. Նորին սկիզբն և պատճառ Մեկնութեան Աւետարանին կարճատու չարցմամբ: Աւգինոս Սուրբ Չորից Աւետարան: Սկիզբը. Հարցում. Վասն է՝ Տէր մեր Քրիստոս քանի քարոզէր զօրէն և ոչ զրով, որպէս Մովսէս. նաեւ աշակերտացն պատուիրեաց. Երթոյք, քարոզեցէք և ուսուցէք զամենայն...

26ա—36բ. Գրիգորի եռամեծի և յովհաննիս Խմատարբի, աշակերտի Յովհաննիս Որոտնեցոյ մականուն Կախիւն ի ոչին Յիսուսի, ի յիշման լազմանայ քանադք անձանց նորին աշակերտաց: Արարեալ լուծումն Համարոտ յատուցարան Աւետարանին Յովհաննիս: Սկիզբը՝ Յատուցարան Լուծումն նախերգարան ոչ է նա նայ ի մեկնի, այլ վարդապետին, որ վասն խոսնարանութեան զանուն իւր ոչ գրէ...

ե. 37ա—252բ. Յամատուտ Մեկնութիւն Աւետարանին Յովհաննիս, նորին Գրիգորի աշակերտի Յովհաննիս Որոտնեցոյ Հատաքեալ ի Հին և ի նոր թարգմանութեանց, ի խնդրոյ

Համալուծել: աշակերտաց: Ազնեա Հոգի Սուրբ Աստուած Հիմարիտ եւ կատարեալ: Սկիզբը՝ ի սկզբանե նախ ստեղծել է մասն սկզբաւ, զի թաղում են սկզբունք. նախ՝ որպէս սկիզբն ժամանակին, յորում եղեն ամենայն զոյգ, երկրորդ՝ սկիզբն աշխարհի, երկինք եւ երկիր ըստ Սոմարի, երրորդ՝ հիմն տան եւ սպանախոյս նախ եւ սիրտ կենդանոյ...

ԲՈՒՅԱԿԱՅԻՆԱՆԵՐ

250ա. Փառք անբաժանելի միասնական Սուրբ երրորդութեան եւ մի աստուածութեան Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Արքայ:

Արդ, զբեցաւ աստուածաշունչ առաւ, որ կոչի Քաղսածայ Յոհաննու Աւետարանի, ձեռամբ աստուծոն Բառեփանոս իրիցաւ, ի թփականա Հոյոց Ռիմ (1613) ամի, ի Ծօշ քաղաքն Ապաստան, ի Հայրապետութեան Տեառն Մելքիսեթ կաթողիկոսի եւ ի Հայրապետութեան մերոյ զեղիւն Զուգոյոյ Աւարայ արքեպիսկոպոսի, ի զուտն Սուրբ Աստուածածնին, զոր արարեալ եւ մեկնեալ ըստիրուն եւ թափ հետորի եւ կրկին Լուսաւորչի Տէր Գրիգոր վարդապետի Տաթևեացոյ, ի պայծառութիւն սուրբ եկեղեցւոյ եւ վարդապետական դասուց խմբի եւ ի դատարանութիւն մանկանց Սրանի: Զգիրս ասեմ զաստուածային, որ լցեալ է ամենայն բարութեամբ, մեկնութեամբ Սուրբ Աւետարանի, քարոզութեամբ եւ պարզ խրատովք առ ընթերցողացոյ պատմարանն:

Արդ, այսմ մարդարտաշար եւ հոյկնորոյ լուսաշարոյ լուստառանիս ցանկացոյ եղեալ հեղահոյի եւ բարեմիտ (մէկ բառ

զնիւում) զրէկ Լաուր մեծաւ փափաքանք եւ տրփալի ցանկութեամբ, յիշատակ հոյոյ իւրոյ, զմիտ անեալ զասացեալն ի մարդարէլն որ ստէ, թէ նրանի որ ունիցի դասակ ի Սրան եւ ընդանեակ երուսաղէմ:

Արդ, յայսմ երանութեան արմանացեալ Հաստարմի (Ղօյպաշն) Լա զրէկ զուրբ զիրքս յիշատակ իւր եւ ձեռագց իւրոց Հաւրն (Յովաննա) եւ մօրն (Մաղալի), Լորարցն Փորիսին, Թասալէ, Բեւրն, Դաֆարին եւ Տաթլուն կողակցին իւրոյ, որ փոխեալ է ի Քրիստոս, Զկրիկն եւ միւս կողակցին իւրոյ Մաղիսանին եւ զհոգեւոր որդին իւր Յովաննան, որ փոխեալ է առ Քրիստոս, յեւեղէ եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Արդ, յիշեցէք ի Քրիստոս զՏէր Աղէքսանդր քահանայն, որ պատահաւ եւ կցորդ եղեւ զրէկ տալոյ սուրբ զրոցս, ի միտ ստեալ զասացեալսն ի սուրբ Աւետարանն, որ ստէ, թէ որ արասցէ եւ ուսուցէ, նայ մեծ կաշեացի արքայութեանն երկնից: Ազաւեմ զմեկ, ոյ սուրբ ընթերցողք, յիշեցէք ի մարդափայ յաղաթս ձեր զՏէր Արքեպիսկոպոս եւ զամենայն աղպարնսն, ի բերանով Աստուած ողորմի ասացէք նոցա: Եւ Աստուած ձեզ յիշողացոյ ողորմեացի իւր միասնեղամ պարտանն, ամէն: Հայր մեր որ յերկնայ...

253ա. Զվերջին ստուցոյի զրոցս բարեմիտ եւ հեղահոյի պարուն Ղուկաշն, որ բարսում քանի եւ սիրով կու պաշտօնաւորս ի նշալ ընչից եւ արդար մաստակոյ իւրոց, ի վայելալն անձին իմոյ եւ զհոյրն իւր պարուն Յովաննան եւ զմայրն իւր Մողային եւ որ կարողայ կամ օրինակել, մի Հայր մեկայոյի յիշէ, յիշեալ իցի ի միասնեղամ պարտանն, ամէն: Հայր...

375

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԵՏԱՐԱՆԱՑԻ ՄԱՏԹԷՍՈՍԻ, ԳՈՒԿԱՍՈՒ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ

(Ս՝ Ամեմափրկիչ 180, գլ. 21)

ՆՈՐ-ՋՈՒԴԱՅԻ

ՌՃԺԶ (1667)

ԻՆԻՏԻՏՈՒՆ: 504: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԻՏ՝ 26.6 X 20.3: ՄԻՆԻՆԻՆ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԻՍԻՄ, 18 X 6.2: ՏՈՂՔ՝ 35: ՆԻՒԻ՝ ԲՈՒՐ: ԳԻՐ՝ ԲՈՒՐՈՂ: ԶԱՐԳԻՆԱՆՔ՝ հասարակ: ԿԻՈՒՆՈՐԱՆ՝ 5ա: ԱՆԿԱՑԱՆԱՆՔ՝ 327ա, 435բ: ԼՈՒՍԱՆՔԱՆՔ՝ 5ա, 317բ, 319բ, 326ա, 327ա, 440բ, 452բ, 455բ:

ԱՆԿԱՑԱՆԱՆՔ՝ կենդանեկերպ ու ձաղկաղիր: ԿԼԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, Օնրից կտաւով ձեփած: Ա կողի մէջտեղ խաչաքրօն: Ա կողի շուրջ կարդում ենք. զԳրեցաւ ձեռամբ Տէր Միքայէլն եւ յիշատակ ձեռագն իւրոյ Աստուածաբար եւ Դմիտր: Եւ ամեմայն արեւմ մեծաւորացն, ՌԱՆԱՐ՝

սեւ. վերնագրերը. սկզբնառգրքը. գլխաթիւնքի գլխա-
գրքին ու չորս լուսանկարները՝ կարմիր: Գրիշ՝
Միքայել կրթաւոր: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ձուգա:
ԻԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌճժՁ (1887): ԴԱՏԱՐԿ՝
1—4. 1822—1825. 589թ. 589թ. 589—591թ. 593—594:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ — Զեռագրեր լուս. և պոետի-
մուտքի և, միայն 5, 14 և 15 թերթերը կազմից պո-
ետի և: 29-րում կոչ մի կնիք՝ Մ(իքեթոս) ձ(առա-
յա): Թովանեկ մարդապետ, 1258 և 64-ում մի
սրբի կնիք՝ Մ(իքեթոս) ձ(առա): Գեղոյ մարդա-
պետ, 1836 պոետի և: Առաջին կնիքի տակ զառ-
գրով գրուած է. Վասիլ Ամենափրկին եմ, ուստի
ով ոք գրեկ գիտ, գրեկ եմ, ինքն ի կենեմ: 1834 պոետ-
առն 22, իսկ միւս կնիքի տակը նայն մեղով՝
Վասիլ Ամենափրկին եմ եմ, 1830 մայիսի 43:

592-ի վրայ, գրչի գրածին խնամ նման տառե-
րով, կարգում ենք. Վերայել արհեստագործ Զու-
րայոյ արտգտն, առաքինի, Աստուած պանծնեց ան-
սայթաքելի, առանց երկիդի: Թին ՌճԼԻ (1884):
Անկասկած սա մեր գրիչ Միքայել կրթաւորն է,
կարկաղողապետ ասորիանի հասած:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—50ա. Առաջին Ներսէսի Հայոց
կաթողիկոսի, ի խնդրոյ նորին եղբոր Գրի-
գորի վերադիտողի, ժողովումն Մեկնութեան
Սրբոյ Աւետարանին, որ ըստ Մատթէոսի
մինչև երանն որ ասէ. Մի համարիք էթէ եկի
ի լուծանել գոր... Եւ անտի մինչև ի վեր-
ջին, հաւաքեալ երիցս երանեալ վարդապե-
տին Յովանու Եղնկեցոյ, որ եւ Մործորեցի
կուչեցեալ: Սկիզբը՝ Սիրոյ զօրութիւն զերա-
զանց է քան զընութիւն, այնքան, մինչ զի
մոռացումն անէ տկարութեան, զի թէ զեր-
կիւզ մահու ի բաց մերժէ ըստ զրեցելումն.
զինչ զփոքունց է անեալ զեւրճակաց ցրումն
ունողացն զնա:

բ. 50ա—317բ. Լուսնն թերոյն Համառոտ
տետութեամբ Սրբոյ Աւետարանին որ ըստ
Մատթէոսի, հաւաքեալ նուառտ վարդապե-
տի Յովանու Եղնկեցոյ, որ եւ Մործորեցի
կուչեցեալ: Սկիզբը՝ Գերապատեւ եւ բարե-
հուշակ Հայրն մեր ըստ Հոգոյ եւ երկրորդ
Լուսաւորիչն սուրբ եկեղեցոյ ի դարմէ եւ ի
շնորհէ Սրբոյ Գրիգորի փայլեալ կորովա-
միւն եւ Համեղարան կաթողիկոսի Հայոց...:

գ. 317բ—319բ. Համեմատութիւն Վա-
նական վարդապետին: Սկիզբը՝ երկինք
կեկեղեցի, արեգակն եւ Աւետարանն, Լուսին,
Արեւքն, Արուսեակն, Յովաննէս Մկր-
տիճն...:

դ. 319բ—321ա. Եկեղեցական պատմու-
թիւն: Սկիզբը՝ Առաքեալք էին երկուստան
եւ այլ աշակերտք ՀԻ (72) եւ այլ բազումք.
բայց սակայն յամենայն առաքելոց անտի
Տեառն մերոյ պատմութիւն զրեալ Մաթէոս
եւ Յովանէս միայն թողին մեզ...:

ե. 321ա—326ա. Յանն և Դուկասու
աւետարանի: Սկիզբը՝ Վասն յգութեան Մարիամու...
Եղիարեթի, Վասն յգութեան Մարիամու...:

զ. 326ա—452բ. Մեկնութիւն Դուկայ
Աւետարանին, զոր արարեալ է Իդնատիոսի
Կաթիկոսոսի, ի խնդրոյ Տեառն Գրիգորիսի
Հայոց կաթողիկոսի: Սկիզբը՝ Ընուլ զայս
իմաստ աստուածայինք լ(ը)ղծիք քո պարտ
համարեցայ, ով Գրիգորիոս քահանայապե-
տական զլուսն եւ սին հաստատութեան եկե-
ղեցոյ:

է. 452բ—527ա. Յառաջարանութիւն
Մեկնութեան Յովաննու աւետարանի:
Սկիզբը՝ Ռեքն ըղծայի զոլ քան զսիրելեացն
լցուցանել իրզմա բազմանաց եւ այնու առա-
ւել հաստատել զաստուածային սիրոյն շաղ-
կապութիւն:

բ. 527ա—587ա. Երանելոյն Նանայի հա-
տուած երկրորդ Յովաննու աւետարանի:
Սկիզբը՝ Եւ էր անն հիւանդ Դաղարար ի Բե-
թանիայ, ի զեղջին Մարիամու եւ Մարթայի
քերցն նորա:

թ. 587ա—592բ. (ե)րանելոյ Սրբոյն
Բարսեղի Կաթիկոսոսի Կեսարիա Կոպտոպո-
կացոց: (Ե)պոպոս պաշոց: Սկիզբը՝ ... Որ
ամսանն փոքով ի բարեկշտն յաւուր տանի
մերոյ այս հրաման մարդարէն մեզ քան զա-
մենայն փոք մեծամայնապոյն...:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

588ա. Փառք... Որ ետ զօրութիւն տկա-
րութեան իմոյ հասանել ի վերջին զիմ բա-
ցայայտութեան աստուածաբան եւ Հոգիա-
բուրդի մատենիս, անձառիցն պատմողի եւ
անհասանելեացն վրայասանի, ի չորէ Բանիկ
ծնողեան եւ Հոգոյն երկոյթեան անհատա-
բար եւ Հապէս եւ ի մարմին պարսպելոյ,
որ ի չորէ է անմարմին եւ կրիցն փրկարործ,
որ ըստ մեզ տնօրէնութեան երկոյ երանեալ
սիրեցելոյ աշակերտին որպոյն Որոտման մե-
ծին Յովաննու, որ ի յանձնն բազմեցաւ բո-
ցոյն, յորմէ կրկան ախտիցն Հայոք եւ ի ար-
եանց իմանալեաց ձգեալ զկաթն հանաւորոյ,
մահաւանդ ի տուն եղեալ զինոյն եւ հանդէպ

աստուածային հնձանի պրերան մտաց կզեկայ
էարբ և արբեցաւ և արտաքոյ ինքն ինքեան
կզեկայ պերահոյակ և արագմբանեանս զայս
գհրասեոյցն անհպելի արժակեաց զձայն,
զոր յերկնից ընկալեալ արբեցաւ Երկրի և
զտիրապէսն ընծայեաց Հաստոյ րան զոր
ընդարձակեալ զխորս անհուն աստուածա-
րանական իմաստից և կեանս ասնոյ մար-
դոսկետութեան և փրկադործ տնտեսութեան
իմոյն յիշատակ է ևսնայ սարկաւապի և հո-
պելից մարդասեանի, ի խրատ և յողուտ
ընթերցալաց և յշուշանոց լսգծից րանասի-
րաց :

Արդ, եղև զրա ի հոգեպատում բու-
րաստանին ի թուականութեան Հայկազեան
տումարին ԱՒ և ԺԶ (1667) ամին, յամ-
սեանն մարտի մետասանին, որ զերես թիսն
աւելորդ ասի ի մետասանէն, յայց բառնայ
ի միկոյ մարթի զոյ պտաշանի: Ասարեցաւ
սա ի Եջ քաղաքի, ի մէջ զեղաքաղաքին
Ջուլպայց, ի պրունս սուրբ ուխտին Ամենա-
փրկչիս, ի Հայրապետութեան Տեառն Յակո-
բայ ամենամարտի կաթիլ զիկոսի և ի վերա-
տեսչութեան Ջուլպայցու նահանգին Դաւթի
սրբանկար մարդասեանի և ի թաղաւորու-
թեան Պարսից երկրաւոյ Շահ Ալիքոյն և ի Է-
թանութեանն զեղաքաղաքին աստուածաւոր
և ամենիմաստ յոյնահանձար Աստուածա-
տուրին, ձեռամբ անհարձեալ Միքայել կրո-

նաւորի: Աղաչեմ զձեզ, սրբասեակ ման-
կունք եկեղեցոյ, յորժամ ընթերցուք լուսա-
դարդ տառս և զուարճանայք ի սմանէ, յի-
շեսջիք զիս զընկզմեալ մեղօք Միքայել կրո-
նաւորս և զարեւալու ծնողքն իմ զԱստուա-
ծատուն և զԷջիսոյն, նաև միս Լախտա-
զործ ծնողն մեր զԵղիսարեմի և զեղարաքն
իմ զԵսակոբանն և զնորահասակ մայելազեկ
զեղաւորսիկ Դեռնդիկն և զերբն իմ զԹա-
դունին և զՄարիամն. աղաչեմ զձեզ, զի յի-
շեսջիք ինի թէ յիշամբ ձեր հանդուցելոցն
հանդիստ պարզեւեցէ և կենդանեաց խա-
ղաղական կեանք տացէ և զձեզ յիշողք ընդ
ձեզ և զիս երկնից արքայութեանն արժա-
նաւորս արասցեն հանդերձ աղպայնովք ձե-
րովք. յախեանս ամէն: Հայր մեր որ յեր-
կինս, սուրբ Երկրի-...

77ա. Յորժամ ընթերցուք, յիշեսջիք ի
Տէր նաև զպալիկար ծրոյ սորին զՄիքայել
արեղայս աղաչեմ յիշել ի Տէր:

(Սոյն միտքն ունեն ման Երեքերի յի-
շատակարարները. 167ա, 202ա, 480ր,
586ր):

Ձեռագրի վրայ կան վանքի 1654 և 1756
թուականներ ի մի քանի կնիքները. նաև
1ր-ի վրայ մի պարսկերէն կնիք, որ կար-
դացւում է «زکریا بن علیان» (Մուլլաման որդի Ջաքարիս, 1240 (1824):

376

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԶՈՐԻՑ ԱՆԵՏԱՐԱՆԶԱՑ ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 185, գգ. 21)

ԷԶՄԻԱՄԻՆ

ԻՄԺԸ (1769)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 59: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 22,4 X
18,2: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՄԻՔ՝
երկրիւմ, 10,2 X 6,7: ՏՈՂԹ՝ 30: ՆԻԹԻՔ՝ քաղք:
ԳԻՐ՝ Ոսոյգիր: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնա-
տողերն ու մեծատառերը կարմիր քամառով. լու-
սամօսագրերը՝ մատիտով: ԱԶԶՐԱՍԱՆ՝ Ոսոյգիր
կարմիր քամառով: ԿԱՅՄ՝ ստուարարուքի՝ քաղով
ձեփած: ԳՐԻԶ՝ Կորապետ վարդապետ Տիգրանու-
կեքացի: ՏԻՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Էջմեածիմ: ԺԱՄԱՆԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԻՄԺԸ (1769), ԳԱՏԱՐԻ՝ 1ա, 5ր,
53ր-ի թ սիմակից-59ր: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Ըստ 52բ — 53ա ցանկի)

6ա—8ր. Բան առ բարեմիտ ընթերցող
յաղապս յառաջիկայ առակոյ աւետարանա-
կանաց:

ա. 9ա. Յաղապս թէ որք հարկաւոր է
հաշտութիւն Լորայրական:

բ. 11ա. Յաղապս տեսակաւորեալ հա-
ւատոյ:

[illegible]

ቶሪክ ግዛታዊ

Ի տուն տղոյ
 բռնաւորոյ զվժմով զսահլտ ստ հեղձ — Ե
 Ի ուղղորտոյ կողմ — Ե
 Ի զմեղիտանիւն — Ե
 Ի նախք զստոյ
 զտղթմանման հեղձ — Ե
 Ի նախորդ
 զտղթմանք զտղթման հեղձ — Ե
 Ի նախորդ
 Ե ի նախորդ
 Ե ի նախորդ
 Ե ի նախորդ

[illegible]

մտնայ ի ծով շնորհաց և անտի հմուտ լռողականութեամբ վաստակեալ յորս և կամ ի ծովու ապաշխարութեան մշակացուցեալք Տեառնի հմուտ որդորդ ունեն և ընդ նմա իրար մեղաւորան աշխատութեամբ դիտորիս մեղու, զորս եկեալ գտտին սիրովն Աստուծոյ և ընկերին (այսինքն ուտելիս), որոյ ի վայելչին նոցա արասցեն և ինքեանք բարի պտուղ, զոր զուր երթայցէք և պողարեքք ինիցիքք: Եւսն յախեալն կացցէ վասն յախեալեանքն Աստուծոյ, ուր մեղու իջանէ ի պարտեղ խորանանութեան հողոյ մերում պտուղ պտարտտէն կերիցէ պտուղս ծառոց մերոց և մի իրեն պանպտուղ թղենին միայն տերեւայից և ունայն ի յարեւոյց զործոց, որք յայտարարք զուր լիւստ կուսանքն յախեալեանքն մնացեալք անպտուղք, իսկ բարեւալ մինչ վայելի պտուղ, որք վնասա, զի աստեղ պտուղեքք յիցին և յախեալն հանգնեալս արարար և հետեւալն Աստուծոյ ևս շնորհալոյ լինի զմտնի քաղցեալ և հաւուք ինձ ուտել Աստուծոյ: Ահալ վասն փրկութեան և մարտեղ քաղցեալ Աստուծոյ քարայրին իւրոյ սուրբ եկեղեցոյ և յատուկ պաշտօնի կրօնին, լռելի կերակրեն զնոսին հայրն ճշմարտութեան, վասն որոյ իւրն յատկապէս համարի, ամէն տեմ մեղ, թէ արարիք միում ի փոքրիկնոց յայտանէ, որ է մեղսք փոքրակեցոյ և այժմ փրկեալք և յոնիդման իմ, ներկայացելոցն յայտանէ և արաշխարարութեամբ երթանկացելոց: Արդ, ոչ այնք ինչ որք մեղքն փոքր կացուցանէ զմարդ և ոչ այնք ապաշխարութիւնն, երթանկացուցանէ և զպարձն մեղատարաց ուր առ Աստուծոյ ուրախացուցանէ, ուրախութիւն կզիցի յերկինս վասն միոյ մեղաւորի, որ ապաշխարիցէ: Արդ, թէ Աստուծոյ նա և խորանանալն յայտնի ուրախութիւնս կերակրի արդեօք, տես Առնանու մեղ, քաղցեալ էր Քրիստոս, աշակերտքն ստիպէին, թէ Բարի, հայ կեր, ասաց, ևս ունիմ կերակուր, զոր զուր ոչ իտէք, զոր շնորհեալ փութայր լռելի քարոզութիւն կրնին Մտաբացի. նսփաւ բացումս ի կենտ յախեալեանս վասն որոյ մտացեալ պարեւուր կերակուր, ուրեմն ուսցուք և մեք հետեւ ին նմա, զի ի հետեւին ընթերցմանց, կամ ի քարոզել քերականութեամբ, մտացեալ զմարմնուր կերակուր, այլ վասն փրկութեան հաստատելոց հայ

տանի, որպէս և Տէր մեք և աշակերտքն, որոց զբէ և շտամանէն հաց ուտել: Արդ, լուիցուք քարոզիչք, թէ առէք զոր պատուիրեմ մեղ, այսու ծանցեն, թէ աշակերտք իմ էք, ասաց Տէրն մեք, թէ լուիցուք, արասցուք հոգաւորութիւն զարձացանելով զմեղաւորս: Տես զինչ ասէ. Քերան իմ կզիցի և մի վախճանի, ասելոց է. Մտայ բարի և հաստատարիմ, իբիւր իշխանութիւնն ունիլ ի վերայ տան քաղաքաց:

Իւրաքանչիւր զլիւ վերաւորութեան կայ մէկ կամ աւելի տուեալ ուսանալոյ:

ՅԶաւր. Եւսն ի վերջ րանիս տալ զողորմէն (զողորմիմ) քալ քարտուգարի որոյ պահիս Մատթիոս շորարդարի գիտեալեան վարդապետ կերորս ըստ հողոյ մերում լաւ հեցողի և սորին լուսն օրեանէն նուաստիս պարզեօղի, զոր ըզմի. ընկալեալ և զրմամբ սուարտ հասուցար համառօտութեամբ շնորհի Տեառն ի յաղթատ ծերութեամբ, որ մաղթեմք որոյ և յիշատակն օրնութեամբ կզիցի ըստ իմում կարապետ նուաստի վարդապետիս Տիբուսակարտացոյ երբեմն անդ զէտ և նարպէնիս ծառայ Մուրք իջման տեղոյ և ներկայ սրբապան Վեհի Տեառն Սիմէօն Հեղարուն և սրբապետաւորար կաթողիկոսի և ծայրապոյն քահանայապետի ամենայնից հայոց, և իմում իսկական հոգեւոր ծնողիս ըստ Հոգւոյն Մորոյ տօրիմամբ, որ և կամ այժմ յուսացեալ ի Տէր, աղքատութեամբ իմով ակն ունելով այցելութեան և սոփա միւրիւրեալ, ի 1218 (1769) Արամեանս և յունիարի 24 ուարտումն: Արդ, զկնի նուաստութեան օպտօղոյ տացէք համայն աշխատուցայ հոգեւորաց և մարմնաւորաց ծնողաց մերոց նուաստից, այն Տեառն են շնորհք և մեղ մասն ընկալնուլ մանանալէս յարամեալ, որոյ ի վայելչին օրնեացուք զՏէր, զիտաւորին ի րարձուս ի հրեղէն սեղից և յամենայն տարրական պոյից, ի յամենայն յախեալեան, ամէն:

Եւ աստեմ ամենայնից, Աստուծոյ համայնից, ի բարիս յիշողաց և մեղ յիշեցելոյս աս հասարակ ողորմեցի, ամէն:

Ներք մաղբիւմ աղերս արկեալ, Որ ինչ յի սոսա սխալ գտեալ. Ոչ ցիտելոյս որ ոչ գտեալ, Կաւ լուսն օրեանակն այլապէս գտեալ:

377

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 122, գգ. 20)

ԺԿ դար

ԹԵՐԻՔԻՔ՝ 201: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 16 X 12: ՍԻԵՆԱԿ ԵՆ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13 X 9,5: ՏՈՂՔ՝ 19 և 20: ՆԻԻԻՔ՝ Թուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, որոշ վերագրեր, սկզբնաւորներ ու զլխատառեր՝ կարմիր: ՍԿՂՆԱՍԻՔ՝ բոլորգրով կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով և կտրուած պղնձ կոնակներով, մերթ կողմերու գանձ գումար չիք: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵՆ՝ մատարարագէտ ԺԳ դար: ԴԱՍԱԿ՝ 1—9, 104, 105, 116, 117, 233—201, որոնք յետոյ և՛ աւելացուել:

ՄԱՆՈՒԹԻՆ՝ — Զեռագիր յիշատակարան շահ: Նախկին բնագիր ինչպէս երևում է վաղուց է փշագէ, որ երևի դեռ ԺԴ—ԺԵ դարում լրացրել է մի ուրիշ գրիչ, այնպէս որ այժման կազմի մէջ կայ երեք գրիչ գործ. ա. 10ա—145ա-ի կէտ, բ. 145ա—ի կէտից—233ր և գ. 200ա—233ա:

Հասանկան է, որ սկզբնական մասը գրուած ինի ձեւի ինքը վարդան վանական վարդապետը, կամ նրան մօտիկ մի մարդ, ինչպէս երևում է յոյսաններէ ուրիշը կ'աւանդէ յիշատակարանի նման բառերից (տե՛ս յոյսաններէ ուրիշը, որ կան վարդան և կոստանի անունները): Առանձնապէս նշանադրական է 123ր—120ա ճշտագիրը անանց կործարանութիւնը, որ ձին շատց սպողութիւնն է ներկայացնում. լուսին, արև, առիւծ, աղբիւր, զանազան անուններ և այլն, որ բառական նկարագրական է:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՐՈՒԹԻՆ

ա. 10ա—13ր. Լուսմունք ի Սուրբ գրոց վարդան վարդապետի:

բ. 13ր—15ա. Լուր սուղ ինչ և և վասն խորհրդոյ սուրբ պատարային, զոր ջերմն սիրան ԵԳ. վասն նշխար կազմելը:

գ. 15ա—39ր. Հաւաքեցուք ճաղիկս ի մարդաց Աւետարանին պատկել դեղի (վերջին մասերը պատկանում են զլուխմերիմ):

դ. 39ր—42ա. Զկենդանի ծառ կենաց պտղոս տէրունական բանիցս, անմահացուցիչ բազմ ճաշակաց կերոց ընթերցմանցս, զլուր վարդապետն վարդան յիշատական ի Տէր Յիսուս Քրիստոս: ԵԺԻ. վասն Յոհանու Աւետարանին:

ե. 42ա—49ա. Զանայտ դանձիս յայտնիչ զվարդան դանձապահ, որ փարթամա-

նայք յիշատակեալիք ի բարեբախտեան ի Տէր: ԵԺԸ. վասն առաջ և և Ղուկաս և այսոց անւանց:

զ. 49ա—53ա. Զհոգիացուցանող բանիցս պատճառ զվարդան կրկին հոգով կենդանի վարդապետ, յիշատակայ ի Տէր, որ աւելուս ընթերցմամբ. վանական վարդապետին ասացեալ թան հաւատոյ: ԵԺԹ. վասն Թաղէոսի առաքելոյ, վասն մեռուի, վասն Սուրբ Գրիգորի:

է. 53ա—54ր. Այլ բան վանականին ասացեալ ԵԺԳ. ճրագալուցին Զատկի:

բ. 54ր—56ր. Սրբազան կաթողիկոսի շայոց Տեառն կոստանդնու յիշատակ: Այլ ճաշակ լեզ ի վայրի մրգոց, Սահմանք մասանց պէսպէս շարժմանց և կրից: ԵԺԵ. վասն բառերու է:

թ. 56ր—77ր. Սրբազան կաթողիկոս շայոց Տեառն կոստանդնու ողորմեսցի Տէր և լոյս վարդապետին վարդանա, որ գրանցս յարժանեալ է: ԵԺԶ. վասն անւան Տեառն:

ժ. 77ր—80ր. Զխորին բանիցս մեկնող վարդապետն վարդան յիշեալ ի Տէր Յիսուս: ԵԼ. վասն շարաթու յԱրարածոց մեկնութեանէ:

ժա. 80ր—101ր. Խմանալի լուսոյս ծաղաղ լոյս վարդապետն վարդան յիշեալ ի Տէր Յիսուս: ԵԼԼ. վասն զետոց, յԱրարածոց մեկնութեանէ:

ժբ. 101ա—107ա. Եւ ճշմարիտ ուղաշխարհացն փառք չիինի պաղատ, բան դրանկան անմեղ մեղացելոյն յաւապանէն: ԵԼԼԼ. վասն Մովսէսի և իւր որդեակաց:

ժգ. 107ա—118ա. Այս լեզ յեկեկելէ իսկ Դանթեայ թաղակցէն քո սակալ ինչ տաքութեք պատճառս: ԵԼԵ. ի Սաղմոսին մեկնութեանէ:

ժդ. 118ա—123ր. Զարժանի յիշատակի Սուրբ վարդապետն վարդան լուսոյ բանիցս

ծաղաղ յիշեալ ի Տէր: «ԾԴ. Վասն տօնից ևւ պատուրապ»:

ՃԼ. 123ր—126ր. Նշանադիրք անւանց, կարճարանութիւնն: Շնշանադրեւն է:

ՃԿ. 126ր—140ա. Հարցմունք Դշխոյին ևւ պատասխանիք Սողոմոնի որդւոյ Դաւթի:

ՃԼ. 140ա—141ա. Վասն աւրհնութեան ևկեղեցւոյ ևւ ինչի ևւ մատապի Յոստոսի, որ Երբորդ Եպիսկոպոս Երուսաղէմի զկնի Յակոբ ևւ Շմաւունի: զԿԻ. Վասն մատաղիք:

ՃԲ. 141ա—173ա. Մեկնութիւն Աւետարանին ի բանն, որ առէ. Ոչ արբից ի բերդ որթոյ, Գինի բերէ որթին ևւ ոչ ջուր, յամօթ այնոցիկ որ ի սուրբ խորհուրդն ջուր ի կեր արկանեն: Սուրբն Կիլիկիանոս առէ յողորմածութեան ճառին:

ՃԺ. 173ա—200ա. Անանիա վարդապետի ի խորհուրդ Յունանու մարդարէի ևւ յԱղամ ևւ ի Բրիտոս ևւ ի կամաւոր շարժարան ևւ ի թաղումն նորա յառաջեալ:

Ի. 200ա—264ա. (Հ)աւատամբ ևւ խոստովանիմք մի առաւումութիւն:

Իա. 261ա—265ա. Յաղապս Երզման:

Իբ. 265ա—բ. Յաղապս սուտ վկայից:

Իդ. 265ր—267ա. Յաղապս (յ)իշոցնաւաւ:

Իդ. 267ր—268ր. Վասն ատելութեան:

ԻԼ. 268ր—269ա. Վասն աղաթից:

Իդ. 269ա—269ր. Յաղապս պահոց:

ԻԿ. 269ր—270ա. Վասն անդարձ առն:

Իբ. 270ա—270ր. Յաղապս ոչ առնելոյ սուղ մեռելոց:

ԻԺ. 270ր—271ա. Սահակայ կանոնք:

Ը. 271ա. Սրբոյն Սահակայ Վասն քահանայից:

Ըա. 271ա—272ա. Սրբոյն Բարսեղի կանոնք:

Ըբ. 272ր—273ա. Յաղապս կանոնաց:

Ըդ. 273ա—273ր. Ի Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի կանոնակ(ան) խրատոցն:

Ըդ. 273ր—274ր. Ի կանոնական խրատոց Եկրիսի Հայոց կաթողիկոսի:

ԸԼ. 274ր—283ա. Այլ կանոնք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԲ

199ր. Խոշոր քաղաքային Որդ ևւ դմեղ արժանի արտադր Բրիտոս խոստում ևւ նմա փոսք յաւիտեանս, ամէն:

Ձամենամեկ Յահանէս յիշեցէք ևւ յիշողդ մեծի շնորհից արժանի յիշիք, ամէն: 259ր. Ձրապմովքս յիշեալ ապաւն:

378

ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՂԹՈՅՆ ՊՕՂՈՍԻ

(Ս. Ամեկափրկիչ 202, գդ. 21)

ԲԱՐՁՐ ԳՂԵԱԿ (ԻԻԼԻԿԻԱ)

2Ծ (1301)

ԲերթԲ. 330: Մեքենութիւն ԲերթԲ. 24.5 X 10.8: Միտնակ եւ Մեքենութիւն ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միտնակ, 10.5 X 12: ՏՈՂԲ. 33: ՆեիթԲ. քուրք: ԳԻԲ. քուրքեր: ՍԱՅՐՆԱՏԱՍԲ. քուրքեր կարմիր բաւաւով: ԹԱՆԱԲ. սեւ, վերնագրեր, գլխատառեր ու սկզբնառոգներ՝ կարմիր: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ 1. 2. 320 եւ 330, վրացական խոցուրի տառերով: ԿԱՅՄ՝ կաշնպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, Ոեքից զօնար կտորով ձեքմած: ԳԻԲԶ՝ Թորոս ևւ

Մարտիրոս: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻԱՆ՝ քարձր զղեակ (Կիլիկիա), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻԱՆ՝ 2Ծ (1301): ՍԱՍՈՒՂ՝ Մովսէս: ԴԱՏԱՐԿ՝ 3. 4. 38, 158:

ՆԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Գիրքը միջակ է պահուած: Կտրուած են 3-ի կէտ, 5-ի ներքեւի լուսանցքը ևւ 320-ի ներքեւի լուսանցքի անկիւնը: Մեկնութիւնը կարծէք Եփրեմէնը լինի: Թղթերի սկիզբը առաջաբաններ ևւ զորում առանց վերնագրի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա.—44բ. Տեառն եփրեմի առ Կաղա-տացիս: Սկիզբը՝ Պաւղոս առաքեալ ոչ ի մարդկանէ եւ ոչ ի ձեռն մարդոյ, այլ ի ձեռն Թրսուի Բրիստոսի եւ Աստուծոյ Հաւր...

բ. 44բ.—ՏՅբ. Առ Եփեսացիս: Սկիզբը՝ Եփեսոս մայրաքաղաք է Ասիացոց պաշտա-նեայ եւ Հարկատու Արտեմայ զիցն:

գ. ՏՅբ.—117բ. Առ Փիլիպեցիս: Սկիզբը՝ Փիլիպեցիք ի քաղաքէ Մակեդոնացոց են, ի ղլխաւորն ի Կողոնեայ քաղաքէ որպէս եւ Ղուկաս ասէ...

դ. 117բ.—165բ. Առ Կողոսացիս: Սկիզբը՝ Կողոսեա քաղաք է ի Փոնդացոց աշխարհին եւ յայտ անտի է, զի Հաւողիկեա մաւտ յայն քաղաք կայ...

ե. 165բ.—177բ. Պատմառք Երկրորդ թղթոյն Թեազոնիկեցոց, Սկիզբը՝ Ասաց յառաջնում թղթին, թէ աղաւթս առնեմք զցայց եւ զցերեկ տեսանել զձեզ...

զ. 177բ.—254բ. Առ Երբայեցիս զրեցաւ: Սկիզբը՝ Իսկ զրան թղթոյս այսորիկ ծուփ եւ խնդիր անկաւ...

է. 254բ.—290ա. Առ Տիմոթէոս առաջին: Սկիզբը՝ Երնտրելոց աշակերտացն էր Տիմոթէոս եւ զկոյն Ղուկաս, թէ զարմանալի է մանուկն:

բ. 290ա.—320ա. Առ Տիմոթէոս Երկրորդ թուղթ: Սկիզբը՝ Զիւրդ իցէ, զի Երկրորդ թուղթ զրէ առ Տիմոթէոս:

թ. 320ա.—324ա. Առ Փիլիմոն: Սկիզբը՝ Այր մի էր Փիլիմոն եւ Հաւատացելոց եւ ի պիտանեաց արանց...

ժ. 324ա.—326բ. Առ Կորնթացիս Երկրորդ մկրտութիւն: Սկիզբը՝ Կորնթացիք յետ միարանելոցն իւրեանց ի ձեռն թղթոցն առաքելոյ ի Հերմաւածոց անտի, որ անդէն եւ անդ...

ԻՆՏԵՍԱԿԱՐԱՆՔ

326բ. Փառք...

Ազգահագեանք զբրոնի, Թուաքերութեանքս համարի, Եւքն հարիւր ընդ յիսնեկի, Զըրաւ եղել այսմ տառի, Ի գաւառքս կիւզիկէի, Հուպ առ զգեկիս հոչակելի, Իր եւ անուար Բարձր կոչի: Մովսէս մեզաւ մեռեալս ոգի, Իր սպասաւոր գոյով Բամի, Ստացաւդ եղէ այսմ մատենի, Յարդեանց այլոց քրից պարգեւի: Յերես անգեալ միշտ աւեմի, Մարգեմ գեկեալոց մեր գրկնի, Յիշել ի Տէր յայսմ վայրի, Զերախտաւորս այս մատենի, Եւ զուգ յիշիք ի նայն բարի, Յանեղ աւուրն անեքեկի, Եւ Տէրն արեմեալ յամենայնի, Ամէն, ամէն եւ եղիցի:

Ո՛հ, աղաւթս յիշել զմեկտէր զտառապարտակ զծոպակս զԹորոս եւ զորտունին Մովսէս Հանդերձ ամենայն զարմի...

177բ. Զմեկաւոր Մարտիրոս աշակերտ զրոց յիշեալ ի Տէր, ո՞ր խմաստուն ընթերցուց:

(Վերայիշեալ միտքն ունեն ման 254բ, 309բ. 320ա յիշատակարանները):

143բ. Ի թղթերու թիւն ԹԵՄԱ (1602) Կարապետ Լպիսկարոս Վարացեկի, Տէր Ասկար Ռուսեկեցի, Տէր Դուրիթ Երեւանեցի, Տէր Ասկար Մաղմուսյանեցի, Տէր Կիրակոս Քանայեկեցի ի ծառայութիւն Գրիգոր Բայրանասեկին: (Այստեղեւ ի Հինկ ամսի մայրոյ (նոյնի յաւանցից կտրուած) Կարապետ Զամալ:

Ո՛հ, զի կրկին նման եւ պանդուխտ եմ եւ յանցաւոր Երկրի, աղաւթս զձեզ կարայք, միայն ողորմայի զիս արժանի առնէք:

(133բ.—ի վրայ կայ Մովսէս վարդապետի սեւ կնիքը՝ «Յ(իսու)ս(ի) Բ(րիտանոս)ի ծ(ա)ռ(ա)լ Մովսէս վարդապետ Զուգայեցի, ԹՂԴ» (1685):

379

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԹՎԹՈՑՆ ԿՈՂՈՍԱՑՈՑ ԵՒ ԱՂՈՐԹԻՑ ԶՈՎԱՆՆՈՒ ԱՆԵՏԱՐԱՆՁԻՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 199, գգ. 21)

ԱՌՈՒՔԱՆՈՒՄ ՎԱՆԵՔ (ԿԵՒԻԿԱՆ)

ԶԼԳ (1325)

Ինքնօրինակ: ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԻՒՆ 17 X 12: ՈՒՆԱՆԻ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՆՈՒՄ ՄԱՍԻՆ ԺԻՄԱՐԱՆ, 4ա—179ր՝ 14.1 X 9.2, իսկ 161ա—194ր՝ 14.2 X 9.7: ՏՈՒՔ՝ 1ա—159ր՝ 21-ական, իսկ 161ա—194ր՝ 25-ական: ՆԻՒԹԻՒՆ ԲՈՒՂՐ՝ ԳՐԱՆՈՒՄ 4ա—159ր՝ բոլորովին, իսկ 161ա—194ր՝ Մոտորով: ԻՆՆԱԿ՝ սեւ, սկզբնապես—սեւ: Կարմիր: ԶԱՆԻՄԱՆՔ՝ խիտ խառնակ: ՃԱՆՈՒՄԱՆՈՒՄ՝ 4ա: ԼՈՒՄԱՆՈՒՄ՝ 4ա, 19ր, 35ա, 46ր, 60ա, 70ա, 92ա, 107ր, 115ր, 141ր: ՍԿԶՐԱՆՈՒՄ՝ կարմիր երկարով: ԿԱՅԻՄ՝ կաշեպատ խառնակ սեղմած ձևերով, մեքենայ շերտաձև թաղանթ: Ա և Բ կոդեքսի մեքենայ խառնակ թիվը սեղմած, փոքր դիրքով: ԳՐԱՆՈՒՄ 4ա—159ր՝ Գրքագր: ՏՆՆԻՒՄ՝ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՌՈՒՄ՝ ՎԱՆԵՔ (ԿԵՒԻԿԱՆ): ԺԱՆՈՒՄ՝ ԳՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԶԼԳ (1325): ՍՏԱՆՈՒՄ՝ ՈՒՂԱՆՔ ԲԱՆԱՅՈՒՄ: ԳԱՆԱՆՔ՝ 1—3, 160, 195, 196:

ԻՆՆՈՒՄ՝ — Ձեռագիր բազմաթիվ է Լեւոնտաճի Ժամանակ, ա. խա—179ր զրոյած բոլոր-դրով, որի վերջը կայ այսպէս առաջ երևում չեղա-տախտաւոր, որը նախկին գրքին է, այլ զրոյած է մի ուրիշ ձեռքով, կամ վերջը մի գրքի առաջ-դրով է չին յիշատակաւոր ձեռքով: Զամար: Բ. 161ա—194ր, զրոյած ձեռքով, Լեւոնտաճի զա-րոյած, շունի որ մի յիշատակաւոր և սկսում է նաեւորով: Ձեռագիր առաջին ձեռք յայնպէս սկսում է ժեւ տեւոր վերջին թերթից, որը սեղմած պահուել է: Խառնակ կայ մի կնիք՝ ՎԵՐԻՄԱՆՈՒՄ ԼԱՆՈՒՄ ՊԵՐԱՆՈՒՄ ՎԱՆԱՅՈՒՄ, ԲՆՆԻՆ (1704):

ԲՈՎԱՆՆՈՒՄ ԿՈՂՈՍԱՑՈՒՄ

ա. 4—159ր. Պատմութեան թղթայն Կողո-տայն Վաճառն Ոսկերեւոյն, Կոտայնո-նայ Նայրապետի և տիկերայն վարդապետի հայրը: Սկիզբը՝ Ամենայն ուրբ թուրքի Պատմութեան ուրիշ աւելի ինչ, որը ի կապանն գրեցան, որպէս նիւստայն, և որ առ Փի-լիպիան գրեցաւ, որպէս առ Տիմոթէոսն և առ Փիլիպիան կամ որպէս այս իսկ որ առաջին կայ:

բ. 161ա—194ր. Տեսութեան ձեռնարկաւոր աղաթիկ Սուրբ աւետարանչին Յոնաննոյ, ի խնդրոյ Ստեփաննոս վարդապետի Յակո-

բայեցոյ, ի Տէր Ներսէսէ յաշակերտէ իւրմէ և չողուր որդեկէ: Այննա չողիդ Սուրբ Աստուած: Սկիզբը՝ (Գ) իր քոյ պատուա-կանութեանդ մի սեղմած և Լեւոնտայն Նայր սուրբ Լեւոն առ իս փոթաշուքանող առ ի խնդիր ձեռնարկաւոր առաւորաւ Յոնաննոյ աղաթիկն և և նախապա-տի վարդապետայնութեամբ աշխատու-թիւն բան զհեղուրիւն, լուսնիւն շատա-ցեալ, իւր բան իմաստից յատուածայինն ու չափաւորային զիւր արհեստի:

ՅՈՒՄԱՆԱԿԱՐԱՆ

129ա. Ձատուածային տառիցս զնիւթը-ցաւոր և զյաւաքող աղաւթն մեղաց թաղու-թիւն խնդրել զաղաւթն զիւր Սուրբ Պատմութեան և ձեռնայն խնդ և Լեւոնտայն և Աստուած ձեղ և մեղ ուրդեկցի:

139ա—139ր. Փառք Նաւալոյ և միա-նական Սուրբ Երրորդութեան, չոր և Որ-դոյ և չողուր Սուրբ, յաւաքանս յաւաք-նից, աւելի:

Ներսէս և ուրդեկցի զարեւարին Աստուծոյ աւարտեցաւ Մեկնութեան թղթայն Կոտայնոյ, զոր աւարտեալ է զերմանի Սուրբ Նայրապետն Յոնան Ոսկերեւոյն տիկերայն վարդապետն, ի վարդապետ մանկանց Լեւ-ոնտայն և ի փոռն Աստուծոյ: Ի թուոյ Նա-յոյ ԶԼԳ (1325), ի թաղաւորութեան զարե-պետին Լեւոնտայն, և ի Նայրապետութեան Տեսան Կոտայնոյն և այլ զարմանայ վիպիցն:

Արդ, աղաւթն զամենեւեան, որը Նա-դիպիք յայն զոր կամ զնորդեկեալ, ի-շաւթիք յաղաթն ձեւ սուր ուխտիս Անկերայ զձեռնի սուր վարդապետն Տէր Վարդան և զՍտեփաննոս Նայր և զամենայն Լեւոն-տայնութեան, որոյ ուրդեկցի Տէր Քրիստոս: Յերեսն տնկեալ աղաւթն, զի և զմեղ աւետի-ստնիցէ, այլ զմեղ չեղեալից յաղաթն ձեւ զանապետան Սուրբ զիւր և զՆայր իմ զվարճում և զմայրն իմ և զարեւոյն եղ-

բարսն իմ զՍտեփաննոս քահանայն եւ զԱնդրէաս հրեանոր եւ զՍարգիսն եւ զԽորոսն զյառաջեալսն առ Քրիստոս, յիշեցիք եւ զքերէն իմ զՍիմէոն Երէց եւ զորդին իւր զԿոստանդ քահանայն եւ զամենայն ազգայինս իմ եւ Աստուած, որ առատն է ի տուրս պարգեւաց, ձեզ յիշողացդ եւ ձեզ յիշեւեացս առ Նասարակ ողորմեսցի։

(Դ) արձեալ յիշեցէք եւ զվերջին ստացող սորին զյետեւեալ ծառայս ձեր եւ ողբոց բաղ-

ձաց ստորակայեալս զՅովսէփ անաբոյիւն քահանայն եւ զԾնողսն իմ, բնդ որս եւ զուրբ յիշեալ լիջիք ի Տեստնէ ձերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ, որ է սրնեալ յաւիտեանս, ամէն¹։

Ն Մեզ Թում է, որ Զնապիլին ստացող եւ Նորոգող Յովսէփ քահանան արդե յիշատակութեան ընդորինակէլ է Նիի ժրոյից, որ Թերեւս պատահած, փշուցած է եղել։ — Է. ԻԲ.

380

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԹՂԹՈՑՆ ՊՕՂՈՍԻ

(Ս. Արեմափրկիչ 201, գգ. 21)

ժի. դար

ԹԻՒԹԻՒՑ՝ 280։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒԹԻՒՑ՝ 31 X 19։ ՍԻԿՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՍԵՄ ՄԱՍԻ՝ 24 X 13.6։ ՏՈՂԻՒՑ՝ 32։ ՆԻՉԻՒՑ՝ քուզը։ ԳԻՒՐ՝ Ոտորգիր։ ՍԿԻՐՆԱՏԱՍ՝ Ոտորգիր կարմիր քամաքով։ ԹԱՆԱՔ՝ մուգ շագանակի եւ սեւ, վերնագրերը՝ կարմիր։ ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, Ոնրսից ծաղկաւոր քաքամ։ ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ առջալստ։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժի. դար։ ԳԱՏԱՄԻՒ՝ 1—4, 277բ—280բ։ ՎԻՃԱԿ՝ լա։

ԲՈՎԱՆԻԱՆՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—8ա. Այլ պատճառք Անաքելուհան թղթոց։

բ. 8ա—9ա. Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառս թղթոյն Հոովմայեցոց։

գ. 9ա—9բ. Եփրեմի Պատճառս թղթոյն Հոովմայեցոց։

դ. 9բ—44բ. Մեկնութիւն թղթոյն առ Հոովմայեցիս։

ե. 44բ—45ա. Պատճառ Կորնթացոց առաջին թղթոյն Սրբոյն Եփրեմի։

զ. 45ա—46ա. Առաքեալ զրեաց զսյս։ Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառ ստաջին թղթոյն Կորնթացոց։

է. 46ա—86ա. Մեկնութիւն թղթոյն առ Կորնթացոց առաջին։

ը. 86ա. Սրբոյն Եփրեմի Պատճառս Երկրորդ թղթոյն Կորնթացոց։

թ. 86ա—87ա. Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառ Երկրորդ թղթոյն Կորնթացոց։

ձ. 87ա—117ա. Մեկնութիւն թղթոյն առ Կորնթացիս Երկրորդ։

ձա. 117ա. Սրբոյն Եփրեմի Պատճառ Գաղատացոց թղթոյն։

ձբ. 117ա—134ա. Սրբոյն Յովհաննու Ոսկերեանին Պատճառ թղթոյն Գաղատացոց։

ձգ. 134ա—բ. Պատճառ թղթոյն Եփեսացոց, Սրբոյն Եփրեմի։

ձդ. 134բ—135ա. Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառ թղթոյն Եփեսացոց։

ձե. 135ա—151ա. Մեկնութիւն թղթոյն Եփեսացոց։

ձզ. 151ա—բ. Սրբոյն Եփրեմի Պատճառ թղթոյն Փիլիպեացոց։

ձէ. 151բ—152բ. Սրբոյն Յովհաննու Պատճառք Փիլիպեաց թղթոյն։

ձը. 152բ—167ա. Մեկնութիւն թղթոյն Փիլիպեացոց։

ձթ. 167ա. Սրբոյն Եփրեմի Պատճառք Կոլոսացոց թղթոյն։

ի. 167ա—168ա. Սրբոյն Յովհաննու Պատճառք թղթոյն Կոլոսացոց։

իա. 168ա—180ա. Մեկնութիւն թղթոյն Կոլոսացոց։

իւր. 180ա—բ. Սրբոյն եփրեմի Պատճառ առաջին թղթոյն թեազոնիկեցոց :

իդ. 180բ. Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառ առաջին թղթոյն թեազոնիկեցոց :

իդ. 180բ—192բ. Մեկնութիւն առաջին թղթոյն թեազոնիկեցոց :

իե. 192բ—193ա. Սրբոյն եփրեմի Պատճառ երկրորդ թղթոյն թեազոնիկեցոց :

իդ. 193ա—194ա. Սրբոյն Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառ երկրորդ թղթոյն թեազոնիկեցոց :

իէ. 194ա—201բ. Մեկնութիւն երկրորդ թղթոյն թեազոնիկեցոց :

իւր. 201բ—202ա. Սրբոյն եփրեմի Պատճառ երրորդ թղթոյն :

իթ. 202ա—203ա. Սրբոյն եփրեմի Պատճառ երրորդ թղթոյն :

լ. 203ա—204բ. Սրբոյն Կիրիլի, Պատճառ թղթոյն Հերայեցոց :

լա. 204բ. Ուրդիէի յեկեղեցական պատմութեան, սլլ Պատճառ թղթոյն երրորդ թղթոց :

լւ. 204բ—207ա. Սրբոյն Յոհաննու Պատճառ թղթոյն Հերայեցոց :

լդ. 207ա—243ա. Մեկնութիւն Երրայեցոց թղթոյն :

լզ. 243ա—243բ. Սրբոյն եփրեմի Պատճառ առաջին թղթոյն Տիմոթեա :

լե. 243բ—244ա. Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառ առաջին թղթոյն Տիմոթեա :

լդ. 244ա—255ա. Մեկնութիւն առաջին թղթոյն Տիմոթեա :

լէ. 255ա—256բ. Սրբոյն եփրեմի Պատճառ երկրորդ թղթոյն Տիմոթեա :

լը. 256բ. Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառ երկրորդ թղթոյն Տիմոթեա :

լթ. 256բ—266բ. Մեկնութիւն երկրորդ թղթոյն Տիմոթեա :

լա. 266բ—267ա. Սրբոյն եփրեմի Պատճառ Տիմոթի թղթոյն :

լա. 267ա—267բ. Սրբոյն Յովհաննու Պատճառ Տիմոթի թղթոյն :

լբ. 267բ—275ա. Մեկնութիւն թղթոյն Տիմոթի :

լդ. 275ա—276ա. Յովհաննու Ոսկերեանի Պատճառ թղթոյն Փիլիմոնի :

լդ. 276ա—277ա. Մեկնութիւն թղթոյն Փիլիմոնի (ամաւարտ) :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

243ա. Շնորհք ընդ ամենեան ընդ ձեզ, ամենեցուն առ Հասարակ ժեծի եւ փոքու, առն եւ կոնջ, ծառայի եւ տեառն, ծերոց եւ տղայոց :

Տէր Աստուած, ողորմես ստացողի :

381

ՄԵՆԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՂԹՈՅՆ ՀԻՌՎՄԱՅԵՑԻՈՅ ՆԻ ԿՈՐՆԹԱՅԻՈՅ Ա. ՆԻ Բ.

(Ս. Ամենափրկիչ 200, գգ. 21)

[ՆՈՐ-ԶՈՒՂԱՅԻ]

ԹՃԾՆ (1706)

ԹԻՐԹԹ՝ 252: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻ՝ 16 X 9.5: ՍԻԿԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱՍԻՈ. 11.5 X 6.0: ՏՈՂԹ՝ 21: ՆԻԹ՝ յուզը: ԳԻՐ՝ Օոսը: գիր: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, սկզբնառոգիւրը. գլխատառերն ու լուսամբազանքը՝ կարմիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆԹ՝ հասարակ գրոգրով: ԶԱՎԱՏԱՐԱՐ՝ 7ա: ԼՈՒՍԱՆԱՐԱՐ՝ 7ա, 90ա, 188բ: ՍԿԱՐՆԱՏԱՐ՝ երկարագիր կարմիր քա-
նափով: ԿԱՐՈՐ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով եւ կարգիկաթ 5 պատկերով (ձուռ եւ զծառ), վրան ունի մետղեպ կոթակատղիւր. մերից ձաղկաւոր

չիր: ԳՐԻԶ՝ Մարտիրոս դպիր: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒ-
ԻՆԵՆ՝ ԹՃԾՆ (1706): ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՆԵՆ՝ ամկաս-
կած Նոր-Ջուզա: Թղթով. գրքով ու ճկարճերով մամե
է թիւ. 190, 197 եւ 198 ձեռագրերով: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1. 2.
0բ. 252:

ՆԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեղափրկ լաւ է պահուած:
Բովանդակում է Հոսովայեցոց եւ Կորնթացոց Ա.
եւ Բ. թղթերի մեկնութիւնը բառ եփրեմի եւ Ոսկե-
րեանի:

382

ՍԱՐԳՍԻ ՇՆՈՐՀԱՆՈՑ ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՂԹՈՑՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿԵԱՅԵՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 197, զգ. 21)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԹԺՄԲ (1703)

ԻՆՏԻՄԻՆ՝ 294: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԻՆՏԻՄԻՆ՝ 21, 7 X 14, 2: ՍԵՆՈՒԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 15, 2 X 0, 5: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԿԻՓ՝ փայլուն, յղիւած յուրը: ԳԻՐ՝ ՈՌՈՐԳԻՐ: ՁԱՐԳԱՐԱՆԳ՝ ես-սարակ զոմերով: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 85ա: ՀԱՎԱՏԱՎ-ՁԱՐԳ՝ 194ր, 200ր, 222ր: ԼՈՒՍԱՆՈՒՂԱՐԳ՝ 4ա, 32բ, 47ա, 61ա, 70ա, 85ա, 97ա, 107բ, 116ա, 131ա, 143ա, 160ր, 171ա, 184ա, 194բ, 200ր, 222ր, 234ա, 252ա: ԹԱՆԱՐԳ՝ սեւ, վերնագրերը. սկզբնաղբերը, զլիսա-տառերն աւ յաւանցաղծերը՝ կարմիր: ՍԱՐԳԱՆԱԿԻ՝ ընդմիջերպեր: ԿԱՅԻՐ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ճեղքով, ՅԵՐՍԻճ քարած. Ա կողի վրայ գրուած է՝ «Ինչատակ է Աղեֆսմոցր վարդապետիմ, ք Վիմ ԹՃՄԲ» (1703), ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ Երէջ: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆԱՆ՝ Նոր-Յուրդա: ԺԱՐԳԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԹՃՄԲ (1703), ՄԱՆՈՒՂԱՎ՝ Աղեֆսմոցր եպիսկոպոս: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 201ր—204ր:

ԻՆՏԻՄԻՆԻՒՆ՝ 21, 7 X 14, 2: ՍԵՆՈՒԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 15, 2 X 0, 5: ՏՈՂԳ՝ 21: ՆԻԿԻՓ՝ փայլուն, յղիւած յուրը: ԳԻՐ՝ ՈՌՈՐԳԻՐ: ՁԱՐԳԱՐԱՆԳ՝ ես-սարակ զոմերով: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 85ա: ՀԱՎԱՏԱՎ-ՁԱՐԳ՝ 194ր, 200ր, 222ր: ԼՈՒՍԱՆՈՒՂԱՐԳ՝ 4ա, 32բ, 47ա, 61ա, 70ա, 85ա, 97ա, 107բ, 116ա, 131ա, 143ա, 160ր, 171ա, 184ա, 194բ, 200ր, 222ր, 234ա, 252ա: ԹԱՆԱՐԳ՝ սեւ, վերնագրերը. սկզբնաղբերը, զլիսա-տառերն աւ յաւանցաղծերը՝ կարմիր: ՍԱՐԳԱՆԱԿԻ՝ ընդմիջերպեր: ԿԱՅԻՐ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ճեղքով, ՅԵՐՍԻճ քարած. Ա կողի վրայ գրուած է՝ «Ինչատակ է Աղեֆսմոցր վարդապետիմ, ք Վիմ ԹՃՄԲ» (1703), ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ Երէջ: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆԱՆ՝ Նոր-Յուրդա: ԺԱՐԳԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԹՃՄԲ (1703), ՄԱՆՈՒՂԱՎ՝ Աղեֆսմոցր եպիսկոպոս: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 201ր—204ր:

ԲՈՒՂԱՆԻՒՂԱՆԻՒՆ

ա. 4ա—84բ. Երանելոյն Սարգսի վար-դապետի տապեալ Մեկնութիւն երկրորդ զլիւսին Պարտոսի: Սկիզբը՝ Քաղաք յառաջ-նայ ի Նարեց մերոց և ի վարդապետացն ուղղափառաց...

բ. 85ա—194ա. Երանելոյն Սարգսի վար-դապետի տապեալ Մեկնութիւն Կաթողի-կէից Քղթոյն Յոհաննու առաջին զլիւսին: Սկիզբը՝ Ի փոքրոն մեծամեծացն յանդգնե-լոցն չեն տաանց կարճեաց զատասպարտու-թեան...

գ. 194բ—209ա. Սարգսի վարդապետի տապեալ Մեկնութիւն Յոհաննու երկրորդ զլիւսին: Սկիզբը՝ Են և լապտաք ի սրբոցն և մանուսեղ ի առաքելոցն և ի մարգա-րէիցն...

դ. 209բ—222ա. Մեկնութիւն Սարգսի վարդապետի Երանելոյ տապեալ Յոհաննու.

երրորդ զլիւսին: Սկիզբը՝ Աստուածային արանց և առաքինութեամբ զարդարեալսն և առտուածաշտութեամբ...

է. 222բ—261ա. Երանելոյն Սարգսի վարդապետի արարեալ Մեկնութիւն Կաթողի-կէից Քղթոյն Յոհաննու Սկիզբը՝ Են և լապտաք ի սրբոցն և մանուսեղ ի առաքելոցն և ի մարգարէիցն...

ԵՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՒՆ

260բ. Փառք...

Որդ մեկնատու շնորհին կատարեցի նստաւ և զարեան սուտանուն Մկրտիչ Հրէցս, որ եմ յոկ առումամբ, այլ եմ շաղա-խեալ ի մէջ մեղաց և անդ երեւոյ սուրբ տառն, որ կոչի Սարգիս զիբք ի յրմափր և ի ստոյղ օրինակէ, ի թուականս մերոյ ՌՃՄԲ (1703), յամսաննն մայիսի Դ, յաշխարհիս Պարսից, արքայանիւտ քաղաքիս Շոշ կոչե-ցելոյ, որ այժմ Ասպառն արտաւայրն, ի զեղաքաղաքիս Ջուղայու, ընդ Նովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի, ի Թաղաւորութեան Պարսից Շահ Սուլթան Յոսէֆին, և ի զի-տապետութեան Հայոց Նանուրց սեռից Տեառն Ստեփանոսի Հանդուցելոյ, և ի վե-րառեալութեան Նահանգիս Պարսկաստանի երկից Երանեալ քաղ լարուհապետի արհի-պիսկոպոսի Տեառն Աղէքսանդրի, որ և Տէր Աստուած ընդ երկայն սուրս արտաղէ, որ և ետ զրեկ զուրբ զիբքս յիշատակ իւրոյ ծնողացն և վայելչումն անձին իւրոյ:

Արդ, և ևս սուտանուն Մկրտիչ Հրէցս, առ իստ անկեալ ձեր արշաւն զամենեւ-սեանսդ, որք Նանդիպէք սմա կարգալոյ կամ օրինակելոյ, անձեղալիբ յերուք սխալանալ իմոց, զի կարն մեր այս է և ոչ աւելի զի-տեմք, և լարանայք ի սմանէ սխալութիւնն և զուք վարձն ի Քրիստոսէ առնէք արհիւնելոյն, որ է արհիւնալ լուրտեանս, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:

260ա. Ձի որդէս զիբին է նստափարին Հասանէ յեղր ձովին, նմանապէս և զրէին ի յետին զիբին:

Տէր. Քրիստոս Աստուած, բարեխառնութեամբ Սուրբ առաքելոյն Պետրոսի, ողորմեա եւ փրկեալ ստացողի սուրբ տառիս Աղեքսանդր արքեպիսկոպոսին եւ իւր ծնողացն

մահողացն հոտանդին եւ ինձ մեղսաբանալ Մկրտիչ զբէրս եւ իմ ծնողացն :
(Սպմ միտմն ունեն Գառն 194ա, 222ա յիշատակարանները) :

383

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԹՂԹՈՅՆ ԿԱՌՈՒՂԻԿԵԱՅՑ ՍԱՐԳՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 198, գգ. 21)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ՌՃԾԳ (1704)

ԹԵՐԻՓ՝ 183: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԻՓ՝ 21.2 X 14.5: ՈՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ միասնաժողով 15 X 9.0: ՏՈՒՄ՝ 24: ՆԻՒՄ՝ քաղաք: ԳԻՒ՝ ԵՌՈՐԵՐ: ՋԻՒՄ՝ ԿԱՌԱՐՈՒՄ՝ Կառարակ գոյմնեով: ՃԱՍՏԱՆՈՒՄ՝ 10ր: ԼՈՒՄ՝ ՍԱՐԳԱՐՈՒՄ՝ 10ր, 13ա, 31ա, 45ր, 81ա, 95ր, 108ա, 124ա, 143ր, 158ր: ԻՍՏԱՆՈՒՄ՝ սնն, վերնագրերը, սկզբնաւորները, գլխաւորները ու լուսանկարները՝ կարմիր: ՍԿԱՐԳԱՐՈՒՄ՝ քաղաքային: ԿԻՍՏԱՆՈՒՄ՝ կաշնկաւ տախտակ սեղմած ձեւերով, ճեղքսից շերտաւոր կտաւ: Ա կողմի մէջտեղը փոքր դիրքով սեղմած խաչնորիւմ, իսկ կողմի շարքը գրեւոր՝ թեմատակ է Աղեքսանդր վարդապետին, ԻՎԻՄ ՌՃԾԳ (1704): ԳՐԻՉ՝ ամկապած Մկրտիչ երէցի գրած (պատկեր եւ քիւ 170 եւ 107 ձեւագրերի գիրք է), ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ամկապած Նոր-Ջուղա (քիւ 190 եւ 197 ձեւագրերի հետ ունեցած խիստ մանրաւորեալ եւ ճիւղաւորեալ հիման վրայ): ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՌՃԾԳ (1704): ՍԱՐԳԱՐՈՒՄ՝ Աղեքսանդր վարդապետ: ԿԱՐԳԱՐՈՒՄ՝ 1—5, 178ա—183ր:

ՆՈՒՄՈՒԹԻՒՆ.— Զեռայիր շատ մաքուր է: Մէջ յիշատակարան յունի, միայն հիմնուելով ստացող յիշատակարանի, կողմի զարդանշման ձեւերի, երանին գրուածի եւ թիւ 108 եւ 107 ձեւագրերի հետ ունեցած զբի, թանաքի, թղթի եւ զարդարանքների տնօրէնի նմանութեան փայլ: Եկատրի առած նաեւ այն, որ ա յիշում ձեռագրերի մի շատորն է կողմի, որով, կարող էն հաստատուել, որ ա էլ զբում Ջուղայում, Մկրտիչ երէցի ձեռքով, ՌՃԾԳ (1701) թուականին:

ՌՈՒՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. Գառն—10ր. Կառարականութիւն, աստ—

ցեալ յաղապարար վարդապետի, կրկին Լուսաւորչի: Սկիզբը՝ Ամենայն ոգ, որ զգիրս աստուածային որ ձեռն առնուցու, նախկին զմակարուքին նորին բնութեան եւ նովաւ հասու լինի, Եթէ մարդարեւան իցէ արդեօք եւ Եթէ առաքելական եւ կամ թէ ի ներքոր-ջական արհեստից ի բարիւրուն տրանց ասացեալ, զի յառաջարանութիւն զրոյց է պատկեր նորին:

բ. 10ր—177ր. Երանելոյն Սարգսի վարդապետի, Մեկնութիւն Կաթուղիկէից թղթային Յակոբայ: Սկիզբը՝ Աստուածային տեսութեանց պարապեալ մտաց այնոցիկ է, որ սուրբ եւ սրտիչ եւ մաքուր հոգով, որ զառահաստեալ հոգոյն շնորհաց աներկեւան ցրածութեամբ յանձնեալ բարեւալ բերիցեն, որով զիմաստիցն տեսութեանց աստուածային զրոյց ծանոթութիւն...

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆՔ

123ր. Տէր Աստուած Յիսուս Քրիստոս, յո անձաւ ողորմութեամբ ողորմեա ստացողի զրոյս Աղեքսանդր վարդապետին եւ իւր ծնողացն, ամէն:

(Վերայիշեալ միտմն ունի 177ր-ի յիշատակարանը):

իմաց, զի կարն մեր այս է և ոչ աւելի զի-
տեմք և բառնայք ի սմանէ սխալութիւնն և
յուսք վարձն ի Բրիտանոսէ առնուս արհնե-
լայն, որ է արհնեալ յաւիտեանս, ամէն:
Հայր մեր որ յերկինս ևս...

210ր. Բրիտանոս Առնուս, բարեխառ-

թեամբ քս սուրբ աստեղայտ Պետրոսի, ոչոր-
մէս աստեղոյի սուրբ դրոցս Աղէքսանդր
վարդապետն և իւր Տեղացին, ամենայն
արեան մեքմաւորացն:

10ր բանի տեղ կան վանքի 1654 և 1756
քուականգնիքի սեւ և կապայտ կնիքները:

385

ՄԵԼՆՈՒԹԻՒՆ ԶԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԱՆԴՐԷՍ

(Ս. Արեմափրկիչ 224. զգ. 22)

ԵՐՈՍԱ ՎԱՆԻՔ

ԹՃԼԷ (1688)

ԹԵՐԻԹԻՔ 167: ՄԵԼՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԻԹԻՔ 13.9 X 9:
ՈՒԹՆԻԿ ԵՒ ՄԵԼՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻՔ ԺԻԱՅԻՑ.
10 X 6: ԹԵՐԻԹԻՔ՝ սեւ, որոշ գլխատառք և վերնա-
գլխի՝ կարմիր: ՏՈՒՂԻՔ՝ 18: ՆԻԹԻՔ՝ քաղցր: ԳԻՐ՝
նուրդիք: ԿԱՅՈՒՔ՝ տախտակ կարմիր կաշուով պատած.
Սերսիգ սպիտակ բուրդ: ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՔ՝ 8ա: ԳՐԻՑ՝
նովեմբեր վարդապետ Հանգի: ԺԱՄԵԼՆԻԿ ԳՐԶՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐ ԹՃԼԷ (1688): ՏԵՐԻՔ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ Մարտ
վտմբ: ԿԱՅՈՒՔ՝ 1. 7ր. 167:

ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — Ձեռագիրք միջակ է գո-
ւած: Եռա տեղ վերնագրերը Գրիգոր և կարմիր թա-
նաքով ա վրան գրել սեւով, իսկ սմանք Գրիգոր և
բայց չեն գրուել: 1575—1600 (42 գլխի վերջից մին-
չեւ Հի վերջի): Ղաղաղով է գրուած՝ թերեւ լրացնելու
համար: Այս ձեռագրի մասին տպուած է ՎԵՐԿՈՒՆԻՔ
գրքագրած 1848 թուականին, ՅՈՒՆԻՔ՝ ուր թե-
րուած են որս առաջարանն ու վերջապահը:

ՅԵՆԱՍԿԱՆՈՒՆԵՐ

(Ձեռագրի վերջից՝ ՀԳ գլուխը վերջա-
բանն է յիշատակարանի ձեռնով. ճեւ յաւե-
լուած ի զիրս ոչ մոծանելոյց խորագրով.
շատ հետաքրքրական է, ուստի առաջ ենք
բերում):

164ր. Ես ներսէս նուստս ի Բրիտանոս
և ասորտամ յուսումնաբերաց, վերջին և
նուստեղ յամանսիկ ծնունդ, յիշեմնուն
զԵՆԱՍԿԱՆՈՒՆ ԵՄԻՆՆԵՆՈՒՆ աստեղայտի յանձն
իմ, առ ի յոչ զիտեղ զյուսումն բանից սքան-
չեկեացն, և այս և անցր խոզկնով գմեկ-
նութիւն նորին, ի մերս բարբառ ոչ գտի:
Եւս որոյ հնոս ինձ ինթիմանայ ի մէծն Անտիոք
և չքկնով որ անցր վանորայց Հոռոմոց և
Պետակոյց- այս տեղնունն բարբառ ի միտս
իմ, ուստի և ճննեալ գտի ի զերանս հոշա-
կասր ուխտի Սրբայն Պապսի ի բաղարի անց

զՄԵԼՆՈՒԹԻՒՆ յայտնութեան ի Լուսնաբառ
(Լուսնաբառ?) բարբառ և ի նոյն զիր, որով
վարին Պետակոյք, Երկուց մէկնչաց արարեալ,
և փափաղկնով թարգմանել, ոչ գտի զոր որ
յայնժ բարբառոյ կարկի ի հայս յեղաչրջի:
Ապա Երեւա արտառոյ քաղաքին ի սուրբ
յետնն որ ի հիւսիսայ կողմ անցր, ի մի վանո-
րկիցն Հոռոմոց, որում անուն էր ՊԵՐԻՍԱ,
առ ոմն արդեական միայնակեց, որոյ անունն
էր Քասիլ, ճննեալ գտի զյանկարին ի հեյլե-
նացի բարբառ և ի զիր ուղղարան և վայե-
լուչ, որ յեւա էր Աթանասի պատրիարքի նա-
րին քաղաքի և ինչեւեւայ սպաշառս ի յա-
րեմիտ յաննէն, առեալ փութացայ զորոյն ի
հայրապետական Աթոնն, առ Տէրն իմ և կա-
թողիկոսն Սուրբ Գրիգորիս, զոր ծանու-
ցեալ ուրախ եղև և հրաժեշտաց թարգմա-
նել ի մեծն մեղորայգութիւն յերապոսի Կոս-
տանդեան, որ անց ի ներքոյ սրբոյ հայրա-
պետին հովանոյ հանգչէր և սկսեալ օգնու-
թեամբն Առնուոյ և սրբոյ Տեառնն, նա ի
թարգմանել և ևս ի զրել, վերնձայեցաք
էկեղեցոյ հայաստանեայ սուսմուսակր մա-
կանց զայս սքանչելի տառուածային Յայտ-
նութեան մեկնութիւն:

Արդ, աղաչեմ զերեկեցոյոյ և զիմառ-
տութեան զիրեցոյ, յիմանալ զխառ Առ-
նուոյ ճննութեամբ զսուրբ հայրապետ
հայոց, զաւրն իմ զԻրիկոս զարեմիտն և
զարարեալն և գտիթն թարգմանութեան
և հրաժեշտայ մաղթեցէր ի Բրիտանոս յասախ
խաղաղութեամբ պահել և ի հանդերձառն
սրբոյ իւրց յերկինց արքայութեանն մա-
սանդից ընդունել:

Այլ և զԿոստանդին մեղորայգութիւն որ
թարգմանեաց և զԼուսնի կրօնասր որ գո-

քինակս եւ, Քրիստոս ողորմութեան իւրոյ արժանացուցէ ազօթիւք ձեր:

Թարգմանեցաւ տառաւորային Եղանու-
թեանս ժեկնութիւն ի թվականիս ՈՒԷ-ին
(1179), ի սուրբ եւ ի Հայրապետական
Աթոսն, որ հոշի Հոռակայ, չբնապատեալ
յաղենական ազգիւրն Եփրատայ, որ ժա-
տակարարէ բնակչոցն դամեկայն մարմնա-
կան պիտոյս խնամօքն Աստուծոյ, ընդ Հո-
վանեան տառածրնկոյ Սուրբ Նշանին Վան-
դոյ եւ այլ քառնէկի սրբոցն, որք Հանդու-
ցեալ են անդր ի փոսս Աստուծոյ: Իսկ սրբա-
րանեցաւ ի Նշանապարթեանն ընթերցական
արշևաթիւ ի յապոհոյմ անապատս Սուրբ
Դէորդ, ի մէջ լեռին Տփրտի, որ է ի դա՛
կրիկիւն եւ ի սկիզբն Պամփուլայ, ձեռամբ
նաւասա եպիսկոպոսի նորին մայրաքաղաքի
Տարսնի տառապելոյս եկեղեցի, շնորհօք

ողորմութեամբն Քրիստոսի, որ է օրհնեալ
յախտեանս, ամէն:

1680. Եփրատակ է Ուանու Տեախան
մեկնիչ Սուրբն Եփրատակեան Հանգոյ, ի
վանքն Սուրբ Մորա, զի ձեռօք իմօք կապ-
մեցի, զի ի դառն եւ ի նկզ ժամանակիս, որ
զվանքն նորոգելոյ ապացու րազում ժառեիք
յարեան վան Նոյեկոյս, որ յանորինաց այլ
յաշխարհականացս, վասն որոյ այսքան որք
ի թաղատի եմք, միթէ Ուանու աւետարանին
յարեխոսութեամբն զշարն ոչ խափանեացէ
եւ մեկ ապատութիւն տացէ Տէր Քրիստոս:

Գրեցաւ թիւն Հայոց ՌՃԼԷ (1688):

Անուագրի մի Բանի քերքերի վրայ կայ
վանքի 1654 թուականի կապիւլտ կնիքի, իսկ
2-ի վրայ մի սեւ կնիք՝ «Քրիստոսի ծառայ
Բակոր 1181 (1732)»:

386

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ԳԵՈՐԳԱՅ ԱՒԵՏ ԶԱԲԱՐԵԱՆԻ

(Ս. ԱՒԵՆԱՓՐԵԿԷ 248. զգ. 22)

ԲԻՒԼԻԼԱ

ԻՅԻ (1871)

ԹԻՐԻԹԻՐ՝ 88: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԻԹԻՐ՝ 20 X 16.6:
ՈՒԼԵԱԿ ԻՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՐ ՄԱՍԻՒՄ՝ միսիւն.
17.3 X 11.3: 80ԳՓ՝ 25: ՆԻՒԻՐ՝ քուր: ԳԻՐ՝ չղա-
զիւ: ԻՒԼԵԱԿ՝ սեւ: ԿԵԼՄ՝ տուարարոյր. կանաչ
(նայարածու թղթով ձեփած): ԳՐԻՉ՝ Գեորգ Անտ
Զաւարեան: ՏԵՐԼ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Իրաւիս: ԺԱՄԼ՝
ՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ 1871: ԳԱՍԼՄԿ՝ ՏՈՒՆ՝ 88:

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ՝— Վերայիշեալ աշխատութիւնը
բաժանուած է երկու հատրի եւ իւրաքանչիւր հա-
տորը տառնման-առանձին կազմուած է նոյն մեւոյ:
Աշխատութիւնը գրուած է Հեղինակի մեւոյ. ող-
ասուել է Աւետարանից եւ անպիտան մի գրուածքից:
Առաջին հատորը բաժնւած է սկզբից մինչեւ 44-րդ
թերթը իսկ երկրորդը՝ 44—88: Տաղուած է մատի-
սով:

88-րդ վրայ Զուգայի նախկին աւաթնայր Գրի-
գորին արեւելահայոցս գրել է Հեւեւայր. զեհաս

ի կաշիւութի թիւսից 1875 եւ 21/2 նոյեմբեր, որ է
երկրորդ հատարն «Պատմութիւն Նոր Կապիւրանի-
ստունն աշխատարարութեան պարսն Դէորդ Անտեան
Զաւարեանց բնակչին Բիւրայ, զոր տառեալ էր ա-
մեկ ի ապագրել կամ պահել ի թանգարանի Ամենա-
փրկչեան վանոց Նոր Զուգայս. ի յիշատակ իւր: Ուշի
դարուն ունի տարեալ եւ թրակնութիւն մի պարս-
կերէն— նոյեմբեր եւ է այժմ ի թանգարանի Ամենա-
փրկչեան վանոց Նոր Զուգայս, զոր բնկերոցեալ է
մեր անդր: Գրիգորին արեւելահայոցս Հայոց Պարս
է Հեղինատանի եւ ծայրադոյն նախրակս Ս. Էջմիածնի ի
Հեղինակս:

Վերայորոյն ի Հեղինատանի ի Զուգայ ողոր-
մեամբ, Տեւան յաղորդութեամբ, յամին 1879. ի 23/15
յունվարի: Գր. Եղիսկոյոս: (Վեդքիմ երկաղոր
գրուած է մամուլովապայման բամբակով):

387

ԶԳՈՆ ԳԻՐԻՔ ՅԱԿՈԲԱՅ ՄԵՐԵՆԱՑԻՈՅ

Ս. ԱՄԵՆԱԿԻԿԻՇ 112, ԳԳ. 191

ԱԱՍՐԱ

ՌԻՄԶ (1797)

ԹԻՐԻՔ՝ 124: ՄԵՇՈՒԹԻՆԻՆ ԹԻՐԻՔԻ՝ 22.7 × 17: ՈՒՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՆԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՐԵ՝ 17.7 × 6: ՏՈՒՔ՝ 32: ՆԻՒՔ՝ օղիտակ քարակ քաղաք: ԳԻՐ՝ մամբ մոտորքի: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԻ՝ 3ա. Խիստ հա-
տարակ. զծագրուած կարմիր քամառով: ՍԳՋՐԵՆՈ-
ՏԱՐԻ՝ մեծ կեցնգանկերպի: ԹԱՆԼԻՔ՝ մուգ շագանա-
կաօլմ, գլխատուրիքի ռմամբ, օկզմատուրիքն ու
չորս լուսանցածքի կարմիր: ԿԱՋԱՐ՝ տախտակ
կարմիր կաշուով ծեփած. ՕՔԵՐԵՔ քաղաք. վրան ճՅՆՈ-
մով գաղղիք: ԳՐԻՉ՝ փոքր Աստուածատուր վարդա-
պետ: ՏԵՂԻ՝ ԳՐԶՈՒԹԻՆԻՆ՝ Բասրա: ՃԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԻՆԻՆ՝ 1797: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1. 2. 3բ. 11թ-ի Բ
սիմնակի 1/4-ից-124բ:

ԻՐԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ.— ԶԵՆԱԿԵՐ քառ լուս և պո-
ռած: Բուշի Զգան գրքից, Երբ ցանկի տալ էնք
ԲԵՐԵՔԻ, պարտաւարձ է նաև Երկու ճառ՝ շնորհակա-
նութեամբ ծննդեանն և: ՍԱՅԳԱՍ արդարաւոր թեան:

ԶԵՆԱԿԵՐ վերագրել է ԵՐԵՐԵ, որ կոչի Բզդան,
արքայից Սրբայն Սակարայ ՄԶԵՐԱՅ չարապետին,
բոտ խեղդայ Սրբայն ԴԵՐԵՐԵԻ մէջու լուսաւորելին,
նէր թուս վեհարարին նէր մարմնութեան Դժ և
Ե-ին (303):

ՅԱՆԿ ԳՐԵԼԱՆԱ

ա. 4ա—9ա. [Ճառ տառնէրորդ], Վասն
Հաւատոյ (Լ. յառաջարկուած թիւն):

բ. 9ա—15ա. [Ճառ Երկրորդ], Վասն
Օրինակի սիրոյ:

գ. 15ա—20ա. Ճառ Երրորդ, Օրինակ
պահոյ:

դ. 20ա—24ա. Ճառ չորրորդ, Օրինակ
պաշտոնի:

ե. 24բ—31ա. Ճառ հինգերորդ, Օրինակ
պատերազմի:

զ. 31ա—38ա. Ճառ վեցերորդ, Օրինակ
սխառարարի:

է. 38ա—44ա. Ճառ Եօթներորդ, Օրինակ
պաշտարարութեան:

բ. 44ա—48բ. Ճառ ութերորդ, Վասն
յարտութեան մեղքից:

թ. 48բ—52բ. Ճառ իններորդ, Վասն
խոնարհութեան:

ժ. 53ա—57բ. Ճառ տասներորդ, Վասն
չափուաց:

ժա. 57բ—60ա. Ճառ տասներորդ, Վասն
Բլիսատութեան ընդդէմ Հրէից:

Ժբ. 60ա—64ա. Ճառ Երկուտասներորդ,
Վասն Զառկաց:

ժգ. 64ա—67բ. Ճառ Երեքտասներորդ,
Վասն Հարաթու ընդդէմ Հրէից:

ժդ. 67բ—71բ. Ճառ չորեքտասներորդ,
Օրինակ ցուցանելի ընտրութեան կերակրոյ:

ժե. 71բ—74բ. Ճառ հնգետասներորդ,
Վասն հեթանոսաց մտանկոյ փոխանակ ճո-
ղովորեանն Հրէից:

ժզ. 74բ—77բ. [Ճառ վեցտասներորդ],
Վասն ցուցանելոյ թէ Քրիստոս և սրբի Աս-
տուծոյ:

ժէ. 77բ—80բ. Ճառ Եօթներտասներ-
որդ, Օրինակ ցուցանելի ընդդէմ Հրէից,
վասն կուսութեան և սրբութեան:

ժբ. 80բ—84բ. Ճառ ութետասներ-
որդ, Վասն յանդիմանութեան ընդդէմ
Հրէից, վասն դի տանն, թէ կայ մեզ մոլո-
վի:

ժթ. 84բ—104ա. Վասն հակառակու-
թեան և հերձուածոյ:

Ժ. 104ա—117ա. Յաղագս Քրիստոսի
ծննդեան:

Ժա. 117ա—118ա. Յաղագս արարա-
րութեան:

Ժբ. 118ա—118բ. Յաղագս թլպտու-
թեան Քրիստոսի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

1063բ. Փառք սմէնատար Երրորդու-
թեան Հօր և Որդոյ և, Հոգւոյն Սրբոյ, սր
արժանի արար ցանաթանս առ ի զձաղրել
ատենարարի Հոգւոյն զԻբա Յակոբայ
ՍԺՐԵՆԱՅ Հոգւոյն զԵՐԵՐԵՆԻՆ՝ սրան լուսն
ծոյ, սրայ մոլորակոյն ի մտանկոյ միջոյ աղե-
նապարզ կանաչատեղեւ յարածմ ի յուրդա-

ԲԱՆԻՔ ԲԱՐՍԻԼԻ ԿԵՍԱՐԱՅԻՈՅ

Ս. Ամենափրկիչ 61, զգ. 187

ժիլ դար

Իսերթ-Գ. 179: Մեծնոթիվին Իսերթի 16 X 11.2: Սուրբ Այնի Մեծնոթիվին Գրիգորի ՄԱՍԻ միասին 12.1 X 8.9: ՏՈՒՔ 27: Նոթի Գեղեցիկ թամբա-կեղծ թարակ թուղթ: Գրի Զատրդիք տղեղ եւ դժուարեմբեմի: ՍԿԶԻՆԱՏԱՄԻ Զատրդեմ եւ կար-միք թամբեմ: ԿԵՂՄ Կաշեպատ տախտակ. Զերդիք զուգուր թարակ: Կաշիք երկու երեսին էլ կամ սեղ-մած ձեւեր: Գրի Զ Ստեփանոս Բանաստ: ՏՆԼԻ Գրի Զ Սուրբ ԱՄՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ Գրի Զ Սուրբ ԱՄՆ՝ եւսամակամարար ժիլ դար: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1—7: Սբ. 175—ի կեսից—179թ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՎԻՆ.— Զուգուր շատ լուս. և պահուած: պահուած է միայն 175-թ: Գրի Զ Սուրբ ԱՄՆ— տախտակ շուրհ:

ԲՈՎԱՆԻԱՅՈՒԹԻՎԻՆ

Ի ծնունդ Գրիգորի:

ա. 7ա—14թ. Դուրի թարգման Տարա-նայի զմաստ զայս յետոյ դարձոյց ի յունէն ի հոյ բարբառ ի Դամասկացոյ քաղաքին, հրամանաւ. Համայնապետ կրօնապաշտի Մարիկոնից աւտուն: Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի եւ Ապաղիկոսի հրաժարածոյի, Տեսութիւն ի մարմնաւորութիւն Գրիգորի. Բարսեղ ասէ:

բ. 14թ—23ա. Տեսութիւն յաղաղա հա-ւատու երանելացն սրբոյ Կախկոպոսայ Բարսեղի եւ Գրիգորի:

գ. 23ա—32ա. Սրբոյն Բարսեղի Կախկո-պոսի Հաւատ ի քեղ:

դ. 32ա—38թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի, Լէ սողման, աղա:

ե. 38թ—47ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի, Բակեցից, զի շտեմարան:

զ. 47ա—59ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի, Առ բնէղս:

է. 59ա—66թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի Զմալխոզաց:

բ. 66թ—76թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի Վասն բարեկացոյցաց:

թ. 76թ—86թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի Զմախանաց:

ժ. 84թ—93ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի ի Սաղմոսն առաջին:

ճա. 93ա—97թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի ի Սաղմոսն ԶԲ:

Ժբ. 97թ—104թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի ԹԿ Ա Սաղմոսն ի կատարածա յաղաղս ի Դերուսա Սաղմոս Դոթիւն:

Ջգ. 104թ—110ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի ի Սաղմոսն ԴՆ-Երդ և Ժ-Երդ:

Ջդ. 110ա—115թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի ի Սաղմոսն Ը Ժ-Երդ Ե-Երդ:

ՃԼ. 115թ—119ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի Յաղաղս Սուրբ Երբորդու-թեան:

Ճզ. 119ա—124ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի ի սկզբանէ չը Բանն:

Ճէ. 124ա—125ա. Բասիլիոս Կախկո-պոսի, Եւսերի Կախկոպոսի:

Ժբ. 125ա—130թ. Ոպատմաւ Կախկո-պոսի, Բասիլիոս Կախկոպոս:

Ճթ. 130թ—134ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի, Թուղթ առ Սուրբն Գրիգոր տառաւածարան Կախկոպոս Նաղիազու, Յա-ղաղս կրանաւորականի վարուց:

Ի. 134ա—137թ. Բարսեղի Կախկոպոսի, Կեսարու մեծի Դիոդորոս Երիցս. Առնաբա-ցոյ:

Իա. 137թ—141թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի ի Սուրբ Նահատակ Գրիգորի Ստեփանոս:

Իբ. 141թ—150թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի Յաղաղս զոհութեան:

Իդ. 150թ—156թ. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի Յաղաղս ոգորմածութեան եւ յաղաղս աղաթից:

Իզ. 156թ—164ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի ի սուրբ Ժողովարան վկայու:

ԻԼ. 164ա—175ա. Նորին Սրբոյն Բարսեղի Կախկոպոսի ԶԼ պատմաւ չարեաց ոք:

ՅՈՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

156ա. Կատարեցաւ ողորման գրոցս ոյ-սողիք՝ Առաջուածք Սրբոյն Բարսեղի Կախ-կոպոսի Կապոպկոպոց, ի մեան Ստեփանոս Ժաշանայի եւ յետին կրանաւորի:

392

ԺՈՂՈՎԱՆՈՒ

(Ա. Ամեռափրկիչ 103, գդ. 19)

ՌԶ (1631)

ԻՆԻՏԻՒՏ՝ 279: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԻՆԻՏԻՒՆ՝ 18.3 X 14.4: ՈՒՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին. 13.3 X 9.5: ՏՈՒՔ՝ 29: ՆԻՒԹԻ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ մամբ մոտրդիր: ՈԿԶՐՆԱՑԱՆ՝ նոտրդիր կարմիր քամափով: ԻՆԱՆՔ՝ սեւ, սկզբնատեղերը, վերմագրերը, որոշ գլխատուրքի եւ լուսամուկները՝ կարմիր: ՀԱԿԱՑԱԶԱՐԻ՝ Պակասագրքերի համար տեղ է քաղաքի, բայց չեն մկարուել: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից կամեց զոյմի զաւարտով ձեւիւմ: ԳՐԻԶ՝ Ղազար զպիր: ՏԻՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱԿԱ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ՌԶ (1631), ԳԱՑԱՐԻ՝ 1ա—5ր, 61, 142ա—145ր, 167ա—1/4—ից—167ր, 237ա—1/4—ից—237ր, 244, 270ա—270ա:

ՆԱՆՈՒԹԻՒՆ՝— Ձեռագիր լաւ պահուած: Ու, 111ր եւ 277ր չկերի փայ կայ ինչ որ Ամեռափրկեան վանքի վարդապետի կերի ՌՃԼԳ (1685) թուականով: ԻՆձ յիշատակարան չունի, եղանակներն էլ զրբի վերջում միակից: տղով ամկտցւում են զրբի ձեռքով:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 6ա—62ա. Գրիգորի Լպիսկոպոսի նկարացոյ Յաղապ ընտթեան մարդոյ:

բ. 62ա—110ա. Գրիգորի Լպիսկոպոսի Լգրար Բարսեղ Տեսութիւն ի մարդոյն կողմութիւն, զլուս յորում էին մասնաւորապէս: Յաղապ աշխարհիս ընախաւորութեան եւ զեկեղեցի ինն եւ պայծառ պատմութիւն:

գ. 110ա—146ա. (Գ)րիգորի Նիսացոյ Յաղապ կուսութեան Եթէ սեպհական է տուտածայնոյ եւ անմարմին ընտթեանն կուսութիւն:

դ. 146ա—277ր. (Տ)էր Առաքելի ետմեծի եւ քաղ ճոհտորի եւ անյաղթ Փիլիսոփայի, աշակերտի երես երանելոյն Գրիգորի տիեզերաւոյ վարդապետի, արարեալ բան յարասական սղեւհոն եւ ճանհարս իմաստ:

տպեղս, ի մէկնութիւն Սահմանայ պրոցն, ի յիղծ մաղթանայ ոմանց բանասիրաց եղբարց հարապատաց նորին աշակերտացն: Ապնեա Յիսուս եւ հասց ի յարապ շնորհօր Սուրբ Հոյսոյդ, ամէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

141ր. Ով հանդիպողը, որը ոչտիք յայտմուրը գրքին կարդալով կամ որինտակելով, յիշեալիք պատասպեալ անձնս սուտանունս զպիրս Ղազարս, որ սակաւ ինչ զծագրեցի պատ: Եւ զայս յիշեալ լինիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ, որ է արհնեալ յախտեանս, ամէն:

277ր. Կատարեցաւ քաղուածս Սահմանայ ի թվիս ՌԶ (1631), որ է արհնեալ յախտեանս, ամէն:

141ր. (Նոտրգրով) Յիշատակ է Ռժուսպարցի Տէր Առաքելին եւ կողակցին Շահնիսին եւ որդոցն Ռանվարտին, Ղազարին, Մաւհին եւ հանդուցեալ որդոցն Դաւթին, Շահվարտին, Մկրտչին եւ զստերացն Սուրբանդադին, Շահգաթին, Մարգարին եւ ձնպացն հօր Փիլիսոփին եւ մարն Սուրբանդապին եւ Լգրարցն Մկրտչին եւ Մկրչապին, ի ձեռն լմէկ քառ ցնցումս: վարդապետն մեկ յիշատակ ինիցի: Թիւս ՌՂ եւ Բ պրեպս (1643):

279ր. (Նոտրգրով) Եւ Յակոբ Էրեցս զիրս զրեցի թաւին ՌՃՄԸ (1700) յունվարի ԺԲ, փաք թաւին ՂԳ Արամ ԻԸ—ունս. պատկերս որն չարեքարաթ յարակուն: Ձեռս զնայ եւ հոգանայ, զիրս յիշատակ ինձ մնայ: Յակոբ իրեցէ շատ բարեւ. երկու տող ցրնջումս:

Ձեռագրի վրայ մի բանի տեղ կան վանքի 1653 թուականի կաղոյտ եւ մի կորս սեւ կիւթ. վերջինս կարդացում է ճիստութիւն Գրիստոսի ծառայ Մրմոն (2) Բուփանկս վարդապետ Ջուդեցի ՌՃԼԳ (1685):

անմեղադիր լեռուք, զի կար մեր այս կր ևս մի բերան յիշման արժան ասնէք ևս զուք մարտս ի Գրիստոսէ առջիք, ամէնն ։
 Եւսաի վրայ կայ վանքի սեւ կոնիք, մի-

ջին մասում Թիսուսի պատկերով ևս հետեւեալ բովանդակութեամբ. « Է Կնիք Սուրբ Ամենայգիւնի ԹԻՐԼԷ (1789) Զիւ Օգոստէս Սրահու թիւն կոչիւ ։ »

395

ԺՈՂՈՎԱՆՈՒՒ ՀԱՄԻՅ

(Ս. Ամենավերկիչ 110, զգ. 19)

ԺԲ դար

ԹԵՐԻՔՔ՝ 243. ՄԵՆՈՒԹԻՒԻՒՆ ԹԵՐԻՔՔ՝ 23.4 X 10.3 : ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՄ ՄԱՍԻՔ՝ միասին, 10.3 X 11.3 : ՏՈՂՔ՝ 20 : ՆԻԿԻՔ՝ ղեզմաւում հաստ քաղք : ԳԻՐ՝ քաղքիք խաշոր, միլիմ երկարացրի մամն : ՍԿԶՐԱՏԱՍԻՔ՝ սեւ քամաքով ծաղկացիր : ԹԱՆԱՔ՝ շագանակագոյն : ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսի կողմերում դաճաւոր շիք : ԳՐԻԶ՝ եղաւոր : ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒՒՐԻՆ՝ երեւի ժի դար : ՍՏԱՑՈՂ՝ հակոր երամիշտ : ԻՒՏԱՐԿ՝ 1ա—4ր, 241ա—ի 1/4 մասից—243բ :

ԻՐԱՆԹՐՈՒԹԻՒՆ. — Զեռացիր այժմ անվտանգ է ևս մարտը, միայն մինչև այժմեան զբոսիքին ևս առաջը ևս նորոգուելը վաճառուած է կղզի ևս կորցրել է իր վերջին մասը յիշատակարանի հետ : Վերջին նորոգուող լրացրել է վերջին մասը, 240-ր բարձրացրել աւելացնելով :

ԹՈՂԱՆԻՎՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—13ր. Եւսուր Լպիկոպուսի եմասն խաւք : Քորորդուք իւրովք... » :

բ. 13ր—42ա. Վասն շարչարանացն Գրիստոսի և շարչարկոյ դարութեանն :

գ. 42ա—66ա. Վասն Հաւատոյ խաւք—ցեւոյ յերուսաղէմ :

դ. 66ա—74ա. Վասն փորձութեանցն :

ե. 74ա—93ր. Վասն շարչարանացն :

զ. 93ր—120ր. Վասն յարութեանն :

է. 120ր—123ա. Վասն խաչին շարչարանացն :

ը. 123ա—140ա. Ճաւ Սերերիանոսի Լպիկոպուսի, Վասն Հաւատոյ :

թ. 140ա—160ա. Յարձանաւոր երկըրպապութեան երրորդութիւնն Հանդիտապատիւ է. ևս զի ամենախալ ևս որդի ևս Մէլիքսեղէկ :

ժ. 160ա—186ր. Ի փարաւն ևս յառաքելոյ բանն էթէ՛ Որում կամի ողորմի ևս որում կամի խաւանայ :

ժա. 186ր—206ր. Սերերիանոսի, Վասն Հաւատոյ ևս զործոց. ևս թէ շիք առանձինն երեսք շարին իրիք ևս իւրատուց քաջութիւնք :

ժբ. 206ր—241ա. Յաւանակն ևս ի Դաւիթ :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

122բ. Ով սրբաբան զտուք քահանայից, որք ուղղիք ի հոգեւոր վտակացս առ ի զսփառումն պատան ծառայութեան յաւատոր վտակաց, յիշեալիք սրտատուց Հայցմամբ զերջանիկ երամիշտն Յակոբոս ստուցող այժմ անյայց պանծարանի, նա ևս ծնալոս նորին մասնակից վարկջիք մարքափոյց պապից ձեր : Աղաչեմ ևս ևս թշուառական զմոզս իմաւատոր ևս զիս ոչ առնել անուհաւ ևս ինքն որ առաւոր է յամենայնի, սպարմութիւն յորհեցել մեղ ևս ձեզ :

(Վերայլիչեալ իմոսն ունեն հետ 65ր, 93ր ևս 186ր յիշատակարանները) :

240ր. (Բոլորգրով) (Փ)տուք... :

Հայցեմ ի ձեզ Հարց ևս երրորդ, որք Հանդիպիք ստաւածոյնայ ևս երկուհարուր զբիւք. յիշեալիք ի մարքափոյց յայտիւ ևս զվերջին ստուցող սարին զլեւանեալ ծառայութեւ ևս ողորպ յայտաց ստարակացեալս զԵմալի անարդիւն քահանայս ևս զծնողան իմոյ, ընդ որս ևս զուք յիշեալս ինքիք ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Գրիստոսէ, որ է որհնայ յաւիտեան, ամէնն :

Յամի Տեառն ՌէճԷ (1730) յունիսի ժԶ : (13բ—14ա, 93ա—91բ, 103, 186բ—187ա, 286բ էջերի ներքեւ յաւանց լեւերի նրկայութեամբ մեծ, անհոգնի, մարգարէ մամանակի քաղաքով գրուած է. « Զվարդ (կամ գվարդիկ) ծառայ յիշեցէք յայտարարս ձեր » : Ձեռնադիրը վերակազմելիս այդ գրու յիմներից մասեր, ինչպէս ևս պարկերի հաւարները կտրուել են) :

396

ԲԱՆՔ ՅՈՒԼԱՆՈՒ ՈՍԿԵՐԵՐԱՆԻ

Ս - Ամենափրկիչ 68, զգ - 18)

ԺԼ դար

ԹԵՂԵՐ՝ 143: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԻՆԻՐԻՒՆ՝ 20.6 / 11.8: ՄԻԿՆԱԿ ԿԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՈՒՆ ՄԱՍԻ՝ ինսպիժ, 15.2 / 9.2: ՏՈՂԻՐ՝ 22 և 23: ՆԻՒԴ՝ սպիտակ բարակ բուրբ: ԳԻՐ՝ ՈՍՏՐԳԻՐ: ՍԿՅՐՆԱՆ՝ ՏԱՄԻՐ՝ կարմիր: ԿԱՅԻՐ՝ կաշեպատ տախտակ անդամածնեքով, ՈՍՏՐԳԻՐ չընտաւոր ու զուստնոր մաշած կտոր: ՏԻՂԻՐ ԳՐԶՈՒԹԻՈՒՆ՝ ամշայտ: ԺԱՄԱՆ՝ ՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՈՒՆ՝ երեւի ԺԼ դար: ԳԱՏԱՐԻ՝ 1, 5, 7-ի կէսից միմեկ: ԻՐ:

ԻՐԱՆԻՐՈՒԹԻՒՆ. — Ձևապրերն սկզբից և վերջից թերթի է, իսկ և մնացած մասն տնօրէն և և մաշուր: Իրան կցուած է 1645 թուականին կղնձէս Դաւթաթի շոտուս տղապրած ժԵՐԱՆԻՆ և արամաշուանի ներածութիւնը: Ձևապրեր յիշատակաւարան պահուած է, միայն ՅԱՆՈՒՍ ԿԱՐԳՈՒՆ ԵՆՐ մանրատուութիւն: Ձեռնգոր պաշտեալի զծագ ապաշմ յիշել է ՏԷՐ մէր Սիսուս Բրիտանու և թողութիւն մեղաց չայցել ՏԵԱՆԵՆ: 1645 թուականի տղապրեր զնկարածութիւնը գրեր 2ր, 3ր, 4ր և 5ր թերթերի վրայ կան Ս Դաւթ կնիքներ, որոնցից մէկը պատկանում է Նիկոյ Սիսուսովիշին: Սուրբն. բերում են կնիքները բովանդակութիւնը (վերծանումներ կատարուած են պատուարութիւնները բաց անկողով):

Ս. 2ր. ՎԵՆՆԱՆԻՍ վարդապետ Դաւթ Սիսուսի Բրիտանութիւն (բազմանկիւնի ձև):

Ս. 3ր. ՎԵՐԱՆԻՐ Բրիտանութիւն Դաւթ Սիսուսի վարդապետ, պատերազմ Կոստանդնուպոլիս, թվին 1712 (1012) (կյուր կնիք, միջին մասում Սիսուսի պատկերը, աջ ու ձախ կողմերին դրում ՎԵՐԱՆԻՐ Բրիտանութիւն):

Ս. 3ր. ՎԵՐԱՆԻՐ Ամենափրկիչ, թվին 1752 (1752) (կյուր, ներքե մասում երկգլխանի արծիւ):

Ս. 3ր. ՎԵՐԱՆԻՐ Բրիտանութիւն Դաւթ Տիգրիկցի Պապի վարդապետ (կյուր, ներքում Սիսուսի պատկերը):

Ս. 4ր. "NICOLA - TVROSOWIC. D. G. AERVS. LEOPOL. WALAH. NATI. ARMEN." (Նիկոյ Քաղապետի, չ(աւրչիւն) Աւստուս) Եղիշ-կապու լեռնապետ, Վալախից արքան Նապոլ: Դաւթն, ներքում Եղիշ-կապուսական թաղ և պատկանում է Նապոլ-նէր, իսկ կենտրոնի պատմ մի մասում մեծատառ Դաւթը թ, վրան խաչ):

Ս. 5ր. Ամենափրկչեան վաճար 1654 թուականի կապու կնիքը:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ

20—19. (Պարունակում է ցանկը, որ-

տեղ Ոշուած խորագրերից շատերը ձեռագրում չկան. եղածները հետեւեալներն են.)

ա. Յաղապս յեկեղեցին միաբան ընթանալ և աղօթել:

բ. Յաղապս աղօթել:

գ. Յաղապս Համբարումեան, որինակելով պիտի:

դ. Յաղապս չար նախանձու:

ե. Յաղապս բարեկեցութեան և սրկաւմայութեան:

զ. Յաղապս ողորմածութեան:

է. Յաղապս վարձեալ վառն ողորմածութեան:

ը. Յաղապս ոչ Համբարել փոքր դանցանս, այլ և ի փութունցն զգուշանալ:

թ. Յաղապս ոչ բարկանալ:

ժ. Յաղապս դարձեալ ոչ բարկանալ:

ժա. Յաղապս ճանաչելոյ զմէր բնութիւն և ոչ ցանկալ զեկեղեցի կնոյ:

ժբ. Յաղապս թէ ոչ ի Հարկէ ինչ լինիցի մեղք, այլ ի չար կամաց:

ժգ. Յաղապս արժանաւորութեամբ մերձեանալ ի սուրբ խորհուրդն և ոչ մամանալ կաւ:

ժդ. Յաղապս մի ինչ առաքինութեանցն լուծանել րաւական է Հանել յարեցութեան:

ժե. Յաղապս առաջնացն պնդութեան յառաքինութիւնն և մեր ծուլութիւն:

ժզ. Յաղապս դառնալոյ ի չարեաց օրինակաւ Նինուկացոցն:

ժզ. Յաղապս սիրոյն Գրիտասի:

ժէ. Յաղապս պուստանական խեղկատուութեան:

ժթ. Յաղապս սպառնալեան որ է կուպաշտութիւն:

ի. Յաղապս առն և (կ)նաջ սիրել զմիմեան:

իա. Յաղապս ձնողաց զորդիս խրատուականն ռնուցանել:

իբ. Յաղապս միշտ զԱստուած յիշել:

իդ. Յաղապս ազահից եւ անարգ ծնողաց :

իդ. Յաղապս շար մարդոց, որ դպանի նման է :

իե. Յաղապս նմանել մոլորոցն եւ պահել դանձն ի գիշերութենէ :

իդ. Յաղապս դարձել, խառնաժանութիւն եւ սպաշխարութիւն :

իէ. Յաղապս ամենայն աստճինութեան կրթութեանց :

իը. Յաղապս նշանի տարբ. խաչին եւ մարդասիրութեանն Աստուծոյ :

397

ԳԻՐԳ ԵՊԻԺԱՆՈՒ ԿԻՊՐԱՑԻՈՅ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

(Ս. Ամենափրկիչ ՏՏ. զգ. 19)

[ԿԻԼԻԿԻԱ]

ԺԳ. դար

ԵՐԵՐԻՔ՝ 222: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 24.7 X 15: ՈՒՆԵՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին 18.7 X 12: ՏՈՒՔ՝ 25: ՆԻԻԹ՝ բուրբ: ԳԻՐ՝ քաղաքի կամոնաւոր: ՍԱՐԲՆԱՏԱՆ՝ կարմիր քաղաքի: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, խոշոր վերնագրերը՝ կարմիր քամաճով: ՄԱՍԻՆԱՅԻՆԱՑ ՊԼԱՊԼԱՆԱԿ՝ 1—2 է. 221—222: 1—ի եւ 222—ի մի մասն է մնացել, մեծ երկարագրով Բարութեան Աւետարանի մի մասը: ԱՄԱՆԱՅԻՆԱԿ՝ 4ա, կարմիր քամաճով: ԿԱՏԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ: Ա երեսիմ սեղմած խաչ, ճակատին քամաճով գրուած է «Եպիփան զիբէ է կատարեալ»: ՏԵՐԻՔ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ հետամտեալարար Եփիփան: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԳ. դար: ՍԱՆԵՐԻ՝ (նովհաճէս եպիսկոպոս արքայեպոս:

ՄԵՆՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— ԶԼապիր խառնաժանութիւնց գիտաւոր: Է. 1, 18, 19, 53, 95, 101, 102 է. 222 թերթերը փայտէ կէ, իսկ 155, 196 է. 107 թերթեր յաստեղծների մի մասը պիտամբ կտրել են: ԶԼապիր վերջի մասը պահպան է, յիշատակարան չկայ. մի քանի տեղ յաստեղծների մի քանի գրքերի գրութիւններ կան գրքին վերադարձ, մի քանիսն էլ յիշատակարարութիւններ են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—16ա. Պատմութիւն վարուց եւ սքանչելեաց Սրբոյն Եպիփանէն արքեպիսկոպոսի նկարագրոց: ՍԿԻՐՐ՝ Սքանչելի սկրապս Եպիփանէի արպղաւ շրջա եւ Հայր Նորա մշակ երկարործ. եւ այնու արդար վաստակաւ կերպրէր զորդակա իւր զԵպիփանէ...

բ. 16ա—34բ. Երանելոյն Եպիփանէն արքեպիսկոպոսի կոտորածի կոտորածի կերպրոց—

այ ասացեալ ի սկզբնոյն արարածոց եւ յաւատարեանկան քարոզութեանց, որ ըստ Զուկոյ յաւերտի Սրբոյ Աստուածաճնին եւ միշտ կուսին Մարեամու:

գ. 34բ—57ա. Նորին ասացեալ Հանգիստ: ՍԿԻՐՐ՝ եւ Արեւոյն լցեալ զթիւմաց Նարիոյ, կաշեալ սրբութեամբ եւ անարատութեամբ զամս ինն Հարիւր եւ երեսուն...

դ. 57ա—64ա. Նորին ի զնալ Սուրբ կուսին առ Եղիսարէթ սպաղիքն իւր, յԱւետարանէն որ ըստ Զուկոստի է: ՍԿԻՐՐ՝ Յարուցեալ Մարիամ յաւերտն յայնոսիկ, զնայ ի լեռնակոյնն վուրճանակի ի քաղաքն Յուզա...

ե. 64ա—68ա. Նորին յայտոյս Սուրբ Մկրտչին Յովաննոս: ՍԿԻՐՐ՝ եւ Եղիսարէթի լցան առաքել եւ ծնան որդի, եւ որդ ահաւոսիկ իմանալի է...

զ. 68ա—83ա. Նորին յայտոյս ծնունդեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մեղոյ ի Սուրբ կուսին: ՍԿԻՐՐ՝ Անբախտիւն խառն յարաւորութեան ի Հարկ աստուծոյ կամեցաւ սկզբնաւորել ի Սրբոյ կուսին...

է. 83ա—104բ. Նորին ի զայ մոլորոցն յերկրպոյսութիւն Տէառն, յԱւետարանն Մաթէոսի: ՍԿԻՐՐ՝ եւ ի ծրաններն Յիսուսի ի Բեթղէճէմ Հրէաստանի յաւերտն Հերոփի արքայի, ահա մոպ յարեւելից եկին...

զևազբոր զվիժակի մ' Ենգման տոմ մով՝
—դաժմով իսկզուեւատաջ եռամստեք յո ճամ
—տեմս ոչխոնով մտեմտ զտոտատեւ Լոզատ
ճամս ետիտանցմէ յո մառ յո մի ժառ
—տի յնման բորմս 'նաւատայ վոստովմէ
զլոզատեւ բոնզոտովս ուտեմ Լոզեմտո
նաեմովի Լոզեզտոսի զվոսեւիովեղծմտ
սաւովիւն զնկզգումն . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Իսկ
—դառտի ողորտոր զսամոզ վ տառ վ մս
զեմով զվիժակիցն յո ետիտաբոր ետեղեզ
ստե ' ԵԼԵԼ . Իսկն ուսովն յնոչի
—տատ քմբ ԵԼԵԼ ԵԼԵԼ մս ' զզմազ զոզս
—ոմմի զնեմի Լոզգտմն զոտի ' յո զվիտաբ
—տբ զլոզգմի ուտեմ Լոզեմտո նաեմովի
սաւովիւն զնկզգումն . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Եւմբ
զաղթակի զոտի ' զյսակ վ եմտ յոնց մառ
—տատ մառ զլոմ զվիժմտ յո վիճեղեզ
ԵԼԵԼ . Լոզթեմ զտեւտքմիս յո վոսս
—վն զլոզտե սպաւոզտաւմ վ Լոզեմտո նե
—տեմովի Լոզեզտոսի զվոսեւիովեղծմտ յառ
—տովիւն զնկզգումն . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Զվեմի զվեմի Եմտ ' ժնմի ոզոզ ժս շս
զտատայ՝ ԵԼԵԼ . Զնեղեմտ զմտի տոմ
յոզթիսի զվեմտայ յառաւոր յո յոզե
—տոտ նաեմովի զվոզտոսեւիովեղծմտ յառ
—վիւն զնկզգումն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Եւն յոտ յո ուտեմի վե Լոզտե
տեղիւն յո Լոզտի տեղեղիս ԵԼԵԼ . ԵԼԵԼ
ԵԼԵԼ . Եւզտայ տոմ մս ԵԼԵԼ զնեղեմտ
—դոմ ԵԼԵԼ վեմի տոմ Լոզեմտո սաւով
—վիւն զնկզգումն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Եւզոմտոմ զվեմազտայ
յո ուսովն զլվ ստ բոն Լոզտի ' յո բսմ
—ս ' Իսմի տաւառեղբ յո մառ զվեմտայ
—տ բոնայ ԵԼԵԼ . Իսկիտայի վե յո
զմառն Եւնեղեմտ տոտի ' զվեմառ յոնտ
—տեմտոմ յո Եւնեղեղբ ուտեմ Լոզեմտո
վոզտոսեւիովեղ զնեմովի Լոզեզտո
—տի սաւովիւն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Զեւտո
մմալ զվիւն յո վոտոս ' զնեւ յոզ վ Լոզո
—տ զոբտայ զվեմի մառտալ ԵԼԵԼ . ԵԼԵԼ
ԵԼԵԼ . Զվեմտայ յառաւոր յո յոզե
վ Լոզեմտո նաեմովի վոզտոսեւիովեղծմտ
սաւովիւն զնկզգումն . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Եւն մնակ
—մո ոչլոտայ յո յոտայ (Լվմիս) ոչլոտի
—սց ստ զտեւեմ յո ուսովն Լոտ բոբեմ
ԵԼԵԼ . Եւնեղեմտ տոմ մս զնեղեմտայ
—լոտայ զվիժակի վ Լոզեմտո նաեմովի
տեղեզտոսի զվոսեւիովեղծմտ սաւովիւն
զնկզգումն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Զլոտտոն
Եվմիս ոչլոտայ Լոտ ԵԼԵԼ . ԵԼԵԼ
—տ ԵԼԵԼ . Եւնեղեմտ տոմ զնեղեմտայ
—լոտ ' զտայ զվիժակի վ Լոզեմտո նաեմ
—ովի տեղեզտոսի վոզտոսեւիովեղծմտ սաւով
—վիւն զնկզգումն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Զվիտա
զտոմ վ բնեւտայ վ
վոտ վոտ տառ զնեղ զվեմի յո ԵԼԵԼ . ԵԼԵԼ
ԵԼԵԼ . Եւնեղեմտ տոմ մս ' զնեղեմտայ
զտոմ վ վոտայ յոնտի վ Լոզեմտո սաւով
—վիւն զնկզգումն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Եւնեղեմ
տառ ' ուտեմի
—զ վոտայ զտայ Լոզգի Լոտի յո
վեմի ' վեմի զնեղ զլոտայ վ յո ԵԼԵԼ . ԵԼԵԼ
ԵԼԵԼ . Եւն Լոզգտո յոմի վ Լոզեմտո
—տայ յո ' վոտեմի վոտայ վոտայ յո
—զո զտայ զլոտայ վ Լոզեմտո նաեմովի
սաւովիւն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Եւն
յո տեղեղիս յո զլոտայ յո զտայ
Եւնեղեմ տառ ' վոտո տառ զվեմի մմ
յո ԵԼԵԼ . Եւնեղեմտ տոմ մս զնեղեմտ
—զլոտ ' ուտեմի զտայ զլոտայ տաւտայ
վ յո վոտայ զլոտայ զլոտայ յոնտ նաեմովի
Լոզեզտոսի զվոզտոսեւիովեղծմտ սաւով
—վիւն զնկզգումն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Եւնեղեմ
տառ զվեմի վոտայ
Եւնեղեմ տոմ ' տեղ զլոտայ ժմաւ
Եւնեղեմ յոմի յո ԵԼԵԼ . Եւնեղեմտ տոմ
մս զնեղեմտայ յո ' զլոտայ զլոտայ վ յո
Լոզեմտո նաեմովի վոզտոսեւիովեղծմտ
սաւովիւն զնկզգումն . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

... Զնեղեմ
տառ զլոտայ
Եւնեղեմ տառ զլոտայ տեղեղիս ' տեղ Լոզտո
—ԵԼԵԼ . Եւնեղեմտ տոմ յոմի յո ԵԼԵԼ . ԵԼԵԼ
ԵԼԵԼ . Եւնեղեմտ տոմ մս զնեղեմտայ յո ' տայ
—տայ զտայ զլոտայ տաւտայ վ նաեմովի
Լոզեզտոսի զվոզտոսեւիովեղծմտ սաւով
—վիւն զնկզգումն զվմառ . ԵԼԵԼ—ԵԼԵԼ . ԵԼ

Հասարակացեալ երրորդութեան՝ Սկիզբը՝
 Եւ յորժամ Լեկացի որդի մարդոյ փառաւք
 իւր Եւ Հաւր Եւ Հրեշտակք ընդ նմա...

Իր. 1990—210ր. Երանելոյն Եպիփանու
 Կիպրացեոց արքեպիսկոպոսապետի ասացեալ
 ի փոխումն Սուրբ Աստուածածնին Եւ միշտ
 Կուսին Մարեամու։ Սկիզբը՝ Արդ, Հոգւոյն
 Որոյն առաջնորդութեամբ Եւ Երկրւոյ Տեառն
 ի Հանդէս քննութեան Լեկեալ մեր...

Իգ. 210ր.—220ր. Երանելոյն Եպիփանու
 արքեպիսկոպոսին Կիպրացոյ ասացեալ յա-
 ղապս սուրբ խաչին Քրիստոսի Աստուծոյ մե-
 րոյ։ Սկիզբը՝ Կախայախեանն Քանն Հաւր ի
 սկզբանէ լինելութեանն, իրբեւ արարչապի-
 ճեաց զամենայն...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

37ա. Ստացողի սորա Տեառն Յոհաննու
 Լպիսկոպոսի արքա Եղբար փրկութիւն Եւ
 ողորմութիւն իւր Եւ իւրոցն Հայցեցէք ի
 Քրիստոսէ Աստուծոյ, վաւերացն սորա։

Վերադարձեալ միտքն ունենց անիւ Եւ
 Եւսի Եւ Հնաի յիշատակարանները։

210ր. (Նոտրգրով) Զվերջի կապմոյ
 սուրբ դրոյս աղաւթմ յիշել Տէր զնուստ
 Մանուկի որդի ոսկէգործ Մուրատ Սարգիս
 Եւ մեղաց թողութիւն խեղրել։ Թվին Հայոց
 Թ29 (1634)։

38ր.

Ով եղկեյի Կախի անկար.
 Որ չուրիս քնգ միխրար.
 Յիշեալ վԱստուածածին Կոյս
 անդադար։

398

ԳԻՐԲ ՊԱՐԱՊՄԱՆՅ ԿԻՒՐՂԻ ԱՂԵՔԱՆԴԻՐԱՅԻՈՅ

(Անփակամութիւն Նոր-Ջուղայի բնակիչ Մկրտիչ խան Յովհաննիսեանի 356 (4))

Ժէ դար

Ինիւթք՝ 204։ Մենիւթիւն Թերթի՝ 18 X 12.3։
 Ուրիւն Եւ Մենիւթիւն Գրոնիւն ՄԱՍԻ՝ միա-
 սիւն, 13.3 X 8։ ՏՈՂԲ՝ 29։ Նիւթ՝ քուղք։ ԳԻՐ՝ քուղ-
 քիւր։ ՊԱՏԿԻՐ՝ 4ր։ Կիւրիւն ՄԱՍԻ՝ 5ա։ ԻՆԵՆԱՔ՝ սեւ,
 վերմագրերը, սկզբնատղերը, որոշ գլխատառեր Եւ
 յուսանցադիրք՝ կարմիր։ ՃԱԿԱՆԱՅՐԻ՝ 137ա։
 ԿՈՒՍԱՆԱՅՐԱՅԻ՝ 5ա, բաւականին քուղք կամ
 ՍԿԶՐԱՆԱՅԻ՝ քուղքիւր։ ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ։

ԳԻՒԶ՝ ամպաւտ։ ԻՆԵՆԱՅԻ՝ ԳԻՐԶՈՒԹԻՆ՝ Ժէ դար։
 ՏՈՂԻ ԳԻՐԶՈՒԹԻՆ՝ ամպաւտ։ ԻՆԱՆԱՅԻ՝ 1—2, 128,
 140։

ՆՈՂՈՒԹՈՒԹԻՆ, — Ձեռագիրք վառ Եւ դառնե-
 ցեցերը միանգամայն փառքիւն Եւ այն, թղթերն Եւ
 բաւարովին դառա Եւ թափում Եւ կազմեց պսակում։
 Ձկա գրէ յիշատակարանը։ 3ա—4ա ունի մեծագրի
 դրոյ խեղրէլ ցանկը։

399

ԳԻՐԲ ՊԱՐԱՊՄԱՆՅ ԿԻՒՐՂԻ ԱՂԵՔԱՆԴԻՐԱՅԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 110, գգ. 20)

ՇՈՇ (Սպահան)

ՌԶԻ (1640)

Ինիւթք՝ 190։ Մենիւթիւն Թերթի՝ 10.1 X
 13։ Ուրիւն Եւ Մենիւթիւն Գրոնիւն ՄԱՍԻ՝ միա-
 սիւն, 13.1 X 10։ ՏՈՂԲ՝ 27։ Նիւթ՝ քուղք։ ԳԻՐ՝
 մոտրգիր, խառն, տղեղ Եւ զմեւարըմքեանիւ։

ՈԿԶՐԱՆԱՅԻ՝ մոտրգիր կարմիր քամառով։ ԲԱՆԱՔ՝
 սեւ, վերմագրերն ու որոշ գլխատառեր՝ կարմիր։
 ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից
 Բարամով ձեփած։ ԳԻՒԶ՝ Խաշտաւոր երեց։ ՏՆԼԻ

ԳԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵ՛ Ե՛րջ : Եղանակ : ԺԱՄԱՆԵԿ ԳԵՂՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵ՛ ԻՆՁԻ : 1949) : ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—2, 195—190 :

ԻՆՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆՆԵ՛ : 2 և 3-րդ դր. է պահպան :
195-րդ պահպան է անդիշ :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԲԱՏ ԵՄԱԿԻ ԺԱ :

ա. 5-րդ—1784. Պարսպմանց գիրք Կիր-
դի :

բ. 1789—1829. Սրբայն Թէպոստի
Եպիսկոպոսի Անկուրայի խառն յար ծննդ-
ական Փրկչին մերոյ :

գ. 1834. Սիրելեաց և փափաղեաց
Անտառաւու և Մարտինայ Եղանակն և
այլոց ուղղափառ Հարց միայնակեցեաց և
որոց ընդ ձեզ միայնակաց հոգին վարս Առ-
աւոյ Հաստաւի Առաւոյն սերտացելոյ,
Կիրդի Եպիսկոպոսի խնդայ ի Տէր :

դ. 1839—1869. Նորին և Կիրդի Եպիս-
կոպոսի Աղէքսանդրի առ Անկեղնոս թուղթ
Երկրորդ :

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1834... Զգեթին գրող սորա խառնուր
էրէցս յիշեցէք ի Քրիստոս, որ գիրքս, որ
Կաշի Պարսպմանց, զբեցաւ ի թվականիս
Հայոց ՌԶԹ (1640), Վարդայիս պաշին Եր-
կուչարաթ աւր, սկիզբն արարի Վարդայ-
փառն Երեքարաթ անցած պոծոյ, աւարտ
եղաւ ի քաղաքն Երուշ, Լապաճան, ի Հայրա-
պետութեանն Զուգայոյ խառնուր վարդայ-
պետին, որ Առաւոյն ուր Հոգին լուսաւորի,
որ այս Պարսպմանց գիրքս յինք առի, աւ-
րինակեցի, սրտայնացն ներել, թողութիւն
մեզ և ձեզ Քրիստոս Առաւոյն ուղղափառ,
որ առաւն է ի տուրս բար(և)աց, ամէն :
Հայր մեր որ յերկինս...

(1879-ում կարդում ենք հետեւեալ տե-
ղեկութիւնը) :

Յաճախ Քոնեցին զրէ ընդդէմ Հայոց
այոլոյն :

Առաջին՝ պրիստոս մի բնութիւն տեսն,
բաւ կարծեաց Դիսկոսիս :

Երբեք՝ զի Հոգի ի Հարէ միայն
բղեւաւ և ոչ յարգոյ, բաւ կարծեացն Եր-
նաց :

Երբեք՝ ոչ զոլ արդարացն փառք և ոչ
մեղաւորաց տանձանք մինչև յերկրորդ պա-
լատն :

Զորոյ՝ ոչ զոլ քաւարան և ոչ զմիայն :
Հինգերորդ՝ ոչ ընդունին զեկեղեցին
Հոռոմայ զլուս բնութեանական ամենայն Եկե-
ղեցի :

Վեցերորդ՝ նորին զԼեւոն պապն և
զմայրոյն Քաղկեդոնի :

Եւթներորդ՝ ոչ դասնն զպաւն տէրու-
նական բաւ Եկեղեցոյն բաւ Հոռոմայ զմիայն-
ական և զայլոն :

Ութերորդ՝ ոչ պահն պահս բաւ կան-
նաց Եկեղեցոյ :

Եւններորդ՝ ոչ ունին զի խորհուրդ Եկե-
ղեցոյ բաւ կերպին ուրու :

Յոճախ Քոնեցին մեծին Երայեայ աւա-
կերտք էին և այս չափ տեղ է բողոքած եւ
յի զլուսն : Վարդայեայ փառն դարձան ի
ձեռնակաց դասնութիւն : Վարդարէ վարդա-
պետ ի զեղջէն Անտաւայ, Յակոբ վարդա-
պետ ի զեղայաղաքէն Գառնոյ, Հայրապետ
վարդապետ ի յեւթնադրոս զեղջէ, Յաճա-
նէս վարդապետ ի Մուսան զեղջէ, Սիմէոն
վարդապետ ի Թաւնէ դասառէ, Երեմէս վար-
դապետ Տարաւնու, Առաքել և Իսապէլ
վարդապետք ի պատուէն Արտաղոյ, Գրիգոր
վարդապետ ի Յափրակոնիս զեղջէ : Կոս-
տանդին և Յովաննէս վարդապետք ի յաչ-
խարճէն Կրիկոյ, Սիմէոն վարդապետ ի խո-
չէն դասառէ :

(Ջեռաղդի վրայ կան վանքի 1654 եւ 1750
յուսկանքերի կնիքները) :

1784. ի վեջ Հայաքերտորդի Երկերուրե-
րորդի քառնեւորդի շարքորդի ամի արարածս
աշխարհի, բաւ յունարէն թուոյ ի յարեքտա-
սաներորդի Ենդիրտինի յերկրորդ ամի թա-
ղաւորութեան ատուր թարգմանեցան գիրքս
Պարսպմանց և թղթաց որոյն Կորդի Եպիս-
կոպոսի Աղէքսանդրի ի Կոստանդնուպոլսի,
ի ձեռն Գաթի յիպատոսի թաղաւորական
սեպանու կենտոսի և ի ձեռն Ստեփանոսի
քերթորդի : Զորոյ սորա խառնուր Երէցս
յիշեցէք ի Քրիստոս :

[illegible][illegible]

Քանի որ մենք հասկանալի և պարզ լինելու համար
 չենք ցանկանում, որ մեր գրքերը լինեն միայն
 մի քանի մարդիկ համար, այլ մի քանի հարյուր
 մարդիկ համար, ապա մենք չենք կարողանում
 լինել միայն մի քանի մարդիկ համար:

• ժողովուրդը պետք է իմանա, որ
 • ժողովուրդը պետք է իմանա, որ
 • ժողովուրդը պետք է իմանա, որ
 • ժողովուրդը պետք է իմանա, որ

- մտեռնեցո՛ւ մտտ ցոյ՛նմամա յտա՛ր
- միմեք ելլմեհա՛յ վկայի՛ն իլլ
- մո՛ծածիտ աչ իսմի՛ն ուզելլ
- մուտա՛յ յիսգման ցնեղգա՛ն ու
- մոկտ յսլ ցլլցո՛ւ Լոգ՛ՅԼ յոնգրէ՛
- մտեռնեցո՛ւ զու տալլ ,վ զգ տեմոկ
- մուշո՛ւ յգ յոկոկուստա՛ն ցլլա՛ւ
- մու՛ծմ յլլ ցլլկոկ տալմտեռնե՛ն ցլլա՛ւ
- մու՛ծմ յոգ յոնգոտս ոչլլուստե՛

[illegible]

— 100 —

[illegible]

ቆይታ፣ ጥቅም ስጦታ

1. 2007

— Իսկանուհի մոտմոտակի զոտի զոտիսանան
տոմի զհանի հանառոյիզի վկայագրիով Իսկ
— Զոտիսան հանգիստ զհանգիստ Իսկ

1. զվեազ պրեսանդիկ 19 սպտեմբ

— Եւ ի դատարան երևան եկող զանազան անհատներ
մասնակցութիւն չունենալով, որոնց թիւը 100-էն ավելի էր:

: չվորդի վառվել լողում

— արդյունքում դժգոհ պահեց Երուսաղեմի
մարտահրավերով անհաղթ մանկիկ, ով դեռ
— ուր, ցողեց փառավայր, մշտով անմեղք
— չէիլ օրորով, հավ : մշտեց Երուսաղեմ
անմեղք չէիլ եզմիկ : *արդյունքում* : ..

ՀԱՎԻԹՎՈՒՆԴԵՆԵՆԴՆԵՄ

1. *Practicality* – the extent to which the

[illegible]

: 46.8—11.2

1. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 2. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 3. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 4. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 5. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 6. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 7. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 8. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 9. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ
 10. ԳԵՂԵՍՈՎԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՐԳԵՐՈՒՄԸ

(2891) 4.12.40

၂၀၁၆-၂၀၁၇

1967 թ. հիմնական ձեռնարկները և ծրագրերը

המגן והחוקים

տիրացի թաաւալալ նման խողից և ժախալալ ի կերակալ նման չանց: Կայ և Հայրն իմ պատասխան և ձերունի հեղաճողի Պարսամ քաճանցն և հանդուցեալ մայրն իմ լուսահայի Հոսոսմանիմէն, որ տախ երիտասարդական հասակի փախեցաւ առ Քրիստոս, զոր Տէր Ախտոս փախանակ առտի զրկանացն անդ միխիթարեացն. նաեւ իմ հօրեղոր կիներն Սանդուխան, որ լապտամ աշխատեցաւ մէր յետ հանդուցեալ մօրն մերոյ, առ միխիթարեաց ըրեալ, որ մենք որք էինք մնացեալ, որ եւ յամ տմիս նա եւս հանդուաւ առ Քրիստոս, զոր և հանդուցեալ ընդ արդոցն իւրոց, և եւս պատուական եղբարքն իմ Տէր Սահան և զԵրարաբեակն և զՕլաասափն և

զըղբքն իմ Մամարն և զՍապրիթանն և զՄարանն:

Դարձեալ իշեցէք ի Քրիստոս զմբբոյ զգեով հաննէս հարեղայս և ս Հայրն իմ Տէր Պարսամն, որ նայ լուսացաւ զայս սուրբ Պարսամնացն ի հալալ յեղից և ժաաաակոց իւրաց: Որք հանդիպէք մամ կարդալով, մէկ բերան հալալ մեղայի աշխատ լիէիք և աշխատողացաւ Հայր մեղախ Քրիստոս Աստուած ձեզ ողորմեացի իւր միսանցամ զարտեան, յորժամ զայցէ զատել զամենայն արարածս, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:

ԵՄԼՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— 1577-ի վրա կա սեւ ծաղկազարդ մի կոթիք փակագրով, որ վերծանում է Պետրոս:

401

ԳԻՐԳ՝ ՊԱՐԱՊՄԱՆՅ ԿՈՒՐԼԻ ԱՆԵՔՍԱՆԵՐԱՅԻՆՅ

(Ս. Անեւափրկիչ 141, զգ. 20)

ԱՍՊԱՀԱՆ

ԹԻՂԵ 1686

ԻՄԻՔ՝ 180: ՄԵՆԻՈՒԹԻՒՆ ԻՄԻՔ՝ 20.0 X 15: ՍԻՆԱԿԱ ԵՒ ՄԵՆԻՈՒԹԻՒՆ ՔՐՈՒՄԵՐ ՄԱՍԻՒՄ ԺԱՄԱԿԱՆ, 14 X 0.0: ՏՈՒՐ՝ ՍԻՆԻՔ՝ լուսից: ԳԻՐ՝ բոլոր-զիր խոշոր: ՋԱՐԳՐԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ԿԻՍԿԱՐԱՆ՝ 3ս: ԼՈՒՍԱՆԵՐԱՐԱՆՔ՝ կարմիր, քաւակամ բուռով: ԻՄԵՐԱՐ՝ սև, վերնազրկեր, սկզբնառոցներ, զլիսաառեմն ու լուսամբազներ՝ կարմիր քաւակամ: ՈՒՋԱՐԱՆՈՒՄ՝ յոչնակեղանք: ԿԵՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձկներով, ցերեխ շերտաւոր բարա-մով ձեգած: Ա կաղի մշտեղ խաշխուրիմ, կողի շարքը զրուած է ձիշտակ է պարմ Մարգարէ եւ ձեղողով խոնա Սարիտաթմ, Սալվարիմ ու որդոցն պարմ Աղափիլէ, Մամուէլիմ, Աստուածատրէ, ՌձԼԵ (1686), ԳԻՒՉ՝ Միքղայրէկ: ՏԵՂԻ ՔՐՁՈՒՐԱՆ՝ Աստուած: ԻՄԱՐԱԿԱ ՔՐՁՈՒԹԻՒՆ՝ ՌձԼԵ (1686), ՍՏԱՐԱՐ՝ պարմ Մարգարէ: ԴԱՍԼՐԿ՝ 208ա, 480ր:

ԵՄԼՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լա է պահուած, բարբաթի մարտի է, միայն 11, 12 և 140 թերթեր կողմից պահուած են, իսկ 208ա բնագիրը չի գտնւած, երբի որքանակում չլինելու պատճառով: Ձեռագիրը բացկացած է 162 (40) թղթերից, հաշուելով նաեւ Աթաաախ առ Ապիկոման զբաժ թողթը, և ինչպէս Երեւում է, կիւրցի բոլոր ձեռագրերի մէջ ամենա-լաւն է: 1—2ա տրուած է բազանգապիթանն ցանկը:

ԲԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

187ա—189ր: (Մի ստամաւոր ձերածու-ր իւնից յետ, 188ա-ից կաղաււմ ենք) Արդ,

կգեւ զրա հողիարուի մատենիս ի թվակա-նիս Հայոց ԹԻՂԵ (1686) տմի, ի յերկիրս Պարսից, ի մայրաքաղաքս Ասպահան, որ կոչի Քաղաքահան, ի թաղաւորս թիւնն Պարսից փարբի Շահ Սլէմանին: Եւ արդ, ևս տնարձանն արժանաւորաց, մեղաւորս տն-մեղաց, տնպատուի ի բարեաց, պարտաւորս տպատուց, տնարուստս արուստաւորաց և յետինս ի զրչաց տառապեալ Միքղայրէկս, քանցի ոչ էի կարոյ ևս արժան տպմ ուրբ: Արուստս և կատարման ուրբը զրչաց, սահայն տաաա շորհօքն Քրիստոսի կատարե-ցաւ, թաղաթիւն շորհեցէք տնկարդու-թեանս:

Փառք համալոյ, զապափառ, հաաաա-րապատիւ, տնարձանեի Սուրբ Երբարդու-թեանն, զպապուցիւն բոլորից կապակալ, Հօր և Որդւոյ և Սուրբ Հոգւոյն յաաաժ քան զամենայն յախաեանս, ամէն:

Արդ, արգշն հանդիպողաց և կար-դաղողաց, որք հանդիպէք և ընթեռնողք զիրքս, յիշեալք ի Քրիստոս զրարեմիտ ևս խոհեմ, ճարտար, աստուածաւոր և ուղղա-փառ և երկիւրամ յկատուոյ զպարսն Մար-դարէն, որ կցեւ ցանկացող յարինեալ ևս արարեալ կիրդի աստուածաբան փարդա-պետի, որ կոչի Պարսպմանց, փառն տնորէ-նութեան և ժարեկաւթեանն Քրիստոս ևս փափաղանող եւս զրեւ զգիրքս զայս, յիշա-

տակ իւրն եւ իւր ծնողացն զհօրն խօնայ Սարհատին եւ մօրն իւրոյ Սալվարին, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք զպարոն Մարգարէն եւ զհորքարէն իւր զխօնայ Զաքարէին, զպարոն Միքայէլն, զպարոն Գասպարն եւ զպարոն Մուրատն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք զհանդուցեալ Աւետն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զխօնայ Շարհիմանն եւ զկողակիցն իւր Շահապտէն եւ զորդին իւր յխօնայ Սարհատն եւ զյուստոն (Սոյն տաղից յետայ գրչի կազմից երկու տաղ քացի է քաղնուած, որ յետայ մի այլ գրիչ ամվարժ ճշտագրով անկացրել է) Զանդուցեալ Բէկդադէն եւ Խապատէն եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ միւս զուստր Ուլուգէն, որ Տէր Աստուածն յերկար ամաց պահեցէ:

Կրկին անգամ յիշեցէք զպարոն Մարգարէն եւ զհանդուցեալ կողակիցն իւր զՅուդիտէն եւ զմիւս կողակիցն իւր ըզթաղուհին եւ զորդիքն իւր զԵռարոսիբով զպարոն Աղափիրին եւ զՍանուէլն եւ զԱստուածատուրն. Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեցէ զամենեանս:

Եւ եւս յիշեցէք ի Քրիստոս զհանդուցեալ զորդիսն իւր զԽօնածալն որ ժԸ ամաց էր հանդեաւ առ Քրիստոս, եւ զամենայն յրնտանիսն եւ ամենայն արեան մերձաւորսն առ հասարակ յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

2ա. (Լուսանցեալ) Ստացող զբիւս անպիտան Տէր Յովանէս, որ եմ Գասպարեան: (Մօտը եղել է մի կնիք, այլ ջնջուել է, կամ մի քանի կնիքադրոշմներ վամբի 1654 թուականի կնիքով):

402

ԳԻՐԻՔ ՊԱՐԱՊՄԱՆՑ ԿԻՐԻՄԻ ԱՆԵԿՍԱՆԻՐԱՑԻՈՅ
ԵՒ ԹՈՒՂԹ ԴԱՇԱՆՑ

(Ս. Ամենաիրկիչ 139, գլ. 20)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԽԴ (1695)

ԹԻՐԻՔ 384: ՄԵՆԹԻՔԻՆԻՆ ԹԻՐԻՔԻ 15 X 11,3: ՍԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆԹԻՔԻՆԻՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻՆ՝ միասին, 10,8 X 6,8: ՏՈՂԻՔ՝ 22: ՆԻՐԻՔ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ բռնորդիք: ԶԱՐԴԱՐԱՆԻՔ՝ ոսկեգօծուած: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ Դա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆ՝ Դա: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբնատոհմերը, գլխատառերն ու լուսանցագծերը՝ կարմիր: ՍԿԱՐԻՍԱՆՑԻՔ՝ կարմիր քամաքով բոլորքերն: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից ծաղկաւոր քաղաքով ձեւած: Ա երեսի մէջ խաչելութիւն, շուրջը գրուած՝ Երեւան ձեւած ի Տէր Սարգսէ, ԳՐԻՑ՝ Սարգիս երեց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԱՆ՝ ՌՃԻ (1695), ՍՏԱՅՈՂ՝ Սարգիս երեց: ԴԱՏԱՐԻՔ՝ 1ա—3ր, 8ր—ի կէսը, 381ա—384:

ԵՄԵՐԹՈՒԹԻՆԻՆ.— ԶԼուսանց լաւ է պահուած. բացի Կիւրդի Գարապիւսից զբիւց, որի ցանկը կայ 5ա—Որ, կայ նաեւ. ԶԹՈՂԹ՝ սիրոյ եւ միայնամիտն ձեւն կայսերն Կաստանդեանոսի եւ սուրբ զոպոսն Սեղբեաստի եւ Տրդատայ Զայոց արքայի եւ Սուրբ Լուսաւորի Պրիւդի, 384բ—379բ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

379բ—380բ. Փառք համալոյ, զուգափառ, հասարակարար. Սուրբ Երրորդու-

Թեանն Զօր եւ Որդւոյ եւ Զպույն Սրբոյ յառող քան զամենայն յաւիտեանս, ամէն: Շնորհօքն Սուրբ Զոյոյն եւ կարողութեամբ նորին, որ ետ ինձ կարողութիւն ձեր եւ տկար անձին իմոյ յանդ եւ յաւարտ հասանել սուրբ զոյոյ Գարապիւսից Սրբոյն Կիւրդի Աղէքսանդրոյ հայրապետի արարեալ եւ յիշատակ յաւիտենից իւրոյ սրբոյ: Աստուծոյ կատարեցաւ. Հոգիակեցոյց եւ ցանկալի դարստ, որ յմարդեղութիւն Քրիստոսի եւ զտնօրէնութիւն որ կատարեցաւ ի վերայ երկրի զամէնն անթերի մեկնեալ է Սուրբն Կիւրեղ յաղագս Հերձուածութեան անուղղափառ արանց եւ անխմաստից, որոյ այսպիսի ըզմալի փարթումութեանց համեմատեալ եւ փափաղող եղէ եւ Կիւսաստ եւ մեղօք դատածեալ տախտակն եւ անարհեստ սուտանան Սուրբիս Էրէցս եւ յրեցի սիրով ի վայելչոյաց եւ ոյլ ոք կարուսաց եւ յիշեցէ զատածեալս մեղօք:

Եւ արդ, կատարեցաւ ի զիրքս ի Թուականութեան Զայոց ՌՃ եւ ԽԴ (1695) ապրիլի ամսոյ ժն, ի Շօջ քաղաքի, որ այժմ Ասպահան արտաձայնի, ի զեղաքաղաքի Զուլպուս, ընդ Հովանան. Սուրբ Բեթղան-

մաւ Լիւզեցոյ, ի թաղաւորութեան Գարսից
Շահ Սուլթան Յուսէին եւ ի Հայրապետու-
թեան Տեառն Նահապետի, եւ ի վերայտես-
չութեան Նահանգիս Գարսիստանի Հեղա-
հոյի արհիւսիսկոյսի Տեառն Ստեփաննոսի
եւ աղերսածք աղաչեմ անարհեստ խոշոր
յրդոյ անմեղադիր լերուք, զի կարն մեր այս
է եւ ոչ աւելի զիսեմք եւ եթէ սխալ ինչ ի
ամա զտեալ լիցիք թողութիւն շնորհեցէք ան-
սխալեմ ծառայիցդ, բառնայք զսխալութիւն
սորին եւ զուր վարքն ի Քրիստոսէ առնուք:

Աղաչեմ զձեզ, պատուական Հարք եւ
կղերք իմ, որք Հանդիպիք յայսմ տառիս
յարեանցի տեսանելով կամ կարդալով, յի-
շատիք զձեռն իմ ըզՅովհաննէսն եւ զՏառ-
կամ մայրն իմ եւ ըզպապն իմ Տէր Սարգիսն
եւ ըզկողակիցն իւր Մարիամն եւ զմօրէ
պապն իմ Առաքիչն, եւ զկողակիցն իւր Թա-

ղուհին եւ զեղբարսն իմ եփրումն եւ մօրա-
քոյրն իմ աղայխարող Տալիթէն եւ զՀան-
րուցեալ զուստն իմ Ուրաղուն, յիշեցէք
եւ Աստուած որորմի տասցէք:

Կրկին անդամ յիշեցէք զփծուն Սարգիս
Հրէցս եւ ըզկողակիցն իմ Աղաթխանն եւ
զստեղքն իմ Յորիթիւն, Կատա-
րինէն եւ Տառկուսն եւ ամենայն մերձաւորքն
իմ յիշեցէք եւ զուր վարքն ի Քրիստոսէ առ-
նուք աստ եւ ի Հանդերձելում աւրհնելոյն,
որ է արհնեալ յաւիտեանս, ամէն: Հայր
մեր որ յերկինսդ եւ, ստերբ:

Յր. Օղնեա ինձ մարդասէր Սուրբ Հոյի
Աստուած եւ Հաս ի Թիկուսն տկարութեան
իմոյ եւ Հան զիս ի յաւարտ գծիս:

(ՅՅՈՐ-ում կամ վաճի 1654 թուականի
կնիքն եւ երկու այլ սեւ կնիքներ հա-ում եւ
:ՅՅՈՐ-ում, որոնք գնդուի են):

403

ԳԻՐՔ ՊԱՐԱՊՄԱՆՅ ԿԻՒՐԼԻ ԱՆԵՔՍԱՆԻՐԱՅԻՈՅ ԵՒ ԱՅԼՈՑ ԲԱՆԻՑ ՎԱՐԿԱՊԵՏԱՑ

(Ս. Արեւմտեան 252, զգ. 22)

ժէ դար

ԹԵՐԹԻՔ: 365: ՄԵՆԹԻԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ: 15, 5 X
10, 0: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆԹԻԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒ
միասին, 12 X 7, 4: ՏՈՂՔ՝ 5ա—242բ՝ 23, իսկ
243ա—361ա՝ 27: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ. վերնագրերը, սկզբը-
մատները, որոշ գլխատուներ եւ լուսանցանքներ՝
կարմիր: Նիւթ՝ քաղցր: ԳԻՐ՝ մետրեր: ԶԱՐԿԱ-
ՐԱՆՔ՝ սոկեզոծ: ԿԻՒԱՆՈՐԱՆ՝ 7ա, 360ա: ԼՈՒՍԱՆ-
ՑԱՐԱՆՔ՝ 7ա, 8բ, 10ա, 11ա քաղցր: ԶԱՎԱՍ-
ԶԱՐԿ՝ 30ա: ՍԱՐԱՆԱՍԱՆ՝ երկարագիր, գլխատա-
ուներ՝ գունաւոր, սոկեզոծ կաւագրեր: ԿԱՐՄ՝
ստուարաքուղի կաշեպատ, մաշուած: ԳՐԻՉ՝ 5ա—
242բ մասի գրիչը անյայտ է, իսկ 243ա—361ա՝ Աս-
տուածատուր փանամը: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլպտ:
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժէ դար: ՍՏԱՅՈՂ՝
Մարտիրոս: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—4, 6բ, 301, 361բ—365:

ԵԱՆՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— Զնապիքը լաւ է պահուած.
ցածր մասը կարուած եւ կազմերը միմեանցիկ ու
զրեքի բաժանուած են: Թանաքը ներծծուելով թւր-
թեքը սևացրել է, փոքր ինչ ցեցակեր է եղած: Զե-
նագիրը երկու գրիչ որոն է, ինչպէս երևում է
նկարագրութեան մէջ տրուած վերեւի ծանօթութիւն-
ներէն, Ա մասը յիշատակարան յունի, Առաջ եւ
բիւ ի մասը յիշատակարանը, Բացի Կիւրղի պարագ-
մանց գրեթէ, սրան կից է գէշաբանի բանից ուրիշ

Հարց ընդդէմ Ս. երբարդութեան, Հետադարձու-
թիւն մեղաց եւ զիստատակութիւն անձին ինքնապ-
մար կամքը կցկելոյս Վարդանայ եւ որ առէ յիւր կող-
մանէ լաճ Աստուած, որը վերջնում է Հետեւեալ
յիշատակարանով, 360ա. Եւս զրեցաւ սա ի Պարվա-
ւան ՈՒՐ (1200) մերոյ թվիւ, ընդ Հովանեաւ Սուրբ
Աստուածանին եւ Սրբոյ Նշանի, յատկապէս թեան
Տեառն Մանուէլի որդանեալ Լոյսկոյորոյն:

Գրիչ զրեւ մէկ սկզբում է տարւել Կիւրղի
ցանկը, մէկ մէկ էլ վերում, բացի Կիւրղի գրեթէ
եղած նիւթի ցանկը սաւալ բերելով, վերջնում է
գրեթէ Հետեւեալ խոսքերով. Եւս ինչ է կարգեալ
յատուածարեւի առաջ (այսինքն) բացի Կիւրղին
պատկանեցից):

ԲՈՎԱՆԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ԶԱՆԻԿ
(360ա—361ա)

ա. Սակաւ րան մեր յիշատակին (խօսքը
յիշատակարանի մասին է. տե՛ս իր տեղում):

բ. Եւ պատուէր զրոյս առ ժառանգորդս
իւր:

զ. Եւ ուղիղ դատանութիւն Սուրբ Եր-
րորդութեանն :

դ. Եւ բազում վկայութեւ ընդդէմ երկա-
րնակացն :

ե. Եւ բանն զոր ասէ Սուրբն Աթանաս,
թէ որ դժուրք սուպոնեցան ասել մի բնութիւն
Բանին Հօր եւ մարմնոյն որ ի Մարեամայ :

զ. Եւ զոր աստուածաբան ասէ Թէ Բնու-
թիւնք երկուք :

է. Եւ զոր Եփրեմ ասէ. Թողլէք զնա
չարչարեալ եւ թէ ի մահուանդ նա ընդ նմա,
քանզի այս յերեք պանծա, զոր այս երեք
սուրբքս ասեն, բազումք տկարանան եւ դու-
ղիոն ոչ կարեն իմանալ, իսկ դու գտցես
զսոսա պարզս մեկնեալս եւ եղեալ յիւրաքան-
չիւր կարոն շնորհօքն Աստուծոյ, որով իմա-
նաս զճարտութիւնն եւ ամօթ տոնես զա-
նապայսն, որք անմիջն են :

ը. Եւ ընդ նոցա յուրմ տկարութիւնք,
որք ամպականացու ասացին զանապական
մարմին Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ
անգոսնելի կիրք ետուն նմա, ամենայն կե-
րակրոյ եւ ըմպելեաց ախտաբար Հոսուսն,
աբղարեւ վայ է նոցա :

թ. Եւ դժուարալուր բաներոյ ոչ է իմ
տալ եւ անցն զբաժակս եւ որք այսպիսիք են :

ժ. Եւ վասն Ճրտալուցին, զի երեկունն
պարտ է ուռել :

ժա. Եւ վասն զի պարտ է ի Զ-ն յուն-
վարի տոնել ի միում ուսուր զՄնունդ Տեառն
եւ զՄկրտութիւնն :

ժբ. Եւ զի եկեր Տէր զպառն յերեկոյն
Հինդ շարաթուն :

ժդ. Եւ զի պարտ է զպատուարայն ան-
խմոր եւ անշուր մատուցանել :

ժդ. Եւ զի պարտ է ասել զխաչեցարն
յամենայն աւուր ի դէմ Որդւոյ :

ժե. Եւ զի սուտ է ուրբաթ գել առնէ :

ժդ. Եւ զի բարի է Զատիկի մատաղ եւ ոյլ
մատաղ, զոր առնեն եւ աղն զոր աւրհնեն եւ
տան անասնոց : Զայստիկ գտցես եղեալ
վկայութեամբ բազմաւ ամբացեալ, որով
խնուս յերբան Հակոտակորդաց :

Արդ, է սա պանծարան Աստուծոյ կեն-
դանոյ, լցեալ անբաւ եւ անճառ լուսափայլ
Հաւատոյ մարգարտով եւ որ շատ աշխատի
յրնթերցումն սորա, նաեւ ճանաչէ զմեծա-
պանծ գեղեցկութիւն սորա, քանզի սա լեառն
է Սինէական, ուր բնակի եւ ուստի խօսի
Աստուած եւ սա է Հալածոյ Հերձուածողաց
քարտմբ Հոգւոյն պարսելով զնոսա : Սա է
լոյս Հոգւոյ ի խաւարային շաւիղսն յեւն մեր
յերկինս : Սա է Հիմն եւ մայր Հաւատոյ, կամ
ի ճանաչել զԱստուած : Սա է դուռն արքա-
յութեան : Սա է, որ տեսանել տայ մեզ զԱս-
տուած եւ չըջել Համարձակ եւ անամօթ յա-
Հաղին ատենին, եւ սուրհեն զՔրիստոս դա-
տաւոր արգար :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

308թ. Ով սրբապան ընթերցող, յորժամ
լուսաւորեցցիս լուսաճաճանչ նշուլից սորա,
ընկալ զաղերսս եւ միով Հայր մերի յիշեա
յատացող լուսապարդ տառիս զայսպաշատ
պարոն Մարտիրոսին եւ զբարեպաշտոն
ծնողսն իւր եւ ամենայն արեան մերձաւորսն
եւ դուք յիշեալք առաջի ատենին Քրիստոսի :
Եւ ընդ նոսին եւ զիս յոչնամեղ եւ անվարժ
քարտուղարս Աստուածատուր եւեթ քահա-
նայ, որ անուամբ միայն եմ եւ ոչ զործովս :

404

ԹՈՒՂԹԻ ԵՒ ԽՐԱՏԻ ԵՒԱԳՐԵԱՅ ԵՒ ՎԱՍՆ ԿՐՕՆԱՒՈՐԱՑՆ ԲԱՆԻԲ

(Ս. Ամեմափրկիչ 114, գգ. 19)

ՌՃԻԵ (1676)

ԹԵՐԹԻ՝ 219: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 16, 0 X 11: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13, 5 X 8, 5: ՏՈՂԻ՝ 28: ՆԻԹԻ՝ քաթակ, փայլուն քուղի: ԳԻՐ՝ ճուղի: ԶԱՐԳԱՐԱՆԻ՝ հասարակ, կապույտ եւ կարմիր քամաֆով: ՃԱՎԱՑԱՐԻ՝ 4ք: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԻ՝ 3ա, 4ք, 5ա, 36ա, 36ա, 43ա, 153ք, 156ք, 170ա, 173ա, 174ք: ՍԿԱՐՆԱՍԻ՝ կարմիր քամաֆով ճուղի: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, սկզբնատոգիքը, վերնագրերն ու գլխատառերը՝ կարմիր: ԿԱՑՄ՝ տաշտակ կաշնայաւ, սեղանի առեւերով, ճեղքից դաճած պոկաւոր քաթակ: ԳՐԻՉ՝ վարձաւոր դպիք: ՏԵՂԻ ԳՐԻՉՈՒԹԵԱՆ՝ ամշայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԻՉՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԻԵ (1676): ԳԱՏԱՐԻ՝ 1ա—2ք, 4ա—ի 1/2-ը, 5ա—ի 3/4-ը, 35ք, 40ք—ի կէսից—48ք, 218ք—219ք:

ԵԱՆՈՒԹԻՆ.— ՄԻՆԷ, ՆՈՐՈՂԵՐ ԵՒ ԿԱՊԻՆԻ, ինչպէս երևում է, ձևագրերը աւերուած է հոգի, վերջին նորոգողը եւ կապուղ թերթիքն իրենց սակող շի դրէլ, յետոյ նախկին նորոգողի հետ խոսնել է նաեւ բոլորողով գրուած թերթիք. 3ա—5ք, 34ա—36ք, 43ա—ք, 46, 153ք—156ք, 170, 173ա—174ք, 180, 180ա—201ք, 218ա: Գրքեր, բացի նազրի ճառերից, խրատներէ եւ աղթներէ, պարունակում է նաեւ զվարք եւ ճոշնութիւնը՝ 153ա—156ք բոլորողով գրուած, եւ 3ա—4ք. Քրիստոս Սիկեռոնց դիտաւան վարդապետի Մեկնութիւն նորին (եւագրեալ)», որից մի հատուած է ձագնել: Բոլորողով նորոգելը հոգի է կապուղաւ առաջ, այնպէս որ կապուղ խոսնել է բոլորողով եւ նորոգողով գրուած թերթիք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻԲ

153ա. (Նաորգրով) ՈՎ ԸՆԹԵՐՈՂԵ ՀԱՐԵ Եւ եղբարք, յորժամ Հանդիպիք սորա կարգալով կամ օրինակելով, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք զձող սորին սուտանուն վարդաւոր դպիք, որ աւուտամբ է եւ զորձով ոչ, զլուսեւոր Հարն իմ Յովհաննէս քարունի վարդապետն, որ բազում աշխատանք ուսուց զիս զբարոյթեան արհեստ եւ զմարմնաւոր ծնողն իմ զՄարտիրոսն եւ զՓարիխանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, Աստուած յիշէ յիշեցողն իւր միւստեղով զայստեանն, ամէն:

Գրեցաւ սուրբ դիրս որ Եւաղր կոչի թվին ՌՃԻԵ (1676):

153ա. (Կարմիր քամաֆով) ԶՎԵՐՋԻՆ ռոտացող սորին զՅովսէփ քահանայա յիշեցէք:

68ք—69ա. (Տալի լուսանցի քրկարաւքամ, բոլորողով) ՆՈՐԱ զնացին, մէք զնամք ու զուրք) զայլք: ՌՃԻԴ (1675)... (տե՛ս յաջորդ յիշատակարանի տառաշարը) յիշեցէք:

145ք—146ա. (Բոլորողով տալի լուսանցմնրում) ՌՃԻԵ (1678) սրտոյրյով վարդան դպիք յիշեցէք ի Բրիտանոս: 1125 (1676):

132ա (Նաորգրով) ՍՈՐԻՆ զձող վարդան դպիք յիշեցէք:

405

ԲԱՆԻՆ ՆԵՂՈՍԻ ԶԳՆԱՒՈՐԻ ԵՒ ԵԹՐԵՍԻ ԱՍՈՐԻՈՅ

(Ս. Ամեմափրկիչ 78, գգ. 19)

ՆԱԽԻՋ ԵՒԱՆ

ԶՄԵ (1306)

ԹԵՐԹԻ՝ 178: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 16, 3 X 12, 3: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 12, 3 X 8: ՏՈՂԻ՝ 13: ՆԻԹԻ՝ քուղի: ԳԻՐ՝ բոլորով խոշոր: ԶԱՐԳԱՐԱՆԻ՝ կարմիր ու

կապույտ քամաֆով: ՊԱՏԿԱՐ՝ 58ք Նեղասի Սաւր Լօրն: ԿԻՍԱՆՑԱՐԻ՝ 3ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԻ՝ 3ա, 18ա, 25ք, 28ա, 34ա, 37ա, 44ա, 50ք, 50ա, 78ք, 81ա, 80ա, 87ք, 100ք: ՍԿԱՐՆԱՍԻ՝ կապույտ քամաֆով ձողկա-

գիր: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, սկզբնատառերն ու վերնագրերը՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից ծաղկաւոր փաթամ. երկու երեսին էլ սեղմած ձեւեր: Գրիջ՝ Յակոբ երեց: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նախիջեւան: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԶԵՆ (1306), ՍՏԱՅՈՂ՝ ձեռնար խաթում: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1ա—2բ, 15ա—17բ (յետպաշտպան), 170բ:

ԵԱԼՕԹՈՒԹԻՒՆ.— 3ա—177բ մի գրչի գրած է, իսկ 178—170ա մի ուրիշ գրչի. 170բ-ի յեղատակաբանի ձեւ նախիջեւան, ընդ համեմատ Սուրբ Սարգսի նկարադրեցի մատենադրութեան նառակց թառերը գրուած են մեծ երկաթադրով եւ բռնուժ են ամրոցվելք. 178ա—170ա գրուած է մանր բարդորով, երեւի ժիլ գրութի, Գիրքը պնդան էլ լաւ չէ պահուած: 12 եւ 13 թերթերի մէջնէ մնում է սկզբի մաղաղաթեայ կրօնած պահպանակի մի մասը:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—97բ. **Նորտաք Սուրբ Հաւրն Նեւոսի,** 14 գլուխ:

բ. 97բ—176բ. **Սրբոյն Եփրեմի ասացեալ ազօթք** ի խորոց սրտէ առ Աստուած: Սկիզբը՝ Տէր երկնի եւ երկրի, իշխան մահու եւ կենաց...

գ. 178ա. **Սրբոյն Եփրեմի ասացեալ ժառն կիրայկէին** (ուրիշ գրչի գործ է. սրա գրչի գործն է մանր ստացողի յիշատակարանը, 179ա—ուսմ, երեւի գրուած ժիլ դաւրում, մանր քաղորդով):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԿ

177ա. **Գրեցաւ խրատոս այս սուրբ Հաւրն Նեկոսի** ի թուականութեան Հայոց ԶՄԵ (1306), ի խնդրոյ ճահար խաթունին:

Արդ, ի յեա մամանակաց, ով որ րն—

կանի խրատական բանս այս, յիշեցէք սրտի մտաւք զստացող սուրբ: Եւ Աստուած տուողն բարեաց յիշելոյն եւ յիշողացող պարգեւեւ(ց)է զանընդամառ բարիսն այժմ եւ յաւիտեան:

Գրեցաւ սա մեռածք Յակոբ իրիցոյ ի փառս Քրիստոս(ի), ի նախիջեւան, ընդ հոփանեալ Սուրբ Սարգսի նկարադրեցի մատենադրութեան նամակս:

179ա. (**Քաղորդով**) **Ջատացող սուրբ տառիս զպարուն Գուշորն զՆոգեւոր Հայրն մեր եւ զսիրեցեալ եղբարքն զԲագաղն եւ զԹաղէն եւ զԿարայպեան եւ զԴաւիթ յաղաթս յիշէք, ով ընթերձողք: Ընդ սոցին ի կանանց յասպէ զՆոգեւոր մայրն իմ զԼառէն եւ զՀեղինէն եւ զԹամսի. ընդ նմին եւ զԱլան խաթունն զՆոգեւոր քոյրն մեր, զամուսին Բագաղին, որ եւ տացէք սոցա զանրսպառ բարիսն: Որ են սոքա ի բարի տոհմէ, սուրբք եւ սրբայսէրք եւ սիրողք աստուածային պատուիրանացն, որ եւ դասեցէ Քրիստոս զսոսայ զարան ընդ արանցն արդարոց եւ զկանայսն ընդ կանանցն եւ զպարեւրից արհնեցէ Քրիստոս Աստուած զեւ եւ զմուտ սոցայ զամարայնոյ եւ զձմերայնոյ, որ կենդանիք են անասան եւ անխոզով պահեցէ եւ որ հանկուցեալն եւ զարայութիւնն շնորհեցէ, ամէն, եղիցի: Եւ զիս զանարման ծրոյս աղաչեմ յիշել:**

97բ. (**Վերեւի եւ Յերբեւի ծախ լուսանցքում, նոտրգրով**) **Աստից մինչեւ աւարտն Սրբոյն Եփրեմի բանքն եւ ազօթքն ասացեալ, Աստուած ողորմեցէ ձեզ էլ մեզ այլ: Էս ողորթքն նման Աժ թուխտ կայ գրած, եւ ունիմ. աստեղս կայ ոչ, եթէ ուղող լինէ լաւ, ես օրինակն տամ որ գրեն, զիս յիշեն եւ Աստուած ողորմեա ասեն. Թէ գրեն ոչ խրեանքն զիսն, Տէր Աստուած մեզ ողորմեացի, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:**

406

ԲԱՆԿ ՍՈՒՐԲ ՀՕՐՆ ՆԵՂՈՍԻ ԵՒ ԱՅԼՈՑ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 65, գգ. 18)

Ժիլ դար

ԹԻՐԹ՝ ՏՈ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹ՝ 18,1 × 13,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկսիւմ, 14,6 × 5: ՏՈՂԿ՝ 23: ՆԻՒԹ՝ քուլք: ԳԻՐ՝ Ուտրգիր: ՍԿՏԱՆԱՑՈՒՄ՝ կարմիր քաջափով, ձառքը-գրերով: ԿԱԶՄ՝ փափուկ կտշեց, առանց ուրիշ

քանի: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ անպատ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մօտաւորապէս ժիլ դար: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—2, 88—88:

ԵԱԼՕԹՈՒԹԻՒՆ.— 28ա-ի ներքեւը գրուած է. **Եւսոյ ինձ գրիշ, 42ա-ում՝ Եւսոյ ինձ մեղաւորեալ,**

իսկ Յա-ի ներքեւը՝ ճէր Աստուած Սուրբ Հոգի, դու յաջողեալ ինձ: Յիշատակարան լուսնի, Զեռագիւրը խոնաւութիւնից թարմութիւնը կորցրել է, միայն բնդ-հանքապղտ լաւ է մնացել:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—4բ. Բանք Սրբոյն Նեղոսի, Վասն կործնելու ցմռեկան յորովայն եւ շահել զանձինս: Սկիզբը՝ Սկիզբն պտղաբերութեան եւ սկիզբն առաքինութեան զործոյ Համբերութիւն: Որ յաղթէ որովայնի, պակասեցուցանէ զախտս ցանկութեան...

բ. 4բ—7ա. Սուրբ Հաւն Նեղոսի, Վասն պտղեկութեան: Սկիզբը՝ Զլուստութիւն ծնանի զժուսկալութիւն, իսկ յորովայնամուլութիւն մայր է զեխութեան ախտից եւ բուժանէ զլապտերս հրոյ...

գ. 7ա—8ա. Նորին սուրբ Հօրն, Յաղապարծաթաբերութեան: Սկիզբը՝ Արծաթաբերութիւն է արմատ ամենայն չարեաց եւ բուժանէ որպէս ախտս, եթէ կտրես մի ոտ ի նոցանէ...

դ. 8ա—9բ. Նորին սուրբ Հօրն, Վասն որդամութեան: Սկիզբը՝ Տրտմութիւն է տխրութիւն անձին եւ բազկանա ի խորհրդոց բարկութեան եւ ի նուազելոյ իրաց...

ե. 9բ—10բ. Նորին սուրբ Հօրն, Վասն բարկութեան: Սկիզբը՝ Բարկութիւն է ախտ զայրակն եւ զընտանեոջն յիմարեցուցանէ զխրաւս:

զ. 10բ—12ա. Նորին սուրբ Հօրն, Յաղապարծաթութեան: Սկիզբը՝ Զանձութիւն է լքում անձին եւ լքանի անձն, որ ոչ ունի պնդութիւն ըստ բնութեան...

է. 12ա—13ա. Նորին, Յաղապարծաթութեան: Սկիզբը՝ Մնախառնութիւն է ախտ անբնական եւ ամենայն զործոց դիւրաւ լաղապատի: Պատաղիճ վնասակար պատատի ընդ ծառով...

ը. 13ա—15ա. Նորին, Վասն ամբարտաւանութեան: Սկիզբը՝ Ամբարտաւանութիւն է ախտ զայրացեալ եւ ուռուցեալ է փքով, որ Հասանէ պոթէ...

թ. 15ա—20բ. Նեղոսի. սուրբ Հօրն, Խրատե յողէչաճ միանձնաց, մինչ նոռէր առանձինն ի լերինն Սինայ, Սկիզբը՝ Սկիզբն

Հրաժարելոյ յաշխարհէս երկիւղ Տեսնն եւ տնեկիւղն արտաջոյ դրսնն օթեացի...

ժ. 20բ—21բ. Սուրբ Հօրն Նեղոսի: Սկիզբը՝ Սկիզբն ամենայն բարեաց երկիւղ Տեսնն է: լաւ է քար ձգել, քան զչար գրուց: Լեր այլոց որպէս քո անձինք զարդարութիւն զարծելով կատարեալ...

ժա. 21բ—23ա. Նեղոսի սուրբ Հօրն, Խրատ սուրբ վերակացուցոյ: Սկիզբը՝ Նաւալար տղէտ պատրաստ է ի կորուստ եւ վարդապետ տնխրատ կորուստ է աշակերտաց...

ժբ. 23ա—24ա. Նեղոսի սուրբ Հօրն, Պատուէր առ միանձնունն: Սկիզբը՝ Պարտ է մանկանց ճգնել եւ կրթել զմարմինս ի հնազանդութիւն...

ժգ. 24ա—28բ. Նեղոսի սուրբ Հաւն: Սկիզբը՝ Որ սկսանի շինել, պարտ է կատարել, զի մի ծաղր լիցի անցաւորացն: Որ շինէ իւր տուն, ի վերայ վիմի զիցէ զհիմուն իւր զլուշութեամբ...

ժդ. 28բ—35ա. Սրբոյն Եփրեմի Ռորին Ասորոյ սացեալ է, Վասն դատաստանի, ի միւսանկամ պալլստեան: Սկիզբը՝ Եկայք ամենեքեան, եղբարք, լուսորդ ինձ եւ խորհրդակցութեանս իմոյ...

ժե. 35ա—36ա. Երանելոյն Մակարա, Բան դիտաւորի: Սկիզբը՝ Որոց լսեն դասն Աստուծոյ եւ առնեն բարի պտուղ, նշանի սյուղիկ են ի նոսա: Հեծութիւն, լալումն...

ժզ. 36ա—37բ. Հայրն Մակար զբէ ոմենայն սիրելեաց եւ հոգեւոր որդէկացն, աղաւշելով եւ ողջունելով: Սկիզբը՝ Զառաջինն եթէ սկսցի մարդ տալ զինքն ի պիտութիւն եւ ի խղբել զկատուած եւ ողալխարել վասն իւրոյ...

ժէ. 37բ—40ա. Առ Հայրն Մակար Հարցուած, Վասն որոշողութեան խորհրդոցն: Սկիզբը՝ Արար Աստուած զմարդն եւ եղ զնա ի դրախտին փափկութեան զամենայն իսկ զպսոյութիւնս ողջունելով...

ժը. 40ա—44ա. Յաղապարծաթութեան: Սկիզբը՝ որ ոչ պահէ զնոսա, կարէ սուրբ ի զհենչի եւ հանդիւն եւ ուր եւ կամի բնակիլ...

ժթ. 440—460. իրատ եւ վարք սրտոց
հարց եղիպտացւոցն: Սկիզբը՝ Աւրհնեալ է
Տէր Աստուած, որ զամենայն ժարդ կամի զի
կեցցեն եւ ի զիտութիւն ճշմարտութեան
կեցցեն:

Ի. 460—480. Վարք Սրբոյն Ապողոբոյ:
Սկիզբը՝ Տեսաք ժեզ այր ժի սջանչիլ յերկ-
րին Թերայեցոց Ապողոբ անուն նորա...

Իս. 480—550. Վասն Ամոփնայ: Սկիզ-
բը՝ Տեսաք ժեզ անդ ի կողմանս Թերայեցոց

այր Ամոն անուն նորա եւ էր այր երկոց հազա-
րոց ժիպոյնակեցոց:

Իր. 550—870. Պատմութիւն Իդիդինոսի
Աղէքսանդրացոյ: Սկիզբը՝ Այս Ղիզիկոն
սքողաստիկոս էր եւ ճարտար առաւել քան
զամենայն ուսումնակիցս իւր...

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրում վեր-
ջին՝ իր պատմութիւնը քուսգրուած է ին.
պակասում են ժթ-ի միջոցում ընկած երեք
համարները:

407

ՎԱՐԻ ՀԱՐԱՆՑ

(Ս. Ամեմաիրիէի 314, գգ. 24)

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԻՋԴ. (1635)

ԽԻՐԹ՝ 272: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 21 X 16:
ՍԻՆԱԿ ՍԻ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՈՒՄ,
15.7 X 4.0: ՏՈՂԹ՝ 25: ՆԻԻԹ՝ Բուզք: ԳԻՐ՝ Շուրը-
ցիբ: ԿԱՋՄ՝ կաշնպատ տախտակ սեղմած ձեւերով,
մերսից քաթմով ձեւած: Ա կողի վրայ գրուած է՝
«Յիշատակ է խոթայ Սահաւտի որդի պարոն Գասպա-
րիմ հոգւոյ, քուիմ Ռձիթ» (1673), ԳՐԻՉ՝ Եսայի:
ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Կ. Պոլիս: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒ-
ԹԵԱՆ՝ ՌՁԴ. (1635), ՍԱՍՈՂ՝ խոթայ Միքայէլ: ԴԱ-
ՏԱՐԿ՝ Իս, իսկ 1ք-ում ձկարուած է մի ձիւտը
մարդ. Յիզակը ձեռքիմ, վերելում մի քոշում եւ մօտը
գրուած «Միրզա Սատուզ Խուրուսպաք» (Բաղէակիր
կամ ահագազակիր Միրզա Սաղէկ):

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրն այնքան էլ լաւ
չի պահուած. աւրոյջ է, միայն խոնաւութիւնից փշա-
ցած է: Այս ձեռագիրը 1002 թուականի օգոստոսի
սկզբներին Ամենօրեկեան վանքի մատենադարանն
ստացաւ: Տէր Եղեղի վարդապետից, որը փէրկու զի-
ղբում հանդիպելով ձեռագիրին եւ տեսնելով Ամե-
նափրկեան վանքի կրթից, գրչապետից անել, ուղար-
կել էր վանքը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

2900. Փառք...

Արդ, զրեցաւ Հարանց վարքս ի Կոս-
տանդինուպոլիս, ձեռամբ մեղաւորս եւ անար-
ժան Եոսայի զրչիս, Թիլին ՌՁԴ (1635): Արդ,
յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զիտեցայ
Միքայէլն եւ զԵնոսին իւր զինքին եւ զՓիր-
սարեան, որ ստացաւ զսոս ի հալալ ընչիցն եւ
արդեանցն, ի վայելումն անձին իւրոյ, զոր
Տէր Աստուած բարով վայելել տացէ, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս ես:

2200. Մահմատ շահն որ մեռաւ Թիլին
ՌՄՂԷ (1848): (Աստուածածինն Լոտն եկաւ եւ
յնաց Ջալան):

3800. Ես մեղ(ս)ամած հող եւ մոխիր Տէր
Յուհանս, որ եղէ այրի զԱստուծոյ կաման
Թիլին 1874 ի յունիսի ամսուն:

5000. Բրժկրդա զալէն որ շինուեցաւ
Թիլին ՌՄՂԶ (1847):

19700. Մահմատ շահն որ մեռաւ Թիլին
ՌՄՂԸ (1849) օգոստոսի ամսին:

(Մի քանի տեղ կամ այլ անուններով յի-
շատակագրութիւններ, իսկ 890-ի վրայ՝ Տէր
Ռեալեփ կոմիքը 1232 (1783) թուականով):

դեալ զՍուրբ Էջմիածինն եւ զեղծեալ կարգս մեր, որ ի թուութենէ առաջնոցն, զոր Տէր Աստուած մեր ընդ երկրպայտսն վարդապետացն զտաակից եւ պատկազից որոտցէ, ամէն:

Թիւեցջիւք եւ զհոգեւոր որդեակն իմ զՏէր Սիմէոն վարդապետն եւ զՏէր Դաւիթ վարդապետն, որ յայսմ ամի շնորհին Աստուծոյ տուաք զաւագան երկոցունցն եւ զպատուական ծերունի զՏէր Մկրտիչն, նաեւ աշակերտակից սոցին զՏէր Բագրատարն, զՏէր Սահակն, զՏէր Յովանէսն, զՏէր Նիկուղայոսն, զՏէր Միքայէլն, զՏէր Աւետիսն, զՏէր Յովսէփն եւ զմեծ Յովանէսն: Եւ այլ եւս բազումք մեծամեծք եւ փոքունք, զոր ձանձրութիւն է յիշին, եւ ամենեքեան ժամդակ են այսմ զործոյ, ոմն ի թղթի չինութեան, զի զԹուղթսն ի տանէ եմք չինեալ, բայց նիւթի զյաւազողնն, զժուար զիւտ լինելոյ սակս: Այսպէս ձեռն ետ այժմս, ամենագորի լերուք, թերեւս յառաջանալով լաւ եւս լիցի ոմն ի կազմութիւն զորոց, ոմն ի սրբագրութիւնս եւ այլք այլ իմն զործս, զոր Հաստուցանողն թաքեաց ընդ իւրաքան

չիւր ջանի եւ վաղ ստակոյ Հատուցէ ըսողմանստիկ աստ եւ ի Հանդերձեւումն, եւ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ձեռ յիշողացդ եւ մեզ յիշեցնելոցս առ Հասարակ ողորմեսցի ի միւսանդամ զաշտեանն իւրոյ, որ է ուրհնեալ յաշտեանս, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ եւ ի լուսաճաճանշ ազօթս մեր, որ օլորիդ ի ամանէ կարդալով կամ օրինակելով, զգիտաւարդն աշակերտն իմ, զՏէր Յակոբն, զՄարգարէն, զՀայրապետն, զԱնտոնն եւ զՍարգիսն, որ բազում աշխատութեամբ եղեն ձեռնառու: յայսմ ապագրութեանս, եւ պակասութեանս սորին անմեղադիր լերուք, եւ որ յիշէ, յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ ի միւսանդամ զաշտեանն, որ է արհնեալ այժմ եւ անդրաշտեանն, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի: . . .

(455թ-ի եւ 456թ-ի վրայ կայ երկու երեսաների ծնունդու օրոյս յիշատակութիւն):
(Ձեռագրի վրայ մի քանի տեղ կայ վամբի 1654 թուականի կոպտիս կնիքը, իսկ 40-ի վրայ՝ երեք հատ կնիք հայերէն եւ քարակերտի միատեղ, որոնք լրիւ չեն վերծանուում):

409

ՀԱՐՑՄՈՒՆԻ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ Ի ՎԵՐԱՅ ԶԱՆԱԶԱՆ ԻՐԱՑ,
ԽՐԱՏԻ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԻ ԵՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՍԻՐԱՔԱՑ

ԺԻ դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 110: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 12 X 8,5: ՍԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԴԻՄ ՄԱՍԻ՝ միասնաւ, 8.5 X 5,5: ՏՈՂԻՔ՝ 16: ՆԻԹԻՔ՝ քուղք: ԳԻԻ՝ քուղք: ՍԿԶԻՆԱՍԻՔ՝ քուղքի կարմիր քամաքով: ԲԱՆԱԿ՝ տել, վերնագրերը՝ կարմիր: ՄԱԳԱՍՏԱՐԱՑ ՊԱՆԱՆԱԿ՝ 1, 108, 109, միջին երկարագրով: ԳՐԻՑ՝ ԱՆԵԹԻՔ: ԺԱԿԱՏԱՎԱԿ՝ 5ա (կարմիր քամաքով), 175ա (տել քամաքով, մերսելուս), ԿԱՏՄ՝ կաշեպատ տալիսով սեղմած ձեւերով, մերսից մետաքսէ կտորով ծեփած: ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ամպստ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ մետաքսեղէն ԺԻ դար: ԴԱՏԱՎԱԿ՝ 2ա:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ.— Զեռագիրը լաւ չէ պահուած: Սկզբի եւ վերջից որոշ թերթերի ներքեւի անկիւնները մաշուել եւ ծակուել են: 5ա—68 բովանդակում է հարց ու պատասխաններ, իսկ 68—175ա՝ բարոյական խորհուրդներ, 175թ—197՝ Հատուածներ Նոր Կտակարանից. կան նոր ժամանակի գրութիւններ, Զեռագրի բովանդակութեան մասին բաւական տեղեկութիւն է տալիս գրչի յիշատակարանը 175ա—ուս:

ԵՐԵՄԱՅԱԿԱՐԱՆԻ

175ա. Կտարեցաւ իմաստութիւն Սիրաբայ որդւոյ Յեսուայ եւ ողջոյ մեծ իմաստասիրացն, ընթերցմանը ժողովածոյ, զոր յընթեռնում ի տաւան տէրունիս եւ յաւուրս երեւելիս ի ժամու ձայնոյն: Սկիզբն տաւ Սրբոյ Յայտնութեան: Սաղմոս Բ կցուրդ. Տէր ասաց ցիս որդի իմ ես . . .

59թ. Ըղտառապեալ զբիւս յԱւետիք յիշեցէք:

2բ—3ա. (Նաորգրով) Աստուած զոր զորդին Հոգին լուսաւորէ, որ է Տէր Հատեփաննոս Ձիւք երէցն:

(Տարբեր գրչով) Ես մեղաւոր Ստեփանոս էրէցս, որ զգիրս զընեցի, էր թիւն Հայոց ԹՅ (1631), Ղամար ամիսն Ա, եւ զորդին իմ Յակոբ զբպիրն զեղեցկագիր եւ զայլ որդիսն իմ Յուանն, Աւետիքս, Փիլիպոսն, Առաքելն, Պօղոսն եւ զստերքն իմ Պարապ

եւ Իմաստիւն, Այստեւ եւ մայր սոցոյ սաղ-
մասաւց Աննային. Գրիստոս Աստուած
սղորմեսցի սոցա ըստ մեծի ողորմութեան
իրում, ամէն:

175ա. Յիշատակ է զիրքս Ձիք Տէրս

Ստեփանոսի Թոն Տէր Ասաքելի որդի Տէր
Յակոբին, Թիֆն 22 (1701) Նաղար Ը, օրն
շարաթ, վասն դրոյս:

(Նամակ մի յիշատակարամ եւս կայ 198ա-
սում):

410

ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ Ի ՃԱՌԻՑ ՍՈՒՐԻ ՀԱՐՑ

«ԿՆԻՔ ՀԱՒԱՏՈՅ»

(Ս. Ամեմափրկիչ 159, զգ. 20)

ժէ դար

ԹԵՐԻՔՔ՝ ՅԵՍ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԻՔՐԻ՝ 14,8 X 10,8:
ՍԻԿԱԿ եւ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԵԱՍԻ՝ միասին,
11 X 7,2: ՏՈՂՔ՝ 10: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ Ոտոր-
դիր: ՁԱՎԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 2ք:
ՃԱԿԱՏԱՅԱՐՈՐ՝ 1ա, 13ք, 38ք, 214ք, 220ք, 225ք,
232ա, 240ք, 257ք: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐՈՐ՝ 1ա, 2ք, 214ք,
220ք, 225ք, 232ա, 240ք, 257ք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վեր-
նագրերը, սկզբնատգերը եւ լուսանցագծերը՝ կար-
միր. սկզբնացոյնատառերը՝ կամայ: ՍԿՋԻՆԱՏԱՆ՝
Ոտորգիր կարմիր քամաճով: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախ-
տակ սեղմած ձեւերով. Բ կողք չկայ, իսկ Ա-ը բոլո-
րովեւ իրարմէն է: ՏԵՐԻՔ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամկայտ:
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժէ դար: ՍՏԱՅՈՂ՝
Տէր Յոնամ եւ Ագարիա: ԳԱՏԱՐ՝ 210, 217, 328:

ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը ըստ անիւմէ է
պահուած: Վերջից պակաս է: Ամբողջ գիրքը ցեղեր
փշարել են, մանաւանդ 14—60: Սկզբում (1—2ա)
տրուած է ձեռագրի բովանդակութեան ընդհանուր
ցանկը, որը կը բերենք ստորեւ, ապա կը յիշենք այն
հեղինակները, որոնց ճառերից բերուած են ձեռագրիս
մէջ:

2ա-ում կարգում ենք հետեւեալ վերագիրք.
«Կնիք հաստոյ ընթ շօր սուրբ եկեղեցոյ: Յուզղա-
փառ եւ սուրբ հոգեկիր շարքն մերոց դասնութեանց:
Առ ի պաշտանութիւն սուրբ հաստոց համահա-
րակով: Ձի առվաւ լուծցեն զամենայն այշայցացն միա-
րանութիւն հղեալսրն կրթանմանցն հերժուածողացն:
Եւ հաստառեն ի ճշմարիտ սուրբ խոստովանութիւն
երրորդութեան, տեւորացութեամբ ընթանալ զվիժ
կաշգիտ պսօրիկ հոգեւոր սերմանդիս, զստուսա-
ծաւորնէջ զրոց ամեմ, որ յաւուրս կոմիտաս կաթողի-
կոսի հասարակ պիտուեցաւ: Առ ի պաշտանութիւն
որոյ հաստոյս քրիստոսատուր աւանդութեանց:

ԲՈՎԱՆԻՍԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ԸՆՈՒՆ. ՑԱՆԿԻ

1—2ա. Ձրանն առաջինն, խոստովանու-
թեան ի Սուրբ երրորդութիւնն:

Բան երրորդ. Յաղագս մի զու զՏէր
մեր Յիսուս Գրիստոս Հօր, հանգերձ մարմ-
նով իւրով եւ նմա առ բաշխեալ դաստուա-
ծալայցելուչսն եւ զմարդկայինս եւ զի յեր-
կութիւնս ոչ բաժանեալ գնա:

Բան երրորդ. Եթէ պարտ է անպակաս
խոստովանել զՓրկիչն մարմնով անդատին
յարդանդէ Սրբոյ Կուսին Մարիամայ Աս-
տուածածնին:

Բան չորրորդ. Եթէ ճշմարտապէս թը-
փատեցաւ ի մարմնեալ Որդին Աստուծոյ
եւ ոչ պարտ է յաղագս թրփատութեան եւ
կերակրոց եւ ըմպելեաց եւ յարչարանաց
աղականացու. ասել զմարմինն Գրիստոսի:

Բան հինգերորդ. Եթէ պարտ է զմիւր-
տութիւն Գրիստոսի ըստ նախաստեղծին
Աղամայ խոստովանել յառաջ քան զյանցանս:

Բան վեցերորդ. Եթէ ոչ ինքնութիւնա-
կան եւ հարկաւոր եւ կարեկցութեամբ, այլ
ի վեր քան զկարիք, հարկաւոր եւ զմարդ-
կային բնութիւնս:

Բան եօթներորդ. Եթէ ոչ է պարտ ան-
զկտութեան ասել Գրիստոսի ըստ անօրէնու-
թեանն, թէպէտ եւ ուրեք ձեւանոյ անդի-
տանալ ըստ իմիջ պատճառի:

Բան ութերորդ. Եթէ ոչինչ յախտից
ընկալաւ Գրիստոս յերեւելն մարմնով աչ-
խարհի, որ յետ յանցանացն մտին ի մարդն,
եւ երկիւղ յախտից է, եթէ յառաջ քան զյան-
ցանքն ոչ էր ի նախաստեղծն երկիւղ:

Բան ինքներորդ . Եթէ պարտ է մարդացելոյն Աստուծոյ կամաւորութեամբ զաւ ի շարչարանս եւ ոչ ասել երկիւղ ի մահուանէ եւ ոչ արեանքստնութիւնս եւ ի հրեշտակէ զօրանալ :

Բան տոններորդ . Եթէ պարտ է Քրիստոս զշարչարանս եւ զքմանն, զոր կամաւ յանձն էաւ խոստովանութեան մարմնացելոյն Աստուծոյ Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի :

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆՆ ԼՍՍ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ԶԱՌԵՐԻ

ա. 2րդ—3ա. Նախաստոյութիւն յանհասութիւն Սուրբ Երբարդութեան Դիոնիսի Աթենացւոյ Առաջին եպիսկոպոսի Արիսպալոսի առ Տիմոթէոս եպիսկոպոս, ի խորհրդական տառաւորանութեանց, ի շորրորդ զլիւոյն :

բ. 3ա—5ա. Երանելոյ . Եփրեմի Խորին Ասորոյ եպիսկոպոսի, Յանհասութիւն :

դ. 6ա—13բ. Հիպոլիտոսեայ եպիսկոպոսի Բարսրացւոյ, ի Սուրբ Երբարդութիւն, Հարցունք եւ պատասխանի :

դ. 13բ—20ա. Գրիգոր Մանչեղաբորի եպիսկոպոսի Նէոկեսարոս, Յաղապ հաւատոյ ի Սուրբ Երբարդութիւնն առ այնոսիկ, որք զորպիսութիւն սկզբանն Բան ի Հայցեն զնեկ :

ե. 20ա—21բ. Երանելոյն Կիւրղի եպիսկոպոսի Երուսաղեմացոյ, ի բանէն Բաղուս մասամբ եւ բաղուս օրինակաւ :

զ. 21բ—23ա. Երանելոյն Գրիգորի Նիւսացւոյ եպիսկոպոսի եզրայր Բարսղի, Յերբարդութիւն :

է. 23ա—24ա. Երանելոյն Դամասուս եպիսկոպոսին Հռովմա :

ը. 24ա—30ա. Երանելոյն Եպիփանիս եպիսկոպոսին Կիպրացւոյ :

թ. 30ա—31ա. Երանելոյն Գրիգորի Նազիանզացւոյ աստուածաբանի, ի յառաջագլորոյն, ի ձառնն որ ի յայտնութիւն Տեառն Քրիստոս ծնեալ :

ժ. 31ա—32բ. Նորին յերկրորդ ձառնն Դարձեալ իմ Յիսուս :

ժա. 32բ—33բ. Նորին յերախոյցին :

ժբ. 33բ—35բ. Խաղաղականն նորին Զեմբէ նախանձ :

ժդ. 35բ—36բ. Նորին Խաղաղական Արձակէ ինձ լեղու :

ժդ. 36բ—37բ. Նորին Աստուածաբանի, ի բանէն Յորժամ տեսանեմ, այժմ :

ժե. 37բ—38բ. Նորին, յերկրորդ ձառնն, որ Վասն Որդւոյ, ի բանէն Զոր ինչ ախտանան բարձածաղիկ :

ժդ. 38բ—46բ. Երանելոյն Յովհաննու Կոստանդինուպոլսի եպիսկոպոսին, ի Սուրբ Երբարդութիւն :

ժէ. 46բ. Կիւրղի եպիսկոպոսի Աղէքսանդրացւոյ, ի Սուրբ Երբարդութիւն :

ժը. 46բ—47ա. Եղնկայ Կողբացւոյ Թարգմանչի Հայոց, Երանելոյն Յովհաննու Մանդակունւոյ կաթողիկոսի :

ժթ. 47ա—47բ. Երանելոյն Յովհաննու Մանդակունւոյ կաթողիկոսի :

ի. 47բ—50բ. Յովհաննու Մայրապոսմեցւոյ ճշնաւոր խոստովանողի :

իա. 50բ—67բ. Սաճմանք հաւատոյ, որք ի Նիկիայ ժողովեցան սուրբ եպիսկոպոսքն, բացատրութիւն նորին ժողովոյն :

իբ. 67բ—69ա. Նորին, Յաղապ մարմնանալոյ Աստուծոյ Բանին եւ հաւատոց Զիդ. 69ա—72բ. Մեկնութիւն երկուստսն զլիւոյն ի երկուստսն երբարդէն սկսեալ ի ներքուստ մինչեւ յառաջինն :

իդ. 72բ—78ա. Սրբոյն Բարսղի եպիսկոպոսի Կապադովկիացւոյ, Յաղապ Սուրբ Երբարդութեան :

իե. 78ա—80ա. Բարսղի եպիսկոպոսի ուղղափառի եւ Այօղինարի Հերձուածողի վիճարանութիւն. Բարսղի առ :

իզ. 90ա—91ա. Երանելոյն Սերբերանոսի սրբական եպիսկոպոսի, ի բանէն Ոչխարքն ձայնի իմ լսեն :

իէ. 91ա—91բ. Բան երկրորդ. Յաղապ մի զոյլ զՏէր մեր եւ զՔրիստոս Քրիստոս Հանդերձ իւրով մարմնովն եւ նմա առաւելեալ զամենայն աստուածաբանութիւնս եւ զմարդկայինս եւ զի յերկուս լնութիւնս բոժանեն զիս ամբարիշտք. Սրբոյն Յեռութիւնի իրիշտութիւն առ յԱստուածաբանականացն Ստեփերոնացն որ էր ի Հեթանոսականին եղեւ ուսուցիչ Դէոնիսիոսի Արիսպալացւոյ :

իը. 92ա—93ա. Դէոնիսիոսի Արիսպալացւոյ առ Գայիոս սարկիսապ :

իթ. 93ա—94ա. Երանելոյն Երանոսին հետևողին առաքելոց Ղազարին Դալիլիացւոց:

Լ. 94ա—95ա. Սրբոյն Փիլիկեայ Լալիսկոստայեանին Հոռոմայ եւ վկայք ի Թղթոյն որ առ Մաքարիմիոս եպիսկոպոս եւ առ ուխտ եկեղեցւոյն Աղէքսանդրի:

Լա. 95ա—95բ. Երանելոյն Դէսնէսեայ եպիսկոպոսայեանին Աղէքսանդրայ յերբորդ Թղթոյն որ առ Քուստոս եպիսկոպոսապետ Հոռոմայ:

Լր. 95բ—97ա. Նորին Դիոնիսի ի Լուծմանէ ժրանէն որ առ Սամոստային Պօղոս:

Լզ. 97ա—97բ. Երանելոյն Ուիտակեայ եպիսկոպոսայեանին Հոռոմայ, Յաղապ հաւատոց:

Լզ. 97բ—99բ. Երանելոյն Երեքթեայ եպիսկոպոսայեանին Անդիոք Պիսիլեայ, ի խօսիցն ասացելոց յԱստուածապայտնութիւն ի մեծ եկեղեցւոյն Կոստանդնուպօլսի նստելով Երանելոյն Պրոկի եպիսկոպոսին:

Լե. 99բ—103բ. Նորին Թղթոյն որ առ Սուրբ Սահակ Հայոց Հայրապետն, Պրոկի:

Լզ. 103բ—104բ. Երանելոյն Հօրն մերոյ Դիակորոսի եպիսկոպոսայեանին Աղէքսանդրու եւ զրեցելոց Թղթոյն ի Գանգրա յԱստուս, ուր զաւակերտոսն կատարեաց ի Քրիստոս, Թուղթ եւթներորդ, սեպտեմբերի Բ, Հուր վեցերորդն, Առ միայնակեացսն ի Հենատն զրեցեալ Թղթոյ:

Լէ. 104բ—108բ. Երանելոյն Տիմոթէոսի եւ եպիսկոպոսի Աղէքսանդրացւոց, ի Հակաճառութենէ առաջին զյխոյն Լեւոնի հա(յ)նչոյութեան եւ որ յառաջ քան զնա հերձուածողք եւ Դիոդորի Տարսնացւոյ եւ Պօլոսի Շամշտացւոյ եւ Թէոդորիտեայ Կիրոս քաղաքի եւ աշակերտաց որ յետոյ:

Լր. 108բ—110բ. Նորին ի Հակաճառութենէն երբորդ զյխոյն Լեւոնի:

Լթ. 110բ—112բ. Նորին Ըննչէմ Լեւոնի, զյուխ ՈԲ, հենդիելով յօրինեալ:

Խ. 112բ—114ա. Ի Թղթոյն Զնննի րաբկաշտ եւ ուղղափառ Թողաւորի, որ կոչի Հննատիկոն, այսինքն միաւորիչ, որ է յետ Լամ ի Քաղկեդոնի ժողովոյն:

Խա. 114ա—115ա. Ի Թղթոյն Անաստաս րաբկաշտի Ըննչէմ հերձուածողաց, որ էր յետ խամ ի Քաղկեդոնի ժողովոյն:

Խր. 115ա—115բ. Սրբոյն Սահակայ Հայոց կաթողիկոսի եւ սուրբ վարդապետին Մեսրոբայ, ի Թղթոյն որ առ Երանելին Պրոկի պատասխանի:

Խղ. 115բ—116ա. Ի Թղթոյն Եղնկայ Կողրացոյ Թարգմանչի, զոր զրեաց ի Կոստանդնուպօլսի առ Երանելին Մաշտոց վարդապետն յետ առաջնոյ ժողովոյն Եփեսոսի, յորում Լուծին ի պատուոյ զնետոր Կոստանդնուպօլսի եպիսկոպոս:

Խղ. 116ա—119բ. Երանելոյն Յովհաննու Մանդակունոյն Հայոց կաթողիկոսի, ի Հակաճառութենէ Քաղկեդոնի ժողովոյն որ ասի ապացոյց:

Խե. 119բ—120բ. Երանելոյն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի, ի Պատասխանոյ Թղթոյն որ ի Միջպետս Ասորոց, որով ձեռնադրեցաւ Արքիւս Հայոց եպիսկոպոսն Ասորոց ի Ներսէսէ Հայոց կաթողիկոսէ:

Խզ. 120բ—125ա. Երանելոյն Յուհաննու Հայոց կաթողիկոսի, ի Թղթոյն, զոր զրեաց ի եպիսկոպոսք առ Աղանիք եպիսկոպոսն:

Խէ. 125ա—130բ. Երանելոյն Աբրահամու եւ կաթողիկոս, յերբորդ Թղթոյն, զոր զրեաց առ Կիւրիոն Վրաց կաթողիկոս, այն որ զարձաւ ուղիղ հաւատոյն եւ եղեւ Քաղկեդոնի:

Խը. 130բ—140բ. Լուսաւորչին մերոյ Սրբոյն Գրիգորի ի վարդապետութենէ, ի Ծննդեանն կարգէն:

Խթ. 140բ—142ա. Երանելոյն Բարդէնի Հայոց կաթողիկոսի, որ էր յաւուրսն Անաստասայ ուղղափառ Թաղաւորի, ի Թղթոյն առաջնոյ, զոր զրեաց ի Պարս ուղղափառն յանդերձ Թորոակացօքն ի պաւառ եպիսկոպոսք:

Ծ. 142ա—149բ. Երանելոյն Յովհաննու Հօրն մերոյ ճղնաւորի եւ խոստովանողի եւ Մարաղամեցոյ, ի րանէն որ Վասն տնօրէնութեան Փրիչին:

Ծա. 149բ—151ա. Երանելոյն Յոհաննու Եպիսկոպոսապետի Կոստանդնուպօլսի Մեկնութիւն որ ըստ Մտաթէոսի Աւետարանն:

Ծր. 151ա—151բ. Ի նոյն չարի ի Հոռոթ եւ ի Ռահար:

Ծղ. 151բ—162ա. Երանելոյն Կիւրիի Եպիսկոպոսին Աղէքսանդրացւոյ, որ առ Թա-

դուհին, ի մատենէն թէ Աստուած է Քրիստոսն :

ԺԳ. 162ա—166ա. Նորին Կիրդի, Երկոտասան նգովից : Առաջին նգովք :

ԺԿ. 166ա—179բ. Դարձեալ, ի Բուլարուկաց թղթոյն Յակոբոյ (եւ այլոց) :

ԺԿ. 179բ—183բ. Նորին Կիրդի, ի բանէն որ յաղաղս ներմարդութեանն :

ԺԶ. 183բ—184բ. Նորին, ի շրջանական թղթոյն որ գնեստորէ :

ԺԷ. 184բ—195ա. Երանելոյն Կիրդի եղիսկոպոսի Աղէքսանդրու, Մեկնութիւն հաւատոյ, որ ՅԺԸ-իցն :

ԺԸ. 195ա—197բ. Երանելոյն Կիրդի Աղէքսանդրացու, ի Մեկնութեան տառքելոյն յերբանցոց թղթոյն, յԱռաջին ճառէն, ի բանէն Բաղում մասամբք եւ բաղումօրինակաւ կանխաւ խօսեցաւ :

Ի. 197բ—200ա. Նորին յերկրորդ ճառէն, որ ի ծագումն փառաց եւ կերպարանն :

Իա. 200ա—201բ. Նորին, յերկրորդ ճառէն, Յորժամ միւսանգամ անցէ զանդրանիկն յաշխարհ :

Իբ. 201բ—204բ. Նորին, յերրորդ ճառէն, ի բանէն Սիրեցեբ դարդարութիւն եւ ատեցեբ դանօրէնութիւն :

Իգ. 204բ—211բ. Նորին, ի Հինգերորդ ճառէն, (ի) բանէն Վասն այսորիկ պարտ է մեղ ունկնդիր լինել բանից ատացելոց :

Իդ. 212ա—213ա. Ուրեմն մի բնութիւն Աստուծոյ եւ մարդոյ :

Իե. 213ա—214ա. Երանելոյն Իփրեմի, ի բանէն որ ի Սուրբ Կոյսն :

Իզ. 214ա—214բ. Նորին, (ի) բանէն Յաղաղս մարդարտոն :

Իէ. 214բ—215ա. Երանելոյն Գրիգորի սքանչելագործի եպիսկոպոսին Նէուկեսարու յերկոտասան ղլխոց նգովիցն : Զորբորդ ղլուխն Հանդերձ մեկնութեամբ զուգակցէ ղյամ խորհրդոյն որ նախ է գրեալ Երանելոյն Աղէքսանդրու. եպիսկոպոսին : Աղէքսանդրու. ի բանէն որ ի տնօրէնութիւնն :

Իբ. 215ա—218ա. Երանելոյն Աթանասի Աղէքսանդրու եպիսկոպոսին, ի բանէն որ յերկու երդոցն :

Իթ. 218ա—218բ. Երանելոյ Հօրն մերոյ Հոյոց Լուսաւորչի Սրբոյն Գրիգորի ի վարդապետութեան կարգէն :

Հ. 218բ—220բ. Յետոյ ղտի երանելոյն Եղիփանու Հարցումն եւ պատասխանն :

Հա. 220բ—221բ. Բան Հինգերորդ, Եթէ Պարտ է զմարդեղութիւն Քրիստոսի ըստ նախաստեղծին Աղամայ խոստովանել յառաջ լան ղյաւեռեանն երանելոյն յԵռութնսի փրկութեայի ուսուցչի Դէսնեսա Արիսպա-յացոյ վարդապետի յաստուածաբան ստեղծ-րոնացն :

Հբ. 220բ. Երանելոյն Աթանասի եպիսկոպոսի, Ուստի ղԱպողինարն ի բանէն օրինակ բարեպաշտութեան :

Հգ. 221ա. Երանելոյն Յովհաննու Երուսակմի յարտաղբութիւն հաւատոյ :

Հդ. 221բ—225բ. Երանելոյն Փիլիքսինոսի եպիսկոպոսին Արեւք քաղաքի օթնեւտասաներորդ ճառէն, ի բանէն Ելանեմ եւ առ Հայրն իմ :

Հե. 221բ. Երանելոյ Հօրն մերոյ Յովհաննու ճղնաւորի Մայրաղմեցոյ, ի բանէն որ ի անաւրէնութիւն Քրիստոսի :

Հզ. 225բ—226ա. Բան վեցերորդ. Յաղաղս մարմնական կրիցն Քրիստոս, Եթէ ոչ է ինքնութիւն ակամայ եւ հարկաւոր եւ կարեկցութեամբք, այլ ի վեր լան զկարիս Հարկաւորս եւ զմարդկային բնութիւնս երանելոյն Հեռութնսի Աթնացոյ փրկութեայի ուսուցչի ղԴիոնիսեայ յաստուածաբանական ստեղծութեանն :

Հէ. 226ա—227ա. Երանելոյն Դիոնիսեայ Աթնացոյ եպիսկոպոսին եւ Մարտիրոսի սակարմարդանոյն Քրիստոսի ի բանէն որ ասէ. Յիսուս որ ամենեցուն առաւելն է :

Հը. 226ա. Երանելոյն Եփրեմի եպիսկոպոսի Խորին Առօրոյ, ի բանէն, որ Վասն շնորհացն այսպէս գրեաց :

Հթ. 227ա—228ա. Սրբոյ Լուսաւորչին Հոյատոտեանց, ի Վարդապետութեանէն Գրիգորի, Յարութեան բանէն :

Ճ. 228ա—228բ. Երանելոյն Աթանասի եպիսկոպոսի Աղէքսանդրացոյ, Ուստի ղԱպօղինարաց ի բանէն Օրինակ բարեպաշտութեան :

Ճա. 228բ—229բ. Երանելոյն Սեբերիանոսի սրբական եպիսկոպոսի Գաբեղենից յԱռաջին ճառէն, ի բանէն որ ասէ, Զորդիս Լուսոյ լուսաւորեան Լուսոյն ճառաղայթք :

ձր. 229ր—230ա. Երանելոյն Բարսղի եպիսկոպոսի Կեսարու, ի բանէն Յաղապս զհուշութեան:

ձգ. 230ա—230ր. Երանելոյն Տիմոթէոսի եպիսկոպոսին Աղէքսանդրու, Ուստի զԼեւոն եւ զԵւտիբէ:

ձդ. 230բ—231ա. Երանելոյն Փիլիքսիանոսի եպիսկոպոսի, ի Մեկնութենէ Սրբոյ Աւետարանին ըստ Յովհաննու:

ձե. 231բ. Երանելոյն Սեբերիանոսի, ի Հինգերորդ ճառէն:

ձզ. 232ա—233ա. Բանն եւթներորդ, եթէ ոչ է պարտ տնդիտութեան տեւ Քրիստոսի ըստ տնօրէնութեան, թէ պարտ է ուրուք ձեւանայ անգիտանալ յաղապս իմիք պատճառի, Երանելոյն Երանոսի Հետեւողի առաքելոցն եպիսկոպոսի Ղուդին Գալիլեացոյ, ի բանէն որ Յաղապս տնօրէնութեան Փրկչին:

ձէ. 233բ. Սրբոյ մերոյ Լուսաւորչին Գրիգորի չարչարանն Քրիստոսի:

ձը. 233բ—234ա. Երանելոյն Աթանասի եպիսկոպոսի Աղէքսանդրու, ի թղթոյն որ առ Եւսեբիոն եւ Ղուկիփիբէ եւ Աստեբոն:

ձթ. 234ա. Երանելոյն Կիւրղի Երուսաղիմացոյ եպիսկոպոսի որ ի Տէր, «Հաւատաց ի բանէն Պարծանք սրբութեան:

ղ. 234ա—235ա. Երանելոյն Եփիփանու եպիսկոպոսի Կիպրացոյ, ի պարունակացէ:

ղա. 235ա—235բ. Նորին եպիփանու, ի բանէն որ Յաղապս Սուրբ Երրորդութեան:

ղբ. 235բ—243ա. Երանելոյն Գրիգորի եղբօրն Բարսղի առ Յարութիւնն:

ղդ. 243ա—243ր. Երանելոյն Գրիգորի Աստուածաբանի, յերրորդ ճառէն, ի բանէն Տասներորդէ նոցա անգիտութիւնն:

ղդ. 243բ—244ր. Երանելոյն Յովհաննու եպիսկոպոսի Երուսաղեմացոյ որ առ Հրեայն եւ առ Հեթանոսն եւ Հերձաւոցոյն, ի բանէն Ջոր օրինակ ձալսի ծառանց:

ղե. 244ր—245ր. Երանելոյն Յովհաննու եպիսկոպոսին Կոստանդինուպոլսի, ի Փարիսացոց զրոյն, ի թղեկոյն անտի ուսարուք դառակն:

ղզ. 245ր—246ա. Կիւրղի Աղէքսանդրացոյ, ի դանձկն, եթէ Անթիոքէնութեան անդիտանալ ձեւանայր:

ղէ. 246ա—249բ. Երանելոյն Տիմեայ եպիսկոպոսի Աղէքսանդրու, ի Հակաճառութենէն Ութերորդ զլիցոյն, ի բանէն Քանդի քաղցնուին եւ ծարաւեն, վաստակելն եւ ննջելն խոստովանարար է մարդոյ:

ղը. 249ր—251ա. Բան ութերորդ, եթէ ոչինչ յարտից ընկալաւ Քրիստոս յերեւիլ մարմնովն յաշխարհի, որ յետ յանցանացն մտին ի մարդն: Եթէ երկիւղ յարտից է եւ թէ յառաջ քան զյանցանելն ոչ էր ի նախատեղծն երկիւղ: Երանելոյն Աթանասի եպիսկոպոսի Աղէքսանդրացոց, ուստի Ապօղիոսար ըմբերանեաց, ի բանէն Օրինակ բարեպաշտութեան:

ղթ. 250ր. Երանելոյն Փելեքսիանոսի եպիսկոպոսի Նարբակոյ:

ճ. 251ա. Երանելոյն Բարսղի եպիսկոպոսի Կեսարու, ի բանէն, եթէ Ոչ է պատճառ չարեաց Աստուած:

ճա. 251ա. Երանելոյն Նորին, ի խօսիցն Բարի է որ զԵւրահանութեան եւ վարձք:

ճբ. 251բ—253ա. Երանելոյն Գրիգորի աստուածաբանի Նաղիանդացոյ, ի բանէն Նաւակառիք պատուեսցեն:

ճզ. 251բ. Երանելոյ Յովհաննու երուսաղեմացոյ, ի բանին Ընդէր փայտ ճոնալն լոյր բարի եւ չարի:

ճդ. 252բ. Երանելոյն Յովհաննու ճղանաւորի եւ խոստովանողի Մայրաղմեցոյ ի Հաւատոյ բանէն:

ճե. 253ա—257ա. Երանելոյն Գրիգորի Նիւսացոյ, եղբօր Բարսղի, Յաղապս անտանականք ի մեղ ախտք առ ոչ յանանական ընդութիւն աղգակցութեան պատճառս ունի:

ճզ. 257ա—261ա. Բանն իններորդ, եթէ Պարտ է մարմնացելոյ Բանին եւ մարդացելոյ Տեսնոն մերոյ Որդոյն Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի, վասն փրկութեան արարածոց կամուրուրութեամբ զալ ի չարչարանս եւ ոչ առ երկիւղ ի մահուանէ եւ ոչ արեան քրտոն լինել եւ. ոչ ի Քրիստոսի զօրանալ: Երանելոյն Երանոսի Հետեւողի առաքելոցն եպիսկոպոսի Ղուկիդոնի Գալիլեացոյ, ի բանէն որ ի զստորենին:

ճէ. 261բ—264ա. Նորին երանոսի ի բանէն որ Ընդէմ Կիպրացոսի եւ Նորին Համախոհաց, սրճ ըստ անկատարելութեան եւ

տխտից լինե՞ն դարձութեան եւ տրոժեալ երկնշէլ Քրիստոսի:

ՃԸ. 264ա—265ա. Երանելոյն եփրեմի եպիսկոպոսի Եղեսեայ Խորին Ասորոյ, ուստի վասն պաւստոսի եւ յարութեան եւ, զատաւտանի, ի րանէն որ Հաւապաղ անարգէ զՈւռայ:

ՃԹ. 265ա—266բ. Սրբոյն Գրիգորի մեբոյ Լուսաւորչին, ի Վարդապետութենէն, ի շարաբանաց րանէն:

ՃԺ. 266բ—268բ. Երանելեացն ՅԺԼ (318) սուրբ Հարցն ի Նիկիայ ժողովոյն յերեւթայեց վարդապետութենէն, ի Հինգ զխոյն:

ՃԺԳ. 268բ—269բ. Երանելոյն Աղաթանդեղոս Հոռմէացոյ ատենական զպրի մեծի արքային Տրդատոյ, որ զղիւս Սրբոյն Գրիգորի մատենադրեաց, ի րանէն որ զլեւոնակեաց անապատաւէր ճղնաղիեաց վարուց Սրբոյն Գրիգորի պատմէ:

ՃԺԲ. 269բ—271ա. Երանելոյն Աթանասի Եպիսկոպոսի Աղէքսանդրու, ի րանէն որ Յաղագս խաչին:

ՃԺԴ. 270ա. Նորին ի ծնունդն եւ ի շարաբան:

ՃԺԵ. 271ա—273ա. Երանելոյն Կիւրղի երուսաղէմի եպիսկոպոսի, ի Մեկնութենէ ընթերցուածոցն Տէր ով Հաւատաց, ի րանէն Պարծանք սրբութեան:

ՃԺԶ. 273ա—274ա. Երանելոյն Եղիփիփանու Կիւրացոյ Եպիսկոպոսի Կոստանդեայ քաղաքի, ի Պարսաւական խօսիցն, ի րանէն որ զՂուկիանոսացն:

ՃԺԷ. 274ա—275ա. Երանելոյն Գրիգորի Աստուածաբանի Նազիանդացոյ, Ուստի աղքատութեան ի րանէն Արք եղբարք:

ՃԺԸ. 274բ. Նորին յերբորդ ճառէն զոստն րանն լուծանէ, ի բանէն Վասն զի քեզ լստ խորհրդոցն:

ՃԺԹ. 275ա—275բ. Նորին առ ի յերբորդ Հարցմանէն լուծմանն:

ՃԺԺ. 275բ—285ա. Երանելոյն Յովհաննու Լալիսկոպոսին երուսաղէմի, ի կենսադրութենէն, ի րանէն Հայր, Եթէ կարողութիւն է անցէ րաժակս:

ՃԻ. 285ա—286բ. Երանելոյն Յովհաննու Ոսիկերեանի Եպիսկոպոսի Կոստանդինուպոլի, ի Մեկնութենէ Նապեայ մարդաբէի, ի րանէն Բիլսեայէ դուաղան:

ՃԻԳ. 286բ—289ա. Նորին Յովհաննու, ի Սաղմոսաց մեկնութենէն ԺԵ սաղմոսէն, Պահեա զիս Աստուած իմ:

ՃԻԲ. 286բ. Նորին Յովհաննու, ի Մեկնութենէ Աւետարանին Մատթէոսի զխոյն, ի րանէն Իրրեւ ել Յիսուս ի կոյմանա Փիլ. որ կոչի Կեսացոց:

ՃԻԴ. 289ա—290ա. Նորին, ի րանէն Իրրեւ ելանէր Յիսուս յերուսաղէմ:

ՃԻԵ. 290ա—290բ. Նորին Յովհաննու, ի Մեկնութենէ առաքելոյն յերբաՀեցոց թղթոյն, ի րանէն Հաւատովք արար Զատիկն:

ՃԻԶ. 290բ—293ա. Երանելոյն Եւսէրէի Եպիսկոպոսի երուսաղիմացոյ, ի խօսիցն որ յերուսաղէմ, վասն Հաւատոց ի Զարչարանացն ճառէն, ի րանէն Իսկ զարչարանացն լուկ ինչ պարտիցիմ:

ՃԻԷ. 293ա—294բ. Նորին Եւսեբի, Առ որս տոնն, Եթէ Ընդէ՞ր Քրիստոս մարմնով երեւեալ ի րանէն Մի ոք տարիցէ Եթէ ընդէ՞ր եկն Քրիստոս:

ՃԻԸ. 294բ—297բ. Երանելոյն Յովհաննու Մարապոմեցոյ, ի Հաւատոյ րանէն:

ՃԻԹ. 297բ—307ա. Երանելոյն Սեբերեանոսի արքային Եպիսկոպոսի, ի րանէն Աւետարանին Հայր, Եթէ Հնար է անցցէ րաժակս այս յինէն, ի ճառէն Յորժամ մեզ եղբարք, վասն ողորմութեան քարոզէին օրէնքն, յորժամ աղքատսիրութեան եւ Հիւրնկալութեան:

ՃԻԺ. 307ա—308ա. Երանելոյն Յուլիոյի Եպիսկոպոսին Հոռմէոյ, ի Թղթոյն որ առ Պրոպոկիոս:

ՃԻԼ. 308ա—310ա. Նորին, Յաղագս առտուածային մարմնու որութեանն:

ՃԻԻ. 310ա—310բ. Երանելոյն Աթանասի Եպիսկոպոսին Աղէքսանդրու, ի Տօնականէն, ի յերբորդ զխոյն որ առ Դէոդետիանոս:

ՃԻԲ. 310բ—312ա. Նորին, յերբորդ Տաւնականէն:

ՃԻԴ. 310բ. Նորին Գ Դէոդետոսն:

ՃԻԵ. 311ա. Նորին ԺԱ Տօնականէն:

ՃԻԶ. 311ա. Նորին որ Յաղագս խաչին:

ճլլ. 311բ. Նորին, ի բանէն զԱբխանսացն:

ճլ. 312ա—312բ. Երանելոյն Գրիգորի Նիւսացոյ, Առ ի մարդանալն Տնառն:

ճլլ. 312բ—313ա. Երանելոյն Բարսկի Եպիսկոպոսի ի Կեսարու, ի բանէն որ Յաղապ չուլոյն:

ճլթ. 313ա. Նորին որ վկայն Յուլիանայ:

ճխ. 313ա—315բ. Երանելոյն Գրիգորի Աստուածաբանի Նադիանդացոց Եպիսկոպոսին, ուստի Աբխանոս յառաջի բանէն, որ ՂՈՐԴՂՂ զոր մինչ առիցէ ոք արդեօք:

ճխա. 315բ—316բ. Նորին Գրիգորի, որ ի Սուրբ Պատգայն, ի բանէն ի պահու իմում կացից ասէ սքանչելին Ամբակում:

ճխբ. 316բ—317բ. Երանելոյն Յովհաննու Եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսի, ի Կ'Ի Թարգմանութենէն... (մէկ քառ ցեցակիւր եղած) Յովհաննու:

ճխդ. 317ա. Նորին, Առ Կորնթացիս առաջի զլիսոյն բանէն:

ճխդ. 317ա. Նմին զբոց ի ԽԲ ճառէն:

ճխե. 317բ—318բ. Նորին, ի բանէն Այսուհետեւ եղբարք իմ զօրաւորք ի Տէր:

ճխզ. 318ա. Նորին ի Ներբողեան խաչին:

ճխէ. 318բ—320ա. Երանելոյն Կիւրղի Աղէքսանդրացոյ Եպիսկոպոսի, ի մեկնութենէ Կորնթացոց առաջին զլիսոյն Ին-երորդ բանէն:

ճխը. 319ա. Նորին որ առ Թաղուհին մատենից:

ճխթ. 319բ. Երանելոյն Պրոկղի Եպիսկոպոսի Կիւիլիկայ, ի խօսիցն որ յԱնթիմեայ եկեղեցոյն է:

ճծ. 320ա—321ա. Երանելոյն Դիոսկուրոսի Եպիսկոպոսապետի Աղէքսանդրու, ի զրեւոյ առ Սեկենդրոսն Թղթոյն Գանդրայ յաջարիցն, ուր զընթացսն կատարեալ ի Քրիստոս Թովթ և, սեպտեմբեր Բ, Հոտի Զ:

ճծա. 321ա—323բ. Երանելոյն Տիմոթէոսի Եպիսկոպոսի Աղէքսանդրու, ի Հակաճառութենէ Թ զլիսոյն Լեւոնի տապալչի:

ճծբ. 323բ—324բ. Հնդեմասան պատմութենէն Կոնստանթինէ Փրիլիս յաւետարանաց շարադրութենէն:

ճծդ. 324բ—326ա. Բոն Երրորդ, Անպական խոստովանել զմարմինն Գրիստոսի սուրբատին յարկանդէ կուսական Աստուածածնին Մարիամայ Երանելոյն Իրինիոսի Հնտուողի առաջելոց, Եպիսկոպոսի Զուղլոնի Գալիւնացոյ:

ճծդ. 326ա. Երանելոյն Նորն մերոյ ճոյնաւորի եւ խոստովանողի Յովհաննու Մայրապոմացոց, ի բանէն որ Վասն չարչարանաց եւ անբերկիւղ մատենել զանձն իւր ի մահ վասն աբարաժոց:

ԾԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

67բ. Ով Եղբայր եւ աչաց ընթերցող, այս զիրքս սուարտ հոնաք Ա տետրն կորուչ պատաք, ուրիշ զրեցաք, այս սատա տեղս բան չէ պակաս:

230ա. Գիրքս յիշատակ է Տէր Յոհաննի եւ Եղբօրն իմ Աղաբիւն:

275բ. Ով Եղբայր, Թողութիւն տալ, բան չէ պակաս, մոռցաք, չորեցաք Բ տօղ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ. — 230ա-ի յիշատակաւ լամբ եւ ոչ մի թերթի վրայ չգտնուեց, իսկ 324-ը եւ 326-ը այժմ պակասուի են ձեռագրից: Լ՝ Մ.

411

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԽՐԱՏՔ ԵՒ ԱՂՕԹԱՄԱՏՈՅՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 79, զգ. 19)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԺԷ ԿԱՐ

ԹԵՐԹՔ՝ 224: ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 10.3 X 7.2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 7 X 4.5: ՏՈՂՔ՝ 16: ՆԻԹ՝ սպիտակ, քա-
րակ, փայլուն բուգթ: ԳԻՐ՝ բոլորգիթ կամ ճառար:
ՋԱՐԴՆԱԿ՝ կապոյտ եւ կարմիր քամաճով: ԹԱ-
ՆԱԿ՝ սեւ, վերնագրերը. գլխատանքն աւ յուսանցա-
գծերը՝ կարմիր քամաճով: ՃԱՄԱՏԱՋԱՐԳ՝ 87ա:
ԼՈՒՍԵՆՑԱՋԱՐԳ՝ 10ա, 20ա, 32ա, 63ա, 70բ, 87ա,
110բ, 157բ, 161բ, 166ա, 196բ: ՍԿՋԱՏԱՋԱՐԳ՝ կա-
պոյտ քամաճով քոյնածեւեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախ-
տակ սեղմած ճեւերով: մաշուած, ճերմիկ շերտաւոր
ֆաթան: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ շատ հաւանաբար նոր-
ձուղա: ԺԱՄԱՏԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ շատ հաւանաբար
ԺԷ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 86բ-ի կէտը:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— ՍԿԵՐՆ Ո՛ ՎԵՐԸ ԲԷՐԻ՝ Ա
պրակից պահու է հրկու: ԲԷՐԹ. 33, 50, 67 ԲԷՐԹԵՐԸ
Ժակուած են, 21-ի անկիւնը կտրուած է. 35, 148 եւ
205 ԲԷՐԹԵՐԸ մի փոքր պատռուած են, 181բ, 188 եւ
189 կիզոտուած, նշեպէս եւ 215. 216 եւ 294 ԲԷՐԹԵՐԸ
կազմից պահուած են: Մնացած մասը մաքուր է: ԵԻ-
նասանկարան շունի: Մի քանի տեղ կայ վանքի 1034
Թուականի կապոյտ կեղծը:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՆ

ա. 1—10ա. Վերնագիրը չկայ, սկիզբն
էլ քերի է: Աշխարհի ստեղծագործութեան,
կազմութեան եւ մահուան մասին իմաստա-
սիրութիւն:

բ. 10ա—20ա. Վկայութիւնք Պրօփի
իմաստասիրի պատշաճականի: Սկիզբը՝
Նախկին րարին ոչ այլ ինչ է լայց միայն
բարութիւն...

դ. 20ա—32ա. Երանելոյն Դրանէստի
համատու վկայութիւնք: Սկիզբը՝ Որպէս
միացուցիչ պօրութիւն, ի վերին...

դ. 32ա—62բ. Առ Տիմութեոս, Յաղպոս
խորհրդական անուանաւորութեան: Սկիզբը՝
ն. Հողին Սուրբ անախատարր ի Հօրէ
կանէ: Վկայութիւնք յԱրիւնթին. Վասն զի

աստուածարանութիւնն է իշխան եւ զշուոյ
ամենայն պիտութեանց...

ե. 62բ—70ա. Սրբոյն Գրիգորի աստուա-
ծարանին, Առ սրա զրոյն վկայութիւնք:
Սկիզբը՝ Զինչ է իմաստասիրիկ եւ որքան
մեղ է...

դ. 70ա—87ա. Սրբոյն Կիւրղի եպիսկո-
պոսի Աղէքսանդրացոյ վկայութիւնք ի Պա-
րապմանց դրոց, ի ճառս կաթնականն ասէ:
Սկիզբը՝ Եւ միտուրեալ մի անգամ...

է. 87ա—110բ. Վկայութիւնք տուալի-
նութեանց, Առաջին դերը: Սկիզբը՝ Քանզի
եւ զու ի նեղութեան...

ը. 110բ—157բ. Վկայութիւնք ի զրոց
Մուրթեանց: Սկիզբը՝ Արիստոտէլ ասէ որ-
պէս լաւագոյն...

թ. 157բ—161բ. Բանք իմաստասիրաց
յայտ զաղցր: Սկիզբը՝ Պիթագորաս ասէ:
Մեծ խոհմութիւն է անոն ճանաչել զինքն...

ժ. 161բ—166բ. Վկայութիւնք Հարանց
փարոս: Սկիզբը՝ Զհաց աւուրն զբոսամբք
հրամայեաց...

ժա. 166ա—196բ. Վկայութիւնք ի Սահ-
մանացն Դաթի: Սկիզբը՝ Իմաստասիրու-
թիւն կուցմ եւ ոչ...

ժբ. 196բ—221ա. Աղօթ(ա)մատոյց սրբ-
ոյ պատարապի ի պէտս համօրէն ժողովը-
ղականաց Հայկականաց, արարեալ նուաստ
ուճեմն վարդապետի Աղէքսանդրի, Հրամա-
նաւ եւ Հարկեցութեամբ Տեսուն Ստեփան-
նոսի աստուածարան վարդապետի եւ արհիե-
պիսկոպոսի:

Յայտ յարկ նուիրանացն ժոտոս պողոթն:
«Խոտոտովանիմ եւ հաւատամ ամենակատար,
ինքնազատութիւն»

ՀԱՄԱՏԱՋԱՐԳ՝ Գրիգոր Նարեկացու երկու
աղօթքը:

412

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. ԱՆԻՍԻԱՅԻԿԻՅ 263, զգ. 23)

ԺԼ—ԺԺ դար

ԹԵՐԹՐ՝ 488: ՄԵՆՈՒԹԻՎՆ ԹԵՐԹԻ՝ 20,5 X 15,8: ՍԻՆԱԿ ԵՆ ՄԵՆՈՒԹԻՎՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ 1—121բ, 440—481՝ միասնա, 15,8 X 11, իսկ 128—440բ՝ երկսեռ, 17 X 6,3: ՏՈՂՐ՝ 1—121բ, 440—481՝ 30, 126—440՝ 33: ՆԻԻԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ Ոռտրդիր: ԹԱՆԱԹ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատղերը ու 126—443-ի լուսանցագծերը (երկսեռ) կարմիր: ԼՈՒՍԱՆ՝ ՊԱՅԱՐԿ՝ 22բ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՆ՝ Ոռտր: ԿԱՋՄ՝ կաշի—պատ տախտակ մերսից քաղով ձեփած: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒՐԵՆՆ՝ ամպոյտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ երեւի ԺԼ դարի վերջ, իսկ 146—481՝ ԺԼ—ԺԺ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—4, 110բ, 122—125, 433, 441—445, 473—475, 481—488:

ՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՎՆ.— Զեռաղբը լաւ է պահուած, միայն թէ 120—440-ի թանաք խոնաւութիւնից ներծծուել եւ թուղթը սևացուել է: Ոչ մի յիշատակաբան չունի: Զեռաղբը մի քանի գրիչներէ գործ է դնալով ժամանակներուս գրուած: Վեցորէից դրէի 5ա—Յբ-ում եղած առաջարկից երեւում է, որ տա նոր թարգմանութիւն է. Սր-ում, առաջարկի վերջում, թարգմանիչն անլացնում է՝. Հնաւաքից գտնապահն եւ պակաս բանք զայստիկ եւ կարգեցի իմէն Խոր զուգիէն աղբաւ եղիւնդոս աղբաւ Հոմոսյեցի, թարգմանելով ի լատին բարբառայն ի հայ լեզուս, ի փաստ Առտուծոյ եւ ողնութիւն ընթերցողաց. եւ աղբ, սկսանիմք նախ զսկիզբն բանից Մենդոց գրոց որ առէն:

472բ-ում եղած կնիքից երեւում է, որ ձեռագիրը Ս. Էմբրանիէն է պատկանելիս Լեւել: Կնիքը կարմիր է, քառանկիւն, խալսած, Հետեւելով ըստնաղբու—թեանք. ՀԵՐԵՆ Սրոյ Էմբրանիի գրատառն է, 1813:

ԲՈՎԱՆՆԻԱՆՈՒԹԻՎՆ

Ա. 5ա—121բ. Գիրք յաղապս Վեցօրեաւ Կորնոց արարչութեան (Բարբաղիմէասի Մալաղաղայ) (Մախաբաիով եւ ցաւնով):

Բ. 126ա—430բ. Անտառ նորապոյն մտածանց... Աղբքանաղբ Գալամաթոյ... Թարգմանեցեալ յիտալականէ... ի Ղուկասու վարդապետէ Ոռտրեղագոյ, յամի 1741:

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՒՄ (431ա—432բ)

ա. 1—16. Յաղապս մեծի սիրոյն, զոր Տէր Առտուած մեր միշտ ունեցաւ զէպ ուռ մարդն:

բ. 16—27. Յաղապս Հարկաւորութեան զոր ունիմք ի յաղաչխարութեան, ստոի ոչ է պարա յաղաղել:

գ. 27—33. Յաղապս Կարէլի մեղացի իմարտանաց եւ ծառիտոյն միասոց զոր պատճառել սալար է:

դ. 33—41. Յաղապս ստոանայական մալութեան նախանձու եւ թէ որքան չարեաց պատճառ իցէ:

ե. 41—48. Աշխարհն ոչ կարէ յապեցուցանել զիղճն մեր, վասն այսորիկ պարտիմք փախչել:

զ. 48—57. Յաղապս յաւիտենական նախասահմանութեան արդարաց, դատապարտութեան մեկաւորաց եւ նշանացն մից եւ միւսոյ:

է. 57—66. Յաղապս ձանրութեան մեկաց եւ միասոցն, զոր բերէ մեղաւորին:

ը. 66—77. Յաղապս յիշատակի մահուան եւ իւրոյ գորութեան:

թ. 77—83. Վերջին դատաստանն լինի սոսկալի, զի խառաղունեղ դատաւորն Առտուած պատժէ թարց ողորմութեան:

ժ. 83—89. Յաղապս սոսկալի զարհուրման, զոր ունեւոց են մեղաւորքն յաւուրն վերջնոյ դատաստանին, ի տեսանիւն զբարկացեալ զէմս Առտուծոյ բարկացելոյ դատաւորին:

ժա. 89—96. Յաղապս ստոտկալունի քննութեան, զոր Առտուած խառաղունեղ դատաւորն առնէ զկործոց մերոց: Եւ յաղապս պատկառանաց, զոր ունեւոց են մեղաւորքն ի տեսանիւն յաւնցանս իւրեանց, առաջի բուր աշխարհի:

Ժբ. 96—103. Յաղապս զարհուրելի վճռոյն յաւուրն դատաստանին:

Ժգ. 103—106. Ոչ պարտիմք չարապէս դատել զ(ր)նկերն, որովհետեւ իաղմիցս խաբւմք:

Ժ. 106—116. Յաղաքոյ յախտեանկանի տանջանացն զԺողոց :

Ժ. 116—121. Յաղաքոյ վատահամբաւ մուրթեան, կեղծաւորութեան եւ որք ատեւի իցէ Աստուծոյ :

Ժ. 121—127. Որք վարչելի իցէ մեղքն վախշտութեան եւ մանաւանդ շնութիւնն որք անհաճոյ իցէ Աստուծոյ :

Ժ. 127—135. Յաղաքոյ խորհրդականի խոտուովանութեան եւ իւրոյ զօրութեան :

Ժ. 135—140. Յաղաքոյ ծանրագոյնի վնասուն եւ յայտնալուծի կործանմանն զոր բերին հոգւոյն չար ընկերակցութիւնքն. վասն այսորիկ պարտիմք փախչիլ :

Ժ. 140—148. Յաղաքոյ պատուիրանի յանդիմանութեան եղբորն եւ յաղաքոյ իւրոյ թերութեան եւ վարուցն զոր ի նմանէ սոռանայ :

Ժ. 148—154. Յաղաքոյ զանազան արուեստի եւ կերպի, զոր կիր առնու դեռն առ ի պատրել ցմեզ, եւ ընդդէմ որոյ նախ կրելնայէս զիմեցուցանէ իւր զօրութիւնն :

Ժ. 154—162. Յաղաքոյ վնասուն, զոր պատճառէ որկրամոլութիւնն եւ օլտութիւն զոր առբերէ պահեցողութիւն եւ որպէս պարտիմք սրբել զնա սու ի զոլ արդիւնաւոր առաքիլ Աստուծոյ :

Ժ. 162—167. Յաղաքոյ սրբաղանի ընթրիսի կամ խրախճանի սեղանոյ ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ պատրաստեալ մարդոյն :

Ժ. 167—171. Յաղաքոյ պատուոյ եւ մաքրութեան խղճմտանաց, սրով քրիստոնեայն պարտի մերձենալ առ սրբաղան հաղորդութիւնն :

Ժ. 171—175. Յաղաքոյ զօրութեան, զոր սրբաղան հաղորդութիւնն տոյ հաւատացեալ հոգւոյն, առ ի ընկճել եւ յաղթել զերեւելի եւ զաներեւոյթ թշնամիսն :

Ժ. 175—179. Յաղաքոյ հոգեւորի քաղցրութեանց, որք զղացեալք եւ ճաշակեալք լինին ի սրբաղան հաղորդութեան սեղանոյ, յորմէ արժանապէս ընկալանին :

Ժ. 179—187. Յաղաքոյ մեծութեան եւ զերազանցութեան Սրբոյն Նիկողայոսի արհիեպիսկոպոսին Զմիւռնոյ եւ յաղաքոյ համակերպութեան եւ նմանութեան, որք զտա-

նին ի մէջ նորա եւ Կարապետին Քրիստոսի Սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին :

Ժ. 187—193. Պարտիմք փախչիլ ի պատճառէ մեղաց, եթէ ցանկամք մնալ եւ պահել ի շնորհս Աստուծոյ :

Ժ. 193—206. Յաղաքոյ զօրութեանց ազօթից եւ իւրոյ թշնութեան առ ի լսել :

Ժ. 206—216. Յաղաքոյ ծանրադունի զմարտութեանն, զոր ունի դառնալ առ Աստուած խոտացեալ մեղաւոր ոք :

Ժ. 216—223. Յաղաքոյ սրբոյ խաղաղութիւն եւ բարեացն զոր պատճառէ ի քրիստոնեայն :

Ժ. 223—229. Յաղաքոյ անարատի յօւսեան Մարիամու Կուսին Մօրն Աստուծոյ :

Ժ. 229—236. Յաղաքոյ խորագոյնի խոտորհութեան Մարիամու Մօրն Աստուծոյ :

Ժ. 236—243. Յաղաքոյ մեծութեանցն Մարիամու միշտ Կուսին Մօրն Աստուծոյ :

Ժ. 251—261. Յաղաքոյ Մօրն Կուսին հղորակունի մեղաւորաց փաստաբանչին :

Ժ. 261—268. Յաղաքոյ ցաւոյն եւ ցաւակցութեան Մարեամու Կուսին, յորժամ կայր մերձ առ խաչին Յիսուսի Որդւոյ իւրոյ խաչեցելոյ :

Ժ. 268—282. Յաղաքոյ անհուն ողորմութեանն Աստուծոյ, եւ թէ ոչ է պարտ մեղաւորին ապաշխարիլ նովա :

Ժ. 282—290. Ըշմարիտ սիրօղն Աստուծոյ քէ կարէ վաստակիլ ի պահպանութիւն աստուածայնոյ պատուիրանաց :

Ժ. 290—306. Պատուիրանն է սիրոյ թշնամեաց հրամայեալ մեզ յամենաւրեւնալ Քրիստոսոյն զվարձուն որ խոտանայ առ որ ներէ եւ զպատմօցն որք վերապահին վրէժ խնդրողաց :

Ժ. 306—316. Որքան մեծ չար իցէ ցանկալն արժանապատուութեան եւ աշխարհայնոյ պատուոյ, եւ զծանր որոյպիթիցն, որք վերամեան փառասիրաց :

Ժ. 316—325. Պահպանութիւն սրբոյ հրեշտակաց եւ զպարտաւորութեանցն զոր ունիմք առ նոսա :

Ժ. 325—333. Փարթամութիւնքն են ծանրութիւնք, որք քարշնի զպահս մեծատունն ի զԺոխային տարուարոսն :

կթ. 579—586. Յաղազս ուժաթափու-
թեան եւ ազգութիւն Տեառն մերոյ ի պարտե-
լին եւ քրոնարեանն, զոր կրեաց անդ :

Հ. 586—591. Յաղազս խտաղունից ձա-
ղեցմանց եւ դանիցն Քրիստոսի Տեառն մե-
րոյ :

Հա. 591—596. Յաղազս ցաւաղնոյ փշա-
ղոտիկեցման Քրիստոսի մերոյ Յիսուսի եւ
յաղաղոս պղպանմանց եւ կատականացն լինե-
լոյն ի նմա ի յանօրէն Յուդայեանց :

Հբ. 596—602. Յաղազս աշխատահոծի
Հանապարհին, զոր խաշն ի յունս դնաց Տէրն
մեր եւ յաղաղոս Հանդիպումն Մարիամու Կու-
սին ցաւաղնոյ խաշին, ի մահուան իւրոյ
Որդւոյն, ի մէջ երկոց աւազակաց :

Հգ. 602. Յաղազս փառացն արքայու-
թեան եւ միջնորդին առ ի ստանալ զնա :

Գ. 434ա—440ա. Այս է ցանկ նշանաւոր

իրաց, որոց առջի սիւնն ղերեաւհամարն ցու-
ցանէ, իսկ երկրորդն ղեշն ցուցանէ :

Դ. 446ա—460ա. Թէօդոտոս վերստե-
սույին Անկիրացու ճառ տոացեալ յաւուր
ծննդեան Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
եւ ընթերցեալ ի մէջ ժողովոյն եփեսոսի,
առաջի Սրբոյն Կիւրքի :

Ե. 460ա—472բ. Օրինակ թղթոյն զրե-
ցելոյ ի Յոհաննու Անտիոքաւ եպիսկոպոսէ
առ Նեստոր, Սկիզբը՝ Տեառն իմում յոյժ
աստուածապաշտի եւ ամէնաորոյ Նեստոր
եպիսկոպոսիդ. Յոհաննէս ի Տէր խնդալ :

Զ. 476—481ա. Ի մասէն առաջնոյ Եփե-
սոսի սուրբ ժողովոյն, ճառ Պրոկղոս վերա-
տեսչին Կիւղս սասցեալ ի մէջ մեծի ժողո-
վաբանին Կոստանդնուպոլսոյ առաջի Նեստո-
րին, Վասն մարդեղութեան Տեառն մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի :

413

ԳԻՐԲ ՎԵՅՈՐԷՅՑ ԵՒ ԲԱՆՔ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 262, գգ. 23)

ԺԷ ԴԱՐ

Թերթի 215: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ 13, 8 X
Տ.Ո: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միա-
սին՝ 11, 2 X 6: ՏՈՂԲ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ քաղբ: ԳԻՐ՝
նոտրգիր: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնառդերն
ու գլխատառերը՝ կարմիր: ՍԿԻՐԱՏԱՍ՝ նոտրգիր:
ԿԱՋԻ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, ներքից
կարմիր կտորով ծեփած: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ամ-
լայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ երեւի ԺԷ ԴԱՐ: ԴԱ-
ՏԱՐԿ՝ 1—5, 152բ—154, 213բ—215:

ԾԱՆԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիր լաւ է պահուած:
Ոչ մի չիւտակարան չունի: Երկու դրէի զործ է-
նա—152ա եւ 153—213 թուղթն էւս տարբեր է: Եր-
կու մասերի թանաքն էւս ներծծուել է թուղթը սե-
ւաքրէլ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 6ա—152ա. Գիւրջ Վեցօրէից :

Բ. 155ա—207բ. Բանք իմաստասիրաց :

Մ. 155ա—182բ. Ա Հատոր. Բանք իմաս-

տոսիրաց տառցեալ կարճատառ ի յաղուտ
ստուգամասիրաց :

Բ. 181բ—196ա. Բ Հատոր. Բանք եղեալ
են կայսերաց, թաղաւորաց, իշխանաց, զաւ-
րաժարաց եւ սյլ իշխեցողաց: (Այստեղ մէջ
են քերուած հոռմէական կաղտրների հաւա-
ռոս վարձագրութիւնները) :

Գ. 196ա—203բ. Գ Հատոր. կարճատառ
բանից Լեանկէթոմացոց :

Դ. 204ա—207բ. Դ Հատոր. կարճատառ
զրեալ Բանք, որ եղեալ են ի սմո կնոջ աղգի
իմաստուն ասացեալ բանքն :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

207բ. Թարգմանեցաւ իմաստասիրաց
սյս կարճատառ տառցեալ բանքս ի Հայոց

բարբառ, ի ձևն Ջաֆարիա Լափա քահանայի, ի թվին ՌՁԲ (1633) յայլսի ԻԲ, ի չալանեական ժամանակս լմ որ վասն հաստոյ:

Ջա. բինտկսցա խնդրեմ եւ. զայս յիշատակարանս զրեւ եւ. զմեր զանաբանութիւնս ի սրբափայլ յաղթիս ձեր մի՞ մոռնալ:

208ա—211բ. Որք կամին սկիզբն տոնել

ծոտայել Աստուծոյ, նոցա պարտ է սենիլ ուսուցիչ:

211բ—213ա. Որք են որ ուսուցչի ոչ են կարատ:

(6ա-ի եւ 207բ-ի վրայ կայ մի սեւ կնիք փակագրով, որ կարգացուում է Քրիստոսի ծնայ Աստուածատուր վարդապետ, ՌՄՀԷ (1828):

414

ԺՈՂՈՂԱԾՈՒ

(Ս. ԱԽԵՏԱՓՐԷԿԻՅ 216, զգ. 22)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԽԱ (1702), ՌՃԿԱ (1712)

ԹԵՐԹԻՐ՝ 454: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՐ՝ 10,0 X 14,2: ՍԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱՍԻՑ, 2ա—255բ՝ 16 X 11, իսկ 250ա—450բ՝ 17 X 11,5: ՏՈՂԻՐ՝ 2ա—255ա՝ 31, իսկ 250ա—450բ՝ 20: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, վերնագրերը՝ կարմիր, լուսամբագծերը՝ սեւ եւ կարմիր քամափով: ՆԻԻԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ 2ա—255բ՝ մոտրգիր, իսկ 250ա—453բ՝ բոլորգիր: ՍԿՋՐԱՆՏԱՐ՝ երկաթագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղանի ձևերով, Օնքսից ծաղկաւոր քառ. Ա եւ Բ կողերի վրայ կարգուում ենք. շրջատակ է Տէր Թարութիւնիմ եւ ռարքի Տէր Պետրոսիմ, ի վայելում Պետրոս վարդապետիմ, քիվմ ՌՃՀԳ (1724), ԳՐԻԶ՝ Թարութիւմ քանանայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ 2ա—255բ՝ ՌՃԽԱ (1702), իսկ 250ա—450բ՝ ՌՃԿԱ (1712): ԿԱՆՏԱՐ՝ 1. 454: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ է պահուած:

ՌՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 2ա—255բ. (Մամր հոտրգրով) Մոթեանց զիրք:

Բ. 256ա—450բ. (Գրուած է բոլորգրով եւ իր մէջ պարունակում է՝)

ա. 256ա—402բ. Գիրք Վեցրէկց զործոց, յաղագս արարչութեան յառաջին աւուրն: Սկիզբը՝ Աքանչիկ եղև զիտութիւնքս, ասէ սողմոսեղորուն Դաւիթ: Ասեն վարդապետք, թէ մարդն է բողապրեալ ի հոգոյ եւ ի մարմնոյ...

բ. 403: Վասն իւղոյն, որ օծանէին մարգարէքն յառաջ, եւ էին Դ Նիթայ, որպէս ասէ զիր՝ տոցես ծաղիկս...

դ. 404ա—450բ. Գալստեանն Քրիստոսի յերուսաղէմ: Սկիզբը՝ (Ե)՛ ի Բեթանիա զէմ յերուսաղէմ եւ ժողովուրդ բազում ընդ նմա...

դ. 451ա—453բ. (Գրկորի կեսարացոյ Անուանք քաղաքաց). Քաղաքացուց պրբենի վերա շինած է: Սկիզբը՝ Անտոնաց երկիրն երուսաղէմ է...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

255բ. (Նոտրգրով) Արդ, աւարտեցաւ եւ կատարեցաւ. սուրբ զիրքս, որ է Մոլութեանց, ի քաղաքն Շօշ որ է Սպահան, ի զեօղն Ջուղայ, ի դրանն Սրբոյն Սիւնի, ի ձեռամբ անարժան Յարութիւն քահանայի, որ լոկ անուամբ եւ եւ ոչ գործով, եւ թողութիւն շնորհեցէք սխալանաց սորա եւ խոշորանացն: Գրեցաւ թիվն ՌՃԾ մէկ (1702), սեղանմանքի Դոմն, պատկեր օրն սուրբթ, փոքր թիվն 2Է Նաղար ամսին ԺԷ ումն. ով ոչ որ կարդոյ, մէկ ողորմի տսի մեղաւորի, որ ամենայն մեղօք լցեալ եմ:

402բ. (Բոլորգրով) Անարժան եւ ուստանուն Յարութիւն յիւնցէք ի Տէր: Աւարտեցաւ. Թիւն ՌՃԿ եւ մէկ (1712) յայլսի ԺԴ, Նախայ ԻԶ եւ զուգ յիւնալ լիթիք ի Քրիստոսէ:

450բ. (Բոլորգրով) Աւարտեցաւ զիրքս, որ կոչի Կտակ չարչարանաց Քրիստոսի, ասացեալ Սրբոյն Յակոբա Տեառնեղբօրն: Եւ ընդ նմին ճառ Սրբոյն Եփրեմի, ասացեալ Յաղպոս ապաշխարութեան, ի ձե-

ոամբ սուտանուն Յարութիւն իրեցաւ, որ ոչ եմ գործովս, այլ միայն անուամբս, ի հայրապետութիւն Տեառն Աղէքսանդրի, առաջնորդութեան Մովսէս վարդապետի եւ ի թագաւորութիւն Շահ Սոլթան Ուսէնին, ի թիվն Հայոց Ռիւս¹ (1612) նոյեմբերի ժ-ի, փոքր թիւն Դէ (1712), Դամայ ամսին Իէ-ուսն, որ նոյեմբերի Դ. թագաւորն Շն թուման

¹ Պէտք է լինի Ռիւս (1712). Ժ-ն ժողովուրդ է. Դէ-ն եւս Համապատասխան է 1712 թումանին:

յձեց Զուլայոյ. Ի օր փախան, յետոյ Զուլայոյ աղէն, որ էր ներքինի Զաֆարդուլի աղէն, արդ արար թաղաւորին. մէկ Ռ թուման չինէց օր տան թագաւորին փոխ: Որք Հանդիպէք ամա կարդալով, թողութիւն արարէք անարժանիս, որ աչացս տեսութիւն սակաւ էր: Յիշողդէ լիչեալ լիցիւք ի Քրիստոսէ, ամէն:

(Մի քանի տեղ համադրում է հետեւեալ կնիքը). «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Տէր Ուսանէս, ՌձԿն» (1716):

415

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

[Սեփականութիւն Նոր-Ջուղայի բնակիչ Գէորգ Զոհրաբեանի 640 (3)]

Ժէ դար

Թեմթ. 553: ՄեծՈւթիւն Թեմթի 18,8 X 11,8: ՍիւնԱԿ եւ ՄեծՈւթիւն ԳրՈՒԱՍ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13,1 X 7,7: ՏՈՂ.Ք՝ 23: ԿԱԶՄ՝ յումի: ԳիՐ՝ մտորգիր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, խորագրերն ու զլխատառերը՝ կարմիր: ԳՐԻՁ՝ թուման: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ աղագոս: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ քրեի փէ դար: ԳԱՏԱՐԿ՝ 10ր, 243—248, 341ր—345ր, 417, 440ր, 451ր—454ր, 466ր—467ր, 549ր—553ր:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը միջակ է պաշտօնաւոր Սկզբի Համարակալուած 1—3-ը պակասում են. խոնարհութիւնը թանաքը ներծծուել եւ թերթերը սեւացրել է:

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 6ր—242ր. Յաղագս վեցօրեայ արարչութեան, թարգմ. Յակոբ. կաթ. Հայոց, որի առաջարամն այստեղ առաջ եմք բերել:

բ. 249ա—299ա. Համառօտ Հաւաքումն յաղագս հոգւոյ եւ զօրութեանց նորին (Հոգեանք գիրք):

գ. 300—341ա. Յաղագս առաջինութեանց հոգւոյն (Առաջինութեանց գիրք):

դ. 346—383. Մարդայ բնութեան մասին փիլիսոփայական խորհրդածութիւններ:

ե. 383բ—440ա. Ի Սիմէօն Զուլայեցւոյ Հայոց վարդապետէ արտադրութիւն վասն անձին մարդոյ:

զ. 441ա—451. Կրօնական բովանդակութեամբ Քրիստոսի աստուածութեան մասին:

է. 453ա—466ա. Տոմարագիտական գրութիւն:

ը. 468ա—549ա. Սահմանք իմաստասիրութեան ասացեալ դաւթի ներքինացւոյ եռամեծի արի անյաղթ փիլիսոփայի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

387բ. (Կարմիր փռնի վրայ գրուած է). «Եւս թումա», որ հաւանաբար գրիչը պէտք է լինի):

Չր. (վեցօրեաց գրքի մերածութեան վերջը). Վասն այսօրիկ եւ սուրբն զվեց աւուրցն արարչութեան զանազան կերպի եւ ազգի ազգի մեկնութեամբ գրեցին եւ վասն ստեղծմանն էիցս արտաքին փիլիսոփայեց զանազան կերպիս սխալեցան եւ այստեղիկ ամենեքեան ցուցանեն, թէ գիտութիւն, որ վասն ստեղծման աշխարհիս է, յոյժ դարձանալի եւ նորահայեաց, վասն այսօրիկ ի զանազան մեկնութեանց սրբոց Հաւաքեցի զսակաւ բանք զայսօրիկ եւ կարգեցի ի մի, զաստապարտեալս Յակոբ կաթողիկոս Հայոց, թարգմանելով ի լատին բարբառոյն ի հայ լեզու, ի փառս Աստուծոյ եւ ի յօգնութիւն ընթերցողաց:

Եւ արդ, սկսածնիմք նախ զսկիդրն լանի
Մենդոց դրոցն, որ ասէ. ի սկզբանէ արարւ
Աստուած, քո սուրբ ծնողի բարեխօսու-
թեամբդ հաստ ի յաւարտ զրիս անձանձիր

եւ անվրդով եւ լեզ լիաս զեր ատաքեմք
այժմ եւ անդրաւ յաւիտեանս, ամէն:
(Մի քանի տեղ եղել են կնիքներ, որ
քանազով դիտմամբ սեւացրել են):

416

ՏԱՂԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 246, գգ. 22)

ժեղ դար

Թերթի՝ 176: Մենոնիթիւն Թերթի՝ 14,8 X
0,7: ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՆԻԹԻՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ միա-
սիւն, 9,2 X 5,6: ՏՈՂԻ՝ 15: ՆԻԻԹ՝ Բուրք: ԳԻՐ՝
նոտրգիր: ՍԿԶՐՆԱՏԱՌ՝ երկաթագիր գումարն մեր-
կերով: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, վերնագրերն ու գլխատառերը՝
կարմիր եւ կամայ քանազով: ԿԱԶՄ՝ կաշի, մերսից
քղթով ծեփած, մաշուած: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամ-
այսու: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժեղ դար: ԴԱ-
ՏԱՐԻ՝ 94թ, 85ա: ՎԻՃԱԿ՝ վառ պահուած, քերքերը
մեծ մասամբ կազմանում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 1—2թ. Երգ վարդի եւ բլրուլի մա-
սին, առուած Առաքել վարդապետի կողմից:
Սկիզբը քերի:

բ. 3ա—5թ. Տաղ աշուղ Բուշակի ասա-
ցեալ:

Սկիզբը՝

Ազբիր կենդանի, բխում գամագամ,
Մեղայ քեզ մեղայ, կոյս ամապակամ:

դ. 5թ—6թ. Տաղ Աստուածածնին, ի
Զաքարիէ:

Սկիզբը՝

Ամեղ լոյսն ընդ Հօր Որդին,
Որ կազմեաց պատկեր մայրնին,
Կոյսն ի քէն գգեցաւ առաքին,
Խորան լուսոյ, Մայր Սուրբ Կոյս:

դ. 6թ—9թ. Ամանուն եւ անխորագիր
տաղ, առուած այբուբենի կարգով:

Սկիզբը՝

Առաջնամաշակ պտղոյն՝ մահուան,
Առաջին մարդոյն եղբր ամիծիչ,
Լուծիչ, մարդ ման...

ե. 9թ—15ա. Տաղ Աստուածածնին ասա-
ցեալ:

Սկիզբը՝

Արեմնալ է կամէն արարադին,
Մարիամ,

Արեմնալ է զՈրդին քո Միածին,
Մարիամ,

Արեմնալ է Հոգին Սուրբ փառակից,
Մարիամ,

Արեմնալ է Սուրբ Երրորդութիւն,
Մարիամ:

դ. 15ա—16ա. Տաղ անխորագիր:

Սկիզբը՝

Պետրոս երազ էր տեսեր,
Նշեալ պատուէր Պաղտսին.
Պաղտ, գիշերս երազի,
Փռքիկ այգոյ եւ տեսեր:

է. 16ա—18ա. Ողբ եւ մեղեալ ի վերայ
մեռեալ մանկանց:

Սկիզբը՝

Արաքիչն արարածոց մեզ բարկացաւ,
Քաղցր բնութիւն առտուածային մեզ
դառնացաւ:

ը. 18ա—64ա. Պատմութիւն Յովսա-
փու ոտանաւորով: (Սկիզբը քերի, սկսում
է ժ մատով):

թ. 64ա—94ա. Պատմութիւն Սրբոյ
Գրիգորի մերոյ Լուսաւորիչին, ի Առաջել
վարդապետէ ասացեալ, ամէն:

ժ. 95թ—96ա. Տաղ ի վերայ էջմիածնի
(քերում ենք ամբողջութեամբ):

Էջմիածինն հրկմից մմամ,
Որ ամարմնաց է բնակարամ,
Որում արեմնն գործն վերմակամ,
Աստուած անմեծ եւ անվախման:
Ալեւույ, ալեւույ:

Ահա ասն բան գովելի,
Մայրդ լուսայ Սուրբ Տաճարի,
Աստուածորդայն իջման տեղի,
Աբոռ ամահ քաղաւորի:
Ալեւույ...

Էջմիածին աբոռն մեծի
Թաղաւորին հրկմաւորի,
Որում ամառ լոյսն բնակի,
Երբորդութեան Աստուածն մի:
Ալեւույ...

Ահայ ցնծայ վաղարշարաք,
Մայրաբաղաւն հրկմակատար,
(8)եռ(ե)ալ ակամբ գումգումակ:
Ալեւույ...

Գովեալ արին առաքինաց,
Գրիգոր(ի)ոս մեծ(ար)ուսակ,
Որ արտակական ճըմեռն էրարձ,
Եւ ի տամէս Հայաստանաց:
(Ալեւույ)...

Դարձ(ե)ալ ա(յ)գին որ ծախկեցաւ,
Եւ քրտնայլան ի մշակաց,
Ողկոզ քերեալ մեզ վաղէհաս,
Հմլ(ե)ալ գինի լի անապակ:
Ալեւույ...

Բարկաւ հանեալ փառաւ անհոռ,
Էջմիածին լուսայլայծառ,
Արհաւաքեան աստուածարեալ,
Լի առ Մասիո աստուածայրմակ:
(Ալեւույ)...

Ժա. 96բ—103բ. Հարցումն Հրեշտակին
Ընդ Սրբոյն Լուսաւորչին: Սկիզբը՝ Առէ
Սուրբն Գրիգոր Ընդ Հրեշտակին. Յորժամ
առնուա զհոգի Մարգարէ, ո՛ւր տանես:

Ժբ. 104ա—105բ. Մի քահանայի վարքի
մնացորդ վերջին մասը:

Ժդ. 106ա—107բ. Փառք ի բարձունս է
Փարսից բառով (Շուքրի դի բուլանդի Խու-
ղայ հուլէճ):

Ժդ. 107բ—108ա. Հայր ժԼր որ յերկին է
Փարսից բառով:

Ժե. 108ա—109ա. Հաւատամք է Փարսից
բառով:

Ժզ. 109բ—110բ. Հայերէն եւ քարտեքերէն
տող ընդ մէջ ոտանաւոր: Սկիզբը՝ Աւրհ-
նեալ, փառաւորեալ, սքանչելի զգարմանք...

Ժէ. 111ա—117բ. Բժշկական խրատներ:

Ժը. 118—126. Շարականներ կիրակոս
վարդապետի եւ Յովնաննէս վարդապետ
Պլուզի:

Ժթ. 127—176. Եկեղեցական տաղեր,
որոնց մեծ մասը տպագրութեամբ յայտնի
են եւ Գրիգոր Աղթամարցոյ «Գարուն է բաց-
վեր, վարդն է պաղչեցին» երգից ութը տող:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՐ

125բ. Թողութիւն արես, Թուրքա խո-
շոր էր, Թանակն խամ. լաւ չլրեցաւ: Տէր
Մարգարայ:

Թողութիւն արես տէրտէր, բանա շատ
էր, չկարացի դրել Լեւրիքն:

417

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎԱՍՏՓԱՅ

(Ս. Ամեմափրկիչ 245, դգ. 22)

ԺԿ դար

ԹԵՐԹԻՒՆ 142: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՒՆ 16,8 X 11,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻՒՄԻԱՍԻՆ, 12,3 X 8: ՏՈՂԳՐ՝ 15: ՆԻԹՐ՝ ԲՈՂՈՐ: ԳԻՐ՝ ԲՈՂՈՐԳԻՐ: ԹԱՆԱՐ՝ ՍԵՒ, ԳՆԱՄԱՆՈՐԵՐ՝ ԿԱՐԵՐ: ՋԱՐԳԻՆԱՐԳՐ՝ ԽԻՍՏ ԽԱՍՏԱՐԱԿ, ԿԱՐԵՐԱԳՐԱՎ: ՊԱՏԿԻՆ՝ 1ա, 1բ: ՃԱԿԱՏԱԶԱՐԳ՝ 2ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՐ՝ ԵՐԿԱՐԱԳՐ: ԿԱԶՄ՝ ԿԱՇԿԱՍՏ ՍԱՅԱՍՏԱՐ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՅԱՍՏ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԻ ԺԿ դար:

ՄԱՆՈՐԹԻՒԹԻՒՆ.— ՁԵՆԱԳԻՐԸ 2-րդ է ընկել և խոսքի թիվները չեն համընկել: Վերջը թերի է, վերջնում է ժև տեսողով, այսինքն թիվներ: Արեւելի թարգման:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2ա. (Տիտղոսաքերքն է) **Պատմութիւն վարուց Սրբոյն Յովասափայ, սրբոյ Թադաւորին Հնդկաց, Յոհաննու կրօնաւորի բերով ի սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ, ի վանաց Սրբոյն Սարայի: Սկիզբը՝ «Երկիրն Հնդկաց հեռադոյն է յԵգիպտոսէ, յարեւելից կողմանէ փակեալ բարձր լեռամբն:**

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

1ա. Ովանէ՞ս որդի Աղաղկէն:

418

ՏՕՆԱՊԱՏՃԱՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 275, գգ. 23)

ԺԿ դար

ԹԵՐԹԻՒՆ 256: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՒՆ 16,7 X 12,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻՒՄԻԱՍԻՆ, 13,3 X 8: ՏՈՂԳՐ՝ 20, 21 և 22: ՆԻԹՐ՝ ԲՈՂՈՐԳԻՐ: ԹԱՆԱՐ՝ ՍԵՒ, ՎԵՐՈՒՄԱՆՈՐԵՐ՝ ԿԱՐԵՐ: ՃԱԿԱՏԱԶԱՐԳ՝ 21ա, 22ա: ՄՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԳ՝ 155բ, 130ա, 205բ: ՍԿԱՐՆԱՏԱՐ՝ ԲՈՂՈՐԳԻՐ: ԿԱԶՄ՝ ԿԱՇԿԱՍՏ ՍԱՅԱՍՏԱՐ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՅԱՍՏ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՅԱՍՏ: ՍՏԱՆՈՂ՝ ԹԵՐՈՒՆ ԿՐՈՒԱՐ: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—4, 20բ, 251—254:

ՄԱՆՈՐԹԻՒԹԻՒՆ.— ՁԵՆԱԳԻՐԸ լաւ է պահուած: Վերջին զուգից՝ «Յաղագս իման Ս. Հոգւոյն ի դուռն առաքելոցն», իսկ 2 առդ է դրուած: Վերջը թերի է, յիշատակարան չունի: 5ա—108բ ուրիշ գրչի գործ է, բայց թուղթն ու թանաքը թիւ ժամի հետ նոյնն են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—20ա. **Վարդան վարդապետի Յաղագս տարեմտին արար եւ մեկնութիւն: Սկիզբը՝ Աստուծով իմաստնացեալ Սողոմոն ի զիրն իւր ակն զեկուցանէ մեզ յաղագս Աստուծոյ արարչութեանն...**

բ. 21ա—36ա. **Դաւթի եւ Յակոբայ: Սկիզբը՝ Սկիզբն տաւնից եւ հոգեւոր ուրախութեանց ամենայն հաւատացելոց է տօն Մենդեան եւ Յայտնութեանն Տեառն...**

գ. 36ա—51բ. **Ի յիշատակ Նախափայլի Ստեփաննոսի: Սկիզբը՝ աստուածազարդ շուք տաւնիս լուսակազմ երեւմամբն իւրով...**

դ. 51բ—82բ. Ի յիշատակի Պետրոսի եւ Պօղոսի առաքելոց: Սկիզբը՝ Յաստուածաբար դեանչեկեացն բազումք են զոր իմանամք եւ լանիւ ասել անկարանամք որպէս զաստեղս...

ե. 63ա—75բ. Թորգիսն Որոտման Յակոբոս եւ Եռանդն: Սկիզբը՝ Աստուածահրաման պատուէր ունէր Իսրայէլ զսկիզբն տանին եւս մեծարանաւք ընդունել եւ ահիւ...

զ. 75բ—93ա. Յաղազ Մենդեան եւ Յայտնութեան ճաղալուցին ասացեալ: Սկիզբը՝ Ըստ աստուածազործ նորայ արարչութեանս, օկիղքն, Հիմն արմատ է աստուածայայտնութեան տօն եւ աստ արժան է ցուցանել ուղիղ դաւանողաց...

է. 93բ—108բ. Պատմառ Առաջօր պահոցն ասաց... Սկիզբը՝ Յայլք են բանք վասն այսր պահոց, այլ զսակօն ասացուք փոխանի բազմացն...

ը. 109ա—123բ. Յաւուր բարեկենդանին, սրբոց վարդապետացն ասացեալ Վասն աղուհացիցն: Սկիզբը՝ Խորհուրդ եկեղեցոյնման է զանձի ծածկելոյ եւ որ աշխատի դասն է եւ ճան է Հին եւ նոր փարթամութիւն...

թ. 124ա—129բ. Խորհուրդ Ղազարու: Սկիզբը՝ Այս տան, զոր կատարէ եկեղեցի ի շարաթու տէրոնական գալստեանն յերուսաղէմ, եւ ասէ ժողովել ի Ժեբորդ ժամուն...

ժ. 130—155բ. Յաղազս երկրորդ գալստեանն Տեառն: Խորհուրդ գալստեանն Տեառն յերուսաղէմ յաւուր Ողոգմեան փանին: Սկիզբը՝ Զօրքն արմաւենեացս աւր, զոր եւ աւրճեալ աւր անուանեմք մեք եւ այլ ստուգարանիչք...

ժա. 155բ—177ա. Ի մեծին Հինգլաբարթին ասացեալ: Սկիզբը՝ Այսմ աւուրս սահմանեալ կանոնս մեծախորհուրդ է եւ պատ-

ուելի, զի առաջնո արարչութեանն եւ զդարուցն Մովսեսեան...

Ժբ. 177ա—205ա. Խորհուրդ մեծի ուրբաթուն: Սկիզբը՝ Զի որպէս մեծ են դործքք, Տէր, զամենայն ինչ իմաստութեամբ...

ժգ. 205բ—212բ. Յաղազս Ժրաղալուցին խորհուրդ Սաղմոս: Սկիզբը՝ Զի որպէս զգալի արարածքս յաւելուածով Հասին ի կատարելութիւն նախ բռնականօք...

ժդ. 213ա—214բ. Աւետարան ըստ Մատթէոսի: Սկիզբը՝ Մատեաւ, ասէ, Յովսէփ եւ ինդրեաց զմարմինն...

ժե. 214բ—230բ. Աւետարան ըստ Յովհաննէս: Սկիզբը՝ Յետ այսորիկ աղաչեաց զՊիղատոս որ...

ժզ. 230բ—234ա. Վասն Զատիկին քիչ վայել է: Սկիզբը՝ Իսկ կիրակին առաւօտուն ժողովին ի մատուռն եւ սաղմոսն...

ժէ. 234ա—237բ. Յաղազս Նոր կիրակին: Սկիզբը՝ Ոմ յիմաստնոցն ասացեալ է, թէ ամենայն օրէնք աստուածայինքն...

ժը. 237բ—245բ. Յաղազս վերացման Տեառն ի Ղուկաս Աւետարան: Սկիզբը՝ Մինչդեռ տակաւին չհաս ամենայն տօնք տնօրինականք, զոր պաշտէ եկեղեցի...

ժթ. 246բ—250բ. Յաղազս երկրորդ գալստեանն: Սկիզբը՝ Եղիցին դաւախք մեր պնդեալք եւ ճրագունք լուցեալք եւ դուք նման մարդկան, որք ալն ունի տեսն իւրեանց...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

51բ. Ով սուրբ ընթերցողք, յիշեցէ՛ք յօթն մեր զԹորոս կրօնաւորն, որ փափաքանօք ետ գրեն եւ զմեղապարտ գծողս յիշեցէ՛ք ի Գրիստոս եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն: (Նոյնը նաեւ 62բ—նոյն):

205ա. Զմեղապարտ դրի՛ք զՊետրոս դպիր աղայնմ յիշեցէ՛ք ի Տէր: (Նոյն միտքն ունի նաեւ 12բ, 177, 212, 250բ յիշատակագրութիւնները):

419

ՏՕՆԱՊԱՏՃԱՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 289, գգ. 23)

ԺԳ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 395: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 23,4 X 16,2: ՍԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԻ ՄԱՍԻ՝ միասին, 20 X 12: ՏՈՂՔ՝ 35: ՆԻԽԹ՝ քաղթ: ԳԻՐ՝ բարեգիր: ՋԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 7ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԳԱՐԴ՝ 7ա եւ ուրիշ մի քանի հատ: ԹԱՆԱՔ՝ մուգ շագանակի, գլխատափերը, վերնագրերը եւ սկզբնատափերը՝ կարմիր: ՍԿԱՆԱՏԱՆ՝ ծաղկազիւ եւ երկաթազիւ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ձերտից ծաղկաւոր շերտաւոր քաղաք: Կազմի վրայ կամ պղնձէ կտորուած փաղեմներ: ԳՐԷԻ քերթի վերջերը դրսից կարմրով ներկուած են: ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ: ՏԵՂԻ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԳ դար: ՍՏԱՅՈՂ՝ Յովնանու: ԴԱՍԱՐԿ՝ 1—6, 222բ, 283, 300—305:

ԵՄՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ջեռաղբիւրը շատ էլ լաւ է ննացել: Վերջի մասը յիշատակարանի հետ կորել է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 7ա—14ա. Տեսութիւն ի մարգարէութեան երեմիայի:

բ. 14ա—17ա. Ի Յորայ: Սկիզբը՝ Արժան եւ աւրէն է մեղ որպէս կերակրեմ:

դ. 17ա—21ա. Տեսութիւն մարդարէից համանայն:

դ. 21ա—28ա. Ի տանի Դաւթի մարդաբէրին եւ Յակոբու եղբար Տեսուն:

ե. 28ա—34բ. Ի յիշատակի Նախավկային: Սկիզբը՝ Աստուածազարդը շուք տանիս լուսակազմ երեմամբ...

դ. 34բ—40ա. Ի տանի սրբոց առաքելոցն Պետրոսի եւ Պողոսի:

է. 40ա—45ա. Յովնանու եւ Յակովբայ: Սկիզբը՝ Աստուածաբանի պատուէրն Իսրայէլ...

ը. 45ա—84ա. Յաղաղ Յայտնութեան ձրապալուցին:

թ. 84ա—90բ. Կիւնդիանոսի Կիւրդիանու եպիսկոպոսի:

ժ. 90բ—94բ. Պատճառ Քրիստոս ծնեալ ճառին:

ժա. 94բ—99ա. Գրիգորի Աստուածաբանի Նաղիանդացւոյ, Ի Յայտնութիւն Տեսուն:

ժբ. 99ա—100բ. Պատճառք Առաջաւոր պահոց:

ժգ. 100բ—106ա. Քառասնօրեայ Գալստեանն:

ժդ. 106ա—139ա. Յաղաղ Բուն բարեկենդանին:

ժե. 139ա—143ա. Յարութեան Ղաղաբու կարգ եւ խորհուրդ:

ժզ. 143ա—155բ. Գալստեանն Տեսուն յազանակաւ յերուսաղէմ Արժանեանաց տան:

ժէ. 155բ—178բ. Մեծի երկուշաբթին: Սկիզբը՝ Այսր շաբաթու պահք...

ժը. 346—353. Ճրադալուցին: Սկիզբը՝ Զի որպէս զգալի արարածք...

ժթ. 353—355. Աւետարան Մաթէոսի: Սկիզբը՝ Մատեաւ, առէ, Յովսէփ եւ խընդրեաց...

ի. 355—370. Ըստ Յովնանու Աւետարանի: Սկիզբը՝ Յետ այսորիկ աղաչեաց...

իա. 370—375. Վասն Զատիին: Քեզ վաճի է օրհնութիւն: Սկիզբը՝ Իսկ կիրակէին առաւօտուն...

իբ. 375—386. Յաղաղ Վերացման Տեսուն:

իգ. 386—396. Ոսկեբերանի Գործոցն մեկնութիւն: Սկիզբը՝ Բաղմանց դիտելի է մատենա եւ ոչ է պարտ...

իդ. 396—400. Երկրորդ զալստեան պատմութիւն...

իե. 400—405. Յաղաղ իջման Սուրբ Հոգոյն առաքելալ:

իզ. 405—408. Յովնանու Ոսկեբերանի՝ Հաւատամք ի մի Հայր ամենակալ...

իէ. 408—419. Յաղաղ տապանակին խորհուրդ: Սկիզբը՝ Եւ արար Բնեկիւն...

իւր. 419—435. Վարդապետին խորհուրդը՝ Սկիզբը՝ Երեւաի արեւակնն ի ծաղկելն խորում...

իթ. 435—458. Շողակաթին պատճառ՝ Սկիզբը՝ Անդրդուելի Հիմնադաստատութեան...

լ. 458—472. Յաղապս նաւակատեաց եկեղեցւոյ Վարդանայ վարդապետի տեսութիւն ի բանն առաքելոց Այլ Քրիստոսի եկեալ քահանայ...

լա. 472—487. Ի խորհուրդ սուրբ եկեղեցւոյ՝

լբ. 487—493. Յաղապս սուրբ եկեղեցւոյ տաւն, որ Տրէ ամսեանն կատարի՝

լզ. 493—504. Յաղապս եկեղեցւոյ՝ Յառակաց՝ Աստուածային իմաստութեամբն լցեալ...

լդ. 504—515. Ի մեծ տօնի Սրբոյ Խաչին, զոր Խաչվերաց ասեմք՝

լե. 515—518. Յաղապս Հիմնադրութեան եկեղեցւոյ՝

լզ. 518—525. Նաւակատիկ եկեղեցւոյ՝ Սկիզբը՝ Մտանն յերեկոյին ի հոկումն...

լէ. 525—531. Պատճառ սրբոյ մարտիրոսաց՝

լբ. 531—533. Վասն նախահարցն՝

լթ. 533—564. Ի խորհուրդ մեծի ուրբաթուն կամաւոր եւ փրկադարձ չարչարանաց եւ մահու Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի բանս Աստուծոյ որ ասէ. Տէր, ո՞հաւատայ լրոյ մերոյ. Տեսութիւն Սրբոյ Հարն եւ մեծ Հոռետրին Գրիգորի Սկեւտացւոյ, զոր արարեալ է ի խնդրոյ բարեպաշտ իշխանին Կոստանդնայ Տեառն Ղաժբաւնին՝

լա. 564—637. Բացայայտութիւն առաջին քարոյին զիշերոյ՝

լա. 637—655. ՅԱռակաց՝ Արմատ եւ սկիզբն ամենայն բարեաց...

լա. 655—672. Խորհուրդ Վարդապետին՝

լա. 672—680. Սուրբ խաչին Քրիստոսի՝ Սկիզբը՝ Դարձեալ Լթէ ի նաւ ոք եկեալ...

լա. 680—683. Դաւթի քահանայի, ի բանն մարդաբէական, որ ի Մաղաքիայ, Լթէ՝ Որդի փառաւոր առնէ զհայր եւ ծառայ երկնչի ի տեսունէ խրմէ՝

լա. 683—693. Նախադրութիւն Թղթոյն Յակովբայ՝

լա. 693—698. Նախադրութիւն Առաջին Թղթոյն Տիտոսի՝

լա. 698—737. Նախադրութիւն Առաջին Թղթոյն Յովհաննու առաքելոյն՝

լա. 737—749. Յաղապս տարեմանն, ի Վանական վարդապետէն ասացեալ՝

լա. 749—753. Պատճառ Նոր կիրակէին եւ աւետարանեաց կարդացման՝

ծ. 753—755. Աստուածազկեաց Իլնաւսիս, Յաղապս եկեղեցւոյ կարդաց՝

ծա. 755—759. Դրուատ ասացուած բանն Եսայեայ՝

ծբ. 759—766. Վասն կարդաց եկեղեցւոյ եւ տան թաղաւորի աշխատեալ՝

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

21ա. Զվերջին ստացաւ սորին զՅովհաննէս ոպասաւոր բանի, որ վաժառքաւոյ եղև ամին յիշեցէ զմեզ յաղաթս ձեր ծնաւդօք եւ վարդապետաւ որ ի պէտս ինչ ստանուցաւ ՊԽԹ (1400)։

310ր. Զիս զանարժան զորոյ Մկրտիչ եւ որ զարինաին շնորհեաց յիշեալ Քրիստոս Աստուած մեզ եւ ձեզ ողորմի, ամէն։

226ր. Արդ, յիշեցէ ի բարեբուն Աստուած զեկրսէս ծառայ անպիտան եւ անարժան հոգւոյ (Թամաքն ու գրութիւնը մտն են մոռացուած ու լուսանցքներում անլալացուած նախադասութիւններին)։

420

ժՈՂՈՎԱԾՈՅ ՀԱՌԻՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 169, զգ. 21)

Ժն դար

ԻՆԻՔԻՐ՝ 64: ՄԵՄՈՒԹԻՎԵ ԹԵՐԻԹԻ՝ 16,2 X 13,3: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՎԵ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13 X 0,2: ՏՈՂԻՐ՝ 23: ՆԻՒԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԼՈՒՍԱՆՅԱՅԱՐԻ՝ 5ա, 43բ, կարմիր քամաճով: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնագրերն ու գլխատառերը՝ կարմիր քամաճով: ԿԱԶՄ՝ կաշեյ: ԳՐԻՁ՝ Յովնանու: ՏԵՂԻ՝ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԳՈՒԹԵԱՆ՝ ժն դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—4, 63—64:

ՆԱՆԹՈՒԹԻՎԵ.— Ձեռագրի վեճակը բարարար է, վերջում յիշատակարան չունի:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՎԵ

ա. 5ա—9ա. Անանիա Հայոց վարդապետի ասացեալ, իրաւ լիան քահանայից, Նարեկացի Անանիայի Սկիզբը՝ Արդ, քահանայական աստիճան...

բ. 9բ—11բ. Անանիա վարդապետի, իրաւ լիան Համբարումեան եւ խաղաղարարութեան: Սկիզբը՝ Արդ, յարժամ մարդն չորհա...

գ. 12ա—14ա. Անանիայ վարդապետի ասացեալ, Վասն Համբարումեան, Սկիզբը՝ Արդ, որպէս ասէ...

դ. 14ա—16բ. Անանիայ վարդապետի ասացեալ, Վասն զերկրաւորս արհամարելոյ եւ Աստուծոյ միայն ցանկալ եւ արքայութեան նորա: Սկիզբը՝ Արդ, եթէ կամիս ուր յաղթես...

ե. 16բ—18բ. Դարձեալ Անանիա, իրաւ յաղաղս խորհրդոց մեղոց առ ի զլուշանալ եւ պատրաստ լինել: Սկիզբը՝ Արդ, նախ յառաջ քան...

զ. 18բ—29ա. Դարձեալ Անանիայի, իրաւ զոչեալ՝ ամենայն մանկանց եկեղեցւոյ, յաղաղս արտասուաց: Սկիզբը՝ Արդ, չորհրդ արտասուաց...

է. 29բ—32բ. Ենչկայ սուրբ վարդապետի Կոխարացոյ, իրաւ զոչեալ՝ սրբոց միանձանց: Սկիզբը՝ Աստուածասէրն իւր կամացն որպէս...

բ. 32բ—35ա. Երանելոյն Թէոփիլոսի ասացեալ, Յաղաղս զլիման եւ խոստովանութեան: Սկիզբը՝ Արդ, պարտ է ամենայն մարդոյ անղաղար...

թ. 35ա—38բ. Երանելոյն Եփրեմի լան առ կրօնաւորս, Վասն վարդաց արդարութեան: Սկիզբը՝ Սկիզբիք, ով ոք ոչ լացցէ...

ժ. 39ա—43բ. Յորժամ եպիսկոպոսն քահանայ կամի ձեռնադրել զմանկունս եկեղեցւոյ, կոչեսցեն զհրաւրեալն ի դռնն սուրբ եկեղեցւոյն Սկիզբը՝ (ե) եպիսկոպոսն իսպախէ...

ժա. 43ա—59ա. Կարդ արհնութեան սուրբ իւրոյն Հիւանդաց: Սկիզբը՝ Յորժամ առաջ Հանդիմանի իւրոյն օրհնութեան...

ժբ. 59ա—62բ. Կարդ աւժութեան Հիւանդաց: Սկիզբը՝ Յորժամ կամեանս աւժանի զհիւանդն, զինն սուրբ Հաղորդութեան լիան քահանայնք...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՈՒ

18բ. Արդ, ով Տէր Հոգեւոր, զու խոնարհեցար յիմ նուաստութիւնս եւ աղաչեցր, թէ ինձ խրատ դրեա քահանայական կարգի եւ խաղաղութեան եւ խոնարհութեան եւ լիան ոյս կենցաղոյս ունայնութեան: Մանոյ ինձ եւ լիան խորհրդոց մաքրութեան: Եւ ասացեր, թէ զիրք արա որ առ ին պահեմ եւ Հանապաղ ընթեռնում: Եւ ես սակաւաւք զո իմաստութեանդ զպատճառ ետուն: Արդ, ընթեռնումս յիշեալ ի քո յաղթես:

29բ. Ով սուրբ ընթերցողք, զանպիտան զծօղս յիշեցէ:

35ա. Մանաւանդ զԹովմա վարդապետս եւ զՅովանէս զծառս սուրին, Հանդերձ ծնաղաւք եւ ամենայն արեան մերձաւորութիւնս:

38բ. Արդ, յերեսն անկեալ պապոսիմ քրիստոսակիր մանկանցդ եւ նուաստ վարդապետս Թովմա: Եթէ կամիս որ կանոնս եւ այլոց վարդապետեա, զայս ինքերորդ աղաթս, որ զրեցի, լաւ որոնես եւ ասու ի

կանոնքն մերձեցիր, որ զհաւատք քրիստոնէութեանն ճանաչես: Ապա թէ ոչ, որ ի ծուլութեան կաս եւ փնաս, զի՞նչ օգուտ ունիս ի

սուրբ կարգիդ որ առեալ ես, կամ ի կանոնացս որ ի պարկն եղեալ ես, վայ եւ եղուկ զիս:

421

ԲԱՆՔ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 72, գգ. 19)

Ժ՛ի—Ժն դար

ԹՍՐԹՔ՝ 83: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՍՐԹ՛ 18 X 13, 2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտքիւմ, 13.4 X 0,4: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԻԹ՝ ԽԱՂԸ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՍԿՋԱՆԱՏԱՌ՝ բոլորգիր կարմիր քամաճով, վերնագրերմ եւս կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ճերսից կապցուց կտորով ծեփած, կարմիր երկու երեսիմ էլ օնգամ ձեւեր, իսկ Ա՝ երեսիմ խաչի ձեւ եւս: ՏԵՂԻ ԳՐԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ մօտաւորապէս Ժ՛ի—Ժն դար: ԳԱՏԱՐԿ՝ 82ա, 83բ, օրբմ ռննմ մի էամի խճրճուած գրութիւն—յիշատակաբանք:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ— Զուգահերէ մետաղէ ի խոնաութեանց, շատ տեղ թերթերը կազմից պոկուել են: Ա տաքարակից մի թերթ սկզբից պակաս է, լիան նաեւ ձեռագրի վերջին մասը եւ յիշատակաբանը: 1ա—2բ—մէկ էան վերջին ժամանակի գրիչների գրած հասուկտոր անուններ եւ գրափորձութիւններ:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—3բ. Սուրբ Հաւրն Նեղոսի: Սկիզբը՝ Երկիւղն Աստուծոյ մերժէ զչարուքիւն, իսկ հեղձութիւնն մերժէ զերկիւղն Աստուծոյ, իսկ զերեցելոյն խորհուրդաւ...

բ. 4ա—14բ. Պաւսք սուրբ Հարցն, ի Սուրբ Հոգոյն շնորհես: Սկիզբը՝ Պարծանք միայնակեցին Համբերութիւն, պարծանք միայնակեցին տքնութիւն եւ արտասուք...

գ. 11բ—15բ. Երանելոյն Սրբոյն Գրիգորի իմաստ ճգնաւորաց եւ ցոյց հանդեսից առաքելութեանն ամենայն հաւատացելոց: Սկիզբը՝ Ամենայն որ ոչ հրաժարեցան յաշխարհէս եւ ընծայեցին Աստուծոյ զանձինս ի հնազանդութիւն ճշմարտութեան:

դ. 15բ—16բ. Երանելոյն Գրիգորի ասացեալ իմաստք: Սկիզբը՝ Աղաչեմ զձեզ, եղբարք, լինել հաւան ոգիք համաշունչք, սեռ—

նասէրք առ միմեանս եւ առ ամենայն եղբարս...

ե. 16բ—24ա. Անանիայի Հայոց վարդապետի ասացեալ, իմաստ քահանայից: Սկիզբը՝ Ով եղբայրք, արդ, քահանայական աշտիճան ինքն յայտնի է արժանաւորութիւն, թէ որպէս պարտ է լինել...

զ. 24ա—30բ. Նորին իմաստ վասն Համբերութեան եւ խաղաղութեան: Սկիզբը՝ Արդ, յորժամ մարդն շնորհս առնու յԱստուծոյ իմաստութեան եւ երկեղի, նա ոչ տա պատճառ սրտմտութեան ընկերին...

է. 30բ—33ա. Նորին Բանք աղաթից: Սկիզբը՝ Զկարգեալ աղաթան հասարակաց զտուրնջեան եւ զգիշերոյ, բնաւ մի անտես սունք...

ը. 33ա—36ա. Այլ եւ զպղ հարցեր, թէ զի՞մրդ կարէ մարդ արհամարհել զերկրաւորս որ անցանէ եւ Աստուծոյ միայն ցանկալ եւ արքայութեան նորա: Սկիզբը՝ Արդ, եթէ կամիս որ յաղթես աշխարհի...

թ. 36ա—44ա. Նորին Բանք յաղաղս խորհրդոց զգուշութեան: Սկիզբը՝ Արդ, նախ յառաջ քան զամենայն ինչ խորհրդոց մաքրութեան, լան տար...

ժ. 44ա—46բ. Հարցունքն Արձանա եւ պատասխանի եղնկայ Կողբացոյ Հայոց վարդապետի: Սկիզբը՝ Արձան ասէ. Զի՞նչ է կրանաւորութիւն, եղեակ ասէ. Պաշակից լինել ընդ Քրիստոսի...

ժա. 46բ—47ա. իմաստք ոգէշահք Եղիշէի վարդապետի: Սկիզբը՝ Ի ձեռն կերակրոց մտանն այս մեղք ի բնութիւն մարդոյ. եւ

որ դայն դուռն փակէ, բաղում մնաս արգե-
լու ի նմանէ...

Ժբ. 47ա—58ա. Հարցունքն երիտասարդի
տխմարի. Վասն ուղիղ վարուց առաքինու-
թեանց: Եւ պատասխանի ծերոյ ոմն. Սկիզ-
բը՝ Հայր, կամիմ հարցանել քեզ վասն վա-
րուց առաքինութեանց, թէ ո՞րպէս կարեմք
փրկիլ ի սպառնալեաց դեհեհին. եւ ոչ հա-
մարձակիմ թէ տրտիս...

Ժդ. 58բ—66ա. Մտռայտիցս ձեր ի
Գրիստոս Յովանէս Գառնեցի հարցանեմ
դոգջունէ սիրելոյդ ի Տէր, թէ...

Ժզ. 66ա—73բ. Վասն բանաստեայ. մի
լումբասէջ դմիմեանս, եղբարք, դի որ
լամբասէ, դարէնս լամբասէ: Սկիզբը՝
Վարդապետք ասեմ, թէ հագեւոր դոդութիւնն
ծանր է քան դմարմնաւորն վասն Գ պատ-
ճառի...

Ժե. 74ա—81բ. Երանելոյն Աթանասի
արքեպիսկոպոսի Աղէքսանդրացու Հարց-
մունք վայելուջք եւ պատասխանիք Կիրդի
Երուսաղեմի հայրապետին, Յաղագս ման-
կացութեան հանճարոյ: Սկիզբը՝ Հետեւումն
համարիմ ընդ յԱստուծոյ երիս բանս եւ ապա
այսուհետեւ ի մէջ դալ, քանզի բազմաց
խնդիր լինել վասն այսմ իրի...

Ժզ. 82ա—83ա. (Խաշար, անվարժ զղա-
գրով).

Կիմին չփախչիլ ըսկի Թուրքէ,
Արեւորդայ ոչ մուտէ,
Հաւատըն ան է, զով որ սիրէ,
Աստուած փրկէ ի կնկեմէ:
Կիմըն գնխարքըն խառնակէ,
Բաժամ բաժամ մէջըն ձգէ,

Ջուրն ասէ, զայլոցն չլսէ
Աստուած փրկէ ի կնկեմէ:
Կիմըն գնխարք ջանայ խափէ,
ԸզՍգումայն ապակեմէ,
Սուրբ Յովանէսն գլխատէ,
Աստուած փրկէ ի կնկեմէ:
Ես Մխիթարս հոգով տկար,
Յիս հոգեւոր բամ մի չկար,
Տիւյ գիշերի դառս աւտար,
Սուտ կայ դատեմք մեք ամդադար:
Վայ մեզ (վայ մեզ) հազար բերան,
Վայ ի վեխայ վայ ի բէ(րամ),
Մայլոն որ սիրայ կայ համդիպիալ,
Քամ զկրակ կուլմի ու վառ.
Այլ ոչ աղաւթք ի միտ կու գայ,
Ոչ Աստուար կարգայ ու մառ:
Կիմն զԱղաւ դրախտէն էհամ,
Էրկիթ ձգէց, արար շիւար,
Եւ զմայ մառն(ե)աց սառանաի,
Որ չարչար(ե)աց. ամ վեց հազար:
Կիմ գովեմէս գլխատ(ե)աց,
Հերովիդայ պղծուն հաւար:
Փռզն ու ծծղեմք լանջիմ,
Ամէնք քափամ լեռնէն ի վայր.
Ես գրազս ծառայ էւմեռուէլիմ,
Որ քարք(մ)անի ընդ մեզ Աստուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

2բ. (Ջուլայեցոց բալարգրով) Նաղարայ
Տէր Մխիթար, Տէր Գրիգոր, դու վկայ, Աս-
տուած վկայ, էլ խաւսք չի, փառք Աստու-
ծոյ, ամէն: Աստուած կու սիրես չէվ խա-
սիր որդիս: Ես խաւսայ Գրիգոր, ծառայ
ամենեցուն:

83բ. Աստուած խաւսայ Գրիգորին աւու-
նէ, ամէն. Տէր մեր Յիսուս Գրիստոս:

422

ԺՈՂՈՎԱՆՈՒՄ

(Ս. ԱՄԵՆԱՎԵՐԻԿԷ 67, զգ. 12)

ՍԿԵՆՈՒԱ ՎԱՆԵՐ (ԿԻՆԵՄԱ)

ՁԵՆԱ (1292)

ԹՆԻԹԻՔ՝ 350: ՄՆԵՌԻԹԻՒՆ ԹՆԻԹԻՔ՝ 10,4 X 11,8: ՍԻՆԱԿԱ ՆԻ ՄՆԵՌԻԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13,3 X 0: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻԹԻՔ՝ քուզք: ԳԻՄ՝ քուլորգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ 351բ, քամաճով ճկարուած խաչազարդ: ԶԱՎԱՏԱԶԱՐԴ՝ 5ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆԻ՝ իս- սարակ կարմիր քամաճով բոլորգրեր: ԿԱՋԱՄ՝ կաշե- պատ ընտիր տախտակ, մերթից գունաւոր քաթամ- կազմի երկու երեսին էլ տեղամած ձեւեր. ճարձմաղ- մերը կտրուած են, մնում են յորս մետաղեայ տե- դերը: ԳՐԻԶ՝ Սարգիս: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Սկիւռա վաճօ, Կիլիկիա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ 9նԱ (1292): ՍԱՅՈՂ՝ Պետրոս քանանց: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1ա— 4ա, 106, 252բ, 352ա, 353ա—350բ:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ՝ 256բ—280բ-ը ուրիշ գրէւ է գրէւ վերջերս: 1-ը, 250-ը եւ 351-ը կաղճից պահուել են: 5-ը կարկանդակի պատճառով մի մասը փշտակ է: ուրիշ թերթերի լուսանջրերը եւս կարկանդակ են: 352բ-ը ձեռագրի մի մասն է, վերջերս կազմած, չպարզվի:

ԻՎՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—26ա. Գիր Լըռնիկայի Փիլիսիկա- նոսի եպիսկոպոսի, զոր պրեմից վասն ոկիլյան տանկայ երանելոյ յաշխարհէս յայսմանէ եւ զընտց այսպէս: Սկիգրը՝ Ամէն զի տեսի զհոգիք որդի անդրանիկ...

բ. 26ա—29ա. Ի Հարանց պարսց պրոց քաղաւածոյ: Սկիգրը՝ «(Ո)ր էրն ի սկիլրանէ Աստուածն Բան վասն բարւոյն...

գ. 29ա—30բ. Բանք եւ պատմութիւն սուրբ Հարցն եւ յառաջադիմութեամբ ի կա- տարումն: Սկիգրը՝ (Ե)ղբայր ոմն Եհարց ցԱրարց Անտոնիոս եւ ասէ...

դ. 30բ—31բ. Վասն մտաբացութեան: Սկիգրը՝ Առաց Արարց Անտոնիոս առաջի աշուց...

ե. 31բ—48բ. Խրատք աւղառակարգ վասն զլուսութեան ի պոռնկութենէ, յորժամ կանգնի ի վեր մեր մարան: Սկիգրը՝ Ասէ Արարցն Անտոնիոս. Եթէ մտածես զի...

զ. 48բ—52ա. Սուրբ Հաւրն Թէոփոսի

Յաղագս արարտուոյ: Սկիգրը՝ Յորժամ միտքն պրապեալ լինի եւ...

է. 52ա—63ա. Անանիոյի Հոգեւորապ իմաստասիրի իրատք ողէչաճ պղջման եւ արարտուոյ: Սկիգրը՝ (Ո)լ տառաւածակը սիրելի եղբայր...

ը. 63ա—73ա. Աղօթք Գրիգորի Նորե- կայոց:

թ. 73ա—94բ. Վարք Անտոնի Եղիպտո- ցոյ միայնակեցի եւ մահ նորին սուրբ ծերու- նոյ եւ աստուածասիրի, Թուղթ Աթանասի: Սկիգրը՝ (?) արի սք է նախանձ հակառակու- թիւն...

ժ. 94բ—101ա. Պատմութիւն Հաւր Մա- կարայ Եղիպտոցայ: Սկիգրը՝ Սկիլյոն արա- ցոյք պատմել...

ժա. 101ա—103բ. Վարք սուրբ Հարցն: Սկիգրը՝ Յաւան ոմն ի Դսիկոն քաղաքէ...

ժբ. 103բ—115բ. Աղաթք: Սկիգրը՝ Տէր Թիոսու, զու եւ աւշնական իմ...

ժգ. 115բ—134ա. Վարք եւ կատարումն Եւդիմեայ եւ դատեր նորա Մարեմայ: Սկիգ- րը՝ էր այր մի ի Բիթանիա, որում անուն էր...

ժդ. 134ա—143բ. Արարց Եփրեմի ինքնին Ասորոյ առ կրանատուր: Սկիգրը՝ Յաւ Հար- կանէ ինձ ասել...

ժե. 143բ—156բ. Խրատք ողբալէս եւ քաղաքաւարութիւնք սուրբ Հարցն, որք թարգմանեցան ի Սիմէոնէ ի միայնակեցի ի յոյն լեզուէ ի հայ: Սկիգրը՝ Առաց երանելի Հոյրն կոչեցաւ Ոսկէբերան...

ժզ. 156բ. Վասն նոր կարասին եւ որ ի նմա սքանչելեաց ձիթին: Սկիգրը՝ Եղեալ այս նոյնժամայն...

ժէ. 156բ—158ա. Վասն զստուղին եւ տս ի նմանէ ի բռնադատեալ շինականին: Սկիգ- րը՝ Որք ինքնայծար կամաւ զհետ Աստու- ծոյ...

ժը. 158ա—161ա. Վասն Անդրէի եղիւ—
կողոսի: Սկիզբը՝ Հորիւղաւոր եղև. ինձ
յովհամեմ արանց...

ժթ. 161ա—163ա. Վասն Մարտինոսի
կրօնաւորի Գրիգորիոս: Սկիզբը՝ ճշնաւոր
այդոյ յատաջի նման...

ի. 158ա—163ա. Վասն Լատիւս եղիւկո—
պոսի: Սկիզբը՝ Ի ժամանակն Գոթացւոցն եւ
Յուստինոսի...

իա. 163ա—163բ. Գրիգորիոս, Վասն
երկցուն, որ զոտն ըմբռնեաց ի զերեւմա—
նին: Սկիզբը՝ Զկանանական սահմանս ի
Քրիստոսն ունիմք...

իբ. 163բ—165ա. Սրբազան Հայրապե—
տին Հոսովմայ Գրիգորի ասացեալ, Վասն զի
ճշմարիտ է հոգեւորն քան զմարմնաւորն:
Սկիզբը՝ Յետ որ ի զբախտին ուրախու—
թեան...

իզ. 165ա—165բ. Գրիգոր, Վասն հոգ—
ւոց եւ ժարմնոց սրբոցն: Սկիզբը՝ Այսուհե—
տեւ թէ պատրաստ գտանեմ...

իդ. 165բ—175ա. Վասն հոգւոց արդա—
րոցն: Սկիզբը՝ Ոչ յազապս տմենցուն...

իե. 175ա—197ա. Յաղագս Դաւթի եւ
Յակովբայ, Ոսրհուրդ սուրբ վարդապետացն
ասացաւ զվասն հաւատոյ եւ ընդդէմ հեր—
ժուածողաց: Սկիզբը՝ Զոր օրինակ ոք յոր—
ժամ շինուածո...

իզ. 197ա—198ա. Սուրբ հաւրն Նիզոսի
պատուէր եւ խրատ առ ժանկուսն: Սկիզբը՝
Պարտ է ժանկանց ճշնել եւ կրթել զմար—
մինս...

իէ. 198ա—202բ. Յոհանու իրաւ կա—
նոնական: Սկիզբը՝ Եղծ սահպին եւ սոսկալի
եւ ահեղ է...

իը. 202բ—203բ. Սուրբ հաւրն Թէոփի—
լոսի ասացեալ: Սկիզբը՝ Արդ, պարտ է տեսլ
վասն արդարութեան...

իթ. 203բ—236բ. Աղաթք Մովսէսի
քերթողի: Սկիզբը՝ Աղաթք զքեզ, Տէր, մի
թողալ...

լ. 236բ—240ա. Տեառն Յահանու Ոսկե—
րերանի ասացեալ Վասն սիրոյ եւ խոստովա—
նութեանն պահոց եւ աղաթից: Սկիզբը՝
Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ուսոյց մեզ...

լա. 240ա—253ա. Երանելոյն Եփրեմի
նորին Ասորայ տասցեալ ի Մաթթէոսի Աւե—

տարանին մէկնութենէն, Սկիզբը՝ Յարժամ
տանիցես ճաշ կամ ընթրիս...

լբ. 253ա—256բ. Տօմարական հաշիւ:

լզ. 256բ—258ա. Տօմար Սարկաւազ
վարդապետի եւ զուլին ընդ Հոռոմի հանուրս
ոյոյակս: Սկիզբը՝ Նաւասարդ եւ Ապոստոս
յորակայ ժ...

լդ. 258ա—261ա. Անան(ի)այի Շիրա—
կացւոյ Յաղագս Թ եւ Ժ-Երեկոց լուսնի:
Սկիզբը՝ Եթէ կամիցես զԹ եւ Ժ-Երեկոց...

լե. 261ա—267բ. Դաւանքաւանական վի—
նաբանութիւն (սկիզբը պակաս):

լզ. 267բ—273բ. Տե՛ս յիշատակարան:
Թուղթ Ակակիոսի կոստանդնուպոլսի
Եղիսիոպոսի, զոր զրէ առ Պետրոս Աղեք—
սանդրոս. Հայրապետն: Սկիզբը՝ Հայր սուրբ,
վիճ եւ հիմն եկեղեցւոյ...

լէ. 274ա—294ա. Կոմիտաս Հայոց կո—
թողիկոսի Եւպեռոսի Կոստանդնուպոլսի
պատրիարքի, հարցմունք եւ պատասխանիք:
Սկիզբը՝ Պատրիարքն առէ, Աստուծ
գրութեամբ է...

լր. 294ա—295ա. Ի Թղթէն Տեառն Գուր—
դոյ Հայոց կաթողիկոսի, որ առ պատրիարքն
Ասորոց Յոհաննէս, Վասն խաչելոյն: Սկիզ—
բը՝ Արդ, աւհհհեք զխաչն անուամբն...

լթ. 295ա—298ա. Ի Թղթէն Գեղարեւո
կաթողիկոսի Հայոց, զոր զրեաց առ Յով—
հաննէս պատրիարք Ասորոց: Սկիզբը՝ Արդ,
Եկեցուք եւ յայն, որ զրէլէր...

խ. 298ա—298բ. Հարցունմն Արձանն եւ
պատասխանի Նիքիա Կողրացւոյ ուղղափառ
վարդապետի: Սկիզբը՝ Արձանն առէ. Զի՞նչ
է կրանաւորութիւն...

խա. 299բ—301ա. Հարցունմն Աշոտոյ սր—
դոյ Սմբատ եւ պատասխանի Նիքիոյ Կող—
րացւոյ Հայոց վարդապետի: Սկիզբը՝ Թա—
ղաւորն առէ. Զի՞նչ է սոսկաւորացն...

խբ. 301ա—303ա. Նորին իրաւ վասն
համբերութեան եւ խաղաղութեան: Սկիզբը՝
Արդ, յորժամ մարդն շնորհս տանու յԱստու—
ծոյ խմաստուն...

իդ. 303ա—305ա. Վասն խոնարհու—
թեան: Սկիզբը՝ Արդ, որ պատէ...

լու. 305ա—309ա. Այլ եւ զույգ հար—
ցէր, Թէ զիմորդ կարէ մարդ արհամարհել
զերկրաւորս, որ անցանէ եւ Աստուծոյ մի—
սնն ջանկալ եւ արքայութեան նորա: Սկիզ—

բԷ՝ Արդ, եթէ կամիս, որ յաղթես աշխարհի...

Իս. 309ա. Պաւսէ ողելահէ Նդիշէի վարդապետի, Սկիգրը՝ ի ձեռն կերակրոց մտանն այս...

Իս. 309ա—309բ. Յոհան Ոսկեբերանի Կողոսացոց թղթին յորդորակ: Սկիգրը՝ Այսուհետեւ զոհացողք լիցուք...

Իս. 309բ. Աղաւթ Գ ժամու ընդդէմ դիւայ, Մեսրոպայ վարդապետի, Սկիգրը՝ Հոգիդ Սուրբ Աստուծոյ, Հոգի Բրիտտոսի Տեառն...

Իս. 310ա—311ա. Տօնացոց Հոռոմ ամսոց. ամիս սեպտեմբեր օտուրս ունի Լ. ժամս ԺԲ գիշերն է Բ. վարք երանելոյն Սիմէոնի Սիւնակեցի, որ ի Մանտրայն ի Հալապ, Յայսմ տօն է Յեսուայ որդոյ(յ), ծառայի Մովսէսի, Սկիգրը՝ Երանելին Սիմէոն էր ի Քաղաքին...

Իս. 311ա. Վասն Սրբոյն Մամասայ, զոր յիշէ սուրբն Գրիգոր ի աստուածաբան ի նոր կիւն ճառն:

Ժ. 311ա. Ծնունդ է ամենասուրբ Աստուածանի, ամենօրհնեալ Կուսին Մարիամու ի ծնողաց իւրոց ի Յովակիմա եւ յԱննայէ ըստ...

Ժա. 312ա—313բ. Ամիս Հոգեմբեր ատուրս ունի ԼԱ. ի մինն վկայութիւն Սրբոյն Անանիայի առաքելոյն, Դամասկացոց եպիսկոպոսին:

Ժբ. 313բ—315ա. Ամիս Նուեմբերի ատուրս ունի Լ. ի մինն պատմութիւն երանելի եւ սուրբ անարծաթ բժշկացն Կողմասայ եւ Դամիանոսի:

Ժգ. 315ա—316ա. Ամիս Դեկտեմբերի ատուրս ունի ԼԱ. ի մինն վարք Սրբոյն Գօղոսի անապատականի:

Ժդ. 316ա—318ա. Ամիս յունվարի ատուրս ունի ԼԱ. յառաջնում օտուրն տօն է ութօրեայ Բրիտտութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիտտոսի եւ յիշատակ մեծին Բասիլիոսի եպիսկոպոսապետին Կեսարու Կապադովկացոց, զոր զրեաց երանելի Ամփիլոքիոս յնկոնիդ եպիսկոպոսն զպատմութիւն վարուց մեծի քահանայապետի եւ վարդապետին ճշմարտութեան:

Ժե. 318ա—319ա. Ամիս փետրուար ատուրս ունի ԻԲ. ի մինն նախատօնակ է

Տեառնըդատալին եւ վկայութիւն Սրբոյ վկային Տրիփոնի:

Ժզ. 319ա—320բ. Ամիս մարտի ատուրս ունի ԼԱ. ի մինն վարք եւ վկայութիւն աղախնոյն Աստուծոյ Նոդոնեայ:

Ժէ. 320բ—322ա. Ամիս ապրիլէի օտուրս ունի Լ. ի մինն վարք երանելոյն Մարամա եղիպատուհոյն:

Ժը. 322ա—323ա. Ամիս մայիս ատուրս ունի ԼԱ. ի մինն վկայութիւն է Սրբոյն Կողոստոսի եւ ընկերաց իւրոց:

Ժթ. 323ա—324բ. Ամիս յունիս ատուրս ունի Լ. ի մինն վկայութիւն է Ուստինոսի վկային Բրիտտոսի եւ Զ ընկերացն:

Կ. 324բ—327ա. Ամիս յուլիս ատուրս ունի ԼԱ. ի մինն վկայութիւն է սուրբ վկայից Բրիտտոսի եւ անարծաթ բժշկացն Կողմասա եւ Դամիանոսի, որ ի Հոռոմ կատարեցան:

Կա. 327ա—331բ. Ամիս աստուտոս ատուրս ունի ԼԱ. ի մինն վարք Սրբոյն Տիտոսի առաքելոյն, եպիսկոպոսին Գորտիւնեայ Քաղաքին ի Կրիտիոս կղզիոյն:

Կբ. 331բ—332բ. Նոյեմբու ԺԵ յիշատակ Դանիէլի եւ երկից մանկացն:

Կգ. 332բ—345բ. Վկայութիւն Սրբոյն եւ կոյս վկային Կատէրինայ:

Կդ. 346ա—349բ. Տօնացոց

ՅԻՇԱՏԱՅԱԳՐԱՆՔ

350ա—351բ. (Երկար Անքաճութիւնից յետոյ, 351ա-ի սկզբից կարգում եմք) Որոց ըլծացեալ որդի ատափնոյն Աղամայ ըստ բնութեան եւ ծնունդ երկրորդն Աղամա ըստ շնորհի Պետրոս քահանայ ըստ աստիճանի եւ արեղայական ձեւ ստացեալ, ըստ կրանի պաշտանեա եւ սպասուող Յիսուսի եւ Հաւաքեալ զծաղիկս գեղեցիկս եւ զառողջարարս Հովսէփ, զպատմութիւն Հաբոյն, զվարս ճշմանաւորացն եւ զայլս պիտանիս եւ ողելահ, ընդ որս զընդիմակա ընդդէմ երկարեակացն, զի մի բնութիւն քարոզեցի Աստուած միացեալ ի մարմնի, Եւ նախասացեալ սրբազան քահանայս Պետրոս ստացեալ զայս ծաղիկ գեղեցիկս եւ կապեաց փունջ մի ի բազում անդաստանաց, զի Հոռոտեացի ընդամբք Հոգւոյն եւ բն(ր)կրեացի ի զբաւանս անմին աշաց տեսեան եւ առցէ զպտուղ ի կեանս յաւիտեանականս, ամէն:

Եւ, արդ, զրեցաւ այս ուստուածատունէկ ծառոց ծաղիկ յաշխարհիս Կիլիկեացոյ, ի վանքս որ կոչի Սկեւտայ, ի դառն եւ ի վանքս աւուրբք, յորում խուճապ տապնապի ոչ սակաւ եհաս աշխարհիս Հայոց, զի երկրորդն Փարաւոն սուլտանն Եդիպտոսի եհաս ըստ զամրաւք եւ պաշարեաց զմեծ եւ զհռչակելի զդեակն Հսոմկլայ եւ յոչ կարեն զարացն Հայոց զղէմ ունել... Ը. կացն էառ դամրոցն եւ աւարեաց զԱթոռ Հայրապետութեան մերոյ եւ վարեաց զկաթուղիկոսն Հայոց եւ զբաշտմ եպիսկոպոսունս եւ զքահանայս, եւ զսարկաւազունս միանգամայն, զարս եւ զկանայս ըստղումս, ա՛յ վաճ է ինձ, եղուկ եմ ես թշուառացեալս եւ յաւաւ տրտմեալս։ Եւ, արդ, ի վերայ այսր ամենայն շարեաց, զոր ի վերայ մեր եկին, զոր ողբս առից ի բերան եւ ողբացից դանփարատելի ցաւ, զանմխիթարելի սուղս, զխուճապ տաքնապի, զոր եհաս համարէն ազգիս քրիստոնէից, մանաւանդ Հայոց ազգին, եւս առաւել ընակչացն Կիլիկեոյ, որ արժանապէս ժամանեաց մեզ ըստ շարագործոց մերոց, զոր մեղաւք խաւարեալս, աշաւք տեսի եւ ականջաւք լուս, զթշուառութիւն աղբիս, զարախողխողն լինել եւ զվարելն ի պերութիւն եւ զամենայն չարիք, զնախատեին եւ զհարկանելն, զորս Տէր Յիսուս ազատեցէ։ Վասն որոյ աղերս արկանեմ առաջի ամենեցուն, որք հանդիպիք սուրբ տառիս եւ մխիթարիք ի սմանէ, յիշեսցիք ի բարի զՊետրոս եւ զԾնողն իւր եւ զամենայն ազգայինսն զկենդանիս եւ զհանգուցեալսն եւ որք յիշէք եւ դուք զսոյնք ողորմութիւն ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ ի յաւուրն պարպեալս ի վերինն Սիոն պարիւր եւ զուարճանալ Յիսուսի Քրիստոսիւ, որում վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս։ Ի թվին Հայոց ԶեԱ (1292) աւարտեցաւ ի փառս Աստուծոյ։ Զսուտանուն արեղայս Յռհան աղայեմ յիշել։

100ր. Բարեխաւութեամբ ուրբ եւ ընտիր հպնաւորաց միանձնացելոց եւ ամենայն սրբոց նահատակաց, ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած ստացողի զորոց Պետրոս սրբապան քահանայի եւ Ծնաւոց իւրոց եւ զարմից հանգուցելոց յիւր միասնաբան դաւուստն, յորժամ կոչէ զարդարս եւ զմեղաւորս համար առնել արդարոց եւ մեղաւորաց յահեղ հրապարակին։

Ընդ նմին եւ ինձ խաւարեալ մտաւ մեղաւոր զԾողկանս եւ Ծնաւոց իմոց ի Քրիստոս հանգուցելոց եւ որոց ձեռնտու լեալ են մեզ եւ որոց դամէն ասեն սրտի մտաւք եւ նոցա ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած եւ նմս փառք յաւիտեանս։

156ա. Ողորմութեանց պարգեւոցն Քրիստոս պարգեւեսցէ ստացողի զորոց Պետրոսի զմեծ զողորմութիւն եւ մեղուցեալ զրոյի, ամէն։

273ր. Գրեցաւ աստուածապատում ծայրածաւալ տիեզերաբարոյ լուսով դոհութեան լցեալ եւ պայծառացեալ Հրաշափառադոյն պիւր աստուածաբանկ տառիս, որ առաքեցաւ պսակ ուղղափառ եկեղեցւոյ Հայաստանեաց եւ է սա Ը եւ Ժ պիւրք փոխարկեալ յԳ աւրինակէն, որ կոչի Հաւատ արմատ։ Ով սուրբ եղբայր, սխալանացդ մի մեղադրեր, զի այդչափ էր կար մեր. յորժամ ընթեռնուս զբաղմամբս յիշեալ եւ Քրիստոս զեղջ յիշէ եւ որ յիշէ յիշեալ լիցի ի Քրիստոսի արքայութիւնն, եւ նմս փառք յաւիտեանս, ամէն։

(Ննքրքիւում յետոյ ամվարժ շղագիր Ժճ՝ առգրով անլիպցում է)։ ԷձեԱ (741 = 1292) Թվին զրվեցաւ, վասն զի Հնացեալ էր յրեալ Թիւն սորայ, ես տեսա եւ զրեցի։

328թ. Զնուաստս զԱրարչիս գրիչ աղայեմ, ով Պետրոս քահանայ, յաղօթս քո։

59ա-ում, 69բ-ում եւ 71ա-ում գրիչը, առաջ իր ամուսն տալու, խնդրում է յիշել իրեն։

423

ՏՕՆԱՊԱՏՃԱՌ

(Ս. ԱՄԵՆԱԿԻՐԻԿԻ 276, գգ. 23)

ԺԿ ԴԱՐ

ԹԵՐԹԻՔ՝ 276¹։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 24 X 15։ ՍԻԿԵԿ՝ ՍԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 10 X 10, 7։ ՏՈՂԻՔ՝ 23։ ՆԻԹԹ՝ քուզք։ ԹԱՆԱՔ՝ ուն, վերնագրերը՝ կարմիր։ ԳԻՐ՝ բալթգրի։ ՍԿՁՐԱՆ՝ ՏԱՍ՝ բալթգրի։ ՎԱՁՄ՝ քուզք (եաշունքագրի) լաբով ձեփած։ ՏԵՂԻՔ՝ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ ամայայ։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ երեսի ժԿ դար։ ՍԱՏՈՂ՝ ՄԻժա- յէ վարդապետ ՌՀԱ (1622) քուզկամիմ։ ԴԱՏԱՐԿ՝ 1— եւ վերջից 4 քերք։

ԵՐԱԹՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր բառական վտան- գուած է. ակասած է ԺԱ տեղերից, այնինչ ակզքի մասը կազմողը կազմել է վերջից, այնպէս որ վերջը ի՞նչ տեղերից յետոյ, որ կիսատ է, զայիս եւ յանկարծ Զ— տեղերից. հետեւագլէ պարզ է, որ ձեռագրեր կազմելիս տեղերից յետ ու առաջ եւ զտատարելէ, Հեռեւագլէ Զ—ից մինչեւ ԺԱ տեղերից Ե—րդ ԹԵՐԹԵՐ ընդհանուր վերջնագրի լուսնեւ, այլ, ինչպէս լուսնեց- ներուս է՝ նշանակուած է, որոշուած եւ շարաթուս օրերին է, զանազան տոների կարգադրու. համար։

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ (10ա—225բ)

(Հաշուի չեն առնուած Զ տեղերից մինչեւ ԺԱ—ի կէտը, որոնց մասին ծանոթութեամբ մէջ խօսուած է)։

ա. 10ա—20ա. Անանայի վարդապետի ի խորհուրդ կատարման առաջելոյն Պետրոսի։ ՍԿԻՐՐԵ՝ իսկ երանելին Պետրոս հասեալ ի տեղի կատարման, պատարագեալ ի վերա խաչին Հաւր ի Հոտ անուշից...

բ. 20ա—37բ. Վասն ժամկարգադրու- թեան զիշխարային ազօթից։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Աղա- րարու թիւն ժամահարոյն նշանակ Հրեշտա- կին լուսաւորութիւն բարբառոյն դոշման փողոյն...

գ. 37բ—39ա. Նոր կիրակէին։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Եւ նաւակատիւ, զոր եւ աստուածաբան զեռակատեաց ճոտն սլամ աւուր խաւսեցաւ յասեղն սլամպէս...

դ. 39բ—45ա. Պատճառ Համբարձմունն։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Յամենայն տուն տէրունականա յայտնի եւ մեծադործութիւն Աստուծոյ սքանչելեացն եւ ծածկեալ խորք իմաստից նորա...

ե. 45ա—48բ. Պատճառ երկրորդ զա- լըստեանն։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Զտաւն զայս տաւնեւն ոչ միայն որդիք մարդկան ստորին ընու- թիւնք, այլ եւ վերին զարքն լաւմութիւնք Հրեշտակացն...

զ. 48բ—68բ. Պատճառ տապանակին։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Էւ Աստուած արարչակից Բանին եւ իշխանակից Հոյսովն Սրբով կամեցեալ ստեղծանել զաշխարհս սպալի զյայտա- թեանք...

է. 68բ—103բ. Պատճառ Վարդապետին։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Վասն Է՞ր ոչ Յակոբ մեծն, որ Եղ- րայր Տեառն կոչեցաւ...

բ. 103բ—124բ. Զաքարիայի Հայոց կա- թողիկոսի եւ Մովսեսի Քերթալի փոխումն Աստուած։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Արարիչն արար զլուսա- ւորս մեծամեծս եւ փոքունս, զարեղակն եւ զլուսինն եւ զաստեղոս եւ զՆահա եւ զմոմե- ղէնս...

թ. 124բ—135ա. Խաչի։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Դար- ձեալ եթէ ի նաւ ելեալ ոք ընդ ամեհի տլին կամիցի...

ժ. 135ա—142բ. Յեղեկիէէ։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Եւ ահա արք զգային Հրաշատեան Եղեկիէէ, որ ի գերութեանն ազաթէր առ Աստուած ի Բաբելոն, առ Քորաբր դետուին...

ժա. 142բ—150բ. Զի ճառ խաչին կո- րուակացն յիմարութիւն է...

ժբ. 150բ—159բ. Եղեղեցոյ։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Աստուածային իմաստութեամբն լցեալ տա- կախոսն Սողոմոն...

ժգ. 159բ—196բ. Պատճառ Սուրբ Աւե- տարանին Յոհաննու։ ՍԿԻՐՐԵ՝ Որք արտա- քին Հանդիսիցն լինիցին տեսողք...

¹ Համարակալիս կրկնուել են հետեւեալ 9 թերթերը. 22, 150, 155, 178, 185, 224, 235 եւ 240, Լ. Մ.

ժյ. 1906—199ր. Ի Կորնթացոյ Բ թղթ-
թղթն: Սկիզբը՝ Գիտեմ այր մի ի Քրիստոս
յառաջ քան զԿորնթոսսան ամ...

ժԼ. 199ր.—207ա. Յառաջին թղթոյն
Կորնթացոյ, Սկիզբը՝ Յորժամ տաջէ ի ձեռս
ղթապաւորութիւն Աստուծոյ Հաւր...

ժդ. 207ա.—208ր. Ի Տիմոթեա թղթոյն,
Սկիզբը՝ Վկայութիւն զնեմ առաջի Աստու-
ծոյ եւ ընտրելոց նորա...

ժէ. 208ր.—219ր. Ի Յուրայ: Սկիզբը՝
Արդ, Էրանելին Յոր Ե-Եւրոդ էր յԱրբահա-
մէ...

ժը. 219ր.—222ր. Յաղապս Հիմնարկու-
թեան Լիկեզեւոյ: Սկիզբը՝ Վէ՛մն անտաջ եւ
անկոփ կանդնեալ ի մէջ խորանին...

ժթ. 222ր.—225ր. Եկեղեցւոյ պատճառ:
Սկիզբը՝ Ո՛չ եթէ այժմ ինչ ծանեաք զեկեղե-
ցի, այլ յառաջ քան զի՛նեկն աշխարհի...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

244ր. Ի Թվին ՌՀԱ (1622), յիշատակ է
Տօնապատճառ զԻրքս մահտեսի Միքայէլ
Եղիսկոպոս վարդապետ Հասարակացս, զոր
միտանգամ զալտեամբն Քրիստոսի ար-
ժանի...

Միքայէլ Եղիսկոպոս, տեսոյն Քրիս-
տոսի: Ով որ կարդայ այս զԻրքս մի Հայր մե-
ղայ ասէ մասն իմ եւ Աստուած զինքն յիշէ,
ամէն: (Թեքքի կողքը կարուած լինելու
պատճառով քառերը լրիւ չեն կարդացուում),

(Վերայիշեալ միտքն ունեն հետեւեալ-
ները). 20ա, 68ր, 103ր, 124ր:

219ր. Մարգասէր Հայր Սուրբ Աստուած
Հայորիտ, ողորմեա մեղապարտիս զժողի
սարա եւ ծնաղաց իւրոց եւ Եղարց եւ աղ-
կախանայ եւ որք ամենեւեան, ամէն:

(Նոյն միտքն ունեն 186ր, 199ր):

424

ՃՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 170, գգ. 21)

ԹՎԻՆ ՄԻՆԱՍՏԱՆ (ՄԻՐՏԻՆ)

ՊԺԱ (1362)

Թերթ՝ 300: ՄեծՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 17.5 X
12.3: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝
միասին, 14 X 8: ՏՈՂՔ՝ 26: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝
բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔԻ՝ իսաարակ: ԶԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝
4ա, 108ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԴ՝ բոլոր գլուխների
սկիզբներում: ՊԱՏԿԵՐ՝ 201ր-ի լուսամբէում: ՍԿԸՑՐ-
ՆԱՏԱՐ՝ բոլորգիր կարմիր քամաւով: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ
ՊԱԸՊԱՂԱՎ՝ 1, 2, 388 եւ 390, երկարագորով: ԹԱՆԱԲ՝
սեւ, վերնագրերն ու մի քանի գլխատառեր՝ կարմիր:
ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով. ունի
պզճճէ միջեր կաշեպ փակիչներով. ներսից քաթամ:
ԳՐԻԶ, ՍՏԱՅՈՂ՝ վարդաւ փառանգ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒ-
ԹԵԱՆ՝ ԹՎԻՍ մեմատամ (Մէքոն): ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՊԺԱ (1362), ԿԱՏԱՐԿ՝ 2, 379, 387ր,
388:

ՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած,
միայն 388-ր անդից ուղղուած է եւ 390-ը ներքեւից
պատտուած: Յիշատակարանն ընդհանուր կերպով
ձառեթմանեմ է ձեռագրի բովանդակութեանը: 386ր-ի
վրայ կան նորագոյն ժամանակի գրուած Հայաստան
Երայերէն աղբթներ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—13ա. Երանելոյն Եփրեմի Խորեն
Ասորոյ ասացեալ Յաղապս տեսչութեան քա-
Հանայից ի վերայ ժողովրդեան:

բ. 13ա—19ա. Երանելոյն Եփրեմի ասա-
ցեալ յերկրորդ կիրակէն, Յաղապս ռախա-
լաց եւ նախանձու որ ընդ միմեանս կայքեն:

դ. 19ա—25ր. Երանելոյն Եփրեմի ասա-
ցեալ յերրորդ կիրակէն Յաղապս լամբասա-
նաց եւ դատելոյ զեղարս:

զ. 25ր—33ա. Ի չորրորդ կիրակէին
Էրանելոյն Եփրեմի ասացեալ Վասն զուշա-
նալոյ երկուշիւր ի Սուրբ Խորհրդոյն:

է. 33ա—40ր. Երանելոյն Եփրեմի ասա-
ցեալ Յաղապս ողորմութեան եւ աղքատսի-
րութեան ի Ե-րորդ կիրակէն:

դ. 40բ—46ա. Տեառն Եփրեմի եւ աբեղերալուր վարդապետի ասացեալ Յաղագս սուրբ եւ անսուրբ աղաթից ի վեցերորդ կերպովէն:

է. 46ա—77ա. Սրբոյն Եփրեմի Ոորին Ասորոյ ասացեալ յԱլլակերպութիւն Տեառն:

ը. 77ա—80բ. Առ առաջնորդս սրբոց Ուխտից վանականաց ասացեալ:

թ. 80բ—100բ. Առաջնորդս եկեղեցւոյ որ եւ յաշխարհի, որ կողին եպիսկոպոսունք:

ժ. 100բ—107ա. Առ իշխանս որ ըստ աշխարհի:

ժա. 107ա—108ա. Առ զինուորացն դասս:

ժբ. 108ա—177բ. Բանք սուրբ վարդապետին Վարդանայ վասն ամենայն անձին փրկութեան (հետեւեալ 14 գլուխներով).

1. 109—112բ. Վասն ժ վաճառականացն եւ վասն Ը առակաւոր որոգայթիցն որ առաջի նոցա:

2. 112բ—115ա. Լուծումն եւ յայտնութիւն խորհրդոյ ժ վաճառականացն:

3. 115ա—118բ. Վասն Հպարտութեան:

4. 118բ—122բ. Վասն Ռխակալութեան:

5. 122բ—125բ. Վասն Էղբանութեան:

6. 125բ—129բ. Վասն որովայնածուլութեան:

7. 129բ—135բ. Վասն զրկանաց:

8. 136ա—140ա. Վասն շնութեան:

9. 140ա—144ա. Վասն կախարդութեան:

10. 144բ—149բ. Վասն անզոյութեան:

11. 149բ—162ա. Վասն ապաշխարութեան:

12. 162ա—171ա. Վասն անջուն որդանցն:

13. 171բ—174ա. Վասն Հաւատոյ որ ի Սուրբ երրորդութիւնն:

14. 174ա—177բ. Վասն դալստեան Որդւոյն Աստուծոյ եւ կատարածի աշխարհիս:

ժգ. 177բ—233ա. Երանելոյն Աթմասի Հայրապետի Հարցմունք վայելուչք եւ պատասխանիք ողեհաւք, զոր ի Հոգւոյն Սրբոյ առեալ պատասխանի:

ժդ. 233ա—240բ. Երանելոյն Եփրեմի Ոորին Ասորոյ ասացեալ խրատ կրանաւորաց եւ ամենայն քրիստոնէից:

ժե. 240բ—252ա. Որատք ողեհաւ վասն զոյման եւ արտասուաց, ասացեալ Անանիայ

վարդապետի, ի խնդրոյ միայնաւորի ուսման:

ժզ. 252ա—261բ. Երանելոյն Գրիգորի Հոգեվարժ փիլիսոփայի եւ Հոգեմատեան Հոնտորի Հայոց վարդապետի ասացեալ Բան մաղթանաց, որ ի խորհրդական եւ մեղսաքաւիչ պատարագին առաջի ասեն սրտի մտաւք, ի խնդրոյ Կոստանդեայ ճղնաւորի եւ Ժառայի Աստուծոյ:

ժէ. 261բ—264ա. Որատք յոյժ պիտանիք ի Հարանց վարուց:

ժը. 264ա—280ա. Ի Սաղմոսաց մեկնութենէ:

ժթ. 280ա—366բ. Ի Սաղմոսին մեկնչէն փոխեր եւ տունք գեղեցիկ, ի վարժումն ուսումնասիրաց:

ի. 366բ—371ա. Ի Մատթէոսի Աւետարանին մեկնութենէ:

իա. 371ա—380բ. Թուղթ միաբանութեան մեծ կայսերն Հաստանդիանոսի եւ Տրդատայ Թագաւորին Հայոց Մեծաց եւ մեծ պապուն Սրբոյն Սեղբեստրոսի եւ Սուրբ Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին:

իբ. 380բ—386ա. Երանելոյն Յովհաննու Ոսկիբերանի ասացեալ Վասն խոստովանութեան եւ ողորմութեան եւ սիրոյ եւ վասն պաճոց եւ աղօթից եւ ապաշխարութեան:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

385ա—386ա. Փառք ամենասուրբ երրորդութեան Հաւր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Սովորութիւն է ամենայն աստուածասիրաց անձանց ոչ Հայել յողորկութիւն գրի կամ նիւթի, այլ յուղղութիւն բանի, որպէս եւ ես գտաւծեալս մեղաւք անպիտան եւ անարժան, սուտանուն քահանայ Վարդան, ցանկացող եղէ այսմ աստուածահիմն եւ սուրբ տառիս, որ է ծաղկաւէտ բուրաստան եւ անհարքանալի կերակուր եւ անուշահամ պտուղ քաղցրաճաշակ ուսումնասիրացն անձանց:

Արդ, ունի սա զսկիզբն ի Սուրբ Հաւրէն Եփրեմի դրանք եւ ճառք Զ յԱղուհացն, ի Բուն բարեկենդանէն մինչեւ ի Սուրբ Գրիգորի կիրակէն եւ մի Վարդապետին ճառ ունի եւ քիչ մի ի կանոնաց սուրբ Հարցն առաջնոցն: Ունի եւ զՍրբոյն Ներսէսի դրանք Ընդհանրական յամենայն եկեղեցիս Հայաստանայց: Ունի եւ զվարդապետութեան բանք Սուրբ Վարդապետին Վարդանայ, որ է

առականութիւնը իւրաքանչիւր մի մասնականք եւ ընդհանրականք, որ եւ ը մասնաւոր չափ մեղք եւ այլ ճանաչողականութեան եւ վասն դժոխացն եւ անքան որդեկացն: Եւ այլ ունի սա դրանք Սուրբ Հայրապետին Աթանասի Աղէքսանդրացոյ Հարցմունք եւ պատասխանիք ՃԼԸ (138) եւ սակաւ մի Հայրանք վարուց եւ Անանիայ վարդապետի խորատեղ վասն արտասուած Սուրբ Գրիգորի Նարեկացոյն, որ ասի յանդիման սուրբ եւ մեղաւոր չափ պատարագին: Այլ եւ ի Սաղմոսաց մեկնութենէ ծաղկաբայ կա եւ ըստ յԱնտարանին մեկնութենէ, եւ զԹուղթ միարանութեան թագաւորացն Հայոց եւ Հռոմայեցոց՝ Տրդատայ եւ Կոստանդիանոսի եւ սուրբ Հայրապետացն Սեդեքտորոսի եւ Սուրբ Լուսաւորչին մերոյ Գրիգորի եւ Ոսկեբերանին Յոհաննու, ասացեալ վասն ապաշխարութեան պահոց եւ աղաւթից եւ ողորմութեան եւ խոստովանութեան: Այսչափ եւ բանք զոցոյ:

Վասն որոյ եւ, անիմաստ եւ փոքուն գրիչս Վարդան, փափաքող եղէ այսմ Հոգեւորդ սուրբ տառիս եւ յոյժ աշխատութեամբ ծերացեալ եւ տկարացեալ կենօք եւ ձեռն տալովն Աստուծոյ Հասի ի յաւարտ սորա:

Արդ, գրեցաւ սա ի թուականին Հայոց ՊԺԱ (1362), ի մենաստանս ԹՎԻՆ կոչեցեալ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի եւ Սուրբ Յովհաննու Մկրտչի, ի Հայրապետութեան Հայոց Տեառն Մեսրոպայ եւ յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս Տէր Յակովբայ եւ ի թագաւորութեան Հայոց Կոստանդեայ, գրեցաւ Հանդէպ մայրաքաղաքին Մէջմայ:

Արդ, աղաչեմ զամենեանս զմանկունսդ սուրբ եկեղեցւոյ, որք Հանդիպիք այսմ Հոգեւոր մատենին եւ ծաղկաւէտ բուրաստանին, յիշեալիք ի Քրիստոս զաշխատողս սորա զանարժան քաջանայ եւ զծնողն իմ զԱռա-

քել քաջանայ եւ զմայրն իմ զՆազարէ եւ զԵրաբան իմ զԵրաբան եւ զԵրաբան եւ զՍարգիս եւ զԵրաբան իմ զՄկրտչին եւ զԱղէկակիւն եւ զամենայն արեան մերձաւորսն մեր: Յիշեալիք եւ զՀոգեւոր որդիս մեր զԱնիման Կոստան Կրանաւոր, յորոյ անուն եւ զգիրս գրեցի: Եւ ինքն Քրիստոս, որ առաւան է ի տուրս բարեաց, ձեռ յիշողացդ եւ մեղ յիշեցնցես առ Հասարակ ողորմեսցի եւ նմա Կառք յաւիտեանս յաւիտեանս, ամէն:

(Տարբեր ձեռագրով, մի քանի տող մերժելով, գրուած է) Նաեւ Մատթէոսին, որ ստացաւ զսա յարդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ իւր եւ ձեռնաց. նա մանկաւորոյն Աստուած ողորմեսցի Մատթէոսի եւ տա իւր փոխարէն զկեանս յաւիտեանականս (Մատթէոս ամենամերք զմշուած են):

252ա. Ով սուրբ ընթերցողք, որք լուսաւորիք սովաւ, զաշխատող սորա զմեղապարտ Վարդան սուտանուն քաջանայ եւ զծնողն իւր եւ զամենայն արեան մերձաւորսն եւ զԱնիման Կրանաւոր եւ զԵրաբան իւր յիշեալիք ի Քրիստոս եւ Աստուած յիշողացդ եւ յիշեցնցես առ Հասարակ ողորմեսցի, ամէն:

(Նոյմ միտք կրկնուած է բազմաթիւ գրույթներ ի վերջում):

387ա. Ով պատուական եղբայրք, յիշեցէք յաղօթմ ձեր զեղեկի Աստուածատուր սարկաւազ, որ եւ յաշխատակ զսուրբ գիրքս ի Սպիտակ վանք, ի դուռն Սուրբ Աստուածածնին, զի կացցէ անյինք յիշատակ եւ մի յիշեցնէք ձե յազգաց կամ յաւարաց Հանք զսպ կամ ծաղկաւէտ կամ գրավելով: Եթէ ոք յանդգնի, վարձս ոչ առնու եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

Էս Կիրոս գրեց Բագրատն էրէցոցոյ սարկաւակոցոյ էր:

425

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 259, գգ. 23)

ԺԷ դար

Թերթ՝ 402: Մեծոթիթիւն Թերթի՝ 20,2 X 13,2: ՍԽԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ միաթիւ, 14 X 3,8: ՏՈՂ՝ 19: ՆԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ Պոստգիր, 278ա—300՝ քաղաքի: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հառաքել: ԿԻՍՆԱՆՈՐԱՆ՝ 230ա: ԶԱԿԱՍՏԱՆՈՐ՝ 4ա, 208ա, 241բ: ԼՈՒՍԱՆՈՍԱՆՈՐ՝ 4ա, 208ա, 189բ,

197բ, 208ա, 241բ, 364ա: ԹԱՆԱՐ՝ տեւ, վերժգրեք, սկզբնատողերք, զյիշատակն ու յուսմեցագծերք՝ կարմիր: ՍԿԱՐԼԱՆԱՆ՝ ծաղկաթիւ, հաւաքատեւ, ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ տեղմած ձեւերով, մերթք զոյաւոր զեղանակ ձեւերով: ԳՐԻՋ ԵՒ ՍԱՆՈՐ՝ Աւետիք խօսք Բագրատի որդի: ՏՆԻՂ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ:

ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԻՒՆ՝ երեւի ժէ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝
1—3, 390թ—402:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած: Գրիչ Աւագը լաւ է հար զգիւր վերջը գրել է իր ոտանուորի մեւով յիշատակարանները: Լուսանցքներու մէջ յիշատակարանները: Վերջուորը եւ անարժան Աւագի յիշատակը: Այս գրիչը մեղ ծանօթ է հաւե ուրիշ մեղագրիչ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—186ա. Պատմութիւն Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի Կ. Պաւլոսի եպիսկոպոսականի եւ տիեզերաց լուսաւորչի եւ ծննդեանն եւ սննդեանն եւ դեղեցիկ քաղաքաւարութեան:

բ. 189թ—197թ. Հարմարեցաւ զովհատ հերոցային, ասացաւ ի Սուրբ Աստուածածինն, Երեւոյն Քրիստոսի ասացաւ Առաքել վարդապետէ: Զբերան իմ բացից յաւաքութեամբ կամաց, զի արժանի եղջ անարժանութեամբս իմով ընդունել շնորհարարչիս Հոյակոյն Աստուծոյ:

դ. 197թ—208ա. Առաքել շնորհալից վարդապետի ասացաւ Գովհատ աստուծոյ ի Սուրբ Աստուածածինն:

դ. 208ա—229թ. Պատմութիւն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի:

ե. 230ա—241ա. Յաղագս Սրբոյն Ներսէսի Հայրապետին, յամենայն Հայաստանաց սուրբ պատրիարքի:

զ. 241թ—277թ. Յաղագս Յովսէփու եւ Հօրն հորա Արեւելոյ արքային, զոր յայտնէ զիրա այս ի կամանն ամենակալին Աստուծոյ Տեառն Յիսուսի:

է. 278ա—301ա. Թուղթ ուրոյ եւ միայնութեան մեծին Կոստանտինոսի եւ Սուրբ պապին Սեղեւստրոսի եւ Տրդատայ Հայոց արքայի եւ սրբուն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչի:

ը. 301ա—304թ. Զործոս մեռաց մերոց ուղիղ արայ մեղ, Տէր, եւ զգործոս մեռաց մերոց աջողեայ մեղ: Մեհեկի ԺԹ եւ Կե-տրվարի Ին, Գիւտ նշխարացն Սուրբ Առաքելոյ Բարդուղէմի:

թ. 304թ—316թ. Պատմութիւն զրանից Սողոմոնի, որ ասէ. Աւրհնեցի պսակ քաղցրութեան քո Տէր:

ժ. 316թ—319թ. Յաղագս անկշտու մեղաց ասէ:

ժա. 319թ—324թ. Քարոյ վտան կնոյ զտնկեաց զղոյշ Լեր:

ժբ. 349թ—352թ. Հայրանց սրբոց, որ տեսնութեամբ աստուածային նախախնամութեանցն յայտնեալ եղեւ ճղնաւոր եղբայրց ունի միանմանց:

ժդ. 353թ—364ա. Այս եւ քարոյ Սողոմոնի որ ասէ. Լաւ է կուր լինելն մարդոյ աշօք, քան թէ կուր մտօք. զի կոյր աշուք մարդն ուսանի երթեւելն ճանապարհին, իսկ կոյր մտօքն ճանապարհ մոլոր ընթանայ:

ժը. 364ա—384թ. Քարոյ ի բանն աստուածախաւս մարդարէին, որ տոնէ վտան ջրհեղեղի պայպէս ասէ:

ժե. 385ա—396ա. Յիսուս Քրիստոս Միածին, Թող զմեզ մեր: Այսօրիկ եւ մեղք զլիւարք:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

393ա—398ա. Անարժան եւ մեղաւոր Աւետիք, շարադոյ մարմանացս, յիշեցէք ի սուրբ յողթն մեր:

Ա.

Յիշատակարան Աւետիքի,
Մեղաւոր յայտ ստացողի,
Զոր գրեցի պատուական գիրքս,
Յոհաննու. յովկերբանի:

Բ.

Արդ՝ մեծութեանց խոնարհեցաւ,
Ըստ բանից Տեառն Յիսուսի,
Նրաւստ լինելով յաշխարհիս,
Ի հանդերձաւ թարգմարցի:

Գ.

Ի իմ բազում ճգան կրեալ,
Հակառակաց եւ տգիտի,
Յաւաքութեամբ համբերելով,
Բնդդիմակաց չարագործի:

Դ.

Նդովկեայի քաղաքային,
Եւ գրաբանի հայրապետի,
Ի յաւաքութեան հալածելով,
Նա ոչ թիւրեաց դրամ ճշմարտի:

¹ Ուսանաւորի տունների սկզբնաստուերը, որ բնագրում գրութեան են զլիւսաստուով եւ կարմիր թանգով, կարգացում են ՎԱՆԱԽ Բարաքի որդի, ծառայ Ուղարքու ստացողոյ Ս. Գրեթ յիշեցէք: Միւս ստացակորները գրութեան են Ժողատուով: Լ. Մ.

- Ա. Տըրտումն լինելը վասն գրկանաց,
Որքոց աղֆատաց անայրի,
Ոչ երկնչէր մեծամեծաց,
Ոչ սպառնալեացն արքայի:
- Ժ. Որ ի սայսափեղոցն դիւաց,
Գործեալ չարսն խստովանի,
Տէր Բրիստոս վերացուցէ
Զպատուեանս յայսմ աշխարհի:
- Զ. Իսկ համարձակս կշտամբէր,
Յարժաքատէրն ըզբագայիհ,
Վասն այգոյն ալրի կնոջն,
Այլ եւ այլոցն ամենայնի:
- Է. Սակս բանից նշմարտալեան,
Մահ յանձն առեալ եւ ոչ թիւրի,
Նախատանաց, անարգանեաց,
Նոյն եւ առ սուրբս համբարդի:
- Ը. Բագում գիրք պատուական գրեալ,
Խրատ քաղաք ըստ պատշաճի,
Հրաշք եղեալն այրեանց սրբոց,
Եւ պատուեաւ ամբընելի:
- Թ. Անպատկառ մեղսատէր այրանց,
Անացուցիչ բանն պատմեն,
Մեծ ահիւ տարսելով դողան,
Եւ դարձ եկեղեցին գործոց չարի:
- Ժ. Թալանալեանց պատկառեալ լոռն
Պատրանացն Բէլիարի,
Զարեալեւելով դարձ եկեղեցն,
Զչարագործոցն յամառքալի:
- ԺԱ. Այդ տանջանաց պատուաւորի,
Որ վասն մեղացն չարագործի,
Զոր ի Սողոմ Գոմար կրքեաց,
Պատուեալսն անպատմելի:
- ԺԲ. Քաղաքացոց եւ ի գաղղից
Ուրացոյցաց մեղսասիրի,
Եւ ի անդ առ անաւորինեաց,
Եւ անպատկառք այրաւայգիտի:
- ԺԳ. Իսկ դարձ գայցեն անպատկառքն,
Ահից գեհեանն աղաշխարհի,
Ի վաղնանելն մի մատնեցեն
Գծալսն չար, անգործելի:
- ԺԴ. Որ ի սայսափեղոցն դիւաց,
Գործեալ չարսն խստովանի,
Տէր Բրիստոս վերացուցէ
Զպատուեանս յայսմ աշխարհի:
- ԺԵ. Իսկ սրղին իմ Բաբաջան,
Դուստր հալափ Ուղուրուի,
Մաղկեցուցէ հազով, մարմնով,
Մաղկին Թիսուս ըստ Նսայի:
- ԺԶ. Մառալտ քո Սոփիկ, Աննայն,
Եւ միւսն Ոսկիտատիկի,
Հագով, մարմնով պայծառացու,
Ի հանդերձեալն, յայսմ աշխարհի:
- ԺԷ. Անտիփո ծնաւդացն
Մեղացն քաղաքիւնս տացի.
Արքայալեւելով արժանացայ,
Հայր եւ Որդիտ եւ Սուրբ Հագի:
- ԺԸ. Թառ բացցէ Տէր յերկինս,
Որպէս ի բացն աւագակի,
Բաբաքին, Ուղալեւելին,
Յորդոց, դստերցն յամենայնի:
- ԺԹ. Այլ եւ եղբարքս Մարգարէն,
Յակոբին, Ժուրս Ուստիանի,
Ոսկ(ե)տատիկ փայլեալն,
Եւ միւսն Հոսփսիմի:
- ԻԱ. Յիշեալ Տէր սուրբ արքայալեւել,
Ընդ սրբոց արժանացի,
Մի՛ յիշեսցես մեղս նոցայ.
Որդոնքս անարտ շնորհեցի:
- ԻԲ. Ուրախութեամբ պահեալ Տէր մեր,
Որդովք, դստերովք ամենայնի,
Ըստ Նոյի եւ Արքայաւանս,
Նոյն արեւմտութեամբ ծաղկեցի:
- ԻԳ. Իկոծեալ մեղսաւս աղաչեմ,
Հանգուցեղոցն միմեծ յայսմի,
Պատկեցես անքառանս,
Ընդ սրբոց յամենայնի:

Յիշեալ իր Թուական Թ եւ Ժ տուների միջև,
յետոյ մէկ տուն աւելցրել է (Ժ տունը), որպէսզի
անոնն ուղիղ գտց, եւ այդ տունը չի համարակալի,
որով Նոյի Թուականը մէկով աւելի են լինում
բնագրից:

- ԻԴ. Ղաւբար վառեալ լի լալաւորօք,
Տէր արասցես ընդ յիմաստնի,
Սուրբ կուսանացն արժամատր,
Առագաստիտ սուրբ փեսայի:
- ԻԵ. Ուրախ արայ Տէր ընդ նոսին,
Ի լուսեղէն սուրբ խորանի,
Այլ եւ տեսայ արժանացայ,
Ընդ Յոռանն յոսկերերանի:
- ԻԶ. Իիւսեալ լուսով քաղաւ տացես,
Պաւկեցես անեղծելի,
Անոշ հոռով անշուքսես,
Ի քրմհանն անհատելի:
- ԻԷ. Բոտի Աւետս ծրեցի,
Զի յիշեցիք յայսմ գրքի,
Վասն իմոյ բազում մեղացես,
Զհոգիս անդէն մի տոժեցի:
- ԻԸ. Լսել տացէ Տէր զձայնն իւր,
Երանակամն զոր բառառի,
Հանդերձ ծնաւովքն իմով,
Եկայք աւրհնեալք յայսմ ձայնի:
- ԻԹ. Ուրախութեամբ կենաւ պաւկեա,
Մինչ եւս են յայսմ աշխարհի,
Անփորձ եւ անստան պաւկեա,
Ի փորձանեաց սատանայի:
- Լ. Իիւծեալ հոգովս պաղատիւ,
Տեառնըտ իմոյ Յիսուսի,
Երկու կենօք ամբողջ պաւկեա,
Կողովորեցես անդրդելի:
- ԼԱ. Սրբեա զմեզ ամէն մեղաց,
Յաջդ եղեցի մեզ հովանի,
Ոչ խարբեալ է մեզ սատանայ,
Իրբեւ ցորայնն ըստ առակի:
- ԼԲ. Տէր ազմակն մեզ առագեալ,
Ի սուրբ գաւրեացդ յամբարմնի,
Զի զմեզ հախտոյ արասցես,
Առ աներեւոյթ թշնամի:
- ԼԳ. Արդ արժանատր տրացես,
Յաւրհնութեամն Սրբոյն Հովբի,
Յամաւթալից լիճի չարն,
Յորժամ որ առ մեզ մարտ դիցի:
- ԼԴ. Յոյժ խնդացու ծառայաւ քո,
Յայսմ եւ հանդերձեալ աշխարհի,
Աւանդակայ մեզ լիւսուս,
Աւարն անեղ աներեկի:
- ԼԵ. Զնծացուցես զանպիտանաւ,
Վասն սուրբ անուանդ մեծի,
Զմեզս մեր շնորհեցես,
Թողցես զանցնաւս ամբաւելի:
- ԼԶ. Որպէս որ թողեր զմեզս
Զանթելին մահաւորի,
Կամ երբեմն Մարիամուն,
Զուրտ մահբնաց գերոյն գլխի:
- ԼԷ. Ղազարու Բորն Լուարբի,
Մեզն թողեր բազմագունի,
Եւ զանունն նորա գրեցեր,
Յանտարանն երաշալի:
- ԼԸ. Այնպէս թողցես զմեզս մեր,
Զոր զործեալ եմք յայսմ աշխարհի,
Ի հանդերձեալ դատաստանին,
Նրկարեալն ոչ երեսեցի:
- ԼԹ. Յիշեայ զմեզ յարապարեանդ,
Ըստ բանիցն առաջակի,
Անկեղոց դասն դառնցու,
ԶԱստուած աւրեմեմք անլուելի:
- Խ. Սուրբ արա զանուսն (ի) վերայ մեր,
Զի գին եմք արեանդ Յիսուսի,
Մի՛ յափշտակէ սատանայ,
Մկրտեալս սուրբ աւագանի:
- ԽԱ. Գրեմ ձեռամբս եւ աղաչեմ,
Մարտ Աստուծոյ ազերալի,
Բարեբօս յի՛ր դու անդադար,
Հաւր եւ Հոգոյն քո Միտմնի:
- ԽԲ. Բարի Որդիտ եւ Տէրն յերկնի,
Որ վասն մեր համբերեաց խաչի,
Ազաղակեաց առ մա վասն մեր,
Արդարութեամբ մի՛ դատեցի:
- ԽԳ. Քաւեցէ մա զմեզս մեր,
Զմտեացուն եւ զմերելի,
Իւր բազում չարչարանացն,
Եւ զհացուածոց փոյ ծնողի:

ԽԴ.

Իրրեւ ճրի շնայեցեղ,
Ջորս շնորհեաց յամենայնի,
Նոյնպէս եւ մեզ շնորհեցեղ,
Որ քոզուքեանց չեմք արժամի:

ԽԵ.

Սրբոյն, քաւայ մեզաց մերոց,
Կամքն արեալ եմք Բնիկարի,
Կարգեայ գմեզ ձեռաց մերայ,
Յետս դարձցցի յաւաքալի:

ԽԶ.

Յիշողաց մեզս Տէր ազարմայ,
Որ յիշեցեղ գաւարմալի.
Ընդ սրբոց դասակցեցեղ
Եւ տեսուն առցե այժմալի:

ԽԷ.

Իւր ծնաւդեացն ազարմացի,
Ով ռք ասացեղ մեր ծնաւդի,
Ջմիրսն բիրտ հաստուցմեղ,
Առատատուրն բազում քարի:

ԽԸ.

Շնորհաստու քայեւրարն,
Շնորհս տացեղ ամառաւորի,
Ազաւթք ազիրս եւ արտասուս,
Որ միշտ քղիւն անլռելի:

ԽԹ.

Եակիցն հաւր Տէր մեր Յիսուս,
Մեզմն քաղցեղ գամքաղի.
Հայր մեր յեր(կ)ինս ասողացն,
Առ ընթերցման յայսմ տառի:

Ծ.

Քաղցր ճայմին արժամ առնեղ,
Սրտի յիշաւքն ստացողի,
Գծայցրող Աետիքս,
Եւ մազքամաց շարադրողի: Ամեն:

Ի Քրիստոսի զօրութիւն ապաւինիմ, որ էջ Ի Հնոցն բորբոքալ բոց նորա, որ Խ եւ ինն կանգուն բարձր Ի վեր մինչ Ի վազասն ի ցող փոխարկեաց եւ դերիս մանկունսն ապատեաց: Զի եւ մեղաւորս քառասուն եւ ինն տուն դմախտանքս զրեցի, որ բարեխոսութեամբ ծնողի քո Աստուածածնի, Սուրբ Յովաննու. Մկրտչին եւ Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախա-վկային, Սրբոյն Գրիգորին Լուսաւորչին եւ Յռահանու Ոսկերեւոյնին եւ այլ ամենայն սրբոց քոց երկնաւորաց եւ երկրաւորացս, զմեզ ապատեա, Տէր Յիսուս, դառն դժոխոցն, բարեխոսութեամբ Անանիայի, Աղա-րիայի եւ Միսայէլի, եւ Սուրբ մարգարէին Դանիէլի, որ ընդդիմացան ի Հրոյ եւ ի զա-լանեաց ամօթարարին թաղաւորին եւ զա-մենայն մեծամեծք նորա եւ յերկնաւոր թա-ղաւորս աւրհնէին եւ փառաւորէին: Տէր Յի-սուս Քրիստոս, դու զամենիւնեան փառա-ւորեայ եւ սուրբ տեսող արժանաւորեա, ամէն: Հայր մեր որ յերկնս, սուրբ եղիցի անուն քո...

(Վերայիշեալ միտքն ունեն ման 229ա—բ, 239ա—241բ, 302—304, 316ա—316բ, 346բ—349, 352բ, 363 քերթերի յիշատակա-լանմերը):

398-ի վրայ կայ երկուորակման մի յիշա-տակարան. որի սկզբի մասը զնոյնի է. գլուխ է Հայոց Ռձնիկ (1692) եւ Կոթր ՀԶ Ովդան Ին քաւակմին:

426

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ ԴԵՐԲՈՂԵՆԻՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 310, զգ. 24)

ԺԸ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 48: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 26,4 X 18,3: ՍԻՆԱՅ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկուսն, 18 X 8: ՏՈՂՔ՝ 33: ՆԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ մատրգիր: ԿԱՋՄ՝ վրան հասարակ քուղք քաշուած, երկու տակ ծալուած Յղմաւաւրի քերթ, շաղկի ձեւով: ԹՄՆԱՔ՝ տեւ եւ քաղցեալի, չորս լուսամցա-զծերը՝ կտրմիք: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱ-ՄԱՆԱՅ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ԺԸ դար:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը դրուած է խոսն նորագործի Ոչ մի յիշատակարան չունի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—15. Սրբոյ Հօրն մերոյ Յռահանու Ոսկերեւոյն արքայիկողոպտի Կոտանդի—

նուպօլսի ասացեալ յԱւետիք ամենասրբունի Աստուածածնի:

բ. 15—20. Սրբոյն Եւսերի Թարգմանութիւն վասն Սրբոյն Ստեփանոսի առաջին վկային:

դ. 20—20. Երանելոյն Աթնանսի Աղէքսանդրացոյ եպիսկոպոսապետի Ներբողեան ասացեալ ի Սուրբն Ստեփանոսի յառաջի ստորեւադ եւ նախավկայն Քրիստոսի:

դ. 29—37. Երանելոյն Գրիգորի Նիւսացոյ եպիսկոպոսի Ներբողեան ասացեալ ի Սուրբն Ստեփանոս նախավկային եւ յառաջին սարկաւադին, բացողին յերկին:

ե. 37—48. Երանելոյն Եփրեմի Քորին Ասորոյ ասացեալ Յաղապո Նինուէացոյն:

դ. 48—56. Երանելոյն Գրիգորի Նիւսացոյն եպիսկոպոսի Ներբողեան ասացեալ ի Սուրբ վկայն Քրիստոսի Թէոդորոս:

է. 56—62. Երանելոյն Իւրաղի աւերի եպիսկոպոսի Կեսարեւ Կապադովկացոյ Ներբողեան ի Սուրբ առաքելոյն Թովմա մի յերկոսասանից:

ը. 62—71. Երանելոյն Թարսղի եպիսկոպոսի Կեսարեւ Կապադովկացոյն ասացեալ ի քառասուն վկայն որք ի Սերաստիոյ:

թ. 71—86. Երանելոյն Մովսէսի Քեթիթաւոսի ի յիշատակի Սրբոյն Հովսիփմեայ եւ նորին վկայակցաց որոց կուսանացն Ներբողեան նոցա ասացեալ հրաշալի յորինուածով:

ժ. 86—96. Սրբոյն Յովհաննու Ոսկերբանին կոստանդինուպօլսի եպիսկոպոսապետի Ներբողեան ասացեալ յերանելին Իշնատիոսի ի հայրապետն Անտիոքացոց, որ վկայեաց ի Հռովմ քաղաքի, որ յետ կատարման իւրոյ շնորհեացաւ նշխարք նորին Անտիոքացոց քաղաքացոց:

ԾԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

70ր. Յարութիւն օրինակին Եսթեր Հպ...չր. (?):

96ր. Գծող սարին խնդրեմ յիշել ի Տէր: (Երկու յիշատակարաններն էլ քառամ եւ գրչինը լինել, բայց քառամբ տարբեր է):

427

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեհեփրկիչ 158, գլ. 20)

ՆՈՐ-ՋՈՂԱ

ԻԿՐ (1613)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 423: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 19,6 X 14,7: ՄԻԽԵԱԿ ՆԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին՝ 14 X 9,6: ՏՈՂԻՔ՝ 25: ՆԻԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ 1—317ր՝ քաղաքներ, իսկ 318ա—423ր՝ Յոտքեր: ՃԱՍԱՅԱՅԱՐԻ ԵՒ ԼՈՒՍԱՆՅԱՅԱՐԻ՝ գտնաւոր, 115ր: ԼԿՅՐԱՅԱՅԱՐԻ՝ կարմիր քաղաքներ, իսկ 318—423՝ Յոտքներ: ԿԱՅԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ սեղանի մեծութեամբ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերն ու գլխագրերը՝ կարմիր: ԳԻԻԶ՝ Մարտիրոս: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջոզա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԴԿՐ (1613), ԵԱՆՈՒԹԻՐԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք վառ չէ պահուած, միայն մի քանի ԹԻՐԹԻՔ՝ 307, 318, 320, 414 եւ 418 տեղահան են եղել: Ձեռագիրք բաղկացած է երկու մասից՝ 1—317 դրուած բոլորքերով, իսկ ԲՄԱՅ (Համաժողովին Աղէքսանդրի եւ Հեղատնիքում) մեծ մասամբ ոտանաւորով, գրուած է նորագործ: ԲՄԱՅի որոշ էջեր երբեմն լրիս գրուած են կարմիր թանաքով եւ որոշ մասեր էլ բաց են թող-

նուած: Ա մասը յիշատակարան չունի. 317ր-ում երկբողական գրչի կողմից կէս լջով ինչ-որ բան գրուած է եղել, որ ապա լուացուել ու քշուել է:

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—7ր. Վանական վարդապետի Համեմատութիւն Հին Կառապարանացն ի Նորս: Երկինք, Եկեղեցի, արեւդպին, Յիսուս Քրիստոս, Արիւսեանի...

բ. 7բ—16բ. Յաղապո ընտելեան մարդոյն կաղմութեան: ի չորից յղոյացեալ է մարդւոյ, զի չորք պատճառք եղին:

դ. 16բ—31ա. Այս է աշխարհացոյց:

դ. 31ա—60ա. Վասն մեծի նախարարութեան Աւրաղէլեանց, եթէ ուստի՝ էին եւ որ-

պէս և վտան դալայ նոցա յոյս աշխուրհ, և վտան բազում բանից ևս զործոց զրոյցք, հաւաքի :

Ե. 60ր—69ր. Պատմութիւն Սրբոյն Ներսէսի հոյրապետին :

զ. 69ր—74ր. Յաղապարհապետան Գնական :

է. 74ր—77ր. Յաղապարհապետան Սրբոյն Ներսէսի առ Վաղէս Թաղաւորն Յաւոյ :

ը. 77ր—80ա. Յաղապարհապետան Արշակունիքի, զոր կործանեաց Սուրբն Ներսէս :

թ. 80ա—83ա. Յաղապարհապետան Արշակունիքի և Վասակայ զորաւարին Հայոց և Վրաց :

ժ. 83ա—86ա. Յաղապարհապետան Գաղիկոնի Մուշկոյ, ընդդէմ Ծապուհ արքայից արքայի :

ժա. 86ա—89ր. Յաղապարհապետան Սրբոյն Ներսէսի :

ժբ. 89ր—93ա. Վասակայ մահուան տարւոյ Մեծին Ներսէսի :

ժգ. 93ա—102ա. Տէսիկ Մեծին Ներսէսի յաղապարհապետան Նաթուրայ տիրելոյ ամենայն աշխարհի և յաղապարհապետին ի սոցառ :

ժդ. 102ա—108ա. Յաղապարհապետան Ներսէսի յայտնելոյ ընդ նմին և կործանմանն :

ժե. 108ա—111ա. Յաղապարհապետան Սրբոյն Ներսէսի :

ժզ. 111ա—115ա. Վասակայ Գաղիկոնի Մուշկոյ մահուանն, զաւարտարին Հայոց և Վրաց ի Թաղաւորէն Վարապետ :

ժէ. 115բ—132բ.

Ես Յովանէս Բուսաս ազի,
Որ մալմանուն Թուրքուրացի,
Կամաւ իմով ի հոգ մտի,
Բամա ժաղովի իմն յիշելի:
Աստ կարմաքան հաւաքեցի,
ՅԱրաքանցն Մովսէսի,
Մեկնեալ վարդան վարդապետի,
Բաղեալ ի հարցն իմովի:

ժր. 132բ—135ա. Խորտոց յոյս պիտանիք ի Հարան Վարուց :

ժթ. 135ա—139ր. Ի Մո(տ)թ(է)ոսի Աւետարանին մեկնութենէ :

Ի. 140ա—150ա. Թուրք ժողովուրդի մեծ կայսերն Կոստանդինոսի և Տրապանայ Թաղաւորին Հայոց Մեծաց և մեծ պապուն Սրբոյն Սեդրեաւորսի և Սուրբ Գրիգորի Հայոց Լուսաւորի :

Իա. 150ա—159ա. Վասակայ անճառն ուր զանցն, թէ որպէս և ուստի ևս թէ զինչ ևս նոցա և թէ որպէս ևս կորսաւորն նոցա : Եւ վտան զօրոյցն, զի ոչ ևս խաբէսութիւն և կործանաւ որպէս ասնն սմանք :

Իբ. 159ա—161ր. Վասակայ հաւատոյ ուր ի Սուրբ Երրորդութիւն :

Իզ. 161ր—164բ. Վասակայ իտալեան Որդւոյն Աստուծոյ և կատարածի աշխարհի :

Իլ. 164բ—231ա. Երանելոյն Աթանասի հոյրապետին Հարցմունք յայտնելու ևս պատասխանիք ողբաւոր, զոր ի Հայոցն Սրբոյն առեալ պատասխանի :

Իկ. 231ա—317 (?). Ի Սաղմոսին մեկնելուն փախել ևս տունք զեղեցիկ ի վարժունն աւուսմանսից :

Իլդ. 318—423. Պատմութիւն Այգլաւանի և Զեղաւանից :

Իէ. 423ր. Հարցումն և պատասխանի Յաղապարհապետան առաքելոյ. Հարց. Ո՞րք էին, որ երեւցան տառքելոյն ի Համարածման : Պատասխանի. Մովսէս և Եղիս...

ՅՈՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ Ա ՄԱՍԻ (բարբարոս)

30ր. Ով Եղորդք, զի զիտացէք, որ տիրեալին կործանուտ էր, այլ ևս բազում բանք թողաք զտեղն, տնմեղապարհ լերաք, տիրեալին այտ էր զրաժ, զայտ զրեցաք, թողութիւն շնորհեցէք եղկելոյ :

164ր. Ով Եղկելի Մարտիրոս, զինչ կամաւ տու զպատասխանի վտան չար զործոց քոց, որ մեղաւ լցեալ ևս, վա՛յ զեւ :

139ր. Քրիստոս Աստուած, յիշեալ զմեղաւ լցեալ ևս զայտ ևս ապեղի զործոյ Մարտիրոս և զեղկելի զրիւն և զմեղաւ մեր, և զո՞րք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոս Աստուծոյ մերոյ :

159. Ով սուրբ բնութեցոյք, զմեղաւ մեղաւ զրիւն ապաւնի յիշել ի Քրիստոս և Աստուած զմեղ յիշէ, ամէն : Նման յիշատակարաններ կան մահ 108ա եւ 111ա, 167ր, 179ա, 194բ, 201բ, 211ա, 216ա, 279ա եւ այլն :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ Բ ՄԱՍԻ (Ոստրգրով)

423բ.

Եւ գգրող յայսմագրի,
 Ես Մարտիրոս մեղաւ ի լի,
 Ես ի յիմում ժամանակի
 Զգործեցի մաս մի բարի,
 Այլ ծուլ կեմօք յաստնաւորի,
 Կեցայ տխմար ես աշխարհի,
 Եւ յամենայն ժամանակի
 Հաւանեցայ անշահ բանի:
 Բայց խնդիր մի կայ իմ սրտի,
 Որ ասէ՛մ մի Տէր մղորմի,
 Ինձ եղկելի մեղաւորի,
 Մեղացայմակարդ Մարտիրոսի:
 Եւ ի Տեառնէ առնու՛ք գրարի,
 Զոր պատրաստեաց յիւր հացրեմի:
 Դասէ՛ ի դասս աջակողմի,
 Ի զալտեանմ իւր Միածնի,
 Իւր փառօք ի հետ իւր սիրելի:
 Ի Ռ քվակամի ԿՐ յարաբարքի (1613),

Գրեալ եղեւ բան եւ գործի,
 Թագաւորին Շահապասի,
 Ի Շաւշ քաղաքն Ըսպանանի,
 Եւ հոր սկիզբն Ջուզայ կոչի,
 Առ յամն Սուրբ Աստուածածնի:
 Փառք տանք, արեմենք գ՛լայր եւ
 գրիդի,
 Թէ ինչ բանք ստեղծեալ է աշխարհի:
 Եւ մի մեղադրէ՛ք գրչս, եղբարք,
 Եւ սղալամացս, զի իսմ էի,
 Եւ կար մեր այս էր, անմեղադիր
 լերուք:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրի պրակ-
 մերի քննութիւնը ցայց է տալիս, որ երկրորդ
 մասը՝ 318—423, եղել է առանձին գիրք:
 Թուղքն եւս տարբեր է. Ա մասն ունի Ա—ԻԷ
 պրակ, Բ մասը՝ Ա—Թ: 419ա-ում գրուած է.
 «Աշխարհակալ Աղէքսանդր»-ի պատմութիւնը
 գրող կամ ընդօրինակող հաշտաւոր կեչառե-
 ցու յիշատակարանը:

428

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 127, գգ. 20)

ԻԼԷԿ

ԻԶ (1631)

ԹԵՐԹՔ՝ 542: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 18.8 X
 14.5: ՄԻԿՐԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՐԱՆՍ ՄԱՍԻ՝
 ԵՐԿԱԿԻՄ, 14 X 5.4: ՏՈՂՔ՝ 18: ՆԻԻԹ՝ ՔՈՒԼՔ:
 ԳԻՐ՝ ՈՍՏՐԳԻՐ, խոշոր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հասարակ:
 ԿԻՍԼԵՈՐԱՆ՝ 9ա: ԼՈՒՍԱՆԵՍԱՆԴՐ՝ 9ա: ՈՎԶՐԱՆ-
 ՏԱՌ՝ պարզ ծաղկամկաքանք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնա-
 գրերն ու որոշ գլխատառք՝ կարմիր: ՎԱՋՄ՝ կաշե-
 պատ տախտակ սեղմած պարզ ձեւերով, մերսից կար-
 միր ծաղկաւոր փաթեմով ձեփած, ճարմանդները
 պոկուել են: ԳՐԻԶ՝ Տիրացու Սիմեոն: ՏԵՐԻ ԳՐԶՈՒ-
 ԹԵՐԱՆ՝ Իլիվ փաղաք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՐԱՆ՝ ՌԶ
 (1631), ՍՏԱՅՈՂ՝ Զուգարեցի պարոն Ֆարուխ: ԴԱ-
 ՏԱՐԿ՝ 1ա—3բ, 7ա—Ի Սիմեոնի 3/4թ—8բ, 633բ,
 534բ—642բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած,
 միայն թանաքը չէլ ներծնուած է եւ քերթերը սեւա-
 ցած են: 534-ը եւ 535-ը կազմից պոկուած են:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

5ա—7ա. (Տրուած է գրքի ցանկը հե-
 տեղեւալ մաշաքառանով).

Եղբայր մարտար, իմաստիւփ լի,
 Որ ես հմուտ ըմբերման գրի,
 Յործում առնուս գգիրս ի յափի,
 Կամ ի գտնալ ինչ ի սմի,
 Նախ գիտ գցանկն այս մատենի,
 Որ ի յառաջն է գրեալ քղի,
 Եւ զինչ որ քեզ համայ քվի,
 Գտցնեա փութով գիտմար ցանկի,
 Զինչ որ պիտի:

ա. Նախ եւ յառաջ Վասն դետարդել
 սուրբ Նշանին:

բ. Թուղք սիրդ եւ միաբանութեան:

գ. Պատմութիւն Վասն իննակեան վա-
 նացն:

դ. Վասն առաջին պատերազմին եւ դաշն
 Միւրհանայ:

ե. Վասն Պարսից պատերազմի եւ դաշն
 Վախթանգի:

զ. Գալն Տիգրանայ ծառաւ ի վերայ Մու-
շեղայ:

է. Գալն Վարդուհերի եւ մեծ պատե-
րողմին:

ը. Պատմութիւն մեծին Ներսէսի. եւ
Գրիգորի մեր Լուսաւորչին եւ ամենայն զար-
մից նորա:

թ. Աղաթանգեղի յանաղձ փիլիսոփայի
տասցեալ, Վասն Նեոխի դաւաժան եւ վասն
կատարածի աշխարհիս:

ժ. Պատմութիւն Հայցունեաց խաչին:

ժա. Վասն գիւտի սուրբ խաչին:

ժբ. Տեսիլ Սրբոյն Կոստանտինոսի
վասն խաչի:

ժգ. Որաւ Վարդան վարդապետի ասա-
ցեալ Վասն աստուածպաշտութեան:

ժդ. Նորին Որաւ Վասն ուղափառ Հա-
ւատոյ:

ժե. Նորին Որաւ քահանայից եւ ժողո-
վրդոցն:

ժզ. Նորին Որաւ Հոգեւած:

ժէ. Նորին Վասն արքայութեան:

ժը. Նորին Որաւ վասն առաքինու-
թեան:

ժթ. Նորին Որաւ վասն յանձուն յոր-
դանցն:

ի. Նորին Վասն զժոխոցն:

իա. Նորին Որաւ յողորմաւ:

իբ. Մեսրոբ վարդապետի ասացեալ
Վասն զղջման:

իզ. Հարցմունք Սրբոյն Բարսեղի եւ
պատասխանի եղբոր նորին Գրիգորի Նիւսա-
ցոյ:

իդ. Որաւ վասն դատաստանին:

իե. Որաւ Վարդանայ ասացեալ վասն
չորեքշաբաթի եւ ուրբաթի:

իզ. Վասն աղօթից:

իէ. Յոհան Ոսկեբերանին ասացեալ
Վասն բանին Աստուծոյ:

իը. Վասն զգուշութեան օրինաց:

իթ. Որաւ Հոգեւորաց:

լ. Երանելոյն Եպիփանու Վասն յիշո-
ղացն:

լա. Վարդան վարդապետի ասացեալ
Վասն Թաթէոսի:

լբ. Վասն Ճրակաւորացին:

լգ. Թէ որպէս երես Գրիստոս աստի-
ճան առաքելոցն:

լդ. Վասն Թացեալ պատասխան, զոր ետ
Յիսուս Յուդայի:

լե. Վասն Բերկաթուրին:

լզ. Որք ասեն, Թէ Հայք չունին դեօթն
խորհուրդ եկեղեցոյ:

լէ. Դաւանութիւն Հայոց վասն մարդե-
ղութեան Գրիստոսի:

լը. Թէ որպէս միաւորի Բ ընութիւնն
Գրիստոսի:

լթ. Թէ տարին քանի օր է:

լս. Հարցմունք վասն Բ բնութեան:

լա. Վկայութիւնք վասն Համադոյ Եր-
րորդութեան:

լար. Վկայութիւնք վասն մարդեղու-
թեան Գրիստոսի:

լազ. Վկայութիւն(ք) վասն ծննդեան
Գրիստոսի Աստուծոյ:

լադ. Վկայութիւնք վասն Հարչարանաց
Գրիստոսի:

լաե. Վկայութիւնք վասն Թաղման:

լազ. Դսրովանք ի վերայ անձին:

լաէ. Եպիփանու Սրբաբացոյ ասացեալ
Վասն Սաղմոսին:

լար. Յովանէս Գառնեցոյ(յ) Ստուգա-
նութիւն:

լաթ. Վասն չորից աթոռոց:

ճ. Վասն ամենայն տնօրինականացն
Գրիստոսի:

ճա. Վասն Թաղաւորացն մոլոց:

ճբ. Վասն աստուածաշունչ զրոց:

ճգ. Վասն Ակլիոց Հաւուց:

ճդ. Վասն լուսնացուցին:

ճե. Վասն կուրացեալ աղվին Տաճկաց

ԺՁ զլիւթի:

ճզ. Ընդէմ ուրացող աղդին Հրէից
Ջշտի:

ճէ. Թէ քանի են ժամ աղօթից օրն:

ճը. Թէ ո՛վ է ասացեալ զՍուրբ Աս-
տուածն եւ զՊառք ի բարձունս:

ճթ. Պատմութիւն Գօնդաֆրա վասն
գնալոյն առնուլ զԵրուսաղէմ անթիւ զօրօք:

կ. Պատմութիւն Կաղզկանցի Սարգսին:

կա. Վասն չար Թաղաւորաց Հոռոց եւ
նենկութեան նոցա:

կբ. Վասն ցուցման եւ կերպարանաց
Թաթար աղգի եւ գնալն Հեթմոյ արքային
Հայոց ի Նօղայ:

կզ. Վասն դիւին, որ ի կերպարանս կենջ
լեալ եւ խառնակէր ընդ մարդիկ:

կզ. Վասն կայսերացն Յունաց եւ վասն
կանանց նոցա:

կե. Վասն իշխանացն Հայոց նենկուպաց:

կզ. Վասն զնալոյն Տէր Պետրոսի ի
Ստամբուլ:

կէ. Վասն խաչափայտին:

կը. Վասն պիղծ Յուդայի ծննդեան եւ
անդեան:

կթ. Թէ ուստի՞ էր արծաթն, որ Յու-
դայի տոյին:

հ. Խրատ Յովնէն վարդապետի ասու-
ցեալ յողբաւ:

հա. Վասն թաղուորացն Հայոց եւ թէ
ի՞նչ չարիք անցուցին ընդ ազգս Հայոց Հա-
ռաթ:

հբ. Վասն կայսերացն Յունաց եւ չար
թաղուհեաց նոցա:

հգ. Թուղթ Պիլատոսի, զոր զրեւոյ առ
կայր Տիրեղոս:

հդ. Պատմադիրք Ալամոյ սկսեալ մին-
չեւ Գրիգոր Վկայաւորէն:

հե. Անուանք քաղաքացն:

հզ. Ոյք ասացեալ ի վերայ Հայոց ազգի
կարգաւորաց եւ աշխարհակնաց Մովսէս
Դերդոզն:

ՅԱՆՏԱՅԱԿԱՆՔ

530ր. Փրկէ Քրիստոս Աստուած դամե-
նայն Հատապետեայ, մանուսնդ ստացողն
սորա Ջուղեցի պարոն Զարուխն, եւ զմեղա-
պարտ դժոգս, եւ Քրիստոսի փառք այժմ եւ
անդրաւ յաւիտեանս յաւիտենից:

Փառք Փրկչին, պատիւ զըրին, աստուա-
ծայն աւրչնութիւն ի վերայ զղլիս ընթեր-
ցողին եւ ինամոյ՛ պահողին:

Արդ, ոյ՛ եղբարք, այսպէս իմաստէք, զի
որպէս դիւրին է նաւախորաց ի ցամաք ելա-
նել եւ ճանապարհորդաց ի տուն մտանել եւ
մեղուարացն թողութիւն մեղաց պտտնել,
այսպէս եւ ստաւել քան զոյո՛ դիւրին եւ
սրախութիւն, ցնծութիւն է պրպրին, յա-
ւարտ եւ ի կտաարւումն զըրին Հասանել, քստ
նմին օրինակի եւ եւ անխրատն եւ անար-
հետ օրինչ կարողութեամբ Աստուծոյ եւ
զօրութեամբ Սուրբ Հայոյն, որ զօրացուցիչ
է տկարաց եւ տարակուսեղոց, այսօր Հասեալ
յաւարտն եւ ի վերջեք զղլիս, զսհանալոյ
րեւրեւեալ խնդամ եւ ցնծութեամբ արհնեմ,
յոյմեմ, բարեբանեմ, պատմեմ, մեծարեմ եւ

փառաւորեմ զամենասուրբ Երրորդութիւնն,
զՀայր եւ զՍուրբ եւ զամենասուրբ Հոգին,
այժմ եւ յաւէտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից,
ամէն:

531ր. Փառք...

Արդ, ի թիւի Հայոց Մեծայ Ռ2 (1631)
եւ յաշխարհի իԼ, ի Հայրապետութեան Հայոց
Մեծայ Սուրբ էջմիածնա Տեառն Տէր Մոյ-
սէս ընտրեալ եւ սրբասնեալ կաթողիկոսի
եւ երկրորդ Լուսաւորչի, այլ եւ քաջ ոյ՛վե-
տիկոսի, տիեզերալոյս բարոնապետի, որ
լուսափեալ բանին իւրոյ եւ յարդաւաստ
քորաղին սէ միայն զքաղաքս եւ զչէնս, այլ
եւ զանապատս եւ զղաշառ հանգիւք անտա-
ռօք ծաղկեցոյց եւ մայելչացոյց, իրրեւ զա-
նապատն Եղիպտոսի, զարդարելոյ՛ զայդս
Հայոց եւ ոյ՛ցածառացւոյանելոյ ի փառս Աս-
տուծոյ, ամենայ զամենեանն Հրախրելոյ ի
սէրն Քրիստոսի շինելոյ մանրացս եւ նորո-
յելոյ՛ եկեղեցիս բազում եւ յուր ի յայրս եւ
ի փապարս իբրանց Հաստատեալ տնխափան
մամ եւ մամուկարդութիւն, կարդ եւ սահ-
մանք արտ կուսակրօն ճիւղատօք եւ սուրբ
միանձնացելոյ՛ք մաքուր կուսութեւն եւ աս-
տուածածնածոյ կրօնաւորօք, այլ եւ արար
զպրատունն եւ զքառունս, առ ի վարժումն
մանկանց որոցս Սինին:

Եւ այլ բազում կարգաւորութիւնս արար
սո ի Սուրբ էջմիածին, եւ բարս Հայոցա-
տանս աշխարհն Հայոց, բոց զրեցաւ զիրքս
ի աշխարհն ԼէՀայ, ի տիրութեամբ եւ աս-
տուածաորոհ քաղաքն Իլիլ, ի թաղաւորու-
թեան ԼէՀայ նահանգին Երրորդ Զիւլմու-
տին, ընդ Հովանեաւ նշման Սուրբ Աստուա-
ծածնին եւ այլ բոլորմանաւոր սուրբ տօրի-
նակնացն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ձե-
ռամբ անարժան եւ անարհեստ զըրիս Սի-
մէնն տիրացուիս, ի զառն եւ անբարի եւ
մանակիս, որոցս այժմ ամիս ազգս Հայոց էր
ի մէջ մշտն եւ մեծ նկույթեան, տառապանաց,
վասն ծովացեալ մեղաց:

Ի խնդրոյ մեծազգի եւ պատուական
զարմի, հեղաճողի եւ աստուածաբէր, երկիւ-
րած սոն Աստուծոյ, մեծատուն եւ անուանի
հողեսքի եւ զրաւոր տանուէրն Ջուղեցի
պարոն Զարուխն, որ բաղում սիրով եւ
բղձմամբ սրտի եւ մեծաւ փափաղանքօ հո
զրեւ զոյս ցանկալի զիրքս, որ կուչի Մտղ-
կաղիքք, զի բազում ինչ կա զաւտեւելոյ եւ
մաղովեալ ի սմա, ի Պատմարաց եւ ի Հարց-
մա(նց) զրոց, ոյ՛ զեկեղեցի եւ ոյ՛տանին եւ
բաղմոց զայլելի, չա՛ն եւ օրոտ Հայոց աղ-
զի, զնեց զիրքս ի Հայալ յարդանց եւ յար-
զար մասապոնցն, վասն իւր հողոյն եւ իւր
ծնողացն եւ իւր ծնողացն ձօրն... եւ մօրն...
(ամուսնելի տեղք բաց է խղիւսած) եւ ամե-
նայն զարմի եւ յարեան մեծաւարացն կե-
ն-

դանեայ և. Հանդուցելոյց, Զի դեկ պտ ի արագումն և. փայլումն անձին իւրոյ և. յիշատակ Հոյոյ և. յետ մնացիցն և. դաւակացն իւրոց սիրանունոյ, զոր Տէր Աստուած բարով փայլելէ տացէ հմա և. ընդ երկոցն ասար, ամէն, եղիցի:

Արդ, աղաչեմ դձեկ, որք Հանդուցել կամ օրինակէք, յիշեցէք ի Քրիստոս թարի մոռքս զփարդոտացեալ ստացող սորա պարուն Ֆարսիս և. զամենայն արեան մերձաւորս և. դիտ անարժան դժուոյ և. զիմ ծնողս, բայց աղաչեմ յՀանդիպուցոյ շի մեղադրել զրոյս խռչորութեան և. սրալանացն, զի բալուսմ վշտօք և. Հոյոսով և. խիտ արտաբնութեամբ զրեցի և. նոտրեցի զսա շտապով և. փութով միայն ի կատարն և. վերջի Հասանել ջանայի:

Եւ. որ ողորմածն է զթամ, զձեկ, որ յիշէք և. զմեկ յիշման արժանի առնէք և. ուղի պարի. ողորմիս ասէք կամ բերան մի Հոյոս մեր, առ Հասարակ ողորմեցի Քրիստոս և. յիշեցէ իւր միտանցամ զալստեանն և. օրն անընկելն, յորժամ ասէ. Եկեալք Հօր իմոյ, մտանակեցէք զստապատ ուրախութիւնն և. յաւիտեանական փայլելութիւնն, յորում փառք, պատիւ և. զհաւթին յաւիտեանս, ամէն:

Հայր մեր որ յերկինս...

360ա.

Ով գիր որ մնաս,

Ով մատուցէ որ փոշի դառնաս,

Ով ծեփ որ փոխի եւ հոգ դառնաս:

Ով մարդ որ կարգաս

Կամ թէ այս գրիս տիրանաս,

Ով թէ զգծողս սորա չի մոռանաս:

65ր. Տէր Աստուած Յիսուս Գրիստոս, բարեխոսութեամբ Սուրբ Կարաղետին և. Գրիգորի Հուսարժի, ողորմեայ ստացուցի զրոյս Զուգեցի բարեմիտ ասն Աստուծոյ խօնոյ Ֆարսիսին և. իւր ծնողացն և. քեկ փառք:

(Վերալիշեալ ծնով եմ հետ 88ր, 93ա, 137ա, 150ա, 168ա, 173ա, 178ր, 198ր, 206ր, 210ա, 219ա, 234ր, 238ր, 245ր, 252ր, 260ա, 265ա, 283ա, 292ր, 296ա, 323ր, 334ա, 489, 499ր և. 511ր յիշատակագրութիւնները), 534ա. (Նոտրզգրով. տարբեր զլրջութեամբ կայ հետեւեալ ոտանաւորը).

Ջարդիր մանուկ դու ի մեղաց,
Ազազակէ Փրկիչն Աստուած,
Իճեզ տաց շնորհ եւ գործ բարեւոյց,
Ազատ լինիս դու ի չալեաց,
Բարսուապետ Տէրն տիրեանց,
Ամենայնի բաշխօղ շնորհաց,
Յետեւոյ լեր Որոյս կամաց,
Ծառալուքեամբ կեբակլիս հաց,
Աշխարհիս սերն թող ի բաց,
Ռամիկ դու, հեռի լեր ի դիւաց,
Այլ խմբարի լեր, բարի գործեաց,
Յիսուսաւանդ վարդապետաց:

Ով ընթերցողք, Զաբարոյ ծառայ յիւոյ
Ի Տէր, յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ: Ով զիւր
որ մտաւ, որ մարդ որ Հոյոս զսանաս, այսպէս
որ ո՛ր թէ զսանաս...

429

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 145, ցգ. 20)

ՇԱԼԳԱՐ ԳԻՒՂ (ԴԱՅՈՒՆ)

ԻՋԱ (1632)

ԻՆՐԻՔՔ. 200: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ. 17 X 12: ՍԻՆԱՍ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԼԵ ՄԱՍԻ. միասին, 12 X 8: ՏՈՂԳ. 18: ՆԻՒԹ. քուրք: ԳԻՐ. Ոտորգիր: ՍԿՋՐՆԱՑԱՐ. Ոտորգիր կարմիր քանակով: ԿԱՋՄ. կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով: ԳՐԻՉ. Առաջի: ՏՆԿԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ. Եանգար գիւղ (Գաբա), ԺԱՄՆԱՆ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ. ՌՁԱ (1632), ԴԱՏԱՐԿ. 1ա, 3բ, 200ր:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ. 2. Առաջիքը մատ է պահուած: Նոտրգիրք մի ջանի զրիշներ զորն է և. այստեղ բերած յիշատակարանն է Հասանախառար զերս-

բերում է ձեռագիրք մի մասին: 308-ի 3/4-ը բոլորովին է հրուած: 200-ը կազմից պոկուած է: 137ա-ում կայ մի բարեւոյց ասկիւր հրուած. ՎԱյս այն վէճն է, որ ներկէս և. ուր աշակերտն երբ Սրբութիւն Սրբոցն ի մէջ այս վիճում է մէջ զԵԼԵՐԻՆ անփութաց որ է այս վէճս յոտ լեւոտն Սինայի մէջ, Բ խորհանին Հին և. նոր խորհանին: Իսկ 144-ում խորանի յատակապիտէն է:

207ա—200 վերջի մասնակի հրութիւններ են՝ չարականներ և. տաղեր, որոնք թուած կայ նկզ Ոտմ. Հանեւի մի երգի աշուղական Անով (208ր—200).

սկիզբը՝ Մի միայն տարեկուս, եղբայր սիրելի, Թէ չես հոգու, նայ դիքս է բարե...

ԲՈՎԱՆՈՒՄԱՆԻԹԻՆ

ա. 1բ—4ա. Գոմասանք Սարմոսիս յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ կարի լաւ եւ ընտիր։ Սկիզբը՝ Իմանալի այս բուրաստան, Երգիս ի Հոգոյն աստուածական...

բ. 4ա—11ա. Զվիճակս զայս Սաղմոսին Սուրբն Աթանէս ի շնորհաց Հուշուն Աստուծոյ ի մեկն այս է...

դ. 11ա—13բ. Պատմութիւն Սուրբ Գրիգորի մեր Լուսորդին ի Առաքել վարդապետէ ասացեալ։ Սկիզբը՝ Աւրչեալ Հայր երկնաւոր լր(յ)սն անճառական, Գովեալ Որդին Աստուած, Ժնոնդ իսկական...

դ. 13բ—42ա. Յաղակս Հրաւիրելոյ Տըրդատայ Գրիգորի զարուժն ասաց եւ Նորայ ոչ հասն առնէ։ Սկիզբը՝ Ի յնկեղաց զաւառն, ի զաւրէ Երազայ պատկեր կուռց կականեալ էր Արամազտայ...

ե. 42ա—83բ. Խրատ իմաստութեանն, զոր ուսուց Նաղան, ասացեալ է Խիկար իմաստունայսիրին քնոյ որդոյ իւրոյ բան իմաստութեան։ Սկիզբը՝ Ամ թաղաւորութեանն Սննեքերմայ արջային Այսորիստան յերկրի, Ես Խիկար դպիր էի, Սինէքարիմայ արջային։

դ. 83բ—112ա. Վասն Փառք ի բարձունիս, Թէ որպէ՞ս է ասացեալ կամ ո՞վ։ Սկիզբը՝ Իսկ այն, որ ասէ Փառք ի բարձի բարձուն Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիք հաւճութիւն...

է. 112ա—159ա. Տնաւրինակայն վասն լեհառն Սինայի։ Սկիզբը՝ Եւ դնալուն Մովսէսի ի լեհառն Սինայի եւ հանեալ ժողովուրդն յեգիպտոս...

ը. 159ա—164ա. Աղաւթէ Ներսէսի Հայրայպետի ասացեալ, որ աւուրն Ե անգամ պարտ է այսեւ ամենեցուն։ Սկիզբը՝ Հաւատով խոստովանիմ եւ երկիրպագանեմ...

թ. 164ա—168բ. Հոգուն Սրբոյ յատնեալ Նիկիայի սուրբ Ժողովուն Հարց դէմ Այրիոսի այսպէս. Փառք քեզ Տէր Աստուած մեր...։ Սկիզբը՝ Հաւատամք ի մի Աստուած...

ժ. 168բ—173բ. Քարոզ ննջեցելոց ի բանն Սիրաքայ ի միտած զդատաստիանս իմ, դի այնպէս լինելոց է եւ դատաստանն քո ինձ

եկն եհաս ոյսօր եւ քեզ հասցէ։ Սկիզբը՝ Վարդապետք ասեն, Թէ Աստուած ոչ առնէ անհոյժ զփրկութիւն մարդկան, այլ զանապաշտութիւն ասաքէ...

ժա. 173բ—175բ. Յայլմէ քարոզ մահուն ի բանն Սիրաքայ. Ով մահ, դառն է յիշատակք։ Սկիզբը՝ Ասէ իմաստունն Արիստոտէլ, Թէ Վախճան ամենայն ահարկութեանց մահ է։

ժբ. 175բ—176բ. Տուն աւրինական վասն լիեառն Սննիակի Թէ որպէս է։ Սկիզբը՝ Եւ դնալն Մովսէսի ի լիեառն Սինայ եւ հանեալ զԺողովուրդն ի յեգիպտոս...

ժգ. 176բ—190ա. Ասէ ամենայն տնաւրինական բանն Տնառն մերոյ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի եւ աստուածայնակ քաղաքս յերուսաղէմի մէջ եւ արտաքոյ, որք կան հաւաքեալ ի աստ, Թողութիւն տվողէ մեղաց մերոց եւ հաւատով երկիրպագողաց հաւատացելոց Քրիստոսի յԱստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս յաւիտենից։ Սկիզբը՝ Նախ եւ առաջին քաղաքն Նազարէթ աղբուրն Գարբիէլի հրշակայպետին...

ժդ. 190ա—198բ. Շարախանքի աւտաղեր. 192ա—Ինք բլբալի մատիմ. սկիզբը՝ Ով սիրուն բլբալ պատուական, Քաղցրամայն Թուռն անմահ...

ժե. 199ա—239ա. Վասն խոստովանութեան, ի Կիրակոս վարդապետէ։ Սկիզբը՝ Պարտ է ք(ր)իստոնէին յորժամ կամիցի դնալ ի խոստովանութիւն իրիս ինչ ածեալ զմտաւ...

ժզ. 239ա—243ա. Գլուխ Երբորդ. Խրատք Հոգեւորք սուրբ Հարցն մերոց, եթէ պարտ է մեզ հետեւել հանդարտութեան միայնակեցութեան։ Սկիզբը՝ Նստէր երբեմն Հայրն Անտոնիոս յանապատին եւ անկաւ ի ձանձրութիւն մեծ...

ժէ. 243ա—269ա. Առաքել լի թղթոյն Մովսէսի Միակեցի առ կրանաւորն։ Սկիզբը՝ Երկուքն Աստուծոյ մերժէ զամենայն չարախաւտութիւն։

ՅԵՏԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

238բ. Քրիստոս Աստուած, բարեխաւսութեամբ Սուրբ Աստուածածնին եւ հրեշտակապետին Միեպէլի եւ Գարբիէլի եւ ամենայն սրբոց, գրեցաւ քարոզիքիքս ձեռամբն սուտանուն եւ անարժան Առաքելին ի

Դաքան, որ կոչի անուն Շահյար փառքիկ դեաւոյ մի, թվին ՌՁԱ (1632), ի Հայոց ամսին Մարերի Բ, պատկեր աւերն Հինգշաբթի, ի փոքր Հայոց ամսին Նախա ԽԴ, պատկեր աւերն Հինգշաբթի, որ է աւրհնեալ, փառք յաւիտեանս, ամէն:

234ր. Թիվն ՌձԼԶ (1687), Նապար ամսին ԺԸ-նունն Փանոսէ մօրէ ելաւ, Աստուած յերկար ուժը տայ:

(Ձեռագրի վրայ կայ վանքի 1654 թուականի կապոյտ կնիքը, իսկ 1ա-ի վրայ Ոկա-լունած է մի խաչ):

430

ԺՈՂՈՂԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 63, գգ. 18)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌԿԸ—ՌՁ (1619—1631)

ԹԵՐՈՒՔ՝ 525: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 10.8 X 12.8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միախմբ. 13.4 X 8: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԹ՝ ղեղմաւում բարակ քուղբ: ԳԻՐ՝ ճաղեր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՍՐԻ՝ երբեմն զատահում են յուսանցադրոյն ձաւարակ ձեւերով: ՍԿՁԲՆԱՏԱՌ՝ կարմիր քամաժով ճաղեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, գլխատաւեր, վերնագրեր եւ յուսանցագծեր՝ կարմիր: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ ընտիր տախտակ այլ եւ յայլ սեղանած ձեւերով, մերսից գուռաւոր քաթամ: ԳՐԻԳ՝ Աւետիք եւ այլ (տե՛ս յիշատակարանները): ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԿԸ—ՌՁ (1619—1631):

ԵԱՆՈՒԹԻՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած: Ձարմանալի գրիչ է այս Աւետիքը (խօշը Աւետիք Բարաքէն)¹. ամէն տեղ մտարեւել է իր անունը: Գրքի սկզբից մինչեւ վերջը լինել են նրա բացականչութիւններ. «Աւետ, Աւետ, վայ քեզ, կամ 487—490՝ «Աւետ ասաց. լալով ասաց: Ո՞վ չարագործ Աւետիք, լալով ասաց: Մեր գրիչը «իրում է լալկանութիւնը: Ձեռագիրը զանազան գրիչների գործ է, ինչպէս դիւրեւ եւս ցոյց է տալիս: Բացի որանից, Աւետիքն այս ձեռագիրը կազմել է իր կենսոյի զանազան ժամանակներում. ուսումնաւոր աստուծոյ նշանակում եմ ձեռագրի վերջում եղած տարեթիւը՝ 1080: Ձեռագիրից պակասում է (չի համարակալուած) 34-ը, իսկ աւելի են 78-ը եւ 101-ը (կրկնուած են):

ԲՈՂԱՆՈՂԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—7ա. Մահ երկոտասան առաքելոցն, Եպիփանուս Կիպրացու ասացեալ: Սկիզբը՝ Առաքելոց Փրկչին մերոյ յԱւետա-

¹ Խօշը Աւետիք Բարաքէն. Կառուցողն է Նոր-Ջուղայի Ս. Աստուածածին եկեղեցու (տե՛ս Նոր-Ջուղայի պատմութիւն, Բ. Հատոր, էջ 181): Լ. Մ.

րանին յայտնի են երկոտասանիցն ամենայն ուրեք...

բ. 7ա—10բ. Դարձեալ վասն ՀԲ (72) առաքելոցն, թէ յորո՞ւմ տեղով կատարեցան, ո՞րպէս յեկին կենցաղոյս եւ բարձրացան յերկինս մօտ ի Տէրն իւրեանց Քրիստոս: Սկիզբը՝ Ա. Աղդէ, որ կատարեցաւ յԱռաջայ. Բ. Ախէ, որ կատարեցաւ ի Սիրինոսէ, յԱրկարոյ որդոյն:

գ. 10բ—15ա. Աղօթք Յովանիսի Գառնեցոյ վասն Կիւրակէին: Աղօթք երկուշաբթի աւուր: Աղօթք երեքշաբթի աւուր: Աղօթք չորեքշաբթի աւուր: Աղօթք հինգշաբթի աւուր: Աղօթք ուրբաթի աւուր: Շաբաթ աւուր:

դ. 15ա—23բ. Անաստաս քահանայի ասացեալ Աղօթք եւ պաղատանք առ Տէր Աստուած: Սկիզբը՝ Տէր, մի՛ սրտմտութեամբ ըր յանդիմաներ դիւս մի՛ բարկութեամբ ըր խրատեր գիւս:

ե. 23բ—29բ. Որաւ Հոգեւոր Յոհաննու Մանդաղունեցոյ ասացեալ, Վասն վարդապետութեան աղօթից եւ ապաշխարութեան վասն ամենայն քրիստոնէից: Սկիզբը՝ Որք Սուրբ Հոգոյն են ցանկացեալք եւ աստուածային սիրոյն բաղձացեալք...

զ. 29բ—37բ. Աղաւթք առանձին ասելոյ Յոհաննոյ Մանդաղունեցոյ ասացեալ: Սկիզբը՝ Խոստովանիմ հաւատով եւ երկիրպազանեմ ընդ, Հայր անակիրքն եւ անվաղան...

է. 37թ—38թ. Գրիգորի Նիսացոյ ասացեալ ինն երանութեանց դրոց: Սկիզբը՝ Ազալսուրբն զայս պարտ եւ արժան է մեղ նախ ուսանել, թէ պարտ է յամենայն ժամ յապառքս կալ...

Ը. 38թ—39թ. Կերդի Աղէքսանդրոյ ասացեալ վասն պղծման: Սկիզբը՝ Երկնի ի մահուանէ, զի դառն է, դողամ ի պեհնէն, զի անէջ է...

Թ. 39թ—43թ. Նորին Կերդի ասացեալ, իրաւ վասն պատարադի: Սկիզբը՝ Գրեւ ուսուցանել քեզ կամ իմ կամեցողիդ եւ սիրողիդ տոնուլ զպտուլ պատարադին...

Ճ. 43թ—53թ. Աղաթք ամենայն հաւատացեալոց: Նախադրութիւնք խրատականք, զոր արարեալ է Տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի եւ վերայդիտողի: Սկիզբը՝ Աղաթք հասարակաց քրիստոնէից մեծամեծաց եւ փաշուց, զոր պարտին ուսանել տմեհիւքեան:

Ժա. 53թ—54թ. Աղաթք Սրբոյն Յահուհու, յորժամ ոք ի փորձութեան իցէ, այսուք ողբալէ ղԱստուած: Սկիզբը՝ Տէր Աստուած որդարութեան, զարութիւն իմ եւ աշնուսիւն իմ եւ տուն ապականի իմ դուն ես...

Ժբ. 54թ—68թ. Աղթք Ներսիսի արարեալ: Աղաթք ամենայն սուրբ բարեխաւս բերէ յիշխով մի մի անուանքն բազում սըրբոցն Աստուծոյ... Սկիզբը՝ Տէր Աստուած տնիկիդն եւ յաւիտեանական Թաղաւոր, որ ի սկզբանէ սրբեցեր զազա մարդկան:

Ժդ. 68թ—71թ. Երանելի բազմաշարժար նահատակի եւ Լուսաւորչին ամենայն Հայաստանացս եւ Հայրապետի Սուրբ Գրիգորի ասացեալ իրաւ հոգեւոր եւ բանք քաղցրաճաշակ, վասն աւելի հաւատացելոցս ի Գրիգորոս: Սկիզբը՝ Ամենայն, որք հրաժարեցան յաշխարհէս եւ ընծայեցին զանձինս իրենցն յԱստուծոյ...

Ժդ. 71թ—72թ. Տեսիլ Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին, Վասն իշումն Միածին Որդւոյն Աստուծոյ յայտ առնէ: Սկիզբը՝ Արդ, եկայք հաւատացեալք եւ սրեալ ժողովուրդք Սրբոյն Գրիգորի Հայաստանաց Լուսաւորչին:

Ժե. 72թ—78թ. Իշումն Միածին ի Վաղարշապատ քաղաք, մերոյ Լուսաւորչին յայտնեաց զանհատնելի եւ զարհուրելի

րնութիւն փառաց իւրաց, եւ զշնորհեանն երբորդ կաթողիկէիցն: Սկիզբը՝ Այս է, եղբայրք, որ ինձ Գրիգորի երեւացաւ ահաւոր տեսլեանն աստուածութեան խոնարհեալ առսուրբ վկայան իւր...

Ժզ. 78թ—83թ. Իմաստութիւն Սողոմոնի, ժԱ համարն: Սկիզբը՝ Ձի ամէնեւ ին ճարտարապետն ուսուց ինձ իմաստութիւն:

Ժէ. 78թ—83թ. Յովանիսի Հոգէլից վարդապետ եւ կրօնաւոր Գառնեցոյ իրաւ հոգեւոր վասն հոգոց: Սկիզբը՝ Տէրն մեր եւ արարելչն, յորժամ տայր զօրէնս Մովսէսի յառաջին մեծ մարդաբէին...

Ժը. 83թ—84թ. Վասն կիրակամտի յոռնակացութեան եւ տղնութեամբ հակելոյ մինչեւ ցառաւատն եւ այլն: Սկիզբը՝ Պատմեաց մեղ եղբարցն, որ արժանի եղեւ տեսութեան, եթէ Տեսանէի ի միաշարաթ...

Ժժ. 84թ—85թ. Սրբոյն Բարսեղի ասուցեալ ի հոգուն ճառէն, իրաւ ամենայն հաւատացելոց: Սկիզբը՝ Լուսաւորէ յայտն նոր իմաստութենէ մարդոց այսոցիկ, թէ տաց ուրէք առաքեալ...

Ի. 85թ—90թ. Սրբոյն Գրիգորի (Իրիգարը զնշում է եւ լրամ սեւ քամաքով գրչի կողմից գրուած է «Արքայ Հարանցն») ասացեալ Յաղագս առաքելութեան ամենայն վարուց հոգէշահ: Սկիզբը՝ Որ ոք պահէ դոսոյ, կարէ ապրիլ ի պեհնէն եւ հոնդի ուր եւ կամ ընակիլ:

Իա. 90թ—94թ. Անանիոյ Հայոց վարդապետի ասացեալ Վասն համբերութեան եւ ընկերսիրութեան իրաւ: Սկիզբը՝ Արդ, յորժամ մարդն շնորհ առնու յԱստուծոյ իմաստութեան եւ երկեղի, նայ ոչ տայ պատճառ...

Իբ. 94թ—98թ. Նոյն Անանիոյ վարդապետի ասացեալ Վասն խոնարհութեան եւ հնազանդութեան: Սկիզբը՝ Արդ, որպէս ասէ առաքեալն Պողոս, բերանն աստուածոյն, փոռն Տարսնացին...

Իզ. 98թ—101թ. Նորին Անանիոյ վարդապետի ասացեալ: Սկիզբը՝ Զկարդեալ աղաթս հասարակաց զաւրնջեան եւ զլիւշերոյ բնաւ մի անտես առնել...

Իդ. 98թ—101թ. Եղնիկ վարդապետի կոխպացոյ ասացեալ, իրաւ հոգեւոր վասն ուրիշ ամենայն հաւատացելոց: Սկիզբը՝ Աս-

տուածայսն էր իւր կամացն իբրեւ զՔննամոյ զգոյշանայ։ Լաւ է յատակ խորհրդով ննջել...

Իւ. 101թ—103թ. Նոյն Եղեիկ վարդապետի ասացեալ Պատասխանի հոգեւոր բազում շահ առնողացն։ Սկիզբը՝ Ընդէ՛ր լինի կրօնաւորն անժառէկալ։ Պատասխանի այս է. ի չազնեւոյն Աստուծոյ...

Իգ. 103թ—105թ. Հարցուն Արձանայ եւ պատասխանին Եղեկայ Հայոց վարդապետի, զոր տունալ է։ Սկիզբը՝ Արձան ասէ. Զի՞նչ է կրօնաւորութիւն։ Եղեիկ ասէ. ինչպիսցուքին Քրիստոսի գնախատիւնս...

Իէ. 105թ—109թ. Սուրբ Թէոփիլոսի ասացեալ, Վասն զյոյման, խոստովանութեան եւ արտասուաց բանքս։ Սկիզբը՝ Արդ, պարտ է ամենայն Հաւատացեալ մարդոյ քրիստոնէի զայս զմտաւ անել եւ ասել գմբտոս։

Իը. 109թ—114թ. Վասն ողորմութեան եւ սիրոյ եւ գթութեան, որ է մեծ փառք աստուածային, ով որ սոցայ հետեւի եւ առնէ։ Սկիզբը՝ Եւ արդ, որովհետեւ սկիւսն եղեւ այնպիսի աստուածային շինուածոյս...

Իթ. 114թ—116թ. Ասաց Հայրն Սիւոյ. Վայ հոգոյ մեղուցելոյ եւ աղտեղացուցանողի զմկրտութիւնն։ Սկիզբը՝ Զի՞նչ արեւօք ակն ունիցի հոգի նորայ, եթէ ոչ վէրս եւ տանջանս եւ ամալթ։

Լ. 116թ—117թ. Սրբոյն Նեղոսի պատուէր առ մանկունս հոգեւորս եւ յերկեղածս ի յԱստուծոյ։ Սկիզբը՝ Պարտ է մանկանց ճգնել եւ կրթել զմարմինս իւրանց ի հնազանդութիւն պատուիրանաց։

Լա. 117թ—123թ. Ի սուրբ Հարանց վարուց եւ ի շնորհաց յայտնէ։ Սկիզբը՝ Պարծանք միայնակեցի համբերութիւն է։ Պարծանք միայնակեցի տգնութիւն եւ արտասուէն...

Լը. 124թ—134թ. Անաստասայ կրօնաւորի ի Սինեան լերինն։ Ասացեալ Նախայ ննջեցալ եղբարցն ի հոգէվարի եւ ի հոգոցն, թէ որպէս ազատին այտոցն, որ ի ներքոյ յերկնից եւ կամ որպէսութիւն հոգոցն արդարաց եւ մեղաւորաց. զամէն յայտ առնէ։ Սկիզբը՝ Զի՞նչ է այժմուս այսաւր, սիրելիք, ժողովեցաք, վասնզի կոչեցին զմեզ զամենիսան...

Լէ. 134թ—141թ. Վարդան վարդապետի ասացեալ վասն հոգոցն, թէ որպէս կան եւ

զինչ է հանկի։ Սկիզբը՝ Ահաւասիկ փոքր մի քննեցաք վասն հոգոց արդարացն, որ յարգայութիւն Աստուծոյ կայ պահեալ։

Լը. 141թ—152թ. Տիեզերարու Վարդան վարդապետի ասացեալ Վասն խոնարհութեան եւ կամակոր արքատութեան եւ սեռատանց բարին եւ յարն։ Վասն կուսանաց եւ սուրբ ամիսնացիւց որպիսութեան։ Սկիզբը՝ Մեծ դավութիւն է կամաւոր արքատութիւնն, զոր երանէ Տէրն յԱւետարանին...

Լե. 152թ—159թ. Տիեզերարայ Վարդան վարդապետի ասացեալ Վասն որովայնամուրութեան եւ արեւցութեան եւ ազահութեան եւ արծաթսիրութեան եւ անյոյսութեան եւ ուրացութեան եւ անհաւատութեան եւ թովջութեան եւ այլ բազում իրաց։ Սկիզբը՝ Շատ է կատարեալ եւ պատճառ յոլովազոյն մեղաց ուրացութիւն...

Լզ. 159թ—164թ. Դարձեալ տեսիլ Սուրբ Հաւրն Յովանիսի Գառնեցոյ զոր ստաքիւ պատմեաց զայս։ Սկիզբը՝ Պատմեաց մեզ հոգի ճգնաւորն Յովանէս մինչ Հանդերձեալ էր ի նոյն ամիս...

Լէ. 164թ—171թ. Թուխտ Դիոնէսիոսի Արիստաղացոյն առ Տիմոթէոս, Վասն մահուան գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի։ Սկիզբը՝ Ով աշակերտ աստուածային եւ որդի հոգեւոր սիրոյ եւ խորհուրդ եւ կատարիչ կամաց նորայ։

Լը. 171թ—172թ. Եղիշէի վարդապետի ասացեալ Խրատ հոգէշահ ամենայն Հաւատացելոց։ Սկիզբը՝ Ի ձեռն կերակրոց մտանն այս մեղք ի բնութիւն մարդոյ եւ որ զայն դուռն փակէ բազում վնաս արգելուի...

Լթ. 172թ. Դարձեալ Յոհաննու Ոսկէբերանի Վասն սիրոյ։ Սկիզբը՝ Տէրն մեր ասաց, եթէ Պատուիրան նոր տամ ձեզ, զի սիրիցէք զմիմեանս...

Խ. 172թ—175թ. Յոհաննու Ոսկէբերանի Վասն խոնարհութեան։ Սկիզբը՝ Տեսարք եւ եղբարք, զիք սուրբք ձայնեն եւ ասեն. Ամենայն որ բարձրացուցանէ զանձն, խոնարհեցի...

Խա. 175թ—177թ. Եղիշէի վարդապետի ասացեալ Վասն պահոց։ Սկիզբը՝ Պահք Հրեշտակաց նման առնեն զմարդն, որ է պահեցող։ Պահք բազմաց փրկութիւն եղեւ...

խր. 177թ—181ա. Գրիգորի միայնաւորին ճշնաւորի Յեառաջոյ եւ անյախոյ զխնականի ասացեալ Վասն յանդիմանութեան մեղաց անձինն, զոր ըստ. Հոգոյ կամ ըստ մարմնոյ զղջմամբ Հանապազ վայ տալով յանձին խոտովանեացի զմեզս իւր առաջի յԱստուծոյ այսպէս տեսնելով... Սկիզբը՝ Վայ քեզ անձն իմ ընդ որ սկսանիս տեսանել, թէ որպէս պատրաստիս եւ տեսանես...

խդ. 181ա—191ա. Նորին Գրիգորի ճշնաւորի ասացեալ. Այլ ի նոյն յողբ եւ վայ ի վայցից մեզ բիրաբ: Սկիզբը՝ Վայ քեզ, անձն իմ, զի յամենայն թշնամիք քո զուրկէս դիւացն տեսին զլարիքս քո...

խզ. 191ա—191թ. Մաղթանք առ Տէրն վասն ապաշխարութեան, Սկիզբը՝ Ասասցուք եւ մեք, Տէր Աստուած մեր Քրիստոս, կենդանարարդ մեռելոց, լուս խաւարելոցս...

խն. 191թ—198ա. Նորին Սրբոյ Գրիգորի, առ բարեխօս Մարիամն Աստուածածին եւ զովասանութիւն վասն նորայ, Սկիզբը՝ Ով ամենաբարձիւր Աստուածածին, պարծանք կուսութեան, ճրագ պայծառ քան զարեզակն...

խզ. 198ա—246ա. Նորին Հսկողի Գրիգորի, առ նոյն աղերս մաղթանաց բանից, (Բ) խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ, Սկիզբը՝ Անըսկիսպն Աստուած անեղ, աներբ, անժամանակ, անՀաս, անքնին, անխմանալի, անճառ, ինքնաղոյ...

խն. 246ա—249ա. Դարձեալ նորին Գրիգորի Վկայասիրի եւ միայնաւոր ճշնաւորի ասացեալ, Սկիզբը՝ Բանս այս Քրիստոս Աստուած, որ վասն բազում ողորմութիւնդ քո ընկալար զօծումն իւղոյ ի պոռնիկ կնոջէ...

խը. 249ա—261թ. Նորին Գրիգորի յետուացու ասացեալ աղօթք, որ ի խորհրդեանն սուրբ մեղսաբաւիչ սուրբ պատարագին, որ մատուցանէ յիշատակ ի մարմնոյ եւ արեան Քրիստոսի Աստուծոյ: Սկիզբը՝ Աստուած բարձրեալ, աՀաւոր, անքնին, անիմանալի, անՀասանելի, անճառելի, ինքնաղոյ...

խթ. 261թ—263թ. Գրիգորիսի Վկայասիրի ասացեալ: Սայ է յետուանց յազգէ եւ է Մարաշու. ԱւրՀնութիւն Հինգչաբաթի ժամատուն աւրՀնելոյ: Սկիզբը՝ ԱւրՀնեալ է

ամենասուրբ երրորդութիւն ի բարձունս Հայր եւ Որդին եւ Հոգին Սուրբ...

ծ. 263թ—265թ. Նորին Գրիգորի Վկայասէր (Էջի վիքիւում գրուած՝ Գրիգորի Մարաշեցուն) ճշնաւորի ասացեալ զաղաւթս զայս պատուական, Սկիզբը՝ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, Աստուած սքանչելաբարձ, Հօր եւ փառաւորեալ, անՀասանելի, անյիմանալի...

ծա. 265թ—268ա. Աղօթք Հանդերձ ծուրբ զնելով Տեառն Յոհանն Ոսկէբերանի, ասացեալ ի Սուրբ Երրորդութիւնն, Սկիզբը՝ Ամենալալ անարատդ Աստուած անընկիզբն, Հայր անտանելի, անտեսանելի, անբաւելի...

ծբ. 268ա—270թ. Նորին Յոհանն Ոսկէբերանոյ ասացեալ, առ Հոգին Սուրբ Աստուած, Հանդերձ ծուրբ զնելով, Պէնդէկոստէ: Սկիզբը՝ Որ եսդ Տէր զօրութեանց, Աստուած ճշմարիտ, աղբիւր լուսոյ եւ կենաց, ըրիւեալ անշնաբար ի Հաւրէ...

ծգ. 270թ—272թ. Նորին Յոհանն Ոսկէբերանոյ ասացեալ, Աղերս մաղթանք ի դէմ սուրբ պատարագի: Սկիզբը՝ Ամենալալ Աստուած փառաւորեալ ի վերնոց կարգապահութեանց եւ ի ստորնայնոց երկրպագեալ Բանք Աստուած ընդ Հօր...

ծդ. 272թ—274թ. Սրբոյն Բարսղի Կեսարացու Աղօթք ասացեալ ի վերայ առաքինաց, կարդան մեծի Հինգչաբաթին, Սկիզբը՝ ԱւրՀնեալ է անբաւ ողորմութիւնն եւ մարդասիրութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որ արժանաւորեաց զմեզ...

ծե. 274թ—280ա. Աղօթք նորին Բարսղի Կեսարացու արարեալ արարածք արարածոց ամենայն Աղաժայ եւ ծնընդոցն անկեալ փառաց ի վեց դարոյն եկն Տէրն փրկեաց բանդեալն եւ երեւումն Յիսուսի առ զաբիւր, պայծառակերպութեան: Սկիզբը՝ ԱւրՀնեալ ես, Տէր Աստուած ամենալալ, Որդի եւ Բանդ Աստուած, Հաւից եւ արարչակից Հօր, դոյալից...

ծզ. 280ա—286ա. Նորին Բարսղի Կեսարացու Սուրբ Հայրապետի, որ ի Դարօր լեռն արարածոց աւրՀնութիւն յամենայնի ասացեալ: Սկիզբը՝ ԱւրՀնեալ են փառք քո Տէր Աստուած մեր, ի տեղով սրբութեան, որ եկիր ի լրումն օրինաց եւ մարգարէից...

ժէ. 286ա—291ա. Եռամեծի եւ քաջ

վարդապետի Մխիթարա խստակրոն ճշնաւորի եւ բանիրուն Հոստորի, ասացեալ ի դէմ պատարագի: (Էջի վերետում գրաւած՝ «Մխիթարա Գաւլի...»): Սկիզբը՝ Տէր Աստուած Յիսուս Գրիստոս, Քան Հօր, կերպարան կենդանի եւ կենդանաբար, յոյս եւ փրկելովին...

ԺԲ. 291ա—299ա. Գրիգորի Վանեցոյ ասացեալ Մաղթանք Հանդերձ խոստովանութեամբ, անուն Հօր անեղին, որ է լուս անբոտուեալ, դարձեալ ըսկիւրն գելիւրային աղօթելոյ: Սկիզբը՝ Անեղ լուս եւ անճառելի ճառագայթ, անաղօտ արփի եւ անսխալեմ արփա անըսկիւրն...

ԺԲ. 299բ—307ա. Նորին Գրիգորի Վանեցոյ ասացեալ, որ մականունն Դարպողգինց ասին, Առ սուրբ Երրորդութիւնն: Սկիզբը՝ Տէր Աստուած իմ Յիսուս Գրիստոս, լուս անճառելի: Անճառ Հօր Որդի, բնականաւ ի լոյս անմատուց...

Կ. 307ա—315բ. Բենիկ վարդապետի արարեալ, խորին մաղթանք Հանդերձ խոստովանութեամբ վասն օգտի Հոգոյ ամենային: Սկիզբը՝ Տէր Աստուած, ահաւոր եւ սքանչելագործ, սահման սիրոյ եւ ողորմութեան Գրիստոս թաղաւոր...

Կա. 315բ—320բ. Վերստին յաւելուած, կրկին Հեծութիւն: Սկիզբը՝ Ամենազօր, անճառ եւ անքնին Աստուաղդ...

Կբ. 320բ—328բ. Վերստին յաւելուած, կրկին Հեծութեան, առ նոյն աղերս մաղթանաց ընդ Աստուծոյ... Սկիզբը՝ Յիսուս Գրիստոս Աստուած մեր, ստեղծիչ ամենայն լինելութեանց, երեւելաց եւ աներեւութից, ծոցածնունդ անծնին...

Կգ. 328բ—330ա. Նորին Հակոբի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանից, Բենիկ վարդապետի ասացեալ, Սկիզբը՝ Եւ արդ, Տէր Աստուած ամենակալ, Հօր եւ անպատում, զարհնեալ զո լըթանցդ շնորհս...

Կդ. 330ա—343ա. Նորին Հակոբի առ նոյն աղերս մաղթանք: Սկիզբը՝ Տէր Աստուած զօրութեանց, ահաւոր, բարձրեալ, Հօր, անսկիզբն եւ անբաւանդակելի...

Կե. 343ա—344բ. Նորին Հակոբի առ նոյն աղերս մաղթանաց, Սկիզբը՝ Տէր Աստուած անրկիզբն, Հօր եւ փառաւորեալ...

Կզ. 344բ—349բ. Նորին Հակոբի առ նոյն

աղերս մաղթանաց: Սկիզբը՝ Զանճառ լոյս լուսաւորեալ խաւարեալս...

Կէ. 349բ—351ա. Գրիգորի Մարաշեցոյ արարեալ, Մաղթանք աւարտ բանի վերափոխման Աստուածածնին, զայս պաշտօնաւ առ Կոյսն եւ իւր որդոյն Միածին. վասն ամենայն Հաւատացելոց զքրիստոնէից ամենեցուն: Սկիզբը՝ Պաղատողդ առ քաղցրալուրն: Միշնորդդ առ դթածն, մաղթողդ առ ընդունողն...

Կը. 351ա—353բ. Սուրբ Հօրն Նեղոսի խորատ վասն որովայնամոլութեան: Սկիզբը՝ Սկիւրն պաղաւթեութեան ծաղիկ է եւ սկիզբն առաքինադրութեան ժողովուրդին պաշտօն...

ԿՐ. 353բ—355բ. Յօհանու Մանդակունեցոյ ասացեալ, վասն յանցանաց, որով յաղթէ սատանայ: Սկիզբը՝ Արար Աստուած զմարդն եւ եղ ի դրախտին փափկութեան զամենայն զգայունս, որ ունեւորվ...

Հ. 355բ—356բ. Սրբոյն Գրիգորի մեր Լուսաւորչի ասացեալ զայս մաղթանքս վասն օգտի Հոգոց ամենայն: Սկիզբը՝ Արհնեալ է ողորմութիւնդ, Տէր Աստուած Յիսուս Գրիստոս, ընդդէմ լքանես, եթէ վասն մեղաց մեկոց է...

Հա. 356բ—358ա. Այս է թխղթոյն Մովսէսի առ Ամոն բարեխրատ, այլ եւ մեզ ամենեցուն: Սկիզբը՝ Երկիւղն Աստուծոյ մերժէ զամենայն չարախօսութիւն, իսկ Հեղձութիւնն մերժէ զերկիւղն Աստուծոյ...

Հբ. 358բ—364բ. Տէր Գրիգորիսի Հայոց կաթողիկոսի եղբոր որդոյ Տեառն Ներսէսի Կլայեցոյ, Սկիզբը՝ Աստուած իմ Յիսուս եւ յոյս իմ Գրիստոս, ուկն դիւր գերելոյս եւ լուր որդրմելոյս, նայեա յիս քաղցր ակեամբ...

Հգ. 364բ—367ա. Դարձեալ Նորին Գրիգորիսի յաւելուած բանի սակաւուց խեթկել ի նետից զաղանաց խորհրդոց եւ ելեալ արտաքոյ բանից տոշորուն: Սկիզբը՝ Դարձեալ պաղատեմ եւ առաջի անկեալ աղաչեմ զամենառատդ...

Հդ. 367ա—367բ. Նորին Գրիգորիսի եղբոր որդոյ Տեառն Ներսէսի Կլայեցոյ Աղերս եւ մաղթանք: Սկիզբը՝ Է յիս գերութիւն, բայց Համբաւեալ է, զոյ երկիւղ բարեաց, այլ շիջանի միշտ:

Հե. 367թ—370ա. Նորին Գրիգորիսի վասն դատաստանին պյոյլ եղանակաւ ասացեալ: Սկիզբը՝ Յորժամ զիս ինձէն դուայ և՞ ես ընդ իս սակաւ խօսեցայ, զմիտ իմ առ իս բերի...:

Հզ. 370ա—371ա. Տէր Առաքեալ Սիւնաց եպիսկոպոսի: Սկիզբը՝ Տէր եւ փրկիչ Յիսուս, Աստուած Հայր, ճառադպիք եւ լուս փառաց, փրկեայ ծառայքս քո չարաց եւ ի չար դիւաց փորձանաց...:

Հէ. 371ա—372ա. Դարձեալ Տէր Առաքել Սիւնաց եպիսկոպոսի: Սկիզբը՝ Տէր Յիսուս, կեանք արարածոց, որ յարութին ես մեռելոց, բուժայ զցաւս անձանց մերոց...:

Հը. 372ա—403ա. Աղաթք Տեստն եփրեմի ասացեալ: Սկիզբը՝ Տեսեր, Տէր զտառապանս իմ եւ ըզցաւս հոգոյ իմոյ բաղմամեղիս, բարձ եւ ներեա եւ ի քեզ...:

Հթ. 404ա—416ա. Նորին արքա եփրեմի աղաթք: Սկիզբը՝ Տէր Աստուած զօրութեանց, աղաչեմ քեզ, որ մեծդ ես եւ աշաւոր եւ ահեղ եւ սքանչելի...:

ձ. 416ա—420ա. Այլ եւ զայդ Հարցեր, եթէ զիս՝ արքա մարդն արհամարհել զերկրաւորս, որ անցաւոր է եւ Աստուծոյ միայն ցանկալ եւ արքայութեան նորա: Անանիայի վարդապետի Հարցեալ: Սկիզբը՝ Արդ, եթէ կամիս, որ յաղթես յաշխարհի եւ ոչ ըմպլունիս կենցաղոյս պատրանս:

ձա. 420ա—424թ. Այլ եւ զայտ Հարցեր, եթէ յաղաքս խորհրդոց խրատ գրեա, որ զպուշանալ գիտեմ եւ պատրաստել ասացից եւս: Սկիզբը՝ Արդ, նախ յառաջ քան զամենայն խորհրդոց մաքրութեան, ջան տար վասն որոյ մարգարէն ասէ...:

ձբ. 424թ—426թ. Բենիկ վարդապետի ասացեալ առ Հրեշտակաւ եւ Հրեշտակապետս: Սկիզբը՝ Անկանիմ առաջի ամենայն դասակարգութեանց երկնաւոր զօրացդ Հրեշտակաց անճառելի...:

ձգ. 426թ—428ա. Աղօթք Մերսոբայ վարդապետի ասացեալ, առ Սուրբ Աստուածածին: Սկիզբը՝ Բարէքանեալ եւ փառաւորեալ ամենասուրբ կոյս Աստուածածին Մարիամ, անկանիմ առաջի...:

ձդ. 428ա—թ. Այս դաւանութիւնս վանեցի Տէր Գրիգորն է արարեալ, մականունն Ղարաղզինց ասեն: Սկիզբը՝ Հաւատամ եւ

դաւանիմ զամենասուրբ Երրորդութիւնդ՝ զՀայրդ եւ զՈրդդ եւ զՍուրբ Հոգիդ...:

ձե. 428թ—456թ. Բան զովեստի յաղաքս ծնընդեանն եւ սնընդեանն եւ քաղաքավարութեան եւ վերափոխման յամենասրբոյնոյ եւ փառաւորեալ միշտ կուսին Մարիամու Աստուածածնին, ասացեալ ի նորին ծառայէ եւ մաղթանաց Հայցողէ, յոգնամեղ մենաւորէ Գրիգորէ Յեսուացոյ, ճառս ասացեալ վեճ եւ իմաստուն բանիւ: Սկիզբը՝ Զուտ լուսաւոր մարգարիտն եւ զքարն պատուական, զփարթամացուցիչ զանձն, զանկապուտ ճոխութիւն...:

ձզ. 456թ—472ա. Գրիգորի նոյն Յեսուացոյ մենաւոր ճշնաւորի արարեալ Գովասանութիւն ի նորին առ կոյսն Մարիամ զԱստուածածինն: Սկիզբը՝ Բարբառեալ ես ամենասրբուհի Աստուածածին, քանզի լոյսն առաջին եւ արարչական...:

ձէ. 473ա—507ա. (Ուտմաւոր գղապաւն բովանդակութեամբ): Սկիզբը՝ Բանք պիտանի ոչ եմք կարող, թէ պարտ եմք ձեզ, ով պանծալի, այլ անմտաբար... Վերը՝ Աւետ, Հաւատ, լոյս Հաստատեալ ի մէջ Հոգոյտ, մարմնոյդ որ կան եւ սէրն սուրբ առ քեզ պահեա, սեանք են կատարեալն յամենայն:

ձը. 507թ—516թ. (Աղօթք Մանասէի թաղաւորին): Սկիզբը՝ Տէր ամենակալ, Աստուած Աբրահամու, Իսահակայ եւ Յակոբայ եւ զաւակի նոցա արդարոց...:

ձթ. 516թ—522թ. Սկիզբն խոստովանութեան եւ յայտնութեան զաղտնեաց: Պատմութիւն յանցանաց Գրիգորի Յեսուանց Մարաշեցու ասացեալ մեղայիւ, առաջի ծածկադիտին Աստուծոյ, որով զամենայն տեսանէ յառաջ քան զլինիլն նոցա: Խրատ առանձինն: Սկիզբը՝ Արի ի խոստովանութիւն ի գիշերի ի սկիզբն, ի գլուխ պահոց քոց Հեղ իրբեւ զՍուր զմիտ քո...:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԻՔ

1ա. Այս գիրքս, որ աւարտ եղեւ օգնութեամբն Աստուծոյ, Դ թուիտ նախ Տէր Առաքելն է գրել: Ժե թուիտ զրադդիք Տէր Ստեփանոսն: Ժկ թուիտ Քալամրկինց Տէր Մարգարէն: Բ թուիտ Տէր Աստուածատուրն Զօփէնց: Տէր Ստեփանոսն, Տէր Աղարենց

կԱ թուխտ Տէր Աստուած մէկ օլտոդայս, որ աստ զրեալ կան, մեղացն թողութիւն, կենդանեացն կենալ եւ առօրինութիւն, ննջեցեացն ճանկիտս եւ արքայութիւն պարպեցեալ, իւրեանց ըլլալուանս զրեալ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի դպրութիւն կենաց, ամէն։ Եւ զիս մեղաւոր Աւետիքս եւ զիմ ծնօղցն դամենանօք ճանդերն, դաստածաւորն տեսող, երանաւէտ ձայնիդ, յաջակ(ողմեան) դասիդ, յանպատում յօթեանին, յանմատոյց խորանին, փնտիղ ուսպատին այժման առնես, ամէն։ Տէր իմ եւ Աստուած իմ, սուր ինձ սիրտ երկրնէլ ի ճէն, սարսիլ եւ դողայ։ Այլ եւ խնդրեմք ի ճէն, զի յաւիտենական յամօթէն ալպտես առ Հանդերձեալ դաստատանին, ամէն։ (Յագորդում է ձեռագրի ւմնրամումն ցանկը եւ վերջամումն հետեւեալով)։

2ր. ԴժձԲ. Թուխտն շարադրականք, մաղթանք յիշատակարան մերոյ եւ սյոյց։ Ես պեղծ, սատակեալ շուն եւ Բախլախ(ե)ալ Աւետիքս զրեցի, մինչ ի Եձէ թուխտն պրեցի, որ մերն երեսուն եւ Հինդ թուխտ է։ Այս վայր Տէր ամենակալ է, աւարտն Մեղայ է գրած, մէկ Մեղայ այլ Մարաշեղոյ Գրիգորի բուն աւարտն զրեցաւ։ Աւետ վայ եւ բիւրօս վայ քեզ, Ռ բիւրք եղուի, զի ոչ մաքրեցիր զքեզ, հաճու լեալ ի Տեառն Աստուծոյ։

472ա. Փառք... Որ տուեք կարողութիւն մեղսամած, ուլ եւ ծուլ, թուլ եւ տկար քնութեանս, որ եւ զայս մաղթանաց բանս ժողովեցաք ի յայլոց օրինակաց։ Միտլ, բերրողով, շորթողով, հնգով մի տեղեցեալ, աւարտ ելաք օգնութեամբ Տեառն Աստուծոյ եւ կատարեցաք դառն, զժար ժամանակիս։ Որ Հրաման դիրք աստուածային, թէ ի բալմանալոյն անօրէնութեանց, ցամաքեցի սէր բաղման, այսպէս ցամաքեալս ի ջրոյն կենաց յորպեցեալս պիլութեան մեղաց, անպտուղս ի գործոց բարեաց, պտղաբերեալս ցանկութեամբ յանհազ յանցանաց, լիացեալս Հողմովս Հպարտութեան եւ ունայնացեալս գործոյ բարութեան, խնդացեալս ի փառասիրութեանց եւ տրտմեալս մանոնայի պակասութեան, իաւարեալս Հողով բարետեսութեան եւ սրտասես արտական ցանկութեան, անխմաստ բարեկործութեան մտաւոր անառիկութեան, անկէտս ողբելոր բարութեան եւ իմաստունս ի չար խորհրդեան, արնթաց ի ճանապարհ անօրէնութեան եւ կաղացեալս գնալոց շաւարան, դուռնացեալս ի անձնաճանութեան եւ տխրեալս ճշմարիտ քարոզութեան, անարժան գործոց բարութեան, արժանաւորս Հրոյն անշիթեան(իւր), տաղաւարս մեղաց դանաղայն, յիս ոչ կայ մի նշան բարութեան, աղաչեմ ընթերցողք ամենայն, այժման առնելով մեղաւորս ի յիշման, սուտ անունս մահադասի անարժան Աւետիս կոչե-

ցեալ, սատակեալ եւ զլան։ Հայր իմ զիսօջայ Բարաքն եւ զմայրս Ուլուխաթունն, եւ որդիք զպարոն Բարայն Ըռէփիլիպն, դստերքս զԽալաֆն, Ուլուրլուն, Սոֆիէն եւ Անէն, Հանդուցեալ ի Քրիստոս Յակոբեան, Ավդիւմսնն, Մարեանն, եղբարք Մարգարէն, Յակոբն, քուրքս Ոսկիատաթին, Ուստիանէն, Փայրէխանն, Հուրսիմէն։ Ով որ յիշէ եւ լի սրտիւ ողորմայ ասէ, Տէր Աստուած յիւղացն ողորմեցէ եւ երկնից դարձայութիւնն պարպեւ եւ անպատում քարացն արժան առնէ, ամէն, ամէն։ Հայր մեր...

77ր. Ով սուրբ թահանայք եւ աստուածասէր ժողովուրդ, յորժամ Հանդիպիք այս գրոյս, աղաչեմ, պապատիմ Հանդերձ դուտ մեր Համբուրելով, զի յիշման եւ Աստուած ողորմեայ ասելով արժան առնէք զմեղաւոր զԱւետիքս եւ զԾնօղցն իմ զիսօջայ Բարաքն եւ Ուլուխաթունն։ Եւ զորդին պարոն Բարաքն եւ նոր ծաղիկ Ռէփիլիպն եւ դուստրս Խալաֆն, Ուլուրլուն, Սոֆիէն, Անէն եւ իմոցն յամենայն։ Հանդուցեալ ի Քրիստոս ողորմին իմ Յակոբեանն, Ավդիւմսնն, դուստրն զՄարեանն։ Եւ որ ոչ լի սրտիւ եւ յօժարակամաւք Աստուած ողորմեա ասէ, Տէր Յիսուս Քրիստոս Աստուած նմայ ողորմի Աւետ, յիմար եւ անմիտ ես, աղաչեա երեւն զՀայր մեր յերկինս։

(Վերագրեալ միտքն ունեմ 6աւ 8ր, 23ա, 29ա, 42ր, 67ր, 72ա, 90ա, 98ա, 114ր, 117ա, 123ր, 134ր, 141ա, 143ր, 155ա, 163ր, 171ա, 181ա, 194ր, 218ա, 222ր, 248ր, 274ր, 287ր, 307ա, 318ա, 320ր, 358ա, 367ա, 371ա, 388ր, 401ա, 424ա, 427ա յիշատակարանները)։

507ա. Սակաւ մերս շարադրեցի Հայոց եղելոց թուական Հաղար եւ վացուն ութիցն (1619) Աւետս զրեաց անարժան Բարեխօս լեր...

523ա—525ր. (Զափառոյ յիշատակարան Աւետիս գրչի, բաղկացած 52 տնից։ Բերում ենք կենսագրեալում արժէք ներկայացնող 1—10 տնիքը)։

Լ. Ըգիայրն իմ Բաբաքն եւ զմայր

Ուլուխաթունն,

Մուտցետ Տէր յարեալութիւնդ գլխին

յերուսաղէմիտ։

Ա. Որդօք մեր եւ քստերօք, Տէր,

աղօվդ պարբապեցես,

Զծառայդ Բաբաքումն եւ գլուխոր իսպափ

տառիկիս։

Բ. Ուլուրլուն Սափիկն ալքեմետ եւ

գլմնայն անփառ պահեցես,

Ոսկիատաթում գոյգլ տուր ձեռօք

ամուր պահեցես։

Գ. Զաւեմեմեմանս պարբայալ, արք

անկեմդում եւք յաշխարհիս,

Ամարատ կնեօփ պահեա, քեզ համու
գործս մեզ տացես:
ԼԴ. Զգումամբ, խոստովանութեամբ
տացես աչա արտառուալիս,
Իբրև գոարս աագանիմ, մաքրեցէ
գոգիս եւ մարմինս:
ԼԵ. Յայտնալ աշխարհքս մաքուր պահեա,
Տէրդ անցոյ գգործս ազտեղիս,
Ելամելոյ կնեցադուս, Ի հաղորդութեամբ
գալ առ քեզ:
ԼԶ. Արդարութեամբ մի՛ դատիր,
գմեղաց գիրս ջնջեսցես,
Ըստ մեծի ողորմութեանդ, ընդ
սրբոցս պահեսցես:
ԼԷ. Եւս առաւել գեամգուցեալ գորդեակս
իմ անարժանիս,
Յակոբքան, Արդմանեհն, Փիլիպոսն ընդ
Մարեամբս:
ԼԸ. Կուսութեամբ եմ համգուցեալ,
վասն մեղացս սեւերեսիս,
Զի աղէ կիզեալ լիցիմ գտածիւս
մորմոքելիս:
ԼԹ. Որդուցս այց արացես, սուրբ
մանկեանցն առցես արժանիս,
Քառասնից Բեթղէհեմեանց, սուրբ
լոյսովդ գարդարեացես:
Խ. Իւրեանց ծնողովն համղեւոր գաւորք
ձայնդ լսել տացես,
Ի յաջակողման դասուն ընդ սրբոցս
հաղորդս արացես:
ԽԱ. Այլ եւս գեղարայրցս իմ Յակոբն
մաքուր եկեալ քեզ,
Հարսանացդ արժանացոյ յապտեօփ
անխիղանելիս:
ԽԲ. Զի եւս մարգարէ հոգին չոր
դիւացն ազատեսցես,
Տէր, քոզցես բազում մեղսն, ընդ
սրբոցս արժանաւորս:
ԽԳ. Ըստ մեծի ողորմութեամբդ
գմեղաց գիրն ջնջեսցես,
Ի սկզբանէ ամուսիդ, գամեմայն յանցանսն
քանեացես,
ԽԴ. Անուռդ արեհեմալ եղիցի Ի վերայ
այս մեղատրիս,
Ամեարմնաց գարմանս լիցի, զի եքող
մեղս անքողելիս:
ԽԵ. Փառաւորեմք ամուսիդ, վասն սեւեղ
իմ ծանր քեանիս,
Անյիշաչարս քարոճք գլաբագործս մեր
ազտեղիս:

ԽԶ. Յիւսայն ամեմայն սուրբք գահեղ
գործդ հրաշալիս,
Խոր դժոխցս վեր ածեր քողութեանցդ
նչ արժանիս:
ԽԷ. Յարարածս գՏէրդ արեհեմքմ,
մամբելոյդ վիշապաց ծանիս,
Որ կոչեցեր մեղատրես, զի չարիմ էիմք
արժանիս:
ԽԸ. Մեծ գոռութիւն տամ Տեսանդ
յաւիտեան եւ յաւիտեանս,
Երախտաւորս գրացեր Ի վերայ մեզ
ապերախտիս:
ԽԹ. Յաւտ պաղատանք ընկեալ այս
մեղօփ լցեալ Աւետիս,
Բարեխաւուրութեամբ կուս մօրդ ծնողի
Տեսանդ Յիսուսիս:
Մ. Քրիստոս քանա մեղս մեր յամեմայն
քրիստոսնիս,
Ընքերծողացդ գրուս այնոցիկ յիշեն
գեղեկելիս:
ՄԱ. Թվիս Հայաց գրեցի հագար եւ
ուրսիւն սօմարիս,
ՅԱռաջաւորաց պատիւն, գոր ասեն
Սրբոյն Սարգսիս:
ՄԲ. Բարեխաւուրութեամբ մորայ եւ եւ
որդայն իւր Մարտիրոսիս,
Ամենեսեանց մեղս քանայ, քառս
երգեմք քեզ ամուսիլիս:

(427ա—ի լուսանցումն կայ գրչի մի յիշատակարանը՝ երկնում մի լոյս տեսնելու մասին) :

402ա. Թիվն ՌձԿԴ (1715) փետրվարի Ժ, փոքր Թիվն ՂԹ Ներհան Ա օրն Տեսանընդառաջ, Սուրբ Սարգսի ուսուից երկու շաբաթն գրեցի գիրս :

432ա. Գիրքս խօջայ Աւետիքն է գրել. Աստուած իւր Հոգին լուսաւորէ աստ եւ ի Հանդերձեան, աճէն, եղիցի, եղիցի :

Թիվն ՌձԿԶ (1717) օգոստոս ԺԵ, փոքր Թիվն ՂԹ, Ղաժար ԻԸ, օրն Սուրբ Աստուածածին կիրակին :

523բ (շաղարով) . Յիշատակ է գրեց Տէր Առաքելի որդի Տէր Յակոբին, Թիվն ՌձԿԱ (1712) ժարս Ա, փոքր Թիվն ՂԶ, Ներհան ԺԷ, օրն յետին բարեկենդան շաբաթն գիրքս առի եւ Տէր Առաքելի որդի Տէր Առաքելի Հայր Տէր Յակոբս :

431

ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ

(Ս. Ամեմափրկիչ 235, գգ. 22)

ԼԵՎ (ԼՎՈՎ)

ՌԷԸ (1629)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 380: ՄԵՆՓՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 18.0 X 14.8: ՍԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՓՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 14,5 X 11,3: ՏՈՂԻՔ՝ 10: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ ճառագիր: ՍԿՐԻՆԱՏԱՐ՝ ճառագիր կարմիր քա- ճառով: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ ստուարաքաղը մաշուած: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ. վերմագրերը եւ գլխատառերը՝ կարմիր: ԳՐԻԹ՝ Սիմեոն ցպիր: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԼԵՎ: ԺԱ- ՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԷԸ (1629): ՍՏԱՆՈՂ՝ Յով- նանեան բժիշկ Զուգալցի: ԴԱՏԱՐ՝ 350ր:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրից այնքան էլ յա- պահուած չէ: Կազմից պահուած են սկզբի եւ վերջի թերթերը, միմեանցից բաժանուած: Սկզբի տետրից 0 թերթ պակաս է: Զեռագիրը բաղկացած է երկու մասից. ա. 1—350ա. այս մասի գրիչը Սիմեոն ցպիրն է: ր. 357—380. գրուած է խոշոր, հաստ նոսրագրով: Պրակներէ համարները ցոյց են տալիս, որ եղել է առանձին գիրք: Վերջը թերթ է եւ յիշատակարան յանի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1—23ր. Պատմութիւն Հայոց սկսեալ ի Հայկազանց հարստութենէ: Սկիզբը թե- րի, սկսուած է Արամայիտից:

բ. 23ր.—28ր. Ուր եւ գոժ ասացեալ Մովսէսի Քերթովի, Վասն բառնալոյ թագա- լորութեան եւ քահանայութեան աղդէս Հա- յոց: Սկիզբը՝ Ողբած գեղը Հայոց աշխարհ, ողբած գեղը հանուրց հիւսիսականաց վեհա- լոյն, զի բարձաւ թագաւոր եւ քահանայ խորհրդական եւ ուսուցող, վրդովեցաւ խա- ղաղութիւն...

գ. 28ր.—52ր. Հայոց պատմութիւնից՝ Պարտ է գիտել ուսումնասէր մանկանց, զի ժամանակն բաժանի յերիս, յանցեալն, ներ- կայն եւ ապագան:

դ. 52ր.—54ա. Վասն ցուցման կերպա- րանաց թաթարին եւ բացայայտութիւն: Սկիզբը՝ Քանդի յօժարեցաք դրել եւ յիշա- տակ թողուլ ձեղ եւ աղդս որ դալոց են, քանդի ահն ունիմք յուսով փրկութեան ի նեղութենէ աստի, որ պաշարեալս է զմեզ, ստիպուի մի ցուցցուք քննաբերաց զկերպա- րանս եւ զիսոսս նոցա...

ե. 54—57ա. Վասն դիւին որ կերպա- րանս կնոջ լեալ:

զ. 57ա.—62ա. Վասն բարեպաշտ թագա- լորին Հայոց Հեթմոյ զնալն առ Բաթուն: Սկիզբը՝ Մեծահաւատ եւ քրիստոսասէր ար- քայն Հայոց Հեթմոյ, որ ի կողմանս Կիլիկե- ցոց նստէր ի քաղաքն Սիս. նա առաքեաց առաջակոյն զեղբարն իւր Ղմբատ, որ զօրա- վարն էր նորին, առ դանն Գիյութ, ընծայիւք եւ պատարաւոր...

է. 62ա.—66ր. Վասն Դաւթի մոլորելոյն եւ շարին, Սկիզբը՝ Կատարած աշխարհիս մօտեալ է եւ վասն այնորիկ կարապետք Նե- ոինն բաղմացան, որպէս յառաջադոյն ասաց Կենարարն, թէ մերձ ի կատարածի յարիցեն ոռտ Քրիստոսը եւ ոռտ մարգարէք տայցեն նշանս եւ արուեստս դիւականս, մինչեւ մո- լորեցուցանել...

ը. 66ր.—68ր. Վաղճան սուրբ վարդապե- տին Վանական: Սկիզբը՝ Աստուածաճանոյ եւ մեծ վարդապետն Վանական, հասեալ ի բարիք ծերութեան, ալիւորեալ եւ լի աւուրք, ըստ օրինակի Աբրահամու առ Տէր փոխեցաւ...

թ. 68ր.—73ա. Պատմութիւն Յովսէսի Գառնեցոյ: Սկիզբը՝ Այր ոմն առաքինի եւ զարմանալի վարիւք, զործող եւ առնող պատուիրանացն Աստուծոյ եւ լծարարձ ի մանկութենէ արժանացեալ քահանայական պատուոյ կուսակրօն կարգի Յովսէս անուն, ի քաղաքագիւղէն որ կոչի Գառնիկ, ուր զարմանալի սարաղիքն է Տրդատայ...

ժ. 73ա.—74ա. Վասն յաշխարհադրին, որ եղեւ հրամանաւ Մանկուին: Սկիզբը՝ Արդ, 29 (1254) թվին Հայոց, առաքեաց Մանկու դանն առ մեծ զօրավարն Բաթու, այր մի ոստիկան:

ժա. 74ր.—78ր. Վասն աւերման Բաղ- դատ քաղաքին: Սկիզբը՝ Մեծն ի թագա- լորսն երկրի եւ տիեզերական Մանգու դան

ի Ձիթուն գումարեաց զօրս անթիւ եւ անհամար... (Դժառ հատուածները քաշուած են կիրակեալ Գաւառիցա Պատմութիւնից) :

Ժբ. 78թ—88ա. Պատմութիւն թաղաւորին Աղտա: Սկիզբը՝ Յայնժամ ամենայն թաղաւորացունքն Հայոց ազատօք եւ իշխանքն եւ ամենայն մեծամեծք աշխարհաց տանն արեւելից, Աղտ Բագրատունի թաղաւորն Կապանին Փիրպպէ... :

Ժգ. 88ա—114թ. Պատմութիւն դնալոյն Տէր Պետրոսի Կոստանդնուպոլիս: Սկիզբը՝ Յայնժամ ամի Մանասիս թաղաւորն Յունաց ուղարկէ թուղթ առ Հայոց Հայրապետն Տէր Պետրոս... :

Ժդ. 114թ—119թ. Պատմութիւն Գոնտաֆորայ: Սկիզբը՝ ի ժամանակս այս կատարեցաւ մարգարէութիւն Սրբոյն Ներսէսի... :

Ժե. 119թ—125թ. Թուղթ Պիղատոսի դատաւորի, զոր դրեաց առ Տիրքն կայսրն, յետ խաչելութեանն Քրիստոսի: Սկիզբը՝ Ինքնակալէ Սեբաստիա փառաւորի եւ Հօրի Տիրերիս կայսեր... :

Ժզ. 125թ—145թ. Պատմութիւն յաղազս խաչին, որ Հացունեաց խաչ կոչի, թէ որպէս բերաւ ի Հայս: Սկիզբը՝ Եւ եղեւ յետ թագաւորելոյն Մօրկայ արքային Հոռոմոց, քանզի առեալ էր նա կին զԱրարն դէս ինոսրովու արքային Պարսից, որդո Ջաբարա... :

Ժէ. 145թ—146ա. Վասն դետարպել սուրբ Նշանին, որ ի ձեռն Պետրոսի: Սկիզբը՝ Եղեւ երբեմն ժամանակ, զի աւուր յայտնութեան Տեառն ժողովեալ էին ամենայն քրիստոնեայքն եւ այլ ամրոս բազմ... :

Ժզ. 146ա—149թ. Հաւատարն Կոստանդիանոսի: Սկիզբը՝ Թագաւորն Հոռովմայեցոց մեծն Կոստանդիանոս կռակալտ էր եւ Հրապուրեալ ի կնոջն Մաքսիմա... :

Ժթ. 149թ—188ա. Պատասխանիք ընդդէմ Տաճկաց, որք են կարապետ Նեոխն, եւ նոր Արիանոսք: Սկիզբը՝ Նախ զի ուրանան զԵրրորդութիւն Անժանց... :

Ի. 188թ—193ա. Թէ վասն էր լուծանեմք զճրագալոյցս Ջատիկն եւ Մենդեանն ի ձուկն: Սկիզբը՝ Հարց. Վասն է՞ր Ջատիկն եւ Մենդեանն խթման լուծանեմք... :

Իա. 193ա—197թ. Թէ պարտ է եկեղեցւոյն բացաւ զլիւծ աղօթիկ: Սկիզբը՝ Առա-

քեան Հեթանոսաց եւ բերանն Քրիստոսի Պօղոս կրթելով զնոսա յօրէնս, կարի իմն կառուր Համարեցաւ եւ Հրամայէց նոցա ունել... :

Իբ. 198ա—207թ. Խրատ Հոգեկան եւ շահաւետ, ասացեալ Յովնանի վարդապետի Եղեկացոյ: Սկիզբը՝ Արար Աստուած զմարդն Հոգի եւ մարմին, զարդարեաց զնա իւր պատկերին նմանութիւն... :

Իգ. 204ա—216թ. Հարցումն երիտասարդի միոյ վասն ամենայն առաքինի դործոց եւ պատասխանի սուրբ ծերոյ: Սկիզբը՝ Ասէ երիտասարդն զծերն. Հայր սուրբ, կամի՞ զքեզ Հարցանել բան վասն վարուց առաքինութեան... :

Իդ. 216թ—273ա. Հարցմունք դեղեցիկ եւ պիտանիք Սրբոյն Աթանասի Աղէքսանդրու Հայրապետին եւ պատասխանիք Կիւրդի Երուսաղէմի: Սկիզբը՝ Հետեւումն Համարիմ ընդ Աստուծոյ երիս բանս եւ ապա այսուհետեւ ի մէջ դալ, քանզի բազմաց խնդիր եղեալ վասն պատ իրի քննութեան... :

Իե. 273ա—276ա. Հարցումն Սրբոյն Գրիգորի ընդ Հրեշտակին: Սկիզբը՝ Լուսաւորիչն Հայոց Սուրբն Գրիգորիոս պահեաց ի տիւ եւ զի դիշերս եւ խղիւրեաց յԱստուծոյ, զի յայտնեացէ նմա, թէ որպէս ելանէ Հոգին ի մարմնոյն... :

Իզ. 276ա—287ա. Պատմութիւն երկց պատանեկաց եւ թէ եղբ ո՞րպէս շինեաց զտաճար Տեառն Հրամանաւ Դարեհի: Սկիզբը՝ Յառաջնում ամի թաղաւորութեան Կիւրոսի, Համ դերութեանն կատարէր Յուդա եւ Բենիամին... :

Իէ. 287թ—291ա. Թուղթ զոր գրեցին եւ առաքեցին առ Դարեհ Պարսից արքայն: Սիւսան իշխան Ասորոց եւ Փիւնիկեացոց, գործակալքն եւ գլխաւորք Դարեհ թագաւորի ողջոյն: Սկիզբը՝ Գիտութիւն լիցի քեզ, Տէր եւ թագաւոր, քանզի երթեալ Հասաք մեք երկիրն Հրէաստանի... :

Իը. 291ա—306թ. Պատմութիւն Մուրաքէի, Եթերայ եւ Համանայ պղծի: Սկիզբը՝ Յամին թագաւորութեան Արտաշէսի մեծի Երկրորդ, յառաջնում աւուր ամսոյն Աղարայ, որ է Արեգ, տեսիլ ետես Մուրաքէ որդի Այիրա... :

իթ՝ 308—331ա. Վասն զնալոյ Հողէրեռնեա ի վերայ յերուսաղէմի, Սկիզբը՝ Յամին Ը եւ Ժ-դդի (ութեւասաներորդի) աւուրս ԺԻ ամսոյն առաջի աւուրն Հանդէս արար զօրաց իւրոց եւ խորհէր ընդ նոսա...

Ը՝ 331թ—335թ. Պատմութիւնն անպարտ Շուշանայ եւ Շուշանայ լուսն ծերոցն, Սկիզբը՝ եւ էր այր մի ընակեալ ի Բաբելոն եւ անուն նորա Յովակիմ...

Լա՝ 335թ—356ա. Գրեք եւ բանք Տուբեթայ, Սկիզբը՝ Գրեք Տովրիթայ որդւոյ Տովթայ, որդւոյ Անանիէլա, որդւոյ Գարայէլայ, ի դաւակէ Ասէլա, ազգէն Նեփթաղիմայ...

ԼԲ՝ 357ա—375ա. Յառաջումն սրբոց վարդապետացն ասացեալ եւ յաղաքս վասն մարդակալութեան եւ զոյացութեան բոլոր մարմնոյն. Ո՞ր եւ, աւանդայ Տէր, Սկիզբը՝ Առաջին աւուրքն Հրամայել եւն թշկական վարդապետքն Հելենացոց եւ Յունաց, իմանալ զքնութիւն մարդոյն եւ զանդամքն...

ԼԳ՝ 375թ—380թ. Բռնկակամ խրատմեր եւ զեղերի ամուսններ:

ԾԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

354ա. Փառք...

Արդ, զբնցա գիրս ի Թուականն Հայոց ԹՂԸ (1629) սեպտեմբեր ԺԵ օրն շաբաթ, ի աշխարհս Ըղզաց, ի տիրախնամ եւ աստուածաշէն քաղաքս Լէվ կոչեցեալ, ընդ Հովանեաւ Ննջման Սուրբ Աստուածածնին, մօրն Հանուրց Փրկչի եւ աղատչի, ի կաթողիկոսութեան երկոց երանեալ ճգնազգեաց եւ սրբանեալ արի եւ քաջ Հովապետին սուրբ եւ ընտրեալ Տեառն Տէր Մովսէսի, այլ եւ շնորհալի եւ տիեզերալոյս իարունապետի եւ երկրորդ լուսաւորչի, որ յայտ ամի նստաւ յաջորդ յԱթոռն Սրբոյն Գրիգորի, կամօքն Աստուծոյ եւ Հանութեամբ եւ ընդրութեամբ ամենայն Հայոց կենդեականաց եւ աշխարհականաց, եւ ի Թագաւորութեան Լէւոնաց Զիկմունդին, զոր եւ այստ ամի մեռաւ Շահ-պազն Պարսից եւ ի կենդանութեան նստոյց զԹոռն իւր Շահ Սփի ժառանգ Թաւաւորութեան իւրոյ, զորդսն ի բաց մերժելով:

Բայց զբնցա գիրքս այս գեղեցիկ եւ պիտանի, որ կոչի Ասկեօրիկ, ծաղկաքաղ բազմ եւ ազգի անպի յանաւէտ բանիւք լցեալ, որ Թէ ոք յօժար կամօք եւ սրտի մտօք ընթերցի յովով շահեցի ի սմանէ եւ մխիթարեցի ի հոգով եւ մարմնով եւ քաղցրացեն քիմքն առաւել քան Թէ մեղրով, ըստ մարգարէին Դաւթա, որ ասէ, Որպէս զի քաղցր

են ի քիմս իմ բանք քո, քան զմեղր բերանոյ իմոյ:

Ի խնդրոյ բարեմիտ եւ Հեղահոյի, զբասիւր եւ ընթերցող միշտ իմաստուն եւ Հանաքեղ ասն Աստուծոյ խոջայ Յովանէսն Ջուղայեցի եւ ճարտար Հմուտ Հապիմ ընտիր թշկին, որ բազում յղծիւ եւ փափաքանօք ետ զբնի զսա ի Հալալ րնիցն եւ ի արար վաստակոցն, ի վայելումն անժին իւրոյ եւ յիշատակ հոգոյ, զոր Տէր Աստուած բարով վայելել տացէ նմա եւ ընդ երկայն աւուրս, ամէն, եղիցի:

Ով սուրբ ընթերցողք, երես անկեալ կաղա՛նմ զհանդիպողսդ այս սուրբ կտակին եւ աստուածային բուրաստանին, յորժամ կարոյայք կամ օրինակէք սխալանաց եւ խռորութեան գրիս չի մեղադրէք, զի խիտ Թախձալ անձամբ, տրտում Հոգով եւ տխուր սրտիւ գրեցի, ի նեղ եւ ի դառն վշտալատ ժամանակս, զի ամենայն կողմանց եւ ամենայն ուստեց պատեալ պաշարեալ էին, զմիւք Թշնամիք եւ չար տառապանք, այլ եւ սովք, սրածուծիւնք, սասանութիւնք եւ ազգի ազգի արհաւիրք եւ մահտարածամբ, զի յարեմտից կուսէ անհաւատ ուրացոցն, որ կոչի Շվէտ, մեր երկիրս մտեալ, զմեծամեծ քաղաքս, եւ անառիկ բերդս, էառ զիւղս եւ ազարակս եւ աւանս եւ յոյժ փարթաւեցաւ աւերելով, ապականելով զերկիրս, զի Դամ Հրկիղըր, յափշտակէր եւ ամայի դարձուցանէր, մինչ զի ոչ եթող բնաւ շինութիւն, զի մեծատունք եւ պարոնայք մուրացիք դարձան եւ առաւել Հարկապահանջութենէն ի սպառ կորեան, եւ ի սովոյ սատակեցան եւ ջնջեցան:

Այլ եւ Հիւսիսային կողմանէ ազգն Նեառողաց զայր եւ դարչելի, պիղծ Թաթարքն, մտեալ աշխարհս մեր, բազում եւ անթիւ զօրօք, յովով միտա գործեցին եւ շատ գերելով եւ սպանանելով, քանդելով, աւերելով եւ այրելով զգիւղս եւ զքաղաքս եւ բազում կանայս եւ գիւուս աղկունս պղծելով, զքահանայս եւ գկրօնաւորս, այլ եւ զհաւասարս պերի վարելով, վայ ինձ, եւ այս ամենայն եկն ի վերայ մեր վասն ծովացեալ մեղաց իմոց, զոր եւ ցաւապին զիմօք, աղիողորմ կսկծմամբ ականատես եւ ականջալուր եղեալ իրացս, վշտանայի, Հոգոց Հանէի, լայի եւ Հառաջէի եւ զԱպղմոսն ասէի, Թէ Աստուած, րոնէ՛ր մոռացար գոգոյվուրդն եւ զերկըր-պագուն քո, եւ Թէ, Աստուած, մտին Հեթանոսք ի ժառանգութիւն քո, պղծեցին զտաճար սուրբ. մի երբեք ասիցեն Հեթանոսք, Թէ Ո՛րք է Աստուած նոցա, եւ այլն: Վասն այն անյարմարութեան գրիս մի մեղադրէք, այլ յիշեցէ՛ր ի Տէր լի եւ ուղիղ սրտիւ մէկ Հայոց անմեղ մի, կամ Աստուած

ողորմի ասէ՛ք վերայիշեալ ստացող սորա զպարոն Յովանէսն եւ զիւր ծնողսն եւ զիս անարժան գրիչս զՍիմէոն զպիւրս եւ զծնողսն իմ։ Եւ որք յիշեն զմեզ բոլորով սրտիւ, յիշեալ լիցին ի Քրիստոսէ Աստուծոյ, օրն անգիսն եւ ի դատադանն վերջին լսել ստցէ՛ զի

եկայք աւրճնեալք Հօր իմոյ, ժառանկեցէ՛ք զանսպառ ուրախութիւն եւ զանպաղճան փառքն եւ նմա փառք յաւիտեանս, ամէն։ Հայր մեր որ...
332ա. Ախ, ինչպէս քունս կու նեղացնէ զիս։

432

ՔԱՂՈՒԱԾՔ Ի ՎԱՐՈՒՅ ՀԱՐԱՆՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 284, գգ. 23)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԺԷ դար

ԹՅՐԹՔ՝ 164։ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹՅՐԹՔ՝ 20,7 X 14։ ՍԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միագիւծ, 15,8 X 9,7։ ՏՈՂՔ՝ 26։ ՆԻԻԹ՝ քուզք։ ԹԱՆԱՔ՝ անւ, վերնագրերք, սկզբնատաղերք, որոշ գլխատառերն ու լուսամբագծերք՝ կարմիր։ ԳԻՐ՝ բոլորգիր։ ՍԿԶԲԱՍՏԱՆ՝ բոլորգիր։ ԿԱԶՄ՝ կաշի։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ մօտաւարապէս ԺԷ դար։ ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ շատ ետամարաբ Նոր-Ջուզա։ ԴԱՏԱՐԻ՝ 1—3, 163—164։

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ջեռագիրք վատ չէ պահուած։ Յիշատակարան չունի։ 1բ-ում նոտրգրով գրուած է։ ՇԺՎԻՆ ԱՃԿԴ (1778) շարաք ի (20) Սուրբ Ամենայգիւնի վանքս կողոպ(տ)եցին ի մեռն Ալի Մուրաթեանին։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—14ա. Յաղաքս ազահութեան։ Սկիգրք՝ (Տէր) մեր Յիսուս Քրիստոս Հրամայէ ի փրկական Սուրբ Աւետարանին, թէ ուր գանձք մեր...

բ. 14ա—17բ. Յաղաքս անիշաչարութեան։ Սկիգրք՝ Ոմն մարդ եսպան զեղբայր ազատի ուրումն եւ զի ոչ կարաց փախչել ի մեռաց այնոցիկ...

գ. 17բ—18բ. Յաղաքս անոխակալութեան։ Սկիգրք՝ Սուրբն Յունն Ոսկիբերանն ասաց ի մէջ ճարդի իւրոյ...

դ. 18բ—19բ. Յաղաքս ալաց տեսութեան։ Սկիգրք՝ էր ոմն քահանայ կուսակրոն, որ մեծաւ զգուշութեամբ պահէր զաչս իւր...

ե. 19բ—24ա. Յաղաքս ապախարութեան։ Սկիգրք՝ Այր ոմն մեղաւոր, որ

զգուսար իւր ապականեալ էր, եկն աս եպիսկոպոսն...

զ. 24ա—26ա. Յաղաքս առաջնորդաց։ Սկիգրք՝ Ի քաղաքի ուրեք մեծ եղեւ ժողով եպիսկոպոսաց, քահանայից...

է. 26ա—27ա. Յաղաքս ատելութեան։ Սկիգրք՝ Ի մէջ երկուց արանց մեծ եւ անհնարին թշնամութիւն, ատելութիւն...

ը. 27ա—28բ. Յաղաքս արքայութեան երկնից։ Սկիգրք՝ Երեք զօրականք միմեանց ուխտեցին ոչ երբեք զմիմեանս թողուլ...

թ. 28բ—30ա. Յաղաքս բամբասանաց։ Սկիգրք՝ երկու կղերիկոսք ընկերք միմեանց էին...

ժ. 30ա—31բ. Յաղաքս բարեկամաց։ Սկիգրք՝ էր ոմն երիտասարդ արադամիտ, յոգնահանճար...

ժա. 31բ—32ա. Յաղաքս բարի վարուց։ Սկիգրք՝ Վարդապետ ոմն սովորութիւն ունէր ամ յամէ աշակերտաց իւրոց...

ժբ. 32ա—33ա. Յաղաքս դիտութեան։ Սկիգրք՝ Ի ժողովն Նիկու յամենայն աշխարհէ ժողովեալ է եպիսկոպոսունք, քահանայք, կղերիկոսք...

ժդ. 33ա—բ. Յաղաքս գողութեան։ Սկիգրք՝ Ոմն վաճառական բարի անուն ստացեալ էր...

ժդ. 33բ—43բ. Յաղաքս դատաստանին Աստուծոյ։ Սկիգրք՝ Զփարէս քաղաքի էր ոմն իմաստութեամբ եւ դիտութեամբ զբնաւս յիւրում ժամանակի...

ժե. 43թ—49թ. Յաղաքս դաստատանաց. Սկիգրը՝ Դատաւոր ոմն յաւուր միում յերեկոյ նստեալ առ պատուհան...

ժդ. 49թ—50թ. Յաղաքս դավաճանութեան: Սկիգրը՝ Երկու օտար մուրացիկք եկեալ առ Հարն Իսահակ...

ժէ. 50թ—52ա. Յաղաքս երզման: Սկիգրը՝ Երկու քաղաքացիք խոստովանել կամեցան զմեզս իւրեանց քահանայի...

ժը. 52ա—54թ. Յաղաքս զղջման: Սկիգրը՝ Երիտասարդ ոմն յաղջմանէ չարին...

ժթ. 54թ—56ա. Յաղաքս իմաստութեան: Սկիգրը՝ Զոր ինչ սաաց իմաստունն, թէ իմաստութիւն փրկէ ի մահուանէ...

ի. 56ա—56թ. Յաղաքս լալոյ: Սկիգրը՝ Կրօնաւոր ոմն անուն Յովաննէս, Հասակաւ երիտասարդ, միամիտ, խոնարհ...

իա. 56թ—58թ. Յաղաքս լուսթեան: Սկիգրը՝ Սուրբ Հայրն Պատմիչ, զի ոչ դիտէր կարգալ, գնաց առ ոմն ընթերցող...

իբ. 58թ—60թ. Յաղաքս լսելոյ դրանն կենաց: Սկիգրը՝ Յաւուր միում քահանայ ոմն քարոզ ասէր եւ գրանն կենաց սերմանէր...

իգ. 60թ—61ա. Յաղաքս խաղալոյ: Սկիգրը՝ Ոմն մարդ խաղայր նազր դրամով...

իդ. 61ա—62ա. Յաղաքս խաչի զօրութեան: Սկիգրը՝ էր ոմն քարտուղար իմաստուն եւ բարեմէր...

իե. 62ա—63ա. Յաղաքս խոնարհութեան: Սկիգրը՝ Թաղաւորն Ընկրուողաց մեծ եւ յաղթող, յաւուր միում...

իզ. 63ա—68ա. Յաղաքս խոստովանութեան: Սկիգրը՝ Երիտասարդ ոմն ամենայն Հեշտութեանց եւ ցանկութեանց մարմնոյ...

իէ. 68ա—69թ. Յաղաքս խոռվութեան: Սկիգրը՝ Ի մէջ Հօր վանաց եւ ուրումն աշխարհական իշխանի մեծ խոռվութիւն...

իը. 69թ—71ա. Յաղաքս խօսից: Սկիգրը՝ Երանելին Նեղոս կրտսեր գովեստի եւ Հետեման արժանի...

իթ. 71ա—72ա. Յաղաքս ծիծաղելոյ: Սկիգրը՝ Մատենաց ժամանակագրութեանց սրամտեան սակս ուրումն թաղաւորի...

լ. 72ա—թ. Յաղաքս կամապաշտութեան: Սկիգրը՝ Այր ոմն ընդ կնոջ իւրում երթայր...

լա. 72թ—76ա. Յաղաքս կանանց: Սկիգրը՝ Քահանայ ոմն յերկիւղած յԱստուծոյ ունէր կին...

լբ. 76ա—78թ. Յաղաքս կուսանաց: Սկիգրը՝ Կոյս ոմն կրօնաւոր վայելաբեղ եւ յոյժ գեղեցիկ տեսեամբ բնակէր ի վանա...

լգ. 78թ—83թ. Յաղաքս Հաղորդութեան: Սկիգրը՝ Հերետիկոս ոմն կամէր զոմն քահանայ ուղղափառ ի յաղանդն իւր դարձուցանել...

լդ. 83թ—86ա. Յաղաքս Հիւանդութեան: Սկիգրը՝ Կոյս ոմն տեսեամբն գեղեցիկ, Հաւատովն գեղեցկագոյն...

լե. 86ա—88ա. Յաղաքս Հիւրասիրութեան: Սկիգրը՝ էր այր ոմն ի Հոռմ քաղաքէ, բարեմիտ եւ երկիւղած...

լզ. 88ա—89ա. Յաղաքս Հպարտութեան: Սկիգրը՝ Անապատաւոր ոմն բնակէր մերձ ի վանից միաբանակեցայց...

լէ. 89—90թ. Յաղաքս Հրեշտակաց: Սկիգրը՝ Երբեմն Հրեշտակ ի կերպարանս մարդոյ երթայր ընդ ճշնաւորի...

լը. 90թ—92ա. Յաղաքս մարտիրոսութեան: Սկիգրը՝ Երեք աւազակք էին նշանաւորք, որք ի բազում տեղիս...

լթ. 92ա—93թ. Յաղաքս մարդասպանութեան: Սկիգրը՝ Թաղաւոր ոմն Լէւոն նշանաւոր յաթոռ թաղաւորութեան իւրոյ...

իւ. 93թ—107ա. Յաղաքս Սրբոյ Կոյսին Մարիամու: Սկիգրը՝ էր ոմն պատկերահան յոյժ արեւստարան...

իա. 107ա—109թ. Յաղաքս մեծատան: Սկիգրը՝ էր ոմն քահանայ ընչաւել եւ անուանի, այնչափ մեղօք...

իբ. 109թ—110ա. Յաղաքս յաջողութեան: Սկիգրը՝ Գրեալ է ի վարս Ամբոսի եպիսկոպոսին...

իգ. 110ա—112ա. Յաղաքս նախանձու: Սկիգրը՝ Այր ոմն այսահարեալ յոյժ չարաչար տանջեալ...

իդ. 112թ—118ա. Յաղաքս չուպտութեան եւ որկրամոլութեան: Սկիգրը՝ Աշխարհակալ իւաւրիս այսորիկ բազում Հնարս ունի...

իե. 118ա—122թ. Յաղաքս ողորմածութեան աղքատաց: Սկիգրը՝ էր ոմն մաշակար բարեպաշտ եւ աղօթաւոր...

խզ. 122բ—124ա. Յաղազս ողորմածութեան եւ ժողդասիրութեան: Սկիզբը՝ Ի Նոյ նահապետ ողորմութիւնս Աստուծոյ...

խէ. 124ա—125ա. Յաղազս Ողջոյն ճեզ Մարիամ ասելոյն: Սկիզբը՝ Զօրական ոմն ունէր ամբողջ առ ճանապարհան...

խը. 125ա—բ. Յաղազս ուխտատեղեաց: Սկիզբը՝ Կին ոմն ազգի բազում ժամանակս ի ժահիճս անկեալ...

խթ. 125ա—128բ. Յաղազս չարչարանացն Քրիստոսի: Սկիզբը՝ Գործ քրիստոնէին է ժիշտ յիշել եւ առաջի աշաց ունել...

ծ. 128բ—134ա. Յաղազս սրբոյ պատարադի: Սկիզբը՝ Ի սուրբ պատարազ յաւուր տօնից լսել յոյժ օգուտ է նոյնպէս անփոյթ...

ծա. 134ա—բ. Յաղազս պատկերի Աստուածածնին: Սկիզբը՝ Կայր ոմն անապատական աստուածահաճոյ, բնակէր ի լիբրին Ձիթենեաց...

ծբ. 134բ—137բ. Յաղազս պատուոյ: Սկիզբը՝ Ուրումն դաւառի թագաւոր վախճանեալ էր...

ծգ. 137բ—141ա. Յաղազս Սատանայի խաբէութեան: Սկիզբը՝ Թագաւոր մի ուրումն եղիպոպոսի քարոզութեամբ...

ծդ. 141ա—145ա. Յաղազս սիրոյն Աստուծոյ: Սկիզբը՝ Ոմն ի սրբոց Հարց կամեցաւ դանձն իւր բոլոր ճեզ...

ծե. 145ա—149ա. Յաղազս սիրոյ ընկերի: Սկիզբը՝ Մեծ նշան սիրոյ առ ընկերս եցոյց Աբրահամ...

ծզ. 149ա—154բ. Յաղազս սովորութեան: Սկիզբը՝ Գրեալ ի վարս առաջելոյն Անդրէի, թէ այր ոմն...

ծզ. 151բ—154ա. Յաղազս վաշխից: Սկիզբը՝ Ոմն վաշխառու ննջէր յանկողնի ընդ կնոջ իւրում...

ծը. 154ա—157ա. Յաղազս վաւաչոտութեան: Սկիզբը՝ Իշխան մի ունէր յապարանս իւր քահանայ առաքինաւոր...

ծթ. 157ա—158ա. Յաղազս վհատութեան: Սկիզբը՝ Այր ոմն յոյժ Հեշտաւոր եւ զաղբազործ Հիւանդացեալ...

կ. 158բ—159ա. Յաղազս տեսութեան իմացականին: Սկիզբը՝ Ոմն ճգնաւոր սուրբ եւ առաքինի...

կա. 160ա—161ա. Յաղազս քահանայապետութեան: Սկիզբը՝ Աշխարհական ոմն ակնանտոս լեալ ուրումն քահանայի...

կբ. 160ա—161բ. Յաղազս Քրիստոսի անուան: Սկիզբը՝ Զօրական ոմն մեծազգի Հրաւիրեաց երբեմն զոմանս ի ճաշ...

433

ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ

(Սեփականութիւն Նոր-Ջուպիի բնակիչ Տէր Պետկ Թ. Յակոբջանեանցի քիւ 2)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՃԾԹ (1710)

ԹԻՐԹՔ՝ 170: ՄԵՄՈՒԹԻԻՆ ԹԻՐԹՔ՝ 17,7 X 11,7: ՍԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ միադաւ, 13 X 7,5: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԹՔ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ ճոսրգրք: ԽՈՐԱՆ՝ 2ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐՔ՝ 2ա: ՍԿԱՐԵԱՍՏՈՒ՝ գեղեցիկ քաջագրք: ԿԱՋՄ՝ ցաշեղատ տախտակ անդամ ձեւերով, ճերսից ճերմակ եւ դեղին թաքամ: ԳՐԻՑ ԵՒ ՍՏԱՑՈՂ՝ ՈՒՅԱՆ ԵՐԵՑ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուպ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝

ՌՃԾԹ (1710): ՍՏԱՑՈՂ՝ Պօղոս: ԳԱՏԱՐԿ՝ 175բ—176բ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՆ.— Ձեռագիրք լաւ է պահուած, բայց կան սրուց ցեցակեր թերթեր: 173—175-ի վրայ ոչ Հեռագրագրական դրուածքներ կան: Կազմի վրայ դրուած է Հեռուեալ յիշատակարանը. ճիշտապէս է Տէր Ուանին, ի վահելումն Պետրոսին եւ Մկրտումին, թիւի ՌՃԾԹ (1710): Միջից երեք թերթ պակասուած է:

Լուսանցքներում երբեմն գրուած են գրչի կարճ յիշատակարաններ, որոնք միևնոյն միտքն ունեն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ 172-ի ՑԱՆԿԻ

- ա. Վասն հոգեմարին:
- բ. Վասն օծման քահանայից:
- գ. Վասն մխթարութեան սղաւորաց:
- դ. Վասն աղօթից եւ արտասուաց:
- ե. Վասն խրատոյ ամենայն մարդկան:
- զ. Վասն կարգի քահանայութեան:
- է. Վասն չրթունք քահանայից զգուշասցին:
- ը. Վասն խոստովանութեան:
- թ. Վասն անջուռ որդանց:
- ժ. Վասն Նեոին:
- ժա. Վասն լեզուի եւ բարութեան:
- ժբ. Վասն վրէժխնդրութեան:
- ժգ. Վասն արքեպիսկոպիտան:
- ժդ. Վասն դաշտեան Գրիստոսի:
- ժե. Վասն քաւարանին:
- ժզ. Վասն չարութեան կանանց:
- ժէ. Վասն խաչելութեան:
- ժը. Վասն աւետեաց Աստուածածնին:
- ժթ. Վասն ծննդեան Գրիստոսի:

ի. Վասն գովարանութեան կարգաւորաց:

(Այս միտքն ունեն 666—109ա, 115բ—116ա յիշատակարանները):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

164ա—բ. Մանաւանդ զմեղաւոր եւ զմքրուղ եւ անյիշելի մեղայալարտ գրիչս զՈհան էրէցս, որ ձեռամբ իմով գրեցի, յիշատակ ինձ եւ իմ ծնողացն, ի վայելուսն Տէր Ոհանի որդիք Պետրոսին եւ Մկր(տ)ումին:

Արդ, որք Հանդիպիք փոքր գրքիս, որ է Ոսկիփորիկ, կարդալով կամ օրինակելով, յերեսս ի գետին դնելով աղաչեմ, ով պատուական ընթերցողք, անմեղադիր լերուք, քանզի այս էր կարն մեր, եւ դուք արհնեալ լիլիք ի Գրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ:

Աւարտեցաւ գրքս ի Թուին ՌՃՄԹ (1710) Հոկտեմբեր է, ի Ասպահան Ջուղայ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Բեդդէհէմին, ի հայրապետութեան Տեառն Աղէքսանդրի եւ առաջնորդութեան Տէր Մովսէս քալ բարունապետի եւ Թագաւորութեան այլասեռի Շահ Սուլթանի եւ որ եւ Տէր Աստուծոյ ամենայնի Փրկիչն փրկէ և աղաւթ զազս քրիստոնէից երեսելի եւ յաներեւոյթ Թշնամոյն, ամէն:

106բ—107ա. Ռ աւաղ եւ վայ Թշնամուկան գծողիս:

434

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ

(Ս. Աւետարանի 66, գգ. 18)

ԺԷ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 140: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 15.5 X 11.4: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՎԻԱՍԻԱՑ, 12 X 6,8: ՏՈՂՔ՝ 16—20: ՆԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ ճոտրգիր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 37ա, յուսմանգում ու սեւ քաղաքով, խիստ հասարակ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ 28բ, սեւ քաղաքով: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մաշուած եւ կոտրած: ՏՆԻԼ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ամայտ: ԹԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ԺԷ դար: ԳՐԻՑ՝ ստայի: ՍԱՅՈՂ՝ ճակարակ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ջեռագրեր շատ վատ է պահուած. խոնաւութիւնից միանգամայն փլացել է: Սկզբը ԹԵՐԻ է: Վերջի յիշատակարանն էլ լկայ: Եթերորդ պրակի ԹԵՐԹԻՐԻ ներքեւի լուսանցքից կարուած եւ կարճացուած է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—18ա. Բարդուղիմէ խրատներ: (Սկիզբը քերի):

բ. 18ա—21ա. Վասն այն ասէ, որ լեզուն փոքր անդամ է...

գ. 21ա—26ա. Եկեացուք ի բան իմաստասիրին, որ ասէ. Որ ողորմի աղքատին փոխ տայ Աստուծոյ...

դ. 26ա—28բ. Այժմ եկեացուք ի տեսութիւն աստուածային բանիս, որ ասէ Մի՛ գողանար...

ե. 28բ—32ա. Եւ գիտելի է, զի Դ բան զաւակն ծնաւդին պարտական է...

զ. 32ա—33բ. Եւ պարտ է գիտել, զի Գ ժամ է աղաթքն առաւօտուն...

ի. 33բ—37ա. Եւ պարտ է գիտել, զի որք կուտութեան աստիճանն կարգ ըստանան եւ հրաժարին աշխարհէս...

ը. 37ա—40ա. Եւ պարտ է գիտել, զի հպարտութիւն մարդն ի փառաց ձգէ...

թ. 40ա—41բ. Երբորդ անգին մարդարիտ է մեք յիշատակաց կարգս ինչ քահանայ...

ժ. 41բ—47ա. Ի պա յայտ է, թէ մարդ յիմաստուն լինի...

ժա. 47ա—49բ. Ով եղբարք, պարտ է մարդոյ խոստովանել եւ սրբել ի մեղաց...

ժբ. 49բ—51ա. Յաղագս երգմանն:

ժգ. 51ա—52ա. Յաղագս սուտ վկայից:

ժդ. 52ա—59ա. Վասն յաղաթից:

ժե. 59ա—78ա. Երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Յաղակս ապաշխարութեան:

ժզ. 78ա—86բ. Պատմութիւն չարչարանաց հոգոյն ի դժոխս թէ որպէս են:

ժէ. 86բ—97ա. Տեսիլ Սրբոյն Գրիգորի ընդ Հրեշտակն:

ժը. 97ա—102բ. Մարդոյն որ վայել է. Դ իրք է որ զմարդն ի մեղաց պահէ...

ժթ. 102բ—130բ. Առակք:

ի. 130բ—132ա. Զիւղարանութիւն (ամուսնական օրինաց):

իա. 132ա—133ա. Կնոջ եւ այրն որ չկարէ զկինն ի կուտութեան հանել զի՞նչ է զատաստանն:

իբ. 133ա—134ա. Վասն դիւայհար կինն արձակելոյ:

իգ. 136ա—137ա. Վասն ատելութեան առն եւ կնոջ:

իդ. 137ա—բ. Վասն ամուլ կնոջն եւ հայրն ներքինի է:

իե. 137բ—138ա. Վասն որոյ պատճառէ ելանէ կինն ի յայրէ իւրմէ:

իզ. 138ա—138բ. Վասն ատելութեան առն եւ կնոջն:

իէ. 138բ—139բ. Եղբարք եւ քւեքք բաժանումն:

իը. 139բ—140բ. Վասն զղման:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

59ա. Զգծող Եսայիս յիշել ի Տէր եւ Աստուած զձեզ յիշէ:

40ա. Քրիստոս Աստուած, ըս անարատ ծնաւդի բարեխաւսութեամբն ողորմեա ուստայ Յակոբճանին եւ իւր ծնողացն, ամէն: (Վերալիշեալ միտմն ունեն մանւ 18ա, 26ա, 32ա, 56ա, 86ա, 97ա յիշատակարանները):

18բ. (Ներքինի լուսամցում, անվարժ մտորգրով) Գրվեցաւ Թվին ՌձՂԸ (1749) յունվարի Առնին, Զրօյնեք: Յորնի գին ելաւ ԳՌ դիւան: Միւրդէն Ադի շահին բռնեց: Ես Տէր Պողոս դրեցի, յիշեցէք եւ դուք յիշեալ...

435

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 81, գգ. 10)

ՌձԿԻ (1715)

ԹԻՐԹՔ՝ 104: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 12,7 X 10,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտաիւն, 8,9 X 8: ՏՈՂՔ՝ 14 եւ 15: ՆԻԹՔ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր, 37—41բ եւ 103 մտորգրով եւ գրուած: ԹԱՆԱՔ՝ ան, գլխատառեր, սկզբնատառեր ու լուսամեղգները՝ կարմիր: ՍԿՋՐՆԱՏԱՍ՝ կարմիր քաղա-

քով: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ ստուաքառքը անվաճ ձեւերով, քրօնք վրայ քաղաւ: Ե տարբեր գոյնի (սքաւ-գոյն) շատ մուրք կաշի: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամ-յայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌձԿԻ (1715), ԳՐԻՁ՝ Բազմասար (?), ՍՏԱՅՈՂ՝ Գրեգոր: ԴԱՏԱՐԿ՝ ՅՄ, 104:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք վաս ի վա-
ռած։ 1. 103, 104 թերթերի վրայ կան նորագործ
գրութիւններ, մասնաւոր չափ և 103-ի վրայ գրուած
են փոքր թուի զանազան թուականներ (ձէթ, ԲձԴ,
ՂԹ, ՃԿԴ) առանց որեւէ անուն եւ անց յիշելու։
103-ա-ի վրայ կայ մի կիտի հետեւեալ տուեցողի.

Ս. Թ. Ն.

ՆԱԶ.

ի. 4 102-ի լուսանկարով գրուած է. «Յի-
սուսի Քրիստոսի ծնայ Մատուր, թիւն ԲԻՃԴ
(1735) Ներան Բ»։

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 2ա—25ա. Գանձարան ուխտականու-
թեան բացայայտել խորհրդոյ չարարանացն
Քրիստոսի, ըստ կարգի արարողութեան
սրբազանի պատարագի Հայկազունեաց, չա-
րադրեցեալ ի Յոհաննիսէ վարդապետէ Կոս-
տանդինուպոլսեցոյ հոգեկան զուարճութիւն
ընթերցողաց, յամի Տեառն ՌՃՁԴ (1690) ի
Վէնէտիկ քաղաքի...

ա. 2բ—5ա. Նշանակութիւն զգեստուց
պատարագին։ Սկիզբը՝ Քաճանայն Նշանակէ
զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, որ եղև ճշմա-
րիտ քաճանայ յաւիտեան ըստ կարգին Մեւ-
թիսթեկի...

բ. 5ա—25ա. Նշանակութիւն արարողու-
թեան պատարագին Հայկազունեաց։ Սկիզբը՝
Գնալն քաճանային առաջի բեմին Նշանակէ
զգնալն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ընդ
աշակերտաց իւրոյ ի լեառն Զիթեանաց։

Բ. 25ա—103բ. Աղօթագիրք։

ա. 25ա—34բ. Աղօթք Յոհաննու Գառնե-
ցոյ ասացեալ ի վերայ դրոյ անուան իւրոյ
կիրակի աւուր։ Սկիզբը՝ Յաւիտեանից Աս-
տուած եւ արարիչ բոլորից, որ յայսմ աւուր
սկսեալ ի սկզբանէ...

բ. 34բ—42ա. Նորին աղօթք է Սուրբ
Աստուածածնին։ Սկիզբը՝ Աստուածածնին
Մայր Քրիստոսի եւ ծնող միածնի, Հօր, բար-
ձող անիծից եւ պարծանք ազգի մարդկան։

գ. 42ա—44ա. Մաղթանք վասն զարհու-
րանաց գիշերա(յ)նոյ օգտակար, ի Սրբոյն
Գրիգորէ Նարեկացոյ։ Սկիզբը՝ Աստուած
յաւիտեանական, բարեբար եւ ամենակալ,
ստեղծիչ լուսոյ եւ յորինիչ գիշերոյ...

դ. 44ա—67բ. Զանազան աղօթքներ։

ե. 68բ—71ա. Աղօթք Յոհաննու Գառնե-

ցոյ ի գիշերոյ ժամու։ Սկիզբը՝ Աղաչեմք
զքեզ, Տէր, եւ դուռնամ զանհաս մարդա-
սիրէդ, որ արժանի արարեր...

զ. 71ա—73ա. Հայր մեր որ յերկինս
ասայ, երեք անգամ Ողոյն քեզ Մարեանն
կրկնէ։ Սկիզբը՝ Աւրհնեալ եղիցի Սուրբ եր-
րորդութիւնն եւ անբաժանելի սուրբ միու-
թիւնն, Հայր եւ Որդի եւ Հոգի Սուրբ...

է. 73ա—76ա. Աւրհնութիւն տէրունա-
կան տունից։ Սկիզբը՝ Արդ, մեք խոնարհեալ
երկելոյն կացուք միջնորդ զՍուրբ Կոյսն
Մարիամ...

ը. 76ա—84բ. Աղօթք Յոհաննու Գառ-
նեցոյ ասացեալ։ Սկիզբը՝ Հայր Սուրբ, սըր-
բայ զհոգի իմ, Որդիս Միածնի, պահեայ
ըզմարդինս իմ...

թ. 84բ—96բ. Վերստին յաւելուած կըր-
կին հեծութեան, նորին հսկողի առ նոյն
աղերս մաղթանաց բանից, ի խորոց սրտէ
խօսք ընդ Աստուծոյ։ Սկիզբը՝ Արդ, որ ոք եւ
առցէ զայս զեղ մաղթանաց, այսր մատենի
պարկեշտականի պաղատիլ սովաւ...

ժ. 96բ—103բ. Աղօթք Սրբոյն Յոհաննու
Ոսկերեանին, զոր ասացեալ ի վասն զալու-
տեան Հոգւոյն Սրբոյ, Սկիզբը՝ Ամենակալ
անբարտ Աստուած, անսկիզբն Հայր անտա-
նելի, անբաւելի, անպատմելի, անփոփո-
խելի, անիմանալի, անհասանելի...

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

2ա. (Նախագաղափար) Ես նուստ եւ
անյարգ Բէյնիվինթուրս, որ էի աշակերտեալ
նոյնոյ Յոհաննիսի վարդապետի եւ առեալ ի
նմանէ զայս բացայայտել գերգա խորհրդոյ
սրբազանի պատարագին մերոյս Հայկազան
ազգիս եւ ի խնորոյ պարոն Աւետիկ յիմոց
նախազաղափար զըզիցն օրինակեալ ետու։
Ով ոք զայս օրինակիցէ, յիշեացէ զիս մեղա-
ւորս, յինքն յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ
Տեառնէ մերմէ, ամէն։

67բ. (Զնայմա աղօթքից յետոյ անլից-
նում է) Մանաւանդ ստացող սորին պարոն
Գրիգորին եւ ծնողացն իւր հաւրն։
(Հետեւեալ բոլոր յիշատակարանները
նոտրգրով գրուած են լուսամբներում)։

6ա. Թիվին ՌՃԿԴ (1715) փոքր թիվն ի
նմին Ճ Տամա ԻԴ Հօրն աւագ չորեքշաբթ
մեր պատուելի եւ նազանելի հաւրն վարճան։

36բ. Գրիգոր թիվն մեծ ՌՃԿԴ—ունն
(1715), թիվն փոքր միւս ճ—ունն Նաղար ամ-
սին ԺԳ—ունն, օրն երեքշաբթ, եւ մեղա-

ւորս, որ եմ որդի պատկելի, խոնարհ, հեղաշողի Տէր Հակոբին, մեղապարտ խաղաղապարս, յիշեցէք եւ անդրաւ ողորմի տ(ու)էք ինձ մեղաւայ(ման) գրչակիւս. ով ոք էս գիրս թէ ուզի ան կարգայ, սղալ ոչինչ յիշէք, չայրք եւ եղբայրք:

43ր. Թիլին փոքր մին ձ, Համիրայ աւալում գիրս գրեցի, որն չորեքշաբաթ. ես մեղաւորս, որ եմ որդի լուսայհոգի Տէր Յակո-

բին, մեղապարտ խաղաղապարս, գիրս գրեցի, գրչակս յիշէք:

1ք. Ես փոքրիկ սարկաւազ Սաքար, էտ Տաղարան գրեցի ի օրն Աստուածածին չորեքշաբաթն գրեցի, ամէն (Գրումս է յուսանցում, իսկ ամբողջ էջի վրայ մի երգ՝ հետեւեալ սկզբնատաղով):

Ճիւղմայ ստեղծողն եկեալ, յիւր պատկերն ի տեսաւ... 3:

436

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

[Սեփականութիւն Նոր-Ջուղայի բնակիչ Գեորգ Զոհրաբեանի 639 (1)]

ԵՐՈՒՍԱԿԼԵՄ

ՌՅԻՆ (1696)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 209 (210—1). ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 24,7 X 15,7: ՍԻՒՆԱԿ ՍԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ միսպիւն, 10 X 12.2: ՏՈՂԻՔ՝ 31: ՆԻՒԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ մատրցիք: ՍԿՋՐՆԱՅԱՆ՝ մատրցիք, կարմիր քամաքով: ԿԱՋՄ՝ մոր ձեւի, կաշեպատ ստաւարաքուղք, նսեւք վարազած գծերով, մերսից քուղք: ԳՐԻՉ՝ ՏԵՐ ԳՐԻՉՈՐ: ՏԵՐԻ՝ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեսադէմ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՅԻՆ (1896): ԴԱՍԱՐԿ՝ 210ր (սկզբում եղել է եւս մէկ դատարկ քերք, որն այժմ չկայ):

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ — Զեռադիւր լու է պահուած, բայց խոնաութիւնից թանաքը ներծծուել է եւ թերթերը տեսանելի են. որս թերթեր ցեցերը ԵԱՆԱՆԵՆ, ոմանք նորոգուել:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—11ա. Գարոգութիւնը Սրբոյն Յովհաննէս Աւետարանի:

բ. 11ա—12ա. Վասն Վասիլի իշխանի (որ չայցէր առ Սուրբն Յովհան վասն կնոջն որդէծնութեան):

գ. 12ա—14բ. Վասն Սոսիպատրոսի ու մօր նորս:

դ. 14բ—16ա. Գարոգութիւնը Մարիամու Մազթաղեանցոյն:

ե. 16ա—23ա. Գատմութիւն Սուրբ կուսիկ թեկղի:

զ. 23ա—34բ. Հարցմունք ամիրային

Տիարոնի եւ պատասխանիք ճգնաւորին ի մեծ թուականին Հայոց ձ եւ Ծ ամին (701):

է. 34բ—51ա. Գատմութիւնը սուրբ Հաւանց եւ ճգնաւորացն անապատաւորաց:

ը. 52ա—56ա. Գատմութիւն Ներսէհի որդոյն Հոռոմ թագաւորին:

թ. 56ա—65բ. Վարք եւ պատմութիւնը Անանուս որդոյն թագաւորին Հոռոմոց:

ժ. 65բ—70ա. Սահմանաց դրոց հարցմունք եւ մեկնութիւնք:

ժա. 70ա—190բ. Մեկնութիւն պատարադի (քաղութիւնը իստորով Ամանացոյց եւ Ներսէս Լաւրոնացոյց, կից մաթագապար յիշատակարաններ՝ ԹՂԹ (950), ՈՂԶ (1187) քուսկամներից):

ժբ. 191ա—198ա. Գատմութիւն սուրբ եւ առաքինասէր կրօնաւորին եւ ճգնազգեաց միակեցին Յովսէփոսի, որ խորհեցաւ եւ զմտաւ. էած երթալ յերկիրն երանելեաց:

ժգ. 198ա—201ա. Գատմութիւն Անդիւտանոսի Բաբելացոց թագաւորին:

ժդ. 201ա—207ա. Համազամանք աշխարհաց եւ որպիսութիւնը նոցին:

ժե. 207ա—210ա. (Այլ գրչով) Եռամեծի եւ քաջ վարդապետի Միխիթարայ Գօշի խնտակրօն ճգնաւորի եւ բանիւրուն հոռոտրի ասացեալ զաղօթս ի ժամ սուրբ պատարադի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

34ա. Բարեխօսութեամբ Սրբոյն Մակարայ ճգնաւորին եւ Աստուածատուրին եւ Բրիստոսատուրին եւ Խաչատուրին,

Ոգորմեայ Տէր իմ Յիսուս Բրիստոս Առինմ գծողի Տէր Գրիգորիս, ինմ մեղուցեալ քո ծառայիս, Որ եմ պանդուխտ ի յայտ երկրիս, Աստուածակոխ սուրբ քաղաքիս, Մառայ քո սուրբ գերեզմանին, Աստուածընկալ սուրբ տապանիս, Որ ի գետին յնմ գերեսս, եւ բարեխօս քեզ պս երկրիս, Թող ինմ գանցանս եւ գալարտիս, Ջոր գործեցի եւ քո գերիս, Ջի բաճառկուն խաբեաց ըզգիս, եւ ետ գործել քաղում չարիս, Որ չէ հմար հանել ի գիրս, Ջթիւք մեղաց բազմամեղիս, Որ մորմոքմամբ դառն աղետիս, Լալով շրջիմ ի սուրբ տեղիս, Ջսուրք արտասուս քո ծնողիս, Ջայն որ քափէր դէմ քո խաչիս, Դեզ բարեխօս յիշեալ եւ զիս, Որ եւ գրեցի զբանք պարանիս, ՋՏիւքսնի քաղաւորիս,

Մինչ էր քուակմ մերայ ազգիս, Հազար հարիւր բառառում եւ հիմկս (1696) :

190բ. Ծնորհօք մերայ կեմարարին եւ Սուրբ Հոգւոյն շնորհարաշխին, Եղիւ աւարտն այս սուրբ տառին, Որ է մեկնիչ սուրբ խորեքդին, Ջոր եւ մեկնեալ է հստրովին, Անձնացոյ հայրապետին, Այլ եւ ներսէս Լամբրոնացին, Հոգով Սրբով գայս մեկնեցին, Որով եղիւ զբաւ սորին, Ջեռամբ պիտակ Տէր Գրիգորին, Յերուսաղէմ սուրբ քաղաքին, Մէջ Յարութեամ Սուրբ Տաճարին, Ի քաղաւորաց քաղալտեղին, Հանդէպ Փրկչի գերեզմանին, Ի դառն եւ ի մեղ ժամանակին, Որ գուծ հեաս ինմ տրտմագին, Թէ տէրունի մշամ խաչին, Ջոր ցանկալի է տեսողին, Ոչ ժամանեալ քո հայրենին, Այլ թէ կորաւ ի ճամայարին, եւ ես լալով ոգորմագին, Յուարտ հասի պս մատենին, Որ էր քուակմ մերայ ազգին, Գսան եւ երկու յորեյանին, Եռակ տասնեակ, եռակ բառին, Եւս եւելի եռակ թիւն (1696) :

437

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 9, գգ. 17)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 401: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 15 X 10,3: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԾՄԱՆԻ՝ միասին, 9,5 X 8: ՏՈՂՔ՝ 15: ՆԻԹՔ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ մտորգիք: ԺԱԿԱՏԱԿԱՐԴ՝ 3: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբնատառերն ու վերջնագրերը՝ կարմիր քամաքով, հասարակ: ՊԱՆՊԱՆԱԿ՝ քաթեղ, ժաշոց զրբից, միջին երկաթագիր, հաստ ջեղմունք քուղք: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ, վերի փակիչով, վրան սեղմած գորգաբամբակ, իսկ մերսից կանաչ կտոր բաշտած. ունեցել է երկաթեայ երկու փակիչ, որ կտորուել են: ԳՐԻԶ՝ փամս: ՏԵՂԻ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ ամլպտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ հաւամակամտար Ժէ դարի սկիզբը, ինչպէս կարելի է եզրակացնել ճեպագրի վերջում եղած (397) տոմարով:

քակմ քուակմից, որ սկսում է Հայոց ՌԵԾ (1606) քուակմից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—30ա. Աշխարհացոյց (Վարդանայ Արեւելցոյ): Սկիզբը՝ Նախ քան զամենայն խնդրեսցուք եղեալքս զէն եւ ապա զի նման է եղեալքս, զի Թէպէտ արածքս պատճառ լինի, դիտութեամբ արարչին, զի յարարածոցս ճանաչի արարիչն ըստ Պողոսի: Բ. 30ա—42ա. Ուսանաւորս Կարապետ

վարդապետն է ասացեալ ի վերայ արարածոցս...

Սկիզբը՝

Նկայք Ագաթա որդիք,
Արարածք ամէն միայրամ,
Օրհնմամբ գարարիչն Աստուած,
Որ ստեղծեաց զեակս ամենայն:

Վերջը՝

Ի քովին Հայաց ազգիմ,
Տէր քննէ միմչ յախտեամ.
Իմքն հարկուր եւ ութաւմ,
Իմքն քիւս այլ ի հետ մարայմ (1544):
Ողորմելի Կարապետ
Վարդապետ եւ խիստ ամպիտում,
Հպարտ եւ եւ ամաւօք,
Այս քանիս ձվ եւ քնք հրաւման:
Աղայեմ զգնեզ, եղարք,
Որք երգէք կարգաւ զգայս քան,
Յիշեցէք զգամարծամն,
Ողորմելի մեզ Տէրն յախտեամ:
Նշանակեցէք գայս քան,
Կարգաւ է եւ յոյժ պատուակեմ,
Տունս համարով իմուտուն,
Սէ է սա քան իմաստութեամ:

դ. 42ա—50բ. Խօսք եւ բանք Գլխա
իմաստասիրի Դիմէնի: Յաղաքս գալեաց եւ
պատահարաց որդւոյ թագաւորին: Սկիզբը՝
Զորս մարդ ճանապարհորդ ընկեր եղեալ եւ
ի զարկաութիւն քնացին. մինն էր որդի թա-
ղաւորի եւ միւսն որդի վաճառականի եւ
իմաստուն, խելօք...

դ. 50բ—71բ. Պատմութիւն այլ թաղա-
ւորաց ասացեալ: Սկիզբը՝ Կայր թագաւոր
մի մեծ, որ այլ ոչ կայր նման իւր ի վերայ
երկրի: Ասէ թագաւորն ցիմաստասէրն իւր.
Ձիւնչ է արժան ասնել թագաւորին:

ե. 71բ—105ա. (Աբու Սայիդայ) Վասն
կաղմութեան մարդոյն եւ ամենայն անդա-
սոցն, թէ որպէս զոյանայ կամօքն Աստուծոյ
եւ ողորմութեամբ նորա: Սկիզբը՝ Ստուգիւ
ճարտարած իմաստասիրաց եւ բժշկական
արուեստիւ վարդապետաց, Հիւննացւոց,
Յունաց եւ Եփրայեցւոց:

դ. 105ա—130ա. Յաղաքս կաղմութեան
մարդոյն, Գրիգորի Նիւսացւոյն ասացեալ:
Սկիզբը՝ Ի չորից զոյացեալ ասի մարզն, զի

չորք պատճառք են եղելութեան ամենայն
գոյիցս, Հո՛ւր եւ օ՛ղ, Հո՛ղ եւ Լո՛ւր:

է. 130ա—131բ. Յաղաքս վասն կուսա-
նաց: Սկիզբը՝ Եւ գիտելի, զի կոյսն պարտի
ունել վեց իրս առ ի կատարել զկուսութիւնն:
Առաջինն զգաստութիւն կերակրոց եւ ըմպե-
լեաց, որ է պատճառ ցանկութեան:

բ. 131բ—133ա. Յաղաքս վասն այրեաց:
Սկիզբը՝ գիտելի է, զի այն որ կամի պահել
յոզմախոհութիւնն, այսինքն այրին պարտի
ունել երես իրս:

թ. 133ա—134ա. Յաղաքս վասն լսե-
լեաց: Սկիզբը՝ Գիտելի է, զի բազում իրաց
պարտ է խնուլ զականջս: Նախ ի ճնարաց
գուսանաց, որպէս ասէ Յոր, առեալ Սաղ-
մոսարան եւ քնար եւ ուրախ լինին ձայնիւ
երգոց:

ժ. 134ա—136բ. Նախ երգարանք զպար-
տան մանկանց, որ բերեն կարգաւոր: Սկիզ-
բը՝ Յարկս այս է իսկ զպարտուն, ի ներքս
սանի գիրկէ Մուր Հոգւոյն, ի Հին եւ Նոր
Կտակարանքնուն եւ արտաքին իմաստնե-
րուն:

ժա. 136բ—143բ. Երրորդ գլուխ, Վասն
ծնընդեան Սուրբ Կուսին: Սկիզբը՝ Նախ
Հայցելի է, զի բազում ամուլէ էին, եւ ետ
նոցա Աստուած սքանչելեօք զաւակ, եւ որ-
դիք էին եւ ոչ գուստոր, որպէս Իսահակ,
Սամփսոն, Սամուէլ:

ժբ. 143բ—144բ. Անուանք առաքելոցն
են: Սկիզբը՝ Յովհաննէս, Յակովբոս եւ
Թովմաս կոյսք էին եւ այլքն ամուսնացեալք:
Պետրոսի կնոյկ անունն Սիոփի էր եւ Բ որ-
դոցն Յունան եւ Յովէլ:

ժգ. 144բ—145բ. Հարցմունք եւ պա-
տասխանիք խիստ լաւ: Սկիզբը՝ Հարցումն.
Ձիւնչ նշանակէ Բորտիմէնս: Պատասխանի.
Բոր զհոգին ասէ եւ Տիմէոս զմարմինն Աղա-
մա՛:

ժդ. 145բ—149ա. Վասն երգեան Դաւ-
թի: Սկիզբը՝ Բովանդակ Սաղմոսն Ը կանոն
է եւ ունի գուրգայս ՄԸ, փոխա ՃԾ եւ տունս
ՍՆՀԶ (2476) եւ Գ տուն կայ որ այր չկա:

ժե. 149ա—156ա. Հաւատոյ դաւանու-
թիւն: Սկիզբը՝ Խոստովանիմ առաջի Աստու-
ծոյ եւ Սրբուհոյ Աստուածածնին եւ Յով-

Հաննու կարապետին, Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային:

ԺԿ. 1560—1660. Իսկ թէ քանի՞ թիւ դասուցն: Սկիզբը՝ Ասեմք թէ ինն դաս յերես երբեակս որոշեալ, որպէս ասացաք, իսկ թէ ո՞՞մանք զոլ ասեն Ծ դաս եւ զմինն անկեալ:

ԺԸ. 1660—1720. Նորին, Վասն վնասուց պոռնկաց: Սկիզբը՝ Եթէ զի՞նչ է վնաս պոռնիկ կանանց, խրատէ ըստ կարգի իմաստունն Սողոմոն:

ԺԸ. 1720—1770. Նորին, Բան վասն պոռնկութեան ասացեալ: Սկիզբը՝ Վասն է՞ր Հրամայեաց Աստուած մարգարէին Ովսէի պոռնկել: Պատասխանի. Բազում խորհուրդ ունի:

ԺԹ. 1770—1960. Քարոզ վասն է խորհուրդոց եկեղեցւոյն եւ վասն սուրբ պատրասեմքին, ի բան առաքելոյն Փորձեացէ մարդն զանձն իւր, եւ ապա ի Հացէ անտի կերիցէ, եւ ի բաժակէն արցցէ, զի որ ուտէ եւ ըմպէ անարժանութեամբ, դատաստան անձինն իւրում ուտէ եւ ըմպէ վա՛, վա՛, վա՛ ինձ թէ Հայիմ, թէ ոչ: Սկիզբը՝ Գիտելի է, զի է ազգերք կայր ի տաճարն Սողոմոնի, որ Նշանակէր առ մեզ զէ խորհուրդ եկեղեցի՞:

Ի. 1960—2250. Քարոզ մեծի շաքաթին աւուրն, որ ասէ Որպէս եղեւ Յովնան ի փոր կիտին զերիս տիւս եւ զերիս զէշերս, նոյնպէս պարտ է Որդոյ Մարգարէի ի սիրտ երկրի: Սկիզբը՝ Գիտելի է, զի Յովնան օրինակ էր Քրիստոսի, որպէս Հրամայեաց Յովնանու քարոզել Նինուէի:

Իա. 2250—2670. Երանելոյն Աթնասի արհեստիպոկոսի Աղէկսանդրի, Հարցմունք վայելուչք եւ պատասխանիք Կիւրդի երուսաղէմի Հայրապետին: Սկիզբը՝ Իմանէ յարատաւոր քահանային պատարայն Սուրբ Հոգին թէ ոչ: Պատասխանի. Վասն ժողովրդեանն որչափ եւ պիղծ է քահանայն:

Իբ. 2670—2950. Հարցմունք պեղեցիկ եւ պիտանի յոյժ Սրբոյն Բարսեղի Կեսարացւոյն ընդ Սրբոյն Գրիգորի Նիւսացւոյն: Սկիզբը՝ Բարեղ ասէ. Քանի՞ ամ եկաց Աղամ ի դրախտն: Գրիգոր ասէ. Ընդ առաւօտն եմուտ եւ ընդ երեկն ել:

ԻԿ. 2950—3070. Վասն դիւտի խաչին, որ ի ձեռն Պատրոնիկէ: Սկիզբը՝ Եւ արդ, պատմեցիք ձեզ վասն խաչին Քրիստոսի, որ ի ձեռն Հաւատացեցոյ, որ իբրեւ զձեզ դին երեւեցաւ դորութեամբ սուրբ խաչին Քրիստոսի:

ԻԶ. 3070—3190. Տեսել Սրբոյն Կոստանդիանոսի վասն սուրբ խաչին Քրիստոսի: Սկիզբը՝ Սուրբն Կոստանդիանոս մեծ Թագաւորն յամենան յԱրաց ժողովեցան բազմութիւն աղցաց խուժաղուժ ի վերայ դետոյն Դանորա:

ԻԷ. 3190—3470. Ագաթոնի անյաղթ փիլիսոփայի պատմութիւն արարեալ, զոր եցոյց նա Աստուած մարգարէութեամբ վասն սուրբ Թագաւորացն, զոր յայտնեցոց են, եւ վասն աղգին Նետողացն կործանման եւ դարձեալ վասն ԻԴ. Թագաւորացն, որ արձակեցոց են եւ վասն պիղծ Նեոֆն եւ վասն յարութեան մեռելոց եւ վասն կատարածի աշխարհիս: Սկիզբը՝ Արդ, ի ընդին յետին դարին ութ ու չ՝ ամի, յայնժամ Թագաւորեացէ մեծն Կոստանդիանոս, Հրդօրն եւ ամենայնի յաղթողն:

ԻԸ. 3470—3490. Վասն երեք Թագաւորացն, որ եկին ի ծնունդն Քրիստոսի եւ ընծայ բերին: Սկիզբը՝ Այս Գ. Թագաւորքս, որ եկին յերկրպագութիւն Քրիստոսի, ո՞ր ժամանակ էր եւ ո՞րն ի՞նչ եկեր:

ԻԹ. 3490—3560. Հարց եւ պատասխանիք խիստ պիտանի, թէ ուստի՞ եղեն զերք սուրբ: Սկիզբը՝ Ամէնառատ պարգեւացն Աստուծոյ, որ մինչեւ արարածս անցանէ Հաստատեալ է բնութեամբ ծառոց, զի յորժամ տնկին ի յերկրի, ոչ ցուցանեն զաճումն բուսոց:

ԻՐ. 3560—3570. Հարցմունք եւ պատասխանիք: Սկիզբը՝ Հարց. Զի՞նչ է ակլիմոն: Պատասխանի. Հաւ է այնպէս, որ արկանէ զձուռն եզր ծովուն եւ ին օրն ձու ածէ եւ անքթիթ ալամբ ի վերայ Հայելով Հանէ զձաղն ին օրն:

ԻՍ. 3570—3620. Ումեմն իմաստնոյ արարեալ, Երազահան ի վերայ աւուրց լուսնին, թէ օրն օրն բարի է եւ օրն չար: Սկիզբը՝ Առաջին օրն լուսնին բարի է Հինն արկանել, սերմանել, ի ճանապարհ երթալ. որ

Հիւանդանա տանջի բայց ապրի, որ ծնանի բախտաւոր լինի:

Լ. 362բ—371ա. Առ երրորդ բանն որ ասեն, թէ Հայք չունին զի խորհուրդ եկեղեցայ եւ ոչ զի մահու չափ մեղքն: Սկիզբը՝ Առ այդ պատասխանի, նախ եթէ ոչ է պարտ, զի միոյ կամ զերկուք տգիտութիւնն ի վերայ բոլոր ազգին առնուլ, զի բազում եւ ի նոցա ազգն գտանին տգէտք:

Լա. 371ա—386ա. Ի վերայ զանազան ծաղկանց ասացեալ, Սկիզբը՝ Խոտ մի կայ արփենա ասեն զանունն, զոր ի թուփեաց է միճառապ:

Լր. 386ա—387ա. Այլ բանք վասն ճրագալուցին ասացեալ, Սկիզբը՝ Զի՞նչ է ճրագալուցն որ լուցանեմք, ի գրոց է հշմաւրիտ Կիւրեղ Աղէքսանդրացին գրէ առ Թէոդոս թագաւորն:

Լք. 387ա—392բ. Իսկ երրորդ առարկութիւնք, թէ վասն է՞ր ջուր արկանեն ի սուրբ խորհուրդն: Սկիզբը՝ Առ այս պատասխանի, եթէ պատարագն նախ եւ առաջին Քրիստոս մատոյց ի սուրբ Վերնատունն, որպէս եւ գրեալ է ի Սուրբ Աւետարանին:

Լք. 392բ—397ա. Հարցմունք լաւ: Սկիզբը՝ Հարց. Բան զամենայն առաջ ի՞նչ ստեղծեաց: Պատասխանի. Զլոյսն: Հարց. Քրիստոսի զերեզմանն ո՞վ պորեաց: Պատասխանի. Սոմնաս Հաղարայտեան:

Լե. 397բ—399բ. Հայոց ՌԵՆ—ՌԺԿԼ (1606—1719). Վասն Զատկի, թէ ե՞րբ միատեղ լինի եւ ե՞րբ ոչ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

3ա. (Նոտորգրով) Գրեցաւ մեծ թիվն ՌՃՀԱ (1622) եւ փոքր թիվն ՃԷ, Շամս Ժէ, որն ուրբաթ, Աւետեաց նախատօնակին զիրս զրեցի, մեղաւոր Տէր Ուսանէս յիւնցէք:

42ա. (Կարապետ Բաղիշեցոյ տաղի վերջում).

Գերի 'ւ անպիտան Փամոս,
Դիպեցաւ բամիս պատուական,
Գրեցի ի քարտի իմում,
Թէ լինի ինձ աւուրն յիշման:
Կարդացողք, լրտաղք սորա,
Դուք օրհնեալք աջն ի հայրական,
Աւտուած ողորմի հայցեմ,
Մեք համար ասեմ միաբան:

(3ա—ի վրայ կայ Ամեմափրկչեան վամբի կապոյտ քամաբով կմիքը):

438

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 250, գգ. 22)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 101: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 18,8 X 12,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասեմ, 14,2 X 8,7: ՏՈՂՔ՝ 30: ՆԻԹՔ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ ձուրցիք: ԼՈՒՍԱՆՁԱՑԱՐԳ՝ Դա: ՍԿԱՐՆԱՑԱՐ՝ քոյրգիր, կարմիր քամաբով: ՄԱԳԱՂԱԹԵՍ ՊԱՆՁ՝ ՊԱՆԱՆ՝ 1, յառիմբեթ տառերով: ԹԱՆԱՐ՝ մուգ շաւամակի, վերնագրերն աւսկցմատաղբը՝ կարմիր: ԿԱՑՄ՝ կաշնպառ տախտակ անդամ ձեւերով եւ կտորած ցղմէ փակամբներով, ձեքսից կապոյտ կտուով ձեքած (միայն Ա կազմիւ), ԳՐԻՉ՝ Սիւմն ստրկաւագ Բուգամեացի: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵՍՆ՝ անպառ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՍՆ՝ երեւի ձէ դար: ՍՏԱՑՈՂ՝ գրիչը: ԴԱՏԱՐԻ՝ 2—4, 0բ, 180—190: ՎԻՃԱԿ՝ բաւարար:

ԵԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ.— Կրկնած է 178—րդ ԲԵՐԹԱՐՔ՝

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

5ա—6ա. Թանկ գրոցս:

ա. 7ա—23ա. Պատմութիւն սուրբ խաչին, որ Հացունեաց կոչի, եթէ որպէս դարձաւ ի Պարսեաց աշխարհէն խաչն աստուածընկալ եւ յայնժամ մասն ընկալեալ տիկնոջն Սիւնեաց: Սկիզբը՝ Եւ եղև յետ թագաւորելոյն Մաւրկայ արքային Հոռոմայ...

բ. 23ա—28բ. Ի Թաղէոսի առաքելոյ պատմութենէ վասն առաջին զիւտի սուրբ խաչին, յաւուրսն Յակոբայ առաքելոյն, ի յալ թաղուոյն Պատրոնիկեա, որ է կին

կգաղնա կայսեր Հոսմա արքայի, ամէն: Սկիզբը՝ եւ արդ, պատմեցից ձեզ վասն սուրբ խաչին...

դ. 28բ—34բ. Տեսիլ Սրբոյ Կոստանդինոսի Թաղաւորի Վասն Նշանի սուրբ խաչին յերուսաղէմ եւ դիւտի նորին: Սկիզբը՝ Յամին եւ թնեարդի Թաղաւորութեան Կոստանդինոսի մեծ Թաղաւորի...

դ. 34բ—75ա. Յաղագս պարմից Սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին եւ բաւանդակ Պատմութիւն Սրբոյն Ներսէսի Հայոց Հայրապետին: Սկիզբը՝ Յուսկեւտան ամին մեծին Տրտաղա նստաւ աթոռ Սրբոյն Թաթէսի առաջելոյ Լուսաւորչին...

ե. 75բ—77բ. Վարդան վարդապետի ասացեալ խրատ Վասն Հաւատոյ, ի Հայր եւ յորդի եւ ի Սուրբ Հոգին: Սկիզբը՝ Ջաստուածութիւնն անՀասանելի եւ անհնելի...

դ. 77բ—91ա. Յաղագս խրատ Հաւատոյ ուղղափառի: Սկիզբը՝ Նախ պարտ է իմանալ, եթէ դինչ է քրիստոնէութիւնն...

է. 91ա—94ա. Վարդանայ վարդապետի ասացեալ Որստ քահանայից եւ ժողովրդեանն: Սկիզբը՝ Ապա դիտացիք, զի նոր Յուդայք եւ նոր խաչահանք լինելոց են...

բ. 94ա—98բ. Վարդանայ վարդապետի ասացեալ խրատ Հոգեւոր: Սկիզբը՝ Դարձաւ այլ արէնք պատմութեանց քրիստոնէիցդ, ի ծառայէս Աստուծոյ ի Վարդան վարդապետէս յիշեցնեմ...

թ. 98բ—101բ. Վասն արքայութեան անճառ Հանդիստն, որ կայ պահեալ արդարոց, որ կատարեցին զկամն արարչին Աստուծոյ մերոյ: Սկիզբը՝ Ով ընտրեալ աւրհնեալք Քրիստոսի եւ աւծեալք շնորհաւք Հոգոյն Աստուծոյ եւ հաւատացեալ ժողովուրդք Աստուծոյ Հաւր, եկայք ի միասին խայտալով ցնծացէք...

ժ. 101բ—109ա. Այլ խրատ վարուց առաքելութեան, Սկիզբը՝ Աստուած բարի է եւ լոյս եւ ամենայն բարեաց պատճառ եւ սիրաւդ...

ժա. 109ա—114ա. Պատմութիւն վասն անճուն որդանցն եւ խստութիւն նոցա եւ չարութիւն, թէ զի՞նչ եւ կամ ուստի՞ իցեն: Սկիզբը՝ եւ արդ, եկայք ժողովեցարուք ի միասին առաջնորդք եւ Թաղաւորք եւ իշ-

խտնք եւ զատաւորք եւ ամենայն ժողովուրդք Աստուծոյ...

ժբ. 114ա—121ա. Պատմութիւն վասն զժողոցն, թէ կայ եւ ստոյգ է եւ չէ լոկ սպառնալիք: Սկիզբը՝ եւ արդ, եկայք այսաւր դասեք ամենայն մեղաւորաց եւ չարապործաց...

ժգ. 121բ—125ա. Որտեղ վասն Հոգեւորաց աւուրն յորժամ քակի աստուածաբէն տաճարն Հոգոյն, որ է մարմինն եւ բաժանին ի միմիանց. Վարդան վարդապետէ ասացեալ: Սկիզբը՝ Արդ, պարտ է ամենայն մարդոյ զմտաւ ածել եւ ասել, թէ եկն առաւառ եւ ոչ վաստակեցաք մեք...

ժդ. 125ա—126ա. Մեծորդա վարդապետի ասացեալ, Յաղագս Ննջման եւ արտասուաց: Սկիզբը՝ Ով որ անեղդ ես եւ անստեղծ եւ արարիչ ամենայն արարածոց, որ ոչ երկինք բաւեն ճեղ...

ժե. 126ա—136ա. Հարցումն Բարսիլի եւ պատասխանի Գրիգոր աստուածաբանի: Սկիզբը՝ Բարսեղ ասէ. Յորժամ ոչ երկինք էր եւ ոչ երկիր, ուր Հանգչէր աթոռ աստուածութեանն: Գրիգոր ասէ...

ժզ. 136ա—141բ. Որտեղ Հոգեւոր Վարդանայ վարդապետի ասացեալ: Սկիզբը՝ եւ արդ, պարտ է յիշել զաւր մահուանն եւ զլստատանին, յորժամ կայցեմք...

ժէ. 141բ—156բ. Վարդանայ վարդապետի ասացեալ ի խորհուրդ չորեքշաբաթ եւ յուրբաթ: Սկիզբը՝ Քահանայքն զՏէրն փառաց ի մահ վաճառէին յաւուր Հինգշաբաթաւ...

ժը. 156բ—159բ. Յուաննու Ոսկերեւրանի ասացեալ Մեկնութիւն վասն Բանին Աստուծոյ, որ աղքատաւ վասն բանին մերոյ աւրինակի եւ ախտակիր Հոգեղկեացոյ: Սկիզբը՝ Վասն զի անհասն ի Հոգեւորաց խոնարհեցաւ եւ չարչարանաց յանձն Հառ եւ զմահ եւ ի խաչին...

ժթ. 159բ—167ա. Թուղտ վասն զգուշութեան ամենայն աւրինաց եւ պատուիրանացն Աստուծոյ եւ վասն յիշոցատուացն: Սկիզբը՝ Ջբան աստուածային կամիմ պատմել ձեզ, զոր նորոգեաց Հոգին Սուրբ...

ի. 167բ—176բ. Նրանելոյն Եփրեմի Ոռրին Աստուր ի տիգերաց վարդապետի ասացեալ Վասն անարդէն ուրացողացն եւ պիղծ

յիշոցատուաց եւ վասն լուծանելոյ զուրբաթ եւ զլորեղարաթ: Սկիզբը՝ Ուլ եղբարք իմ սիրելիք եւ քրիստոսասէր ժողովուրդք, լուարուք ինձ...

Իա. 177ա—178ա. Վասն Թաղաւորաց, զոր կարգեաց Մովսէս Խորենացին: Սկիզբը՝ Մովսէս Խորենացի գլարս Թաղաւորացն Հայոց այսպէս կարգէ...

Իբ. 178ա—179ա. ՅԱրամայ Ժեբորդն: Սկիզբը՝ Աբրահամ ծնանի ի Քեստուրայ, զԵմբան եւ զԵղբայրս նորա...

Իգ. 179ա—բ. Աւրենութիւն լաւշտակի: Սկիզբը՝ Ուլ ամենաւրճեալ յայդի, որ զերկնային զօրութեանց...

Իդ. 179բ—181բ. Վանական վարդապետի ասացեալ Բան Հաւատալի: Սկիզբը՝

Կենսարուի Սուրբ Աւետարանն զԹաղդէոս զմեր առաքեալն...

Իե. 181բ—188բ. Այլ լսան վանականին Վարդանայ գրեալ: Սկիզբը՝ ԶԲնէ Է ճրագալուցին լուծանելն: Ի դրոց է ճշմարիտ...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻ

23ա. Եւ Քրիստոս Աստուած բարեխոսութեամբ քո սուրբ խաչիդ ողորմեա, Քրիստոս Աստուած, ստացողի, դժողի, նաեւ անարժան Սիմոն սարկաւապիս Բուդ(ա)նդեացի եւ ծնողաց իւրոց, կարդացողաց եւ խողաց եւ որ դամէն ասէ եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

(Նոյնը 75ա—ում, ուր ամուրը զնգուած է քանաքով եւ վրամ գրուած՝ «Յակոբ Հաբեղայ»):

439

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ («ԾԱՆԿԱԳԻՐՔ»)

(Ս. Ամեմաքիկի 10, գգ. 17)

ՍՈՒՐԱԹ—ԱՆՆԻԱՐ (ՀԴԿԱՍՏԱՆ)

ՌՃԸ (1659)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 367: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 24 X 18: ՍՈՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՎԻՍԻՆԱ, 17 X 12,8: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻԹՔ՝ քուպ: ԳԻՐ՝ խոշոր մատրցիք: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, սկզբնատառերն ու վերնագրերը՝ կարմիր, ինչպէս մանւ լուսամբագծերը: ԿԱՅՄ՝ կտշեպտտ տախտակ Յերոնի գոյաւոր գումաւոր քաքան: Երկու երեսին էլ տեղւած զարդեր: ԳՐԻՉ՝ Դաւիթ փառաց: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Սաւրաք—Բամդար: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԸ (1659): ՍՏԱՅՈՂ՝ Սարգիս Ղաւչղալ:

ԵՂԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրի ուղղից պակասում է երկու ԹԵՐԹ, որից յետոյ եկող առկաների հեղինակը յայտնի է՝ վերնագրեր կրած լինելու պատճառով: 3ա—8ա ԹԵՐԹԵՐ իւր են ներծած, որ զնալով աւելանում է, Հասնելով մինչեւ ԹԵՐԹԵՐԻ կէտը, ապա պակասելով վերջանում: 58ա—ի, 120բ—ի եւ 123ա—ի ներքեւ լուսանցքներում բնագրից տարբեր մեղադրով գրուած է: ՅԵՐԵՂԵՂԻ ի Քրիստոս Սարգիսն եւ կողակիցն իւր Խաթունն, որդին Էլէշտանն, դուստրն ԼՅ—ինն, իսկ 120բ—ի ներքեւում, դրիկ կողմից՝ «Վայ լաք մարդայն Ռ Բերանն»: Ամբողջ տողովածուի լեզուն մէջնադարեան Հայերէն է: 367բ—ի լուսանցքում կայ մի

նկար բազմանկիւնաւոր, երկու անջատ մասերով եւ վերեւում մի խաչով, մէջը տողերի բաժանած, ուր մեծ աստերով գրուած է. «Տէր Աստուած Քրիստոսի ծառայողս Սուրաք խան, ամէն: (Ներքեւի բաժանում)՝ Որ Սաւորի որդի»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1—3ա. Առակք (ամբայտ հեղինակի):

բ. 3ա—4բ. Առակք առասպելականք եւ բարոյականք, որ կերպարան է ճշմարտութեամբ ասացեալ Սուրբ Վարդապետին Մխիթարայ, որ մականունն Քոչ կոչի:

գ. 4բ—48բ. Առակո պիտանիք, ասացեալ իմաստուն արանց:

դ. 48բ—55բ. Ի Պարսիկ բառէ Թարգմանեալ վկայութիւն եւ խրատաւ առ ի զգուշութիւն մարդկան: Սկիզբը՝ Տղայութիւն մինչ երիտասարդութիւն...

6. 55թ.—78ա. Ի պատմութենէ լատինացն (տաակէ) :

7. 78ա.—120ա. Խրատք եւ բանք առակաց շահ լուսաց, զոր արարին վարդապետքն :

8. 120թ.—123ա. Տեսիլ Սրբոյ Գրիգորի, զոր ետես ի վաղարշապատ քաղաքի, զիջումն Միայծին եւ զչինուան եկեղեցոյ, զհարցումն Լուսաւորին ժեռ : Սկիզբը՝ Ասէ Սուրբն Գրիգոր ընդ Հրեշտակն...

9. 123ա.—130թ. Զամագամ առակք :

10. 131ա.—250ա. Աւետարան տղայութեան (միլիմ հայերէցով) : քաղկացած է հետեւեալ 22 գլուխներին :

1. 131ա.—141թ. Աւշնութիւն Կուսին Մարիամու. Շնորհեցաւ պարգեւք Աստուծոյ...

2. 241թ.—146ա. Պատմութիւն Մարիամու Աստուածածնին, Յաղաքս Սուրբ Կուսին Մարիամու, տալ զնայ Յովսէփայ ի կնութիւն ըստ օրինի աւանդութեան իւրեանց պահել զդուռութեամբ զկոյսն եւ յանձնելոյ զնայ Հաւատոյ որ ի Տէր :

3. 146ա.—155ա. Յաղակս վասն աւետարար Հրեշտակի ձայնին եւ քարոզելոյ զյղութիւն Սուրբ Կուսին Մարիամու ժօք Տեան, զոր սասցեալ է Սրբոյն Յակարայ եղբոր Տեան :

4. 155ա.—160ա. Պատմութիւն յաղակս Յովսէփայ, որ վասն Մարիամու զրպարտելոյ, զկոյսն Մարիամ անձեղութեամբ զամէնաւարեալ ի կանայս անձեղադիր զրպարտէն :

5. 160ա.—161ա. Պատմութիւն յաղակս Մարիամայ յանդիմանելոյ զկուսութիւն սուրբ եւ պարկեշտութիւն Յովսէփայ եւ տալ երկոցունց զյուրն փորձութեանց :

6. 164թ.—168ա. Յաղակս վասն ծածուկ զնալոյ նոցա Մարիամու եւ Յովսէփու, երթալ նոցա ի Բեթղեեմ եւ ծննդեան Սրբոյն Կուսին :

7. 168ա.—170թ. Յաղակս նշանացն եւ սքանչելեացն, որ գործեցաւ ի յայ(ր)ին եւ մանկաբարձին, Հետեւեալ առ ժամայն տեսանելով զկոյսն սուրբ անաբատ եւ ամբողջ մնալով յետ ծննդեան : Տէր Յիսուս Քրիստոս, աւգնեայ զըլոյս եղկելոյս :

8. 170թ.—171ա. Յաղակս Հրեշտակին կուշիւյ առ Հովին վասն աւետարար բարառն եւ ի յայրին փութով Հասեալ նոցա բաղում ընծայիւք երկրպագութիւն տեսանելով :

9. 171ա.—181ա. Յաղակս վասն բաղմութեան զօրացն երկնաւորացն եւ մուռացն Հետեւելոց նոցա ընծայ բերելով ի պատիւ Նորածին Մանկանն արքայի, որոյ թաղաւորի Իսրայէլի :

10. 181թ.—183թ. Յաղակս վասն զայրատեանն քառանքեալ ի տաճար ժառուցանել բաղում ընծայիւք ի Սրբութիւն Սրբոցն, զոր ծերունին ընկալեալ Սիմէոն ի պիղկս իւր զօծեալ Տէրն զըզուեաց :

11. 183թ.—185ա. Պատմութիւն վասն անօրէն Հերովդիայ յանդիմանելոյ եւ կորուսելոյ զՄանուկն, որ ի Բեթղայէմ եղեւ :

12. 185ա.—187թ. Յաղակս վասն դարձեալ նենգութեամբ Հերովդիայ սպանանել Զաքարիայ զհայրն Յովսէփու Մկրտնին եւ Սիմէոն կացուցանել քահանայապետ ի տաճարին եւ Եղիսարեթ փախըստական լինելով մանկամբն :

13. 187թ.—190թ. Յաղակս Հրեշտակին յայանելոյ Յովսէփայ զնալ նոցա փախըստական յեղիպտոս յանօրէն ամբարըշտէն Յերովդիայ, զի մի սպանցէ զՄանուկն :

14. 190թ.—203թ. Յաղակս վասն Յիսուս խորտակելոյ եւ կործանել զկուռն եւ զմահանալ զիւրեան եւ քաղմութիւն մարդկան, որ մեռան անդ եւ յարութիւն որ եղեւ իսկ :

15. 203թ.—209ա. Յաղակս վասն ելանելոյ նոցա յեղիպտոսէ եւ գալ ի կողմանս Հաբաւ, յաշխարհս Արարիայ եւ աղաթիւն, զոր առնէր Յիսուս եւ մահուան, որ եղեւ արուսթիւն ժեռելոց իսկ :

16. 209ա.—210թ. Յաղակս վասն փախելոյ նոցա անդիւ եւ զնալ նոցա յերկիրն Ասորեստանաց :

17. 210թ.—212ա. Յաղակս վասն երթալոյ նոցա երկիրն Փանանոն եւ տղայութիւն, զոր առնէր Յիսուս եւ մահուան, որ եղեւ իսկ եւ յարութիւն եւ ժեռելութիւն զոր արար :

18. 212ա.—217թ. Յաղակս վասն զնալոյ նոցա յերկիրն Իսրայէլի եւ գործ տղայութեան զոր առնէր Յիսուս եւ տալ զնալ յու-

սունս դպրութեան եւ մահուան, որ եղեւ, իսկ յարութիւն մեռելութիւն որդոյ թագաւորի:

19. 217ա—226ա. Յաղակս վասն զնաւոյ նոցա ի քաղաքն Տապարիս տալ զնայ ի յարուեստ ներկութեան եւ զտղայութիւն զոր առնէ Յիսուս եւ սքանչելեացն, զոր արար Յիսուս:

20. 226ա—231ա. Յաղակս երթալոյ նոցա յԱրեւմտեա քաղաքի եւ տղայութիւն զոր առնէ Յիսուս եւ մահուան որ եղեւ իսկ եւ յարութեան եւ մեռելութեան զոր արար Յիսուս:

21. 231ա—233ա. Յաղակս վասն երկմըտեալ նոցա եւ անտի գնալն արտեան լեւորին եւ տղայութիւն, զոր առնէր Յիսուս ընդ մանկուան երբայցեցոց աշխարհին:

22. 223ա—250բ. Յաղակս վասն դարձեալ անդ զալ նոցա ի զեղ մի նմաւուս եւ բռնկութիւն եւ սքանչելագործութիւն զոր արար ի վերայ Հիւանդաց:

Ժ. 250բ—261ա. Հարցմունք Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին ընդ Սրբոյն Բարսեղի: Սկիզբը՝ Ասէ Գրիգոր. Մինչդեռ երկինք եւ յերկիր ոչ էր, աթոռ Աստուծոյ ուր Հանգչէր: Բարսեղ ասէ. ի վերայ տարբեղէն տարակերտացն, որ բարձեալ ունէին զհասարակ աստուածութեան:

Ժա. 261բ—266ա. Վասն քահանայից, Սկիզբը՝ Քահանա մի արժանաւոր, զարգացեալ ամենայն առաքինութեամբ, ազգահայ, ի գաւառէն Կողովտայ, ի գեղջէն, որ Բծայր կոչի, այսինքն գոմբէք, եւ ի նոյն գեղջն, որ ունէր տանուտէք մի...

Ժբ. 266ա—287բ. Քարոզ ի բան վասն Սողոմոնայցոյն ի բանն, որ ասէ. Աղաղակ Սողոմոնայցոն եւ Գոմորացոն ոչ առաջի իմ, Սկիզբը՝ Յորժամ եւ Նոյ ի տանէն եւ բաժանեաց Գ. բաժին աշխարհիս ի վերայ երեց որդոցն զԱիսայ, զԵլիսայ եւ զԼեբիայ. եւ իշ... 10(40) ամն լցաւ աշխարհս ծննդօք նոցա:

Ժգ. 287բ—299բ. Քարոզ ի բան Սողոմոնի որ ասէ. Մահ եւ կեանք ի ձեռն լեղուի է, եւ որք ընդբոխն զնա, կերեցին պտուղ նորայ: Սկիզբը՝ Առաջին խրատն վասն մարմնաւոր կենացս է. ճշմարիտ մահու եւ

կենաց պատճառ լեղուն է, թէ մարդն զիտուն լինի եւ լեղուն իւր բանին պահէ:

Ժդ. 299բ—306բ. Քարոզ ի բան Աւետարանին Յովանու, որ ասէր, որ ասէ Ամենայն որ ատեա զեղբայր իւր, մարդասպան է եւ զիտեմ ամենայն մարդասպան ոչ ունին կեանս անձին իւրում: Սկիզբը՝ Ջայս Հրամայէ. Ամենայն, որ ատէ զեղբայր, մարդասպան է եւ ապա մարդասպան մարդն չունի արքայութեանն բաժին:

Ժե. 306բ—318բ. Խրատ խոյով քահանայից: Սկիզբը՝ Եւ վասն քահանայից այսպէս ասէ տէրն. Եթէ մատուցանեցես զպատարազն քո ի վերայ սեղանոյն եւ անդ յիշեսցես, Եթէ ունեցիս խէր ընդ եղբար եւ մարդի...

Ժզ. 318բ—322ա. Դարձեալ վասն սեղան աւրհնեոյ եւ զինոյ ի բան Մովսէս աստուածախաւ մարդարէին, որ ասէ աւրհնութիւն ի վերայ լեռանց մշտնջենաւորաց: Սկիզբը՝ Նախ մշտնջենաւոր լեռինք անուանին դասք հրէշտակացն:

Ժէ. 322ա—341բ. Քարոզ վասն ջրհեղեղին, ի բանն աստուածախոս մարդարէին Մովսէսի որ ասէ. Նոյ էր ամաց վեց հարիւրից եւ ջուր ջրհեղեղ եղեւ ի վերայ երկրի:

Ժը. 341ա—346ա. Վասն աղօթից, Սկիզբը՝ Այսպէս առաքինի մարդն պատրաստ պիտի կենալ եւ զգաստ ի խաւարն կենցաղոյս, մտացն ճրագ ի վառ եւ սուր եւ նետ, աղաւթքն ի ձեռն...

Ժթ. 346ա—348ա. Առաւ Սողոմոնի, առակն Սողոմոն: Սկիզբը՝ ի պտղոյ արդարութեան բուսանի ծառ կենաց: Բարձին տարաժամ որդիք անօրինաց...

Ի. 349ա—352ա. Գուշակունս եւ մարդարեւութիւն Ներսէսի Հայրապետին վասն կատարածի աշխարհիս եւ վասն զլստեան Նեոխին, զոր մահմետականքն Մեհդէ ասեն: Սկիզբը՝ Յայնժամ կատարի խաւսք Աւետարանին եւ ասէ. Ոչ ֆեսսիք թար ի թարի վերա, որ ոչ քակտեսցի...

Իա. 352ա—356ա. Վասն երեւման խաչին տէրունական եւ վասն զալրստեանն Քրիստոսի. ի յանայշառն զատաստանն ամենայն արդարոց եւ մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Աուր ուրբաթուն երկինք եւ երկիր շարժի...

իր. 356—357ր. Վասն պայքատեանն Բրիտտոսի եւ վերջին աւուրն, որ զայ դատի ամենայն ըստեղծուածս, որ ծնեալ են ի յԱ-դամայ մինչեւ կատարածն: Սկիզբը՝ Մեք ալն ունեմք զպայքատեանն Բրիտտոսի Աստու-ծոյ մերոյ, վկայութեամբ սուրբ զրոյց եւ բանիւ սուրբ առաքելոց...

ԵԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

348ր. Փառք ամենայսուրբ Երրորդու-թեան Հարս եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ, ամէն:

Գրեցաւ Մաղկայայիբքս ձեռամբ սուտա-նուն Դաւիթ քահանայիս: Ըստացող սուրբ որոցիս Սարգիսն, որ մականունն կոչի Ղառչ-դայ եւ զհայրն իւր Աւետիսն եւ զմայրն Դօլ-վաթխաթունն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք Ղառչդէն եւ զեղ-րաբքն իւր Պալի Աղաջանն, Ռոռոմջանն, Յակոբջանն, Աւելայրէկ, Էւլիբէկն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ստացէք իւրեանց հո-ւոյն, ամէն: Դարձեալ յիշեցէք Ղառչդէն եւ կողակիցն իւր Սեդեղէն եւ զուստրն իւր Լէւիթանն (ուր որդիքն Յա-

կարջանն, Էլէքսանն եւ ուրդիք Սարգիսն, յիշեցէք, ողորմի ստացէք, ամէն):

(Գ)րեցաւ Թվին ԹճՆ-ունն (1059), ի քաղաքն Սուրաթունն, որ կոչի Բանդար, ի վայելունն պարոն Ղառչդէ, որ մականունն Սարգիս կոչէ եւ արեան մերձաւորացն ամե-նայնի:

357ր. Յիշատակ է Էլէքսանին, ամէն: Ով կարդայ կամ օրէնակայ, րդեպ յիշի բա-ւէն: Թողութիւն շնորհեայ մեզ, զի կայր մեր այս է: Յիշատակ է Ղառչդէ, որ մականունն Սարգիս կոչէ եւ հօրն եւ մօրն եւ եղբարցն եւ քեռոցն ամենեցուն, ամէն:

Թվին ԹճՆ (1659) գրվեցաւ Սուրաթ Բանդարունն:

318ր. (Շղագրով) Սարգիսն եւ իւր որդի Էլէքսանին եւ իւր դուստր Լէւիթանին եւս առաջվի իւր ծնողացն Աւետիսին, եւս իւր ծնողաց Դոլվաթխաթունն եւ իւր կողակից իւր Սեդեղէն իւր, կենդանոցն, ամէն:

357ր. (Լուսաւեցում, շղագրով) Էս մե-ղաւոր անարժան Պողոսոս գրեցի մեր պա-րոն Մուրատիսանի Տղայ Աւետարանունն... (մի քանի բառ եղծուած):

440

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 309, զգ. 24)

Ի՛նչ դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 428: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 10.2 X 16: ՍԻՆԻԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-ԱԻԱՑ, 14 X 5: 8ՈՂՔ՝ 10: ՆԻԹՔ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ Պատրիարք: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ Գա: ԹԱՆԱՔ՝ շաղափակի, վերնագրերը, սկզբնատողերն ու գլխատառերը՝ կար-միր: ԼՈՒՍԱՆՍԱՐԱՆՔ՝ Գա: ՍԿԱՐԻՍԱՆԱՐ՝ Երկաթա-գիր: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻ-ԹԵՆԱՆ՝ ամշտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵՆԱՆ՝ ժէ դար: ՍՏԱՅՈՂ՝ էրեւանցի խօսող Թեոփան: ԴԱՍԱՐԿ՝ 1, 3ր, 42ր-ի Բ Ա Երեւանցի-428:

ԵԱՆՈՒԹԻՒԹԻՒՆ... Ձևադիրը լաւ է պահուած: Սկզբում՝ 2ա—3ա դրուած է բովանդակութեան ցանկը: Բացի վանքի 1854 թուականի կնիքից, այլ յիշատա-կագրութիւններ չկան:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ԾԱՆԿԻ (2ա—3ա)

ա. Ընդդէմ այնոցիկ, որ բախտ եւ ճա-կատաղիւր ասեն:

ր. Որ դարն եւ զրարին Աստուծոյ ասեն:
դ. Ընդդէմ կորուսեալ աղբիւն Տաճկաց պատասխանի ժՁ գլխով, մի մի պիտ եւ կարդայ:

դ. Ընդդէմ պիղծ Հրէիցն:
ե. Վկայութիւն Բրիտտոսի սուրբ զրոյց, թէ վասն Աստուած է:

գ. Վասն թացեալ պատուելն, զոր ետ Բրիտտոս Յուդայի:

է. Վասն ապաշխարութեան:

ը. Թէ քանի՞ են ժամէ աղօթից աւուրն:
թ. Վասն Սուրբ Աստուածանին, թէ ով է ասել, եւ թէ քանի են Սուրբ Աստուածք ի տարին:

ժ. Պատմութիւն Դանիէլի մարգարէի եւ Շուշանն:

ժա. Պատմութիւն Մուրաքէի եւ Համա-
նայ:

ժբ. Պատմութիւն Եւրպիթա:

ժդ. Պատմութիւն Տուրքիթա:

ժզ. Խրատ Հոգեւորի ուսեր կանոնացն:

ժե. Վասն աղօթելոց:

ժզ. Վասն խոստովանութեան:

ժէ. Գիրք եղբի առաջին:

ժը. Թուղթ Միսիան իշխանի առ Դարեհ:

ժթ. Խրատ Եւսեփէ վարդապետի խիստ
յողէշահ:

ի. Թէ պարտ է բացաւ դիտով աղօթել:

իա. Հարցմունք ծերի միոյ եւ պատաս-
խանէք երկտասարդի:

իբ. Պատմութիւն վասն Իննակեան վա-
նացն:

իզ. Առաջին պատերազմի:

իդ. Երկրորդ պատերազմին:

իե. Երրորդ պատերազմին:

իզ. Զորորդ պատերազմ եւ զալ Տիզ-
րանայ:

իէ. Պատմութիւն Եւսեփէ Թաղաւորաց
եւ շարութեան նոցա:

իը. Վասն ցուցման կերպարանաց Թա-
թարաց:

իթ. Վասն բարեպաշտ Թաղաւորին Հա-
յոց Հեթմոյ դեան ի Նօղայ առ Բաթու:

լ. Վասն դիւին, որ ի կերպարանս կնոջ
լեալ խառնակէր:

լա. Վասն մարախին, որ եկեր դաշ-
խարհս ամենայն:

լբ. Վասն կայսերացն Եւսեփէ եւ շար
կանանց նոցա:

լզ. Թուղթ Լեւոնի առ Պրօսպաթայ:

լդ. Պատմութիւն քային Թոռնկայ:

լե. Պատմութիւն Քօնդաֆրա:

լզ. Պատմութիւն Կաղովանցի Սարգսին,
որ Կ(60) Հոռոմն Ա սոխի ծախեաց:

լէ. Պատմութիւն խաչափայտին Քրիս-
տոսի:

լը. Վասն պիղծ Եւսեփի ծննդեան եւ
սննդեան:

լթ. Պատմութիւն անղամալուծին:

խ. Թէ ուստի էր արծաթ, որ տոյն Եւս-
եփի:

խա. Հարցումն Սրբոյն Գրիգորի ընդ
հրեշտակի:

խբ. Տեսիլ Սրբոյն Գրիգորի մեր Լուսա-
ւորին վաղարշապաթ:

խզ. Յիշատակ վարուց փափին Հոռոմ
Գրիգորի եւ Պետրոսի աշակերտին:

խդ. Պատմութիւն միւս Գրիգորի, սքան-
չելի առն Աստուծոյ:

խե. Վարք եւ յիշատակ Մարտիանոսի
ճղնաւորի:

խզ. Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսի սոսա-
ցեալ ի Թերութիւն Թումայի:

խէ. Պատմութիւն Եւսեփէ Օմնեցուն:

խը. Պատմութիւն Եւսեփէ Նահատա-
կին:

խթ. Պատմութիւն Սրբոց Ղեւոնդեանց:

ծ. Նահատակութիւն Սրբոց Վարդա-

նանց:

ծա. Վկայութիւն յԱթանաղինէ եպիս-
կոպոսի եւ Ժ աշակերտաց:

ծբ. Սրբոյն եղիշի վարդապետի ասա-
ցեալ վասն յարութեան:

ծզ. Պատմութիւն մեռելոցն եւ վասն տես-
լեան խաչի վարդապետին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

390ա. Ողորմեա, Քրիստոս Աստուած,
ստացողի սորա էրեւանցի խօսայ Եւսեփին եւ
իւր ծնողաց եւ մեղապարտ դրչիս եւ քեզ
փառք:

427ա. Մանաւանդ ստացողի սորա խօ-
սայ Օհանին եւ իւր ծնողացն եւ ամենայն
յարեան մեղաւորաց, եւ նմա փառք յաւի-
տեանս, ամէն:

(Նմամ յիշատակաբանմեր կամ մանու
78ա, 401բ, 416բ, 422ա երեսմերում):

115ա. Ախ, ինչ անեմ, քունս կու նե-
ղացնէ խիստ գիս: (Նայմը մանու 35ա-ում):

154բ. Ձախորթ օր իմ քուն էլ այ տանու
է, չեմ կարող, թող մնայ յէկուց, Աստու-
ծոյ ժամարար:

441

ԲԱՆՔԻ ՍՐԲՈՑ ՀԱՐՑ ԸՆԴԻԵՄ՝ ՀԵՐՁՈՒԱԾՈՒԼԱՑ

(Ս. Ամեռափրկիչ 73, գգ. 19)

ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 137: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 15,2 X 10: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 11,2 X 7: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԹՔ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ Յոտր-գիր: ՍԿՁԲԱՏԱՌ՝ կարմիր քամաճով ճոտրգրիք: ԹԱՆՔ՝ սեւ, սկզբատառերը, լուսամասերը ու քոշ զլխատառեր՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ պարզ սեղմած ձեւերով, Յերսից զօւնացեղ քուզք: ՏՆՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլպտ: ՓԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամեռափ հաւամակամութեամբ ժէ դար (տե՛ս 71 ձեռագրի գիրը): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—6ր, 138ա—137բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրի սկիզբն ու վերջը թերէ են, Ա տետրից պակասուած է մի թերթ, 130, 134 եւ 135 թերթերը վնասուած են: Յիշատակարան լուծի: Զեռագրին այնքան էլ լաւ չի պահուել, խռնուութիւնից թռեալը ներծռուել է եւ ամբողջ թերթը դեղնել են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 6ա—11բ. Ի վերայ Սրբոյ երրորդու-թեան: Սկիզբը (պալլատառը)՝ ... դամենե-սեան: Անսկիզբն, անպիստան Աստուած եւ Տէր եւ ձեռք Որդւոյ, անժամանակ...

բ. 12ա—16ա. Ներսէսի կաթուղիկոսի Պատախանի թղթոյն կեռ Մանուէլի Հոռոմոյ թագաւորի: Սկիզբը՝ խոստովանիմք համա-գոյ եւ անեղ դամենասուրբ զերբորդութիւնն յերիս անձնաւորութիւնս բաժանեալ...

գ. 16ա—16բ. Սրբոյն Գրիգորի Աստուա-ծաբանին առ Կղզիոս: Սկիզբը՝ Վասն զի եւ ոչ զմարդն բաժանեմք յաստուածութե-նէն, այլ զմի եւ զոյն աւանդեմք յառաջա-դոյն...

դ. 16բ—17ա. Աթանասի Աղէքսանդրի Ի թղթէն որ առ Կղզոյի թագաւորն: Սկիզբը՝ Արդ, մի կամք բոլորիմ մի յաւեր եւ ասեմք Բանին բնութիւն եւ անձնաւորութիւն կա-տարեւապէս մարդացեալ...

ե. 17ա—բ. Նորին Ի ինչորոյ նպիկտիա-նոսի Կորնթացի եպիսկոպոսի: Սկիզբը՝ Իսկ այս հուր բորբոքութեան ուստի ել եւ բոլիսեաց եւ կամ որ դժոխք զսղայեցան (?) ասել մի բնութիւն...

զ. 17բ—18ա. Ներսէսի վերջնոյ իմաս-տասիրի: Սկիզբը՝ Ի մարմին եւ անմարմին, մարմին ըստ մարդկութեան, զոր էառ եւ անմարմին ըստ աստուածութեան զոր ու-նէր...

է. 18ա—19ա. Սրբոյն Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի, տիեզերալոյս վարդապետի ասացեալ Ի միմեանց Հերետիկո-սաց: Սկիզբը՝ Լուր երկին եւ ունին դէր եր-կիր, զի Տէր խօսեցաւ. առիւծ դռնացէ եւ ոչ ոք իցէ որ ոչ սարսէ...

ը. 19ա—32ա. Գլուխ երկրորդ. Յաղագս բնութեան դուռն բնախօսութիւն բնութեանս զանաղանութիւն: Սկիզբը՝ Զբնութեանէս զա-նաղանութիւն սքանչելին Ի բնաւ Գրիգոր Նիւսեայի ուսուցանէ մեզ փարթամ բա-նիւք...

թ. 32ա—49բ. Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի եւ ուղղափառ վարդապետի Հակաճառութիւն ընդդէմ այնոցիկ, որք զմի եւ անբաժանելի բնութիւն Որդւոյն Աստուծոյ յարհիւր յանդէսարար քակել եւ Բ հատանել: Եւ զուղել առանձին կամք եւ կիրք եւ դործք: Առաջին ձեռնարկութիւն սակաւ ինչ նախա-դրութիւնս բանիս: Սկիզբը՝ Աստուածային եւ երկնաւոր շնորհ, որ Ի վեր քան դարժանն եղաք, ընդունակ կացոյց զմեզ մեծի...

ժ. 49բ—54ա. Դաւանութիւն ուղղափառ հաւատոյ ասացեալ մեծին Աթանասի գերա-զանց վարդապետի Աղէքսանդրու: Սկիզբը՝ Ամենայն ոք որ կամի փրկիլ, նախ քան զա-մենայն պիտոյ է, զի ունիցի ուղղափառ հա-

ւատոյն...

ժա. 54ա—54բ. Ընդդէմ երկաբնակացն, որք ասեն. Մի անձն Գրիստոս եւ Բ բնու-թիւնս... Սկիզբը՝ Նախ զի մի անհատ է Գրիստոս: Իսկ անհատն ընդ փիլիսոփային այն, որ ոչ ընդունի բաժանումն...

ժբ. 54բ—55ա. Ներսէսի: Սկիզբը՝ Աս-տուածաշունչ զիրք եւ մեք վկայեմք զմին Գրիստոս Աստուած եւ մարդ դաւանեալ...

ժդ. 55ա—56բ. Աթանասի Լպիսիոպոսի Աղէքսանդրի արտադրութիւն առաջնական Յաղագս Աստուածայնոյ բնութեան Աստուծոյ Բանին: Սկիզբը՝ Խոստովանիմ զՈրդին Աստուծոյ Նախ քան զամենայն յաւիտեանս մշտնջենաւորապէս ի Հօրէ Ժնեալ...

ժդ. 56բ—57բ. Սրբոյն Աթանասի Լպիսիոպոսի Աղէքսանդրու առ Յովբիանոս Թաղաւոր վասն Հաւատոյ: Սկիզբը՝ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի վերայ մկրտութեան օրինադրելով զստոյդ եւ զհաղարակեալ Հաւատոյ...

ժե. 57բ—61բ. Ներսէսի կաթողիկոսի Պատասխանի Թղթոյն Կիւ Մանիէի Հոռմայ Թաղաւորի: Սկիզբը՝ Խոստովանիմ Համայոյ եւ անեղ ամենասուրբ զԵրրորդութիւնն, երբն անձնաւորութիւնս...

ժդ. 61բ—62ա. Այսմ Թղթոյ պատաս-

խանի Կեռ Մանիէին, զոր զրեաց առ Ներսէս կաթողիկոս: Սկիզբը՝ Մանուիլ ի Քրիստոս Աստուած Հաւատացեալ Թաղաւոր, ծիրանածին, աստուածապսակեալ արքայ զօրաւոր...

ժէ. 62ա—78բ. Սուրբ Հօրն մերոյ Յովհաննու Դամասկացոյ ասացեալ, Վասն երկուց բնութեանցն Քրիստոսի: Սկիզբը՝ (Քան) զի անփոփոխելի եւ անբաժանելի միաւորեցան բնութիւնքն, ոչ աստուածային բնութիւն փոխեցաւ...

ժը. 78բ—135բ. Դիլիսիակոսութիւնք Հոռմոց, զորս պահանջէն ի մէնջ ի պէտս խաղաղութեան, ընդ որս եւ լուծմունք առ ընթեր հոգեալ, ասացեալ Սրբոյն Ներսէսի Համբարումացոյն: Սկիզբը՝ Նշովեցէք զաստղսն մի բնութիւն զՔրիստոս, զԵւտրիքէս եւ զԴիոսակորոս եւ զՏիմոթէոս զԿուղն եւ զամենայն...

442

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 7, գգ. 17)

ժի: դար

ԹԵՐԻՔՔ՝ 142 (վերջիմ քերթը փակցուած է կազմի վրայ): ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 14,5 X 10: ՄԻՒՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 5,6 X 0,3: ՏՈՂՔ՝ 15: ՆԻԹ՝ դիմաւոր իստաթաւր: ԳԻՐ՝ ձուրգիր: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ, քերամը գոգող կափարիչով: ԹԱՆԱՔ՝ տեւ, վերմագրեմ աւ տաղապիգրեթի գլխատառերը՝ կարմիր: ՊԼԱՊԱՆԱԿ՝ սկզբում մէկ քերթ: ՍՏԱՅՈՂ՝ Զուգարեթի Քարամի արգի Սաքի: ՏԵՂԻ ԳՐԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ տնայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ ժի դարի վերջ կամ ժը-ի սկիզբ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռաղբի սկզբից պակասում է 2 պրակ, Թերի է նաեւ վերջից: Դիլիսիոյ յիշատակաւոր պահաւ է: Սկզբի եւ վերջի Թերթիկերի վրայ ունի զրուածքներ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2—3բ (կիսատա):

բ. 3բ—28ա. Այս են ամենայն տնօրինականքն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի

սուրբ աստուածաբնակ մայրաքաղաքն յԵրուսաղէմ, ի միջոյ եւ արտաքոյ, որ կան Հաւաքեալ աստ ի Թողութիւն մեղաց մերոց Հաւատով երկրպագողաց ամենայն Հաւատացելոց: Սկիզբը՝ Նախ եւ առաջին քաղաքն Նաղարէթ...

գ. 28բ—56ա. Տեսիլ Սուրբ Աստուածածին, զոր ետես ի լեռն Զիթենեաց: Սկիզբը՝ Խորհեցաւ ամենայսրուհի Աստուածածինն Մարիամ երթալ ի լեռն Զիթենեաց կալ յաղթաւ...

դ. 56բ—85բ. Հարցմունք Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչիին եւ պատմելոյ Հրեշտակին վասն Հոգոյն: Սկիզբը՝ Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն Հայոց զքառասուն տիւ եւ զքառասուն դիւեր Հայ ոչ եկեր եւ ջուր ոչ էարբ...

ե. 86ա—125ա. Վասն քահանայի միոյ,

որ հետ Օսմանցոյ շխերուն եւ մօլլանուն ի քաղաքին խարբերդու, թէ ինչ պատճառաւ է հակառակեր ի վերայ հաւատոցս քրիստոնէից, թէ որպէս դիմադարձեալ է հետ մօլլանուն եւ շխերուն, թէ որպէս յաղթեր է շնորհօք Գրիստոսի: Սկիզբը՝ եւ ընդ աւրհնութեանն ծանուցումն լիցի ձեզ, Գրիստոսի արեամբ զնեալ քահանայք եւ ժողովուրդք, որ վասն այս մահտեսի նշխայ քահանայս...

չ. 125ա—139բ. Վարք եւ պատմութիւն Ալէքսանտրի ճղնաւորին: Սկիզբը՝ Այր մի էր ի քաղաքն Ըստամպօլ յոյժ մեծատուն եւ իշխան մեծ եւ հրամանատար բազում դաւաւաց... (վերջը կէպ, ընդհատուած է 139բ-ում, միջի մտօից եւս քերթեր եմ պակասում):

դ. 140բ—141բ. Զանգամ աստղաբաշխակն գուշակութիւններ, յետոյ տակացուած նոտրգրով:

է. 142ա. Մի քանի տող պատարագից:

ՅՈՒՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

3բ, 28ա, 56ա, 85բ, 124բ (պսիմֆն համարեա ամէն գլխի վերջը կայ հետեւեալ յիշատակարանը). Որ ողորմի Գրիստոս Աստուած ըստացողի զոյոյ Սաթին (եղբմն եւ Քուղայեցի Քարամի որդի Սաթին) եւ ծնողաց նորա եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ մեղապարտ զրչիս եւ հոգեւոր վարդապետացս եւ մարմնաւոր ծնողացս, կարգացողաց եւ խղաց եւ Աստուած ողորմի ասացողաց, ամէն, Հայր մեր որ յերկինս:

1ա. (վերջում անվացում) Յիսուսի Գրիստոսի ծառայ Դարվիչէնց մահդէսի Անդրէասի որդի մեղաւոր եւ անարժան մեղապարտ Ըստեփանոս զրեցի այս զիր... Թիլն Ռձիկ (1713) հօգօստոսի ԺԳ:

142. (Գրուած տարբեր քառաբով ու ձեռագրով):

Այս եւ տապան հոր բամտխտան, Առն իմոյ յիշատակեան, Մզտի Շուէր Միքայէլեան, Յանգեալ առ Քրիստոս մեր:

443

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրէիչ 1, գգ. 17)

ԻՃԼՁ (1687)

ԹԵՐԹՔ՝ 80: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 14 X 8,8: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միասնաւ, ՏՈՂՔ՝ 4—23ա՝ 18, իսկ 23—78՝ 28: ՆԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ ճոտրգիւր, խաշոր միջեւ 28ա, 23բ—78՝ մամբ: ԹԱՆԱԲ՝ տւ. վերնագրերն ու սկզբնատախեր՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեգատ տախտակ, վրան ճնշումով ծաղկազարդեր: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամյացոյ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՈՁԷ (1687), ԴԱՏԱԿ՝ 1—3, 70—80: ՏՈՂԵՐԻ ԳԵՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշումով:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրեր պահուած է մաքուր եւ անվտանգ, Լուսանքներու 2 եւ 3 աստիճան քերականութեամբ եւ բարձր թողնուած ու ծալուած թերթիկներ վրայ գրուած են թէ՛ վերնագրեր եւ թէ՛ արտագրութեան ժամանակ բաց թողնուած նախադասութիւններ:

1 Բնագրին մէջ մեծութիւնը չէ նշանակուած (նաեւ. հրատարակչէն):

ԲՈՎԱՆՒԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—23ա. Ագատրոնի անյաղժ փիլիսոփայի ասացեալ Վասն բարի ժամանակին եւ վասն սուրբ Թագաւորացն, որ յայտնելոց են եւ վասն ազգին Նեոտղաց կործանման եւ դարձեալ վասն ի՜ր Թագաւորացն, զոր արձակելոց են իբրեւ զլար եւ արինարբու դաւանս եւ ապականելոց են զերկիր, որ են Բաբուճ եւ Քուշանք եւ կոչին Լեկք: Եւ վասն պիղծ եւ անմաքուր Նեոին, որ յայտնելոց է եւ դարձեալ կործանելոց է զօրութեամբ սուրբ խաչին, եւ վասն ահեղ եւ սոսկալի դատեան Որդոյն Աստուծոյ եւ հատուցումն արդարոց եւ մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Յայնժամ

*Թափալորեացէ յաղթողն եւ մեծն կոստան-
դիանոս հօր, ի յազգէ սուրբ եւ անուանի
թափալորացն...*

բ. 23ա—26բ. *ՅԱլամայ մեղացն է պա-
կասութիւն առաք. քաղց, ծարաւ, ցուրտ,
տոթ եւ տաղնապ, աշխատութիւն, տկարու-
թիւն, մահ:*

գ. 26բ—35ա. *Իանջ Աւետիս արեղայի
Աւկոստիոս կոչեցեալ, ի կարգէ եղբարցն
քարոզողաց, ասացեալ Վասն տնօրէնու-
թեանն Քրիստոսի եւ վասն պաշտեանն Նե-
ոքի եւ կատարածի աշխարհի.*

Սկիզբը՝

Առաջին մտրդն որ Աղամ անուանեցաւ,
ի հոգի ի յարքաքոջ աւուր տնեղծաւ...

Վերջը՝

Ի յերկինս ընդ հրեշտակացն ի միասին,
Ամենայն սրբոք օրհմել զՈրդի կուսին,
Քրիստոսի հօր, ամսն թագաւորին
Տալ բզիառս այժմ եւ յաւէտ այպանին,
ամէն:

դ. 35ա—35բ. *Զորս են կարգէ գիտու-
թեանս քրիստեանացն: Սկիզբը՝ Նախ որ գի-
տէ, եւ թէպէտ գիտէ զի գիտէ, ասէ չեմ բա-
ւական խօսելոյ...*

ե. 35բ—36ա. *Յորդորակ է վեր ասա-
ցեալ բանիցդ:*

Քամգի գիտում ընդ անգիտին
ի միասին մարդիկ կոչին.
Վասն այնորիկ քննել պարտին,
Թէ զինչ իրօք գտնագանին:
Զորս են աւանումքն եւ կերպ մոցին,
Իւրաքանչիւր բանակամին,
Որք ի յոգնութեան ցուցանին՝
Պէտ պէտ շնորհօքն աստուածային:
Նայն որք գիտում գոյ համարին
եւ են այնպէս որպէս ասին.
Այնք վարդապետք են ըստ բանին,
Մեծարեցեմք ըստ պատշաճին:
Երկրորդ գիտողն բզիաք անձին
հաստակամին չգիտել բանին.
Սոքայ բարի են ըստ կերպին,

Ուսուցանել պարտ է սոցին:
Երբորք անգիտք են եւ չընչին,
Որք ի յանձնին իւրեանց չեային.
Նոքա յիմար քննել մընչեն,
Զարքուցանել պարտ է գնաին:
Զորքորք անգիտքն գնալին,
Որք ոչ գիտեն, այլ աւու պարծին,
Նոքա եղարտ են եւ մոյին,
Մի ընդունիք գրաքս մոցին:
Դարձեալ է չար յայժ քառանգին
եւ վատաբախտ յիւրում մասին,
Որ ոչ գիտէ զպիտեալ բանին,
Ի ոչ ուսանել կամի գրարին:
Եւս առաւել չար է կըրկին,
Թէ ոչ ունի գտնել ընկերին,
Եւ գգնաւթիւն իւր ըստ կարին
Զուսուցանել կամեցողին:
Այլ առաւել մերձ է չարին,
Քան թէ բարայն, որով լինին,
Որ ուղիքսցէ զայլս ի բարին,
Եւ իմքն է թիւր գործով չարին:
Սա Աւետիքն է Օգոստին,
Քարքողացն հղալաց կարգին,
Զպակասութիւն իւրում անձին,
Խոստովանալ գրէ իմքին,
Յամի ծննդեան մերայ փրկչին
Ռա եւ Յի եւ Զա թուականին,
Փնտրաւարի օրքն վերջին,
Իր քան եւ ինքն ըստ մեծանցին,
Յարում աւուր բանքս յարգին,
Ի վընէժոյ եկեղեցին,
Ինձ շնորհեցէք զոգորմեսցին:

զ. 36բ—38բ. *Ասացեալ են Պղատոն եւ
Արիստոտէլ, Եթէ է կարգ են աշխարհի եւ
է են գործք բարութեան:*

է. 38բ—39բ. *Դարձեալ պատկանում է
Աւետիսին Վասն պաւազանաց՝ վերնագրով,
գրուած կաթողիկոսութիւնների եւ պատրիար-
քութիւնների մասին:*

բ. 40ա—78բ. *Կանոնք երանելոյն Օգոս-
տինիոսի եպիսկոպոսի եւ աստուածաբանու-
թեան վարդապետի, վասն վարուց կրօնաւո-
րաց՝ արարեալ ի փոռս Քրիստոսի օրհնե-
լոյն: Սկիզբը՝ Կամելով ուսուցանել զխոս-
տովանահայրս, որք ոչ են իրապէս տեղեակ
եւ. Հմուտ յամենայն...*

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

78թ. Արդ, կատարեցաւ իրաւ խոստովանութեան ի փառս Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ասէն: Ի յօղոսութիւն ինձ նման տկարաց եւ անմտից: Ի թուարբերութեան Փրկչին ՌՈՒԹԱՆԵԱՆ եւ Է-ին (1687): Ի թա-

ղաւորութեանն այլազգաց Սուլթան Սուլէյմանին որդւոյ Իպրահիմին, ի սոյնում ամի յամանանն Հոկտեմբերի ԻԹ աւուր շարաթի, յիշատակի Թարաղամա Անտիօքոյ հպիսկոպոսին:

4ա-ում եւ 78թ-ում ունի Ս. Ամեմա-փրկչեան վանքի կոնքը:

444

ՔԱՐՈՋԳԻՐԻՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 297, զգ. 23)

ՆՈՐԾԻՆԻԿ ԳԻՒՂ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՀԷ (1628)

ԹՈՐԹՔ՝ 192: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 20 X 13,3: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 14,8 X 9: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻՒԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ ճաւոր: ՃԱԿԱՏԱԿԱՐԻ՝ 2ա: ԱՌԻՍԱՆՅԱԿԱՐԻ՝ 2ա, 90ա: ՍԿՏԱՆՏԱՐ՝ ծաղկազեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վեր-մագրերը, սկզբնագրերը, գլխատուներն ու լուսանցազները՝ կարմիր: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեւ-մած ձեւերով: Ա կողի վրայ սեղմած իսլ, ճերմից ծաղկաւոր քարամ: ԳՐԻՉ՝ Գառար երէց եւ կիրա-կոս: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նորշիմիկ գիւղ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՀԷ (1628): ՍՏԱՅՈՂ՝ Նաթիմ-պէկ: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1ա, 102թ:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը խոնարհութեանց վնասուած է: Թերթերը սեւացել են, ուստի մի-մեանց կպել: 1ա-ի վրայ կան ոչ հետաքրքրական գրութիւններ: Բովանդակութիւնը համաձայն է 1ա-ի վրայ եղած ցանկին: Իւրաքանչիւր քարոզի վերում կան ստացողներէ անուններ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ 1ա-ի 8ԱՆԿԻ

ա. Քարոզ վասն Աւետարանին, որ ասէ. Եղբորդ խորազէտը որպէս պոս:

բ. Քարոզ վասն Դաւթի մարգարէին, որ ասէ. Որպէս իժի եւ քարբի, զի խցեալ է:

գ. Քարոզ վասն Սողոմոնի, որ ասէ. Ձանձն ի դործս իւր ոչ բժշկէ, եղբայր է:

դ. Քարոզ վասն Սողոմոնի, որ ասէ. Մահ եւ կեանք ի ձեռն լեզվի եւ որ լմպոնի:

ե. Քարոզ վասն Որայ, որ ասէ. Աղօթք սուրբ են եւ ճշմարիտ առաջի Աստուծոյ:

զ. Քարոզ վասն Սողոմոնի, որ ասէ. Որ

ողորմի աղքատին, փոխարէն տայ Աստուծոյ:

է. Քարոզ վասն Սողոմոնի, որ ասէ. Յիշեալ վարդիչն չոր աւուր մանկութեան չաւ կան ի ճանապարհս չոր արդարութեան:

ը. Քարոզ վասն Սողոմոնի, որ ասէ. Լաւ է կոյր աչօք, քան թէ կոյր մտօք:

թ. Քարոզ վասն Սողոմոնի, որ ասէ. Լաւ է օր մահուան, քան զօր ծննդեան:

ժ. Քարոզ վասն օրինացն բանն Մովսէսի, որ ասէ. Մի՛ զողանար:

ժա. Քարոզ վասն Սողոմոնի, որ ասէ. Տէր ամբարտաւանից Հակոբակ կայ:

ժբ. Քարոզ վասն Արիստոտէ(լ) իմաստասիրին, որ ասէ. Գովելի են գեղեցիկքն եւ պարսաւելի են գարշելքն:

ժգ. Քարոզ վասն օրինացն, որ ասէ. Պատուեալ զՀայր չոր եւ զմայր, բարի է քեզ:

ժդ. Քարոզ վասն կատարածի, ի բան առաքելոյն, որ ասէ. Փող Հարկանի եւ մեռեալքն առնեն եւ դան առաջի Քրիստոսի:

ժե. Քարոզ վասն Որայ, որ ասէ. Այր մի էր Օսիտ աշխարհն:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՔ

191ա. Փառք...

Արդ, գրեցաւ Քարոզգիրքս ձեռամբ մեղսամած Դաւապար իրիցցու եւ սեւերես կրօնիս, ի դառն եւ ի վշտալից ժամանակիս, ի յերկիրն Ըսպահան, ի դրան քաղաքին, ի

դիւզն Նորշինիկ, որ աւալ Շխապանայ կոչէին, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին, ի հայրապետութեան Տէր Խաչատուր րարունայտին, ի Թուականութեան Հայկազեան տաճարին Ռէկէ (1628) Թվին աւարտեցաւ սուրբ պիբքս, ի խնդրոյ հեղահոգի եւ բարեմիտ Նարինպէկին, որ ստացաւ զսուրբ Գարոգորքս ի Հալալ վաստակոց իւրոց, իւստակ իւրն եւ իւր ծնողացն Սարգսին եւ Թանգազիդն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զնարինպէկն եւ զիւր հարեղարն Ամիրպէկն եւ իւր կողակիցն Տաւլաթ եւ զստերքն Մամիկն, Նիկարն, Եթարն, զՇահգատն, յիշեցէք եւ:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զնարինն եւ զիւր հարեղարայրն Մելիճանն եւ զիւր որդին Յուսէփն եւ Յուսէփի կողակիցն Շարպաթն, զդուստրն Մարիամն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զնարինպէկն եւ զիւր քերքն Կոզախանն, Նազմէրքն եւ զԱնթառանն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զնարինպէկն եւ զիւր մեծ պապն Վարդիկն եւ զիւր կողակիցն Նիկարն եւ զիւր դուստրն Յաջապուշն, Յաջապանն, զՄարգարայտաթունն յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զնարինպէկն եւ զիւր մայրն եւ մայր հէրն Կաւրկին եւ մէրն . . . լումն եւ զիւր դստերքն եւ ամենայն արեան մերձաւորքն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զԱգատն եւ զիւր կողակիցն եւ զհին եւ զնոր ննջեցեալն յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս Շիրինի սրդի Սարգիսն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զմեղաւոր եւ սուտանուն, մեղսամած Գասպար էրէցս, որ բաղում փափաքանաւ զընցի զսուրբ քարոյգորքս, յիշեցէք զիւր զանաբանս եւ զիմ ծնողքն, զՏէր Պաղտասար եւ զԹուրվանդն, յիշեցէք եւ զամենայն արեան մերձաւորսն, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք, զի եւ Աստուած ձեզ ողորմի ի միւսանդամ զալրստեանն, ամէն:

Աստուած աւրհէ զՏէր Դաւիթ, որ լաւ պահէ զայս քարոյգորքս ի հրէ եւ ի ջրէ, Աստուած ողորմի ամենայն հաւատացեալ ննջեցեալն, ամէն:

Հայր մեր:

1ր. Թվին Ռէկէ (1681) ծրեցաւ. (ցամաքորուի է ողմ քուիմ),

445

ՔԱՐՈՑԳԻՐՔ

(Ս. Անեցաթիկի 286, գգ. 23)

ՆՈՐ-ՋՈՒԿԱ

Ռէթ (1630)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 188: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 17,7 X 12,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒ ԵՐԿԵԱՑ, 12,3 X 3,5: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ Ողորդք: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա, 158ա: ՃԱԿԱՏԱՐԱՐՈՐ՝ 146ա: ԼՈՒՍԱՆՍԱՐԱՐՔ՝ 4ա, 13բ, 22բ, 31բ եւ բոլոր քարոզմանի սկիզբներում: ՍԿԱՐՆԱՏԱՐ՝ ծաղկազիր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերմագրերը, սկզբնաւորները եւ գլխատառերը՝ կարմիր: ԳՐԻՉ՝ Միխայիլ Երէց, Բաւթար: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ՝ Ռէթ (1630), ՍՏԱՅՈՂ՝ Գրիգոր, Թաթաւ: ԿԱԶՄ՝ Ա Կազը Սեղանաւ տախտակ սեղանի ձեւերով, Բ-Ս չափ, ՏԵՂԻ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԴԱՏԱՐ՝ 1—3բ, 182բ, 183:

ԵՆԱՅՈՒԹԻՒՆ.— Ջեռագիր լաւ չէ պահուած, Կոնստանթինի թանաքը ներծնուել եւ թերթերը սկւաքել է: Բացի քարոզգրքից, յիւստակարանից յետոյ 177—180-ում կան Մ. Աստուածածնի մասին տեղեկութիւններ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—13բ. Գարող ի բան Աւետարանին, որ առէ. Եղբուրէ խորադէտ ի բրեւ զաւճ եւ միամիտ ի բրեւ զաղանի:

բ. 13բ—22ա. Գարող ի բան մարդաբէին

Դաւթի, որ ասէ. Որպէս իմի եւ Քարբի, զի խցեալ է զականջ իւր, զի մի լուիցէ:

գ. 22ա—31բ. Քարող ի բանն Սողոմոնի. Որ զանմն ի դործս իւր ոչ բռնէ, եղբայր է նա այնոցիկ, որ յանձն ասնիցէ:

դ. 31բ—51ա. Քարող ի բան Սաղմոսին, որ ասէ. Մահ եւ կեանք ի ձեռն լեզուի, եւ որք ըմբռնեն զնա կերիցեն զպտուղ նորա:

ե. 51ա—64ա. Քարող ի բանն Յոբայ, որ ասէ. Աղաւթք սուրբ էին եւ ճշմարիտ առաջի Աստուծոյ:

զ. 64ա—80ա. (Ք)արող ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ. Որ ողորմի աղքատին Աստուծոյ:

է. 80ա—87բ. (Ք)արող ի բան Սողոմոնի, որ ասէ. Յիշեալ զարարիչն քո յաւուր մանգուլթենէ եւ գընա դու ի ճանապարհս քո արդարութեան:

ը. 87բ—97ա. Քարող ի բանն Սողոմոնի. Լաւ է կուր աշաւք, քան զկոյր մտաւք:

թ. 97ա—107ա. Քարող ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ. Լաւ է աւր մահուան, քան զաւր ծննդեան:

ժ. 107ա—115բ. Քարող ի բանն օրինացն Մովսէսի, որ ասէ. Մի՛ դողանար, զի չէ լաւ:

ժա. 115ա—131ա. Քարող ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ. Տէր ամբարտաւանից հակառակ է, տայ շնորհս խոնարհաց ամենեցուն:

ժբ. 131ա—140բ. Քարող ի բանն իմաստասիրաց Արիստոտէլի, որ ասէ. Գովի են գեղեցիկ(ք) են. պատանւի են, ասէ իմաստուն ոգիւ աշխարհի:

ժգ. 140բ—158ա. Քարող ի բանն Օրինացն, որ ասէ. Պատուեայ զչայր քո եւ զմայր, զի գեղք բարի է:

ժդ. 158ա—181ա. (Ք)արող ի բանն Յոբայ, որ ասէ. Սյր մի էր Աւիտ յաշխարհէն:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

182ա. Արդ, գրեցաւ գիրքս, որ կոչի Քարող, ի խնդիր հեղահոգի եւ երկիւղած մահուան թանթական, յիշատակ հոգոյ իւրոյ, այլ եւ դատերն իւրոյ խաթունին եւ որդոյն ինկաւորին, որ չանգուցեալ են առ Քրիստոս: Կրկին անդամ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր գմահղասի թանթական, որ ետուր

գրել զսուրբ գիրքս, որ կոչի Քարող, յիշատակ հոգոյ իւրոյ ըստ այնմ, որ ասէ, թէ՛ երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն կամ ընտանիք երուսաղէմ եւ այլ աղաչեմք զձեզ Հանգիսողք մին լի սրտեւ եւ բոլորախաւս լեզուաւ ողորմի ասացէք, յիշողացդ ողորմեացի ի միւսանգամ զայլըստեանն, որ աւրհնեալ յաւիտեանս, ամէն, Հայր մեր որ յերկինս:

170բ.

Աստուածունակ բամ ցանկալի, վարժող մտաց եւ բազմալի, Կրթող գմարմն մանւ գիտցի: Իսկ դասք դպրաց Սուրբ Սիոնի, Պայծառամիտք եւ երաշայի, Որք յընթեռնուք գրամ խրատի, Ներգործեցէ՛ դուք ի մարմնի: Ուստի եւ դասք լուսերամի, Յիշմամ ամանի գիւս արժանի, ՁԻ՛խիթար էրեց փծում գրչի, Յիշողացդ Աստուած ռարմեացի, Վառն այմ հայցեմ քե՛ իմէ քաղցի, Ձի արեւստիս անվարժ էր, Սուրբ բերամով ձեր պանծալի, Թէ Աստուած ձեզ ողորմի, Նաեւ ուղղիլ գրամն քերի, Եւ կշռիլ գոր սխալիցի: Արդ, գրեցաւ գիրքս պիտանի, Ձի եւ սա Քարող կոչի, Ի գետալաբազափ մեծ ձուլայի, Ձեռնար իմով Բունիաթի, Որ եմ պարտական բիրտ քամբարի, Ու քոքանտում եւ իմն ամի (1630), Հայրապետութեամ Տէր Մովսէսի, Որ է յաթոռ Սրբայմ Գրիգորի, Եւ որք յիշէք գմեզ արժանի, Յիշեալ լիքիք Տեսում առաջի, Եւ մեա փառք յամենայնի, Յանցեալն, մերկա եւ ապառնի:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարգարէն եւ զՄատուրն, որ Հանգուցեալ են առ Քրիստոս, միաբան ողորմի ասացէք:

22ա. Մանաւանդ ստացողի գրոցս Գրիգորին եւ կողակիցն Մարգարտին եւ որդոցն Կարապետին եւ Մկրտչին եւ ամենայն արեան...

3ա. Գրվեցաւ Թիֆն ՌժԺՄ-ունմն (1702): Գրվեցաւ գիրս զայս ի Թուայկանիս Հայոց, որ է մեծ հազար եւ Հարուր յիսուն եւ մէկուսն, ի յամսեանն Հազարիայի որ է Ովդան Ին-ունմն, ի քաղաքն Շօշք որ կոչի Ասպան, ի յեղրն գետուն Զանդարուի, զորն կրկնակէի յերեցեցից, որ կարդայ Ա բերան Հայր մեղայ սաի, Տէր Յովսէփին հոգուն ողորմի տայ:

176ա. Գրեցի այս քարոզչիքս յիշատակ Յովանէս որդի Մարկոսի, թիմն ՌՃԺԴ (1665) Շամս Ի-ու-ձն... քաղաքն Սուրաթ:

97. Ըստայցողիս սուրբ գրոյս պարոն Գամալն եւ կողակիցն Հոռոմսիմէն եւ զըս-

տերքն Անային եւ Մալյէն եւ Հայրն Իշխանն եւ մայրն Վառվառն եւ քիբրացն Սոռոմսիմէն եւ Սանդուխտն եւ Մարամն:

(Սոյն միտէն ունին 79—80, 88, 115ր—116ա, 139ր—140ա յիշատակարանները):

446

ՔԱՐՈՁԳԻՐՔ ԲԱՐԴՈՒՂԻՄԷՈՍ ՄԱՐԱՂԱՑԻՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 302, գգ. 23)

[ՆՈՐ-ՁՈՒՂԱ]

ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 307: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 27,5 X 19,8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԼԵԽԱ, 27 X 6,5: ՏՈՂՔ՝ 37: ՆԻԻԹ՝ ԽԱՂՔ: ԳԻՐ՝ ՅԱՐԱԳԻՐ: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ ԽԱՐԱՐԱԿ: ԹԱՆԱՔ՝ ՍԵՂ, ՎԵՐՈՒՄԱՐԵՐ, ՍԿԵՐՄԱՌԱԳԵՐԵ, ԳԻՄԱՏԱՆԵՐՆ ՈՒ ԶԵՐԱ ԼՈՒՍԱՑԱԳԵՐԵՐ՝ ԿԱՐՄԻՐ: ՃԱՆԱՏԱՐԱՐ՝ 3ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐ՝ 3ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆ՝ ՅԱՐԱԳԻՐ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՄԲՈՂ, ՄԱՄԲ ԽԱՄԲԱՐԵՐ: ԿԱՋՄ՝ ԿԱՇԽԱՏ ՄԱՅԻՍԱԿ ՍԵՂՄԱԾ ՃԵՆԵՐՈՂ, ՃԵՐՈՑ ԺԱՂԱԿԱՐ ԲԱՄ: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԻ Ժէ դար: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԽԱՄԲԱՐԱՐ ՆՈՐ-ՁՈՒՂԱ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 305բ—307:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— ՃԵՌԱԳԻՐ ԼԱՆՔ ԿԱՆԱԾ: ԳԻՒՆԱՐ ԵՐԱՏԱԿԱՐԱՆ ԶԵՆԻ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

3ա—8բ. (Հեղինակի նախաբանն է, որ վերջանում է հետևեալ խօսքերով Վասն այնորիկ ես Բարդուղիմէոս Յոռանկ եպիսկոպոս Մարաղոյ, ի կարգէ Դոմինիկոսի, երկես յԱստուծոյ եւ ոչ կամեցայ զքանքարն տուեալ ինձ յԱստուծոյ թաքուցանել ընդ երկրաւ կամ ծրարել ի վարչամակի, այլ արկի ի սեղանաւորս, ի մէջ բնաթիւրաց ոմանց, զի տէր արծաթոյն տոկոսիւք պահանջեացէ ի նոցանէ եւ ես կարօտ եմ ըստ ողորմելի այլոյն արկանել երկուս լումայս ի գանձանակ Տեառն եւ ոմանք ի շինութիւն խորանին, ոմանք ունէին պատուական ակունք, ոմանք ոսկի, ոմանք արծաթ, ոմանք ծիրանի, այլ ի ինէն բաւական է մազ այծեայ, վասն ծանօթութեան

խորանին, վասն այն ջան եղեալ կարգեցի քարոզչիք, վասն օգտութեան Հոգոց, զի որք կրեն ընթեռնուլ ի գիրս բաղումս եւ անդ ի սահմանել սեղան խորտկաց եւ Հաց ցորենի, ի վայելումս կերողաց առ ձեռն պատրաստ առցէ ի քարեղէն նկանակէս եւ արկցէ ժողովրդեանն: Որ եւ օպտեսցի, տացէ շնորհս յԱստուծոյ եւ փառս, զի ի նմանէ է ամենայն բարութիւն եւ թէ սխալումս ինչ դացէ, թողութիւն արասցէ, վասն զի օտար լեզուով, զոր ոչ գիտէի կատարեալ, թարգմանեցի, այսինքն պարսիկ լեզուով ի Հայս եւ զթիւրութիւն եւ զսխալումս, որ աստ մի տացէ սրբոյն Հոռոմայ եւ զգլխաւոր առաքելոյն Պետրոսի, այլ տացէ զսխալմանս ինձ եւ քալմաւոյն, վասն զի ճշմարտութեամբ եւ դիտութեամբ յոյժ լցեալ է սուրբ գրոց եւ յարտաքնոց եւ ի գրոց քաջ վարդապետաց եւ զանազան քարոզելով ասէ յերգս երկոց Դ, իբրեւ զատարակն Դաւթի պարանոց քո, որ շինեալ է ի Թալլիթի Ռ վահան կախեալ են ի նմա ամենայն նեւթն աշտեայք զօրաւորաց:

165ա. ՁԲայ Յովսէփոս, որ զսակաւ քարոզս Համառօտեցի, յիշեցէ ի Գրիստոս եւ դուռ...

305ա. Վաշ թէ ինչ շնորհ կայ Հոռոմայ եկեղեցին, որ այսպիսի բանք խօսին, ԱճԼ թիւրայ ԻԴ-ումն (1745):

447

ՔԱՐՈՋԳԻՐԻՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 294, գգ. 23)

ԺԽ—ԺԶ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 500: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 13.8 X 9.3: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին 10.6 X 7.4: ՏՈՂԳ՝ 31: ՆԻՒԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ 15ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱՐԴ՝ 15ա, 451ա եւ քուրք գլուխների սկզբում միմյնւ վերջ: ՍԿԶԲՆԱՍԻ՝ ծաղկագիր: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1, 2, 490, 500, չգրուած: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերք-նազդեր, սկզբնատողներ ու վերջի մասի լուսանցաւ գծերը՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, ներսից դեղին զամառուով ծեփած: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամպստ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ԺԽ—ԺԶ դար: ԳԱՏԱՐԿ՝ 423բ—425բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրն այնքան էլ լաւ էի պահուած: Որոշ թերթեր ցեցակեր են եղել, վերջը պակաս է: Ըստ բովանդակութեան բաժանում է երկու մասի. ա. 15ա—423ա լատիներենից թարգմանուած քարոզներ են, որոնց ցանկը տրուած է 3ա—4բ-ում, իսկ բ. մասը, 426—498, Տաթևացու քարոզների մի մասն է, որոնց ցանկը դարձեալ կայ 5-ում: Այս երկրորդ մասի քարոզներից պակաս է վերջինը՝ ըստ ցանկի շնչուած մեծի ուրբաթուհի: 5բ—14բ բունուած է շնախերգանք—ը: Ոչ մի յիշատակարան չունի: Հին գրչի գրածը նորոգել է մի ուրիշ գրիչ երեւի ժիլ դարում: 279—281 եւ 334—423 տարբեր գրչի գործ են, յետոյ զրուած, իսկ վերջին մասը՝ 426—450, եղել է տարբեր ձեռագիր, որ միացուել է միւս մասին, իսկ սրա վերջին մասն եւս՝ 451—498, յետոյ է գրուել եւ տարբեր ձեռագիր է:

ԲՈՂԱՆԿԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՅԱՆԿԵՐԻ

I Բանկ լատինացոց ֆարձաց ի հայտ քարգմանալ (3ա—4բ):

- ա. Քարոզ աղօթից:
- բ. Այլ քարոզ աղօթից:
- գ. Քարոզ զատաստանի:
- դ. Այլ քարոզ ի նոյն:
- ե. Քարոզ խոստովանութեան:
- զ. Այլ քարոզ ի նոյն:
- է. Այլ քարոզ ի նոյն:
- ը. Այլ քարոզ ի նոյն:
- թ. Քարոզ աւետեացն:
- ժ. Այլ քարոզ ի նոյն:
- ժա. Քարոզ Ծննդեան Տեառն:
- ժբ. Այլ քարոզ ի նոյն:

- ժգ. Քարոզ Թլպատութեան:
- ժդ. Քարոզ մկրտութեան:
- ժե. Քարոզ Յովհաննու Մկրտչին:
- ժզ. Քարոզ Պետրոսի եւ Պօղոսի:
- ժէ. Քարոզ Տեառնընդառաջին:
- ժը. Այլ քարոզ ի նոյն:
- ժթ. Քարոզ կիրակէի:
- ի. Քարոզ Ը որ Յայտնութեան:
- իա. Քարոզ Հարսանեաց:
- իբ. Քարոզ սերման:
- իգ. Այլ քարոզ ի նոյն:
- իդ. Այլ քարոզ ի նոյն:
- իե. Քարոզ Առաջաւորի կիրակէին:
- իզ. Քարոզ չորեքշաբաթին:
- իէ. Քարոզ պահոց:
- իը. Այլ քարոզ պահոց:
- իթ. Այլ քարոզ պահոց:
- լ. Քարոզ չորրորդ կիրակի պահոց:
- լա. Քարոզ Ծաղկադարդին:
- լբ. Քարոզ Յարութեան:
- լդ. Այլ քարոզ ի նոյն:
- լը. Քարոզ Հովուացն:
- լե. Այլ քարոզ ի նոյն:
- լզ. Քարոզ երկրորդ կիրակէի պահոցն:
- լէ. Քարոզ Համբարձման:
- լը. Այլ քարոզ ի նոյն:
- լթ. Քարոզ Սուրբ Հովոյն:
- իս. Այլ քարոզ ի նոյն:
- իաա. Քարոզ մարմնոյն Քրիստոսի:
- իբբ. Այլ քարոզ ի նոյն:
- իգգ. Քարոզ մեծատան:
- իդդ. Քարոզ ընթերցան:
- իեե. Քարոզ ակին:
- իզզ. Այլ քարոզ ի նոյն:
- իէէ. Քարոզ ողորմութեան:
- իըը. Քարոզ բամբասանաց:
- իսս. Քարոզ Ժն կիրակէի յետ տօնի երրորդութեան:
- ձ. Քարոզ (Ժ)՝ կիրակէի յետ տօնի երրորդութեան:

ծա. Գարող զի ննջէք :
 ծբ. Գարող Բարդուիմէի :
 ծգ. Գարող սուտ մարգարէից :
 ծդ. Գարող ծառի :
 ծե. Այլ քարող ծառի :
 ծզ. Գարող այգոյ :
 ծէ. Այլ քարող ի նոյնս :
 ծը. Գարող սիրոյ :
 ծթ. Այլ քարող ի նոյնս :
 կ. Այլ քարող ի նոյնս :
 կա. Այլ քարող ի նոյնս :
 կբ. Գարող մեծի ուրբաթին :
 կգ. Գարող մեծի շաբաթին :
 կդ. Գարող Բանին մարմնանալոյ :
 կե. Գարող առաջին կիրակէի դա-
 լըստեան :

կզ. Գարող ննջեցեաց :
 կէ. Այլ քարող ի նոյնս :
 կը. Այլ քարող ի նոյնս :
 կթ. Գարող Աւետեաց :
 չ. Գարող Փոխման :
 չա. Գարող Աստուածածնի ծննդեան :
 չբ. Այլ քարող ի նոյնս :
 չգ. Գարող խաչի :
 չդ. Գարող Հրեշտակաց :
 չե. Այլ քարող ի նոյնս :
 չզ. Գարող Սիմոնի եւ Յուդայի :
 չէ. Այլ քարող ուրբաթին :
 չը. Գարող ամենայն սրբոց :
 չթ. Այլ քարող ի նոյնս :
 ձ. Գարող վասն փառաց արքայութեան :
 ձա. Գարող Պետրոսի եւ Պողոսի :
 ձբ. Գարող Հովաննոս :
 ձգ. Գարող սիմոնականութեան :
 ձդ. Գարող այլակերպութեան :
 ձե. Գարող Յարութեան Գրիստոսի :
 ձզ. Գարող Նոր կիրակէին :
 ձէ. Գարող երկրորդ կիրակէին յետ
 Յարութեան :
 ձը. Գարող երրորդ կիրակէին յետ
 Յարութեան :
 ձթ. Գարող չորրորդ կիրակէին յետ
 Յարութեան :
 ղ. Գարող Հինգերորդ կիրակէին յետ
 Յարութեան :
 ղա. Այլ քարող ի նոյնս :
 ղբ. Գարող կիրակէին մէջ Ը օր Համ-
 բարձման :

ղգ. Գարող Սուբբ երրորդութեան :
 ղդ. Գարող մարմնոյն Գրիստոսի :
 ղե. Գարող առաջին կիրակէին յետ
 երրորդութեան :
 ղզ. Գարող ի նոյն կիրակէին :
 ղէ. Գարող երկրորդ կիրակէին յետ
 երրորդութեան :
 ղը. Այլ քարող ի նոյնս :
 ղթ. Գարող երրորդ կիրակէին :
 ճ. Այլ քարող ի նոյնս :
 ճա. Գարող չորրորդ կիրակէին :
 ճբ. Գարող Հինգերորդ կիրակէին :
 ճգ. Գարող Զ կիրակէին :
 ճդ. Գիրք յարութեան :
 ճե. Գիրք դժոխոց :
 ճզ. Պատասխանի ընդդէմ Հրէից :

II. Յամկ քարոզաց Արքայն Գրիգորի Հա-
 յոյց վարդապետին (Ճա—բ)

ա. Նորին քարող առաւօտու :
 բ. Գարող երեկին :
 գ. Գարող ողորմութեան :
 դ. Պետութեան ի Հանուբ եկեղեցւոյ :
 ե. Գարող ձեռնադրութեան :
 զ. Գարող խոստովանութեան :
 է. Վասն պահոց :
 ը. Վասն փորձանաց :
 թ. Վասն ննջեցեաց :
 ժ. Վասն մահու :
 ժա. Վասն միխթարութեան :
 ժբ. Վասն Բուն Բարեկենդանին :
 ժգ. Վասն աղօթից :
 ժդ. Վասն պահոց :
 ժե. Վասն ողորմութեան :
 ժզ. Դարձեալ վասն աղօթից :
 ժէ. Վասն դղջման եւ խոստովանու-
 թեան :
 ժը. Յաղաքս բարկութեան :
 ժթ. Վասն մահու եւ կատարածի :
 ի. Սակս Հոգոյ եւ մարմնոյ :
 իա. Յաղաքս Արքայն Գրիգորի Լուսա-
 ւորին :
 իբ. Վասն Նեոնի :
 իգ. Սակս յիշոցնատուած :
 իդ. Յաղաքս Մաղկազարդին :
 իե. Վասն մեծի շաբաթին :
 իզ. Սակս Զատիկին :

իւ. Յաղաքս եկեղեցւոյ,
 իբ. Վասն արհնութեան եկեղեցւոյ,
 իթ. Սակս Համարածման:
 լ. Յաղաքս Գալստեան Սուրբ Հոգւոյն:

լա. Վասն Վարդապետին:
 լւ. Սակս փոխման Սուրբ Աստուածա-
 ծնին:
 լզ. Կտակ մեծի ուրբաթին:

448

ՔԱՐՈՉԳԻՐԲ

(Ս. Աննամփրկիչ 288, գգ. 23)

ծե—ծձ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 351: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 15,4 X 12: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ երկ-
 սիւն, 13 X 4,3: ՏՈՂՔ՝ 31: ՆԻԻԹ՝ զեղծած հաստ
 քուղք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատառերն
 ու գլխատառերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԼՈՒ-
 ՍԱՆՅԱՅԱՐԳ՝ մամր եւ պարզ ձեւով, բառական քուտով:
 ՍԿՋՐՆԱՏԱՌ՝ ծաղկազիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ
 սեղմած ձեւքով եւ պղնձէ փակամէքերով, արմնից
 սիւնը կտրտած, մերսից կապույտ կտաւով ծեփած: ՏԵՂԻ
 ԳՐՋՈՒԹԻՒՆ՝ ամշտը: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԻՒՆ՝
 երեսի ծե—ծձ դար: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1—4, 840—352:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ.— Ձեռագիրը վասնդուած է
 եղել. խոնաւութիւնից թերթերը սեւացել են. ոչ
 սկիզբը կայ եւ ոչ վերջը: Թերթերից ոմանց պատ-
 ուել է եւ աւ փչրուել: Վերջին նորոգողն աւ կաղձողն
 է այժմեան գիրքը տուել եւ դատարկ թերթերն աւե-
 րացրել: Քարդիները մեծ մասամբ պատկանում են
 Գէորգ Երզնկացուն, Մատթէոս վարդապետին, Մով-
 սէսին եւ Սինեայ Առաքել եպիսկոպոսին: Բուն յի-
 շառակարծեր չի պահպանուել:

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—6բ. Նորին Գէորգեան(յ) Եղրն-
 կաց(ւոյ), Քարոզ Հրեշտակապետացն, ի
 բանն. Որ արար զհրեշտակս իւր յողիս:

բ. 6բ—10բ. Նորին Գէորգեայ Եղնկաց-
 ւոյ, Քարոզ Սրբոյն Յակոբա, ի բանն որ
 ասէ. Ես եմ հովիւ:

դ. 10բ—14բ. Նորին Գէորգեայ Եղնկացոյ
 Վասն զի բանն որ ասեմ վասն յերկրորդ
 որէնքն Հայեաց ի շեղ եւ զդոյշ լեր անձին:

դ. 14բ—16բ. Թուխթ խրատական
 նուստան Գէորգ վարդապետի, ի խնդրոյ
 ոմանց քահանայից, որոց կանայքն զերի ան-
 կեալ ի ձեռս այլաղբեաց: Սկիզբը՝ Որպէս

զգառսն անմեղ եւ ժանեօք դաղանաբարոյ Հե-
 թանոսաց...

ե. 16բ—19բ. Թուխթ Յաղաքս միաբա-
 նութեան եկեղեցւոյ Յունաց եւ Հռովմայեցոյ,
 եթէ որպէս եւ յոր սակս ընկալաւ եկեղեցին
 Հռոմոց զընդին ի խորհուրդ սուրբ արեանն
 Քրիստոսի յաւուր Մարտինոսի Հռոմայ հայ-
 րապետին եւ Պալալոյ Յունաց Թագաւորին:
 Սկիզբը՝ Ի ժամանակս բարեպաշտ Թագաւո-
 րին Յունաց, որում անունն կոչիւր Պալա-
 լաւդ...

զ. 19բ—21բ. Բանք խրատականք վասն
 աշխարհավար մարդկան Յոհաննէս վարդա-
 պետի:

է. 21բ—24ա. Խրատ քրիստոնէից երի-
 տասարդաց եւ ծերոց եւ ամենայն մարդոյ,
 որ լսէ եւ զիս յիշեմ:

ը. 24ա—25բ. Մատթէոս վարդապետի,
 Վասն ողորմութեան, ի բանն Աւետարանին
 որ ասէ. Երանի ողորմածացն:

թ. 26ա—29ա. Մատթէոս վարդապետի,
 Քարոզ վասն ուսումնականացն, ի բան Սո-
 դոմոնի. Մանուկ մտաւարժ էի եւ ողոյ բա-
 րոյ շիւղաց:

ժ. 29ա—30ա. Նորին Մատթէոս վար-
 դապետի, Քարոզ ի բան. Այր մի իջանէր յե-
 բուսաղէմէ:

ժա. 30ա—33բ. Նորին Մատթէոս վար-
 դապետի, Քարոզ ի բանն. Ով ոք ի ձէնը, որ
 ունիցի բարեկամս եւ երթիցէ:

ժբ. 33բ—35բ. Նորին Մատթէոս վար-
 դապետի, Քարոզ ի բան. Ան ուրումն մե-
 ծատան ետուն անդէ:

ժգ. 35բ—38ա. Նորին Մատթէոս վարդապետի, Գարող ի բանն. Թղենի մի էր տնկեալ յայդոջ ուրումն:

ժգ. 38ա—39բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի, Գարող ի բանն. Ջանացարուք մտանել ընդ նեղ դուռն:

ժե. 39բ—43բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ վասն ձեռնադրութեան:

ժգ. 43բ—46բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի, Գարող երբորդ կիւրապէին ի բանն. Ով ոք ի մէջ ունիցի ձ ոչխար...

ժէ. 46բ—52ա. Նորին Մատթէոս վարդապետի, Գարող ի բան Աւետարանին Ղուկասու. Առն միով էին Բ որդիք: Ասէ...

ժը. 52ա—56ա. Գարող վասն աղօթից, ի բանն Ղուկասու. Յամենայն ժամ պարտ է յաղաթս կալ:

ժթ. 56ա—59բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի Գարող Քառասնորդաց չորրորդ կիւրապէին:

ի. 59բ—64բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի Գարող Քառասնորդաց պահոց ի բան...

իա. 64բ—67բ. Գարող Սրբոց Քառասնիցն ի բանն. Անցաք մեք ընդ...

իբ. 67բ—72բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի Գարող Հինգերորդ կիւրապէին Քառասնորդաց, ի բանն. Դատաւոր մի էր ի քաղաքի ուրումն:

իգ. 72բ—75ա. Նորին Մատթէոս վարդապետի քարոզ ի բանն. Այր մի աղնուական զնաց յաշխարհ հեռի առնուլ...

իդ. 75ա—79ա. Նորին Մատթէոս վարդապետի Գարող վասն Համարածման: Եհան զնոս ի Բեթանիա ի լեռն Ձիթենեաց...

իե. 79ա—83ա. Տէր Առաքելի Սիւնեաց եպիսկոպոսի Հողինորդ վարժապետի Քարող ի բանն Երգս երգոյն. Կարարուք աղուէսումն փոքունս...

իզ. 83ա—84բ. Նորին Տէր Առաքելի Գարող ի բանն. Ոչ պիտո թխիչկ ողջ...

իէ. Նորին Տէր Առաքելի Գարող ի բան Սաղմոսին, որ ասէ. Սակայն ընդունայն են որդիք:

իը. 86ա—89բ. Նորին Տէր Առաքելի Սիւնեաց վերադարձողի, Վասն պատուհասի քարոզ, ի բանն Միքիայ մարգարէին. Բարկութեան Տեառն համբերեցից:

իթ. 89բ—94ա. Նորին Տէր Առաքելի... Վասն պատուհասի:

լ. 94ա—95բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի Գարող ի բանն. Երանի հեղոց...

լա. 95բ—103բ. Գարող Յովհաննու Մկրտչին Քրիստոսի, ի բանն. Ձայն բարբառոյ...

լբ. 103բ—106ա. Մատթէոս վարդապետի Գարող Տեառնընդառաջին, ի բանն. Եւ իբրեւ լցան աւուրք սրբութեանց:

լգ. 106ա—110բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի Գարող Սրբոյն Ստեփանոսի, ի բանն...

լդ. 110բ—116բ. Նորին Մատթէոս վարդապետի Գարող Հոպոյն դալըստեանն: Եւ ի կատարել աւուրցն Պենտակոստէիցն էին...

լե. 117բ—121բ. Մատթէոս վարդապետի Գարող վասն Յարութեան, ի բանն. Յարեաւ Աստուծոյ եւ ցրվեցան...

լզ. 121բ—127ա. Տէր Առաքելի Սիւնեաց եպիսկոպոսի Գարող Յարութեան, ի բանն Աւետարանին որ ասէ. Ահա շարժումն մեծ եղեւ:

լէ. 127ա—131բ. Նորին Գարող ի բանն Դաւթի որ ասէ. Յարեաւ Աստուած:

լբ. 131բ—133բ. Ի Տէր Առաքելէ քարոզ ի բան Սաղմոսին. Ձի փչեաւ...

լթ. 133բ—136բ. Նորին. Ասէ Պողոս յերայեցուց. Ձի կամակար մտօք եթէ յանցանիցեմք յետ ընդունելութեան դի(տութեան)...

լա. 136բ—141ա. Նորին, ի բան մարգարէին որ ասէ. Երանի մարդոյ...

լա. 141ա—142բ. Նորին, ի բանն որ ասէ. Վասն տեռատեսին ոմն մեր...

լբ. 142բ—147ա. Նորին, Վասն քանանացի կնոջն, ի բան. Ով կին դու մեծ:

լգ. 147ա—150ա. Նորին, Վասն խոստովանութեան, ի բանն. Ոննարհ եղերուք, զի քաղց...

լգ. 150ա—151բ. Նորին Գարող ի բան Սաղմոսին. Փրկեացէ Տէր ի հակառակորդէ:

լե. 152ա—153բ. Նորին, ի բանն. Երկինք պատմեն: Եթէ վասն է՞ր...

լզ. 153բ—155բ. Նորին Գարող ի բանն. Ես որպէս ջրհեղեղաւ ցրու...

լէ. 155բ—158ա. Նորին Գարող ի բանն. Առ քեզ, Տէր, համարածի զա...

իւր. 158ա—159ա. Նորին, ի բան. Դուք տաճար Աստուծոյ էք եւ... .

Իւթ. 159ա—160բ. Նորին, ի բան. Զօրութիւն իմ եւ օգնութիւն իմ :

ձ. 160բ—165ա. Նորին Քարոզ ձեռնադրութեան, ի բան Սաղմոսին. Քահանայք քո զգեցցին զարդարութիւն :

ծա. 165ա—167բ. Նորին Քարոզ ձեռնադրութեան, ի բանն. Քահանայք սուրբ լիցին Աստուծոյ իւրեանց եւ մի զարչեցուցան զանուն Աստուծոյ իւրեանց, զի զո՛հ Տեառն պատարալօք մատուցանէ Կամ՝ Ասէ՛ Պօղոս ի Հոռոմայեցոյ ժԳ, Եթէ՛ յրէն յԱստուծոյ են կարգեալ :

Ծբ. 167բ—170ա. Նորին, ի բան. Լուսաւորեա, Լուսաւորեա, զի... .

Ծդ. 170ա—175ա. Նորին, ի բան առաքելոյն որ ասէ. ԶՀամբերութիւն Յորա... .

Ծդ. 175ա—178բ. Նորին Քարոզ ի բանն. Առն միով էին երկու որդիք :

Ծե. 178բ—183բ. Նորին Քարոզ երկրորդ կիւրակէին, ի բան Աւետարանին որ ասէ. Ո՞ր յոք է ձէնջ մարդ, որ ունիցի ձ ոչխար եւ կորուսանէ մի ի նոցանէ :

Ծզ. 183բ—188բ. Նորին Քարոզ երրորդ կիւրակէի, ի բան. Այր մի էր մեծատուն, որոյ էր... .

Ծէ. 188բ—192ա. Նորին Քարոզ մահու, ի բանն. Աւուրք իմ որպէս հողմ... .

Ծը. 192ա—196բ. Նորին Քարոզ ի բան. Սիրեցէ՛ք զԹշնամիս ձեր, բարի... .

Ծթ. 196բ—201ա. Նորին Քարոզ ի բանն. Ահա մեղաւորք կբ... .

կ. 201ա—202բ. Նորին, ի բանն. Մեղա, Տէր, մեղա եւ զանօրէնութիւն... .

կա. 202բ—206բ. Ի Տէր Առաքելէ Սիւնաց եպիսկոպոսէ, ի բան մարդարէին որ ասէ. Աստուած, մտին հեթանոսք եւ ժառանգութիւն, պղծեցին զտաճար :

կբ. 206բ—218ա. Նորին Տէր Առաքելի Քարոզ, ի բան Առաքելոյն. Ուր առաջ եղեն մեղաւորք... .

կդ. 218ա—245ա. Նորին, Քարոզ վասն անճառական շնորհին, ի բանն որ ասէ. Որով մեծամեծ եւ պարկեշտ աւետիքն շնորհեալ են... . զի նովիմք Աստուած... .

կդ. 245ա—250բ. Տէր Առաքելի հոգեհոսրոյ հայրապետիս ի բանն Մովսիսի, որ ասէ. Մարգարէ յարուսցէ ձեզ Տէր :

կե. 250ա—281ա. Տէր Առաքելի հոգեհոսրոյ վարժապետի, ի բանն, որ ասէ. Ի վեցից վշտաց Իրկեցից զքեզ, Հարցունմն :

կզ. 281ա—285բ. Մաթէոս վարդապետի, Քարոզ ի բանն. Մի հոլպոյք վասն ողոց ձերոց, Թէ զի՞նչ ուտիցէ՛ք, օղնեա Յիսուս :

կէ. 285բ—288ա. Նորին, Մաթէոս վարդապետի Քարոզ պսակի, ի բանն որ ասէ. Խորհուրդս այս մեծ է... .

կը. 288ա—289ա. Նորին, Մատթէոս վարդապետի, Քարոզ ի բանն, որ ասէ. Աստաւհնեցէ՛ք սմեհոյն... .

կթ. 289ա—295ա. Քարոզ վասն Յարութեան. Ապա եթէ՛ Քրիստոս քարոզի :

հ. 295ա—301ա. Քարոզ վասն նոր կիրակէին :

հա. 301ա—305ա. Քարոզ ի բան առաքելոյն Յակոբայ որ ասէ. Մի բամբասէ՛ք զմիմեանս :

հբ. 305ա—306բ. Փառք մարդոյ իբրեւ զԾաղիկ :

հդ. 306բ—308բ. Յայլմէ սահմանք հաւատոյ յԱռաքելոյ. Հաւատն է յուսացելոց իրաց հաստատութիւն եւ յանդիմանութիւն, որոց ոչն երեւին... .

հզ. 308բ—311բ. Քարոզ ի բանն Աւետարանին որ ասէ. Ել սերմանահան սերմանել. էր որ անկաւ առ ճանապարհաւ... .

հե. 311բ—316ա. Քարոզ ի բանն որ ասէ. Այր մի զործոյ ընթանայր եւ հր... .

հզ. 316ա—317բ. Յաղաթս արեբցութեան :

հէ. 317բ—320ա. Յայնցանէ, որ ի ներքս ածեն զերկիւղն... .

հը. 320ա—320բ. Ի բան. Անցաք մեք ընդ հոռք... .

հթ. 320բ—325բ. Վասն եկեղեցոյ. Սըրբեցի զտունն իմ զոր լինեցար, դնել զանուն իմ անդ միշտ յաւիտեան. յերրորդ Թագաւորութեանց :

ձ. 325բ. Քարոզ ի բանն. Քահանայք քո զգեցցին զարդարութիւն :

ձա. 330բ—333ա. Վասն տանջանաց մեղաց ի վերջին աւուրն:

ձբ. 333ա—342բ. Վասն այնոցիկ, որք ցանկան աստուածային իմաստից եւ փափագին հանճարից Հոգոյն եւ գտեալ զգիտութիւն հետեւին բաղձանօք եւ ջանան ուսանիլ. վասն այնպիսեացն այսպէս առէ աստուածայինն Պաւղոս:

ձգ. 343ա—345բ. Նորին Տէր Առաքելի Սրնեաց հայրապետի, Քարոզ ի բանն. Տեսեր զծառայն իմ Յոր...:

ձդ. 346ա—348ա. Մատթէոս վարդապետի Քարոզ ի բան մարգարէին Դաւթի,

որ առէ. Յանկալի եւ սոքա (քան) զոս(կի) եւ քան զականս պատուականս...:

ձե. 348ա—բ. Քարոզ առաքելոցն, ի բան Առաքելոյն. Երկոտասանիցն անուանքն են...:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

218ա. Զնորհալի օրինակիս զՏէր Առաքել յիշեալ:

345բ. Զնորհալի օրինակիս զՏէր Շմասն յիշեալիք:

347ա. Զնորհօղ օրինակիս զՍարգիս վարդապետ Շնորհնց յիշեալիք եւ մաքրափայլ յաղօթն ձեր, ով ընթերցողք եւ զաղափարողք:

449

ՔԱՐՈՋԳԻՐՔ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՆԱՅԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 292, գգ. 23)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 387: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 20 × 13,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱՍԻՍ, 16,5 × 10,8: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԹ՝ ԲՈՎՐՔ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, սկզբնատաշիւրք, վերնագրերն ու գլխատաշիւրք՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ Առաքելի: ԿԱՆՍ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձուերով, մերսից շերտաւոր կտոր: ԳՐԻՑ՝ Զառարեւ երէց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամյալտ: ԺԱՄԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի Ժէ դար: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1, 15բ, 388բ, 387:

ԵԱՆՈՒԹԻՆ.— 14—31-ը 15,5 × 10 մեծութեամբ մի տետր է այլ ձեռագրից, որը բովանդակում է դարձեալ Տաթեւացու զարոզները:

Ձեռագիրն Տաթեւացու զարոզիքն է, որի մէջ պատահում են եւ ուրիշների զարոզներ՝ «Յայլմէ զարոզը վերնագրով»:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՆ

2ա. Գրիգորի եռամեծի, քաջ հոգեւոր եւ ամենայաղթ փիլիսոփայի, աշակերտի Յով-

հաննու Որոտնեցոյ արարեալ բանս խրատականօ հոգէշահս յանճարս իմաստայեղս ի մեկնութիւն եւ ի գովեստ փառատաւնից տէրութեանաց, ի պատիւ սրբոց եւ ի պատճառ գիտութեան ախմարաց, մանաւանդ ի յողբ արտասուած անձանց թախծելոց յաւէտ ի ճգրտութիւն կարգաց ուղղափառաց եւ յեղցունմ թարբանջմանց չարափառաց, ի յեղծ մաղթանաց ոմանց բանասիրաց եղբարց հարազատաց նորին աշակերտաց:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

88ա. Այսքան առ այս, նայ եւ զվերջացեալս ի բարեաց եւ զփարթամեցեալս ի չարեաց զՊաշարայ երէց դրողս այսմ տառի, յիշման առնէք դուք արժանի եւ Աստուած ձեզ եւ մեզ առ Հասարակ ողորմեցի, ամէն:

450

ՔԱՐՈՉԳԻՐՔ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկի, 287, գգ. 23)

ՀՕՀ (ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ)

ቡዲ (1638)

12, 68: ՄԻԼԻԱԿ ԻՆ ՄԵՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՌԱՄ ՄԱՍԻՆ
 ԵՐԿԱԽԵ, 13, 1 Կ: ՏԱԼԻԻՔ: 28: ԼԻՒԹԻՔ: ԲԱՐԵԼ
 ԳԻՐԻՔ: ՎՄԱՐ ՏՈՒՐԳԻՐ: ԹԱՆԱԼԻՔ: ՆԵՒ, ԿԱՅՆԱԳԵՐԲԵ,
 ՍԱԳԵՏՈՒՆՈՒԳԵՐ, ԿՍԽԱՆՈՒՆԻՐ ՆՈՒ լՈՒՆՈՒՄԳԱԾԻՐԵԼ
 ԼԵՐԲԵՐ: ՍԱԳԵՐԱՆՏԻՐՈՒ ՏՈՒՐԳԻՐ: ՁԱՆԱՆԱԼԻՔ: ԲԱՐԵԼ
 1, 2, 247, 248, 249, 250, խոշոր բառերգրով ցրուած:
 ԿԱՍԻՐԻՔ: Կառնախոս տառախոսի սեպման ձևերով, ձևերգրով
 ԵՐԱՅՈՒՆՈՒՆ ԿԱՐՈՒԹԻՒՆԻՔ: ԲԱՐԵԼ: Կառնախոսի սեպման
 ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԻՒՆԻՔ: 1638: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԻՒՆԻՔ
 ԵՐԵՐ (ԵՐԵՐ-ՅԱԼԱՆ): ԿԱՍԻՐԻՔԻՔ: 3, 4, 9, 11, 288բ,
 236բ-243ա, 245ա-246բ, 247դ, 248ա, 249բ, 250ա:

ԵՐԵՆՈՔՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք 1աւ է պահուած:

Քաղի Տաթևացու քարոզներէց, ուր կ'ալ մի գլուխ
Երգ Երգացի մասին, կան դանազան հարց ու պո-
տանխանիք Սոսոր Գրաց մի քարտէսէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

190թ. Քարոզդիրքն պրուևցաւ ձեռամբ
Խաչատուր Իրիցիւ, Ի քաղաքն Շաւշ, Ի
Թուականիս Հայոց ՉԶԷ¹ (738), յիշատակ
ինձ. սխալանալոցն ներեմյ...

¹ Թուով է թուակաճը սխալ է. պետք է լինի ԹԶԷ (1087 + 551 = 1638) և ոչ թէ ՃԶԷ (187 + 551 = 738):

451

ՔԱՐՈՉԳԻՐՔ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 301, գր. 23)

ԱՆԿԻՒՐԻԱ (ԳԱՂԱՏԻԱ)

ቡዲዮ (1634)

ԹՆԻԹՔ՝ 294: ՄԵՆՈՒԹԻԽԻ ԹՆԻԹՔ 18.8 X 14: ՄԻՆԻԽԻ ԽԻ ՄԵՆՈՒԹԻԽԻ ԳՐԻՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ԷԽԻ- ԵՐԱՆ, 14.8 X 4.6: ՏՈՂԻՔ՝ 25: ՆԻԹՔ՝ ԶՈՂՔ: ԳԻՒՐ՝ 80ադգրք: ԶԱՐԿԱՐԱՆՔ՝ ԽՈՍԱՐՔԻ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 16ա: ԹԱՆԻՔ՝ ԵՆԻ, ԿԻՐՆԱԶԳՐԵՐ, ԱՂՔԱՑԱՌԱՅԻՐ ԵՐ ԳՂԱՄԱՏԱՐՔԻՐ՝ ԿԱՐՔԻ: ԼՈՒՍԱԶԱՐԱՆՔ՝ ԶԱՄԱՆԱՆ ԶՈՂՔ: ՍԿՋԻՆԱՆՔ՝ ԺԱՂԻԿԱՐՔԻ: ԿԱՐՔ՝ ԿՈՂԵՄԱՆ ՄԱՍԻՆԱԿԱՆ ԵՐԱՆՈՒ ԵՆԻՐՈՒ ԵՐ ԿԱՂԵՐ ԿԱՆՈՒՄԻՔԻՐՈՒ, ԶԻՐՔՔ ԺԱՂԻԿԱՐ ԲԱՐԱՆ: ԳԻՐՔ ԽԻ ՄԱՆՈՂ՝ ԹՈՐԱՑ ԱՐԿԱՂ ՍՔԻՔԻ: ԵՄԼԿՈՂ՝ ԱՄԽԱՆ: ՏՈՂԻՔ ԳՐՈՒՄ- ԹՆԻՆ՝ ԱՂՔԱՐՔԻ: ԺԱՄԱՆԿԱ ԳՐՈՒՄԻԹԻՆ՝ ՌԵԴԻ (1834): ԴԱՅԱՐԱՔ՝ 1—4, 5—6, 228—294:

ԵՎԼՈՐԹԻՈՒԹՅՈՒՆ.— Ջեռագիրը մաքուր է ձևա-
ցել, միայն յիշատակարանի վերջի մաքուր չկայ 7 ա-
10ա դրանում է քարդիգրի ցանկը, բայց ցանկի մեջ
կգտնվի, ձեռագիրը քոլանդակում է նույն ա. 10ր—
11ք. վտան կապարանի ախարհի ք. 11ր—11ա. 8 ա-
կը երկուս մարանն Լուստանդիլի արաբերէլ լարդը-
րութիւն Հայրապետաց ձերոյ ոտիւ լափեալ. դ. Ծա-
րադրութիւն յարապարակաց ձայոյ ք սողո չիւրէ ոտիւ
յափեալ, որ քառ անուան դուր յափեալ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՑԱՆԿԻ

18-ում տրուած է Գրիգոր Տաթևացու
 ֆարգմենրի սովորական վերնագիրը, իսկ
 ֆարգմենրի զանկր հետեւեալն է.

Ա. Յանկ Քարոզգրքիս այս է :

ա. Առ ամսեան փոփոխութիւն :

բ. Եւ ետ ողջոյն Մարիամու :

դ. Ահաւասիկ կամ աղախին Տեառն :

Բ. Եւ դու մանուկ մարգարէ :

ա. Բեր տեսչուք զառաջի :

բ. Վասան ծննդեան նորին :

դ. Ասեղի է ի բնակութեանց :

դ. Վլասն դպեաւորւցն :

Ե. Կերակուր նորա էր

Գ. Տեառնդուպազիէն :

ա. Իբրեւ լցան:

Բ. Իբրեւ լիցան դրեալ է յօրէնս :

դ. Իսկ թէ վասն է՞ր եկն ի տաճար :

դ. Նմանապէս եւ աղանձին ունի :

Դ. Վասն մահու վարդապետաց ծաղր եւ ուրախութիւն ձեր ի տրամութիւն :

Ե. Դարձեալ ունի բարոնահա մեր :

Ձ. Պահեմ երկիցս ի շարաթու :

Է. Վասն ծննդեանն որ ասէ. Մնաւ ձեզ այսաւր Փրկիչ :

ա. Արդ, վասն առաջին սքանչելիացն :

բ. Ասելի է վասն որքանութեան :

դ. Ասելի է թէ որպէս է իջժիածինն :

դ. Ասացուք, թէ որպէս է անդրանկի :

ե. Երբորդ զլուխ ասելի է եւ վասն դանաղան :

դ. Ասի Տէր վասն Գ պառճառի :

Ը. Եւ ի ծնանելն Յիսուսի ի Բեթղաճձ Հրէաստանի, ահա մողք յարեւելից, որպէս ասէ Մատթէոս :

ա. Առաջինն խնդրելի է վասն տեղոյն :

բ. Ասացուք վասն մողքոցն :

դ. Վասն է՞ր աստղն առաջնորդեաց :

դ. Ասելի է թէ ի՞նչ բնական աստեղաց էր :

ե. Թէ վասն է՞ր ծածկեցաւ ի մուտն երուսաղէմի :

դ. Վասն է՞ր մողքն եկին յերկրպագուութիւնն :

է. Եւ զի թաղաւորք են :

ը. Երբորդ Հարց. Վասն ի՞նչ խնդրոյ մատուցին :

թ. Գլուխ ասելի է եւ վասն ժամանակին :

ժ. Թէ վասն է՞ր յորժամ բարձաւ թագաւորութիւնն :

ժա. Թէ վասն է՞ր ծնաւ ի ձմեռան եղանակն :

ժբ. Իսկ չորրորդ, խնդրելի է :

Թ. Վասն մխիթարութեանն որ ասէ :

ա. Պատուական է առաջի Տեառն եւ դիտելի է զի մահ :

բ. Է չար մահ որպէս ասէ սոյն մարդարէն. Մահ մեղաւոր չար է :

դ. Արդ, պատուական է առաջի Տեառն մահ սրբոց իւրոց :

դ. Եւ գիտելի է, զի ծառայութեան :

ե. Երբորդ, Վասն առաջին ծառայութեան պարտ :

Ժ. Քարող վասն Տեառնընդառաջին :

ա. Ի բանն, որ ասէ. Իբրեւ ածին ծնաւդքն զմանուկն Յիսուս :

բ. Եւ զի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս անդրանկի :

դ. Իբրեւ լցան աւուրք սրբութեան :

դ. Եւ ահա այր մի տնուն Սիմէոն :

ե. Եւ ակն ունէր մխիթարութեան իսրայէլի :

դ. Եւ Հոգին Սուրբ էր ի նմա :

է. Եւ էր Հրաման առեալ ի տեսլանն մի տեսանելի :

ը. Եւ Հոգոյն դայր ի տաճարն : Եւ եկն եւ լինկաւ զօծեալն :

թ. Առաջ այս է, թէ Աղա՛ւ Լ ա՛մենայն :

ժ. Երկրորդ Հարցումն, թէ ծերունին Սիմէոն :

ժա. Երբորդ Հարցումն, եթէ զի՞նչ նշանակէ :

ժԱ. Քարող Սրբոց Քառանից : Եւ արդ, վերջացեալքս : Եւ այժմ սիրելիք : Տեսցուք եւ դպն, թէ որպէս տաւնելի է :

ժԲ. Վասն յարութեանն Ղաղարու, որ ասէր. Եւ յէր Հիւանդ ոմն Ղաղարոս ի գեղջէն Մարեմա :

ա. Իսկ զի՞նչ է յարութիւն Ղաղարու :

ժԳ. Ոտնուային ի բանն, որ ասէ. Արկ ջուր ի կոնքն եւ հարկ դենջակ եւ լուաց զոտս աշակերտաց բաղձադուր մարդասէրն :

ժԴ. Մեծի ուրբաթին ի բանն Առաքելոյն. Կտակ յետ մահուան Հաստատ :

ժԵ. Քարող մեծի ուրբաթին. Ի մէջ երկուց կենդանեացն ծանիցես :

ժԶ. Վասն յարութեան, դրանն Ղուկասու. Արդարեւ յարեալ Տէր եւ յերեւ :

ա. Արդ, վասն առաջին գլխոյն :

բ. Ասելի է, թէ յարութիւնն Քրիստոսի :

դ. (Գ)լուխն, թէ Յիսուս Քրիստոս նմանեցաւ դա :

ժԷ. Վասն գալտեանն Քրիստոսի, ի բանն որ ասէ. Ձի որպէս փայլակն որ յեղանէ յարեւելից եւ յերեւի ի մինչեւ ի մուտս :

ա. Եւ նախ առաջին, վասն մատոնդաց մեղաւորացն :

բ. Ասելի է վասն վկայից դատաստանին :

գ. Առաջին՝ գլխոյն է վասն վերջի Հրոյն կատարածի :

դ. Գլուխն ասելի է վասն դատաստանին
Քրիստոսի:

ե. Առաջին՝ ասելի է վասն նեղութեան
աւուր դատաստանին:

ԺԸ. Պահոց ի բանն որ ասէ. Լուսացա-
րուք, արեցարուք:

ԺԹ. Քարոզ վասն զղջման եւ խոտո-
վանութեան ի դէմ անառակ որդոյն: Առն
միոջ էին երկու որդիք: Ասէ կրտսերն. Հայր,
տուր ինձ...

ա. Արդ, առաջին գլուխն վեց մասն
ուշի:

բ. Երկրորդ զսոյն ցուցանէ:

դ. Երրորդ գլուխն ցուցանէ Աւետա-
րանս:

ի. Վասն անտեսին, ի բանն Աւետարա-
նին որ ասէ. Այր մի էր մեծատուն, որոյ է:

ա. Տեսցուք զառաջին գլուխն թէ:

բ. Թէ ո՞րք են որ ամբաստանեն:

դ. Իսկ երրորդ Հարցում, թէ վասն է՞ր
զմեղ:

դ. Իսկ որ գովեաց Տէր զտնտեսն:

իԱ. Վասն Հոգոյ եւ մարմնոյ, ի բանն.
Դատուր մի էր ի քաղաքին:

ա. Գիտելի է, զի որպէս Հոգին:

իԲ. Վասն մեծատանն եւ Լաղարու: Այր
մի էր մեծատուն, ազանէր:

ա. Տեսցուք զառաջին գլուխն, զի վասն:

բ. Թէ վասն է՞ր տա արտաքննել:

դ. Վասն այս մեծատունն եւ աղքատն:

դ. Գլուխն թէ յի՞նչ է գոգն Արբաշա-
մու:

ե. Հարցումն թէ ո՞ր էր Արբաշամ:

դ. Հարցանելի է թէ զի՞նչ էր պապա-
կումն:

իԳ. Քարոզ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւոր-
չին, ի բանն Առաքելոյն. Նմանողք ինձ եղե-
րուք, որպէս եւ ես Քրիստոսի:

ա. Վասն առաջնոյն գիտելի է, զի այս-
պէս:

բ. Ասելի է վասն չարչարանացն այս օդ-
նութեան տօնողացն:

իԴ. Քարոզ վասն այգոյն, ի բանն որ
ասէ. Ընդէ՞ր կայք զորս ցերեկ դատարկ:

իԵ. Քարոզ վասն մեծի երկու. շար-
թին: Ի բանն որ ասէ. Եւ այդոյն իրբեւ դար-
ձաւ ի քաղաքն, ետես թղենի մի ի վերայ
ճանապարհին, անէ՞ծ եւ չորացաւ:

ա. Նախ անէ՞ծ Աստուած զանձն:

բ. Անէ՞ծ զեւա:

գ. Անէ՞ծ զԱղամ:

դ. Անէ՞ծ զԿայէն:

ե. Անէ՞ծ զմարդիկ որ էին ի ժամանակս
ջրհեղեղին:

զ. Երրորդ, անէ՞ծ զթղենին եւ առաջին:
ԻԶ. Շարաթի օրն տօն Յոհաննու: Քա-
րոզ վասն վարդապետութեան եւ ողորմու-
թեանն ի բանն Աւետարանին. Ահա սերմա-
նահան:

ա. Առաջին, գիտելի է, զի սերմանօղ:

բ. Գիտելի է զերկիր, որ ոչ վար նախ:

դ. Գիտելի է, զի յոյժ իմարութիւն է.
գլուխն ասելի է սերմանողի:

իԶ. Քարոզ ի նոյն բանն, ի դէմ լսողաց
վարդոզ զսա. Ել սերմանացան սերմանել:

ա. Նախ անկաւ սերմն առ:

բ. Երկիրն, որ է ապառաժ եւ ոչ:

դ. Անպատ երկիր փշաբեր:

դ. Իսկ չորրորդ երկիրն որ բերէ: Այլ
չորրորդ երկիրն որ բերէ պաղ: Այլ չորրորդ
երկիրն որ բերէ է:

իԸ. Քարոզ ապաշխարութեան, որ եւ
ապաշխարող արձակն պատշաճի: Ոչ է պի-
տոյ բժիշկ ողջոց եւ այլ:

ա. Առաջին, զի նա ողորմած:

բ. Պատճառ պարտ է առ այն պիտոյ:

դ. Պատճառ պարտ է առ այս բժիշկ:

դ. Երրորդ պատճառ պարտ է միութիւն:
իԹ. Քարոզ Ծաղկաղարդին, ի բանն
Աւետարանին, որ ասէ. Եւ ածին զէշն եւ
զյաւանակն եւ արկանին զնօքօք Հանդերձ:

Լ. Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր:

ԼԱ. Այսօր է, զոր արար Տէր, եկայք:

ԼԲ. Առաքեցից զհրեշտակ իմ առաջի քո,
որ պատրաստիցէ ըզճանապարհս իմ առաջի
քո:

ԼԳ. Յաղագս օգտութեան Հրեշտակաց.
Հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է վասն քո
ի պահել զքեզ ամենայն ճանապարհս քո:

ԼԴ. Քարոզ վասն ողորմութեան: Եղե-
րուք զթած որպէս եւ Հայր ձեր երկնաւոր
գթած է:

ա. Վասն առաջնոյն գիտելի է:

բ. Գիտելի է, զի Քրիստոս օրինակ տա
մեզ:

ԼԵ. Քարոզ մեծ հինգշաբաթ գիշերին, ի բանն որ ասէ. նմանեցաւ արքայութիւնն յերկնից տառն կուսանաց, որք առեալ զլապտերս իւրեանց:

ա. Թէ վասն է՞ր առակաւ խօսէր:

բ. Թէ վասն է՞ր տառն կուսանս ասէ:

դ. Թէ զի՞նչ է լապտերն եւ իւղն:

դ. Թէ վասն է՞ր արքայութիւնն երկնից: Առէ յեաւթն յիմար եւ Հինգն իմաստուն: Եւ ի յամեկ փեսային ներհեցին: Եւ ի մէջ գիշերին եղեւ բարութիւն:

ԼԶ. Քարոզ վասն միութարութեան, ի բանն Յոգա. Կորիցէ օրն, որում ծնաւ եւ դիւշերն: Անիծեալ օրն որում ծնայ:

ԼԷ. Քարոզ Համբարձման, ի բանն որ ասէ. Տէրն մեր Յիսուս Համբարձաւ յերկնս:

ա. Վասն առաջնոյն գիտելի է, զի:

բ. Գիտելի է, զի յոյժ հեռի էին յերուսաղէմէ:

դ. Երբորդ, ասելի է, թէ որ է աջն Հօր:

դ. Մեք որպէս կարասցուք ելանել:

ԼԸ. Քարոզ զալստեանն, որ զկնի Համբարձման կիրակէն, ի բանն. Եղիցին դօտիք ձեր պնդեալ ընդ մէջս եւ ճրագունք վառեալք:

ա. Եղիցին ճրագունք ձեր վառեալ:

բ. Իսկ երկրորդ հարսանիսն է:

ԼԹ. Քարոզ վասն խաչի:

ա. Ի բանն. Եւ տնկեաց զՏէր Աստուած զծառն կենաց:

բ. Երկրորդ՝ գիտելի է եւ ծաղիկ:

դ. Երբորդ՝ զալուստ կոչի. Եղիցին դօտիք ձեր պնդեալ. դօտի ընդ մէջ ածերն:

դ. Վասն առաջնոյն գիտելի է, զի:

ե. Պարտ է գիտել, զի Քրիստոսն է Բան:

դ. Գլուխն պարտ է զխալ (?) վասն փայտին:

Ո. Քարոզ վասն պսակին:

ա. Ի բանն, որ ասէ. Որհուրդս այս մեծ է, բայց ես ասեմ: Միայն առաջին խնամէ խօսքն:

բ. Իսկ որ փեսայն երթայ ի տուն հարսին:

ՈԱ. Քարոզ վասն կարգի քահանայութեան: Ի բանն որ ասէ. Քահանայք սուրբք լինիցին եւ մի՛ դարչեցուցեն զանուն Աստուծոյ իւրեանց, զորս ցուցուք բազում աւրինակաւ:

ա. Նախ հրաշտարել ի հպարտութենէ:

բ. Պահանջէ ի մէջը Աստուած ստանալ, իսկ ի մարդկային առաքիներութիւնս խնդրել:

ՈԲ. Քարոզ վասն սիրոյ, ի բանն Աւետարանին, որ ասէ. Մեծ քան զամենայն առաքիներութիւնս:

ՈԳ. Հայեաց ի քեզ, եւ զգուշ լեր անձին քում, գուցէ լինիցի:

ՈԴ. Քարոզ ի բանն, որ ասէ. Այլ Քրիստոս եկեալ քահանայապետ հանդերձելոցն բաւ:

ՈԵ. Քարոզ վասն հաւատոցն, ի բանն, որ ասէ. Մարգարէից յերթայեցուցն հաւատալ պարտ է յայնմ, որ մերձենաւ առ Աստուած եւ որք խնդրեն:

ա. Հաւատալ պարտ է այնմ, եւ վասն առաջիկա բանիս վեց թիւ:

բ. Թէ ո՞րն է առաւել տեսանէ:

դ. Թէ հաւատն ուստի՞ դայն:

դ. Թէ հաւատն է ո՞ր մասն է հոգոյն:

ե. Թէ քանի՞ են հաւատք:

դ. Թէ քանի՞ են աստիճանք հաւատոյն:

է. Ոոստովանք հաւատոց:

ՈԶ. Վասն քահանայից, որ ասէ. Քահանայք զո զգեցցին զարդարութիւն եւ սուրբք քո:

ՈԷ. Քարոզ վասն օրհնութեան մեռոնի:

ՈԸ. Քարոզ վասն աղօթից կարգաց, ի բանն, որ ասէ. Տէր, եթէ զշրթունս իմ բանաս, զերբան իմ երգեսցէ զաւրհուութիւնս:

ա. Տեսցուք զառաջինն, թէ քանի՞:

բ. Թէ վասն ի գիշերի աղօթեմք:

դ. Թէ վասն է՞ր ի մէջ գիշերի առնեմք:

դ. Հարց. Ընդ մէջ գիշերին է սկիզբն յամենայն ժամ:

ե. Այժմ ասացուք զմեկնութիւն բանիս: Եւ այն, զի կրկին անգամ զի կրկին:

ՈԹ. Տեսեր զծառայն իմ զՅոգա:

Ս. Քարոզ վասն աղօթից. է անգամ աւուր աւրհեցեցի զքեզ վասն իր:

ա. Իսկ պարտ է գիտել վասն ժամու:

ՍԱ. Քարոզ, որ ասէ. Ես առ Աստուած:

ա. Նախ եւ այլ իմն պատճառ:

բ. Դարձեալ. Ես առ Աստուած կարգացի: Եւ նախերգանք: Օրհնութիւն ժողովրդեանն: Եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

285թ. Փառք... Որոշ ծառայս անպիտան թորոս Աթիցի կրանաւորս էի, եւ եւ եւ եղէց վիճակ եւ ժառանգութիւն, միայն թէ րնկացի անարգամեծար Տէրն, որոյ շնորհիւ Տեառն սկիզբն արարի աստուածային սուրբ քարոզչորէս եւ ողորմութեամբ եւ աւգնականութեամբ նորին յանկ ճանի ի թվականութեան մերում Հայոց ազգի ՌՁԿ ամի (1834), որ մոլորեցան Յոյնք եւ Ծաղկատիկ արարին ի Մաղկադարդի կիրակէիէն եւ բաղում խռովութիւն եղեւ, զոր ոչ կարեմ պրովարկանել կամ լեզուաւ ճանել, որ յետոյ սեւերես եւ ամօթալից եղեն ի մէջ քրիստոնէից եւ այլ լասեռից, որ ամէն թաղաք ղիւրենք կողոպտեցին, թէ դուք գիւր Ձատիկ արարիք:

287ա. ի յերկիրս Գողատեա, որ այժմ ասի Անկուռի, ընդ Հովանեալ Սուրբ Աստուածածնի վանացն, ի վայելումն անձին իմոյ եւ յետ անցմանն իմոյ յիշատակ անջնջնիկ արա մնացէ, ամէն:

Արդ, որք ճանդիպիք այս գրէիս կարգաւով կամ աւրինակելով կամ հերեւանցի տեսանելով, րան ինչ ի սմանէ օլտելով, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաթս ձեր ղիս զանարժան զգծող սորա, ղԹորոս արեղայս եւ զՀայրն իմ ղԻսաթի, որ փոխեցաւ առ Քրիստոս եւ զմայրն իմ ղԱթլասխաթունն եւ ղայլ ամենայն հոգեւոր հարք եւ եղբայրքն, մերձաւորսն մեր եւ զայնսոսիկ, որ ի վերայ մեր անարժանութեանն երախտիք եւ աշխատանք ունին, եւ յորք յիշէք ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշելոցս առհասարակ ողորմեսցի Քրիստոս ի միւսանդամ զալտեանն իւրում եւ նմա փառք յաւիտեանս, ամէն:

(Դ)արձեալ երես անկեալ աղաչեմ զձեզ, ով սիրելիք, Հայրք եւ եղբարք, անմեղադիր յերուք աղալանաց եւ խոշորութեանն, ղի կար մեր այս է, բաղում տառապանօք եւ աշխատութեամբ որ ձարողեցի զայս քարաղագիրքս: Ձի հացն է ցամաք, ապուրն է թըթու, աջերս եղեր է քանց զվրդու: Ձի այս վանքս խիստ դառն է աղքատացեր վասն մեր փառասէր եւ բարձրամիտ եւ ազան եպիսկո-

պոսաց եւ վարդապետաց, ի յարքունուստ դնալով եւ ամր եւ պարաթ հանելով եւ այլազգաց հարկ տալով, ոմն թէ ես նստիմ առաջնորդ, եւ ոմն թէ ես, եւ այնչափ արարին, մինչ ութ հազար ղոռն ճանեցին զպարտքն:

Հայցեմք ի Դեմեաթեա արարէն, որ Աստուած վճարութիւն տայ այս պարտոցն եւ աղատութիւն տայ աղատարարն Քրիստոս: Ձայս ամեն չարութեան արարին եւ զայս սուրբ վանքս աղքատացունցին, մինչ զդրդալն ծախեցին եւ վճարութիւն չեղեւ, ղեռ կա եւ հաղար (5000) ղոռի: Ոչ լսեցին ղտէրունեան հրամանն, թէ՛ Այսմ գիշերի ղհոգիդ ի բաց պահանջեմ եւ այն: Այսչափ ղիրք աստուածային ղհամբրութիւնն եւ զպահուութիւնն եւ ղչարութիւնն եւ ղպոռնրկութիւնն եւ ղփառասիրութիւնն...

Յոս:

Մարդ Մաթէա ծեր պատուական, Գծագրեցեր զԱւետարան, Ձծագրեցա յիշեա, գործալ վսեման, Որ նկարեաց զայս Բուփ, խարմ:

Առիծ Մարկոս գրեալդ է խոր, Սուրբ առաքնալու արժանաւոր, Ձգեց ազաչեմ սրտիւ բոլոր, Որ նկարեաց խարմն օխտոր:
[Խորամն խառոր?],

Ղուկաս եզ կարգալ վարեմի, Ուժ գրեցեր գրամն Յիսուսի, Ի Տէր հացեալ զխնդրելի, Որ նկարեաց խարմն պէտքի:

Յոսեմ, արծիւ նման հայիո, Ձերեշտակ տեսեալ եւ գարեհալիս, Պրախորմ գրել կամիս, Որ նկարեաց խալ խորամնիս:

Եր. Ձործես ձեռաց մերոց ուղիդ արա ի մեզ, Տէր, եւ ղզործս ձեռաց մերոց աղոթեալ մեզ, Տէր:

286թ. Ուրախութիւն լինի զբլին, յորձամ հասանէ ի վերջի ղիծ տառին:

452

ՔԱՐՈՂԳԻՐԻՔ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 293, գգ. 23)

ԺԶ—ԺԷ դար

ԹԻՐԹԻ՝ 188: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻ՝ 22,2 X 16: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միապիս, 18 X 12,2: ՏՈՂԻՔ՝ 38: ՆԻՒԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ բարձրագիր: ԿԵՍԱԽՈՐԱՆ՝ 7ա, 11բ: ՀԱԿԱՏԱՋԱՐԻ՝ 11բ: ԼՈՒՍԱՆՈՒՑԱՐԻ՝ 7ա, 11բ: ՍԿՋԱՐԱՏԱՐԻ՝ ծաղկագիր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերձագրերը, սկզբնատառերն ու գլխատառերը՝ կարմիր: ԱՋԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձևերով: Ներսից ծաղկաւոր ժաքամ: Ա կողի վրայ գրուած է. «Է վայելումն Աքամէս տրեզարին» Թիվմ ՌՃԷԴ—ԱՄՄ (1726) վերքը: ՏԵՒԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ անշարժ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԶ—ԺԷ դար: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1, 2, 3, 6բ, 187, 188:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը փոքր ինչ վառուած է: Վերջի յիշատակարանը չկայ, զաւանթաւ արուած է ձեռագրի ցանկը մասամբ վերջից նորոգած: Դաւած ձեռագրերն ունի Տաթևացու հասեւեալ սովորական վերնագիրը. «Գրիգորի հռաժեճի քաջ հետաքրքիր եւ անյողթ փիլիսոփայի, աշակերտի Յոհաննու Որոտեղոյ: Արարեալ բան խրատական ողջչաւս եւ հանճար իմաստասէր ի մկնութիւն եւ ի զովեստ փառաց առնից անբունականաց, ի պատիւ որոց եւ ի պատճառ դիտութեան արժարաց: Մանաւանդ ի յորդ արտասուաց անձանց թողծելոց յաւէտ ի ճշգրտութիւն կարգաց ուղղափառաց եւ յեղծումն բարբառմանց յարափառաց. ի յեղձ մաղթանաց ոմանց բանասիրաց եղբարց հարգապատ նորին աշակերտաց»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀԱՏ ՑԱՆԿԻ (Վա—Յա)

ա. Վասն տարէմտին. Փող հարէճ ի դուրսս ամսոց եւ վասն զանկակին եւ ընծաւ—յիցն եւ ամսոց եւ տարէմտն է՝ Քրիստոս:

բ. Վասն ծննդեան յամսեան վեցերորդի եւ վասն ողջունի եւ արութեան Կուսին:

գ. Նոյն Մննդեան. Առաքեալ զբան իւր եւ բժշկեաց: Եւ փրկութեան եւ ժամանակաց մարդեղութեանն:

դ. Նոյն Մննդեան. Տէր ասաց ցիւս. Որդի իմ ես դու, եւ վասն տօնի Մննդեանն ի վեցն յունվարի եւ ձրազաւոյց կոչի եւ ընթերցումն գրոց:

ե. Ի նոյն Մննդեան. Բանն մարմին եղեւ, եւ թէ վասն է՞ր Աստուած մարդ եղեւ եւ

լուծումն հերձուածողաց ոմանց եւ տեղոյ եւ ժամանակի ծննդեան:

զ. Յայլմէ Մննդեանն. Ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեցին, եւ վասն համարելոյն եւ օգտութիւն մարդ լինելոյն եւ մանուկ ծնաւ մեղ:

է. Վասն աւետեաց. Ինչ որպէս դանձրեւ ի վերայ դեղման: Վասն յատկութեան անձրեւին եւ ի բանից Կուսին եւ չ եւ Կ եւ Լ աստ կայ:

բ. Վասն մկրտութեան: Ո՞ր ամփոփեաց զՅուսս ի մորմս իւր, եւ վասն օծման եւ զվեստու եւ անուն նորա:

թ. Յայլմէ Վասն մկրտութեան. Ի քէն է, Տէր, աղբիւր կենաց, եւ վասն վեց հարցմանց, որ է մկրտութիւնն եւ արարողութիւնը նորին:

ժ. Դարձեալ վասն մկրտութեան:

ժա. Վասն թլիփատութեան. Իբրեւ լցան աւուրք Ը. եւ գի առաւել է մկրտութիւն քան զթլիփատութիւն եւ թէ վասն է՞ր թլիփատեցաւ Քրիստոս եւ ի վեցից փրկեաց:

ժբ. Յայլմէ Վասն թլիփատութեան. Կոչեցաւ անուն նորա Յիսուս եւ թէ վասն է՞ր թլիփատեցաւ Քրիստոս եւ մեղ ոչ եւ հողեւոր թլիփատութիւնն:

ժգ. Վասն թլիփատութեան եւ նոր անունն Յիսուսի եւ ծաղումն: Եւ իւղ թափեալ Յիսուս վեց գիր եւ մեծացաւ անուն նորա եւ է ամտոյն Յովսեփայ:

ժդ. Բառասնօրեայ զալտեանն: Արդ, արձակեալ, Տէր, վասն բանտի արձակեալ մահու եւ Խ թուոյ եւ վասն հուր վառելոյ եւ զՊ կողմն պահպանեմք եւ նշան հակառակութեան եւ սուր:

ժե. Յայլմէ Տեառնընդառաջին. Իբրեւ անին ծնողքն զմանուկն եւ Կոյսն. վասն է՞ր խօսեցաւ առն եւ մանուկ էր Քրիստոս, եւ

Սիմէոն երարձի զիբղըն եւ մոմեղէն վառեմք եւ խոնկ :

ԺԳ. Դարձեալ դաստեանն. Եւ լրումն աւրինաց է Գրիստոս. եւ կոյսն զըրբուրեան օրէնս կատարեաց եւ վասն քառասնից եւ տասորակ եւ աղանին :

ԺԷ. Վասն ծննդեանն Յովաննու. Դու մանուկ մարդարէ կոչեալիր, եւ Աւետեացն եւ Ծննդեանն եւ ընկուծեանցն եւ զգեստուց եւ զօտոյն եւ կերակրին :

ԺԸ. Վասն Յովաննու. Առաքելց զհրեշտակ իմ առաջի քո եւ դործ յառաքելութեանն եւ քարոզութեանն նորա եւ մկրտութեանն եւ շնորհացն եւ կոչմանցն եւ զովութեանցն :

ԺԹ. Գլխատման Յովաննու. Վասն ձայնի եւ բարբառոյ յանապատի եւ ճանապարհի եւ անուան նորա :

Ի. Վասն կրանաւորաց եւ աշակերտաց զրոց : Զօրք են փոքր եւ իմաստունք. մըրջին, ճապար, մարախ եւ սարգն եւ թէ զինչ նշանակեն :

Իա. Վասն առաջնորդաց, Հարց եւ հետեւողաց : Երեք են որ պարծ շրջին եւ յատկութիւնք առիւծուն եւ աքաղաղին եւ նուխազին :

Իբ. Վասն միաբանութեանց էր ամենայն ինչ Հասարակաց, Թէ ուր երեւի միաբանութիւնս եւ զի՞նչ չաւ :

Իգ. Թէ զի՞նչ Հարկաւոր եւ զի՞նչ պիտանի է ընկողաց յանապատս եւ թէ վնաս է առանձին կալ եւ ընտրութեան Հարց եւ փորձելոյ զնոր եկեալսն եւ վասն դարձի եւ զղջման եւ զաղտ խաւելոյ եւ զլուխ շարժելոյ :

Իդ. Վասն պահոց եւ փորձութեանց պահեալ զքառասուն տիւ եւ զքառասուն դիւշեր եւ քանի՞ է պահք, եւ զի՞նչ է օգուտն եւ ժամանակի քառասնորդացն :

Իե. Յայլմէ Վասն պահոց, Թէ յետ շնորհացն փորձիմք եւ կրկին է պահք եւ զի՞նչ է օգուտն եւ վասն քառասուն աւուրն :

Իզ. Վասն պահոց եւ փորձանաց սատանայի առ Ալաւմ եւ Տէրն եւ նման է իժի եւ քարբի եւ զլուխ աւձին :

Իկ. Վասն փորձանաց. Փորձութիւնք են կեանք մարդկան եւ երեք են փորձաւորք եւ վասն քանքարոյն մեկնութիւն :

Իլ. Վասն շարաթապահոց եւ Առաջաւորացն եւ սրբոց պահք :

Իթ. Վասն շորեքշաթի եւ ուրբաթի եւ թէ յինանցն ոչ է պահք :

Լ. Վասն մարտիրոսաց եւ Սրբոյն Սարգըսի Բագուժ նեղութիւնք են արդարոց, Թէ ի շարաթի աւր կատարեմք եւ ընտրելի է նեղութիւնն եւ խնդութիւնն եւ դիտութիւնն սէր ծագէ եւ զանազանութիւն Հաւատացելոց եւ սուրբքն վասն է՞ր շարժարին :

Լա. Աշակերտաց եւ վարդապետաց. Սկիզբն իմաստութեան եւ երկիւղի եւ ճանաչել զիմաստութիւն. աստ է մեկնած եւ թարգմանչացն մերոց :

Լբ. Վասն կրկին աստիճանաց, որք են վարդապետք եւ Հայրապետք աշտանակ լուսոյ Թ ձիթենի :

Լգ. Վարդապետաց, եպիսկոպոսաց, զորս եղ Աստուած յեկեղեցւոյ եւ Հասարակութիւնք նոցա եւ նման են առաքելոց եւ մարդարէից :

Լդ. Վասն է՞ր ի գիշերի տամք իշխանութիւն վարդապետաց :

Լե. Վասն դաւաղանաց :

Լզ. Որ կոչին վարդապետք :

Լէ. Գրոց աշակերտաց իմաստութիւնն տեսական եւ գործնական, Թէ որպէս բաժանին եւ վասն Հաւատոյ եւ ճշմարտութեան եւ գովութիւնն իմաստոյն :

Լը. Վասն իմաստութեան. ոչ իմաստնոց Հաց եւ վասն անկարգ պատահմանց, վասն գովութեան իմաստութեան :

Լթ. Վասն դիտաց եւ առաջնորդաց, այսինքն իշխանաց եւ վարդապետաց եւ քահանայից Որդի մարդոյ զէտ կացուցից : Զանազանի Հոգեւոր եւ մարմնաւոր իշխանութիւնք, որք դիտին եւ ազդ առնել սրոյն եւ շորիւք խտրութեամբ ազատի առաջնորդն :

Խ. Վասն իմաստութեան գործոց եւ լուսոյ. Այլք իմաստոյն ի գլուխ իւր, որ եւ Սրբոց վարդանանցն եւ զի լոյս է իմաստութիւն եւ լոյս է գործն բարի եւ վասն գլխոյ եւ վասն զգայութեանց ներքին եւ արտաքին :

խա. Դարձեալ ի նոյն բանն մեկնութիւն չորիւք իմանի եւ վասն չորեքսասան գլխոցն ճննութիւն եւ գլուխ քրիստոնէութեան իցէ Քրիստոս եւ այս Վարդանանցն:

խբ. Վասն երիտասարդաց. Ուրախ լեր երիտասարդ, եւ ճննութիւն երիտասարդաց եւ ծերոց եւ վասն ճանապարհաց եւ անարատ յղայութեանց եւ այս Վարդանանցն:

խգ. Վասն մանկանց. Յիշեայ դարբարիլ ըր յաւուր մանկութեան ըր եւ ուղիղ է ձեւ մարդոյ եւ յիշելն զԱստուած եւ զարարիչն ըս եւ Դ յառկութիւն մանկան եւ Դ պակասութիւն եւ օր չարութեան է ծերին է եւ Հիւանդութիւն եւ այս Վարդանանցն:

խդ. Վասն երիտասարդաց. զանազան մտիւք երեք անհամար իմանալ եւ զշրբորդն ոչ ճանաչեմ, թէ ոմանք իմաստուն են բանական եւ ուզանք (ոմանք) ապուշ եւ միտք մանկանց անհաստատ է եւ վասն արծուի եւ վէժ է Քրիստոս եւ օճաբարոյ եւ ծով է կենցաղ այս եւ ճանապարհն երիտասարդի եւ վասն խնդութեան եւ իմաստութեան եւ սիրոյն Աստուծոյ:

խե. Վասն իմաստութեան եւ երկնաւոր ճանապարհին. Իմաստութիւնն յես ճանապարհաց գոյի. Դեռնդեանցն եւ Աստուծանցն եւ բաժանումն իմաստութեանց եւ ելք ճանապարհաց եւ ո'չ ամաչելոյ ի վախճանի:

խզ. Վասն մեղաւորաց եւ Հերձուածողաց եւ ուրացողացն եւ Վասակայ եւ այլոց: Ո՛հ, որոց թողեալ իցէ զճանապարհս ուղիղս եւ վասն աջ եւ ձախ ճանապարհի եւ թէ վասն է՞ր ոմանք ի չարն եւ ոմանք ի բարին ընթանան եւ թէ Գ է մեղք եւ թէ կռապաշտն եւ Հրեայն եւ Հերձուածողն եւ ուրացողն Հասարակ են եւ առաւել է Հերձուածողն:

խէ. Վասն բարի եւ չար ճանապարհի եւ ճանապարհք օր թուին թէ ուղիղ են եւ նուրբ է շաւիղն Աստուծոյ եւ թէ վասն է՞ր թիւք խորհուրդն ուղիղ կարծի եւ Ժ Հնարիւք ուղղի ճանապարհք մեր եւ յարգանդէ մահ ի գերեզմանն ճանապարհէ:

խը. Պահեայ զբանս ի սրտի ըրմ. Սըրբոց Ոսկեանց եւ Սուգիասանց եւ բաղում է օգուտն, որ զբանն Աստուծոյ պահեմք ի սրտի եւ բան սրտի եւ բան լիզուի եւ որ բոտ կարգին է:

խթ. Վասն ոգէվարի քարոյ. Առէք զսպառազինութիւն Աստուծոյ եւ Դ է չար օրն եւ խաւր է մահ մարդոյն եւ խաւր են լուսաւորք եւ աղաւթիքն եւ ձայն Հաւուս, թէ Հրեշտակն Հանէ զոգին եւ թէ ցաւն: Եւ թէ ոմանք երկար ոգէվարին եւ ոմանք յանկարծակի եւ Դ իրք առանց մեր կամացս Հանդիպի:

ծ. Վասն ոգէվարին. Հայեցիք ի բարձունս եւ յափշտակութիւն ճանապարհին եւ ծաղիկ Հոգոյն եւ տուն գերեզմանն, սպիոր է մարմին եւ անիւ է ժամանակս եւ Հասակս մեր եւ Հոգին երթայ առ Աստուած:

ծա. Վասն մահու. Պատուական է առաջի Տեսուն սրբոց իւրոց, թէ ո'րք են սուրբք եւ անսուրբք. զի՞նչ է մահ եւ ի քանի՞ս բաժանի եւ որպիսութիւն մարդոյն եւ ի միասին պսակին եւ տանջին եւ ի Հոգ թաղին եւ նմանութեան Հոգոյ եւ յարութեան մարմնոյ:

ծբ. Դարձեալ վասն մահու. Ի նոյն բանն բաժանումն մահու եւ թէ ոչ դիտեմք զօր մահուն եւ ոչ եմք անգէտ: Եւ եօթն սքանչելիք է մահն Քրիստոսի եւ վասն կարգ կատարելոյն եւ յուղարկելոյն արտառուօք եւ թաղելոյն:

ծգ. Վասն ննջեցելոցն կրանաւորաց եւ դողն Արարածու, զի Հոգին միայն ոչ կարէ ապաշխարել եւ ոչ զոյ ճաւառան Հոյն եւ վասն աւծման ճանանային եւ վասն ողբունին եւ տանելն ի Դ կողմն յեկեղեցոյն եւ պատինն եւ դնելն ի գերեզմանի:

ծդ. Վասն երկրորդ աւուրն. Ընդ երեկոյս Հանդիքն լալիք. առ եւ պատճառք երկրորդ աւուրն եւ յաւր մահուան եւ աւր ծննդեան:

ծե. Ի պատճառս երրորդ աւուրն եւ մանկանց տղայոց առաւել պիտանի է աղօթք եւ նշանակութիւնք երկոյ աւուրոցն:

ծզ. Վասն չորրորդ աւուրն, որ բազում են պատճառքն եւ Դ Հասակի մարդոյն եւ չորս յեղանակաց տարոյն:

ծէ. Վասն Հինգերորդ աւուրն խորհրդոյ. եւ Հինգ են որոշմունք դատաստանի:

ծը. Վեցերորդ աւուրն. խորհուրդ վեցիցն, եւ թէ մին մեղացն երեք են պատիժ:

ծթ. վասն եօթներորդ ատուրն ծածկելոյ ղդերեզմանն եւ աղաւթք ննջեցելոց :

Կ. Քարող մխիթարութեան Յորայ. Կորիցէ աւուրն յորում ծնայ եւ վեց է չարութեան աւրն եւ իմանալ ի դիշերն եւ ի վիժեալ մանկանց :

Կա. վասն մխիթարութեան սակաւ մի սուգ առ ի վերայ մեռելոց, որ բարի են եւ առաւել սղալ ի վերայ չարութեամբ մեռելոց եւ զի յերեք տեղով տանջին դեւք զչար մարդիք եւ պատճառք անզգլութեան մարդկան :

Կբ. Դարձեալ մխիթարութեան. Լաւ է աւր մահուն Քան ծնունդեան եւ զի ոչ է քաւարան հրոյ եւ Դ են դատաւորք ի դատաստանին :

Կգ. Շարաթի աւուր բարէկենդանին : վասն չարժման յերկրի եւ կրօնից երիւք չարժի յերկրի եւ զի մնայ յաւիտեան եւ ի մէջ յերկնիցն է եւ չրջի երբեմն : Եւ չարժումն զլիտոյ : Եւ չարժութեան յեղանակ եւ չարժմէ ի մեղս եւ յարգարութիւն եւ չարժեցաւ յԱրամ եւ չարժումն ջրհեղեղին եւ աւրինաց եւ կին ատելի հերձուածոցք են :

Կդ. վասն կաթին դիտութեան եւ հերձուածողաց. կթեայ կաթն եւ եղիցի իւղ եւ յատկութիւն կաթին եւ քննիցէ զգլիրս եւ մի ճմլել եւ դինչ է իւրն եւ օտարն եւ չար ծնունդն :

Կե. Յայլմէ վասն բարի հովուաց եւ չարաց : Ես եմ հովիւն քաջ. եւ սատանայ դայլ է եւ դժնիկ թագաւոր է ծառոց եւ տուտն եւ տոնապանն եւ զի բարի է հովիւ է Գրիստոս եւ բաժանին ոչխարքն եւ տգէտ հովիւքն եւ լաւ է անարժան քահանայ զաշխարհական :

Կզ. Յայլմէ նպիսկոպոսաց եւ թէ ոք եպիսկոպոսութեան ցանկայ բարի : Ձանաղաւորութիւն բարոյ եւ չարի եւ չկարէ ոք առանց

մեղաց եպիսկոպոսութեան ցանկանալ եւ պարտ է ընտրութեամբ լինել, եւ պատուի եպիսկոպոսութիւնն եւ Ժ գործ եպիսկոպոսին եւ Ժի կեդպիւ նմանեայ Գրիստոսի :

Կէ. Յայլմէ վասն Երեքովին ի դէմս քահանայից եւ Ժողովրդոց, եւ զի բարի է միաբանութիւն եւ եօթն աղջ պակասութիւն մարդոյն եւ սատանայ նման է դողոյ :

Կը. Նորին Քարող դարձեալ յառաջին կիւրակէին, ի բանն. ճրագ մարմնոյ ակն է, եթէ ակն քո առատ է ամենայն մարմնոյ :

Կթ. Յայլմէ Դարձեալ վասն առաջին ատուրն, ի բանն. Յորժամ յաղօթս կացցէք, ասասլիք. Հայր մեր որ յերկնս, սուրբ :

Հ. Դարձեալ քարող ի բանն Նսայեայ մարգարէին : Գոչեա զօրութեամբ եւ մի՛ խնայեր. այլեւ Լուացարուք, սրբեցարուք :

Հա. Նորին դարձեալ ի սկիզբն պահոց, վասն խոստովանութեան, ի բանն Յեսայեայ մարգարէին. Լուացարուք :

Հբ. Նորին դարձեալ քարող վասն ապաշխարութեան Հասարակաց, ի բանն Լուացարուք, սրբեցարուք :

Հգ. Յայլմէ վասն չարթի ատուրն Թէ՛ ողորմի եւ այլոց, ի բանն. Այնպէս ընթասցուք զի Հասանիցէք :

Հդ. Երկրորդ կիւրակէին, նորին Քարող վասն պահոց, ի բանն. Աշխարհս անցանէ եւ ցանկութիւն, եւ որ :

Հե. Նորին ի նոյն կիւրակէ, Քարող վասն խնդրոյ, ի բանն. Խնդրեցէ նախ զարքայութիւնն Աստուծոյ եւ զարդարութիւնն նորա :

Հզ. Նորին ի նոյն կիւրակէի, վասն հիւրընկալութեան, ի բանն Առաքելոյն, որ ասէ. Չհիւրսիրութիւն ի հեթանոս երթ :

Հէ. Յայլմէ Քարող վասն ողորմութեան : Եղբորուք դթած որպէս Հայրն ձեր երկնաւոր դթած է :

453

ՔԱՐՈՈՋԳԻՐՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 304, գգ. 23)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԻձԻ (1653)

ԹԵՐԹՔ՝ 479: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 21 X 15,4: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 15 X 9,4: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԹ՝ ԲՈՒՂՔ: ԳԻՐ՝ ՊՈՐՏՐՔԻՐ: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ԼՈՒՄԱՆՑԱՐԴ՝ ամեն քարոզի սկզբին: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողներն ու զլխատառերը՝ կարմիր: ՍԱՋԱՆՆ-ՏԱՌ՝ ծաղկագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղ-ամած ձեւերով: ՈՅՐԱԲԵ ԶԵՐՈՒՄ՝ կտորով ձեւած, Ա կողմի վրայ 3 տղմով մեխ: ԳԻԻՉ՝ Իշխան: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա, ի դուռն Ս. Կատարիմէ կուսման վանուց: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԻձԻ (1653), ԴԱՏԱՐԿ՝ 1-7, 387ր, 474-470:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ջեռագրը վատ չէ պահ-ում: 70-80 այլ ձեռնով է գրուած: Մի քանի քա-րոզները վերջում գրիչը խնդրում է անմեղադիր լի-նել պակաս թողածի չամար, որովհետեւ որինպէս իսկ պակաս է եղել: Բովանդակում է նաեւ՝ ՏեխիլՔ, Վարք, Երատք:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 8ա—18ա. Վասն պահոց յայլմէ, ի բանն. Պահեալ զքառասուն տիւս եւ զքառա-սուն դիշեր եւ ապա քաղցեալ:

բ. 18ա—26բ. Յայլմէ, դարձեալ վասն պահոց եւ փորձանաց սատանայի, ի բանն. Յայլմամ վերացաւ Յիսուս Հոգոյն, փորձեալ ի սատանայէ եւ սատուցեալ փորձել զնա, ասէ ցնայ:

գ. 26բ—33ա. Նորին Վասն փորձանաց, ի բանն Յորայ. Փորձութիւնք են կեանք մարդկան ի վերայ երկրի եւ չո քարն աստ է մեկնած:

դ. 33ա—36բ. Նորին Քարոզ վասն պա-հոց, այլ եւ վասն Առաջաւորին, ի բանն Յո-նանու. Անա Գ աւուրք եւ ոչ եւս իցէ. որպէս պահոց նախ զիտեիլ է, զի մարդն հոգի է եւ մարմին:

ե. 36բ—40բ. Նորին Քարոզ վասն չո-րեջաքաթի եւ ուրաթի. Պահեմ երկիցս ի շարաթու. պատճառ պահոցս որպէս ասէ Սուրբ Բարսեղ ի դրախտին:

զ. 40բ—46բ. Նորին Քարոզ մարտիրո-սաց եւ Սարգսի, ի բանն. Բազում նեղիչք են

որք զաստուածպաշտութեանց բուռն հարկա-նեն յուռով:

է. 46բ—59ա. Նորին Քարոզ շարաթի աւուրն Բարիկենդանին. վասն շարժման երկ-րի եւ կրօնից, ի բան առակին որ ասէ. Եր-իւք շարժ երկիր եւ շորորդին եւ ոչ հան-դարտէ, եթէ ծառայ թաղաւորէ եւ անմիտն յաղեացի հացիւ եւ այլն:

ը. 59ա—64բ. Նորին Քարոզ վասն Բա-րեկենդանին եւ շարաթին եւ այլ պատշաճի, ի բանն Դաւթի. Մարդ ի պատուի էր եւ ոչ իմացաւ, հաւատարեցաւ:

թ. 64բ—71ա. Նորին Դարձեալ յառա-ջին կիրակէին, ի բանն. Ճիսղ մարմնոյ տէն է. Եթէ ամենայն բանք առականոր քարոզէին ի Քրիստոսի:

ժ. 71ա—77բ. Յայլմէ Քարոզ, դարձեալ վասն առաջին աւուրն, ի բանն. Յորժամ յաղթաւ կայցէք, ասացէք. Հայր մեր. վա-րդապետք ասեն աղօթս այս յոյժ պատուական է եւ գովելի:

ժա. 77բ—91ա. Նորին Դարձեալ քարոզ վասն պահոց. Լուսացաւ, սրբեցաւ:

ժբ. 91ա—99բ. Յայլմէ Քարոզ շարժ-րարձման, ի բանն Մարկոսի. Տէր մեր Յի-սուս Քրիստոս համարձաւ յաջաւ եւ նստաւ ընդ աջմէ Հոր:

ժգ. 99բ—106բ. Դարձեալ յայլմէ Քարոզ վասն շարժարձման, ի բանն Դուկասու. Եղեւ յաւրճենին նորա գնոսա, մեկնեցաւ ի նոցանէ եւ վերանայր յերկինս Յիսուս Քրիս-տոս:

ժդ. 106բ—114բ. Եւ դարձեալ յայլմէ Քարոզ վասն շարժարձման, ի բանն, որ ասէ Մատթէոս. Յիսուս Քրիստոս համարձաւ յերկինս եւ նստաւ ընդ աջմէ Հոր:

ժե. 114բ—120ա. Նորին դարձեալ վասն զախտեանն Սուրբ Հոգոյն, ի բանն. Եւ ի կատարել աւուրցն էին ամենեքեան միաբան ի միասին եւ եղեւ յանկարծակի հնչիւն մեծ:

ձգ. 120ա—126ա. Յայլմէ Գարող վասն դաստեան Սուրբ Հոգոյն, ի բանն. Հուր եկի արկանել յոյժ եւ կամ թէ բորբոքել:

Ժէ. 126ա—131բ. Յայլմէ Գարող վասն դաստեան Սուրբ Հոգոյն. Հուր եկի արկանել եւ կամ թէ արդ բորբոքեցաւ:

Ժբ. 131բ—137ա. Դարձեալ յայլմէ Գարող վասն դաստեան Սուրբ Հոգոյն, ի բանն. Երեւեցան նոցա բաժանեալ լեզուք իբր ի Հրոյ եւ նստաւ իւրաքանչիւր:

Ժթ. 137ա—141ա. Դարձեալ վասն Սուրբ Հոգոյն, ի բանն. Երեւեցաւ նոցա բաժանեալ լեզուք իբրեւ ի Հրոյ եւ լցան ամենեցեան:

Ի. 141ա—152ա. Նորին Գարող փոխման Աստուածածնին Կուսին, ի բանն Սողոմոնի. Բազում դատեց ստացան մեծութիւն, բազումք արարին զօրութիւն, բայց դու առաւել եղբն եւ զանցուցիւր զամենեւորք:

Իա. 152ա—160ա. Յայլմէ Գարող Աստուածածնին, ի բանն Սողոմոնի. Եղև նա իբրեւ զնա շահաբեր, որ ի հետատանէ ժողովէ զմեծութիւն:

Իբ. 160ա—167բ. Դարձեալ յայլմէ Գարող Աստուածածնին փոխման եւ աւետեաց, ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ յԵրզն. Մտի ի պարտէզ իմ, ջրոյ իմ Հարան:

Իդ. 167բ—171բ. Գարող փոխման Աստուածածնի Կոյսին տեսին նշան մեծ երեւեցաւ յերկինս, կին մի արկեալ զիւրաւ զամենայն եւ ի ներքոյ ոտից նորա եւ ի վերայ գլխոյ նորայ պսակ երկոտասան:

Իդ. 171բ—178ա. Նորին Գարող Աստուածածնին եւ փոխման, ի բանն Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ, Սաղոմոնին յերզն. Պարտէզ փակեալ եւ աղբիւր կնքեալ:

Իե. 178ա—185ա. Նորին Գարող վասն ծննդեան Սուրբ Կուսին ի Յովակիմայ եւ յԱննայէ, որ յետ փոխմանն ի սեպտեմբերի Ը տոնեմք, ի բանն. Հոգին Սուրբ եկեացէ ի քեզ եւ զօրութիւն Բարձրելոյն:

Իզ. 185ա—190բ. Նորին Գարող Խաչի տօնին, ի բանն. Փայտ կենաց է ամենեցուն, որ պատսպարին եւ որ յենուն ի նա իբրեւ ի Տէր Հաստատութեամբ:

Իէ. 190բ—196ա. Նորին դարձեալ Գարող վասն խաչի, ի բանն. Որպէս Մովսէս բարձրացոյց զօճն յանապատի, նոյնպէս Որդի Մարդոյ:

Իբ. 196ա—202բ. Նորին Գարող Բարդուղիմէոսի առաքելոյն, ի բանն. Եղբորդ խորազէտ իբրեւ զօճս եւ միամիտ որպէս զաղանի:

Իթ. 202բ—212բ. Նորին Գարող վասն պաշտման պատուհանի, ի բանն Յովնիայ. Փող Հարէք ի Սիոն, սուրբք պահաւ ճարողեցէք, պաղատանս ժողովեցէք զձերոց:

Լ. 212բ—217ա. (Ն)որին Գարող վասն ապաշխարութեան, ի բանն, որ ասէ. Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արժայութիւն Աստուծոյ:

Լա. 217ա—223ա. (Ն)որին, (Գարող) դարձեալ ապաշխարութեան, ի նոյն բանն. Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է:

Լբ. 223ա—227բ. Նորին Գարող վասն զղջման, ի բանն. Զմեղս ատեցի եւ անարգեցի եւ զօրէնս:

Լգ. 227բ—233ա. Նորին Գարող վասն խոստովանութեան, ի բանն. Խոստովան լեբուք միմեանց զմեզս:

Լդ. 233ա—238ա. Նորին դարձեալ Գարող վասն խոստովանութեան, ի նոյն բանն. Խոստովան լեբուք միմեանց զմեզս:

Լե. 238ա—248ա. Յայլմէ Գարող վասն խոստովանութեան. Ապա եթէ խոստովան լինի զմեզ Հաւատաւոր արդար թողու:

Լզ. 248ա—253բ. (Ն)որին առաջին Գարող վասն աղօթից, ի բանն Առաքելոյ որ ասէ յԱռաջին Տիմոթէ. (Ա)ղաչմ զձեզ նախ քան զամենայն ինչ առնել յաղօթս խընդրուածս, պաղատանս եւ այլն:

Լէ. 253բ—261ա. Նորին Գարող վասն աղօթից, ի բանն. Յորժամ աղօթս կայք, մի՛ չատարխոս լինիք իբրեւ զՀեթանոսս, զի...

Լբ. 261ա—265ա. Նորին դարձեալ վասն աղօթից, ի բանն. Աղօթք իմ սուրբ էին:

Լթ. 265ա—269ա. Նորին Գարող վասն կարգաց աղօթից, ի բանն. Եթէ զըրթունս իմ բանաս, բերան իմ բացի եւ առի զՀոգի:

Խ. 269ա—279բ. Նորին վասն աղօթից, ի բանն. (Ե)ւ վասն էին Հարճե եօթն եւ ինն Հարսնածուք: Այս է երգն:

Խա. 273բ—281ա. Նորին վասն առաւօտու, ի բանն. Ընդ առաւօտս կանխեցին:

Խբ. 281ա—283ա. (Ն)որին ճաշու ժամու, ի բանն. Ես առ Աստուած կարդացի:

խդ. 283ա—285բ. (Ն)որին Վասն աւրհ—նութեան սեղանոյն։ Այլ ամենեցուն ի ճեղ յուսան եւ այլն։

խդ. 285բ—287բ. Նորին Վասն երեկոյին, ի բանն։ Եւ առ Աստուած կարգացի եւ լուսւ ընդ երեկոյս, ի վաղորդեան։

խե. 287բ—291ա. Նորին Քարող վասն ձայնական աղօթից։ Ձայնիւ իմով եւ առ Տէր կարգացի։

խդ. 291ա—293ա. Նորին Քարող վասն աղօթից, ի բանն Առաւիժն, որ ասէ։ Լաւ է ճշմարտութիւն եւ արդարութիւն քան զաւրին զսէրից։

խե. 293ա—300բ. Նորին Քարող վասն եկեղեցոյ եւ ժողովրդեանն։ Սեաւ եմ եւ եւ գեղեցիկ, զստեբք երուսաղէմի, որպէս վրանն Կեղարու եւ զխորանն Սաղէմի։

խը. 300բ—309ա. Նորին Քարող վասն Ժ Հարուածոցն Եգիպտոսի, ի բան իմաստնոյն, որ ասէ։ Որով եւ մեղանչէ ոք նովիմբ եւ տանջեսցի։

խթ. 309ա—314ա. Նորին Քարող վասն տեսեան եւ երազոյ, ի բանն Ուլսէի որ ասէ կամ Մովսէսի։ Եւ ի տեսիլս յաճախեցայց եւ երազօք խօսեցայց ընդ ձեռի։

ծ. 314ա—315բ. Այլ քարող մահու, ի բանն Սիրաքայ որ ասէ։ Յամենայն դործս քո ի միտ ածեալ զվախճան քո որ յաւուրն ոչ մեղանչես։

ծա. 315բ—319բ. Յայլմէ Քարող վասն ննջեցելոց, ի բանն Յորայ։ Ողորմեցարուք ինձ, ողորմեցարուք, ով բարեկամք իմ, զի ձեռն Տեառն մխցաւ յիս։

ծբ. 319բ—323բ. Դարձեալ Նորին Վասն մխթարութեան երկրորդ։

ծգ. 323բ—330ա. Քարող վասն ողորմութեան, ի բանն։ Որպէս Հրամայէ երանելին Դաւիթ։ Երանի որ խորհի զաղջառն։

ծդ. 330ա—336ա. Տեսիլ Սրբոյն Գբիւղորի ընդ Հրեշտակին (Տեառն)։ Գրիւղոր մեր Լուսաւորին զքառասուն տիւ եւ քառասուն գիւղեր Հաց ոչ եկեր եւ շուր ոչ Հարբ, խնդրեաց յԱստուծոյ եւ ասէ։ Ով արարիչ ամենայնի, Տէր իմ, առաքեալ զհրեշտակս քո առ իս, որ ծանուցանէ ինձ զտեղի արդարոց եւ մեղաւորաց։

ծե. 336ա—340բ. Որաւ եւ քարող վասն կիրակայանի։

ծդ. 340բ—346ա. Յորժամ բարձրացայց յերկրէ զամենեւեան ձգեցից առ իս։ Ի իրօք մարդ ոք զայլ առ ինձ ձգէ։

ծէ. 346ա—377ա. Որաւ եւ բանք ընտիր եւ պատուականք ողէշահ եւ ոգտակար ամենայն մարդոյ որք սիրով լսեն եւ առնեն։

ծը. 377ա—378բ. Պատմութիւն վասն Պողոսի Լուստրացոյ։ Պողոս ոմն ի Լուստրիոյ, որ էր պատուով ի Լուստրիոս եւ էր այր սուրբ, մեծատուն յոյժ։

ծթ. 378բ—380բ. Վասն սջանչեկեացն, որ յԱնտիրօք, ի վանս կուսանաց եղեն։

կ. 380բ—384բ. Վարք երանուհի կուսին Մարիամու, որ Մարինոս անուանեցաւ։

կա. 384բ—387ա. Վարք երանելոյն Սիմէոնի Սիւնակեցոյն։

կբ. 388ա—413ա. Առ Հայր Մակար Հարցուածք եղբարց, թէ որպէս պարտ է իւրաքանչիւր ոք ի մէնջ ժողովել զմիտան եւ զխորհուրդս յածեալս յաշխարհս եւ մի ինչ իմանալ, բայց միայն զանկալութիւն Տեառն եւ զսէրն, որ առնէ ամբողջ ապրեցուցանել։

կգ. 413ա—460ա. Ձի զՄարմոսի մեկնըւնէն փոխիւր եւ տունք գեղեցիկ ի վարժումն եւ ուսումնասիրաց։

կդ. 460ա—467ա. Վասն զայտոեան Որդւոյն Աստուծոյ եւ կատարածի աշխարհի, թէ որպէս է ահեղ զատաստանն։

կե. 467ա—բ. Որաւ եւ վասն պահոց սուրբ Հարցն։

կզ. 467բ—469ա. Նորին Յոհաննու է խրատս։ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ասաց, եթէ Պատուիրան նոր տամ ձեզ, զի սիրելիք զմիմեանս։

կէ. 469ա—470բ. Երանելին Յոհաննէս աղայանօք խրատ տայ ամենայն եղբարց, եթէ Մի՛ բարձրամտիք ի վերայ գործոց ձերոց, զի Տէր ամբարտաւանից Հակոսակ կայ եւ տայ շնորհս խոնարհաց։

կը. 470բ—471բ. Յոհաննու Մանդակունու, ի խրատ միանձնաց այսպէս կանոնեաց։

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

472ա—473բ. Փառք...

Որ եւ կարգութիւն ամառնեստ գրչի, Հասանի աւարտ այսմ գրքի, Որոյ ամուս Քարագրքի կոչի, Ի Ռ քվակմնի չՐ յարարքի (1653)

Գրեալ եղն բամ եւ գարծի,
 Եւ Նոր Զուգայ կոչի,
 Ի Շօշ Բաղաթմ Ըղպահամի,
 Ի Բազաւորութեամ փութ Շահ
 Ապասի,

Ի հայրապետութեամ Յակոբ
 Կարաղիկասի),
 Ի ղուռն Սուրբ Կատարիմի,
 Որ Կուսամաց վամֆ ամամի:
 Եւ գգրոզ յայսմ գրի,
 Եւ իշխամ մեղօֆ ի լի,
 Եւ ի յիմուս ժամամակի,
 Զգործեցի մաս մի բարի,
 Այլ ծալ կեմօք յատմաւորի,
 Կեցայ տխմար եւ աշխարհի,
 Եւ յամնայմ ժամամակի
 Յուսանցայ ամշտ բամի,
 Բայց խնդիր մի կայ իմ սրտի,
 Որ ասէք մի Տէր ողորմի,
 Իմօ եղկելի մեղաւորի,
 Մեղատմակարդ իշխամի:
 Եւ ի Տեառնէ առնու զբարի,
 Զոր պատրաստեաց յիւր հայրենի,
 Դասէ ի դասս աջայկզամի,
 Ի զայտնեմն իւր Միաժմի,
 Իւր փառօք ի հետ իւր սիրելի,
 Փառք տամք, աւրեմնմ գլայր եւ

գրողի:
 Թէ ինչ բամֆ տեղաձեռլ է աշխարհի:

Արդ, աղայեմ զձեզ, ով Հանդիպողք
 այսմ զրիս, յիշման ասնէք զմեզ որժանիս՝
 զմեղաւոր զրիս: Եւ զձեռն իմ Շրջուլի եւ
 զմահոսի Թանուսն եւ որդիքն Էլիպն,
 Արամէլիքն, Յարութիւն, Մակարն եւ
 զուստրն Սողոմէն, որ Հանդուցեալ են առ
 ի Քրիստոս, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի
 ասացէք, եւ որք յիշէք յիշեալ լիցիք ի
 Քրիստոսն ի միւսանգամ իւր զաւտեանն,
 ամէն:

Եւ մի մեղադրէք զորոյս, եղբարք, եւ
 սղայանացս, զի խամ էի եւ կար մեր այս էր,
 անմեղադրի լեւորք:

1738. Արդ, ով աստուածասէր մանկունք
 նորոյ Սիոնի, որք Հանդիպիք յայսմ աս-
 տուածատունէկ բուրաստանիս ընթեռնելով
 եւ կամ օրինակելով, յիշեցիք ի մաքրափայլ
 յարթթա ձեր ճշմարիտ մահոսիս կուսան իշ-
 խանն, որ եօթն անգամ ի կենսատու Քրիս-
 տոսի լուսարուս զերկմանն է զնացեալ ի
 սուրբ քաղաքն Յրուսաղէմ եւ Համբուրեալ.
 երանի նորա ջերմ սիրոյն եւ Հաստատ ան-
 կեղծ Հաւատոյն, որ աչօք իւրօք տեսեալ եւ
 բերանով Համբուրեալ. խնդրեմք ի սուրբ-
 դործ Տեսունէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսն,
 որ ի միւսանգամ զաւտեանն իւրոյ արժա-
 նաւորս զիշխանն արասցէ եւ անթառամ
 պսակուն զնա պսակեացէ, եւ ընդ սրբոց

իմաստան կուսանայ դասն դասաւորեացէ եւ
 երկնից արքայութիւն պարգեւեացէ նմա եւ
 անմահական Հացին եւ քաթական կերակ-
 րեացէ զնա անդրաւ եւ անտրտում ուրախու-
 թեամբ, ամէն:

Դարձեալ կրկին սնուած յիշեցէք եւ
 Աստուած ողորմի ասացէք մահոսիս իշխա-
 նին եւ իւր ծնողաց Հողույն, որ նա ի ժամ
 մահան կտակ է արարեալ, եթէ այս քաղաք-
 դիրքս պիտի որ Հասուցանէք իմ Հողեւոր
 որդի Յոհան վարդապետին ձեռքն, որ նա
 միշտ եւ Հանապաղ կարդայ եւ ինձ ողորմի
 ասի եւ զիս յիշատակի ի յաղթա իւր. ի ժամ
 վաղճանին կոյս ոմն անուոն Եպրաքեանայ նմա
 է կտակ արարեալ, որ եւ երեւ Հասոյց ինձ
 եւ աղտեցաւ իւր պարտուցն, Տէրն Քրիս-
 տոս նմա եւս պարգեւեացէ զերկնից արքա-
 յութիւն եւ անթառամ սրբոց կուսանայ
 պսակն, ամէն:

Նաեւ եւ Յոհան վարդապետս, որ եւ
 զրեմ իմով ձեռամբս եւ կնքեմ, որ այս քա-
 րազդիրքս մնայ ի Սուրբ Սարգիս նորալէն
 վանքս, կարդան եւ ողորմի ասեն կուսան
 իշխանին եւ իւր ծնողաց Հողույն, ինչ մարդ.
 որ կամի զայս քաղաքդիրքս նորալէն վանուցս
 Հանել կամ վաճառել եւ կամ այլոց շնորհել
 եւ ոչ միայն զայս, այլ եւ զոր ինչ ի յանանէ
 իմէ կայ եւ կոչեցեալ պարտ է որ միայն մի-
 չեւ ի կէտ կոչմանն, իսկ եթէ ոք ոչ լսի եւ
 տնկնդիր լինի կտակի իմոյ, թէ կարդաւոր
 իցէ եւ թէ աշխարհական, ահա տաճ զպա-
 տուսան եւ զվճիռ այնք, որք դասալեալս ոչ
 կատարեն ի տեսութենէն Քրիստոսի եւ երա-
 նաւու ձայնէն զրկեալ մնան, ի սուրբ մեռնի
 շնորհացն եւ զրկեալ, եթէ եպիսկոպոս եւս
 լիցի եւ ի կենարար մարմնոյ եւ յարենէն
 անմասն եւ անՀաղորդ, նաեւ իմով Հրամա-
 նաւ եւ իշխանութեամբն զոր ունիմ ի Քրիս-
 տոսն վասն կապելոյ եւ արձակելոյ, թէ քա-
 Հանայանալ թէ վարդապետական, եւ թէ
 եպիսկոպոսական, այն Հրամանան եւ իշխա-
 նութեամբն կապեալ լինի յերկինս ի վեր եւ
 յերկիր ի խոնարհ Հողուով եւ մարմնով եւ
 անլուծանելի կապանօք այժմ եւ յաւիտեանս:
 Այս է կտակի իմ, որ եւ զրեցի եւ իշեցի ի
 թվին Ռէք քաղաւտուն (1691) եւ ի յամսանն
 յունիսի քսան, իմով ձեռամբ եւ յօթարու-
 թեամբ:

(Սոյն գրութեանն մեքեւում կամ երկու
 սեւ կմիքմեր. մայն կմիք կայ մառն մի Բամի
 այլ տեղեւում եւ կարդացում է. Յիսուսի
 Քրիստոսի ծառայ Յոհան վարդապետ Զու-
 դեցի, թվին Ռէժժե (1686) և:

3659. Անարթան եւ անիմաստ, փրծուն,
 մեղասէր եւ սուրբ, քաղմայլէր մեռեալ
 ոգոյ եւ կրիսան ամենայն կրօնաւորաց, եւ,
 անարթան Ստեփաննոս վարդապետս եւ Հող

ոսիրց ձերոց, աղաչեմ զձեզ, որ եւ մոխիր եւ մոծիր եմ եղեալ, բաղանեաց մըճոտեալ, աղտեալ գունով զազրութիւն, վասն զի ի մէջնդ հատեալ է ճարն գործելոյ զբարին, առ ի գտանել ողորմութիւնն ի Տեառնէ, բայց ակնկալութիւն իմ եւ յոյս Գրիստոսէ: Թիմն ՌձՖԸ (1699) Սուրբ Սարգիս վասն եկի ՌձՄ եւ մէկուսն (1702), օրհնեցայ ձեռամբ լուսահոգի Յոհան աստուածաբան վարդապետին:

340ա. Ով հոգեւոր քոյրք իմ, վասն սիրոյն Գրիստոսի յիշեալիք ի սուրբ եւ մաքուր, անարատ յաղօթն ձեր զփանաքի եւ զսուտանունս, որ հոգով եմ խաւարեալ զիշխանս,

ամէն: Իշխան ծառայ Յիսուսի Գրիստոսի, վայ աւուրն իմ ծննդեան, մայր զիս ծնաւ մեղաց որդի:

185ա. Ով ընթերցողք սուրբ քարոզիս, զձեզ աղաչեմ մեղաւոր աղախիւնս, մի բերան ողորմի ասացէք մեր հոգեւոր քոյր Սառաէ, որ օրինակն նա պարգեւեաց մեզ:

248ա. Որ ողորմի Գրիստոս Աստուած յատացողի սուրբ կրօնս եւ ինձ մեղապարտ աղախին զժողիս, ամէն:

365բ. Իշխանն արքայութեան արժանի արասցէ հանդերձ ծնօղօքն իւր զաւակօքն եւ ամենայն աղակականօքն իւրովք, ամէն. Հայր մեղա:

454

ՔԱՐՈՂԳԻՐՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 311, գգ. 24)

ՄԱՐՈՒՆԱՆ ԳԻՒՂ (ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ)

ՌՁԺՁ (1667)

ԹԵՐԹՔ՝ 436: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 40,7 X 27,3: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻԱՑ, 31 X 8,5: ՏՈՂՔ՝ 35: ՆԻՒԹ՝ ԲՈՎՔ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատողները, քոռշ մեծատառեր եւ չորս լուսանցազնները՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ մերկերով: ՊԵՏԿԵՐ՝ 3բ (Լուստորջի լրիւ հասակով պատկերը), ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՔ՝ բաւական քառով: ՍԿՋԱՆԱՆՑԱՌ՝ քոյմակերպք: ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ տախտակ սեղմած ձեւերով: Ձերսից քառամ զուգուր ձեւերով: Ա կողի վրայ գրուած է. «Յիշատակ է ձառն նշգարիմ եւ ծնազանց Տիրատուրիմ, Սիրումփաշէ եւ կողակցոյմ Մարամիմ, քույիմ ՌՁԺՁ (1667)»: ԳԻՒԶ՝ Գրիգոր եւ Յովսէփ Բաճաճայ եւ Մալիմ զպրի: ՍՏԱՅՈՂ՝ Յեռիկաք: ՏՅՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Մարմամ գիւղ (Նոր Ջուղա): ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՁԺՁ (1667):

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած: 1ա—2ա ցափն է: 2բ—3ա եւ 436 ԹԵՐԹՔԻՐ վրայ կան անհայտ գրութիւններ: Կազմից պահուած են 19 եւ 20 ԹԵՐԹՔԻՐ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՑԱՆԿԻ (1ա—2բ)

ա. Վասն յաղախ որբոյ խաչին, որ Հայունեաց կոչի, եթէ որպէս դարձաւ ի Պարսից աշխարհէն:

բ. Վասն երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Յորդ(որ)ուսն ապաշխարութեան:

գ. Վասն վկայարանութիւն Սրբոյն Սարգսի եւ որդւոյն Նորին Մարտիրոսի եւ այլոց զիւրարացն:

դ. Վասն երանելոյն Եպիփանու, Կոստանդեա Կիւրացւոյն Աղէքսանդրացւոյ ասացեալ:

ե. Վասն Պատմութիւն Սրբոյն Յակոբայ Մծրնա Հայրապետին:

զ. Վասն Պատմութիւն Դաւթի մարգարէին:

է. Վասն Յովսէփա, Թէ որպէս վաճառեցին զնա եղբարք Նորա յեգիպտոս:

ը. Վասն Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն պահոց պնդութեան:

թ. Վասն Յուհանու Մանդակունեցոյ ասացեալ Վասն սակաւ գողութեան:

ժ. Վասն Պատմութիւն անջուն որդանցն եւ վասն խտութեան նոցա, Թէ ուսարի էին:

Ժգ. Վասն մեղաց, ի բանն Յոհաննու.
մարդկան անօրէն եւ որդին կորստեան հա-
կառակ:

Ժբ. Վասն միայնակեցոյ, ի բանն, Որ
ոչ թողու ըղչայր եւ կամ զմայր:

Ժգ. Վասն մեղաց, ի բանն Յոհաննու.
Են մեղք, որ մեղք են եւ այլն:

Ժդ. Վասն Մարգարէն Մովսէս, եթէ
առնէ զողորմութիւն Աստուած:

Ժե. Վասն մեղաց, ի բանն, Յանկութին
յղացեալ զմեղս ծնանի եւ մեղք կատարեալ
զմահն:

Ժզ. Վասն խորհրդոց մեղաց, ի բանն
Առակին:

Ժէ. Վասն լեզուի, ի բանն Առակի. Մահ
եւ կեանք ի ձեռն լեզուի է:

Ժզ. Վասն լեզուի եւ բարկութեան, ի
բանն. Լեզու հուր զանիրաւութեան:

Ժթ. Վասն համբերութեան, ի բանն
Առակին. Մի՛ ասեր, թէ առից վրէժս ի
թշնամեաց:

Ի. Վասն) ամբարտաւանութեան եւ
խոնարհութեան, ի բան Առակին. Տէր ամե-
նայն ամբարտաւանից հակառակ:

Իա. Վասն քնոյ, ի բան Ղուկասու, Զի՞
ննջէք, արի՞ք կացէք յաղօթս:

Իբ. Վասն դրկանացն, ի բան Ժողովո-
ղին. Տեսի զրպարտութիւն ի ներքոյ արեղա-
կան:

Իզ. Վասն կարգի քահանայութեան, ի
բան. Քահանայք սուրբ լիցին եւ մի՛ դարչե-
ցուցանեն:

Իդ. Վասն քահանայից, ի բան մարդա-
րէին. Շրթունք քահանային զգուշացին գի-
տութեան եւ...:

Իե. Վասն սիրոյ, ի բանն. Այս է սպա-
ռուէր իմ, զի սիրեսցի՞ք զմիմեանս:

Իզ. Վասն որկրամոլութեան, ի բանն.
Որոց Աստուած յորովայն իւրեանց եւ այլն:

Իէ. Վասն արդարութեան, ի բանն Յով-
սէ, որ ասէ. Սերմանեցէ՞ք զարդարութիւն:

Իը. Վասն պահոց. Պահեալ զքառասուն
տիւ եւ զքառասուն գիշեր:

Իթ. Վասն պահոց. Պահեալ զքառասուն
տիւ եւ զքառասուն գիշեր եւ ապա քաղեալ:

Ը. Վասն պահոց եւ փորձանաց սատա-
նայի, ի բանն. Յայնժամ վերացաւ Յիսուս
Հոգւոյն փորձ...:

Լա. Վասն փորձանաց, ի բանն Յովբայ.
Փորձութիւնք են կեանք մարդկան ի վերայ
երկրի:

Լբ. Վասն պատրանաց սատանայի եւ
պոռնկութեան, ի բանն Առակի. Եւ տղրիկ Գ
զստերք էին:

Լգ. Վասն կրօնաւորաց եւ միայանից եւ
զրոց աշակերտաց:

Լդ. Վասն նախանձու, ի բանն մարդա-
րէին Դաւթի. Մի՛ նախանձիր ընդ շարս եւ
մի՛...:

Լե. Վասն աղօթից, ի բանն. Աղաչեմ
զձեզ, նախ քան զամենայն ինչ առնել աղօթս
խնդրուածս:

Լզ. Վասն ողորմութեան եւ վասն աղքա-
տաց, ի բանն. Երանի որ խորհի զաղքատուն:

Լէ. Վասն ողորմութեան. Տուք լամբին
եօթանց եւ այլ ութից եւ այլն:

Լը. Վասն խոստովանութեան. Զի խոս-
տովանիմք միմեանց զմեզս հաւատով:

Լթ. Վասն զաշտեանն Քրիստոսի. Զի
որպէս փայլակն որ ելանէ յարեւելից եւ
երեւ...:

Խ. Վասն զաշտեանն Քրիստոսի, դար-
ձեալ ի նոյն բանն, Զի որպէս փայլակն:

Խա. Վասն հոգեմարին, ի բանն. Հայցի
ի բարձունս եւ յափշտակութիւն ի ճանտ-
պարհին. յԱռակաց:

Խբ. Վասն հնազանդութեան լուսոյց, ի
բանն Առակաց, որ ասէ. Որպէս ոսկի խնձոր
որ ընդ սարգիսն:

Խգ. Վասն խրատու ամենայն մարդկան,
ի բանն. Հայեաց ի քեզ, յուցէ լինիցի բան
ծածուկ:

Խդ. Վասն այլ քարոզ ի նոյն բանն:

Խե. Վասն մեղաց եւ հերձուածողաց եւ
ուրացողաց, ի բանն, որ ասէ:

Խզ. Վասն բարի հովուաց եւ շարեաց,
ի բանն. Ես եմ հովիւն քաջ:

Խէ. Վասն ապաշխարութեան. Ապաշ-
խարեցէ՞ք, զի մերձեալ...:

Խը. Վասն զղղջման. Զմեղս տտեցի եւ
անարգեցի:

Խթ. Վասն խոստովանութեան, ի բանն.
Խոստովան եղբուրք միմեանս զմեզս:

Ծ. Վասն ողորմութեան. Եղբուրք
զթած, որպէս եւ Հայրն:

ծա. Վասն տարածած մահու, ի բանն. Աստուած դժաւ ոչ արար նախանձու:

ծբ. Վասն յօղնեացեն ինչ յաւուր չարի, այլ արդարութիւն փրկէ ի մահուանէ:

ծգ. Վասն առաքինութեան, ի բանն. Գովելի են գեղեցիկքն:

ծդ. Վասն յորժամ յաղօթա կացէք, ասացէք. Հայր մեր որ յերկինս:

ծե. Վասն խոստովանութեան, ի բանն. Լուսցարուք, արեցարուք:

ծզ. Վասն ի բանն առաքելոյն. Նոյնպէս ընթացարուք, զի հասանիցէք:

ծէ. Վասն արքայութեան. Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն:

ծթ. Վասն արտասուաց եւ աղօթից առ միանձուանս...

ծք. Վասն արտասուաց, ի նոյն բան ասա:

կ. Վասն աղօթից. Աքք երկու էին ի տաճարին:

կա. Վասն արութեան դործոյ, ի բանն. Ընդէ՞ր կայ:

կբ. Վասն յանառակ որդւոյն, սուրբ վարդապետի ասացեալ:

կգ. Վասն ողորմութեան եւ աղքատութեան:

կդ. Վասն բարկացողաց, Յոհաննու է ասացեալ:

կե. Վասն յիշոցնաւորաց, Եփրեմ Խորոյ ասացեալ:

կզ. Վասն արեցողաց, Յոհաննու Մանգակունեցոյ ասացեալ:

կէ. Վասն Սուրբ Հօրն Նեղոսի Խրատ վասն որովայնամոլութեան:

կը. Վասն Յոհաննու Մանգակունեցոյ ասացեալ Վասն ապաշխարութեան:

կթ. Վասն երանելոյն Եփրեմի ասացեալ Բան խրատական:

հ. Վասն Մարկապարդին, ի բանն. Ասացէք դատերց Սիովնի:

հա. Վասն աւագ երկուշաբթի աւուրն:

հբ. Վասն մեծի երեքշաբթի աւուրն:

հգ. Վասն ապաշխարութեան ոչ է պիտոյ:

հդ. Վասն Հինդարաթի աւուրն, ի բանն Առաքելոյ:

հե. Վասն մեծի ուրբաթին սուրն, ի բանն Առաքելոյ:

հզ. Վասն մեծի շաբաթ աւուրն. Որպէս էր Յովնան:

հէ. Վասն Զատիկին, ի բան Առաքելոյն, որ ասէ. Չատիկ մեր զենաւ Գրիգորոս:

հը. Վասն յարութեան, ի բանն. Փող չարկանեն:

հթ. Վասն աւետեաց Աստուածածնին:

ձ. Վասն ծննդեանն, ի բանն Առաքելոյ:

ձա. Վասն նորին, քարոզ ի բանն. Ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն:

ձբ. Վասն գիտութեան Տեառն, ի բանն. Ով անփոփոխեցէ զՅուրն:

ձգ. Վասն թլփատութեան, ի բանն. Իբրեւ լցան:

ձդ. Վասն դալստեան Տեառն քառասնօրեայ ի տաճարն:

ձե. Վասն Յովհաննու ծննդեանն:

ձզ. Վասն տարածած մահու. Աստուած դժաւ ոչ արար:

ձէ. Վասն ննջեցելոցն, ի բանն. Հայեցայ:

ձը. Վասն մխլթարութեան ի բանն Յովրայ:

ձթ. Վասն Հոգեւորին, ի բանն. Առէք զսպառազինութիւն Աստուծոյ:

դ. Վասն մահու, ի բանն Սիրաքայ. Ով մահ, դառն է յիշատակ քո:

դա. Վասն ննջեցելոց, ի բանն Յովրայ. Ողորմեցարուք:

դբ. Վասն յաղագս օծման սուրբ քահանայից:

դգ. Վասն Աստուածածնին, ի բանն Սողոմոնի:

դդ. Վասն խաչելութեան, ի բանն. Որպէս զի մեծ են:

դե. Վասն յաղագս սրբոյ խաչին տօնիս Վարազայ:

դզ. Վասն տասն Հարաժոցն. Եգիպտոսի, ի բան իմաստնոյն:

դէ. Վասն Համբարձման Տեառն, ի բանն Մարկոսի:

դը. Վասն փորձութեանց մեղաց, ի բանն Յովրայ, որ ասէ:

դթ. Վասն Համբարձման, ի բանն. Տէր մեր Յիսուս Գրիգորոս Համբարձաւ:

ճ. Վասն դալստեան Սուրբ Հոգւոյն:

ճա. Վասն փորձութեան եւ չարութեան կանանց, ի բանն Յորայ, որ ասէ:

ճք. Վասն մխիթարելոյ զսգաւորսն :
 ճդ. Վասն Սրբոյն Կիպրիանոսի ասացեալ Խոստովանութիւն :
 ճդ. Վասն պալասանին, որ օրինակ էր Սուրբ Աստուածածնին :
 ճե. Վասն Վարդապետին, ի բանն Մատթէոսի. եւ յետ Ձ աւուր առ :
 ճզ. Վասն Սուրբ Խաչի տօնին, ի բանն. Փայտ կենաց է ամենեցուն :
 ճէ. Վասն Հրեշտակապետացն, ի բանն :
 ճը. Վասն աւազ տօներոյս, թէ վասն ի՞նչ պատճառի :
 ճթ. Վասն Դաւթի եւ Յակովբայ երանելաց :
 ճտ. Վասն Սրբոյն Ստեփաննոսի :
 ճտա. Վասն Սրբոց առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի :
 ճտբ. Վասն Յովնանու եւ Յակովբայ. Դարձաւ Պետրոս եւ տեսանէ :
 ճտգ. Վասն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին :
 ճտդ. Վասն դարձեալ Սուրբ Լուսաւորչին, ի բանն. Դուք էք լոյս աշխարհի :
 ճտե. Վասն պապի, ի բանն. եւ արկ Տէր Աստուած զթմբութիւն ի վերայ Աղամայ եւ...
 ճտզ. Վասն միաբանից, ի բան Սաղմոսին. Ձի բարի կամ զի վայելուչ, դի...
 ճտէ. Վասն Գրիգորէ, վասն աւետեաց Աստուածածնին :
 ճտը. Վասն կրօնաւորաց վարուց, ի յօգուտ Հոգւոց մարդկան :
 ճտթ. Վասն Սուրբ Կուսին Մարիամու Աստուածածնին :
 ճի. Վասն կրօնաւորաց եւ աստուածաօէր արանց եւ կանանց :

ԹԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

434ա. Փառք...

Ձոր տեսեալ զայսպիսի դանձաւ աստուածային եւ պայծառ լուսով դարձարեալ զծառայն Աստուծոյ պարոն Յեսիկարն եւ մեծ փափագմամբ եւ ջերմեռանդ սրտիւ ցանկացող եղև սուրբ տառիս եւ ի խնդիր ելեալ այս Համբարեալ դանձիւս եւ լուսափայլ եւ անզին մարդարտիս, անուշաՀոտ մանուշակիս եւ վարդափթիթ բուրաստանիս. եւ ետ գծագրել զսա ի Հալալ եւ արդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ Հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողաց

իւրոց Տիրաւորին եւ Սիրուհիաշին եւ եղբարցն եւ ջրենրցն եւ ամենայն աղակաւնացն :

Եւ արդ, մեք Գրիգոր, Յովսէփ քահանայքս եւ Մային դպիրս, անարժանք ծառայ ծառայիցդ Աստուծոյ արեամբ ներկեալ, զծագրեցաք զսա ի վերծանութիւն սքանչելեաց ամենայն արեամբ ներկեալ սուրբ մարտիրոսացն : Յորս յիշատակի գերաՀրաշ տօնք տէրունականք եւ առաքելականք եւ մարգարէականք եւ երկնադուժար արեամբ Թաթաւեալ սրբոց մարտիրոսացն եւ վկայից նահատակացն եւ միաձայնելոցն, կրօնաւորացն եւ սուրբ կուսանացն, արանց եւ կանանց եւ ամենայն չափու Հասակի :

Արդ, մեք, Գրիգոր, Յովսէփ քահանայքս եւ Մային դպիրս Ջգամն եւ վեց ամս լցի, Ջաւեճն ի հետեւ մեղաց կացի եւ զմահու օրն չլիշեցի : Ջօրմ ուտեալ եւ ըմպեալ Մեք ծոյլ եւ քոյլ յամենայնի : Աշխարես ծով էր, ծովեւաք, Մի՞թէ մեր Տէրն ոգորմի : Ջիմլ որ պլոց խրատ տայաք, Յօժար կամօք զայն գործեալ. Ջայլոց գշիւղմ յայտնեալ եւ զմեր գերամն ծածկեալ. Ջգրոց կոճակն արձակեալ Մեք եւ սյլոց քարոզեալ. Մեք որպէս սալ եմք դարբնի եւ կամ գորց քար ի մէջ ցրի : Տէրն հրամայէ իւր քարոզի, Թէ վալ որ ի կին մարդն հայի : Ջհրամոմ Տնաւղն անցանեալ, վալ եւ եղուկ յամենայնի : Մեք կարգ տուաք հրեշտակաց, եւ զայն գործով կատարեցաք եւ գամձս տուրք չպահեցաք : Յամմեղ մարդկանէ գովեալ, Բայց վալ հազար քերամ մեզի : Աստուածածնին ցոյս սրբուհի, Մեր յայնմ դու յաւուր մեծի. Բայքիստեսաք քն Մի՞ածնի, Վաճմ ամարժամ քն ծառայիցս : Ով որ գտեալ քանքս լսէ, Նա մեզ ասէ Տէրն ոգորմի, Ջի Տէրն քաղցր է եւ քարի, Ջեզ ամնմնցդ ոգորմեցի, ամէն :

Եւ արդ, մեք, անպտուղս ի բարեաց, մեղաւորքս արգարոց եւ անկատարս ի կատարելոց, մեղանշականքս անմեղաց եւ անկարգս ի կարգավորաց, անյիւշիւքս ի զրջաց եւ անարհեստքս յարուեստաւորաց տգէտս ի գիտնականքս, բազմամեղ եւ անարժան,

մեղսամած սուկանուն Գրիգոր, Յովսէփ քահանայքս եւ Մալին ղպիրս, տեսաք զսէր եւ ղփափաղ սորա այս Յետիկարին, զոր ունէր առ Հոգեւորան եւ մերով տկարութեամբս յանձն առաք եւ յամենակարող զօրութեամբն Աստուծոյ կատարեցաք զսուրբ ղիրքս այս մեղսամած մատամք մերով բապտիս եւ մեծ աշխատութեամբ Հասուցաք զսա յաւարտն ի յանուանի դեօղս նորաչէն, որ կոչի Մարունան, ի յեղր Եօշ քաղաքիս, որ է Ասպահան, մօտ ի Ջուղայն, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնին, ի Հայրապետութեան ազգիս մերոյ Տեառն Յակոբ կաթողիկոսի եւ առաջնորդութեան նահանգի քաջ բարունապետին մերոյ Դաւիթ եպիսկոպոսի եւ ի Թաղաւորութեան Պարսից փոքր Եահ Սաֆուն եւ ի Թուակահրն Հսոցոյ Ռձ եւ ի ԺՁ ամին (1667), ի դառն եւ ի վշտալից ժամանակիս, որում կամք ընդ Հարկի եւ ընդ ծառայութեան ազգիս մահմետականաց։ Վասն որոյ բարեխառութեամբ սուրբ եւ փառաւորեալ Աստուածածնին Մարիամու եւ ամենայն ընտրելոց սրբոց, Բրիստոս Աստուծո, որ Տէրն է փառաց եւ տրւող ողորմութեանց, տացէ ղիր առատ ողորմութիւնն եւ զանբաւ բարերարութիւնն եւ ղերկնից արքայութիւնն զստացող տառիս պարոն Յետիկարին։

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս զպարոն Յետիկարն եւ ղծնողքն իւր ղՏիրատուրն եւ ղՅիւրովապէն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի։

Կրկին անգամ յիշեցէ ի Բրիստոս զպարոն Յետիկարն եւ ղկողակիցքն իւր Ամամփաչէն, ղՄարիամն յիշեցէ։

Միւս անգամ յիշեցէ ի Բրիստոս զպարոն Յետիկարն եւ ղեղբարքն իւր ղՊայխանն, ղՍաֆարն, ղԴաւիթն, ղՊաշտուրն, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի։

Դարձեալ յիշեցէ ի Բրիստոս զպարոն Յետիկարն եւ ղբերբրքն իւր Եահփարէն, Ահփարէն յիշեցէ։

Կրկին անգամ յիշեցէ ի Բրիստոս զպարոն Յետիկարն եւ ղպապն իւր Ուլուբէկն, ղկողակիցն Մարամն յիշեցէ եւ։

Միւս անգամ յիշեցէ զպարոն Յետիկարն եւ ղորդի իւր ղնորարտորձ պարոն Պաշիկն, յիշեցէ եւ Աստուած։

Դարձեալ յիշեցէ զպարոն Յետիկարն եւ ղհանգուցեալ որդիքն իւր առ Բրիստոս ղՍաֆարաղէն, ղԴաւութն յիշեցէ։

Կրկին անգամ յիշեցէ զպարոն Յետիկարն եւ ղզբաւորքն իւր ղնդիւխարեթն, Աննային յիշեցէ։

Միւս անգամ յիշեցէ զպարոն Պաշիկն եւ ղկենակիցն իւր ղԴուլնարաթն եւ ղնորահաս որդին իւրեանց ղՍաֆարաղէն։

Դարձեալ յիշեցէ զպարոն Յետիկարն եւ յիշեցէ զամենայն ազգականսն, ինչ մարդ որ աշխատաղք ունի ի վերայ սուրբ դրոյս, Թէ կարող, Թէ պրող, Թէ ծաղկող, Թէ կալմող եւ Թէ այլ ինչ խորհրդակից եւ զասակից արասցէ վկայիչն սրբոց եւ ղուրաբարեալ մայն արձակեացէ առ նոսա, եթէ՛ Նկայք բարի եւ Հաւատարիմ ծառայք, մտքք ուրախութիւն Տեառն ձերոյ, անտրտում ուրախութիւնն եւ անկապուտ ճոխութիւնն, ընդ սուրբս եւ ընդ սիրելիս անուան իմոյ, ամէն։

Դարձեալ եւ, Գրիգոր, Յովսէփ քահանայս եւ Մալին ղպիրս, ղծաղողք սորին եւ ղազդետս տարակաւանաց մերոց առաջի մատուցեալ աղաչմի զարբութիւնդ ձեր, ոյ սիրելիք եւ Հաւատարիմ ծառայք Բրիստոսի, Հարք իմ եւ եղբարք, սիրով Հոյւււն, աներկմիտ Հաւատով, լիակատար սրտիւ, բոլորաբոս յեզուաւ առաջի Բրիստոսի ի ժամ աղօթիլք մերոց յիշեալիք եւ ղմեր սնարժանութիւնս եւ լերուք ցաւակից կարկուղի խոցելոցս ի քանաւարկուէն, Հայրական ղթով եւ ղեղարարական սիրով, ղի եւ ղփոխարէն ընկալիք եւ ղուք Թողութիւն յամենեցունց Աստուծոյ, Վասն ղի աղտեղացեալ եմք մեղօք եւ քան զամենայն մեղաւորս աշխարհի, անարգադոյն գոլով, բայց յոյս ունիմք ողորմած բընութիւնն Բրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ղի աղաչանօք մօր իւրոյ եւ ամենայն ընտրելոց սրբոց, այլ եւ ձեր աղօթիլք ողորմութիւն ցուցցէ առ անողորմ ծառայքս իւր եւ բազում եւ ծովացեալ մեղաց մերոց մաքրուին արասցէ եւ երկնից խորանաց մտիցն արժանացուցէ ըստ իւրում ողորմութեանն։

Այլ եւ յիշեցէ ի Բրիստոս ըլտառապեալ Մալին ղրիւս եւ ըլծնողքն իմ ղՍլաւաբէկն եւ ղՆերկարեթն եւ ղեղբայրն իմ ղԳրիգորն, նաեւ ղվարպետն իմ ղՏէր Գասպարն եւ ղորդին իւր ղՅարութիւնն, որ Հանգուցեալ են ի Բրիստոս, ղոր ռսուցին ինձ ղարհաստ ղըրչութեան եւ ղանդին յառաքիտս շարել ի միմեանց, յիշեցէ եւ այլ ամենայն ազգաւորսմք մեր ղկենդանիս եւ ղննիցեալսն եւ ղայնոսիկ, որք երախտաւոր եղէն մեզ ի պէտս Հոգւոյ եւ մարմնոց եւ արժանի արա(ս)ցէ լսել ղկենդեղտն բարբառն յամենասուրբ բերանոյն, որ ասէ. Նկայք աւրհնեալք ձօր իմոյ, ժառանգեցէք պատաստեալ ձեզ ղարքայութիւնն երկնից, ի սկզբանէ աշխարհիս ընդ սուրբս եւ ընդ սիրելիս անուան իմոյ, ամէն։

Դարձեալ մեք, անարժան, տառապեալ ղորդք սորին, երես ի ղետին ղնելով աղաչմի ղեզք, Հարք եւ եղբարք, մանկունք Սուրբ Սիոնի, յորժամ Հանդիպիք սուրբ գրքիս կարդալով կամ օրինակելով, Թողութիւն արարէք սխալանաց մերոց կամ ղրիւ խոշո-

րանաց եւ դրչափոխութեանս, որ ոչ են միա-
շամուռ, դի այս էր կարն մեր, սիրելիք-
թողութիւն արարէք մեզ մեղաւորացս եւ ով
որ կարգայ զսա կամ օրինակէ, վասն Աստու-
ծոյ սրբոյ զաւելին ըստն (այ) եւ զպակասն
ընու եւ մեր մեղաւորացս լի սրտիւ թողու-
թիւն հայցէ ի Տեառնէ Աստուծոյ եւ ինքն թո-
ղութիւն դտանէ ի կենարարէն. Բրիստոսէ,
Ով որ խնամ տանի այս դրչիս ի կարգաւո-
րաց, ի սարկաւազաց, կամ ի դպրէ եւ ի հրէ
եւ ի ջրէ զվարձն ի Բրիստոսէ առնու:

Եւ արդ, ես, Բրիստոսի ծառայ Յետի-
կարն, փափագմամբ սրտիւ եւ ջերմեռանդ
սիրով իբրեւ ետու զսա յիշատակ հոգւոյ իմոյ
եւ ծնողաց իմոց եւ ետու զսա վրիթ ի դուռն
Սուրբ Յովհաննու: Եթէ ոչ ուստերաց կամ
դատերաց կամ այլ աղլակաւաց անկտարար
համարձակին ի սա, իբր թէ գողանալով,
քարշելով կամ ծախելով, եթէ ոչ յանդգնի
ի սա, զպատիւն Յուդայի առցէ եւ ընդ խա-
շանուացն մասնակից լիցի եւ ձայն Փրկի-
չին, որ ասէ. երթայք յինէն, անիծեալք, եւ
ի անեղ աւուրն դատաստանին ամօթալի եւ
սեւեւերն զայցէ առ իս:

Դարձեալ յիշեցէք ի Բրիստոս զԾա-
վէլն, եկեղեցւոյ քահանայքն, նախ եւ առաջ
Մխիթարն, զՏէր Ոսկանն, զՏէր Քումայն,
զՏէր Ստեփաննոսն, զՏէր Պետրոսն, զՏէր
Մարգարն, Տէր Բաղդասարն, զՓոքր Տէր
Ստեփաննոսն, զՏէր Յովանէսն, զմիս Տէր
Պետրոսն եւ զայլ երեքոցնսն, որ հանգու-
ցեալ են առ Բրիստոս յիշեցէք:

Այլ եւ յիշեցէք քահանայք, որք կամա-
կիցք եղեն յորդորելով եւ ի դուր շարժելով
եւ զայս սուրբ գիրքս զրել ետուն, յիշեցէք
եւ Աստուած ողորմի ասացէք, զի ձեզ եւ մեզ
ողորմեսցի Տէր Յիսուս եւ միւսանգամ վա-
լըստեանն իւրոյ, ամէն: Հայր մեր որ յեր-
կնս:

Կրկին անգամ յիշեցէք ի Բրիստոս զպա-
րոն Յետիկարն եւ զմայրենեաց պապն իւր
զՏէր Դաւիթն եւ զնորա կողակիցն Մարանն,
յիշեցէք եւ Աստուած:

Միւս անգամ յիշեցէք զպարոն Յետի-
կարն, Բ ջրւերաց որդիքն, զնիկողայոսն,

զՊետրոսն, միւսն Մկրտիչն, զԴաւիթն,
զԲաղդասարն յիշեցէք:

Դարձեալ յիշեցէք զպարոն Յետիկարն
եւ իւր տան վերակացու զտնտեսն իւրեանց,
զԵղիսաբեթն եւ զդուստրն Հռոմսիմայն, որ
բազում ամ է ի վերայ մեր երախտիք եւ աշ-
խատանք կու առնեն, թէ՛ հացի, թէ՛ կերակ-
րի եւ թէ՛ այլ ինչ սխտոյից կու սպասաւորեն
մեզ, յիշեցէք:

281ր. Որով եւ մեզ լիցի արժանի ըստ-
խոսութեամբ Աստուածածնին ծնաւորի Բրիս-
տոսի Աստուծոյ մերոյ մասին ժառանգու-
թեան սրբոցն եւ սիրողաց իւրոց. Հաղորդս
արասցէ զԵղիարն եւ կողակիցն Մամիաչն,
Մարիամն եւ որդւոցն Խաչիկին, Դաւութիւն
եւ դստերացն Նղաբերին, Անայէ եւ:

(Նշմը կրկնուիմ է գրեթէ բոլոր գլուխ-
ների վերջում):

327ր. ... Բրիստոս Աստուած, ողոր-
մեա ստացողի գրոցս Տիրատուրին եւ կողակ-
ցուն Սիրունիպաչէ եւ որդւոցն Նղաբերին,
Պայխարնին, Դաւիթին, Սաֆարին, Խաշա-
տուրին, դստերացն Շահպարէ եւ փծուն
զրչիս Գրիգոր քահանայի եւ ամենայն...

(Նշմը կրկնուիմ է բազմաթիւ գլուխ-
ների վերջում):

219ր. Բրիստոս Աստուած, ողորմեա...
եւ ինձ Գրիգոր գրչիս եւ իմ ծնողացն եւ իմ
հոգեւոր ուսուցողացն եւ իմ հոգեւոր եղբորն
Ներսէս ժամարարին, կարգացողաց եւ յառ-
ջաց:

(Նշմը կրկնուիմ է գրեթէ բոլոր գլուխ-
ների վերջում):

369ր. ... եւ ինձ տառապեալ Մայիս զծո-
ղիս եւ ամենայն:

(Նշմ միտքը կրկնուիմ է 374ր, 377ա,
383ա, 386ա, 393ա, 409ա, 414ա, 419ա, 427ր
յիշատակարաններում):

307ա. ... եւ փրծուն գրչի Յովսէփ քա-
հանայի եւ ամենայն արեան մեծաւորաց:
(Նշմ միտքն առնմ 268ր, 279ա, 293ր
յիշատակարաններում):

313ա. Ես, մեղապարտ տիրացու Պետ-
րոս, յիշեցէք վասն ձեր Աստուծոյ համար,
Թողութիւն ինդեցէք, զշարս եւ զբարիս
Աստուած դիտէ:

455

ՔԱՐՈՋԳԻՐԻՔ

(Ս. Կատարիման վամբ)

ՌՃԻԱ (1672)

ԹԻՐԹՔ՝ 222: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 25 X 10, ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵԻԱՑ, 20 X 5, 1: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԹՔ՝ ԹԱԼՔ: ԳԻՐ՝ ԽՈՐԵԳԻՐ: ԿՈՐԱՆ՝ 4ա, 160բ: ՃԱԿԱՏԱԶԱՐԳ՝ 57բ, 68բ: ԼՈՒՊԱՆՔԱՎԱՐԳ՝ քառակամիմ քառակ: ՍԿԱՐՆԱՏԱՌ՝ քայմագրեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից ֆաթանով պատած: ԳՐԻՁ՝ ՏԵՐԱՑ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամյալս: ՃԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԻԱ (1672), ՍՏԱՅՈՂ՝ ԽԱՅԻԿ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 3, 228բ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— ՁԵՆԱԶԻՐԸ ԼԱՆ է պահուած: 231—238—աւմ գրուած են անհետաքրքրական նիւթեր:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ ԸՍՏ ՅԱՆԿԻ (2բ)

ա. Վասն տեսլեան Սուրբ Գրիգորի Լուսաւորչին, որ խօսեալ է ընդ Հրեշտակին:

բ. Վասն Հոգեվարին:

դ. Վասն փոխման ամէնաւերջեալ Կուսին Մարիամու:

դ. Վասն դաստառակին եւ սլառերին Քրիստոսի:

ե. Վասն տեսլեան Լուսաւորչին:

զ. Վասն պղակերպութեան Քրիստոսի:

է. Վասն յայտնութեան Քրիստոսի, ջրբօրհնաց:

ը. Վասն քահանայից որ ասէ. Դուք էք աղ երկրի:

թ. Վասն քահանայից. Շրթունք քահանային դդուշացին:

ժ. Վասն զարկանաց, որ դարկեն:

ժա. Վասն աղօթից:

ժբ. Վասն կիւրակէից սուրբ պահեն:

ժգ. Վասն աղօթից արթուն կենալոյն:

ժդ. Վասն խրատ աղօթից:

ժե. Վասն աղօթից:

ժզ. Վասն խոստովանութեան:

ժէ. Վասն խոստովանութեան:

ժը. Վասն հարցման միտրութեան:

ժթ. Վասն անարժան...

ի. Վասն Ուկերբանին. Որչափ դլորիս դարձեալ կանգնիր:

իա. Վասն տեսլեան Շգր մարգարէին:

իբ. Վասն պահոց եւ վարուց առաքելութեան:

իզ. Վասն անքուն որդանցն:

իդ. Վասն ընդունելի ողորմութեան:

իե. Վասն Թաթերաց եւ...

իզ. Վասն սուրբ կենալոյն:

իէ. Վասն պարկեշտ կենալոյն:

իը. Վասն Յոհաննէս Գոն(ե)ցւոյն:

իթ. Վասն Յովանէս Գոնեցւոյն աստեցեալ:

լ. Վասն Հոգեւազ...

լա. Վասն ծոյլ կենալոյն:

լբ. Վասն ամբարտաւանից:

լգ. Վասն յարութեան Քրիստոսի:

լդ. Վասն յարութեան. Փող Հարէք:

լե. Վասն դաշտեան Տեսուն ի տաճարն:

լզ. Վասն Մաղկայադարին:

լէ. Վասն Համբարձման:

լը. Վասն ապաշխարողաց աւուր Գ Ե շաբաթ:

լթ. Վասն մեծի ուրբաթին ի կտակն:

լա. Վասն սուրբ խաչին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

230ա. (Փ)առք...

Դրեցաւ սուրբ դիրքս ձեռամբ մեղապարտ Տէրունիս, ի թվականիս Հայոց ՌՃԻԱ (1672), ի հայրապետութեան Տեսուն Յակոբայ, ի առաջնորդութեան երջանիկ զաջ րաւունապետին Տէր Դաւթի եւ Քրիստոսի փառք յաւիտեանս, ամէն:

93ա. Յիշատակ է իմալիկին եւ ծնողացն Սաֆարին, տալ Վաթիսանին եւ կողակից Գողալին, որդի Սաֆարին, Աղայլանին:

(Ամէն գլխի վերջում ունի մի յիշատակարան հետեւեալ մտքով).

230բ. Ի Թուսկանիս մերում 1833 եւ ամսին օգոստոսի 23 եւ ես նուստս եւ խոնարհ ծառայ Սուրբ Կատարինինու յանապատիս ապաշխարող կոյս Սանդուզտ Տէր Գաբրիէլեան, խոստացայ եւ աշխատեցի լուսա-

բար անվար սուրբ եկեղեցու ծառայութեան,
վաստակեմ որքան որ կարողութիւնս խոս-
տանակ, տասն կամ տասներկու տարի Այժմս
հնդրեմ բարեբարէն, որ տայցն եկեղատան
Հոգի յիմաստութիւն ըզդուչութիւն եւ յանձ-
նիս կարողութիւն եւ ուղղութիւն, որ կա-

բողանամ իմ սուրբ եկեղեցւոյն ծառան՝ ուղիղ սրտով, բոլոր մտօք, առողջ յանցնով, որ բարի անունով եւ պարզ երեսօք վասն իմ յետի ժամանակին, որ իմ ըստեղծօղի մօտն պարզ երեսօք զնամ: Տէրն բարին կատարեսցէ իմ խնդիրքս, ամէն:

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՄՈՎՍԻՄԻ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 121, գգ. 20)

[ՆՈՐ-ՋՈՒԴԱ]

ቡጌሮ (1701)

ԹԵՐԹՔՐ 366: ՄԵՆՈՒԹԻԽԻ ԹԵՐԹՔԻ: ՍԽԻՆԼԻ
 ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԽԻՆ ԳՐԴՈՒՄ ՄԱՍԻՒ ՄԻՔԱՅԷԷ: ՏՈՂՔԻ
 21: ՆԻԹՔՐ ԲՈՒՅՔ: ԳԻՐԻ ԶԱՐԳՔԻ: ՋԱՐԴԱՄԱՐՆԻ
 ԽՏԱՐԱՐԱԿ, ԿԱՐՄԻՔ ԲԱՄԱՖՈՎ: ՃԱՄԱՍԱԶԱՐԻՑ 8ա,
 221ա: ԼՈՒՍԻՆՁԱՐԱՐԻ 32 ԽԱՍ: ՄԿՔՐԴԱՍԱՐԻՑ
 ՆՈՒՅՐԳԵՐԻ, ԿԱՐՄԻՔ ԲԱՄԱՖՈՎ: ԹԼ ԿՈՒՍՑԻՑ ԵՒ ՆԵՂՐՈՒՄ
 ԿԱՐՄԻՔ: ԳԻՒՄԱՆԻՔԻՆ ՈՒ լՈՒՍԱՑԳԱԾՔԵՐՔ ԿԱՐՄԻՔ:
 ԿԼԻՍԻՒՒՄ ԿԱՅԻՊԱՍ ՆԱԽԱՅԻՄ ՆԵՂՐՈՒ ԺԵՐԵՐԻՑ: Ա ԿՈՔԻ
 ԵՂՐԵՐ ԳՐԱՄԱԵ Ե: ԺԷԽԻՍԱՐԱԿ Ե ՏԵՐ ԴՅԱԺԻՔԻՆ, ԲՅԺԻ
 ՌՅՄ (1761): Ա ԿՈՔԻ ՎՅՈՒ ԽԵԽԻՐԱՐԻՑԻՆ, Բ-Ի ՎՅՈՒՄ
 ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՔԵՐԻ: ԿԱՎՈՒՄ ԿԱՅԻՑ ԺԱՅԼՈՒՅ Ե ԳՐԱԾԱԾԵՒ-
 ՆԵՂ: ՁԵՐՈՒ ԿԵՂՎՅԱՐԱԿ ԳՆԱԽԱՐ ԲԱՅԾԱՆ: ԳՈՒԴՅՐ
 ՇԱՄԻՐ: ՏԵՂԻՑ ԳՐՅՈՒԹՅԱՆԻՑԻՆ՝ ԽԵՐԻՑ ՆԵՐ-ՋՈՒԿՔԻՑԻ
 ԱՄԺԵՊԱՐԿԵԼԵԱՄ ՎՃԱՐԵ: ՃԱՄԱՍԱԿ ԳՐՅՈՒԹԵՐԱՄՆԻՒՒ
 ՏԵՐԵ (1701), ԴԱՍԱՐԱՐԻ 3բ. 7բ. 220, 324ա-ի 1/4-ից-
 3/4բ, 363ա, 365բ-366բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագերը վատ չէ պահ-
ուած: Կազմից պոկուած են 3, 13 և 363 թերթերը:
1—3ա, 363բ—385ա նորագրով աւելացրել է մի տրի-
գրի: զարձեայ կրօնական բովանդակութեամբ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

U. 4w—5w. (8w²4 aprngw),

Բ. 5բ-7ա. Նախերգան քարոզի-Փա-
ռարանութիւն առ Աստուած:

Գ. 5թ—126թ. [Համաստ ժողովածու...
 Ի պէտս մտառութեան եւ սերտորոշութեանն ի
 բանասիրաց... Հաւաքեալ ի նուաստ Մով-
 սիսէ Զուգայեցոյ ի Թուրք ընծիշ (1695)]:
 ա. Վասն մարմնոյ, թէ որպէս պահելի
 է եւ խորհրդոյ մարմնոյն եւ թէ ծառայ

ճարժիչն էլ թէ ոչ է պարտ սիրել զճարժիչն :

Բ. Վասն մեղաց եւ վնասուց նորին եւ սահմանի եւ սկզբնականին եւ ներդրածականին, նաեւ ներելի մեղաց :

դ. Վասն մեղաց, որ ի սրտէ ելանեն :

դ. Վասն մեղաց, որ ի բերանոյն, այսինքն ստուգեանն:

Ե. Վասն նախատանայ, որ ի ընթանոյն
Ելանէ եւ Հերձուածողութեան եւ սուտ երդ-
մնութեան :

զ. Վասն մեղաց, որ ի լեզուէ, այսինքն
բամբասանաց եւ այլ բանք եւ վնասու, որ ի
լեզուէ եւ հայհոյութենէ:

է. Վասն դատարկաբանութեան բանից
եւ թէ լեզուն գրիչ է Հոգոյ Սրբոյ :

Ը. Վասն բարկութեան, որ ի լեզուէ եւ սահմանի եւ թէ կրկին է բարկութիւն՝ բարի եւ չար :

Թ. Իննեբորգ, Վասն Տեղաց, որ ի գործոն լինի :

Ժ. Վասն մեղաց, որ ի ծուլութենէ լինի
եւ անգործ մնալոյ եւ սահմանի նորին :

ժա. Վասն մեղաց, որ ի դատարկութենէ յինի եւ անգործ մնալոյ :

ժբ. Վանն մեղաց, որ ի յուսահատութենէն յառաւ զայ եւ հնարից, որ ընդ դէմ յուսահատութեան:

Վ. Վան ապաշխարութեանն եւ սահմանի նորին եւ գովութեան :

¹ Բնագրին մէջ թերթի և զբաղած մասի մեծու-
թիւնը յեն անհանդուած (ծան. հաստատագրէն) :

ժդ. Վասն զղջման, որ է առաջին մասն ապաշխարութեան:

ժե. Վասն խոստովանութեան, որ է երկրորդ մասն ապաշխարութեան եւ սահմանի նորին եւ զովութեան եւ փոխարինին:

ժզ. Վասն հաղորդութեան եւ պատրաստութեան հաղորդելոյն եւ կերպի ճաշակելոյն:

ժէ. Վասն հեղութեան եւ սահմանի նորին եւ թէ ի մասանց հոգոյն որոյ է մասն:

ժը. Վասն հասարակ առաքինութեանց եւ սահմանի նորին եւ զովութեան, նաեւ աստուածային եւ մարդկային առաքինութեանց:

ժթ. Վասն արդարութեան եւ սահմանի նորին:

ի. Վասն հաւատոյ եւ սահմանի նորին եւ հաւատք առանց զործոց մեռեալ են եւ կենդանի եւ մեռեալ հաւատոյ:

իա. Վասն յուսոյ եւ սահմանի նորին:

իբ. Վասն յուսահատութեան. վերն տես ի ժի համարն եւս է բան:

իզ. Վասն սիրոյ եւ սահմանի նորին:

իդ. Վասն սիրոյ ընկերին:

իե. Վասն սիրոյ թշնամեաց:

իզ. Վասն խոնարհութեան եւ սահմանի նորին:

իէ. Վասն աղօթից եւ սահմանի նորին:

իը. Վասն արդելմանց աղօթից:

իթ. Վասն պահոց:

լ. Վասն ողորմութեան եւ սահմանի նորին:

Դ. 127ա—141բ. Յաղագս վիպասանութեան: Հարց եւ պատասխանի վասն միութեան եւ երկուութեան եւ այլ բանք մեկնողականք աստի եւ անտի ժողովեալ ի նոյն Մովսիսէ մեղասամօծէ:

ն. 141բ—152բ. Մեկնութիւն այլաբանութեամբ տեսեանն Յայայ զգլուխն:

Ձ. 152բ—160ա. Բան վասն քահանայութեան:

է. 160ա—165բ. Թիւք արտաքին գրոց, թէ ո՞վք են ասացեալ:

Ը. 165բ—221ա. Պատմութիւն Մարիամու Մազդաղենացոյն:

Թ. 221ա—325ա. Ի յանարժան Սիմէոնէ ժողովեալ եղեւ աստի եւ անտի ի գրոց սրբոց, սակա մոռացկութեան:

Ժ. 325ա—360բ. Ի գրոց սրբոց ժողովեալ եղեւ առակս եւ օրինակս բաղումս ձեռամբ Սիմէոնի վասն խոստովանութեան:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

324. Արդ, երեսն անկեալ աղաչեմ, ով միաբան, որք ընթեռնուք զայս ի յատեան զՏէր Յակոբ հեղզ ու անարժան յիշէք զձեր զանազան: Ի թվին ՌՃԾ (1701) եւ զեկտեմբերի ժ:

316բ. (Կարմիր քամաքով) Ձայքանս այբէն մինչեւ ի քէն ժողովեցի եւ աստ գրեցի, զՍիմէոնս յիշել աղաչեմ:

7բ. (Շղագրով) Աստուծով ստացայ զայս գրքուկս զնաչատուր շեղտամեղտ եւ մեղսամածեալ աբեղայս, առ ի վայելումն իմոյ թշուառացեալ գերոյս, եւ որք հանդիպիք միով Հայր մերիւ յիշեցէք զիս անօրենեալ գերիս, զի զթառատն Աստուած զթասցի զմեզ եւ շնորհեցէ անհուն մեղացս մերոց թողութիւն:

[Ձեռագրի վրայ մի-երկու տեղ կայ վամֆի 1654 քուտկամի կապոյտ կմիք եւ երեք այլ սեւ կմիք, տրոնցից երկուսը ջնջուած են, մէկը կարդացում է ՎԵՍՏՈՒՄ ԴՐԻՍՏՈՒՄ ԺՈՒՄ ԴՈՒՄ ԴՈՒՄ (փակագրով), Թիւն ՌՃԾ (1706)]:

457

ՔԱՐՈՋԳԻՐՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 285, գգ. 23)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 108: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 18 X 12: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱԽԱՆԸ, 14.2 X 0.3: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻԻԹ՝ ԹԱՂՔ: ԳԻՐ՝ ՅՈՒՐ-ՂԻՐ: ՍԱԶՐԱՏԱՆՈ՝ ՅՈՒՐՂԻՐ: ԿԱՅՄ՝ ԿԱՅԻ: ՅԵՐՍԻՅ ԹԱՂՔ: Բ ԿՈՅԻ ԿԵՍԸ ԿԵՍԸ: ԻԱՆԱԿ՝ ՍԵ, ՎԵՐՈՒ-ՂԵՐԻՐ, ՍԿՐՄԱՆԱԿԵՐԸ, ԳԼԽԱՆԱԿԵՐԸ ՈՒ ԼՈՍԱՅԱԿԱ-ՎԵՐԻՐ՝ ԿՐԱՄԻՐ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԻ Ժէ դարի վերջը: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԽԱՆԱՄԱՐԱՐ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—2:

ՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— ԶԵՆԱԿԵՐԸ, ԻՄՅԻ ԿԱԳԺԻՅ, ԼԱԷ Է ԿԱՀՆԱԾ: ՄԻՅԻ ԺԷԿ ՍԵԿԻՆԻՅ ԿՈՐԻ ԻՆՉ ԺՈՒՂԻ ԿԵՐԷ Է: 108—ՈՒ ԳԱՆԿԷ ԿՐՈՒԱԾ, ՈՐԸ ՆՄԱ-ՆԱԿԵԱ ԺԻ ԺԷԿ ԺՂԱՅԱԾ Է: ՈՐՈՇ ԳԼԽԱՆԱԿԵՐԻ ՍԵԿԸ ԻՄՅԻ Է ԹՈՂԵԱԾ ԵՒ ԶԻ ԿՐՈՒԱԾ, ԻՆՉԿԷՆ ՆԱԷ ԳԼՈՒԹ-ՆԵՐԻ ՎԵՐՁԻՐՈՒՄ: ԿՐԵԻ ՍԱՅՈՂՈՂԻ ԱՆՈՒՐ ԿԵՐԷՈՒ ՀԱ-ՄԱՐ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—7բ. [Վ]ան ՀՈՂԷՎԱՐԻՆ, Ի ԲԱՆ. ՀԱՅԻ ԲԱՐՃՈՇԱՆ ԵՒ ԵԱՓԻՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱԿԱՐ-ՀԻՆ: ԹԱՂԱԶԱ ՍՈՒԱԿԱՅՆ ՍԱՆԵԼՈՒՆ:

բ. 7ա—13բ. (Ծ)ԱՂԱԶԱ ՍԱՆԵԼՈՒՆ ՈՐ-ՂԱՆՅՆ ԵՒ ՎԱՍՆ ԽԱՏՈՒԹԵԱՆՅՆ ՆՈՂԱ, ԹԷ ՈՒՍ-ԻՐ ԷԻՆ ԵՒ ԳԻՆԷ Է:

դ. 13ա—16բ. ՀԱՐՅԱՆԵԼԻ Է, ՎԱՍՆ ԷՐ ԹՈՂԻ ՍԱ ՍԱՏՈՒԱԾ ՆԵՐԻՆ: ԱՌԱՋԵԱՐԻՆ Ի ՆՈՂԻ ԹՈՂԻՆ ՍԱԷ ԿԱՏԱՆԱՆ:

դ. 16բ—22բ. ՎԱՍՆ ՈՂՈՐԺՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՋ ԲԱԺԻՆ ԵՒԹԵԱՆՅՆ, ԱՅԼ ԵՒ ՈՒԹԻՅ ԵՒ ԱՅԼԻՆ:

ե. 22բ—30ա. ՎԱՍՆ ԳԱԼՍՈՒՆԻՆ ՔՐԻՍ-ՍՈՒՆ ԵՒ ԵԱԼՈՐԻՆ ԴԱՍՏԱՍՏԱՆԻ, ՈՐ ՍԱԷ ՏԵՐՆ ՄԵՐ. ԶԻ ՈՐԱԿԱ ՎԱՅԼԱԿԻ, ՈՐ ԵՐԼԱՆԷ ԵԱՐԵ-ՆԵԼԻՅ ՄԻՆ: ԵՒ Ի ՄՈՒՍ ՍԱՐԵԱՆ:

դ. 30ա—36ա. ՎԱՍՆ ԱԿԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ. ԱԿԱՇԽԱՐԵՅԷ, ԳԻ ՄԵՐՃԵԱԼ Է ԱՐՔԱՅՈՒ-ԹԻՆԻՆ ԵՐԿԻՅ:

է. 36ա—41բ. ՎԱՍՆ ԱԿԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆ. ՈՂ Է ԿԵՐԱՅ ԲԵԼԻՎ ՈՂԵՐԻ, ԱՅԼ ՀԻՆԱՆԴԱՅ: ՈՂ ԵՐԻ ԿՈՂԷՆ ԳԱՐԴԱՐԱՐ, ԱՅԼ ԳՄԵՂԱԼՈՐԱ ԵԱ-ԱԿԱՇԽԱՐՈՒԹԻՆ:

բ. 41բ—50ա. ՎԱՍՆ ՀԻՆԿԱՐԱԹԻ ԵԱԼՈՐԻՆ, ՎԱՍՆ ԱԿԱՏԱՐԱԳԻՆ, Ի ԲԱՆ ԱՌԱՋԵ-ԼՈՅ. ՓՈՐՃԵԱՅԷ ՄԱՐԴ ԳԱՆՃՆ ԵՒ ԱԿԱ Ի ՀԱՅԷ ԱՆՍԻ ԿԵՐԻՅԷ ԵՒ Ի ԲԱԺԱԿԷՆ ԱՐԵՅԷ, ԳԻ ՈՐ ՈՒՄԷ ԵՒ ԸՄԱԿԷ ԱՆԱՐԺԱՆՈՒԹԵԱՄԻՐ, ԴԱՍՏԱ-ՍԱՆ ԱՆՃԻՆ ԻՐՈՒՄ ՈՒՄԷ ԵՒ ԸՄԱԿԷ:

թ. 50ա—59բ. ՎԱՍՆ ՄԵԾԻ ՈՒՐԱԹԻՆ ՍՈՒՋԵ, Ի ԲԱՆ ԱՌԱՋԵԼՈՅՆ. ԿԱՏԱԿ ԵՍՈՒ ՄԱՀՈՒ ՀԱՍՏԱՍՏՈՒՆ Է:

ժ. 59բ—66ա. ՎԱՍՆ ՄԵԾԻ ԵԱՐԱԹԻ ԵԱԼՈՐԻՆ. ԶԻ ՈՐԱԿԱ ԷՐ ՅՈՂԱՆ Ի ՎՈՐ ԿԷՏԻՆ ՂԵՐԻԱ ՍԻՆ ԵՒ ՂԵՐԻԱ ԳԷԼԵՐԱ, ՆՈՂԱԿԱ ՈՐԴԻ ՄԱՐԴՈՒՆ Ի ՍԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԻ ԼԻՆԻ ՂԵՐԻԱ ՍԻՆ ԵՒ ՂԵՐԻԱ ՂԵԼԵՐԱ:

ժա. 66ա—72ա. ՎԱՍՆ ԶԱՏԻՆ, Ի ԲԱՆ ԱՌԱՋԵԼՈՅՆ, ՈՐ ՍԱԷ. ԶԱՏԻՆԻ ՄԵՐ ՂԵՆԱԷ ՔՐԻՍՏՈՒՆ:

ժբ. 72ա—77բ. ՎԱՍՆ ՆՆՂԵՅԷԼՈՅՆ, Ի ԲԱՆ, ՈՐ ՍԱԷ. ՀԱՅԵՅԱՅ Ի ԲԱՐՃՈՇԱՆ, Ի ԵԱՓԻՆՈՒԹԻՆ ՃԱՆԱԿԱՐՀԻՆ ՍԱԷ:

ժդ. 77բ—85բ. ՎԱՍՆ ՀԱՄԱՐԱԺՄԱՆ, Ի ԲԱՆ ԱԼԵՏԱՐԱՆԶԻՆ ՄԱՐԿՈՒՆ. ՏԵՐՆ ՄԵՐ ՅԻՍԱԷ ՔՐԻՍՏՈՒՆ ՀԱՄԱՐԱԺԱ. ԵՐԿԻՆ ԵՒ ՆԱՍԱԷ ԸՆԴ ԱՄԷ ՀՕՐ:

ժդ. 85բ—92բ. ՔԱՐՈՂ ՎԱՐԴԱՎԱՐԻՆ, Ի ԲԱՆ ՄԱԹԷՈՍԻ ԱԼԵՏԱՐԱՆԷ. ԵՒ ԵՍՈՒ ՎԵՅ ԱԼՈՐԻ ՍՈՒՆՈՒ ԸՆԴ ԻՐ ՂՊԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՅԱԿՈՐՈՒՆ ԵՒ ԳՅՈՎԱՆՆԷՆ ԵՒ ՀԱՆԷ Ի ԼԵԱՌՆ ՄԻ ԲԱՐՃՐ:

ժե. 92բ—100բ. ՎԱՍՆ ՍԱՍՆ ՀԱՐՈՒԱԾՈՅ ԵՂԵԿՍՏՈՒՆ, Ի ԲԱՆՆ ԻՄԱՍՏՈՅՆ, ՈՐ ՍԱԷ. ՈՐՈՎ ԵՒ ՄԵՂԱՆԷ, ՆՈՎԻՐ ԵՒ ՍԱՆՂԵՅԻ:

ժդ. 100բ—107բ. ՆՈՐԻՆ ՔԱՐՈՂ ՅՈՀԱՆ-ՆՈՒ ԵՒ ՅԱԿՈՐԱՅ. ԴԱՐՃԱԷ ՊԵՐՈՒՆ ԵՒ ՍԵԱՍ-ՆԵՐ ԳԱՇԱԿԵՐՈՒՆ ՂՈՐ ՍԵՐԷՐ ՅԻՍԱԷ ԵՒ ԳԱՅԻ ՂՐՀԵՍ ՆՈՐԱ ԵՒ ԱՅԼ:

ժգ. 218թ—225թ. Դարձեալ Վասն դիմի
եւ սեղան աւրհնելոյ, ի բան Սողոմոնի, որ
ասէ. Աստուած մեր աւրհնիցէ զմեզ:

ժէ. 226ա—240ա. Դարձեալ Վասն սե-
ղան աւրհնելոյ եւ դիմի, ի բանն Մովսէսի
աստուածախաւս մարգարէին, որ ասէ.
Աւրհնութիւն Տեառն ի վերայ լեւանց
մշտնջենաւորաց:

ժբ. 240ա—257թ. Գարող վասն լրհնդե-
ղին, ի բանն աստուածախաւս մարգարէին,
որ ասէ:

ժթ. 258ա—276թ. Գարող ի բան. վասն
Սողոմոնացոյն, որ ասէ. Աղաղակ Սողոմո-
նացոյն եւ Գոմորացոյն ել առաջի իմ:

ի. 276թ—292ա. Գարող ի բանն Սողո-
մոնի, որ ասէ. Ձի որդ որբութեամբ պահեն
սրբութիւն սրբեացին:

իա. 292ա—304ա. Գարող ի բան Աւե-
տարանին, որ ասէ. Աւն, արիք զնասցուք
աստիւն:

իբ. 304ա—311ա. Յամաւուր, Պատմու-
թիւն Մարիայ եւ Կոստայայ:

իգ. 311ա—326թ. Մեկնութիւն քարոզից՝
զանկունն նախնեացն եւ զմարդանալն Բանին
եւ զյարութիւն:

իդ. 326թ—329թ. Գարող վասն Հաւատոց
է ասացեալ. Որպէս ասէ Տէր մեր Յիսուս
Քրիստոս, Թէ Հաւատքն է զլուրի ամենայն
առաքինութեան, իսկ որք չունին Հաւատ ոչ
ունին զլուր:

իե. 330ա—335ա. Գարող վասն աղաւ-
թից որպիսութեան:

իզ. 335ա—338թ. Գարող վասն պահոց
պնդութեան:

իէ. 339ա—344ա. Գարող վասն ննջեցե-
լոց:

իբ. 344ա—349ա. Գարող վասն խոս-
տովնութեան:

իթ. 349թ—355ա. Գարող վասն ողոր-
մութեան բանն:

լ. 355թ—361ա. Գարող վասն քահանա-
ւոց:

լա. 361ա—364ա. Գարող վասն քուֆր
ասելու:

լբ. 364թ—373ա. Գարող վասն Նինուէա-
ցոցն ասացեալ:

լգ. 373թ—385ա. Գարող պատրաստ
կաց կնոջ պոռնկէ: Ի կնոջ պոռնկէ զգոյշ լեր:

լդ. 385ա—388ա. Վասն զալտեան չար
Նեոին է:

լե. 388թ—395թ. Գարող վասն զալքա-
տեանն Քրիստոսի:

լզ. 395թ—404թ. Գարող ի եւ դեկտեմ-
բերի Ժե. տաւն է Սրբոյն Յակոբայ Մծրնայ
Հայրապետին:

լէ. 404թ—411թ. Պատմութիւն անդամ-
նալուծին:

լը. 412ա—418ա. Որատ եւ քարոզ վասն
կիրակարանի:

լթ. 418թ—420ա. Յաղաք երզման:

խ. 420ա—424ա. Յաղաք յիշունցա-
տուաց:

խա. 424ա—426թ. Յաղաք որ ոչ առնեն
սուրբ ի վերայ մեռելին: (Գրքի մնացեալ
մասը չկայ):

ԾԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

93թ—94թ-ում գրիչն ռմի 21 տունից
բաղկացած մի Ներքոգիւմ, որի առաջին
տունն սկսում է փառքով, ապա միւս տու-
ների սկզբնատառերը յօդում են «Աւետիս
բանս ասա լաւ լաւ»:

93ա.

Փռոք տմնատուրք Նրորդուքեմն,
Եւ միտմակամ աստուածութեմն,
Հօր եւ Որդոյ եւ Հօգոյ Մրդոյ,
Այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս
յաւիտեմից, ամէն:
Առագեայ Տէր ոգորմութիւնդ
Դստեր մերոյ Փռոնմանկին,
Եւ Սուրբ Հօգիտ որ է մաքրիչ,
Մաքրէ եոզին եւ զմարմն:
Իւրաքանից մտմն զմեցայ...

(Եւ այլն):

Ստանաւորում յիշուած տնուններն են.
Ստեփանոս, Ռանփարի, Յովհաննէս, Ռան-
տատիկ, Փանոս մահապի, Ռանդատ, Փիւր-
բալի, Ուղուրու, Էմէնփալէ, Բարաջան եւ
այլն:

Մի քանի տունով ռաւմաւորներ կան
մահ 93ա-ում եւ 373ա-ում:

459

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 291, գգ. 23)

ՌՃՁԳ (1734)

ԹԵՐԹՔ՝ 119: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 20,8 X 14,5: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասու, 15 X 10,2: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԹՔ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ Ոտորգիր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա: ՍԿՋՐՆԱՏԱՒ՝ երկաթագիր: ԿԱՋՄ՝ լուկ կաշի: ԳԻԻՉ՝ Պետրոս Ջուլա-յեցի եւ մի-երկու այլ գրիչներ: ՏԵՐԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃՁԳ (1734): ԳԱՏԱՐԿ՝ 8բ, 28բ, 101բ, 108բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիրը դանազան գրիչների գործ է, դանազան բովանդակութեամբ: Գլխաւոր նիւթերն են՝ քարոզներ, Արճիշեցու պատարագի մեկնութիւնը եւ Ղազար Ջահեկեցու գանձերը: Սկզբում ունի յիշատակարան եւ այլ զրափորմութիւններ, զրութիւններ եւ հատուածներ:

ԲՈՎԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—3ա. ՅԱՂԱՄԱՅ սկսեալ մինչեւ ի Տէր մեր եւ ի Փրկիչն Յիսուս Քրիստոս կարգաւ ըստ Եօթանանից Թարգմանչացն եւ ըստ Սրբոյն Եպիփանու Կիպրացոյն:

բ. 3ա—4ա. Տաղը Մենդեան, Մաղկաղարդի եւ այլն:

գ. 4ա—9ա. Յաղազս ողջունի քարոզ:

դ. 9ա—11բ. Ցանկ սրբոց չորից աւետարանչացն Մաթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու, Յոհանու:

ե. 11բ—14ա. Յաղազս ողջունելոյ զոք:

զ. 14ա—20բ. Նորին Քարոզ ծննդեան. Բանն մարմին...

է. 20բ—22ա. Յաղազս ողջունի:

ը. 22ա—23ա. Նախերգանք քարոզի:

թ. 23ա—24ա. Ի փոխմանէ ենովքայ մինչեւ ի Երեւոյն, իսկ Աղամայ մինչեւ ի Երեւոյն աղք թ, ամբ ԲՈՒԲՃԽԲ (2242):

ժ. 24ա—29ա. Սկիզբն ապաշխարութեան ասացէ Տէր Եսայայ մարգարէութիւն:

ժա. 29ա—30ա. Վասն պաշտոց, որ պաշտ աստուածադիր օրէնք է:

ժբ. 30ա—43բ. Երրորդ կիրակէին, նորին Քարոզ քառասնորդաց, ի րանն. Պահեալ

զքառասուն տիւ եւ զքառասուն գիշեր եւ ապա քաղցեալ:

ժգ. 43բ—53ա. Քարոզ մեծատանն եւ Ղազարու: Այր մի էր մեծատուն, աղանէր բեհեզս եւ ծիրանին եւ աղքատ Ղազարոս անկեալ ի դուրս:

ժդ. 53ա—բ. Քարոզ վասն Թղենոյ եւ այգւոյ ժողովրդեանն, ի բանն. Թղենի ոմն տնկեալ յայգւոյ, եկն եւ խնդրեաց պտուղ եւ ոչ եղ:

ժե. 54ա—101ա. Մեկնութիւն ահաւոր զինմանն (Նարեկացոյ, Անձնացոյ, Լամբրոնեցոյ եւ Արճիշեցոյ):

ժզ. 103ա—109ա. Ղազար Ջահեկեցու տաղերը, երգերը եւ խաղերը: 104բ—105ա. Ներբողեան ի դէմս Սրբոյն էջմիածնի, Նորին Տեառն Ղազարու վարդապետին ձահեկցոյ:

Սկիզբը՝ էջմիածնի մայր հաւատոյ

Միրանայփայլ կազմեալ լուսոյ...

ժէ. 110ա—119ա. Գանձարան ուղտայկանութեանն բացայայտիչ խորհրդոց չարչարանացն Քրիստոսի, ըստ կարգի արարողութեանն սրբազանի պատարագին Հայապաղուեաց: Նշանակութիւն զգետուց սուրբ պատարագին:

ԵԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

9ա. Ցանկ սրբոց չորից աւետարանչացն Մաթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու, Յոհանու:

Յաւաքեցեալ ի վերայ յայր բնի, Կիմի եւ դայի, մինչեւ վերջ քէի եւ օյի, բաղում աշխատասիրութեամբ, վասն զի ոչ ունելով օրինակ իմն ցանկի, հազիւ կարացի այսքան հաւաքել ի Սուրբ Աւետարանէ սակա զիւրու գտանելոյ դրանսն յԱւետարանոյ, ուստի աղաչեմ, ով Հայրք եւ եղբարք իմ ի Տէր, եթէ ուր ուրեք գտանիցեք զաղալանս իմս, անմեղադիր լերուք աշխատողիս, որ եմ ծառայ Տեառն Յիսուսի Ալլահվէրդեան յերդոսեցոյ յԱնանիայ կոչի անուամբ: Թիւն Հայոց ՌՃՄԸ (1709) փետրվարի ամսոյն ԻՕ (20) եղև Շամբաթի:

եւ. արդ, երկրորդաբար դադարարեցեալ եղեւ եւ սրբադրեցեալ իմաստի Յակոբեան:

Եւ յետեւապէս օրինակեցի եւ ոչ սակաւ աշխատութեամբ նուաաս Պետրոս որդի Մի-նասայ Ջուղայեցի, Թիմե Փրկչին 1734, իսկ Թիմի Հայոց ՌժՁԳ. (1734):

68թ. (Սոյմ գրութեամբ վերելում եղած ութը տալ յիշատակարանը ջնջուած եւ մեր-փութում գրուած է). Ջայս վերայ ութն շար կեղծեալ գրեալսն է ձեռագիր մերոյ Աթոռոյ

Սրբոյ Հանգուցեալ միարան Պետրոս վար-դապետին, որով առաջ Հնարիւք ի Փռչստա-նոյ¹ Տէր Յարութիւնէն, քանզի գիրքս է Սրբոյ Աթոռոյն մերոյ (խօսքը Ս. Ամենա-փրկչեան վամբի մասին է):

Գէորգ վարդապետ, միարան նոյն Աթո-ռոյն:

¹ Սպահանի շրջանի Բուքլարի գետու գիւղե-րէն է:

460

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 300, գգ. 23)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ՌԿԲ (1613)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 300: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 21 X 15.3: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկսիւմ, 15,8 X 5.2: ՏՈՂԻՔ՝ 23: ՆԻՒԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ ձուր-գիր: ԽՈՐԱՆ՝ 250, հասարակ գծեր քամուած: ՍԿԸՋԻ-ՆԱՅԱՆ՝ ձուրգիր: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ. 162—278-ի խորա-գրերը, սկզբնատղերը, գլխատառերն ու չորս լու-սանցանքները՝ կտրմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ պարզ ձեւերով, մերսից կտրուով ձեղնած: ԳՐԻՋ՝ Յա-կոբ երէց: ԺԱՄՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԿԲ (1613), ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ վատահարաք Նոր-Ջուղա: ՍՏԱ-ՑՈՂ՝ Ազարիտ արքեպիսկոպոս: ԳԱՅԱՆ՝ 1տ, 3, 6ա—7ա, 180ա—182բ, 250բ—255բ, 267ա, 270բ—279բ:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Ձեռագիրը լու է պահուած:

ԲՈՎԱՆԻՎԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1բ—6ա. Աղօթքներ 'եւ Ազարիայի տախտակով տաճարակամ հաշիւներ:

բ. 7բ. Յանկ գրոցս (միայն մի մասի):
գ. 8ա—բ. Տարեգրութիւն Ադամից սկսած:

դ. 9ա—21ա. Քարոզ ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ. Ձի որք սրբութեամբ պահեն զսրբ-րութիւն, սրբեցին:

ե. 21ա—31ա. Քարոզ ի բան Աւետարա-նին, որ ասէ. Ան, արիք գնասցուք աստի:
զ. 31ա—44բ. Համառուտ պատմութիւն Յեսուեայ որդոյ Նաւայ:

է. 44բ—55ա. Համառուտ պատմութիւն, քարոզ ի բանն Յորայ, որ ասէ. Աղօթք իմ սուրբ է եւ ճշմարիտ առաջի Աստուծոյ:

ը. 55ա—61ա. Աղօթք, քարոզ ի բանն Սողոմոնի, որ ասէ. Յիշեա զարարիչն թո յաւուր մանկութեան թո եւ զնա դու ի ճա-նապարհս թո արդարութեամբ:

թ. 61ա—68ա. Քարոզ, ի բանն Սողո-մոնի, որ ասէ. Լու է կոյր աշուք, քան զկոյր մտաւք, զի կոյրն աշուք ուսանի զեր-թեւեկ ճանապարհին եւ մտօք կոյրն Հանա-պազ մօլոր երթա:

ժ. 68ա—74ա. Քարոզ ի բանն Մովսէսի Աւրիւնաց, որ ասէ. Մի՛ գողանար:

ժա. 74ա—85ա. Քարոզ, ի բանն Սողո-մոնի, որ ասէ. Տէրն ամբարտաւանից Հա-կառակ է եւ տա շնորհս խոնարհեաց:

ժբ. 85ա—91ա. Քարոզ, ի բանն իմաստ-նասիրաց Արիստոտէլի, որ ասէ. Գեղեցիկն եւ պարսաւելի են, ասէ, իմաստուն Հոգիք յաշխարհի:

ժգ. 91ա—103բ. Քարոզ ի բանն Աւրի-նացն, որ ասէ Պատուեա զՀայր թո եւ զմայր, զի քեզ բարի է:

ժդ. 103բ—116ա. Քարոզ ի բանն Յորա, որ ասէր. Այր մի էր Ասիտ աշխարհէն:

ժե. 116ա—128ա. Քարոզ, ի բանն Սո-ղոմոնի, որ ասէ. Որ ողորմի աղքատին, փոխ տայ Աստուծոյ:

ժզ. 128ա—145բ. Համառոտ պատմութիւն Նդիայի սուրբ մարգարէին, որ ասէ. Գեղեցիկ...

ժէ. 145բ—149բ. Քարոզ, ի բանն, զոր հրամայեաց Դաւիթ մարգարէն. Թվել զԺողովուրդն, թէ իւրն է աւելի եւ շատ Ժողովուրդ, թէ Մովսէսի արար աստուածապատում, աստուածախաւս սուրբ մարգարէին:

ժը. 149բ—158ա. Քարոզ, ի բանն Յուսանու, որ ասէ. Անա երեք աւուրք եւ այլ ոչ եւս իցէ Նինուէ:

ժթ. 158ա—159բ. Քարոզ եւ պատմութիւն, ի բանն Յեսայեա մարգարէին, որ ասէ. Եւ ի շորքառասան ամի Թաւաւորութեան նդեկիէլ Սինէքարիմ արքա Ասորեստանի ի վերայ ամուր քաղաքաց:

ի. 163ա—199բ. Յառաջաբանութիւն զորոց վարուց սրբոց եւ քաղաքավարութիւն նոցայ:

իա. 199բ—200ա. Կանոնք դատաստանաց, թէ որքան աստիճան թուին, այսինքն ծնունդ, թէ որոց ներելի է եւ զորս բաժանելի:

իբ. 200ա—201ա. Յաղակ պսակի եւ ամուսնացելոց հասարակաց ջրխտոնէից:

իզ. 201ա—202ա. Տիեզերալուր եւ աշխարհալուս վարդապետին եւ Հոգէնուազ երդողին Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի Կլեցոյ արքեպպ պատճառս ժ խորանաց Սրբոյ Աւետարանին եւ վասն երանկ բռանդ գունոցն ծաղկանց եւ հօտոյն եւ ծառուցն ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

իդ. 202ա—205ա. Յայմէ վարդապետի ասացեալ Վասն խորանաց Աւետարանին:

իե. 205ա—208ա. Աղօթք Գառնեցոյ ասացեալ վասն կիրակէի ասայ:

իզ. 208բ—256ա. Արարեալ է աշխարհալոյս վարդապետին Վարդանա, արարեալ Մեկնութիւն Արարածոց:

իէ. 256ա—261ա. Երանելոյն Եփրեմի Յաղակա ասպալխարութեան:

261—267 ր

իբ. 267բ—276ա. Տօմար:

276—280 ր

իթ. 280ա—295բ. Յառաջաբան:

լ. 295բ—300բ. Աղօթք խօսակցութեան առ Աստուած դէմ յանդիման, ընկալ ընծա որպէս դրաւորական եւ սովաւ հանապազ խաւան ընդ Աստուած արտասուաւք այսպէս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

44բ. Որ ողորմի ստացողի գրոցս Յեսուա քարոզին Եւստաթէի վանից Աղարիա արքեպիսկոպոսին, որ ստացաւ դաս ի Հոյլալ Հնչից եւ ստացուածոց իւրոց եւ իւր ծնաւդանց եւ աղականացն եւ Յակոբ մեղապարտ գրչին, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք լի բերանով, Աստուած ձեզ ողորմի ի միւսանգամ գալստեանն:

128ա. Որ եւ արժանի արասցէ Քրիստոս Աստուած սուրբ գրոցս զանարժան Յակոբ գրիչ:

145բ. Յորոց փրկեացէ Քրիստոս Աստուած եւ զամենայն հաւատացեալս, մանաւանդ զստացող գրոցս մեղապարտ Աստուած յուսացող, զանարժան եւ անպիտան Յակոբ պրի երիցուս եւ իմ Հոգեւոր եւ մարմնաւոր ծնողին Տէր Հայրապետին եւ իւր ծնողացն եւ այլն ամենայն մերձաւորացն, կարդացողացդ եւ լսողացդ, եւ որ զողորմիք ասէք, ամէն:

267բ. (Թ)Վին ՌԿԲ (1613), բանալի առաջի գիրն ծան է... [տղմ բաժնի գրութիւն, որ մէկ սիմակով 16 տաղ է. պատկանում է 268ա-ում գրուած տոմարակաւ աղիւսակին, որի սկզբում գրուած է ՌԿԲ (1613) քուակամը]:

149բ. Ստացողի գրոցս մեղապարտ եւ թարմատար գրչի անարժան Յակոբ պրի իրիցոյն եւ իմ ծնողացն ամենայնի. Հայր մեր:

158ա. Զստացող սորա Յակոբ մեղապարտ գրիչ յիշեալ Տէր:

55ա. Որ եւ կատարեցէ Տէր Աստուած զամենայն խղրուածս ստացողի գրոցս զՏէր Աղարիա արքեպիսկոպոսին եւ ծնողացն իւրոց, ամէն:

61ա. Որ եւ արժանի արասցէ Քրիստոս Աստուած զստացող գրոցս Աղարիա արքեպիսկոպոսին եւ իւր ծնաւդանցն եւ երարոցն եւ զանարժան Յակոբ մեղապարտ գրչին:

(Նոյնպիսի յիշատակարաններ կան 31ա-ում, 68ա-ում եւ 103բ-ում):

¹ Բան չէ նշանակուած. (ծան. Հրատարակչէն):

461

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 290, գգ. 23)

ԺԷ—ԺԹ դար

ԹԵՂԻՔ՝ 355: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՂԻՔ՝ 19 X 13,8: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ 3—13 միասին, մնացեալը մինչեւ վերջ՝ 353, ընդհանրապէս նրկսիւմ. երբեմն եւս միասին, որոմէ ամենաքիմ է յափնի, որովհետեւ գրութեամ ժամանակ ոչ մի կարգ չի պահպանուած: ՏՈՂՔ՝ խիստ զանազան: Նիւթ՝ քուլք: Գիւր՝ մուրգիք, շղագիւր: ԿԱՁՄ՝ կաշեպատ տախտակ, սեղմած ձեւերով, մերսից ծաղկաւոր քաթամ: Տեղի գրգռութեւն՝ անյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳԼՐ-ՅՈՒԹԵԱՆ՝ նրկսի ժԷ—ԺԹ դար: ԴԱՏԱՐՔ՝ 1—2, 17, 21բ, 37բ, 39բ, 42բ, 44բ, 70բ, 84, 87, 92, 95բ, 104, 105բ, 106, 108, 109ա, 118բ, 119բ, 120ա, 122բ, 125բ, 127ա, 128բ, 129բ, 130ա եւ այլ բազմաթիւ քերթեր եւ էրեր:

ԵԱՆՈՒԹԻՆԻՆ.— Զեռագիրը խիստ անկարգ, խառն է խուռն բովանդակութիւն ունի, տասնեակ գրիչներէ եւ տարբեր ժամանակների գործ է: Դիւանաւոր նիւթերն են. ա. Յովնանու տեղեւան մեկնութեան ժամանակ: բ. Աշխարհազրութիւն անյայտ հեղինակի: գ. Այրիվանքի արձանագրութեանց մի մասը:

դ. Առաւանակի թարգմանիչների առանձնաբ. եւ. Բանք Միւրաթայ Ահաւանցւոյ ընդդէմ այնոցիկ, որք առնէ, թէ պատրիարքի նախապատիւ ջան զկաթուղիկոսն: զ. Մեկնութիւն Հայր մերին: է. Տոմարական թերթի հանդիսներ: բ. Քաղաքի ներքին, Գեորգ վարդապետի, Վանականի եւ այլոց: թ. Մի ճանի երգեր: ժ. Դիպարգիւնայ Մերիլայ մարգարէուհայն Յաղագոս Քրիստոսի ուսանաւորը: ժա. Ս. Միւռնի բաղարուր-թեան նիւթերի մասին: ժր. Ներսէս Շնորհաւոր. կենսագրութեան մի մասը: ժզ. Վիճակաւոր, էրբ թէ նիկիայի ժողովուժ պատրաստուած, եւ այլն...

Գրչութեւնը յիշատակարան լուծի, կան միայն ոտացողների յիշատակարաններ, որոնցից մէկը տուել է յիշատակ. 355բ. ճշուղայեցի Պողոս վարդապետին, է. ՌՃԵԼ (1709) թվոյն:

Զեռագրի կարծիք ներկուած կողմերն, թերթերի վերամշակումը, սեւ թանաքով եւ խոշոր տատերով գրուած է. ճի վայելումն ճուղայեցի Աստուածածնաւոր վարդապետին, ՌՃԶԳ (1734) թվոյն:

462

ԳԱՐՈՋԳԻՐԻՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 298, գգ. 23)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԺԷ դար

ԹԵՂԻՔ՝ 190: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՂԻՔ՝ 16,5 X 12,7: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ նրկսիւմ, 12 X 4,5: ՏՈՂՔ՝ 28: Նիւթ՝ քուլք: ԹԱՆԱԿ՝ շագանակ, վերնագրերը, սկզբնատաղերն ու զլխատաղեր՝ կարմիր: Գիւր՝ մուրգիք, խառն, մանր, զծաւարընթեռնի: ԱԿՁՐԱՆԱՍԻՆ՝ մուրգիք. կարմիր քանդակով: ԿԱՁՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից կարմիր շիլա: Գիւր՝ խաշատաք: Տեղի գրգռութեւն՝ Նոր-Ջուլա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՅՈՒԹԵԱՆ՝ ժԷ դար: ԴԱՏԱՐՔ՝ 1—5, 194բ—198:

ԵԱՆՈՒԹԻՆԻՆ.— Զեռագիրը լաւ է պահուած: Միայն 183բ-ում ունի գրչի յիշատակարան՝ ճեշատաւորս յիշեցէք: Թուղթը, թանաքը եւ գրչութիւնը եւս ցոյց են տալիս, որ ձեռագիրը նման է նախատուր երէցի գրած թիւ 140, 209, 213 եւ միւս ձեռագրերին:

ԲՈՎԱՆԱԿԻՆԻՆ ԸՍՏ ՅԱՆԿԻ (քերթ 6)

ա. Բան առաջին. խոստովանութիւն է Սուրբ Երրորդութիւն:

բ. Յաղագոս մի դու զՃէն մեր Յիսուս Քրիստոս Հաւր հանդերձ մարմնով իւրով եւ նմա առ լայնեալ զաստուածայեւրոյն եւ զմարդկայինս եւ զի յերկութիւնս ոչ բաժանել զնա:

գ. Եւ պարտ է անապական խոստովանել զգրկիչն մարմնով անդառն յարգանդէ Սըրբոյ կուսին Մարիամայ Աստուածածնին:

դ. Եթէ ճշարտապէս թլիպտեցաւ է

մարմնանալ Որդին Աստուծոյ եւ ոչ պարտ է յաղաքս թշխատութեան եւ կերակրոց եւ բնականաց չարչարանաց ապականացու ասել զմարմինն Քրիստոսի :

Ե. Եթէ պարտ է զմարդկութիւնն Քրիստոսի ըստ նախաստեղծին Ադամայ խոստովանել յառաջ քան զյանցանալ :

Զ. Եթէ ոչ ինքնութիւն ական եւ հարկաւոր եւ կարեկցութեամբ, այլ ի վեր քան զկարիս հարկաւորս զմարդկային բնութիւնս :

է. Եթէ ոչ է պարտ անդիտութիւն ասել Քրիստոսի ըստ տնօրէնութեան, թէպէտ եւ ուրեք ձեւանայ անդիտանալ ըստ իմիջ պատճառի :

Ը. Եթէ ոչ ինչ յախտից ընկալաւ Քրիստոս :

տոս յերեւելն մարմնով աշխարհի, որ յետ յանցանացն մտին ի մարդն եւ երկիւղ յախտից է, եթէ յառաջ քան զյանցանելն ոչ էր ի նախաստեղծն երկիւղ :

Թ. Եթէ պարտ է մարդացելոյն Աստուծոյ կամաւորութեամբ դալ ի չարչարանս եւ ոչ ասել երկիւղ ի մահուանէ եւ ոչ արենաքրտնութիւն եւ ի հրեշտակէ զօրանալ :

ժ. Եթէ պարտ է Քրիստոսի զչարչարանս եւ զմահն զոր կամաւ յանձն էառ խոստովանութեան մարմնացելոյն Աստուծոյ Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

183ր. Խաչատուրս յիշեցէք :

463

ՔԱՐՈՁԳԻՐԲ

(Ս. Ամեմափրկիչ 296, գգ. 23)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

Ժիւ դար (1630—1640)

Թերթ' 308: Մեծնութիւն Թերթ' 13 X 10: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ մթաթիւն, 10,5 X 7,5: ՏՈՂԳ՝ 25: ՆԻԹ՝ քաղք: ԹԱՆԱՔ՝ շաղապ, վերնագրերը եւ սկզբնատողերը՝ կտրմիք: ԳԻՐ՝ մտքագիր: ՍԿՐՆԱՏԱՐ՝ մտքագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից կտրմիք շիւղ ձեւած: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամկտակած Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ժիւ դար (1630—1640): ԳՐԻՋ՝ շատ հաւանաբար Խաչատուր Երեց (ձեւագրից եւ այլ համգումամքներից դատելով. տե՛ս ձեւագրի քիւ 140, 197, 211, 219 եւ այլն), ԴԱՏԱՐԿ՝ 4, 5ր, 805—308:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիրը լաւ է պահուած: Եկեղեցական լուսնի, Գրուած է մանր, խոռ, դժուար ընթեռնելի նորագրով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—22ր. Նաւմաւս Թաղաւորաց (Դատաստանագիրք):

բ. 22ր—24ա. Վասն գողոց ի փայտ հանելոյ:

գ. 24ա—28ա. Դարձեալ ի նոյն: Մի հո-

ղայդ վասն մարմնոց ձերոց, թէ զինչ աղանդիցէ:

դ. 28ա—31ա. Յաղաքս անհնազանդութեան ոչ պահողք գտաւն:

ե. 31ա—32ր. Յաղաքս պարծելոյն:

զ. 32ր—34ա. Յաղաքս կեղծաւորութեան:

է. 34ա—35ր. Յաղաքս դիտութեան:

ը. 35ր—36ա. Յաղաքս կարկամութեան:

թ. 36ա—36ր. Յաղաքս տարաձայնութեան:

ժ. 36ր—38ա. Յաղաքս յանդկնութեան:

ժա. 38ա—39ա. Յաղաքս նորաձեւութեան:

ժբ. 39ա—40ր. Յաղաքս աստամբութեան:

ժգ. 40ր—41ր. Յաղաքս խոստման:

ժդ. 41ր—42ր. Յաղաքս անպատկառութեան:

ժե. 42ր—45ա. Յաղաքս ամբարհաւաճութեան:

Ժդ. 45ա—45բ. Յաղապ նախածու, յԱռակաց ԺԴ:

Ժէ. 45բ—46բ. Յաղապ քառութեան եւ բաժրասանաց:

Ժբ. 46բ—47բ. Յաղապ ուրախութեան ի յանյաջողութիւնս եւ ի նեղորտութիւնս եւ յաջողութիւնս:

Ժթ. 47բ—48ա. Յաղապ բարկութեանն: Մի բարկանայցէք ի ճանապարհիդ ծննդոց:

Ի. 48ա—49բ. Յաղապ ներդործութեան բարկութեան:

Խա. 49բ—50ա. Յաղապ ուսուցման մտաց:

Իբ. 50ա—51ա. Յաղապ զայրացման:

Իդ. 51ա—52ա. Յաղապ ազադակին: Յաղապ նախատանաց:

Իդ. 52ա—53բ. Յաղապ անխճանաց:

Իե. 53բ—54ա. Յաղապ անճամբերութեան: Վասն այնոցիկ որ կորուսին զտեւորութիւնս Սիրաք Բ:

Իզ. 54ա—55բ. Յաղապ ջատաղովութեան մեղաց:

Իէ. 55բ—56բ. Յաղապ սպառնալոյն: Յանդիմանեա զբարեկամս քո յառաջ քան սպառնալն եւ տուր տեղի երկիւղի Բարձրելոյն: Սիրաք ԺԴ:

Իբ. 56բ—58ա. Յաղապ ներգործութեան ծուլութեան:

Իթ. 58ա—59բ. Յաղապ յուսահատութեան: Եթէ յուսահատացն սահեալ յաւուր նեղութեան նուազացուցէ ի զօրութենէ քումսէ: ՅԱռակաց ԻԴ:

Լ. 59բ—60բ. Յաղապ երկչտութեան: Մի՛ լինիք երկչտո: Սիրաք Ե:

Լա. 60բ—62ա. Յաղապ թմրութեան: Տանջեցիք զնոսս եւ նոքա ոչ ցաւաց: Երեմիայ Ե:

Լբ. 62ա—63ա. Յաղապ ճաղճութեան:

Լգ. 63ա—64բ. Յաղապ մեղկութեան:

Լդ. 64բ—66ա. Յաղապ քնափութեան:

Լե. 66ա—68ա. Յաղապ յապաղման:

Լզ. 68ա—69ա. Յաղապ լքման: Յաղապ տարալուծութեան:

Լէ. 69ա—69բ. Յաղապ անհոգութեան:

Լբ. 69բ—70ա. Յաղապ տարտամութեան:

Լթ. 70ա—71ա. Յաղապ ձանձրութեան կենաց:

Խ. 71ա—74ա. Յաղապ հնարից ընդդէմ ծուլութեան:

Խա. 74ա—76ա. Յաղապ խաբէութեան վաճառականաց:

Խբ. 76ա—80ա. Յաղապ ստութեան:

Խգ. 80ա—82ա. Յաղապ այնոցիկ, որ առնեն զժառանգորդ եկեղեցոյ զազդականքս:

Խդ. 82ա—84ա. Յաղապ ազահութեան խաղացողաց:

Խե. 84ա—85բ. Յաղապ դատերց որբամուլութեան:

Խզ. 85ա—87ա. Յաղապ խորտկաճաշութեան:

Խէ. 87ա—88բ. Յաղապ որկորի: Մի՛ լինիր որկրաժէտ յոմենայն խորտկիս: Սիրաք Լէ:

Խբ. 88բ—89բ. Յաղապ յոճախակերութեան:

Խթ. 89բ—90բ. Յաղապ խնդկատակութեան:

Ծ. 90բ—91բ. Յաղապ շատախօսութեան:

Ծա. 91բ—92ա. Յաղապ զաղբախաւսութեան:

Ծբ. 92ա—93բ. Յաղապ բթութեան մտացն:

Ծգ. 93բ—96ա. Գարշութիւն լղջախոհութեան:

Ծդ. 96ա—97ա. Յաղապ տեսակաց լղջախոհութեան:

Ծե. 97ա—98ա. Յաղապ ազգապղծութեան իւրոյ:

Ծզ. 98ա—99ա. Յաղապ կուսապղծութեան:

Ծէ. 99ա—101բ. Յաղապ մեղաց:

Ծբ. 101բ—103ա. Յաղապ դիշերային պղծութեան:

Ծթ. 103ա—103բ. Յաղապ անհաստատութեան:

Կ. 103բ—110բ. Յաղապ սիրոյ ինքան:

Կա. 110բ—112բ. Յաղապ անխորհրդութեան:

Կբ. 112բ—113բ. Յաղապ տեսանելեաց:

Կգ. 113բ—115ա. Յաղապ լսելեաց:

Կդ. 115ա—115բ. Յաղապ ճաշակելեաց:

կե. 115բ—116բ. Յաղագս շաւաղիե-
լեաց :

կդ. 116բ—127ա. Յաղագս Համեմատու-
թեան մարմնական :

կէ. 127ա—136ա. Յաղագս յամենայն
դործն քո լիբ արագ եւ ամենայն հիւանդու-
թեան ոչ պահեցիք : ՉՍիրաք է Ա :

կը. 136ա—142բ. Դարձեալ յաղագս
Հպարտութեան թաղաւորաց եւ իշխանաց :

կթ. 142բ—148բ. Յաղագս ամաւթոյ :

հ. 148բ—160բ. Յաղագս անհնազանդու-
թեան :

հա. 160բ—162ա. Քարող աղաւթից :

Օգնեա Յիսուս :

հբ. 162ա—164ա. Այլ քարող աղաւթից :

հգ. 164ա—166բ. Դարձեալ ի նոյն քա-
րող :

հդ. 166բ—168բ. Քարող Աւետեացն :

հե. 168բ—170ա. Դարձեալ քարող Աւե-
տեացն :

հզ. 170ա—171բ. Քարող Թլպատու-
թեան :

հէ. 171բ—173բ. Քարող Մկրտութեան
Քրիստոսի :

հը. 173բ—177ա. Քարող Յովաննու

Մկրտչին :

հթ. 177ա—181ա. Քարող Պետրոսի
առաքելոյն :

ձ. 181ա—183ա. Այլ քարող խոստովա-
նութեան :

ձա. 183ա—185բ. Քարող Տեառն ընդ
յառաջին :

ձբ. 185բ—188ա. Քարող ընդ առաջին
կիրակէին :

ձգ. 188ա—189բ. Քարող ութաւթից
Յայտնութեան :

ձդ. 189բ—192բ. Քարող Հարսանեաց :

Հարսանիք էին...

ձե. 192բ—198բ. Քարող սերման աղա-
րակին :

ձզ. 198բ—200բ. Այլ քարող :

ձէ. 200բ—202ա. Զորեքշարաթին որ է
սկիզբն պահոց :

ձբ. 202ա—204բ. Քարող պահոց :

ձթ. 204բ—206ա. Քարող չորրորդ կի-
րակէի գառասնորդաց :

զ. 206ա—207բ. Քարող Մաղկայազարդին :

զա. 207բ—209բ. Քարող յարութեան
Քրիստոսի :

զբ. 209բ—211բ. Այլ քարող յարու-
թեան :

զգ. 211բ—213բ. Քարող հովուաց :

զդ. 213բ—214բ. Նրկորդ կիրակէի
գառասնորդաց :

զե. 214բ—218ա. Քարող Համբարձ-
մանն :

զզ. 218ա—221ա. Քարող պատարադի
վան մարմնուն Քրիստոսի :

զէ. 221ա—224ա. Քարող մեծատանն :

զը. 224ա—227ա. Քարող ընթրեացն :

զթ. 227ա—229ա. Քարող Բարդուղի-
մէոսի առաքելոյն :

ճ. 229ա—230բ. Քարող ծառի :

ճա. 230բ—233ա. Քարող որ տնկոց
նոյա :

ճբ. 233ա—236ա. Քարող հրեշտակապե-
տացն :

ճգ. 236ա—238բ. Քարող մեծի ուրբա-
թին :

ճդ. 238բ—241ա. Քարող ամենայն սըր-
բոց :

ճէ. 241ա—242ա. Այլ քարող ամենայն
սըբոց :

ճզ. 242ա—246ա. Քարող փոխման Աս-
տուածածինի :

ճէ. 246ա—248բ. Քարող վան փառաց
արքայութեան :

ճը. 248բ—251ա. Քարող գողանցն յորդ
(պատիւով) :

ճթ. 251ա—252ա. Քարող վան Սուրբ
Երրորդութեան կիրակէի :

ճթ. 252ա—254ա. Քարող վան ննջեցե-
լոց :

ճտ. 254ա—257բ. Այլ քարող Աստուա-
ծածնի ծննդեանն :

ճտ. 257բ—259ա. Քարող մեծի ուրբա-
թին սզոյ :

ճտ. 259ա—261ա. Քարող մեծի շարա-
թին :

ճտ. 261ա—262ա. Գիրք վան Բանին
մարմնացելոյ :

ճտ. 262բ—265ա. Դարձեալ քարող ի
նոյն վան յԱստուծոյ :

ճտ. 265ա—266ա. Քարող առաջին կի-
րակէի գալուստ(ե)անն :

ՃՀ. 266ա—269բ. Գարոդ Աւետեաց
Աւտուածածնի :

ՃԺԸ. 269բ—272բ. Այլ քարոզի վասն
Հրեյտակացն :

ՃԺԹ. 272բ—274բ. Դարձեալ այլ Քարոզի նորն կիրակէս :

Ճի. 274բ—278բ. Դարձեալ քարոզ սեր-
ժան:

ճիւղ . 278բ—284ւ . Քաղող նոր կերպ—
կէիւ :

Ճիշդ. 284ա—287բ. Քաբող ողորժու-
թեան:

ճիւղ. 287բ—288ա. Քաբող առաջին կէ-
րակէի յետ տօնի Սուրբ Երրորդութեանն :

ճիշդ. 288ա—293բ. Պարոզ երկրորդ կիրակէի յետ տօնի Սուրբ Երրորդութեանն :

ՃԻԽ. 293բ—296բ. Դաբոդ Թռչանուն
Մկրտչին:

Ժննդեանն :

Հիշ. 299բ—301ա. Գիրք Յարութեան :

δ/p . 301_m—303_m. Φ/p , $\eta^2 n/pnq$:

ՃԻՐ. 303բ—304բ. Գիրքը վասն դարձ-

տեան Մեսիային, զոր ասեն անհաւատ
Հրէայքն Մեսիայ ոչ է եկեալ, այլ դաւոյց է :

464

ՔԱՐՈՋԳԻՐՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 295, գգ. 23)

ՇԷՆՀԷՐ ԱՆԱՊԱՏ

ቡጃሮ (1659)

ԹԻՐԹԻՐ 310: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ 11,4 X
 8,5: ՄԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՆԵ ՄԱՍԻ՝ ԳԻՆ-
 ԻՍԻ, 8,5 X 5,7: ՏՈՂԳ՝ 10: ՆԻԹԻՐ՝ ԲՐԱԳԻ: ԳԻԴ՝
 ԲՐԱԳԻՐԵՑԻ: ԼՈՒՄԱՆԱՆԱԼՐԻ՝ ԽԱՄԱՐԽԱ ՄԱՃԻ ԲԱՐՈՂԻ
 ՍԵՂԻՑԻ: ՍԻԳՆԱՆԱՍԻՐ՝ ԺԱԿԱԳԵՐ ԵՐ ԽՈՒՄԱՐԵՑԻ:
 ԿԱՍՐ՝ ԿԱՅԷԼՈՒՄԱ ՄԱԽԻՍԱԿ ՍԵՂԱՃԻ ԺԻՆԵՐԻ, ԱՆԲՈՅԻ
 ԺԱԿԱՆՈՒՐ ԲԱՐԱՑԻ: ԹԱՆԼԻՐ՝ ՆԻՆ, ՍԵՂԱՆԱՄԱՆԱԼՐԻ:
 ՎԵՐՈՅԱԳԵՐՑԻ ԶԻ ԳԻՆԱՄԱՆԱԼՐԻ՝ ԿԱՐԱՐԵ: ԳԻԴԶ՝ ՀԻ-
 ՆԵՐԱՆԻ ԵՅԱ: ՏՈՂԻՐ ԳԶՈՐՈՒԹԻՒՆ՝ Ի յԱՄԱՆԱՆԱՆ ԵՆԵ-
 ԻՆԵՐԱ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳԶՈՐՈՒԹԻՒՆ՝ 1650: ԶԻՏԱԿ՝ 213:

ԵԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ. — Ձևագրեր՝ վառ է պահպանված։
Սկզբից պակաս է 11 թվեր, իսկ վերջին նոյնպես
թվեր է։ Մեծ մասամբ թվերները միեմենց կպած են,
վերջին յիստաակարանը չկայ, 98-ում կայ մի կնիք
փակագրով՝ «Պետրոս վարդապետ 1198» (1750)։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—21բ. Մի ինչ որ փարոզ, որի սկիզբը չկայ :

բ. 21բ—22բ. Երանելոյն Եփրեմի Խորին
Ասորոյ առաջնալ ի զալուստն Տեառն քա-
ռասնօրեայ եւ ի ծերունին Սիմէոն :

դ. 22բ—39բ. Երանելոյն Յակովբայ
Սրճոյ եպիսկոպոսի Բան Ղրղաւտեաց : Յով-
հաննէս Մկրտիչ :

դ. 39—40ր. Նորին Սրբոյն Յակովբայ
Սրճոյ Լսկիսկոպոսի ասացեալ ի սուրբ ար-
մատենեացն ի դալստեան Տեառն մերոյ յե-
րուսաղէմ :

Ե. 40բ—41ա. Նորին Սբրոյն Յակոբայ
Սրճոյ ասաղեալ ի խորհուրդ կիւրակէի:

դ. 41~~ա~~—41բ. Նորին ասացեալ յայլա-
կերպով՝ Եհանն մերոյ Յիսուսի Գրիս-
տոսի :

է. 41բ—60բ. Մեծի Մարկապատի դա-
րասեան :

Ը. 60բ—62բ. Երանելոյն Եփրեմի Խո-
րոյն Ասորոյ ասացեալ նախերգանք:

Թ. 62բ—63բ. Ի մեծի երեզլաբաթին
Յակոբայ ասացեալ վասն քանքարացն:

Ժ. 63բ—64բ. Մեծի յարութեան Գրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, ի Առաքել վարդապետէ :

ժա. 64բ—65բ. Նորին Յակոբայ ասա-
ցեալ ի մեծի ուրբաթին եւ ի կործանումն
դժոխոց :

Ժբ. 65բ—66ա. Նորին Յակոբայ ասա-
ցեալ յաղագս Անտիոքայ զաղաքին, Թէ որ-

պէս մտին աշակերտել զնա քուրբ առաքեալն։

Ժգ. 66ա—73ա. Նորին Յակոբայ ասացեալ յաղաքս աստեղն եկաւորութեան։

Ժդ. 73ա—73բ. Նորին յաղաքս Նինւէացւոցն։

Ժե. 73բ—74ա. Նորին Սրբոյն Յակոբայ ասացեալ ի Սուրբ Զատիկն եւ յարութեան Գրիստոսի։

Ժզ. 74բ—100ա. Գովեա, Ներբողական վասն Յոհաննու Կարապետին։

Ժէ. 100ա—111բ. Նորին քարոզ վասն ողորմութեան աղքատաց, Դաւթի՝ երանի որ խորհի զաղքատն եւ զսնանկն։

Ժը. 111բ—115ա. Նորին քարոզ վասն աղօթից, ի բանն Առակին, որ ասէ. Լաւ է ճշմարտութիւն եւ արդարութիւն քան զանիւն զոհից։

Ժթ. 115ա—128բ. Նորին քարոզ վասն նախանձու, ի բան մարդարէին Դաւթի. Մի նախանձիւ ընդ չարս եւ մի ընդ այնոսիկ, որ զործեն զանօրէնութիւն։

Ի. 128բ—142բ. Նորին քարոզ վասն աղօթից, ի բանն. Յորժամ աղօթս կայք եւ մի շատախօսք լինիք իբրեւ զհեթանոսս։

Իա. 142բ—150ա. Նորին դարձեալ վասն աղօթից, ի բանն. Աղօթք իմ սուրբ էին։

Իբ. 150ա—159բ. Նորին քարոզ վասն աղօթից, ի բանն. Եւթն էին հարճք եւ ինն հարածուք ասէ Նրդ։

Իգ. 159բ—172ա. Նորին քարոզ վասն ողորմութեան, ի բանն. Տուր բաժին եւթնաց այլ եւ ութից, ասէ Առակն։

Իդ. 172ա—182ա. Նորին քարոզ վասն խոստովանութեան, ի բանն. Խոստովան լեռուք միմեանց եւ աղօթս արարէք։

Իե. 182ա—201ա. Յայլմէ քարոզ վասն խոստովանութեան. Ապա եթէ խոստովան լինիմք զմեզս հաւատարիմ է նա եւ արդար առ ի թողուլ զմեզս։

Իզ. 201ա—213բ. Նորին քարոզ վասն հաւատոյ, ի բանն առաքելոյ, որ ասէ. Հաւատալ պարտ է Աստուծոյ. որ մերձենայ առ Աստուած եւ որ խնդրէ զնա, լինի նմա պարդեաւոր։

Իէ. 213բ—255ա. երանելոյն եփրեմի յաղաքս ապաշխարութեան։

Իը. 255ա—264ա. Յորդորակ Սարգսի վարդապետի ի Տէրն ամենայնի, Հովին քաջ։

Իթ. 264ա—278ա. Յորդորակ Սարգսի վարդապետի. Բարձր պարծի ողորմութիւն առ զատաստանաւ։

Լ. 278ա—289ա. Սարգսի վարդապետի. Ամենայն հոգս ձեր ընկեցէք ի նա, զի նա հոգաւ։

Լա. 289ա—318ա. Անանեա Շարակացոյ ասացեալ Յաղաքս զգլխն արտասուաց, ի խնդրոյ Գրիգորի Միայնակեցւոյ։

Լբ. 318ա—319ա. Յովհաննու իմաստասիրի Հայոց կաթողիկոսի Սակս ժողովոց (մնում է քերի)։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

99բ. Գրեցաւ սակաւ բանն ձեռամբ ապիկար եւ անարժան Հեղինէի ապաշխարողի, ի յանապատն Շէնհերու, ի դուռն Սուրբ Աստուածածինն, ի խնդրոյ հարազատ եղբօրն իմոյ Մեսրոպ վարդապետի Սիւնեաց երկրին, Թուին ՌձԸ-ին (1659), մարտի ԼԱ-ն ի փառս Արարչին։

288բ. Զանպիտան քոյրս չոր յիշեալ ի յաղօթս չոր ի ժամ զենման սուրբ պատարագին, քանզի յոյժ կարօտ եմ աղօթից եւ արտասուաց։

465

ՔԱՐՈՉԳԻՐՔ ԿԻՐԱԿԷԻՑ, ՅԱԿՈՎԲ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ՆԱԼԵԱՆ

(Ս. Ամենատիբկիչ 303, գգ. 23)

1831 (1831)

ԹՆԻԹՔ՝ 203: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՆԻԹՔ՝ 33 X 25,8:
20,14 X 8: ՄՈՒԹՔՆԻ ԳՐՈՒՄԻ ՄԱՍԻ՝ ԵԿԵՐԵՒԷՆ,
113 X 8,7: ՏՈՂՔ՝ 48: ՆԻԹՔ՝ ԵՐԱԳԷ: ԳԻՒ՝ ՂԵՄ-
ԳԻՐ: ԿԱՆՁՄ՝ ռուսական սեւ կաշիով պատած, ձերսից
սպիտակ բարձր միկառ: ՏՆԻՒ ԳՐԳՈՒԹԵՐԱՆ՝ ԿԵ-
ՂԱՅԱՆ: ԺԱՄԱՆԻԿ ԳՐԳՈՒԹԵՐԱՆ՝ ՈՒՄԱ (1831): ԿԵ-
ՏԱՐԻՔ՝ 1ա, 2, 170—186, 100—106, 108—203: ԹԱՆԱՔ՝ 48:
սեւ, վերնադարձը. սկզբնատղիքն ու չորս յուսա-
ցող ծրար՝ կարմիր:

ՄԵԼԵՐՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած։ 207-ից մինչև վերջը գրել են հրկու ուրիշ գրիչներ նաք և՛ բուրգորով։ Նաք գրով գրուած է նաև յիշատակաբանը, որ բուն գրքին յետոյ է գրուել։

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

1p -

Թվին հազար երկհարյուր(ա)ն,
Ութսան տասան զայի լամն,
Մեքե առնիւ չայկազուման,
Սկիզբն եզիւ յալիւ տախան:
Այս է պատմաւ իմ մատենին,
Կասն զբոլոյ կիրարեւին,
Յակոբայ պաշտօնորդին,
Ըստուգ բարոզ կենաց բանին:
Ե վայելիւնն իտլոյ ամին,
Փռել Յօսամնէն զիւ կային,

րը եւմ ծառայ մեծ Բօհանմէտին,
 Բեռնաբարօզ վարդապետին:
 Այժմայս է դէտ սրբայ ուխտին,
 Վաճէ Լազարու վերածնդին,
 Որ է կայանք սրբաց շիրմին,
 Սուրբ քարգնամնաց Հայկա տոհմին,
 Մամբրէի վերածանողին,
 Դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփային,
 Մովսէս իսրեմ տառ. քերթին,
 Եղիշէի պատմագրին,
 Աստղիկի, Լազար Գարեգեցին,
 Ի յետ սոցա որ ի կարգին,
 Յետեայ, Վարդան, Մտեփաննային,
 Թուաւտ, Խայիկ, Գրիգոր ճռմին,
 Սարգիս, Բօհանմէտ Միկայելբերցին,
 Լազար, Պօռնա Տարունցին,
 Ճորտաւանայ մեծ իշխանին,
 Յամազասպայ Եւ Սահակին,
 Սուրբ ուխտս է տալի խնկէնին,
 Մարաք մասանց ի նմա դմին,
 Փառս շնորհաց տուօղի մացին,
 Եւ անգրաւ յաւիտեանին:
 Սուրբն Մհերայ մեծ ցանկալին,
 Ոյ է աստ ի խաւար նոցին:

ULF-B:

466

ՈՂԲ ՄԵԾԻ ԱԿԱԳ ՈՒՐԲԱԹՈՒ ԽԱԶԵԼՈՒԹԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

(Ս. Ամենափքկի, 234, գգ. 22)

ՌՄԾԷ (1808)

4. ԳՕԼԻՄ

ԹԵՐԹԻՔ 108: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ 17,2 X
12,7; ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՆԱՍ ՄԱՍԻ՝
պառախւմ, 13,2 X 10,2; ՏՈՂԳ՝ 22: ՆԻԹԻՔ՝ քուպը:
ԳԻՒ՝ ձառքերը: ԼԻՍԱՆԱՆԱՆԱՐԳ՝ 20: ՍԱՅՏԱՆԱՆԱՆԱՐԳ՝
քաղաքներ կարմիր քանաչափ: ԿԱՋԱՐ՝ տառաքանաչափ
գումատը քարքով երկնամ: ԹԱՆԱՐ՝ սեւ, վերնաքորները,
գլխաւորներն ու լուսամուկները՝ կարմիր: ԳՐԻՏԻ՝
մայանիք Պառաքաւոր դպիք Գրիգորեանմ: ՏՈՂԻ
ԳՐԱՆԻԹԵՐԱՆ՝ Կ. Պառա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՆԻԹԵՐԱՆ՝
ԻՄՍԵՒ, (1808), ԴԱՏԱՐԳ՝ 1, 15բ, 16ա, 107բ-է 3/4-եց
108ա:

ԵՒՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը վառ չէ պահ-
ուած, միայն խոնառւածից թանաքը ներծեռւել է
թերթերը սեւացրել է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—28թ. Ողբ մեծի ասագ ուրբաթու
խաչելութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիս-
տոսի, ի Յակոբ պատրիարզէ շարադրեցեալ
թ. 28թ—45ա. Ասագ ուրբաթու ողբ մեծի

468

ԾԱՆՈԹԱԿԱՆ ԶԱՆՈՒԹՅՈՒՆ Ի ԲԱՆԻՑ ՍՐԲՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 128, գգ. 20)

ԺԷ—ԺԸ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 73: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 14 X 9: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՄ՝ միասին, 10,1 X 6,5: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ ճարտար: ՍԿՏԻՆԱԿՆԻՒՄ՝ ճարտար կամ տաճար: ԹԱՆԱԿ՝ տեղ, վերահսկող, սկզբնաղբյուր, գլխատառերն ու լուսանկարները՝ կարմիր: ՏԵՐԻՒ ԳՐՁՈՒԹՅՈՒՆ՝ անշարժ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹՅՈՒՆ՝ մատուցող ժել—ժել դար: ԿԱՋՄ՝ լուսն:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— ԳԻՐԲՔ ձևագրի մի հատուած է: Սկզբը և վերջը թերի: Սկզբում արուած է ժել պրակի, որի և թերթը դրուած է վերջում:

ԲՈՎԱՆԱԿԱՆԻԹԻՒՆ

ա. 1—18բ. Մարդաբան հաւաքեալ ի բանից Սրբոյն Յոհաննու Ոսկերքերանի աւե-

տարանական մեկնութենէ, որ ըստ գլխոյն Յոհաննու:

բ. 18բ—31բ. Յերանելոյն Սարգսի Շնորհալից վարդապետի բանից ժողովեալ, ի Կաթողիկէից մեկնութենէ:

գ. 31բ—59ա. ի Հարցմանց դրոց ծաղկաբաղ հաւաքեալ, աշխատասիրութեամբ ուսման և Աղէքսանդրի բանի պաշտօնէի:

դ. 59ա—73բ. ՅԱրեւր դրոց ժողովեալ ի նոյն Աղէքսանդրի բանի ծառայէ:

(Ձեռագրի սկզբում, միջում եւ վերջում կայ վամբի 1654 քուակամի կապտայ կնիքը):

469

ՏՈՒՆԻՍԻԱՅ ՎԱՅՈՒԹԵԱՆՑ ԶԱՐԿԱՒՈՐ ՆԻԻԹՈՑ ԿՐՕՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱԼԼԱՆԻԹԵԱՆՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 279, գգ. 23)

ԺԹ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 80: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 34 X 21,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՄ՝ միասին, 29 X 16: ՏՈՂՔ՝ 57: ՆԻԻԹ՝ կապտայ քաղաք: ԳԻՐ՝ ճարտար: ԹԱՆԱԿ՝ տեղ, լուսանկարները՝ մատիտով: ԿԱՋՄ՝ տառաքաղաք: ԳՐԻՑ՝ Յովնանի եղիսկապոս Ստրեմեան: ՏԵՐԻՒ ԳՐՁՈՒԹՅՈՒՆ՝ անշարժ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹՅՈՒՆ՝ մատուցող ժել դար: տառերն կէս: ՍՏԱՅՈՂ՝ գրիչ: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1—3, 80:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Ձեռագրերը դրուած է կապտադրի թղթի վրայ, ամբողջ թերթի մեծութեամբ: Հնդկական նպաստն է կէս բացառել, թէ Սալան-

թեանը իր կրօնադիտութեան մէջ դործ անած բառերը ինչ նշանակութեամբ է հասկացել:

Ձեռագրի վերնագիրն է. «Օրինակաց եւ վկայութեանց հարկաւոր նիւթոց դրոցն կրօնադիտութեան ըստ գլխոց եւ համարացն նշանագրելոց կամ յառաջ բերելոց ի նոյն դիրք յառաւանաշունչ դրոց, շարակառքեալ ըստ անհամարաց նոյն դրոց, առ ի գիւրաւ դասանել յայնմ, երբ պէտք իցնէ, գտնդիս իւրաքանչիւր նիւթոց: Աշխատասիրեալ Յովնանու վարդապետի շնորհակց, ի միասնութենէ Սրբոյ էջմիածնի, ի խորոյ ուրում բանասիրէն»:

470

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ ՄՈՎՍԵՍ ՋՈՒՂԱՅԵՑԻՈՑ,
ՔԱՐՈՉՔ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 268, գգ. 23)

ՌՃՀԳ (1724)

ԹՆՐԹՔ՝ 448: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՆՐԹ՝ 15,8 X 10,2: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 12,5 X 7,2: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻՒԹ՝ ԲՈՒՅՔ: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ՃԱԿԱՑԱՂԱՐԴ՝ 5ա, 121ա, 301ա: ՃԱԿԱՑԱՂԱՐԴ՝ 5ա, 11բ, 121ա եւ այլն: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնաւորները, լուսամասերը եւ մեծատառերը՝ կարմիր: ՍԿՋԱՆԱՑԱՆ՝ ԲԱՅՈՒՄՆԵՐ: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից ծաղկաւոր փաթած: ՏԵՂԻ ԳՐԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃՀԳ (1724), ՍՏԱՅՈՂ՝ 8ԵՐ ԳԵՐԱՅՎԱՅՈՒԹԵԱՆ: ԳԱՑԱՐԿ՝ 1, 110բ—120բ, 206ա—208բ, 300բ, 443, 448:

ԵՒԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահւած: 5ա—112բ-ի ցանկը գրուած է 2ա—3բ էջերում, իսկ 121ա—442բ-ի ցանկը գրուած է հարգրով (444ա—445ա) Բաբուս ամրոցում ՌՃՀԳ (1728) թուականի փետրուարի 10-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՆԻԹԻՒՆ

ա. 3բ—4բ. Նախերգան քարոզիս:

բ. 5ա—112բ. Համառու ժողովածու վասն առ ի պատրաստ գոյլի ի պէտս մտառութեան եւ սերտողութեան բանասիրաց, ոչ իմաստնոց եւ գիտնականաց, այլ նմանաց իմաց իմաստականաց եւ սգիտաց տինա թէ մոռացկոտաց, հաւաքեալ ի նուաստ Մովսիսէ մեղսամած Ջուղայեցոյ, ի Թիւր ՌՃՆԴ (1695), ի փառս Աստուծոյ:

(Սրա մամբաւմամ ցամկը հետեւեալն է.)

1. 5ա—10բ. Վասն մարմնոյ, թէ որպէս պահելի է եւ խորհրդոյ մարմնոյն եւ թէ ծառայ է մարմինն եւ թէ ոչ պարտ է սիրել զմարմինն:

2. 10բ—16ա. Վասն մեղաց եւ վնասուց նորին եւ սահմանի եւ սկզբնականին եւ ներգործականին, նաեւ ներելի մեղաց:

3. 16ա—17ա. Վասն մեղաց, որ ի սրտէ կլանեն:

4. 17ա—19ա. Վասն մեղաց, որ ի բերանոյն, այսինքն ստուգութեան:

5. 19ա—20ա. Վասն նախատանաց, որ ի բերանոյն կլանէ եւ հերձուածողութեան եւ սուտ երդմութեան:

6. 20ա—22բ. Վասն մեղաց որ ի լեզուէ, այսինքն բամբասանաց եւ այլ բանք եւ վնասու, որ ի լեզուէ եւ հայկոյութեան:

7. 22բ—23ա. Վասն դատարկարանութեան բանից, եւ թէ լեզուն գրիչ է Հոգւոյ Սրբոյ:

8. 23ա—29բ. Վասն բարկութեան, որ ի լեզուէ եւ սահմանի, թէ կրկին է բարկութիւն՝ բարի եւ չար:

9. 29բ—30ա. Վասն մեղաց, որ ի գործոյն լինի:

10. 30բ—34ա. Վասն մեղաց, որ ի ծուլութենէ լինի եւ սահմանի նորին:

11. 34ա—36բ. Վասն մեղաց, որ ի դատարկութենէ լինի եւ անգործ մնալոյ:

12. 36բ—38ա. Վասն մեղաց, որ ի յուսահատութենէն յառաջ գայ եւ հնարից որ ընդդէմ յուսահատութեան:

13. 38ա—42ա. Վասն ապաշխարութեան եւ սահմանի նորին եւ դովութեան:

14. 42բ—44բ. Վասն զղջման, որ է առաջին մասն ապաշխարութեան:

15. 44բ—51բ. Վասն խոստովանութեան, որ է երկրորդ մասն ապաշխարութեան եւ սահմանի նորին եւ դովութեան եւ փոխարինին:

16. 51բ—58բ. Վասն հաղորդութեան եւ պատրաստութեան, հաղորդելոյն եւ կերպի ճաշակելոյն:

17. 58բ—61բ. Վասն հեղութեան եւ սահմանի նորին, եթէ ի մասանց հոգոյ որոյ է մասն:

18. 61բ—69ա. Վասն հասարակ առաքինութեանց եւ սահմանի նորին եւ դովութեան, նաեւ աստուածային եւ մարդկային առաքինութեան:

19. 69ա—71բ. Վասն արդարութեան եւ սահմանի նորին:

20. 71բ—76բ. Վասն հաւատոյ եւ սահմանի նորին եւ հաւատք առանց գործոց մեռեալ են եւ կենդանի եւ մեռեալ հաւատոյ:

21. 76բ—80ա. Վասն յուսոյ եւ սահմանի նորին:

22. 80ա—81բ. Վասն յուսահատութեան, վերն տես ի ԺԲ համարն եւս է բան:

23. 81բ—85բ. Վասն սիրոյ եւ սահմանի նորին:

24. 85բ—87ա. Վասն սիրոյ ընկերին:

25. 87բ—88բ. Վասն սիրոյ թշնամեաց:

26. 88բ—93ա. Վասն խոնարհութեան եւ սահմանի նորին:

27. 93ա—99ա. Վասն աղօթից եւ սահմանի նորին:

28. 99ա—102ա. Վասն արդեւմանց աղօթից:

29. 102ա—105բ. Վասն պահոց:

30. 105բ—112բ. Վասն ողորմութեան եւ սահմանի նորին:

գ. 112բ—121ա. Նորին, քարոզ վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան, ի բանն. Ես եմ որ ջնջեմ իբրեւ զամպ զանօրէնութիւնս քո:

դ. 121ա—442բ. Գրիգորի եռամեծի քաջ հոգեորդի, անյաղթ փիլիսոփայի եւ աստուածաբան վարդապետի, արարեալ բանս խրատականս, ողէշահոս: Քարոզ վասն իմաստութեան յուսոյ եւ գործոյ, ի բան Առաւելին, որ ասէ. իմաստնոյն աչքն ի գլուխն է եւ որ անմիտն է ընդ խաւար զնայ:

(Սրտ մամրամառն ցամկը հետեւեալմ).

1. Վասն խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան, ի բանն. Ես եմ որ ջնջեմ իբրեւ զմուր զանօրէնութիւնս քոյ:

2. Վասն իմաստութեան եւ յուսոյ. իմաստնոյն աչք ի գլուխն է, եւ որ անմիտն է ընդ խաւար:

3. Վասն նոյն բանի իմաստութեան. Աչք իմաստնոյն:

4. Վասն փորձութեանց, ի բանն Յորայ. Փորձութիւնք են կեանք մարդկան եւ քանքարն, աստ է մեկնած:

5. Վասն ուրացողաց եւ հերձուածողաց. Ոհ որ թողեալ իցէ զճանապարհս ուղիղս:

6. Վասն բարի եւ չար ճանապարհի. Են ճանապարհք, որ թուի մարդկան, թէ ուղիղ է:

7. Վասն աղօթից, որ է Հայր մեր որ յերկինս:

8. Վասն խոստովանութեան. Լուսացարուք, սրբեցարուք:

9. Վասն... (Խորագիրը ոչ ցամկնում է գրուած, ոչ էլ ձեռագրում, 206—209):

10. Վասն ողորմութեան. Եղբորուք զթած, որպէս Հայրն ձեր երկնաւոր:

11. Վասն պահոցն քառասորդաց. Եւ պահեալ զքառասուն տիւ եւ զքառասուն դիւ շեր եւ ապա քաղցեալ:

12. Վասն մահու եւ կատարածի. Աթոռն կացէք, զի ոչ...

13. Վասն արիութեան եւ այգոյն. Ընդէ՞ր կայք աստ զօրս ցերեկ դատարկ:

14. Վասն տասն կուսանացն. Նմանեցաւ արքայութիւնն երկնից տասն կուսանացն:

15. Վասն պատարազին. Փորձեցէ մարդ զանձն իւր:

16. Վասն հոգէվարին. Հայեցայ ի բարձունս:

17. Վասն աղօթից, որ է Հայ(ր) մերն ամուսն:

18. Դարձեալ Հայր մերն, դարձեալ եղիցին կամք քոյ:

19. Վասն խրատու ամենայն մարդկան. Հայեաց ի քեզ:

20. Վասն հաւատոյ. Հաւատալ պարտ է այնմ, որ մերձեցայ առ Աստուած:

21. Վասն յուսոյ. Յոյս ոչ երբէք ամալեցուցանէ:

22. Վասն սիրոյ. Այս է պատուէր իմ, զի «իրիցէք զմիմեանս»:

23. Վասն խոստովանութեան. Խոստովան եղբորուք միմեանց եւ աղօթա արարէք:

24. Վասն նախբերականց եւ օրհնութեան քարոզացս:

Իսկ վասն ցանկի ժողովածուին յատալ կոյսն տես սկիզբն:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

3ա. ԹՎԻՆ ՌՃՀԳ (1724) յունիսի եւուին ըսկիսպն եղեւ զրոցս:

393ա. Զստացող սորա զՃԵՐ Գէորգ

վարդապետն յիշեցէք ի Գրիստոս եւ զՀոգեւոր զհայրն իւր զբազմեղանիկ վարդապետ զՏէր Մովսէս արքեպիսկոպոսն եւ ժարմնաւոր ծնողքն իւր ուստայ Յակոբըանն եւ Սարայուն եւ զհարազադ զեղբարսն, զտիրացուն Յովսէփն, զհոստանդն, զՍարատն, զԱւետիսն եւ զորքն զՎալիտէն, զնանատատիկն, զԵՏէր Աստուած ընդ երկայն աւուրս արասցէ, ամէն: Ի ԹՎին ՌՃՀԳ—ուսն (1724) դրեցաւ տառս:

442բ. Աստուծով ԹՎին ՌՃՀԳ (1724), Հոգեմորքերի Իճ—ուսն աւարտեցաւ զիրքս, ի վայելուսն Տէր (Գ)էորգիւն, ամէն:

445ա. Յանգ զրոյս զբնցաւ ի Բաբու ամրոցին, ԹՎին ՌՃՀԸ (1728) փետրվարի Ժ եւ Քաղոցի ԻԴ, իսկ Օվդան ԻԷ:

Մեղապարտ Գէորգ եւեթ անուամբ վարդապետ:

445բ. Ոչաշատուր վարդապետս ի Կայկաթա աստուածապաշտանականատունն չափել տուի, երկայնութիւնն Կ եւ Զ (66) ձեռն է խաչի մեծութիւնն Գ ձեռն է եւ տակին խնձորին լայնութիւնն Բ ձեռն է. ՌՃՈԹ (1774) ԹՎին եւ Համբարայ ի եղեւ այս:

471

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 269, գգ. 23)

ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ

ՌՃԼԸ (1689)

ԹԻՐԹԻ 321: ՄԵՆԹԻԹԻԻՆ ԹԻՐԹԻ՝ 18,7 X 11,3: ՄԻԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆԹԻԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտաթ, 12 X 8: ՏՈՂԻ՝ 15: ՆԻԻԹ՝ Քուրք: ԳԻՐ՝ ճոտրգիր: ՃԱԿԱՏԱՅԱՐԴ՝ 2ա: ՍԿԱՐԿԱՅԱՐ՝ ճոտրգիր: ԹԱՆԱԻ՝ սեւ, վերքագրերը, սկզբնատաղերը, գլխատառերն ու յուսմեցեցեցերը՝ կտրվիր: ԿԱՅԱ՝ կաշեպատ տախտակ սեպմած ձեւերով, մերսից կապարտ կտու: ԳՐԻՁ ԵՒ ՍՏԱՅՈՂ՝ Աստուածատուար քանդակ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր—Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԼԸ (1689): ԴԱՏԱՐԿ՝ 201բ, 221բ:

ԵԱՆՑԹՈՒԹԻՆ.— Ջեռադերն այնքան էլ լաւ չէ պահուած, խոնաւութիւնից փչացած է: 134ա—141բ նոր է դրուած, նորոգուած:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 2ա—105բ. Վկայութիւնք պիտանիք եւ հարկաւորք վասն առ ի պատրաստելոյ ի ձեռս խնդրողաց բանասիրաց, եթէ ի պէտս քարոզութեանն եւ թէ ի պէտս վիճաբանութեան, մանաւանդ ի պէտս դիտութեան (Աղէջասնդրի Ջուղայեցւոյ):

բ. 105բ—121ա. Սրբոյն Եւազբեաս անձարմոյ ի ժարմնի, որ զարդ եւ միտ անպատի կոչի, Նորին Որատ ոգէշաւ:

գ. 122ա—125բ. Յովսէփ վարդապետի Գառնեցոյ ասացեալ խրատ Հոգեւոր:

դ. 125բ—127բ. Յաղաք ժ բանից զգուշութեան ի ժամ աղօթից:

ե. 127բ—133բ. Կարգք եւ թիւք կաթուղիկոսաց եւ ամբ նոցա:

զ. 134ա—141բ. Կարգք եւ թիւք հայրապետաց մերոց եւ ամբ նոցա:

է. 142ա—201ա. Ի մեկնութենէ խորհրդոց սուրբ պատարագին, ծաղկաբաղ հաւաքեալ աշխատութեամբ ուսման վարդապետի Աղեքսանդր կոչեցելոյ:

բ. 202ա—209ա. Տեառն Ներսէսի Կլայեցոյ Հայոց կաթուղիկոսի ասացեալ ներբողեան Առ սուրբ խաչն աստուածընկալ:

թ. 209բ—260բ. Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթուղիկոսի ասացեալ Յաղաք կենսաբեր խաչին:

ժ. 261ա—271ա. Երանելոյն Սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանի ասացեալ յաւուրս դրոցն, հաւաքեալ աշխատանքրութեամբ ուսման Աղեքսանդրի աստուածաբան վարդապետի:

ժա. 271բ—292ա. Վկայութիւնք ի Սըրբոյն Կիրիլէ, ի Պարպամանց դրոց ընդ երկարակաց, աղթարմայից որք են Ֆռանիկ:

Ջր. 292ա—293ա. ՄԼԾԻՆ ԱԳՄԱՆԱՍԻ Է
ԲԱՆՈՒ

ՏՀ. 293ա—320բ. ՅԱԹԱՆԱՍԻ գրոցն
քաղուածոց վասն մարդեղութեանն Գրիս-
տոսի Աստուծոյ մերոյ :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԳ

133ω. 0p45m4p4i5...

Արդ, ես նուազատ յամէնից եւ ոչինչն էացելոց, տառապեալ եւ եղելիլ անձնս Աստուծատուր անուամբ եւեթ արեղայ, զայս սակաւ. Կիրքս, զոր տեսանէք եւ Կրեցի զսաւեղաներիկ ըզդկաւ իմով եւ տխն(ղ)ծ մատամբ :

Եղեւ կատարումն որ ի թուականո-
թեանս Հայոց ՌէզիԼ (1689) ի Շոյ քաղաքի
ի ի վանս Բուզնդի, ի Հայրապետութեանս
Տեառն Եղիազարու սրբազան Հայրապետին
ամենայն Հայոց եւ յառաջորդութեան յայսմ
նահանգի Հոգեւոր ծնոյց եւ արհիւսաւորն ի
իմոյ Տեառն Ստեփաննոսի քալ ի արի առա-
ւածաբան վարդապետին եւ արքեպիսկո-
պոսին եւ սորին առաջնորդ Աղէքսանդր (Աս-
տուածաբան վարդապետ եւ Միքայէլ եւ
յիշով ճանննս վարդապետն վարժապետք իմ,

յիշեալն է Գրիգորոսն որ տացի է Տեառնէ վարդապետութիւն, եղիցի, Ամէն, եւ ծնունդացն իմոյ ճառն բարեբախտ լինի է Գրիգորոս Առաւելոյ իմոյ (չորս տազ քանմանով) ցնդուած քերեսն զԲՆԻ Կապուցի) է զիբն կենալ, եւ ձեռք եղացան Թողութիւն Հայցեցէն է Գրիգորոսն Աստուծոյ ձեռմէ: Ամէն: Հայր ձեռն որ յերկնս:

320բ. Փառք... Որ ետ կարողութիւն տարտամ եւ թշուառ անձին Աստուածատուր անարժան ջաշնայիս Հասանել յաւարտ տառիս, որ կոչի վկայութիւնք, զոր գրեցաք մեղտանակարդ մատամբք մերոց, սակս վայրիման եւ յիշատակ անձին մերոյ: Ընդ Հովնանեա Սուրբ Ամենաիրկչիս եւ ի գիւղապաղաքիս Նոր Առեղայու, ի թուին ՌՃԼԸ (1689):

141բ. Գրեցաւ ի Թուականիս Հայոց
Թերթմէտ ասի, Սաճոց Դաւթի, չուիտի եւ
Հոկտեմբերի, օրի սամի ութիւի, ի դրան
Սուրբ Ամենափրկչի վանացս Զուղայու:

129բ—130ա. Զմեղապարտ զԱստուածատուր զբիշս յիշեցէք ի Քրիստոս որ եմ Ֆաւրապաթեցի:

125բ—126ա. Զմեղաւոր Աստուածատուր յիշեցէք ի Քրիստոս :

472

ԲԱՆՔ ՈՍԿԻԱԿԱՆՔ

(Ս. Ամենափրկիչ 69, գգ. 18)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՌԻՄԵԶ (1797)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 272: ՄԵՆՈՒԹԻԻԼ ԹԵՐԹԻՔ՝ 29,8 X
20,2: ՄԻԻԼԵԼ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԻԼ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝
ԵԲԼՅՈՒՄ, 27 X 6,2: ՏՈՂԳ՝ 36: ՆԻԻԹ՝ աղիակի կռչ-
քի համար՝ ԳԻԻ՝ մամբ նաարգրի: ՎԵՂԵՐՆԱՏԱՄ՝ կառք,
կարմիր քամառով, գուլյեմերի սկզբին մեծ քաշմա-
կիքաքի: ԹԱՆԼԻՔ՝ սեւ, զիլառառներ, սկզբնատոցեմը
նա լուսնամագեներ՝ կարմիր: ԿԱՍՐ՝ կաշեպատ տախ-
տակ, մերթք թքթով ծիծեծ: Կազմի ի կազդ զբքիք
պակուլի է: ԳՐԻՑԻ՝ Ռաֆայել Կարմեցի: ՏԵՂԻ ԳՐԵՈՒ-
ԹԵԼԵ՝ Եղբատգել: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԵՈՒՅԵԼԵ՝ ՌԻՄԷ
(1707): ԴԱՍԱՐԱԿ՝ 1—2թ, 21թ-ի Բ փեմակցի միջինը:
272թ:

ԾԱՆՈթՈՒԹՅՈՒՆ: Զեկադիրը բուրգովին մաքուր է, անվնաս է մնացել բացի կազմից: Մեծ յեղատակաբան չունի: Ընդարձակ վերնագրերը, որ առավ ճեք բեբում, կատարում է յեղատակարանի պատեն:

Ձեռագիրը պարունակում է քառույններ Գալսեան
Ա կիրակիից մինչև Աւագ ուրբաթ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

3ա. (Ձեռագրի ընդարձակ վերնագիրը)
Գիրք որ կոչի Ռսեզ ոսկիականք (վերջին
բաւը գրուած է իսկեցիր, Վիւմնըր՝ օտե ի
կարմիր քամառալ) եւ զեղեցկադէշն զնա-
ղան սուրբ գրոց վարդապետութեամբն Է-
բոյր ժամանակ տարւոյն շարաքրեալ
պատշաճ ի գերազանց սրբազան աստուածա-
բանութեան վարդապետէ, եղբայր Յակոբ
Վօռածիոյ կարգին քարոզողաց, յովմնէն
եպիսկոպոսէ Եանովիսիոյ երջանկապէս
սկսանին: Սուրբ գրոց վարդապետութեամբ
սարարեալ եւ ճոխացուցեալ առանձն զգոյր-
տաւ զՅակոբ Վօռածիոյ քարոզողաց, յովմնէն

Թեամբ եւ մեծաւ հոգսունակութեամբ, սըր-
բազրեալ ի Վէնէտիկ, ի տպարանի Յովան-
նու Մկրտչի Սամակսի, Թարգմանեցեալ ի
լատինական լեզուէ ի հայկական բարբառ ի
Ղուկաս վարդապետէ Խարբերթացւոյ, ի
Կոստանդնուպօլիս քաղաքի մեծի, յամի
Տեառն 1741: Ըստ խնդրոյ արհի եպիսկոպոսի
պանծալոյ Տեառն Յարութեան վարդապե-
տի, աշակերտի Տեառն Յովաննու պատրիար-
քին Կոստանդնուպօլսոյ Հանկուցելոյ առ
Քրիստոս մաղթանք առ ամենայն երկնային
զօրութիւնն: Իննեակ դասք հոգեղինաց
երկնաւոր զօրաց, բարեխօս լեբուք առ Տէր
մեղ մեղաւորացս: Իսկ այժմ ի ՌՄԽԶ (1797)
թուին մերոյ եւ նոյեմբերի ամսոյ էին, ի
տօնի Սրբոց Հրեշտակապետացն եղև սկիզբն
օրինակելոյ դստերք զիրքս ձեռամբ մեղապիւր
եւ ապարդիւն Ռափայէլ սեւաւորէս Կարնե-
ցոյ, ի վայելուին անմին իմոյ, ի յերուսաղէմ
քաղաքի, ի վանս Սրբոց Յակօբեանցն եւ այլ
թիւ Հայոց, Հանեալ ի թուոց:

Ըզգիրն երբայդ առ ի ձեռնդ մպաստակ,
Յոր ի հեզնլ պէտք ին գտառս երբեակ,
Իմա ըզքիւ տառիցմ արքան է գումակ,
Զորս ինքեանք ունին հեզման
ընդունակ,
Զերկու թիւըն ի բաց բարձրցես
միայնակ,
Գտցես զքիւ Հայաց ազգի անվրիպակ:

3ր. (Շղագրով) Զհոգի Հանկուցելոյ
զծողի զբընոյ Ռափայէլ վարդապետի յիշե-
ցէք ի Տէր, որոյ զկնի ի Տէր ննջեցելոյ եղա-
սա յիշատակ ի Սրբոց Յակօբեանց Աթոռն, ի
հրաշալիս երուսաղէմ. եւ Հանոզն դաս առ-
տի լիցին դատապարտեալք առաջի Քրիս-
տոսի յաւուր վերջին: ՌՄԾԲ Թիւ (1803),
ի պատրիարքութեան Տեառն Թէոդորոսի
երջանկի:

3-ում, 4-ում եւ 221ր-ում կամ վամֆի
1654 եւ 1789 քուակամների կնիքները:

473

ԹՈՒՂԹ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՑ ԵՒ ԲԱՆՔԻ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 115, գգ. 19)

ՌՀԳ. (1624)

ԹԵՐԹՔ՝ 377, ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 18.3 X
12.8: ՍԻՆԴԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝
միասին, 12.8 X 8.2: ՏՈՂՔ՝ 19: ՆԻՒԹ՝ ղեկմուռն
հաստ քուրք: ԳԻՐ՝ 3ա—349ր եւ 387ա—397ր՝ բոլոր-
գիր, իսկ 350ա—389ր՝ մոտրգրի: ՃԱԿԱՏԱՋԱՐԳ՝ 3ա,
100բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԳ՝ 3ա: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերնա-
գրեքը, սկզբմասնագրեքը, լուսամեղազեքն ու արոշ
զլխատառեր՝ կարմիր, մանւ վերջին մասի՝ մոտրգրի
լուսամեղազեքնը եւ առաջին մասին 3ա—115բ: ՍԿԸՋՐ-
ՆԱՏԱՌ՝ ծաղկագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տոփտակ սեղ-
մած ձեւերով, մեքսից շերտաւոր քաթմ: ԳԻՐԻՉ՝ Սի-
մեոն: ՏՆՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ամլպտ: ՃԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ՌՀԳ (1624), ՍՏԱՑՈՂ՝ Անտ, Յով-
հաննու: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 398, 399:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրէր զիւ վանագուտ
է հզել, Սկզբից եւ վերջից մի բանի Թերթ նորդուած
է սպիտակ թղթով, Նոտր զբած մասը ուրիշ զորք է
եւ յիսոյ միացուած բուն ձեռագրի Հնա (այս մասի
զբիւն է Մկրտչի), իւլպէս նաեւ 387—397ր բոլոր-
գրով դրուած մասը: Զեռագրի բուն գծողն է Սիմեանը

ՌՀԳ (1624) Թուականին, իսկ 348—349 յիշատակա-
բանի գծողը Կիրակոսն է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—7ա. Կոնդակ Յակօբ կաթողի-
կոսի՝ Շնորհալու քուրքը գտնելու մասին:

բ. 7ա—48բ. Թուղթ ընդհանրական Ներ-
սիի կաթողիկոսի Հայոց առ Համաւրէն
Համասեռից աղիւնս, որոց տեսչութիւն Հա-
ւատացաւ նմա ի Տեառնէ:

գ. 48բ—54բ. Առ առաջնորդս սրբոց
Ուխտից վանականանց ասացեալ:

դ. 54բ—88բ. Առ առաջնորդս եկեղեց-
ւոյ, որ են յաշխարհի, որ կուին եպիսկոպո-
սունք:

ե. 88բ—98բ. Առ իշխանս որ ըստ աշ-
խարհի են:

դ. 98ր—100ր. Առ դինաւորաց դասս :
է. 100ր—119ր. Կանոնք եւ սահմանք
սուրբ առաքելոցն թաղէոսի եղեալ հար-
ցումն :

ը. 119ր—130ր. Կանոնք եւ սահմանք
սուրբ հայրապետին Սահակայ :

թ. 130ր—174ր. Վասն դատաստանի
գրոց մեծին Սահակայ եւ Բարսեղի եղեալ,
փոքր ի չատէ գրեցաք ապա վասն եկեղեցա-
կանաց :

ժ. 175ա—207ա. Յաղաքս պատույ կիւ-
րակէի եւ առ ի նա զգուշութեան խրատք :

Ժ. 207ա—236ա. Կարգ եւ կանոն
աղաւթից, զոր խնդրեալ է հոգեկիր արանց
յումեմնէ միայնացելոյ արթուն եւ զուար-
թոյն հոգւոյ Գրիգորոյ, որ եւ ցուցանէ նա-
խադրութիւն բանիս, թէ ոչ համարի զանձն
արժանի այսպիսի իրի, վասն այն դառաքե-
լոյն ի մէջ առեալ զնէ սկիզբն կանոնիս :

Ժբ. 236ր—265ա. (Կ)արգ եւ կանոն
աղաւթից, զոր խնդրեալ է հոգեկիր արանց
յումեմնէ միայնացելոյ, արթուն եւ զուար-
թուն հոգւոյ Գրիգորոյ, որ եւ ցուցանէ նա-
խադրութիւն բանիս, թէ ոչ համարի զանձն
արժանի այսպիսի իրի, վասն այն գառաքե-
լոյն ի մէջ առեալ զնէ սկիզբն բանիս : (Երկու
գլուխները միեւնոյնն են, գրուած է երկու
անգամ) :

Ժգ. 265—303ր. Երանելոյն եփրեմի Յա-
ղաքս ապաշխարութեան :

Ժդ. 304ա—328ր. Եթէ պարա է մեղ
զգուշանալ յամենայն զօրութենէ մերմէ ի
դատելոյ եւ ի բամբասելոյ զընկերն :

Ժե. 329ա—375ր. Աղաւթք Արքա եփ-
րեմի վասն հիւանդաց (Վերջնց քերի) :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

48ր. Զանարթան զծողս յիշեալ ի Տէր :
128ր. Սիմէոն զծողս յիշեալ :

236ր. Արդ, աղայնմ զարքաւոր կարդա-
ցողսք եւ զըսողսք, որք լուսաւորիք ի հո-
գէթառն խրատոյ Սուրբ Հաւրս Գրիգորիս
միայնաւորի, վայելումն մահադասի բարձրիս
եւ հեղահոգի, զթած եւ ողորմած, հիւրըն-
կալ եւ աղաւթարար Աւետիսին, սուտանուն
պղծեք եւ զանարթան Սիմէոն զծողս յիշեցէք
ի յերկնաթիւս յաղաթս ձեր եւ դուք ար-
ժանի լինիք իւր միւսանգամ պալատեանն,
ամէն : Թուական ՌՉԳ. (1624) ամին : Հայր
մեր :

265ա. Արդ, աղայնմ զարքաւոր կարդա-
ցողսք եւ զըսողսք, որք լուսաւորիք ի հոգէ-
թառն խրատոյ Սուրբ Հաւրս Գրիգորի միայ-
նաւորի, զանարթան սուտանուն Սիմէոն
զծողս յիշեցէք եւ Աստուած զձեզ յիշէ,
ամէն :

327ա. Արդ, եւ ես մեղաւոր եւ անար-
ժան Յովանէս, որ միայն անըւամբ քահա-
նայ եւ ոչ զօրծով, գրել տիի զայս Ընթահան-
րական յիրքս յիշատակ ինձ եւ ծնաւդացն
իմոց, հաւրն իմ Տաւութին եւ մարն իմ
Գաւաղին եւ պապն իմ Պարին եւ Հարպապն
Նադարին եւ կողակիրն իմ Սէվարին, որ
տղա տրովք փոխեցաւ առ Քրիստոս եւ եղ-
բարցն իմոց Մէլլեոմին, Բաղեմին, Հան-
զուցեալ եղբարքն իմ Աղան Յովանէսն, Շահ-
սուարն, Գասարան եւ ջորքն իմ Աղիխանն,
Լարիխանն, որ փոխեցան առ Քրիստոս եւ
ինձ մեղաւոր Յովանէս երկցոյս ջերմեան(դ)
սրտիւ եւ ուղիղ հաւատով ի լի բերանով
Աստուած ողորմի ասացէք :

Որ ետոյ վաղմ ի դուռն Սուրբ Աստուա-
ծածնի, ի վայելումն քահանայիցն ի սուրբ
բուրաստանէս, որ է Աւետարան, որ անունն
կենսարար կոչի մէկ Ընթահանրական զիրքս,
մէկ Յիսուս Որդի յիշատակ ինձ եւ ծնողաց
իմոց եւ եղբարց իմոց եւ աղակականայ իմոց,
Հայրն իմ Դաւութին եւ մօրն իմ Գողային,
եւ պապն իմ Բարին, իմ հօր բարին Նադա-
րին եւ իմ մօր ծնողացն Միտաքին եւ Ուս-
տիանէ եւ զհօրեղբայրն իմ Յակոբն եւ զոր-
դիքն Յովանէսն, Մաթթան իւրեանց մեղացն
թողութիւն խնդրեցէք եւ Աստուած ողորմի
ասացէք եւ Աստուած զձեր մեղքն ջնջէ,
ամէն :

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Յովանէսս եւ
զամուսին իմ Սէրվարն, որ տղայ տիօք փո-
խեցաւ առ Քրիստոս եւ եղբայր(ր)ն իմ Վե-
ղայն, զՅովանէսն, Շահսուարն, Գասպարն
եւ ջորքն իմ Աղիխանն, Լապիխանն, որ
Հանգեան առ Քրիստոս, յիշեցէք եւ Աս-
տուած ողորմի ասացէք :

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Յովանէսն եւ
զմեծ եղբայրն իմ Սիւրբուսն եւ զամուսին
իւր Սէրվարն եւ զորդին իւր զՏէր Դաւիթն
եւ զամուսին իւր Վառվարն եւ զորդին իւր
Աւետիքն եւ Հանգուցեալ Կարապետն, որդին
Գասպարն, զամուսին իւր Սանդուխտն եւ
որդիքն իւր Անդրիանս, Գրիգորն, Մէլլեոմն,
զստեբըն Սանովադայն, Սառայն, Հանգու-
ցեալ որդիքն Գրիգորն, զստեբըն Աննայն,
Մարին, յիշեցէք եւ Աստուած ողորմի ասա-
ցէք եւ Աստուած ձեզ ողորմի, ամէն :

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Յովանէսն եւ
զմեծ եղբայրն Սաղուսն եւ զամուսինն իւր
Նադագն եւ զորդին Յակոբն եւ զամուսին իւր
Դիստանն եւ զորդիքն Սահակն, Ոսկանն եւ
Հանգուցեալ Ովասափն եւ միւս ամուսինն

իրոյց եւ ամենայն աղլառուհմին իւր եւ սուրբ Հովնապետին, Հեղահողի եւ ճշմարիտ զիտին Տէր Յովաննէի, առաջնորդի սուրբ Ռախտին, Սրբոյ Կարապետին եւ ամենայն դարձից իւրոց :

Արդ, ես յետնեալս յամենայն ի նուաստս յորդ, տարաշխարհիկ եղեալ ի վեր ի վայր, տարապաւ իւ... (մնացեալը պակասում է) :

412ա. (Տարբեր ձևագրով) **Զվերջին**
 նորոգալու զրոցս ղԱստուածատուր զպրի
 ԶԷԼյանն, որ կոչի Տէր Մինասեանց, եւ զկե-
 րտային կայսի՝ դաստածամեծար կտակաւ,
 ի վայելունն անձին իւրոյ, ձեռամբ յոյնա-
 մեղ եւ անիմաստ փրծուն ծառայի Անբըս
 զպրի :

Թվիւն ՌԻԴ (1575) :

412ա. (Նոտրգրով) Ի թուին հապարհ-
բարդի հարիւրհարդի երեսներդի եւ ու-
թեակ թուոյ, յամեանն մայիսի շորբորդի
(1689), բարեպաշտն եւ քրիստոսասէր կին
ոմն անուն Սամարբուհի, առեալ զսուրբ

գիրքը, որ կոչի մեկնութիւն խորհրդոյ որոյ պատարագը, յիշատակ չաղոյ խրդը եւ սիրելի միամօր որդոյն, պարոն Յովակիմիւն, որ յերոտասարդական Հասակի Հանգեաւ ի Քրիստոս, այր բարի, երկիւղած Աստուծոյ եւ ամօթեալի մարդկանց, որում Տէր Յիսուս փոխանակ աստի զրկանաց անդ որդոր մեցել, առեաւ առնելով զմեղատեսան կիրս մարտիկոյ նորա եւ Հանդիմանք ի կեանս երասնական եւ յուրախութիւնն անգրասական, ամէն:

Եւ Սամարբուհին, կամա իմոյ եւ յօ-
մարտիթեամբ հռուր զսի ի վայելիման Տէր
Աղբաբաղոյ վարդապետին, յիշատակ հապոյ
իմոյ եւ ծնողաց իմոց, եւ համօրէն ողբա-
տուն՝ ից իմոց, կենդանաց եւ հանգուցեցոց,
որոց մասն եւ բաժին եղիցի ի Քրիստոսոս
Մեղսուծոյ մերոց, որ ի արւելեան յայի-
թաւոս, ամէն, Հայր մեր որ յեկրկնես...:

412ր. Թուին ՌժՂԷՆ (1746 ?), պատկեր
աւուր հինդյարաթի խիստ զուրտ էր, մեծ ջր

475

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՔ ՆԵՐՄԻՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 228, գգ. 22)

ታች ይጻፉ

ԹԽԹԹԻՔ՝ 88: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԽԹԹԻՔ՝ 14.0X10, 1: ՍԽԵՆԱԿ ԻՆ ՍԽԵՆԻԹԻՒՆԻ ԳՐՈՒՄԻ ՄԱՍԻՒ՝ միասին, 10.0X 7.2: ՏՈՂԻՔ՝ 23: ՆԻԹԻՔ՝ բուլպ: ԳԻՒ՝ մեմբ Յուրդրիք: ԹՈՒՆԱՎ՝ սեւ, վերնագրերը, գլխատառերն ու լուսանցածքները՝ կարմիր: ՍԿԶՆԱՍԱՄ՝ ռուբրիկ կարմիր բեռնավոր: ԿԱՅՐ՝ տուռաբարձուղ: կարմիր, կշռուով պատռու, մերկաց բուլպ: ՏԵՒԻ՝ ԳՐՈՒՆԻ ԹԽԵՆ՝ ամպլոտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մետաղա-բաշպէ ձի շարու սկզբը: ԴԱՏԱԴԻ՝ 1,2, 85թ, 88թ, 87, 86:

ԻԱՆՈՔՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լուս. է պահուած Յիշատակարան չափի և վերջը նույն է շրջացուած և զԼուիսներէ փառագրերը չգրուած: Ցաւով շղագրով գրուած է. «Գլուխը մատուցիս բոս թղթահամարացն»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ,

ա. 3ա—18ա. Սրբոյն Նէրսէսի եպիսկոպոսի Կրկիկեցոյ Տարսնի, Ոորհրդածութիւն վասն ուղղափառ Հաւատոյ եկեղեցւոյ, որ ի Սուրբ Երրորդութիւն եւ ի տընօրէնութիւն Բրիտանի:

Բ. 18ա—33ա. Ի խնդրոյ Հայցման երկից
եղբարց Քննութիւնն կարգաց եկեղեցւոյ եւ
րացատրապէս որոշումն արտաքուստ մտեալ
ի սայ նորաձեւութեանց :

4. 33ա—42բ. Դարձեալ վերստին նորա-
ձեւութեանց, որ մտին յեկեղեցի եւ քննու-
թիւն պատուոյ եւ աստիճանաց զօրութեան ի
սմա վիճակելոցն պարզաբար, ընդ որս եւ
ընդդիմադրութիւն:

դ. 42բ—60ա. Քննութիւն օրինակայ, հաստատութիւն հարցն աւանդութեանց, որը սահմանեցին ամենայն տեղիս քրիստոնէից մատել եպիսկոպոսաց ի քաղաքս եւ ոչ թէ ի վանս, ընդ որս եւ վասն պատարարդի ընդդէմութեանց պատահախանիս

Է. 60ա—68բ. Որոշումն ինն դասուց աս-
տիճանաց եկեղեցւոյ: Եւ յատկութիւն դոր-
ժանութեանց նոցա եւ սքեհուող, ընդ որս

եւ դիմադրութիւն այսոցիկ խորհրդոց ունայնացուցանողաց :

դ. 68թ—69թ. Ընդէ՞ր ասուոյ եւ ոչ ի կտակոյ սեղանտ քանայականս :

է. 69թ—81թ. Իմաստասիրութեամբ բացայայտութիւն աստուածային խորհրդոյ

պատարապէն եւ առ ունացուցիւն զնոյն ընդդիմադրութիւն :

ր. 81թ—85թ. Բնախօսութեամբ ըննութիւն զօրութեան աղօթից եւ հաստատութեան, թէ պարտ է ներգործութեամբ մտաց ի նոյն կանխել :

476

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 307, գգ. 24)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 269: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 28 X 19,3: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ Երկսիւն, 21 X 7,1: ՏՈՂՔ՝ 32: ՆԻԹ՝ Բուզք: ԳԻՐ՝ 4ա—182թ՝ բաշտրգիք, իսկ 184ա—263՝ մետրգիք: ԹԱՆԱՔ՝ սնւ, վերճագրեք, սկզբնատուքը եւ որոշ գլխատուքը՝ կարմիր: ԶԱՐԿԱՐԱՆՔ՝ հետաքալ: ՃԱՆԱՏԱԶԱՐԳ՝ 4ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԳ՝ 4ա, 11ա, 15թ, 16ա եւ այլմ իւրաքանչիւր գլխի սկզբում, միայն Ա մատի: ՍԿԱՐԱՆԱՐՔ՝ Բաշտրգիք: ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ տախտակ անգամ 4 հեւերով, մերսից կապոյտ քաբամ: ԳԻՐԶ՝ 4ա—182թ՝ Հարապետ երէց Զուլպեցիք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժէ դար: ՍՏԱՑՈՂ՝ Խաչատուր վարդապետ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 3, 183, 205թ, 268—269:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լաւ չէ պահուած, շատ տեղ կազման է եղած եւ խոնաւութիւնից փաշած: Կազմը մաշուած է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—182թ. Ներսիսի Լամբրոնացոյ Գննութիւն կարգաց եկեղեցւոյ եւ Մեկնութիւն պատարագի :

բ. 184ա—203թ. Մասունք Աստուածաշնչի (պարունակում է հետեւեալ միւթերը) .

1. 184ա—206թ. Աստուածաշնչի գրքերի առաջաբանները եւ դիմադրութիւնները :

2. 206թ—221ա. Առակք Սողոմոնի :

3. 221ա—226թ. Բանք Ժողովողի :

4. 226թ—229ա. Երգ երգոց :

5. 229թ—238ա. Իմաստութիւն Սողոմոնի :

6. 238—239. Տեառն Ներսեսի Յիշատակարան Առակաց Սողոմոնի :

7. 239ա—257ա. Նախագրութիւն եւ Դերք Յորայ :

8. 257ա—266թ. Նախագրութիւն եւ Մարգարէութիւն Եսայեայ (վերջումում է Պատգամ ի վերայ Մովսէսացոց գլխով: վերջը քերի) :

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

182թ. ԶԿՆԻ եւ բազմամեղ գրիչա՝ զՀայրապետ էրէցս յիշեալ ի Տէր, զպապն իմ Շիրվանն, Հայրն իմ Երվախի, մայրն իմ Պատարագիւնն, եղբայրն իմ Թեղանն, Ըս(տ)էփանոսն, ամէն :

Զարմանին յամենայն դովհատից զգրիտոսապառակ արքայն Հայոց եւ պարեքար եւ զնախախնամող տէրս մեր զՄբառտ ճշմարիտ աւծեալ Տեառն, զստացող սուրբ պրոցս, յիշեալիք զպատուական, սրբաանունդ, Հեղաւորի եւ բարեմիտ, արի եւ քաջ ընդառնապետն մեր զՏէր Պաշատուր վարդապետն, որ փափաքանաւք գրել ետ յիշատակ իւր եւ իւր ծնաւդացն, ամէն :

Դարձեալ երեստ անկեալ աղաչեմ, ով ընթերցող, կարդալով կամ եղանակելով յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթո ձեր զՏէր Պա-

¹ 182—269 գրչի անուն չէ նշանակուած (ծան. Հրատարակչէն) :

շատուր վարդապետն եւ զեղկէր զրէնս Զու-
ղայեցի Հայրապետ երէցս, զվարդկտն իմ
Մարգարանցի ղՏէր Սարգիսն, յիշեցէք եւ
Աստուած ողորմի ասացէք եւ Քրիստոս զձեզ
մեղք չիլէ ի յաւուր անկող ատենին, ամէն:
Հայր մեր որ յերկինս:

11ա. Տէր Յիսուս Քրիստոս, ողորմեա
զստացող սուրբ գրոցս, զորքանունդ եւ
զհեղահոգի խաչատուր վարդապետն եւ
զսուտանուն զրէնս Հայրապետ իրիցս յիշեա:
16բ. (Նշմը, ինչ 11ա-ում, միայն
առանց զրչի անուան):

477

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԻԿԻՆ 98, գգ. 19)

ՆՈՐԱՎԱՆԻ

ՁԿԷ (1318)

ԽԵՐԹՔ. 300: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԽԵՐԹԻ. 10 X 11, 5:
ՍԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԱՄԱՍԻ. միասին,
13.8 X 9.2: ՏՈՂՔ. 23: ՆԻԽԻ. քաղք: ԳԻՐ. քաղք-
զիւր, գրեւած մի քանի գրիչներ ձեռքով: ՃԱԿԱՏԱ-
ՋԱՐԴ. 4ք եւ 176ա, հասարակ կարմիր քառակուսի:
ԿԱՋՄ. կաշեպատ տախտակ, երկու երեսներն էլ սեղ-
մած ձուեր եւ խայտառիչ. մերսից կարմիր քաղքամ:
ՄԵՆՈՒ ԵՄ միայն երկաթեայ ճարձմանները կազմիմ
ամրացումն մասով: ԳՐԻՉ. 4ա-ՈՐ. Մատթեոս 4ա-
համայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ. 4ա-ՈՐ. Նորավամբ:
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ. 4ա-ՈՐ. ՁԿԷ (1318): ՍՏԱ-
ՑՈՂ. Գրիգորիս: ԴԱՏԱՐԿ. 1ա-Յր, 97ա, 134, 175,
207ա-209բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ամրոզէ ձեռագրեր խոստ
փշացած է խոնարհութիւն, այնպէս որ տառերը ազո-
ւացած եւ շատ տեղ եղծուած լինելով (37բ, 48բ,
225բ-226ա, 262ա եւ այլն) զփուար է լինում կար-
դալը եւ շատ տեղ էլ թերթեր կարկատուած են,
որինակ՝ 95, 131 եւ այլն: Գրերը թերի է. ԹԷ՝ սկզբ-
րից, ԹԷ՝ վերջից եւ ԹԷ՝ միջից թերթեր եւ պակաս:
Գրերի վերջին կազմողը պրակները խոսնել է. որինակ՝
Ձ (8) պրակը գտնոււմ է 108-ում, իսկ ամենավերջին
Ձ (25) պրակը՝ 93-ում: Ներկայի Ա պրակը ձեռագրի
Ձ (17) պրակի է եղել. Ա դերք՝ 4-174բ, Բ դերք՝
176ա-209բ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4բ-96բ. Բան դովետի պատմա-
ղբարար յաղագս ծննդեան եւ աննդեան եւ
քաղաքավարութեան եւ վերափոխման Ամէ-
նապրտւոյն եւ փառաւորեալ մկրտ Կուսին
Մարտիմու Աստուածածնին, Ասացեալ ի
Նոր(ին) ծառայէ եւ մաղթանաց Հայցողէ,
յոզանաեղ մենաւորէ Գրեգորէ, ի խնդրոյ

Յակոբ քահանայէ: Սկիզբը՝ Ըսա բարույն
բուսոյ բնաւորեալ անձն բանական իսկապէս
ունակութեամբ, ըստ իմանալի դիտման:

բ. 98ա-113ա. (Գրուածքի սկիզբը քե-
րի. վաճառի ձեռագրերի ցուցակը կազմողը
այս մասն անուանում է Աստուածաբանական
բանք Վահրամ վարդապետի, արարեալ ի
հրամանէ մեծի Թաղաւորին (Լեւոնի):

գ. 123բ-174բ. Յաղագս մարմնաւորու-
թեան Բանին (վերըը քերի):

դ. 176ա-276բ. Նորին լան համառո-
տիւք մասն ուղիղ եւ մա(քուր) վարուց
առաքինութեանց, ի խնդրոյ (նորին) հորա-
ղատի Վարդանայ դիւանայ զպրի: Սկիզբը՝
Տէրունեակի ձեռնաւ խրատու, որ ըստ
պարզեւասէր եւ յոյնապա բարբարու-
թեան...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

96ա. Քրիստոս Աստուած, թո սուրբ
ծնողիս բարեխառութեան ողորմեա Գրիգոր-
րիսի եւ ննջեցելոց իւրոյ, որ դատացաւ զսայ
ի վայելուցն անձին իւրոյ եւ յետ իւր յիշա-
տակ անջինջ: Նաեւ իմցն ամենեցուն, որք
կան եւ որ փոխեր են յաստեացս: Ու այնիւ
ծառա եւ հաւատարիմ Քրիստոսի Գրիգորիէ,
աղաչեմ... մասն սիրոյ նորա, յորժամ ըն-
թեռն(ուս եւ) զաւրճանաս ներքին մարդոյն,
յիշեա տառապեալ ոգիս, մանաւանդ... դեմ-
մանն Քրիստոսի եւ թողութիւն Հայցեա
(բաղամ)մեղիս, զի կարող է Աստուած ի
ձեռն ա... ում ողորմել եւ խոչորութեանն

... դերեր, զի գիտեն զկարս իմ եւ... մեզ եւ ձեզ առհասարակ ողորմե... եւ նմա փառք յաւիտանս :

Գրեցաւ տառս ձեռամբ Մաթէի սուտանուն քահանայի, ի տեղիս [որ կոչի Նորա-վանս, ընդ հովանեաւ Սուրբ Սե... առ ոտս ժահնըջանիկ բարունապետի Դաւթի, ԹՎԻս 245 (1318) :

(Ներքեւում եղել է այլ յիշատակարամ վերջիմ գրիչների, որ զնշուել է) :

478

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԱԳՐՈՑ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 210, գգ. 21)

Ս. ԳՐԻԳՐԻ ՄԵՆԱՍՏԱՆ

267 (1295)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 420 : ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 24.5 X 17 : ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 20.1 X 11.2 : ՏՈՂԳ՝ 25 : ՆԻԻԹ՝ քույր : ԳԻՐ՝ բուր-գիր : ՃԱԿԱՏԱՐԱՐԳ՝ 33ա : ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐԳ՝ 33ա : ՍԿՐԻՆԱՍՐ՝ բուրգիր, կարմիր քամառով : ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ, սեղմած պարզ ձևով : Ոնրից գումար ու ծաղկաւոր դամբա՝ քաթամ, երկու կողի վրայ էլ պղծէ փակամբների կոտրած մնացորդներ : ԳՐԻՉ՝ Ստեփանոս երկպմ քանակով : ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, վերնագրերն ու գլխատառերը՝ կարմիր : ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵՄՆ՝ եկեղեցի եւ Դարաճեղեց գաւառ, Ս. Գրիգորի մեծատուն : ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՄՆ՝ 267 (1295) : ՍԱՏՈՂ՝ Պօղոս, Մովսէս : ԴԱՏԱՐԿ՝ 1-4, 416-420 :

ԵՄԵՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը վատ չէ պահ-ուած, միայն թէ այժմ չկան 1 եւ 2 դասարկ թեր-թերք, իսկ զրկուած է 314-ը :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—299ա. Մեկնութիւն Ժամագրոց :

բ. 299բ—413ա. Մեկնութիւն պատա-րագի :

(Սա մի մեկնաբանական ժողովածու է, որ կազմել է Մովսէս գրիչը, օգտուելով Յով-հան Օսմեցուց, իսաքով Ամանացուց, Ներ-սէս Լամբրոնացուց, Մովսէս Քերթազից եւ Ստեփանոս Սիւնեցուց : Հետեւեալ միւսերը պատկերմով են Ստեփանոս Սիւնեցուն եւ Մովսէս Քերթազեանը) :

123ա. Ո զարիաջան քահանայ եւ սպա-սաւոր փրկադործ խորհրդոյն Գրիգորի է, ընկալ ի... նոցա նուաստէ Մարտիրոսէ, զի ուն ինչ խնդիր քան մեղադարար վասն խորհրութեանն եւ զմզմ արժանաւորեա յա-հազնաւայեաց եւ սոսկալին ժամու ուր ան-դանաւ հաւ... դիտմամբ եւ իմանալի հա-յեցողութեամբ առ բոլորիցս փրկանք հա-ռեալ, նայեցին եւ զարդիւն իրիս կատարես-ցես յիշել անմոռաց, զի եւ զու քոյաւքն յի-շեալ եղիցիս առաջի անմոռացդ պրեա...

34բ—35ա. Գառաջարանութիւն պատմու-թեանց, թէ որպէս կարգեալ է աղաթից մե-րոց հայցքն Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկո-պոսի. Գառաջարանութիւն ժամանեալ խաղա-ղութեան խորհուրդի է չարին վրդովմանց :

112ա. Մովսէս Քերթազաւոր Յերզ-երից մանկանց. Երեք մանկունքն աւրինակ էին մարդկային բնութեանս :

112բ—113ա. Ստեփաննոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի. Արդ, տօնէ եկեղեցի Աստու-ծոյ Հանապաղ զփրկութիւն նախատեղծիցն, զոր արար Որդին Միածին :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՐՔ

413ա—415բ. Ի վեց հազարերորդի չորեք հարիւրերորդի իննսներորդի եւ չորս թվի ելանելոյն Աղաթայ ի փառակենցաղ դրախ-տէն եւ յեւթն հարիւր քառասուն եւ ի թվի Հայկական տունարի (1293), ի դիտապե-տութեան Տեսան Ստեփաննոսի զերելոյն յն-գիպտացուց եւ ի թալալկալութեան Հեթմոյ որդոյ Լեւոնի առն բարեպաշտի եւ աստուա-ծասիրի, Մովսէս մեղաւք մեռեալ ոգի կա-մեցայ հաւաքումն առնել համառատարար մեկնութեանց սրբոյ պատարագիս, զոր սուրբ հարքն Խոսրով Անձեւացեաց եպիսկո-պոս եւ Ներսէս Տարսնի յառաջագոյն ընդ երկար քննեալ էին, նաեւ զոր յայլոց սրբոց

Հարց եւս կարացա՞ք բանագրուիլ լինել, յանձն իւր տեղով եղա՞ք, առ ի զրաւանք յանապա Սիրիոյն եւ զպս ու ի թէ ժամայն յանձնէ կամ սիրով խիղախեցա՞ք, այլ յորդո-րէն առաւել իմաստասուն քարտուսպպետէն Յով-հաննէւ, որ եւ ի սոյն ամի փոխեցաւ ի Բրիտա-տաւ, որոյ շնորհեցէ Տէր Աստուած Հան-դիտա եւ որորմոտ թիւն: Արդ, եթէ ումեք հաճոյ թուաւք Տեճոն շնորհ եւ թէ ոչ ի բունն ընթացի յեկնութիւն եւ զմեզ ան-պարտաւ թողէ՞ք, զի ըստ անն եւ զսուրու-թիւն իւր եւ իւրաքանչիւր առ զիւր վարձա-սացէ ի Փրկչէն մերմէ Յիսուսէ Բրիտառո՞ւ, որ է աւրհնեալ ընդ Հաւր եւ Հոգոյն Սրբոյ յախտեան յախտեանից, ամէն:

Յատուրածայնության առատամէքը պարզեանց յամենեանեան տոճառարքը տարաժանին ըստ զանազան տարազու պարզեանցն առատամէքը շնորհ, ժանտիկը առ մարդայինն ընտելին, որք են քանականութեանը արգրգաւանճակ եւ արքունական պատկերապատուեալ, որոց են շնորհեաց Աստուածքստ իւրաքանչիւր ժամանակի զգալաւյան պիտոյիցն պարզեւս ռանց խաւել Հոյուոյն Սրբով զրանս շնորհաց աստուածային իմաստիւք: Իսկ ռանց մէկնաւուղարին վերլործութեանը զնոսին ըացայայտել առ ի տարր աւանան մանկեանց եկեղեցւոյ: Որպէս եւ սրբոց Հայրապետացն Հանդոյնատիպ առաքելոցն խաւեցան զրանս աղաւթից եւ դատարարայաց ըստ Հանդոյնց Աստուծոյ Հանդոյնատեպ նոցին ի վրկութիւնն ուլոց մարդկան, զի որպէս առաքեալն են մարդարէնն զրանս տառաւածուել զրոց, սլապէս եւ Հայրապետեանց զերրոս աղաւթից, զորոս եւ յառաջիկայս է տեսանել ոչ միայն գառաւել պիտոնացւոյ Հնապապողորդեան երկոցս, այլ եւ զբացայայտութիւն սրբոց լուսաւոր Հաքնց, զոր ի ռմտեանեմէք, որ են առաւել զարթոնցանն զմիտս մեր յաստուածային խոկում Հասկողական մտաւք որոճալ զտեսակս քանից: Դա եւ որպէս առաւել սարսափեւ զառաջի եղբայր տառս տեսանեմք Համատատուր եւ յաւանւտարգաւիւք զարդարեալ նորագոյն ինչ եւ սրտից թաղմախ ծաղկաւալ մտաց մանկեանց Սիոնից:

Եւ արդ, կին ոմն բարեպաշտան եւ երկրպագ Աստուծոյ բաղոյ՝ արդիւն տանելով ի սուրբ եկեղեցիս վասն իւր եւ իւրապոյցն աննից, որ եւ ետ զդիւ զգիրս զայս յիշատակ եղբար իւրոյ Կանգուցելոյ, որոյ անուն Պաւստոս Կոչիւր, զորս զերեցէ Տէր Աստուած ի զիւ կենցանց յաւիտեանց:

Եւ արդ, զրեցաւ ոս ի Թուարբրութեան
արեղական տումարիս ԶԽԴ (1295), ի վե-
րայդէսողութեան Տեառն Գրիգորի եւ ի Թա-
գակայութեան Հեթմոյ որդւոյ Լեւոն թագա-

որի, առն քարեպաշտի եւ աստուածաբիրի, Եւ դրացաւ ի մէջ երկուց զաստուծո Լկկիւրեան եւ Դարաւանդեան եւ Հոյակաւոր մանատանն Սուրբ Գրիգոր կոչեցեալ, առ զամբարանն Սբրդ Լուսաւոր ինն երոյ, ձեռամբ Ստեփանոսի, ի սրտէ խոցեալ եւ մեղաւք լցեալ բա՛հանայ մակնունն յերկաշ կոչեցեալ, ընդ որում գործածկցեալ զժողարոյս բա՛հանայ մանուկ տիովք, որոյ անունն Յովանէս ճանաչիւր, որոց զգործոցի Տէր Աստուծո՛ւ, դի բարցում սիրով, լուսով եւ քանից կրեցին:

Յիշեցիք, եւ զվաճրած ծերունիքն, որ աշխակաւս եղեւ ինքի՝ որպիսիս՝ Նանն զառնալորէր եւ գիգիակալս եւ զամենայն միասն եւրոպայութիւն սուրբ Ուխտիս եւ որք նպաստ եղին ի կոկ եմբարկայիս, եւ որ արտաւն է ի սուրս պարպակեաց, Հանուրց տնիեցուն ողորմեսցի, որ է աւրհնեալ յաւատեան յաւիտենից, ամէն։

Ձեռքսէս եւ. զՄովսէս յիշենալիք ի Տէր ի նոյն. յիշիք բարբ արշահելոյն յաւիտեանս, ամէն: Ի. Գ. Է. Զ. Ի. Լ. Զ. Բ. Լ. Գ. Զ. Գ. Վ. Ը. Դ. Զ. Ը. Ժ. Ժ. Վ. Ժ. Բ. Գ. Լ. Խ. Զ. Ի.

Գերբն այս Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին
գերեզմանն է, որ է ի բերին Սեպույ, ի
յայրայ Սանեայ, որ է յնկերաց Սրբոց Հովի-
սիմանն, յաղիւրդան լուսոյ եւ քարեման հո-
ւնցեցելոյ, որ եւ դրանաւ ունի ընդ ինքեմա-
տս ի պահպանութիւն գերիւտս հռչակաւոր
զաւարտ եկեղեցիս եւ Դարասանդեաց կոյնե-
լոց, ուր եւ զրեցաւ զիրքս:

Արդ, մի՞ ոք իշխեսցէ Հաննել դառ ի Սրբոյ Լուսաւորչիս դերձրմանն, յափշտակելով կամ վաճառելով կամ փոխան տալով կամ գրաւ դնելով կամ ումեք չնորհելով: Ձուներդ քէ իշխանութիւն, ոչ առաջնորդք, ոչ վերակացու, ոչ փակակալ, ոչ իշխան եւ ո՞վ յաւատի կամ ձեռնածուխ յինչ, մասն եւ րաւ-թին զՅուդայի մասունի եւ զխաչահանուացնկայացի: Եւ թէ ք յորք զգիրս զայս կարելով կամ եղծանելով, կտրեսցի ի կենացն աւախեսցա՛նք, եւ թէ ոք գրեթե կամ զողացեալ զտցէ եւ զարժուացէ ի սեղի իւր յարձաւ արցէ յԱստուծոյ, Փակակալ եւ սպասարորդ խնամով պահեսցան ոչ յարձակալ ընդ-դնելով կամ առանց դատաւաակի, զի մի զաստեսցին ի Տեառն: Կատարիչք պատուի-րանիս արահնիցի յԱստուծոյ: Տէր Աստուած ողորմես Ներսիս եւ Մովսիս եւ ծնողացնոցի եւ զարմից եւ որք յիշեն սրտի մտաւ, զմերս նուաստութիւն եւ նոցա ողորմես Տէր ամէն:

Ի ժողովն Քաղկեդոնի Մարկիանոս կոտորեաց յուղղափառացն բիւրս իբրեւ երեսուն հազար եւ յետոյ երեք հազար այլ:

111բ. Զատացաւոյ լուսազարդ մատենի
գրաւորոս յիշեցիք ի մեղաց թողութիւն: Ընդ

նմին եւ դերձանիկ եւ զհոգեկից վարդապետն զՄովսէս եւ զծնողոսն իւր եւ զիս զտառապետս եւ զարտէ խոցեալս զՍտեփաննոս յերկայն եւ զծնողոսն մեր եւ Աստուած յձեզ յիշէ յիւր առատ ողորմութիւնն եւ նմա փառք:

235ա-ի եւ 281ա-ի յիշատակարանները վերադիշեալ միտքն ունեն:

299ա. Զստացաւ լուսազարդ մատենիս զՊաւղոս եւ զամեներջանիկ վարդապետ զՄովսէս. նաեւ զարտէ խոցեալս եւ զմեղաւք լցեալս Ստեփանոս յերկայն յիշեալիք ի Տէր եւ ծնողոսն մեր:

413բ. ի Թուակահիր Հայոց ՋՄԱ (1503) եւ Ստեփաննոս սարկաւազս աղատեցի զգիրքս ի ծառայութենէ այլազգեացն զնով եւ տօյի յիշատակ ի ձեռն Աւետիք վարդապետին

եւ որ դաս ասէ եւ վերստին ի Սուրբ Լուսաւորիչ դարձուցանէ, որչափ կենդանի կենաց ինքն պահէ:

Արդ յերես անկեալ աղաչեմք, որք Հանգիպիք սմա կարդալով կամ աւրինակելով, յիշեալիք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զիս զՍտեփաննոս սարկաւազս եւ զՀայրն իմ զԳիրակոս եւ զմայրն զԹուղտար եւ զհարեղարայրն իմ զՀարապետ, եւ զեղբայրն իմ զԹովանէս եւ զամենայն արեան մերձաւորս իմ եւ որք յիշէ, յիշեալ լիջիք առաջի ահեղ ատեանն Գրիստոսի:

Եւ, Ստեփանոս սարկաւազս Ակնեցի զնեցի եւ միջնորդութեամբ Յովասափ երրցու եւ Աստուածատուր սարկաւազին եւ ամենայն տանուէրացն տօյի յիշատակ ի ձեռն Աւետիք վարդապետին, որ Հանապաղ յիշէ զմեզ ի բարին, ամէն:

479

ՀԱՄԱՌՈՏ ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԱԼՊԵՐԹԻ

(Ս. Ամեմափրկիչ 2, գգ. 17)

ՆՈՐ-ՋՈՒԿԱ

ՌՃԽԷ (1698)

ԹԵՐԹ-Բ՝ 308: ՊԵՐԱՆԵՐԸ՝ 20, իւրաքանչիւրը 12 քերք, վերջիմը՝ 4 քերք, իսկ սկզբում տեղի 2 քերք: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 15 X 21,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ միասեւ, 10 X 16: ՏՈՂԳ՝ 28: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ բալտքեր: ՃԱԿԱՆԱՐԴ՝ 6ա, 136ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԴ՝ 4ա, 6ա, 44բ, 101ա, 136ա, 230բ, 274ա: ԿԱՋԻ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած զարդարամբներով: Կազմի վրայ սեղմած մեծատառերով գրուած է. «Ե թվիմ ՌՃԽԷ (1698) ցրեցաւ եւ կազմեցաւ ձեռամբ Աղաթիւ, յիշատակ իմն եւ ծնողացն Տէր Մկրտչիմ, Եղսիսապետ, ԳՐԻՉ՝ Աղաթիս Բարսեղաբ: Տեղի ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԽԷ (1698), ԴԱՍԱՐԴ՝ 1—3բ, 305ա-ի կէսից-306բ:

ԵՆԼՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրք լաւ է պահուած, 59բ-ի տակ մի տող րաց է թողնուած, որի տարբեր գրիչը ծանոթութիւն է գրել. «Թողութիւն շնորհեցէք, օրինակն չկայր»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

4ա. Համառոտ հաւաքումն աստուածաբանական ճշմարտութեան (քաժաման է եօք գրիքի):

ա. 5ա—43ա. Գիրք առաջին, Յաղազս աստուածային բնութեան:

բ. 43ա—100բ. Գիրք երկրորդ, Յաղազս ստեղծման էջաց:

գ. 100բ—137ա. Սկիզբն երրորդ գրք, Վասն ապականութեան մեղաց:

դ. 137ա—172բ. Գիրք չորրորդ, Յաղազս մարդեղութեան Գրիստոսի:

ե. 172բ—230ա. Պրակ Հինգերորդ, Յաղազս շնորհաց եւ առաքինութեանց:

զ. 230ա—273ա. Պրակ վեցերորդ, Յաղազս զօրութեան խորհրդոց:

է. 273ա—304ա. Պրակ եօթներորդ, Վասն դատաստանին:

(Իւրաքանչիւր գլխի սկզբում ունի նոյն գլխի միւլքերի ցանկը):

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՐ

304ա. Շնորհոց...

Եւս դարձեալ դժգոհամ շնորհոցն Գրիստոսի Աստուծոյն մերոյ, որ ետ կարողութիւն մարամիտ ծերիս (ա)պիկար եւ ստորուկ սուտանուն Աղաթիս քարտուղար շաղախեալ ի մէջ մեղաց, կատարեցաւ յԱպիւթ զիրքս ի Թուակահիր Փրկչին Յիսուսի

ՌԶՃՂԸ (1698), և ըստ Հայոց Թուականի ՌՃՈՒԸ (1698) ապրիլի 19, յաւուր մեծի Ճրագաւուծի շարաթ աւուրն, աշխարհի Պարսից, արքայանիստ քաղաքիս ըստ վրոց Շօշ կոչեցելոյ, որ այժմ Ասպան արտաձայնի, ի դեղաքաղաքիս Զուլպուլ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի և Սուրբ Բեթղէհէմ հռչակաւոր եկեղեցեաց, ի Թաղաւորութեան Պարսից Շահ Յուսէյնի և ի վերայտեսչութեան նահանգիս Սուրբ Ամենափրկչի վանաց Միքայէլի և Յովհաննիսի և Աղէքսանդրի և այլ եպիսկոպոսաց և միաբանից, Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեսցէ հաստատուն և ուղղափառ հաւատով, ամէն։

304ր. Եւ այժմ ունիմ ասել պատուական զրոյս Ալպերթիս, որ սրբազան Ալպերթ վարդապետ գտլով ի յերկիրն Լատինացոց և սաջանիք և աշխատութեամբ սկսեալ Սուրբ Երրորդութեան և ստեղծման աշխարհիս մինչև ի կատարած աշխարհի։ Եւ զին դասուց հրեշտակաց, որակութիւնն և քանակութիւնն և դերկնից չըլապայութիւնն։ Եւ զծնունդ Փրկչին և զի խորհուրդ եկեղեցւոյ և զնէ քաւարան զեկոհի գալն, Գօգայ և Մազազայ գալն, զվերջին դատաստանն Գրիստոսի, արդարաց փառքն և մեղաւորաց տանջանքն ի հուրն անշէջ սատանայիւ լիակատար և անթերի մեկնեալ ի Լատինացուց լեզուաւ, ի Հայոց լեզու դարձուցեալ։ Որ և Տէր Յիսուս վարձահատոյց լիցի և դասեսցէ ընդ սրբոցն ամենայնի։ Զայս վասն այսորիկ գրեցի, զի մի ի ձեռս աղիտաց անկեալ և կարծիցն զայս ի մերոյս վարդապետացն է արարեալ, քանզի բան բազում է աստ, զոր ոչ ընդունին վարդապետք մերոյս եկեղեցեաց Հայոց, և դարձեալ վասն օգտից ևս յոլովէք, ընթերցէք և ժողովեցէք զօրոտն և թողէք զանօգուտն։

Եւ արդ, յերես անկեալ աղայնմ ընթերցողաց և սուրբ վարդապետացդ, յիշեալիք

զմբքուղ սուտանուն Աղարիայ զծոյս և անմեղադիր լերուք յիստոր զրոյս, զի կարն մեր այս է և ոչ աւելի զիտեմք. խնդրեմ ի մէնջ, որ բազում օրինակաւ գրեցաւ, դաւալորդն բառնայք և զթերին լնոյք, և զի ծեր գտլով 2 (80) տարայ գրեցի, զթղթին կոկերն, զծաղիկն և զկապի ձեռամբ իմով արարի և ոչ աւելի զիտեմ։

Դարձեալ աղայնմ զձեզ, սրբազան ընթերցողք, յիշեալիք զծնունդն իմ, զՄկրտիչ քահանայն և մայրն իմ Եղիսիան և եղբարքն իմ զկարապետ վարդապետն, զԵռան քահանայն, զԳրիգորն և զԵրայն իմ զԳուլուսն։

305ա. Կրկին անգամ աղայնմ զձեզ, յիշեալիք զկապիկն իմ զԹադուհէն և զԵրուսալեանն, զմիամօր որդին իմ զՔրիստոսն և զհանգուցեալ դուստրն իմ Եգտիխանն և զամենայն արեան մերձաւորս իմ և դուք յիշողք վարձն ի Գրիստոսէ անունք հարիւրապատիկ, ամէն, եղիցի, եղիցի։

43ա. Զառածեալս մեղօք սուտանուն Աղարիայս յիշել աղայնմ ընթերցողացդ ի թուին ՌՃՈՒԸ (1698) գրեցաւ։ (Նոյմը կըրկնուած 230ր-ի մերքեւում)։

137բ. (Ելի տակ, երկրորդ անգամ) Աւամար ու տկար անձամբ, դառածեալ մեղօք ի լի սուտանուն Աղարիայ ծեր քարտուղարս յիշել մաղթեմ սրբազան ընթերցողաց։ Թվին ՌՃՈՒԸ (1698) գրեցաւ։

305ա. (Գլխաւոր յիշատակարանից անմիջապէս յետոյ, շղագրին մօտեցող բոլորը զով և սոցիալ տառերով գրուած է հետեւեալ է տողը) Թիւին ՌՃԿԹ (1720) Թիւրայ Ժ, և Տէր Գրիգոր արեղայս գրեցի, որ եմ ծառայ Փրկչին մերոյ, աղայնմ զձեզ պատահողացդ այսմ գրքիս զիս զանաբաժանս յիշեցէք ի Տէր։

(4ա, 44ա, 112ա, 230ա, 304բ Եջերի վրայ կայ Ամենափրկչեան վաճիկ կնիքը, իսկ 6ա-ում և 303բ-ում եղել է մի այլ կնիք, որ ջնջուել է)։

480

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկչի 3, գգ. 17)

ԺԼ դար

ԹԻՐԹԻՔ՝ 225։ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 20, 6 X 14, 8։ ՍԻԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԾՄ ՄԱՍԻՒՒՄԻՒՄ, 17 X 11, 3։ ՏՈՂԻՔ՝ 38։ ՆԻԻԹ՝ քաղաք։ ԳԻՐ՝ մտաբերք։ ԳՐԻՉ՝ Ստեփաննոս Դաշտեցի։ ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ամլոյտ։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ երեւի ԺԼ դար։ ԹԱՆԱԿ՝ սրճադղն։ ԿԱՍՄ՝ չուճի։

ՎԻՃԱԿ՝ 1—7 վերի աչ ամկիւմից և երկումից մկմակեր, վերջի՝ 222—225 զատառուտած։

ՄԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռացիք լաւ չէ պահուած։ Արեւելի Աստուածաբանութիւնն էլ Թերի է։ Գրութեան կանոնաւոր մեղք պահուած է մինչև 118բ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ա—119ա. Համառոտ հաւաքումն աստուածաբանական ճշմարտութեան Այբերթի:

120—202ա. Վկայութիւնք յիմաստասիրաց եւ ի Սուրբ Գրոց:

202ա—225. Ուսանաւորք եւ աղօթք:

202ա. (Մէկ մտայ ռումանալոբներին)

Ամեմայն իրք ձեր օրհնեսցին,

Բլուրք ցնծութիւն բզգեցցին,

Գետք եւ աղբերք ջրով յարչեսցին,

Դաշտք եւ արտերք պարարտացին:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

120ա. Թիւն փոքր ԱձիԲ (1738) Դամայն, պատկեր օրն ուրբաթ զիշերի, Աստուած երեսայ պարգեւեաց, Գիւտ Ուաշ կիրակի մկրտեցաւ, կոչեցաւ Յուաննէս:

Թիւն փոքր ԱձիԲ (1741) Դամայն Ժուան, օրն ուրբաթ ի ցերեկին աղջիկ եղեւ եւ կոչեցաւ Ջիրթայ (սոյն երկուսդ վրայ գիծ է փաշտած):

Թիւն փոքր ԱձիԲ (1741) Ներհան Ա, օրն շաբաթ, Թէոդորոսի տօնին Յարութիւնն ձեռնադրեցաւ. քահանայ (գրուած կարմիր քանափով):

Թիւն ԱձիԴ (1770) Շամս Իէ, իսթախ—(ժան) շաբաթ օր ասուտեղէ վերոյ Յարութիւն ելաւ ի մօրէ, եւ Շամս Իէ Ջատիկ կիրակի մկրտեցաւ:

Թիւն ԱձիԵ (1771)—ուան, Ներհան Ժուան, եւ մեղապարտ Աւետիսոս ձեռնադրեցաւ, բուն բարեկեդան շաբաթ օր:

Թիւն փոքր ԱձիԻ (1743), Համիրայ Թ, օրն շաբաթ, Աստուած Օվաննէն պարգեւեաց:

Թիւն փոքր ԱձիԹ (1745) Աղամ Իր, օրն ուրբաթ (մէկ քառ չի կարդացուի) ելաւ (տողի վրայ գիծ է փաշտած): Ի սոյն թուոյ եւ շաբաթ է ժամարարն Աստուծով հանդերձ դեաց հանգիստն:

Թիւն մեծ ՌձՀԱ (1722), փոքր Թիւն ձէ Ներհան ԺԼ, Աղւանն եկն Ասպահան, պատերազմեցաւ, մինչի Ջ ամիս եւ կէս, որ ի քառակերպեան հարցի կիրակէին եմուտ ի քաղաքն եւ թախտ նստաւ, այսինքն շահ Մամուդն:

Թիւն փոքր ԱձԻԹ (1754) շաբաթ ԻՁ, Աստուծով Աստուծով Յուաննէս ճանապարհցի ի Պարսայ, Աստուած բարին յաջողեցեց նմա:

Թիւն փոքր ԱձիԲ (1757) Աղամ ԺԼ, Նանաջանն ճանապարհցի, Աստուծոյ ողորմութիւն եւ յաջողութիւն ի (20) խարկ:

481

ԵՕԹՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՅԱԿՈԲԱՅ ՆԱԼԵԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 111, գգ. 19)

ԺԼ դար

Թեմթի 358: ՄեծՈւթիԻՆ Թեմթի 21,2 X 16,5: ՍիԻԱԿ եւ ՄեծՈւթիԻՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ միասին, 16,8 X 12,8: ՏՈՂԳ՝ 40: ՆիԻԹ՝ կապուտ քուղք: ԳԻՐ՝ ճոռքգիր: ԹԱՆԱԳ՝ շագանակագոյն, լուսամցազօծիք՝ սալաքալամ մտախոսով: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ ստախտակ անգամ ձեւերով, մերթից կապուտ քուղք: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԼ գործ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—2, 12բ—13ա, 335ա—358բ:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿԻ

334բ. Փառք քեզ, Աստուած, յաղազս ամենայնի, որ ի ծովահանոյն ողորմութենէ չուսմէ կաթիլ մի շնորհաց ներհեղեալ ի

միտս վերջնոյս քոյոյ ծառայի, Հասուցեր յաւարտ եւ զայս ի ծաղիկ, ի բաղմաց տերեւոց ի փառս անուան քոյ եռանձնեայ տէրութեանդ եւ անբաժանելի միասնական աստուածութեանդ, եւ ի տիւ Սրբուհւոյ ամէնօրհնեայ Աստուածածնի իմոյ պաշտպանի, վերաբին փառք քեզ:

Աւարտեցաւ գիրքս է խորհրդոց յամի Տեառն 1754 եւ Հայոց ՌՄԳ յունիսի 10, յերկրորդի ամի պատրիարքութեան մերում մեծի մայրաքաղաքիս Կոստանդնուպոլոյ, յերրորդ ամի նոր սկսեցելոյ Յակոբ անարժան ծառայ պատրիարք մեծին Բիւզանդեայ:

482

ԳԻՐՔ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՒԱՔԵԱԼ Ի ՀԱՐԱՆՑ ՎԱՐՈՒՑ

(Անփակագրութիւն Նոր-Ջուղայի բնակիչ Կարապետ Տէր Մկրտչեանի)

ԺԷ—ԺԸ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 178: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 14,6 X 10,2: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱՍԻՒ, 12 X 7,4: ՏՈՂՔ՝ 25: ՆԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՃԱԿԱՏԱՑԱՐՔ՝ 4ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՑԱՐՔ՝ Կաթ մեծ բանակութեամբ: ԱԿՏԱՐՆԱՍՈ՝ քաջագործ: ԿԱՏՄ՝ կաշեպատ ստուարաքաղք: ԳՐԻՋ ԵՒ ՀԱՒԱՔՐՈՂ՝ Յովսէփ Բանաստեղծ: ՍԱՑՈՂ՝ Խաչատուր Պալե: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլապատ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Խաչատուր ԺԷ—ԺԸ դար: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1, 178:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիր ԺԷ՛՛՛ Ե՛՛՛ պահուած. Վերջից Թերթեր Ե՛՛՛ պահուած. սկզբի ԺԷ Ժանի Թերթեր ցեղերը փաշտել են: Մէջտեղից, ինչպէս Երեւան Ե՛՛՛ ԺԷ Ժանի Թերթ գիտածք կարողանաւ է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՅԱՆԿԻ (2ա—ք)

- ա. Յաղապս առաքելութեանց:
- բ. Յաղապս Հաստուր:
- գ. Յաղապս յուսոյ:
- դ. Յաղապս սիրոյ:
- ե. Վերստին բանք սիրոյ առ բաղձալին Յիսուս:
- զ. Վերստին բանք սիրոյ առ տնօրէնութիւն խաչին:
- է. Յաղապս եօթն պարգեւաց Հոգւոյն Սրբոյ:

- բ. Բանք առ Սուրբ Աստուածածինն:
- թ. Յաղապս խոհեմութեան:
- ժ. Յաղապս արութեան:
- ժա. Յաղապս ողջախոհութեան:
- ժբ. Յաղապս արդարութեան:
- ժգ. Յաղապս երանութեանց:
- ժդ. Յաղապս կրօնաւորութեան:
- ժե. Յաղապս խոնարհութեան:
- ժզ. Յաղապս Հնազանդութեան:
- ժէ. Յաղապս ապաշխարութեան:

- ժը. Յաղապս սիրելի գրեկերն:
- ժթ. Յաղապս աղօթից:
- ի. Յաղապս ողորմութեան:
- իա. Յաղապս խոկման Ե՛՛՛ տեսութեան:
- իբ. Յաղապս Հանդարտութեան:
- իզ. Յաղապս լուութեան, յաղապս պաշտօն:

- իդ. Յաղապս Համբերութեան:
- իե. Յաղապս փորձութեան սատանայի:
- իզ. Յաղապս մոլութեան:
- իէ. Յաղապս Հպարտութեան:
- իը. Յաղապս սնափառութեան:
- իթ. Յաղապս նախանձու:
- լ. Յաղապս ոչ դատելոյ գրեկերն:
- լա. Յաղապս բարկութեան:
- լբ. Յաղապս ծուլութեան:
- լգ. Յաղապս տրտմութեան:
- լդ. Յաղապս ազահուութեան:
- լե. Յաղապս որկրամոլութեան:
- լզ. Յաղապս բղջախոհութեան:

Բանք ի յերկիւղ Ե՛՛՛ ի խոկումն վատաստանի Տեառն ի Հարանց վարուց յաղապս զգուշութեան կրօնաւորաց:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Յբ. (Նաորգրով) Ուղ բնութեցողք սուրբ Կրօն, ի յարտաստալից յաղօթս ձեր յիշեալիք առաջի ամենանուշակ կենսատուին Տեառն Յիսուսի գինդրող սուրբ գրօցս, զՅաշատուր դպիրն Ե՛՛՛ կրօնաւորն Ե՛՛՛ զՀաւաքող բանիցս ի սուրբ գրօց Ե՛՛՛ ի սուրբ Հարանց, առ ի զմայլումն ծաղկաւէտ Ե՛՛՛ անոյշահոտ սիրոյ կրօնաստանաց զՅովսէփ Ե՛՛՛ անուամբ քահանայս, Համբարող միշտ ներբանս ոտից ծառայիցդ Աստուծոյ օրհնելոյն յաւիտեանս, ամէն:

483

ԳԻՐԻՔ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ

(Ս. ԱՆԵՏԱՔԻՐԿԻԷ 12, գգ. 17)

ՆՈՐ-ՋՈՒԴԱ

ՌՃԼԵ (1686)

ԹԵՐԹՔ՝ 616: ՄԵՏՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 28 X 15,3: ՄԻՆԿԱ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ ՄԵՏԻՆ, 18 X 10: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻԹ՝ սպիտակ հաստ քույր: ԳԻՐ՝ Առաքել: ՃԱՆԱՏԱՐՈՒՄ՝ 5ա, 22բ, 130ա, 157ա, 190ա, 222ա, 254ա, 261բ, 267բ, 362ա, 382ա, 455բ: ԼՈՒՍԱՆԱՏԱՐՈՒՄ՝ 5ա, 22բ, 157ա, 202ա, 254ա, 261ա, 291բ, 362ա, 392ա, 455բ: ԹԱՆԱՔ՝ սև, վեր-ծաղբեր, գլխատառեր և լուսամյացները՝ կարմիր: ՎԿՋՐԱՏԱՐՈՒՄ՝ կարմիր բամբակյա քանդակներ: ՎԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեռքով և խաչկույրեղով ու Աստուածածնի պատկերներով, ձեռքը զուգար կտր, վրա ինքի կաշեպատ փակցված, ինքի փայտեղ սեղանով: ԳՐԻՑ՝ Յակոբ Բանաստեղծ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուդա: ԺԱՄԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԼԵ (1686): ՄԱՍՈՂ՝ Աղեքսանդր վարդապետ: ՂԱՏԱՐՈՒՄ՝ 1—4, 514բ—516բ, 22ա-ի կետք ցածի մասը:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ծնողները բաւական մաքուր է պահպանում: Սկզբնապես և իսկ զարգանքը բուրբիկ նման են թիւ 11 ձեռագրերին, որից և երևի բնագործնական է: 254ա-ի ճակատագրորդի տակը կայ մի կնիք՝ «Պաշտոն» (փակագիր):

ԵՐԵՎԱՆԻԱՆԻՔ

512ա—514ա. Փառք...

Թամի թուահայտութեան տոհմի հայկական հաղաբերորդի հար(իւ)րեբորդի երեսներորդի և հինգերորդի (1686), եւ նուառն յամենայնի բանասիրաց և չնչին ծառայից Բրիտանի Աստուծոյ ծառայ Տէր Աղեքսանդր վատնող բանի, որ և անարժան եպիսկոպոս, ցանկացող եղէ դրոցս, որ կոչի Առաքելութեանց և րոտացայ զսա ի զմայլումն և ի զբոսանա թրուառացեալ անմինս, որ և գրեցաւ ի թաղաւորութեան Պարսից Բուրճանաց Շահ Սուլէյմանին, ի վերոյ թիւն: Ի հայրապետութեան Տեառն Եղիսպարու կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, ի յԱթոռն Սուրբ Եջիմանի, և յառաջնորդութեան հանուրց շրիտոնէից Պարսկաստանի Տեառն Ստեփանոսի ուղղադաւան, շրիտոնասէր, ճշտաբան վարդապետի և արհիապառ եպիսկոպոսի, զորոյ Հովանաւորութեամբն մակադիմէ իրեն զբանաւոր հօտ ի վայրս դալարով և ի ջրս հանգստեան, զոր մշտադողտ մաղթանօք խորհմբ յամենազօրէն Աստուծոյ երկար աւուրբք և անփորձ կենօք պահել մինչև ցաւամանալ կէտ կոչմանն իւրոյ, ի

փառս և ի գովեստ աստուածութեանն Բրիտանի, ի պարծանս և յուրախութիւն սրտից մերոց, ամէն:

Դարձեալ յիշեալիք ի Բրիտանոս զարժանին յիշատակի, զհոգեւոր ծնողն իմ և զարփաւորիչ հօգոյ իմոյ, դրաժմերջանիկ և երիցս երանեալ ընդ երանելիսն Հանգուցեալ զՏէր Դաւիթ վարդապետն և զարհիպալկոպոսն, որ ծնաւ զմեզ վերստին բանին ճշտութեան, ջանդի էր աս ընդի պատառաւ և ազգաւ Ջուղայեցի, բարեպաշտ ծնողաց զաւակ, նախնօք և սերիւք յոյժ ազնուատուն՝ երկիւղած յԱստուծոյ և ամօթխած ի մարդկանէ, բարեբարոյ և հեղահոգի, վարժապետաբանի և սիրող սրբութեան, կրօնիցն պարկեշտ յամենայն իրս, ի յուտեղ, յ(ը)մպել և ի զգեղնուլ, ատեցող ծուրութեան և փառամոլութեան, արտասուող և աղօթարար յարժամ, անձանձիր ուսուցիչ և աննախանձ բաշխիչ խնորոցաց, լցեալ ամենեւին շնորհօք Հոգւոյն Սրբոյ, զարդարեալ տեսականան և պորձնականան յաւէտ եւս կարի Բրիտանասէր, մինչ զի յիշին զտեղն լալի անուն Փրկչին, լի լինէր աշն արտասուօք, այսպիսի վարուց կեցեալ յերկր ժամանակս, Հանգեաւ յաղաղութեամբ ի Բրիտանոս, որոյ յիշատակն աւրհնութեամբ եղիցի, ամէն: Զնորս ասեմ ի Բրիտանոսն և ոչ ստեմ, զի ոչինչ իւրեք ունէր պակասութիւն ջան զնախնի եղեալ սուրբ վարդապետն, որ ի գիրս պատմի և ոչ ի մերումն ժամանակի տեսաք զոք նման նմա, որպէս և Տէր իսկ գիտէ, ջանդի լրջեալ մեր բաղում աշխարհս և զնացեալ մինչև ի սուրբ քաղաքն յերուսաղէմ, գրեթէ տեսաք աշօք մերովք զամենայն վարդապետք, եպիսկոպոսք և կաթողիկոսք և ոչ դուք Համեմատ նմա ի զաստարեղայեց եւս, զի ի դուամարս կարգաւորաց, ի ժողովս ժամանակն և ի նոյս ի յայնացելոց վկայէ Տէր: Սա ի տիս տղայութեան իւր մինչ լեալ էր երկոտասան ամաք, ցանկալ վարուց կրօնաւորակնաց և զայ մտանէ յաշակերտութիւն մեծի և տիեզերալոյս վարդապետին Ռաջարոյ Կեսարացոյ, որ էր և նա յաշակերտ Տեառն Մովսէսի Սիւնեցոյ կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, որ եղեւ երկրորդ Լուսաւորիչ տանս Արամեան և մնայ յաշակերտութիւն մինչ ի ժամանակակէտ

վարդապետներն ինչպատույն, ի նմանէ ընկալանայ զոտոնոն թահանայութեան եւ ի խնամութիւն վարդապետեան զգին եւ մեծ գաւառան, որդի հնազանդ լեալ եւ ծառայ հաճողական նմին զի պարտայն լեալ ի մէջ յոյունայ աշակերտ ստանցաց խոհնութեամբ, հնազանդութեամբ, հպնութեամբ եւ առաքինութեամբ, արեւելեան ճանդոյնանէ զգորտ վարդապետին, մինչ զի ի ժամ վարանանն նա յանն առնէ զԱթոն եւ զհօտն եւ նորա յոյ կամամ յանն առնու ի սբ վարդապետին, վասն ժամ յաննելոյ դաւանութիւն նորաւ իմա յետ վարանանին, դարձան հրատարէ ամս Ե, մինչ զի ժողովուրդն ամենեեան բողոք բառնան առ զարհուրակ եւ ճանդադրեաց կաթողիկոսն Տէր Փրիլպպոս, որ եւ նա եւ սէր ճանճրացեալ սակս շիսելոյ զբաղանց հրամանի իւրոյ, զոր բաղորմ անցաւ զբեւել զի յանն առնուլ զայն զործ, վասն որոյ յոյ նամակ ստանուութեան, թէ ահա եւ ճանապարհ արարեալ երթամ յեթուսաղէմ, պիտուի եւ լեզի անդ լինել ինձ ի սպասու, որ եւ սա լեալ անհաւարակ ճաղհնայ կողմանց, երեւլ երթայ ի սուրբ բարան եւ լինի յանելիմս արդարեւ հայրապետին եւ բարեկենդանի հինգչաբան, յաւուր ստեի վարդանանցն Սրբոց եւ մնայ մինչ ի Սուրբ Զատրիկ, եւ յառաջին յորեքչաբաթին, ի ստեի Աւետեաց Սուրբ Աստուածածնին, յեթիքն ապրիլի ՌՃ (1651) թուոյ շայոց ձեռնադրէ դնա սուրբ յայապետն եպիսկոպոս անդէն ի սուրբ թաղաքին, եւ ուրախութեամբ իբրեւ որդոյ սիրելոյ եւ հաճողական ծառայի Գրիգորոսն թալ կապէ նմա եւ փեսայացուցանէ ժախին շայոց, որք ի կողմանս Գարակատտին եւ արհիպիսկն եպիսկոպոս արքայանիստ թաղաքին, իբրիկ զիւր երկրորդ ի դրան արքունի եւ արխանէ դպաստաձապել յանջոք զեմիփորոնն պատուական եւ զնէ ի ձեռն զգաւառան զեղուղէ, ի սասուն եւ յանդիմանել զոյ եկեալսն յանդիմութիւն եւ արխանէ ի մասն զմատանին ժողորազին նշան փեսայութեան առ ի սիրել հարսին եկեղեցոյ, եւ այնպիսի ճոխ փառօք եկեալ թագաւորեալ յեկեղեցիս մեր Յուշաւորեալ որպէս զարեպակն եւ արար թաղորմ արքիման: Նախ արար սկիզբն լինութեան եկեղեցոյ վանաց Ամենափրկին Նոր Ջուղայու եւ կերտուլ զնա կմրէ յայնպիսի եւ երկնաբաշտակ յորինուածով, յոյժ մեծադին ծախիւք եռալարեան, ըստ նմանութեան Նոյեան տապալան եւ Սողոմոն զնա տաճարին, եւ ետն նկարել զանազան դեղօք երանդ երանդ պուռնով ոսկէնկար յորինուածով եւ երկին երբն մաղկով, յար եւ նման դարախին եղեմայ, եւ ծաղկուն Սիւրճին սպառաքալ անմահին, ուր միշտ զենանի Գրան Աստուծոյ ի հաշտութիւն ձօր բարձրելոյ եւ ի բաւութիւն ամենանայ հաւատալեցող, յաւէտ պատաճառ փրկու

Քեան հույսը լարումս երջանիկ հորս մեքսը,
ուր եւ հանդուրեալ կայ պատուականն եւ
սրբասնեալ նշխարք նորա ի ներքոյ սրբոյ
սեղանոյն, ընդ երանելոյ հօր եւ վարդապե-
տի իւրոյ վերայ գրելոյ: Երկրորդ, մենացա-
ն եւ ընդպիսակեցեցոյ զնիստ վաճառք քնակի-
թեան գեղեցիկ գեղեցիկ եւ պատշաճաւոր
լինեալածովք զարդարեաց զնա: Երրորդ,
ստացաւ եւ ժողովոցն թաղովս աշակերտս
եւ ձեռնաստէն իւր արարեալ զնոսա լուսա-
ւորեաց հուղով եւ զարդարեաց գիտութեամբ
եւ զանազան ուսմամբ, այսինքն հողէնուրայ
սաղմոսիւք, քաղցրեզանակ շարականիւք,
հրաժշտական ձայնաւորք, սողիւիք, մանկ-
նիւք եւ այլ մշտնաբանս կացողորք, համա-
րողական թուականիւք, քերթողական քերա-
կանիւք, փիլիսոփայական հանձարիւք եւ
արտաբերն ուսմամբ, քնադասեական սա-
տուածարանութեամբ եւ ճշմարտութեամբ
սատուածաշունչ ցորոց եւ այսք եւն անուան-
ել նորին ասացեալ աշակերտաց, յորոք ըս-
տումք կան, եւ ոմանք ննջեցին, զոր կամիմք
բաժանապէս յանձն ի գիրս յայս, զի յիշատակ
լիցի առ յալայս: Նախ եւ առաջին Ստեփա-
նոս վարդապետ երիցադոյն եւ աւագադոյն,
որ զկէի նորին յալորդայեաց զաթոռն: Երե-
րորդ Քաչաւուր վարդապետ: Երրորդ Մի-
նաս վարդապետ: Զորրորդ Անդրէաս վա-
րդապետ: Հինգերորդ Միքայէլ վարդապետ:
Վեցերորդ Մարկոս վարդապետ: Եօթներորդ
Յովսէփ վարդապետ: Ութերորդ Սիմէօն
վարդապետ: Իններորդ Յովան վարդապետ:
Սոջա ամենեանն ընկալան զատուիրանն
նպիսկոպոսութեան, վասն որոյ նախ կար-
գեցան: Տասներորդ Բարսեղ վարդապետ:
Մեծառասներորդ Յակոբ վարդապետ: Երկու-
տասներորդ փոքր Բարսեղ վարդապետ:
Երեսուսաներորդ Ստեփանոս վարդապետ:
Սոջա չորեքեան վարդապետեալ երիտասար-
դական տիգը փոխեցան յալխարհէ: Զորե-
քտասներորդ Յովաննէս վարդապետ, եւ ու-
նոց մեծի զաւազանի այր ճգնաշիր եւ յոյճա-
շնորհ: Հնգտասաներորդ Դրիգոր վարդա-
պետ: Վեցտասաներորդ Երեմիայ վարդա-
պետ: Եօթնտասաներորդ Նայիի վարդա-
պետ: Ութնտասաներորդ Ահարոն վարդա-
պետ: Իններտասաներորդ Տէր Սարգիս:
Բասնեերորդ Տէր Մովսէս: Բասնեմէլիկերորդ
Տէր Յովաննէս: Բասնեերկրորդ Տէր Պետ-
րոս: Բասնեերկրորդ Տէր Անդրէաս: Բասն-
եւչորրորդ Տէր Թումայ: Բասնեհինգերորդ
Տէր Սիմէօն: Բասնեվեցերորդ Տէր Մով-
սէս: Բասնեեօթներորդ Տէր Պօղոս: Բասն-
եութերորդ Տէր Մարթնոս: Բասնեիններորդ
Տէր Սէֆ: Սոջա նախկարգեալք եւ վերոյ
գրեցեալք ոչ ըստ ժամանակի եւ հասակի
պիցեալ որ յառաջ եւ յետոյ եւն: Նոյնպէս մեծ
եւ փոքր ըստ տարիանակ եւ ըստ կարգի, զոր

և ամենեցուն յիշողաց և յիշեցելոյց մասն բարեաց լիցի ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերոյ: Մանաանդ զհոգի հանգուցեալ չօրն մերոյ Տէր Դաւիթ վարդապետին դասեաց ի դասս անճառս ըստ սրբոց Հայրապետաց և երջանիկ վարդապետաց, ի կեանս անմահական և յուրախութիւնսն անբրաւական, ի փառս ամենասուրբ Երրորդութեանն, ամէն:

Արդ, յերեսս անկեալ աղաչեմ զձեզ, ով ճգնողասէրք Հոգեւոր Հայրք և եղբարք, ի խորոց սրտէ և Հառայմամբ մտաց և յորդարտասուաց, Հայցեմք զանորժան զծօղ սորա զՅակոբ քահանայն, որ մականուամբ եմ քահանայ, յիշեմ աղաչեմ, Հանդերձ ծնողօք իմովք, Հանդիպէք սակս առաքինութեանց կարգալով կամ օրինակելով, Թողութիւն ներելոյ անցուցէք ընդ իս ի սղալանացս ի խոժոռելոյ գրիս, զի և դուք յիշեալ լիցիք ի Քրիստոսն յաւուր զալստեան նորա, ամէն:

129բ. Ձստացող սուրբ զրոցս զՏէր Աղէքսանդր վատնօղ քանի յիշել աղաչեմ, ով բարի ընթերցողք, զի և դուք լիցիք յիշեալ ի Քրիստոս Աստուծոյ ի յոյսն բնաւից, ամէն:

221բ. Ձստացող սորա Աղէքսանդր վարդապետս յիշեցէ ի Քրիստոս և զհոգեւոր Հայրն իւր և զառաքինութեան յարդապետն զՏէր Դաւիթ արքեպիսկոպոսն և զմարմնաւոր ծնողոսն դիտտանդ միայնակեացն, որ է վարդապետ և ուսուցիչ ԲՃ և Մ (250) մանկանց, այսինքն զարդապետ և զմայրն իւր զԶերեդեայն, որ մանկական տօքս փո-

խեցաւ ի Քրիստոս: Ի Թվին ՌՃԼԻ (1685) գրվեցաւ: (Նոյն միտմն ունեն ման 253բ, 262ա, 313բ, 391բ յիշատակագրութիւնները):

156բ. (Մեծ Յոտրգրով) Յիշեալիք ի Քրիստոս զարժանին յիշատակի, զբարեպալոս և քրիստոսասէր, մեծաւատա, պաւակն աւրհուրեան սուրբ եկեղեցոյ դժամարն, որ ստացաւ զսուրբ գիրքս ի Հայալ ընչից իւրոց, յիշատակ Հոգոյ իւրոյ և ծնողաց իւրոց պարոն Զաքարէ և Սափուտին, և Հանգուցեալ զաւակացն Մանուկին, Նիկողայոսին, Յարութեանին, զոր Տէր Աստուած փոխանակ աստի զրկանացս առդ ողորմեսցի և կենդանի, դեռարոյս, նորարդորով, Քրիստոսիս զօրացեալ որդոցն Յովհաննիսին, Գրիգորին, Բարսեղին և զստերն իսպառնէ, զոր և ամենեցուն կենդանացն երկար կեանք պարգեւեացէ Քրիստոս Աստուծոյ, և ննչեցիոցն Հանգիստ արքայութիւն մասն և բաժին ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերմէ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս, ամէն: Հայր...

511բ. Ձստացող սորա զՏէր Աղէքսանդր լցեալ մեղօք յիշեալիք ի Քրիստոս և զհոգեւոր ծնողն իմ զՏէր Դաւիթ աստուածաբան վարդապետն և արհիպիսկոպոսն Հանդերձ ծնողօք իւրովք:

516բ. (Այս վերջին քերթի վրայ ուրիշ ձեռքով գրուած է). Թիւն ՌՃԿԴ (1715) նոյնմերի ժեմ էր, որ ես եկի վաճառ. Աստուած առաջնորդէ և վաղճանն քարի լինի:

(Ճառում և 514բ-ում ունի վանքի 1654 թուականի կապալտ կնիքը):

484

ԳԻՐՔ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՄՈԼՈՒԹԵԱՆՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 11, գգ. 17)

ՇՕՇ (ՍՄԱՀԱՆ)

ՌՃԺԱ—ՌՃԺԲ (1662—1663)

ԹԵՐԹՔ՝ 686: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 25,4 × 20: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻՐ՝ ԵՐԿՍԻՄ, 17,8 × 6,2: ՏՈՂՔ՝ 39: ՆԻՒԹ՝ փայլուն հաստ քուլք: ԳԻՐ՝ մանր բոլորգիր բուսական մտնար և ընտիր գրուած: ՃԱՎԱՏԱՐԱՐՈՒ՝ 2, 11բ, 79բ, 97բ, 138բ, 155ա, 159ա, 174բ, 262բ, 307ա, 350ա, 366ա, 379բ, 402բ, 443ա, 492ա, 509ա, 547ա, 562ա, 565ա, 604բ, 617ա: ՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐՈՒ՝ ծաղիկներ և քոչմաձև գարդիկ կարմիր և կապույտ գլաներով, յաճախ: ՍԿՋՐՆԱՏՈՒ՝ քոչմափայլեր: ԹԱՆԱԿ՝ սև, վերնագրերը և յուսմացագրերը՝ կարմիր: ԿԱՐՄ՝ կաշե-

պատ տախտակ, երեսափակիչով, վրան ճեշուով գարդիկ: Կազմի շուրջը գրուած է. «Յիշատեկ է մալուքեանց Եմկոր վարդապետին և ծնողացն եւրէ և մօրն Տուտ, ի վրդիւնմ ամձին իւրով, ի քվիմ ՌՃԺԲ (1663) կազմեցաւ»: Յետոյ մէջտեղը, շրջամեզգի մէջ, յայտնաբերւած պատկերը, կոչմանով գրուած «Յիշուս Գրիստոս», մերսից շերտաւոր շաքամ. կազմի վերջին իրենի մէջտեղը Աստուածածնի պատկերը, շուրջը գրուած «Մարիամ», ԳՐԻՉ՝ 1—68՝ Գրիգոր Զառնայ, 99—367բ և 380—686՝ Եմկոր, 368—379բ՝ Մարգարէ: Տեղի ԳՐՁՈՒԹԵԱՆՆ՝ ի յերկրիս Շօշ: ԺԱ-

ՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԻՃԺԱ—ԻՃԺԻ (1662—1663) : ՊԱՏՈՒՆԱՅՈՒՆԻ ԵՒ ՍՏԱՑՈՂ՝ Յակոբ վարդապետ, ԵՐԿՐՈՐԳ ՍՏԱՑՈՂ՝ Աւետիկ : ԴԱՍԱՐԿ՝ 1, 292ա—Ի ՍԻՆԱԿԸ, 292, 391ա—ի առաջին սինակի կէտը եւ երկ-
րորդ սինակը ամբողջ, 461բ, 685բ, 686բ :

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— 548ա—ի Ա սինակի վրայ վե-
րէի Թ-ը առջից սկսեալ 3 տող ընկած է պա-
լուկու պատճառով :

ԲՈՎԱՆԴԱՌԻԹԻՒՆ

ա. 2ա—616բ. Գիրք Առաքինութեանց եւ
Մոլութեանց :

բ. 617ա—685ա. Յաղպէս պիտայից .
Պէտք են բացայիշատակել Համառոտը առա-
ջադիմութեամբ ի զէմս ինչ վերաբերեալ :

ԹԵԱՏԱՆԱԿԱՐԱՔ

158բ, 174բ, 359ա : Ով Հանդիպողը
յայտն տառիս, որք լուսաւորիք ի սմանէ,
կարգալով կամ օրինակելով, յիշեմք ի
մաքաւիայ յաղթս ձեր պարեմիտ Աւետիկն
եւ կողակիցն իւր Սառէն եւ որդոցն Յովա-
նին, Հէրապետին, Ամիրդատին եւ զստերացն
Աղդիդային, Աղսարբերին եւ ամենայն արեան
մեղաւորացն իւրեանց, յիշեցէ եւ Աս-
տուած ողորմի ասացէք : Յիշողքդ եւ յիշե-
ցեալքս ի Քրիստոսէ վարձատրեմքիք, ամէն :

290ա . Ով լուսեմքդ զսաք թաւանայից
եւ սարկաւաղաց, յորժամ Հանդիպէք ի
քրիստոսապարզ մատենս, յիշեմք ի յերկ-
նարկից յաղթս ձեր, զբարեպալտոն Աւե-
տիկն եւ կողակիցն իւր Սառէն եւ զոր-
դոցն իւրեանց Յովանին, Հէրապետին,
Ամիրդատին եւ զստերացն Օղիդային եւ Աղ-
սարբերին, յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի
ասացէք, ամէն :

292ա .

[Փա]ռք եւ պատիւ սյժմ, յաւիտեան
Համազդ Երրորդութեանն,
Երեմեանն սուրբ տէրութեանն,
Միառնակեան աստուածութեանն,
Հայր ամսկիքն եւ անվանման,
Պատմառ Որդայ սուրբ ծննդեանն,
Եւ Սուրբ Հոգւայն անմառ քիտման,
Փառաւորեալ միշտ յաւիտեան :

[Ա]րդ, որք ճաչակէք յամէնառատ սե-
ղանոյս եւ վայելէք յաստուածային բուրաս-
տանէս, յիշեմք ի մաքաւիայ յաղթս ձեր
առաջի անարիւն զենմանն ի ժամ սոսկայի
սուրբ պատարագին, եւ լի սրտիւ եւ բոլոր
հաւատով Աստուած ողորմի ասացէք ստա-
ցողի սուրբ եւ աստուածապարհակ բուրաս-
տանիս պարեմիտ Աւետիկն, որ եւ ետ գրել

յիշատակ բարի Հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողացն
իւրոց : Ի միտ առեալ զբանն Շապիայ որ
ասէ . Երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն եւ քն-
դանեակ յերուսաղէմ : Վասն այն յուսոյն ետ
գրել զսուրբ տառս եւ զարդարել ետ երանք
երանք ծաղկով, յիշատակ իւրն եւ կողակցին
իւրոյ Սառային եւ որդոցն Յովհաննին, Հէ-
րապետին եւ Ամիրդատին եւ զստերացն Օղի-
դային եւ Աղսարբերին եւ ամենայն մերձաւո-
րաց նոցին զկենդանեաց եւ զհանդուցելոցն
յամենեցուն, ամէն :

97բ. Ով Հանդիպողը յայտն տառիս, որք
լուսաւորիք ի սմանէ կարգալով կամ օրինա-
կելով, յիշեմք ի մաքաւիայ սուրբ լուծ
քաղցր եւ բնոն փառքով զՅակով վարդա-
պետ (մէկ տող քաղ է թողնուած) : Եւս առա-
ւել Գրիգոր գրիչս, որ անուամբ թաւանայ
եմ եւ զօրծովս շարագործ : Եւ զուշ յիշեալ
լիջիք ի Քրիստոսէ, Գրեցաւ Թվին ՌՃԺԱ
(1662) մարտի ԻԲ :

367բ. Զստացող սուրբ զՅակով վարդա-
պետն Հանդերձ ծնողքն յիշել ի տէր աղա-
չեմ, ընդ սոցա եւ անարժան Յակոբ գրիչս :
(Նոյնը նաեւ 604ա—ում) :

379բ. Յիշեցէ ի Քրիստոս զստացող
սուրբ գրոյս զՅակով վարդապետն եւ
անարժան գրչի եւ մեղապարտի անուամբ
Մարգարայ յիշեցէ եւ Աստուած ողորմի
ասացէք : Գրեցաւ Թվին ՌՃԺԱ—ումն (1662) :

547ա. Ով ընթերցողք, յորժամ ընթեռ-
նուք եւ օգտիք ի սմանէ, յիշեցէ ի Քրիս-
տոս զստացող սուրբ զՅակով վարդապետն,
որ ընդեռնող սերով եւ փափաւմամբ սրտի
ետ գրել զսուրբ տառս յիշատակ իւրն եւ
իւրպոցն ամենեցուն եւ զհամչիրա եղբայրն
իւր զՏէր Յովհաննէսն, յիշողն յիշեալ լիցի
ի Քրիստոսէ : Ընդ սոցա յիշել աղաչեմ զտա-
ռապեալ ոգի Յակոբ գրիչս, զի թիւն էր Հա-
յոյ ՌՃԺԲ (1663) :

685ա. Զմեղուցեալ եւ անպիտան ապի-
րատ զըծօղս յիշել աղաչեմ զձեզ վասն սի-
րոյն Քրիստոսի եւ Աստուած դիշողտ յիշէ,
ամէն : (Ներկայումս ամբի կնիքը սեւ քանա-
քով) :

685ա. (Հաստ, անձնունի նուրգրով)
Սուրբ Ամենաբարկչի սուրբ վանի անարժան
եւ յետեալ միաբան Տէր Գրիգոր մեղաւմա-
կարդ արեղայ եւ յիշել ի Տէր աղաչեմ Հան-
դերձ Հանդերձեալ ծնողիքն իմով եւ զուշ
առհասարակ յիշողք յիշեալ լիւնիք ի տիե-
զերածողով ատենին Քրիստոսի : Գրեցի
Թվին ՌՄԼԳ (1784) մարտի ԺԱ :

2ա. (Երկրորդ սինակի տակը նուր-
գրով) Աստուծով Թվին ՌԲՃԼԳ (1784) սեպ-
տեմբերի Թ, եւ նուստտ Գրիգոր արեղայս
ձեռ առալ սուրբ գրիչս, որ կարգալով զուր-
ձեմ : Ով Սուրբ Հոգի, զու աղոթես եւ ի Թ-

կունս տկարութեան հասանես, որ աւարտեմ այս շորս հատոր գիրքս, այսինքն առաքինութեանց, մոլութեանց (երկու բառ անընթեռնելի) . օրն երկուշաբթի:

616թ. Գրեցաւ սուրբ գիրքս ի Թուակահիս Հայոց ՌժժԲ (1663) ամին, ի յերկրիս Շօշ, ի Թապաւորութեան այլասեռի փոքր Շահ Ապասի, ի Հայրապետութեան Տեառն

Յակոբայ, ի յԱթոռն էջմիածնի: Եւ ի յառաջորդութեան ընդհանուր Պարսկաստանի Տեառն Դաւթի արհի եպիսկոպոսի: Ի վաճառման սրբազան եւ հաւատարիմ Յակոբ շնորհալար վարդապետի, ձեռամբ յոյնսմեղ Յակոբ զրշի:

(Գրեալ մի քանի տեղ կայ նաեւ վաճառման 1654 եւ 1752 թուականի կնիքը):

485

ԳԻՐԲ ՄՈՒՆԻԹԵԱՆՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 215, գգ. 22)

ՄԱԴՐԱՍ (ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ)

ՌՃՀՁ (1727)

ԹԻՐԹԻՔ՝ 435: ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹԻՔ՝ 21 X 10: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միտեւմ, 16,3 X 11: ՏՈՂԳ՝ 28: ՆԻԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ ձուրգիր: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, վերմագրերը, սկզբնառոգները, գլխատառերն ու մի մասի յաւանգները՝ կարմիր, միւս մասերը՝ սեւ: ՍԿՋԲՆԱՍՈՒ՝ երկաթագիր եւ ձուրգիր, կարմիր քամաճով: ԿԱԶՄ՝ տախտակ սեւ կաշոյով պատած, ներսից սպիտակ քուլթով ծնկած: ԳՐԻՁ՝ Ուսմ քանակ: ՏԵՂԻ՝ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Մադրաս: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃՀՁ (1727): ԳԱՏԱՐԱՐ՝ 1—4ա, 428թ—429ա, 434—435:

ԵԱՆՈՒԹԻՆ. — Գիրքը լատ. յա. է պահուած, միայն Թանաքը ներծնուել է: էջերը սեւացրել է: Վերջը 429թ—433ա թուում է ցանկեր: Սկիզբը՝ «Յաղագս յայսպետութեան մեղացն: Վերջին գլուխը՝ «Յաղագս Հնարից լեզուի»:

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

427թ. Օրհնութիւն, դոհուութիւն...

Եւ արդ, եւ, յետնալս քնաւից եւ անարժանս ի գրոց աշակերտաց, եղեռնալիւր եւ վատուէր անձինս Ո՛հան քահանայս, վատնող քանի եւ անուամբ միայն այցելու, շնորհիւ Տեառն սկսայ զգլխի տառին, որ կոչի Մոլութեանց եւ ողորմութեամբ նորին աւարտեցի յամի Թուահաշուութեան Արամեան տոհմի Հազարերորդի Հարիւրերորդի եօթանասուներորդի եւ ի վեց թվոյ (1727), ի Հայրապետութեան Տեառն Կարապետի կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց եւ յառաջորդութեան մեղոյս նահանգի երկրին Պարսկաստանի այսինքն Շօշ քաղաքի, Տեառն Դաւթի

քաջ ախոյեանի ուղղափառութեան աստուածաբան վարդապետի եւ արհիական եպիսկոպոսի եւ իշխանութիւն քայանթարութեանն Յովհաննիսի քաջաբան եւ Հոգեբարձու մանական դատուորի:

Արդ, գրեցաւ սուրբ տառս ի յերկրն Հնդկաց, ի քաղաքն Չինիփաթանու, որ մականութեամբ Մադրաս յորջորջի, ի դռան Սուրբ Աստուածածին եկեղեցոյ, որ եւ աղաչեմ կողկողապին դիմօք, ոյլ պատուական հայրք իմ եւ եղբարք, յորժամ ընթեռուք զգիրք, խնդրեմ ի ձէնջ անմեղադիր լինէք, եթէ աւելորդ գիրս ինչ տեսանիցէ բարցէք եւ եթէ պակաս՝ լցուցէք, քանզի եւ ես յոյժ ամբոխեալ էի ի նսեմացեալ ամանակոյս, սակայ վորդովմանն մերոյ աշխարհին եւ բաղում արտմութեամբ եւ տկար մարմնով գրեցի զսա կրկին եւ երեկին եւ մանաւանդ բաղում Թախանձանօք աղաչեմ, զի ներումն շնորհէք մեղապարտ դժողիս, վասն զի այս էր կարն մեր եւ ոչ աւելի եւ ոչ էի տեղեակ զբարձրութեան արհեստի եւ մանաւանդ բարեբրկանութեան, վասն որոյ աղաչեմ, զի ներումն շնորհէք մեղաւոր եւ տառապեալ Տէր Ոհանիս եւ Ա բերան ողորմի ասէք եւ ես ասացի նախ ողորմին եւ միով Հայր մեքիւ վասն ասողացդ զՀայր:

Դարձեալ ի յեջէք ի Քրիստոս զՀայրն իմ զՏէր Ոհան եւ զմայրն իմ զԲիւմբրիխանն, զեղբայրն իմ զՅակոբյան եւ զբոլորն իմ զՏառկումն, ի յեջէք եւ Աստուած ողորմի ասացէք:

Դարձեալ յիշեցէք զորդան իմ զՏէր Պետրոսն եւ զՍտեփանոսն եւ զդատեալսն իմ, զի ընդ երկայն առևրս լիցին: Գրեցաւ թիւն փոքր ձձԲ (1727), ներձ ժ աւարտեցաւ:

143բ. Զծոյլս ի բարին եւ արաք ի շարն զՈհան քահանայս զծօղս յիշեցէք:

4ա. (մատիտով) Քրիստոս, Քրիստոսի ծառայ Տէր Ոհան ք(ահանայ) դրեցի:

4բ եւ 5ա. Սուրբ Հոգի Աստուած, օգնեա դատապարտեալ ծառայի քո դժոգի դրոյս:

20ա. Տէր, ողորմեայ Միլղասնիս:

486

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 231, գգ. 15)

ԺԼ Դար

Թերթֆ. 80: ՄեծՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՒՆ 14.0 X 9.5: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՒՆ՝ միասին, 10.0 X 8.7: ՏՈՂԳ՝ 23: ՆԻՒԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ մոտրցիք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, լուսամեղացծերը՝ կարմիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ԺԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ 41ա, 49ա, 65ա: ԼՈՒՍԱՆԹԱԶԱՐԴ՝ եւ ՆԵՐԳՆԱԶԱՐԴ՝ 2ա, 3բ, 6ա, 8բ, 10բ, 21բ: ՍԿՏԱՆԱՏԱՆՔ՝ մոտրցիք եւ կեանքա՝ մակերգեր: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի թէ դարձ սկիզբ: ԿԱԶՄ՝ չափ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 25, 38—40բ, 43ա—48բ, 62բ—64բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— ԳԻՐԸՐ վրա է պահուած. վերջին մասը քրքուած է եւ թերի, Յիստակարան շուշի, իւրաքանչիւր գլխի վերջում մի ծաղիկ է նկարուած որպէս վերջնազարդ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—24ա. Նորադոյն ծաղիկ զօրութեանց: Յորում ընձեռի յաղաք մոլուութեանց յորոց պարտիճք ի բաց փաղիլ առ ի կենցաղավարել ընդ երկնդին Աստուծոյ: Յաղաքս սիրոյ առ Հասարակ:

բ. 24բ. Յաղաքս խտասարտութեան:

դ. 26ա—41ա. Յոհաննիսի վարդապետէ Երզնկեցոյ, ի խնդրոյ ուսումնասէր եւ բարեպաշտ իշխանին Հայոց Ապրցի, բան ինչ ի յիշատակ սիրոյ բնադրեաց: Յաղաքս երկնի եւ զարդուց նորա:

դ. 41ա—49ա. Որաւ Հոգեւոր եւ օգտակար ըստ ասից քաջ բանիւրուն Պուլ Յոհաննէս Երզնկացի վարդապետի:

ե. 49ա—65ա. Յաղաքս պատկերացուցութեան:

զ. 65ա—80բ. Պարունակեալ բարոյական ուսումնասիրութիւն (վերջը քերի):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

2ա. Տէր Մարտիրոս Տէր Ստեփաննոսեան Բազարտունոյ:

487

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
(ԶԵՆՈՐՀՐԴՈՑՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՑ ՍՐԲՈՑ)

(Ս. Ամեմափրկիչ 14, գգ. 17)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 148: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 16,8 X 21: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱՍԻԱ, 18 X 13: ՏՈՂՔ՝ 28: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ ճուղքեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, կաշի մեծ: ԿԻԱՑԵՐԱՄ ՄՋՈՒՄԵԹ, ճիւղի կողմը գումար չիք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆ՝ երեւի ժէ դար: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, վերմագրեքմ ու գլխագրեքը՝ կարմիր, լուսանցագրեքը՝ սեւ: ԳԱՍԱՐԿ՝ 1ա—4ր, 142—ի կէսից—148ր:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը յիշատակարան յունի, Բաւական մարտի է պահուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յա—107ր. Բարդական աստուածաբան Երեմի:

108ա—126բ. Յաղապս Բնութեան թէ զի՞նչ է բնութիւն:

126բ—136բ. Յաղապս անձին. թէ զի՞նչ է անձն:

137ա—142ա. Յանկ եւ ցուցակք Բարոյական աստուածաբանութեան, որը յետեւին յետ տեսական աստուածաբանութեան:

ԵՒՇԱՍԱԿԱՐԱՆ

136բ. Աստ պակաս շատ կայ, եթէ Տէր յաղպեցէ լցուցանելուց եմք:

488

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 147, գգ. 20)

ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ

ՌՃԻ—ՌՃԻԱ (1691—1692)

ԹԵՐԹՔ՝ 384: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 18,4 X 13: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱՍԻԱ, 10 X 11: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ իտաքակ մուրգեր, շղագրի մեծ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ սեւ քամաճով, հասարակ: ՊԱՏԵՐ՝ 5ր, լատինական իրկու կնոյ պատկեր, տղուած եւ աղա զոյճով մերկուած: ԺԱՆԱՍԱԿԱՐԴ՝ 6ա, 12բ, 74ա, 152ա, 179ա, 223բ, 317ա: ԳՐԻՉ՝ Պանակեքուր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ ոսկեգոծած, սեղմած ձեւերով. ունի աղճճէ փականքներ, ջրանցից մէկը կտորուել է. կազմի Ա կողմի մէրտեղ խաչելութիւնը լատիներէմ տառերով, Բ կողմի վրայ Աստուածածինը քաղը գլխին. քերքերի շուրջը ոսկեգոծ եւ սեղմած ձեւեր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵՆ՝ Նոր—Ջուղա: ԺԱՄԱՆԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆ՝ ՌՃԻ—ՌՃԻԱ (1691—1692), ՍՏԱՐՈՂ՝ Ամի Սարգիս: ԳԱՍԱՐԿ՝ 1—3, 4բ, 5ա, 372բ. 380, 383, 284:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լաւ է պահուած: ՎԵՐՋԻՄ 373ա—380ա, ունի նաեւ ցանկ: Հաւած ձեռագրի ընդարձակ վերնագիրն է. Հաւածաստութիւն աստուածաբանական վարդապետութեան, ի սրբազանից զրեանց, ի վճռոց սինչութեանց եւ վճռապետաց, ի Հանդից Հարց սրբոց եւ վարդապետաց, վճռադատեցեալ աշխատանք եւ երկամբք Լուսովիկոսի, Արէլի Ռուբէնացոյ եպիսկոպոսի, եւ Թարգմանեցեալ ի Յովհաննիս վարդապետ վաստակեալութեանց, բոա ինդրոյ սիրեցելոյ կորոյ պարոն Պանակեքուրայի ճուղայեցոյ, ի փառս Տեառն Յիսուսի աղբիւն ճշմարտութեան եւ ի զոմութիւն անարատի Մար Նորին եւ Կուսի, իոյ եւ ի Հրեմիան Հանուրց Հայկազունեաց: Յամի Տեառն 1689, ի Վէնէսիկ քաղաքի:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

381ա—388բ. Ենորհիւ եւ օժանդակութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ձեռնաստուութեամբ Որդւոյ Սրբոյ աստուաթաշխի եւ բարերարի, իսկ եւ նպաստութեամբ ամենօրհնեցելոյ Սրբուհւոյ Աստուածածնի եւ միշտ կուսին Մարիամու, աւարտեցաւ եւ եկերեցաւ դիտութիւնս զերբնական, որ յորջորջի թուն աստուածարանութիւնս ի թուականութեան մերում հալար հարիւր եւ թառասուներորդի (1691), ի զսաներորդում աւուր ամսեանն հոկտեմբերի եւ ի թագաւորութեան Պարսից Ծահու Սուլէյմանի եւ ի հայրապետութեան Տեառն Եղիազար յարու յաջորդի սրբազանի Հօրն մերոյ Դրիդորի Լուսաւորչին եւ յառաջնորդութեան Ստեփաննոսի արհիպիսկոպոսի Ջուղայեցւոյ եւ յիշխանութեան պարոն Աւետիքի, որ է որդի խոջայ Խաչիկին եւ տեառն իմում րաբրատոյ պարոն Դրիդորի, որ է որդի Մարգարի, որ մականուամբ կոչի Խաչար. ի լուսաւորութիւն եւ ի յօժայումն ընթերցողաց, զի սա է ճանապարհ ճշմարտութեան ի կիրարկողաց: Եւ է ի րաց բարձող ամենից երկրպայութեանց հաւատացելոց, զի սոքաւ վերահասու լինի որ ճշմարտի հաւատոյն զրիստոնէականի եւ նպաստութեամբ սորին կարէ որ պապացեանի զճշմարիտ հաւատն զրիստոնէական ընդդէմ անհաւատից ի հեթանոսաց եւ հերետիկոսաց մերոյս ժամանակի, քանզի սա է աղբիւր յորդոտաւ եւ ջուր փափկութեանն, որ զփայտցանէ դոյնիս ծարաւիս աստուածայնոյ դիտութեանց, եւ ի ձեռն սորին կարէ մարդ ուղղել զինքն եւ ի ճանապարհն ճշմարտութեան, որ է իման Աստուած ներմարմնացաւ վասն մեր, զի արդեամբ նորին հանձնայալ որ Հօրն երկնաւորի եւ Ուղոյն Սրբոյ բարերարի եւ շնորհարաշխի, որովհետեւ սա է շաւիղ զերբնականի դիտութեամբ, եւ դու ա՛ն ճշմարտի աստուածպաշտութեան: Մերձ է սա ի քրիստոնէից եւ հեռի է անհաւատից եւ ի քնականաց դիտութեանց, որ որ կամի պանծիս այսմիկ ժառանգակից լինել, նախ պարտի կրթել զինք ուսմամբ քերականութեան արուեստի, երկրորդ որդարաբանականի դիտութեան, եւ երրորդ ներութեամբ բնական ի փիլիսոփայութեան եւ հետեւապէս համարակնեցի ընթեռնուլ զաստուածաբանութեանս:

Ուրեմն թի՛ք որ ոչ է հմուտ վերդրեցելոց շաւղացն, ըզգուշացի ի յընթեռնուլն, զի մի անկանիցի ի տարակուսութիւն եւ հողջողդութիւն եւ արատեացէլ պզտս աստուածաբանականս սակս անվարժութեան իւրոյ: Եւ եթէ որ ոչ իցէ բաւական ինքն ինքեան իմանալ կամ վերահասու լինել, խնդրեցէ զվարդակցեսո, գիտունս, զի րա-

ցայայտիցէ զխորին դիտութեանս սորին: Անվայել է մարդոյն այսմիկ, որ ոչ է տեղեակ արուեստի քերականութեան կամ եղբրաց կանոնականաց զրոց, եւ կամ բառից ընդ լեզուին հայեաղանաց, զի որ անշրջահայեցութեամբ իշխէ ընթեռնուլ, անկասի ի յերկրայութիւնս եւ ի տարակուսութիւնս եւ ոչ կարէ մեկնել զօրութիւն դիտութեան սորին ըստ իւրում խելացն կամ ըստ իւրում հաւանանն: Իսկ որ որ ըստ օրինին ընթեռնուն աղատի, րնտրութեամբն իւրեանց, յիշեցնի զարմատն տոհմիս իմոյ զՋուղայեցի մահաւորս խոջայ Ամի(ր) Սարգիսն, որոյ ժականունն է Պրտու եւ զդողակից սորին զՈղլանն եւ զդուստր սորին զԲսկիսատիւն եւ զեղբար նորին զՎէլիջանն եւ զորդիս սորին զԻսամոնն եւ զԲարդամն եւ զորդիս սորին զՅովաննէսն, զՎարդանէսն, զՀէրապետն, զԱւետիքն, զԱղամարն եւ ըպիւաթի չայրն իմ զհանդուցեալն ի Քրիստոս ի թուականութեան մերում հալար հարիւր երեսուն իննեւորդի, ի վեցերորդում աւուր ամսոյն Արամ եւ մայրց սոցին զԴէնանն եւ զՈսկիմէրն եւ զԻրեւուհի մայրն իմ եւ զորդիս սորին զՄարգարէն, զԱպտուլահայեթն, որք են հանդուցեալք ի Քրիստոս, զԲակորման զերբար իմ եւ ես նուաստ, Հէջ Գօնալէնթուր, որ բազմաւ աշխատութեամբ հետաւորեցի ընդ վարդապետին իմոյ Յռհաննիսի Հօլովին Իուդանդիացոյ ի լեզուէն Դադաւաացւոց զարձուցաք ի մերս լեղուս կանոնաւորս: Աստ եւս յիշի՛ք է շղորն իմ Ոսկիմէրն, որ ամբիւր կուտութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս, եւ հօրեղբար որդիքն իմ Մկրտիճն հանդուցեալն ի Քրիստոս եւ Միկրայեանն եւ մայր սոցին Օթանասին եւ զուստր սորին Իրրիթէն, միւս հօրեղբար զստերքն զԿիթիթէն եւ Վարթէրն եւ մայր սոցին Մամէն, իսկ միւս հօրեղբար որդիքն Ստեփաննոսն հանդուցեալն ի Քրիստոս եւ Բարդամն եւ մայր սոցին Մէրջանն, միւս եւս յիշի՛ք է կենակիցն իմ Դիւիտենն եւ այլ ամենայն արեան մերմարտեցն իմ:

Որ որ ընթեռնուլն յօժարեցի յիշել զսոքին, ինքն եւս յիշեալ լիցի տառալի Աստուծոյ եւ Որդւոյ նորին Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ եւ Սրբոյ Եղիայն բարերարի եւ շնորհարաշխի, ամէն:

Ի փոքր թիւին ՀԹ (1694) Ղամար Աւումն, օրն է շաբաթ, Ծահ Սուլէյմանն վախճանուեցաւ Ըպպահան իւր թախտաւում. մայրն կենդանի էր եւ յետ իւրոյ թագաւորեաց որդին իւր Սուլթան Ծահ Բուզէն Ղամար Թունն եւ ի յորս ժամ անցեալ էր ի զիշիւրի ուրբաթու, յորում լուսանայր աւր շաբաթի, որ թաղեցուցին ի դահուհի հօրն իւրոյ, եւ էր ձեռն թիւի ՌՃՊԳ (1694), յուլիսի Իէ օր էր ամսոյն:

ի թիւին փոքր 20 (1695) Օվդան ժե, որն չորեքշաբաթ, երեք ժամ անցեալ էր աւուրն, որ Մասկովին մեծ թաղաւորն Հանգեաւ ի Գրիստոս բարի վարուք եւ բարի արեւամբք եւ փոքր եղբարն, որ սորին որ էր եւս թաղաւոր, քան զի երկու թաղաւոր ի միասին թաղաւորէին ի միուս դահու ի հօրն իւրեանց. էրեք եղբարն վաղճեաւ, այժմ

կրսեր եղբարն տիրէ ի վերայ թաղաւորութեան յուսիսականաց, որոյ Տէր Աստուած երկայն աւուրս տայցէ եւ բարի յաղթութիւն, ամէն:

Եւ վերոյ զրեցեալ երկուց թաղաւորաց անուանքն են երէց եղբօրն Յոհանն էլէքսիչ եւ կրսեր եղբօրն Պէտր էլէքսիչ, այսինքն Յովաննէս եւ Պետրոս էլէքսանի որդի:

489

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ՅԱԿՈԲԱՅ ՆԱԼԵԱՆ

(Սեփականութիւն Նոր-Ջուլայի բնակիչ Տէր Մարտոնցեանի, քիւ 2)

ՍՈՒՐԱԹ—ԲԱՆԴԱՐ

ՌՄՆԶ—ՌՄՄԷ (1807—1808)

ԹԵՐԹՔ՝ 642: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 21 X 15: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասիւմ, 17 X 10, 2: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻՒԹ՝ կապոյտ քուղք: ԳԻՐ՝ ճառագիւր: ՍԱԳՐՆԱՏԱՐ՝ հատաքակ բաւրգիւր: ԿԱՂԱ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, Յերսից գու՝ թաւում քաղով պատած: ԳՐԻԶ՝ Զափարիւ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Սուրաթ—Բանդար: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ՌՄՆԶ—ՌՄՄԷ (1807—1808), ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 641—642:

ԵՄԼՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լաւ է պահուած, միայն մի քանի թերթեր դուրս են թափուած:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

Գիրքը որ կոչի Կրթութիւն աստուածաբանական գիտորդոցն եկեղեցւոյ սրբոյ, աշխատասիրութեամբ. Տեառն Յակոբայ աստուածաբան պատրիարքին Բիւզանդիոյ, որ յամի Տեառն 1754 եւ ի մերն Հայոց ՌՄԳ յունիսի ժ յերկրորդի պատրիարքութեան իւրոյ, որ ի մեծ քաղաքին Կոստանդնուպօլսոյ, յերրորդ ամին Նոր սկսելոյն, որպէս զբի 1248 զրբիս թղթոյ Համարին: Արդ եւ այժմ ի բուն իսկ զրբէն, որ ի վերն օրինակեցեալ ի փառս միոն Աստուծոյ եւ լուսատու սուրբ պատուիրանացն, որ ի Հին եւ ի Նոր Կտակարանաց եւ ի դործածութեան ամենայն ումեք մերանց սրբազանից Հարց եւ եղբարց մերոց սուրբ խորհուրդն եկեղեցւոյ, Եղեւ ի Հինդ Սուրթա, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյն եւ ի յառաջնորդութեան մերն Նոր Զուլայու Սուրբ Ամենափրկի Հրաշագործ վանից Տեառն Յարութիւն

եւ Տէր Գէորգեայ յաջորդի Նորին սրբափայլ եպիսկոպոսաց: Ի թուոյն Փրկչին մերոյ 1807, եւ ի մերումս թուող 1256, ի մայիսի ամսոյ մտին, որ է յԱզամ ամսոյն Ագարիա՝ յի, զորս սկսաք Աստուծով յօրինակելն, ամէն:

Փառք... Աւարտեցաւ պիւրքս եօթն խորհրդոց յամի Տեառն 1754 եւ Հայոց ՌՄԳ յունիսի ժ, յերկրորդի ամի պատրիարքութեան մերում մեծ մայրաքաղաքին Կոստանդնուպօլսոյ, յերրորդ ամին Նոր սկսեցելոյ Յակոբ անարժան ծառայ պատրիարք մեծին Բիւզանդեայ: Այլ եւ վերստին աւերնակեցեալ եղեւ ձեռամբ ծառայ յեղեղ Աստուծոյ Յակոբ պարտաւր դպիր, որ մականուամբ Զորթան Օղլու տիրացու Գէորգի աշակերտ կոչի, Հայոց թվին ՌՄԻԵ (1776) մարտի Գ, ի փառս միոյն Աստուծոյ: Իսկ եւ ի Նարդիանս վերստին պաղափարեալ եղեւ ի փառս եւ ի պատուիրանաց ամենափրկին Աստուծոյ եւ ի վայելչութիւն ամենապիկար ծառային Աստուծով զօրացեալք իմոցն որդոց յորդիս վայելողաց, յամի Կենարարին մերոյ 1808 եւ ի մերն Հայոց թուոցն ՌՄՄԷ մարտի Ը եւ ի փոքր թւոյն Ագարիայի 192, Նեղհան 23, ի մեծի պահոց պատեքի, ընդ Հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյն, որ ի Հինգս ըրթի, որ է երրորդում շաբաթի ի օտնից Սրբոյն Յօհաննու, իմոյ Հայրապետին եւ այլն, յորոց եւ յամենայնից սրբոց մաղթանօքն Տէր մեկ եւ Համօրէն Հատապեղոցս ողորմեսցի: Այժմ եւ ի յաւուրն յետնում ըստ այժմ կենցաղ(ոյ)ս եւ օր առաջին երկին կեն-

անարդի միջ յիշմայն արժանի Համարես-
լիք եւ զիս զտառապետս եւ որք յիշէր յի-
շնալէդ լիշիք ի Գրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ,
այժմ եւ ի սոսկայի աւուրն յետնում-
նուստ եւ ամենապիկար ծառայ Տեառն մե-

րոյ Յիսուսի Գրիստոսի Զաքարիայ պատուա-
ւոր եւ իբր պաշտօնեայ Տէր Պետրոսեան
Մեղրոն Նոր Զուղայեցի եւ այժմ ի Հնդկաս-
տան, Սուրաթ տաճք բնակեալ Պաղեանց
կոչեցեալ)։

490

ԱՆՏԱՌ ԱՅԼԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆՅ ԲՈԼՈՐԻ ՍՈՒՐԻ ԳՐՈՑ
ԼԱՌՈՒԹԵՐԹ ՃԵՐՎԱՐԻԷՅՆԱՌՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 8, գգ. 17)

ՌՄԽԲ (1793)

ԹԵՐԹՔՔՔ 383: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՔՔՔ 18, 0 X 11:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին,
15, 3 X 0, 8: ՏՈՂՔՔՔ 25—28: ՆԻԻԹՔՔՔ 1—372
քարակ փայլուն, 373—383 ետտ: ԳԻՐ՝ շղագրիմ մե-
տեցող մամր մտորգիր. քերթերից մեծ մասի քամաք
մերծծուած եւ իրստ յժուարըմքեռնի: ԿԱՂՄ՝
ստուարաքուղք սպիտակ կաշիով պատած: ԹԱՐԳՄԱ-
ՆԻԶ՝ Ղուկաս վարդապետ ետրքերցի: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒ-
ԹԵԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՄԽԲ
(1793), ԳՐԻԶ՝ ամյայտ: ԴԱՅԱՐԿ՝ 1ա, (ժ. 10ք, 20ք,
21ա, 21ք, 30գ—30ք: ՀԱՐԳԱՄԱՆՔ՝ 1ա: 51-ի տեղ
մի կտոր քուգք է, որ աւելացրել եմ կազմելուց յե-
տոյ, վրամ գրելով քնագրի արտագրութեան ժամանակ
մոռացուած մասը եւ փակցրել գրէի լայնէմ:

ԲՈԼԱՆԻԱԿՈՒԹԻՆ

7ա. (Ամուսնաքերք) Յամի Տեառն
1550: Անտառ այլաբանութեան բոլորի սուրբ
զրոյց: Որ պարունակէ կիշեան զնորի խոր-
հրդաւոր մեկնութիւն եւ ըստ մեծի մասին
զգրականն յոյժ ոգտակար եւ հարկաւոր
(պ)այժառ եւ պարզ աստուածաբանութեան:
Արարեալ եւ զարդարեալ ի հեղինակէ եղբոր
Հօր Ճեռնիմոսի կոչեցելոյ Լաւուէթօ ձէր-
վարիյնայիոյ, ի կարգէն Սրբոյն Պէնդի-
տոսի կրօնաւորին, ի վանս Մանթեսերաթօ
եւ Աբբայի վանացն Սրբոյն Ֆիլիշիոսի Կուրե-
սիօլէնայիոյ: Մեծաւ խնդրանօք եւ բազում
ծախիւք Թարգմանեցեալ արհի եւ պանծալի
պատրիարքին Տեառն Յօնանու մեծի աս-
տուածաբան վարդապետին եւ գերապայծառ
եպիսկոպոսին Կոստանդնուպոլսոյ Բաղշոյ

եւ սրբոց տեղեացն Գրիստոսի Աստուծոյ մե-
րոյ գլխովին այցելութիւն եւ անարժան ծա-
ւայի եւ պաշտօնէի:

Ի փառս մեծազնոյ Աստուծոյ եւ ի յօ-
գուտ աշակերտաց եղելոց մերոյս դասաւան
եւ այլոց ընթերցասիրաց անձանց: Թարգ-
մանեցեալ ի լատինականէ լեզուէ ի բարբառ
հայկական ի Ղուկաս վարդապետէ Ուրբեր-
թացւոյ, ի Կոստանդնուպոլսոյ քաղաքի, յա-
մի Տեառն 1733 եւ ըստ Հայոց ՌՃՁԲ:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

7ա. (Յիշատակարան այն ձեռագրի) եւ
այժմ վերստին ի նոյն հեղինակէ դադարա-
րեցաւ ՌՄԽԲ (1793) ԹՎԻՆ Հայոց:

16ա—19ա. Յիշատակարան Թարգմանել
տուղի զբոյս կոչեցելոյ Անտառ այլաբա-
նութեան, (Բերում եմք միայն վերջին մասը)
... Վասն որոյ ի պատնէն իմ գհեղինակա-
կան գրքոյս Անտառի այլաբանութեան աս-
տուածաւունչ զրոց ցնծացայ եւ բերկրեցայ,
որպէս զայն, որ պատնէն աւար բայում եւ
ետու Թարգմանել զսա ի հայկական րար-
բառ աղբաւորութեան արդեամբք, որոյ
Թարգմանիչն եղեւ Ուրբերդցի Ղուկաս
վարդապետ, Հմտապոյնն լատինական լե-
զուին, զոր բէլ, թէ ի մէջ չըլանաց Հնդից
եւ վեցից ամաց հազու թէ աւարտեաց յամի
Տեառն 1736 եւ Հայոց 1185: Եւ ուրիշն յե-
տին ի բանասիրաց եւ ծառայիցն տէր անար-
ժան ծառայս Աստուծոյ Յօնանէս վարդա-
պետս Բաղշեցին (եւ շնորհիւ հոգւոյն Սրբոյ
Իբր պատրիարկս Կոստանդնուպոլսոյ, աշա-

կերտս մեծի եւ քաջ բարունակեալ իմոյ եւ հոգեւոր ծնողին, Տեառն Վարդանայ լիաշնորհի եւ յիւրում ժամանակի վարժողաց վարժապետի) ցանկացեալ նոյնոյ մրդանոցիս աստուածային սուրբ գրոց եւ անտառիս այլարանութեան, զկնի բազմաց թարգմանեցուցեալ զրեանց աւելի եւ զայս պանծ յըտեմարանս աղգիս Հայոց ի յիշատակ բաղմամեղ հոյոյս եւ երանաշնորհ վարժապետին իմոյ Տեառն Վարդանայ, զկնի սրբոց թարգմանչաց զիմաստասիրութիւն եւ դաստուածարանութիւն ի լոյս բերողի։ Նաեւ անոց Գրիգորի մեծի վարդապետի եւ սրբոյն երուսաղէմի զերընտիր պատրիարքի եւ մարմնաւոր ծնողաց հանգուցելոց ի Տէր եւ հոգեւորս որդւոց իմոյ, ննջեցելոց ի Քրիստոս եւ կենդանեաց իմոց դաւակաց Յարութիւն եւ Յակօր Տեառն բանից պաշտօնէից եւ այլոց որդեկացս ի Տէր Որդւոյս յիշատակի եւ այլոց փոխարէն ոչ զայլ ինչ պահանջման ի հանդիպողաց, եթէ ոչ զբաւութիւն հայցել բաղմամեղ անձինս իմոյ առ Տէր միով Հայր մերեւ յիշման։ Եւ կանոնիւք զայս ինչ ներկայեմ ի վախճան յիշատակարանիս, զի

որքան իցեմ կենդանի, եղիցի զբոցս այս ի մայելումն եւ ի դրօսանս ինձ եւ աշակերտաց զաւակաց իմոց հոգեւորաց, եւ զայս եւս նորմիւք փակեմ առաքելական կարգիս շնորհիւ, եւ ասեմ, թէ ով ոք յիմոց աշակերտացս եւ հանդիպողք սոյն զբոցս զսա ոչ ծաղկեցուցէ եւ կամ անինամ թողցէ, եւ կամ ի վարժավակի ծուլութեան բարձի թողցի արասցէ եւ ըստ ակամբ հայեսցի, հատցէ Աստուած զբաժին նորա յերկրէն կենդանեաց, եւ թէ ոք սիրով զիպեցի ընթերցի ուղեցի եւ օպտեցուցէ զայս, եւ կամ ի զաղափարելն զայս յիշատակարանիս եւս զաղափարեցէ, խնդրեմ ի Տեառնէ մերձ Յիսուսէ Քրիստոսէ, զի երկրօրմք կենօք յԱստուծոյ սիրեցի, ի զիրն կենաց անջինջ զրեացի եւ երանութեան սրբոց ի մերնում զաւառին արժանի եղիցի, ամէն։

19ա (Յիշատակարան մալիազապիար օրինակի)։ Գրեցաւ յիշատակարանս յամի Տեառն 1740, թուին Հայոց ՌՃՁԹ, յունիս ամսոյ ԻԳ, ի Կոստանդնուպօլիս, ընդ հովանեաւ Սրբոյ Աստուածածնի մայր եկեղեցւոյ, ի փառս Աստուծոյ։

491

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. ԱՄՆՃԱՓԻԿԻՆ Է, ԳԳ. 17)

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

(ՌՄԺԸ (1769))

ԹԵՐԹՔ՝ 350։ ՄԵԾՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 23,5 X 28,7։ ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ 12 X 17,5։ ՏՈՂՔ՝ 32, 31 եւ 27։ ՆԻԻԹ՝ քուրք։ ԳԻՐ՝ ճոտքեր, զգագրի հետ խառն։ ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ։ ՎՐԱՑ ԹՅՈՒՄՈՎ ԳԱՐՁԵՐ. վերջիմ կազմի ամփեմքը մշուած։ ԳՐԻՉ՝ իսլամոս վարդապետ Կ. Պօլսոյ (5—54 եւ 337—349), Մատթէոս (61—123, 130—302, 310—336), ՍՍԱՅՈՂ՝ Յովսէփ Արղուսեան։ ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ հաւանաբար Ս. Էջմիածին։ ԺԱՄԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՄԺԸ (1218), ԴԱՍԱԿ՝ 1—4, 7բ, 8ա, 10. 54բ. 57ա, 60բ, 123բ, 127բ, 129բ, 317ա, 318բ, 338բ, 350բ։

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Յանկէրը այլ զրէի ձեռքով էն գրուած։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 5—60ա. Աղբիւր բացեալ Պիտրոսի Աղաւաղեանի եւ ցանկ գրոցս։

բ. 61—123. Գիրք որ կոչեցաւ Աստուածանմանութիւն, շարադրեալ ի Պետրոսէ արդիւնաւոր վարդապետէ եւ յեպիսկոպոսէ Նախիջևանեցւոյ Աղաւաղեան, ի Սուրբ Էջմիածին, ի փառս մեծին Աստուծոյ եւ ի պատիւ ամենօրհնեցելոյ Սրբոյ Կուսին Մարիամեւ Աստուածածնին, եւ ի պարժան մանկանց Սրբոյ Սիօնի, եւ յորդորման եղբայր ոմանց աշակերտաց դրոց սրբոց հետեւողաց ճշմարտասիրացն անձանց եւ յաւուրս գերիշխանութեան Հայրապետին մերոյ Սիմէօնի սրբազան կաթողիկոսին, ի մայելումն սոյնոյ վեհի աշակերտ Սանահնեցի Յովսէփ եպիսկոպոսին Արղուսեանէի, ի թուականութեան Հայոցս ՌՄԺԸ (1769), մարտի ամսոյ ԺԲ-ումն, անպիտան գրչիս Ռաչատուր վարդապետիս Կոստանդնուպօլսոյ։

124ա—127ա. Ցանկ դրոցս :

գ. 130—308բ. Քարագներ :

309—316. Ցանկ դրոցս :

դ. 319—336. Գիրքս այս որ կոչի Կլիոսարդարութեան :

ե. 337—346. Թուղթ Սրբոյն Ստեփանոսի Սինեայ եպիսկոպոսի, պատասխանի թղթոյն Գերմանոսի պատրիարքի Կոստանդնուպոլսի (Պակտիկն շրագիր տառերով շխտյ աւելացուած. «ի Ճառնարէն Հանեալ եղեւ») :

զ. 346բ—349. Երանելոյն Յոհաննու իմաստասիրի ասացեալ Յեկեղեցոյ խորհուրդ : Սկիզբը՝ Ահա այսքան եւ այսպիսի անթիւ զանազանութիւն եղելոց եկեղեցւոյ խորհուրդ եւ կարբ ի հաւատացելոց ի Բրիտոս...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

54ա.

Ազբիւր բացեալ ի Տան Դաւթի, Բացեալ Մաքրե Գաւիչ Որդի, ի տան Գաւիչ Զմաղ Դաւթի, Դաւթի Որդի Դաւթիս Արդի :

Եւ մատթէս ոգի բշտառ, Միշտ ի չարիս կամ անդադար, Մոյլ ի բարին, արի առ չարն, Մի՞թէ Աստուած լիցի ինձ ճար :

122բ.

Ի Բաւակմիս Հայոց
Զկենդամակերպս երկատասան,
Ճէլի պատկեա, դիր եւ քսան,
Ի քսանէն գերկուսըն իմն,
Գտցեալ գրիւ գրեց լըման (1769) :

(Կայ ճան երկնց տունից քաղկացած ներքողեան ռտամաւոր) :

492

ԳԻՐՔ ՀԱՐՑՄԱՆՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵԻԱՑԻՈՑ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒԹԻԻՆ ՍԱՂՄՈՍԱՑ Ի ՎԱՐԴԱՆԱՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 93, գգ. 19)

ՇՕՇ (ՍՊԱՀԱՆ)

ԻՀԲ, ՌԳԹ (1623, 1650)

ԹՆՐԹՔ՝ 549: ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ ԹՆՐԹՔ՝ 23 X 18,3: ՍԻԿԼԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒԱՍ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻԱՑ. 2ա—341բ՝ 18,7 X 5,4, իսկ 342բ—547բ՝ 17,2 X 6: ՏՈՂՔ՝ 2ա—341բ՝ 23-ական, իսկ 342բ—547բ՝ 37-ական: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ 2ա—341բ՝ մտքգիր, իսկ 342բ—547բ՝ բալբգիր: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 348ա. միտքն գծագրուած մատիտով, առանց ձկաքիւռ: ՃԱԿԱՏԱՐԱՐՈՒ՝ 342բ, 383ա, 418ա, 437ա, 460բ, 478բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐՈՒ՝ ունի մեծ քառով միտքն ձեռագրի երկրորդ մասը՝ 342բ—547բ: ՍԿԱՐԱՆԱՏԱՐ՝ 2ա—341բ՝ մտքգրքի կարմիր քամաւով, իսկ 342բ—547բ՝ կեմ-դամակերպք: ԹԱԼԱՒ՝ սեւ, գլխատառերը, սկզբնատառերն ու երկրորդ մասի լուսնազգեքներ՝ կարմիր: ԿԱՍՄ՝ կաշեպատ տախտակ տեղման ձեւերով, ներսից շերտաւոր փայլամ: ԳՐԻՑ՝ 2ա—341բ՝ Սիմէոն Զուգլայեցի, 342բ—547բ՝ Պօղոս քանապոյ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ ՇՕՇ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ 2ա—341բ՝ ՌՀԲ (1623), 342բ—547բ՝ ՌԳԹ (1650), ԴԱՏԱՐՈՒ՝ 1, 127ա, 342ա, 612, 613, 549:

ԵԱՆՈՒԹԻԻՆ.— Զեռագրեր լուս. է պահուած: Տեղից հատուած է 511-ը, 240—253-ը յետոյ է աւելցուել եւ գրուել ասորեր գրչի կողմից նաորգրով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 2ա—341բ. Գիրք Հարցմանց Գրեւորի Տաթեւացոյ :

բ. 342ա—347բ. Մեկնութիւն Սաղմոսաց ի Վարդանայ :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

340բ. Փառք... որոյ այսպիսի բղձիւղ առ ըստացումն աստուածային տառիս եւ ամենայն ծաղկաւէտ բուրաստանիս Հարցման դրոցս ցանկացող եղայ, եւ ես Սիմոն երէցս զրեցի, յիշատակ հողոյ իմոյ եւ ծնողաց իմոյ, ամէն :

Եւ արդ, եւ յետինս ի կարգաւորաց եւ անպիտանս եւ անարժանս ի մանկուսն եկեղեցւոյ, բաղմանեղս եւ անիմաստս ի զիրս գրչութեան եւ յանցաւորս ամենայն պատուիրանացն Աստուծոյ Սիմոն Զուգլայեցի, սուտանուն քահանայ, որ անուամբս եմ միայն եւ ոչ գործով : Ենթո՛րէն Տեառն եւ ողորմու-

թեամբ նորին կատարեցի զլիբքս, որ կոչի
Հարցմանց մեծ Հոռտորին Գրիգորի, ի մեծ
Թվականին Հայոց ՌՆԷ (1623) ամի, ի մայ-
րաքաղաք Ասպահան, որ Շօշ կոչի, ի թա-
ղաւորութեան Պարսից Շահ Ապասին եւ
առաջնորդութեան մերոյ զեղին Ջուղայոյ
նախատուր վարդապետին, խաջայ Նապա-
րին, զրեցաւ եւ աւարտեցաւ զիրքս այս,
մասն որոյ երես ի դետին դնելով աղայեմ
զմեղ, զի որք Հանդիպիք ի սմայ կարգալով
կամ օրինակելով, յիշեցէ՛ք զՍիմոն մեղաւորս
եւ Աստուած յիշողացդ ողորմեացի իւր միւս-
անդամ զարստեանն, ամէն:

341ա.

Փառք ամենագաւառ տէրութեան,
Երեւանմանայ աստուածութեան,
Հօր եւ Որդոյ անճառ բնութեան,
Եւ Սուրբ Հոգոյն աննասական:

Հայր է պատճառ Որդոյ ծննդեան,
Եւ Սուրբ Հոգոյն մաքուր բոխման,
Ոչ թէ ախտիւք մտրմնոյ մնան,
Եւ կամ աղբերց որ մուսգաման:

Այլ է անճառ եւ անմամն,
Վեր քան քմիտս եւ քան զքան,
Ծնունդն Որդոյ անմամնական,
Եւ մամն Հոգոյ աննասական:

Ոչ ուն առաջ աւագական,
Ոմն կրսեր մուսսական,
Այլ մի եւ մօլմ գոլ իմացան,
Սուրբ վարդապետին աստուածաբան:

Ողորմութեամբ հարմն էական,
Երկիր լցեալ փառքամացան,
Բանիւ մորին անմահական,
Երկինք կառեալ հաստատեցան:

Իսկ գաւառիւքն մազին որ կան,
Շնորհիւ Հոգոյն պայծառացան,
Ակն արեւու ընդ լուսոյ տկամ,
Գումար առնեալց պարագրական:

Դարձեալ յայտնի ի Յորդանան,
Նայեալ թաքաւր ճայնն հայրական,
Դպ է Որդի իմ միական,
Կոչէ վերաւստ յորդորական:

Նայեալ հոգին աղանմաման,
Եւ լուսնափայլ սմաղոյ նման,
Տեսեալ տալոյ որդին Յոռան,
Նայեալ ընդ վեմն Յակոբ, Յոռան:

Սայեալ մեր Տէրն յետ յարութեան,
Աւեր գնդին սուրբ միտասան,
Գնացէ՛ք հաղորդք համբական,
Եւ ուսուցէ՛ք զիմ պատուիրան:

Մկրտեցէ՛ք զամենեւեան,
Որք հաւատամ Երբորդութեան,
Ձի եւ ընդ ձեզ եմ յախտեան,
Մինչեւ ի կէտ ձերոյ կոչման:

Ազգիս Հայաց մեծ թական,
Որ էր անցեալ կրկին շրջան,
Այլ եւ է թիւ աւելի լման,
Գրեցաւ զիրքս այս պատուական:

Այսինքն է թ հատոր հարցման,
Ըստ Օրինացն ժ-քանեան,
Եւ թ աղի քնար Դաւթեան,
Որով արեմի Աստուածըն Բան:

Այլ եւ մասանց որք գայացան,
Արարածոց լինելութեան,
Ժ բանիւ գրոցն էական,
Որպէս անաց մեծ հանորն այն:

Էակ գոյակ քանական,
Որակ առ ինչք որ երբական,
Ունել, կրել առնելական,
Ձի իմաստեցն պաշտէ գրեցան:

Այլ եւ հոգոյ թ գաւառութեան,
Հինգ քանական եւ հինգ անքան,
Ձի թէ քննես մտաւք արթնական,
Դիւրեւ գոցես գիպիւք ըզման:

Որով հերգեմ որք հմտեան,
Նախ գարտաքինար չարաբան,
Որք բախտ ասեմ զդիպած մարդկան,
Ձչարն եւ գրորին Աստուծոյ տան:

Այլ եւ երկարոյ հատոր լուծման,
Պիղծ ազանդին Արիստեան,
Հոգեւորտին Մանեղոնեան,
Եւ նմանցն որ աստ գրեալ կան:

Երբորդ հատորն հարցնական,
Յապագս անճառ աստուածութեան,
Այլ եւ իննեալ շատուցն որ կան,
Փառաբանիչք Երբորդութեան:

341բ.

Ձորորդ հատորն արարչութեան,
Վեցութեայ գործքն հրաշական,
Կենաց դախտին անմահութեան,
Եւ գնագան պտղացն, որ կան:

Հինգ հատորն է առնել մարդկան,
Մարմինն միւր է տարրական,
Հոգին պատկեր տառուածութեան,
Որով արար միշտ շարժական:

վեց հասարն է գլազ քարգման,
Մեհոց. Ելից եւ Ղեւտակամ,
Թւոց. Արիմաց երկաթադակամ,
Որով վարժին արդիւ մարդկան:

Եւթն հատարն է Յեսու Նաւեան,
Եւ դատաւորքն երկատասան,
Գիրք արքայիցն երեւակամ,
Յորոց ծագեաց լոյսն հայրական:

Ութն է Փրկչին մայդեղութեան,
Եւ Բանին Հաւր անճառ ծագման,
Զարչարանացն եւ յալութեան,
Եւ հրաշալի վեր համարման:

Իմն է հայրմուռն յոյժ գանգամ,
Վասն նորոյս փարքամութեան,
Եկեղեցոյս նոր սնանչակամ,
Որով առնէ արդիւ տուրմեան:

Տասն է յազազ մարդոյս փոխման,
Հոգեվարին այլ եւ մահեան,
Հանդերձեղոյն եւ յարութեան,
Եւ Քրիստոսի սուրբ գալըստեան:

Դատաստանին եւ հատուցման,
Ըստ իւրաքանչիւր գործոց մարդկան,
Մեղաւորացն անլուծ կապան,
Եւ արդարոց կեանք անվախեան:

Այլ եւ սակաւ բանս այս անբան,
Զիք Ստեփաննէ շարադրեցան,
Որ քահանայ անուամբ միայն,
Կոչեմ ի մէջ ռամիկ մարդկան:

Բաց գործով եմ նմանեալ շան,
Զարօք լցեալ քարեաց ունայն,
Եւ գիշակեր խոզի նման,
Ի մէջ տղմի կամ քաւալման:

Գերանմ ի յաչս որպէս հեծան,
Ի յետ շիւղից շրջիմ մարդկան,
Ոչ գարեւորիմ յաւի մարդկան,
Եւ ոչ յիշեմ գդաղատաստան:

Բաց դու Տէր իմ գքածակամ,
Խնայեալ ի գինս իմ սուրբ արեան,
Յորժամ գա(յ)ցես ի դատաստան,
Քո սուրբ անսոյդ արայ արժան:

Ամէն, եղիցի:

Ով մաքրամիտ ուսումնասէրք եւ ան-
ձանձորյթ վերծանողք, լուսաւոր մանկունք
սուրբ եկեղեցւոյ, յորժամ մտադրութեամբ
եւ հռանդնոտ փափազանաւք ընթեռնուք
զտուրբ վերքք, որ կոչի Հարցմանք, յիշեցէք
ի սուրբ յաղաթս ձեր ղկիմոն անարժան
էրէցս, որ անուամբս եմ եւ գործոյս ոչ,
գրեցի Հարցմունքս յիշատակ հոգոյ իմոյ եւ
ծնաւդացն իմոց, հօրն իմոյ Աղապարին եւ
մաւրն իմոյ Բեկումին եւ հանդուցեալ ի
Քրիստոս եղբայրցն իմոց պարոն Զինէ, Աղ-
տիրաբէ, Պարոնդատին, Յովանին եւ որ յի-
շէ, յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մե-
րոյ, ամէն:

(Առաջին մասի գրիչ Սիմոն Ելեցը 1266-
ում եւ 127ա-ում ունի վերոյիշեալի նման մի
այլ յիշատակարան, որը սեւ քանաճավ
ջնջուել է. բայց տակից արդ մասերը կար-
դացուել են. 127ա-ում եղել է նաորգրով մի
այլ յիշատակարան եւս. որը նայնպէս ջրմ-
ջուել է):

Ճ11բ. (Բալորգրով, վերջին մասը եղ-
ծուած) (է)ւ արդ, ես յետինս, անարժանս
եւ անպիտանս ի քահանայից Պօղոս անուել,
որ անուամբ միայն եմ քահանայ եւ ոչ գոր-
ծով, շնորհիւ Տեառն սկսայ եւ ողորմու-
թեամբ նորին կատարեցի զամենալիբ բու-
րաստանս, ի Թվականին Հայոց ՌՂ եւ Թ
(1650) ամի, ի Շաշ քաղաքս Ասպահան, ի
Թալաւորութեան Պարսից փոքուն Շահ
Ապաս արքայի եւ ի հայրապետութիւն մերոյ
գիւղիս Զուլպայոյ բարունապետին եւ պտա-
ցող սորա զպարոն... (այստեղ եւ ներքեւում
ամուսնեքը ջնջուած), որ հռանդնափափազ
եւ յօժար սրտիւ ցանկացաւ եւ պրկի ետ զեր-
պարանս Դաւթեան մեկնութեան, ի վայելս
մանկանց եկեղեցւոյ, յիշատակ բարի հոգւոյ
իւրոյ եւ ծնողացն պարոն... եւ եղբորն... եւ
քեւրցն... եւ կենակցին իւրոյ... եւ որդոյն
... եւ դստերացն, եւ այլ ամենայն արեան
մերձաւորացն եւ պապուն իւրոյ զխոջայ... եւ
հանիկին իւրոյ... Աստուած ողորմի ասացէք
եւ Աստուած ձեզ եւ մեզ ողորմեսցի իւր
միւսանգամ գալստեանն, ամէն:

Ճ32բ—Ճ33ա. (Տակի լուսանցքներին եր-
կարութեամբ գրուած է) Թվական ՌՃԳ
(1634) Աստուածածնան բարեկենդան, չո-
րեքշաբաթի աւուրն արեգական խաւարեցաւ,
տիւն եղեւ որպէս զգիշեր, զմարդիկն եղեն
որպէս մեռեալ. Աստուած փրկէ զայնարհս
յամենայն փորձութենէ:

ԳԻՐԹ ՀԱՐՑՄԱՆՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵԻԱՑԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 91, գգ. 19)

ժեղարար

ԹԵՐԹԻՔ: ԼՔԵ: ՄԵՆԻՌԻԹԻՆԸ ԹԵՐԹԻՔ 30.5 X 10.2: ՄԻԿՆԱ ՅԻ ՄԵՆԻՌԻԹԻՆԸ ԳՐԻՈՒԱՐ ՄԱՍԻՔ ԵՐԿՍԻՔԵ. 21 X 6: ՏՈՂԴԻՔ 33: ԼԻԿԻՔ՝ Բուզը: ԹԱՆԱԴԻՔ ԵՆԻ, ԳԼԽԱՍԱՌԵՐԸ ՆԵՎԵՐԱՍԱՌԵՐԻՔ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԴԻ՝ Ռուդրգիր: ՍԱԶԲԱՏՏԱՌԻՔ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՌԱՄԲՈՎ, մեծ Երկարագլուխ տառերով: ՎԱՄԱՐ՝ աղայուհի: ԵՐԿՍԻՔԻ ԾԱԽՆԻՐԸ, ՌԵՐԻՔԻ ԲԱՐՈՎ ԾԻԽԲԱՆ (Ա ԿԱՎ՝ մԻՐԸ ԱՆԽԱՐԱՐՈՒՄԻ մԻ ԲԵՐԲԻԼԻ ԲՈՂՈՐԳՐՈՎ մԱՐԶՈՐ ԳՐԱՆԻՔԻ ԵՂՈՒՄԱՐԸ յՈՒՄԱՆԳԱԾԻՐՈՎ, Բ ԿԱՎԻՔԻՔԻ ԲԱՐՈՎ): ՏՈՂԻՔ ԳՐՏՈՒԹԵՐԱՆ՝ ՈՂԻՔԻ ԲԱՄԱՆԱԿ ԳՐՏՈՒԹԻՐԱՆ՝ ՄՈՒՍԱՐԱԲԱԿԱՆ ԺԻ ԴԱՐ: ՃԱՆԱՏԱՆ՝ ԶԱՐԴԻՔ 157Բ, ԿԱՐՄԻՐԻ ԵՆԻ ԲԱՌԱՄԲՈՎ, 270Ե ԵՆ 301՝ մԻՐՈՒՄ ԵՆԻ ԲԱՌԱՄԲՈՎ, մոտերի՞ն յՈՒՄԱՆԳԱԾԱՐՈՂ: ԴԱՆ՝ ՏԱՍԻԿ՝ 300Ե, ԵՆԻԵԾԵՐԱՆ՝ ՄՈՒՍԱՐԱԲԱԿԻՔԻ:

ԵԱՆՈՔՈՒԹԻՒՆ. — Թւո՞րք 1-ը մէջնեանդ պատ-
 ռուած է, ի՞նչ 320—331՝ ժամամբ վնասուած: Զե-
 ռազրի վերջից Թբրէ է: Օխշատակարան չունի: Թա-
 կաւր ներծնուել է և ամբողջ էջերը սեպացել: Որոշ-
 ւելուհիներ և կարգերու մեկ է թողնուած նախատա-
 րարները: Վատը, բայց չի դնում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ա. Այս ինչ է գլխոտր բանք բռնոր գրոցս
(Ա—ԽԱ) :

1բ. Յառաջաբանութիւն գրոցս (միւս
թերթերը պակասում են) :

ա. 2ա—38ա. Առաջին Հատոր: (Առա-
տաքինս. Առարկութիւն եւ լուծումն ընդդի-
մախօսութեան նոցա): Սկիզբը բերի. Ժէ
դյուիս:

բ. 38ա—79բ. Երկրորդ հատորն: Հարց-
մունք է Արիստեանցն (Ի դուռն):

գ. 79բ—111ա. Երրորդ հատորի Հարց-
մանց: Աստուածաբանութիւն Սրբոյն Դիոնի-
սեայ (ԻԶ դուռն):

դ. 111ա—156բ. Սկիզբն ցանկի Չորրորդ
Հատորի, ի գործոյ է արարչութեան Աստու-
ծոյ մեղօրէի (Կ դուռն) :

Խ. 156թ—192թ. Հինգերորդ հատոր
Հարցմանց: Վասն կաղմութեան մարդկան
(ի գյուղս):

զ. 192թ—276թ. Վեցերորդ հատոր
Հարցմանց: Հինգ գիրքն է Մովսէսի, այս-

պէս Արարածք, Ելք, Ղեւտականք, Թիւք եւ
Երկրորդ Աւրէնք (26 գլուխ) :

է. 276բ—298բ. Եւթներորդ Հատորի
Հարցմանց. Ժողովողի, Յետուն, և Դատա-
ւորք եւ ի Դ թագաւորութեանց (Լե գլուխ) և

Ը. 298բ—340ա. Ութերորդ Հատոր. Յապոնիայի Գեոգրաֆիկական Փրկչին (18 գլուխ) :

թ. 340ա—413բ. Իններորդ Հատոր.
Վասն նոր օրինաց եւ եկեղեցւոյ ղանադան
Հարցմունք (ԾԶ պլուխ) :

ժ. 412բ—485. Տասներորդ հատոր
Հարցման գրոց (Վասն Հանդերձելոյն եւ
Կոփոխման մարդոյն) (1824 թ.) :

ժա. 474ա—477բ. Յիշատակարան գրո-
գրա :

Ժր. 478ա—485բ. Հարցմունք Գէորգեայ
վարդապետի եւ լուծմունք Գրիգորի նորին
հարազատի (վերցից քերի է) :

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

157ա. Ու, ինձ փոխալ մեղաւոր դժողոս
Թէ գիրք իմ մնալիք է եւ ձեռս փոխի Հոգ
դռոտայ։ Ուստի դուք, ով դասք լուսնա-
մէջ, յորժամ ընթերցուի, դասախոսն յի-
շնաջիւք մի Տէր ողորմեսցալի եւ զմեզ յիշեսցէ
Բրիտանոս Աստուած ի իւր միւսանգամ զա-
լսութեանս, ամէն։

80ա. (Կարմիր քամառով) Զթերավարտ
 և. զտխեղճ անձին յիշեա, ով ընթերցող բա-
 րի և զու յիշեալ լիցիս ի Քրիստոս Յիսուս
 ի Տէր մեր, որ կայոյց զ դասել զկենդանիս
 և. զմեռեալս և. զատ տանել անհոատից և. ի
 նա. Հռոմապից և. զորմեն, ամէն :

340ա. Զվարանեալս ի մեղս եւ զշաղա-
խեալս բազում ախտիւք եւ զորոմեալս հո-
գով եւ մարմնով աղայեմ յիշել, ով սուրբ
ընթերցողք:

414բ. Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ թէ գիրքս մնայ եւ մատենքս Հոգի եւ փոշի դառնա(յ)։ աղաչեմ յիշելի Տէր եւ Աստուած զձեզ ննջեցեալոց Հոգիքն իւր սուրբ արքայութեանն յիշէ։

494

ԳԻՐԳ ՀԱՐՑՄԱՆՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՑ

(Ս. Ամեմաիրիկի 92, գգ. 19)

ԵՐԵՒԱՆ

ՌՃԳ (1654)

ԹԻՐԹՔ՝ 467: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՐ՝ 25,5 X 19,7: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՍԻԱ, 17,7 X 9,8: ՏՈՂՔ՝ 31: ՆԻԻԹ՝ ԲՈՒՅՐ: ԳԻՐ՝ ԲՈՒՅՐԳԻՐ: ՋԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ ԳՈՒՄԱՐ ՈՅԵԼԵՐՈՎ: 461Բ-ՈՒՄ ՄԻ ԺԱՂԻԿ ԵՒ ՕԿԱՐԱՆԻ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա: ԽՈՐԱՆ՝ 223Բ: ՀԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ 6Բ, 42ա, 80Բ, 243ա, 267ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴ՝ 34 ԽԱՍ ՄՈՒՄԱՐԱՊԷՆ: ՍԿԱՐԱՆՑԱՆ՝ ՄԵԺ ԿԱՆԵՐՈՎ: ԹԱՆԱՔ՝ ՍԵ, ՍԿՐՑՄԱՆՈՋԵՐ, ՎԵՐՑԱԳՐԵՐՑ ԵՒ ՔՐՈՉ ՎԱՍՏԱՆԵՐ՝ ԿՐԱՄԻՐ: ԿԱՋՄ՝ ԿԱՇԵՊԱՍ ՍԱՅՍԱՆԿ ՍԵՂՄԱԺ ԴԵՆԵՐՈՎ, ՈՅԵԼԵՐՈՎ ՄՈՋ ՄԱՆՈՉՆԱԿԱՋՅԱՄ ՄԵՍԱՄԵ ԿՍԱՐ: Ա ԿՈՂԻ ՈՅԵՐԻ ԿՈՂՄԻ ՍԱՅԵՐ ՍԵՂՄԱԺ ՍԱՆԵՐՈՎ ԳՐԱՆԻժ ԵՒ ՏԵՐ ԶԱՖԱՐԻՅԱ, ԳՐԻՑ՝ ՄԿՐԱՅԻ ԵՐԵՐ: ՏԵՐԻ ԳՐՁՈՒԹԵՒՆ՝ ԵՐԵՆԱՄ ԲՈՒՅՐ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵՒՆ՝ ՌՃԳ (1654): ՍՏԱՅՈՂ՝ ՄՍԱՐԵՆՈՎ ՎԱՐՅԱՊԵՍ: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1ա—2Բ, 3Բ—Բ ԵՐԵՍԱՅԵՐ, 131ա—Բ ԵՐԵՍԱՅԵՐ, 462ա—Բ ԵՐԵՍԱՅԵՐ 467Բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ: ՁԵՆԱԳՐԵՐ ԺԱՂԻԿ ԵՒ ԳՐՈՒԱՆ ԵՒ ԼԱՆ ԿԱՆԱԿԱՆԻժ: ԺԱՅԻՆ ԿԵՐԵԼԻ ԼՈՒՄԱՆՑՔԻ ԿՈՂՄՈՋ ԵՐԵՐԵՐ ԵՒ ԺԱՂԻԿ ԵՒ ԿԱՆԱԿԱՆԻժ 431—454 ԵՐԵՐԵՐ: 464Բ ԵՒ ԵՐԵՐԵՐ ԿՐԱՆԻժ ԵՒ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՑԱՆԿԻ (3ա)

Այս ինչ է գլխաւոր ցանկ ըստ զրոյս.
ա. Ընդդէմ ճոյս, որ զբախտ եւ զհա-
սակն ասեն:

բ. Վասն ճանաչման:

դ. Ընդդէմ պլազմայ:

դ. Ընդդէմ Հրէից:

ե. Ընդդէմ (Հոգի) Արիստանցն:

դ. Ընդդէմ Հոգեմարտիցն:

է. Ընդդէմ Նեաւորի եւ երկաթակացն:

ը. Աստուածաբանութիւն Դիոնիսիոսի:

թ. Վասն Հրեշտակաց եւ դիւաց:

ժ. Վասն զործոյ եւ արարչութեան Աս-

տուծոյ:

ժա. Վասն արարածոյ:

ժբ. Վասն լուսաւորաց եւ աւուր եւ եղանակաց:

ժգ. Վասն իւրաքանչիւր տարերաց եւ բուսոց եւ կենդանեաց:

ժդ. Վասն դրախտին:

ժե. Վասն կազմութեան մարդոյն:

ժզ. Վասն հոգոյ մարդոյ:

ժէ. Վասն բոլոր մարդոյ:

ժը. Վասն Արէի եւ Նախահարցն:

ժթ. Վասն Արարածու եւ իւրոցն:

ի. Յեղից գրոց:

իա. Ղեւտական:

իբ. Թիւքն:

իգ. Օրէնքն:

իդ. Յետեւ Նաւայ:

իե. Դատաւորքն:

իզ. Առաջին Թաղաւորութիւնքն:

իէ. Երկրորդ Թաղաւորութիւնքն:

իթ. Երկրորդ Թաղաւորութիւնքն:

լ. Մարդեկութիւն Փրկչին:

լա. Վասն նոր օրինաց:

լբ. Վասն մեղաց:

լգ. Վասն առաքինութեանց:

լդ. Վասն է խորհրդոյ:

լե. Վասն առանձին եկեղեցոյս մեր:

լզ. Վասն փոփոխման մարդոյ:

լէ. Վասն բաժանման հոգոց:

լը. Վասն Նեոխին:

լթ. Վասն յարութեան կրկին:

խ. Վասն դաւաճան եւ դատաստանին:

խա. Հարցմունքն Գէորգեայ:

Այսքան:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

461—462. Փառք...

Արդ, գրեցաւ աստուածային այս մա-
տեան, որ կոչի Հարցմունք, ի յերկիրս Արա-
րատեան, ի քաղաքս Երեւան, ի թիականու-
թեանս Հայոց ՌՃԳ (1654) ամի, եւ ի Հայ-
րապետութեան Տեառն Փրկչապոսի սրբա-
զան դիտապետի, ի սոյն ամի փոխեցաւ առ
ոյոսն բնակից: Եկաց Հայրապետութեան ամս
ԽԳ եւ յաջորդեաց եւ նստաւ Հայրապետ Հա-
յոց Տէր Յակոբ Զուղայեցի, այր քաջազօր:

լի ամենայն աստիճանով իմաստով և վերադիտադուր թեման մերոյ պատուի հետոն Սիմեոնի քաջ բարեմանքով Ջուղայեցւոյ անյաղթ փիլիսոփայի, որ նստի ի սուրբ մենաստանն Ամենափրկիչ, ի ձորն Գառնույ, ձեռամբ տնարհատեալ եւ փրծուն զրշի մեղապարտ Մկրտիչ իրիցու, ընդ հովանեաւ սուրբ կաթողիկէիս, ի վայելումն Մատթէոս վարդապետին, եւ յետ հինգ կենաց իւրոց զաւակ լարի եւ յիշատակ ծնողաց իւրոց հօրն Գրիգորին եւ մօրն Մարիամին, քւեցն եւ ամենայն արեւմտաւոր աղականաց՝ կենդանեաց եւ ճանկուցելոց ի Քրիստոս, ամէն:

Արդ, Հայցեմք ի ճաշակողացդ հոգեւոր սեղանոյս եւ աղաչանք թաղապիսին մատուցանեմ մանկանցդ եկեղեցւոյ, որք լուսաւորիք ի սմանէ ուսմամբ կամ օրինակելով, յիշեալիք ի բարեբաւրն Աստուած զվերայ ասացեալ Քրիստոս ի սմա եւ ներուժն թողութեան խնդրեցէ յԱստուծոյ մեղաց մերոց եւ Հայրն երկնաւոր թողցէ ըղբանցանս մեր, ամէն: Հայր:

462ա. (Նոստրոգրով) Հոսի յետոյ դամենեան յիշի մաղթեմ եւ ինձ դատապեալ ստացողի սուրբ դրբոյս զՋաքարիա իրբ քահանայ Տէր Պետրոսեան Մեղրոն Պողեանց Նոր Ջուղայեցւոյս, որ ի Հինգ Սուրբա Աստուծով բնակեալ, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյն ճանգեմք մեզ եւ կենդանեզ եւ դուք յիշողդ յիշեալ լիլիք առաջի անմահ Որդւոյն Աստուծոյ եւ յոյսոյն մերոյ, եղեւ 1802 օգոստոսի մուտն ի Սուրբ, զոր եւ Աստուծով որդիք մեր որդոց յորդիս իւրեանց վայելեցեն պահելով ի միլի իւրեանց, նաեւ զամենայն զսուրբ դրեանս, զորս պատնի առ մեզ, ինքեանք բարեաւ վայելեցեն, եւ մի՛ ծախեսցն կամ զրաւեսցն կամ թաշխեսցն ումեք, զի յիշատակ լինիցին մեզ եւ ինքեանց, յորդուց յորդիս մինչեւ յաւիտեան, ողջ լերուք:

Ջաքարիա քահանայ յիշել Տէր Պետրոսեան:

(Ձեռագրում կամ վամբի 1654 թուականի մի քանի կնիքները):

495

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՄ

(Ս. Ամենափրկիչ 154, գգ. 20)

ԵՐՈՒՍԱԿԵՄ

ԺԷ—ԺԸ քար

ԹԵՐԹՔ՝ 228: ՄԵՆԹԻԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 15,2 X 10,3: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆԹԻԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 11 X 7,5: ՏՈՂՔ՝ 17: ՆԻԻԹ՝ քաղաք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, որոշ գլխատանի՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ ճառագիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեռքով: Երկու երեսին էլ փոքրիկ խաչ սեղմած, ճեքով կտրուած ձեփած: ԳՐԻՉ՝ ներսեւ վարդապետ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ ներստաղծ: ԺԱՄԱԿ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ ստաղծապետ ԺԷ—ԺԸ քար: ԴԱՄԱԿ՝ 171բ, 172, 205ա—ի կէսից—206ա—ի կէսը, երեւի օրինակում չլինելու պատճառով տեղը բաց է քաղմուն:

ԵԱՆՕԹԻԹԻՆ.— Ձեռագրի սկզբը եւ վերջը թերի են, դուռն է զանազան գրիչների ձեռքով: Ձեռագրեր վատ է պահուած, ամէն բան խտն է դատարարուած: Յիշատակարան չունի:

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 1ա—12ա. Աստուածածնին շարաթի աւուր Շողակաթին տեսիլ Սրբոյն Գրիգորի

Հայոց Լուսաւորչին, զոր ետես ի վերայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ:

բ. 12ա—18բ. Սկիզբը պակաս, սկսում է այսպէս. Տիրեր կայսրն ետ զլուստր իւր Աւգոստայ Մաւրկայ կա(յ)սեր ի կնութիւն:

գ. 18բ—41ա. Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցոյ:

դ. 41ա—45ա. Նորին Գրիգորի, աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցոյ, ի բանն որ ասէ. Երանի որ խորհի զաղջառն եւ զանանկն, յօւր չարէ փրկէ զնայ Տէր:

ե. 45ա—52ա. Վասն երգի առաւատին. եւ ասացի Տէր ողորմեա ինձ:

զ. 52ա—58բ. Նորին Գրիգորի աշակերտի Յոհաննու Որոտնեցոյ:

է. 58բ—76ա. Նորին Գրիգորի Յոհաննու աշակերտի լուսաւ, որ բանին Դաթի:

Դատ արարէջ որոյն եւ այրոյն, իրաւունս արարէջ տնանկին եւ խոնարհին:

Ը. 76ա—83բ. Վասն է՞ր ամենայն ազգ ի ծովէ եւ ի ցամաքէ, յարեւելից եւ յարեւմտից ժողովեալ երթան Երուսաղէմ:

Թ. 83բ—85ա. Հայր անկիղբն եւ դքթածական, անոխակալ եւ... (Ձամագամ սուրբերի շարակամներ):

Ժ. 85ա—87ա. Վասն ակինն, որ ազպդէս կոչի, Աստուածածինն աւրինակի ի Տէր Առաքելէ:

ժա. 87ա—91բ. Հարց. Գանի իրաւք աղոյն ձուանկաց արտաքոյ է ամենայն աղոյնք թրխտոնէից: Պատասխանի...

Ժբ. 91բ—95ա. Վասն Հին եւ Նոր Կտակարանաց: (Ոտմամար Տէր Առաքելի կազմից գրուած): Սկիզբը՝ Տէր Առաքել գիտող Սիւնեաց, Ջուրկ եւ Թափուր ամէն շնորհաց...

ժդ. 95ա—97բ.

Յետ Ադամայ ելից դրախտիմ,
Հիմգ հազար 'ւ իմն հարաւրիմ,
Յետաքամասուն ու վից ամիմ,
Ձթվակամն Հայոց եղիմ:

ժդ. 97բ—111բ. Ներբողեան վիպասանական ի փոխումն Աստուածածնին Կուսին եւ յաղաքս պատկերի նորին, որ բերեալ Հանգուցօ տեսութեամբ Հոգոյն ի սահմանս Անձեւացաց, ի տեղին կոչեալ Հոգոյ վանք:

Ժե. 111բ—114ա. Բառք քերականի:

ժդ. 114ա—116ա. Աւրհնութիւնք Տեսուն ի վերայ լերանց մշտնջենաւորաց:

ժէ. 116ա—129ա. Սաղմոսին մեկնիչ է:

ժբ. 129ա—170բ. Համառօտ լուծմունք յԱրարածոց դրոց, որ կոչի Ծնունդ, կարճ եւ պարզ բանիւք, արարեալ նուաստ Գրիգորի կրսբր եւ յետ(ին) բանասիրի, ժողովեալ

ըստ կարի ի բանից սրբոց արանց մերոց փանաքիմաց եւ աղբատ տեսութեամբ, ի խնդրոյ քահանայի Աւետիս կոչեցելոյ:

Ժթ. 170բ—182բ. Մեկնութիւն Մատթէոսի Աւետարանին մեկնչէն:

Ի. 182բ. Վասն դլխացաւի, որ Հանապաղ ցաւում լինի. Առ բարցմենէկն, իւր ծախկօվն երէ, մոխիւր շինէ, Ա մխալ դձէ ջրին մէջն, խմէ, լէվանայ Աստուծով:

Իա. 183ա—214ա. Կուսէն Մարիամայ եւ Աստուծոյ խորհուրդն կատարեալ է, որ տղայն ի մարն յարգանդի... (սկիզբը գրուած չէ, էջի վերի մասը դատարկ է):

Իբ. 214ա—218բ. Համառաւտ քաղուածոյ յեկեցն:

Իդ. 218բ—219բ. Այսպէս եւ ամիսք Հայոց է կոչեցեալ ի վերայ Հայկին ծննդոց է, Արու, Նասաարդի, Հոգի... (Ունի Լուսնի, Արեգակի եւ այլ ճշմաներ):

Իդ. 219բ—221բ. Վասն պատարագաց բորոտին:

Իե. 221բ—228բ. Ի Սաղմոսի մեկնութեանէն:

ՅԻՇԱՏԱՎԱՐԱՆՔ

108բ—109ա. Ով Հանդիպողք այսմ խունիմաստ սփերի, յիշեսիք յաղաթս ձեր զիս յետինս ի կարգս կրանոցրաց, որ եւ անուամբ Ներսէս վարդապետ, որ եւ ի սուրբ քաղաքս Երուսաղէմ, ի ձորն որ կոչի Գետասամանի: Խնդրեցի ի Սուրբ Աստուածածնէն եւ առեալ յարպրեցի զսակաւամանեայ տաղաչափութիւնս եւ ընծայեցի զիւրն յիւրեան: Աղաչեցէք ընդ իմ ընդունել զտուրս բանաւոր եւ տուաւոյն պարգեւաց տացէ ձեզ եւ մեզ զկեանս յաւիտենից, ամէն:

(Ձեռագրի վրայ կամ վամբի 1654 եւ 1756 թուականների կնիքները):

496

ԳԻՐԻՔ ՀԱՐՑՄԱՆՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵՒԱՑԻՈՅ ԵՒ ԲԱՆԳԻՐՔ

(Ս. Ամեմափրիկ 152, զգ. 20)

ժէ դար

ԹԻՐԹՐ՝ 288: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 18, 8 X 18: ՍԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԽԵԱՑ, 12, 3 X 8, 5: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԽՐ՝ ԲՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ԱՍՏՐ՝ ԳԻՐ, մաճը: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերջագրերը, զլխատառերը ու եկզբնատգերը՝ կարմիր եւ կապույտ քառակուսի: ՃԱՆԱՑԱՅԱՐԴ՝ 2ա, 31ա, 77բ, 108բ, 155ա, 105ա, 287բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՅԱՐԴ՝ քառակուսի քառակ: ՍԿՋԱՆԱՑԱՆՈՒ՝ Ոստրգիր կարմիր քառակուսի, զլխատառերը՝ հաւաքագրեր եւ զարդագրեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղանած ձեւերով, մարտիկ մետաքսէ կտորով ծեփած: ԳՐԻԳ՝ Ցալեաճու: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամսարան: ԹԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա, 203բ—206բ, 207բ—ի կէսից—208բ:

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը փոքր զնառուէն է խոնարհութիւնից եւ մի քանի թերթ որդեակեր են հղիւ: 38, 37, 61, 72, 73, 283, 286 եւ 287 կազմից պահուած են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2ա—76բ—ի բովանդակութիւնը համաձայն է 1բ—ի ցանկին, որ է՝

ա. Նախ եւ առաջին Ընդդէմ Տաճկաց, որք ուրանան գերբողոքութիւնն:

բ. Որ զբարին եւ զչարն Աստուծոյ ասեն եւ զմարդեղութիւնն առարկեն:

գ.¹ Ուրացումն Տաճկաց, որ զՔրիստոս Աստուած ոչ խոտորկանն, այլ մարդ եւ փեղամպար, այսինքն զմարդարէ:

դ. Մոլորութիւն Տաճկաց, որ զամենայն սուրբ գիրք ոչ ընդունին:

ե. Որ զՄահմէտ փեղամպար կոչեն:

զ. Որ զյարութիւն մարմնական ասեն կերակուր եւ հեղտութիւն եւ կանայս Ո՛ կամ Հ:

է. Որ զՀրեշտակաց եւ մարդկան Հոգիք մահկանացու ասեն:

ը. Որ անարդեն զնշան խաչի եւ սրբոց պատկերաց:

թ. Որ զզդեղն կենդանին ոչ խորեն, բայց ի խոցից:

ժ. Որ զգինին հարամ դնեն:

ժա. Զի միշտ ջրով ողորդեն եւ սրբութիւն մեղաց համարին:

ժբ. Որ է առաւթն, որ անարդեն զմեզ թէ անթլպատ է:

ժգ. Որ պահս ոչ ունին, ոչ հինն հրէիցն եւ ոչ նորս քրիստոնէիցն:

ժդ. Որ զՀայուս դնեն ոչ ուստն:

ժե. Որք անօրէն են եւ կարծեն զինքեանս օրինաւոր:

ժզ. Ընդդէմ Հրէիցն ազգին, որ առարկեն առ մեզ, թէ դեռեալ ոչ է եկեալ Մեսիայն:

ժէ. Երկրորդ հատորը դրոյս. Որք հերձուածք կորստեան յուսուցին:

ժը. Ասարկութիւնք Առ Որս դրոյս, Սըրբոյն Գրիգորի աստուածաբանի ասացեալ:

ժթ. Վասն անուան Աստուծոյ հարցմունք:

ի. Վասն Հոգոյն Սրբոյ:

իա. Յաղագս նոյնազոյ Երրորդութեան եւ զողայպատիւ համազոյ արարութեանն:

իբ. Վկայութիւնք, թէ Հոգին Սուրբ Աստուած է եւ ոչ պաշտօնեայ կամ ստեղծուած ըստ Մակեդոնի պղծոյն:

իգ. Ընդդէմ այնոցիկ, որք ասեն՝ Հոգին Սուրբ բղխումն ի Հօրէ եւ Որդոյ:

իդ. Ընդդէմ մարդայաւան նետորականաց, ի Պարպաւանց դրոյս:

իե. Հարցումն առ Երկարեակս, որք ուրանան զմի Քրիստոս մարդացեալ կատարեալ Աստուած եւ կատարեալ մարդ:

¹ Այստեղ արտադրողը բռնց անցել է Պատուի միջոցով պարզուած է, որ զ-ի տեղը ցանկուած եւս բաց է թողնուած, իսկ բուն ձեռագրում եւս չկայ:

իդ. Վկայաբանութիւն սուրբ դրոց, ղի
Հշմարիտ Աստուած է Քրիստոս:

իէ. Զի մի է Տէր Աստուած մեր Յիսուս
Քրիստոս եւ Աստուած ծնեալ մարմնով ի կու-
սէն:

իը. Հարցումն երկայնակաց առ մեզ,
որք մի անձն ասեն եւ ի բնութիւնս բաժանեն
Յիսուսի:

իթ. Հարցումն երկայնակաց առ մար-
դեղութիւն Բանին:

լ. Հարցումն Գէորգայ, նորին Գրեգորի
պատասխանիս:

լա. Նախերգանք է Աստուածաբանու-
թեան Սրբոյն Դիոնիսիոսի:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ 76ր—295ա:

ա. 76ր—107ր. Երբորդ Հատորն Հարց-
մանցս, Աստուածաբանութիւն Դիոնիսիոսի:

բ. 107ր—154ա. Հինգերորդ Հատոր
Հարցմանցս, Վասն կազմութեան մարդոյ:

գ. 154ա—195ա. Ութերորդ Հատորն
Հարցմանցս, Յաղազս մարդեղութեան
Փրկչին մերոյ:

դ. 195ա—214ա. Յետ ելիցն ի դրախտէն
կենաց Հարցաքննելի է եւ վասն ՅԱ Հարցն
ըստ կարգի վասն Աբելի եւ պատարագաց
նորս:

ե. 214ա—214բ. Անուանք երկոտասան
ականց եւ նահապետացն եւ առաքելոցն:

զ. 214բ. Վասն խնկոց եւ իւղոցն նոցա:

է. 214բ—215ա. Վասն քարեղէն տախ-
տակացն Հարցումն:

ը. 215ա—215բ. Վասն տեսութեան Աս-
տուծոյ. Հարցումն:

թ. 215բ—216ա. Վասն նշանաց կենդա-
նեաց. Հարցումն:

ժ. 216ա—218ա. Վասն զենման կենդա-
նեաց. Հարցումն:

ժա. 218ա—219բ. Թէ որքան խօսեցաւ
Աստուած. Հարցումն:

ժբ. 219բ—230բ. Ի ծննդենէն Քրիս-
տոսի միահամուտ:

ժգ. 230բ—273ա. Այս բառք են քերթո-
ղականք վասն չափոյ Հոմերական տաղից,
վասն զի քերթողական արհուեստք չափաբե-
րականք են եւ չափով վարին եւ են որ զեղ-
ջուկք են, որով ճարտարասանքն վարին, զի
յաճախագէտ փոխաբերին սակս զարդու
ճարտասանից եւ Հարկ է յոքնահամար եղա-
նիլ:

ժդ. 273ա—281բ. Բառարան զԱստուա-
ծականոյ, աստուածատունկոյ, Աստեաց զօ-
րաւարաց...

ժե. 281բ—287բ. Բառ Գալիանոսի
բժշկապետին եւ ճարտարի:

ժզ. 287բ—293բ. Հանդէս բանաստեղ-
ծաց փաղանունաբար ստորոգելի նորավար-
ժիցն սակս բառ է գեղջուկ աւգօեանդ:

ժէ. 293բ—294ա. Թարգմանութիւն Պար-
սից բառի, ի Վարդան գրոց:

ժը. 294ա—295ա. Նշանագիրք իմաստ-
նոց:

ժթ. 297. Ամք Նահապետաց:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

154բ. Ով աստուածասէր եւ բարեհոգի
ընթերցողք, եւ առաւել ստացողոս, յորժամ
ընթեռնուք զիր Հարցմանս այս, որ է աղէկ
բանիւ ընտրեալ, աստուածային շնորհօք
լցեալ, ողորմի ասէք զգլչիս սուրայ Յովանի-
սիս, որ անուամբս եմ եւ գործովս ոչ:

Վերայիշեալ միտքն ունեն 77ա, 281բ յի-
շատակարանները:

295ա—ուր կայ վերջին ժամանակների մի
յիշատակարան անվարժ մտորգրով, որ չի
ընթերցուի:

ԳԻՐԺ ՀԱՐՑՄԱՆՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵԻԱՑԻՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 153, գգ. 20)

၆၆၃ (၆၃၈၃)

ՌՀԵ (1626)

ԹԵՐԹԻՔ 405: ՄՍԵՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ 20.4 X
14.7: ՍԻՆԱՆԱ ՆԻ ՏԱՐԻՔԻՆԻՔ ԳՐԻՆԻՍ ՄԱՍԻՒ
ԵՐԿԻՍԻՒ, 14.2 X 5: ՏՈՂԻՔ՝ 20: ՆԻԹԻՔ՝ ԲՈՂԱՐՔ: ԳԻՐ՝
ՈՍՈՐԻՔԵՐ: ԶԱՐԻՄԱՆԻՔ՝ հոսարակ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝
հոս: ԶԱՆԱՆԱՏԱՐԱՐ՝ ԴՐ, 460, 1130, 1515, 2809,
3300, 4120, 880, հատորների սպորին: ՀՆԻՍԱՆԱՆ-
ԶԱՐԻՔ՝ բառակամ թուով: ՍԱՀԱՆԱՏԱՐ՝ ճուրղերով,
կարմիր բամբակով, գլուխների գլխատաները զար-
դարեր են բաշմանակներ: ՄԱՂԱՎԱԹԻՒՆ ՊԱՂԱՆ-
ՆԱՆ՝ 1 և 405: ԿԱՍՏ՝ կաշեպատ ռալյոնակ, ետեղ
մաշուած, և կարմիր ամպստանով 1—10 հեռու, ճեր-
սած են կտորով ծծկած: ԹԱՆԱՐ՝ օձ, վերնադերքեր,
սկզբնատողերը, գլխատաներն աւ երկզգեամ լուսնա-
ցածները՝ կարմիր են կապույտ բամբակով: ԳԻՐԻՔ՝ Սի-
սիան երեք: ՏԵՒԻ ԳՐԳՈՒԹԻՒՆՆԻՒՆ՝ լճի ֆալգա՝ ծԱՄԱ-
ՆԱՎ ԳՐԳՈՒԹԻՒՆՆԻՒՆ՝ ՈՂԵ (1628), ՄՍԱՌՈՂ՝ ՏԵՐ Աճ-
ԻՍՏԱՐ ֆախտով: ԴԱՏԱՐԻՔ՝ 1, 2, 3բ, 4, 489բ-ի Ռ
բիւմակից—405բ:

ՄԱՆՈՔՈՒԹԻՒՆ — Ձեռագիրը վառ չէ պահ-
ուած, քէնէ մի քանի քերթ կազմից պահուել են:
Բովանդակում է Տաթևացու Հարցման գրքի բոլոր
տասը հատրիւնն էլ: Յառ-մէ կայ ձեռագրի ցանկը,
որ ունի 40 գլուխ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

489m. *Phanopus*.

Արդ, եղեւ գրոցս զորա ցանկալի կտա-
կիս եւ ծաղկալի բուրաստանիս, որ կոչի ինձ
շարքացեալ գիրէ, Հին եւ նոր ակախարանաց,
շարքաբնայ ազգի ազգի շահաւէտ բանից,
հարցմունք դեղեցիկ եւ պիտանեց իբրեւ
զպար մարգարտաց ի յօդուտ եւ ի լաւ ըն-
թերցողաց եւ յողացն ի թվին Հայկական
Յարեթական մեծ տումարիս ՌԶԵ-յն մայիս
ամսոյ Ժ, եւ ի կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծեւ Սուրբ Էջմիածնայ Տէր Մելիքիսընե-
կին, զոր ի յայսմ վայրկեան տամանակիս
եկեալ Ըռացս երկիրն, ի քաղաքս որ կոչի
ՀԵՎ, Յիսնայան քրկորդոս չարաթին Աշ-
խարհաճատորին, չարաթ օրն, էլին ընդ նմա
միաբանք, որ էր նախ եւ առաջին շնորհաւ
եւ ցանկալի սրբազան Հայրն Տէր Աստուա-

ծառուր յաթոռակա Սուրբ Էլիփսանայ առ-
հինգյակնպոսն նայ եւ այլ Դ եպիսկոպոսք եւ
Կ կրօնաւորք, զոր Տէր Աստուծո՛ւ շնորհաւոր
անէ ամենայն ջրիտանայն: Եւ յաթաւան-
րուքեան Լեւոյն երկրին երկրորդ Ձիվոն-
ջին: Բայց ռոտացաւ զսա մեծաւ սիրով եւ
զերեւոյց յօմար օրտիւ եւ փափաքանօք,
հեղաճողին եւ րարեմիտ օրբաքոն ջահա-
նայն Տէր Անդրիանս Արղուրույնցին, ետ զսա
ղրել իւր անձին եւ իւրօքն ամենեցուն:

Զոր յետոյ տեսեալ զսպաբախմտայն Աստուծոյ խոնայ Պաշտասարն ճուղեցին, մեծաւ հայցմամբ եւ փափաղանօք զնեց զսպ ի Տէր Անդրիասէն, ի չալալ վաստակոցն եւ արդարաբանցն վասն իւր Հողոյն, հօրն եւ իւր ծնողացն յեսային եւ մօրն Հոգեւսնէն, զի իվարձալով զսպ զուարճացի յողով եւ մարմնով յորչապի կենդանի լիցի եւ յետ մահանքն յիշատակ յաւիտեանական եղիցի իբրեւ զարձան, զոր Տէր Աստուած բարով վայելիլ տացն ընդ երկայն աւուրս, ամէն:

Բայց երես անկեալ աղաչեմ զձեզ, որք
Հանդիպէք մա կարգալով կամ օրինակելով,
յիշեցէ՛ք ի Քրիստոս քարի մտօք եւ ուղիղ
գլխերդ ասացեալ ստացող սորայ իտե՛ղ
Պաշտասարն եւ զիր ձեռորն եւ զամենայն
արեան թմբձաւորն՝ զկենդանին եւ զփոխե-
ցեայն առ Քրիստոս եւ բերան մի ողորմ
ասացէ՛ք նաեւ ինձ անարժան զբլիս Սիմոն
լոկ անուն իրիցուիւ, որ միայն անամար եմ
լիւնչեցալ, բայց զործովս Հնուցեալ, եւ
Քրիստոս, որ առանկէ ի տուրք քարեայ,
տացէ՛ ձեզ յիշողացդ եւ մեզ յիշեցելոցս զիր-
ստեան արքայութիւնն եւ նմա փառք յաւի-
տանն, ամէն։

113ա. Հոգի Սուրբ, ազնեայ տարայկոյ
եւ անարժան մեղաւոր գժողին: Աղայեմ
զգեզ բարեբախ, արժանին արա զանարժանին
ի յանգ ելանին: Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ, թէ ճեռս հոգ
եւ փոշին դառնայ եւ գիրս մնայ, յիշեայ յեղ-
եւմանի, զի հոգ էիր եւ հոգ դարձիր: Ըստ
հրամանի ստեղծորին:

498

ՀԱՐՑՄԱՆՑ ԳԻՐԲ ՀԱՄԱՌՈՏ

(Ս. Ամենափրկիչ 161, գգ. 20)

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՌՃԼ (1681)

ԹԵՐԹՔ՝ 110: ՄԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 14,2 X 10,3: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 10 X 6,3: ՏՈՂՔ՝ 17: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ ՈՍՏՐԳԻՐ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՌ՝ ՈՍՏՐԳԻՐ, կարմիր քամաֆով: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, վերմագրերմ ու գլխատառերը՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, ներսից զսեւտը քաքամ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Կ. ՊՕԼԻՍ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԼ (1681), ԳՐԻՁ՝ հայատուր արեղայ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 106—110:

ԵՄԼՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը վատ չէ պահուած, Հարց ու պատասխանի ձեւով բովանդակում է մեծ մասամբ կրօնական հարցեր: Կան նաեւ նիւթեր Հայոց եւ Լեւոնդեանի պատմութեան մասին, Հայոց, Յունաց եւ Տաճկաց թագաւորներին ու կաթողիկոսներին ցանկեր եւ պատգամադրեր, տոմարական իւրեր (ամիսներին առեւտներ), Սուրբ Գրքի ցանկեր եւ այլն: Յիշատակարանը տեղեկութիւն է տալիս ձեռագրի բովանդակութեան մասին:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

105ա. Ընթերցող սորա ուսումնասէր

մանկունք: յորժամ ընթեռնուէր դստ եւ կամ օրինակէք, յիշեալիք ի յաղօթս ձեր ղերեմիայն, որդի Տէր Մարտիրոսի Քոմուրճոյ Կոստանդնուպոլսցիի եւ ղթաղէոս երէց Համազասպեան, որդի Տէր Սարգսի Ըսպահանայ երեւանեցոյ, ղի բաղում աշխատութեամբ հաւաքեցաք դստ ի սուրբ դրոց ի կարճատուրանիւքս ի յաստուածաբանութեանց, ի փիլիսոփայից, ի պատմադրոց եւ ի կերպից ինչ աղօթից, ղորո առեալ ի Լաթինացոց, ղորս ի Յունաց եւ ղորս ի Հայոց, ի վայելումն աղղիս Հայկաղեանց Արամեան տոհմի, ի փառս Քրիստոսի: Թուին Փրկչին 1681, եւ ի Հայոց Թուին ՌՃԼ-ն (1681), ամսեանն նոյեմբերի Ժ, ի Կոստանդնուպոլսիս, ընդ հովանեաւ Սրբոյ Լուսաւորչի:

105բ. Ով ընթերցող եղբայր, յիշեալ ղեալատուր մեղսամած արեղայս ի սուրբ եւ երկնաշու յաղօթս թոյ, ամէն:

499

ԳԻՐԲ ԸՆԴԴԵՄ ՔԱՂԿԵԴՈՆԱԿԱՆԱՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 89, գգ. 19)

ԺԳ զար

ԹԵՐԹՔ՝ 171: ՄԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 16,5 X 8: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 1ա—124բ՝ 13,3 X 10, 125ա—152բ՝ 16 X 10,3, իսկ 153ա—160՝ 14,5 X 10,2: ՏՈՂՔ՝ 1ա—124բ՝ 10, 125ա—152բ՝ 27, իսկ 153ա—160՝ 26: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, զսեւտը քամաֆ եւ զարդազրուքիւմներ չափի, բացի 91, 92 եւ 93 քերթերի մի քանի գլխատառերը, կարմիր քամաֆով: ԳԻՐ՝ 1ա—124բ՝ խոշոր բոլորգիր, 125ա—152բ՝ մանր բոլորգիր, երևի ժՁ դարու, 153ա—160բ՝ մանր բոլորգրիմ միամ ՈՍՏՐԳԻՐ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, ներսից կաշեպտ քաքամ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝

ամշայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ 1ա—124բ երևի ժԳ դարու:

ԵՄԼՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը բաղկացած է երեք դրվճերի զարմերից՝ նոյն նիւթի մասին, Հին թանգիրը փչացած լինելու պատճառով, յետոյ Լեւոնդի ղրքիները պակասները լրացրել են եւ այժմեան ձեւը տուել ձեռագրին: Միայն այժմ էլ Հին ձեռագիրը նորին է փչացել, որով մասերը ցնցակեր են եղել. սկզբին աճրոյ մի տետր է պակաս, վերջը նոյնպէս չկայ: Յիշատակարան չունի 1-ը եւ 100-ը մնասուած են, 125-ը եւ 152-ը կազմից պոկուել են, իսկ 171-ը կէսից պատուած եւ պակաս է:

500

ՎԻՃԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՒԱՏՈՅ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓԻԼԻԶ 266, գգ. 23)

ՅԻՍՈՒՍԱՊՈԼԻՍ

ՌՃԼԷ (1688)

ԹԵՐԹՐ՝ 208: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՐ՝ 16, 5 X 10, 8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13, 4 X 7: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԻԹ՝ ԽՈՂՔ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, ԳԻՐ՝ մուրգիր: ԿԱՋՄ՝ կաշպատ տախտակ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՅԻՍՈՒՍԱՊՈԼԻՍ քաղաք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃԼԷ (1688): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ր. 181ր:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը խիստ կեղտոտ է գրուած, բոլոր լուսանշաններում գրուած է եւ յետոյ բնութագրւած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2ա. (վերնագիրը) Հետեւի Թուղթ վիճաբանական, Յաղագս սուրբ ուղղափառ Հաւատոյ, վասն պատասխանատուութեան առ նորատեղեւ գիրսն Օձնեցական Հերճուածողաց, զորս կոչեցին Ներածութիւն անուղղից եւ Համառոտ Հաւաքումն: Մասն երկրորդ, ի թուոյն Փրկչին 1688, որ է Հայոց ՌՃԼԷ, Վերջը՝ 191ա. ... Ողջ լիք է Տէր, Նաղելի պարոն, եւ Հանապաղ ղոհացիր զԱստուծոյ, որ անճնեցի որդմութեամբ իւրով կոչեաց

ղտէրութիւնդ եւ դրո՛րր ազգն Հայոց, որք ի կողմանս Լէացւոց ի լոյս ուղղափառութեան եւ փրկեաց ի խաւարէն Օձնեցոյն եւ յորդապթից սատանայի: Փառք Աստուծոյ յաւիտեանս, Ամէն:

ՅԻՇԱՏԱՆԱՐԱՆՔ

191ա. Գրեցաւ ի տիրախնամ քաղաքս ՅԻՍՈՒՍԱՊՈԼԻՍ, ի թուին Փրկչին ՌՌՁԸ (1688), որ է Հայոց ՌՃԼԷ (1688), յայրիւրի ամսոյ ԻՁ:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը գրուած է հերքելու համար Ջուղայում Յովհաննէս վարդապետ Մխիթարի մօր տպագրուած գրքի բովանդակութիւնը, որ կոչուում է «Ներածութիւն անուղղից եւ Համառոտ Հաւաքումն»:

Ջուղայում 1688 թուականին երկու գիրք է տպագրուել: մէկի վերնագիրն է «Գիրք ժողովածոյ ընդՀճժ երկարեակաց», իսկ միւսին՝ «Գիրք Համառոտ վասն իսկայայն եւ ճշմարիտ Հաւատոյ»: Ձեռագիրը այս վերջին գրքի դէմ է գրուած:— Լ. Մ.

501

ԳԻՐՔ ՀԱԿԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԴԵՄ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆԱՅ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓԻԼԻԶ 90, գգ. 19)

ԺԹ դար

ԹԵՐԹՐ՝ 70: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՐ՝ 21, 8 X 10, 8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 18 X 13, 2: ՏՈՂՔ՝ 36: ՆԻԻԹ՝ կապտու հաստ քուղթ: ԳԻՐ՝ մուրգիր, շղագրիմ մօտ: ԿԱՋՄ՝ ստուարաքուղթ, երեսը գունագեղ քուղթ քաշած: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, յաւամցագեղեք սովորական կտավաքեայ մատիտով: ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս Եղիսկեպոս Սուրբ-Ոնամ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԹ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 78ա—78բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ամենափրկչեան վանքի ձեռագրերի Համառոտ ցուցակը կազմողը, որ աւելի ծանօթ է կղել Նոր-Ջուղայի Հանդուցեայ առաջնորդ Յովհաննէս եպիսկոպոս Սուրբեանի կեանքին ու գրուածքներին, վերջիւնաւ ձեռագրի Համար Հետեւեալն է առում. «Վաճանքի ի յորեքտասան գիրս, յորս ցուցանին, թէ վարդապետութիւն Ղուսինին ոչ է յԱստուծոյ, այլ վարդապետութիւն ինչ անարժան մարդոյ եւ Հեղինակն նորա անարժան ոք եւ վարդապետ»:

պետութիւնք նորա չեն համաձայն օրինաց: Արքահաժու հաստատութիւն անձանց ներքորդութեան, յատկութիւնք նոցա օրինակութեամբ զգալի արտաբանոց ինքն իսկ Ղուբանն ցուցանէ զներքորդութիւն անձանց մարմնատուութիւն Առուստորդւոյն այլովն հանդերձ: Գրեալ է ի վերայ քամբակեայ կապտադոյն թղթի: Թէեւ չլիշատակի անուն հեղինակին, բայց համեմատութեամբ այլոց հեղինակութեանց նորա եւ ձեռագրաց՝ այս աշխատութիւն ընծայի նմին իսկ Սուրհեանց եպիսկոպոսին, որպէս եւ բազումք վկայենք:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—1բ. Յառաջարանութիւն:

բ. 2ա—14բ. Գիրք առաջին. Գլուխ առաջիներորդ. Թէ օրինադրութիւն Ղուբանին ոչ է Աստուծոյ այնու զի ոչ Հին եւ ոչ Նոր կտակարանք վկայեն զնմանէ: (Ա գիրքն ունի 14 գլուխ, բայց ի վերջումն ոչ օրինադրութեամբ մտնիմ):

գ. 15ա—29բ. Գիրք երկրորդ. Յաղագս Սրբոյ ներքորդութեան. Գլուխ առաջին, Թէ Աստուած է անճառելի եւ անհասկանալի: (Բաղկացած է 15 գլուխներէ):

դ. 30ա—56բ. Գիրք երրորդ. Յաղագս մարդեգորութեան Բանին Աստուծոյ եւ տնօրէնութեան նորին: (Բաղկացած է 12 գլուխներէ. վերջին՝ 12-րդ գլուխն ունի հետեւեալ վերնագիրը. 54ա. «Պատմական ծանօթութիւն զՄահմէտէ եւ զՂուբանէ նորա»):

ե. 57ա—60բ. Յաւելուած. Յաղագս Հրեշտակաց եւ այլոց հոգեղէն գոյութեանց,

Թէ ոչ են մահկանացուք ըստ Մահմէտի, ուր եւ յաղագս երկրպագութեամբ պատուելոյ քրիստոնէից ղխաշն Քրիստոսի եւ զպատկերս տէրունական եւ սրբոց, եւս եւ վասն երկրպագելոյ նոցա դէպ յարեւելս:

զ. 61ա—62բ. Յանկ գրոց ըստ Ղլիոց եւ թղթահամարոց:

է. 63ա—74բ. Հաւաքմունք ինչ ինչ կարեւոր իրաց քրիստոնէից պատկանելոց ի գրոց անտի օրինաց եւ դինի Հաղարացոց, որ կոչի Ղուբան, այսինքն Հաւաքումն պատուիրանաց: Ի Յօհաննէ նուաստ վարդապետէ Ղրիմեցոյ:

ը. 75ա—77ա. Յուցակ երեւելի իրաց տեսարակիս: (Յուցակում տրուած են գրքի մէջ յիշուած մի քանի անուններ. Քրիստոսի, Ս. Հագու, Մարիամի, Աւետարանի, Ղուբանի եւ այլնի բացատրացանկներն ու էջաեւամարները):

թ. 77բ. Ի վարդապետութենէ Մահմէտի, զոր ոմն Արապ գրեաց, զոր եւ ոչ պակաս քան զՂուբան յարգեն մահմետականք, արտահանեցի զսոյն բանն որ ի ներքոյ: Սկիզբը՝ «Քանզի Յիսուս Քրիստոս յորժամ ազաչեցին զնա աշակերտքն իւր՝ զի նոցա ծանուցէ զկերպ տապանին նոյի...»

(1ա եւ 77բ-ի վրայ կայ վառվի 1654 թուականի կապոյտ կնիք, իսկ Ա կազմի կոմակին՝ «ԺԹ, Մ. եպոս» ստորագրութիւնը):

502

ՀԱՐՑ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՔ

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱՅԵՑԻՈՑ
ԸՆԴԻ ՇԱՀ ՍԻԼԷՄԱՆ ԱՐՔԱՅԻ ՊԱՐՍԻՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 157, գգ. 13)

ԺԸ դար

Թերթֆ՝ 70: Մեծնիթիւն Թերթի՝ 15,8 X 10: Սիւնսկ ԵՒ Մեծնիթիւն ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ միասիւմ, 12,7 X 7,5: ՏՈՂՔ՝ 18: Նիւթ՝ քաղք: ԹԱՆԼՔ՝ սեւ, վերնագիրը՝ կարմիր: Գիր՝ ճուղգիր, մամբ, գեղեցիկ եւ համաշափ գրուած: ԿԱՂՄ՝ կաշեղատ ստաւա-

րաքուղք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԸ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 73թ, 75ա, 76բ: ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— 2-րդ դարի քաղական վտանգուած է. ցեղակեր է ու ծակծկուած եւ վերել չկայ: Կաղթի ցածի մասը պատուած է եւ որոշ թերթեր

է կազմից պահուած են: Գրուած է երկու լեզուով՝ մի էջը Հայերէն, միւսը պարսկերէն (Քարդանու-թիւնը): Այս գրքի մասին բաւական տեղեկութիւն է տալիս ձեռագրի ծովորդ Տէր Յովհաննէս Սալահիբ աւագ քահանայ Սալիկեանի գրութիւնը, իբրեւ ծանոթութիւն (Դէս—), որը առաջ էնք բերում:

Մանսթութիւն: Փերեզակ ուն սյլսպի տառած ի մեզ վաճառ դեանի մի պատուական պրեան Հայոց թուով 21, զորս պնեցաք զրեթէ ոչնչաւ, անբաւական անգամ արժէից կազմիցն, ընդ որս պտաւ եւ դայս պրքուկ Հայ եւ պարսիկ գրչաւ, Հարց ու պատասխանի Յովհաննու վարդապետի Նոր Ջուղայ վանացն, ընդ Շահ Սէլէման արքային Պարսից ի վերայ քրիստոնեականի Հաւատոյս, ափսոս դի ցեցամաշ եւ զրկելոյ ի քանի մի թերթիցն, զոր եթէ ոք ըրերիցէր առ մեզ տայաք ցնա եւ զոր խնդրէր:

Թուի սոյն այս լինել օրինակն, որով տպեցաւ զՀայերէնն ի Կալկաթա յամի Տեառն 1776, զորմէ լուեալ անձուկ մեծ ունէաք տեսանել մանաւանդ յամի Տեառն 1840, յորժամ կրօնական վէճ յուզեալ յարքունիս ի ԹէՀրան, ի մէջ Հաճի Միրզայ Աղասի փոխարքային եւ Իսմայիլ խան Ջըրիդին, մինչ առաջին պետէր զեկաւորութիւն Մէսիայի եւ երկրորդն ըստ Հայրենի մովսիսական օրենացն զլանայր, մնացեալ որոշել քրիստոնէից, որպէս տեղեկալաւ Հանդուցեալ Յակոբայ վարդապետի եւ զրկելոյ ի Վիճորդութեամբ յատենի Մահմադ շահ թագակալին ի Ասպահան Ջուղայ:

Այսպիսի Հաղապարտ գրեանս պարտին թանկագինս ունել ի թանգարանի նորին վանաց Ջուղայ, ի պէտս տեղականին խնդրոյ, զոր մեք դոյզ ընդ Հայ տպագրեալ օրինակին պատեհութեան առաքեմք առ նոյն վանքն ի պահել անդ ապահովութեամբ, յուսալով, թէ ամենապատիւ դահաղուրի տեղւոյն մա-

նաւանդ շնորհ ունեցոյ է տալ զտեղի անկեալ թերթիցն թարգմանել ի Հայերէնէ եւ լնուլ իբրեւ կենդանի նշխար իմն Հնութեան, ի պատիւ եւ ի մեծարանս սրբոյ Աթոռոյն թէ ունեցեալ երբեմն ի ծոցի զարս Հոյակապս եւ աստուածաբանս լցեալ ընական եւ զերրնական շնորհօք իմաստութեան, քան զոր արդիս լցեալ դտեղիսն ունայնութեամբ:

Տուեալ է ի Կալկաթա յամի Տեառն 1869 Տէր Յովհաննէս Սալիկեան աւագ քահանայ Հայոց:

Սոյն գրութեան մերժելում մոյմ Տէր Յովհաննէսի կողմից կայ գրուած ետեւեալ երկու տում հետաքրքրեալն ոտամատըր.

Եւ զոր անկեալ առ աշօք՝

Կալ քեզ սիրով 'ի պահեստ, Գայ քեզ աւուրն պիտ(ա)յից՝

որում պնդիս դու գիես: Թէ երկաթ է կամ արդյր՝

ոսկիամայ ի դիպոյն, Բեք նպաստէ գոր արժամ

առ քեզ խորհուրդ բարեմոյն:

Ձառ աշօքդ անկեալմ՝ Եթէ փուշ իցէ, Ա՛ն սիրով ի քեզ՝ օր մի պէտմ գայցէ, Յաչս քանապիքն՝ ոչինչ կայ խտտան, Որչափ անգիտին՝ գամէնն ընդունայն. Թէ ինձ լուիցես՝ զգջումն քեզ ոչ գայ, Գանձիս միշտ բարեօ՝ այժմ եւ ապագայ:

Նոյն խաչիկեան Յովհաննէս

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Գիրքն սկսում է պարսկերէնի կազմից՝ աջից, երկրորդ էջի վրայ գրուած է պարսկերէնը եւ դիմացը եւս յերէն քարգամնութիւնը:

76ա-ի վրայ երեքտողեան գրութեամբ, թերեւս մոյմ Տէր Յովհաննէս խաչիկեանի կողմից յանձնարարւում է, որ պարսկերէն գրիչներ քաղցնեն այս գիրքը:

505

ՎԻՃԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵԱՂԱԳՍ ՄԻՈՅ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԳՐԻՍՏՈՍԻ

(Ս. Ամեմափրկիչ 267, զգ. 23)

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՌՄԻԳ (1774)

ԹԵՐԻԹԻՔ՝ 87: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԻԹԻՔ՝ 18 X 11.3: ՄԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 7ա—32բ՝ 11.7 X 6.6, 33ա—62ա՝ 12.7 X 9.7: ՏՈՂԻՔ՝ 7ա—32բ՝ 20, իսկ 33ա—62ա՝ 24: ՆԻՒԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ ՅՈՐԳԻՐ: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, վերջին մասին աղւսաւակացները՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ քաղաք: ՋԱՊԻՔ՝ ԳՐԻՋ՝ 33ա—62ա՝ ՅՈՒՅԱԿ: ՏԵՂԻ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ 33ա—62ա՝ Կ. ՊՕԼԻՍ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ 33ա—62ա՝ ՌՄԻԳ (1774): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 64բ, 67բ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—6բ. (Այլ ձեռագրով) Մասն ճեկականութեան:

բ. 7ա—32բ. Վերաբերեալ Յաղաքս միայն ընդմիջեալ Բերստոսի, արտահանեալ է Սրբոյն Դիոնիսիոսէ Արիսպագացոյ անուանեալ զբքին: Շարադրեցեալ է վարդապետէ ուսմանէ: (Այս մասը ոչ մի յիշատակարան չունի, գրուած է ի պաշտպանութիւն Հայոց եկեղեցւոյ. վերջը պատմում է, որ երբ ձիովիւնները իտայեանում Ջուլայեցի Յովսէփն վարդապետի հետ մոյմ խմորի մասին վիճարանելիս յաղթուեցին, այդ ձիովիւններից էր պատրի Յակոբը, որը քաղում ամգամ յաղթեալութիւնով եւ խաբուելով Յովսէփնէս վարդապետից, մտնելով ճշմարտութիւնը, Հռոմում տղագրել տաւց վերջիշեալ վկայութիւնը Գրիստոսի մի բնութեան մասին):

դ. 33ա—62ա. Հարցմունք եւ պատասխաններ հինգերորդ աւուրն, որը հղին է ժողովարանով Լօնտրայ Ջաղաքիս: Յաղաքս դարձանամտից աւուրցն, եւ սխալանաց Գրիգորեան տօմարին եւ յաղաքս պատգայական եւ Ջատկին լրմանցն լուսնոյ. տպագրեցեալ Հրամանօք Իսաք Նուհնս, Սամուէլ Արդաբեան, Պենեամին Սէրա, Ալէյճ Հայրմ վերադարձուց եւ Մինաս Գովէս Նուարինացն, է Թուրն Հրէից 5480, իսկ քրիստոնէից է ՌՋԻ (1720), է նոյն Ջաղաքն, է դեր եւ է

բառ երբայական, է Մաթէսան անուն դրադրէն Երբայեցոց: Թարգմանեցեալ է յերբայականէ է Տաճկական բարբառ է խոշայ Իսաք Ապէնսալէ: Հաս խնդրոյ բրուտ Յովնանու որդի Մատթէոս մանկավարժի, եւ է Տաճկի բարբառէ է Հայի նոյնոյ Մատթէոսի, է Թուրն Հայոց ՌՄԻԳ (1774), յունիսի Ա, է Կոստանդնուպօլիս, ընդ Սուրբ Հրէշտակապետ եկեղեցեալ, է զբոնունմ տօմարագիտաց եւ է յիշատակ ապաղայից:

(Ձեռագրի վերջին քերքերի վրայ կամ մանկատաճարեան գրութիւններ):

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

61բ. է յընթեանուս ձեր տետրակիս, աղաչեմ յիշել միով Հայր մերի գհանդուցեալ պապն իմ դմաճտեսի Յարութիւնն, որ ետ զնուաստս յուսումն զրոց: Զկի որոց աղաչեմ մի ջնջել դիշատակարանն իմ, դի է չբաւորութեան ժամանակի իմոյ բալում աշխատանօք է Տաճկի բառ Թարգմանեցուցի եւ զբքի եւ է տաճիկ բառէ է Հայ Թարգմանեցի: Եւ եթէ ոչ իցէ է չբաւորութեան յօթն աւուր Հարցմունքն եւ պատասխանին լիովին Թարգմանէի, բայց է չբաւորութեան զոլով մին միայն Հինգերորդ աւուր Հարցմունքն եւ պատասխանին, է Մաթէսան անուն զբքն Երբայեցոց Թարգմանեցեալ եւ Թարգմանել կարողացայ, առ է ինել յիշատակ ինձ է հող դառնալոյս եւ իմայնոց կնիզանեաց եւ ննջեցելոց: Որ եւ եմ ծառայ մեղապարտ է Կոստանդնուպօլիս ընդ Սուրբ Հրէշտակապետ եկեղեցեալ, է մաճալիէով Լօննա կոչեցելում նուաստ դրագի եւ մանկավարժ Մատթէոս է մանկատան Սրբոյ Խաչի ապաւինեալ եւ ահեղահրաշ մեծ նշանէ պաշտպանեցեալ: Օրինակեցուցի Յովսէփ սեւակիւր աշակերտի իմոյ եւ սրբագրեցի ձեռօք իմովը:

25ա. Թըվին ՌՄՆԵ (1806) Թուոյս եւ յոյնիս 2-ին, այս գիրս զբքի եւ տիրացու Յակոբս:

գրուած եւ յետոյ շնորհած են: 45-ի վրայ հաշիւելի կան գրուած. եւ Հէթիզ հարիւր զոռն մէկ քէտեղ...» եւ այլն:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—68ր. Աղէտ դիտելեաց ըստ ներկայ լեռմանց, յօրինեալ ի Մանուէլ վարդապետէ կիւմիւշխանացույ, յամի Տեառն 1831, ի Տփլիս քաղաքի:

բ. 69ա—73ր. Ձեռագրի ցանկը:

դ. 79ա—85ա. Զրօսարան լուսաւորեալ բանասիրաց ի 1835 թ.:

ԹԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

67ր. Հրամանաւ հեղինակին արտագրե-

ցեալ ի նուաստ ծառայէն Բաբանան Դաւթեան Լաղարեանցէ Լարարազեցույ:

45ր. (Կարդում եմ հետեւեալ տեղեկութիւնը) էր երբեմն լուեալ իմ ի կոստանդնուպօլիս ի 1798 թուին զկնի վախճանի Ղուկաս ծայրագոյն պատրիարքի բացի Դանիէլ պատրիարքէ որոնեալ ի հոգեւորականն մեր զայլ ոչ պատկան այնմ աստիճանի եւ յոչ պատանեն, Փափաղօղլու մահտեսի Սիմէօն Ամիրայն ի մէջ Լոնճայի կամ ժողովոյ ամիրայիցն ասաց, թէ յազգէն մերմէ տարի երեսուն հազար քիսէ դրամ վասն մեր ամենայն հոգեւորականացս ելանէ եւ ծախս լինի առ նոսա, այժմ որոնեմք ի նոցանէ զմի արժանաւոր անձն եւ ոչ կարեմք գտանել: (Վերոյիշեալի վրայ ցիւ է քաշուած, որ գրուած է գրչի կողմից, ապա մղմը մի այլ գրիչ մտորգրով գրել է 46ա-ի եւ 46բ-ի վրայ):

508

ՀԱՄԱՌՕՏ ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ԶԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, ԵՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՈՒՐԵՆԵԱՆԻ

(Ս. Ամեմտիքիւն 144, գգ. 20)

ԺԹ ՊԱՐ

ԹԵՐԹՔ՝ 42: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 22 X 17: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՂԱՍ ՄԱՍԻ՝ միասին, 18, 2 X 13, 2: ՏՈՂՔ՝ 34: ՆԻԹ՝ կապուտ քաղաք: ԳԻՐ՝ մտորգիւր: ԳՐԻՉ՝ Յովնանի եպիսկոպոս Սաւրեման: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ անկապ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ԺԹ ՊԱՐ: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1, 40—42:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Գրուած է կապուտ քաղաքի թերթերի վրայ, Յիւստակարան լուսնի: Ձեռագիրը նախօրէ մաս է կաղմել մի այլ դրքի եւ էջերը մաւաւորով համարակալուել են 227—308, յետոյ անշառուել եւ կաղմել է առանձին դրք: Ձեռագրի վրայ կայ վտարի 1854 թուականի կնիքը:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

2ա. Համառօտ ծանոթութիւն զկաթողիկէ եկեղեցույ եւ զեկեղեցական կարգաւորութեանց Հայաստանեայց եկեղեցույ, այլ եւ զխորհրդոյ թաղման եւ զվիճակէ եւ զկայա-

նից հոգւոցն անջատելոց, արտահանեալ ի հարցմանց դրոց Սրբոյն Գրիգորի Տաթեւացույ եւ այլոցն հոգեւոր հարց:

ա. 2ա—5բ. Յաղագս եկեղեցույ:

բ. 6ա—13բ. Յաղագս խորհրդոց եկեղեցույ:

դ. 13բ—20ա. Յաղագս հասարակական աղօթից:

դ. 20ա—26ա. Յաղագս պաշտաման դասուց եւ ընթերցուածոց դրոց, նաեւ պատարադի արարողութեանց:

ե. 26ա—32ա. Յաղագս պահոց եւ նաւակատեաց եւ տօնից:

զ. 32ա—39բ. Յաղագս խորհրդոյ թաղման, որ է իբր ութերորդ խորհուրդ զկնի եօթանց խորհրդոց:

509

ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ

(Ս. Ամեմաֆրէիէ 193, գգ. 21)

ԷՋՄԻԱՇԻՆ

ՌՃՄՁ (1707)

ԹԵՐԹՔ՝ 218: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՆՐԹ՝ 17 X 10,7: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՇ ՄԱՍԻ՝ ՄԻՄԱՆ, 12 X 7,6: ՏՈՂՔ՝ 14: ՆԻԻԹ՝ ԽՈՂԵ: ԳԻՐ՝ ՈՍՏՐՊԵՐ, ԽՈՂԵ: ՍԿՐԱՆԱՑԱՒ՝ ՈՍՏՐՊԵՐ, ԿՈՂԵՐ ԽՈՂԵ: ԿԱՑՄ՝ ԿՈՂԵՐ ՄԱՍԻՄԱԿ ԵԿԵՂԵՐ ԵԿԵՂԵՐ, ՈՍՏՐՊԵՐ ԽՈՂԵ, ՈՍՏՐՊԵՐ ԽՈՂԵ ԿՈՂԵՐ ԿՈՂԵ: ԳՐԻՑ՝ ԿԻՐԱԿՈՍ ԹԱՄԵՐ: ՏՆՂԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ԵՄԻԱՇԻՑ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃՄՁ (1707): ԴԱՏԱՐ՝ 1—5, 208թ, 212ա—Կ ԿԵՐԵ—218թ: ՎԻՃԱԿ՝ լու:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

5ա. Յաղագս միութեան եկեղեցւոյ, հաւոր առաջին:

6ա. Կարճատու մեկնութիւն կաթողիկէ եկեղեցւոյն, արտահանեալ յատուածաշունչ դրոց եւ ի բանից սուրբ Հայրապետաց եւ աստուածաբան վարդապետաց: Աշխատութեամբ եւ ջանիք Կոստանդնուպոլսի զղբի միւլն: Ի գիտապետութեան իմաստափառ եւ սրբաղան Աղէքսանդրի կաթողիկոսին, ինքնապաշտ եւ տիեզերական եպիսկոպոսին ամենայն Հայոց: Թվին Փրկչին ՌՁԷ (1707) եւ Հայոց ՌՃՄՁ (1707), ի Փարէզ մայրաքաղաք Պոսանկցալու:

ԵԿԵՂԵՐԿԱՐԱՐ

209ա. Փառք... Որ ետ կարողութիւն անարժանիս հասանել յաւարտ ի կատարումն այս գրքիս, յողնամեղ եւ պիտակ անուամբ վարդապետի Թալիցի կոչեցեալ, որ եւ յերկրաւ Արարատէն, ի թեմէն սուրբ Լուսաւորչին, սնեալ եւ վարժեալ ի գահ իջման Միածնի, որ եւ ի վերջին ժամանակի աւարտման կենացս էր Հ (70) ամ աւելի, յորժամ ձեռն արկի յայսմ հողէի բուրաստանի, հրամանաւ սրբաղան Հայրապետի Տեսնոն Աղէքսանդրի ամենայն Հայոց կաթողիկոսի, հարկ եղ ի վերայ գրել զայս բուրաստանի հողէի, զոր եւ արարեալ եւ թարգմանեալ ումենի զղբի իմաստակի, որ եւ սերտ դռով ի դրոցն եւ ի լեզու Յունաց եւ Լաթինացոց, եւ էր սա ի քաղաքէն Կոստանդնուպոլսի, ուր եւ

ժողովեալ գիտնականք եւ իշխանք եւ իմաստունք Բուզա(ն)դիոյ քաղաքի եւ վասն այսմ գրքիս հարց եւ փորձ արարեալ վերահասու լինելով, թէ քանի կերպիւ կոչի առ կաթողիկէ եկեղեցի եւ դարձեալ բաղում հարց եւ պատասխանիք վասն երկարակաց, զոր լիով գրեալ կայ ի մէջ այսմ գրքիս եւ մանաւանդ թէ վասն էր նոյնի մերս եկեղեցի գերկառնակն Լեւոնի, որ եւ լիով դոցես յամենայնի, զոր եւ հաւանեալ գիտունք քաղաքին եւ ստիպեալ զթարգմանող եւ ինձող գրքիս փութով հասուցանել ի Սուրբ Աթոռս հօրն հանուրց գիտապետին, զի եթէ նայ հանալ հաւանի եւ ձեռագրով կնքէ, յայնժամ եւ մեղ է հաճոյ եւ ընդունելի, քանզի եւ վեհն մեր սրբաղան ընթերցեալ եւ հաւանեալ ետ ինձ գրել ասելով, եթէ Աստուծով առաքելոց եւ ի տպարանն Սուրբ Էջմիածնայ, որ որքան ձեռք տայ տպարանին, տպեցն եւ բաղմացի եւ գիտիցն եւ վերահասու լինի ամենեքեան, թէ զինչ է կաթողիկէն եւ եթէ ի քանիս բաժանի եւ թէ որքան անմտութիւն է նոցա, որ զմի մասնաւոր եկեղեցին ասեն լինել կաթողիկէ:

Ով անմիտ, ընթերցի զայս գիրք եւ տես, թէ որպէս ուսուցանէ քեզ զճմարտութիւն, զի եկեցես ի գիտութիւն եւ տեսցես, թէ որպէս յանդիմանէ զքեզ առաքեալ Պօղոս ասելով. Ով յիմար եւ անմիտ եւ ոմանք, որ ասեն, թէ ես Պօղոսն եւ եւ միւսն թէ ես Ապօղոսեան. միթէ Պօղոս վասն ձեր ի խաչ ելեալ իցէ. ոչ յիմարութիւն նոցա, զի ոչ վասն առաքելոցն պարծին, թէ ես Պետրոսի կամ Պօղոսի եւ Ապօղոսի եւ, այլ թէ Լեւոնի եւ եւ նորա հերձուածովն երկարեալ եւ: Եւ դարձեալ զայս եւս գտցես ի սմա, որ թէ երկարեալ եւ թէ միարեալ ուղիղ հաւատով առ ոչ է Լեւոնի, եւ եւ այլ բազում բանք պիտանիք ի մէջ սորա: Այսքանս բաւական լինի ի մէջ եւ որք կամիցին լաւ վերահասու լինել, սուրբ մտառութեամբ ընթերցին եւ լինիցին ուղղահաւատ:

Աւարտեցաւ գիրքս ի թվին Հայոց հաղորդողի հարկերթողի մի յորէինի երկու նահանջի յերկրորդ ամի ի զահ իման Միածնի, ի կաղանկին փետրվարի:

ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՑ
ԵՒ ԲԱՆՔ ԱՅԼՈՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 226, գգ. 22)

【ルビフ—クニツク】

ՌՃԽԵ (1696)

[illegible]

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ — Զեռագիրը թէեւ մաքուր է
մնացել, սակայն մի քանի տեղ թերթերը կազմից
պոկուեւ են :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1ա—2ա. Յանկ գլխոց Մատենին Ողբերգութեան Գրիգորի Նարեկացւոյ :

ա. 2թ—215թ. (Գրիգոր Նարեկացու ապօրինիքն են՝ ՎՄատեան Ողբերգութեան, հետևեալ վերնագրով) Դրունք յոգնաթախանք ըստից օգտակարաց ապաշաւանաց հոգեշահ խրատուց ամենին ըստդտանաց, զղկանանց կանոնաց կենաց, կամատակարար յանձնառութեանց, աներեւութից յայտնութեանց, մեղանաց խոտտովանութեանց։ Յուցմանց գաղտնեաց, տարածմունք ծածկելոցն եւ սպեղանեաց զօրաւորք վիրացն բժշկանանց։ Դեղք ազդողականց ցաւոյ անտեսականաց, Հնարաւորութիւնք բազմամասնեայ երկանց վտանգից։ Ի դիմաց կարեաց ամենաց բուշեանց։ Առիթ արտատուաց։ Գտնաք աղօթից։ Ի խնդրոյ Հայցմանց Հաբց միանձնակց եւ ըստմոյց անապատականաց։

¹ Կաթը պղծուած է այժմ եւ մեռւմ է մի գոգը
մասն ի կազմի մըայ. — Լ. Մ.

ասացեալ Մատեան Ողբերգութեան Գրիգորի
Նարեկայ վանից վանականի, հոգեմատեան
հետաորի եւ Հայոց փիլիսոփայի, ի խորոց
սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ :

բ. 216ա—216բ. Վարձ սրբոյ առնն Աստուծոյ Գրիգորի Նարեկացոյ :

դ. 216բ—222բ. Բան երանելոյն Անաստասայ քահանայի^ս ասացեալ բանս պաղատանաց առ Տէր Աստուած ի Սինէական լեռինն :

դ. 222բ—227բ. Նորին Անաստասայ քահանայի ասացեալ բանս պաղատանաց :

Ե. 228ա—311ա. Լուծմունք հոգեվից
բանից Սրբոյն Գրիգորի:

դ. 312ա—316ա. Համեմատութիւն Վա-
նական մարդապետի :

է. 316բ-320ա. *Խոստովանութիւն մեղաց եւ խայտառակութիւնն անձին ինքնայօժար կամօք եղկեղոյս Վարդանայ եւ որ ասէ յիւր կողմն յէ Աստուած:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

310ր–311ա. Արշնութիւն... ուրախ եւ խնդալից յաւարտ Հոգեւորիկ ազօթխարան եւ ծեղաց լուսցցարան երկնաւոր Հրաւէր մատենինս, որ դերբահայեղ, դերբահամբաւ վերածայնեալ կոչի նարեկ, կրթող եւ զայեկող զոգողուարսի աստուածային յաւէտ զանուշազատ վարս ազօթից, որ ետ կարողութիւն զատապարտեալ ծառայիս քո Մկրտիչս երեւոյս անարթօն յոգնամեղ ու բազմաբիծ եւ եղևի՜լ մտօք Հասանել յաւարտ տարիս, զոր ծրարգրեալ զըրշմեցի դաս ծեղաթաւալ անծամբս, գտտեղապարտ ձեռօնս եւ բնծայեալ նուիրեցի զայն յարիս խորհրդական անպակաս զանձուցող կաթողիղիւ՜ն առաքելական եկեղեցւոյ, ընկալ թեղի ի Հաճոյս զտակաւազիծ աշխատող թեղան իմ, եւ թէ ոչ զոր կատարեալսն, այլ իբրեւ զորսն այլոյն եւ կամ ընդ բաժակ մի ջրոյն, զոր եւ ակն ունեցով սպասեմ իրաբարիանցն յանձնարեալս զթո՛ղ

թենէ մարդասիրութեանդ շնորհել մեղաց թողութիւն կարեւորէր խոցելոյս կրկնակի մարդով եւ ծնաւդացն իմոց ըստ Հոգոյ եւ ըստ մարմնոյ եւ որոց ունին զերախտիս, զաշխատանս ի վերայ մեր, այլ եւ ամենից զբխտունէից ծանօթից եւ անծանօթից, կենդանեաց եւ մեռելոց, բարերարաց եւ չարարաց, նաեւ որոց ունին որս ի սրտի յաղագս իմոյ, անզգամութեան եւ որ չարիս խորհին, խօսին եւ գործեն ընդդէմ իմ, մի համարիցի այն նոցա ի մեղս, այլ ընկալցին մասն բարեաց յաւուր յարութեան եւ արքայութեան, եւ եւս եւ նուազս եւ մեղսածաւ Մկրտիչ քահանայս, որ միայն անուամբս եմ քահանայ եւ ոչ գործով, ետու յօժար կամօք իմովք զսուրբ զիրքս զկուսակրօն եւ բարեմիտ աստուածահանոյ եւ երջանիկ սուրբ վարդապետաց գիաւիթ վարդապետին յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց կիրակոսին եւ Նսէֆին եւ եղբօրն Դաւութին եւ կողակցին իմոյ Ղամբարին, որ ի տիս մանկութեան փոխեցելոյ առ Քրիստոս, սոցէ նա ընթերցողացն, աշխատողացն եւ խնամք ածողացն սուրբ գրոյս թողութիւն մեղաց եւ մասն բարեաց ի Քրիստոսէ առցեն, ամէն:

Եղեւ եղբերացութիւն սորա ի թուահաշուութեան Արամեանս տոհմի Հապարեւորդի, Հարիւրերորդի, քառեկ տասամբք եւ

հինգ թվոյ յաւելմամբ, յամսանն յունիսի ի եւ Հնգի (25):

2բ. Թվինն ՌձՈԴ, ամսանն յունիսի, ի Նախա մասին մին, եւ Մկրտիչ երէցս շնորհիւ Տեառն սկսայ, նոյն ինքն Հասուցէ յաւարտ:

320ա. Եիշատակ է զաստուածախօս մատեանս առն Աստուծոյ Սրբոյն Գրիգորի իմ Զուղայեցի մահտեօի Դաւիթ վարդապետ, որ եմ սպասաւոր եւ առաջնորդ Սուրբ Ամենափրկչի մենաստանիս, ի թիւն ՌձՀԴ (1725), որ մերով արդեամբք եւ գոյիւնն ստացեալ եղեւ, այսինքն վարդապետական գաւաղանի աշխատութեան սլողոյն ըստացուածովն, վասն որոյ ըստ մերում յօժարութեամբն եւ կամօք ետու ինձ յիշատակ եւ վաղմ Սուրբ Ամենափրկչի Հրաշափառ Աթոռոյն: Հայցեմ ի ձէնջ եւ որք զՀետ մեր ապազայից եկելոց սրբազան Հարց եւ սրբակրան եղբարց, մինչ բացեալ զըրթունս ձեր քաղցրս ի վերայ լուսաղարչ եւ մաքրարար Հոգոց տառիս յետ լուսաւորման մտաց ձերոց եւ Հոգոց, յիշեալիք դիս սղբալի Հանգերձ ծնաւորաւ մերովք եւ դուք յիշեալ լիլիք առաջի Աստուծոյ: Եւ ոք մի իշխեսցէ ձեռնամուխ լինիլ սմա վնաս ինչ ածել զողանալով, դրաւելով կամ ի սուրբ Ռախէս Հեռացուցանելով. զայնպիսինս պարտական լիցին ինձ Հոգւով եւ մարմնով: Վերջ:

511

ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԵՐԵԳՈՒԹԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՑ

(Ս. Ամեմաքիլիչ 227, գգ. 22)

ՌՄՁԱ (1832)

ԹԵՐԹՔ՝ 251: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 21,5X10: ՄԻԿԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԿԱԿ, 15,6X12,5: ՏՈՂՔ՝ 21: ՆԻԹՔ՝ 39—179՝ բաց կապտո թուլք: ԳԻՐ՝ բոլորգիւր: ԶԱՐԴԱՆԱՐՔ՝ հասարակ: ՊԱՏԿԻՐ՝ 2բ (Նաքեկացիմ աղօթելիս: Նկարինք գրել է իր ամուսն սկզբնատառերը՝ Գ. Վ. 1833), ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա: ԼՈՒՍԱՆՈՐԱՆՔ՝ 3ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆ՝ 3ա, հաւաքգիր, մնացածը բոլորգիր: ԿԱՋՄ՝ սպիտակ օտուարաթուլք (չլրացուած): ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, գլխատառերն ու լուսամբագծերը՝ սեւ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլսցտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ 1832: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—2ա, 240, 250:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը նոր դործ է եւ մաքուր պահուած: Եկնատակարան լուսն, միայն 3ա-ի

լուսանցադարչի տակը զրլի ձեռքով զրուած է 1832, որ անպայման գրութեան թուականն է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—158բ. Նարեկացու աղօթագիրքն է՝ «Մատեան Ողբերգութեան»:

բ. 158բ—201բ. Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի ասացեալ ճառս, յիշատակագրութիւն պատմաբանութեան ամենազօր նշանի աստուածեան խաչին, որ ի վերուստ ամենահայեաց նախատեսն ակնարկութենէ: Ստորին կողմանց կայից աշխարհի: Աղագան Թունաց

բերեալ հանդուցաւ ի սահմանս վայրից զաւառին Մոկաց, ի շինուած բնակութեան ուխտին սրբութեան, որ կոչի Ապարանք:

զ. 201թ—211թ. Բան նուիրականի զովեստի Գրիգորի Նարեկացւոյ առն իմաստասիրի, ի մեծ եւ յերջանիկ հայրապետն, ի Սուրբ Յակոբ եպիսկոպոս եւ վերադիտող սկզբնատիպ երկնահանդէտ աթոռոյ Մծրին քաղաքին:

զ. 211թ—213թ. Նորին Գրիգորի Քարոզ ի վալուստ Սուրբ Հոգւոյն:

ե. 213թ—216թ. Նորին Գրիգորի Քարոզ ի սուրբ եկեղեցիին:

զ. 216թ—217թ. Թիշատակ(ապ) իր պատասխանաց սորին ընծայական գրոյ երջանիկ եւ շնորհնկալ Տեառն Ստեփաննոսի յերեսաց նորին Հոգարուղի վարդապետի:

է. 217թ—218թ. Թիշատակարան մատենիս գրութեան (Նարեկի յիշատակաբանը):

ը. 218թ—218թ. Վարք եւ կրօնք Սուրբ Հօրս մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյն:

թ. 218թ—220թ. Տէր Առաքելի եռամեծի եւ քաջ Հոռոտրի, աշակերտի երկից երանելւոյն Գրիգորի Տաթեւացւոյ տիեզերալոյս վարդապետի արարեալ բանս: Գովասանութիւն ի վերայ Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ, Սկիզբը՝ Արփիական լոյս երկնային, Յիսուս Քրիստոս Հօր Միածին...:

ժ. 220թ—223թ. Յանկ զրոցս Նարեկացւոյն:

ժա. 224թ—248թ. Հուծմունք եւ բացալստութիւնք բառից եւ բանից խթնածածուկ խորոց աղօթից, երանելի Սուրբ Հօրն Գրիգորի Նարեկացւոյ, (վերջը քերի):

512

ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՅ

(Սեփականութիւն Նոր-Ջուղայի Մեծ Մէլաքան քաղի բնակիչ Յամնայի Տէր Գալստեան, 1)

ՍՈՒՐԱԹ (ՀՆԻԿԱՍՏԱՆ)

ՌՄԽԴ (1795)

ԹԻՐԹ՝ 70: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹ՝ 15,9 X 9,1: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻ՝ միասեւ, 15,2 X 7,6: ՏՈՂՊ՝ 17: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ Ոսորգիք: ՊԱՏԿԵՐ՝ 2թ (տղաւած գրքից է առնուած), ԼՈՒՍԱՆՍԱՍՏԱՐ՝ 4թ, 78թ (վերջինս մերժելի լուսամցէմէն է նկարուած), ՍԿՋԱՆԱՏԱՐ՝ սեւ քուչմագրիք: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ ստուարաքուզք, մերսից զամառում քղքով պատած: ԳԻԻՉ՝ Ձաքիւք քաշաւ: Տէր-Պետրոսեան: Տեղի ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Սուրաք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՄԽԴ (1795), ԴԱՏԱՐ՝ 2ա:

ԵԱՆՏՈՒԹԻՆ.— Զեռագիրը շատ լաւ է պահուած: Միայն վերջին երկու թերթերն են կեղտոտ:

տեղեկութիւն:

ԹԻՇԱՏԱՍԱՐԱՆՔ

74թ—77թ. Փառք... Արդ, որք Հանդիպել եւ ընթերցող զսա եւ վայելէ ի քաղցրութենէ սորին զհոգեւոր պատուքս, աղաչեմ զձեզ, ով սրբակրօն հայրք իմ եւ պատուականաւորանդ եղբայրք եւ մերս սիրելիք Հո-

գեւոր եւ մարմնաւոր որդիք, զի միով Հայր մերիւ, առ Տէր յիշման արժանի Համարես ջիւք զՊաղեսանց Մէլեքամի որդի զՏէր Պետրոս զաւագ քահանայ, Հայրն մեր եւ գալստանի դուստր եւ Հօրս ամուսին եւ մերս պատուական ծնող մայր զՎարդենի եւ զՀաւր քեռուոյն Զաքիւք՝ որդի զՏէր Զաքարիայն, որ դաստիարակիչ է եղեր Հօր մերում եւ մեզ եւ զնորին ամուսին զՄարիան վաղաթառած եւ անորդի եւ զհայրենի հանիկն մեր զԴուրնաբաթն եւ զմայրենի հանիկն մեր զՀանային եւ զամենայն զհոգեւոր եւ զմարմնաւոր արեանառու Հաւրն մեր, որք Հանդուցեալք են ի Տէր, Թիշեցէ եւ զամուսին իմ զՄարիան Տէր Սիմէօնեան Հանդերձ երկու որդովք եւ երկու դստերք աստուածապարզեւք զՄտեփանոսն, զՆիկողայոսն, զԹագուհին եւ զՎարդենին, նաեւ զԴուրնաբաթ քոյրն իմ կրտսեր, զորս Տէր պահեցէ զամենեւին ի խնամ իւր: Հուսկ յետոյ քան զմեան իրրեւ անարդի միով յիշման արժանի Համարես ջիւք

եւ դիս ամենապիկար եւ պարտաւոր ծառայս
եւերդ սրբութեանց եւ որք յիշէզդ, յիշեալք
ի ինչիք ի Բրիտտոսէ Աստուծոյ յոյսուն ժերոյ
ի միւսանդամ դաստեանն իւրում, որ միշտ
փառաւորեալ է ընդ Հօր եւ ընդ Սուրբ Հոգւ-

ւոյն, յաւիտեանս ամէն: ՌՄԽԴ (1795):
Պարտաւոր ծառայ Զաքարիա եւեթ քահա-
նայ Տէր Պետրոսեան, Մէլքոն Պողեանց Նոր
Ջուղայեցւոյ, եղեւ վերջ ի թիւրայ ամսոյն
Աղարիայի, ի Հինդ Սուրաթա նահանգոյն:

513

ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ ՀՈԳԵԼԻՑ ԲԱՆԻՑ ՍՐԲՈՑՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՑՆ

(Սեփականութիւն Նոր-Ջուղայի բնակիչ)

Մկրտիչ Խամ Յովհաննիսեանի 354 [2]

ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 155: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 13 X 8,2:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝ միասին,
10,3 X 8,6: ՏՈՂՔ՝ 20: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ,
վերնագրերը, բազմաթիւ բառեր եւ լուսանցածները՝
կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԱԿՁԲՆԱՑԱՌ՝ կարմիր բո-
լորգիր: ԿԱԶՄ՝ մագաղաթապատ տառադրաբազք,
վրամ փակցուած քերթիկի վրայ գրուած: ՃՆԱԵՐ Ա՝
Ամենափոքիւն մասնագրամբն Մկրտիչ Յ. Դաւի-
թեանից, Նոր-Ջուղա, 28-ին օգոստոսի 1906 թ. Թ.
ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ անպատ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻ-
ԹԵԱՆ՝ ժէ դար: ԴԱՅԱՐԿ՝ 1:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիրը լաւ է պահուած:
Սկզբից ԹԵՐԻ է, սկսուած է Ը պրակով. վերջից եւս
ԹԵՐԹԵՐ են պակասուած, Յիշատակարան չունի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

143թ. (Լուսանցում, կարմիր քամա-
քով) Գնոյ դնեալ ի Զաքարայէ 3 դասնի:

155թ. (Կարմիր քամաքով). Սարգիս Մ.
Տէր Ոսկեանց:

514

ԳԻՐԲ ԱՂՕԹԻՑ ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԵՒ ԱՅԼՈՑ ՀԱՐՑ

(Ս. Ամենափոքիւն 5, գգ. 17)

ԵՐՈՒՍԱԳԷՄ

ՌՁԹ (1640)

ԹԵՐԹՔ՝ 264: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 15,4 X
10,6: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԵ ՄԱՍԻ՝
միասին, 11,2 X 7,6: ՏՈՂՔ՝ 18: ՆԻԻԹ՝ քամաքիւնայ
դնեալագոյն քուզք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԿԱԶՄ՝ կաշե-
պատ տախտակ սեղմած գաղղերով: ՄԱՎԱՂԱԹԵԱՆ
ՊԱԼՊԱՆԱԿ՝ վերջի երեսի վրայ մի քերթ բոլորգրով
գրուած աղբօրի կտորմեր: ԳՐԻՉ՝ Ստեփանոս երեց
Մակաջի: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ Երուսաղէմ: ԺԱՄԱ-
ՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՌՁԹ (1640), ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, քաշ
վերնագրեր, գլխատառեր եւ սկզբնառոյթ՝ կարմիր:
ԳԵՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշուած: ԴԱՅԱՐԿ՝ 1ա—4թ, 136թ

(միայն կէս տող գրուած), 280ա—283թ: ՎԻՃԱԿ՝ ան-
վտանգ:

ԲՈՎԱՆԴԱՌԻԹԻՒՆ

Ա. Աղօթք Վարդանայ վարդապետի:

Ծա—բ. Յանկ աղաւթից տնօրինականայ
տեղեանց յերուսաղէմ:

ա. Ծա—ցա. Ի Նաղարեթ, ուր ընկալաւ
Սուրբ Կոյսն զաւետիքն ի Հրեշտակապետէն
եւ յղացաւ զԻսնն Աստուած: Սկիզբը՝ Ծա—

դուռն իմանալի եւ անհետազատեալ յանհասանելի եւ յանճառելի հաւր յէութենէն Յիսուս Գրիստոս խորհուրդ եւ միտք եւ Բան Աստուծոյ կենդանւոյ, անմիջնոց եւ անախտ ծնունդ ի սրտէ նորայ:

բ. 9ա—11բ. Ի տունն Չաքարիայ եւ տալ ողջոյնն ներխառնութիւն Սկիզբը՝ Տէր Աստուած իմ Յիսուս Գրիստոս եւ իսկ զբանցն հարցն իմոց, որ բանիւ քո բարձեալ ունիս եւ խնամես զարարածս ամենայն եւ միջոց Կուսին Մարմնաւ բարձեալ եկիւր յողջոյն ներխառնութիւն ի քաղաքն Յուդայ, ի տունն Չաքարիայ:

գ. 11բ—17բ. Ի Բեթղեհէմ ի յայրն եւ ի մօտն առաջի Յիսուսի Գրիստոսի, ի խորոց սրտէ աղերս մաղթանաց Վարդանայ եւ ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Ճառագայթ փառաց եւ կերպարան, էութիւն Աստուծոյ հաւր Տէր Յիսուս Գրիստոս հրաշափառ, զարմանազործ, յորմէ զողոս սանդարամետք անդնդոց եւ դու կամաւ վասն մեր ունայնացար եւ ծածկեցեր զնա բովանդակել ի փառս քո:

դ. 17բ—22ա. Ի տաճարն քառասնաւրեայ առաջի Յիսուսի Գրիստոսի աղերս մաղթանաց, ի խորոց սրտէ Վարդան վարդապետէ եւ ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Ով իմաստութիւն Աստուծոյ Հաւր Յիսուսի Գրիստոսի, բաղուկ եւ զարուծութիւն եւ լոյս երեսաց նորա յամենայնի կարող, որ վասն իմ տկարացար եւ զիս զարեացուցեր եւ լցեր անպատմելի մեծութեամբ:

ե. 22ա—28բ. Ողորմելոյս Վարդանայ եւ ամենայն մեղաւորաց ի խորոց սրտէ աղերս մաղթանաց առ Միածին Որդին Աստուծոյ Յիսուս Գրիստոս: Յորժամ հալածեցաւ յեղիպտոս դարձաւ ի Նազարեթ եւ եկն երկուտասնամեայ ի տաճարն ըստ մարմնոյ: Սկիզբը՝ Տէր Աստուած իմ Յիսուս Գրիստոս, Թագաւոր փառաց եւ արքայ համայնից եղելոց, կոչեցեր առ քեզ զազգս մարդեան քաղցրագոյն վարդապետութեամբ լուսաւորելով զամենեանս եւ երբեմն սպառնալով եւ ոչ զարժանս առ քեզ ի մոլոր ճանապարհէն հրով եւ տանջանքոյ:

զ. 28բ—35բ. Առ Հոսանս Յորդանան անոռն դետոյ, առաջի Յիսուսի Գրիստոսի

անարատ դառնին Աստուծոյ, ի խորոց սրտէ աղերս նայ եւ ամենայն մեղաւորաց, Սկիզբը՝ Անսկզբնակից Հաւր էակից Սուրբ Հոգւոյն Յիսուս Գրիստոս Աստուած եւ արարիչ ամենայն բնակից, որք ի դոյութիւն Հասան լինելութեամբ:

է. 35բ—42բ. Ի լեռն փորձութեան առաջի Յիսուսի Գրիստոսի Բանին Աստուծոյ, (Ի) խորոց սրտէ աղերս մաղթանաց Վարդանայ եւ ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Ճառագայթ փառացն Հաւր եւ պատկեր էութեան նորա Աստուած իմ Յիսուս Գրիստոս, որ կամաւ աղքատացար եւ զիս փառթամացուցեր անճառելի մեծութեամբ յառաջին փառսն իմ Հայրենի:

ը. 42բ—49բ. Ի լեռնն Թաքորական եւ ի ծոցն Տիբերական եւ ի ջրհորն Յակոբայ, որ է Սամարիայ, առաջի Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի Աստուծոյ Բանին, ի խորոց սրտէ աղերս մաղթանաց ողորմելոյս Վարդանայ եւ ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Հրաշափառագոյն եւ զարմանազործ արարիչ իմ Աստուած իմ Յիսուս Գրիստոս, քահանայութիւն եւ արժամ կենդանութեան, որ անստուեր ճառագայթիւքն լուսաւորեցեր զմեզ:

թ. 49բ—53ա. Ի Բեթանիայ եւ ի լեռնն Զիթենաց, յաւանակն եւ ի տաճարն, ի խորոց սրտէ աղերս մաղթանաց ողորմելոյս Վարդանայ եւ ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Անեղակից Հաւր եւ Համադոյ Սուրբ Հոգւոյ զարդարիչ դեղեցկութեան ջրամած կամարին եւ պատկիչ լերանն եւ զաշտաց զանազան ծաղիւք, Աստուած իմ Յիսուս Գրիստոս, որ վասն իմ ունայնացար կամաւ եւ զիս ճոխացուցեր անբաւ փառթամութեամբ:

ժ. 53ա—55ա. Զառիվայր լերին Զիթենաց յաւանակաւ: Սկիզբը՝ Տէր Աստուած իմ եւ ամենայն եղելոց Յիսուս Գրիստոս, միտք եւ Բանն Աստուծոյ, որ ընդ Հաւր քոմ բաղմեալ յանեղակերպ յանարուեստ յաթոռն եւ վասն մեր խոնարհեալ նըստար ի նոր յաւանակի:

ժա. 55ա—58ա. Գալուստ Տեառն յաւանակաւ ի տաճարն Սողոմոնի: Սկիզբը՝ Աստուած իմ Յիսուս Գրիստոս, որ բաղմահանդէս ժողովրդօք յետոյ եւ յառաջոյ եւ ահադին ազդակաւ մտեր դղորդմամբ ի տա-

ճարն Սաղմոնի, զոր կանգնեաց Զօրաբա-
բէլ:

Ժբ. 58ա—62բ. Ի սուրբ վերնատուն
առաջի Յիսուսի Քրիստոսի ծոցածին Բանին
Աստուծոյ, ի խորոց սրտէ աղերս մաղթա-
նաց եղկելոյս Վարդանայ եւ ամենայն մեղա-
ւորաց: Սկիզբը՝ Յիսուս Քրիստոս Թագաւոր
փառաց եւ լոյս անըստուեր, որ փարթամա-
ցուցեր զմեզ անեղբական ճոխութեամբ, որ
ի վեր է քան զմիտս եւ ըզբանս, ես եղկելի
անձամբ իմով կամաւ ընկեցի զփարթամու-
թիւնն:

Ժգ. 62բ—67ա. Ի ձորն Կենդրոնի եւ ի
տեղիս ծննդութեան Յիսուսի Քրիստոսի
առաջի նորա, ի խորոց սրտէ աղերս մաղ-
թանաց ողորմելոյս Վարդանայ եւ ամենայն
մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Աստուած իմ Յիսուս
Քրիստոս, Հանճարեղ առաջնորդ, մեծ իմաս-
տուն եւ հզաւր արուեստաւոր, որ Թագուն
խորհրդով կատարեցեր զմարդեղութիւն
Քրիստոսի, որ է զարմացունն ամենայն եղե-
ւոց:

Ժդ. 67ա—72ա. Ի տեղիս, ուր ըմբռնե-
ցին զՅիսուս եւ ձաղանջ նորա առաջի նո-
րա, ի խորոց սրտէ խաւսք ընդ Աստուծոյ,
ողորմելոյս Վարդանայ վարդապետէ եւ
ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Աստուած իմ
Յիսուս Քրիստոս, որ ես այբ եւ զէ, այսինքն
սկիզբն եւ կատարած ամենայնի, յոյս լինե-
լոյս եւ ապաւնէ ընկղմելոց, հաց քաղցելոց
եւ ջուր ծարաւելոց եւ որք յուսան ի քեզէնդ
Աստուած բացեալ կայ առաջի:

Ժե. 72ա—78ա. Ի բարձունն խաչին ի
Գողգոթայն ահաւոր առ Տեառն մերոյ եւ
Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, ի խորոց սրտէ
աղերս մաղթանաց, ողորմելոյս Վարդանայ
եւ ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Անկա-
բաւտ եւ Համագոյ Սուրբ Հոգւոյն, անախտ
եւ անմիջոց ծնունդ Որդին Աստուծոյ Հօր
Յիսուս Քրիստոս, որ սիրով խոնարհեալ թո
կամաւ զիմս առեր ստիարութիւն եւ զիս ճո-
խացուցեր ի փառս առաջին:

Ժզ. 79ա—87ա. Ի դուռն աստուածորնկալ
սուրբ գերեզմանին, ուր եղաւ Բանն Հօր
մարմնով առաջի նորա, աղերս մաղթանաց
Վարդանայ վարդապետէ, երգողի եւ ամե-
նայն ինձ պէս տարակուսեալ մեղաւորի, որ
ոչ ունիմ սլլ յոյս եւ ապաւնէ, բայց զՔրիս-

տոսի սուրբ լուսաբոյս գերեզմանն: Սկիզ-
բը՝ Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, որ եղեր ի
կերպարանս Արամայ Հայր իմոյ եւ զիս նո-
րոգեցեր ի փառս թո, բայց վայ եղկելի ան-
ձին իմոյ, զի յետ անճառ պարգեւացն թո,
զոր ձրի շնորհեցեր ինձ դարձեալ, յարեան
ի վերայ իմ աւճակերպ դեւքն եւ զորոմն շար
սերմանեցին ի վերայ իմ...

Ժէ. 87ա—95բ. Ի լեառն Զիթենեաց եւ
ի Համբարձունն Յիսուսի Քրիստոսի եւ առա-
ջի սուրբ ոտնակոխ տեղիցն, ի խորոց սրտէ
աղերս մաղթանաց Վարդանայ երգողի եւ
ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Ի բարձե-
ւոյն ծնունդ անճառելոյն եւ Համագոյ Սուրբ
Հոգւոյն, Յիսուս Քրիստոս ձրի թիւիկ ցա-
ւազնոտ եւ շարաւեալ ոպւոց մարդկան, որ
նախատանօք եւ յարութեամբ թո նորոգեալ
կեցուցեր զիս:

Ժզ. 95բ—104ա. Ի սուրբ վերնատունն
առ ամենասուրբ Հոգին Աստուծոյ, ի խորոց
սրտէ աղերս մաղթանաց Վարդանայ վար-
դապետէ երգողէ եւ ամենայն ինձ նման ան-
կեալ տղմեալ մեղաւորէ: Սկիզբը՝ Տէր Աս-
տուած, Հայրկան բարի եւ առաջնորդական,
հեզ եւ հանդարտական, Աստուած աւրհնա-
բանեալ եւ փառաւորեալ յաւիտեանս, որ
զարդարեալ գոյացուցեր զարարածս եւ յա-
ւուրս վերջինս հաներ զիս ի փառս առաջին,
զոր կորուս հայրն իմ Աբամ:

Ժթ. 104ա—112ա. Հոգի Աստուծոյ,
ջնջեա զմեզս նոցա, որ սրտի մտօք մեղաց
թողութիւն խնդրեն ի զէն, մեղաւորիս Վար-
դանայ երգողի եւ եղկելի զրչիս ողորմու-
թեամբ եւ շնորհօք թո թող եւ զնոցա մեղս
եւ դամենայն մեղաւորացս եւ կարգադրացս
եւ լսողացս: Առ ամենահայրն բարի ի Սուրբ
Սիոն խորհրդական, որ է յերուսաղէմ, նա
եւ յամենայն եկեղեցիս, զի ընդ ամենայն
տեղիս է տէրութիւն նորա: Ի խորհոց սրտէ
աղերս մաղթանաց Վարդանայ վարդապետի
եւ ինձ պէս մեղաւորացս, զոր յիշելոյ չեմ
արժանի: Սկիզբը՝ Ամենահայր բարի, ամե-
նախնամ ստեղծող, ամենաբարեկամ ճառա-
գայթ, ամենէմաստ, բազմազեղ, ամենա-
զուրթ, մարդասէր, ինքնակալ, աւրհնակալ,
որ ի պատուեր թո արարեր զմեզ գեղեկելիս:

Ի. 112ա—116ա. Դաւանութիւն Հաւա-

ույ ասացեալ Վարդան վարդապետի: Սկիզբը՝ Ով մանկունք Նոր Սիոնի, աստուածութիւն է Հայր եւ Որդի եւ Սուրբ Հոգի, երեք անձինք կատարեալք եւ անբաժանելիք, միով բնութեամբ եւ կամօք...

Իս. 116ա—123բ. Առ ամենաւրհնեալ Աստուածածին Կոյսն Մարիամ, ի տեղիս ննջեալ նորա եւ ի դերեզմանս նորա ի ժորն Կենդրոնի, ի խորոց սրտէ մաղթանք Վարդանայ վարդապետի եւ ամենայն իբրեւ զադտեղեալս մեղաւորի, որ ոչ ունիմ յոյս փրկուեթեան, բայց թէ ի Սուրբ Աստուածածնի թարեխաւուրթին ապաւինիմք, ամէն: Սկիզբը՝ Ով Համազդոյ աստուածութիւն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, փառաւորեմք զքեզ անխափա, որ շնորհեցեր եղկելոյս պատմել առաջի քո զանեղրական արինախառն թարախ անձին իմոյ, զոր դու քաջ դիտես, բայց ուրախանաս ի դարձս:

Իբ. 123բ—129բ. Ի տեղիս Հառաչանաց Պետրոսի, առաջի Յիսուսի Քրիստոսի, ի խորոց սրտէ մաղթանք աղբսանօք Վարդանայ երգեցողի եւ ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Տէր իմ Յիսուս Քրիստոս, ձայնի ընդանի, բան հայրենի, կոչուեմ կենաց, աւետիք փրկութեան, Հալածող տրտմութեան, փարատող խաւարի, լուսաւորիչ Հոգւոց, որ լուսաւորեցեր զեղկեխ աստուածային քո իմաստութեամբ եւ բարձրացուցեր ի կատարեալ բարին քո:

Իդ. 129բ—133ա. Ի տեղի քարկոծման Սրբոյն Ստեփանոսի Նախափկային, առաջի Յիսուսի Քրիստոսի, ի խորոց սրտէ աղբս մաղթանաց Վարդանայ վարդապետի երգողի, ամենայն ինձ պէս տարակուսեալ մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Արքայ ինքնակալ եւ իշխան զօրեղ եւ մշտնջենաւոր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս, Համազդոյ Հօր եւ Հոգւոյն, որ վստահ խոնարհեցաւ եւ դիւ ի դասս հրեշտակաց խառնեցեր եւ անուանակից եւ եղբայր զիս քեզ արարեր:

Իե. 133ա—138բ. Ի Պրոպատիկէ աւազանին, որ կոչի Ե սրահ, առաջի Յիսուսի Քրիստոսի, աղբս մաղթանաց Վարդանայ վարդապետի երգողի եւ ամենայն մեղաւորաց: Սկիզբը՝ Արթուս ակն Հօր եւ բնութեամբ էակից նմա եւ փառակից Սուրբ Հոգ-

ւոյ Յիսուս Քրիստոս Աստուած անձանօթ, որ ի վերջին աւուրս երեւեցար մարմնով եւ ծանուցար մարդկան ազգի սիրով Հաւրն քո յաշխարհի եւ շնորհօք եւ զօրութեամբ քո բժշկեցեր զցաւս մարմնոց, որ նշանակեաց զօղջութիւն Հոգւոց:

Բ. Այլ հայրերի աղօթքներ.

ա. 138բ—140բ. Աղօթք Յովհաննու Ոսկերեանին ի մէջ եկեղեցւոյ: Սկիզբը՝ Տէր, մի՛ պակասեցուցես զիս յաւիտեանական քոց բարեհաջգ:

բ. 140բ—144ա. Յովհաննու Գառնեցոյ աղօթք ի Սուրբ Աստուածածնին եւ առ ամենայն սուրբս նորին աղօթք: Սկիզբը՝ Երկնային դուռն եւ առաքաւտ անմահ արքային, Մար լուսոյ եւ Կոյս անարատ, որ մարմնով ծնար զհանն Աստուած եւ երանեցար յամենայն ազգաց, որ ես պարծանք ազգի մարդկան եւ միշտ բարեխոս առ Միածինն:

գ. 144ա—145բ. Մեսրոպայ վարդապետի ասացեալ աղօթք եւ պաղատանք առ ամենասուրբ Աստուածածնին Կոյսն Մարիամ բարեխոս վասն մեր: Մարիամ Աստուածածնին Մայր լուսոյ եւ ծնող Քրիստոսի: Սկիզբը՝ Ամենաւորեալ Կոյսն Մարիամ, սուրբ կաթմար քո սնուցեր զՈրդին քո Միածին, միշնորդ մեղաւորաց եւ բարեխաւս ազգի մարդկան, յոյս կենաց եւ մահու եւ ապաւէն Հոգւոյ իմոյ մեղուցելոյս:

դ. 145բ—146ա. Դարձեալ աղօթք սուրբ խաչին: Սկիզբը՝ Պսակ անհասական զլիւոյն Յիսուսի, միշնորդ փրկութեան մերոյ եւ զրաւ տիեզերաց, ճառագայթաւէտ լոյս աշխարհաց եւ արեգակն սիրոյ եւ ապաստան յուսոյ, նշան սուրբ եւ սոսկալի երախտեացն Աստուծոյ առ մեզ:

ե. 146ա—147բ. Ողբ աղօթական ասացեալ Սրբոյն Յուսակոյն: Սկիզբը՝ Յիսուս Միածին, Աստուած բոլորից, Հօր անդադիր, ծառայս անցաւոր եւ յամօթալից գոչեմ առ քեզ, մեղայ ստեղծողը ամենից:

զ. 147բ—150ա. Աղօթք մեծին Մովսէսի եւ Հոգեկիր պաղատանք: Սկիզբը՝ Միամարտ անձն պատերազմ ընդ քեզ լինիմ, մինչեւ զիմ խորհուրդս ամբափակ արափակ արասցես իբրեւ զՅակոբայն, զի մի այլ ինչ խորհեցայ արդարութեան տան քում:

է. 150ա—156բ. Սրբոյն Եփրեմի Հոգեկիր վարդապետի Աղօթք եւ աղերս մաղթանաց, ի խորոց սրտից խաւսք ընդ Աստուծոյ: Սկիզբը՝ Տես, Տէր, զտառապանս իմ եւ զքաւս Հոգւոյ իմոյ բաղմամբդ, ներեայ եւ ի քեզ առաջնորդես, որ ասացեր. Դարձարուք առ իս եւ ես դառնամ առ ձեզ:

ը. 156բ—159բ. Յաղագս թէ ոչ է աւրինակ Հայն եւ բաժակն մարմնոյ եւ արեանն Քրիստոսի, այլ ճշմարիտ մարմին եւ արեանն Քրիստոսի, յորս թէ ոչ նուազի շնորհն: Սկիզբը՝ Տէր յաղակս անարժան մատուցողի մեր եւ Աստուած Յիսուս Քրիստոս, յորժամ էջն յարգանդի Կուսին Աստուածածնին եւ առ ի յարենէ նորա խոռնիսց ընդ իւր աստուածութիւնն եւ զոյացեալ եղեւ մարդ ճշմարիտ եւ Աստուած եւ մարմինն զոր առ ի կուսէն աստուածացաւ:

Գ. 160ա—286բ. Գրիգոր Նարեկացու «Մատանն Ողբերգութեան»-ից որոշ գլուխներ:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

286բ—288բ. Փառք եռակի անձնաւորութեան եւ մի աստուածութեանն Հաւր եւ Որդւոյ եւ Սուրբ Հոգւոյն յաւիտեանս յաւիտեանից, ամէն: Որ ետ կարողութիւն տկար, տարտամ եւ մեղսամած եւ անարուեստ զրբէն, նուաստ եւ ներպեւեալ եւ անարժան (287ա) Ստեփանոս մեղօք լցեալ երկցու Հասանել ի յաւարտ աղօթիցս, որ ասացեալ է ի Վարդան վարդապետէ, որ է մաղթանք ի բոլոր ամենայն սուրբ տնաւորինականքն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որ յերուսաղէմ ներքոյ եւ արտաքոյ:

Այլ եւ ունիմք ասացեալ զաղաթս Նարեկացուն Գրիգորի սուրբ վարդապետին, զոր բաղում ջանիւ ծայրաքաղ արարեալ գրեցի ըստմամբ Հոգւոյն բժշկութիւն եւ թողութիւն մեղաց, որք Հաւատով ընթեռնուն եւ ըստով արտասուել խնդրեն թողութիւն մեղաց իւրեանց: Իւ արդ, ես մեղուցեալ զրիչս աղաչեմ զդասս լուսեամ կրօնաւորաց եւ թանկալից, որք Հանդիպէ սմա կարգալով կամ աւրինակելով, յիշեալիք ի սուրբ եւ ի մաքրափայլ յաղօթմ ձեր զանարժան գրիչս զմեղօք լցեալ զՍտեփանոս անուն էրէց Մովսէսի որ անուամբս մեան եմ քահանայ եւ դործովս Հեռի եմ յամենայն լարի դործոց, ունան եմ եւ թափուր, բայց յուս դիւստուած ունիմ եւ բարեխաւս զդասս քահանայիցդ, յորժամ Հանդիպիք այս աղօ-

թիցս եւ լուն տնաւորինականաց Քրիստոսի ի սուրբ քաղաքս յերուսաղէմ, կարգալով կամ տեսանելով, նայ լի սրտիւ եւ բոլոր Հաւատով ողորմի ասացէք ինձ եւ ծնողաց իմոց Ստեփանին եւ Ենաւաւորին եւ կողակցին իմոյ Մրուաթին եւ այլ ամենայն արեանաւոր մերձաւորացն, եւ որք յիշէք զմեզ, զուրք յիշեալ լինիք առաջի աշաւոր առնին Քրիստոսի, (288ա) ամէն:

Գրեցաւ Աղաթեան զիրքս ի սուրբ քաղաքս Երուսաղէմ, ընդ Հովանեաւ աստուածնկալ սուրբ լուսարուի զերեմյանին Քրիստոսի եւ յայլ սուրբ տընաւորինականացն Սուրբ Յակոբայ գրչադիր (Գլխադիր) սուրբ դամբարանին եւ Սուրբ Փրկչին եւ Սուրբ Հրեշտակապետին եւ այլ սրբութեանցն, որ աստ կան Հաւաքեալ եւ ի յառաջնորդութիւն սուրբ Նիստիս եւ առաքելական Սուրբ Աթոռոյս ղայց Տէր Գրիգոր Սրբազան արքեպիսկոպոսին, ի թվականին Հայոց ՈԶԹ (1640) ամին: Որ թաղաւորն դիւղդաւոր առաւ եւ զարձաւ գնաց Ըստամպոլ նստաւ ի թաղթն իւր եւ աւարտ եղեւ գրոցս ի Հուկտեմբեր ի իւլ եւ Հայոց Նաւասարդի ի ԺԶ, զոր ըստով փափաքեալք զրբ (288բ) ցի զաղաթեանն Վարդանայ եւ Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն, ի փարատումն եւ ի բժշկութիւն ամենայն Հիւանդաց առողջութիւն եւ մեղաց թողութիւն, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոսս եւ Աստուած ողորմի Հոգւոյ իմոյ եւ ծնողաց եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ որ մեզ ողորմի ասէ, Աստուած իւրն ողորմեսցէ յաւարտ դատաստանին, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ:

133ա. Ով եղբայրք, յորժամ ընթեռնուք զսուրբ աղօթս, յիշեալիք եւ դանարժան գրիչս ի Տէր եւ Աստուած ըզմեզ...

(157բ-ի վերջում մանր տառերով գրուած է, յետոյ զցնուած եւ կեղտոտուած ու հազիւ ընթեռնելի, որից կարելի է կարդալ. «Այնպիսիք այրս էաւ, առաջինն էր Յովակիմ, յորժմ ծնաւ Մարեամ մայր Տեառն...»):

(5ա, 288բ. Գրիգ. Սրբի սկզբում եւ վերջում, ինչպէս նաեւ մի քանիս յիշեալներում, ունի առաջնորդարանի կնիքը հետեւեալ բովանդակութեամբ. «ԿՆԻՔ ՀԻՄՆԱ(ԲՈՒԹԵԱՆ) ՋՈՒՂԱՅՈՒ ԱՄԵՆԱ(ՓՐԿԻՉ) ՎԱՆ(Ի)Յ, 1654: Թուականը ունի առանձին շրջագիծ, կնիքի կենտրոնական մասում բանդակուած է Յիսուսի պատկերը, երկրագունդը վրան մի խաչ ձեւէին: Կնիքը բովանդակուած է 1865 թուականին Յովակիմէն Կ. Դաթեանի ձեռնով, որի մասին յիշատակուած է կնիքի եզրի խոսքի կողմի» գրութեամբ՝ «Ա. Ժանդապեան Երզն. Կ. Դաթեան, 1865»):

515

ԳԻՐԻՔ ԱՂՈԹԻՑ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓԻԼԻԷ 87, գգ. 19)

ԴԱԳԱ

ՌԵԲ (1853)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 131: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 17,8 X 10,2: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱՍԻՄ, 5,4 X 8,5: ՏՈՂԻՔ՝ 22: ՆԻՒԹ՝ քաղ կապար քաղ: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ, լուսամբազները՝ 4-ը քամաք, միւսները՝ կարմիր մատիտով: ԳԻՐ՝ շղագիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ ստուարաքաղ: ԳՐԻՋ՝ ՏԵՐ ԳԵՐԳ ՅԱԿՈՒ ԼԻՊԱՅԻՄ: ՏԵՐԻՔ ԳՐԻՋՈՒԹԵԱՆ՝ ԴԱՄԱ, ՍՈՐԵ ՅԱՐՈՒԹԻՄ ԵԿԵՂԵՑԻ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ 1858: ԴԱՏԱՐԻ՝ 1—3, 110—131:

ԵՐԱՅՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրի ընդարձակ վերնադիրն է. 4ա. Վերջուկ աղթից զեղեցկապարճաբ բուրաստան ծաղկանց, որպէս անուշահոտ մշտիկ ծաղկանց յարճարապէս կազմեալ Հեւտացուցանեն ըզնտոսիլս, այնպէս եւ եւ նուազս եւ տուս պաշտօնեայ ՏԵՐ ԳԵՐԳ ԷԼԻԱՊԵՆԻ ի յայ յորինեալ կամեցայ բանք մաղթանաց Հայցունք առ Աստուած ի Դաւայ եւ դրան ՍՈՐԵ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ սՈՐԵ ԵԿԵՂԵՑԻ, յամի Տեառն 1858 եւ ի յամանն փետրվարի յութիւնբ որդուն:

Ձեռագիրը լաւ է պահուած: Յիշատակարան չունի:

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. ՅՈՒԹ կանոն Սաղմոս ապաշխարութեան եւ ծաղկաքաղ նորին Սաղմոսաց, կարդեալ ի վերայ 8 ձայնի, ըստ եկեղեցական կանոնի:

բ. ԵՐԿՐՈՐԴ, յՈՒԹ ձայն Ապաշխարութեան Ողորմեայի:

գ. ԵՐԿՐՈՐԴ, Ապաշխարութեան Հինգ Քաղաւար յաւիտենի:

դ. ՉՐԵՐՈՐԴ, Նարեկ ընտիր զաղբս առ Աստուած:

ե. Հինգերորդ, Աղթի ՍՈՐԵ ԿԻՐԿԻ ԵՐՈՒՍԱՊԷՄ Հայրապետին:

զ. Վեցերորդ, ապա Սաղմոսաց քարոզի եւ մաղթանքն զի եւ ընդ ապաշխարութեան Ողորմեային Մանկունք, Համբարձի, Աստուածածնի, Յաշի, Փառք:

Հաւում եւ 109-ում կայ վամբի 1654 քուակամի կապար կնիք:

516

ԱՂՈԹԱՄԱՏՈՅՑ

(Սեփականութիւն Նոր-Ջուղայի փոքր-Մէլիսան քաղի բնակիչ ՏԵՐ ՊՕԴՈՍ ԿՐԻՏՈՐԵԱՆԻ, 2)

ՌԵԼԲ (1683)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 92: ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 10 X 8: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 6,0 X 5: ՆԻՒԹ՝ քաղ: ԳԻՐ՝ մառգիր: ՊԱՏԿԱՐ՝ 3ա: ՃԱԿԱՏԱՊԱՐԻ՝ 5ա, 5բ, 70ա: ՍԿԱՐԱՏԱՐ՝ ամենալի քաջագրի: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ ստուարաքաղ: ԳՐԻՋ՝ կաշեպատ: ՏԵՐԻՔ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամառ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԵԼԲ (1683): ԴԱՏԱՐԻ՝ 1—4, 68բ, 80ա, 82բ, 83ա, 84—92: ՎԻՃԱԿ՝ միակ է պահուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՐ

79ա.

Ձեզ աղայն, սուր ընթերցող, Մասնիկ իմաստութեամբ սիրող, Օր առաւ լեռնի հետեւող, Աշխատասերն եղին գտող, Փառք, գոհութիւն պարգեւող, Այս գիտութեամբ շնորհող,

Զի մա պատրաստ է խնդրողին,
Որ եւ տայցէ ըստ արժանին,
Որ շիւարեալ եմ եւ մտօք,
Գուցէ դառնամ պատկառանօք,
Որոշ տայցէ ըստ իմ կամօք,
Սակա խնդրիս երկմտանօք,
Որ գիտ յիշէ Հայր մեր գթիւ,
Զծրեալս եղի իմոյ գրչիւ,

Եիշողքս բերկրամայ խաչիւ,
Ի գալուստ Տեառն Գրիստոսի:
83բ. Աստուծով թիւն ՌՅԼԲ (1683),
Նախայ, ի դուռն դրեցի եւ մեղայոր եւ զա-
նարժան Կարապետաւ, դրեցի վասն բիրժայ
աղաժորդու Համար, որ բժայ չուհի: Ով որ
կարգայ՝ մին բերան ողորմի տայ, Աստուած
ողորմի ուր ծնողացն ի բարին, ամէն:

517

ԲԱՆԻՔ ԶԱՓԱԻ ՆԵՐՍԻՍԻ ԾՆՈՐՀԱԼԻՈՅ
ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՔ ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱՌԵԽԱՑԻՈՅ

(Ս. Ամեմափրկիչ 225, գգ. 22)

ԻԼՈՎ

ՌԿ (1611)

ԹԵՐԹԻՔ 217: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ 19 X 14,3:
ՄԻՆԻԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ 10ա—
157ա՝ երկսիւն, 12,4 X 4,8, իսկ 163ա—208ա՝ միա-
սիւն, 13,8 X 12,3: ՏՈՂԳ՝ 10ա—157ա՝ 22-ակամ,
մնացեալը՝ 24-ակամ: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ 10ա—
157ա՝ բայրգիք, իսկ 163ա—206ա՝ մատրգիք: ԶԱՐ-
ԳԱՐԱՆԻՔ՝ հոտաբակ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 10ա, 104ա: ԼՈՒ-
ՍԱՆՏԱՋԱՐԴ՝ 10ա, 82ա, 88բ, 90բ, 96բ, 104ա, 130ա,
145ա, 163ա, 195ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆ՝ ծաղկագիր, երբեմն
նաեւ բայրգիք ու մատրգիք: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, վերնա-
գրնքը, սկզբնատագրն ու գլխատագրը՝ կարմիր:
ՄՐԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1, 2, 218, 217, լատի-
նական տառերով: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղ-
մած ձեւերով, մերսից ծաղկաւոր քաթամ: ԳՐԻՉ՝
10ա—157ա՝ եռնիկ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ 10ա—157ա՝
կռով քաղաք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԿ (1611),
ՍՏԱՅՈՂ՝ Սաեակ արեղայ: ԳԱՏԱՐԿ՝ 3—8, 157բ—
162բ, 169բ—170ա, 175ա, 182ա, 206բ—215բ:

ԲՈՎԱՆԻՍԿՈՒԹԻՆ

Ա. 10ա—157ա. Բամբ չափաւ ներսիսի
Շնորհալոյ.

ա. 10ա—82ա. Տեառն Ներսիսի Հայոց
կաթողիկոսի Նուէր մաղթանաց ներշնչա-
կան տաղիւն տուողին բանից, զգլուսն աղ-
թիցն, բրանձն եւ Հանդուգ Հանդուցելոց
մտցի ի Թմբուրթնէ կրից, յիշատակաւ ան-
ցելուսն իրի, ներկայի եւ ապագայի, ող-
բուսն Հեծութեան, խօսք ընդ Աստուծոյ:

ՍԿԻՂՐԸ՝

Եիշուս Որդի Հօր Միածինն
Եւ մառապայք կերպարամին:

բ. 82ա—88բ. Տեառն Ներսեսի, ի սրբոց
եւ տիեզերական վարդապետի եւ կաթողի-
կոսի ամենայն Հայոց, Յաղաքս երկնի եւ
դարդուց Նորա, ի դիմաց Նորին բարաշնու-
բար, ի Հայի երկոտառանիցն պարզեալ ոտից,
ի խնդրոյ առն բժշկապետի եւ աստեղագիտի
Մխիթար կոչեցեալ:

ՍԿԻՂՐԸ՝

Ի մեղակամ գալով բնութիւն եւ
սկզբամ,

Ի յանդէմն ձգեալ կամար
անգուգակամ:

դ. 88բ—90բ. Նոր(ին) ի խնդրոյ անուան
նախադէմ տաղիս տանց ասացեալ:

ՍԿԻՂՐԸ՝

Միշտ էիդ անեղ բնութիւնք
բնաւորեցամ,
Անեղիդ անմահութիւնք հետեւեցամ:

դ. 90բ—96բ. Նորին Բան ներտաղական,
ի խրատ ոգւր Համայնից, ի դիմաց մերոյին
տառից տանց յիւրաքանչիւրսն քառից:

Սկիզբը՝

Այբն Աստուծոյ գէպ մերձակայ
Լինել խրատէ քէ հաւատայ:

Ե. 96թ—104թ. Նորին Բան Հաւատոյ
վասն անեղին եւ եղեւոյ բարձրաբար, ի
զիմաց Հայկական տուոյց, չափաւերմամբ
ուկեալ ի Ներսիսէ:

Սկիզբը՝

Այբն ամբսկիզբն ասէ վԱստուած,
Ամեղ բնութիւն, ոչ արարած:

զ. 104թ—137թ. Ներսիսի Բան Հաւատոյ
տառնաւոր Հաղիւ չափոյ: Սկիզբը՝ Խոստո-
վանիմ Աստուած զՀայր անձին, անեղ եւ
անբսկիզբն:

է. 137թ—139թ. Գրիգորիսի կաթուղի-
կոսի ստացեալ: Սկիզբը՝ է յիս դիտութիւն,
բայց խամբացեալ է:

ը. 139—145. Ի Հրահանգ Համբակէ ջա-
հատանեան լերին երգ ինչ ուտոր ընձեռեալ
բրիւք Հայկական, որ կացեալ տաղիւք Հո-
մերական յոճի եւ բանական կոչեալ զմա-
սունս Հնազանդական:

Սկիզբը՝

Ամենայնի սկիզբն ես եմ,
Դուք յուարութ գոր ինչ ասեմ:

թ. 145—153. (Վերնագիրը գրուած չէ).

Սկիզբը՝

Առաջնայն որ ի հոգոյ,
Փոշի դարձեալ հիմ շինուածոյ:

ժ. 153թ—163թ. Տեառն Ներսէսի յիշա-
տակարան յԱռաքեալ Սողոմոնին, զոր իւ-
րովք ձեռքն իսկ գրեաց:

Սկիզբը՝

Աստուածեղէն հոգովմ ի սմա
Խաղաղութեամ ամուս արքա:

Բ. 163թ—206թ. Պատասխանիք Գրի-
գորի Տաթեւացոյ.

163թ—206թ. Հարցմունք Մասուտլահ
իշխանի բարեպաշտի եւ պատասխանիք Գրի-
գորի Նաժմեճի, աշակերտի Տեառն Յովհան-
նու Յորտոնեցոյ անեղեւալոյս վարդապետի,
նախ յաղաքս Սրբոյ Երրորդութեան եւ ասլա
յաղաքս Բանին մարդեղութեան, ի սուրբ
գրոց եւ յուղարհաւ վարդապետաց Հաւա-
քեալ: Սկիզբը՝ Եսաբարակ ասէ ճշմարտու-

թիւն, յԱւետարանին արքայութիւն կոչի,
Նախ միասնական Սուրբ Երրորդութիւն...

ՅԻՇԱՏԱՏԱԿԱՐԱՆ

137թ—138թ. Փառք... որ ետ կարողու-
թիւն վշտացեալ եւ Հոյով տառապեալ տնձին
իմոյ անուամբ միայն Խոճիկս Տէր Խնչո-
տուրի որդի, իլով քահանայի որդի, զի յոյժ
տկարացեալ եմ Հոյով եւ զաղբացեալ զոր-
ծով, բայց յոյս եւ ապաւն զՔրիստոս ունիմ
եւ զիւր առատ ողորմութիւն, որ մտաց աշաց
է միայն տեսանելի, սակայն անբաժանելի է
եւ անորոշելի, քանզի զերազոյն է քան զա-
մենայն արարածս, որ է արհնեալ յախ-
տեանս, ամէն:

Արդ, զերեցաւ սա ի վայելումն Սահակ
արեղային, Հօրն իւր Հերապետին եւ մօրն
իւր Հօռափսիմային եւ ի Քրիստոս Հանգու-
ցեալ եղբարն իւր Հաղաթին եւ քեւրցն իւր
մահտեսի Աղղունին եւ Թուրվանտին եւ ամե-
նայն արեան մերձաւորաց, ամէն:

Գրեցաւ ի աշխարհս Լեհաց, ի մայրա-
քաղաք իլով, ի դուռն Սուրբ Աստուածած-
նին, ի Թաղաւորութեան Ենթորդ Զիկմուն-
դին: Այսմ ամի էաւ զՄուշրոֆին Թախը:

Ողորմութեամբն Աստուծոյ սկսեալ եւ
աւշնականութեամբ Նորին կատարեցաւ լու-
սանորոյ եւ Հոգիւշահ մատեան, որ է սա
սկիզբն ապաշխարութեան, առիթք արտա-
սուաց եւ զղիւմն որտի եւ իսասկցութիւն
ընդ Աստուծոյ: Գրեցաւ ի թվին Ռ եւ Կ
(1611) ամին, աւարտեցաւ օգոստոս ամսոյ ի
վեցն: Ով ոք Հանդիպիք ի սմա կարգալով
կամ օրինակելով, յիշեալիք ի մաքրափայլ
աղաւթս ձեր եւ մեղաց մերոց Թողութիւն
խնդրեցէք, Աստուած ձեր մեղացն Թողու-
թիւն ողորդել յայտ եւ ի Հանդերձեալն,
ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:

21թ. (Վարմիր քանափով) Զգոնոյ այս
տառիս զՍահակ մեղօք ցնորեալ Հոգիս, մաղ-
թեմ զձեղ աղերսալի սուրբ քահանայաքը
բաղձալիք, որք Հանդիպիք յայսմ մատենի
կարգալով կամ օրինակելով, յիշեալիք ի
մաքրափայլ աղօթս ձեր միով ողորմախ,
Աստուած ձեր ծնողացն ողորմի, աստ եւ ի
Հանդերձելումն, ամէն:

137թ. Եւ ինձ յանեալ զրիս եւ մեղու-
ցեալ ողոյս Խոճիկիս, Հայցմամբ խնդրել Թո-
ղութիւն մեղաց եւ դուք յիշեալ յիշիք ի
Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, ամէն:

157թ. (Բոյորգրով) Փառք ամենասուրբ
Երրորդութեան Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն
Սրբոյ, ամէն:

Թվականիս Հայոց ՌՁ (1631) ամի, ի
վայելումն սրբաւոր Զուղայեցի
Ջամբուղին:

Արդ, որք հանդիպիք սրմա կարգալով կամ օրինակելով, յիշեցէք ստացող սորայ Ջամբուղան եւ զհայրն իւր զԱռաքելն եւ զմայրն Ղատամզութլուն, զեղբայրն իւր զՄարգարէն, որ հանդեաւ ի Քրիստոս եւ զքեւերքն իւր զՄարգարիտն եւ զՍիրիդուխտրն, որ հանդեաւ ի Քրիստոս եւ զՊրոտիկատտիկն իւր եւ զԿողակիցն զՍաւլթանխա-

թունն եւ զորդին զՅաշատուրն, որ հանդեաւ ի Քրիստոս, եւ որք յիշէք, յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, ամէն: Հայր մեր...

Դարձեալ յիշեցէք զՋամբուղայն եւ զեռարուս որդին զՍիրիդուրն, որ յայսմ ամի ծնեաւ ի մաւրէ Աւելիաց Ե, զոր Տէր Աստուած ընդ երկայն աւուրս պահեսցէ, ամէն:

518

ԲԱՆԻ ԶԱՓԱԽԻ

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԹԼԿՈՒՐԱՆՑԻՈՅ ԵՒ ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

(Ս. Ամեմափրկիչ 280, գգ. 23)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՀ (1621)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 285: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 13 X 9, 8: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ՎԻՄԵԻԱ, 9, 3 X 8, 5: ՏՈՂԻՔ՝ 14: ՆՈՒԹ՝ ԽՈՂՔ: ԹԱՆԱՔ՝ սնւ, վերնագրերը աւ գլխատառերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ՍԿՋՈՆԱՏԱՌ՝ բոլորգիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեղատ տախտակ սեղմած ձևերով, ձերսից կամայ վնասէ: ԳՐԻՉ՝ Յովնամոէս արքայ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՀ (1621): ԴԱՏԱՐԿ՝ 285ր: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ:

ԲՈՎՀԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—72ա. Յովհաննու Թլկուրանցւոյ Մեկնութիւն Արարածոց:

բ. 73ա—262. Ներսիսի Շնորհալւոյ Յիսուս Որդի (Բանք չափաք):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

72բ. Փառք Սուրբ Երրորդութեանն եւ մի աստուածութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն:

Գրեցաւ սայ ի ՌՀ (1621) թվին, ձեռամբ անաբմանն Յովնանէ արքայայի, ի յերկիրս Լսպահանա, ի Շաւշ քաղաքս արքայանիստ, ի պաղաքաղաքս Զուղա, ի դուռն Սուրբ Յակոբին, ի Թազաւորութեան Պարսից Շահ Ապասին, ի դառն եւ ի դժար ժամա... (մնում է քերի, բայց քերք չի պալատում):

262ա. Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան Հաւր եւ Որդւոյ, Հոգւոյն Սրբոյ, որ ետ կարողութիւն հոգեւոր Հօրն մերոյ Յովնան

նէս արեղա(յ)ի հասանել աւարտ կիսոց զբոցս: Ոչ ժամանեալք զբաւանդակն զբել վասն ծերութեան եւ տկարութեան մարմնոյն, այլ եւ ի դառնութեան ժամանակիս, որում ամի շարժեալ արքայն Պարսից բուռն զարուսթեամբ ի վերայ Բարեկոնի եւ պաշարեալ էառ զնա մեծաւ քաջութեամբ, որ եւ աղզս Հա(յ)ոց իրեւ զերամս կաքաւաց հարեալ ի արծուոյ ցրեալ տեսանի, զոր եւ բազմութեամբ կատարած մաղթանք Տիրամայր Կուսին վասն մեր անյոելի Հայց(մ)ամբ միշտ հնչես առ ի Որդին Միածին, զի զթաղի ի տառապեալ աղոյ Հայոց: Ունելով ընդ իւր աղերս եւ բարեղաւս զհեղուամն անրիծ արեան յառաջընթաց Կարապետի Յովհաննու եւ ի կատարումն մեծին արփնութիւն եւ զմաքափայլ աղաթք սուրբ հաւրն մերոյ Սրբոյն Գրիգորին, զի ինքն Որդին Միածին աղատեսցէ զմեզ ի բռնութենէ սոցա, ամէն:

Եւ արդ, գրեցաւ երգարան ի դուռն Ամենափրկչին, ձեռամբ Յովհաննանէ արեղայի, զոր Տէր Աստուած վարձս բարեաց պարգեւեսցէ իւրն եւ մշակ առանց ամօթոյ պահեսցէ զինքն եւ յետ աստեացս ելանելոյ զերկնից արքայութիւն պարգեւեսցէ, ամէն:

Սա արդ, գրեցաւ սուրբ երգարանս Տեսան Ներսէսի ի յերկիրս Պարսից, ի քաղաք Շաւշ, որ է Լսպահան, (ի) ձեռն Յովնանէ արեղայի, ի վայելումն եղբարս որդւոյն իւրոյ Տէր Յակոբին, զոր Տէր Աստուած բարով վայելել տացէ յերկար ժամամանակաք, ամէն:

Արդ, աղաչեմ զով բարէմիտ ընթեր-

ձողք, ով հանդիպիք սմայ կարգալով կամ աւրինակելով, յիշեցէք ի Գրիստոս զգծաւդ սորա ղԵ՛միհանէն արեղայն եւ եղրարք, զծնաւդսն իւր զՏէր Գրիգորն եւ զԹուրմանդնն եւ եղրարցն Ջաւհապին, Դարաին, Կիրակոսին, Այսիշէն, եւ առաւել Տէր Ոհաննէն եւ կենակցուն իւրոյ յաւակհն եւ որդոցն

Կիրակոսին եւ զեղբար որդին իմ Տէր Յակոբն եւ կողակիցն իւր Յաւարոյն եւ զըստերսն իւր Ուղիղէն, Փաթիկն եւ զտատիկն Սառէն եւ որդին իւր Գրիգորն եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորսն յիշեցէք ի Գրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք եւ Աստուած ձեզ եւ մեզ ողորմեսցի, ամէն:

519

ՏԱՂԱՐԱՆ

(Սեփականութիւն Նոր-Ջուլայի Մեծ Մէյդան քաղի բմակիչ Յաննայի Տէր Գալստեան, 2)

ՌԾ (1601)

ԹԵՐԹՔ՝ 98: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 15, 1 X 10, 3: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ՄԻԱԽԱՆ, 11 X 6: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ Յոսրբի: ՃԱԿԱՏԱՍՐՔ՝ 10ր: ԼՈՒՍԱՆՑԱՍՐՔ՝ 31ա, 47ր: ՍԿԱՐՆԱՍԱՐ՝ ծաղկացքի: ՄԱԳԱՆԹԵԱՑ ՊԱՆՊԱՆԿ՝ երկու քերք սկզբից եւ վերջից, Մատքեանի Անտարանից առնուած: ԿԱՏՄ՝ կաշեպատ տախտակ հասարակ սեղմած ձեւերով, ճեքից քաքանով պատած: ԳՐԻՉ՝ Տէր Յակոբ: ՏԵՐԻ ԳՐՈՒԱՆՑԱՆ՝ առջայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԾ (1601),

ՄԱՆՈՒԹԻՆ՝ Ձեռագիրը լաւ է պահուած: 2—3-ի վրայ գրուած են ոչ հետաքրքրական ձեռագրեր: 85-ը կարուած հանուած է գիտմամբ, վերջին թերթերը չկան:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 31ա—47բ. Տաղ Աւետեաց հրեշտակապետին առ Կոյսն Մարիամ եւ ծննդեան նորին, յԱռաքել վարդապետէ Բաղիշեցոյ ասացեալ:

բ. 47բ—57բ. Պատմութիւն Մեծին Ներսէսի Հայոց Հայրապետի, Առաքել վարդապետի ասացեալ:

դ. 57բ—68բ. Գովասանք կուսութեան յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ:

դ. 68բ—72բ. Յովհաննու վարդապետի Եզնկացոյ մականուն Պուղ կոչեցեալ, ասացեալ Բան շահաւէտ եւ աւգտակար:

ե. 72բ—83ա. Նորին Յռահմնու Պուղոյ ասացեալ Բան շահաւէտ եւ աւգտակար:

զ. 83ա—85բ. Տաղ խոստովանութեան խիստ աղնիւ յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ:

է. 85բ—88ա. Տաղ ի վերայ աղօթից, յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ:

ը. 88ա—90ա. Տաղ վասն ողորմութեան:

թ. 90ա—98ա. Տաղ վասն չար կանանց:

ժ. 98ա—98բ. Տաղ Հոգւոյ կարի լաւ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

155ա. Գրեցաւ դիրս ձեռամբ Տէր Յակոբ, ի դառն եւ ի դժար ժամանակիս, ԹՎին Հայոց ՌԾ (1601): Յորժամ յաւկտիք ինչ ի սմանէ, յիշաջիք ի սուրբ յաղաթս ձեր զուսուցիչն իմ եւ զեղբարն զՏէր Ստեփանոսն եւ զծնողսն իմ զՄղտեցի Սարգիսն եւ զմահղասի շանիւղան եւ միով Աստուած ողորմի յիշեցէք եւ Աստուած զձեզ իւր արքայութիւնն յիշէ, ամէն:

520

ԳԱՆՁ ՄԵԾԻՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ԵՒ ԽԱՒԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

[Ս. Ներսէս Եկեղեցի 439 (4) 3]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԺԸ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 248: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 50 X 61: ԽԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, օկզնատառերն ու լուսանցագծերը՝ կարմիր: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ երկօրեւ: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԹ՝ քաղթ: ԳԻՐ՝ քուրդեր: ՋԱՐԿԱՐԱՆՔ՝ կարմիր եւ կապույտ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 7ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆՔ՝ կարմիր եւ կապույտ: ՍԿՋԲՆԱՍԱՆ՝ երկաքցիք: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, հնամաշ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ վտտեաքար Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ժԸ դար: ՊԱՀ՝ ՊԱՆԱԿ՝ սկզբում եւ վերջում մեկական թերթ զորք հաստ քուրդ, չհաշուած:

1 Բնագրին մէջ մեծութիւնը չէ նշանակուած (ծան. Հրատարակչէն):

ՅԱՆՕԹՈՒԹԻՆ.— 2 հոգիներ միջակ է պահուած: ՎԵՐԷՆ ԲԵՐԷ Է, ԳԻՐԱՆՈՐ յիշատակարանը պահուած է:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

13ա. ՅԻՈՒԼԻ ԲԵՐԱՍՏԻ ԺԱՌԱՅ ՇԻՐԻՍԻ ՈՐԳԻ ՍԵՐԻԿԷՆ յիշեցի, ԹԻՒՆ 172 (1788), ԱՐԱՄ 29-ն:

88ա. 1856 ապրիլ 12, Տէր Յովսէփ Ա. Նաղարէթեանց:

1ա. 1856 ապրիլ 12, զԵՐԵՍ ՆՈՐՈԳԵԿԻ, Տէր Յովսէփ Ա. Նաղարէթեանց:

521

ՏԱՂԱՐԱՆ

[ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՆ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ ԲԱՅԿԷՂ ՄԿՐՈՒՅ ԽԱՆ ԳՈՎԽԱՆՈՒՄԵՆԻ, 353 (3)]

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԺԷ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 180: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 15,2 X 10,5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտիւմ, 11,2 X 7: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԹ՝ հասարակ քաղթ: ԳԻՐ՝ ռուրդեր: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 4ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆՔ՝ 4ա, 7բ, 8բ, 9ա, 30ա, 39բ, 62ա, 77բ, 79բ, 81բ, 86ա, 103բ, 111ա: ՍԿՋԲՆԱՍԱՆ՝ գեղեցիկ քաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով: ԳՐԻՋ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ժԷ դար: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ վտտեաքար Նոր-Ջուղա: ԴԱՏԱՐԱՆ՝ 1, 3բ, 28բ, 29, 30:

ՅԱՆՕԹՈՒԹԻՆ.— 2 հոգիներ միջակ է պահուած: ԹԵՐԹԵՐ ԶՈՐ ԵՆ ԾԵՆԷ, ԽՈՆԱՆՈՒԹԻՆԻՅ ԹԱՆՔԵՐ ՆԵՐԾԵԱՆԷ ԵՒ ԹՈՂԹԵՐ ՍԵՆԱԳՐԷՆ Է, ԿԱՂԺԸ ՎՈՒԿՈՒՄ Է ԽԱՐԽԱԿԷՅ, ԿԱՂԺԻ ՎՈՐԱ ԳՐՈՒՄ Է. ԶԲԵՐԱՍՏԻ ԺԱՌԱՅ ՈՒՆԷՓ, ԹՎԱԿԱՆ ՄԵՆ ՌԶԿ (1711), ԹՎԻՆ ՓՈՔԸ 72, ԹՎԻՆ ՄԵՆ ՀՈՒՎՄԱՅԵՑ ԲԵՆԶԳ. ԹԻՒՆ ՓՈՔԸ ՀՈՒՎՄԱՅԵՑ ԳԶԴԹ ԱՎԵՐԷՆ Է, ՄԵՆԵԿԷ ԺԵ,

ՇԱՄԱ ԺԸ, ԵՐԽԱՆԱԿԱՆ ԶՈՒՆԻ, 45-ը մէջ է պահուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

2 հոգիներ բովանդակում է կրօնական երգեր ՆԵՐՈՒՄ ՇՆՈՐՀԱՐՈՅ, ՊԻՐԱՎ ՅՈՎՆԱՆՆԵՅԻՅԷ, ԱՌԱՔԷԼ ՎԱՐԴԱՎԱՆԻՅԷ ԵՒ ՈՐԻՆԵՐԻՅ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

1բ. ՆՈՒՐ Ս. ԱՄԵՆԱՊԱՐԿԻՅԱՆ մատենադարանին ՄԿՐՈՒՅ Ե. ԴԱՆԹԵԱՆԻՅ, ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ, 28-ին ոգոստոսի, 1906 թ.:

522

ՏԱՂՔ ԵՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԲԱՆՔ ԵՒ ՔԱՐՈՋՔ ԱՅՆ ԵՒ ԱՅԼՔ

(Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՔ 271, գգ. 23)

ՌԵԹ (1610)

ԹԵՐԹՔՐ 191: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՐ 20,5 X 13,4: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ՄԻՆԱԿ, 15 X 10: ՏՈՂՔՐ 10: ՆԻԹՐ՝ ԹՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ճոճրգի: ԹԱՆԱԿ՝ սեւ: ԿԱՋՄ՝ կաշեղատ տախտակ հասարակ, ճեքսից սպիտակ քաթանով ծնփած: ԳՐԻՋ՝ Միրզայ սարկաւազ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամաղտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԵԹ (1610), ՍՏԱՑՈՂ՝ Միրզա սարկաւազ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 62թ, 122ա, 143թ, 147թ: ԵԱԶՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ջեռագիրը մի քանի դրէ-նքի դարձ է, մեծ մասամբ Միրզի դրածը: Գրուած է խառն ի խառն, անկարգ եւ սղակ ձեւակերպ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բովանդակում է տաղեր (Յովհաննէս Թուրքուրանցի, Միքտիչ Նաղաչ, Առաքել վարդապետ, Գրիգորիս Աղթամարցի, Աշուղ Ղազին եւ ուրիշներ), երգաւան, տոմարայց, քարոզներ եւ երբեմն տարեգրական տեղեկութիւններ եւ ժամանակագրութիւն (189ա—190թ): 149ա վրացերէն այբուբեն է, գրուած վարժութիւններով: Ստորեւ բերում ենք Գրիգորիս Աղթամարցու տաղերից մէկը.

174թ—176թ.

Գարունն է քաղվել, վարդն ի քաղչենի(ն),
Քաղք եղանակէր քլալում ի զուրին,
Սիրով վառեալ ի կարմիր քաղին,
Կամանչ ու կարմիր տերեւն կու համգին:
Ամառիւն ծաղիկ ամբառաւելի,
Դուն հազրիգաւ բծիշկ ամենի,
Միշտ կամանչ կենառ քամն մուշկարենի,
Ըգգն տնայտ արայ ըզին արծառնի:
Քաղքայեալ մաշակ, բերեալ գաւաթմալի,
Տապար զի շաքար ծառ արմաւենի.
Շոգեղէն պտակիք քամ գթեր վարդի,
Շրթանցոտ հաւքուրի արայ արծառնի:
Քրքում եւ գրքում, մա(ր)քոս ցամակալի,
Դու կարմիր խմորն ի մէշ տերեւի,
Կամանչ բուրաստմն ծաղիկեալ շուշանի,
Դու մուշկ ու ամբար բուրումն ամենի:
Եառայ ընչենի, ծաղիկ ծովային,

Դու սալվի չիմար, ուկն պալատանին,
Եղակեալն բուրաստմն հետով շուշանի,
Դու վարդ եւ, մամուշակ, ծով եւ ծիրանի:
Տպազ կա(ր)մրացեալ, կարծ կարկենանի,
Ի աղաւթն ու մմարքոմ զու քալաշխանի,
Պատծառ մարգարիթ ի հատակս ծովի,
Որ ցայս ի ցամաք ձնաւոր լուղմարդի:
Ջանալ մուշտարի, առող առաւառայ,
Ջաւրայ լուտարեր, զամբար եւ լուսին,
Պայծառ արեգակ յերկմից կամարին,
Թուշ ամալի մամն ցաւքս ամձբելին.
Գեղեցիկ պտակներ եւ տիպ հրաշալի,
Լուսազարդ դիզով մամն իրշտակի,
Բիրամոտ է խարիմն եւ սուսի խնկալի,
Սպիտակ առամուսն՝ շարոց մարգարիթ:
Ի ամէն դիմաց քալաւացիք քարի,
Եւ քեզ հովանի մշոմ սուրբ խաչի,
Պաշտպան լինի աջն հայրենի,
Եւ փրկէ գեթ ի չար վառմից:
Փառք Աստուծոյ, ամէն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

36. Եւ առաւել ստացողի գրոյս յիշեցէջ
դձողեցի մեղաւոր Միրզայն, լսեցէջ եւ իւր-
ացէջ եւ ողորմի ասէջ գրողին, Աստուած
ձեր մեղացն տայ թողութիւն, ամէն: Հայր,
մեղայ յերկինս... (Նոյն միտքն ունեն ման
20-ի եւ 28-ի յիշատակարանները):

62ա. Աղայնմ դձեզ, յիշեցէջ ստացողի
գրոյս սարկաւազ Միրզին, Հաւրն Նուրվա-
լին, մաւրն Շուշանին, եղաւրն ինչխէրին,
գրոյներն Ոսկիտատիկին եւ ողորմի ասէջ
Ջուղեցի Միրզին եւ Աստուած ձեզ ողոր-
մացի, ամէն: Հայր մեր... (Նոյն միտքն
ունեն ման 66ա, 68ա, 77ա յիշատակագրու-
թիւնները):

138ա. Թիպկան Աղամայ մինչեւ ջրահ-
ղեղէն ՍՄԻՔ (2242), ջրահղեղէն... ի ծնըն-
դանէ Գրիգորի մինչեւ ի Սուրբ Լուսաւո-
րիչն Ժ. Ժ. Ը. (?), Սուրբ Գրիգորէ մինչեւ
Հայրոց Թիպկան ՍՄԻՔ (242), անտի մինչեւ
մեզ ՌԵԹ (1610):

188թ. Թվին Ռ եւ 2Բ (1633), Վարդեն-
բէք Ա շարաթ անցած կիրակի ցէրէկ, որ էր
կէսօր, Յովսէփն Աստուած արեւտ (երեստ)։
Տէր Աստուած անփորձ եւ անասան պահէ,
ամէն։

48թ. Եւս առաւել ստացողի դրուս յիւ-
ցէք Ջաւուղէի Տէրտէրէնց Գրիգորի որդի
մեղաւոր, զանարժան Ալեան, լսեցէք եւ ոխ-

րացէք եւ ողորմին ասացէք գրողին։ Աս-
տուած ձեր մեղացն տայ թողութիւն, ամէն։
Հայր մեր որ յերկինս։ Թիւն ՌձՀԲ (1723),
Համիրայ Ին, որ չորեքշաբաթ կէսօրին դիրս
դրեցի։ (Նայն գրչի երկու պլ յիշատակարան-
ները 144ա-ում կրում են 1719 քուակմը։
«ԱձԺԴ Թիբայ ին»)։

523

ԵՐԳԱՐԱՆ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՕՇԱԿԱՆՑԻՈՅ

(Ս. Ամեմափրկիչ 109, գգ. 19)

ԿԱՐԻՆ

ՌՄՀԱ (1822)

ԹԵՐԹԻ՝ 73։ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻ՝ 21 X 14,8։
ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒՄՄ ՄԱՍԻ՝ ՄԻՍԻՄ,
մեծութիւնը փոքրիկով է, մայրն ոտամառի վա-
կնիքի քուիմ։ ՏՈՂԳ՝ 34։ ՆԻԹ՝ քուիք։ ԳԻՐ՝ մօտ-
գիր։ ՍԿԱՐԱՍՏՈՒ՝ կարմիր քամաճով բոլորգիր,
կԱՅՄ՝ ստուարաքուիք, զուճաւոր քոքով պատած,
յետեւ կաշի։ ԳՐԻԳ՝ Յովակիմ։ ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝
կարիմ։ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՄՀԱ (1822),
ԴԱՍԱՐԿ՝ 1թ, 2թ, 3թ, 18, 19թ, 58ա, 64, 73։ ՎԻՃԱԿ՝
լու։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

Տաղարան վայելուչ եւ գեղեցիկ, Հոմե-
րական երգաբանութեամբ շարադրեալ
Տեան Գրիգորի սրուպ վարդապետի, որ ի
գեղջէ՛ Օշականայ, նստարանի մեծին Մե-
րոպայ Հայոց թարգմանչի, առ դրան լուսա-
զարդ եւ աստուածընկալ Մայր Աթոռոյ
Սուրբ Էջմիածնի, ի Հայրապետութեան
Տեան Ղազարու երջանկազարդ եւ քրիստո-
սապական կաթողիկոսին ամենայն Հայոց, ի
փառս միշտ փառաւորեալ ամենասուրբ Եր-
րորդութեանն եւ ի զուարճութիւն մանկանց
սրբոյ եկեղեցւոյ, ի Թաղ Փրկչին 1787 եւ ի
Թուին Հայոց ՌՄՀ2։

ա. Յա—17թ. Գովեստ Լուսաւորչի,
Քրիստոսի ծննդեան, տարուայ զամագում
եղանակների մասին եւ սիրոյ մասին պլարա-
նօրէն։

բ. 19թ—55ա. Արճանագրութիւնք յիշա-

տական Գրիգորի վարդապետի Օշականցւոյ
եւ ծայրագոյն եպիսկոպոսի, գրեալ ընդ ժա-
մանակս ժամանակս ի շրջապայեալ տղիս
ոմանս, ի քաղաքս եւ ի դաւառս եւ ի վիճակս
նոցունց, յորս շրջեցաւ ինքնին եւ քարոզեաց
յեկեղեցիս Հայոց եւ յամենայն ժողովուրդս
նոցա՝ ի դորձ նուիրակութեան տիեղերական
Մայր Աթոռոյն Սրբոյ Էջմիածնի։

Որ ել նախ ի բարեճոխ մայրաքաղաքն
Թէոդուպոլիս ունեւով ընդ ինքեան զիւղն
օծութեան զաստուածագործ մեռոնն սուրբ։

Գրեթիշխան Հրամանաւ եւ բարձրաշուք
կոնդակաւ Տեան Ղուկասու աստուածազ-
գեաց Հայրապետի եւ սրբազան կաթողի-
կոսի ամենայն Հայոց։

(Այս մասի ոտամաւորների թիւը 23 է,
որոնց մէջ ամեմաւորաբաժնը [46ա—55ա]
Մշոյ Ս. Կտրապետի վամբում գրուածն է։
Իւրաքանչիւր ոտամաւոր ունի վերնագիր ու
գրութեամբ քուակմը, վերջինս շատ ամգում
ոտամաւորով)։

գ. 55թ—63թ. Օրհնարանութիւն առ Աս-
տուած, Աղերս առ Աստուած եւ Ներբողիկի
առ սրբազան դասն առաքելոց։

դ. 65ա—69ա. Տեսիլք (Ա, Բ, Գ եւ Դ)
նորին Գրիգորի վարդապետի Օշականցւոյ,
զոր ետես այլ եւ այլ ժամանակս ազդեցու-
թեամբ ամենագոր Հոգւոյն Աստուծոյ։

ե. 69ր—72ր. Թիշատակարան պատմականօրէն վասն ծննդեան եւ աստուածաւանդ վարուց եւ երջանիկ վախճանման առն Աստուծոյ Տեստն Գրիգորի արքեպիսկոպոսի եւ շնորհալոյս վարդապետի:

(Սրա կազմողն իր խօսքը վերջացնում է ասելով). «...Ջորոյ շարադրեալ տաղարանն եւ գերգան եւս եւ զոտանաւորսն, ընդ նոսին եւ զհիւսարաշ տեսին աշխատասիրեալ զրեցի ի մխիթարութիւն սիրաւառ սրտի իմում եւ ի սփոփումն համայն բանասիրաց, եւ մանաւանդ երկնստի եւ հոգեւոյս վարդապետին այնորիկ:

Ուրեմն խնդրեմ ի հանդիպողացդ յիշել ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զիս անպիտան Յոհաննէս Նոտարս եւ զհանգուցեալ ծնողսն

իմ, որ եւ ձեր յիշողացդ եւ մեզ յիշեցելոցս ողորմեացի Քրիստոս Աստուած ի միւսանգամ պալըստեանն իւրոյ, որում փառք, պատիւ եւ երկրպագութիւն Հոր եւ Ընդ Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն»:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

2ա. Նարդենիս օրինակեալ եղեւ ի Կարին քաղաքս, յեկեղեցւոյ պանդոկի վարժարանիս եւ ձեռամբ (իւրեք քառ քանափով ջնջուած) խակակիրթ եւ անարժան Յովակիմիս, ի Թուոլ Փրկչին 1820 եւ ի Թուին (Հայոց) ՌՄՀԱ (1822) եւ յունիս Թ-ին, ի Կարին:

1ա. Քրիստոսի ծառայ Համբարձում, ի Սուրբ Էջմիածին, Թիւն 1838, յունիս 16:

524

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. ԱՆՆԱՄԻՐԵԿԻԶ 108, գգ. 19)

ՇՕՇ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՌՅԻԳ (1874)

ԹԵՐԹՔ՝ 208: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 19, 6 X 18: ՍՈՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԵՄԻԱ, 13, 5 X 5: ՏՈՂՐ՝ 28: ՆԻԹԻ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ բաղնայ: ՍԿՁՐԱՍԱՍԻ՝ կարմիր քանափով երկաթազրեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ. վերնագրերը, սկզբնատողները, գլխատառերն ու յուսմանգծները՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսին ծաղկաւոր ժաշած: Կազմի երեւու կողերի վրայ էլ կամ պղնձէ կոճակների մնացորդներ, կաշին եւ փայտը որդերը փչացրել են, մանաւանդ Բ կողը քայքայված տեսքով է: ԳՐԻՉ՝ Գեորգե վաճառակամ: ՏԵՐԻ՝ ԳՐՋՈՒԹԱՆ՝ Շօշ (Սպանա), ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԱՆ՝ ՌՅԻԳ (1874): ԴԱՍԱՐԿ՝ 1—5, 151ր—158, 247ա—252բ, 265ա—268բ:

ԵՄԼՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը խնամութեանը վնասուել է: 244—268-ի լուսանկարները որդերը ծաւառել են: 268ա—268բ ուրիշ զբոյժ գործ է եւ մաս է կազմել ուրիշ ձեռագրի. ուրիշը սւ. վերջը չկան: Դասարէ ԹԵՐԹԵԿԵ ուսնը տեղահան են եղած:

ԲՈՎԱՆՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 6ա—58ա. Բանք խրատականք եւ պատմութիւնք պատշաճաւորք:

Յաղաքս մեծի նախնացն Աղամայ եւ Եւայի. զանպան մտածութեամբ եւ պէսպէս խորհրդով ասացեալ ի Տէր Առաքելի Սիւնեաց ոտանաւորաբար: Հրամանաւ մեծի ու տիեզերալոյս վարդապետի եւ հռետորին Գրիգորի («Աղամգիրք»):

Վերջը՝ 58ա.

Ոտանաւորք վառն այն գրեցի,
Ջի դիւրախան մարդկան լիցի,
Թէպէտ շատ բանք կան աշխարհի,
Այս հանելի ըստ ներսէսի:
Գիւրս այս գրեցաւ ի վեհեց խնդրոյ,
Ընտրեալ սուրբ ուխտս Տաքեւոյ,
Յաքոռ Սիւնեաց հոշակելոյ:
Որ ախտրժակ ունի ի բաց,
Առցէ գրեալսն մարմանց,
Որոմնացէ ծաւկմամբ մտաց,
Դի մայի մաշակ հոգաց բազմոց:
Միտմն է որպէս գնանմ մեղունի,

Ուր ի ծաղկումս շրջագայի,
Առնուլ զմիւքս հընարի,
Նըբբատետեկ, հիւանալի:
Զի ի ծաղկանց բոխին բարի,
Գոյնք եւ բուրմումք ցանկալի,
Դեղք հիւանդաց 'ւ խորիւնս մեղուի,
Ներկ երանգոց է ազդմումք յայտնի:
Յաւիտեանն:

բ. 58ա—148ա. *Եղիշէի վարդապետի, զոր արարեալ է (ի) խնդրոյ Դաւթի Մամիկոնէի, Վասն Վարդանայ եւ Հայոց պատեմարմին:*

գ. 148ա—149բ. *Ի Պատմութենէ Թովմայի վարդապետի (նղիշէի կեղծելու համար):*

դ. 149ա—151. *(Գրիգորի Կեսարացոյ) Աշխարհացոյց բառիւք բացայայտեալ. Ասեռեաց երկիրն յերուսաղէմ է...*

ե. 159—246բ. *Մովսէսի խորենացոյ Պատմութիւն Հայոց (առանց ողբի):*

զ. 253ա—263բ. *Հատուած ինչ ի մեկնաբանական գրուածոց (սկիզբը եւ վերջը քերի, գրուած ռարիշ գրչի ձեռքով):*

246բ.

Փառք անհաւ վեհի,
Անկարօտ հօրի,
Անքաւ մեծի,
Ամենագոր բարեբաղի,
Հօր սկզբնականին,
Որդոյն սկիզբնակցի,
Եւ Սուրբ Հոգոյն տառ(մ)ակցի,
Ապեմիազ Արարչին,
Ամենից Փրկչին,
Բալորից ազատչին,
Հօր կամեցողի,
Որդոյն կամեցիցի,

Հոգոյն կատարչին,
Զոր եւս մեր ընկալցի,
Զփափակ սրտի,
Բաղձամբ ըզձալի,
Յառաջմամբ ապտեղի,
Զոր այժմ մեզ դիպի,
Դառ ժամանակի,
Ի Շօշ քաղաքի,
Ի Սպահան կոչի,
Պարսիկք ամուսնի:

Արդ, եղեւ զրաւ դըշուքեան սորայ ի վերոյգրեալսն քաղաքի: Ա՛յ վաճառական Պետրոս դրեցի, զոր Տէր կամակից եղեւ զրոյս աւարտ եղեւ:

Եղևտակ եղեւ ինձ եւ Հօրն իմոյ Դաւթին, եւ ժօրս իմոյ խաթոյնոյն եւ գլխատակ պայծառ եւ նորահաս որդոյն իմոց Առաքելն, խաչիկն, Աստիքին, պատանեակ Մանուէլն, առ հասարակ դստերացն իմոց ամենեցոյն: Այլ եւ յիշեցէ ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զգլխոյ սորին Պետրոս եւ զկողակիցն իմ Մէրտատիկն:

Եղեւ աւարտ մեծ Թուականին ՌձԻԳ (1674): Ով եղբարք, անմեղադիր լեւուզ զրոյս խոշորութեան եւ սղալականացն, զի մարմնաւոր Հոգսն զմարդոյ միտքն կու ցրէ: Ով որ զմեզ յիշէ ի կամս բարի եւ լի սրտիւ ասէ Աստուած ողորմի, անփորձ կենայ ի յայտ աշխարհի եւ արժանի լինի տեսոյն Քրիստոսի, ամէն:

Հայր մեր որ...

6ա. (Ներքեւի լուսանցում, շղագրով) Առաջնորդ Յակոբոս արքեպիսկոպոսին:

(Զեռագրի վրայ կայ վաճի 1654 թուականի կապալտ կնիքը եւ մի այլ փոքր սեւ կնիք, որի վրայ կարդացուում է. «ԲԻՆ... ՍԵՄԵՆ, ՌՁԼԸ 1689»):

525

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԻԽԱՅԷԼԻ ԱՍՈՐԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 243, գգ. 22)

ԺԳ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 248: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 32, 2 X 23: ՄԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿ-սիւմ, 24 X 7: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԻԹ՝ ԽՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ԲՈ-լորցիր խոշոր: ԿԵՍԱՆՈՐԱՆ՝ 1ա: ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ 211ա, 244ա: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, գլխատառերը՝ կարմիր: ԼՈՒՍԱՆԹԱԶԱՐԴ՝ 1ա: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆ՝ ծաղկազիրէ: ԿԱԶՄ՝ տախտակ կաշեպատ սեղմած ձեւերով, մերսին ծաղկաւոր ծաքամ: Ա կողի վրայ գրուած է. «Յիշատակ է փօքատիմ, քվիմ ՌՅԿԱՆ (1712), ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժԳ դար (1802-ից առաջ): ՍՏԱՅՈՂ՝ Դավիթ վարդապետ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 248:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Զեռադիրը թէև փոքր ինչ վտանգուած է նա շատ տեղ լուսանցները կարկտատած, բայց շատ լաւ եւ հետաքրքրական ձեռագիր է: Հետաքրքրական է նաև Յովհաննէս Լպիտկոպոս Օրբէլիանի ինքնամշակութիւնը, որ առաջ էնք բերում: Զեռադիրը հակառակ գրուած է. 1ա. «Տեառն Միխայէլի պատրիարքի Առաջը Համառուտ Ժամանակաց զարոյցը քաղածու, արարեալ յայտնից պատմագրաց, ի վա(յնու)նն) րանափայտ, յաղաճայ հետէ մինչև ի յետին աւերածը:

240-ուս յիշում է, որ այս գիրքը առերեւելից փրկական 1248 եւ Հայկական 697 (ՈՂԷ) թուականին թարգմանուեց Հայերէնի եւ Կիլիկիայի թաղաւորի ընտանիքի մասին տալիս է հետաքրքրական տեղեկութիւններ:

ԹԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

246ր. (Մեծ երկաթագրով) Զատուցող

սուրբ գրոյս Միխայէլին զնուստ ոգի Դաւիթ սոսկանուն վարդապետ աղայեմ լիւել սրտի մտաւը:

232ր. Յանուն յամենակալին Աստուծոյ, ես Տէր Յովանէս, յաղգէ Աւրաղէլեանց, պոսաւառֆորանտէս Հայոց Մեծաց եւ մետրապալիտ Միխանէս Նահանգի: Եկայք ի վեր ի Նորավանս, առ վայդայպետն Դաւիթ եւ սոքայ խնդրեցին ի մէնք ժողովուրդ ինքեանց ի սատար սուրբ ուխտին եւ մեք տովաք սոցա ժողովուրդը զԱնկեղի, զԵղիսն, զԵղիկնայձոր, զՎաղցան, ի սեպհական ժողովուրդը եւ թէ՛մ, որ զամենայն Հաս եւ զիրաւունք սոքա սոցա տացեն: Եւ սոքա կարգէցին ի աստին Գաւր պատարաք ի տաւնի Մենդէանն: Եւ մի ոք իշխեսցէ Հանել զսոսայ ի սուրբ ուխտէս ի մերոց կամ յաւտարաց եւ որ ոք Հակառակի կամ Հանել Լանայ ՅԺԸ (318) Հայրապետացն նղոված եղիցի, մասն եւ բաժին զՅուդային եւ զԽաչահանուացն առցէ եւ ինքն Էլցէ ի շնորհացն Աստուծոյ, ամէն, Գրեցաւ ի թուականն Հայոց 25Ա (1802), առաջի սուրբ Սիոնիս եւ վարթայպետիս Դաւիթ Հաստատէ վերս կաման Աստուծոյ:

(Զեռագիրը գրուած է մօտը ուղղագրերով. վարժ ձեռագիր է եւ խիստ դժուարըմբռնելի: Վերջում ունի ուղղագրերով իմչ որ ստորագրութիւմ քէ «Վերջեցաւ» բառը՝ դժուար է տեսի):

526

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԻԽԱՅԷԼԻ ԱՍՈՐԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 244, գգ. 22)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌԿԷ (1618)

ԹԵՐԹՔ՝ 214: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 20, 3 X 10, 8: ՄԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՍԻՍ, 10 X 6, 8: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻԻԹ՝ ԽՈՂՔ: ԳԻՐ՝

բալորցիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ԿԵՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա: ՀԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ 62բ, 62բ: ԼՈՒՍԱՆԹԱԶԱՐԴ՝ 52բ, 62բ: ՍԿԱՐՆԱՏԱՆ՝ մտքերի կարմիր քամաճով: ԹԱ-

ՆԱՔ՝ ան, գլխատառերը՝ կտրմիք: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ օնգլմած ձեւերով, ձեռքից շնրաւար բա-
րամ: ԳՐԻԶ. ՍՏԱՅՈՂ՝ Արիստակես երեց: ՄԱՂԿՈՂ՝
Բաղրամ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ձուգա: ԺԱՄԱ-
ՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԿԷ (1618): ՍՏԱՅՈՂ՝ Գրգոր
հաւանայ: ԳՆԱՐԴԿ՝ 1, 2ա:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լաւ է պահուած:
ԱՆՇՈՒԱ զրիչ գործ է: Վերնագրերը գրուած են նո-
սրգրով, Ա-ի վրայ կան գրչափորձութիւններ, ի միջի
այլոց լատիններէն՝ «Armenia habet», «Mariol»:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

209րդ—210ա. (Նոտրգրով) Փառք եռակի,
սեռակի, եռահիւսակ, անբաժանելի, ան-
զրաւ, յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Արդ, եւ ես թափուրս ի բարուց եւ ան-
պտուղ անդաստանս եւ վնայբեր բուրաս-
տանս, առուեստ մեղսայած եւ տկար ճողի,
լի ամենայն անաւրէն գործովք Արիստակէս
էրէցս, որ եմ տկար անձամբ եւ աւգնակա-
նութեամբ Աստուծոյ եւ աղոյղութեամբ Սուրբ
Հոգոյն սկսայ գերել զգիրքս Միսէլան, զոր
բարբաւ է Միխայէլ վարդապետն Ասորոց
եւ թարգմանեալ է Սուրբ Հայրապետն Ներ-
սէս ի Հայ բարբաւս:

Արդ, գրեցաւ սուրբ գիրքս ի ճաղաքն
Ըսպահան, ի գեաւոյ Ջուղայ, ի դուռն
Սուրբ Սարգիս զաւրապարեն, ի Սուրբ Յա-
կովբայ Հայրապետին, ի թուայբերութիւն
Հայոց ՌԿԷ (1618) ամին, եղև գրայգրու-
թիւն ձեռամբ մեղսայած եւ անարժան
Արիստակէս իրիցւոյ, յիշատակ բարի Հոգ-
ւոյն իւրում եւ վայելուին որդոյն իմոյ Գրի-
գոր քահանային:

Արդ, յիշեցէ վերբասին զԱրիստակէս
էրէցն եւ զՀայ(ր)ն իմ դուստայ Թասալին եւ
մարն իմ Նաղլումն եւ զեղբարեն իմ Հան-
դուցեալ Քրիստոս Յովանէսն, Վարդանն եւ
Ջուրն իմ Ա՛հուռն եւ զԿենդանիքն Միմոնն,
Նախաղարն, Մխրթարն եւ Ջուրն իմ Մէր-
տատիկն եւ ամենայն արեան մերձաւորքն
իմ, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ սուս մահուասի Արիս-
տակէս էրէցն, որ կաղմեցի գիրքս յիշատակ
Հոգւոյ իմոյ եւ կողակիցն իմ Ալիաշէն եւ
զորդին իմ Գրիգոր էրէցն եւ դասերքն իմ
Սատրիշանն, Աղլանդերաքն, Ալում-
պիաթն, Մարիամն, Ուզդուհի, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէ զՏէր Գրիգորն եւ
զկողակիցն իւր Սալվարիխանն եւ զորդին իւր
նորրորդը՝ Վարդանէսն, Թասալի, Նաղլումն,
Մխրթարն, Ուշատուրն:

Դարձեալ յիշեցէ զԱրիստակէս էրէցն
եւ զփեսայնքն իմ զՏէր Զաքարէն, Սահակն,
Ստեփանոսն, Յովանէսն եւ թոռունքն իմ
Կիրակոսն, Սահակն, Նիկողոսն, ամէն:

62ա. Քրիստոս Աստուած, չո ամենայ-
կարող աստուածութեամբ եւ սարդայսու-
րութեամբ յիշայ զանպիտան սուրանունն
Արիստակէս էրէցն, փառաւորեայ Հանդու-
ցեալ ծնաւղքն իմ, Հայրն իմ ուստայ Թասա-
լին, որ այսմ ժամանակիս Հանդաւ թմին ՌԿԷ
(1618) եւ զմայրն իմ Նաղլոյ խաթունն չո
ստեղծալի զայրստանն երանաւէտ ձայնին
արժանի առնես եւ զկողակիցն իմ Փաշէրն եւ
զրդորդին Գրիգոր քահանայն եւ զըզստերքն
իմ Սատրիշանն, Աղլանդերաքն, Ուլու-
պիաթն, Մարիամն, Ուզդուհի եւ զՀարսն իմ
Սալվարիխան եւ զթոռն իմ քաղցրայտեալ
նորայրորդը՝ Վարդանէսն, որ է Ն ամսոյ,
Աստուած զինքն բարի յիշատակ պահէ անար-
ժան Արիստակէս իրիցիս:

(Վերոյիշեալ միտմն ունեն հետեւեալ
քերթերի յիշատակարանները). 2բ, 45բ,
49ա, 52բ, 61ա, 62բ, 76ա, 77բ—78ա, 82ա,
85ա, 88ա, 98ա, 101բ, 107ա, 122բ—123ա,
125բ, 128բ, 141բ, 146բ, 150բ—151ա, 152ա,
152բ, 177բ—178ա, 183ա, 195բ, 204ա:

2բ. Ով եկարաք իմ պատական, ով ոք
յանդիպիք այս աստուածաշունչ զրոցս, յիշե-
ցէ զմաքրափայլ աղաւթս ձեր դեպք բարու-
նապեալ պատական Հայոց կրկին Հովիւ Տէր
Ըրստակէս քահանայն, որ Հանդուցեալ է ի
վերինն Երուսաղէմ. ով որ յիշէ, յիշեալ ինչի
ի Քրիստոսէ, ամէն, Հայր մեր որ:

Գրեցաւ որինացոյց Միխայէլ գիրքս ի
ձեռամբ Հոգաբարձ Տէր Ըրստակէս քա-
հանայիցս, ի թմին Հայոց ՌԿԷ (1618), յի-
շատակ իւրն եւ ծնողաց նորին եւ ամենայն
Հանդիսարան տան մեծի եւ փոքու, եղիցի,
եղիցի: Յիշատակս զրվեցաւ թմին ՌՁԳ
(1635), մայրի ԻԳ, յիշաւ Տէր:

2բ. Զրութով քաշաւ խորանս կազմած,
մի մեղաբիրի, ով Հանդիպող, ի ձեռամբ
անարեւատ Բարեպաճս, որ միայն անուռ
ունիմ եւ ըստ գործս ոչ:

52բ.

Խորամո շինուա երկուշաքթայս,
Զեռամբ մեղապարտ եղկելոյս,
Բարեխաւսեա վասմ իմ սուրբ Կոյս,
Որ կոչի անուռ Բաղրամոյս,
Տէր աղա քաղաքիւմ գեղայս,
Քա ստեղծուածոյս Յիսուս Քրիստոս:

527

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԻԽԱՅԷԼԻ ԱՍՈՐԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 242, գգ. 22)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ՌՃԻԳ (1874) ?

ԹԵՐԹՔ՝ 194: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 17,5 X 16,2: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՍԻՑ, 13 X 5: ՏՈՂՔ՝ 28: ՆԻԻԹ՝ ԲՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ԲՈՂՔԵՐ: ՍԿՐԻՆԱՍԱՌ՝ ԵՐԿՔԱԳԵՐ: ԿԱՋՄ՝ ԿԱՂԵ-
ԿԱՍ ԽԱՍԽԱԿ ՍԵՂՄԱԾ ԺԵԼԵՐՈՎ, ՆԵՐԱՅԵ ԺԱՂԿԱՆՔ
ԲԱՅՄԱՑ: ԳՐԻՉ՝ ՊԵՆՈՒ ՎԱՄԱՆԱԿԱՑ: ԹԱՆԱՔ՝ ՄՈՂ
ՉԱՂԱՄԱԿԻ, ՎԵՐԱՄԱՂԵՐԵՐ, ՍԿՐՄԱՆՈՂԵՐԵՐ, ԳԻՍԽԱՍ-
ԱՆԵՐՈՎ ՈՒ յՈՐԱ լՈՒՍԱՄՏԱԳԵՆԵՐ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՄԱԲՈՎ:
ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՈՎԿԱՍԿԱԾ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ: ԺԱՄԱ-
ՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ (1874) ԲՈՒՄԱՍԻՑ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2բ, 3, 187բ—194:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— ԶԵՆԱԳԵՐ ԼԱՍ ԱՆԻՆԱԾ Է
ԿԱՆՈՒՄ: ՄԱՐՈՂ ԳԵՐԵՐ ԶԵՆԱԿԻՆ Է ԵՒ ԲՈՂԵՐ ՄԵՆ-
ԿԱՆԻՐԵՐ ԻՐԱՐԵՅ ՈՒ ԿԱՂԺԵՅ ԿՈՒՆԱԾ ԵՆ: ԱՅՆՈՒՄԱԾ-
ՆԱՅԻՆ ԶԵՆԱԳԵՐ ՄԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՆԱՍՈՒՄ Է՛:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

187ա. ՓԱՌՔ ՄԱՆԱՍԻՐԵՐ ԵՐՐՈՐԴՈՒ-
ԹԵԱՆՆ ԼՈՐ ԵՒ ՈՐԴԵՅ ԵՒ ԼՈՐԵՅՆ ՍՐԵՅ, ԱՅԺՄ

ԵՒ ՄԻՂԻ ԵՒ ԵՂԵՄԵԱՆՆ յԱՆԻՄԵՆԵՅ, ՄԱՆՆ:
ՀԱՅԵՐ ՄԵՐ ՈՂԵՐ ԵՐԿԵԼԻՆԱ:

ՅԻՂԵՅԷ Ի ՄԱՐԴԱՐԱՅԻ ԱՂՈԹԱ ԺԵՐ ԳՄԵ-
ՂԱՆՈՐ ՊԵՆՈՒ ՎԱՄԱՆԱԿԱՆ: ՄԱՐԴԱՐԱՐ-
ՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՂՐՈՒԹԻՒՆՆ ԱՍՈՒՄՈՂ, ՈՐ ԵՍ
ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՐՈՒ ՀԱՍՈՒՄԱՆԵԼ ԿԱՄԱՄԱ-
ԳԵՐԱ ՏԵՐ ՄԻՒՄԱՅԷԼԻ:

(ՄԱՄԱՅԵՂ ԳՐԱՄԱԾ ՄԱՍԵՐ ԵՐԿԵՐՈՂ ՍԻ-
ՄԱԿԻ ԿԵՆԵՅ ԿԱՐՈՒՄԱԾ Է ԵՒ ՍԵՂԵՐ ՈՐ ԲՈՂՔ
Է ՎԱՅԿՈՒՄԱԾ):

2ա. (ՇԱՂԱԳՐՈՎ) ՄԱՐԴԱՐՈՒ ՏԵՐ ՍՈՆ-
ՎԱՆՆՈՒՄԱՆԵՅ, յՈՐՄԷ ԸՆԺԱՅԵՂԱԼ ՆՈՒՍԱՍԻՐ
Ի 29 ԴԱՆԵՐ 1844, Ի ԶԻՂԻՅԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԵՅ ԱԹՈՒՅԱ ՆՐՈՒՄԱՅԷԼԻ ՆՈՒՐԱԿ ՏԵՐ
ԳՐԵԳՈՐԵԱՆ ԻՍԱՀԱԿ ԺԱՅՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԴԱ-
ԿԵՍԱ ՆՈՒՐԵՅԻ ԱՐԱՐԱՄԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ԿԱԼԿԱԹԱ, 27 ԱՅՐԵԼ 1846,
ՏԵՐ ԳՐԵԳՈՐԵԱՆ Ի. Ժ. Վ.:

528

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՂԷՔՍԱՆԴՐԻ ՄԱԿԵԴՈՆԱՅԻՈՑ
Ի ԽԱԶԱՏՐՈՑ ԿԵԶԱՌԵՑԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 238, գգ. 22)

ԺԵ ԳԱՐ

ԹԵՐԹՔ՝ 183: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 10 X 13,4:
ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ՄԻՍԵՐԻՈՎ,
13 X 8,2: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ ԲՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ՈՒՍՐ-
ԳԵՐ: ԹԱՆԱՔ՝ ՍԵՒ, ԳԻՍԽԱՍՈՒՐԵՐ, ԸՆԺԱՐՈՒՄՈՎ ՎԵՐԱ-
ԳԵՐԵՐ, ԱՐԱՂ ՄԱՍԵՐՈՎ ՈՒ ԼՈՒՍԱՄՏԱԳԵՆԵՐ՝ ԿԱՐՄԻՐ
ԲԱՄԱԲՈՎ: ՍԿՐԻՆԱՍԱՌ՝ ԺԱՂԿԱՑԻՐ, ՄԵԾ ՄԱՍԱՐ
ՈՒՍՐԳԵՐ: ԿԱՋՄ՝ ԿԱՂԵԿԱՍ ԽԱՍԽԱԿ ՍԵՂՄԱԾ ԺԵԼԵ-
ՐՈՎ ԵՒ ՎԵՐԱՄԱՂԵՐՈՎ, ՆԵՐԱՅԵ ԶԵՂԱՄԱՆԱ ԲԱ-
ՅԱՄԱՎ ԵՒՄԱԾ: ԳՐԻՉ՝ ԵՐԿԵԼԻ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝
ՈՎԿԱՍԿԱՑ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՄԱՍԱՐԱՅԵՂԱ ԺԵ
ԱՅՐ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 182—183: ՎԻՅԱԿ՝ ԲԱՄԱՐԱՐ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

(ԶԵՆԱԳՐԻ ԼՐԻՎ ՎԵՐԱՄԱՅԷՐՈՎ Է.) ՊԱՍ-
ՄԱՆԱԿ ԺԵԼԻՆ ԺԵԼԻ յԱՐԴԱՐԱԿԱԼԻՆ ԱՂԷԿԱՆԱԳՐՈՒ
ՄԱԿԵԴՈՆԱՅԵՅ, ԿԵԱՆՔ ՎԱՐՈՒՅ ԶԱՐԻԹԵԱՆ
ԵՒ ԳՐՈՐԺ ԲԱՐԿԱԿԱՆՔ, ՆԱԵՒ ՎԱՂԴԱՆ ՆԱ-
ՆԱՔ: ՍԿԻՐԻՐ՝ ԻՄԱՍԱՌՈՒՆՆ ԵՂԵԿԱՍԱՅԼՈՅ
ԵՐԿԵԼԻՆ ԺՈՎՈՒ ԼԱՓՈՒ ՀԱՍԵԼԱՆ...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

48ա. ԵՓՐԵՄ ԳՐԵՅԱ ԵՒ ՀԱՅՐԻՆ ԻՄ ԶԱՔԱ-
ՐԻԱՆ ԵՂԵՅԷԷ Ի ԲԱՐԻՆ ԵՒ ԱՍՈՒՄԱԾ ՈՂՐՈՒԹԻ
ԱՍԱՅԷԷ:

529

ԺՈՂՈՎԱՍՏՈՒ

[Անփափաճութիւն Նոր-Ջուղայի Մեծ Մէլզամ քաղի բնակիչ Մկրտիչ Խամի 359 (8)]

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 404: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 19,6 X 12,8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասիւս, 17,4 X 7,6: ՏՈՂՔ՝ 24: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ բալարգիր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, խորագրերը, որոշ մասերը եւ լուսանցագծերը՝ կարմիր: ՍԵՂՆԱՍՈՒՆ՝ կարմիր երկաթագրեր: ԳՆԱԽՆԵՐԻ սկզբնատառերը բաց են քաղնուած: ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ երկու քերթ վերջից: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից ճաքածով պատած: ԳՐԻՑ՝ Աճղ-բէս: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ համապատասխան Ժէ դար: ՍՏԱՑՈՂ՝ Խօջալ ցեղանէս: ԴԱՍԱԿ՝ 1, 296թ—297, 402թ—404, ԵՄԱՆԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած: Գրչի իշխանականը չկայ: Առաջին կողմի մզադաթեայ պահպանակները կտրուած են, միայն մի փոքր մասն է թողնուած: Մի զանի գլուխները վերջուս կրկնուած է: Քերտուրմի ստացողի օտար գրքացն:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—3ա. Յառաջաբան Գրոց իմաստասիրաց:

բ. 3ա—70բ. Գրութիւնք իմաստասիրականք եւ վկայութիւնք:

գ. 70բ—81բ. Այս է աշխարհացուց:

դ. 82ա—94բ. Այս են աշխարհք եւ դաւառք Հայոց, զոր փոքր ի շատն գրեցաք պուսիսթն:

ե. 94բ—226բ. Կրօնական բովանդակութեամբ մեկնութիւններ, պատմութիւններ, ողբեր եւ այլն:

զ. 227բ—253բ. Յովհաննէս Թլկուրանցու. «Մեկնութիւն Արարածոց»:

է. 253բ—262բ. Յովհաննէս Թլկուրանցու մի այլ գրութեմբ Աստուածածնի անտուինց միջեւ Յիսուսի յարութիւնը: Սկիզբը՝ Նախ եւ առաջ քաղաք Նազարէթ աղբիւրն, ուր Գարբիէլ Հրեշտակապետն...

ը. 263ա—296ա. Հարցմունք, քարոզք, կտակք, դետք աշխարհի եւ այլն:

թ. 298ա—402բ. Պատմութիւն Ալէքսանդրի:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

167ա. Որ ողորմի ստացողի գրոցս Յուհաննի (այլ տեղ՝ Խօջա Յովհաննի, եղբայր եւ կամ սարկաւազ Յովհաննի, տիրացու Յովհաննի, մօրն Մարգարիտին եւ այլն), եղբայր Յարութէնի, Վարդանէսի եւ Անդրէաս գրչիս, կարդացողաց:

2ա. Նուէր Նոր-Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան մատենադարանին Մկրտիչ Յ. Դաւիթեանից, Նոր-Ջուղա, 1906 թ., օղոստոս 28-ին:

530

ՊԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԱՀՄԵԴԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 241, գգ. 22)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 153: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 16 X 11,8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասիւս, 11,8 X 9: ՏՈՂՔ՝ 18: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ բալարգիր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերագրերը՝ կարմիր: ՍԵՂՆԱՍՈՒՆ՝

ՏԱՒ՝ բալարգիր կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից ծաղկաւոր ճաքած: Ա կողմի մէջ խաչելութիւնը, շուրջը գրուած. «Յիշատակ է պարաճ Սարգսիմ, Ռձիւն» (1875): ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝

ամայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ իմպէտ կազմի
թուականից երեւում է, գրուած է ժէ դարում: ԴԱ-
ՏԱՐԿ՝ 1, 48, 49:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը շատ վատ է
պահուած. խոնաւութիւնից թանաքը ներծնուել է և
թուղթը սևացրել է: Սկզբը և վերջը թւրի են:
Միջից շատ թղթեր պահուած են շաւորի էլ մի մասը
րնկած է: Գրուած է Մանգի մարգարէ լինելը մեր-
ժինու և նրա բացասական կողմերը ցոյց տալու հա-
մար: Թիշաակարան չունի:

ԲՈՂԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—6ա. Սկիզբը քերի. քայտում է
Մանիսից կողմացումների և արարաւու-
թիւնների մասին:

բ. 6ա—25ա. Յաղագս զի էաւ Մանգի
քաղաքն Մաքայ և աւերեաց և զի եղ մոլար
աւրէնս աւազակութեան և զի ետ պատուէրս
աղճատեալ կանաց իւրոց և մասնաբար դի-
մադրութեան:

գ. 25ա—31ա. Յաղագս սուտ մարդա-
բէիցն, որք էրեւցան յաւուրս նորա իբր զնա
և վասն զի սուտ է նա բերելով վկայութիւն
ի հին և նոր մատենիցն և թէ վասն էր
դաւրացան նոքայ և զի ետ աւրէնս ի լուծա-
նել գերդումն և զի շնացող էր և որկրամով:

դ. 31ա—42. Յաղագս զի պողտկէր ընդ

Մէջ թւում է թղթից և նորագութիւնից դա-
տելով, որ դրութիւնը պատկանում է ժն—ժՁ դարին.
կազմը աւելի նոր է: Մ.

կանայս և զայրս նոցա սպա(նա)նէր և վասն
արտաքսելոյն ի նորա ի քաղաքացն երկուց
Մաքայոյ և յիթրարայ և վասն ախտամու-
աւրինադրութեանն նորայ:

ե. 42—51ա. Յաղագս ցուցանելոյ ի նո-
րին մատենիցն վկայութեանէ թէ ոչ է նա մար-
դարէ և վասն անճակ սքանչելեացն, զոր
առաջաւարանն և պողտկամով հրաշիցն,
զոր ճառարանն և վասն չնայոյն ընդ ազ-
գայնոյն և զեղիական աւրինադրութեանն
և մասնաբարն դիմադրութեան:

զ. 57ա—65ա. Յաղագս դիւարախ անկ-
ման նորա, որպէս թէ բարբառ լուս ի վե-
րուստ: Եւ վասն տարաւոյ պատասխան ազ-
րութեանն, որ այս և մասնաբար ընդդիմա-
դրութիւնս:

է. 65—76ա. Յաղագս զի ուսանէր նա
ոմանց զպատմութիւնս արանցն առաջոց և
Արարոց բարբառով նոցին պատմաբանէր
յաւելելով ընդ նմին բանս ստայաւոս, որպէս
թէ Աստուած ուսուցանէ ինձ:

ը. 76բ—86բ. Յաղագս ախտաբորբոք
աւրինադրութեանն նորայ և վասն անյազա-
բարուց նորին ախտամուլութեանն և մաս-
նաւորաբար ընդդիմադրութիւնն:

թ. 86բ—152բ. Յաղագս ցուցանելոյ ի
վկայութեանէ նորին գրոցն, թէ ոչ է Ղուրանն
խաւք Աստծոյ: (Վերջը քերի):

531

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆԱՏԻՐ ԵԱՀԻՆ ՊԱՐՄԻՑ, ԱՐԱՎԱՄ ԿՐԵՏԱՑԻՈՑ

(Ս. Ամնափրկիչ 247, գգ. 22)

ԺԸ դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 151: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 31,2 X
19: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միա-
սիւն, 28,4 X 13,6: ՏՈՂԻՔ՝ 35: ՆԻԹ՝ քաղք: ԳԻՐ՝
նաւորգի (մի բանի գրիւնքի), ԿԱՅՄ՝ կաշնպատ
ստուարաքաղք, ՆԵՐԱՅՔ քաղք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
ամայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մետաղապէս ժԸ
դար կամ տեղի: ԴԱՏԱՐԿ՝ սկզբից մի քնքը, 137բ—
150:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը այնքան էլ լաւ չէ
պահուած. խոնաւութիւնը ազդել է և որս թերթիք
ցեցակեր են դարձել: Սկզբում մի թերթ թուահա-
մարի մէջ չէր հաշուուել, աւելացրինք: Սկզբից թերթ
է, սկսում է 172A թուականից: Ոչ մի յիշատակա-
բան չունի: Վանքի ցուցակը կազմողն առում է, որ
սա համաձայն է ազգերի հետ (համամասն է Կա-
կաթայի ապագրի հետ):

532

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆ ԿԱՆԱՅՆ ՀԱՂԱՍՏԱՅ, ՍԱՆԱՀՆԻ
ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԻՔ ԱՅՈՒՑ ԿԱՆՈՐԾԻՑ,
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՈՒՐԵՆԵԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 251, գգ. 22)

ՀԱՂԱՍՏ

ՌՄՀԶ (1827)

ԹԵՐԹՔ՝ 224: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 21,8 X 17-
կամ եւ փոքր դիրքով բերքեր: ՄԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆՈՒ-
ԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ զամագան: ՏՈՂՔ՝ այլ եւ այլ:
ՆԻԻԹ՝ կապուտ եռստ քուզք: Կամ եւ սպիտակ քեր-
քեր: ԳԻՐ՝ Յաւրքի Բամա շղագիր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ,
լուսամբագծերը՝ մատիտով: ԳՐԻՉ՝ Յովնանուս եպիս-
կոպոս Սուրբեմամ: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ Հաղատ:
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՌՄՀԶ (1827): ՍՏԱՅՈՂ՝
գրիչը: ԴԱՍԱՐԿ՝ 1բ, 2բ, 8, 82բ, 98բ, 98ա, 99,
113բ—114բ, 119բ—122բ, 141բ—144բ, 147բ—150բ,
151բ, 170բ, 180, 208բ, 211, 220, 223բ:

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրս մի ժողովածու է
Ս. Ամեմափրկեան վանքի հանդուցեալ առաջնորդ
Յովհաննէս Եպիսկոպոս Սուրբեմանի զործերի բո-
մանդակում է Հաղատս եւ Սահահի վանքերի պատ-
մութիւնը, իրենց արձանագրութիւններով (2ա—
119ա): Կցուած են նաեւ մի շարք այլ արձանագրու-
թիւններ եւ նիւթեր:

Զեռագրած ժամանակներ գրուած այս աւետարէր
1873 թուականին Ամեմափրկեան վանքում է մի եւ
ժողովել ու գրել ի պահ նոյն վանքի մատենադարա-
նում, իբր գնչաբ ինչ հայրենեաց:

ՅԱՆԿ ԵՒ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2ա. (Ամուամբքբքը). Պատմութիւն
Հռչակաւոր վանաց Հաղատայ Սուրբ Նշա-
նի չմեծալ յարձանագիրս նախնեաց. աշ-
խատասիրեալ Յովհաննու վարդապետի Գո-
թիլանցոյ Ղրիմեցի վերաճայնելոյ՝ ձեռնա-
սուն աշակերտի եւ նոստրի աստուածապա-
տիւ Տեառն Տեառն Եփրեմի արժանաթառանգ
դերընտիր եւ վեհափառ սրբադնասուրբ կա-
թողիկոսի ամենայն Հայոց ի միաբանութեան
լուսաճիւմն բարձրապահ Աթոռոյ Բարոյ էջ-
միածնի. յամի Փրկչին 1827, ի թուականի
Հայոց ՌՄՀԶ, ընդ հովանեաւ նորին Սուրբ
Նշանին Հաղատայ:

ա. 3ա—7բ. Յառաջաբան:

8ա. (Խորագիր). Պատմութիւն Հաղատ-
այս ի սկզբանէ շինութեան նորա ցամ Տեառն
1827:

բ. 9բ—11ա. Գլուխ Ա. Անուն Հաղատ-
այս:

գ. 11ա—15ա. Գլուխ Բ. Կալուածք
Հաղատայ եւ զանազան տեղիք:

դ. 15ա—18բ. Գլուխ Գ. Զուր եւ օդ
Հաղատայ:

ե. 19ա—22ա. Գլուխ Դ. Թերք Հաղատ-
այս:

զ. 22բ—26բ. Գլուխ Ե. Գիւղօրայք եւ
կալուածք, զորս ի վաղ ժամանակ ունէր
այս մենաստան եւ զոր այժմ ունի:

է. 26բ—30բ. Գլուխ Զ. Թէ ոյք իցեն
պարոնք Հաղատայ, եւ զիմարդ կալան եւ
ունին զտէրութիւն ի վերայ Հաղատայ:

ը. 31ա—34բ. Գլուխ Է. Սուրբ Նշան
աւագ եկեղեցի Հաղատայ եւ արեւմտեան
դաւիթ նորա մեծ կամ ժամատուն:

թ. 34բ—38ա. Գլուխ Ը. Տեղի եւ ժա-
մանակ եւ հեղինակ շինութեան Սուրբ Նշան
աւագ տաճարին Հաղատայ:

ժ. 38ա—40բ. Գլուխ Թ. Հիւսիսային եւ
արեւելեան զաւիթք Սուրբ Նշան աւագ տա-
ճարին, եւ որ ի նոսին խորանք եւ արձանա-
գիրք եւ տապանագիրք:

ժա. 41ա—45ա. Գլուխ Ժ. Զանգակա-
տուն Հաղատայ, Համազասպ, Սուրբ Գրի-
գոր եւ Սուրբ Աստուածածին եկեղեցիք եւ
այլ շինութեք վիմարդեանք:

ժբ. 45ա—48բ. Գլուխ ԺԱ. Մնացորդ
արձանագիրք եւ տապանագիրք՝ որ ի ներքս
եւ որ արտաքոյ Սուրբ Նշան աւագ տաճարին
եւ արեւմտեան մեծ դաւթին:

ժդ. 49ա—53ա. Գլուխ ԺԲ. Եկեղեցիք եւ
մատուռն եւ խաչարձանք՝ արտաքոյ մենաս-
տանիս, ի սահմանս կալուածոց Հաղատայ
աստ եւ անդ:

ժդ. 53բ—57ա. Գլուխ ԺԳ. Մաղկեալ

կրճատութեամբ Հաղրատայ ընդ դարս դարս զիտութեամբ եւ քաղաքաւարութեան վարուք, եւ այժմեան միարանութիւն:

ԺԵ. 57թ—60թ. Գլուխ ԺԴ. Թէմորայք Հաղրատայ եւ ճոխութիւն ըստ պատուոյ:

ԺԶ. 60թ—63թ. Գլուխ ԺԵ. Առաջնորդք Հաղրատայ եւ նոցիկ վերաբերեալք: Առաջնորդութիւն Սիմէօնի մինչեւ ցՅովհաննէս երկրորդ:

ԺԷ. 64թ—67թ. Գլուխ ԺԶ. Առաջնորդութիւն Գրիգորի առաջնոյն Տուտէնորդոյն, մինչեւ ցՅովհաննէս չորրորդ:

ԺԸ. 67թ—70թ. Գլուխ ԺԷ. Առաջնորդութիւն Համազասպայ մինչեւ ցԹովմաս:

ԺԹ. 70թ—74թ. Գլուխ ԺԸ. Առաջնորդութիւն Գրիգորի երրորդի:

Ի. 74թ—77թ. Գլուխ ԺԹ. Առաջնորդութիւն Չաքարայի Պաթինեան մականուանելոյ եւ Ռեթէոսի եւ Աբրահամի:

ԻԱ. 78թ—82թ. Գլուխ Ի. Առաջնորդութիւն Իսրայէլի մինչեւ ցԱստուածատուր:

ԻԲ. 82թ—88թ. Գլուխ ԻԱ. Առաջնորդութիւն սրբազան Ներսէս արքեպիսկոպոսի:

ԻԳ. 88թ—92թ. Միահաղոյն շարակարգութիւն առաջնորդաց Հաղրատայ յառանձին ճանաչում:

ԻԴ. 97թ—98թ. Ձեւապարտութիւն (յա-

տակագիծ) Կայան ամբողին, որ է Հանդէպ Հաղրատայ, որոյ երկայնութիւն ի Հիւսիսոյ ընդ Հարաւ է իբր 72 քայլ երկրաչափական, իսկ լայնութիւն ուրեք 12 եւ ուրեք 15:

ԻԵ. 100—113թ. Շարակարգութիւն առաջնորդաց Սանահնի վանաց յորս ըստ իւրաքանչիւր կարգի նկարին բաղում ինչ արժանի դիտելոյ, որք Հային ի պատմութիւն նորին Սանահնի:

ԻԶ. 115թ—119թ. Արձանագիրք Սանահնի անթուականք ի միջին կամարին դաւթի Սուրբ Աստուածածնայ: (Եւ այլ արձանագրութիւններ):

ԻԷ. 123թ—141թ. Պատկեր վտարանջութեան Յունաց ի տէրութենէ Օսմանցոց (քաղեալ ի պատմութենէ մահտեսի Յովհաննէս Մելիք Սելուսեան):

ԻԸ. 145թ—147թ. Ի վերայ սրմոյն Ղեւզու վանից Հիւսիսային կողմն դրեալ է արտաքուստ սյսպէս: (Նաեւ Սարմաշէնի եւ այլոց):

ԻԹ. 151թ—179թ, 181թ—224թ. Տետրակ արձանագրութեանց սրբոց վանօրէիցն Շիրակու, Լօռու ձորոյ, անապատացն, եւս եւ Սանահնոյ եւ Հաղրատու Հիւսիսային վանացն. դրեցաւ 1825 ամի Տեառն, սեպտեմբերի ամսոյն, ձեռնամբ Տարութիւն վարդապետին Սանահնոյ վանից:

533

ԱՄԵՆԱԿԵՐՊ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՏՈՒԱԾՔ ՑՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՈՒՐԵՆԵԱՆԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 6, գգ. 17)

ԺԹ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 234: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ միլիմ թուով 21 X 18: Ձեռագիրը բաղկացած է չուր 12 առանձին մասերից սպիտակ, դեղնագոյն եւ կապտագոյն քերթիկներով եւ առանձին չափերով: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄԸ ՄԱՍԻՒՒՒՒՄ՝ այլազան չափերով: ՏՈՂՔ՝ զանազան թուով: ՆԻԹՔ՝ թուով. մի քանի տետրակը կապտայն հաստ թուղք, մի քանիսը սպի-

տակ: ԳԻՐ՝ շաղկիւր, երբեմն եւ մուրգիւր: ԿԱԶՄ՝ ստուաքաթուղք, կապտայն քղբայ երեսով. եւ տեւ կտորնեղ տակով ու ամկիւններով: ԳՐԻՉ՝ հաւանակամաքար մեծ մասիւր Յովհաննէս Եպիսկոպոս Սուրբ-ման: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ զանազան վայրեր: ԺԱՍՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ենգիմաիկ կեանքի զանազան ծառանակներ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1թ, 7թ (4 տաղ գրուած), 8թ,

9ա, 10ա, 44, 58ա—62բ, 78, 82բ, 95բ, 130բ, 134բ, 142—150բ, 172, 174բ, 176բ, 198ա, 202բ, 208—210, 211բ, 235:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռպէրէ բողկացած է դա-
նազան տետրակներէ, խառն ի խուռն կերպով կա-
րած, անհատաւոր: 220-ի կէտը պատուած է: 178-ը
եւ 174-ը շափից աւելի լիկելով երկու կողմից ծա-
լուած են:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա—8ա. Յաղագս նախադրութեանց
ոմանց որ ի լեզուի Ռուսաց:

բ. 10բ—33բ. Յառաջբանութիւն (կա-
պոյտ քաղթի վրայ):

Էստեղ Ղարմառի քանի մի ուսմանի հա-
ւաքած կամ, որ կարդացողներն իմանան, թէ
քանի աղարմելի են մանկութեան վարքիքն,
որ էմղելի խաբարայ խօսմանքին հաւատաւ
են եւ հետեւում:

Մին կռմն Ղաւ(ր)անի արարքերն բա-
ռերն ունիւ հայերէն գրով դրած եւ մէկէլ
կռմն հայերէն քարգամաւորութիւնը գրած
տեսնում եւ աշխարհաբար լեզուով:

դ. 34ա—43բ. Յիշատակարան ժամանա-
կագրական կտրգով վերջին ռուսացարկական
պատերազմի եւ էշմիածնի առմամբ մասին
(Սկիզբը գրուած է 58բ—80ա—ուսմ):

դ. 45ա—57բ. Զանապարհորդութիւն
Հնդկաստան (կալկաթա եւ Մադրաս իրլիս
քեմական առաջնորդ, գրուած սպիտակ
քաղթի վրայ):

ե. 63—77. Համառոտութիւն դրուցատ-
րութեան գրոց վերածեալ ի հայ արբանոյ ի
ռուսերէնի (կապոյտ քաղթի վրայ):

զ. 79ա—83ա. Համառոտ պատմութիւն
մարտին Բայազետոյ (Գրուած 1829 թուակա-
նին յունիսի 24-ին ի Բայազետ, «Աբրահամ
վարդապետ» ստորագրութեամբ, սպիտակ
քաղթի վրայ):

է. 83ա—95ա. Պատմութիւն զօրաց Ռու-
սաց ընդ Պարսկաց պատերազմութեամբ առ-
նելոյ զամուր բերդն Ապասաուտ եւ տիրելոյ
նորա բոլոր Նախիջևանու երեսը Պասկեվիչ
Աստուծով յաղթող զօրապետի 1827 թուոյ
(կապոյտ քաղթի վրայ):

ը. 89—94-ի մի մասի աւելի մաքուր
գրուածք տեսնել 34—43-ի մէջ:

թ. 96ա—103. Յաղագս սրբոց բարեխո-
սութեանց, այսպէս ասեն ճաղցրատեսիլ ճա-
րոյիչքն (Սպիտակ քաղթի վրայ):

ժ. 102բ. Յաղագս դրոշակին եւ այլ նկա-
րաց:

ժա. 106ա. Սահմանք եւ լաժանմունք
պատկերաց:

ժբ. 109բ. Վասն յարգելի պատկերաց եւ
ոչ պաշտեղաց:

ժգ. 115ա. Յաղագս միւսոսին եւ աղոյն
սուրբ Լուսաւորչի:

ժդ. 118ա. Վասն ձեռնարկութեանց:

ժե. 120բ. Յաղագս ոտնալուայի իւղոյն:

ժզ. 123ա. Վասն վարդապետի:

ժէ. 124բ. Վասն եպիսկոպոսաց:
(Գրուած սպիտակ քաղթի վրայ շաղգրով,
1836 թուականի յունուարի 25: Պատմելու է
Մանուէլ վարդապետ Շառիմեան կիւմիւշ-
խանցու օրինակի):

ժը. 135—140բ. Օգտակար եւ շահաւետ
խրատք առ պահպանութիւն մարդկային
առողջութեան (կապոյտ քաղթի վրայ):

ժթ. 160—168. Օրինակ կտակի Սմա-
տայ արքայի Բագրատունւոյ յաղագս կա-
ուածոց Հաղարատայ վանից (կապոյտ քաղթի
վրայ):

ի. 168ա—169. Համառոտ վէպ վիճիւնաց
դարմէ: Յետ աւերման Անույ մայրաքաղաքին
յԱլկիասլանայ (Սպիտակ քաղթի վրայ):

իա. 169—172. Հաղարատայ վանի ան-
ցեալի մասին (կապոյտ քաղթի վրայ):

իբ. 173—174. Յամի Տեառն 1822 ամ-
սեանն յունվար 1, ըստ խնդրամատոյց դրու-
թեան յերկիրն Դրմուրի Դարասու բնակեալ
երկուց համազգայնոց Յօհաննէս եւ Կարա-
պետ Սուրենեանցն, որով խնդրեն զճարիտ
վկայութիւն, վասն ծագման աղագրանու-
թեան իւրեանց ի նոյն Սուրենեան իշխանացն
պայծառ տունէ լինելն բացայայտեալ (Ամ-
բաղ կապոյտ քաղթի վրայ, քերթերը ծաւա-
լից մեծ են ծալուած):

իգ. 176—198. Դեղթափ եւ թիւրակէս
ընդդէմ մոլիկիւն վարդապետութեան Հաչ-
տութեան անուանեալ տետրակին աղանդա-
պետ Լօթերական միսիոնարաց (Սպիտակ
քաղթ տետր):

իդ. 198թ. Գէորգ Գալստեան ստորագրութեամբ Ղուկիանոս եպիսկոպոսին ուղղուած մի նամակի առաջին մասը: Նամակի վերջին մասը եւ միւս մասը 211-մ է: Նամակը դարձել է տետրի կազմ:

իե. 199—200ա. Յաղապ շինութեան եւ նորոգութեան արտաքին որոնք եւ չըջապատ սալայատակ ֆարշիցն աստուածակերտի տաճարին (էմփրածնի):

իզ. 200ա—201ա. Յաղապ շինութեան բրնձատանն, համարանոցին եւ նոցին տանցըն, եւ նորոգութեան մեծ դրանն եւ նորին գեղեցկագոյն կամարածածկին, որք ի հաւրաւակոյսն մեծի պարսպին:

իէ. 201թ—202ա. Յաղապ նորոգութեան խոհարանին մեծի եւ սրահի նորին եւ ամստան սեղանատան (4) կամարին եւ վերնատանց նոցին եւ այլոց:

իը. 204. Յաղապ նորակերտ մածնատանն եւ գինետանն եւ ջարախաց եւ սրահի նոցին եւ արեւմտեան մեծի դրան կամարացն:

իթ. 205. Յաղապ երկայնացուցման

մական սեղանատանն եւ շինեցմանց նորակերտ մատանաց եւ մթերանոցաց եւ այլ(ւ)ոց որ ի նոսա:

լ. 206. Յաղապ շինութեան բերդապարսպին Օշականայ գեղջն ի պահպանութիւն դիւղացւոցն այնոցիկ:

լա. 207. Յաղապ նորոգ շինութեան եւ նորոգութեան բուն վերին ջրաղացին Իգրաշոնց կոչեցելոյ, որ մերձ ի Մանա դուրսուն գեղջն կայ (Սպիտակ քաղի վերջը, 207թ-ի կէսին, կայ հետեւեալ վերնագիրը միայն, առանց մնացելի). Յաղապ նորակերտ հնձանին, որ ի յայգին Օղուղենց կոչեցաւ: (Այս վերնագրով ընդհատուով է պատմութիւնը):

լբ. 211ա-ի վրայ 199թ-ում յիշուած նամակի շարունակութիւնն է:

լզ. 212—222. Կտակ չարչարանաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

լղ. 222թ. (Մաղխանք) ի ծնունդն Քրիստոսի:

լն. 224—225թ. Վաճառականական հաշիւներ եւ դրամափոխութեամ խրատներ:

534

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅՈՒ, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Թ. ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵԱՆԻ

(Ս. Ամեմափրկիչ 249, գգ. 22)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ԹԵ՛ (1858)

Թերթի 441: Մեծոթի թերթի 22 X 17, ՍԵՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 18,7 X 13,8: ՏՈՂԳ՝ 38: ՆԻԹ՝ քուլք: ԳԻՐ՝ շաղգիր: ԳՐԻՉ՝ ՏԵՐ Ներսէս Յորդանան: ՏԵՂԻ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ 1858:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիր րազկացած է 8 հատ ասանձին ութածալ տետրերից, որ յետոյ միացրել են մի համարի տակ. առ այն բնագրին է, որը տպագրուել է 1880—1881 թուականներին Նոր-Ջուղայի Ամենափրկչեան վանքի տպարանում երկու հատորով: Կոն այստեղ մի քանի յղուածներ եւ ուղերձներ, որ առարժար համարուելով չեն տպագրուել:

537

ՆՇԽԱՐՔ ՄՆԱՑՈՒԱՄՈՑ ԳՐԵԱՆՑ
ԵՒ ՊԼԱՏՄԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԵԱՆՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 230, գգ. 22)

ԺԹ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 182: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ տմբոց
րեքի մեծութեամբ 37,5 X 24 մեծ մասամբ: Նիւթ՝
բուրժ սպիտակ եւ կապտայ: Գի՛՛՛՛՛՛՛ Ուտը եւ շղագիր:
ՏԵՂԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ տնայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝
ԹԵՐԹՔ՝ ԺԹ դար:

ՄԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Սոյն ժողովածուն զանազան
անձանց եւ զանազան ժամանակ զբուսած եւ Ս. Աժե-
նտֆրէշկան վանքն ուղարկուած նիւթերի հաւաքա-
ծուս է, որ ի մի են խմբել եւ կարել 1873 թուակա-
նին եւ զրել վանքի ժառանգարանում:

ԺՈՂՈՎԱՄՈՒԹԻՒՆ ԳԼԽԱՌՈՐ ՆԻԻԹԵՐՆ ԵՆ.

ա. 2ա—22բ. Կարգադրութիւն կառա-
վարութեան իրողութեանց Լուսաւորչական
եկեղեցւոյ Հայոց Ռուսաստանայց:

ի Ս. Պետերբուրգ տպագրեալ ուսուցիչ-
զու բնագրէն թարգմանեաց ի Հայ բարբառ
Առաքեալ վարժապետ Արարտեան, ի 1 յու-
նիսի 1836 ամի, ի Տփղիս:

բ. 26ա—49ա. Դեղաթափ եւ թիւրակէս
ընդէմ ժողիւխնդ վարդապետութեան Հաշ-
տութիւն անուանեալ տետրակին: (Սրա հե-
ղինակն է Մամուլէ վարդապետ Կիւմիւշտա-
նացին եւ գրուած է 1836 թուականին յուն-
ուարի 25-ին):

գ. 50ա—53բ. (Կապոյտ քաղի վրայ,
Էջմիածնի մեծ կարմիր կնիքով) Յաղագս
նուիրակաց Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի:
Վեհափառ Հրամանաւ եւ բարեհաճութեամբ
Տեառն Եփրեմայ սրբապետականտար կաթողի-
կոսի եւ մեծ քահանայապետի ամենայն Հա-
յոց, շարափարիւղակ ցուցակ սլաշտնի եւ
պատուիրանաց յանձնեցեցոց նուիրակին
յառաքելն զնա ի իժնակ, ի բարեկարգութիւն
կառավարիչ սուրբ ժողովոյն բարձրագոյն
խորհրդարանի (Այս կամուսնադրութիւնը վեր-
ջեմում է հետեւեալ տնամեց կնիքներով եւ
ստորագրութիւններով. Բարսեղ արքեպիս-
կոպոս տեղապահ եւ լուսարար, Աստուա-
ծատուր արքեպիսկոպոս, Անդրէաս արքե-

պիսկոպոս, Ալէքսան արքեպիսկոպոս, Սա-
հակ արքեպիսկոպոս, Ներսէս արքեպիսկո-
պոս, Փիլիպպոս եպիսկոպոս, Եփրեմ վար-
դապետ, Գրիգոր վարդապետ: Բայլը կնիք-
ները փակագիր են, Ներքեւում անունները
գրուած):

դ. 57ա—79ա. Որտա վերակացուի բա-
րեկարգութեան (եկեղեցական կամուսնադրու-
թիւն է):

ե. 82ա—97բ. (Կապոյտ քաղի վրայ մա-
քուր մտորգրով պատմական գրութեմ է)
Յաղագս Հրամանն երեցս երանեալ սրբազ-
նանուրբ կաթողիկոսի ամենայն Հայոց
Տեառն Եփրեմայ եւ ընտրութեան նորոյ կա-
թողիկոսի:

(Պարտմանում է փոխմանկում ու
գրուած քաղք քաղքի պատմեմները):

զ. 107—120. Ժամանակագրական տեղե-
կութիւնք զԵփրեմ կաթողիկոսէ (ուր
113ա—114ա կապ մի քերք հետեւեալ վեր-
նագրով. Անդիական բնագրէ ածանցեալ ի
Հայոց զըջանականան կենդանագրիւ ի մե-
ծագործութիւն եւ ի հրաշալիս վարուց
Տեառն Տեառն Ներսեսի կաթողիկոսի ամե-
նայն Հայոց ընդ ժամանակաւ ի Տէր փոխե-
ցելոյ, ի Կալիկաթա, յամի Տեառն 1857 յու-
նիսի մին):

է. 129—149. Օրինակ դասական թղթոց,
զորս ընկալայ ի Սրբոյ Սաղիմայ ծայրագոյն
նուիրակ Յակոբ աստուածաբան վարդապետէ
եւ ըմպնդակեալ ի մայ ի նպատ բանասի-
րաց, ի Մարգար, շաբաթ, 30, յամի 1805,
մեռամբ մեռնասուն աշակերտի իմոյ պարոն
Սեթ Աւետեանի գրչի:

Վերջը կամ հայերէն եւ պարսկերէն եր-
գեր. հայերէնը՝ «Աւետիս»-ից, պարսկե-
րէնը՝ «Պէշնամէ շեխ Սաղի ալէֆըռամէ» եւ
այլն:

538

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ՆԵՐՍԻՍԻ ԱՇՏԱՐԱԿԵՑԻՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 229, գգ. 22)

ԳԻՇԻՆԵՒ

ՌՄՁԳ—ՌՄՁԹ (1834—1840)

ԹԵՐԹՐ՝ 158: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՐ՝ 35 X 22, 5: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին: ՏՈՂՔ՝ զանազան: ՆԻԻԹ՝ քաղաք, կապալտ եւ սզիտակ: ԳԻՐ՝ անվարժ մտորգիւր: ԳՐԻՁ՝ Ներսէս արքեպիսկոպոս Հայոց (յետպ կաթողիկոս ամենայն Հայոց): ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԳԻՂԵԱՆ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ 1834—1840: ԱՏԱՑՈՂ՝ Թաղէս վարդապետ Բէկնազարեան: ԳԱՏԱՐԿ՝ քաւկան:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիր բովանդակում է

էր մէջ Ներսէս Ե Աւսարակեցի կաթողիկոսի ինքնագիր Նամակները, ուղղուած էր աշակերտ Թաղէս վարդապետ Բէկնազարեանին (յետպ առաջնորդ Նոր-Ջուղայի): Նամակները բովանդակութիւնը վերաբերում է զանազան ազգային խնդիրներին: Նամակները գրուած են Գիլիսիայի 1834-ից մինչև 1840 թուականը: Հանդուցեալ Թաղէս վարդապետը յետոյ խմբելով զրանք, կազմել է այս ձեռագիրը: Նամակներն կազմ չունեն:

539

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ
ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ԱԹՈՌԱԿԱԼ

[Ս. Կատարիմեանց վամբ (16)]

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ

ՌՃ (1651)

ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ միասին, 7 X 80: ՆԻԻԹ՝ հաւաքակ քաղաք: ԳԻՐ՝ մտորգիւր: ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կաթալիւր: ՊԱՏԿԵՐ՝ ռանի 5 հատ: ՍԿՋԱՆԱՏԱՐ՝ երկաթազրքեր: ԳՐԻՁ՝ Առաքել վարդապետ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Երուսաղէմ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՃ (1651):

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ս. Կատարիմեանց անապատի կոյսերից Թալիթէն մեն զժողովուրդ համար գնում է

Երուսաղէմ եւ ժամանակի պատրիարք Առաքել վարդապետից ուսանում է հետեւեալ սրբերի մասունքները եւ բերում անապատի համար. «Տեառնեղոր տան է (7), Նիկողայոս հայրապետի կողիցն, Սուրբ Մինասայ զապաթն, Սուրբ Կատարիէն յուսադուխն, Սուրբ Ըռիփոնիէն արմուկն եւ մասնայ: Նոյն սրբերի պատկերներն եւս գրութեան ներքեւ նկարուած են:

Յիշատակարան չունի:

540

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ԹԱԿԷՈՍ
ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԲԵԿՆԱԶԱՐԵԱՆ,
ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ԶՈՒՂԱՅ ԱՄԵՆԱՓՐԿԶԵՆԱՆ ՍՈՒՐԲ ՎԱՆԱՑՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 137, գգ. 20)

ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ

ՌԵԷ (1858)

ԹԵՐԹՔ՝ 20: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 22 X 17,8:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտսւմ,
19,5 X 16: ՏՈՂՔ՝ 35—37: ՆԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝
շղաղիք: ԳՐԻՉ՝ ՏԵՐ ՆԵՐԱԵԱ ՔԱՆԾԱՅ ՅՈՐՊԱՃԱՆԱՆ:
ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒ—
ԹԵԱՆ՝ ՌԵԷ (1858): ԴԱՏԱՐԿ՝ 18թ—20թ:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ԶԵՆԱՊԻՐԱ ՍԱՊԱՐԱՆ Է .
1881 թուականին Զուլայի պատմութեան հետ, Գրուած
է սպիտակ ութանգ թղթի վրայ, Հեղինակն է Յա—
րութիւն ՏԵՐ Յովհաննէս, Կաթ չունի եւ ոչ իւր
որեւէ յիշատակարան:

541

ԿԱՆՈՆՔ ԵՒ ՏԱՂԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 130, գգ. 20)

ԲԵՐԴԱՂ ԳԻՒՂ

ՁՂԶ (1547)

ԹԵՐԹՔ՝ 258: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 14,3 X 10:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտսւմ,
9,8 X 7,5: ՏՈՂՔ՝ 15—17: ՆԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝
ճատքրիմ մօտիկ քալարքիք: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ խիստ կա—
տարակ, կարմրաքիչով: ՊԱՏԿԻՐ՝ 18թ (Աղամմ ու
Եւան), ԶԱՎԱՏԱՐԱՆՔ՝ 123թ, 168թ: ՍԿԱՆԱՏԱՆՔ՝
քաջկերպ: ԹԱՆԱԿ՝ մուգ շագանակի. գլխատա—
ռերը, վերնագրերն ու յուսանգծերը՝ կարմիր,
ԿԱՐՄ՝ կաշիպատ տախտակ սեղանած ձևերով, մա—
շուած: ԳՐԻՉ՝ Եղիա Եղիսկապոս Բերկերի: ՏԵՂԻ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ 1—155ա՝ Բերկազ գիւղ: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՁՂԶ (1547), ԴԱՏԱՐԿ՝ 78թ:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ԶԵՆԱՊԻՐԸ շատ վատ է
պահւած, որով ԹԵՐԹԵՐԻ ժառերը պատռուած եւ
կորած են, իսկ մի ճանիւն էլ պատռուած են, բայց
լին բաժանուած: Գործածելուց ԹԵՐԹԵՐԸ կեղտո—
տուկ են: 1, 3, 4 եւ 258թ-ում կան վերջին ժամա—
նականներ գրութիւններ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—25թ. ԹԷՂՈՐՈՒ ԹԱԳԱՐԵՐԻ, որոյ
յիշատակն եղիցի աւերհնութեամբ:

թ. 25թ—27թ. Տաղ ի յԱրգիւանցու.
Վասն անձին: Սկիզբը՝ Ես մեղաւոր եւ
անարժանս, զՀայր Աստուածն Հաւատամ,
Յիսուս Որդի Նորա յուսամ, եւ ի Սուրբ Կոյ—
սն Մարիամ (Ոտամաւորի տմերի սկզբի տա—
ռերը յօդում են ճեղիայ եպիսկոպոս մեղա—
ւոր):

գ. 28ա—32թ. Իսկ վասն ցոլման աստե—
ղաց, որ լինի յաւաք ի դէշերի, ի պարզ ժա—
մանակի, զոր ոմանք ցոլաստղ կոչեն:

դ. 32թ—36ա. Վասն անեղ եւ զանազան
մեղացն:

ե. 36ա—39թ. Նորին բան Հաւատոյ վասն
անեղին եղելոց բարառնաբար, ի դիմաց Հայ—
կական տառից չափաբերմամբ ոգեալ: Սկիզ—
բը՝ Այբն անեղիկքն ասէ զԱստուած անեղ
քնութիւն ոչ արարած...

զ. 39թ—47ա. Միահամուռ տունք Ձ,
նորին բան ներտաղական, ի խրատ հոգոց

համայնից, ի դիմաց մերոց տանց յիւրաքան-
չիւրոց բառից (գրուած է այբուբենի վրայ) :
Սկիզբը՝ Աստուծոյ դէնդ մերձակայ խրատ է
լինել թէ՛ հաւատայ...

է. 47ա—54ա. Առակը իմաստնոց եւ
իմաստութիւնք մտաց, Սկիզբը՝ Ընդ աղվէտն
ասացին, թէ՛ զգո ջըսմոսութիւնդ եւ զգո
նենգաւորութիւնդ մոռացիր եւ հանապաղ
մուտ եւ ել ի դարպասն մեծ հարկաւք...

բ. 54ա—56ա. Ի պաշտուան. ասայ եւ
դեղկելիս յիշեայ, Սկիզբը՝ Անանց է լոյսն,
անմահական է կեանքն, անձեռանելի է ման-
կութիւնն...

թ. 56ա—60ա. Գովայսաննութիւն
թաղաւորաց եւ իշխանաց, Սկիզբը՝ Զըւար-
թատես, սաղարթիւք, փաղփայլեալ քաղց-
րահամ...

ժ. 60ա—70ա. Կանոնք եւ սահմանք
սուրբ առաքելոցն թաղէոսի արարեալ ի
հնալն նորա յՈւրհայ քաղաքն եւ լուսաւորել
զնոսա մկրտութեամբ սուրբ աւաղանին...

ժա. 70ա—71ա. Գիր ջերման, գրէ ի
ձուն խորվէ տուր որ ուտէ. ողջանայ Աստու-
ծով, Սկիզբը՝ Բամիլայ, Աստուծայ, Մաշա-
լալոյ, Հուլոյ...

ժբ. 71ա—72ա. Շարական պատարագի
ասայ, Սկիզբը՝ Աստուածածին սրբուհի,
երկնից դշխոյ պանծալի...

ժգ. 72ա—73ա. Ամք ելանելոյն Աղամայ
ի դրախտէն, Սկիզբը՝ ՅԱղամայ ի փոխելն
Ենովջայ ամք ԱնՁէ...

ժդ. 74բ—79ա. Տաղ Տէր Յուսկան որդոյ
ի Յակոբէ, Սկիզբը՝ Եկայք պատմեմ ձեզ
սքանչելի զվարքըս Սրբոյն Ստեփաննոսի...

ժե. 79ա—80ա. Տաղ Սուրբ Զատկին:
Սկիզբը՝ Մարտն դայր ծաղկընեբով, երկ-
նից հաւերըն կարդալով...

ժզ. 80բ—96բ. Վարք եւ պատմութիւն
Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին: Սկիզ-
բը՝ Աւրհնեալ հայրն երկնաւոր, լոյսն անճա-
ռական, զովեալ Որդին Աստուած ծնունդն
խսկական...

ժէ. 96բ—110ա. Վասն նահատակու-
թեան Հռիփսիմեանցն եւ խոզ դառնալոյն
Տրդատայ:

Սկիզբը՝

Յայնժամ Տրդատ արքայն բարկութեամբ
լցեալ,
Զկուսամոմ սպամանի իրամոմ իսկ
տըւեալ...

ժբ. 110ա—118ա. Անձինք Գրիգորի Լու-
սաւորչին:
Մատուկ ծաղկեալ, Սկիզբը՝

Այսուր գուարնացեալ ցըմծայ եկեղեցի...
Յորմէ տըւալ մեզ տունկ անմահութեամբ...

ժթ. 118ա—123բ. Անձինք Սուրբ Աս-
տուածածին (Գրուած այբուբենի վրայով):

Սկիզբը՝

Արեւիք գերարփին եւ աւքարառ
լոյսածընին...

ի. 123բ—158բ. Պատմութիւն Յովաս-
փայ, որ ոտամուտրի է վերածել Առաքել
Բաղիշեցին:

Սկիզբը՝

Յորժամ Հայրն երկնաւոր յերկիր հանցեալ,
Եւ Բանն Աստուած իջեալ յերկնից
մարմնացաւ...

իա. 166բ—171ա. Տաղ Աստուածածին՝
ի յԱռաքելէ:

Սկիզբը՝

Ականջ դրէք բանիս, որ պատուեալն է
հոգոյ,

Այլ եւ մարմնոյ ուրախութիւն է...
իբ. 171ա—172ա. Տաղ Սուրբ Յակոբայ:

Սկիզբը՝

Անճառ Միածին,
Հաւրն երկնային,
Ընտրեալ յերուսաղէմէ...

իզ. 172ա—174բ. Տաղ վասն հոգոյ ասայ
եւ զՍղիեկ ողբայ:

Սկիզբը՝

Ամենայն փառք դատարկ եւ ունայն,
Սոզումն գայս ասէ շնորհաւ տիրակամ...
(Ասուած է այբուբենի վրայով):

իդ. 174բ—187ա. Տեառն Ներսէսի Հա-
յոց կաթողիկոսի ասացեալ Հանելուկ վասն
ուրախութեան ժարդկան:

Սկիզբը՝

Կարծողիկոսն էր անդալաւոյ,
Յիւր վիճակէն ոք չէր ի գաւտ...

իւ. 188ա—226ա. (Մեկնութիւն Արարա-
ծոց Յովհաննու Թուղուրանցոյ):

(Ե)ս Յովանէս նըաստ ոգի,
Որ մականունս Թուղուրանցի,
Կամաւ իմով ի հոգ մտի,
Բամս ժողովի իմ յիշելի:
Աստ կարմարան հաւաքեցի,
ՅԱրարածոցն Մովսէսի,
Մեկնեալ վարդամ վարդապետի,
Քաղեալ ի հարցն հոգելի:

Սկիզբը՝

Սկըսաւ ի սկիզբն ըզկըգրամ,
Արարիչ Աստուած յախտեամ,
Ջոր եւ Մովսէսի յայտնեաց
Ի Քոռէի լեռնոյն Սիմեոն:

իդ. 226ա—231բ. Որտաւ Հոգելի եւ Հա-
ւօնս Պրուգի:

Սկիզբը՝

Երկուս ի մէկ տեղ բերած,
Ջերթ զըմկեր կասեմ թէ պահէ...

իւ. 231բ—234ա. Տաղ Նաղաշի լաւ
ասայ:

Սկիզբը՝

Անցանէ մեծութիւն եւ փառք աշխարհիս...

իւ. 234ա—237բ. Տաղ ի Կեչառացոյն
լստ Հոգոյ:

Սկիզբը՝

Ես եմ կորուսեալ ոչխար,
Մալբեալ ի ուրբ քա հաւտէն,
Հովիւ քաղ ի վայր մայրաց,
Բարեխաւս քեզ երկիրս տալէն...

իթ. 237բ—240ա. Տաղ վասն Արամայ:

Սկիզբը՝

(Ե)ործամ Աղամ ստեղծու, գերդ
գերկիրն էր,
Իւրայ արարողին կերպին մտմ էր...

լ. 240ա—241բ. Տաղ Յովհաննու Ոսկի-
բերանի:

Սկիզբը՝

Հանդէս քա սուրբ տառնի,
Յնծամք եւ մեք հըրմուալի...

լա. 241բ—244բ. Հարցումն Բարսիլի Կե-
սարացոյն ընդ Գրիգորի Նիսացոյն եղբորն
իւր:

Սկիզբը՝

Բարսիլ ասէ. Քամի՞ ամ եկաց Աղամ ի
դրախտն:
Գրիգոր ասէ. Ընդ առաւօտն եմուտ եւ ընդ
երեկն ել...

լբ. 244բ—246ա. Շարական Արեւադալի
(վերնագիրը գրուած է մօր ժամանակնե-
րում, մատիտով):

Սկիզբը՝

(Ե)արեւելից յարեւմուտս, մանկունք
Սիմնի...

լգ. 246ա—252բ. Երազահան Կենդանա-
կերպի վրայով (տղմ վերնագիրն եւս գրուած
է մատիտով):

լդ. 252բ—255բ. Թուրքերէն երգ—քացի
253ա—ն եւ 254ա—ն. Հարգը մանուն Հալիսի,
Հար քիմ Դօրասայ...

լե. 255բ—258բ. Տարեցոյց բոլոր տա-
րոյն:

Սկիզբը՝

Յործամ խոյն լինի տառնուտը, գարունն
ազնիւ, ամենայն իրաց առատութիւն...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

35բ. Ով եղբարք, ոիրտս դողայ եւ սա-
սանի ի յահէն Աստուծոյ: Աղաչեմ զձեզ, որ
ուղիղ կարգայք եւ մեղաւոր եպիսկոպոսիս
մեղացն թողութիւն խղրեցէք, զի Աստուած
զձեր մեղքն թողու, ամէն:

53բ. Կարդացէք իմաստասէրք եւ զմե-
ղաւոր գրիչիս մեղաց թողութիւն խղրեցէք
յԱստուծոյ եւ ձեզ տացէ միտս իմանալ դա-
րին եւ առնել դաւն եւ ճանաչել զխրատ եւ
զգիտութիւն Աստուծոյ, ամէն:

68բ. Ով պատուական Հայրք եւ եղբարք,
զձեզ աղաչեմ դառնացեալ սրտիւ, որ կար-

դաճեալ եւ ողբալք։ Նայ դմեղաւք մեռեալս ի մարմնի զեղիայ սուտանունս յիշման առէք արժանի, զի կանոնադիրս զբաներդ զոր ասէ, զայդ ամենայն զբրժողս կատարէ, որ լոկ անուամբս եմ եպիսկոպոս եւ ոչ զործովս։ Վայ զիս, վայ զիս Ռ բերան։

80ա.

Ով երգող տառիս,
Զձեզ աղաչէ եղկելիս,
Նեղիայ անուն ոչընչիկս,
Մեղօք մեռեալ ի մարմնիս.
Դուք ցնծայք յառել տաղիս,
Արեք յիշմամ արժամ դուք զիս։

245բ. Փառք ամենապարտ յերրորդութեան Հաւր եւ Որդայ եւ Հոգոյն Սրբոյ, յաւիտեանս եւ անդր քան զպայման յաւիտենիս յաւիտեանս, ամէն։

Արդ, զբեցաւ տաղարանս եւ բանս կանոնական ձեռամբ մեղայապարտ եւ դեգերեալ եպիսկոպոսիս Նեղիայ ի ԹՎԻՆ ԶԼԶ (1547), ի Հայրապետութեան Հայոցս առաւտաշնորհ Տէր Ստեփանոս կաթողիկոսի։

(Ներքեմի յուսանցմանքով յաճախ պատահում ենք հետեւեալ մախադասութիւններին)։

13բ—14ա. Վայ ինձ, վայ ինձ, որ Հրապարակս շատ է եւ տեղ չկայր։

14բ—15ա. Պոչիմ Տէր Հարսի՛ն ասեմ որ մէկ տայ։

20բ—21ա. Ներարք, բուք է եւ տունս պար, հաղ արարէք եւ զիս յիշեցէք։

24բ—25ա. Ներարք, անցեալ աւրն ի Բանդու մահու եկի եւ խիստ սաստիկ բուք էր, որ ես նուաղեցայ եւ թուլացայ։

28բ—29. Տունս պաղէմ եւ բուքն յորդոր եւ տան Դաւիթ մարդաբէրին։

32բ—33ա. Ողբացէք զիս զմեղաւոր եպիսկոպոսս, եղբարք եւ ընկերակիցք իմ, զի տանջանքն դիմար է։

33բ—34ա. Վայ զմեղաւոր եպիսկոպոս զեղիեկս։

35բ. Օրհնեալ է Աստուած։

36բ—37ա. Աւս ցուրտ է եւ ձեռքս կու

մըսի։

40բ—41ա. Վայ զիս Ռ բերան, թէ ինչ լինիմ։

41բ—42ա. Յուրտ է եւ ձեռքս կու մըսի։

43բ—44ա. Նախատանակ է Սուրբ Ստեփաննոսի, ի Տեառնէ խնդրեմք մեզ մասն եւ բաժին։

40բ. Տէր Հոգեւոր, Թանաքս ի ձեռս կու պաղի եւ սապր ոչ ունիմ, վայ զգերիս։

46բ. Ներարք, սիրով երգէք, զմեղաւոր եղիեկս առ Տէրն յիշեցէք։

49բ—50ա. Այ վա՛յ, այ վա՛յ, բարեկենդան է եւ գինի չկայ, չահն ոչ դաւաճանայ։

52բ—53ա. Ով եղբայրք, լաւ է ոչ ուխտել, քան ուխտել եւ ոչ հատուցանել։

109բ—110ա. Աւարտեցաւ սայ Պաւղոս Պետրոսի տունին, ի գեղն Բերդաղ, վայ զմեղոցոր եւ զղարիպիկս։

154բ—155ա. Վայ զղարիպիկս, մինչեւ ի յայս գրեցաւ ի Բերդաղն, յունվար Ժ ելայ ի ճանապարհն, զձեռս եւ զնոսա բուքըն տարաւ, մինչ ի փետրվար Ա ոչ կարացի չարժեկ, զի ցօն խիստ էր. բայց Սուրբ Հոգին ի մահուանէ, շուտ զալն դառն է եւ լեղի։

115բ. Ներք Հարիւր ԻԳ տուն է, ով եղբարք, ուրախութեամբ երգեայ եւ զմեղօք մեռեալ զբրժողս յիշեայ եւ ողբայ, որ ի զրեմն ձեռս եւ ոտքս զկաշին թողնէին, վայ եւ եղուկ եւ սղորմելի։

542

ԿԱՆՈՆԳԻՐՔ

(Ս. Ամենափրկիչ 131, գգ. 3)

ՊԱՌԼԱՀ ԵՒ ԶՈՎՀԱՆՆԱՎԱՆՔ

Շիտ (1098)

ԹԵՐԹՔ՝ 333։ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 23, 8 × 16, 8։ ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ միտոնիւմ, 18 × 10, 2։ ՑՈՂՔ՝ 28։ ՆԻՒԹ՝ Բուլք։ ԳԻՐ՝ միջիւմ երկաթագրեմ։ ՄԱԿԱՎԱՅԵԱՆՔ ՊԱՀՊԱՆՔ

ՆԱԿ՝ 1 եւ 333 լատիններէն տառերով եւ երգապատմ ճառարներով գրուած։ ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ տախտակ։ Ա կողի վրայ ազձէ մեկեք փակելու համար, ճերտից կապուտ քաթաճ։ ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս։ ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒՄ

ԹԵՄԱՆ՝ Պառլամ, Յովհաննասյանք: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻ-
ԹԵՄԱՆ՝ ԵՆԵ (1098) ՍՏԱՅՈՂ՝ Գրիգոր: ԴԱՅԱՐԿ՝
2ա—5ր, 322ա—332ր:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— ԶԽԱԳԻՐ ԼԱՆ է պահուած.
Ոա—17 և 288—321 ԼՈՒՍԱՆՅՔՆԵՐ ԽՐԱՊՈՒԿԱՆ ԵՆ, ՈՐԻՅ
ձԻՈՒՄԵՐԸ ԼԻ ՎԼԱՅԵԼ 30-ը զԲՈՒՄ ԵՐՈՐԴԳՐՈՎ ԵՆ
ՄԱՀԼՈՒՄԵՐԸ ԵՆ ԽՐԱՊՈՒԿԱՆ ԿՈՂԺԻՅ, ՊԱԿԱՐ ԼՐԱՅՆԵ-
ԼԱՆ ՀԱՄԱՐ: Այս ձեռագրի և արտ յԵՂԻՍԱՊՈՒՄԵՐԸ
ԽՐԱՊՈՒԿԱՆ ԵՆ ԲԻՆ 132 ԿԱՆՈՆԴՐԵՐԸ:

ԲՈՒՄԵՐԸ ԵՆ ԲԻՆ 18ա—318ա, ՀԱՄԱՊԱՅՆ ԵՆ
ՅԱՆԿԻՆ:

ԲՈՂԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՅԱՆԿԻ (6ա—7ա)

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՈՆԱՅ ԵՂԵԱԼ ԵՆ ՍՅԱ
ԿԱՐՊ ԵՆ ԶԱԿ ԳԼԽՈՅՆ:

ա. Կանոնք առաքելական գլուխ ԼԳ
բ. (Կանոնք) առաքելական ի

ձեռն Կղէմա գլուխ ԶԵ

գ. Կանոնք Հարցն գլուխ ԶԵ

Հետեւողաց գլուխ ԻԵ

դ. Կանոնք Նիկիա մեծ գլուխ Ի

Ժողովոյն գլուխ Ի

ե. Կանոն Անկիրայ գլուխ Ի

զ. Կանոնք Կեսարայ գլուխ Ժ

է. Կանոնք Նիոյկեսարայ գլուխ Ի

ը. Կանոնք Գանգրայ գլուխ ԻԳ

թ. Կանոնք Անտիոքայ գլուխ ԻԵ

ժ. Կանոնք Դաւոթիկայն գլուխ ԾԵ

ժա. Կանոնք Սրբոյն գլուխ Լ

Գրիգորի գլուխ ԻԱ

ժբ. Կանոնք Սարգիկայն գլուխ ԻԱ

ժգ. Կանոնք գլուխ Գ

Կոստանտինուպուլի գլուխ Գ

ժդ. Կանոնք Եփեսոսի գլուխ Զ

Ժողովոյն գլուխ Զ

ժե. Կանոնք Աթնասի, գլուխ ԶԸ

Հարցմունք գլուխ ԶԸ

ժզ. Կանոնք Բարսղի գլուխ ԾԱ

Կեսարացւոյ գլուխ ԾԱ

ժէ. Կանոնք Սրբոյն գլուխ ԾԵ

Սահակայ գլուխ ԾԵ

ժը. Կանոնք Շահակովանի գլուխ Ի

Հայոց գլուխ Ի

ժթ. Կանոնք Սեւաստայ գլուխ ԺԴ

ի. Կանոնք Ներսիսի և գլուխ ԼԵ

Մերչապոյ գլուխ ԼԵ

իա. Կանոնք Յովհաննու գլուխ Թ

Մանգրուկայ գլուխ Թ

իբ. Կանոնք Արարահամու գլուխ Գ

Մամիկոնայ գլուխ Գ

իզ. Կանոնք Սահակայ գլուխ ԺԵ

Վերջոյ գլուխ ԺԵ

իդ. Կանոնք Յովհաննու գլուխ ԼԲ

իմաստասերի գլուխ ԼԲ

իե. Կանոնք Սիոնի Հայոց գլուխ ԻԲ

կաթողիկոսի գլուխ ԻԲ

իզ. Կանոնք Առաքելոյն գլուխ ԼԳ

Թադէոսի գլուխ ԼԳ

իզ. Կանոնք Առաքելոյն գլուխ ԼԳ

Փիլիպոսի գլուխ ԼԳ

իը. Կանոնք Անտիոքայ գլուխ Թ

Կրկնորդ գլուխ Թ

իթ. Կանոնք Եփեսոսի խորի գլուխ ԼԳ

Ասորայ գլուխ ԼԳ

լ. Կանոնք Կիրոյի գլուխ Ե

Աղէքսանդրացւոյ գլուխ Ե

լա. Կանոնք Եղիշայի գլուխ Զ

Վարդապետի գլուխ Զ

լբ. Կանոնք Անտիոքայ գլուխ Ա

կրկնորդ գլուխ Ա

լդ. Կանոնք Նիկիայ գլուխ ԶԺԴ

կրկնորդ գլուխ ԶԺԴ

լզ. Կանոնք Վալազանայ գլուխ ԻԱ

Աղուանից գլուխ ԻԱ

լե. Կանոնք Բարսղի գլուխ ՄՀԲ

պէսպէս Խաթից գլուխ ՄՀԲ

լզ. Կանոնք գլուխ Լ

Աստուածաբանի գլուխ Լ

լէ. Կանոնք Դանա սուրբ գլուխ ԺԲ

Ժողովոյն գլուխ ԺԲ

լը. Կանոնք Մակարայ գլուխ Թ

Երուսաղէմի Հայրապետի գլուխ Թ

լթ. Կանոնք Սահակայ գլուխ Ա

Հայոց կաթողիկոսի գլուխ Ա

լս. Կանոնք Յովհաննու գլուխ Ա

Մանգրուկայ գլուխ Ա

իա. Կանոնք Երուսաղէմի գլուխ Թ

Ժողովոյն Կարնայ գլուխ Թ

իբ. Կանոնք Սրբոյն գլուխ ԻԳ

Ներսիսի Գորդ գլուխ ԻԳ

լսգ. Կանոնք Յովհաննու գլուխ ԻԳ

Մանգրուկայ գլուխ ԻԳ

իդ. Կանոնք Սրբոյն գլուխ ԻԳ

Դիոնիսիոսի գլուխ Ա

խե. Կանոնք նպիփանու	
Կիպրացույ	գլուխս Գ
խզ. Կանոնք Յովհաննու	
Երուսաղեմացույ	գլուխս Ա
խէ. Կանոնք Հիպոլիտայ	
Սրբոյ	գլուխս Ա
խը. Կանոնք Նեկտառեսայ	
Հոռմա	գլուխս Ա
խթ. Կանոնք Մեղիտոնի	
Եպիսկոպոսի	գլուխս Ա
ծ. Կանոնք Սրբոյն	
Սեբերիանոսի	գլուխս Ա
ծա. Կանոնք Սոկրատայ	գլուխս Բ
ծբ. Կանոնք Դիոնիսի	
Արիսպագացույ	գլուխս Ա
ծգ. Կանոնք Մանուիէղի	գլուխս Ա
ծդ. Կանոնք Կղեմա Հոռովմա	
Եպիսկոպոսի	գլուխս Ա
ծե. Տեառն Յովհաննու	
Մանդակունեցույ ի կոչումն	
ապաշխարութեան	տունս Ճ

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

318ա. Փառք...

319ա. Յորում ժամանակի հանդիպի թիւ թուականիս Հայիրց ՏՈՅ (1098), ի Հայրապետութեան աստուածապատիւ Տեառն Գրիգորիսի, ի դարմէ Սրբոյն Գրիգորի, ամենայնիւ Հարցն նմանեալ բարեկարգութեամբ եւ զի յոյժ խռովութեան եւ բազմավրդով էր ժամանակս ի բռնակալութենէ սյլասեռից, զայլս ոմանս յիւրոց Հարադատաց ձեռնադրէ փոխանակ իւր եւ ինքն զանխլաբար պանդրխտանալ աղաւթից եւ վերծանութեան պարագելով:

Էին սորա ուսումնակից եւ վարժակիցք վարդապետք սուրբք եւ առաքինաղարդք Գեորգ Մեղրն կոչեցեալ. եւ Կիրակոս արք. վարժք աստուածայինս ուշ ունելով մարգարէական երանութեանցն յարէնս Տեառն խորհելովն ի տուտ ֓ոյթք յառնել եւ յուսուցանել եւ ճշմարտաբէտ զեղովք ապաշխարութեան զբաղումս արժանացուցին շնորհին: Ի սոցա վարժարանէ այր ոմն Հեղամիտ եւ բարեշնորհ ներհուն եղեալ մակաղութեան արհեստի, Գրիգոր անուն յոյժ քղճափափադ տենչանալ Հրամայէին զՅովհաննիսի զրեւ զաստուածայար կտակս ի յիշատակ բաբեաց իւր եւ ծնադաց իւրոց, ի յուսաւորութիւն մտաց եւ ի մաքրութիւն հոգոց եւ իմ նայեցեալ ի սէր սիրեցելոյն Աստուծոյ անյայաղ փութով սկսաս ի մեծ եկեղեցւոյն

Պառլահու եւ անդ նեղեալ յեղեռնաթոյն ոմանց առաջնորդաց ոչ ժամանեցի ի կէտ կատարման դիմեցի յապահով եւ ի քրիստոսակարգ եկեղեցւոյն Յովհաննայ անապատիս ի գլուխ լըրինս Գունակայն եւ երեսիլ քաղաքին, զոր Տէրն յԱւետարանին ներբողելով ճառէ, ուր են քնակեալ բազմութիւն եղբարց խարաղնաղեցեանք եւ երկրան զոր ծաւորաց եւ մշտահառաչ աղաւթականաց երկուս ալս ունելով սրատեսք Հոգւոյն ճառադայթիւքն աստուածակոչք յառաջնորդական պաշտանն, որոյ երեցազունին Մեղիտէ անուն ճանաչի եւ փոխանորդին Գրիգորիս, արք առաքելնասէրք եւ բարեհէրք զիտացեալ զթերութեան դործոյս եւ դիտակ եղեալ, թէ որ կամակից լինին դործեկեացն Հասասարեն դործողացն, Հրամայեն լնուլ զպակասութիւն գործոյս բարեաց եւ առնուլ ի Տեառնէ վարժս յանանց բարեացն:

Արդ, ի զրաւ կտակիս իրք եղեալք եւ հանդիպեալք շարժումն Արեաց աղլին արեւմուրից ի հերքումն եւ ի վանումն քրիստոսատեաց աղլին սյլասեռ կրճատելոցն մարդախոխոյ եւ երկրաւեր բռնացելոցն, որ տիրեալ ունէին յանպատութեան զուրբս եւ զբաշանայս Աստուծոյ, աման դարմանոց էին նոցա սուրբ եկեղեցիք եւ այրելիք խաչ եւ այլ կայք սրբութեան եւ ծանրաբեռն Հարկաւք կեղէին զկեանս քրիստոնէից, ի սոյն ամի յայց ելանէ Տէր Ժողովրդեան իւրոյ ըստ ասացելումն, թէ Ոչ թողից զձեզ եւ ոչ ընդ վայր Հարից, լինի առաջնորդ ամենակալ աջն Աստուծոյ, կանգնեն առաջի ղեշաս խաչին Գրիստոսի եւ դուրս կացեալ ի ծովէ, Հարին զբազմութիւն անախրին այն եւ ղմնացեալն փախստական հանին յաշխարհէն եւ առին զբաղաքն յորում բնակեալ էին Եւամեսայ պաշարմամբ եւ ինքեանք եկին յաշխարհս մեր ի կողմանս Կիլիկիեցոց եւ Սիրացոյ եւ պատեալ պաշարեն ղմայրաքաղաքն Անտիոք Թւամեսայ ժամանակս, տաղնապ մեծ Հասուցին ինքեանց եւ մերձակալ դաւառացս: Ապա իբրեւ անհարին եղեւ մարդկան առումն մեծ ամուր աւանին, Հնարաւորն Աստուած անաւրինէ զգրկութիւն եւ բանայ դուռն ողորմութեան, առին զբաղաքն եւ մաշեցին ի սուր սուսերի զվիրշայն ղմայեալ հանդերձ իւրովն ամենայն: Եւ յետ աւուր միոյ կամ երկուց զար բաղում գումարեալ Հասանել ի թիկունս ինքեանց Համասեռիցն եւ առ անթիւ բազմութիւնն քամահեալ զսոց սակաւութիւնն, զոռայն զունակ փարաւուրին եւ ղնոյն բանակէին, թէ ի սուր իմ արկից գնոցս, տիրիցէ նոցա ձեռն իմ: Եւ արգելեալք Հնգետասան աւուրբք ի մեծ տաղնապին եւ ի տառապանս թախծեալ առ ի չղոյէ դարման կերակրոց ամն եւ ձիոյ եւ յոյժ

նուազեցալ է եւ վարչութեան ի բազմութենէ անաւրինացն ժողովեցան ի մեծ վկայարանի Սրբոյն Պետրոսի առաքելոյ եւ բարձրաճառալ ձայնի եւ գեղեցիկաց արտասուաւ բազում ձայնիցն մի էր խնդիրն, այսպիսի էր մաղթանք. Տէր մեր եւ Փրկիչ Յիսուս Քրիստոս, յոր մեքն յուսացաք եւ յորոյ անուն կոչեցաք քրիստոնեայք եւ քաղաքիս յայսմիկ, դու ածեր զմեզ ի տեղիս յայս, եթէ մեղաք չեղ, ունիս բազում ինչ իրաւք խրատել, զմեզ անաւրինաց մի մատնել, զի մի մեծարանալ թշնամիք սասացեն, թէ ուր է Աստուած եւ յո՞մանս աղոթեալ ընոր Հաղաթիցն զմիմեանս քաջալերէին ասելով. Տէր զարուսթիւնն ժողովողեան իւրոյ տացէ, Տէր օրհնեսցէ զժողովուրդ իւր ի խաղաղութիւն, եւ ընթացեալ յիւրաքանչիւր երիվարս, ելին ընդդէմ րոճացեալ ընդդէմամարտիցն, հարին հալածեցին կոտորեցին մինչեւ ի մուտս արեւուն. եղեալ ուրախութիւն մեծ քրիստոնէից եւ լիութիւն ցորենոյ եւ դարւոյ, որպէս առ Եղիսէիւն ի դուռն Սամարիոյ եւ այլալ զմարդարէականն ի վար արկեալ զերդ, Բարձր առնեմ զքեզ, Տէր, զի ընկալար զիս եւ ոչ ուրախ արարեր զթշնամին իմ յիս, յաւուրց զրաւի կտակիս հանդիպեցաւ զոր զրեցիս, յառաջակայն խնամոց եւ զթութեանն Քրիստոսի եւ Հոգ-

ւոյն Սրբոյ բարեբարի եւ մարդասիրի յանձն եղիցի:

Արդ, ով դասք մաքրապունից եւ ժառանգորդք գերաշխարհիս կայէնիցն, որք վայելէք ի Հոգեկեցոյց բժշկարանէս աւրչնուածեմք յիշատակաւ յիշեալիք ի Քրիստոս Յիսուս զստացող զրոյս զԳրիգոր եւ զ(ընկեր նորին զԹովհաննէս, որ ի չքաւոր աղքատութենէ բաւական արար մեզ զնիւթ եւ զծախս եւ զհայր Մեղիտէ եւ զԳրիգորիս, որոց հրամանաւ եւ խնամաւ աւարտունն եղեւ ողջեան եւ բարեբեղուն եւ Հոգիաւանդ կանոնացս, եւ զՏէր իյալիկ, որ յերկար ժամանակ անարատ սիրով եւ յաւժար կամաւք եւ զօրինակս ընձեռեաց:

Եւ զիս զԹովհաննէս, զվերջինս ի իրչաց եւ զառաջինս ի պարտաւորաց, որ նշողհուծեամք արխատեցայ եւ յարմարեցի խոշորապունիւքս սակս ի յիշման արժանացուցէ: Եւ Քրիստոս Աստուած, որ առատն է ողորմութեամբ եւ բազմապարգիւ եւ բացող բախողաց յիշեոցս եւ յիշողացդ ողորմեսցի յայժմու յաւիտենիս եւ յոր վայրցն է յանրապատ յաւիտենանս եւ նմա փառք հանդերձ Հարքն իւրով բարեբարի եւ Հոգւոյն նորդաւոր յաւիտենանս, ամէն:

543

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ

(Ս. Ամենափրկիչ 132, գգ. 20)

ԺԸ դար

ԹԵՐԹՐ. 120: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ. 36 X 22,4: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻՒՄ՝ միադիւմ, 29,2 X 16: ՏՈՂԳ. 46: ՆԻՒԹ՝ քուլք: ԳԻՐ՝ լուսն: ՍԿՐԻՆՍԱՄ՝ բարդիւր կարմիր քամաճով: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, վերմագրեղն ու գլխաւորաբար՝ կարմիր քամաճով: ԳՐԻՑ՝ ամալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ժլճ դար: ՏՈՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամալտ: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԵՄԻՆԱԿԱՆՈՒՆ ԲՆՈՒՄԵՆԻՆ Ե ԺԻՐ ԴԱՐ:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ձեռագիրը ամբողջ թւրքի մեծութեամբ է գրուած մաքուր նորագրով, գեղեցիկ ու դուրեքթեանի: Ձեռագիրը լաւ է պահուած բացի սուրճի թւրքից, որի տակի մասը պակուել ընկել է: Թերթերից ոմանց անկիւնները ծալելու են: Կազմ չունի:

Ter-Avetisyan, Katalog

Ձեռագիրը Հաւանականաբար արտադրուած է ԹԻ. 131 կանոնագրէից, իսկ յիշատակարան անկաւած պատկանում է ԹԻ. 131 ձեռագրին եւ այստեղ արտադրուել է, որպէսզի ԹԻ. 131 ձեռագրի (Ռերիլոյ Յուցակի թիւ. 522): Եղեւած տեղերը լրացի:

Ձեռագրի բովանդակութեան ցանկը գտնուած է վերջում, 101-ում, որը առաջ է բերուած այստեղ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՑԱՆԿԻ (101)

Շարադրութիւն կանոնաց եղեալ եւ այս կարդ եւ Հափ գլխոցն.

ա. Կանոնք
առաջեկականք . յօդուած ԼԳ

բ. Կանոնք երկրորդ առաքելական	յողուած	ՁԵ	ԽԹ. Կանոնք Եփրեմի	յողուած	Ը
ի ձեռն Կղիմայ	յողուած		ԽՐԻՍՆ Առուշոյ	յողուած	
գ. Կանոնք Հարցն			Լ. Կանոնք Կիւրղի	յողուած	Ը
հետեւողաց	յողուած	ԻԷ	Աղեքսանդրացւոյ	յողուած	Ի
դ. Կանոնք Նիկիա մեծ			Լա. Կանոնք Եղիշէի	յողուած	Ա
ժողովոյն	յողուած	Ի	վարդապետի	յողուած	Ա
ե. Կանոնք Անկիւրիայ	յողուած	Ի	ԼԲ. Կանոնք	յողուած	Ա
զ. Կանոնք Կեսարիայ	յողուած	Ժ	Անտիոքայ երկրորդ	յողուած	Ա
է. Կանոնք Նիոյկեսարիոյ	յողուած	Ի	ԼԳ. Կանոնք		
ը. Կանոնք Գանգրայն	յողուած	ԻԳ	Նիկիայ երկրորդ	յողուած	ՃԺԴ
թ. Կանոնք Անտիոքայն	յողուած	ԻԵ	ԼԴ. Կանոնք		
ժ. Կանոնք Լաւդիկեայն	յողուած	ՄԵ	Վալաքսայ Աղուանից	յողուած	ԻԱ
ժա. Կանոնք Սրբոյն			ԼԵ. Կանոնք Իսաւրի պէս	յողուած	ՄՀԲ
Գրիգորի	յողուած	Լ	պէս ախտից	յողուած	ՄՀԲ
ժբ. Կանոնք Սարդիկեայն	յողուած	ԻԱ	ԼԶ. Կանոնք		
ժգ. Կանոնք			Աստուածաբանի	յողուած	Լ
Կոստանդնուպոլսոյ	յողուած	Գ	ԼԷ. Կանոնք Դւնա		
ժդ. Կանոնք Եփեսոսի			սուրբ ժողովոյն	յողուած	ԺԲ
ժողովոյն	յողուած	Ձ	ԼԸ. Կանոնք Մակարա		
ժե. Կանոնք Աթանասի			Երուսաղէմի Հայրապետի	յողուած	Թ
Հարցմունք	յողուած	ՁԸ	ԼԹ. Կանոնք Սահակայ		
ժզ. Կանոնք Իսաւրի			Հայոց կաթողիկոսի	յողուած	Ա
Կեսարացւոյ	յողուած	ՄԱ	Խ. Կանոնք Յովհաննու		
ժէ. Կանոնք Սրբոյն			Մանդակունւոյ	յողուած	Ա
Սահակայ	յողուած	ՄԵ	Խա. Կանոնք սուրբ		
ժը. Կանոնք Շահապիւլանի			ժողովոյն Կարնոյ	յողուած	Թ
Հայոց	յողուած	Ի	Խբ. Կանոնք Սրբոյն		
ժթ. Կանոնք			Ներսիսի երրորդ	յողուած	ԻԳ
Սիւանտեայ Թուղթ	յողուած	ԺԴ	Խգ. Կանոնք Յովհաննու		
Ի. Կանոնք Ներսիսի եւ			Մանդակունւոյ	յողուած	Է
Մերչապէոյ	յողուած	ԼԷ	Խդ. Կանոնք Սրբոյն		
Իա. Կանոնք Յովհաննու			Դիոնէսիոսի	յողուած	Ա
Մանդակունւոյ	յողուած	Թ	Խե. Կանոնք Եպիփանու		
Իբ. Կանոնք Աբրահամու			Կիւրացւոյ	յողուած	Գ
Մամիկոնւոյ	յողուած	Գ	Խզ. Կանոնք Յովհաննու		
Իզ. Կանոնք			Երուսաղէմացւոյ	յողուած	Ա
Սահակայ վերջնոյ	յողուած	ԺԵ	Խէ. Կանոնք		
Իդ. Կանոնք			Հիպոդիտայ Սրբոյն	յողուած	Ա
Յովհաննու Իմաստասիրի	յողուած	ԼԲ	Խը. Կանոնք Նեքստառիայ		
Իե. Կանոնք Սիովնի			Հոռիմա	յողուած	Ա
Հայոց կաթողիկոսի	յողուած	ԻԲ	Խթ. Կանոնք		
Իզ. Կանոնք			Մեխիստի եպիսկոպոսի	յողուած	Ա
առաքելոյն Թադէոսի	յողուած	ԼԳ	Ժ. Կանոնք Սրբոյն		
Իէ. Կանոնք			Սիբերիանոսի	յողուած	Ա
առաքելոյն Փիլիպոսի	յողուած	Ը	Ժա. Կանոնք Սոկրատայ	յողուած	Բ
Իը. Կանոնք			Ժբ. Կանոնք Դիոնէսիոսի		
Անտիոքա երկրորդ	յողուած	Թ	Արիստապաղայոյ	յողուած	Ա

ծղ. Կանոնք Մանուէրի յօդուած Ա
ծղ. Կանոնք Կեղծմա յօդուած Ա
Հոռոմայ եպիսկոպոսի յօդուած Ա
Ծե. Տեառն Յովհաննու
Մանդակունւոյ ի Կոչունն
ապաշխարութեան տունն ձեռն

ԵՐԵՄԻԱՅԱՆ

98—100. (Նախագաղափար օրինակի տե՛ս մայիսի 2-ի յիշատակարանը). Փառք եւ զոհութիւն ամենասուրբ Երրորդութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Սուրբ Հոգւոյն, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն, Որ զօրացոյց զտկարութիւն իմոյ անկարութեանս Հասանել ի կէտ վերջին զծիս, Բաղում եւ մեծամեծ եւ պարզեւք բարերարութեանն Աստուծոյ առ աղոյս մարդկան, նախ եւ առաջին ստեղծմանն ի պատկեր իւրոյ բարերարութեանն եւ տէր եւ իշխան, որոց ի վերայ երկրի կացուցանելն, եւ ապա ողորմութեամբ խնամելն, եւ աստուածատուր օրինօք դաստիարակել ըստ պիտոյից ի ղէպ եւ ի պատշաճ ժամանակս: Իսկ ի զալ Միածնի Որդւոյն Աստուծոյ մարմնով յաշխարհ լինի Որդի Մարգար, զի զմարդիկ արբացէ որդիս Աստուծոյ, եւ ի ձեռն սուրբ մկրտութեան Հոգին Սուրբ կենդանազէ զմարդիկ ժառանգել Աստուծոյ եւ ժառանգակից Քրիստոսի, իսկ սուրբ առաքելաբն աշակերտեալք ի Փրկիչն, ընկալեալք զՀոգին Սուրբ մեծաշառաշ իջմամբ ի սուրբ վերնատանն եւ լուսաւորեալք լեւուօքն Հրեղի-

նօք եւ եղեալ խորհրդազէտք եւ խորհրդածուք աստուածային պարզեւեացն եւ դիտացեալ Հոգւովն, Թէ զայոց են այլք յափշտակողք, եւ Թէ բակեցնեն ոմանք ի Հաւատոց եւ ըստ իւրաքանչիւր ցանկութեանց կուտեացն վարդապետս եւ Փրկիչն առանձն՝ որ յաղաքս որոմանցն աղարակին Թուի Թէ ի նմին աւուր ի սուրբ վերնատանն զնեն կանոնս եւ յօրինեն կարգս քրիստոսաւանդս ընդհանրական եկեղեցւոյ եւ ինքեանք ընթացան ընդ տիեզերս եւ լցին յաշխարհս ամենայն աւետեաց աւետարանան, եւ լցին զերկիր դիտութեամբ Տեառն իբրեւ զլուսաբաղումս ըստ մարգարէութեանն, այսոցիկ այսպէս եղելոյ ընդզէմ լինի սկզբնաշար բանասրկուն կուսմոյ Թագաւորօք եւ չարափառ Հերձուածողօք քայքայել եւ խախտել զմեծամեծ կարգս եկեղեցւոյ, իսկ բարերար եւ մարդասէր Տէրն մեր եւ Փրկիչն ի ձեռն աստուածատէր եւ բարեպաշտ Թագաւորաց եւ Հոգիազումար միաբանելոց Հարց եւ Հայրապետաց յիւրաքանչիւր ժամանակս ըստ պատշաճան չարին ի ձեռն սուրբ սիւնհոգոսաց, կտրէ ի րաց զչարսն չարութեամբն Հանդերձ, եւ ըստ պատշաճան իրին յօրինէն կանոնս զգուշաւորս ի լրուսն առաքելականին, զայս աւանդ առեալ, Հարքն մեր Հաւաքեցին ի մի դաստուածապարզեւ աւանդս զկարգս եւ զկրօնս եկեղեցւոյ՝ Հասուցին առ մեղ, յորում ժամանակի Հանդիպի Թեւ Թուականին Հայոց Ծեռի (1098)...

Շարունակութիւնը նշյնութեամբ տե՛ս նախորդ (Թիւ 543) ձեռագրի յիշատակարանը:

544

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 133, գգ. 20)

ԿԱՄԵՆԻՑ (ԼԵՀԱՍՏԱՆ)

ՌԿԸ (1619)

Թերթ-Բ. 281: Մեծնիթիւն Թերթի. 16,2 X 13: ՍԻՒՆԿԱ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿՈՒՄ, 12,3 X 4,3: ՏՈՂԳ՝ 25: ՆԻՒՌ՝ ԲՈՒՐ՝ ՈՍՏՐԵՐ: ԶԱՐԴԱՐԱՆԻՔ՝ խիստ հասարակ, կաքմաքանգիւղ: ԿԻՍՏԱՆՈՒՄ՝ 34ր, բազմաբնակ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, ոչգրքմատողքից, գլխատանքն ու վերնագրերը՝ կաքմաքանգիւղ ու կաքմաքանգիւղ: ՃԱԿԱՏԱՐԱՆԻՔ՝ 10ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՆԻՔ՝ 10ա, 34ր: ՍԿՐԱՆԱՍՏԱՆ՝ ԵՐ-

կաքմաքանգիւղ, կաքմաքանգիւղ իւրաքանգիւղ եւ գաղաքներ: ԿԱՐՄ՝ կաշեղատ տախտակ, ձերսից կտորով ծեփած, երկու կողմն էլ սեղմած ձեւերով: ԳՐԻՉ՝ ԳԵՐԵՐ, 8-րդնմեռ: ՏԵՂԻ ԳՐԻՉԻԹԵՄՆ՝ ԿԱՄԵՆԻՑ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԻՉԻԹԵՄՆ՝ ՌԿԸ (1619), ՍՏԱՆՈՂ՝ 8ա-կար: ԴԱՍՏԱՐԿ՝ 1-7ր, 9ր, 28ր-30ր, 247ր, 282ա-ի Բ ԵՐԵՄԵՐ, 289ր-ի Բ ԵՐԵՄԵՐ-281ր:

ՆԱԼՈՒԹԻՒԹԻՒՆ. 2-րդադարէն վառ լէ պաշ-

աւած, ժխայ Թէ սկզբի Թերթերը՝ 1—30 յետոյ Էն աւելացուի Էն գրիչն էլ տարբեր է՝ Գէորգը (սեւ՝ 28ա), յետոյ Էն աւելացուի Էն աւել Վերէի Ղըրուած 270—281 Թերթերը, Բովանդակութիւնը (32—235) Հաժառայն է ցանկին, որ դանուած է 31ա—32ա)։

ԲՈՎԱՆԴԱԳՈՒԹԻՒՆ

ա. 8ա—9ա. Նախաբան։

բ. 10ա—28. Կանոնագրքի պարբնական ցանկը։

դ. 32ա—235բ. Համաձայն է գրքի 31ա—32ա—աւել եղած ցանկին.

ա. Կանոնք առաքելական զլուխ ԼԴ

բ. Կանոնք առաքելական զլուխ 2Ե

ի ձեռն Կղեմա զլուխ 2Ե

դ. Կանոնք զլուխ ԻԷ

Հարցն Հետեւողաց զլուխ Ի

դ. Կանոնք Նիկիա զլուխ Ի

ժեծ ժողովոյն զլուխ Ի

ե. Կանոնք Անկուրեա զլուխ Ժ

զ. Կանոնք Կեսարեա զլուխ Ի

է. Կանոնք Նիոկեսարիա զլուխ ԻԴ

ը. Կանոնք Գանգրեան զլուխ ԻԵ

թ. Կանոնք Անտիոքայն զլուխ ԾԵ

ժ. Կանոնք Լաւողիկեայն զլուխ Լ

ժա. Կանոնք զլուխ ԻԱ

Սրբոյն Գրիգորի զլուխ Գ

ժր. Կանոնք Սարգիկեայն զլուխ 2

ժգ. Կանոնք զլուխ 2Ը

Կոստանդինուպոլսի զլուխ 2Ը

ժդ. Կանոնք զլուխ ԾԱ

յնիւստսի ժողովոյն զլուխ ԾԵ

ժե. Կանոնք Աթանասի, զլուխ 2Ը

Հարցմունք զլուխ ԾԱ

ժդ. Կանոնք Բարսղի զլուխ ԾԵ

Կեսարացոյն զլուխ Ի

ժէ. Կանոնք Սրբոյն զլուխ Ի

Սահակայ զլուխ Ի

ժը. Կանոնք Շահապիվանի զլուխ ԺԴ

Հայոց զլուխ ԼԷ

ժթ. Կանոնք Սեւանսեա զլուխ ԼԷ

Թուխտ զլուխ ԼԷ

ի. Կանոնք Ներսէսի զլուխ ԼԷ

Էն Ներշապչոյ զլուխ ԼԷ

իա. Կանոնք Յոհաննու զլուխ Ժ

Մանասկունո զլուխ Ժ

իբ. Կանոնք Արբաշաժու զլուխ Գ

Մամիկոնոյ զլուխ Գ

իդ. Կանոնք Սահակայ զլուխ ԺԵ

իլ. Կանոնք Յոհաննու զլուխ ԼԲ

Իմաստասօրի զլուխ ԻԳ

իե. Կանոնք Սիրովնի զլուխ ԼԳ

Հայոց Կաթողիկոսի զլուխ ԼԳ

իզ. Կանոնք առաքելոյն զլուխ ԼԳ

Թաթեոսի զլուխ ԼԳ

իէ. Կանոնք առաքելոյն զլուխ Լ

Փիլիպպոսի զլուխ Լ

իը. Կանոնք Անտիոքա զլուխ Թ

Երկրորդ զլուխ Լ

իթ. Կանոնք Եփրեմի զլուխ Լ

Խորին Ասորոյ զլուխ Լ

լ. Կանոնք Կիւրղի զլուխ Ե

Աղէքսանտրացւո զլուխ Ե

լա. Կանոնք Եպիփանու զլուխ Ե

լբ. Կանոնք Եղիշէի զլուխ Ա

լգ. Կանոնք Անտիոքա զլուխ Ա

Երրորդ զլուխ ԸԺԴ

լդ. Կանոնք Նիկա Երկրորդ զլուխ ԸԺԴ

լե. Կանոնք Վաշաղանա զլուխ Ի

Աղուանից զլուխ Ի

լզ. Կանոնք Բարսղի զլուխ ՄԼԲ

լէ. Կանոնք Գրիգորի զլուխ Լ

Աստուածաբանի զլուխ ԺԲ

լը. Կանոնք Դըւնի զլուխ ԺԲ

ուրբ ժողովոյն զլուխ Թ

լթ. Կանոնք Մակարա զլուխ Ա

Երուսաղեմի Հայրապետին զլուխ Ա

լա. Կանոնք Սահակա զլուխ Ա

Հայոց Կաթողիկոսի զլուխ Ա

լա. Կանոնք Յոհաննու զլուխ Ա

Մանդակունո զլուխ Ա

լաբ. Կանոնք Կարնա զլուխ Թ

սուրբ ժողովոյն զլուխ Թ

լազ. Կանոնք Ներսէսի զլուխ ԽԳ

Հայոց Հայրապետին զլուխ ԽԳ

լադ. Կանոնք Յոհաննու Մանդակունո զլուխ Է

Հայոց Կաթողիկոսի զլուխ Է

լաե. Կանոնք Սրբոյն Դիոնիսիոսի զլուխ Ա

լազ. Կանոնք զլուխ Ա

Եպիփանու Կիպրացւոյն	դլուխ	Դ
Խէ. Կանոնք Յանանու		
Երուսաղեմի եպիսկոպոսի	դլուխ	Ա
Խը. Կանոնք		
Հիպոլիտոս Սրբոյ	դլուխ	Ա
Խթ. Կանոնք Եկեղատեա		
Հոռմա եպիսկոպոսի	դլուխ	Ա
Ժ. Կանոնք Մելիտոնի		
Եպիսկոպոսի	դլուխ	Ա
Ժա. Կանոնք Սրբոյն		
Աթանասի մեծի	դլուխ	Ա
Ժբ. Կանոնք Սիրերիանոսի	դլուխ	Ա
Ժդ. Կանոնք Սոկրատա	դլուխ	Բ
Ժդ. Կանոնք Դիոնէսիոսի		
Արիսպագացւոյ	դլուխ	Ա
Ժե. Կանոնք Մանուէլի	դլուխ	
Ժզ. Կանոնք Կղեմա		
Հոռմա եպիսկոպոսի	դլուխ	Ա
Ժէ. Կանոնք Տեառն		
Յովհաննու Մանդակունոյ Ի կոչումն		
ապաշխարութեան	տունս	ՃԽ
ա. 236ա—247ա. Յամկմ է միաեամուռ		
կամոմիս:		

բ. 248ա—253ա. Նորին կանոնք երրորդ Բարսղի Կեսարու Հայրապետի արարեալ դուռք 27, զոր ոչ կայր ի բուն օրինակն, յեսս հտեալ յայլում յօրինակի եւ աստ եղաւ:

դ. 257ա—268ա. Յաղաղս սպակի առուանացւոց, Յակոբ վարդապետի Ղրիմեցո արարեալ (Ունի ժառանգակցակամարեմակցակամ կապելի եօթը շատ գեղեցիկ գծագրուած աղիւսակմեր):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

268ա. Փառք... Որ ետ կարողութիւն անողղակ զրչիս եւ տառապեալ անձինս Հասանի ի կէտ աստուածային դանձարանիս քրիստոսահրաման պատուիրանացն, զոր ետ առաքելոցն յետ Համբարձման յառ Հայր, թէ զոր արձակէք յերկրի, արձակեցք յերկրին եւ զոր ունեցիք կալեալ լիցի: Ընդ որում ընկալեալ աշակերտացն դիբկաւէտ պարզեւսն Հաստատեցին զսուրբ կանոնքս, բազում եւ աղգի աղգի Հրաշագործութեամբ, վասն մեղուցեալ անձանց եւ Հակատով զգլացողաց, ըստ այնմ, թէ ոչ է պիտո բժշկել ող-լոց, այլ Հիւանդաց: Եւ յետ իւրեանց նոյն-պէս պատուիրեցին սուրբ Հարցն սմին օրի-նակաւ կառավարել զՀաստատեցալ ժողո-վուրդս ասելով, թէ յետ մեր դայցեն դայլք

յափշտակողք կերպարանաւ ոչխարաց եւ դրացումս ժողոբեցուցանեն, որպէս եւ եղեւ իսկ: Վասն որոյ ժողով լեալ վերստին սուրբ Հայրապետաց եւ Ճամարիտ մարտակցո-թեամբ Հնրեցին զայնպիսին եւ ի բաց խե-ցին եւ եղին Հաստատութեամբ զայլ եւս կա-նոնս Համարխոս ըստ առաքելոցն ուղիղ դա-ւանութեամբ ի փառս ամենասուրբ Երրորդ-դուրեմանն եւ ի վայելչութիւն եկեղեցւոյ սրբոյ: Նաեւ ի բժշկութիւն վերադրեալ Հուլոց ի պէս պէս Հաղբից բանասերլոյն, զի սովաւ սրբեալք ի մեղաց ի ձեռն ապա-խարութեան արժանի լիցին վերստին փրկու-թեան, որպէս եւ Տէրն ասէ, Այսուհետեւ մաքսաւորք եւ պոռնիկք յառաջեցն յար-քայլութիւն Աստուծոյ, եւ որդիք արքայու-թեան ելցն արտաքս, ընդ որս եւ մեք վառս վեր երեցեսցուք պարզեւողին զաղատութիւն արարածոց, զի նա ոչ կամեցաւ զկորուստ մեղաւորին, այլ զդառնալ նորա:

Արդ, եղեւ իրաւ սուրբ դրոցո, որ կոչի Կանոնք, Թլարեբութեան Հայոց մեծաց Ռիլ (1619), ի յերկիրս Իլախաց, ի քաղաքս Կա-մենից, ի թաղաւորութեանն սոցսլ, զուրալ Զիկմունչին, եւ ի Հայրապետութեան իջ-միածնա Սուրբ Աթոռոյն Տեառն Տէր Մելեի-սեթ կաթողիկոսին, ձեռամբ անմիաստ զրչի Յովանիսի:

Արդ, աղաչեմ զամենեանսդ, ով սուրբ Հայրք, որք օտարի ի սմանէ, յիշեալիք ի մաքրափայլ յարթոս ձեռ զղապին իմ զՏէր Աստուածատուր եպիսկոպոսն Յոխաթից, որ զԹուխտս ընդեալ էր վաղուց ժամանակէ յերուսաղէմա եւ վասն անփոյթ անունոյ եւ վասն ոյլ պատճառից մնացեալ էր: Իսկ ես զի ոչ զարհեստ դրշութեան կատարեալսն ուսմամբ, իսլ զի մի խափան լիցի յերաւոյն նախնեանց իմոց, զրեցի զայս ըստ իմում կարի, եւ զի սակաւ էր Թուխտս եւ ոչ կա-րացի այլ գտանել, սոյնպէս վասն ոյն եւ զիրս փոքր եղեւ, անմեղադիր յերուք եւ անպարտաւ սղալանաց մերոց, զի կար մեր այսչափ էր:

Դարձեալ աղաչեմ յիշել ի Տէր զՏէր Յակոբ քահանայի Յոխաթից, որ զօրինակն օրիով չնորհեաց մեզ: Ընդ նմին եւ զհայրն իմ զմիւս Տէր Յակոբն Հայցեմ յիշել ի սուրբ արթոս ձեռ, զի մեծաւ փափաքանք յորդորեաց զիս ի զրկ զսուրբ դիրքս, ի վա-ն յելումն անձին իւրոյ: Նոյնպէս եւ զհայրն իմ եւ զեղբայրս, եւ զիս անարժան դրիւս եթէ արժանի Համարիք, եւ զամենայն արեան մերձաւորսն մեր զկենդանիս եւ զՀանդու-ցեալսն ի Քրիստոս: Եւ ձեզ փոխարէնն պարգեւեցէք Քրիստոս յարքայութեան յերկ-նից, ամէն: Հայր մեր որ: Թվին ՌՃԴ (սպմ թուակմը վերջիմ ժամանակի գործ է):

28ա.

Յանկամ յաւէտ բուծիլ յայտից
տամբողական,
ես անայիտան Գէորգ վարու
թալիառական,
Զարթոյ գըմրեալս ի խոր փնչոյ,
վերաբերեալ ընդ քեզ ի յոյս,

լեր մաւակից ընկզմելոյս.

Ձեռն տուր Աւետիք հեզոյս:

(Ա մասի գրչի ձեռնով):

235բ. (Բաղրգրով) ԹՎԻՆ ՌՁԷ (1638)
ժայիս ԻՅԷ (Գրառից անուր սրա վերի տո-
ղումն է եղիլ, որ քերելով զՅուդիւ է դիտա-
ւորեալ):

545

ԿԱՆՈՆԳԻՐՔ, ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ

(Ս. Ամեմափրկիչ 134, գգ. 20)

Ս. ԳԵՈՐԳ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՌՁԴ (1655)

ԹԵՐԹՔ՝ 450: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹՔ՝ 22,3 X
10,3: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝
միասեւ, 10 X 11: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻԹՔ՝ Խուր: ԳԻՐ՝
բաղրգիր, 259ա—287ա՝ մտորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հա-
տարակ կարմրագեղով: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 18ա: ԺԱԿԱՏԱ-
ԶԱՐԴ՝ 4ա, 253ա, 280ա, 287ա, 377ա, 381բ, 412բ:
ՂՈՒՍԱՆՅԱՐԱՐՔ՝ բաւական քառակ: ԹԱՆԱՐՔ՝ սեւ,
վերնագրերը, սկզբնատողերն ու գլխատառերը՝ կար-
միր քամառով: ՍԿԱՐԱՆԱՐՔ՝ ծաղկամկար եռագրեր:
ՄԱԳԱՂԱՍԵՆԱՅ ՊԱՆԱՆԱՆ՝ 1 քերթ սկզբում եւ 450,
հին երկաթագրով, Աւետարանից: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ
տախտակ սեղմած ձեւերով, անկիւնները մաշուած,
ներսից կտոր: ՏԵՂԻ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ Ս. ԳԵՐՈԳ կա-
թոլիկէ եկեղեցի: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՌԻԹԵԱՆ՝ ՌՁԴ
(1655): ՍՏԱՅՈՂ՝ Տաշճի Ներսէս: ԴԱՏԱՐՔ՝ 2ա—3բ,
282բ—ի կէտը, 287բ—288բ, 252բ—ի եւ 250բ—ի կէտեր,
452ա—455բ:

ԵՒՆԹՈՒԹԻՆ.— Զեռագիր լուս է պահուած:
Բաղրգրած է երկու մասից.

ա. 4ա—287ա. Կանոնգիրք:

բ. 280ա—451ա. Դատաստանագիրք:

Երկու մասերն էլ խիստ հարուստ տողովածուներ
են, լիակատար եւ հետաքրքրական: 259ա—287ա Յա-
կոբ Ղերթեցու Կանոններն, գրուած է նորագրով:
Զեռագիրը պատկանելի է Իզնի Ս. Էջմիածնին, ինչ-
պէս երեւում է յիշատակաբանից եւ 451ա-ի վրայ
հղած կեիթից:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

451բ. Փառէ Համադոյ Սուրբ Երրորդու-
թեանն Հաւր եւ Որդւոյն եւ Հոգւոյն Սրբոյ
աւրհնելոյն յաւիտեանս, ամէն:

Յամի Թուարբերութեան մերոյ սեռի
ՌՁԴ (1655) կատարեցաւ Դատաստանա-

գիրքս եւ Կանոնգիրքս ձեռամբ ումենն
անարժանի, ընդ Հովանեաւ կաթողիկէ եկե-
ղեցւոյն Սուրբ Գէորգի, ի Հայրապետու-
թեանն Հայոց Տեսառն Փիլիպպոսի սրբոյն
կաթողիկոսի. Նախ եւ առաջնորդութեան
քաղաքիս Յովհաննէս երջանիկ ըստուեաց
պետի, ընդ որս փափաղաւղ եղեալ այսմ
պերճացեալ սոփերիս հեղահոյի եւ պարզա-
միտ Հոգեւէր մահտեսի Տաշճի Ներսէսըն,
որ ստացաւ զսա ի Հայալ արդեանց եւ ետ
յիշատակ ի դուռն Սուրբ Էջմիածնայ, ի
ձեռնն Յովհաննէս վարդապետին, որքան որ
կենդանի է եւ զկնի մնացէ յիշատակ ան-
ջընջելի ի դուռն Սուրբ Էջմիածնայ:

Արդ, երես անկեալ աղաչեմ զդատող
սրբադանիցդ, որք Հանդիպիք այսմ տառի,
յիշեալիք ի սուրբ յաղօթս մահդեսի Տաշճի
Ներսէսն եւ զձեռոյն իշատուրն եւ զմայրն
իմանգատան եւ իւր կողակցուն Մէհրիքն եւ
եղբորն Քէմային, վարդեանին եւ կենդանի
որդոյն Սատաղային: Նախ եւ զսուրբ Հայրն
մեր զՏէր Յովհաննէս վարդապետն յիշեա-
լիք, որ պատճառ եղեւ ըստանալով զկանոն-
գիրքս յիշատակ իւրն, մինչ որ կենդանի է
եւ յետոյ Սուրբ Էջմիածնին, իսկ յիշողք եւ
յիշեցեալքդ վարձս Աստուծոյ ընկալիք ի
յահելդ դատաստանին Քրիստոսի, ամէն:
Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղիցի անուն
քո...

Զեռագրի վրայ կան Ամեմափրկչեան
վանքի 1654 եւ 1789 քուակամների կնիք-
ները, ինչպէս եւ Սուրբ Էջմիածնի կնիքը՝
451ա—ում, ուր գրուած է՝ «Գիրքս Սուրբ
Էջմիածնայ է»:

546

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ, ԹՈՒՂԹ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 135, զգ. 20)

ԺԳ—ԺԳ ԵՒ ԺՁ—ԺԷ ԴԱՐԵՐ

ԽԵՐԹՔ՝ 204: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 23 X 16.2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 10 X 11: ՏՈՂՔ՝ 30—37: ՆԻՒԹ՝ ԽՈՂՔ: ԳԻՐ՝ ԽՈՂՔԻՐ: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հասարակ ճեղքներ: ՃԱԿԱՏԱ՝ ՋԱՐԴ՝ 4ա, 35ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԴ՝ մի քանի հատ: ՍԿՋԱՆԱՏԱՆ՝ քաղաքներ կարմիր քամաճով, հաւ- քաղեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնատղերն ու յունացագծերը՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախ- տակ սեղմած ձեւերով, ձերսից կտորով ծնկած: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԻՍ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ եիծ մատը՝ երեւի ժԳ—ԺԳ ԴԱՐԵՐ, ՅՈՐԸ՝ ԺՁ—ԺԷ ԴԱՐԵՐ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 203բ—204:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ— Ձեռագիրը բաղկացած է երկու մասից. Հինը՝ երեւի ժԳ—ԺԳ ԴԱՐԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ՆՈՐԱՊԵՆԵՐ՝ երեւի ԺՁ—ԺԷ ԴԱՐԵՐ: ԲՈՂՈՂՐՈՎ ՆՈՐԱՊԵՆԵՐ ԵՒ 4ա—43բ, 80, 98ա—98բ, 104, 174, 188ա—203ա: Հին մասը՝ 44—187, խոսուածքներից զեղնել է, մի մասը թրջուել:

Ձեռագիրն աւելի շուտ կարելի է կոչել զեղնուած ԵՆՈՐՁԱՆԸ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ՝, ԵՐԶԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ:

ԲՈՂԱՆԴԱԿԱՆԹԻՒՆ

ա. 4ա—7բ. Կանոնը Նիկիական ժողո- վայն: ՎՄԱՆԴԱՆԸ ԵՒ ԿԱՆՈՆԸ, որ եղան ի սուրբ կաթողիկէ եկեղեցւոյ, ի մեծ ժողովն Նիկիայ, ուր էին ղուամարեալ...:

բ. 7ա—8ա. Դաւանութիւն ընդհանրա- կան սուրբ եկեղեցւոյ, զոր կարգեցին ի սուրբ ժողովն Նիկիայ՝ 8ԺԸ (318) սուրբ Հարքն:

գ. 8բ—9ա. Կանոնը Եփեսոսի սուրբ ժո- ղովայն:

դ. 9ա—14ա. Սրբոյն Կիրիլի Նղովը եր- կոտասան գլուխը:

ե. 14ա—15բ. Սրբոյն Սահակայ Հայոց կաթողիկոսի, զիւր աւանդութեան եպիսկո- պոսաց եւ կարգաց սուրբ եկեղեցւոյ:

զ. 15բ—17բ. Նորին, Թէ որպէս պարտ է եպիսկոպոսոսաց պահել զգանձա եկեղեցւոյ կամ որոց որպէս մատակարարել:

է. 17բ—19ա. Նորին Սրբոյն Սահակայ, յաղաքս չորեպիսկոպոսաց, Թէ որպէս պարտ է զկանոնական կարգն Հաստատուն պահել:

ը. 19ա—21բ. Կարգ քահանայից առ ժողովրդականս եւ նոյնին ժողովրդականաց Հնազանդութիւն եւ կարգ ուղղութեան առ քահանայն:

թ. 21բ—25ա. Նորին Սրբոյն Սահակայ, Թէ որպէս սահմանեցաւ կարգ ուխտի եւ որոշման վանաց:

ժ. 25ա—26բ. Նորին, յաղաքս կարգի սպասարարաց սրբոյ եկեղեցւոյ եւ պաղոցն ժողովրդականացն ընծայելոյ ի տուն Աստու- ծոյ:

ժա. 26բ—28բ. Կանոն Ներսէսի կաթո- ղիկոսի Աշտարակեցւոյ եւ Ներշապչոյ Մա- միկոնէից Եպիսկոպոսի:

ժբ. 28բ—31ա. Կանոն Դովնի սուրբ ժո- ղովոյն երանելոյն Ներսէսի Շինողի:

ժգ. 31ա—32ա. Կանոնը Սրբոյն Սահա- կայ վերջոյ կաթողիկոսի Հարցունմն:

ժդ. 32ա—34բ. Սահման կանոնականը Տեառն Կոստանդէ Հայոց կաթողիկոսի:

ժե. 35ա—78բ. Թուղթ Ընթանական Ներսէսի կաթողիկոսի Հայոց առ Համօրէն Հայաստե աղինս, որոց տւելութիւն Հաստա- ցաւ նմա ի Տեառնէ:

ժզ. 78բ—82ա. Նորին Ներսէսի կաթո- ղիկոսի Թուղթ առ Սամսոտիա քաղաք յա- ղաքս արեւորդեացն դարձի:

ժէ. 82ա—83ա. Նորին Տեառն Ներսէսի զերեւ պատասխան ի Թղթոյն պատրիարքին Ասորոց Տեառն Միկայելի:

ժը. 83ա—84ա. Նորին Տեառն Ներսէսի Թուղթ ի Կոստանդնուպոլսիս առ ոմն Պաւ- ղոս քահանայ Հայկազնի ի Տարսոնէ Կիլիկեց- ւոց, որ զնացեալ էր անդ Հռոմացեալ եւ բամբասէր զազգս մեր ի ժամանակս Կիւ Մանիլ Թաքաւորին, յորժամ Հանդերձեալ էին միարանել Հայք եւ Յոյնք եւ նոյ զրեաց առ Տէրն Ներսէս եւ ինչ մեղս եղեւ իւրոյ փնտռուն:

ժթ. 84ա—85ա. Նորին Տեառն Ներսէսի, առ եղիսկոպոս եւ վարդապետս Հայաստանեաց Վասն սրբոյ եւ միաբանութեան ընդ Յոյնն:

ի. 85ա—87ա. Նորին Տեառն Ներսէսի պատասխանի գրոյ որումն որ գրեալ էր առ նայ բանս զրկանաց յանդուռն լրբութեամբ:

իա. 87ա—88ա. Նորին Տեառն Ներսէսի առ նոյն լիմարութեամբ եւ Հպարտութեամբ լրբեալ ոմն:

իբ. 88ա—89ա. Նորին Տեառն Ներսէսի առ վարդապետն Գէորգ:

իդ. 89ա—91ա. Նորին Տեառն Ներսէսի սուրբ կաթողիկոսի եւ տիեզերալոյս վարդապետի, դիր շրջաբերական եւ առաքեալ ի իողմանս արեւելից ի Կարս, զկնի նորակերտ եպիսկոպոսի ուրումն, զորոյ գիրս ցուցանէ զանուն յորս բանս, զի առնիք խրատականս առաջնորդին եւ քարոզ ողջչաւ առաջնորդելոցն, որ ի նմանէ:

իլ. 91բ—93ա. Պատմառք խնդրոյ միաբանութեան Հոռոմոց իմանուէլի եւ սրբոց կաթողիկոսացն Հայոց թուղթքն, զոր գրեցին առ միմեանս:

իե. 93ա—102բ. Գիր հաւատոյ խոստովանութեան Հայաստանեաց եկեղեցոյ գրեալ ի Ներսէսէ արքեպիսկոպոսէ, ի խնդրոյ գեղապատիւս Ինսայէ ինքնակալ թաղաւորի Հոռոմոց իմանուէլի Ալէքսի մեծի պոստաւրատարի, յորժամ ել յարեւելս եւ էր ի Մամուէստիա մայրաքաղաք Կիլիկիացոց:

իզ. 102բ—103բ. Թուղթ առաջին թաղաւորին Հոռոմոց Յմանուէլի առ սրբազան կաթողիկոսն Հայոց Տէր Գրիգորիս:

իէ. 103բ—109ա. Պատասխանի առաջին թղթոյն թաղաւորին Հոռոմոց Մանուէլի գրեալ Ներսէսի կաթողիկոսին Հայոց:

իբ. 109ա—122ա. Սահման հաւատոյ Հայաստանեաց եկեղեցոյ գրեալ է ի Սրբոյն Ներսէսէ կաթողիկոսէ Հայոց, ի խնդրոյ աստուածաբանի թաղաւորին Հոռոմոց Էմանուէլի:

իթ. 122ա—123ա. Թուղթ առաջին թաղաւորին Հոռոմոց Մանուէլի առ Տէր Ներսէս կաթողիկոս Հայոց, յաղաքս խնդրելոյ զմիաբանութիւն երկաքանչիւրոց ազանց եւս սէր:

լ. 123ա—128բ. Պատասխանի մեծի թաղաւորին Հոռոմոց Կիրմանուէլի գրեալ Սրբոյն Ներսէսի կաթողիկոսի, վասն ճշմարիտ դաւանութեան հաւատոյ Հայաստանեաց եկեղեցոյ:

լա. 128բ—131բ. Թուղթ կրկին անգամ պատասխանի գրեալ ի թաղաւորն Հոռոմոց Կիրմանուէլէ Տեառն Ներսէսի կաթողիկոսի Հայոց, յաղաքս նոյն խնդրոյ միաբանութեան երկաքանչիւր ազանց եկեղեցոյ ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս:

լբ. 131բ—136բ. Պատասխանի թաղաւորական գրոյն Տեառն Երկրորդ անգամ մեղայ Տեառն:

լգ. 136բ—137բ. Թուղթ Գրիգորի կաթողիկոսի Հայոց, որ զկնի Տեառն Ներսէսի յաջորդեաց զԱթոռն, առ բարեպաշտ թագաւորն Հոռոմոց Մանուէլ:

լդ. 137բ—140բ. Թուղթ բարեպաշտոն թաղաւորին Հոռոմոց Յմանուէլի, զոր գրեաց պատասխանի Գրիգոր կաթողիկոս Հայոց:

լե. 140բ—143բ. Թուղթ պատրիարքին Կոստանդնուպոլսոյ առ կաթողիկոսն Հայոց Գրիգոր, համաձայնութեամբ ամենայն ժողովոյն:

լզ. 143բ—149բ. Թուղթ Գրիգոր կաթողիկոսի Հայոց ձայնակցութեամբ ընդհանուր ժողովոյ Հայոց, պատասխանի թաղաւորին Հոռոմոց յորժամ եւ ուղղափառ դաւանութիւն ըստ խնդրոյ արքային ձայնակցութեամբ եւ ձեռնագրով ամենայն Հայաստանեաց եպիսկոպոսաց:

լէ. 149բ—154բ. Թուղթ Գրիգորիսի կաթողիկոսի Հայոց եւ ընդհանուր Հայաստանեաց ժողովոյ, գրեալ ի կաթողիկէ եկեղեցին Հոռոմոց եւ յոր ի նմայ սուրբ ժողովն պատասխանի թղթոյն Միլզայէլի պատրիարքին, որ նախ քան զայս փոխեցաւ յաշխարհէ ի Քրիստոս:

լբ. 154բ—182ա. Թուղթ Տեառն Գրիգորիս կաթողիկոսի Հայոց գրեալ եղբաւր նորին Ներսէսէ եպիսկոպոսի, հրամանաւ նորին, ի Միլզաքեաք Ասորոց կոչեցեալ նահանգին, յաղաքս որոյ որ անդ մերոյ աղդի քահանայից հակառակաբանելոյ առեւարար ընդ միմեանս: Ոմանց ասել աստուածութիւն

բնութիւն չորջարեալ եւ մեւեալ ի խաչին ընդ մարմնոյն: Եւ ոմանց զմարդն միայն, Եւ յոմանց դարձեալ ընդունել ի լինիլ մատաղ եւ յոմանց արհամարհել, եւ այլ՝ եթէ դրախտն իմանալի է միայն աւրիեակաւ ասացեալ, այլ ոչ ճշմարիտ էութիւն եւ այլ որ յայսպիսեաց, ի խնդրոյ ուրումն աստուածասիրի Առեւծ անուն իշխանի Թլկուրանն տւանի:

ԸԹ. 1824—1884. Թուղթ Ներսէսի արքեպիսկոպոսի Կիլիկիցոյ Տաբառնի, պատասխանի Յուսկանն արչի Դական (Խոնաուո-քիւնից վիսաուած) ճշմարտի ի մեծն Անտիօք, յորում լուծանէ ըզհարցումն կղերկոսացն Անտիօք, եւ վասն որի Հայք աստուածային շնորհ ի ճշմարտութեան ի վերայ թահանայական կարգի եւ ժողովրդակաշնաց ուղիղ հաւատովն որ ի Քրիստոս:

Իս. 1884—1904. Նորին Սրբոյն Ներսէսի Համբարցոյն առ Գրիգոր: Նորին Սրբոյն Ներսէսի լուծմունք բանիցն Սիմէոնի, Հարցումն:

Խա. 1904—1924. Թուղթ Տեառն Սահակայ Արդար կոչեցելոյ եպիսկոպոսի Սուրբ Թադէվոսի առաքելոյ:

Խր. 1924—2024. Նորին Տեառն Սահակայ արդարոյ ի նոյն բան իմաստնախոհ բանիւք:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ

2034. Մեղսամած ձեռամբ շարպոյցաց ստիւք չփոթատեսիլ աչօք դարչանտոտ լունկամբ, ստախոս բերանով, բազմանն(ն)դ սրտիւ, զբայբարբառ չըղամբ, դառնաղանդաղ լեզւամբ եւ օրինաղանց ամենայն անգամամբ եւ եւս քան (դ)եւս տխրալից դիմօք, սպալից սրտիւ, սեւալլոնստ անձամբ, տրտմալից երեսօք, անրոժեւի տրտմութեամբ, անճարակ հառամամբ, անօգուտ ճշմամբ, անմիկիւթար գրտմամբ, անճարակ եղեալ ի վերայ աշխարհի, զոր տրտնջմամբ զկեանս իմ անցուցանեմ:

914. (Հիմ գրչի) Զմեղաւք մեռեալ զրիւս յիշեա՛ յաստուածամերձ սուրբ աղաւթս թո, ով սուրբ բարունի, եւ զծնողս իմ եւ զամենայն արեան մթրճակայ:

547

ԿԱՆՈՆՔ ԵՒ ԳՈՐԾՔ ԵՐԻՑ ՍՈՒՐԻ ԺՈՂՈՎՈՑՆ

(Ս. Ամեմաքիւնի 129, գգ. 20)

ՂԱԼԱԹԻԱ (Կ. ՊՕԼԻՍ)

ՌՅԾԸ (1709)

ԹԵՐԻԹՔ՝ 176: ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԹԵՐԻԹՔ՝ 22,3 X 17: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻԻՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԻՒՄ, 18.6 X 5,7: ՏՈՂՔ՝ 42: ՆԻԻԹ՝ քուրբ: ԳԻՐ՝ մամբ մուրգիր: ԹԱԼԱՔ՝ տե, վերմագրերը, սկզբնատղերը, գլխատառերն ու յոսանցագծերը. երբեմն եւ բռն Ջիւթ՝ մուց եւ բաց կարմիր քամառով: ՍԿԶՐ՝ ՆԱՍԱՐ՝ ճառքարով կարմիր քամառով: ԿԱՐ՝ կաշեպատ տախտակ. տախտակները կտրատուած, իսկ կաշին մաշուած եւ պոկուած, վրան ձնշումով զարդեր: ԳՐԻԶ՝ ՏԵՐ Աստուծատուր Ղայաքեցի: ՏԵՐԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Ղայաքեա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՅԾԸ (1709): ՍԱՑՈՂ՝ Աստուծատուր վարդապետ: ԴԱՍԱՐԿ՝ 1ա—3բ, 174բ—ի թ սիւմակից—176բ:

ՄԱՆՈՒԹԻԹԻՆ.— Զեռաղիւն ամփոփւած է երեք եկեղեցական ընդհանուր ժողովներ կանոններ եւ վճիռները, մասնակցող սուրբ Հայրերի խօսած

ձեռքը, այդ առթիւ իբր զբաժնէ թղթերը, կայսերաց հրովարտակները եւ հաւատոյ հանգանակները:

Զեռաղիւր խիստ անինամ է պահուած: Կաղմբ միանգամայն չաղաղուած է. սկզբի եւ վերջի թերթերից մի բանիւք՝ 1—4, 15, 16 եւ 171—176 կաղմից պոկուել են: Պրակներէ ճննութիւնը ցոյց է տալիս, որ ձեռաղիւր լրիւ է:

ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ

174բ. Գրեցաւ գիրքս ի թուին Ռեբրորդի ձեբրորդի Ծեբրորդի եւ Ըեբրորդի (1709) ամին, ի յերկիրն Յունաց եւ ի ճաղաքն Ղալաթիա, ի դրան Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն, ձեռամբ ՏԵՐ Աստուծատուրին Ղալաթեցւոյ, ի վայելուին ինձ նուաստ Աստուածատուր վարդապետս, յորժամ էի անդ:

սակս նուիրակութեան Սուրբ Էջմիածնի, որ եմ ես ի քաղաքէն Ֆահրատու եւ կենցաղաւարժ ի մայրաքաղաքն յիսպահան եւ ի վանս Նոր-Ջուղայու, ի մանկութենէ իմմէ, ի ժամանակս Թապաւորութեան յՕմմանցուց սուլթան Աւստարին եւ Ալի փաշայ վազրին եւ սուլթան Մուստաֆայ ենկիւար աղասուն եւ առաջնորդ Կոստանդնուպոլսոյ Ակնցի Սահակ վարդապետին եղեւ սկիզբն եւ կա-

տարունն զրոցս ներ վերոյդրեալ ամօջն, յամսեանն մարտի եւ ապրիլի եւ մայիսի: Արդ, որք Հանդիպիք սմա ընթեռնելով եւ օրինակելով, շահիք ի ամանէ, միով Հայր մերեւ յիշնալիք զվերոյդրեալ Աստուածատուր արեղայս Հանդերձ ծնողիւք իմովք եւ փոխանակ յիշման ձերոյ Տէրն Քրիստոս յիշնացէ զձեզ աստ եւ ի Հանդերձեալն, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս...

548

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐԻՔ ՄԵԻԹԱՐԱՅ ԳՕԾԻ

(Ս. Ամեմափրկիչ 105, գգ. 19)

ԺԳ դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 305: ՄԵՆԹԻԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 24.3 X 10.3: ՍԻԻՆԱԿ ՆԻ ՄԵՆԹԻԹԻՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ միստիւմ, 18 X 10.5: ՏՈՂԻՔ՝ 18: ՆԻԹԻՔ՝ քուղք: ԳԻՐԻ՝ բոլորգիր խոշոր: ԶԱՐԴԱՐԱՆԻՔ՝ հասարակ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 41, 230: ԶԱԿԱՏԱՋԱՐԻՔ՝ 3ր, 232ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՋԱՐԻՔ՝ մի քանի հատ: ՍԿՏՐԱՏԱՐԻՔ՝ երկաթագիր: ՄՍԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՆՊԱՆԱՆ՝ 1-իմք, երկաթագիրով: ԿԱՋՐ՝ կաշեպատ տախտակ, սեղմած ձեւերով, մերսից ծաղկաւոր քաթամ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, գլխատառերն ու վերնագրերը՝ կարմիր: ԳԻԹ՝ կարապետ երէց: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժԳ դար: ԴԱՏԱՆԻՔ՝ 2, 200—305ր:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ— Զեռագիրը լաւ չէ պահուած, նոսաւթիւնից վնասուել է: Վերջը ԹԵՐԻՔ է: Նկայ նաեւ վերջի յիշատակարանը, 14, 16, 23, 231 եւ 280 կաղնից պահուել են: 86-ը նոր գրէի զործ է:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

231ա. Ով եղբարք իմ սիրելիք եւ պանծալի զլուսնս մեր, աղաչեմ զձեզ, յորժամ նստջիւր ի պանծալի աթոռն դասաւորութեան եւ առնէք դաստաստանս, յիշնալիք զիս մեղուցեալ զծողոյ ի մաքրափայլ յաղաւթս Զեր զիս զկարապետ երէցս, զսպասաւոր կաթուղիկէ եկեղեցոյ եւ զծնաւղան իմ զփոխեցեալն առ Քրիստոս եւ յիշողէտ աւրհնիք ի յամենակալէն յԱստուծոյ:

231ա. (Բոլորգրով) Յիշեցէ ի բարին Սարգսր եւ զվողակիցն իւր Քիւմիշն եւ զորդին իւր Հանդուցեալ առ Քրիստոս Սուրբեան, Մատուրն, Յովնան, Ալիփաշէն,

զորդին իւր Անանէն, Այլթունն, Իսային, ամէն:

231բ. Ով պատուական եւ բարեմիտ սրբառէր Հանդիպողք յայտ յիրաւադատ կանոնական զրոցս, զԳրիգոր քահանայ իւրաւք ննջեցեալաւն յիշնալիք առաջի պենտյն Քրիստոսի: Եւ որ առատն է ի տուրս պարգեւաց Քրիստոս Զեկ ողորմեսցի յիւրում պալլատեանն, ամէն:

Տէր Աստուած Իսրայէլի, զու պահպան լեր Գրիգորի իւր Հողին Հետ Մովսէսի եւ նա խաւսի յետ Քրիստոսի, ամէն եւ եղիցի:

Եւ զմեղայսն զհարողողիմիոս քահանայ յիշեցէ ի Քրիստոս եւ Թողութիւն խնդրեցէ մեղաց իմոց եւ Աստուածն ամենեցուն Յիսուս Քրիստոս զխնդրողաց մեղան թողու, ամէն:

ԶԱմիրայն յիշեցէ, զծ(ն)աւան իւր, որ զայս գիրքս աղատեաց ի գերութենէ, Աստուած յինքն աղատէ ի մեղաց, զմերձաւորքս նորա եւ զյիշողէտ, ամէն:

238ա. ԶԳրիգոր երէց անարժան յիշնացեցէ ի ներ սուրբ յաղաւթս, որ Աստուած ձեզ յիշեաց յիւր գալստեանն:

238բ. Յիշեալ Քրիստոս Աստուած զրատացաւ սուրբ զրոցս զԳրիգոր քահանայ ամենայն արեան մերձաւորաւք իւրուք: Եւ յիշողք յիշեալ լիլիք՝ ի Քրիստոս Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ ամենայն յաւիտեանս, ամէն:

Ով աստուածառէր քահանայք, որք աւագութե յայտ գրոցս, Թողութիւն խնդրեցէ

Ամիրային եւ իւր ծնողաց Նիւստաշին եւ սայ Մէլիքին եւ իւր եղբարցն Շիրին բեկին, Շաքար բեկին, քեռն Խաթունմեկին եւ իւր կողակցին եւ իւր զաւակացն, որ ազատեաց ի դերուծենէ զայս սուրբ դիրքս եւ շնորհաց անարժան քաւանայիս Բարդուղիմէոսի, որ զքաւանայից զանուն ունիմ, զլործն ոչ, վայ կու տամ ինձ, անունս մեծ է քան ըզդործս, բայց յոյս ունիմ դժբիւտոսս եւ յաւերժսս զՍուրբ Աստուածածինն եւ ինքն Քրիստոս Աստուած ազատէ զիւրդըդ ամենայն յանցանաց, ամէն:

299ա. Զվերջին ստացողի դրոցս Սարդարն եւ կողակցն Քիւմիւն եւ որդիքն Սուքիան, Աստուածատուրն, Յունանէսն եւ զստեբքն Սանամն եւ Խանփարի, Ղատամխութլու, Սալիխնայն:

Դարձեալ յիշեցէ՛ք զՍահակն եւ կողակիցն Խանփարի, զստեբքն Եղիսէրն եւ Եղիսէրի զուստր Մարիամն եւ Մարիամի որդին

Մատուրն եւ Խանփարէ, զուստր Փառասէրն եւ զուստրն Դադիթառն եւ Խանփարէ, որդին Մալիքարէն:

Դարձեալ յիշեցէ՛ք Սանամն եւ զստեբքն Մարիամն, զԱտամխութլու, Շահվատէն եւ որդին Գտուրիկն:

Դարձեալ յիշեցէ՛ք Սուքիանն եւ կողակիցն Այիփաշէն եւ որդիքն Անանիէն, Ալթունն, Եսայի եւ զուստրն Սոյթանն, յիշեցէ՛ք եւ Աստուած որդի՛մ ասացէ՛ք եւ Քրիստոս իւր միւսանկամ զայստեանն յիշողդ յիշէ, որ է աւրչնեալ յաւիտեանս: Հայր մեր...

Ի վայելումն վայելողաց: Թվականիս Հայոց Հաղար, Ղ եւ երկու (1643), Նորոյեցաւ ձեռամբ Գրիգոր երէցու:

(299)բ-ի եւ 300-ի վրայ կան անվայրժ գլուխ երկու այլ յիշատակարաններ, որոնց քուակամներն են ՌձԲ (1653) Թրբայ Ժ եւ 1839 մայիս 12):

549

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ ՄԵԻԹԱՐԱՑ ԳՕՇԻ

(Ս. Ամեմափրկիչ 106, գգ. 19)

ԺԻ դար

Թերթ՝ 285: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 24 X 17: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 20 X 12: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ քուղքեր խոշոր: ԶԱՐԳԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ 128: ՍԿՋԱՆԱՏԱԻ՝ երկաթագիր: ԿԱՋՄ՝ Թղթալ տանգա-մակ՝ օկիքը եւ վերքը: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամշալս: ԺԱՄՄԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԻ դար: ՍՏԱՅՈՂ՝ Թու-մալ Միմա տրեպիսկոպոս Մաւալայ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 110—121բ:

ԵՆՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադրը չափազանց վատ է պահուած: Խոռուութիւնք բոլոր կողմերով փակ է, իսկ բազմաթիւ քերթեր տեղահան են եղած եւ միմեանց խռնուած: Սկզբից եւ վերջից քերթեր են

պահուած: Առկայ յիւստակարանը եթէ զբէր գործն էլ չենէ, զոնէ ձեռագրի գրութեան ժամանակներին է գրուած:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

205ա. (Կարմիր քամախով) Զմեղաւոր Տէր Թումայ Մինաս արքեպիսկոպոսի Մաւալայ Դեարբաջ եւ ՂՏէր Դատաստանազրոց յիշեցէ՛ք ի յաղաթս ի Թվին ՊՄԱ (1402), որ եղաւ ձեռնայութեան Տէր Թումա արքեպիսկոպոսի (նոյնը միայն առանց քուակամի՝ 35բ, 38):

550

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 95, գգ. 19)

ԺԳ—ԺԴ դար

ԹԵՐԹԻ՝ 298: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 10 X 13.8: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ ՎԻՍԻՄ, 12.8 X 10.8: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ բալթեր: ՊԱՏԿԵՐ՝ 2ա, աւ. քամառով հասարակ գծադրութիւն, միայն գլուխ եւ ձեռքերը, գրչափորձ: ԿԻՍԱԿՈՐԱՆ՝ 8ա, շաղափաղցում քամառով, հասարակ: ՍԿԱՐԱՍԱՆՈ՝ կարմիր քամառով մեծ երկաթագրեր: ԹԱՆԱՔ՝ աւ., որոշ գլխատառերն ու անգրադատագրեր՝ կարմիր: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից գունատառ քաղաք: ՏԵՂԻ ԳՐԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ առկայ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԱՅՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԳ—ԺԴ դար: ՍՏԱՑՈՂ՝ կիրակաւ վարդապետ: ԴԱՍԱՐԿ՝ 1—7բ, 65ա—ի կէսից—65բ, 277բ—ի 3/4—ը, 280բ—298բ:

ԵՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.— 1ա, 3ա եւ 298 ԹԵՐԹԻ՝ վրայ կան գրչափորձութիւններ: 30, 41 197, 222, 223 եւ 294 ԹԵՐԹԻ՝ կազմից պոկուած են: Ձեռագրեր վատ չէ պահուած: Գլխաւոր յիշատակարան չունի:

ԲՈՎԱՆՈՒԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 8ա—65ա. Սահմանք Դաւթի:

բ. 66ա—135բ. Պրոփիւրի ներածութիւն:

գ. 135բ—217բ. Ստորագրութիւնք Արիստոտելի:

դ. 217բ—278ա. Սկիզբն եւ նախադրութիւն դրոցն, որ առի ըստ Յունացն Պերի

Արմենիայ: Եւ Հայերէն Յաղագս մեկնութեան, արտադրեալ ի մեծ իմաստնոյն Արիստոտելի, Թարգմանեալ եւ մեկնեալ ի Դաւթի:

ե. 278ա—292բ. Արիստոտելի իմաստասիրի Թուղթ առ Աղէքսանդրոս Թագաւոր, Պատմութիւն յաղագս աշխարհի:

զ. 292բ—296ա. Արիստոտելի Յաղագս առաջինութեանց առ Աղէքսանդր Թագաւոր:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

296ա. (Բոլորգրով) Ես կիրակոս վարդապետս ստացա զարտաքին դիրքս ի Հալալ ընչից իմոց, յիշատակ ինձ անարժանիս եւ ծնողաց իմոց եւ ամենայն երախտաւորաց, Հանդիպողդ եւ Հասկըցաւորութեամբ ընթերցողդ Աստուած ողորմի ասացէջ առաջին ըստացաւորին եւ դրողին եւ ինձ բիրբանքարի պարտականիս, միոյն Յաղար ձեզ լիցի ողորմած բնութեանէն, ամէն:

6ա. (Շղագրով) Գրիստոսի ծառայ Սինանէ, որդի մեղայտոր Ըստէփանըս ծառայ եւ Ովանէս վարդապետին: Դրվեցաւ Թիւրքի 1709), Նիւրհան Իջ—ուլի գրեցի, ղնացի Ընդուստանն: Տէր Աստուածըն մեր զարմն պահի եւ մեր մեծայտորքն պտղոյ յերես ընենէ:

551

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 255, գգ. 22)

ՌՁ (1631)

ԹԵՐԹԻ՝ 458: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 20.5 X 14.5: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ 4—282՝ ՎԻՍԻՄ, 14.1 X 9.5: 268—454՝ երկսիւն, ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ 3բ—50ա՝ բոլորգիր, 51ա—454բ՝ մատրգիր: ԹԱՆԱՔ՝ աւ., վերջա-

գրերը, գլխատառերը՝ կարմիր: ՃԱԿԱՏԱՑԱՐԻ՝ 4ա, 10բ, 39ա, 51ա, 58ա, 65ա, 333բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱՑԱՐԻ՝ 6ա: ՍԿԱՐԱՍԱՆՈ՝ երկաթագիր: ՄԱԿԱՆԱԹԵԱՑ ՊԱՆԱՐԿ՝ 454 եւ 455 բարակ, չգրուած մագաղաթ: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից

շնորհաւոր մետաքսէ կտոր: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամ-
յալս: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԴՁ (1631), ԴԱՏԱՐԿ՝
1—3ա, 50բ, 201բ—203, 263—245, 465—458:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռազէրը երբ զբէնեբի
դորէ է, որոնք առանձին զբերէ են հզել եւ ժապուել
են իրար՝ 1—202, 203—282 եւ 263—454: Զեռազէրն
այնքան էլ վատ չէ պահուած: Իսկ տարեթուից ու-
րիչ յիշատակարան յունի:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—16բ. Պորփիւրի Ներածութիւն:

բ. 16բ—39ա. Ստորագութիւնքն Արիս-
տոտէլի:

գ. 39ա—51ա. Սկզբն եւ նախադրու-
թիւն գրոցն, որ ասի ըստ Յունացն Պերի
Արմենիայ եւ Հայերէն Յաղաքս մեկնու-
թեան, արտադրեալ ի մեծ իմաստոյն Արիս-
տոտէլէ, Թարգմանեալ եւ մեկնեալ ի Դաւ-
թէ:

դ. 31ա—58ա. Առաջելի եռամեծի եւ
բաշ Հոնտորի եւ անյաղթ փիլիսոփայի,
աշակերտի երկցս երանելոյն Գրիգորի Տա-
թեալոյ տիեզերալոյս վարդապետի, արա-
բեալ բան խրատական ողէշահս եւ հանճարս
իմաստասէղս, ի մեկնութիւն Սահմանաց
գրոցն Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի, ի յիշ-
մաղթանաց ոմանց բանասիրաց եղբարց հա-
րադատաց նորին աշակերտաց:

ե. 58ա—179բ. Նորին Տէր Առաջելի Հո-
ղէնորոգ վարդապետի, վասն Սահմանաց
Դաւթի քաղուածու բան:

զ. 179բ—205ա. Եռամեծի եւ երկցս
երանեալ, բազմերջանիկ եւ տիեզերալոյս
մեծ հոնտորի եւ անյաղթ փիլիսոփայի Հա-
յոց Մեծաց Յունանոս Որոտնեցոյ արաբեալ
մեկնութիւն բանին, որ ասէ մարդարէն.
Ստեղծ առանձին զսիրտս նոցա, ի միտ առ-
նուլ զամենայն:

է. 204. Յանկ:

ը. 205ա—266ա. Նորին Գրիգորի աշա-
կերտի եռամեծի Յունանոս Որոտնեցոյ արա-
բեալ Հաւաքումն բանից ի մեկնութեանէ Սաղ-
մոսին աստուածաօրն Դաւթի մարդարէն
ընդ մոլորութեանց, որք ասին զբերքա-
թուրն:

թ. 266ա—454բ. Երանելոյն Տեառն Սըր-
բոյն Կիւրդի եպիսկոպոսապետի Աղէքսանդ-
րացոյ գիրք, որոյ անուն ոք զանձն է: (Վեր-
ջը Բերի):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

179բ. Կատարեցաւ քաղուածս Սահմա-
նաց ի ԹՎին ԻԶ (1631), ի փառս Քրիստոսի
աւրհնելոյն յաւիտեանս, ամէն:

552

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. ԱՆՆԱՓԻԼԻԷ 62, գգ. 18)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ]

ԺԷ—ԺԸ ԳԱՐ

ԹԵՐԹՔ՝ 228: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹՔ՝ 16,4 X 11:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտօմ,
12,8 X 7,5: ՏՈՂՔ՝ 31 եւ 25: ՆԻԻԹ՝ քաթակ սղի-
տակ քուլք: ԳԻՐ՝ մտքգիր մանր, գնդեցիկ: ՊԱՏ-
ԿԻՐ՝ 21բ, Դաւթ բնարտար, տպած: ՃԱԿԱՏԱ-
ՋԱՐԳ՝ 22ա, 68ա, 122ա, 135բ. լուսանկարներով սո-
վորակով քարտեզներով: ՍԿՋԱՆԱՏԱՒ՝ կտրմիր քա-
նաքով: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, գլխատառքով, վերնագրերով աւ-
լուսանկարներով՝ կտրմիր քանաքով: ԿԱՅՄ՝ կաշե-
պատ քուլք: ԳՐԻՃ՝ Աստուածատուր քանակով: ԺԱ-

ՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ԺԷ—ԺԸ ԳԱՐ: ՍՏԱՅՈՂ
ՎԵՐԵԻՃ՝ Զուլդեցի Առաքելի որդի Յակոբքան: ՏԵՂԻ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ հաւանաբար Նոր-Ջուղա: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—
21ա, 68ա—88բ, 172ա—228բ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռազէրը լու է պահուած:

21բ-ի պատկերի տակը, 68բ-ում եւ 121բ-ում
քնազրից տարբերող նոսրգրով կարդում ենք Հեռե-
ւեալ յիշատակարանը. զի վայելուան Զուլդեցի Առա-
քելի որդի Յակոբքանն, նոմոսը մե: Իսկ 171բ-ի
տակը, անվարձ չղաղրով գրուած է. «Գիրքս այս

Սրբայ Ամենափրկչի վաղի բողոքաւոր նուառն Մինաս արեղայսն է. 159 Դամայ 10: Կէկթ (Կալիկաթաւ):

227-ու-մ մի փոքր ծաղիկ է Կալիկաթաւ սեւ թանաքով, իսկ 228-ու-մ նստադրով Յոսոփ մարգուտեանի մասին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 22-—87բ. Դաւթի եռամեծի եւ անյաղթ փիլիսոփայի, Ընդդէմ չորից առարկութեանցն Պիհոնի իմաստակի: Եւ Սահմանս եւ տրամատութիւն իմաստութեան: Օղնեա սուրբ...

Որք մի անգամ իմաստասիրութեան բանից տնելան եւ ի նմանէն Հելտութեանէ ծայրիւ տիայն մատին Հանդիպին, ճաշակեալք ամենայն կենցաղական հոգւոց...:

բ. 68ա—68բ. Ընդ պնդակ եւ առաջնկա բան իմաստնոյ:

Ամենայն չար տանջելի, ոչ ոք տանջեալ անապական, ոչ ոք ապականացու, անեղ...:

գ. 89ա—171բ. Սիմէոնի վարդապետի Զուլացւոյ արարեալ զՏրամբանութեան հաւաքունն:

Քիսկ սկիզբն տրամբանութեան, պարտ է փոքր ինչ ասել հարցմանէն, զոր սահմանէ Արիստոտէլ այսպէս...:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

171բ. Փառք Քրիստոսի յուսոյն հաւատացելոց, որ տայ ճարտարութիւն ճշարտարան տրամբանողաց եւ զեղկելի պծողս զթերալարս Աստուածատուր քահանայս աղաչեմ յիշել ի Տէր:

553

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 257, գգ. 23)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 188: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 17 X 12: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միադիւն, 12,8 X 7,8: ՏՈՂՔ՝ 31: ՆԻԹ՝ թուրք: ԳԻՐ՝ Յոսոփ: ԺԱԿԱՏԱԳԱՐԴ՝ 4ա, 28ա, 100ա: ՍԿՔԱՏԱՏԱՐ՝ Յոսոփի: ԿԱՏՄ՝ կաշնպատ ստուարաթուրք: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ առյալ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մատարապէս Ժէ դար ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—3, 27բ, 81, 82, 183բ—188:

ԵՆՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիբը լաւ չէ պահուած, ցեցակեր եւ կազմաւան է եղած: Ոչ մի յիշատակաբան չունի: Յո—ի վրայ չաղաքով գրուած է. զմեցաւ վառն Արարատեան գրադարանի (Կարեւոր ենք թաղադեանի զԱրարատեան գրադարանի լինի. ցեցակերութիւնն եւս ցոյց է տալիս, որ ձեռագիրն եղել է շնորհաւորութեամբ. կազմի մէջ կային արարեալն գրութեան թերթիկներ, թերեւս Ղուսեանից, որ դուրս հանեցրէ, Լ. Մ.):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—90բ. Ստորագութիւնք Արիստոտէլի:

բ. 92ա—99բ. Դաւթի փիլիսոփայի Առածք Հինգ, թէ զինչ արդեօք է սահման կամ զինչ բնաւորական սահման ստորագութիւնք եւ ստորագրական սահման եւ կամ ոյք ի սոցանէ, զորս ոմանս վիճակեցան ի գոյիցն:

գ. 100ա—183ա. Եռամեծի Յովաննու Հայոց փիլիսոփայի եւ վարդապետի, հաւաքունն համառօտ վերլուծութեան Ստորագութեանցն Արիստոտէլի ի Գրեգորէ աշակերտէ: Ձեռագրի վրայ կամ վաճիկ կնիքը եւ մի այլ սեւ կնիք 4բ—աւ, ուր գրուած է՝ «Քրիստոսի ծառայ կարապետ վարդապետ»:

554

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 94, գգ. 19)

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ՆՈՐ-ՋՈՒԼԱ

ՌՂ (1641)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 465: ՄԾԹՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 18.4X
13: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միա-
սիւմ. 12X7.5: ՏՈՂԻՔ՝ 27: ՆԻԹ՝ քուրք: ԳԻՐ՝
բոլորգիր զեզեցիկ: ՋԱՐԳԱՐԱՆԻՔ՝ խիստ հարուստ,
ռակեզոծ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 5ա, 70ա, 107ա: ՃԱԿԱՏԱ-
ՋԱՐԻՔ՝ 93ա, 122ա, 130ա, 150ա, 240ա, 330ա, 410ա,
452ա: ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱՐԻՔ՝ ռակեզոծ եւ գումատոր մեր-
կերի հետ սիրում ծաղկավարձեր 47 հատից աւելի:
ՍԿԱՐԱՆԱՍՈՐ՝ մեծ մասը ռակեզոծ եւ գումատոր մեր-
կերով մեծ քոյմակերպքեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ. զլխատա-
սեբը, սկզբնատաղերմ եւ վերնագրերը՝ կարմիր եւ
կապույտ քամեմեով: ԿԱՋՄ՝ հասարակ կաշնպատ
ստուարաքաւք: ԳՐԻՑ՝ զամազամ գրիչներ (տե՛ս յի-
շատակարարը), ԵԱԿՈՂ՝ Մովսէս, Սիմեոն վարդա-
պետ: ՏԵՂԻ ԳՐՋՈՒԹԻՆ՝ Էյմիածին, Նոր-Ջուղա:
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԻՆ՝ ՌՂ (1641), ՍԱՏՈՂ՝ Մով-
սէս արեղայ: ԴԱՍԱՐԻՔ՝ 1—թ, 7ա—8թ, (8)թ, 74թ-ի
1/4—թթ—75թ, 92, 100թ, 483ա—484թ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ.— Ջեռագիրը շատ սիրուն
զարդարւած է եւ ռակեզոծում. գրութիւնն էլ զե-
զեցիկ է: Ջեռագրի որդւ. մասերը, առանձնապէս
173ա—203, 330—455 ցեցերը վնասել են. շատ տեղեր
թղթի մանր կտորներով կարկատւած են: Կազմը
ներքինը պահուած է, վերջի երկու քերթերը տեղա-
ւան են եղած: Վերջից քերթ է:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՆ

ա. 5ա—69ա. Դաւթի փրկիսոփայի Ներ-
գինացոյ Յաղագս սահմանաց իմաստասի-
րութեան: Սկիզբը՝ Որք մի անգամ իմաս-
տասիրութեան տենչանք րանից եւ առ ի նմա-
նէն հեղտութեանց ծայրիւ միայն մատին...

բ. 69ա. Յաղագս Թուոյ դրոց որ ի սմա:
Սկիզբը՝ Գլխաւորեալ ունի սա գիրս երկ
շատական ներպարփակեալ յինքեան իմաստս
արտօնական (բաղկացած է 24 տող ուտամա-
ւորից):

գ. 70ա—76ա. Դաւթի փրկիսոփայի
Առաջէ հինգ, Թէ զինչ արդեօք իցէ սահման
կամ զինչ բնաւորական սահման ստորոգու-
թիւն եւ ստորագրական սահման եւ կամ ոյք
ի սոցանէ զոյս ոմանս վիճակեցան ի զոյլցն:
Սկիզբը՝ Արդ, սահմանի բան համառոտ

յայտնիչ զոյացութեան յանկակայ իրողու-
թեան որպէս չորութիւն եւ ցրտութիւն...

դ. 76ա—93ա. Պորփիւրի ներածութիւն:
Սկիզբը՝ Երոյր հարկաւորի... (ջնջուած է)
եւ յառս Արիստոտիղի Ստորոգութեանց
վարդապետութիւնն գիտել զինչ սեռ...

ե. 93ա—122ա. Ստորոգութիւնք Արիս-
տոտիղի: Սկիզբը՝ Հոմանունք ասին որոց
անուանէն միայն հասարակ, խսկ ըստ ան-
ուան բան զոյացութեան...

զ. 122ա—139ա. Սկիզբն եւ նախադու-
թիւն գրոցն, որ ասի ըստ Յունաց Պէրի Ար-
մէնիաս եւ Հայերէն Յաղագս մեկնութեան,
արտագրեալ ի մեծ իմաստնոյն Արիստոտէղէ,
Թարգմանեալ եւ մեկնեալ ի Դաւթ Ներգի-
նացոյ: Սկիզբը՝ Նախ արժան է զնել զինչ
է անուն եւ զինչ բայ. ապա զինչ է բացա-
սութիւն եւ ստորասութիւն...

է. 139ա—159ա. Արիստոտիղի իմա-
տասիրի Թուղթ առ Աղէքսանդրոս Թագաւոր:
Պատմութիւն յաղագս աշխարհի: Սկիզբը՝
Իսկ բազում անգամ ինձ ստուածային ինչ
եւ բարեբախտեալ ճշմարտապէս իր, ով
Աղէքսանդրէ...

ը. 159ա—164ա. Արիստոտիղի Յաղագս
առաջինութեանց, առ Աղէքսանդրոս Թագա-
ւոր, Սկիզբը՝ Գովելի են զեղեցիկէն եւ
պարտաւելի դարշնիւքն, քանզի բարեացն յա-
ռաջեալ լինին...

թ. 164ա—167ա. Նրկատունն Արիստո-
տիղի: Սկիզբը՝ Ուսուցանէ մեզ ի բնաւոր-
ողութեանցն պիտոցիկ, որ հասարակաց բանա-
կանաց զոյանան շնչականաց...

ժ. 167ա—240ա. Դաւթի փրկիսոփայի
Ներգինացոյ վերլուծութիւն ներածութեան
Պորփիւրի: Սկիզբը՝ Հանդերձեալք հանդերձ
Աստուծով սկիզբն առնել առաջիկայ շարա-
գրութեանն զսովորականն...

ժա. 240ա—339ա. Ստորոգութիւնք Արիս-

տոտէղի: Սկիզբը՝ Հոմանունը ասին, որոց անուանքն միայն հասարակ, իսկ ըստ անունն բան ղոյացութեան...

Ժբ. 339ա—416ա. Սկիզբն եւ նախադրութիւն որոցն, որ ասի ըստ Յունաց Պէրի Արմէնիաս եւ հայերէն յաղագս մեկնութեան, արտագրեալ ի մեծ իմաստնոյն Արիստոտելէ, Թարգմանեալ եւ մեկնեալ ի Դաւթի փիղիսոփայէ: Սկիզբը՝ Նախ արժան է զնել զինչ է անուն եւ զինչ է բայ, ապա զինչ է բացատրութիւն...

Ժգ. 416ա—452ա. Համառոտ հաւաքումն եւ յոյժ օգտակար ի դիւելթիկայն, որ է արամաբանութիւն: Կարգեալ եւ Թարգմանեալ ձեռամբ Բարդուղիմէոսի եպիսկոպոսի: Սկիզբը՝ Եւ զի խօսելոց եմք ի դիւելթիկայն, նախ տեսցուք, թէ զինչ է դիւելթիկայն...

Ժդ. 452ա—462բ. Յաղագս հաւաքաբանութեան: Սկիզբը՝ Ըստ Արիստոտէղի դիտելն է ճանաչել զպատճառ իրին, իսկ հաւաքաբանութիւնն ունի չորս պատճառ...

ՅԵՇԱՍԱԿԱՐԱՆՔ

412բ. Փառք...

Յորմէ շնորհէ սատարեալ յանգեալ աւարտեցաւ տառս մակագական եւ գիծս իմաստասիրական, արտադրութիւնս փիղիսոփայական եւ ասացուածս նրբաճառական: Յամի հաղարբորդի ինսնորդի (1641) Թուահայուութեան Արամազեանս, ըստ Հռոմիման մեծի չափողին եւ պատճառին ամասնակի, ի Նաւասարդուլ ի սկզբան ամօսանն, եւ ի հոկտեմբերի ըստ Հոռմայեղցոցն երկու տասն, առ Հոմանեալ լուսանկար եւ տիեզերածաւալ գերազանց Սուրբ Աթոռոյս Էմմիանի, յորում միջի կայաւորեալքն են բազմութիւն եղբարց կուսակիւնոց իբրեւ յիսնակ Թուով, միշտ յաստեմծարունչ գիրս պարապեալք եւ յար ի քննութիւնս բնախօսական տարից կրթեալք, ունելով դուռն եւ առաջնորդ ուսմանս պարտիկ զմեծ Հռոմորն եւ անյաղթ փիլիսոփոսն ամենալսեմականի Հոլաբոյ ընդունարանն եւ զինչ եթէ ոչ երկրորդ Դաւիթ եւ Մովսէս շնորհեալ աղղիս մերում Սիմէօն ասեմ, զմայեանն առատաբար ի վերնական դեզմանէն, յորմէ ուռճացան յուրմէ քերթողութեան արուեստիւ եւ արտաքին գրոց տեղեկութեամբ, եւ աստուածախօս տարից ծանօթութեամբ: Ըստ որում պատճառի եւ զգիրս զայս ստացայ: Քանզի ըստ յաւիտեանի իմաստութեան

մտաց իւրոց, պարզագոյն իմացաւածով քերականութիւն յորինեաց եւ ուսոյց ամենայն ումէ: Գոյով զաւառաւ Ջուղայեցի, որ այժմ ի Շօշ քաղաքի բնակեալ են արքայաբանի Պարսից, աշակերտ եղածնէն եւ յաղմերջանիկ վարդապետին Ուսատու, զորմէ զկնի ճառեցից:

Արդ, սկիզբն այսր գիտութեան եղեւ խտակրոն եւ ճշնադրեաց վարդապետն Մելքիսէթ, որ էր վարարատեանս դաւառէ եւ ի նրմանէ ծանօթացաւ սա. բայց սակայն բազմապատկարար առաւելլու գիտութեամբ սա, սակս յոյժ առատութեան մտաց իւրոց, որպէս եւ քերականութեան իրողութիւն, որում ոչ երբէք էր տեղեակ յաղգէս մերմէ ի վաղուց հետէ մինչեւ ցայսօր ամանակի ըստ այսմ: Ուստի եւ որքանութիւն իմաստութեան սորայ սովաւ ծանուցանի, այնցիկ մտաց, որք իսկապէս կարեն բաց որոշել զգիտաւորութիւն քերթողութեանս:

Այլ մեզ դարձցուք ի կարկ անկեալ բանիս, զոր անպաշտ:

Արդ, գոյով այցելու եւ դիտապետ տոհմիս Հայկական երջանիկ եւ ճշնադրեաց իմն արտասանեալ Տէր Փիղիպպոս րան ջանից մակագրեալ, որ արդարեւ ըստ անուան իւրոյ փայլէ յաւերս յայտոսիկ իբրեւ արեգակնի միջոցի, երանելի կենցաղավարութեամբ եւ առաքինաշաւիղ ընթացիւք պատճառ բարեաց բազմաց լինելով ուղղութեան կարգաց չի՝ նուրբեան եկեղեցի եւ այլ ամենայն բարե՝ ձեռութեան, Ուստի եւ նոր նորոգայն պայծառացոյց գտիեղերական Աթոռս, թէպէտ եւ ոչ սկիզբն, սակայն զվախճանն գեղեցկապէս յանգեաց: Ըստ որում Դաւիթն առաքարկութիւն եւ սողմունեան եղրակացութիւն տեսանի: Վասն զի յառաջ քան զսա սրբազան եւ երջանիկ Հայրապետն Մովսէս, որ էր Սիսական նահանգէ անհամեմատ դեռեալ (կտրուած) դիս, զոր ոչ ոք կարացէ ըստ քանիւնութեան նորայ արտալիպել եւ զի՛ է քեզ, կայլիր նպատակ զՊարթեան Սահակ կամ զՄեծն Ներսէս ըստ բնութեան բարոցն, ըստ մաքրութեան կենացն, ըստ ուղղութեան ընթացիցն, ըստ առաւելութեան արդեանցն ի վերայ աղղիս եւ ըստ այլոց ամենայնի, զոր յայլով վայրի պատմապէսալ արտասանեցից: Սա երկոց չօգաւ առ թագաւորն Պարսից եւ յոյժ սիրեցաւ ի նմանէ, որով եւ ազատեաց զԱթոռս մեծի դիմոսական հարկաց ծանրագունցից, որ յանուղղադործ առաջնորդաց աղղիս մտաւ էր սա ի ներքոյ չարագոյն լծոյն այնորիկ, խափանեալ էքարձ զայն երկրակա ոչ տ շնորհօգէ Քրիստոսի: Եւ զկնի այնորիկ սկիզբն արար ի մաքրել զսա յաղիւսից բազմակուտից, յայնանիտ պարապօք բոլորեաց եւ զերից կող-

մանց շինութեան աւարտեաց, որ ինչ մի անդամ ըստ Հարկաւորութեան եւ ըստ պատշաճաւորութեան պիտոյանայր, քարի եւ կրով կարծրակաւոյց մարութեամբ, նա եւ զկմբէթ մեծի տաճարին ի բաց առեալ չեղացոյց քանդի էր խարխալեալ եւ կարի նիստս Եւ յետ այնորիկ եղեւ զրաւ կենաց իւրոց, փոխեցաւ աստուտ յամանակն կենանս ի Հաղարբերդ ութաներորդ երկրորդ (1633) թուոյս մերոյ, զորով վաթսուս ամաց, կացալ Աթոռն Հայրապետութեան ամս չորս եւ ամիսս ըստ ամացն, Իսկ զկնի երանելոյն փոխանորդեաց աշակերտ նորին Տէր Փիլիպոս դիտապետս, զորմէ նախ ճառեցաւ Եւ սա եցոյց զթերին, քանդի դռանն Սուրբ Աթոռոյս պայծառապէս նորոգեաց մինչեւ ի զօտին եւ դրբունան եռակի, զգրունան երկից կողմանց եւ զաստիճանն շուրմանակի եւ զարեւելեան ձեռնարտան, եւ զայլ ամենայն շինուածս ըստ պիտոյից սորա Ընդ որոյ Հովանեալ եւ մեք ընդ յորունս բարեռք տնօրինեալ խնամիմք եւ տածիմք, Զոր շնորհեսցէ մեզ Տէր Աստուած խորապոյն խաղաղութեամբ եւ յաւէտ իմն յարամնայական ամօք կալ մնալ բարի Հովիւ, ի պատճառս սոփութեան վարատեալ աղանց մեր:

Եւ եւս ըստ որում յառաջագոյն յիշեցաք զպանծալի եւ զբաղմանորէ վարժապետն իշխատուոր, որ է այցելու ազգի մերոյ բնակելոց ի մայրաքաղաքն Շոշ առճայնեալ, այր կորովալիտ եւ արուեստաշանճար, հեղ քան զյորճուն եւ ընդունակ Հոգւոյն Աստուծոյ, որ եւ սահմանեաց տպագրութիւն ի մէջ ազգիս որպէս յատինացուցն է եւ այնու յաճախեաց զբաղմութիւնս դրանց և Այլ եւ ի նմանէ տարածեցաւ արհեստ մատենագրութեան եւ երանգութիւն ոսկեգօծ ծաղկանց, որպէս ի գիրս մեր, քանդի անհետ էր եղեալ զայսու ժամանակաւ: Արդ, մաղթեմ յիշատակել զպատճառ այսոցիկ իրաց ի պաղատանս մեր յօժարականս:

Եւ վասն զի խոյս կամիմ տալ յերկարաճառութենէ, յաղաքս այնորիկ զանց առնեմ զբաղմութիւնս, յայլում ժամու պահելով շարադրութեան:

Արդ, ես ունայնադատ եւ զբարադրադս ներսն անդր անդաւտին ի մանկութեան տիօք մինչեւ ցայս վայր, երկազումբք իրօք յետ... կրկին դպիւք թշուառացեալ պիտակ անուամբ Մովսէս, կոչմամբ արեղայ, բայց արդեամբք խաբեալ, Ի բազում ամաց տնայորդս եւ ըղճանպտար գլորով ի սէր սյամիկ փիղիսոփայական գծի եւ անկարանայի մատամբ իմով ծրել, սակս յոլովադոյն ցնորմանցս, որ պարսկական կայր զինեւ, քանդի եւ յուսառաքս մախիգեան երկոցունց Հայրապետաց քարտուղար եմ լեալ եւ ի

նոցին ընթացից յոյժ տարակացեալ, վասն որոյ ընդ Հայրապետիս իմոյ երթալն իմ Շոշ, եւս անտանօր դրել զսա ի դրօտանս անձին իմոյ, Բայց մնաց անկատար եւ այսր աւարտեցաւ յայլ եւ յայլ գրչաց, նաեւ ոչ ըստ խորթակաց իմոց, քանդի որպէս Հաստեանէք ի բաղում տեղին եղծեալ եմ յաղաքս սխալմանց եւ յոլով պակաստ ի լուսանցան զրեալ, իսկ եւ յոջնակի դրեալ թուղթս ի բաց եւ հանեալ եւ փոխանակ նորա զայլս ծրեալ եւ եղեալ ի տեղի Նորա, Արդ, թէպէտ ի սխալ գրչաց գրեցաւ, այլ սակայն ըստ կարի իմում եւ չափու ճշգրտապէս սրբադրեալ ստուգեցի զսա, որպէս պահանջէ արհեստ քերթողութեան, տարորոշեալ երիւք կիտիւք եւ անողանութեան խրատուն, եթէ ուրանօր սկզբունք բանից եւ եղերմունք մարթիցն դեմ, գլխատառք եւ այլք ոմանք, ըստ որում կարծեմ ճմարտաճաս մտաց անտարակոյս եւ յաւէտ ուղղապէս իմանիլ եւ ճանաչիլ, որք իցեն իսկապոյն Հրահանգեալք քերականութեան իմացուածով եւ անտուտս ապա ծանիցեն զաշխատութիւնս մեր:

Ընդ որում աղայեմ յիշատակել յաղօթս մեր եւ զիտ... եւ գովութեան մեծի արժանաւոր գիւտ Սիմէօն վարդապետն Հարապատ Հոգւոյ իմոյ, որ ամենայնօրս կամօք եւ զուարթապէս սիրով զարդարեաց զսա ոսկեգօծ երանգօք կցորդելով իմ ընդ նմա սակաւութ, որում Տէր լիցի փոխարինահատոյց ըստ աշխատանց իւրոց:

Եւ եւս մաղթեմ յիշել ի խնդրուածս արտատուց եւ զհամալուսնց եւ գիսկապէս բաղձալիսն իմ զՅովաննէս վարդապետն եւ զԱռաքեալ վարդապետն, այր Նրբախօս յոյժ, զմիւս Յովաննէս վարդապետն եւ զՄխիթար վարդապետն, զՏէր Յուանն գորինակ որբագրութեան շնորհօք եւ զաւագ սարկաւազն մտերիմ, ընդ միազմտար եղբարք ճանդերմ, որք են ըստ կարի իւրեանց յօժանդակք Սուրբ Աթոռոյս գործառնութեան:

Արդ, ըստ փոփոխման ամանակաց եւ Հոլովմանց կենցաղոյս, որում լիցի մտանդել զայս իմաստասիրական կտակ եւ վայելի զսա, Հայցեմ Հեծեծադոչ պաղատանօք յիշել զիս դտառապետս Մովսէս սորին ստացող առ Քրիստոս յոյն ամենից համօրէն գրեցելովք ի սմա եւ զսակաւ յիշատակարանս դրոշմեալս յայմ գծի մի երբէք ի բաց Հանել ի մանէկ կամ եղծանել: Զի եւ ձեզ շնորհեսցի ըստ այսմիկ յապառնի եւ փոխարինութիւն առահասարակ պարգեւեսցի մեզ եւ ձեզ յամէնապատ գթութեանցն Աստուծոյ, որ է աւրհնեալ անգրաւ յաւիտենից յաւիտեան, ամէն:

412ա. Եւ զստացող սմին յոյնապատիկ չարեօք ունակացեալս Մովսէս յիշեալիք ի միտս բարիս առ ամենից ակնկալութիւնն Գրիստոս, զի բուժեալ ապաքինեցէ զխր- խայթութիւն անձին իմոյ. եւ նմա փառք ընդ

Հօր իւրում եւ ամենասուրբ Հոգ(ւ)ոյն, ամէն:

(Մի քանի տեղ ունի վանքի 1654 թուա- կանի կապոյտ կմիքը):

555

ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՔ ԲԱՆԻՑ ԴԱԽԹԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԻ

(Ս. Ամնափրկիչ 194, գգ. 21)

ժէ դար

ԹԻՐԹՔ՝ 58: ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹ՝ 20,7 X 13,2: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 18,6 X 9,6: ՏՈՂՔ՝ 27: ՆԻՒԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ 3ա—47բ՝ մատրգիր, իսկ 48ա—56բ՝ բոլորգիր: ՍԿՋՐՆԱՏԱՌ՝ մատրգիր կարմիր քամաճով: ԹԱՆԱԲ՝ սեւ, գլխատառքն աւ յուսանցագծերը՝ կարմիր: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամյալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒ- ԹԵԱՆ՝ երեւի ժէ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—2, 57—68:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Գիրք մի ձեռագրի հա- տած է եւ սկսուած է ժի տետրակէց, մաքուր է պահուած եւ վերին կէ լրացուած բոլորգրով: Ոչ մի յիշատակարան չկայ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—48բ. Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի Մեկնութիւն (Բաքրաքցուցեմք մատիմ) Դաւթի փիլիսոփային: Սկիզբը՝ Սկիզբն բարեպաշտութեանցն Հայաստա-

նեայց ունիմք իմանալ զՆուաւորին Գրի- ղորիոս, զի ի նմանէ յառաջեցան կրօնք եկե- ղեց(ւ)ոյ եւ յուսումն դիտութեան, ոչ մի- այն բանիւ ճարողէր զհաւատս արդարու- թեան, այլ եւ արդեամբ բարեաց օրինակ էր ճշարտութեան:

բ. 48բ—56բ. Մեկնութիւն բանից Դաւ- թի փիլիսոփայի, որ ի կատարումն Նորին տառի, վասն Սահմանաց իմաստասիրու- թեան, ասացեալ Տեառն Ներսէսի Հայոց կա- թողիկոսի, ի խնդրոյ ումնն Ստեփաննոսի անուն սիրողի իմաստութեան: Սկիզբը՝ Զինդիր Հոգեւորական հաւատով եւ սիրով Հայցողաց պարտիմք տալ յօժարութեամբ, ըստ հրամանին Տեառն, թէ Ամենայն որ խնդրէ ի քէն տուր, ոչ Հայելով յաղքատու- թիւն անձին, այլ ի ջերմութիւն Հայցողին...

556

ԱՌԱՔԵԼԻ ՍԻՆԵՑԵՏԻՈՅ, Ի ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱՑ ԳՐՈՅ

(Ս. Ամնափրկիչ 82, գգ. 19)

ժէ դար

ԹԻՐԹՔ՝ 178: ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹ՝ 16,8 X 10: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՄ ՄԱՍԻ՝ միասին, 11,7 X 7,6: ՏՈՂՔ՝ 28: ՆԻՒԹ՝ քուզք: ԳԻՐ՝ մատր- գիր խիտ առ խիտ գրուած: ՃԱԿԱՏԱՑԱՐԿ՝ 18ա, հա- սարակ: ՍԿՋՐՆԱՏԱՌ՝ կարմիր քամաճով մատրգիր,

մոյմպէս եւ որոշ գլխատառք եւ յուսանցագծերը: ԿԱՋՄ՝ քղբեաց պանծամակ՝ կարկատած: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամյալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժէ դար:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագրի սկիզբը եւ վերջը

Բերք են. սկզբից պակաս է մոտ 7 Բերք, Գրքի տեսելը չլսողով յայտ են գրել 1ա-ի վերջին լուսանց-քում: 1ա, 2բ, 3բ, 4բ, 5ա, 6ա Թերթերի ճակատնե-րին 7X3 ճեմաւթմաբ կտոր է ձգուած ու նորից վրան գրուած եզերուած մասերը: 178-ը պատուած է: (6ա եւ 100 Թերթերի վրայ կայ ինչ որ կնիք, որ

կարդացուած է Վերնաստի ծառայ Մատար (?) վար-դապետ, 1217թ (1774): 168թ-ի տակի լուսանցքում մի ուրիշը տակնացրել է: Անտաքի վարդապետն զկայնց-այ ճեկնածն կաւ պարզէն: Զեռագիրը յեշտակաբան լուսին:

557

ՏԵՐԱԿԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎԱԿԻՄԱՅ ԱՐՑԱԽԵՑԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 272, գգ. 23)

Ս. ՅԱԿՈՒՐ (ԽԱԶԷՆ)

ՌՄԶԻ (1835)

Թերթի՝ 121: Մեծոթիթիւն Թերթի՝ 9,9X8,5: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՒՒ միասեւմ, 6X3: ՏՈՂԻՔ՝ 8—12: Նիւթ՝ քաղք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ: ԳԻՐ՝ շղագիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ տղայգրուած պատկեր-ներ: ՊԱՏԿԱՆՐ՝ 7բ, 49բ, 68բ, 76բ: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, ներսից քաղքով պատած: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ սեւ քամաճով, մաշակաւոր, քաւակամ քաւով: ԳՐԻԶ՝ Յովսէփ վաղապետ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ Ս. Յակո-բայ ուխտ (խաչեմ գաւառ): ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝

1835: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—4ա, 49ա, 76ա, 105ա, 107, 110բ—121:

ԵԱՆՈՐԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լաւ է պահուած: 4բ—6բ քաղաքուած է: Թէ ի՞նչ է արամարանութեան առարկան, իսկ 7ա—ից սկսուած է նրա աշխատութիւնը հետեւեալ վերնագրով. Վերք տեսական փիլիսոփա-յութեան, Հաւաքեալ ի բարունւոյն Յովսէփայ, Յամի Տեառն 1835, յամանն սեփականութիւն 17, յախտի Սըր-բայն Յակոբայ, որ է Խաչէն պաւստի նորին Արքայաւու:

558

ԲԱՌԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 76, գգ. 19)

[ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ]

ԺԷ ԳԱՐ

Թերթի՝ 138: Մեծոթիթիւն Թերթի՝ 12,6X9,3: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒՒՒ միա-սեւմ, 7X6,2: ՏՈՂԻՔ՝ 16: Նիւթ՝ քաղք: ԳԻՐ՝ քաղքգիր մամի, հոսքգրի մետ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կար-սիր եւ կեանք մերկով: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 21ա: ԼՈՒՍԱՆ-ՑԱԶԱՐԴ՝ 21ա: ՍԿԱՐՆԱՑԱՐ՝ հոսքգրի կարսիր քա-մաճով: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ ստաւաքաւաղք, երկու երեսին էլ սեղմած փոքր խաչեր եւ այլ ձեւեր: Ներսից մետաճ: Չերտաւոր գումաւոր: Կտոր: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒ-ԹԻՒՆ՝ երեսի նոր-ձուլած: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԻՒՆ՝ ամենայն հաւանականութեամբ ԺԷ ԳԱՐ (տե՛ս քիւ

77-ի գիրք, արիմ սա մամի է), ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ա—2բ, 131բ, 132բ, 136բ—138բ:

ԵԱՆՈՐԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լաւ է պահուած: Երեսակաբան լուսին, Միայն Թիւ 77 ձեռագրի գրի հետ ունեցած նմանութեան հիման վրայ կարելի է տանել, որ գրուած է Զուղա, ԺԷ դարում: 132ա, 133ա, 134 եւ 135 Թերթերի վրայ կան կրօնական գիտելիք-ներէի մասին տեղեկութիւններ չղաղրով գրուած, իսկ 136ա—ի վրայ կայ գրուած եղբ կաթողիկոսի մասին, Համարեա Թէ զրիզ գրով գրուած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. Հոռոմոց թագաւորք:

բ. Ծննդաբանութիւն Հայոց թագաւոր-
ների ըստ Մովսէս Խորենացու:

դ. 5ա—11բ. Խառն ի խումն բառեր,
ծաղիկներին, ֆագաֆներին եւ չափերի ամուռ-
ներ:

դ. 11բ—13ա. Անուանք ճաղաճայ:

ե. 13բ—14ա. Մղոնահամարք ճանա-
պարհաց:

դ. 14բ—20բ. Բառք որ ինչ ի խորանն եւ
այլոց անհատից:

է. 207—119ա. Այս բառք են ճերթոյա-
կանք. վասն չափոց հոմերական տառից,
վասն զի ճերթողական արհեստն չափաբերա-
կանք են եւ չափ(ով վ)արին եւ են որ դեղ-
ջուկք են, որով ճարտասանքն վարին (դ)ի
յաճախապէս փոխարեքն սակս զարդու
ճարտասանիցն:

բ. 119ա—132ա. Բառ է Հայոց լեզուի:

559

ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏ Ի ՀԱՅՈՑ ԼԵՋՈՒԷ Ի ՌՈՒՍԱՅ ԲԱՐԲԱՌ

(Ս. Ամեմափրկիչ 74, գգ. 19)

ԵՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ

ԺԹ դար

Թերթ՝ 182: ՄեծՈՒԹԻՒՆ Թերթ՝ 20,5 X
18: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միա-
սիւմ, 18 X 13: ՏՈՂՔ՝ 24—28: ՆԻԻԹ՝ եասարակ
թուղք: ԳԻՐ՝ շղագիր: ԿԱԶՄ՝ ստուարաքուղք կա-
շեպատ, սեղմած ձեւերով: ԳՐԻՉ՝ կարծուում է, որ
ճովհաննէս եպիսկոպոս Սուրենեանի՝ Ամեմափրկչեան
վանքի առաջնորդի շարայրածն աւ գրածն է: ՏԵՂԻ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ հաւանականաբար Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱ-

ՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ամեմայն հաւանականութեամբ
ԺԹ դար (1840—1848): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—5բ, 170բ—ի կէ-
սից մինչեւ 182բ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիբը լաւ է պահուած:
174—182 կապոյտ թղթից են, ՈՂ մի յիշատակաբան
չաւի:

ՄԻ—Էրկու տեղ կայ վանքի 1834 թուականի կա-
պոյտ կնիքը:

560

ԲԱՌԱՐԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 77, գգ. 19)

ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ

ՌՂ (1641)

Թերթ՝ 173: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ Թերթ՝ 12 X 9,3:
ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասիւմ,
9,5 X 7,1: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ թուղք: ԳԻՐ՝ բոլոր-
գիր մանր, շղագրի մասեցող: ԱԿՋԱՆՏԱՌ՝ կարմիր
թանաքով մանր բոլորգիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախ-
տակ սեղմած ձեւերով, Անթիք շերտաւոր ֆաթաձով
ծեփած: ԹԱՆԱԿ՝ շաղանակազոյն, վերնագրերն ու

զլիտառները՝ կարմիր թանաքով: ԳՐԻՉ՝ Խաչատուր
երեց: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ՌՂ (1641), ԴԱՏԱՐԿ՝ 2ա, 3ա, 169ա—
173բ:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռադիբը խոնավութիւնից
Պատուել է, 54-ի եւ 55-ի միջեւ կարծէք երկու թերթ
կարուած լինի, որոնց հետքը երեւում է, 171—173

կազմից պահուելու վրայ են: Յիշատակողերը հնարեկացոյ մեկնիչն առելով հասկանում է նախկինացոյ գործածած բառերի բացատրութիւնը: 1, 2ր, 3ա, 171բ, 172 եւ 173 թերթերի վրայ կան վերջին ժամանակի մի քանի գրչափորձեր եւ բառեր, ոչ հետաքրքրական կարճ գրութիւններ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—54բ. Բառգիրք (Նարեկա՞յ):
բ. 55ա—59բ. Բառք որ ինչ է խորանն եւ այլոց անհատից:

դ. 60ա. Այս բառքն են ճերթողականք վասն չափոյ հոմերական տաղիցն: Վասն զի ճերթողական արհեստն չափաբերականք են եւ չափով վարեն եւ են որ գեղջուկք են, որով ճարտասանքն վարին, զի յաճախապէս վոխաբերին սակս զարդու ճարտասանիցն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

168բ. Նարեկացոյ մեկնիչս գրեցաւ ձեռամբ Քաջատուր իրիցիս, ի թվականիս Հայոց ՌՂ (1641), ի քաղաքն Շաւշ: Սխալանացն ներել, թողութիւն մեղ եւ ձեղ Գրիստոս Աստուած ողորմեսցի, որ աստան է ի տուրս րարեաց, ամէն: Հայր մեր որ յերկնս...

119ա. Ջիւաշատուր գրող սորա յիշեցէ ի Գրիստոս:

102բ. (Կարմիր քանափով, մատրգիր) ի թվին ՌՃՁԷ (1738), Մարգար 2 եւ Յունի ժԳ—ունն եկն մարախ ի կողմանցն արեւմտեան եւ ի Հիւսիսոյ:

3բ. Ես Գրիգորս այս Բառգիրքս զնեցի դալալ Վասիլաթին ԳՃ եւ կէս և թվին ՌՃՁԳ—ունն (1734), ամէն (Թանախտուած եւ դժուարըմքեռնիլի):

561

ԲԱՌԳԻՐՔ, ՆԵՄԵՍԻՈՍԻ ՅԱՂԱԳՍ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴՈՅ

(Ս. Ամեմափրկիչ 75, գգ. 19)

ՈԿԹ (1220), ԺԳ—ԺԴ

Թերթեր. 278: ՄեծՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 18.7 X 12: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 4ա—104բ՝ 13,2 X 10. Իսկ 195ա—278՝ 14,6 X 10: ՏՈՂԳ՝ 4ա—104բ՝ 17—սկսած տաղ, իսկ 195ա—278՝ 24—աւան: ՆԻՒԹ՝ քուղք: ԹԱՆԱԳ՝ Ա մտաք սեւ. Բ մտաք՝ շագմակագլմ: ԳԻՐ՝ 4ա—104բ խոշոր քուղքեր, իսկ 195ա—278բ միջակ կամեմտաք բոլորգիր: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ 3ա քանափով մի քոչումն եւ երկու գաքդեր մկարուած: ՄԱԳՈՂԱԹԵԱՅ ՊԱՀՊԱՆԱԿ՝ 1—2 եւ 277—278 մեծ երկաթագրով Անտարաձից: ԿԱՋՄ՝ կաշնպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, եքսոյց գունաւոր քաքամ: ԳՐԻՉ՝ ամլալտ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլալտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՈԿԹ (1220):

ՄԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆ.— Հնուագիւր բաղկացած է երկու առերեք գրչաքերից, որ յետոյ միացուել են մի կազմի մէջ: 4ա—104բ բառարանն է՝ գրուած խոշոր բոլորգրով, Էրեւի ժԳ—ԺԴ դարում, իսկ 105—280 Գրիգոր Նիսացոյ: Յետագոյ ընտրեալ մտքով, զգուած կոմեմաւոր բոլորգրով կիւրիկան լրջանում, 1220 փրկչական թուականին, յիշատակարանն այստեղ առաջ ենք բերում: Հնուագիւր լաւ չէ պահուած. բառարանի վերջից պակասում են թերթեր:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 4ա—33բ. Բառք ըստ Նբայեցւոց:
բ. 33բ—44բ. Այս բառք է յունականէն ի մերս յայտնեալ:

դ. 44բ—141ա. Այս բառք են ճերթողականք:

դ. 141ա—152բ. Հանդէս բանաստեղծաց, փաղանունաբար ստորոգիլ նախալարժիցն սակս:

ե. 152բ—190բ. Բառք Գաղիանոսի բժշկականքի:

զ. 190բ—195ա. Բառք որ ինչ է խորանն եւ այլոց անյայտից:

է. 195ա—278բ. Գրիգոր եպիսկոպոսի Նիսացոյ Յաղագս ընութեան մարդոյ ասացեալ, Սկիզբը՝ Ձմարդն ի հոգւոյ իմանալոյ եւ ի մարմնոյ...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

276ա. Փառք Սուրբ Երրորդութեանն ի մի աստուածութիւնն Ամէն:

Ի (վեց) Հազարերորդի երկերեւը եւ քսան (եւթն) ամի արարածոց աշխարհիս, ըստ յունարէն թուոյ ի չորհրդասաներորդի ինդիքտիոնին, յառաջին ամին թաղաւորութեանն Լեւոնդի (Լէոնի), թարգմանեցան գիրքս ի ստոյգ աւրինակաց ի Կոստանդինուպոլսիս, ի ձեռն Դաւթի Հիպատոսի եւ Ստեփանոս քահանայի: Յինչեցէ զնոսա ընդաւրինակողք, եւ փոխեցէջ զքանս յիշատակի, ի յոյս փրկութեան աշխատողացն, եւ յիշողացստ առ Քրիստոսն Նաեւ եւ աղայեմ, զի իմաստասիրելն ի սմա զանճոռու ձրտաւազս զեղեցիկարարմար Հանճարոյս այսմիկ յիշատակէ յաղաւթս ձեր, ու վսեմախոհէ, զի թերեւս զտից ողորմութիւն զառնացելոյս մեղեւա անձին իմոյ (Երկու ստղ զնքուած է քուլքը քերելով եւ առաջին տողի վրայ գրուած) ի Քրիստոսն Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեան:

562

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամենափրկիչ 160, գգ. 20)

[ՆՈՐ-ՁՈՒՂԱ]

ԺԶ—ԺԷ դար

Թերթ՝ 356: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 23,4 X 10,8: ՍԵՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միտրիւմ, 10 X 10,2: ՏՈՂՊ՝ 19: ՆԻԹ՝ քուլք: ԳԻՐ՝ բոլորգիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ հասարակ: ՊԱՏԿԵՐ՝ 2բ: ԿԵՍԱՆՈՐԱՆ՝ 3ա, 27ա: ԺԱՆՏԱԶԱՐԳ՝ 46բ, 129բ, 135ա, 143բ, 222ա: ԼՈՒՍՆԱՅԱԶԱՐԳ՝ 27ա: ՍԿԶԱՆԱՏԱՆ՝ բոլորգիր կարմիր քանափով, գաղափարով եւ հաւաքագրով: ԹԱՆԱԿ՝ ան, վերագրելով, սկզբնատաղիք, գլխատառերն ու յուսմանագծերը՝ կարմիր քանափով: ՄԱԳՈՂԱԹԵԱՑ ՊԱՏԱՆԱՆ՝ 1, 355 և 356, մեծ երկաթագիր, Աւետարանից: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ անդամ ձեռքով, մերսից կարմիր մետաքս կտորով ձեփած. կամ կտորած պզճեճ կոթակներ: ԳՐԻԶ՝ Ստեփանոս: ՍՏԱՑՈՂ՝ Մէլիք աղէ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ հաւանականաբար Նոր-Ձուլա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԶ—ԺԷ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 2ա, 221:

¹ Էջակալուած է 1—356, բայց կրկնուած են 141 եւ 142. բովանդակութեան էջերը չխախտելու համար աւելացրինք վերջում, որ եղաւ 358: Լ. Մ.

3բ. Ի թւին ԹճկԳ (1514) եւ Ախուհ-քարն Սեյիմ շահ ի Ստամբուլէ ԵՃԻ (500000) մարդով եւ զնաց ի Թաւրէզ, ի վերայ Շահ Իսմաէլին այն, որ էր ինք շեխ մի որդի եւ տիրեաց բազում ազադաց եւ դաւառաց, մինչեւ ի Սամարղանդ, մինչեւ ի Հիւսիսային կողմն, մինչեւ ի Հրմուզ, արեւելից կողմն, մինչեւ ի Մշայ շահ, ի Հարաւայ կողմն մինչեւ ի Սեբաստիայ, արեւմտից կողմն, եւ դամբնայն իւր Հաւատքն փոխեաց, զի յոյժ թշնամի երեւեցօ: Մահմետի եւ իւր կրաւնիցն. եւ մեղ քրիստոնէիցս բարեկամ եւ մեր կրաւնիցս ընդունող, եւ կուեցան Սեյիմ շահն եւ Շահ Իսմաէլն եւ երկու դասն ու դասուն անգան ժրէր (100000), որ է ձմ (100000) եւ ոչ յաղթացարկելն զմիմեանս, եւ դարձօ Սեյիմ շահն ի յիւր աշխարհ եւ ի զայն տարին Հառ զԿամախարեղն եւ բազումս կոտորեաց անդի Հաւատացեալոցն եւ յանհաւատիցն:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը վաս չէ պահուած: Յիշատակարան չունի: 12 եւ 347—350 կազմից պահուած են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—24ա. Մենդոց դիրք:

բ. 24ա—24բ. Յաղագս երկոտասան կենդանաց:

գ. 24բ—27ա. Յաղագս մոլորակաց:

դ. 27ա—46ա. Ալիֆ. Նուսուհ Նշանագրաց յառարան Նոր Կոաղարանի, երբայիւրէն, յումարէն եւ հոյեյրէն մշտնակութեամբ:

ե. 46ա—119բ. Այս բառք են զերթողականք վասն չափոյ Հոմերական տաղիցն, վասն զի զերթողական արհեստք չափարեականք են եւ չափով վարին եւ են որ զդո-

ըսկէ են, որով ճարտարասանքն վարին, զի յաճախապէս փոխաբերին, սակա զարդու ճարտասանից եւ հարկէ յոքնահամար եղանիւ, Օգնեա Հոգի Աստուծոյ:

դ. 119թ—135ա. (Բառք Զաքարիա գրէի) Աստուածակերտ, աստուածատունի աստեաց զաւրաւորաց...

է. 135ա—143թ. Բառ Գալիանոսի բժշկականեալ եւ ճարտարի:

ը. 143թ—194ա. Յաղաքս մեծի նախարարութեան Օրպէլեանց եւ Թէ ուստի էին եւ որպէս եւ վասն դաղոյ նոցա յայս աշխարհս եւ վասն բազում բանից եւ գործոց նոցա զըրջք յորվք: Սկիզբը՝ Յիսկզբան նահապետութեան աշխարհիս Հայոց եւ Վրաց եւ ի ցեղապետութեան մերոյն սեռի նախնոյն Թորդոմայ...

թ. 194ա—218թ. (Վարդանայ Արեւելցւոյ) Աշխարհացոյց եւ պատմութիւն ամենայն տիեզերաց: Սկիզբը՝ Նախ քան զամենայն ինդրեսցուք եղեալքս զին եւ ապա զի ի նմանէ եղեալքս: Զի Թէպէտ...

ժ. 218թ—219ա. Ահայ կատարեցան ամենայն տիեզերք եւ պատմածք խօսից:

ժա. 219ա—222ա. Ի ժամանակին յորում էր Թվականն Հայոց ԳձՀ Թադաւորն Հռոմոց Վասիլ եւ յարեւելս:

ժբ. 222ա—234թ. (Մեսրոպայ Վայոց ձորեցոյ) Պատմութիւն Սրբոյն Ներսէսի Հայոց Հայրապետին: Սկիզբը՝ Յուրթ եւ տասն ամին Տրտատա նստաւ յաթոռ Սուրբ առաքելոյն Թադէոսի Լուսաւորիչն Հայոց Սուրբն Գրիգոր...

ժգ. 334թ—350ա. Յաղաքս բնութեան մարդոյն կազմութեան ի չորից գոյացեալ ի մարդոյ, զի չորք պատճառք եղին:

ժդ. 350ա—351ա. Յելանեղոյն Աղամայ ի դրախտէն (ամբ արարածոց):

ժե. 351ա—351թ. Ամբ կենացն նահապետաց:

տալ:

ժզ. 351թ—352թ. «Հաւատամբ» ի պարսից լեզու:

ժէ. 352թ—354ա. Աղօթք Գրիգորի Նարեկացոյն:

ժը. 354ա—354թ. Նորին Գրիգորի, իսկ ընդ Աստուծոյ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

143ա.

Տէրն համէ զմեզ ի քաւրիմ, Յաբայութիւն Հօրն վերին, Առաջնորդէ ի մասս դրախտին, ԶՍտեփանոս մեզօք ի լին: Դու տաւ ամէն:

193թ—194ա. Եւ արդ, ով ընթերցողք, մի լիցի ինձ ոք պարտաւորէտ, որպէս ազգ յազգէ եւ կամ կարծիք ինչ տարցի եթէ:

327ա. Քրիստոս Աստուած, չո սուրբ եւ բնաբնայ Հայրապետին Ներսէսի բարեխօսութեամբն ողորմեայ ըստացողի դրոցս պարոն Մեղիք աղէ:

334ա. Տէր Յիսուս, Սուրբ Հայրապետին Ներսէսի բարեխօսութեամբն ողորմեա պարոն Մեղիք աղէ եւ ծնօղացն խոջայ Սափարին:

1թ. (Խաչոբ Առաքրոյ) Մեծ Թիւն ՌձԼՀ—ունն (1689), փոքր Թիւն ՀԴ (1689) չարաթ, ամսին Է—ունն, Տէր Յովանէսն օրհնեաց, օրն կիրակի էր օրհնվեցաւ:

563

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ ԲԱՌԻՑ ԵՒ ԲԱՅԻՑ ԱՐԻՍՏԱԿԵՍԻ,
ՀՈՄԵՐՈՍԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 260, գգ. 23)

ժԴ—ԺԵ ԳԱՐ

Թերթ-Ք. 107: Մեծնութիւն Թերթ-Ք. 15,5 X 12,3: Միւսն ԵՒ Մեծնութիւն ԳՐՈՒՄ ՄԱՍԻՒՄ: Միւսն, 18 X 8,4: ՏՈՂՔ. 20: Նիւթ. Եւալք: Գիւր: Բոլորգիւր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ. Խաւարակ: ԹԱՆԱՔ. ԵՒ,

վերնագրերը, սկզբնաւորներն ու զլիստաւները՝ կտրւիւր: ԶԱՆԱՏԱՐԱՐՔ. 7ա, 8ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱՐԱՐՔ. 8ա: ՄԿԱՐԱՆԱՐՔ. Ժապկապիւր: ՄԱՐԱՂԱԹԵԱՑ ՊԱՆՀԱՆԱՐՔ. 1, 2, յուրաքանչէր: ԿԱՐՄ՝ կաշեպատ տախտակ

սեղմած ձեւերով, մերսից կարմիր մետաքսէ կտորով
ծեկած: ԺԱՄԱՐԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԳ՝ԺԵ դար:
ԴԱՏԱՐԿ՝ 3—6, 107:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռգորը լու է պահուած:
Յիւստակարան լուին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

7ա—84բ. Վերլուծութիւնք բաց երեւա—
պէս բազմադան բառից եւ բայից յոգնախումբ
չարադրութեամբ: Արարեալ զսա Առիստա—

կիսի գրչի, ի խնդրոյ բազմաց յարհեստ
գրչութեան:

85ա—106բ. Հոմերոսի իմաստասիրի
ասացեալ յաղագս ճերբականութեան:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

68բ. Զպատուական ճաշանայ պիորոս
վարդապետն, որ դարբինակն ետ, հանդերձ
ծնողաւք աղաչեմ յիշել ի Տէր, որք աւկտիք
ի սմանէ:

7ա. Յիւստակ է Վէլիխանին եւ ուր
ծնողինացն:

564

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Անեմափրկիչ 214, գգ. 22)

Ժէ դար

ԹԵՐԹ՝ 346: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 19,7 X
12,7: ՍԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝
միտում, 14 X 8,6: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քուշք: ԳԻՐ՝
նտրգիր: ԶԱՐԳԱՐԱՆ՝ հասարակ: ԿԵԱՆՈՐԱՆ՝
աւ, 144ա: ԺԱՄԱՏԱԶԱՐԿ՝ 103ա, 116բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱ՝
ԶԱՐԿ՝ քաղմագուծի, շատ էջերու: ՍԿԱՐԱՏԱՆ՝
նտրգիր, երբեմն եւ ծաղկամկաք գորգագրեր: ՄԱ՝
ԳԱՂԱԹԵԱՆՑ ԹԱՀԱՆԱԿ՝ 346, խուցուրի միջակ մե-
ծութեամբ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, զլիստառներն
ու սկզբնատողները՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ տալի-
տակ սեղմած ձեւերով, մերսից գծաւոր քաթամ:
ԳՐԻԶ՝ Աւագ: ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ: ԺԱՄԱՐԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ մետաւորապէս Ժէ դար: ՍՏԱՅՈՂ՝
Աւագ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 4բ, 346բ:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— 5ա—138բ Վարդանի ճերբա-
կանի մեկնութիւնը, երբեմն լաւելուածներ եւ լրա-
ցուած տեղեր ունի Ստեփանոսի եւ Արիստակէսի մեռ-
քով: 142բ—143ա—ուժ կայ մի ստանաւոր՝ կեոյ սա-
տանայական եւ հրեւաւոր լինելու մասին: 143ա—ուժ
կայ պարսկերէն գրութիւն: 47, 167 եւ 168 բաւորագրով
են, ԺԳ եւ ԻԳ տեքստերը ԹԵՐԿԻ ԵՆ, իւրաքանչիւրից
8—ական ԹԵՐԿԻ պակաս է: 176, 256, 333 եւ 336 պատ-
ուած են, մի խոսքով մեռադիրը շատ փշցած ու
խառն ի խառն գրուած դարձ է: Նտրգիրը մի ճանի
զերիներէ է: ԻՋ տեքստի սկզբից եւս մի ԹԵՐԿԻ պակաս
է: Զեռադիր վերջի մասը ջուրն է ընկած եւ գրութիւն-
ներն ու նկարները կոչուած են:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա—4ա. Բառագիրք ճերբականու-
թեան, Վասն ճերբականին վերծանութեան
ընթերցողութիւն: Ներկրառ, ըստկուռ...

բ. 5ա—138բ. Յաղագս մեկնութեան
ճերբականին, զոր արարեալ է մեծ վարդա-
պետին Վարդանայ, ի խնդրոյ Թադաւորին
Հայոց Հեթմոյ (Այս գրութեամբ լրացրել եմ
Ստեփանոսը եւ Արիստակէսը):

դ. 139ա. Սուրբ Գրգի պարունակած
գրքերի մասին տեղեկութիւններ, սկիզբը
ԹԵՐԿԻ:

դ. 139բ—142բ. Յիւզհանրական Թղթոյն
Ներսիսի կաթողիկոսի Հայոց, վասն խնա-
մութեան (Սրամ կցուած է նաեւ չխառնաբխան
աղիւսակ):

ե. 142բ—143ա. Աւրհնայ է անուն Աս-
տուծոյ անմահին, որ ի կողէն ստեղծեալ է
կին (Յովնանն Թլիւարանցու մի երգն է):

զ. 144ա—255ա. Տաքեւացու գամագան
փարգմեր, որոնց միայն 210ա—228ա՝
«Վասն բարի հովուաց եւ չարաց եւ ի բանն
ես եմ հովիւն ջաջ» եւ «Բարոզ Երէթոյին ի
դէմս ճահնայից եւ ժողովրդոց, ի բանն Այր
մի իլանէր յերուսաղեմէ» պատկանում են
ուրիշի:

է. 256ա—276բ. Մանր մատրգրով
գրուած Դատաւարամագրի հատուած է:

ը. 277ա—279ա. Առաքել վարդապետի

մի տաղն է՝ *«Աթուր լարուք յանցա ես մե-
զօք...»*

Թ. 279ա—287բ. Թէ աւամայ՝ Լ աւր
ապաշխարէ, որ մարմնոյ շարժում լինի եւ
գինանայ:

Ժ. 288ա—295բ. Ի Սաղմոսի մեկնելէ:
*«Անարգ եղիցին նոքա, որ ջուր զի հեղու ի
լարեալ...»*

Ժա. 296ա—345ա. Գրիգորի աշակերտի
Յոհաննու Որոտնեցոյ ի Սաղմոսի քաղուա-
ծէն:

Եւ Ռիւքեր այլ հարցերի մասին, դար-
ձեալ Տարեւազուց:

Ժբ. 339բ—341բ. Վասն մոլորութեան
Մահմաւայ:

Ժգ. 341բ—345ա. Հարցունմ. Քանի՞
իրօք աղօծ ծառնկաց...

ԹԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

138բ. Զգծաւոյ սորա զտրուլ մեղաւք ի
ի եւ անարժան Աւաղ աղալեմ յիշել ի Տէր:

221ա. Որ ողորմի ստացողի զբապարտ
եւ մեղաց զերի Աւաղ եւ որք կարողայք, յե-
լեցէք զմեղայապարտս ի յաղօթս ձեր եւ որք
յիշէք, յիշեալ լիլիք, ամէն:

253բ. Աստուած ողորմի ըստաց(ող)ի
գրոյս մուտասի Գրիգորին եւ կողակիցն

Ջախաթունին եւ որդուն նորայ Մասուրին,
Մկրտիճին եւ զստերացն նորայ Մարամին եւ
Ջատէ եւ իսպառէ եւ իսպառէ եւ թոռն նո-
րայ Դուրդաթին եւ Աւետմալին, զինչէ, կար-
գացողաց եւ լսողացն ողորմի, ամէն:

253բ. Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Դուր-
գաթ յիշատակ է այս քերականութիւնս Աս-
տուածատրէ ողորմի Դուրդաթին. այսու զրկե-
ցաւ Թվին ՌՃԼ-ունմ (1681), փոքր թուա-
կանն ԿԶ-ունմ Նախայ Լ-ունմ, օրն երկու-
շարաթ:

144ա. Յիշեալ զմեղայապարտ զրէյս յի-
շայ:

145բ. Յիշեցէք զիսցըս զՏէր զԱւաթ
զրէյս:

102բ. Ես առացի (ի) զարմանալ իմում
թէ ամենայն մարդ առաւ է:

Զի՞մջ տաց տրիստուր Տեառն ընդ ամենայնի,
գոր եւ ես իմ, Բաժակ փրկութեամբ ընկայաց եւ

գտնում Տեառն կարգացից:
Զաղալսս իմ տաց առացի ամենայն

ժողովրդեան ճորա:
Պատուակամ է առացի Տեառն

մահ սլքաց իլաց:
Ստոր Յակոբբան ծառայ Աստուծոյ:

Գրողին երկար ունալ լինի:

143բ. Ես Յովաննէս զրեցի, որ է թիւն
փոքր ԱՃԺ-ունմ (1725) Շամս ամսի Ա-ունմ
կարդացած:

565

ԵՍԱՑԵԱՑ ՆՁԵՑԻՈՑ, ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Ս. Ամենափրկիչ 261, գգ. 23)

Ժէ դար

Թերթթ՝ 168: Մեծնութիւն Թերթթ՝ 18 X 8,5:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միապիւմ,
0,6 X 8: ՏՈՂԳ՝ 20—21: Նիթ՝ քուղք: ԹԱՆԱԳ՝
սեւ, վերնագրերն ու գլխատառերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝
1—24բ՝ բալորգիր, 25ա—166բ՝ ճասթգիր: ԼՈՒՍԱՆ-
ՑԱԶԱՐԴ՝ 22ա, 27բ: ՍԿՏՐՆԱՏԱՐ՝ բալորգիր կարմիր:
ԿԱԶՄ՝ ստուարաքուղք՝ սղիտակ կտուով ծեփած,
մաշուած: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժէ-ի
վերջը: ՏԵՐԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամլայտ: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1բ,
167—168:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Գրեւ զատ է պահուած,
խոնաւութիւնից փշացած է եւ վերջը Թերթ, 2ա-ի ճա-

կատագիրն է. զՔերականութեան վերլուծութիւն
րան առ բան, ձեռամբ ծառայայ, Հաւաքեալ ձեռնառու-
ութիւն Հոգւոյն Հանգրձեալ եմք բուռն Հարկանել
առաջիկայ իրողութեան:

ԹԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

2ա. (Շղագրով) Ի վայելուն Ջուղայեցի
Առաքելի ողորմ Յակոբբանիս, Նորայ 11:

167ա. Այս գիրքս Սրբոյ Ամենայփրկիչի
վանի ըստաստուր Մինաս արեղայիս է: 159
(1774) Դամայ 10: Կալակալայ:

566

ՀԱՄԱՌՕՏ ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՔԵԼԻ ՍԻՆԵՑՑԻՈՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 142, գգ. 20)

Ժէ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 70: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 15,8 X 10: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 13,3 X 7,4: ՏՈՂՔ՝ 25: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ ձուր-գիր: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ խիստ հասարակ: ՊԱՏԿԱՐ՝ 2ք (մի վարդապետի, երեւի Առաքելից), ՀԱԿԱՏԱՐԱՐ՝ 3ա: ՍԿԱՐԻՆԱՍԻ՝ կարմիր քամառով ձուրդեր: ԹԱՆԱՔ՝ սև, մի քանի վերագրերն ու լուսամզագծերը՝ կարմիր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղանած ձևերով, մերսից ղեղին մետաքս կտորով ծեփած: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ անյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ մօ-տաւորապէս ժէ դարու: ԴԱՏԱՐԿ՝ սկզբից երեք բերք, 68—70:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռազրի որոշ թերթերը կեղանուած են, կազմից պոկուել են 1, 2, 14 եւ 15:

¹ 14-ը եւ 16-ը վերաբերում են մի այլ՝ եկեղեցու խորհուրդներին վերաբերող գրքի ցանկին, որոնք սխալմամբ թուարկուել են այստեղ:

Ոչ մի յիշատակարան չունի: Ընդարձակ վերագրերը հետեւեալն է. 3ա. Ճեղքակո ճերակաւորութեան, չափա-ռա լուծմունք արարեալ է Տէր Առաքելոյ Սինեայ, աշակերտի համահիշ Գրիգորի ջալ հոռաբրի, ի խնդրոյ երկուց ոճանց ազնուակաւաց, Նախ դերի-մասա եւ ջալ վարդապետի Եղեկէի կապանեցոյ եւ երկրորդ մեծահաւանք դրոց աշակերտակ աւանի Շմաւան թաւանայի, որք թախանձեցոյցին դժեգ յայտ-գործ եւ մեք, ըստ շեքմունք խնդրոյ նոցին, արա-րաք լուծումն ճերակաւորութեան, ի յորդորումն ու-սուճակաւաց բանաւոր արուստից, մատուցուել բանաւոր մտաց զանգաւան հանաւոր, ի մեկնութիւն ճերակաւորութեան պէտքէս յատկութեամբ պարգիւ վասն դերաւորւոր հասակաւայ վիսրութեան բանից ճե-րակաւորին:

Զեռազրի վրայ կան վանքի 1854 թուականի մի ջանի կապոյտ կնիքներ:

567

ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ ԴԱԼԻԹԻ ԶԵՑԹՈՒՆՑԻՈՑ ԵՒ ԱՐԻՍՏԱԿԻՍԻ

(Ս. Ամենափրկիչ 156, գգ. 20)

ՇՕՇ (ՍՊԱՀԱՆ)

ՈՂԱ (1642)

ԹԵՐԹՔ՝ 60: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 12,1 X 0,8: ՍԻՆԵԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասին, 9,5 X 7,5: ՏՈՂՔ՝ 23: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ ձուր-գիր (քուրդերի մամ, ամհամալափ), ԹԱՆԱՔ՝ սև, զլխատաւերն ու վերագրերը՝ կարմիր: ՍԿԱՐԻՆԱՍԻ՝ կարմիր ձուրդեր: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ սեղանած ձևերով, մերսից ծաղկաւոր քաքամ: ԳՐԻՉ՝ խաչատուր երեց: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Շօշ: ԺԱՄԱՆ-ԵԱՆԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՈՂԱ (1642): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—4, 58—60: ՎԻՃԱԿ՝ լաւ:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 5ա—79ա. (Դաւթի Զէյթունցոյ Դերակաւորութեան հարցողաբար):

բ. 80ա—85ա. Վերլուծութիւն բացեր-եւապէս բաղմապան բաւից եւ բայից, յոգ-նախումբ շարադրութեամբ արարեալ զսա Առիստակէսէ գրչէ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

79բ. Երեւեցէ ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր եւ զլեռնեայս ամենեցունց դիաւթս, որ աշխատեցայ հետ բանական արհեստիս, ոյք երկնից զայնս, որ առաջին ճերթողացն ասացեայ եւ մեկնեալ պարզ զնա, Յերկուս բաժանեցի Աստուծոյ՝ ի հարցումն եւ ի պատասխանիս, ի վարժումն մանկանց նորա-

դունից, դի հարցանել ժողն հարկ լինիցի, միւսոյն տալ պատասխանի, որ վասն այնորիկ յաւերժացին ուսանել եւ մի հեղգասցին, իսկ ի տեղիս տեղիս դերկարն, որ ձանձրացուցանէր զընթերցաւորն, դեա կարճեցի եւ զկարճսն, որ զմիտս լանին պարզ ոչ յայտէր, զայն երկարեցի չափաւոր:

Վերջին զրոյ սուր խաչատուր էրէցս,

որ դրեցի ի թուականիս Հայոց ՌՂԱ (1642), ի քաղաքն Շաւշ, Սխալանաց թողութիւն արարէք, որ է աւրհնեալ յախտեանս, ամէն: Հայր մեր որ յերկինս...

(Զեռագրի վրայ կամ վաճառի 1654 եւ 1756 թուականներին կապոյտ եւ սև կնիքները: Սոյն խաչատուր երեցի գրչիմ է պատկանում մանր քիւ 140 ձեռագիրը):

568

ժՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 305, գգ. 23)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌձԿԶ (1717)

ԹԵՐԹՔ՝ 341: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 14.4 X 9.7 ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միւսսիւ, 10.8 X 6.9: ՏՈՂՔ՝ 15-18: ՆԻԹ՝ քուղք: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնառաքերն ու գլխատառերը՝ կարմիր քանափառ: ԳԻՐ՝ մուրգեր: ԶԱՐ-ԴԱՐԱՆՔ՝ պարզ: ՃԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ 3ա, 100ա, 178բ, 233բ, 255ա, 292բ: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ բառակամ քուղ: ՍԿԱՆԱՏԱՐ՝ քուղակերպեր: ԿԱԶՄ՝ կաշնպատ տախտակ սեղմած ձեւերով, մերսից կարմիր շիւ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՌձԿԶ (1717): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 2, 99բ. 336-339: ՎԱՐ՝ հաստատապէս նար-ձուլա:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զուրն ընկեկու եւ խոնաւութեան պատճառով, ձեռագրի սրու մասերը վնասուի են եւ թերթերը սեւեղի:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 3ա—99ա. Սիմէոն Զուլայեցու Քեականութիւն:

բ. 100ա—233ա. Սիմէոն Վարդապետի Զուլայեցու արարեալ զՏրամարանութեան հաւաքման:

դ. 233բ—254բ. Գորգիւրի Ներածութիւն:

դ. 255ա—335բ. Ստորագրութիւնք Արիստոտէլի:

ՏԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

334բ—335ա. (Ներքեւի լուսանցում) Զայսոսիկ ոչ են Արիստոտէլի, այլ վարդապետաց են արարեալ, զորս մեք աստ փոխանցեցաք, ի թուին ՌձԿԶ (1717) ամիս եւ սեպտեմբեր է:

569

ՀԱՄԱՌՈՏ ՏՐԱՄԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՍԻՄԵՕՆԻ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 146, գգ. 20)

ԺԵ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 288: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 12 X 8.9: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասիւ, 8 X 6: ՏՈՂՔ՝ 16: ՆԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ մուրգեր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, վերնագրերը, սկզբնառաքերն ու գլխատառերը՝ կարմիր քանափառ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ ինստ պարզ ու հասարակ: ՃԱԿԱՏԱԶԱՐԴ՝ 1ա, 52բ, 73ա, 184ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ 1ա, 52բ, 73ա, 128ա, 184ա: ՍԿԱՆԱՏԱՐԴ՝ մուրգեր կարմիր քանափառ:

որոշ գլխատառերը՝ հաւաքեցերով: ԿԱՋՄ՝ կաշնդատ տալիսակ սեղմած ձեւերով, մերթից կտրւի մետաքսէ կտոր, կաշիմ մաշուած: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ առնպտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ դար: ԴԱՏԱՐԿ՝ 228բ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Կազմից տեղուած են 11, 137 եւ 223 թերթերը: 1—17 եւ 198—203 ցեղերը ծակածուկ են: Բոլոր թերթերի թանաքը ներծծուած եւ թուղթը կեղտոտած է: 225բ—226ա զրուած են բուրդերով: 228ա—ուժ կայ յետոյ զրուած ժի ձեռնամակ առանց անուան յիշատակութեան, իսկ 228բ—ուժ՝ գրվադերէր: 227բ—ուժ ի ժիլի սյուրց նորդերով կայ: Վարտայից ծառայ Սիմէոն վարդապետ Զ (ուղայեցի)» եւ զեռ ժեղաւոր Կարապետ ապկիտան նաֆիլէս գրեցիք:

Ձեռագիրը յիշատակարան լուծի, խնամուծիւնից փշացել է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 1ա—128ա. Սիմէոն վարդապետի Զուղայեցւոյ արարեալ Համառոտ Հաւաքումն տրամարանութեան:

ա. 1—52ա. Պարզառութիւն:

բ. 52ա—72բ. Շարամանութիւն:

գ. 73ա—128բ. Յաղաքս շարարանութեան:

Բ. 129ա—227. Սիմէոն վարդապետի Զուղայեցւոյ արարեալ Քերականութիւն ըստ լեզուի մերում Հայկազնեայ:

ա. 129ա—183բ. (Թ)աղաքս քերականութեան:

բ. 184ա—227. (Թ)աղաքս կիրառութեան:

570

ՀԱՄԱՆՈՑ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՍԻՄԵՕՆԻ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻՈՑ

(Ս. Ամեմափրկիչ 273, գգ. 23)

Ռձեթ (1693)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 173: ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 13,8 X 0,3: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՍՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ միասին՝ 10,1 X 0,4: ՏՈՂԻՔ՝ 17: ՆԻԻԹ՝ քուզք: ԹԱՆԱԿ՝ աւել, վերագրեքը, սկզբնատողերը, գլխատառերն ու լուսանցագծերը՝ կտրմիր: ԳԻՐ՝ ճոտրգիր: ԺԱՄԱՆԱԿԱՐԿ՝ 4ա: ԱՌԻԱՆՑԱԶԱՐԿ՝ քաւակամ քուզով: ՍԿԶՐԱՆԱՑԱՐ՝ երկաթագիր, գլուխները գլխատառերը՝ հաւաքեցիր: ԿԱՋՄ՝ կաշնդատ տալիսակ սեղմած ձեւերով, մերթից մետաքսէ կտոր: ԳՐԻՋ՝ Յովհաննէս արքայ Ղազարեցի: Տեղի ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ առնպտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Ռձեթ (1693): ԴԱՏԱՐԿ՝ սկզբից 4 քերք, 169—173:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը լուծի պահուած, միայն թէ խնամուծիւնից թանաքը ներծծուել եւ թերթերն սեւացրել է: Թերթերից ուժաց ցեղակեր են, 1ա-ի ճակատի վերագրեք է: Վարարեալ ի Սիմէոն բարձրապետի Զուղայեցւոյ յաղաքս տրամարանութեան:

ՅԵՇԱՏԱՅԱՐԱՆ

168ա. փառք...

Արդ, ես յետնեալ ի կարգաց Յոհաննէս լուծ անուն յարեղայս Ղազարեցի, ի թուին

Ռձեթ (1693) ըստացայ զկրդուկս, որ է քերականութիւն, ընդ նմին տրամարանութիւն. վասն զի քերականութիւն յառաջմէ յայլոց գնեալ էի եւ տրամարանութիւն այլ, ես ձեռամբս գրեցի յերկուս, այլ ի մի տուի կալմէլ տուի, ի վայելումն անձին իմոյ եւ յիշատակ սուրբ Հօրս իմ Հոգեւորի, զՏէր Թորոս աստուածաճաճայ Պարոնտէրիս եւ ծնողացն, ամէն:

Բայց դուք, այլ սուրբ Հարգ եւ եղբարք իմ ի Տէր, յորժամ ընթեռնուք ի յայս գիրս եւ կամ օրինակիցէք ի սմանէ, յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զվերայգրեալ Թորոս աստուածաճաճայ Պարոնտէրս իմ, որ բաղում աշխատանք է կրեալ վասն իմ, որ գիտ մինչ ի չափ չասակի է Հասուցեալ եւ զծնողսն իւր: Եւս առուել զմարմնատէրն Հայրն իմ զՏէր Ղուկաս քահանայն եւ զմայրս իմ զՄարգարիտն, յիշեցէք ի յերկնաթիւն յաղօթս ձեր, զի եւ դուք յիշեալ լինիք ի միւսանգամ դալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերում, որում փառք եւ երկրպաղութիւն յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն: Հայր մեր որ յերկնս...

ՀԱՄԱՌՈՏ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՄԷՕՆԻ ԶՈՒՂԱՑԵՑԻՈՅ

(Ս. Ամենափրկիչ 161, գգ. 20)

[ՆՈՐ-ԶՈՒՆԱ]

Ժէ դար

ԹԻՐԹԻՐ՝ 173: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹԻՐ՝ 11 X 8,7:
ԱՌԿԱՆԻՐ ՄԵՆՈՒՆԻՐՈՒՆԻ ԳՐԴՈՒՄ ԱՄՍԻՐ՝ մրափուժ.
8,1 X 6: ՏՈՂԻՐ՝ 19: ՆԻԹԻՐ՝ բուսք: ԳՐԻ՝ Նաղաղը:
ՀԱՐԻԱՐԱՆԻՔ՝ հասարակ: ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ ցա: ՃԱԿԱ-
ՏԱՍԱՐԻ՝ 55ա, 77բ: ԼԻՍԱՆԵՆԱՄԱՐԻ՝ ցա, 55ա, 77բ:
ՎԱԶԱՆԱՍԱՐԻ՝ գլխառաքիր՝ հաւաքգրք, միաները
Նաղաղքի կարմիր քամաճով: ԿԱԶՄ՝ պարզ կաշեյա:
ԹԱԿԱՐԻ՝ սև, վերնագրքեր: սկզբՆաղաղքը, գլխա-
ռառաքնը Ո՛ լուսանցագծերը՝ կարմիր քամաճով:
ԳՐԻԶ՝ ճակաք ճ. ԱՄԻՐ՝ Սաղաթի դպիք: ՏՆԴԻ՝ ԳՐԴՈՒ-
ԹԻՍԻ՝ հաւանականաբար ճաւաք: ԹԱՄԱՆԱԿ ԳՐԴՈՒ-
ԹԱՍԻ՝ երեխի ծի դար: ՄՏԱՅՈՐԴ՝ Տէր Ազգաճոցը
բանառ: ԿԱՍԱՐԻ՝ 1—4, 170—172, 173ա:

ԵԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Զեռագիրը փոքր վնասուել է խնամաւորականից, բայց չի փչացել: Մեծ յիշատակարան չուի: 5—75թ դրել է Յակոբ գրիչը մանր նոսրգրով, իսկ մնացած մասը գրել է Սարգիս ղպիրը թիչ խոշոր նոսրգրով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

5ա—169. Սիմէոնի վարդապետի Զո-
ղա (յե)ցոյ արարեալ զՏրամարանութեան
Հաւաքունն: Սկիզբը՝ ի սկիզբն տրամարա-
նութեանն պարտ է փոքր ինչ սաեւ Հարցմա-
նէն, զոր սահմանէ Արիստոտէլ...:

ա. 6թ—54թ. Յաղապս պարզառութեան,
որ է հատոր առաջին: Սկիզբը՝ Ամենայն
պարզ ձայն կամ ընդհանուր է կամ մասնա-
ւոր:

բ. 55ա—77ա. Յաղագս շարմանու-
թեան, որ է հատոր երկրորդ: Սկիզբը՝ Շա-

բամանութիւն է բաղձիւսութիւն պարզ ձայնիդ, առ ի յարաբերել ղնեւտրամադրեայն . . .

դ. 77բ—169բ. Յաղաքս չարաբանութեան, որ է Հատոր երրորդ։ Սկիզբը՝ Առարկութիւն է բան, յորում ծանօթութիւնը սահմանմամբ ծանուցանի անծանօթն...

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

65ա. (Հեղինակի) Եւ արդ, աւարտ եղեւ
տրամաբանութեան, զի երեք դուրեմը, այս-
ինքե՛ն պարզաւորութեան, չարամանութիւնն
եւ չարաբանութիւնն յանդ յիմն: Եւ դիտելի
է, զի նախապաշտօնաւ տրամաբանութեան
է յԱրիստոտէլէ, թայց ա՛նձեղնի այլ եւ այլ
չարադրութեամբ, աւելորդութեամբ եւ պա-
կաստութեամբ, վասն դիւրեւելալութեան եւ
պիտանաւորութեան, զի չարադրութիւն
ի մնացեալ ի լեզուէ իմե՛զէ այլ իմն լեզու տա-
րձայնաւորեմն ըստ չարադրութեան երեւի,
իսկ ըստ նոյն լեզուի՞ չարադրեալն թէպէտ
եւ զժողաբոց իցեն ա՛նընտելե ոչ երեւի: Վասն
որոյ ըստ կարի մերձու չարադրեցա՛ց ըստ
լեզուի մերձու Հայկապոնայեան:

56ա. Աւարտ պարզ(առ)ութեան, որ է հատոր առաջին, ի տառիս փըճոյս Յակոբ դրճիս:

89ա. Ով հայրք եւ եղբայրք, որ հանդիպիք ի յայս տառիս, եւ յիշէք զգրծող Յակոբ արփիս եւ դուք յիշեալ լիջիք առ Քրիստոս :

115ա. 2 եռամբ զԱմիր Սարգիս Դպրիս
Կրկեցաւ :

165թ. (Կարմիր բանափով) Զատացող
սորա զՏէր Աղէքսանդր արքեպս արալեմ
ի իշե ի Բրիտոս :

572

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

[Սեփականություն Նոր-Ջուղայի Մէյդան քաղի բնակիչ
Մկրտիչ խան Յովհաննիսյանի 355 (6)]

Ս. ԹՈՒՄԱՅ ՎԱՆՔ

ՌՃ (1651)

ԹԵՐԹՔ՝ 343: ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԹԵՐԹ՝ 13, 8 X
15, 7: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝
ԵՐԿԱԽԻՆ. 15 X 5, 3: ՅՈՂՔ՝ 28: ՆԻԹ՝ ԲՈՂՔ՝ ԹՄ-
ՆԱՔ՝ սև, լուսամզագծերը՝ կարմիր: ԳԻՐ՝ բոլոր-
գիր: ՋԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ կարմիր, կապույտ ռոկեզոծած:
ՀԱԿԱՏԱՋԱՐԴ՝ ՈՅ, 72ա, 90բ, 100բ, 107ա, 114ա:
ԼՈՒՍԱՆՅԱՋԱՐԴ՝ գրեթե իւրաքանչիւր քերթի վրայ
կայ: ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 241ա, 274բ, 287ա, 308ա: ՍԿԸՋՐ-
ՆԱՏԱՌ՝ շատ գեղեցիկ քաջագործք եւ ռոկեզոծ ու
կարմիր: ԿԱԼՄ՝ կաշեպատ տախտակ հմամշ, սեզ-
մած ձեւերով, ունի կտորուած խփանք, ճիւղից դա-
տարկ: ԳՐԻՁ՝ Մկրտիչ Երեց եւ Գրիգոր: ԺԱՄԱՆԱԿ
ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝ Ռ եւ Հ (1651), ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒԹԵԱՆ՝
Նոր-Ջուղա: ՍՏԱՅՈՂ՝ Յարութիւն վարդապետ (?),
ԴԱՏԱՐԿ՝ 2բ, 3ա, 100ա, 121բ, 183բ, 184ա, 201բ:

ԵԱՆՈՒԹՈՒԹԻՆ. — ԳԻՐՔը միջակ է պահուած,
թերթերից մի քանիսը ցնցակեր են, մի քանիսը տե-
ղահանուած եւ ոմանք թանաքից սաղստ: Կազմը մի-
այն վուս է պահուած: 11 եւ 68 կրկնուած են, համա-
րակերպից են 11ա եւ 58ա:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

ա. 2ա—53ա. Իմաստասիրութիւն:

բ. 53ա—55բ. Արիստոտէլի Յաղագս
առաքինութեանց:

գ. 55բ—61բ. Նորին Գրիգորի աշա-
կերտի Յովհաննու մեծի Համառօտ լուծումն
Առաքինութեանց Արիստոտէլի:

դ. 62ա—72ա. Պորփիրի Ներածու-
թիւն է այս:

ե. 72ա—90բ. Ստորոգութիւնքն Արի-
ստոտէլի:

զ. 90բ—107ա. Սկիզբն եւ նախադրու-
թիւն գրոցն, որ ասի ըստ Յունացն Պերի Ար-
մենիաս եւ Հայերէն Յաղագս մեկնութեան
արտադրեալ ի մեծ իմաստայն Արիստոտէլի,
Թարգմանեալ եւ մեկնեալ ի Դաւթ:

է. 107ա—226բ. Նորին Տէր Առաքելի
Հոգեհորոգ Հայրապետի, վասն Սահմանացն
Դաւթի քաղաածոյ բան:

ը. 226բ—237ա. Նորին Տէր Առաքելի
Սինից եպիսկոպոսի, ի տեսութիւն բանին,
որ ասէ Ամենայն յար տանջելի է:

թ. 237ա—241ա. Դաւթի փիլիսոփայի
Առածք Հինգ, թէ զի՞նչ արդեօք է սահման
կամ զի՞նչ քնաւորական սահման, ստորա-
գութիւն եւ ստորագրական սահման եւ կամ
ո՞րք է սոցանէ զո՞յս ոմանս վիճակեցան ի
զոյրցն:

ժ. 241ա—274բ. Սիմէոնի վարդապետի
Ջուղացոյ արարեալ Քերականութիւն ըստ
լեզուի մերուս Հայկազանց:

ժա. 274ա—342ա. Տրամաբանութիւն
Սիմէոնի Ջուղացոյ:

ժբ. 342բ—343բ. Մեկնութիւն բառից
քերականին: (Վերջը քերթի):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

236բ.

Կատարեցաւ քաղաածոյ. Ստեփաննաց
ի քուին Ռ եւ Խարիւրին (1651),
Պատկեր տաւոր Աստուածածնին,
Ձեռամբ Գրիգոր Ապիրատին,
ի դրանս Սրբոյն Թուսպին,
Եւ ի խնդրայ իմաստաստերին,
Հոչակաւոր պապապատին,
Ընտիր ազգաւ եւ գովելին,
Շնորհալի (Երարութիւն վարդապետին)
Որ ցանկացաւ լղձմամբ սրտին,
Ստանալ գգանմա տատուածային,
Յիշատակ իւրն եւ ազգակցին
Եւ ամենայն արեամ տառին,
Հօրն իւրայ (Իրատակիսին),
Փոխեցեալուն առ Հայր յերկին,
Եւ մօրն իւրայ...

Քրիստոս ողորմի յամենայն:

Ամէն: Հայր մեր որ յերկին:

342բ. Արհնեալ է Աստուած, որ ետ կա-
րողութիւն մեղաթաւալ եւ մղորեալ ի

ճշտութենէ Մկրտիչ իրեցիս, որ ելի յաւարտ
զրոյց ճարտասանութեան, ի խնդրոյ (երկու
տող դիտարեալ զմտած է), որ Տէր Աս-
տուած երկար ամօք պահեցէ, ամէն: Հայր
մեր որ յերկինսդ ես, սուրբ...

332թ. Կատարեցաւ զիրջ տրամարանու-
թեան ի ձեռամբ սուտանուն Մկրտիչ քահա-
նայի եւ ի խնդրոյ (երկու տող զմտած) եւ
Տէր Աստուածն ամենայնի բարի վայելումն
տացէ, ամէն:

Ոհ, ոհ, խիստ սիրտս տրտում էր վասն
իմ անօրէն չար դործոցս, քանզի վարդա-
պետն կարգա իմ առեալ էր եւ յաղտ աջօք
դրեցի զսա, որ եւ Տէր Աստուած խէրն եւ
բարին կատարի:

Գրեցաւ թիվն փոքր 2Ի-ումն (1699),

Թիւսյ ամսին Ժ-ումն (Թիւսիս վերջին մասը,
որ գրել է Մկրտիչ քահանան, այս թուակա-
նին գրուած լինի, 300—343. այս մասի
թուղթն եւս աւելի սպիտակ է):

1ա. (Նոտրգիր: Արիստոտելի հարցի
մասին քացասական խօսքից յետոյ գրու-
մ է). Գրեցաւ այսքան ի խօսս ի թվին փոքր
ՌձԻԴ (1674)-ումն ի կղզոյն Աթթամար եւ
Ուխտն, որ է Աթոռն Սուրբ Խաչ, Նաղար
ամսին ԺԼ-ումն, որ Դիզդարն կոտորեցին:
Տէր Յիսուս, դու գմեր վերջն ի բարին աշո-
ղեա, ամէն:

Նուէր Ս. Ամենափրկեան Մատենադա-
րանին, Մկրտիչ Յ. Դաւիթխանանից, 1906
թ., Նոր-Ջուղա, 28-ին օգոստոսի:

573

ԱՐՈՒԵՍ ՃԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Ս. Ամեմափրկիչ 20, գգ. 17)

ՀԱԼԷՊ

ՌՈՒՆԹ (1649)

ԹԵՐԹԻ՝ 104: ՄԵՆՈՒԹԻՆԻ ԹԵՐԹԻ՝ 21.2 X 14:
ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՆԻ ԳՐՈՒՄՍ ՄԱՍԻ՝ ՄԻՍԻՆԻ,
15 X 8: ՏՈՂԳ՝ 30: ՆԻԻԹ՝ ղեղմունիս հառաքել
փայլում թուղթ: ԳԻՐ՝ Յոտրգիր: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒ-
ԹԵԱՆ՝ հաւամբար ՌՈՒՆԹ (1649): ՏԵՂԻ ԳՐԶՈՒ-
ԹԵԱՆ՝ հաւամբար Հայեղ: ԳՐԻԶ՝ հաւամբար Սի-
րուն վարդապետ: ՍՏԱՅՈՂ՝ հաւամբար Յակոբոս
արքեպիսկոպոս: ԿԱՋՄ՝ չումի: ԴԱՍԱՐԿ՝ 1թ, 3ա-ի
կէտը, 33թ-ի 3/4-ը, 53ա-ի կէտից-65թ, 104ա-ի կէ-
տից-104թ: ԹԱՆԱԳ՝ սեւ, վերնագրերը՝ կարմիր: ՎԻ-
ՃԱԿ՝ լուս:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՆԻ.— Ձեռագիրը յիշատակարան
չունի, իւստի չի կարելի որոշել իւր ժամանակը: Ձեռագիրը
հաւանական է, որ գրուած է Ձեռագիր ըն-
դամակ վերնագրերէ: Գեղարարական տեսակով
տեսանութեամբ, երբք զրբք, յԱրիստոտելի եւ Սիսե-

նոնի եւ այլ գլխաւոր հեղինակներու ձեռագրաւորութեան
տեսի: Շարագրեաց գեղատ Տէր Կիպրիանոս Առաքիս
քահանայի թիւսանաց եւ թարգմանաց ի Հաղթ
լեզու Տէր Սիրուն վարդապետ մմին ղառաւորութեան:
Դարձեալ չորրորդ գիրք ձորաւորութեան Յաղագս
ագգի ագգի յըզից կամ տրամադրութեանց մրտացմ
եւ զամագան շարագրութեանց, զոր եւ Յոյն Տէր Սի-
րուն հայերէն շարագրեաց ի Հայաղ քաղաքի, որ է
Բերեալ մարտադաւմ, ի ՌՈՒՆԹ (1649) ամ ձեռնեան
Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի եւ ի սմին ամի գրեաց
վան զտուայի եւ փառաց Տեառն Առաքելի եւ ամե-
նասուրբ Աստուածածնին եւ Սուրբ Խաղապետի Գրի-
գորի Լուսաւորչից:

(Վերնագրից ցածր շղագրով գրուած է.) Առաջ-
նորդ Յակոբոս արքեպիսկոպոսի:

574

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(Ս. Ամեմափրկիչ 148, գգ. 20)

ԺԸ դար

Թերթֆ 74: ՄեծՈւթիտին Թերթի' 15 X 10: Սիւննայ եի ՄեծՈւթիտին ԳրՈւնՍ ՄԱՍի' միասիւն, 11,4 X 7: ՏՈՂԳ' 15: Նիիթ' քուպք: ԳիՐ' Յոսրգիթր գամնգամ գրիչնիթի, կամ երբեմն բոլորգրով գրուած էքեր: ԿԱՋՄ' կաշեպատ տախտակ անդմած ձեւերով, եմացած: Տեղի ԳրՁՈւթեմն' ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳրՁՈւթեմն' երեւի ժԸ դար:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Կառարեալ անպիտան ձեռագիր է: Սկիզբը եւ վերջը Թերթի են, Թերթերից ոմանք տխալ են տեղագրուած: Գլխաւոր յիշատակարան չունի: Շտեմարան է պիտանի եւ անպիտան ղիտելեաց:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. Տոմարեակն գիտելիքներ:
բ. Երազան:

դ. Պատմութիւնք (18—33բ. Պատմութիւն մանկան եւ աղջկան):

դ. Բժշկարան:

ե. Շարականք:

դ. Տաղք (47—48բ. Տաղ Յովհաննէս Թղլուրանցւոյ. «Բանի դատիս ի հետ մեղաց...»):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

18բ. Ձանպիտան եւ զցանկացող, զմեղաց սիրող եւ եղբարաց ատեցող, զսուտանուն յիշեցէք ի աղօթս ձեր:

35ա. Մեղաւոր Ովասափս յիշեցէք ի Բրիստոս Աստուած, ամէն:

575

ՅԱԿՈԲԱՅ ՂՐԻՄԵՑԻՈՑ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՏՕՄԱՐԻ ԵՒ ԱՅԼ ԲԱՆՔ ՇԱՀԱԻԷՏԻ

(Ս. Ամեմափրկիչ 274, գգ. 23)

ԺԸ դար

Թերթֆ 188: ՄեծՈւթիտին Թերթի' 14,2 X 9,0: Սիւննայ եի ՄեծՈւթիտին ԳրՈւնՍ ՄԱՍի' միասիւն, 9,5 X 6,5: ՏՈՂԳ' 18: Նիիթ' քուպք: ԳիՐ' Յոսրգիթր: ՍԿՋՐՆԱՏԱՐ' Յոսրգիթր: ԹԱՆԱՔ' սեւ, վերմագերմ ու գլխատաւերք' կարմիր: ԿԱՋՄ' կաշեպատ տախտակ, մաշուած: Տեղի ԳրՁՈւթեմն' ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳրՁՈւթեմն' երեւի ժԸ դար: ԴԱՏԱՐԻ' 1, 121, 162բ.—187բ:

ԵԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը սկզբից 11 Թերթ պակաս է. վերջումն էլ Ներսէս Շնորհաւոր Ընդհանրականի միայն մի մասն է գրուել: Ոչ մի յիշատակարան չունի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 2ա.—120բ. Մեկնութիւն տումարի

Յակոբայ Ղրիմեցւոյ ի խնդրոյ Թովմայի Մեծոփեցւոյ:

բ. 122ա.—140ա. Իմաստութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ:

դ. 140ա.—159ա. Բանք առական:

դ. 159ա.—160բ. Բանք իմաստասիրացն Աթենացոց:

ե. 160բ.—162ա. Շնորհաւոր Ընդհանրականի մի մասը (տարբեր գրչի ձեռքով):

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

111ա. Ձմեղուցեալ դրիւս յիշեցես, ով սուրբ ընթերցող:

576

ԲԺՇԿԱՐԱՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ

(Ս. Ամեմափրկիչ 83, գգ. 19)

ՍՈՒՐԱԹ ԲԱՆԴԱՐ ԵՒ ԴԱՄԻՐԷԺ

ՌՅԷ—ՌՋՁ (1658—1680)

ԹԻՐԹ՝ 490: ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԹԻՐԹ՝ 20,3 X 13: ՍԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՇՈՒԹԻՆ ԳՐՈՒԱԿ ՄԱՍԻ՝ միասին, 14 X 0: ՏՈՂԹ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քաղաք: ԳԻՐ՝ մուրաբի: ՍԿՅՐԱՏԱՐ՝ կարմիր քամաճով մուր գիր: ԿԱՋԱՐ՝ յաքաղաք ստուարաքաղաք, ամկիւմնիք կարմիր կաշի, հոսիկ կաղմիք փչացած: ԹԱՆԱՐ՝ տեւ, վերմազ գրեթե ու յուսանցածները՝ կարմիր: ԳՐԻՋ՝ Յա—450 Ալեֆոնմոս, իսկ 460թ—483թ Աղափրի: ՏԵՂԻ ԳԼՐ—ՋՈՒԹԵԱՆ՝ Յա—450 Առաքա Բաճաք, իսկ 460թ—483թ Դարեժ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՋՈՒԹԵԱՆ՝ Յա—460 ՌՅԷ (1658), իսկ 460թ—483թ՝ Փրկչակամ ՌՋՁ (1680) քառակամ: ՍԱՍՈՂ՝ Ազափրի: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1—2թ, 73թ, 77թ, 130թ, 131, 132թ, 133թ-ի կետիք միջին 135թ, 165թ-ի 1/3-ը, 203թ, 374թ—375, 456թ-ի 3/4-ը, 459թ—460թ, 484թ—485թ, 488թ—489թ, 490:

ԵԱՆՕՐՈՒԹԻՆ— Համարեա մարդը ձեռագրէր քեցրէր փչացել են, գլխաւորապէս 453—487 թերթերը: Յա—459 գրել է Ղախաւր գրիչը, իսկ 460թ—483թ (ցանկը) աւելացրել է Աղափրի: 484, 488, 489 թերթերէ վրայ կան վերջին ժամանակների գանազան գրիչների յաւելումներ մեծ մասամբ բժշկութեան վերաբերելով: 2ա-ի վրայ կայ անդրէն գրութեան, Յա-ի վրայ կայ մեծ կնիք Յիսուսի պատկերներով, որտեղ կարելի է լինում միայն կարգով Dominice բառը, վերջին ժամանակի անբնական են եւ անհետաքրքրական յիշատակարաններ կան նաեւ 480թ թերթի վրայ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՆ

Ձեռագրի բովանդակութեամբ մասին վամֆի ցուցակը հետեւեալով է հաղորդում. «Գրեալ է վերայ բամբակեայ թղթի եւ հաւաքեալ է բանից Գալիսանոս բժշիկ, յորում պատմեն կազմութիւնը մարմնի եւ անդամոցն հարկաւորութիւն արուեստի բժշկականութեան, պատճառք ցաւոցն եւ դեղո-

րայք նոցա յիշատակեալք յանուանէ, չափք դործածելի տեղւոյն, գուլակութիւնք անդամախաղացութեան, նշանակութեամբք անուանք դեղորէից յարմարեալք ըստ կարգի այրուբնից, անուանք ցաւոցն եւ տկարութեանց ըստ ախարճիկ բարբառոյ, դորութիւնք դեղոցն հաստատեալք յերեւելի բժշկաց, եւ այլ հարկաւոր եւ զուարճալի գիտելիք, երեքեզուեան բառք եւ անուանք դեղոց»:

Յա-ի սկզբի վերնագիրն է. «Յաղազս կազմութեան մարդոյն եւ զոյացութեան ամենայն անդամոց մարմնոյն...»:

ՅԻՇԱՏԱՅԱՐԱՐ

458թ. Եղկիկի եւ խոշորեալ մտքը զԱլէքսանդոս գրչակս յիշեալ Տէր:

459ա. (Կարմիր քամաճով) Քրիստոսի ծառա (յետոյ կէտ տող ջնջուած) գրեցեալ է յերկիրն Հնդկաց, որ կոչի Սուրաթ Բանտար. Թվին Հայոց հազար չ եւ է (1658):

460թ. Դարձեալ յիշեցէք ըզմեղաւոր դպիր Աղափրի, որ է որդի Շաղդինք Աւետիքին, որ եղեւ ցանկացող դրոյս, նոր ցանկն գրեալք ըզմերամբ իւրով, վասն սիրոյն Տեառն մեր Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, որ փարատէ զցալն մարդոյ մարմնոյն, առանց վարցիւմ եւ որ Տեառն մեր փարատէ մեր յովոյ ցաւն, ամէն, եղիցի եղիցի:

Եղեւ կատարուն գրեալ է ջաղաքն Պարսից Թավրէժ, թիվն Քրիստոսի ՌՋՁՁ, մարտի իւնիս:

460թ կամ երեք այլ յիշատակագրութիւններ, գրուած 1724, 1727 եւ 1741 թուականներին:

577

ԲԺՇԿԱՐԱՆ ԼԱՄԱՌՕՏ

(Ս. Ամեմափրկիչ 85, գգ. 19)

Ժէ դար

ԹԻՐԹՔ՝ 227: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹՔ՝ 18,5 X 12: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ՄԻՍԻԱ, 15,8 X 8,6: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ ճառագիթ, շաղագիթ ճմառ: ԿԱՋՄ՝ ստուարաքուղք գումաղ, չիթ կտորով ծեփած: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ երեւի ժէ դարի վերջերք: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1ք—4ք, 102ք—103ք, 185—ի 8/4—ից 188ք, 215ք, 220ք:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը լաւ է պահուած: Թխասակաւ չկայ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Եւ. Համառոտ քաղուածու զարմանալի խորհրդոյ փորձիւ հաստատեալ յաջողակ իմն դիպուածովք ի արամադրութիւն մարմնոց, բաժանեալ ի չորս դիրք.

ա. Յառաջնունն ընձեռի բժշկական խորհրդոց:

բ. Երկրորդունն զխորհրդոց զանազան իրացն պիտականացելոց:

գ. Երրորդունն զպէսպէս տեսակացք ի միակն խորհրդոց:

¹ Ձեռագրի մէջ կային 7 մեծ ու փոքր Թերթեր (սմանք չգրուած), որոնք էջակալեցինք եւ աւելացրինք վերջում. բժշկական գրութեանք են:

դ. Զորրորդունն զաստեղարաշխական բժշկականութենէ:

Հանդերձ կիրառութեամբ իւք, առ ի պահպանել յառողջութեան:

Ի լոյս ածեալ ի պարոն Ֆրանչիսկոսեան Դոմէնիսկոսէ Աւսայ, որ է վերակացու դեղորէից ի յաւազ հիւանդանոցն Սրբոյ Հոգւոյն եկեղեցւոյ ի Հոռոմ: Յաւելմամբ ի նորոյ նոյնոյ հեղինակի ի Վէնէտիկ, ի սպարանի Բասսանի, ձեռամբ Հոռոմոնտինոյ, հրամանաւ մեծաւորաց: Արդ, երկու տաբարկըս այսոքիկ ի ողն հեղինակի յիտալիական դրոցն յաւելան ի Հայս, ի մետասան պրակս պահեալ:

Եր. Երրորդակ ի Թարգմանչէ առ անձն վայելող յերկուց կենացս ի փրկութիւն, ոտանաւոր բանիւ ընթերցեալ:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրի 5ք—20ք (11 պրքի) պատկանում են ընդօրինակողի գրչին եւ վերաբերում են առաջը մնալու կանոններին ու հիւանդութեանց, գրեթէ բոլորի համար յօրինուած: Ումի մէկից մի քանի տուն շտամաւոր:

190ա—215ա. Բժշկաբանի ընդարձակ ցանկն է:

578

ԲԺՇԿԱՐԱՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ

(Ս. Ամեմափրկիչ 84, գգ. 19)

Ժէ դար

ԹԻՐԹՔ՝ 135: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹՔ՝ 27,5 X 19,7: ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻ՝ ԵՐԿԵՒՆ, 19,8 X 8,4: ՏՈՂՔ՝ 31: ՆԻԻԹ՝ քուղք: ԳԻՐ՝ ճառագիթ: ՍԿԱՐԱՆՏԱՌ՝ կարմիր ճառագրով: ԹԱՆՆՔ՝ սեւ, գլխատաւերն ու վերնագրերը՝ կարմիր քամառով: ԿԱՋՄ՝ կաշեպատ տախտակ, մերսից գու-

ճաւոր քաքառով ծեփած: Կազմի ցածի մասից երկուսի է բաժանուած: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ամյայտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ժէ դար (1686-ից առաջ): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 16ք—ի Բ սիւնակի կէսից — 17ա, 48ք—ի Ա սիւնակի կէսից—49ա, 120ք, 132ա, 135:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը բոլորովին լաւ-

բայրւած է: Թշվերը կաշմից պակուէլ են: Վերջին գրիշները զարե են 130թ-ի, 131-ի, 132թ-ի եւ 133-ի գրութիւնները բժշկական բովանդակութեամբ: 1-ի եւ 135-ի վրայ կան գրութեամբ թիւներ: Գլխաւոր յիշատակարանը պակաս է:

ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆԲ

130թ. (Գրուած բնագրից տարբերուող մոտորգրով) ի Թյակահնիս Հայոց Հազար ութ-սուն եւ հինգ (1636), ի Հայրապետութեան Հայոց Տեառն Տէր Փիլիպպոսի: Զվերջին ըստացող սորա նուաստ, հող եւ մոխիր ամենայն ոտաց սուտ Աւետիքս, որ ըստացա զսա ի հալալ վաստակոց իմոց շատ ֆանիւ եւ սիրով, գի ընթերցող սորա օգտին ի սմանէ մարմնով եւ ժիր մարմնով աղօթեացեն եւ

դտցեն յոյն ամենայնի եւ պայծառանան հոռով, ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք զհայրն իմ Փանոսն եւ զմայրն իմ Մարգարիթ եւ Հանդուցեալ եղբայրն իմ Աղէն, որ նորարոյս Հանգօ ի Քրիստոս եւ այլ եղբայր Ոհանն եւ քվերաց իմոց: Տէր Աստուած վարձս բարեաց պարգեւեացէ յիշողացա եւ յիշեցեցոյտ եւ լսել տա զերանաւէտ ժայնն եւ յերկնից արքայութեան արժանի արացցէ, ամէն:

135ա. (Կրկնակ շրջագծերի մէջ, կաթմիր քամաքով) Աստուծով 1853 10 մարտի աւարտեցալ օրինակելն այս մատեան, ի Բարձն: Կարդացողն յիշեալ լինի առաջի ահեղ ատենին Քրիստոսի, ամէն: Ի թէհրան. իսեւ չնչին քահանայ Գասարար Մովսիսեան:

579

ԲԺՇԿԱՐԱՆ ՔԱՂՈՒԱՅՈՑ

(Ս. Աւեմաքիկիէ 86, գգ. 19)

ԺԸ—ԺԹ դար

Թերթ-Ք: 63: Մեծնիթիւն Թերթի՝ 22,8 X 14: Սիւնակ եւ Մեծնիթիւն Գրոնիւմ ՄԱՍԻ՝ միասեւ, 21 X 12: ՏՈՂ-Ք: 27: Նիւթ՝ քուլք: Գիր՝ շղագիր, մոտորգրի մեղմ: ԿԱՍՄ՝ ստուարաբոլք: գումար քղքով ծեփած, ետեւը կաշի, մշտնած: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, առաջի մասերը գումատաւած: Տեղի ԳրձՈՒ-

ԹԱՆ՝ ամպտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ ԺԸ—ԺԹ դար: ԴԱՏԱԿ՝ 1—2, 40ա-ի 3/4-ը, 63թ:

ԵԱՆՑՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրի թերթերից շատերը կաղձաւան են եղել: Գրուած է մատնով տողուած թղթի վրայ: Յիշատակարան չունի: Յա եւ 63թ կան վանքի 1854 թուականի երկու կնիքներ:

580

ՀԱՄԱՌՕՏ ԽՐԱՏ ԲԺՇԿԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Ս. Աւեմաքիկիէ 143, գգ. 20)

ԺԷ, ԺԹ դար

Թերթ-Ք: 20: Մեծնիթիւն Թերթի՝ 22,7 X 18, իսկ 14ա—19՝ 18,5 X 13: Սիւնակ եւ Մեծնիթիւն Գրոնիւմ ՄԱՍԻ՝ միասեւ, գոմագոմ չափի: ՏՈՂ-Ք՝ գոմագոմ քուլով: Նիւթ՝ կապտայ քուլք: Գիր՝ մոտորգիր: ՊԱՂԱՆԱԿ՝ քղքից, կաղմի ձեւով, որի վրայ երկու երեսի միասեղ երեսուս է մի մարդու մատնով շիմամկարը: Գրիձ՝ Յովսէփի եղբայր-

պառ Սարգիսեան: Տեղի ԳրձՈՒԹԱՆ՝ ամպտ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԱՆ՝ ԺԷ, ԺԹ դար: ԴԱՏԱԿ՝ 7թ, 20ա:

ԵԱՆՑՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագրերը վատ չէ պահուած: Պարունակում է անյայտ հեղինակի բժշկական խրատներ, որից 1—7ա եւ 14—19 գրուած են ոտանաւորի ձեւով, մնացած մասը գրուած է արձակ եւ պա-

բուժակում է դանդաղան դեղերի տեսակներ հայերէն-
կան նաեւ լատիներէն տեսակները: Գրութեան լեզուն
գրաբար է: Ձեռագիրը բաղկացած է երկու մասից:
14—19 պիտակ թուրք է 15,6 X 8 ծաւալով եւ տեւ

թանաքով ու մանր նուազորով գրուած, հաստաբար
ժէն դարում, բովանդակութեամբ՝ իրատեներ եւ
առականներ մէկ կամ երկու առջով, առուած նաեւ
դանդաղան կենդանիների համար:

581

ԳԻՐԳ ԲՆԱԶՆՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՔ ԹԱՍՏՈՒԱԾՈՒՆԶ ԳՐՈՑ

(Սեփականութիւն Նոր-Ջուղայի Մեծ Մէլքում Թաղի բնակիչ
Մկրտիչ խան Յովհաննիսեանի, 357)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌԵՄԻ (1703)

Թերթի՝ 305: Մեծնոթիտի Թերթի: ՍԻՆԱԿ
ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆՔ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻ՝ միասնաբար: ՏՈՂԳ՝
22: Նիթի՝ Բուրք: Գիր՝ Պատրիարք: ՋԱՐԳՆԱԿ՝
հասարակ: ՊԱՏԿՆՈՒ՝ 1389, մի քաղաքը գտնի վրայ
նստած, ամպեռակում տակ, առաջը մի իշխան նստած,
որը մի ձեռքը մեկնած է դպիք քաղաքը, իսկ մի-
տեւ բռնած է բռնակով դրամը: Կտակների տակը
գրուած է: Կէշիտ կուրացոցում է գալստ իմաստնոց եւ
աղակամ է գրաւս արքայոց: Կշիտ կուրացոցիչ է
մտաց եւ առիթ խոստովայ գղատաստումս Աստուծոյ,
ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ՝ 140ա, 228ա: ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԳ՝ մի
բանի հետ: ՍԿԱՐԱՆԱԿ՝ մտադրք: ԿԱՅՄ՝ կաշի-
պատ տախտակ շէշմած ձեւերով, մերսից տեւ քաղաք:
Ա կաղի վրայ գրուած է: ՅԵՐԶԱՆԱԿ է Աստուածա-
տուր վարդապետիւմ, ԲՈՒՄ ՌԵՄԻ (1703), ԳՐԻՑ՝
Աստուածատուր արքայ: ՏԵՂԻ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ՝ Նոր-
Ջուղա: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ ՌԵՄԻ (1703),
ՍՏԱՆՈՐ՝ գրիչը: ԵՄԱԿՈՐ՝ Յակոբ վարդապետ: ԴԱ-
ՏԱՐԿ՝ 1—8, 8—11, 17բ, 304, 305:

ԵԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ:— Ձեռագիրը լու է պահուած:

ԲՈՎԱՆՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. 4ա—5ա. (Տարբեր զրէի ձեռքով)
Ներքողեան առ Տիրամայրն, ասացեալ է
արուպ Աստուածաբան:

Բ. 5ա—7բ. ի յԱրեւրդ գրոց:

Գ. 12բ—136ա. Բնազննութիւն բոլորի
մարդկայնի մարմնի եւ մասանց նորա: Ար-
տահանեցեալ է հմտաբանից վարդապե-
տացն գրեանց լատինացեալ եւ թարգմանե-

ցեալ է Յուաննիսէ վարդապետէ Կոստանդի-
նուպոլսեաց, ի Թուրի ներմարմնառութեան
Տեառն ՌՈՂ (1890) եւ Համաթուրեան
Հայկազունաց ՌԵՂ (1890), յամենան
նոյնմբերի ժ եւ օրինակեցեալ է Բոնիվին-
թուրէ Պատուան, աշակերտ նոյնոյ Յովհան-
նիսի Հոլովի, ի Թուրի Փրկչի ՌԶ (1700), ի
Թուականիս մերոյ ՌԵՂ (1700), յամենան
նոյնմբերի ին, ի Մորաա մեղեցկաչէն քա-
ղաքի, ի վայելումս մերայնոց իմաստաս-
րաց:

Դ. 186բ—227բ. Գրիստոսի նուաստ ծա-
ռայից ծառայ Աստուածատուր Բանի սպասա-
ւորս, գումարեցի ի մի վայր զվկայութիւնս
քո յաստուածաշունչ գրոց, այսինքն ի Հին
եւ ի Նոր Կտակարանաց, այլ եւ յաստուածա-
բան վարդապետաց, ի պէտս ուսումնաւոր
մանկանց Սիոնի: Տիրա ասկա ճարոգչաց աս-
տուածաբան վարդապետաց յոյժ պիտանիք
եւ վայելուչք, ի փառս Գրիստոսի Աստուծոյ
եւ ի պատիւ Մօր Իւրոյ ամէնաւրհնեալ Սուրբ
Աստուածածնին:

Ե. 227բ—302բ. Դարձեալ վկայութիւնք
պիտանիք եւ հարկաւորք եւ կարելիք ժողո-
վելի եւ Աստուածատուր, Գրիստոսի
նուաստ ծառայից դատապարտեալ ծառայս ի
չորոց աստուածաբան վարդապետաց ի Յու-
նաց, ի Հայոց եւ ի Լատինացոց, տինա ի
մեկնչաց եւ ի փրկիստիպից գրոց, ի փառս
Գրիստոսի Աստուծոյ եւ յամենաւրհնեալ Մօր

¹ Մեծնութիւններ լին նշանակուած, (ծան.
հրատարակչէն):

իւրոյ երջանիկ Սուրբ տիբաժին Կուսին եւ Դշխոյին ջը (պատիւով)։ Այլ նա եւս ի վա-
յելումն եւ ի պէտս քարոզչաց աստուածա-
բան վարդապետաց։ Եթէ հաճեալիք՝ Տեառն
լնորհ, ապա թէ ոչ՝ շնորհեցէ ներումն
իմումս յանդընուութեան եւ դրասիրո ի բաց
դնելով։

(Այս մասը պարունակում է հետեւեալ
նիւթերը)։

ա. 228ա—232բ. Ի մեկնէն թղթոցն
Պօղոսի առաքելոյ, արարեալ Սրբոյն Յով-
հաննու Ոսկերբաւորին։

բ. 232բ—236ա. Լուծումը թղթոցն Պօ-
ղոսի, արարեալ Սրբոյն Յովհաննու Որոտնեց-
ւոյ։

գ. 236ա—239ա. Սրբոյն Ներսէսի Լամ-
բրանացւոյ ասացեալ ի մեկնութիւնս ունայ-
նութեանց։

դ. 239ա—252բ. Լուծումը Առակացն
Սողոմոնի արարեալ Սրբոյն Գրիգորի Տաթե-
ւացւոյն։

ե. 252բ—263բ. Գումարումն ի գրոց
Աբելի Խուսնկաց վարդապետի, որ կոչի Աս-
տուածաբանութիւն։

զ. 263բ—265ա. Ի գրոցն Թոմայի Աջ-
ուրիսացւոյ։

է. 265բ. Ի գրոց հրեշտակաց։

ը. 265բ—267բ. Թոմայի Բէմիկիցւոյ
ասացեալ։

թ. 267բ—269ա. Ի գրոց, որ կոչի Խո-
կումն քրիստոնէութեան։

ժ. 269ա—270ա. Ի Պիտրոյից գրոց։

ժա. 270ա—280ա. Ի գրոց, որ կոչի Մա-
ղիկ զօրութեանց։

ժբ. 280ա—281ա. Ասացումը խոհեմա-
կանը հնոց իմաստասիրաց։

ժգ. 281ա—283բ. Ի մեկնէն Մատթէոսի
Աւետարանին։

ժդ. 284ա—287բ. Ամենայն ինչ տուա-
լինձ ի Հօրէ իմմէ։

ժե. 287բ—293բ. Հայրապետը Հայոց
միշխել ի թիւն ՌժՄ (1701)։

ժզ. 293բ—295բ. Կայսերը Հոմայեցւոց
եւ թիւը նոցա։

ժէ. 295բ—302բ. Կենդանիք անսուրբք։

ԹԻՇԱՏԱՎԱՐԱՆՔ

19բ. (Անուանալիքի մեքիւտով) Վասն
որոյ եւ ես Աստուածատուր բանի սպասա-
ւորս, ցանկացող եղէ սմա. առի զսա ի պա-
րոն Բանիկին թուրքն եւ անանցիցի ի պէտս
եւ ի զուարճութիւն մանկանց իմաստասի-
րաց, ի թուին Կենարարին մերոյ Քրիստոսի
ՌժԳ. (1703), իսկ ի յարեթեանս տօմարի
ՌժԾԲ (1703) եւ յամենան Մեհեկի եւ Ազ-
րիէլի, ի վայելուչ մայրաքաղաքիս Իսպա-
հանու, ի գիւղաքաղաքի Նորս Զուլպուր, ընդ
հովանեաւ Սուրբ Ամենափրկիչ վանացս
եւ առաջնորդութեանն Նորս Զուլպուր եւ Դ
պատոցն Աղէջսանդրի աստուածաբան
եւ դերփիլիսոփայ, սրբասնունդ եւ սրբազան
վարդապետի, զոր եւ մայրաքաղաքս Հայքսմ
ի Փրկչէն մերմէ Յեսուսէ Քրիստոսէ եւ ի նո-
րին ծնողէ Սուրբ Աստուածածնէն, զի
զսկսեալս յաւարտ եւ ի կատարումն Հասցի,
ամէն, եղիցի, եղիցի, եղիցի։

300ա. Փառք...

301բ. Որ եղեւ օժանդակ եւ նպաստ
յայսմ դուռնաքանդ գրոյս իւրով անշափ եւ
անքնին ողորմութեամբ եւ դթութեամբն եւ
մարդասէր կամօքն, վասն որոյ արհնամ եւ
երկրպապանսմ յամենայն անձնէ ի սրտէ եւ
յամենայն մտաց իմոց զնորին փառաւորեալ
աստուածութեանն, քանզի վայել են նմա
արհնութիւնը երգոց, ալելուիք լեզուաց,
հնչումնը մայրից, յաղթական աւրհնութիւնը
դուիստից, բարեբանութիւնը լրթանց,
սրբաբանութիւն Սաղմոսաց, այժմ եւ յա-
սոյցն։

Արդ, գրեցաւ զիրքս, որ զալոց է ան-
ուանեալ Բնազննութիւն եւ ժողովածու,
վկայութիւն ի Հին եւ ի Նոր Կտակարանաց
եւ յաստուածաբան վարդապետաց, ի թուա-
կանութեանս տոհմիս Արամեան ՄՄԻ նա-
հանջին եւ երրորդ ամին եւ վաթսներորդ
ինն եւ տասն երեսկին եւ Միսանդ ամին ի
տասներորդ երկրորդ յօրեկինն եւ երրորդ
ընտիքադոնին եւ մու բեսէքտեսին եւ ի
ՂԲ-րդի դուին եւ Լ-րդ յէնոսին եւ Գ-րդ
ոլորմպիւթին, այսինքն ի թուին ՌժԾԲ
(1703) ամին, ի Հայրապետութեան հանուրը
Հայկազեանս սեռի Տեառն Նահապետի սրբա-
զան, երբանիկ եւ երիցս երանեալ կաթու-
ղիկոսին եւ յառաջնորդութեանն յայսմ մե-
նարանին, որ կոչի Սուրբ Ամենափրկիչ
Տեառն աստուածաբան Աղեջսանդր վար-
դապետի եւ ի Թազուարութիւնն Պարսից
Շահ Սուլթան Հուսէին, ի մայրաքաղաքիս
Իսպահանու եւ ի գիւղաքաղաքիս Նոր Զու-
լպուր, եւ ի քալանթարութիւնն պարոն Ղու-
կասին, ի վանս վերոյգրեալ, ձեռամբ թա-
մատար եւ սպիրատ, փցուն եւ չուառ Աս-
տուածատուր արեղային Յովաննիսեան, որ

եմ ի քաղաքէն Ֆահրապատու, յիշատակ ինձ
եւ ծնողաց իմոց առ Քրիստոս հանգուցելոց :

Արդ, երես անկեալ խնդրեմ ի մէջը,
հարց իմ, եղբարք եւ որդիք, յորժամ պա-
տահիք յայսմ տառիս կարդալով կամ օրի-
նակելով եւ կամ յարեւանցի տեսնելով, յի-
շակեալք ի մաքրափայլ աղօթքս ձեր միով Հայր
մերիւ եւ կամ միով Աստուած ողորմեալ
զիս եւ զծնողսն իմ եւ դուք յիշողէք յիշեալ
լիջիք հանդերձ ծնողիւք եւ ննջեցելովք ձե-
րօք առաջի աթոռացն շնորհացն Քրիստոսի
Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յաւի-
տեանս, ամէն: Հայր մեր, յիշրջ: Աւրհնեալ
է Աստուած: Աւրհնեալ է Աստուած, Աւր-
հնալ է Աստուած:

140ա. Քրիստոսի նուաստ ծառայ Յակոբ
վարդապետս դրոշմեցի զպատկերս եւ զխո-
րանս ի յիշատակ ինձ, ի վայելումն եւ ի դո-
սանս Աստուածատուր վարդապետին

(գրուած է կիսախորանի մէջ, մկարի կար-
միր զոյմի քանաքով) :

18բ. Ձեռս փտի ի հող դառնայ, զգիրս
ինձ յիշատակ մնայ :

Ջգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի
մեզ, Տէր, եւ զգործս ձեռաց մերոց յաղոթեալ
մեզ :

Մամ մըվիշտամ քօ քըլսօմի եղբար,
Մամ քըմիրտամ քօ քըմօմի աուգիգար:
Մամ եագրիշտամ սամ օխուսամ եդիգար,
Մամ օլէիւմ սամ զպաւսսամ աուգիգար:

Մեկնութիւն

Ես գրեալ եմ զի դու ըմբռնուս

յիշատակ,

Ես մեռանիւմ եւ դու մեռա ժամանակ:

3բ. Նուէր Ս. Ամենափրկչեան մատենա-
դարանին Մկրտիչ Յ. Դաւիթխանեանց,
Նոր-Ջուղա, 28-ին Օգոստոսի, 1906 թ.:

582

ԱՍՏՂԱՐԱՄԵՆՈՒԹԻՒՆ

[Սեփականութիւն Նոր-Ջուղայի Մէլդամ քաղի բնակիչ
Մկրտիչ խամ Յովհաննիսեանի, 358 (5)]

ժե—ծէ դար

ԹԵՐԹԻՔ՝ 162: ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 15,8 X
10,2: ՍԻՆԱԿԱ ԵՒ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝
10,8 X 6,5: ՏՈՂԻՔ՝ 21: ՆԻԻԹ՝ քուգք:
ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, խորագրերը, սկզբնատառերն ու որոշ
մասեր կարմիր քանաքով: ԳԻՐ՝ ճութգիր: ՊԱՏԿԵՐ՝
կամ բաւական քուգով աստղաքաշխակն եւ երկրա-
շափակն ճւղեր, աղիւսակներ եւ պատկերներ:
ՍԿՔԻՆԱՏԱՐ՝ բառերգիր կարմիր: ԿԱՅՄ՝ կաշեպատ
սուաւորաքուգք: ՏԵՂԻՔ՝ ԳՐՁՈՒԹԵՆԱՐ՝ առկայտ,
ԹՈՒԱՎԱՆ ԳՐՁՈՒԹԵՆԱՐ՝ ժե—ծէ դար: ԴԱՏԱՐ՝
87բ, 102բ, 118ա:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը միջակ է պահ-
ուած, վերջից Թերթեր են պահպանուած, որոնց մէջ
եղի է հասանալոր յիշատակարանը: Միջուս էլ կան

սեւ թանաքով շնչուած բառեր, վրան ուրիշ բան
գրուած, կամ երբեմն համապատասխան բառ գրուած
է լատիներէնով, իսկ մի քանի անգ էլ պարսկերէն:

1ա—3բ. Գրքի նախաբանն է, որ հեղինակը թէ
թարգմանիչը այն նաւերում է Աստուածածնին՝ յիշե-
լով մի քանի պատմութիւններ, իսկ այդ բառերի մէջ ոչ
մի կարեւոր յիշատակութիւն չկայ գրքի հանգամանք-
ներէ՝ զբիւ, տեղի, թուականի եւ այլ մանրամասնու-
թիւնների մասին:

Ա կաղնիքի ներքեւ կողմը փախուած թղթի վրայ
գրուած է. ՇՆՈՒՆՔ Ս. Ամենափրկչեան մատենադա-
րանին Մկրտիչ Յ. Դաւիթխանեանց, Նոր-Ջուղա,
28-ին Օգոստոսի 1906 թ.:

583

ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՔ ՔԱՆԻ ԻՆՉ ԱԿԱՆՑ

(Ս. Ամենափրկիչ 223, զգ. 22)

ՀԴԿԱՍՏԱՆ

ԺԸ—ԺԹ դար

ԹԵՐԹՔ՝ 13: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ՝ 19 X 14: ՍԻԽԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ միասին, 17 X 11: ՏՈՂՔ՝ 22: ՆԻԽՔ՝ քույր: ԳԻՐ՝ շղագիր: ՍԿԱՐԱՍՏԱՆ՝ ճարգիր կարմիր քամաձով: ԿԱՐՄ՝ ստուարաքույր մաշուած: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ Հնդկաստան: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ԺԸ դարու վերջի կամ ԺԹ դարի սկզբի: ԴԱՏԱԿ՝ 11—13, 15:

ԵԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ձեռագիրը վրանդուած է Հնդկաստանի տաք եւ խոնաւ ուղւած ձեռագրի լինելով, բոլոր թերթերը պոկուած են: Թուղթն այնքան է չորացած, որ ձեռք տալիս փշուում է: 13-րււմ կայ այլ ձեռքով գրուած տան Հայեր 1817—1823 թուականներին: Նշուած է ծառային վճարուած առաւելանի դուժարը 43 ուսկիչ եւ այլն: Իսկ 14-րււմ կայ սյուտեղ առաջ բերուած մի երգ ջուղայեցոց բարբառով: Յիշատակարան չկայ:

13 եւ 14 թերթերի գրութիւնները գլխովայր են կպցուած կազմին եւ գրուած են ուրիշ գրիչ ձեռքով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 1ա. Յատկութիւն մարգարթին, թէ որտեղ դուռ կ'դոյ, ներքոյ գրած այ:

բ. 1ա. Յատկութիւն արմաղի, թէ որպէս այ կամ ինչ տեղ այ մաղանն:

գ. 1բ. Յատկութիւն կարմիր եաղուժին, թէ որպէս կամ ինչ մաղնում դուռ կը կոյ:

դ. 2ա. Յատկութիւն գմբութի, թէ որպէս եւ ինչ մաղանից դուռ կը դոյ, ներքոյ գրած այ:

ե. 2ա. Յատկութիւն լալին, թէ որպէս այ եւ որպէս պիտի առնողն ճանչի, ներքոյ գրած այ:

զ. 2բ. Յատկութիւն կերպս կերպ եաղութիւն, թէ ինչպէս այ եւ ինչ մաղնում դուռ կ'դոյ:

է. 2բ. Յատկութիւն անհալօրին, թէ որպէս եւ ինչ մաղնից դուռ կ'դոյ, ներքոյ գրած այ:

ը. 3բ. Յատկութիւն փերուզին, թէ որպէս եւ ինչ տեղ դուռ կ'դոյ, ներքոյ գրած այ:

թ. 3բ. Յատկութիւն եամանու, թէ ինչպէս այ եւ կամ ինչ տեղ այ դրած մաղանն, ներքոյ գրած այ:

ժ. 3բ. Յատկութիւն աղեղին, թէ ինչ տեղ դրած կ'դոյ, ներքոյ գրած այ:

ժա. 4ա. Յատկութիւն սէլանի, թէ որպէս այ եւ ինչ տեղ այ մաղանն, ներքոյ գրած այ:

ժբ. 4ա. Յատկութիւն մոջամի, թէ որպէս այ կամ ինչ տեղ այ մաղանն, ներքոյ գրած այ:

ժգ. 4բ. Յատկութիւն եալմի, որպէս այ կամ որ տեղ այ սորայ մաղանն:

ժդ. 5ա. Յատկութիւն քարքարին, թէ որ տեղաց դուռ գոլման կամ ինչ իճիմում բան կտան:

ժե. 5ա. Յատկութիւն լալվարթի, թէ որպէս այ կամ ինչ մաղնուց դուռ կ'դոյ, ներքոյ գրած այ:

ժզ. 5ա. Յատկութիւն սլեմանին, որ ջաս կասեն եւ մաղանու որպիսութիւնից, ներքոյ (գրած այ):

ժէ. 5բ. Յատկութիւն բլղամին քարին, թէ որպէս այ կամ ինչ իճիմ կշինեն, ներքոյ գրած այ:

ժը. 5բ. Յատկութիւն դօռի, թէ որպէս այ կամ ինչ դուռ կ'դոյ, ներքոյ գրած այ:

ժթ. 6ա. Յատկութիւն աղլւէհէրին, թէ ինչ տեղ այ դրայ մաղանն, ներքոյ գրած այ:

ի. 6ա. Յատկութիւն փաղարին, թէ որպէս այ եւ ինչ անասնինց կոռնանայ, ներքոյ գրած այ:

իա. 7ա. Յատկութիւն սանդ փաղարին, թէ որպէս այ եւ ինչ տեղ այ մաղանն, ներքոյ գրած այ:

իբ. 7ա. Յատկութիւն դանա ֆոռնգին անուամբ քարին, թէ որպէս այ եւ ինչ տեղ այ սորայ մաղանն:

իդ. 7բ. Յատկութիւն ամբարին, ներքոյ
գրած այ:

իդ. 8ա. Յատկութիւն մոմի է, թէ ինչ
տեղ այ սորայ մաղանն կամ դոր պիտի ճա-
նաչել:

իե. 8բ. Յատկութիւն բխօրին, թէ որ-
պէս այ կամ ինչ տեղ այ սորայ մաղանն,
ներքոյ գրած այ:

իդ. Յատկութիւն դարչինի, որպիսու-
թիւնն նորայ ներքոյ գրած այ:

իէ. Յատկութիւն բիրբաբին, ներքոյ
գրած այ:

իբ. Յատկութիւն միտակի եւ ջալղին
սպութեանց, ներքոյ գրած այ:

14ա—բ. (Երգ ջուպեյեցոց բարբառով).

Խաթուն իր դու մտած տանն,
Մածուկ առում իր լէվ բռնն,
Լէվն ետ առավ քեռ վառմանն,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Ընկար քոյ փառք—պտտվէն,
Փախար քոյ պարունի տանէն,
Ձեռ չվեռիւր քո վառմանէն,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Փառք պտտվիւտ ուրացար,
Քոյ պարունին քշեմայցար,
Բերինում խափ տվիր փախար,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Խաթուն իր յիշման սօվազարի,
Սանքանաթօվ իր քազուհի,
Գործովս ելար անյիշելի,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Սանդուխ, ստպտո դառաղեցիք,
Ղօռօմաղերիտ խալաքեցիք,
Պարզ յերեստ սէվայցուցիք,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Ջարթերտ մարգարիտ, ալմազ,
Դամազտ էր քոմ գլին մազ,
Բախշիշ կտիր անօօ անք ալմազի,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Ինչ ուրիշտ քաղի քոզիք,
Փախար փաթանոյ քամանցիք
Արիաթէնց անքոքեցիք,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Նստած աս Բալախանի օթախում,
Ում տեսման աս աչկօվ առում,
Աստուծոյ տէր է աչկն խանում,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Խաչիկ աղէն բեգարել էր,
Վառն ուր ապումն լսէ(ր էր),
Տեսման էր պտտաւում էր,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Յաղայ վառզ մուշտարի ճարիր,
Ախլէրն մատի վառ... (կտրւած),
Խաչիկ աղէ եղպմ խէր արի,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Օվ ունի Արիաթէնց ցեղն,
Ձի կտերման դարգի ծէրն,
Միշտ կը քրվի խէրն, մէրն,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Քշեր ցերեկ մուրած իր,
Ղօռօմաղով բուրած իր,
Մուրաւտխանէնց տան մտած իր,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Դազուհի խաթունն քուրացաւ,
Քվեր սրտինն յիմացալ,
Բազմութեանն ընկերացալ,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Յամէն օր ժամումն կանգրած աս,
Խելօվ մտկօվ մուրած աս,
Վառմանին հէշխէն երած աս,
Աջար խափա՞ք էր էս բռնն:

Բանկալայ տամ քեզի քարիժ,
Մարդն քան գլինն գարիժ,
Մեծ ու պստիկ յիրար յարիժ,
Յաջալ յերկի՞ր այ Բանկալայ:

Ոչ խին կու խազանն, ոչ անք,
Մեծ ու պստիկ քոքիկ, տկլոր,
Յամէնք մին քազ դարտակ շոր,
Աջալ յերկի՞ր այ Բանկալայ:

Էն օրն վէր եկար մաւէն,
Շատ կու տեսնես սիրում յաւէն,
Բնութեանք կու ընկանի խաւէն,
Յաջալ յերկի՞ր այ Բանկալայ:

Ով այլ խմբի գեղի չույժ,
Ել չի գդել զափտել ուրմ,
Ով որ տեսաւ կը գոյ դուռըմ,
Հաջապ յերկի՞ր այ Բէնկալայ:

Մի քաղաք այ, հազար գեղ այ,
Զամէնն գոյ, բողի տեղակ այ,
Ում տնտեսն աս, ձեռնուսն դեղ այ,
Հաջապ յերկի՞ր այ Բէնկալայ:

Ուրեմքն մին դարտակ փութ այ,
Ամսն կէտը ռոփ ու մութ այ,
Ինչ որ կոզես հազիր կու տայ,
Հաջապ յերկի՞ր այ Բէնկալայ:

Դու մին քաջի ընթգար,
Մօտը կզոյ օքն հազար,
Զննի իվել տմես քաղաք,
Հաջապ յերկի՞ր այ Բանկալայ:

584

ԲԱՆԻ Ի ՊԵՏՍ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱՑ,
ՏԱՂԲ, ԽՐԱՏԲ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՔ ԵՒ ԹՈՒՂԸ

(Ս. Ամեմափրկիչ 64, գգ. 18)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

ՌՈՁԷ (1687), ՌՈՂԵ, ՌՃԽԳ (1695)

ԹԵՐԲԻՔ՝ 322: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻ՝ 15 X 10:
ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՅ ՄԱՍԻ՝ միասին,
11 X 7,2: ՏՈՂԲ՝ 15: ՆԻՒԹ՝ ԲՈՒՅՔ: ԳԻՐ՝ ՅՈՒՐ-
ԳԻՐ: ԺԱԿԱՏԱԶԱՐ՝ 235ա. 262ա (քամափ սեւ
գծեր), 8ա: ՍԿԶԲԵՆԱՍԻ՝ հասարակ, կարմիր քա-
մափ: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ, զլխատառքը, վերնագրերն
ու լուսամտագծերը՝ կարմիր: ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տալ-
տակ սեղանձ ձեւերով, ճեղքը գումատը կտոր: Ա
երեսի շուրջը գրաւած է. «Գրեցաւ ճեղքաւ Լևոնիմ,
ծնողացն Պաւլիմ, փառասիմ, քվին ՌՃԻՒ (1695)»:
ԳՐԻՉ, ՍԱՄԱՐԱՆԱՆ: ՏԵՐԻ՝ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ ՆՈՐ-
ՋՈՒՂԱՅԻ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԶՈՒԹԵՆՆ՝ 1-48՝ ՌՈՁԷ
(1687), 47-230՝ ՌՈՂԵ (1695), 311-321՝ ՌՃԽԳ
(1695): ԴԱՏԱՐԿ՝ 1, 3բ, 80ա (միայն մի տալ
գրաւած), 144բ-ի կէտը, 166-ի կէտը, 233բ, 308ա-
310: ՎԻՃԱՆ՝ լուս, պակասած էմ միայն մի քանի քե-
թեր եւ տեղեւան եղած:

ԲՈՎԱՆԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ա. 7ա—156ա. (Կոստանդին Ջուղայեց-
ւոյ) Վասն նորայտու մանկանց եւ երիտա-
սարդաց վաճառականաց խրատ: (Պարունա-
կում է գտնագում իրատմեր վաճառականու-
թեան մասին եւ հաշուապահութեան եղա-
մակը):

բ. 156բ—159բ. Ողբ Հայաստանաց աշ-
խարհ յերեւանայ եւ Ջուղայու (Ողբ է Շահ

Աբաս մեծի արշաւամքների մասին). Եկապ
Աղամայ որդիք ժողովեալ...

գ. 166ա—232. Նորադ Նիկարայ եւ
Պատմութիւն մանկան եւ ախլան:

դ. 232բ—233. Երկու տմբաւ «Հայր
մեր»-ը գրաւած:

ե. 234ա—251բ. Տոմար Աղարիայի:

զ. 252ա—278ա. Կոստանդ. Դպրապետի
հարց ու պատասխանիքը օրրագամ պատմու-
թիւնից:

է. 278բ—279ա. Յորդորակամ ուսանա-
ւոր Կոստանդի կողմից ուղղուած մտնուկմե-
րին, որ լուս կարդան:

Կարգաւ մտնուկ, ուսի սիրով,
Զարմանագամ բանք տեսիլով...

ը. 279բ—282բ. Կոստանդի մի մեղայա-
կան ռաւմատը:

թ. 282ա—286ա. Մի ուսանողի պարու-
րեմի վրայ Կոստանդի գրած¹: Վերջում յի-
շուած է Առաքել վարդապետի անունը:

¹ Կոստանդ դպրի մասին տեսնել «Պատմութիւն
Նոր-Ջուղայի», հատ. Բ, էջ 253—254:

Այբն Աստուծոյ է օրինակ,
Ուսուցանէ քեզ համարձակ,
Մառն'կ, դու լի'ր մոտ յստակ,
Նըմշեցելոց քոց յիշատակ:

ժ. 286թ—291ա. Տաղ վասն Հոգէվարին
վերայ. գեղեցիկ ողբալ եւ ասացեալ ի Տէր
Առաքել Սիւնեցի:

Այ՛ք իմ ծովացեալ,
Գեոտք յիմէն հոսեալ:

ժա. 291—296ա. Տաղ վասն անեղ դա-
տառտանի յոյժ գեղեցիկ, արտայայտեալ ի
Տէր Առաքել Սիւնեցի:

Ա(յ)բէմ միմչեւ ի քէն գրամ
դատաւտամի պատմեմ,
Որ խիստ հեռու չէ...

ժբ. 296թ—302ա. Երեմ չափածոյ աղօթք:

ժգ. 302թ—307ա. Վասն վիճաբանու-
թեան Հոգւոյ եւ մարմնոյ ընդ միմեանս (Բու-
դաղօղլի Ղադիխանի գրած):

Հոգին եւ մարմինն եղբարք
շորք կու գամ...

ժդ. 311ա—321ա. Թուղթ Սրբոյն Դիո-
նէսի առ Տիմոթէոս՝ Յաղագս մահուանն
Պետրոսի եւ Պօղոսի եւ նահատակութեանց
նոցին. «Ով աշակերտ աստուածային եւ որդի
Հոգեւոր, սիրտ եւ խորհուրդ...»

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ

46թ. Շարայգրեցաւ Բանքս ուս աշխա-
րայժողով փոքր ի շատէ վասն վաճառակա-
նաց գնելոյ եւ վաճառելոյ որ նորայվարժ
մանկունք որ փոքրու ուսանեն վասն ի պէտս
ապագայից իւրեանց, որ եղեւ Ըսպահան
Ջուղայու վանք Սուրբ Ամենափրկչունն,

Թիւն Փրկչին ՌՈՁԷ (1687), ի Թաղաւորու-
թեան Շահ Սէմանին եւ կաթողիկոսու-
թեամբ Տեառն Եղիազարու եւ առաջնորդու-
թեամբ Ըստէփանոս վարդապետին եւ իշխա-
նութեամբ Գալանթար խօջայ Ղուգասին եւ
աշխատութեամբ անարժան մեր վարպետ
Կոստանդին, յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս մեր
եւ դուք յիշեալ լիլիք ի Գրիստոս, ամէն:

232ա. Գրվեցաւ պատմութիւնն Խիկարայ
Հիմաստնոյ իշխատակ միպակաց անարժան
Անեայն թիւն Փրկչին ՌՈՂԵ (1695), եւ որք
հանդիպէք սմայ կարդալով կամ օրինակե-
լով, աղաչեմ դձեզ ի խորոց սրտէ եւ լի բե-
րանով որդորի շնորհեցէ եւ Դուք յիշեալ լի-
լիք ի Գրիստոս, ամէն: Հար մեր որ յեր-
կինս ես...

278ա. Շարայգրեցաւ Բանքս Աստուծոյ
Ըսպահան Ջուղայու վանք Սուրբ Ամենայ-
փրկչունն, Թիւն Փրկչին ՌՈՁ-ունն (1680),
ի Թաղաւորութեան Շահ Սուլթան Յուսէն,
դինն փարի, ումբըն դրազ, դովլաթ զիաթ,
դուշման Ֆանայ: Եւ կաթողիկոսութեան
Տեառն Եղիազարու եւ առաջնորդութեամբ
Ըստէփանոս վարդապետին եւ իշխանու-
թեամբ Գալանթար խօջայ Ղուգասին եւ աշ-
խատութեամբ անարժան մեր վարպետ Կո-
ստանդին, յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս մեր եւ
դուք յիշեալ լիլիք ի Գրիստոս, ամէն:

2, 3ա, 4ա, 6ա, 7, 307թ, 308ա, 310թ,
321ա եւ 322 քերթերի վրայ կամ ուրիշ գրիչ-
ների կողմից գրուած յիշատակարաններ,
մեծ մասամբ ամուսններ, շղագրով եւ երբեմն
նոսրգրի հետ խառն, որոնք մեզ համար հե-
տաքրքրեալ են: Մեծ մասը մամբարդու-
թեան յիշատակներ են, քէ որ քուսկանին
մամբարդեցին Հնդկաստան եւ Ֆուսմզաստան,
եւ այլն:

Տա. Աստուծով թիւն փոքր ՌԾ [Խաւ-
նաբար պէտք է կարդալ կամ Աժ (1715),
կամ՝ ձԾ (1765)] Ղամար ԺԳ գրեցի երկու-
շաբաթ Մանուկն խաբէր Յուսէփին, Աստուած
Յուսէփին բախշի ձ (100) տարեկան դառ-
նա, ամէն:

ՄԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.— 321-ի վերջը կայ
մի փոքր սեւ կնիք, գրուած փակագրով.
կարդացուում է՝ շԳրիստոսի ծառայ Կարա-
սլետ:

585

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ՏԵՏՐԱԿ

(Ս. Ամենափրկիչ, 80, գգ. 19)

ԿԱԼԿԱԹՆ

ቡህዲ (1838)

ԹԵՐԹԻՔ՝ 12: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 20, 4 X
12, 4: ՄԻՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԽԵՄ ՄԱՍԻ՝
ԵՐԵՐԻՄ, 17 X 10: ՏՈՂԻՔ՝ 23: ԵՒԻԹ՝ ԿԱՊԵՍԱ-
ՆՈՒՄ ԵՐԱՅ: ԳԻՐ՝ ՉԱԳՅՐ ԺԱՖՈՐ ԳՐԱՌԵ: ՁՐԸ-
ԳԱՐՆԻՔ՝ ԱՆ: ԲԱՄԻՆՈՎ: ՊԼՏԿԵՒՐ՝ 2ք (ԽԱՊԱՅԱՆԵ-
ՑԱՆ), 6ք (ՕՂԱՊԱՐԻՔԻ), 2ք ԳԻՔ ԵՒ ԿԱՊԱՅԱՆ ԳՐԱՅ ԽԱՊԱ-
ՆՈՒՄ, 6ա (ԳՆԱՐԱՊԱՐԻՔԱՆՈՒՄ), ԳԻՔԻՔ՝ ԱՊԵՐԻՄ ԳԵՆ-
ՐԱՅԻ ՄԱՅԻՖԱՌԱՅԱՆԱՄ: ՅԵՐԻՔ՝ ԳՐՈՒԹԵՄԱՆ՝ ԿԱՊԼԱ-
ԲԱՆ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵՄԱՆ՝ 1838: ԿՆԱՐԻԿ՝ 1ք-
2ք, 6ա, 11, 12ա:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1ա. Բանին բարոյական յանգղիականէ
յեղեալ ի Հայ բարբառ, երկասիրութեամբ
Ալանուրի Պետրոսի Ստեփաննոսեան, միայն
աշակերտաց մարդեղոց ի Մարգարայրական
Ճեմարանի, Ի Կայսրաթա, ի 23 մայիսի 1898:

ա. 2μ—4μ. Նաև (սրձան),

Բ. Նա—ՆԲ. Խրատ ինն առ ընթերցող սորին (Նստամուտը, 6 տալմ). Ով ուսուցանա- սէր մանկուսիք Հայկազեան...

դ. 6μ—8μ. Օղակադարձիկ (պրծակ)

դ. 8ա—8բ. Գոլորշալար նաւ... (ար-
ձակ, մատիտով գծուած ճառակ՝ «Semi-
ramis» :

Է. Գա. Զինչ է օգտակարիկն (ստանու-
ւոր, 4 տուն) :

զ. 9բ. Յիշեալ գկգարիչ ք" (նստմաստր,
4 տում),

է. 10ա. Ութ մասունք բանի (անգլիերէն
նոտամատր, 18 տող) :

Ը. 10Բ. Ի վերայ գլխորդական տառից եւ ութ մասանց շերտականութեան (հայերէն նոտանաւոր 18 տող, ամօլիերեմի թարգմանութիւնը) :

թ. 12ա. Երեւոյ տող ինչ-որ քերականական:

ժ. 12^ր. Ինչ-որ գրամական հաշիւներ:

586

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ՄՈՒԶԱՑԻՑ

(Ս. Ամենատիրակիչ 265, գգ. 23)

ቶቻ ካላቸው

ԹԻՐԹՐՑ՝ 64: ԱՆԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐԹՐՑ՝ 16,5 X 10,4: ՄԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՐԱՆ ԳՐՈՒԱԾ ՄԱՍԻՒ ԲԵՐԱՍԻՆ, 15 X 8,6: ՏՈՂԱԳ՝ 18—20: ՆԻԹԻ՝ ԶԱՐԱՊ: ԹԱՆԱԿ՝ արեգ, զիքըն ա յուսանցածքիքը՝ մատիտով: ԳԻՒ՝ շագիք: ԿԱՄԱ՝ գունալուր հաստ թուղք: ՏԵՆԻ՝ գրգռիչ-թուր: ամպուր: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐԳՐՈՒԹԱՆ՝ ԺԺ ՆԱԽԵ ՆԻԿԱՅԵՐԻՆ: ԴԱՄԱՆԻ՝ 64—68:

ԵԱՆՈՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ.— Զեռագործը լաւ է պահուած: ԳԵՆԱՏԱՆԻԱՐԱՆ լուսնի, միայն Ա ՔԵՐԲԻ վրայ գործած է. Պատանիի Գրիգոր Եռայեան Տնադէտայի յԱՍՏՐԱ-
խանայ վաճառուան, 1854 աթիւ: Գրքի խորագործն է՝
ԲՅԱՄԺԻՐԱՆ ԿԱՐԱՆԻՆ ԵՐԱՐԱՆԻ ՏՈՒՆՈՒՅԵ ԳՐԻԿՈՐԵՍ
Ի ճանաչէ:

587

ՊԱՐՏԻՋԱԿ ՄԵՍՐՈՐ ԳԱՀԱՆԱՅ ՓԱՓԱՋԵԱՆԻ

(Ս. Ամեմափրկի 254, գգ. 22)

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ

1881

ԹԵՐԹԻՔ՝ 26: ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԻՔ՝ 21.8 X 17:
ՍԻՒՆԱԿ ԵՒ ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱՆ ՄԱՍԻՔ՝ զամագամ
մեծութեամբ: ՏՈՂԻՔ՝ 20: ՆԻՒԹ՝ ԽՈՂԽ: ԳԻՐ՝ 22-
գիր: ԳՐԻՋ՝ ԵԶԵՐԻՄԵ: ՏԵՂԻ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ ՆՈՐ-
ՋՈՂԱ: ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ 1881: ԳԱՏԱՐԿ՝ 1բ,
2բ, 3բ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Սա 1881 թուականին Նոր-
Ջուղայում տպագրուած «Գործիքակ»-ի բնագիրն է,
գրուած քառածալ, ողիտակ, տեաքակի վերածուած
Բզբէ վրայ: Հեղինակը կոչուած է որան հաւել Վրի
ծաղկանց փունջ:

Ա Ջ Դ

Յուցակիս կազմողը շփոթախտարար զանց առած է տալ թիւ 236 Ձեռագրին (Յայտնաւորք) մամբրաւսոն
նկարագրութիւնը. նշանակած է միայն թուաշարու որհանութիւնը՝ 570, որով Ձեռագրին անգրագղին տուեալ-
ները կը մնան անձեռնօք: Բովանդակութիւնը յառաջ յերուած է, քսոյց չկայ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆը, եթէ ունի,
ուստի անյայտ կը մնան Ձեռագրին ԳՐԻՋը, ՏԵՐը, ՏԵՂը եւ ԺԱՄԱՆԱԿը եւն:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶԸ

ԵԿԵՅԵՑԱՊԱՑԿԱՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԻ

Թիւ ը/կ	Գիւղ	Թիւ Ցուցակի	Բովանդակություն	Ծանոթություն
1	Ազնաւուշ	148	Աւետարան	Այժմ Ս . Էջմիածնում
2	Դոլյաթարադ	92	Աւետարան	Այժմ Ս . Էջմիածնում
3	Խոյզան	86	Աւետարան	
4	Խոյզան	110	Աւետարան	
5	Խոյզան	206	Աւետարան	
6	Հադան	91	Աւետարան	
7	Հադան	205	Աւետարան	
8	Ղարդուն	20	Աւետարան	
9	Ղարդուն	37	Աւետարան	
10	Նամակերտ	69	Աւետարան	
11	Նամակերտ	133	Աւետարան	
12	Շուրիշկան	80	Աւետարան	
13	Շուրիշկան	97	Աւետարան	Ուր գտնուելն անյայտ
14	Զիզան	204	Աւետարան	
15	Սանգիբարան	99	Աւետարան	
16	Սանգիբարան	101	Աւետարան	
17	Սանգիբարան	141	Աւետարան	
18	Սանգիբարան	203	Աւետարան	

Թիւ ը/կ	Եկեղեցի	Թիւ նուցակի	Բողոքականութիւն	Ծանօթութիւն
1	Ս. Միհայ	68	Աւետարան	
2	Ս. Ստեփաննոս	55	Աւետարան	

Թիվ բ/կ	Գիւղ	Թիւ ճուղակի	Բովանդակութիւն	Ծանոթութիւն
1	Հիւսսեան	124	Աւետարան	Թերեւս Ս. Էջմիածնում

ՅԱՆԿ

ԱՅՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԻ, ՈՐՈՆՑ ՈՒՐ ԳՅՆՈՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄՍ ԱՆՅԱՅՑ Է

Թիւ ը/կ	Թիւ Յուզանի	Բովանդակութիւն	Նախկին պատկանելութիւնը
1	5	Սաղմոսարան	Ս. Կատարինեան վանք, Նոր-Ջուղա
2	6	Սաղմոսարան	Մարիամ Տէր-Ներսիսեան, Նոր-Ջուղա
3	81	Աւետարան	Թորոնտան Մատթէոսեան, Նոր-Ջուղա
4	84	Աւետարան	Մկրտում Մատթէոսեան, Նոր-Ջուղա
5	115	Աւետարան	Ս. Ներսէս եկեղեցի, Նոր-Ջուղա
6	236	Յայսմաւուրք	Ս. Մինաս եկեղեցի, Նոր-Ջուղա
7	273	Ժամագիրք	Ս. Կատարինեան վանք, Նոր-Ջուղա
8	276	Ժամագիրք	Մարիամ Տէր-Ներսիսեան, Նոր-Ջուղա
9	278	Ժամագիրք	Ս. Կատարինեան վանք, Նոր-Ջուղա
10	283	Ժողովածու	Կարապետ Տէր-Մկրտչեան, Նոր-Ջուղա
11	288	Շարակնոց	Կարապետ Թովաննիսեան, Նոր-Ջուղա
12	291	Շարակնոց	Պողոս Գրիգորեան, Նոր-Ջուղա
13	292	Շարակնոց	Մարիամ Տէր-Ներսիսեան, Նոր-Ջուղա
14	294	Շարակնոց	Մարիամ Տէր-Ներսիսեան, Նոր-Ջուղա
15	304	Գանձարան	Ս. Թովաննէս եկեղեցի, Նոր-Ջուղա
16	324	Մաշտոց	Կարապետ Տէր-Մկրտչեան, Նոր-Ջուղա
17	335	Մաշտոց	Տէր Պսակ Հ. Յակոբյանեանց, Նոր-Ջուղա
18	354	Ժողովածու	Գէորգ Զոհրաբեան, Նոր-Ջուղա
19	371	Մեկնութիւն Մատթէոսի	Կարապետ Տէր-Մկրտչեան, Նոր-Ջուղա
20	433	Ոսկեփորիկ	Տէր Պսակ Հ. Յակոբյանեանց, Նոր-Ջուղա
21	455	Քարոզգիրք	Ս. Կատարինեան վանք, Նոր-Ջուղա
22	482	Գիրք առաքինութեանց	Կարապետ Տէր-Մկրտչեան, Նոր-Ջուղա
23	489	Կրթութիւն Աստուածա- բանական	Տէր Մարտոցեան, Նոր-Ջուղա
24	512	Մատեան ողբերգութեան	Թաննայի Տէր-Գալստեան, Նոր-Ջուղա
25	516	Աղօթմատոյց	Տէր Պողոս Գրիգորեան, Նոր-Ջուղա
26	519	Տաղարան	Թաննայի Տէր-Գալստեան, Նոր-Ջուղա
27	539	Գիր օրհնութեան	Ս. Կատարինեան վանք, Նոր-Ջուղա

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՏԱԽՏԱԿ

ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅԻ Ս. ԱՄԵՆԱԲՐԿԶԵԱՆ ՎԱՆՔԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԻ ԲՈՒՆ ԵՒ ՍՈՅՆ ՑՈՒՑԱԿԻ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԹՈՒԱՀԱՄԱՐՆԵՐԻ

Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի
1	443	48	49	95	550	142	566	189	375
2	476	49	163	96	8	143	580	160	372
3	480	50	65	97	9	144	508	191	373
4	491	51	31	98	477	145	429	192	374
5	514	52	167	99	17	146	568	193	509
6	533	53	19	100	184	147	488	194	555
7	442	54	21	101	18	148	574	195	368
8	490	55	26	102	393	149	408	196	384
9	437	56	22	103	399	150	507	197	362
10	436	57	161	104	180	151	496	198	383
11	484	58	168	105	548	152	496	199	379
12	483	59	94	106	549	153	497	200	381
13	394	60	152	107	388	154	495	201	380
14	487	61	391	108	524	155	496	202	378
15	1	62	552	109	523	156	567	203	366
16	2	63	430	110	395	157	502	204	363
17	3	64	584	111	481	158	427	205	263
18	474	65	406	112	387	159	410	206	364
19	277	66	434	113	207	160	562	207	367
20	573	67	422	114	404	161	571	208	356
21	173	68	396	115	473	162	216	209	365
22	199	69	472	116	179	163	211	210	478
23	176	70	11	117	134	164	281	211	359
24	51	71	10	118	270	165	223	212	358
25	140	72	421	119	266	166	218	213	357
26	36	73	441	120	274	167	227	214	564
27	24	74	559	121	456	168	220	215	485
28	57	75	561	122	377	169	420	216	414
29	73	76	558	123	361	170	424	217	255
30	198	77	560	124	310	171	331	218	262
31	90	78	405	125	313	172	334	219	249
32	165	79	401	126	309	173	323	220	267
33	86	80	585	127	428	174	326	221	256
34	162	81	435	128	468	175	352	222	229
35	34	82	556	129	547	176		223	583
36	156	83	576	130	541	177	346	224	365
37	48	84	578	131	542	178	348	225	517
38	39	85	577	132	543	179	320	226	510
39	32	86	579	133	544	180	16	227	511
40	169	87	515	134	545	181	14	228	475
41	41	88	397	135	546	182	15	229	538
42	126	89	499	136	390	183	12	230	537
43	177	90	501	137	540	184	13	231	486
44	114	91	493	138	400	185	376	232	290
45	182	92	494	139	402	186	356	233	287
46	53	93	492	140	396	187	369	234	466
47	43	94	554	141	401	188	370	235	491

Թիւ վանքի	Թիւ Յուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ Յուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ Յուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ Յուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ Յուցակի
236	319	289	419	342	—	395	153	448	180
237	536	290	461	343	—	396	105	449	181
238	528	291	459	344	—	397	138	450	314
239	—	292	449	345	—	398	116	451	317
240	535	293	452	346	—	399	171	452	146
241	530	294	447	347	—	400	142	453	343
242	527	295	464	348	200	401	143	454	332
243	525	296	463	349	—	402	45	455	303
244	526	297	444	350	—	403	78	456	147
245	417	298	462	351	—	404	172	457	139
246	416	299	458	352	—	405	280	458	202
24	531	300	460	353	521	406	240	459	119
248	386	301	451	354	513	407	230	460	345
249	534	302	446	355	572	408	224	461	47
250	438	303	465	356	398	409	64	462	107
251	532	304	453	357	581	410	188	463	299
252	403	305	568	358	582	411	112	464	222
253	506	306	—	359	528	412	106	465	210
254	587	307	476	360	—	413	63	466	241
255	551	308	503	361	—	414	27	467	228
256	7	309	440	362	—	415	61	468	261
257	556	310	426	363	—	416	33	469	348
258	504	311	454	364	—	417	83	470	285
259	425	312	181	365	—	418	98	471	96
260	563	313	300	366	—	419	67	472	122
261	565	314	407	367	—	420	145	473	60
262	413	315	—	368	—	421	128	474	157
263	412	316	—	369	—	422	159	475	75
264	386	317	—	370	—	423	235	476	62
265	586	318	—	371	—	424	279	477	35
266	500	319	—	372	—	425	286	478	93
267	505	320	—	373	—	426	340	479	71
268	470	321	—	374	—	427	285	480	111
269	471	322	—	375	—	428	305	481	44
270	298	323	—	376	—	429	322	482	164
271	522	324	—	377	136	430	214	483	80
272	557	325	—	378	—	431	221	484	144
273	570	326	—	379	—	432	219	485	121
274	575	327	—	380	59	433	251	486	72
275	418	328	—	381	160	434	237	487	328
276	423	329	—	382	103	435	212	488	301
277	284	330	—	383	350	436	307	489	269
278	269	331	—	384	347	437	201	490	239
279	469	332	—	385	—	438	151	491	215
280	518	333	—	386	267	439	520	492	—
281	264	334	—	387	302	440	333	493	131
282	226	335	321	388	77	441	282	494	186
283	365	336	—	389	38	442	254	495	120
284	422	337	325	390	46	443	318	496	194
285	457	338	—	391	52	444	263	497	108
286	445	339	—	392	189	445	253	498	113
287	450	340	—	393	178	446	56	499	123
288	448	341	—	394	102	447	108	500	76

Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի	Թիւ վանքի	Թիւ նուցակի
501	195	536	293	571	4	606	—	641	—
502	135	537	295	572	327	607	—	642	—
503	132	538	296	573	339	608	—	643	—
504	125	539	341	574	398	609	—	644	—
505	328	540	312	575	344	610	—	645	—
506	316	541	248	576	336	611	—	646	—
507	308	542	234	577	247	612	—	647	—
508	342	543	217	578	238	613	—	648	—
509	315	544	232	579	245	614	—	649	—
510	330	545	243	580	213	615	—	650	—
511	242	546	25	581	272	616	—	651	—
512	250	547	28	582	258	617	—	652	—
513	183	548	23	583	259	618	—	653	—
514	100	549	74	584	244	619	—	654	—
515	50	550	127	585	280	620	—	655	—
516	149	551	129	586	311	621	—	656	—
517	40	552	166	587	231	622	—	657	—
518	186	553	193	588	246	623	197	658	—
519	42	554	29	589	467	624	—	659	—
520	150	555	192	590	306	625	—	660	—
521	89	556	137	591	225	626	—	661	—
522	184	557	130	592	282	627	—	662	—
523	187	558	174	593	—	628	—	663	—
524	79	559	54	594	—	629	—	664	—
525	87	560	82	595	—	630	—	665	—
526	70	561	158	596	—	631	—	666	—
527	66	562	268	597	—	632	—	667	—
528	107	563	170	598	—	633	—	668	—
529	58	564	85	599	—	634	—	669	—
530	185	565	109	600	—	635	—	670	104
531	159	566	95	601	—	636	—	671	—
532	271	567	175	602	—	637	—	—	—
533	233	568	296	604	—	638	—	—	—
534	297	569	208	603	—	639	—	—	—
535	337	570	275	605	—	640	—	—	—

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՏԱԽՏԱԿ

ՍՈՑՆ ՑՈՒՑԱԿԻ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՑԻ

Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿՉԵԱՆ ՎԱՆՔԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԻ

ԲՈՒՆ ԹՈՒԱՀԱՄԱՐՆԵՐԻ

Ցուցակի	Վանքի	Ցուցակի	Վանքի	Ցուցակի	Վանքի	Ցուցակի	Վանքի
1	15	47	461	93	478	139	457
2	16	48	37	94	59	140	25
3	17	49	48	95	566	141	—
4	571	50	515	96	471	142	400
5	—	51	24	97	—	143	401
6	—	52	391	98	418	144	484
7	256	53	46	99	—	145	420
8	96	54	559	100	514	146	452
9	97	55	—	101	—	147	456
10	71	56	446	102	394	148	—
11	70	57	28	103	382	149	516
12	183	58	526	104	670	150	520
13	184	59	380	105	396	151	438
14	181	60	473	106	412	152	60
15	182	61	415	107	528	153	395
16	180	62	476	108	497	154	482
17	99	63	413	109	565	155	422
18	101	64	408	110	—	156	36
19	53	65	50	111	480	157	474
20	—	66	527	112	411	158	561
21	54	67	419	113	498	159	531
22	56	68	—	114	44	160	391
23	548	69	—	115	—	161	57
24	27	70	526	116	368	162	34
25	546	71	479	117	462	163	49
26	55	72	486	118	447	164	100
27	414	73	29	119	459	165	32
28	547	74	549	120	495	166	552
29	554	75	475	121	485	167	52
30	483	76	500	122	472	168	58
31	51	77	388	123	499	169	40
32	39	78	403	124	—	170	563
33	416	79	524	125	504	171	399
34	35	80	—	126	42	172	404
35	477	81	—	127	560	173	21
36	26	82	560	128	421	174	558
37	—	83	417	129	531	175	567
38	389	84	—	130	567	176	23
39	38	85	564	131	493	177	43
40	517	86	—	132	503	178	393
41	41	87	525	133	—	179	116
42	519	88	33	124	117	180	104
43	47	89	521	135	502	181	312
44	481	90	31	136	377	182	45
45	402	91	—	137	566	183	613
46	390	92	—	138	397	184	522

Յուրացի	Վաճառ	Յուրացի	Վաճառ	Յուրացի	Վաճառ	Յուրացի	Վաճառ
185	530	238	578	291	—	344	575
186	518	239	480	292	—	345	480
187	523	240	408	293	536	346	499
188	410	241	466	294	—	347	384
189	392	242	511	295	537	348	178
190	448	243	545	296	568	349	177
191	449	244	584	297	534	350	383
192	555	245	579	298	270	351	176
193	553	246	588	299	463	352	175
194	486	247	577	300	313	353	186
195	501	248	541	301	488	354	—
196	494	249	218	302	387	355	209
197	623	250	512	303	455	356	208
198	30	251	433	304	—	357	213
199	22	252	218	305	428	358	212
200	348	253	445	306	560	359	211
201	437	254	442	307	436	360	637
202	458	255	217	308	507	361	123
203	—	256	221	309	128	362	205
204	—	257	220	310	124	363	204
205	—	258	582	311	586	364	206
206	—	259	583	312	540	365	283
207	113	260	405	313	125	366	203
208	599	261	468	314	450	367	207
209	538	262	441	315	509	368	195
210	465	263	444	316	506	369	187
211	163	264	281	317	451	370	188
212	435	265	470	318	443	371	—
213	580	266	119	319	236	372	190
214	430	267	368	320	179	373	191
215	491	268	562	321	335	374	192
216	162	269	489	322	429	375	189
217	543	270	118	323	173	376	185
218	166	271	532	324	—	377	122
219	432	272	581	325	337	378	202
220	188	273	—	326	174	379	199
221	431	274	120	327	572	380	201
222	464	275	570	328	487	381	200
225	165	276	—	329	505	382	197
226	408	277	19	330	510	383	198
224	591	278	—	331	171	384	196
223	282	279	424	332	454	385	224
227	187	280	585	333	440	386	248
228	487	281	164	334	172	387	112
229	222	282	592	335	—	388	107
230	407	283	—	336	578	389	264
231	587	284	277	337	535	390	136
232	544	285	427	338	574	391	81
233	533	286	425	339	573	392	108
234	542	287	233	340	426	393	102
235	423	288	—	341	539	394	13
236	—	289	278	342	508	395	110
237	434	290	232	343	453	396	88

Ցուցակի	վանքի	Ցուցակի	վանքի	Ցուցակի	վանքի	Ցուցակի	վանքի
387	88	445	286	493	91	541	130
398	356	446	302	494	92	542	131
399	140	447	294	495	154	543	132
400	138	448	288	496	152	544	133
401	141	449	292	497	153	545	134
402	139	450	287	498	151	546	135
403	252	451	301	499	89	547	129
404	114	452	293	500	266	548	105
405	78	453	304	501	90	549	108
406	85	454	311	502	157	550	95
407	314	455	—	503	308	551	255
408	149	456	121	504	258	552	82
409	155	457	285	505	287	553	257
410	159	458	289	506	253	554	84
411	79	459	281	507	150	555	194
412	283	461	300	508	144	556	82
413	282	462	280	509	193	557	272
414	218	460	298	510	228	558	76
415	640	463	296	511	227	559	74
416	246	464	295	512	—	560	77
417	245	465	303	513	354	561	75
418	275	466	234	514	5	562	180
419	289	467	589	515	87	563	260
420	109	468	128	516	—	564	214
421	72	469	279	517	225	565	261
422	87	470	268	518	280	566	142
423	276	471	289	519	—	567	156
424	170	472	69	520	439	568	305
425	259	473	115	521	353	569	146
426	310	474	18	522	271	570	273
427	158	475	228	523	109	571	181
428	127	476	307	524	108	572	355
429	145	477	98	525	243	573	20
430	63	478	210	526	244	574	148
431	235	479	2	527	242	575	274
432	284	480	3	528	238	576	83
433	—	481	111	529	359	577	85
434	66	482	—	530	241	578	84
435	81	483	12	531	247	579	86
436	639	484	11	532	251	580	143
437	9	485	215	533	6	581	357
438	250	486	231	534	249	582	358
439	10	487	14	535	240	583	223
440	306	488	147	536	237	584	64
441	73	489	—	537	230	585	80
442	7	490	8	538	229	586	265
443	1	491	4	539	—	587	254
444	297	492	93	540	137		

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿ ԵՒ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
Թ—ժ դար	155	Աւետարան	204
Ժ—ժԱ դար	157	Աւետարան	208
1036	19	Աւետարան	29
1069	20	Աւետարան	30
1081	12	Մատունք Աստուածաշնչի	20
1098	542	Կանոնագիրք	814
ժԱ դար	158	Աւետարան	209
ժԱ դար	160	Աւետարան	212
ժԱ—ժԲ դար	99	Աւետարան	140
ժԱ—ժԲ դար	159	Աւետարան	210
1173	390	Կարգաւորութիւն կրօնաւորաց Բարսեղ Կեսարացոյ	591
1176	21	Աւետարան	31
1187	22	Աւետարան	33
1191	23	Աւետարան	34
1195	24	Աւետարան	35
ժԲ դար	13	Մատունք Աստուածաշնչի	22
ժԲ դար	163	Աւետարան	215
ժԲ դար	395	Ժողովածու Հատից	596
ժԲ—ժԳ դար	161	Աւետարան	213
ժԲ—ժԳ դար	172	Աւետարան	224
1215—1216	25	Աւետարան	37
1216	27	Աւետարան	41
1218	26	Աւետարան	38
1220	28	Աւետարան	42
1220	29	Աւետարան	43
1220	561	Բառագիրք, Ներմխումի յազազս Բնութեան մարդոյ	837
1236	156	Աւետարան	205
1262	30	Աւետարան	45
1266	358	Մեկնութիւն Սաղմոսաց ի վարդաւայ	551
1267	31	Աւետարան	46
1275	393	Հառք Գրիգոր Աստուածաբանի	594
1276	264	Բաղուածոյք Ժամագրոց	471
1277	32	Աւետարան	48
1280	33	Աւետարան	49
1284	34	Աւետարան	50
1289	207	Նոր Կոականք	255
1292	422	Ժողովածու	636
1295	478	Մեկնութիւն Ժամագրոց եւ Պատարագի	744
ժԳ դար	162	Աստուածաշունչ	214
ժԳ դար	17	Մատունք Աստուածաշնչի	27
ժԳ դար	61	Աւետարան	93
ժԳ դար	167	Աւետարան	219

Ցաքի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
ԺԳ դար	168	Աւետարան	219
ԺԳ դար	169	Աւետարան	220
ԺԳ դար	170	Աւետարան	221
ԺԳ դար	208	Հաշոց	257
ԺԳ դար	164	Մատուց Նոր կտակարանի	216
ԺԳ դար	377	Ժողովածու	576
ԺԳ դար	389	Ժողովածու	590
ԺԳ դար	397	Գիրք եպիփան կիպրացւոյ	598
ԺԳ դար	499	Գիրք ընդդէմ Քաղկեդոնականաց	772
ԺԳ դար	419	Տօնապատմաւ	631
ԺԳ դար	525	Պատմութիւն Միխայէլի Ասորոյ	799
ԺԳ դար	548	Դատաստանագիրք Միխիթար Գօշի	826
ԺԳ—ԺԴ դար	14	Մատուց Աստուածաշնչի	23
ԺԳ—ԺԴ դար	89	Աւետարան	128
ԺԳ—ԺԴ դար	165	Աւետարան	215
ԺԳ—ԺԴ դար	166	Աւետարան	218
ԺԳ—ԺԴ դար	550	Ժողովածու	828
ԺԳ—ԺԴ, և	546	Կանոնագիրք, Շնորհալոյ Թուղթ Ընդհանրական	823
ԺԶ—ԺԷ դար			
1300	35	Աւետարան	51
1301	378	Մեկնութիւն Թղթոցն Պօղոսի	577
1303	36	Աւետարան	56
1304	37	Աւետարան	58
1305	38	Աւետարան	59
1305	474	Ն. Լամբրոնացւոյ Մատնագրութիւնք	740
1306	405	Բանք Նեղոսի և Եփրեմի Ասորոյ	607
1310	18	Մատուց Աստուածաշնչի	28
1310	39	Աւետարան	61
1314	41	Աւետարան	63
1315	40	Աւետարան	62
1317	285	Շարակնոց	490
1318	477	Ժողովածու	743
1325	379	Մեկնութիւն Թղթոյն Կողոսացոց և Աղօթից Յովնանմու	579
1329	42	Աւետարան	64
1330	43	Աւետարան	66
1330	44	Աւետարան	69
1330	47	Աւետարան	74
1333	45	Աւետարան	71
1336	46	Աւետարան	72
1348	48	Աւետարան	75
1362	424	Ժողովածու	641
1364	49	Աւետարան	77
1373	50	Աւետարան	78
ԺԴ դար	174	Աւետարան	226
ԺԴ դար	353	Մեկնութիւն Արարածոց փիլոնի	546
ԺԴ դար	409	Հարցումներ և Պատասխանիք, Խրատք. Իմաստութիւն Սիրաբայ	612
ԺԴ դար	417	Պատմութիւն Յովնապիայ	629
ԺԴ դար	418	Տօնապատմաւ	629
ԺԴ դար	423	Տօնապատմաւ	640
ԺԴ դար	549	Դատաստանագիրք Միխիթար Գօշի	827
ԺԴ—ԺԵ դար	171	Աւետարան	223
ԺԴ—ԺԵ դար	173	Աւետարան	225
ԺԴ—ԺԵ դար	260	Յայտնաւորք	466
ԺԴ—ԺԵ դար	421	Բանք Ս. Հարց	634

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
ԺԴ—ԺԵ դար	563	Վերլուծութիւն բառից եւ բայից Արիստակէսի. Հովերոսի Բերակամութիւն	839
1401	210	Հաշոց	259
1402	370	Մեկնութիւն Մատթեոսի Ն. Շմարեալոյ	563
1407	51	Աւետարան	79
1442	52	Աւետարան	81
1442	53	Աւետարան	83
1447	54	Աւետարան	84
1452	55	Աւետարան	85
1456	56	Աւետարան	87
1456	57	Աւետարան	88
1457	211	Հաշոց	261
1458	235	Յայտնաւորք	347
1460	58	Աւետարան	89
1463	59	Աւետարան	91
1464	230	Յայտնաւորք	335
1466	60	Աւետարան	92
1469	231	Յայտնաւորք	337
1472	62	Աւետարան	94
1474	63	Աւետարան	96
1475	64	Աւետարան	97
1476	67	Աւետարան	101
1477	65	Աւետարան	98
1478	66	Աւետարան	100
1479	68	Աւետարան	102
1481	69	Աւետարան	104
1481	70	Աւետարան	105
1481	232	Տօնապատմաւ	339
1482	71	Աւետարան	106
1483	72	Աւետարան	108
1486	295	Գանձարան	496
1488	73	Աւետարան	108
1488	74	Աւետարան	110
1488	75	Աւետարան	111
1490	76	Աւետարան	112
1491	77	Աւետարան	113
1494	78	Աւետարան	114
1496	212	Հաշոց	263
1497	79	Աւետարան	115
1498	80	Աւետարան	116
ԺԵ դար	127	Աւետարան	175
ԺԵ դար	175	Աւետարան	227
ԺԵ դար	180	Աւետարան	234
ԺԵ դար	183	Աւետարան	237
ԺԵ դար	185	Աւետարան	238
ԺԵ դար	291	Շարակնոց	494
ԺԵ դար	420	Ժողովածու շառից	633
ԺԵ—ԺԶ դար	176	Աւետարան	228
ԺԵ—ԺԶ դար	177	Աւետարան	229
ԺԵ—ԺԶ դար	178	Աւետարան	231
ԺԵ—ԺԶ դար	186	Աւետարան	238
ԺԵ—ԺԶ դար	202	Աւետարան	249
ԺԵ—ԺԶ դար	206	Աւետարան	254
ԺԵ—ԺԶ դար	286	Շարակնոց	491
ԺԵ—ԺԶ դար	336	Մաշտոց	535
ԺԵ—ԺԶ դար	218	Հաղորդութիւն	272

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
Ժն—ԺՁ դար	447	Քարոզգիրք	691
Ժն—ԺՁ դար	448	Քարոզգիրք	693
1501	81	Աւետարան	118
1501	82	Աւետարան	120
1507	83	Աւետարան	120
1539	84	Աւետարան	121
1547	541	Կանոնք եւ Տաղարան	811
1560	85	Աւետարան	123
1562	132	Աւետարան	180
1566	86	Աւետարան	124
1570	87	Աւետարան	126
1574	88	Աւետարան	127
1579	90	Աւետարան	129
1580	288	Շարակնոց	492
1584	91	Աւետարան	130
1584	92	Աւետարան	131
1584	93	Աւետարան	133
1585	94	Աւետարան	134
1586	95	Աւետարան	135
1587	96	Աւետարան	135
1587	97	Աւետարան	137
1590	98	Աւետարան	138
1591	100	Աւետարան	141
1592	101	Աւետարան	142
1593	102	Աւետարան	144
1594—1595	217	Հառընտիր	270
1595	103	Աւետարան	145
1597	234	Յայտնաւորք	346
ԺՁ դար	193	Աւետարան	243
ԺՁ դար	345	Մշտոց	540
ԺՁ դար	287	Շարակնոց	491
ԺՁ դար	254	Յայտնաւորք	427
ԺՁ դար	229	Հառընտիր	329
ԺՁ—ԺԷ դար	11	Մատենք Աստուածաշնչի	19
ԺՁ—ԺԷ դար	190	Աւետարան	241
ԺՁ—ԺԷ դար	194	Աւետարան	244
ԺՁ—ԺԷ դար	281	Ժամագիրք	488
ԺՁ—ԺԷ դար	362	Մեկնութիւն Եսայեայ Գեորգայ վրդ. ի	555
ԺՁ—ԺԷ դար	365	Մեկնութիւն Եսայեայ Գր. Տաթեւացոյ	557
ԺՁ—ԺԷ դար	394	Ժողովածու	595
ԺՁ—ԺԷ դար	562	Ժողովածու	838
ԺՁ—ԺԷ դար	263	Վարք Սրբոց	470
ԺՁ—ԺԷ դար	452	Քարոզգիրք Գր. Տաթեւացոյ	702
1600	209	Հաշոց	257
1601	519	Տաղարան	793
1605	104	Աւետարան	147
1605	258	Յայտնաւորք	465
1607	105	Աւետարան	149
1607	106	Աւետարան	151
1607	153	Աւետարան	202
1610	522	Տաղք եւ Ժողովածու, Քարոզք	795
1610—1620	259	Յայտնաւորք	466
1611	107	Աւետարան	153
1611	517	Բանք չափաւ Եւ Շնորհալոյ եւ Պատասխանիք Գր. Տաթեւացոյ	790

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Եւ
1613	215	Հաշոց	267
1613	374	Մեկնութիւն Յովնանու Գր. Տաքեացոյ	570
1613	427	Ժողովածու	648
1613	460	Ժողովածու	723
1615	108	Աւետարան	154
1615	109	Աւետարան	155
1615	237	Յայտնաւորք	366
1617	238	Յայտնաւորք	368
1618	526	Պատմութիւն Միլիայէի Ասորոյ	799
1618—1620	7	Մատենի Աստուածաշնչի	12
1619	110	Աւետարան	157
1619	544	Կանոնագիրք	819
1619—1631	430	Ժողովածու	655
1621	373	Ժողովածու Մեկնութեանց	587
1621	518	Բանի Հափաւի Յովն. Թլկոյանցոյ եւ Ն. Շնորհալոյ	792
1621—1622	367	Մեկնութիւն Երեմիայ	559
1623	239	Յայտնաւորք	370
1623, 1650	492	Գր. Տաքեացոյ Գիրք Հարցմանց, վարդապետ Մեկնութիւն Սաղմոսաց	762
1624	111	Աւետարան	158
1624	366	Ժողովածու Մեկնութեանց	558
1624	506	Պարզարանութիւն Գրիստոնէական վարդապետութեան	778
1624	473	Ն. Շնորհալոյ Թուղթ Ողորդականութեան	738
1626	497	Գր. Տաքեացոյ Գիրք Հարցմանց	771
1627	8	Մատենի Աստուածաշնչի	13
1627	119	Աւետարան	168
1627	240	Յայտնաւորք	371
1628	444	Բարոզգրիք	687
1629	431	Ոսկեփորիկ	663
1630	241	Յայտնաւորք	372
1630	445	Բարոզգրիք	688
1630—1640	463	Բարոզգրիք	726
1631	392	Ժողովածու	593
1631	428	Ժողովածու	650
1631	551	Ժողովածու	828
1632	113	Աւետարան	161
1632	420	Ժողովածու	653
1632—1669	16	Մատենի Աստուածաշնչի	25
1633	114	Աւետարան	162
1634	115	Աւետարան	163
1634	116	Աւետարան	164
1634	117	Աւետարան	165
1634	242	Յայտնաւորք	380
1634	243	Յայտնաւորք	381
1634	451	Բարոզգրիք Գր. Տաքեացոյ	697
1635	118	Աւետարան	166
1635	228	Հատըմտիք	318
1635	244	Յայտնաւորք	382
1635	407	Վարք Հարանց	610
1636	120	Աւետարան	169
1637	245	Յայտնաւորք	383
1638	121	Աւետարան	170
1638	450	Բարոզգրիք Գր. Տաքեացոյ	697
1639	359	Մեկնութիւն Սաղմոսաց վարդապետ	553
1639	369	Մեկնութիւն Մատթէոսի Գր. Տաքեացոյ	562
1639	238	Յայտնաւորք	344

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
1640	219	Հառքնտիր	276
1640	514	Գիրք Ազօթից վաարդանայ վրդ.ի եւ պլոց	784
1641	10	Մատուց Աստուածաշնչի	17
1641	246	Յայտմաւորք	385
1641	554	Ժողովածու	841
1641	560	Բառարան	836
1642	144	Աւետարան	197
1642	567	Քերականութիւն Դաւթի Զէյթունցւոյ եւ Արիստակէտի	842
1643	213	Հաշոյց	284
1643	220	Հառքնտիր	284
1645	122	Աւետարան	171
1648	123	Աւետարան	172
1648	124	Աւետարան	173
1648	290	Շարահնոց	493
1648	248	Յայտմաւորք	386
1648—1680	247	Յայտմաւորք	386
1649	272	Ժամագիրք Ատեմի	482
1649	280	Ժամանագիրք Ատեմի	486
1649	399	Գիրք Պարապմանց կիրաքի	600
1649	573	Արուեստ ձարտասանութեան	847
1650	125	Աւետարան	173
1651	126	Աւետարան	174
1651	572	Ժողովածու	846
1651	539	Գիրք Օրհնութեան Առաքել վրդ.ի	810
1652	221	Հառքնտիր	289
1653	453	Քարոզգիրք	706
1654	128	Աւետարան	176
1654	494	Գր. Տաթևացւոյ Գիրք Հարցմանց	766
1655	545	Կանոնագիրք, Դատաստանագիրք	822
1656	129	Աւետարան	177
1657	130	Աւետարան	178
1658	249	Յայտմաւորք	388
1658—1680	576	Բժշկարան ընդարձակ	849
1659	214	Հաշոյց	285
1659	439	Ժողովածու (Մաղկագիրք)	678
1659	464	Քարոզգիրք	729
1660	131	Աւետարան	179
1660	140	Աւետարան	189
1660	279	Ժամագիրք Ատեմի	485
1661	250	Յայտմաւորք	403
1661	251	Յայտմաւորք	405
1662	1	Աստուածաշունչ	1
1662—1663	484	Գիրք Առաքիլնութեանց եւ Մոլութեանց	752
1663	133	Աւետարան	181
1663	134	Թուղթք Պօղոսի	182
1663	289	Տօնացոյց, Մաղմուս, Շարակնոց	492
1665	184	Աւետարան	237
1666	179	Թուղթք Պօղոսի	232
1667	375	Մեկնութիւն Մատթէոսի, Ղուկասու եւ Յովհաննու	571
1667	454	Քարոզգիրք	710
1668	135	Աւետարան	184
1668	136	Աւետարան	185
1668	262	Յայտմաւորք	469
1669	137	Աւետարան	186
1669	138	Աւետարան	187
1670	139	Աւետարան	187

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
1670	141	Աւետարան	189
1670	151	Աւետարան	199
1671	142	Աւետարան	191
1671	143	Աւետարան	192
1671	253	Յայտմաւորք	420
1671	222	Ճառնոտիք	295
1671	408	Վարք Հարանց	611
1672	15	Մատուց Աստուածաշնչի	24
1672	455	Քարոզգիրք	716
1673	145	Աւետարան	193
1674	524	Ժողովածու	797
1674*	527	Պատմութիւն Միխայէլի Ասորայ	801
1676	404	Թուղթք եւ հրատք Եւագրեայ եւ վասն կրօնաւորաց քանի	607
1679	146	Աւետարան	194
1680	349	Մաշտոց Ձեռնագրութեան	543
1681	498	Համառօտ Գիրք Հարցմանց	772
1683	147	Աւետարան	195
1683	516	Ազօքամատոյց	789
1685	400	Ժողովածու	602
1686	148	Աւետարան	196
1686	388	Գիրք Դիմնիսիոսի Արիստակացւոյ եւ Աստուածաբան- ութիւն Ալեքեանի Մեծի	589
1686	401	Գիրք Պարագմանց Կիրակի	603
1686	483	Գիրք Առաքինութեանց	750
1687	443	Ժողովածու	685
1687—1695	584	Բանի Ի պէտս վանատականաց, Տաղք, հրատք եւն	857
1688	385	Մեկնութիւն Յայտնութեան Յովհաննու՝ Ամդրեի	586
1688	500	Վիճաբանութիւն հաւատոյ	773
1689	471	Ժողովածու	736
1690*	203	Աւետարան	250
1691—1692	488	Համառօտութիւն աստուածաբանականի վարդա- պետութեան	756
1693	283	Տօնացոյց, Տոգարան, Տօմար	489
1693	570	Սիմէոն Զուլայեցի, Տրամաբանութիւն	844
1694	252	Յայտմաւորք	406
1695	402	Գիրք Պարագմանց Կիրակի եւ Թուղթ Դաշանց	604
1696	149	Աւետարան	197
1696	436	Ժողովածու	672
1696	510	Գր. Նարեկացւոյ՝ Մատեան Ոգրերգութեան	781
1698	363	Մեկնութիւն Եսայայ Գեորգայ Վրդ.ի	556
1698	479	Հաւաքում աստուածաբանական ճշմարտութեան Ալեքեքի	746
1699	223	Ճառնոտիք	303
Ժի դար	2	Աստուածաշունչ	7
Ժի դար	3	Աստուածաշունչ	11
Ժի դար	9	Մատուց Աստուածաշնչի	16
Ժի (1631*)	181	Աւետարան	234
Ժի դար	112	Աւետարան	159
Ժի դար	154	Աւետարան	203
Ժի դար	182	Աւետարան	235
Ժի դար	187	Աւետարան	239
Ժի դար	188	Աւետարան	240
Ժի դար	189	Աւետարան	240
Ժի դար	191	Աւետարան	242

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
Ժէ դար	192	Աւետարան	242
Ժէ դար	195	Աւետարան	244
Ժէ դր	196	Աւետարան	245
Ժէ դար	197	Աւետարան	245
Ժէ դար	198	Աւետարան	246
Ժէ դար	200	Աւետարան	248
Ժէ դար	201	Աւետարան	249
Ժէ՞ դար	204	Աւետարան	252
Ժէ դար	205	Աւետարան	253
Ժէ դար	5	Սաղմոսարան	11
Ժէ դար	6	Սաղմոսարան	11
Ժէ դար	292	Շարակնոց	494
Ժէ դար	293	Շարակնոց	495
Ժէ դար	294	Շարակնոց	495
Ժէ դար	273	Ժամագիրք Ատենի	482
Ժէ դար	274	Ժամագիրք Ատենի	483
Ժէ դար	277	Ժամագիրք Ատենի	484
Ժէ դար	275	Ժամագիրք	483
Ժէ դար	276	Ժամագիրք	484
Ժէ դար	278	Ժամագիրք շաշու	485
Ժէ դար	282	Սաղմոսք Աւագ Ուրբաթու	488
Ժէ դար	236	Յայտնաւորք	349
Ժէ դար	256	Յայտնաւորք	437
Ժէ դար	257	Յայտնաւորք	451
Ժէ դար	261	Յայտնաւորք	468
Ժէ դար	225	Հատընտիր	312
Ժէ դար	227	Հատընտիր	315
Ժէ դար	339	Մաշտոց	536
Ժէ	346	Մաշտոց	541
Ժէ	348	Մաշտոց Ձեռնագրութեան	542
Ժէ	354	Մեկնութիւն Յոբայ՝ վանական վարդապետի	547
Ժէ	355	Մեկնութիւն Յոբայ՝ վանական վարդապետի	547
Ժէ	357	Մեկնութիւն Սաղմոսաց	550
Ժէ	360	Մեկնութիւն Սաղմոսաց Վարդանայ	553
Ժէ	380	Մեկնութիւն Թղթոցն Պօղոսի	580
Ժէ	415	Ժողովածու	626
Ժէ	416	Ժողովածու	627
Ժէ	425	Ժողովածու	643
Ժէ	434	Ժողովածու	669
Ժէ	437	Ժողովածու	673
Ժէ	438	Ժողովածու	676
Ժէ	440	Ժողովածու	681
Ժէ	442	Ժողովածու	684
Ժէ	529	Ժողովածու	802
Ժէ	553	Ժողովածու	830
Ժէ	564	Ժողովածու	840
Ժէ	476	Ժողովածու	742
Ժէ	410	Հաւաքումն հատից Ս. Հայրց «Կնիք Հաւատոյ»	613
Ժէ	432	Քաղաւածք ի Հաւանց Վարդոց	666
Ժէ	391	Բանք Բարսեղի Կեսարացոյ	592
Ժէ	396	Բանք Յովհ. Ոսկեբերանի	597
Ժէ	441	Բանք Սրբոց Հարց	683
Ժէ	406	Բանք Նեղոսի եւ այլոց Ս. Հարց	608
Ժէ	398	Գիրք Պարապմանց Կիրակի	600
Ժէ	403	Գիրք Պարապմանց Կիրակի	605

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
ԺԷ	413	Գիրք Վեցօրեից եւ բանք իմաստասիրաց	624
ԺԷ	493	Գր. Տաթեւացւոյ Գիրք Հարցմանց	765
ԺԷ	496	Գր. Տաթեւացւոյ Գիրք Հարցմանց եւ Բառագիրք	769
ԺԷ	555	Ն. Շնորհալոյ Մեկնութիւն Դաւթի փիլիսոփայի	834
ԺԷ	565	Եսայայ Նչեցւոյ Վերլուծութիւն քերականութեան	841
ԺԷ	556	Առաքել Սիմեցի, Մեկնութիւն Սահմանաց Գրոց	834
ԺԷ	566	Առաքել Սիմեցի Լուծումն Գերականութեան	842
ԺԷ	513	Ս. Գր. Նարեկացւոյ Լուծումն հոգեից բանից	784
ԺԷ	521	Տաղարան	794
ԺԷ	411	Խրատք եւ Ազօթամատոյց	620
ԺԷ դար	571	Սիմէոն Զուլայեցի, Տրամաբանութիւն	845
ԺԷ դար	569	Սիմէոն Զուլայեցի Տրամաբանութիւն եւ քերականութիւն	843
ԺԷ դար	575	Յակոբայ Ղրիմեցւոյ Մեկնութիւն Տօմարի	848
ԺԷ	487	Բարդուղիմէոս Աստուածաբանութիւն	756
ԺԷ	527	Պատմութիւն Աղեքսանդրի ի Խաչատուր Կեչառացւոյ	801
ԺԷ	530	Պատմութիւն Մահմեդի	802
ԺԷ	558	Բառարան	835
ԺԷ	578	Բժշկարան ընդարձակ	850
ԺԷ	577	Բժշկարան համառօտ	850
ԺԷ	449	Քարոզգիրք Գր. Տաթեւացւոյ	696
ԺԷ	446	Քարոզգիրք Բարդուղիմէոսի Մարաղացւոյ	690
ԺԷ	457	Քարոզգիրք	719
ԺԷ	458	Քարոզգիրք	720
ԺԷ	462	Քարոզգիրք	725
ԺԷ—ԺԸ դար	4	Սաղմոսարան	11
ԺԷ—ԺԸ դար	337	Մաշտոց ձեռագ	535
ԺԷ, ԺԸ	347	Մաշտոց Ձեռնադրութեան	541
ԺԷ—ԺԸ	495	Ժողովածու	767
ԺԷ—ԺԸ	552	Ժողովածու	829
ԺԷ—ԺԸ	482	Գիրք առաքիւնութեանց	749
ԺԷ—ԺԸ	468	Ծաղկաբազ հերձումն ի բանից սրբոց	733
ԺԷ—ԺԸ	582	Աստղաբաշխութիւն	854
ԺԷ—ԺԹ դար	226	Հառընտիր	312
ԺԷ—ԺԹ	255	Յայտնաւորք	429
ԺԷ—ԺԹ	412	Ժողովածու	621
ԺԷ—ԺԹ	461	Ժողովածու	725
ԺԷ, ԺԹ	580	Համառօտ խրատ բժշկութեան	851
1700	271	Ժամագիրք Ատեմի	481
1700—1703	327	Մաշտոց — Քառանկարաբազ	528
1701	350	Մաշտոց Ձեռնադրութեան	544
1701	456	Մատենադրութիւն Մովսէսի Զուլայեցւոյ	717
1702—1712	414	Ժողովածու	625
1703	255	Ժամագիրք Ատեմի	471
1703	382	Մեկնութիւն Թղթոց Կաթողիկեայց Սարգսի Շնորհալոյ	583
1703	384	Մեկնութիւն Թղթոց Կաթողիկեայց Սարգսի Շնորհալոյ	585
1703	581	Գիրք բնագիտութեան	852
1704	224	Հառընտիր	310
1704	383	Մեկնութիւն Թղթոց Կաթողիկեայց Սարգսի Շնորհալոյ	582
1706	381	Մեկնութիւն Թղթոց Լուսնաբացւոց եւ Կարմրացւոց	581
1707	509	Մեկնութիւն Կաթողիկե Եկեղեցւոյն	780
1709	150	Աւտարան Հաշու	198
1709	547	Կանոնք եւ Գործք երից Ս. Ժողովոցն	825
1710	433	Ոսկեփորիկ	668
1713	268	Ժամագիրք Ատեմի	476

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
1714	266	Ժամագիրք Ատենի	472
1715	435	Ժողովածու	670
1715—1716	268	Ժամագիրք Ատենի	473
1717	152	Աւետարան ճաշու	200
1717	330	Մաշտոց	531
1717	568	Ժողովածու	843
1718	328	Մաշտոց	529
1724	470	Մովսէս Զուղայեցոյ վկայութիւնք Ս. Դրոց. Քարոզք Դր. Տաքեւացոյ	735
1727	485	Գիրք մոլութեանց	754
1734	459	Ժողովածու	722
1739	269	Ժամագիրք Ատենի	477
1740	351	Մաշտոց Զեռնադրութեան	544
1742	371	Մեկնութիւն Մատթեոսի	565
1742	352	Մաշտոց Զեռնադրութեան	545
1744	329	Մաշտոց	530
1748	270	Ժամագիրք Ատենի	479
1762—1763	368	Ժողովածու Մեկնութեանց	560
1764—1799	216	Հաշոց	268
1764	284	Տօնացոյց Սիմէոն Կաթողիկոսի	490
1769	376	Մեկնութիւն Զորից Աւետարանչաց Պետրոս վրդ. Ազամալեանի	573
1769	491	Ժողովածու	761
1770	332	Մաշտոց	532
1772*	338	Մաշտոց	535
1774	505	Վիճաբանութիւն յազագս միոյ ղնութեան Քրիստոսի	777
1775	331	Մաշտոց	531
1779	343	Մաշտոց ձեռաց	539
1781	340	Մաշտոց	537
1784	333	Մաշտոց	533
1793	490	Անտառ սյուքանութեանց Ս. Դրոց Լաւուէթօ Հէրվարիէյնաիոյ	760
1795	512	Դր. Նարեկացոյ՝ Մատեան Ոգրերգութեան	783
1797	387	Զգօն Գիրք Յ. Մժքնացոյ	588
1797—1798	372	Մեկնութիւն Մարկոսի Հռոմ Բարսեղ վրդ.ի	565
1797	472	Բանկ ռսկիականք	737
1798	467	Կտակ Զարչարանաց Նալեանի	732
ԺԸ դար	199	Աւետարան	247
ԺԸ դար	341	Մաշտոց	538
ԺԸ դար	356	Մեկնութիւն Յովնանու եփրեմի Սսեցոյ	548
ԺԸ	361	Լուծմունք Սաղմոսաց Գր. Տաքեւացոյ	555
ԺԸ	426	Ժողովածու Ներքոգնից	647
ԺԸ	480	Ժողովածու	747
ԺԸ	486	Ժողովածու	765
ԺԸ	574	Ժողովածու	848
ԺԸ	543	Կանոնագիրք	817
ԺԸ	481	Նալեանի իտքն իտրեւորգք եկեղեցոյ	748
ԺԸ	502	Հարց եւ պատասխանիք Յովն. Նոր-Զուղայեցոյ ընդ շահ Սիլվեման Պարսից	774
ԺԸ	520	Գանձ Մեծիմ Ներսէսի եւ Խաթայ	794
ԺԸ	531	Պատմութիւն Նատիր շահի, Արք. Կրետացոյ	803
ԺԸ—ԺԹ դար	344	Մաշտոց	540
ԺԸ—ԺԹ դար	579	Բժշկարան քաղութեան	861
ԺԸ—ԺԹ դար	583	Յատկութիւնք ակամց	865
1807	342	Մաշտոց	538

Տարի	Թիւ	Բովանդակութիւն	Էջ
1807—1808	489	Յ. Նալեանի՝ կրթութիւն աստուածաբանական	758
1808	486	Ողբ Աւագ Ուրբաթու	731
1813	334	Մաշտոց Ձեռագ. Շարականի Համգատեան	534
1814	335	Մաշտոց	534
1821	535	Պատմութիւն Հնդկաց, Տանկաց	808
1822	523	Երգարան Գր. Վրդ. Օշականցոյ	796
1827	532	Պատմութիւն վանացն Հաղարտայ, Սամահիքի եւն	804
1831	465	Բարագգիրք Նալեանի	731
1832	511	Գր. Նարեկացոյ՝ Մատեան Ողբերգութեան	782
1833—1834	536	Պատմեմք մասկաց հաշատուր Վրդ.ի, առաջնորդի Արարգիրու	808
1834—1840	538	Նամականի Ներսիսի Աշտարակեցոյ	810
1835	507	Հարցախնդրութիւն տարակուսանաց Մամուլէ Վրդ. Կիւմիւշխանեցոյ	778
1835	557	Տեսական փիլիսոփայութիւն Յովսէփայ Արցախեցոյ	835
1838	585	Բարոյական տեղական	859
1850	364	Մեկնութիւն Եսայեայ	557
1853	504	Վահան Հատույ Հ. Մ. Զամչեանի	776
1853	515	Գիրք Ազօթից	789
1858	534	Պատմութիւն Ն. Զուլայի, Յար. Թ. Տէր-Յովհանն— նէսեանի	807
1858	540	Կենսագրութիւն Թադէոս արքեպ. Բեկմազարեանի	811
1871	386	Պատմութիւն Ն. Կոռակարանի Գէորգայ Աւետ Զափարեանի	587
1877	503	Քննութիւն Վահան Հատույ կոչեցեալ Գրաց	776
1881	587	Պարտիզակ, Մեսրոպ Գի. Փափագեանի	860
ԺԹ դար	475	Ն. Լարբերացոյ Մատենագրութիւնի	741
ԺԹ դար	469	Յուցակ վկայութեանց Սալամքեանցի	733
ԺԹ	501	Հակոբաբութիւն ընդդէմ Մահմետականաց	773
ԺԹ	533	Պատմութիւն եւ Հատուածք Յովհ. Եպս. Սուրենեանի	805
ԺԹ	537	Նշխարք Մնացուածոց Գրեանց	809
ԺԹ	559	Բառարան Հայերէն-Ռուսերէն	836
ԺԹ	586	Վիճաբանութիւն Արարատեան Մուղայից	859
ԺԹ	508	Համառոտ ծանօթութիւն գլխաթողիկէ Եկեղեցոյ՝ Յովհ. Եպս. Սուրենեանի	779

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ*

Ա

- Աբեղմաուլ ֆաղափ 363
 Ագուլիս (Ակուլիս) 84
 Ագրա ֆաղափ Հնդկաց 808
 Ադամ գիւղ 254
 Ադրիանուպոլիս 170
 Ալինջան Երկիր 205
 Ալմֆայ որ է Սիւնիփ 117
 Ախայցիա 67
 Ախթամար (Ուխտ, Ժով, Կզգի) 86, 98, 100, 112, 115, 260, 336, 345, 847
 Ախթայ Երկիր 346
 Ալեանց անապատ Յախուտ գաւառի մէջ 47
 Ալմեր ուխտ ի Կիլիկիա 63, 64, 579
 Ակռականդ ֆաղափ 319, 332, 354
 Ահարայ * 63
 Աղբակայ վանք 236
 Աղբերց վանք 568
 Աղզայոյ վանք, վանի մօտ 521
 Աղեմսանդրապոլիս, Եգիպտոս 319, 329, 358, 363
 Աղթամար, տես Ախթամար
 Աղեհովիտ 117
 Աղփանիստան (Աղուսնի) 200
 Անանա գաւառ, որ է Պրննախանք 71
 Ամասիա ֆաղափ 44, 361, 424
 Ամենափրկիչ վանք Ն. Զուլայի 9, Էմ շատ տուէլ
 Ամիթ (Համիթ) ֆաղափ 116, 138, 219, 271, 346, 499, աւերումն* 373, 423
 Այբիվանք 104, 725
 Ամարգարա ֆաղափ 361
 Անի ֆաղափ 207, 806
 Անկիւնեաց վանք 99
 Ասկերիք 362, 701, Կանով* 815, 818, 820
 Ասքազաց գրւղ Սոպաց 13
 Ասսիրոյ Բաղատ 42, 315, 327, 329, 333, 368, 546, 586, 816, 817, 824
 Անտրոսաց Կանով 815, 818, 820
 Անտրոս Կիսիդեայ 424
 Ապաստաւոյ բոլոր, առումն* 1827, 806
 Ապարանից վանք 564, 783
 Ապարանից վանք 436, 564, 783
 Ապոզարայ վանք 610
 Առաջնաձորի վանք Ունիքոռաց 564
 Առաքելոց վանք Տարսիսի 64
 Ասպահան, տես Սպահան
 Ասպինկա վանք Արմէշի 58
 Ասպիսիմակ գիւղ Քաջբերունեաց 117
 Աստուածածին վանք յԱնկուտի (Անկիւրիս) 701
 Ատանա 549
 Ատրպատական 80
 Արաքլիք 808
 Արայու (Մարաշու*) Ս. Յակոբ Եկզ. 171
 Արատէս Ուխտ 50
 Արարատեան Երկիր 177
 Արարուց Ուխտ 222
 Արգելան վանք 122
 Արգում ֆաղափ, տես Կարին
 Արծկէ ֆաղափ 90, 152, 161
 Արմէշ 58, 91, 102, 117, 152, 161, 342, 619
 Արտագ գաւառ 74
 Արքա(յա)կաղին Ուխտ 43
 Աւագ (Աւաք) վանք Կամախու 40, 41
 Աւրնկայ գաւառ, որ է առ մայրին Լիքա-նանու 117
 Արծաղ, Արծուլ, Կարդա՝ Սրուն 327, 333
 Ախայա ֆաղափ 39

* Ցանկն կազմուած շատ հոսմանով:

Բ

Բագրեւանդ գաւառ 320
Բայլու քաղաք, գիւտ գրոց 354
Բաղէշ 136, 143, 144, 250, 254
Բաղտատ տաճարում 663
Բայազիտ առումն (1829) 806
Բասեն գաւառ 108, 117, 132, 134, 137,
139, 145, 146, 150, 202
Բասրա 589
Բարձրբերդ դղեան 578

Բարմ, տեղի մօտ Որբանոս քաղաքի Հայոց
333
Բեքզեհեմ 318, 320
Բերդաճոր վանք Ռշտունեաց 88
Բերիա, տես մասն Հալէլ 549, 847
Բերկրի 152, 161, 209, 224
Բիւրիտոն (Պէլլուք) քաղաք 320
Բաղմէիք անապատ Խորճան գաւառի 77
Բռնաշէն գիւղ Մոկաց 112

Գ

Գագա գաւառ 361
Գանգրայ ժ. կանոնք 615, 815, 818, 820
Գանդւմանյ գաւառ Պարսից 146, 156
Գանձակ քաղաք (Գանջա, Կմիս) 45, 67,
68, 93, 104, 105, 126, 132, 137, 315
Գառնի Շահաստան 207
Գառնակեր աթոռ —ի 93
Գարագ գիւղ Բասենում 108
Գաւալայ վանք 29
Գեղամայ երկիր 67, 68, 137
Գեղարքունիք 526

Գեմեկանց գիւղ Մոկաց 85
Գեւորիկ ուխտ 45
Գեորգայ անապատ ի լերին Տարսիս 587
Գիմդրան գիւղ Վանայ 86
Գլակայ վանք 349, 426
Գնդեկանք 50
Գողթան գաւառ 67, 111, 319, 349, 360
Գոմաց վանք Բաղէշի 136
Գորդր գիւղ 40
Գումակայ լեռն 816
Գորի (Գարի) 67

Դ

Դալար, Ս. Յոսեան վանք Եկեղեց գաւառ
519
Դամուր Ղափան 104
Դաշտ գիւղ Մոկաց գաւառի 73
Դաշտ գիւղ Գողթն գաւառի 349
Դաշտ գիւղ, փոքրաբնակ 368
Դարբէ — Դարբէժ, տես Թարբիք
Դեղձանավանք 66

Դերբան գիւղ 40, 41
Դեմիկ գիւղ Մշա 40
Դիարբաք Մաւոյայ (Տիարպէֆի) 827
Դիգափայտ յերկրի Հաֆարու 127
Դիզգար գիւղ (Կոտորած) 847
Դուին՝ 363, 525, ժողովայ կանոնք 815,
818, 820, 822
Դօլվաղապատ գիւղ Սպանանի 401

Ե

Եգիպտոս 47, 284, 287, 351
Եգր քաղաք 21
Եկեղեց գաւառ 519, 854

Եգիպտոս գիւղ 92
Եգրուտի վանք Տարսիսի 115
Երանլի գիւղ 67, 117

Երեսմ քաղաք 67, 82, 96, 104, 130, 132,
134, 137, 148, 150, 152, 160, 202,
Արեսմ 766

Երեսմ (մաես Թարեսմ), Նար —, գիւղ
Սպահանի 223, 379, — Մարում 310

Երգնա քաղաք 78

Երնգակայ ամուր 68

Երեգ — Երազ գիւղ 854

Երուսաղէմ (շատ ստէլ) 40, 142, 294,
315, 320, 351, 359, Սաղիմ 360, 361,
362, 365, 375 առումն

Եւդոկիա 546

Եւստաթէի (Տաթիւ) վանք, տես Տաթիւ

Եփեսոս 319, 329, 615, —ի Կանոնք՝ 815,
820, 822, Ժողով՝ 352, 374, 376, 391,
408, 425, 439, 454, 624

Ձ

Ձանդարի գետ, տես Բոքար 309, 310

Ձենեփի գաւառ 363

Ձմիւռնիա 561, 562

Է

Էյմիաժին (յամախ) 72, 82, 84, 106, 138,
139, 142, 145, 147, 164, 294, 303, 345,
367, 369 (Տազ —ի) 628 (Ս. Աթոռ) 780,

Եկարագրութիւն շինութեանց՝ 807, նո-
րագրութիւնք՝ 832—33

Էրէր գիւղաքաղաք Բոյիգու երկիրի 123

Թ

Թադէսի վանք յԱրտազ 74

Թամարիս քաղաք 67

Թանասի վանք 50

Թարիգ (Թավրիգ, Թավրէժ, Թարվիգ) 63,
67, 96, 104, 105, 117, 148, 150, 152,
160, 205, 313, 838, 849

Թարոսական (Թորոսական) գիւղ Սպահանի

266, 283, 288, 294

Թերայիդ 362

Թէեւրան (Թէրան) 303

Թէոդուպոլիս տես Կարին

Թորըսկան, որ ասի Նարընդալայ Սպահանի
164, 383

Թվին մեմաստան, մօտ Մերտինի 643

Ի

Իլով, տես Լվով

Իմնակնայ վանք 349, 620, 682

Լ

Լամբրոն (Ղամբրոն) 632

Լաւդիկնայ (Ղաւդիկնայ) Կանոնք 815,
818, 820

թ

հալապ — Հալէ֊պ 72
 հալիսագ գիւղ Բասենի 146
 համմալ Գիթոյ, գիւղ Ղաթալա երկրի 135
 հաչեն 348
 հարքերդ 83, 685
 հարգով գիւղ Վամայ 86
 հիգամ տես Հիգամ
 հլաթ 366
 հլպաշի վամֆ հարձենի 81, 83
 հեկոմֆ գիւղ 207
 հնուս 152, 161

հոյդեան գիւղ Վերին Ղալայի, Փերիոյ գա-
 առ 125, 255
 հորասան 205
 հորձեան գաւառ 77, 81, 83
 հորձուկ, որ է Կեդի 133
 հոր Վերապ 129, 551, 559
 հուժադուխ երկիր 351
 հուժաստան 104, 148, 152
 հոտումն գիւղ, Մշոյ՝ 40
 հոկամ գիւղ 158

Մառս գիւղ Բասենի 132, 137, 139
 Մար ամրոց 68

Մորայ վամֆ 587

կ

Կաթան, Վերին — գիւղ 70
 Կալկաթա 733, 775, 776, 806, Մարդասի-
 րակամ նեմարան 858
 Կազգում 119
 Կամախարերդ 838
 Կամախ քիւ 41
 Կամենից քաղաք 560, 821
 Կապադովկիա 353
 Կապոռու ժամատուն, գիւղ Մշոյ 40
 Կարապետի վամֆ ի Տարօն 567
 Կարին քաղաք (Թեոդուցուիս, Ազդրում)
 36, 37, 105, 117, 148, 733, 796, ժողովի
 կամնի 815, 818, 820
 Կարմուր ուխտ հալիսագ գիւղի Բասենի
 146
 Կարո 67, 134, 152, 161, 211, 465, 823
 Կափա 559
 Կեռ Քարատակ տեղ 123
 Կեսարիա քաղաք 35, 57, 356, 364, 499,
 559, Կամնի ժողովոյ՝ 815, 818, 820
 Կեսարիա Պաղեստինի 358, 362

Կեդի գիւղ հարձենի 81, 83, 133
 Կիլիկիա 36, 40, 47, 64, 578, 639, 816
 Կիպրոս կղզի 49, 355, 359, 366
 Կիւրենէ քաղաք 358, 365
 Կիւրդի վամֆ Տիւրիկ գաւառի 110
 Կոմոն գաւառ (Գամձակ) 126
 Կոթ գիւղ 68
 Կոթեր գիւղ 40
 Կոկիտոն քաղաք 317
 Կոզրայ վամֆ 256
 Կոզասիա քաղաք 354
 Կոնկուիլ գիւղ 499
 Կոպեստա դղեակ 214
 Կոստանդինուպոլիս — Ստամբուլ 13, 34,
 125, 291, 302, 313, 317, 331, 332, 354,
 362, 549, 564, 568, Կամնի ժողովոյ
 815, 818, 820
 Կուր գետ 526
 Կուրի գիւղ 109
 Կուրց ամապտո 96, 107
 Կրետէ կղզի 355, 365

1

- Հալեպ (Հալապ) ֆազաֆ 40. — 72° — 338, 559, 847
 Հադրաս (Թադրաս) 14, 553, 559, 804—806
 Համատան 512
 Համասրեց գիւղ 114, 116
 Համիթ, տես Ամիթ
 Հայոց Թառ 207, 208
 Հարազ ֆազաֆ Ազֆանիստանի 200
 Հաֆարու երկիր 127
 Հեմատոն յԱսորիս 615
 Հերիպպոլիս (Երիպպոլիս) 586 տես Գանե
 Գերիպպոլիս
 Հերմոնի վանք 76, 101
 Հիգամ (հիգամ) ֆազաֆ 113, 142, 147, 154, 250, 271, 345
 Հնդաստան. պատմութիւն 808
 Հնդկաց երկիր, ծով 189, 263, 629
 Հնուս, տես հնուս
 Հոգոց վանք Անճեւացեաց 768
 Հռոմոսի վանք 134 66
 Հռոմոց տուն 105
 Հորգում գիւղ 217
 Հռոմ 45, 61, 256, 319, 327, 328, 359, 361, 364, 365
 Հռովլա 587, 639
 Հռուֆուման գիւղ Լինցան երկրի 97
 Հրմուզ 838

2

Ձագավանք 106

7

- Ղարալայ երկիր 135
 Ղագարու ուխտ Տարօնի 64
 Ղագվին ֆազաֆ 288, 335, 380
 Ղալաթիա ի Կ. Պոլիս 824
 Ղալայ — Վերին — գիւղ՝ Փերիա գաւառ 125
 Ղանդահար երկիր 97, 212
 Ղարալալայ գիւղ Արարատայ 137
 Ղարգեղ, Թաղ Նոր Զուլայի 532, 540
 Ղարզուն գիւղ, եկեղեցի Ս. Յակոբ եւ Ս. Նշան 30
 Ղիչաղու վանք 805
 Ղոսատ գիւղ Ալիքանի 205

Մ

- Մադրաս ֆազաֆ 21, 754, 806, 809
 Մալգեբրոյ անապատ 262
 Մալդրազ գիւղ Փէրիայի 189
 Մակուայ բերդ 117
 Մաղկա Գրկակ գիւղ Սաբրի 130
 Մաղրա գիւղ 68
 Մամուստիա ֆազաֆ 823
 Մանեսայ այր 745
 Մաշատ (Մէշէտ) ֆազաֆ 200
 Մաշկեւորի վանք 33
 Մարանան (Մարունան) դաշտ մօտ Սպահանի 402
 Մարաշու — Արայու* — Ս. Յակոբ եկեղեցի 171
 Մարասայ դուռն 123
 Մարմաշէն 805

Մարումն գիւղ, որ է Նոր Երեւան Սպա-
հանու 266, 310
Մաւսուլ — Դարբաւա 827
Մաքեմոցաց ուխտ 485, 526
Մելիտինէ քաղաք 422
Մերտին 643

Միջագետք 360
Միհնի անապատ, Տարսուրի մօտ 568
Մշապ Շահր 838
Մոկաց գաւառ 73, 85, 89, 112, 147, 338
Մուշ 40, 144
Մուշախքուր քաղաք 384

Յ

Յարեւան գիւղ Սպահանու, տես (Նոր Երեւ-
ան 379
Յերիոպոլիս 433, 592

Յիսկանց Ուխտ, մերձ յԱնտիոք 42
Յարկանք գիւղ Գողթնի 111
Յովհաննականք 816, 817

Ն

Նախիջեւան (Նախչաւան) 67, 96, 104, 148,
152, 160, 329, 806
Նարբնդալայ գիւղ Սպահանի (որ ասի Թո-
րոսական, Թորոսկան) 164, 166, 283, 288,
294, 383
Նեղիսեւարիա, կանոնք 815, 818, 820
Նիկիդ Ա. Ժողով՝ 351, 373, 390, 407, 422,
438, 452, 614, 616, 618, 815, 818, 820,
822, 854
Նիկիդ Բ. Ժողով՝ 352, 374, 391, 408, 424,

438, 454, 815, 818, 820
Նիկիոպոլիս 364
Նիկոմիդիա քաղաք 357
Նինուէ 320
Նորաշէն գիւղ Սպահանի 168, 198
Նորականք ի Սիւնիս 744, 799
Նոր Երեւան գիւղ Սպահանի, տես Ըմեւ.
Երեւան, և Մարումն 310
Նոր քաղաք, տես Ոստան
Նունիստ գիւղ Ախթալ Երկրի 346

Տ

Տախասորոն գիւղ Սպահանի 264
Տախասպան գիւղ ի Մարումն դաշտի 402
Տահապիվանի կանոնք 815, 818, 820
Տահաստան 123
Տահպուլաղ գիւղ 158
Տամ քաղաք 130
Տամախի 67, 104, 117

Տաւան գիւղ Ռշտունեաց 336, 507
Շիրակաւան (Շիրակական) 67, 152
Շիրականիք 161
Շիրակու վանօրայք 805
Շէմեհրու անապատ ի Սիւնիս 730
Շոշ, տես Սպահան

Ո

Ոստան քաղաք ի Վան, որ կոչի Նոր Քաղաք
112, 260, 336
Որբանոս քաղաք Հայոց 333
Ուշի գիւղ 120

Ուրեա քաղաք 319, 332, 355, 812
Ուռայոյ կայան 548
Ուրծ գիւղ Արարատեան աշխարհի 262

2

Զիմի փաթամ գիւղ 514

Պապատանի զգիւակ 568
 Պառլաեռու եկեղեցի Յովհաննավանքի 816
 Պասրա քաղաք 21, 242
 Պատմու կղզի 327
 Պարսկաստան (Պարսից աշխարհ) 88, 117, 146, 156, 157, 276, 294, 301

Պերգէ քաղաք 358, 424
 Պէթիաս վանք Յունաց յԱմսոխ 586
 Պղնձահանք ի գաւառի Ամանա 71
 Պուլուց վանք 75
 Պոզոսի Ուխտ յԱմսոխ (լատին) 586
 Պոզտանաց երկիր 61

3

Ջգիրա 148
 Ջղանա ամաղաւտ 66
 Ջուլա Հին (յամալս) 67, 84, 99, 104, 109, 116, 148, 149, 150, 181, 202, 271, 465
 Ջուլա, Նոր (շատ յամալս) 5, 85, 127, 143,

149, 161, 162, 167, 301, 309, 328, 334, 335, Շինուքիւմ՝ 5, 149, Ամենափրկիչ վանքի՝ 5, 751, Կանանց Ամաղաւտ՝ 260
 Ջրվէժ — Ջրվեհ, գիւղ 104

Ռ

Ռշտունեաց երկիր 88, 507

Ս

Սաքայ վանք 629
 Սալմաստ քաղաք 63, 68, 148, 160
 Սաղմուսավանք 559
 Սամարղանդ (Սմրղանդ, Սըմըրղանդ) 86, 338, 838
 Սամաստ 361, 822
 Սամահին վանք 559, 804, 805
 Սամկիրարան գիւղ 141, 143, 144, 158, 251
 Սարգիսի և Մարտիրոսի Ուխտ 125
 Սարգիկէ, Կանոնք 815, 818, 820
 Սերաստիա (Սնաստ) 105, 129, 148, 274, 291, 299, 324, 331, 358, 359, 363, 838
 Սեղուի լեռ 745

Սեւան կղզի 525
 Սէրավ (Սուչավա) 559
 Սիդովն քաղաք 320
 Սիկիլիա կղզի 319
 Սիմայ լեռ 853, 854
 Սիմէական վանք, Ունիքորաց 564
 Սիս (Սիտովն) քաղաք 33, 122, 549
 Սիրակուստ քաղաք 355, 358
 Սիրիա 816
 Սիւմիք 76, 328
 Սիւմիք, որ է Ալմփայ 117
 Սյեւոայ Ուխտ 37, 39, 639
 Սմրղանդ, տես Սամարղանդ

Սնկերտ (Սնկերտ) գիւղ Փերիա գոթի 46,
103
Սոմազ գիւղ 253
Սոսից գաւառ 525
Սուկու լեռ, որ է Քոստատազ 117, 320
Սուրաք կամ Սուրաք-Բանդար քաղաք
Հնգկազ 189, 490, 539, 680, 767, 778,
849
Սպահան, — Իսպահան, Շոշ — 14, 18, 25,
37, 72, 85, 97, 104, 145, 148—150,

152, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 164,
167, 168, 172, 177, 180, 283, 288, 294,
301, 303, 309, 311, 328, 334, 345, 349,
367, հւմ...
Սպանիա երկիր 39
Սպեր գաւառ 130
Ստամբուլ քաղաք 40, 41, 67, 125, 137,
148, 169, 382, տես նաեւ Կ. Պոլիս
Սրուն քաղաք 275, 293, 300, 301, 307, 325,
— Արծառա՝ 327, 333

Վ

Վաղանի վանք 557
Վաղարշապատ 90, 106, 320, 350, 559, 856
Վայոց Ձոր 76, 568
Վան 86, 91, 117, 148, 341, 348, 521
Վանգոյ Ս. Նշան 587
Վասիկերտ յերզնկա 78
Վառդուրական 117

Վարազդույ հաշ 85, 281, 287, 341, 358, 376,
395, 413, 444, 459
Վարազդույ Ուխտ 85, 496
Վեմետիկ (Վանատիկ, Վրնէժ) 20, 671, 686,
756
Վրաց տուն 68
Վոսպ գիւղ 50

Տ

Տաթևի վանք, — Ստաթև —, 53, 80, 209
Տանձուտ գիւղ Սպերի 130
Տարսոն քաղաք 37, 40, 353, 587, 824
Տարոն 64, 115
Տեւու վանք 129
Տէվրիկ քաղաք 96
Տիկարի վանք 207
Տիւրիկ գաւառ 110

Տիւրքոս քաղաք 320
Տիւրքոս գետ 68
Տոռուէն 364
Տումարգա վանք 559
Տուրիտանի քաղաք 358
Տալի ամրոց 68
Տրապիզոն քաղաք 552
Տիւրիս քաղաք 67

Ր

Րաֆիլիսա գիւղ 498

Յ

Յախուտ գաւառ Կիլիկիայ 47
Յիպմա վանք 367

Յզմայ գիւղ ի Գոլթն 111

Փ

Փաստվանք Մոկաց երկրի 89, 338
 Փարպանց գիւղ Հախարու 127
 Փարիզ 780
 Փարիսու գիւղ Կմջան գաւառի 126

Փերիա գաւառ Իրանի 46, 103, 125, 143,
 144, ևւն
 Փքառիմ գիւղ Մշղ, 40
 Փոքրարլուր գիւղ — Դաշտ —, 368

Ք

Քաթափ գիւղ Սպահանի 156
 Քալաթ ֆաղափ 50
 Քաղկեդոն ֆաղափ 355, 615
 Քաշան 148
 Քաջբերունիք 102, 117
 Քերանա ֆաղափ 361
 Քէօթահիա ֆաղափ 155
 Քիլիս 171

Քիշինեւ 810
 Քոքար գետ Նոր Զուլայի, որ Կոչի Զան-
 դարի 309
 Քոչիգու երկիր 123
 Քրդաց տուն 105
 Քոչեր գիւղ Սպահանի 190
 Քոտառազ որ է Սուկաւ լեռ 117

Օ

Օգսէնդ վանք ի Սէշու 559

Օսմանլու երկիր 137

Ֆահրապատ 201, 854

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿ*

Ա

- Աբախիզ կին Կոստանդին Հեմուպի իշխանի 110
Աբաս Կա. Տիկորի (1238), 207
Աբգար Բ. 350, 356, 375, 393, 411, 442, 457 տես Ոսեւ Աբկար
Աբգարիտ Կր. տէր (1364), 78
Աբդաւիս վկ. որդի Մարիտսի 434
Աբդիշու, Աբդիշո (Աբդիլու) վկ. 425, 615
Աբդիտ մրգ. 354, 374, 391, 409, 440, 455, 561
Աբդիսեհ վկ. 319, 364, 378, 400, 418, 449, 469
Աբդոյ Կա. ընդ Որմզգանայ 460
Աբերկիտ Կա. 353, 374, 391, 408, 425, 430, 454
Աբէլ Բիյ. որդի Մկրտիչ Բիյ. ի գրիչ (1488), 111
Աբիբայ սրկ. 354, 374, 392, 409, 431, 440, 455
Աբիմելիք աշակերտ Երեմիայ մրգ. ի 307, 416, 446, 461
Աբիսաղում սրկ. 319, 329, 357, 375, 394, 412, 434, 443, 457
Աբկար ոսկերիչ, ճորագող (1769), 110
Աբ(ուր)աբր, իշխող Ատրպատականի (1407), 80
Աբուդիմու (Աբդիմու) վկ. 350, 373, 390, 406, 421, 437, 452
Աբումդիտ սրկ. 429
Աբու Սայիդ 674
Աբրահամ ճիպտ. 375, 376, 395, 411, 432, 442, 457, 459
— Արդար ճգ. 353, 374, 391, 409, 425, 440, 454
— Կա. Խոստովանող 321, 355, 375, 393, 411, 442, 456
— Կա. Մամիկոնեան, Կանոն 815, 818, 820
— Կա. վկ. Պարսիկ 358, 376, 395, 413, 443, 458
— Կա. վկ. ընդ Պարթմու Կա. ի 376
— առաջն. Հաղթատու 805
— Աստապատի, առաջն. Զմիւռնիոյ (1762), 561, 562
— Կաթ. Բուզք. առ Կիւրիան 615
— Կրետացի (ԺՀ դ.) 803
— վրդ. (առումն Բայագիտի 1829), 806
— Օլտամատիկուս 317
— արեղայ, որդի Աւանի տէր (1531), 113
— արեղայ գրիչ (1574), 127, 128
— Երեց, որդի Խաչատուր Սուրանիի (1680), 543
— վրդ. գրիչ (1813), 534
— Բիյ. որդի Կարապետ Զէլէպիի (1697), 511, 512
— միտ. որդի Խաչատուրի, տէր (1704), 310, 311
— որդի Յովհաննէսի (1763), 242
— Ժաղկող (ԺԳ դ.), 221
— ում գրիչ 20
— որդի Կուլամերի, տէր 554
— Բիյ. տէր 344
Ագաթ վկ. ընդ Պապի 394, 412, 443, 458
Ագաթանգեղ (վասն նեղին գալստեան) 651
Ագաթանգեղոս պատմ. 618
— վկ. ընդ Կղերմայ Անկիւրիոյ 435
Ագաթապիտ (Ագաթաբ) սարկ. 360, 377, 397, 415, 445, 460
Ագաթող վկ. 423
Ագաթոն ճգ. 430
— փիլիսոփայ 675, 685
Ագաթոնիկոս վկ. 406, 421
Ագապի վկ. ընդ Թեոփիլայ 432
Ագապի վկ. ընդ Յուլիանի 361
Ագապի դուստր Սոփիա 400, 419, 450, 464,
Ագապիտ վկ. ընդ Թեփի 421
Ագապիտ Կիրպ. 377, 397, 415, 446, 460

* Յոսեփ չեմբարեռնելու Խամար ամրոյ մէջ առնուած են միայն պատմական եւ ձեռագիրներու հետ ամբիջական աղբրի մէջ Եղազ (գրիչ, տէր Եւմ.) ձեռնարկ առնողները: Գուրա քաղաքում են վերջիններու ընտանեկան պարագաներու եւ յետագային իշխատակում խնդրողներու անհամար առնողները:

Ազապիոս տես Ազաբապիոս սարկ.
 Ազնաս, Ազնասիա, Ազնատիա, Ազնիսիա վկ.
 364, 378, 400, 418, 434, 449, 463
 Ազառամ փիլիսոփայ տես Ազաբուն
 Առաւ աշակերտ Մեսրոպ հիգանցի գրիչ
 (1624), 159
 Ադդէ հյրապ. 355, 375, 393, 411, 431, 442,
 456
 Ադոխտոս վկ. 424
 Արքիանոս վկ. 350, 373, 390, 406, 421, 437,
 452
 Ազատ խաթում, դուստր հօջա հաչիկի, տըր
 (1627), 168, 169
 Ազարիա մրգ. (.) 461
 Ազարիա Կաթ. Կիլիկիայ (1591), 142
 Ազարիա վրդ. Ջուլայեցի 857
 — եպ. Յզնա գիւղի (1488), 111
 — եպ. Ջուլայեցի (1597), 347
 — եպ. Տաթևի (1613), 724
 — Սաանցի (1619), 559
 — ընդ Դանիէլ մրգ. 359, 376, 396, 414,
 445, 459
 — երէց, որդի Սաղաթիբ գրիչ (1463), 91
 — ժողովող (1466), 93
 — որդի Կարապետ Բիշ. Կ. գրիչ (1481), 342,
 343
 — որդի Մելիսեթ Բիշ. Կ. գրիչ (1501), 119
 — որդի Պարոնի տըր (1507), 121
 — որդի Բեկլարի (1586), 185
 — դպիր (1653), 23
 — որդի Մկրտիչ Բիշ. Կ. գրիչ (1693), 21, 26,
 487, 746, 747
 — ում գրիչ (1659 եւ 1699), 522—24, 528
 — կազմող (1671), 302
 — սարկ. (1671), 611
 Ազիզ որդի Փախչանի տըր (1560), 123, 124
 Ազիզան որդի Զարուխ քաթայի տըր 402
 Աթանգիթես վկ. 349, 365, 373, 378, 400,
 406, 418, 421, 437, 449, 451, 463, 682
 Աթանոս հյրապ. 319, 320, 329, 332, 357,
 375, 394, 412, 434, 443, 553, 594, 602,
 603, 606, 616—19, 635, 636, 642, 643,
 648, 649, 664, 675, 683, 684, 737, 815,
 818, 820, 821
 — Պատըր. Ամտիոֆի 586
 — վրդ. առաջն. Ս. Ստեփանոս վանքի
 (1562), 181
 — զինուոր վկ. ընդ Ջազիմսի 432
 Աթանաս վկ. հարայր Սեւոֆանոսի 361, 377,
 397, 415, 460
 Աթանաս որդի խօջա Բաթի տըր 496, 497
 Աթանասիա (Աթանասէ) վկ. առուսին Ան-
 դրոնիկոսի 358, 395, 413, 443, 458
 — վկ. ընդ Երից դասերաց (Արաց ԻԴ) 436
 — վկ. ընդ Գերգույ 446
 Աթանէս որդի Միքի տըր 94
 Աթերիոս եպ. Փերսոնի 337, 446, 460
 Ալամմի ազգ 39

Ալամմի 67, 320
 Ալբերտ (Ալաբերտ) Մեծ 589, 590, 620, 733,
 746—48, 852
 Ալեքս փեսայ Կիո Մամուլի 823
 Ալեքս դպիր (1575), 741
 Ալեքսանտոս Կամաուր ազատ 359, 376,
 396, 414, 441, 459, 685
 Ալեքսանտոս գրիչ (1457), 262
 Ալեքսանտոս արեղայ (1658), 849
 Ալեքսանտոս երէց որդի Թորոսի գրիչ 464
 Ալի պարան Գանձակայ (1467), 93
 Ալի փաշա գորավար (1605), 160
 Ալիծ դուստր Պետրէ երէցի (1280), 49
 Ալիմա (ս) եպ. ժողովող (1364*), 78
 Ալուամդ փառիշահ (1498), 117
 Ալիփաալամ 806
 Ալիփիոս վկ. ընդ Փիլատիփայ 423, 424
 Ալիքան որդի Խաթարի տըր (1633) 163
 Ալակիոս առաւ. ընդ Բառնարայ 363
 Ալակիոս եպ. Կ. Պոլսայ 637
 Ալակիոս վկ. ընդ վարդեմայ 377
 Ալակիոս (Ալիէոս) եպ. 377, 400
 Ալիուլիմէ (Անիլիմէ) կոյս 378, 399, 462
 Ալիփիսիւն եպ. 353, 374, 391, 409, 440, 454
 Ալիփիսոն սարկ. 430
 Ահարոն եղբ. Մովսէսի 351, 373, 389, 407,
 423, 438
 Ահարոն վրդ. որդի Մելիսեթեկի տըր
 (1686), 589
 Ահմէտ սուլթան (1595) 146
 Ազարեկ խօջա տըր 101
 Ազամայ գրիչ (1649), 388, 487, 488
 Ազամայ խօջա որդի Առաֆիի տըր (1650),
 174
 Ազամայեան Պետրոս վրդ. (1769), 573, 574,
 761
 Ազամիւր խօջա որդի Խաթիյանի (1613), 260
 Ազամիւր որդի Տաթլուփաշի տըր (1610),
 466
 Ազամիւր խօջա որդի Առաֆիի (1609), 256
 Ազաբան խօջա որդի Խոնդամիրի (1605),
 147, 148
 Ազափիրի որդի Շադլուինց Անտիփի տըր
 (1680), 849
 Ազրիանոս (Ուրիանոս) եպ. 363, 378, 399,
 417, 448, 462
 Ազեֆանդր Մակեդոնացի 291, 649, 801,
 802, 828, 831
 — եպ. Ազեֆանդրու 292, 616
 — վկ. ընդ Կոպրի 430
 — վկ. ընդ Սադովկայ եպ. 376
 — քազուկի վկ. ընդ Գերգույ 446
 — վկ. ընդ Ալիփոսի 424
 — գորակամ վկ. 365, 400, 418, 449, 463
 — վկ. ընդ Ամառնիմէի 363, 378, 398, 417,
 448, 462
 Ազեֆանդրոս վկ. ընդ Մարկիանոսի 360,
 396, 414, 445, 460

— Կաթ. (1707), 198, 311, 474, 476, 503, 512, 526, 669, 780
 — արքեպ. առաջմ. Զուգայի (1701), 195, 309, 472, 524, 527, 528; 583—86, 737, 750, 853
 — Բիշ. որդի Դիշխունի ծագկող (1709), 503, 504
 Աղբառնոր վրդ. Աղբառնորի գրիչ 620
 — ում հաւաքող 733, 736
 Ազիս (Ողիս) վկ. 354, 374, 392, 410, 441, 455
 Ազուան 127
 Ազուրեկ փաթշահ (1337), 73
 Ազուրեկ զան վասպուրականի (1490), 112
 Ազուլ զան տէր Ռշտումեաց (1477), 104, 343, 508
 Ազուրեկ հայր Բայսանդուրի (14..), 114
 Ամբակում մրգ. 355, 374, 392, 410, 441, 456, 561, 667
 Ամբակում վկ. որդի Մարիտի 434
 Ամբաստան, Ամեստան, Ամեմբաստան վկ. 353, 391, 409, 440, 454
 Ամբաստան եղ. 355, 375, 392, 410, 441, 456
 Ամեմանուց որդի Հերապետի տէր (1494), 116
 Ամիանու վկ. 422
 Ամիանու տէր (1477), 99
 Ամիր Կափացի (1442), 62
 Ամիր որդի Յովհաննէսի տէր (1634), 163
 Ամիր Սարգիս որդի Միրզաբեկի տէր (1623), 370
 Ամիր Սարգիս մետ. Պրտու Զուգայեցի 757
 Ամիր մետ. որդի Սուլթանխանի տէր 450, 451
 Ամիրբեկ տէր (1442), 81
 Ամիրբեկ մուխրատու (1560), 124
 Ամիրբեկ հայր Միրզաբեկի տէր (1627), 68
 Ամիրխանու իւմ 67
 Ամիրխանու մետ. որդի Ամիրխանի (1401), 259
 Ամիրջան խօջա տէր (1591), 221
 Աման սարկ. 351, 373, 407, 422, 438, 452
 Աման ձգ. 433, 610
 Աման վկ. Քերիմխանի 435
 Աման բարեխրատ, բուղբ Մովսէսի առ — 659
 Ամովս մրգ. 395, 450, 560
 Ամփիլիքիս եղ. 638
 Այիթալայ սարկ. 353, 391, 409, 440, 454
 Այիթալայ վկ. ընդ Տափսունի 393, 411, 430, 441, 456
 Այմիլիք որդի Յովհաննէսի գնդ 83
 Այմախօջա առնուին Բախտեկի տէր (1348), 76, 79
 Այվատեան Սահակ արքեպ. (1820), 143
 Ամախթաում Հայրապետեան, մուխրատու (1872), 65

Ամանիա առաք. 352, 373, 390, 408, 424, 439, 453, 638
 — ընդ Դանիել մրգ. 359, 376, 396, 414, 445, 459
 — Շիրակացի 637, 730
 — Բիշ. վկ. 435
 — վրդ. խրատ, Շմոքի Արտասուաց 279, 286, 577, 633, 634, 636, 640, 642, 643, 656
 — Սարգսդի տէր (1069), 39, 31
 — արեղայ ծագկող (1447), 499
 — Կազմող (1573), 60
 — Ալիսիվտեան էրզումի (1709), 722
 Ամաստան վկ. 431
 — Կայսր 615
 — Կր. Միմեացի 657
 — Բիշ. 655, 781
 Ամաստասիա վկ. 425
 Ամաստասիս (Ամասնաս) պարսիկ վկ. 357, 375, 394, 412, 443, 457
 Ամատուլիս վկ. 350, 373, 390, 406, 421, 437, 452, 466
 Ամգիա մրգ. 430, 561
 Ամգիստանու բգ. Բաքիլացի 672
 Ամգիստանցի կարգա՝ Մամգիստանցի 277
 Ամգիլ գորակար վկ. 421
 Ամգրեան առաք. 332, 354, 363, 374, 392, 410, 441, 608
 Ամգրեան վկ. «Կատարեալ ի Հայս» 363, 398, 417, 447, 462
 — եղ. 637
 — Կր. վկ. (Սահմի) 425
 — Կազմող (1362), 224
 — Բիշ. Արզումանի տէր (1626), 771
 — Երեց գրիչ (1648), 386
 — տանուտէր, որդի Ամիրի 199, 200
 — դասառու (1678), 48
 — Երեց (1706), 230
 — Բիշ. գրիչ (1775), 531
 — վրդ. որդի Սարգիսի (1843), 512
 — Յովհաննէս խան, որդի Սուլիմի (1845), 303
 — ում գրիչ (ժեղ.) 802
 Ամգրումիկու վկ. 358, 395, 413, 443, 458
 Ամքիման (Ամքիպան) եղ. 350, 373, 390, 407, 422, 438, 452, 457
 Ամքիպան եղ. Պերզամայ 360, 377, 397, 415, 444, 460
 Ամքիպատրոս Բոստրացի 308, 319
 Ամիա տես Մամուշակ
 Ամիկտու վկ. 349, 373, 388, 406, 419, 421, 437, 452
 Ամնա, մայր Աստուածածնի 365, 379, 400, 418, 449, 464
 Ամնա մայր Կիրեղ Երուսաղէմացու 314, 363, 378, 398, 417, 448, 462
 Ամնա Փամուկեան 436
 Ամոյշ կոյս 432

- Ամսերսոս հյրպտ. Հռոմայ 432
 Ամսիռոս բժ. 421
 Ամսոմ ամապտակամ 319, 329, 357, 375, 394, 412, 434, 447, 457, 654
 — ընդ կրոնիդայ 424
 — հայ. առաջնորդ Նախավկայի ուխտին (1547), 121
 — որդի Սիմոնի գրիչ (1670), 190
 — դպիր գրիչ 18
 Ամսոմին ընդ Արսենի 377, 416
 Ամսոմին ընդ Աղեքսանդրոսի 363, 378, 398, 417, 448, 462
 Ամսոմինոս վկ. 366, 379, 400, 419, 450, 464
 — ընդ Քիզորոսի 359, 374, 389, 409, 440, 455
 — ընդ Նախիմանսի 353, 374, 391, 440, 454
 — ընդ հւլ վկայից 419
 — ճգ. 636
 Ամփիլոս (Ամփիլիոս, Ամփիլոս) հայ. 353, 374, 391, 409, 425, 439, 454
 Ամփիլիոս (Ամփիլիոս) վկ. 360, 396, 415, 445, 460
 Աշոտ ք.գ. Բագրատունի 664
 — Բագրատ. հայր Սմբատայ 525, 526
 — Բագրատ. որդի Սմբատայ 559, 637
 — պատրվմ հայր Գր. Սպասալարի 110
 — վկ. Ը. Թեոդորայ (Մաքսիմի ԺԹ) 378
 Աշոտ ք. շահ Ագուանից (1731), 420
 Ապագ որդի Դադարչենի (1681), 246
 Ապիրատ իշխան հեղ. Ն. Լամբրոնացու 36
 Ապոզինար հայ. Յերապոսայ 433
 Ապոզինար (Ապազինար, Ապազինար) 592, 616, 617
 Ապոզինոս վկ. ընդ Գորանդիստայ 379
 Ապոզին վկ. ընդ Փիլիմոնի 430
 Ապոզոր ճգ. 610
 Ապով Լուսինկենց, որդի Մարուքի տեր (1643), 177, 264, 265, 482, 486—488
 Ապտոմինոս (Ամտոմոս, Պատմինոս) հայ. 351, 373, 390, 407, 422, 438, 453
 Ապոզոս (Պոզոս) 352, 380, 408, 423, 438, 453
 Առաքիլ Կաթ. Էջմ. (1591), 142
 — Կաթ. Աղթամարայ (1587), 136
 — Բաղիշենի 793—95
 — Դարիժենի 759
 — Սիննի 627, 644, 660, 694—97, 729, 730, 768, 797, 812, 835, 840, 842, 846, 858
 — տաղասաց, «Տապացեալ ըզմամբ» 544
 — տաղասաց «Իմամալի այս բուրաստան» 14, 554, 654
 — աշակերտ Գր. Տաթևացու 593, 783, 829
 — Բիշ. տեր (1191), 35
 — ռմմ ի Հռոմ (1262), 45
 — կրմուր. գրիչ (1314), 64
 — որդի Կարապետի գրիչ եւ ծաղկող (1337), 73
 — որդի Միխրաբի գրիչ (1490), 112
 — հայ. որդի Բարսեղանի (1563), 262
 — դպիր որդի Վարդանեսի գրիչ (1590), 138, 139
 — գրիչ ի Դաֆան (1632), 654
 — Բիշ. որդի Յակոբ Բիշ. ի (1691), 156
 — Բիշ. որդի Ստ. Զիֆի 158
 — Բիշ. քոռ Ստ. Զիֆի (1697), 147
 — որդի Գրիգորի, Նրեանցի տեր (1683), 129
 — Բիշ. որդի Պոզոսի տեր (1706), 230
 — Բիշ. Թամթան որդի Յովհաննեսի (1767), 167
 — որդի Յակոբյանի տեր (1787), 829
 — Բիշ. տաղասաց (1790), 506
 — Բիշ. Ռուկրատու (1818), 173
 — (Առաքիլ) խօսա ամուսին Սուլթանի 70
 — Բիշ. որդի Միքայելի տեր 226
 Առաքիլյան Կանոնի 815, 817, 820
 Առեստիոս բժ. 364, 378, 400, 418, 449, 463
 Առիւծ իշխան Յիւլիանի 825
 Ասատ քարգմանիչ 335
 Ասատրեան Արսեն Բիշ. (1903), 125
 Ասկաա վկ. (Ասկաա, Ասկեդ) 362, 378, 398, 416, 447, 461
 Ասմի, այր Աստուծոյ 435
 Աստերիոս վկ. հեղ. Կոզդիսի 425
 Աստերան, քուրք Աքամասի առ — 617
 Աստուածատուր տես Յիզգիրուզոս
 Աստուածատուր առաջն. Հաղարատի 805
 Աստուածատուր արքեպ. (1626), 771
 Աստուածատուր Կաթ. Էջմ. 200, 202, 529
 — հայ. Թոխաքենի (ԺՁ դ.) 821
 — Կափացի գրիչ (ԺՁ—ԺԷ դ.) 241
 — վրդ. Ռուկրակ Էջմ. ի (1709), 826
 — արքեպ. առաջն. Ն. Ջուզայի (1737), 480, 530
 — տեր (1176), 32
 — կրմուր. (1477), 507
 — տամուտեր որդի Յակոբոսի տեր (1456), 88, 89
 — Բիշ. որդի Թումի տեր (1463), 91, 92
 — կուր. որդի Պետրոսի տեր (1539), 122
 — միտ. տեր (1566), 125
 — գրիչ եւ տեր (1584), 133
 — հրէց գրիչ (1584), 130
 — Բիշ. գրիչ (1596), 72, 271, 272
 — սարկ. աշակ. Գասպար հրէցի (1633), 162
 — հրէց գրիչ (1636), 169
 — գրիչ (1648), 387
 — որդի Նեխեմի (1649), 101
 — դպիր գրիչ եւ ծաղկող (1650), 174
 — Բիշ. ծաղկող (1652), 295
 — Բիշ. ծաղկող (1659), 266, 510
 — գրիչ (1661), 405
 — Բիշ. վարժող Յակոբ գրիչի (1662), 6

— Ֆահրապատցի տէր Եւ գրիչ (1689), 201, 737
 — Յովհաննէսեան գրիչ (1703), 852, 853
 — Բիւ. որդի Անդրէասի (1709), 503, 504
 — Բիւ. Ղալաթեցի գրիչ (1709), 825
 — Բիւ. որդի Գորգիմի տէր Եւ գրիչ (1712), 512, 513
 — Բիւ. գրիչ (1713), 473, 477
 — Փափուկեմ ճորդի Գրիգորի գրիչ (1764), 490
 — Բիւ. որդի Խաչատուրի (1784), 533
 — գրիչ Ի Բասրա (1796), 589
 — վրդ. կազմող 36
 — Բիւ. Ասպիկկայ վանքէ 58
 — Բիւ. տէր 116
 — կրտ. տէ՛ր 217
 — Բիւ. ճորագող 161
 — Բիւ. գրիչ (Ժէ՛դ.) 606
 — գրիչ (Ժէ՛դ.) 312
 — Բիւ. գրիչ (Ժէ՛—ԺԸ՛դ.) 830
 Աստուածատուրով ճորդի Սարուբեկի Եւ Եղբ. Ղազարի (1607), 150, 151, 202
 Ալեւո ճորդի Տէրտընեց Գրիգորի տէր (1723), 796
 Ատով Կաթ. Աղթամարայ (1507), 345
 — գրիչ (1173), 591
 — Բիւ. ճորդի Թումայ Բիւ.ի գրիչ (1464), 335, 336
 — ճորդի Աստուածատուր Բիւ.ի ծաղկող 339
 Ատոմեանք 320, 350, 373, 389, 406, 421, 437, 452, 500
 Ատրնբաքի վկ. 422
 Արարատեան Առաքել վրդ. (1836), 809
 Արդալուն (Աղալուն) կառակող 361, 377, 397, 415, 460
 Արիադունէ վկ. 407, 423, 438
 Արիանոս դաստառը ընդ Փիլիմոնի 430
 Արիանոսեանք 619
 Արիսս վկ. ընդ Պրիմասի 430
 Արիսս (Արիանոս) Երեց Աղեքսանդրացի 351, 422, 619, 654
 Արիստակէս Բիւ. ճորդի Աննեֆերիւ խօջայի (1615), 366, 367
 — վրդ. տէր (Ժէ՛դ.) 484
 — գրիչ՝ վերլուծութիւն բառից 842
 — լրացնող վարդաանի Քերականի մեկնութեան 840
 — ճորդի Թասալի՛ գրիչ (1618), 800
 — տէր (1714), 231
 Արիստոտէլ 279, 286, 297, 620, 654, 686, 687, 689, 720, 723, 828—32, 843, 846, 847
 Արիստոտէլ Բիւ. վկ. 378
 Արկադէոս վկ. ճորդի Քսենոփոնի 357, 394, 412, 435, 443, 458
 Արամ իշխան 634, 637, 657
 Արշուն ղան (1290), 518
 Արշակ թգ. 354, 649

Արշամ Բիւ. տէր (1903), 125
 Արսէմ ճգ. 362, 377, 398, 416, 447, 461
 Արտեմուս վկ. 361, 377, 397, 415, 435, 446, 460
 Արքեպպոս Եպ. Կարիպ 431
 — սարկ. 436
 Աւագ տիկին, ամուսին Կոստանդ տանուտէրի (1330), 69, 70
 — Բիւ. ճորդի Յովհաննէսի տէր (1586), 135
 — Երեց ճորդի Ավանի գրիչ Եւ տէր (1634), 380, 381
 — գրիչ ուն (Ժն՛դ.) 841
 Աւագտէր ուն գրիչ (Ժն՛դ.) 238
 Աւան գրիչ Եւ տէր 28
 Աւգոստոս կայսր 319
 Աւդալ Եպ. 377
 Աւետ, ճորդի Խաչիկի իշխան Զուղայի (1691), 757
 Աւետ միայնակեաց տէր (1695), 858
 — ուն տէր (1916), 671
 — ուն գրիչ (Ժէ՛դ.) 506
 — սարկ. գրիչ (Ժէ՛—ԺԸ՛դ.) 535
 Աւետեան Սէթ (1805), 809
 Աւետիս Բիւ. տէր (1668), 155
 — սարկ. գրիչ Եւ ծաղկող (1716), 475
 — Երեց գրիչ Եւ ծաղկող (1717), 201, 477, 478, 480, 481, 515
 — Բիւ. ծաղկող (1744), 502, 530
 — Բիւ. ճորդի Թորոսի (1744), 530
 Աւետիս Բիւ. ամուսնով զուցէ նոյն գրիչը (Ժէ՛դ.) 484, 508, 520, 727
 — սարկ. գրիչ (ԺԲ՛ դա՛ր) 22
 — ուն (ծածկագիր) 88
 — խօջա տէր (1624), 739, 740
 — միտ. ճորդի Բաբաբի տէր Եւ գրիչ 87, 644, 645, 646
 Աւետիք ուն գրիչ (ԺԳ՛դ.) 612
 — Աւետիսիմոս Ի կարգէ Գարգոզաց (1380), 686
 — ուն գրիչ (1442), 62
 — ճորդի Թեղանի տէր 212, 213
 — ճորդի Փանոսի տէր (1636), 851
 — ուն վերջին տէր (1658), 109
 — Գիւլանեց ճորդի Եղգամբաշիսի (1660), 469, 470
 — ուն տէր (1663) 753
 — ճորագող (1667), 451
 — ուն տէր (1693), 523
 Ալթմանլու խումանգաբ (1570), 126
 Ամարի (Օմարի) ազգ 67, 68
 Աւշին թգ. (1313), 63, 64
 — Խալի Ներսէս Լամբրոնացոյ 36
 Ատայ Դուրինիկոս փրանկիսկեան (Ժն՛դ.) 850
 Արեմդ (Օրեմդ) 359, 376, 396, 414, 445, 459
 Արքեպպոս ճախարարութիւն 648

Արպէլեան Յովհ. եպ. Սիւնեաց (1300), 52, 54, 799
 Արպէա Իւանէ տեա Յովհ. Օրպելեան եպ. Սիւնեաց
 Ափրիան կին Մօրիկ կայսեր 328

Ափուզաս (Ակիւզաս) հյրպ. Թեսագոմիկիոյ 431
 — Սկիտացի 435
 Ափրիպաս աշակ. Պաուլոսի 354, 392, 410, 441, 455

P

Բաբայան, պապ Մանուտ շահի 144
 Բաբոման Դաւիթեան Լազարեանց, Ղարա-
 բազցի գրիչ (1835), 779
 Բաբունեանց Յարութիւն Մ. Խ. Զուլպեցի 158
 Բաբախ խօսա, որդի Դիւլափի, տէր 344, 345
 Բաբգէն Կաթ. 615
 Բաբելաս հյրպ. 351, 373, 378, 390, 399, 407, 418, 422, 438, 452, 463
 Բաբունի ազգ 685
 Բազարաս եպս. Տառնոնոյ 364, 378, 400, 418, 449, 463
 Բազարաս Մամիկոնեան քգմչ. 595
 Բազաս վկ. 352, 374, 390, 408, 424, 430, 453
 Բագրատ (Բաբրատ) քգ. Վրաց (1467), 93
 Բախտիկ կին Այնախօսայի տէր (1348), 76, 77
 Բանտ (Բատ) ճգ. 361, 377, 398, 415, 446, 461
 Բազտասար Զուլպեցի, տէր (1625), 15
 Բազտասար գրիչ (1662), 6
 Բազտասար քովար, որդի Աւետի, տէր (1772), 536
 Բազրամ, ծաղկող (1618), 800
 Բայսամուր զան, որդի Ազուլ քեկի (1491), 113
 Բառնարաս առաք. 363, 399, 417, 448, 462
 Բասիլ յոյն կրմուր. յԱնտիոք 586
 Բասիլիդա կոյս 351, 373, 390, 422, 438, 453
 Բասիլիսկա (Վասիլիսկաս, Բալկաստոս) 359, 362, 376, 378, 395, 398, 413, 416, 444, 447, 459, 462
 Բաստ վկ. 434
 Բարաղամու պատմութիւն 419, 426, 450, 464
 Բարաղամ վկ. Ը. Աղիոսի 392
 Բարաթիաս (Բարաթիս) վկ. 360, 377, 396, 414, 445, 459
 Բարաշաշմ վկ. 378, 399, 417, 448, 462
 Բարթուղիմէոս առաք. 332, 355, 374, 375, 392, 410, 430, 441, 456, 644
 Բարթուղիմէոս եպս. Մարաղայ 621, 690, 832
 Բարդամ սկւզ. գրիչ (1639), 344
 Բարում, որդի Գրիգորի, տէր (1663), 493
 Բարուք մրգ. 362, 397, 416, 446, 461

Բարաբայ վկ. 430
 Բարսեղ հյրպու. Կեսարացի 290, 298, 299, 327, 333, 356, 375, 393, 411, 432, 434, 442, 457, 572, 577, 591, 592, 594, 614, 619, 638, 648, 651, 656, 658, 675, 676, 680, 739, 813, 818, 820, 821
 Բարսեղ ձով 565
 Բարսեղ Կաթ. Էջմ.ի (1562), 181
 Բարսեղ արքեպս. տեղապահ եւ լուսարար յԷջմիածին 809
 Բարսեղ փոյ. (1267) գրիչ 47
 Բարսեղ փոյ. որդի Մարգարէ փոյ.ի (1373), ծաղկող 78, 79
 Բարսեղ փոյ. որդի Մկրտիչի (1498), գրիչ 118
 Բարսեղ կրուր. գրիչ (1669), 186, 187, 194, 199
 Բարսեղ վրդ. (1601), 109
 Բարսեղ վրդ. Զուլպայի (1658), 5
 Բարսեղ փոյ. գրիչ (1627), 371, 372, 379
 Բարսեղ փոյ. որդի Սարուկի, գրիչ (1656), 178, 179
 Բարսեղ կրուր. գրիչ (ժէ դ.) 203, 239
 Բարսեղ փոյ. որդի Ղուկասի, գրիչ եւ տէր (1718), 529
 Բաւէս վկ. փոյր Թութայելի 436
 Բեթգեհեմի Մամկունի 308, 330
 Բեկեղոս սրկւզ. 435
 Բեկիսիան, կին Նարիթամի, տէր (ժէ դ.) 536
 Բեկնազարեան Թադէոս վրդ. առաջնորդ Ն. Զուլպայի (1834), 810, 811
 Բեկտոգմիշ վանառող Աւետարանի 70
 Բեկտորէ կոյս 431
 Բեկտորոս վկ. ընդ Փաստոսի 430
 Բեմնդիկտոս ճգ. 360, 377, 396, 414, 445, 459
 Բեմիկ վրդ. վանառողի 315, 659, 660
 Բէշֆեմայ իշխան Սիւնեաց, որդի Բերթելի, եւ եղբ. Իվանի (1348), 76
 Բիամարոս (Զիմարոս) վկ. ընդ Սիդուանոսի 364, 378, 399, 418, 448, 463
 Բիքիա սրկւզ. 422
 Բիքամ, որդի Ղազարի, տէր (1701), 527

Բիստորիա վկ. ընդ Ամոռոմիոսի, 353, 389, 409, 440, 455
 Բռնավեցնություն, աշկու. Յովհ. Հովսեփի 671
 Բուքել իշխամ (1333), 71
 Բուլուք տեր (1638), 170
 Բունիաթ խօջա. որդի խօջա Սպահանի, տեր 78

Բուսախոնի զան Նետղազ (1330), 69
 Բուրե քիյ. վկ. 354, 374, 392, 409, 440, 455
 Բռնաւոր պարոն, ամուսին Տղայտիկինի, տեր (1236), 206, 207
 Բռնավեցնություն պարոն (1703), 853
 Բոնիփացիոս պապ Հռոմայ 564

Գ

Գարրիել Կաթ. Սայ (1769), 548
 Գալամաթի Աղեփամուր 621
 Գալիանոս բժ. 770, 837, 839, 849
 Գալուստ կուր. գրիչ (1648), 173
 Գալուստեան Գեորգ (ԺԳ դ.) 807
 Գամաղիկ 431
 Գալլ Ամազ, տեր (ԺԳ դ.) 220
 Գալիանանի 352, 374, 390, 408, 424, 430, 453
 Գալիանոս վկ. 364, 378
 Գալուստ սրկուգ. 614
 Գալուստ վկ. ի Նիկոմիդի 425
 Գասպար աշկուր. Մեսրոպ հիփանցիի (1624), 153
 Գասպար երեց գրիչ (1634), 163, 164, 165
 Գասպար քիյ. գրիչ (1652), 295
 — Դարանցի կազմող (1642), 9
 — քիյ. որդի Պաղտատար քիյ. ի գրիչ (1637), 383, 384, 401, 402, 687, 688
 — բեկ, որդի Հայկազի, տեր 387
 Գաթաթ 359, 414, 459
 Գեդերիա վկ. 446
 Գեմարիոս վկ. 430
 Գետարգել Ս. Նշամ 376, 432
 Գերասիմոս վկ. 424
 Գերմանոս հյրայտ. կ. Պոլսայ 362, 377, 398, 416, 447, 461, 762
 Գեորգ գրվր. 361, 377, 397, 415, 423, 446, 460
 — կայր վկ. 377
 — ձգ. 397, 415
 — քգ. Վրաց (1330), 66
 — Կաթ. Հայոց 637
 — Գտանցի Կաթ. 525
 — վրդ. Լամբրոմացի 64
 — վրդ. Բուլուք Շնորհալույ առ — 823
 — վրդ. Մեկն. Նապեայ 555, 556
 — վրդ. ի Հարցմունք՝ 765, 770
 — Երզնկացի 693, 725
 — Մեղր (իկ) 816
 — արքեպ. առաքյալ Ն. Ջուլայի 268, 589
 — Կաթ. առաքյալ Ն. Ջուլայի (1808), 758
 — վրդ. Ուսանցի 436
 — գրիչ (1619), 822
 — Երեց գրիչ (ԺԷ դ.) 242

— Զորքան օղու (1776), 758
 — քիյ. որդի Յակոբյանի տեր (1724), 734
 — քիյ. իշխանան որդի Յակոբի՝ գրիչ (1853), 789
 Գիմուս, որդի Նուգարի տեր (1624), 159
 Գիւտ ձգ. 431
 Գլիլա Գիմեմ, իմաստասեր 674
 Գեդերիկ կայս 362, 377, 398, 416, 447, 461
 Գնիլ (—այ սպանութիւն) 649
 Գոթացի 637 տես նաեւ Գաթաթ
 Գոհարիկ, Գոհարիկեան 365, 379, 400, 418, 449
 Գորանուխտ վկ. 365, 379, 400, 418, 463
 Գորգ, որդի Յովհաննէսի, Մուրադու 65
 Գորգէմ վկ. 416
 Գորդիանոս վկ. ընդ Մոկրաբայ 423
 Գորդիան վկ. (Կեսարացի) 356, 375, 393, 411, 442, 457
 Գորդիան հարիւրապետ վկ. 432
 Գուգազ պարսիկ վկ. 377
 Գուլաշ մայր խօջա Մաֆարի 369
 Գուհարաւոս, այրի Կարապետ տանուտերի վաղաքաշապատու տեր (1537), 82
 Գուդերիկ (Կիւրքիքիկ) հայր Ստեփանոս Կրդիս. ի 97, 98
 Գուրիան վկ. 354, 374, 392, 409, 440, 455
 Գուրիկ, որդի Գաթաթի, տեր 102
 — որդի իվանի, տեր (1660), 180
 — որդի Մամուկայ (Մամիկոն) տեր 253
 Գրաբոս վկ. 355, 375, 392, 410, 429, 441, 456
 Գրիգոր Ալեքանդրացի 319, 332, 354, 374, 392, 410, 441, 455
 — Անուարգեցի 60, 745
 — Աստուածաբան 319, 357, 375, 412, 434, 435, 443, 458, 592, 594, 595, 614, 617—620, 631, 638, 640, 676, 683, 736, 769, 815, 818, 820
 — Կաթ. Արծունեաց 320
 — Լուսաւորիչ 27, 161, 275, 282, 288, 291, 292, 293, 294, 300, 307, 315, 317, 325, 331, 349, 350, 352, 354, 355, 374, 375, 388, 389, 392, 393, 408—411, 424, 436, 437, 439, 440, 442, 451, 453, 455, 456, 501, 604, 615—18, 627, 628, 642—44,

- 649, 650, 654, 656, 659, 670, 676, 679, 680, 682, 684, 699, 708, 713, 716, 745, 767, 812, 815, 818, 820, 839
- Նիսուացի 308, 318, 356, 376, 394, 412, 433, 442, 464, 593, 595, 614, 617, 619, 648, 652, 656, 674, 675, 683, 813, 837
- Մխանչիկազարծ 354, 374, 392, 410, 441, 456, 614, 616
- Կյրատ. Հռոմայ 359, 361, 376, 395, 414, 445, 450, 459, 637, 682
- Նարեկացի 359, 395, 396, 413, 444, 459, 636, 642, 643, 671, 722, 781—84, 788, 837, 839
- Կաթ. Վկայասեր 366, 369, 652, 816
- Կաթ. Էդր. Ն. Շնորհալույ 36, 317, 563, 572, 659, 660
- Կաթ. Տղայ 33, 36, 586, 823
- Կաթ. Մակունցի 91, 92, 262
- Կաթ. ԺԲ. Էջմիածնի (1576—1590), 84, 132
- Կաթ. ԺԳ. Ուրփայեցի 147
- Ե. Պարոնտեր, Պատր. Երուսաղեմի 788
- Զ. (Շգթայակիր) Պատր. Երուսաղեմի 761
- Ջաթուացի 2, 40, 80, 245, 431, 434, 550, 555, 557, 558, 561, 562, 565, 567, 570, 571, 602, 692, 696, 697, 702, 735, 762, 763, 765—67, 769, 771, 779, 783, 790, 829, 830, 840—42, 846, 853
- Համբարձումացի տես Սկեւուացի
- Խաթեցի Ծերենց 366, 369, 501
- Մործարեցի Ֆրա, քարգամանի 518
- Կեսարացի 625, 998
- Մշեցի բարումապետ (1521), 40
- Սկեւուացի—Համբարձումացի (1218), 37, 39, 317, 591, 607, 632
- Սպասալար, ամիրայ, որդի Աշոտ Պատրվմի 110
- Տուտերդի առաջն. Հաղթատու 855
- Գ. առաջն. Հաղթատու 805
- Բարումապետ առաջն. Վարազայ (1481), 341
- արքեպ. Օշականցի (1787), 796, 797
- ի խրատո 634
- Եղյս. (Խաչենի*) խնդրող Յայսմաուրքի կազմութեան 348
- Եղյս. յիշատակագիր (1488), 104
- Եղյս. որդի Յովհաննէսի 122
- Եղյս. Կարմրոր ուխտի Բասենի (1595), 146
- Եղյս. ուսուցիչ Մարտիրոս գրիչի (1635^ա) 328
- Զուլայեցի տեր (1622), 560
- Վրդ. (պատասխանիչ հարցմանց Գեորգ Վրդ. ի 765, 770
- Վկ. ընդ Թաթլայ 373
- Վկ. ընդ Պալիայ 357
- Վկ. Պարսիկ 432
- Նոր վկայ (1704), 311
- ամիրայ, Խայր տիկին Վանենի 110
- ամիրայ, որդի Աշոտ պատրվմի 110
- արքեպ. ծաղկազ (1457), 262
- Երեց. որդի Մարգարէի (1464), 499
- Երեց. որդի Դալայի. գրիչ (1593), 145
- Երեց գրիչ (ԺՁ—ԺԷ դ.) 595
- Երեց որդի Արիստակէս Երիցու. տեր (1618), 800
- Ապիրատ գրիչ (1651), 846
- Խալդար, որդի Մարգարի (1690), 757
- Միայնաւոր 739, 743
- Յեսուացի (Մարաշցի) 658—660
- Վանցի—Ղարազդից 659, 660
- ուսումնակից Գեորգ Մեղրիկի. տեր (1098), 816—17
- սրկւգ. գրիչ (1218), 39, 40
- որդի Հիպպի, տեր (1277), 48
- ոմն գրիչ (ԺԱ—ԺԲ դ.) 140
- որդի Վահրամի, գրիչ (1325), 579
- ծաղկազ (1348), 76, 77
- վրդ. գրիչ (1407), 80
- Միխիլ Երեց, որդի Առաքելի. գրիչ (1483), 108
- որդի Վարձիգուլի (1501), 119
- կր. գրիչ (1539), 122
- Բիշ. որդի Ռեհմայ, տեր (1574), 127, 128
- սկւգ. որդի Աստուածատուր Բիշ. աշակերտ Դաւիթ Եղյս. ի (1587), 137
- խօջա. որդի Գուլմագարի, տեր (1611), 108
- որդի Ամիրազիզի, գրիչ (1611), 154
- գրիչ ի Քեօթահիւ (1615), 155
- Երդ. Դաւթի, տեր (1615) ի Քեօթահիւ (1615), 155
- Բիշ. տեր (1623), 51
- խօջա. որդի Մարգարի, տեր (1634), 164, 165, 371, 372
- խօջա. որդի Գեորգի, տեր (1643), 265
- Բիշ. տեր (1643), 826
- Բիշ. Ղօտարտ գիւղի, տեր (1657), 205
- ոմն գրիչ (1663), 753
- Բիշ. գրիչ (1667), 713, 714, 715
- Բիշ. նորոգող (1681), 151
- Բիշ. գրիչ (1696), 673
- որդի Միրզախանի, նուիրող (1870), 252
- Խաչկաշենցի 71
- Զատուշ, որդի Ամիրբեկի, տեր 115
- Կրտսեր, Խաւաթո 768
- Բիշ. Ապրդիտացի 431
- միւս, (այլ սխանչի) 682
- ոմն սրկւգ. 37, 38
- ոմն գրիչ 217
- միւս. տեր (ԺԷ դ.) 841
- Գրիգորիս Կաթ. Ազուանից 376, 424
- Կաթ. Ազուանից (1560), 123, 127
- Կաթ. Ազթամարայ (1605), 147, 154, 250, 271

- Աղբամարցի՝ Տաղ 628, 795
- Միաբան Յովհաննիսյանի (1098), 816, 817
- արեղայ, որդի Շահնազարի (1778), 19

- Գրիգորիսեանի 365, 379, 400, 418, 450
- Դրոսմ խօջա, որդի Սողոմոնի, տեր (1584), 84
- Դօղի տամուտեր 92

Գ

- Դաղմատիոս վկ. 365, 379, 400, 419, 450, 464
- Դամասոս հյրպ. Հռոմայ 429, 614
- Դամատոս Կ. Հռոմայ տես Դամասոս
- Դամիանոս բժ. 353, 364, 374, 378, 391, 399, 409, 418, 440, 449, 454, 463, 638
- Դամաստոս ընթերցող 434
- Դամիել մրգ. 350, 359, 373, 376, 390, 396, 406, 414, 421, 430, 437, 445, 452, 459, 547, 638
- Դամիել ընդ Շաղիտա 357
- ընդ հն վկայից 419
- Կաթ. յաջորդ Դովասի 759
- պատրիարք (1798), 779
- Տեր-հայրապետ (ժե. դ.) 333
- Բի. գրիչ (1460), 90
- Բի. որդի Կարապետ Բի. ի տեր (1476), 519, 520
- Բի. նորագող (1592), 521
- Դասիոս վկ. 354, 374, 410, 425, 441
- Դավութ Միրա, իշխան Ն. Ջուլայի (1845), 303
- Դատաբեկ գորավար Պարսից (1606), 68
- Դարեհ վկ. այր հռոմեացի 374, 391, 408, 425, 439, 454
- Դարիք մրգ. 281, 288, 293, 327, 333, 356, 375, 393, 411, 431, 442, 456, 501
- Անյաղթ Ներգիմացի 308, 317, 595, 620, 626, 828—32, 834, 846
- Դ. Կաթ. 72, 138, 139, 143, 145, 146, 152, 156, 157, 159, 345, 367, 370
- Ե Կաթ. (1800), 759
- արքեպ. Ջուլայի (1667), 5, 9, 177—180, 182, 184—86, 188, 190—94, 199, 237, 266, 301, 302, 337, 381, 401, 403, 426, 451, 493, 510, 522, 573, 714, 716, 750—52, 754
- արքեպ. Ջուլայի (1716), 420, 473—75, 544, 590, 754, 782
- վկ. ընդ Դիդիմայ 378, 416, 447, 462
- Դոմեկի (Պարսիկ) 360, 377, 396, 414, 445, 460
- ընդ Ռամանուի 378, 400, 418, 463
- Եպ. վկ. 436
- ընդ վկայ 434
- Մամիկոնյան Հիպատ 590, 592, 601, 838
- իշխող Շոթոկոս (1236), 206, 207
- պատրոն Գնդկվամի (1284), 50

- վրդ. առաջն. Նորավանքի ի Սիւմիս (1302), 799
- ընթերցող (1318), 744
- արքեպ. Բասենի (1590), 139
- Զէյթունցի 842
- Եպ. գրիչ (1584), 132
- Բի. գրիչ (1267), 47
- վրդ. տեր (ժ. դ.) 799
- Մաշկեաթի վանքին 33
- Եպ. որդի Քէշիկի (1587), 137, 138
- Բի. որդի Սահակայ (1587), 136
- տեր ի Քէօթահիա (1615), 155
- Եպ. նորագող (16..), 68
- միտ. տեր (1634), 381
- Բի. գրիչ (1659), 681
- Բի. գրիչ ի Հնդիկս (1660), 189
- վրդ. կնիք մը (1706), 718
- (Դատուտ) որդի Հերապետի տեր 57
- Բի. որդի Փուստիկի (ժե. դ.) 464
- արեղայ միտ. տեր (ժե. դ.) 469
- Բի. գրիչ (ժե. դ.) 493
- Բի. ի մատ մը 632
- Դավաթ որդի Շաֆարի տեր (1490), 112, 113
- Դավաթ խաբուս դուստր Սարգիսի (1481), 106
- Դեմիտր (Դեմիտրիոս) վկ. 374, 425
- Դեմիտրոս Եպ. 317
- Դիդիմոս 362, 398, 416, 422, 447, 462
- Դիմոնիսե Աթենացի վկ. 374
- Դիոդոր վկ. 422
- Դիոդոր Տարոնեցի 615
- Դիոդորոս Երէց Ամուսիացի 592
- Դիոկլետիանոս Կայսր 319, 326
- Դիոնիսիոս Արխեպագայ 277, 295, 352, 389, 390, 408, 424, 439, 453, 589—91, 602, 614, 616, 657, 740, 770, 777, 815, 816, 818, 820, 821, 858
- հյրպ. Հռոմայ 431
- Աղեքսանդրեցի 615, Կանոն տես Սեւան-դեպ Կանոն
- վկ. 363, 398, 417, 447, 462
- Դիոս Եպ. ընդ Օլիմպիայ 418, 449, 463
- Դիոսկորոս Եպ. Աղեքսանդրացի 618, 619
- Դովաթ տեր (ժ. դ.—ժե. դ.) 498
- Դուդաքան Դուստր Արդիմեհի տեր (1478), 100
- Դշխուն մայր Բաղդասար Ջուլայեցու 15

Դշխուն վաճառող ձաշոցի մը (1638), 260
 Դումեդէ բժ. 389, 421
 Դումեօտման կայսր 327
 Դումիտիանոս վկ. 366, 379, 400, 419, 450, 461
 Դումնա վկ. 356, 375, 393, 411, 424, 429, 432, 442, 457
 Դումնիկէ վկի. 433
 Դումնիս վկ. 425

Դոսան եպ. 373, 423
 Դովաթ տէր (ԺԴ—ԺԵ դ.) 498
 Դորդիս տես Մեօրդիս
 Դորեմնդոս ընդ Տրոփիմայ 423
 Դուլա (Դուս) վկ. ընդ Մափսիմոսի 377, 397, 415, 461
 Դուլա (Դուլա. Դուլոս, Թուլա) Զեմիփեցի ընդ Վոնիփաուսի 363, 378, 399, 417, 448, 462

Ե

Եազուր բեկ որդի Հասանի (1488), 109, 111
 Եգեկիլ մրգ. 359, 376, 414
 — Բի. Ե. մրգ. 449
 — վրդ. Կապանցի 842
 — գրիչ Աստուածաշունչի մը (ԺԵ դ.) 9, 10
 — վրդ. մուխրատու (1781), 132
 Եգնիկ Կաթացի 614, 615, 633, 634, 637, 656, 657
 — վրդ. Պատալսան Խարցմանց Աշտոյ 559
 Եգր մրգ. 359, 376, 414
 Եգր կաթ. 835
 Եյադիս վկ. 433
 Ելեսիպոս վկ. 434
 Ելիդորոս վկ. ընդ Ալփիմոսի 424
 Ելիկուս որդի Տարսայիժ Օրբելիանի 53
 Ելալի ընդ Սոփիայ 400, 419, 450, 464
 Եղապրիկ արեղայ գրիչ (1305) 59
 Եղիս վկ. ընդ Պրիմոսի 430
 — վրդ. գրիչ (1407), 80
 — (Եղեկ) եպ. Արգիլիանցի (1547), 811, 812, 814
 — Բի. Ե. Խարքերդի 605
 Եղիադոս (Եղեղիս) եպ. Կեսարիոյ Կապ. 327, 333
 Եղիագար Մակարայեցի 365, 400, 419, 450, 464
 — կաթ. Էյմ. 196, 487, 737, 750, 757, 858
 — Տէր-Յարութիւնեան գրիչ (1853), 776
 Եղիանոս արքայ 350
 Եղիշէ վկ. ընդ Շմաւոնի (Հոռի) 373, 407, 423, 438
 — վրդ. պատմագիր 313, 316, 332, 359, 360, 376, 395, 413, 444, 459, 634, 638, 657, 682, 798, 815, 818, 820
 — կաթ. Էյմ. 345
 Եղիսէ (Եղիշէ) մրգ. 363, 377, 378, 399, 417, 448, 462
 Եղիկ միտ. որդի Յովհաննէսի տէր (1661), 403, 404
 Եղիկմնիդոս վկ. 362, 378, 398, 416, 447, 462
 Եղիսարեթ մայր Յովհ. Կարապ. 352, 374, 391, 408, 438, 454

— Բայր Սամաի տէր (1662), 4, 6
 Եղիսիս (Եղեսիս) 360, 415, 445, 460
 Եղնագար խօջա որդի Մաթոսի տէր (1630), 344, 345
 Ենեմա վկ. 434
 Եպիփան Կիարացի 2, 276, 284, 294, 308, 320, 329, 359, 362, 377, 398, 416, 447, 461, 553, 598, 599, 600, 614, 616—18, 651, 655, 710, 816, 818, 820, 821
 — աշակերտ Դանիէլի 357, 376, 394, 412, 443, 458
 Եպիկտիանոս եպ. Կորնթոսի 683
 Եպիկտոն (Եուլթ Աբամասի առ —) 603
 Եպիմաֆոս (Ապիմաֆոս, Եպիֆաֆոս) 353, 374, 391, 409, 440, 454
 Եպիֆուրա վկի. 423
 Եպսիֆոս վկ. 422, 423
 Եսայի Նչեցի 558, 601, 841
 — վրդ. ուսուցիչ Յովհ. Օրբելիան եպ. ի (1300), 53
 — գրիչ (ԺԵ դ.) 670
 — գրիչ Ի Կ. Պ. (1635), 610
 Երալի միտ. մուխրատու (1672), 186
 Երեմիա մրգ. 361, 377, 391, 416, 446, 461, 653
 — վկ. ընդ Սահակայ արեղայի 416
 — արեղայ գրիչ (1476), 101
 — որդի Մարտիրոսի Քուսուրնի (1681), 772
 Երեմոս (Երանոս, Երիմոս) եպ. 350, 373, 377, 390, 397, 406, 415, 421, 430, 437, 446, 452, 461, 615, 617—19
 Երեքէս եպ. Անտիոքի Պիսիդիայ 615
 Երիմալոս (Երիմաֆոս) դաւիթ 355, 375, 392, 410, 441, 456
 Երիմէ Կոյս 362, 377, 398, 416, 447, 461
 Երմագիմէ 355, 375, 392, 410, 429, 441, 456
 Երմաղայոս 357, 375, 394, 412, 443
 — սակ. 433
 Երմաղիանոս (Արմաղէ, Երմաղէ) Բի. 365, 379, 400, 418, 449, 464
 Երմոն եպ. Երուսաղէմի 361
 Երմոնիա (Երիմիա) Կոյս 351, 373, 390, 407, 422, 438, 452

Երասիմէ աղայիմ 425, 440
 Եւագր (խրատ) 607, 736
 — վկ. 376
 Եւգիմէ կղյւ ընդ Փիլիպպոսի 357, 375, 394, 412, 435, 443, 457
 — վկ. ընդ Զեմոմի 399
 — կղյւ ի Հռոմ 432
 — վկ. ի Բիւքամիա 636
 Եւգիմէոս վկ. ընդ Մակարիոսի 431, 434
 Եւդակիա վկ. 359, 370, 395, 413, 459, 638
 Եւդաֆսիա վկ. ի Մելիտիմէ 422
 Եւքաղ 581
 Եւլալիա կղյւ ընդ Ալիքալա 429, 430
 (Եւ)լամբիա վկի. 352, 374, 391, 408, 424, 438, 453
 Եւլամբիոս վկ. 352, 374, 391, 408, 424, 438, 453
 Եւլասիեա (Լասիա) վկի. 359, 396, 414, 444, 445, 459
 Եւպատոս ղգ. 430
 Եւեբայ խորամ 570
 Եւեբի կարպիմոն 50, 56, 63
 Եւեբիա կղյւ 392
 — կղյւ որ կոչեցաւ Քաննի 435
 Եւեբիոն (թուղք Աբամառի առ —) 617
 Եւեբիոս Կեսարացի 55, 301, 315, 361, 377, 397, 416, 447, 461
 — եղ. Ազգսամկորո 326
 — եղ. Երուսաղէմի 618
 Եւեւայի (թուղք Բարսեղի առ —) 592
 Եւեւայիս (Եւսեւիս) պատր. Կ. Պօլսայ 637
 — Եւեւացի 596, 647
 Եւստաթէոս (Սթատթէոս, Սթէոս) ընդ Յա-
 կիմբոսի 378, 418, 463
 Եւստաթէոս աշակերտ Անդրէոս Առաքելի
 363

Ջակէոս գրիչ (1289), 256
 Ջատիկոս վկ. 423
 Ջարմանգան ամուսին Սեմեմբրիմ խօյայի,
 տէր (1615), 366, 367
 Ջարմանդուխտ վկ. ի Հայս 429
 Ջարսկար Երեց գրիչ (1474), 96
 Ջափոր մելիք որդի իւղազի տէր (1633),
 163, 250, 252
 Ջափորեան Աւետեան Գէորգ գրիչ (1871),
 587
 Ջափորիա մրգ. 362, 376, 377, 397, 416,
 447
 — հայր Յովի. Կարապետի 352, 374, 391,
 408, 438, 454
 — Կաթ. (ճառեր) 275, 300, 301, 307, 308,
 316, 317, 325, 326, 332, 640

— վկ. ընդ Թեափասայ 351, 373, 389,
 407, 429, 438, 453
 — վկ. հայր Ուրբանոսի 364, 378, 399, 417,
 448, 463
 Եւստրատիոսեան 355, 375, 393, 410, 430,
 441, 456
 Եւսիֆէա աղանդաւոր 617
 Եւսիֆ(ի)անոս վկ. տես Տիփիմոս
 Եւստրոփիոս վկ. 359, 376, 395, 413, 444,
 459
 Եւսիմէ կղյւ 423, 436
 Եփեսոսի Մամկուն 319, 329, 353, 374,
 391, 408, 425, 439, 454
 Եփրատ ղգ. 436
 Եփրեմ Առաքի 272, 274, 276, 279, 284, 286,
 289, 290, 291, 294, 298, 300, 301, 304,
 306, 308, 313—15, 318—21, 324, 326,
 327, 329, 332, 333, 357, 375, 394, 412,
 431, 435, 442, 443, 458, 545, 553, 577,
 578, 580—82, 606, 609, 614, 616—18,
 625, 633, 636, 637, 641, 642, 648, 660,
 670, 710, 712, 724, 725, 729, 730, 739,
 788, 815, 818, 820
 Եփրեմ Կաթ. 804, 809
 — Սանցի 548
 — վրդ. տէր (1680), 543
 — գրիչ (ԺԵ—ԺԶ դ.) 231
 — վրդ. առաջն. Ադրիանուպոլսոյ (1698),
 556, 560
 — որդի Ջափորիայի գրիչ (ԺԷ դ.) 801
 Եփրոսիմոս ընդ Սափիայ 435
 Եփրոսիմէ կղյւ (Մեհեկի) 359, 376, 396,
 414, 434, 444, 459
 Եփրոսիմէ կղյւ (Արաց) 357, 375, 394, 412,
 443, 457
 Եօթանասուն եւ երկու աշակերտք Քրիստոսի
 460

— Կաթ. Էլմ. (1460), 90
 — Ա. Կաթ. Աղքատարի 69, 73
 — Բ. Կաթ. Աղքատարի 378, 429, 430, 448
 — Գ. Կաթ. Աղքատարի 85, 86, 336
 — Դ. Կաթ. Աղքատարի 112, 115
 — աշակերտ Թադէոս Առաքելի 430, 431
 — ղգ. 430
 — առաջնորդ Արտագո (1330), 74
 — առաջնորդ Վարագայ (1447), 85
 — Պարթեմիոն առաջն. Հաղարտու 805
 — տաղասաց 627
 — վրդ. Վանցի որդի Յովնաննէս ֆիլի
 գրիչ եւ Ժողկոզ (1618), 127, 140, 156
 — ֆիլ. տէր (1416), 35
 — արեւայ գրիչ (1477), 99
 — գրիչ (1481), 342

— խօջա որդի հաչիկի տեր (1608), 120
 — Զուղայեցի հայր Մարգարե գրիչի 20
 — սարկ. որդի Դաւաթի գրիչ (Ժէ դ.) 470
 — Կրէց գրիչ (Ժէ դ.) 696
 — (բառք — գրչի) 839
 — Բհյ. ի Լուվա (1633), 625
 Զեմոր եպ. 353, 374, 391, 409, 426, 440, 454
 Զեմորիա վկհ. 353, 374, 391, 409, 426, 454
 Զեմէ վկհ. ընդ Զեմունի 364, 378, 399, 417, 448, 463
 Զեմուն վկ. ընդ Զեմնայ 364, 378, 399, 417, 448, 463
 Զեմուն վկ. ընդ Մարկիանոսի 360, 396, 445, 460
 Զեմուն կայսր 351, 615
 Զէյնի Յակոբիք (= Յեազնույ 1659), 266

Զիեալ տանուտեր. որդի Միմասի տեր (1456), 88
 Զիկնաւունդ քգ. Լեհաց (1619). 665, 771, 791, 821
 Զիմարաւ տես Բիմարաւ
 Զիմտիլա կոչս ընդ Փիլոնիտայ 424
 Զոգիմաւ կրօնաւոր 356, 375, 393, 411, 432, 442, 457
 Զոսիմաւ (առաքեալ) ընդ Ռուփոսի 431
 — եպ. 329, 358, 413, 444
 — ընդ Ալփիոսի 424
 — վկ. գորական 462
 Զոսիկաւ վկ. ընդ Դապիոսի 432
 Զօհրապեանց Աւետիք նուիրաւոր (1893), 776
 Զօրափաշէ դուստր Յովհաննէսի տեր (1679), 194

Է

Էլէֆսիչ Յոհան տես Յովհաննէս եւ Պետր Էլէֆսիչ
 Էման բեկ իշխող վամի (1481), 343
 Էվագ որդի Տիրատուրի տեր (1652), 216

Էվանէ գրիչ (Ժէ դ.) 483
 Էվաթփաշէ խօջա, որդի Մուրատ փաշէի (1635), 382, 383
 Էրտաւ որդի Պայխանի տեր (1635), 328

Ը

Ընկուզք (բնկուզք) ազգ, 364, 378, 400, 667

Ըռազց (Ռուսաց) ազգ 771

Թ

Թագիր դուստր Աւշին Լամբրոնացոյ 36
 Թագունի սարկաւագունի դուստր Ղուկասի տեր (1670), 188, 189
 Թադէու Առաքեալ 326, 350, 355, 362, 375, 378, 393, 411, 416, 430, 431, 442, 456, 676, 677, 739, 812, 815, 818, 820, 839
 Թադքէու տես Նուտաքէու վկ.
 — առաջնորդ Ղազարու ուխտի ի Տարօն (1314), 64
 Թադէու կրօնաւոր (1373), 79
 Թադէու երէց գրիչ (1579), 189
 — (Դադէուզ) որդի Բարէմի տեր (1649), 113
 — Բհյ. տեր 260
 — երէց Համազասպեան Երեւանցի (1681), 772
 — որդի Սարգիսի ծաղկող (Ժէ դ.) 465
 Թաքարք 117, 207, 663, 665
 Թաքուլ ճգ. ընդ Վարդուի 373, 424, 432
 Թալիլաս վկ. ընդ Ասկադի 378, 398, 416, 447, 461
 Թալմցի վրդ. գրիչ (1707), 780
 Թանազ Զան (1478), 100
 Թանազ Զան (1573), 60, 70, 127

Թանազ Զան փաթչան Դաւրէժի (1562), 181
 Թիմուր (Լեմկթիմուր) 80, 123
 Թանքակ միտ. տեր (1630), 689
 Թալալ ցեղ (1584), 132
 Թասալի խօջա որդի Մկրտիչի (1595), 276
 — խօջա որդի Փիրումի տեր (1637), 383, 384
 Թարգմանչաց Գամմ 500
 Թաւաբալ խօջա, որդի Սատաթիարի տեր (1554), 59
 Թեկ կոչս 329, 352, 362, 373, 378, 389, 398, 417, 423, 433, 447, 453, 462, 672
 Թեկ վկհ. ընդ Ագապիոսի 421
 Թեղամ խօջա որդի Աստուածատուրի տեր (1618), 132
 Թեմոկիտոս տես Իրաւափառ
 Թետալիտոս արքեպ. Կ. Պօլսոյ 564, 568
 Թերապիոն (Թերապիոն, Թերպիոն) եպ. 362, 378, 398, 416, 447, 462
 Թեդգիմէա (Թեդգմոս) եպ. Պարիու Ելիսայոն-տացոյ 432
 Թեդդիտէ (Թեդդոտէ) ընդ Կալիմեկոսի 365, 379, 400, 418, 464

Թեղոս (Թեոսոս) եպ. (քուզք առ Ջոսի-
մոս եպ.) 329
Թեղոսի եկեղեցի յԱմիք 346
Թեղոս Մեծ 329, 357, 375, 394, 412, 434,
443, 457, 811
— Փռք 352, 357, 359, 375, 394, 395, 434
Թեղոսիս վկ. 359, 376, 395, 414, 425,
445, 459
Թեղոսում (Թեղիսում) գինեվաճառ 362,
378, 398, 416, 447, 461
Թեղոր վկ. ընդ Դիդիմայ 362, 378, 398,
416, 447, 462
Թեղորա վկ. 351, 373, 389, 407, 423,
438, 453
Թեղորիտե Կիրացի 615
Թեղորոս եպ. Կիրենոյ 358, 365, 376, 379,
400, 413, 418, 444, 463
— եպ. Ամկիրիոյ 601, 624
— արեղայ ի Սեբաստիոյ 363, 378, 399, 417,
448, 462
— Ալեքսանդրացի վկ. 424
— զինաւոր 273, 290, 298, 304, 358, 376,
395, 413, 444, 458, 501, 648
— ստրաստիատ 363, 378, 399, 417, 448, 462
— (Թեղոս) վկ. ընդ Մարկիանոսի 360,
396, 414, 445, 460
— վկ. ընդ Ղուկիանոսի 422
— վկ. ի Պերգէ 424
— վկ. Փերիմացի 435
— ճգ. (Անեկի) 361, 377, 397, 415, 446, 460
— ճգ. ընդ Մեհարդեայ (Արաց) 356, 375,
394
— կրօնաւոր Մաքսեմոյ վանքին 526
— վրդ. Սանցի (1769), 548
— պատրիարք Երուսաղէմի (1803), 738, 759
Թեղուլա ընթերցող վկ. 360, 377, 397, 415,
445
— վկ. ընդ Պրիսկայ 434
Թեպամպոս եպ. 355, 375, 393, 411, 432,
442, 456
Թեպմաս վկ. 355, 393, 411, 432, 442, 456
Թեպմանո վկ. ընդ Պանսեմնասի 363, 378,
399, 417, 448, 462
Թեպիլափոս եպ. 359, 414, 459
Թեպիլէ վկ. ընդ Ագալիայ 432
Թեպիլիս վկ. 356, 375, 393, 411, 442
— եպ. Ալեքսանդրացի եւ աշակերտ 8. Ու-
կեքերամի 300, 301, 314, 315, 332, 633,
636, 637, 657

— զօրավար 357, 376, 394, 412, 443, 458
— սարկ. 433
Թիւրաս վկ. 430
Թռնիկ Քաջ (պատմութիւն) 682
Թովմաս Առաքեալ 350, 355, 360, 373, 389,
396, 414, 421, 437, 442, 445, 452, 460,
648
— ճգ. ընդ Թաթուլի 424, 432
— Մեծոփեցի 368, 848
— Արծրունի 798
— Ագուխացի 853
— Բեմփացի 853
— առաքմ. Հաղարատու 805
— վրդ. տէր (Ժն դ.) 633
— տես մասն Թումայ
Թորգոմ, Տուն Թորգոմայ 36
Թորոս կրօնաւոր գրիչ (1036), 30
— կրօնաւոր տէր (ԺԳ դ.) 630
— վրդ. Խալիզոնիկ ի Հոռմ (1262), 45
— վրդ. Արեւելիցի ի Գեորգիայ տէր եւ գրիչ
(1262), 45
— ոմմ գրիչ (1301), 578
— ձեռնտու Սահակ կրօնաւորի (1310), 29
— քիչ. Խալիզ (1329), 65
— Աթիսեցի որդի Դաւթի տէր եւ գրիչ
(1634), 701
— քիչ. Պարոնտէր, տէր (1693), 844
Թութայէլ Բուրմ վկ. 436
Թումայ գրիչ (1319), 29
— Միմաս արքեպ. Մաւսլայ տէր (1402), 827
— արքեպ. Նորոգող (1470), 520
— քիչ. որդի Աստարշահի (1314), 64
— քիչ. տէր (ԺԳ դ.) 222
— Սիւնեցի (ԺԳ դ.) 226
— գրիչ (ԺԳ դ.) 216
— Երեց Թարիգեցի կազմող (1416), 35
— քիչ. գրիչ (1494), 115
— եպ. (1586), 135
— Միրի խօջա որդի Դուբաթի տէր (1607),
126, 127
— Երեց որդի Յակոբ քիչ. ի գրիչ (1666),
233
— եպ. Ընկուլաց 364, 378, 400, 418, 449,
463
— որդի Պօղոս քիչ. ի (1716), 475
Թուսար խաթուն զուտոր Խալատուրի տէր
(1454), 79
Թուրամնդէ տէր (1498), 118

Ի

Իաղուպ բնկ տիրող Քաջբերունաց (1479),
102
Իբա սուլթան Դարեգի (1498), 117
Իբրասիմէ դուստր Ագատի տէր (1694), 419,
420

Իգնատիոս Երպաւ. 201, 329, 355, 375, 393,
411, 430, 435, 436, 441, 456, 632, 648
— վկ. ընդ Նեփիտոսի 412, 443
— եպ. մեկնիչ Ղուկասի աւետարանի 314,
572

— ֆիյ. տեր (1220), 43
 — գրիչ (1236), 206, 207
 Իգիլ խօյա տեր (1482), 107
 Իլարիում վկ. ընդ Սրապիումի 418, 463
 Իլարիում ճգ. 353, 374, 391, 408, 423, 439, 454
 — Խյ. Պիկտաւայ 433
 Իլարաւ վկ. ընդ Փլորասի 437
 Իդիգիմոս (Ղիֆիկում) սփռաւտիկոն 610
 Իմոս վկ. 356, 393, 411, 429, 432, 442, 457
 Իշխան մհո. որդի Երշուկիսի տեր եւ գրիչ (1660), 510, 709, 710
 Իպոգիտոն (Հիպոգիտոն) Խյ. 436
 Իպրահիմ սուլթան (1645), 171
 Իռոգիմոս (Իրեմիա"ս) առաքեալ 445
 Իսախան Բաղիշեցի մաւրաւառ (1657), 205
 Իսահակ վրդ. Շաղսապանցի տես Սարուխան դպիր
 Իսիդորոս (Սիդորոս) վկ. 362, 377, 398, 416, 447, 461
 — անապատական 430
 Իսմայիլ (Իսմայէլ) շահ, Կարմիր Գդակ (1507), 119, 121, 345, 838

Լաւրենտիոս վկ. 421
 Լեւի ագգ 685
 Լեւկոփանու տես Թիմուր
 Լեւոն երեց ոմն մաւրաւառ 36
 Լեւերաիոն վկ. 373, 421
 Լեւոն Խյ. Հռոմայ 615, 617, 619, 780
 Լեւոն կայսր (թուրք առ Պրոսպաթայ) 682
 Լեւոն կայսր (երկրաշարժ, Սահմի փէ) 425
 — իշխան Ռուբենեան Խայր Ստեփանէի որդւոյ Կոստանդի 37
 Լեւոն պատրոն (1187), 33
 — Ա թգ. 37, 39, 42, 43, 838
 — Բ թգ. որդի Հեթումի Ա. 568

Խաթ Խյ. 354, 374, 392, 410, 441, 455, 794
 Խանթուշ (Յանթուշ) վկ. 373, 422
 Խանուս մայր Ամսոն դպիրի (1641), 18
 Խաչատուր Կաթ. Ա. Զորեկ (1566), 125
 — Կեչառեցի 500, 650, 813
 — Խյ. Երուսաղէմի (1566), 125
 — պատր. Կ. Պօլսոյ (1612), 597
 — արքեպ. առաջմ. Զուլպի 5, 18, 161—164, 168, 328, 380, 382, 384—86, 513, 601, 611, 688, 743, 760, 751, 763, 832
 — վրդ. առաջմ. Արաքիկի (1833), 808

Խաչիալ վիշապ (Խամայէ՛լ, 1098), 816
 — միրզա թգ. (1586), 135
 — շահ (1751), 428
 Խամայէլ վկ. Եղբ. Սամուէլի 363, 378, 399, 417, 448, 462
 Խարպէլ Խյ. Խազիմեցի կազմող Յայսմաւուրի 348
 — որդի Ամիրչախի գրիչ (1456), 89
 — որդի Շնարհարի գրիչ (1469), 337, 338
 — առաջնորդ Հաղբասի 805
 Խաֆնդար միրզա գրաւող Վանի (1425), 521
 Իվանէ իշխան Սիւնեաց որդի Բերդէլի (1348), 76
 — Օրբելիան Խայր Լիպարիտի 53
 — Իովանէ Խյ. Արապելի 52
 Իրայիտա վկ. 351, 373, 389, 407, 423, 438, 453
 Իրաւափառ (որ է Թեմուկիտոս) վկ. 356, 375, 393, 411, 431, 442, 457
 Իրեմիոն տես Երանոս, Եռոգիմոն
 Իսսիֆոն (Հիսսիֆո"ս) վարք Մելիսեփեկի 445

— Բ թգ. Խայր Հեթումի Բ. 48, 743, 744, 745
 — Դ. թգ. որդի Աւշինի 64, 66, 71, 74, 579
 Լիկարան արեղայ վկ. 358
 Լիպարիտ Խայր Իվանէ Օրբելիանի 53
 — Խայր Յովհ. Սիւնեաց Խյ. Օրբելիանի 52
 Լուսեթական միսիոնարք 806
 Լուլա վկ. դուստր Նուստաֆէսի 364, 378, 448
 Լուկիա կոյս տես Դուկիա կոյս
 Լուկիանոն (Դուկիանոն) վկ. 363, 378, 398, 417, 447, 462
 Լուսիմոն խոստովանող 430
 Լուսովիկոն Արէլ Խյ. Ռուբենացի 756

Ն

— գրիչ (ԺԲ դ.) 596
 — գրիչ (1330), 69, 70
 — Երզնկացի որդի Վարդանի գրիչ—ծաղկող (1333), 71
 — գրիչ (1401), 259
 — գրիչ որդի Վարդանի (1457), 262
 — արեղայ որդի Յովհաննէսի գրիչ (1482), 106, 107
 — ֆիյ. գրիչ (1483), 501
 — ֆիյ. որդի մհո. Մաւրասի գրիչ եւ ծաղկող 147, 148 (1594), 271, 272

— սմն գրիչ (1595), 146
 — սմն մարգար (1595), 205
 — Կրէց գրիչ եւ տէր (1638), 553, 563, 601, 697, 837, 843
 — որդի Ամիրի Զուլպեյեցի տէր 116
 — որդի Գալուստի, տէր (1662), 247
 — Բիւ. Խիզանցի կազմող 105
 — որդի Յակոբայ տէր (ԺԶ—ԺԷ դ.) 20
 — վրդ. որդի Յովհաննէսի (ԺԸ դ.) 46
 — վրդ. Վաղարշապատցի, մուիրակ Երուսաղէմի տէր (ԺԸ դ.) 732
 — արեգայ գրիչ Ի Կ. Պօլիս (1681), 772
 — վրդ. միաբան Ամենափրկչի 480, 481
 — վրդ. Կ. Պօլսեցի գրիչ (1769), 761
 — սմն տէր (ԺԷ դ.) 536
 — Կրէց գրիչ (ԺԷ դ.) 726
 — դպիր գրիչ (ԺԷ դ.) 749
 — Բիւ. տէր 32
 — սմն տէր 44
 Խաչիկ վրդ. (տեքի) 356, 393, 682
 Խաչիկ Երէց Խիզանցի 148
 — որդի Յովհաննէսի գրիչ (1684), 778
 — պարոն վերջին ստացող 65
 — Յակոբեան (1734) 723
 — Բիւ. օրինակին տէր (1098), 817
 Խաչիկեան Յարութիւն Մկրտիչ տէր 104
 Խաչուկ Բիւ. տէր (1230), 44
 Խաչիք օրդի Խորեն Խարաբեկի (1622), 560
 Խարիթեան 353, 374, 391, 408, 425, 439, 454
 Խարիսիմոս վկ. ծառայ Խանթուշի 422

Խարիսիմ վկ. 435
 Խարիստով Խովի վկ. ընդ Մարիամու 430
 Խաչապ օրդի Նուրիքեանի տէր 59
 Խերպալիշ միտ. օրդի Փիրպալիշի (1608), 219
 Խերպալիշ ծաղկող (1671), 302
 Խիկար (խրատ) 654, 857
 Խոնիկ օրդի Խաչատուր Բիւ.ի գրիչ (1611), 791
 Խոսրով Ամենացի 672, 673, 722, 744
 Խոսրով Գամանեցի 418
 — Խայր Վահան Գոգթմացու 319
 — Բ. Գ. Պարսից 361
 — օրդի Զարաթի Բ. Գ. Պարսից 328, 358, 664
 — Ամուշուան տնս Նաշրով
 Խոսաղաթ տէր (1610), 32
 Խորեն խոստովանող 321, 355, 375, 393, 411, 442, 456
 — վրդ. մուիրատու (1901), 30
 Խորոս վկ. 350, 389, 421, 452
 Խոստանքոս (Կոստանքոս) վկ. 374, 391, 408, 425, 439, 454
 Խոսիսիա կոյս 436
 Խորշի օրդի Մխիթարի (1442), 70
 Խօջամալ օրդի ազա Ծատուրի տէր (1709), 198
 Խօջամալեան Թօմազ Նաւալար կոչեցեալ (1821), 808
 Խօջատար ծաղկող (1707), 311
 Խօջեանց գարմ (պատմութիւն) 806

Մերոն արքեպ. առաջն. Գամանակայ (1466), 93
 Մատուր խօջա Դիլաֆեանց օրդի Մկրտիչի տէր (1648), 387, 388
 Մատուր ամուսին Սանամի 4

Մատուր Փանոսեանց վերջին ստացող (1681), 337, 339
 — օրդի Առաֆեի տէր (1716), 189
 — միտ. օրդի Ղեւոնդի տէր (1719), 476
 — Յարութիւն Զուլպեյեցի (1821), 808

Կալինիկոս վկ. 365, 378, 400, 418, 430, 464
 Կալիթիմ վկ. 374
 Կալիթիմէ վկ. Գուսար Ատոֆուսի 424
 Կալիստրատոս վկ. 352, 373, 389, 408, 423, 439, 453
 Կամամոս տնս Կոնոնոս
 Կամնի բեկ զօրավար Շահ Ալասի (1606), 160
 Կամոնոս տնս Կոնոնոս

Կամոն Լարցն Լեւոնուդաց 815, 818, 820
 Կալիստիմէ վկ. 353, 374, 391, 409, 425, 440, 454
 Կալիստմ Խայ. Բերունի 446, 460
 Կատար վկ. տնս Կոսիար
 Կատարիմէ կոյս 360, 377, 396, 414, 445, 460, 638
 Կարապետ վկ. ընդ Ագմաշիայ 378, 449
 — Կար. 499

- Կաթ. էջմ. (1727), 754
- վրդ. առաջմ. Կիրզի վանքի (1488), 110
- վրդ. Բաղիշեցի տաղատաց (1540), 674, 676, 732
- վրդ. Տիգրանակերտցի գրիչ (1769), 575
- վրդ. առաջմ. Ն. Զուլայի (1823), 177, 303
- ֆիյ. մաշատակ յԱրմէշ 91
- Խրէց գրիչ (ԺԿ դ.) 826
- որդի Տիրատուր տէր (1321), 207
- կրօնաւոր տէր (1364), 77
- գրիչ Խ. Կազմազ (1329), 64, 65
- ֆիյ. որդի Յովհաննէս ֆիյ.ի գրիչ (1416), 521
- ֆիյ. տէր (1447), 85
- ֆիյ. որդի խօջա Ստեփանոսի (1464), 95, 335, 336
- ում ծաղկազ (1472), 96
- ֆիյ. որդի Մկրտիչ ֆիյ.ի տէր (1481), 340, 342, 343
- ֆիյ. Մերում տէր 38
- ֆիյ. որդի Մերում ֆիյ.ի գրիչ (1481), 342
- տաճար տէր Վաղարշապատու (1537), 82
- արքայ գրիչ (1580), 492
- արքայ կազմազ (1610), 32
- ում գրիչ (1683), 790
- ում գրիչ (1698), 240
- ֆիյ. որդի Խաչիկի (1699), 524
- ֆիյ. գրիչ (1779է վերջ) 539
- ում գրիչ (ԺԶ դ.) 333
- ում որդի Յովհաննէսի տէր (ԺԷ դ.) 159
- Սալիք-բեցի որդի Մամբուռի 70
- վրդ. տէր (ԺԸ—ԺԹ դ.) 315
- ֆիյ. Օհանեան (1840), 141
- ֆիյ. որդի Կարմեցի Յակոբ ամիրայի գրիչ (1877), 776
- Կարմիր Գլուխ, — Գլուխ ազգ. 41, 148
- Կարպիանոս (թուրք առ —) 570
- Կարապետ վկ. 352, 374, 391, 408, 424, 439, 454
- Կարապետբազ վկ. ընդ Արուսեակի 429
- Կարաբերիտ ֆախմանյ վկ. 433
- Կաւկի (Գորգի) քգ. վրաց (1467), 93
- Կելիսի վկ. ընդ Նազարիտի 424
- Կեմախիմոս Կեմախիտիկոս վկ. 436
- Կեաւարիտ վկ. 431
- Կերիմդոսի (Կարմրեքոսի) Կերիմդոս 293
- Կեփայ աշակերտ Պաւլոսի 352, 389,
- Կիկիբոմ տեա Սիսեբոմ
- Կիկիլէ Կիկ. 354, 374, 392, 410, 441, 455
- Կիմուտ ֆիյ. վկ. 365
- Կիմովազ (Կիմովազա) Կախարդ 327
- Կիարիանոս Կա. 281, 287, 293, 298, 352, 373, 390, 408, 424, 439, 577, 713
- Կիրակի (Կիրակոս, Կիրակոս ընդ Ուր-բաթու) 363, 378, 399, 417, 448, 462

- Կիրակոս որդի Յուդիտայ 319, 329, 346, 364, 378, 400, 418, 419, 463, 500
- Կիրակոս Կա. ընդ Մախիմոսի 436
- ԲԺ. վկ. Աղեֆանդրացի ընդ Յովհաննոս 358, 395, 413, 436, 443, 458
- Գգ. (Հռի ԻԿ) 424
- վկ. «անաստուած» 376
- վրդ. Երզնկացի (1330), 66, 366, 369
- վրդ. ում 628, 654
- վրդ. ուսումնակից Գրիգորիս Կաթ.ի 816
- ծաղկազ (1330), 70
- Թարիկեցի մկարդ 67
- կրօնաւոր տէր (1364), 78
- վրդ. տէր (ԺԿ—ԺԹ դ.) 828
- ֆիյ. որդի Մկրտիչի տէր (1416)
- ում գրիչ (1628), 687
- Խրէց. որդի Զափարիայի գրիչ (1694), 419, 420, 426, 652, 740
- Ժամանար որդի Սափազի տէր 57
- Կիւնդիանոս Կա. Կիւրդիանոս 631
- Կիւրալէ կոյս ընդ Անդշի 432
- Կիւրեղ Աղեֆանդրացի 319, 375, 412, 434, 555, 560, 581, 600—04, 614—17, 619, 620, 624, 656, 676, 736, 815, 818, 820, 822, 829
- Կա. Երուսաղէմի 291, 299, 314, 326, 330, 359, 376, 396, 414, 445, 459, 614, 617, 618, 635, 664, 675, 789
- Յուդա Կա. Երուսաղէմի 273, 290, 299, 301, 305, 313, 322, 363, 378, 398, 417, 448, 462
- Կա. ընդ Առեստոսի 364, 378
- Կիւրիմէ վկ. ընդ Մատրոնայ 353, 374, 391, 409, 440, 455
- Կիւրիմոս (Կուրմա) Կա. ընդ Փիլիմոնի 363, 378, 417
- Կիւրիմ Կաթ. վրաց 615
- Կիւրիտ վկ. ընդ Ալփիտի 423
- Կիւրտ Կա. ընդ Երանոսի 430
- Կզաւդիա կայսր 301
- Կզաւդիտ վկ. ընդ Պապի 357, 394, 412, 443, 458
- Կզիմէ Աղեֆանդրացի 430
- Կա. Անկիւրիայ 357, 375, 394, 412, 435, 443, 458
- Կիւրալ. Հռոմայ 354, 374, 392, 410, 441, 455, 815, 816, 818—21
- Գալամու 597
- Կզերտ վկ. աշակ. Դուկիանոս ֆիյ.ի 433
- Կզէնմիկոս (Կզնմիկոս, Կզնմոս) վկ. 359, 376, 395, 413, 444, 459
- Կզոդիտ վկ. Կզր. Աստերիտի 425
- Կզրատիտ վկ. 361, 377, 397, 415, 416, 446, 461, 638
- Կզովա ԲԺ. 353, 364, 374, 378, 391, 390, 409, 418, 440, 449, 454, 463, 638
- Կզարբաթ (թուրք Երանոս ընդդէմ —ի) 617
- Կոմիտաս Կաթ. 613, 637

Կանոնու ճգ. 359, 376, 395, 413, 444, 459
 Կոմնոնու (Կանոնու) արարողական վկ. 359,
 376, 395, 413, 444, 459
 Կոմբրիսու քնյ. վկ. 432
 Կոպր ճգ. 364, 378, 418, 430, 449, 463
 Կոստան Տիբերիսու հայր Կոստանդիանու
 Մեծի 319
 Կոստանդ որդի Կոստանդիանու Մեծի 319,
 362, 643
 — իշխան Ղարբրանի 632
 — ճգ. (թուղթ Գր. Նարեկացու առ —) 642
 — դպրապետ, տաղասաց 857
 — Սրիկ Մուսաղայի տաղասաց 509
 — հայր Ստեփանու Ջուլայի արքեպ. ի
 (1685), 752
 Կոստանդի գրիչ (1195), 36
 Կոստանդիանու Մեծ 301, 315, 319, 320,
 351, 357, 362, 366, 416, 447, 461, 642—
 44, 649, 650, 664, 675, 676, 686
 — որդի Կոստանդիանու Մեծի 319
 Կոստանդի իշխան (1072), 209
 — գրիչ (1303), 57

Կոստանդին Կար. Բարձրբերդցի 47, 432,
 570, Կանոնի՝ 823
 — Կաթ. Կեսարացի 63, 64, 579
 — մետրապոլիտ Նրապոլայ (1179), 586
 — տեր Կապիտա Ղզնակի, տեր (ԺԲ—ԺԿ
 դար) 214
 — պատրվոն քաղաքագն (Հեմուլ) 110
 — Ջուլայցի 857
 — հայր Ովանէսի ամուսին Աւագ տիկնոջ
 (1330), 69, 70
 — քի կլայն Ուռնայայ, որդի Ռոմանոսի,
 եղբ. Վասիլի 548
 Կոստան որդի Կոստանդիանու Մեծի 319
 Կոսմար (վաճառական) (Կոսմար) վկ. 374
 Կուկլիանու (Յուկլիանու) իշխան 351
 Կուռնիիսու հարկաւորապետ 358, 376, 395,
 413, 444, 458
 Կուռնիիսու Ծեր վկ. ի Նիկիայ 423
 Կրեսկեմոնու վկ. 361, 377, 397, 415, 446,
 460
 Կրոնիդէս ճգ. ընդ Ամտոնի 424

1

Հագրապետ տեր (1330), 69
 Հաթում Միլիֆ տեր (1490), 112, 113
 Հախիկ խօջա որդի Ղազարի տեր (1696),
 198
 Համազասպ վկ. ընդ Սահակայ 360, 377,
 397, 407, 415, 446, 460
 Համազասպ Մամիկոնեան կիրաքաղատ 592
 — եղ. Կազգուանի (1522), 119
 — տոսպն. Հաքաստու 805
 Հայկազն ճոր վկայ 449
 Հայրապետ բաբունի Արատու Ուխտէ 50
 — որդի Խաչատուրի գրիչ (1478), 100
 — քնյ. գրիչ (ԺԵ—ԺԶ դ.) 227
 — երեց գրիչ (1619), 157
 — քնյ. տեր (ԺԵ դ.) 237
 — վրդ. ծաղկազ (1661), 404, 468, 516
 — հայր խօջա Մաքարի 369
 — կուկլազ թուղթի (ԺԿ—ԺԶ դ.) 217
 — ում գրիչ (ԺԵ—ԺԶ դ.) 229, 230
 — երեց որդի Նովայի գրիչ (ԺԵ դ.) 742, 743
 Հասան քնի (Յասան) սուլթան Ամթայ
 (1469), 339, 499
 Հազունեաց խաչ 276, 284, 289, 295, 328,
 651, 664, 676, 710
 Հերթում Ա. քգ. 568, 651, 663, 682
 — Բ. քգ. 47, 48, 60, 555, 744, 745, 840
 — Սեբաստու տեր Լամբրոնի (1195), 36
 Հեղինէ տայր Կոստանդիանու Մեծի 301, 351,
 447, 461

— քոյր Մեսրոպ վրդ. Սիննեցու (յաճա-
 րատէ Շենեքու) գրիչ (1659), 730
 Հեղինու վկ. 423
 Հեղտանիսու (պատմութիւն) 649
 Հերակզ կայր 313
 Հերիֆ զուտար Սարխօշի տեր (1667), 182
 Հերոն եղ. Անտիոքայ 432
 Հերոնիսու Լաուրէթօ Ճերվարիէյմանի 760
 Հերովդէս 330
 Հերապետ Փարխուացի որդի Նարատունի
 տեր (1570), 126
 — վարդապետ տեր (1668), 185
 — որդի Խոսրովի տեր 92
 — քնյ. գրիչ (1679), 188, 194
 Հերապետեան Կարապետ գրիչ (1798), 732
 Հիպայ քոյր Սարգիսի տեր (1277) 48
 Հիպերիֆեան 374, 425
 Հիպոդիտ(էս) եղ. Բոստրաքաց 547, 614,
 Կանոնի՝ 816, 818, 821
 Հիսէին շախ տես Յիսէին շախ
 Հիսիֆու վկ. 359, 376, 395, 414, 445, 459
 Հնդիկ 366, 379, 400
 Հուլաու խան 263
 Հուլգար ազգ տես Ունկոյ
 Հուսնիսան որդի Ղազարի տեր (1709), 517
 Հոսիֆիսեան 315, 326, 352, 366, 374,
 390, 408, 424, 439, 453, 475, 812
 Հոսիֆիսեան մատու 167
 — կրօնաւոր քոյր Հերթում քգ. ի 38
 Հոսիսաքում տեր (1280*), 49

Ջազ վրդ. (գերեզման ի Սպանան) 148

- Ղազար (սու) բարեկամ Գրիստոսի 375, 433,
501
Ղազար Պատմագիր 290
— կար. էջմ. 479, 502, 530, 531, 545, 796
— եղ. Բանեմի (1584), 132
— Ջանկիցի (Գամձ), 722
— եղ. օրինակը ստառ (1469), 339
— ֆյ. գրե՛ 519
— Բազիկ Նարագդցի գրե՛ (1581), 508
— ֆյ. որդի Ներսէսի տէր (1505), 205
— եղ. Սասունաճառարով տէր (1607),
202
— որդի Սարաբեի տէր (1607), 150, 151
— ֆյ. որդի Խապի տէր 63
— (Ղզգազ) որդի Յովնանի (1613), 571
— ֆյ. որդի Մանրուսի տէր (1619), 333,
334
— ղալը գրե՛ (1631), 593
— որդի Առաքելի տէր (1800) 114
— յօջա, Բալմբար Ն. Զաղայի (1687),
858
— իսպառուր նաւիրազ (1863), 250
Ղազի ընկ Սալտանի (1605), 160
Ղազի խամ Բաղադաղի (Ղաւմ վիճարման—
բնամ հազդ Իւ մարմնը) 858
Ղազին Աշուղ տաղասաց 795
Ղաւուս որդի Արզուրի տէր (1491), 114
— որդի Ջեար խամի (1498), 117
Ղարա ռեւ որդի Մկրտիչի տէր 222
Ղարայ մերի՛ յօջա որդի Աղիշանի տէր
(1593), 128
Ղարամուրի՛նեց Միքայէլ ֆյ. (1691), 156
Ղարաւուսի՛ հայր Ջհանշահ խամի (1460),
90
Ղարաւուսի՛ Միթար իշխող Ատրպատականի
(1407), 80
Ղարսաշ հայր Անտոն Դալիլի 18
Ղաշիլան տէր Աւետարանի մը 107
Ղաշիլան զօրակամ վկ. 430

Ջաշիլի՛ք դուստր Գրիգորի տէր (1442), 83
Ջանի ապա որդի Ջեար խամի տէր (1499), 72

- Ղեւոնդ արժեղ. Վերաբայ 431
Ղեւոնդան ֆիյ. 321, 355, 365, 379, 419,
450, 464, 500, 682
Ղեւոնդիս (Մարգար) վկ. 363, 378, 399,
417, 448, 462
— վկ. (Անիկի), 361, 446, 460
— վկ. ընդ ին վկ. 419
Ղեւոնդա վկ. համիկ Սպինդարի 434
Ղուկաս Աւետարանի՛ 352, 374, 391, 408,
425, 439, 454
— կար. էջմ. 219, 533, 534, 537, 753, 796
— սարկաւազ Եմեսու 434, 436
— վրդ. առաջն. Ամբի (1597), 346
— վրդ. հարբերդի (1741), 621, 738, 760
— պատրիարք Գ. Պօլայ (1798), 779
— ռմ գրե՛ (1275), 595
— վրդ. տէր (1593), 552
— երեց որդի Սիրակիս (1648), 493
— Բալմբար Ն. Զաղայի (1680), 853, 858
— յօջա, իշխամ Ն. Զաղայի (1694), 419
— վրդ. գրե՛ (1765), 253
— որդի Խաղալու տէր (1804), 158
Ղուկիս (Լաւիկա) կայր վկ. 355, 360, 375,
377, 393, 396, 410, 414, 425, 430, 441,
456, 460
Ղուկիսնու (Ուղիկիսնու, Սաղիկիսնու) ֆյ.
վկ. 352, 374, 391, 408, 422, 425, 439,
454
Ղուկիսնու հարկապետ 374, 391, 408, 425,
439, 454
Ղուկիսն (սու) վկ. ընդ Մոկրարայ (Հոսի)
423
Ղումկիսնու եղ. (Գէորգ Գալստեանի նա-
մակ սա. —) 807
Ղուկիսնու ֆյ. Անտիոքայ 433
Ղուկիլիբերէ (Թաղք Աթոնի տա. —) 617
Ղուրաք, որդի Աստուածաճառի տէր
(1681), 841
Ղուրաք Գազ (Գրիգոր, 1467), 93

Ջեհար խաբում տէր (1306), 608

Ս

Մագման Մակացի գրիչ (1600), 258
 Մաթեոս ֆիյ. որդի Սարգիսի տէր (1466), 92, 93
 — որդի Բարսեղ ֆիյ.ի (1466), 93
 — մմն գրիչ (ԺԵ—ԺԶ դ.) 275
 — տես նաեւ Մատթեոս
 Մալի գրիչ աշակերտ Յարութիւն գրիչի (1658), 402
 — ղպիր գրիչ որդի Օլաբեկի (1667), 468, 713—715
 Մալիջան խօջա որդի Մելիքի տէր (1606). 104, 105
 — գրիչ աշակերտ Գասպար ֆիյ.ի (1658), 401
 Մալիսան մմն գրիչ (1685), 602
 Մակարայեցիք 379, 419, 450, 464
 Մակար եպ. Երուսաղէմի 815, 818, 820
 — ճգ. 359, 376, 413, 444, 459, 609, 636, 708
 — ֆիյ. պանդուխտ ի Հոմ (1262), 45
 Մակարիոս վկ. ընդ Եգիպտոսի 431
 Մակրիմէ կոյս ընդ Ալիսիմնայ 399, 433, 462
 Մահմադ սուլթան (1595), 147, 347
 Մահմեդի որդի Շահվիլի տէր (1615), 161
 Մահմէտ փեղաւար 293, 802, 803, 841
 — խան տէր Եւանի (1584), 67, 132, 137
 Մահմադ շահ (1723), 202
 Մահմադ (Մահմադ) շահ, քոռ Բաբախանի (1844), 144, 303, 775
 Մազաէ որդի Յովհաննէսի (1648), 172
 Մազաֆա մրգ. 432
 — ճգ. 374, 425
 — արքեպ. որդի Մելիք բեկի 68
 — Դերջանցի որդի Մկրտիչ ֆիյ.ի (1530), 40, 41
 — մետ. ֆիյ. գրիչ (1577), 128
 Մազսուդ բեկ վեգիր Շահ Ապասի (1606), 160
 Մաճառ ազգ 347
 Մամայ խաթուն մայր Վարդան վրդ.ի (1284), 50
 Մամառ վկ. 350, 373, 390, 407, 422, 438, 452, 638
 Մամալիք (տա) վկի. 423
 Մամէ որդի Սափրապ խօջայի (1668), 185
 Մամաւէ վկ. եղբ. Սամուէլի տես Մամուէլ
 Մամգիլի ճգ. 436
 Մամէ կոյս 353, 374, 391, 409, 425, 440, 454
 Մամկու խան 663
 Մամուէլ վկ. (Մամաւէ, Մամուէլ) եղբ. Սամուէլի 378, 399, 417, 448
 — կիռ կայսր 423, 683, 684, 822, 823

— եպ. առաջմ. Ս. Նշանի ի Պարվաւան (1209), 605
 — վրդ. գրութեան մպաստող յԱմասիա (1230), 44
 — ֆիյ. մուխրատու (1348), 76, 77
 — գրիչ (1472), 94
 — որդի Պետրոս ֆիյ.ի գրիչ (1488), 109
 — վաճառական քուղթ հոգաւոր (ԺԶ դ.) 333
 — վրդ. կիւմիւշխանցի (1831), 778, 779, 806, 809
 Մամուէլի կանոնք 816, 819, 821
 Մամուէլ հայր Ստեփանոս վրդ.ի 6
 — որդի Գալճգի մուխրատու 79
 — որդի Յակոբբանի (1761), 542
 Մամուշակ (Շամուշակ, ի հոմ վեզու Անիա) վկի. 373, 390, 407, 422, 438, 453
 Մամսիոս Սկիթացի վկ. 430
 Մաշքոց, Մաշտոց տես Մեսրոպ
 Մաշտոց կաթ. Եղիվարդացի 525, 526
 Մառեմ մայր Պետրէ երէցի (1280), 49
 Մառիմոս վկ. 423
 Մասուշակ իշխանի հարցմունք 791
 Մառփրովք տես Մեսրոպ
 Մատաթիա Առաքեալ 450
 Մատթեոս Աւետարանիչ 354, 374, 392, 409, 440, 455
 — ֆիյ. գրիչ (1284), 568
 — ֆիյ. գրիչ ի Նորավանդ (1318), 744
 — վրդ. գրիչ (1407), 80
 — վրդ. աշակերտ Գր. Տաթեւացւոյ 561, 693—696
 — վրդ. որդի Գրիգորի տէր (1654), 767
 — քարտուղար յԵջմիածին (1769), 575
 — մմն գրիչ (1769), 762
 — մանկավարժ որդի բրուտ Յովհաննէսի (1774), 777
 Մատիքի(?) վկ. 376
 Մատրոնա վկ. ընդ Բարաքիսի 353, 374, 377, 391, 409, 440, 455
 Մարգար լրացնող գրիչ եւ մորոգող (1619), 345
 — ֆիյ. որդի Քարամատի տէր (1640), 139, 282
 — որդի Բաղդասարի տէր (1660), 485
 — ֆիյ. որդի Աղաուլի տէր (1668), 184
 — ֆիյ. գրիչ (ԺԵ դ.) 628
 — ֆիյ. գրիչ եւ տէր (1728), 565
 Մարգարէ ֆիյ. որդի Աղաուշահի տէր (1330), — արեղայ գրիչ (1364), 78
 — որդի Յովհաննէսի գրիչ (1456), 88
 — խօջա որդի Մարխանի տէր (1613), 267
 — որդի խօջա Սահատի տէր (1686), 603, 604

- որդի. Զաֆարիա Զուլայեցւոյ (ԺԶ—ԺԷ դար) 20
- երեց գրիչ (1707), 514
- Մարգարիտ դուստր Ստեփաննոսի գնաղ եւ մուրազ 75
- Մարքա Բոյր Ղազարու 358
- վկե. ընդ Դիւնոսի 379
- վկե. ընդ Թեկղի 378
- վկե. կին Մարիոս վկ. ի 434
- վկե. 421
- Մարիս (Մարիա՞ս) վկ. ընդ Միմասայ եւ Կասփորայ 374
- Մարիամ Աստուածածին, ցամկիս մէջ նկատի առնուած եւ միայն հետեւեալ Տօմբըը
- — Տօմ Գօստայ 373, 390, 407, 422, 438, 452
- — Տօմ Գիւտ Տուփն 364, 378, 399, 418, 449, 463
- Բոյր Ղազարու 358
- Մազտաղիճացի 672
- վկե. ընդ Փիլիպպոս Առաքեալի 410
- Նեղիտացի 360, 377, 396, 415, 445, 460, 638
- վկե. ընդ Աբրահամ ճգ. ի 374
- վկե. ընդ Թեկղի 363, 398, 417, 447, 462
- վկե. ընդ հարիստոսի 430
- Մարիմոս վկե. 358, 376, 395, 413, 444, 458, 708
- վկե. դուստր Նեգիմէի 636
- վկե. կին Քսենփոմի 357, 375, 394, 412, 435, 443, 458
- Սիւնեաց տիկին 526
- կին Աւշին Լամբրոմի իշխանի 36
- դուստր Աւշինի Լամբրոմի իշխանի 36
- ում տէր (1645), 171
- ազաշխարազ տէր եւ մուրատու (1668), 105
- Ջիգ, կրօնաւոր դուստր Ղազար Բիւ. ի (1761), 554
- Մարիամէ կոյս 365, 379, 400, 418, 449, 463
- Մարիաս տնս Մարիս ընդ Կասփորի (Կոսփարի)
- Մարիմոս տնս Մարիամ—Մարիմոս
- սինգղիսիկոս վկ. 430
- Մարիոս վկ. այր Մարքայի 434
- Մարկեդոս եպ. 349, 373, 388, 406, 421, 437
- Մարկիաճնոս մոտար վկ. 353, 391, 409, 425, 439, 454
- (Մակարիոս) 360, 396, 414, 445, 460
- Մարկիաճնոս կայսր 745
- Մարկիմոս վկ. ընդ Փիլիմոնի (Մարբրի) 363
- Մարկոս Անտարաճիչ 360, 361, 377, 396, 414, 433, 445, 446, 459
- աբբայ ճգ. 360, 377, 396, 415, 445, 460
- Հռոմէացի ճգ. 360, 377, 396, 415, 460

- վկ. ընդ Ստեփաննոսի յԱնտիոք Պիսիդիայ 424
- եպ. Արեթուսայ 360, 377, 396, 414, 445, 459
- ճգ. 359, 376, 395, 413, 444, 459
- Բիւ. գրիչ (1661), 403, 404
- Բիւ. գրիչ (1662), 4, 6
- Բիւ. որդի Յովհաննէս Բիւ. ի գրիչ (1668), 469, 470
- Բիւ. հայր Նիքիմ Սանցւոյ 549
- երեց գրիչ (ԺԷ դ.) 550
- Մարկոսեան գերդաստան մուրատու (1901), 30
- Մարուգ Սնկերտացի որդի Կոստանդի (1739), 46
- Մարուքայ որդի Զաֆարիայի տէր (ԺԶ դ.), 131
- Մարուքաս եպ. 319, 332, 362, 378, 398, 416, 447, 462
- Մարուքէ ում տէր 335
- այր Սալգատի տէր (ԺԷ դ.) 482
- Մարուփէ (Մարգարէ) ճգ. 167, 375
- Մարտիանոս (Մարդինոս, Սարտիանոս) ճգ. 358, 376, 395, 413, 444, 458, 637, 682
- Մարտիմէ կոյս (Արաց) 433
- Մարտիմոս հյրատ. Հռոմայ 693
- Մարտիրոմ մոտար վկ. 353, 391, 409, 425, 439, 454
- Մարտիրոս որդի Ս. Սարգսի 276, 284, 294, 320, 330, 357, 375, 394, 412, 436, 443, 458
- արքեպ. առաջմ. Գոմոց վանքի Բաղէշի (1587), 136
- վրդ. առաջմ. Ն. Զուլայի (1597), 347
- եպ. որդի Հայրապետի տէր (1618), 236
- գրիչ (1301), 578
- գրիչ (1318⁶), 744
- Բիւ. տէր (1373), 79
- արքեպ. կազմող (1471), 38
- Բիւ. որդի Մկրտիչի տէր (1570), 126
- ում ծաղկազ (1592), 143
- խօցա որդի հոգեամի տէր (1611), 153
- գրիչ (1613), 649, 650
- Բիւ. որդի Յակոբ Բիւ. ի տէր (1617), 119
- հեղաճի ծաղկազ (1623), 370
- որդի Յակոբի գրիչ (1635), 328
- գրիչ Յայսմատուրքի (1639), 344
- Բիւ. Կատարիմէ վանքի Ն. Զուլայի (1671), 302
- վրդ. տէր (1687), 516
- դպրոց գրիչ (1706), 582
- որդի Բարխուդարի (1770), 310
- միայնակեաց տէր (ԺԵ—ԺԶ դ.), 275
- ում գրիչ (ԺԷ—ԺԸ դ.) 315
- պարոմ տէր (ԺԷ դ.) 606
- մեռ. տէր 505
- ում մորթազ 57

— ռմն երեց 44
Մալմայդանի որդի տեր երկրին Գեղամայ
(1603), 68
Մախսմուս Կայ. Աղեքամորու 431, 615
— վկ. ընդ Դաւայ 415, 461
— վկ. ընդ Յարեմիտսի 424
— Բիւ. ընդ Արեղայանի 436
— իմաստաւեր 594
Մեյանի վկ. 432
Մեյի Կայ. 354, 374, 391, 409, 435, 440, 455
Մեյիտիմէ վկ. 436
Մեյիտիմէ որդի Կայի տեր 82
Մեյի Ընդոր որդի Սահակայ տեր (1588),
53
Մեյի Բաճական Ներսէս արքայ. 190
Մեյի Բաճական Կայ. Զոհայ 429
Մեյի Բաճակ. վկ. ընդ Աղեքամայ 378, 449
— գրիչ (1618), 348
Մեյի Բաճակ. Բիւ. որդի Մարգարի Ռարգոզ
(1690), 251
Մեյի Բաճակ. Բիւ. 360, 377, 396, 414, 445,
460
— Կաթ. Էմ. 68, 152, 157, 271, 334, 345,
367, 369, 571, 771, 821
— վրդ. Կաթի (Երեւանի) ուսուցիչ Սի-
մէոն Կաթ. Ի 832
— տարկ. Կոկոզ Բուրքի (1373), 79
— վրդ. առաջն. Խաչատր վանքի (1442), 81,
83
— Բիւ. որդի Ստեփանոսի գրիչ (1477),
507
— ռմն գրիչ (Ժե—ժգ դ.) 254
Մեյի Բաճակ երեց գրիչ Եւ ծաղկող (1645), 171
Մեյի Բաճակ ռմն Կաթմազ (1649), 101
Մեյի Բաճակ Կայ. 431
Մեյիտիմէ առաջն. Յովհաննայ անապատի
(1098), 816, 817
Մեյիտիմէ Կայ. Կանոն 816, 818, 821
Մեյիտիմէ Կայ. Անտիոքացի 594
Մեյիտիմէ վկ. 360, 396, 415, 460
Մեյիտիմէ տեւ Մեյիտիմէ վկ.
Մեյիտիմէ Մարգար. վրդ. 31, 351, 352, 358,
374, 376, 389, 391, 395, 407, 408, 413,
423, 424, 438, 439, 444, 453, 454, 458,
615, 638, 651, 660, 677, 787
Մեյիտիմէ Կաթ. 643
— վրդ. Կանոնացի 561, 562
— Կաթմազի գրիչ (1621), 559, 560
— արքայ. Ն. Զուլայի (1622), 212, 345,
571
— վրդ. Սիւնեաց 730
— վրդ. Վաչոց Զարեցի 547, 839
— Բիւ. որդի Ներսէս Բիւ. Ի (1481), 104
— Բիւ. տեր (1496), 263
— Խեղանցի որդի Մարտիրոս Բիւ. Ի գրիչ Եւ
ծաղկող 157, 159, 162, 166, 168, 237,
265, 283, 295, 370, 372, 379, 384

— երեց, որդի Զանգի տեր 228
Մեյիտիմէ Կայ. 363, 378, 398, 416,
447, 462
— Կայ. Կոստան 353, 409
Մեյիտիմէ զին. 354, 374, 392, 410, 441,
455
Մեյիտիմէ վկ. ընդ Աղեքամայ (Արաց) 434
Մեյիտիմէ (Մեյիտիմէ, Մեյիտիմէ, Դոր-
դիմէ) վկ. 356, 375, 394, 412
Մեյիտիմէ խօսք որդի Մարտիրոս տեր 109
Մեյիտիմէ որդի. ծաղկող (1593), 145, 443
Մեյիտիմէ խօսք որդի Գրմանչանի տեր
(1407), 80
Մեյիտիմէ գործար 650
Մեյիտիմէ (Մեյիտիմէ) Կայ. 351, 373,
390, 407, 422, 438, 453
Մեյիտիմէ Կայ. տեւ վկ. 354, 374, 389, 409,
440, 455
— վկ. ընդ Երեւանի 355, 375, 392, 410,
429, 441
— արքայ. առաջն. Արեւիչի (1460), 90
— արքայ. Ի Կաթմազայ (1774), 841
— ռմն ծաղկող (1303), 56
— ռմն ծաղկող (1456), 88
— ռմն ծաղկող (1482), 107
— կրմն. ծաղկող (1539), 122
— ռմն գրիչ (Ժե դ.) 236
— որդի Մարտիրոս (1729), 494
— Բիւ. գրիչ (1747), 531
Մեյիտիմէ (Մեյիտիմէ, Մեյիտիմէ, Մեյիտիմէ) Կայ. 351, 373, 390, 407,
422, 438, 453
Մեյիտիմէ ընդ Դաւիթի մրդ. Ի 359, 376, 396,
414, 445, 459
Մեյիտիմէ վկ. ընդ Յիսայի 365
Մեյիտիմէ մայր Սեմեֆերիմ խօսքի 367
Մեյիտիմէ որդի Սալթանի տեր (1595), 146
Մեյիտիմէ Գրմանչ (1605), 148
Մեյիտիմէ ազա որդի Սիմէոնի տեր (1537),
100
Մեյիտիմէ մոր վկայ Թարսիզի 315
Մեյիտիմէ ուստա տեր 428
Մեյիտիմէ Զուլայիցի որդի Նաւրվալի գրիչ
(1610), 795
Մեյիտիմէ թեկ խօսք տեր (Ժե—ժգ դ.) 231
Մեյիտիմէ ձապուի պարան Վրաց (1501), 119
Մեյիտիմէ որդի Ամիրսի (1627), 68
— գրիչ (1686), 603
Մեյիտիմէ որդի Ասատուրի տեր (1652),
294, 295
Մեյիտիմէ որդի Տիրատուրի տեր (1652),
176
Մեյիտիմէ Կայ. Ամիր Սարգիսի (Ժե դ.) 370
Մեյիտիմէ տեր Խեղանցի (Հիգանցի, 1591,
1611), 142, 147, 154
Մեյիտիմէ տեր Ամիր (1594), 271

- Միւռնոմ եպ. 350, 366, 373, 389, 400, 406, 421, 437, 452, 464
- Միհայել վկ. վանահայր Զօբայ 424
- Կաթ. Էջմ. (1582), 181
- Աստուի 799, 800, 801, 822, 823
- Կաթ. տէր (1622), 641
- Կաթ. առաջն. Ն. Զուլայի (1698), 747, 751
- Կաթ. որդի Աստուածատուրի գրիչ (1667), 573
- Բիշ. տէր (1277), 48
- Վրդ. խմբագրող ճաշոցի (1764, 1799), 268, 269
- խօսք որդի Խերի տէր (1635), 610
- Վրդ. ազատագնող Աւետարանի մը 103
- ումն, գրիչ (1620), 13
- Բուհիաթ Երէց գրիչ (1630), 689
- որդի Դարմանի տէր (1641), 38
- մետ. սպասաւոր Կատարինէ վանքի (1671), 302
- Բիշ. գրիչ 252
- Բիշ. տէր 60
- Միհիկայ մրգ. 560
- Միսիքաթ Գօշ 376, 395, 413, 444, 458, 500, 559, 659, 672, 677
- Ազարամցի տէր (1402), 564
- Սկեւտացի 725
- Կաթ. կազմող 36
- սրկւզ. կոկզող քուլթի (1284), 51
- (Միսիքաթիչ) Բիշ. տէր (1610), 467
- Մկրտիչ Նաղաշ 500, 795, 813
- արքեպ. Միգագետաց 38
- Կաթ. տէր 259, 260
- Վրդ. առաջն. Արգելան վանքի (1539), 122
- արքեպ. առաջն. Ն. Զուլայի (1784), 533, 537, 540
- Բիշ. տէր (1036), 30
- Կոկզող մագաղաթի (1330), 67
- ումն գրիչ (1400), 632
- որդի Յովաննէսի տանուտէր տէր (1452), 86
- Բիշ. որդի Թադէոսի գրիչ (1475), 97, 98
- Բիշ. որդի Դանիէլի մուրաւառ (1476), 101
- Բիշ. հայր Մաղափա վրդ. Դերբանցլու 40
- որդի Յովաննէսի տէր (1518), 208, 209
- Բիշ. ումն (1608), 347
- ումն գրիչ (1616), 740
- Երէց գրիչ (1654), 767
- որդի Բաքէնի տէր (1671), 192
- Բիշ. գրիչ (1671), 191
- Երէց որդի Կիրակոսի գրիչ (1696), 781, 782
- Երէց գրիչ (1699), 847
- որդի Ազարեպի գրիչ (1700), 481, 482, 544, 583, 585
- Բիշ. Դաշտեցի որդի Մատրէոսի (1600), 349
- արքեպ. Վերքին ստացող 58
- Մկրտում Երէց յուշագիր (1684), 334
- որդի Աստուածատուր Բիշ.ի (Փէ դ.) 468
- Զուլայի Դիւաքեանց որդի Աւետի գնող 103
- Մնացական որդի Սափարի տէր (1694), 427, 428
- Մշկմագ դաստը Շաքիմանի տէր 401, 402
- Մակրապ վկ. 423
- Մանուկ խաչար 664
- Մովսէս ընթերցող վկ. 436
- Մովսէս մրգ. 351, 373, 389, 407, 423, 438, 453
- խափշի վկ. 363, 378, 398, 417, 447, 462
- Քերթաղ (Խորեմնացի) 315, 317, 354, 410, 441, 455, 637, 640, 648, 652, 663, 677, 744, 787, 798, 836
- (Քուլթ առ Ամն Բարեխրատ) 659
- Կաթ. Էջմ. 161, 163, 371, 379, 384, 611, 665, 689, 750, 832
- արքեպ. Ն. Զուլայի 198, 200, 201, 202, 311, 474—76, 503, 504, 512, 529, 542, 609, 717, 718, 734, 736
- միայնակեաց (խրատ) 654
- ումն գրիչ (1293), 744, 746
- Բիշ. տէր (1301), 578
- արքեպ. քարտուղար Մովսէս Կաթ.ի (1641), 832—834
- (Մօսէս) արքեպ. գնող յայագգեաց 94
- Երէց, որդի Ներսէսի գրիչ (1699), 309, 310
- Բիշ. որդի Լարիսի տէր (1715), 494
- Մովսէսեան Գաւաթ Բիշ. գրիչ (1853), 851
- Մովսէս խօսք Խիւրդկալ Մաղափա վրդ. Դերբանցլու (1530), 41
- Մուղնայ մարտիրոս 376
- Մուշեղ Մամիկնեան 649
- Մուրատ զամն որդի Ազուլ փառաւանի (1498), 117
- Մուրատ սուլթան (1584), 67, 130, 132, 139, 142, 143, 271, 347
- փաշա (1611), 154
- (Մորատ) քուլթ. կոկզող (1597), 347
- քեկ, տիրայ կնքանայ, հայր Մաւիման քեկի (1570), 126
- Սարգիս որդի Մանուկի տէր (1634), 600
- որդի Զաւարապի տէր 508
- Մուրատեան որդի Մարգարէի տէր 86
- Մօթաւէտ Դօվէ քաղաքագետ Սպասանի (1845), 303
- Մօրկիոս վկ. ընդ Խն վկայից 419
- Մօրաս (Մուրաս, Սարաս) վկ. 361, 377, 397, 416, 447, 461
- Մօրիկ խաչար 276, 289, 328, 664

8

- Յակիմբոս վկ. ընդ Պիգաստսի 353, 374, 391, 409, 440, 454
 — վկ. ընդ Պատրիկոսի 362, 378, 398, 416, 447, 461
 — վկ. Կեսարացի 364, 378, 399, 418, 448, 463
 Յակոբ (Յակովբոս) Առաքել, որդի Ջերեդիայ 281, 282, 288, 293, 333, 356, 358, 375, 376, 393, 395, 398, 411, 413, 416, 431, 442, 444, 447, 457, 458, 461
 — Տեառնեղբայր Առաքել 318, 327, 353, 374, 391, 408, 425, 439, 454, 625
 — Տեառնեղբայր ընդ Դաւթի 356, 375, 393, 411, 431, 442, 456
 — արքունակալ ի Սպահան (1664), 381
 — արքեպ. առաքմ. Ջուղայի (1643), 5, 172, 264, 294, 468, 486
 — արքեպ. առաքմ. Ջուղայի (1747), 502, 531
 — արքեպ. առաքմ. Ջուղայի (1791), 427, 506
 — Կալ. առաքմ. Թվին մեմաստանի ի Մէրտին (1362), 643
 — Կաթ. (Մեծֆարեցի, 1284), 50, 568
 — Կաթ. (Տարսոնեցի, 1329), 65, 66, 71, 74
 — Կաթ. Ջուղայեցի 5, 178—80, 182, 184—186, 188—94, 199, 237, 246, 266, 301, 302, 339, 401, 403, 426, 486, 493, 510, 522, 556, 573, 709, 714, 716, 754, 760
 — Կաթ. Կոնստան (Շնորհալոյ քաղաքի գրտնիւ մասին), 738
 — Կաթ. քարգմանի վեցօրէից մեկնութեան մը 626
 — Դրիմեցի 821, 822, 848
 — Ձգ. 435
 — Մծբնացի 277, 284, 294, 327, 333, 355, 375, 393, 411, 430, 441, 456, 501, 588, 710, 721, 783
 — Նալեան, պատր. Կ. Պօլսոյ 538, 731, 732, 748, 758
 — Կալ. Սրմոյ (Արծալայ) 275, 293, 300, 301, 307, 315, 325, 327, 333, 360, 396, 414, 445, 460, 682, 729
 — վկ. ընդ Գր. Նիւսացոյ 375
 — (Յակովիկ) վկ. Պարսիկ 355, 375, 392, 410, 441, 456
 — Տաղաւաց, որդի Տէր Յուսկան 812
 — (Յակոբոս) վրդ. գրիչ (1176), 32, 33
 — (Յակովբոս) Երածիշտ տէր (ԺԲ դ.) 596
 — Եղբ. Թորոս գրիչ Գամանկեցոյ ի Հոռո (1262*), 45
 — մեմակեաց տէր (ԺԳ. դ.) 215
 — Եղբ. Թումայ գրիչի (1310), 29
 — վրդ. որդի Դաւաշի տէր (1476), 101
 — Բեյ. գրիչ (1518), 209
 — Երէց որդի Մալաղի գրիչ Եւ տէր (1562), 181
 — Երէց կազմող (1580), 90
 — արքեպ. գրիչ (ԺԶ դ.) 491
 — որդի միտ. Սարգիսի գրիչ (1601), 793
 — Երէց Ջուղայեցի գրիչ (1607), 150
 — Խօջա, որդի Միքի տէր (1609), 250
 — Բեյ. կազմող (1610), 32
 — որդի Հայրապետ Բե.ի գրիչ (1613), 724
 — Բեյ. ծաղկող (1613), 268
 — Կր. տէր (1618), 12, 13
 — Բեյ. որդի Աստուածատուրի, կազմող (1619), 334
 — Բեյ. Թոխաքեցի տէր (1619), 821
 — Երէց Ջուղայեցի մորոզող (1622), 212
 — Երէց գրիչ (1627), 14, 15
 — դպիր գրիչ (1632), 26
 — (Յակոբոս) Բեյ. որդի Էվաղի, գրիչ (1659), 266
 — Խօջա, տամուտէր Ջուղայի (1651), 175
 — Բեյ. որդի Մարտիրոսի գրիչ (1660), 180, 510
 — սարկաւագ, գրիչ (1660), 485, 486
 — ոմմ գրիչ (1662), 4, 6
 — ոմմ գրիչ (1663), 754
 — վրդ. տէր (1663), 753, 754
 — վրդ. տէր (1666), 233
 — Բեյ. որդի Առաքել Բե.ի (1669), 158, 211, 513
 — Բեյ. գրիչ (1686), 752
 — Բե. գրիչներ 245, 541, 550, 845
 — Բե. գրիչ (1701), 718
 — վրդ. ծաղկող (1703), 854
 — Երէց, որդի Ստեփանոս Բե.ի, գրիչ (1709), 198
 — Մեիլիհնց, որդի Աւետի (1713), 49
 — Կալ. վամախար ի Մուշաղբիւր (1736), 384
 — դպիր, գրիչ (1742), 546
 — դպիր, աշակ. Զորքամուղլու Գէորգի (1776), 758
 — վրդ. Սաղիմալի, նուիրակ (1805), 809
 — Երէց գրիչ ի Նախիջեւան 608
 — Կալ. Խաչատուր ստացողի 20
 — որդի Հարոնի, նուիրող 50
 — Պօզոս Երէց Ջուղայեցի կազմող 53
 — վ.օռմիւր ի կարգէ Գարեգոզաց 737
 Յակոբջան ոմմ տէր 335, 337
 Յարութիւն վրդ. որդի Ռոսակէսի տէր (1651), 846
 — ոմմ գրիչ (1658), 402
 — ոմմ գրիչ (1665), 237
 — Բե. որդի Մարգարի գրիչ (1686), 511
 — արքեպ. տէր (ԺԵ դ.) 508

- Բիշ. արդի Երեւանցի Տէր Սիմեոնի գրիչ (ԺԸ դ.) 490, 509
- Բիշ. գրիչ (1702), 625, 626
- արդի Մանուկի տէր (1730), 223
- վրդ. առաջն. Զուլայի (1738), 302
- վրդ. Կ. Պոլսեցի, աշակ. Յովհաննու Պատր. ի (1741), 738
- Բիշ. գրիչ (1744), 530
- Երեց գրիչ (1746), 502
- տիրացու Կ. Պոլսեցի գրիչ եւ տէր (1797), 567
- Բիշ. գրիչ (ԺԸ դ.) 515
- Եպ. առաջն. Զուլայի (1807), 758, 759
- վրդ. Սանահնեցի գրիչ (1825), 805
- Յանքուշ վկ. տես Խանքուշ
- Յիգորուզ-Աստուածատուր վկ. 358, 376, 395, 413, 429, 444, 459
- Յիւմար վկե. ընդ ԽԲ վկայից 376; 395, 413, 444, 458
- Յեռոթեան փիլիսոփայ Աթենացի 616
- Յեսու արդի Նաւայ 350, 373, 390, 407, 422, 438, 452
- Յետիկար արդի Տիրատուրի տէր (1607), 713—715
- Յեւնիլ վկ. ընդ. Սպեւսիպոսի (Արաց), 434
- Յիմգորիկոս ք. Գաթա 359
- Յիսակ վկ. ընդ Տիտոսի 365
- Յիսակեմ (Հիսակեմ) շահ 3, 195, 198, 200, 427, 472, 474, 476, 503, 524, 527—29, 583, 585, 605
- Յոս Արդար 362, 377, 398, 416, 446, 461, 547
- Յոսեփուս վկ. ընդ Մաքսիմուսի 424
- Յովակիմ (Խայր Աստուածատուր) 365, 400, 418, 429, 449, 464
- Դպիր, արդի Լեւոն երեցի տէր Խարխրեւսի 36
- աւագերեց կազմող (1550), 36
- գրիչ Ի Կարին (1820), 797
- Յովասափ, Պատմութիւն 366, 379, 400, 419, 436, 450, 464, 627, 629, 812
- ռմ տէր (1657), 178, 179
- ռմ գրիչ (ԺԸ դ.) 451
- ռմ գրիչ (ԺԸ դ.) 848
- Յովկ վրդ. 353, 374, 391, 408, 425, 439, 454, 560
- Յովհաննէս անուն իր բոլոր փոփոխակներով այս շարքին մէջ. տես Յանե Ռեան Եւն
- Յովհաննէս Կարապետ Մկրտիչ 280, 287, 313, 319, 349, 353, 356—58, 372, 375, 376, 388, 390, 393, 395, 406, 407, 411—413, 421, 422, 437, 438, 442, 444, 451, 457, 459
- Առաքեալ Աւետարանիչ 282, 288, 298, 327, 333, 352, 356, 362, 373, 375, 377, 389, 393, 398, 408, 411, 416, 423, 431, 439, 442, 447, 453, 457, 461, 561, 725
- Անարծաթ բծ. վկ. ընդ Կիրակոսի 358, 376, 395, 413, 436, 443, 458
- Ազուաշ ճգ. 365, 379, 400, 418, 449, 463
- Արմիշեցի 327, 342, 722
- Բաղիշեցի պատր. Կ. Պոլսոյ 730
- Գառնեցի 361, 375, 635, 651, 655—57, 663, 671, 716, 724, 736, 787
- Գրեցի ճգ. 362, 378, 398, 416, 447, 461
- Գուրգուր իւլ. առաջն. Գեորգիս Ռիստի (1481), 342
- Դամասկացի 684
- Իւլ. Անտիոքացի 624
- Իւլ. (Ներքողեան ի Ս. Կաթ. Եկեղեցի) 317
- Իւլ. Արքեպիսկոպոս (ԺԳ դ.) 600
- Իւլ. առաջն. Հայոց Թառի (1321), 208
- Իւլ. առաջն. Զուլայի (1833), 303, 381
- Ա իւլ. առաջն. Հաղարտու 805
- Բ իւլ. առաջն. Հաղարտու 805
- Իւլ. առաջն. Վարազայ (1447), 85
- Իւլ. առաջն. Վարազայ (1486), 496
- Իւլ. միաբան Եղորդու վանաց (1497), 116
- Իւլ. արդի Ղարապաղի, Հոռոմուսի վանաց (1585), 134
- Իւլ. արդի Մեղիք Շահնազարի 68
- Իւլ. Զուլայեցի 709, 710, 774, 775, 777
- Իւլ. Ռշտունեաց (1477), 507
- Իւլ. արդեգիր Ղազար Կաթողիկոսի (1740), 545
- Երզնկացի Պուլ 291, 563, 572, 628, 664, 755, 793, 794, 813
- Երուսաղէմի Խայրապետ 291, 359, 376, 396, 414, 445, 459, 616—19, 816, 818, 821
- Էլէֆսի ք. Ռուսաց (1695), 758
- Թուլիուրամցի 649, 792, 795, 802, 813, 840, 848
- Բ Կաթ. (Թուրք) 615
- Կաթ. արդի Կոստանդնուպ 37, 39, 42
- Կաթ. Արուանից (1466), 93
- Կամարտ ազատ 357, 375, 394, 412, 434, 443, 457
- Կոզմեցի վկ. 362, 377, 416, 447, 461
- Հուլով 757, 852
- Ղրիմեցի 733, 774
- Բգ. Ի Ղոկիմ քաղաքէ 636
- Մայրաքոմեցի 614—19
- Պահեցող ճգ. 373, 422
- Պարգաւիտ ճգ. 435
- Մանդակունի 273—75, 277, 279, 284, 286, 290—92, 294, 299, 300, 304—307, 313, 314, 322—25, 331, 332, 614, 615, 655, 659, 708, 710, 712, 815, 816, 818—821
- Մարկոս տես Մարկոս Աւետարանիչ
- վրդ. Մրբուլ 773

- Ոսկեքերամ 273—75, 290—92, 298—300, 304—08, 313—18, 320—26, 330—32, 354, 357, 374, 375, 392, 394, 409, 412, 422, 426, 435, 440, 443, 455, 458, 555, 579—82, 591, 597, 602, 614, 615, 617, 618, 631, 636—38, 442—44, 647, 648, 651, 657, 658, 666, 671, 676, 716, 733, 740, 787, 853
- Որսոնեցի 434, 557, 558, 561, 570, 595, 696, 829, 830, 841, 853
- Պատր. Ասորուց 637
- Պատր. Կ. Պոսայ (1808), 759
- Սամահնեցի արեղայ (1464), 336, 339
- Սելուսեան մելիք հեղինակ Պատմութեան 805
- Վրդ. (խրատ), 652, 693
- Վրդ. տէր (1173), 591
- Վրդ. տէր (1275), 595
- Վրդ. Կ. Պոսեցի տէր (1624), 558
- Վրդ. Բարսեղայ պետ տէր (1655), 822
- Վրդ. աշակերտ Դաւիթ Զուգայեցույ (1671), 302
- Վրդ. Համնեցի գրիչ (1688), 587
- Վրդ. Կ. Պոսեցի Բարգամնիչ (1689), 756
- Վրդ. Կ. Պոսեցի (1690), 671
- Վրդ. Մեծ ղետ Ղազարու վանաց (1831), 738
- Վրդ. Փոքր ի Կ. Պոլիս գրիչ (1831), 738
- Վկ. որդի Քսենոփոնի 357, 394, 412, 428, 435, 443
- Տարսնացի 732
- Բարսեղայ (1273), 745
- Քոննեցի 601
- Օսնեցի, իմաստասէր 361, 377, 397, 415, 434, 446, 460, 682, 730, 744, 762, 773, 815, 818, 820
- (իվանէ) Օրբելեան, եպ. Սիւնեաց, որդի Լիպարիտի գրիչ 52—54
- գրիչ (1098), 816, 817
- գրիչ (1069), 31
- Բիւ. գրիչ (ԺԲ—ԺԳ դ.) 224
- գրիչ (1216), 42
- Բիւ. եղբ. Սարգիս Բի. (1218), 39, 40
- գրիչ եւ ծաղկող Թամատի վանքէն (1284), 50, 51
- Բիւ. գրիչ (1295), 745
- Բիւ. գրիչ (ԺԳ դ.) 215
- գրիչ (ԺԳ. դ.) 94
- որդի Մկրտիչ Բի. ծաղկող (1362), 224, 225
- գրիչ (ԺԴ—ԺԵ դ.) 223
- սպասաւոր բանի, տէր (1400) 632
- որդի Մկրտիչ Բի. ի տէր (1412), 210
- արեղայ որդի Սուլտանի (1458), 347
- գրիչ (1472), 95
- Էրեմեբցի, որդի Պելգեմի տէր (1475) 97, 98
- որդի Քոյրեկի տէր (1475) 98
- որդի Միրզէի տէր (1479) 102
- գրիչ «Թալս Մանուկ Աւետարանի» (1479), 102, 103
- արեղայ գրիչ (1481), 106
- կր. որդի Յովհաննէսի տէր (1486), 496
- արեղայ գրիչ (1491), 113, 114
- գրիչ (ԺԵ դ.) 633
- որդի Մկրտիչ Բի. գրիչ (ԺԵ դ.) 227
- ծաղկող եւ կազմող (1507), 121
- գրիչ որդի Մկրտիչ Բի. (1507), 344
- երէց Գառնեցի տէր (1590), 138
- արեղայ գնող եւ կազմող (1595), 276
- կր. որդի Թումի տէր (ԺԶ դ.) 243
- Բիւ. տէր (ԺԶ դ.) 333
- գրիչ (1603), 116
- կազմող (1604), 99
- Բիւ. որդի Յովհաննէս Բի. գրիչ (1605), 147, 148
- ռմն նորգող (1608), 219
- որդի Միրզի նորգող (1613), 103
- սրկգ. Ազալեցի, որդի Սարսիւսանի, գրիչ (1618), 155, 156
- որդի Յակոբ Բի., գրիչ (1619), 821
- արեղայ, որդի Գրիգոր Բի. գրիչ (1621), 792
- Բիւ. նորգող (1628), 160
- խօյա Զուգայեցի տէր (1629), 665, 666
- գրիչ (1635), 167
- Բիւ. որդի Յովհաննէս Բի. տէր (1642), 241
- գրիչ (1643), 264
- երէց, որդի Զորավար Բի., գրիչ (1652), 176
- Բիւ. որդի Դաւութի տէր (1656), 739
- գրիչ (1662), 4, 6
- գրիչ (1663), 183
- ռմն գրիչ (1663), 493
- ռմն ի Հնդիկս տէր (1665), 193
- գրիչ (1668), 185
- սարկաւագ յուշագիր (1672), 187
- Ղազմնեցի, որդի Ղուկաս Բի. գրիչ (1693), 844
- պարոն, որդի Գրիգորի տէր (1699), 308—310
- խօյա որդի Մարգարիտի գրիչ (ԺԵ դ.) 802
- գրիչներ (ԺԵ դ.) 536, 770
- Բիւ. տէր (ԺԵ դ.) 619
- որդի Յակոբեանի գրիչ (1716), 189
- Բիւ. ժամադար, յուշագիր (1731), 420
- Բարան, որդի Մարգարի, Զուգայեցի, տէր (1739), 477, 478
- Բիւ. գրիչ (1740), 545

- ֆեյ. որդի Սահրադի մորոգող (1745), 481
- ռմն մուիրատու (1752), 147
- ֆեյ. հաչիկեան մուիրատու (1869), 775
- որդի Աստուածատուրի մուիրատու 123
- ֆեյ. որդի Գուլախանի տեր 218
- արեղայ, որդի Կարապետի, տեր 75
- արեղայ Մրբուգ. որդի Պարսամի տեր 602, 603
- արեղայ գրիչ 119
- որդի Յարութիւն ֆե.ի մուիրատու 556
- Յովնան (Յունան, Յոնան) մրգ. 373, 423, 435, 548, 561
- Յովսէփ Աստուածաւայր 318, 432
- Արիմաթացի 320
- Կալ. Ամսիմայ († 1216), 42
- Կալ. Արզուբազմէ. Սամահնեցի (1769), 761
- Կալ. Տատկեցի, որդի Սիմէոնի գրիչ (1587), 136
- հաչիկեցի (1835), 835
- վկ. ընդ Ակիփսիմեայ 353, 374, 391, 409, 440, 454
- վկ. Դունեցի 363, 378, 399, 417, 435, 448, 462
- ֆեյ. գրիչ (1304), 58
- ծաղկող (1330), 75
- գրիչ (ԺԵ դ.) 467
- սարկաւազ, որդի Աստուածատուրի գրիչ (1652), 294
- ֆեյ. գրիչ (1661), 405
- ֆեյ. գրիչ (1662), 4
- ֆեյ. գրիչ 713—15
- ֆեյ. որդի Մատուրի գրիչ (ԺԵ դ.) 517
- ռմն գրիչ ի Կ. Պոլիս (1774), 777
- Բնարագործ, որդի Մուրատի տեր (1784), 162
- ֆեյ. տեր (ԺԵ—ԺԸ դ.) 749
- Յովսիմոս միայնակեաց 672
- Յորդանան արեղայ գրիչ (1305), 740
- մոր վկայ 435

- Յուդա-Թադէոս տես Թադէոս Առաքեալ
- Յուդա տես Կիրեղ Նրուսադէմացի
- Յուդա Յակոբեան Առաքեալ 358, 376, 395, 413, 444, 458, 561
- Յուլադիան տաւուին Ագաթայի (1669), 26
- Յուլիոս կայս ընդ Նկայիա 430
- Յուլիանէ կայս 355, 392, 410, 431, 441, 456
- վկ. ֆեյր Պաւղոսի 360, 377, 396, 414, 445, 460
- Յուլիանոս Աղիկառնացի 14
- Կալ. Ապամիդ 429
- Ուրացող 284, 294, 320, 322, 330, 594
- վկ. ընդ Սահակայ (Ահեկի) 361, 377, 397, 415, 446, 460
- վկ. Նգիսպոսի (Մարգաց) 363, 378, 379, 417, 448, 462
- վկ. ԲԺ. ընդ Մովսիսեանի (Արաց) 436
- վկ. հիւրընկալ Գրիստոսի (Արաց) 435
- վկ. ընդ Թէոդորոսի (Նաւասարդ) 422
- Յուլիոս Կալ. Հռոմայ 618
- Յուլիոս, մայր Կիրակոսի 318, 329, 364, 378, 400, 418, 449, 463, 619, —յի եկեղեցի յԱմիթ 346
- Յունան վկ. ընդ Բարաքիսի 360, 377, 396, 414, 445, 459
- Յունսի վերջին ստացող 43
- Յուսիկ, ֆեյ. Արտամեդի, յիշատակ՝ 375, Ազօթ՝ 787
- ֆեյ. մուիրատու (1622), 212
- Յուստիան (Յուստին) կայս 352, 373, 390, 408, 424, 439
- Յուստինոս կայսր 321, 637
- Յուստինոս վկ. գորակամ (Մարբրի) 362, 378, 398, 447, 462
- (Յուստինոս) վկ. փրկիսոփայ (Ակեկի), 397, 446, 461
- վկ. (Նաւասարդ) 350, 373, 389, 421, 437, 452
- (Ուստինոս, Յունիս 1) 638
- Յուստոս Կալ. Նրուսադէմի 577

Ն

- Նագար խօջա, տանուտեր Զուլայի, Կայր Բագտասար Զուլայեցոյ (1627). 14, 15, 328
- Նագարիւս վկ. 424
- Նահապետ Կաթ. Էջմ. 198, 309, 427, 428, 605, 853
- Նահապետեան Յակոբ մուիրատու (1895), 186
- Նազաշ (Նդաշ) Կալ. տեր օրինակին (1597), 346
- Նամա (հատուած Մեկն. Յովհաննու) 572

- մայր Յովհ. Օրբելեան Սիմեաց Կալ.ի 52
- Նաուս մրգ. 561
- Նաւիպ որդի Նույարի տեր (1608), 254
- Նատր շահ Պարսից 488, 803
- Նարինգեկ որդի Սարգիսի տեր (1628), 688
- Նարկէտ Կալ. վկ. 376
- Նեկտառիոս հյրապտ. Հռոմայ Կամոմֆ 816, 818, 821
- Նեղոս ճգ. 279, 286, 607—609, 634, 637, 657, 659, 667, 712

Նեմեքիտ վկ. եղբ. Կզոզիտսի 425
 — եղ. Պերգեայ 358, 376, 395, 413, 444, 458
 Նեստոր հերձուածող 615, 616, 624
 Ներշապուհ (Մերշապուհ) եղ. Մամիկոն-
 մէից, Կամոմ 818, 820, 823
 Նետազաց ազգ 649
 Ներսէս որդի Հռոմայ Բագատրին (Պատ-
 մուքիմ) 672
 Ներսէս Պարբէւ Կաթ. 311, 354, 374, 378, 392, 410, 441, 455, 547, 644, 649, 676, 680, 693, 694, 832, 839
 Ներսէս եղ. վկ. ընդ Աթմազիմեայ 378
 — Լամբրոմացի 14, 36, 317, 558, 560, 567, 580, 587, 672, 673, 684, 722, 740—42, 744, 825, 853
 — Դիմող Կաթ. 434, 615, 815, 818, 820, 822
 — Դմորիայի 313, 317, 326, 327, 366, 369, 455, 485, 509, 538, 563, 564, 572, 577, 642, 654, 656, 659, 683, 684, 724, 725, 736, 738, 790—92, 794, 813, 822—24, 834, 840, 848
 — Դ Կաթ. Աղթամարայ (1501), 120
 — Ե Կաթ. Աշտարակեցի 303, 809, 810
 — Խոստովանող ընդ Սահակայ 429
 — Վրդ. Տարոնցի 435
 — արքեպ. Բաղիշեցի (1624), 778
 — արքեպ. որդի Կուչիքեկի, եղբ. Ստե-
 փանոս Կաթ. (1475), 97, 98
 — արքեպ. Սեւանայ (1476), 519
 — եղ. Ազուանից (1560), 123
 — Վրդ. Վանասայր Ապրեղ Վանքի ի Սիւնիս (1284), 568
 — արքեպ. առաջմ. Հաղարատու 805
 — Բնյ. աշակերտ Ստեփանոս Վրդ. Յակո-
 բեցի 568, 579
 — ռմ գրիչ (1230), 43, 44
 — Կլայեցի գրիչ (1313), 63
 — Երևանցի որդի Յետկարի գրիչ (1447), 498, 499
 — արքեպ. գրիչ (1501), 120
 — Բնադրի Մեսրոպ Վրդ. Կաթագի (1621), 560

— Տաշմի մետ. որդի հաշատուրի տէր (1655), 822
 — Բնյ. տէր 79
 — Վրդ. գրիչ յերուսաղէմ (ժէ դ.) 768
 Ներսիստոս (Նեփիստոս) ծառայ համքուշի 357, 394, 412, 422, 443, 458
 Նեփէմատ պարոմ որդի Յովսէփի տէր 44
 Նէանաս վկ. ընդ Պրոկոպիոսի 378
 Նէաքիտան (Նայրիմ) վկ. ընդ Պոզիտոսի 375, 433, 442
 Նէանոս (Նիմոնոս) վկ. (Ստեփ.) 424
 Նեփիստոս տես Ներսիստոս
 Նիամդարոս (Նիկամդարոս) վկ. ընդ Մար-
 կիմոսի 363
 Նիկամար Յաշատարկաւազ 449
 Նիկիմար եղ. Նիքրատիսու 431
 Նիկիտոս վկ. 351, 373, 389, 407, 423, 453
 Նիկիփառ (Նիկիփոր) վկ. 358, 376, 395, 413, 444, 458
 Նիկողիմոս 431
 Նիկոլ Թորոսովիչ որդի Նագուպի արքեպ. Լեւոնի 62, 597
 Նիկողայոս հյրապ. 167, 355, 375, 392, 410, 441, 456, 501, 622
 Նիկողայոս որդի Հռիփսիմէի տէր (1671), 191
 Նիկոմիդիայ երկու բիւրք 375, 393, 411, 429, 432, 442, 456
 Նիմուէացուց Գամն 500
 Նիւաս ընթերցող վկ. ընդ Փուսիոսի 422
 Նոշրով Բ. (հոստով Ամուշրուամ) շխարհա-
 18
 Նորին Բնյ. մետ. որդի Շարանի տէր եւ ծառ-
 կազ (ժէ դ.) 245, 246
 Նուար Բ. վկ. ընդ Իրայիտայ (Հոռի) 373
 Նումէ կղւս 353, 374, 391, 409, 425, 440, 454
 Նուրազիգ որդի Մէրվանի գնող (1522), 119
 Նուրիքան խօջա տմուրիմ Բահարի տէր (1605), 465
 Նուրվայի խօջա Օմօզեցի, որդի Առաքելի տէր (1597), 346, 347
 Նուրվէրտե որդի Հայրապետի տէր (1694), 419, 420

Ո

Շահ Աբաս Մեծ Բ. 14, 67, 68, 96, 104, 105, 145, 146, 149, 150, 152, 154, 157, 159, 160, 168, 175, 202, 212, 260, 334, 345, 349, 367, 370, 401 եւն.
 Շահ Աբաս Փոքր Բ. 5, 9, 97, 172, 175, 177—79, 182, 193, 237, 264, 266, 288, 294, 381, 387, 401, 403, 486, 493, 510

Շահադամ Բ. Ազուանից (Ազամիստանի 1560), 123
 Շահգուտ հուստար Արդւինսեհի տէր (1478), 100
 Շահ Իսմայիլ տես Իսմայիլ շահ
 Շահնազար մելիք, տէր Երկրին Գեղամայ տէր (1606), 67, 68

— արդի Յովհաննէսի տէր (1686) . 196
 — հայր Գրիգորիս արեղայի (1778) , 19
 Շահնշահ թգ. Պարսից (1746) , 502
 Շահուս գնդ Աւետարանի 41
 Շահ Սափուն տես Սէֆի շահ
 Շահավար աղա արդի Հայկազի տէր (1541) . 343
 Շահվէրս արդի Առաքելի տէր 51
 Շահրիման խօջա հայր Մշկնագի 402
 Շահփարի կին Մամուկի տէր (1634) . 166
 Շաղաւաթ արդի խօջա հոյաթի վանեցի (1606) , 148
 Շաղիտա վկ. աշակերտ Դանիէլի 357. 376, 394, 412, 443, 458
 Շամումի տես Շամում Մակարայեցի
 Շանգլուխ ազգ մարդակերաց 362, 448
 Շապուհ թգ. Պարսից 320, 330, 649
 Շատափ խան տէր Բաղէշի (1587) . 136
 Շեխ միտ. արդի Ալլուի տէր (1457) , 261, 262

Շիզա աշակերտ Պօղոս Առաքելի 364, 378, 399, 417, 463
 Շինու սարկաւագ վկ. 354, 374, 392, 409, 440, 455
 Շմաւոմ (Շամումի) Մակարայեցի 365, 400, 419, 450, 464
 — Առաքել ազգական Գրիստոսի 352, 361, 373, 389, 408, 423, 439, 446, 453, 460
 — եղ. ընդ Կրեսկեդոսի 361, 377, 460
 — եղ. վկայ Աւետարանի մը գնումին (1499) , 72
 — քիչ. արում խնդրամով Առաքել Սիւնեցի կը գրէ Գերակամութեան լուծումն 842
 — գրիչ (ժէ դ.) 450
 Շոնհուր քիչ. տէր (1290) , 518
 Շուշան դուստր Ս. Վարդանայ 431
 — կոյս վկ. շոր կոչեցաւ Յովհաննէս 430
 — թգհ. դուստր Աշին Լաւրբոնացոյ 36
 Շվէտ ազգ 665

Ո

Ոգորիտա վկ. ընդ Պրակտոսի (Արաց) 434
 Ռթմանցի (Օսմանցի) 134
 Ումալիա վկ. ընդ Դիտի 379, 418
 Ռեան երէց Դարգամագեցի (1584) , 84
 Ռեան երէց գրիչ (1710) , 669
 — երէց արդի Ռեան քիչ. ի Մադրաս (1727) , 754, 755
 Ռեանէս արքեպ. Բերդակայ (1573) 60
 Ռվանէս արդի Կոստանդինի եւ Աւագ տիկնոջ (1330) , 69, 70
 — խօջա Զուղայեցի մուիրատու (1563) , 60
 — ում գրիչ (1610) , 32
 — քիչ. գրիչ (1622) , 676
 — արեղայ արդի Ամիրփաշի տէր 95
 — արդի Ներսէսի տէր 107
 Ռղիտա տես Աղիտա
 Ռմեսիմա աշակերտ Պօղոս Առաքելի 358, 376, 395
 — վկ. ընդ Ստրատոնիկոսի 373, 390, 407, 421
 Ռմորատոս եղ. 435
 Ռմորատոս (Ռորատոս) վկ. 373, 421
 Ռմորիտա վկ. տես Յովան ընդ Բսնեփոնի
 Ռմորիտա կայսր 355
 Ռմփրիտա (Ամփրիտա) ձգ. 363, 378, 399, 417, 448, 462
 Ռմփրիտա կրնւր. գրիչ (1442) , 81, 83

Ոսպախտա եղ. (թուրք Բարսեղի առ —) 592
 Ռսկան արդի Սուլթանգուլի տէր (1600) 258
 — քիչ. գրիչ (1632) , 161, 162
 — արդի խօջա Գրիգորի տէր (1640) , 65
 — զայիւր գրիչ (ժէ դ.) 241
 — քիչ. գրիչ (1737) , 203
 — քիչ. արդի Յովհաննէս քիչ. ի տէր (1764) , 490
 Ռսկեան քանաւայ 320, 351, 373, 384, 423
 Ռսկի մայր Ստեփանոս վրդ. ի (1662) , 6
 Ռվսէ մրգ. 425, 560
 Ռրդիք եւ քոռում Գր. Լուսաւորչի 375, 392, 410, 441, 456
 Ռրմգան վկ. ընդ Արդոյ եղ. ի 460
 Ռրոգիմէս 581
 Ռւկիլանտա տես Ղուկիլանտա
 Ռւիկի կրնւր. արդի Սարգիսի, գնդ Աւետարանի 44
 Ռւնկոք (Հումգար) ազգ 39, 40
 Ռւտաղ (սյոնիմն վիտաղ) եղ. Հոռմայ 615
 Ռւրքաթ վկ. Աղեփսանդրացի 363, 378, 399, 417, 462
 Ռւրքանտա վկ. արդի Եւստափոսի 364, 378, 448
 Ռւրսիկիմոս վկ. 421
 Ռփրիտա վկ. (Բաղոց) 431

2

Զամչեան Հ. Միքայէլ 776

Պ

Պայատիտա ճգ. 435
 Պալալոզ (Պալիալոզ) կայսր 603
 Պաղտատար տես նաև Բաղտատար
 — խօջա որդի Ծաղիկի տէր 771
 — միտ. Գրիգորեան գրիչ ի Կ. Պօլիս 732
 Պամփայուն (Պամփայուն) վկ. 362, 398, 416, 447, 461
 Պամփիր (Պամփամիր, Պամփամիր) վկ. 362, 398, 416, 447, 461
 Պանդալեան բժ. 365, 379, 400, 418, 449, 464
 Պանսեմիաս (Պանսեմ) վկ. ամուսին Թէոփանսի 363, 378, 399, 417, 448, 462
 Պապ վկ. 423
 — քիչ. որդի Մկրտիչի տէր (1388), 551, 552
 Պապաֆ իշխան (1284), 50
 Պապէ (պոփեֆ Պապիաս) ընդ կողքից 357, 394, 412, 443, 458
 Պապի մալիֆ իշխող Քոչիգու երկրի (1560), 123
 Պապիլուս (Բարիլուս) վկ. 352, 391, 408, 424, 439, 454
 Պասիմկրատէս վկ. 361, 377, 397, 415, 446, 461
 Պասեկվիչ գեներալ 806
 Պատապիտա վկ. ընդ Ալիքալայ 393
 Պատերմութեան վկ. 364, 378, 400, 418, 430, 449, 463
 Պատրիկոս եպ. 362, 378, 398, 416, 447, 461
 Պատրոնիկէ կայսրուհի 301, 675, 676
 Պարեն մայրաքաղաք 449
 Պարթմոս եպ. ընդ Արքաեմ եպ. ի 376
 Պարմոն գեղդ Անտարամի (1537), 110
 Պարսամ (Պարսում, Պարսուս, Պարսում) ճգ. 357, 376, 394, 412, 443, 458
 Պարսամ արքայ կազմող (1630), 87
 — իսկ Մրֆուզ Յովնանտի տէր 603
 Պարսիկի մզգ 67, 311
 Պարսում եպ. Նդեսից 435, 436
 Պաղոս տես Պօղոս
 Պասայիտ զան (1330), 66
 Պաֆմոտիտա վկ. 424
 Պաֆսիմոս (Պաֆսիմոս) ճգ. 361, 397, 415, 461
 Պեղաֆիա կայս 352, 374, 377, 391, 397, 408, 415, 425, 439, 446, 453, 461
 — վկ. ընդ Ազրիանոսի 363
 Պեղիտոս վկ. (Նասասարդ) 421

Պեռնպատուէ (Պեռպատէ, Պեռպատուէ, Պեռպատի) կայս 358, 376, 395, 413, 444, 458
 Պետր էլէֆսիչ (Պետրոս Մեծ) 758
 Պետրէ երէց գրիչ եւ տէր (1280), 49
 Պետրոս Առաքեալ 281, 288, 293, 327, 333, 356, 357, 362, 364, 375, 378, 393, 394, 398, 399, 408, 411, 412, 416, 417, 423, 431, 438, 442, 443, 447, 448, 453, 457, 462, 463, 501, 561
 — իյրպտ. Ազեֆանդրացի 319, 329, 357, 375, 394, 412, 434, 443, 457, 637
 — իյրպտ. իզք. Գր. Նիւսադուլ (Հրոտից) 464
 — անդաւրմ վկ. 377, 397, 415, 460
 — Նիւթրապօլսեցի վկ. 356, 375, 393, 412, 442, 457
 — վկ. (Վերտորեւից ի Հայս) 363, 378, 398, 417, 447, 462
 — վկ. ընդ Անանիայի 435
 — վկ. ընդ Տատիանայի 433
 — աշակերտ Գրիգոր Հռոմայ իսկրապետի 359, 414, 431, 445, 459, 682
 — կաթ. (Գետադարձ), 652, 664
 — եպ. Սիւննաց 318
 — եպ. առաջն. Նորդուտի վանքի (1497), 116
 — եպ. Սպերի (1584), 130
 — արքեպ. առաջն. Ն. Ջուղայի (1737), 480
 — արքեպ. տէր 46
 — Մեծ քգ. Թուսաց տես Պետրէ էլէֆսիչ
 — քիչ. տէր (1081*), 21
 — գրիչ (ԺԱ—ԺԲ դ.) 140
 — քիչ. տէր (1292), 638
 — դպիր գրիչ (ԺԳ դ.) 630
 — Սալիքարեցի որդի Թաւաֆուլի (1442), 70
 — արքայ ծաղկող (1575), 128
 — Մալա մոնուտէր Ն. Ջուղայի (1584), 84
 — որդի Վերջանի տէր (1606), 34, 41, 111, 254, 312, 347, 349
 — Պօղոս քիչ. քարգմանիչ (1624), 778
 — խօջա, որդի Վէլիմանի, տէր (1643) 228, 289
 — որդի Միմասայ Ջուղայեցու գրիչ (1734), 723
 — որդի Յովնան քիչ. ի տէր (1739), 514, 515
 — միաբան Ամեմափրիկի վանքի գրիչ (1742) 504
 — քիչ. մոտար գրիչ (1764*), 269

- ֆիյ. որդի Թասալուի տեր (1671), 426
 — որդի Դաւթի, վաճառական, գրիչ (1674), 25, 611, 798, 801
 — ֆիյ. որդի Յովակիմայ տեր, գրիչ, ծագ-կող (1791). 242, 426, 427, 428, 498, 532, 533, 536, 537, 539, 540
 — գրիչ ի Կ. Պօլիս (1691), 511
 — պարոն որդի կիրակոսի տեր (1698), 195
 — ֆիյ. Պտղեանց, որդի Մելքոնի գրիչ (1795), 783
 — ռմն տեր (Ժէ դ.) 468
 — որդի Առաքելի տեր (1800)
 — ֆիյ. տեր (1811), 254
 Պետրոսեան (հայրապետ), 365, 400, 418
 Պերեգին վկ. ընդ Սրապիոնի 418
 Պիզատոս դատաւոր 652, 664, 686
 Պրատոն վկ. 354, 374, 392, 409, 440, 455
 Պոմսպաս ճգ. 434
 Պոնտիանոս վկ. Սպաղմոսացի 434
 Պոպլիսոս հայ. Աթենացուց, աշակերտ Պօղոս Առաքելի 435
 — (Պոպլիսոս) ճգ. 435
 Պորփիր, Գրուքիւմ 828, 829, 831, 843, 846
 Պորփիրոս հայ. Գագա, Թեազոնիկէի 359, 376, 395, 413, 444, 459
 Պորփիրիոս գուսան վկ. 353, 374, 388, 409, 440, 455
 Պուստիոնի զան Նետաղաց (1333), 7
 Պուտաղ հայր Գագամիրի (1555), 70
 Պոտոսախոս վկ. ընդ Նագարիոսի 424
 Պտուս ռմն տեր 333
 Պիգաստոս (Պիգաստոս, Պիգասոս) վկ. 353, 374, 391, 409, 440, 454
 Պիթագորաս իմաստասեր 620
 Պիռնոն իմաստակ 830
 Պիմա վկ. ընդ Եմիմայ 434
 Պիոն ֆիյ. վկ. 321, 360, 377, 414
 Պիչար (Բիչար) իշխան հրդ. Վիգէմ-Վրթա-նէսի (1330), 66
 Պիստիս վկ. ընդ Սոփիայ 365, 379, 400, 419, 450, 464
 Պրակա կոյս (Նպրաֆսէ՝ Հոստից) 379
 Պրիմոս հայ. Աղեքսանդրոս 435
 Պրիմոս վկ. ընդ Արեւսի 430
 Պրիսկա կոյս ընդ Թեոդուլայ (Արաց), 434
 Պրիստիրիա կոյս ընդ Միլանայ (Քաղոց) 432
 Պրորի վկ. դուստր Նուսաֆիսի 366, 378, 448
 Պրոխորոն տարկաւազ 449
 — որդի Ագարիա գրիչի (1669), 26
 — իմաստասեր 620
 Պրոկզ հյրպոս. Կ. Պօլսյ 308, 318, 319, 426, 615
 — հայ. կիզդ 624
 — հայ. կիւիկիդ 619
 — վկ. (Պրակզ) ընդ Սրապիոնի 378, 418, 449, 463
 Պրակզէ վկ. 424
 Պրակզոս վկ. ընդ Պրակոսոս հայ. ի (Արաց), 434
 Պրակոպիան վկ. (Սկրոպաս) 364, 378, 399, 418, 449, 463
 Պրակոսոս հայ. ընդ Պրակզոսի 434
 Պրապոս (Պրակոպիոս), 364
 Պրոսպիոնի. Թուրք Յուլիայ հայ. Հոսմայ առ —, 618
 Պրոտոլիա վկ. ընդ Գեորգայ (Անեկի), 446
 Պրոտոնեան Բոնավենքուրա, աշակերտ Յովի. Հոյովի գրիչ (1690), 852 տես մասն. Պօնա-վենքուրա Ջուզպեցի
 Պօղէ վկ. ընդ Սոփիայ (Տրէ) 375
 Պօղիկարդոս խոստովանող ընդ Լուսիայ (Քաղոց) 430
 Պօղիկտոս (Պօղիստոս, Պուլիստոս) վկ. ընդ Նէարիոնի 356, 375, 394, 412, 421, 430, 433, 442
 Պօղոս Առաքել 281, 288, 293, 327, 333, 356, 364, 375, 378, 393, 399, 411, 417, 431, 442, 448, 457, 463
 — ամսպատական 355, 375, 392, 410, 446, 456, 638
 — հայ. վկ. 373, 388
 — հայ. Նփրատիսացի 431
 — Լուստրացի 708
 — հայ. Շաւշատացի (Սամոսատեցի) 615
 — խոստովանող Անիսանդրացի 353, 374, 388, 409, 440, 455
 — ճգ. 377
 — վկ. հրդ. Յուլիանէի 360, 377, 396, 414, 445, 460
 — վկ. (Վլատորից ի Հայս) 363, 378, 398, 417, 447, 462
 — ֆիյ. Տարսոնցի, (Թուրք Ն. Շմորեալայ առ —) 822
 — Տարսոնցի վրդ. 315
 — արքեպ. առաքնորդ Ն. Ջուլայի (1748), 479, 480, 481, 531, 725
 — արքեպ. ի Հնդիկս (1821) 808
 — ռմն տեր (1295), 745, 746
 — կրօնաւոր տեր (1384), 24
 — ռմն նկարիչ խորանաց (1267), 47
 — արքեպ. գրիչ (1566), 125
 — Կրէց գրիչ (Ժէ դ.) 243
 — տիրացու Մշեցի (1825), 144
 — տանուտեր Ոստանայ գնդ Ճաշոցի 260
 Պօնավենքուրա Ջուլայեցի (1689), 756, 759 տես մասն. Պրոտոնեան Բոնավենքուրա

9

Ջալալբեկ արդի Սաֆար խօջայի տեր 55, 56
 Ջալալադին 86
 Ջալալօղլի տեր Խաչենայ 348
 Ջամբուզ արդի Առաքելի տեր (1631), 791,
 792
 Ջամուշ միրզա շահ (1469), 338
 Ջաֆարօղլի ադա Ն. Ջուլայի (1712), 626

Ջըզլի արդի, փաշա Օսմանյան (1606), 67,
 68
 Ջեանշահ խամ, արդի Ղարաուսուֆի (1460),
 90—92, 262
 Ջզալ փաշա (1605), 148
 Ջունեիս ադա, արդի խօջա Բաբի, տեր
 (1518), 347, 348

Ռ

Ռաֆայել վրդ. Կարմեցի գրիչ Եւ տեր
 (1797), 738
 Ռեքէտ (Յեռուքէտ) փիլիսոփայ 614
 — առաջմ. Հաղարատու 805
 Ռըսուլմ խամ յաջորդ Հուլաու խանի*Ս
 (1496), 263
 — Ռիմա վկ. ընդ Ենիմայ (Արաց), 434
 Ռումնու վկ. 354, 374, 392, 409, 440, 455
 — վկ. ընդ Դաւթի 378, 400, 418, 463
 — Երզնգու վկ. 424
 — ճգ. 436
 — Խայր Վասիլի Եղորթ Կաստանդինի 548

Ռափիլու վկ. 422
 Ռուսիմ տնտես վկ. 377, 397, 415
 Ռուսսանէս դուստր Աւետիաշէի տեր
 (1670), 188
 Ռուսիս վկ. 431
 Ռստակէս արքեպ. Արարատի (1457), 262
 — Քանայքեցի գնոզ Աւետարանի 41
 — գրիչ (1330), 74
 — արքեպ. գրիչ (1605), 349
 Ռ(ը)ստակէս (Ռաուստակէս) տեր (1632),
 161
 Ռօշկանից ազգ 367

Ս

Սարայ վկ. ստրատիլատ 377, 397, 415, 445,
 460
 Սարայ (Սարայ) վկ. ընդ Ղեւոնդիսի 361,
 377, 397, 415, 446, 460
 Սարէլ տես Սամուէլ
 Սարեմու վկ. 377, 397, 415, 446, 460
 Սարիմու եզ. Սիմոնյ վկ. 432
 — վկ. (Արեգ) 359
 — վկ. (Արաց), 436
 Սադախ Երէց տաղասաց 509
 Սադուկ եպ. վկ. 358, 376, 395, 413, 444,
 458
 Սաք արդի Քարամի տեր (Ժէ դ.) 685
 Սաթեմիկ Տիկին (Սուֆիասեմեմ) 320
 Սալլամքեամ, Էնդիմակ կրօնագիտութեամ
 733
 Սալվարի խամ արդի Գուլվալի տեր (1641),
 365
 Սահակ Պարբու Կաթ. 27, 290, 313, 320,
 351, 365, 373, 389, 390, 407, 422, 423,
 438, 452, 577, 615, 739, 815, 818, 820,
 822, 832
 — Վերջին՝ Կաթ. Ջորափորեցի Կանոնք՝
 815, 818, 820, 822

— արքեպ. 362, 378, 398, 416, 447, 462
 — Արծրունի վկ. 360, 377, 397, 407, 415,
 446, 460
 — խոստովանող ընդ Ներսէսի 429
 — մոր վկայ ընդ Յովսէփայ 435
 — պարսիկ, մոր վկայ, ընդ Յովիանոսի 377,
 446, 460
 — Արդար եպ. Թաղէտի վանուց 825
 — եպ. առաջմ. Նոր Նրեւանի—Սպահան
 (1659), 266
 — վրդ. առաջմ. Կ. Պօլսոյ (1709), 826
 — կրօնաւոր տեր (1310), 29
 — արդի Յովհաննէսի միտ. տեր (1337), 72,
 73
 — արդի Շաքրիարի տեր (1488), 109
 — արքեպ. արդի Հերապետի ի Լվով տեր
 (1611), 791
 — Վերդիկեմ տեր (1638) 228
 — արդի Մատուրի տեր (1786), 143, 144
 — Քիչ. մուկրատու (1820), 143
 — արքեպ. մմ գրիչ 98
 Սահրաւ ամուսին Նդիսարեթի (1661), 4
 — պարսմ մարզոզ (1703), 142
 Սամարբուհի մուկրատու (1689), 741

Սամբատացիք 319

Սամոնա վկ. ընդ Գուրիասայ 354, 392, 409, 440, 455

Սամուել մրգ. 373, 421

— (Սաբել) վկ. հղալար Իսմայելի 363, 378, 399, 417, 462

Սանամ ամուսին Մատուրի, բոյր Եղիսաբեթի, տեր (1661), 4, 6

Սանդուխտ կոյս 326, 375, 411, 430

Սայեմ վկ. ընդ Որմզդամայ 460

Սառա Դաշտեցի դուստր Գեորգի գրիչ (1671), 301, 302

— կուսամ ի Ն. Ջուլայ մարգար (1683), 261

Սառահեմ կազմող (1456), 63

Սասայ վկ. ընդ Շաղիսայ 376

Սարատիամուս վկ. ընդ Տրոփիմայ 423

Սարգիս Ջորավար 276, 284, 294, 304, 320, 330, 357, 375, 394, 412, 436, 443, 458, 500

— վկ. ընդ Բագուսի 352, 374, 390, 408, 424, 439, 453

— Կաթ. Աղթամարայ 104, 111, 342

— Կաթ. Եջմ. (1496), 119, 263

— վրդ. Շմորեայի 273—75, 304—07, 321—25, 330—32, 561, 583—85, 730, 733

— տրֆեյ. Գիտնական (1284), 50

— եղ. Գստույ (1321), 208

— եղ. Պղնձահեմֆի (1333), 71

— եղ. որդի Ղազարի գրիչ (1488), 110

— Կազմակերպ 651, 682

— Տաթևացի եղ. (1541), 343

— Բեյ. տեր (1218), 39, 40

— Բեյ. տեր (1230), 44

— ում գրիչ (1292), 639

— ընկեր Սահակ կրթաւորի (1310), 29

— Բեյ. որդի Սիւլեմ Բեյ-ի ի Բերկրի (1362), 224, 225

— միտ. տեր (1447), 85

— Բեյ. որդի Յովհաննէսի տեր (1460), 89, 90

— Բեյ. որդի Ներսէսի տեր (1478), 210

— փոքր. Բեյ. Հիգամցի, որդի Սարգիս Բեյ-ի (1591), 141, 142

— Բեյ. ծաղկող յԱլեմեր (1591), 65

— Բեյ. գրիչ ի Բաղէշ (1592), 143

— տրեպայ գրիչ ի Սպահան (1607), 152

— միտ. որդի Միրջանի տեր (1608), 138

— գրիչ ի Ն. Ջուլայ (1613), 267, 268

— կրթաւոր գրիչ ի Դաշտ գիւղ (1615), 367, 368

— Երեց, որդի Բուրաստանի գրիչ (1638), 170

— Ղաւչիկ, որդի Աւետիսի տեր (1650), 680

— Երեց, որդի Յովհաննէսի գրիչ (1695), 605

— Ամիր գրիչ (1696), 198, 845

— Բեյ. գրիչ (1698), 195

— Երեց գրիչ (1701), 527

— Բեյ. գրիչ (1703), 471

— աղեղայ կոկոզող Բուլթի (ԺԵ—ԺԶ դ.) 275

— տանուտեր տեր Ճաղընտրի մը (ԺԶ դ.) 333

Սարկուազ վրդ. 637

— Բեյ. տեր (1304) 58

— գրիչ (ԺԳ—ԺԷ դ.) 217

Սարիստ խօյա, որդի Փիրբաշխի տեր 80, 81

Սարուբիկ որդի Ստեփանի (1584), 132

Սարուխան դպիր Շաղսապանցի, ապա Իսահակ վրդ. (1680), 380

Սարսիմուս ձգ. 376

Սարփառազ (Սարփազ) խօյա գիւղացի տ. Ջուլայի (1654), 18, 172, 177, 266

— Եղբայր Նազար Ջուլայեցու (1625), 15

— հայր Տիրում Ջուլայեցու (1643), 34

Սափար խօյա տեր (1617), 369

— խօյա (1645), 136

— խօյա որդի Ալթամշահի (ԺԷ դ.) 464

— պապ պարոն Ռակմի (1687), 32

Սափառազ խօյա (1655) 5, տես նաև Սարփառազ խօյա

Սալթամզույ որդի Սաուրի տեր (1580), 90
Սալիխան բէկ որդի Մուրատ բէկի կնջամուսիքային (1570), 126

Սեբաստիանուս վկ. 434

Սերբիանուս եղ. Գաբազեմից 596, 614, 616, 618

— Կամուֆ 816, 818, 821

Սեկեմեդ (Բուլթ Դիտակորոսի Աղեփամդրացու առ —) 619

Սեդրեստրոս Հայրապետ Հոսմայ 315, 351, 356, 375, 393, 411, 432, 435, 442, 457, 604, 642—44, 649

Սեմի վկ. ընդ Պեղիսայ 421

Սեմաֆերիմ խօյա տեր (1615), 366, 367

Սեմեկեմզու (Բուլթ Կիրդի Աղեփամդրացու առ —) 601

Սեւառույ (Դիտակորոս Աղեփամդրացի), Կամուֆ 815, 818, 820

Սեւաստիանուս վկ. աշակերտ Պաղոսի 436

Սեւոթիանու (Սեւոթիոս) Պատր. Աստուղ ընդ Աթմասի 361, 377, 397, 415, 460

Սեւոթիանու եղ. Նմիս 273, 304, 313, 322, տես նաև Սիւղիանու

Սեւորդի վկ. (Մեւորդի, Մեւորդի) տես Մեւորդիոս

Սելէման շահ տես Սեֆի շահ Բ.

Սելիմ Ա. ռուլթամ Օսմանցոց 838

— Բ. ռուլթամ Օսմանցոց 125

Սեֆի Ա. (Սեֆում, Սաֆում) շահ Պարսից 9, 18, 161—64, 283, 328, 345, 379, 382, 384, 385, 611

Սէֆի Բ. Սէլէմ (Սէֆու) , շահ Պարսից
185, 188, 191, 192, 194, 199, 246, 301,
337, 339, 426, 451, 489, 522, 573, 603,
775
Սիւսան Երզնի Զանգաւանի (1604) , 99
Սիբիլա Դիպարգինայ մարգարէի 725
Սիկմուս ծեր (Սիմգմուս, Սիդիմուս) վկ.
364, 378, 399, 418, 449, 463
Սիզուանու աշակերտ Պաւլոսի 364, 399,
417, 463
Սիզուանու վկ. ընդ Բիւսանքոսի 364, 378,
399, 418, 449
Սիւսան երէց հայր Սէվիկի գնդ 93
Սիւսան Մերուհի 436
— Առաքեալ Երզնի Կղզայ 446
— — տես Ման Շմուս
— Ազուշ Եզ. 365, 379, 400, 418, 449, 463
— Երանիկ Սիւսան 362, 373, 378, 398,
416, 422, 447, 462, 638, 708
— Կաթ. Կիլիկիայ (1645), 171
— Կաթ. Էջմ. (1764) , 268, 540, 575, 732,
761
— Ն. Լամբրոմացոյ Լուծման Բանից —ի
825
— արքեպ. Բուֆիլիսայի (1447) , 499
— Լեհացի գրիչ (1618) , 13, 554
— վրդ. առաքն. Զուլայի (1651) , 175, 767
— վրդ. առաքն. Հաղբատու 805
— միայնակեաց Բարգամանի 636
— վրդ. Զուլայեցի 16, 626, 830, 832,
843—46
— երէց Բերդակեցի տէր (1305) , 60
— Կրօնատէր (1330) , 70
— երէց Կազմու (1608) , 44
— ռմ գրիչ (1610) , 466
— Բիւ. գրիչ (1617) , 369
— գրիչ ի Լվով (1624) , 739
— գալիք գրիչ (1629) , 666
— Բիւ. գրիչ (1635) , 382, 385
— վրդ. ծաղկող (1641) . 832
— ռմ գրիչ (1701) , 718
— ամիրա Փափագզուլու միտ. (1798) , 779
— Բիւ. տէր 65
— ըստմանապետ խմբագրող Յայսմաուրիֆի
348
— ռմ (ճառք) 718
— ռմ գրիչ (ԺՁ դ.) 333, 334
Սիւսան երաժիշտ տէր (ԺԲ դա՞ր) 22
— Եպ. տէր (1587) , 138
— երէց գրիչ (1626) , 771
— Երզնի Գանուսի տէր (1643) . 265
— երէց Երզնի Ազազարի գրիչ (1650) , 762—
764
— Բիւ. Երզնի Գեորգ Բիւ. ի տէր (1751) , 428
— Բիւ. Երզնի Հասանբեկի տէր 73
— սարկաւազ տէր (ԺԷ դ.) 677
Սիւսան վկ. ընդ Դոստանց 373

Սիւսան խօջա (1609) եւ Պոտիկ Սիւսան տէր
(1655) 40
Սիմգիտիկ վկ. 432
Սիմէու ընթերցող վկ. 430
Սիւսան երաժիշտ տէր (ԺԲ դ.) 22
— ռմ գրիչ (1348) , 76
Սիւսան Կաթ. Կամուհ 815, 818, 820
Սիւսան (Սիսիմուս) հայր 657
Սիսերան (Կիլիկիան) ճարտասան 847
Սիսիան իշխան (Բուլք առ Դարեհ) 682
Սիսիկ ռմ տէր (1714) , 472, 473
Սիսիմուս վկ. ընդ Խն վկայից 419
Սիրամարգ դուստր Շահգուլայի (1608)
գնդ 96, 491
Սիրուս վրդ. Յիսուսեան կարգէ Բարգամանի
(1609) , 847
Սիրուսի ճար վկայ 434
Սիւսանու (Սիւլիսանու, Սիւլիսանու, Աւ-
դիսանու) Եպ. Գազա վկ. 361, 377, 397,
416, 447, 461
Սիւլիսանու (Սիւսերիսանու) Եպ. Մանու 436
Սիւսերիկ զան վաւարարականի (1490) , 112
Սիւսան շահ Պարսից տես Սէֆի շահ Բ.
Սմարտ վկ. ընդ Ամփիսոսի (Սահմի) 374, 425
— վկ. ընդ Արքայանի (Ասեկի) 361, 377,
397, 415
Սմարտ Բգ. վկ. (Մեհեկի) 359, 395, 414,
459
— հայր Աշոտի 559, 637, 742
— Երզնի Աշոտի 525
— Բգ. Բ Բագրատունոյ կտակ Հագրատու
վանքի 806
— իշխող Տաթևու (1407) , 80
— Արալիսան (1300է առաջ) 53
— Երզնի Ստեփանոսի տէր (1471) , 213
Սոկրատ, Կամուհ 816, 818, 821
Սոկրատ Բիւ. վկ. յԱմկիւրիայ 425
Սոգան (Սոգան) վկ. 422
Սոգոյան (Սոգոյան) վկ. 362, 378, 398,
416, 447, 461
Սոգոյան արքայ Էջմիածնեցի գրիչ (1762) ,
561, 562
Սոգոյան վկ. 351, 373
Սոսան վկ. ընդ Սուփիսանու 378
Սոսիպատրոս, վան —ի 672
Սուսիս Կիպրիանոս Յիսուսեան կարգէ 847
Սուլէման շահ տես Սէֆի Բ. շահ
— ամուսին Խաթուն Ազատի տէր (1627) ,
168, 169
Սուլէման Բ սուլթան 40, 41, 125
— սպարապետ Պարսից (1842) , 144
Սուրէնեան Կարապետ Եզր. Յովհաննէս
Խրիմցիի (1822) , 806
— Յովհաննէս Եպ. Խրիմցի Եզրայ Կարա-
պետի 773, 779, 804—806
Սուփիսան արքայ Երզնի Միլիսանի տէր 36
— Բիւ. գրիչ (1220) , 43

- Սուփասեանմ վկ. 320, 350, 373, 390, 406, 421, 425, 438, 452, 453, 500
- Սուփիս (Սուփիս) ճգ. 363, 378, 398, 417, 448, 462
- Սուփիս վկ. մայր Պիտիսի, Ելյիսի եւ Ագապի 365, 379, 400, 419, 435, 450, 464
- Սուփոնիս մրգ. 355, 374, 392, 410, 429, 446, 456, 561
- Սոփի զամ (1501), 120
- Սպիտիպոսեան եղբայր վկ. (Արաց) 434
- Սպիրիտոն եպ. Կիպրոսի 355, 375, 430
- Ստեփան Արսէն որդի Գրիգորի մուխատու (1902), 149
- Ստեփանա վկ. ընդ Քիֆոսոսի 374, 389
- Ստեփանէ (Ստեփանէ) որդի Լեւոնի, հայր Լեւոն Ա. Բգ. ի 37
- Ստեփանոս Նախավկայ 37, 281, 288, 293, 308, 318, 327, 333, 356, 365, 375, 379, 393, 400, 411, 419, 431, 442, 450, 456, 457, 464, 501, 629, 648
- հայրապետ Հոռմայ 353, 374, 391, 409, 440, 454
- եպ. վկ. ընդ Դաւթի (Հոռի) 436
- վկ. ընդ Մարկոսի յԱնտիոք Պիտիպայ 424
- ճգ. վկ. 355, 375, 392, 410, 441, 456
- վրդ. որդի Տէր Յուսկան 375, 432
- Միւնցի 365, 379, 400, 418, 449, 463, 547, 558, 683, 744, 762
- Կաթ. Հոռմկացի (1290), 518, 744
- Կաթ. Աղքատաբայ որդի Կուլչիքիի 97, 98, 100, 336, 338, 507
- Կաթ. Սուլմատեցի (1547), 814
- Կաթ. Էլմիսեմի 195, 472, 503, 527, 528, 583
- առաջն. Ասպիմկա վանքի Արմէշի (1304), 58
- առաջն. Ս. Կարապետի վանքի ի Տարոն (1305), 740
- եպ. Առնցեցի ծաղկող (1476), 520
- եպ. Արարատի ծաղկող (1496), 263
- եպ. Սպերի (1584), 130
- եպ. գնդ Ս. Խաչի (1499), 72
- Լեւոնի 589
- լրացնող վարդանի Քերականին 840
- կոմսաւոր, հեղինակ Մաշտոց Նզիվարացիի վարքին 525
- Ջիֆ 146, 158, 388, 513, 764
- Մկայանցի տէր (ԺԱ—ԺԲ. դ.) 140
- Յակոբեանց 568, 579
- Ուլնցի վկ. 373, 406, 421
- Զուլպեցի որդի Կոստանդի 198, 301, 302, 337, 419, 427, 605, 620, 637, 750—752, 754, 858
- սիրող իմաստութեան, խնդրող Դաւթի փիլիսոփայի Մեկնութեան 834
- Քերքոզ Բարգմանի 601
- Օրբեանի հորեղբայր Յովհաննէս եպ. Սիւնեաց 53
- ռմ գրիչ (1141), 317
- վրդ. որդի Յովսէփի ֆիլ. ի տէր (1215), 37, 38
- ֆիլ. Բարգմանի (1220), 838
- ռմ ի Հոռմ (1262), 45
- երկայն ֆիլ. գրիչ (1295), 745, 746
- միակեաց տէր (ԺԳ դ.) 216
- ֆիլ. եղբայր եղբայրիկ գրիչի ծաղկող (1305), 60
- ֆիլ. եղբայր Աւորակի (1330) 69, 70
- ֆիլ. տէր (1385), 257
- աքեղայ գրիչ (1452), 86
- ֆիլ. որդի Հէրապետի տէր (1458), 347
- միս. տանուտէր, որդի Միլիֆշահի տէր (1469), 337—339
- ֆիլ. որդի Սաֆարչի տէր (1472), 94
- գրիչ յԱյրիվան (1481), 104
- աշակերտ հաշատուր աքեղայի (1482), 106, 107
- ռմ գրիչ (1485), 497
- աքեղայ որդի Եվալի գրիչ (1488), 111
- ռմ գրիչ ի Տարոն (1497), 115, 116
- ռմ գրիչ (ԺԴ—ԺԵ դ.) 498
- սարկաւազ որդի Կիրակոսի Ակնցի տէր (1502), 746
- եպ. Մարասայ, գրիչ 123
- տանուտէր որդի Սուլթանգուլի տէր (1594), 270, 271
- ֆիլ. որդի Տարվիչի գրիչ եւ ծաղկող (1597), 346
- ռմ գրիչ (ԺԶ—ԺԷ դ.) 839
- ֆիլ. որդի Ոսկան ֆիլ. ի տէր (1607), 151, 152
- ֆիլ. ուսուցիչ Սիմէոն գրիչի (1619), 334
- ֆիլ. որդի վարդանի տէր (1619), 112, 157
- երեց որդի Ագաբիայ ֆիլ. ի տէր (1621), 569, 571
- երեց Զուլպեցի որդի Մարտիրոս ֆիլ. ի տէր (1622), 212
- երեց տէր (1631), 612
- երեց Զուլպեցի որդի Մուրատի ծաղկող (1634), 164
- երեց Մակացի որդի Ստեփանոսի գրիչ (1640), 788
- երեց գրիչ ի Սպահան (1648), 172
- երեց ծաղկող Յայսմաւորֆի (1658), 403—405
- վրդ. եղբայր Նզիսաբէ եւ Սամաւ ֆոյրքու (1662), 4—7
- կրօնաւոր տէր (1663), 183
- երեց գրիչ ի Սպահան (1667), 182
- երեց նորգող (1681), 337, 339

- Երեց գրիչ (1686), 589, 590
- վանքի տպար (1708), 48
- Բիչ. գրիչ (Ժե դ.) 592
- Բիչ. ում տեր 78
- Բիչ. որդի Խաչատուր Բիչ. ի գրիչ (1704), 310, 311
- որդի Անդրեաս Դարվիշեանի գրիչ (1713), 685
- Երեց Հագարբերդի մարգար (1780), 158

- Ստեփանոսեան Պետրոսի Ազանուր Բարգմանիչ-գրիչ (1838), 859
- Ստրատոմիկոս վկ. (Սփրատոմիկոս, Սարատոմիկոս. Արաց) 357, 394, 412, 433, 442
- վկ. (Նաւասարդ) 350, 390, 407, 421, 438, 452
- Սրապիոն (Սարապիոն) մգ. 360, 364, 378, 396, 399, 415, 418, 449, 460, 463
- Սոլթանբեկ մարգար (1655), 169

Վ

- Վաթան միտ. որդի Առաքելի տեր (1636), 169
- Վալի խօյա որդի Առաքելի տեր (1700*), 142
- Վախթանգ Բգ. 650
- Վահան Գողթմազի 319, 329, 360, 377, 396, 414, 445, 460, 500
- ծաղկող (1634), 701
- Վահրամ վրդ. (Սերեռնի, Բարունի, 1275), 595, 743
- Վաղեմոսեան (Վաղեմոսի) վկ. 361, 397, 415, 446, 461
- Վաղեմոսեան վկ. Եղբայր Կիկելի (Տրե) 354, 392, 410, 441, 455
- վկ. ընդ Մոկրապալ (Հոռի) 423
- Վաղեմոսեան Եղ. վկ. ընդ Բիկինոսի (Արաց), 435
- Վաղես կայսր 649
- Վանան վրդ. 2. 289, 313, 348, 547, 576, 648, 663, 677, 725, 781
- Վանան տիկնանց Տիկիմ, դուստր Գրիգոր ամբարայի 110
- Վաչագան Բգ. Աղանանց Կանոնի 815, 818, 820
- Վարազպ խաչ (Բարագ) 281, 287, 315
- Վարդ պարոն տեր (1230), 44
- Վարդան վրդ. Արեւելի 14. 273, 291, 292, 304, 313, 322, 518, 547, 550, 551, 553, 558, 572, 576, 605, 629, 632, 642, 651, 657, 673, 676, 724, 761, 762, 770, 784—788, 830, 840
- մոք վկայ 432
- արքայ. Բաղէշի, որդի Յովհաննէսի (1522)
- արքայ. առաջմ. Գոմոց վանքի Բաղէշի (1587), 136
- Վառվառ կայս 355, 375, 393, 410, 441, 456
- Վաստի Մամիկոնեան զօրավար Արշակ Բգ. ի 649
- իշխան Սիւնեաց ամուսին Մարիամ Տիկնոյ 526
- Վաստ վկի. 350, 373, 389, 406, 421, 437, 452

- Վասիլ իշխան 672
- Վասիլ կայսր 526, 548
- ում գրիչ (1276), 471
- Վասիլիոս Եղ. Ամասիայ 361, 377, 397, 415, 446, 460
- Եղ. Բերսանի 359, 376, 395, 414, 444, 459
- Եղ. Անտիոքայ (1216), 42
- Եղ. որդի Մուրատի տեր 139
- զիւանապարի (ԺԲ դ.) 743
- կր. գրիչ (1187), 33
- Բիչ. տեր (1216), 42
- ում գրիչ (1220), 43
- ում ի Հոռի (1262), 45
- Բիչ. գրիչ (1275), 595
- վրդ. որդի Ասլամի տեր (1284), 50, 51
- Բիչ. որդի Զարմանշահի տեր (1289), 255, 256
- Երեց գրիչ (ԺԳ—ԺԴ դ.) 24
- Բիչ. որդի Առաքելի (1362), 642, 643
- արեգայ որդի Սամուէլի գրիչ (1447), 84, 85
- կր. որդի Յովհաննէսի տեր (1477), 507
- աղա որդի Ներսէսի տեր (1488), 104
- ում գրիչ (ԺԵ դ.) 467
- որդի Ամբրեկի տեր (1635), 167
- զպիր գրիչ (1676), 607
- ում գրիչ (ԺԵ դ.) 450
- Վարդանեան Կարապետ Բիչ. ի Զուգայ (1833), 381
- Վարդանեան Բգ. 321, 365, 379, 400, 419, 433, 450, 464, 682
- Վարդանու որդի Առաքելի տեր (1618), 156
- որդի Գալուստի գնդ Աւետարանի մր 94
- Վարդեմի կայս վկի. 362, 377, 398, 416, 447, 461
- Վարդիթաբուս դուստր Պետրոս Բիչ. ի գրիչ (1651), 175
- Վարդուհի (Գորպալա) 651
- Վարդգես վկ. 423
- Վարդիգուլի, ամուսին Խերիթաբուսի տեր 119

Վարսա ճգ. ընդ Թաթուլի 424, 432
 — վկ. (Սահմի) 374, 424, 425
 Վարագդատ քգ. 649
 Վեգեմ-Վրթամես կր. շինող Դեղձամալամբի,
 տէր (1330), 66, 67
 Վիլմոնդոս վկ. (Վիլինդիոս, Փիլինդիոս),
 350, 373, 390, 407, 422, 438, 452
 Վիտադ տնս Ուտադ եպ. Հռոմայ
 Վիրբ 119, 207

Վլաս (Ելաս) եպ. վկ. 376, 395, 413, 444,
 458
 Վոնիփատոս վկ. 363, 378, 399, 417, 448,
 462
 Վրդամէս որդի Մարտիրոսի գրիչ (1676),
 607
 Վրթամէս տնս Վեգեմ-Վրթամէս
 — ում գրիչ (Ժն դ.) 120
 Վրիտամոս եպ. Սկիւթացուց վկ. (Արաց).
 435

3

Տալիթա դուստր Աւշին Համբարնացույ 36
 Տանիկ 160, 207, 293
 Տատիամէ վկ. 433
 Տատիամոս վկ. 422
 Տադա պռնիկ վկ. 364, 378, 399, 417,
 448, 463
 Տարագոսեմ 374, 424
 Տարսային Օրբելեան հայր Ելիկումի 53
 Տափամ (Տափնոս, Ստեփանոս) վկ. ընդ
 Այիթալայ 393, 411, 430, 441, 456
 Տէր-Անդրեասեան Գաբրիէլ գրիչ (1821),
 808
 Տէր-Գրիգորեան Իսահակ վրդ. մուրակ
 Երուսաղէմի (1846), 801
 Տէր-Գրիգորեան Յարութիւն եւ Ստեփանոս
 ֆիյ. (1843), 165
 Տէր-Թադէոսեան սարկուազ (1765), 62
 Տէր-Կարապետեան ֆիյ. գործակալ Փերիոյ
 (1820), 143
 Տէր-Միմասեանց չելեպի տէր (1575), 741
 Տէր-Մովսէսեան Մեսրոպ վրդ. ստեպ 57
 եւմ.
 Տէր-Յովհաննեան Յարութիւն (1858), 807,
 811
 Տէր-Յովհաննէսեան Միֆայէլ գրիչ (1814),
 534
 Տէր-Յովսէփեան վրդ. միաբան Ամնա-
 փրկիչի (1832), 317
 Տէր-Պետրոսեան Մելիքան Պաղեանց 539, 767,
 784
 Տէր — Ստեփաննեանց Մարտիրոս մուրակ
 (1846), 801
 Տէրմն որդի Վերտիկի մորթուց 228
 — սարկուազ գրիչ եւ տէր (1669), 187
 — ում տէր Յայսմաուրբի մը (Ժն դ.) 465
 Տէրմն Զուլպեցի տէր (1643), 34
 Տէրմնական որդի Շեհաշահի գրիչ (ԺԱ դ.)
 210
 Տիքերիոս կայսր 652, 664
 Տիգրան Մեծ քգ. 346, 651, 682

Տլաֆ որդի Սարգիսի տէր (1739), 46
 Տիմաթ ֆիյ. գրիչ ի Հռոմ (1310), 61
 Տիմոթէոս աշակերտ Պաւլոսի 435, 657
 — եպ. Ազեֆամդրու 615, 617, 619
 — Կուզ (Տիմէս Ազեֆամդրացի) 617
 — ըմբերցող վկ. 361, 377, 397, 416, 447,
 461
 — սարկ. վկ. 430
 — վկ. ընդ Ամաստասիոսի 375
 — վկ. ֆիյ. 363, 378, 417, 448
 Տիմէս տնս Տիմոթէոս Կուզ
 Տիմոն սարկ. վկ. 432, 449
 Տիտոս աշակ. Պաւլոսի 365, 379, 400, 418,
 450, 464, 638
 Տիրատուր վրդ. Քարոզ 595
 Տիրացու աշակ. Վարդան վրդ. ի (1260), 551
 — եպ. Կոզբայ վանքի (1289), 256
 — ում գրիչ (1290), 518
 — առաջնորդ յԱրագ (1330), 74
 Տէրումի ում գրիչ (1672), 716
 Տիւրիտոս վկ. 431
 Տիփանոս (Ետիփանոս, Տիփնոս) վկ. 350,
 390, 407, 421, 438, 452
 Տղատիկին ամուսին Բոնատրի տէր (1236),
 206
 Տոմշապուհ քգ. Պարսից (Վկայարամութիւն
 Թեկիչ եւ Մարիամու) 363
 Տոնիկ ում գնող (1385), 257
 Տովրիթայ Գիրբ 665
 Տուքերտիոս վկ. Էդրայր Կիկլէ վկ. ի 354,
 392, 410, 441, 455
 Տուրվան դպիր վկ. 434
 Տուրֆանուս ում կազմող (1284*) 51
 Տրդատ քգ. 275, 315, 331, 354, 374, 392,
 410, 436, 443, 456, 618, 654, 676, 839.
 քուրք Դաշանց 604, 642—44, 649
 — ֆիյ. հոգեւոր եղբ. Բարսեղ գրիչի
 Տրիփոն վկ. 357, 376, 394, 412, 436, 443,
 458, 638
 Տրորիմէ վկ. 423

Փանոս խօսա Զուգայեցի մուիրատու (1606),
145

— ռմն գրիչ 676

Փաշամամ տէր (ժե դ.) 470

Փարաբան որդի Գաւազանի մուիրատու 226

Փաւլատ տաճուտէր որդի համի Պաղէի տէր
(1591), 141

Փաւստա վկի. (Փաւստ, Փաւստ, Փուկաս
Արեգ), 359, 376, 396, 414, 445, 459

Փաւստոս վկ. ընդ Բեկտարոսի (Քաղոց) 430

Փափագեան Մեքարայ քիչ. գրիչ (1881), 860

Փեքի որդի Աւետի (1742), 496

Փեքրոնէ վկի. 364, 378, 399, 417, 448, 463

Փիլատիփոս վկ. 423

Փիլիկ (Փելիքս) Եղ. Հոռայ, Թուրք առ
Մաքսիմոս Եղ. 615

Փիլիմէ կոյս վկի. 373

Փիլիմոն աշակերտ Պաւլոսի 354, 363, 378,
392, 398, 410, 417, 441, 448, 455, 462

Փիլիմոն փողաձար վկ. 430

Փիլիպպոս Առաքեալ 351, 354, 374, 392,
410, 440, 455, Կոմոմի 815, 818, 820

— վկ. ընդ Դաւիթի 374

— վկ. ընդ Սարատոնիկոսի 350, 390, 407,
421, 438, 452

— կայսր 433

— Կաթ. Էջմիածնի 9, 18, 97, 164, 167,
172, 175, 177, 264, 328, 380, 382, 383.

Փայագօշեմց Թադր մուիրատու (1682), 191

Փառասուն եւ երկու վկայք 376, 395, 413,
444, 458

Փառասուն կուսամբ վկ. 351, 373, 390, 407,
422, 438, 452

Փառասուն Մամկունք Սեբաստիոյ 274, 291,
299, 306, 324, 331, 358, 359, 376, 394,

395, 412, 414, 443, 445, 458, 459, 501,
592, 648

Փարիտոն ճգ. 352, 373, 389, 408, 423, 439,
453

Փարիտոն (Փարիմիմէ) վկի. 359, 376, 395,
413, 444, 459

Փեմալ ռմն գրիչ (ժե դ.) 450

Փիւլայի վկ. ի Պարսիկս (Քաղոց) 432

Փուշմմի 685

Փուշակ աշուղ Տաղ 627

385—87, 486, 611, 751, 766, 822, 832,
833, 851

— արեղայ մարգոյ (1593), 111

Փելիքսիանոս (Փիլիսկիանոս) Եղ. Արքայ
616, 617, 636

Փիլոգոնոս վկ. Ամոնոյ 431

Փիլոքերոս վկ. 432

Փիլոն Երրայեցի 546

Փիլոմիդա վկի. 424

Փիլոթոս (Միլոթոս) վկ. 350, 389, 421, 437,
452

Փիլոմ զորդի Սօլքամի մուիրատու (1723),
202

Փիլիպպիտէ վկի. 421

Փիրիմալ գրիչ Աստուածաշունչի (ժե դա՞ր)
10

Փիր Հիւսէն վերաշինող Կարսի բերդին, տէր
(1412), 211

Փիրուս որդի Գուլմադար խօսքի տէր 98

— որդի Նուպարի տէր (ժԳ—ժԵ դ.) 467

Փիրվերտի խօսա որդի Ամիրխանի տէր
(1586), 135

Փուկաս հյրպոտ. 351, 365, 373, 379, 389,
400, 407, 418, 423, 438, 449, 453, 463

Փոսկաբան Եկեղեցի Հին Զուգայի 99

Փոտիմէ վկի. 422

Փոտիմոս (Փոկիմոս) վկ. 349, 373, 388,
406, 421, 437, 452

Փոտիոն քիչ. վկ. 422

Քուստոս (Սեփտոս) Եղարապետ Հոռայ
615

Քսենոփոն (Քսենիփոն, Ասեն) վկ. ընդ Մա-
րիամու 357, 375, 394, 412, 435, 443,
458

Քսենտիոն վկ. ընդ Լարեմստիոսի 421

Քրիստափոր վկ. 435

— վկ. Շամագլուխ 361, 378, 399, 417, 435,
448, 462

Քրիստիմէ (Քրիստոնէ) կոյս 363, 379, 388,
417, 447, 462

Քրիստոսատուր տէր (1196), 32

— (Կամ Քրիստոսաստէր) գրիչ 34, 35

— քիչ. Եղար վարդան քիչ. ի (1216), 42

— խօսա Կ. Պօլսեցի (1530), 41

— ռմն ծաղկոյ (ժԳ դ.) 211

Քոնդափրա, Պատմութիւն 651, 664, 682

0

Օգոստինոս Կալ. խրատք 686
 Օհան խօյա Երեսնցի տէր (Ժէ դ.) 682
 Օհանեան Կարապետ քհյ. Երզասաց 144
 Օսամին (Օսմանի*ն) ազգ 67

Օսմանցիք 200
 Օրբելեանց մախարարութիւն 839 տես մանւ
 Աւրբելեան

Ֆանդիեանց Գրիգոր տէր (ԺԹ դ.) 859
 — ամուսին Սողոմոն մուիրոզ (1693), 245
 Ֆարատ Ղարամելիքեանց Եւնուրենց մուիրոզ
 (1666), 7, 9

Ֆարիատ փաշա (1584), 67, 130, 132, 137
 Ֆռանգիւլ որդի Սափար խօյալի մորոզոզ
 (1621), 208
 Ֆռանկլ 5, 200, 841

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՅԵՆԱԾԱՐ ԳԱՐՈՒՅՑ ԿԻՒՐԱՆԵԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

FONDATION CALOUSTE GULBENKIAN

BIBLIOTHEQUE ARMENIENNE

The Chronicle of Petros di Sarkis Gilanentz. Traduit de l'arménien par Caro O. Minasian. Préface de Laurence Lockhart. Lisbonne, 1959. (Livraria Bertrand, 73 Rua Garrett 75, Lisbonne). 45 Esc.

BABGEN CATHOLICOS, *Catalogue des manuscrits arméniens de la Bibliothèque arménienne de Galata.* En arménien. Antélias, 1959. (Librairie C. Klincksieck, 11, rue de Lille, 75-Paris 7e). 40 Frs.

ՄԲԻԼԼԵՏ Ա., *Études de linguistique et de philologie arméniennes. I. Recherches sur la syntaxe de l'arménien. Suivies De la composition en arménien.* Lisbonne, 1962. (Librairie C. Klincksieck, 11, rue de Lille, 75-Paris 7e). 40 Frs.

THOPDJIAN H., *Catalogue des manuscrits du monastère d'Armache.* En arménien. Venise 1962. (Congrégation des Mékhitaristes, Tipo-litografia armena, S. Lazzaro, Venise). 18 dollars.

RÜDT-COLLENBERG W. H., *The Rupenides, Hethumides and Lusignans. The structure of the Armeno-Cilician dynasties.* Paris, 1963 (Dépositaire: Librairie C. Klincksieck, 11, rue de Lille, 75-Paris 7e). 32 Frs.

CHARANIS P., *The Armenians in the Byzantine Empire.* Préface de S. Der Nersessian. Lisbonne, 1963. (Livraria Bertrand, 73 Rua Garrett 75, Lisbonne). 35 Esc.

MANANDIAN H., *Tigrane II et Rome. Nouveaux éclaircissements à la lumière des sources originales.* Préface de Jérôme Carcopino. Traduit de l'arménien par H. Thorossian. Lisbonne, 1963. (Livraria Bertrand, 73 Rua Garrett 75, Lisbonne). 60 Esc.

OSKIAN H., *Catalogue des manuscrits arméniens de la Bibliothèque des Mékhitaristes de Vienne.* En arménien. Vienne, 1963 (Mechitharisten-Verlag, Mechitaristengasse 4, 1070 Wien). 60 dollars.

KESHISHIAN M., *Catalogue des manuscrits arméniens du monastère de Bzommar.* En arménien. Vienne, 1964 (Mechitharisten-Verlag, Mechitaristengasse 4, 1070 Wien), 45 dollars.

Stephanos ROSCHKA, *Chronographie ou Annales ecclésiastiques.* (En arménien). Vienne, 1964 (Mechitharisten-Verlag, Mechitaristengasse 4, 1070 Wien). 6 dollars.

ARCHAROUNI Grigoris, *Commentaire du Lectionnaire.* En arménien. Venise, 1964 (Congrégation des Mékhitaristes. Tipo-litografia armena. S. Lazzaro, Venise). 3 dollars.

[Dh.]

[8h.]

MANANDIAN H., *The Trade and Cities of Armenia in relation to ancient world trade*. Traduit du russe par N. Garsoïan. Lisbonne, 1965 (Livraría Bertrand, 73 Rua Garrett 75, Lisbonne). 130 Esc.

ADONTZ N., *Études arméno-byzantines*. Recueil d'études publiées dans Byzantion et autres périodiques. Lisbonne, 1965. (Livraría Bertrand, 73 Rua Garrett 75, Lisbonne). 130 Esc.

JEAN DE CRIMÉE. *Histoire du célèbre monastère de St. Nichan de Haghat*. En arménien. Vienne, 1965. (Mechitharisten-Verlag, Mechitaristengasse 4, 1070 Wien, Autriche). 5,50 dollars.

SARGISSIAN B. et SARGSIAN G., *Grand catalogue des manuscrits arméniens de la Bibliothèque des Mekhitaristes de Venise*. Tome III. Rituels et canons d'ordination. En arménien. Venise, 1966 (Imprimerie des Mekhitaristes, S. Lazzaro, Venise). 18 dollars.

BOGHARIAN Norayr, *Grand catalogue des manuscrits du monastère de St. Jacques*. Tome I. En arménien. Jérusalem, 1966 (Imprimerie du Patriarcat arménien, Jérusalem, B. P. 14001). 7,50 dollars.

BOGHARIAN Norayr, *Grand Catalogue des manuscrits du monastère de St. Jacques*. Tome II. En arménien. Jérusalem, 1967. (Imprimerie du Patriarcat arménien, B. P. 14001. Jérusalem) 7,50 dollars.

N. *Catalogue des manuscrits arméniens du monastère des Apôtres et des Traducteurs de Mouche et des environs*. Imprimerie du Patriarcat arménien, B. P. 14001. Jérusalem, 1967. En arménien. 2,75 dollars.

ADONTZ N., *Armenia in the Period of Justinian*. Translated from Russian into English and editorial comments of Nina G. Garsoïan. Louvain, 1970 (Imprimerie Orientaliste, B. P. 41, Leuven, Belgique). 20 dollars.

ADONTZ N., *Denys de Thrace et ses commentateurs arméniens*. Reédition de l'édition de 1915 (St. Pétersbourg), avec traduction de l'introduction en français par René Hotterbeck. Préface de M. Leroy. Louvain, 1970 (Imprimerie Orientaliste, B. P. 41, Leuven, Belgique). 12 dollars.

BOGHARIAN Norayr, *Grand Catalogue des manuscrits du monastère de St. Jacques*. Tome III. En arménien. Jérusalem, 1968. (Imprimerie du Patriarcat arménien, B. P. 14001, Jérusalem). 7,50 dollars.

BOGHARIAN Norayr, *Grand Catalogue des manuscrits du monastère de St. Jacques*. Tome IV. En arménien. Jérusalem, 1969. (Imprimerie du Patriarcat arménien, B. P. 14001, Jérusalem). 13,50 dollars.

HOVAGUIMIAN Stépanos, *Catalogue des manuscrits de Nicomédie*. En arménien. Venise, 1970. (Tipo-litografia armena, San Lazzaro, Venise). 7,50 dollars.

HOVSEPIAN Garekin, *Les Khaghbakian et Prochian dans l'histoire d'Arménie*. En arménien. Antélias, Liban. (Catholicossat arménien de Cilicie, Antélias, Liban). 9 dollars.

HOVHANNISSIAN, P. Michel, *Les Forteresses de l'Arménie*. Venise — 1970. (Tipo-litografia armena, San Lazzaro, Venise). 24 dollars.

TER-AVETISSIAN S., *Catalogue des manuscrits du monastère de Nor-Djoulfa*. Tome I. En arménien. Vienne, 1970, (Mechitharisten-Verlag, Mechitaristengasse 4, 1070 Wien, Autriche). 88 dollars.

Recueil complet AZTARAR, première revue arménienne ayant paru en 1794—98. 2 vols. en reproduction xérographique, Paris, 1970. (Librairie C. Klincksieck, 11, rue de Lille, 75-Paris 7e). 98 Frs.

Note: 1 \$ = 28,50 Escudos

1 \$ = 5,55 NF.

1 £ = 70 Escudos

1 £ = 2,40 Dollars

QIU QIUQIUQIU QIU QIU

FL0073424

KATALOGE DER ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

HERAUSGEGEBEN VON DER WIENER MECHITHARISTEN-CONGREGATION

1. Տաշեմ Լ. Թ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Կայսերական Մատենադարանին ի Վիեննա: 1891, 4°, էջ 5 + 49: զ. Փր. 3.—
2. Գալէմֆեարեմ Լ. Գ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց արքունի Մատենադարանին ի Միւնխէն: 1892, 4°, էջ 4 + 37: զ. Փր. 3.—
3. Տաշեմ Լ. Թ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Մատենադարանին Միւթարեանց ի Վիեննա: 1895, 4°, էջ XVII + 277 + 1164: 5 լուսատիպ եւ 2 գունատիպ տախտակներով: զ. Փր. 210.—
4. Անտոնի Լ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Մատենադարանին Ստեփանեան վարժարանի ի Կարին: 1900, 4°, էջ 14 + 37: զ. Փր. 3.—
5. Անտոնի Լ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Թաւրիզի: 1910, 4°, էջ 32 + 155: զ. Փր. 9.—
6. Անտոնի Լ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Նոր-Բայազէդէ: 1924, 4°, էջ 20 + 61: զ. Փր. 4.—
7. Անտոնի Լ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Թեհրանի: 1936, էջ 17: զ. Փր. 1-53
8. Գուշակեմ Թ. Արքեպ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Ա. Նշանի վանոց ի Սեբաստիա: 1960, էջ 140: զ. Փր. 6.—
9. Ալիմեմ Լ. Ն., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Լեմբերգի (Լվով) եւ Ստանիսլաւովի: 1961, էջ 60: զ. Փր. 4.—
10. — — Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Նիկոնիայի ի Կիւրոս: 1961, էջ 140: զ. Փր. 6.—
11. — — Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Ս. Վլասի Հիւրանոցի եւ Լեւոնեան վարժարանի ի Հոռոմ: 1961, էջ 76: զ. Փր. 4.—
12. Պալեմ Տրքաւս եպս., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Ս. Կարապետի վանոց ի Կեսարիա: 1963, էջ 80: զ. Փր. 4.—
13. Ոսկեմ Լ. Հ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Միւթարեան Մատենադարանին ի Վիեննա, Բ. Հատոր: 1964, էջ 1156: զ. Փր. 260.—
14. Քէշիշեմ Ս. Վ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Զմառի վանքի Մատենադարանին: 1964, էջ 812: զ. Փր. 200.—
15. Բսեմ Լ. Թ., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Աբծեան վարժարանի ի Կարին եւ Կարնոյ գիւղերու: 1964, էջ 131: զ. Փր. 15.—
16. Տէր-Անտոնիան Ս., Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Նոր Զուղայի Ամենափրկիչ վանքի, Ա. Հատոր, 1970, էջ 926: զ. Փր. 380.—

Պատուէրմերն ուղղել / Zu beziehen durch:

Mechitharisten-Verlag, Wien VII, Mechitaristengasse 4